HISTORIÆ FRANCORVM SCRIPTORES,

AB HVGONE ET ROBERTO REGG. VSQVE AD PHILIPPI AVGVSTI TEMPORA.

Quorum plurimi nunc primùm ex variis Codicibus MSS. in lucem prodeunt: alij verò auctiores & emendatiores.

CVM EPISTOLIS REGVM, PONTIFICVM, DVCVM, Abbatum, & aliis veteribus rerum Francicarum monumentis.

Opera ac studio Filij post Patrem FRANCISCI DVCHESNE, in suprema Parisiensium Curia Patroni, & Geographi Regij.

TOMVS IV.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, Typographi Regij, viâ Iacobæâ.

M. DC. XLI.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

PETRO SEGVIER MERITISSIMO FRANCIÆ CANCELLARIO.

VOQVOMODO sistam coram Te (CANCELLARIORVM MAXIME,) siue sistam vt filius patris, qui dum viueret Tuus omninò fuit; siue sistam vt priuatus homo, qui publicæ particeps acclamationis Regio Te ornatum stemmate suspicit: CANCELLARIA enim DIGNITAS qua fulges, non tam Regiæ fuit argumentum be-

neuolentiæ, quàm Tuæ merces propriæ virtutis: EQVITIS autem ORDO non tam virtutis Tuæ ſignum, iam ſublimi remuneratæ gradu, quàm verus veræ Regis effectus amicitiæ.

SIVE, inquam, (TOGATORVM EMINENTISSIME) Hiſtoricum hoc opus Tibi offeram vt paternum, ſiue vt meum CELSITVDINI TVÆ conſecrem, ſanè fateri cogor, nullum ex retroactis ſæculorum omnium temporibus DIGNIOREM Galliæ fuiſſe CANCELLARIVM. Quid enim loquar de primis qui Sigilla Regum noſtrorum feliciter cuſtodierunt? Quid STEPHANVM DE GARLANDA memorem, qui regnante LVDOVICO VI. CANCELLARIAM DIGNITATEM ad tam altum honoris ac gloriæ culmen eue-

xerat, vt à quibusdam ætatis suæ Scriptoribus in hoc volumine comprehensis, secundus à Rege nominaretur? Quid denique STEPHANI *successores recenseam? qui cuncti alternatim magis ac magis* EMINENTEM *illam amplificauere* DIGNITATEM; *si constet certissimè Te his omnibus vltimum ordine, sed meritis primum,* DIGNITATEM TVAM *in perfecto constituisse gradu: sed qua fronte, quóve temerario ausu hoc in angusto loco, rudique epistola, de tam* EMINENTI *loquor* DIGNITATE? *cùm verum sit dicere,* CANCELLARIÆ DIGNITATIS *iam in Te existentis, laudibus adimpleri posse volumina: Et siquidem spero de illa pro meis viribus Libellum conscribere, in quo seriem* GALLICORVM *omnium*

CANCELLARIORVM, ac elogia comprehendam, modò fauerit TVA CELSITVDO*, mihique nomen arrogare permiserit*

Addictissimi Tui
FRANCISCI DV CHESNE.

INDEX EORVM
QVÆ IN TOMO IV.
HISTORIÆ FRANCICÆ
CONTINENTVR.

GLABRI

A

GLABRI RODVLPHI CLVNIACENSIS MONACHI HISTORIARVM SVI TEMPORIS LIBRI QVINQVE,

B Ab electione potissimum HVGONIS CAPETI in Regem, ad annum vsque MXLVI.

Opus cum vetusto Exemplari MS. quod est in Bibliotheca Thuana, accuratè collatum.

CLARORVM VIRORVM ILLVSTRISSIMO ODILONI CLVNIENSIS COENOBII PATRI GLABER RODVLPHVS.

VSTISSIMA studiosorum Fratrum querimonia, interdúmque propria sæpiùs permotus, cur diebus nostri temporis non quispiam existeret, qui futuris post nos multiplicia hæc quæ videntur fieri tam in Ecclesiis Dei, C *quàm in plebibus, minimè abdenda qualicumque stili pernotatione mandaret: præsertim cùm, Saluatore teste, vsque in vltimam extremi diei horam sancto Spiritu cooperante ipse facturus sit in mundo noua cum Patre. Et quoniam in spatio ferè ducentorum annorum nemo ista appetens extitit, id est, post Bedam Britanniæ Presbyterum, seu Jtaliæ Paulum, qui historialiter quippiam posteris misisset scriptum. Quorum vterque Historiam propriæ gentis, vel patriæ condidit. Dum videlicet constet tam in Orbe Romano, quàm in transmarinis seu barbaris Prouinciis perplura deuenisse, quæ si memoriæ commendarentur proficua nimium hominibus forent, atque ad commodandum quibusque cautelæ studium potissimum iuuarent. Non secius ergo quæ dicuntur, quin solito multiplicius circa millesimum humanati Christi Saluatoris contigerunt annum. Et iccirco prout valeo vestræ præceptioni ac fraternæ voluntati obedio, primitus duntaxat ostensurus, quanquam salus annorum à mundi origine pernotata secundum Hebræorum historias à Septuaginta Interpretum translatione discrepet: Illud tamen certissimè commendamus, quòd annus incarnati Verbi millesimus secundus ipse sit regni* HENRICI

Saxonum Regis primus. Isdem quoque annus Domini millesimus fuit regni A
ROTBERTI *Francorum Regis tertius decimus. Isti igitur duo in nostro citra-marino Orbe tunc Christianissimi atque præmaximi habebantur. Quorum primus, videlicet Heinricus, Romanum postmodum sumpsit Imperium. Iccirco verò illorum memoriale seriei temporum stabiliuimus. Præterea quoniam de quatuor mundani Orbis partium euentibus relaturi sumus, dignum videtur vt cordi est, qui vtique Religiosis loquimur, vt vim diuinæ & abstractæ quaternitatis, eiusque conformem conuenientiam, Domino præeunte suscepto Operi inseramus.*

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI PRIMI.

LIBER PRIMVS.

De diuina quaternitate. CAP. I.

VLTIPLICIBVS figuris formísque Deus conditor vniuersorum distinguens ea quæ fecit, vt per ea quæ vident oculi, vel intelligit animus, subleuaret hominem eruditum ad simplicem Deitatis intuitum. In his ergo perscrutandis pernoscendísque primitus claruere Patres Græcorum catholici mediocriter philosophi. Cùm enim in plurimis exercitatos haberent sensus perinde in quarumdam quaternitatum speculatione, per quam præsens mundus infimus mundúsque futurus datur intelligi supernus. Quaternitates verò earum, quæ in sese reflexus, dum à nobis dispertiri immobiliter cœperint, mentes simul atque intellectus se speculantium alacriores reddent. Quatuor igitur sunt Euangelia, quæ constituunt in nostris mentibus supernum mundum. Tot enim constant elementa, quæ perficiunt istum infimum. Quatuor quoque virtutes, quæ ceterarum gerunt principatum, nósque per admirationem sui ad ceteras informant. Pari etiam ratione quatuor sensus existunt corporis præter tactum, qui subtilioribus famulatur ceteris. Quod est ergo æter igneum elementum in mundo sensibili, idem est prudentia in intellectuali. Sursum namque sese erigens, anhelánsque desideranter esse circa Deum. Illud quoque quod aër in mundo corporali, idipsum fortitudo in intellectuali, qui cuncta viuentia vegetans, & in quemcunque actum promouentia roborat. Simili quippe modo quod gerit aqua in mundo corporali, idem temperantia in intellectuali. Nutrix quippe est bonorum, efferénsque copiam virtutum, ac seruans fidem per diuini amoris desiderium. Conformem quoque terra gerit speciem mundi infimi, iustitiæ speciei in intellectuali. Scilicet subsistens, atque immobilis collocatio rectæ distributionis. Dignoscitur namque per omnia similis Euangeliorum complexio spiritalis. Euangelium itaque Matthæi terræ mysticam continet figuram, quoniam Christi hominis ceteris apertius demonstrat carnis substantiam. Illud autem secundum Marcum temperantiæ, quæ aquæ speciem gerit, cùm ex Ioannis baptismate pœnitentiam temperanter indicit. Illud quoque iuxta Lucam aërísque & fortitudinis præfert similitudinem, quoniam spatiatim diffusum, plurimísque est historiis roboratum. Illud verò secundum Ioannem ignifici ætheris prudentiæ, quódque ceteris constat sublimius, C

A formam signanter exprimit, dum simplicem Dei notitiam & fidem insinuans introducit. Quibus etiam speculatiuis connexionibus, elementorum scilicet, ac virtutum, Euangeliorúmque, ille conuenienter sociatur, videlicet homo, cuius hæc inuisa concessa sunt obsequio. Namque illius vitæ substantiam Græci philosophi μικρόκοσμον, id est, paruum mundum dixerunt. Visus quippe & auditus, qui intellectum & rationem ministrant, superiori conueniunt ætheri, quod constat subtilius in elementis, quódque quantùm ceteris sublimius, co honestius ac lucidius. Subsequitur verò olfactus, qui aëris & fortitudinis significantiam forte exprimit. Gustus namque satis conuenienter aquæ & temperantiæ parem portendit significantiam. Tactus ergo, qui omnium constat infimus, ceterísque solidius ac stabilius, terræ ac iustitiæ congruentissimè præfert indicium. Ab his igitur euidentissimis complexibus rerum patenter & pulcherrimè silentérque prædicatur Deus, quoniam dum stabili motu in sese vicissim vna portendit alteram, suum principale primordium prædicando, à quo processerunt, expetunt, vt in illo iterum quiescant. Constat etiam iuxta prædictæ stipulationis condictum mente cauta intueri fluuium, qui manat ex Eden Orientis, partitúrque in nominatissimos quatuor amnes. Horum igitur primus, id est Phison, qui oris apertio dicitur, prudentiam signat, quæ semper est in optimis diffusa & vtilis. Per inertiam quippe paradisus sublatus est homini: necesse habet, vt præeunte prudentia repetatur. Secundus Geon, qui terræ hiatus intelligitur,
B temperantiam signat, nutricem vtique castitatis, quæ scilicet frondes salubriter extirpat viciorum. Tertius quoque Tigris, quem incolunt Assyrij, qui interpretantur dirigentes. Per hunc nihilominus signatur fortitudo, quæ scilicet reiectis præuaricatoriis viciis, dirigens homines per Dei auxilium ad æterni regni gaudia. Quartus verò Euphrates, cuius etiam nomen abundantiam sonat, patenter iustitiam designat, quæ pascit ac reficit omnem animam illam desideranter amantem. Cùm igitur significantia horum fluminum gerat in se species prædictarum virtutum, paritérque figuram quatuor Euangeliorum, non minus easdem virtutes figuraliter gerunt tempora mundani huius seculi diuisa per quadrum. A mundi namque initio vsque ad vltionem diluuij, in his duntaxat, qui ex simplicis naturæ amando suum cognouerunt creatorem, bonitate prudentia viguit, vt in Abel, Enoch, Noe, vel in ceteris, qui mentis ratione pollentes vtilia quæ agerent, intellexerunt. Ab Abraham verò, & in reliquis Patriarchis, qui signis & visionibus fruiti sunt, vt in Isaac, Iacob, Ioseph, & in ceteris, temperantia conformata probatur, qui scilicet inter aduersa & prospera proprium super omnia dilexerunt auctorem. A Moyse quoque & in reliquis Prophetis, viris videlicet robustissimis, legalium præceptorum institutionibus fultis, fortitudo sancitur, dum laboriosa si quidem legis præcepta sollicitè ab eis exercitata monstrantur. Ab aduentu denique incarnati Verbi ac deinceps omne seculum iustitia implet regitque, circundat veluti ceterarum finis ac fundamentum, sicut dixit suo Baptistæ
C Veritas: *Decet*, inquiens, *nos implere omnem iustitiam.*

DICTVRI igitur ab anno DCCCC. incarnati creantis ac viuificantis omnia Verbi ad nos vsque, qui claruere viri in Romano videlicet Orbe insignes catholicæ fidei, cultorésque iustitiæ, prout certa relatione comperimus, vel visuri superfuimus; seu etiam qui rerum euentúsque vel plura contigerunt memoranda tam in sacris Ecclesiis, quàm in vtroque populo primitus ad illud totius quondam Orbis Imperium principale, scilicet Romanum, conuertimus stilum. Cùm ergo omnipotentis Christi virtus vtique terrarum Principes ad suum incuruasset imperium, tantò minus viguit terror Cæsarum, quantò iura illorum veraciùs comprobantur, plus extitisse ex timore ferocitatis, quàm ex amore piæ humanitatis. Sic denique tota paulatim illorum stirps à præfato Imperio dispertita atque euacuata, vt maius indigeret sui dominio vrbs Romana, eiúsque populus, quàm vt olim consueuerat promere leges & iura externis patriis ac ciuibus. Cœperúntque plures ex gentibus, quas prius subdiderat, crebris illam infestationibus vexare, illius nomen etiam Imperij præripiendo vsurpare nonnulli ex circumiectarum Prouinciarum Regibus. Tunc perinde valentiores & præmaximi Reges gentis Francorum Christianitatis iustitia pollebant, armorúmque industria ac militari robore ceteris excellebant. Quorum videlicet ditioni triumphaliter per plures

annos applicatum est totum Imperij culmen. Inter quos etiam excellentissimè micuerunt; CAROLVS scilicet, qui dictus est Magnus, necnon & LVDOVICVS cognomento Pius. Hi denique prudenti consilio & virtute quosque in giro belliones ita proprio subiugauere dominio, vt quasi vna domus famularetur suis Imperatoribus Orbis Romanus: potiúsque Respublica de paterno gratularetur prouectu, quàm tuta pompaticè extolleretur Imperatorum metu. Sed quia horum gesta non disposuimus, seu genealogiam, historiali more narrare: ad quem tamen finem regnandi vel imperandi illorum genus deuenerit, breuiter curauimus intimare. Perdurauere igitur Reges ex eorum prosapia Imperatores tam in Italia quàm in Galliis, vsque ad vltimum Regem CAROLVM HEBETEM cognominatum. Is denique habebat vnum inter regni sui Primates quendam Heribertum, cuius ex sacro fonte filium susceperat, qui tamen ei calliditate sua certissimè suspectus esse potuisset, si non excogitatæ fraudis simultas interuenisset. Cùm enim decreuisset idem Heribertus prædictum Regem decipere, fingens cuiusdam deliberandi occasionem negocij, qualiter illum, vt postmodum fecit, demulcendo in vnum castrorum suorum introduceret, ac vinculatum carceri manciparet: tandem verò à quibusdam suggestum est Regi, vt cautissimè se ageret, ne Heriberti inuolueretur fraudibus. Dúmque ille ex hoc, quod audierat, credulus, cautelam sibi de Heriberto adhibere decreuisset, contigit vna die nimis expeditè eundem Heribertum cum suo filio in Regis Palatium deuenire. Surgens itaque Rex ei osculum porrexit. Ille verò toto se humilians corpore, osculum Regis suscepit. Deinde cùm eius filium osculatus fuisset, stánsque iuuenis quamuis conscius fraudis, nouus tamen calliditatis, Regi minimè semet supplicaret: pater cernens, qui propter adstabat, valenter alapam collo iuuenis intulit. „Seniorem, inquiens, & Regem erecto corpore osculaturum non „debere suscipere quandoque scito. Quod intuens Rex, cunctique qui aderant, abhinc deceptionis fraudísque aduersus Regem Heribertum expertem crediderunt. Videns quoque Regem contra se placatum, nihilo minus rogabat attentiùs, vt ad se veniens negocium deliberaturus, quod dudum poposcerat. Statim verò Rex promisit se, quò vellet, iturum. Designato igitur die venit Rex vbi Heribertus rogauerat, tenuem etiam ducens exercitum amicitiæ gratia. Qui nimium pomposè die primo ab eo susceptus. In secundo autem quasi ex iussu Regis præcepit idem Heribertus, vt vniuersi, qui cum Rege venerant, ad propria redirent, veluti ipse cum suis obsequio Regis sufficeret. Illi quoque audito Heriberto recesserunt, ignorantes quòd Regem in vinculis reliquissent. Tenuit enim Heribertus vinctum prædictum Regem vsque in diem mortis suæ. Genuerat prætera idem Rex filium nomine LVDOVICVM, adhuc tamen puerum, qui vt cognouit quod de patre factum fuerat, arripiens fugam Oceanum transiit, ibique vsque ad annos viriles deguit.

De Rodulpho Rege. CAP. II.

ERAT igitur tunc temporis RODVLPHVS Richardi Ducis Burgundiæ filius, aptus videlicet corpore, & intellectu idoneus. Qui etiam vxorem duxerat, Emmam nomine, sensu scilicet atque aspectu insignem, sororem videlicet Magni Hugonis, cuius si quidem militari industria Regnum Francorum dirigebatur. Is quoque Hugo cernens Regnum Rege destitutum, ac sciens Regis instaurationem suo pendere arbitrio, misit ad sororem consulens illam, quem potissimum ad regale eligeret culmen, se videlicet suum fratrem, an potiùs maritum prædictum, scilicet Rodulphum. Illa igitur prudenter, vt fuerat consulta, respondit magis se velle Regis mariti genu osculari, quàm fratris. Audiens autem Hugo gratanter annuit, Regníque solium Rodulpho habere concessit. Qui Rodulphus carens omni prole, solus sui generis Regni culmine potitus obiit. Fuit enim hic Hugo filius Roberti Parisiorum Comitis, qui videlicet Robertus breui in tempore Rex constitutus, & ab exercitu Saxonum est interfectus. Cuius genus idcirco adnotare distulimus, quia valde inante reperitur obscurum.

A *De Lothario Rege.* CAP. III.

INTEREA totius Regni Primates elegerunt LVDOVICVM filium videlicet prædicti Regis Caroli, vnguentes eum super se Regem hæreditario iure regnaturum. Iam enim prædictus Heribertus morte crudeli obierat. Nam cum diuino excruciatus languore ad vitæ exitum propinquaret, atque à suis tam de salute animæ, quàm de suæ domus dispositione interrogaretur, omninò nihil aliud respondebat, nisi hoc solummodo verbum, Duodecim fuimus, qui traditionem Caroli « iurando consensimus. Hócque plurimùm repetens expirauit. Præterea Ludoui- « cus ex Gerberga vxore quondam Gisleberti Ducis genuit filium, nomine LOTHARIVM. Qui confirmatus in Regno, vt erat agilis corpore, & validus, sensúque integer, tentauit redintegrare Regnum, vt olim fuerat. Nam partem ipsius Regni superiorem, quæ etiam Lotharij-regnum cognominatur, Otto Rex Saxonum, immò Imperator Romanorum, ad suum, id est Saxonum, inclinauerat Regnum. Ipsum denique Ottonem, scilicet secundum, filium primi ac maximi videlicet Ottonis, conatus est quondam capere positum in Palatio Aquisgranis. Sed quoniam eidem Ottoni clam prænunciatum à quibusdam est, noctúque cum vxore vix fugæ præsidium petens obtinuit. Tunc denique Otto congregato exercitu sexaginta millia & eo amplius militum Franciam ingressus, venit vsque Parisius, ibique triduo commoratus cœpit redire in Saxoniam, rursúsque quoque Lotharius ex omni Francia B atque Burgundia militari manu in vnum coacta, persecutus est Ottonis exercitum vsque in fluuium Mosam, multósque ex ipsis fugientibus in eodem flumine contigit interire. Dehinc verò vterque cessauit, Lothario minus explente quod cupiit. Hic denique genuit filium nomine LVDOVICVM. Quem iam adultum iuuenem, vt post se regnaret, Regem constituit. Cui etiam adduxit ab Aquitanis partibus vxorem, quæ cernens videlicet iuuenem patre minus fore industrium, vt erat ingenio callida, elegit agere diuortium, monuitque illum fictè: vt simul de qua aduenerat redirent, Prouinciam scilicet iure hereditario sibi subdituram. Ille quoque non intelligens mulieris astutiam, vt monitus fuerat, ire parauit. Ad quam dum venissent, relinquens eum mulier, suis adhæsit. Cúmque patri nunciatum fuisset, prosequens filium ad se reduxit. Qui simul deinceps degentes, post aliquot annos absque vlla liberorum ope vterque obiit. In his igitur duobus Regale seu Imperiale illorum genus regnandi finem accepit.

Qui postmodum Romæ Imperatores extiterint. CAP. IV.

PRÆSCRIPTORVM igitur Regum genere exinanito, sumpserunt Imperium Romanorum Reges Saxonum. Quorum scilicet primus Otto Henrici Saxonum Regis filius, cuius etiam sororem nomine Haduidem duxit vxorem Hu- C go Dux Francorum, cognomento Magnus. Is denique Otto in gloria & vigore Imperij non dispar illorum, qui ante se Imperium rexerant, necnon & in Ecclesiarum atque eleemosynæ expensis valde liberalis extitit. Huius quoque Imperij tempore egressi audacter Sarraceni ab Africanis partibus occupauere tutiora Alpium montium loca, ibique aliquandiu morantes vastando regionem, in gyro diuerso raptu tempus expleuerunt. Contigit ergo eodem tempore, vt beatus pater Maiolus ab Italia rediens in artissimis Alpium eosdem Sarracenos obuiaret. Qui arripientes, abduxerunt illum cum suis omnibus ad remotiora montis, ipso tamen Patre grauiter in manu vulnerato, dum in ea excepisset vltro ictum iaculi super vnum de suis venientis. Dispertitis quoque inter se omnibus, quæ illius fuerant, interrogauerunt eum, si tantæ ei essent in patria facultates rerum, quibus videlicet se suósque valeret redimere de manibus illorum. Tunc vir Dei, vt erat totius affabilitatis dignitate præcipuus, respondit se in hoc mundo nihil proprium possidere, nec peculiaris rei se fieri possessorem velle: sua tamen ditione non negans plures teneri, qui amplorum fundorum & pecuniarum domini haberentur. Quibus auditis ipsimet hortabantur illum, vt vnum è suis mitteret, qui suæ suorúmque redemptionis pretium illis deferret. Insuper pecuniæ pondus atque numerum ei determinantes, indixerunt. Fuit enim mille librarum argenti, vt videlicet singulis libra vna in partem proueniret. Misit quoque vir sanctus per vnum

de ſuis, ad Monaſterium ſcilicet, cui præerat, Cluniacenſe, perparuam Epiſto- A
„ lam ita ſe habentem: Dominis & Fratribus Cluniacenſibus Frater Maiolus mi-
„ ſer & captus. Torrentes Belial circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei
„ mortis. Nunc verò ſi placet pro me & his, qui mecum ſunt capti, redemptionem mittite. Quæ vt delata eſt, videlicet prædicti Monaſterij Fratribus, extitit illis pro vita incomparabilis mœror ac luctus, necnon & totius patriæ pertriſtis nuncius. Diſtractis quoque ab eiſdem Fratribus, quæque in omni eiuſdem Monaſterij ornamentorum erant ſupellectili, præſtitutum pij Patris quantotiùs coadunauere precium. Sed vir ſanctus ſecularis; dum interim à Sarracenis captus teneretur, cuius meriti eſſet latere non potuit. Nam cùm ei hora prandij obtuliſſent cibos, quibus veſcebantur, carnes videlicet panémque admodum aſperum, & dicerent,
„ Comede, reſpondit: Ego verò, ſi eſuriero, domini eſt me paſcere. ex his tamen
„ non comedam, quia non mihi in vſu fuerunt. Cernens enim vnus illorum viri Dei reuerentiam, pietate ductus, exuens brachia, ſimúlque abluens, & clipeum, ſuper quem etiam in conſpectu venerabilis Maioli ſatis mundiſſimè panem confecit. Quem etiam citiſſimè decoquens, ei reuerentiſſimè detulit. Ipſe quoque ſuſcipiens illum, atque ex more oratione præmiſſa ex eodem reficiens, Domino gratias egit. Alius quoque Sarracenorum eorundem cultro deplanans ligni haſtulam, poſuit incunctanter pedem ſuper viri Dei codicem: Bibliam videlicet, quam ex more ſecum ſemper ferre conſueuerat. Dúmque vir ſanctus intuens ingemuiſ- B ſet, aliqui minus feroces ex ipſis perſpicientes ſuum increpuerunt comparem, dicentes, non debere magnos Prophetas ſic pro nihilo duci, vt illorum dicta pedi ſubſterneret. Si quidem Sarraceni Hebræorum, quin potiùs Chriſtianorum Prophetas legunt: dicentes etiam completum iam eſſe in quodam ſuorum, quem illi Mahomed nuncupant, quicquid de vniuerſorum Domino Chriſto ſacri Vates prędixere. Sed ad errorem illorum comprobandum, etiam ipſorum genealogiam penes ſe habent, ad ſimilitudinem videlicet Euangelij Matthæi, qui ſcilicet ab Abraham narrat genealogiæ catalogum vſque ad Chriſtum per Iſaac ſucceſſionem deſcendens. In cuius videlicet ſemine vniuerſorum promiſſa atque prædicta eſt benedictio. Illorum, inquiens, Iſmaël genuit Nabaioth, atque deinceps vſque in erroneum illorum deſcendens figmentum: quod ſcilicet tantum eſt à veritate alienum, quantum à ſacra & catholica auctoritate extraneum. Præterea, vt beati Maioli ſanctitas clareſceret, is qui eius volumen pede calcauerat, eodem die pro quauis occaſione reuera iudicio Dei ceteri furioſè irruentes in eum, eundem ei truncauerunt pedem. Plures verò iam ex ipſis erga eum cœperunt mitiores ac reuerentiores exiſtere. Tandem verò quidam de Fratribus illuc expeditiùs remeantes, data eiſdem Sarracenis præſignata pecunia, Patrem cum viris tantùm, qui cum eo capti fuerant, in patriam reduxerunt. Ipſi denique Sarraceni paulo pòſt, in loco, qui Fraxinetus dicitur, circumacti ab exercitu VVillermi Arelatenſis Ducis, om- C néſque in breui perierunt, vt ne vnus quidem rediret in patriam. Ipſo igitur in tempore mortuus eſt prædictus Otto Imperator, ſuſcepitque filius eius, ſecundus videlicet Otto, idem Imperium, quod ſatis ſtrenuè dum aduiueret rexit. Eodem ergo imperante, venerabilis Pontifex Adalbertus ex prouincia, quæ lingua Sclauorum vocatur Bethem, in ciuitate Braga regens Eccleſiam ſancti Martyris Vitiſclodi, egreſſus ad gentem Bruſcorum, vt eis verbum ſalutis prædicaret, dúmque apud eoſdem plurimam egiſſet prædicationem, multique ex eis conuerterentur ad fidem Chriſti, prædixit ſuis, quoniam in eadem regione martyrij coronam eſſet accepturus: ac ne pauerent, eis pariter indicauit, quia præter eum ibidem nemo ex eis erat perimendus. Contigit enim vt die quadam præcipiente eodem Epiſcopo quædam profana arbor ſita iuxta fluuium, cui etiam ſuperſtitioſè immolabat vniuerſum vulgus, videlicet exciſa conuelleretur. Constructóque ac ſacrato in eodem loco altare, Miſſarum ſolemnia per ſe Epiſcopus ex plebe parauit. Qui dum in ipſis ſacramentis peragendis eſſet conſtitutus, ictibus iaculorum ab impiis perfoſſus, tandémque ſacrum ſolemne peractum, ſimúlque præſentis vitæ impoſuit terminum. Denique diſcipuli eius accepto corpore ſui domini illud ſecum ferentes, in propriam ſunt reuerſi patriam. Cuius etiam meritis vſque in præſens largiuntur hominibus plurima beneficia. Sequenti quoque, poſt multa nobiliter geſta, Rémque publicam decenter diſpoſitam, tempore, obiit Otto, relinquens

A filium Ottonem videlicet tertium, adolescentem tamen ferè duodecim annorum. Qui vt erat iuuenculus, acer tamen viribus & ingenio, suscepit iure paterno regimen Imperij. Contigit igitur Imperij illius initio, vt Sedes Apostolica vrbis Romæ proposito viduaretur Pontifice. Ipse verò ilicò Imperiali vsus præcepto, quendam sui consanguineum, cuiusdam Ducis filium illò delegit, atque ex more in Sede Apostolica sublimari mandauit. Quod vtique dum sine mora peractum fuisset, pergrandis calamitatis occasio extitit. Erat enim quidam Crescentius Romanorum ciuis præpotens, qui vt illorum mos est, quantum onerosior pecuniæ, tantum pronior seruiens auaritiæ. Hic autem non planè, vt rei probauit euentus, parti fauebat Ottonis. Nam ipsum Pontificem, quem vt diximus ordinari Otto iusserat, idem Crescentius omni destitutum honore à Sede expulit, alterúmque procaciter in eius loco subrogauit. Sed mox vt Otto hoc factum comperit, ira accensus, cum permaximo exercitu Romam properauit. Quod cùm cognouisset Crescentius, illum scilicet vrbi propinquare, conscendens cum suis turrim, quæ sita est extra ciuitatem trans Tiberim, ob altitudinem sui Inter-cœlos vocatam, vallauit eam, defensurus pro vita. Tandem cùm peruenisset Imperator ad vrbem, primitus iussit comprehendere illum malè securum Pontificem, videlicet Crescentij arrogantia constitutum. Comprehensúmque præcepit eius manus quasi sacrilegas amputari,
B deinde verò aures abscindi, atque oculos expelli *. Post hæc denique comperiens Crescentium, vt diximus, turre vallatum, quæ scilicet paulo post illum crudeli erat reddutura neci, præcepit eandem circumdari densa obsidione sui exercitus, ne videlicet Crescentio quoquo modo locus daretur confugij. Interea iubente Imperatore construuntur in gyro machinæ ex lignis celsarum abietum nimium artificiosè compositæ. Cernens quoque Crescentius nullam posse euadendi viam reperire, licèt tardiùs pœnitudinis adinuenit consilium, non tamen ei præstitit miserendi aditum. Quadam igitur die, quibusdam de Imperatoris exercitu consentientibus, egrediens latenter Crescentius, de turre scilicet, birro indutus, & operto capite, veniénsque improuisus corruit ad Imperatoris pedes, oránsque se ab Imperatoris pietate vitæ seruari. Quem cùm respexisset Imperator, conuersus ad suos, vt erat amaro animo, dixit: Cur, inquiens, Romanorum Principem, Imperatorum decretorem, datorémque legum, atque ordinatorem Pontificum, intrare sinistis magalia Saxonum? Nunc quoque reducite eum ad thronum suæ sublimitatis, donec eius honori condignam videlicet præparemus susceptionem. Qui suscipientes illum, scilicet vt iussum fuerat, illæsum reduxerunt ad turris introitum. Ingressúsque nunciauit secum pariter reclusis, quoniam solummodò tantum contingeret illis viuere, quandiu ipsa turris tueri valeret ab hostium captione, nec vllam prorsus salutem debere vltra sperare. At Imperatoris exercitus à foris vr-
C gendo impellens machinas, paulatimque euntes, applicatæ sunt turri. Sícque pugnæ inito certamine, dúmque alij desuper contendentes intrare, alij prorupêre ad hostium turris, illúdque concidentes euellunt, sursúmque certatim gradientes, ad turris superiora peruenerunt. Respiciens quoque Crescentius, cernit se teneri ab his, quos putabat pugnando longiùs arceri posse. Capto namque ipso, ac grauiter vulnerato, ceterísque, qui cum illo inuenti fuerant, trucidatis, miserunt ad Imperatorem, quid de eo præciperet. Qui ait, Per superiora, inquit, propugnacula illum deiicite apertè, ne dicant Romani suum Principem nos furatos fuisse. Quem, vt iussum fuerat, proiicientes, deinde post terga boum religatum per paludes viarum plurimùm deuoluentes, ad vltimum verò in conspectu ciuitatis in trabe excelsa pendere dimiserunt. His denique ita gestis, accersiens Imperator Gerbertum videlicet Rauennæ Archiepiscopum, constituit illum principalem Romanorum Pontificem. Isque Gerbertus è Galliis oriundus extitit, minorum etiam gerens prosapiam, sed tamen ingenio acerrimus, artiúmque liberalium studiis plenissimè instructus. Proinde Remorum etiam à Rege Francorum Hugone fuerat constitutus Pontifex. Sed quoniam, vt diximus, valde erat acer ac prouidus, intelligens Arnulphum eiusdem vrbis Archiepiscopum, quo viuente ordinatus fuerat ex consensu eiusdem Regis, niti in pristinam reformari sedem, cautè iter arripiens ad prædictum deuenit Ottonem. Qui satis honorificè ab eodem susceptus: quem etiam statim Rauennæ, inde verò, vt diximus, Romanæ vrbis sublimauit Pontificem.

* f. euelli

CONTIGIT igitur ipso in tempore, vt idem Imperator suggerente tam ipso Pontifice, quàm aliis quibusque zelum profectus religionis domus Dei gerentibus, quósque in beati Pauli Ecclesia nomine tenus Monachos, ceterùm prauè degentes, inde expellere deberet: ac alterius instituti, quos videlicet Canonicos dicimus, in eodem loco seruituros, vt ei suggestum fuerat, substituturus esset. Cúmque hoc appeteret implere decretum, apparuit ei noctu per visum beatissimus Apostolus Paulus, atque eundem Imperatorem huiusmodi monere curauit. Si verè, „ inquiens, zelus diuinæ seruitutis optimi operis te adurit, vide ne huius propositi „ institutum præsumas in Monachis immutare expellendis. Non enim omninò ex- „ pedit cuiusque Ecclesiastici Ordinis quamuis ex parte deprauati, proprium vm- „ quam abiici seu immutari propositum. In eo namque vnusquisque iudicandus est Ordine, in quo se primitus Deo vouit seruire. Reemendari tamen licet corrupto cuique in eadem propriæ vocationis sorte. Taliter quippe monitus Imperator, retulit suis quæ audierat ab Apostolo, curámque agens qualiter eorundem institutum, scilicet Monachorum, quiuisset ad melius informare, non expellere à loco, vel immutare. Interea minus idoneo vsus consilio, prædicti Crescentij Ioannis in suam vxorem assumens; quam etiam paulò pòst, vt inconsultè acceperat, diuortium agens dimisit. Tandem quoque nitens remeare ad Saxoniam, morte superueniente in Italia obiit. Cernens quoque exercitus, quem secum duxerat, se suo domino destitutum, coëgerunt se pariter in vnum agmen, ne ab iis quos in Italia presserant, trucidarentur, imposito ante se in equo defuncti Imperatoris corpore. Sicque in patriam tuti peruenientes, in Monasterio beatæ semper virginis Mariæ Aquisgranis decenter sepelierunt. Suscepit igitur post Ottonem, videlicet tertium, regnum Saxonum illius consanguineus Henricus, qui etiam non regni sui Imperator factus est Romanorum. Sed interim libet ex parte commemorare, quibus vicissim cladibus præscriptorum Regum temporibus tam externis, quàm intestinis consequenter sit flagellatus Orbis Romanus. Constat igitur ab anterioribus illud principale totius Orbis Imperium fuisse diuisum, scilicet vt quemadmodum vniuersæ Latinitatis Roma gerere deberet Principatum: ita Constantinopolis tam Græcorum speciale caput in transmarinis Orientis partibus, quàm ceterorum. Sed dum semel in sese nouit dispertiri, postmodum paulatim pars vtraque vsitatius didicit minui: videlicet, donec contingeret illud admodum coartari prœliis, vt foret breuius, & istud appeteret moderari extraneus. Et quoniam magis contingebat tyrannide imperare, quàm vel liberali pietate, vel originali propagine; idcirco par erat talium contumaciam, cum sibi subditis, crebris infestationum plagis atterere.

De Paganorum plagis. CAP. V.

DENIQVE circa nongentesimum Verbi incarnati annum egressus ab Hispania Rex Sarracenorum Algalif, veniénsq; cum exercitu maximo in Italiam, scilicet tradi turus humanas res cùm suis in prædam, cum gladio atque incendio demoliendas. Qui cùm venisset, depopulans totam regionem vsque Beneuentum progressus est. Ex aliquibus tantùm ciuitatibus Italiæ primates collecto agmine, nisi sunt aduersus prædictum Algalif inire pugnam. Sed cùm se cernerent exercitu nimium impares, vt sæpiùs mos est, istis modernis Italicis fugæ potiùs, quàm bellum, petiere præsidium. Interea reuersi cum suo Principe ad Africam, Sarraceni ab illo tempore non destiterunt impugnare regionem Italiæ, quamuis plurimis fuissent prœliis lacessiti tam ab Imperatoribus, quàm à patriæ Ducibus, ac Marchionibus, vsque ad Altmuzor illorum Principem, & prædictum Henricum Romanorum Imperatorem. Præscripto igitur tempore non minor clades in Galliarum populis, Normannorum infestatione, extitit hostium. Qui videlicet Normanni nomen inde sumpsere, quoniam raptus amore primitus egressi ex Aquilonaribus partibus audacter Occidentalem petiere plagam. Siquidem lingua illorum propria *Nort* Aquilo dicitur, *Mint* quoque populus appellatur. Inde verò Normanni, quasi Aquilonaris populus denominatur. Hi denique in primo egressu diutius circa mare Oceanum degentes, breuibus contenti stipendiis, quousque in gentem coaluere non modicam. Postmodum verò telluris ampla & pelagi hostili manu peruagantes, aliquas vrbes ac Prouincias in propriam redegere sortem. In

A processu quoque temporis ortus est vir quidam in pago Trecassino ex infimo rusticorum genere, Astingus nomine, in vico videlicet, qui Tranquillus dicitur, tribus à ciuitate distans milliaribus. Qui iuuenis valens robore corporis, peruersæ tamen indolis, superbiendo abiiciens fortunam pauperum parentum, elegit exul fore dominandi victus cupidine. Denique clam egrediens ad prædictam Normannorum gentem, illis tantummodo primitus adhæsit, qui assiduo raptui seruientes, victum ceteris ministrabant, quos etiam illi communiter *Flottam* vocant. Illóque aliquandiu huic nequam mori inseruiente, cœpit pessimis commilitonibus tanto existere diligentior, quantò efficiebatur flagitiosior. Paulatimque robustior ceteris viribus ac rebus effectus, omnes pariter illum constituere terra maríque Principem. Constitutus autem huiusmodi ampliore crudelitate assumpta, parui pendens præteritorum sæuitiam, cœpit suum in longinquas gladium dilatare Prouincias. Postmodum etiam cum vniuersa pene, cui præerat, gente, conscendens ad superiores Galliarum partes, quamuis pestifer parens natiuum malè quærens reuisere solum. Qui cùm venisset, gladio & igne vltra omnem hostium cladem vniuersa demoliens, nemine repugnante, diutiùs consumpsit. Tunc quoque domus Ecclesiarum per Gallias vniuersæ, præter quas municipia ciuitatum vel castrorum seruarunt, omnimodis dehonestatæ atque igne succensæ sunt. Vniuersis siquidem peragratis Galliis, opimáque diuersarum rerum potitus spolia, ad propria reduxit exercitum. Sicque deinceps tam ab ipso
B Astingo, quàm ab eius successoribus, illius videlicet gentis Principibus, in spatio fere centum annorum huiusmodi clades illata est longe latéq; populis Galliarum. Hæc quoque, quæ retulimus, per interualla defunctorum Regum seu Imperatorum tam in Italia quàm in Galliis, priusquam restaurarentur, sæpiùs contigerunt. Sed cùm interea prædictæ gentis exercitus more solito ad Gallias procedere decreuisset, occurrit illis iam longiùs à solo proprio remotis venerabilis Burgundiæ Dux Richardus, pater scilicet Regis Rodulphi, vt suprà commemorauimus. Initóque cum eis prœlio, tanta cæde eosdem prostrauit, vt perpauci ex eis fuga lapsi, ad propria vix remearent. Et licèt posthæc plures insulas ac Prouincias mari contiguas iidem scilicet Normanni depopulauerint, in partes tamen Francorum Regum sorte regendas non deinceps, nisi ab eisdem Regibus euocati, conscenderunt. Quin etiam paulo post vicissim scilicet Franci, necnon & Burgundionum plerique, cum prædictis Normannis Catholicæ fidei iam effectis cultoribus, pacificè iunxere connubia, atque vnius Regis Regnum pari consensu decreuere dici & esse. Indéque orti Duces excellentissimi, Guillermus videlicet, atque post ipsum quique denominati, paterno seu auito iure Richardi. Illorum quippe Ducaminis Principatus fuit metropolis ciuitas Rotomagorum. Cùm igitur prædicti Duces vltra ceteros viguerint militiæ armis, tum perinde præ ceteris gratia communis pacis ac virtute liberalitatis. Nam omnis Prouincia, quæ illorum
C ditioni subiici contigerat, ac si vnius consanguinitatis domus vel familia inuiolatæ fidei concors degebat. Nempe furi ac prædoni apud illos comparabatur, quicumque hominum in aliquo negotio plus iusto, vel falsum quippiam venundandum mentiens subtrahebat alteri. Egenorum quoque & pauperum, omniúmque peregrinorum, tanquam parentes filiorum, curam gerebant assiduam. Dona etiam amplissima sacris Ecclesiis penè in toto Orbe mittebant; ita vt etiam ab Oriente, scilicet monte denominatissimo Sina, per singulos annos Monachi Rotomagum venientes, qui à prædictis Principibus plurima redeuntes auri & argenti suis deferrent xenia. Hierosolymam verò ad sepulchrum Saluatoris centum auri libras secundus misit Richardus, ac quósque cupientes illuc deuotè peragrare donis iuuabat immensis. Præterea in successibus prædictorum temporum, exigentibus culpis peccantium hominum, orta est discordia duorum Regum, Francorum videlicet ac Saxonum. Quæ scilicet diutiùs exardescens, occulto Dei iudicio rursus terribile flagellum ingruit populis Galliarum. Denique Hungarorum Princeps cum omni ipsius gentis militari exercitu, huius discordiæ mali occasione, fines Galliarum irrumpens, semel ac bis omnem miserabiliter depopulans regionem, vtrumque etiam genus hominum captans, tum rebus humanis abducens, nemine obstante, diripuit. Quæ denique clades tamdiu desæuit, quousque Deo propitiante, vtriusque regni Principes, Francorum videlicet ac

Saxonum, vnius fidei ac consanguinitatis vinculo necterentur. Euacuato siquidem priorum Regum genere, sedatisque iurgiis, cœpit Orbis nouorum Regum pace subamica reflorescere, Christique regnum per fontem sacri baptismatis circumquaque tyrannos sibi subiugare. Ipsa denique Hungarorum gens post tot patrata flagitia, post tot flagella gentibus illata, cum suo Rege ad Catholicam fidem conuersa, quæ priùs consueuerat crudeliter rapere aliena, libens impertitur pro Christo propria, à quibus etiam iamdudum diripiendo captiuabantur, vndecumque in miserrima mancipia distrahendi qui reperiebantur Christiani, ab eisdem quoque fouentur nunc ceu fratres vel liberi. Illud nihilominus nimium condecens ac perhonestum videtur, atque ad pacis tutelam optimum decretum, scilicet, vt ne quisquam audacter Romani Imperij sceptrum præproperus gestare Princeps appetat, seu Imperator dici aut esse valeat, nisi quem Papa Sedis Romanæ morum probitate delegerit aptum Reipub. eique commiserit insigne Imperiale. Cùm videlicet olim vbique terrarum quilibet Tyranni sese procaciter impellentes sæpissimè sint Imperatores creati. Atque eò minus apti Reipub. quo constat eos tyrannide, quàm pietatis auctoritate processisse. Anno igitur Dominicæ incarnationis septingentesimo * decimo, licèt insigne illud Imperiale diuersis speciebus prius figuratum fuisset, à venerabili tamen Papa Benedicto Sedis Apostolicæ fieri iussum est admodum intellectuali specie idem insigne. Præcepit fabricari quasi aureum pomum, atque circundari per quadrum preciosissimis quibusque gemmis, ac desuper auream crucem inseri. Erat autem instar speciei huius mundanæ molis, quæ videlicet in quadam rotunditate circumsistere perhibetur, vt dum siquidem illud respiceret Princeps terreni Imperij, foret ei documentum, non aliter debere imperare vel militare in mundo, quàm vt dignus haberetur viuificæ crucis tueri vexillo. In ipso etiam diuersarum gemmarum decoramine, videlicet Imperij culmen plurimarum virtutum speciebus exornari oportere. Cúmque postmodum prædictus Papa Imperatori videlicet Henrico huius rei gratia Romam venienti obuiam cum maxima virorum & sacrorum ordinum multitudine processisset ex more, eíque huiusmodi insigne scilicet Imperij in conspectu totius Romanæ plebis tradidisset: suscipiens illud hilariter, circumspectóque eo, vt erat vir sagacissimus, dixit; Optime Pater, inquiens ad Papam, istud facere decreuisti nostræ portendendo innuens Monarchiæ, qualiter sese moderari debuerat, cautiùs perdocuisti. Deinde manu gerens illud auri pomum, subiunxit; Nullis, inquit, melius hoc præsens donum possidere ac cernere congruit, quàm illis, qui pompis mundi calcatis, crucem expeditiùs sequuntur Saluatoris. Qui protinus misit illud ad Cluniacense Monasterium Galliarum, quod etiam tunc temporis habebatur religiosissimum ceterorum, cui & alia dona plurima contulerat ornamentorum. Sed & illud nimirum etiam perpendendum, quoniam cùm ista quæ retulimus, videlicet de conuersionibus perfidarum ad fidem Christi gentium extrinsecus in Aquilonaribus atque Occidentalibus Orbis partibus persæpe fieri contigerit, nusquam talia in Orientalibus atque Meridianis eiusdem Orbis plagis contingit audiri. Cuius denique veracissimus præsagij index fuit constitutio illa crucis Dominicæ, dum in ea Saluator penderet, in loco Caluariæ. Nam cùm retro illius verticem suspēsi tum fuisset, crudus nimium populis Oriens, tunc etiam in eius oculorum conspectu lumine fidei repleturus constitit Occidens. Sic quoque omnipotentem ipsius dexteram ad misericordiæ opus extensam, sacri verbi fide mitis suscepit Septentrio, eiúsque læuam gentibus barbarorum tumultuosis sortitur Meridies. Sed licèt huius sacri breuiter meminerimus portenti, nostræ tamen, id est Catholicæ, manet inuiolabile subsidium fidei, quoniam in omni loco & gente absque exceptione, quicumque sacro regeneratus fonte, credens omnipotentem Patrem eiúsque Filium Iesum Christum pariter, & in Spiritum sanctum, vnum solúmque verum Deum, si quid boni egerit ex fide, Deo acceptum fore, atque omnem, qui sic permanserit, perenni vita beatè viuere. Hoc quippe soli Deo nosse competit, cur humanum genus maius seu minus propriæ salutis capax efficitur in diuersis partibus Orbis. Sed idcirco ista retulimus, quoniam vsque in fines prædictarum Orbis binarum partium, videlicet Septentrionalis & Occidentalis, Christi Domini deueniens Euangelium illarum populis locauit optimum in sacræ fidei fundamentum. Cùm videlicet è diuerso minus reliquas duas, scilicet

A Orientalem atque Meridianam penetrauerit, ac illarum populos cautiùs in proprij erroris feritate irretitos sciuerit. Sed ne boni conditoris proinde dispensationi contumeliosa à quoquam inferatur in hac parte calumnia, cautiùs nihilominus prospiciendus est sacer Scripturarum canon. In quo videlicet canone omnis proculdubio forma inuenitur expressa mundani seculi: vt scilicet ipsius auctoris bonitas, pariterque iustitia probabiliter demonstrentur, videlicet in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Nam sicut primus hominum pater, propriæ salutis arbiter, à totius boni auctore primitus fuerat constitutus, ita ab eodem Redemptore vniuersis pro captu spontanea generaliter oblata est salus. Sed tamen occulta illius dispensatio, cui semper & simul totum, quicquid esset habet, præsto fuit, ac cui nihil defuit, ostendit spaciatim per incrementa temporum sese omnipotentem solum bonum atque veracem, tam per opera pietatis, quàm per vltionem vindictæ iustæ retributionis. Non enim principalis bonitas aliquando vacat à pietatis opere; quin immò semper aggregat plerosque ex massa filiorum præuaricatoris in sinum filij suæ Deitatis. Dúmque id quotidie in mundo agitur, quid aliud quàm Omnipotentis bonitas, etiam immobiliter mobilis, & mobiliter immobilis, operari monstratur? Atque idcirco quantò præsentis seculi terminus imminet propiùs, tantò ista fieri, quæ dicuntur, contigerit frequentiùs.
B Suspiciendum etiam quomodo paulatim ab ipso humani generis exordio ipsius Auctoris sit manifestata cognitio. Primus igitur hominum Adam etiam cum omni suo genere Deum conditorem suum prædicat, dum per transgressionis præcepti illius culpam priuatus paradisi gaudiis, multatúsque exilio, sese miserum clamat lugendo. Sed accepto diffusiùs per vniuersum Orbem terræ incremento, nisi proprij auctoris bonitatis prouidentia misericordiæ reduxisset ad sinum, totum penitus idem genus humanum in sui erroris atque cæcitatis præcipitium iam olim irreuocabiliter fuisset dimersum. Idcirco ab exordio sui diuina boni conditoris dispensatione prolata sunt ei prodigiosa rerum miracula, ac portentuosa elementorum signa, necnon & sagacissimorum virorum, tam spem quàm formidolositatem inculcatura diuinitus oracula. Ac velut idem conditor per sex dierum interualla cuncta mundanæ rerum machinæ proferendo perficiens opera, hísque editis requieuit, die septima videlicet: ita per sex millia annorum spatia operatus est, pro eruditione hominum exhibendo illis frequentia signanter ostenta. Scilicet vt non præteritis seculis quodquam dimissum est vacans ab his signis tempus miraculorum æternum Deum prædicantibus, vsquequo illud maximum rerum Principium apparens homine vestitus in mundo. Sexta duntaxat ætate præsentis seculi, atque vt putatur, quod sit finis in septima huius mundanæ molis diuersorum laborum, vt ab illo proculdubio, vnde cœpit quicquid esse habuit exordium, in eodem competentissimum propriæ quietis
C inueniat finem.

EXPLICIT LIBER I.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

LIBER SECVNDVS.

De Electione HVGONIS *in Regem.* CAP. I.

HVGO CAPETVS.

SICVT quispiam igitur peragrans quamlibet vastissimam orbis mundani plagam, seu spatiosum remigando æquor penetrans, sæpiùs altitudini montium, aut proceritati arborum scilicet respectans, dirigit aciem oculorum, vt videlicet illorum à longo reperta agnitione, absque errore, quo disposuerat, valeat peruenire: Ita quoque erga nos fore contingit, qui vtique, dum cupimus præterita ostendere futuris, obtutus nostri sermonis pariterque animi frequenter in relatione porrigimus magnatorum virorum personis, quibus videlicet fiat ipsa relatio clarior, & appareat certior. Igitur finito, vt diximus, tam regnandi, quàm imperandi apud Italiam & Gallias, magnorum Regum genere, videlicet Ludouici, necnon & Caroli, ac sui generis ceterorum Regum, protinus in vnius consanguinitatis viros vtriusque Regni contigit deuenire Monarchiam. Nam qualiter primus ac secundus, necnon & tertius Otto, sint potiti Romanorum Imperio, scilicet vsque ad Henrici Imperium, superiùs nos iam digessisse meminimus. Nunc quoque restat, vt quemadmodum ab hinc Francorum sit Regnum dispositum, referamus. Mortuis igitur Lothario ac Ludouico Regibus, totius Franciæ Regni dispositio incubuit HVGONI Parisiensis Ducis filio, videlicet illius Magni Hugonis suprà memorati, cuius etiam frater erat nobilissimus Burgundiæ Dux Henricus. Qui simul cum totius Regni Primatibus conuenientes, prædictum Hugonem in Regem vngi fecerunt. Erant ergo, vt iam commemorauimus, affinitate consanguinitatis Regibus Saxonum vniti, à primo scilicet Ottone, qui natus est ex Hugonis Magni sorore *. Suscepto igitur Hugo regimine Regni Francorum, non multo post plerosque suorum, quos etiam prius in vniuersis habuerat subditos, persensit contumaces. Tamen vt erat corpore & mente viuidus, cunctos sibi rebellantes paulatim compescuit. Habebat enim filium admodum prudentem, nomine ROBERTVM, artium, etiam literarum studiis plurimum eruditum. Cúmque se cognouisset iam aliquantulum viribus defici, congregatis in Aureliana vrbe regia quibúsque Francorum ac Burgundionum Regni Primoribus, eundem Robertum, filium videlicet suum, anno scilicet tertiodecimo ante millesimum incarnati Saluatoris, adhuc se superstite, Regem constituit. Post aliquot verò annos idem etiam Rex Hugo in pace, Regno disposito, feliciter obiit. Erat namque Robertus Rex tunc iuuenis, vt diximus, prudens atque eruditus, dulcísque eloquio ac pietate insignis. Sed diuina prouidente clementia, huiusmodi virum ad catholicæ plebis regimen omnium Dominus illo præcipuè in tempore dignatus est destinare. Nam diebus regni ipsius, elementorum etiam signis præeuntibus, non

** Imò Hugonis M. vxor fuit soror Ottonis I.*

ROBERTVS.

987.

A non modicæ clades incubuere Christi Ecclesiæ: quibus nisi idem Rex sapienter, ROBERTVS. Deo se iuuante, restitisset, sæuiendo multipliciter in longinquum processissent.

De cetu maris, & Occidentalium bellis. CAP. II.

ANNO igitur quarto de suprascripto millesimo, visa est cetus miræ magnitudinis descendisse per mare, in loco qui Bernouallis nuncupatur. 996. Egrediens scilicet à Septentrionali plaga in Occidentalem. Apparuit quoque mense Nouembrio manè prima diei aurora, ad instar insulæ, ac transeundo perdurans vsque in horam diei tertiam, maximum etiam stuporem admirationémque se cernentibus contulit. Sed & ne alicui fortè sit dubium quod narratur, quamuis à multis visum fuit, tamen huic simile monstrum à plerisque inuenitur descriptum. Denique legitur in gestis egregij Confessoris Bendani, Orientalium videlicet Anglorum, quoniam idem vir Dei scilicet Bendanus cùm pluribus Monachis per marinas insulas per aliquod temporis spatium heremiticam transegisset vitam, hanc vel huic similem quondam obuiam haberet belluam. Nam cùm remigando quasque in mari constitutas circumiret insulas, superueniente noctis crepusculo, cernens procul velut maritimam insulam, ad quam etiam diuertens cum omnibus qui secum erant, superuenientem duntaxat exacturus noctem. Cúmque ibi ventum fuisset, exeuntes de scaphis, conscendentésque turgentem belluæ dorsum, vnius tan-
B tummodo ibidem hospitio noctis potituri. Cúmque post breuem cœnam ceteri Fratres fessa indulsissent membra quieti, solus vir Domini Bendanus peruigil custos Dominici ouilis, ac magis assiduus, quàm frequens psalmicen, explorabat cautiùs vim ventorum, & siderum cursus. Qui dum hoc attentiùs per noctis conticinium ageret, repentè intellexit, quoniam illud promontorium, ad quod scilicet hospitaturi diuerterant, ad Orientalem illos eueheret plagam. Luce quoque alterius diei reddita, solertissimus vir conuocans collegas videlicet suos, qui aderant, blandè exhortans ac consolans eos, inquiens: Vniuersorum conditori & gubernatori Deo, Fratres benignissimi, indefessas referamus gratias, qui sua nobis in his marinis fluctibus prouidentia præparauit vehiculum non egens humano remigio. Quibus à viro Dei socij auditis, mentis stupore adacti, diuinæ protinus sese prouidentiæ committentes, ac viri sancti innitentes prudentiæ, cœperunt securiores euentum præstolari rei fortuitæ. Huiusmodi ergo per spacia plurimorum dierum nisi euectione, semper tamen semet conspiciebant ad solis ortum tendere. Tandem verò peruentum est ad insulam ceterarum speciosissimam, atque omni amœnitate gratiosissimam. Illius quoque arborum habitudo, atque auium dissimilitudinem gerit vniuersorum. Egressus quoque vir secularis accedens ad eam, reperit etiam ibi Monachorum, vel potiùs Anachoritarum collectas miras ac multiplices, quorum scilicet vita & conuersatio vniuersorum mortalium studiis
C sanctior atque nobilior enitebat. A quibus etiam magna cum charitate suscepti pluribus diebus ibidem commanentes, de multis quæ ad veram pertinent diligenter salutem instructi, postmodum & ad natiuum reuertentes solum, vniuersa quæ compererant patriæ redditi narrauerunt. Præterea viso, vt dicere cœpimus, Oceani portento, exorsus est bellicus tumultus in vniuersa Occidentali Orbis plaga, videlicet tam in regionibus Galliarum, quàm in transmarinis Oceani insulis, Anglorum videlicet atque Brittonum, necnon & Scotorum. Siquidem vt plerumque solet contingere, propter delicta infimi populi versi in dissensionem illorum Reges ac ceteri Principes, statímque exardescentes in subiectæ plebis depopulationem scilicet, vsque dum perducuntur ad suimet sanguinis effusionem. Quod videlicet tandiu patratum est in prædictis insulis, quousque vnus Regum earundem vi solus potiretur regiminis ceterarum. Denique mortuo Rege Adalrado, in regno scilicet illorum, qui Danimarches cognominantur, qui etiam duxerat vxorem sororem Ricardi Rotomagorum Ducis, inuasit Regnum illius Rex videlicet Canuc Occidentalium Anglorum, qui etiam post crebra bellorum molimina, ac patriæ depopulationes, pactum cum Ricardo stabiliens, eiúsque germanam Adalradi videlicet vxorem in matrimonium ducens, vtriusque Regni tenuit Monarchiam. Post hæc quoque idem Canuc cum plurimo exercitu egressus, vt subiugaret sibi gentem Scotorum, quorum videlicet Rex Melculo vocabatur, viribus & armis

ROBERTVS. validus, & quod potissimum erat, fide atque opere Christianissimus. Vt autem cognouit, quoniam Canuc audacter illius quæreret inuadere Regnum, congregans omnem suæ gentis exercitum, potenter ei, ne valeret, restitit. Ac diu multúmque talibus procaciter Canuc inseruiens iurgiis, ad postremum tantùm prædicti Ricardi Rotomagorum Ducis, eiúsq; sororis persuasionibus, pro Dei amore omni prorsus deposita feritate, mitis effectus, in pace deguit. Insuper & Scotorum Regem amicitiæ gratia diligens, illiúsque filium de sacro baptismatis fonte excepit. Cœpit ergo ex illo fieri, vt si qua hostilis necessitas Rotomagorum Duci incumberet, à transmarinis insulis in suum auxilium exercitum sumeret copiosum. Sicque diutius gens Normannorum scilicet ac prædictarum populi insularum tuti pace fidissima, vt ipsi potiùs formidine suæ potentiæ plerosque exterarum Prouinciarum terrerent populos, quàm ipsi ab aliis terrerentur. Nec mirum quippe, quoniam à quibus bonorum extirpatrix Dei timore expulsa fuerat discordia, in eisdem pace præuia Christi nobile Regnum felix obtinuit tripudium. A

De Conano Duce Brittonum, & Fulcone Andegauorum. CAP. III.

PRÆSCRIPTORVM igitur dierum tempore nihilominus in infimis Galliarum partibus intestinorum bellorum desæuit tumultus. Narrant siquidem plerique disputantes de mundani Orbis positione, quòd situs regionis Galliæ quadra dimetiatur locatione. Licet ergo à Rifeis montibus vsque Hispaniarum terminos, in læuo habens Oceanum mare, in dextro verò passim iuga Alpium, propria excedat longitudine mensuram rationis quadriformæ. Cuius etiam inferius finitimum ac perinde vilissimum cornu Galliæ nuncupatur. Est enim illius metropolis ciuitas Redonum. Inhabitatur quoque diutius à gente Brittonum, quorum solæ diuitiæ primitus fuere libertas fisci publici, & lactis copia. Qui omni prorsus vrbanitate vacui, suntque illis mores inculti, ac leuis ira, & stulta garrulitas. Horum scilicet Brittonum aliquando Princeps extitit quidam Conanus nomine, qui etiam accepta in matrimonio Fulconis Andegauorum Comitis sorore, ac demum insolentior ceteris suæ gentis Principibus cœpit existere. Nam more regio imposito sibi diademate in sui anguli popello, plurimam inconsultè exercuit tyrannidem. Postmodum verò inter ipsum Conanum & prædictum Fulconem, Andegauorum videlicet Comitem, exortum est indissolubile iurgium. ita vt crebris suorum inuicem depopulationibus ac sanguineis effusionibus lacessiti, ad vltimum quoque quanquam ciuile, tamen inluctabile inirent comminus prœlium. Cùm igitur diu multúmque vicissim sibi mala quæ poterant irrogassent, ab vtroque decretum est, vt in loco, qui Concretus dicitur, quisque illorum cum suo exercitu die constituto aduenientes, prœlij certamen inirent. Sed Brittonum exercitus excogitata fraudis decipula, partem Fulconis exercitus nequiter prostrauerunt. In prædicto denique loco, scilicet vbi certamen ineundum fuerat, clam præuenientes populi Brittonum, ibi nimium astutè profundum atque perlongum fodère vallum, ramísque arborum densatim superinsertis, imposita videlicet hostibus muscipula, recesserunt. Die igitur constituto iuxta condictum, dum illuc vterque cum suo exercitu adueniret, atque acies vtraque iam in procinctu videretur, informata gens Brittonum callida fraudísque propriæ conscia, simulans se velle arripere fugam, scilicet vt auidius demergeret hostem in latentem muscipulam. Quod cernens Fulconis exercitus, cupiens expeditè super eos irruere, corruit pars ex eis non modica in foueam, videlicet Brittonum astu patratam. Ilicò autem Brittones conuersi, qui priùs fugam simulauerant, inhiantérque super Fulconis exercitum irruentes, asperrima quàm plures ex eis cæde prostrauerunt. ipsum etiam Fulconem pulsum de equo in terram loricatum deiecerunt. Qui exurgens nimio accensus furore, dictis releuans exacuénsque suorum animos, ac velut turbo vehementissimus per densas segetes impellentes, omnem exercitum Brittonum crudeli nimium cæde mactauerunt. Deletóque penè vniuerso exercitu Brittonum, ipsum etiam Conanum illorum Principem truncatum dextera viuum capientes Fulconi reddiderunt. Qui potita victoria, reuersus ad propria, non illi postmodum quispiam Brittonum molestus extitit.

(margin letters: B beside "dimetiatur locatione" line; C beside "loco, scilicet vbi certamen" line)

A

De Monasterio Lucacense. CAP. IV.

DE eodem igitur Fulcone perplura dici potuissent ipsius gestorum, quæ scilicet fastidium vitantes siluimus. Vnum tamẽ restat memorabile, quod in præsentiarum relaturi sumus. Cùm enim circumquaque in diuersis prœliorum euentibus, plurimum humanum fudisset sanguinem, metu gehennæ territus, sepulchrum Saluatoris Hierosolymorum adiit. Indéque vt erat audacissimus, admodum exultanter rediens, aliquantulum ad tempus à propria feritate est lenior redditus. Tunc ergo mente cõcepit, vt in optimo fundorum proprij iuris loco Ecclesiam construeret, ibidémque Monachorum cœtum coadunaret: qui videlicet die noctúque pro illius animæ redemptione interuenirent. Qui etiam (vt semper curiosè agebat) cœpit quosque percunctari religiosos, in quorum potissimum memoria Sanctorum eandem Ecclesiam fundare deberet, qui videlicet pro eius remedio animæ omnipotentem Dominum orarent. Cui inter ceteros à propria etiam vxore, quæ valde sano pollebat consilio, suggestum est, vt in honore ac memoria illarum cœlestium Virtutum, quas Cherubin & Seraphin sublimiores sacra testatur auctoritas, votum quod vouerat expleret. Qui libentissimè annuens, ædificauit Ecclesiam admodum

B pulcherrimam, in pago scilicet Turonico, milliario interposito à Lucacense castro. Expleto denique quantocius Basilicæ opere, protinus misit ad Hugonem Turonorum Archipræsulem, in cuius scilicet constituta erat Diocesi, vt illam sacraturus, quemadmodum decreuerat, aduenirer. Qui venire distulit, dicens, se minimè posse illius votum dicando Domino committere, qui videlicet matri Ecclesiæ Sedis sibi commissæ prædia & mancipia surripuerat non pauca. Hócque potiùs illi videbatur competere, vt primitus, si quid iniustè diripuerat, alicui restitueret, sicque deinceps iusto Iudici Deo propria, quæ vouerat, offerre deberet. Cúmque igitur ista Fulconi à suis perlata fuissent, diutina feritate resumpta, nimium indignè ferens Episcopi responsa: insuper comminatus illum valde, ac sublimius inde quod valuit adegit consilium. Mox denique copiosa argenti & auri assumpta pecunia, Romam pergens, ac Ioanni Papæ causam suæ profectionis exposuit. Ac deinde poscens quod ab illo optauerat, plurima ei munerum dona obtulit. Qui protinus misit cum eodem Fulcone ad prædictam Basilicam sacrandam vnum ex illis, quos in beati Petri Apostolorum Principis Ecclesia Cardinales vocant, nomine Petrum, cui etiam præcepit veluti Romani Pontificis auctoritate assumpta, quicquid agendum Fulconi videbatur, intrepidus expleret. Quod vtique audientes Galliarum quique Præsules, præsumptionem sacrilegam cognouerunt ex cæca cupiditate processisse, dum videlicet vnus rapiens, alter raptum suscipiens, recens in Romana Ecclesia

C scisma creauissent. Vniuersi etiam pariter detestantes, quoniam nimium indecens videbatur, vt is, qui Apostolicam regebat Sedem, Apostolicum primitus ac canonicum transgrediebatur tenorem. Cùm insuper multiplici sit antiquitus auctoritate roboratum, vt non quispiam Episcoporum in alterius Diocesi istud præsumat exercere, nisi Præsule, cuius fuerit, compellente seu permittente. Igitur die quadam mensis Maij congregata est innumerabilis populi multitudo ad dedicationem scilicet prædictæ Ecclesiæ. Ex quibus multò etiam plures illuc Fulconis terror, ob suæ elationis pompam, conuenire compulit. Episcopi tantùm, qui eius ditione premebantur, coacti interfuere. Cœpta igitur die constituto satis pompaticè huiusmodi dedicatione, atque peracta, Missarúmque ex more solemniis celebratis, postmodum quique ad propria rediere. Denique imminente ipsius diei hora nona, cùm flabris lenibus serenum vndique consisteret cœlum, repente superuenit à plaga australi vehementissimus turbo, ipsam impellens Ecclesiam, ac replens eam turbido aëre, diu multúmque concutiens. Deindè verò solutis laquearibus, vniuersæ eiusdem Ecclesiæ trabes, simúlque tota teges, per pignam templi eiusdem Occidentalem in terram corruentes, euersum ierunt. Quod cùm multi per regionem factum comperissent, nulli venit in dubium, quoniam insolens præsumptionis audacia irritum constituisset votum. Simúlque præsentibus ac futuris quibusque, ne huic simile agerent, euidens indicium fuit. Licèt namque Pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem Apostolicæ Sedis ceteris in Orbe constitutis reuerentior habeatur, non tamen ei licet transgredi in aliquo canonici moderaminis tenorem.

ROBERTVS. Sicut enim vnusquisque orthodoxæ Ecclesiæ Pontifex, ac sponsus propriæ Sedis, A
vniformiter speciem gerit Saluatoris, ita generaliter nulli conuenit quippiam in alterius procaciter patrare Episcopi Diocesi.

De portento Aurelianæ vrbis mirabili. CAP. V.

ANNO igitur incarnati Verbi octingentesimo octogesimo octauo contigit in vrbe Aureliana Galliarum admodum memorabile atque formidolosum portẽtum. Constat ergo in eadem vrbe Monasterium in honorem Apostolorum Principis antiquitus constitutum, in quo primitus Collegium Sanctimonialium virginum omnipotenti Deo deseruisse dignoscitur. Quod etiam exinde cognomento Puellare dicitur. In cuius deniq; Monasterij medio defixum stabat crucis vexillum, præferens ipsius Saluatoris, pro salute humana mortem patientis, imaginem. A cuius scilicet imaginis oculis per aliquod dierum spatium continuè multis cernentibus, riuus emanauit lachrymarum. Ad quod nimirum terribile spectaculum inspiciendum multitudo maxima conuenit hominum. Plerique tamen cùm illud cernerent, admodum animaduertentes quoddam esse diuinitatis præsagium, videlicet illius vrbis superuenturæ calamitatis. Quemadmodum enim idem per se Saluator præsciens imminere vrbis detrimentum Hierosolymitanæ, fleuisse illam perhibetur: sic denique & hanc videlicet Aurelianam paulo post imminentem cladem passuram per expressam suę imaginis figuram fleuisse comprobatur. Contigit ergo post paululum in eadem ciuitate inauditæ rei, idipsum, vt putatur, portendens euentus. Deniq; cùm vnà noctium custodes videlicet maioris Ecclesiæ, videlicet Episcopij, ex more exsurrexissent, atque ipsius Ecclesiæ portas quibusque ad matutinales laudes properantibus aperuissent, subitò lupus affuit, Ecclesiámq; ingressus, ac funem signi ore arripiens, agitánsq; illud, insonuit. Cernentes nimirum qui aderant, mentis stupore concussi, tandem clamore emisso, ac si inermes, nisu quo valuere, illum exturbantes, ab Ecclesia expulerunt. Sequenti verò anno tota illius ciuitatis humana habitatio cum domibus Ecclesiarum terribiliter igne cremata est. Vnde etiam nulli venit in dubium, quoniam vnius cladis euentum vtriusq; rei præcessisset portentum. Erat igitur tunc temporis prædictæ ciuitatis Pontifex venerabilis Arnulfus, qui videlicet genere & doctrina sapientiæ pernobilis, ac paternorum fundorum redditibus locupletissimus, cernens excidium scilicet propriæ Sedis, desolationémque sibi commissæ plebis, potiore vsus consilio, magnum colligens apparatum, cœpit domum maioris Ecclesiæ, quæ olim dicata fuerat in Crucis Christi honore, iugiter à fundamentis reædificare. Qui dum acerrimè cœpto operi cum suis omnibus intenderet, vt scilicet quantociùs honestissimè consummaret, nimium euidenter præstitum est illi diuinitus iuuamen. Contigit igitur quadam die, dum cæmentarij fundamenta Basilicæ locaturi, soliditatem perscrutarentur ipsius telluris, vt reperirent copiosa auri pondera, quæ scilicet ad totius, quamuis magnæ, Basilicæ fabricam reformandam certissimè crederentur sufficere. C Suscipientes ergo qui fortuito casu inuenerant aurum, ex integro Episcopo detulerunt. Ipse verò omnipotenti Deo pro collato sibi munere gratias agens, ac suscipiens illud, custodibus operis tradidit, totúmque fideliter in opus eiusdem Ecclesiæ expendi iussit. Fertur namque quòd etiam illud aurum solertia beati Euurtij antiqui eiusdem Sedis Præsulis ibidem huius restaurationis gratia fuisset reconditum. Iccirco permaximè, quoniam dum isdem vir sanctus quondam potiorem quàm fuerat primitus, eandem informaret Ecclesiam; contigit illi huic simile munus diuinitus sibi reseruatum inibi reperire. Sicque præterea factum est, vt & domus Ecclesiæ, videlicet Sedis Pontificalis, priore elegantior reformaretur: Ipsóque suadente Pontifice ceterarum, quæ in eadem ciuitate deperierant, Basilicarum Sanctorum quorumcumq; meritis dicatarum ædes anterioribus potiores constituerentur, atque diuinorum operum cultus in eisdem excellentior haberetur præ omnibus. Ipsáq; vrbs paulò post referta domorum ædificiis, plebs tandem illius mitigata à flagitiis Domini pietate subuenta, tantóque citius conualuit, quantò sagacius propriam calamitatem excepit ob correptionis vltionem. Fuit namque prædicta ciuitas antiquitus, vt est in præsentiarum, Regum Fracorum principalis Sedes regia, scilicet pro sui pulchritudine ac populari frequentia, necnon & telluris vbertate, perspicuiq; irrigatione fluminis.

A Ex Ligere quippe sibi congruo etiam flumine agnomen habet inditum, dicitúrque *Aureliana*, quasi *ore Ligeriana*: eo videlicet quòd in ore eiusdem fluminis ripa sit constituta. Non vt quidam minus cauti existimant, ab Aureliano Augusto, quasi eam ipse ædificauerit, sic vocatam: quin potiùs ab amne, vt diximus, quod rectiùs veriúsque illi congruit. ROBERTVS.

De Prælationibus turpis lucri arreptis. CAP. VI.

SACRO igitur præmonente eloquio, luce clarius compertum habetur, quoniam in processu nouissimorum dierum frigescente in hominibus charitate, ac superabundante iniquitate, instabant periculosa animarum tempora. Nam & multiplicibus antiquorum Patrum intimatur assertionibus, quòd crassante auaritia præteritarum iura vel Ordines Religionum ex eo vnde consurgere debuere ad incrementi profectum, exindè sumpsere corruptionis defectum. Illúdque aliquibus versum est in animarum detrimentum, quod quibusdam eo legitimè vtentibus fuit emolumentum. Siquidem, vt diximus, turpis lucri auaritia imperante, suffocatur sæpissimè censura iustitiæ. Cùm enim in diuersarum gentium ac Prouinciarum cultibus istud habeatur probabile, euidentiùs tamen in Israëliticæ plebis Leuitis & Sacerdotibus. Qui scilicet quantò dudum cæteris opulentiores, eo ampliùs plerique illorum superba cupiditate insolentiores. iccirco etiam ad vltimum omnibus B effecti deteriores. Sed multum distant legis veteris instituta multiplicibus figurarum ænigmatibus vestita à nouæ gratiæ perspicuis ac spiritalibus sacramentorum donis. Ibi namque munera solummodò conferebantur terrenarum hostiarum: in his ipse Deus accipitur in præmium. Ibíq; nihilominus totum promerebatur quisque ex seruitutis actione: hic verò quisq; dignus habetur duntaxat ex sincera optimæ conscientiæ voluntate. Atq; iccirco ista præmisimus, quoniam iamdudum muneribus ineptis excæcatis pene vniuersis Principibus desæuit hæc pestis, longe latéque in Ecclesiarum quibúsq; Prælatis toto terrarum Orbe diffusis. Deniq; omnipotentis Christi Domini gratuitum ac venerabile donum ad propriæ damnationis cumulum conuerterunt in auaritiæ lucrum. Ideóq; huiusmodi videlicet Prælati tanto minus ad diuinum peragendum opus inueniuntur idonei, quanto constat, quia non ad illud accesserunt per aditum principalis hostij. Et licèt aduersus talium personarum procacitatem multipliciter clamet sacrarum Scripturarum canon, nunc tamen solito multipliciùs comperitur fieri in diuersis Ecclesiarum ordinibus. Nam ipsi Reges, qui sacræ Religionis idonearum decretores personarum esse debuerant, munerum largitione corrupti, potiorẽ quempiam ad regimen Ecclesiarum vel animarum diiudicant, illum videlicet, à quo ampliora munera suscipere sperant. Atque idcirco permaximè quique procaces ac turgore superbiæ inflati, sese vltro cuique Prælationi ingerunt, minus formidantes incurrere lapsum neglectæ pastoralis curæ, quoniam tota solummodo illorum pendet fiducia ex loculis collectæ pecu- C niæ, non ex perceptæ donis sapientiæ. Tantóque amplius adepto regimine student auaritiæ, quantò constat propriam ex illa ambitionem implesse. Ac velut idolo sibi pro Deo constituto illi seruiunt, per quam scilicet informati, ad tale nomen absque merito vel opere proruperunt. Fitque minus cautis deceptoria imitandi forma, ac perinde vicissim contumax inuidentia. Quippe quoniam quicquid in talibus aliter æmulando colligit, videtur alteri inuidendo sibi subripi: atque vt inuidorum semper mos est, alienis felicitatibus indesinenter appetunt torqueri. Hinc etiam procedunt litigiorum tumultus assidui, oriuntúrque frequentia scandala, ac diuersorum transgrediendo conuellitur tenor ordinum. Sic etiam contigit, vt dum irreligiositas grassatur in Clero, procacitatis & incontinentiæ appetitus succrescat in populo. Deinde verò mendaciorum circumuenientiæ, fraudes, atque homicidia vniuersos penè in interitum subripiendo pertrahunt. Et quoniam Catholicæ fidei oculũ, videlicet Ecclesiæ Prælatos, pessimæ cæcitatis caligo obrepsit, idcirco plebs illius propriæ salutis viam ignorans in suæ perditionis ruinam decidit. Iure etiam contigit, vt ipsi scilicet Prælati ab eisdẽ, quos subiectos habere debuere, affligantur, atq; contumaces sentiant illos, quos vtiq; suo exemplo à iustitiæ itinere fecere deuios. Nec mirum præterea si in aliquibus angustiis constituti, minus dum clamant exaudiuntur, quoniam ipsi sibimet per auaritiæ cumulum clausere misericordiæ

ROBERTVS. hostium, cùm certissimum nihilominus habeatur pro huiusmodi vicissitudine flagitij sæpissimè imminere communem cladem populis & animantibus cunctis, nec non etiam plurimam pestem frugibus videlicet ex intemperie aëris. Sic quippe fieri contigit, vt hi scilicet, qui omnipotentis Dei gregi sibi commisso ferre debuerant saluationis adminiculum, opponerent eidem consueti beneficij obstaculum. Quandocumque enim defuit religiositas Pontificum, ac marcessit districtio regularis Abbatum, simúlque monasterialis disciplinæ vigor tepescit, ac per illorum exempla cetera plebs mandatorum Dei præuaricatrix existit: quid aliud quàm totum simul humanum genus rursus in antiquum præcipitij chaos suæ perditionis spontanea voluntate illabitur? Ex eiusmodi rei proculdubio euentu, dudum ille antiquus Leuiathan fiduciam cõceperat, quòd inundatio Iordanis fluuij os illaberetur illius: vt videlicet baptizatorum multitudo per auariciæ appetitum viam veritatis deserens, demergeretur in interitum. Et quia, vt ex auctoritate Apostolica complectum dinoscitur, frigescente scilicet charitate, ac superabundante iniquitate, in hominibus vtique semet plus iusto amantibus, solito crebriùs ista, quæ retulimus, circa millesimum & post nati Saluatoris Domini annum vniuersis mundi partibus contigerunt. A

De incendiis & mortibus nobilium. CAP. VII.

B

SEPTIMO igitur de supradicto millesimo anno Vesuuus mons, qui & Vulcani olla dicitur, solito multipliciore hiatu euomens igne permixtam sulphureo grandium saxorum multitudinem, qui vsque in tertium rotabantur miliarium. Sicque suo alatu putido circa se inhabitabilem cœpit facere Prouinciam. Sed neque hoc puto silentio præterire, cur istud in sola Africana contingat regione. Primum denique ob telluris vacuitatem ex nimio ardore Solis: & quoniam illuc incumbit deuexum ab Oriente Oceanum mare, immensos vndarum erigendo in sese recolligit vortices, quibus videlicet percussus reconditur aër telluris in gremio. Deinde verò, cum igniflua vaporatione, quò valet, eructuat ad supera. Si quidem aër sicut ex ordinali constitutione penetrat supera, sic ex eiusdem ambigua natura, humoris scilicet atque caloris, sæpiùs exagitatus exprimit in aridis ignem, aut in humidis glaciem. Contigit interea penè vniuersas Italiæ & Galliæ ciuitates ignium incendiis deuastari, ipsámque vrbem Romanam ex parte maxima igne cremari. Quod dum fieret, beati Petri Ecclesiæ tigna idem ignis arripuit, cœpítque sub æreo tabulatu consumendo lambere ligna. Quod cernens vniuersa hominum multitudo quæ aderat, nullam omnino compescendæ cladis artem reperiens, conuersi vnanimes voce clamantes terribili, ad ipsius Apostolorum Principis cucurrere confessionem: eum imprecantes, si non peruigil propriæ foret ad præsens defensor Ecclesiæ, multos in Orbe terrarum à suæ fidei professione decedere. Statim verò vorax flamma abietinas deserens trabes disparuit. Per idem tempus obierunt in Italia & in Galliis, qui præcipui erant Pontifices & Duces, necnon & Comites. Primitus quoque Papa Ioannes, deinde Hugo Marchionum optimus. Post hæc verò per Italiam quique nobiliores. In Galliis namque Odo & Heribertus, quorum prior Turonorum Carnotíque, sequens verò Meldorum atque Trecorum Comes extitit. Tunc temporis etiam Dux Rotomagorum Ricardus obiit, qui Monasterium ædificauerat nimium locuples, in loco qui dicitur Fiscampus, in quo etiam sepultus quiescit. Viellermus quoque Pictauorum Dux sub eodem tempore vitam finiuit. Pontifices item in Galliis quique religiosiores à seculo excesserunt, Manasses videlicet vir sanctitate plenus Trecorum Episcopus, & Gislebertus * Parisiorum, necnon & Geboinus Catalonorum, cum aliis pluribus. Inter quos etiam bonæ memoriæ sanctus videlicet Maiolus apud Siluiniacum Cœnobium vitæ præsentis terminum consecutus. Cuius scilicet vitæ honestatem preciosus etiam commendat transitus. Nam ad illius famam sanctitatis confluxere ex vniuerso Romano orbe viri & mulieres vtrorumque ordinum plurimi, exinde referentes diuersarum infirmitatum gratiam sanitatis. Desæuiebat eodem tempore clades pessima in hominibus, ignis scilicet occultus, qui quodcumque membrorum arripuisset, exurendo truncabat à corpore. Plerosque etiam in spacio vnius noctis huius ignis consumpsit exustio. Sed cùm in plurimis Sanctorum memoriis huius tre- C

* al. Engelbertus.

A mendæ pestis sint inuenta remedia, maximus tantùm concursus factus est ad trium sanctorum Confessorum Ecclesias, Martini scilicet Turonorum, atque Odolrici Baioariorum, necnon & istius venerabilis patris Maioli. optatæque salutis inuenta sunt beneficia.

De Henrici Ducis morte, & vastatione Burgundiæ. CAP. VIII.

IGITVR anno tertio de supradicto millesimo moritur in Burgundia Dux Henricus apud castrum Pulliacum super Ararim fluuium, sepulturæque Autisioderi apud eximium Confessorem Germanum traditur Octobrio mense. Sequente verò mense Decembrio vespere Sabbati ante diem Dominicæ Natiuitatis apparuit in aëre portentum mirabile, species videlicet seu moles ipsa immensi draconis à Septentrionali plaga egrediens cum nimia coruscatione petebat Austrum. Quod prodigium pene homines vniuersos, qui videre infra Gallias, terruit. Sequenti denique anno ascendit ROTBERTVS Rex in Burgundiam cum magno exercitu pugnatorum, ducens etiam secum Ricardum Rotomagorum Comitem cum triginta millibus Normannorum, quoniam Burgundiones ei fuere rebelles, nolentes eum suscipere in ciuitatibus & castris, quæ fuerant Ducis Henrici, eius videlicet auunculi: quin potiùs sibi in proprias diuisere partes. Deueniens quoque Rex primitus cum omni exercitu ciuitatem Autisioderum, eam obsidione circundedit. Qui diu ibi crebris assultibus fatigatus residens, non aduersus eam præualuit, quæ fertur nunquam fraude vel hoste fuisse decepta. Relicta namque ciuitate, Rex cum vniuerso bellico apparatu conuertit se ad castrum beati Præsulis Germani expugnandum, quod munito aggere præpollens hæret ciuitati. Vallauerat enim illud Landrici Comitis exercitus, necnon eiusdem loci familiares viri, hostium siquidem metuentes sacri gregis diremptionem. Occurrit interea furenti Regi Odilo venerabilis Abbas Cluniacensis Monasterij, cupiens interuenire partes vtrasque: siquidem vt Regi exhiberetur honorificentia, solidaretur concordia Principum, pax patriæ firmaretur. Qui minus posse fieri cernens quod decreuerat, hortabatur Fratres octo tantummodo, qui ad Confessoris custodiam relicti fuerant (nam cæteros cum suo Abbate Hilderico nomine iussio Regis inde exire compulerat) vt orationi instarent assiduè, si fortè Domini pietas eos, pariterque locum, à tanta obsidione dignaretur eripere. Sexto igitur obsidionis illucescente, nimio Rex arreptus furore, indutus lorica simul & galea, omnémque exercitum dictis exacuens, habens etiam secum Hugonem eiusdem vrbis Pontificem, solum ex omni Burgundia parti Regis fauentem. Eidem namque Regi in procinctu iam constituto occurrit supradictus Abbas Odilo, illum increpans, eiúsque Primates redarguens, cur aduersus tantum Dei Pontificem, scilicet Germanum, hostili manu insurrexissent: cui specialiter, vt in gestis illius inuenitur, vsui fuit Dei auxilio & bella compescere plurima, & Regum ferocitati resistere. Cuius verbis minus auditum præbentes, quò tendebant peruenerunt, cingentésque supradictum castrum in coronæ modum, certatim illud expugnaturi prœlium inierunt. Alternis quoque partibus diu multúmque decertantibus, domus suæ parti Dei subito affuit præsens auxilium. Nam eiusdem castri vniuersa capacitas ita repleta est in hora prœlij teterrima nebula, vt nemini hostium aforis peruius foret iaculandi aditus, cùm ab intro repugnantibus cernerent se graui cæde prosterni. Sícque cum suorum maximè Normannorum concisione, dimiserunt castrum incolume. quos licèt tardè pœnituit aduersus magni meriti locum arma sumpsisse. Cōtigit etiam vt hora, qua Regis exercitus aduersus locum sacrum certamen inire cœpisset, vir religiosus Gislebertus eiusdem loci Monachus, super altare beatæ Mariæ semper virginis, quod decentius ceteris in vertice eiusdem constat Ecclesiæ, quemadmodum hora diei tertia quotidie consueuerat, Missarum sacramenta celebrare inciperet. Quod scilicet factum satis cœlitus præstitæ congruit victoriæ. Sequenti igitur die, egrediens Rex indè processit igne cremando res hominum, præter ciuitates, & castra tutissima, vsque in superiores Burgundiæ partes. Qui Franciam rediens, post hæc tamen licèt tardiùs ad se reuersis Burgundionibus, prosperè vniuersam obtinuit regionem.

ROBERTVS. A

De fame valida, & infestatione Sarracenorum. CAP. IX.

EODEM autem tempore facta est fames præualida quinquennio in vniuerso Romano Orbe, siquidem vt nulla audiretur non inops regio, & indigens pane. Multique exhausti inedia de populo perierunt. Tunc etiam per plura loca terrarum, non solùm immundorum animalium, & reptilium, verùm etiam virorum ac mulierum, infantiúmque carnes compulit fames horrida sumere in cibum, nulla vel parentum obstante necessitudine. Nam eo vsque deuenerat huius sæuitia famis, vt iam adulti filij consumerent matres, ipsæque in paruulos, remota pietate materna, idem exercerent. Subsequente namque tempore, gens Sarracenorum cum Rege suo Almuzor nomine, egressa est ab Africanis partibus, occupans pene vniuersam Hispaniæ regionem vsque in Australes Galliarum fines: plurimásque Christianorum dedere strages. Sed licèt impar exercitu, sæpiùs tamen iniit cum eis prœlia VVillermus Dux Nauariæ cognomento Sanctus. Tunc etiam ob exercitus raritatem compulsi sunt regionis illius Monachi sumere arma bellica. Cæsæ denique grauiter vtræque partes, tandem concessa Christianis victoria post grande suorum dispendium, qui superfuere Sarracenorum ad Africam fecere confugium. Sed & in illis diutinis conflictibus prœliorum constat Christianorum Religiosos plures occubuisse, qui potiùs ob fraternæ charitatis amorem cupiebant decertare, quàm propter aliquam gloriam laudis pompaticæ. Erat quippe eo tempore frater quispiam VVlferius nomine, dulcis admodum moribus, ex conuersatione in Monasterio Reomagense, quod est situm in pago Tarnoderense, cui etiam apparuit die quadam Dominica visio satis credulitati commoda. Nam dum per expletionem matutinalium laudum in supradicto oraturus quieuisset Monasterio, ceteris Fratribus inde aliquantulum ad pausam redeuntibus, subitò repletus est totius eiusdem Ecclesiæ ambitus viris scilicet vestibus albis indutis, ac purpureis stolis insignitis, quorum etiam continentiæ grauitas plurimùm de ipsis instituebat eos cernentem. Qui verò eos præcedebat crucem manu gestans, Episcopum se esse multarum dicebat plebium, ibíque die ipso sacra Missarum celebrare se oportere perhibebat. Referebat etiam tam ipse quàm ceteri, se illius noctis cum Fratribus eiusdem Monasterij matutinales interfuisse solemnes. Asserebant insuper optimæ laudis officium, quod audierant, illi diei congruere. Erat autem Dominica dies octaua Pentecostes, in qua propter gaudij expletionem Resurrectionis Dominicæ, eiusdémque Ascensionis, & aduentus Spiritus sancti, in plerisque diuersarum regionum locis mos est psallere Responsoria, verbis valde honestissimis composita, ac suaui sonoritate referta, & vt mens valet humana, Deificæ Trinitati condigna. Cœpit interea, qui præerat Episcopus, super altare sancti Mauritij Martyris Missarum solemnia eiusdem Trinitatis Antiphonam intonans celebrare. Interim verò percunctatus est supradictus Frater, qui, aut vnde essent, pro quáve causa illuc deuenissent. Cui satis leniter tale dederunt responsum: Professionem, inquiunt, Christianitatis gestamus, sed ob tutelam patriæ, Catholicæque plebis defensionem, gladius nos in bello Sarracenorum separauit ab humanorum corporum habitatione. Idcirco nos omnes pariter diuina vocatio nunc transfert in sortem beatorum. Sed ideo per hanc Prouinciam nobis contingit habere transitum, quoniam plures ex hac regione infra breue temporis spacium nostro sunt addendi collegio. Præterea is, qui Missarum explebat officium, finita oratione Dominica, pacem omnibus dans, misit vnum qui ipsi Fratri pacis osculum daret. Qui cùm fecisset, innuit etiam ei, vt illum sequeretur. His ita conspectis, cùm vellet eos sequi, disparuerunt. Intellexit quoque idem Frater, se in breui spacio exiturum à seculo. quod etiam sic contigit fieri. Nam mense quinto, id est Decembrio, postquam hæc quæ diximus viderat, sui Abbatis imperio perrexit Autisiodorum gratia medicandi aliquorum in Monasterio beati Confessoris Christi Germani infirmantium Fratrum. Erat enim medicinæ artis studiis instructus. Qui veniens illuc, cœpit commonere illos Fratres, pro quorum causa aduenerat, vt quàm citiùs, quæ pro salute illorum agenda erant, exercere curarent. Cognouerat enim exitum suum proximum fore. Cui dum responderent, Quieti indulge iam hodie pro fatigatione itineris, vt dies crastina te valentiorem inueniat,

A At ipse ait: Si hodie, quantum superest, non expleuero, prout valeo, iam die crastina noueritis me ex his nihil acturum. Qui ludere illum existimantes, vt erat semper alacri mente placidus, quod monuerat omiserunt. Die autem altera illucescente, præuentus acri dolore, accessit prout poterat ad altare beatæ Mariæ semper Virginis, sacra Missarum celebraturus. Quibus peractis, recessit ad domum infirmorum Fratrum, iámque nimium dolentes artus composuit lecto. Cui, vt talibus fieri solet, cœperunt palpebræ somnum quærere inter angustias. Repentè verò astitit ei Virgo splendida, coruscans immenso fulgore, interrogánsque illum, quam mentis dubietatem haberet. Quam cùm ipse intuitus fuisset, adiecit: Si de itinere metuis, non necesse est enim vt paueas, quoniam ego tibi custos extitero. Ex qua visione securior effectus, ad se venire mandans loci Præpositum nomine Achardum, eruditissimum valde virum, qui postea eiusdem Monasterij Abbas extitit, narrauit ei non solùm præsentem, sed etiam præteritam visionem ex ordine. Qui dixit ei, Confortare, Frater, in Domino. Sed quoniam ea vidisti, quæ raro humano visui conceduntur, necesse habes persoluere vniuersæ carnis debitum: vt in eorum, quos vidisti, possis admisceri consortium. Conuocatísque ceteris Fratribus, secundum morem ei visitationem fecerunt. Tertia namque die peracta, incipiente nocte migrauit à corpore. Quem dum cuncti Fratres ex more abluere, ac pannis componere pararent, signáque Monasterij vniuersa pulsarent, quidam laicus, sed religiosus, iuxta commanens, ignorans obitum Fratris, æstimánsque ob nunciandos Matutinos signa pulsari, exsurrexit vt solebat pergere ad Ecclesiam. Qui cùm venisset ad pontem quendam ligneum, qui ferè in medio erat itinere, audierũt plures ex vicinis voces quasdam ex latere Monasterij proclamantes huiusmodi: Extrahe, extrahe, & educ ad nos illum quantociùs. Quibus etiam vocibus tale responsum est redditum; Hunc interim non queo, alium tamen educam si potero. Statim verò ille, qui ad Ecclesiam pergebat, cernit ante se super pontem quasi vnum vicinorum suorum, reuera ergo diabolum contra se venientem; de quo etiam dubitare non posset. Quin etiam nomine proprio illum vocans, monuit vt prouidè transiret. Ilico autem malignus spiritus turrigera specie in altum se erigens, cupiénsque decipere hominem, eius fallacem pompam visibus sequentem. Quam tamen dum aspiceret, eius pes lapsus grauiter in ponte corruit. Qui citissimè se erigens, muniénsque se signo crucis, cognita maligni diaboli fraude, regressus domum cautior est redditus. paulo pòst nempe & ipse in pace obiit.

B

De inundantia lapidum. CAP. X.

PER idem tempus contigit in Burgundia apud castrum Iaunniacum valde mirum & memorabile præsagium in domo cuiusdam nobilis, nomine Arlebaudi. Nam per triennium ferè continuè per vniuersam illius domum indicibiliter, vel ab aëre, siue à tabulatu, distillauere magni atque parui lapides, ita vt aceruos circa domum ex ipsis eiectis lapidibus vsque nunc in promptu est videre. Sed cùm die noctúque per domum vbique pluerent, neminem tamen suo ictu lædebant, sed neque vas aliquod infringebant. Multi enim ibi limites, quos alij *bonnas* nominant, suorum recognouere agrorum. Simul etiam de viis, & domibus, ac diuersis ædificiis & prope & longe constitutis illuc delati reperti sunt lapides. Quod etiam futuræ pestis illius domus familiæ fuisse indicium rei probauit euentus. Nam extiterat vir supra dictus cum vxore sua de generosis admodum parentibus. Idcirco increuerant eius filiis ac nepotibus paternorum fundorum cum circumiectis vicinis non parua litigia. Contigit ergo non longo pòst spatio temporis, vt villam quandam Allanto cognomine, sitam in pago Senonico, quæ etiam ex rectorum Monasterij sanctæ Columbæ virginis largitione iuri illorum peruenerat. Sed milites Autisidori commanentes ipsam eis diripiendo abstulerant, ipsi tamen toto nisu illam sibi redintegrari pararent. Cùm verò iam plures de hac altercatum annos fuisset, vno vindemiarum die bellum inierunt in eadem villa partes vtræque. in quo etiam bello multi ex ambabus partibus sunt interempti. Ex supra dicta quoque domo inter filios & nepotes vndecim ceciderunt. In processu namque temporis imminente iurgio, crescentibúsque discordiis, perdurauere cædes innumeræ illius familiæ, illorúmque homicidia hostium, vsque in tricesimum & eo amplius annum.

C

A

De Leutardo insaniente hæretico. CAP. XI.

EXTITIT circa finem millesimi anni homo plebeius in Galliis, apud vicum Virtutis vocabulo, in pago Catalonico, Leutardus nomine: qui, vt finis rei probauit, Sathanæ legatus credi potuit. Cuius etiam vesaniæ peruicacia hoc exordium habuit. Morabatur enim aliquando solus in agro quippiam ruralis operis peracturus. Qui ex labore somno depressus, visum est ei, vt grande examen apum in eius corpus per secreta ingrederetur naturæ, quod etiam per illius os nimio cum strepitu erumpens crebris illum punctionibus agitabat, ac diu multum agitato stimulis loqui ei videbantur, & multa hominum impossibilia præcipere vt faceret. Tandem fatigatus exurgens venit domum, dimittensque vxorem, quasi ex præcepto Euangelico fecit diuortium. Egressus autem velut oraturus, intrans Ecclesiam, arripiénsque crucem & Saluatoris imaginem contriuit. Quod cernentes quique territi pauore, credentes illum, vt erat, insanum fore. Quibus etiam ipse persuasit, sicut sunt rustici mente labiles, vniuersa hæc patrare ex mirabili Dei reuelatione. Affluebat igitur nimium sermonibus vtilitate & veritate vacuis, doctórq; cupiens apparere, dedocebat magistrum doctrinæ. Nam decimas dare dicebat esse omnimodis superfluum & inane. Et sicut hæreses ceteræ, vt cautiùs decipiant, Scripturis se diuinis, quibus etiam contrariæ sunt, palliant: ita & iste dicebat Prophetas ex parte narrasse vtilia, ex parte non credenda. Cuius etiam fama, quasi alicuius mente sani ac religiosi, in breui ad se traxit partem non modicam vulgi. Quod comperiens vir eruditissimus Gebuinus senex Episcopus, in cuius scilicet erat diœcesi, accersiri illum ad se iussit. Quem cùm interrogasset de vniuersis, quæ dixisse vel fecisse compererat, cœpit venenum suæ nequitiæ occultare, cupiénsque quod non didicerat de Scripturis sacris testimonia sibi assumere. Audiens verò sagacissimus Episcopus, non esse conuenientia, immò non magis turpia, quàm damnabilia, ostendens hominem insanientem hæreticum factum, reuocauit ab insania populum ex parte deceptum, Catholicæ pleniùs restituit fidei. At ille cernens se deuictum, atque ambitione vulgi destitutum, semet puteo periturus immersit. B

De hæresi in Italia reperta. CAP. XII.

IPSO quoque tempore non impar apud Rauennam exortum est malum. Quidam igitur Vilgardus dictus, studio artis Grammaticæ magis assiduus, quàm frequens, sicut Italis mos semper fuit artes negligere ceteras, illam sectari. Is enim cùm ex scientia suæ artis cœpisset inflatus superbia stultior apparere, quadam nocte assumpsere dæmones Poëtarum species Virgilij, & Horatij, atque Iuuenalis, apparentésque illi fallaces retulerunt grates, quoniam suorum dicta voluminum chariùs amplectens exerceret, séque illorum posteritatis felicem esse præconem, C promiserunt ei insuper suæ gloriæ postmodum fore participem. Hisque dæmonum fallaciis deprauatus, cœpit multa turgidè docere fidei sacræ contraria, dictáque Poëtarum per omnia credenda esse asserebat. Ad vltimum verò hæreticus est repertus, atque à Pontifice ipsius vrbis Petro damnatus. Plures etiam per Italiam tempore huius pestiferi dogmatis reperti, quique ipsi aut gladiis, aut incendiis perierunt. Ex Sardinia quoque insula, quæ his plurimùm abundare solet, ipso tempore aliqui egressi, partem populi in Hispania corrumpentes, & ipsi à viris Catholicis exterminati sunt. Quod præsagium Ioannis Prophetiæ congruit: quia dixit Sathanam soluendum, & expletis mille annis, de quibus in tertio iam Libello prolixiùs tractabimus.

EXPLICIT LIBER II.

A

LIBER TERTIVS.

NVNC igitur quoniam de priorum gestis aliqua retulimus, ab illo & infra, vt spopondimus, anno videlicet millesimo nati cuncta viuificantis Verbi, tertij sumamus incitamen huius Operis Libelli. Eo autem, vt diximus, imminente priuatus est penè Orbis vniuersus personis & religiosis & nobilibus. Claruere tamen ab eodem anno tam in Italia, quàm in Galliis, vtrorumque ordinum viri, quorum vita & operatio queunt posteris imitabilia informare exempla. Regnantibus quoque duobus Christianissimis Regibus, Henrico scilicet Saxonum Rege, & Roberto Francorum, etsi ab exteris nationibus illorum quieuerunt patriæ, creberrimè tamen prœliis fatigatæ sunt intestinis. Sicut enim aliquando perfidis honor exhibetur ex timore, ita bonis infertur pro sua reuerentia timor. Nam cùm ab omni Romanorum populo, intercedente Papa Benedicto, viro sanctissimo, Henricus adscisceretur in Imperium Longobardorum, gens consueta fraude dissensit; sibíque Regem Arduinum quendam vnguentes instituerunt. Sed licèt diu multúmque renitentes, postea tamen cum cæde suorum maxima Imperialibus semet subdidere præceptis. Qui veniens Papiam, ab eisdem Longobardis miri operis Palatium sibi construi fecit. Potitóque decenter Imperio, accepit in Regno suo coniugem, filiam scilicet Sigefredi Saxonum Ducis. Ex qua etiam cernens non posse suscipere liberos, non eam propter hoc dimisit: sed omne patrimonium, quod liberis debebatur, Christi Ecclesiæ contulit. Ædificauit quoque Monasterium in Saxoniæ loco, qui dicitur Bauoberch, id est, Bauonis mons. Lingua enim Theutonica Berch mons appellatur. Quod etiam Monasterium donis innumerabilibus locupletatum à Pontifice Romano, supradicto scilicet Benedicto, in honore Apostolorum Principis dedicari fecit: atque eiusdem Pontificis vsus consilio, eandem Ecclesiam in Episcopalem sublimauit Sedem: constitutóque in ea Episcopo, amplissimorum fundorum redditibus esse fecit locupletem.

B

C

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII.

De Stephano Rege Vngrorum, & bellis Beneuentanorum. CAP. I.

IPSO igitur tempore Vngrorum gens, quæ erat circa Danubium, cum suo Rege ad fidem Christi conuersa est. Quorum Regi Stephano ex baptismate vocato, decentérque Christianissimo, dedit memoratus Imperator Henricus germanam in vxorem. Tunc temporis cœperunt penè vniuersi, qui de Italia & Gal-

ROBERTVS. liis ad sepulchrum Domini Hierosolymis ire cupiebant, consuetum iter, quod erat per fretum maris, omittere, atque per huius regionis patriam transitum habere. Ille verò tutissimam omnibus constituit viam. excipiebat vt fratres quoscunque videbat, dabátque illis immensa munera. Cuius rei gratia prouocata innumerabilis multitudo tam nobilium, quàm vulgi populi, Hierosolymam abierunt. Tunc etiam Imperator Basilius sancti Imperij Constantinopolitani præcepit cuidam Satrapæ suo, illi qui cognominatur Cataponti, eo scilicet quòd iuxta mare inhabitet, vt à transmarinis ciuitatibus, quæ Romano debentur Imperio, veniens tributa exigeret. Qui libenter annuens, misit Græcorum classem ad res Italicas sublaturas. Hoc verò pertemptatum est per duorum annorum spacium. non parua etiam pars subiugata est à Græcis Beneuentanæ Prouinciæ. Contigit autem ipso in tempore, vt quidam Normannorum audacissimus, nomine Rodulphus, qui etiam Comiti Richardo displicuerat, cuius iram metuens, cum omnibus, quæ secum ducere potuit, Romam pergeret, causámque propriam summo Pontifici exponeret Benedicto. Qui cernens eum pugnæ militari elegantissimum, cœpit ei querelam exponere de Græcorum inuasione Romani Imperij, séque multum dolere, quoniam minimè talis in suis existeret, qui repelleret viros exteræ nationis. Quibus auditis, spopondit se idem Rodulphus aduersus transmarinos prœliaturum, si aliquod ei auxilium præberent vel illi, quibus maior incumbebat genuinæ necessitudo patriæ. Tunc verò prædictus Papa misit illum cum suis ad Beneuentanos Primates, vt eum pacificè exciperent, sempérque prœliaturi præ se haberent, illiúsque iussioni vnanimes obedirent. B Egressúsque ad Beneuentanos, qui eum vt Papa iusserat susceperunt. Illico autem illos ex Græcorum officio, qui vectigalia in populo exigebant, inuadens Rodulphus, diripuit quæque illorum, ac trucidauit. His itaque auditis, illorum socij, qui iam plures ciuitates & castella propriæ subiugauerant ditioni, coacto in vnum suorum exercitu inierunt prœlium aduersus Rodulphum, & eos qui eius fauebant parti. In quo scilicet prœlio pars Græcorum occubuit maxima, insuper & castra aliqua dimisere vacua. quæ subsequutus Rodulphi exercitus victor obtinuit. Visa igitur Græci suorum cæde, miserunt Constantinopolim, vt auxiliaretur eis quantociùs ab his, qui eos miserant. Statimque reformantes classem, multò plures quàm priùs prœliatores miserunt. Interea cùm auditum esset vbique, quoniam paucis Normannorum concessa fuisset de superbientibus Græcis victoria, innumerabilis multitudo etiam cum vxoribus & liberis prosecuta est à patria, de qua egressus fuerat Rodulphus: non solùm permittente, sed etiam compellente vt irent, Richardo illorum Comite. Egredientes autem satis audacter venerunt ad loca Alpium, qui & Mons Iouis dicitur, vbi etiam in angustissimis semitis præpotentes regionis illius constituerant, imperante cupiditate, seras & custodes ad pretia transmeantium exigenda. At illi Normannorum exercitus confractis seris, cæsisque custodibus, per vim transitum fecerunt. Egressíque non paruum Rodulpho contulerunt auxilium. Sicque pars vtraque resumptis viribus secundò inierunt prœlium, in quo vtrorumque exercitus grauiter cæsus. C Normannorum tamen exercitui victoria prouenit. Post paululum verò terno commisso prœlio, in sese pars vtráque fessa cohibuit. Perspiciénsque Rodulphus suos defecisse, virósque illius patriæ minus belli aptos, cum paucis perrexit ad Imperatorem Henricum, expositurus ei huius rei negotium. Qui benignè illum suscipiens, diuersis muneribus ditauit: quoniam rumor, quem de illo audierat, cernendi contulerat desiderium. Protinus Imperator congregans exercitum copiosum, ob tuendam Rempub. ire disposuit. Tandem verò Græci putantes à patria fugisse Rodulphum, prosilierunt ad castra, quæ ipse victor ab eis abstulerat. sed nequicquam. Nam & veterem Troadem ciuitatem festinanter cinxere muris, replentes eam copiosè viris & mulieribus. Interea Imperator pergens ad regionem Beneuentanam, expugnauit ac subdidit vniuersas ciuitates & castra, quæ Græci surripuerant, eius Imperio. Ad supradictam autem cùm venisset Troadem, rebellantes qui intus erant, diu multúmque ei restiterunt. Nam sperabant vt sibi futuræ æstati, sicut Græci promiserant fore, Basilius succurreret. Insuper adijcientes in tantum Henricum humiliari, vt pedes Basilij territus pauore susciperet. At ille circundans ciuitatem sui exercitus obsidione, instruxit machinas, vt eam per vim caperet. Illique deintus noctu egressi, tulerunt secum faces pice perlitas,

ignéque

A ignéque succensas machinas à foris cremauerunt. Quod cernens Imperator, accensus ira potiores fecit reinstrui machinas, crudóque circundari corio: vigilantique custodia iussit illas tueri. Exacto igitur iam tertio obsidionis mense, alternísque cædibus vtrique nimium fessi (nam & exercitum Imperatoris dissenterica clades oppidò vexauerat) tandem obsessi meliore vsi consilio, inuenerunt viam euadendi discriminis. Quadam autem die accipientes solitarium quendam, indutum monachali habitu, quibus etiam Italia plurimùm abundat, dederunt ei crucem gestare, miserúntque post illum omnes ciuitatis pueros minoris ætatis. sicque exclamando, *Kyrie eleison*, deuenit ad Imperatoris tentorium. Quod audiens Imperator, iussit interrogari quid sibi vellent. Cúmque responsum fuisset, quòd misereri à se afflictæ ciuitati implorarent, respondit: Optimè nouit ipse, qui agnitor est cordium, inquit, quoniam magis quàm ego horum paruulorum patres illorum sunt homicidæ. Illachrymánsque iussit, vt salui in ciuitatem redirent. Fecerunt autem vt iusserat Imperator. Altera quoque die iterum primo mane processerunt à ciuitate vt priùs clamantes, *Kyrie eleison*, vsque dum sonoritas vocum illorum aures pulsaret Imperatoris. Qui statim egressus tentorio, respiciénsque pupillorum turbam, pietate permotus, vt erat vir sapientissimus, voce Dominica vsus, ait; *Misereor super turbam*. Nam antè iam dixerat, quoniam si ei contingeret capere ciuitatem, quicquid masculini sexus inueniretur in ea, suspenderetur patibulis: reliqua verò igne cremari, ipsiúsque ciuitatis mœnia ad solum pertrahi. B Præterea mandauit Imperator illis, qui in ciuitate ceteris præerant, vt si indulgeri sibi ab eo vellent, irámque eius placare, ipsimet subuerterent partem murorum ciuitatis, quæ contra suas machinas rebellis stare videbatur. Qui audientes, certatim impleuerunt quod eis mandatum fuerat. Post hæc quoque præcepit Imperator eos pacificè ad se egredi, murúmque ciuitatis ab eisdem reædificari. Acceptisque pacis obsidibus ab vniuersis regionis illius Prouincialibus, reuersus est Saxoniam. Normanni quippe cum suo Duce Rodulfo, reuersi in suam patriam, gratanter recepti à proprio Principe Richardo. Sequenti denique anno mense Iulio obiit Henricus Imperator apud Saxoniam, sepultúsque est honorificè in Monasterio Bauoberch, quod ipse, vt dictum est, in honore Apostolorum Principis ædificauerat.

De ROBERTO *Rege Francorum.* CAP. II.

IN præscripto igitur tempore disponente Francorum regnum ROBERTO Rege, plurimas ei intulere sui contumeliæ insolentias, illi maximè quos aut ex mediocri, aut ex infimo genere tam ipse, quàm vterque Hugo ei, scilicet pater atque auus, fecerunt maximis honoribus sublimes. Inter quos fuit Odo rebellionum maximus, qui fuit filius Tebaldi Carnotensis cognomento Fallacis, ceterique quamplures inferioris potentiæ, qui exinde extiterunt ei rebelles, vnde esse debuerant C humiliores. Quorum non dispar fuit secundus Odo, filius scilicet prioris Odonis, qui quantò potentior, tantò fraudulétior ceteris. Nam cùm obiisset Stephanus Comes Trecorum & Meldorum, Heriberti filius, ipsius Regis consobrinus, absque liberis, apparuit idem Odo contra Regis voluntatem vniuersa quæque latifundia in Regis videlicet dominium iure cessura. Fuit etiam iuge litigium & bella frequentia inter ipsum Odonem & Fulconem Andegauorum Comitem, quoniam vterq; tumidus superbiâ, iccirco & pacis refuga. Necnon etiam VVillermus Henrici Ducis priuignus, ac Alberti Longobardorum Ducis filius, eidem Regi aliquãdo rebellis extitit, fauente ei Landrico Neuernis Comite, qui eius filiam vxorem duxerat; & Brunone Lingonensi Episcopo, cuius habebat in matrimonio sororem, ex qua suscepit filios & filias, de quibus priùs natam Landricus, reliquas vterque VVillermus, scilicet Pictauensis & Arelatensis, duxêre vxores. Vnúsque filiorum eius Rainaldus nomine duxit filiam Richardi Rotomagensis Ducis Adeledam nomine vxorem. Qui licèt aduena puer etiam furtim sublatus à Longobardorum patria, matrique non mediocriter astutè per quendam Monachum redditus in Burgundia, in tantum conualuit, vt in diuitiis & in militia non inueniretur secundus in patria. Sed huic plurimùm aduersatus restitit Hugo filius Lamberti Cabilloñesis Comitis, viri honestissimi. qui inter cetera quæ gessit optima, Monasterium etiam construxit in

ROBERTVS. pago Augustidunense, quod dicitur Paredo, in honore sanctæ Mariæ, sanctique Ioannis Baptistæ; in quo etiam sepultus honorificè quiescit. Fuit enim idem Hugo Episcopus Autisiodori, regénsque Comitatum patris ex imperio Regis, quoniam præter eum pater non habuit sobolem sexus masculini. Idcirco hostibus Regis contrarius, quoniam Regi fidissimus parebat in omnibus. Accepit autem supradictus Rex illius cognatam nomine & animo CONSTANTIAM, inclitam Reginam, filiam videlicet VVillelmi prioris Aquitaniæ Ducis: ex qua etiam suscepit filios quatuor, & filias duas. Extitit tamen aliquando quidam Hugo dictus Beluacensis, qui inter ipsum Regem eiúsque coniugem nequam semen odiis spargebat, suíque gratia præmij Reginam ei fecerat odiosam. Tantam denique insuper gratiam à Rege consecutus fuerat, vt Comes Palatij haberetur. Factúmque est, vt die quadam Rex in silua venatum iret, idémque Hugo, vt semper solebat, cum illo. Veneruntque missi à Fulcone Andegauorum Comite, auunculo scilicet eiusdem Reginæ, fortissimi milites duodecim, qui supradictum Hugonem ante Regem trucidauerunt. Ipse verò Rex, licèt aliquanto tempore tali facto tristis effectus, postea tamen vt decebat, concors Reginæ fuit. Hic itaque Rex, vt sapientissimus Dei cultor, semper fuit humilium amator, superborúmque vt valuit osor. Si qua enim Pontificalis Sedes in suo Regno proprio viduaretur Præsule, cura erat maxima vt vtilis Pastor, licèt genere infimus, restitueretur Ecclesiæ potiùs, quàm nobilitatis eligeretur persona secularis pompæ. Qua de causa etiam Primates Regni sensit plurimùm contumaces, qui despectis humilibus, sui similes eligebant superbos. Fuit enim ei pax cum Regibus in gyro Regni sui positis, maximè cum supradicto Imperatore Henrico. Nam cùm aliquando ad inuicem colloquendum super Mosam fluuium, qui limes est vtriusque Regni, conuenissent, pluresque ex ambabus partibus musitarent indecens esse, vt quis illorum, tantorum scilicet Regum, semet humilians, quasi in alterius transiret auxilium. hoc etiam fore potissimum, vt in fluminis medio nauibus portarentur simul locuturi. Sed viri eruditissimi illud vterque in mente habens, *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Primo namque mane surgens Imperator, transiit cum paucis ad Regem Francorum, nimióque amplexu semet deosculantes, sacramentísque Missarum decenter ab Episcopis in conspectu illorum celebratis, prandere vtrisque simul congruit. Expleto quoque prandio, obtulit Robertus Rex immensa munera auri atque argenti & pretiosarum gemmarum Henrico, centum insuper equos honestissimè phaleratos, super vnum quemque lorica & galea; mandans insuper tantum illorum amicitiam minuere, quantum contingeret ex omnibus illi relinquere. At Henricus cernens amici liberalitatem, suscepit ex illis tantum librum Euangelij, auro & lapidibus pretiosis insertum, ac philaterium simile factum, continens dentem sancti Vincentij Leuitæ & Martyris. Vxor verò illius pares auri tantùm naues accepit. Cetera autem egrediens in gratia dimisit. Sequenti igitur die iterum Rex Robertus cum Episcopis ad Imperatoris tentoria transiens, qui eum satis sublime suscipiens. expletóque simul prandio, centum libras ei ex auro puro obtulit, Rex quoque pares tantum naues auri ex illo sumpsit. Firmatóque vterque pacto amicitiæ, rediere ad propria. Ab aliis quoque Regibus satis gratificè fuit semper habitus, Adalrado scilicet Rege Anglorum, & Rodulpho Rege Austrasiorum, necnon & Sancio Rege Nauarriæ Hispaniarum. mittebántque ei munera, & petebant ab eo auxilia.

De stella Comete, qua apparens plurima portendit. CAP. III.

APPARVIT igitur præfati Regis tempore in Occidentalis aëris parte stella quæ vocatur Cometa, Septembrio mense, incipiente nocte, perdurans spatio trium mensium. Quæ scilicet nimia claritate fulgens, maximam aëris partem sibi illustrando vendicabat, vsque dum circa galli cantum occumberet. Sed vtrum nouiter à Deo stella mittatur, seu ab eodem ob gratiam portenti alicuius stellæ lumen multiplicius augeatur, ipsi soli scire competit, qui cetera indicibiliter sua sapientia disponit. Illud tamen habetur probatissimum, quoniam quotiens huiusmodi hominibus ostenditur fieri in mundo, paulò post quoddam mirum atque terribile patenter innuitur. Denique contigit in proximum Ecclesiam beati Michaëlis Archangeli cremari incendio, quæ scilicet constituta in quodam promontorio littoris

A Oceani maris, toto Orbe nunc vsq; habetur venerabilis. Nam & inibi certissimum conspicitur, videlicet ex incremento atque decremento lunari eundo ac redeundo processu mirabili in gyro eius promontorij reuma scilicet Oceani. Cuius etiam maris excrementum *malinas* vocant, decrementum quoque *ledones* nuncupant. Atque ob hoc maximè prædictus locus à plurimis terrarum populis sæpiùs frequentatur. Est etiam non longe à prædicto promontorio fluuiolus cognomento Arduus, qui post hæc paulum excrescens per aliquod temporis spatium intransmeabilis effectus, atque ad prædictam Ecclesiam ire volentibus viam plurimùm impediens, aliquantisper eiusdem itineris obstaculum fuit. Postmodum verò in sese rediens profundissimè littus suo cursu sulcatum reliquit. His ita gestis, contigit, vt venerabilis Abo Pater Monasterij S. Benedicti Floriacensis cognominati, gratia propagandæ Religionis Monasticæ in Prouinciam transiret Meridianorum Vuasconum. Cúmque illuc deueniens in quodam moraretur Cœnobio, ibíque more solito ea quæ Dei sunt sedulò exerceret, nimio à cunctis venerabatur affectu. Accidit igitur die quadam, vt in atrio eiusdem Cœnobij exardescentibus quorumdam litigiosorum irarum stimulis, nimium acer oriretur tumultus. Dúmque vir reuerentissimus, prædictus videlicet Abo, comperiens ad eundem tumultum sedandum pugillares gerens in manibus tabellas cum stillo, processisset, vnus è vulgo
B afflatus spiritu diabolico irruens in eum, eiúsque latus lancea perforans, Christi martyrem fecit. Qui etiam, vt fertur, paulò pòst arreptus à dæmone, miserabiliter vitam finiuit. Corpus verò prædicti Patris tam sui, quàm ceteri, quique fideles eiusdem Prouinciæ honorificè ibi sepelierunt. Vbi etiam ad laudem sui nominis perplura postmodum Dominus largitus est hominibus beneficia. Tunc igitur temporis in Italia, atque in Galliis, plerique Episcoporum nonnulla inter se diuersis quæstionibus habuere Synodorum conciliabula. Nam de ieiuniis, quæ plerique fidelium, scilicet inter Ascensionem Saluatoris & Pentecosten obseruant, ita decreuerunt, vt ne per imperium Sacerdotum fierent, excepto Sabbato Pentecosten, & à quibus fieri vellent, ne prohiberentur fieri. Simúlque incidit quæstio, cur Monachi per tres vel quatuor Dominicas dies ante diem Natiuitatis Dominicæ, seu Quadragesimalis obseruationis tempore, Hymnum, scilicet *Te Deum laudamus*, decantarent contra morem Romanæ Ecclesiæ. Qua videlicet quæstione aggressi tam Abbates, quàm Monachi, responderunt. Se prò nulla re illud agere, nisi ex beati Benedicti nominatissimi, atque excellentissimi Patris præceptione. Cuius etiam actus simúlque dicta à summo Romanorum Pontifice, videlicet Gregorio, habentur descripta, ac laudabiliter roborata. His denique compertis, Episcopi, vsus Monachorum authentico ex more viguit. Necnon etiam de die Annunciationis Dominicæ, qui celebratur octauo Kalendarum Aprilium, si fortè quolibet alio
C tempore præter Quadragesimam excoli congruentiùs potuisset, ab eisdem Pontificibus non parua illata est quæstio. Ferebatur enim à quibusdam, eandem videlicet Annunciationem Dominicam more Hispanorum quintodecimo Kalendarum Ianuariarum die irreprehensibiliter posse celebrare. Nam cùm ego postmodum in Monasterio Cluniacensi cum ceteris Fratribus degerem, conuenerunt illuc ab Hispaniis, quam plures honestæ conuersationis iamdudum more viuentes propriæ regionis Monachi. Propinquante verò die Natiuitatis Dominicæ, petierunt prædicti Monachi venerabilem Odilonem eiusdem loci Abbatem, vt more suorum liceret eis celebrare Annunciationem. Quod cùm fecissent, segregati à ceteris, visum est nocte eadem duobus senioribus loci, quòd vnus de Hispanis fuscina focaria arriperet desuper altare puerum, mitterétque illum in sartaginem prunis plenam, ita clamantem; Pater, Pater, quod tu dedisti, isti auferunt. Quid plura? apud nos antiqua consuetudo, vti decebat, præualuit.

De innouatione Ecclesiarum in toto Orbe. CAP. IV.

IGITVR infra supradictum millesimum tertio iam fere imminente anno, contigit in vniuerso penè terrarum Orbe, præcipuè tamen in Italia, & in Galliis, innouari Ecclesiarum Basilicas, licet pleræque decenter locatæ minimè indiguissent. 1003.
Æmulabatur tamen quæque gens Christicolarum aduersus alteram decentiore frui. Erat enim instar ac si mundus ipse excutiendo semet, reiecta vetustate, passim

ROBERTVS. candidam Ecclesiarum vestem indueret. Tunc denique Episcopalium Sedium Ecclesias penè vniuersas, ac cetera quæque diuersorum Sanctorum Monasteria, seu minora villarum Oratoria, in meliora quique permutauere fideles. Eo quoque tempore inter cetera beati Martini Turonis Monasterium emicuit, à venerabili scilicet viro Heriueo eiusdem loci Archiclauo euersum, atque ante ipsius obitum mirifico opere reædificatum. De cuius etiam vita & conuersatione, qualis à pueritia vsque ad præsentis vitæ terminum extitit, si quis referre quiuisset, pleniter incomparabilem huius temporis ostenderet virum hominibus. Duxit enim ex nobilibus Francorum, mente nobilior ipse, prosapiam, & vt lilium vel rosa de spinis, de ferocioribus secundum sanguinem patriæ fuit. Qui vt generosioribus mos est nobiliter educatus; dehinc verò scholis artium liberalium applicatus. Sed intelligens ex his plerosque plus fore contumaces, quàm diuinæ obedientiæ subditos, sufficere sibi credidit, si exinde salutem animæ reportaret. Relictis autem pompaticæ scientiæ studiis, ad quoddam Monasterium clam ingrediens, Monachum se fieri satis deuotè postulauit. Sed quoniam, vt diximus, clari erat generis, idcirco parentum minas pertimescentes nullo modo acquieuere fieri quod poposcerat Fratres eiusdem Monasterij. In hoc tamen illum seruantes ei fidem dederunt, vt si vis non obstaret, parentum scilicet ipsius, libentissimè quod petebat explerent. Tandem inibi commorans, qualis postmodum futurus esset dans sanctitatis indicium, vniuersisque ibi degentibus imitabile præbuit exemplum. Comperiens verò pater eius quod fecerat, furore arreptus venit ad prædictum Monasterium, filium exinde abstracturus, reuera potioribus lucris inseruientem. Satísque verbis redargutum, vim ei faciens, duxit illum inde secum vsque in Regis Curiam, ipsúmque Regem obsecrans, vt eius animum ab hac intentione bonorum sponsionibus reuocaret. Quem cernens Rex videlicet Robertus, vt erat pius ac religiosus, dulciùs illum exhortans, qualiter bonum propositum mente integra conseruare satageret, atque in præsens beati Martini Ecclesiæ Archiclauum esse præcepit. cupiens illum postmodum ceteris imitabilem constituere Pontificem. Id denique multotiens pertemptatum est. sed ipso renuente, effectu caruit. Suscepta quippe ac si coactus Ecclesiæ cura, vestéque alba tectus, interdum more Canonico mentem tamen & vitam pleniter possedit Monachicam. Nam semper ad nudum tectus cilicio inrefragabili macerans corpus, ieiunio sibi parcissimus, largus pauperibus, vigiliis & orationibus instabat assiduis. Præterea vir Deo plenus, mente concepit, vt Ecclesiam, cui custos adscitus fuerat, amplioris altiorisque totius operis corpore sublimaret. Sancto itaque Spiritu se docente, designauit latomis incomparabilis iactare fundamentum operis, quod ipse vt optauerat ad perfectum duxit. Expleto itaque opere, accersitísque plurimarum vrbium Episcopis, opus prædictum Deo consecrari studuit. Ipsoque die sanctum Dei Confessorem Martinum intrò sicut decebat reposuit. Venerabatur enim eo die præteritæ dedicatio Basilicæ, quarto videlicet Nonarum mensis Iulij. Fertur etiam, quoniam idem vir Domini Heriueus ante aliquot dies præfatæ translationis Dominum rogauisset, vt ad ostensionem dilectionis sponsæ suæ Ecclesiæ per beatum Martinum, vt olim fecerat, quodcunque miraculum dignaretur demonstrare. Cui in oratione prostrato apparuit idem Confessor blando vsus alloquio, ita inquiens: Hoc quod petis, fili dilectissime, scito te potiora posse apud Dominum impetrare. sed tempori huic sufficere debent exhibita dudum miracula, quoniam contiguum instat prius exsparsi seminis collecturæ messis. Sola enim animarum erigens medela exoranda est vniuersis. Pro his enim Domini misericordiam obsecrare minimè omitto. Namque pro his noueris me apud Dominum præcipuè interuenire, qui illi assiduè in præsenti seruiunt Ecclesia. Quidam enim illorum plus iusto præsentis seculi implicati negotiis, armis insuper militaribus famulantes, quibus trucidati in prœlio deciderunt. De quibus nolo te lateat, quoniam vix apud Christi clementiam obtinui, vt erepti de ministris tenebrarum locis refrigerij ac lucis sistere mererentur. Ceterùm tu delectabile Domino votum, vt cœperas, exple. Superueniente igitur designato die, congregatisque Episcopis, & Abbatibus, cùm innumera multitudine fidelium vtrorumque sexuum & ordinum, priusquàm inciperent sacra fieri, vir reuerendissimus Heriueus sanctioribus qui conuenerant Sacerdotibus hoc, quod ei reuelatum fuerat, manifestare curauit. Peracta verò ex more sacratione, omnibus vtensilibus

A ritè compositis, cœpit idem vir artioris vitæ macerationibus sese conterere, atque solitarius in exigua penes Ecclesiam Cellula Psalmis & orationibus vacans degere. Qui cùm post hæc anno quarto cognouisset se in breui migraturum à seculo, iam iámque ægrotare cœpisset, ac plures ad eum visitandi gratia concurrerent, simúlque præstolantes in eius discessu aliquod fieri miraculum videre, vtpote qui tanti meriti præsciebant virum. Ipse verò mente sagaci prædixit illis, ac monuit, vt alia curarent. signum, quod & minimè essent visuri, ne expectarent. Pro se potiùs obsecrabat, vt piissimum Dominum attentiùs orarent. Iam siquidem propinquans sui exitus horam, erectis in cœlum manibus & oculis creberrimè dicebat: Domine miserere, Domine miserere. Sicque inter hæc verba vltimum efflauit spiritum. Sepultúsque est in eadem Ecclesia, in eo scilicet loco, vbi primitus beatus Martinus sepultus quieuerat.

De Monasteriis reædificatis benè à VVillermo Abbate, vel institutis. CAP. V.

CLARVIT eo in tempore in prædicta domorum Dei melioratione venerabilis Abbas VVillermus, à beato siquidem Maiolo primitus Ecclesiæ sancti Martyris Benigni Pater constitutus. Quam videlicet Ecclesiam illicò tam mira locatione permutauit, vt huiuscemodi alter difficile queat inueniri. Regulari etiam distin-
B ctione non minus effloruit, atque incomparabilis huius Ordinis suo tempore propagator extitit. Sed quantum pro hac re diligebatur à religiosis & piis, tantò magis detrahebatur insidiabatúrque à fraudulentis & impiis. Fuit enim ex Italia ortus, nobilem ducens à parentibus prosapiam: nobilior tamen illustrem per assecutam scientiam. Nam in eodem territorio, scilicet in fundo, qui ei parentum iure debebatur, prius vocato Vulpiam, cõstruxit Monasterium totius gratiæ abundantissimum: postea ab ipso mutato nomine Frutuarense cognominatum. Quod cùm multigenis locupletasset beneficiis, constituit ibi Monachorum Patrem, per omnia se imitãtem, nomine Ioannem. Erat enim prædictus VVillermus acer ingenio, & insignis prudentia. idcirco summum in Palatiis Regum ac ceterorum Principum obtinebat locum. Quodcunque denique Monasterium proprio viduabatur Pastore, statim compellebatur tam à Regibus, vel Comitibus, quàm à Pontificibus, vt meliorandi gratia illud ad regendum susciperet. quoniam vltra cetera diuitiis & sanctitate ipsius patrocinio assumpta cernebantur excellere Monasteria. Ipse quoque firma testabatur assertione, quia si huius institutionis tenor quocumque loco à Monachis custodiretur, nullam omninò indigentiam cuiuscunque rei paterentur. Quod etiam euidentissimè declaratum est in locis sibi commissis. Fertur siquidem eadem institutio, vsúsque huius consuetudinis, ex sancti Patris Benedicti Monaste-
C riis vel Regula exordium habuisse, atque per beatum Maurum, ipsius videlicet discipulum, ad nostrum, id est, Gallicanum territorium delatam fuisse. Extat etiam veridica relatio, quoniam post beati Mauri obitum, succedenti tempore hostium infestationibus expulsi Monachi à Monasterio cognomento Glannofolio, quod ipse construxerat, sicut in eius gestis habetur, in Andegauense territorio, venientésque ad Monasterium sancti Sauini Confessoris Pictauensis, tulerunt secum totam, quam valuere supellectilem, ibique per aliquod spatium temporis ea quæ didicerant operam dedere. Rursúsque illo frigescente eiusdem districtionis tenore apud Monasterium sancti Martini Augustidunensis suscepta dignoscitur aliquotiens viguisse. Deinde verò quasi tertia transmigratione in superiore Burgundia locatum Balmense occupauit Monasterium. Ad vltimum quoq; prædicta videlicet institutio iam penè defessa, auctore Deo elegit sibi sapientiæ sedem, vires collectura, ac fructificatura germine multiplici, in Monasterio scilicet cognomento Cluniaco. Quod etiam ex situ eiusdem loci adcliuo, atque humili, tale sortitum est nomen: vel etiam, quod aptius illi congruit, à cluendo dictum, quoniam cluere, crescere dicimus. Insigne quippe incrementnm diuersorum donorum à sui principio in dies locus idem obtinuit. Construxit igitur prædictum Cœnobium primitus Pater Monachorum supradicti Balmensis Monasterij Berno vocatus, iubente VVillermo piissimo Aquitanorum Duce, in pago Matisconense, super Graonam fluuiolum. Quod etiam Cœnobium in primo non ampliùs quàm quindecim terræ colonias dicitur in dotem accepisse. Fratres tamen duodecim numero inibi memo-

ROBERTVS. rantur conuenisse. Ex quorum veluti optimo semine multiplicata stirps Domini exercituum innumerabilis magnam Orbis plagam cognoscitur replesse. Qui quoniam his, quæ Dei sunt, videlicet iustitiæ & pietatis, operibus incessanter adhæserunt, idcirco bonis omnibus repleri meruerunt. insuperque futuris imitabile reliquerunt exemplum. Nam post præfatum Bernonem suscepit regiminis curam sapientissimus Abbas Odo, vir per omnia religiosissimus, qui fuerat sancti Martini Turonis Ecclesiæ Præpositus, moribus & conuersatione sanctitatis valdè ornatus. Hic enim in tantum huius instituti propagator extitit, vt à Beneuentana Prouincia quæque habebantur in Italia, & in Galliis, vsque Oceanum mare potiora Monasteria, illius ditioni gratularentur esse subiecta. Post cuius obitum successit Heimardus vir simplex in ipsius locum. Qui licèt non adeò famosissimus, regularis tamen obseruantiæ non impar custos. Post hunc quoque sanctus ac venerabilis eligitur Maiolus, cuius superiùs memoriam fecimus, qui etiam successorem sibi Monachorum Patrem præuidit Odilonem. Hic etenim quintus à primo Bernone Abbas extitit prædicti Cluniensis Cœnobij. Ex quo videlicet Cœnobio per diuersas Prouincias Fratres sæpius petiti, atque Monachorum Patres ordinati, plurimum Domino acquisiuere lucrum. Hic tamen Pater, scilicet VVillermus, de quo in præsentiarum sermo exordium habuit, præ omnibus exinde præcedentibus præscriptæ institutionis laboriosior ac spermologius fructificatior est repertus. A

B

De Sanctorum pignoribus vbique reuelatis. CAP. VI.

1008. CANDIDATO vt diximus in nouatis Ecclesiarum Basilicis vniuerso mundo, subsequenti tempore, id est anno octauo infra prædictum millesimum humanati Saluatoris annum, reuelata sunt diuersorum argumentorum indiciis, quorsum diu latuerant, plurimorum Sanctorum pignora. Nam veluti quoddam resurrectionis decoramen præstolantes Dei nutu fidelium obtutibus patuere, quorum etiam mentibus plurimùm intulere solamen. Hæc enim reuelatio primitus in Senonica Galliarum vrbe, apud Ecclesiam beati martyris Stephani dignoscitur cœpisse. Cui etiam præerat Archipræsul Leotericus, à quo scilicet admiranda relatu reperta sunt ibi antiquorum sacrorum insignia. Quippe inter cetera perplura, quæ latebant, dicitur virgæ Moysi inuenisse partem. Ad cuius rei famam conuenerunt quique fideles, non solùm ex Gallicanis Prouinciis, verùm etiam ex vniuersa penè Italia, ac de transmarinis regionibus, simúlque ægrotantes non pauci Sanctorum interuentu exinde redierunt incolumes. Sed, vt sæpissimè contigit, quoniam vnde humana vtilitas sumit exordium, cupiditatis vitio impellente, exindè solet incurrere casum. Nam prædicta vrbs conuentu populorum, vt diximus, gratia pietatis effecta opulentissima, conceperunt illius habitatores nimiam pro tanto beneficio insolentiam. Siquidem mortuo ipsius ciuitatis Comite Frotmundo nomine, viro æquè simplicissimo, suscepit eius filius Principatum satis nequam, res ciuiles dispositurus. Nimium quippe flagitiosus effectus, Ecclesiæ insuper decus, nisu quo valebat, fœdare tentabat. Iudæorum quoque in tantum præuaricatorias diligebat consuetudines, vt se Regem ipsorum suo prænomine (Rainardus quippe dicebatur) suis omnibus imperaret. Cùm enim in ceteris mendacissimus, etiam Christianæ fidei insidiosus habebatur detractor. Atque ideò pauperum indicia absque vlla promulgabat pietate, penitus humanitate remota. Nam rei, quam dicturus sum, tot testes extiterunt, quanti in eadem ciuitate eo tempore viuebant homines. Comprehensus aliquando flagitiosus quidam furtum faciens, ductúsque ad eum vt eius audientia, quid de eo faciendum esset, assignaretur. Qui statim omni miseratione remota suspendi in patibulo illum adiudicauit. At ipse qui deprehensus fuerat lachrymabiliter prædictum Rainardum rogare cœpit, vt ei ad præsens vitam indulgeret, promitténsque se deinceps non latrocinaturum. Sed nequicquam. Crudelior quippe fiebat sacramentis etiam se obstringens, non vltra victurum obsecrantem se miserum. Qui videns minimè posse prolatam de se immutare sententiam, hoc solummodò impetrauit, vt prædicto fieret confessus suorum facinorum Episcopo: sibique protinus morituro, quod huius ministerio concessum est, clementer remitteret. Quod vt obtinuit, illico à nequam ministris compellitur suspensum iri. Eductúsque ad constitutum locum hæc verba sæpius C

A iterabat: Domine Iesu, qui in hac die pependisti in cruce pro salute hominum, indulge mihi. Erat enim ille dierum sextus, qui idcirco fidelibus vniuersis reuerentior habetur. Esto. vincitur, eleuatur, artatóque suspenditur gutture. Cunctísque ab hac funesta, vt putabant, executione recedentibus, pendens velut exanimis mansit in diem alterum. Tunc nutu diuino ruptis ligaminibus suscepit terra solutum hominem, pariter & viuum, qui cogebatur subire necem sibi sublatus per aëris vacua. Qui egressus ciuitatem, stupidum vniuersis præbuit spectaculum. Sed heu! proh dolor! ad pristina reuersus flagitiosus euasit. Cui rei simile fertur contigisse in Trecassina ciuitate non longo ante tempore. Nam dum quidam fures boues præ se minantes, à dominis boum insequi se intellexissent, commiserunt eosdem boues viro cuidam seni & innocenti, quasi victus necessaria quæsituri, re vera fugæ præsidium petentes euasuri. Quod cùm fecissent, statim deprehensus est senex cum bobus; trahitur, cæditur, ac reorum more vincitur. Ductúsque ad Principem ciuitatis, Comitem videlicet Heribertum, vult causam discutere. Non auditur. quin potius quasi cruda senectute reus necis, suspendio ab eodem Comite adiudicatur. Quodque etiam absque vlla dilatione peractum est. Sed mox vt suspendium pertulit, mirum in modum iuuenca magni & perualidi corporis, erecto corpore cornua suspensi plantis supposuit, sicque per triduum sine dolore viuum sustinuit. Expletóque triduo, audiuit is qui pendebat, viatores iuxta prætereuntes sermocinari ad inuicem. Qui exclamans voce qua potuit, ad deponendum se
B quantociùs venire rogabat. Illi verò audientes dæmonica fieri illusione credebant. Proclamante quoque ipso attentiùs, séque viuere affirmante, occurrerunt viri, soluentes illum deposuerunt. Qui perductus ad ciuitatem, dum percunctaretur, quomodo tandem in patibulo pendens sese habuisset, aiebat: Dum essem, inquiens, « iunior, accepta iam coniuge, excepi cum ipsa oblatum mihi à quodam de sacro « fonte filiolum. cui etiam consensimus dare ex nostra parua facultatula, quem so- « lum de matre susceperamus liberali gratia vitulum vnum. Vt enim pridem sum di- « missus celsa de trabe pendere, visa est mihi grandior vniuersis occurrisse. extensó- « que corpore atque erecta ceruice leniter meis submisit cornua plantis, ac me hu- « iusmodi, quandiu pependi, sustinuit. Hoc verò illo, qui seruatus à morte fuerat, « referente, ad illius exemplum data est postmodum in giro filiolis fontis sacræ fidei vitulorum innumera multitudo. Præterea Rainardo, vt diximus, iudaizante, quin potiùs insaniente, suasum est Regi, qui videlicet illum frequenter ob suam improbitatem redarguerat, vt scilicet tantæ ciuitatis Principatum regio subiugaret dominio, ne siquidem diutiùs vires pessimi incrementi sumeret scandalum sacræ fidei. Qua ratione Rex compulsus, misit exercitum, qui prædictum Rainardum à ciuitate pellerent, sibique illam tuendam seruarent. Venientes verò qui missi fuerant à Rege, ceperunt vrbem cum nimia depopulatione. partem etiam eius non modicam incendio cremauere. Superauit siquidem magnitudinem prioris gaudij pro-
C merentibus flagitiis enormitas calamitatis.

De euersione templi Hierosolymorum, & cæde Iudæorum. CAP. VII.

EO quoque tempore, id est anno nono post præfatum millesimum, Ecclesia, 1009.
quæ apud Hierosolymam sepulchrum continebat Domini ac Saluatoris nostri, euersa est funditus iussu Principis Babylonis. Cuius videlicet euersionis occasio tale quod dicturi sumus cognoscitur exordium habuisse. Cùm enim de toto terrarum Orbe ob insigne Dominicum memoriale plurima fidelium multitudo Hierosolymam visitaturi pergerent, rursus cœpit inuidus diabolus per assuetam sibi Iudæorum gentem veræ fidei cultoribus venenum suæ nequitiæ propinare. Erat igitur huius generis apud Aurelianensem Galliarum regiam vrbem non modica multitudo, qui ceteris suæ gentis tumidiores & inuidi, atque audaciores sunt reperti. Hi denique nequam consilio inito corruperunt quendam data pecunia, videlicet girouagum, sub peregrino habitu, nomine Robertum, fugitiuum vtique seruum beatæ Mariæ Melerensis Cœnobij. Quem accipientes cautè miserunt ad Principem Babylonis cum Hebraïcis caracteribus, scriptis epistolis, pictaciolis ferri baculo insertis, ne quo casu potuissent ab eo diuelli. Qui egressus detulit literas prædicto Principi refertas dolo & nequitia; & quoniam, nisi celeriùs domum

ROBERTVS. Christianorum venerabilem subuerteret, sciret se in proximum Christianis Regnum illius occupantibus omni penitus dignitate carere. His verò Princeps auditis, protinus furore arreptus, misit Hierosolymam de suis, qui prædictum funditus subuerterent templum. Qui venientes fecerunt vt eis fuerat imperatum. Ipsum quoque concauum sepulchri tumulum ferri tuditibus quassare tentantes, minimè valuerunt. Tunc etiam beati Martyris Georgij Ecclesiam in Ramulo pariter subuerterunt, cuius olim virtus Sarracenorum nimium gentem terruerat. Fertur enim crebrò illuc eos ingredi cupientes raptum cæcitatem pertulisse. Euerso igitur, vt diximus, templo, post paululum manifestè claruit, quoniam Iudæorum nequitia tantum nefas sit patratum. Vtque diuulgatum est per Orbem vniuersum, communi omnium Christianorum consensu decretum est, vt omnes Iudæi ab illorum terris vel ciuitatibus funditus pellerentur. Sicque vniuersi odio habiti, expulsi de ciuitatibus, alij gladiis trucidati, alij fluminibus necati, diuersísque mortium generibus interempti, nonnulli etiam sese diuersa cæde interemerunt. Ita scilicet, vt digna de eis vltione peracta, vix pauci illorum in Orbe reperirentur Romano. Tunc quoque decretum est ab Episcopis atque interdictum, vt nullus Christianorum illis se in quocumque sociaret negotio. Si qui tamen de illis ad baptismi gratiam conuerti voluissent, omnémque Iudaïcam respuere consuetudinem vel morem, illos tantùm suscipere decreuerunt. Quod & fecerunt plurimi illorum magis amore præsentis vitæ coacti metu mortis, quàm vitæ sempiternæ gaudiis. Nam quicumque illorum sese tales mentiendo fieri poposcerant, paulò post ad morem pristinum sunt impudenter reuersi. Præterea his ita gestis, prædictus literarum baiulus ad natiuum malè securus repedauit solum. Cœpit itaque sedulò perquirere, si fortè quempiam gentis suæ fraudis consciũ reperiret. Inuentis verò perpaucis in ciuitate Aurelianorum pauidè admodum degentibus, rursus cœpit illorum familiatiùs vti consortio. Accidit igitur, vt quidam peregrinus eius in transmarino socius itinere, atque certissimè illius itineris conscius negotij, illuc deueniret, rursúsque illum Iudæorum amicitiis nimis hærere cerneret, palàm vniuersis indicare curauit, quanti mali gerulus ille esset homoncio, ex cuius rei causa Iudæorum potiretur opibus. Qui ilicò comprehensus, acrísque agitatus verberibus, propriæ dilationi confitetur crimen. Móxque à ministris Regis in conspectu totius plebis extra ciuitatem igni est traditus atque consumptus. Iudæi tamen profugi ac vagabundi, qui in locis abditis delitescentes prædictæ superfuerant cladi, post quinquennium euersionis templi cœperunt in vrbibus apparere perpauci. Et quoniam oportet, quamuis ad illorum confusionem, vt ex illis aliqui in futurum supersint, vel ad confirmandum proprium nefas, seu ad testimonium fusi sanguinis Christi: idcirco verò credimus Christianorum animositatem diuina dispensante prouidentia in eis ad tempus mansueuisse. Eodem nihilominus anno diuina propitiante clementia, cœpit mater ipsius Principis videlicet Ammirati Babylonis, mulier Christianissima nomine Maria, reædificare Christi templum iussu eius filij euersum, politis & quadris lapidibus. Nam & vir ipsius quasi alter Nicodemus, pater huius scilicet, de quo præsens est sermo habitus, occultè Christianus dicitur fuisse. Tunc quoque de vniuerso terrarum Orbe incredibilis hominum multitudo exultanter Hierosolymam pergentes, domui Dei restaurandæ plurima detulerunt munera.

De hæresi apud Aurelianos reperta. CAP. VIII.

1017. TERTIO de vicesimo infra iam dictum millesimum anno reperta est apud præfatam Aurelianensem vrbem cruda nimium atque insolens hæresis, quæ scilicet diutiùs occultè germinata, in perditionis segetem malè pullulans, plures in suæ cæcitatis præcipitauit laqueum. Fertur namque à muliere quadam ex Italia procedente, hæc insanissima hæresis in Galliis habuisse exordium, quæ vt erat diabolo plena, seducebat quoscumque volebat, non solùm idiotas & simplices, verùm etiam plerosque, qui videbantur doctiores in Clericorum ordine. Quæ scilicet veniens ciuitatem Aurelianensem, dum moraretur ibi per aliquod spacium temporis, veneno suæ nequitiæ plures infecit. Quod etiam seminarium nequam in pluriores hi qui susceperant toto conamine spargere nitebantur. Fuerunt nempe huius peruersi dogmatis Hæresiarches duo, heu! proh dolor! qui in ciuitate pu-

A tabantur genere ac scientia valentiores in Clero, quorum vnus Heribertus, alter Lisoius dicebatur. Hi denique quandiu res latuit, tam apud Regem, quàm apud Palatij Proceres summam obtinuerant amicitiam. Nempe idcirco faciliùs quosque decipere potuerunt, quorum mentes amor fidei vniuersalis minùs adstrinxerat. Qui non solùm in prædicta vrbe, sed etiam in vicinis vrbibus malignum dogma spargere tentabant, dum quendam sanæ mentis in Rotomagorum ciuitate Presbyterum cupientes suæ consortem facere vesaniæ, missis Legatis qui ei omne secretum huius peruersi dogmatis explanantes, docerent. Dicebant nempe fore in próximum, in illorum scilicet dogma cadere populum vniuersum. Quibus compertis, Presbyter sollicitè perrexit ad Christianissimum Comitem eiusdem ciuitatis Richardum, exposuit ei omnem rei, vt compererat, ordinem. Qui videlicet Comes protinus misit celeriter ad Regem, palam ei faciens clandestinam in Regno proprio Christi ouium pestem. Vt autem cognouit Rex, scilicet Robertus, vt erat doctissimus ac Christianissimus, tristis ac mœrens nimium effectus, quoniam & ruinam patriæ re vera & animarum metuebat interitum: idcirco quantocius Aurelianis properans, conuocatis plurimis Episcopis & Abbatibus, ac religiosis quibusque laicis, acerrimè cœpit perscrutari, qui essent auctores huius peruersi dogmatis, vel qui parti illorum iam decepti consentirent. Facta igitur perscrutatione inter Clericos, quomodo vnusquisque sentiret, & crederet ea, quæ fides Catholica per doctrinam Apostolicam incommutabiliter seruat & prædicat, illi duo, videlicet Lisious & Heribertus, statim se aliter sentire non negantes, quales diu latuerant, manifestauerunt. Deinde verò plures post illos se parti istorum profitebantur hærere, nec vlla ratione se posse affirmabant ab illorum segregare consortio. Quibus compertis, tam Rex quàm Pontifices tristiores effecti interrogauerunt illos secretiùs, vtpote viros hactenus in omni morum probitate perutilissimos, quorum vnus Lisoius in Monasterio sanctæ Crucis Clericorum charissimus habebatur: alter idem Heribertus sancti Petri Ecclesiæ, cognomento Puellaris, capitale Scholæ tenebat dominium. Qui dum interrogati fuissent, à quo vel vnde eis ista præsumptio accidisset, huiusmodi dederunt responsum: Hoc enim diu est quòd sectam, quam vos iam tardè agnoscitis, amplectimur, sed tam vos quàm ceteros cuiuscunque legis vel ordinis in eam cadere expectauimus. quod etiam adhuc fore credimus. His dictis, continuò palam exposuerunt omnium antiquarum stultissimam ac miserrimam, nempe sui deceptricem, hæresem. Cuius videlicet ratiocinatio tantò minus erat idoneis sermonibus obnixa, quantò constat esse illi ter veritati contrariam. Dicebant ergo deliramenta esse, quicquid in veteri ac nouo Canone certis signis ac prodigiis veteribúsque testatoribus de trina vnáque Deitate beata confirmat auctoritas. Cœlum pariter ac terram, vt conspiciuntur, absque auctore initij semper extitisse asserebant. Et cùm vniuersarum hæresum insanientes, canum more latrantes deterrima, in hoc tantum Epicureis erant hæreticis similes: quoniam voluptatum flagitiis credebant, non recompensari vltionis vindictam. Omne Christianorum opus, pietatis duntaxat & iustitiæ, quod æstimatur precium remunerationis æternæ, laborem superfluum iudicabant esse. Interea his aliisque quamplurimis insaniis impudenter ab eisdem prolatis, defuere fideles atque idonei testes veritatis, qui illis sufficienter se vellent tam veritati quàm propriæ acquiescere saluti, respondere de suis cæcis atque erroneis assertionibus valerent.

SED & nos quoque secundum exiguitatem nostri intellectus, his, quos prænotauimus, illorum erroribus vel per pauca respondere decreuimus. Primitus tamen fideles hortamur vniuersos, vt interim mentes illorum præsagium serenet Apostoli, qui præuidens in futuram huiusmodi cautelam intulit. *Oportet*, inquit, *hæreses esse, vt ij qui ex fide sunt probentur.* In hoc igitur permaximè istorum insipientia deprehenditur, atque ipsi omni scientia ac sapientia vacui pernoscuntur, cùm negent creaturarum, auctorem vniuersarum, scilicet Deum. Quoniam manifestum est, quòd omne, quantæcunque sit molis vel magnitudinis, si cuiusque superatur magnitudine, à maximo omnium cognoscitur processisse. Pari quoque ratione sciendum est, tam de re corporea quàm incorporea. Sciendum etiam, quoniam quæcunque res siue corporalis siue incorporalis, per quodlibet accidens, vel motione, vel cuiuslibet alternitate sit diuersa ab immobili rerum præceptore, constat eam processisse per ipsum, & si fortè quieuerit finem expetere. Cùm enim totius con-

ROBERTVS ditor creaturæ propria essentia sit immobilis, propria essentia bonus, simúlque verax, sua omnipotentia naturarum modos distribuens, ordinánsque ineffabiliter: non extat præter eum, vbi quietem expetant, nisi vnde processerant redeant. Manifestúmque est nihil in vniuersis factori deperisse, nisi illud, quod procaciter ab illo constitutæ transcendit ordinem naturæ. Et idcirco omnis res tantò meliùs veriúsque est, quod illam constat esse, quantò solidiùs firmiúsque in propriæ naturæ ordine consistit. Sicque fit, vt vniuersa quæ illius dispositioni incommutabiliter obediunt, continuè seruiendo auctorem prædicent. Si qua verò res procaciter ab eo deuiando in deterius cecidit, ceteris iure manentibus documentum præbuit. In prædictis videlicet creaturis quoddam medium continet genus hominum, potius scilicet cunctis animantibus, atque inferius cœlestibus spiritibus. Quod vtique genus, vt diximus, velut medium superorum inferorúmque, si cui parti plus adhæserit, illi efficitur conformis. Ideóque tantò infimis potius atque melius efficitur, quantò supernorum spirituum naturam imitatur. Soli etiam homini datum est, præ ceteris animantibus fore sese beatius, quoniam quidem & illum duntaxat, si caruerit omnibus fieri deuenire miserius. Quem videlicet conditionis ordinem cautè ab initio prouidens omnipotentis bonitas Conditoris, cernénsque sæpiùs eundem videlicet hominem deserendo supera, inuolui nimium infimis, fecit proinde plura identidem pro tempore ad eruditionem illius gratia erectionis prodigia. Huius quoque rei testis vel documentum extat omnis diuinarum liber vel pagina literarum. Quæ scilicet literæ ipsius Omnipotentis magisterio repertæ, cùm eius specialiter multimoda gerant testimonia, mentem etiam, seu intellectum hominis in eisdem eruditi ad cognitionis respectum sui erigunt conditoris. Denique dum eidem homini depositæ ostendunt super quæ sit constitutus, aut sub quibus positus, inexplebile ingerunt ei desiderium: quoniam tantum ei incipiunt displicere vniuersa quæ adsunt, quantum incalescit ad amorem illorum quæ desunt. fitque tantò melior atque pulcrior, quantò his per amorem hæserit vicinior. Atque in quantum melior, in tantum illi, qui summè bonus extat, creatori similior. Et idcirco patenter datur intelligi, quoniam quisquis hominum huius amoris vacuus fuerit desiderio, omni proculdubio fiet pecude miserior ac deterior. Quippe qui solus præ cunctis animantibus æternitatis potuit consequi beatitudinem, nullum præter eum corporale animal proprij erroris vel flagitij æternam sentiet vindictam. Sed & si cuius hominis animus sui conditoris cognitionem desiderat, expedit vt primum studeat, qualiter sese vt præualuerit intelligat. Quoniam sicut non contemnenda testatur auctoritas, quod in ea parte præcipuè gerit homo speciem conditoris, qua valet præ ceteris animantibus dono atque virtute rationis. Sed & sicut rationis bonum custodiunt sui moderamen & auctoris dilectio, id est vera humilitas & perfecta charitas, ita illius adnullant vtilitatem nequam concupiscentia & furor. Hisque non repugnando efficitur homo bestiis similis, illis inseruiendo conformatur ad speciem vel imaginem conditoris. vt videlicet per humilitatem sese quid sit intelligat, per dilectionem verò in boni conditoris similitudinem transeat. Ob id etiam constituuntur ei solummodo ab hominibus preces & donaria, vt vel illis donum rationis seruet integrum, seu quod minus est aut deprauatum conditoris bonitas augeat & reformet. Simul etiam laus & benedictio exhibentur eidem conditori, vt fiant hominibus sana mente ac ratione vigentibus illius testimonium cognitionis. & quantò plus cuique contigerit in conditoris cognitionem proficere, tantò magis reperiet idem homo se ipsum per eandem cognitionem & plus & melius effectum esse. Nec isdem poterit in aliquo conditoris sui opere existere blasphemus, qui illius cognitione omnimodis melior quàm exstiterat fuerit effectus. Atque ideò manifestum est, quoniam quicumque illius operationis blasphemus extitit, eius cognitionis alienus fuit. Vnde etiam certissimè comprobatur, quoniam sicut ad summum bonum deducit omnem hominem creatoris cognitio, sic demergit ad extremum malorum illius ignoratio. Nam plures illius beneficiis per insipientiam ingrati, ac misericordiæ operibus illudentes, atque increduli, pecudibus deteriores effecti, qui etiam in suæ cæcitatis caliginē perpetuò sunt demersi. Et quod plerísque contigit, factum in suæ salutis maximum remedium, exinde sibi alij adquisiere præeunte culpa æternum detrimentum. Hoc perspicacissimè & permaximè claret in omnipotentis Patris singulari gratia, sponte de cœlo hominibus

A ab eo in mundo missa per suæ Maiestatis atque Deitatis coæternum Filium, videlicet Iesum Christum. Qui scilicet cum Patre æquè origo omnis vitæ & veritatis atque bonitatis exhibuit se planè credentibus. Quibúsque à seculis incognitum, occultis ænigmatibus inuolutum, de se etiam testimonium perhibentium scripturarum, adimplebile documentum. In quo etiam veracibus verbis & prodigiis seipsum, & suum Patrem, atque eorum Spiritum in tribus discretè certissimis personis vnum idem esse, id est vnius æternitatis & potentiæ, vniúsque voluntatis atque operationis, & quod idipsum totum est, vnius bonitatis, & per omnia coæqualis essentiæ. Ex quo scilicet, & per quem, & in quo sunt omnia, quæ verè esse habent, plenum semper & æquale subsistens, ante omnia temporum curricula rerum principium. Cuius etiam tota plenitudo per omnia, & finis omnium. Sed cùm ipse Omnipotens in quodam creaturarum medio, videlicet in homine, suam expressisset imaginem, illúmque proprio dimisisset arbitrio, insupérque omnia mundi optima illius ditioni subdidisset, neglecto propriæ constitutionis moderamine, ac plus quippiam vel aliud quàm auctoris voluntas illum decreuerat, sese existimans fore, continuò tantò deterior est effectus, quantò præsumptior. Ad cuius potiorem etiam reformationem idem conditor personam filij suæ Deitatis misit in mundum, sui præformatam sumere imaginem. Quæ scilicet quantò vtilior ac decentior, tantò subtilior ac mirabilior. Quam etiam plerique hominum non valentes, seu minus volentes credere, vel amare, vt sic tandem in illa suæ salutis sufficientiam potuissent intellectam reperire: potiúsque diuersis impliciti erroribus tantò extiterunt veritatis rebelles, quantò probantur illius cognitionis expertes.

B De quorum proculdubio sorte sunt vniuersæ hæreses, vel quorumcunque errorum sectæ in toto terrarum orbe. Quibus scilicet omnibus, nisi conuersi sequantur Iesum gesta plenitudine, melius fuerat non fuisse. At quorum mens plena fide, amando & credendo illi obediuit, tantò meliores ex eo effecti, quantò perfectiùs adhæserunt illi, qui est initium & perfectio totius boni. Ex his nempe constat tota Sanctorum laudabilis summa, quorum venerabilis memoria vniuersa seculorum ornat tempora. Quibus etiam datum est cùm vniuersorum creatore perenne & feliciter esse, & viuere, illiúsque semper agnitionis visione beatiores fore. Nos igitur tandem credimus, vt spoponderamus, his paucis illorum damnatorum insaniæ sufficienter respondisse. Præterea cùm à pluribus omni sagacitate laboratum fuisset, qualiter deposita mentis perfidia, veram & vniuersalem reciperent fidem, atque illi omnimodis se facere denegarent, dictum est eis, quoniam nisi celeriùs ad sanam fidei mentem redeant, Regis iussu & vniuersæ plebis consensu igne essent protinus crematuri. At illi malè in sua confisi vesania, vel pertimescere se iactantes, séque euasuros ab igne illæsos promittentes, quin potiùs ad meliora sibi suadentibus, spernendo illudebant. Cernens quoque Rex & vniuersi qui aderant, minus posse illos reuocari ab insania, iussit accendere non longe à ciuitate ignem

C permaximum, vt vel eo fortè territi à sua malignitate desinerent. Ad quem cùm ducerentur, rabida adacti dementia, se omnimodis hoc velle proclamabant, ac sese vltrò ad ignem trahentibus inferebant. Quibus ad vltimum numero XIII. igni traditis, cùm iam cœpissent acriùs aduri, cœperunt voce qua poterant ex eodem igne clamare, se pessimè deceptos arte diabolica nuper de vniuersorum Deo ac Domino malè sensisse, & ob hanc ab eisdem illatam ei blasphemiam illos temporali atque æterna vltione torqueri. His verò plures è circumstantibus auditis, humanitatis pietate permoti accedentes, vt vel semiuiuos ab igne eriperent, minimè valuerunt, quoniam vindice flamma consumente illos, continuò in puluerem sunt redacti. Si qui verò postmodum huius peruersitatis sectatores fuerunt reperti, simili vltionis vindicta vbique fuerunt perditi. Præterea venerabilis Catholicæ fidei cultus, extirpata insanientium pessimorum vesania, vbique terrarum clarior emicuit.

De filiis Regis eiusdem. CAP. IX.

SVSCEPIT igitur præfatus Rex de suprascripta coniuge sua filios quatuor, prouidúsque de Regni successu, elegit regnare post se illorum primogenitum HVGONEM nomine, puerum adhuc, clarissimæ indolis illustrem. Cúmque de

ROBERTVS. ipsius sacrando sublimio Primates Regni sagaciores consuluisset, tale ei dedere A
" responsum: Sine puerum, Rex, si placet, crescendo procedere in viriles annos, ne veluti de te gestum est tanti Regni pondus infirmæ committas ætati. Erat autem idem puer fermè decennis. Qui minimè illorum acquiescens dictis, matre præcipuè instigante, regio in Compendio adscitis regni Primoribus coronam, vt decreuerat, ex more à Pontificibus fecit puero imponi. In processu quoque temporis cùm adoleuisset, cernens se nil dominij rei peculiaris præter victum & vestitum ex Regno, vnde coronatus fuerat, posse mandare, cœpit corde tristari, atque apud patrem, vt ei quippiam dominij largiretur, conqueri. Quod eius mater comperiens, vt erat auarissima, maritique magistra, fieri renitens, insuper conuitiis ac maledictis iuuenem lacessebat. Et sicut quidam ait; *Noui ingenium mulierum, cùm velis, ipsa nolit: at si nolis, cupiet vltro.* Nam quæ priùs, ne fastu Regni careret aliquo, ingruente mariti infortunio, contra omnium sola decretum sublimauit puerum, postea toto mentis nisu, ac si hostem alienigenam turpabat illum verbis & operibus. Ille verò cernens se non posse diutiùs talia æquanimiter tolerare, iunctis secum aliquibus suæ ætatis iuuenibus, cœpit infestari ac diripere ad libitum res genitorum. Tamen paulò post Dei nutu in se reuersus, ad genitores rediens, humili eos satisfactione beneuolos erga se reddidit. Tunc demum ab eisdem largitur illi, vt optimum decebat filium, ius vbique ac potestas Regni. Sed qualis & quantus postmodum extitit, præsenti stilo nequit explicari. Quàm humilis ac dulcis eloquio, patri ac matri seruis obedientior, pauperum largus dator, Monachorum & Clericorum B consolator, necnon apud patrem cunctorum rogantum fidelissimus interuentor, quàm affluenter in cunctis optimis melior, quis valet exequi relator? Huiusmodi enim fama vbique Prouinciarum percitus peroptabatur à multis, præcipuè ab Italicis, vt sibi imperaret, in Imperium sublimari. Nam & ex cognomento proaui, Magnus Hugo dicebatur à cunctis. Dum igitur incomparabili mentis simul ac corporis decore floreret, exigentibus maiorum flagitiis, repentè illum mors inuida mundo subripuit. Sed quale iustitium contigit vniuersis, nullo sermone valet exprimi. De cuius etiam funere subsequentes Iambicos rogatus à Fratribus cecini.

Plasmator parce mœstis mundialibus,
Succurrat fletus intimis doloribus:
Pascat mœrentes singultuum gemitus,
Humanum decus dum rapit interitus.
Annis florebat mundo iuuenilibus,
Ter denis minus excreuerat duobus,
Regnorum lumen HVGO, *Regum maximus.*
Quem nox funesta inuidit hominibus.
Non alter nostro talis emicat æuo,
Regnis spectatus, adscitus Imperio. C
Bellorum tanto decoretur triumpho,
Vigore pari valeat corporeo.
Quo gens Francorum vigebat lætabunda,
Fideique pace tota simul Gallia.
Omnis quem prona poscebat Italia,
Cæsar vt iura promeret Regalia.
Sed te non nostra, iuuenum pulcherrime,
Heu! proh dolor! tempora meruere.
Quibus inundant malorum miseria,
Vires bonorum corruunt assiduè.
Tu dolor matris, calamitásque patris,
Crudele nimis monimentum germanis:
Mœror communis cunctis in Palatiis,
Iustitiúmque populorum vltimis.
Leone presso, Virgo Solem ceperat,
Tua cùm dirus membra pallor occupat.
Denis diebus sorte fit lux septima,
Te patri fama perdidisse nunciat.

Iam

A *Iam seculorum cerne rector optime*
Gentem Francorum qui regat tutißimè,
Hostémque sæuum valeat repellere,
Pactum quietis illi da perpetuæ.

Qui in eadem qua primitus coronatus fuerat Ecclesia, beati Martyris Cornelij videlicet, regio in Compendio est sepultus. Post cuius obitum cœpit iterum idem Rex tractare, quis potissimum ex residuis filius post se regnare deberet. Constituerat autem secundum Burgundiæ Ducem HENRICVM nomine post Hugonem natum, ipsúmque decreuit pro fratre in Regnum sublimare. Sed rursum mater muliebri animositate agitata, tam à patre quàm à ceteris, qui parti illius fauebant, dissentit, dicens: Tertium ad regni moderamen præstantiorem fore filium, qui & ROBERTI patris nomine censebatur. Hoc quippe inter fratres seminarium discordiæ fuit. Coadunatis denique Rex metropoli Remis Regni Primatibus, stabiliuit Regni coronæ Henricum, quem delegerat. Tunc demum post aliquod temporis spacium, illi duo fratres firmato amicitiæ fœdere, præcipuè ob insolentiam matris cœpere vi inuadere vicos & castella sui patris, ac circumcirca diripere quæ poterant bonorum illius. Nam ille, quem Regem fecerat, Drogas illi castrum subripuit: alter verò in Burgundiæ partibus Auallonem atque Belnensem *. Pro quibus Rex graui turbatus amore, colligens exercitum ascendit Burgundiam. bellum * al. Bellesem.
B plus quàm ciuile patratur. Interea cùm super his venerabilem patrem VVillelmum consuluisset, apud Diuionensi castro, quid agere deberet: oránsque, vt erat vir totius mansuetudinis & pietatis, qualiter tam pro se quàm pro illis Dominum oraret, tale responsum ab eodem suscepit: Meminisse te, ô Rex, conuenit iniuriarum op- «
probriorúmque patri ac matri à te illatorum in tua iuuentute, quoniam talia tibi «
iusto iudice Deo permittente, à filiis ingeruntur, qualia tu ipse genitoribus ingessisti. «
Hæc audiens Rex, patientissimè tulit: séque vltro culpabilem clamans, non negauit. Deinde post obsidionem ac depopulationem vtriusque Prouinciæ, ad pacem redeuntes, paulisper quieuerunt. Anno quoque sequenti mense Iulio Robertus Rex apud castrum Meledunense diem clausit extremum. delatúmque est corpus eius ad Ecclesiam sancti Dionysij Martyris, ac in eadem sepultum. Tunc rursus oritur inter matrem & filios rediuiua discordiæ crudelitas, ac præteritarum irarum fræna laxant inueterata odia. Diu multúmque vastando res proprias, debacchatum est, donec Fulco Andegauorum Comes, cognatus * scilicet ipsorum, * al. auunculus.
matrem redarguens: Cur bestialem vesaniam erga filios exerceret, vtrumque parentem in pacem reduceret. Sequenti verò anno eodem mense, atque in eodem castro, quo Rex obierat, & ipsa obiit, indéque portata est ad sancti Dionysij Basilicam, ac iuxta Regem sepulta. HENRICVS nempe Rex paternis rebus potitus, HENRICVS I.
germanum suum ROBERTVM constituit Burgundiæ Ducem. Præterea cùm idem Rex rempublicam viuaci mente & agili corpore Regni sui discuteret, tunc contigit
C vt Leotericus Senonum Archipræsul obiret. Ille verò vnum de suæ gẽtis nobilibus consecrari mandauit, atque in eius loco subrogari. Sed Odo rerum ditissimus, licèt fide pauper, alterum è contra delegerat, ne ius regium hac in parte foret integrum. Nam qui viuenti patri Roberto multa tam vi quàm calliditate subripuerat, arte simili filiis facere cupiebat. Cùm enim primitus ciuitates, Trecorum videlicet ac Meldorum, cum multiplicibus castris, illi præripuisset; post mortem eius coniugi & filiis illius Senonicam subripuit vrbem. quam etiam tunc aduersus illos infamis possessor vallauerat. Quod cernens Henricus, acta animi ferocitate tamdiu illum insecutus est debellando, quousque genu flectens ei se subderet, eiúsque ditioni obediens pareret. Erat enim isdem Odo natus ex filia Chuonradi Regis Austrasiorum Berta nomine, licet à patris sui proauis obscuræ duxisset genus lineæ. Et quoniam Regi Rodulfo, auunculo scilicet eius, non erat proles vlla, quæ foret Regni hæres, præsumpsit ipso viuente, vi potius quàm amore, Regni habenas præripere. cõferens insuper multa donaria, vt ei assensum præberet Primores patriæ. Sed nequicquam. Domini est enim Regnum, & cuicumque voluerit, dabit illud. Est etiam Prouerbium, Secundum fidem hominis erit amicus illius. Gens enim pręcipuè Regni eiusdem assertionem fidei floccipendit, & fœdus pro nihilo ducit. Exstitit igitur post «
mortem Henrici Imperatoris, qui fuit nepos Regis Rodulfi, Chuonradus de quo in subsequentibus narrabimus, habens in coniugio neptem præfati Rodulfi. ob hoc

HENRICVS I.

maximè valenter resistens contradicebat Odoni. Quorum etiam lis acerrima Regni vtriusque maximam fecit depopulationem. Ad vltimum denique cùm iam in conspectu Dei excederet mensura tanti mali, collecto vndecumque exercitu permaximo, conscendit Odo in Tullensem pagum, quem iam sæpiùs depopulauerat, ibíque oppugnans cepit Barrense castrum, cum magna tamen diremptionis euersione totius Prouinciæ. Cúmque in eodem castro locatis militibus ad custodiam fermè quingentis, vt tamen ipse quantociùs ad propria repedaret, vtpote qui curis agitabatur innumeris. Præstolabantur itaque illum Legati ex Italia directi, deferentes ei arram Principatus, vt agebant, totius Italię regionis. Contempserant enim suum Principem, prædictum videlicet Chuonradum Mediolanenses, coniuratione facta aduersus eum, iunctis sibi quos poterant ex ciuitatibus in circuitu. Existimabant quoque eundem Odonem posse percipere Regnum Austrasiorum, atque ad eos transire, vt illis gereret Principatum. Sed sicut ait Manufortis insignis præcentor bellorum Domini: *Deiecisti eas*, inquiens, *dum alleuarentur*, ita contigit. Nam subitò Gocilo Dux totius primæ Rhetiæ regionis cis Renum cum exercitu nimio in eum irruens, omnem Odonis exercitum in fugam vertit. licèt ex vtraque parte plurima multitudo moriens corruerit. Tunc denique & ipse Odo miserrimè interiit; cuius lacerum cadauer Rogerius Catalonorum Præsul, habens secum virum venerabilem Abbatem Richardum, à cæde suscipiens vxori reddidit. [* Narrant etiam plerique, quòd corpus eius diu multúmque quæsitum inueniri non potuit, donec vxor eius veniens tali intersignio inuenit. Habebat enim verrucam inter genitalia & anum.] Quod sic inuentum accipiens, direxit illud Turonis, ibiq; sepultum est iuxta patrem suum in atrio sancti Martini superioris Cœnobij. Et quidem finis Odonis talis extitit. Quem idcirco huic seriei intexere voluimus, qualiter in præsentiarum cognosceretur rerum creator iustissimus potēter explere, quod olim Thesmoforo suo Moysi promisit. *Ego*, inquiens: *Dominus, qui iudico peccata patrum in filiis in tertiam & quartam generationem:* Tertius namque hic Odo, de quo à nobis sermo superior est habitus, nepos fuit illius Tebaldi Carnoti Comitis, cui cognomen Tricator fuit. Hic nempe quondam iunctus Arnulfo Flandrensi Comiti, expetēs per Legatos VVillelmum Rothomagorum Ducem velut ad familiare colloquium pacis, promittens se ex parte Regis Francorum seu Hugonis Magni, qui fuerat filius Roberti Regis, quem Otto Dux Saxonum, postea verò Imperator Romanorum, Suessionis interfecit, ei vtilia esse dicturum. At ille quoq; vt erat vir innocens, licèt potentissimus, vbi illi cōstituerat, per fluuiū Sequanæ euectus nauigio, velociter illi affuit. Qui dum simul conueniētes, irruunt in amplexus, vnus simplicitate re vera, ceteri dolo illecti, simulatę pacis atq; amicitiæ miscuere colloquia. Post finem verò insimulatorum verborum cœpto recessu, iam longiusculè progrediente VVillelmo, reuocauit eum Tebaldus quasi secretiora adhuc ei loquens crediturus, seu cariùs valedicturus. At ille remum dextra accipiens, prohibuit vt nemo suorum exiens eum sequeretur: exiliuit ad ripam. Tebaldus quoque illum appropinquans, quasi aliquid locuturus, ilico exerta, quam ad hoc tulerat sub pallio, spata, vno ictu à corpore caput decussit. Quod cernentes qui cum VVillelmo venerant, remigando fugam arripiunt. nunciauere Rothomagensibus vt contigerat. Erat enim VVillelmo filius ex concubina Richardus nomine, tamen adhuc adolescens. Quem accipientes sui statuerunt pro patre Principem Regni. Tebaldus nempe patrato scelere concitus perrexit ad Heribertum Trecorum Comitem, petens ab eo sororem ipsius dari sibi in coniugium, vxorē scilicet prædicti VVillelmi quem interfecerat. At ille statim promisit dari, vocans eam ad colloquium sui, quæ nondum genuerat prolem, quasi consolaturus ex damno mariti, tradidit illam Tebaldo, detestabile satis in coniugium. Ex qua genuit Odonem, patrem videlicet istius, cuius finem teterrimum supra diximus. Illud etiam commemorari in calce tertij Libelli placuit, qualiter vindex diuina potestas totius boni moderatrix, insolentiæ humani generis vel vltrix in præsentiarum extiterit. Olim igitur circa millesimum incarnati Verbi annum, cùm Rex ROBERTVS accepisset sibi Reginam CONSTANTIAM à partibus Aquitaniæ in coniugium, cœperunt confluere gratia eiusdem Reginæ in Franciam atq; Burgundiam, ab Aruernia & Aquitania homines omni leuitate vanissimi, moribus & veste distorti, armis & equorum phaleris incompositi, à medio capitis nudati, histrionum more barbis rasi, caligis & ocreis turpissimi, fidei & pacis fœdere

In vno Cod. addita sunt sequentia in margine, sed recentiore manu.

A omnino vacui. Quorum itaque nefanda exemplaria, heu! proh dolor! tota gens Francorum nuper omnium honestissima, ac Burgundionum sitibunda rapuit, donec omnis foret nequitiæ & turpitudinis illorum conformis. Si quilibet verò religiosus ac Deum timens talia gerétes compescere tentauisset, ab eisdem insania notabatur. Sed vir integerrimæ fidei ac constantiæ pater, videlicet VVillelmus, quem iam supra commemorauimus, reiecto pudore, sumptaque spiritali inuectione, Regem pariter ac Reginam, cur talia in suo Regno permitterent fieri, acerrimè increpauit. quippe quod ceterorū honestissimum honore & religiositate diutius claruerat Regnorum. Ceteros quoque inferioris gradus seu ordinis ita redarguens comminabatur, vt plerique monitionibus illius coërciti, relicta superstitiosa vanitate, in pristinum se reformarent vsum. Asserebat igitur idem Abbas; hæc omnia molimina calteria esse sathanæ. Ac si quis hominum talibus insigniis calteriatus ex hoc seculo migrasset, difficulter à diaboli vinculis posse eripi. In pluribus tamen nequam vsus conualuit, cuius etiam detestans elogium paucis Heroïcis pernotaui:

Anno post Dominum terris de Virgine natum
Milleno, grauibus homines erroribus acti,
Dum cupimus rerum species intendere plures,
Præteritisque placet studiis componere mores,
Obiectat sese nouitas incauta periclis.
B *Ecce priora sibi rident, & tempora nostri*
Ludicra, quæque probris sociant, tumque vsibus aptant
Turpia nec horrent, animis & seria calcant.
Quæ iustos rexere viros, honesta refutant.
Corpore peruerso creat hæc nunc vita tyrannos,
Trunca veste viros, sine fœdere pacis ineptos.
Consilio muliebre gemit Respublica laxa.
Fraus, raptus, quodcumque nefas dominantur in Orbe.
Nullus honor Sanctis, nulla est reuerentia sacris.
Hinc gladius, pestísque fames, populantur vbique.
Nec tamen impietas hominum correcta pepercit.
Ac nisi magna Dei pietas protenderet iram,
Infernus hos terricrepo consumeret ore.
Hoc habet infelix peccandi consuetudo,
Quòd plus quis peccat minus hic peccare pauescat,
Quisque minus peccat, magis hic peccare timescat.

EXPLICIT LIBER III.

C

LIBER QVARTVS.

POST *multiplicia prodigiorum signa, quæ tam ante quàm post; circa tamen annum Christi Domini millesimum in Orbe terrarum contigere, plures fuisse constat sagaci mente viros industrios, qui non his minora propinquante eiusdem Dominicæ passionis anno millesimo fore prædixere. quod vtique euidentissimè contigit. Mortuo quoque, vt iam diximus, Henrico piissimo Imperatore, cui scilicet nulla proles extitit, qui in Regnum post illum succederet, nonnulli sese inferre tentantes de Primatibus, qui tamen potiùs vt Regni corona fulgerent, quàm profectum reipublicæ moderaménque iustitiæ exercerent. Præ cunctis ergo quidam Chounradus, quem superiùs taxauimus, audax animo, & viribus ingens, sed fide non multum firmus. Cùm enim diu multúmque de constituendo Regni Principe, ac præcipuè inter Præsules, tractatum fuisset, visum est eis ipsum Chounradum debere eligere, nisi quòd vnum intererat, propter quod Henricus etiam illum valde exosum ha-*

HENRICVS I. *buerat. Habebat enim coniugem, quæ illi erat affinis, quam etiam primitus quidam cognatus ipsius duxerat. Præterea innotuerunt ei Pontifices, quid potissimum vellet, aut tale coniugium, quod manifestißimè sacræ auctoritati nimium repugnabat, tenere: seu eo dimisso coronam Imperij sumere. Qui protinus dimittendum promisit talis incesti coniugium, seque parere diligentißimè illorum dictis, & obedire consiliis. Deinde verò mittunt ad Papam Romanum, vt eis in hoc quod decreuerant consentiret. Qui statim libentißimè annuit, mandans insuper, vt quantociùs suscepto Germaniæ sceptro Romam pergeret, suscepturus totius Italiæ coronam. Interea indeptus Regni infula Chounradus Italiam perrexit, secumque ducens vxorem, quam, vt diximus, illicito ceperat matrimonio. Cui protinus in descensu Alpium, quem Curiam Gallorum licèt corruptè vocant, in oppido Cumis occurrit cum summo apparatu Papa Romanus, vt antè spoponderat. Fuere tunc quidam de Marchionibus Italiæ, qui minus ei assensum præbuerunt. Sic enim illis facere mos est, vt iam supra taxauimus in mortibus Imperatorum. Nam & Papienses, ceterorum superbißimi, Palatium Regis in sua ciuitate operoso sumptu constructum destruxerant vsq; ad solum. Ille verò vt comperit, ferociter irruit, Iporeiam primitus ciuitatem capiens, deinde ceteras cum castris vniuersis propriæ subiiciens ditioni. Sicque Romam deueniens, coronam ex more sumpsit Imperij. Cui dum Episcopi suggererent, vt auctoritate Romani Pontificis, qualiter illis promiserat, repudium illiciti faceret coniugij, grauiter accipiens, dixit: se Imperatorem creatum nullo modo debere vxore viduari. ac sicut ineptè ceperat, tenuit.*

CAPITVLA LIBRI QVARTI.

De vniuersalitate Ecclesiæ à Constantinopolitanis iniustè requisita.

CAP. I.

1024. CIRCA annum igitur Domini millesimum vicesimum quartum, Constantinopolitanus Præsul cum suo Principe Basilio, aliiq; nonnulli Græcorum consilium iniere, quatinus cum consensu Romani Pontificis liceret Ecclesiam Constantinopolitanam in suo Orbe, sicuti Roma in Vniuerso vniuersalem dici & haberi. Qui statim miserunt qui deferrent multa ac diuersa donorum xenia Romam, tam Pontifici quàm ceteris quos suæ parti fauere conspicerent. Vbi conuenientes, exposuerunt apud Pontificem suæ profectionis querelam. Sed quid non pertentat cæcus amor habendi? éstque prouerbium, Aureo pugillo murum frangere ferreum. Ac licet pro tempore philargyria mundi regina queat appellari, in Romanis tamen inexplebile cubile locauit. Mox namque vt videre Græcorum sibi deferre fulgidas opes, versum est cor illorum ad fraudulentiæ diuerticula, pertentantes an fortè clanculò concedere quiuerant quod petebatur. Sed nequaquam. Non enim potest falli summa Veritas, quæ spopondit, *Portæ inferi non præualebunt*

A *aduersus eam.* Dum ergo adhuc leni sub murmure huiusce machinatores in conclaui sese putarent talia tractauisse, velox fama de ipsis per vniuersam Italiam decurrit. Sed qualis tunc tumultus, quàm vehemens commotio per cunctos extitit, qui audierunt, dici non valet. Præcipuè tamen vir prudentissimus, pater videlicet VVillelmus, de quo iam diximus, ad Romanum Pontificem de hac re misit epistolam corpore breuem, sed materiâ ingentem, ac sermone pungentem, talia continentem: Gratia Dei & reuerentia beati Apostolorum Principis Petri Sedium in Orbe terrarum excellentissimo, indepto Papæ Ioanni * VVillelmus crucis Christi seruus, sedem iudicij cum Apostolis, & regni coronam. Magistri Gentium dictis instruimur, seniorem non increpandum. Idem tamen aliàs dicit, *Factus sum insipiens, vos me coëgistis.* Idcirco igitur filiationis diligentia hortamur communem vestram paternitatem, qualiter in vno imitemini cogitationes hominum, prouidentem Dominum Saluatorem, vt dicatis ad aliquem vobis vnanimem, quemadmodum ipse Petro, *Quid dicunt homines de me?* Si verò responsum illius ex fide fuerit, animaduertite qualiter sonuerit. Si autem clarè, custodite ne obfuscetur. Si verò obscurè, lux mundi oranda est, qualiter ita fulgeatis, vt vniuersis in gremio Ecclesiæ constitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeatis. Sed est fama rei, quæ nuper erga nos accidit, de qua quis audiens non scandalizatur, nouerit se longè ab amore superno disparari. Quoniam licèt potestas Romani B Imperij, quæ olim in Orbe terrarum Monarches viguit, nunc per diuersa terrarum innumeris regatur sceptris: ligandi soluendique in terra & in cœlo potestas, dono inuiolabili incumbit Magisterio Petri. Atque ista idcirco diximus, vt animaduertatis, non aliter Græcis quàm cenodoxia huiusce quam audiuimus, apud vos requirere impetrauisse. De cetero quoque optamus, vti vniuersalem decet Antistitem, vos acriùs in correctione ac disciplina sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ vigere, æterneque ac feliciter valere. Erat quippe Ioannes * iste cognomento Romanus, frater illius Benedicti *, cui in Episcopatum successerat largitione pecuniæ, repentè ex laïcali ordine neophitus constitutus est Præsul. Sed insolentia Romanorum huiusmodi adinuenit palliatæ subdolositatis ridiculum, scilicet vt quemcumque pro suo libitu in præsentiarum ad Pontificatus officium delegerint, mutato nomine, quod illi prius fuerat, aliquo magnorum Pontificum nomine illum appellari decernunt. Re vera quem si non meritum rei, saltem nomen extollat. Præterea Constantinopolitani ad propria remeantes, confutata illorum vndique tumida præsumptio conquieuit.

Margin: HENRICVS I. — * al. Gregorio. — * Gregorius — * Iohannis.

De hæresi in Italia inuenta. CAP. II.

CASTRVM igitur erat per idem tempus in gente Longobardorum, quod vt erat vocabatur, Mons videlicet fortis, plenum etiam ex nobilioribus eiusdem gentis. Hos nempe cunctos ita maculauerat hæretica prauitas, vt ante erat illis crudeli C morte finiri, quàm ab illa quoquomodo possent ad saluberrimam Christi Domini fidem reuocari. Colebant enim idola more Paganorum, ac cum Iudęis inepta sacrificia litare nitebantur. Sæpissimè deniq; tam Mainfredus Marchionum prudentissimus, quã frater eius Alricus Astensis vrbis Præsul, in cuius scilicet Diocesi locatum habebatur prædictum castrũ, ceteriq; Marchiones ac Præsules circumcirca crebérrimos illis assultus intulerunt. capientes ex eis nonnullos, quos dum non quiuissent reuocare ab insania, igne cremauere. Contigit ergo in vicino haberi aliud castrum nostræ Religionis & fidei, in quo quidam miles aliquando ægrotans ad extremũ pene deuenerat. Ad quem vtiq; visitãdum ex hæreticorum castello illorum præcipua, iuxta morem, veniens mulier, re vera potiùs vt euidentior fieret secta eiusdẽ nequitiæ, protinus vt egrediens domum, in qua æger decubabat, intraret, repentè prospiciens is qui languebat, vidit intrare cum eadem muliere ad se innumerabilem exercitum in nigerrimis vestibus faciebúsq; teterrimis. Qua verò ingressa, postquã languẽtis frontẽ, ac pulsum pectoris, & cetera, vt vsus habet, manu perlustrauisset, pronuntiarétq; illum conualiturum in proximũ, domo egressa est, totáq; simul familia cum illa solum reliquere infirmum. Statim quoq; affuit illi nigrorũ, quem viderat, globus, cui ita, qui videbatur illorum princeps, infit: Agnoscis me, inquiens, Hugo? Hoc enim erat illius ægri vocabulũ. cúmq; ille respõdẽs diceret, Tu quis es? dixit ei;

HENRICVS I. Potentissimus potentum, ac ditissimus diuitum. Ego qui occurro tibi, si me tantùm credideris facere posse, vt te à morte, quæ præsens imminet, eripiam, longoque viuas tempore. Et vt certissimè credas quod spondeo, noueris meo auxilio, meáque industria Chounradum hoc tempore Imperatorem esse creatum. Tu quippe benè nosti, quòd nullus Imperatorum ita velociter omnem Germaniam atque Italiam, sicuti iste, suæ subiugauit ditioni. Noui, inquiens æger, & mirum diu mihi cum ceteris fuit. Deinde verò primæ fraudis auctor adiecit: Nonne etiam in transmarinis partibus regnum Græcorum post Basilium Michaëli mihi obedienti tradidi? Idcirco crede mihi, & faciam tibi multò maiora quàm sperare queas, téque ipsum sanitati restituam. Erat quippe fama tunc temporis, quòd idem Michaël Cubicularius fuisset Basilij, clámque illi venenum in potu ad necem dedisset. Cuius proculdubio Imperij post mortem eius sumpsit coronam. Cuius etiam, vt par erat, regimen Imperij non satis vtile fuit. Interea memoratus Hugo in sese reuersus, dextra signum venerabilis crucis exprimere tentans, dixit: Ego verò Iesum Dei filium testor, quem adoro, credo & confiteor, non alium te omninò credidero, nisi vt fuisti & es, fallacem diabolum. Tunc dæmon continuò hanc vocem edidit: Quæso ne brachium contra me erigas. Sicque continuò omnis ille globus, vt fumus euanuit. At ille exclamans voce qua potuit, occurrunt quippe domestici, narrat illis ex ordine quæ vidit, quæ audiuit. Quibus dictis, ipso die ante Solis occasum obiit. Nulli denique dubium, quoniam ista & sibi & nobis vidit.

Quòd peccatis hominum exigentibus, Domino permittente, à nequam spiritibus aliquando fiant miracula. CAP. III.

DIVINA igitur auctoritas per Moysem Iudæis prolata, taliter illos monuit, dicens: *Si fuerit*, inquit, *Propheta inter vos, loquens in nomine alicuius deorum Gentium, quæ prædixerit quispiam futurum, & fortuitu euenerit, non credatis ei, quoniam tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligatis eum, an non.* Habemus ergo in præsentiarum in re dissimili non dispar exemplum. Fuit enim in præscripto tempore homo plebeius mangonum callidissimus, ignoti tamen nominis & patriæ, quoniam pro diuersitatibus locorum quærens latebram ne agnosceretur, fraudulenter imponebat sibi vocabula, vel de qua foret Prouincia. Effodiebat quoque è tumulis clanculè ossa euellens à cineribus nuperrimè defunctorum hominum, sicque imposita in diuersis apophoretis, venditabat apud plurimos pro sanctorum Martyrum seu Confessorum reliquiis. Hic verò post innumeras huiusce illusiones in Galliis patratas, perfugà venit ad loca Alpium, vbi persæpè brutæ gentes inhabitant, habentes in arduis plurima domicilia. Ibi nempe se Stephanum nuncupauit, qui aliàs Petrus, aliàs Ioannes dictus fuerat. Illic ergo more solito noctu colligens à loco abiectissimo ignoti ossa hominis, quæ posuit in cassella & feretro, dicebat sibi angelica ostensione reuelatum fuisse, quem fingebat esse sanctum Martyrem nomine Iustum. Mox quoque vulgus, vt se in talibus habere solet, ignauum quicquid rusticanæ plebis fuit totum ad hanc famam confluit. pœnitet insuper si non est sibi morbus, quo curari deposcat. Tunc ducit debiles, confert munuscula, peruigil tenet excubias, præstolans repentina fore miracula, quæ, vt diximus, aliquotiens permittuntur fieri à malignis spiritibus tentatoriè, peccatis hominum præcedentibus. quod tunc proculdubio euidentissimè claruit. Multimodè quippe membrorum reformationes ibidem visæ sunt extitisse, ac insignia pendere oscillorum multiformia, nec tamen Moriannæ, vel Vtzeticæ, seu Gratinonæ vrbium Præsules, in quorum Diœcesibus talia profanabantur, diligentiam huius inquirendæ rei adhibuere. Quin potiùs conciliabula statuentes, in aliquibus nihil aliud nisi inepti lucri quæsitum à plebe, simul & fauorem fallaciæ exigebant. Interea Mainfredus Marchionum ditissimus huiusmodi famam comperiens, misit è suis, qui vi rapientes illud quod colebatur simulachrum, sibi deferrent, quem æstimabant Martyrem venerandum. Imperat idem Marchio constituere Monasterium in Seutiæ castro, quod est antiquissimum inter Alpes, in honore Dei omnipotentis, eiusdémque genitricis Mariæ semper Virginis. in quo etiam post expletionem operis illum cum aliis quamplurimis Sanctorum pignoribus locare decreuerat. Post paululum quoque completo Ecclesiæ opere, statutóque dedicationis die, accersitis Episcopis in

A giro degentibus, cum quibus etiam sæpenominatus Abbas VVillelmus, nonnullique Abbates affuerunt. Erat autem tunc prædictus ibi mango iam dicto Marchioni percharissimus effectus, quippe quoniam spondebat se multò preciosiora Sanctorum pignora in proximo reuelaturum, quorum scilicet gesta & nomina, atque passionum certamina, vt cetera, fallaciter confingebat. Qui cùm à doctioribus quibúsque interrogaretur, qualiter talia pernosceret, minus verisimilia blatterans personabat. Nam & egomet cum sæpiùs nominato Abbate illuc deueniens intereram. Aiebat namque: Apparet, inquiens, mihi noctu Angelus, narrátque ac docet « quæcunque me velle scire nouerit, & tam diu apud me manet, vsque dum ego re- « cedere compello. Cùm verò ad hæc respondentes sciscitaremus, an vigil seu insomnis hoc cerneret, subiunxit: Per singulas penè noctes eripit me Angelus è le- « ctulo, vxore mea ignorante. qui post multa colloquia salutans me atque deoscu- « lans recedit. Nos quoque expoliatum calliditatibus intelligentes mendacium, cognouimus virum non angelicum, quin potiùs fraudis ac malignitatis ministrum. Præterea Pontifices ritè peragentes, ob quam venerant, Ecclesiæ consecrationem, intromiserunt cum ceteris reliquiarum pignoribus ossa illius prophani astu adinuenta: non tamen sine magna vtriusque plebis exultatione, quæ innumerabilis illicò conuenerat. Contigit ergo ista fieri die XVI. Kalendarum Nouembrium. Idcirco nempe, quoniam fautores huius erroris asserebant esse eadem Iusti Martyris
B ossa, qui eo die Beluaco Galliarum passus vrbe: cuius etiam caput Autisiodoro, vbi natus & nutritus fuerat, relatum est & habetur. Sed ego, qui rei nouitatem nouceram, friuolum quod dicebatur asserebam. Elegantiores tamen virorum personæ cognoscentes figmenta fallaciæ, fidem dabant assertioni quam protuleram. Nocte denique insecuta, visa sunt à quibusdam Monachorum seu aliorum Religiosorum monstruosa in eadem Ecclesia phantasmata: atque à locello, quo inclusa habebantur ossa, formas nigrorum Æthiopum exisse, necnon ab Ecclesia recessisse. Et licèt plures sanæ mentis detestabile figmentum abominandum clamarent, vulgus tantum rusticanæ plebis mangonem corruptum iniusti nomen pro Iusto venerans, olim in suo permansit errore. Nos autem idcirco ista retulimus, vt à multiformis dæmonum seu humanorum errorum, qui in Orbe passim abundant, præcipuè in fontibus seu arboribus ab ægris incautè veneratis, caueatur.

De fame validissima, quæ contigit in Orbe terrarum. CAP. IV.

IMMINENTE igitur anno incarnati Christi millesimo tricesimo tertio, qui est 1033. à passione eiusdem Saluatoris millesimus, obiere viri in Orbe Romano famosissimi, sacræque Religionis signiferi, Benedictus videlicet Papa vniuersalis, ac Rex
C Francorum, vt iam diximus, Robertus. Fulbertus quoque Carnoti Præsulum incomparabilis, vir sapientissimus, necnon prænominatus Pater Monachorum, fundatórque Cœnobiorum eximius VVillelmus. de quo etiam perplura forent dicenda vtilia, nisi quòd in libello, quem de vita & virtutibus illius edidimus, prolata dudum fuisse noscuntur. Vnum restat tamen, quod noui ibidem minimè contineri. Migrauit enim prædictus Pater à seculo ad beatorum requiem in Neustriæ partibus, in Fiscamnense videlicet Monasterio supra mare Oceanum constituto, quod à Rothomagense vrbe quadraginta fere milliaribus distat: sepultúsque est, vti tantum condecebat virum, in loco optimo eiusdem Ecclesiæ. Post aliquot verò dies contigit vt puerulus fermè decennis valida confectus ægritudine ad sepulchrum illius gratia recuperandæ sanitatis duceretur, ibique à parentibus dimissus decubabat solus. Qui subitò respiciens, vidit super idem sepulchrum insidentem auiculam formam columbæ præferentem. quam diu intuens obdormiuit. Dehinc leni expletus somno, euigilans ita se reperit incolumem, ac si nihil ægritudinis persensisset. Suscipiunt itaque læti parentes suum. fit omnibus commune gaudium. Sequenti itaque tempore cœpit in vniuerso Orbe terrarum fames conualescere, ac interitus penè vniuersi humani generis imminere. Nam temperies aëris sic intempestiua est effecta, vt nullius sationis proueniret tempus congruum, nec messioni præcipuè ob inundantiam aquarum foret opportunum. Videbantur enim inter se ipsa elementa pugnam discordiæ agere, cùm proculdubio vindictam exercerent humanæ insolentiæ. Assiduis enim imbribus ita compluta erat vniuersa tellus, vt

HENRICVS I.

in spatio trium annorum nulli reperirentur sulci vtiles seminibus? Tempore quoque messis herbæ agrestes, atque infelix lolium, totam opperuerant superficiem agrorum. Modius quoque sementis vbi magis proficiebat, reddebat in messe sextarium, ipséque sextarius vix referebat pugillum. Cœperat enim primitus hæc sterilitas vltionis in partibus Orientis: depopulando Græciam, deuenit in Italiam. Dehinc infusa per Gallias, transiit ad vniuersos Anglorum populos. Tunc verò constricta tota gens indigentia victus, maiores ac medioceres fame pallebant cum pauperibus. Cessit enim raptus potentum vniuersali inopiæ. Si quid ergo victus venundatus reperiebatur, arbitrio vendentis pro libitu erat excedere, seu accipere pretium. Nam in plerisque locis fuit modij pretium sexaginta solidorum: aliàs quoque sextarius solidorum quindecim. Interea post esum bestiarum & volucrum, vrgente fame acerrima, cœpere homines præripere in cibum morticina quæque ac dictu horrenda. Quidam verò fecere confugium euadendæ mortis ad radices syluarum, herbásque fluuiorum. sed nequicquam. Non ergo aufugium iræ vltionis Dei, nisi ad semetipsum. Horret denique referre quæ tunc generi humano corruptiones acciderunt. Heu! proh dolor! quod olim rarò audiri contigerit, tunc rabida inedies compulit vorari ab hominibus humanas carnes. Arripiebantur autem viantes à se præualentibus, membratimque diuidebantur, ignéque decocti vorabantur. Multi quoque de loco ad locum famem fugiendo pergentes hospitiis recepti, noctúque iugulati, quibus suscepti sunt, in cibum fuerunt. Plerique verò pomo ostenso vel ouo pueris, ad remota circumuentos trucidatósque deuorauerunt. Corpora defunctorum in locis plurimis ab humo euulsa, nihilominus fami subuenerunt. Quæ denique rabiei insanies in tantum excreuit, vt tutiùs moraretur solidarium absque raptore genus pecudum quàm hominum. Nam veluti iam in vsum deuenire deberet carnes humanas comedi, quidam decoctas detulit venundandas in forum Trenorchij, ac si fuissent alicuius pecudis. Qui deprehensus, crimen flagitij non negauit. deinde artatus loris, igne crematus est. Carnem autem illam humo absconsam alter effodiens, noctu comedit. Pari modo & ille igne combustus est. Est nempe Ecclesia à ciuitate Matisconense tribus fere millibus distans, in sylua Castanedi sita, sine plebe solitaria, sancto Ioanni dicata. Iuxta quam locauerat quidam feralis homo tugurium, qui ibidem multitudinem transeuntium vel ad se diuertentium trucidans, in nefandissimum sumpsit edulium. Contigit siquidem vna dierum, vt vir quidam cum muliere illuc diuertens ad hospitium, paululum conquieuit. Dehinc cùm duceret oculos per angulos tugurij, prospexit detruncata capita virorum, atque mulierum, & infantium. Qui protinus palluit, egredi cupiens. sed pestifer ille possessor tugurij renitens, vi manere compellebat. Sed ille pertimescens mortis decipulam, præualuit, concitúsque ad ciuitatem cum vxore perrexit. Ad quam veniens, quod compererat Ottoni Comiti, ceterisque ciuibus indicauit. Qui protinus mittentes viros quamplurimos, qui rei veritatem inquirerent, pergentésque velociùs, repererunt illum crudelissimum in suo tugurio cum quadraginta octo capitibus trucidatorum, quorum carnes ore belluino vorauerat. Quem deducentes ad ciuitatem, in quodam horreo religatum ad stipitem, vt ipsi postmodum conspeximus, igne combusserunt. Tunc etiam pertemptatum est in eisdem partibus, quod nusquam comperimus quempiam fecisse. Effodiebant enim plerique albam humum argillæ similem, permiscentes quantum erat farinæ, vel cantabro: exinde panes conficiebant, vt vel sic inediæ mortis succurrerent. In hoc conficiendo spes tantùm erat euadendi, sed profectus inanis. Tenebat ergo pallor & macilentia ora cunctorum, cutísque distensa inflatione in pluriorbus apparebat, ipsæque voces humanæ perexiles effectæ, garritus morientium auium imitabantur. Tunc nihilominus è cadaueribus mortuorum passim præ multitudine sepultura carentibus, lupi adescati, post longum tempus prædam cepere ex hominibus. Et quoniam, vt diximus, sepeliri singulatim ob multitudinem non quibant, constructa in quibusdam locis à Deum timentibus, quæ vulgo dicuntur carnaria, in quibus quingenti, & eo ampliùs, seu quantum capere poterant, permixtim absque ordine proiecta sunt seminuda, vel absque tegminibus, defunctorum corpora. Triuia quoque & agrorum succisiua pro cimiteriis habebantur. Si qui verò auditu compererant quod melius haberent, si ad alia transirent arua, perplures in itinere deficientes moriebantur. Desæuit

A enim in Orbe terrarum, peccatis hominum exigentibus, prædictæ pestilentiæ clades in spatium trium annorum. Tunc in expensis egenorum distracta sunt Ecclesiarum ornamenta, dispertitique thesauri, qui ob hoc in Decretis Patrum inueniuntur ibidem primitus fuisse repositi. Sed quantum supererat vindictæ iustæ vltionis, excessit nimietas egenorum in plerisque locis thesauros Ecclesiarum. Nam & ipsi famelici nimia affecti inedia, si contigisset eos repleri cibo, distenti inflatione protinus moriebantur. Alij autem cibos manibus contrectantes, ori tentantes imponere. sed conquiniscendo deficiebant, non valentes explere quod cupiebant. Quantus enim dolor tunc, quanta mœstitia, qui singultus, qui planctus, quæ lachrymæ à talia cernentibus datæ sunt; præcipuè à viris Ecclesiasticæ religionis, Episcopis videlicet, atque Abbatibus, Monachis & Sanctimonialibus, simúlque omnibus in commune vtriusque sexus & ordinis Deum metuentibus, non valet stylus quispiam explicare characteribus. Æstimabatur enim ordo temporum & elementorum præterita ab initio moderans secula in chaos decidisse perpetuum, atque humani generis interitum. Illud præterea stupore nimio permirabillimum, quoniam in tam clandestina diuinæ vltionis calamitate rarissimè reperiebantur, qui pro talibus contrito corde, & humiliato corpore vt expediebat, leuarent corda cum manibus ad Dominum, sibíque subueniendum interpellarent. Tunc nempe Esaianum illud elogium nostro impletum est tempore quod dixit, *Populus non*
B *est conuersus ad percutientem se*. Erat enim in hominibus quædam duritia cordis cum hebetudine mentis, & quoniam ille summus iudex & auctor totius bonitatis dat velle rogare se, qui nouit quando debeat misereri.

De pace & abundantia anni millesimi à passione Domini. CAP. V.

ANNO à passione Domini millesimo memoratæ cladis penurias subsequente, sedatis nimborum imbribus respectu diuinæ bonitatis & misericordiæ, cœpit læta facies cœli clarescere, congruísque æthereis flare, placidáque serenitate magnanimitatem Conditoris ostendere: telluris quoque tota superficies amicabiliter virens frugum abundantiam funditus inopiam expellendo portendere. Tunc ergo primitus cœpere in Aquitaniæ partibus ab Episcopis & Abbatibus, ceterísque viris sacræ religionis deuotis ex vniuersa plebe, coadunari Conciliorum conuentus. Ad quos etiam multa delata sunt corpora Sanctorum, atque innumerabiles sanctarum apophoretæ reliquiarum. Dehinc per Arelatensem Prouinciam, atque Lugdunensem, sícque per vniuersam Burgundiam, vsque in vltimas Franciæ partes, per vniuersos Episcopatus indictum est, qualiter certis in locis à Præsulibus Magnatísque totius patriæ de reformãda pace & sacræ fidei institutione celebrarentur Con-
C cilia. Quod etiam tota multitudo vniuersæ plebis audiens, lætanter adiere maximi, mediocres, ac minimi: parati cuncti obedire quicquid præceptum fuisset à Pastoribus Ecclesiæ. non minùs videlicet, quàm si vox emissa de cœlo hominibus in terra loqueretur. Terrebat enim vniuersos clades præteriti temporis, instabátque metus ne adipiscerentur opulentiam futuræ vbertatis. Erat quippe descriptio capitatim digesta, qua continebantur tam illa quæ fieri prohibebantur, quàm ea quæ deuota sponsione omnipotenti Domino offerre decreuerant. In quibus potissimum erat de inuiolabili pace conseruanda, vt scilicet viri vtriusque conditionis, cuiuscunque antea fuissent rei obnoxij, absque formidine procederent armis vacui. Prædo namque aut inuasor alterius facultatis legum districtione arctatus, vel donis facultatum, seu pœnis corporis acerrimè mulctaretur. Locis nihilominus sacris omnium Ecclesiarum honor & reuerentia talis exhiberetur, vt si quis ad ea cuiuscunque culpæ obnoxius confugium faceret, illæsus euaderet, nisi solummodo ille qui pactum prædictæ pacis violasset. hic tamen captus ab altare, præstatutam vindictam lueret. Clericis similiter omnibus, Monachis, & Sanctimonialibus, vt si quis cum eis per regionem pergeret, nullam vim ab aliquo pateretur. Plurima autem in eisdem Conciliis constituta sunt, quæ perlongum duximus referre. Illud sanè memorandum, quod omnibus in commune placuit, qualiter omnibus hebdomadibus sanctione perpetua, sexta die abstineretur à vino, & carnibus septima: nisi fortè grauis infirmitas compelleret, aut celeberrima solemnitas interueniret. Si verò effectio aliqua intercederet, vt hic tenor paululum laxaretur: tres proinde

HENRICVS I. pauperes victu sustentarentur. Tunc innumeræ sanitates patratæ sunt infirmantium in eisdem conuentibus Sanctorum. Sed & ne cui friuolum videretur in multis disrupta cutis, discissáque caro crutium & brachiorum nuper curuorum, erigendo in statum pristinum plurimus sanguis effundebatur. Quod vtique in ceteris, quæ dubitare poterant, fidem præstabat. Quibus vniuersi tanto ardore accensi, vt per manus Episcoporum baculum ad cœlum eleuarent, ipsique palmis extensis ad Deum, Pax, pax, pax, vnanimiter clamarent. vt esset videlicet signum perpetui pacti de hoc, quod spoponderant inter se & Deum. In hac tamen ratione, vt euoluto quinquennio confirmandæ pacis gratia idipsum ab vniuersis in Orbe fieret mirum in modum. Eodem denique anno tanta copia abundantiæ frumenti & vini, ceterarúmque frugum extitit, quanta in subsequente quinquennio contigisse sperari non potuit. Aliquis enim victus humanus, præter carnes seu deliciosa pulmentaria, nullius erat pretij. Erat autem instar illius antiqui Mosaïci magni Iubelei. Sequenti verò anno tertio & quarto non minus prouenit. Sed heu! proh dolor! humana denique stirps immemor beneficiorum Dei, ab initio prona ad malum, veluti canis ad vomitum, vel sus lota in cœni volutabrum, irritum in multis fecere propriæ sponsionis pactum. Et sicut scriptum est, *Impinguatus & dilatatus recalcitrauit.* Nam ipsi Primates vtriusque ordinis in auaritiam versi, cœperunt exercere plurimas, vt olim fecerant, vel etiam eo ampliùs, rapinas cupiditatis. Deinde mediocres ac minores exemplo maiorum ad immania sunt flagitia deuoluti. Quis enim vnquam antea tantos incestus, tanta adulteria, tantas consanguinitatis illicitas permixtiones, tot concubinarum ludibria, tot malorum æmulationes audiuerat? Insuper ad cumulum tanti mali, cùm non essent in populo, vel rari, qui ceteros corrigentes talia redarguerent, impletum est Prophetæ vaticinium, quod ait, *Et erit sicut populus sic Sacerdos.* Præsertim cùm tunc in seculari potestate, tum etiam in Ecclesiastica Religione, totius regiminis personæ constiterant in puerili ætate. Propter peccata enim populi contigit tunc illud Salomonicum, quod ait; *Væ tibi terra!* Nam & ipse vniuersalis Papa Romanus, nepos scilicet duorum, Benedicti atque Ioannis, qui ei præcesserant, puer fermè decennis, intercedente thesaurorum pecunia electus extitit à Romanis. A quibus exinde frequenter eiectus, ac inhonestè receptus, nulla potestate viguit. Et vt iam superiùs taxauimus ceteros tunc temporis Ecclesiarum Prælatos, aurum potiùs vel argentum exaltabat quàm meritum. Proh pudor! de his euidentissimè Scriptura ait, immò os ipsius Dei, *Principes extiterunt, & non cognoui.*

De confluentia populi totius Orbis, quæ ad sepulchrum Domini Hierosolymis facta est.

CAP. VI.

PER idem tempus ex vniuerso Orbe tam innumerabilis multitudo cœpit confluere ad sepulchrum Saluatoris Hierosolymis, quantam nullus hominum priùs sperare poterat. Primitus enim ordo inferioris plebis: deinde verò mediocres; posthæc permaximi quique Reges, & Comites, ac Præsules. Ad vltimum verò, quod nunquam contigerat, mulieres multæ nobiles cum pauperioribus illuc perrexere. Pluribus enim erat mentis desiderium mori, priusquam ad propria reuerterentur. Contigit enim, vt quidam à Burgundiæ partibus ex Augustidunense territorio Lethbaldus nomine cum ceteris illuc pergens deueniret. Qui prospectis locis omnium sacerrimis, cùm ad illum locum montis Olìueti deuenisse contigit, ex quo Saluator ad cœlos ascendens tot cernentibus idoneis testibus, venturus indè iudicare viuos & mortuos, est repromissus, proiiciens se in crucis modum, toto prostratus corpore cum lachrymis inenarrabile mentis iubilo exultauit in Domino. Reerigens se identidem palmis ad cœlum extensis, nisu quo poterat corpus librabat in altum, ac in voce huiusmodi aperiebat mentis desiderium. Aiebat namque, Domine Iesu, qui propter nos de sede maiestatis tuæ ad terras descendere dignatus es, vt genus humanum saluares; quique ex hoc loco, quem oculis intueor, carne vestitus remeasti ad cœlos vnde veneras: obsecro tuam omnipotentissimam bonitatem, vt si hoc anno est mea anima ex hoc corpore migratura, non hinc recedam, sed in conspectu loci tuæ ascensionis fieri contingat. Credo enim,

A quoniam sicut te secutus sum corpore, qualiter ad hunc deuenirem locum: sic anima mea illæsa & gaudens post te sit ingressura ad paradisum. His peroratis, reuersus est cum sociis ad hospitium. Erat autem iam hora prandij. Ceteris verò discumbentibus, conuersus ipse ad lectulum vultu alacris, ac veluti graui sopore paululum requieturus, illico namque obdormiscens, ignoratur quid viderit, protinus dormiens exclamauit: Gloria tibi Deus, gloria tibi Deus. Socij quoque hæc audientes, monebant illum vt surgens comederet. Qui noluit, sed vertens se in latus aliud, dixit se pati aliquid incommodi. Recubansque vsque ad vesperum, conuocatis sui itineris sociis viuificæ Eucharistiæ requirens accepit viaticum, illisque dulciter salutatis emisit spiritum. Iste proculdubio liber à vanitate, ob quam multi proficiscuntur, vt solummodò mirabiles habeantur, de Hierosolymitano itinere in nomine Domini Iesu fideliter petiuit patrem, quod & accepit. Cuius socij reuertentes, nobis ea quæ diximus retulerunt positis tunc apud Besuæ Monasterium. Eodem quippe tempore Odolricus Aurelianorum Præsul illuc pergens, quid viderit, nobísque narrauerit, non prætermittendum videtur miraculum. Die igitur magni illius Sabbati, quo ignis mirabili Dei potentia veniens ab vniuerso populo præstolatur, ibi cum ceteris idem Præsul adstabat. Iámque dies ipsa in vesperum transiens repente penes horam, qua sperabatur ignis affuturus, vnus Sarracenorum scurra impudentissimus, ex plurima illorum multitudine, quæ annuatim semper vna cum Christianis adesse solet, exclamauit, vt Christianis mos est, cum primum

B videtur, *Agios, Kyrie eleison*, cauillanter cachinnum emisit, extensáque manu arripuit cereum de manu cuiusdam Christiani aufugere tentans. Qui illicò arreptus à dæmonio, turpiter nimium vexari cœpit. Quem prosequens Christianus, cereum abstulit. Ille verò tortus acerrimè, protinus inter Sarracenorum manus expirauit. Quod factum omnibus in commune terrorem immisit. Christicolis tamen gaudium & exultationem præbuit. Statim verò, vt assolet, Dei virtute erumpens ignis ex vna lampadarum, quæ septem ibidem pendere cernuntur, cursim eructando ceteras inflammauit. Quam etiam cum suo oleo præfatus Episcopus emens auri libra à Iordano, qui tunc præerat Patriarcha, secum detulit: atque in sede propria reponens, plurima infirmis contulit beneficia. Detulit etiam Roberto Regi partem prægrandem venerabilis Crucis Domini Saluatoris missam à Constantino Imperatore Græcorum cum multitudine palliorum olosericorum, cui isdem Rex miserat per eundem Episcopum spatam capulum habentem aureum, thecámque auream cum gemmis pretiosissimis. Tunc etiam inter ceteros Robertus Normannorum Dux cum ingenti multitudine suæ gentis Hierosolymam proficiscens, detulit secum plurima auri & argenti donaria, erogandi gratia. Qui dum rediret, apud Niceam obiit vrbem, ibidémque sepultus quieuit. De quo maximum apud suos idcirco extitit iustitium, quoniam non fuerat ei proles matrimonio aliqua ad regimen suscipiendum Prouinciæ, quamlibet sororem Anglorum Regis Canuc manifestum est duxisse vxorem, quam odiendo diuortium fecerat. Ex concubina ta-

C men filium genuerat, VVillelmi nomen ataui ei imponens. Cui antequam proficisceretur, vniuersos sui Ducaminis Principes militaribus adstrinxit sacramentis, qualiter illum in Principem pro se, si non rediret, eligerent. Quod etiam statim ex consensu Regis Francorum HENRICI vnanimiter postmodum firmauerunt. Fuit enim vsui à primo aduentu ipsius gentis in Gallias, vt superiùs pernotauimus, ex huiusmodi concubinarum commixtione illorum Principes extitisse. Sed & hoc ne supra modum putetur abominabile, libet comparationem de filiis concubinarum Iacob inducere, qui ob hoc non caruere paterna dignitate inter ceteros fratres constituti Patriarchæ. Et longo pòst inferiore tempore singularis Monarchiæ, magnus Imperij protochristicola Constantinus ex concubina Helena legitur genitus fuisse. Præterea dum quidam de sollicitioribus, qui eo tempore habebantur, consulti à pluribus fuissent, quid tantus populorum concursus ad Hierosolymam designaret olim seculi inauditus præteriti. Responsum est à quibusdam satis cautè, non aliud portendere, quàm aduentum illius perditi Antichristi, qui circa finem seculi istius diuina testante auctoritate præstolatur affuturus. Tunc & gentibus vniuersis via Orientis plagæ, vnde venturus est, patefacta, obuiam illi cunctæ nationes incunctanter sint processuræ. Reuera vt illud Dominicum adimpleatur præsagium, *Quoniam tunc in tentationem incident, si fieri potest, etiam electi.* Huius

HENRICVS I. hic meta verbi. Ceterùm non negamus deuotum laborem fidelium exinde præmium seu mercedem percipere à iusto Iudice. A

De prælijs Sarracenorum aduersus Christianos in Africa partibus. CAP. VII.

SVB iisdem verò temporibus consurgens rediuiua Sarracenorum in Africæ partibus aduersus Christianorum populum perfidia, persequendo eos terra marique quosquos reperire poterant, quosdam excoriabant viuos, alios trucidabant. Et cùm iam diu multùmque inter vtrosque debacchatum plurima cæde fuisset, pluresque strages ab vtrisque partibus datæ, contigit vt ex deliberatione partis vtriusque in comminus illorum acies pugnaturæ deuenirent. Illi præsumentes confidebant in rabida feritate immensæ suæ multitudinis, victores sese fore existimabant. Nostri verò licet admodum pauci numero, Dei omnipotentis auxilium inuocantes per interuentum genitricis ipsius Mariæ, sanctique Apostolorum Principis Petri, omniúmque Sanctorum, sperabant de illis fiducialiter obtinere triumphum. Præcipuè quoque in voto, quod in ipsius procinctu belli vouentes sese obstrinxerant, vt si videlicet manus Domini valida gentem illam perfidissimam in manus illorum concluderet, potito de illis triumpho, quicquid auri argentique seu ceteræ supellectilis ex eisdem capere contigisset, totum omninò ad locum Cluniaci, Apostolorum Principi Petro destinarent. Iam olim namque, vt superiùs pernotauimus, plures ipsius gentis veri religiosi in eodem Cœnobio sacri instituti habitum suscipientes, totam gentem ad amorem eiusdem loci consciuerant. Sed quid plura? B inito pugnæ certamine, diu multùmque congressum est. Christiani tamen omninò inlæsi victores apparebant. Ad vltimum quoque tantus horroris tremor inuasit Sarracenorum exercitum, vt veluti pugnæ obliti, fugam arripere tentantes, quàmuis nequicquam, propriis irretiti iaculis, immò virtute Dei stupentes hæserunt. Christianorum verò quantus erat cuneus diuino fortificatus auxilio, tanta eosdem cæde prostrauit, vt ex innumerabili multitudine illorum vix pauci euaderent. Morget nempe Princeps illorum, qui quasi Moyses ita confusè nominatur, illo prœlio dicitur defuisse. Collectisque spoliis, confecerunt ex eisdem plurima argenti talentorum pondera, memores voti quod Deo spoponderant. Est namque mos Sarracenorum ad prœlia euntium, vt sese phaleris argenti vel auri plurimùm perornent. Quod tunc etiam deuotioni nostrorum præstitit augmentum, qui protinus miserunt quicquid exinde prouenit, vt vouerant, ad Cluniense Monasterium. Ex quibus venerabilis eiusdem loci Abbas Odilo Ciborium super altare sancti Petri perhonestissimum fieri præcepit. Cetera verò liberali dispensatione famosissimè, vt decebat, erogari indigentibus vsque ad assem mandauit. Sarracenorum nihilominus tumultuatio ad præsens conquassata quieuit.

De Leuticorum prœlio aduersus Christianos in partibus Aquilonis. CAP. VIII. C

GERMANIA igitur, quæ à Rheno flumine sursum versus ad Aquilonarem Orbis plagam tendens sumit exordium, gentibus incolitur quamplurimis, ferocissimis tamen atque promiscuis. Inter quas vna ceteris crudelior, commanens in vltima parte secundæ Retiæ. Nam prima Retia, licet à Reno vtræque dicantur, in parte eiusdem Reni coniacet Occidentali. Quæ scilicet corruptè Regnum Lotharij vulgò nuncupatur. In altera, vt diximus, gens Leuticorum barbara omni crudelitate ferocior. cuius vocabulum à luto deriuatur. Est enim omnis illorum habitatio circa mare Aquilonare, in paludibus sordentibus, & idcirco Leutici quasi Lutei vocantur. Hi quoque anno à passione Domini millesimo de suis egressi latibulis, vicinas sibi Prouincias Saxonum ac barbarorum nimium crudeliter deuastantes, res Christianorum ad solum vsque deleuerunt. viros ac mulieres trucidantes exterminabant. Aduersus quos Imperator Chounradus cum exercitu permaximo egrediens, multotiens plures ex illis cæde prostrauit. non tamen sine damno suorum. Ob quam rem totius Ecclesiæ clerus ac plebs Regni sui semet affligentes, Dominum rogauerunt, vt vltionis vindictam de tanta barbarorum vesania illi concederet, vt ad sui nominis honorem Christianis foret ex illis victoria. Dehinc verò irruens super eos, maximam illorum partem contriuit. Ceteri fugæ præsidium arripientes

ripientes

A ripientes ad loca suarum paludum inaccessibilia nimium perterriti euaserunt. De qua victoria idem Imperator accepta confidentia, rursum collecto exercitu Italiam pergens, ad ipsam vrbem Romam progrediens, vniuersos rebelliones, qui contra eum insurgere tentauerant, anno integro ibidem degens, proterendo compescuit. Pactum etiam securitatis & amicitiæ, veluti Henricus cum patre illius egerat, cum Rege Francorum HENRICO filio Roberti statuit. Cui etiam leonem pergrandem amicitiæ gratia misit. Qui post modum vxorem nomine Mathildem moribus egregiam de Regno eius, ex Germaniæ nobilioribus accepit.

De signo quod in Sole apparuit. CAP. IX.

ANNO igitur eodem die Dominicæ passionis millesimo, die tertio Kalendarum Iuliarum, sexta feria, Luna vicesima octaua, facta est eclypsis seu deliquium Solis ab hora eiusdem diei sexta vsque in octauam, nimium terribilis. Nam Sol ipse factus est saphyrini coloris, gerens in superiori parte speciem Lunæ à sua reilluminatione quartæ. Intuitus hominum in alterutrum velut mortuorum pallor conspiciebatur. Res verò quæcunque sub aëre crocei coloris esse cernebantur. Tunc corda humani generis stupor ac pauor tenuit immensus. Quoniam illud in- 1033.
B tuentes intelligebant portendere quiddam fore superuenturæ cladis humano generi triste. Nam eadem die, natale videlicet Apostolorum, in Ecclesia beati Petri quidam de Principibus Romanorum conspirantes in Papam Romanum, cupientes illum interimere. Sed minimè valentes, à Sede tamen propria expulerunt. Sed, vt præmisimus, tam pro hac re, quàm pro aliis insolenter patratis, Imperator illuc proficiscens propriæ sedi restituit. Necnon & alia passim in Orbe cùm in Ecclesiasticis, tum etiam in rebus secularibus multa contra ius fásque patrata contigerunt. Instinctu nempe rapidæ cupiditatis, penè nullius tuta fides in altero, quæ est fundamentum & columen totius boni, reperiebatur. Et vt euidentius foret, quòd peccata terræ cœlos pulsarent, sicut Propheta clamat, propter creberrimas populi iniquitates, *Sanguis*, inquit, *sanguinem tetigit.* Nam postmodum penè in vniuersis mortalium ordinibus insolentia pullulante, ac vigore iustæ seueritatis tenorisque tepescente, vt illud Apostolicum nostræ genti rectissimè potuisset improbari elogium, quod ait, *Auditur inter vos nefas, quod nec inter gentes.* Nam impudentissima auaritia humana pectora inuadente, periclitabatur fides in cunctis. Exinde procedebant rapinæ & incestus, litigia cæcarum cupiditatum, furta & adulteria immanissima. Proh pudor! horrori erat cuique referre de se quod sentiebat. Nemo tamen propter hoc à nefario malitiæ vsu sese corrigebat. Iterum quoque post annos quatuor facta est eclypsis Solis vndecimo die Kalendarum Septembrium, 1037.
C feria quarta, hora sexta, atque vt semper fit Luna vicesima octaua. Eodem nihilominus anno Chuonradus, cuius superiùs mentionem fecimus, apud Saxoniam Romanorum obiit Imperator. Cuius filius Henricus nomine, quem ipse viuens pro se Regem constituerat, imperauit. VVillelmus etiam Pictauorum Comes multis pecuniis liber à captione, qua filius Fulconis Gozfredus cognomento Martellus illum in prœlio capiens, spatio trium annorum tenuerat, ad propria remeans ipso in anno finem vitæ habuit. Hugo quoque Autisiodorensis Episcopus vir nominatissimus viuendi finem fecit. Similiter Rainaldus Comes eiusdem ciuitatis, Landrici Comitis filius, qui filiam Roberti Regis duxerat vxorem, ipse quidem audax, à quodam milite generis infimi audacter interemptus est. Is quoque pertimescens ob audaciam, sicuti contigit, præproperè sibi funus imminere, dum adhuc viueret, Abbatiam in honore Domini Saluatoris constructam Monasterio beati Germani ex integro perpetualiter possidendam restituit, quo etiam sepultus quiescit. Præterea Fulco Andegauorum Comes, de quo superiùs quædam retulimus, ter Hierosolymam iam perrexerat, veniénsque Metensem vrbem ibidem obiit. Cuius corpus Lucacense ad Monasterium, quod ipse construxerat, delatum est, atque in eodem sepultum honorificè.

EXPLICIT LIBER IV.

LIBER QVINTVS.

SVMMA CAPITVM LIBRI QVINTI.

Variæ quæstiones. CAP. I.

RERVM diuersarum permutationibus, ac variorum casuum euentibus attonitæ aures, mentésque obtusæ seu hebetatæ vniuersorum tunc temporis penè mortalium, tum etiam infestationibus sinistrorum spirituum. Aliquibus tamen reuelationum vtilium phantasiæ manifestatæ fuisse creberrimè ferebantur. Cuidam namque Monacho vna noctium visum est, hora qua matutinale agitatum est signum, affuisse sibi quendam teterrimum, qui eidem plura persuadendo inferebat huiuscemodi colloquium: Cur, inquiens, vos Monachi tot labores, tot vigilias, atque ieiunia, necnon afflictiones & psalmodias, plurésq; alias humiliationes exercetis extra communem aliorum hominum vsum? Nonne innumerabiles secularium homines vsq; ad vitæ terminum in diuersis flagitiis perseuerantes, eandem tamen percepturi quam vos expectatis requiem? Sufficeret enim dies vnus, vel hora, ad promerenda præmia æternæ beatitudinis vestræ iustitiæ. Namque tu ipse, miror qua de causa tam sollicitus mox vt audis signum velociter exurgis à lecto, rumpísque dulcem somni quietem, quum posses quieti indulgere vel vsque ad tertium signum. Est etiam quod tibi pandam secretum valde memorabile, licèt nostræ sit parti dispendium, vestræ quoque salutare remedium. Nam constat omnibus annis, die qua Christus resurgens ex mortuis vitam reparauit humani generis, ab eodem vniuersa spoliari tartara, & suos quoque reduci ad supera. Pro qua re nihil vobis pertimescendum. Quicquid libuerit voluptatum, carnis, ac desideriorum securi agere potestis. Hæc nempe & alia perplura, sicuti erat fallacissimus dæmon, eidem Monacho illudens friuola retulit, adeóq; illum illexit, vt communi fratrum sinaxi matutinali defuerit. Illud sane, quod de Dominica resurrectione seductoriè confinxit, verba sacri redarguunt Euangelij, quæ dicunt; *Multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.* Non inquiunt omnia, sed multa. Et ita reuera profitetur fides Catholica. Licèt enim aliquotiens vera Omnipotentis præscientia disponente, fallacissimi omninò dæmones minus irrita prænuntient, tamen quantum ex illorum deliberatione fit, perfunctoria ac seductoria constant. Vel etiam si contigerit ex parte quæ præsagantur ab eisdem fieri, non planè saluti humanæ sunt profutura, nisi fortè diuina fiat prouidentiâ ob correctionis solertiam. Huiusmodi igitur mihimet nupertimè multotiens Deo propitiante palam est contigisse. Nam dum aliquando in beati Martyris Leodegarij Monasterio, quod Cappellis cognominatur, positus degerem, nocte quadam ante matutinalem synaxin astitit mihi ex parte pedum lectuli forma homunculi teterrimæ speciei. Erat enim quantum à me dignosci potuit, statura mediocris, collo gracili, facie macilenta, oculis nigerrimis, fronte rugosa & contracta, depressis naribus, os exporrectum, labellis tumentibus, mento subtracto ac perangusto, barba caprina, aures hirtas & præacutas, capillis stantibus & incompositis, dentibus caninis, occipitio acuto, pectore tumido, dorso gibbato, clunibus agitantibus, vestibus sordidis, conatu æstuans, ac toto corpore præceps. Arripiénsque summitatem strati in quo cubabam, totum terribiliter concussit lectulum, ac deinde infit: Non tu in hoc loco vltra manebis. At ego territus, euigilánsque sicuti repente fieri contingit, aspexi talem quem præscripsi. Ipse verò

B
C

A infrendens identidem aiebat: Non hic vltra manebis. Illico denique à lectulo exiliens, cucurri in Monasterium, atque ante altare sanctissimi Patris Benedicti prostratus, ac nimium pauefactus, diutinè decubui. Cœpíque acerrimè ad memoriam reducere quicquid ab ineunte ætate offensionum, grauiúmque peccaminum procaciter seu negligenter commiseram. Tum præcipuè, quoniam penè nulla pœnitudinis satisfactio ob amorem seu timorem Diuinitatis à me exinde successerat. Ita quoque miser & confusus iacens, non habebam quid potissimum dicerem, nisi tantùm, *Domine Iesu qui venisti peccatores saluos facere, secundum magnam misericordiam tuam miserere mei* Interea confiteri non erubesco, me non solùm in peccatis parentum meorum genitum, verùm fuisse moribus importunum, & actibus intolerabilem plusquam narrari queat extitisse. Vi etiam cuiusdam Monachi, mei scilicet auunculi, abstractus à peruersissima, quam præ cæteris agebam, secularis vitæ vanitate, cùm essem ferme duodenis, atque Monachili indutus habitu; heu! proh dolor! quoniam veste solummodo, non mente mutatus. Quæcunque enim à Patribus vel spiritalibus Fratribus modesta & sancta charitatiuè mihi suggererentur, truculenti animi inflatione turgidum scutum cordis gerens, dictante superbia, ne salubria me contingerent, opponebam. Dehinc senioribus non obediens, coæqualibus molestus, iunioribus onerosus. Atque vt verè fatear, vniuersis mei præsentia grauedo erat, leuamen absentia. Præterea his & huiusmodi prædicti loci fratres instigati, expulerunt me à contubernio suæ habitationis. tamen scientes non

B defore mihi locum quempiam commanendi tantùm ob litteratoriam notionem. Hoc etiam persæpè expertum fuerat. Post hoc igitur in Monasterio sancti Benigni Diuionensis Martyris locatus, non dispar, immò idem mihi visus est in Dormitorio Fratrum. Incipiente aurora diei currens exiit à domo latrinarum, taliter inclamando, Meus Baccalaureus vbi est, meus Baccalaureus vbi est? Sequenti quoque die, eadem fere hora, aufugiens abiit exindè quidam Frater iuuenis, mente leuissimus, Theodoricus nomine: reiectóque habitu, per aliquod temporis spacium seculariter vixit. Qui postmodum corde compunctus, ad propositum sacri Ordinis rediit. Tertio quoque, cùm apud Cœnobium beatæ sempérque Virginis Mariæ cognomento Meleredense demorarer, vna noctium dum matutinum pulsaretur signum, & ego labore quodam fessus non vt debueram, mox vt auditum fuerat, exsurrexissem, mecúmque aliqui remansissent, quos videlicet praua consuetudo illexerat, ceteris ad Ecclesiam concurrentibus. Egrediens autem post Fratrum vestigia anhelus ascendit gradum præsignatus dæmon, ad dorsum manibus reductis, hærénsque parieti bis térque repetebat dicens: Ego sum, ego sum, qui sto cum illis qui remanent. Qua voce excitus caput eleuans, vidi recognoscens, quem bis dudum iam videram. Post diem verò tertium, vnus ex illis Fratribus, qui, vt diximus, clamculè cubitare soliti fuerant, procaciter à Monasterio egressus, præfato dæmone instigante, sex dies extra Monasterium cum secularibus tumultuosè mansit. Septima tamen die, correptus recipitur. Profectò vt beatus Gregorius testa-

C tur, quibusdam hîc apparent ad suum detrimentum, aliquibus verò ad emendationis emolumentum. Quod mihi contingat ad salutem orari ac prouenire opto per Dominum Iesum Redemptorem nostrum. Illud nempè attentiùs est memoriæ commendandum, quoniam dum manifestissima prodigia in corpore adhuc constitutis, siue per bonos, seu per sinistros spiritus ostententur, non illos diutiùs in hac carne victuros, quibus huiusmodi videre contigerit. Huius quoque assertionis experimenta multa comperimus, ex quibus etiam nonnulla memoriæ commendari placuit: vt quotiens euenerint, cautelam inferant potiùs quàm deceptionem. Apud castrum Tarnodorense erat quidam Presbyter religiosè degens, Fretterius nomine, tempore quo Bruno Lingonum Præsulatum tenebat. Hic verò vna dierum Dominica iam vesperascente, cùm cœnaturus esset, exiuit paululum se releuandi gratia ad fenestras domus suæ. Prospiciénsque vidit à Septemtrionali parte egredi acies equitum, velut in prœlium innumeræ multitudinis pergentes ad Occidentem. Quas cùm diu multúmque intuitus fuisset, æstuans vocare quempiam è suis ad testimonium tanti ostentus. Dum autem cœpit clamare vt occurreretur, rarescendo protinus disparuerunt. Ipse quoque tanto animi terrore perculsus, vt vix à lachrymis se continere posset, dehinc cœpit infirmari. eodémque anno, vt optimè vixerat, obiit. Portento denique subtractus quod vidit, illi qui persensere

HENRICVS I. testes fuerunt. Nam sequenti anno filius Regis Roberti Henricus, qui post illum regnauit, ad idem castrum ira permotus veniens cum ingenti exercitu, multa ibidem hominum cædes ab vtraque parte patrata est. De hoc profecto constat, quoniam ea quæ viderat, & sibi prospexit, & aliis, licèt dissimiliter, mirificè tamen apud Autisiodorum in Ecclesia beati Germani contigisse meminimus. Erat ibidem Frater Gerardus nomine, cui mos erat post solemnes matutinales in Oratorio remorari. Huic contigit quodam mane vt inter orationes obdormisceret. Qui protinus graui somno depressus, velut exanimis delatus est foras Monasterij. sed qualiter, aut à quibus, huc vsque nescitur. Qui expergefactus reperit se in claustro extra Monasterium eiectum, admirans indicibiliter quod factum de sese cernebat. Simili quippe modo contigit cuidam Presbytero in eodem Monasterio pernoctanti, dum in subterioribus criptis, vbi multa Sanctorum requiescunt corpora, obdormiret, circa galli cantum reperit semet asportatum post Chorum Monachorum. Namque de eadem Ecclesia certa relatio constat, quoniam si contigerit noctu luminare extingui, quoúsque reaccendatur, custodes eiusdem Ecclesiæ nullam quietem posse consequi. Præterea fuit quidam Frater, qui solitus erat ad altare sanctæ Mariæ, quod excellentissimè constat, frequenter orare, ac gemitus & compunctionis lachrymas fundere. Vnum igitur ei erat, quod penè vniuersis accidit, inter oratum frequenter spuere, ac de lumbe saliuam emittere. Contigit verò aliquando, vt somno oppressus obdormiret. Apparuit ei stans iuxta altare quidam candidis indumentis circundatus, præferens in manibus pannum candidissimum, atque in huiusmodi erumpebat verba: „ Cur me, inquiens, sputis propriis „ verberando illinis? Nam ego, vt cernis, suscipio munus tuarum orationum, de- „ ferens illud ad conspectum misericordissimi Iudicis. Qua visione correptus Frater ille, & sese continuit, & ceteros, vt se in quantum valerent in sacris locis continerent, ammonere curauit. Et licèt hoc natura dictante proueniat, tamen in plerisque locis gentium omnimodis abstinetur in Ecclesia ab screationum sputis, nisi fortè suscepta, delatura exinde foras in quibusdam receptaculis. & præcipuè apud Græcos, vbi semper tenor Ecclesiasticus cautissimè viguit. Clarere igitur locum prædictum diutinè meritis beati Germani, ac ceterorum Sanctorum ibidem quiescentium, signis & prodigiis tam in donis sanitatum, quàm in vltionum vindictis ad se pertinentia diripientium manifestum est. Si qui nempe de Primatibus patriæ huiusce loci rerum inuasores seu diremptores increuerunt, Deus exinde vltor, ipsorum genus cum suis rebus in opprobrium & pœnæ ad nihilum redigere consueuit. Huius enim testimonium inter cetera nostræ assertionis euidens extat vltio generis cuiusdam Bauonis, necnon & filij eius Aluualonis, creberrimáque confusio Silliniaci sacrilegissimi castri. Præterea egomet quondam rogatus à conseruis & Fratribus nostris eiusdem loci, vt altariorum titulos, qui à Scholasticis viris compositi olim fuerant, sed vetustate, vt penè cuncta, fatiscente minimè comparebant, reformarem. Quod vt competens erat, libenti animo quomodo valebam adimplere studui. Sed priusquam ad cœpti operis calcem opus perducerē, ex nimia corporis statione, vt reor, nocte quadam in strato conquiniscens ita contractus sum membris omnibus histerica passione, vt non erigere memet, neque in latus aliud vertere vllo modo valerem. Post triduum verò insecuta nocte nimiis detento angustiis, apparuit mihi vir canitie venerandus, qui me in somnis per brachium erigens aiebat: Exple quantociùs quod cœpisti; dolere vltra ne paueas. Illico verò expergefactus memet admirans, excutiénsque à lectulo, cucurri ad altare victoriosorum Martyrum, Victoris videlicet, Apollinarísque ac Georgij, quoniam illorum Oratorium contiguum erat Domui infirmorum. Ibique vniuersorum Deo humillimas grates referens, alacer matutinales expleui solemnes. Die verò insecuta toto integerrimè valens corpore, eorundem Martyrum nominibus propriis ibidem composui titulum. Ecclesiæ denique maioris erant altaria numero viginti duo, quibus, vt decens erat, titulis synopi de versibus hexametris conuenienter digestis, Sanctorúmque epitaphiis reparatis; religiosorum etiam virorum quorundam tumulos itidem perornare curaui. Quod sanæ mentis hominibus admodum placabile fuit. Sed vt Pater Odilo sæpiùs plangere solitus fuerat, ita contigit: „ Heu! proh „ dolor! inquiens, quoniam næuum inuidentiæ licet in ceteris grassetur hominibus, „ tamen in finibus aliquorum Monachaliter viuere professis cubile sibi locauit. Nam

A quidam à sui Monasterij Fratribus exosus discedens, venit ad nostros. A quibus, vt mos illorum semper fuit, deuotè susceptus est. Is autem veneno inuidiæ infecit Abbatem cum aliquibus Monachis, compellens in tantum aduersum me odium, vt præscriptos altariorum titulos destruerent vniuersos. Sed protinus Domino vltore affuit illius vindex, qui incentor extiterat fraternæ discordiæ. Multatus enim illico damnabili oculorum cæcitate, offendens pedibus irrecuperabiliter vsque in finem vitæ suæ. Cuius denique rei euentus tam vicinis quàm longè positis non minimam præbuit admirationem. Contigit ibidem ipso in tempore, vt aliqui è Fratribus subinde migrarent ab hac luce. Quorum vnus nomine VValterius, cognomento, vt erat statura, Pusillus, ac natura simplicissimus, incipiente nocte magni Sabbati Resurrectionis Dominicæ, qua ipse obiit. Apparuit enim in hora sui exitus innumerabilibus viris ac mulieribus columna lucis ignea, à culmine Monasterij ad cœlum vsque pertingens. Quibus nempe non dubium fuit misericordissimi Dei actum largitione, qui animam Fratris istius suæ gloriosæ resurrectionis voluit participem fore, ac viuentibus viam innocentiæ demonstrare.

QVÆRI solet à nonnullis, cur tempore nouæ Legis vel gratiæ, non manifestè, sicut antiquitus, fiunt visiones diuinitus, ac rerum miracula? Quibus paucis respondendum est ex ipsius diuinę Scripturæ testimoniis, si tamen cor illorum capax fuerit sancti Spiritus donorum. Libet quoq; vt Deuteronomium euidens primitus exhibeat testimonium. Postquam enim populus Hebræorum pastus quadraginta annorum cœleste manna, Iordanem transiens, in terram venit Chanaan, cessauit
B cœlum pluere illud. nec vltra vsi sunt tali cibo filij Israël. Quid igitur in hoc facto nobis innuit, quibus penè omnia in figura contingunt, nisi quòd transito nostro Iordane, id est Christi baptismate, non vltra præsagiorum cœlitus signa debere inquiri? Sed potiùs nobis debet panis viuus ille sufficere, quo qui vescetur, viuet in æternum possessurus terram viuentium. Rursus verò ex præcepto Domini constitutum est à Moyse, vt quæque vasa ex præda hostium illi populo prouenirent: lignea, aqua expiarentur, quæ ænea, igne. Simili quoque modo figuraliter exprimit, quoniam vasa iidem homines, qui ex præda hostis antiqui in partem cesserunt Saluatoris, aqua baptismatis atque igne martyrij purificandi essent. Non minus etiam virgeus ille serpens, qui Moysi pauorem incussit, ita vt fugeret illum, & rursus accipiens illum caudatenus, effectus est virga. typicè in hoc facto perspiciendus est. Signatur per serpentem ex virga factum Deitatis potentia ex sanctæ Mariæ Virginis carne induta. Per Moysen enim Iudaïcus populus, qui cernens Dominum Iesum verum Deum & hominem, fugit ab eo incredulus: sed recipiet illum circa finem seculi, quod exprimitur per caudam serpentis. Ille quoque transitus maris Rubri, in quo illud mare diuisum vel exsiccatum est: deinde gentes ex præcepto Domini gladio extirpatæ, euidenter signant Regnum Israëliticæ gentis temporaliter subsistens marcescendo adnullari. In initio quippe nouæ gratiæ, vel regni Christi,
C stans Dominus Iesus atque ambulans super fluctus maris, ac Petro, quem Ecclesiæ suæ præfecerat, secum ambulare concessit: fidelibus vniuersis innuitur, nisi quod subactis gentibus vniuersis, & non funditus perditis vel extirpatis, ex eisdem stabilietur Christi regnum per secula mansurum. Est enim frequens attestatio diuini sermonis, quòd videlicet mare figuram gerat præsentis seculi.

SÆPE igitur, dum aliquis rem permaximam verbis elucidare cupit, in sese deficiens minuit, vt Scriptura dicit, *Qui est scrutator maiestatis, opprimitur à gloria.* Sed cur ista præmisimus, breuiter intimabimus. Constat enim mysterium Eucharistiæ paucissimis perspicuum, dum sit penè mortalibus vniuersis incognitum, sicuti cetera quæ fide constant, & intuitum oculorum non exposcunt. Illud præcipuè commonendum, quòd corporis & sanguinis Domini Iesu Christi viuificans confectio existimetur nullatenus in sese pati dispendium, aut casu aliquo incurrere periculum. Si quando autem videtur conlabi, seu deperire per negligentiam sibi tractantium, restat eisdem, si non alacriter pœnituerint, damnationis iudicium. At cùm Dominus dixerit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum*; nullo modo putare debemus, vt quodquam animal præter hominem carnis resurrectionem percipiat, sed nec nisi fidelis etiam Eucharistiam percipit ad salutem. Denique extitit quidam in nostro tempore in Clericali habitu, dum iure culparetur quodam crimine, contigit

HENRICVS I. vt sumeret audacter iudicio examinationis donum Eucharistiæ, calicis videlicet sanguinis Christi. Cui protinus per medium vmbilici egredi visa est pars candidissima quam sumpserat eiusdem sacrificij, dans procul dubio euidens indicium reatus se indignè percipientis. Illico verò confitens quod prius negauerat, dignè pœnituit. In Cabillonensi quoque pago, ob imminentem cladem, vidimus qui videret ex pane sacrato veram carnem effectam. Apud Diuonem castrum eodem tempore, dum à quodam deferretur cuidam ægrotanti, casu excedere manu ferentis. Qui attentè quærens, reperire minimè potuit. Post annum verò euolutum, repertum est iuxta viam publicam, vbi sub diuo ceciderat, ita candidum, atque incontaminatum, ac si hora eadem cecidisset. Lugduni denique in Monasterio Barbarense, dum quidam, vt credi debet, inconuenienter bustulam vel pixidem, in qua seruabatur, vt mos est, adtractare vellet, è manibus illius sese eripiens, longiùs in aëre stetit. A

DE Crismale etiam, quod à quibusdam Corporalis appellatur, plurimùm expertum est præstare remedia, si fides exigentium non fuerit dubia. Nam contra incendia sæpiùs eleuatum, aut extinguendo compescuit, aut retrorsum pepulit; seu in partem alteram retorsit. Membra quippe ægrorum dolentia multotiens sana restituit, febricitantibus nihilominus impositum salutem contulit. Apud Monasterium Reomense, tempore venerabilis VVillelmi Abbatis contigit, vt incendium circumiacentia Monasterij depopularetur. Arripientes autem eiusdem loci Fratres Crismale conto impositum, eleuauerunt illud contra incendij flammas dirè flagrantes. Statim verò, idem ignis in sese retorquens, minimè ampliùs quàm inuaserat, arripere valuit. Panis tamen ille Dominicus, aura flante, à contulo elapsus, plus minus duobus milliariis auolauit vsque ad villam, cui Tiualgas vocabulum est. ibique super domum cuiusdam veniens sedit. Quo prosecutus, ad Monasterium dignanter est delatus. Contigerat enim in ipso anno, die Paschæ, in Ecclesia, quæ Monasterio adiacet beati Pauli nomine dicata, vt calix viuifici sanguinis de Sacerdotis manibus in terram laberetur. Sed vt prædictus Pater comperit, vt erat vir solertis ingenij, tribus è suis Monachis huius delicti culpam pœnitere præcepit. videlicet pertimescens ne culpa insipientis Presbyteri suos inuolueret cum illo ad vindictam vltionis. Quod etiam fecisset, si non obstitisset prouidentia sagacis viri, vt rei probauit euentus. Atque idcirco ista præmisimus, vt intimaremus fidenter credere, quoniam sicubi casus huius sacri ac viuifici doni negligenter euenerit, vltionis cladem diuinitus imminere ac subsequi. Quemadmodum versa vice quolibet in loco condignè illud tractari contigerit, abundare commodis vniuersis. Sed & illius magnifici mysterij celebratio, quantum prosit animabus defunctorum fidelium, cùm in multis sit probatissimum, libet tamen è diuersis præsentialiter producere ad medium vnum. In remotioribus Africæ partibus erat quidam Anachorita, de quo ferebatur quòd spatium viginti annorum tenebat illum omnino segregatum à conspectu vllius hominis. Viuebat enim labore manuum, & radicibus herbarum. Contigit vt homuncio quidam genere Teiphalus, vnus ex illis circuitoribus regionum, qui nunquam saturantur experientia & nouitatibus locorum, illuc pergens deueniret. Qui famam illius Anachoritæ comperiens, aggressus solitudinem ardore Solis perustæ regionis, diu multúmque illum inquirens, si fortè reperiret. Tandem ille prior solitarius se inquirentem aspiciens, vocauit eum vt ad se veniret. Qui veniens ad illum, interrogare eundem cœpit; Quis, aut vnde esset, seu cuius rei gratia illuc deuenisset. Qui protinus respondit; ipsius desiderio conspiciendi accensus illuc deuenisse, nihilque præter eum aliud quærere. Deinde vir » ille Theologus subsecutus ait: Noui te, inquiens, à partibus Galliarũ huc deuenisse. » Sed quæso, dic mihi, si Cœnobium Maioris * Monasterij, quod in eisdem partibus » habetur, aliquando vidisti. At ille dixit: Vidi, inquit, & optimè cognitum est mihi. » Tũc dixit ei: Scito, ait, præ cunctis Romani Orbis illud valere pręcipuè in liberatio- » ne animarum à dæmonica dominatione. Tanta enim viget in eo viuifici sacrificij » frequens immolatio, vt nulla pene dies pertranseat, in qua non de potestate mali- » gnorum dæmonum tale commercium animas eripiat. Erat siquidem, vt ipsi perspeximus, mos illius Cœnobij, à prima diei aurora vsq; in horam prandij, propter Fratrum copiam, continua Missarum celebratio. Quæ videlicet tam dignè puréque ac reuerenter fiebat, vt magis angelica, quàm humana exhibitio putabatur.

* al. Cluniense.

B C

A ANNO igitur millesimo quadragesimo primo Incarnationis Dominicæ extitit HENRICVS
terminus Paschalis duodecimo Kalendarum Aprilium, & ipse dies vndecimo: At- I.
que iccirco adnotare placuit, quoniam nec communis vnquam fit temperior, nec 1041.
embolismus septimo Kalendarum Maiarum diem aliquando excedit. Sed inter ipsos triginta quinque dies legitimè dies sacerrimus Paschæ coarctatur. Obiit quoque eodem anno Chuonradus Imperator. Cui successit in Regnum Henricus filius ipsius iam ab eodem patre constitutus Rex. Contigit verò ipso in tempore, inspirante diuina gratia, primitus in partibus Aquitanicis, deinde paulatim per vniuersum Galliarum territorium, firmari pactum propter timorem Dei pariter & amorem. Taliter vt nemo mortalium à feriæ quartæ vespere vsque ad secundam feriam incipiente luce, ausu temerario præsumeret quippiam alicui hominum per vim auferre, neque vltionis vindictam à quocumque inimico exigere, nec etiam à fideiussore vadimonium sumere. Quòd si ab aliquo fieri contigisset contra hoc decretum publicum, aut de vita componeret, aut à Christianorum consortio expulsus patriâ pelleretur. Hoc insuper placuit vniuersis, veluti vulgo dicitur, vt *Treuga Domini vocaretur.* Quæ videlicet non solùm humanis fulta præsidiis, verùm etiam multotiens diuinis suffragata terroribus. Nam plerique vesani audaci temeritate præscriptum pactum non timuere transgredi, in quibus protinus aut diuina vindex
B ira, seu humanus gladius vltor extitit. Et hoc passim tam frequenter contigit, vt præ sui multitudine singulatim non queant adnotari. & hoc satis iustè. Nam sicut dies Dominicus propter Dominicam resurrectionem venerabilis habetur, & Octauus cognominatur, ita quintus, sextus, & septimus, ob Dominicæ cœnæ & eiusdem passionis reuerētiam, debent ab iniquis actionibus esse feriati. Contigit enim, vt dum penè, sicut iam diximus, per totas Gallias hoc statutum firmiter custodiretur, Neustriæ gens illud suscipere recusaret. Erat enim huius rei occasio dissidium superbissimi litigij, quod ortum fuerat inter Henricum Regem filium Roberti, & filios supradicti Odonis, qui vicissim incendiis bella miscentes intestina, sibimet damna inferentes non modica, plurimas suorum strages dederunt. Deinde quoque occulto Dei iudicio cœpit desæuire in ipsorum plebibus diuina vltio. Consumpsit enim quidam mortifer ardor multos tam de magnatibus, quàm de mediocribus atque infimis populi: quosdam verò truncatis membrorum partibus reseruauit ad futurorum exemplum. Tunc etiam penè gens totius Orbis sustinuit penuriam pro raritate vini & tritici.

EODEM verò anno, id est, quinto post quadragesimum atque millesimum 1045.
Dominicæ Incarnationis annum, antedictus Henricus filius Chuonradi Rex Saxonum iam in re, Romanorum verò Imperator in spe, duxit vxorem filiam VVillelmi Pictauorum Ducis, nomine Agnetem, quam etiam desponsauit in ciuitate
C Chrysopolitana, quæ vulgo Vesuntio vocatur. Illuc denique ob amoris ac beneuolentiæ gratiam vtriusque conuenit maxima Nobilium multitudo, Episcoporum verò numero viginti octo. Prouenerat enim in deditionem prædicti Regis Regnum Austrasiorum, quod illi à progenitoribus competebat. Simul etiam genti Hunorum proprio moderamine Regem Abbonem nomine instituerat. Vnanimiter enim vniuersi Marchiones ac Comites tam ex Italia quàm ex Germania, longè latéque eiusdem Regis dominium semet super exercere gratanter expetebant. Et non immerito. Erat enim affabilitate gratissimus, ac liberalitate perspicuus, atque humilitatis gratia præditus. Nec cuiuspiam extollentiæ nutu notabatur indeptus. Atque idcirco vniuersis circumcirca existebat amabilis. Ipso itidem anno prædicta gens Vngarorum eius Imperio rebellis extitit. Quam ille hostiliter aggressus, potenter deuicit, sibique tributariam subiugauit. Tamen, proh pudor! vnum in eo erat nimium reprehensibile, quod incontinentia carnis luxuriæ infamabatur. Illud enim vitium plus ceteris in genere humano rerum ordinem turbat.

SEQVENTI igitur anno, id est, quadragesimo sexto post millesimum, facta 1046.
est per loca magna vini fertilitas & leguminum. Post hæc verò sexto Idus Nouembrij mensis, Luna quartadecima, nulla currente Epacta, concurrente septimo, facta est eclypsis Lunæ hominibus valde tremenda. Nam octaua hora noctis inter Solem & ipsam Lunam siue patratum à Deo ostensum, seu inuertente sphæra alterius sideris qualiter euenerit, manet notum scientiæ conditoris. Ipsa quoque Luna

HENRICVS I. primitus penè facta est tota sicut teter sanguis, paululum euadendo vsque ad auroram superuenientis diei. Eodem nihilominus mense apud castrum sancti Florentini, quod est super Armentionem fluuium, circa medium cuiusdam diei cecidit de cœlo quod Græcè dicitur selas, vel casma, seu palmetie, dum fulgor ætherei splendoris insolito ad terras emittitur. insulsum enim vulgus perhibet stellam de cœlo cadere. Tunc ergo prædicto mense Nouembrio perductæ sunt in quibusdam locis Galliarum præter solitum ad maturitatem segetes primæ sationis Augusti mensis collectæ mense Octobrio. quod non sine magna admiratione contigit fieri. A

De bello mirè gesto. CAP. II.

SVB eodem quoque tempore fuerat orta grandis discordia vsque ad effusionem multi sanguinis, inter HENRICVM Francorum Regem Roberti filium, & filios supra taxati Odonis, Tebaldum videlicet, atque Stephanum. Contigit enim post multas strages cladis vtrarúmque partium, vt idem Rex ablato ab eisdem dominio Turonicæ vrbis daret illud Gozfredo cognomento Tuditi, filio scilicet Fulconis iam dicti Andegauorum Comitis. Qui collecto magno exercitu, ipsam ciuitatem anno vno & eo amplius obsidione circumdedit. Aduersus quem tandem hostili manu pergentes dimicaturi, re vera vt afflictæ indigentique alimoniis succurrerent vrbi, ambo prædicti filij Odonis. Quod Gozfredus comperiens, expetiuit auxilium beati Martini, promisit se humiliter emendaturum, quicquid in ipsius sancti Confessoris, ceterorúmque Sanctorum possessionibus raptu abstraxerat. Indéque accepto vexillo imponens illud propriæ hastæ, cum exercitu equitum peditúmque multorum obuiam perrexit aduersum se dimicaturis. Dúmque venirent vtræque partes in comminus, tantus terror inuasit exercitum duorum fratrum, ac si vincti ligaminibus omnes pariter imbelles extiterunt. Stephanus autem arrepta fuga, cum aliquibus militibus euasit. Theobaldus verò ex cetera multitudine totius exercitus captus ad Turonensem ciuitatem deducitur, ipsámque Gozfredo reddidit: atque cum suis omnibus huc illúcque dispersis, in captione remansit. Nulli dubium est, beato Martino auxiliante, qui illum piè inuocauerat, suorum inimicorum victorem extitisse. Referebant enim aliqui ex acie fugientes, quòd tota phalanx militum Gozfredi in ipso procinctu belli, tam equites quàm pedites candidissimis indumentis videbantur adoperti. Nam ex rapina pauperum eiusdem Confessoris ferebant supplementum suis filij Odonis. Præbuit enim vniuersis audientibus formidolosum stuporem, quòd mille septingenti & eo amplius viri armis instructi absque sanguinis effusione in prælio capti sunt. B

De tertia eclypsi Solis. CAP. III.

IN præscripto quoque mense Nouembrio decimo Kalendarum Decembrium hora tertia eiusdem diei facta est nostro in tempore tertia eclypsis Solis, Luna duntaxat vicesima octaua, quoniam neque Solis aliquándo eclypsis nisi in vicesima octaua Luna, nec Lunæ nisi in quartadecima Luna proueniet. Dicitur enim eclypsis defectus siue defectio, non quòd sibimet res, sed nobis impedita potiùs deficiat. Ipsis quoque diebus, referente VVidone Remorum Archipræsule, didicimus quòd visa sit à suis stella Bosphorus, quæ & Lucifer Vespere, sursum atque deorsum agitari quasi comminans terrigenas idemtitabat. Huiusmodi quippe ostentis cœlitus emissis terruerunt quamplurimos suæ prauitates, vt ad correctionis viam pœnitendo redirent. Tunc inter ceteras rerum inopias vini tanta raritas extitit, vt viginti quatuor solidorum foret pretium vnius modij. C

De dissensione Lugdunensis Præsulatus. CAP. IV.

FVIT igitur in suprà taxatis diebus dissensio permaxima post mortem Burchardi Archipræsulis Lugdunensis, de Præsulatu ipsius sedis, quam plures non iustis appetebant meritis, sed instinctu superbæ elationis. Primus omnium prædicti Burchardi nepos, eiusdem æquiuocus, supra modum superbissimus, relicta sede propria Augustanæ ciuitatis procaciter Lugdunensem arripuit. Qui post multas

A perpetratas nequitias captus à militibus Imperatoris perpetuò est condemnatus exilio. Post ipsum verò quidam Comes Girardum suum filium puerulum quendam arroganter ibidem sola præsumptione auctore substituit, & ipse post modicum non vt Pastor ouium, sed veluti mercenarius in fugam versus delituit. Quæ omnia dum perlata fuissent Romano Pontifici, suggestum est ei à viris fidelibus, vt sua auctoritate Patrem Odilonem Cluniensis Monasterij Abbatem ibidem eligeret consecrari Pontificem. Sic enim totius Cleri ac plebis optans acclamabat deuotio. Qui protinus mittens eidem Patri pallium simul & anulum, imperauit eundem prædictæ ciuitati fore Archiepiscopum. Sed vir religiosus suæ humilitatis attendens propositum, omnimodis renuit fieri. Pallium & anulum suscipiens, illi qui Deo dignus existeret reseruauit futuro Pontifici eiusdem Sedis. Habetur enim antiquitus ipsa Lugdunensis ciuitas index veri luminis maximæ partis Galliæ, quoniam præcones primitus Christianę fidei à sancto Policarpo discipulo Ioannis Apostoli missi deuenientes vniuersam illustrauerunt regionem. Contigit enim postmodum, vt superiùs diximus, vt Henricus Rex recepto Regno Austrasiorum, dum comperisset huius dissensionis cladem condoluit, perquirens quid exinde agere deberet. Cui, dum apud Vesoncionem deuenisset, suggestum est tam ab Episcopis quàm ab omni plebe, vt virum æquè tali ministerio dignum, Odolricum scilicet Lingonensis Ecclesiæ Archidiaconum, Lugduni constitueret Pontificem. Qui protinus vt suggestum fuerat, speciosissimis adornatum indumentis ad præfatam illum destinauit Sedem. Illico nempe restituta est totius Prouinciæ requies, & pax diu optata cum gaudio. Postmodum verò gens Hungrorum iam secundò prædicto Regi rebellis existens, aduersus eundem prœliari disposuit. Contra quam egressus, licèt impar numero, confidens tamen in Dei auxilio, confligere cum ipsis non timuit. Non enim erant in exercitu ipsius plusquam sex millia virorum, cùm in Hungrorum phalangibus æstimarentur ducenta millia armatorum. Erant etiam cum Rege quamplures Episcopi, cum Clericis multis, qui pietatis gratia inermes cum eo in certamen introierunt. In eóque certamine tanta caligo ac tenebræ occupauerunt Hungrorum partem, vt vix iuxta se positum quis illorum posset agnoscere. Exercitus quoque Regis videbatur clarissimo Sole circum & infra perlustratus. Qui fortiter dimicans innumerabili cæde prostrauit aduersarios, fugauitque, cùm de suis perpauci corruissent. Capta verò præda hostium, ac Regno, vt primitus cœperat, ordinato, triumphans Rex deuenit ad propria. Contigit ergo tunc temporis vt Abbas cuiusdam Monasterij honestæ possessionis eidem Imperatori equum valde optimum præsentaret, quatenus sibi ac loco sibi commisso ipsius liberalitatis amicitiam conciliaret. Fuerat denique idem equus ignorante Abbate, cuidam militi clam sublatus, sibíque precio venundatus. At Imperator gratanter illum suscipiens, suimet euectioni mancipauit. Quodam igitur die eidem equo insidens, iter agebat, obuiam fuit ei miles, cui præfatus equus furtim ablatus fuerat. Qui prudenter aggrediens Imperatorem, in huiusmodi prorupit verba: Tu, inquiens, ô Rex, qui censuram debes tenere totius iustitiæ, equum modò fraudulenter abstractum cerneris possidere. Cui illicò Rex tale pertulit responsum: Si tuus, inquit, est equus, vt ais, accipe illum cum sessore, & educ tecum quò melius optas, & habeas vtrumque quousque persolutionem furti suscipias. Miles quoque existimans sibi illudi, hærebat stupens. Enimuero Rex compulit eum, vt manu iniecta duceret vtrumque in suum dominium. Aspicientes verò qui circumstabant, ingenti admiratione stupuerunt. Quæ grates, inquiens Rex, referendæ sunt illi viro, qui me tam subdolè in hanc impulit captionem? Qui dum ab vniuersis horribiliter detestaretur, ait Rex, Adducite illum, vt secundum illusionem, quam in me gessit, in eo vindicetur. Dúmque præfatus Abbas accersitus fuisset, ait ei: Depone baculum regiminis pastoralis, quem credis largitione mortalis hominis debere gestari. Quem cùm à se proiecisset, suscipiens illum Rex: imposuit dexteræ imaginis Saluatoris: Vade, inquiens Abbati, & suscipe illum de manu omnipotentis Regis, nec sis vltra pro eo debitor alicuius mortalis: sed liberè vtere eo, vt decet culmen tanti nominis. At ipse gaudenter illum suscipiens, plurimis de tali facto alacritatem contulit, ac dehinc omni cum libertate viguit.

HENRICVS I.

A

De extirpatione simoniaca. CAP. V.

DIGNOSCENS igitur idem HENRICVS per vniuersam Galliam atque Germaniam simoniacæ philargyriæ grassari cupiditatem, coadunari fecit ex omni imperio suo tam Archipræsules quàm ceteros Pontifices, & tale eis intulit » colloquium: Lugens vobis incipio loqui, qui vice Christi in Ecclesia constituti » estis, quam ipse sibi desponsauit, ac precio sui sanguinis redemit. Sicut enim ipse » gratuita bonitate de sinu Dei Patris per Virginem ad nos natus est redimendos, ita » suis præcepit, mittens eos in Orbem vniuersum, Apostolis; *Gratis accepistis, gratis* » *date*. Vos enim auaritia & cupiditate corrupti, qui dum conferre deberetis, in hu- » iusmodi transgressionis dando & accipiendo * canonem; maledicti estis. Nam & » pater meus, de cuius animæ periculo valde pertimesco, damnabilem auariciam in » vita nimis exercuit. Idcirco quicunque vestrorum huiusce * sese norunt contami- » natos, oportet vt à sacro ministerio secundum dispositionem canonicam arcean- » tur. Patet ergo manifestissimè, quoniam propter hanc offensam venerunt super » filios hominum diuersæ clades, fames videlicet, atque mortalitas, necnon & gla- » dius. Omnes quippe gradus Ecclesiastici à maximo Pontifice vsque ad Hostia- » rium opprimuntur per suæ damnationis precium, ac iuxta vocem Dominicam in » cunctis grassatur spiritale latrocinium. His denique ab Imperatore acerrimè pro- B latis, stupefacti Pontifices, quid illi responderent non habebant. Pertimescebant enim carere ob hanc culpam propriis Episcopatuum Sedibus. Et quoniam non solùm in Gallicanis Episcopiis hæc pessima pullulauerat nequitia, verùm etiam multò ampliùs totam occupauerat Italiam. (Omnia quippe ministeria Ecclesiastica ita eo tempore habebantur venalia, quasi in foro secularia mercimonia.) Cernentes quoque Episcopi graui sese inuectione irretitos, misericordiæ operam implorabant. At ipse Princeps misericordiâ motus, tale consolationis protulit ver- » bum: Ite, inquiens, & quod illicitè accepistis, benè disponere satagite, ac pro » anima patris mei, qui hac noxa reus vobiscum tenetur, attentiùs intercedere me- » mentote: quatenus ei indulgentiam huius facinoris à Deo possitis acquirere. Tum proposuit edictum omni Imperio suo, vt nullus gradus Clericorum, vel ministerium Ecclesiasticum precio aliquo acquireretur. Ac si quis dare aut accipere præsumeret, omni honore destitutus, anathemate multaretur. Spopondit insuper » promissum huiusmodi, dicens: Sicut enim mihi Dominus coronam Imperij sola » miseratione sua gratis dedit; ita & ego, quod ad religionem ipsius pertinet, gratis impendam. Volo, si placet, vt & vos similiter faciatis.

IPSO quoque in tempore Romana Sedes, quæ vniuersalis iure habetur in Orbe terrarum, præfato morbo pestifero per viginti quinque annorum spacia miserrimè laborauerat. Fuerat enim eidem Sedi ordinatus quidam puer circiter annorum XII. contra ius fásque. Quem scilicet sola pecunia auri & argenti plus com- C mendauit, quàm ætas aut sanctitas. Et quoniam infœlicem habuit introitum, infœliciorem persensit exitum. Horrendum quippe referre, turpitudo illius conuersationis & vitæ. Tunc verò cum consensu totius Romani populi, atque ex præcepto Imperatoris eiectus * est à Sede, & in loco eius subrogatus est vir religiosissimus ac sanctitati perspicuus Gregorius natione Romanus. Cuius videlicet bona fama quicquid prior fœdauerat in melius reformauit.

* al. remotus.

FINIS.

A

HELGALDI SIVE HELGAVDI
FLORIACENSIS MONACHI
EPITOMA VITÆ ROBERTI REGIS,
Ex alterius Monachi scriptis.

VIR Domini sanctißimus Anianus inter cetera, quæ à Deo possedit in hoc seculo, præcipuos & non segnes ad regendum suum sanctum Dei locum habuit Patres. Ex quibus vnus benignißimè B *effloruit* LEODEBODVS *nomine, sanctitate, scientia, diuitiis pollens & gloria. Hic autem fuit temporibus* CHLOTHARII *Francorum Regis, patris* DAGOBERTI *senioris, & eius in diebus Monasterij sancti Aniani Pater est electus. Sanè mortuo Chlothario & eius filio Dagoberto, Chlodoueus inclitus ei succeßit in Regno, iustitiæ & pietatis amictus ornamento. Ad quem accedens memoratus Abbas, facto & dicto impetrauit vicum Floriacum Monachorum vsibus præparandum, dans pro eo agellum Attiniacum, cum cunctis sibi adiacentibus, super Axonam fluuium situm. Vnde memor sui, de his testamentum condidit, regia auctoritate muniuit, & eum in archiuo Monasterij sancti Petri, quod ipse postea ædificauit, custodiri fecit. In quo heredes fecit Floriaci fisci Fratres Floriacenses ex toto, sicut & à Rege eum emerat corde deuoto. Vbi quæ & quanta regiæ potestati Iesu Christi, & domni Petri, & sancti Aniani, & Francorum Regis Chlodouei submiserit, subiecta declarat Epistola.*

C EXPLICIT PROOEMIVM.

INCIPIT TESTAMENTVM LEODEBODI ABBATIS.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Anno secundo regnante domno nostro Chlodoueo gloriosissimo Rege sub die v. Kal. Iulij, virtute & firmissimo robore adquiritur, vt agrestæ & doctæ menti testificatio suffragetur. Et quoniam ita est, Dei protegente dextera, ego LEODEBODVS ista conscribo, ac si indignus & peccator Abba. Dum me diuina pietas Basilicæ domni Aniani, vbi ipse domnus in corpore requiescit, Abbatiæ sublimatum honore eiusdem loci custodem esse instituit, congruum duxi, & deuotione plenissima mihi consensit voluntas, vt de re proprietatis meæ tam in ipsa Basilica, quàm & Basilicæ domnæ Mariæ, quam Ioannes Floriacus à nouo quondam construxit, vbi venerabilis vir Fulcaldus Abba custos præesse dignoscitur, seu & in agro Floriaco, quem cum glorioso atque præcelso domno Chlodoueo Rege, & gloriosa domna vxore eius Balsilde Regina visus sum de rebus meis propriis commutasse: vbi pro salute Regia vel cuncto populo exorandum, Monasterium in honore sancti Petri ædificare delibero, vbi iamdictus vir

Dei, sanctus videlicet Præsul Anianus condignè iacet tumulatus: in quo Monachi iuxta Regulam sanctissimi Benedicti & domni Columbani consistere debeant, singulariter de facultate proprietatis meæ Christo præsule conferre delibero. Dono igitur ante dictæ Basilicæ domni Aniani, vel Monachis ibidem deseruientibus, vbi ad præsens diuinitate propitia funguntur officio, & de iure meo in ius antedictæ Basilicæ à die præsenti transfundo portiones terrulæ infra agrum Nogrometense sitas in territorio Biturico, nuncupatas Litmaro & Mariniaco, quas de Auiana & Prosperiana fœminis per instrumenta chartarum visus sum recepisse; cum domibus, ædificiis, mancipiis, qui à me liberati non fuerint, vineis, syluis, campis, pratis, pascuis, cum omni iure & beneficio suo, vel omnigeno pecude ibidem residente, sicut à me possessum est. Similiter portionem meam quæ est infra agrum Litidum in Secalonia, quam de Agana fœmina dato pretio per venditionis titulum visus sum comparasse, cum domibus, ædificiis, mancipiis, præter quos ingenuos relaxauero, vineis, syluis, campis, pratis, pascuis, omníque beneficio suo, sicut à me possessum est. Itémque & portionem meam quæ est ad Vetulam casam, quam de Abbone & filio suo Fraterno, dato pretio per venditionis titulum comparaui, & quæ per Epistolas donationis ad me peruenit; cum mansis, vineis, campis, pratis, syluis, pascuis, omníque genere pecudum & beneficio suo, sicut à me possessum est. Simili modo & portionem meam, quæ est in villa Frietoni in Secalonia, sicut à me possessa est, cum mansis, accolabus, syluis, pratis, campis, pascuis in integrum, cum termino, vel omnigeno pecude ibidem residente. Simúlque terras vel prata, quæ ab Albuna in pago Stampensi visus sum comparasse, sicut à me possessum est in integrum. Pari modo vasa dono argentea anacleta pensantia libras VIII. & vncias duas. Sandalia II. ad Missas, & oralia ad mensam vna cum cappis & omni apparatu, & vela II. acu picta. Ista omnia vt in potestate & dominatione ipsius Monasterij & Monachorum ibidem Deo seruientium perenniter maneant, integra deuotione instituo. Simúlque & quod in pago Biturico cognominante Monte, qui est iuxta Carbrias vico, portionem terrulæ, quam de Domolo & vxore sua Ingara, vel de pluribus hominibus visus sum comparasse, dono: vel quodcunque ibidem per donationis epistolam aut quolibet contractu ad me peruenit. Seu & quod in Bria, quæ est super fluuium Flironte, habeo, quæ de pluribus hominibus visus sum comparasse, & ad ipsum montem subiungitur, cum domibus, ædificiis, mancipiis, qui à me liberati non fuerint, vineis, syluis, campis, pratis, pascuis, cum omni iure & termino earum, omnique genere pecudum, sicut à me possessum est, dono. Idémque & villam Camberon, quæ est iuxta terminum Clariacense vel Vcello vico, quam de hæredibus Mummoli dato pretio per venditionis titulum visus sum comparasse; cum domibus, ædificiis, mancipiis, qui à me liberati non fuerint, vineis, syluis, campis, pratis, pascuis, omnique genere pecudum, cum omni iure & beneficio vel termino ad se pertinente, sicut à me possessum est, dono sancto Petro Floriacensi. Idémque & in Rausedone villa, quæ est in pago Magdunense, quam de hæredibus VVagini dato pretio comparaui, suprascripta pars ante dictæ Basilicæ domni Petri Floriacensis perpetuo iure atque proprietario, vt possideat integra voluntate decerno. Idémque antedictæ Basilicæ domnæ Mariæ portionem meam, quæ est iuxta Columnæ vicum, quartam partem ex ipso agro Colommensi, cum mansis, accolabus, campis cultis & incultis, cum omni genere pecudum in integrum, sicut à me possessum est, delego perpetualiter possidendum. Idémque in Simpliciacense, quod est in Secalonia, quod de homine quodam Aregisilo nomine, vel de aliis, dato pretio per venditionis titulum visus sum comparasse, portionem ipsam cum mansis, syluis, pratis, campis, pascuis, vel omni genere pecudum, & beneficio suo sicut à me possessum est, Basilicæ domnæ Mariæ tribuo, & vt in perpetuum possideat plenissima voluntate exopto. Pari modo & ad memoratum Monasterium, quod in honorem domni Petri, sicut prædictum est, in agro Floriaco ædificare delibero, vbi Monachi regulariter consistere debeant, dono à præsenti fiscum Floriacum, cum domibus, ædificiis, mancipiis; præter quos iugo seruitutis non relaxauero, syluis, campis, pratis, pascuis, vineis, aquis, aquarúmve decursibus, cum adiunctis & adiacentibus suis, omnique genere pecudum, cum omni iure & termino suo, sicut acto tempore ad fiscum fuit possessum, vel ad nos peruenit. Idémque in potestate Melliaco quod per venditionis titulum visus

A visus sum comparasse, cum domibus; ædificiis; mancipiis, qui à me liberati non fuerint, cum campis cultis & incultis, seu officina molendini, quod in Malua in ipso territorio esse videtur, in integrum cum termino suo & omni genere pecudum sicut à me possessum est concedo. Seu & quod de hæredibus Pauloni negotiatoris quondam visus sum comparasse, areas scilicet in oppido ciuitatis Aurelianensium, cum domibus desuper positis, accolabus ibidem residentibus; vel vineas ad oppidum ipsius ciuitatis pertinentes, seu & locella villarum cognominata Curun, Canauarias, Simpliciaco, & Caliace vltra fluuium Ligeris, quod dato pretio antea-cto tempore visus sum comparasse. Vnde & in iudicio ante virum Apostolicum domnum Audoënum Episcopum, & illustrem virum Chrannulsum optimatem, vel reliquos Abbates conuenit, vt ex omnibus tam in terris quàm in mancipiis, seu & vineis, medietatem exinde pars Basilicæ domnæ Mariæ retineret; & aliam medietatem in meo iure in integro deberem recipere. Quam medietatem eorum iudicio visus sum recepisse. Ipsam enim in integrum ad memoratum Monasterium S. Petri Floriaco constructum delego perpetualiter possidendam. Simúlq; & Asinarias villam, quæ est in valle, quæ de ratione illustris viri Trodouei per commutationis epistolas, quãtum textus earum declarat, ad me peruenit, dum ego è contra portionem illam quæ est in Suncanto, vel VVarentias, quod de Machilde femina quondam dato pretio per venditionis titulum comparaui: & hoc ad vicem memorati B Trodouei dedisse visus fui in ipsa villa Asinarias, pars memorati Monasterij domni Petri, quod est Floriaco constructum, in integrum absque cuiuslibet impedimento, cum omni iure & termino, sicut à me possessum est, omnéque genus pecudum ibidem residens, recipiat possidendum. Areas verò infra muros Aurelianis, quas de Chonulfo Clerico dato pretio per venditionis titulum visus sum comparasse, vbi Leobastus accola commanere videtur, ad prædictum Monasterium domni Petri, vel Monachis ibidem degentibus integra voluntate dare decerno. Similiter & caballos xxx. bonos, greges equinos v. cum emissariis eorum, boum greges xx. vaccarum v. armentorum x. Argentum quod ad ipsum Monasterium domni Petri, vel Monachis ibidem deseruientibus dono, per huius texti vigorem inserendum putaui. Hoc est bacchoaicha pura sigillata transmarina pensantia pondo libras x. quorum vnus habet in medio crucem auream. Dono & scutellam, quæ habet in medio effigiem capitis hominis simili modo auream. Idémq; & scutellas II. minores Massilienses deauratas, quæ habet in medio cruces niellatas. Quæ species argenti in iure & dominatione memorati Monasterij domni Petri perenniter permaneant volo. De vestimentis verò quæ in paupertate mea habere videor, præter id quod superiùs Basilicæ domni Aniani delegaui, reliquum quod superfuerit, pars domni Petri Floriacensis recipiat ad possidendum. Spero autem non futurum, nec quolibet modo fieri posse credo, vt aliquis de hæredibus meis, aut qualibet persona, contra præsentem venire tentet epistolam. Quòd si fecerit, & factum meum irrumpere cona-C tus fuerit, in primis iram cœlestis incurrat Trinitatis, & insuper partibus Basilicæ domni Aniani, & Basilicę domnæ Mariæ, vel Monasterio sancti Petri, quod est constructum Floriaco, duplum quod ad ipsas Basilicas dedi, iuxta quod res ipsæ melioratæ fuerint, ipsis Abbatibus vel Monachis ibidem deseruientibus reformet, & fisci iuribus auri libras III. argenti pondo xx. teneatur obnoxius. Quam donationem, vt firmior habeatur, gestis municipalibus alligare decreui, & duas epistolas vno tenore conscriptas feci de re superiùs nominata: vna quæ in archiuo domni resideat Aniani, aliam verò pars Monasterij domni Petri per futura tempora reseruandam recipiat. qualiter Monachi ibidem Deo seruientes, id quod eis per ipsam dedi defensare valeant. Et præsens nihilominus à me facta donatio, firma omni tempore & inuiolata permaneat, stipulatione in omnibus comprehensa. Actum Aurelianis publicè. Addi verò conuenit quod superiùs intimare debueramus, vt quicquid præfato Monasterio domni Petri Floriacensis, quod nos à nouo construximus, delegauimus, & à timoratis viris delegatum fuerit in posterum, quicquid Abbas, qui ibidem præfuerit, exinde voluerit facere, pro vsu, aut vtilitate Monasterij ipsius, vel lucro animæ, aut Fratrum necessitate, liberam habeat potestatem, absque detrimento & impedimento sæpe dicti Monasterij.

Leodebodus peccator Abbas, epistola à me facta.

Audoënus peccator Episcopus, rogante venerabili viro Leodebodo Abbate hanc epistolam relegi & subscripsi.

ROBERTVS. LEODEGARIVS ac si indignus Episcopus, rogante Leodebodo Abbate, hanc deuotionis eius epistolam firmaui in Christi nomine. A

Beccelenus Abba.	Mummolenus, Vapingus.
Ado Abba.	Sigirigus, Framesindus.
Salomon Abba.	Autbertus, Salomon siue Boso.
Leotsindus Abba.	Pappolus, Sisobaldus siue Saxo.
Burgulfus Presbyter.	Amnegisilus testis.
Higecius Diaconus & Vicedominus.	Manasses, Authacarius.
Martinus Diaconus.	Nonno, Hildulfus.
Boso Diaconus.	Grimoldus, Segonius.
Agneramnus, Dagobertus.	

ANNO Incarnationis Dominicæ DCXXIII. data in mense Iunio, anno II. domni Chlodouei Francorum Regis filij Dagoberti senioris, sanctorum Dionysij sociorúmque eius loci mirifici constructoris.

HIC autem præcipuus Abba Leodebodus quantum locum Floriacensem dilexerit, in quibusdam suis factis agnosci valet. Nam in Camberon & Rosdon villis à se S. Petro datis, hanc ipse consuetudinem tenuit, & Fratribus Floriacensibus tenendam reliquit, vt quilibet Ecclesias, in quarum parrochiis ipsæ villæ sunt, possideret, media pars decimæ agrorum & vinearum in quibusdam locis ipsarum villarum, in aliquibus verò tota ad dominium perueniret Fratrum. Qui videlicet vsus hactenus seruatur. Quódque magis eum diuitem fuisse declarat, non est omittendum, emisse videlicet illum hereditatem Thomæ cuiusdam Parisiaci ciuis obrizi auri mille & sexcentis solidis. Testatur hoc Charta memorati venditoris ad ipsum domnum Leodebodum facta, in nostris archiuis recondita, licèt vetustate consumpta. Cuius hereditatis in territorio Aurelianorum sitæ media pars ab eo huic sacro collata est loco, alia medietate Monasterio sanctæ Mariæ remanente, quod quidam Ioannes, vt supra scriptum est, à fundamentis construxerat, cuiúsque idem Dei famulus Leodebobus Abba extitit, habens sub se Fulchaldum nobilem virum. Quartam quoque partem de Suncanto, atque villam VVarentiarias à Machilde femina CCC. probatis auri solidis, Rosdon ab Auderanno CC. eiusdem metalli emit solidis. Ipse verò vsque ad XVIII. annum memorati Regis Chlodouei perdurans, postmodum laudabilis vitæ cursum sancto fine conclusit. Reperiuntur autem ab Incarnatione Domini non plures quàm DCXX. præteriisse anni, donec à domno Leodebodo fabrica huius sacri cœpta est Cœnobij, auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat. B

Explicit Testamentum Leodebodi Abbatis Monasterij sancti Aniani, quod factum est sub Chlodoueo Rege Francorum filio Dagoberti senioris.
Fiat. Fiat.

C

INCIPIT EPITOMA VITÆ REGIS ROTBERTI PII.

Editio P. Pithœi emendata ad fidem veteris Cod. MS. qui extat in Bibl. viri Cl. Alex. Petauij Senat. Paris.

COElestis *Imperij dignitas, cui spiritus superbiæ æqualis voluit esse potestas, elegit in hoc seculo Principes, qui regerent huius seculi sceptra potentes. Et sicut sancta Ecclesia, quæ est mater nostra, obtinuit sibi ad regendum populum Dei Pontifices, Abbates, & ceteros sacri Ordinis ministros: ita & in hoc mundo elegit Imperatores, Reges, & Principes ad vindictam malefactorum, & ad reprimendam proteruiam iniquorum, vt laudaretur Deus in secula seculorum. Et quia à patribus Monasterij domni Aniani sermo sumpsit exordium, necessarium est & vtile, vt vnus adhuc præcipuus pater sumatur pro omnibus, vt habeat de eo leuamen omnis mundus, quia eum bonum elegit Christi Domini pietas, & constituit super familiam suam diuina maiestas. Ad quid ista protulerimus, dicamus,*

A *OMNIPOTENTIA igitur omnipotentis Dei volente, & beato Aniano auxiliante, memoriam domni & venerandi Leodebodi Abbatis Monasterij sæpedicti sancti Aniani fecimus, per testamentum quod de suis rebus propriis sancto Petro Aurelianensi, Domnæ Mariæ, & sancto Petro Floriacensi, contulit: nunc huic scripto addere curauimus, quod in omnes terras sonus exiens pietatis & bonitatis ROTBERTI suauissimi & piissimi Regis Francorum filij Hugonis Regis, hunc Sanctum in quantum potuit exornauit, dilexit, & excoluit. Quo concedente, Vitam huius excellentissimi Regis adoriri cupimus, præsentibus & futuris imitabilem. Nam hic languentes animæ perspicient quid charitatis, humilitatis, & misericordiæ valeant opera, sine quibus nullus ad regna poterit peruenire cœlestia. In quibus ita enituit, vt post sanctissimum Regem Prophetámque Dauid nullus ei æquaretur: præcipuè in sancta humilitate, quæ semper Deo proxima, amatores suos corpore simul Deo coniungit & spiritu. Initio autem descriptionis omnem vultus illius habitudinem corporísue elegantiam, prout ipsi perspeximus, propalamus: adiuuante Domino nostro Iesu Christo, qui vbi vult, & quomodo, & cui vult, insolita bonitate adspirat.*

B EXPLICIT PRÆFATIO.

INCIPIT VITA.

IN tempore quo respexit Deus super filios hominum, vt videret, si esset intelligens aut requirens Deum, fuit Rex Francorum ROTBERTVS origine natus nobilissima, patre illustri Hugone, matre Adhelaide vocitata, quæ adeo benè laudata tanti filij digna extitit prærogatiua. Eius inclita progenies, sicuti ipse suis sanctis & humillimis asserebat verbis, ab Ausoniæ partibus descenderat. Probis hic actibus decoratus, crescebat quotidie meritorum lumine, qui erat insignitus totius scientiæ perfectione. Huius igitur statura corporis eminens, cæsaries admodum plana & benè ducta, oculi humiles, nares porrectæ & patulæ, os suaue & dulce ad dandum sanctæ pacis osculum, barba satis honesta, humeri eius in altum porrecti. Corona capiti imposita, decernebat eum auis & atauis stirpe processisse regia. Sedens equo regio, mirabile dictu, penè iungebant pedum digiti calcaneo, & hoc erat videntibus in seculo pro miraculo. Erat in eo iugis & frequens ad Deum oratio, genuum flexio innumerabilis erat pro certo, & vt verbis Aurelij Victorini loquar, ad hu-C manæ conuersationis exemplum, per laboris genera vniuersa, vir prouectus ad summa. Sistens in consistorio, clientem se esse libentissimè fatebatur. Nunquam iniuria accepta ad vlciscendum ductus. Amabat simplicitatem; communi se affatu & conuiuio & incessu præbebat. Eloquentiæ tantum incumbens, vt nullus laberetur dies, quin legeret Psalterium, & exoraret cum sancto Dauide Deum altissimum. Extitit mitis, gratus, ciuilis animi & lepidi, magis beneficus quàm blandus.

FVIT idem Rex sapientissimus literarum, cuius prudentissimo cordi erant insita à Deo data perfectæ scientiæ dona. Nam à piissima matre Scolæ Remensi traditus, domno Girberto ad erudiendum est datus, qui eum sufficienter liberalibus instrueret disciplinis, vt in omnibus Deo omnipotenti complaceret virtutibus almis. Factúmque est. Is quippe Girbertus pro maximo suæ sapientiæ merito, qua toto radiabat in mundo, donatiuo Regis Hugonis munere, Pontificium adeptus Remense, non multis annis illud adornauit splendidè, in his quæ forent necessaria Ecclesiæ sanctæ. Eo namque derelicto, Rauennatium factus est Rector ab Ottone III. De quo ad Apostolatum Petri Apostoli sanctissimi festinus conscendens, multa in eo virtutum operatus est insignia; & præcipuè in eleemosyna sancta, quam fortiter tenuit, dum fideliter vixit. Inter cetera de se lætus & hilaris ita in R. litera lusit:

Scandit ab R. Girbertus in R. post Papa viget R.

ROBERTVS. Hoc apertè demonstrans, quòd hi tres Episcopatus honores, quos professione regularis vitæ Patris Benedicti Monachus factus suscepit, rexit, & tenuit, huius R. literæ signo in capite sunt declarati. In addiscendis verò artibus hic vir Dei humillimus domnum Ingonem collegam habuit, quem Abbatiâ S. Martini Masciacensis remuneratum, pòst Abbatia S. Germani Parisiacensis inclitum seculo reddidit, vt decebat tantum virum. Quantum autem in eo harum virtutum incrementa viguerint, nos breuitati studentes paucis adnotare curauimus. A

QVODAM tempore Palatio Compendij, hic vir misericordiæ, vir pietatis, positus, vnum quiddam ibi in vno operatus est, quod omni seculo patuit, & cunctis pro ipsa pietate & misericordia imitabile reliquit. Sanctum Pascha illo in loco Rex amabilis celebraturus in die cœnæ Domini, à duodecim iniquæ conspirationis ducibus mors ei iuramento promittitur, vita abstrahitur, honor regius tollitur. Capi eos & adduci ante se iubet Rex mitissimus. Percontatus eos, mandat seruari domo Karoli Calui, regalibus dapibus opulenter refici, & in die sanctæ Resurrectionis perceptione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi insigniter præmuniri. Secunda autem Sabbati, proferuntur in medium, iudicantur, damnantur, & super eos tot sententiæ, quot homines. Audiuit ista Princeps Dei, pius & prudens, sciens & intelligens, & ipsos propter benignum Iesum absoluit: dicens, non debere damnari, qui fuerant præmuniti cibo potúque cœlesti. Sed ne amplius talia in aliquo gererent, suis sanctis imperat verbis, & sic eos inlæsos ad sua regredi iussit. In latrociniis verò pauperum Clericorum & laicorum sibi inlatis, adplenè erat consentiens, quæ pro certo erant in auro vel argento & pretiosissimis ornamentis. Volentibus ea inuestigare, minas dabat virtute, iurans Domini fidem, ne perderent quæ asportauerant. Stampis castro Regina Constantia Palatium construxerat nobile, simul cum oratorio. Quo delectatus Rex ad prandendum cum suis assedit, impleri domum sanctis pauperibus iussit. Inter quos ad pedes eius vnus se collocans, ab eo sub mensa satiatus est. Qui non obliuiosus factus, ornamentum, quod erat in sex vnciis auri dependens à genibus, & quod nos lingua rustica lablellos vocamus, ipso cõspiciente, cultello diripit, quantocius discessurus. Liberata vacuatur domus à pauperum caterua, imperat longè à se expelli, qui iam satiati fuerant carnium esu simul & poculo. Cúmq; surgerent à mensa, aspicit Regina Dominum suum fraudatum gloria. Et turbata contra sanctum Dei non cõstantia protulit verba: Heu, Senior bone! quis inimicorum Dei vos aureo vestitu deturpauit honesto? Me, inquit, aliquis non deturpauit, sed illi qui abstulit necessarium magis quàm nobis, volente Deo, proficiet. Sedatis his vocibus, collocat se in oratorio Rex Dei dono, lætificans se de suo perdito, & de suæ coniugis dicto, adstantibus ibi domno Guillelmo Diuionensium Abbate, simul & Odone Comite, & non minimis Francorum primoribus. Quædam adhuc de eius non minima pietate narranda sunt. Præsuli * cuidam de Domino non benè sentienti, & quærenti pro quibusdam causis probationem in corpore Domini nostri Iesu Christi, indignè tulit Rex amator bonitatis, & scripsit ei in his verbis: Cùm sit tibi nomen scientiæ, & non luceat in te lumen sapientiæ, miror qua ratione quæsieris pro tuis iniquissimis imperiis, & pro infestato odio, quod erga Dei seruos habes, examinationem in corpore & sanguine Domini: & cùm hoc sit quod à dante sacerdote dicitur, *Corpus Domini nostri Iesu Christi sit tibi salus animæ & corporis*, cur tu temerario ore & polluto dicas: *Si dignus es accipe*, cùm sit nullus qui habeatur dignus? Cur diuinitati attribuis ærumnas corporis, & infirmum doloris humani diuinæ connectis naturæ? Iurans Domini fidem Princeps Dei, Priuaberis, inquit, honore Pontificis, nisi ab his resipueris, & damnaberis cum his qui dixerunt Domino: *Recede à nobis*, & non communicabis his quibus dicitur: *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* His verbis Præsul non benè doctus à Rege pio & bono sapienter instructus, quieuit, obmutuit, & siluit à dogmate peruerso, quod erat contrarium omni bono, & iam crescebat in seculo. B C

* Leotherico Senon. Archiepiscopo.

IN sinu matris Ecclesiæ collocatus iste Dei seruus, factus est Dominici corporis & sanguinis, vasorúmque eius custos fortissimus. Ad vnguem ita perordinans cuncta, quasi videretur Deus suscipi non vt in alterius, sed in propria sanctæ maiestatis gloria. Hæc eius deuotio, hæc erat fortis prouisio, vt corde mundo & vestitu candido Deus immolaretur pro totius mundi piaculo. Hoc seruitutis obsequio delectabatur terris, positus iam in cœlis. Iocundabatur in sanctorum pignoribus à se

A auro & argento benè ornatis vestibus albis, sacerdotalibus indumentis, crucibus pretiosis, calicibus auro bono fabricatis, thuribulis electum thymiama proferentibus, vasis argenteis ad emundationem manuum sacerdotis, qui stabat illa hora fundens preces ad Deum pro totius populi delictis. Et quid? Vas vinarium ex argento factum, quod cantara dicitur, à suo quodam Clerico fuerat furatum, quod eum omnimodis tristem reddidit. Non sic autem vt turbaretur Clericus, qui postea fuit illi pretiosus. Examinationem furti minitans Rex fieri, volens nolens Clericus, mali patrator operis, quæsiuit, redemit, & suo illud loco restituit. In hoc Rex Dei amicus alludens Clerico dicebat: Melius esse in domo propria apportare quàm exportare, ne efficeretur similis Iudæ, qui fur erat, & loculos habens ea quæ mittebantur exportabat. Habuit enim postea hunc suæ vtilitati proximum, & sui boni consilij dignum. Sciebat hic piissimus Dei virtute sua & aliena curare vulnera, secundum Patris Benedicti mandata, non detegere & publicare. Huius igitur peccata pro tali facto sua Deus deleat quæsumus clementia, vt Sanctis omnibus intercedentibus, possideat iustorum gaudia repromissa.

PERGRATVM mihi est & hoc auribus intimare fidelium, quod est omnino narratu dignissimum. Prouocabit nos Deum amantes in hoc liberalis istius serenissimi Regis memoria, & eius operatio digna, cùm cordibus fidelium & infidelium tinnierit tuba, non illa quæ ex æramento, sed quæ procedit de cœlesti thesauro, & aperiens os suum dicit: *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa pro te exorabit.* Hæc
B de tali viro cogitantes, occurrunt nobis plura cogitatione, auditu, & sermone, quæ non possunt adscribi præ multitudine, quia illa solus Deus agnouit sua forti prudentia & scientia, ingenio & arte, quæ non potest comprehendi miserabilis hominis virtute. Et quia à nobis diligitur mundus, delectamur in huius excellentissimi Regis operibus. In quibus, vt credimus, laudatur Deus Rex gloriosus, cuius Regni hæres erit perpetuus, qui fuit mentis & corporis integra bonitate conspicuus. Quia eius iucunda & delectabili vita adhuc frueretur mundus, credat orbis vniuersus, si voluisset Dei filius pro peccatoribus occisus.

ALIQVANDO proficiscente eo ad Ecclesiam, & prostrato in oratione coram Deo, quiddam verecundiæ in ornamentis pellium, à sancto collo dependentium, sustinuit Rex mitis & corde humilis. Fundente eo preces ad Deum, adstat è proximo Rapaton latro, non ille fortissimus princeps latronum, qui tenet lectione principatum in libro Regum. Nam medietatem finalium chlamidis Regis auferens, hæc ab eo suscepit mansuetissima & omni melle dulciora mandata: Recede abhinc, recede; sufficiat tibi quod abstulisti, quia & alteri necessarium erit quod reliquum est. Confusus latro abscessit ad imperium sancti viri, qui periclitantibus & pauperrimis hoc consentiebat ex more pro Dei amore: vt haberet eos apud Deum intercessores, quos sciebat iam esse factos Dei ciues.

SEDES regalis Pisciacus dicta, supra Sequanam posita, Francorum Regibus satis est oportuna. In ea Monasteria tria ab antiquis viris didicimus facta: vnum in ho-
C norem sanctæ Mariæ, aliud sancti Ioannis, tertium sancti Martini Confessoris. E quibus vnum in honore sanctæ Mariæ matris Domini Rex bonus assumens, & à nouo ædificans, illud in ornamentis & Clericis, auro & argento satis honorabile reddidit. Quo laudandi Deum nunquam finem habuit. Porrò orationibus ibi adhærens Deo, cùm ad locum repausationis sui humillimi corporis reuerteretur, post assuetos in oratione lachrymarum imbres fusos, inuenit ibi suam lanceam à coniuge gloriosa benè argento paratam. Hanc considerans aspicit à foris si quempiam reperiret, argentum hoc cui necessarium foret. Inueniensque quendam pauperrimum, interrogat cautè si haberet aliquid ferramenti, quo posset auferri argentum. Pauperi inscio ad quid ita requireret, ait Dei famulus, vt perquirat quantociùs. Inter hæc orationi vacabat. Adueniens is qui missus fuerat, ferramentum offert tali operi satis congruum. Obserantur ostia domus, & Rex cum paupere argentum à lancea auferens, pauperculo dat benè faciens, & suis ipse sanctis manibus ei in sacculum mittens, dat in mandatis, sicut mos erat, vt sibi in redeundo prospiceret, ne vxor eius eum videre posset. Obaudiuit præceptis Regis necessitas pauperis. Peractis his, aduenit Regina, mirans quod factum fuerit de lancea, quæ sic erat destructa, de qua sperabat Dominum suum forti lætificari gloria. Ad hæc Domini fidem iurans Rex ioco, huius se non esse facti conscium, inter eos amicabilis est exorta contentio, qui-

bus eleemosynæ largitio profuit, & proderit faciente Deo mortuis seculo, viuentibus Deo. Quædam adhuc de eius non minima pietate narranda sunt. A

CLERICVS quidam pauperculus de Regno Lotharij exiens, ad hunc, de quo loquimur, seruum Dei veniens, est receptus. Is nempe Clericus Oggerius dicebatur. Qui eum nimia bonitate suscipiens, suo sanctorum Collegio sociauit Clericorum, & eum sufficienter in his quæ debuit adornauit, sperans secum habitaturum non paucis diebus & annis. Verùm in his quæ præuidere noluit, inuentus est. Nam super eum dicta Dauid Prophetæ meritò dicta sunt: *Verba oris eius iniquitas & dolus: Noluit intelligere, vt benè ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo. Astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non audiuit.* Splendebat quippe in eo species Iudæ traditoris Domini, qui loculos habens, ea quæ mittebantur exportabat. Nam quodam tempore aduesperascente hora diei, cœna cum suis sumpta, incumbentibus iam noctis tenebris, dum ad complenda, & quæ sunt Deo reddenda cogitaret, ad domum Dei de more processit, præeuntibus ante se Clericis cum ceroferariis non minimi ponderis. Quibus positis, significauit Rex humilis, ne accederent ad excelsa. Stat Rex in angulo, & corde tacito Deo suo reddit vota iucundo. Meditans ergo in conspectu Domini, aspicit iam dictum Oggerium ad altare accedere, cereum ad terram deponere, candelabrum sinu contegere. Turbantur Clerici, qui huius latrocinij debuerant esse custodes. Inquirunt Dominum Regem de furto, quibus se respondit nescire vllo modo. Peruenit hoc ad aures Constantiæ Reginæ eius coniugis, de qua quidam ad nomen eius lusit dicens: B

Constans & fortis, quæ non Constantia ludit.

Hæc accensa furore iurat per animam VVillelmi sui genitoris, custodibus mala se irrogaturam fore, luminibus priuari, & malis aliis deturpari, ni reddant quod ablatum fuerat de thesauro sancti & iusti. Hoc vbi audiuit, in quo erat requies pietatis, eum qui erat latrunculus aduocans, ita ad eum locutus est: „Amice Oggeri, „abi hinc iam, ne te consumat inconstans Constantia vxor mea. Sufficiunt enim „quæ habes, donec intres in terram natiuitatis tuæ. Sit Dominus tecum vbicun„que perrexeris. Vbi hoc audiuit furti dominus, cadens ad pedes piissimi Regis vo„lutabatur clamans: Succurre mihi Domine, succurre. Ipse verò volens eum eri„pere, dicebat: Transi, transi, noli hîc permanere. dans ei & alia cum his quæ abs„portauerat, ne deficeret in via. Post aliquot dies idem Dei famulus credens illum iam posse suum attigisse solum, conuersus ad suos lepidè & iucundissimè dixit: „O bone Theudo (hic enim ei erat familiaris) vt quid tantum laboras in quærendo „candelabro, cùm Deus omnipotens illud suo attribuerit pauperculo? Scias etenim „tu & tui, quòd illi plus quàm nobis necessarium fuerat, cùm Deus nobis peccatori„bus omnia quæ sunt in terris attribuerit, vt subueniamus pauperibus, orphanis, vi„duis, & omni populo Dei.

PALATIVM insigne, quod est Parisius, suo construxerant iussu officiales eius. Quod volens præsentia sui die sancto Paschæ nobilitari, more regali iussit mensam parari. Cúmque aquam ad abluendas manus præstò haberet, adest cæcus quidam inter pauperum multitudinem coram eo assistentium, qui illius erant memoriale continuum, qui vt illi aquam iactaret in faciem, humillimam effert precem. At ille continuò, velut pro ioco ducens pauperis precem, dum primùm in manibus accepit aquam, illius proiecit in faciem. Qui mox, videntibus cunctis Optimatibus qui adstabant, cum respersione aquæ amissa oculorum cæcitate, congratulantibus cunctis in Domino, lætior inter conuiuas discubuit prandio. Fuitque discumbentibus tota die huiusce rei confabulatio ad laudem omnipotentis Dei: quorum verba fortè fuissent vana & otiosa, nisi tanto lumine forent illustrati illo die. Nec immeritò sanè potest existimari, quòd Palatium illud frequenti regio conuentu sit honorandum, quod diuina virtus tali decorauit miraculo, & populi sacrauit iubilo, dum vesci voluit ibi deuotissimus Rex die primo. C

VIGORE iustitiæ vigens idem Rex serenissimus, studebat non continuari os suum mendacio, sed veritatem corde & ore proferre, Domini Dei fidem iurans assiduè. Vnde nimirum suos, à quibus sacramentum recipiebat, volens iustificari, quemadmodum seipsum, fecerat vnum phylacterium olocristallinum, in gyro auro puro adornatum, absque alicuius Sancti pignorum inclusione: super quod iurabant sui Primates, hac pia fraude, nescij. Aliud quoque iussit parari argento, in quo

A posuit ouum cuiusdam auis quæ vocatur Grippis, super quod minùs pótentes & rusticos iurare præcipiebat. O quàm benè & congruè huic sancto viro concordant illius sancti dicta Prophetæ dicentis: *Habitabit in tabernaculum Altissimi, qui loquitur veritatem in corde suo: qui non egit dolum in lingua, nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersum proximum suum.* Cui vtique bono illum adhæsisse tota cordis intentione certissimum est, vt mereretur esse in superna hereditate beatorum coheres.

QVANTA verò humilitatis virtus in eo fuerit, paucis edicendum est verbis. Colloquium cum Episcopis sui Regni habens Rex humilis, inter colloquium vnumquemque aspiciens, vidit quendam eorum mole carnis grauatum, pedes suos dependere ab alto. Pietate ductus, à longè quærens subpedaneum reperit vnum. Quod manibus Deo & hominibus charus apprehendens, illud tanto Pontifici offerre non recusauit, & sub pedibus eius ponere non est dedignatus. Erat autem hic Episcopus Lingonensis Lambertus nomine dictus, scientiâ, religione, & bonitate pollens. In magna etenim ex hoc admiratione pro tali facto omnes Episcopi & Principes habuere sæpè fatum ROTBERTVM humillimum & inclytum Regem.

IS quippe Rex Deo dilectus ROTBERTVS semper meminit sanctæ legis, quia memor fuit operis Dei in omnibus viis suis. Sciebat etenim scriptum; *Scientia, virtus; custos virtutis, humilitas sancta.* Et illud beati Papæ Gregorij; *Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat.* Legerat quid dixerit
B quidam ex Patribus; *Omnis labor sine humilitate vanus est: humilitatis signum dat regnum cælorum.* Nos ergo oremus omnipotentem Deum, vt hic electus, qui deposito omni tumore superbiæ coniunctus est Christo Deo sanctæ humilitatis virtute, ita illi iungatur in seculo venturo, vt in iudicio à sinistra parte disiunctus, non inueniat in eo Iesus Christus, quod damnet in pœna, sed quod pietate multiplici prouehat ad coronam, quam promisit diligentibus se ad gloriam. Hic etenim vir Dei tantus ac talis, quod amauit, quod cupiit, quod credidit, Deus est Rex regum, Dominus dominorum, spes vtique certa fidelium.

IACTANTIAM superbæ mentis à se reiiciens Rex humilis, & cum multiplici pietate nominandus ROTBERTVS, studebat illi semper placere virtutibus bonis, qui habitat in excelsis. Deuitans sublimes, suscipiebat quos poterat humiles, qui certis temporibus veras vero Deo redderent laudes. Suscepit in hoc & exemplum ab Ambrosio Mediolanesium ciuitatis venerabili Episcopo, qui binos Ecclesiæ suæ, cui præsidebat, Clericos pro incessu superbo grauibus tradidit lamentis, donec calcato tumore superbiæ addiscerent humilitate pergere, qui erant correcti virga sacerdotalis disciplinæ. Idem namque beatus Pontifex, in tractatu de diluuio & arca Noë, habitus hoc modo arrogantium curauit edicere; scilicet quales describit Esaias Iudææ filias oculorum micantes nutibus, & alta se ceruice iactantes. Sunt enim huiusmodi erigentes supercilia, inflato corde, elato pectore, cer-
C uice resupina, qui solum quidem pedum præstringant vestigiis: toto autem se librant corpore, & inani suspendunt examine. In priora gressu prodeunt, in posteriora verticem reclinantes, cœlum spectant: terram autem fastidiunt, tanquam ceruicis dolore suffixi, vt eam inclinare non possint. Hos igitur deleuit Deus de libro vitæ, dicens; *Omnis qui se exaltat, humiliabitur.* Nec inter merita Sanctorum commentis * facit adhærere cœlestibus. Hæc idcirco diximus, vt cognoscant omnes, quis in tanto Francorum Imperatore mundi fuerit despectus, qui humilitate sancta cœlorum possedit regna.

* al. commentitis.

HVIVS igitur inclyti Regis auus Hugo, pro pietate, bonitate, fortitudine Magnus dictus, Monasterium S. Maglorij Confessoris Christi in ciuitate Parisius simul cum filio construens nobiliter, Monachos sub Regula Patris Benedicti viuere paratos ibi collocat, & in auro vel argento locum ipsum dicat, & ceteris ornamentis, pro salute sua & filij ac futuræ posteritatis. Mater quoque eius supradicta Adhelaidis, admiranda satis in sancta deuotione Regina, fecit Monasterium sancti Frambaldi in ciuitate Siluanectensi, vbi XII. ad seruiendum Domino Clericos misit, & de quibus viuerent abundè subministrauit. Construxit & Monasterium in territorio Parisiensi, villa quæ dicitur Argentolius, vbi numerum ancillarum Dei non minimum sub norma sancti Benedicti viuere paratas adunauit, ad laudem & gloriam bonorum omnium inspiratoris, & sub honore sanctæ Dei genitricis &

perpetuæ Virginis Mariæ omnipotenti Domino dedicari & consecrari voluit. Fecit nihilominus sancto Pontifici Martino casulam auro operatam optimo, inter scapulas maiestatem veri Pontificis continentem, Cherubim quoque ac Seraphim colla dominatori omnium submittentia. In pectore verò agnum Dei, nostræ redemptionis hostiam; quatuor è regione præfigens animalia, Dominum gloriæ adorantia. Fecit & eidem beato Confessori cappam vnam intextam auro, duas verò ex argento. Speciali autem suo post Dominum amicorum amico, beato videlicet Dionysio, casulam miro itidem opere factam contulit. Cui & aliud, vt tantam decebat feminam, ornamentum contexuit, quod vocatur Orbis terrarum, illi Caroli Calui dissimillimum. Sperabat enim se Deo fidelis Regina partem habituram cum eo, cui promiserat Deus sermone non casso, impetraturum pro quibuscunque petiisset. Etenim illius vniuersa progenies famulam se tanti Martyris in omni opere proclamabat, reddens Domino suo quæ sunt serui, debitæ seruitutis obsequio. Erant siquidem huic generationi speciales amici, sancta videlicet Maria, & Pater & dux Monachorum sanctus Benedictus, sanctus quoque Martinus, sanctus necne Anianus, atque victoriosi Martyres Christi Cornelius & Cyprianus: optatissimus verò gloriosus Martyr Dionysius, ac inclyta virgo beata Genouefa. Fertur autem dixisse moriens bonus Pater: A

» O optime fili, per sanctam & indiuiduam Trinitatem te obtestor, ne quando ani-
» mus subripiat adquiescere consiliis adulantium, vel muneribus donísque venena- B
» tis te ad vota sua maligna adducere cupientium; ex his Abbatiis, quæ tibi post
» Deum perpetualiter delego. Néve animi leuitate ductus quolibet modo distrahas,
» diripias, aut ira excitante dissipes. Specialiter verò tibi inculco, nullo pacto ducem
» omnium, Patrem dico Benedictum, à te patiaris diuelli, illum apud communem
» iudicem salutis aditum, tranquillitatis portum, póstque carnis obitum securitatis
» asylum.

QVÆ autem hæc ancilla Dei, mater prudentissimi Regis ROTBERTI, opera bona fecerit, paucis adnotare libet. Ipse iuuenis laborabat forti infirmitate corporis, de qua erat patri & matri in timore periculum. Pro quo fecit in seniori Ecclesia Aurelianensis ciuitatis, quam sanctus Euurtius per Dei dexteram fundauit, & more Ecclesiastico benedixit, in sanctæ & viuificæ Crucis honore imaginem Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi pendentis in Cruce, ex auro puro: vt liberaretur à mortis periculo, quem Deus omnipotens iam apud se decreuerat regnaturum in mundo. Nam & eius virtute liberatus est. Dederat autem & pater pro filio vnico sanctæ Crucis loco vrceum argenteum pensantem lx. libras, qui vsque ad hæc nostra tempora permansit in domo Dei sancta. Crescens quippe ætate, & vir factus virtute, totam terram sanctæ Crucis, quam Fulco Episcopus pro adiutorio sui Hugoni potentissimo Beluacensi dederat: hic vir Dei, qui laude & verbo omnipotenti complacebat Deo, mœsto factus animo, per secula celebrando salutiferæ Crucis loco suo reddidit dono. Hunc denique locum, Aurelianensem scilicet Sedem, specialiùs semper dilexit, quia in ea natus adoleuit, & post regeneratus ex aqua & Spiritu Sancto, ibi assumptionis suæ in Regem solemnem vtique percepit benedictionem. Domnus etiam Theodericus eiusdem ciuitatis Episcopus, cuius vox laudem Domini dignè & laudabiliter eructabat, volens haberi memoriam sui nominis in Monasterio sanctæ Crucis, iubet vas fieri ex centum solidis auri optimi, in quo consecraretur sanguis Domini nostri Iesu Christi. Iunxerat se tanto Pontifici Rex mente humili, qui superno tactus amore, fecit in ipso sancto calice patinam, ad conficiendum in ea corpus Redemptoris mundi, vt esset ei Crucis signaculum in auxilium, & sancta passio, vera animæ carnísque redemptio. Nihilominus & domnum Odolricum Episcopum in sacerdotali vestimento sic honorauit, vt adstans in sacrificio Domini, circumtectus ex omni parte auro & purpura, videretur. Vrceolum ex onichino factum, quod comparauerat Rex ditissimus pretio lx. librarum, iterum ipsi sanctæ Crucis loco contulit simul cum alio argenteo & manipulo. Dedit etiam & pallia tria pretiosa in ornatu Ecclesiæ, pro sua suorúmque filiorum salute, & alia multa, quæ non possunt literâ notari, nec numero comprehendi. Sanctorum enim corpora Martyrum pretiosorum Sauiniani & Potentiani, qui passi sunt acerrimè in Senonensi vrbe, auro, argento, gemmis ita vestiuit, vt in his delectaretur omnis mundus, quos in terris Rex honorificauerat laude C

dignis. Præterea Patri Benedicto & suis, cui semper totis adhæserat præcordiis, pro- ROBERTVS.
A sua in tota mundi latitudine admirabili vita, piscatoriam Ligeritti fluminis benignissimus adtribuit, scripto firmauit, & ex his nil aliud quàm intercessionis illius quæsiuit suffragia. Sed & Præceptum de immunitate Floriaci loci, seu de his quæ Monasterij competunt vtilitatibus, auctoritate regia firmauit, & sigillo suo vt bonus & sapiens insigniuit. In ornamentis quippe Ecclesiasticis Patrem Benedictum honorans, quo eo amore dilexerit, manifestissimè aperuit. Nam altare sanctæ Dei genitricis Mariæ pallio pretiosissimo post ignem, qui fuit immensa nostri sancti loci calamitas, cooperuit: & thymiamatherio vsquequaque satis mirabili, auro & gemmis benè eleuato in sublimi, hunc Sanctum deuotissimè nobilitauit. Erat enim & hoc adplenè conueniens thymiamatherium thuribulo aureo à Gauzlino Abbate mirabilium factore patrato, cuius opus splendescit præ omnibus, quæ vidimus ipsi, qui hæc scribimus, in Floriaco loco. Monasterium S. Cassiani Confessoris summi in Hedua ciuitate, quæ & Augustidunus, nimia dirutum vetustate à nouo ædificauit, & in eo Dei ministros collocans, Abbatiam sicut priùs construxit, præbens sumptus his qui ibidem Deo deseruirent. Hoc ei studium, hæc eius semper fuit in opere Dei voluntas.

PALATIO Compendij damnum accidit Regi in furto nobili. Instabat tunc dies Pentecostes, quo Spiritus sanctus replens animas mundat fidelium corda, vt
B placeant Patri & Filio, quibus æqualis Spiritus sancti portio. Volens illo die pater Rex gloriosus filium suum statuere in Regem nomine HVGONEM, strenuissimæ nobilitatis iuuenem, pro immensa patris & filij bonitate, quæ erat diuulgata toto terrarum Orbe, ad faciendum eum festinabat omnis mundus, quia delectabatur in talibus. Fuit enim hic bonus iuuenis excellentissimæ probitatis, omnes complectens, omnes diligens, nullum despiciens, dilectus à cunctis & semper amatus. Die autem primo perfecta benedictione mirabili, pater lætus factus de filio, exultabat gaudio immenso. Ammonitio patris eo die talis facta est in filio bono: Vide fili, „ semper sis memor Dei, qui te hodie participem sui fecit regni, vt æquitatis & iusti- „ tiæ in semitis delecteris. Quod quæso adtribuat mihi Deus vt videam, & tibi vt fa- „ cias iuxta eius voluntatem, quæ omnibus desiderantibus eam semper adest. Inter „ hæc festiua solemnia quidam Clericorum vesano corde meditatus peruersa, accelerat perficere ea. Speciem cerui ex argento mero facti vir Dei habens in thesauris suis, eo delectabatur solemnibus festis. Acceperat hoc munus à Duce Normannorum Richardo ad vsus humanos, quod benignus ore, benignus corde, benigno non distulit conferre Deo. Erat huic ornamento adiunctus cyphus corneus, quo deferebatur vinum ad celebrandum sacrificium. Hæc aspiciens quidam pestifer & nequam Clericus, arripit, caligis recondit, huc illúcque vadens non inuenit cui ea venditione contribueret, vel quomodo illam speciem cerui destruere posset. Credendum est cunctis ea pij Regis seruata meritis, qui toto corde erat Deo fidelis.
C Nam tertia Sabbati in oratorio Turris Caroli colloquens cum quodam familiaritate perfecta sibi coniuncto, ecce fur veniens ante altare se collocat, preces inutiles spargit, & longa protrahens suspiria, facistergio altaris prolixo operit, simul cum cypho. & sic verecundus abiit, nesciens miser quorum oculi super eum erant defixi. Cessans Rex à colloquio, vadit ad altare pede leui, cum amico vero, & sua accipiens reddit lætus ministro: interminans socio, ne dum aduiueret, nomen eius seculo innotesceret, & tanto viro verecundiam faceret.

VERVM quia opponit se nostræ narrationi quorundam peruersæ mentis intentio, qui omne bonum quod ipsi nequeunt assequi aliis inuidere, & malignitatis calcaneo prout possunt premere non erubescunt, quique si quid excessus humanitus admissum est, eo cuncta boni operis succedentia germina canino dente oblatrant suffocari, hunc sanctissimum virum lacerare non pertimescentes: Non, inquiunt, hæc quæ prolata sunt bona de eo opera ad salutem illius prouenient animæ, quoniam non exhorruit facinus copulationis illicitæ, dum commatrem & sibi consanguinitatis vinculo nexam duxit vxorem. Quorum irrationabilitatem placet euidenti sanctæ Scripturæ indicio conuincere. Sed ne fortè loquendi proclament aditum sibi intercludi, dent nobis aliquem sine prolapsione delicti. Quis verò castum se habere cor gloriabitur? cùm nec vnius diei infans mundus esse Scripturæ testimonio comprobetur? Siquidem ob inertiam desipientium comprimen-

ROBERTVS. dam hæc dixerim, non vt viri vltrò pœnitentis culpam occultem. Sicut enim sanctus Dauid lege prohibitus, Bersabee contra fas concupiuit & rapuit: ita & iste contra sacræ fidei iura agens, præfatam mulierem nefariè sibi copulauit vxorem. Illi non solùm satis fuit in mulierem peccasse: sed molita viri innoxij nece, incurrit duplex peccatum. Huic profectò magis libuit Deum offendisse, quàm à muliere duplici sibi lege prohibita thorum seruare immaculatum. Sed vtriusque peccati vulnus, verus humani generis benigna dispositione sanauit medicus. Illum per Nathan Prophetam suum, dum pauperis viri vnius ouiculæ, & diuitis ouium abundantis multitudine paradigma obiecta, se reum agnoscens dixit peccasse: istum æquè per domnum & venerabilem Abbonem Floriacensium à Deo prælectum Abbatem, nunc Christi fauente gratia miraculis coruscum, spreta mortis formidine durè increpatum priuatim & publicè. Cuius sancti viri increpatio tam diu perstitit, donec Rex mitissimus reatum suum agnosceret, & quam malè sibi copulauerat mulierem prorsus derelinqueret, & peccati maculam grata Deo satisfactione dilueret. Vterque igitur Rex Deo acceptus, vtpote ab illo coronatus. Quos nudos peperit natura mundo, sancta dispositione sui gloriosos habere voluit & inclytos seculo. Et quia, vt ait Scriptura, permittit Deus fieri quod non vult, permisit benigna dispensatio sic eos occumbere peccato, vt se humanitate æquales subiectis recognoscerent, & reliquum vitæ tempus vigiliis & orationibus inhærendo transigerent, varias corporum passiones sustinerent, vt adimpleretur in eis sacræ Scripturæ testimonium, quæ ait; *Corripit Deus quem diligit, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Vterque peccauit, quod solent Reges. sed à Deo visitati pœnituerunt, fleuerunt, ingemuerunt, quod non solent Reges. Siquidem exemplo beati Dauid, domnus iste noster ROTBERTVS confessus est culpam, obsecrauit indulgentiam, deplorauit ærumnam, ieiunauit, orauit, & confessionis suæ testimonium in perpetua secula vulgato dolore transmisit. Quod non erubescunt facere priuati, Rex non erubuit confiteri. Qui tenentur legibus, audent suum negare peccatum, dedignantur rogare indulgentiam, quam petebat qui nullis legibus tenebatur humanis. Quod peccauit conditionis est, quod supplicauit correctionis. Lapsus communis, sed confessio specialis. Culpam itaque incidisse naturæ est, diluisse virtutis. Ob hoc nimirum ista facere non despexit, quia sciebat Deum pusillis & magnis fore timendum, & potentem quemque diuina admoneri Scriptura; *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* His igitur Rex humilis legibus absolutus, suæ tamen reus fuit conscientiæ. Quibus vinculis se edomare desiderans, diuinum sibi precatur auxilium, vt ab omni criminis labe mundetur. Et re vera cùm mitis & corde mansuetus egregia semper habuerit sanctus Rex suæ mansuetudinis & pietatis insignia, ita vt aduersariis suis frequenter ignouerit, atque ab eorum nece abstinendum putauerit, non est mirum, quòd tam grauiter doleat noxium sibi obrepsisse peccatum. Et ideo à peccatis mortalibus liberari se postulauit: laudauit Dominum Deum suum, iustitiam Domini prædicauit, & exultauit eius linguâ iustitia de cœlo prospicientis, quæ processit de vtero intactæ Virginis.

VNVM verò quiddam memoriæ dignum à patre huius inclyti Regis & à Deo electi patratum, huic lectioni inserere dignum duxi. In eo namque Sacerdotes veridici, Abbates & Monachi sanctæ normæ non nescij, exemplar virtutum, quod non solùm imitari, sed etiam admirari valeant, inuenient. Ante omnia autem pietatis & misericordiæ omni laude extollenda insignia. Quodam namque tempore sanctum diem Paschæ in ciuitate Parisius solemniter celebrans, secunda Sabbati ad domum suam apud Sanctum Dionysium lætus regressus est, ibique solemnes exegit dies. Tertia autem Sabbati adueniente hora, qua laudibus laudaretur per omnia secula Deus, surgit à lecto, & ad Ecclesiam ire disponit. Aspiciens ergo videt duos ex aduerso iacentes in angulo, operi insistentes nefario. Horum fragilitati condolens, ornamentum pellium, quod erat pretiosissimum, tollit à collo, & super peccatores proiicit corde benigno. Quo facto, Ecclesiam Sanctorum omnipotentem Deum rogaturus intrauit, vbi pro ipsis peccatoribus ne perirent orauit. Prolongata verò oratione, & sperans iam abiisse mortuos peccatores, qui pœnitentiâ viuerent Deo, euocat sui corporis custodem, & vt aliud sibi eiusdem generis deferat ornamentum humillimis verbis imperat: mandans hoc minis imperiali-

A bus, vt neque coniugi gloriosæ, neq; alicui istud vnquam manifestaretur. O quàm perfectus, qui sic suo peccatores protexit vestimento! quàm sanctus Sacerdos, quàm pius Abbas, religiosúsque Monachus, quàm rectissima virtutis & perfectionis norma, cui inniti potest iustitiæ concupiscens semitas! Tali quippe mandat Monachorum pater & dux confiteri peccata, qui sciret sua & aliena curare vulnera, non autem detegere & publicare. O fœlix participatione Dei pietas & misericordia, quæ sic floruerunt in tanto & tali viro! quas & ipse ROTBERTVS noster quasi hereditario iure à patre relictas possedit.

INGO summæ ingenuitatis vir & bonitatis, Abbas sancti Germani Parisius ciuitate constituti Monasterij, ad hunc Dei famulum pro sua & Fratrum vtilitate Aurelianis duos boni testimonij direxit Fratres. Qui ab eo visi pacis honorati sunt osculo, vt ei mos erat: interrogatíque sunt benignissimè, qua causa ad eum properassent. Vocabantur autem propriis nominibus Herbertus vnus, alter verò Gauzfredus, haud infimi ordinis monastici viri. Quibus pio de more imperat, vt post matutinos Hymnos sua præsentia adsisterent, & de quibus vellent audientiam haberent. Quibus iussa obseruantibus, contigit vt in ipsa Ecclesia, in qua consederant, his cernentibus candela extingueretur. Qua extincta, religiosum virum Theudonem Clericum proximum suum à lecto euocat, candelámque porrigens, ad requirendum lumen quantociùs dirigit. Interea deuotissimus Rex Psalmis & orationibus vacans, dum qui missus fuerat reuertitur, videt virum Domini candelam ardentem tenere in manibus, qui tenebat charitatem in moribus. Quod admirans, & Deum hymnisonis vocibus laudare cupiens, omnimodis illum prohibet, vt à iactantia superbæ mentis ex toto se liberans, Dei in omnibus conlaudans virtutem, diceret cum Dauid: *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Et iterum: *Humiliatus sum vsquequaque Domine, viuifica me secundum verbum tuum.*

B

LEGIMVS in diuinis voluminibus, quòd *Seruire Deo regnare est.* Quod pro certo cognouit qui admonuit, dicens: *Seruite Domino in timore.* Quod vtique iste noster; de quo loquimur, vir beatus adimpleuit pro posse & velle. Et sicut Moyses Dei famulus precibus humillimis, manibus extensis prostrauit Amalech: ita & hic verus Dei amicus, suis deuictis hostibus virtute sancti Spiritus, semper Deum habuit adiutorem, qui est salus omnium. Resplendebat quippe in eo animi dulcedo, qua omnem sibi conciliabat hominem. Erat ei sapientia salutaris, qua delectabatur cum suis. Docebat quosdam in lectionibus, alios in Hymnis & laudibus, & ad talia semper exhortans, omne secundum Apostolum omnibus fiebat, vt cunctos lucrifaceret. Ceterùm quod Pontifices ipsi Abbatésque facere pigritabant, quorum est errantes corrigere, & bonos quosque exemplo suo ad meliora prouocare, ipse verus Dei amicus audebat: de cuius cordis thesauro procedebat vox exultationis & salutis, qua delectari gaudebat cum omnibus Sanctis, secundum Apostolum carnem suam crucifigendo cum vitiis & concupiscentiis mundi huius, delectabile semper diuinitati seipsum præparans templum. Ad diuinum officium primus, ad laudandum Deum sedulus. Quocunque illi erat eundum præparabatur vehiculum, quod deportaret diuini ministerij tentorium. Quo in terram fixo, deponebantur ibi sancta, vt quia secundum Psalmistam, *Domini est terra & plenitudo eius, Orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo,* proderet se deuotum famulum, quouis in loco Deo deuotas persoluere laudes. Erant enim fixa & benè plantata in corde mansuetissimi & Deum benè amantis Regis, beatissimi Antonij verba: *Iesum Christum semper desiderate, quia in omni sede terrarum constituta sunt regna cælorum.* Sanctas noctes, hoc est Natiuitatis Domini, sancti Paschæ, & Pentecosten, sic totas ducebat insomnes vsque ad summum manè, vt nec sedens vel stans somnum caperet, donec quam expectabat & desiderabat salutiferam corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi perceptionem perciperet. Probata de eo res ista, & in omni seculo manifestata. Solemnitate verò Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ, hanc quam in Natiuitate Domini tenebat consuetudinem, vt post laudationem Domini, quæ est in hymno, *Te Deum laudamus*, Missa celebraretur deuotè, quæ sanctis est libris prænotata, in primo mane. Hoc sancta constituit auctoritas Gregorij Magni & aliorum in Missa. Amalarij verò iterum doctrina, quam assumpsit ex dictis sanctorum Patrum.

C

ROBERTVS. QVIS autem ei mos fuerit dandæ eleemosynæ in sui Regni sedibus, non prætermittimus. In Parisius ciuitate, Syluanectis, Aurelianis, Diuione, Autissiodoro, Aualone, Miliduno, Stampis, in vnaquaque harum sede trecentis; vel quod est verius mille pauperibus dabatur panis & vini abundantia, & hoc specialiùs ipso quo ad Deum transiit anno, qui est Incarnationis Dominicæ millesimus tricesimus secundus. Præter hæc, quò ibat quotidie in sancta Quadragesima c. aut cc. iubebat pauperibus dari panis, piscium, & vini cibaria. In die autem Cœnæ Domini, non videntibus incredibile, videntibus verò & seruientibns in tali negotio satis admirabile, cùm non minùs quàm trecenti ipsa die sua prouidentiâ congregati, de eius sancta manu flexo poplite in terram, vnusquisque legumen, piscem, panem, denarium vnum sumebat in manibus. Et hoc horâ diei tertia. Hora itidem sexta. Itidem centum Clericis pauperibus præbendam panis, piscis, & vini concedebat: duodecim vnumquemque eorum honorans denariis, corde & ore Dauidicos semper decantans Psalmos. Post mensam verò præparans se ad Dei seruitium Rex humilis ponebat vestimenta sua, indutus ad carnem cilicio, adiunctóque Clericorum Collegio centum sexaginta & eo ampliùs numero, ad exemplum Domini, eorum pedes lauans, capillis capitis sui tergebat, & ad mandatum Domini singulos eorum duobus solidis remunerans, Clero præsente, & Diacono adstante, qui lectionem legeret secundum Ioannem in Cœna Domini dictam & factam. Talibus factis occupabat se Rex meritis gloriosus, loca Sanctorum perlustrando toto die sancto Parasceue, & crucem Domini adorando vsque in vigilia sanctæ Resurrectionis, in qua assumebat statim sacrificium laudis, quæ non defuit ab eius ore, in omnibus seculis. His & huiuscemodi virtutum meritis, bonorúmque operum exhibitionibus gloriosus, & toto orbe prædicandus ROTBERTVS Rex se mirabilem mundo præbuit, cunctis posteris imitabilem dereliquit.

HIC autem post Deum specialis gloria Regum, pro sacrato sanctorum Apostolorum numero, quos semper amabat corde benigno, & quorum solemnes festiuitates votiuo præueniebat ieiunio, ad horum exemplum duodecim pauperes secum ducebat, quos specialiùs diligebat. Quibus ipse erat vera requies, post labores. Nam his sanctis pauperibus comparans fortissimos asinorum pullos, ante se vbicunque pergebat lætantes, Deum laudantes, & animam suam benedicentes dirigebat. In his nempe & aliis innumerabilibus pauperibus recreandis nunquam habuit nolle, sed semper velle. Morituris his fortis erat prouisio, ne quis minueretur de numero, erátque eis viuorum successio, & apud Deum tanti Regis oblatio. Hoc studium, hæc eius semper fuit bona voluntas, cui semper adhæserat, participatione summi boni; vera bonitas, in qua clarissimus versificator his versibus est delectatus:

Maior cura boni est Fratrum releuare labores;
Et fieri optatum tristibus auxilium.
Pascere ieiunos, nudos vestire, ligatos
Soluere, discordes conciliare sibi.
Et quæcunque homines miseri solatia quærunt,
Hæc vt possibile est premere corde pio.
Vt rectè verè cupidus, vereque benignus
Quæ mala sunt fugiat, quæ bona sunt faciat.

Hæc omnia in tanto viro fuisse omnis cognouit mundus, quia eum semper dilexit Deus.

PRÆTEREA construxit à nouo in vrbe Aureliana Monasterium sancti Aniani singularis sui apud Deum aduocati. Qui quàm pium sanctæ deuotionis amorem erga eundem habuerit, nullus edicere valet, quia illum suum semper post Deum adiutorem, protectorem, & defensorem habere voluit, ad quoscunque potuisset pergere gressus. Nam vno die à quodam suo speciali amicorum amico interpellatus, vt quid talem ac tantum Pontificem, & non alios sic Sanctos suis sanctis laudibus extolleret, respondisse humillima & piissima voce fertur: Quis est Anianus? Anianus, Anianus pro certo est vera nostrorum consolatio, laborantium fortitudo, Regum protectio, Principum defensio, Pontificum exultatio, Clericorum, Monachorum, orphanorum, & viduarum egregia & inenarrabilis subleuatio. Et illudens ad circumstantes pueros, ait: Num & iste, de quo loquimur, Anianus

A nus à pœnis virgarum vobis pueris non est frequens, vera, & probata liberatio?

ARDENS tanti Pontificis honore hic redolens flos,& decus Ecclesiæ sanctæ,& gratia, Dei desiderio eum in altiori volens constituere loco, domum Domini super eum in melius construere cœpit,& Deo cooperante & sancto Aniano auxilia præbente, ad finem vsque perduxit. Habet namque ipsa domus in longitudine tensas quadraginta duas, in latitudine duodecim, in alto decem, fenestras centum viginti tres. Fecit & Altaria in ipso Monasterio ad laudem Sanctorum numero nouemdecim, quorum memoriam hîc adnotare curauimus. Principale in honorem Apostoli Petri, cui supradictus Rex adsociauit Coapostolum Paulum in benedictione, cùm non antea ibi nisi solius sancti Petri esset veneratio. Ad caput S. Aniani vnum. Ad pedes aliud. Aliud in honore S. Benedicti. Cetera sunt in honore eorum, quorum nomina sunt adscripta, sancti videlicet Euurtij, sancti Laurentij, S. Georgij, omniúmque Sanctorum, item S. Martini, S. Mauritij, S. Stephani, S. Antonij, S. Vincentij, sanctæ Mariæ, sancti Ioannis, sancti Saluatoris, S. Mamerti, S. Nicolai, & S. Michaëlis. Caput autem ipsius Monasterij fecit miro opere, in similitudinem Monasterij sanctæ Mariæ matris Domini & Sanctorum Agricolæ & Vitalis in Claromonte constituti. Lecticam ipsius S. Aniani à fronte auro bono & optimo, & lapidibus pretiosis, & argento mero præoccupauit. Tabulam ad Altare S. Petri, in cuius honore extat locus, auro bono totam cooperuit, de qua B Cōstantia nobilis Regina eius coniux gloriosa post mortem viri sui sanctissimi Deo & sancto attribuit Aniano, summam scilicet librarum septem ipsius metalli in meliorandis à se Monasterij facti tectis: quibus ab imis ad superiora apertis, cœlum melius cerneretur quàm terra. Extitit in ea quantitas auri quindecim librarum probati. Quod reliquum fuit, in quibus debuit distribuit, quia erat ei sollicitudo Ecclesiarum Dei, iuxta vtile Senioris sui velle. Post quæ omnia cupidus sanctæ benedictionis Rex ROTBERTVS gloriosus, suæ ordinationis, benedictionis, & assumptionis in Regem anno tricesimo sexto, iussione imperatoria euocauit Archipræsules Gauzlinum Bituricensem & Abbatem Floriacensem, Leothericum Senonensem, necnon & Arnulphum Turonensem. Quorum præsentiam subsequuntur Præsules, Odolricus Aurelianensis, Theodoricus Carnotensis, Bernerius Meldensis, Guarinus Beluacensis, & Rodulfus Syluanectensis. Non defuit etiam præsentia domni & venerabilis Odilonis Cluniacensium Abbatis, & aliorum bonorum virorum non minimi meriti, cum quibus semper desiderabat colloqui. Ab his pro certo & aliis Dei Ministris leuatur illud nobile corpus amici Dei Aniani sanctissimi de sepulchro, cum corporibus Sanctorum Euspicij, Monitoris & Flosculi Confessorum, Baudelij & Scubilij Martyrum, & Agiæ matris S. Lupi Confessoris: & ab ipso glorioso Rege & aliis, quos iam prænotauit litera, qui pro tali negotio aduenerant, custoditur, laudatur, & decantatur in Hymnis & laudibus in Ecclesia S. Martini, quoadusq; præpararentur vtilia & necessaria sanctæ benedictioni. C Præparatis ergo omnibus, ab ipsis sanctis Sacerdotibus locum ipsum benedici & consecrari solemniter fecit, anno Dominicæ Incarnationis millesimo vicesimo nono, Indictione duodecima. 1029. Sumitur itaq; humeris inclyti Regis gaudentium simul & lætantium populorum, & transfertur cum laudibus in Templum nouum, quod ipse inclytus ROTBERTVS ædificauerat, laudantes Dominum & S. Anianum in tympano & choro, in chordis & organo: & eum in loco collocant sancto, ad honorem, gloriam, & laudem Iesu Christi Domini nostri, & famuli sui Aniani, speciali gloria decorati.

EXPLETA benedictione solemni, & omnibus, quæ ad dedicationem sancti Templi pertinebāt, vadit iam cum reuerentia nominandus pater patriæ ROTBERTVS ante Altare sanctissimi Petri, & dilecti domni Aniani, in conspectu omnium populorum, & exuens se vestimento purpureo, quod lingua rustica dicitur rocus, vtroque genu fixo in terram, toto de corde ad Deum supplicem fudit precem, in his verbis: Gratias, inquit, ago tibi bone Deus, qui ad effectum meam voluntatem hodie meritis S. Aniani perduxisti, lætificans animam meam de corporibus Sanctorum, cum eo hodierna die triumphantium. Da ergo Domine, per hos Sanctos tuos, viuis delictorum indulgentiam, defunctis omnibus vitam & requiem sempiternam. Tempora nostra prospice, regnum tuum, quod tua pietate, misericordia, bonitate nobis datum est, rege, dispone, custodi ad laudem & gloriam nominis tui, S. Aniani

ROBERTVS. virtute mirabili, patris patriæ ab inimicis mirabiliter liberatæ. Peracta oratione, ad sua quisque lætus regreditur, & de suis donariis ipso die locus insigniter nobilitatur, in quatuor scilicet palliis pretiosissimis, & vrceo argenteo, & capella, quam post obitum suum Deo omnipotenti, & sanctissimo Confessori delegauit Aniano. Capella autem huius piissimi, prudentissimi, potentissimi Regis ROTBERTI talis fuit: Cappæ octodecim bonæ, optimæ, & benè paratæ. Libri Euangeliorum aurei duo, argentei duo, & alij duo parui, cum Missali vno transmarino, benè parato ebore & argento. Philacteria aurea duodecim. Altare vnum auro & argento mirabiliter paratum, continens in medio petram laudabilem, quæ dicitur onichinus. Cruces aureæ tres. Maior ex his continet in se libras auri puri septem. Signa quinque. Vnum ex his satis mirabile, in quo duo millenaria metalli, & sexcentæ libræ fuerunt, cui imprimi iussit signum baptismi, de oleo & chrismate facti, sicut ordo deposcit Ecclesiasticus, & vt vocaretur ROTBERTVS attribueret Spiritus sanctus. Dedit etiam & huic Sancto Ecclesias duas, Sentiliacum & Rutinagum, cum villis, & omnibus quæ ad ipsas pertinent, quas Præcepto Regali firmauit, & corroborari iussit. Promeruit autem & à domno Theoderico venerabili Aurelianorum Episcopo Altaria ipsarum Ecclesiarum cum Pontificali Priuilegio de ipsis à se facto, quod sancto contulit Aniano, & Regi inclyto, qui eum in voce exultationis semper dilexerat, de corde bono. A

CASTRVM Crispiacus dictum à VValtero potenti nobiliter constructum Suessionico in territorio, Abbatiam sancti Arnulfi à se factam nobilis nobilem, & per secula reddidit illustrem. Nostra enim ætate ibi Abbatem quendam Lezcelinum nomine constituit, boni testimonij virum, professione regularis vitæ Monachum, quotannis venientem ad hunc Dei virum. Suscipiebatur ab eo vt Dei seruus, & colloquium habentes de cœlestibus, pòst in redeundo honorabatur ab eo honorabilibus muneribus quàm splendidè, quæ erant iuncta cœlestibus perfectæ charitatis virtute. Quodam autem tempore sanctæ Quadragesimæ Pisciaco ad Regem de more properans, temporales simul & spiritales sumpserunt cibos. Auita se posthæc coniungentes bonitate, offert Regi charitatem Dei Abbas bonus, pro releuatione corporis eius humillimi, vt haberet leuamen ciborum, qui precibus pulsans ostia cœlorum fieret consors Sanctorum. Hoc renuens vir pietatis, & incumbens se terris, omnimodis orabat, ne vi eum opprimeret, quia talibus obediens nullum adhuc Deo ieiunij votum obtulisset. Abba hoc audiens, taciturnitatis vincula suscepit, & meditans corde, quòd esset perfectus virtute, pro ieiunij eius obseruatione, suscepit eum in multimodam & non numerosam Missarum celebrationem, vt attribueret ei Deus in his firmam deuotionem. His lætus Rex donis à sancto viro perceptis, Deo gratias egit, & sanctum celebrauit continuò ieiunium, expectans Dei & Domini nostri Iesu Christi Resurrectionem. Erat & hoc amatori bonorum in religione pro suarum emundatione culparum, quòd à sancto Septuagesimo vsque in Pascha, nulla vsus culcita, frequenter eum suscipiebat ad iacendum fortissima terra, tendentem indesinenter ad æthera. Profit tamen pro his & aliis animæ eius subscripta & breuis oratio: Priorum actuum eius maculas Deus tergat, obliuioni perpetuæ tradat, partem ei in Resurrectione prima concedat, qui est Resurrectio mortuorum Iesus Christus viuens & regnans in secula seculorum. B C

CORDI meo quid dulcius, quid iucundius potest iungi, quàm vt præceptorem, adiutorem meum in omnibus Dei operibus collaudem? Redeo, redeo, & sicut solebam in diebus, quibus nos simul respiciebamus, eius mihi amabilem & desiderantissimam recipio bonitatem. Delector etiam in illa, & experior quid vtilitatis mihi illa fuerit. In illa vt meæ est recordationis nil accipio, nil sentio, quàm vt bonus filius de patre bono, amicus de amico, dilectus de dilecto. Erubesco tamen valde in huius admirabilis viri operum bonorũ narratione, cùm in eo semper floruerint quæ sunt fixa summis cœlorum, pro lucratione animarum & corporum. Quempiam videns desudare in Dei opere, hunc exhortabatur voce, clanculo alleuãs munere, cuius erat donum promissis pauperrimũ, dato permaximum. In fundo Monasterij Floriacensis loci, paterna imitabilis Abbatis mei Gauzlini iussione, Ecclesiam cœpi ædificare, modicã quidem, sed festiuam: ad quam occurrebat populus amore, quorũ erat sacrãda condigna benedictione. Licet esset imperfecta, quamuis lignea, tamen promouit se Rex vir cœlestium desideriorũ à Vitriaco castro, desiderans eam

A videre aspectu sanctissimo. Fuerat iam iussu domni & amabilis Odolrici Pontificis à venerabili Bituricensium Archiepiscopo Gauzlino benedicta, dante eo in circuitu plenissimè terram ipsi Ecclesiæ perutilem. Intrans in ea Rex & orans, pallium quatuor librarum super altare posuit; quod quia in honore sanctorum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, consecratum fuit, proculdubiò eius cordi ita insedit, vt suis piis aspicientibus oculis, post ad eum Parisius me veniente, de reliquiis ipsorum Martyrum, almi scilicet Dionysij, Rustici, & Eleutherij, splendidè exornaret, intercessionibus ditaret. Protectionis eorum dona hæc sunt: De casula sancti Dionysij, dalmatica sancti Rustici, casula sancti Eleutherij, de vestimentis eorum sanguine aspersis, de carnium eorum puluere, & funiculo triplici quo fuit adstrictus Dionysius Martyr Domini pretiosus. His & aliis Sanctorum pignoribus, à Rege amante Deum nobiliter insignitus est locus. Susceptæ sunt autem ipsæ Sanctorum supra dictorum pretiosissimæ reliquiæ in Floriaco Monasterio à domno Gauzlino Abbate in dando & accipiendo satis honorabili viro, die Kalendarum Octobrium, quo celebris agitur in omnibus seculis sanctorum Germani, Remigij, atque Vedasti solemnitas Confessorum. Sanè peccatis existentibus ipsa Ecclesia pòst ignibus adusta, iterum à me misero auxiliatrice manu Domini operante, sanctæ Mariæ matris Domini, Patris quoque Benedicti, & eorundem Sanctorum adiuuantibus meritis, quæ erat lignea, facta est lapidea, quam magnæ bonitatis gloriosus Episcopus Odolricus sua, non alterius, vt prius, manu Domino Deo & suis

B Sanctis dedicari & consecrari voluit. Fecit vt decebat talem virum. Quippe qui sic me protexit amore, omni quo aduixit tempore, operante Dei virtute, vt in his quæcunque volui nunquam eius habuerim nolle, sed semper quod est honestum & vtile. Hereditatem sanctorum Sacerdotum, quam semper hic Sacerdos inclytus honore Pontificatus consequi desiderabat, hanc quæsumus ei tribuere dignetur Pontifex summus Deus & Dominus noster Iesus Christus. Huius peccata destruat, collocet in cœlestibus, iungat cœlorum ciuibus Redemptor & conditor, & sanctarum animarum mitissimus liberator. Intrantes hanc Ecclesiam præ oculis habent subscriptos versiculos, memoriam sancti Dionysij & factoris loci retinentes, quos binis partibus diuisos agnoscunt Altaria, quorum sunt honore sacrata. Ad sinistram partem Altaris sancti Dionysij hi sunt:

Ista Dionysius penetrantes limina sanctus,
Auxilio sancto consociet Domino.
Quem quicunque petis Dominum deposce tonantem,
Quatenus Helgaudum seruet amore suum.
Cuius amor Christo sic sic venerabile Templum
Construxit Domino atque Dionysio.

Item ad dexteram:

Est domus ista Deo sine fine dicata superno,
C *Helgaudi studio consilióque boni.*
Hinc Paradisiaci pulsatur ianua regni:
Hinc pia plebs Domino coniubilat supero.
Intrantes pariter Christus conseruet Iesus.
Dicite cuncti voce fideli omne per æuum, Sic fiat: amen, amen, amen.

Hvivs certè temporibus, cuius adiuuante Deo facta describimus, fulsit in Monasterio Floriacensi loco celebri, splendidus mundo Gauzlinus Abbas merito, Sanctis Deo coniunctus operibus, pollens scientia spiritali simul & humana. Inerant eius cordi Abonis magistri prolati sanctæ Scripturæ flores boni, de quibus honestissimè imbutus ita eructabat omnibus, vt possent delectari in cœlestibus. In sanctis eleemosynis ita largissimus, vt ipse positus in fortissimis frigoribus à se vestes pellium abiiciens, pauperes Christi indueret, vt à remuneratore bonorum præmium perciperet, de quo audiret: *Nudus fui, & vos operuistis me. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Hunc perfectus Rex ita suis affixit obtutibus, vt eum præ ceteris diligens suis eum specialiter deuinceret consiliis, quæ ab eo probè probata, semper ea habuit honesta, nunquam tamen iniusta. In honoribus seculi eum honorans attribuit illi honores non minimos, Abbatiam S. Benedicti, quæ est caput totius Ordinis Monastici, & Episcopatum Bituricensem sancti Prothomar-

ROBERTVS. tyris Stephani, principatum tenentis totius Aquitaniæ, qui fuit & est honor & decus Franciæ. In quibus quæ peccauit vera charitas & eleemosyna, quæ in eum floruerunt virtute magna, perpetuæ tradent obliuioni, actione felicis boni quod habuit participatione summi boni. In diebus quippe Septuagesimæ residens Rex illustris Parisius ciuitate, misit ad eum Abbas humilis ex more, pro sacratissimi loci vtilitate. Qui missi erant his propriis appellabantur nominibus: Albericus vnus Sacerdotij gloria decoratus, largifluæ charitatis vir. Cui adiunctus Dei dono & excellentissimi patris Gauzlini imperio, frater de nomine dictus HELGAVDVS, quem iste Princeps Dei affectu diligebat paterno. Tertium secum habentes in obsequio fraternitatis laborantem Hisembertum nomine, conuersione dignum factum Monachum. Dies autem sanctæ Quadragesimæ Pisciaco celebraturus, iter accelerat nobiscum proficiscentibus eius præceptis imperialibus, in quo erat rationem redditurus, de quibus eum adieramus. Cùm ecce venientes ad portum Sequanæ, qui dicitur Caroli-venna, hoc est piscatoria, quæ erat difficultate transmeabilis, iussione eius sancta soli nauiculam intrauimus, ipso aspiciente & considerante quis finis nos assumeret, quos ad se venire alacres & incolumes expectabat. Affuit nobis miseris huius intercessione Regis, qui laudatur, benedicitur & adoratur vbique Deus. Nauigantibus nobis, & equos nostros iuxta lintrem frænis trahentibus, contigit vnum sonipedem indomitum, & nunquam talia id actum, in mediis fluctibus duos in naui anteriores posuisse pedes: cuius forti rabie nauis periclitabatur, trahens nos iam in profundum. Inclamans Rex post Deum altissimum cum suis, & virtutes cœlorum, dat voces immensas ad cœlum nostro pro periculo. Pronuntiat grandi voce fræna relinquere, & equos longè à naui arceri. Ad cuius amabilem vocem laxatis frænis vt iusserat, & equi pedibus de naui eiectis, cœpimus ad littus euehi. Ipse quoque sanctum Dionysium, sanctúmque Benedictum, & omnes Sanctos Dei in adiutorium nostrum prouocabat, lachrymis perfusus oculis. cuius precem audiuit is qui est in secula benedictus Deus. Factum est vt voluit, & deducta naui ad terram, suscepit nos per Dei gratiam incolumes, qui eramus simul cum eo mirabilem Deum laudantes. Ex quo facto habuit nos Deus omnipotens omni tempore laudatores. Mansimus autem cum ipso Dei viro illo in loco triduò, delectati dulci eius colloquio, sicut & aspectu iucundo. Cuius quæsumus sanctissimam animam suo collocet in regno, qui eam redemit sanguine pretioso.

ADHVC in maiori quàm ingressi sumus loco placet ponere pedem, ad eius gloriosum festinantes transitum in describendo, quem laudibus veracissimis & non falsis, apertis & non fictis, Domino nostro audebimus commendare, sancti Spiritus virtute: vt mereatur euadere diem vltionis extremæ, insignitus signaculo Trinitatis sanctæ. Sed quia adhuc quædam de eius mira operatione, quæ sunt veræ humilitati sociata, non scripsimus, & quæ multis prosunt & proderunt ad salutem: restat vt his manifestatis, non teneat nos otiosos eius sanctissimus obitus, qui dono Dei extitit laudabilis & gloriosus. Habens desiderium mori seculo, & viuere Christo Deo, Rex strenuissimus eum, cui est omne quod est, & cui attribuimus omne quod scribimus, desiderans videre, voluit terris habere socium, quem non potest capere cœlum. Proficiscente eo quadam Quadragesima ad Sanctos, Dei seruitio sibi coniunctos, adit, orat, honorat, aures eorum precibus humillimis & salutaribus pulsat, vt cum ipsis & Sanctis omnibus inueniri posset in Dei laudibus dignus. Laborabat in hoc carnis & spiritus fortitudine, vt euinceret Dei virtute. Intrans fines Bituricum suscipit eum sanctus Prothomartyr Stephanus, cum sancto Maiolo meritis præcipuo, sancta Maria, cum celebri Iuliano, Martyre summo, iterum ipsa piissima Virginum virgo Maria, cum sancto Egidio Confessore magno. Inclytus verò Saturninus, cum forti Vincentio, dignus Antoninus cum Fidi Martyre. Sanctus Domini Giraldus ipsum iam reuertentem ad propria sancto iterum reddit incolumem Stephano glorioso, cum quo terris lætum deducens diem Palmarum, properat Aurelianis, ibi in Pascha percepturus auctorem nostræ salutis. Quo itinere, multa ab eo fuerunt dona Sanctis data, à pauperibus verò eius manus nũquam fuit vacua. Nam ipsa terra multos habens infirmos, & præcipuè leprosos, hos vir Dei non abhorruit, quia in Scripturis sanctis legit Dominum Christum multoties in speciem leprosorum hospitio susceptum. Ad hos auida mente properans & intrans, manu propria dabat denariorum summam, & ore proprio figens eorum manibus oscula,

A in omnibus Deum collaudabat, memor verborum Domini dicentis: *Memento, quia puluis es, & in puluerem reuerteris.* Ceteris autem mittebat deuotè, pro Dei omnipotentis amore, qui operatur magna vbi est. Tantam quippe gratiam in medendis corporibus perfecto viro contulit diuina virtus, vt sua piissima manu infirmis locum tangens vulneris, & illis imprimens signum sanctæ Crucis, omnem auferret ab eis dolorem infirmitatis. Charitatis integræ non immemor seruus Dei considerabat pretiosa Martyrij Monachi facta, qui proprio leprosum adstringens vestimento, illúmque suo leuans humero, dum ei seruitutis officia dare voluit, repente ad æthera rediit, & ei ascendens dixit Christus, qui in specie leprosi fuerat susceptus: Martyri, tu me non erubuisti super terram, ego te non erubescam super cœlos. Habeat hic, de quo loquimur, præstante Deo, partem cum sancto Martyrio, qui istis & aliis bonis operibus festinabat se sociari Christo Deo.

In ædificationibus verò Ecclesiarum Dei, hic temporali simul & spiritali oleo inunctus Rex sanctæ benedictionis dono, suam potentiam & voluntatem adimplere desiderans, & ad æternæ beatitudinis palmam consequendam anhelans, inter alia cogitare cœpit, & post cogitata ad effectum perducere, Sancti Dei, cuius sublimitatis, cuius meriti, quáve essent honorandi & extollendi laude, de quibus nulla ei cunctis temporibus loquendi laudandive fuit satietas. Enimuero apparebit in his quæ subter sunt adnexa, descripta, & superioribus iuncta, quia omnia semper fuerunt ei curæ, scilicet quæ sunt pudica, quæ sunt casta, quæ sunt sancta, & quæ B habet virgo verè mater Ecclesia sancta. Attamen nunquam fuit illi Deus obliuiosus. In ipsa autem ciuitate Aurelianis ædificauit Monasterium in honore sancti Aniani, vt diximus, item aliud in honore sanctæ Mariæ matris Domini nostri Iesu Christi, & S. Hilarij Confessoris summi. Sanctæ itidem Mariæ genitricis Dei cognomento Fabricatæ. Fecit inibi & Monasterium sancti Vincentij Martyris Christi. Monasterium S. Pauli Apostoli in Cantogilo villa. Monasterium S. Medardi in Vitriaco castro. Monasterium S. Leodegarij in sylua Aquilina. Monasterium sanctæ Mariæ in Miliduno castro cum alia Ecclesia. Monasterium S. Petri & S. Reguli in ciuitate Syluanectensi. Monasterium sanctæ Mariæ in Stampensi castro. Item in ipso castro Ecclesiam vnam, in Palatio. In ciuitate Parisius Ecclesiam in honore S. Nicolai Pontificis in Palatio. Monasterium S. Germani Autissiodorensis. S. Michaëlis Ecclesiam in sylua cognominata Bieria. Item Monasterium S. Germani Parisiacensis, cum Ecclesia S. Vincentij in sylua cognominata Ledia. In villa quæ dicitur Gomedus, Ecclesiam in honore S. Aniani. Item in villa Faida, Ecclesiam in honore S. Aniani. Monasterium sanctæ Mariæ in Pisciaco. Monasterium S. Cassiani in Augustiduno. Pro his omnibus, & aliis innumerabilibus, quæ per Domini virtutem operatus est, bonis, oremus singuli, oremus omnes, & dicamus:

DEVS, qui inter sanctissimos Reges famulum tuum ROTBERTVM regali fecisti dignitate vigere, præsta quæsumus, vt quorum vicem ad horam gerebat in C terris, intercedente gloriosa Dei genitrice Maria, cum omnibus Sanctis, eorum quoque perpetuo consortio lætetur in cœlis. Per eundem Dominum nostrum.

ANTE suum sanè sanctissimum obitum, qui tertio decimo Kalendis Augusti extitit, die passionis Apostolorum sanctorum Petri & Pauli, Sol ad similitudinem quartæ Lunæ subtractis radiis fuscatus apparuit in toto mundo, hora diei sexta pallescens super homines. Quorum visus ita obnubilauit, vt nullus alium recognosceret, donec quoddam recognoscendi transiret spatium. Quid autem portenderit, in proximo patuit, cùm nil nobis miserius aluit, quàm de sua morte dolorem intolerabilem reliquerit. A die enim S. Petri ad sui sanctissimi transitus diem, XX. & vnus dies supputantur. In quibus diebus sancta Dauid canens, meditabatur legem Domini die ac nocte, vt proculdubio ei concordari queat illud, quod de sanctissimo Patre Benedicto specialiter dictum est:

Psalmicen assiduus nunquam dabat otia plectro,
Sacra canens obiit Psalmicen assiduus.

Cognouerat autem hic miles beatus, tunc Dei seruis pacem esse liberam, quietem tranquillam, quando de huius mundi turbinibus abstracti ad sedem & securitatem æterni portus intrarent, & absorpta morte ad immortalitatem venirent. Festinabat enim supra nominatis virtutibus de præsenti tristitia ad lætitiam venire perennem. Dicebat, illi perfectum esse gaudium, qui elaboraret vt videre posset Christum

ROBERTVS. Deum. Exire ipse de hoc seculo paratus, Dominum Iesum suæ salutis atque vtilitatis magistrum semper inuocabat. Ad videndam Regis æterni insuperabilem potentiam, Angelos, Archangelos, & omnes Dei Sanctos, in auxilium suum venire, voce, signis, indesinenter orabat, muniens se semper in fronte & oculis, naribus & labiis, gutture & auribus per signum sanctæ Crucis, memoriâ Dominicæ Incarnationis, Natiuitatis, Passionis, Resurrectionis & Ascensionis, & gratiæ Spiritus sancti. Habuit hoc ex more in vita, cui nunquam defuit voluntate aqua benedicta. His verò aliisque refertus bonis virtutibus, sexagenarius, vt credimus, opperiebat mortem intrepidus. Et inualescente validæ febris languore, petiit viaticum salutare & salubre viuifici corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Sumpto eo, & paruo interuallo facto, ad Regem regum & Dominum dominorum demigrans: felix feliciter felicia promeruit regna. Obdormiuit autem, vt diximus, in Domino decimo tertio Kal. Augusti, lucescente aurora diei tertiæ Sabbati, Milidunο castro: & Parisius deportatus apud S. Dionysium iuxta patrem suum sepelitur ante altare sanctæ Trinitatis. Fuerat ibi ingens luctus, intolerabilis dolor, dum Monachorum ingemiscens turba, pro absentia tanti Patris, Clericorum innumerabilis multitudo ærumnas suas ab ipso Sancto piè releuatas dolens, viduarum & orphanorum infinitus numerus beneficia ab eo percepta deplorans, dabat „ voces ad cœlum immensas. Vna pro certo omnium vox: Rex magne, Deus bone, „ vt quid nos interficis, cùm nobis Patrem bonum abstrahis, & tibi adiungis? Pugnis enim pectora percutientes ibant & reuertebantur ad Sancti tumulum, repetentes iam dicti sermonis versiculum. adiicientes, vt misereretur ei Deus in bonum, precibus omnium Sanctorum in seculum sempiternum. In cuius morte, „ heu! proh dolor! ingeminatis vocibus adclamatum est. ROTBERTO imperante „ & regente, securi viximus, neminem timuimus. Patri pio, Patri Senatus, Patri „ omnium bonorum, felix anima & salus, felix ad superna ascensus, felix cum „ Christo Rege regum per secula cohabitatio. Huius igitur mirabilis Regis portio in cœlesti regno fuit Dominus Deus. Etenim narranda est. Fastigio regni erectus in sublimi, hic humillimus vir Dei abiecit à se iactantiam inhonestæ mentis, quæ sunt honorum sublimia, mundi gloriam, & in cœlis suum collocans thesaurum. propter hoc huius portio factus est Deus. Magnus apud Deum eius thesaurus, egregius sanctarum diuitiarum cumulus, cubile requietionis sanctæ perpetuum, cuius est Deus propitiatio, qui fuit totius mundi liberatio. Inter alia vnum quiddam doloris nobis hoc adfert, quòd talis ac tantus vir sine titulo ornati lapidis, sine nomine, sine literis iacet, cuius in toto terrarum Orbe gloria & memoria in benedictione est. Proinde omni seculo profuit & proderit huius serenissimi Regis ratio, cui indesinenter adhæsit Ecclesiasticus & sibi semper amabilis Monasticus Ordo. Hunc Christus Deus bonum omnibus dederat Patrem. Attamen libet annotare paucis in fine huius Operis innumerosam huius mirabilis bonitatem Regis. Sermocinans quis cum eo, non est lætificatus gaudio magno? Pacem quis desiderans, in eius conspectu non abhorruit iram? Vultus sui præsentiam aspiciens, quis non est oblitus dolos? Orationibus eius quis Monachorum non habuit requiem, & non est amatus, dilectus, & veneratus? Eius sanctissima admonitione, quis Clericorum non fuit amator castimoniæ? Ipsius amicabilia verba, quibus non fuerunt medicamina? Aspectus eius quibus non profuit insipientibus vt virga? Oculos eius humiles quis aspiciens, non est meditatus cœlestia? Pauper & esuriens qnis non satiatus ab eius recessit mensa? Mortuus suo termino non eius vestitus est vestimento? Hebes quis non est ab eo factus sapiens? Viduæ & pauperes ad exemplum bonæ Dorcadis non ab eo datas ostenderunt vestes? Omnis miserorum multitudo, non eum patrem & nutricium inclamauit? Incidens quis in peccatum, non huius sanctæ consolationis habuit auxilium? Dormitans quis præ tædio, non est euigilatus à somno? Laudans quis Deum, hunc non habuit in exemplum? Eleemosynam quis facere desiderans, hunc non accipit imitatorem, quasi alium Ioannem? Ioannem dico Alexandrinum Patriarcham, qui pro eius immensa, quæ fuit super miseros & pauperes, misericordia, misericors dici & esse meruit sua in vita simul & in omni terra. Enimuero non fuit ei similis post sanctum Dauid de cunctis Regibus terræ, in sanctis virtutibus, humilitate, misericordia, pietate, & charitate, quæ super omnes est, & sine qua nemo videbit Deum: quia semper adhæsit Domino, & non re-

A cessit à mandatis eius corde perfecto. Cetera quæ sunt de seculi militiis, hostibus deuictis, honoribus virtute & ingenio adquisitis, Historiographis scribenda relinquimus. Qui si fuerint, & ea scriptitauerint, inuenient in eis patrem & filios bellis inclitos, & insigni gloria gloriosos. Iam nunc Monachorum, Clericorum, viduarum, orphanorum, & omnium pauperum Christi ex parte habeas perpetuum vale, noster præcordialis amor ROTBERTE, & profer preces pro seruo propitiabili Christo Deo, cui complacuisti laudabili vita & seruitio, & per sanctarum virtutum merita promeruisti cœlestia regna. Annuat hoc Deus omnipotens, qui iustificat impios, & viuificat mortuos, & sanctissimis Regibus ornat cœlos. cuius regnum & imperium permanet in secula seculorum.

EPITAPHIVM HVGONIS MAGNI ROBERTI REGIS FILII,

Quod fecit Girardus Aurelianensis.

Ex antiquo MS. Cod. Viri Cl. Alexandri Petauij Senatoris Paris.

B

SVBLATVM *viduæ iuuenem tibi Francia luge,*
Quæ caput extuleras damna tui lugeas.
Exue quicquid habes, festina scindere vestes,
Dilacerans crines da capiti cineres.
Indomitos dociles qui redderet arduus hostes,
Hugo decus patrium flos cecidit iuuenum.
Indolis extremæ miro dilectus amore;
Nunc etiam luctus & dolor immodicus.
Celtiberi lachrymant, te Regem Roma petebat;
O miserande puer! sed tumulatus hîc es.
Aspectu pulcher, victis pius, hostibus acer,
Si fore vir posses; te Babylon tremeret.
Parthus & in pharetra propter te conderet arma;
Apparénsque minor cederet Orbis honor.
Pax igitur tibi sit, quæ claudi limite nescit:
Lector ad hoc pronus quod repetat petimus.

A

AQVITANICAE HISTORIAE FRAGMENTVM.

Ex peruetusta scheda, ex qua est & pars illius Fragmenti, quod habetur Tom. II. à pag. 632. ad 635.

HVGO Rex Francorum amator sanctæ Ecclesiæ mortuus est, & regnauit pro eo ROBERTVS filius eius. Hisdem temporibus rebellantes Bulgari Græciam nimis exasperauerunt, & Basilius Imperator super eos nimis irritatus voto se obligauit Deo Monachum fieri, si Græcis eos subderet. Et per annos quindecim cum hoste super eos laborans, ad vltimum Regibus eorum Samuele & Aaron non publico prælio, sed astucia Græca interfectis, omnem terram eorum obtinuit, & fortissimas ciuitates confregit, & Græcorum præsidia contra eos vbique ordinauit: populúmque Bulgarorum maxima ex parte in Græciam captiuauit, & sicut voto promiserat, habitum Monasticum Græca figura subindutus, in reliquum est omni vitæ suæ tempore à concubitu * & carnibus abstinens, & Imperiali schemate extrinsecus circundabatur. Deinde Hiberiam repugnantem per annos septem ita edomuit, vt omnia ad Imperium illius exerceret. Richardo verò Comite Rotomagi filio Richardi Nortmannos gubernante, multitudo eorum cum Duce Radulfo armati Romam, & inde coniuente Papa Benedicto, Apuliam aggressi, cuncta deuastant. Contra quos exercitum Basilius intendit, & congressione bis aut ter facta, Nortmanni victores existunt: quarto congressu cum gente Russorum victi & prostrati sunt, & innumeri ducti Constantinopolim, vsque ad exitum vitæ in carceribus tribulati sunt. Iterum Nortmanni Duce Rotgerio in auxilium Christianorum in Hispaniam profecti, innumeros Sarracenorum deleuerunt, & ciuitates & castella ab eis abstulerunt multa. Per hæc tempora Ermengaudus Comes Irgeldensis * post copiosos triumphos de Mauris & Sarracenis, prœlio inito vltimo innumerabilem stragem Sarracenorum perficiens, dum victor regreditur, alium exercitum Maurorum offendit fugientem. Quem cum paucis suorum lassis persequens, multos eorum occidit, & ipse cecidit. Tunc Ottone Imperatore defuncto sine filiis, Henricus propinquus eius Dei nutu Imperium accepit, qui in terra Theodisca à nouo ciuitatem ædificauit, vocabulo Baenburg; quam Benedictus Papa in honorem Dei genetricis consecrauit, & parochias in circuitu ex Paganorum vicis & oppidis, dum conuerterentur, attitulauit ad illam. Arnaldus autem Comes Egolismensis Monachus factus, mortuus est, sepultus iuxta patrem suum, & successorem sibi reliquit VVillelmum filium suum. Et Fulcaldus Episcopus Pontificatum per duodecim annos agens, Ranulfum successorem accepit. Quo Episcopo existente per nouem annos, & mortuo, Hugo Episcopatum per annos viginti obtinuit, & post eum Grimoardus. Deinde domnus Roho Antistes Egolismæ gloriosus refulsit. His diebus lues grauissima Lemouicinos deuorauit, incendens corpora, & exardescendo deuorans, donec omnes Aquitaniæ Episcopi Lemouicæ congregati, corpus beati Martialis ab imo sublatum sepulchro mortalium visibus ostenderunt. & mox pestis ipsa cessauit. Tenebat tunc Præsulatum Lemouicæ Alduinus, qui erat successor Aldegerij successoris Ebli Episcopi. Quibus temporibus Aldebertus Comes Petragoricensis, qui fuit filius Bosonis Veteli ex sorore Bernhardi supradicti, nomine Emma, ad vrbem Pictauis bellum intulit, & victor extitit.

B

* al. à voluptate & carnalibus

* al. Orgelitanus.

C

VRBEM quoque Turonis obsidione captam in deditionem accepit, & Fulconi Comiti Andegauensi donauit. Sed ille ingenio doloso ciuium amisit post paululum, & iterum Odo Campanensis eam recuperauit. Qui cùm eam obsideret, nequaquam Rex Hugo vel Robertus filius eius ausi sunt eum prouocare ad bellum, sed hoc ei mandauerunt: » Quis te, inquiunt, Comitem constituit? Et Alde-

A bertus remandauit eis; Qui vos Reges constituerunt. Postea defuncto Aldeberto, & Bosone fratre eius Principatum gerente ipsius, VVillelmus Dux Regem Robertum conduxit ad castellum eius Bellacum in Marcha Pictauis & Lemouicæ, quod diu obsidentes cum maximo exercitu, frustrati recesserunt omnes. Quo tempore VVido Vicecomes Lemouicæ, dum obsessum esset castrum eius Procia in pago Bituricæ à quinque Comitibus cum innumerabili exercitu, bello eos appetit, & victor existens obsidionem disrupit. Comites fuerunt VVillelmus Dux, Arnaldus, Elias, Aldebertus, Boso. His temporibus signa in astris, siccitates noxiæ, nimiæ pluuiæ, nimiæ pestes, & grauissimæ fames, defectiones multæ Solis & Lunæ apparuerunt, & Vincenna fluuius per tres noctes aruit Lemouicæ per duo milliaria. Tunc Iudæi Occidentales epistolas miserunt in Orientem accusantes Christianos, mandantes exercitus Occidentalium super Sarracenos Orientales commotos esse. Tunc Nabuchodonosor Babyloniæ, id est, Admiralus, concitatus in ira à Sarracenis & Iudæis, magnam afflictionem super Christianos exercuit, & Ecclesias Christi subuertit, ac peccatis nostris promerentibus, gloriosum sepulchrum Domini cum Basilica ipsius confregit, & cunctas Ecclesias præter Bethleemiticam, vbi Christus natus est: quam Sarraceni conati destruere, subitò omnis multitudo ab Angelo percussi, corruerunt mortui. Et fames omnem terram Sarracenorum ita subruit; & omnes peremit morte, vt vix centum viderentur euadere viui ex ipsis. Tunc Arabes super terram eorum irruunt, & qui remanserant à fame, gladiis trucidant: & Admiralum visceribus extractis, in mare demerserunt cum plumbo. Tunc inceptum est reædificari sepulchrum Domini. His diebus in Parasceue post Crucem adoratam vsque Sabbato sancto circa vesperam concussa est Roma à vi ventorum, & penè omnes Romani mortui sunt, tam Christiani quàm Iudæi: & quidam Iudæus Christianis intimauit, quia in Parasceue Synagoga Iudæorum imaginem Christi deluserunt, sicut fecerant Dominum parentes eorum. Quod Benedictus Papa sollicitè inquirens, & probans, mox Iudæos, qui hoc egerant, iussit decollare. quibus decollatis, cessauerunt venti. Eo tempore decem ex Canonicis sanctæ Crucis Aurelianis probati sunt esse Manichæi. Quos Rex Robertus, cùm nollent ad Catholicam conuerti fidem, igne cremare iussit. Simili modo apud Tholosam inuenti sunt Manichæi, & ipsi igne cremati sunt: & per diuersas Occidentis partes Manichæi exorti, per latibula sese occultare cœperunt, decipientes quoscunque poterant. His temporibus cometes velut ensis latus & longior contra Septentrionem apparuit: & per Gallias è vestigio ciuitates, castella, & Monasteria igne cremata sunt plurima. Inter quæ Carrofum flamma casu combustum est cum Basilica. Tunc Comes Fulco supradictus dolo accersitum secum adduxit Sanctonas Arbertum nobilissimum Comitem Cenomannis, & prima Quadragesimæ Dominica post Cœnam nocte intempesta eum traditione cepit, & in vinculis secum duxit, tenuítque in carcere biennio. Vnde eripere eum Dominus dignatus est. Sequenti anno propter ipsum scelus combusta est ipsa ciuitas cum Sede Episcopali, & dein mansit deserta Basilica. His temporibus Guillelmus Vicecomes Martiliacensis, & frater eius Odolricus, in traditione ceperunt fratrem eorum Alduinum de Rofiaco castro, & oculis & lingua eum damnauerunt propter contentionem de castro Rofiaco. & hoc scelus perpetrauerunt post dies Paschæ. Post tres verò hebdomadas reuersus VVillelmus Comes Egolismensis à Roma, obsedit castrum Martiliacum vna cum Alduino filio suo, accersito secum in auxilium VVillelmo Duce: & capto castro vitam & membra eis concessit, sed omni honore eos priuauit, & castrum ipsum destruxit, & demum reædificauit, & Alduino oculis multato Rofiacum castrum concessit. Eo tempore ipse VVillelmus per Baioariam sepulchrum Domini adiit. Vnde reuersus ipso anno correptus languore, laudabili memoria in pace quieuit. Sepultus in Dominica Palmis in Basilica beati Eparchij, vbi quatuor patres eius tumulati sunt, videlicet Arnaldus, VVillelmus, Alduinus, & VVlgrinus. Et mox post eum Principatum Egolismæ obtinuit filius eius litteris & armis edoctus, nobilissimus & gloriosissimus domnus Alduinus, anno M. XXVIII. ab Incarnatione Domini, cui est gloria in secula seculorum. 1028.

ROBERTVS. *Quæ sequuntur ex alia sunt scheda præcedenti inserta, sed alio charactere scripta: nec quò referri debeant sciri potuit.* A

ET Aquitaniam, plurima iuxta maritimam oram dona in redditibus terrarum ad copiam victus & vestitus seruorum Dei delegauit. Fulberto quoque sapientia valde ornato Episcopo Carnotensi pro reuerentia philosophiæ eius à Francia ad se euocato, Thesaurariam sancti Hilarij gratis tribuit, & summo honore eum excoluit. Regulares Abbates & Monachos maximo affectu amoris amplectebatur, & consilio eorum vtilitatem regni administrare curabat. Vnde & domnum Odilonem Abbatem Cluniacensis Cœnobij copiosis muneribus sibi attraxit, contemplatus in eo verum Dei habitaculum, in quo Spiritus sanctus requiesceret, & Cœnobia nonnulla suæ ditionis eius magisterio commendauit. Fecit idem Dux VVillelmus à nouo Cœnobium ingens Malliacense in territorio Pictauensi, itémque aliud Cœnobium Borgoliense in cespite Andegauensi, in fundo proprio, vna cum matre sua nomine Adala Christianissima, quæ extitit soror Richardi Comitis Rotomagensis. In quibus Cœnobiis Monachos regulares adgregauit plures numero, qui die & nocte Domino laudes persoluerent omnipotenti, eísque constituit Abbatem feruentissimum in sancto proposito & regularis disciplinæ firmissimam columnam, nomine Teelinum. Multoties denique per Aquitaniam nonnulli primores recusantes imperium eius, omnes edomiti sunt, castellis eorum fortiter expugnando captis. B Vnde cùm obsideret castrum Roccameltim, vicinum Sancto Carrofo, Comes Boso cum multitudine pugnatorum fortissimorum & audacium contra eum aciem direxit. Vbi commisso fortiter prœlio, Dux VVillelmus victor extitit, Deo ei tribuente palmam victoriæ. Ibi captus est Comes Boso, & directus Pictauis vrbi sub custodia. Iterum Dux repetita obsidione castrum in deditione supradictum accepit, & victor reuersus inimicum suum occidere noluit; sed vsus pietate, illæsum eum cum Sacramentis absoluit. Et hac pietate semper vsus est, vt quos victor viuos capere potuit, non eos interimere permisit, sed ereptos à morte & à multatione membrorum incolumes abire præcepit. Eo tempore infinita multitudo Normannorum ex Danamarcha & Iresca regione, cum classe innumera mare transeuntes, armis confidentes, multitudine feroci hostium appulerunt portum Aquitanicum iuxta Pictauorum terminos. Et sicut antiqui parentes eorum pagani Aquitanica rura depopulati sunt, ita & isti mixtim Christiani, mixtim Pagani nostros vicos, castella, & ciuitates conati sunt flammis comburere, & populum Christianum ferro diuerberare & captiuare, & Ecclesias Dei & Monasteria desertare. Tunc absque mora Dux VVillelmus præsumens de Christi victoria, interritus pro nihilo eorum magnam virtutem deputauit. Mandauítque per Monasteria Aquitaniæ à cunctis cum ieiuniis & letaniis Domini misericordiam pulsare, quatinus virtutem hostium contereret, & suum populum victorem & superiorem præstaret. C Quod & factum est. Congregatóque plurimo & fortissimo Aquitaniæ exercitu electorum pugnatorum, iuxta eos castra disposuit circa oram maris, imminente iam nocte. Nortmanni verò videntes præparatum Aquitanorum exercitum contra se ad bellum, terrore diuino consternati sunt valde timentes. Nec ipsa nocte fugere valentes, cùm propter littus maris residerent, & æstus maris tunc mitior factus esset, & classis ad terram nudam iaceret, per totam noctem circa se foueas præparauerunt virgis & cespitibus contextas desuper, vt ignorantes bellatores delaberentur, dum currentes equi præcipites ferrentur. Itaque primo mane crastino nescientes laqueos fouearum exercitus Ducis, ipso Duce in prima frontis acie præcurrente velocissimo equo, dum calore pectoris super Nortmannos frena equorum laxarent, mox per foueas equi cum sessoribus suis delapsi sunt. Et quia graues eos faciebat pondus armorum, plurimi à Nortmannis capti sunt. Sed diuina pietas Ducem mirabiliter eripuit. Nam & ipse casum passus, dum à Nortmannis penè iam caperetur, licèt galea capiti, & thorax humeris magnum grauamen esset, tamen fortissimus viribus saltu excusso à fouea prosiliit longiùs, & suis sese reddidit. Timore verò eorum, qui primi ceciderant, & capti iam tenebantur, (erant enim plures triginta nobiliores) ne forte ipsi à Nortmannis necarentur, dimissum est mox bellum. Sequenti verò media nocte, æstu maris inuitante, con-

A cito cursu Nortmanni cum captis nobilibus viris nauibus insiliunt, & auxilio maris fuga liberati sunt, nec amplius apposuerunt venire in nostros fines. Dux autem suos, qui capti erant, missis postea nunciis ad Nortmannos, infinito pondere auri & argenti dato, omnes redemit & recepit incolumes. Fuit autem à pueritia doctus literis, & valde habebat scientiam scripturarum. Librorum etiam copiam in Palatio suo retinebat; & si fortè à frequentia causarum & tumultu vacaret, per semetipsum lectionibus intentus erat. Longioribus etiam hyemis noctibus crebro sese lectionibus occupabat, donec vinceretur à somno. Imitator erat in hac, sicut in multis aliis causis, Caroli Magni Imperatoris, & filij eius Ludouici Imperatoris, qui per semetipsos lectionibus pascebantur. Octauianus quoque Augustus, licèt Paganus, non solùm frequenter legebat libros aptos, insuper propriis digitis scribebat gesta & prœlia sua, & aliorum. Theodosius etiam Pius Imperator Christianissimus non solùm legendo, sed etiam scribendo exercebat sese.

His temporibus contigit Lemouicæ internecio virorum & mulierum nocturna. Medio enim Quadragesimæ tempore, dum reserantur nocturnis laudibus valuæ Basilicæ Saluatoris, concursus turbæ fluminis more in Ecclesiam influens, casu inuoluta est, vt vnus alterum superconculcaret. Et sic plus quàm quinquaginta viri & mulieres ab alterutro inter multam turbam conculcati, expirauerunt confestim. Euestigio exorti sunt per Aquitaniam Manichæi seducentes promiscuum populum à veritate ad errorem. Suadebant negare baptismum, signum sanctæ Crucis, B Ecclesiam, & ipsum Redemptorem seculi, honorem Sanctorum Dei, coniugia legitima, esum carnium. vnde & multos simplices auerterunt à fide.

Temporibus ipsis, dum reuersus esset à Roma post Paschales dies gloriosus supradictus Dux, inuentum est caput sancti Ioannis in ipsius Basilica in tugurio saxeo, Cœnobio Angeriacensi. Quod sanctum caput dicunt esse proprium caput sancti Ioannis Baptistę. Tunc VVillelmus Dux repletus magno gaudio, sanctum caput populorum visibus ostendendum decreuit. Et non solùm omnis Aquitania, verùm etiam Francia, & Burgundia, Hispania, & Britannia, atque Longobardia, & cetera gentium diuersitas certatim velut amnis deuotè ibi occurrit, audita fama tam præclara nostris diebus. Rex quoque Rotbertus honorificè aduenit, & sicut decebat regiam dignitatem, obtulit in eodem loco concham ex auro purissimo pensantem libras triginta: pretiosas quoque vestes ad Ecclesiasticum ornamentum, & magno honore à VVillelmo Duce exceptus est, cum omnibus qui eum comitabantur. Et his expletis, reuersus est Aurelianis. Quod etiam maius videtur, omnes Congregationes seruorum Dei ex Aquitania, cum Sanctorum corporibus, & reliquiis, & apparatu Ecclesiastico, psallentes processerunt ad memoriam sancti Præcursoris Christi. Interque concursus Lemouicinorum vnà cum Monachis & Clericis, & Primoribus, & Episcopo Geraldo, & Ioffredo Abbate præcelso, cum inenarrabili gloria memoriam Aquitaniæ Patroni præcipui Martialis recto cursu per C Sanctum Carrofum prætereuntes, ad memoriam Baptistæ Domini detulerunt. Et magnis lætantes miraculis, quæ Apostolus Galliæ gloriosissimus Martialis patrauerat, per viarum interstitia sub oculis omnium tripudiantes, reuersi sunt. Dux verò VVillelmus semper cogitans de Dei honore, ad ipsius laudem & gloriam domnum Odilonem Cluniacensem Abbatem accersiuit, & in eodem supradicto Cœnobio Angeriacensi disciplinam Monachorum sub iugo regulari in melius restaurauit. Nec præterire debeo, quantum Dei honorem idem Dux præ omnibus dilexit, nihilque aliquando furibundus egit. Nam absente Abbate reuerentissimo Aimirico, cùm familia sancti Ioannis fortuitu in seditionem versa esset contra familiam VVillelmi Ducis, ex ea nonnullos familiares eius vsque penè ad mortem vulneratos ferro reddidit: & ira hostis vrgente, aulam Ducis, quæ eidem Cœnobio contigua est, penè totam diruit. Et cùm multi nobilium eius, maximéque Comes Fulco, qui tunc præsens Pictauis cum Duce erat, suaderent eum grauiter vindicare iniuriam suam de familia sancti Ioannis, & vt omnes à loco extruderet Monachos, & ibi collocaret Canonicos: idem serenissimus Princeps nequaquam acquieuit malo eorum consilio, licèt furore commotus magno. Sed omnia pacificè & cum ratione, sicut eum decebat, finiuit & disposuit, & causa pacificè & laudabiliter est ab eo terminata. Et sicut solebat defensor & pastor Monachorum esse, potiùs fuit defensor quàm destructor, & potiùs pastor quàm dissipator. * *

ROBERTVS.

STEMMA COMITVM ENGOLISMENSIVM & Petragoricensium, A

Ex scheda veteri.

VVlgrinus Engolismensis, Petragoricensis, Aginni Comes, in vxorem duxit VVillelmi Tolosani sororem.

Alduinus Engolismen. Comes 30. an. post patrem vixit, ciuitatis muros restituit contra Norman. excursiones.

VVillelmus sector ferri dictus, quod Normannum loricatum gladio à pectore ad vĕtrem secuisset. Lotharij Regis tempore moritur, Comes Engolis.

Arnaldus VVillelmum Tallerandum Comitatu Engolismensi eiecit. moritur Monachus Roberti Regis tempore.

VVillelmus moritur an. 1024. Comes Engolismens.

Alduinus Comes Engolismensis literis & armis doctus.

VVillelmus Comes Petragoricensis & Aginni.

Benar Conte de Perigeux. — *Sancie femen Ademari filij Emenonis Comitis de Poictiers.*

Arnaldus Borracio Comes Engolismens. post VVillelmum sectorem ferri.

VVillelmus Tallerandus Engolism. Comes ab Arnaldo filio VVillelmi sectoris ferri Comitatu Engolis. eiectus.

Emma Bosoni vetulo Comiti Marchiæ nupsit. B

Aldebertus Comes Petragoricensis.

HISTORIÆ

A

HISTORIÆ FRANCICÆ FRAGMENTVM,

A ROBERTO AD MORTEM PHILIPPI I. REGIS.

Ex veteri Exemplari Floriacensi, ex quo sunt & alia Tom. II. à pag. 630. vsque ad 633.

HVGO Rex anno Incarnationis Dominicæ DCCCCXCVII. obiens 997. reliquit ROBERTO filio Monarchiam sui Principatus. Hic Robertus Guillelmum cognomento Captiuum, Comitem Transsagonnanum, qui totam penè ausu temerario peruaserat Burgundiam, armis perdomuit, eúmq; ab omni ipsa expulit Prouincia, & suo contentum esse coëgit Comitatu. Ipsique Burgundiæ Ducem filium suum esse constituit AINRICVM. Idem verò Rex in vxorem sibi assumpsit matrem Odonis Comitis, Bertam nomine, qui eodem tempore puerulus erat. Illa autem commater eiusdem fuerat Regis. Idem namque Rex filium ipsius de sacro susceperat lauacro. Quod agnoscēs Papa Gregorius totam Franciam anathemate percussit. Porrò Rex amore eiusdem mulieris plus iusto detentus, nequaquam eam dimittere voluit, donec Omnipotens per se corrigere eundem Regem studuit. Dum enim de eodem Rege eadem mulier concepisset, credens se parituram filium, peperit monstrū. Quæ res Regem perterruit, & librum repudij eidem mulieri dare compulit. Quo facto, absolui cum toto suo meruit Regno. Qui quàm Deo deuotus fuerit, quàm magnificus erga seruos eius, quam assiduus circa Ecclesiam, quàm largus in eleemosynis, quanta fundatus humilitate, non est huius temporis disserere. Hic multas fundauit Ecclesias, venustauit auro, argento, & variis ornamentis multorum memorias Sanctorum. Quamobrem attribuit ei Omnipotens cōtinuam pacem, ita vt nemo esset, qui eum inquietare auderet. Cuius erga Deum deuotionis affectum, & insignium opera virtutum, si quis pleniùs cognoscere voluerit, legat Gesta ipsius ab Helgaldo Floriacensi composita Monacho. Hic in suum asciuit coniugium filiam Guillelmi Tholosani Comitis, nomine Constantiam, cognomento Candidam, strenuam sanè puellam, & suo nomine dignam. De qua suscepit inclitos filios, HVGONEM, AINRICVM, ROTBERTVM, ODONEM. De quibus Hugonem consortem Regni effecit, sublimans eum regio solio apud Compendium. Qui post octo suæ sublimationis annos, superstite patre vita discessit. Quod cernens pater, in eius locum Ainricum ad regimen totius Regni sibi associauit, prouehens Remis ciuitate. Quam rem ægrè tulit Regina, volens Rotbertum constituere Regem. Regnante eodem anno Incarnationis Dominicæ M. III. & qualitas hyemis longior solito, 1003. pluuiarúmque inundatio extitit grauior, atque diuersis in regionibus flumina suos vltra modum præterierunt terminos. Præ ceteris verò Liger fluuius in tantum suas præteriit metas, vt cuncta circa se posita periculo mortis tremefaceret. Quo anno propter Aurelianensem vrbem in loco qui Porcaria dicitur, multis est visa ciuitas phantasmate constructa, ab hora diei tertia vsque in horam nonam, pratis, aquis, molendinis vallata, militibus aliísque necessariis rebus referta. Infantem quoque natum fuisse diuulgatum est, omnium animalium pedes habentem, solo capite, vna manu, vno pede hominem simulantem. Quem parentes rubore confusi bis térque terra occulentes, terra eum reiiciente, in fluuium demersere. Cuius casum tantus fragor vocum secutus est, vt tota regio vlulasse crederetur. Eodem etiam anno Girbertus Papa obiit. Quibus temporibus exorta est Aurelianis nefanda hæresis. Huius erant principes Stephanus cum Lisoio, qui & alios sibi suæ perditionis asciuerāt so-

Editio P. Pithœi collata est cum MS. Codice, qui extat in Bibl. Thuana.

B ... C

ROBERTVS. cios, quorum alij erant Presbyteri, alij Leuitæ, alij aliorum ordinũ gradu sublimati. A
Ij dicebant, non posse aliquem in baptismate Spiritum sanctum suscipere, & post criminale peccatum veniam non promereri. Impositionem manuum nihil posse conferre. Nuptias spernebant. Episcopum affirmabant non posse ordinare, & sanctum dare Spiritum. De his & aliis nefandis conuicti erroribus, igni sunt traditi. Circa id temporis in regione Aquitaniæ secus maritima, tale prodigium accidit. Ante solemnitatem sancti Ioannis Baptistæ tribus diebus de cœlo pluit sanguis, qui cadens super carnem hominis, super vestimentum, aut super lapidem, non poterat lauari; si verò super lignum caderet, lauabatur. Factum est autem vt Guillelmus Dux Aquitaniæ & Gaufredus Comes Andegauensium graui perduellione se suósque per annum armis pessundarent: donec Guillelmus sui captura finem rixæ imponeret, multis mortalibus antè interfectis. Ricardus quidam Normannus eo tempore in Apuliam profectus, videns eandem Prouinciam ab inertibus habitari incolis, mandauit suæ gentis hominibus, vt se sequerentur. Qui in multitudine eum minimè sequi præsumentes, deni & viceni de Normannia egressi, tandem suorum validam manum ad se contraxerunt. Inter quos nepos ipsius Ricardi Rotbertus nomine profectus est. Hi sociatis viribus incolas illius regionis sibi subiugauerunt. Rotbertus autem inclitus Dux suorum postea factus est, qui Siciliam & Calabriam suo postea subdidit dominio. Hic obiens reliquit duos filios, Buismundum & Rotgerium. Quorum Rotgerius patri successit. B

IGITVR Rotbertus post obitum patris XXXIII. annis regnauit. Obiit autem
1032. Miliduno anno Incarnationis Dominicæ M. XXXII. & sepelitur Parisius in Monasterio sancti Dionysij iuxta patrem suum. Quo obeunte, obtinuit Monarchiam
HENRICVS I. totius Franciæ iam dictus AINRICVS, qui Ducatum Burgundiæ fratri suo dedit ROTBERTO. ODO verò frater eorum priuatus permansit. Regina autem dolens suum non esse adimpletum votum, post viri sui obitum maximam Regni partem in sua ditione conabatur retinere. Quare tam Odonem Carnotensium Comitem, quàm plurimos Galliæ Proceres odio in filium armauit. Porrò Rex Ainricus cùm esset in rebus militaribus exercitatus, manu promptus, consilio prouisus, inconstantem Constantiam sua superauit constantia. Siquidem quas sibi subduxerat vrbes & oppida armis obtinuit, eámque ad deditionem impulit. Odonem etiam, bis fuso ipsius exercitu, tertiò demum repentino superuentu, seminudum fugæ latebras quærere compulit: plurimis de eius exercitu interemptis, captísque multis. Ad extremum verò dextras petere coëgit. Ceteros deinde, qui contra eum arma mouerant, aut patria expulit, aut quo voluit modo subiugauit.

PRÆTEREA anno quo defunctus est Rex Rotbertus hora noctis tertia eclypsis Lunæ apparuit, cometes etiam VII. Idus Martij, hora decima noctis, ad longitudinem hastæ, ardens vsque ad auroram per trium dierum spacium visa est. Subsecuta est innumerabilis multitudo locustarum, omnia virentia depascens. Sequenti etiam anno mense Iulio tantus grandinum imber cecidit, vt sata omnia, vineas, arbores, & omnes hominum labores attereret. Post grandinem autem tanta cecidit tempestas, vt totam spem eorum quæ relicta erant deleret. Extemplo per continuum triennium irremediabilis fames subsecuta est, ita vt vix humanis abstineretur carnibus, & vt mures, canes, & cetera immunda pro deliciis haberentur. Hæc lues maximam humani generis deleuit partem. C

1037. ANNO Dominicæ Incarnationis M. XXXVII. hora diei prima post octauas Paschæ amisit Sol radios suos, & apparuit in ea specie qua solet Luna secunda apparere, & circa horam tertiam, speciem Lunæ quintæ habuit, & post pauculum octauæ. Eodem anno Liger fluuius sua littora bis transgressus, haud modica suis vicinis intulit detrimenta. Quo anno Comes, cuius supra meminimus, Odo contra Regis AINRICI voluntatem, cum maximis bellorum copiis contra Alamannos & Lotharingos properauit ad bellum. Conserto igitur prœlio cum eorum Duce Gothelone, cum multis suorum millibus corruit. Porrò Constantia Regina post tertium obitus viri sui annum, diem clausit vltimum, sepultáque est iuxta eum. Perempto Odone, Tetbaldus & Stephanus filij ipsius more suorum patrum, qui semper infidi Regibus extiterunt, contra Regem Ainricum rebellauerunt, ODONEM fratrem illius falsa spe Regni illicientes. Qui pollicitationibus eorum credulus, fratri manifestus factus est inimicus. Exin cædes, rapinæ, incendia, depopulatio-

A nésque penè vniuersam demolita sunt Franciam. Rex verò Dei adiutus auxilio, contra fratrem arma corripiens, eum in quoddam municipium fugere compulit, quem aliquantis suis cepit cum complicibus, Aurelianisque in custodia deposuit. Cum Stephano etiam congressus vicit eum, fugauit, multis de ipsius exercitu captis, in quibus retentus est Comes Rodulfus, in quo tota vis factionis sita erat. In Tetbaldum quoque Gaufredum Andegauensium Comitem animans, effecit eum sibi acerrimum inimicum. Hic vrbem Turonicam, quæ illius erat ditionis, exercitu circumdat, aggeribus extructis, machinisque, & omnibus, quæ ad obsidionem pertinent, paratis. Quo cognito, Tetbaldus, vndecunque collectis auxiliariis, cum fratris & suorum militum cohortibus, tendit Turonis. Gaufredus autem comperiens eum cum valida manu aduentare, suis & ipse in vnum contractis, obuiare prædictis properat hostibus. Commisso demum certamine, Tetbaldus & sui terga vertentes fugam ineunt. Ille acsi inermes inuadit, ipsum eorum Principem cum multitudine maxima capit. Deinde reuersus ad obsidionem prædictæ vrbis, cepit eam, & suo mancipauit iuri. quam vsque hodie Comites possident Andegauenses. HENRICVS I.

POST hæc Stephanus frater Tetbaldi moriens reliquit filium Odonem nomine. Quem Tetbaldus hæreditate priuauit patris. Ille autem ad Comitem confugit Normannorum, qui ei vxorem & aliquas dedit possessiones. Vgo Bardulfus circa idem tempus contra eundem Regem Peteueris castrum munierat. Quem Rex biennali obsidione cingens, inclusis inediâ consumptis, ad deditionem compulit, castrúmque recepit. Ipsum verò omni honore expoliatum à tota perturbauit Francia.
B Eodem Rege regnante Leo Papa in Franciam venit, rogatu Hermeri Cœnobij sancti Remigij Abbatis. Qui Remis pertingens, Monasterium eiusdem sancti Remigij ab eodem Abbate magnis sumptibus constructum, cum maxima consecrauit gloria. Vbi etiam multorum adunauit Concilium Episcoporum & Abbatum, in quo simoniacam hæresim, quæ ferè totam resperserat Galliam, anathematis sigillauit gladio, multos humilians quos ea pestis extulerat, & sanctorum Patrum statuta, quæ propemodum apud Gallos abolita fuerant, reformans.

ANNO M. XLIV. incarnati Verbi, VI. Idus mensis Decembris, octaua hora noctis, feria V. luna XIV. eclypsis ipsius Lunæ inter Hiadas & Pleiadas contigit. Eodem quoque anno & mense, & feria eadem, hora diei secunda, X. Kal. eiusdem mensis, Solis eclypsis euenit. Eodem anno, in pago Aureliano inuenti sunt duo panes sanguine madentes, vnus subcinericius, & alter in clibano coctus. Quo anno MAHILDIS Regina obiit. Enimuerò tribus post hæc exhaustis annis, idem Rex mouit exercitum in Normannos, qui obeunte Ricardo suo Principe, filium ipsius Guillelmum postea Regem Anglorum, Normanniâ pepulerant, nolentes eum ipsorum habere primatum, eo quòd non esset natus de legali connubio. Hic ad Regem suprà memoratum confugit auxilium petens, à quo benignè susceptus est. Rex ergo fines Normannorum cum tribus tantum armatorum millibus ingressus, hostes 1044.
C paratos inuenit. Erant enim fere triginta millia hominum instructa ad bellum. Commisso igitur prœlio, regius exercitus tanta animositate in hostes irruit, vt maximam partem eorum sterneret, & ceteros in fugam verteret. Exterriti verò qui de prœlio superfuerant Normanni, Regi eidem colla subdiderunt, & iam dictum Guillelmum vt suum Dominum receperunt. Rex autem cum integro suorum numero reuersus est in Franciam. Qui post Mahildis Reginæ humationem, accepit aliam coniugem, videlicet filiam Iurisclolt Regis Russorum, nomine ANNAM; quæ ei genuit tres filios, PHILIPPVM, HVGONEM, ROTBERTVM. Quorum Rotbertus puer obiit. Hugo postea donatus est Comitatu Virmandensium à fratre suo PHILIPPO iam Rege. Ea tempestate Berengarius Andegauensis Ecclesiæ Archidiaconus, cuius tunc nomen inter sectatores diuinæ Philosophiæ celeberrimum habebatur, in hæresim de corpore & sanguine Domini incidit, dicens esse tantùm Sacramentum quod consecratur super altare, non rem Sacramenti. Qua de causa à Papa Nicolao euocatus, Romam petiit; vbi in præsentia eiusdem Papæ & multorum Episcoporum examinatus, suum confitens anathematizauit errorem, Ioannem Scotum igni comburens, cuius lectione ad hanc nefariam deuolutus fuerat sectam. Professus est deinde esse in veritate corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, quod consecratur super altare, non tantummodo Sacramentum; & suam ipse professionem in eodem Concilio suo recitauit ore.

AINRICVS ergo per triginta septem annos post obitum patris Regno Francorum strenuè gubernato Vitriaci defungitur, anno incarnati Verbi M. LIX. relinquens Regnum totius Franciæ PHILIPPO suo filio, quem ante obitum suum Remis ciuitate in Regem vngi cum magna fecerat ambitione. In cuius obsequio Geruasius eiusdem Metropolis Præsul expendit non modicum apparatum. Qui Præsul quantæ fuerit strenuitatis, difficile est prosequi. Rege defuncto, Regina Anna Rodulfum Comitem in coniugio accepit. Quo mortuo natiuum repetiit solum. PHILIPPVS igitur, quoniam puerulus erat, tutorem & nutritorem à patre accepit Balduinum Flandrensium Comitem, probum sanè virum, & iusti tenacem. Qui vsque ad intelligibilem ætatem eum benignè fouit, Regnum gnauiter administrauit, rebelles & inquietos virga directionis correxit. Adolescenti verò demum ex integro Regnum restituit. Ipse autem non post multum tempus ex hac vita decessit, relinquens filium sibi æquiuocum Balduinum, qui etiam paucis superuixit annis. Is quoque reliquit heredem nomine Arnulfum. Cui inimicans Rotbertus patruus suus, exhæredare nisus est: quod & fecit. Arnulfus autem Regem petens Philippum, auxiliari sibi ab eo exposcebat. Porrò Rex congregatis multis armatorum millibus, Flandriam petit, cum Rotberto congressurus. Rotbertus diffidens viribus, primò cum Rege congredi timuit. Postremò assumpta audacia, regium fudit exercitum, ipsúmque voti incompotem regredi in Franciam compulit. In qua pugna Arnulfus nepos Rotberti, qui Regem in auxilium sui inuitauerat, cum pluribus aliis nobilibus occubuit. Rotbertus autē fratris sui Balduini obtinuit hereditatem.

1059. PHILIPPVS I.

HIS temporibus Dux Aquitaniæ Guillelmus, & quidam alij Optimates Galliarum, quisque de suo exciti loco, copiosum in Hispaniam conduxerunt exercitum. Cuius ditissimam vrbem Barbastam, & quamplura capientes castella, maximámque eiusdem Prouinciæ partem ferro & igni depopulantes, demum ad sua reuersi sunt, multámque & variam supellectilem secum afferunt, multáque mancipia adducunt. Eodem tempore cometes apparuit fere per trium spacia mensium, ad Austrum pluros emittens radios. Ea tempestate Comes Normannorum Guillelmus, contracto à Normannia, Francia, & Aquitania, non modico exercitu, 1066. tructáque multa nauium classe, in Angliam transfretauit. Siquidem Rex eiusdem insulæ Eduardus nomine, quoniam proximus fuerat sanguine, sibi Regnum reliquerat Anglorum. Eiraudus autem vnus Optimatum gentis illius, diadema Regni sibi imposuerat. Quem præfatus Guillelmus cum maximo belli apparatu transito mari aggrediens, primo certamine vicit, peremit, omnésque copias ipsius fudit. Deinde totam illam multis prœliis adeptus est insulam: cuius demum Rex effectus, barbaros illius mitigauit mores, cultúmque Christianæ Religionis, qui in ea modicus erat, ampliauit. Cuius postremò potentia penè toti innotuit Orbi. Rotberto Duce Burgundionum obeunte, quem supra retulimus, Ainrici Regis fuisse fratrem, filio quoque ipsius Ainrico ante obitum patris mortuo, filius ipsius Ainrici Hugo Ducatum Burgundiæ suscepit. Quo facto Monacho, post aliquot annos Principatum ipsius frater eius Odo obtinuit.

SECVNDAM expeditionem in Hispanos Dux Burgundionum Hugo, plurésque alij Principum Galliæ parauerunt. Quibus Rex Aragonensis Sancio, cuius patrem Milonem scilicet Regem ipsi Sarraceni iamdudum excoriauerant, obuiam venit, eísque Ducatum contra eosdem præbuit Sarracenos. Quo Duce Hispaniam ingressis, captáque vna nobilium eiusdem Hispaniæ vrbium, & deuastata ex parte ipsa regione, plurima onusti præda domum remeant, quamplurimis captiuis adductis. Tetbaldo Carnotensium Comite vita obeunte, Stephanus patris suscepit dominatum, fratri suo Hugoni quandam partem adtribuens paternatum possessionum. Qui Stephanus contra Regem rebellans Philippum, à militibus Regis captus est. Exin sacramenta facere, & obsides dare coactus, ne aliquando eius efficeretur hostis, veniam est consecutus. Rotberto etiam Flandrensium Comite superos relinquente, filius eiusdem nominis Rotbertus hereditatem adeptus est patris.

TERTIAM deinde expeditionem in Hispanos Galli faciunt. Quippe vnus ex Sarracenorum Regibus nomine Iuffetus cum multis tam Maurorum quàm Sarracenorum legionibus Hispaniam occupauerat citeriorem, mari transito. Quod audiens Andefonsus Rex Galliciæ & Asturciæ, congregatis vndecunque bellorum

PHILIPPVS I.

A copiis ei obuiare properauit. Tandem in locum vnum vtriusque concurrentibus turmis, signo dato prœlium commissum est. Porrò Andefonsus Sarracenos sustinere non valens, terga vertit, multis suorum oppressis. Quo infortunio exterritus, mittit per Gallias vt ei subueniatur. Alioquin se fœdus cum Sarracenis inire, & aditum præbere quo in Gallias transirent, minatur. Hoc accepto nuncio, Gallorum Proceres certatim milites congregant. Denique tam vrbana quàm rustica plebs se offert. Milites verò gregatim conuenientes, ad bellum se præparant. Statuto tempore quique de suis moti Prouinciis in auxilium Andefonsi festinant. Verùm Agareni Francorum aduentu audito, cum suo Rege terga præbent, nequaquam eos expectare audentes. Quorum fugam Rex Andefonsus, cùm iam prope fines Hispanorum Franci essent, eis notam fecit, gratias agens quòd sibi auxiliaturi venissent, mandánsque vt redirent ad propria. Franci eius accepto nuncio, tristitiam habuerunt maximam, eo quòd hostis iam dictus fugâ lapsus esset, & quòd tantum iter nequicquam expendissent. Ingressi tamen Hispaniam crebras agentes deprædationes, & plura deuastantes loca, demum reuersi sunt ad sua. Rex autem Andefonsus, quàm strenuus in armis fuerit, quotiens Sarracenos prœliando fuderit, quot expeditiones in eos egerit, non ibi describere decreuimus. Qui etiam Toletum maximam vrbem eorum suo subiugauit imperio, magnam suæ habitationis partem eis auferens. Hic filiam Rotberti Ducis Burgundionum duxit in vxorem, nomine Constantiam, de qua suscepit filiam, quam in matrimonium B dedit Raimundo Comiti, qui Comitatum trans Ararim tenebat. Alteram filiam, sed non ex coniugali thoro natam, Ainrico vni filiorum filij eiusdem Ducis Rotberti dedit. Hósque ambos in ipsis finibus Hispaniæ contra Agarenorum collocauit imperium.

DEFVNCTO Alexandro Papa, loco eius successit Hildebrandus, qui & Gregorius. Hic magna Synodo Romæ congregata, Ainricum Imperatorem de quibusdam criminalibus ad se delatis accusabat. Imperator audiens se criminari, legitimam purgationem offert. Papa autem purgationem eius negat se recepturum, sed eum, cùm imperio dignus non sit, anathemate feriendum, nisi coronam Imperij deponeret. Quo nolente Imperium deponere, contra voluntatem totius penè Concilij eum excommunicauit. Quæ res totum Ecclesiæ statum turbauit. Exigebat quoque idem Papa ab eo dimitti dominationem omnium sui Imperij Ecclesiarum, ne cui baculum pastoralem donaret, iuxta quod in antiquorum statutis continetur Patrum. Quod ille facere renuit. Hæc fuit iustior causa istius anathematis. Imperatore igitur Ecclesiæ communione priuato, Papa Gregorius quendam Rodulfum, genere Saxonem, pro eo regnare constituit. Hic à Ducibus eiusdem Imperatoris, qui ad bellum eum lacessierant, interfectus est.

POST hæc Imperator Legatos Papæ dirigit, iterum atque iterum satisfactionem super suis accusationibus offert. Papa verò in sua perseuerante sententia, Ro-C mam cum magna armatorum manu tendit, eámque per aliquod tempus obsidet. Qua tandem recepta, Guitbertum Rauennatem Episcopum pro Gregorio Papam constituit, qui mutato nomine dictus est Clemens. Gregorius verò in Apuliam aufugit, in qua, quandiu superuixit, commoratus est. Defunctus autem sepultus est Salernæ in Monasterio sancti Matthæi. Loco ipsius Abbas Cassinensis Desiderius ordinatus est, qui alio nomine vocatus est Victor. Quo obeunte, Odo qui & Vrbanus de genere Francorum ei succedit. Eo tempore Fulco frater Gaufredi Andegauensium Comitis eundem fratrem suum cepit, incarcerauit, & vsque ad obitum in vinculis tenuit. Ipse verò illius Comitatum arripuit, formidánsq; ne Rex pro perpetrata fraude sibi aduersaretur, Comitatum Vastinensem, quem Andegauenses Comites ante eum tenuerant, eidem Regi concessit habendum. Interea idem Rex Philippus filiam Florentij Ducis Frisiæ BERTAM nomine in coniugium duxit. Quæ filium ei genuit LVDOVICVM nomine, & filiam quam Hugoni Comiti in matrimonio copulauit. Mortuo Guillelmo glorioso Anglorum Rege, filius eius æquè Guillelmus, paternum obtinuit Regnum. Frater verò eius Rotbertus Comitatum Normannorum adeptus est. Ainricus autem frater eorum vsque ad mortem fratris Regis priuatus mansit. Hoc tempore, tam in diuina quàm in humana Philosophia floruerunt Lanfrancus Cantuariorum Episcopus, Guido Langobardus, Maingaudus Teutonicus, Bruno Remensis, qui postea vitam duxit heremiticam.

PHILIPPVS I. In Dialectica quoque hi potentes extiterunt Sophistæ; Ioannes, qui eandem artem sophisticam vocalem esse disseruit, Rotbertus Parisiacensis, Roscelinus Compendiensis, Arnulfus Laudunensis. Hi Ioannis fuerunt sectatores, qui etiam quamplures habuerunt auditores. A

1096. ANNO ab Incarnatione Domini M. XCVI. visæ sunt stellæ quasi pluere de cœlo densatim, velut pluuiarum guttæ per quædam interualla plurimarum noctium. Eodem anno Papa Vrbanus in Gallias venit, Conciliúmque maximum Episcoporum & Abbatum apud Clarummontem in mense Nouembre celebrauit. Insequenti quoque anno apud Nemausum aliud congregauit in mense Iulio Concilium. Aduentus autem ipsius & Conciliorum hæc maxima causa fuit. Turci, gens infidelis, & à Christi cognitione aliena, ad bellum verò præ omnibus Orientalibus populis viuidam gerens dextram, examen sui generis de terra sui incolatus emittens, Hierusalem & circumpositas longè occupauerat regiones: ita vt eius barbara feritas vsque ad mare, quod Brachium sancti Georgij vocatur, dominaretur. Minabatur etiam regiam ciuitatem se inuasuram, & Christianum Imperium suæ subdituram ferocitati. Hæc gens Ecclesias totius diruens Orientis, vel ad cultum suæ religionis conformans, Episcopis illudens, & omnes sacros Ordines ludibrio habens, omnem cultum diuinum illis in partibus euacuauerat. Qua sæuienti procella, viri religiosi per totum fermè Orientem turbati, nuncios ad iam nominatum Papam dirigunt: orantes lachrymosis questibus, vt eis subueniretur. Quibus acceptis nunciis, pius Papa, quia nouerat gentem Gallorum bellicosissimam, & ad talia adorienda satis promptam, in duobus supra memoratis Conciliis verbum de huiusmodi negotiis ad populum facit. Exhortatur vt fidelibus viris malignorum violentia oppressis succurrant, & ne nomen Christi Orientis in regionibus occidat, quibus valent viribus adiuuent. Iubet etiam omnibus Episcopis, vt vnusquisque in sua Diœcesi hæc prædicet, præconetur, exoret. Episcopi quæ iussa fuerant complent, exhortantur sibi commissos greges, & contestantur, ne spernant quæ præcipiuntur. Christianus autem populus iniuriis oppressorum, Papæ etiam & suorum suasionibus Pastorum permotus, præparat se ad resistendum infidelibus, & ex vniuersis Orbis partibus, in quibus fides Christi vigebat, ad peragenda sui bella Christi Tribus & Linguæ armantur. Igitur Hierosolymam tendunt, cruce Christi insignitis desuper vestibus. Sic enim præceperat domnus Apostolicus, vt quicunque ad hoc bellum faciente Christi gratia animaretur, Crucem eiusdem in vna suarum ferret vestium. Erant in eodem exercitu nobiliores isti: Episcopus Aniensis * Ademarus, Buamundus frater Rotgerij Ducis Apuliæ, Raimundus quoque Sancti Egidij Comes, Hugo Comes Virmandensis frater Philippi Regis, Stephanus Carnotensium Comes, Robertus Comes Normannorum, item Rotbertus Comes Flandrensium, Godefridus Dux Boloniæ, & frater illius Balduinus. Fuerunt & alij quamplures viri potentes & famosi, diuersarum nationum Proceres, quos hîc inserere longum videtur. Quos præcessit comitatus, seu subsecutus est Catholicæ plebis exercitus innumerabilis quasi arena maris, paratus animam ponere pro fratribus. Tandem post multos labores, post terræ & maris pericula, post multas Constantinopolitani Imperatoris insidias, post maximam alimentorum inopiam, & horrida cum Turcis commissa prœlia, aliquibus iam captis ciuitatibus, Antiochiam adueniunt, quæ caput est totius Syriæ. Eodem tempore apparuit cometes ad austrum fermè per quindecim dies, emittens radium in modum hastæ. Obsident itaque Antiochiam. Defecerat autem iam pars maxima eorum superiùs memoratis molestiis. Obsidentibus ergo illis, pluribus tam suorum quàm aduersariorum quotidianis congressibus antè interfectis, & protracta obsidione iam per octo menses, tandem Dei fauente gratia, recipiunt eandem vrbem per quendam Turcum, qui nostram suscepit postmodum fidem. sed postea apostatasse dicitur. Hic cum Duce Buamundo hanc laudabilem compegit proditionem. Qui cùm esset custos aliquarum turrium eiusdem ciuitatis, per vnius quam seruabat turris portam eundem Buamundum vniuersúmque exercitum submisit. Qui vrbe potiti, omnes quos habent obuios in ore gladij perimunt, sexum vel ætatem minimè discernentes. Quidam autem partis aduersæ ad munitissima ciuitatis ipsius confugerunt loca. Sed extructo muro, oppilata sunt loca oportuna, per quæ nostros impugnare poterant. Manserunt tamen in ipsis firmitatibus vsque ad subsecutum

[Margin notes: B (beside "Quibus acceptis nunciis"); * Aniciensis (beside "Aniensis * Ademarus"); C (beside "Quos præcessit")]

A bellum. & erant semper illis in Sathan quas valebant insidias machinantes. Ecce autem adest improuisa hostium innumerabilis multitudo, quæ totam ambiens cinxit vrbem. Defecerant autem alimenta in ipsa ciuitate. Corripit itaque extemplo obsessos fames, ita vt vnum ouum sedecim denariis venderetur: caseus vnus quatuor denariorum libris. Panis non inueniebatur. Calceamenta vetera & quæque particulæ coriorum vetustate attritæ in cibum sumebantur. Immundorum animalium carnes pro deliciis habebantur. Passi etiam duram exteriùs fuerant famem, dum ipsi eandem obsiderent vrbem. sed illa ad comparationem huius nulla fuit. Fatigati igitur per trium hebdomadarum spacium hac obsidione, cum periculo famis clamauerunt ad Dominum. Qui misertus eorum, misit, vti refertur ab eis, beatum Apostolum Andream, qui in visione nocturna manifestauit cuidam Clerico nomine Petro lanceam de qua transfixus fuerat in Cruce idem Dominus, infossam in maiori Ecclesia, quæ in honore Apostoli Petri dicata erat. Hic Clericus de contubernalibus Raimundi sancti Egidij Comitis erat. Effossa igitur humo, inuenerunt eam. Plura verò & alia prodigia ostendit Saluator per hoc totum tempus ad suorum consolationem, & ad terrorem hostium: quæ nos, quoniam aliorum scriptis tenentur, omisimus. succinctim seriem percurrentes temporum. Assumentes ergo multam fiduciam pro inuentioné lanceæ, statuerunt præcedente ea cum suis hostibus decertare, satiùs ducentes pro Christo animas in bello ponere, quàm B mori turpiter fame in ciuitate. Statuta igitur die portis apertis, lancea præeunte hostes adgrediuntur. Qui Dei perterriti virtute, nequaquam eis congredi præsumentes, terga vertunt, relinquentes sua tentoria, tam ciborum abundantiâ quàm variæ supellectilis multiplicitate referta. Quæ omnia nostri quasi spernentes, pertranseunt hostes insequentes. Facta est autem tanta cædes eorum non solùm à nostris, verùm ab incolis eiusdem regionis, per quos fuga ipsorum erat, vt vix pauci equitum è tanto superessent numero. peditum verò vix vnus superfuit. Oderant namque incolæ illarum regionum eosdem Turcos, quoniam iugo grauis seruitutis eos oppresserant. Reuersis deinde nostris à cæde, tanta copia farinæ, pecorum, & omnium rerum ad cibum habilium, reperta est in hostium tentoriis, vt omnia infortunia, quæ illis antea acciderant, obliuioni traderent. Quis enim multitudinem camelorum, equorum, pecorúmque diuersi generis, copiam vasorum auri & argenti, vestium pretiosarum & thesaurorum inibi inuentorum, dinumeret? Mos est enim Orientalium nationum, vt omnem suam gazam ad bellum secum deferant. Regrediuntur itaque onusti in ciuitatem iam suam, in hymnis & laudibus gratias Christo toto referentes corde, qui sic miseretur suis seruis. Comperto, qui in arcem ciuitatis confugerant, suorum excidio, sese dediderunt, concessa eis vita & abeundi licentia. Obiit autem in eadem vrbe venerabilis Ademarus Aniensis Episcopus, in qua cum multis Christianæ plebis lachrymis sepultus est.

VERGENTE vna dierum Sole ad occasum, dum adhuc in eadem essent vrbe, C per noctem illam vsque ad auroram texit maximus rubor velut sanguinis cœlum, ab Oriente per Septentrionem pertingens vsque in Occidentem. qui rubor in omnibus Orbis partibus visus est. Commorati ergo in Antiochia per aliquantum temporis, tradunt eam possidendam Buamundo & suis. Reliqui verò, Dux videlicet Boloniæ Godefridus, qui admirandus tam armorum virtute quàm prudentia consilij omnibus habebatur, Raimundus Comes S. Egidij, Rotbertus Comes Normannorum, Rotbertus Comes Flandrensium, Tencredus nepos Buamundi, & reliquus exercitus decernunt Hierosolymam proficisci. Porrò Balduino fratri prædicti Ducis Godefridi concesserant iam Rhoes vrbem famosissimam, & vniuersa oppida ad eam pertinentia, quæ plurima erant. Ceteri igitur Duces cum suis turmis egressi ab Antiochia, per maritima proficiscuntur. In quo itinere tres ceperunt vrbes, & multa millia profanæ gentis in eis interemerunt. Peruenientes Hierosolymam, eam obsident. Partiuntur Duces portas, turres, & mœnia extrinsecus. Eligit sibi quisque stationem, in qua cum suis resideat. Dirigunt deinde partem exercitus inuestigare syluam, vt ea reperta ligna cædant & asportent. Quam cum difficultate inueniunt, vtpote locorum ignari. Allata itaque copiosa lignorum congerie camelorum dorsis, extruunt arietes & diuersas machinas ad quatiendas & deiiciendas turres idoneas. Ædificant scalas, quibus muros ascendant, componunt diuersi generis tormenta ad iaciendos lapides. Erigunt etiam duas ligneas turres

PHILIPPVS I. multæ altitudinis. Has ſtatuunt in locis opportunis, de quibus milites pugnantes deiicerent eos, qui de muris propugnabant. Paratis itaque omnibus obſeſſos fatigant aſſiduis concertationibus; applicant muris turres, iaciunt immania diuerſis tormentis ſaxa. Illi econtra fortiter reſiſtentes, baliſtis, ſudibus, & variis miſſilibus ipſos à muris arcebant. Protelata igitur obſidione per ſex hebdomadarum interualla, obſidentibus acriter inſtantibus, obſeſſis verò viriliter repugnantibus: tandem noſtri pertæſi obſidionis, quadam die acriùs ſolito animati incluſos hoſtes adoriuntur, Chriſtum corde inuocant, Chriſtum ore clamant, Chriſtum totus perſonat aër. Ergo tormentis ſaxa iaciunt, omni genere miſſilium decertant. Porrò qui in turribus ligneis ſtabant, ſudes peracutas & lapides mittebant in eos, qui de muris pugnabant. Sagittarij quoque à ſuperiori loco, de eiſdem videlicet turribus, ſagittis eos infeſtabant. Qui ſuſtinere non valentes, murum linquunt. At iſti coniunctione clypeorum teſtudine facta, alij accedunt ad murum, admotúmque alij arietem, quem deſuper cratibus & crudis texerant pellibus, tam pro ſui quàm eiuſdem machinæ defenſione, frequenti impetu propellentes, ipſum pulſant murum. Murus deinde crebra arietatione fatiſcere cœpit. Obſidebant autem ex ea parte Rotbertus Normannus, Rotbertus Flandrus, Tancredus, & quidam alij Ducum. Præminebat ibi turris muro adhærens, quæ cacumen in altum extulerat. Hæc continuis imbribus pulſata ſaxorum, tandem ſua pandit interiora. Cuius tamen rimas & vulnera qui eam ſeruabant texerant, opponentes vimineas crates, tapetia, culcitras, mattas, & quæque ad deludendos iactus tormentorum apta. Eiſdem etiam operimentis extrinſecus velauerant murum, quacunque infeſtabatur ictibus lapidum. Porrò noſtri turri illi impoſito igni, eos qui in ipſa erant, dum ignem extinguere non valent, fugauerunt. Quos fugere, & turrim accenſam flammas in excelſum attollere, eóſque qui de muro obſiſtebant, ab his qui de ligneis turribus omni genere iaculorum inſtabant, proturbatos cernens exercitus, illuc aduolat exhortans ſe mutuis vocibus. Exteriorique muro ariete demolito (duplici enim muro eadem vrbs cingebatur) ſcalis interiori muro applicatis aſcendunt, & de muro ciuitati illabuntur nemine reſiſtente. Denique quos in ligneis turribus ſtetiſſe diximus, pontibus factis de trabibus, quibus crates ſuperpoſuerant, ciuitati inſiliunt. Alij ſecuribus & quibuſcunque ferreis inſtrumentis portas deiiciunt. Hoſtes perterriti videntes noſtros ſecum eſſe in ciuitate, non iam reſiſtunt, ſed paſſim diffugiunt, ignorantes quid agere. non iam ſagittis & miſſilibus, ſed diſtrictis gladiis ſe impeti conſpicientes. Tunc demum omnem ſpem ſuam fugæ committunt. Quos palantes per plateas ciuitatis more pecudum mactat exercitus. Qui euadere potuerant, in Templum, quod Salomonis dicitur, ſeſe recipiunt. Mox omnes turmæ illuc accurrunt, vniuerſóſque, qui ſe illic incluſerant, gladiis trucidant: reſiſtere quidem volentes, ſed non valentes. Et totam perſcrutantes vrbem, eius habitatores perimunt ſine diſcretione ſexus & ætatis: multo tamen agmine ad varia officia peragenda reſeruato. Quorum plures poſtmodum cognati & amici à captiuitate redemerunt. Properant deinde ad Templum, quod Domini dicitur, quod impia gens prophanauerat ſuæ religioni mancipando. In quo tantam auri & argenti, lapidúmque pretioſorum reperiunt gazam, vt auditu incredibile videatur. Eodem modo in vniuerſis ferè vrbis domibus tanta inuenta eſt pecunia, tanta copia omnium quæ cibis congruunt rerum, quanta vix inibi congregari potuiſſe credatur. Emundato ergo Templo & vrbe à ſordibus infidelium, cœperunt cum quiete habitare. Poſt hæc facto conuentu, ſtatuunt letanias celebrare, agere ieiunia, quatenus Saluator eis manifeſtaret, quem eorum regali ſceptro dignum iudicaret. Factis itaque crebris letaniis & ieiuniis, vnanimi conſilio eligunt Ducem Godefridum ſibi præeſſe, qui promptior ceteris Ducibus, & manu & conſilio probatus fuerat. Cauti in hoc, quòd nequaquam ei licere iudicant, regium diadema infra vrbem eandem portare. Solus enim Chriſtus eius vrbis Rex dignè iudicatur, qui pro peccatis noſtris in eadem ſuſcepit ſpineam coronam. Patriarcham verò quendam Clericum nomine Arnulfum ordinare voluerunt, qui eos plurimum verbo conſolationis in cunctis eorum laboribus ſuſtentauerat. Sed reniſus eſt ille, dicens ſe minimè abſque Papæ præcepto tantum onus ſuſcepturum. Curam tamen Eccleſiaſticarũ rerum aſſumpſit, donec Papa Vrbanus dirigeret illis in Patriarcham virum omni probitate decoratum, domnum videlicet Dagbertum Epiſcopum Piſanum.

A Quem cum gaudio suscipientes, Patriarcham constituerunt. Igitur Turci, qui per residuas vrbes & castella Orientis dispersi erant, & cum eis Duces Persarum, comperto maximum suorum præsidium esse captum, congregant infinitam multitudinem exercituum, tam de suæ gentis hominibus, quàm de Syris, Agarenis, Arabibus, & ceterarum Orientalium nationum infidelibus populis. Congregatis itaque illis in vnum, decernunt communi consilio Hierosolymam obsidere. Dux autem Godefridus, & ceteri Optimates, rati nequaquam sibi profuturum, si eis obsidere ciuitatem liceret, paucis suorum ad custodiam relictis, obuiam properant cum quanta possunt manu. Et occurrentes illis in campis vrbis Ascalonis, quæ sita est secus mare, XX. & DCC. stadiis ab Hierosolymis distans, diuidunt exercitum belli more. Extructáque acie, & animis oratione Ducis roboratis, confisi de adiutorio Saluatoris insiliunt in hostes, qui more solito fugæ subsidio Dei potentia exterriti, se committentes terga præbent. Tanta verò strage in eos debacchati sunt, vt vix aliquis de numero pedestri remanserit, qui euentum belli renuntiare residuis valeret. De equestri verò ordine multi: quoniam Christianus exercitus propter panis inopiam præter paucos, suos comederant equos. Idcirco equites persequi non valebant. Peracta igitur cæde reuertuntur in vrbem, grates innumeras suo acclamantes Saluatori, qui in cunctis suis operibus est mirabilis. Post expletum verò Hierosolymitanæ captionis annum, defunctus est gloriosus Dux Godefredus. Defuncto Papa Vrbano, & in Monasterio Apostoli Petri tumulato, Paschalis pro eo ordinatus est.

PHILIPPVS I.

B

ANNO ab Incarnatione Domini M.C. in regione Anglorum sanguis pro lympha de quodam manauit fonte, qui tamen non fluebat, sed circa fontem coagulabatur. Postea verò putrefactus, fœtorem intolerabilem emittebat. Eodem anno Rex Anglorum Guillelmus filius magni Guillelmi, qui Regnum Anglorum armis vindicauit, morte occubuit. Hic cùm in omni armorum fortitudine nequaquam inferior patre existeret, circa mortem suam, sicut & genitor eius fecerat, pro re eadem contra Regem Francorum Philippum rebellauit, à quo Normanniam in beneficio habere videbatur: hac videlicet occasione, qua dicebat sibi ab eodem Rege deberi de eodem beneficio medietatem pagi Vulcassini. Cui pro hac controuersia prædas, incendia, frequentes etiam incursiones facienti, prudenter restitit LVDOVICVS filius eiusdem Regis, quamuis adhuc puer. Pro hac igitur necessitate, & quia nimis appetebat videri munificus & largus, expoliauit penè vniuersas Regni sui Ecclesias. Qui etiam dum aliquis Episcopus vel Abbas in illa obibat insula, quæ eius Regnum erat, omnes reditus Ecclesiæ ipsius ad suum retorquebat dominium, donec post multum tempus prò eiusdem Ecclesiæ prælatione ab aliquo nefario infinitam acciperet pecuniam. Contigit ergo, vt in nocte Prothomartyris Stephani, quæ solemnitatem reuelationis præcedebat, somniaret à frigido vento sua transigi latera. Quod somnium dum in crastino suis narraret, parabat verò venatum ire, prohibuerunt ne illo die venaretur. Qui ad horam quidem eos audiuit, pransus autem illos increpare cœpit, dicens: "Non esse rectæ fidei, qui somnia obseruarent." Ascensis itaque equis syluam petit; inuentóque multorum ramorum ceruo, vni suorum, amico quidem & nobili viro, iubet eum sagitta appetere. Qui tenso arcu sagittam iaciens, dum ceruum percutere cupit, in cor Regis sagittam fixit. Quo accepto vulnere, animam exhalauit. Porrò Gauterius (sic enim vocabatur, qui eum peremisse dictus est) iureiurando affirmabat eandem sagittam Regem arcu emisisse, quæ reuersa eum percusserit. Eo hoc modo vita priuato, frater illius Henricus Regnum obtinuit Anglorum. Rex Philippus repudiata Berta matre Ludouici, accepit aliam coniugem Bertradam filiam Simonis de Monteforti, quæ Fulconi Andegauensium Comiti nupserat. cui idem Rex eam abstulit. Vnde multotiens à beatæ memoriæ Papa Vrbano ammonitus, nequaquam consensit. Quo obeunte, successor ipsius Paschalis in Gallias misit duos de suis Cardinalibus probabiles viros, Ioannem & Benedictum: qui Regem conuenientes, & eius animum obstinatum reperientes, Pictauis adunato Concilio, totam Franciam pro hac re anathemati subdiderunt. Eodem anno in pago Aurelianensi, villa quæ Tetgiacus dicitur, inuenti sunt duo panes in clibano decocti sanguine madentes dum frangerentur. Non post multum temporis idem Rex corde compunctus direxit quosdam suorum Romam, spondens Papæ pariturum sibi in

1100.

C

PHILIPPVS I.

quibuscunque iuberet, tantum vt absolui mereretur. Qui direxit illi duos honestæ vitæ viros à latere suo, qui eum à vinculo anathematis soluerent. Illi Parisius Regem adeuntes, multa Optimatum præsente frequentia fecerunt vt sibi iniunctum fuerat: in communione videlicet fidelium recipientes, eo tamen tenore, ne Bertradæ vlteriùs commisceretur, seu cum ea absque duobus boni testimonij viris colloqueretur. Susceperat autem iam ex ea Philippum, & quam Tancredus postmodum in coniugium sumpsit. A

QVI verò Hierosolymis habitabant, glorioso Rege Godefrido defuncto, vnxerunt loco ipsius fratrem eius Balduinum, strenuum sanè virum, & bellis superioribus iam probatum. Porrò Pictauensium Comes VVillelmus, quoniam Gallicanarum Primores Prouinciarum ceteri, vel obsidioni Hierosolymitanæ cum suis affuerant copiis, vel postremò ad exhibenda suffragia eis, qui ibidem remanserant, deuotè subsecuti fuerant, volens & ipse suas ostentare vires, & extendere famam, collecta multitudine earum quibus dominatur gentium, associatis etiam sibi multis, quorum plures erant Comites, aut populosarum vrbium seu castrorum Primores, Hierosolymam tendit. Qui dum Constantinopolim appropiaret, audito tanti Ducis aduentu Imperator pertimuit. Asserto igitur eo, ceterisque Optimatibus, qui cum eo erant, ad colloquium, plura donaria eis distribuit, plurima promittens si ei fidem seruarent: datis etiam itineris Comitibus, qui eos docerent, per quæ loca exercitum ductarent. Duces ergo dati nescitur an viæ ignorantiâ, an fraude Imperatoris, per vasta solitudinis loca eos minarunt, in quibus fame & siti penè consumptus est exercitus. Hostes quoque comperientes eos aduentare, in locis quæ opportuna erant insidiis, imparatum & penuria ciborum destitutum inuadunt populum. Plures interimunt, alios captiuant, residuos in fugam vertunt. Qui verò tantæ calamitati superfuêre, dispersi per auia montium, per confraga vallium, ad sacra vix attingentes loca, adorantes inglorij reuersi sunt. Eo tempore stella in Occidente apparuit plures per dies, radium emittens versus Meridiem in trabis modum. Igitur Buamundus, qui Antiochenis dominabatur, transito mare in Gallias venit, innumerabilem tam equitum quàm peditum multitudinem ab eis eduxit: & non solùm de Galliis, verùm & de toto Occidente. Græcorum Imperium perturbare conatus, ea videlicet occasione, quoniam Imperator semper aduersabatur omnibus Hierosolymam tendentibus, commissis aditibus viarum & maritimis portibus prædonibus & pyratis. Buamundus ergo filiam Regis Philippi in coniugem duxit; & commeatu tanto exercitui necessario apparato in Barri portu, angustum pelagus verno tempore permeans, in aduersum littus illæsam nauium traduxit classem. Hinc Græcorum peruadens Imperium, vrbes, municipia, villas & agros deuastans, venit Dirrachium; quam obsidione cingens oppugnabat tempore multo. Obsessi itaque pertæsi obsidionis, suo mandant Imperatori non se posse diutius pati Buamundum, & nisi subueniat, celeriùs tradituros vrbem. Qui colligens diuersarum gentium, quæ sub eius degunt Imperio, sexaginta & eo amplius armatorum millia, præfectis illis magistratibus, mandat & obsessos soluere, & Francos à suis expellere finibus. Dux ergo audiens Imperiales aduersum se venire legiones, dirigit & ipse ex suis manum validam obuiam illis itinere dierum sex. Sabbato igitur sancto peruenere ad radicem montis, in quo situm est castrum Corbianum. Comperientes autem hostes castra metatos in altera parte eiusdem montis, velle occupare cacumen eius, præuenerunt eos. Mane verò facto, quoniam sanctum Pascha erat, communicarunt omnes. Aduersarij denique prœlio disposito opperiebant illos. Itaque Franci cum alacritate sese exhortantes adoriuntur eos. Principabant verò eis Hugo de Puteolo, Rainerius Brunus, Philippus de Monte aureo, Robertus de Veteri ponte, cum aliis. Inito ergo prœlio, ab hora diei tertia vsque in vesperam tanta cæde debacchati sunt in eos, vt vix superesset qui euentum belli renunciaret. Sed cùm iam placidè Dirrachium regredi cogitarent, audiunt non minoris numeri exercitum appropinquare in auxilium prioris. Consilio igitur accepto festinant & illis obuiam, quos tandem in loco, qui Scala sancti vocatur Georgij, attingunt. Commisso itaque bello, hos quoque penè omnes deleuere, reportantes Duci suo quindecies capita centum de strage istorum, vno tantum de suis in vtrisque extincto prœliis. Imperator considerans insuperabiles esse Francos, mandat Buamundo & reliquis Ducibus nefariè se agere, quia cùm essent Christia-

B

C

A ni Christianos persequerentur, & absque vllo misericordiæ respectu interimerent. PHILIPPVS I.
Se prompto animo suscepturum pacis conditiones, quas statuerent, aut quas ipse proponebat, quæ huiusmodi erant: Neminem qui ad sepulchrum Saluatoris properaret, de cetero iniuriam in toto suo passurum Regno. Quòd si quis eorum aliqua violentia quicquam amisisset, quantum probare posset, de suo restiturum. Omnibus, qui in exercitu illo militabant, damna quæ contigerant emendaturum. Duci quas pater armis vindicauerat terras redditurum. Præbiturum quoque ex suis supplementum copiis ad conquirendum in Romania quam Turci obtinuerant, quantum itineris diebus XV. confici possit longitudinis & latitudinis: eo scilicet pacto, quatenus Dux se ipsi subdens fidem deuotè seruaret. Auditis Duces exercitus his propositionibus, dixerunt nequaquam esse spernendas. Statuta ergo die, qua hæc iuramento corroborarentur, Imperator vrbe regia egressus venit obuius Buamundo & Ducibus via dierum fere XV. Impositis itaque manibus ipse & XII. primi suæ ciuitatis sacris pignoribus, cruci videlicet Dominicæ cum aliis quæ secum attulerat, astante Ioanne filio eius iurauit omnia, quæ proposita sunt, absque fraude conseruaturum omni quo superstes tempore foret. Buamundo illi se subdente, & fidem promittente quandiu iurata seruaret. Quibus peractis, Imperatore ad sua reuertente, pars exercitus Hierosolymam adorandi proficiscitur gratia, pars cum Buamundo in Apuliam repedat. Guido autem frater Ducis post tempus breue

B languorem incidit, ita vt destitutus omnibus membris ad extrema duceretur. Ascito denique fratre, orat vt parcat quæ in ipsum peccasset. Interrogante quæ essent commissa, confessus est, Imperatorem sibi filiam suam spopondisse cum Dirrachio & aliis donis. sæpiùs vrbem vi aut deditione subactam, nisi ciues retardasset suo animatos consilio. Audito tam immani scelere, detestatus illum, maledictáque maledictis accumulans, abscessit. At ille breui defungitur.

ANNO ab Incarnatione Domini M. CVIII. Rex Francorum Philippus defungitur III. Kal. Augusti, cùm regnasset annis XLIX. mensibus duobus, diebus VII. Regni sceptra relinquens LVDOVICO filio. Sepultúsque est Floriaco in beati Benedicti Monasterio, vti iusserat. Ludouicus autem V. die post obitum patris, videlicet III. Nonas Augusti, Aurelianis sublimatus est in solio paterno. Eodem anno, tempore Paschali, cùm essem super fluuium Garonnæ in loco qui dicitur Scyrs, concurrente populo ad tantum prodigium, vidimus cœlo sereno ab hora fere secunda, vsque in horam V. magni ambitus circulum, & in eo tres Soles non simul, sed vnum ad Orientem, alterum ad Meridiem, tertium ad Septemtrionem. Quo tempore gentes, quas Amorauiz vocabant, vaginam suæ habitationis egressæ, Hispanias occupauere: & non solùm Christianis, verùm etiam Sarracenis infestæ, plures vrbes vtrorumque cepere, alias incendere, castella verò quamplurima, multis & victę & victrices prœliis. Denique Andefonsus Rex Galliciæ tam senio, quàm morbo consumptus, equitandi impotens expeditionem in eas agere volens, filio

C quem de Sarracena puellarum nobilissima prius baptismo abluta susceperat, Optimatibúsque suis exercitum tradidit. Præcipiens, vt cum illis astutè & ordinatè dimicarent, si fortuna daret: expellerent verò ab Hispaniis. Quod longè aliter contigit. Nam victus & interemptus filius, ducésque penè sunt omnes, exercitus fusus. In quo prœlio nobiliores totius Hispaniæ perierunt. Post hæc autem & ipsæ nationes deuictæ sæpiùs sunt ab Hispanis. Rex verò Andefonsus eodem anno, quo & Rex Philippus, diem clausit extremum. Vir sanè bellicosissimus & victoriosissimus, qui toto suo tempore gentes ab Africa inundantes detriuit, & ab Hispaniis depulit. Qui quoniam virilem non habuit sobolem, interfecto illo, de quo diximus, habito Primores Regni illius consilio, Regem Aragoniæ itidem Andefonsum dictúm Regem sibi constituunt, copulata ei in coniugio filia sui Regis, quæ priùs Raimundo Comiti nupserat. quam moriens vir suus viduam reliquerat. His temporibus maxima extitit indigentia rerum victualium, panis videlicet, vini, salis etiam. Denique imbres annos fermè per tres assidui vltra solitum irrigarunt. Eclypsis Lunæ anno Dominicæ Incarnationis M. C. X. apparuit more suo in plenilunio à prima noctis vigilia.

A

CHRONICI VETERIS EXCERPTVM,

Ab anno Christi DCCCCLXXXVI. vſque ad annum MCIX.

Ex Codice MS. Bibliothecæ Thuanæ nunc primùm editum.

ROBERTVS. 986. RELIGIOSVS Rex ROBERTVS præcepto patris, viuente patre, Aurelianis in Regem coronatus eſt anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXVI. regnauítque cum eo IX. annis. Duxit autem vxorem CONSTANTIAM filiam VVillelmi Comitis Arelatenſis, natam de Blanca ſorore Gaufridi Comitis Andegauenſis, ex qua genuit quatuor filios, Hugonem qui cognominatus eſt Magnus, Henricum, Robertum, Odonem. Ex his HVGONEM Compendij coronari fecit in Regem adhuc viuens, qui patri acceſſit in Regnum, non ſucceſſit, quia adhuc viuente patre iuuenis defunctus eſt. Hic Rex manſuetus & mediocriter literatus, honeſtauit Regnum ſuum ædificiis, & Eccleſiis ſanctis. Inter quas ædificauit in vrbe Aurelianenſi Monaſterium ſancti Aniani, & Eccleſiam ſanctæ Mariæ matris Domini, necnon & ſancti Confeſſoris Hilarij ante Palatium ſuum. Extruxit etiam Eccleſiam S. Leodegario in ſilua Aquilina, & S. Medardo in Vitriaco caſtello. Ædificauit Monaſterium S. Reguli in ciuitate Siluanectenſi, & ſanctæ B Dei genitricis Mariæ in Stampenſi caſtro. Apud Auguſtidunum denique ædificauit S. Caſſiani Monaſterium. Sed & Pariſius conſtruxit Eccleſiam S. Nicolao in Palatio ſuo. Et item Eccleſiam ſanctæ Mariæ in Piſſiaco caſtello. Sub memorato
1014. denique Principe anno Incarnationis Dominicæ M. XIV. dedicata eſt Turonis S. Martini Eccleſia ab Hugone Archipræſule Turonenſi. Hac præterea tempeſtate Fulco Comes Andegauenſis ædificauit Cœnobium in territorio ſuo in honorem ſancti Sepulchri. Verùm ſæpenominatus Rex Robertus iam ſenior factus Hugonem filium ſuum participem ſui conſtituit regni. Sed Hugone ſexto regni ſui anno defuncto, HENRICVM eius germanum virum armis ſtrenuum ſuum iterum ſublimauit in Regnum.

FLORVIT his temporibus in Floriacenſi loco GAVSLINVS Abbas egregius. Qui propter ſuorum probitatem morum, & animi ſui libertatem, à Rege Roberto cum Abbatia Floriacenſi Bituricenſem obtinuit Pontificatum. Cuius diebus ſuperiùs nominatum Floriacenſe Cœnobium caſuali conflagratum eſt incendio. ſed eo inſiſtente infra biennium eſt reſtauratum, & enceniatum. Concre-
1026. matum eſt autem anno Incarnationis Dominicæ M. XXVI. III. Kal. Auguſti, ſeptima Sabbati. Præterea domnus Gauſlinus ſecundum cordis ſui magnificentiam turrim ex quadris conſtruere cœpit lapidibus ad Occidentalem præfati Monaſterij plagam. ſed eam morte diſturbatus reliquit imperfectam. Porrò multis C ipſam ſacratiſſimam ædem honeſtauit ornamentis. Inter quæ analogium Hiſpanico metallo fieri fecit fuſoria arte compactum, cui præminet deaurata aquila ſpanſis alis. Turibulum denique aureum pulcherrimi operis, & copioſæ quantitatis. Chorum etiam pſallentium tabulis Hiſpanici cupri circumdedit opere fuſili. Has columnarum ſeiunxit interpoſitione celeberrimo ſcalpro comptarum. Fecit quoque X. & VIII. tholos eiuſdem metalli ſparſim eidem choro deſuper infixos. Parietémque poſt priorum dorſa tabulis fragineis compegit, porphiretico marmore à foris indutis. Stationem quoque ſuæ Sedis eodem marmore decorauit. Intulit etiam eidem Eccleſiæ ſanctæ portionem non modicam ſudarij Domini noſtri Ieſu Chriſti, incluſítque illam aurea dextrâ, quam his verſibus depingi fecit extrinſecus.

Gaudia læta
Fert manus iſta,
Sindone Chriſti
Plena refulgens.

Conſtituit denique vt ipſa dextera annuatim deportetur in circumitu caſtri ipſius die Aſcenſionis Domini in feria V. vt hac benedictione fidelium populus munitus cum gaudio remeet ad propria. Fecit & alia plura, quæ recenſere per ſingula nimis longum nobis eſſe videtur.

VE-

A VERVM instante obitu memorati Regis Roberti, pluuiarum inundatione diuersis in regionibus flumina suos præteriêre terminos. Sed præ cæteris Liger suas præteriit metas, ita ut villas penetraret, casas euerteret, & ouilia cum ouibus raperet, & ruricolarum nonnullos pueros interficeret. Cometes etiam ardens apparuit, & sequenti anno magno grandinum imbre Iulio mense vineæ cum sationibus sunt protritæ. Per triennium denique euestigiò subsecuta est tam valida fames, vt mures & canes ab hominibus vorarentur. Præcedenti tamen tempore, duobus Principibus Franciæ inter se dissidentibus, ODONE videlicet Carnotensium, & FVLCONE Andegauensium, commissum est inter eos prælium in loco quod Pontileuium nuncupatur. In quo prælio Comes Fulco victoriam obtinuit. ROBERTVS.

[* ANNO Domini M. XXXI. obiit Robertus Rex, cui successit filius eius Henricus. Huius tertio anno, hoc est anno Domini M. XXXIV. vrbs Parisij flagrauit incendio.] *Sequentia ex alio Exemplari sunt hic addita.*

HENRICVS igitur, defuncto patre Roberto, regnauit annis ferè XXX. Huius mater CONSTANTIA maximam regni portionem in suam post funus mariti detorserat dominationem. Siluanectensem scilicet vrbem, atque Senonensem. Castellum etiam Bistisiacum, & Domnummartinum, Puteolúmque, & Meledunum, necnon & Pissiacum, & Codiciacum. Multos etiam Franciæ & Burgundiæ Proceres sibi conciliauerat, quos à filij fidelitate mala fraude subduxerat. Inter quos præcipuè ODONEM Campaniæ Comitem sibi deuinxerat, cui medietatem Senonicæ ciuitatis donauerat. B Verùm Rex Henricus cùm esset miles acerrimus, & matrem aduersus eum calcitrantem cita deuicit fortunâ, & perfidorum machinamenta Procerum sua pessundedit prudentiâ. Siquidem prima congressionum suarum principia cum matre conseruit Constantia, & castrum adorsus Pissiacum, mox illud suum retorsit ad dominium. Demum verò Puteolum obsedit, atq; recepit. Quod cernens Constantia, mox ab eo dextram expetiit, & deinceps quoad vixit tempore sibi fidelis extitit. Deinde Odonem aggressus Comitem Rex Henricus, Gornacum castrum illi abstulit, & Senonicæ vrbis partem ad suum iterum dominium reuocauit. Post hæc verò cum Marcione Flandrensium Balduino Hugonis Bardulfi castellum Merisuillam euertit, Petueram castrum biennali obsessione conclusum suam redegit in potestatem. Anno denique Incarnationis Dominicæ M. XXXVII. memoratus Princeps Campaniæ Comes videlicet Odo, 1037. contra Alamannos & Lotharingos nimio fastu ducens exercitum, magnum de se eis præbuit triumphum. Nam commisso prælio cum potentissimo Alamannorum Duce Gothelone, multa suorum amissa copiâ, terga vertit, & confossus occubuit. Quo defuncto, Tetbaldus filius maior natu Carnotensem vrbem & Turonensem sibi vindicauit. Minor frater Tetbaudi nomine Stephanus Meldensium & Tricassinorum sortitus est ciuitates. Sed hi ambo contra Regem Henricum rebellare cœperunt. Rex autem primùm cum Stephano congressus, illum facilè superauit C atque fugauit, Comite Rodulfo retento. Medandicum * etiam post hæc deuicit Galerannum, quem & exhereditauit, & terram eius sibi subiugauit. Demum autem Gaufridum Comitem Andegauensium contra Tetbaldum Comitem excitauit. Vnde eius nutu Comes Gaufridus vrbem obsidione cinxit Turonicam. Quod audiens Tetbaldus, cum suis viribus eò tetendit. Sed Gaufridus ei obuiam procedens, cum eo viriliter decertauit, eúmque superauit, & cum septingentis & sexaginta militibus cepit. A quo etiam eodem tempore Turonicam extorsit ciuitatem. Denique Rex Henricus construxit Ecclesiam prope mœnia Parisiacæ vrbis in honore sancti Martini. Comes etiam suprataxatus Gaufridus extruxit sanctæ Trinitatis Cœnobium apud Vendocinum castrum. * Metlandicum.

ANNO denique Incarnationis Dominicæ M. XLVII. sæpenominatus Rex 1047. HENRICVS cum tribus tantùm milibus armatorum commisit bellum cum XXX. milibus Normannorum, eósq; superauit, & venerabilem adolescentem VVILLELMVM magni Normannoram Principis Roberti filium eis vi superposuit, quem exhereditare volebant. Hic Rex pacato sibi Regno, vxorem duxit nomine ANNAM filiam Georgij Sclaui Regis Rutiorum, ex qua genuit filios tres, Philippum, Robertum, Hugonem. Ex quibus Robertus puer mortuus est. Hugo verò factus iuuenis vxorem duxit filiam HERBERTI Comitis Vermandensis, natam ex filia Rodulphi Comitis, per quam obtinuit Comitatus duos, Vermandensem, & Va-

HENRICVS I. densem. Ex qua cùm genuisset filios & filias, diuino amore succensus, cum exercitu Gallorum & Germanorum Ierosolymam profectus est, & in hoc itinere defunctus est. PHILIPPVS verò adhuc puer hoc ordine in Regem sublimatus est. A

1059. PHILIPPVS I. ANNO ab Incarnatione Domini M. LIX. præfatus Rex Henricus senio se grauari conspiciens, præfatum filium suum PHILIPPVM in die Pentecostes consecrari fecit ante altare beatæ Mariæ à Geruasio tunc Remensi Archiepiscopo, astantibus quamplurimis Franciæ, Burgundiæ, & Aquitaniæ Archiepiscopis, & Episcopis viginti duobus. Affuit etiam Hugo Bisuntinus Archiepiscopus Nicolai Papæ Legatus. Affuerunt Abbates quamplurimi, & Primates Regni: VVido Dux Aquitaniæ, Hugo filius Roberti Ducis Burgundiæ, cum multis aliis. Non multo pòst, defuncto patre, puer positus est sub custodia Balduini Flandrensis Comitis, qui eum fideliter & nobiliter educauit, & Regnum eius strenuè rexit & defendit. Rex verò postquàm ad iuueniles annos peruenit, Regnum suum integrum recepit, & defuncto tutore suo Balduino Comite, consilio Roberti Frisonis filiam Florencij Ducis Frisonum BERTAM in vxorem duxit, ex qua LVDOVICVM, & filiam nomine CONSTANCIAM genuit. Quæ cùm adulta esset vsque ad nubiles annos, nupsit Hugoni Trecassino Comiti. A quo postea disiuncta propter consanguinitatem, nupsit Buamundo Principi Barriensi viro magnanimo & strenuo. Defunctus est autem præfatus Rex Philippus anno ab Incarnatione Domini
1109. M. CIX. pridie Kal Augusti apud castrum Militonense. Cuius corpus secundum B
dispositionem patris LVDOVICVS deferri fecit ad Monasterium Floriacense, & in Monasterio sancti Benedicti sepulturæ mandari. Quo facto, Episcopi qui ad exequias Regis conuenerant, post exequias statim Aurelianis conuenerunt, & propter perturbatores Regni salubri consilio Ludouicum iuuenem religionis amatorem, moribus mansuetum, armis strenuum, bello acerrimum, in die Inuentionis Prothomartyris in Regem vnxerunt ante altare sanctæ Crucis, & coronam Regni capiti eius imposuerunt Daimbertus Senonensis Archiepiscopus, Hiuo Carnotensis Episcopus, Ioannes Aurelianensis Episcopus, Hubertus Siluanectensis Episcopus, prouocati plurimis exemplis aliorum Regum, qui diuersis in locis propter imminentes turbas à diuersis Episcopis consecrati sunt.

A

FRAGMENTA DIVERSORVM SCRIPTORVM;

DE GESTIS HVGONIS CAPETI, ROBERTI, HENRICI, ET PHILIPPI I. REGVM.

B

DE PIETATE HVGONIS DVCIS, POSTEA REGIS FRANCORVM.

Ex Libro IV. Miraculorum Sancti Richarij, quorum Scriptor eiusdem Hugonis tempore vixit.

ACTENVS antiqui retinet quæ pagina Libri
Carmine prout valui cecini miracula Sancti.
Hinc ea complectar proprius quæ vidit ocellus.
Ingenio validus, magnis opibus quoque fultus
ARNVLFVS patriam possedit Marchio nostram,
Hanc etiam fraude, vt perplura solebat, adeptus.
Transtulit hic Sanctum cupiens tam nobile lucrum
Cum quîsdam Sanctis propriæ regionis habere.
Hic iam longæuus deponens tegmina carnis,
Filius vt nati iussit fieret suus heres,
C Præsentabat auum proprio qui nomine tantum.
Post Regem primus tunc Regni iura regebat,
Vir humilis cunctis, cunctis pius atque benignus,
Filius HVGONIS MAGNI Dux inclytus HVGO,
Postea Regali qui sublimatus honore,
Rexit FRANCORVM miro moderamine Regnum.
Hic grauiter tolerans fraudem suprà memoratam,
Restituit patriæ quæcumque erepta fuêre.
Vtque magis celebris fieret regressio Sancti,
Præcipit immensam populi glomerare cateruam.
Nec solùm nostræ conuenit concio terræ,
Quinetiam ex multis facta est collectio Francis.
Relliquias Sancti posthæc mandat sibi reddi.
Accipiens cuius præcepta puer memoratus
Efficitur mœstus, tanto precio cariturus.
Sed reputans, si despiciat, non esse salubre,
Reddidit inuitus. veritus me fortè coactus.
Iam tandem præclara dies illuxerat Orbi,

Horum Miraculorum Codex MS. est in Bibl. Alex. Petauij Senatoris Paris.

HVGO DVX.

HVGO DVX.

Qua debet fieri tam grata receptio Sancti. A
Procedunt partes, gaudentes & lacrimantes.
Námque illi tradunt quod semper habere volebant.
Isti suscipiunt, sine quo nec viuere curant.
Postea primores populi iurare rogantur,
Quicquam vt non desit penitus de corpore Sancti.
Quo facto, nostri festinauêre reuerti.
O memoranda dies! ô lux votiuè colenda!
Fines dignatur patrios qua visere Sanctus.
Huius lætitiam vix enarrare diei
Sufficiet quisquam, quisquam vix gaudia tanta,
Aduentus Sancti quæ concutiebat vbique.
Ad quascunque etenim venit processio villas,
Obuia cunctorum procedit turba colonûm,
Ac præ lætitia gemitus ad sidera iactant.
Ante sed ad Templum quantum est spacium prope leugæ
Quàm peruenisset, Dux iam præfatus equino
Descendens dorso, nudis incedere plantis
Incipit, & propriis scapulis portare feretrum,
Et secum plures, qui visi nobiliores. B
Illud támque diu portat lacrimis madefactus,
Altari donec gaudens proprio imposuisset.
Sed iam diuina quid sit virtute peractum
Perpendat Lector, Sancti meritis sociatis.
Hæc quam prædixi facta est regressio Sancti
Tempore quo plenis campus flauescit aristis.
Sed tot militibus quæ sufficerent, quia tecta
Non fuerant, cultos sese sparsêre per agros.
Dicere quis poterit fuerit quàm diruta messis
Penè omnis, pedibus dum conculcatur equorum
Pars quædam, quædam dum pars depascitur ore.
Vsta est pars etiam stabilita ardente culina
Partibus in multis, cocta radicitus herba.
Tandem discedunt nuda tellure relicta.
Mira loquor. paucis transactis fermè diebus
Ecce incredibilis cœpit succrescere messis
Fructifera, ac demum cùm tempus & hora metendi
Instaret, totos videas flauescere campos,
Ac si nil damni regio perpessa fuisset.
Hæc cernens meritis patrata fuisse Richarij, C
Ad laudes Domini populus se contulit omnis.

A

HISTORIA DEPOSITIONIS ARNVLFI REMENSIS ARCHIEPISCOPI,

Ob ipsius à fidelitate Regum HVGONIS & ROBERTI defectum.

Ex Synodo habita Durocortori Remorum sub iisdem Regibus.

NNO ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi DCCCCXCI. 991.
Indictione quarta, anno V. Regni domni HVGONIS Augusti, & excellentissimi Regis ROBERTI, congregata est Synodus in Remensi territorio. Actum est autem magna industria Principum, vt quia omnes Galliarum Episcopi eò conuenire non potuerant, propter quasdam Regni necessitudines: ij maximè conuenirent, qui comprouinciales essent. Deinde ex vicinis Prouinciis fama & dignitate honestiores, & qui legatione suarum Prouinciarum digni viderentur, suorúmque fratrum absentiam sua B præsentia sustinere possent.

IGITVR XV. Kalend. Iul. collecti sunt in Basilica domni Basoli Confessoris, CAP. I.
Remorum quidem Diœcesanei: Guido Suessionicæ vrbis Episcopus, Adalbero Laudunensis, Herueus Beluacensis, Gotesmannus Ambianensis, Ratbodus Nouiomensis, Odo Siluanectensis. Ex Prouincia Bituricensium, quæ Aquitanorum esse putatur, Daibertus Archiepiscopus. Ex Prouincia Lugdunensium prima Gualterus Episcopus Augustidunensis, Bruno Lingonensis, Milo Matisconensis. Ex Prouincia Senonensium, quæ est prima Sequanorum Metropolis, Remensique Prouinciæ contigua, Siguinus Archiepiscopus, Arnulfus Aurelianensis, Herbertus Autissiodorensis. Præterea diuersarum vrbium Abbates quamplurimi aderant: qui post solitariam Episcoporum disputationem, residere iussi sunt. Habitáque ratione totius summæ Synodi, dignitas Prælaturæ ac potestas quasi Iudiciaria stetit penes Archiepiscopum Siguinum, quem & ætas & vitæ meritum ac scientia commendabat. Arnulfus autem venerabilis Episcopus, ordinis custos, ac omnium gerendorum interpres declaratus est, eò quòd inter omnes Galliarum Episcopos sapientiâ & eloquentia clarior haberetur. Hunc post expositam allegationem eorum Sacerdotum, qui minimè adesse poterant, post totius Cleri ingressum, quibusdam sententiis pertractatis, hoc modo prælocutum accepimus.

ITA quidem est, vt dicitis, reuerendissimi Patres: nullus tumultus, nullus « II.
accusator improbus, nullus iudex iniquus, hoc sanctum Concilium agitare debet. «
C Seruetur vnicuique personæ suus locus, debita reuerentia: nullúsque aut se aut «
alium præiudicio grauari putet, cùm sit libera facultas & proponendi, & sciscitan- «
di, & respondendi. Consultationes autem, siue deliberationes, sic in medio lo- «
centur, vt nemo causetur imponi sibi quod nolit, aut eripi quod velit. Sanè quia «
me priorem dicere voluistis, dicam quod sentio in præsentia vestra, & Cleri nuper «
admissi: idq; paulò altiùs repetam, vt res benè digesta meliùs innotescat. Ego quip- «
pe cùm inter varios tumultus bellorum pro pace Ecclesiæ, cui authore Deo deser- «
uio, totis viribus elaborarem; noui nuncij fama, inauditi sceleris rumore, sic subitò «
turbatus sum, vt etiam in vilibus rebus lingua balbutiret, intellectus hebesceret. «
Ferebatur quippe illa nobilis vrbs Remorum dolo proditionis hostibus patuisse, «
prædæ ac direptioni cessisse, Sancta Sanctorum armata militum acie polluta fuisse. «
Horum omnium malorum incentor, auctor, quod sine magno dolore animi refer- «
re nequeo, is qui tutari debuerat, Arnulfus Episcopus nunciabatur. Sacerdotalis «
dignitas huius causa impetebatur: vixque erat qui nostro ordini non insultaret. «
Nunc quia religionis amore, & studio serenissimi Regis nostri domni HVGONIS «
congregati sumus, quærendum est, quomodo tanta infamia carere possimus, & si «
frater & Coëpiscopus noster Arnulfus illata crimina diluere queat, vel crimen Re- «
giæ Maiestatis propulsare. Scitis enim, omnes nos insimulari probro infidelitatis «
& perfidiæ causâ vnius. Si, inquiunt, iustis Episcopi vtuntur legibus, fidissimíque «

HVGO ET ROBERTVS. » suis Regibus sunt, cur hominem impurissimum suis legibus non puniunt? Nimirum » aliorum flagitia ideo moliuntur celare, vt impunè liceat eis peccare. Absit hoc ab » vestro sanctissimo coetu, absit vt contra diuinas & humanas leges quenquam mo- » liamur defendere vel damnare. Dicant tantùm qui nouerunt seriem gestorum: » iique suos exponant casus, qui graues (vt ipsi asserunt) iniurias pertulerunt. Tum, » si qua contradictio fuerit oborta, discussis partibus ex authoritate Canonum iudi- » cium promulgetur. A

III. » TVM Siguinus: Non patiar, inquit, discussionem fieri eius qui dicitur esse Ma- » iestatis obnoxius, nisi forte conuicto supplicij indulgentia promittatur. Simúlque trigesimum primum caput Toletani Concilij prolatum est ex eadem re.

SÆPE Principes contra quoslibet Maiestatis obnoxios Sacerdotibus negotia sua committunt: & quia Sacerdotes à Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri iudices, vbi iureiurando supplicij indulgentia promittetur: non vbi discriminis sententia præparatur. Si quis etiam Sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis ad Christum: & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.

IV. » GRATISSIMVM verò est, ait Daibertus, ideo te iudicem præbere in alienis » negotiis, vt cùm reum conuincis, tu concidas: cùm diiudicas, tu damnatus abeas. » Si hoc, inquit Herueus Episcopus, periculosum est, videte ne sit periculosius, iu- » dicia Ecclesiastica deinceps à secularibus non expectari. Consequens enim est, ad » forensia iura nos pertrahi, si diuinis legibus in aliquo videbimur obniti. At quo- » modo sine iudicio relinquetur, quod commissum esse constiterit? vel cur contra » Principem nostrum causabimur, si quod attingere non audebimus, iudiciaria po- » testate conceditur? B

V. » BRVNO Episcopus dixit: Nullum certè vestrum æquè turbat tanti discrimi- » nis examen, ac me. Ego quippe solus ob hunc infelicissimum per ora omnium voli- » to. Ego eum in has miserias præcipitasse videor, qui contra omnium bonorum » vota memetipsum in pignus obsidis dedi, pro spe conseruandæ fidei. Tanti erant » apud me Regis LOTHARII merita, tantúmque me carnis affinitas permouebat. » Et cùm scirem hunc Laudunensis vrbis peruasorem, totiúsque tyrannicæ factionis » fuisse Principem: sub obtentu tamen huius honoris, ad meliorem statum vitæ at- » trahere nisus sum: vt qui discordiarum & bellorum incentor extiterat, pacis & » charitatis ipse iaceret fundamenta. Attendite pacis principia: attendite hominem » mala pro bonis reddentem. Homines mihi percharos, & ad vsum vitæ multum » necessarios: id est, vnicum fratrem meum Comitem Gislebertum, meúmque con- » sobrinum Comitem Guidonem, cum ceteris, quorum amicitia gloriabar, sua simu- » lata captiuitate veræ captiuitati contradidit. Me pacis sponsorem in mortis discri- » mine dereliquit: &, ô impudens audacia hominis! qui mei, imò sui & totius Ec- » clesiæ homicida, adhuc improba fronte negat, quod negari non potest. Certè ex » his quæ confitetur, eliciemus ea quæ propalare erubescit. Certè in præsentia Re- » gum, in præsentia Episcoporum, ante ora Cleri & populi, sacramento volens ob- » ligatus est, se Principibus suis adiumento futurum consilio & auxilio secundum » suum scire & posse, contra CAROLVM: itémque inimicis dominorum suorum, » nec consilium nec auxilium se laturum scienter ad eorum infidelitatem: neque » pro præterito aut futuro sacramento se præsens relicturum. An non erat inimicus » Carolus, qui Regnum peruadere nitebatur? an non inimici Rotgerius & Manas- » ses, qui Clerum & populum eius in Ecclesia ipsius, armata militum manu cepe- » rant? Hos ipse consecretales & primos amicorum esse fecerat: hos eorum bonis » ditauerat, qui se elegerant, qui sibi Principatum contulerant, quibus sine periu- » rio auferre nihil poterat, quos necessariò iuuare debebat, nisi in se peccarent: At » quid peccauerunt? fidémne promissam seruare quid sibi persuadere nisi sunt? » Ignoscite, fratres, si dolor nimius de grauitate Sacerdotali aliquid derogauit: etsi » orationem finire non sinit, quam vestra intelligentia ex præcedentibus ad plenum » comprehendit. C

VI. » HIC Godesmannus Ambianensis Ecclesiæ Episcopus subintulit: Multa vene- » rabilis Pater Bruno prosecutus est, quæ quantò magis fidem dubiis faciunt, tantò » magis reum Maiestatis arguunt, ac Sacerdotio indignum reuincunt. Sed quia » paulò antè de periculosa discussione sermo habitus est, velim nosse, quid Pater

A Bruno inde sentiat. Non est enim æquum, nos fieri authores effundendi sanguinis, qui debemus esse authores salutis. Et ille: Sentio, inquit, reuerendi Patres, & hoc vos intelligere quod dicitis, & alterum pudori esse quod tacetis. Nam mouent vos diuinæ leges, mouet etiam homo affinitate carnis mihi coniunctissimus, vtpote auunculi mei Regis Lotharij filius. Habeo & rependo charitati vestræ multiplices grates. Sed absit hoc à me, vt amori Christi amorem sanguinis præferam: aut vt meo sanguine (quantum in me est) Ecclesia Dei polluatur. Ergo agite: discussionem simul & iudicium aggrediamur. Nec sanguinis effusionem perhorrescite, cùm apud beneuolentiam Principum iustè petita obtinere non difficile sit. Cùm hoc maximè sit pertimescendum, ne dum fortè vni personæ parcere volumus, sicut frater & Coëpiscopus noster Herueus paulò antè retulit, & eam, & omnem Ecclesiasticum Ordinem sub periculo sanguinis relinquamus. Itaque is Presbyter, qui vrbis portas aperuit, intromittatur, si placet: atque gestorum ordinem pandat. Ab vniuersis dictum est: Placet.

VII. QVONIAM, inquit Ratbodus Nouiomensis Ecclesiæ Episcopus, à multis nostrorum fratrum audio dici, libellum fidelitatis sub specie chirographi editum ab Arnulpho, ad damnationem eius posse sufficere: quoniámque Lothariensium quosdam contra hanc Scripturam fama est disputare: interim de hac re iudicium tantorum fratrum experiri velim, quidque de eo sentiendum sit, agnoscere. Synodus dixit: Proferatur in medium. Prolatus est itaque libellus chirographi, ad B hunc modum.

VIII. EGO Arnulfus gratia Dei præueniente Remorum Archiepiscopus, promitto Regibus Francorum HVGONI & ROTBERTO, me fidem purissimam seruaturum, consilium & auxilium, secundum meum scire & nosse, in omnibus negotiis præbiturum: inimicos eorum nec consilio nec auxilio ad eorum infidelitatem scienter adiuturum. Hæc in conspectu diuinæ Maiestatis, & beatorum Spirituum, & totius Ecclesiæ assistens, promitto, pro benè seruatis laturus præmia æternæ benedictionis. Si verò, quod nolo, & quod absit, ab his deuiauero, omnis benedictio mea conuertatur in maledictionem, & fiant dies mei pauci, & Episcopatum meum accipiat alter. Recedant à me amici mei, sintque perpetuò inimici. Huic ego chirographo à me edito, in testimonium benedictionis vel maledictionis meæ, subscribo, fratrésque & filios meos vt subscribant rogo. Ego Arnulfus Archiepiscopus subscripsi.

IX. QVO perlecto, Arnulfus Aurelianensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus subiunxit: Habet, inquam, hæc Scriptura maximam vim reprehensionis: habet etiam subtiles defensionis vires, habita ratione personarum. Nam eius author Arnulfus detestabilis est, eò quòd ob immensum ambitum affectati honoris, inauditum seculo priùs monimentum sui detestabile reliquit. Qui verò commentati sunt, rem vtilem ac necessariam fecisse visi sunt: vt si aliquando fidem promissam pernegare C vellet, Scriptura contra se testis existeret: & si deuiaret ipse, contra suam professionem & subscriptionem veniens, honore se priuaret. Et ne fortè peccans nomine summi Pontificis diutiùs defenderetur, ipse summus Pontifex sententiam suæ damnationis in se dixisse visus est. Sed quia Presbyter adest, finem dicendi faciam, vt ipsi locus pateat. Interim tamen dum Presbytero standi locus eligitur, significabat sibi assidentibus, quendam Episcopum ex hæresi ad fidem Catholicam conuersum, beato Gregorio similem libellum porrexisse. Sed hoc interesse, quòd hic Arnulfus malarum causarum rationibus permotus sit, id est, perfidiâ & cupiditate: ille autem optimarum, id est, fide Catholica & amore habendi Deum. Erat verò ibi ita scriptum inter cetera.

X. ET ideò, postquam comperto diuisionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum deliberatione pertractans, prona & spontanea voluntate ad vnitatem Sedis Apostolicæ diuina gratiâ duce reuersus sum: ne non pura mente, sed simulatè reuersus existimer, spondeo sub ordinis mei casu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te sancto Petro Apostolorum Principi, atque eius Vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius, me nunquam quorumlibet suasionibus, vel quocunque alio modo, ad schisma, de quo Redemptoris nostri misericordia liberante ereptus sum, reuersurum: sed semper me in vnitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis per omnia permanere. Vnde iuratus

HVGO ET ROBERTVS.

» dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quatuor Euangelia, quæ in meis manibus teneo, & salutem geniúmque Mauricij atque Theodosij dominorum nostrorum, Reip. Gubernatores, me in vnitate (sicut dixi) Ecclesiæ, ad quam Deo propitio sum reuersus, & communione Romani Pontificis, semper & sine dubio permanere. Quod si (quod absit) aliqua excusatione vel argumento ab hac me vnitate diuisero, periurij reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cum auctore schismatis habeam in futuro seculo portionem. A

XI. » ADALGERVS: Scio me, inquit, non magnam habiturum expectationem in dicendo, reuerendissimi Patres: cùm omnia quæ pro defensione mea dicturus sum, contra me fortasse videantur. Hoc enim & in initio intellexi, cùm Dudo KAROLI miles, vt huius proditionis auctor existerem, machinatus est. Cui cùm responderem, cur ex tanta massa hominum ego Clericus & Sacerdos potissimùm eligerer, vt Seniorem & Episcopum meum traderem ob causam Caroli, ad quem nihil attinebam: Primum, socordiam & fatuitatem hominum me scire dicebat: meum autem ingenium, prudentiam, animi magnitudinem, meris laudibus extollebat: denique ipsum meum Seniorem hoc ita velle, sibique ita præcepisse. Cui cùm fidem quasi spopondissem, non tamen satis tutum fore hoc mecum reputabam, nisi ex ipsius Senioris ore non benè credita per memetipsum sine interprete recognoscerem. Eius amor, eius imperium, me in has præcipitauit miserias. Quærebam tamen ex eo, cuiusnam fretus auxilio imperata perficerem, & si sibi pertimescendum foret. Qui cùm Karolum sibi patruum esse dixisset, Manassem quoque & Rotgerium sacramenta quæ voluerit præstitisse: auunculum suum Rotbertum, Karoli seruum, comitem fidelissimum fore designauit, cum aliis quibusdam. Et vt hoc factum sub specie honesti tegeretur, manus & sacramenta simul Karolo præbui. Sed iussu ipsius, claues vrbis accepi: sed à manu ipsius portas aperui, sed illius præcepto. Hæc si quisquam vestrum aliter esse putat, méque indignum cui credatur: credat igni, feruenti aquæ, candenti ferro. Faciant fidem tormenta, quibus non sufficiunt mea verba. Ipsi hostes mei, quibus nuper inuisus esse cœpi, testimonio erunt, cùm suo me beneficio viuere comprobabunt: quando vestrum anathema perhorrescens, eorum tunc miseratione, gladios Richardi fratris Episcopi vix euasi, hanc meam confessionem expauescentis. B

XII. » AD hæc Odo Episcopus Siluanectensis: Benè nunc (inquit) anathema in memoriam redit. Pater enim Arnulfus hunc nostrum Arnulfum in chirographo se damnasse dicit. Nos autem quoddam scriptum ab eo in tempore ipso accepimus, per manus Guidonis venerabilis Episcopi, in quo & confessio sui facti, & damnatio ipsius contineri videbatur. quod in præsenti iubeat recitare Sanctitas vestra. Synodus dixit: Recitetur. Recitatum itaque est in hunc modum: Arnulfus gratiâ Dei Archiepiscopus commonitorum prædonibus Remorum. Quid tibi vis prædonum Remensium scelerata manus? nihílne te mouent pupilli & viduæ lachrimæ, nec aduocatus eorum? Velis, nolis; Dominus tuus, ipse testis & iudex, & grauis vltor, cuius iudicium non effugies. Vide quid ante oculos ipsius egeris. Sanctam pudicitiam virginum non erubuisti, matronas etiam Barbaris verendas nudas reliquisti: orphanum & pupillum non respexisti. Paruum tibi hoc: accessisti ad Templum Matris Dei, cunctis mortalibus reuerendum: eius atrium perfregisti, polluisti, violasti. Quod oculi ibi viderunt, concupiuisti: quod manus attrectare potuerunt, rapuisti. Et nos quidem, contra diuinum ac humanum ius misericordia abutentes, quod cibi & potus abstulisti, non indulgemus: sed propter impia tempora non exigimus. Exigimus autem reliqua omnia, quæ pollutis manibus peruasisti, ac retines. Redde ergo, aut sententiam damnationis in peruasores rerum Ecclesiasticarum, à sacris Canonibus promulgatam, eam in te latam, multotiésque ferendam, excipe. C

Anathema in prædones.

AVCTORITATE omnipotentis Dei, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, interueniente & adiuuante beata Maria semper Virgine, auctoritate quoque ac potestate Apostolis tradita, nobísque relicta, excommunicamus, anathematizamus, maledicimus, damnamus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ separamus, vos Remensium prædonum auctores, factores, cooperatores, fautores, & à propriis

A dominis rerum suarum sub nomine emptionis abalienatores. Obtenebrescant oculi vestri, qui concupiuerunt: arescant manus, quæ rapuerunt: [debilitentur omnia membra, quæ adiuuerunt.] Semper laboretis, nec requiem inueniatis, fructúque laboris veri priuemini. Formidetis, & paueatis à facie persequentis, & non persequentis hostis, vt tabescendo deficiatis. Sit portio vestra cum Iuda traditore Domini, in terra mortis & tenebrarum, donec corda vestra ad satisfactionem plenam conuertantur. Hic autem sit modus plenæ satisfactionis, vt omnia iniustè ablata, præter cibum & potum, propriis dominis ex integro restituatis, corámque Remensi Ecclesia pœnitendo humiliemini, qui sanctam Remensem Ecclesiam reueriti non estis. Ne cessent à vobis hæ maledictiones, scelerum vestrorum persecutrices, quandiu permanebitis in peccato peruasionis. Amen: fiat, fiat.

QVO perlecto, Gualterius Augustidunensis Ecclesiæ Episcopus: Quidnam, inquit, hoc portentum est? Satisne sanæ mentis est hic Episcopus, qui pro iactura vilissimæ supellectilis reos damnat, super sui autem & Cleri & populi captiuitate tacet? Pro pauperum tuguriis fortè magis carie quàm vi ruentibus, anathematizat; & pro Templo Dei per Orbem terrarum famosissimo nihil dicit? Nempe, omnis terrena creatura, homine vilior est: & omne manufactum ædificium, Templo Dei vilius. Sed fortè quia Apostolus dicit, *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi:* tanquam pietate vsus, prædonibus cibum & potum indulget: B attamen ab auro & argento deterret. Quid hoc ad pauperes Christi? Certè ij aurum & argentum non perdiderunt, quia non habuerunt: sed cibum & potum, quem ad vsum vitæ non sine magno labore conquisiuerunt. Ecce audistis, fratres, argumentum perditi hominis, pauperum necatoris, prædonum nutritoris. Intellexistis quia ad hoc voluit capi, vt sua simulata captiuitas veram nobilium efficeret captiuitatem. Ideo sacrilegos à communione non arcet, quia se auctorem sacrilegij esse cognoscit. Nec sic tamen euadit, dum auctores, inuentores, factores, cooperatores, fautorésque simul permiscet. Ipse enim auctor, cuius consilio & imperio proditio facta est. Ipse factor & cooperator, vt per quendam Sapientem dicitur: *Comites illi tui, manus erant tuæ.* Ipse fautor, qui vsque in præsens tacendo consensit: &, vt fama est, magnis insuper beneficiis cumulauit. Tendit materia hæc in immensum: sed contraho sermonem qua possum breuitate, ne videar quasi criminales dictare. XIII.

GVIDO Episcopus: Si in propriis conscriptionibus, vbi cauere sibi potuit Arnulfus, ita læsus est: quomodo in proxima Synodo Siluanectis habita, damnatus non est? Conueneramus quippe in vnum nos omnes, qui hîc adsumus Remorum Diœcesanei, conquestum sanctam Remensem Ecclesiam nostrarum omnium matrem desolatum iri. Metropolitanus noster cum Clero & populo teneri ab hostibus prædicabatur. Rumor tamen ab eo factæ proditionis frequens erat. Itaque nostrorum Comprouincialium communi consultu statuimus anathema in reos, C quod nullus aliquomodo se occultans subterfugere posset. Eius exemplar (si placet) proferatur. Prolatatúmque est in hunc modum. XIV.

Oratio inuectiua Episcoporum Remensis Diœceseos, vice Decreti habita Siluanectis.

QVOVSQVE se extendet effrenata licentia vestra, alterius proditoris Iudæ satellites? Ad quem finem scelerum progredietur incœpta audacia vestri ducis, ducis dicimus Adalgeri Presbyteri, qui nomen Sacerdotalis dignitatis suo nomine polluit? Te igitur interpellamus funeste Presbyter. Quid tibi visum est, post illa cruenta arma, quibus te Lauduni exercuisti, vt iterum vilis apostata factus, Arnulfum Remorum Archiepiscopum traderes, cùm antè velut fidissimus custos cubares, conuiua assiduus esses, consilia disponeres, Sacrosancta administrares? Num rigorem Ecclesiasticæ seueritatis, vel iudicium omnipotentis Dei effugere te putasti? Vrbis portas aperuisti, hostes introduxisti: venerabile Templum Matris Dei, atque ipsis barbaris reuerendum, velut hostium castra oppugnasti. Num etiam vos, prædonum maxima portio, qui Ecclesiæ ingentibus beneficiis eratis obligati: qui dicitis, *Hæreditate possidemus Sanctuarium Dei:* qui signa militaria, loricati & galeati, cum scutis & lanceis ante aram beatæ Dei Genitricis intulistis: qui pollutis manibus Pastorem cum Clero & populo intra Sancta Sanctorum comprehendi-

HVGO ET ROBERTVS.

» stis, custodiæ distribuistis, carceri mancipastis, & adhuc retinetis: num, inquam, A
» vos diuina iura effugietis? Vos quoque, quorum dolo & fraude, consilio & auxi-
» lio tantum scelus factum est, cum his, qui Principes tanti facinoris fuerunt, conso-
» ciandi estis, vt pœnam peccati simul feratis, qui causa peccati simul conspirastis,
» bonáque ciuium Remensium, prædones impiissimi, velut sub hasta distraxistis.
» Nec etiam vos abesse debetis, qui in Adalberonem Laudunensem Episcopum non
» minùs leuia perfecistis. Et, vt pullulantem heresim rescindamus, quæ dictitat om-
» nia licere Karolo, etiam in sacris locis: Remensem simul ac Laudunensem Eccle-
» siam, vtramque sacrilegio (quamuis dissimili) pollutam, à sacris remouemus Of-
» ficiis, donec legitimè reconcilietur vtraque. Et ne quis nos talibus monstris ho-
» minum fauere, talibus negotiis assensum præbituros putet: sed pro fide qua viui-
» mus, omnibus expositos periculis, sententiam nostram ita confirmamus, stabili-
» mus, corroboramus.

Anathema in reos.

AVCTORITATE omnipotentis Dei, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, interueniente & adiuuante beata Maria semper Virgine, cum omnibus Sanctis: auctoritate quoque ac potestate Apostolis tradita, nobísque relicta, excommunicamus, anathematizamus, damnamus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ separamus, Adalgerum Presbyterum, diaboli membrum, Episcopi, Cleri, & totius populi Remensis traditorem: eos quoque qui huius traditionis extiterunt inuentores, auctores, factores, fautores, cooperatores, omniúmque depopulatores, & à propriis dominis rerum suarum sub nomine emptionis abalienatores. His adiungimus Laudunensis Episcopij peruasores, ac ipsius Episcopi grauissimos tortores. Fiat illis sicut Scriptura dicit: *Qui dixerunt, hereditate possideamus Sanctuarium Dei, Deus meus, pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes: ita persequeris eos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominiâ, & quærent nomen tuum Domine. Erubescant, & conturbentur in seculum seculi, & confundantur & pereant, & cognoscant, quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra.* Et quia pupillum & viduam non miserati sunt, neque Templa Dei reueriti, dominiúmque Ecclesiarum sibi vsurpauerunt, fiant filij eorum orphani, & vxores viduæ. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eorum, & diripiant alieni labores illorum. Nutantes transferantur filij eorum & mendicent, eiiciantur de habitationibus suis. Fiant dies eorum pauci, & principatum eorum accipiat alius. Et duplici contritione contere eos, Domine Deus noster: nisi resipiscant, & Ecclesiæ Catholicæ fructuosa pœnitentia satisfaciant. Amen; fiat, fiat. B

XVII. » ARNVLPHVS Episcopus dixit: Quamuis hæc ita se habeant, reuerendissimi
» Patres, certúmque sit hunc Arnulphum omnium Patrum concordibus damnari
» sententiis: tamen ne in inuidiam adducamur, admoneantur si qui sunt studiosi eius C
» defensionis, habeátque locum contradicendi, suúmque Arnulphum quomodoli-
» bet defensandi. Sítque hoc nostrum edictum sub disciplina Ecclesiastica, ita vt nul-
» lus deinceps excusandi pateat locus. Excuset nunc, qui eum iustas putat habere
» causas. Hîc Clerus ipsius adest, hîc Abbates scientia & eloquentia non ignobiles:
» erigant iacentem, attollant humiliatum: & si iniustè deiectum existimant, quâ
» iustitiâ reformari debeat edoceant. Non enim in ruina fratris & consacerdotis
» nostri lætari nobis fas est, nec quisquam in iniuriam sui ducet, si ea quæ contra Ar-
» nulphum dicta vel facta sunt, veracibus cognouerit refelli assertionibus.

XVIII. » SIGVINVS Archiepiscopus dixit: Sicut frater & Coëpiscopus noster vene-
» rabilis Arnulphus perorauit, auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filij, & Spi-
» ritus sancti, adiuuante beata Maria semper Virgine, cum omnibus Sanctis, aucto-
» ritate quoque huius sacri Conuentus præcipimus, vt nemo in hac Synodo silentio
» tegat, quæ pro defensione Arnulphi putauerit esse idonea; vel si ea, quæ circa ip-
» sum dicta sunt, reprehensione digna existimat.

XIX. HIC cùm ab vniuersis Patribus pronunciatum esset, Placet, placet hoc edictum Patris Siguini; stupor se quamplurimis infudit, qui pertinaci Episcoporum sententiâ Arnulphum damnandum fore putabant, quosdam autem spes defendendi in magnam alacritatem perduxit. Et suæ quidem Ecclesiæ filij accusare nolebant, pu-

A dote permoti: defendere autem minimè præsumebant, conscientiâ simul & anathemate deuincti. Sed aderant acerrimi defensores, scientiâ & eloquentiâ insignes, Ioannes Scolasticus Autissiodorensis, Romulfus Abbas Senonensis, Abbo Rector Cœnobij Floriacensis, ignorantiâ præteritorum gestorum pressi, & anathemate ad dicendum prouocati. Facto itaque silentio, diuersarum partium multiplicia Librorum volumina subitò apparuerunt. Multa denique in medium prolata, multa inter considentes collata, ingens spectaculum præbuerunt.

In his omnibus, qui defensioni Arnulphi studebant, quatuor quædam principaliter ingerebant. Primum, vt suæ sedi restitueretur. neque enim spoliatum respondere debere. Deinde legitimas vocationes, & vt Romano Pontifici causa significaretur. Tum accusatum, accusatores, testes, ac iudices in magna Synodo discernendos. Neque sibi aliter ex ratione canonum posse videri causam constare. Quibus omnibus diligenter consideratis, ab altera parte respondebatur: Iuxta hunc ordinem decretorum, omnia penè consummata esse. Nam vt ab vltimis, inquiunt, « repetamus, accusator eius ad hanc causam satis idoneus est. Quippe nec antè ini- « micus, nec ad accusandum metu aut præmio adductus, sed tantùm zelo religionis « permotus: & qui si eum non cognouisset, eo quo vtitur Presbyteratu dignus habe- « ri posset. Vocationes autem eius ad Synodum per Epistolas canonicas, & per Apo- « crisiarios, non solùm sex mensium, sed etiam anni spatia transcendunt. Addebant « B præterea, Sedi suæ minimè posse restitui, eo quòd etiam restitutus vocem loquendi non haberet. Sic enim contineri in Africano Concilio, Titulo XII. Si Clerici « intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox postea penitus « audiatur. Et quia captio eius inuidiosa putabatur, neque inusitatum neque alienum à sacris legibus idem reperiebatur. In Historia quippe Remensium Pontificum scriptum constabat, Hildemannum Beluacensem Episcopum, detentum in Monasterio sancti Vedasti, Synodum expectasse: eò quòd apud Imperatorem Ludouicum insimularetur, ad Lotharium Cæsarem profugere voluisse. Ebonem quoque Remorum Archiepiscopum idem molientem, per Rothadum Suessionicum, & Erchenradum Parisiorum Episcopum, in Vuldensi Monasterio pro similibus similia sustinuisse. Iustum ergo videri, vt qui de Regiæ Maiestatis crimine impeditus, vocationi Episcoporum non paruerit, iudiciaria potestate conuentus sit: idque firmari ex Africano Concilio, Titulo XXXVIII. XXIIII.

Ad Romanum autem Pontificem causam perlatam fuisse dicebant, exemplaribus in hunc modum prolatis.

HVGONIS REGIS EPISTOLA ad Ioannem Papam.

Beatissimo Papæ Ioanni, Hvgo gratiâ Dei Francorum Rex. Nouis atque inusitatis rebus permoti, summo studio summáque curâ vestra consilia expetenda decreuimus. Quippe cùm sciamus, vos omne tempus in humanis ac diuinis studiis peregisse. Considerate ergo quæ facta sunt, & facienda præscribite: vt & sacris legibus suus honor reddatur, & Regalis potestas non annulletur. Arnvlphvs Regis Lotharii, vt dicunt, filius, post graues inimicitias ac scelera, quæ in nos Regnúmque nostrum exercuit, loco parentis adoptatus est à nobis, ac Metropoli Remorum gratis donatus, iusiurandum præbuit, quod contra præterita & futura valeret sacramenta. Libellum fidelitatis sub nomine chirographi conscripsit, recitauit, corroborauit, corroboraríque fecit. Milites ac omnes ciues iurare coëgit, vt in nostra persisterent fide, si ipse aliquando in potestatem hostium deueniret. Contra hæc omnia, vt certissimi testes sunt, ipse portas hostibus patefecit: Clerum ac populum suæ fidei creditum captiuitati & prædæ distribuit. Sed, esto eum esse addictum alienæ potestati, vt ipse videri vult: cur ciues & milites peierare cogit? Cur arma contra nos comparat? Cur vrbem ac castra contra nos munit? Si captus est, cur non patitur liberari? Si vi hostium oppressus, quare non vult sibi subueniri? Et si liberatus est, cur ad nos non redit? Vocatur ad Palatium, & venire contemnit. Inuitatur ab Archiepiscopis & Coëpiscopis: nihil se eis debere respondet. Ergo qui vices Apostolorum tenetis, statuite quod de altero Iuda fieri debeat, ne nomen Dei per nos blasphemetur: & ne fortè iusto dolore permoti, hac vestra taciturnitate vrbis excidium, totiúsque Prouinciæ XXV. C

HVGO ET ROBERTVS. moliamur incendium. Nec iudici Deo excusationem prætendetis, si nobis quærentibus atque ignorantibus formam iudicij dare nolueritis. A

Item Episcoporum Epistola ad eundem.

XXVI. DOMINO & reuerendissimo Papæ Ioanni, Episcopi Remorum Diœceseos. Non sumus nescij, beatissime Pater, iamdudum oportuisse nos expetere consulta sanctæ Romanæ Ecclesiæ, pro ruina atque occasu Sacerdotalis Ordinis. Sed multitudine tyrannorum pressi, longitudine terrarum semoti, desideria nostra hactenus implere nequiuimus. Nunc itaque vestro examini, non sine magno dolore, perferimus nouum atque inusitatum crimen ARNVLPHI Remorum Archiepiscopi, qui famosus apostata factus, locum Iudæ traditoris olim in Ecclesia tenet: qui filius quondam Ecclesiæ Laudunensis, cùm Episcopum suum dolo & fraude ceperit, Ecclesiam eius peruaserit, ad cumulum suæ damnationis Remensem sibi creditam cum Clero & populo captiuauit. Nec mouet eum nostra vocatio, vel potiùs saluberrima exhortatio: non Archiepiscoporum comprouincialium multoties repetita admonitio, non canonicè facta coram Deo & Angelis eius professio, non chirographi in conspectu Ecclesiæ recitata descriptio, non numerosa sacramenta miris excogitata consiliis. Stant, suo vitio, quamplures Ecclesiæ Pastoribus viduatæ, pereunt innumerabiles populi sine sacerdotali benedictione & confirmatione. Ipse factione tyrannica diuina humanáque iura contemnens, tyrannidem exercet. Regibus nostris, à quibus tantam gloriam gratis consecutus est, interitum meditatur. B Ergo tandem ad monstra perditissimi hominis expergefacti, iuimus in sententiam Domini dicentis: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore testium duorum vel trium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem & Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Adesto, Pater, ruenti Ecclesiæ, & sententiam ex sacris Canonibus promulgatam, vel potiùs ab ipsa Veritate prolatam, profer in medium. Sentiamus in vobis alterum Petrum defensorem, & corroboratorem Christianæ fidei. Ferat sancta Romana Ecclesia sententiam damnationis in reum, quem vniuersalis damnat Ecclesia. Suffragetur nobis vestra auctoritas, & in huius apostatæ deiectione, & in eius, qui Domni Dei præesse posset, Archiepiscopi noua ordinatione, simúlque inuocatis Episcopis nostris fratribus necessaria promotione: vt sciamus & intelligamus, cur inter ceteros Apostolatum vestrum præferre debeamus.

XXVII HIS Epistolis in media Synodo recitatis, missionis earum tempus & relata legatio à defensoribus Arnulfi perquirebatur: & de primo quidem mensis vndecimus reperiebatur, de altero autem nihil memoriâ dignum. Sed legatos tantùm scripta Romano Pontifici porrexisse, primóque blandè acceptos esse. Postea verò quàm Heriberti Comitis legati equum corpore præstantem, niueo colore insignem, cum aliis muneribus Pontifici obtulerunt; se per triduum ante ianuas Palatij defatigatos, nec admissos, infecto negocio redisse. Astipulabantur etiam huic rationi Brunonis Episcopi præsentes Clerici, qui se pro eius captione Romanum Pontificem adisse dicebat. A quo maledicta in reos cum auctoritate Apostolica expeterent, eius ministri summam solidorum decem dari censebant. Quibus derisis, eò quòd si pecuniâ redimi posset, nec mille talenta moras inferrent: hoc tandem in responsis ab ipso Pontifice acceperunt, vt is, pro quo captus esset, benè illi prospiceret. Non ergo Sedem Apostolicam huic iudicio præiudicare -- C

XXX. HIS omnibus pertractatis, à defensoribus Arnulphi venia postulatur: & quòd eius negotia minùs cautè priùs inquisierint, & quòd Concilium longis dilationibus defatigauerint. Deinde adiungunt, non se controuersiarum genere adductos, ad studium defensionis accessisse: sed Episcoporum anathema sibi necessitatem dicendi imposuisse. Episcopi verò, & qui contra Arnulphum stetisse videbantur, æquo se obiecta accepisse dicebant. Sibi quoque placere, quòd iudicium posse fieri iam in commune legitimum putaretur: nihilque aliud superesse, quàm vt ipse Arnulphus in medium deduceretur, & de qualitate sui facti iuxta quod vellet responderet. Itaque iubente Synodo, in Episcoporum ordine consedit. Cui Pater Arnulphus circa eum Regis beneficia, itémque ipsius in Regem maleficia, miti alloquio commemorat. Negat ille se quicquam contra Regis salutem egisse, sed pro fide ad

A ad eum conseruata, cum Clero & populo se in propria vrbe ab hostibus captum fuisse: nihílque solatij proindè à Rege tulisse, sed insuper maleficia pro beneficiis recompensata sibi esse. Opponit Pater Arnulphus, præsentem Presbyterum, qui vrbis portas, acceptis à manu eius clauibus, iussu ipsius affirmabat se hostibus aperuisse. Ille respondet, Presbyterum longè meditata dicere, falsáque pro veris narrare, suámque innocentiam eius fictis criminationibus haberi suspectam non debere. Cui contra Presbyter ingerebat, quòd se ad accusandum nemo impulerit, quòd locus fugæ sibi patuerit, quòd sibi semper fidissimus fuerit: nihílque aliud in accusandi causa se habere, quàm vt crimine proditionis liberaretur, qui eius imperio paruisset, & si quid in veri confessione Synodi dubitet, vel suo vitio adscribat. Synodi decretis se subiacere pollicebatur, tantùm Ecclesiasticæ communioni restitueretur. Ad hæc Arnulphus, teneri se ab hostibus conquerebatur, nec aliquando se vidisse Episcopum sic attractatum. ideoq; se respondere nescire. Neque verò sibi relictos esse suos Monachos, suos Clericos, suos Abbates, quibus quæ vellet præcipere posset. quod dictum insulsi hominis esse putabatur. Et quidnam, inquit Pater Arnulphus, his præcipiendum est? Num vt te à culpis eximant? Et quidem, si pro testimonio ferendo dicis, en tui Episcopi, qui te frequenter pro temetipso, vt apud Synodum venires, hortati sunt. En tui Abbates, tuúsq; Clerus, cum sibi Prælatis. His omnibus datur licentia te defendendi, non solùm voluntaria, verùm ne-
B cessitate imposita. Ad hæc ille ad priora relabebatur? Non se vidisse Episcopum sic attractatum dicens, nec ita se habitum scire respondere: doctum etiam hominem inter tot sapientes insipientem videri posse. Cur ergo, inquit Episcopus Guido, secundum tua vota habitus, totiésque ab Episcopis & domino tuo Rege vocatus, respondere noluisti? Et ille: Delatus ad Regem eram, & ideò quò vocabar ire non audebam. Non ita est, inquit Guido Episcopus, sed cùm te in vicinia Laudunensis vrbis apud Cauinionem conuenissem, coram fidelibus testibus Clericis & laïcis, tertiò te ad fratrum tuorum conuentum inuitaui sub obtestatione diuini nominis, ex Canonum auctoritate & societate omnium fidelium ad Dominorum quoque tuorum præsentiam ire monui, per fidelitatem quam eis promiseras, per omnia sacramenta quæ ipsis præbueras. Vnde periurum te esse negare non potes, per chirographum cui subscrisisti, & omnes nos subscribere fecisti. Sed cùm tu responderes, non posse te ire sine ductoribus Odone & Heriberto, eò quòd vim tibi inferri timeres: fratrem meum Gualterum obsidem tibi obtuli: me, & patrem meum Comitem Gualterum, itineris ductores pollicitus sum: vt sine periculo vitæ, membrorum, captionis, ad tua redires. Idem quoque in eodem momento sacramento firmare propria manu præsto fuit. Cúmque te à KAROLO captum esse prætenderes, eíque sacramenta & obsides præbuisse, ideóque sine eius licentia ire non posse: percontabar à te, quínam obsides pluris tibi viderentur? Vtrum RICHARDVS frater tuus, Bruno Episcopus consobrinus tuus,
C eiúsque sororis filius, in Regum potestate constituti? An milites tui, Sehardus & Rainoldus, qui datis pro se pueris abire permissi sunt, quorúmque beneficia simulatis captiuatoribus tuis attribuisti: palam faciens, quanta in dante & accipiente obsidum diligentia fuerit? Quódnam etiam tibi sacramentum potiùs seruandum foret, requirebam: scilicet quod Regi & Domino tuo sponte dederas, aut quod hosti armato inuitus dare debueras? Tria autem erant sacramenta, quæ nulla arte, nullo ingenio effugere poteras. Primum, quo te obligasti, vt pro nullo à te facto vel faciendo sacramento à fidelitate Dominorum nostrorum recederes. Secundum, vt si ab hostibus interceptus esses, (sicut tunc simulabas) mox vt locus fugæ tibi pateret, ad Dominos tuos redire per rectam fidem non differres. Idque in præsenti facere monebam, cùm tecum pauci essent, ego autem optimorum militum copias haberem. De tertio verò quid dicam? cùm tam multiplicis periurij reus sis, quot esse periuros facis? Omnes enim ciues tui ac milites te iubente iurauerunt, vt si aliquando ab hostibus caperêris, vel si ipse tua sponte à Regis fidelitate deficeres, Regi se fidem seruaturos, vrbémque & castra sub eorum iure retenturos. Econtrà, cùm tu à fidelitate Regis defeceris, contra omnes mortales tibi sacramenta præbere iussisti. Domino tuo Regi portas ciuitatis obstruxisti: KAROLO, quoties sibi libuit, aperuisti. Nec ad professionem tui chirographi respicere voluisti, cum inimicis Dominorum

HVGO ET ROBERTVS.

tuorum consilium & auxilium, secundum scire tuum & posse, subministraret. Nunquid & hæc negare contendes? Addebat etiam de pactis & constitutis in vulgari lingua cum eodem habitis, quibus Episcopos à sua subiectione quasi emancipauerat, si à chirographi conditionibus declinasset: séque id ex sua ac reliquorum Episcoporum persona iamdudum apud Cauinionem effecisse. Ad hæc ille, de non seruatis chirographi & sacramentorum conditionibus erubescebat. quibus tamen poterat modis hæc eadem attenuabat. Petebant ergo Episcopi, vt aliquis familiarium eius testis horum admitteretur, cuius cõscientiam vereretur. Admittitur ergo Rainerius, secretorum ipsius per omnia conscius, & qui eum inter alia periuria etiam contra se ac suam vxorem & filium publicè periurum protestabatur. Cui cùm à sacro Conuentu diceretur, quæ Arnulphus de Regis infidelitate denegaret, tali eum sermone aggressus est: Cur omnem populum tuo errore perdis? Nescis quæ ante vrbis traditionem iuxta fluuium Axonam mihi retuleris? Et vt omnium melius recorderis, nescis te LVDOVICI amorem filij KAROLI omnibus prætulisse mortalibus? & si tibi placere vellem, vt de eius salute cogitarem? Vade ergo, & scelera tua Episcopis confitere: vt quia corpus perdidisti, saltem animam per pœnitentiam salues, & populum, qui de tuis criminibus adhuc dubitat, ab hoc errore absoluas. Quod si nolueris, coram Episcopis, corámque omni multitudine, quæ pro foribus astat, peccata tua, quæ adhuc dubia sunt, manifesta faciam, & scelera tua, quæ in nulla opinione populi sunt, in medium proferam: vt omnes sciant & intelligant, quid de te sentire debeant, & vt verbis meis fides in æternum habeatur. Postquam perorauero, mea dexterâ ita esse sacramento firmabo, meúmque vernaculum Episcopis tradam, qui per ignitos vomeres incedens, Deum de te iudicare manifestis declaret indiciis. Ad hæc Abbatum quidam dicebant, debere dari Arnulpho secessum deliberandi cum quibus vellet, vt consultiùs pro se respondere valeret. Quibus Pater Arnulphus: Quis, inquit, prohibet? Surgat, & quoscumque delegerit suis consultationibus adhibeat. Surgens itaque, ad criptæ secretiorem partem, ostiis diligenter obseratis, venerabiles deduxit Episcopos, Siguinum Senonensem, Arnulphum Aurelianensem, Brunonem Lingonensem, Gotesmannum Ambianensem.

XXXI. IN horum absentia, multa ex Canonum capitulis in Synodo prolata sunt, multa inter assidentes collata, vtpote omnium ignaros, quæ in abditis agerentur: non tamen nescios, Imperatricis Theuphaniæ, ac hostium Regis colloquia, contra ipsius Regis voluntatem & vtilitatem Arnulphum expetisse: suorúmque militum copias sub signis KAROLI contra eundem Regem in acie constituisse, & insuper criminis Regiæ Maiestatis reum esse. Itaque variis quoque sacramentorum generibus implicitum videri, vt à nemine Sacerdotum tot periuriis obuoluto Episcopale ministerium vllis legibus valeret impleri ---:·

XL. HÆC & huiusmodi dum sibi quisque vel alteri replicat, Episcopi qui in Synodo residebant ab eis conuocantur Episcopis, qui Arnulphum ad remotiora Comitati fuerant. Quò cùm conuenissent, causam sui aduentus non sine lacrimis & multo gemitu didicerunt. Erat autem Arnulphi causa Apiarij Presbyteri causæ consimilis. de quo sicut Africani Episcopi Celestino Papæ Romano retulerunt, ita & hîc de Arnulpho Episcopi Episcopis in hunc modum referre visi sunt. Tergiuersationes Arnulphi, quibus nefandas turpitudines occulere conabatur, Deus iudex iustus, & fortis, & longanimis, magno compendio resecauit. Tetriore quippe ac putridiore obstinatione compressa, qua tantum liuidum cœnum impudentiâ negationis volebat obruere, Deo nostro eius conscientiam coartante, & occulta, quæ in illius corde tanquam in volutabro criminum iam damnabat, etiam hominibus publicante, repentè in confessione cunctorum obiectorum flagitiorum dolosus negator erupit; & tandem de omnibus incredibilibus opprobriis vltroneus se ipse conuicit. Atque ipsam quoque nostram spem, qua eum & credebamus & optabamus de tam pudendis maculis posse purgari, conuertit in gemitus: nisi quoniam istam nostram mœstitiam vno tantùm solatio initiauit. Quod & nos labore diuturnioris quæstionis absoluit, & suis vulneribus qualemcumque medelam, etsi inuita, ac suæ conscientiæ reluctante confessione, prouidit. Addebant præterea confessores Episcopi, eum suis pedibus prouolutum, cum lacrimis & gemitu sua crimina sub nomine confessionis declarasse, séque à sacerdotali officio,

A quo hactenus indignè vsus fuerat, remoueri velle. Sed Episcopi, qui consentiente Arnulpho confessionis testes admissi fuerant, ab ipsius ore se audire malle dicebant. Quod cùm factum esset, Episcopi per terribile nomen omnipotentis Dei, sub tremendo anathemate præcipiunt, ne vlla formidine coactus aliquid falsi de se proferat: séque illi omne solatium laturos, ac pristinum honorem etiam inuitis Regibus recuperaturos pollicentur. tantùm innocentiam ex æquo & vtili astruere velit. At ille Episcopis quidem pro salutis suæ studio gratias agens, quæ eorum fidei commiserat, vera esse confirmat. Petebant ergo Episcopi, quoniam ea quæ per confessionem protulerat grauissima sibi viderentur, vt Abbatum & Clericorum doctissimos ac religiosissimos intromitti liceret: quique sacramento vel anathemate deuincti, & sua peccata fido silentio tegerent, & quid facto opus esset in commune decernerent: futuris quoque temporibus dictorum & factorum fidissimi testes existerent. Quod aliquandiu secum reputans, fieri permisit. Admissi ergo sunt ex omni Abbatum & Clericorum Collegio ferè numero triginta, quibus per conditionem anathematis Arnulphi confessio, ipso iubente, in ipsius præsentia propalata est. Itaque eo remoto, longis consultationibus definitum est, quomodo eius arcanum tegeretur, & Clero ac populo absenti pro eius depositione satisfieret. Iam enim eum, qui sibi delectos Iudices constituerat, ad alterius non posse commeare iudicium certum erat. Iam Episcopi inuidiâ Romani priuilegij carere videbantur, cùm Arnulphus nec ad alios Iudices, nec ad Sedem Apostolicam
B prouocasset: vel ante electorum Iudicum audientiam, quod benè quidem licuerat, sese iustam habere causam putasset: vel post eorundem Iudicum sententiam, quod minimè licere manifestum erat. Sed vtpote reus à torquente se conscientia conuictus, & sua sponte, vt videri tunc potuit, confessus, iudicij formam improbus acccusator sui expostulauerat.

SEQVENTI autem die, considentibus Episcopis in Basilica domni Basoli Confessoris, totiúsque Cleri dispositio Conuentu, pauca de ciuilibus, plurima verò de Ecclesiasticis negotiis pertractata sunt. Rursúmq; Arnulphus Remensis in memoriam rediit. Cúmque causa eius iam non in defensione, sed maximè in conquestione versaretur: aliis illum propter genus, aliis propter florem iuuentutis miserantibus, Episcopos ruina fratris & ignominia sacerdotalis dignitatis grauiùs stimulabat. Vnusquisque enim casum eius ex seipso metiebatur: séque ab infamia liberari putabat, si is, qui publicè impetebatur, à criminibus liber foret. XLIX.

SED cùm has in longum ducerent querimonias, ecce FRANCORVM REGES cum primoribus Palatij sacro Conuentui sese inferunt. Episcopis gratias agunt, quòd pro salute Principum diutiùs consultando, deuotionem suam plena fide signassent. Laudant, quòd à prauorum hominum conspiratione non solùm se remouissent: verùm etiam ipsa mente se alienos fuisse, studio demonstrassent. Simúlque gestorum seriem breuiter exponi petunt, & in quo fine constiterint. L.

C NON, inquit Pater Arnulphus, hoc nobis adscribi debet, quod minimè promeritos constat. Pro salute enim vestra quamuis omni tempore consultandum sit, hoc tamen tempus saluti fratris nostri, in periculo positi, totum contulimus. Et si res eò, quò volumus, deducta non est, non vtique amore & beneuolentiâ vestri, vel odio ipsius hoc actum est: sed causarum difficultate, in quibus si aliqua similitudo defensionis apparuisset, argumentorum fortia machinamenta, senteтiarum validissima iacula, pro eius munimine excitassemus. tanta nos pietas commouit, tâtus charitatis feruor accendit. Denique non solùm eos, qui defendere parati erant, pro eo exacuimus, verumetiam eos qui impugnare videbantur, nostro anathemate dubitare coëgimus. Itaque vtrimque numerosæ Patrum sententiæ prolatæ sunt, sed nulla earum adiutus est. Deductus quoque in medium est, & interrogatus. qui primò quidem omnia negauit. Sed cùm sibi singillatim species causarum proponerentur, necesse erat sibi confiteri, quod publicè factum constabat. Cúmque ex his quæ confitebatur consequerentur ea quæ negauerat: illa quoque, quæ plurimùm celare nitebatur, in dubium adducebat. Inter has tergiuersationes cùm hæreret, propositum sibi est, vt sibi consuleret. Qui secessum petens, Episcopos ad remotiora duxit. Ibique dum de qualitate purgationum agere putaretur, stimulante conscientiâ, subitò in confessionem peccatorum suorum erupit, cunctósque qui aderant attonitos reddidit. Episcopis autem salutem illi promittentibus, nihilque graue passurum, si LI.

HVGO ET ROBERTVS. » rumores aduersos propelleret: ille nihilominus in sui confessione permansit, séque » sacerdotio priuari poposcit. Huic confessioni quidam ex Abbatibus, multi ex Cle- » ro interfuerunt, secretorum Arnulphi testes per longa secula futuri. Sed si placet, » in præsentiam omnium deducatur, corámque multitudine ipse sibi testis & iudex » causam suam exponat: simúlque accusatores, testes, atque iudices inuidiâ liberet, » in se vno horum omnium personam gerens. A

LII. QVO ingresso cum vniuerso populo, post paululum silentium indictum est. De- » inde Pater Arnulphus ad Arnulphum: Vidésne omnium ora in te vnum conuersa? » Cur pro te ipso non loqueris? Qui cùm malè concinna verba effunderet, minúsque » intelligi posset, ait Pater Arnulphus: Es ne adhuc in sententia, in qua te serò reli- » quimus? Sum, inquit. Vísne te abdicare à sacerdotij honore, quo hactenus abusus » es? Et ille: Sicut dicitis. Tum Comes BROCHARDVS: Quid est, inquit, istud, » Sicut dicitis? Palam eloquatur, palam confiteatur, ne postmodum Episcopos crimi- » na, quæ voluerint, finxisse dictitet: se confessum esse abneget. Et ille, Palam, inquit, » dico, & profiteor me errasse, & à fidelitate Regia deuiasse. Sed peto, vt domino Ar- » nulpho pro me loquenti credatis, ipsúmque in vestra præsentiâ deprecor, sicut mihi » conscius est, & sibi placet, vt ita causam meam exponat. Naturâ, inquit Pater Arnul- » phus, taciturnus est; & insuper quæ sub testimonio Christi nostræ fidei celanda com- » misit, palam confiteri erubescit. Sufficiat vobis hoc tantùm nosse quod publicè con- » fitetur: scilicet sacramenta quæ Regibus publicè præbuit, minimè conseruasse: con- » tra confessionem & subscriptionem suam sub specie chirographi factam, publicè » venisse. Non est mihi satis, inquit Comes Brochardus, nisi publicè fateatur, aut pu- » blicè perneget, sub vestro testimonio se traditionem fecisse: vt alteri sit libera facul- » tas in eius locum succedendi. Imò, inquit Pater Arnulphus, non eritis hodie pares » sacerdotibus, quibus solis pura debetur confessio. Nónne si quis militum pro no- » minato crimine apud Regem insimularetur, ipse autem illud quidem denegaret, » confiteretur autem ita se in aliis peccasse, vt nec prædium nec beneficium obtinere » posset, próque sola vita supplicaret: si eius, inquam, prędium vel beneficium Regali » munificentiâ vobis offerretur, accipere recusaretis? Quid eius interest inter omnia » mortifera crimina, vtrum homicidio, vel adulterio, an veneficio quis puniatur? Sa- » tis ergo vobis sit, quòd per confessionem nobis sua peccata manifestauit: quòd pu- » blicè se indignum sacerdotio protestatur: quòd sic se peccasse coram Regibus in » conspectu Ecclesiæ confitetur, vt nullo honore huius seculi dignus sit. Non enim » ad rem spectare videtur, vtrum hoc an illo crimine seipsum sacerdotio priuet. B

LIII. TVM conuersus ad Arnulphum: Quid ad hæc, inquit, dicis, quæ pro te hacte- » nus locutus sum? Ita, inquit, dico & profiteor, sicut hactenus locuti estis. Proster- » nere ergo, inquit Pater Arnulphus, coram tuis Dominis, corámque tuis Regibus, » quos inexpiabiliter offendisti: propriámque confitens culpam, pro tui vita suppli- ca. Qui cùm in modum crucis prostratus, pro vita & membris eiulatu quo poterat supplicaret, in lacrimas & suspiria Synodum totam conuertit. Móxque Daibertus Bituricensium Archiepiscopus, ad genua Principum obuolutus, humillimas pre- » ces omnium pro salute viri offert. Qui pietate flexi, Viuat, inquiunt, vestro bene- » ficio, nostráque degat sub custodia, nec ferrum, nec vincula metuens, nisi fortè in » fuga spem posuerit. Hoc dictum Episcopis non satis placuit. quippe cùm putarent adolescenti fugã facilè posse persuaderi: quamobrem mortis legibus iterum subia- ceret. Iterant ergo preces, & iterum obtinent, iuuenem minimè gladio feriendum, nisi iterum digna vltore gladio committat. Eleuatus itaque à terra, nihilque graue vltrà metuens, depositionem sui attonitus expectabat. Quærebatur itaque ab eo, vtrum abdicationem suam ex auctoritate Canonum solemniter celebrari vellet. Quod cùm potestati Episcoporum assignasset, persuasum illi est, vt culmen hono- ris, quod gradibus extulerat, gradibus deponeret. Resignat ergo Regi quæ à Rege acceperat. Deponit quoque sacerdotalis dignitatis insignia apud Episcopos, non quidem exigentes, nec retinere cupientes: sed iis, quorum intererat, in futurum reseruare disponentes. Deinde Libellum suæ abdicationis, secundum exemplar abdicationis prædecessoris sui Ebonis, perscribi rogat, perscriptúmque hoc modo in medio Conuentu recitat.

LIV. » EGO Arnulphus quondam Remorum Archiepiscopus, recognoscens fragi- » litatem meam, & pondera peccatorum meorum: testes confessores meos, Sigui-

A num Archiepiscopum, Daibertum Archiepiscopum, Arnulphum Episcopum, Gotesmannum Episcopum, Herueum Episcopum, Ratbodum Episcopum, Gualterium Episcopum, Brunonem Episcopum, Milonem Episcopum, Adalberonem Episcopum, Odonem Episcopum, Guidonem Episcopum, Heribertum Episcopum, constitui mihi iudices delictorum meorum: & puram ipsis confessionem dedi, quærens remedium pœnitendi, & salutem animæ meæ, vt recederem ab officio & ministerio Pontificali, quo me recognosco esse indignum, & alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus peccasse me secretò ipsis confessus sum, & de quibus publicè arguebar, eo scilicet modo, vt illi sint testes alij succedendi & consecrandi in loco meo, qui dignè præesse, & prodesse possit Ecclesiæ, cui hactenus indignus præfui: & vt indè vltrà nullam repetitionem aut interpellationem auctoritate Canonum facere valeam, manu propria mea subscribens firmaui. Quo perlecto, ita subscripsit: Ego Arnulfus quondam Archiepiscopus subscripsi. Huic Libello Arnulphi præsentes Episcopi testes adfuerunt, atque ab eo rogati subscribere subscripserunt, ac singillatim illi dixerunt: Secundum tuam professionem & subscriptionem, cessa ab officio. Post hoc, Clerum & populum à sacramentorum nexu absoluit, vt omnibus libera facultas in alterius transmeandi iura pateret.

His solemniter peractis, ecce Adalgerus Presbyter ad Regum pedes pro- LV.
B sternitur, seque priuari communione conqueritur, eò quòd imperio domini & Archiepiscopi sui, cui resistendum non erat, paruerit. Cui Pater Arnulphus: Aperuisti, inquit, vrbis portas hostibus? Et ille: Aperui. Et Pater Arnulphus: Ingressus es Templum Dei hostiliter? Tum Presbyter: Negare non possum. Et Pater Arnulphus: Ex ore, inquit, tuo te iudico. Sanguis tuus super caput tuum. Subiunxit Gualterus Episcopus: Quando, inquit, imperans Episcopus ita mulctatus est, tu obtemperans, ac manibus iussa perficiens, consequentem mulctam exolues. Et Pater Bruno: Tu, inquit, ac tui similes, malis consiliis, & malis executionibus iuuenem perdidistis. Vt ergo ille ploret, & tu cantes? Aut quomodo questibus temperare potero, si nulla afficiantur pœna, qui filium patrui mei in has præcipitauêre miserias? Itaque Presbytero iubetur, vt quod malit eligat, aut perpetuum anathema, aut sui legitimam depositionem. Sua enim sponte venerat sub conditione, ne quid violentiæ pateretur. Diu ergo secum deliberans, maluit deponi, quàm sub perpetuo anathemate detineri. Et Episcopi nulla miseratione circa eum adducti, veste sacerdotali induunt, ac mox illi singula quæque vsque ad Subdiaconatum sine reuerentià detrahentes, sigillatim per singula subinferunt: Cessa ab officio. Deinde per legitimam reconciliationem laicam illi tantùm communionem concedunt, ac pœnitentiæ subdunt. Eos verò sacrilegos, vrbisque proditores, qui nec sponte, nec vi ad satisfactionem venerant, iterato anathemate damnant. Post hæc Concilium solemniter determinatur.
C

EPISTOLA HVGONIS REGIS ad Papam Ioannem.

HVGO Rex Papæ Ioanni. Beatitudini vestræ ego & Episcopi mei per T. Archidiaconum Remensis Ecclesiæ scripta direximus, in quibus Arnulphi rationes vobis explanauimus. Sed hoc nunc obsecrando superaddimus, vt mihi meisque iusta decernatis, nec dubia pro certis recipiatis. Nihil nos contra Apostolatum vestrum egisse scimus. Quòd si absentibus non satis creditis, Gratianopolis ciuitas in confinio Galliæ & Italiæ sita est, ad quam Romani Pontifices Francorum Regibus occurrere soliti fuerunt. Hoc si vobis placet, iterare possibile est. At si nos & nostra inuisere libet, summo cum honore descendentem de Alpibus excipiemus: morantem ac redeuntem debitis obsequiis prosequemur. Hoc ex integro affectu dicimus, vt intelligatis & cognoscatis, nos & nostros vestra nolle declinare iudicia. Petimus itaque, vt T. Archidiaconi legationem benignè suscipiatis, vt dum quod petit obtinuerit, nos in suo aduentu efficiat lætos, & in vestro obsequio feruentissimos.

Ex Epistola GIRBERTI *ad VVilderodum Argentinæ ciuitatis Episcopum, quæ est Apologia pro Remensi Synodo.* A

ARNVLFVS Regis HLOTHARII, vt fama est, filius, postquàm suum Episcopum dolo & fraude circumuentum cum propria vrbe captiuauit, post multum cruorem humani sanguinis à se effusi, post prædas & incendia, in Conuentu Episcoporum totius Galliæ damnatus est. At deindè post obitum beatæ memoriæ Adalberonis, à solo Adalberone Episcopo Laudunensi reconciliatus, spe obtinendæ pacis Metropoli Remorum donatus est: acceptis ab eo terribilibus sacramentis, & libellari professione, pro fide suis Regibus conseruanda. quam & viua voce in conuentu Ecclesiæ recitauit, & propria manu subscribendo corroborauit. Nec dum à sua ordinatione sextus mensis elapsus erat, & ecce quasi tempestas vrbem ab eo proditam hostis inuasit, Sanctuarium Dei polluit, spolia diripuit, Clerum & populum captiuauit. Post hæc verò Arnulphus suos prædones sub anathemate posuit, atque vt idem facerent Galliarum Episcopis imperauit. Prædia Ecclesiæ, quæ per sacramentum suis militibus dederat, abstulit, hostibus contulit. Coniuratorum manum contra suum Regem eiúsque exercitum in aciem sub signis KAROLI produxit. Interea Legatis, & literis Synodicis, Romanus Pontifex, vt Ecclesiæ turbatæ subueniat, ammonetur. Sed neque Legatis, neque Literis consulentibus consulit. Itaque grauium Episcoporum facto consultu, Legatis & Literis Synodicis, ac miti ammonitione Arnulphus conuentus decem & octo continuis mensibus, vt à cœpto furore desisteret, séque à scelere proditionis & rebellionis, quo impetebatur, regulariter purgaret, noluit. Sed cùm à se fautores maximos nequitiæ suæ discedere sensit, territus, Regem adiit, nouisque sacramentis, ac nouis rerum conditionibus Regiæ mensæ particeps factus est. Atque ita irâ Regis sedata, omni crimine se exutum credidit. Indéque mox rediens, fidem sacramentorum rupit, conditionibus non seruatis. At ij, quorum intererat, totiens se decipi, totiens bonis suis priuari non ferentes, Lauduni arcem occupant. Arnulphus inter hostes Regis inuenitur, Synodo repræsentatur, pro tot tantísque flagitiis rationem reddere deposcitur. Qui diu secum atque cum suis familiaribus multùm deliberans, sua sponte in confessionem peccatorum suorum erupit, suísque confessoribus alios testes adhibuit, crimina sua in Libellum retulit, eíque à se viua voce coram Ecclesia recitato subscripsit. Insignia sacerdotij deposuit, eóque se abdicauit: confessoribus suis ac testibus attestantibus, & respondentibus: B
» Secundum professionem & subscriptionem tuam, cessa ab officio. --- :·

A

VITA DOMNI BVRCHARDI VENERABILIS COMITIS, QVI SVB REGIBVS HVGONE CAPETO, ET EIVS FILIO ROBERTO FLORVIT.

Auctore ODONE *Monacho Fossatensi, qui eam scripsit anno incarnati Verbi* MLVIII.

INCIPIT PROLOGVS.

RELIGIOSORVM *gesta virorum vitâ Deo fideliter placentium memoriæ tradere posterorum dignum fore autumamus, atque iustissimum. Pertranseuntibus enim generis humani ætatibus obliuioni traduntur quæ geruntur à fidelibus, nisi fortè contigerit aliquibus membranis inserere, quæ ab ipsis, dum viuunt, peraguntur honestissimè. Commonitus itaque Patrum priorum exemplis, qui de multis sui temporis gestis plurima nobis reliquere, maximè beati Gregorij Romanæ vrbis Apostolici, qui de plurimis Sanctorum gestis, tam in Dialogo suo quàm in Homeliis disserit; studui aliqua Fratribus Fossatensis Ecclesiæ perscribere, qualiter venerabilis Comes* BVRCHARDVS, *eiusque filius, Præsul scilicet* RAGENALDVS, *sancto Spiritu commonente eundem locum honoribus ac possessionibus sublimauerunt: atque postmodum appropinquante fine, Religionis habitu. Nam licèt multa eorum benè gesta hac nostra ætate obliuione sint deleta: pauca tamen, quæ adhuc perspici possunt, & quæ ab ante-natis comperi, ob eorum perpetuum memoriale rememorandum, stylo percurrere aggressus sum. At quoniam secundum Domini dictum, abundante iniquitate, & refrigescente charitate, omnes qui piè volunt viuere persecutionem patiuntur: Iam dicto loco ad summam miseriæ calamitatem decidente, antequàm penitus ad ima corruat, cogor natiuum relinquere solum, quo pueriliter, vt Christo placitum fuit, educatus sum. Pressuris siquidem plurimis stimulatus, infestationum iaculis colaphizatus atque fugatus, exteras cupio adire Nationes: ignorans, sicut dicit Apostolus de se, quid mihi futurum sit. Nec, hoc agendo, extra Domini præceptum facere pertimesco, qui suos fideles, vt vitare valerent rabiem persequentium, de ciuitate in ciuitatem fugere iubet. Ipsius tamen posco sanctæ misericordiæ largitatem; vt ab hostium tam visibilium quàm inuisibilium incursu ereptum iugiter dignetur protegere, quem precioso sui sancti sanguinis redemit cruore. Antequam ergo itineris, seu mutationis assumam laborem, hoc Scriptum iam dictæ Fossatensi Ecclesiæ studui relinquere, vt Fratres deuotionis atque sanctæ dilectionis amorem circa me exhibentes, dum docti ab indocto perceperint verba huius lectionis, sint memores* ODONIS *peccatoris, quatinus eorum Sanctis precibus merear post mortem carnis consequi brauium æternæ felicitatis. Amen.*

Ex editione Iacobi Brolij Monachi S. Germani de Pratis in Supplemét. Antiq. Parif.

B

C

EXPLICIT PROLOGVS.

HVGO ET ROBERTVS.

A

INCIPIT VITA.

INCLYTVS BVRCHARDVS nobili stirpe progenitus, sacro baptismate est ingeneratus, atque nobiliter in Religione Catholica militari tyrocinio edoctus. Nam pueritiæ tempora dum transigeret, Curiæ Regali more Francorum Procerum à parentibus traditus est. Qui Christianitatis operibus pollens, totius prudentiæ atque honestatis assumpsit commoda. In Aula enim gloriosi HVGONIS Francorum Regis, cunctis tam cœlestibus quàm militaribus imbuebatur institutis. Dum verò adolescentiæ atque iuuentutis appulit ad nos, Domini prouidente gratiâ, qui fidelem militem sibi eum prouidebat futurum, magno dilectionis amore à Rege amplectitur: intantum vt cunctos coætaneos transcendere videretur. Amabatur enim à cunctis, honórque maximus ei ab omnibus Francorum Proceribus impendebatur. Honoratur quoque ab inclyto Rege, auróque & argento, castris quoque ac possessionibus multis ditatur, ipsiúsque Consiliarius fidelissimus efficitur. Contigit itaque iisdem temporibus Dei disponente iudicio, vt Comes Corboili castri nomine HAYMO, ad limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli orationis gratiâ Romam pergeret, ibidémque in eodem itinere finem huius vitæ acciperet. Quo defuncto, admonetur strenuæ iuuentutis tyro Burchardus tam à Rege quàm ceteris Francorum primoribus, vt prædicti Comitis vxorem sibi coniugio copularet. Ille verò, quem iam iuuentutis seu naturæ humanæ necessitas talia facere cogebat: præceptis Regalibus libenter paruit. Datur ergo dono Regali ei vxor iam dicti Comitis Haimonis, ELIZABETH vocitata, nobili progenie & ipsa exorta: coniunguntúrque thoro nuptiali, vt secundum Domini imperium, prole dulcissima postmodum lætarentur. In quo copulæ thalamo dedit Hugo Rex sibi fideli militi castrum Milidunum, atque iam dictum Corboilum, Comitatúmque Parisiacæ vrbis. talitérque Comes Regalis efficitur. Susceptóque honore temporali, gubernabat sibi commissam familiam secundum Domini voluntatem. Erat enim fidelis defensor Ecclesiarum, quæ sub imperio Regni Francorum habebantur, largitor eleemosynarum, consolator miserorum, subleuator piissimus Monachorum, Clericorum, viduarum, atque virginum in Cœnobiis Deo militantium. B

CVM igitur his & aliis multis Domino placere studeret virtutibus, vtpote vir seculari militiæ deditus, atque in cunctis mundi negotiis implicitus, eius mens Regi Regum fideliter deuota mundo minimè celari potuit. Non enim dignum erat vt lucerna sub modio posita diutius lateret in tenebris, sed super candelabrum poneretur, vt lumen lucernæ clarè ardentis omnibus in limine sanctæ Ecclesiæ introeuntibus patesceret. Tempore ergo iam dicti Francorum Regis HVGONIS Ecclesia Fossatensis Cœnobii, quæ olim ab antiquis Regibus nobiliter fuerat sublimata, præ cæteris erat confusa, atque omni humanæ necessitudinis auxilio destituta. Hoc autem acciderat partim iustitiæ penuriâ, partim quoque Rectorum negligentiâ. Iisdem namque diebus Magenardus vir nobilis, secundum huius caduci seculi honorem nobiliter natus, eandem gubernabat Ecclesiam. Qui non iuxta Patris Benedicti imperium agens, seculo valde deditus, animarum ac corporum commoda postponebat. Delectabatur enim canum atque bestiarum venationibus auiúmque volatibus. Dúmque alicubi voluntas pergendi adesset, depositis Monachalibus indumentis, preciosarum pellium tegmentis exornabatur, calamaneúmque * optimum pro capitio humili capiti imponebatur. Subiecti etiam quique pro posse & ipsi eadem sectabantur. Ne ergo cuiquam erga habitatores ipsius loci molestum videatur, hic mos à cunctis Monachis istius Regni agebatur. Dum itaque hæc & multa alia agerentur, quidam Cœnobita Adicus nomine graue tulit, & secum cogitatione tacita, quomodo hoc à Sanctuario Dei prohiberi posset, sedulè meditabatur. Omnibus ergo inscientibus Abbate quoque, ignorante, religiosum adiit Comitem, cunctam sui cordis ei pandens voluntatem: ac omnibus eum exorans precibus, vt locum ipsum memor suæ animæ in pristinum statum restituere dignaretur. At memoratus Comes talia mente pertractans, promittit se eius precibus assensum præbiturum. Accedens itaque ad Regis præsentiam, humili mente » ac voce cœpit dicere: Licet, Rex Francorum gloriose, tua Regalis Maiestas præ C

* al. calamantum.

A cæteris Aulæ tuæ effecerit me castris, ac multis honoribus terrenis ditiorem: vnum tamen adhuc requiro tuæ benignitati, quod ne prohibeas super cunctis precatibus me deposcere agnoscas. Ad quem Rex: Quid, inquit, illud est charissime, quod tibi in Regno nostro possit negari? Cui venerandus Comes: Non valde, multúmque larga, sed parua videtur res esse, quam requiro. Oro namque vt Ecclesiam Fossatensis Cœnobij, quæ Regali subdita est dominio, vestérque fiscus fore videtur, mihi seruitutis vestræ obsequiis parenti tua præcelsa Maiestas concedere dignetur. Cui Rex ait: Cùm omnibus constet prædecessorum nostrorum temporibus Regalem semper fuisse Abbatiam, quomodo valet fieri vt à nostra Regali potestate separetur? Si enim hoc à nobis factum fuerit, fortè post tui corporis obitum, heredum siue successorum tuorum nequitiis subuertetur, atque tunc culpabimur, detrimentúmque animæ patiemur, cùm nullus iustitiæ fuerit locus, Fratribúsque in eo degentibus infinitum acciderit detrimentum. Ad hæc Comes responsum reddidit: Dum minimè nunc impetrare valeo vt mihi perpetuali concedatur dono, saltem hoc tribuatur, vt emendationis ac restaurationis gratiâ, causa quoque salutis nostrarum animarum, hoc petitionis donum suscipere merear. Valde quippe delector tam preciosum locum ad emendandum suscipere, vestróque suffultus auxilio, honoribus ac possessionibus plurimis, si vita Deo propitio comes fuerit, sublimare, atque in pristinum statum erigere. Salutem quoque meæ animæ, atque scelerum & peccatorum meorum diminutionem eleemosynarum largitione per ipsum locum Deo annuente spero consequi. Et post huius caduci seculi decursum, B fragilia mei corporis membra volo ibidem tumulari. Cernens itaque Rex ex Dei voluntate esse quod à tanto poscebatur viro, causa emendationis ac benefaciendi, sicut pollicebatur, eius prouidentiæ commisit; vt subleuator fidelis atque defensor ipsius Ecclesiæ aduersus hostes malignos, terrarúmque inuasores existeret. Quod alacri cordis gaudio suscipiens, gratiarum Deo laudes, Regíque mortali reddidit.

Illis igitur diebus fama venerabilis MAIOLI Abbatis Cluniacensis laudabilis per omnem Galliam habebatur. Accepta itaque Comes Regis licentia, ad eundem Sanctum virum perrexit. Cúmque ab eo reuerenter, vt dignum erat, susceptus fuisset, humo prostratus, tam admirabilem humilitatis exhibitionem, aduentúsque eius ad eum causam à tam longinqua patria inquirere studuit. Cui Comes: Laborem tanti itineris assumens, non causa leuitatis ad te venisse credendum est. Supplex namque requiro, vt petitionis meæ verba suscipias, ne pœnitens inueniar tam longo itinere fatigatus, tam longinquam adisse patriam. Locum siquidem Fossatensis Ecclesiæ nuper à domno HVGONE Francorum Rege emendationis gratiâ suscepi, quem deposco vestro emendari ac sublimari præsidio: quatinus S. Benedicti institutio ibidem religiosè seruetur. Non enim alicuius auxilium requirere studij, nisi tuum, quem Deo placere comperi. Cui Pater Maiolus admirans, C respondit: Cùm multa Monasteria in vestro habeantur Regno, cur ab illis non accipitis quod à nobis requiritis? Valde enim laboriosum nobis est exteras atque incognitas adire Regiones, nostráque relinquere, & vestra appetere. A vestris ergo hoc potiùs vicinis expetendum est, quàm à nobis longinquis & ignotis. Hoc Comes audiens, valde tristis atque mœstus redditur, timens tantum iter in vanum assumpsisse. Iterum ergo atque iterum ad pedes sancti Viri prosternitur, poscens vt affectus desiderij eius susciperetur. Sanctus itaque Maiolus multis venerandi Comitis deuictus precibus, acceptísque perfectioribus sui Cœnobij Fratribus, cum eodem Comite ad Parisiacum vsque peruenit. Cúmque ad portum villulæ super fluuium Matronæ Monasterio Fossatensi proximæ peruenissent, iubet Comes Abbatem, cunctámque congregationem sibi vltra flumen occurrere. Illi autem ignari futurorum, alacriter iussis Comitis obaudiunt. Cúmque cuncti adunati fuissent, præcepit vt qui cum Abbate Maiolo manere in Cœnobio voluissent, eiúsque iussis in omnibus obedire, liberam haberent licentiam reuertendi. Qui verò nollent, abirent quò vellent. Illi autem tristes admodum effecti, vtpote omni humano destituti auxilio, magis elegerunt vias cordis proprij appetere, quàm cum Abbate vel Monachis sibi ignotis ad Ecclesiam redire. Nemini enim licuit ex his quæ habebant secum quicquam deferre, exceptis indumentis quibus induti erant. Abbas autem Magenardus, qui, vt diximus, nobilis progenie erat, ex sanguinitate enim

HVGO ET ROBERTVS.

Ansoaldi diuitis Parisiacæ ciuitatis existebat, in Cœnobio sancti Mauri, quod Glannafolium dicebatur, transmissus est, vt ibidem Pastor Fratrum illic degentium existeret. Qui quamdiu vixit, in eodem loco conuersatus est. Quo defuncto, ante vultum Crucifixi Domini in Ecclesia corpus eius sepultum est. A

SANCTVS igitur Maiolus sæpefatum locum cum suis suscipiens Monachis, districtionem regularis Ordinis districtè obseruare cœpit: vt omnino nihil prætermitteretur ex his quæ sancti Benedicti præcipit Regula. Cúmque regulariter intus & exteriùs cuncta ibidem agerentur, ac sollicitè omnia, vt possibile erat, emendata fuissent: accedens ad HVGONEM Francorum Regem, exoratus est, vt victus alimoniam seruorum Dei sub eo conuersantium multiplicando adaugere dignaretur. Cuius preces Rex benignè suscipiens, adhortante eum Comite Burchardo, contulit Ecclesiæ Fossatensi villam quæ dicitur Mansiones, cum Ecclesiis, & cum cunctis sibi adiacentiis, sitam in Parisiaco inter Sequanam & Matronam, sicut ipse eam regali iure habere videbatur. Facto itaque testamento monogrammate firmatur, & in eo sigillum Regalis Maiestatis à Ragenaldo Cancellario filio Comitis,
988. postea Parisiorum Præsule, imponitur anno incarnati Verbi DCCCCLXXXVIII. sub die XII. Calend Iuliarum, perpetuóque in eodem Monasterio conseruatur. Ob hoc etiam dies obitus ipsius Regis IX. Cal. Nouembris vsque hodie in ipso Monasterio solemniter celebratur. His igitur ita peractis, sanctus Pater Maiolus ad propria regredi accelerabat. Committens ergo locum cuidam religioso viro nomine Teutoni, quem de Cluniaco secum cum ceteris adduxerat, ipse vnde venerat reuersus est. B

ROBERTVS.

POST multum verò temporis, dum sanctus vir Maiolus in Galliam reuerti differret, defuncto iam inclyto Rege HVGONE, cùm piæ memoriæ ROBERTVS Rex filius eius Regnum suscepisset, consilio & hortatu Comitis eidem Teutoni donum Abbatiæ isdem Rex dedit, eúmque Abbatem ordinare præcepit. Quod cùm ad aures Cluniacensium peruenisset, valde tristes effecti sunt, quia cupiebant sibi ipsum locum ad Cellam redigere. Ordinatus autem prædictus vir ad honorem regiminis, magno studio conabatur onus susceptum æquo disponere moderamine, ac Ecclesiam sibi commissam summo sublimare honore. Parietes enim ipsius Aulæ, qui ab antiquis fuerant constructi, nimia vetustate erant consumpti. Quod idem Pater cernens, eámque meliorando restaurare cupiens, omne ædificium illius solotenus euertit, atque aliam maioris amplitudinis, & excellentiori dignitate conspicuam, Deo sibi auxiliante construxit. Deinde duo signa preciosa nomen suum vni imponens, ad honorem Domini facere præcepit. Hæc itaque & multa alia ipse Deo dignus Abbas bona in eodem loco operatus est opera. Venerabilis autem Comes de salute suæ animæ valde sollicitus, sancto cum Spiritu adhortante contulit dilectæ sibi Ecclesiæ, sanctæque matri Domini Mariæ, & Apostolis eius Petro & Paulo, necnon venerabili Mauro Confessori res possessionis suæ, quæ preciosæ sibi esse videbantur. Helizabet quoque Comitissa sociali coniugio illi iuncta, cum Ragenaldo suo filio iam Præsule vrbis Parisij effecto, talis facti assensores, & desiderij sui participes extiterunt. Accedens ergo ad Regis præsentiam, exoratus est vt Regali more hoc & ipse annueret, testamentúmque suæ auctoritatis iuberet fieri, ac suo signo muniri: quatinus per futura tempora eisdem rebus prædictum frueretur Monasterium, & eius memoriale in orationum precatibus semper haberetur. Hortante itaque Regis clementiam eius genitrice ADELAIDE, & eius coniuge Regina BERTA, quæ à tanto poscebantur viro libentissimè annuit. Dedit itaque sæpedictus Comes Burchardus Ecclesiæ Fossatensi has possessiones de rebus suæ proprietatis: villam videlicet, quæ Nobiliacus dicitur, in Episcopatu Parisiacensi super flumen Matronæ sitam, cum aduocatione & vicaria, cum Ecclesia & altari, & cum omnibus, quæ ad ipsam aspiciunt. Item in eodem pago, in Comitatu Corboliensis castri, in villa quæ vocatur Licias, mansum Algardis cum omnibus ad illum pertinentibus. In VVastinensi quoque pago, in Comitatu Nantonensi, atque in Episcopatu Senonensis vrbis, prædium iuris sui, quod nuncupatur Seia, cum aduocatione & vicaria, atque Ecclesia, & cum cunctis quæ ad ipsum aspiciunt. In Comitatu etiam Milidunensi alodum, qui vocatur Curciacus, cum aduocatione & vicaria, & cum omnibus ad eum pertinentibus. Hanc ergo suæ sanctæ deuotionis voluntatem plurimi Francorum videntes & audientes, erga C

A eundem locum & ipsi ex propriis rebus multa conferebant. Inter quos Vicecomes Milidunensis castri nomine IOSCELINVS exoratus est Deo deuotum Comitem, vt ei Ecclesiam, quæ sita est in vico, qui Nosiacus-siccus dicitur, quam de eius beneficio possidebat, Deo & Sanctis eius concedere dignaretur. Comes verò gaudio repletus, & hoc ipsum libenti animo concessit. Ipse quoque Vicecomes cingulum militiæ pro Christo deponens, in eodem Cœnobio Monachus postmodum est effectus, atque dignè finem suæ complens vitæ, ibidem obiit sub die XIV. Calend. Aprilium. Super his ergo omnibus inclytus Rex ROBERTVS auctoritatis suæ testamentum fieri iussit, traditionémque Abbati Teutoni seu reliquis Monachis fecit, & præfatæ Ecclesiæ munificentiæ suæ Præcepto confirmauit: per quod præcepit iubens, vt vsque in finem seculi Cœnobitæ illius loci hæc omnia tenerent, atque pleniter possiderent: nullúsque Rex, nullus Episcopus, nullus Comes, aut vlla mortalis potestas illas res disponere, aut in sua potestate quicquam horum decernere aut delegare præsumeret: sed perpetua soliditate in ipsorum iure consisterent, disponendi atque faciendi ad vtilitatem loci quicquid elegissent. Vt verò ipsius præceptionis atque roborationis edictum per cuncta æui tempora inuiolabilem obtineret firmitatis vigorem, more Regali manu propria confirmauit, & annuli sui impressione insigniri iussit. Quod Rogerius Cancellarius deuotè peregit, qui postea Deo concedente ad honorem Pontificatus in vrbe Beluacensi sublimatus est. Acta sunt autem hæc in ciuitate Parisius, anno incarnati Verbi DCCCC. 998.
B XCVIII. anno verò ROBERTI Regis X. sub die XIII. Cal. Maiarum.

FVIT etiam ipsis diebus miles quidam egregius, potentiis & diuitiis seculi valde sublimis, venerandóque Comiti fidelis, nomine Ermenfredus, fideliter Deo complacere desiderans. Hic itaque pauore æterni supplicij perterritus, & exemplis iam dicti viri religiosè animatus, retulit ei, multùm locum sibi commissum diligere, ac de propriis possessionibus se velle in eo largiri. Deprecatus est itaque eum, quatinus villam, quam de eius beneficio tenebat, quæ Licias appellatur, Ecclesiæ Fossatensi daret: itaut etiam prædium suæ possessionis, quod Aiureum dicitur, spontanea voluntate simul tribueret. Ille verò, qui optabat vt cuncti milites Francorum similia peragerent, liberam dedit illi facultatem dandi quicquid eius animo placitum fuisset. Veniens itaque ad sibi dilectum præ cæteris locum, cum sua coniuge, quæ Ermensendis dicebatur, innotuit religioso Abbati Teutoni ac ceteris Fratribus sui cordis secretum. Qui gratias Deo agentes, in suis orationibus prædictos coniuges suscipiunt: sicque familiares Dei seruorum effecti sunt, atque locum suæ tumulationis post resolutionem corporum acceperunt. Dederunt ergo ibidem prædium superiùs nominatum Aiureum super flumen Sequanæ situm, distantem à castro Corboilo milliario & dimidio, Ecclesiam quoque & vicariam, & aduocationem, cum omnibus ad eum pertinentibus. Simili etiam modo donationem fecerunt de villa iam dicta, quæ vocatur Licias, in prædicto pago sita, distan-
C te à castro milliario & dimidio: quam de beneficio Burchardi Comitis & filij eius honore Pontificali præcluentis Rainaldi tenebant: quorum consensu & voluntate hoc donum fecerunt, pro æternæ vitæ remuneratione, & pro animarum suarum, siue Gelonis, cui successores existebant, atque parentum eorum absolutione, cum aduocatione & vicariorum potestate, & cum cunctis, quæ ad ipsam aspiciunt. Donum ergo harum rerum super altare sanctæ Mariæ sanctique Petri Apostoli posuerunt tenore tali, vt annuatim recognitionem ex ipsis haberent denominatam: ambobus verò ab hac luce migrantibus, perpetuò habendas possiderent. Post hæc etiam Regis adeuntes præsentiam, deprecati sunt, vt hæc dona Præcepti sui auctoritate roboraret, & annuli sui impressione munire dignaretur. Ipse quoque suæ matris Adelaidis, vxorísque Bertæ suggestionibus, vti precatus fuerat, peregit. Conscripto itaque testamento, ac monogrammate Regis manu facto, Franco tunc Cancellarius, postea verò Episcopus Parisij factus, imaginem Regis imposuit. Factum est autem hoc in prædicta vrbe anno Incarnationis Christi M. Indictione XII. 1000.
anno verò regni inclyti Regis Roberti XII. feliciter.

HIS ita narratis, ad nostrum BVRCHARDVM reflectatur stylus. Huic ergo venerando Comiti, instigante humani generis inimico, infestus atque inimicus existebat valde Odo Comes, eiúsque bonis inuidebat actibus: quia illum in Aula Regis sibi præponi, atque honorari, & diligi à cunctis conspiciebat. Qua de re se-

Robertvs.
Licei.
Iury.

ROBERTVS. ductione quadam atque traditione castrum Milidunum ei furatus est. Quod cùm A didicisset, auxiliante sibi Rege, coadunato Francorum exercitu, multis millibus militum circumuallauit. Cernens itaque Odo non se posse ibidem quietum manere, nec idem castrum proprio retinere dominio, clam cum suis abiens fugit. Burchardus verò introgressus, proprium recepit castrum. Galterius verò, cuius traditione hoc tantum nefas perpetratum est; in monte, qui eidem præminet, cum sua coniuge laqueo suspensus est. Alio quoque tempore inimico pacis lucisque aduersario adhortante, hi duo Comites in eodem pago Milidunensi denominato sibi loco bellum inter se condixerunt. Cúmque ibidem aduenissent, pugnáque ab vtrisque partibus acerrimè præpararetur, prædictus miles Ermenfredus solius tunc Regis dominio subditus, suis manibus ac eius potestati humiliter se submisit. Non enim mos erat, nec est Francis, in bello aliquo modo introire absque præsentia aut iussu proprij Senioris. Humiliato ergo Burchardo valde in conspectu Dei, quatinus contra hostem superbum, ceruicem corporis & cordis rigidè erigentem, victoria sibi daretur, in campum villulæ, cui nomen Orceiacus est, simul pugnaturi conueniunt. Illis itaque in acie decertantibus, Dei iudicio exercitus Odonis intra semetipsum dimicans, magna cæde prosternitur. Burchardus verò in Domino fiducialiter confidens super hostes irruit, multísque millibus interfectis, victoria illi de cœlo tribuitur. Videns quoque Odo multum suum exercitum minui, valdéque occisum per campi planiciem iacere, nec illa die penitus posse victorem B existere, pauore valido tremefactus, valdéque effectus confusus, timebat minimè inde euadere, sed latenter auxilium fugæ citissimè petiit. Sic itaque Deo fidelis Comes victor existens, laudans cum suis Dominum, ad propria cum gaudio reuertitur.

Orcey.

RELIGIOSVS denique Abbas Teuto ieiuniis & orationibus, vigiliarúmque pernoctationibus assiduè intentus, Deo semper placere fideliter desiderabat. Cùm ergo in loco sibi commisso arduam, vt cupiebat, vitam, ob pastoralis custodiæ curam, minimè seruare posset, Remensis vrbis pagum ad habitandum sibi elegit. Habetur siquidem illuc quædam possessiuncula, quam gloriosus Rex Carolus Caluus Ecclesiæ Fossatensi, Abbatíque Godofredo, refugij causâ propter Nortmannorum persecutionem dedit, in qua etiam corpus sancti Mauri multis annis reuerenter traditur conseruatum. Illuc ergo iam dictus Abbas, arduam pro Christo peragens vitam, multo tempore conuersatus est. Quò pergens, ibidémque permanere desiderans, baculum curæ pastoralis per sui seruitij ministrum nomine VValterum, quem ipse in Domini timore nutriuerat, Fratribus transmisit: mandans vt sibi secundum Christi voluntatem dignum Pastorem eligerent. Hoc ergo Cœnobitæ audientes, valde mirati, atque tristes effecti, Comiti præcipuo ac eius filio Parisiorum Præsuli Rainaldo protinus studuerunt innotescere. Illi autem hæc omnia Regis auribus innotuerunt. Venerabilis autem Pater Teuto in iam dicta villa multis diebus commoratus, in ieiuniis & orationibus, atque in C cunctis bonorum operum exhibitionibus inquantum homini mortali possibile fuit, Deo sibi opem ferente, solitariam peregit vitam. Postmodum verò cupiens locum sibi commissum, Fratrésque quos reliquerat reuisere, vsque ad Nouigentum prope Monasterium peruenit. Ibidem ergo figens gressum, mandat Fratribus se adesse, atque ad eos se velle venire. Quod multi audientes, hanc eius desiderij deuotionem prohibuerunt, dicentes suo loco iam Abbatem suscepisse, nec debere eum recipi, quia animarum curam penitus reliquerat. Cùm autem ipsi Dei seruo hoc nunciatum fuisset, valde mœstus efficitur, ignorans quid agere, aut quò se vertere deberet. Tandem meditatus in corde suo, confortante illum Domino, qui sperantes in se non deserit, salubre consilium reperit. Nam repente ad Cluniacum sui Cœnobij locum rediit. Ibíque duos Abbates, qui post ipsum in sibi commisso loco ordinati sunt, superuixit, atque in sancta conuersatione, vt cœperat, permansit. Nemo enim illorum diu viuere potuit, quia Domini disponente iudicio potestatem regiminis nonnisi quinque annis tenuerunt. Completo igitur termino, qui præteriri non potest, ibidem feliciter obiit sub die Iduum Septembrium. Ad cuius sepulchrum, vt referre audiuimus, multi infirmi postea sanitatem receperunt.

Nogent sur Marne.

HIS ergo ita narratis, ad ea quæ omissa sunt reflectatur stilus. Audito itaque

ROBERTVS.

A que Rex, quòd taliter Pater Teuto locum Fratrésque reliquisset; tractare sollicitè cum venerabilibus viris, Burchardo scilicet atque Rainaldo Præsule, cœpit, quomodo ex Domini voluntate ipsum locum ordinare possent. Qui solerti industriâ commoniti, filium Haimonis Comitis, fratrem ipsius Episcopi, nomine THEOBALDVM, qui iam Cœnobio Cormaricensi præerat, ad se venire præcipiunt. Cui Rex donum Abbatiæ dedit, eúmque Patrem Monachorum fore constituit, quia & ipse ex Cluniacensibus erat, atque sancti Patris Maioli institutione edoctus fuerat. Nobilitate autem huius mundi sublimis Comes non solùm in loco, de quo sermo agitur, verùm etiam per multa Monasteria Regni Francorum multa bona contulit: inter quæ Cœnobium sancti Petri Milidunensis, quod Siguinus Archipræsul Senonensis ædificare cœperat, propriis muneribus ditare studuit. Erant autem & in aliis pagis plurima ei castra; ex quibus Vendocinum, Lauarzinum, & Montem-aureum proprio retinebat dominio: exceptis aliis, quorum nomina mihi ignota existunt, & quæ multi milites beneficij & fidelitatis gratia ab ipso possidebant. Statuit denique decretum, vt quicumque fidelium suorum ex suis castris vellet aliquam partem terrarum Ecclesiæ Fossatensi tribuere, liberam haberet licentiam dandi, absque iussione suorum successorum, quicquid animo libuisset. Quod à quibusdam seruatum, postea multa nobis largiti sunt. Dederat autem cuidam suo Præposito nomine Badoni, ac duobus ipsius heredibus, quoddam beneficium, taliter, vt diebus suæ vitæ censum ipsius Monasterio persoluerent, id est LXXII. nummos: illis verò ab hac luce substractis, ipsam terram perpetuò Cœnobitæ possiderent. Sed iam dicto viro obeunte, filius ipsius Alrannus nomine, qui primus heres extiterat, cuiúsque nomen in Carta continebatur, accedens ad Odonem, qui postmodum loco præfuit, accepto precio, super altare sanctæ Mariæ eandem posuit Cartulam, atque cuncta, quæ in ea descripta erant, Abbati ac Monachis tradidit. Sunt autem ipsæ res non magnæ, sed admodum paruæ, sitæ in Parisiacensi pago non longè à castello Corboilo, sed in circuitu eiusdem castri. Hoc est in villa quæ vocatur Licias, villulam quæ dicitur Burgunnaria, eo quòd ibi Burgundiones habitauerunt, vbi habetur sylua cum terra arabili. Item prope castrum farinarium, quod vocatur Toluia, cum dimidio aripenno terræ, ad ædificandum si fuerit opus. In ipso quoque loco aliquantulum de terra sancti Stephani. Cetera verò sunt, id est contra castellum sancti Exuperij, & in iuniori, & in veteri Corboilo, & in Ateias, & in Sosiaco, atque in Sintrio. Quæ qui cuncta noscere cupit, in Cartula, siue in testamento ROBERTI Regis, quòd anno incarnati Verbi M. XXVIII. anno verò regni sui XLI. factum est, apertè reperire valebit.

(Marginal notes: Vendosme. Lauardin. Montoir. — B — 1028.)

EO igitur tempore dum Francorum Regnum optima pace à ROBERTO glorioso Rege gubernaretur, & Ecclesia Dei pacis concordiâ repleretur, subitò idem Regnum maligna conturbatur aduersitate. Vnde accidit vt quidam huius seculi ventosa nobilitate prædiues, Arnulfus vocitatus, Comitatus officio insignitus, contra domnum Robertum insurgeret; cuncta quæ eius ditioni subiecta fore videbantur, incendio concremaret, & ea mala quæ inferre poterat in omnibus adhiberet. Qua discordia præualente, & diaboli sæuitia præeunte, Cœnobium sancti VValarici adiit, incendio cuncta quæ potuit concremauit, atque ipsum corpus Confessoris Christi proprio dominio subdidit. Qua de re tristitia magna repleti Monachi, tanto carentes patrono, celeri gressu Regem Francorum adeunt, poscentes vt eis succurrere dignaretur. Qui eis præsentiam sui exhibere non valens, domnum Burchardum exorando deprecatur, vt eis sua vice succurreret, & eis corpus sanctum quo valeret iuuamine reddere faceret. Venerandus verò Burchardus Comes illuc adueniens, de Dei gratia corde confidens, Comitem Flandrensem adiit, Regia profert verba, & eum exorando deprecatur, quatinus Confessoris Christi membra, quæ iniqua cupiditate sustulerat, voluntate & misericordiâ Dei præeunte solo restitueret proprio. Qui eius precibus assensum præbens, pacem fecit cum Rege & Francis, & quod à tanto Comite petebatur celeriter adimpletur. Cúmque venissent ad fluuium qui Summa dicitur, & inde transire vellent, repente mare cernunt inundasse, & viam sancto corpori, Comitíque Burchardo, & ceteris qui

(Marginal letter: C)

ROBERTVS. cum eo erant, denegare. Tunc Comes, qui baiulus sancti corporis erat, cunctis audientibus & Deum tota mente ignorantibus, dixit: » Domine Iesu Christe si misericordia voluntatis tuæ existit, vt corpus huius Sancti tui proprio » restituatur Cœnobio, iubeas nobis hoc flumen maris clementiâ tuæ bonitatis » diuidere, & viam huius itineris clementia tua nobis pandere non dedignetur: » quatinus hæc plebs tuo nomini seruiens, ad laudem gloriæ tuæ, & ad honorem huius Sancti tui, corde deuoto munera laudum læta cordis exultatione » persoluere valeat. Ad hanc vocem serui Dei & precibus Sancti sui exoratus Dominus, subitò æquoreum mare ita diuisum est, vt baiuli sancti corporis, & cunctus populus laudando & benedicendo Dominum Deum, cum summa laudis deuotione illud æquoreum maris periculum siccis vestigiis, absque vllo maris periculo, pertransiret. Ex quo facto illud Dominus reiterare dignatus est miraculum, quod per Moysen famulum suum fugientibus filiis Israël per medium mare operari dignatus est. Illud quoque Cœnobium multis prædiorum suorum possessionibus ditatum reddere cupiens, multa intrinsecus & extrinsecus ob suum perpetuum memoriale largiendo contulit. Vnde etiam ibidem dies anniuersarij ipsius solemniter celebratur, tanquam si præsens illic adesset corpore. Qui etiam testando profitentur, si possibile esset, vt apud illos corpus illius haberetur, quod fieri non valet, quia hoc voluntati Dei placere non confidimus: tamen illius venerandum corpus penes sancti VValarici corpus poneretur: quatinus quem honorare studuit in terra, cum ipso quoque à Christo honorificaretur in cœlo & in terra. Sed his omissis, ad nostrum Burchardum reflectamus articulum, ac qualiter ad sacrum Ordinem accesserit, & ad Christum postmodum peruenerit, auxiliante Domino vertatur stilus: & cunctis hoc ignorantibus nostra oratione manifestáque ratione cunctis demonstretur mortalibus.

DIEBVS igitur prædicti Abbatis miles inuictus Deo deuotus Comes BVRCHARDVS in infirmitatis langorem decidit. Sed quoniam omnis filius, qui recipitur à Deo misericorditer, flagellatur: desiderans inueniri vigilans animæ suæ, custos peruigil existere cupiebat. Protinus enim milicia secularis contemnitur, Monachalis vita appetitur, cœleste regnum toto mentis intuitu concupiscitur. Formidans ergo mortis periculum minimè posse euadere, accepto auro & argento, palliisque & multis Monasterialibus ornamentis, in constructo & ædificato à se loco Monachalia indumenta requirit, & accipit. Fit luctus ingens ab omnibus Francorum Proceribus, à Monachis, à Clericis, à viduis, à cunctis ordinibus vtriusque sexus & ætatis: eò quòd ipsorum patronus eos desereret, quos affabili consilio, dulcissimo alloquio confortare solebat. Plangunt cuncti milites, lamentantur vniuersi pauperes: quoniam consolator miserorum, subleuator afflictorum, cunctorum militum spes & refugium ab eorum subtrahebatur aspectibus, & ipsi præsidium totius suæ salutis & consolationis amittebant. At contra Cœnobitæ Christi serui, licèt de eius incommodo tristarentur, gaudebant tamen, quoniam tam egregius miles Comitali honore præfulgens, secundum Domini præceptum cuncta relinquebat, eiúsque iugum suaue & onus leue mente deuota suscipiebat. Deferuntur itaque inter cetera ipsius ornamenta, vasa plurima aurea & argentea, ærea & lignea, candelabra quoque preciosa. Quæ omnia, vt dignum erat, ad sanctæ Ecclesiæ, seu sancti Altaris ministeria deputantur. Inter hæc ergo duo vasa preciosa ad limpham fundendam siue recipiendam in Sacerdotis manibus, quorum vnum manipulum vocamus, eo quòd manu geritur, in quo etiam Litteræ habentur, quæ Abagari Regis ad sanguinem minuendum eum fuisse testantur. In ipso quoque ipse Rex cum se phlebotomante, alióque sibi seruiente, ex precioso puróque auro cernitur imaginatus, támque preciosum ac decorum vas in hac patria minimè dicitur inueniri. Textus etiam libri sancti Euangelij optimè litteris aureis conscriptus, auro & argento atque ebore inciso pulchrè operatus, minimè defuit. Aureus quoque ensis cum cingulo aureo, ex quo hoc magnum Monasterium dicitur esse incœptum, à lumbis resolutus, eius dono allatus fuit. Item vas preciosum valde ex lapide, quem berillum dicimus, ex quo aqua in sancto calice fundebatur, locúmque quo milites exerceri solent cristallino la-

A pide optimè operatum ſecum detulit. Seruorum quoque & ancillarum infinitum contulit numerum. Quid plura? nemo hac mortali carne tegitur, qui cuncta eius dona pleniter enumerare valeat. Cùm ergo tam glorioſus Comes innumeris in ſeculo claruerit honoribus, nulli heredum, nulli amicorum, nulli ſuorum fidelium tanta, exceptis caſtris, reliquit, quanta Deo Sanctiſque eius in loco ſibi præ cunctis dilecto pro ſalute ſuæ animæ contulit.

SACRO igitur ſcemate religiosè indutus, in domo ſibi iuxta Eccleſiam præparata plurimis diebus infirmus iacuit, poſtmodum ſuorum ſeruorum preces pro eo ſemper fundentium Dominus pius placatus conualeſcere cœpit, atque cum ceteris abire Fratribus. Cùm itaque ſanitati redditus Domino fideliter placere ſtuderet, illi iugiter gratias referebat, eúmque humili mente benedicebat, quia ſuæ ſanctæ miſericordiæ gratiam illi etiam in hoc ordine conferebat. Seruitium quoque ſanctæ Eccleſiæ, quod more Cœnobitarum à ſeculo conuerſi Deo exhibere debent, ipſe vir nobiliſſimus humili deuotione peragebat. Cúmque ei à Fratribus diceretur, vt quid tam nobilis vir ſeculari dignitate præcelſus, & ſenectutis iam labore fractus, ſe humiliando affligere dignatur? Ille reſpondebat: Si, inquit, cùm militari honore ſublimatus eſſem, at- « que vt dicitis, militum ſtipatus agmine, Comitatus dignitate fulgerem, mor- « tali Regi lucerna indigenti cereum manu anteferebam, quantò magis nunc im- « mortali Imperatori debeo ſeruire, atque ante ipſum candelabra ardentia ma- «
B nibus cum exhibitione humilitatis reuerenter ferre? Hoc dicens, & agens, « magnum de ſe humilitatis exemplum cunctis videntibus & audientibus proponebat. Sic itaque Deo probatus, & velut aurum precioſum igne examinatus, iterum langoris moleſtia corripitur, atque ad extrema deducitur. Sacri igitur corporis & ſanguinis Chriſti perceptione munitus, beatum Domino ſpiritum reddidit ſub die IV. Calendar. Martiarum. Quo defuncto, continuò adeſt Præſul cum Clericorum numero, Abbas quoque cum Monachorum agmine. Corpori perſoluuntur obſequia funebria, ſanctam Deo commendantes animam. Fit repentè clamor per vrbem, per caſtella, vicos & plateas. Concurrunt milites, diuites & pauperes, ſenes & iuuenes, viduæ & virgines, cuncti plangentes & eiulantes repleti dolore & miſeria. Impletur Foſſatus luctu & gemitu, omníſque doloris plenitudine, amittens patronum & aduocatum, quem habere meruit defenſorem & ſubleuatorem fideliſſimum. Clamat ſe minimè ampliùs talem reperturum, cuius nobilitate ditetur, cuius auxilio tam fideliſſimè muniatur: ſed morſibus patere malignorum, inuaſione diripi hoſtium, atque cunctorum aduerſantium malignitate circundari. Quod ita poſtmodum accidiſſe, cunctis hodie per Orbem degentibus claret. Sepelitur igitur tam nobilis viri corporis gleba ante vultum noſtri Redemptoris, in domo vbi Fratres ad matutinum & ſerotinum conueniebant Capitulum. Studuerunt
C autem antiqui Patres eius Mauſoleum talibus decorare verſiculis, quò eius perpetuum memoriale ſine fine maneret inuiolabile.

Hic vir magnus erat quondam dum corpore vixit,
Nomine Burchardus per mundi climata notus,
Celſus erat meritis, dictis factíſque modeſtus:
Pauperibus largus, viduis per cuncta benignus.
Ipſius en corpus tumulo requieſcit in iſto,
Martius oſtendit quarto migraſſe Calendas.

Illa autem tabula ſepulcri ipſius ab anteceſſoribus noſtris optimè operata ac decorata fuit, ſuper pectus eius crux deaurata cum literis *α* & *ω* ſuperpoſita fuit: & nos quoque pueritiæ noſtræ tempore oculis noſtris inſpeximus. quæ cuncta poſtmodum, vt hodie patet, penitus deſtructa exiſtunt.

VENERABILIS quoque Elizabet Comitiſſa vxor eius eundem locum ſecundum ſexus ſui naturam magnis muneribus ditare ſtuduit, quæ à ſeculo migrans ibidem ſepulta iacet. Cuius obitus dies agitur XV. Cal. Februarias. Cuius etiam polyandrum his decoratur verſiculis,

Hos placuit Domino viuos coniungere binos,
Et polyandra ſimul iungere ſic voluit.

ROBERTVS. *Hoc quicumque legis persolue carmina psalmi;* A
Spiritus vt valeant scandere regna poli.

Hæc de multis Comitis gestis sufficiat enarrasse. Sunt denique innumera bonorum eius operum acta, quæ fastidio compellente relinquimus, quia ad alia gerenda festinat animus. Nobis ergo, Fratres, solerti studio prouidendum est, vt istius viri ceterorúmque benefactorum eleemosynas, quas pro redemptione criminum suorum huic loco contulerunt, taliter ante oculos conditoris pro ipsis deseruiamus, vt non, quod auertat Deus à nobis, ad æternam confusionem proueniant. Sciendum est enim quòd eleemosynis bonorum virorum præsentis vitæ cursum, Deo auxiliante, transigimus, ideóque animo recondendum quod Dominus terribiliter peccatores exprobrando per Prophetam clamat dicens: *Peccata populi mei comederunt.*

ANNIVERSARIA etiam horum coniugum solemniter à seruis Dei in diebus prædictis celebrari debent, vt animabus eorum proficiat, quòd hunc præ ceteris locum dilexerunt, & sua corpora ibidem tumulari voluerunt; vt à Christo Domino in die iudicij resuscitari mererentur. Vsque hodie enim, id est
1058. vsque ad præsentem annum, qui est incarnati Verbi M. LVIII. anni verò Regni Regis Francorum HENRICI XXVIII. hoc ipsum deuotè in hac peractum est Ecclesia. Quod & vt in posterum fiat, humiliter fatendum est. A Rectoribus quoque loci siue à ministris magnopere procurandum est, vt sicut B
in Ecclesia agi diximus, sic quoque refectio ex preciosis dapibus & pigmentis pro ipsorum spiritibus solemni præparetur obsequio: quia vt vulgo dicitur, inanis videtur esse labor, qui victus alimoniam non tribuit. Et ne hoc vanum cuiquam, aut floccipendendum videatur, Abbatis Giraldi seu totius Congregationis fauore ac voluntate statutum est, vt pro Comite Burchardo, qui tanta beneficia huic Ecclesiæ contulit, vt quisque ex præsentis styli narratu noscere valet, prouisor Nobiliaci; pro Elisabeth verò Cruciaci, pro Rainaldo Præsule Seiæ, pro HVGONE Rege Mansionum, pro Ermenfredo autem eiúsque coniuge Liciarum & Yurei, pro Abbatibus huius Congregationis Prouisor atque Thesaurarius huius loci diligenter, absque omnis negligentiæ incursu, studerent perficere. Qui autem hoc decretum postmodum despicere aut destruere conaretur, perpetuo excommunicationis anathemate damnaretur.

PROPOSVERAM in procemio huius Operis post hæc de Præsule Rainaldo aliqua differere, quo eius memoriale posteris notum fieret. Sed quia non est in potestate hominis vita eius, multis incommodis vrgentibus, me nunc hoc perficere minimè libet, donec optatæ pacis & tranquillitatis tempus adueniat. Gratias tamen & in prosperis & in aduersis semper agamus Iesu Christo, Sanctóque Paraclyto, qui viuit & permanet vnus Deus indiuisibiliter per cuncta secula, amen.

EXPLICIT VITA DOMNI BVRCHARDI venerabilis Comitis.

A HVGO ET ROBERTVS.

PARS VITÆ

S. ABBONIS FLORIACENSIS ABBATIS ET MARTYRIS,

IN QVA RES ALIQVOT HVGONIS ET ROBERTI Regum exponuntur.

Auctore AIMOINO *Floriacensi Monacho, qui eam petente Herueo Clerico, sancti Pontificis Martini Thesaurario, conscripsit.*

POSTEA factum est, vt venerabili Abbate Oylbaldo humanis rebus exempto, communis Floriacensium electio Fratrum vsque perferretur, hunc (nempe ABBONEM) sibi Patrem postulantium. Præerat per idem tempus Regiæ Francorum Aulæ Princeps HVGO nomine, qui consensum præbere non distulit. Et quamuis vt in talibus fieri assolet, aliqui ex Fratribus huic electioni peruicaciter renisi essent, tamen plurimorum, & vt pòst patuit, sanioris consilij, præualuit authoritas. Susceptum ergo vir Deo dignus Abbo pastorale officium, vti ille qui quid suscepisset intelligeret, irreprehensibiliter disponere pro posse satagebat. Monebat ergo subditos, vitiorum abdicatis spinis, in areolis cordium diuinarum serere aromata virtutum. Iam verò contra vitia carnis iugem aiebat debere haberi pugnam. Omnique industria inuestigandum, quibusnam armis, quis eius repugnet oblectamentis. Ad quod explendum, pòst orationum vota, pòst ieiuniorum virilia certamina, multum prodesse censebat literarum studia, maximéque dictanti exercitia. Quarum ipse perstudiosus existens, nullum penè intermittebat tempus, quin legeret, scriberet, dictarétve. Extant multa scriptorum eius insignia, quæ proprio indigeant volumine. Nos interim aliqua, futuris profutura seculis, succinctim nostris inserimus cartis. Nempe post elucidatos vt prælibauimus dialecticos Syllogismos, post exaratas Compoti calculationes, post Solis ac Lunæ viarum declaratas dimensiones, in diuinas quoque animum intendit Scripturas. Assumptisque ex plurimorum Patrum auctoritatibus sententiis, velut prudentissima apis, variis fauos componens floribus, mellitum deflorauit opus. Quod licèt ad præsens non reperiatur, partim nostrorum negligentia, partim extraneorum subtractum cupiditate: certum tamen est, idcirco eum excerpsisse, quò haberet ad manum defensiones contra Pontificem Ecclesiæ Aurelianensis, non recta quædam ab eo exigentem. CAP. VII. B C

DENIQVE cùm idem vir Domini paratus esset iuxta Apostoli præceptum, *Subdi etiam omni humanæ creaturæ, propter Dominum*: intelligens tamen, loco quem regebat postmodum posse officere, si ei modos subiectionis quos requirebat ad ipsius libitum dependeret: id facere in omni sua recusauit vita. Vnde idem Pontifex Arnulfus nomine, animaduertens nec ratione, nec diuinarum legum eum posse conuinci altercatione: manifestum se ei ostendit inimicum. Qua de re actum est, vt satellites memorati Pontificis eundem virum Dei, Turonis ad festiuitatem sancti Martini properantem, noctanter aggressi, grauibus afficerent contumeliis: quibusdam obsequij illius hominibus ad necem vsque vulneratis. Quam rem præfatus Antistes, cùm in reliquis actibus suis honestis semper se demonstraret pollere moribus, nequaquam, vt par erat, indignè tulit. Verùm propter vulgi famam, aliquos eorum qui hoc perpetrauerant scelus, quasi pro satisfactione, vt virgis cæderentur, ante eum adduxit. Sed Dei seruus perpendens hæc non recta fieri intentione, simúlque memor Domini per Scripturam dicentis, *Mihi vindictam, & ego retribuam*. quæ offerebantur accipere noluit. Et quia vindictam sumere per semet distulit, vt à Domino vindicaretur emeruit. Etenim quosdam ex ipsis morte subita VIII. 1. Petr. 2. 13. Rom. 12. 19.

HVGO ET ROBERTVS.

interceptos, in lectulis suis repertos mortuos: alios in rabiem esse versos, fama vulgante didicimus. Enimuero quia difficile est in prosperis inuidia carere, à quibusdam aliis Præsulibus, necnon nostri Ordinis viris, videlicet Monachis, quos nunc nominibus propriis designare superuacuum fore credidimus, æmulo lacerabatur dente. Quapropter ad Dominos rerum, inclitos scilicet Franciæ Reges, HVGONEM ac eius filium ROTBERTVM, à quibus pro summæ æquitatis ac veritatis tramite, quam ipse Dei famulus inoffensè diligens tenebat, quàm maximè amabatur, Apologeticum scripsit librum. Cuius hoc existit exordium. Sæpè contingit, vt dum nimius insurgentium calamitatum horror mentem fatigat ipso horrore, non ea quę dicere debuerat turbatus animus expediat: sed phantasmate cogitationum aliorsum raptus, quæ tacenda sunt dicat, ac quod est consequens, quæ dicenda taceat. Semper enim summæ tranquillitatis quietem diligit, qui veritatis arcanum ratiocinando disponere gestit. Quapropter ab ipsis disciplinarum rudimentis, sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea laboriosum spiritualis Philosophiæ otium, cùm ad multorum vtilitatem verteretur in honestum negotium. Cum meis peccatis propedientibus, eò relicto, quodammodo ad seculi sollicitudinem sum reductus, qui sub cura pastoralis regiminis cotidiè sustentor aqua angustiæ, & pane tribulationis. Corrodit me canino dente æmulorum supplantatrix calliditas, circumlatrat aduersariorum frequens acerbitas. Nec aliud contra me immurmurant, nisi quòd Monachorum Senatum saluum esse velim. Nostræ Reipub. augmentum quęsiui, ac cauillationi insidiantium authoritate qua valui contradixi. Nec abscondi omninò misericordiam & veritatem à consilio multo. Pro huiusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis. Adeò vt nec Regia Maiestas eos deterreat, quin me clanculum trucident, si eis locus tempúsve arrideat. Vnde sedulus in orationibus meis, Dominum deprecor: vt iudicet & discernat causam meam solitò, eripiátque ab homine iniquo & doloso. Hereticorum autem in hoc eodem libro faciens mentionem, post nonnulla alia, hæc interserit. Omnes, inquiens, hereses, ita persecuti sunt Patres nostri, vt primitus fide exposita, explorarent in suis Conciliis, ne quis sentiret contrarium ipsis Apostolis. Qui repertus, absque vlla dilatione, aut ad corpus Ecclesiæ est reductus: aut vsque ad erroris abrenuntiationem percussus anathemate, Catholica priuatus est communione. Nec magis serpentem tangere vitauerunt orthodoxi, quàm adhærere huiusmodi lepra contaminatis. Vnde in Canonibus prohibemur, si nos Catholicos esse scimus: ne cum eis saltè oremus. Nam sub Marciano Principe, apud Calcedoniam xv. & eò amplius dierum actio de hac re ventilata est, residentibus Episcopis DC. & vt quibusdam placet, M. CC. Quibus omnibus pius Princeps ex suarum rerum copia sumptus abundanter præbuit, quoad ad omnes Hereticos à se repellerent, id est eos qui in verbo vel opere, aliter quàm sancti Apostoli sensissent. Quo facto, in tantum fidei puritas placuit pio Principi, vt eam ipse cum sua coniuge cub chirographo hoc publicè profiteretur coram illo magno Concilio, cuius piam religionem imitamini Domini nostri Hugo & Roberte charissimi Reges: si in terra viuentium Christo vultis esse heredes ac coheredes. Et de Regno vestro omnem hereticam prauitatem depellite, vt Deus vos custodiat in æterna pace. Et post pauca. Inter reliquas, Hereses etiã de * oratione Ecclesiam, in his deflens exsurrexisse regionibus, hæc infert. Caueat, inquiens, quicumq; vult saluus esse, eam, haud dubiè quin Ecclesiam alicuius alterius, nisi solius Dei possessionem credere. Vnde Petro Principi Apostolorum dicitur: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Meam, inquit, non tuam. Et Christus alibi: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Psalmista quoque: *Domum tuam, Domine, decet sanctitudo.* Si ergo Ecclesia non est Petri, cuius erit? Aut successores Petri audebunt potestatem sibi vendicare, quam non habuit Petrus Princeps Ecclesiæ? Certè, charissimi Principes, nec Catholicè viuimus, nec Catholicè loquimur, quando illam Ecclesiam dico esse meam, ille alteram dicit esse suam. Ac veluti quædam iumenta, comparati iumentis insipientibus, vtrasque aliquando venales proponimus, propositásque ab aliis emere non formidamus. Est etiam alius error grauissimus, quo fertur altare esse Episcopi, & Ecclesiam alterius cuiuslibet Domini: cùm ex domo consecrata & altari, vnumquoddam fiat, quod dicitur Ecclesia, sicut vnus homo constat ex corpore & anima. Videte, æquissimi Principes, quò nos ducit cupiditas, dum refrigescit charitas.

* *fort.* ad delolationem Ecclesiæ.

Matt.16.18.

Matt.21.13.

Psal.92.5.

A IN illis sanè diebus, in Monasterio sancti Dionysij haud procul à Parisiis, Concilium aggregatum est quamplurium Episcoporum. Qui cùm de fidei puritate, de corrigendis tam suis quàm subditorum prauis moribus, sermocinari debuissent, iuxta vulgare prouerbium, cunctum suum sermonem ad decimas verterunt Ecclesiarum. Quas laïcis, ac Deo seruientibus Monachis auferre moliti, resistente eis in hac re hoc venerabili Dei cultore Abbone, promiscuam in se vulgi concitauêre manum. Ortáque subito seditione, tantus in Episcopos timor irruit, vt publica statione relicta, passim quisque diffugeret. Inter quos Seguinus Senonum Archiepiscopus, Primatum Galliæ in ea Synodo sibi vsurpans, primatum quoque fugæ arripuit. Et inter fugiendum, securi inter scapulas ictus, lutóque à popularibus oblitus, ægrè euasit. Vni quoque Episcoporum timor fugienti tam veloces addidit alas, vt affluentissimo prandij apparatu, quem sibi extruxerat, relicto, vicinæ vrbis Parisiorum mœnia, fugitabundus expeteret. Totam ergo tantæ calumniam iniuriæ, tam à præfato Arnulfo; quàm à reliquis Pontificibus, sub semet deuolui perpendens. Hic Deo deuotus Abbo, in eodem Apologetico non solum ab hoc, verùm & à quibusdam aliis hoc modo se purgat obiectis. Nec me vestro, ait Regibus, aliorúmque sapientum examini subduco, qui contra Canones sensisse suspicor. In Episcopos manum Monachorum mouisse accusor, vestram beneuolentiam proprio Episcopo tulisse blasphemor, quibusdam excommuni-
B catis participasse criminor. Sed esto, cui sententiæ Canonum contradixi, qui in illo Concilio vix apertum librum videre potui? Aut Concilium illud fuit, vbi conciliati venerunt, & disconciliati recesserunt? cùm ibi discordes reconciliari debuerint, aut canonica districtione mulctari. Quid in me singulariter commiserunt Episcopi, vt eis saltem cogitatione obesse voluerim, præsertim cùm non inimicum: sed fide & opere amicissimum, grauiora pericula pertulisse contigerit? Ecce coram Deo in Christo non mentior, quia audita insequentium conclamatione, vltra quàm dici possit indolui, recordatus pristinæ amicitiæ & beneficiorum tanti viri, cuius nix venerandum caput ostendit, excepta Primatis prærogatiua, & Sacerdotali infula. Qua suggestione vos decepi, vt vestram beneuolentiam optimis auferretis, malemeritis conferretis? Num ego Deus sum, qui mutat mentes, mutat corda, mutat regna & tempora? Verè fateor me magicam ignorare, nec aliquid malarum artium didicisse. Atque paulò pòst, hæc addit. Denique quod excommunicatis me miscuisse asserit, eius exemplo vtique feci, qui filios Belial nocturno latrocinio in meam necem grassantes recepit: postquam eos anathematisauerat suus Archiepiscopus, singularis meriti Seguinus, & Odo Carnotensium Episcopus, necnon & alij magnæ vitæ & religionis viri. Et iniqua indignatus exurgere iudicia, execrantis voce proclamat. O tempora! ô mores! Certè qui volunt exequi in fabrateria mendacij cupiditates suas prauas, ipsi nituntur condere leges iniquas. Ad vltimum sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus se-
C se commendat, præcipuè domno ROTBERTO, quem scientem literarum, ac idcirco diligentem fore nouerat studiosorum, scribens in hæc verba: Præterea Dominos meos cùm familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos scio contra me concito. iuxta illud Comici. *Obsequium amicos, veritas odium parit.* De quorum animositate non multorum moueor, dulce decus meum Rotberte, quem attauis Regibus editum, diuina pietas perduxit ad Regni fastigium; si post Dominum & Sanctos eius, vestrô specialiter sustentor auxilio & consilio, cuius mentionem in cotidianis orationibus meis nunquam prætereo.

BERNARDO etiam Abbati Bellilocensium, inter alia, duarum mittit textus Epistolarum; quarum non putauimus prætermittendam commemorationem. X.
Hunc sanè Bernardum, pater Hugo haud infimo inter Proceres Aquitanicos ortus loco, ex copiosa filiorum caterua Deo obtulerat ad seruiendum: ac ad Floriacense sancti Patris Benedicti Cœnobium miserat, literis imbuendum. Quem hic totius bonitatis plenus Abbo, ex præcepto Abbatis sui honorabilis Richardi, susceptum, valde dilexit, & in quantum temporis opportunitas adrisit, liberalibus artibus erudiuit. Sed idem Bernardus, non longo annorum interiecto spatio, à patre suo euocatus, Solemniacensi Abbatia, quam sanctus quondam construxit Eligius, est donatus. Ac non multò pòst, Bellilocensem locum, quem eius genitor iure belli armísque conquisierat victricibus, est adeptus. Cui cùm VVillelmus

HVGO ET ROBERTVS.

Comes Tholosanus Caturcensem Præsulatum, quem nunc regit, committere A
disposuisset: & ob hoc tam ipse Comes, quàm & Archiepiscopus Bituricensium, sub cuius Diœcesi eadem Ecclesia consistit, non minimam pecuniæ summam ab eo exigerent, ad hunc alumnum suum sanctum dirigit Abbonem, quid facto opus esset interrogans. Ad quem ille charitatiuam direxit Epistolam, ita se habentem: » Quia te diuina pietas seruum suum multis honoribus admodum extulit, quos vir- » tutum prærogatiua adeo excolis, vt te imitabilem præbeas pluribus bonis: hortor » & admoneo, vt tuæ memor professionis, illos gradus excellentiæ appetas, in qui- » bus Dominum non offendas. Et post aliquanta, eos denotans qui gratiam sancti » Spiritus vel vendunt, vel emunt, hæc dicit: Huiusmodi emptores quasdam ve- » lut telas aranearum texunt, quibus se defendunt, quòd non benedictionem, sed » res Ecclesiæ possessuri emunt. Cuius verò possessio est Ecclesia, nisi solius Dei? » Quis eius Dominus, nisi Deus? Quia etsi præsens Ecclesia indiget duobus aduoca- » tis, vno in rebus temporalibus, altero in spiritalibus, neutrum tamen habet vt Do- » minum, qui eam vel vendere possit, vel emere, quam Christus redemit suo san- » guine. Dánsque ei consilium, huiuscemodi clausula finem imponit Epistolæ: Nun- » quam ergo, inquiens, fieri hereticus vllo modo acquiescas, quia inaniter de pecca- » tis pœnitentiam agit, qui eam fidem impugnat, quam sub sanctis Apostolis Catho- » lica tenuit Ecclesia. Verùm, Bernardus tandem aliquando bonorum huius vitæ pertæsus, videns multorum frigescere charitatem, & ideo superabundare iniquitatem, deliberauit animo, relictis omnibus quæ possidebat, Hierosolymam petere. Quod iter à patre eius, pœnitentiæ voto, ante omnes ferè in hoc tempore B
Galliæ habitatores cœptum, ac percursatum fuerat. Nec tamen hoc absque sui sententia didascali aut consilio perficere disponens, ad Floriacum venit Monasterium, secreta cordis sui huic suo totius bonitatis patefacturus magistro. Ille, Hierosolymitano interdicto itinere, ne omnino eius voluntati contraire videretur, Romam petere, montem Garganum adire concessit. Paternóque affectu, attributis comitatui siue obsequio illius aliquibus suorum, cum fraterna eos siuit abire benedictione. Qui propinquorum suorum æquè limina Apostolorum adeuntium coactus querelis, dicentium eius abscessu clandestina inter se consurrexisse bella, Constantinum Presbyterum, quem ei vt obsequeretur pius magister ipsi delegauerat, ex itinere ad eum remittit, mandans suorum necessitudine, se domum redire compulsum. Non tamen quippiam se sine eius præcepto acturum, quin potiùs ei per omnia, vti prius spoponderat, pariturum. Simúlque quæstione proposita, inquirit vtrumnam melius esset cuncta relinquere, an vt suis præsidio foret, seculo specietenus deseruire? At veritatis amator Abbo, apicibus ad eum directis, & quid sibi rectius videretur exponit; & quid ipse tenere mallet, liberam dat eligendi copiam. In quibus, non solùm ipsum Bernardum Abbatem, sed etiam vniuersos viæ eius consortes, aut graui laborauisse incommodo, aut mortem obiisse condolens deflet. Inter quos domnus Remigius Monachus, qui post Cellæ, in qua idem C
beatus Abbo corpore humatus quiescit, præfuit, ab eodem Dei viro ad obsequium memorati Abbatis, nunc Episcopi, directus, magna vi febrium vexatus est. Sed nos memoratos apices, ad demonstrandum huius hominis Dei benignitatis affectum, ex integro huic volumini inserere dignum duximus: in Reliquis eius Epistolis abbreuiationi operam daturi. Est enim huiusmodi. Domno meo Abbatum » charissimo Bernardo, seruus seruorum Dei Abbo. Suscepi V. in Christo, vi- » uas tuæ peregrinationis literas, & ex penè mortuo Presbytero addidici, quid in- » ter fluctus cogitationum semiuiuus lugeas, quem concepti voti impotem patriæ » calamitas impræsentiarum reddit, & innatam deuotionem, vt opinor, distulit, non » funditus extinxit. Quod audiens, fateor nimis indolui, & lachrimando dolori sa- » tisfeci: quandoquidem tui desiderio gemebat circumstans Fratrum maxima mul- » titudo, & omnibus in commune gementibus, redibat ad memoriam, quod vir ma- » gnæ grauitatis Hugo, tui comes itineris, & socius laboris, multis bonis flebilis » occidit, nulli flebilior quàm tibi, pro cuius amore, post Dominum, Patriam, pa- » rentésque relinquens, exul vitam finiuit. Cúmque satis egissem mœroris, tandem » mihi consului, quia tibi absenti non potui, quem in orationibus interdiu videre vi- » deor, dum omnipotenti Deo sacrificium spiritus contribulati offerre non desi- » sto. Siquidem id nimium extimui, quod baiulus legationis innotuit, vultum vi-

A delicet vestrum ita emarcuisse, vt vix queatis subsistere: non solùm destitutus sobrietate & amicitia defuncti, verumetiam robore corporis. Vereor itaque ne insidiæ diaboli, quæ multæ sunt, & vias seruorum Dei spinis circumsepiunt, te à via mandatorum Dei auertant, & retro respicere compellant, *priusquam ad Segor paruulam ciuitatem* deuenias, in qua tuam animam saluans, saluari queas. Scio etenim quòd nunc tibi circumstrepunt propinquorum greges, militum phalanges, amicorum multitudines, & succenturiati, declamatoriè persuadent quod sibi, non tibi, vtile diiudicant. Sed domi vitulis relegatis, nosti quid vaccæ fecerint, quæ mugientes arcam testamenti portauerunt: & non declinantes ad dexteram vel ad sinistram Betsamis pertulerunt. Cuius facti non immemor, recordare quòd in sacrificio iubetur offerri cauda hostiæ. Nec vlla rei familiaris cogitatio subrepat, quæ te à recto itinere dimoueat. Nam occurrit animo quod mecum familiariter locutus es, dum Romam proficisci decreuisses, consulens, vtrum scilicet relinqui deberet semel suscepta cura pastoralis regiminis: & oporteret dare libellum repudij fratribus & filiis, qui nobis aduersantur in via Dei? Cui cùm ego respondissem, quòd authoritate Patrum certum noueram, & creditis ouibus mortem præualere persentiscerem, te infructuosum saltem tibi persuadere nec ausus sum nec debui, exemplum proponens Pauli Damascum fugientis, & beati Patris Benedicti Monachorum Legislatoris. Denique in multis causis occasio se

B immergit, quæ difficultatem contrariæ legis bono exitu meliorem reddit. Quis enim non laudet curam pastoralis regiminis, si prosit? Quis rursus non laudet in se beneuolentiam Pastoris, si aliis non prosit? Solet nempe esse in præceptis diuinis, quod & in antiquis reperitur edictis. Lex est. Si quis masculus templum Veneris fuerit ingressus, capite puniatur. Quidam iuuenis præteriens templum Veneris, intus matrem cædi conspexit, & introgressus eam eripuit. Accusatur contra legem fecisse. Defendit se ille legi paruisse, & inter diffidentes, si propulsori ignominia non prosit, iuuat ex circumstantiis occasio pietatis. Idem est in nostris Euangeliis, vbi præcipimur non solùm vxorem relinquere, sed etiam odisse, proposito præmio, quòd qui hoc fecerit centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Rursus qui vxorem dimiserit, non quidem præmio, sed eo supplicio dignus scribitur, quo mœchi damnari præcipiuntur. Porrò, & qui matrem eripuit, & qui vxorem dimisit, vterque præiudicium patitur, si supplicio punitur: quoniam inde authori legis se placere putat, vnde offendisse præiudicatur. Quapropter dilectissime, non bonum malo melius existimes, sed bonum bono melius credas: & ex contrariis sententiis eam eligas, qua viciis abrenuncies, & moralibus virtutum exercitiis crescas. Denique num Abbatis onus portare debeas, an debeas deponere addubitas. Discretionem, qua maximè opus habes, matrem virtutum assumas, & conscendendo tribunal conscientiæ, iudicio discute, quid vtilius honestiúsve sit animæ tuæ. Nam officium Abbatis implere, & lucrum animarum quærere

C honestissimum est, cui non impossibile est. Cui verò malitia subiectorum impossibile est, quid superest, nisi vt honestum putet diuino parere oraculo, quo scriptum est: *Fili miserere animæ tuæ placens Deo?* Sanè & apud Ezechielem, speculator clamans & non auditus, animam suam liberat: & apud Benedictum Patrem, Pastor spretus & contemptus absoluitur, qui omnem curam exhibuit creditis ouibus. Ceterum V. Pater, saltem in festiuitate Patris nostri Benedicti quod tibi placeat innotesce, vt certi esse possimus quantocius de tua quam optamus salute.

HVGO ET ROBERTVS. Gen. 22. 1. Reg. 6. 16. Ezech. 30. 24.

XI. INTEREA eximius Abbo condigno apparatu Romam proficiscitur: Priuilegia Ecclesiæ sibi commissæ corroboraturus, imò renouaturus. Sanè non qualem voluit aut qualem debuit, Sedis Apostolicæ Pontificem nomine Ioannem inuenit. Nempe turpis lucri cupidum, atque in omnibus suis actibus venalem reperit. Quem execratus, perlustratis orationis gratia Sanctorum locis, ad sua rediit, emptis optimæ speciei aliquantis holosericis palliis, ornatui Ecclesiastico congruis. Porrò paucis labentibus annis, occasio se præbuit, vt rogatu ac precibus gloriosi Regis ROTBERTI Romuleam repedaret ad vrbem. Præcipua verò earum pro quibus directus est causarum, hæc fuit: Quia Arnulfus Remorum Archiepiscopus, absque iusta audientia Sede sua priuatus, custodiæque fuerat mancipatus. Ob hoc, Gregorius qui Ioanni in Apostolica successerat Sede, non

HVGO ET ROBERTVS.

solùm nobilitate generis, verumetiam probitate clarus mentis, toti Regno Francorum anathema se inuecturum comminatus est. Hac igitur ex re Italiam repetere seruus Christi Dei cogitur. Et quamuis mole corporis grauaretur (nam in transmarinis regionibus, peregrinorum ciborum insitata qualitas, decoctæque potionis haustus, corpus eius pingue reddiderat) nequaquam tamen labore fatigabatur. Nec verò ipsa eius pinguedo vllam ei ingerebat dehonestationis maculam. Et cupidus pacis cùm foret, leue ducebat omne genus defatigationis: dummodo eum reperiret virum, per quem fama vulgante audierat, ad pristinum posse statum Religionis resurgere normam. Profectus ergo, Romana iteratò reuisit mœnia, vbi eo quem quærebat nequaquam reperto, per concaua vallium, per prærupta montium, inuestigans: tandem in finibus Spoletanorum inuenit. Cúmque se inuicem duo Ecclesiæ lumina conspexissent, gaudio vltra quàm credi possit gauisi magno, in mutuos ruunt amplexus. Et prior veræ humilitatis custos Abbo, salutatoria à parte Regis depromit verba. Tum Sacerdos verè Apostolicus, reddita benedictionis recompensatione, ait beato viro: Benè te aduenisse gaudeo fili Ecclesiæ, veritatísque, vt comperi, custos ardentissime. Etenim surdus de te rumor meas repleuerat aures, te tam diuina quàm humana pollere sapientia: nec qualibet amicitia à iure æquitatis abduci posse. Verè fateor, me iamdudum desiderauisse tuum intueri vultum: tuo concupiuisse amicabiliter perfrui alloquio. Fruamur ergo cupitis sermocinationibus, alternísque diuinarum atque mundanarum lectionum aliquandiu mentem releuemus studiis. Porrò, vnum te volo nosse, legationem tuam me benignè suscipere: & quæque suaseris, me facturum fore. Tuum autem erit petere, meum verò petitis pro posse assensum præbe. Noui namque, nihil te contra ius fásque postulaturum, ac ideò me tibi contraire scio non esse æquum. Post hæc verba, omnibus ei collatis victui necessariis, ad hospitium siuit abire. Sicque octo fermè diebus eum detinens, & frequenter conuiuio suo eum asciscens, cunctis pro quibus ierat libens annuit.

XII. TVNC verè sollicitus Pastor Abbo, memor vtilitatis loci quem regebat, Priuilegium illi Apostolicæ vtilitatis fieri rogauit. Quod Deo dignus Papa tam fauorabiliter largitus est, vt non solùm nullum pecuniæ quæreret lucrum, verùm thimiamate ac planeta, qua inter Missarum vteretur solemnia, donatum eumdem Dei famulum gaudentem ad proprium remisit solum. In eo sanè Priuilegio, & inter alia continetur, vt Episcopus Aurelianensis, nisi inuitatus, Floriacum nequaquam adeat Cœnobium. Néve vnquam quilibet Pontificum eidem Monasterio diuinum interdicat officium, etiam si tota Gallia ob populi peccata anathematis feriatur vindicta à Sede Apostolica. Sed ne quis eos, domnum dico Apostolicum & Abbonem sanctum, existimet in hoc facto contraria Regulis Sanctorum sensisse Patrum: necessarium nobis visum est, ex Epistolis Magni Papæ Gregorij pauca de pluribus hîc exempla inserere, in quibus exquirendis pia huic beato viro semper fuit intentio. Sciebat namque, illum nunquam vel sensisse vel scripsisse contra Canonum decreta. Scribit ergo idem egregius Papa Gregorius Maximiano Rauennati Episcopo, inter alia. Quoties pro vtilitate Monasterij sui ad Pontificem Romanum, Abbas venire vel transmittere fortè voluerit: id ei modis omnibus liceat. Quod verò ab Episcopis & Clericis Monasteria inquietari non debeant, tam memorato Pontifici, quàm eius antecessori Ioanni, frequentibus scripsit Epistolis. Luminoso quoque Abbati, de eadem re, inter cetera, sic ait. Castorio, inquiens, fratri & Coëpiscopo nostro, nostra præceptione transmissa, ei successoribúsque eius, à te Monasterióque tuo cunctam læsionis abstulimus funditùs potestatem: vt nec vltra in vestro versaretur grauamine, nec Monasterij res describat, nec publica illic debeat esse processio. Ad eundem etiam Castorium post aliqua ita scribit. Missas, ait, illic haud dubiè quàm in Monasterio, publicas per Episcopum fieri omninò prohibemus: ne in seruorum Dei recessibus popularibus præbeatur vlla occasio conuentibus, & simpliciores ex hoc animos plerumque, quod absit, in scandalum trahat, frequentior quoque muliebris introitus. Quod autem diuinum officium Monasteriis interdici non oporteat, Ioanni Episcopo de Vrbe-veteri scribens, ita asserit. Agapitus Abbas Monasterij sancti Georgij insinuauit nobis, plurima se à vestra sanctitate grauamina sustinere: & non solùm in his quæ necessitatis tempore Monasterio aliquod possint ferre.

A subsidium, verumetiam in hoc Monasterio Missæ prohibentur celebrari, sepeliri etiam ibidem mortuos interdicis. Quod si ita est, à tali vos hortamur inhumanitate suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Missas nulla vlterius habita contradictione permittas, ne denuo querelam de his quæ dicta sunt prædictus vir venerabilis deponere compellatur. Verùm de his satis dictum: Nunc cœptæ narrationis ordo repetatur. Regressus itaque honorabilis Abbo ad Regem à quo missus fuerat: cuncta pro quibus ierat perfecta nunciat. Arnulfum Remensem custodia exemptum Pontificatui restituit: pallium illi à domno Papa directum reddidit. Post hæc, per internuncios ipsi venerabili Apostolico domno Gregorio amicabiles plenásque reuerentiæ dirigit literas. In quibus innotescit, se cuncta vti iusserat perfecisse. Quarum istud est exordium: Domino semper in Christo venerabili sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis Præsuli, ac ideo vniuersalis Ecclesiæ Doctori, suus illius, Abbo Floriacensium rector in Christo salutem. Sæpius contingit vt puritas integræ veritatis vacillet sententia malefidi interpretis. Quod ego venerabilis Pater cauens, vestri animi sensa fideliter simpliciterque vt præcepistis deprompsi: nec animositatem Regis perhorrui, dum fidem quam vobis promiseram ex asse seruaui. Quandoquidem nihil addidi, nihil minui, nihil immutaui, nihil reliqui. Horum omnium, ipse Arnulfus è custodia liberatus & absolutus, testis est: cui vestrum pallium coopertum obtuli, quomodo illud acceperam ex sanctis manibus vestris. Meminit & in fine earum, planetæ ab ipso sibi datæ, ita inquiens: B Nam liberalitatis vestræ memor, vt seruus Domino gratias refero, qui inter Missarum solemnia, munere vestro vsus planeta, vestri nullo modo obliuisci valeo in meis oblationibus. Ceterùm vobis semper parere decreui, cuius Apostolatum Deus custodiat in æterna pace.

XVI. IGITVR cùm hic Deo amabilis hominibúsque venerabilis Abbo, per sexdecim annos continuos in à Deo sibi commisso pastorali desudasset officio, VVasconiam proficiscitur. Est in illis partibus Monasterium quoddam Squirs vt fertur antiquitus nominatum: à modernis contrario nunc vocabulo, Regula vocitatum. Nulla quippe Religionis norma, nulla aut rara bonæ conuersationis saltem vestigia, vsque ad hæc in eodem loco apparuêre tempora. Id Guillelmus Sanctionis filius Burdegalensium Comes, ac totius Guasconiæ Dux, audita fama religiosæ vitæ domni Richardi Floriacensium Abbatis, ipsi, successoribúsque eius, ad regendum dudum commiserat: vti in Libro, quem de vita vel actibus Abbatum nostri loci scripsimus, pleniùs explanatum est. In quo loco, tam ab ipso venerabili Richardo, quámque à duobus eius successoribus Amalberto ac Oylboldo, diu multúmque elaboratum est, quo verè is locus, per habitatorum conuersationem, vocabulo vteretur suo. nec quicquam vtilitatis actum. Post quos, dum hic vir beatus Abbo regiminis adeptus esset gradum, quibusdam sibi persuadentibus, quatinus eò proficisceretur: respondebat cum ioco, se illuc iturum, quando eum satietas cepisset vitæ. C Et quamquam id ipse ludens diceret, tamen ita se post rei habuit exitus. Ferebatur denique nulli prædecessorum eius post iter Guasconiæ diu viuere licuisse. Tandem ipse ad iam dictam pergit patriam, eius regionis adit Comites, memorati filios Guillermi, Bernardum & Sanctionem, eundem locum non pro suo, sed ipsorum disponit libitu. Et tunc quidem prosperè ad sua rediit, quibusdam suorum quasi ob tutelam loci relictis. Verùm hi quos relinquebat, perfidiam Guasconum veriti, & inuicti remanserunt: ac postmodum multis à Guasconibus perpessis iniuriis, cùm his quos illis veluti adiutores miserat, ad eum reuertuntur. Qui eorum inertiæ culpam fore nactus, alios mittit: qui quod priores neglexerant corrigere curarent. Illi similia passi, legatos ad eum dirigunt, quid paterentur intimant, ac ni maturato sibi subueniatur, locum deserturos, atque ad propria minitantur se regressuros. Vnum hoc sibi ex sententia Comitum notum fore mandant: liberiorem sibi quàm priùs affuturam loci potestatem: si semel ad eos adeat, & tam Comitibus quàm etiam Malguino Vicecomiti, quem ipse eis Aduocatum dederat, quid ipse velit, verbotenus declaret. Quos manere decreuerit, mansuros: quos exire iudicauerit, memoratos polliceri Principes, vi se expulsuros.

XVII. TANDEM talibus impulsus allegationibus, impendente iam vltimo vocationis suæ die, secundò iter arripit. Hos ex Monachis itineris comites assumens: supranominatum Remigium, méque qui hæc scribo AIMOINVM, cum Guillelmo

HVGO ET ROBERTVS. suæ venerantiæ, iuxta Abbatum morem, tum baiolo. Iámque in via constitutus, legatis qui pro se venerant imperat se antecedere. Comites Aduocatúmque certos de suo aduentu reddere, ne moram colloquij faciant, dum ipse ad eos venerit, procurare. Ipse in nullo negligens vtilitatis Cœnobij quod regebat, Pictauos pergit, Guillelmum illius vrbis adiit Comitem, pro iuuamine possessionis Monasterij sui, quæ Salx dicitur, calumniis Aduocatorum valde oppressæ, eum rogaturus. A quo die dicta, in qua sibi post suam regressionem ab eodem Comite iusta deferretur audientia: pro re alia, aliquantas perinibi moras nectit. Fortè Abbas Monasterij sancti Cypriani, in suburbio Pictauorum siti, eidem sancto consanguinitate coniunctus, vocabulo Gislebertus, crimine falso impetebatur. Is eum humillima detinuit prece, vti suæ causæ, quam in proximo ventilandam autumabat, interesse dignaretur. Sed cùm improbus subsedisset accusator, manifestúsque fieri vereretur: vir Domini Abbo qui cunctis iniuriam patientibus quantum in se erat, opem ferre cupiebat, Literas eidem propinquo suo, ex sua parte Abbati Cluniacensium Odiloni, cui idem Monasterium subiectum erat, perferendas tradit. Quæ videlicet Literæ, & vltimæ Epistolarum eius existunt, & apud nos cum reliquis conseruantur. Ipse iter quod cœperat maturare contendit. Nos ergo quinta postquam ibi adueneramus die, celebrata omnium Sanctorum solemnitate, quinta æquè feria indè progressi, per Carrofense Monasterium ad Nantoliacum deuenimus Cœnobiolum, in honore sanctissimi Patris Benedicti fundatum. Vnde digredientes Sabbatorum die, Engolismam aduenimus: à qua vrbe die Dominica egressi, dum incerti pro aduenientis noctis hospitio, ac idcirco mœsti incederemus: ostendit Dominus nobis, nequaquam se oblitum illum sanctum habere virum, in cuius obsequio iter illud conficiebamus. A B

XVIII. NAM dum ad castrum, cui Albaterra nomen est, tendere deliberassemus, repentè Dominus ipsius castri, nobilis vir nomine Giraldus, post tergum nostrum celerrimè adueniens apparuit. Qui dum inquireret quinam essemus, & beatum Patrem nostrum Abbonem adesse cognouisset: gaudens ob eius præsentiam, ait ad eum: » Dominum, inquiens, fidémque meam testor, me admodum gaudere, » quòd te, Domine, videre merui. Nam bonitas & sapientia tua vniuerso nostro » peruulgata sunt orbi. Vnde si tuæ placet benignitati, hospes tibi ero in hac nocte » perliberalis, cuncta victui necessaria tribuens. Fecit vt dixerat, & vsque ad noctem » permanens, etiam in obsequendo, famuli fungebatur officio. Cúmque iuxta quandam sui iuris Ecclesiam nobis hospitium præbuisset, ad memoratum castrum incibatus abiit. Postera die, in statu perseuerans hesternæ beneuolentiæ, obuiam ei processit: præmittens per internuncios piscium xenia, eúmque per aliquot deducens milliaria, tam ipsi homini Dei, quàm his qui hospitij gratiâ comitabantur, duces viæ largitus est. Sic demùm benedictione postulata, atque percepta, gaudens regreditur ad sua. Hæc ideò retulimus, vt apertè clareat, huic sancto viro numquam defuisse diuinum, vbi humanum putabatur defore auxilium. Nec tunc solummodò, verùm in omnibus itineribus eius, ac præcipuè per vniuersam quam ea tempestate tenuit viam: sicut Domini à seruis, ita à cunctis per quos transitus fuit, iocundus ipsius præstolabatur aduentus. Porrò nos eadem die qua de Albaterra promouimus, transmeato Ella flumine, vna cum beato Abbone, in villa, quæ ad Francos dicitur, hospitati sumus. Suscepit nos inibi genitrix mea, memorati militis Geraldi consanguinea, vocabulo Annenrudis, cum quanta potuit humanitatis exhibitione. Hæc deuotionis & obsequij feruore circa eundem Dei flagrans hominem, obnixè orabat, vt biduò apud eam manere dignaretur. Quod ille vehementer abnuit, & die data, suis vt viam maturatò capiant imperat. Túmque primùm quasi præsagus, brachium, in quo post percussus est, dolere sibi prædixit. C

XIX. INDE ad Dordonæ fluenta ventum. Quo enauigato amne, Guasconiæ fines ingrediuntur. Transmeantibus Dornoniam, antequam ad præfatum veniatur Regulæ cœnobium, Aroth seu Codrot torrens occurrit. Quem dum transire esset necesse, vir Dei lintrem, quæ perexigua illo habetur in fluuiolo, dum ascendit: ea introrsus à lutoso litore relabente, cingulotenus penè in aquam decidit. Mirum dictû, vestigiis paululùm madefactis, in reliquis indumentis vix tenuis apparuit humor. Transmeato sane hoc pessimi occursus torrente, postero die ad Monasterium Regulæ ventum. Et primo quidem die, cum quiete manserunt. Secundo sanè, inter

A inter nostros & Guascones iurgium propter cibaria equorum ad vesperum ortum, vixque à maioribus sedatum est. Quod vbi in crastinum V. Pater Abbo comperit, suos vehementer redarguit, cur inermes & inter infensam sibi gentem bella cierent. Monebátque patientiam seruare, donec ipse cum Comite ac loci Aduocato colloqueretur: qui iam iámque affuturi credebantur. Tum demùm suas suorúmque, quos primitùs ibidem reliquerat, iniurias, ad libitum vltum iri pollicebatur. His ac similibus verbis suorum furibundos sedare temptabat animos. Erat ea die celebris vniuerso Orbi beati Pontificis Martini Turonici solemnitas, & sanctus vir magna cordis ac corporis alacritate Missarum festiua celebrauit solemnia. Qua die & sequenti, quæ Dominica fuit, idem Dei famulus Abbo, post sancti sacrificij per seipsum oblationem, ac corporis refectionem, montem in quo Monasterium situm est vndique perlustrans; laudare simul ac mirari, non solùm loci firmitatem, verùm etiam maximorum, quæ inibi fuerant, ædificiorum fundamenta cœpit. Horum itaque locorum situm à sancto viro laudatum, succinctim literis mandare opportunum fore credimus.

XX. MONASTERIVM Regulæ in honore Principis Apostolorum Deo dicatum, in monte est positum. Qui videlicet mons à tribus lateribus, Orientali, Aquilonali, & Occidentali, aliis cingitur montibus. A Meridie Garonna vallatur flumine, periculosáque vallis voragine. Ab Oriente inter ipsum & alterum montem B vallis existit perangusta: per quam fons meat, quam incolæ Mosellam nuncupant. Simili modo ab Occidente, alterius fontis rapido alluitur cursu, cui Mosa nomen est. Hæc nomina à Francis illis imposita æstimantur, qui à Magno Karolo ad tuitionem Prouinciæ ibi relicti sunt. Non longè quippe ibi abest Palatium ipsius magni Principis Cassignogilum: sed quasi tribus milliariis. In quo idem Imperator vxorem suam, Ludouici pij matrem, grauidam reliquit: dùm contra Sarracenos expeditionem in Hispaniis ageret. Quod & Eynardus vitæ illius relator scribit, & nos in Librum Miraculorum sancti Patris Benedicti breuiter expressimus. Locus sanè Regulæ ob supradictam positionem non facilè hostium patuisset accessui, nisi ab Aquilone parua ei adiaceret planicies, cui conditor municipij, vel vt quidam volunt ciuitatis, turrim quadris lapidibus exstructam opposuit. Quæ nunc ruinarum tantummodo suarum indicia præfert. Igitur tam huius quàm ceterorum ædificiorum dirutos parietes, & per deuexa totius montis latera, propter firmam cementi tenacitatem dependentes, homo Dei conspicatus: admiránsque, læto nobis adridens vultu, infit: Potentior, inquiens, nunc sum Domino nostro « Rege Francorum intra hos fines, vbi nullus eius veretur dominium: talem possi- « dens Domum. Sed heu proh dolor! aliter quàm ei ac nobis vtile fuit, huius loci parabatur possessio. Denique malignorum factio, qui illis, quos ipse sanctus Pater ad eundem miserat locum, irrogauerant iniurias, in id iam conspirauerat: vt ex qualibet occasione commoto tumultu, tanta famulos ipsius cædis contumelia C afficeret, quatenùs nec ipse, nec quilibet alter, eos vlteriùs adire auderet. Quod verò mortem illius inter dolos machinata sit, non verè scitur, nisi quia is, qui eum percussisse dicitur, in iurgio nostris dixisse fertur: pro nihilo se ducere, si lancea ventrem eius transforaret. Secunda igitur feria, qua sancti Confessoris Bricij agebatur festiuitas, Monachum, qui hos esse dicebatur machinatus dolos, sanctus Pater noster Abbo increpare cœpit, quòd sine eius licentia de Monasterio egressus foras manducare præsumpsisset. Hic Anezan nomine dicebatur proprio, gente barbarus ac vocabulo. Qui dum sancti viri increpationem se patienter ferre simulat, sed circumstantibus contumaciæ verba respondet: subitò auditur clamor mulierum iuxta morem gentis illius, vbi seditio oritur, aut mors hominis interuenit, conclamantium. Tum ille perfidus solo nomine Monachus, ad eos qui se circunstabant infit. Nunc, inquiens, dicetur, meo monitu, hoc esse ortum scan- « dalum. Cui, quidam ex his qui aderant: Si, ait, id metuis, nobiscum ad hos sedan- « dos progredere motus. Verùm eo differente, ad nostros reprimendos, is qui moni- « ta dederat, cursim progreditur. Causa autem ortæ seditionis hæc erat. Tam Francis quàm Guasconibus se alterutrum conuiciis lacessentibus, vnus Francorum nimium impatiens conuicij Domino suo illati, conuiciatorem baculo inter ceruicem & scapulas ictum humi prostrauit. Eo prostrato, tam nostri quàm seditiosi, semet mutuò lapidare cœperunt. Interea, vir Domini Abbo intra claustrum

HVGO ET ROBERTVS.

Monasterij residens, & quasdam computi ratiunculas dictitans, tumultuantium A clamore exaudito, foras ab inferiori montis parte progreditur: & ad reprimendos suos, qui superiora occupauerant loca, festinans, ab vno aduersæ partis satellite lancea tam validè vulneratur in læuo lacerto, vt interiora costarum adactum penetraret ferrum. Qui percussus, non clamauit, non titubauit, aut cadentium more loco motus est: verumtamen hoc tantùm dicens: Iste, ait, seriò hæc fecit: ad domum vbi sui famuli hospitium habebant, ascendere cœpit. Sustentabat autem eum Frater quidam nomine Guillelmus, cuius suprà meminimus. Ego vestigia eius persecutus, conspicio super limen domus, quam vir sanctus ingressus iam erat, partem coagulati sanguinis. Interrogánsque de quo foret, hoc à Dei homine responsum accepi: De me, inquit, est. Testor Dominum, continuò mihi stetêre comæ. Horrórque infusus corpori, raucisonam reddidit vocem. Nondum enim quispiam animaduerterat, eum in carne esse vulneratum: sed tantùm indumenta æstimabamus fuisse perforata. Itaque aio ad eum: Quanam in parte, inquam, tibi Domino meo illatum vulnus est? Tum eo eleuante brachium vt plagam detegeret, repentè ab intimis costarum recessibus vnda sanguinis prorumpens, manica laxioris pelliceæ excipitur. Verùm ipse nihilo tristior, nec vultus colore mutato, cùm me trepidare magis magisque sensisset: tam ex faciei permutatione, quàm ex verbis querimoniæ, alacri vultu & penè ridenti similis, ait. Quid tu, inquiens, ageres, si ipse vulneratus esses? Attamen noli metuere: Quin potiùs foras ad nostros progredere, eósque ad me venire facito, vt hæ B sedentur turbæ. Quod cùm fecissem, illique obtemperantes ingressi essent: ipse iam exanguis factus, inter manus discipulorum famulorúmque se sustentantium Idibus Nouembris spiritum reddidit. Retulerunt autem qui eius sanctum finem videre meruerunt (nam ego ob sedandos tumultuantes forinsecus remanseram) hunc ipsius vltimum fuisse sermonem. Miserere, inquiens, Deus omnipotens animæ meæ, locóque ac Congregationi, quam nunc vsque te concedente rexi. Et ille quidem hæc effatus, vt prædictum est, animam efflauit. At seditiosi domum, in qua beatus Pater iam defunctus à suis lamentabatur, circundantes, obseratos succiderunt cardines ostiorum. Sicque furens ingressa turba, aliquibus vulneratis, cubicularium viri Dei vocabulo Adelardum, qui caput Domini sui propriis genibus suppositum lachrymis rigabat, ad necem vsque fustibus præacutis ac lanceis conciderunt. Qui ægrum vsque ad tertiæ feriæ diluculum protrahens spiritum, defecit ac mortuus est: sepultúsque in claustro Monasterij. Iuxta quem quoque custos equorum ipsius Sancti postea tumulatus est. Qui tunc quidem vulneratus, vsque ad diem festiuitatis sancti Andreæ languit: sicque obiit. Ceterum tantæ cladis compilatores, certissimè agnoscentes beatum obiisse Abbonem, certatim cuncti in fugam vertuntur. Ita vt terris reddito die, ne mulieres quidem in vniuersis forensibus ipsius villæ inuenirentur domibus. Quatriduo post obitum sancti viri, morati sumus: commorante semper nobiscum ob custodiam nostri, quodam honorabili viro nomine Guillelmo Orioli C filio. Qui videlicet Guillelmus gratia beatum virum videndi, eadem die cum quibusdam aliis ibidem aduenerat. Eoque viso, ad metatum suum, quasi milliario ac semis distans à Monasterio, secesserat. Is vbi nostræ miseriæ nuncium accepit, ad nostrum auxilium cum suis velociter accurrit. Hi ergo corpus beatum, quod adhuc in domo, in qua animam Creatori reddiderat, super nudam penè humum iacebat, tapeti impositum ad nos vsque pertulerunt: nostris propter caliginem noctis è claustro Monasterij minimè exire audentibus. Dubitatum aliquandiu est, quonam in loco poni deberet. Tunc in commune placuit, vt quando innocenter, ac pro veritate, quæ Christus est, interemptus erat, in Ecclesia poneretur. Vbi vsque ad diluculum feriæ quartæ, duabus videlicet noctibus vnáque die, eum cum quanta potuimus Psalmorum & lachrymarum deuotione, insepultum seruauimus. Referri nequit, qui luctus, quive gemitus ab his, qui ad eum visendum è propinquis venerant locis, editus sit: cùm eum, quem viuentem cernere concupierant, mortuum conspiciebant. Contemplabantur sanè vultum eius adhuc sudario nequaquam opertum, qui dormientis potiùs quàm mortui speciem ex rubore præferebat, & lachrymis opplebantur: incredibiléque dum aduiueret videbatur, eum tam ingentem post obitum, non solùm à suis, verùm etiam lachrymosum

A ab extraneis habiturum planctum. Nam quilibet adueniret notus seu ignotus, eius viso corpore, siue post tumulationem sepulchro, continuò in lachrymas prorumpebat. Matutino sanè tempore feriæ quartæ, cum ipsis quibus indutus erat vestimentis, vti mos est sepeliri interemptos, inlotus etiam, lapideo tumulatus sarcophago, in interioribus cryptæ, ante altare sanctissimi Patris Benedicti. Et quidem satis decentissimè, si non ei tam insperatus contigisset finis vitæ. Sed Scriptura teste nouimus, quia *Iustus quacumque morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* — HVGO ET ROBERTVS. — Sap. 4.

NOS igitur quarto à tumulatione sancti corporis die inde digressi; per biduum à Vicecomite Amalguino, eiúsque vxore Osemberga detenti charitatiuo sumus affectu. Cuius mulieris benignissimam erga nostros compassionem, nobis ad conclusionem voluminis tendentibus, breuiter memorare congruit. Nam ipsa viro suo, vt vulneratos retineret, etiam nolentes suasit. Retentis autem ipsa cuncta tribuit necessaria, non solùm languentibus, verùm etiam eorum seruientibus, atque equis, qui omnes sexdecim erant numero. Medicum ipsa quæsiuit, eique pro sanandis equis ipsa pretium præbuit. A me quoque, vt cum eis remanerem, non solùm mansueta prece, verùm quadam imperiosa consanguinitatis exegit authoritate. Hi verò, qui sani euasêre, à procuratoribus eius, ipsa præcipiente, per omnes ipsius possessiones, quæ in itinere erant, honorificè suscepti, tristem tanti doloris nuncium per omne spargentes iter, tandem Floriaco Cœnobio intulerunt. Quis tunc luctus, quive dolor, tam nostram sanctam inuaserit Congregationem, sermo explicare non sufficit: cùm ab his quoque, quibus eius grauitas onerosa videbatur, inconsolabiliter lugeretur. Auxit hunc ingentem dolorem aduentus plurimorum Abbatum, in imminente sancti Patris Benedicti solemnitate, quæ in mense colitur Decembri, confluentium. Horum alij ab ipso, ob quasdam ordinandas vtilitates, erant euocati; alij suarum necessitatum certis ex causis eum consulturi aduenerant. Inter quos reuerendus Cluniacensium Abbas Odilo aderat, charitatiuo laudabilis in Domino familiaritatis glutino ei in omni sua coniunctus vita. Talium itaque præsentia, & ipsius absentia; propter quem venerant, ingerebat mœstitiam, & nostris ampliorem addebat dolorem, quòd tali forent Pastore desolati, cuius prudens consilium aliorum expeterent Prælati Cœnobiorum. — XXI. (B)

HÆC de vita, moribus, & actibus, necnon martyrio sanctissimi Patris nostri Abbonis, partim à fidelibus viris audita, partim à nobis visa, ad te, reuerentissime Clericorum Heruee, vt tua sanctitas petiit, veraci pro posse relatu scripsimus. Nunc tuam exposcimus benignitatem, quatenùs pro nobis Domini implores clementiam, vt si quid fortè eum in nostra offendimus narratione, ipse sua piissima indulgere dignetur miseratione. Et qui eius sepulchrum dignatus est miraculis illustrare, mihi facultatem dignetur conferre, in sequenti volumine ea ad laudem
C nominis sui fidelibus manifestare.

EXCERPTA HISTORICA, DE GESTIS SVB HVGONE ET ROBERTO REGIBVS.

Ex Libro III. Miraculorum S. Benedicti Abbatis, quem composuit AIMOINVS *Floriacensis Monachus anno* M. V.

FAVORABILIS supernæ dignationis præsagio, hoc, in quo Deo authore famulamur, Cœnobium, vt Floriacus vocaretur accepit; qui priscis temporibus, non dissimilis gratiæ prærogatiua, Vallis nominabatur aurea. Retinet enim in se aureum paradisi florem, sanctissimum Patrem Benedictum; qui gratantissimo virtutum odore quosque remotissimos ad sui reuerentiam inuitat. Quarum proprietatem operationum si per singula explicare velimus, cartam nobis sermonémque, antequam sermonis materiam, deficere pro certò intelligemus. Sed ne beneficiis piæ paternitatis eius, ab ipso nobis immeritis impen- — CAP. I.

HVGO ET ROBERTVS. sis, ingrati esse videamur: ea quæ nostram attigêre noticiam, in quantum ipsius benigni Patroni clemens supplicatio vires nostro tenui ingeniolo à Christo obtinuerit? rusticano licet sermone, posterorum mandare adoriemur memoriæ. Et primò, qualiter his temporibus Respublica Francorum substiterit, succinctim perstringamus: vt pòst liberiùs ea quæ proposuimus exequamur. LOTHARIO Regi cæleste vt credimus, pro terreno commutanti Regnum, HLVDOVICVS filius successit. Qui immatura præuentus morte, destitutum proprio hærede Francigenæ gentis Principatum, vtpotè naturalis expers coniugij, dereliquit. Sanè patruus eius KAROLVS, quem priuatum senuisse suprà prælibauimus*, conabatur si posset, à sui generis auctoribus diu possessum sibi vindicare Imperium. sed eius voluntas nullum sortitur effectum. Nam Franci Primates eo relicto, ad HVGONEM, qui Ducatum Franciæ strenuè tunc gubernabat, Magni illius Hugonis filium, cuius iam mentio facta est, se conferentes, eum Nouiocomo solio sublimant Regio. Is eodem anno ROTBERTVM filium sibi consortem Regni legit. Et quia quantum ad cœptæ rei causam attinet, de Regibus diximus, ad eam prosequendam veniendum est. Igitur Oylboldo Abbate in Christo quiescente, Abbo Deo & hominibus vir amabilis, à Fratribus, Hugone annuente Rege, electus, in gradum successit Monastici regiminis. Qui præcedente hunc, quo hæc scribimus anno, qui fuit ab Incarnatione Domini M. IV.

1004. in Vasconiæ partibus, à perfidis illius nationis hominibus, nobis præsentibus, innocenter occisus, martyrij sanguine laureatus ad regna est æterna à Christo vocatus. In cuius diebus res mirabiles per præeminentissimum Patrem nostrum Benedictum ab omnipotente Domino patratas, quia iam tunc nos intelligibilis contigit peruenisse ad metas ætatis, certiori, vtpotè aliquibus præsentes, digerimus stilo.

* fil. Lib. II. cuius Fragmenta Tom. III. habentur.

IV. QVIA, vt refert beatus Papa Gregorius, sancti Martyres frequentiora ostendunt miracula, vbi eorum tantum habetur memoria, quàm vbi eorum sacra conseruantur corpora: liquet idem de ceteris intelligere Sanctis, maximè ex hoc Patre nostro multipliciter excolendo sanctissimo Benedicto. Cuius excellentissima signorum à Deo per eius meritum aliis in locis patratorum notitiæ posterorum tradere noster gestit animus. Caput-ceruium dicitur prædium in finibus Biturigum situm, Lemouicinis contiguum: à quo vicina regio corrupto vocabulo Capcerpgensis vocitatur. Hoc ad dominium Floriacensis Cœnobij, omnipotenti Deo sub nomine perpetuæ Virginis Mariæ, sanctissimíque Benedicti dicatum, hac de causa, relatu Seniorum valde antiquorum, peruenisse comperimus. Eius possessionis dominus OTHERIVS dicebatur: inter Aquitanicos Primates clara nobilitatis pollens prosapia. Is à primæuæ iuuentutis flore paralysis percussus languore, manuum ac pedum caruerat iuuamine. solius illi linguæ, auditus quoque, ac visus, ex parte manebant officia. Diutino igitur laborans morbo, dum vana Medicorum studia propensiùs sibi adhibita nihil intellexisset conferre valetudinis: audita famâ, quæ Saluatoris nostri omnipotentia apud sacratissima patroni communis Benedicti creberrimè tunc operabatur ossa, ait suis: Videtis, fidissimi mihi, vitáque ipsa, qua nunc fruor miserrima, chariores amici, quòd medicinæ impensis nihil proficio: immò in dies ægritudinis protrahitur longitudo. Quapropter si qua vos cura vestri tangit Otherij, mearum quæso miserantes ærumnarum, celeri calle sepulchrum adire curate gloriosi Confessoris Christi Benedicti. Et ne fortè vos conturbent ignota viarum, scitote Ligerici amnis litora, pagúmque Aurelianensem, hoc præclaro inradiari thesauro. Id mihi diuinum prænunciauit Oraculum, dum fessos artus sopori mandassem: debere me eò cum votis dirigere meæ petitores salutis. quia inde forem adepturus remedium sanitatis. Et quia solus cum dulcissima genitrice resedi, patre orbatus & fratribus: ipsa non abnuente, verùm hoc ipsum fieri sedulò deposcente, voueo Deo & iam dicto eximio Benedicto, hereditatis meæ portionem, cui Caput-ceruium nomen est, cum omnibus ad eam pertinentibus: eo videlicet tenore, vt superstites ambo vsum fructum ac præsentis vitæ exactionem retinentes, Fratribus Floriacensibus post nostri dissolutionem cuncta restitui faciamus. Spe etenim suscipiendæ prolis per suprà memoratam priuatus reuelationem, sollicitudinem ducendæ vxoris funditus abieci. Properate igitur quantociùs, & vestris seruorúmque inibi degentium

Sacerges.

A precibus opem efflagitate misero. Acceptis eius fideles huiusmodi præceptis, cùm vvantis ipsius auro ornatis, per quos donationem memoratarum rerum sacris imponerent altaribus, absque dilatione venerandum adeunt Cœnobium, mandata precésque sui domini cateruæ innotescentes Fratrum. Memorabile dictû! eadem die, ipsóque horæ momento, quo qui missi erant donum cum orationibus ante Sancti præsentarunt tumulum, æger, qui nonaginta millibus iacebat semotus à loco, integerrimam adeptus est sanitatem. Qui laudum Deo præconia, sanctóque dans Benedicto gratiarum cantica: exercitationis venationisve gratia, siluarum petiit abdita. Cui, dum studet operam dare rei, occurrit suis à nostro remeantibus Monasterio. Quem illi conspicati equitando saltum peragrare, stupore ingenti perculsi sunt, videntes hominem, dudum absque alterius adminiculo è lectulo non valentem surgere, tunc non solùm firmiter incedere, verùm etiam equum cursu fatigare. Hæsitantibus illis, & vultus similitudine se deceptos autumantibus, obuium se ille gratulabundus offert. Inquirit deindè sollicitius diem, quo pro se vota soluissent: ipsúmque fuisse certissimè comperit, quo sibi salutem obtigisse gaudebat. Huic antiquæ veterum relationi virorum repugnabat antiquius tertij Chlotarij Regis edictum. In quo continetur, quòd memoratus Otherius ob perfidiam ab ipso Rege interfici iussus sit: rebúsque eius omnibus confiscatis, illud prædium ab eodem Principe sancto est Benedicto collatum. Et hoc est, quod in quadam sententia primi Libri legitur, Caput-ceruium liberalitate regia Floriacenses
B promeruisse Fratres. Potuit tamen fieri, vt post hanc quam nunc retulimus donationem, ipse Otherius apud Regem infidelitatis insimulatus, iuberetur interfici: & quasi ex sua parte, eandem villam idem Rex nostro conferret Cœnobio. Quod verò in ipso Regali Præcepto Aaotharius vocatur, permutatio veterum facit verborum, vt post latiùs ostendemus. Post cuius excessum, vicini quique hoc eis prædium auferre moliti, ad sibi vtile coëgerunt declinare consilium.

DENIQVE vt superioris continetur serie Libri, habitaculis Monachico congruis ordini inibi constructis: spem potiendarum rerum ipsarum aduersariis sustulêre, vsque ad tempora ROTBERTI Regis filij HVGONIS. Quo onus gubernandi suscipiente Regni, Ademarus quidam, iuuentâ pariterque corporis elatus formâ, cuius genitor VVido in vrbe Lemouicina Vicecomitis fungebatur honore, nefarium molitus est scelus. Namque Lemouicinis nequaquam contentus facultatibus, ex paterna sibi hereditate iure suppetentibus: dùm cerneret numerosam coheredum fratrum suorum succrescere stirpem, in subripiendas res alienas animum intendit. Dolique artifex, castrum quod à rusticanis Bruccia dicitur ingressus, Dominum se agebat. Erat in ea Prouincia vir quidam haud contemnendæ potentiæ, Hugo nomine: cui media pars ipsius castri hereditaria obuenerat successione. Hanc ille, vti & eam quæ genitorem competebat suum, ausu temerario peruadit. Toto itaque potitus castro, copias duorum Comitum, qui eum in- V.
C de pellere nitebantur, VVillelmi videlicet Pictauensis, & Bosonis Petrogorici, per quindecim dierum eludens spatium, obsidionem eos soluere coëgit. Qua liberatus necessitate, audendo maiora, municipium Patris Benedicti quatuor & semis millibus à memorato distans castello, absentiam Præpositi Otherij aucupatus, latrocinantium more ingreditur. Municipio illi antiquitas Salis nomen indiderat, eóque Monachi habitationem assiduam à Caput-ceruio commutauerant: eò quòd is locus magna ex parte natura foret munitus. Hunc præfatus Ademarus idcirco, vt post ipse retulit, inuadere nisus est, vt copiis frumenti ac vini, quæ à circumiacentibus incolis inibi ob tutamen sanctorum locorum aggregata erant, per- uasæ Brucciæ inopiam subleuaret. Re autem vera, vt arctissimos possessionis suæ fines ampliaret, operam dabat. Interim Præpositus loci iam dictus Otherius, tantæ calamitatis accepto nuncio, dolore cordis tactus intrinsecus, quòd commendatum sibi à venerabili Abba ABBONE tunc Floriacensium Rectore & Fratribus locum funditùs amisisse videretur, in diuersa cogitationum turbine rapitur: tandémque non mœroris, sed consilij tempus ingruere sibi intelligens, ad superius nominatum Hugonem recta proficiscitur via. Cui opportunitatem capiendi innotescens inimici, quòd scilicet Brucciæ firmissimo derelicto præsidio, in Salensis municipij demigrasset domicilium: ad præoccupandos eius conatus proficisci hortabatur. Nec ille distulit, qui intelligeret suo sui proficere,

HVGO ET ROBERTVS. si eum in minus tuto valeret præoccupare loco. Quid plura? non solùm illum, verùm quosque circummanentes vicinos, quibus cordi esse Patris Benedicti venerandam dilectionem cognoscebat, ad sui adiutorium alliciens: diluculo feriæ tertiæ præmonet hostibus occurrendum. Interea cuidam militi ex auxiliaribus nostræ partis, nocte, quæ diem belli præcedebat, huiusmodi per quietem ostensa est visio. Videbatur ei, quòd quasi cum Præposito Ecclesiæ sancti Stephani Lemouicinæ Sedis nomine Ainardo siluam peragraret; opportunísque in locis, retibus oppansis, multitudinem aprorum præ se ageret. Quorum quidem alios ad præparatas insidias deductos viuos caperet, alios verò venabulis transfixos neci traderet. Euigilans igitur, dum cuidam sodalium quæ viderat enarrasset, hoc ab eo responsum accepit. Visionis, inquit, tuæ Deo opitulante, & sanctissimi Benedicti suffragantibus meritis, manifestus in proximo propalabitur intellectus. Nam quod tibi de porcis præostensum est siluestribus, hoc tu patrari conspicies de perfidis hominibus: quódque authore Ainardo te agere somniabas, hoc ventura luce, Otherio sancti viri Benedicti Monacho duce, vnà nobiscum Christo auxiliante perficies. Cúmque ille, qui somnium viderat, rem sibi manifestiùs declarari peteret (erat enim earum quæ gerebantur inscius rerum) interpres ad eum: Num, ait, ad aures adhuc peruenit tuas, Adhemarum Guidonis filium egregij Confessoris Benedicti peruasisse Monasterium: & Otherium Præpositum idcirco Domini nostri petiisse auxilium? Gausfredus ob fortitudinem corporis Asini prænomine vocitabatur, in cuius castro memoratus Monachus tum fortè aderat, cùm hæc miles contubernali referret suo. Quique hæc adiecit, dicens: Nos quoque volente Deo, ac sancto iuuante Benedicto, sacri peruasores loci aut vindice feriemus gladio, aut captos nobili ducemus in triumpho. Hoc dictum multorum roborauit pauitantia corda virorum. Videntur mihi somniator iste, ac eius interpres, duobus Orientalibus fore similes; quorum vnus victoriam Gedeonis somniauit, alter interpretatus est. Feria porrò sexta secundæ hebdomadis sanctæ Quadragesimæ vertebatur, quando factio latronum memoratum occupauit Cœnobium. Et ecce crepusculò tertiæ feriæ sequentis septimanæ vndecunque asciti auxiliares improuisi adstitêre portis. Tunc quibusdam nostri agminis viris adhuc procul à castro constitutis, vnà cum Præposito Otherio, diuinum apparuit prodigium. Viderunt namque, Sole totius terræ reliquas clarissimè inlustrante partes, ambitum castri densissima vallari nebula: quæ quidem nullum sibi pugnandi afferret impedimentum, hostium verò obnubilaret intuitum. Illi hæc dies æquanda videtur, de qua antiquus Legislator scribit: *Quia Aegyptiis erant tenebræ crassæ & palpabiles: filiis autem Israël erat lux in omnibus finibus suis.* (Exod. 10. 22.) Roboratis hoc signo animis, statuunt hostes prœlio aggredi: & præmisso Præposito, qui præuius dudum sibi fidos, tunc autem hostiles, aggrediens muros, beati Benedicti nomen celsiùs inclamaret: ipsi elata in excelsum voce, Benedictum inuocant Monachorum Patrem, Benedictum resonant tum vallium concaua, respondéntque Benedictum proximæ siluæ abdita. Quo fragore vicinos consedisse montes, infernáque patuisse hostibus visum. Et quia montium facta mentio est, non sit audientibus onerosum, iam dicti Salensis castri memorare situm. Mons est non multæ altitudinis, in cuius decliuo castrum constitutum est, quod quidem ab Orientali Australíve parte difficilem ad se venientibns præstat accessum. Ab Aquilonali sanè latere, deuexus montis machinamentorum omnium inhibet euectionem. At Occidentem versùs, vbi hostium facilis formidabatur progressus, domus erat lapidibus firmissimè constructa, ad Austrum in longum porrecta, ad repellendos inimicos satis idonea. Huiusmodi enim munitio aduersariis facta est perditionis occasio: dum ob nimiam securitatem priùs hostem adesse senserunt, quàm præuidissent. Primus ferratas Aquilonali parte intulit acies Gaufredus, propter vires, non propter pigritiam, Asinus agnomine: ignémque, vt pridie suis inter pocula in amore Patris Benedicti sumpta condixerat, admoueri præcepit. Post eum reliqui auxiliares, Giraldus scilicet Cluensis castri dominus, & Hugo Gargelensis, reliquíque, quorum nomina dicere supersedi. Qui ducentorum vallati caterua armatorum, aduersarios pari fidentes numero, sed virtute constantiæ impares, è propugnaculis, quæ tueri parabant, iaculis ac lapidibus repellere cœperunt. Et ecce, prouidentiâ diuina interuentúque egregij Confessoris, ventus Aquilo surgens flammas quidem ignium portis ingerebat,

A hostilia verò tela retro agebat. Cúmque ignem conualescere, iaculáque sua in irritum cadere oppidani cernerent, formidinem animis induentes, introrsus fugêre. Seditiosis Ecclesiam petentibus, nostri à tergo sequuntur attentiùs, cæsis in introitu portæ aliquantis, eos qui Basilicam petebant insectabantur. In qua non tutam sibi latebram fore auspicatus Ademarus; turrim ligneam, de qua signa dependebant, cum sex factionis suæ sociis formidolosus conscendit. Ibi quoque se latêre posse diffidens, tecta more architecti perambulabat: donec ab Hugone, qui studiosiùs reliquis eum inuestigabat, visus, pacta vitæ ac membrorum securitate, captus est. Cum quo, quinque commanipulares ex eminentioribus tenti sunt. Hugo videlicet ac Archembaldus de Buciaco; Rainardus & Americus frater eius, filij Heldegarij haud ignobilis viri Argentomagensis, atque Giraldus Terinensis. His exceptis, quos aut minor potentia, aut minus pollens de nobilitate parentum sanguis, nostræ substraxit notitiæ: quorum numerus ad viginti & eo ampliùs fuisse refertur. Equi capti numero centum viginti, præter eos qui vel à victoribus furtim subducti, vel à victis fugâ sibi consulentibus obducti sunt. E quibus & multitudo hostium colligi potuit, & virtus superna, pariterque excellentissimum Patris Benedicti meritum, euidenter agnosci: quòd à tam paucis exercitatæ militiæ viris, aduersarij copiis ac naturâ muniti loci, tam facilè sint superati. Illud nihilominus gratiâ Dei gratuita nobis collatum credimus, quòd hostium triginta militibus peremptis, nostrorum nemo saltem vulneratus est: tribus exceptis, vnus videlicet mi-

B litaribus deditus stipendiis, qui lethali accepto vulnere, ad propria rediens, vita decessit. Ac duo agriculturæ potiùs quàm bellicis dediti stipendiis: qui cum multis aliis artis hominibus, famâ prœlij exciti, auxiliatum nostris venerant: dum nimium rapinæ student, incertum, à sociis, an ab extraneis interempti sunt. Hoc itaque modo, castrum intra sextam diei quo primum ibi aduenerant horam receptum, nostrísque redditum est anno Incarnationis Dominicæ millesimo. Et ne quis æstimet tantam victoriam hominum potiùs virtuti quàm diuinæ ascribi debere largitioni: sciat ipsorum nobis relatione aduersariorum vulgatum, eos vigore ita destitutos, vt quamuis telorum seu lapidum mole abundare se cernerent, nullam tamen efficaciam in iaciendo sibi inesse sentirent. Animæ quoque peremptorum, nocturno tempore, in eadem villa quiescentes homines somnos rumpere sæpissimè cogebant: flebiliter oberrando inclamantes, se miseras fore, quæ excellentissimi Patris Benedicti res peruadere non dubitauissent. Nec Guido genitor Ademari, siue etiam Giraldus frater eius, patrinus iam dicti adolescentis, immunes miseriarum fuêre. Verùm sicuti participes eius maligni fuêre consilij, sic quoque Dei iustissima disponente prouidentiâ periculorum fuêre consortes. Si quidem Guidonem non tantùm orationis, quantùm dissimulationis nescire se quæ à filio gererentur, gratiâ Romam profectum morbus adeò vitiliginis debilitauit, vt non aliter quàm in lectica ad sua regredi valeret. Giraldum verò obtentu eiusdem simulationis apud Pictauum degentem, & rei euentum præstolantem, ferox equus mordicus per coxam

C arreptum, per aliquot dies lecto cubare coëgit. Hildebertus quoque Argensis incola, huius factionis signifer, qui pacis medius palàm quidem videbatur fore, occultè autem proditionem alebat, igne diuino in maxillam adustus vsque ad diem suæ mortis incurabilis perseuerauit: ita vt consumpta carne, dentes specie miserabili nudarentur. Per omnia Benedictus Deus, qui sibi beneplacitos assiduè mirificat Sanctos.

QVIA verò semel Aquitaniam ingressi sumus, non ab re esse videtur, si rei gestæ miraculum, quod ordo causarum superiori paucis elabentibus annis subnexuit, enarrauerimus. Captus, vt suprà dictum est, Adhemarus, ab Hugone ad castrum Brucciæ deductus est. Id Giraldus quidam partibus fauens Adhemarianis tenebat, exclusis factoribus Hugonis, qui partem eiusdem castri ab Adhemaro sibi præreptam non mediocriter indignabatur. Denique eundem iuuenem, quem captum habebat, è regione murorum, vnde à suis intueri posset, deduci præcipiens, interminatus est, se eius caput abscissurum, ni maturatò sibi munitionibus cederent. Quæ res Giraldum, & eos qui intus erant, grauiter perterruit, maximè videntes Dominum suum cum tot exercitatæ militiæ egregiis bellatoribus, subita rerum conuersione deiectum. Vnde non solùm oppidum, sed etiam se suáque omnia territi dedidêre. Hugo potitus castro, turrim, quæ iuris Adhemari fuisse vide-

Margin notes: HVGO ET ROBERTVS. (beside line 1–2); 1000. (beside "Et ne quis æsti-"); VI. (beside "QVIA verò semel")

HVGO ET ROBERTVS. batur, confestim diruit. Iuxta eam cisterna erat ad colligendas imbrium aquas effossa, quadraginta quinque & eo amplius cubitis in profundum patens. Fortè post aliquod temporis spatium, duo ex Fratribus nostris apud memoratum sancti Patris Benedicti Salense Monasterium degentibus, vtilitatis Monasterij gratiâ præfatum Hugonem Brucciam tunc incolentem adierunt. Ob cuius colloquium superiora turris petentes, binos equos retinaculis sibimet connexos in inferioribus reliquerunt. Horum vnus quietis impatiens, dum hùc illùcque errando socium trahit, postrema corporis parte in superiùs nominatam cisternam labitur, nec alterius ope iuuari valuit, quin ad fundum vsque decideret. Clamor illicò intuentium oritur, equum Monachorum in puteum esse lapsum. Tumultus causam Hugo sollicitè perquirens, vbi damna lapsi animalis repetit, vehementer indoluit, quòd hi, qui eum visitandi gratiâ adierant Monachi, (æger quippe erat) tantam fuissent passi iacturam. Itaque vxori imperat, vt euocatis iuuenum robustioribus, seminecis equi cadauer è puteo abstrahi faciat. Ipse post paululùm, vbi se vestibus induit eam sequutus, inclinans se ad os putei, solùm equinum caput aquis eminere prospexit, reliquis membris cum sella limphis opertis. Et ad circumstantes conuersus: » Hic, inquit, equus sellæ deinceps nunquam sentiet onus. Ad quem mu» lier: Num, ait, ille senex Benedictus, qui tibi à Domino victoriam obtinuit ex ho» stibus, tam est inualidus, vt impetrare nequeat, quatinùs proprio animali suus re» uehatur Monachus? Ad hæc ille diffidens: Si, inquit, hæc ille impetrarit ceteris » Prælato Sanctis, eius me committam tuitioni. Admotis igitur scalis, descendit quidam, audaci fisus iuuenta, qui equum per oportunas corporis partes funibus ligaret, quò facilius educi posset. Verùm eo egresso, cùm difficile videretur, tam immensi corporis animal simul cum scala posse abstrahi, ob angustiam putei, primò scalam educentes, dehinc caballum abstrahere cœperunt. Sed omnipotens Deus, vt ostenderet non solùm iam sæpiùs dicto Hugoni, verùm quibúsque sanum sapientibus, egregium Ducem Monachorum, summum videlicet Benedictum, non parui apud se esse meriti, immò maioris, quàm quisque mortalium conuicere valeat geminauit miraculum. --- :·

VII. OPORTVNVM videtur & illud inserere lectioni, quod in eadem Prouincia sub antedicto Præposito Otherio meritis sancti sui Benedicti Dominus operari dignatus est. Hildebertus supranominati Bosonis filius, ex materni aui successione Comitatum Petragoricæ vrbis adeptus, aduersus Guillelmum Comitem Pictauorum arma mouit: & commoto exercitu, ad secundum Pictauæ ciuitatis milliarium castra posuit. Inter reliquos verò eius auxiliares, quos ad id euocauerat bellum, erat Hugo, de quo præmisimus, dominus castri quod Gargilissa dicitur. Is cognitum habens beatissimum Patrem nostrum Benedictum, his qui se plena inuocauerint fide vbique, & maximè in bello, solere auxiliari: memoratum rogauit Præpositum Otherium, vt sibi saltem duos conferret panes ex iis, quibus Monachi vescebantur, quos ipse cum suis certamen intraturus, in escam sumeret: fidei non modicæ existens, qui crederet illo se cibo validiùs omnibus posse armis contra vniuersa muniri pericula. Interim Hildebertum, tam ipsum Hugonem quámque cetera expectantem auxilia, præcipuè Fulconem Andegauensem Comitem, congregati Pictauenses repentina inruptione opprimere conati sunt. Quatinus eo, qui Dux belli erat, antequam cunctæ eius congregarentur copiæ, oppresso, residuos ab ipsius deterrerent adiutorio. Nec ille segnior in obuiando fuit, sed cum paucis, quos secum habebat, excipiens aduenientes: bis cum eis campali certamine conflixit. Cúmque in eo esset, vt ab hostium multitudine superaretur, veteranis etiam suis fugere non erubescentibus, ex improuiso iam dictus superuenit Hugo, qui deiectos rebus aduersis sociorum intuens animos, fractis citatim, quos ex Monasterio sancti Benedicti acceperat, panibus, & ipse sumpsit, & his, quos secum adduxerat, distribuit. Ac demùm Pictauos iam iámque victores, & sui nimiùm securos, cum Hildeberto aggressus, vicit, fugauítque. Sanè ex militibus, qui quippiam panis sancti Benedicti quamuis modicè sumpserant, nullus lethale suscepit vulnus, sed omnes incolumes euaserunt.

VIII. NVNC iam ab Aquitania gressum verbi promouentes, in Franciam redeamus: narratísque de statu Regni seu Regum quæ ad rem pertinere videbuntur: miraculum per beatissimum Patrem nostrum Benedictum ab omnipotente Deo in loco,

A qui Abbatis-villa dicitur, gestum recitemus: sicque per Monasterium ad Burgundiæ partes certis ex causis transitum faciamus. Dux Francorum HVGO insulas Regni adeptus, cum filio per decem continuos annos eis potitus est. Moriens autem, ROTBERTO filio Monarchiam sui reliquit principatus. Hugonides Rotbertus vxoriam inire copulam iam dudùm mente tractans, & ab Arelatensium partibus assumere sibi coniugem volens, exercitum congregat, sponsæ iam iámque aduentanti occursurus. Dum ergo iter agens exercitus, vlteriorem Ligeris ripam teneret, contigit Guillelmum Belesmensem, castra metandi causâ, curtim superiùs nominatæ Villæ-Abbatis sibi deligere. Porrò è satellitibus eius quidam peruersæ mentis iuuenis, præueniens Dominum, Monacho ei curti Præposito Theoderico nomine furibundè imperat, vt sibi portas aperiat, eo quòd ipse inibi metatum habiturus foret. Ad quem Monachus: Patientiam, inquit, ô optime militum, in me habe, aduentum tui Senioris operientem, cui soli hæ patebunt portæ. Animaduertens miles, copiam introeundi sibi denegari, conuersus in iram, sociis infit: En, inquit, contemplamini hunc Monachum veluti tumidum bufonem, equo itidem tumenti superbè residere, nec mihi aperire velle. His contumeliæ verbis Cœnobita motus, conuersus ad Orientalem, ad quam Monasterium situm est, plagam: Ego, ait, te ô Senior sanctissime Benedicte, aut perpetuò obdormisse suspicor somno, aut nostris offensum peccatis, ab his olim tibi dilectis abscessisse sedibus, qui ita inultas tuorum pateris manere iniurias. Quid multis morer? Non diu vindex
B dilata est blasphemiæ vltio, diuina eam meritis beati Confessoris idcircò, vt credimus, accelerante prouidentia, ne pusillanimitate victus Frater, maioris offensæ in verbo incurreret lapsum. Námque aduentante Guillelmo, infelix ille qui scandalisauerat Fratrem, & insuper Benedictum despexerat Patrem, iactitans se vino seruorum eius ad ebrietatem vsque sua suorúmque viscera absque eius oppleturum gratia, domum à curti longiusculè remotam ingreditur: in qua minarum suarum satisfacturus executioni, dum vltra modum vina haurit, calicem furoris Domini vnà cum mero vsque ad feces potauit. A mensa quippè surgens, secus ignem se collocauit, temporalem æterno socians somno. Námque ignis stramenta lectorum corripiens, flammarum globos in sublimi extulit, ac tectum domus facilè accendit. Nec euigilauit miser, donec comprehensis omnibus, obrueretur trabium molibus. Itaque cum duobus obsequij sui pueris, (nam tertius semiustulatus euasit) ac quinque equis, seu cum omni itineraria supellectili, incendio consumptus est. Qui verò ambusta veste vel capitis crinibus, discrimine mortis beneficio exemptus fuerat fugæ, in præsentiam Guillelmi deductus, rem, vt erat gesta, ordine retulit. Tùm ille: Meritò, ait, hæc infelicibus pœna prouenit, qui maliuolo vecordiæ suæ spiritu vina Monachorum cuncta se exhaurire posse æstimantes, ita ebrietati operam dederunt, vt imminens periculum vitare nequirent. Hoc itaque facto, suspitio Fratris abolita est, qua falsò calumniatus erat beatissimum Patrem
C nostrum Benedictum obdormisse, qui cura peruigili assiduam sollicitudinem sibi subdito exhibet gregi. Porrò à sibi placitorum istorum visitatione locorum nullius nostrûm quolibet immani poterit deterreri facinore, quem grata suorum inuitat præsentia ossium. Verumtamen eò magis nobis cauendum, ne tam pij aspectum Visitatoris fusca commissorum offendamus caligine peccaminum.

IN ea inundatione Ligeris, quam plus solitam, litoris accola, insolitam procul remotus sensit agricola, quid mirandi per meritum sæpissimè nominandi Patroni nostri actum sit Benedicti, quia absentem me contigit fuisse, relatu Seniorum cognitum, memoriæ adoriar tradere posterorum. Igitur Liger eorum maximus fluuiorum, qui per Galliam aluei sui cursus in Oceanum propriis inuehunt nominibus, inaudito anteà seculis modo antiquos excessit terminos anno Incanationis Domini M. III. regni autem ROTBERTI Regis, quo cum patre regnare cœpit, sexto decimo, Monarchiæ verò septimo. Tanta verò támque repentina eius fuit profusio, vt agrarios laborantes, seu equites iter agentes, subita inuolueriт ruina --- IX.

PATRICIACVS dicitur villa, in Augustudunensi territorio Burgundiæ sita. Hanc ECHARDVS Comes Burgundionum ditissimus, sancto Benedicto & Fratribus Floriacensis Cœnobij, ad stipendiarios quondam sumptus, benigna largitate contulit. Quo defuncto, ac in Floriacensi Monasterio iuxta Ecclesiam sanctæ XV.

HVGO ET ROBERTVS. Mariæ sepulto: in memorata possessione Fratres habitationem sibi statuerunt. In A
qua etiam delatis à Floriaco sancti Patris Benedicti reliquiis, Ecclesia in honore Dei ac gloriosæ Virginis Mariæ, simúlque egregij ipsius Confessoris, constructa est. Quam Christus Dominus meritis sanctæ suæ Genitricis, necnon dilecti famuli sui Benedicti, sæpissimè miraculis inlustrem reddidit. ---

XVI. BERNARDVS quidam eiusdem Burgundiæ vir inlustris, domínúsque castri quod Vzon vocatur, discordiam habebat cum quodam sibi affinitate propinquo, non minoris potentiæ, nomine Letboldo. Cuius possessiones dum direptionibus vastaret, etiam ex villis ad iam dictum Patriciacum Monasterium pertinentibus armenta abducere cupiens, quosdam seruorum sancti Benedicti resistentes sibi interemit. ---

FRAGMENTVM CHRONICI FRATRIS HVGONIS MONACHI FLORIACENSIS,

Ab anno Christi DCCCCLXXXVII. vsque ad annum MXXXIV.

Ex Codice MS. Bibliothecæ Regiæ.

987. ANNO DCCCCLXXXVII. obiit LVDOVICVS Rex iuuenis, qui regnauit in Francia annis II. sepultus verò est in Basilica beati Cornelij Martyris Compendio. Cui successit CAROLVS frater * eius, filius Clotarij Regis. Eodem anno rebellauit contra Carolum HVGO Dux Francorum, eò quòd accepisset Carolus filiam Herberti Comitis Trecarum. Collecto igitur Hugo exercitu copioso valde obsedit Laudunum, vbi manebat hostis. Cernens itaque Hugo Dux quòd minimè posset Carolum vincere, consilium habuit cum Ascelino traditore vetulo, qui erat Episcopus falsus Lauduni, & Consiliarius Caroli. Itaque tradidit Ascelinus Episcopus Laudunum in nocte vna quiescentibus cunctis Hugoni Duci Francorum, vinctúsque est Rex Carolus cum vxore sua, & ductus in custodia Aurelianis ciuitate. Nondum autem ipse Carolus erat vnctus in Regem, resistente Hugone Duce. Manens verò idem Carolus in custodia Aurelianis in turri, genuit illi vxor sua filios duos, Ludouicum & Carolum. Eodem anno vnctus est in Regem Remis ciuitate HVGO Dux, & ipso anno ROBERTVS filius in Regnum piissimus Rex ordinatus est. Hîc deficit Regnum Caroli Magni. B

* leg. patruus eius, frater Clotarij.

IN diebus illis erat in Remensium ciuitate Archiepiscopus vir bonus & modestus, frater * Clotarij Regis ex concubina nomine Arnulfus. Hugo autem Rex inuidebat ei, volens exterminare progeniem Clotarij Regis. Congregánsque in vrbe Remensi Synodum, idem Hugo Rex inuitauit Archiepiscopum Senonicæ vrbis nomine Siguinum cum suffraganeis suis. In quo Concilio fecit degradare domnum Arnulfum Archiepiscopum Remorum dolo nepotis sui, quem tenebat C
in carcere, dicens non debere esse Episcopum natum ex concubina. In loco verò eius consecrari fecit domnum Gerbertum Monachum Philosophum. Qui Gerbertus magister fuit Roberti Regis filij istius Hugonis, & domni Leotherici Archiepiscopi successoris venerabilis Seguini: Arnulfum verò mancipari custodiæ Aurelianis ciuitate. Venerabilis itaque Seguinus Archiepiscopus non consensit in degradatione Arnulfi, neque in ordinatione Gerberti. Iussio autem vrgebat. Alij verò Episcopi licèt inuiti, tamen propter timorem Regis degradauerunt Arnulfum, & ordinauerunt Gerbertum. Seguinus autem plus timens Deum quàm terrenum Regem, noluit consentire Regis nequitiæ, sed magis inquantum potuit redarguit ipsum Regem. Propter quam causam ira Regis contra eum efferbuit. Cum magno itaque dedecore expelli iussit Arnulfum de Ecclesia beatæ Mariæ Remensis, & sic alligatum retrudi in carcerem. Alligatus autem in carcere Aurelianis ciuitate, vbi detinebatur nepos * eius CAROLVS, mansit ibi annis tribus. Nunciantur hæc omnia Præsuli Romano. Qui valde indignatus super hoc facto, interdixit omnes Episcopos qui Arnulfum deiecerat, & Gerbertum ordinauerant. Misit quoque Leonem Abbatem à Sede Apostolica ad domnum Seguinum Archiepiscopum vrbis Senonicæ, qui vice sua in vrbe Remensi Synodum congregaret, mandans illi vt sine dilatione reuocaret de carcere Arnulfum, & degradaret Ger-

* leg. filius

* imò patruus.

A bertum. Collecto igitur Concilio iterum in vrbe Remensi ex iussione Apostolica reuocatus est Arnulfus de custodia, & cum honore magno receptus est in patria sede. Gerbertus autem intelligens, quòd iniustè Pontificalem dignitatem suscepisset, pœnitentiâ ductus est. Altercationem verò Gerberti Pontificis & Leonis Abbatis valdè pleniùs inuenies in Pontificum Remorum gestis. Post hæc domnus Gerbertus electus est Pontifex in vrbe Rauenna ab Ottone Imperatore, & à populo eiusdem vrbis. Residénsque in eadem vrbe Pontifex quamplurimos annos, defunctus est Papa vrbis Romæ. Statímque omnis populus Romanus sibi dari acclamabat domnum Gerbertum. Assumptus est autem de vrbe Rauenna, & ordinatus est Pontifex summus in vrbe Roma.

HVGO ET ROBERTVS.

ANNO Incarnationis Christi DCCCCXCVIII. obiit HVGO Rex; sepultúsque in Basilica beati Dionysij Parisius. Cui successit ROBERTVS filius eius 998.
in Regnum, piissimus & modestus. Anno Domini DCCCCXCIX. venerabilis 999.
Seguinus Archiepiscopus ab imo cœpit restaurare Cœnobium sancti Petri Milidunensis, & Monachos ibi mittens Abbatem VValterium eis præfecit. In ipso anno tradidit VValterius miles & vxor eius castellum Milidunum Odoni Comiti. Congregauit verò Robertus Rex exercitum copiosum valde, & Burcardus Comes, conuocatósque Normannos cum Duce suo Richardo obsedit castrum Milidunum. Capto igitur castro, suspensus est Gualterius & vxor eius in patibulo. Burcardus autem Comes recepit castrum Milidunum sicuti antè possederat. Igitur Rainal-
B dus Comes vetulus Senonensis, post multa perpetrata mala, defunctus est, & sepultus in Basilica sanctæ Columbæ virginis. Cui successit Fromundus filius eius, habens in coniugio filiam Rainaldi Comitis Remorum. Anno Domini M. Ind. XIII. 1000.
Kal. Nou. transiit ad Christum venerabilis Seguinus Metropolitanus Episcopus. Post transitum verò eius stetit Ecclesia Senonica sine benedictione sacerdotali vno anno. Acclamabat autem omnis populus sibi ordinari domnum Leothericum nobilissimis ortum natalibus, tunc Archidiaconum, omni bonitate conspicuum. sed resistebant quamplurimi Clerici, cupientes Episcopalem conscendere gradum. Præcipuè verò Fromundus Comes filius Rainaldi vetuli, natus ex mala radice, hoc non permittebat fieri, eò quòd haberet filium Clericum nomine Brunonem, volens de eo facere Episcopum. Dei autem nutu congregati suffraganei Episcopi Senonicæ Ecclesiæ, cum voluntate & auctoritate Apostolica, sublato omni timore humano solemniter ordinauerunt domnum Leothericum in Sede Pontificali, vt præesset Ecclesiæ Senonensi. Anno Domini M. I. obiit Henricus Dux Burgun- 1001.
diæ sine filiis. rebellauerúntque Burgundiones contra Regem ROBERTVM, nolentes eum recipere. Ingressus itaque Landricus Comes Autissiodorum tenuit ciuitatem. Anno Domini M. III. Robertus Rex assumptis Normannis cum Duce 1003.
suo Richardo & exercitu copioso valde, vastauit Burgundiam, obsidens Autissiodorum multis diebus. Burgundiones autem nullo modo ei se submittere volentes,
C vnanimiter ei resistebant. Obsedit verò Auallonem castrum tribus ferè mensibus, & famis necessitate illud cepit, túmque reuersus est in Franciam. [Mortuo itaque Fromundo Comite Senonum, successit ei Rainardus filius eius infidelium nequissimus. Hic persecutionem intulit Ecclesiis Dei & fidelibus eius, quanta non est audita à tempore paganorum vsque in hodiernum diem. Archiepiscopus autem Leothericus nimis angustiatus pro hac re, quo se verteret omninò nesciebat. Totum verò se Domino committens, in orationibus & vigiliis exorabat Christum, vt ei superna pietas dignaretur auxilium ministrare.] Igitur anno à passione Do- 1015.
mini M. XV. Ind. XIII. X. Kal. Maij capta est ciuitas Senon. ab Archiepiscopo Leotherico, per consilium Rainaldi Parisiensis Episcopi, & Regi tradita Roberto. Rainaldus Comes eiusdem vrbis fugiens nudus euasit. nec immeritò. Talem enim persecutionem Christianis intulerat, qualis non fuerat audita à tempore paganorum. Quamobrem prædictus Archiepiscopus sapienti vsus consilio, vi ab vrbe compulit exire. Fromundus verò frater eius, & ceteri milites de ciuitate, ingressi in turrim quæ est in ciuitate, obtinuerunt eam. Rex autem oppugnans eam diebus multis cepit eam, & fratrem Rainaldi Comitis Fromundum duxit in carcerem Aurelianis ciuitate, vbi & defunctus est. Anno Domini M. XXXI. obiit RO- 1031.
BERTVS Rex. Cui successit filius eius HENRICVS. Huius tertio anno, hoc est anno Domini M. XXXIV. vrbs Parisij flagrauit incendio. * * * 1034.

Hæc ex alio Cod. sunt adducta.

FRAGMENTA ALIA, DE ROBERTO REGE HVGONIS CAPETI FILIO.

Ex Textu inuentionis corporis beati Iudoci, MS.

REGNI FRANCORVM Proceres ad id ſemper culminis euaſiſſe à ſui primordio, vt cùm corporis proceritate, cùm celebritate nominis, virtute etiam ac dignitate opum, ceterarúmque rerum copiâ reliquis præſtarent circum ſe Gentibus, non ſuæ modò, quæ aliquantum modernæ, verùm quoque exterarum gentium, quæ paulò antiquiores videntur, oſtendunt Hiſtoriæ. Vnde non immeritò placuiſſe ſummo creditur Deo, opifici rerum, his vſquequaque illos muneribus ditari, quos longè ante præſciebat ſui cultus Religionem optimè ſeruaturos, citóque ad ſui amoris pertrahi poſſe calorem. Námque miſſos ſibi cœlitus Verbi Dei prædicatores gentili adhuc impliciti errore non ſolùm non inſectati ſunt, verùm cordis ſui aurem illorum verbis libenter accommodarunt. Iure itaque opulentia rerum comitatur eos, qui in ſuis membris Chriſtum poſt fuerant deuotè ſuſcepturi. Hæc verò Gens inter cetera etiam Regna hoc quaſi priuilegium poſſidet, quòd maioris auctoritatis Sanctos ſiue viuentes, ſeu in Chriſto quieſcentes ſuſcepit, ſanctarum necnon patrocinia reliquiarum ſuæ retinet in gremio telluris, quódque diuini Verbi excolit miniſtros, propenſiúſque conſueto ſibi more honorat. Ob id ſiquidem venerationis cultu digna habetur, exteris etiam nationibus formidini eſt. Quæ quàm ſtrenuiſſimis quibúſque hucvſque floreat Regibus, nec ſatis ad hoc nobis facultas ſuppeditat orationis, nec noſtri eſt propoſiti iſtud aggredi. Inter hos ſanè maiorum ſuorum haud inferior LOTARIVS enituit filius LVDOVICI, vir planè pollens nobilitate ſimul & probitate morum, gloriæ auidus, induſtriâ admodum ſagax, qui feliciter annis non paruis Regnum Francorum gubernauit. --- ⁝ Procurrentibus annis eo defuncto, filióque eius LVDOVICO, HVGO tunc Dux Francorum inuitus ſuſcepit Regnum. Qui non multò poſt filium ROBERTVM participem fecit ſui Imperij, inclytum moribus, ſapientiâ tam diuina quàm mundana præditum. Cuius adhuc imperium viget, vigeátque opto multos Deo concedente per annos. B

Extat apud Surium Tom. I.

Ex Vita S. Bertulfi Confeſſoris, quæ iuſſu Folcardi Abbatis Blandinienſis ab eiuſdem loci Monacho ſcripta eſt circa annum Chriſti MLXXIII. C

CAP. XXXIII. POST immaturam Arnulfi Iunioris Marchionis mortem, cuius auus magnus extitit Arnulfus, Balduinus filius eius cum matre ROZALA derelictus eſt paruulus. Hic enim eſt, qui poſtea prolixæ barbæ dictus eſt Balduinus. Cuius mater Rozala filia fuit Berengarij Regis Italiæ. Quæ poſt mortem Arnulfi Principis ROBERTO Regi Francorum nupſit, & SVSANNA dicta mutato nomine Regina regnauit. Quæ cùm adhuc vidua, & filius eius Balduinus eſſet infantulus, tanta in regione noſtra facta eſt perturbatio, vt non tam ad hoſtile quàm inteſtinum bellum pertraheretur ipſa diſſenſio. Multi enim ea, quæ à patre pueri huius vt beneficiarij acceperant, in hac perturbatione ceu propria vſurpabant. Quo tempore quidam nobilis proſapiæ Eilbodo Curtracenſi territorio præſidebat. Cuius vxor Immacin nobilis æquè proſapiæ dicta fuit. Ipſo autem Eilbodone defuncto, Balduinus, qui ex ſucceſſione hereditaria in Principatu monarchiæ Flandrenſis gratiâ Dei iam conualuerat, Comitatum Curtracenſem ditioni ſuæ, vt etiam poſtea fecit, ſubdere cogitabat.

Ex

A *Ex Epistola Petri Damiani S. R. E. Cardinalis, quæ est XV. Libri II. ad Desiderium Cassinensis Monasterij Abbatem.* ROBERTVS

ROBERTVS Gallorum Rex, auus istius Philippi, qui in paterni iuris sceptra successit, propinquam sibi copulauit vxorem, ex qua suscepit filium, anserinum per omnia collum & caput habentem. Quos etiam, virum scilicet & vxorem, omnes ferè Galliarum Episcopi communi simul excommunicauêre sententiâ. Cuius sacerdotalis edicti tantus omnem vndique populum terror inuasit, vt ab eius vniuersi societate recederent, nec præter duos sibi seruulos ad necessarij victus obsequium remanerent. Qui tamen & ipsi omnia vasa, in quibus Rex edebat vel bibebat, percepto cibo, abominabilia iudicantes, pabulum ignibus exhibebant. His tandem Rex coactus angustiis, ad sanum consilium rediens, diuortit incestum, iniitque legale connubium.

Ex Decreto Yuonis Episcopi Carnotensis, Parte IX. Cap. VIII.

Leo IX. HENRICO *Regi Francorum.*

PATER tuus ROBERTVS, laude & consultu Episcoporum Regni tui, BERTAM matrem Odonis Comitis sibi duxit vxorem. Ob quam rem, quoniam sibi B erat carnis affinitate coniuncta, ab antecessore nostro, cum Episcopis qui placito interfuerunt, excommunicati, pòst ad Sedem Apostolicam venientes, cum satisfactione sumpta pœnitentia redierunt ad propria.

Ex Vita MS. domni Garnerij Præpositi Ecclesiæ sancti Stephani Diuionensis, ipsius restauratoris, qui obiit anno ML.

LVDOVICO filio Lotharij, qui Brunonem Lingonis præfecerat, cum progenie deficiente, biennio ferè transacto, HVGO MAGNVS Dux Franciæ Hugonis Magni filius, qui Ludouicum patrem Lotharij Regno restituit, omnium Procerum & Ducum assensu in Regnum sublimatus est anno ab Incarn. Dom. DCCCCXC *. Indict. III. Qui senectuti suæ & labori prospiciens, filium suum ROBERTVM in Regem vngi, & secum regnare fecit. Nec multò post, Hugone deficiente, totius Regni Monarchiam ROBERTVS solus obtinuit. Hic vnum filiorum suorum HENRICVM nomine in Regnum Franciæ, alium nomine ROBERTVM in Ducatum Burgundiæ sublimauit. Ex eo tempore castrum Diuion ab Episcopis Lingonensibus antè possessum in potestate & principatum Ducatus deuenit. Imminente denique hoc volubili & tempestuoso tempore, dominus Humbertus de Malleio & Venerabilis vxor eius Anna huius Prouinciæ nobiliores custodiam Diuionensis castri & regimen Terræ à Comite Bellimontis Hugone tenebant, principante se-C cum suo consanguineo Guidone agnomento Diuite Diuionensi Vicecomite. Ipse enim Hugo Comes dominium Terræ ab Episcopo Lingonensi tenebat, quod præfatis viris nobilibus tradiderat. Quod in tanta viuacitate tenuerunt, vt cùm Rex ROBERTVS & coniux eius CONSTANTIA Prouinciam hanc sæpiùs attereret, eius impetum omninò nihili penderent. Brunone namque Episcopo superstite, in Diuionensi potestate Rex nihil habebat. Quam successor eius Lambertus, vt fertur, pro adeptione Episcopatus Regi concessit. Sicque ad detrimentum Cleri & Ecclesiarum, sicut de Hierusalem dicitur, quæ erat libera facta est ancilla. Idem itaque Robertus Monarchiam regni solus obtinens, cùm audisset in partibus istis quosdam existere, qui circumquaque res alienas violenter rapientes, vt liberiùs impunéque retinerent, firmitates & castella noua sibi construxerant, cum copioso vt Regem decebat exercitu Miribellum ad expugnandum & diruendum aduenit. Erat enim illud vna ex mansionibus raptorum. Quod & Deo fauente breui effecit.

Ex Lib. II. Historiæ S. Berchari) Abbatis Deruensis.

GLORIOSVS Rex ROBERTVS apud villam Aireyas nomine noscitur Concilium habuisse, vbi cùm innumeræ plebis multitudines, diuersi vtriusque sexus & ætatis concurrerent: ad cumulandam quoque populi proficiscentis deuotionem, plurima Sanctorum corpora à fidelibus viris aduehi cœperunt. Inter quorum ve- *Extat in Promptuario Antiquitatũ Eccl. Tricass. Nicol. Camusatij.*

ROBERTVS. neranda pignora Seniores nostri de sacro patroni nostri corpore non ignotas detulêre reliquias conuenienter in feretro ad earum translationem præparato. Factum est autem, vt super quodam Comite LANDRICO nomine, nostri Seniores facerent, ob prædia beati protectoris nostri, quæ Comes prædictus inuaserat, proclamationem. Vndè indignatus, preciosissimi Patris reliquias diripere cogitabat, autumans in feretro esse sanctissimum corpus, sicut nostrates exteriùs testificabantur. Non ergo Regis potentiam veritus, quoniam ipse Rex mitissimus præ cunctis existebat, & magis mansuetudine quàm feritate suos vincere cernebat: idcirco direptionem sancti corporis perpetrare satagebat, quatinus non reddendi occasionem haberet iniustè peruasa, cùm possideret heredem simul & hereditatem. Post verò tanta spatia itineris, venerunt ad aquam quæ Vrmuntio dicitur, antequam ad castrum S. Florentini accessissent. Inuenêre transitum difficilem. Nam crepido laticis profundæ reperitur, & pons etiam soli homini strictissimus, &c. A

Ex Vita S. Theoderici Aurelianensis Episcopi.

Extat in Annalib. Ecclesiæ Aurelianensis. Lib. VIII. EO tempore regnabat in Francia ROBERTVS Rex vir pietate egregius, & egregiè eruditus. Hic vt iuuenis (nempe Theoderici indigenæ Briesi, Castri-Theoderici à Theoderico auo suo taliter nuncupati exorti) opinionem comperit, eum ad Curiam accersiuit. Quem fidelem admodum & prudentem experiens, cœpit eius vti consiliis, & Iura Regalia ei tradere disponenda. Defuncto interea ARNVLFO Episcopo, Cleri ac populi pari sententiâ THEODERICVS petitur, vt in Præsulem prouehatur. Rex annuit quod petebant. Verùm quia virtutem inuidia sequitur, nec vnquam desunt bonis discrimina, affuit quidam Clericus ODOLRICVS nomine, quorumdam manu fultus Episcopatum impudenter ambiens, & sancti viri electioni omnimodis contradicens. Qui etiam tanta temeritate ductus est, quòd cùm vir Dei à LEOTHERICO Senonensi, Fulberto Carnotensi, aliisque Episcopis in Ecclesia Aurelianensi sacraretur, fores Ecclesiæ cum manu armata irrupit, & vsque ad altare progrediens, virum Dei sub manu sacrantis quasi peremptnrus appetiit. Sed quod diuinum consilium ordinat, nullatenus præsumptio humana conquassat. Diuino siquidem nutu, nec sacrantem, nec eum qui sacrabatur, tremor ab incœpto depulit, & quassis assultibus paulatim dimissis, aduersa pars tremefacta paulatim diffugit. B

Ex Vita S. Leonis IX. Papæ, Leucorum antea Episcopi, VViberto Archidiacono Tullensi coætaneo Auctore.

Lib. I. Cap. XVI. IDEM iamdictus Pontifex (scilicet BRVNO Leucorum Episcopus, postea Papa, dictus Leo IX.) est directus Legatus pro pacis concordia inter CONRADVM Romanum Principem, ac ROBERTVM Franciæ Regem. Quam legationem quàm honestè compleuerit, est testis Francia, quæ adhuc quasi nouum refert, quanta in eo resplenduerit sapientia, quæ humilitas, quæ denique in cunctis cœptis efficacia: quàm decorus fuerit habitu mentis & corporis, quàm congruus in referendis verbis legationis. Quem cuncti vt patrem nimio amore suscipiebant, quem omnes vt sanctum summa veneratione excolebant. Itaque tanta firmitate pacem & concordiam inter vtraq; Regna stabiliuit, vt quoad vixerunt præmemorati Principes, cum sibi succedentibus filiis vtrisque HENRICIS, nullus quantumcumque fraudulenta arte discordiam inter duo Regna serere valuerit. C

Ex Libro MS. de Reliquiis Ecclesiæ S. Dionysij Episcopi & Martyris.

CONSVEVIT venerabilis Conuentus Ecclesiæ beati Areopagitæ Dionysij annuatim in Idibus Augusti solemnitatem preciosi Martyris Hippolyti, sociorúmque eius facere ad eiusdem Oratorium in medio nauis Ecclesiæ. Ad hoc festum vniuersi conuenire solent Monachi tam Bailliui, quàm etiam longè commorantes Præpositi. Illustrissimus verò Rex Francorum ROBERTVS suo tempore Christianissimus huic solemnitati singulis annis omni occupatione seposita interesse consueuerat: vt ex tanti viri præsentia ipsa Sancti solemnitas solemnior haberetur. Qui inter celebrandum diuina Missarum mysteria stans in Choro cum Cantore, ceteris-

A que Chorum tenentibus, indutus cappa serica preciosa, quam ipse sibi ad hoc ipsum comparauerat, tenens Sceptrum Regale aureum in manibus, totum Chorum, imò totam Ecclesiam illustrabat, psallens cum psallentibus, & gaudens cum gaudentibus, cantando cum aliis solemniter, & aliòs ad cantandum hilariter exhortando. Erat enim Idem Rex optimè litteratus, subtiliter intelligens, Deum ac Sanctos eius ardenter diligens. Qui suaui modulamine vocis suæ cum clamore cordis ad aures æterni Iudicis continuò personabat. Et ita permanebat, vsque dum sacratissima diuini mysterij solemnia finirentur. ROBERTVS.

Ex Vita S. VVillelmi Abbatis S. Benigni Diuionensis, Auctore Glabro Rodulpho Monacho Cluniacensi.

PARI namque Ratione ROTBERTO Francorum Regi de ipso, VVILLELMO Abbate, indicatum fuerat, quòd BRVNONI Lingonum Episcopo, qui Regi minus adquiescebat, talia suaderet quæ Regali iuri nimiùm resisterent. Ille verò, simul & Regina coniux illius, propter hoc illi irati, comminati sunt aliquotiens Cœnobiis eius damnum inferre maximum. Adiens ergo intrepidus amborum præsentiam, ita illorum diuini Verbi virtute iram compescuit, vt etiam summam dignitatis gratiam apud illos obtineret. Nam cùm illorum filius, qui pro suæ iuuentutis
B elegantiâ ac liberalitate HVGO MAGNVS cognominabatur, iam in Regem vnctus obiisset, ac parens vterque pro morte illius penè vsque in suimet necem cordis dolore & luctu affligerentur; tunc accessit ad eos spiritualis Medicus, & ait: Non infelices enim vos putare debetis, quòd talem amisistis: quin potiùs felices valde, quia talem habere meruistis. Ego, inquiens, ex vllo hominum gradu non tam paucissimos saluos futuros æstimo, sicut & Regum. Qui cùm attoniti responderent, Cur hoc dicis, Pater? respondit: Non audistis, inquit, sacer canon quomodo refert, vix tres de triginta Regibus bonos extitisse? Idcirco cessato, quæso, hunc iuuenem flere mortuum: sed potiùs congratulamini ei, sicuti requiei datum, & à malis liberatum. His dictis ita consolans illos placabiles fecit, vt viderentur habere quod plangerent, & Deum dicerent visitasse illos per sanctum virum.

Ex Textu MS. translationis Reliquiarum S. Eusicij primi Abbatis Micianensis Monasterij.

LIBET præterea annotare scripto, quo tempore, & qua causâ existente, Reliquiæ beatissimi EVSPICII Miciaco fuêre delatæ honorificè. Conditoris omnium milleno vigesimo nono benignissimi Christi Iesu Saluatoris nostri Incarnationis anno, Indict. XII. præstantissimi Confessoris Aniani Basilica diutino ædificata spacio iussa est dedicari. Ad cuius consecrationis diem à glorioso Rege eius 1029.
C Basilicæ restauratore ROTBERTO, regni ipsius anno XXXIII. iussione Imperatoria inprimis euocantur Archipræsules, Leutericus Senonensis, Gauslinus Bituri-gensis, qui & Abba Floriacensis, atque Arnulfus Turonensis. Horum præsentiam subsequuntur Præsules, Odolricus Aurelianensis, Theodericus Carnotensis, Bernerius Meldensis, Rodulfus Siluanectensis. Nec defuit etiam præsentia cum summa dicendi reuerentia venerabilis Odilonis Cluniacensium Abbatis. Rector denique Miciacensium Pater Albertus, cuius reuerendum caput niue dealbatum designat veræ specimen innocentiæ, iussus à Rege cum caterua suorum & ipse adfuit Monachorum. Nactus itaque nunc oportunum inuenisse tempus expetendi beati Reliquias Euspicij, supplex rogaturus Regem adiit cum Fratribus suis. Preces quorum nobilissimus Rex, qui etiam Miciacense Cœnobium plurimum diligens optimis amplificauit bonis, fauentibus ipsius Primatibus Regis, insuper strenuissimo viro prædicti loci Decano domno Tedelino, cuius maxima apparent in Miciacensi loco beneficia, quod petebatur libentissimè annuit. In crastino autem die dedicationis, quæ est XVI. Kalendas Iulij, fratres duo, quorum est nomen Letericus & Odo, iussi sunt à præfato Rege mitissimo, & iam nominato reuerendo Decano, vrnam, in qua sanctissimi Euspicij corpus reclausum fuerat, aperire, palliáque non minoris precij, quo sancta ipsius tegebantur ossa, detegere, & partem Reliquiarum eiusdem Sancti, vti expostulaueramus, accipere ---.

HENRICVS I.

A

DE HENRICO I. REGE FILIO ROBERTI.

Fragmentum Historiæ MS. Auctoris incerti, quæ est in Bibliotheca Viri Cl. Alex. Petauij Senatoris Parif.

ENRICVS defuncto patre ROBERTO regnauit annis ferè xxx. Huius mater CONSTANTIA maximam regni portionem in suam post funus mariti detorserat dominationem. Siluanectensem scilicet vrbem, atque Senonensem, castellum etiam Bistisiacum, & Domnum-martinum, Puteolúmque, & Melodunum, necnon & Pisciacum, & Codiciacum. Multos etiam Franciæ & Burgundiæ Proceres sibi conciliauerat, quos à filij fidelitate mala fraude subduxerat. Inter quos præcipuè ODONEM Campaniæ Comitem sibi deuinxerat, cui medietatem Senonicæ ciuitatis donauerat. Ipsa denique Constantia eum à culmine Regni deponere, & Robertum fratrem eius Burgundionum Ducem in eius loco subrogare toto annisu exoptabat.

VERVM Rex HENRICVS cùm esset miles acerrimus, & matrem aduersus eum calcitrantem cognouisset, consultu suorum ad ROBERTVM Normannorum Ducem cum duodecim clientulis confugit, ac apud Fiscannum per fidei debitum sibi ab eo subueniri petiit. Dux autem eum honorificè recepit, multis donis honorauit, & non multò pòst decenter armis & equis instructum patruo suo MALGERIO Comiti Corbulensi destinauit: mandans vt omnes suis in partibus tormentis & incendiis affligeret, quos sub eius fidelitate desipere videret. Ipse verò per cuncta castella suæ ditionis Franciæ contermina militum validissimam manum posuit, & conflictibus crebris tamdiu rebelles violenter obpugnauit, donec ceruicibus plexis, & suis omnibus consumptis, coacti Regi suo reconciliarentur, & infelicissimæ matris conatus omninò exinanirentur. B

HENRICVS igitur Rex contractis vndecumque validissimis copiis, bellum cum matre sua CONSTANTIA primò conseruit, & castrum adorsus Pisciacum, mox illud suum retorsit ad dominium. Demum verò Puteolum obsedit, atque recepit. Quod cernens Constantia, mox ab eo dextram expetiit, & deinceps quoad vixit tempore sibi fidelis extitit. Deinde ODONEM aggressus Comitem Rex Henricus, Gornacum castrum illi abstulit, & Senonicæ vrbis partem ad suum iterum dominium reuocauit. Post hæc verò cum Marchione Flandrensium BALDVINO HVGONIS RADVLFI castrum Merelis-villam euertit, & Petueram castrum biennali obsidione conclusum suam redegit in potestatem.

1037. ANNO Incarnationis Dominicæ M. XXXVII. memoratus Campaniæ Comes videlicet ODO contra Alamannos & Lotharingos nimio fastu ducens exercitum, magnum de se eis præbuit triumphum. Nam commisso prælio cum præpotentissimo Alemannorum Duce Gocelone, multa suorum amissa copiâ terga vertit, & confossus occubuit. Quo defuncto, Tetbaldus filius eius maior natu Carnotensem vrbem & Turonensem sibi vendicauit. Minor verò frater Tetbaldi nomine Stephanus Meldensium & Tricassinorum sortitus est ciuitates. Sed hi ambo contra Regem Henricum rebellare cœperunt. C

REX autem primùm cum Stephano congressus, illum facilè superauit, atque fugauit, Comite Rodulfo retento. Meldandicum etiam post hoc deuicit Galerannum, quem exhereditauit, & terram eius sibi subiugauit. Demum autem Gaufredum Andegauensium Comitem contra Tetbaldum Comitem excitauit. Vnde eius nutu Comes Gaufredus vrbem obsidione cinxit Turonicam. Quod audiens Tetbaldus, cum suis viribus eò tetendit. Sed Gaufredus ei obuiam procedens, cum eo viriliter decertauit, eúmque superauit, & cum septingentis & sexaginta militibus cepit. A quo etiam eodem tempore Turonicam extorsit ciuitatem. Denique Rex Henricus construxit Ecclesiam prope mœnia Parisiacæ vrbis in honore sancti Martini. Comes autem suprataxatus Gaufredus extruxit sanctæ Trinitati Cœnobium apud Vendocinum castrum.

A INTEREA Dux Normannorum GVILLELMVS fauente Deo crescit ætate, viribus, ac sensu, morúmque valentiâ proficit. Animaduertens itaque quanta suorum rabies Normanniam conculcauerit, in puerili pectore virile robur colligit, Procerésque patris sui adscitos ad amorem sui trahere satagit, & ne quid indisciplinatè agant, precibus & iussis erudit. Rodulfum de Gauceio ex consultu suorum maiorum sibi tutorem eligit, & Principem militiæ Normannorum constituit. Quidam Optimatum, qui Deum & iustitiam amant, libenter Duci vt Domino obtemperant, fidémque seruant, & rebelles ei subdere fideliter anhelant. Porrò filij discordiæ, qui dissensionibus gaudent, & innocenter viuere volentes affligere student, dum per se tantum nocere simplicibus quantum vellent se non posse vident, commentantur qualiter subuersionem patriæ improba fronte procurent. HENRICVM Regem Francorum adeunt, & titiones suos per Normannicos milites hac illácque spargunt. --- :

VESANA igitur prouocatione proditorum prouocatus Rex HENRICVS, vehementer permotus, dixit nullo modo se fore placabilem ei, quamdiu Tegulense castrum videret in primo statu consistere. Cuius motum animi ob salutem pueri vitare cupientes in fide stantes Normanni, decreuerunt fieri quod postmodum egisse pœnituit. Gislebertus autem cognomento Crispinus, cui illud commiserat olim Dux Robertus, mox vt molestissimum agnouit decretum, conatus eorum B spreuit, & cum valida manu armatorum intra ipsum ilico se conclusit.

REX quoque munitionis aditum sibi denegari considerans, exercitibus tam Francorum quàm Normannorum contractis, festinus eam obsidione cinxit. Quid plura? Gislebertus tandem precibus Ducis victus, mœrens castrum reddidit, quod sub oculis omnium cum maximo cordis dolore confestim igne concremari perspexit. Quibus Rex ad votum peractis, à loco secessit. Sed non multò post Oximensem Comitatum adiuit, & Argentonium Ducis vicum flammis voracibus combussit. Sicque onustus prædâ partes illas deseruit. Deindè itinere, quo venerat, regressus, ad castellum Tegulense venit, illud cum festinatione restaurauit, militibus & alimoniis abundantissimè muniuit. & hinc, quia votis suis iam satisfecerat, lætus recessit.

INTEREA dum multis probitatum commodis Dux Guillelmus augmentaretur, quendam crudelem conuiuam expertus est, Guidonem videlicet filium Rainaldi Burgundionum Comitis, qui cum eo à puerilibus annis educatus fuerat, & cui olim contulerat castrum Brioci, quasi munere firmiùs adstringendi. Is etenim fastu inuectus superbiæ, plurimos Proceres velut Absalon ab eius fidelitate cœpit auertere, & in suæ perfidiæ voragine complicare: in tantum vt Nigellum Constantiniensem Principem in hac conspiratione annecteret, & à seruitio, quod electissimo Principi sacramentorum obligatione debebat, cùm multis aliis funditus exturbaret. Considerans itaque prudentissimus Dux se tantopere à suis destitui, & eos C suorum municipiorum præsidiis iugiter robustiùs vallari, verens ne à Comitatus fastigio abiiceretur, & æmulus eius loco suo subrogaretur, necessitate coactus, HENRICVM Regem Francorum expetiit, pro subueniendi obtentu. Tunc Rex Henricus memor beneficij, quod à patre eius sibi quondam impensum fuerat, vires Francorum simul coëgit, & Oximensem Comitatum aggressus Valedûnas venit. vbi innumerabilium infestissimo armatorum animo exercitum strictis gladiis prælium sibi intentantem offendit. Quorum efferos impetus Rex cum Duce nimiè perhorrescens, facto alternatim militum concursu bellum commisit, tantáque eos ilicò strage deleuit, vt quos gladius non extinxit, Deo formidinem inferente fluuius Olnæ absorberet. Felix namque pugna, in qua sub vna die corruerunt proteruorum castella, & facinorosorum domicilia.

ENIMVERO ex quo Normanni arua Neustriæ cœperunt incolere, mos fuit Francis semper eis inuidere. Concitabant ergo Reges aduersus illos insurgere, asserentes terras quas possidet suis maioribus violenter eos subripuisse. Quibus Rex Henricus vehementer irritatus ambagibus, imò malignissimis æmulorum suggestionibus ob Ducis improperium, duobus hostium agminibus Normanniam aggressus est. Vnum quidem electæ nobilitatis virorum fortium ad Caltiuum subuertendum territorium direxit, cui fratrem suum nomine ODONEM præfecit. Alteri verò cum Goiffredo Martello ad demoliendum Comitatum Ebroicensem ipse præfuit.

HENRICVS I.

DVX ergo vt se suósque taliter comprimi vidit, magno & nobili tactus dolore, milites protinus elegit, quos ad comprimendos Calceij subuersores celerrimè direxit. Ipse autem cum suorum nonnullis circa Regem se contulit, quatinus pœnas lueret, si quem satellitum à latere Regis abstrahere aliquatenus valeret. Venientes verò Normanni ad Francos, repererũt eos apud Mortuum-mare incendiis & mulierum ludibriis occupatos. Cum quibus illo mane commissum bellum in continua cæde occumbentium ad vsque nonam ab vtrisque partibus est protractum. Nouissimè autem Francigenæ victi fugerunt, & Normanni Duci Guillelmo certaminis euentum mox per nuncios intimauerunt. At ille nimis lætus super hac re, Henricum Regem cupiens effugare, terruit eum huiusmodi legatione. Nuncius Ducis regalibus castris appropiauit, & in quodam proximo monte noctu stans fortiter clamare cœpit. Cúmque Regij vigiles sciscitarentur, quis esset, vel quare tali hora sic vociferaretur, respondisse fertur: » Rodulfus de Tœnia nominatus sum, vobis defero lugubre nuncium. » Ad Mortuum-mare currus vestros cum » carris ducite, & indè cadauera vestrorum carorum reportate. » Franci quippe Normannorum militiam super nos experiri venerunt, eámque multò maiorem quàm » voluissent inuenerunt. » Odo Signifer eorum turpiter fugatus, & Guido Pontiui » Comes captus est. » Reliqui autem omnes aut capti, aut perempti sunt, aut obnixè » fugientes vix euaserunt. » Hoc ex parte Ducis Normannorum nunciate Regi Fran- » corum. Rex igitur vt infortunium suorum agnouit, à Normannica infestatione concito gradu quantociùs valuit, mœstus de interitu Gallorum, retro pedem retraxit. Hæc pugna anno Dominicæ Incarnationis M. LIV. facta est.

A

B

1054.

REX autem HENRICVS iniuriam sibi illatam à Guillelmo Duce toto annisu vlcisci cupiens, sumpto Goiffredo Comite Andegauensi, copiosissimo cum exercitu, iterata expeditione Normanniam aggreditur. Qui Comitatum pertransiens Oximensem, & penetrans Baiocacensem, tandem reflexo calle redeundi, vadum Diuæ appetiit. Quod Rege transeunte, media exercitus pars subsistit, mari eructuante, ob redundationem fluminis non valens transire. Cum quibus Dux alacriter superueniens, sub Regis oculis ilicò congressus tanta illos cæde prostrauit, vt quos gladius non extinxit hos per Normannica compita dispergeret violentia captiuitatis. Videns autem Rex suorum interitum, quamcitiùs valuit à Normannis recessit, & ad eos vltra venire non apposuit. Amicitiam quoque Ducis, considerata eius probitate, requisiuit, & Tegulense castrum, quod dudum illi abstulerat, reddidit.

SÆPEDICTVS Rex valdè fuit militaris, magnæque fortitudinis & pietatis. Mathildem * Iulius-Clodij Regis Rugorum filiam in matrimonium habuit, ex qua filios tres, Philippum, Robertum, atque Hugonem, Emmámque * filiam genuit. Ex quibus Robertus puer mortuus est. Hugo autem factus iuuenis vxorem duxit filiam Herberti Vermandorum Comitis, per quam obtinuit Comitatus duos, Vermandensem & Vadensem: de qua genuit Radulfum, qui ei successit in regnum. C

* Annam apud alios.
* leg. vnámque

1059. ANNO ab Incarnatione Domini M. LIX. præfatus Rex Henricus senio se grauari conspiciens, PHILIPPVM filium suum consecrari fecit in die Pentecostes, ante altare beatæ Mariæ, à Geruasio tunc Remensi Archiepiscopo. Astantibus quamplurimis Franciæ, Burgundiæ, & Aquitaniæ Archiepiscopis, & XXXII. Episcopis. Adfuit etiam Hugo Bisuntinus Archiepiscopus, Nicolai Papæ Legatus. Adfuerunt Abbates quamplurimi, & Primates Regni, Guido Dux Aquitaniæ, Hugo filius Roberti Ducis Burgundiæ, cum aliis multis.

PRÆTAXATVS verò Rex HENRICVS postquàm Regnum Francorum ferè per XXX. annos rexit, causâ corporeæ salutis à Ioanne Medicorum peritissimo potionem accepit. Sed veneno nimiam sitim inferente, iussum archiatri spreuit, & à Cubiculario potum accipiens dum Medicus abesset, ante purgationem bibit. Vnde nimis infirmatus, eodem die post perceptionem sacræ Eucharistiæ obiit. PHILIPPVM verò filium suum sub tutela Balduini Flandrensis Comitis constituit, qui eum nobiliter & fideliter educauit, & Regnum eius strenuè rexit ac defendit.

A HENRICVS I.

Excerpta ex Libro IV. Miraculorum sancti Benedicti Abbatis; Auctore anonymo Monacho Floriacensi.

REGE Francorum HENRICO feliciter sceptra tenente; eiúsque germano Ducatum Burgundiæ vtcumque administrante: frater ipsorum ODO priuatus degebat, nullius dignitatis fastigio sublimatus. Qui quoniam non habebat propria, inhiabat subripere aliena, rapinis & deprædationibus operam impendens. Vndè factum est die quadam, vt valida manu militum collecta, Soliacensium sibíque contiguorum agros deprædatum iret. Inde reuertens onustus spoliis, & præda, contigit vt etiam quorumdam pauperum Patris Benedicti res cepisset. Diuertens verò in quoddam rus eiusdem Patris, Germiniacus vocabulo, mansionem violentam ibidem accepit: contradicentibus sibi eiusdem ruris officialibus, & referentibus quàm seuerè vlcisceretur Omnipotens violatores illius loci, meritis Patris Benedicti. Qui floccipendens eorum dicta, præcepit circa Ecclesiam in honore Saluatoris mundi ibidem dicatam rapinas includi pauperum. Siquidem habebat eadem Ecclesia Cœmeterium, valli munimine circumdatum. Porrò famulis iam dicti Patris ab eo sibi subrepta repetentibus, animo obfirmatus nihil reddere voluit penitùs. Insuper comminatus est, eos verberibus vt tacerent afficiendos. Erat enim B nimiæ ferocitatis & extollentiæ. Igitur præparari amplum sibi suísque de rebus pauperum iubet conuiuium. Cúmque deesset cera vndè deberent fieri luminaria, epulaturis necessaria; interrogat, vtrum in Ecclesia illa candelæ haberentur. Cui cùm responsum esset, nihil ceræ illic haberi, præter Paschalem cereum, in honorem videlicet Dominicæ Resurrectionis à Parrochialibus solemni oblatum more; iubet eum properè afferri, & exindè candelas copiosè suppeditari: non veritus iniuriam Saluatoris, cui sanctificata erant cereus & Ecclesia. Proinde vino diuersísque ciborum ferculis cum suis accuratè refertus, sanus & incolumis, post morosè protractas in vanum sermonum vigilias, dormitum vadit. Et dum leui sopore quiescens, aliquas noctis pertransisset horas: subita incommoditatis angustiâ perturbatus, inclamat suos. Quibus circumsistentibus, indicat se mortifera inualitudine detineri. Itaque per reliquum eius noctis, eadem ingrauescente molestia, in eo loco mansit. Facto autem mane, recognoscens manifestè Patris Benedicti res, neminem quamuis generoso concretum sanguine, impunè temerari posse: quo valuit modo, equum ascendens recessit. Et eodem inualescente morbo, diem vltimum clausit. Probabile satis factus argumentum, veridicam illam esse sententiam, qua dicitur, *Non esse personarum acceptionem apud Deum.* Rom. 2. 11.

CAP. I.

XI.

ABBAS HVGO quendam virum de familia Patris Benedicti, nomine Letardum, Tescelino concesserat Petuerensi: vt tam ipse, quàm ab eo progeniti, perpetuò ipsi famularentur obsequio seruili. Qui factus Dominus illius, obtinuit eum C non paucis diebus. Interpellatus autem idem vir nobilis post longum tempus à quodam suorum militum Ingranno nomine, vt supradictum seruum ei iure beneficij donaret, annuit. Ingrannus quoque obiens, filio suo Isembardo ipsum possidendum reliquit. Genuit autem præfatus Letardus filium, nomine Rotbertum. Quem Isembardus, vt puta proprium vernaculum, in sua aluit & educauit domo. Rotbertus verò factus grandiusculus, à suis comperiens genitoribus, se de familia Patris exortum Benedicti: sed ab Abbate supradicto vt vile distractum mancipium, indoluit. Nec diutiùs dolorem sui animi occulere valuit. Facta igitur fuga, ab Isembardi præsentia se subtraxit. Quem longum latere non valens, ab eodem domum reductus, pœnas luit quas solet fugitiuus. Insuper sacramento ab eo est astrictus, ne seruitutis iugum de reliquo ferre detrectaret. Qui quoniam adolescentiæ tempora necdum excesserat, ad præsens siluit: donec ætate procedente vires colligeret, quibus suo iniusto Domino resistere valeret. Postquam ergo genas illius flos vestierat iuuentutis, elapsis adolescentiæ lustris, Abbatem expetiit Guillelmum, qui tunc temporis præerat Floriacensibus. Apud quem angorem sui cordis cum anxiis deponens suspiriis, conqueritur de iniustitia sibi suísque inlata. Guillelmus itaque cùm esset vir strenuus, & suam Rempublicam semper augmentare toto anhelaret desiderio: respondit se illius ærumnarum misereri velle, iustásque

HENRICVS I. querelas ipsius viris prudentibus palàm facere, & si quo pacto valeret, præsidium A illi sese fore. Comperto igitur Isembardus, Rotbertum, quem suum opinabatur seruum esse perpetuum, ad priorum dominorum confugisse asylum, mandat Abbati nominato, vt sibi proprium restituat mancipium: alioquin, deinceps se eius futurum inimicum. Qui missis ad eum qui sua referrent verba, mandauit: eum quidem, quem iniustè repetebat, vernaculum Patris Benedicti fore, se verò inlicitè diutiùs ipsum possedisse. Quapropter si de cetero illum habere vellet seruum, in ius venire esse necesse. Quibus Isembardus auditis, apud se deliberans, quoniam Abbati iniustè resistere nec fas nec posse habebat: determinatum mandauit diem, in quo hæc controuersia inter eos finiretur. Die autem statuto, plurimis nobilium & sagacium viris ab alterutra parte aggregatis, diu multúmque sermone altercatum est. sed minimè ipsa calumnia eodem die finem accepit. Tandem verò multis priùs exactis conuenticulis, adiudicatum est idem negotium monomachiâ terminari debere. Dato igitur die singularem ineundi pugnam, in condictum conueniunt locum, videlicet qui repetebatur, & Airicus quidam nomine, quem Isembardus suo obtulerat loco, fortis robore, miles officio. Erat autem idem statura procerus, Rotbertus verò pusillus. Qui quamuis secum confligentis corpulentiam metueret, habebat tamen, vti postea retulit, fiduciam in Patre Benedicto suo iure Domino, & sibi infesto viro hunc inculcabat sermonem: Non ego tecum decerto, sed Dominus meus, cuius me seruum profiteor, Benedictus. Ergo qui illum B impetebat Airicus, vt moris est, primos ictus intorsit in eum. Quos ille gratiâ Dei protectus constanter sustinens, permansit inlæsus: & alternum verber suo hosti temptans incutere, virtute Patris, cuius nomen retinebat mente, manum ipsius ductante, buculam clypei, quo suus tegebatur aduersarius, fortiter perculit. Quæ, clauiculis quibus affixa tenebatur auulsis, longiùs resiliuit, móxque manus aduersarij nuda apparuit. Quippe foramen in clypeo fuerat, quod bucula protegebat, deintùs semipedali affixa ligno: quo manu retento, grauem ille Rotberti aduersarius faciliùs verteret clypeum. Rotbertus cernens manum secum dimicantis nudam, ictu repetito toto conamine eam percussit. At ille doloris impatiens clypeum remisit: & quoniam manu debilitata, qua tegumen regebat, qua arte se tegeret non habebat, assiduo Rotberti verbere fatigatus, victum se proclamat. Dehinc exarmatus à victore, cum Isembardo, pro quo ignominiosum certamen inierat, confusus rediit ad propria. De reliquo, haud dubius Patrem Benedictum nequaquam suis defore in aduersis rebus. Hæc victoria facta est Floriacensibus non modica exultatio, hostibus verò maxima confusio. Porrò demonstrauit Pater sanctus in hoc facto, neminem suos posse aliquo pacto distrahere vernaculos. Videant sibi, qui famulos, census, prædia, sanctis locis attributa, ob laudes omnipotenti Domino persoluendas, nefariè distribuunt laicis, seu cuiuscumque generis personis.

XV. ALBERICVS vnus ex Primoribus castri Castellionis, quod est situm super Lupam fluuiolum, vesaniæ stimulis agitatus, creberrimis deprædationibus prædia C sæpiùs dicendi Patris deuastabat, maximè illa quæ curti Matriniacensi adiacent. Qua de re, mandauerunt sibi, tam Abbas Rainerius, quàm Fratres sub eo degentes, vt commissa corrigeret, & de cetero aduersus Patrem Benedictum talia committere caueret. Qui pro nihilo ducens mandata, pessimis adiecit peiora. Dolentes verò Fratres, Patrem sæpiùs nominandum contemptui haberi, & famulos suos extenuari: inito consilio, concorditer prædonem illum cum sibi in hoc scelere participantibus anathematis mucrone, ni cessaret, & neglecta emendaret, mulctarunt. Idem autem in malis perseuerans, eorum excommunicationem quasi aliquod friuolum despexit: induratus animo, neglecta neglexit emendare, & à sua peruersitate noluit cessare. Proinde Omnipotens, qui clamores humilium nequaquam spernit, & qui gemitus viduarum & pupillorum ex alto prospicit, dignatus est consolari sub hac anxietate seruos suos. Contigit enim, vt suprafatus prædo ductaret exercitum Comitis Theobaldi super habitatores castri, quod à secularibus viris turpi censetur vocabulo. A nobis verò, quibus prohibitum est turpiter loqui, Malum talentum vocatur. Qui dum Dux in primo agmine iter faceret, propter curtem iam dictam Matriniacensem, exterriti qui eam inhabitabant, videntes hominem sibi infestum cum tanta affore militum multitudine, exierunt ei obuij cum armis, in locis videlicet oportunis eiusdem vici: ne patentibus sibi aditibus valeret

A eis aliquid inferre discriminis. Vnde indignatus ille nequam, comminatus est cum multo iuramento: perfecto negotio quò tendebat, se omnes eos captos ducturum, insuper & vicum eumdem incensurum. Cui viri illi respondentes, dixerunt: Te quidem palam est multum posse, & velle nobis nocendi habere. Potens autem est Deus, meritis Domini nostri, cuius serui sumus Benedicti, ab interminatis à te potenter liberare nos calamitatibus. Ille cum voce minaci, equo calcaribus concitato, quò tendebat perrexit. Miser, qui cùm Patrem Benedictum debuisset supplici voce, vt ei in auxilium esset in tali discrimine, ne periclitaretur exposcere: contestatus est, seruos illius in prædam se minaturum, bona eorum direpturum, & habitacula igni crematurum. Dum ergo peruenisset ad castrum superiùs relatum, adorsus illud cum prima quam regebat cohorte, (reliquus enim exercitus cum Comite longè pòst sequebatur) cœpit sagittis & diuersis missilibus eos qui intus erant infestare. Armati verò egressi portas castri eiusdem indigenæ, in eo quod accidit probati sunt strenuè restitisse. Tendens enim quidam aduersæ partis arcum, iecit sagittam in Albericum, qui ea ictus super vnum suorum genuum, mox de equo cui insidebat ita procliuus corruens, vt galea telluri illideretur, expirauit. Et quas in cassum aduersus Patrem nostrum effuderat minas, perire permisit: nihil nempe post vulnus acceptum loqui valuit. Huiusmodi retributionem superbo Deus vltionum Dominus reddidit.

HENRICVS I.

PRÆTEREA Comite Pictauensium in expeditionem Ierosolymitanam multa armatorum millia ducente: vxor ipsius curam agebat Prouinciarum potestati suæ subditarum. Vnde factum est, dum Gasconiam peragraret, vt transmeata Garonna, fines eiusdem regionis attingeret, in quibus positus est locus superiùs memoratus Pontons, videlicet in pago Ausiensi, super flumen Adurcium, ditioni Floriacensium Fratrum subditus: vbi, vt diximus, iam dicti celeberrimi Martyris reliquiæ habentur. Inuitante igitur itineris necessitate, Comitissa militum vallata phalange hospitium ibidem accepit. Comperto ergo ante triduum Pictauorum aduentu, incolæ eorum locorum, metu ipsorum, quoniam dominationem eorum valdè exosam habent, omnia sua quæ in Ecclesiam inferri licebat aduehunt, & in Oratorio eiusdem possessionis congerunt. Vestium diuersas species, alimenta, & cetera humanis vsibus accommoda. --- XXIII.

B

REGINA MATHILDE metas viuendi excedente, Rex AINRICVS in coniugium sibi adsciuit filiam Regis Russorum, nomine ANNAM. Hæc ei peperit tres filios: Philippum, Rotbertum, Hugonem. Quorum ROTBERTVS adhûc puerulus decessit. HVGO Comitatum postmodum Virimandensium adeptus est. PHILIPPVS autem, patre defuncto, totius Regni Francorum gubernacula obtinuit. Septennis autem erat, quando pater defungitur. Qua de re sortitus est tutelam illius vir inlustrissimus Balduinus Flandrensium Comes. Qui prudentissimè Regni administrans negotia, donec idem Philippus intelligibiles attingeret annos, Tyrannos per totam pullulantes Franciam tam consiliis quàm armis perdomuit, & pacem maximam teneri fecit. Proindè, PHILIPPO iam iuuene facto, integrum absque vnius viculi imminutione Regnum restituit: & ipse non multo pòst viuendi finem fecit. Philippus verò in primis multa strenuè gessit annis, sed ætate procedente, mole carnis aggrauatus, ampliorem operam cibo indulsit & somno, quàm rebus bellicis. Hic Ducis Frisiæ filiam nomine BERTAM in matrimonium accepit: quæ ei genuit LVDOVICVM. Rebellauerunt autem contra eum quidam Francorum Proceres, opibus & viribus Guillelmi Regis Anglorum fidentes. Ex quibus Hugo de Puteolo aduersus eum arma corripuit, plures sibi adsciscens auxiliatores. Rex verò eius audaciam compescere cupiens, vndequaque militum contrahit manum. Inter reliquos etiam auxiliares exercitum de Burgundia aduentare iubet. Qui accepto mandato, in Franciam properant. Dux videlicet eiusdem Burgundiæ Odo, Niuernensium Comes Guillelmus, Autissiodorensium Pontifex Gaufredus, & alij quamplures, quos retexere perlongum putauimus. Hi cœptum iter carpentes, via ductante, in quodam prædio Patris Benedicti, Eueram vocato, metationem acceperunt. Vt verò moris agrestium est, in aduentu militum formidare, perstrepere, quaqua versum fugere, sua in locis tutioribus recondere: maximè in tanto strepitu rustici suprà memorati pagi omnia sua ad Ecclesiam conuehunt, tam annonam quàm supellectilem

XXIV.

PHILIPPVS I.

C

HENRICVS I.

variam. Porrò militum phalanges, postquam fessa labore viæ corpora dapibus releuarunt, cibaria suis procuraturi equis, comperiunt ruricolas suam totam annonam in Ecclesia abdidisse. Vndè animis deiecti, referunt ad Principes exercitus rem omnem ex ordine. Rusticos scilicet, spem sui victus ad tutiorem portum, Ecclesiam dico, contulisse: nec sibi penitùs velle dare aut vendere alimenta suis vehiculis necessaria. At illi consilij extorres, quid agant ignorant. Neque enim Sanctorum violatores locorum fieri volunt, seu præsumunt. Episcopus itaque, qui cautior ceteris esse debuerat, iuuenili actus temeritate, scurrili interrogat sermone, vtrùm eam annonam homines in Ecclesiam contulissent? Cui cùm responsum esset, etiam. Igitur, inquit, homines abstrahant. Iubet ergo Perpetuos ire, & quantum hordei necessitas expetebat, suis præbere equis. Properatur ad Ecclesiam, violenter hordeum ab ea abstrahitur. Pabulum exindè equis subministratur. In crastino, quò cœperant tendunt: nihil noxæ se contraxisse credentes apud Patrem Benedictum pro infractione illius loci, & iniuria suis illata. Enimuerò, Rege cum reliquis militum legionibus ad Puteolum festinante, & ipsi ei occurrunt. Castra metantur tam ipsi, quàm Rex, circa ipsum castrum. Obsesso itaque castro, post crebras aggressiones, aliquot diebus ibidem iam peractis, die quadam illi qui inclusi videbantur, Hugo videlicet cum suis, apertis portis, improuisi adsunt obsidentibus, omnigeno bellorum tumultu personantes, cornicinibus etiam horrifico boatu concrepantibus. Exterriti qui in castris erant subita hostium audaciâ, credunt totius Franciæ militum cohortes noctu castrum idem intrasse: & idcirco, Hugonem ad tanti ausum facinoris prorupisse. Quid plura? Terga vertunt, fugæ præsidio sese committentes: diuersarum specierum tentoria varia supellectili plena linquentes, & cetera quæ ad tantam expeditionem necessaria conuexerant. Hostes eos fugere cernentes, quod nequaquam mente anteà concipere præsumpserant, vt à paucis tanta multitudo fugaretur, acriùs insequuntur. Capti sunt igitur in illa fuga quamplurimi nobiles viri, maximè exercitus Burgundiæ, qui Patrem Benedictum iniuriari ausi fuerant, direptores ipsius existentes possessionis. Denique Episcopus, qui alios sermone illusoriè prolato nefariè agere impulerat, cum patre Niuernensium Comite captus, coactus est seipsum non modicæ quantitatis pecunia redimere. A qua demùm captura exemptus, Floriacum petens, fatetur se stultè egisse, & quæ sibi acciderant iustè contigisse. Veniam petit, promeretur. In ea fuga completum videres, quod in fine Deuteronomij legitur in imprecationibus, quas vir Dei Moyses populo Israëli imprecatus est, si à lege Dei sui aliquando recederet: *Per vnam*, inquit, *viam egredieris contra hostes tuos, & per septem fugies*. Et in Leuitico: *Fugietis, nemine persequente*.

Deut. 28. 25.
Leuit 26. 17.

XXXVI. IN territorio Niuernensi quoddam habetur castrum, Huben nuncupatum, in prærupti cuiusdam collis cacumine. Huius dominus Hugo dicebatur, prouectæ ætatis vir. Hic filium genuerat vocabulo Gauterium. Qui iuuenilis æui elatus supercilio, minùs de omnipotentis Dei pertractans mandatis, res Ecclesiarum & pauperum, rapinis inhians, diripere, & suis in necessitatibus expendere ardebat. Vnde arbitratus opimam de iam memorata possessione (scilicet Castellione, vbi beatus Confessor Possennus requiescit) prædam se posse abducere, propter multitudinem diuersorum animalium, quæ in eodem erant loco: (est enim alendorum animalium opportunus, ob fertilitatem pabulorum,) assumptis cohortibus equitum seu peditum, deuenit illùc, neque Dei veritus offensam, neque Patris nostri meritum. Porrò accolæ loci ipsius, & circa positi ruris, comperientes eius insanam cupidinem, & pertimescentes copiosum prædonum numerum; asciuerunt in auxilium sibi Dominum castri quod dicitur sancti Briccij, Rotbertum nomine, strenuum sanè tam armis quàm consiliis virum. Qui vallatus suorum cuneo, prompto accurrit animo: paratus cum eis si quod immineret subire dispendium, pro Patris promerendo suffragio, & vicinorum qui se expetierant commodis. Gauterius itaque aggressus Castellionenses, satagebat opere perficere, quod mente conceperat: ruricolas videlicet, eorum pecora, & spolia secum abducere. Rotbertus autem ei obuiam progressus cum suis, coniunctis quoque sibi locorum contiguorum colonis, conferre cum eo non valens: eius timendo copias, terga vertit. Gauterius ergo suos multis clamoribus adhortatus, equóque cui insidebat calcaribus incitato: ipsum perniciter insequitur. Quem Rotbertus iam iámque sibi appropiantem

A cernens, vt puta moris est fugientium, hasta super humerum reiecta, ferrum hastæ sequenti opposuit. At ille conatus hostis nequaquam præuidens, dum incautiùs attingere eum equo ardescit, in ferrum ruit: quod gutturi illius immersum, absque dilatione vita priuauit. Videntes verò satellites eius Dominum suum exanimatum: vlulatibus aërem, lachrimis genas opplentes, humeris corpus imponentes, abire maturant. Miserante ipso, cuius interierat ferro: illis quoque quos prædatum venerat, concedentibus liberam fugiendi copiam, laudésque proclamantibus omnipotenti Deo, grates Patri Benedicto, sanctóque Confessori Possenno, de tam celeri hostis sui mulctatione. Genitor autem genitrixque defuncti, cernentes extinctum filium, in quo tota spes pendebat illorum: quoniam hunc solum possidebant, non est facilè dicere, quos ediderint gemitus, quantas fuderint lachrimas, inconsolabili lugentes mœstitiâ quem amplectebantur dilectione vnica. Metuentes verò futuram discussionem iusti iudicis Dei (erant enim timorati) quoniam spes omnis debita corporis sublata fuerat, tractabant qualiter animæ ipsius consulerent, quatinùs indulgentiam inueniret, qui extrema sua tam pessime præcipitauerat. Assumpto igitur Autissiodorensi Antistite, venerabili sanè viro, cum grandi apparatu exequiarum, & exanimato filij sui corpore, Floriacum properant. Aduoluti autem genibus Hugonis, qui tunc in eodem loco Abbatis fungebatur officio, & totius Congregationis, implorant vincula reatus defuncti precibus eorum solui: certum tenentes, in conspectu summi Iudicis ipsius laxandum crimen: si B quibus illata iniuria fuerat, in præsenti toto animo ipsam priùs remitterent. Vnde & calicem, purissimi auri libram habentem, in dextera filij sui ponunt: & illum pro vadimonio offerunt, quatinùs promptiorem veniam delicti sui assequi mereretur, si aliquam recompensationem pro temeritate ipsius exsoluerent. Credentes quotiens in eo sacrificium summæ diuinitati offerretur, nequaquam eiusdem sacrificij ipsum esse exortem. Fratres itaque pia miseratione permoti, generaliter pro eo sacrificium omnipotenti Domino obtulerunt, absolui poscentes ipsius offensas, & ipsi secundum possibilitatem à Christo fidelibus suis concessam, quod in eos deliquerat remittentes. Expletísque funereis honore congruo officiis, genitores cum nobilibus viris, quos suo asciuerant comitatu, ad propria dimisêre, non mediocrem consolationem de salute filij sui reportantes. --- :·

Ex Vita Chunradi Salici Imperatoris, Auctore VVippone ipsius Capellano.

ANNO Domini MXXXIV. Filia Imperatoris Chunradi & Giselæ Imperatricis MATHILDA nimiæ formositatis puella, HENRICO Regi Francorum desponsata, obiit VVormatiæ, ibíque sepulta est. 1034.

Ex Vita sancti Popponis Abbatis Stabulensis, quam Euerhelmus Abbas Altimontensis scripsit.

C

ET quia ante complures annos Romani Imperij cum Francis discordia non minima extitit, ipse (scilicet Poppo) inter vtrosque pacis gratiam labore & industria sua reformauit. CONRADVMque atque HENRICVM Reges in consensum reuocauit: quorum vnus, id est Conradus, Romanorum, siue Orientalium, alter verò, id est Henricus, Occidentalium populis Francorum imperauit. Erat enim ei cum vtrisque par locus obtinendi quæ poscebat, vt potè qui plurimùm amicitiâ inter eos valeret. Ideóque discordia, quæ inter eos quasi quoddam senium longum duxerat, ipso mediante in nihilum redacta est. Vnde & inuidendi sibi occasionem quibusdam tribuit, quia solus id efficere valuit; quod vt fieret, multi iam olim consequi nulla ratione potuerunt. *Est apud Surium Tom. I. Cap. XIV.*

Ex veteri Codice Atrebatensi, in quo habentur Liber de Translatione corporis S. Sebastiani, & alia ad sanctum Medardum Suession. pertinentia.

AGENTE in sceptris Regni Francorum glorioso Rege HENRICO serenissimi ROBERTI Regis filio, veritatis voce completur quod dicitur: *Omne regnum in seipsum diuisum desolatur.* Enimuerò tunc temporis naturæ rerum muta-

HENRICVS I. tus soluitur ordo. Quorumdam perfidiâ totius Regni Franciæ perturbatur Monarchia, perturbatione confunditur non minima. Vtilitas reipublicæ neglegitur, Ecclesiarum facultas vbique minuitur, fas & nefas alternis vicibus corrumpitur, leges & iura corruptionis ordine deprauantur. Iniquitas præualet, æquitatis iudicium & iusticia silet. Euestigio subsequitur diuinæ vltionis gladius, fames & gladius vbique grassantur, pestilentiæ & clades incessanter prosequitur. Ea tempestate GOTZELO Dux quidam duellionum Galliæ, gerens apicem potestatis amplissimæ, spectabilis & ipse genere, nobilium spectaculis & iudicandis negociis videbatur præminere. Quid multa? tandem honestum & vtile respuitur, auri sacra fames inuehitur. Dux & iusticiæ minister spoliatur iusticiâ, quia diligitur pecunia. Rebus suis Ecclesia præsens exuitur, aduersitatibus premitur, vt oppressa gloriosius exaltetur eorum interuentionibus, quorum triumphis clarescentibus hæc dies sanctificata constare videtur. A

AD tam pulchræ festiuitatis spectaculum sparguntur semina lacrimarum. Interea germinent fructum gaudiorum, vt suauiùs fulgeret delectabili odore virtutum. Rebus suis, vt dictum est, spoliata gemit Ecclesia, quia hereditatis suæ portione priuatur non minima. Est igitur locus super Mosam fluuium situs nomine DONCHERIVS, Karoli Regis Francorum, Romanorum quoque Imperatoris liberalitate donatus ad partem sanctuarij huius. Hanc amplissimæ possessionis sedem Dux ille cupiditatis suæ desiderio satisfaciens, cum omnibus appendiciis, & cunctis mobilibus & immobilibus, & ad integrum percurrens, descriptionem quoque rerum faciens, tandem factus sacrilegus in suam singulariter redegit potestatem. In causam negocij eius assiduis precibus imploratur Deus noster refugium & virtus, adiutor in oportunitatibus. Deponuntur corpora Sanctorum de suis sacris cubilibus, ad nudum terræ prosternuntur cum singultu cordis & gemitibus. B

POST mortem gloriosissimi Francorum Regis RODBERTI, regnante HENRICO filio eius, cùm iam in Regno benè profecisset, & iura reipublicæ iusto moderamine disponeret, aliquot iam euolutis annis contigit obire Palacij sui primum Consulem ODONEM. Cuius filij TEVTBOLDVS & STEPHANVS, cùm paterni honoris dignitatem ad integrum possidere cuperent, & discordantibus animis, arma corripere contra Regalem potentiam multo vallati milite nullo modo formidauerunt. Rex autem eis quæ pater in pace possederat suo dominio multa vendicans, inter cetera præ nimia animi perturbatione abiecto æquitatis iure, de possessione sancti Medardi Monasterij & sancti Sebastiani, qui illorum ditioni subditus erat, famosissimam possessionem quandam super Mosam fluuium sitam, quæ DONCHEREDVS nominatur, Palatio suo seruituram propriis ministris delegauit. Quam demum à fundis rerum & frugum opulentiam regalibus Palatiis exuberantibus subministrantibus longe positam considerans, cùm eius minimè reditibus ad vsus proprios egeret, néve videretur Sanctorum prædia, nisi vlciscendi furoris causâ suo dominio vendicasse, Duci cuidam Lothariensis Regni GOSCE-
1037. LONI in beneficio possidendam contradidit. Qui nullo Dei timore correptus temerè suscepit quod de sanctuario Dei iniustè ablatum nouerat. Comperta igitur Abbas Monasterij præfatorum Sanctorum tanta Regalis potentiæ violentiâ, quæ sibi commissæ Ecclesiæ inlata erat, cum omni Monasterij congregatione gaudia mutans in luctum, & organum Deo seruientium in vocem flentium, nimio est animi mœrore affectus. Ignorans autem qua parte se verteret, quò super tantam violentiam iusticiam expeteret, vtpote quem & Regalis indignationis censura premebat, & Aduocatorum nulla spes subleuabat; omnipotentis Dei cum omni congregatione expetiit auxilium, qui nunquam dereliquit sperantes in se, & indefessus adiutor in oportunitatibus in tribulatione. Inito ergo cum fratribus consilio fieri disposuit vnde & Rex terreretur de iniusta donatione, & qui Sanctorum res possidendas susceperat, de temeraria susceptione; in luctu & gemitu se cum fratribus constituens, Ecclesiam cui deseruiebat diuinis priuauit officiis, & Sanctorum corpora, quæ in condigno sub loco condita erant, quasi rerum suarum damna secum gementia humi prostrauit. quamuis * omnipotentis Dei misericordia & afflictæ subueniret Ecclesiæ, & Sanctorum suorum reliquias aliquando cum sui nominis glorificatione rebus restauratis in proprio recondere faceret honore. Euoluto denique anni circulo, cùm Sanctorum res prænominatas Dux securè, & quasi hereditarias C

* fort. quatinus

A ditarias possideret, contigit Paschalem solemnitatem Dominicæ Resurrectionis, omnibus Christianis solemniter recolendam, suo occurrere tempore. Imperiale verò Edictum Ducem illum, vt Curiæ suæ interesset, apud Palatium quod Nouiomagum appellatur vocauit. Proficiscente autem eo cum omni suo apparatu, & iam propinquante quò ibat, nocte quæ Cœnam Dominicam præcessit, dum ad vigilias matutinorum in Monasterium sanctæ Mariæ & sancti Seruatij Traiectensis celebrandas Christiana ammonitus religione surrexisset, peractis Matutinorum solemniis, & extinctis secundum Ecclesiasticum morem candelis, obtenebrata omni domo ad orationem se rogaturus Deum prostrauit. Qui cùm oraret, arreptus somno, vidit in mentis excessu hos Sanctos, Sebastianum & Gregorium ad eius dexteram, Medardum ac Gildardum ad læuam, quos præcedebat & quos sequebatur multitudo beatorum cum crucibus & cereis. Audiuit autem eos inter se querentes, quid de eo facerent, qui res suæ Ecclesiæ tenere à Rege non æquo iure iam tunc moderamina reipublicæ disponente accepisset, & iustè eas vt à parentibus relictas possideret. Conquirentibus autem eis inter se quid de eo ageretur, beato Gregorio Papa præcipiente, sanctus Martyr inuictissimus Sebastianus eum hastâ quam tenebat cum quadam seueritate percussit. Quo ictu expergefactus, sanguinem per nares & os gliscentem à corpore suo sensit, & conuocatis sociis itineris sui qui ei more solito adhærebant, innotuit eis lamentabili clamore quid audisset vel vidisset. Quid verò passus esset, B testabatur sanguis ab ore & naribus defluens. Causam verò tam seueræ apparitionis possessionem illam intellexit esse, quam à Rege & iniustè acceperat, & iniustiùs possidebat. Accepto denique ibi diuino instinctu salutis suæ consilio, terram Ecclesiæ Sanctorum, cui iniustè subtracta fuerat, deuotus possidendam in perpetuum reddidit, temeritatem suam duriter accusans, & Sanctorum merita vbique prædicans. Hoc modo possessio Sanctis reddita est, & Ecclesia quod tristis amiserat Deo disponente gaudens recepit. Sanctorum denique corpora, quæ humi prostrata diu iacuerant, cum summa veneratione & nominis Dei glorificatione XII. Kal. Maias condigno sui loco restituta sunt, & diuinæ laudis præconia, quæ diu in eadem Ecclesia siluerant, cum laudibus & hymnis Deo gratias referentibus fratribus insonuerunt.

Henricus I.

DE DETECTIONE CORPORVM SANCTORVM DIONYSII, RVSTICI, ET ELEVTHERII,

Quæ iussu HENRICI I. Regis facta est anno ML. ad confutandam Germanorum vanam de S. Dionysij corpore assertionem.

C

Ex Cod. MS. Bibliothecæ Thuanæ.

QVONIAM diabolicæ astutiæ & fraudis est, famulorum Dei successibus inuidere, pacisque & quietis amicam concordiam subigendo turbare; hoc tempore, quo HENRICVS inclyti Regis ROBERTI filius Monarchiâ sublimatur Galliæ, aliúsque eiusdem nominis Imperator principatur capiti Orbis Romæ, malum contigit exoriri inopinabile. Nam in Baioriensi natione Radisbonensis vrbs perhibetur esse, in qua probabili deuotione antiquorum constructum habetur sub titulo sancti Hermentranni Monasterium, cui deseruit sub Abbatis imperio degens concio Monachorum. Qui cæcitatis & ignorantiæ tenebris miserabiliter inuoluti, diuinique timoris obliti, suum locum exaltare non erubuerunt, figmento cuiusdam mendacij arroganter verbosando, penes se esse corpus beati Dionysij. Quod omninò friuolum esse veritas indicat præfatæ rei. Et quia eorum exterminanda garrulitas est prosequenda latiùs, huic narrationis initæ seriei censuimus inserere, vnde huius exordium nequitiæ sibi dicantur arripuisse.

Rigordus in Vita Philippi Augusti detectionis huius meminit.

HENRICVS I.

A

De corpore cuiusdam mortui, quod falsò asserebatur esse corpus Areopagitæ Dionysij.

PRÆFATO loco succedentibus prosperis, rebúsque eius Deo fideliter adhærentium deuota munificentiâ ampliatis; probabile visum est Abbati, vt diruta structura operis vetusti, quoniam vilis erat precij, in melius studeret honestando construere Monasterium prædicti sancti Hermentranni. Cui operi dum studiosiùs insudaret, priscorúmque fundamentorum loca diligentiùs inquireret, iuxta vanam assertionem eorum, vnius mortui hominis corpus inuentum est integrum, quem sub testimonio fallacium & adinuentitiarum litterarum non veriti sunt appellare Areopagitam Dionysium. Extimplo incolas diuersarum nationum velox fama cœpit peragrare, adeóque increbescere, vt multos iuuaret huiusmodi næniis fidem accommodare. Quinetiam memoratæ vrbis Episcopus, vicinis accitis Pontificibus, ab eis studuit efflagitare, quid indè eis consilij placeret dare: indicans sibi esse animum ponendi inter Sanctos hoc corpus eleuatum. Quorum conuentu fauente id taliter actu dignum esse: designata eleuationis die, rogatísque eisdem tunc illic iterum adesse, in sua quique eorum rediere. Interea Episcopo plures diuersorum ordinum circumquaq; directis Literis inuitare sollicito, gratum visum est supplicare HENRICO Imperatori: quatinus tanti copiam gaudij cumulare, atque venustare dignaretur serena præsentiâ sui. Qui licèt non satis auditis verbis credulus, tamen multimoda prece deuictus, se in hoc assensum præbiturum esse non distulit eius voluntati spondere. Quo ita iuxta voti effectum peracto, constituto præsignatæ diei imminente termino, conuenit non modica vtriusque ordinis atque sexus multitudo. Quinetiam iuxta promissum Imperatorem non piguit venire cum Primatum Nobiliúmque Curia, domni etiam Papæ LEONIS IX. non absente præsentia, quorum testimonio certiùs roboraretur inchoatæ rei summa. B

De aduentu Nunciorum Regis Francorum ad Imperatorem Romanorum.

SVB eiusdem igitur temporis articulo, tanto ad id supplendum conglobato populo, duo repentè Dei nutu superuenêre nuncij Francorum Regis eximij nomine HENRICI, ab eo ad Imperatorem secundum Regum morem pro aliquibus responsis fortè directi, quoniam ipsi duo tunc erant amicissimi. Qui conspecta tanta numerositate populi, nec mora cœperunt cuius rei gratiâ conuenissent sollicitè perscrutari. Cognita ergo totius rei serie, alacritatéque vultuum simulata, spe præsenti Imperialis obtutibus præsentiæ, pro quo venerant rationabiliter studuerunt indicare. Præfato verò Principe, verborum quæ detulerant legationem gratanter audiente, sollicitáque secum perscrutanti consideratione, mox ab eo acceperunt responsa pro oportunitate rationis & temporis iuxta eorum opinionem congrua. Cúmque eos putaret velle discedere, libera abeundi concessa facultate, illi nihilominus dudum tecti rancoris memores, huiusmodi inpræsentiarum dicuntur protulisse rationes. C

De efficacia allegationis Nunciorum Franciæ coram Papa & Imperatore.

» NON incognitum tuæ, serenissime Imperator, prudentiæ cogitamus, inconstantem per omnia eum fore, cui duplex inest animus. Cuiusmodi vicium vtcumque despicabile sit in minoribus, tamen vituperari & condemnari debet ab hominibus, si id dominationem aliquam exercere contigerit in Regibus. Quoniam velut quislibet dignitatis amministratione sublimatus si virtutibus decoratus fuerit, ampliùs pollet: ita qui à viciis in possessione honoris minimè se continet, eo magis in conspectu hominum vilescit & sordet. Quare autem tale initium nostræ sumpserimus disputationis, optimum ducimus tuæ notificare Celsitudini Maiestatis. Ad præsens à te nobis iniunctis verbis germanam amicitiam erga nostrum Regem in omnibus te seruaturum esse polliceris: sed operum effectui abrenunciando obsistere aliquantulum, vt putamus, videris. Nam hunc populum, qui congrega-

HENRICVS I.

A tur hîc sub edicto per diuersa loca inuitatus, huius rei gratiâ conuenisse accepimus, vt pro beato Dionysio Areopagita nescimus cuius defuncti hominis defossa eleuentur ossa, cum aliorum pignoribus Sanctorum sub veneratione amodò colenda. Quod quàm absurdum sit credere, aut agere, facilè valet perpendi: cui probabilis ingenij, perspicacisque sensus alto acumine, si competenter rei seriem volueris indagando coniectare. Nam sicut didicimus, plurimorum autentica sententia, quos in literarum atque liberalium disciplinis studiorum maioris vtilitatis ac precij aiunt esse in nostra patria, in Regis DAGOBERTI euidentissimè reperitur gestis descriptum, quemadmodum memoratum Sanctum cum duobus sociis honorificè posuerit in scriniis argenteis, artificiosarum ferarum atque obicum mirifica atque subtili diligentiâ, vt adhuc hodie videri potest, interiùs munitis. Collocauitque post altare in cripta tantæ profunditatis, vt vsque ad genua omninò se intromittat, si quid indè voluerit abstrahere aliquis. Quinetiam antequam ad corpora Sanctorum perueniatur, criptula quædam aureis gemmis extrinsecus decorata habetur, in qua duabus seris diligenter munita Dominici Claui & Coronæ condita seruantur pignora, nullóque alio aditu præter hunc scrinia Sanctorum videri, aut ab aliquo possunt vllatenus tangi. Ecce quomodo corpus sancti Dionysij munitum, nulla adimi possit arte latronum. Præterea, cùm non ignotum sit tuæ prouidentiæ, eum totius
B Galliæ Apostolatui præsidere, eiusdémque Regni coronam, & victoriæ summam tanti patroni suffragiis hactenus feliciter perstitisse: miramur cur huiusmodi proposito studium accommodaueris tam incautè, qui verbo tenus fatearis asserere, in amicitia nostri Regis germanæ te esse connexum vinculo charitatis. Quapropter omninò videtur nobis indignum, tibique Regno Francorum inhonestam molestiam inferendi prorsus esse animum, si ad effectum hoc perducere tentaueris; nisi priùs amico tuo, videlicet Principi nostro, suaseris, quatenus non omittat perscrutari diligentissimè, vtrum præfatus Sanctus habeatur proculdubiò erga se. Túmque demùm si illic esse non audieris, probabilius erit effectum adhibere tuis initiis: quoniam magnum hoc pacto dissidium futurum esse speramus, si aliter egeris. His igitur decentissimè prolatis, respondit Imperator, se indè habiturum consilium cum domino Papa, & caterua Ducum & Optimatum suorum. Quorum responso sententia Legatorum probata iusta, alacriter ab Imperatore remissi sunt ad sua.

De reditu Nunciorum Regis in Franciam, & narratione rerum quas viderant, & conuocatione Pontificum & Principum ad detectionem corporum.

C INGRESSIS denique Galliarum finibus, Regiis præsentati obtutibus, omnem rem seriatim notificauerunt: redditis priùs, quas detulerant, legationibus. Quo in eius præsentia taliter intimato, Clericalis laïcalisque ordinis personas non piguit inuitando conuocare sub termino diei assignatæ. Eis ergo ex Regalis iussionis decreto pariter congregatis, Rex iuxta quod ei enarratum fuerat à suis Legatis, non modici mœroris anxietate obfusus replicauit, & quid eis actu dignum indè videbatur, inquisiuit. Inter quos etiam Abbas, qui tunc ipsius Sancti loco præerat, HVGO nomine, adfuit. Quorum solertis industriæ consilio est repertum, nullatenus posse tanti erroris auelli morbum, nisi ostensione corporis sacri manifesti fides daretur indicij, atque huius curæ onus prouidentiæ iniungeretur Abbatis: vt circumquaque directis Literis, diem qua licentiam id peragendi haberet, edicere non pigeret, & interesse huic conuentui omnes, ad quorumcumque noticiam sui Nuncij peruenirent, inuitaret; illísque, qui huius erroris exordij caput extiterant, hoc indicare non obmitteret, ne nouissimus error priore deterior fieret. Hac igitur salubrioris consilij vtilitate reperta, quique illic congregatorum rediere ad sua: ab eodem Abbate rogati, tunc iterum secum adesse, quando eis terminus denotaretur ex eius allegationis relatione. Abbas denique rediens ad Cœnobium, quod audierat flebiliter enarrauit conuocato cœtui Fratrum. Qui compatientes iuxta Apostolum paterni doloris gemitui, verentes communis periculi ineuitabilitati

HENRICVS I. subici, vacillabant inter spem & metum ambigui. Tandémque releuati eius inspirante gratiâ, in quo est spes credentium defixa, Dominicæ se protectionis dispositioni commiserunt, omni ambiguitate postposita: censentes ieiuniis, vigiliis, orationibúsque publicis ac priuatis cum diuina & fraterna charitate tanti propositi studium deuotissimè præuenire. Quorum gratanter audiendo sententias, ieiuniorum numero, cum orationum exercitio indicto generaliter Abbas ex Regalis iussi decreto circumquaque studuit mittere Literas, non obliuioni tradendo Radisbonensis vrbis incolas, in quibus notauit destinati experimenti terminum sub die v. Iduum Ianuarium. A

Qualiter aperto nobili scrinio coram Episcopis & Principibus Francorum inuentum est interius venerabile corpus magni Areopagitæ Dionysij.

ERGO vbi peracta sunt à Fratribus ieiunia, ceteráque exercitiorum genera, quibus subuenire peccatoribus diuina sæpè non euitat clementia, die imminente constituta, vndique conuenit multitudo non modica: in qua contigit fuisse Episcopos, Abbates, Monachos, Clericos, nobiles atque ignobiles, & vtriusque sexus quamplures. Quorum consortio non defuit victoriosissimi Regis HENRICI frater nomine ODO, ab eo directus cum Curialium pluribus, ad diligenter percipiendum, & luculenter enarrandum, quo ordine suorum adesse fidelium precibus, optata prospera reuelando, dignaretur conditor omnium Dominus: quoniam se agnoscens sarcinis peccatorum depressum, proclamabat indignum corporeis oculis videre tanti viri corpus gloriosum. Sed tamen diuinam clementiam fideliter esse credens adfuturam, misit sanguineam purpuram ad inuoluendam preciosi corporis glebam. In hoc beatus vaticinandus iuxta vocem Euangelicam, quòd non visis rebus fidem adhibuerit deuotam, spémque penitus inconcussam. Pridie autem quàm huius nuncij insudaretur proposito, Domini facie generali præuenta à Fratribus, ieiunio scilicet, & sequenti nocte continuata orationum, vigiliarum, lacrimarúmque exercitio, post consummationem Officij matutinalis, præsentibus Episcopis, præfatorúmque ordinum probabilibus plurimis, in afflictione eorum desideria prosperari rogantibus Dominum, reuerenter in medio delatum est argenteum scrinium, prisca adhuc subtilitate artificiosissimè munitum. Quo cum magna difficultate reserato in adstantium præsentia, repentè preciosissimi Martyris Dionysij reperiuntur ossa, pallio tantæ vetustatis nimietate consumpto obuoluta, vt inter manus tenentium euanesceret in similitudinem telæ aranearum. Vnde perfusi suauissimi odoris fragrantiâ, asseruerunt nullius ad hanc esse delectationis pigmentorum genera. B

De ineffabili lætitia omnium qui tantæ rei interfuerunt, & repositione scrinij cum Literis intromissis in locum priorem. C

TVNC pro inenarrabilis gaudij diu postulata visione, Domini experta pietate, qui numquam sibi placita rogantibus dedignatur adesse, iubilando prorumpunt in laudibus gratiarúmque actione, permixtis deuotis singultibus inopinabiliter ortæ lætitiæ. Post hæc ablatis vetusti pallij reliquiis, cum aliísque pignoribus vestimentorum sancti Dionysij sociorúmque eius studiosè conditis; ossibúsque deuotissimè ab Abbate inuolutis in pallio ad hoc à Rege destinato, magnalia Dei votis poscentium declarata Pastores Ecclesiastici enunciauerunt omni populo voce præclara. Qui quanto exultauerint tripudio, iocunda, qua longiusculè à Monasterio prosecuti sunt sacra membra, indicauit processio. Præfato verò ODONE Regi per ordinem iuxta quod viderat alacriter cuncta referente, ille Domino solutis multiplicibus gratiarum actionibus pro collatis ab eo votis fidelium, prosperis effectibus intermissis Regiæ pompæ dignitatibus, eodem die gratum duxit venire nudis pedibus, tanti patroni suffragium humiliter asciturus. Ibique se confitens deliquisse in quibus solitum est humanæ fragilitati diuinæ conspectum Maiestatis offendere; séque cum suis omnibus deuouens sancti Martyris famulatui & patrocinio, recessit, pro munere pallio magni precij oblato. Delato verò à pro-

A cessione cum præeunte & subsequente plebis frequentiâ sacro corpore, quindecim continuis diebus dimissum est super principale altare: in quibus ex diuersis regionibus causâ visitandi, suffragiúmque expetendi, plurimi vtriusque sexus conuenêre. Et tunc sibi mutuò ad custodiam succedentibus fratribus, diei noctísque vicibus tamdiù est diligentissimè custoditum, donec intromissis litteris indicibus primi erroris & subsecutæ veritatis, seris obicibúsque munitum sacros artus continens subtili artificio scrinium, quampluribus præsentibus, suo priori loculo honorabiliter fuit restitutum. HENRICVS I.

Nomina personarum, quæ præsentes Sanctorum detectioni corporum interfuerunt.

SED non prætereundum videtur aliquorum nomina hîc ad posterorum memoriam inserere, qui potiorum dignitatum insigniti claritate, præsentis dicuntur celebritatis gaudio interfuisse, atque omnia quæ tunc gesta narrantur inpræsentiarum vidisse: vt eorum testimonio fallax sopiatur opinio, veritatísque subnixæ fiducialiùs roboretur promulganda traditio.

DE Episcopali ordine isti conuenêre: VVido Remensium Archiepiscopus, Robertus Cantuariorum Archiepiscopus, Imbertus Parisiorum Episcopus, Ilenandus Laudunensium Episcopus, Balduinus Nouiomensium Episcopus, VValterius Meldensium Episcopus, Froëlandus Siluanectensium Episcopus. Vnusquisque B quorum Clericalis laïcalísque ordinis adduxit probabiliores personas secum.

DE ordine Abbatum isti adfuerunt iterum: inprimis domnus Abbas Hugo Cœnobij S. Dionysij, Albertus Abbas Maioris-Monasterij, Ioannes Abbas Fiscannensis Cœnobij, Landericus Abbas S. Petri Carnotensis, Robertus Abbas S. Petri Fossatensis, Rodulfus Abbas sancti Petri Latiniacensis, Adalbertus Monachus S. Remigij, qui & ipse asseruit in præsentia Imperatoris, in hac patria S. Areopagitam Dionysium esse, quando vnius mortui hominis corpus pro eo de terra voluit extrahere: Gaufredúsque Abbas Columbensis Cœnobij. Quorum vnumquemque deuotos & Dei fideles Monachos secum non piguit habere.

ISTI autem astiterunt de ordine laïcorum: inprimis ODO memorati Regis frater atque fidelis Nuncius, VValterius Comes Pontisarensis, VVillelmus Comes Corboilensis, Iuo Comes Bellomontensis, VValerannus Comes Melledensis, & alij Nobiles, multique deuotæ fidei gregarij milites.

DE REGE PHILIPPO I. HENRICI I. FILIO.

C

ORDO QVALITER PHILIPPVS I. IN REGEM consecratus est.

Ex MS. Codice Domini Petauij Senatoris Parisiensis.

ANNO Incarnationis Dominicæ MLIX. Indictione XII. regnante HENRICO Rege anno XXXII. eadem die completo X. Kal. Iunij, Episcopatus autem domni GERVASII anno IV. in die sancto Pentecosten; PHILIPPVS Rex hoc ordine in maiore Ecclesia, ante altare sanctæ Mariæ à Geruasio Archiepiscopo consecratus est. Inchoata Missa, antequàm Epistola legeretur, domnus Archiepiscopus vertit se ad eum, & exposuit ei fidem Catholicam: sciscitans ab eo vtrum hanc crederet, & defendere vellet. Quo annuente, delata est eius professio: quam accipiens, ipse legit, dum adhuc septennis esset. eique subscripsit. Erat autem professio hæc. Ego PHILIPPVS Deo propitiante mox futurus Rex Francorum, in die ordinationis meæ promitto coram Deo & Sanctis eius, quod vnicuique de vobis commissis Ca- 1059.

PHILIPPVS I. nonicum Priuilegium, & debitam legem, atque iustitiam conseruabo: & defensionem quantum potuero adiuuante Domino exhibebo, sicut Rex in suo Regno, » vnicuique Episcopo & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet. Popu- » lo quoque nobis credito, me dispensationem legum in suo iure consistentem no- » stra auctoritate concessurum. Qua completa, posuit eam in manus Archiepiscopi, astante HVGONE Bisonticensi Nicolai Papæ Legato, & cum eo Ermenfredo Sedunensi. Archiepiscopis quoque, Mainardo Senonensi, & Bartholomeo Turonensi. Necnon Episcopis, Heidone Suessionensi, Rogero Cathalaunensi, Elinanno Laudunensi, Balduino Nouiomensi, Frollando Siluanectensi, Letberto Cameracensi, Guidone Ambianensi, Aganone Eduensi, Harduino Lingonensi, Achardo Cabillonensi, Isembardo Aurelianensi, Imberto Parisiacensi, Galtero Meldensi, Hugone Neuernensi, Gaufrido Autissiodorensi, Hugone Trecassino, Itero Lemouicensi, Guillelmo Ecolesmensi, Arnulfo Sanctonensi, Vuereco Nannetensi. Et de Abbatibus, Herimaro S. Remigij, Rainero S. Benedicti, Hugone sancti Dionysij, Adroldo S. Germani, Geruino S. Richarij, Guathone S. VValerici, sancti VVingaloei, VVarino sancti Iudocij, Fulchone de Foresti-Monasterio, Gerardo sancti Medardi, Heinrico Humolariensi, Gonzzone Florinensi, Fulchone sancti Michaëlis Laudunensi, Archenueo Laudunensi, Guidone Marcianensi, Rodulfo Mosomensi, Alberto sancti Theoderici, Varino Altouillarensi, Vuenrico sancti Basoli, Hugone Orbacensi, Odilardo Cathalaunensi, VVandelgero Cleruensi, VValeranno Virdunensi, Adalberone Diuionensi, Arnoldo Pultariensi, Guillelmo Trenorcensi, Hugone Carrocensi, Auesgaudo Cenomanensi, Hugone Crispinensi. Accipiens baculum sancti Remigij, disseruit quietè & pacificè, quomodo ad eum pertineat maximè electio Regis, & consecratio Regis: ex quo sanctus Remigius HLVDOVICVM Regem baptisauit, & consecrauit. Disseruit etiam quomodo per illum baculum hanc consecrandi potestatem, & totius Galliæ Primatum Ormisda Papa sancto dederit Remigio. & quomodo Papa Victor sibi & Ecclesiæ suæ. Tunc annuente patre eius HEINRICO, elegit eum in Regem. Post eum, Legati Romanæ Sedis, cùm id sine Papæ nutu fieri licitum esse disertum ibi sit, honoris tamen & amoris gratiâ tum eius ibi affuerunt Legati. Post hos, Archiepiscopi & Episcopi, Abbates & Clerici. Pòst, VViddo Dux Aquitaniæ. Pòst, Hugo filius & Legatus Ducis Burgundiæ. Pòst, Legati Balduini Marchionis, & Legati Gaufridi Andecauensis Comitis. Deinde Comites, Rodulfus scilicet Vadensis, Herbertus Vermandensis, VViddo Ponticensis, VVillelmus Suessionicus, Rainaldus, Rogerus, Manasses, Hilduinus, VVillelmus Aruernensis, Heldebertus de illa Marchia, Folco Ecolesmensis, Vicecomes Lemouicensis. Pòst, milites & populi tam maiores quàm minores vno ore consentientes, laudauerunt, ter proclamantes: Laudamus, Volumus, Fiat. Tunc fecit ipse PHILIPPVS Præceptum, sicut antecessores sui fecerunt, de rebus sanctæ Mariæ & Remensi Comitatu, & de rebus sancti Remigij, & de ceteris Abbatiis. Quod firmauit, eique subscripsit. Subscripsit etiam Archiepiscopus. Nam ibi constituit eum summum Cancellarium, sicut antecessores sui antecessores suos fecerant. & ita consecrauit eum in Regem. Reuertente autem Archiepiscopo ad sedem suam, & sedente, delatum est Priuilegium quod Papa Victor ei dederat. Lectúmque est circumstantibus, & audientibus Episcopis. Facta sunt hæc omnia cum omni deuotione, & alacritate quàm maxima. sine omni disturbatione, & nullatenus alicuius contradictione, vel aliquo reipublicæ damno. Hos omnes Geruasius Archiepiscopus libenter excepit, & de sumptibus suis eis plenissimè erogauit. nulli tamen ex debito, præter Regem; sed honoris causâ Ecclesiæ, & liberalitatis suæ.

Excerptum ex MS. Libro Monasterij S. Theoderici prope Remos, cui titulus est, De ratione Temporum.

1059. ANNO incarnati Verbi millesimo quinquagesimo nono, Indictione XII. regnante HENRICO Rege, & regni eius anno XXXII. eodem die completo, Episcopatus verò GERVASII Archiepiscopi anno IV. X. Kal. Iunij, die sancto Pentecostes, dum adhuc septennis esset PHILIPPVS, in Regem à Geruasio

A consecratus est, assistentibus sibi tribus Archiepiscopis, XVIII. Episcopis, XXVI. Abbatibus, Legatis Sedis Apostolicæ; & Legatis Balduini Marchionis, VVedone Duce Aquitaniæ, Hugone Legato & filio Ducis Burgundiæ. PHILIPPVS I.

HIS & ceteris astantibus Geruasius verbum habuit coram Rege, quia esse deberet, sicut sui antecessores fuerant, summus Regis Cancellarius. Quod eodem Rege gratissimè annuente, & ceteris conniuentibus, prædictus Pontifex sibi & Ecclesiæ suæ obtinuit. Scilicet quia verum sit quod ab antiquo ita fuerit, legitur in præceptione Præcepti, quod Karolus Rex de rebus sanctæ VValburgis fecerat hoc modo: Goslenus Cancellarius scripsit & subscripsit ad vicem Heriuei Archiepiscopi, summique Cancellarij. Geruasius verò octauus fuit Archiepiscopus post Heriueum.

Ex Libro de Translationibus Reliquiarum sancti Mamantis Martyris, qui est in Bibliotheca Floriacensi.

PROCEDENTE tempore assumptus est ad regimen vrbis Lingonicæ Reinaldus Episcopus piæ recordationis, qui decimus sedit ante venerabilem Guillelmum, qui nunc est Electus noster. Vir ille spectabilis quidem genere fuit, sed nobilitatem generis honestas morum, & multiplex literarum scientia illustrabat. Non solùm enim liberalibus studiis eruditus fuit, sed vtriusque Testamenti paginis sufficienter instructus. Ipsa enim eius opera testimonium perhibent veritati. Nam cùm ipse teneret Comitatum Tornodorensem, & Comitatum Barri super Sequanam, pro suis nepotibus qui adhuc erant paruuli: propter quasdam discordias, sicut dicitur, REX FRANCORVM, (nempe PHILIPPVS I.) qui tunc erat, ipsum tenuit in Nouiomensi ciuitate, in turre iuxta portam. Vbi non fractus aduersitate, sed gaudens, quia intelligebat quòd *filium quem diligit flagellat Deus*, fecit Hymnum, & modulatis vocibus cantauit cum pueris in Ramis palmarum, scilicet *Gloria, laus.* CAP. III. B

Ex Vita MS. Arnulphi Suessionensis Episcopi, quam Lisiardus eius successor Episcopus, petente Radulpho Remensi Archiepiscopo, conscripsit.

ERAT illo in tempore in Cœnobio sancti Medardi Suessionensis quidam Monachus nomine Odo honestatis vsurpator, & virtutis simulator, qui famulo Dei ARNVLPHO Abbati nimium inuidebat, & se ad regimen loci digniorem ac vtiliorem autumabat. Qui etiam incessanter reuoluebat, quónam argumento seruum Christi potuisset remouere à suscepto regiminis officio. Is cùm esset in exterioribus agens, per internuncios, quos frequenti munere cœcabat, studuit intimare Regi Francorum PHILIPPO, vt cùm in procinctu contra hostem aliquorsum proficisceretur, Abbatem sancti Medardi venire secum iuberet. Annuit Rex consiliis Odonis, & cùm exercitum promouisset, missis Legatis monuit domnum Arnulphum, vt cum armata militia ad expeditionem secum abiret. Arnulphus ad hæc stupuit, & Regiis Missis deuotè respondit: « Certum est me peccatorem militiæ quondam actibus sorduisse: « notum est ob Domini timorem relicta militiâ consortium Monachorum expetisse. « Legimus dicentem Dominum, quòd qui perseuerauerit in finem saluus erit. « Et ego infelix, qui causâ Dei militiam abieci, rursum stipabor militibus, rursum arma exercebo? « Maluissem certè nomen istud Abbatis & locum non suscepisse, quàm sub huius dignitatis obtentu seculo tam pessimè deseruire. « Hoc comperto, Rex PHILIPPVS misit denuò Legatos qui dicerent, « Fuisse morem antiquum, vt milites Abbatiæ Abbate præuio Regali expeditioni inseruirent. « Aut faceret iuxta morem antiquum, aut daret locum vt fieret Regis imperium. « Tunc Arnulphus tali occasione accepta, prompto animo obediuit Regis imperio, & secessit libens in reclusionis angulo. LIB. I. CAP. XV. C

TVNC conuocatis omnibus Ecclesiarum Prælatis, & communicato consilio, electus est in Abbatem vir magnæ scientiæ, & religionis præcipuæ, nomine GIRALDVS. Quo non diu substituto, derepentè aduolat supradictus ille Pontius totius pietatis aduersarius, ducens secum Reginam Francorum nomine BERTRADAM, quæ vi regia Giraldum expelleret, & eundem Pontium in prælationem CAP. XVI.

PHILIPPVS I. sancti loci contra fas subinferret. Quo comperto, famulus Christi Arnulphus de Cella egreditur, & Reginam adiens furibundam blando affatu humiliter rogauit: vt quamuis Regina haberetur, memor tamen femineæ conditionis, memor etiam diuinorum iudiciorum, Ecclesiasticis legibus obuiare formidaret, & ab iniuriâ tanti viri seipsam verecundè temperaret. Quæ monita cùm illa tumore Regij fastus audire abnueret, ait ad illam prophetisans seruus Dei: » O Regina, si placet crede » fratri Arnulpho, immò crede Spiritui sancto: quoniam si domnum Giraldum Ab- » batem à loco isto violenter expuleris, vindice Deo, & tu ante diem mortis tuæ à » totius Regni dominio extrudêris, & in ærumna atque despectu exsors Regni moriêris. Hæc siquidem viri Dei prophetia luce clariùs manifesta facta est, dùm omnibus patet quòd eadem Regina post aliquot dies * Regis offensam irremediabiliter incurrerit, ob quam à consortio totius Regni reiecta, in Pagum Pontium cum dedecore transportata sit: ibique diuturna calamitate detenta, more plebeio defuncta sit, & sepulta. Giraldus autem ab illa expulsus, dedit locum iræ, & secessit in partes Aquitaniæ: vbi à Duce terræ illius gratanter acceptus, in Silua maiori illustre Cœnobium construxit. Vbi Deo dignè deseruiit, & beato fine in Domino quieuit. Cuius vita & mors signis virtutum, & gloriâ miraculorum refulsit. --- ⁝ A

* legendum videtur annos, vt ex infrà scriptis colligitur.

CAP. XXIX. REX Francorum PHILIPPVS iam diu per annos aliquot nuptiali copulæ sociatus, cùm videret suam Reginam permanere sterilem, famulum Domini sanctum Arnulphum frequentiùs exorauit tam per se quàm per alios clarissimos viros, vt Domini clementiam impetraret: quatinus ad Regni tutelam, & ad sanctæ Ecclesiæ defensionem filium sibi successurum condonare dignaretur. Abhoruit primùm hoc facere seruus Domini, cauens indè hominum fauorem, & formidans mentis laxare rigorem. Tandem vbi à TEDBALDO venerabili Episcopo Suessionico, & ab aliis multis religiosis viris hoc coram Deo bonum & acceptum fore didicit, secundum quod beatus Apostolus pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt constituti, obsecrandum docet, & hoc primum omnium fieri: tam bonorum hominum suggestione quàm Apostolica monitione pertractus, oraturum se promisit. Hanc verò eius sponsionem cognoscens Regina, gauisa est plurimùm, & tanquam iam secura dirigit Legatos idoneos ad famulum Dei, multa prece deposcens, vt sibi prænunciare dignaretur, quando esset iam futurum. At ille sentiens in corde Reginæ fidei constantiam, remandauit illi, vt pauperum curam diligenter haberet: intimans quòd eorum vox diuinis auribus vim inferret, vt optatam prolem sibi Dominus commodaret. Regina paruit, & cotidianis conuiuiis pauperes lautè refecit: fixa quòd oratio serui Dei non posset cassari. --- ⁝ B

LIB. II. CAP. I. INTEREA Tedbaldum ciuitatis Augustæ Suessorum Antistitem iussio diuina sustulit ex hac vita. Cuius sedem atque locum quidam generosus nomine GERVASIVS pro recompensatione Palatini seruicij impetrauit donari suo fratri carnali nomine VRSIONI, habitu quidem Monacho, & ab infantia literis erudito: sed ad Episcopale officium nequaquam idoneo. Cuius ignauia vitæ, & non canonicus accessus, haud longè personuit ad aures Pontificis Romani nomine GREGORII. Qui mox datis Epistolis ad HVGONEM Diensem Episcopum, & Galliarum Legatum, monuit vt vita & promotio Vrsionis canonicè discuteretur, & quicquid in his sacris legibus obuiasset Synodali iudicio corrigeretur. Hinc accidit, vt Hugo præfatus in ciuitate Meldis super amne Materna, TEDBALDO Comite sibi patrocinante, teneret Concilium. Vbi secundum decretum domini Papæ concessa Vrsioni se purgandi facultate, postquàm legitimè vocatus, & canonicè protractus se præsentare contempsit, iudicio Episcoporum noxam subiit: ac proindè condemnatus, Clero Suessonico ibidem præstolanti electionis copiam patefecit. Tunc ergo consultu Concilij pars sanior Cleri, & casati Ecclesiæ Suessonicæ elegerunt sibi in Pontificem sanctæ religionis cultorem domnum Arnulphum per id temporis reclusum: & vt sibi celeriter donaretur, instanter acclamauerunt. Sic facta & conscripta concordi electione, Hugo Legatus statim è Concilio reuerendas direxit personas ad Cœnobium sancti Medardi: mandans & monens per Epistolas, etiam Romanæ Ecclesiæ auctoritate imperans, vt domnus Arnulphus Cellam exiret, & concitus ad Concilium Meldense veniret. Alioquin vt inobediens anathema subiret. Tantæ iussionis tonitruum expauescens Catholicæ Ecclesiæ reuera filius Arnulphus, licèt ægrè, paruit mandatis Legati, venitque ad C

A Concilium. Quo residente, repentè relecta est petitio Cleri & Nobilium populi Suessonici, domnum Arnulphum sibi in Episcopum eligentes. Exhinc fit vox Episcoporum, Arnulphum omni sanctitate ornatum suum collegam fieri postulantium. Sic mox tractus & infulatus, & nec ad modicum se excusare permissus, in concessu Pontificum statim est collocatus. Cui afflicto & mœrenti Hugo Legatus in virtute sanctæ obedientiæ sacro iniunxit mandato, vt deinceps Christi Ecclesiæ ministrare studeret in Pontificali officio. Iam ita constrictus cessit edictis, & designata consecrationis die vel loco, rediit ad Monasterium sancti Medardi, vt futuro itineri necessaria præpararet. Quibus copiosè paratis, non suo typo, sed fidelium voto, profectus est cum quatuor Monachis & electis de Clero: venítque Campaniam in castellum Tedbaldi Comitis, quod dicunt Virtutes. PHILIPPVS I.

COMES autem Tedbaldus cognito eius aduentu, cum magno militum ac nobilium comitatu gaudens eum excepit, obsequénsque intra lectum induxit. -- Tunc vir Dei, vocato ad se fratre Ostemaro, ait illi: Mandatum quod tibi committo serua secretum, nec alicui dicas, nisi cui volumus fore nunciatum. Itaque à nobis digrediens ciuitatem Parisius venies, & Reginam BERTRADAM vice nostra visitabis, & annunciabis illi optabile gaudium: quia reuera in vtero gestat filium, quem in sacro fonte vocabit LVDOVICVM: quique post patris decessum Regnum tenebit Francorum. Illa tibi vix credet, quia infans vitalem motum nondum habet. Sed dic ei vt confidenter credat, quoniam post modicum temporis B sentiet quod portat. Sic Monachus valde lætificatus arripit iter versus vrbem Parisiorum, & Reginæ pandit amabile mandatum, dicens: CAP. II. & III.

Rex noster Dominus tibi nunc, Regina, maritus;
Tu Regina pari sensu cupiens generari,
Sæpiùs Arnulphum rogitastis, túncque reclusum
Exorare Deum vobis concedere natum.
Per Proceres summos, per Pontifices quoque magnos
Artiùs optastis quod per vos non potùistis:
Vt daret Ecclesiis tutorem conditor vrbis.
Catholicæ fidei persona consuluerunt,
Vt Dominum cœli precibus votóque fideli
Expeteret prolem regnandi sorte sequacem
Vobis & Regno donari iure superno.
Quod simul optastis completum nuncio vobis.
Nam Dominus cœli compulsus mente fideli,
Contulit hoc vobis vt detur gratia prolis.
Ventre geris puerum, quod debes credere verum.
Ille puer magnus dum viuet mitis & agnus
Francis regnabit. super hostes non trepidabit.
C *Pessima delebit.* LVDOVICVS *nomen habebit.*
Nec tamen hic viuit, nec eum viuax animauit
Spiritus. At Domini dono mox influet illi.
Arnulphi precibus sit filius iste creatus.

Illa præ stupore pallescit, Regémque PHILIPPVM venatibus intendentem missis perniciter nunciis euocauit. Qui cursim vehemens, & legationem tam gratam auidè suscipiens, optatámque diu prolem à Domino sibi concessam comperiens, cœpit gaudere & timere, multúmque metu & lætitiâ fluctuare. Gauderet planè si ex toto certus esset: metuebat ne talis promissio vacua remaneret. Tandem vicit in regali pectore fidei præsumptio, & prudenter decreuit non esse superfluum, quod per talem seruum Dei fuisset prophetatum.

Post bis quinque dies infans vitalis haberi
Incipit, & mater succrescit ventre grauato.
Lætitiam tamen infantis sic duxit habendam,
Vt dolor atque metus Reginam non grauet vllus.
Tempore condigno Rex nascitur hic LVDOVICVS
Pacificus, qui sceptra gerens benè iura gubernat.

IN huius ergo Principis præscita, immò impetrata natiuitate, laudanda atque admiranda est famuli Christi Arnulphi deuotionis industria: qui tanti mysterij arca-

PHILIPPVS I. num & meritorum prærogatiuam obtinere meruit, & profunda humilitate dissimulauit --- ∵ Anno ergo Dominicæ Incarnationis MLXXXI. natus est futurus Rex LVDOVICVS, orationibus & meritis S. Arnulphi impetratus: qui vtinam vt bono fine potiatur, eiusdem Sancti suffragio sit adiutus. A

1081.

Ex Libro IV. Historiæ Roberti VViscardi Calabriæ Ducis, & Rogerij eius fratris Siciliæ Comitis, quam Gaufredus Malaterra Monachus scripsit eiusdem Rogerij hortatu.

CAP. VIII. EA tempestate PHILIPPVS Rex Francorum vxorem habens legitimam & præclari generis BERTAM nomine, ex qua susceperat filium nomine LEVDOVISINVM, cui etiam ab omnibus Curialibus Regnum post se habere designauerat, contra ius legitimæ coniunctionis exosam habere cœpit: & à se contra Canonum statuta libello repudij conatur repellere, nihil criminis obiecto, excepto quòd sanguinitatem falso adnumerare tentabat, nec poterat. Hic Legatos apud Siciliam ad Comitem (ROGERIVM) dirigens, filiam eius nomine EMMAM, quam de prima vxore speciosam puellam habebat, sibi in matrimonio copulandam expetit. Comes verò fraudis, quam versus legitimam vxorem habebat, ignarus, cum multis sponsalibus se sibi daturum concessit. Statutóque termino, nauibus apparatis, eam vsque ad sanctum Elidium * cum pluribus thesaurorum euxeniis, quò Rex se obuium fieri dixerat, maritimo cursu transmittit. Habebátque fiduciam in Comite eiusdem Prouinciæ Raimundo, quòd eam Regi honestè consignaret. Nam & ipse aliam filiam Comitis iamdudum duxerat. Rex verò prauorum consilio vsus, ad hæc nitebatur, vt thesauris susceptis, Comitem de filia, non ducendo, ludificaret. Porrò Comes Raimundus Regia fraude comperta, cœpit & ipse nihilominus aliam fraudem coniecturare: videlicet vt puellam dissimulata fraude cum honore suscipiens, alteri probo viro in matrimonium consignaret: ipse verò omnem pecuniam vsurparet. Sed prudentes viri, quos Comes cum familia miserat, prece puellæ pecunia exportata, fraudem quæ agebatur comperientes, anchoris extractis, vela ventis committentes, puella cum sororis marito relicta, placida aurâ sufflante, cum preciosioribus thesauris ad Comitem in Siciliam reuertuntur. Comes verò Raimundus fraude, quam machinabatur, ex parte frustratus, puellam Comiti Claramuntis legalibus nuptiis copulauit. Sicque sola Dei dispensatione solemniter maritata, & pater opprobrio, quod Rex machinabatur, & filia inordinata & contra ius quauis legali copulatione liberatur. B

* Egidium

Ex Vita MS. sancti Theobaldi Confessoris.

HEINRICI Cæsaris, & piissimi Regis Francorum HEINRICI, filij quoque eius Regis PHILIPPI temporibus, Gallia Religiosos parere quasi oblita fœcunda elatione, effœta humilitate, reuirente aluo, sinu recalente, modo pulchræ dilectionis mater fructum honoris dedit & honestatis, THEOBALDVM Religionis incitamentum, vicij repagulum, virtutis incrementum, castro Priuigno ortum, quod est in territorio Senonico situm: quod populosa refertum frequentiâ, ditionis olim fuit potentis & famosi Comitis ODONIS Campaniensis, huius sancti viri propinqui, patris TEOBALDI Comitis heredis strenui & pacifici. Pater eius ARNVLFVS notus nomine, notus & dignitate: non solùm ingenuitate pollens, sed & ditissimis opibus & honestis moribus præminens. Mater eius VVILLA viri præcipui coniunx præcipua, nobilitate & moralitate par & condigna. Condecebat enim vt in fructum sanctum & iustum erumperent iusti & sancti rami. Huius natiuitatem piæ recordationis sanctus TEOBALDVS Viennensis Episcopus, auiæ eiusdem sancti viri auunculus, diuino oraculo præuidit & prænotauit, cui etiam nominis participium, & recordationem sancti Antistitis propinquitas & sanctitas indidit. Quod & veraces tanti Pontificis familiares fideliter nobis attestati sunt, & eiusdem sancti Confessoris matris assertio validissimum præbet argumentum. Nam cùm aliquando præfatus Pontifex colloquium haberet cum matre VVILLÆ venerabilis sancti Theobaldi caræ sobolis caræ genitricis, inter » cetera dulcis colloquij fluenta: Gaude iterum, gaude generosa parens, aiebat. C

A Prodiet enim ex te filia magni meriti virum paritura, qui omnibus nostræ affinitatis hominibus præminebit, & ante Deum magnus vocabitur & erit, &c. PHILIPPVS I.

Ex Vita MS. venerabilis BERNARDI *primi Abbatis Monasterij sanctissimæ Trinitatis de Tironio, Ordinis sancti Benedicti, diocef. Carnot. Quam scripsit Gaufredus Grossus Monachus, eiusdem discipulus & coætaneus.*

PER idem tempus duo Cardinales Ioannes atque Benedictus, Apostolicæ Sedis Legatione fungentes, ad vrbem Pictauium Concilium conuocarunt. In quo centum quadraginta Patres affuerunt, qui PHILIPPVM Regem Francorum propter FVLCONIS Consulis Andegauensium vxorem, quam in adulterio tenebat, anathematis vindictâ percusserunt. Qua excommunicatione comperta, GVILLELMVS Dux Aquitanorum, qui aderat, totius pudicitiæ ac sanctitatis inimicus, timens ne similem vindictam pro consimilibus culpis pateretur, nimio furore succensus, iussit omnes illos deprædari, flagellari, occidi. Quod ministris suis facere incipientibus, Pontifices & Abbates omnes huc illúcque diffugiunt, & vt temporalem vitam retinerent, tuta latibula quærere contendunt. At verò BERNARDVS, atque Robertus Arbresellensis, qui Concilio intererant, fortissimi iustitiæ propugnatores, ac totius iniquitatis & iniustitiæ expugnatores, aliis turpiter diffugientibus, ita immobiles constantésque perstiterunt, vt nec ab incœpto excommunicationis desisterent: sed pro Christo mortem vel contumeliam pati gloriosissimum ducerent. Et quamuis eis persequutores mortem non intulerunt, isti, quantum in ipsis est, martyrium pertulerunt.
B

EPITAPHIVM PHILIPPI I. FRANCORVM REGIS.

Ex veteri Libro MS. D. Alex. Petauij Senatoris Parisiensis.

SEPTEM *milleno centum simul adde refecto,*
Túncque scies annum, Regem subiisse PHILIPPVM
Ingressum mortis diræ nulli renuentis,
Augusto quartas Orbi signante Calendas,
C *In feria dicta Syluestri dobmate quarta.*

EPITAPHIVM ALIVD REGIS PHILIPPI.

Ex alio eiusdem Domini Petauij Codice.

FRANCORVM *summus latet hac tellure* PHILIPPVS,
Rex fuit hic magni progenies PRIAMI.
Corpore procerus, vultu stellante serenus,
Imperio species congrua Romuleo.
Strenuus in bellis, Regni defensor auiti,
Sollers consilio, prouidus eloquio.
Insignis pietate, trucis cohercitor iræ,
Verbis iocundus, moribus & placidus.
Augusti ternis conscendit in astra Kalendis,
Annis sceptra nouem vigies & bis agens.

PHILIPPVS I.

A

ITEM DE EODEM REGE.

REX *fueram prædiues opum, linguáque disertus,*
Progenies Regum, virtute potens, genus altum.
Gloria magna mihi, quæ tenditur æmula virtus.
Hac tumulatus humo naturæ debita solui,
Ac cinis in cinerem sensi datus ecce quid essem.
Heus! quid honor, quid opes, quid gloria, quídve potestas?
Ast petij BENEDICTE *tuam specialiùs ædem,*
Aethéream concede rogo precibus mihi sedem.
Iulius exactis dum lucibus iret ad assem;
Spiritus Augustas cessit meus ante Kalendas.
Qui legis hæc, meritam minui mihi Iudicis iram
Exige, sed precibus faueas his CHRISTE *Redemptor.*

EPISTOLÆ

A

EPISTOLAE HISTORICAE

SVMMORVM PONTIFICVM, EPISCOPORVM, DVCVM, COMITVM, ET ALIORVM, quæ ad res Francicas pertinent.

B

A ROBERTO *Rege vsque ad* LVDOVICVM VI. *cognomento* GROSSVM.

EPISTOLA BENEDICTI PAPÆ VIII.

Ad Episcopos Burgundiæ & Aquitaniæ.

BENEDICTVS per diuinam gratiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Præsul & Episcopus, omnibus Fratribus & Coëpiscopis per Burgundiam, Aquitaniam, & Prouinciam constitutis, Burchardo scilicet Archiepiscopo Lugdunensi, eiusdem nominis Archiepiscopo Viennensi, VValterio Archiepiscopo Besonsiensi, VValterio summæ Religionis Episcopo Augustudunensi, Stephano Episcopo Aruernensi, Fredeloni Episcopo Aniciensi, Gaufredo Episcopo Cabilonensi, Lamberto Episcopo Lingonensi, Gauslino Episcopo Matisconensi, Vuigoni Episcopo Valentinensi, Harmanno Episcopo Viuariensi, Pontio Archiepiscopo Arelatensi, Aribaldo Episcopo Vzeticensi, Odulrico Episcopo Tricassinensi, Geraldo Episcopo Vapicensi, Petro Episcopo Vassinensi, Eldeberto Episcopo Auignionensi, Stephano Episcopo Carpentoratensi, Almerado Episcopo Rhegensi, salutationem & benedictionem. Ex parte Dei omnipotentis & beati Petri Apostolorum Principis, & mea qui Præsulatum licèt indignus tenere videor Apostolicæ Sedis. Liquidum est Cluniacense Monasterium olim à VVILLELMO nobilissimo Aquitanorum Principe in pago Matisconensi constructum, ipso agente, cum Apostolicæ Sedis Pontifice, & Romanorum Imperatore, Regibus quoque Francorum & Burgundionum; quòd ita sit ab omni subiectione cuiuslibet personæ, siue Regis, siue Episcopi, siue Comitis liberum, vt aliquid debeat nulli nisi Deo, & sancto Petro, & Sedis Apostolicæ summo Præsuli. Quæ libertas à cunctis antecessoribus nostris, qui à conditione ipsius loci in hac sancta Romana Ecclesia fuerunt vsque ad nos, scriptis Priuilegiis, & à prælibatis Principibus, datis Præceptis tam de ipso loco, quàm de omnibus ad se pertinentibus, in Burgundia, Aquitania, Prouincia constitutis: videlicet Monasteriis, Cellis, terris cultis & incultis, corroborata & confirmata est: eo voto & desiderio, vt seculum deserentes, & in eodem loco sub regulari disciplina Christi seruitio ex toto semet mancipantes, absque vllius impedimento licentiùs Deo adhærerent, & de ibidem Deo & S. Petro à fidelibus oblatis, hospitalitate & egenorum curæ inseruirent. Quod hactenus, Deo propitiante, & Apostolica auctoritate suffragante, boni-

C (margin, beside "po Tricassinensi")

ROBERTVS. tate insuper circum se manentium adminiculante, inquantum potuerunt deuotè fecerunt. Nunc verò, sicut in præsentiâ Deo deuoti domini ROBERTI Regis Francorum, Principúmque eius & Optimatum, qui cum eo venerunt ad limina Apostolorum, & reclamatoria legatione dilectissimi filij nostri Odilonis eiusdem loci Abbatis, percepimus, ita malorum contra eos exardescens insurrexit & conualuit cupiditas & insania; scilicet terras ipsorum inuadendo, & substantias tam ipsorum quàm pauperum sibi commissorum deprædando: vt multiplicibus angustiis & afflictionibus tribulati, nullo modo, sicut nunc vsque fecerunt, conuenienter Deo debitum obsequium valeant soluere, nec solitam curam superuenientium hospitum & pauperum possint exercere. Igitur quia in eodem loco iuges orationes, & Missarum celebrationes, & eleemosynæ fiunt pro statu sanctæ Dei Ecclesiæ, & omnium fidelium viuorum & defunctorum salute & requie, ipsius dispendium commune omnium nostrum est detrimentum. Et licèt omnes boni fideles de eorum angustia & perturbatione debeant compassionem habere, & summo cum studio seruos Christi iuuare, vt absque vllo impedimento queant in sancto proposito persistere: ego tamen, ad quem post Deum & sanctum Petrum cura & prouidentia sæpedicti loci specialiter pertinet, iuuamen & solatium auctoritatis Apostolicæ non desistam subministrare. Sunt autem crudeliores sæpenominati loci habitatorum persecutores; Ildinus omnis bonitatis inimicus, qui non solùm in hoc illos irritat, quòd sua, suorúmque eis tollit; sed etiam quòd suam nequitiam in illos retorquere cupidus, facit circum se manentibus intelligere, omnem iustitiam de malè à se cōmissis eis velle se facere: & ita eos in ipso placito & concordatione semper fallit & illudit, vt pro iustitia deteriorem ab eo iniuriam suscipiant. Est & VVichardus de Belioco, qui eis tollit Ecclesiam de Tresdo cum omnibus appendiciis suis. Bernardus quoque de Retorterio, Hugo de Monte-Pauonis, & vxor eius Arilina, qui eis tollunt potestatem de Lasiaco, cum omnibus ad se pertinentibus, sicut diuæ memoriæ Comes LEOTALDVS primùm, deinde Milo religiosus miles per testamentum literarum olim contulerunt sancto Petro, & præfato loco. Falco nepos Iterij Clerici, & frater eius, omnésque consortes illorum, qui eis tollunt potestatem de Oiadellis cum omnibus appendiciis suis. VVarulfus de Branceduno, & frater eius VValterius Matiscensis Præpositus, qui eis contrarij sunt de precaria, quam tenebat de sancto Petro beatæ recordationis Leobaldus Episcopus, eorum videlicet auunculus; & de alia terra quam idem Præsul ante mortem suam, ipsam precariam restituens, ex sua parte donauerat sancto Petro. Durandus de Caudiaco, Aiminus de Caudiaco, Girardus de Centurpennis, qui eis contrarius est de villa Fontanedo. Robertus de Isleuée, qui tollit eis plantas, quas Bernardus Dolun interfectus dederat sancto Petro. Sed & illi qui eis contrarij sunt de potestate Sarrianis: necnon & illi, qui deprædationes & iniustas consuetudines faciunt & requirunt in potestate Valentiola, & in potestate Tudelleta, & in Podio-odolenis: & in ceteris potestatibus, villulis, & terris ad præfatum locum pertinentibus. Sunt etiam alij quàm innumerabiles, quorum nomina longissimum esset huic scedulæ inseri. Hos suprà nominatos, & omnes alios persecutores, deprædatores, & inuasores terrarum, & substantiarum ad sæpedictum locum pertinentium, more antecessorum nostrorum præfati loci ad nos specialiter pertinentis curam & prouidentiam habentes, ex parte Dei, & sancti Petri, & nostra, vocamus ad resipiscendum, & monemus, vt contrarietates & iniustas querelas, quibus seruos Dei inquietant & conturbant, quamcitiùs deponant. Terras etiam iniustè peruasas, & substantias deprædatas, cum omni integritate, iuxta rationem, quam cum eis inuenire potuerint, restituant. Sed de iniuria, quam sine causa illis intulerunt, cōgruè satisfaciant infra spatium quod est abhinc vsque in festiuitatem S. Michaëlis. Quod si fecerint, habeant gratiam, & benedictionem, & absolutionem Dei, & sancti Petri, & nostram. Si autem infra præfixum à nobis terminum monitioni & vocationi nostræ non adsenserint, sed contemptores & inobedientes extiterint, in sua malitiâ perseuerantes, cauterio Ecclesiastici examinis quasi putrida membra à corpore Christi præscindantur, síntque à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ procul repulsi, & à consortio fidelium alienati & excommunicati. Sint maledicti stantes & ambulantes, vigilantes & dormientes, ingredientes & egredientes. Sint maledicti manducantes & bibentes. Sit maledictus cibus eorum &

A potus. Sit maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ eorum. Substineántque plagas Herodianas, quousque disrumpantur viscera eorum. Et cum Dathan & Abiron de terra viuentium perditi, cum diabolo & Angelis eius perpetualiter damnati, maneant in pœnis infernalibus sine fine cruciandi. Fiant etiam filij eorum orphani, & vxores eorum viduæ. Nutantes transferantur filij eorum, & mendicent. Eiiciantur de habitationibus suis, omnibúsque maledictionibus, quæ in veteri vel nouo Testamento contineri videntur, maledicti & anathematisati subiaceant, quousque resipiscant, & nostræ vocationi & monitioni congruè satisfaciant. Vobis etiam Fratribus meis & Coëpiscopis suprà nominatis mando & præcipio auctoritate Apostolica, vt hanc meam confirmetis sententiam, & similiter illos excommunicetis; omnibúsque Presbyteris, & ceteris sacri Ordinis ministris vobis commissis excommunicare præcipiatis. Si quis autem vestrûm (quod minimè credo futurum) non obedierit huic nostræ iussioni, de contemptu inobedientiæ nouerit se habiturum rationem ante tribunal Christi. Ipse nempe dixit, *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit.* Sed & Seniori quàm reuerendo domno VVILLELMO Comiti, necnon præcipuæ bonitatis & dulcedinis domno HVGONI Comiti, domnóque RAINALDO Comiti filio supranominati domni VVillelmi; bonæ quoque indolis, ac totius affectu dilectionis amplectendo domno OTTONI Comiti: omni etiam reuerentia & veneratione dignissimæ domnæ ADELEIDI Comitissæ cognomento BLANCHÆ, nuruíque eius
B domnæ GERBERGÆ Comitissæ. Sed & illustribus viris domno VVigoni Vicecomiti, & fratri eius domno VVillelmo, domno quoque Odulrico, & domno Ansoldo, & ceteris Principibus & Optimatibus totius Burgundiæ, Aquitaniæ, & Prouinciæ, qui auxilio esse possunt habitatoribus sæpenominati loci, Apostolicæ benedictionis & absolutionis munus mittimus, ipsísque omnium suorum peccaminum veniam implorantibus, in cunctis benefactis, quæ à nobis & à ceteris fidelibus in hac sancta Romana Ecclesia quotidie fiunt, ex parte Dei, sanctíque Petri, & nostra, partem & societatem damus: eo obtentu, vt semper adiutores & defensores prædicti loci, omniúmque ad se pertinentium, de omnibus sibi contrariis existant. Quod si neglexerint, non solùm tanto beneficio priuabuntur, sed insuper de potestate ob defensionem fidelium à Deo sibi data in die vltimi examinis sine dubio rationem reddent. Data Kal. Septembris.

ROBERTVS.

ROBERTVS. A

FVLBERTI EPISCOPI CARNOTENSIS EPISTOLÆ HISTORICÆ.

Cum veteri Exemplari MS. quod in Bibliotheca Viri Cl. Alex. Petauij Senatoris Parisiensis adseruatur, diligenter collatæ, & variis in locis emendatæ.

EPISTOLA I.

Edit. 5. Cod. MS. 56.

OMINO *suo* ROBERTO *Regi serenissimo*, FVLBERTVS *humilis Carnotensium Episcopus in gratia Regis Regum semper manere.* B
GRATIAS referimus benignitati vestræ, quòd nuper misistis legatum vestrum ad nos, qui & vestram nobis sospitatem nuntians nos lætificaret, & fortunæ nostræ modum sciscitatus à nobis, vestræ Maiestati renunciaret. Ac tunc quidem scripsimus vobis de malis quæ irrogat Ecclesiæ nostræ Gaufridus Vicecomes, qui nec Deum nec Excellentiam vestram se revereri satis supérque indicat, cùm & castellum de Galardone à vobis olim dirutum restituit: de quo dicere possumus, *Ecce ab Oriente panditur malum* Ecclesiæ nostræ. Et rursus alterum ædificare præsumpsit apud Isseras intra villas Sanctæ Mariæ, de quo & reuera dici potest, *En ab Occidente malum.* Nunc quoque de iisdem malis necessariò scribentes conquerimur apud misericordiam vestram, consilium & auxilium petentes ab ea, quoniam à filio vestro HVGONE super hæc mala nihil opis vel consolationis accepimus. Pro quibus tacti dolore cordis intrinsecus, iam in tantum mœrorem nostrum prodidimus, vt signa nostra iocunditatem & lætitiam significare solita, ab intonando desinere, & tristitiam nostram attestari quodammodo iusserimus, officiúmque diuinum hactenus in Ecclesia nostra per Dei gratiam cum magna cordis & oris iubilatione celebrari solitum, depressis modò miserabiliter vocibus, & penè silentio proximis fieri. Vnde pietatem vestram cum fletu cordis & mentis, genua flexi, precamur, succurrite sanctæ Dei Genitricis Ecclesiæ, cui nos fideles vestros quantum possumus, licèt indignos, præesse voluistis: quorum à vobis solummodò post Deum, in his quæ ingeruntur molestiis, consolatio & respiratio funditus pendet. Cogitate ergo qualiter ad his liberemur, & vt mœrorem nostrum conuertatis in gaudium, obsecrando Comitem Odonem, & ei vestra Regali auctoritate viuaciter imperando, vt prædictas diabolici instinctus machinas vero animo destrui iubeat, vel ipse destruat, propter Deum, & fidelitatem vestram, & sanctæ Mariæ honorem, & nostri adhuc sui fidelis amorem. Quòd si nec per vos, nec per illum irrita fuerit hæc quasi perpetua nostri loci confusio, quid restat aliud, nisi vt penitus interdicatis agi diuinum officium in toto Episcopatu nostro? Ipsi inde, heu! inuiti, & maxima necessitate coacti, aliquò exulantes, nec oculis nostris diutiùs sanctæ Dei Ecclesiæ conculcationem ferentes. Quod ne facere cogamur, vestram misericordiam iterum iterúmque flebiliter oramus: ne & illud, quod absit, apud extraneum Regem vel Imperatorem fateri compellamur à vobis exules, noluisse vos vel non valuisse, sponsam Christi sanctam Ecclesiam vobis regere commissam tueri. C

A ROBERTVS.

EPISTOLA II.

DOMINO *suo* ROBERTO *Regi benignissimo, Fulbertus Dei & sui gratiâ Carnotensium Episcopus statum plenæ felicitatis.* POSTQVAM transmisimus vobis literas per Ragenfridum Clericum, querimoniæ nostræ, de oppressione quam Ecclesia nostra patitur, locuti sumus cum domino Rege HVGONE filio vestro, sciscitantes ab eo, cur nobis in tanta necessitate non sucurrerit. Qui se contra nos humiliter purgans respondit, quia procul à nobis erat, ideò facultatem sibi veniendi in auxilium nostrum non fuisse: imò copiam virorum, qui se comitarentur, non habuisse. Cuius nos purgationis causam minimè discredentes, pro illo vestram clementiam oramus, ne fiat aliena à vestro genito paternitatis vestræ gratia, si sanctæ Ecclesiæ non præstitit opem, quæ impossibilis erat ei præstari. Ad vos tandem, dilectissime Domine, nostri adiutorij summa redit, cuius gratuita bonitate Præsulis honore fungimur, & tutelâ cuius posse eripi à malorum iniuriis omninò confidimus. Sed ab iis quæ modò nobis incumbunt, sine multo labore vestro speramus erui, dummodo prece & obsecratione cum Odone Comite obnixè agatis: quatenus idem nos ab illis expediat. Ceterùm, serenissimam pietatem vestram appellamus pro eodem Rege filio vestro, qui satis superque desolatus incedit. Neque enim in B domo vestra cum securitate vel charitate licet ei manere, neque foris est ei vnde viuat cum honore Regi competente. Vnde vos oportet aliquid boni consilij reperire, & illi impendere, ne dum ille quasi peregrinus & profugus agit, paterni animi fama vobis depereat.

Edit. 4. Cod. MS. 60.

EPISTOLA III.

NOTO *Notus*, *R. Fulbertus.* HOC à vobis exigo, securitatem de mea vita, & membris, & terra quam habeo, vel per vestrum consilium acquiram. De auxilio vestro contra omnes homines, salua fidelitate ROBERTI. De receptu Vindocini castri ad meum vsum & meorum fidelium, qui vobis assecurabunt illud. Commendationem vestrorum militum, qui de nostro casamento beneficium tenent, salua fidelitate vestra. Iusticiam de querimonia Sanctionis & Huberti; & de querimoniis Canonicorum Ecclesiæ nostræ, & de legibus atriorum nostrorum. Si hæc facere vultis, paratus sum conuentionem, quam vobiscum inij, obseruare: si non vultis, nolite me itinere fatigare. Valete.

Edit. 6. Cod. MS. 13.

EPISTOLA IV.

C GLORIA *& honore digno Patri & Archiepiscopo Ebalo Fulbertus humilis Episcopus cum venerabili Cenomanensium Episcopo Auisgaudo salutem.* SCIENTES vos habere zelum diuinæ legis, nec minùs opitulari velle quàm debere Fratribus vestris, sed & plurimum posse: fiducialiter à vobis auxilium petimus in necessitatibus nostris, ac nunc quidem singulariter in præcursorem Antichristi Herbertum Comitem Cenomanis, qui Sedem Episcopalem eiusdem ciuitatis euertere nititur. Episcopum enim prædictum videlicet Auisgaudum in ea cum pace manere non sinit: domos eius, & terras, & fruges, & omnia victualia, insuper & præbendas canonicas Ecclesiæ peruasit. Hæc itaque vos ad viuum sentire volumus, nisúque indissimulato propellere. Et vt facilem modum habeat petitio nostra, precamur vos illi commonitorium scribere, vt iam dicto Episcopo sua reddat, & eum in pace viuere sinat. Alioquin pro certo nouerit, se à vobis & suffraganeis vestris excommunicaturum iri, ex illo die quo eum excommunicauerit Auisgaudus Episcopus. Commonitorium autem, quod illi sacrilego vestra dignatio mittet, nobis transcribi postulamus, & mitti. Vale in infinitum, Angele consilij magni te Consule Christe.

Edit. 7. Cod. MS. 48.

ROBERTVS. A

EPISTOLA V.

Edit. 8. Cod. MS 96.

VENERABILI *Fratri & Coëpiscopo Franconi Fulbertus salutem.* SVPERFLVVM duxi longam fabulam nostri Senis transcribere, & mittere tibi: cùm totam rationem eius, si qua est, ex mea breui responsione facilè percipere possis. Fuitque huiusmodi. FRATRI *in Domino & consacerdoti suo A. Fulbertus.* ABSIT, Frater, vt credatur verum esse quod scripsisti, meum Archipræsulem & me tuam confessionem publicasse. non est enim verum. Túque dum talia scribis, benè meritis de te ingratus es, & iniustè contumeliam facis. Si qua enim honesta tua nouimus, aut sperauimus, fideliter ea publicauimus, ad testimonium tuæ probitatis, contra illos maximè qui discessionem tuam ab Episcopatu auaritiæ, vel ignauiæ, vel turpitudini ascribere nitebantur. Si quæ verò occulta, quæ pœnitenda forent, nostræ fidei credidisti, cautè celata sunt. At si talia confessus es, quæ & priùs & postmodò ore vulgi ventilata sint, ea nos occultare nequimus. Comperi autem ex Literis tuis tibi molestum esse, quòd te monasticæ vitæ diximus amatorem: quòd quia nocere non intelligo, molestum esse demiror. Amor namque Religionis Episcopali gradu, quem repetis, dignum te potiùs quàm indignum efficeret, si nihil aliud impediret. Vtrum autem sit, vel quid sit quod impediat, sagacitatem tuam non arbitror ignorare: si quædam grauis causa, quam dissimulas, non obstaret. Ea est huiusmodi. Si de repetendo Episcopio querimoniam incipere velis, non satis apparet cui eam iure intendere possis. Nullus enim te expulit, nullus Cathedram tuam te renitente peruasit. Sed tutemet vltro causâ ægritudinis, vt aiebas, curam Episcopalem simul & Cathedram reliquisti, vt perhibent: & siue Franconem tunc Decanum Parisiensis Ecclesiæ, siue quemlibet alium subrogari tibi verbis & scriptis à Rege petisti. Quod si ita est, & sic tibi consequenter substitutus est Franco eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis, per manum Metropolitani Senonensis; fulcitur vtique substitutio & consecratio eius fauore quoque & auctoritate beati Gregorij Papæ, qui scriptis suis sicut nulli Pontificum non petenti pro qualibet ægritudine succedendum fore docuit, ita voluntariè renuncianti Sedi suæ successorem nullomodo denegauit. Si quid aliud est, quare te Episcopatu carere oporteat, tute noueris. Sin autem, hoc tanti nobis esse videtur, vt te facere valeat recuperationis exortem. Quapropter desine curiosos instigatores audire, desine Reges & Principes inefficacis querimoniæ tædiosis scriptitationibus fatigare, & Ecclesiæ Parisiensi te importunè obtrudere velle, quæ vt fatetur, nec patronum te habuisse gauisa est, nec doluit amisisse. Quippe cùm neque ex præsentia tua doctrinæ profectum, neque ex absentia senserit detrimentum. Viue memor nostri. B

EPISTOLA VI. C

Edit. 11. Cod. MS. 76.

VENERANDO *Parisiorum Antistiti Franconi Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus totius prosperitatis munus.* LANDONENSEM illam sacrilegam, res Ecclesiæ vestræ diripientem, propter has causas excommunicare distulimus. Primò quia defuit qui ipsi ferre auderet nostram excommunicationem. Deinde quia parum vobis aut nihil fortassis prodesset, si illa nesciens excommunicaretur in Ecclesia nostra. Tertiò quia expectauimus vt in conuentu nostrorum Comprouincialium Episcoporum vtiliùs hoc fieret. Quod etiam adhuc expectandum vobis videtur, si animi vestri serenitas acquiescat. De Lisiardo autem Archidiacono vestro, quem scripsistis in vos superbum ac rebellem esse, non opus est nos consulere; cùm optimè nouerit prudentia vestra, quid de huiusmodi lex diuina sentiat, neque vos oporteat quemquam absentem & causa indiscussa iudicare. Volumus autem vos scire, quòd Rodulfus noster de Nouigento, cui anathematis sententiam intentatis, propter querelam quam habent contra eum Monachi S. Dionysij, dicit se paratum esse ad iustificandum in audientia vestra, atque nostra. Proindè si litem hanc citò iustóque fine determinare vultis, constituite diem, quo vobis & Monachis S. Dionysij apud sanctum Arnulfum occurrere valeamus. Qui locus nobis ad conueniendum oportunior esse videtur. Valete.

EPISTOLA VII.

DOMINO *suo* ROBERTO *Regi benignißimo, Fulbertus humilis Sacerdos in perpetuum vigere.* SACRAM Maiestatis vestræ nuperrimè suscepi, monentem me VI. Cal. Aug. vestro & Henrici interesse colloquio, non solùm vestri obsequij, sed & nostræ commoditatis causâ. Vnde suppliciter vobis pro tanta erga me pietatis affectione gratulans rescribo, me iam diu infirmatum, ægritudinem hoc tempore maximè reuereri, longum iter aggredi non audere. Successu verò temporis oportunioris, annuente Deo, libenter vos eò, siue aliàs comitaturum esse. Quamquam ad præsens si valetudo non obsisteret, longè tamen ante præmoneri me tanti itineris oporteret. Valete feliciter. Edit 13. Cod. MS. 77.

EPISTOLA VIII.

VENERANDO *Normannorum Principi* RICHARDO, *Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus, salutem, & orationum suffragia.* MVLTA bona fecistis Ecclesiæ sanctæ Mariæ Dominæ nostræ. Retribuat vobis Deus per intercessionem ipsius. Nos quoque pro illis animæ vestræ corporíque vestro & fideles sumens, & semper esse valeamus. Sed nuper ad nos insperata venit Legatio, quòd B ipsam terram, quam nobis dedistis, Baldricus minister vester reuocauerit, nostro ministro, quem ibi præfeceramus, aliquid disponendi potestatem interdixerit, suas etiam res inuaserit, nostris hominibus nouam angariam induxerit, banniendo scilicet vt irent ad molendinum sancti Audoeni, quinque leucis, vt ferunt, ab eorum auspiciis remotum. Si hæc, optime Princeps, vestro iussu, quod minimè credimus, facta sunt, plurimùm vestri causâ dolemus: & vt corrigantur, suppliciter postulamus. Quin etiam iubeat prudentia vestra ministris vestris, ne vlteriùs inquietent nostros homines, & deinceps terram prædictam ita liberè nos possidere sinant, vt eam benignissima vestra manu suscepimus. Vigeat diutissimè incolumitas & potentia vestra. Edit. 14. Cod. MS. 79.

EPISTOLA IX.

PIISSIMO *Duci Aquitanorum* GVILLELMO, *Fulbertus humilis Episcopus fidelitatem ex corde.* NON est mirum, serenissime Princeps, si quid moueris animo contra me, de hoc quod sapientissimo & sanctissimo Patri nostro Hilario tibique debita seruitia non rependo. Magnam enim honorificentiam exhibuisti mihi, largósque dedisti munificentiæ fructus, pro quibus nihil præsentis emolumenti recepisse videris. Sed est quod te reconfortare plurimum potest, hoc videlicet, quòd tuas gazas in Ecclesiæ beatæ Mariæ restaurationem expensas, non solùm in-C tegras, verumetiam multiplicatas ab ipsa recipies. Ex parte verò mea, quamuis perexilis portio mercedis æstimari possit, tamen quidquid sum & possum tuum est. Si autem de malitia seculi ortæ difficultates meum iter impediunt, vt te frequentare non possim, & dilationes meas expectare tædet, fac, benignissime atque dilectissime Princeps, de illa dignitate quam mihi commiseras quidquid animæ tuæ beneplacitum fuerit. Certò sciens, quòd ea causâ beneuolentiam meam erga te nunquam senties imminutam. Cetera quædam, quæ scribere nolui, Legato nostro, domino videlicet Raimono referente, cognosces. Vale. Edit. 16. Cod. MS. 104.

EPISTOLA X.

FVLBERTVS *Dei gratiâ Carnotensium Episcopus Comiti Gualeranno, & Comiti Gualterio, ceterísque filiis, fidelibúsque suis, salutem & benedictionem.* SCIATIS, Fratres, quia Rex ROBERTVS benefacit cùm Christianos adiuuat, & hereticos damnat. Et ad hoc debent eum adiuuare & confortare mecum omnes sui fideles: quia hoc ministerium eius est, per quod saluus esse debet. Sciatis iterum quòd Archiepiscopus Senonensis requisiuit à me consilium, quid deberet facere de Raginardo heretico, qui persequebatur Ecclesiam Dei. Et ego ei dedi tale consilium, quale ad suum ordinem pertinebat. Et ecce mitto vobis vtrumque scriptum, & Edit. 17. Cod. MS. 105.

ROBERTVS. complanctum suum, & consilium meum quod dedi ei secundum ordinem suum. A Si quis autem falsarius dicat, quòd ego alterum ei consilium deinceps vel scripserim, vel dixerim, vel mandauerim: rogo vt me sicut Patrem vestrum spiritualem defendatis, quia fiducialiter hoc facere potestis. Valete.

EPISTOLA XI.

Edit. 39. FVLBERTVS *Dei gratiâ Episcopus Guntario, Huberto Vicecomiti, Rogerio, Bucardo, Hugoni filio Hugonis, Ottredo, Hamelino, Hugoni filio Herbrandi, & vxori Guismandi, & omnibus illis qui tenent casamentum sanctæ Mariæ Carnotensis Ecclesiæ per donum Reginaldi Episcopi.* VOCO vos & admoneo ex parte Dei & sanctæ Mariæ & nostra, vt infra proximum Pascha veniatis ad nos, aut nostrum seruitium facere, aut de vestris casamentis legitimam rationem reddere. Quod si non feceritis, excommunicabo vos propter contumeliam vestram, & interdicam vt non audiatis diuinum officium, nec viui recipiatis communionem, neque mortui sepulturam. Quin etiam castellum Vindocinium, & territorium eius anathematizabo, vt in eis diuinum officium non celebretur, neque mortuus sepeliatur. Postea verò ipsa casamenta quæ tenetis aut vni aut pluribus dabo, vltra etiam vobiscum de illis non concordabo. Deus vos conuertat, filij mei.

B

EPISTOLA XII.

* In Cod. MS. Diaconus. Edit. 21. Cod. MS. 4. PLENO *virtutis, & gratiæ circumfuso, charissimo Patri Abboni Fulbertus suus* *. QVANAM te resalutatione digner, ô sacer Abba, & ô magne Philosophe: quod rependam muneris sanctæ amicitiæ, quam promiserunt signa gemmatæ facundiæ, vix æstimare sufficio. Nam cùm illa quæ dicuntur esse victor animo teneas, cùm illa quæ non esse forsitan vilipendas: quid ego conferre possim, quod tu aut non habeas, aut non habere contemnas? Sed quoniam philosophicis essentiis magnum quiddam superest, atq; ex his quæ non esse dicuntur quædam perpetua fiunt, ideóque sapientibus aliquando grata sunt, recipe quæso quod ab vtroque tibi lectum offero. Denique vt participando super essentiam deitatis Dominus fias, sic te resaluto, ac perennem fidelitatis habitum amicitiæ tuæ rependo: hac scilicet differentia tuam beneuolentiam meámque distinguens, vt illa pro maiestate personæ gratia vocetur vt Domini, ista fidelitas vt alumni. Præceptis itaque tuis modestissimè deseruire cupiens, Mediolano discipulo quod precatus es facio, quæque tibi scribenda petisti, en omnia ferè iuxta fidem exarata transmitto. Abbate sancti Petri grauiter ægrotante, sed adhuc mentis & sermonis compote, Magenardus Monachus ante mihi non mediocriter charus noctu sese de claustro surripuit, & ad TETBALDVM Comitem, qui Blesis tunc morabatur, Abbatiæ petendæ gratiâ properauit. Comes illum postridie remisit ad nos cum legatis, qui denunciarent recipiendum magnificè sicut Abbatem Monachis & Canonicis. At verò nobis ferè omnibus ea res æquè noua & horribilis fuit. Respondimus itaque longè nobis aliter videri. Nec enim legitimè fieri Abbatem, nec debere recipi qui Abbatiam alterius, ipso viuente, per ambitionem petit: qui à Fratribus non eligitur, & super illos nititur dominari. Postremò qui noster neque Monachus sit, neque Clericus, & plures habeat testes curialiter agitandi, quàm monasticè viuendi. Hæc ille non gratanter accipiens, ad Comitem redequitat: irámque iuuenis aduersum nos vehementer inflammat. Sed die quinto postquam suum ambitum publicauit, prædictus Abbas ægritudinem suam morte limitat. Conueniunt ad Capitulum Monachi nostri, & quidam Canonici quos ratio postulabat admitti. Interrogamus an aliqui Fratrum incœpto Magenardi faueant: negant singuli, negant omnes. C

* fort. nos Decreuimus ergo quosdam eorum esse mittendos ad Comitem, nobis * videlicet designatum Episcopum, vt patris obitum nunciarent, & alterius eligendi regularem precarentur licentiam. Quibus missis, ecce alij duo, Viuianus scilicet & Durandus, alter illiteratus, alter literarum malesanus interpres, ambo Præpositi simulantes causâ communis commodi ad obedientias suas se velle exire, ac ne aliorsum pergerent sibi interdicente Decano Monasterij, Magenardum tamen secuti sunt, cui cœptam præsumptionem occultè persuaserant, vt Blesis in præsentia do-

A mini Tetbaldi ipsum Magenardum à Fratribus peti ac eligi perfidè mentiti sunt. Horum suffragio lætus Comes, statim eum baculo pastorali publicè donat. Quo audito, Fratres qui in claustro remanserant contra hanc fraudulentiam zelo diuinæ legis accincti libellum reprobationis fecerunt, atque subscripserunt huiusmodi. Sciat omnis Ecclesia, quia Magenardum Monachum nostrum, Abbatem fieri « non eligimus, non laudamus, non volumus, non consentimus: sed reprobamus, « refutamus, & omninò contradicimus. Nos verò de Cœnobio sancti Petri, quo- « rum nomina scripta sunt, Durandus Decanus, Gaudricus, Genesius, Robertus, « Isembertus, Marcuinus, Alueus, Guarnerus, Richerus, VVarinus, Herbertus, « Eurardus, Benedictus, Arnulfus, Gualterus, Beringerus, Herbertus, Bernardus. « Isti itaque omnes sua nomina aut subscripserunt, aut subscribi fecerunt, me vidente. Die proxima Comes Tetbaldus redit, se in Monasterium recipi cum processione præmandat. Monachi respondent se libenter hoc agere, si præsumptorem illum non adduxerit secum. Ille denuò iratus, ipso die tamen sustinuit, sed in sequenti cum strepitu comminantium in sancti Petri Monasterium suum Magenardum obtrusit. Ad cuius violentum ingressum sancti Fratres contaminari ipsius communicatione timentes, sanctuario Domini salutato cum lachrymis exierunt, atque refugium aliud nescientes, ad limina principalis Ecclesiæ confugerunt. Ibi quoque non inuento Pastore, vtrinque desertæ oues mœstis sese vocibus consolantur. Sed recipit sancta Mater Domini solita pietate, recipit Rodulphus tuus dulci B benignitate. Indè transierunt ad Cœnobium sancti Patris Herberti, cuius diues charitas de paupere censu quæque potest illis necessaria subministrat. Ceterùm ille, cuius Fratres importunitate depulsi sunt, ab Heruiso quodam, vt aiunt, Britannicæ regionis Episcopo, IV. Non. Febr. Abbas simulatus est in suburbio Carnotensi absente Clero, indignante populo, legato Archipræsulis palam contradicente ne id fieret, reclamantibus etiam quibusdam Monachis, qui in loco remanserant vero vultu, viua voce, atque regulari auctoritate. Sed quid inter furentes ratio? Sed & nunc ille primas in Abbatiæ suggestu, seculari potentia fretus, de peracta victoria gloriosus, factores eius Abbates, Episcopos, atque ipsum Papam ambiendo, ne quid grauiùs statuatur in illum modis omnibus elaborant. Iacet interim victa, confusaque Fratrum expulsorum humilitas, nec est Præsul in Galliis, cuius viscera tangat affectio pietatis, aut zelus sacræ legis inflammet, vt consurgat ad frangendos impetus errorum, ad releuandas spes dolore tabescentium. Defuncta etenim est Dionysij fortitudo, non comparet pietas Martini. Tu quoque dereliquisti nos, sancte Pater Hilari, qui olim vnitatem Ecclesiæ Spiritus sancti gladio tuebaris. O derelicta, ô mœsta, ô desolata Galliarum Ecclesia! quæ iam erit spes salutis vlterior? Vbi ampliùs afflicta Christiani anima respirabit? Hoc nempe solùm vel maximè nos confortare videbatur: quòd si contingeret ruinas mœnium tuorum resarciri non posse, liceret saltem ad firmum adhuc capitolium Monasticæ C vitæ confugere. Quod etiam si furibus irreptare, aut impunè quibuslibet ambitiosis inuadere licet, proh dolor! funditus cecidisti. Vnde iam ad te reuertens, venerande Pater, quem ego credo & video ad nitorem à Domino nobis esse prouisum, cum Domino meo, tuóque fideli Rodulpho, deprecor & obtestor per ea quæ tibi data sunt sapientiæ sanctæ charismata, per dulcedinem fraternæ charitatis, si quid potes impugna hostes Domini, Fratres allisos refoue, nec perire sinas inopiâ solatij tui, pro quibus credis esse fusum sanguinem Christi. Vale.

ROBERTUS.

EPISTOLA XIII.

DOMINO *sancto & venerabili Papæ* IOANNI, *Fulbertus Carnotensium humilis Episcopus orationum fidelia.* GRATIAS omnipotenti Deo, qui more benignitatis suæ tuam, Pater, humilitatem respexit, & summo vt decebat dignitatis apice sublimauit. Proinde totus mundus ad te conuertit oculos, téque vnum omnes beatissimum prædicant, contemplantur altitudinem tuam sancti viri, & gaudent quòd eis similitudine omnium virtutum alludis. Respiciunt persecutores Ecclesiæ, districtionis tuæ baculum formidantes. Suspiciunt ij qui flagellantur ab impiis, & respirant: sperantes adhuc restare sibi consolationis remedium. De quorum numero sum ego magnæ & præclaræ Ecclesiæ pusillus Episcopus, qui tibi, Pa- Edit. 22. Cod. MS. 8.

ROBERTVS. ter, de angustiis meis querimoniam scribens, auxilium tuæ pietatis imploro. Est enim quidam Comes malefactor nomine RODVLPHVS, nimium vicinus nobis, qui res Ecclesiæ nostræ per iniustam occasionem inuasit, vnum de Clericis nostris suis manibus interfecit, duos alios captos sacramentis illigauit. Et de his omnibus appellatus in Curia Regis, & coram plena Ecclesia sæpè vocatus, non propter hominem nec propter Deum ad iustitiam venire dignatus, à nobis tandem excommunicatus est. Nunc verò ad limina sancti Petri contendit, tanquam ibi possit accipere de peccatis absolutionem, vnde venire non vult ad emendationem. Vnde rogamus te, dilectissime Pater, cui totius Ecclesiæ cura commissa est, vt eum de sanguine atque iniuria filiorum tuorum ita arguere & castigare memineris, sicut meritum esse tua prouidentia nouit. Nec tua Sanctitas iniustè in communionem recipiat, quem diuina auctoritas sicut ethnicum alienat. Vale, bone Pastor, & vigila super nos, ne per incuriam tuam grex Domini detrimentum sustineat. A

EPISTOLA XIV.

Edit 23. Cod. MS. 1.

DILECTISSIMO *Patri & Archiepiscopo suo Leutherico, Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus orationis suffragium.* MVLTVM amoris atque fidelitatis tibi, Pater, me debere censeo, per cuius manum à Deo benedictionem & sacram vnctionem accepi. Vnde animus meus ita pendet ex tuo, vt quicquid te iusta ratione aut contristat aut hilarat, idem me si rescíscam simili modo afficiat. B Congratulor itaque tibi super inuentis sacris; & Deo, qui ea tempore tuo reuelare maluit, pronus gratias ago. Deinde verò quòd Arnulphum casatum Ecclesiæ nostræ tibi tuísque scripsisti iniurium, ægrè contra illum & accepi & fero. Vnde mox ad villam Alogiam, vbi tunc esse dicebatur, misi legatum meum. sed in alias partes abierat. Vxor tamen eius mihi remandauit, quòd vbi redierit statim ad me veniet. Quòd si veniens tibi satisfacere voluerit, per meas literas scies. Alioquin vltra terminum, qui à te præfixus est, in nostra communione non erit. Simoniacum verò Presbyterum, de quo mihi mandasti, in diœcesim Ordinatoris sui repelli suadeo: aut si in tua manserit, ab officio suspendi, ne Ecclesiæ tuæ candor immundæ heresis contagione sordescat. Vale, Pater optime, filij tui memor.

EPISTOLA XV.

Edit. 24. Cod. MS. 2.

DILECTISSIMO *Patri & Archiepiscopo suo Leutherico, Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus suffragium orationis & obsequium fidelitatis.* ARNVLPHVM fidelem meum arguendo conueni de his iniuriis, vnde mihi querimoniam scripsistis. Sed ille respondit, se non diffugere iudicium, sponte venire ad placitum. Vnde per consilium & suasum eius totam hanc causam in vestram dispositionem mittimus: vt constituatis diem, quo vos & nos, & alij quorum interest, conuenire possimus, iuxta castellum Ebræ, videlicet super ipsam terram sancti Benedicti, de qua contentio est. Arnulphus enim in expeditionem cum ODONE Comite proficisci constituit. Vnde vos talem diem præscribere oportet, vt & ille de expeditione possit esse reuersus, & ego meis negotiis exoccupatus possim vobis occurrere. Vale. C

EPISTOLA XVI.

Edit. 30. Cod. MS. 80.

SACRO *Senonensium Archipræsuli Leutherico Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus, virtutem suæ dignitatis excellentiæ competentem.* ODOLRICVM Aurelianensem ego quidem ad Episcopum non elegi, sicut vobis dictum est, sed à Clero & populo suæ ciuitatis electum sacraui Presbyterum. Quòd autem eum Romam ire velle audistis, & ibi creari Episcopum, dissuasi vestri honoris gratiâ. Sed & ipse gratanter dissuadenti paruit, suggerentibus fidelibus suis, Rodulpho scilicet, & Herfrido. Multis occupatus, pauca vobis rescribere cogor. Saluto vos quantum possum in Domino, paternitati vestræ deuotus suffraganeus.

A ROBERTVS.

EPISTOLA XVII.

EGREGIE *dilecto Coëpiscopo suo Guidoni Fulbertus.* AMOR iustitiæ, qui tuam, Pater, animam imbuit ab natiuitate, fecit eam offensam, & ab excessibus cautam. Cuius rei fidem cùm ex aliorum dictis, tum ex literis tuis euidenter accepi. Sed ab ordinatione Ebali Remensis Archiepiscopi non valde tibi metuendum puto esse, si est, vt dicitur, ab infantia Christianus, sano sensu, sacris literis eruditus, sobrius, castus, amator pacis, & dilectionis, nullo crimine, nulla infamiæ nota turbatus, tandémque à Clero & populo suæ ciuitatis electus. Magni etenim viri, vt optimè nosti, Ambrosius Mediolanensis, & Germanus Autissiodorensis, aliique nonnulli, quia tales in laïco habitu extiterunt, subitò nobis sancti Præsules exierunt. Domnus verò Papa, cuius animaduersionem te reuereri significasti, non est quod tibi merito debeat succensere, si te grauiter collapsæ sanctæ Remensi Ecclesiæ aliquam spem resurrectionis audierit prouidisse. Vale in perpetuum memor mei verè fidelis tui. Illi quoque valeant, qui tuam memoriam mihi commendauerunt. Edit. 38. Cod. MS. 95.

EPISTOLA XVIII.

B

VENERABILI *Bituricensium Præsuli G. Fulbertus humilis Carnotensium Episcopus, incrementa virtutum.* LEGATVM vestrum diu detinui, quia Salomon Abbas cum quibusdam Monachis aberat, sine quorum consultu vobis responderi non oportebat. Quos, vbi redierunt, commonui, vt sese ad audientiam præsentarent contra domnum Tetfridum. Ipsi verò responderunt, se messiuo tempore occupatos, lites ad præsens agitare non posse. Sed Idibus Octobris in Aurelianensi Concilio, quod futurum esse destinauimus, constituent vobis proximum audientiæ & diem & locum. Tantummodo Fratrem suum Dodonem, qui est apud vos, reddatis eis infrà prædictum terminum. Interea oblatæ sunt nobis quædam literæ sub vestro nomine conscriptæ ad domnum Arnulphum Abbatem sancti Petri, significantes vos excommunicasse Monachos nostros. Sed auctoritatem, qua vobis id liceat, me non memini vidisse. At si apud vos habetur, nobis eam debetis ostendere: ne fortè si non ostendatur, aut temerè, aut minimè excommunicati esse dicantur. In literis etiam, quas mihi nuperrimè direxistis, confictam inueni reprehensionem meam de ordinatione Salomonis Abbatis hoc modo: « Miramur qua « auctoritate fieri potuit, vt sine audientia subditus Prælato præpositus sit. Quod, vt puto, mirari non debetis, quia non est: sed illud potiùs attendere, quod est. Non enim hoc sine audientia factum est. Neque subditus Salomon Tetfrido adhuc Prælato præpositus est. Domnus namque Tetfridus à suis Monachis criminatus, vt C scitis, apud me de infamia sua querimoniam fecit, eorúmque malitiam se ferre non posse dicens, sub audientia mea, & eorum, qui mecum erant, prælationi suæ perpetualiter renunciauit: astruens Abbatem Monachorum Bonæ-vallis vlteriùs se non esse futurum. Sicque petita à nobis migrandi licentiâ, transiuit ad vos. Monachi verò, qui in Bona-valle remanserant, hoc scientes, alium quendam ex Fratribus suis electum, eò quòd inreprehensibilis esse videbatur, obtulerunt ODONI Comiti Abbatiâ illa donandum, vt mos erat, mihíque deinde consecrandum. Is interim locum Pastoris tenet. Si quis ergo est, qui me super hoc facto præsumpti ouis arguat, nouerit me respondere paratum, & hoc tam ratione quàm auctoritate approbaturum. Quòd si quis Abbatum vel animi vel corporis ægritudine molestatus, prælationem suam in perpetuum renunciando deserat, Episcopus ipsius diocœsis in loco eius alterum debeat ordinare. Valete. Edit. & Cod. MS. 39.

EPISTOLA XIX.

PATRI *& Coëpiscopo Franconi Fulbertus Episcopus plus boni quàm sit meritus.* GVALERANNO misi literas huiusmodi: Fulbertus Episcopus G. plus honoris quàm sit meritus. « Rogo, Frater, & moneo, vt emendes culpas quas habes « contra Deum, & me, & Parisiorum Episcopum, qui complanctum facit de te. « Quod Edit. 42. Cod. MS. 86.

ROBERTVS. si non feceris ante mediam Quadragesimam, abinde faciemus de te sicut de homine qui grauiter peccat, & non vult emendari. Si ergo Gualerannus se non iustificauerit vobis ante terminum præscriptum, tunc facite de illo ministerium vestrum. Vale quamplurimum. A

EPISTOLA XX.

Edit. 43. Cod. MS. 94.

FVLBERTVS *Dei gratiâ Carnotensium Episcopus, venerabilem Patrem & Coëpiscopum suum F. cùm venerit Dominus inueniri vigilantem.* COMMONITVS à legato vestro Gualerannus de iustitia prosequenda in diem & locum destinatum à vobis, respondit: Se esse præmonitum ab ODONE Comite sub nomine sacramenti, de facienda expeditione contra FVLCONEM circa eundem diem. Verùm infra octo dies, ex quo illa expeditio vel facta erit, vel omissa, venturum se esse ad iustitiam pollicetur. Sed quando ille promissionis suæ adimplendæ terminum fixum non statuit, & multæ causæ protelationis incidere possunt, vel certè quæ nobis conueniendi adimant facultatem; suademus, si honestè fieri possit, per vestros necessarios rem accelerare, & vestrum vobis casatum firmiter alligare. Nescitis enim quid fortuna parturiat. Valete.

EPISTOLA XXI. B

Edit. 45. Cod. MS. 65.

A. *claro Laudunensium Præsuli Fulbertus Carnotensium Sacerdos.* De grandi iniuria nobis facta conquerimur apud te, magne Pater, quem ex debito charitatis & officij talia curare oportet. Causa verò huiusmodi est. Quodam Ecclesiæ nostræ Subdecano defuncto, petiit à nobis R. Siluanectensis Episcopus dari sibi, aut fratri suo, ministerium eius. Nos autem respondimus, non conuenire sibi, eò quòd Episcopus esset, neque fratri ætati adhuc & moribus immaturo. Tunc elegimus de numero Sacerdotum nostrorum ad illud officium Eberardum quendam scientem ac religiosum virum. Quod factum prædictus R. materque & frater ipsius adeò inuiderunt, vt sancto viro coram pluribus, qui testes indè sunt, terribilia minarentur. Et dictum facto non caruit. Venerunt enim de ciuitate Siluanectis ad nostram quidam ex domesticis eorum sic necessarij, vt absentia illorum nec per vnum diem ignorari potuerit: qui interdiu quidem latuerunt, sed profunda nocte egressi, sanctum illum Presbyterum more solito venientem ad Ecclesiam, quasi lupum rabidum lanceis, fallastris, & gladiis in ipso atrio principalis Ecclesiæ trucidarunt. Clerici autem eius, qui expeditum Dominum tardè secuti sunt, inuenerunt eum adhuc extrema verba Protomartyris Stephani prædicantem *. Porrò carnifices præsidio noctis incogniti iam diffugerant, & cui crimen hoc intenderetur, erat incertum: cùm quidam propter minas præteritas domum R. quæ erat apud nos, suspectam habentes, repererunt in ea vernaculum quendam vestes suas & calciamenta lota siccantem. Ex quo signo coniectura incœpta; cùm ad causam huius lauacri dicendam homo acriùs vrgeretur, se facto de quo agebatur affuisse confessus est, sociósque prodidit, & ordinem rei gestæ exposuit. Nos denique totum hoc altiùs perscrutantes, pro certo ita esse comperimus. Comperimus, inquam, inuidiæ liuorem, fraudem malitiæ, sacrilegij nefas crudele, cruentum, & singulare facinus in occisione sanctissimi Sacerdotis. Nunc ergo tanta causa, quia indicatio eius obscura non est, solam vt vides vltionem expostulat. Sed cùm iuris sit ad vtilitatem Reipublicæ cunctos punire maleficos, illos tamen vehementiùs exturbare necesse est, qui in Deum & Sanctos eius tam impiè, támque crudeliter audent. Quid enim mali vlteriùs, vel certè æquè magnum excogitari queat? Multò nimirum leuius illi complices Choræ peccasse videntur, quos tamen iudicio Dei terra viuos absorbuit. Nam si illi Sanctos Dei contempserant, non vtique trucidarant. Quòd si tales socordia, vel iniquitas iudicum reliquerit impunitos, cùm hoc facere conspirare sit in contumeliam Dei, & exponere seruos eius ad cædem: quid restat, nisi vt ipsius summi Iudicis ira deseuiens & hos & illos inaudita mortis atrocitate disperdat? Proinde nobis, quibus idem Dominus Ecclesiæ suæ Tribunalia commisit, apprimè necessarium est Regem nostrum, nósque inuicem modis omnibus excitare, ne repentè feriamur in huiusmodi socordia oscitantes. C

* al. prôferentem.

Quod

A Quod ergo te facere deprecor, magne Pater, cui Deus benè suadendi copiam incomparabilem dedit, simúlque vt ipse mecum prædictos maleficos citra legitimam satisfactionem excommunices, quos tàmen vsque in finem à communione priuandos esse non nescis. Vale. ROBERTVS.

EPISTOLA XXII.

VENERABILI *Rothomagensium Archipræsuli R. Fulbertus humilis Episcopus si qua valet orationum suffragia.* PROCACITAS G. cuius mihi mentionem fecistis, satis superque fatigauit me de nouis connubiis expetendis. Sed ego semper obstiti, dicens non licere ei sua vxore viuente alteram vsurpare. Nunc ergo tandem rogauit me seu callidè, siue simpliciter, vt sibi aut vxorem suam fugitiuam redderem, aut eam si reniteretur excommunicarem. Alioquin diceret, quòd ego & illa pariter faceremus eum mœchari Conuenta igitur de hac causa mulier, respondit mihi, nunquam se redituram ad illum. Et quia certò nouerat mores suos cum moribus G. conuenire non posse, velle se potius renunciare seculo, & Monacham deuenire. Tantùm si Gualeranus sibi vel centum libras nummorum Carnotensium ferendas ad Monasterium daret. Ego verò inter hæc Monacham illam nec fieri prohibeo, nec compello: sed nec vt ad virum odientem peritura redeat, B coarctare præsumo. G. autem sæpè mittit ad me, licentiam ineundi connubij noui petens: illam se gurpisse, suámque pecuniam recepisse, licèt non verè, protestans. Ego verò interdico ei licentiam istam, donec vxor eius aut Monacha facta sit, aut defuncta. Quorum vtrum priùs futurum sit, nescio. Si ergo de hac causa meum consilium vultis, quod ego facio, idem vos suadeo facere. Hoc adiiciens, vt si causam hanc acri censura pertractare velitis, ex mea parte non contradictionem, sed suffragium vos habere sciatis. Capitula canonum ad hanc causam pertinentia nobis subscribere non vacauit ad præsens, hostium persecutione turbatis. Scribemus autem & hæc, & alia libenter in obsequium vestrum, si Deus concesserit nobis salutem & pacem. Valete

Edit. 51. Cod. MS. 55.

EPISTOLA XXIII.

VENERANDO *Remorum Archipræsuli Ebalo Fulbertus Carnotensium humilis Episcopus.* ANGVSTIÆ tuæ compatiens, ODONEM Comitem arguendo conueni. Respondit tandem, quod in te deliquerat emendare se velle, & ad tollendam animi tui ægritudinem adiuuare, quod maximè desideras, vt Remensis Ecclesia respiret ad pristinam dignitatem. Si hæc tibi facere voluerit, recipere suadeo, vt quamprimum expeditus redeas ad officium tuum. Deinde suggero, etsi non indiges, vt ad pacem pauperum componendam tota mente satagas, quos C sui Reges & Principes vehementer affligunt. Propterea Beroldo Episcopo referente, audiui sic te mœrore afflictum, vt curam gregis Domini relinquere velis. Quod ego acriter & amicè redarguo, testans te, si hoc egeris, non fuisse Pastorem. Vale, memor mei peccatoris in orationibus tuis.

Edit. 53. Cod. MS. 97.

EPISTOLA XXIV.

VENERABILI *Patri & Coëpiscopo suo G. Fulbertus.* AD benedictionem HENRICI Regiæ prolis voto quidem rapior, sed aduersa me corporis valetudo retardat. Tentarem tamen vtcunque moderatis equitationibus eò peruenire, si non absterreret sæuitia matris eius; cui satis creditur, cùm mala promittit: fidem facientibus multis & memorabilibus gestis eius. Qua difficultate prohibitus, rogo vestram charitatem, dilectissime, vt vice mea suadeatis domno Archiepiscopo Remensi, ceterísque Primoribus, ne qua occasione differant benedictionem iuuenis supradicti. Spero enim illum Deo & bonis omnibus placiturum. Valete.

Edit. 59. Cod. MS. 59.

ROBERTVS.

A

EPISTOLA XXV.

Edit 70. Cod. MS. 85.

FVLBERTVS *indignus Episcopus ineffabiliter charo Patri & Domino suo O. cum Cherubin & Seraphin odas loqui.* QVANTAS animo concipere possum tibi gratias habeo, sancte Pater, qui meo arbitratu tædiosam & vix tolerabilem importunitatem meam quasi pro deliciis habes: seruóque & sua tibi debenti omnia versa vice Dominus paras obsequia. Verè viuit hîc, & fulgorat illa fortis & speciosa charitas, quæ secundum Apostolum patiens est, benigna est, & cuius vigor nunquam excidit. Hoc denique præsentialiter fruendi desiderio maceror, sed graui ad præsens difficultate detineor. Malefactor enim ille Gaufridus, quem pro multis facinoribus excommunicaueram, incertò vtrum desperatus, an versus in amentiam, collecta multitudine militum quò ducendi essent ignorantium, villas nostras improuiso incendio concremauit, nobísque quantas potest machinatur insidias. Super his itaque ne tantæ causæ indiscussæ, vel inultæ remaneant, necessariò mihi conueniendus est primitùs ODO Comes. Quòd si dissimulauerit, restabit Regis & Richardi rogare patrocinia. Quòd si isti quoque opitulari neglexerint, quid melius mihi restet non video, quàm hæc missa facere, & Christo secretiùs deseruire. Valete.

EPISTOLA XXVI.

B

Edit. 72. Cod. MS. 8.

FVLBERTVS *Dei gratiâ Carnotensium Episcopus* GAVSLINO *Abbati regulariter agere.* PRÆSVL Aurelianorum qui vos excommunicauit, Coëpiscopos suos idem facere poscit. At ego correptionis vestræ non expers, in Kal. Octobris ei respectum dedi. Vnde nunc, frater, commoneo, vt gradus humilitatis interim vel vsque ad tertium relegendo, Episcopo vestro subiiciamini, sicut decet. Aut si vobis non ita faciendum esse videtur, cur fieri non debeat rationem nobis intimare non pigeat. Ego enim neque legem, neque modum ratiocinationis inuenire possum, qui vos ab iugo subiectionis huius absoluat. At si quis alius præter vos inuenisse fateatur, nouum illum Rhetorem de cœlo magis cecidisse, quàm descendisse crediderim. Videte ne quis vos seducat inanibus verbis.

EPISTOLA XXVII.

Edit. 80. Cod. MS. 14.

FVLBERTVS *humilis Episcopus fratri H.* DIC charissimo nobis Principi GVILLELMO perpetuam felicitatem cum orationibus, ex parte nostra, & totius Cleri ac populi nostri: propter eleemosynam quam misit ad restaurationem Ecclesiæ nostræ. Deindè verò nos prædicasse publicè, sicut ipse mandauit, virtutem Dei per meritum sancti Ioannis ostensam in districtione Gaulberti, cum exultatione & gaudio omnium qui audierunt. Monuisse quoque Bituricensem Archiepiscopum per quendam Monachum suum, vt sese pacare non negligat cum ipso domino GVILLELMO, & Episcopis eius, priusquam sibi exindè scandalum oriatur. Tibi etiam misisse sibi exponendas sententias Bacharij, Bedæ, & Rabani, de fine Salomonis, vnde fecerat quæstionem. Sed & de præbenda quæ vacat, sicut & de omni bono, voluntati eius me præbere consensum. Præterea scias, me propter te magistro S. veniam indulsisse. Ceterùm Tigrinus summonebat, vt mitterem vobis aliquem procuratorem ad colligendas fruges: sed ego totum hoc curæ tuæ committo, te exercitans, illum probans. Adiutorem Scholarum nolo tibi mittere, qui nondum assecutus sit maturitatem ætatis, & grauitatem morum. Vtere interim clientelæ tuæ qualicunque subsidio, donec causam communi consilio pertractemus. Vale. C

EPISTOLA XXVIII.

Edit. 84. Cod. MS. 16.

BENIGNISSIMO *atque dilectissimo Domino suo* ROBERTO, *Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Sacerdos.* COGNITA benigna voluntate vestra, consilióque prudentiæ vestræ comperto, quia sanum est vt solet, voluntati obsequor, consilio adquiesco: & iter institutum ad præsens omittens, in tempus à vobis constitutum differo peragendum, si annuerit Deus. Si ergo de iustitia, de pace, de statu

A Regni, de honore Ecclesiæ vultis agere, ecce habetis me paruum satellitem pro viribus opitulari paratum. Vale. ROBERTVS.

EPISTOLA XXIX.

IN *perpetuum diligendo Domino suo Regique* ROBERTO, *Fulbertus Sacerdos.* QVÆSO, Domine mi, ne indignanter accipias quòd tibi proxima Dominica Parisius non occurri. Scias enim pro certo, quòd nuntij fefellerunt me, dicentes te illuc ipso die non affore. Sed propter ordinationem cuiusdam Episcopi me vocari, quem omninò non noueram, nec sacram tuam nec Epistolam Archipræsulis mei de ordinatione ipsius acceperam. Vnde si quid delicti penes me est, seductus sum aliena fallaciâ. Facilis tamen debet esse remissio apud Regiam pietatem, cùm etiam apud forenses iudices status sit huiusmodi venialis. In toto corde meo diligo te, ne repellas me à mandatis tuis. Vale. Edit. 85. Cod. MS. 17.

EPISTOLA XXX.

REGI *Sacerdos*, ROBERTO *Fulbertus, fidelis & pronus.* ACCEPTA legatione vestra per R. sanctæ Crucis œconomum destinatum, peregrinationem B iterum intermisi. Nunc quid me velit serenitas tua colloquio magis, si fieri possit, quàm legatis aut Literis cupiam edoceri. Venirem autem ipse protinus ad vos huius rei gratiâ, si commodè possem. Sed venire in armis, sacrum tempus abnuit, ac religio nostri ordinis. Venire inermes, longua via interminatur, ac malitia secularis. Est enim mihi O. coluber in via, R. cerastes in semita. Ceterum ex arbitrio vestro pendeat, amodò quo pacto voluntatem vestram mihi placeat indicare. Quoniam apud me definitum, voluntati vestræ, quæ vobis non noceat, conuenire. Valete regaliter. Edit. 86.

EPISTOLA XXXI.

DILECTISSIMO *Domino suo Regi Francorum* ROBERTO, *Fulbertus humilis Episcopus sanctæ virtutis augmentum.* SI nobis omnes peruagandæ facultates simul cum voluntate suppeterent, interesset vestræ pietatis leuitatem nostram arguere, & ad nostræ Ecclesiæ, quæ destructa est, restaurationem assiduam reuocare. Nunc verò cùm omnes huiusmodi facultates desint, & nos ad assiduitatem necessitudo magna coërceat, quomodo sapientiæ vestræ dignum videri possit, vt vel nos, vel Clerum nostrum de qualibet longua processione commoneat? Sustinete potiùs, sancte Pater, sustinete imbecillitatem nostram, supplete indigentiam nostram: vt Deus omni bono refocillet charam animam vestram. Valete regaliter. Edit. 87. Cod. MS. 82.

C

EPISTOLA XXXII.

BENIGNISSIMO *Domino suo Regique* ROBERTO, *Fulbertus humilis Sacerdos si qua potest orationis suffragia.* EX parte Celsitudinis vestræ dictum est nobis, quòd domnum Franconem Parisiacensi Ecclesiæ dare vultis Episcopum, & ad hoc peragendum nostræ humilitatis habere fauorem. Nobis autem videtur, quia si Episcopus, de quo agitur, aptus * est, Clericus est optimè literatus, & ad sermonem faciendum agilis. In qua re omnes Episcopos decet esse non minùs quàm in operatione potentes, atque discretos. Vnde si hoc fieri posse canonicè domni Archiepiscopi Senonensis & Coëpiscoporum nostrorum probauit sagacitas, nostrum etiam, qui de hac discussione appellati non fuimus, habeatis assensum. In nullo enim, quod bonum sit, coram Deo vestræ voluntati nitimur contraire. Vigeat Excellentia vestra. Edit. 88. Cod. MS. 83. * al. expertus.

EPISTOLA XXXIII.

DILECTISSIMO *Domino Regique* ROBERTO, *Fulbertus humilis Episcopus humilitatem in prosperis, fiduciam in aduersis.* DE Lisiardo Clerico, qui Meldensis Episcopij res odiosa importunitate peruasit, tale consilium damus. Edit. 89. Cod. MS. 93.

ROBERTVS. Præcipite Archiepiscopo Senonensi, vt vel Episcopium ipse visitet, vestræque & A
suæ ditioni reuocet, vt dignum est: vel si id facere prohibeatur, manda prædicto Lisiardo per Literas ex sua & nostra, suorum videlicet suffraganeorum, parte conscriptas, vt cedat loco & rebus stultè peruasis, & de præsumptione sua nobis satisfacere studeat ante proximam festiuitatem sancti Petri Apostolorum Principis. Quod si facere neglexerit, extunc inantea à nobis omnibus excommunicatus sit. Valete.

EPISTOLA XXXIV.

Edit. 90. Cod. MS. 98.

DILECTISSIMO *Domino suo* ROBERTO *Fulbertus Episcoporum humillimus, consilium & fortitudinem à Deo.* CVM præsentiâ mea nequeo, saltem Literis te reuiso, mi Domine, sciscitans de fortunis tuis, & exponens aliqua eorum quæ geruntur in partibus nostris. Carnotenses adhuc plerosque detineo, ne in tuum nocumentum erumpant. Sed Herebertum & Gaufridum nullo interdicto refrænare potui. Faciunt tibi mala quæ possunt, minantur quæ non possunt. Virtus Altissimi conterat & disperdat superbiam illorum. Quidam autem vernaculi tui, qui ab eisdem malefactoribus iniuriam passi sunt, Martinus scilicet de Villeri-monte, & filij eius, iram suam retorquent in terram sanctæ Dominæ nostræ, diripientes fruges & cetera bona nostra, quæ in vicinia sua sunt. Nos verò inulta hæc patimur propter te, expectantes & deprecantes iustitiam tuam. Sunt B
hæc & alia multa, mi Domine, quæ me nimis angustiant. Satis enim oneri esse videbatur aduersa corporis valetudo. Sed tamen illud ægriùs tolerabam, quòd res Ecclesiæ in superfluorum domesticorum victualia sic expendere compellebar ex praua consuetudine prædecessorum meorum; vt officium hospitalitatis & eleemosynæ, sicut mea interest, administrare non possem. Nunc autem res ipsas, quantulæ erant, passim inimici diripiunt. Additur his malis incendium Ecclesiæ nostræ. Quam cùm vnde restaurem, sicut decet, non habeo, mihi quoque necessarios sumptus indulgeri detrecto. His itaque & pluribus aliis difficultatibus circumuentus, quas vel pudoris lex vel breuitatis enumerate vetat, multa mecum agito: non vt ærumnas in hac vita euadere coner, quod est impossibile, sed vt aliquo labore quamuis arduo valeam restaurandæ Ecclesiæ opem ferre. Huius verò consultationis meæ finem tibi Domino meo reuelatum iri disposui, cùm Deus dederit tui oportunitatem alloquij. Valete perenniter.

EPISTOLA XXXV.

Edit. 91. Cod. MS. 100.

SERENISSIMO *Regi Francorum* ROBERTO *Fulbertus humilis Carnotensium Episcopus, quod decet & prodest.* GRATVLOR tibi, Domine mi, quòd fonte bonitatis, vt semper irriguus, negotium Dei mandasti mihi tractare vt expedit. C
Talia denique te Regem præcipere decus est, subditósque tibi capescere tutum. Sed illud miror, quòd Odonem Comitem in mea deliberatione vel posuisse, vel positurum esse dixisti, quid facere debeat de receptione Meldensis Episcopi: cùm abhinc anno ferè dimidio nec ipsum viderim, nec de tali negotio legationem eius acceperim. Attamen si aspirante Deo ad nos venire, & consiliis meis adquiescere voluerit, desinet proculdubiò prædictam Ecclesiam lacerando diuinam vltionem in se prouocare, tuísque sacris ordinationibus contraire. Vale.

EPISTOLA XXXVI.

Edit. 92. Cod. MS. 42.

REGI *Sacerdos, Domino fidelis,* ROBERTO *Fulbertus.* VT vobis proximo Sabbato Turonis occurrerem, quia serò commonitorium accepi, non parui. Si quæ aliæ causæ sunt, tacentur ad præsens, quia minus vos tacitæ quàm expositæ lædunt. Valete nunc & semper.

A ROBERTVS.

EPISTOLA XXXVII.

EXCELLENTISSIMO *Regi, & charo Domino suo* ROBERTO, *Fulbertus Carnotensium Episcopus cursum honesti continuum ad beatitudinis finem.* INTER multas sollicitudines meas, cura tui, Domine, me non mediocriter afficit. Cùm enim te prudenter agere accipio, lætor: sin autem, tristor & timeo. Audito igitur inter alia, quòd proxima solemnitate Natalis Domini consilium habiturus sis cum Principibus Regni de pace componenda, gaudeo. Sed audito quòd Aureliana ciuitas sit incendio vastata, sacrilegiis profanata, & insuper excommunicatione damnata, nec pòst reconciliata, miror, & paueo. Quanto enim dolore putas afficiendos esse Sacerdotes fideles tuos, qui ad honorificentiam Dei & tuam ipso die congregandi sunt: si in eo loco fuerint, vbi nec ipsis sacrificare liceat, nec tibi sacrosanctam Eucharistiam absolutè percipere? Absit hoc à te, charissime Domine, vt tu in tanta solemnitate aut diuinis officiis careas, aut illicitè vel indignè, te sciente, vsurpari permittas? Quod ideo te præmonere curaui, vt vel illum locum facias reconciliari, aut vbi melius sit solemnitatem celebrare memineris. Velim autem suadere tibi, si possim, ne dimittas propter iram, quæ iustitiam Dei non operatur, quin Episcopo tuo treugam des, polliceare iustitiam, insuper conductum præbeas, si velit, ad reconciliandas Ecclesias suas. Quod si detrectauerit, ipse in periculo, tu nauigabis in portu. Ceterùm, quia tuis obsequiis me tunc adfuturum esse mandasti, apud sanctum Maximinum hospitari postulo. Quod nec Monachis quidem ipsius loci forè ingratum puto: vt ibi natalitia nocte celebratis vigiliis, sequenti mane in tuum seruitium possim esse paratus. Vale semper, & prosperare in Domino.

Edit. 93. Cod. MS. 18.

B

EPISTOLA XXXVIII.

DILECTISSIMO *Domino suo Regi* ROBERTO, *Fulbertus humilis Episcopus, omnia decentia Regem.* DIGNVM est scire te negotia Regni tui. Nouerit ergo prudentia tua, quòd Guillelmus de Bellissimo vltus perfidiam filij sui, coniecit eum in carcerem; vnde non egredietur, vt ait, sine consilio nostro. Mandat autem, se esse paratum ad facienda quæ mandastis per Hildradum Monachum. Ceterùm, vt à tuæ sanctitatis præsentia me rediisse cognouit Comes ODO, qui tunc Turonis agebat, mandauit vt post duos dies Blesis sibi occurrerem, ad audiendum quid dicerent Legati Romanorum. Sed quoniam id mea parum intererat, valetudine quoque prohibente, non parui. Mandat autem, & obnixè precatur Maiestatem tuam ipse Comes, ne te properanter ingeras in suum nocumentum, sed mittas ad eum Milonem de Caprosis, qui tibi referat verba Romanorum, & Guillelmi Ducis Aquitanorum, & sua. Vale.

Edit. 94. Cod. MS. 26.

C

EPISTOLA XXXIX.

ROBERTVS *nutu Dei Francorum Rex, Gauzlino Præsuli Bituricensium salutem.* VOLO vos scire animi mei motum qualiter se habet, vt fortè accidere solet, cum mens humana mouetur, si quid mirabile præter solitum insperatè auditur. Dum ergo die Sabbati iam exhausto sederem ad cœnam, allata fuit mihi quædam Epistola à VVillelmo Comite, de quodam portento mirabili auditu, scilicet tribus diebus ante solemnitatem Ioannis Baptistæ in quibusdam partibus Regni mei, videlicet in partibus Aquitaniæ iuxta plagam maritimam, pluisse de cœlo talis naturæ sanguinem, vt cùm fortuitu cadebat super carnem hominis, aut super vestimentum, aut super petram, non posset auferri lauando. Si verò cadebat super lignum, tum benè lauabatur. Si quidem per eandem Epistolam petiit à me idem Guillelmus Comes, vt ego requirerem à mei Regni sapientibus, quid hoc portentum significaret. Ego verò volo & precor, vt perquiratis in quibusdam Historiis, si vnquam accidisset huius simile, & quod factum sequeretur huius rei portentum. Mihique hoc eodem legato rescribite quomodo acciderit, & in qua Historia inueniri possit. Attamen deprecor, ne differatis ad rescribendum mihi, quia tamdiu legatum huius portenti tenebo, donec mihi respondeatis. Valete.

Edit. 95.

ROBERTVS. A

EPISTOLA XL.

Edit. 96. DOMINO *Regi Francorum excellentissimo* ROTBERTO *humilis Gauzlinus æterni Regis consortium.* QVOD placuit vobis interrogare de prodigio quod accidit, hoc nobis ex Historiis apertè patet. Quòd sanguis super gladium, aut ciuile bellum, aut gentem super gentem exurgere portendit. Valerius Rufus in Libro Memorabilium, Capitulo quarto de Prodigiis, hæc refert: Gaio Volumnio, Seruilio Sulpicio Consulibus, in vrbe Roma initia motúsque bellorum ciuilium hoc prodigium portendit. Carnis in modum nimbi dissipatæ partes ceciderunt. Quarum maiorem numerum præpetes diripuerunt aues, reliquum humi per aliquot dies neque odore tetro, neque deformi aspectu mutatum iacuit. In Sicilia scuta duo sanguinem sudâsse, etiam metentibus cruentas spicas in corbem cecidisse. Oppido Cerites aquas sanguine mixtas fluxisse. Chronica Eusebij de prodigiis hoc refert: Valentiniano imperante, post Solis occasum ab Aquilone cœlum quasi ignis aut sanguis effectum est. Gentis Hunorum parte rupta, inruptio in Galliis sequuta est. Item anno Leonis Imperatoris septimo, medio Tolosæ ciuitatis sanguis erupit de terra, & tota die fluxit, significans dominationem Gothorum sublatam. Item Historia Longobardorum Libro III. Cap. VI. Tempore Theodeberti Regis Francorum signum sanguineum in cœlo apparuit, & quasi hastæ sanguineæ. Eo tempore ipse Theodebertus cum Lothario auunculo suo bellum gerens, eius exercitum vehementer afflixit. Item in eadem Historia: Temporibus Iustiniani in prouincia præcipuè Liguriæ maxima pestilentia exorta est. Subitò enim apparebant quædam signacula per domos, ostia, vasa, vel vestimenta. Quæ si quis voluisset abluere, magis magísque apparebant. Post annum verò expletum, cœperunt nasci in inguinibus hominum vel in aliis debilitatioribus locis glandulæ in modum nucis seu dactili, quas mox sequebatur febrium intolerabilis æstus, ita vt in triduo homo extingueretur. Sin verò aliquis triduum transegisset, habebat spem viuendi. Erat autem vbique pauor, vbique luctus, vbique lachrymæ. Nam vt vulgi rumor habebat fugientis cladem vitæ, relinquebantur domus desertæ habitatoribus, solis catulis domus seruantibus. Peculia sola remanebant, in pascuis nullo astâte pastore. Cerneres pridem villas seu castra repleta agminibus hominum, postera die vniuersis fugientibus cuncta esse in summo silentio. Fugiebât filij, cadauera insepulta parentum relinquêtes. Parentes obliti pietatis in viscera, natos relinquebant æstuantes. Si quem fortè antiqua pietas perstringebat, vt vellet sepelire proximũ, restabat ipse insepultus: & dum obsequebatur, perimebatur. Dum funeri obsequium præbebat, ipsius funus sine obsequio manebat. Videres seculum in antiquum redactum silẽtium, nulla vox in rure, nullus sibilus, nullæ insidiæ bestiarum in pecudibus, nulla damna in domesticis volucribus. Sata transgressa metendi tempus intacta expectabant messorem. Vinea amissis foliis radiantibus vuis illæsa manebat, hyeme propinquante. Nocturnis seu diurnis horis personabat turba bellantium, audiebatur à pluribus quasi murmur exercitus. Nulla erant vestigia cõmeantium, nullus cernebatur percussor: & tamen visum oculorum superabant cadauera mortuorum. Pastoralia loca versa fuerant in sepulturam hominum, & habitacula humana facta fuerant confugia bestiarum. Hæc de Historiis pauca prænotauimus. Quod verò cecidit super petram, & ablui non poterat, videtur significare Ecclesiam sanctam; quæ super petram, id est Christum, fundata tribulationem passura sit. Quod verò super carnem hominis & vestimentum eius cecidit, ablui poterat. Non incongruè accipitur per carnem populus, per vestimentum substantia, quæ ad adiutorium huius vitæ nobis conceditur. Ligno etiam datur intelligi vitale lignum sanctæ Crucis, & baptismum quo sumus regenerati ad vitam. Lignum ad humorem aquæ virescit. Et quando Iudaïcus populus in eremo sitiuit, & præ amaritudine aquas bibere non potuit: iubente Domino misit Moyses lignum in aquam, & conuersa est amaritudo in dulcedinem, & refocillatus est populus. Arca enim Noe de lignis fabricata quid significet non ignoratis. In quibus omnibus per lignum non nisi misericordiam suam Dominus operatus est. Quia igitur de ligno sanguis lauabatur, creditur quòd per pœnitentiam & eleemosynam, & ceteros fructus misericordiæ, qui intra sinum matris Ecclesiæ exercentur, seueritas & indignatio iusti

A Iudicis Dei, quæ meritò peccatoribus debetur, & ad misericordiam possit reflecti. ROBERTVS.
Misericors est enim Dominus adeò sicut Psalmista loquitur, *vt non solùm homines, sed etiam iumenta saluet.* Omnipotens Deus dilatet Imperium vestrum, & dextera vos semper protegat, & ad pacem sanctæ Ecclesiæ vitam vobis longæuam tribuat, & sua vos benedictione in omnibus exornet.

EPISTOLA XLI.

PIO *Regi* ROBERTO *Fulbertus humilis Episcopus omnia fidelia.* SACRA vestra monitus sum inquirere festinanter, & scribere vobis, si qua Historia sanguinem pluisse referat, & si factum fuit, quid futurum portenderit. Liuium, Valerium, Orosium, & plures alios huius rei relatores inueni, de quibus ad præsens solum Gregorium Turonensem Episcopum testem esse productum sufficiat, propter auctoritatem religionis suæ. Ait ergo Gregorius idem in sexto Lib. Historiarum, Cap. XIV. Anno igitur VII. Childeberti Regis, qui erat Chilperici & Guntrani XXI. mense Ianuario, pluuiæ, coruscationes, atque tonitrua grauia fuerunt. Flores in arboribus ostensi sunt. Stella, quam cometem superiùs nominaui, apparuit, vt in circuitu eius magna nigredo esset, & illa tanquam si intra foramen aliquod posita, ita inter tenebras relucebat scintillans, spargénsque comas. Prodibat autem ex ea radius miræ magnitudinis, qui tanquam fumus magnus incendij apparebat à longè. Visa est autem ad partem Occidentis in hora noctis prima. In die autem sancto Paschæ apud Suessionis ciuitatem cœlum ardere visum est, ita vt duo apparerent incendia: & vnum erat maius, aliud verò minus. Post duarum verò horarum spatium coniuncta sunt simul, factáque in farum magnum euanuerunt. In Parisiaco verò termino verus sanguis ex nube defluxit, & super vestimenta multorum hominum cecidit, & ita tabe maculauit, vt ipsi propria indumenta horrentes abnuerent. Tribus enim locis in termino ciuitatis illius hoc prodigium apparuit. In Siluanectensi verò territorio hominis cuiusdam domus, cùm ille mane surgeret, sanguine respersa abintus apparuit. Magna autem eo anno lues in populo fuit. Valitudines verò variæ: melinæ, cum pustulis & vesicis, multum populum affecerunt morte. Multi tamen adhibentes studium euaserunt. Audiuimus autem eo anno in Narbonensem vrbem inguinarium morbum grauiter desæuisse, ita vt nullum esset spatium vitæ, cùm homo correptus fuisset ab eo. Hactenus Gregorius Turonensis. Liquet igitur ex hac & ex suprà memoratorum Historiis, quòd pluuia sanguinis publicam stragem futuram esse portendat. Quòd autem nuper huiusmodi cruorem in quadam parte Regni vestri pluisse audistis, & quòd ille cruor vbi supra petram, vel super carnem hominis ceciderat, ablui non poterat, vbi autem super lignum ceciderat, facilè abluebatur: per hoc tria hominum genera significata esse videntur. Per lapidem impij, per carnem fornicarij, per lignum verò, quod neque durum est vt lapis, neque molle vt caro, illi qui neque impij sunt neque fornicarij. Cùm ergo venerit super illam gentem, cui portenditur, gladius, siue pestilentia designata per sanguinem; si antea duri & molles non fuerint mutati in melius, morientur perpetualiter in sanguine suo. Medij verò per angustiam mortis vel aliter poterunt liberari pro arbitrio secretissimi atque præstantissimi Iudicis. Vale, piissime Rex.

Cod. MS. 11.

(Margin letters: B, C)

EPISTOLA XLII.

DOMINO *suo Regi* ROBERTO *Comes Odo.* PAVCA tibi, Domine, dicere volo, si audire digneris. Comes Richardus tuus fidelis monuit me venire ad iustitiam, aut concordiam, de querelis quas habebat contra me. Ego verò misi causam hanc totam in manu ipsius. Tum ille ex consensu tuo constituit mihi placitum, quando, & vbi hoc perfici posset. Sed instante termino cùm ad hoc peragendum paratus essem, mandauit mihi ne me fatigarem ad condictum placitum veniendo: quia non erat tibi cordi aliam iustificationem siue concordiam recipere, nisi hoc tantùm vt faceres mihi defendere quòd non essem dignus vllum beneficium tenere de te. Nec sibi competere dicebat, vt me ad tale iudicium exhiberet sine conuentu Parium suorum. Hæc causa est cur tibi ad placitum non occurri. Sed de te, Domine mi, valde miror, qui me tam præproperè causâ indiscussa tuo

Edit 96. Cod. MS. 47.

ROBERTVS. beneficio iudicabas indignum. Nam si respiciatur ad conditionem generis, daret A Dei gratia quod hereditabilis sim. Si ad qualitatem beneficij quod mihi dedisti, constat quia non est de tuo fisco, sed de his quæ mihi per tuam gratiam ex maioribus meis hereditario iure contingunt. Si ad seruitij meritum, ipse profectò nosti, donec tuam gratiam habui, quomodo tibi seruierim domi, & militiæ, & peregrè. At postquam tuam gratiam auertisti à me, & honorem quem dederas mihi tollere nisus es, si me & honorem meum defendendò aliqua tibi ingrata commisi, feci hoc lacessitus iniuriis, & necessitate coactus. Quomodo enim dimittere possum, & non defendam honorem meum? Deum & animam meam testor, quòd magis eligerem honoratus mori, quàm viuere dishonoratus. At si me dishonorare velle desistas, nihil in mundo est quod magis quàm gratiam tuam vel habere, vel promereri desiderem. Discordia enim tua mihi quidem molestissima est, sed & tibi, mi Domine, tollit officij tui radicem, & fructum. iustitiam loquor & pacem. Vnde suppliciter exoro clementiam illam, quæ tibi naturaliter adest, si maligno consilio non tollatur; vt iam tandem à persecutione mea desistas, méque tibi siue per domesticos tuos, seu per manus Principum reconciliari permittas. Vale.

EPISTOLA XLIII.

Edit. 98. Cod. MS. 50.

NOBILI *Comiti S. Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus, fideles orationes.* SI in eligendo vestræ ciuitatis Episcopo regulariter ageretis, suffragium nostræ humilitatis non deforet iuxta modum rationis. Nunc autem Palatinus aut publicus rumor est, quòd ille Clericus, quem eligere vultis, fauorem vestrum sit aucupatus promissionum sibilis, & pecuniæ visco. Dicunt etiam quòd sine iussu Regis & consensu Episcoporum comprouincialium, ædes & rem Episcopalem inuaserit. Quæ si sunt vera, non sunt regularia: nec me vel vobis, vel aliis contra ius & fas opitulari oportet. Valete. B

EPISTOLA XLIV.

Edit. 99. Cod. MS. 87.

FVLBERTVS *Carnotensium humilis Episcopus* FVLCONI *Comiti salutem.* DOLEO super te, nobilis homo, cùm audio te errare & periclitari. Errare dico, quòd cùm debeas Deum timere, Sanctos honorare, Ecclesiam defendere; contemnis Deum, Sanctos inhonoras, res Ecclesiæ inuadis & aufers. Periclitari, quoniam qui talia agunt, non habent partem in regno Dei. Propter hæc peccata monuit Archiepiscopus Turonensis omnes Episcopos nostros, & inter alios me pusillum, vt te excommunicaremus. Sed ego censui pium esse, vt te priùs monerem: & deprecor, vt habeas misericordiam de anima tua, placans Deum. Iam enim prope est tuus finis. Festina igitur quæso reconciliari Christo Saluatori nostro, quia non est salus homini, nisi per ipsum. Tene in memoria verbum hoc. Qui C confitendo & pœnitendo finem facit peccatis suis, antequam moriatur, finem habebit in altero seculo pœna ipsius: & qui peccatis mortalibus pœnitendo non facit finem, pœna ipsius erit sine fine. Euigila igitur propter temetipsum, sicut homo in proximo moriturus: & reconciliare Christo, ne moriaris Apostolica auctoritate damnatus. Vale, & remanda mihi velociter atque veraciter voluntatem tuam.

EPISTOLA XLV.

Edit. 100.

FVLBERTVS *Dei gratiâ Carnotensium Episcopus Comiti* FVLCONI *commonitorium salutis.* IAM horrendo facinore præsentiam Domini Regis tui dedecorauere satellites, vt mundani iudices asserant capitale te quoque reum Maiestatis, qui eis postea patrocinium tuum & receptacula præbuisti. Proinde rogabatur à multis, vt die sacro Pentecostes & te & illos excommunicaremus. Sed nos tuæ prouidentes saluti, trium hebdomadarum ab ipso die petiuimus inducias; vt literis te conuenire possemus. Talem etiam à Rege conditionem impetrauimus, si veneris in iudicium: vt non super vitas aut super membra, sed super facultates vltio reflectatur. Vnde te commonemus, vt ante præscriptum terminum auctores tanti sceleris aut in iudicium adducas, aut propter honorem Regis repudies. Te-

A metipsum deinde, sicut per Abbatem sancti Albini promisisti, expurges, & humili satisfactione Regis animum places. Quòd si reos ipsos nec ad iustitiam ducere, nec propter Seniorem tuum repudiare volueris, Christianam communionem nobiscum vlteriùs non habebis. Vigila ergo sicut pro temetipso, & quid habeas animi citò mihi remanda. Optimam partem consilij det tibi Deus eligere. ROBERTVS.

EPISTOLA XLV.

GLORIOSISSIMO *Duci Aquitanorum* GVILLELMO *Fulbertus Episcopus orationis suffragium.* DE forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis quæ sequuntur breuiter ex Librorum auctoritate notaui. Qui Domino suo fidelitatem iurat, ista sex in memoria semper habere debet. Incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile. Incolume, videlicet ne sit Domino in damnum de corpore suo. Tutum, ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in damnum de sua iustitia, vel de aliis causis quæ ad honestatem eius pertinere videntur. Vtile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum quod Dominus suus leuiter facere poterat, faciat ei difficile: néve id quod possibile erat reddat ei impossibile. Vt autem fidelis hæc nocumenta caueat, iustum est, sed non ideò casamentum meretur. Non enim sufficit abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est. Restat ergo vt B in eisdem sex supradictis consilium & auxilium Domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus videri vult, & saluus esse de fidelitate quam iurauit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, meritò censebitur malefidus: sicut ille si in eorum præuaricatione vel faciendo vel consentiendo deprehensus fuerit, perfidus & periurus. Scripsissem vobis latius, si occupatus non essem cum aliis multis, tum etiam restauratione ciuitatis & Ecclesiæ nostræ, quæ tota nuper horrendo incendio conflagrauit. Quo damno etsi aliquantisper non moueri non possumus, spe tamen diuini atque vestri solatij respiramus. Edit. 101. Cod. MS. 88.

EPISTOLA XLVI.

CLARISSIMO *Duci Aquitanorum* GVILLELMO, *Fulbertus Episcopus vtile & honestum.* GAVDEREM, dilectissime Princeps, ad dedicationem vestram deuotus occurrere, nisi me Ecclesiæ nostræ nullomodo negligenda necessitas detineret. Gratia namque Dei cum adiutorio vestro criptas nostras peruoluimus, easque priusquam hiemalis inclementia lædat, cooperire satagimus. Volo autem vos scire, quòd Literæ, quas priores Episcopo Azelino misistis, Regi relatæ sunt: qui etiam valde contristatus est de sua vilitate, quam ibi scriptam inuenit. Fecissétque Bituricensis Episcopus iuxta consilium nostrum, vt ait, de Lemouicensi C Episcopo, nisi eum regulariter iræ formido detineret. Sed quia Rex proximo rugitu, vt dicitur, venire habet in syluam Legium, quæ vicina est (vt scitis) Monasterio sancti Benedicti, ego quoque Deo fauente illuc ire disposui: sciturus quales inueniam erga vos, & Regem, & Archiepiscopum, vel quales reddere possim. Et quod interim effecero, aut ipse vobis referam, aut Literis innotescam. Vale feliciter. Edit. 102.

EPISTOLA XLVII.

DILECTISSIMO *sempérque diligendo Domino & Duci Aquitanorum* GVILLELMO, *Fulbertus Carnotensium humilis Episcopus, in hac vita se & sua omnia, in altera gaudia sempiterna.* DOLEO, vir optime, quòd nuper in conuentu Regio atque nostro loquendi tecum oportunitatem non habui, non de seculari negotio, sed de loco sancti Patris Hilarij; cuius rectores nos esse bonitas tua voluit, sed huius temporis malitia non permittit. Mando itaque tibi, & precor absens id quod tunc præsens intimare volebam. Videlicet vt secundum beneplacitum cordis tui constituas tibi alium Thesaurarium & Capiciarium de bonis Clericis qui sunt in tua vicinia, quos via longa & periculosa non disturbet ab officio, sicut me & meos hactenus disturbauit. Nec me putet obsecro ita prauum, vt propter hoc tibi videar minus esse fidelis. Agnosco enim me perpetuum debitorem esse fidelitatis Edit. 103. Cod. MS 90.

ROBERTVS. animæ tuæ & corpori, propter benignitatem quam mihi immerito exhibuisti. Vnde certò scias, quia si tibi & populo tuo mei ministerij necessitas immineret, & hoc mihi mandare dignum duceres, subuenirem tibi Deo duce, si non possem aliter, vel in habitu pauperis peregrini. Precor autem bonitatem tuam, vt domno Raimoni reuelare digneris damnum quod pertulit in seruitio nostro. Vale nunc & semper, piissime, atque benignissime. Ego verò nunquam obliuiscar te. A

EPISTOLA XLVIII.

Edit. 104. Cod. MS. 57.

NOBILISSIMO *ac piissimo Duci Aquitanorum* GVILLELMO, *Fulbertus Dei gratiâ Carnotensium Episcopus salutem & orationum fidelia.* VESTRAM, optime Princeps, erga me beneuolentiam expertus sum, cunctis amicorum meorum beneuolentiis affectu mihi dulciorem, effectu quoque vtiliorem. Nam alij quidem amici mei vix parem aliquando meritis meis vicem rependunt. Vobis autem me licèt immerentem gratuitis beneficiis accumulare mirâ charitatis abundantiâ placet. Iam ferè tertio anno præterito quòd sic agitis, erubescerem munera vestra gratis suscepisse. Incertus essem Dominum Iesum Christum, & sanctam Mariam genitricem eius, in cuius officio expensa sunt, mercedem vobis reddituros. Præterea non defuit mihi animus vos adeundi, & in vestra regione vobis obsequendi. Sed multæ causæ difficultatis obstiterunt. Ob quod gerendum pro certo noueritis, cuncta me difficilia postpositurum, si quoquomodo fuerit possibile. B Hoc dicens, releuare cupio mirabilem affectus vestri erga me dulcedinem, in cuius literis nuper legi, quòd gauderetis me superstitem esse in regionibus nostris, quasi sperantes vnquam in vestris me videre. Vnde auctori totius boni supplico, vt & vos in hac vita longum tempus superesse faciat, & me vobiscum superstitem adhuc beato Hilario vobisque deseruire concedat. Fratrem Hildegarium, vestrum & nostrum fidelem, rogastis nos vobis remittere: sed deplorat, quasi iam diu nostri pectoris mamillas non suxerit. Quibus aliquandiu refici serenitatem vestram humiliter postulat, vt aspiratione dulciori vobis ac vestris postmodum complaceat. Valeatis feliciter cum omnibus vestris.

EPISTOLA XLIX.

Edit. 105. Cod. MS. 58.

DILECTISSIMO *Domino suo* ROBERTO *Regi, ac Reginæ* CONSTANTIÆ, *vtinam in Domino constantissimæ, Fulbertus humilis Carnotensium Episcopus fidelitatis obsequium, & orationum suffragia quantum scit ac potest.* COGNITA per nuncium vestrum alacritate vestra, gaudio magno repleti sumus, Deo gratias agentes. Vobis enim incolumibus, nos beneualituros per Dei gratiam & vestram speramus. Quoniam autem placuit bonitati vestræ consulere nos super habitu nostro, scribimus vobis multis nos ad præsens incommodis vrgeri, quæ nobis infert Gaufridus Vicecomes de Castrodunensi. Refecit enim ante Natale Domini castellum de Galardone, quod olim destruxistis. Et ecce tertia die post Epiphaniam Domini cœpit facere alterum castellum apud Isleras intra villas sanctæ Mariæ. Vnde legatos nostros misimus ad filium vestrum Regem HENRICVM, & Odonem Comitem: incerti vtrum illorum assensu tanta mala præsumpserit. Aliter enim hæc illum aggredi vix opinabile est. Sed si illi nos in tantis aduersitatibus non adiuuerint, ad vos post Deum respicimus, vt per vos ab huiusmodi oppressione liberemur. Dolemus autem vos ita nunc in aliis partibus occupatos, vt vestro succursu de præsenti respirare nequeamus. Quod si citò nobis à filio vestro subuentum non fuerit, communi nostrorum consilio diuinum officium desiturum in toto Episcopatu nostro noueritis. Si Comes Odo apud vos est, monete illum vt subueniat nobis propter Deum & fidelitatem vestram. Valete. C

EPISTOLA L.

Edit. 106. Cod. MS. 134.

DILECTISSIMO *Domino suo Fulberto Episcopo, H. eius fidelis iuxta Domini præceptum serpentinam prudentiam columbina simplicitate præditam.* QVOD tuo, beatissime Pater, aliorúmque multorum relatu perceperam, id ipsum nuper

A domno Berardo Suessionis Episcopo referente cognoui. Scilicet incurrisse te grauissimum Reginæ odium, fauentem potiùs marito suo, de constituendo Rege maiore filio, quem dicunt simulatorem esse, segnem, mollem, in negligendo iure patrissaturum: fratri suo iuniori attribuentes his contraria. Te quoque plurimi Coëpiscoporum mordent clanculum, vel ab eis ac ceteris quasi quintum malleum à quatuor Pythagoricis pro hac causa dissonantem. Vnde quantum ex verbis supradicti Præsulis aduerti, sententiam Coëpiscoporum tuorum Francigenarum super hoc agendum negotium intimare tibi non me piguit: vt si fortè sanior est, ei ne refrageris, & à periculo tibi caueas. Est autem hæc eorum ad componendam vtrinque litem sententia, patre viuente nullum Regem sibi creari. Quòd si acriùs institerint in vita patris hoc fieri, quem meliorem senserit, ad Regem debere sublimari. Videas, Pater prudentissime, ne sis plus æquo iustus, nec à sanctis consacerdotibus tuis perperam dissideas.

Insani nomen sanus feret, æquus iniqui,
Vltrà quàm satis est, virtutem si petat ipsam.
Inuidiam nimio cultu vitare memento,
Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Adsit tibi in omnibus magni consilij Angelus. Mihi quoque tribuat videre faciem tuam desideratissimam. Si quid fortè insolenti susurro tecum ago, facilem quæso apud te veniæ locum obtineam: cùm magis ex prompta fidelitate, quàm improba B temeritate peccauerim. Vale.

ROBERTVS.

EPISTOLA LI.

Edit. 107. Cod. MS. inter 102. & 103. sine numero.

CERTVM est omnibus qui fundamenta Catholicæ puritatis nouerunt, totius Ecclesiæ soliditatem in pace consistere, & signum Christi discipulatus in dilectione. Nam sicut in Euangelio Dominum dixisse legimus, *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et iterum, *In hoc cognoscent omnia quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Liquet ergo neminem fore Christi discipulum, nisi signo dilectionis ac pacis fuerit insignitus. Hoc verò signaculum non adipiscitur, nisi ab iis in quibus fuerit vnitas voluntatum. Vnitas autem voluntatum inueniri non potest, nisi in his qui suum velle & nolle in vnius propositi iudicio constituunt. Vnde & auctor pacis nullum ordinem in Ecclesia sine Prælati regimine relinquens, pro certo insinuat, nulla alia ratione fragilitatem humanæ labilitatis ad vnitatem spiritus posse redigi, siue in pace conseruari. Quare nos pauci Fratres in Cœnobio, cui Cella-Boboni nomen, & Deo pro posse famulantes, quia vinculum pacis & signaculum Christianæ disciplinæ dilectionem per vnitatem cordis vel animæ possidere cupimus, post obitum domni Varini Abbatis viri religiosi elegimus Fratrem quemdam morum probitate ornatum Bernardum, quem nobis C vice Patris præesse volumus: & in definitione eius sententiarum nostrarum vniri diuersitatem, ne diuersa sentientes, à Christi doctrina inueniamur extranei. Facta est autem electio illa consilio atque auctoritate domni Abbatis Maioris-Monasterij post excessum gloriosi Principis ODONIS, à quo huius rei curam susceperat. Qui hoc in Conuentu Monachorum ritu celebri peracto, obtulit etiam Fratrem prædictum nobilissimæ H. Comitissæ, sub cuius ditione locus ipse consistit, & STEPHANO Comiti eius filio, à quibus donum rerum temporalium ad idem pertinentium Cœnobium suscepit. Dehinc verò statuit eum venerabili Mainardo Trecassinorum Præsuli, cuius Ecclesiastica potestate electionem huiusmodi corroborari oportuit, atque ab ipso animarum curam suscipi, necnon Abbatis benedictionem secundùm institutionem Patrum celebrari. Quod ipse benignissimè annuit, & omnia prout mos expostulat Ecclesiasticus, vtpote vir prudentissimus, atque eruditione clarus, compleuit.

EPISTOLA LII.

Edit. 117. Cod. MS. 111.

DOMINO *Ariberto sancto ac venerabili Abbati*, GVILLELMVS *Dei gratiâ Dux Aquitaniæ prospera cuncta.* CHARITATEM vestram iam secundò interpellaui, vt mitteretis ad Carrofium Monasterium quosdam ex Monachis ve-

ROBERTVS. ftris, qui essent feruentes in obseruanda Regula sancti Benedicti, quorum sancta conuersatio Fratribus ipsius loci bonum præberet exemplum, & eorum Abbatem fasce regiminis leuaret. Quoniam verò petitioni meæ nondum adquieuistis, nunc quoque tertiò ad ostium vestræ charitatis pulso, instar illius Euangelici petitoris amicum obnixè rogantis: vt si non propter amicitiam, saltem propter improbitatem meam accommodetis mihi quotquot habeo necessarios. Obsecro igitur vos in nomine sanctæ Trinitatis, quæ Deus vnus est, vt vel decem Fratres ex Collegio vestri angelici Ordinis mihi transmittatis: memores tandem illius Apostolici dicti, *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Valete cum omnibus vestris. A

EPISTOLA LIII.

Edit. 118. Cod. MS. 116.

SANCTO *& venerabili Andegauensium Episcopo N. Isembertus humilis Pictauorum Sacerdos suffragium orationis & fidelitatis obsequium.* CVM mihi constans dilectionis vestræ sit habitus, eò magis gauderem, Præsul optime, quo vobis sæpiùs placitura facerem. Nouerit ergo serenitas vestra, quòd libentissimè venirem ad preciosissimam dedicationis templi vestri solemnitatem, nisi detineret me causa eiusmodi. Domnus noster GVILLELMVS Comes habito consilio cum Italis præcepit mihi, & domnis meis Isloni atque Rohos Coëpiscopis, sua quædam seria procurare, quæ nullatenus sunt nobis postponenda. Hac de causa, quia charitatem vestram inuitatus adire nequeo, non paruus animum meum occupauit ægritudinis affectus. Sed hoc consolor, quia spero me per Dei gratiam aliàs officiis vestris alacriter affuturum. Valete coram Deo in sanitate condigna. B

EPISTOLA LIV.

Edit. 119. Cod. MS. 117.

GVILLELMVS *Dei gratiâ Dux Aquitaniæ, domno Leoni Vercellensium Episcopo salutem.* ITALI suaserunt mihi, & filio meo, nos intromittere de Regno Italiæ: facientes nobis sacramentum & ipsius Regni & Romani Imperij acquirendi, per rectam fidem, quantum potuerunt. Vnde mando vobis, & precor vestram gratiam, vt adiuuetis nos de hac causa sicut melius scitis & potestis. Modò pareat, si verum est quod semper mihi dixistis, vos amicum meum esse, & rerum mearum curam habiturum, si opus esset. Hoc scitote, quia si nostris partibus faueritis, nunquam vidistis tam bonos dies, quàm illos, quibus nos in illum honorem mittetis. Nam omnia nostra proculdubiò vestra erunt. Remandate mihi, quàm benè possum confidere in amore vestro & adiutorio. Valete.

EPISTOLA LV.

Edit. 15. Cod. MS. 118.

DOMINO *suo Regi* ROBERTO *Fulco Andegauorum Comes salutem & fidele seruitium.* GVILLELMVS Pictauorum Comes herus meus loquutus est mihi nuper, dicens, quòd postquam Itali discesserunt à vobis, diffisi, quòd vos Regem haberent, petierunt filium suum ad Regem. Quibus ille inuitus coactúsque respondit, tandem acquiescere se voluntati eorum, si consentirent illis cuncti Marchiones Italiæ & Episcopi, ac ceteri meliores. Illi promiserunt, quòd recta fide facerent illos consentire, si possent. Nunc ergo mandat vobis, postulans suppliciter gratiam vestram, vt detineatis homines de Lotharingia, & FREDERICVM Ducem, atque alios quos poteritis, ne concordent cum Rege Cono, inflectendo eos quantum quiueritis ad auxilium eius. Dabit vobis pro hoc negotio mille libras denariorum, & centum pallia: & dominæ Reginæ CONSTANTIÆ quingentas libras nummorum. Orat vos, vt ipse eam salutetis, & filium vestrum Regem ex parte sua, & ego precor significari litteris, aut nuntiis, quid animi vobis sit super hoc quod ipse vos rogat, vt renuntiem illi. Vale. C

EPISTOLA LVI.

Edit. 120. Cod. MS. 119.

DOMINO *suo charissimo Fulberto Præsuli H. omnium expetendorum summam.* QVOD ante vindemias non reuiso vos, Pater dilectissime, fratris B. morbus detinet,

A detinet, cùm oportunum fuerit, annuente Deo, libentissimè id acturum. Scripto vestro interim quæso mihi innotescere, quomodo vos agatis, & qualiter condiscipuli mei se gerant in scholis, & an melius solito celebrent Canonicas Horas. Mitto vobis vnum ex duobus libellis, quos amicus noster Comes G. rogauit transcribi. Immissum cuidam hunc librum in arca mea celabat obliuio, putante me illum vobis esse delatum. Si vos vel vestros in quærendo laborare feci, mea culpa. Salutate precor vice mea domnum meum Sigonem, & Hilduinum: priorem animum meum, & alterum animæ meæ dimidium. Ceteri vestri omnes salui sunt in Christo, summa omnium salute vos protegente. Amen. ROBERTVS.

EPISTOLA LVII.

QVEM *iugiter in præcordiis animæ suæ fouet Domino & Patri suo F. Her. perpetuo vigere.* DVX noster GVILLELMVS vobis amicissimus profecturus est in Italiam die Iouis proximè venturo, sciscitari de causa filij sui, si cum honore & incolumitate sua fieri queat. Itali enim elegerunt eum sibi ad Regem, facientes ei sacramentum, & Italiæ Regnum concedendi, & Romanum Imperium acquirendi per rectam fidem, quantum possunt. Hac de causa præcessurus est prudens pater filium, quem suprà dixi, cum ipsis deliberaturus. Nunc ergo prudentiæ vestræ est decernere, vtrum ad nos illo absente veniatis iuxta condictum. Si veneritis, B victualia vobis Deo largiente non deerunt. Vnde quodlibet vobis placuerit, Literis mihi rogo significari. Interim & semper cum omnibus vestris beneualeatis, Sanctissime Pater, vitæ nobis dulcedo pariter & gloria. Si transieritis Bituricas, cum Odone de Dolis amicè loquimini. Inueni eum in Romano itinere prudentem virum; & spero vobis obsequentissimum fore, si quid obsequij vultis ab eo. Est etiam Comiti nostro G. satelles fidelissimus & familiarissimus. Fulco Comes appellatus à Comite Guillelmo, ne vobis tecnam inter vias moliatur, respondit in vera fide, sicut nobis visum est, nullam se moliturum; velle etiam sibi præmandari vestrum aduentum, vt conducat vos per sua. Prosperum iter faciat vobis Deus salutarium nostrorum. Edit. 123. Cod. MS. 122.

EPISTOLA LVIII.

MAGINFREDO *Marchioni clarissimo & vxori suæ B. prudentissimæ,* GVILLELMVS *Dei gratiâ Dux Aquitanorum in perpetuum vigere.* QVOD cœptum est de filio meo, non videtur mihi ratum fore, nec vtile, nec honestum. Gens enim vestra infida est, insidiæ graues contra nos orientur. Si eas vel cauere vel superare non possumus, Regnum nobis minimè proderit, fama nostra periclitabitur. In nostris etiam partibus diuersi diuersa iam inceptant, nouis rebus animati, quibus nos C ad præsens intentos vident, & in futuro arctiùs occupari putant. Quæ fieri, nec posse reprimi, nobis aliàs intentis, vos ipsi turpe & inutile decernitis. Quocirca per fidem & amicitiam quæ inter nos est obsecramus, vos operam dare qualiter absque nostro & vestro dedecore ab incœpto desistatur: cauentes ne filius meus, vel quilibet alius hoc rescisceat, donec inuicem secretò loquamur. Quod si Deo disponente non dimittitur quin fiat, curate vt consensu Archiepiscopi Mediol. & Episcopi Vercellensis, & aliorum quorum interest, effectum obtineat. Vale. Edit. 124. Cod. MS. 123.

EPISTOLA LIX.

DOMINO GVILLELMO *Duci, frater Leo seruitium.* NE tristeris, amice charissime, si Longobardi te deceperunt. Ego certè optimum tibi dabo consilium, si mihi credere volueris. Esto vir fortis, & de præteritis ne cures, de futuris caueas. Per tuum fidelissimum hominem mihi manda, quid velis facere: & ego optimum tibi dabo consilium. Mitte mihi mulam mirabilem, & frenum preciosum, & tapetum mirabile, pro quo te rogaui ante sex annos. Amen dico tibi, non perdes mercedem tuam, & quicquid volueris dabo tibi. Vale. Edit. 125. Cod. MS. 124.

ROBERTVS.

A

EPISTOLA LX.

Edit. 126. Cod. MS. 125.

DOMNO *Leoni Vercellensium Episcopo*, GVILLELMVS *Pictauensis amicus eius clarissimus salutem & seruitium*. MINIME tristor, charissime, super Longobardorum deceptione. Non enim deceperunt me, qui nequaquam habuissem fidem promissis eorum. De præteritis eorum fallaciis ego non curo, de futuris per Dei gratiam mihi cauebo. Non parum autem miror de te, qui & multam præteritorum habes memoriam, & non minùs futurorum iactaris habere prouidentiam, quòd illius CVNONIS partibus consensisti, qui nec in sua terra aliquid tibi vnquam donauit, neque posse donare fertur, nec aliquid auferre in Regno Italiæ. Sed quamuis in hac causa non benè tibimet consuluisse videaris, & mihi amicos meos probanti suffragium nullum præbueris, expectabo tamen illud optimum consilium, quod mihi te daturum promittis, si tibi credere voluero. Manda ergo mihi per Literas, quomodo vis vt tibi credam, & quæ beneficia mihi prouenient per tuum consilium, ex dono illius CVNONIS, si Regnum Italiæ, quod mihi promittitur, & quod adipisci possem, Deo volente, si multum curarem, quærere desiero. Mulam quam rogasti non possum ad præsens tibi mittere, quia non habeo talem qualem ad opus tuum vellem, nec reperitur in nostris partibus mula cornuta, vel quæ tres caudas habeat, vel quinque pedes, vel alia huiusmodi, vt congruè possis dicere eam mirabilem. Mittam verò tibi quàm citiùs potero, vnam B optimam ex melioribus quas reperire possim in nostra patria, cum freno pretioso. Ceterùm tapetum tibi possem mittere, nisi fuissem oblitus quantæ longitudinis & latitudinis tapetum iamdudum requisisti. Rememora ergo precor quàm longum & latum esse velis, & mittetur tibi, si inuenire potuero. Sin autem, iubebo tibi fieri quale volueris, si consuetudo fuerit illud texi apud nostrates. Nec pro his quæro mercedem illam quam polliceris, vt dones mihi quæcunque voluero. quod fieri non potest. Peto autem, vt etiam si nihil dedero tibi, memor sis mei in orationibus tuis, & ores pro me vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluntatem Domini, & protegar à templo sancto eius. Et illud optimum consilium, quod mihi spondes, ne differas. Promissiones tuæ excitant me habere in te multam fiduciam, quia meum est amico credere, & de promissis eius non diffidere. Et meum est, aut nunquam promittere, aut promissa adimplere. Superiùs sermone nostro lusimus tecum, domne Leo, frater charissime: nunc seria verba dicemus. Longobardos non arguo deceptionis, quam in me exercere vellent quantum in ipsis fuit. Paratum erat mihi Regnum Italiæ, si vnum facere voluissem quod nefas iudicaui: scilicet vt ex voluntate eorum Episcopos qui essent Italiæ deponerem, & alios rursum illorum arbitrio eleuarem. Sed absit à me rem huiusmodi facere, vt Pastores Ecclesiæ, quibus mei patres semper honorem exhibuerunt, & quos ipse quantum valui semper exaltaui, sine crimine inhonorem. Sub hac conditione vellent quidam primorum Italiæ me seu filium meum Regem facere. Non laudauit mihi hanc vituperabilem conditionem prudens Marchio MEGINFRIDVS, nec frater eius ALRICVS bonus Episcopus, quorum me sanissimo plerumque vti consilio nunquam pœnituit. Quos supra omnes Italos præstantioris ingenij, fidei, bonitatis esse censeo. Si quid rerum mearum tibi pro certo placuerit, quod mittere possim, aut debeam, non te frustrabitur spes tua. Æquam mihi quæso repende vicem, vt & ipse votis meis imparem te non efficias. In proxima ventura festiuitate sanctæ Dei genitricis Mariæ Literas tuas opto videre, quibus animi tui secreta amico tuo fidissimo pandantur. In Christo viuas, valeas, viuendo, valendo.

C

EPISTOLA LXI.

Edit. 128. Cod. MS. 127.

DOMINO *Fulberto venerabili Carnotensium Episcopo*, GVILLELMVS *Dei gratiâ Dux Aquitaniæ salutem & caras amicitias*. CVM primum ad nos Pictauium, Præsul optime, venire dignatus es, & nostræ petitioni vt curam loci sancti Hilarij gereres acquiescere, gaudium magnum fuit nobis. Sed huic gaudio multa intercedit ægritudo, quòd ad nos redire dissimulas. Vnde tuam precamur gratiam, noli dimittere quin venias, si fieri potest, in octauis Pentecosten. Sin autem,

A vel octo diebus ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ tutum iter paciscimur tibi ambulanti cum Clericis & domesticis tuis. Apud nos satis militum habebis. Si non manseris nobiscum plus quàm triduò, in ipsius temporis articulo plurimum nos recreabis. O si venisses in proximè præteritis Rogationibus, quantam nobis, & Episcopis nostris, & Optimatibus consolationem & lætitiam fecisses! tempestiuè si velles Carnotum ad diem festum Pentecosten reuersurus, vel si te subducere velles, ne ires ad Curiam Domini Regis, satis honestam causam habiturus. Quem in præsenti adire dimitto, minores inimicitias me suscepturum putans ob meam absentiam, quàm si essem cum Domino Rege vel Regina, non consensurus in ordinando Rege absque meo fratre ODONE Comite. Quem enim ipse Regem fieri voluerit, ipsum & me velle pro certo noueritis. De eius cum Domino Rege concordia quicquid audieris, & vbi sit, si nosti, peto rescribere, & si noui Regis erit sacratio, an non, & cuius. Vale. ROBERTVS.

EPISTOLA LXII.

DOMINO *R. venerando atque amabili Decano sancti Hilarij, H. æternam salutem.* MVLTÆ vobis gratiæ referantur ex parte Dei, & domni mei Episcopi, & mea. Sicut dicitis, rem sancti Hilarij benè custodistis. Hinc profectò vos eius esse fidelem, & amicum nostrum, quorum vicem exequi studueritis, certissimè probatis. Quia verò nobis in præsenti vos adire non licet, de quibus nos interrogastis, significare curauimus, vt XXXV. libras, & alias quas vobis dimisi, in opus sancti Hilarij per consilium boni Ducis GVILLELMI expendatis, nullam mihi partem reseruantes. Non enim possum me intromittere ampliùs de officio sancti Hilarij, cùm etiam via sit mihi dominóque meo Episcopo difficilis propter seculi malitiam quam nostis: & ita sanctæ Mariæ seruitio tenear astrictus, vt ab hoc fine damno vel culpa dimoueri nequeam. Sed & ipsius Dei Genitricis eminentiam apud sanctum Hilarium, si qua ex me est, huius rei deprecari posse reor offensam. Nec enim illum honorem cuilibet inferiorum postposuerim: sed clientelæ Matris Domini, quæ etiam Archangelorum omnium dignitati prælata est, iure vt puto eius alumnus quantuluscumque me reddiderim. Dicetis ergo illi prudentissimo Duci ex parte domni mei Episcopi, vt tali Rectori committat locum sancti Hilarij, quem nec difficultas itineris, nec imperitia Ecclesiastici Ordinis ab eius obsequio detineat. Et hæ sunt rationes, de quibus Ragenaldus Vicedominus ad Seniorem meum Episcopum loquutus est, & vnde talem vobis finem mandamus. Nunc vestram charitatem, quæ mihi semper fuit præsentissima, rogo dilectissime, vt omnes Clericos domni nostri dulcissimi ac beatissimi Patris Hilarij, à paruo vsque ad maiorem, ex meo nomine salutetis, & omnibus orationum fidelia dicatis. Ipsi etiam Comiti centenas millenas salutes ex mea parte conferatis, quem præ omnibus laicis diligo, memoriam eius in orationibus meis ad Deum semper faciens: qualescumque ei pro amore & beneficiis, quæ mihi exhibuit, indesinenter gratias agens. Similiter autem & domnum meum Isembertum Episcopum salutate obsecro, cuius in me benignitatis ac hilaritatis quanta fuerit gratia, nullatenus dicere me sinit probitatis eius immensa magnitudo. Sed & filium Comitis, & Dominam Comitissam, necnon alios, quorum beniuolentia etsi immeritus gaudebam, eodem salutis munere cunctos impertiri ne pigeat. Ad summam vos ipsum benè valere optans, finem orationis facio.

(margin: Edit. 130. Cod. MS. 129. — B, C)

EPISTOLA LXIII.

SACRO *Senonensium Archipræsuli Leotherico Canonici sanctæ Mariæ Carnotensis in Christo salutem, & adhuc fidelitatis obsequium.* MVLTVM miramur, venerande Pater, quòd bonis initiis tam malos exitus habuisti: videlicet quòd nobis Pastore carentibus, in altero substituendo primùm benè fauisti, & postremò sententiam tuam deprauasti, alium quàm nos elegeramus ordinando. Ne autem dicas ignorasse te electionem nostram, mandauimus tibi per Diaconos nostros, Odelerium & Frotmundum, elegisse nos A. Decanum, cum Literis nostris idipsum

(margin: Edit. 131. Cod. MS. 130.)

ROBERTVS. continentibus: qui talis nobis videbatur, qualem Episcopum ordinari debere dicit Concilium Carthaginense quartum. Quòd si post hæc alium tibi obtulerunt vel Rex vel aliqui ex nostris minus sapientibus, oportuisset te causam diligenter attendere, & inter nos ipsos diiudicare, quorum sanior haberetur electio, sicut in » Decretis Leonis Papæ significari optimè nosti his verbis. Ille omnibus præpone- » tur, quem Cleri plebísque consensus concorditer postularint: ita vt si in aliam » fortè personam partium se vota diuiserint, Metropolitani iudicio is saltem alteri » præponatur, qui maioribus & studiis iuuatur & meritis. Volumus autem scire te, quòd ipsam electionem nostram mandauimus domno Regi per suos Monachos, Hernaldum Priorem, & Restaldum Præpositum sancti Dionysij. Quibus etiam obiicientibus nobis de Theodorico ordinando Regiam voluntatem, iniunximus vt dicerent Regi ne id temerè fieri iuberet. Vocaret autem nos antea, si sibi placeret, ad Curiam suam, vel suæ voluntati consensuros, vel cur dissentiremus ostensuros. His verò dictis nostris ipse domnus Rex contemptis, qualem sibi libuit personam absque nostra petitione ordinari violentus accelerauit. Immemor fortasse illius dicti Constantini Christianissimi Imperatoris, de violen- » tia Principum contra se & contra alios Principes ita se habentis: Quæcunque, » inquit, contra leges fuerit à Principibus obtenta, non valeant. Sed vt ad præsens de ipso taceamus, quis sanè viderit, vtrum omnia rectè agat, nec post factum pœniteat? Ad te, Pater, querimoniæ nostræ flectimus articulum, quem Ecclesiæ nostræ curam neglexisse, imo auctoritati tuæ derogare vehementer dolemus, posthabito supra dicto Leonis Papæ Decreto. Quod si obseruasses, rationabiliter vtique egisses, & benè nobis vt filiis Pater consuluisses. At ipso violato, quàm multa alia sanctorum Patrum decreta violaueris, tute considera. Nos tamen pauca tibi de multis scribimus. Legitur in Decretis Celestini » Papæ. Nullus inuitis detur Episcopus. Cleri, plebis, & ordinis consensus & » desiderium requiratur. Et post pauca: Sit facultas Clericis renitendi, si se vi- » derint prægrauari. Et quos sibi ingeri ex transuerso agnouerint, non timeant » refutare: Qui si non debitum primum, vel liberum de eo, qui eos recturus » est, debent habere iudicium. Item ex Concilio Carthaginensi tertio: Et il- » lud est statuendum, vt quando ad eligendum Episcopum conuenerimus, si qua » contradictio fuerit oborta, quia talia facta sunt apud nos, non præsumant ad » purgandum eum qui ordinandus est, tres iam, sed postulentur ad numerum su- » pradictorum duo vel tres, & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur » primò personæ contradicentium. Postremò illa etiam quæ obiiciuntur pertra- » ctentur. Et cùm purgatus fuerit, sub conspectu publico ita demum ordinetur. Ecce quomodo Patrum sententiæ violantur. Nobis enim inuitis obtrudere vultis Episcopum, nec conceditur nobis liberum de eo, qui nos recturus sit, habere iudicium. Et cùm is qui ordinandus erat contradiceretur, minimè purgata sunt quæ obiiciebantur, nec personæ vel rationes contradicentium discussæ. Quæ cùm ita sint, cúmque legem canonicam in hoc negotio multimodè solueris, monemus te non increpando, neque iudicando, sed affectu filiorum obsecrando, ipsi legi quam offenderis reconciliatum iri, confitendo culpam, & pœnitendo. Nec pudeat te dicere necessariis tuis secretò Deum timentibus, & in lege ipsius benè eruditis, iam tandem te animaduertisse ea quæ fiunt contra statuta Canonum, non debere stare, sed & facientes pœnitere oportere. Quod si fortè Rex auctoritate tua deinceps corroborari voluerit, quod sine solutione Canonum stare non possit, videris Pater, ne adiicias peccatum super peccatum. Sed aut quantum poteris id corroborare dissimula, aut manifestè salua legum auctoritate id te exequi non valere proclama. Postremò suppliciter oramus, hæc scripta nostra minimè publicari, quæ apud tui cari pectoris secretum promere audemus. Rescribe verò nobis, si quid tibi videtur contra hæc rationabiliter opponendum. Augeat tibi Deus spiritum consilij, & fortitudinis, sapientiæ & intellectus.

A ROBERTVS.

EPISTOLA LXIV.

SANCTIS *Præsulibus G. Beluacensi, O. Aurelianensi, A. Turonensi, Clerici sanctæ Mariæ Carnotensis famuli eorum & fratres in Domino salutem.* CONQVERIMVR apud vos, Patres, de Archiepiscopo nostro, & Rege, qui nobis inuitis Episcopum donare volunt quendam idiotam, vt scitis, & eiusmodi officio indignum. Precantes auxilium vestrum, vt vigiletis sicut boni Ecclesiæ Pastores ad portas eius, ne introeat in eam ille talis, qui non quæsiuerit intrare per ostium, sed aliundè ascendere, sicut fur & latro. Vobis tribus portas custodientibus, sciatis pro certo quartum custodem addi, Odonem Comitem, & nunquam recepturum illum in ciuitatem suam, nisi priùs vestro iudicio examinatum, vtrum recipi debeat an non. Vigilate ergo attentiùs, & diligenter inquirite causam cum vestris sapientibus Clericis, & nobis famulis vestris, si dignemini: vel propter Regis reuerentiam hoc agere pigritemini, quasi hoc pertineat ad fidelitatem eius. Verè etenim ei fideliores eritis, si quæ sunt corrigenda in Regno eius correxeritis, & animum eius ad eandem correctionem compuleritis. Volumus autem scire vos, A. Decanum quem elegeramus factum esse Monachum, nihilominus tamen nos eum optare nobis fieri Episcopum: cùm reprobatus fuerit ille lupus, quem probare potestis indignum. Quod vos inuicem cautè & diligenter & secretè deliberare petimus, vtrum fieri possit an non, & nobis seruis vestris & fratribus deliberationis vestræ finem innotescere, siue literis, siue legato fideli. Hæc autem nostra verba videte interim ne publicentur. Valete. Edit. 132.

B

EPISTOLA LXV.

QVEM *super omnes Abbates diligunt sanctissimo Patri O. Canonici sanctæ Mariæ omnium virtutum gratia præfulgere.* OBSECRAMVS vos in nomine sanctæ Trinitatis, ne faueatis contra ius & fas partibus Theodorici simulati Episcopi, neque suadeatis Odoni Comiti facere cum eo concordiam contra sanctorum Canonum auctoritatem. Clarissimum speculum posuit vos Deus in mundo, videte ne qualibet nigredine obscuremini, qua obfuscentur alij: sed semper vero lumine resplendeatis, quo & alij possint illustrati. Valete, beatissime Pater, & rescribite nobis, quid melius de hac causa vobis videtur. Edit. 133. Cod. MS. 132.

HENRICVS I.

A

EPISTOLAE STEPHANI X. NICOLAI II. ET ALEXANDRI II. PONTIFICVM ROM.

Ad Geruasium Remensem Archiepiscopum.

EPISTOLA I.

TEPHANVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem*. PROMOTIONI nostræ, sicut nobis scripsisti, non ambigimus te congratulari. Amicitiam quoque sinceram & volumus & optamus inter nos fore perpetuam. Porrò obedientiam fidelitatémque, quam nobis polliceris te integerrimè seruaturum, si vt debes, & vt te decet, seruaueris, facis quod faciendum optimè scis: quia principalem & communem matrem, non modò nos, B reuereris in nobis. De Concilio autem Remis habendo quid aliud dicendum, nisi quòd beatæ memoriæ domnus Victor Dei iudicio hinc est raptus; & quòd tu, sicut inter vos conuenit, non remandasti an in hoc esset Regis consensus? Sed & de Bituricensi Archiepiscopo, quia dilectus filius noster Hildebrandus, cui illius causa maximè nota est, abest, hoc tantùm respondemus, quòd eo reuertente, & te cum illo ad nos veniente, tam ex hoc quàm ex aliis Ecclesiasticis negotiis tuum consilium habebimus. Denique non est nostræ cautelæ de alterius illicitè substentatione, sed diuinæ prouidentiæ. Ne deficias aut frangaris, si aduersarios pro fidelitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, immò pro sanctorum Canonum defensione pateris: sciens secundum Apostolum quòd in hoc positus sis. Auxilium enim nostrum & consilium tibi pro iustitia agonizanti tempore nostri Pontificatus, ad quem nullo meo merito videor assumptus, non deerit: & secundò quod oras, orabimus Dominum Iesum, ne à bono proposito aliquando decidas. Ceterùm Romæ quintodecimo die post sanctum Pascha Synodum celebraturi, tuam fraternitatem cum suffraganeis eius volumus, & auctoritate Apostolica iubemus interesse absque ineuitabili necessitate.

EPISTOLA II.

NICOLAVS *seruus seruorum Dei*, GERVASIO *venerabili Archiepiscopo salutem cum benedictione Apostolica*. LICET de vestra fraternitate quædam sinistra, nec sine discussione dimittenda, peruenerint ad Apostolicam Sedem: scilicet quòd eius inuasoribus fauerit, quòd Pontificales actus postposuerit: tamen C quia testimonio non leuis personæ defenderis, sed potiùs de fidelitate sancti Petri laudaris, præmissa transimus, & vt verùm sit de vobis testimonium optamus. Vos autem omni conamine studete ita viuere, vt vestri non habeant inimici, vnde nos possint in vos contristare. Scitis enim, quàm benigna vobis fuerit communis mater sancta Romana Ecclesia; quamque de te magna ei fiducia, vt tua solertia Francorum posset succurrere penè lapsæ Ecclesiæ. Proinde agere stude quod de te sperauit Apostolica Sedes; & vestrum Regem gloriosum castiga, precare, ammone, ne peruertatur pessimorum consilio, qui nostra discordia putant se Apostolicam censuram euadere: caueátque sacris Canonibus, immò beato Petro resistere, nósque, qui eum sicut pupillam volumus amare oculi, contra se mouere. Satis enim mirari potest, si pro aliquo stulto, sicut est, quem voluit ordinari, Matisconensis Episcopus, vult Deum & sanctum Petrum offendere; nostram charitatem atque sinceram dilectionem circa se paruipendere. An putat aliquis membrorum Antichristi, quòd plus non possit ei prodesse gratia beati Petri, quàm omnium impiorum perfida fidelitas? Agat itaque gloriosus Rex vt libet contra nos, quia nos pro

A illo eiúsque exercitu Deum semper precari parati sumus. De Duce verò Gotifrido nemo vos terreat, cùm fuerit opus vos venire Romam, quia non tantùm vobis impedimentum non faciet, sed etiam fideliter seruitium impendet. Salutant vos charissimi fratres nostri Cardinales Episcopi, necnon humilitas filij nostri Hildebrandi. HENRICVS I.

EPISTOLA III.

NICOLAVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *venerabili Archiepiscopo Remensi salutem & Apostolicam benedictionem.* AVDIVIMVS relatione multorum, quòd Beluacensis Episcopus contra statuta Canonum, sine vobis, & sine vestro assensu fuerit consecratus, & quod peius est, ad Episcopatum sublimatus. Accingimini igitur, & fultus hac nostra auctoritate, ex parte omnipotentis Dei, auctoritate beati Apostoli Petri, omne Episcopale officium sibi, vsque dum ad Romanam Synodum in tertia septimana post Pascha ante nos discutiendus veniat, interdicite. Si autem in aperto res est quòd pecuniam dederit, omnibus Beluacensibus Clericis ac laïcis, vt sibi ante prædictum nostrum iudicium non obediant, sub excommunicatione, prædicti Apostoli Petri auctoritate interdicite. Non enim ob hoc promotus est, vt sit Episcopus, vt beatus Gregorius dicit, sed vt fiat lupus, & sanctæ Ecclesiæ inuasor & detestandus hereticus. Siluanectensi enim vestro suffraganeo Episcopo, si eum pecuniam dedisse præsciuit, & vestrum assen-
B sum in maledictionis herede benedicendo non habuit, similiter omne Episcopale officium, vsque dum ad prædictam Synodum veniat, & nobis & tibi dignè satisfaciat, beati Apostoli Petri auctoritate interdicite.

EPISTOLA IV.

NICOLAVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *Remensis Ecclesiæ Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM nobis commissum est, & auctoritate beati Petri traditum, supra quem fundamentum vniuersalis Ecclesiæ solidatum est, quatenus & errata corrigamus, & membra nostro capiti cohærentia, ne dissonent, studeamus: tibi, vt pote velut de nostris & sanctæ Romanæ Ecclesiæ membris, paternè intimando præcipimus, quatenus per te, quem in gremio matris tuæ, vniuersalis videlicet Ecclesiæ, conclusum esse speramus; ne Virdunensi Ecclesiæ, quæ nobis commissa est cum fratribus, quicquam iniuriæ tam per te quàm per tuos inferre à modo patiaris. Quod autem contra eiusdem Ecclesiæ fratres nunc nouiter, & tu, & tui, damni & iniuriæ intulistis, communiter & sanctæ Ecclesiæ Romanæ causa, & nostri amore emendare te, omni occasione remota, ammonendo iubemus, hoc est prædam de Postuiler, quæ potestati tuæ contigit, & de Mecla, quam Engobrandus deprædatus est, prædæ, cuius numerus in-
C frascriptus est, ducenta sexaginta quatuor animalia. Clericos autem de eadem Ecclesia Canonicos, nulla interueniente mora, recludi à captura præcipias, vt pro hac & prædictis rebus studiosè peractis, & gratiam Apostolorum Principis & nostram habere promerearis.

EPISTOLA V.

NICOLAVS *seruus seruorum Dei*, GERVASIO *venerabili Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVIA referente filio nostro G. te in fidelitate beati Petri persistere, eiúsque auctoritati per omnia reuerenter adsurgere comperimus, paterna charitate sicut charissimum filium amplectimur, & amplectendo toto mentis affectu diligimus. Denique quamdiu te fidelem filium exhibebis, nostra paternitas tibi nusquam deerit; immò debita charitate suffragabitur, nostráque auctoritate incessanter tuebitur. Quòd de Episcopo Siluanectensi nobis per filium nostrum mandasti, quia canonicum est, cum eodem filio nostro tibi concedimus. Neque enim iustitiæ contraire volumus, pro qua mori, si necesse sit, lucrum putamus. Ceterùm de nostro aduentu in Franciam, nullam ad præsens tibi scribimus certitudinem. Cùm autem ad te noster filius venerit, ipse tam de hoc quàm de omnibus aliis te certificabit. Mandamus autem & præcipimus, quatinus cum Duce charissimo filio nostro pacem ineas, vt tui ad nos securè valeant

PHILIPPVS I. venire, nósque eos possimus audire. Nolumus etenim duos tam charissimos filios A in discordia manere.

EPISTOLA VI.

ALEXANDER *seruus seruorum Dei, dilectissimo fratri* GERVASIO *Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTIONIS tuæ Literas diligenter accepimus, & gratanter amplectentes, intento mẽtis intuitu charitatiuè perspeximus. Sed querelis & doloribus plenas cernentes, charitatiuè compatimur, & condolemus; tum quia Ecclesia tua antiquitus inter ceteras Occidentales, Deo propitio, nitore prudentiæ atque religionis resplenduit, ac per Apostolicam, cui Deo auctore licèt indigni deseruimus, Sedem magnificata emicuit; cùm eadem, à prioribus Patribus & prædecessoribus nostris non discrepans, in sinu suo te retinere, & charitatis dulcedine fouere desiderat. Quæ querelæ, etsi inter damna Ecclesiæ quæ referunt, inter dolores & gemitus cordis tui, quos depingere contendunt, salem pectoris tui & fidelitatem, quam nostræ Romanæ adhibes, & vnicam & sinceram dilectionem, quam tuæ Remensi seruas Ecclesiæ, satis vrbanè & honestè monstrauerint: nos tamen vtcumque arguunt, quia vindicem gladium manu Apostolicæ vltionis in aduersarios tuos iam porreximus. Si quidem antiqui hostis inuidia Antichristum per iniquitatis conceptionem suorum viscerum egerens de sentina, tantis eo ingruente Romanam Ecclesiam per quinquennium, nunc B callida tergiuersatione, nunc hostili inuasione oppressit periculis, vt intestina nostræ specialis Ecclesiæ negotia vix possemus ventilare, nedum longinqua ad plenum extricare. Verùm post longam tempestatem, & crebras procellas sereno, nube expulsa Deo iubente, reddito, forensibus iam occurrere valemus: quia, Deo propitio, vnde ire debeamus, viam videmus. Non tamen iustè, vt vestra diligentia nouit, potest fieri, vt priùs quis à quoquam Prælato excommunicetur, quàm missa Synodica canonicè ad respondendum vocetur. Age modò debitum tenentes ordinem, & aduersariis tuis vocatorias Literas dirigemus, & tibi, tuæque Ecclesiæ iustitiam exequi proculdubio pollicemur. Quapropter quia, vt aiunt, nunquam consequimur victoriam nisi priùs præcedat pugna, vt tuæ sicut amantissimus sponsus & egregius patronus Ecclesiæ viriliter subuenias, & Romanæ per beatum Petrum, velut bonus filius, strenuè adiuuando obedias, & vineæ Domini indefessus collaborator centenum fructum tempore messionis recipias; ad Synodum, Deo annuente, quinto decimo die post proximum Pascha, cum præsentiæ tuæ dilectione celebrandam sanctitatem tuam venire desideramus, ac sancto conuentui interfore Apostolica auctoritate inuitamus. Ad hæc si dilectus filius noster Petrus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, & noster Cancellarius, quem pro responsis Ecclesiasticis vestras ad partes misimus, per vos transierit, ita erga eum se tua fraternitas habeat, vt quemadmodum nos diligat ostendat. Quod autem citius apicibus C tuis non respondimus, non nobis, sed tui legati nimiæ deputes festinationi.

EPISTOLA VII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei,* GERVASIO *Remensi Archiepiscopo fratri charissimo salutem & Apostolicam benedictionem.* SI Sacerdotale, quod administramus, officium mentis integritate pensemus, sic nos cum filiis nostris indiuiduæ charitatis debet vnire concordia, vt sicut Patres in nomine, ita affectu probemur in opere. Ideóque desideramus, vt quos diuersitas voluntatis ab alterutra dilectione facit esse diuisos, eos ad concordiã redeũtes charitas faciat esse in gratia vnitos. Literas itaq; sanctitatis vestræ suscipientes solita diligẽtia relegimus, in quibus continebatur controuersia, quæ inter vos & Clericos vestros Manassem & Amalricum vertitur, & damna quæ Manasses & R. Comites Ecclesiæ vestræ atque Canonicis inferunt. Vnde ipse professus es te ante legatos nostros aut satisfaciendo corrigere, aut plenissimè purgare. Quapropter dilectionem tuam intentè hortamur, vt ante Legatos nostros P. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarium atque V. Cardinalem Presbyterum, si ipsi adesse potuerint, congregatis suffraganeis tuis, admisso etiam Laudunensi, cui instans negotium commiseramus, Episcopo, ita

A æquitatis lance terminetur, vt neutra pars de iniustitia ampliùs causetur. Illi tamen, quia ad beatissimi Petri sacratissimum corpus venerunt, in quo totius Christianitatis est singulare refugium, sibi sentiant adesse præsidium, quo per nos non videamini moti ad iracundiam: quia si proximorum necessitatibus benigna mente compatimur, nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus. Ita ergo frater beatissime stude, quatenus dum ad Synodum, ad quam pro adiutorio sanctæ Ecclesiæ inuitatus es, Deo auxiliante veneris, de his expeditus, solum modo ad Ecclesiastici negotij vaces consilium, & sanctæ tuæ vniuersali matri Ecclesiæ, vt prudentissimus consiliator, & fortissimus propugnator, contra hostes suos vltionis atque defensionis impendas auxilium. Comitibus autem illis, qui Ecclesiæ tuæ aduersantur, iterum scripsimus, vt aut ante legatos nostros mala, quæ Ecclesiæ tuæ intulerunt, satisfacientes dignè emendando corrigant, aut ad præfatam Synodum omni posthabita occasione ad respondendum de obiectis veniant. Vbi si rebelles fuerint, quod iustum visum fuerit decernemus, & officium nostrum adimplere non omittemus. Præfatos autem legatos vestræ benignitati iterum commendamus, quos tamen à fraternitate tua honestè tractari non dubitamus.

EPISTOLA VIII.

B ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *venerabili confratri Remorum Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* MIRAMVR diligentiam tuam, dilectissime frater, auctoritatem nostram ita parui pendere, vt ea quæ crebris orationibus nostris dignè admoneris atque rogaris, minimè videaris perficere. Si enim aliquis in tui auxilij fauore confisus, à patribus nostris ad te veniendi fatigium arriperet, & in confidentia sua deceptus nihil proficeret, credimus quòd charitas tua non parum doleret. Vt enim de patientia nostra interim taceamus, qua fiducia beatissimum Petrum, cœlestis regni clauigerum, in tuis petitionibus vales inuitare; cùm iam per biennium ij, qui eius patrocinium longis itineribus grauibúsque laboribus petierunt, ferè nihil, nobis vice sua instantibus, adhuc potuerunt impetrare? Cùm enim in hac petra, in qua Christi Ecclesia ædificata est, singulare sit refugium tribulantibus constitutum, vt qui ad eam confugiunt semper soleant inuenire solatium: huiuscemodi tempore nostro euacuari Romanæ Ecclesiæ priuilegium, dissimulando ferre non possumus. Quapropter fraternitatem tuam his nostris affatibus diligenter admonemus, atque admonentes præcipimus, vt ita te nunc in causa Manasse & Amalrici, Ecclesiæ tuæ Clericorum, pium reddas, ita benignum exhibeas, quo vlteriùs aures nostræ inde querelam non audiant: quatenus sicut in vno cœpisti restaurationem, ita iusta executione perficias in vtroque: quia non incipientibus, sed perseuerantibus promittitur præmium. Si autem in hac re verba nostra tibi leuia fuerint, amicitia inter nos durare non poterit.

C

EPISTOLA IX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* LICET Carnotensium causam contra præceptum sanctæ Apostolicæ Sedis, & pristinæ rectitudinis tuæ zelum, reprehensibiliter neglexisse proberis: tamen quia messis multa, & operarij pauci ad definienda Ecclesiastica negotia, quæ nobis deferuntur; prudentiam tuam nobis cooperatricem esse exposcimus. Præsentium itaque portitoris lacrimabiles querimonias audientes, compassionem vt oportuit exhibuimus. Deplorauit enim se honore propriæ Abbatiæ, altero simoniacè subrogato, priuatum: séque nullam inde iustitiam consequi potuisse. Literas etiam Blandiniensis Cœnobij nobis attulit, quòd quidam Euerelmus Monasterium illud simoniacè inuaserit, ipsiúsque bona eiectis Monachis ad nihilum redegerit, vitámque suam adulteriis, variísque criminibus vltra humanam consuetudinem polluerit. Ammonemus itaque charitatem tuam, vt vtrumque inuasorem conuenias, & si res ita est, hanc præsumptionem in partibus illis vlteriùs locis venerabilibus obesse non permittas. Quod si præfati inuasores canonicæ rationi acquiescere contempserint, & quibus debentur ipsa Monasteria dimittere noluerint, nostra eos Apostolica auctoritate studeas cum omnibus fautoribus suis excommunicare.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA X.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, charissimo confratri* GERVASIO *Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* VISIS fraternitatis tuæ Literis, euidenter intelleximus, eam matri suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ sinceram compassionem exhibere, ipsámque, si facultas daretur, præsentia corporis velle visitare. Et quia sollicitudinem tuam eiusdem prosperitate lætari, quemadmodum de infortunio contristari non dubitamus: annuntiamus tibi, diuina suffragante clementia, Cadoli præsumptionem extollentem se aduersus Apostolicam Sedem, tanto ampliùs ad maiorem sui ignominiam deuenisse, quanto ipse sperauerat altioris superbiæ culmen ascendisse. Si quidem proprij nominis etymologiam euidenter intelligens, ad reparandam pecuniam, in periculum capitis sui à fautoribus suis distributam, cuiusdam turris præsidio gemebundus seruatur. Vnde per misericordiam Dei speramus nullo modo posse euadere, donec quicquid contra sanctum Petrum nequitia sua præsumpsit satisfecerit digna emendatione. Quod igitur simoniacæ hereseos pestem, quæ in partibus illis vires adhuc obtinet eius dolis, velle insequi significasti; non parum deuotionis tuæ studio congaudemus. In quo nimirum adeò specialem dilectionem à nobis, & à filiis sanctæ Romanæ Ecclesiæ promeruisti, vt à nonnullis te odio habentibus odium quoque nobis euidentibus indiciis exhiberi declaretur. Super A. Aurelianensem denique, qui simoniacè Episcopatum obtinuisse, & inde periurium tribus aliis sibi adhibitis incurrisse probatur, sententiam dare Archiepiscopum Senonensem Literis nostris ammonuimus. Quem nimirum, vt cum ipso conuenias, & negotium illud pariter agas, Apostolica auctoritate hortamur. Abbatem quoque sancti Medardi, iampridem excommunicationis vinculo innodatum, omnimodis operam dare studeas vt de Abbatia, quam iniustè tenet, eiiciatur, & alter dignè & canonicè substituatur. Cetera verò, quæ in literis tuis continentur, ad præsens distulimus, præsertim cùm in præsentia tui, quam desideramus videre, id melius fieri existimamus. Non enim panis securi, neque arbor cultro scindi solet. De causa autem Amalrici iterum & iterum te admonemus, vt quod in apertis Literis nostris continetur, omni studio, omníque sollicitudine peragas. B

EPISTOLA XI.

ALEXANDER *seruus seruorum Dei,* GERVASIO *Remensium diligentissimo Archipræsuli, atque in Christo dilectissimo fratri, salutem & Apostolicam benedictionem.* VISIS fraternitatis tuæ literis, Coëpiscoporum quoque tuorum necnon & Clericorum flebilibus auditis querelis, sensibiliter intelleximus quàm maximis cladibus & ærumnis præter solitum Remensis gloriosissima opprimatur Ecclesia; quantóque tua religiosa dilectio immerito versetur incommodo. Quapropter vera affecti compassione; tum ex loci, cui immeriti præsidemus, sollicita consideratione, tum etiam ex tuæ prudentiæ necessitudine, quam pio diligimus sinceri cordis amore, graui gemitu detrimento tuæ condolemus Ecclesiæ: necnon fatigio tuo, charissime, proculdubio compatimur præcipue. Auxilij quoque dexteram, quam à nostra tantopere postulare studuisti Apostolica Sede, integro affectu prompti sumus pro viribus nostris, próque temporis qualitate, necessitati tuæ benignè impendere; atque Apostolicæ auctoritatis clypeum omnibus Remensis Ecclesiæ aduersariis libenter opponere. Sed prænuncij tui festinatione, qui se asserebat collegas nullo modo posse relinquere, tuæ causæ habile, vtpote in momento temporum, minimè tunc, absentibus etiam nostris fratribus Cardinalibus, reperire valuimus consilium. Ipsi autem post paululum, tuæ legationis communicata supplicatione, & aptum consilium inuenire, & inuentum vna cum Legato, quem à latere nostro poposcisti, auxiliante Deo, quàm citiùs poterimus curabimus partibus vestris dirigere. Interim verò hanc nostram responsionem suffraganeis tuis Episcopis, qui similiter nostrum per Literas implorauerunt suffragium, suæ matri Ecclesiæ Remensi intimare ne negligas: Apostolicæ Sedis, nisi morte fuerimus præuenti, certissimè præstolando Legatum. C

A

EPISTOLA XII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, chariſſimo fratri* GERVASIO *Remenſi Archiepiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* PROCLAMATIO delata eſt ſanctæ Apoſtolicæ Sedi, quòd Abbatiſſa Laudunenſis, Monaſterij videlicet ſancti Ioannis, ſine canonica audientia & iudicio Epiſcopi ſui à regimine ſuo eiiciatur. Quod nimirum quia canonicis inſtitutionibus omninò videtur eſſe contrarium, ammonuimus confratrem noſtrum Elinandum Laudunenſem Epiſcopum, vt hanc cauſam diligenter diſcutiat, atque canonicè diffiniat. Ita tamen, vt eadem Abbatiſſa, priuſquam diſcuſſio fiat, regimini ſuo, ſicut ſacri canones præcipiunt, reſtituatur. Inuitamus igitur fraternitatem tuam, vt manum adiutorij tui ad hæc exequenda ſibi tribuas, & hoc negotium iuxta tenorem literarum noſtrarum, quas ſibi miſimus, determinetur, te adiutorem & cooperatorem adhibeas. Quod quidem ſollicitudinis ſtudium, etiam ſi Apoſtolatus noſtri literis præmonitus non eſſes, oporteret tamen deuotionem tuam impendere: ipſúmque Laudunenſem Epiſcopum quia parrochianus tuus eſt, ad hoc peragendum incitare. Non dubitet igitur prudentia tua hunc laborem arripere, ſéque pro domo Iſraël murum opponere. Et quia officij tui eſt pacem diligere, ſicut iam te ſæpius ammonuimus; iterum ammonemus, vt pacem cum chariſſimo noſtro Duce Gotifredo ſtudeas
B componere. Periculoſum eſt enim Eccleſiam tuam tanto diſcrimine fatigari, & nobis importabile tot accuſationibus pulſari.

EPISTOLA XIII.

ALEXANDER *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei,* GERVASIO *venerabili Remorum Archiepiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* PESTEM ſimoniacam, quæ hactenus veſtris in partibus, quaſi timida ſerpere ſolebat, nunc caput accepimus extuliſſe, & gregi Dominico, tam timore quàm pudore remoto, grauiſſimam iacturam inſtantiſſimè inferre. Vnde non mediocri mœrore afficimur: quippe qui nobis creditos, & Chriſti ſanguine redemptos quorumdam peruerſitate perire videamus. Quod totum ſanè Archiepiſcopis imputamus. Nemo enim ſimoniacus emptionem iniret, ſi ſe conſecrandum fore deſperaret. Sed quia Archiepiſcopi ſine diſcretione conſecrant, multi indiſcretè ad Epiſcopatus aſpirant. Verùm cùm tempus acceperimus, adiutore Deo, & de conſecratis & de conſecratoribus iuſtitias iudicabimus. At verò audito tuo erga ſanctam religionem bono ſtudio, non modicè gaudemus quem ſtrenuum cultorem ita in vinea Domini operari audiuimus, vt nulla Simonis propago in ea, quantum ad te attinet, radicare poſſit. Et quamquam ammonitione non videaris egere, te tamen ammonemus atque præcipimus, vt Ioſſelinum Sueſſionenſi Eccleſiæ non conſecres Epiſcopum, qui Ar-
C chidiaconatum ſimoniacè obtinuiſſe non contentus, Epiſcopari etiam pecuniâ contendit. Beluacenſem autem Epiſcopum, quem res Eccleſiaſticas & populum Dei atrociter diſperdentem audiuimus, ſi verum eſt, iubemus ita virga ſanctæ auctoritatis ferias, vt ceteri, ſi qui ſunt ſimiles eius, exemplo corrigantur. Porrò Ambianenſis Epiſcopus à nobis ammonitus, ab iniuria Corbeienſi Abbati illata, non veritus noſtram auctoritatem, non modò non deſiſtit, verùm etiam in dies eam multiplicat. Quare vtrumque ad te quàm maturiùs conuoces, eorum contentioni finem canonicè impoſiturus. Quod ſi per te nequiueris, rem totam ad Sedem Apoſtolicam tempeſtiuiùs per Epiſtolam referas, vt Apoſtolica auctoritate hæc contentio ſopita conquieſcat. Hæc agas, & aliis quoque Eccleſiæ vtilitatibus hortamur inſeruias: vt laboris tui Dominum Ieſum quandoque habeas largiſſimum retributorem, & noſtram erga te beneuolentiam ſentias certiorem.

EPISTOLA XIV.

ALEXANDER *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, fratri* GERVASIO *ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* PRIVILEGIA Cœnobij Corbeienſis ab anteceſſoribus noſtris inſtituta antiquitùs nouerit nos tua dilectio confirmaſſe, & vt in

PHILIPPVS I. perpetuum rata sint auctoritate sanctorum Petri & Pauli roborasse. Quod nostræ sanctionis edictum te quoque obseruare volumus, & vt per omnia obseruari facias, pia sollicitudine commonemus. Miramur autem tuæ prudentiæ videri prædicta priuilegia dissentire Ecclesiastico Canoni: cùm constet apud te alias esse leges Ecclesiarum, quæ sunt generales, & alias esse eas, quæ specialiter in priuilegiis quibusdam prærogantur Ecclesiis ad immunitatem; ne quorumlibet importunitate patiantur inquietudines. Causam verò, quæ summa & principalis erat inter Episcopum & Abbatem, canonicè in Concilio discussam scias nos penitus terminasse: eundémque Episcopum nobis & sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedi, cui Deo auctore præsidemus, coram Fratribus & Coëpiscopis nostris satisfecisse in Synodo: ipsúmque pro inobedientia sua suspensum fuisse ab officio. Cetera autem, de quibus Abbas conqueritur, mandamus fraternitati tuæ vt audias; & secundum quod tibi iustum videbitur, definias. Chrisma verò & ordinationes si Episcopus spiritu superbiæ inflatus dare noluerit, nostra licentia præfato Monasterio concedas, & in omnibus negotiis auxilium tuæ protectionis exhibeas. A

EPISTOLA XV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, charissimo fratri* GERVASIO *Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* DEVOTIONI tuæ notum fieri volumus, quòd Abbas Monasterij sancti Dionysij Martyris apud nostram audientiam super Episcopo Parisiensi semel & secundò fuerit questus. Videlicet quòd ipse contra ius priuilegiorum à sanctis & Apostolicis viris salubriter eidem Monasterio multotiens concessum, contráque Francorum Regum & Episcoporum ipsius patriæ constitutiones, subripere, sibíque vendicare iam dicti Monasterij potestatem attentauerit. Ad quæ nimirum dirimenda ad Sedem Apostolicam vtrumque venire inuitauimus: vt ibi congregatis Ecclesiarum iudicibus huius causam litigij canonicè determinaremus. His igitur in sancto Concilio repræsentatis post longam discussionem, post varias vtriusque partis oppositiones, claruit iustitiam præfato Monasterio fauere: nec tot aut tantorum Pontificum auctoritati, absque horrendo anathemate, aliquem posse obuiare. Vnde consilio totius sancti conuentus, quæ à sanctis prædecessoribus nostris sanctè sunt instituta firmauimus atque corroborauimus. Rogando itaque fraternitatem tuam ammonemus, quatinus si inuitatus fueris ab Abbate vel Fratribus eiusdem Monasterij, chrisma & oleum, & cetera quæ eis ex Episcopali officio videntur necessaria, tribuas, ac tuos suffraganeos tribuere præcipias. B

EPISTOLA XVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei,* GERVASIO *Remensi, R. Senonensi, B. Turonensi, M. Bituricensi, T. Burdegalensi, Archiepiscopis salutem & Apostolicam benedictionem.* NON ignorat sancta vestra fraternitas, dilectissimi, quòd ex auctoritate Sedis Apostolicæ, cui nos indignos clementia diuina præfecit, totius vniuersalis Ecclesiæ regendus ac disponendus nobis status incumbit. Quoniam igitur pluribus Ecclesiarum negotiis occupati ad vos ipsi venire non possumus, talem vobis virum destinare curauimus: quo nimirum post nos maior in Romana Ecclesia auctoritas non habetur. Petrum videlicet Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum & noster est oculus, & Apostolicæ Sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno iure commisimus: vt quicquid in illis partibus Deo auxiliante statuerit, ita ratum teneatur & firmum, ac si speciali nostri examinis fuerit sententia promulgatum. Quapropter venerabilem sanctitatem vestram fraterna charitate monemus, & insuper Apostolica vobis auctoritate præcipimus, vt talem, tantúmque virum, tanquam nostram personam, digna studeatis deuotione suscipere, eiúsque sententiis atque iudiciis propter beati Petri Apostolorum Principis reuerentiam humiliter obedire. Quisquis enim fastu superbiæ, quod absit, inflatus illius iudicio contradictor vel aduersator extiterit, vsque ad dignam satisfactionem nostram vel Romanæ Ecclesiæ gratiam non habebit. Quia verò cùm ad vos Girelmum misimus, adhuc aduentum præfati domini Petri C

A Petri nos impetrare posse nullatenus speraremus, volumus vt si quid apud vos Girelmus cœpit, ad domni Petri magisterium veniat, & per eius manum quicquid agendum est fiat. PHILIPPVS I.

EPISTOLA XVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *Remensi Archiepiscopo cum suis suffraganeis, si obedierint, salutem & Apostolicam benedictionem.* SI quod officij vestri est exequeremini, non Abbatem, sed maleficum Reginaldum, à Petro Ostiensi Episcopo, & à vobis in Conciliis iusta ratione, vt nobis relatum est, condemnatum ab ipso sancti Medardi, quod simoniacè inuasit, Cœnobio penitus eliminaretis. Quòd si causa cupiditatis, aut amore vel timore alicuius potentis personæ, explere renuistis; hæc omnia Dei omnipotentis timori præposuistis; & nullum dispersis Monachis solatium regrediendi præbuistis. Quapropter eiusdem Rainaldi malitia magis multiplicatur, & crescit. Hæc verò idcirco mandare curauimus: quia ex iisdem dispersis Monachis quidam ad nos venerunt, flentes & eiulantes; alij Literas direxerunt lamentabiles, iustitiam sancti Petri, nostrámque consolationem pro tali iniustitia requirentes. Vnde supradicti Petri, vestrámque nostra auctoritate corroboramus sententiam; eumdémque Rainaldum
B & consentaneos eius anathematizamus, ipsúmque Cœnobium, quamdiu in eo manserit, interdicimus, & vt idem faciatis vobis mandamus.

EPISTOLA XVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, charissimo fratri* GERVASIO *Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* DEBITAS fraternitati tuæ grates rependimus, quòd in eiectione Hi. à nobis damnati, quòd Carnotensem Ecclesiam simoniacè inuaserat, te promptum sollicitúmque ostendisti; quódque vt alter dignus & idoneus eidem Ecclesiæ canonicè substitueretur, charissimo filio nostro PHILIPPO Francorum Regi consilium dedisti. Cui nimirum, suísque Optimatibus, vt dignas super hoc grates rependas, prudentiam tuam inuitamus. Nouerit etiam fraternitas tua, nos confratrem nostrum Senonensem Archiepiscopum ammonuisse, quatinus Aurelianensis Ecclesiæ inuasorem nostra Apostolica auctoritate excommunicet. Claret enim ipsum simoniacè Episcopatum obtinere, & ad obtegendā reatus sui improbitatem, periurium in Cabilonensi Synodo incurrisse; suíque fraudulentia confratrem nostrum Petrum Ostiensem Episcopum, à quo eadem Synodus celebrata est, decepisse. Super hæc etiam ad argumentum criminum suorum Literas Apostolatus nostri, quibus ad hæc examinanda vocabatur, omninò refutauit. Quapropter charitatem tuam Apostolica
C auctoritate ammonemus, vt præfato Senonensi Archiepiscopo in damnatione Aurelianensis inuasoris, contempto timore & gratia, omnium te socium & adiutorem adhibeas.

EPISTOLA XIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, charissimo fratri* GERVASIO *Remensi Archiepiscopo, omnibúsque suffraganeis suis, necnon Senonensi Archiepiscopo, suísque suffraganeis, salutem & Apostolicam benedictionem.* MVLIER ista, præsentium Literarum portatrix, Apostolorum limina adiens conquesta est quòd ei Comes Radulfus omnia bona sua abstulerit, eáque dimissa, crimine fornicationis fallaciter obiecto, alteram ducere velit. Quod quàm sit diuinis & humanis legibus contrarium, fraternitas vestra perpendit. Quapropter studeat religio vestra ipsum conuenire: & si causa talis est, vt ista asserit, redditis propriis bonis, vt ipsa ab eodem recipiatur satagite. Quòd si ipse rationi acquiescere recusauerit, vos super eum canonicum deliberate iudicium, quod nos sequentes sanctorum Patrum auctoritatem, vbi sententiam vestram audierimus, confirmabimus.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA XX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei*, GERVASIO *Remensi Episcopo confratri dilectissimo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM ad vniuersalem Sedem, cui diuina prouidentia præsidemus, lacrymabilis & inaudita Ecclesiæ sancti Mennij querimonia est adlata, sanctissima scilicet eius corporis absentia desolata; domibus quoque & ceteris omnibus bonis impiè & sine more denudata, lacrymas nos & Romanam fundere cogit Ecclesiam. Vnde fraternitati tuæ rogando curauimus mandare, vt corpus sanctissimi viri ab Episcopo Catalaunensium à propria Sede deportatum, & quod lacrymabilius est, cruentis armatorum militum manibus velut in partem prædæ discissum, ad propria redire, remota omni excusationis simulatione, facias. Euersionem quoque domorum, & direptionem ceterorum bonorum, sicut iustum est, & officium magisterij tui decet, vt emendare compellas, ex parte beatorum Apostolorum Petri & Pauli præcipiendo mandamus. Quod si sententiæ nostræ, immò tuæ iustæ deliberationi parere noluerit, virga magistratus tui, ex auctoritate sancti Petri, ardentissimè feriatur.

EPISTOLA XXI.

B

EXCELLENTISSIMO *Patri Patrum & Episcoporum Episcopo* NICOLAO *Geruasius dictus Episcopus fidele seruitium cum exiguitatis meæ orationibus.* GRATIAS ago diuinæ primùm pietati, vestræ etiam, optime Pater, mediocritati; quòd non tantùm apud vos accusatorum meorum inualuit delatio, vt non veridica legatorum nostrorum admitteretur excusatio: nec Apostolica censura mihi negaret misericordiam, in quem non sine multorum admiratione tantùm inhorruerat. Gratias nihilominus ago vestræ humilitati, quæ quanta Principem & Pastorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ decuit benignitate, nostros legatos sanos excepit, infirmos visitauit, mortuos sepeliuit. Et si enim vni tantùm apud vos infirmato & mortuo hæc visitationis & sepulturæ solatia impendistis; in vno tamen ceteros visitastis, ceteros sepelistis. Cui non ego, qui nihil sum, sed tota Remensis Ecclesia bonæ conuersationis testimonium perhibet. Cuius obitum, ceterorúmque, qui penè omnes obierunt, audiens, incredibili tristitia sum affectus: nec vnquam non odisse valeo illum, cuius superbia id effecit, vt isti mitterentur. Si enim qualem existimaui legatum misissem, isti nec mitterentur, ne fortasse morerentur: quod vestra prudentia optimè recognoscit. Præterea multò grauior angit me tristitia de obitu Domini Regis: quod etiam vestram non latet prudentiam. Scitis enim quantum infrænes & indomiti sunt nostrates, quorum diuisionem timeo Regni nostri fore desolationem. Ad quam euitandam vestrum mihi consilium & auxilium flagito, quæ nulli Regno, vt pote Pater omnium, negare poteritis: præsertim cùm nostro semper debeatis, quod optimi viri patriæ deberi censuerunt. De vestro aduentu in nostram Galliam, quid animi habuerim viuente Domino Rege, licet diffamatus sim id noluisse, satis, vt puto, significaui paternitati vestræ: & nunc in eo is mihi animus est, Deo testante, vt non tantùm eum desiderem, sed etsi etiam, ita vt venientem auctoritatem vestram cum tanto gaudio & honore suscipiam, quanto decet Petri Vicarium suscipi, & Apostolicæ censuræ per omnia cooperator existam. Dicant aduersarij quantumlibet me infidelem & rebellem magistratui vestro; ego subiectionem meam vobis profiteor: & quicumque vobis illam negauerint, cuiuslibet ordinis sint, mihi communicare non poterunt. Obloquitur etiam aduersariis illa obedientia, quam sine omni respectu suspensionis & interdicti vestri conseruant, non sine magno damno Ecclesiarum nostrarum & nostro. Impediuit quoque meum erga vos famulatum illa suspensio. Ad quod restaurandum, sicut recuperare possibile est, si ita ad cetera redintegranda saltim aliqua spes restaret, de tanto dolore quasi de graui somno resurgerem. Est enim mihi animus, nec despero in futurum, cum gaudio atque reuerentia quandoque Apostolatum vestrum suscipere, tantúmque honoris vobis impendere, quantum personæ & officio vestro conuenire manifestum est. Nec nostris temporibus fuisse, vel futurum esse in vestra Sede aliquem credo, quem copiosiùs honorare desiderem. Nam qui nos sic honorastis C

A prudentia & sanctitate vestra, vt de Regno nostro Roma eligeret, quem sibi & mundo caput ordinaret: Nos quoque tanto honore vos dignamur, quanto Dominus noster Iesus Christus Petrum decorauit, vbi Ecclesiæ principatu illum sublimauit. Dominus omnipotens sanctitatem vestram ad vtilitatem sanctæ Ecclesiæ diutissimè conseruet, & auertat à prudentia vestra, ne alicuius leuis sermo gratiam vestram mihi, néve seruitium & fidelitatem meam vobis auferat. PHILIPPVS I.

EPISTOLA XXII.

DOMINO & Patri ALEXANDRO *sanctæ Apostolicæ Sedis Pontifici*, GERVASIVS *gratia Dei Remorum Archiepiscopus, inter mundi huius fluctus Ecclesiam Dei nauiter gubernare, atque ad portum æternæ beatitudinis feliciter peruenire.* REGNVM nostrum non mediocriter conturbatum est. Regina enim nostra Comiti RADVLPHO nupsit, quod factum Rex noster quàm maximè dolet. At custodes ipsius non æquè grauiter ferunt. Qua de causa me quoque mœror non modicus affecit, quippe cùm mihi hac vice complendi facultas non sit, quod ardenti desiderio proposueram. Proposueram enim Petri limina visitare, vestram diu exoptatam faciem videre, sermonem vestrum sanctum mellitúmque ab ore præsentis accipere, vtilitatibus sanctæ Sedis Apostolicæ aliquandiu pro viribus deseruire. Quæ quidem
B si modo facere non licet (Regni enim perturbatio, vt dixi, me retinet) vbi copia dabitur tantò studiosiùs agam, quantò ea agere diutiùs desideraui. De vxore verò Comitis Radulphi, quæ vestræ conquesta est paternitati, se à viro iniuria esse dimissam, id vobis notum esse volumus * *. *Reliqua desunt.*

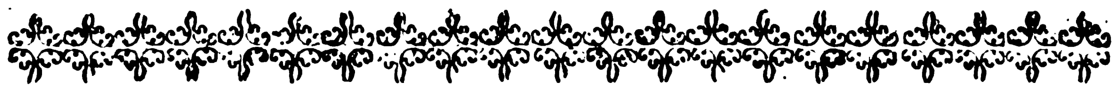

GREGORII VII. PAPÆ
EPISTOLÆ HISTORICÆ.

EPISTOLA I.

GREGORIVS *in Romanum Pontificem electus, omnibus Principibus in Terram Hispaniæ proficisci volentibus perpetuam salutem in Domino Iesu Christo.* NON latere vos credimus, Regnum Hispaniæ ab antiquo proprij iuris sancti Petri fuisse, & adhuc (licèt diu à Paganis sit occupatum) lege tamen iustitiæ non euacuata, nulli mortalium, sed *Lib. 1. Epist. 7. edit.*
C soli Apostolicæ Sedi ex æquo pertinere. Quod enim auctore Deo semel in proprietates Ecclesiarum iustè peruenerit, manente ab eo abusu quidem, sed ab earum iure occasione transeuntis temporis, sine legitima concessione diuelli non poterit. Itaque Comes EVVLVS DE ROCEIO, cuius famam apud vos haud obscuram esse putamus, Terram illam ad honorem sancti Petri ingredi, & à Paganorum manibus eripere cupiens, hanc concessionem ab Apostolica Sede obtinuit, vt partem illam, vnde Paganos suo studio, & adiuncto sibi aliorum auxilio, expellere posset, sub conditione inter nos factæ pactionis ex parte sancti Petri possideret. Qua in re & labore quicumque vestrûm sibi adhærere voluerit, omni charitatis affectu commonitus, erga honorem sancti Petri talem animum gerat, vt ab eo & munitionis auxilia in periculis, & merita fidelitatis præmia securus accipiat. Si autem aliqui ex vobis seorsùm ab illo propriis copiis eandem Terram aliqua in parte intrare parauerint; decet, vt militiæ causam ex animi deuotione quàm iustissimam sibi proponant, iam nunc omni voto concipientes, & ex corde statuentes, ne capta Terrâ easdem, quas illi, qui nunc Deum ignorantes eam occupant, iniurias sancto Petro faciant. Hoc enim neminem vestrûm ignorare volumus, quoniam nisi æqua pactione persoluendi iuris sancti Petri Regnum illud animaduertere statueritis, potiùs vobis Apostolica auctoritate ne illuc tendatis interdicendo, contra feremur, quàm sancta & vniuersalis mater Ecclesia, idem à filiis suis quod ab hostibus patien-

PHILIPPVS I.

do, non iam proprietatis suæ, sed filiorum detrimento sancietur. Quamobrem hunc dilectum filium Hugonem, Cardinalem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyterum, in partes illas misimus, in cuius ore nostra ad vos consilia & decreta plenius apertiúsque differenda, ac vice nostra disponenda posuimus. Datum Romæ 11. Kal. Maij, Indictione xi. A

EPISTOLA II.

Epist. 46. edit.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, GVILLELMO *Burgundionum Comiti salutem & Apostolicam benedictionem*. MEMINISSE valet prudentia vestra, quàm larga affluentiâ dilectionis Romana Ecclesia valentiam vestram iamdudum recepit, & quàm speciali charitate vestram familiaritatem dilexit. Neque enim se condecet obliuisci promissionis, qua Deo se ante corpus Apostolorum principis Petri, præsente venerabili antecessore nostro Alexandro Papa, & Episcopis, Abbatibus plurimis, atque diuersarum gentium multitudine, quarum non est numerus, obligauit, vt quacumque horâ necesse fuisset, vestra manus ad dimicandum pro defensione rerum sancti Petri non deesset, siquidem requisita fuisset. Vnde memores nobilitatis vestræ fidei, rogamus & admonemus strenuitatis vestræ prudentiam, quatenus præparetis vestræ militiæ fortitudinem ad succurrendum Romanæ Ecclesiæ libertati, & si necesse fuerit veniatis huc cum exercitu vestro in seruicio sancti Petri. Et hoc idem rogamus vos monere Comitem Sancti Egidij, & socerum Richardi Capuani Principis, & Amideum filium Adelettæ, ceterósque quos cognoscitis sancti Petri esse fideles, & qui similiter in manibus ad cœlum extensis promisêre. Si quid verò certæ responsionis prudentiæ vestræ nobis placet remittere, per eum nuncium nobis mandate, qui modis omnibus nos reddat indubios: & idem vester nuncius veniat per Comitissam Beatricem, quæ cum filia & genero in hoc negocio laborare procurat. Hanc autem militum multitudinem non ideò coaceruare curamus, vt ad effusionem sanguinis Christianorum intendamus: sed vt ipsi videntes expeditionem, dum confligere timuerint, faciliùs subdantur iustitiæ. Speramus etiam, quòd forsitan alia indè vtilitas oriatur, scilicet vt pacatis Normannis, transeamus Constantinopolim in adiutorium Christianorum, qui nimium afflicti creberrimis morsibus Saracenorum inhianter flagitant, vt sibi manum nostri auxilij porrigamus. Nam contra eos Normannos, qui nobis rebelles sunt, satis sufficiunt milites isti, qui nobiscum sunt. Certus enim esto, quoniam te, & omnes, qui tecum in hac expeditione fuerint fatigati, duplici, immò multiplici remuneratione (vt credimus) Petrus & Paulus principes Apostolorum donabunt. Datum Romæ iv. Nonas Februarij, Indictione xii. B

EPISTOLA III. C

Epist. 56. edit.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, ROGERIO *dicto Catalaunensi Episcopo*. PHILIPPVS Rex Francorum non modica tibi dilectione astrictus, multùm nos vt te absolueremus, tum per Literas, tum per Legatorum verba rogauit. Quod quidem salua iustitiâ nequaquam nobis faciendum esse peruidimus, dum iuxta vigorem canonicæ disciplinæ multò grauiùs in te animaduertendum esse cognosceremus. Sed adhuc Apostolica mansuetudine iudicium in te vltionis debitæ suspendentes, præsenti auctoritate tibi præcipimus, vt præsentiam tuam abhinc vsque in proximam festiuitatem omnium Sanctorum conspectui nostro repræsentare nullo modo prætermittas: quatenus aduersum te totiens iteratam proclamationem Catalaunensis Ecclesiæ iusto fine (Deo auxiliante) decidamus. Admonentes equidem, ne interim in contemptu, vel transgressione iam antè datæ sententiæ, periculum tibi tu ipse grauius ingeras. Quibus in rebus si nobis inobediens fueris, & aliqua tergiuersatione te excusans, infra prælibatum terminum præsentiæ nostræ te non exhibueris, de tua damnatione, & incommutabili depositione vlteriùs non dubitabis. Datum Romæ in Synodo, xvi. Kal. Aprilis, Indictione xii.

A PHILIPPVS I.

EPISTOLA IV.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, GVILLELMO *Diensi Comiti, ac vniuersis fidelibus ac subditis Diensis Ecclesiæ, salutem & Apostolicam benedictionem.* Edit. 69. VENIENTEM ad nos Hugonem Episcopum vestrum benignè suscepimus, & quia vos in electionem eius vnanimiter conuenisse audiuimus, Episcopali consecratione eum vobis in Pastorem ordinauimus; quatenus sub eius regimine spiritualibus instructi disciplinis, perceptæ fidei fructum, & gloriam sempiternam consequi, Deo dante, possitis. Expleto igitur in eo ministerij nostri debito, cum omni charitate eum ad vos remittimus: admonentes vos per fidem, in qua redempti, & per Christum saluati estis, vt eum debito honore & reuerentiâ suscipiatis, & omnem in omnibus, quæ ad regimen sui Episcopatus pertinent, obedientiam & fauorem sibi exhibeatis. Nos enim inter cetera eum sollicitè admonuimus, vt contra simoniacam heresim totis erigeretur viribus, & Ecclesias suæ parochiæ non priùs consecraret, nec consecratas aliter diuinum officium celebrare permitteret, nisi priùs absolutæ à laïcorum manibus, sicut canonicum est, suo iuri, & Episcopali eius prouinciæ redderentur. Quamobrem ne quis ei contrarius in exequendo monita nostra obsistat, Apostolica auctoritate sub anathematis comminatione interdicimus. B Te autem, prædicte Comes, singulariter alloquentes, valde miramur, quòd postquàm præfatum confratrem nostrum instinctu diuinæ clementiæ cum consensu aliorum omnium in Episcopum elegeras, & fidelitatem sibi ex more feceras, nescio quibus de causis elatus, eo præsente, commotionem aduersus eum agere præsumpsisti: & postquàm ad Apostolica limina venit, Clericos & ciues vrbis deprædatus es, & quod valde nefandum est, quendam Clericum cepisti. Quamuis igitur in hac tanta & tam crudeli præsumptione censuram Apostolicæ animaduersionis in te prouocaueris, rogatu tamen eiusdem Episcopi tui adhuc debitæ vltionis iaculum in te vibrare distulimus. Ceterùm, ne hæc patientia nostra te in audaciam erigat, & nos in culpam neglectæ iustitiæ trahat, Apostolica te auctoritate monemus, atque præcipimus, vt sine omni dilatione quæcumque aduersus Episcopum & Ecclesiam sibi commissam temerè & iniquè commisisti digna satisfactione emendes, & vlteriùs nulla eum contrarietate molestare præsumas. Alioquin scias Episcopum nostrum Apostolica iussione constrictum, te sicut hostem, & impugnatorem iustitiæ, à liminibus Ecclesiæ anathematis innodatum vinculis sequestrare. Quod & si ipse, quod non credimus, timore aliquo vel gratiâ prætermitteret, nos tamen tantæ temeritatis facinus non relinquemus inultum, & Episcopus pro negligentia officij sui non benè suscepti ministerij perpendet sibi imminere periculum. Datum Romæ XVII. Kal. Aprilis, Indictione XII.

C

EPISTOLA V.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, PHILIPPO *Regi Francorum salutem & Apostolicam benedictionem.* Edit. 75. SIGNIFICASTI nobis per Literas & Legatos tuos, te beato Petro Apostolorum Principi deuotè ac decenter velle obedire, & nostra in his, quæ ad Ecclesiasticam religionem pertinent, monita desideranter audire, atque perficere. Quod si ita cordi tuo diuino instinctu affixum est, multum gaudere nos conuenit, quòd Eminentia tua ad diuinam prona reuerentiam, quæ Regiæ administrationis sunt cogitat atque cognoscit. Vnde Nobilitatem tuam ex parte beati Petri admonemus, & omni charitatis affectu rogamus, quatenus Deum tibi placare studeas, & inter cetera, quæ tuum est corrigere, per te illata Beluacensi Ecclesiæ detrimenta, pro magnitudine tui nominis & honoris aliquatenus emendare non prætermittas. Attendere enim te nobiscum, & diligenter considerare volumus, in quanta dilectione Sedis Apostolicæ, quantáque gloria & laudibus ferè per Orbem terrarum antecessores tui Reges clarissimi & famosissimi habiti sunt, dum illorum Regia Maiestas in amplificandis & defendendis Ecclesiis pia ac deuota constitit, in tenendo iustitiam libera ac districta permansit. Postquàm verò diuina & humana iura subuertendo, tanta virtus in posterioribus cœpit hebescere, totius Regni gloria, decus, honor, & potentia, cum peruersis

PHILIPPVS I. moribus immutata sunt, & nobilissima fama, & status Regni è culmine suæ claritatis inclinata sunt. Hæc quidem & alia talia frequenter, & si oportet, aspero etiam sermone tibi inculcare, suscepti nos officij cura compellit: quoniam licèt verbum prædicationis abscondere & vspiam tacere, non sit nobis tutum aut liberum; tamen quantò dignitas est amplior, & persona sublimior, tantò propensiorem curam & clamorem pro eius rectitudine nos habere conuenit: admonente nos Domino per Prophetam dicentem: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.* Præcipuè cùm virtus Christianorum Principum in eiusdem Regis castris ad custodiam Christianæ militiæ nobiscum conuenire debeat. Vt igitur eorum, quorum es successor in Regno, nobilitatis & gloriæ apud Deum & homines singularis & indiuiduus heres existas, virtutem illorum summopere te imitari, & iustitiam Dei totis viribus exequendo, Ecclesias quantum potes restaurare, & defendere exhortamur: quatenus omnipotens Deus dexterâ virtutis suæ & hîc Regni tui gubernacula protegat & exaltet, & coronam sempiternæ gloriæ in futura remuneratione donet. Datum Romæ Idibus Aprilis, Indictione XII. A

EPISTOLA VI.

Lib. 2. Epist. 2. edit.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei,* ISEMBERTO *Pictauensi Episcopo.* CVM de te & factis tuis cogitare incipimus, de tam immoderata præ-
1074. sumptionis tuæ audacia nequaquam satis admirari possumus, quoniam sicut boni ad incrementa bonorum operum fideli desiderio nituntur ascendere; ita tu &, heu! ampliori cupiditate perquisita, malefaciendi studio culpis tuis cumulum iniquitatis indesinenter anhelas adiicere. Interdictus enim à Legatis Apostolicæ Sedis, officium Episcopale vsurpare præsumpsisti, inobedientiæ crimen & contemptum Apostolicæ auctoritatis incurrere non erubuisti. Postea verò & eodem Legato nostro Amato Episcopo Ellorensi, & magistro tuo, videlicet Gozelino Archiepiscopo Burdegalensi, vnà cum ceteris religiosis viris, pro faciendo diuortio GVILLELMI Pictauensis Comitis, & propinquæ suæ, quam pro vxore tenebat: his, inquam, sub Apostolica obedientia pro negocio tam graui, tam Christianæ Religioni necessario congregatis, conuentum illorum per milites tuos nefariè perturbasti. Quippe qui perruptis Monasterij claustris & foribus in consessum irruentes, Archiepiscopum, & Legatum nostrum multa turpitudine dehonestauerunt: reliquos verò minis, conuiciis, ac verberibus, multísque contumeliis afflixerunt. Vnde Apostolica tibi auctoritate præcipimus, vt ante festiuitatem S. Andreæ præsentiam tuam, super his responsurus, nostro conspectui exhibere nullatenus prætermittas. Quòd si aliqua, nisi fortè necessaria & ineuitabili, occasione te subtraxeris, ab omni etiam sacerdotali officio te priuatum, & sacræ communionis participatione sequestratum esse noueris. Eos verò, per quos tantum facinus effecisti, tam laicos quàm Clericos, à corpore & sanguine Domini, & omni diuino officio, vsque dum tu ad satisfactionem venias, Apostolica auctoritate repellimus, & tibi sub periculo ordinis tui, vt omnibus hoc sine mora notifices, præcipiendo mandamus. Datum Tiburi IV. Idus Septembris, Indictione incipiente XIII. B C

EPISTOLA VII.

Edit. 3.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei,* GVILLELMO *Pictauensi Comiti salutem & Apostolicam benedictionem.* OMNIPOTENTI Deo laudes & gratias referimus, qui cordis vestri interiora penetrans ad amorem & timorem suum vos inclinauit, & ad obedientiam mandatorum suorum, superato carnis desiderio, confirmauit. Scimus equidem quoniam quod in præsenti vita vobis dulcissimum fuit, exigente iustitiâ reliquistis, dum pro reuerentia Christianæ Religionis ab vxore vestra, quoniam propinqua consanguinitate vobis est, vos separare consensistis. Verùm quanto grauiori certamine libidinem animi vestri vicistis, & ad legem Dei districtiùs vos humiliastis, tanto sublimiorem gloriam infinita remuneratione vobis paratam esse proculdubiò sperare debetis. Quapropter & nobis multò vberior lætitia crescit, quoniam in hac correctione vestra certa spes vestræ salutis intelligitur, & ea quæ semper in domo vestra fuit, miserante Deo, generositas

A conseruabitur. Ex hoc enim nobilitas generis valde corrumpitur, cùm proles non de legitima coniugij permixtione generatur. Atque eò minus Eminentia vestra, quòd tam acriter vobis institimus, mirari debet; quoniam Romana Ecclesia, quæ domum vestram, totámque prosapiam vestram singulari & egregia semper charitate dilexit, in tanto vos iacere periculo pati non potuit. Ceterum, quòd domi illam in vestra potestate vsque ad futuram Synodum morari cupitis, licèt soror vestrà, quam vt matrem diligimus, indè nos interpellauerit, consentire non audemus. Scientes diabolicam fraudem hominibus maximè vetita repertis occasionibus præcipua calliditate suggerere. Proindè ita eam à vestra vicinitate penitus remoueri & elongari facite, vt vestra correctio, & oblata Deo reuerentia omnibus sit in exemplum, & salutem vestram nulla valeat diabolus sagacitate turbare. De cetero scitote Pictauensem Isembertum Episcopum, nisi ante festiuitatem S. Andreæ ad nos de præsumptione sua rationem redditurus veniat, ab omni Episcopali & Sacerdotali officio, & ipsa sacræ communionis participatione esse priuatum. Quòd autem ad seruicium S. Petri promptam vos habere voluntatem mandastis, gratanter accepimus, sed determinatè vobis aliquid de expeditione scribere ad præsens non satis discretum fore peruidimus: quoniam rumor est in Transmarinis partibus Christianos, miserante Deo, Paganorum longè propulsasse ferocitatem; & nos de reliquo quid acturi simus, adhuc diuinæ prouidentiæ consilium expectamus. Vobis tamen & de bona voluntate plena apud Deum remuneratio est reposita: nobis autem, si necesse fuerit, in vestris promissis, sicut in dilecto fratre & filio, B certa semper existit fiducia. Datum Tiburi, IV. Idus Septembris, Indict. XIII. PHILIPPVS I.

EPISTOLA VIII.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, HVGONI *Diensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVID de negocio Carnotensis Ecclesiæ actum sit, tua relatione, remota omni ambiguitate, sicut oportuerat, cognouisse vellemus. Peruenit enim ad aures nostras te excommunicasse, & irrecuperabiliter deposuisse quendam iuuenem illuc indignè appositum pro Episcopo. Quod quidem, si ita est, nobis multùm placet, & præsenti auctoritate confirmamus. Ceterùm, fraternitati tuæ notum esse volumus, PHILIPPVM Regem Francorum iterata postulationem missione ad nos direxisse, pro Roberto Abbate S. Euphemiæ de Calabria, qui & hoc in anno, cùm in Longobardia eramus, per nos transiuit in Franciam, vt eum ad regimen Carnotensis Ecclesiæ Episcopum probaremus, & ordinaremus. Reuersus est etiam ille idem Robertus Abbas ad nos, dicens se donum Episcopatus offerente Rege refutasse, nec quicquam indè sine nostro consilio facere voluisse, vel facturum esse. Veneruntque cum eo duo Clerici præfatæ Ecclesiæ referentes nobis, & multùm affirmantes, penè omnium qui de C eadem Ecclesia sunt maiorum & meliorum voluntates in hunc conuenisse; non tamen aliquam de eo electionem factam fuisse. Verùm qui sanctorum Patrum statuta sequi, & obseruare cupientes, nihil de eo, aut de promotione eius, sine electione Ecclesiæ nobis probandum esse indicauimus, nec idipsum quod isti nobis de voluntate absentium referebant, satis constabat: prudentiam tuam admonemus, vt Ecclesiam illam, aut per te, aut per fidelem & probatam tibi personam visitare studeas, & voluntatem omnium tam maiorum quàm minorum super hac re diligenti inquisitione cognoscas. Quòd si causam ex omni parte diuina miseratione & dispensatione ita coaptare posse videris, vt illorum in hunc, quem suprà diximus, Abbatem voluntas libera, consideratio prudens, electio canonica, & sanctorum Patrum regulis consonans dinoscatur, quàm citissimè nobis certa Literarum tuarum significatione indicare procures: vt quæ ad effectum huius dispensationis sunt, Deo auctore exequi & implere possimus. Sin autem aliter aliquid inueneris, quod & causa potior, & ratio probabilior administret, itidem nobis notificare non differas: quatenus in quo oporteat nobis & Ecclesiæ prouidere, ac salubriter, Deo adiuuante, quod officij nostri est impendere valeamus.

Lib. 5. epist. 11. Ann. 1077.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA IX.

Edit. 17. GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*. QVIA consuetudo S.R. Ecclesiæ, cui Deo auctore, licet indignè, deseruimus, est quædam tolerare, quædã etiam dissimulare: discretionis temperantiam potiùs quàm rigorem canonum sequentes, causas Episcoporum Franciæ atque Burgundiæ, qui suspensi, seu damnati à Legato nostro Vgone Diensi Episcopo fuerant, non sine graui labore discussimus. Denique Manassem Remensem Archiepiscopum, qui in multis accusatus fuerat, seséque à Synodis, ad quas Vgo Diensis Episcopus eum inuitauit, subtraxerat: quia sententia super eum data, non Romanæ Ecclesiæ grauitate, & solita mansuetudine videbatur, in proprium gradum officiúmque restituimus, ea quidem ratione, vt supra corpus sancti Petri iuraret hoc modo: » Ego Manasses Remensis Archiepiscopus pro superbia non dimisi quòd non venerim ad Synodum Augustodunensem, ad quam me Diensis Episcopus vocauit. Si vocatus nuncio vel Literis Apostolicæ Sedis fuero, nullo malo ingenio, & nulla fraude me subtraham: sed veniens, diffinitioni & iudicio huius Ecclesiæ fideliter obediam. Quòd si domino Papæ GREGORIO, vel successori suo placuerit de obiectis ante Legatum suum respondere, idem per omnia faciam. Thesauros autem, ornamenta & prædia Remensis Ecclesiæ mihi commissæ ad honorem ipsius Ecclesiæ fideliter tractabo, & ad resistendum iustitiæ ea non abalienabo. B Vgoni quoque Bisuntino Archiepiscopo, quia Literæ, quibus inuitabatur ad Synodum, à Clericis suis retentæ, & non sibi ostensæ fuerant, suspenso in eadem Synodo Episcopale officium reddidimus: hac conditione, quòd debeat se de obiectis coram Legato nostro, si ei visum fuerit, cum suffraganeis, aut conuicinis Episcopis expurgare. Richerio verò Senonensi Archiepiscopo interdictum reddidimus officium. Promisit enim in manu nostra, quòd siue per se, siue per nuncium suum causam, pro qua ad Synodum præfati Legati nostri non venit, coram eodem Legato debeat exponere, & in negociis Ecclesiasticis pro posse suo consilium & auxilium fideliter & humiliter sibi impendere, eiúsque animum placare. Gotfredus autem Carnotensis Episcopus, quia non inuitatus & absens iudicatus fuerat, Episcopali officio à nobis restitutus est: hoc quidem tenore, quòd causa sua ante Legatum nostrum debeat retractari, atque diffiniri. Richardus Biturigensis Archiepiscopus, quia irato animo, & non Synodali iudicio dimisit Ecclesiam suam, virgam & anulum recepit: promittens se de obiectis coram Legato nostro satisfacere. Rodulphus Turonensis Archiepiscopus, quia legales accusatores non habuit, Sacerdotali & Episcopali officio restitutus est: etiam Episcopis, qui eum accusauerant, ab accusatione deficientibus. Et quia causa sua ab antecessore nostro beatæ memoriæ ALEXANDRO retractata & determinata fuerat, videbatur quòd non sine certa accusatione deberet retractari. Nobis tamen visum fuit, quòd Legatus noster cum Legato Diensis Episcopi Turonis debeat proficisci, & conuocare omnes suffraganeos Episcopos, necnon Clerum & populum, & ex parte beati Petri illos commonere, vt qualiter electus fuerit vel ordinatus, veraciter profiteantur: vt si clarueritt eum de obiectis innocentem esse, quæstio accusationis suæ omninò deinceps sopiatur. C Sin autem certissimè, & vnde dubitari non possit, contra eum testimonium datum fuerit, canonica sententiã feriatur. Actum Romæ, VII. Idus Martij, Indictione I.

EPISTOLA X.

Lib. 6. Epist. 8. edit. 1078. GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, Huberto & Clericis, & omnibus Comitibus de castro sancti Pauli*, VVIDONI & HVGONI, *salutem & Apostolicam benedictionem si obedierint*. CLERICI sanctæ Mariæ & sancti Audomari adeuntes Apostolicam Sedem conquesti sunt de vobis, quòd iam multo tempore sibi & suæ Ecclesiæ aufertis quandam villam Reseca nominatam, cum omnibus ad eam pertinentibus: atque cùm multoties de hoc in prouincialibus Synodis coram Episcopo vestro, & ad vltimum coram Hugone Diensi Coëpiscopo & confratre nostro Apostolicæ Ecclesiæ Legato in Pictauiensi Concilio querelam fecissent, atque ille ex auctoritate nostra præcepisset, vt coram Episcopo vestro, aut proclamata Eccle-

PHILIPPVS I.

A siæ præfatæ & Clericis redderetis, aut quòd vestra iura esse debeant rationem diceretis, Episcopúsque vester tres terminos vobis, & ad vltimum prouincialem Synodum statuisset, vt vtrumlibet ageretis: vos tamen neutrum sicut numquam, ita quoque nec tunc facere voluistis. Vnde ex auctoritate Dei, & sancti Petri Apostolorum principis præcipimus vobis, vt si ita est, prædictas res prædictæ Ecclesiæ & Clericis eius sine dilatione canonicè restituatis. Aut si ita non est, & iusta ratione pro certo scitis ad vestram Ecclesiam eas pertinere debere, infra quadraginta dies postquàm Literas nostras videritis, vel si eas videre vitaueritis, postquam eas missas vobis cognoueritis, Hugonem præfatum Coëpiscopum & fratrem nostrum ad diem Ingelranno & fratribus eius à vobis ante denominatum atque prænunciatum adeatis: vtrisque partibus coram positis, ipse legitimum finem faciat huius contentionis. Quòd si istud agere nolueritis infra præscriptos dies, finitis eis, contradicimus vobis, & VVidoni, Hugoníque, & Eustachio Comitibus, Oilardo quoque Subdefensori præfatæ possessionis, omnibúsque vobis amodò auxilium & consensum ad hoc sacrilegium præbituris, velut sacrilegis & raptoribus omnem penitus Ecclesiæ ingressum, & Christianam communionem, atque gratiam beati Petri Apostolorum principis, & in vita & morte, nisi fortè pœnitentiam egeritis, & iniustè rapta Ecclesiæ præfatæ canonicè restitueritis. Si autem, quod absit, ab omnibus Christianis post hæc omnia, diabolica infecti malitiâ, in excommunicatione præscripta incorrigibiliter perseuerare malueritis; præcipimus defensoribus
B & patronis prædictæ Ecclesiæ, vt eadem & Clericis eius præfatas res restituere omnibus modis satagant. Datum Romæ VII. Kal. Decembris, Indictione II.

EPISTOLA XI.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei Archidiaconibus Taruennensis Ecclesiæ, Iruolpho & Huberto, & Canonicis, si canonicè vixerint, salutem & Apostolicam benedictionem.* CLERICOS de castro Sancti Pauli, de quibus Canonici sanctæ Mariæ & sancti Audomari per Ingelrannum & alios fratres eius nobis sunt conquesti, ad ciuitatem Taruennam ex auctoritate nostra omnes conuocate, & Literas nostras eis legite, quæ vobis dabuntur ex nostra parte. Quòd si noluerint venire, vel venientes Literis nostris non obedire, omnem Ecclesiæ ingressum, & quod in Literis nostris eis contradicitur contradicite, & insuper quicquid de Ecclesia Taruennensi possident clericali exhibitione. Laicis quoque in Literis nostris nominatis, & quicumque alij præfatis Clericis post Literas nostras visas, vel notificatas, non obedientibus, consensum, auxiliúmque, vt in rapina & sacrilegio perseuerent, præbuerint, notificate quòd in præscripta positi sint excommunicatione. Mathildem viduam Arnulphi Aduocati, quæ terram, quam maritus suus moriens dedit Ecclesiæ sanctæ Mariæ, & quam ipse promisit morienti se liberam facere, admonete adhuc, vt quod promisit perficiat: sin autem, in præfa-
C ta damnatione, quandiu non fecerit, maneat. Rengerium, Adam, Bereuuoldum, & ceteros, qui subtrahunt decimas nouarum terrarum præfatæ Ecclesiæ, admonete vt reddant, & satisfaciant. Quod si noluerint, quousque resipiscant, prædictæ damnationi subiaceant. Et hoc etiam addimus, vt nullus accipiat de manu omnium prælibatorum oblationem aliquam, siue in vita, siue in morte, quousque canonicè quod peccauerunt emendent. Datum Romæ VII. Cal. Decembris, Indictione II.

Epist. 9 eiusd.

EPISTOLA XII.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, Rodulpho, Odoni, Epponi, Vmbaldo, Euerardo, Bozoni, Giraldo, Adelardo, & ceteris Principibus Bituricæ regionis, salutem & Apostolicam benedictionem, si obedierint.* MIRAMVR temeritatem & insolentiam præsumptionis vestræ, quòd contra fas & excommunicationem Apostolicam vobis delatam, Abbatiam Dolensem, quam in tutelam hactenus habuistis, immò etiam ad cumulum detrimenti tam animarum vestrarum quàm corporum, abiecto eo, quem manibus propriis, Deo volente, vobis in Abbatem consecrauimus, Gualterium inuasorem irrecuperabiliter deposuimus, & ei res Ecclesiæ, suisque fautoribus, sub excommunicatione interdiximus. Confratri au-

Epist. 12. eiusd.

PHILIPPVS I. tem nostro VVermundo Viennensi Archiepiscopo Abbatiam Dolensem concessimus, immò reddidimus. Vos ergo monemus, & Apostolica auctoritate præcipimus, vt abiecto inuasoris prædicti dominio, Abbati vestro iure canonico VVermundo Viennensi Archiepiscopo sincera mente & puro corde obediatis. Quòd si rebelles Deo & beato Petro in his deinceps fueritis, à Dominica prima post Pentecosten, scilicet in octauis, cum Dolensibus Monachis, nisi satisfecerint, coram Vicario nostro Hugone Diensi Episcopo Valentiæ vos excommunicationi subiacebitis. Si autem Patri vestro spirituali confratri nostro VVermundo Viennensi Archiepiscopo obedientiam & auxilium exhibueritis, gratiam Dei & beati Petri percipietis. Te autem, Rodulphe, quia in his plus ceteris tibi à Deo concessa est potestas, rogamus, & præcipimus, vt eum in Abbatiam sine simulatione & dolo restituas, & totius iræ siue discordiæ oblitus, ei vt filius charissimus cohæreas: quatenus gratiam Dei, & peccatorum tuorum indulgentiam ab ipso, cui data est potestas ligandi atque soluendi, percipias. Datum Romæ XIII. Cal. April. Indict. II. A

EPISTOLA XIII.

Lib. 7. Epist. 19. edit. 1079.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, omnibus in Bituricensi, necnon Narbonensi, seu Burdegalensi Prouinciis constitutis, exceptis his, qui Apostolica excommunicatione tenentur, salutem & Apostolicam benedictionem.* CLAMOR Abbatis Aureliacensis Cœnobij, quod proprij iuris beati Petri, concessione fundatoris, scilicet beati Geraldi, esse dinoscitur, auribus nostris insonuit: videlicet super quibusdam personis, qui iniustè detinent beneficia prædicti Monasterij, à prædecessoribus suis sub fidelitate & dominio pro defensione Ecclesiæ sibi & suis antecessoribus olim concessa. Præcipuè conqueritur super BERENGARIO Carlatensi Vicecomite, qui propria cupiditate ductus, debitum seruitium & fidelitatem Abbati exhibere negat, nisi beneficium, quod immeritò detinet, adhuc etiam de iure Ecclesiæ augeatur. Proinde Apostolica auctoritate præcipimus, quatenus omnis qui beneficium præfatæ Ecclesiæ ad hoc aliquando suscepisse cognoscitur, subiectionem & fidelitatem Abbati persoluat, & seruicium pro beneficio largiri non deneget, & ab exactione illicitæ augmentationis desistat. Aliter enim inuasor & sacrilegus esse comprobatur. Nos verò detrimentum supradicti Cœnobij agnoscentes, Abbatem sub promissione fidei suæ in manu nostra obligauimus, vt nulli militum liceat illi vltra mansum de possessione Ecclesiæ dare sub hac vel alia occasione, neque alicui personæ, nisi communis vtilitas Fratrum regulariter degentium postulauerit, & Apostolicæ æquitati renunciare ausus fuerit. Monasterium autem Mauziacense cum omnibus sibi adiacentiis, & Ecclesias scilicet Dalmairaci & Montis Saluij, & ceteras, necnon terras & possessiones in quacumque suprascriptarum Prouinciarum ablatas, seu malis consuetudinibus oppressas, Monasterio Aureliacensi scriptis siue testibus olim iustè concessas, Apostolica auctoritate præcipimus restitui, & sine inquietudine aliqua permitti. Monasterium quidem Vicense in manu Abbatis refutatum à Principibus ipsius terræ, consensu Episcopi & Clericorum sibi suisque successoribus confidimus, & cōfirmamus, & fautoribus refutationis Apostolicam benedictionem largimur: & eos, qui Ecclesias siue prædia præfati Monasterij iniustè detinent, absque vlla dilatione reddi iubemus. Qui ergo his mandatis nostris spiritu superbiæ acquiescere noluerit, præcipuéque Berengarius, si obedire contempserit, gratiam beati Petri amittet, & iram omnipotentis Dei incurret. Obtemperantibus autem gratiam Dei, & Apostolicam benedictionem de misericordia diuina confisi largimur. Datum Romæ II. Idus Aprilis, Indictione III. B C

EPISTOLA XIV.

Lib. 8. Epist. 18. edit. 1080.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei;* HEBOLO *nobili & glorioso Comiti salutem & Apostolicam benedictionem.* SICVT prudentia tua meminisse potest, nos longo tempore præter voluntatem tuam, virorúmque religiosorum, qui ipsum nouerant, Manassem dictum Remensem Archiepiscopum dissimulauimus, eúmque putantes correctionis suæ curam habere, diu profectò porta-

A uimus. Verùm ille patientiâ nostra abusus, & (quod euidenter apparet) ex conscientia praua in desperationis foueam lapsus, non solùm se prætensæ mansuetudini ingratum exhibuit; sed etiam in reliquum misericordiâ S. Petri indignum se fecit: scilicet, vt cuius in depositione sententiam Vicarij nostri Hugonis Diensis Episcopi in Concilio Lugdunensi prolatam approbatámque ad terminum nos distulerimus, deinceps in perpetuum firmam esse & ratam, ipsúmque sine spe recuperationis depositum adiudicemus. Quapropter eum irreuocabili iudicio Episcopalis Sedis regimine priuatum esse tuæ Celsitudini denunciantes, monemus, atque ex parte beati Petri præcipimus, vt tam teipsum à pestifera amicitia illius à modo retrahas, quàm & alios quos potes ab eo custodire se doceas. Vt autem gratiam Dei & beati Petri largiùs merito, quas sperare studium solertiæ tuæ non desit, tam per teipsum, quàm & per quoscumque vales, præfato deposito pro magnitudine tua resistere, illúmque Archiepiscopum, quem saniori consilio pars Cleri melior cum consensu prædicti Legati nostri Hugonis videlicet Episcopi Diensis, illi Sedi elegerit, modis omnibus adiuuare. In hac igitur re ita te deuotum & obsequentem mandatis Apostolicis apertè demonstres, quemadmodum tuis in necessitatibus fideles tuos existere cuperes. Et sicut à fidelibus tuis non impunè tergiuersationem tibi fieri summi in negociis ferres: ita procures respectu beati Petri, ad quem spectat totius Ecclesiæ causa, rem hanc ex animo gerere: quatenus & hîc eum protectorem, & in futuro patronum ex debito merearis habere. Datum VI. Cal. Ianuar. PHILIPPVS I.

B

EPISTOLA XV.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei*, PHILIPPO *glorioso Regi Francorum salutem & Apostolicam benedictionem.* SÆPE per Nuncios tuæ Celsitudinis audiuimus, te gratiam beati Petri, nostrámque amicitiam cupere. Quod & tunc nos libenter accepisse, & adhuc, si eum animum geris, noueris admodum nobis placere. In hoc enim te tuæ salutis amicum, sollicitúmque esse demonstras, si Apostolicam beneuolentiam, sicut Christianum Regem decet, assequi, & obtinere desideras. Quam quidem hoc pacto adipisci multò faciliùs ac digniùs poteris, si te in Ecclesiasticis negociis diligentem deuotúmque reuerenter exhibueris. Qua in re proculdubiò minus vigilanter, multúmque negligentiùs, quàm sanum fuerit, olim habuisse te cerneris. Sed nos adolescentiæ tuæ præterita delicta spe correctionis tuæ portantes, vt deinceps castigatis moribus ad ea quæ oportet inuigiles, ex debito officij nostri monemus. Igitur inter cetera virtutum studia Regiæ Excellentiæ conuenientia, quæ tibi inesse optamus, cùm te iustitiæ amatorem, misericordiæque custodem existere, Ecclesias defendere, pupillos viduásque protegere sit necessarium, non minus ad internæ salutis custodiam tibi esse prauorum consilia spernenda, maximéque excommunicatorum familiaritates detestandas arbitramur, atque asserimus. Vnde sublimitati tuæ ex parte beati Petri præcipimus, ac ex nostra rogamus, vt Manassæ Remensi Archiepiscopo dicto, sed propter suas iniquitates, quæ non prætereunt scientiam tuam, irrecuperabiliter deposito, nullum vlteriùs fauoris tui solatium præbeas: sed eum ita ab amicitia tua rescindas, atque à conspectu præsentiæ tuæ contemptum repellas, vt te pateat, inimicos sanctæ Ecclesiæ, videlicet excommunicatione induratos, respuendo, Deum diligere, Apostolicísque mandatis morem gerendo, gratiam beati Petri veraciter desiderare. Præterea volumus, & ex parte Apostolica iubemus, vt electionem, quam præfatæ Remensis Ecclesiæ Clerus & populus, Deo annuente, facturus est, nullo ingenio aut studio, quò minùs canonicè fiat, impedias: sed & si quis impedire aliquo studio seculari tentauerit, illi omninò contradicas, atque illi, quem pars fidelior & religiosior elegerit, adiutorium tuum impendas. Age igitur, & iam ætate vir factus in hac re procura, vt non frustrà tuæ iuuentutis culpis pepercisse, nec in vanum te ad emendationem expectasse videamur. Datum XI. Cal. Ianuar. Epist. 20. edit.

C

EPISTOLA XVI.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, Abbatibus, Clericis, & laicis Turonensis Archiepiscopatus, & Episcopatus Andegauensis, qui Deo & beato Petro, at-* Lib. 9. Epist. 23. edit. 1081.

PHILIPPVS I. *que Sedis Apostolicæ Legatis obediunt, salutem & Apostolicam benedictionem.* NOTUM vobis esse non dubitamus, Andegauensem Comitem FULGONEM, ob nequitiam suam esse excommunicatum: quam etiam in eos, qui sibi adhærent & fauent, extendi cunctis sacram Scripturam scientibus liquet. Qui iam diu expectatus, non solùm de via sua pessima ad Deum, sicut Christianum oportet, non est conuersus, sed insuper ad augmentum malitiæ suæ aliis item excommunicatis coniunctus, fratrem nostrum Turonensem Archiepiscopum de Sede sua expulit, bonísque Ecclesiæ penitus expoliauit. Proinde Apostolica vobis auctoritate præcipimus, vt tam à præfato Comite, quàm ab omnibus sequacibus vel complicibus eius vobis summoperè caueatis, omninò vos abstinentes à familiaritate & participatione ipsorum. De prædicto verò fratre nostro Archiepiscopo, qui propter iustitiam pulsus, & persecutionem perpessus est, vobis nihilominus præcipientes mandamus, vt ei sicut Patri vestro fideliter deuotéque obediatis, ac necessitatibus ipsius, sicut boni filij, opitulari libenter studeatis. Quemadmodum namque sæpedicto Comiti fauentes in se Dei odium proculdubiò prouocant, ita & huic fratri nostro in quibus necesse est suffragantes, non dubiè gratiam beati Petri suorúmque peccatorum absolutionem merentur. Præterea præcipimus nominatim B. venerabili Abbati sanctæ Mariæ, vt Literas nostras Canonicis S. Martini, quas eis direximus ferat. A

EPISTOLA XVII. B

Epist. 20. vdit. GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, R. S. R. E. Cardinali, & Abbati Massiliensi, salutem & Apostolicam benedictionem.* NON ignorat prudentia tua, Canonicam sancti Saturnini sitam iuxta Tolosanam vrbem Apostolicæ Sedi esse commissam, cui licèt ex generali omnium Ecclesiarum curâ conueniat nos tuitionis auxilium prouidere; tamen specialiter oportet nos eò magis illi loco nostræ protectionis munimen impendere, quò ampliùs constat eius vel iniurias, vel negocia ad Romanam Sedem, cuius iuris est, attinere. Præfata igitur Ecclesia, quanquam nouiter, decenter tamen canonicam vitam instituit, atque hactenus, sicut tua solertia nouit, ex tunc regulariter vixisse dinoscitur. Verùm, quoniam antiqui hostis mos est, eò magis dolere inuidiæque facibus vri, quò ampliùs videt Christianam Religionem crescere, & de bonorum prouectibus lucra, vel potiùs rapinas suas diminui, contra memoratum locum iam cœpit secularium exagitatio, & quod magis mirandum ac dolendum est, Ecclesiasticorum odia suboriri. Vnde & Canonici querimoniam ad nos direxerunt super Clericis S. Stephani, quorum suggestione per quendam fugitiuum Clericum sibi priuilegium, quod eis indulseramus, subreptum est, quíque Cimiterium, quod ante regularem ordinationem suam locus ille quietè per longa temporum curricula tenuit, modò auferre, atque Ecclesias ad eum pertinentes in potestatem suam illicitis conditionibus redigere conantur. Conqueruntur & super Monachis Mosiacensibus, qui quandam Ecclesiam, C vnde interpositis sacrosanctis Euangeliis secundum iudicium Legati nostri Amati Ellorensis Episcopi, collaudantibus aliis Episcopis qui aderant, lis inter eos determinata fuerat, iterata deteriùs iniuria per vim Comitis VV. datis, vt fertur, muneribus occupatam detinere nituntur. Quapropter experientiæ tuæ præcipimus, vt prælibatos tam Clericos quàm & Monachos, atque ipsum Comitem Literis, & quibus modis vales, commonere procures: quatenus ea quæ contra dictam Ecclesiam iniquè vel odiosè gessisse noscuntur, Deo & iustitiæ satisfacientes, sicut oportet emendent, ac de cetero debitam Apostolicis priuilegiis reuerentiam exhibentes, iram Dei prouocare, & maledictionem supra se temerariis ausibus inducere caueant. Episcopum quoque Diœcesis ipsius admoneas, vt eandem Canonicam tam ipse non inquietet, quàm & alios quos prohibere valeat inquietare non sinat. De Monachis tamen, quoniam Cluniacensi Abbatiæ pertinent, ipsi venerabili Abbati inprimis notificandum censemus, vt ipse insolentiam subditorum suorum compescat, & iustitiæ acquiescere, si fortè noluerit, compellat. Ad vltimum verò, si quis illorum monitis tuis, imò beati Petri obtemperare contempserint, quamcumque in eorum audaciam sententiam protuleris, scias auctoritate nostra firmandam.

A

IVONIS EPISCOPI CARNOTENSIS, EPISTOLÆ HISTORICÆ.

EPISTOLA I.

VO *Dei gratiâ Carnotensium humilis Episcopus*, ADELÆ *nobili Comitissæ, recta in Christo sapere.* REGIVS in excellentia vestra sanguis ex vtraque linea descendens, nobilitatem generis in oculis omnium manifestè commendat. Sed hanc apud religiosas mentes morum probitas, & larga ad erogandum manus, quantum didici, vehementer exuperat. Vnde miror qua ratione consobrinam vestram Adalaidem sicut vos ipsam amare dicatis, cuius adulterinos cum Gulielmo complexus vel defendere, vel protelare tanto studio laboratis, nec saluti vestræ vel illorum satis commodè prouidetis, neque quantum periculum vel quanta infamia mihi super hoc immineat aliquatenus præcauetis. Quomodo enim gladius spiritus in ore meo positus ferire audebit longè positos simili contagione pollutos, qui tangere non audebit vel dissimulabit iuxta se positos? Nónne dicturi sunt mihi illud Euangelicum: *Eiice primum trabem de oculo tuo, vt postea videas festucam in nostro?* Hanc porrò me habere tolerantiam terribiliter Apostolus vetat, de eiusmodi scelerum patratoribus dicens: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: nec solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Consentientes autem beatus Ambrosius dissimulantes vocat, vel defendentes. Qua de re obnixè peto, vt non indignetur aduersum me vestra sublimitas, quoniam testis mihi est ille cui nuda est abyssus humanæ conscientiæ, me hoc non arripuisse causâ maliuolentiæ meæ vel alienæ, sed solo rigore & amore iustitiæ: in tantum vt si aliter fieri non possit, malim hominum incurrere maliuolentiam, quàm legem Dei mei derelinquere. Quadam tamen conditione condescendam petitioni vestræ, si vterque iurauerit, quòd ante finitam causam à carnali coniunctione se immunes custodiant. Alioquin satagendum est mihi, vt mortuum iam quatriduanum longè latéque fœtentem crebra admonitione de inferno inferiori valeam euocare. Valete.

Epist. 5. inter editas. B *Matth. 7.* *Rom. 1.* C

EPISTOLA II.

RAINALDO *reuerendo Remorum Archiepiscopo*, IVO *humilis Carnotensium Episcopus, consolationis visceribus abundare.* EXPERTVS quantum sit periculum Prælatorum, iuxta quod in Psalmo legitur: *Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt mirabilia in profundo. Ascendunt ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos. anima eorum in malis tabescat. Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.* In quo per me minus sapio, vestro ceterorúmque consilio prudentium informari vel confirmari desidero. Nuper enim cùm à Domino nostro Rege fuissem inuitatus * ad colloquium, quorumdam maliuolorum meorum suggestione obnixè me rogauit, vt essem ei adiutor in celebrandis nuptiis, quas facere disponebat de BERTRADA dicta coniuge Comitis Andegauensis. Ad quod cùm respondissem, non ita oportere fieri, quoniam nondum esset causa diffinita inter ipsum & vxorem eius: testatus est pleniter diffinitam esse Apostolica auctoritate, & vestra vestrorúmque Coëpiscoporum laudatione. Quo audito, respondi me hoc ignorare, nec huiusmodi nuptiis velle interesse, nisi vos earum essetis consecrator & auctor, & Coëpiscopi vestri assertores

Edit. 15. *Psal. 106.* ** al. euocatus*

PHILIPPVS I. & cooperatores: quoniam id competit iuri Ecclesiæ vestræ ex Apostolica auctoritate, & antiqua consuetudine. Quoniam igitur confido de religione vestra, nihil vos de re tam periculosa, & famæ vestræ & honestati totius Regni tam perniciosa facturum dicturumve, quod non auctoritate vel ratione nitatur: studiosissimè & deuotissimè obsecro charitatem vestram, vt mihi fluctuanti veritatem huius rei quam scitis aperiatis, & sanum consilium licet arduum & asperum super hoc præbeatis. Malo enim perpetuò officio & nomine Episcopi carere, quàm pusillum gregem Domini mei legis præuaricatione scandalizare. Sunt etiam latentes causæ, quas interim tacere me conuenit, propter quas hoc matrimonium laudare non possim. Valete. A

EPISTOLA III.

Edit. 14. ARCHIEPISCOPIS *& Episcopis ad Regales nuptias inuitatis*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, cum spiritu consilij spiritum habere fortitudinis.* EXEMPLAR Literarum, quas misi Domino nostro Regi, charitati vestræ transmitto: vt eandem causam me habere sciatis, quam & vos habetis, cur nuptiis, ad quas vocati estis, subtrahere vos debetis. Vos igitur qui conuenistis, nolite fieri canes muti, latrare non valentes: sed sicut boni speculatores, videntes gladium venientem super terram, buccinâ insonate: vt cùm feceritis quod debetis, vestras animas, & eorum qui ad vocem buccinæ se vobiscum obseruauerint, vobiscum liberetis. Exemplar autem hoc est. B

EPISTOLA IV.

Edit. 15. DOMINO *suo* PHILIPPO *magnifico Francorum Regi*, IVO *humilis Carnotensium Episcopus, sic militare in Regno terreno, vt non priuetur æterno.* SICVT Serenitati vestræ dixi præsens ante iuramentum vestrum, ita nunc scribo absens: quia huic nuptiarum solemnitati, ad quam me vocatis, interesse non volo, nec valeo, nisi prius generalis Concilij diffinitione decretum esse cognoscam, inter vos & vxorem vestram legitimum interuenisse diuortium, & cum ista, quam ducere vultis, legitimum vos inire posse matrimonium. Si autem inuitatus fuissem ad huius rei discussionem in eo loco, in quo cum Coëpiscopis canonicas securè possem conferre sententias, vbi temerariam non timerem multitudinem: libentissimè ad hoc venirem, quod lex & iustitia dictaret cum audientibus audirem, cum dicentibus dicerem, cum facientibus facerem. Nunc verò quia absolutè vocor vt Parisius cum vxore vestra veniam, de qua nescio vtrum possit esse vxor: propter conscientiam meam quam coram Deo conseruare debeo, & propter famam quam Christi Sacerdotem bonam habere oportet apud eos qui foris sunt, malo cum mola asinaria in profundum mergi, quàm per me mentibus infirmorum tanquam cœco offendiculum poni. Nec ista contra fidelitatem vestram, sed pro summa fidelitate dicere me arbitror: cùm hoc & animæ vestræ magnum credam fore detrimentum, & coronæ Regni vestri summum periculum. Mementote quia primum parentem, quem Dominus vniuersæ visibili creaturæ præfecerat, mulier in paradiso seduxit, & ita vterque à paradiso exulauit. Samson quoque fortissimus per mulierem seductus, fortitudine amissa qua hostes superare solebat, ab hostibus est superatus. Salomon sapientissimus propter mulierum concupiscentiam à Deo apostatauit, & ita sapientiam qua præcellebat amisit. Caueat ergo sublimitas vestra, ne in horum incidatis exemplum, & ita cum diminutione terreni, regnum amittatis æternum. Consulite ergo Angelum magni consilij, vt accepto ab eo spiritu consilij, inhonesta & inutilia vitare, honesta & vtilia in omnibus negociis vestris valeatis perficere. Valete. C

EPISTOLA V.

Edit. 22. PHILIPPO *piissimo Francorum Regi, Domino suo*, IVO *humilis Carnotensium Episcopus, sic gubernare temporale Regnum vt non amittat æternum.* QVONIAM præcedente diuina gratia de stercore pauper vsque ad solium Principum per manum vestram eleuatus sum, fateor me post Deum pro posse meo cuncta vobis debere, quæ vestro congruunt honori & saluti. Sed quia exasperatus propter salu-

A bres monitus, quos serenitati vestræ ex summa fidelitate & charitate direxi, me diffiduciastis, & bona Episcopalis domus diripienda aduersariis nostris exposuistis, grauia & grandia inde perpessus incommoda, regali Curiæ ad præsens nec securè possum interesse, nec honestè. Supplico itaque Maiestati vestræ, vt Regia interim me mansuetudine supportetis, donec possim aliquantulum respirare, & damna quæ mihi penè vsque ad penuriam panis inflicta sunt aliqua ex parte reparare. Expecto etiam per misericordiam Dei citò futurum, vt verum esse cognoscatis illud Prouerbium Salomonis: *Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula blandientis.* De cetero calumniatoribus meis, quibus me respondere iubetis, cùm insinuatum fuerit qui sint, & quid expostulant, respondere non subterfugiam, vel in Ecclesia, si Ecclesiastica sunt negotia; vel in Curia, si sunt Curiala. Benè valete.

PHILIPPVS I.

EPISTOLA VI.

IVO *Dei gratia humilis Carnotensium Episcopus,* VVIDONI *Domini Regis Dapifero, salutem.* CHARISSIME, quia scio te velle laborare de componenda pace inter me & Dominum meum Regem, multas gratias tibi reddo. Sed quia hæc pax non posset esse stabilis quamdiu voluerit in incœpto suo durare, consilium B meum est adhuc expectare, si fortè Deus daret ei mentem bonam, vt vellet consilium suum in melius commutare. Quòd si facere vellet, scias omnia esse parata quæ necessaria sunt ad faciendum diuortium inter eum & nouam coniugem suam. Vidi enim Litteras, quas misit domnus Vrbanus Apostolicus ad omnes Archiepiscopos & Episcopos Regni sui, vt eum ad rationem mittant: & nisi resipuerit, Ecclesiastica eum disciplina ad emendationem venire constringant. Hæ quidem Litteræ iam publicatæ essent, sed pro amore eius feci eas adhuc detineri, quia nolo Regnum eius, quantum ex * me est, aduersus eum aliqua ratione commoueri. Hæc omnia volo vt dicas Domino nostro Regi, & secundum hoc quod apud eum inueneris, mihi facias remandari. Vale.

Edit. 21.

* al. in me

EPISTOLA VII.

PHILIPPO *Dei gratiâ magnifico Francorum Regi,* IVO *humilis sublimitatis suæ Clericus, sic se regere vt Regi regum valeat complacere.* EXCELLENTIÆ vestræ Litteras nuper accepi, quibus submonebar vt apud Pontesium vel Caluummontem cum manu militum vobis die quam statueratis occurrerem, iturum vobiscum ad placitum quod futurum est inter Regem Anglorum, & Comitem Normannorum, quod facere ad præsens magnæ & multæ causæ me prohibent. Prima, quia domnus Papa VRBANVS interdicit vobis auctoritate Apostolica thorum C mulieris quam pro vxore habetis, & quia sacramẽtum de securitate Concilij, quod vobis mandauerat, fieri vetuistis. A cuius commixtione si amodò non cessatis, separat vos eadem auctoritas à participatione corporis & sanguinis Dominici. Interdicit etiam omnibus Episcopis, ne capiti illius mulieris coronam imponant, quam, vt vbique penè terrarum dicitur, lateri vestro illicitè copulastis. Parcens igitur Maiestati vestræ dissimulo vestram adire præsentiam, ne Sedis Apostolicæ iussione compulsus, cui vice Christi parere me oportet, quod nunc dico in aure, cogar in vestris & multorum auribus publicare. Ego autem nolo vos scandalizare, vel Regiam Maiestatem vestram minuere, quamdiu possum aliqua honesta ratione dissimulare. Præterea casati Ecclesiæ, & reliqui milites penè omnes vel absunt, vel pro pace violata excommunicati sunt: quos sine satisfactione reconciliare non valeo, & excommunicatos in hostem mittere non debeo. Postremò nouit vestra Serenitas, quia non est mihi in Curia vestra plena securitas, in qua ille sexus mihi est suspectus & infestus, qui etiam amicis aliquando non satis est fidus. Expecto igitur vt aliquando cor vestrum, illustrante diuina clementia, contra sibilum serpentis auditum obturetis, & monitis salutis aures cordis aperiatis. Hoc desidero: hinc ante Deum cotidie preces effundo. Valete.

Edit. 28.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA VIII.

Edit. 45. IVo *Dei gratiâ Carnotensis Episcopus, Clericis Mellentinis, & omnibus in Pixiacensi Archidiaconatu, salutem.* PERLATVM est ad aures nostras, quòd Mellentinus Comes ducere velit in vxorem filiam Hugonis Crispeiensis Comitis. quod fieri non sinit concors decretorum & canonum sanctio, dicens: Coniunctiones consanguineorum fieri prohibemus. Horum autem consanguinitas nec ignota est, nec remota: sicut testantur & probare parati sunt præclari viri de eadem sati prosapia. Dicunt enim quia Gualterius Albus genuit matrem Galeranni Comitis, qui genuit matrem Roberti Comitis. Item supradictus Gualterius genuit Radulphum patrem alterius Radulphi, qui genuit Vermandensem Comitissam, ex qua nata est vxor Comitis Hugonis, cuius filiam nunc ducere vult Mellentinus Comes. Si autem prædicta genealogia ita sibi cohæret, legitimum non poterit esse coniugium, sed incestum contubernium: nec filios poterunt habere legitimos, sed spurios. Vnde vobis ex Apostolica & canonica auctoritate præcipimus, vt tam calumniosum coniugium in Ecclesiis nostri Episcopatus nec ipsi consecretis, nec ab aliquo quantum in vobis est consecrari permittatis: nisi primùm in præsentia nostri consanguinitas hæc septimum gradum excessisse legitimè fuerit comprobata. Valete, & has Litteras Mellentino Comiti transmittite.

B

EPISTOLA IX.

Edit. 46. VRBANO *summo Pontifici,* IVO *Sanctitatis suæ filius, fidelium orationum munus.* VENTVRI sunt ad vos in proximo Nuncij ex parte Regis Francorum, per quorum os locuturus est spiritus mendax, qui infatuati adeptione vel promissione honorum Ecclesiasticorum infatuare molientur sedem iustitiæ. Contra quorum calliditatem à paruitate mea vigilantiam vestram volo esse præmonitam & præmunitam, quatinus rigorem vestrum promissiones eorum non emolliant, comminationes non exterreant. Quicquid enim dicent, iam securis ad radicem arboris posita est, nisi aut arcum remittatis, aut gladium suspendatis. Qui ergo venturi sunt confidentes in calliditate ingenioli sui, & venustate linguæ suæ, prædictis de causis impunitatem flagitij se impetraturos Regi à Sede Apostolica promiserunt: hac ratione ex parte vsuri, Regem cum Regno ab obedientia vestra discessurum, nisi Coronam restituatis, nisi Regem ab anathemate absoluatis. Si autem impœnitenti venia concedatur, quanta spes impunè peccandi peccantibus de cetero relinquetur, non est meum instruere vestram prudentiam, cuius potissimùm interest delinquentium errata non fouere, sed ferire. Si autem aliqui subdoli euidenter ab vnitate matris suæ discedunt, qui iampridem mente discesserunt: consoletur Sanctitatem vestram diuinum responsum: *Reliqui mihi septem millia virorum.* & illud Apostoli, *Oportet hereses esse, vt hi qui probati sunt manifesti fiant.* De cetero, volo sciat vigilantia vestra, quia ex præcepto Regis, Remensis, & Senonensis, & Turonensis, Archiepiscopi inuitauerunt suffraganeos Episcopos, vt post responsa vestra apud Trecas prima Dominica post festiuitatem omnium Sanctorum conueniant. Quò inultatus ire dissimulo, nisi vestro consilio munitus: timens ne quid contra iustitiam, & Sedem Apostolicam moliatur ille Conuentus. De his itaque, & de his quæ circa vos sunt, quæ libuerit rescribat mihi vestra paternitas, vt in aduersis compati, & in lætis valeam congratulari. Valete.

C

3. Reg. 19. 1. Cor. 11.

EPISTOLA X.

Edit. 47. IVo *humilis Carnotensis Episcopus,* VVIDONI *Regis Dapifero, salutem.* QVÆ mihi mandasti per Landricum Presbyterum iam audieram per Ebrardum nepotem tuum, videlicet quòd Rex multa mala dimittere, & multa bona se promittat velle facere, si cum pace Sedis Apostolicæ, & communione Ecclesiastica, mulierem quam illicitè habet valeat ad tempus retinere. Vnde ex auctoritate diuina hoc

A charitati tuæ rescribo, quia nulla redemptione vel commutatione quis peccatum suum poterit abolere quamdiu vult in eo permanere, secundùm illud Apostoli: *Voluntariè peccantibus non relinquitur hostia pro peccato.* Quod est aliis verbis dicere, quia nemo in peccato suo perdurare volens, peccatum suum poterit aliqua eleemosynâ vel oblatione redimere. Vnde & Dominus Cain sua offerenti, & tamen homicidium cogitanti, legitur respondisse: *Si rectè offeras, & non rectè diuidas, peccasti: quiesce.* Quasi dicat, Peccas non rectè partiendo qui tua offers, & de homicidio tractans, teipsum, qui tuis melior es, mihi aufers. Hinc etiam dicit beatus Papa Gelasius: Legatur ex quo est Religio Christiana, vel certum detur exemplum in Ecclesia Dei à quibuslibet Pontificibus, aut ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Saluatore, veniam nisi corrigentibus se fuisse concessam. Auditum autem sub isto cœlo ab aliquibus nec legitur omninò, nec dicitur: Date nobis veniam, vt tamen nos in errore duremus. Ostendant ergo quibus occasionibus, quibus regulis, qua lectione, vel quo documento, siue à maioribus nostris, siue ab ipsis Apostolis, quos potiores fuisse merito non dubium est, siue ab ipso Domino Saluatore, qui iudicaturus creditur viuos & mortuos, vel si factum est vnquam, vel faciendum esse mandatur. Propter hæc & alia multa his similia, scio consilium Domini Regis bonum exitum habere non posse, nisi ab hoc peccato desistat, & Christi iugo se pœnitendo subiiciat: cùm Deus non nostra, sed nos ad salutem nostram requirat. Dic ergo hæc omnia Domino Regi, vt sanius consilium perquirat: B quod si ei Deus ministraret, me adiutorem in quibuscumque possem inueniret. Vale.

PHILIPPVS I.

Heb. 10.

Gen. 4.

EPISTOLA XI.

Edit. 50.

RICHERIO *Dei gratiâ Senonensium Archiepiscopo*, IVO *humilis Carnotensium Episcopus, salutem cum debita obedientia.* PARABAM me sicut mihi mandauerat vestra paternitas, vt venirem ad colloquium vestrum & confratrum nostrorum, cum eruditioribus Ecclesiæ nostræ filiis. Sed interim mihi pro certo intimatum est à quibusdam amicis meis, quia parabantur mihi insidiæ à quibusdam parochianis vestris, qui sunt affines illius olim dictæ Reginæ, cuius inimicitiæ nondum sunt aduersum me aliqua ratione sedatæ. Vnde rogo mansuetudinem vestram, vt à Pitueris vsque ad vos securum mihi conductum præparetis, si præsentia mea adeò necessaria est vobis. Nam in hoc itinere periculum me aliquod incurrere quantum mihi est damnosum, tantum vobis ignominiosum. Quod si ad præsens fieri non potest, quæ dicerem vobis præsens, ea scribo vobis absens. De veteri querela, quam habet aduersus Senonensem Ecclesiam Lugdunensis Ecclesia, laudo & consulo, vt si qua habetis Priuilegia Apostolica manu roborata, vel scripta autentica, quæ Primatum Lugdunensis Ecclesiæ, quem aliquando ex catalogis ciuitatum coniicimus extitisse, ab Ecclesia vestra remoueant, & libertatem quam desideramus eidem Ecclesiæ defendant, ea confratribus nostris ostendatis, & eadem C paruitati nostræ transmittatis, quibus tanquam firmis sustentaculis innitamur, & libertatem Matris nostræ pro posse nostro tueamur. Quæ si modò ad manum non habetis, non est consilium meum vt contra torrentem brachia dirigatis: immò Apostolicis Sanctionibus interim adquiescatis absque præiudicio priuilegiorum, vel autenticarum scripturarum, si quando reperiri poterunt quæ hanc subiectionem ab Ecclesia vestra remoueant, & eiusdem Ecclesiæ libertatem defendant. Qui meliùs sentiunt, meliùs consulant. Hoc tantùm prouideant, quia rerum exitus prudentia metitur, vt ab eminenti gladio caput vestrum eripiant. De cetero sciatis Canonicos Parisienses, Decanum videlicet, Cantorem, Rainaldum Archidiaconum in præsentia nostra secundùm præceptum domni Papæ iurasse, se nullo terrore Regis vel dictæ Reginæ compulsos, domnum GVILLELMVM Episcopum sibi elegisse, neque aliquid simoniacæ prauitatis in eius electione intendisse. Vnde mando vobis ex parte domni Papæ, vt si Parisiensis Ecclesia eum sibi ordinari & consecrari postulauerit, ante festum sancti Remigij secundùm auctoritatem & consuetudinem Ecclesiæ vestræ ei manum imponatis, & honore pallij ad tempus vobis interdicto, in eius ordinatione & consecratione vti nullatenus formidetis. Sic enim domnus Papa mihi concessit apud Montem-Pessulanum, cùm ad petitionem Regis de eiusdem Gulielmi electione tractaretur, & post multam venti-

PHILIPPVS I. lationem eiusdem electionis discussio mihi à domno Papa committeretur. Ad vltimum rogo paternitatem vestram, vt secundùm institutionem pacis quæ à domno Papa omnibus Gallicanis Ecclesiis indicta est, de parochianis vestris Stampensibus, videlicet Vrsione filio Theodonis & complicibus eius iusticiam faciatis: qui Episcopatus nostri partem Episcopatui vestro contiguam omninò deuastant, & pacem quam habet reliqua pars Episcopatus sine causa perturbant. Præcipite itaque Stampensi Archipresbytero, vt vel eos ad satisfactionem adducat, vel ipsis excommunicatis & locis in quibus morantur diuinum officium interdicat secundùm consuetudinem pacis. Valete, & quod vobis placet per præsentium portitorem mihi remandate. A

EPISTOLA XII.

Edit. 54. HVGONI *Dei gratiâ Lugdunensi Archiepiscopo Sedis Apostolicæ Vicario, Episcopi Iuo Carnotensis, VVillelmus Parisiensis, VValterius Meldensis, obsequium deuotum cum debita obedientia.* QVONIAM quæ geruntur in Ecclesiis, ad auditum Sedis Apostolicæ vel Legatorum eius referenda sunt per Literas vel nuncios eorum per quos gesta sunt, ne vel æmulorum obtrectatione, vel famæ mutatione secus acta credantur quàm facta sunt: ad notitiam vestram referri curauimus, quid de Aurelianensis Ecclesiæ ordinatione nuper egerimus. Defuncto enim Ioanne Aurelianensi Episcopo, Turonensis Archiepiscopus, qui in prædicta Ecclesia adhuc sibi vsurpabat Præposituram & Archidiaconatum, & quidam eiusdem Ecclesiæ Subdecanus cognomine Peior-lupo, cum quibusdam iam defuncti Episcopi & suis familiaribus clandestinis machinationibus conari cœperunt, vt Ioannem quendam Archidiaconum cum consensu Regis haberent in Episcopum, cuius vita nec annorum plenitudine, nec litterarum scientia, nec morum maturitate videbatur esse probabilis: immò pro inhonesta familiaritate, quam cum defuncto Episcopo, & quibusdam eorum qui eum expetere voluerunt, habuisse dicebatur, modis omnibus reprobabilis. Hoc ergo audiens reliquus Clerus, qui erat numero longè amplior, litteris eruditior, vitare volens oppressiones quas perpessus erat à prædictis personis tempore defuncti Episcopi, saniore consilio pro temporis opportunitate & loci, elegit sibi cum consensu Regis in Episcopum Sanctionem eiusdem Ecclesiæ Decanum, virum, vt scitis, ætate grauem, & moribus maturum. Quem cùm à nobis ex admonitione Senonensis Archiepiscopi consecrari postulasset apud Castrum-Nantonense, quod est iuxta parochiam Senonensem, omninò recusauimus, propter Primatum Lugdunensis Ecclesiæ, quem irrationaliter refutat illa Sedes, & interdictum Sedis Apostolicæ. Interim itaque æmuli prædicti electi, missis Litteris rogauerunt nos, vt ei manum non imponeremus, quoniam simoniacus esset & inuasor: simul addentes, se hoc probaturos in loco competenti & tempore extra manus Regiæ potestatis. Cùm ergo adiunctis precibus Regis instanter postularet Ecclesia electum suum sibi consecrari, prætendens irreparabiles Ecclesiæ ruinas futuras si id non fieret: missis Litteris statuimus prædictis calumniatoribus tempus diem ante consecrationem, locum Carnotum, videlicet vbi potestas regia eis obesse non poterat. Ipsi verò neque venerunt, neque personam aliquam pro se miserunt. Subtrahentibus itaque se prædictis calumniatoribus, nescimus qua calliditate, legitimæ discussioni, victi precibus penè totius Ecclesiæ, habito inter nos consilio accepimus tam ab eo quàm ab illis qui cum illo erant meliores districta sacramenta vsque ad septem, quæ cum (quantum in conspectu hominum purgari poterat) purgauerunt de inuasione & simonia. Remotis itaque impedimentis quæ ei specialiter opponebantur, eum promissa vobis obedientiâ consecrauimus, & Ecclesiæ quæ eum expetierat destinauimus. A qua susceptus est cum omni deuotione, sine vlla contradictione. Hæc ita esse vera si opus erit comprobabimus, vt pote qui ista tractauimus quàm maiori diligentiâ potuimus. Vnde rogamus paternitatem vestram, vt non facilè aurem his accommodetis, quos exclusa veritate quæ sua sunt quærere cognoscetis. Huic verò Epistolæ interserere curaui ego Iuo Carnotensis Episcopus sacramentum, quod secundùm præceptum Papæ fecerunt Parisienses pro electo suo, Decanus, Cantor, " Archidiaconus, reliquis consentientibus. Non elegimus nobis in Episcopum

(Margin letters: B, C)

A VVillelmum propter munus acceptum vel promissum ab aliquo, vel gratiâ contubernij quod habebat soror eius cum Rege, vel propter minas nobis illatas à Rege, vel prædicta eius sorore. Sic nos Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia. Sic purgatus secundùm quod apud Montem-Pessulanum Rege postulante Papa præceperat, ante festum sancti Remigij à suo Metropolitano est consecratus. Valete. PHILIPPVS I.

EPISTOLA XIII.

PHILIPPO *Dei gratiâ serenissimo Regi Francorum*, IVO *humilis Presbyter suus salutem, & sicut Domino & Regi suo fidele seruitium.* DE eo quod paruitati meæ mandauit vestra sublimitas, post duo Concilia hoc anno à domno Papa celebrata, nunc Legatum eius Lugdunensem Archiepiscopum infra eundem annum, tertium generale conuocare, & ad hoc Regni vestri Episcopos inuitare: serenitati vestræ respondeo, quia cùm nuper Litteras eius habuerim, nihil tale ibi legi, vel à misso eius audiui. Quod tamen si faceret, non esset hæc Apostolica institutio, vel Ecclesiastica consuetudo. Si autem aliquis pro culpis suis indulto sibi congruo spatio à Legatis Apostolicis vocatus fuerit, non potest subterfugere, quin ad diem sibi præscriptum occurrat, nisi eum legitima causa detineat. B Quòd si eos vltra terminos à patribus constitutos angariare voluerit, vos habito cum eis communi consilio iniustis oppressionibus pro persona vestra resistite, sic vt quæ Dei sunt Deo reddant, & quæ Cæsaris sunt Cæsari reddere non omittant. Valeat multo tempore sublimitas vestra. Edit. 50.

EPISTOLA XIV.

IVO *Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister, Sanctioni confratri & Coëpiscopo, salutem & seruitium.* PACEM quàm feci cum Adelecia Puteacensis castri Domina, super quam admiramini, non ita feci vt aliquid vestri iuris vsurparem: sed omne, quod ad vestrum ius pertinet, patenter exciperem. Meam enim tantùm iniuriam remisi, non vestram: & hoc postulaui à fraternitate vestra, vt pro præteritis iniuriis meis supra prædictam feminam nullam exerceretis vindictam. ad quam rem magna ex parte me compulit timor vester. Significastis enim mihi Litteris vestris multa incommoda imminere vobis & Ecclesiæ vestræ; si differrem pacem cum ea facere. Vnde inuenta occasione, volui tam vestris quàm meis commodis prouidere. Si ergo restant aliquæ iniuriæ ad propriam parochiam pertinentes, ne videar vobis esse importunus, prout vobis placuerit, & ratio permiserit, eas expostulate. De Clericis autem vel Mona- C chis Puteacensibus, qui contra interdictum vestrum Missas celebrauerunt, mortuos sepelierunt, chrisma aliundè acceperunt: hoc vobis respondeo & consulo, vt si gratiam Lugdunensis Archiepiscopi pleniter habetis, cuius consensu interdictum vestrum prædicti Puteacenses cassatum fuisse dicunt, plenam secundùm rigorem canonicum super eiusmodi transgressores vindictam exerceatis: vt & istos & alios ab huius inobedientia compescatis, secundùm illud Apostoli, *In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.* Alioquin, leuius erit ea supportare, quæ non licet ad plenum vindicare. De Geruasio quoque non debet vestra fraternitas mirari vel indignari, quòd eum ad communionem in Paschali Curia suscepi. Pro Regia enim honorificentia hoc feci, fretus auctoritate legis, in qua legitur: « Si quos culpatorum Regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes effecerit: hos etiam Sacerdotum & populorum conuentus suscipere in Ecclesiastica communione debebit: vt quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus Dei alienum habeatur. Vale. Edit. 62.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA XV.

Edit. 65.

HVGONI *Lugdunensis Ecclesiæ primæ Sedis Episcopo, Romanæ Ecclesiæ Legato,* IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, salutem & seruitium.* QVIA decorem domus Dei vos hactenus dilexisse intelleximus, post domnum Papam super omnes Ecclesiasticas personas speciali amore vos diléximus, & famam vestram ab aliquo lacerari æquo animo ferre non potuimus. Eundem itaque zelum in vobis nec frigere nec tepere æstimantes, miseriam Aurelianensis Ecclesiæ ante oculos vestros ponimus, quam filij alieni sua quærentes strangulant & deuorant. De qua cùm manu vestra auulsa esset arbor infructuosa, nunc inseritur pestifera. Turonensis enim Archiepiscopus prædictæ Ecclesiæ pædagogus & incubus, in Natale Domini Regi contra interdictum vestrum coronam imponens, hac arte à Rege obtinuit, vt Ioannes, qui per Ioannem defunctum Episcopum multis submurmurantibus & malè sentientibus factus est Archidiaconus, eidem Ecclesiæ præficeretur Episcopus. De hoc enim Rex Francorum non secretò, sed publicè mihi testatus est, quòd prædicti Ioannis succubus fuerit. Et hoc ita fama per Aurelianensem Episcopatum & vicinas vrbes publicauit, vt à concanonicis suis famosæ cuiusdam concubinæ Flora agnomen acceperit. Hoc quod dico Clerus approbaret, hoc populus acclamaret, nisi metu Regis comprimerentur, vel insidiis Turonensis Archiepiscopi terrerentur, qui Clericos sibi aduersantes clandestinis delationibus Curiæ tradi facit, aut in exilium pellendos, aut bonis suis spoliandos. Hic enim cùm duos Episcopatus habere non possit, Aurelianensem Ecclesiam, quam non potest retinere per propriam, per submissam vult possidere personam: vt in ea possit quos voluerit humiliare, quos voluerit sublimare. Cui non sufficit, quòd in Ecclesia, in qua irrepsit contra canonicas & Apostolicas Sanctiones, toleratur, nisi ei liceat Ecclesiam Dei quibus libuerit procis prostituere: oculos videntium etiam medicorum vaniloquiorum suorum fumo, promissionum suarum nebulis intenebrare, vt quæ audiunt de eo non audiant, quæ vident non videant, & quæ certa sunt tanquam ignota sustineant. Sic enim de seipso dicere solet, se non indigere bonis Clericis vel Canonibus, cùm hæc omnia præsto sint ei in marsupio suo. Nec mirum, cui quod libet licet, & quod licet impunè facit, vt multi inde scandalizati altiùs gemant, dicentes magis impetrare desideria sua apud iudices Ecclesiasticos, zelantes iniquitatem, quàm sequentes bonitatem. Veritas mihi testis est, me non ista dicere tanquam aduersus istos homines aliqua sit mihi priuata controuersia. Sed tabescere me facit zelus meus, cùm videam in messe Dei vepres & spinas bonum semen suffocare, nullámque aut pene nullam eradicantem manum. Etsi aliquando sunt qui perficiant malæ arboris ruinam, non peruigilant vsque ad fructuosæ arboris insertionem. Quod in hoc negotio manifestum est. Non enim Turonensis Archiepiscopus ideò laborauit, vt Sanctio deponeretur, quatenus eo melior eidem Ecclesiæ præficeretur: sed huiusmodi, qui ei per omnia famularetur. Iste enim iuuenis, qui Rege iubente, & Turonensi Archiepiscopo impingente prædictæ Ecclesiæ est intrusus, ita est sub Turonensi Archiepiscopo, sicut puer sub pedagogo: vt nec stans sedere, nec sedens audeat surgere, nisi eo iubente, aut innuente, vtpote qui se ei ad turpes vsus dicitur subdidisse. Ad vltimum cùm multa nefaria & turpissima dici verissimè possent, quæ deficientibus testibus veritatis pro humana infirmitate probari forsitan non possent: hoc ad repulsionem prædicti adolescentis sufficit, quòd persona ignominiosa est, & per vicinas Ecclesias turpiter diffamata. Hic itaque per Litteras Regis & Capituli mihi est oblatus, suo tempore ordinandus in Presbyterum, postmodum consecrandus in Episcopum. Eius autem electio nec adhuc à me est improbata, vel adprobata, sed nec aliquando adprobanda, nisi domni Papæ vel vestra me ad hoc pertrahat obedientia. Scio enim Ecclesiæ Dei non tantùm hoc esse ignominiosum, sed etiam perniciosum. Rogo itaque paternitatem vestram, vt in hac causa vigilantissimè honestati & auctoritati vestræ consulatis, & Ecclesiæ Dei prouideatis: ne in manibus eius committatur salus aliena, qui nunquam adhuc deliberauit de salute sua. Per portitorem itaque præsentium mihi rescribite, quid me velitis super hoc negocio facere: vt quod responsurus sum respondeam Aurelianensibus ex vestra auctoritate. Ipsi tamen quic-

A quid respondeam, de vestra beniuolentia plus iusto præsumentes, vanizando dicunt, quòd iuxta petitionem Turonensis Archiepiscopi eum consecrabitis, vel consecrari facietis. Quicquid autem vos faciatis, ego liberaui animam mam. Multi enim Aurelianenses ad hæc quæ dixi mihi darent testimonium, nisi timerent carcerem vel exilium. Et ne me ista aliqua occasione confinxisse credatis, vnam cantilenam de multis, metricè & musicè de eo compositam ex persona concuborum suorum, vobis misi, quam per vrbes nostras in compitis & plateis similes illi adolescentes cantitant, quam & ipse cum eisdem concubis suis sæpè cantitauit, & ab illis cantitari audiuit. Præterea sciat vestra sollicitudo, quia cùm Abbas Burguliensis ore patulo, manibus apertis, cum multa securitate ad Curiam in Natale venisset ad accipiendum Episcopatum, sicut ei illa prædicta Regina promiserat; quia animaduersi sunt plures & pleniores sacculi nummorum latere in apothecis amicorum istius quàm apud Abbatem, ille est admissus, iste est exclusus. Et cùm Abbas quereretur apud Regem, quare sic eum delusisset, respondit: « Sustinete interim donec de isto faciam proficuum meum, postea quærite vt iste deponatur, & tunc faciam voluntatem vestram. » Summa itaque hæc est verborum meorum: Rogo, moneo, vt huic electioni nunquam adsensum præbeatis, ne domum Dei publicum prostibulum & speluncam latronum faciatis. Postremò rogo, quia semel ab Aurelianensibus deceptus sum, si quid mihi de eo scribere volueritis, per talem nuntium cui credere possim, transmittatis. Et quia turpitudo non potest nisi verbis suis exponi, irreligiosis verbis pro religione tamen assumptis veniam postulo. Valete. B

PHILIPPVS I.

EPISTOLA XVI.

IVO *Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister, Hildeberto Cenomanensi Episcopo, in tribulatione tolerantiam, in tolerantia perseuerantiam.* QVANTVM ex tenore Litterarum tuarum perpendi, ad suggestionem æmulorum tuorum de proditione Cenomanicæ vrbis nuper facta insimulare te molitur Regis Anglorum metuenda seueritas, nulla aduersum te legitima accusatione prolata, sed prauorum delatione coniecturarum diuinationibus palliata: & cùm paratus sis ad perficiendam purgationem legitimam, non aliter vult te huius proditionis immunem credere, nisi igniti ferri examinatione demonstres innocentiam tuam. Consulis itaque humilitatem meam, vtrùm tibi benè conscius pro conseruanda integritate famæ tuæ, & recuperanda Regis gratia, debeas voluntati eius adquiescere: an quælibet aduersa pati, vt non recedas ab ordine. Breuiter itaque tibi respondeo, consulens vt non transgrediaris terminos antiquos, terminos quos posuerunt patres tui. Aliter namque innocentiam defendere, est innocentiam perdere. Monomachiam enim, & ferri calidi examinationem, nec consuetudo Ecclesiastica in discutiendis causis Ecclesiasticis recipit, nec canonica auctoritas instituit. Vnde Nicolaus in causa C Regis Lotharij & Thebergæ de falsis criminibus impetitæ: « Monomachiā in legem non assumimus, quam præceptam esse non reperimus; cùm hæc & huiusmodi sectantes, Deum solummodò tentare videantur. » Dicit autem Augustinus in Libro Quæstionum super Genesim: « Quando habet homo quod faciat, non debet tentare Deum suum. » Indè etiam ita scripsit Alexander II. Papa Rainaldo Cumano Episcopo: « Super causa Gislandi Presbyteri tui de morte Episcopi sui prædecessoris tui infamati in medium consuluimus. Itaque circumastantium omnium fratrum assensu vnanimi tuæ dilectioni rescribimus, præfatum Gislandum ante te præsentandum: vbi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iusticia, sine omni controuersia Presbyter quæcunque ob hoc iniustè amisit, ac sacerdotium & integra accipiat beneficia. Purgationem tamen anteà, duobus sibi sacerdotibus iunctis, vbi accusator cessauerit, eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique legem, ac nulla canonica sanctione fultam, feruentis scilicet siue frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare: immò Apostolica auctoritate prohibemus firmissimè. » Indè etiam Stephanus V. Papa dicit Lamberto Episcopo Magontino: « Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censuerunt canones: & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, super-

Edit. 74.

PHILIPPVS I. ſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione, vel A
teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa
» ſunt regimini iudicare: occulta verò & incognita illius ſunt iudicio relinquenda,
» qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Plura tibi perſcripſiſſem ſuper his, ſi licuiſſet. Tu itaque his & aliis auctoritatibus Patrum vndique munitus viriliter age, & ne de te aliis præbeas exemplum futuris & præſentibus nociturum. Si enim aliquid contra iuſtitiam pateris, de tribulatione purgaberis & probaberis, déque probatione miſericordiam conſequêris. Vale.

EPISTOLA XVII.

Edit. 76. DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonenſium Archiepiſcopo*, IVO *humilis Sacerdos, ſalutem & debitam reuerentiam*. QVONIAM ex antiqua inſtitutione Prouincialem Synodum celebrare veſtra ſollicitudo diſpoſuit, in qua ad correctionem prauorum promulganda ſunt inſtituta Apoſtolica & canonica: paruitatem meam quam inuitatis, licèt minùs vtilem, ſubtrahere nec volo nec debeo, ſi tamen diuina miſeratio libertatem mihi conſeruauerit & ſoſpitatem. Per quamcunque autem viam eadem diuina miſeratio venire me conceſſerit, ante aliquot dies præmando vobis, vt in loco competenti quàm ſecuriorem conductum poteritis mihi tranſmittatis. De electione autem Niuernenſium, in qua ſe ſtudia partium diuiſerunt, & inſtitutione Patrum inſtructam credo eſſe prudentiam veſtram, vt illum B modis omnibus præferatis, qui maioribus ſtudiis iuuatur & meritis. Sed quia nemini citò manus imponenda eſt, ſi id ad præſens ad plenum deprehendere non valetis, differendum mihi hoc negocium vſque ad futuram Synodum videtur, vt tunc euidentiùs diſcutiantur & eligentium ſtudia & electorum merita. De cetero Adeliciam Puteacenſem Dominam, & Hugonem filium eius, cum ceteris adiutoribus ſuis, propter tyrannidem quam in nos exercent, ex auctoritate Apoſtolica à nobis excommunicatos, precando inſiſtimus, & inſiſtendo precamur, vt vos quoque excommunicetis, aut malè inuaſa nobis reſtitui faciatis. Sic enim antiquitus eſt inſtitutum, & nuper in Auernenſi Concilio omnium Epiſcoporum qui aderant conſenſu confirmatum: vt ab vno Epiſcopo quemlibet pro iniuriis Eccleſiaſticis excommunicatum, vicini quoque Epiſcopi excommunicent. Quòd ſi cauſatur iniuſtè ſe excommunicatam, veniat ad Eccleſiam cui calumniam facit, & à qua nullam iniuriam pertulit: audiet Deo iuuante iuſtam ſe accepiſſe ſententiam. Apoſtolica autem auctoritate à nobis eam eſſe excommunicatam, exemplar Apoſtolicarum Litterarum, quod vobis tranſmiſi, declarabit. Valete.

EPISTOLA XVIII.

Edit. 84. IOANNI *Presbytero Cardinali, Romanæ Eccleſiæ Legato*, IVO *humilis Carnotenſium Eccleſiæ miniſter, legatione fungi in Chriſto*. LITTERAS tuæ beneuolentiæ indices nuper accepi, quibus aliqua conſtantiæ tuæ opera paruitati meæ notificaſti. In quibus hoc egregiè laudabile intellexi, quòd te à communione Regis abſtinuiſti, quoniam in hoc & famæ tuæ & legationi tibi commiſſæ ſanè conſuluiſti: licèt quidam Belgicæ Prouinciæ Epiſcopi in Pentecoſten contra interdictum bonæ memoriæ Papæ Vrbani coronam ipſi Regi impoſuerint, tanquam mortuo præcone iuſticiam mortuam eſſe crediderint. Quòd autem Pictauis aut intra Prouinciam Aquitanicam Concilium celebrare diſponis, omninò laudo, quia ſi intra Prouinciam Belgicam vel Celticam Concilium celebraretur, multa premi ſilentio oporteret, quæ ventilata ſcandalum generarent, & totum penè fructum Concilij aliqua exæſtuatione præfocarent; preſſa verò ſilentio, tanquam verbo Dei alligato, legationis tuæ auctoritati plurimum derogarent. De termino verò habendi Concilij, quem IV. Kal. Auguſti deſignaſti, facilè occaſionem quærent Epiſcopi partium noſtrarum, dicturi non eſſe congruum ſpatium ad peragendam viam, & præparandum viaticum. Non enim poterunt multi Epiſcoporum ad locum peruenire Concilij, niſi per multos circuitus, & per acquiſitos vndecumque conductus. Si ergo videtur prudentiæ tuæ, conuenientior videretur mihi terminus in capite Autumni: quando & annus erit fertilior, & vnuſquiſque inuitatus indulto

A sibi congruo spatio ad eundum paratior. Si autem præter spem euenerint hæc omnia, cùm Deus inuicem nos loqui concesserit, & de termino & de loco habendi Concilij, & de multis aliis cum prudentia tua tractabo. quia multa præterea quæ non sine ratione interim chartæ commendare dissimulo. Mitto itaque tibi cum breuigerulo tuo cursorem istum, per quem mihi remandes & de tempore & de loco colloquij nostri, & de constitutione habendi Concilij. Vale.

EPISTOLA XIX.

IOANNI *& Benedicto Cardinalibus Presbyteris, & Romanæ Ecclesiæ Vicariis*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, ita sibi commissa fungi legatione, vt Angelo magni consilij valeant complacere.* Edit. 87. QVIA Beluacensis Ecclesiæ lapsum dudum vobis ex parte per Litteras insinuaui, nunc in quantum profundum malorum descenderit, sollicitudini vestræ reticere non valeo: ne mea taciturnitas mihi reputetur in vitium, & veterno ipsius Ecclesiæ morbo nullum procuret adhibere remedium. Prædicta enim Ecclesia tamdiu iam bonos desueuit habere Pastores, vt malos habere videatur ei quasi legitimum, bonos autem eligere quasi nefarium. Quod in hoc satis patet, quòd aduersus Litteras domni Papæ & vestras, de electione vel assumptione Episcopi illicita prohibentes, ad contemptum Sedis Apostolicæ irrisoria & contemptibilia verba in vos protulerunt, & postposita omni canonica obe-
B dientiâ Clericum quendam illiteratum, aleatorem, & ceteris huiusmodi lenociniis vacantem, procul etiam à sacris Ordinibus inuentum, quondam quoque propter publicum adulterium à Legato Romanæ Ecclesiæ Lugdunensi Archiepiscopo de Ecclesia eiectum, pro voluntate Regis, & illius contubernalis suæ, in Episcopum assumpserunt. Prædictus autem intrusus, Stephanus vocatur de Guarlanda. Cui si ad Episcopalem ministrationem aliquando Apostolica auctoritate patuerit aditus, manifestum est temporibus nostris exitiale silentium impositum esse canonicis legibus. Quomodo enim ad fontem scientiæ pertingemus, si ab ipsis qui clauem tenent intrare non permittimur? His & huiusmodi præmonitam & præmunitam volo esse sollicitudinem vestram, vt & vobis caueatis, & domnum Papam super his cautum faciatis: vt qui ex aduerso stat, occasionem male dicendi non habeat de vobis tanquam sua quærentibus, & non quæ Iesu Christi. Prædictus enim intrusus festinat vt citò Romam vadat, aut mittat, & Palatinos quibus poterit muneribus vel promissionibus flectat in suam partem, & domnum Papam quacunque poterit machinatione decipiat. Rei itaque veritatem vobis notificamus, vt & auctoritati Apostolicæ prouideatis, & famæ vestræ benè consulatis, & Ecclesiam in malis tabescentem solatio foueatis, forti manu releuetis, & corrosorum dentes sinceritatis lapide conteratis. Si enim & in hoc cassata fuerit expectatio nostra, iam quid contra obloquentes pro Romana Ecclesia loquamur, non ha-
C bebimus, & murum pro domo Dei ponere fiducia Romanæ Ecclesiæ vltra non audebimus. De mundanda ergo Dei domo, & de vindicando contemptu vestro, consilium citò capite, & quid super hoc & super aliis dispositionibus vestris facere velitis, per portitorem præsentium rescribite. Cùm vobis Deo donante loqui poterimus, hæc & alia diligentiùs & diffusiùs exponemus. Valete.

EPISTOLA XX.

DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonensi Archiepiscopo*, IVO *Carnotensis Ecclesiæ minister, salutem & seruitium.* Edit. 90. PORTITOR Litterarum vestrarum festinabat ad reditum: ego autem aliquantulum potione & sanguinis minutione debilitatus eram. Pro valetudine tamen & opportunitate hæc ad interrogata respondeo, quia treuia Dei non est communi lege sancita, pro communi tamen vtilitate hominum ex placito & pacto ciuitatis ac patriæ, Episcoporum & Ecclesiarum, vt nostis, est auctoritate firmata. Vnde iudicia violatæ pacis modificari oportet, secundum pacta & diffinitiones quas vnaquæque Ecclesia consensu parochianorum instituit, & per scripturam vel bonorum hominum testimonium memoriæ commendauit. Vnde palam est, quia vitricus & frater vester erga illum, quem in iurando pacem ab obseruantia pacis exceperunt, quamuis reatum homicidij incur-

PHILIPPVS I. rerint, non tamen pactum pacis violarunt. Sed quia exceptio illa personam nocentis non excessit, & nepos illius excommunicati non erat prius de eius adiutorio vel communione culpatus; si ille nepos paci erat iuratus, quantum nobis videtur, iniustè est contra pacis instituta peremptus: nisi fortè alias rationes habeatis, quæ in Litteris vestris minimè fuerunt, quibus interfectorem eius à violatæ pacis iniuria defendatis. Non enim etiam ipsos violatores pacis, non tantùm ad puniendum non exponendos inimicis, sed nec excommunicandos esse censemus, nisi postquàm accusati & conuicti fuerint, & malefacta sua emendare contempserint. » Vnde Augustinus in Libro de Pœnitentia: Nos quemquam à communione pro- » hibere non possumus, quamuis hæc prohibitio non sit mortalis, sed medicinalis, » nisi aut sponte confessum, aut aliquo siue seculari siue Ecclesiastico iudicio accu- » satum atque conuictum. In hunc modum multa dici possent, sed hæc vos ignorare non æstimo. Valete. A

EPISTOLA XXI.

Edit. 94. PASCHALI *summo Pontifici*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, Sanctitatis suæ seruus, obedientiæ & seruitij munus debitum.* QVONIAM diuino adiutorio Carnotensis Comes prauas consuetudines, quas habuerant antecessores sui, & ipse in domibus & rebus Carnotensis Episcopi defuncti vel depositi, multo meo labore & sumptu Ecclesiæ dimisit, & paruitas mea super hoc Priuilegium à Sanctitate vestra promeruit; ad perficiendam eius libertatis confirmationem, peto ab excellentia vestra mitti Litteras Clero Carnotensi, continentes hanc senten- » tiam: Vt si fortè aliqui Carnotensium Comitum, vel ministrorum eorumdem, » aliquando cupida temeritate, & temeraria cupiditate, libertatem à Comite con- » cessam infregerint, tanquam Ecclesiastici iuris sacrilegi peruasores ab ipso Clero » Apostolica auctoritate excommunicentur, & Ecclesiæ tam ciuiles quàm suburba- » næ vsque ad satisfactionem claudantur. Non enim potest populus rapinis assuetus aliter à sua malitia coërceri, nisi summo rigore iustitiæ refrenetur, & terribili » excommunicatione plectatur. Addatur etiam: Vt si succedens Episcopus illius » sacrilegij patratores absque satisfactione absoluerit, vel ambitione adquirendi » Episcopatus, vel timore amittendi supportauerit, tanquam sacrilegij particeps, & » Episcopatus exutor adiudicetur. Tali enim obice poterit malitiæ torrens à solito præcipitio retineri, intraque debitos limites coërceri. Nec indebitum est; si aduersus noua morborum genera inueniuntur & apponuntur insolita medicamenta. Valete. B

EPISTOLA XXII.

Edit. 95. PASCHALI *summo Pontifici*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister seipsum vt filium obedientissimum.* LÆTATVS sum suprà quàm dici possit, & de Stephani Beluacensis Ecclesiæ proci repulsione, & de facta in me propter eum paterna inuectione: quamuis ego in posterioribus Litteris nihil contrarium prioribus ex me scripserim, nec pro eius persona, sed pro ruinis Ecclesiæ Sanctitatem vestram interpellauerim. Importunitate enim sua extorsit à me Litteras, quas ei nullomodo profuturas, imò multùm credidi offuturas, si intelligentem haberem lectorem, & commodum expositorem. In Litteris itaque vestris, quàm constans sit in vobis amor iustitiæ, & zelus domus Dei, liquidò mihi apparuit, & me publicante ferè omnibus nostri Regni Ecclesiis ad laudem diuini nominis innotuit. Nihil itaque de hoc negocio restat, nisi vt bonis principiis & bonis prouectibus bonus imponatur exitus. De cetero notum facimus prouidentiæ vestræ, quòd venerabilis confrater & Romanæ Ecclesiæ semper amator Catalaunensis Episcopus, per nos, qui Pictauensi Concilio interfuimus, conuenit & interpellat clementiam vestram, quatinus sententiam vestram de Thesauraria Catalaunensis Ecclesiæ importunitate Drogonis, & nebulis verborum eius ab innocentia vestra extortam, mitigetis, vel in melius mutetis: &, sicut decet Apostolicam moderationem, confratri nostro iusta & possibilia iubeatis. Et cùm iudicium Apostolicum à nemine sit foris retractandum, vos ipse perpendite, vos ipse iudicate, vtrum Synodalis sententia Apostolicis decretis & Canonicis sanctionibus munita dissolui debuerit sine vtriusque partis audientia. C

Nec

A Nec enim indecens est, sicut Apostolicis docemur exemplis & scriptis, si aliquando sententiam mutet ipse Apostolicus in melius, cùm aliquid subreptum vel falsis precibus à Sede Apostolica fuerit impetratum. Vt autem per subreptionem à sanctitate vestra Litteras Catalaunensi Episcopo missas extortas agnoscatis, seriem causæ quam tractauimus prudentiæ vestræ breuiter intimabimus. Prædictus enim Drogo cùm omnium in Pictauensi Concilio considentium importunis clamoribus aures oneraret, dicebat se prædicta Thesauraria à Philippo Catalaunensi Episcopo canonicè fuisse inuestitum, & ideò iniustè spoliatum. Cuius rei veritas cùm diligenter fuisset euentilata, contestantibus Catalaunensis Ecclesiæ Clericis, Drogoni prædicto obiectum est, quòd secundum ordinem Ecclesiasticum prædictum honorem habere non posset, nisi ipsius Ecclesiæ Canonicus: quod ipse nec fuerat, nec esse poterat, cùm iam esset in alia Ecclesia, & in alia Prouincia factus Canonicus & Archidiaconus. Additum est etiam, quòd prætaxatus Episcopus iam moriens & inunctus, importunitate Drogonis superatus, non eum prædicta administratione inuestierit, sed tantùm eo tenore cocesserit, vt eo viuente nunquam se de ea intromitteret, nec eius vsusfructus vsurparet. Inuitati itaque à venerabilibus Cardinalibus vestris ad iudicium, cùm nullus esset qui prædictis rationibus obuiaret, & confirmantibus eisdem Cardinalibus iudicium nostrum, ex ratione & auctoritate iudicauimus non fuisse canonicam inuestituram, contra quam clamant decreta Apostolica, canonica B instituta, & vniuersa penè Concilia. Leges enim nequaquam appellant inuestituram concessionis, sed possessionis, quam prædictus Drogo in vita defuncti Episcopi non habuit, sed post mortem eius ipse se impudenter ingessit. Nec habet ordo Canonicus, vt in ea Ecclesia quis præpropero saltu fiat Præpositus, in qua numquam meruit esse suppositus. Quòd autem prædictus Clericus in duarum ciuitatum titulari non possit Ecclesiis, tam ex vestris quàm prædecessorum vestrorum comprobamus sententiis. Intelligimus etiam ex dictis Papæ Gelasij, quia si quid fuerit contra Apostolica decreta manifestè præsumptum, non opus esse vt tanquam res dubia deuocetur in iudicium, quod tam frequenter Apostolica falce est præcisum, & generalium Conciliorum sententiis definitum. Nec enim alia de causa Concilia conuocatis, nisi vt contemptores decretorum vestrorum ad eorumdem obseruantiam reuocetis. Vnde si obseruatores Apostolicorum præceptorum vestra auctoritate fatigantur, vel fatigari permittũtur, vos ipse videte, quæ pax restat Ecclesiæ, qui rigor superest disciplinæ. Sic enim ab obedientia mandatorum sanctorum dissimulabunt non tantùm illi qui ea seruant in angaria, sed etiam hi qui custodire volunt cum diligentia. Quid etiam vltra valebunt celebranda Concilia, quorum per vnius personę delationem irrita fient quantalibet auctoritate fulta iudicia? Vnde rogamus Sanctitatem vestram, vt librata consideratione commodorum & incommodorum, quæ de eiusmodi perturbatione nasci possunt, saniori sententiæ animum accommodetis, & vt iudicia Synodalia nonnisi summa ratione cassentur, & mandata Apostolica C curiosiùs obseruentur. Valete.

PHILIPPVS I.

EPISTOLA XXIII.

Edit. 104.

PASCHALI *summo Pontifici*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, cum deuoto filij affectu debiti famulatus obsequium.* BELVACENSES Clerici melioris famæ, & consilij sanioris, præcedente consilio vestro, consilio Optimatum diœcesis suæ, & laude populi, domnum Galonem virum vitâ honestum, litteralibúsq; studiis & Ecclesiasticis disciplinis ornatum, in Episcopum sibi elegerunt. Pauci tamen ex Cleris Stephani illius repudiati complices, quos sibi pelliculis peregrinorum murium, atque aliis huiusmodi vanitatum aucupiis inescauerat, huic electioni non adsenserunt, nec tamen ei aliquid quod sacris Canonibus obuiet, obiicere potuerunt. Cùm verò rem per se impedire non valerent, Regem adierũt, quædam verba auribus eius instillauerunt, quæ facilè in cor eius eliquauerunt: videlicet quòd prædictus electus discipulus meus fuerit, apud me nutritus, apud me eruditus, addentes quòd à Sanctitate vestra fuerit electus, & quòd magnus ei futurus esset aduersarius, si in Regno eius aliquando fieret Episcopus. Rex itaque virulentis his verbis succensus, & ab omni bona voluntate turbatus, non vult electioni assensum præbere, nec Electo bona Episcopalia dimittere. Vnde electores eius ad paternitatem vestram iam confugissent, nisi quia Metropolitanus eorum eos detinet, condicto die, inter

PHILIPPVS I. contradictores & electores, sicut dicitur, pacem volens componere, vel forsitan propter volũtatem Regis rem callidè impedire. Superest ergo, dilectissime Pater, vt pro potestate & auctoritate vestra, sicut cœpistis, Ecclesiæ, prout Clerici rationabiliter postulauerint, succurratis, & consilium vestrum inconfusibile faciatis, ne insidiatores & detractores vestri subsannando de vobis dicere incipiant: *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* De cetero notum facio Sanctitati vestræ, quòd Francorum Rex Romam in proximo se venturum dicit. quod tamen non credimus. Sed seu veniat, seu mittat, cauete & vobis & nobis, vt semper clauibus & catenis Petri fortiter teneatur. Et si fortè absolutus fuerit, & ad vomitum, sicut iam contigit, reuersus fuerit, euestigio eisdem clauibus recludatur, eisdem catenis religetur. Et hoc Litteris vestris omnibus Ecclesiis manifestetur. Ita enim corrosorum dentes confringetis, & iustitiæ satisfacietis. Quòd si fortè Deus cor eius ad pœnitentiam illustrauerit, mementote nostri qui portauimus pondus diei & æstus: vt sicut fuimus participes tribulationis, ita simus & consolationis. Valete. A

Luc. c. 14.

EPISTOLA XXIV.

Edit. III.

DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonensium Archiepiscopo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, salutem & seruicium.* COLLOQVIVM vestrum iam à multo tempore desiderans, speraui me posse paternitati vestræ loqui in Conuentu ad quem inuitati eramus in ciuitate Vellauorum, & ore ad os clamorem facere de iniuriis quas mihi & Ecclesiæ mihi commissæ infert Hugo Puteacensis, more suorum semper rependens mala pro bonis. Quem nec pudor humanus, nec fides quam mihi debet vt Domino, detinet à rapinis, dum nulla nostra in eum præcesserit iniuria, vel nulla ei à nobis sit denegata iustitia. Quod ergo certa ratione tunc distulimus, nunc præsentibus Litteris, flexis genibus cordis postulamus: vt eum à nobis excommunicatum excommunicetis, & diuinum officium Merariuillæ & eius adiacentiis interdicatis; & Aurelianensi Episcopo, vt idem faciat apud Puteacum, præcipiatis. Alioquin, si Principes mundi plus timemus quàm Deum, manifestè iam portæ inferi præualebunt: & qui pro domo Israël murum ponere debemus, secundum propheticam irrisionem canes muti non valentes latrare reputabimur. Res enim Ecclesiasticæ, sicut testãtur etiam seculi leges, quia diuini iuris sunt, in nullius bonis sunt. Et ideò prorsus errat, qui pro suis occasionibus, à quibus eas maximè seruari conuenit, vsurpat, & malè tractat. Vnde ait Papa Symmachus in sexta Synodo: Qui prædia Ecclesiæ petierit, vel acceperit, vel possederit, vel retinuerit, nisi se citò correxerit, anathemate feriatur, sitque danti & accipienti, vel possidenti anathema. Ista dicendo prudentiam vestram non docemus, sed ad officij vestri sarcinam fortiter portandam cohortamur: quatenus pusillanimitatem nostram consolatio vestra confoueat, patientiam nostram fortitudo vestra communiat. Valete. B

EPISTOLA XXV. C

Edit. 114.

IOANNI *Dei gratiâ Aurelianensi Episcopo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister salutem.* QVOD nostris tribulationibus compatiatur vestra fraternitas, quantas sufficimus vobis gratias referimus. De pace autem, quam inter nos & domnum LVDOVICVM reformare velletis, hoc vobis respondemus: quia quantum testatur nobis conscientia nostra, nullas ei iniurias intulimus: & si quid à nobis expostularet, iudicio vestro & confratrum nostrorum libenter ei satisfaceremus, & si quid aduersum paruitatem nostrã fecit, quod eum non deceret, patienter supportaremus. Hugonem autem Puteacensem, & Paganum transfugam atque desertorem, sine digna satisfactione suscipere non possumus: quia ita est inter nos non sine summa obligatione condictũ, & Apostolica auctoritate roboratum. Si autem Paganus ideò seipso vult maior fieri, quia deterior seipso factus est, & Episcopali intelligẽtiæ summa fiet iniuria, & Ordini Clericorum ad exorbitandum procliuior patebit via. In hoc ergo negocio ita præcauete periculo vestro, sicut & nostro: quia vt vobis vera fateamur, malumus quæ Deus permiserit aduersa perpeti, quàm in parcendo filiis discordiæ plurimos in discrimen adduci. De loco autem, in quo securè colloqui possimus, certum non est mihi consilium, quia intra Episcopatum vestrum & nostrum nullus mihi securus est exitus: nisi fraterna charitas vos cogeret, quod petere non præsumo, vt vsque ad nos veniretis, & de quibus bonum esset nobiscum consultè quando velletis [illegible]aretis. Valete.

A

EPISTOLA XXVI.

PHILIPPVS I.

DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonensium Archiepiscopo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, per omnia deuotum obsequium.* NOVERIT paternitas vestra, quoniam Hugo Puteacensis timore Dei tactus, & corde compunctus, ea quæ Ecclesiæ nostræ abstulerat, quantum ad portionem suam pertinuit, integerrimè reddidit. Mihi verò quæ mea & meorum erant, se cuncta redditurum datis obsidibus sub fidei sponsione firmauit. Et quia de discretione à vestra paternitate fueram commonitus, ea interim accipere distuli quamdiu abstinuerit ab exactionibus & angariis, quas in terra Fraxineti facere consueuit. Vnde gratias referimus quantas possumus vestræ paternitati, qui manum nobis in hac necessitate porrexit, & qua debuit miseratione condoluit. Rogamus etiam vt causa nostri de cetero non teneatis eum interdictum vel excommunicatum, neque suos, quamdiu in sponsione sua perseuerauerit, & prædictas exactiones non acceperit. Domnus verò LVDOVICVS non vult nobiscum pacem componere, quia nolo Paganum illum in infamiam lapsum, qui matrem suam euisceraui, & quibus potuit vnguibus scismatis lacerauit, honoribus Ecclesiasticis sublimare. Ego itaque per manum vestram offero ei omnem iustitiam, vel si ad satisfactionem venerit, quam ei potero facere lege non contradicente misericordiam. Et quia vtrumque refutat, vnum consilium mihi restat, expectare misericordiam Dei, donec iustificet causam meam. B Valete.

Edit. 114.

EPISTOLA XXVII.

IVO *Dei gratiâ humilis Ecclesiæ Carnotensis Episcopus*, GAVFRIDO *Vindocinensi Comiti salutem.* CVM omnibus ouibus nobis à Deo commissis pastorali diligentiâ prouidere debeamus, ne pascua vitæ deserant, ne luporum inuisibilium morsibus se intrudant: præcipuè hoc nobilitati tuæ debemus, qui & noster es parochianus, & Ecclesiæ nostræ cataneus. Quod ideò dilectioni tuæ scribo, quoniam audiui te velle ducere in vxorem Vicecomitissam Blesensem, cuius defuncto marito fuisti consanguineus, sicut mihi scripserunt, & probare parati sunt nobiles viri, tam tui, quàm defuncti Vicecomitis Roberti consanguinei. Vnde tibi mando, & per legem Christianam interdico ferales & incestas nuptias, quas nec lege poteris defendere, nec legitimos de eis heredes suscipere. Si ergo salutaria nostra monita suscipis, cùm ad nos miseris, statuemus tibi diem certum & locum, quatinus ad legitimam discussionem venias, & sententiam quam lex Christiana dictauerit super tali desponsatione recipias. Quòd si aliter incœptum tuum adimplere præsumpseris, & excommunicationem incurres, & infamiæ notam non euades. Consanguinitas autem inter te & virum prædictæ mulieris sic se habet. LANDRICVS SORVS quendam filium, filiámque habuit. Qui filius Lancelinus nomine filium Lancelinum genuit: ex quo Agnes fuit, quæ Robertum genuit. Qui Robertus filiam Hugonis Dunensis in vxorem habuit. Filiam verò Landrici Sori habuit Buchardus Rata-pilata. Ex quibus natus fuit Buchardus Caluus, de quo Fulco Anser natus fuit. Ex quo descendit Nifrana *, quæ Gaufridum Grisam-tunicam genuit, qui illam vult accipere in vxorem. Vale.

C

Edit. 115.

* al. Vistriana.

EPISTOLA XXVIII.

IVO *Dei gratiâ humilis Ecclesiæ Carnotensis Episcopus*, MATILDI *Blesensi Vicecomitissæ salutem.* QVONIAM tibi, & omnibus quos in Deum vel propter Deum diligimus, salubria monita vel præcepta dare debemus, monemus & præcipimus per legem Christianam, vt coniugium, quod cum Comite Vindocinensi te inituram pepigisti, vsque ad legitimam discussionem differas, & bonam æstimationem quam hactenus habuisti non amittas. Quòd si aliter præsumpseris, & excommunicationi subiacebis, & perdes res tuas quas pro hoc coniugio distraxeris. Dicunt enim communes consanguinei Vindocinensis Comitis, & Roberti Vicecomitis mariti tui defuncti, quia consanguinei fuerunt Comes Vindocinensis & Robertus maritus tuus eo gradu, quo Litteræ Comiti missæ demonstrant, & probare parati sunt. De qua re statuam tibi & Comiti diem & locum, cùm ad me propter hoc nuncios vestros miseritis. Ordo autem parentelæ supra scriptus est. Vale.

Edit. 116.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA XXIX.

Edit. 134. DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonensium Archiepiscopo*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister*, *salutem & obsequium* ---:· DE cetero notum facio paternitati vestræ, quòd cùm nulla à me illata esset iniuria, vel nulla denegata iustitia, cùm etiam respectus esset inter me & Comitissam mediante Apostolico: GVLIELMVS Comitissæ filius in mortem Clericorum Carnotensium, & perniciem meam, & omnium ad nos pertinentium, coram altare beatæ Mariæ coniurauerit, & omnes ciues qui sub banno sunt ad eandem coniurationem compulerit, nisi voluntati seruorum suorum cedamus, & sibi vsurpet violentia quod sola debet obtinere gratia. Ego itaque hoc Herodianum iuramentum audiens, nolui postea in præsentia huiusmodi coniuratorum diuina sacramenta tractare, nec super eos benedictionem Episcopalem more solito dare. Promeritum tamen anathema distuli super eos fundere, donec consilium vestræ paternitatis & collegarum nostrorum super hoc acciperem, & consilio & auxilio multorum fretus, debitâ eos censurâ à funesta conspiratione reuocarem. Cùm ergo ad vos remisero, volo vos esse præmunitum, vt consilium & auxilium, quod vobis sit honestum & nobis vtile, ad manum habeatis, & naufragantibus ante submersionem manum extendere festinetis. Valete.

EPISTOLA XXX.

B

Edit. 138. IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister*, *dilectis sibi in Christo Archidiaconibus Vulgrino & Stephano*, *decorem Domus Dei diligere*, *& quæ Iesu Christi sunt quærere*. CVM de electione Episcopi apud vos ageretur, & à quibusdam vestrûm domnus FVLCO Decanus vester eligeretur: habita est, vt audiuimus, inter vos fœda contentio, quę & multorum aures offenderet, & de Ecclesia vestra non bonum odorem longè latéque dispergeret. De obtenebrata itaque pacis vestræ serenitate, fraterna compassione doluimus: quia quæ grauamina de fraterno scismate Ecclesiis euenire soleant, experimento didicimus. Petitioni vestræ tamen hoc respondemus, quia electioni domni Fulconis vel alterius assensum non dabimus, nisi quem aut Cleri plebisque consensus elegerit, aut Metropolitani iudicium cum conniuentia suffraganeorum habita legitima discussione probauerit. Consulendo itaque monemus fraternitatem vestram, vt nemo vestrûm in tanto discrimine priuata odia exerceat, nullus priuatum honorem vel priuatum commodum quærat, nullus fratrem suum publica infamiâ pulset, nisi iudiciario ordine probare possit quod obiecerit: ne dum temerè non probanda obiicit, ipse talionem recipiat, & se & sua in periculum mittat. Miramur autem prudentiam vestram, quare aduersus Regem in præsentiâ Regis disposuistis causam istam examinare, vbi plus poterit voluntas Regis quàm iustitia legis: vbi nec veritas poterit cum pace discuti, vel inuenta seruari. Valete.

C

EPISTOLA XXXI.

Edit. 139. DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonensium Archiepiscopo*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister*, *debitum filij famulatum*. APPELLATIO, quam fecerunt Parisienses, ad vos referenda erat, vt vos eis diem & locum pro arbitrio vestro præscriberetis, & Episcopos suffraganeos ad hanc discussionem indulto congruo spatio inuitaretis. Quod quia factum non est, præproperè mihi facta videtur domni Fulconis electio, & eiusdem electionis futura discussio. Et quia desideranti animæ nihil satis festinatur, poterit contingere quod per Sapientiam dicitur: *Hereditas, ad quam festinatur in initio, in nouissimo benedictione carebit.* (Prouerb. 29.) Ad hanc autem discussionem à Domino PHILIPPO Rege inuitatus eram: sed hoc mihi displicebat, quia secundùm morem Ecclesiasticum, & institutionem canonicam, à vobis talis admonitio non præcesserat. Nunc verò audita vestra admonitione, si conductum promissum Rex mihi dederit, Deo donante venire curabo. Si autem aliqua præpediente ratione venire non potero, neque tot de collegis conuenerint, qui ad tanti negocij diffinitionem sufficiant: aut in aliud tempus rem differte, aut ad Sedem Apostolicam vtramque partem ire permittite, ad quam iturus est domnus Fulco, siue rata, siue irrita fiat eius electio.

A EPISTOLA XXXII. PHILIPPVS I.

RICHARDO *Dei gratiâ Albanensi Episcopo, & sanctæ Sedis Apostolicæ Vicario*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, salutem & obsequium*. SICVT de excommunicatione Regis grauiter doluimus, propter Christianæ Religionis detrimentum, ita de absolutione eius, si ad honorem Dei & sanctæ Sedis Apostolicæ fieri posset, granditer gauderemus, propter eiusdem sanctæ Religionis incrementum. Vt autem secus fiat quàm sollicitudini vestræ à domno Papa commissum est, consulere non audemus: quia de rerum exitu sicut vos, ita & nos incerti sumus. Si autem diuina gratia cor eius humiliauerit ad pœnitentiam, consilium nobis videtur, vt coram positis quamplurimis Episcopis publicè eum & solemniter absoluatis: quatinus sicut longè lateque patuit eius auersio, ita multorum religiosorum testimonio publicetur circumquaque eius optanda reuersio. In qua re satagendum erit diligentiæ vestræ, quatinus qui pro amore iustitiæ & obedientia Sedis Apostolicæ perdiderunt eius amicitiam, in reconciliatione eius redintegrentur ad gratiam. Consultum autem famæ vestræ melius credidissem, si alibi quàm Senonis ista fieret absolutio, vbi cuique liceret liberè dicere quod sentiret. De cetero ad Concilium denominatum gratanter ire desidero. sed contra voluntatem Regis, cuius odium iam per decennium tolero, qua viâ, quo conductu, vel circuitu, Trecas venire valeam, non inuenio. Si ergo vel per ipsum Regem, vel per Comitissam, aliquam mi- B hi securitatem impetrare potestis, obnixè rogo vt id facere studeatis. Edit. 141.

EPISTOLA XXXIII.

PASCHALI *summo Pontifici*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, cum debita obedientia fidelium orationum obsequium*. NOTVM facimus paternitati vestræ, quòd III. Kal. Aug. plures Episcopi tam Remensis quàm Senonensis Prouinciæ inuitati à domno Ricardo Albanensi Episcopo Legato vestro, cõuenimus in quoddam municipium Aurelianensis Episcopatus, nomine Balgenciacum, ad faciendam absolutionem Regis, secundùm tenorem Litterarum, quas super hac re miserat moderatio vestra. Conuenit etiam Rex & lateralis sua, & secundùm præceptum vestrum tactis sacrosanctis Euangeliis parati fuerunt abiurare absolutè omnem carnalis copulæ consuetudinem, insuper & mutuam collocutionem, nisi sub testimonio personarum minimè suspectarum, vsque ad vestram dispensationem. Sed quia in Litteris vestris continebatur, vt in hac absolutione consilium prudentium sibi adhiberet domnus Albanensis Episcopus, totum onus consilij voluit ex arbitrio pendere Pontificum. Episcopi verò nescimus quid coniicientes, semper replicabant se debere esse huius consilij comites, & non duces. Quamuis quibusdam nostrûm videretur, quòd prædicta absolutio ita posset, sicut prætaxata est, honestè fieri, & propter quorumdam simultates non satis rationabiliter impediri. Cùm itaque res in- C definita remaneret in medio, Rex clamitans inculcabat se malè esse tractatum, qui tamen per se & per nos adhuc pulsat ad aures paternitatis vestræ, vt secundùm moderationem Litterarum vestrarum, & verba quę domno Galoni Coëpiscopo nostro iniunxistis, causam eius temperetis: ne contingat de eo illud Salomonis: *Qui multum emungit, elicit sanguinem*. Dispensationis autem modus nulli vnquam sapiẽtum displicuit. Vnde B. Cyrillus ad Gennadium Presbyterum: Sicut enim qui mare nauigant, tempestate vrgente, nauiq; periclitante, quædam exonerant, vt cetera salua permaneant: ita & nos cùm non habemus saluandorum omnium negociorum certitudinem, despicimus ex iis quædam, ne cunctorum patiamur dispendia. Et quia hæc suggerendo dicimus, non docendo, nostræ suggestionis summa est, vt imbecillitati hominis amodò, quantum cum salute eius potestis, cõdescendatis, & Terram, quæ eius anathemate periclitatur, ab hoc periculo eruatis. De cetero sanctæ paternitati vestræ supplicando suggerimus, vt domnum Galonem Coëpiscopũ nostrum, de Beluacensi Episcopatu, quem propter sacramentum domni LVDOVICI habere non potest, per manum Senonensis Archiepiscopi transferri iubeatis in Parisiensem Episcopatum, quem ei gratanter & deuotè concedunt pro vestro amore Rex & Regis filius. Qualiter autem in eum Cleri & plebis vota conueniant, dicet vobis præsentium portitor Clericus Parisiensis Ecclesiæ Canonicus: vt cognoscatis eum benè posse transferri, qui Sedem propriam nulla ratione præualet adipisci. Valete. Edit. 144. Prouerb. 30.

PHILIPPVS I.

A

EPISTOLA XXXIV.

Edit. 158.

HVGONI *Dei gratiâ Lugdunensis Ecclesiæ primæ Sedis Episcopo*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, salutem & seruicium.* QVIA Deo annuente satisfecimus cum Rege Francorum, & filio eius Rege designato, vt iam displiceat eis incestum coniugium, quod est inter CONSTANTIAM filiam prædicti Regis, & Comitem Trecassinum: fulti auctoritate legum, & adiutorio bonorum, cupiunt huius coniugij maturare diuortium. Dum ergo hæc voluntas ita feruens est, eorum instinctu moneo & rogo paternitatem vestram, vt commonitorias Litteras mittatis Archiepiscopis & Episcopis ad Curiam, quæ habenda est in Natale Domini Suessionis: quatinus à Rege ipso audiant computationem genealogiæ, quam ipse sicut dicit paratus est iureiurando approbare, & idoneis testibus confirmare. Et quia hæc genealogia ab Aruernensibus multotiens est vobis computata, obnixè precantur, vt eandem computationem Litteris apertè signatis per præsentium portitorem Episcopis ad Curiam transmittatis, & rei veritatem Litterarum testimonio manifestiorem faciatis. Nec enim decens est, vt tantæ nobilitatis sanguis tam publico incestu diutiùs polluatur, & ad similem incestum perpetrandum ferali exemplo carnalium voluntas animetur. Consulo itaque vt filius & familiaris, vt qui importunè instare deberetis, nunc opportunè quantum in vobis est malagma vulneri superponere minimè differatis. Valete.

B

EPISTOLA XXXV.

Edit. 166.

IVO *Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister*, HVMBALDO *eadem gratiâ Autissiodorensis Ecclesiæ Episcopo, salutem.* NOVERIT dilectio vestra præterita æstate, cùm domnus BRVNO Signinus Episcopus Apostolica Legatione fungeretur, Hugonem Album præsentiam eius adiisse, & qualiter Pontius nepos Trecensis Episcopi filiam suam nomine Matildem, Galeranno Camerario Regis priùs à parentibus traditam, renitentem & flentem in coniugium vsurpauerit, sibi indicasse. Sed quia vtraque persona absens erat, iniunctum est à prætaxato Legato Parisiensi Episcopo, vt vtramque partem die competenti ad causam vocaret, & auditis vtriusque partis rationibus, controuersiam, quæ erat inter Pontium & prædictam Matildem, prudentium virorum consilio & iudicio terminaret. Reuersus itaque Parisiensis Episcopus diem & locum Pontio & Matildi constituit, me & quosdam Coëpiscopos suos ad discutiendam & terminandam hanc rem charitatiuè inuitauit. Conuenerunt itaque Parisium die constituto ad causam accusatores & accusatus, testes & iudices. Quæsitum est à prætaxata Matilde, quare coniugium Pontij refutaret. Quæ breuiter respondit, quòd non esset ei legitimè iuncta, quoniam priùs esset Galeranno à parentibus tradita, & huic contradicens pro posse suo & flens nolente matre copulata. Cùm ergo oblatum esset Pontio, vt ad obiecta responderet, quærens quædam diuerticula, nihil ad obiecta respondit: sed à conuentu, cui se præsentauerat, non satis aptè recessit. Mandatum est ei itaque semel & sæpiùs, vt vel ad obiecta responderet, vel iudicium audire non differret. Cùm ergo ita à iudicio declinaret, iudicatum est ei ex Apostolico decreto, quòd dilationem sententiæ ex absentia lucrari non deberet, exindè prolatis ex legum & canonum auctoritate sententiis: quia si testes mulieris aduersus Pontium agentis datis sacramentis probare possent quod mulier obiecerat, à coniugio Pontij libera esset, & cui vellet in Christo nubere posset. Iterum mandatum est Pontio, vt ad audiendum hæc sacramenta veniret, aut si quid legitimè personis testificantium, vel dictis eorum obiicere posset, obiiceret. Quod cùm vt cetera simplicitate vel duplicitate sua subterfugeret, à decem viris vel eò ampliùs data & accepta sunt sacramenta, quibus probatum est, & mulierem priùs à parentibus alteri fuisse traditam, & Pontio sine sua voluntate copulatam. Negocio itaque diligenter pertractato, & iudiciario ordine terminato, iudicauimus mulieri quòd esset libera à Pontij vt non dicam coniugio, sed contubernio, & quia nubere posset cui vellet in Domino. Hæc scripsimus sanctitati vestræ, quia prædictam mulierem quidam parochianus vester vult habere in coniugem: ne de præteritis nuptiis aliquod apud vos generetur scanda-

C

A lum, vel præſentibus aliquod ponatur offendiculum. Valete, & ex mutua dilectione paruitatis meæ memor eſtote. PHILIPPVS I.

EPISTOLA XXXVI.

DAIMBERTO *Dei gratiâ Senonenſium Archiepiſcopo*, IVO *eadem Dei gratiâ Eccleſiæ Carnotenſis miniſter, ſalutem & ſeruicium.* QVONIAM in quibuſdam negociis aliqua dubia vel difficilia occurrunt, debemus inuicem manus auxilij vel manus conſilij porrigere: ſeriem cuiuſdam cauſæ, quæ præterita æſtate apud nos emerſit, & adhuc ſerpit, congruum duxi paternitati veſtræ ſignificare, cui hæc cauſa principaliter Litteris Apoſtolicis terminanda committitur: vt & vobis, & nobis, cui ſecundo loco committitur, benè prouideatis, quatenus nec obedientiam Apoſtolicam contemnamus, nec aliquem iniuſtè prægrauemus. Erat enim quidam fundus in parochia noſtra, cuius partem habebat quidam miles, & in ea domum ſuam ſeparatim, & alius aliam, & in ea domum ſuam ſimiliter ſeparatim. Pro huius fundi tuitione, vtrique ſeruiebant Vicecomiti Carnotenſi. Hanc verò tuitionem cum ſeruitio dedit Vicecomes cuidam militi ſuo in beneficium, Domino videlicet Curuæuillæ. Poſt non multum temporis emit Comes ROTROCVS partem illius fundi, quæ alodium erat: comportauit ibi aggerem, & fecit munitionem. Quod audiens Vicecomes, quia Hieruſalem iturus erat, & Dominus B Curuæuillæ, clamorem fecerunt in auribus Eccleſiæ, vt iuſtitia eis fieret, quæ debebatur Hieroſolymitanis & paci. Conſtitutus eſt dies vtrique parti ad agendam cauſam. Cùm conueniſſent, obiectum eſt à Vicecomite Comiti Rotroco, quòd iniuſtè & contra pacem ædificaret munitionem in fundo tuitionis ſuæ. Quo audito, reſponſum eſt pro Rotroco, quòd fundus minimè pertineret ad tuitionem Vicecomitis, ſed potiùs ad tuitionem Rotroci Comitis. Quæ altercatio cùm aliquandiu duraſſet, præcepimus iudicium fieri: iudicatúmque eſt, quia hæc cauſa ſine monomachia terminari non poterat, & iudicium ſanguinis nobis agitare non licebat: vt vtraque pars irent in Curiam Comitiſſæ, ad quam talia iudicia pertinebant, & de cuius feudo iſta tenebant. Sicut iudicatum erat, venerunt vtrique in Curiam Comitiſſæ, & actionibus vtrinque ventilatis, neſcio quibus de cauſis Vicecomes à cauſa cecidit. Poſtea cœperunt Iuo dominus Curuæuillæ, qui hoc beneficium ſe aſſerebat habere à Vicecomite, & Comes Rotrocus, aduerſum ſe guerram facere, & alter alterius bona diripere. Et ſicut varius eſt euentus belli, quadam die cùm prædictus Iuo procederet armata manu ad neſcio quæ negocia ſua agenda, captus eſt à militibus Rotroci, & incarceratus. Præcipitur itaque vobis & nobis ex clamore Hugonis Vicecomitis ab Apoſtolica Sede, vt pro debito officij noſtri Guidoni fraternarum rerum cuſtodi, & Iuoni capto iuſtitiam faciamus. Perlectis ergo Litteris Apoſtolicis diligenter notate verba, & ſecundùm ordinem C rei geſtæ, & tenorem Litterarum Apoſtolicarum, prouidete vobis, quo ordine cauſa ſit agenda: vtrùm ſtatim ſit Rotrocus excommunicandus, an ad iudicium inuitandus. Quia quo ordine præcedet & in actione cauſæ & in executione iuſtitiæ nobis prælata ſublimitas, eo ſequetur pro poſſe ſubiecta noſtra humilitas. Et ſi ad præſens non eluxerit nobis certa ſententia, his qui in Litteris nominati ſunt locum & diem competentem conſtituite, & accuſatores & accuſatum ad eundem locum inuitate: vt præſentialiter audita & cognita veritate pleniùs poſſitis iuſtitiæ ſatisfacere. Quod ex his vobis melius viſum fuerit, paruitati meæ reſcribite. Valete. Edit. 186.

EPISTOLA XXXVII.

PASCHALI *ſummo Pontifici*, IVO *humilis Eccleſiæ Carnotenſis miniſter, debitam cum omni deuotione obedientiam.* SECVNDVM tenorem Litterarum veſtrarum, quas dediſtis HVGONI Vicecomiti Carnotenſi Hyeroſolymam eunti, ROTROCVM Comitem ad iuſtitiam vocauimus, qui accuſabatur munitionem in terra ad ius prædicti Hugonis pertinente, poſtquàm crucem acceperat, ædificare cœpiſſe: & Iuonem eiuſdem Hugonis militem, qui prædictam terram ab ipſo Hugone habebat in feudum, iniuſtè cepiſſe, & redimiſſe. In qua vocatione poſtulatum eſt à Comite Rotroco, vt vſque ad exitum cauſæ nihil in cœpta munitione Edit. 191.

PHILIPPVS I. ædificaret, nihil de redemptione Iuonis acciperet. Die statuta ventum est ad causam, obtulit se ad iudicium Rotrocus: secundùm ordinem gestarum rerum dixerunt petitores qui pro Hugone loquebantur, se nolle ad hanc causam ingredi, nisi priùs eis satisfaceret de eo quòd non erat intermissa ædificatio munitionis, & recredita redemptio Iuonis. Responsum est ex parte Rotroci, neutrum debere fieri, quia munitio illa ei adiudicata erat in Curia Comitissæ, de cuius feudo erat, cùm iudicio Ecclesiæ ad prædictam Curiam hæc causa translata esset: & prædictus Iuo pro peregrinatione Hugonis minimè erat reddendus, cùm prædictus Iuo Rotrocum dominum suum diffiduciasset, & prædam eius prior cepisset, homines suos ea die qua captus est in vinculis haberet, & ad forisfaciendum eidem armata manu militum ea die procederet. Dictum est ex altera parte, quòd possent omnes istas depulsiones veridicis assertionibus locis suis & temporibus falsificare: sed non esse accedendum ad ista, donec satisfactum esset de iis quæ priùs obiecta fuerant, nisi iudicio cogerentur. Præceptum est ergo considentibus Clericis, vt hanc litem iustâ sententiâ dirimerent. Qui cùm diu indè disceptassent, non potuerunt in vnam conuenire sententiam, dicentes nouam esse institutionem de tuitione Ecclesiastica impendenda rebus militum Hierosolymam proficiscentium: neque scire vtrùm hæc tuitio ad solas pertineat proprietates eorum, an etiam pertineat ad casamenta eorum quæ tenent potentes homines, se & sua fortitudine sua defendentes. Postulauerunt ergo sibi dari inducias, donec super hoc vestra requireretur sententia. B Quas inducias ea conditione dare voluit Comes Rotrocus, vt ædificatio munitionis non intermitteretur, nec redemptio Iuonis suspenderetur. Quod concedere pars altera omninò refutauit, & de hoc iterum iudicium postulauit. Quo iudicio cùm se prægrauari timeret Comes Rotrocus, audientiam Apostolicam appellauit, cuius eum auctoritate premebamus. Mittimus ergo eos paternitati vestræ cum Litteris nostris ordinem causæ continentibus, vt prudentiâ & potestate vobis diuinitus concessa litem hanc dirimatis: quia inter nos homines isti magni sunt. nec à nostra paruitate, prout oportet, ad pacem cogi possunt. Valete.

EPISTOLA XXXVIII.

Edit. 180. LEODEGARIO *Dei gratiâ Bituricensi Archiepiscopo*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, salutem & seruicium*. PLACET admodum paruitati nostræ, quòd audiuimus vos rigorem iustitiæ inflexo tramite velle custodire. Sed cùm in pectore Sacerdotis Rationale affixum esse debeat, & connexum Superhumerali: condecens est vt rector sic moderationem iustitiæ teneat, quatinus nec immoderatus rigor corrigendos desperatione misericordiæ in profundum malorum deiiciat, vel indiscreta misericordiâ arrogantiam augeat. Quod ideò suggero sanctitati vestræ, quia audiui quosdam parochianos nostros submurmurantes, vos ita esse obligatum cum quibusdam parochianis vestris, vt nisi eorum consensu iustitiam intendere vel remittere non valeatis. C Vnde nuper contigit, vt audiuimus, dura eorum obstinatione causam Arnulfi Virsionensis in Curia vestra ita esse exasperatam, vt in eadem causa facto iudicio Sedes Apostolica sit appellata, & finitiua eiusdem causæ sententia vsque ad Apostolicam audientiam sit dilata. Quod quanta sit vexatio, quanta rerum expensa, quàm incertus negociorum exitus, tam experimento in vestris negociis didicistis, quàm ex aliorum causis audistis. Consilium ergo, quod per quosdam pacis amatores didici, necessarium vobis scribere existimaui: videlicet vt per Radulfum Balgeiacensem aliquantò prolixas inducias detis prætaxato Arnulfo, non de minoranda iustitia Ecclesiastica, sed tantummodò de non ducenda super eum Communia. Interim autem, sicut dicit prætaxatus Radulfus, eo mediante inter Arnulfum & eius aduersarios pax reformabitur, & iustitia in nullo periclitabitur: & appellatio, quæ in Curia vestra facta est, sine vestra vel vestrorum vexatione ad nihilum redigetur. Vos itaque quod dico prudenti deliberatione pensate, & si vera sunt quæ dicuntur, si meliora vobis non occurrunt, vos ipsi probate: quia suadente charitate, salua iustitiâ placeret mihi pax vestra. Valete.

A

PHILIPPVS I.

EPISTOLA XXXIX.

RICHARDO *Dei gratiâ Albanensium Episcopo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, salutem & debitum Romanæ Ecclesiæ seruicium*. INTELLIGENS in vobis pro gratia diuinitus collata feruere zelum iustitiæ, veritatem quam noui de causa Viseliacensis & Beluacensis Monasterij sancti Luciani sollicitudini vestræ intimare curaui. Buglensis Ecclesia, de qua nunc controuersia est inter prædicta Monasteria, olim fuit iuris Monasterij sancti Luciani. Sed cùm Normannorum persecutio Monasteria Beluacensis territorij deuastasset, & in solitudinem redegisset; bona Monasteriorum propter defensionem terræ ex magna parte in vsus laicorum distracta sunt. Antequàm autem illa vastitas plenè reformari potuisset, in Buglensi Ecclesia quidam Canonici ordinati fuerunt. Et ita per successiones vsque ad tempora Guidonis Beluacensis Episcopi, & Hugonis Buglensis Comitis, Canonici Canonicis successerunt. Hugo autem Comes habito consilio cum Guidone Episcopo, prædictam Ecclesiam sancto Luciano reddidit, sibi & prædecessoribus suis indulgentiam postulans, qui eam iniustè detinuerant. Sed Abbas prædicti Monasterij sancti Luciani, contradicentibus Clericis prædictæ Ecclesiæ, pro sua simplicitate distulit aliquanto tempore Monachos suos ibi ordinare: expectans, vt cum pace Clericorum posset omnia transigere. Et quia prædictus Comes posthabito discretionis moderamine, Monachos quomodocumque festinabat intrudere; Viseliacenses Monachos, qui ibi propè habebant Cellam vnam, vocari fecit, & eis, reclamantibus Clericis & Monachis sancti Luciani, absque consensu Episcopi Ecclesiam, quæ iam sua non erat, concessit. Postea verò ductus pœnitentiâ cùm à multis argueretur, eandem Ecclesiam beato Luciano reddidit. Sed quia Monachi sancti Luciani rem quamuis suam absque Iudicibus ab inuasoribus acceperunt, in Concilio Exoldunensi adiudicata est Viseliacensibus sola vestitura vsque ad tempus legitimæ discussionis. Neque vlla finitiua sententia ibi data est, quæ Monachis sancti Luciani suam iustitiam auferret, & Monachis Viseliacensibus prædictam Ecclesiam perpetuò habendam adiudicaret. Huius negocij ordinem, vt pote Beluacensis, ita processisse cognoui: & qui in Exoldunensi Concilio huic discussioni interfui, hæc si præsens essem vera esse probare possem. Et ideò ea vobis scripsi, vt cognita veritate meliùs sciatis, cui parti aurem securiùs inclinare valeatis. Valete.

Edit. 181.

B

EPISTOLA XL.

De consecratione LVDOVICI Regis.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. Edit. 189.

C

IVO *Carnotensis Ecclesiæ humilis minister*. NOVERIT sancta Romana Ecclesia, nouerint omnes Ecclesiæ, ad quas murmur Remensium Clericorum peruenerit, nos in consecratione LVDOVICI Regis Francorum nihil nostrum quæsiisse, sed pro communi vtilitate Regni & Sacerdotij consultè vigilasse. Erant enim quidam Regni perturbatores, qui ad hæc omni studio vigilabant, vt aut Regnum in aliam personam transferretur, aut non mediocriter minueretur. Quod ne fieret, cooperante Deo, & pro integritate Regni, & pro tranquillitate Ecclesiarum, quantum potuimus præcauere studuimus. Vnde liuori adscribendum videtur, aut tumori, si quis vtili & honestæ actioni deroget, quam nec ratione potest redarguere, nec consuetudine infirmare, nec lege damnare. Si enim rationem consulimus, iure in Regem est consecratus, cui iure hereditario Regnum competebat, & quem communis consensus Episcoporum & Procerum iampridem elegerat. Prætereа, quæ ratio est Belgicorum, Regem suum creare & consecrare, quamuis in aliis Prouinciis regnaturus sit, si ita ipsorum Regum voluntas, & temporum atque locorum opportunitas se obtulerit: eadem est Celticorum & Aquitanorum, qui Belgicorum Prouinciæ nihil debent, Regem suum, quamuis & in Belgica regnaturus sit, eligere, & omne Regi debitum obsequium exhibere. Si verò ad consuetudinem recurrimus, quæ in exemplis maximè declaratur, respondemus ex verbis Augustini, quia ratio exemplis anteponenda est, cui tamen & exempla concordant. Ecce rationem dedimus, quam apud eos æquè validam su-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

per hoc negocio inueniri non credimus. Addimus & exempla rationi concordantia. Sicut enim legitur in Gestis Francorum: Diuiso Regno inter filios Lotharij, nepotes Clodouei Charibertus & Guntrannus prouincias Celticorum & Aquitanorum acceperunt in Regnum suum: & alter eorum, Charibertus scilicet, Parisius sibi sedem Regiam posuit, & vsque ad flumen Garunnam Regnum suum extendit. Guntrannnus verò Aurelianis sedem Regiam sibi constituit, & Burgundiam, quæ Celticæ pars est, in Regnum accepit. Isti quippe Reges nullam à Remensi Archiepiscopo benedictionem vel coronam acceperunt, sed à Sacerdotibus Prouinciarum quas regebant, sublimati sunt & sacrati. Postquàm verò Regnum Gallorum in suam Monarchiam reuocatum est, deleta progenie Clodouei, Pipinus & filij eius Carolus & Carlomanus, nec Remis, nec à Remensi Archiepiscopo in Reges sublimati sunt, nec inuncti. Ludouicus quoque nepos Ludouici senioris apud Ferrarias, qui locus est in pago Senonensi, & vxor eius, nullo præsente Metropolitano, à quibusdam Episcopis in Reges sunt consecrati & coronati. Vnde in Gestis Francorum ita legitur. Audientes Hugo Abbas & ceteri Primates, qui cum filiis quondam senioris sui Ludouici agebant, Ludouicum nepotem cum vxore sua ad has partes venturum, quosdam Episcopos miserunt ad Ferrarias Monasterium, & ibi consecrari eos & coronari in Reges fecerunt. Item in Gestis Francorum: Supererant duo filij Roberti Comitis Andegauorum, qui fuit Saxonici generis vir. Ex his senior Odo dicebatur, Robertus alter. Ex his maiorem natu Odonem Franci, & Burgundiones, Aquitaniensésque Proceres congregati in vnum, licèt reluctantem, tutorem Caroli pueri, Regníque elegerunt gubernatorem, quem vnxit VValterus Archiepiscopus Senonum. Item, Carolus simplex in carcere positus, Rodulfum nobilem filium Ricardi Burgundionum Ducem, quem de fonte sacro susceperat, vnà cum consilio Hugonis Magni filij supradicti Roberti, & Procerum Francorum, in Regnum sublimauit. Vnctus verò est in Regem ipse Rodulfus III. Idus Iulij Suessionis ciuitate. Post mortem Rodulfi Regis, per VVillelmum Archiepiscopum reductus est ab Anglia Ludouicus filius Caroli Simplicis in Franciam, & IV. Cal. Iulij vnctus est in Regem apud Laudunum. Post translationem verò Regni Francorum in progeniem Hugonis Magni Ducis, Robertus piissimus Rex filius Hugonis Regis Aurelianis in Regem consecratus est & coronatus. Cuius filius Hugo iuuenis Compendij est vnctus, & in Regem sublimatus. Ex his huiusmodi exemplis manifestum est quòd Francorum Reges non omnes in Remensi Ecclesia, vel à Remensibus Archiepiscopis sunt consecrati: sed multi in multis aliis locis, & à multis aliis personis consecrati sunt. Quæ omnia si retexerentur, & prolixam facerent orationem, & superfluam disputationem: cùm nullis scriptis vel exemplis probari possit, Remensem Archiepiscopum Francorum Regem extra Belgicam vnxisse, aut coronasse. Cùm ergo hæc eadem potestas sit cuiusque Metropolitani in metropoli sua, mirum videtur quare vnus in proprium ius ambiat vendicare, quod multorum constat esse commune. Nisi fortè quis dicere audeat, maiorem vim sacramentorum esse apud alios quàm apud alios, quod scismaticum esset, & vnitatem Ecclesiæ diuideret. Hæc dicentes non reprehendimus institutionem Ecclesiasticam, per quam pax Ecclesiæ firmiùs colligata est, cùm inferiores à superioribus sacramentorum dispensationem suscipiunt, nec vltrà quàm sibi concessum est vsurpare præsumunt. Verùm vbi personarum æqualis est potestas, quarum altera alteri nihil præter charitatem debet, si altera alteri ius suum vult detrahere, & sibi soli arrogare, sua quærens, deceptus est seculi ambitione. Nos quippe Remensi Ecclesiæ non inuidemus, & si Reges Francorum erga eam habuerint tantam deuotionem, vt malint à Metropolitano eius consecrari, quàm ab alio, non repugnamus, non dolemus: immò super benedictionem eorum si nos adesse contigerit, gratanter loco idiotæ amen respondebimus. Supradicta verò verborum serie ostensum est, in vnctione LVDOVICI Regis nihil nos fecisse contra morem. Restat vt ostendamus, nihil nos fecisse contra legem. Lex quippe est præceptio vel prohibitio scripta, ad communem vtilitatem referens quicquid iubet aut prohibet. Contra hanc ergo nihil fecimus, qui nulla contradictione prohibiti, communi vtilitati in hoc facto charitate suggerente consuluimus. Si verò priuilegiis nititur Remensis Ecclesia, illa priuilegia apud nos nulla sunt, quia nec in generalibus Conciliis nobis audientibus sunt recitata, nec ad Ec-

A clesias nostras epistolari maturitate directa: Et vt manifestiùs dicamus, nulla nobis familiari vel publica relatione propalata. Illius ergo legis præuaricatores non sumus, cuius auditores nunquam fuimus. Quæ tamen si audita esset, nihil nobis obesse deberet. Lex enim iusta debet esse & possibilis, loco & tempori congruens. Iusta si sit, Deus scit. Nos autem interim nec vt iustam approbamus, nec vt iniustam condemnamus, quam adhuc ignoramus. Possibilis verò non erat, quia consecratio Regis Remis ab Archiepiscopo Ecclesiæ nondum intronizato sine summa perturbatione & sanguinis effusione celebrari non poterat. Loco non conueniebat, quia ciuitas sub anathemate posita erat. Tempori opportuna non erat, quia si consecratio Regis differretur, Regni status & Ecclesiæ pax grauiter periclitaretur. Quod ergo fecimus, salubri deliberatione & prouida dispensatione fecimus, nulli inuidentes, nullius auctoritatem nobis arrogare molientes, sed nos intra terminos nostros simplici oculo cohibentes. Sentiant aliter qui volunt: non timemus tribunal terreni iudicis, quia securos nos facit conscientia nostra ante tribunal interni cognitoris. Nouimus enim quia necessariæ dispensationis modus nulli vnquam sapientium displicuit: quam non solùm priuatæ leges, quibus nec fidei veritati, nec morum honestati consuletur, sed etiam leges generales contra hereticos vel sceletatos promulgatæ admittunt: quando maioribus morbis sanandis, vel maioribus malis amouendis meliùs subuenit moderatio sincere charitatis, quàm rigor indiscretæ seueritatis. Hæc primò ex auctoritate Euangelica, dehinc ex Actibus B Apostolorum, tertiò ex Epistolis Apostoli, postremò ex Decretis Romanorum Pontificum, ceterorúmque orthodoxorum Patrum sententiis facilè probarentur, nisi prolixitas Epistolæ modum excedere videretur.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

EPISTOLA XLI.

PASCHALI *summo Pontifici*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, dilectionem filij & obedientiam per cuncta subiecti.* NOTVM esse volumus Excellentiæ vestræ, quia ego & domnus Theobaldus beati Martini Monasterij Parisiensis Prior, audientes miserabilem & mirabilem Remensis Ecclesiæ desolationem, ausu familiaritatis opportunè & importunè Regem Francorum interpellauimus, quatinus prædictæ Ecclesiæ expulso inuasore Geruasio pacem restitueret, & domnum Radulfum eiusdem Ecclesiæ Metropolitanum in gratiam suam receptum, eidem Ecclesiæ præesse concederet. Adquieuit tandem precibus nostris, & concessit vt eum ad Curiam suam, quæ Aurelianis in Natali Domini congreganda erat, securè adduceremus, & ibi cum eo, & cum Principibus Regni de hoc negocio, quantum fieri posset, salua Regni integritate tractaremus. Factum est vt condictum erat, & conuenientes in Curiam, multiplicatis intercessoribus petitionem nostram semel & sæpiùs replicauimus. Sed reclamante Curia plenariam pacem impetrare nequiuimus, nisi prædictus Metropolitanus per manum & sacramentum C eam fidelitatem Regi faceret, quam prædecessoribus suis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi, & ceteri Regni Francorum quamlibet religiosi & sancti Episcopi. Quod persuadentibus & impellentibus totius Curiæ Optimatibus, etsi propter mandatorum rigorem minùs licebat, factum est tamen, quia Ecclesiasticæ paci & fraternæ petitioni sic expediebat. Cùm enim plenitudo legis sit charitas, in hoc legibus obtemperatum esse credimus, in quo charitatis opus impletum esse cognouimus. Petimus ergo flexis genibus cordis, vt hoc eodem intuitu charitatis & pacis veniale habeat paterna moderatio, quod illicitum facit non æterna lex, sed intentione acquirendæ libertatis præsidentium sola prohibitio. In excessibus ergo filiorum vtili dispensatione & compensatione contractis sufficiat patri verbum pro verbere, & deuota filiorum supplicatio pro summo reputetur supplicio. Si enim vult Apostolica auctoritas omnia, quæ medicinali condescensione dispensantur, districtè iudicare, oportebit penè omnes ministros administrationibus suis renuntiare, aut de mundo exire: nec habebunt vbi seminent spiritualia, nisi permittantur aliqua tolerare carnalia. Vnde necessitati temporum cedendum esse Apostolica docet sublimitas, & orthodoxorum consulit auctoritas, dicens: quia vbi populorum strages iacent, detrahendum est aliquid canonum seueritati, vt maioribus morbis sanandis charitas sincera subueniat. Hæc

Edit. 191.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. dicendo tamen doctam paternitatem vestram non docemus, sed eandem consulendo & rogando monemus, vt ibi consilij & pietatis studeatis visceribus abundare, vbi fas non est debitam fortitudinem exercere. Valete. A

EPISTOLA XLII.

Edit. 196. LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi dulcissimo Domino suo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, salutem & debitum pro posse seruicium.* DICTVM est mihi, quòd ad suggestionem inimicorum Abbatem sancti Dionysij grauiter accusatis, & testimonio cuiusdam pseudomonachi de obiecta sibi falsitate infamare contenditis. Quod nec leges habent, nec antecessorum vestrorum Regum instituta permittunt, vt alicui de se confesso credi debeat super crimen alienum. Vnde Excellentiæ vestræ supplico, vt Maiestati Regiæ primò consulatis, & nobilis Monasterij, quod cum omnibus sibi appendentibus vestræ voluntati obnoxium est, ne in aliquo iura minuatis, sed potiùs beneficia quæ prædecessores vestri eidem venerabili loco contulerunt, tanquam in propriam eleemosynam defendendo vendicetis. Et quia periculosum est loca Sanctorum perturbare, militantes in sanctis locis inquietare: salubre consilium mihi videretur, vt postpositis æmulorum insimulationibus tales personas ad hanc discussionem inuitaretis, vel expectaretis, qui sine omni fuco malitiæ consilium vobis darent, & vestræ vtilitati, & quieti Monasterij B salubriter prouiderent. In his autem, & in omnibus, det vobis Dominus spiritum consilij, & fortitudinis, & pietatis. Valete.

EPISTOLA XLIII.

Edit. 202. LVDOVICO *Dei gratiâ dulcissimo Regi Francorum, Domino suo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, salutem & debitum pro posse seruicium.* NON decet Maiestatem Regiam vilia vel quælibet vanitatis lenocinia à Sacerdote quærere, nec Sacerdotalis officij est in talibus Regiæ Maiestati obtemperare. Hoc quibusdam Litterulis respondeo, quæ ex parte vestra quærebant à me duo paria pellium catinarum. Quas vbi legi, propter honorem vestrum valde erubui, nec ex parte vestra eas mihi fuisse missas credere potui: & tamen tanquam à vobis missæ fuissent, supradicta rescripsi, vt nunquam ampliùs à me vel ab alio Episcopo talia quæratis, si Regiæ Maiestati debitum honorem seruare curatis. Valete.

EPISTOLA XLIV.

Edit. 209. IVO *Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister*, HVGONI *magnifico Trecensium Comiti salutem & seruicium.* NOTVM volo facere Celsitudini tuæ, quia discussio illa quæ ventilanda est in octauis Pentecostes Senonis, de coniugio Regis & C consobrinæ tuæ filiæ BONIFACII Marchionis, virgini illi, de cuius coniugio tractandum est, nec honesta est, nec vtilis. Ideo inutilis, quia fœdus illud, quod de ipso coniugio initum est, consilio Episcoporum & Optimatum omninò cassabitur. Honesta verò ideò non erit, quòd infamia virginis, quæ de legitimo coniugio nata non est, longè latéque diuulgabitur. Nullus quippe, qui fidelitatem fecerit Regi, præsumet illud dare consilium, quod sit contra fidelitatem suam, & Regni minuat Maiestatem. Cum his enim quæ fidelitas continet, præcipuè obseruandum est vtile & honestum, quæ minimè obseruarent, qui mulierem de incesto coniugio natam Regiæ personæ sociandam esse decernerêt. Iam enim insonuit murmur Ducum & Marchionum, qui iam deliberant se à Rege diuidere, si tam manifestam occasionem valuerint inuenire. Vos itaque, qui huius coniugij paranymphus estis, potestis in vtrumque consulere, vt nec Rex incurrat periurium, nec turpe consobrina vestra repudium: maximè cùm Rex dicat hanc se maculam ignorasse, & simpliciter in vestra verba iurasse. Propterea scribo vobis absens quod dicerem vobis præsens, consulens in hoc meæ fidelitati, & nobilitatis vestræ honestati: quatinus ita discretè & prouidè rem istam modificetis, vt omnibus quæ de hoc contractu contingere possunt salubri consilio occurratis. Vnde mihi consultius videtur, vt Conuentus conuocatus non fiat, ne res ista ampliùs ventilata in peius proueniat. Vale.

EPIST.

A

EPISTOLA XLV.

Edit. 211.

RADVLPHO *Dei gratiâ Remorum Archiepiscopo*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, salutem & seruicium.* CONSANGVINITATEM, quæ dicitur esse inter filium Flandrensis Comitis & filiam Comitis Redonensis, didici cùm essem in Curia Papæ Vrbani, non propter istos pueros, qui nondum fortasse nati erant, sed propter auos eorum, aut proauos paternos aut maternos; de quorum consanguinitate tunc temporis vrgente necessitate tractabatur. Computauit enim eam ad suggestionem domni Papæ, me audiente, quidam Monachus Aruernensis nomine Castus, ætate maturus, de nobilibus terræ illius progenitus, vitâ & famâ honestus. Computauerunt eandem consanguinitatem alio tempore in prædicta Curia Legati FVLCONIS Andegauensis Comitis, & probauerunt, cùm accusaretur Rex Francorum PHILIPPVS, quòd prædicto Comiti consanguineo suo vxorem suam subtraxerat, quam etiam illicitè retinebat. Propter quam accusationem, & patrati incestus comprobationem excommunicatus est Rex à domno Papa Vrbano in Claromõtensi Concilio. Et cùm post factum diuortium prædictus Rex esset reuersus ad prædictæ mulieris consortium, excommunicatus est in Pictauensi Concilio à Cardinalibus Ioanne & Benedicto. Hæc scribo absens, qui nihil aliud quod ad rem pertineret dicturus essem præsens. Occurrerem tamen libenter amabili mihi vestro colloquio, nisi obsisteret mihi coluber in via, cerastes in semita, videlicet Puteacensis Dominus, qui propter intolerabiles iniurias, quas infert Ecclesiæ nostræ, à nobis est excommunicatus. Computatores verò genealogiæ, quos monebatis mecum venire, quorum mentionem superiùs feci, non sunt parochiani mei: neque etiam noui vtrum viuant, vt possim eos ad hanc discussionem inuitare. Generatio autem sic est.

B

Gaufridus Grisagonellus.	Blanca Arelatensis Comitissa.
Fulco Andegauensis Comes.	Constantia Regina.
Comitissa Vastinensis.	Adela Flandrensis Comitissa.
Fulco Rechins.	Robertus Friso.
Comitissa Redonensis.	Robertus filius Frisonis.
Filia eius N.	Sexto gradu filius huius Roberti N.

EPISTOLA XLVI.

Edit. 238.

DOMNO *& Patri suo* PASCHALI *summo Pontifici*, IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, filialis obedientiæ famulatum.* NOVIT paternitas vestra, quia Regnum Francorum præ ceteris Regnis Sedi Apostolicæ semper fuit obnoxium: & idcircò quantum ad ipsas Regias personas pertinuit, nulla fuit diuisio inter Regnum & Sacerdotium. Quod ergo hactenus cum pace & vtilitate Ecclesiæ obseruatum est, humiliter petimus vt de cetero obseruetur, & Regni Francorum pax & summi Sacerdotij nulla subreptione dissoluatur. Quod idcirco prælibamus, quia audiuimus Clericos Tornacenses ad Apostolicam Sedem venisse, petituros vt Apostolica præceptione proprium possint habere Episcopum, & Nouiomensis Ecclesiæ frustrare priuilegium. Quod ne fiat, sicut filij & fideles rogamus & consulimus, vt statum Ecclesiarum, qui quadringentis fermè annis durauit, inconcussum manere concedatis: ne hac occasione scisma, quod est in Germanico Regno aduersus Sedem Apostolicam, in Galliarum Regno suscitetis. Nec in hoc resistimus, quin possit Sedes Apostolica parochiarum amplitudinem minorare, aut breuitatem dilatare, si vtilitas populi Dei ita exigat, & nullum indè scisma contingat. Quia ergo Rex Francorum, vt pote homo simplicis naturæ, erga Ecclesiam Dei est deuotus, & Sedi Apostolicæ beneuolus, petimus & consulimus, vt à beneuolentia eius nulla vos subreptio subtrahat, nulla persuasio disiungat. Nouit enim paternitas vestra, quia cùm Regnum & Sacerdotium inter se conueniunt, benè regitur mundus, floret & fructificat Ecclesia. Cùm verò inter se discordant, non tantùm paruæ res non crescunt, sed etiam magnæ res miserabiliter dilabuntur. Ad hoc quòd petimus cum Coëpiscopis nostris, non est contra Maiestatem Sedis Apostolicæ, non est contra vtilitatem, vt non dicam dignitatem Tornacensis Ec-

C

LVDOVICVS VI. GROSSVS. clesiæ, seruare terminos antiquos quos patres eorum posuerunt, & longa antiquitate seruauerunt. Præterea cùm dignitas Episcopalis paupertatem his diebus honestè ferre non valeat, prouidendum est ne ista diuisione vterque Episcopus fiat pauper. Quod testantur Nouiomenses, qui vtriusque Ecclesiæ experti sunt facultates. De cetero, si causa Milonis & filiæ Comitis Stephani ad aures vestras peruenerit, sciat vestra paternitas, quia Milo priorem vxorem canonicè non dimisit, & filiam Comitis Stephani, sicut iudicio Episcoporum probatum est, canonicè non accepit. Valete. A

EPISTOLA XLVII.

Edit. 239. LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, IVO *eadem gratiâ humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, in eo viuere & regnare, cui seruire regnare est.* QVOD famâ vulgante audiuimus, hoc ex Litteris vestræ Excellentiæ certiùs didicimus: videlicet quòd neptem Flandrensis Comitissæ, puellam ætate nubilem, genere nobilem, honestis moribus vt dicitur laudabilem, in vxorem ducere disponatis. Quod nos & Deo placitum esse credimus, & hominibus vestræ famæ honestatem, & Regni vestri soliditatem sincerè diligentibus gratum esse cognoscimus. Cùm enim benè viuentium tres professiones Domino docente didicerimus, coniugatorum videlicet, continentium, & rectorum Ecclesiasticorum; quicumque in aliqua harum professionum repertus non fuerit, ante tribunal æterni Iudicis præscriptus æterna hereditate carebit. Cùm enim Dominus de distinctione electorum & reproborum loqueretur, ait: *Si fuerint in medio eorum Noë, Daniel, & Iob, ipsi quidem salui erunt, filij autem eorum non liberabunt animas suas:* in Iob fidelium coniugatorum gradum intelligens, in Daniel vitam continentium, in Noë professionem Prælatorum. His ergo documentis instructi, cotidianis precibus pro honestate vestra & salute, Dei clementiam imploramus, vt in manu vestra Francorum Regnum dirigat, & in electorum numero vos adscribat. Præterea quod monuimus instanter monemus, vt propositum vestrum, quatinus in vobis est, ad exitum perducere studeatis: ne antiquus hostis aliqua fraudulenta surreptione etiam per amicos vos impediat, & à bono proposito, & ita ab electorum numero vos excludat. Ad hæc si spiritus Dei in vobis est, sicut vtilitati vestræ, ita stabilitati Regni, & paci Ecclesiarum prouidere debetis. Quæ omnia, si sine successore de hac vita migraueritis, in multas scissuras diuidentur, & fiet quod Dominus dicit: *Omne Regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus super domum cadet.* Quæ ruina quanta sit futura, quàmque miserabilis, nec lingua potest dicere, nec humanus animus sufficit cogitare. Vt ergo hæc omnia verentur incommoda, ad ineundum vitæ coniugalis ordinem nolite moras innectere, ne de eo, quod sæpè proposuistis, & sæpè distulistis, cadat in vos hostilis illa irrisio, *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* Festinate ergo, vt de lumbis vestris exeat, qui vanam spem tot ambitiosorum hominum destruat, & ad vnius spem mobilitatem reducat. Quæ res & illicitos motus carnis compescet, & detractores vestros atque irrisores in conspectu vestro silere faciet. Valeat Celsitudo vestra, & non desistat à bono proposito.

Ezech. c. 15. Matth. 12. Luc. 14. B C

EPISTOLA XLVIII.

Edit. 247. IOANNI *Dei gratiâ Aurelianensi Episcopo*, IVO *eadem gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister, spiritum consilij & fortitudinis.* CLERICI nostri nuper ad nos reuertentes, qui causæ Comitis THEOBALDI Aurelianis interfuerunt, retulerunt nobis, quòd quidam miles domni RADVLPHI quendam militem Comitis ad monomachiam prouocauerit, & hanc prouocationem Ecclesia vestra iudicio confirmauerit, & diem peragendæ monomachiæ constituerit. Quod audientes valde mirati sumus, cùm monomachia vix aut nunquam sine sanguinis effusione transigi valeat: iudicium verò sanguinis seruanda Patrum auctoritas Clericos agitare prohibeat, & Romana Ecclesia in legem eam non assumat, dicente Papa Nicolao in causa Lotharij contra Theobergam Reginam: » Monomachiam in legem non assumimus, » quam antecessores nostros minimè accepisse cognoscimus. Quomodo enim » Ecclesia iudicare debet fundendum sanguinem alienum, quæ à primo ortu suo

A iussa est fundere sanguinem proprium? Faciant hæc cincti Iudices, qui ad malorum vindictam gladium materialem portant, non qui contra nequitias spirituales gladio spiritus pugnant: vt cùm vnumquodque membrum Ecclesiæ officium non vsurpauerit alienum, laudes mereatur quæ sponsæ Christi cantantur in Canticis Canticorum: *Pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.* Alioquin si alieni ordinis vsurpatores fuerimus, nec nostri officij quod postposuimus, nec alieni quod vsurpauimus, meritum obtinebimus: sed tanquam capite deorsum posito, & pedibus erectis, thymelicorum incessum imitabimur. Præterea, si ex vestro iudicio fortè periculum mortis incurrerit, perpetes inimicitias & periculum vestri ordinis incurrere poteritis. Dico hæc ex dilectione fraternitati vestræ, quatinus salubri consilio iudicium hoc retractetis, & prouida dispensatione, si aliter fieri non potest, maiora vitando pericula, minora potius subeatis. Vale.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Cantic. 1.

EPISTOLA XLIX.

IVO *Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister*, RADVLFO DE BALGENCIACO, *salutem & dilectionem.* MANDAVIT mihi serenitas tua, quòd nostrum velles habere colloquium, vel per Litteras in præsenti necessitate salubre consilium. De præsenti quippe negocio tuo scripsi Aurelianensi Episcopo, quod illi & tibi vtile mihi visum est: à quo poteris audire, quid de hoc conflictu inter te
B & Comitem sentiam, & pro tempore consulam. Tamen interim petitioni tuæ respondeo, vt quæcumque pactio inter te fuerit & Comitem, semper honorem ei deferas, & notam ei infamiæ non opponas. Sic enim dicit Apostolus: *Cui honorem, honorem; cui timorem, timorem.* Et alibi: *Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita.* Sic Dauid quamuis Rex futurus, Saül perfido Regi honorem detulit: & cùm aliquando nactus esset opportunitatem occidendi, oram tantummodò chlamidis eius incidit, & de hoc tantillo pœnitentiâ ductus cor suum percussit: & quamuis eum persequeretur, semper honorauit viuum, & planxit defunctum. A talibus ergo exemplum accipe, & ea quæ sunt pacis & fidelitatis erga Dominum imitare. Si quam verò ab eo iniuriam expostulas, rationibus vtere, verba probrosa & contumeliosa dimitte, ne verba superba interminabile odium generent: cùm superbia humiliet, humilitas exaltet. Vale.

Edit. 248.

Rom. 13.

EPISTOLA L.

LVDOVICO *Dei gratiâ serenissimo Francorum Regi Domino suo*, IVO *humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, eius præceptis obedire, cui seruire est regnare.* DOMNVS Godefridus Ambianensis Episcopus, vir religiosus & honestus, nuper Beluaci hospitatus, ad colloquium nostrum pro humilitate sua venit, importabiles
C miserias suas & angustias, quibus à violatoribus pacis vexatur, lacrimabiliter nobis aperuit, & consilium quomodo tanta mala mitigare posset, à me anxiè quæsiuit. Quod cùm excederet vires meas, quia consilium sine fortitudine inutile esse solet, hoc vnum mihi præ ceteris occurrit, quatinus eum monerem, vt Regiam Maiestatem adiret, apud quam & consilium inueniri, & auxilij fortitudo valeat sociari. Ex iure ergo fidelitatis & dilectionis monemus & rogamus Regiam Maiestatem vestram, quatinus lacrimabiles eius conquestiones intenta aure perpendatis, & cor vestrum aculeis doloris eius suggerente pietate compungatis. Decet enim Regiam Maiestatem vestram, vt pactum pacis, quod Deo inspirante in Regno vestro confirmari fecistis, nulla lenocinante amicitia vel fallente desidia violare permittatis: ne si vni in hoc maximè principio parcere volueritis, multos in discrimen adducatis, cùm è contrario dicat Scriptura: *Pestilente flagellato sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit.* Si ergo pœna malorum vtilis est sapienti, multò magis impunitas malorum nocitura est insipienti. Faciat itaque gladius regalis officium suum ad vindictam malorum: vt sicut pios colligit multitudine, sic impios coërceat iusta seueritate. Sic deuotio pauperum pro vestra salute Dominum orabit, & quod à Saluatore postulauerit impetrabit. Valete.

Edit. 253.

Prouerb. 19.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

EPISTOLA LI.

Edit. 260.

IVO Dei gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister, STEPHANO Regis Cancellario, abundare spiritu consilij & fortitudinis. NVPER Aurelianis rediens domnus Galterius Carnotensis Archidiaconus intimauit mihi fluctuationes cordis tui, & quomodo anima tua tabescat in malis, quærens quid potissimum de sibi propositis eligat, aut fugiat: simúlque addidit, vt secundum audita dilectioni tuæ responderem, & consilium, quod Deo inspirante sentirem sanius esse, prudentiæ tuæ rescriberem. Quibus auditis, nihil vtilius tibi consulere possum, quàm vt iactes cogitatum tuum in Domino: quia ipse te ab omni fluctuatione liberabit, & tranquillitatem cordis in te reformabit. Hoc tamen vnum consilium præcipuè tibi do, vt voluntatem tuam voluntati Dei nunquam præponas, sed vocanti te ad agriculturam suam humiliter acquiescas, & dicenti tibi in loco humili posito, *Ascende superiùs*, minimè contradicas. Quid enim scis, si ille omnipotens Medicus hac via honesta te velit eruere de luto fæcis, & confirmare in petra suæ dilectionis? Non enim terrere te debet, & à bono proposito remouere, quòd domnus Papa non absolutè respondit petitionibus tuis, siue de retinendis honoribus tuis cum Episcopatu Parisiensi, siue de Beluacensi Ecclesia, vt aliter non transferatur ad eam domnus GVALO, nisi eum repetat eadem Ecclesia. Noui enim consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quia non solet neque vult decretis suis patenter obuiare. Solet autem dispensatoriè multa infirma tolerare postquàm patrata sunt, tam pro locorum necessitate, quàm pro personarum vtilitate & honestate. Neque aliter cogendus est summus Pontifex contraria sibi scribere vel facere, ne cogatur dicere illud Apostolicum: *Si quod destruxi iterum ædifico, prauaricatorem me constituo.* Hæc attendens, fiducialiter ascende superiùs: quia cùm ascenderis, tolerantiam, quam nunc absolutè non impetras, tum pro tua strenuitate, tum pro multorum te diligentium mediatione, quantum res temperari poterit, salua honestate Romanæ Ecclesiæ, quod quæris, vt credimus, impetrabis. Vale.

Luc. 14.

B

Gal. 2.

EPISTOLA LII.

Edit. 261.

HENRICO Dei gratiâ excellenti Anglorum Regi, IVO humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, sic florere in Regno terreno, vt perfruatur æterno. QVONIAM famâ vulgante gloria vestra longè latéque diffusa est, oportet vt quod de liberalitate vestra fama prædicat, rerum veritas in se contineat. Sic enim verum possidebitis regnum, si & vos ipsum benè regatis, & subditos vestros virga iustitiæ ab iniquitate reuocetis. Hæc est enim vera gloria Regum, sequi formam summi Regis, cui per Psalmistam dicitur: *Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem.* Hæc idcirco prælibaui Excellentiæ vestræ, quoniam audiui vos quandam filiam vestram cuidam nostro parochiano, HVGONI videlicet filio GERVASII, desponsasse. Quos quidem parentes eorum gradu consanguinitatis esse testantur genitos, vt inter se nuptias contrahere non possint, nisi incestuosas, & ideò illicitas. Quod minimè decet Regiam Maiestatem, culpam videlicet in se admittere, quam in aliis debet legum seueritate punire. Vnde pro reuerentia & dilectione vera magnitudinem vestram præmonitam & præmunitam esse cupimus, vt honestè dum fieri potest, tales nuptias fieri non permittatis, ne tale coniugium, si contra leges præsumatur, per leges dissolui mereatur. Quod enim dicimus, non ex coniecturis facimus, quia præ manibus habemus scriptam genealogiam, quam scribi fecerunt nobiles viri de eadem tribu progeniti, & parati sunt ante Iudices Ecclesiasticos eandem genealogiam in tuto loco computare, & secundum legum instituta probare. Misi itaque vobis eandem genealogiam à trunco suo inchoatam, & vsque ad prætaxatas personas computando descriptam: quatinus ea perspecta rei veritatem discutiatis, & prudenti consilio ab illicita copulatione prædictas personas desistere faciatis. Non enim poterimus à legum tramite deuiare, si viderimus parochianum nostrum maximè in pacto coniugali aliquod nefarium perpetrare, dicente Apostolica sententia: Incestis con-

Psal. 44.

C

A iunctionibus nihil veniæ reseruamus, nisi cùm incestum separatione sanauerint. Cùm enim reuereamur temporalium Regum potentiam, magis nos reuereri oportet æterni Regis omnipotentiam: vt sic reddamus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei sunt Deo. Genealogia autem, vt dicitur, sic se habet. Gonnors & Seufria sorores fuerunt. Ex Gonnors exiuit Richardus. Ex Richardo Robertus. Ex Roberto Gulielmus Rex. Ex Gulielmo Henricus Rex. Ex hoc Rege ista quæ datur filio Geruasij. Item ex Seufria exiuit Ioscelina. Ex Ioscelina Rogerius de Monte-Gummeri. Ex Rogerio Mabilia vxor Roberti Bellimensis. Ex Mabilia, Mabilia vxor Geruasij. Et ex ista Mabilia, Hugo filius Geruasij, cui ista datur.

EPISTOLA LIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ serenissimo & dulcissimo Regi Francorum Domino suo,* IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, in eo regnare cuius regnum est sine fine.* Edit. 264. QVONIAM Regiam sublimitatem libram conuenit tenere pietatis & iustitiæ, sic oportet condiri iustitiam ex pietate, vt nec indiscreta pietas in subditis nutriat insolentiam, nec nimius iustitiæ rigor opprimat innocentiam. Sic enim constat antiquorum Regum floruisse & viguisse potentiam, vt aliquando peccata humilium subditorum dissimularent, aliquando tanquam filiorum ferula corrigerent: contumaces verò erectos districta animaduersione punirent, quatinus pœna B redderet subiectos, quos impunitas & patientia faciebat erectos. Quibus prælibatis, supplico Excellentiæ vestræ flexis genibus cordis, vt in hoc appareat me obtinere gratiam in oculis Regiæ Maiestatis, quatinus pro Dei amore & nostro ita & Clerum & populum Beluacensem pro temeritate interfecti hominis tractare studeatis, vt & innocentia non grauetur, & temeritas incauta per surreptionem diabolicam concitata non superbientium vltione feriatur, sed pœnitentium virgâ corrigatur. Non enim decet, sicut dictum est, regiam moderationem æquo modo tractare subiectos: ne sub specie correptionis subrepat furor crudelitatis, & immoderatus terror dispergat in omnem ventum populum hactenus dilectum, à quo potest Regia Maiestas præ ceteris vrbibus Galliarum honestum habere seruitium. Quòd si in hoc non adquiescit consilio meo & precibus meis vestra sublimitas, hoc saltem à Maiestate vestra impetrare satagit humilitas mea, vt consilium vestrum communicetis Ecclesiasticis & honestis personis, quæ absq; maliuolentia & amore vltionis velint & valeant sanum dare vobis consilium, non ad dispergendum & conterendum populum, quod crudelitati adscribatur, & post tempus factum vestrum pœnitentia comitetur. Si qua verò aduersus Decanum vel Clerum vobis est controuersia, moneo & consulo, vt vnamquamque personam iuxta ordinem suum examinari faciatis, & sub Iudicibus Ecclesiasticis causam cuiusque terminetis. Ita enim Regia Maiestas in nullo minuetur, & cuique personæ suum ius conseruabitur. De diuino autem C seruitio, à quo mater Beluacensis Ecclesia suspensa est, consilium sanum mihi minimè videtur: quia iste rigor alibi minimè seruandus est, nisi vbi culpa sacrilegij, vel violatæ pacis aliter vindicari non potest. Valete.

EPISTOLA LIV.

CONONI *Dei gratiâ Prænestino Episcopo, & sanctæ Sedis Apostolicæ Legato,* IVO *humilis Ecclesiæ Carnotensis minister, obedientiam & salutem.* Edit. 266. SICVT visito præsentiam vestram per Legatum & Litteras, sic visitarem propria persona, nisi adhuc detineret me ex longa infirmitate contracta debilitas. In primis itaque suggero simpliciter incedenti vestræ sollicitudini, vt non credatis omni spiritui. Suasit enim Hugo filius Geruasij propter violatam pacem se esse iniustè excommunicatum, & terræ patris sui iniustè diuinum officium esse interdictum: quia dicit ea die, qua vocatus erat ad iustitiam, se à Domino Rege suo fuisse detentum. Quæ excusatio aduersus pacem violatam apud nos nullius momenti est, quia Rex & Princeps hanc licentiam dederunt militibus suis, vt absolutam fidelitatem iurarent paci & iustitiis pacis infra septem dies, [illegible]ibus moniti essent se venturos ad iustitiam, nisi eos detineret aut proprij corporis inualetudo, aut propriæ personæ violenta detentio, nec Rege excepto, nec Domino. Vnde si prætaxatum Hugonem sine satis-

LVDOVICVS VI. GROSSVS. factione absoluerem, haberent me parochiani mei sicut ethnicum & publicanum: A & ille, cuius bona diripuit, vsque ad nouissimum quadrantem totum quod amisit à me repeteret, & de me & de meis quàm grauius posset talionem exigeret. De cetero supplico sanctæ sollicitudini vestræ, vt ad terminandam causam, quam III. Calendas Septembris inter me & Abbatem Maioris-Monasterij statuistis, latus vestrum muniatis prudentibus & religiosis personis, quæ nec falli quærant, nec fallere, nec precio vinci nec precibus. In hoc enim Monachi confidunt, quòd multis multa & magna promittunt. Vt autem huius rei noueritis veritatem, breuiter vobis aperiam: latiùs vobis dicturus vel scripturus, si Deus dederit opportunitatem. Hæc enim Ecclesia, in municipio quod Curuauilla dicitur sita, à fundatore suo in honore sancti Nicolai Canonico Ordini fuit deputata: & hæc prædicti fundatoris deuotio, Episcopali auctoritate, & anathematis seueritate roborata. Defuncto autem fundatore, successor eius nomine IEROGIVS asciuit quosdam Monachos cœmentarios, quorum Monasterio promisit se daturum prædictam Ecclesiam, si muro munirent prætaxatum municipium. Quod audientes Monachi Maioris-Monasterij, qui in vicina quadam Cella morabantur, nolentes habere alterius Monasterij Monachos sibi vicinos, inconsulta Carnotensi Ecclesia, non tantùm Canonicali iure, sed etiam parochiali, acceptis à Ierogio duabus præbendis, Ecclesiam illam contradicentibus Clericis loci illius inuaserunt: nec tamen communionem Canonicorum nisi quorundam assentatorum habere potuerunt. Vnde quidam ex illis religiosus & litteratus nomine Robertus, cum quibusdam aliis, domnum Hugonem Diensem Episcopum adiit, qui tunc erat Sedis Apostolicæ Legatus, & in auribus eius priuatim & publicè clamorem de hac inuasione ventilauit. B Qui acceptis Litteris à Legato domum rediens, prædictis Monachis prædictæ Ecclesiæ inuasionem per has Litteras interdixit. Illi verò infra præscriptum terminum Ecclesiam dimiserunt, & de cetero per triginta & duos annos, aut eò ampliùs, absque Synodali reclamatione quietam reliquerunt. Nunc verò cùm Ordinem Canonicum non dissipare, sed in melius in ipsa Ecclesia consensu Clericorum studerem promouere, Monachi dæmoniaca inuidiâ moti voluerunt in alienam messem falcem mittere, & me Episcopali iure priuare. Quòd verò dicunt hanc Ecclesiam ab antecessore meo eis fuisse concessam, quicquid dicant, Carnotensis Ecclesia, cuius ipsa membrum est, ignorauit, & quod ibi inuaserunt, illo minimè reclamante vel adiuuante, amiserunt. Hæc breuiter scripsi, vt ad defendendam veritatem arctiùs vos accingatis, & Clericalis Ordinis, in quo estis, quantum potestis, ruinas releuetis. Valete.

EPISTOLA LV.

Edit 275. CONONI *Dei gratiâ Prænestino Episcopo, Sedis Apostolicæ Legato*, IVO *eadem gratiâ Carnotensis Ecclesiæ minister, salutem & obedientiam.* NVPER accepi C Litteras vestras, continentes excommunicationem eorum qui Niuernensem Comitem ceperunt, vel captioni eius interfuerunt, vel de spoliis eius aliquam partem acceperunt, vel auxilium in hoc dederunt: excepta sola persona THEOBALDI Comitis, cui inducias vsque ad octauas omnium Sanctorum donastis. Et tamen nisi interim Comitem Niuernensem reddat, ex tunc eum eidem excommunicationi subiecistis. Has itaque Litteras Theobaldo Comiti legi & exponi feci, vt audito rigore Ecclesiastico fortè apud se cogitaret, vel Deus ei inspiraret, vt prædictum Comitem reddat, & terræ turbatæ, & grauiùs turbandæ, pacem restituat. Quibus auditis & intellectis, miratus est valde, quòd Rex apud Iudices Ecclesiasticos clamorem de eo fecerit, qui nullam ei, cùm Dominus eius sit, iustitiam denegauerit. Offert itaque se ad omnem iustitiam ante Iudices pacis, eo ordine quo rerum gestarum ordo postulauerit, in omni loco ad quem securus venire possit, & in quo securus suas possit exercere actiones, & probare: exacturus tamen priùs iniuriam sibi factam, quòd præproperè & inordinatè milites sui excommunicati sint, qui vel nihil in pactum pacis deliquerunt, vel nullam indè iustitiam denegauerunt. Auditis itaque eius responsionibus consilium mihi fuit, vt reuerendas personas religioni vestræ transmitterem, qui verba Comitis & hæc & alia vobis referrent: vt de his cum Domino Rege tractetis, & inter eum & Comitem pacem

A componere studeatis. Ita enim Comes verbis defendit suam innocentiam, & Regis & Comitis Niuernensis exaggerat iniuriam, vt iustam causam habere videatur, nisi iudiciario ordine & inuincibili ratione conuincatur. Sciat autem vestra prudentia, quia in propria persona me his actionibus præsentassem, si imbecillitas corporis me permitteret equitare, & laborem itineris sustinere. Communicato itaque consilio cum Episcopis & Iudicibus pacis, ita hanc controuersiam sedare studete, vt qui ex aduerso stat, non habeat quod reprehendat; & pax Ecclesiarum, & quies pauperum in sua stabilitate permaneant. Dicit enim Comes, quòd libenter reddet aut recredet Comitem Niuernensem, si auditis eius rationibus Iudices pacis in hoc consenserint, & dictante iustitia iudicauerint. Valete.

EPISTOLA LVI.

LISIARDO *Dei gratiâ Sueßionensium Episcopo*, IVO *eadem gratiâ humilis Carnotensis Ecclesiæ minister, super oues sibi commissas pastorali vigilare custodiâ.* Edit. 280.

ARCHIDIACONVS vester filius domni NIVELONIS PETROFVNGENSIS ad nos veniens cum quibusdam honestis fratribus, diligenter consuluit paruitatem nostram, qualiter consultis legibus liberare posset sororem suam de infamia, quam ei odiosè obiicit Suessionensis Comes maritus suus. Quibus auditis, visum est mihi quòd non eam iudiciario ordine pulsat, nec ad legitimam purgationem prouocat. B Dicunt enim instituta legum Nouellarum, quas commendat & seruat Romana Ecclesia, non priùs ad pœnam tradendum vel esse conuictum, quem maritus suspectum habet, quòd velit illudere pudori vxoris suæ, nisi per tres idoneos testes eum ter contestatus fuerit, vt nullum familiare colloquium habeat cum vxore sua in domo sua vel aliena. Quod postquàm factum fuerit, si eos de cetero cum tribus idoneis testibus colloquentes in priuato loco inuenerit, tunc primùm potest eos vel ad iudicium prouocare, vel pœnam debitam inferre. Alioquin de coniecturis aliquem reum fieri, nec leges mundanæ concedunt, nec diuinæ: & benè nouit prudentia vestra, quia inoffensus debet esse affectus accusatorum & testium, vt nihil per simultatem fiat, nec ipse accusator indè reprehensibilis sit vnde alium accusat. Quòd verò Comes eam ad examinationem ferri candentis prouocat, quia hoc eam sponte obtulisse testatur, vel ad monomachiam, leges Ecclesiasticæ potiùs hoc prohibent, quàm iubent. Vnde Stephanus Luitberto Episcopo Mogontino: « Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à « quolibet, sacri non censent Canones: & quod sanctorum Patrum documento san- « citum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum. Spontanea « enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis « Dei timore, commissa sunt regimini iudicare: occulta verò & incognita, illius « sunt iudicio reseruanda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Inde etiam di- « C cit Nicolaus Papa: Monomachiam verò in legem non assumimus, quam præce- « ptam fuisse non reperimus. Quam licèt quosdam inisse legamus, sicut sanctum « Dauid & Goliam sacra prodit historia; nusquam tamen vt pro lege teneatur, ali- « cubi diuina sanxit auctoritas, cùm hoc & huiusmodi sectantes Deum solummodò « tentare videantur. His & huiusmodi sententiis liquet, quia prædictus Comes non potest vxorem suam nisi legitimo testium numero de adulterio conuincere, præsertim cui nec charitatem coniugij exhibuit, vel vix debitum coniugij reddidit. Possem multa in hunc modum rescribere. sed quia scienti legem scribo, puto ista sufficere. Vale.

PHILIPPVS I.

A

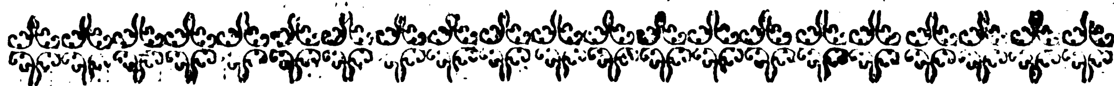

HILDEBERTI EPISCOPI CENOMANENSIS, EPISTOLÆ HISTORICÆ.

EPISTOLA I.

Epist. 9. inter editas in Bibl. Patrum.

OANNI *& Benedicto.* SICVT frequens tribulationum concursus sacris nos inuitat Conciliis, sic idem reuocat & abducit. Aduersa etenim, quæ turbam querimoniarum nobis offerunt, ita nostram contriuêre facultatem, vt vnicum supersit solatium, vsus ipse patiendi. Ea profectò ante peractum cœpêre triennium, quod totum continuis euolutum lamentis recens vulnus in vulnera quotidie fatigauit. Denique tam modico tempore sex in vrbe sustinuimus Consules, quorum nullus pacificum prætendens ingressum, gladiis & igne curtam sibi vendicauit potestatem. Plebe coacta in fauorem, tyrannum suscepit ex necessitate, non ducem ex lege: in susceptum studia simulauit, non exhibuit. Fidem reperit in ea, quia superior. Consul verò tantò grauiùs dominatus est, quantò breuiùs. Miles eius simulatis vsus iniuriis, eos scelerum iudicauit expertes, quos rerum. Et quia non parcit populis regnum breue, finem rapinis inopia posuit, non voluntas. Ea clades vsque ad Sanctuarium Domini peruagata est: & primò quicquid extra muros nostræ fuerat potestatis, vel euanuit in fauillas, vel dissipatum est in rapinam. Deinde similibus cecidêre præiudiciis Episcopales domus, & Ecclesiæ non paucæ. In reliquis, quibus ignis pepercit, æquè periclitata est & facultas pauperum, & reuerentia Sacerdotum. Omnia confracta sunt, omnia direpta, omnia contaminata. Nihil eorum manus euasit, qui gratis ad flagitia discurrunt, ad honestum nec precio. Eisdem Clerus iniuriis affectus, summam rerum affluentiam indicat, solari naturam: ad necessaria votum restringit, omnibus indigens. Illius angustiæ super dolorem nostrorum vulnerum addiderunt: grauiúsque confundimur, quòd eorum releuare non possumus inopiam, quàm quòd nemo vult nostram. Præterea longum est enarrare, quàm constanti tyrannide Rex Anglicus in nos sæuierit, qui temperantiâ Regis abiecta decreuerit non priùs Pontifici parendum, quàm Pontificem compelleret in sacrilegium. Quia etenim turres Ecclesiæ nostræ deiicere nolumus, transmarinis subiiciendi iudiciis, coacti sumus iniurias pelagi sustinere: singularem scilicet molestiam itineris, atque vnicam totius humanæ compaginis dissolutionem. Tantis igitur his agitati turbinibus, ad Apostolorum limina decreuimus proficisci, magnum nouæ tribulationis arbitrati remedium, si Romanus Pontifex nobis & consilio subuenerit, & auxilio. Suscipite igitur nostram beneuoli excusationem, diligenter attendentes, nostros sumptus itineris expensæ paritérque Concilij sufficere non posse; qui de reliquiis incendiorum, tanquam tabulæ de naufragio, extracti, defectum nobis in via pollicentur. Vale.

B

C

EPISTOLA II.

Edit. 14.

SICVT sanctitatis vestræ pagina denunciat, filia Gauterij de Meduana Comiti de Mortonio sanguine proxima prædicatur. Priùs autem quàm matrimonij vinculum præfatas personas astringeret, idem Gauterius consanguinitatem mihi submurmurans, quid idem sentirem cautiùs explorauit; bonum sibi videri si bellum, quo diutiùs Comes in eum desæuierat, interuenientis coniugij chari-

A tas terminaret. Addidit prætereà, vos vestrósque comprouinciales ei confirmasse scripto, compendio pacis & quietis tolerandum consanguinitatis piaculum. Vnde & assensum Cenomanensis Ecclesiæ futuris nuptiis postulauit; vt eius quoque auctoritate coniugio filiæ stabilitatem adquireret, si quando ei libellus repudij scriberetur. Mihi autem nec extorqueri assensus, nec persuaderi potuit prudentiam vestram in eorum simplicitatem descendisse, quos redarguit Apostolus dicentes, *Faciamus mala vt veniant bona.* Super his ergo quod ad me pertinuit, sollicitus fui. Petenti assensum, dissensum nunciaui: nullius dispensationis intuitu permittens, consanguineos aut affines inhibitarum fœdera contrahere nuptiarum. Huic autem connubio vsque ad dissidium resistere, illius erit sollicitudinis, ad cuius parochiam nuptam demigrasse cognoscitur. Conseruet vos Dominus Deus, Pater sancte.

PHILIPPVS I.

Rom. 3.

EPISTOLA III.

OMNIBVS *Episcopis, Presbyteris, atque vniuersis filiis Ecclesiæ*, ILDEBERTVS *Cenomanorum Sacerdos vinctus Christi Iesu salutem.* FELICITER sunt miseri, quos constat non meruisse quæ perferunt. In aduersis siquidem quædam felicitas est, qua reum putas esse, tamen innocentem. Hinc est quòd gloriamur in vinculis, quorum causa nobis est pro solatio, non conscientia pro flagello. B Gloriamur enim cum Paulo, dicentes: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Qualis autem ea sit, vel quæ fuerit nostrorum causa vinculorum: audiant fratres mei, consacerdotes mei, domini & amici mei. Credo tantò deuotiùs oraturos eos pro me, quantò nouerint in me magis pati Christum, quàm me propter Christum. Viuit Deus, & Dei Filius, & vtriusque Spiritus nouit, quia non mentiar. In turre Cenomanensi Comes ROTROCVS in vinculis tenebatur, ad eum metu mortis trepidum vocatus accessi: deinde mihi confessus, domui suæ disposuit, testamentum fecit, Ecclesiis distribuit. Quod vt illibatum permaneret, submissis precibus à me impetrauit: quatenus ego ipse matrem eius adirem, de testamento perhiberem testimonium, inhiberem ne quis illud minuere præsumeret, ne quis omninò tentaret adnullare. Factum est sicut Comes postulauit. Iui, quò vtinam pedem non tulissem? Mater Comitis in osculo me suscepit, applausit testamento, gratias agens quòd gratiâ Comitis accessissem. Rem taliter factam, nec filius nec mater diffitetur. Eadem die initum est aduersum me consilium, in crastinum iniectæ manus, in me iteratam discere Christi traditionem. Quinta enim feria in osculo sum susceptus, sexta feria tanquam cum Christo iturus ad crucem contumeliosè captus sum, & positus in custodia publica. Diuiserunt etiam sibi vestimenta mea, equis iam distributis inter eos qui gratis ad facinus discurrunt; ad honestum, nec precio. Porrò in illo castello, C in quo hæc acta sunt, Carnotensis erat Episcopus, venerandæ vir auctoritatis: sed apud sceleris auctores sine auctoritate fuit auctoritas. Is in spiritu contrito HVBERTVM conueniens, (hoc enim Pharisæorum principi nomen est) primò blanditus est illi bestiæ, sed bestia rationem non admittit: dehinc illum sacrilegij liberè arguit, obsecrauit opportunè, importunè increpauit: postremò tradidit eum Sathanæ in interitum carnis, anathematis vinculo quo debuit alligatum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Religiosi quoque Abbates, & consummati nominis Anachoretæ ad lapidem conuenerunt, & inuenerunt lapidem: non eum de quo suscitat Dominus filios Abrahæ, sed in quo nihil est humoris, in quo radicem non habet semen Verbi Dei. In omnibus enim his non est auersus furor eius, sed adhuc manus extenta. Missum denique ad Comitem ROTROCVM, relata ei captio mea, confusio & ignominia mea. Is primò in corde & corde locutus, tandem dimitti me, & satis Ecclesiæ fieri nunciauit. Ac ne simulatoriè loqui putaretur, abscissos de capite suo capillos matri suæ transmisit, addens: Hubertum in me non minorem sibi intulisse iniuriam, quàm si reliquos abstulisset. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Ad vos ergo conuersio mea, fratres mei, consacerdotes mei, domini & amici mei. Oro vos orare pro me, cu-

Edit 39.

2. Cor. 1. 12.

De hoc sic in Epist. sequenti ad Serlonem Sagiensem Episcopum, Porrò filius ille perditionis, Hubertus Capreolus est. Hubertus consilium malignauit aduersum me, manus iniecit in me; captum tenet me, de Dapifero Comitis factus dapifer diaboli.

PHILIPPVS I. ram agere de me, compassione esse iuxta me. Nam de redemptione nihil ago: A semel Christi sanguine redemptus, iterum redimi non requiro. Sanguis ille redemptio mea est, sanguis ille precium meum. Indignum est vt sub precio redigar, cuius precium sine precio est. Præterea infamis est redemptio, qua libertas perit Ecclesiæ, qua seruitus comparatur. Necesse est enim vt membra seruiant, si caput humilies sub tributo. Necesse est Clericum redimi, si Episcopum censeas redimendum. Necesse est trepidare subiectos, si iuxta Comicum ei opus est patrocinio, quem paras defensorem. Ego certè tanti vitam non facio, vt breuem diligam, & redemptam. Malo periclitari de ea, quàm pro ea communem conculcare libertatem. Prosit Ecclesiæ mea mors, cui viuens dum præfui, non profui. Pontificis est si non viuere, mori saltem vniuersis. Valete.

EPISTOLA IV.

Edit. 59. AD memoriam beati Iacobi, strenuissime Comes, & prædicanda virtute sublimis, iter, vt fertur, assumpsisti: quod nos bonum quidem non negamus. Sed quisquis administrationem suscipit, alligatur obedientiæ, quam, nisi ad maiora vocetur & vtiliora, si relinquit, delinquit. Vnde te, fili charissime, culpa inexcusabilis spectat, qui necessariis non necessaria, dispensationi otium, debitis debita præponis. Inter talenta, quæ seruis suis Paterfamilias distribuit, circuire vagum Orbem terrarum, nullus Doctor, nulla omninò Scriptura commemorat. B Hieronymi testimonio, sanctus Hilarion, cùm esset proximus ciuitati Hierusalem, semel eam vidit, ne loca Sanctorum contempsisse videretur. Porrò, præter solitum mentis tuæ oculus caligauit, si non vides plenam periculosis casibus assumptam tibi peregrinationem. Per munitiones Ducis Aquitanorum transiturus es, cuius tibi inuidiam suscitasti, quando factus es in expugnatione Thoari superior. Ferè apud omnes diuturnior est iniuriarum memoria, quàm beneficiorum. Præterea nescis, si renata sint in filio paternæ vota perfidiæ. Quippe plures hodie generantur iniuriarum heredes, quàm virtutis. Tuis itaque timorem relinquis & tremorem, si te iuueni & offenso committis: in quo necesse est verearis ex patre perfidiam, leuitatem ex annis, ex iniuria vltionem. Audiuimus autem venerabili Anglorum Regi, tuóque auunculo, id quod te facturum signas, displicere altiùs: id ferre grauiter, id constanter improbare. Sanè eorum aspernari consilium, vicina dementiæ pertinacia est. Hi nimirum tuis prouidere commodis, & affectu volunt, & successu possunt. Fortassis autem dices: » Votum voui Domino, transgressionis arguar, si » irritum facio votum. Agnosce, ô Princeps, quia tu quidem te alligasti voto, sed Deus officio: tu viæ, sed Deus obedientiæ: viæ, qua Sanctorum memorias videres; obedientiæ, qua Sanctorum memoriis prouideres. Appende ergo si tantus fructus sit itineris, vt superare possit intermissæ dispendium obedientiæ. Quod si ita est, scutum depone pro pera, baculum sume pro gladio: festina egredi, & facundis C adhære comitibus, qui iuxta Salomonem tibi pro vehiculo in via sint. Si autem bonum administrationis longè maius est & elegantius (quod inficiari nemo prorsus audebit) sede in Palatio. Responde suffragiis afflictorum, & vt omnes tibi viuant, omnibus viue. Reipublicæ viue, noctes illi præstans & dies. Iudicium Curiæ tuæ dictet æquitas, non acceptio personarum: teipsum legibus, amore subiectos rege. --- :

BALDRICI ANDEGAVENSIS
ABBATIS BVRGVLIENSIS
CARMINA HISTORICA.

Ex veteri Codice MS. qui extat in Bibliotheca Viri Cl. Alexandri Petauij Senatoris Parisiensis, nunc primùm edita.

IN ROTVLO NATALIS ABBATIS.

IN rotulo multi cum sollicitudine quadam
Dicendi seriem semper metantur ab Adam.
B At dum pro primi plasmati crimine plorant,
Sæpiùs incassum subnectere multa laborant.
Sed pro NATALI nunc est Abbate loquendum.
Ergo quod prosit scriptis fuit adiciendum.
Cultor NATALIS Monachorum religionis
Cœli iungatur Christo miserante colonis.
Hunc NICOLAE tuis precibus meritísque tuere,
Quem sibi patronum viuens delegit habere.
Nos pro Natali carmen faceremus anheli,
Si multum carmen posset prodesse fideli.
Sed quia non prosunt Odarum garrulitates,
Odarum quæso seponamus leuitates.
Intenti precibus breuiter loca subtitulate,
Ne calamus vehemens pariat dispendia cartæ.
Hic fuit Ecclesiæ dum vixit firma columna.
Ergo Hierusalem viuat * mens eius alumna.

* sit ei cœlestis alumna.

De Natali Abbate.

C ABBAS NATALIS has Ædes amplificarat,
Et nouiter factas VRBANVS Papa sacrarat,
Cùm Nicolaë tum Deus accersiuit alumnum,
Cui dedit æternum solemni funere somnum.
Hîc modo Natalis pro carne iacet cineratus,
Cui noceat nullus pro carnis sorde reatus.

Item vnde supra.

ABBAS NATALIS flos Abbatum specialis
    Signat quid sit homo factus humus sub humo.
Vir capitis cani, meriti vir sanctus opimi,
    Huic viuens latè profuit Ecclesiæ.
Defunctus verò sacris hanc ossibus ornat,
    Quæ tanquam nutrix confouet iste lapis.
Hic Nicolae tibi seruus deuotus adhæsit,
    Idcirco serui nunc memor esto tui.
Christo commenda quem mundo Christus ademit,
    Húncque patrocinij iure tuere tui.

PHILIPPVS I.

A

In Rotulo Rainaldi Remensis.

Si quid defunctos posset mea musa iuuare,
Debueram Musam reuera continuare.
Sed pro defunctis potius duo sunt facienda,
Vsus quæ nobis & ius designat agenda.
Nam pro defunctis ius & compassio plorat,
Et pro saluandis animabus proximus orat.
Ergo breuem Musam ponamus pro monimento,
Résque procul nostro sit inutilis à documento.
Flentes RAINALDO Remensi compatiamur,
Orantes autem Patriarchæ subueniamus.
Pro te nostra madent, Pater optime, fletibus ora.
Oramus pro te, pro nobis quæsumus ora.
Colligit vltra fas rotularis epistola multa,
Quæ quasi parcentes nugis transimus inulta.
Et fuit exiguæ condignum parcere cartæ.

In Rotulo Cenomanensi.

B

SINGVLTVS duplices rotularis pagina profert,
Primum namque IOHEL, denique fleuit HOEL.
Abbas alter erat, alter fuit ordine Præsul,
Hi Cenomannis sol scilicet extiterant.
Hos quoque morte pari modico Deus attigit ambos,
Vt sint translati sidera magna poli.
Amborum pariter nobis exempla refulgent,
Ambo nunc nostras irradient tenebras.
Si verò maculas dedit illis quilibet error,
Erroris veniam Cunctipotens det eis.
Interea tantis vrbs desolata patronis
Pro te funde preces, atque memento tui.
Elige quos mauis, tamen elige qui tibi prosint,
Quorum subiectis proficiat regimen.
Quorum sermo duo tibi testamenta propinet,
Cœlebs cœlicolis vita coaptet eos.
Hæc rescripta tibi transmittunt Burguliani,
Pro te præmissis quas decuit precibus.
Te quoque fraternæ pietatis viscera cogant,
Commendes nostros nósque precando Deo.

C

Epitaphium super Hoëlum Cenomanensem.

INTEMPESTIVO casu defecit HOELVS,
Sol Cenomannorum, Pontificúmque decus.
Alloquio dulcis, nulli pietate secundus,
Omnibus exemplar Religionis erat.
Hunc plangit sua plebs & vicinæ regiones,
Quem venerabantur iure patrem patriæ.
Hîc igitur positum solemni more reuisunt,
Et coram sancto vota vouent tumulo.

Aliud.

ORA madent,& corda gemunt,& corpora marcent,
Cùm tumulo titulus sculptus in hoc legitur.
Iste refert titulus quia morte grauatus HOELVS
Fecit pupillos morte sua populos.
Vrbs Cenomannensis fleuit specialiter ipsum,
Illis Pontificem quem dederat Dominus.

Pausat

A Pausat in hoc tumulo sanctus pro corpore Præsul,
Præsulis obtineat spiritus astra poli.

Aliud.

PRÆSVL Agennensis vir canus nominè SIMON
In causis Cicero, moribus ipse Cato.
Ad natale solum rediens, ad Biturigenses,
Occidit, inque sua subtumulatur humo.
Præsulis ossa fouet modo sancta Maria Dolensis,
Fouerat & puerum terra Dolensis eum.

In Rotulo pro Archiepiscopo Biturigensi.

CVM velut examen rotulorum venerit ad nos,
Mortem non vitam rotulus mihi nunciat omnis.
Nuncius ergo ferus qui semper nunciat illud,
Quo semper lacrymis nos impetit atque dolore,
Mortem Remensis rotulus dixit RAGINALDI.
DVRANDI siquidem pallentes vidimus artus,
Cùm nos Aruernis Vrbanus Papa vocasset.
B Nos Cenomanensis rotulus commouit Hoëlis.
Aurelianensis superest iam carta IOANNIS.
Si tamen Abbates his adnumerare velimus,
Multos Abbates rotularis pagina deflet.
Pictaua Geraldum, Cenomannísque Ioëlum,
Andegauis verò Natalem deflet obisse.
Multos prætereo vel quos incuria tollit,
Vel quos res alias curanti obliuio demit.
Venit ad extremum rotulus de Præsule magno,
Quem mihi præcipui res commendabat amoris.
Is quia promeruit duplici fulgebat honore,
Si pondus geminum geminum dicamus honorem.
Abbas ipse Dolis, Biturix & Episcopus ipse
Sedibus ambabus præerat non ambitiosè:
Ambarum domuum magis vtilitate coactus,
Et domini Papæ sancto moderamine victus.
Hunc AVDEBERTVM validum iuuenilibus annis
Effera mors rapuit, quæ nulli parcere nouit.
En mihi dat lacrymas rotularis Epistola viuas.
Has lacrymas reduces faciet mea quæstio semper,
C Audeberte meo nec pectore dimouearis,
Nec si quid valeant nostris precibus reproberis.
Vos igitur Fratres de vobis substituendo
Procurate viro, Biturix vrbs, gréxque Dolensis,
Et pro defunctis offerte precamina nostris,
Communémque Patrem communi tangite voto,
Vt det Pastori sedem super æthera vestro.

Inuectio in Rolligerum.

OBSECRO iam pateat tam sæpè venire veredus,
Per nimios vsus nimium sua verba veremur.
Viuant Prælati, pro quorum morte vagatur
Vultur edax, coruúsque niger, volitánsque veredus,
Necnon bubo canens dirum mortalibus omen.
Significant mortes, præsagantúrque cadauer.
Sic rotulus semper mortem cuiuslibet affert.
Ergo sit à nostris penitus conuentibus exul,
Qui semper mortem, qui nunciat anxietatem.
Nam si sæpè venit, nummi mercede carebit.

PHILIPPVS I.

A

En AVDEBERTVM dicit mihi nuper obisse,
Et mundi solem sub nube delituisse.
Quid facies Biturix tanto pastore perempto?
Quid facies obito tu grex Abbate Dolensis?
Arripe lamentum suffusus fletibus ora,
Ambo patrono caruistis inæquiperando.
Me quoque collegam gemitus superesse velitis,
Cuius non sapiet vehemens querimonia finem.
Participet lacrymis qui participauit amori.
Consors viuentis, consors essem morientis.

Epitaphium.

PRO merito vitæ duplici donatus honore
AVDEBERTVS erat vir sanctus, Præsul & Abbas,
Pontificem Biturix, Abbatem Dolis habebat.
Dictis & factis ambobus sufficiebat.
In sanctum modico corpus concluditur antro,
Munere nunc duplici, duplici decoratus honore,
Audeberte vale, sit pax tibi lúxque perennis.

De eodem.

B

ILLA dies felix felici sole refulsit,
Qua connexi sunt & Dolis & Biturix.
Hæc geminæ sedes tandem pastore sub vno,
Vnum sunt factæ post mala dissidia.
Vrbs Audebertum Biturix in Pontificatum,
Tunc Dolis Abbatem, mutuo vix rapuit.
Pontificem factum per amicæ iurgia litis,
Ipsum detinuit grex suus in quot erat.
Hic Audebertus gemino perfunctus honore,
Morti succubuit præditus hoc onere.
Hîc pausat sancti sanctissima gleba patroni.
Tu Pater à superis sæpe reuise tuos.

De eodem.

AVDEBERTE pater, pater & sanctissime Præsul,
Te Dolis ecce dolet, te dolet vrbs Biturix.
His Pater, his Præsul, loca sic præfata regebas,
Vt neuter vacuus esset amore tuo.
Ecce iaces, corpus si sit cinis, ossáque corpus,
In Domino requiem spiritus inueniat.
Ipsum cuius in hac corpus tellure quiescit,
Ditarat diues littera Pontificem.
Abbas ipse Dolis, Biturix simul ipse Sacerdos,
Vnus vtrique loco proderat & præerat.
Huic Audeberto licèt in iuuenilibus annis
Curam communem mors inopina tulit.
Hîc igitur positum corpus fouet hoc monumentum,
Omnipotens animam Pontificis foueat.

C

De eodem.

AVDEBERTE tuo Biturix pro funere marcet,
In te quam vehemens amor excitat, & dolor arcet.
Non tamen impetitur gemitu Dolis inferiore,
Cuius grex in te nimio feruebat amore.
Karus eras Abbas his, Archiepiscopus illis:
Nam poteras plenis ambos refouere mamillis.
Vadis, te Christo per idonea signa vocante,

A Et velut emerito tibi præmia digna parante.
Omni momento nostri patrone memento,
Et succurre gregi vitali morte redempto.

Item de eodem.

AVDITOR vatum, vatum moderator & ipse,
Præsul Bituricas, Dolis autem Præsul & Abbas.
Qui iuuenum proprios transcendens moribus annos,
Se iuuenem vouit Monachorum religioni.
Hic Audebertus solemni more sepultus
Dormit, qui vitam condigno fine sacrauit.
Nunc quoque cum Christo nos sæpè reuisat ab alto.

Super Reginaldum Clericum.

QVEM fouet hic tumulus RAINALDVS nomine, nulli
Nouit adulari, Clericus egregius.
Nemo fidelis plus vnquam fuit inter amicos,
Vtque tenor fidei nunc titulus sit ei.
Hic Andis tandem lacrymas in morte relinquens
B Dormiit in Christo, Christus & assit ei.

De eodem.

SECLA reformato gaudebant nostra Catone,
Donec Rainaldum promeruere sibi.
Acer enim verbis, & iustis actibus acer,
Omnibus exemplum sobrietatis erat.
Ad decus hunc morum ditarat littera multa.
Copia quam torrens extulit ingenij.
Ecce cinis Rainalde iaces, cui si quid adhæsit
Criminis, id purget gratia summa Dei.

De eodem.

SCRIPTA solent veterum mores efferre Catonum,
Mirandos nostris temporibúsque suis.
At tua magna fides centum Rainalde Catones
Longè præcessit, iustitiæque tenor.
In factis alacer, in verbis promptus & acer,
Tu decus in Clero, tu decus in populo.
Ecce iaces modico Rainalde solutus in antro:
C Omnipotens veniam det tibi cuius eges.

Super VVidonem.

GVIDO Hierusalem modicum post tempus iturus,
Mente gerens sanctæ munia militiæ:
Morte bona vir plenus opum, cadis anticipatus,
Natalísque soli redderis hîc gremio.
Illa dies mensem quæ sextum sexta preibat,
Morte tua populum terruit Andegauum.
Nunc igitur VVido cœlestis sis duce Christo
Ciuis Hierusalem pace locatus, amen.

Super Radulfum.

VIR diues multum, neque seruus diuitiarum,
Pauperibus largus, compatiens miseris,
RADVLFVS iacet hîc factus de diuite puluis,
Andegauis olim copia consilij.
Morte tua Radulfe tuam dolor occupat vrbem,
Vtque Deo viuas suppliciter rogitat.

PHILIPPVS I.

A

Super Radulfum.

TERRA futurus homo quid inaniter ecce superbis,
Quid sis Radulfus te docet hîc positus.
Ciuibus Andegauis maioribus iste coæquus
Eloquio, sensu, cum locuplete penu.
Quod tamen & multis largus diuisit egenis,
Tunc homo, nunc fit humus, cui miserere Deus.

Item de eodem.

ANDEGAVIS populus casu concussus acerbo,
Magnum conciuem flebilis hîc posuit.
Hîc ergo RADVLFE iaces, ditissimus olim
Andegauæ plebis portio non modica.
Tu tamen in Christo tua largiter exposuisti,
Quod Deus & melius nunc tibi retribuat.
Sol matutinus Maique dies duodenus,
Heu! nimium properas intulit exequias.

In titulo Domus.

QVI fabricis inhians Romana Palatia laudas,
Hoc potius lauda grande Ioannis opus.
Hic sculptura decet, Saxorum conuenit ordo.
Tantum laudatur Pictauis hoc opere,
Quantum marmoreis laudatur Roma columnis.
Hoc si quidem rerum copia fecit opus.

B

De eadem Domo.

NOSSE potest istas quisquis considerat Ædes,
Quàm prudens, quàm plenus opum fuit ille Ioannes.
Qui disponendo latomis sumptúsque pluendo,
Hanc statuit fabricam fabricis regalibus æquam.

Super Rainaldum Abbatem.

IN sibi dilecto requieuit Philosophia
RAINALDO, quem vas fecerat esse suum.
Hic igitur Sancti Cypriani floruit Abbas,
Ecclesiam ditans ordine, rebus, agris.
Penè loci quæcumque fuit possessio primum,
Hanc duplicem peperit sollicitudo patris.
Tandem Rainaldi pars promptior astra petiuit:
Hîc quæ terra fuit portio, terra fuit.

C

Super Benedictam reclusam.

HIC latuit multos BENEDICTA reclusa per annos,
Contemplatiua læta quiete diu.
Sponsa Dei, sponsique sui complexibus hærens,
Inter complexus pace quieuit ouans.
Hic modicus carcer, iocunda domus fuit illi,
Hic modo gleba iacet, spiritus astra tenet.

Super Clarembaldum.

PRVDENS in causis, miles robustus in armis,
Ingenuo natus sanguine, plenus opum.
Nunc ex parte cinis hîc CLARENBAVDE quiescis,
Tu dolor & gemitus ciuibus Andegauis.
Spiritus astra colat, dum terram terra fouebit:
Tandem possideas iam noua terra polum.

A

Philippvs I.

Super Vrbanum Papam.

Vrbanvm Papam, quem Francia dixit Odonem,
Quæ regio tenerum protulerat puerum,
Vitales auræ morientem deseruere,
In quo sic Orbis lingua diserta ruit.
Vt simili careat doctore superstite mundus,
Hic igitur posuit flens sua Roma suum.

Super Regem Anglorum.

Indice qui cœlo, qui præsagante comete
Anglos innumeris stragibus obtinuit:
Qui Dux Normannis, qui Cæsar præfuit Anglis,
Qui quasi mananti fonte profudit opes:
Imperio pollens VVillelmvs, coniuge, natis,
Occidit, & simul hæc omnia deseruit.

Super supradicti filium.

Nobilitas, regnum, prudentia, copia rerum,
B Tollere VVillelmo non potuere mori.
Belligerando pater Normannos vicit & Anglos,
Ambos pacificè filius obtinuit.
Heu fortuna grauis! dum ceruos insequeretur,
Intercepit eum iacta sagitta feris.

De eodem.

Qui Regum magnus fuit admirabilis Orbi,
Qui probitate sua Rèxque Comésque fuit.
Consul Normannis, Rex Anglis, filius eius
Anglos Normanno milite qui domuit:
Dum ceruos agitat, socij stridente sagitta
VVillelmvs cecidit, Rex fuit, ecce cinis.

Item de eodem.

Qui legis hunc titulum, subtus agnosce sepultum
Anglorum Regem nunc modicum cinerem.
Hic VVillelme iaces, VVillelmi filius, Anglos
Qui ferus ense fero belliger edomuit.
Dum sequeris ceruos, alter quoque destinat ictum,
C Ceruo directam passus es ipse necem.

Item de eodem.

Svb cuius nutu tremuit Normannus & Anglus,
Qui locuplete manu sæpè pluebat opes:
A patre VVillelmo neque re neque nomine distans,
Qui Consul, qui Rex inclytus extiterat:
Morte noua ceruis intensum pertulit arcum,
Hac quoque magnus homo subcineratur humo.

Super Ramnulfum.

Magne pater Ramnvlfe senex, reuerende Sacerdos,
Virtutum thalamus, cella Dei locuples.
Postquam vicisti tota probitate malignum,
Protinus ad superos carne solutus abis.
Hîc tua magne senex solemniter ossa quiescunt,
Et datus est tumulus ossibus iste tuis.
Spiritus ecce tuus gaudens super astra perennat,
Tu pater à superis sæpè reuise tuos.

PHILIPPVS I.

A

De eodem.

Alter Tobias Ramnulfus tempore longo
Amissis oculis mente Deum coluit.
Pauperibus saties, lassis requies, via lapsis,
Presbyter ipse fuit victima grata Dei.
Thuris odor gratus thuris quoque more crematus,
Dans animam cœlo reddidit ossa solo.
Hîc Ramnulfe iaces solemni more sepultus,
At plus solemnis viuis in arce poli.

Perpes lamentum mors contulit Andegauinis,
Martellum iuuenem cùm tulit à superis.
Tempora reddiderat Princeps bonus aurea mundo,
Bellis sedatis secula pacificans.
Dum pacem læsam rursus sanare laborat,
Intentum paci sæua sagitta ferit.
Hîc Martelle iaces, Martelli nobilis hæres.
Res à Marte quibus digna dedit titulum.

Pacis amator eras, & eras sic pacis amator, B
Hector vt ipse tamen belliger extiteris.
Ipse reformabas tempus, gentémque togatam,
Si modò vixisses Octauianus eras.
Subiectis parcens, & colla superba refrenans,
Principis egregij culmen adeptus eras.
Sæua sagitta tuos successus anticipauit,
Quam clam direxit proditor architenens.
Martia Martellum te fecit causa vocari,
Gosfredvm verò nominis impositi.

Hic pausat virgo, quæ scilicet innuba Christo
Nupsit, sponsa Dei, nescia coniugij.
Pectore constanti Constancia nomine fulsit,
Præclaro patrum stemmate nobilium.
Ipsius pectus ditauit litera diues,
Vt potuit credi dia Sibylla tibi.
Ecce sub hoc tumulo cinerascit mortua virgo,
Eius ad astra volans spiritus alta colat.

Post Lugdunensis Præsul priùs Hvgo Diensis, C
Magnus Romanæ filius Ecclesiæ.
Quem sibi Legatum Romanus Papa rogauit,
Ad Synodum veniens, proh dolor! occubuit.
Virtutum cellam, diuini nectaris aulam,
Hac tumulauit humo Segusiensis homo.
Lætatus Iustus hospes bonus hospite tanto,
Quem Deus eximium misit ei socium.
Lugdunum luge, solemnia Conciliorum
Occubitu Patris occubuere tibi.

INSCRIPTIONES SVBNOTATIS DEFVNCTIS COMPETENTES.

Super Ioannem Dolensem Archiepiscopum.

Splendidvs ex atauis, atauorum splendor & ipse,
Gente Britannus homo conditur hoc tumulo.

A Hic armis, patriâ, natis cum matre relictis,
Dux modo, continuò de Duce fit Monachus.
Metropolitanæ Sedi, quia vixit honestè,
Cui Dolus est nomen, Præsul hic eligitur:
Vt quibus extiterat Consul, de Consule Præsul,
Præsul quàm Consul consuleret meliùs.
Ad Papam venit, sacrari poscit ab ipso:
Quod dum differtur in Domino moritur.
Ponitur hic cultor & Religionis amator,
Quémque dolent Britones sancta Sophia fouet.
Si quæras nomen, nomen sibi scito IOANNEM,
Sique diem mortis, da decimam decimi.

Super Guillelmum de Montesorelli.

AGGREGAT absque mora non extricabilis hora
Seruos nobilibus, & pueros senibus.
Quòd si nobilitas posset producere vitas,
Nobilitante domo non moreretur homo.
Heu! VVILLELME satis fuerat tibi nobilitatis,
Attamen à superis nobilis abstraheris.
B In modica fossa sunt magni stemmatis ossa,
Artus ingenuos hæc habet ossa tuos.
Si quem læsisti, si quid malè promeruisti,
Christus adesto tamen; pace fruaris, amen.

Super domnum Berengarium.

TOTA Latinorum facundia marcida floret,
Dum BERENGARIO Turoni viguêre magistro.
Porrò Latinorum facundia florida marcet,
Inuida sors Turonis vbi tantum lumen ademit,
Clauditur in Iano tibi doctor ianua vitæ,
Vel magis in Iano patuit tibi ianua vitæ.
En tua magne senex iacet hoc sub fornice gleba,
Ad reditum propriæ suspirans conditionis,
Promittâtque licèt veniam tibi spes meritorum,
Hanc tamen acceleret lector pia vota vouendo.

De Frodone Andegauensi.

QVOD de quadruuio norat triuióque Latinus,
Id totum Frodo pleniter audieras.
C Sollers auditor superaras penè Latinos,
Cùm te morte graui perculit hora breuis.
Raptus ab Andegauis, tumulísque sepultus in Anglis,
Anglos Andegauo puluere lætificas.
Frodonis cineres Angli reuerenter habete,
Ac votis animam lætificate suam.

Item de eodem.

FRODO quid prodest te nosse profunda librorum,
Nocte diéque tuus tritus Aristoteles?
Fabula Nasonis tibi quid tot adhæsit in annis?
Quid tibi nunc Cicero, Statius, atque Maro?
Hæc tibi Frodo simul spondebant aurea secla.
Attamen ista simul abstulit atra dies.
Sacra fames auri te duxit ad Anglica regna,
Littera multa lucri spes tibi multa fuit.
Indigetis corpus iubet Anglis flebilis Andus,
Lectores iubeant cœlicolis animam.

PHILIPPVS I.

Item de eodem.

A

FRODO labor magnis te vatibus æquiperarat,
Quem modo mors vmbræ quæ fugit æquiperat.
Exul ab Andegauis peragraras impiger Orbem,
Litterulas rapiens, atque vacans studiis.
Aurea te tandem spes inuitauit ad Anglos,
Quò te spemque tuam mors inopina tulit.
Frodo te plangant studiis quicumque vacabunt,
Quorum dum moreris portio summa ruit.
Mortuus ecce iaces factus de puluere puluis.
Quæso propitius sit tibi Frodo Deus.

Super Petrum Dolensem Priorem.

PETRE Prioratus decoratus honore Dolensis,
Prouidus in factis, Ordinis ipse rigor.
Postquam Pontificem superaras Biturigensem,
Hunc enitentem dilacerare locum:
Pace reformata, re Fratrum multiplicata,
Tandem præpropera morte grauatus obis.
Mors peperit lacrymas nobis tua perpetuandas,
At specialis amor sedula vota rogat.
Iste lapis Petrum fouet, heu! heu! iam cineratum:
Christe lapis viuus tu foueas animam.

B

Item de eodem.

IVRE priorarat te cœtus Petre Dolensis,
Namque sibi probitas te tua prætulerat.
Prædictum Biturix Richardus ouile fatigans,
Succubuit victus ex probitate tua.
Emeliorasti subiectos, ordine, rebus,
Pollens consilio, præditus eloquio.
Ecce lapis nostrum tegit hîc pro corpore Petrum,
Tu verò foueas omnipotens animam.

Item de eodem.

PETRE Decanus eras, & eras Petre iure Decanus,
Namque vt debueras omnibus omnia eras.
Te grauiter Fratres lugent obiisse Dolenses,
Quorum res nimio munieras studio.
Taliter obstiteras Richardo Biturigensi,
Præsul vt ipse tuo cesserit eloquio.
En Petre suffossum tabescens incolis antrum.
Spiritus alta petens incolat astra tuus.

C

De Canonico sine proprio.

RAINALDVS Cleri vernans rosa Pictauiensis,
Facundus, verax, Religionis amans.
Qui promulgauit tibi primus Pictaua tellus
Canonicam, quæ nil proprietatis habet,
Tam benè dispositæ consummans tempora vitæ,
Exanimis tandem subditur huic tumulo.
Cuius spiritui sis mansio summe Sacerdos,
Atque Sacerdotis Christe memento tui.

De Godefrido Remensi.

IOCVNDVS magnæ thesaurus philosophiæ,
Magnáque Musa perit, cùm Godefredus obit.

A Iste decus Cleri, Sol alter idoneus Orbi,
Orbi sufficeret, viueret ipse diu.
Sed mors effrenis super hunc sua frena grauauit,
Et iubar à superis inuida grande tulit.
Remis habet corpus, animæ sit mansio cœlum,
Diuitibus diues ossibus vrna vale.

Item super eundem.

ORBI deflendus tamen & specialiter vrbi
Quam Remis dicunt, hîc Godefrede iaces.
Præcipuè Cleri lacrymis comitatus opimis,
Hîc tandem matris redditus es gremio.
Remensis populi Clerique lucerna Latini,
Omnibus extorques dum moreris lacrimas.
Gallia te tanto complexabatur amore,
Vt doleat se non occubuisse simul.
Nunc igitur pedibus quibus ire licet gemebundæ,
Te comitatur adhuc planctibus & precibus.

Item de eodem.

B QVEM tegit iste lapis non Tullius æquiperaret,
Si tamen eiusdem temporis ambo forent.
Hunc etenim vatem sapientia tanta replerat,
Vt benè Romuleis antefuisse putes.
Denique tantus erat quantos vulgata per Orbem
Fama volans fecit, quos libet esse viros.
Mortis liuor edax hunc, proh dolor! abstulit Orbi.
Heu! scrobe sub modica nunc Godefrede iaces.
Diuinos cineres genitrix sua Remis habeto,
Tu quoque Christe suæ mansio sis animæ.

Item de eodem.

QVÆ natura potens vix omnia contulit vlli,
Omnia contulerat hæc Godefrede tibi.
Formam, diuitias, mores, monimenta nepotum,
Discretum pectus, ingenium locuples.
Os par ingenio, studij florentis amorem,
Nec tamen ista tibi cuncta tulêre mori.
Egregios artus en paruula continet vrna,
C Remis te genuit, te quoque Remis habet.
Vrbs venerare tuum felici puluere felix,
Ciues conciuem cœlicolæ foueant.

Item de eodem.

HOS apices donec oblitteret ipsa vetustas,
Aut inimica manus celebri rélegetur honore,
Ille Godefredus, quem lucida Musa secundum
Nasoni peperit, quem littera multa repleuit,
Ecce perennis adhuc Godefredum fama perennat,
Atque perennabit dum fama volare valebit.
Remis eum genuit, & Remis eum sepeliuit:
Terra colit terram, sed spiritus incolat astra.

Super Alexandrum Turonensem.

FLETVS innumeros cùm mors ingesserit Orbi,
Fletus maiores ingerit ipsa modo.
ALEXANDER enim iuuenum specialis honestas,
Intempestiua morte grauatus obit.

PHILIPPVS I.

Nondum bis denos adoleſcens vixerat annos, A
Cùm roſa formoſa marcuit à quod erat.
Canonicus Turonenſis erat puer indolis altæ,
Flos olim roſeus, nunc cinis eſt luteus.
Sique ſibi maculas ſpecies attraxit & ætas,
Tu tamen indulge Rex vtriuſque dator.

Super eundem.

CVM titulos multis dederit mea cura ſepulchris,
Nullum flebilius quàm dedit hunc titulum.
Alexander enim luctus generaliter Orbi,
Præcipuéque ſuis flos iuuenum iacet hîc.
Cuius plus iuuenum cedebat forma decori,
Quàm ſaliunca roſæ, quàm citiſus violæ.
Tandem defuncti ſic marcida colla videres,
Tanquàm ſtipitibus lilia trunca ſuis.
Hunc plorat Clerus Turonenſis, plorat & omnis
Ætati quiſquis compatitur teneræ.

Item de eodem. B

QVICQVID maioris potuit natura decoris,
Illud Alexandro contulerat pariter.
Contuleritque licèt quæcumque decora putantur,
Mortuus attamen eſt. ecce cinis iacet hîc.
Supra quindenos vix quatuor attigit annos,
Illi cùm pariter omnia mors rapuit.
En fœtet vilis ſpecioſæ gloria carnis,
At Deus indulge quod malè promeruit.

Item de eodem.

QVI properus properas præſentis ad atria templi,
Sta ſi noſſe cupis quem tegit iſte lapis.
Hic Alexandri cuiuſdam gleba quieſcit,
Quem mundo ſpecies vnica prætulerat.
Hic inter iuuenes quaſi conſpectiſſima ſtella
Gratus erat Clero, gratus erat populo.
Hic cùm bis denis vel circiter eſſet in annis,
Tactus ſole graui flos tener occubuit.
Qui legis hos apices, ſi compateris cinerato,
Dic orans, tenere parco Deus puero. C

Super Guillelmum Engoliſmenſem Epiſcopum.

NOBILE, nobilium ſpecimen, GVILELME, decúſque,
Proh dolor! hîc properâ cineratus morte quieſcis.
Ordine Præſul eras, atauorum ſanguine Conſul,
Prouidus in factis, nulli ſermone ſecundus.
Engoliſma dole tanto viduata patrono,
Langues ecce tui moderamine Præſulis orba.
Interitum timeas, dempto moderamine langues,
Huic ſiquidem nullum non neſcis æquiparandum.
Vrbs tamen infelix artus venerare paternos.
Dic quoque, tranſcendat GVILELMI ſpiritus aſtra.

Super Erilandum.

LITTERA quem diues magnum iubar extulit Orbi,
Orbi deflendus hîc ERILANDE iaces.
Magne ſenex, lingua pariter iocundus & actu,
Sufficeres Orbi ſi diuturnus eras.

A Nec mors, nec senium quenquam nocuisset, vt ipse
Nescisses mortem taliter aut senium.
Sed quoniam commune mori est, & labitur ætas,
Parcatur lacrymis, sitque locus precibus.
Dum te terra fouet tua molliter ossa quiescant,
Sit quoque cum Christo pax Erilande tibi.

Vt supra super Petrum Priorem.

MORS velut effrenis ruptis bacchatur habenis.
Tollit enim iuuenes, tollit & ipsa senes.
Sed quicquid tulerit, quæcumque nefanda patrarit,
Est feriendo PETRVM grandius ausa nefas.
Iste quidem Petrus & Cœnobita Dolensis,
Eiusdémque domus ipse Decanus erat.
Qui prudenter agens domui sic præfuit illi,
Defuncto vt viuas viuus agat lacrymas.
Hîc modo Petre iaces, si sint Petrus ossa cinísque,
Mansio spiritui sit domus ampla Dei.

Super Geraldum Aurelianensem.

B EGREGIVS Doctor magnúsque Sophista GERALDVS,
Ecclesiæ robur, Cleri populíque columna,
Spes pupillorum, vir munificus viduarum,
Aurelianorum lux & specialis honestas.
Vir cani capitis, morum moderamine pollens,
Cui nihil à sensu tulit antiquata senectus.
Tandem communis contactus imagine mortis
Exuit hoc quod erat, datur hîc sua portio terræ,
Spiritus in tenues viuens elabitur auras,
Cui tamen è rebus lutulentis si quid inhæsit,
Expiet id totum clemens miseratio Christi,
His precibus lector amen adiiciendo faueto.

Super Odonem Abbatem Engeriacensem.

QVI properus transis huius monimenta sepulchri,
Vt relegas titulum comprime quæso gradum.
Hîc iacet Abbatum decus & specialis honestas,
Pauperibus saties, indigus ODO sibi.
C Qui pietatis amans, Monachorum forma, decenter
Ingeriacensi profuit Ecclesiæ,
Tandem pace bona sopitus morte quieuit,
Ecclesiæ robur, Ordinis ODO vigor.
Qui legis hæc duo fac Odoni, fac pia vota
Deque metu mortis sollicitare tibi.

Super Radulfum Pictauiensem Archidiaconum.

ARCHIDIACONII perfunctus honore decenter,
Consilium plebis, lux Cleri Pictauiensis,
Quem satis egregiæ ditarat summa sophiæ,
RADVLFVS iacet hîc factus de puluere puluis.
Pictauis vrbs luge tanto viduata ministro.
Tunde dolens pectus, laceros tibi diripe crines,
Dummodo persona careas huic æquiparanda.
Nec tamen in lacrymis vnquam tua vota coërce.
Spiritus vt veniam Radulfi promereatur,
Id puer, ídque senex lector quoque poscat idipsum.

PHILIPPVS I.

A

Super Præsulem Durandum.

NOMINE DVRANDVS iacet hîc Præsul venerandus,
Quem commendauit vita benigna Deo.
Exequias celebres, quæ forma fuêre triumphi,
Dispensauit ei gratia summa Dei.
Vrbanus Synodo generali Papa vocata,
Patres bis centum mouit ad obsequium.
Tertia quæ decimam lucem præit ante Decembrem,
Vitæ præsentis lumen ademit ei.
Aruernis sanctos cineres reuerenter habeto,
Atque patrocinio tutior esto suo.

Super eundem Durandum.

TEMPORIBVS luteis vir magnæ strenuitatis,
Aurea Durandus secula restituit.
Aruernis Præsul dignissima Præsule fecit,
Fecit digna Deo religiosus homo.
Ipsius exequias dicas similasse triumphum,
Et dispensantis signa fuisse Dei.
Affuit Vrbanus centeno Præsule septus, B
Abbatum verò maior erat numerus.
Tertia cum decima tunc lugubris ante Decembrem,
In reditu luctus est modo festa dies.

Super Comitem Pictauensem.

GLORIA si mundi pareret monimenta fideli,
Nulli commodiùs quàm tibi Dux pareret.
Vir generosus eras, decus Orbi, Dux Aquitanis,
Hosti terribilis, ipse Pater patriæ.
Sed tibi sit titulus GVILELME, tuùmque sciatur
Istius Ecclesiæ quâ sepeliris opus.

Super militem iuuenem.

NVLLI GOFFREDVS genio formáve secundus,
Intempestiua sopitus morte quiescit.
Plus animo validus quàm possent membra tenella
Militis, ante dies assumpsit militis arma.
Dormiit in Christo puer altæ nobilitatis.
Non quindennis erat, sed erat quindennis vt esset, C
Si ter quinque dies sibi viuere plus licuisset.
In Maio vernante rosa, rosa marcuit ista,
Quinta dies à fine diem sibi clausit & annos.
Hunc commendatum sibi continet hoc monumentum,
Goffredúsque suis lacrymabile fit monimentum.

Super Elpem Comitissam.

Non dempsit metas tibi mortis forma vel ætas,
Vel proaui Reges, quæ sic tibi fata locarant,
Elpes vt neutrum Reginam dedecuisset.

Super Burchardum bonum militem.

SI centum linguas pro te BVRCHARDE mouerem,
Non possem laudes æquiparare tuas.
Nam tibi nullius virtus erit æquiparanda,
Quantoscumque tamen carmina magnificent.
Tu Taurinenses solus sic edomuisti,
Vt te crediderint mille fuisse viros.

Agnetis

A Agnetis viduæ tutor, domitórque reorum,
Corruis vxoris vltor adulterij.
Quod genuit Turonus hîc pausat nobile corpus,
Spiritui vero sit domus in Domino.

Iterum super eundem.

Si quis Achilleos mirando recenseat actus,
Actus Burchardi pluris habens recolat.
Corporis aut animi nulli virtute secundus,
Viueret ipse diu, Iulius alter erat.
. . . .
. . . .

Item de eodem.

Qvicqvid multarum natura potens probitatum
Diuisit multis, constituendo probos:
Id Bvrcharde tibi dederat benè prodiga totum,
Heroas in te quosque simul replicans.
Quicquid sunt alij sortiti particulatim,
B Tu totum solus pleniter assequeris.
Prouidus in verbis, robustus & acer in armis,
Causidicus Cicero, belliger Hector eras.
At dum pro paruo Turonus ducis dominatum,
Ad Langobardos fulmineus properas.
Quam gentem verbis tibi dum subiungis & armis,
Gentis & vxoris proditione cadis.
Ecce nihil de te superest nisi puluis & ossa.
Pax tibi, bella quidem causa fuêre necis.

Super Raherium audacissimum.

Inscribi tumulis Heroum facta solebant,
Vt quanti fuerant posteritas legeret.
Sed tua deberent speciali facta Raheri
Inscribi calamo, nam specialis eras.
Nam natura tibi nullum sic æquipetarat,
Omnibus vt solus præfueris Ducibus.
Insidiosa latus tibi lancea fodit vtrumque,
Militibus tutor dum cupis esse tuis.
Felix vrna foue qui vastum terruit Orbem,
C Nec sit ei terror corporis aut animæ.

Super eundem.

Alite fisus equo properus dum fulminat hostes,
Se scutum præbens auxiliare suis,
Raherivs cecidit, quo non audacior vllus,
Hostili telo fixus vtrumque latus.
Emisit flatum subito cum sanguine mixtum,
Exemplum factus lugubre militibus.
Militiæ grauiter stipendia sæua remisit,
Propter quam corpus contulit atque animam.
Quòd si sponsa Dei sponso pro talibus audet,
Et pro Raherio supplicet ipsa Deo.

Sicut supra.

Raherivs miles fortis velut alter Achilles,
Dispar in nullo laudibus Hectoreis.
Quem natura potens toto decorarat in Orbe
Militiæ titulis & probitate sua.

PHILIPPVS I.

A

Militis vnius, heu! mortuus occidit ictu,
Tam graue mercatus militiæ reditus.
Militibus superest pro tanto milite planctus,
O vtinam lacrymæ proficiant animæ!
Magnanimum modicæ corpus committitur vrnæ,
Spiritus inueniat quàm meruit melius.

Item super eundem.

ROBVSTVM pectus, flauúsque per ora capillus,
Et gena pubescens, rarus & annus adhuc.
Viuendi leuiter tibi causa fuêre Raheri,
Viuendíque diu spem tibi contulerant.
Nulli contulerat potius natura cor audax,
Atque manum validam quam tibi contulerat.
Militis vnius totum simul abstulit ictus,
Quippe coëgit te morte mori subita.
In modico tandem puluis modo clauderis antro,
Notus namque Deo nunc locus est animæ.
Quod si vota fides audax pro talibus offert,
Offerat & pro te vota benigna fides.

Ad scutum eiusdem.

B

A domino viduata tuo iam parma quiesce,
Cui par RAHERIO nullus erit dominus.
Viue, dies festos longum visura per æuum,
Nam metuenda quidem lancea nulla tibi.
Nam si Raherius vel par sibi viueret vllus,
Non deberentur otia tanta tibi.
Mors eius requiem, faceret tibi vita laborem.
Sed labor ille tibi dignus honore foret.
Posterior nunquàm, prior ires semper in hostem,
Cedere nec scires anxia, nec fugeres.
Qui te conspicient pro tanto milite plorent,
Túque diu valeas in titulo posita.

Super quem euenerit.

QVI supra vestros legitis lamenta sepultos,
Quinque minora premi casu lugere soletis,
Et mihi dilapso fletus infundite vestros.
Consul eram magnus, patriæ pater hostibus hostis, C
Nomine GVILLELMVS, vitæ status omnibus omnis.
At nunc extremâ, ceu singula, sorte potitus,
Occubui non lege mea, sed lege iubentis,
Omnia cuius lex aliud demutat in esse.
Hei mihi! nunc lector nil plus de Consule restat,
Quàm quòd ego feci tua vota quod emeliorent.
Hoc nunc inclusus sub fornice lege sepultus.
Qua sepelitur homo communi lege resurgam.

Super Osannam.

LECTOR quid fuerim, quid sum si forte requiris,
Nata puella fui, sum modo facta cinis.
Coniugio faui tantummodo prolis amore,
Occubui decimum dum parerem puerum.
Nec puer antiquo nascendi nascitur vsu,
Cæsa matre quidem filius extrahitur.
Causâque nubendi mihi causa fuit moriendi.
Consulis vxor ego, nomen OSANNA mihi.

A Sed quid honor, quid opes, quid prolis copia prodest?
Christe mihi prosis, tu mihi mansio sis.

Super Guidonem.

EXVL ab vrbe mea dum me velut effugientes
Insequor ipse libros, dúmque vaco studiis.
Proh dolor! incubuit mihi lamentabilis hora,
Quippe superuenit mors inopina mihi.
Ecce sub hoc tumulo cineratus corpore pauso.
Spiritus obtineat quàm meruit melius.
Me tamen & fidei tenor, & confessio culpæ,
Quandóque securum de venia faciunt.
Quod tamen expecto poterit mihi turba legentum,
Et votiua simul præproperare cohors.
Ciuis eram Turonensis ego de nomine Guido,
Gentis Patriciæ, me modo Remis habet.

Super Iohannem.

INTEMPESTIVA moritur dum morte IOHANNES,
A mortis sæuo soluitur imperio.
B Nam potius viuit qui sic obiisse videtur.
Nulla voluptatis techna cohæsit ei.
Ætas ipsius vix annum dimidiarat,
Ipsa dies lauacri mortis & ipsa fuit.
Profuit ergo sibi tantummodo gratia Christi,
Quæ tamen & iustè præuenit immeritos.
Ergo lætandum satis est in morte Iohannis,
Qui nullis moriens indiguit precibus.

Super Odonem puerum.

VRNA breuis modicúsque lapis superadditus vrnæ,
Signant materiam quòd foueant modicam.
Quod premit iste lapis pueri sunt ossa tenelli,
Si tamen vna satis duruit ossa dies.
Penè fuit natus puer hic simul atque renatus,
Viuere vix potuit, móxque mori meruit.
Quod tamen imposuit nomen properantia mortis
His pateat signis: OTTO puer iacet hîc.

Super Burchardum iterum.

C ROMVLEOS Turonus licèt exuperauerit actus,
Militiæ titulis & probitate sua:
Tu BVRCHARDE tamen Turonenses exuperabas,
Militiæ titulis & probitate tua.
At Longobardæ dum tandem proditioni
Occurris vindex, persequerísque reos.
Hostibus atque reis te prodit adultera coniunx,
Sicque cadis modico vulnere magnus homo.
Corpus magnanimum modo contegit hoc monumentum,
Spiritui verò parce benigne Deus.

Super Troilum.

NVLLA fit immunis ætas à vulnere mortis,
Hîc iaceo iuuenis Troïlus exanimis.

Super Rainaldum Remensem Archiepiscopum.

REMENSI populo lumen firmámque columnam,
RAINALDVM Christi gratia contulerat.
Hic quoque Martini sublatus ab Æde beati,
Remensi multum profuit Ecclesiæ.

PHILIPPVS I.

Hunc mors in tanto florentem Pontificatu
Attigit, & vacuam fecit item cathedram.
Pupilli ciues pro tanto Præsule flentes,
Corpus Pontificis hîc posuêre sui.
Hic populus glebæ dignos dispensat honores,
Dispenset veniam cunctipotens animæ.
Hunc duodena dies Februi præeunde Kalendas,
Destituit mundo, substituítque polo.

A

In rotula de Guillelmo Abbate.

GVILLELMVS quoniam verùm properauit ad esse,
Ad non esse licèt sit visus primitus isse.
Si tamen & properans properauit tramite recto,
Omnibus Ecclesiæ gaudendum censet amicis.
Si verò læsit properantem quilibet error,
Poscat ei veniam pia Fratrum sollicitudo,
Quæ votiua Deum supplex & sedula pulset.
Diximus ergo sibi, Guillelmo parce Redemptor,
Vt nostris itidem concedat, dicite nobis,
Vt procul absentes oratio mutua iungat.

B

In rotula de Adam Abbate.

HÆC desolatis solatia Burguliani,
Profluit ex Adam quod vester pertulit Adam.
Sed quasi pro nihilo fieret de morte querela,
Præsertim cùm sit mors Christi nostra medela.
Nec deerit medicus nisi desit cui medeatur.
O felix morbus mors Christi cui medicatur.
Vos quoque luxistis quia Patre bono caruistis.
Nimirum Patri plus quàm vobis doluistis.
Nec mirum, lacrymas extorsit viscus amoris.
Sed cadat iste dolor. Deus est medicina doloris.
Patri consulite pia prò Patre vota vouendo,
Necnon & vobis iam de Patre substituendo.

De Magistro suo planctus.

DOCTORVM speculum Doctor amande,
Maiorum titulis æquiparande,
O HVBERTE tuis vir venerande,
Immolo perpetuas exequiis lacrymas.
Mors tua dura mihi.
Ablato mihi te, quæ mihi gaudia?
Gaudendi subiit deficientia.
Lugendi datur, heu! pessima copia,
Et perpes querimonia,
Væ mea vita mihi.
Hubertus patriæ cura paterna,
Magduni cecidit clara lucerna.
Ex quo mœsta mihi lux hodierna,
Vix aliquando scio quid faciens facio.
Mors tua dura mihi.
Vrit nostra dolor corda medullitus,
Vix rarus recreat viscera spiritus.
Huberti gemitus causa sit exitus.
Hinc est creber anhelitus.
Væ mea vita mihi.
Quo nos alter ego, sed magis idem
Hoc vniuit amor fœdere pridem,

C

A Nec forti modò mors ſubdit eidem. PHILIPPVS I.
Eſſet obiſſe mihi gloria, téque frui.
Mors tua dura mihi.
Ex quo cum lacrymis plus ego lugeo,
Hinc plus ipſe quod eſt res noua gaudeo.
Quanto diſplicuit res lacrymarum,
Tanto triſte placet pondus earum.
Diſplicet atque placet illud, vtrumque placet.
Væ mea vita mihi.
Singultus peperit carmina lubrica.
Haut arcent elegos clauſtra poëtica.
Te doctor replicat noſtra querela,
Hunc morbum leni ait nulla medela.
Mors mihi te tibi me compoſitura placet.
Mors rogo ſera veni.

De Gerardo Laudunis ſurrepto.

TANTVM GERARDVS laudes dum laudibus auxit,
Quod dignum magnis laudibus Andus habet:
B Quantum doctrinis Ciceróque, Maróque Latinis,
Nam nobis alter fulſit Ariſtoteles.
Lux & laus Cleri, Sol qui ſuffecerit Orbi,
Orbi quadruuium protulit & triuium.
At fortunatus fuit Abbas Burgulianus,
Qui ſibi Gerardum vendicat in proprium.
Lauſdunis obiit, ſed viuit Burgulianis,
Vtque diu viuat iam redimunt precibus.
Hunc igitur terræ ſpeciali mandet honore,
Quiſquis defuncto corpore diues erit.

Item de eodem.

VBERIBVS Manegaude tuis lactatus abundè
Tempore poſterior, penè legendo prior:
Atque tuis finibus abſtractus venit ad Andos,
Ardua Gerardus planáque dicta gerens.
Laude ſua laudes Lauſduni multiplicauit,
Artes exponens commoditate leui.
Hunc quoque Lauſdunis inuidit Burgulienſis,
Et quibus inuidit blandiloquus rapuit.
C Iam nunc Gerardus pauſet cum Burgulienſi,
Donec mandetur alteruter tumulo.
O vtinam neque mors neque caſus ſeparet ipſos,
Donec nigreſcat primitus albus olor.
Et donec pennis coruus niger euolet albis,
Lauſdunum refluus donec eat Ligeris.
Et donec querulæ ſileant valeántque cicadæ,
Et noceat ſenium ſiue dolor neutrum.

Ad eundem vt Monachus fiat.

. . . .

IPSE locum noui qui floridus ocia gignit,
Libros & cartas & cuncta ſtudentibus apta.
BVRGVLIVS locus eſt, & Cambio dicitur annis
Flumine perpetuo qui vitreus irrigat hortos,
Hócque loco locus eſt à turbis penè remotus.
Qui tutat Fratres à ſollicitudine mundi,
Et fouet in gremio diuturnos pacis alumnæ.
Prata virent iuxta, quibus eſt contermina ſilua.
Hunc emat, hunc redimat quiſquis probus eſſe laborat.

PHILIPPVS I.

A

Super Abbatem Siluæ maioris.

CVM pro defunctis soleant orare fideles,
Proque sibi caris perpetuent lacrymas.
Pro patre GERALDO nihil est vtriusque necesse,
Qui cœli ciuis incola vixit humi.
Siluam maiorem Monachis Dominóque dicauit,
Exul sponte sua finibus à patriis.
Francia natalis sibi sorduit, háncque reliquit,
Siluestres saltus Burdegalæ veniens.
Pullulat ecce polo siluestris terra colonos,
Quæ per Geraldum floruit agricolam.
En felix anima cœli lætatur in aula,
Artus hîc positi lætificent populos.

Item de eodem.

SILVÆ maioris iacet hîc sanctissimus Abbas,
Abbatum splendor, & Monachile decus.
Hic siluas coluit, Christóque noualia fecit,
Vt saliunca rosam, poma salix generet.
Iste locus primùm siluestris & effera tellus,
Ipsius exemplis est modo porta poli.
Vir cani capitis, vir perfectæ probitatis,
Cœlorum ciuis dormiit in Domino.
Plebs Aquitana Patris corpus complectere tanti,
Qui tibi viuit adhuc Religionis odor.
Gallia congaude Geraldo quem genuisti,
Ac cineres sanctos hîc venerare suos.

B

Item de eodem.

MENTE columbinus, zeli feruore seuerus,
Alloquio dulcis, moribus egregius.
Pauperibus largus, sibi parcus, fronte serenus,
Cunctis compatiens pectore largifluo.
Abbas Geraldus iacet hic pro carne sepultus,
Liber enim cœlos spiritus obtinuit.
Gallica plebs genitrix plebi dedit hunc Aquitanæ,
Et siluas veteres Burdegalæ coluit.
Qui tantùm terræ, genti quoque profuit illi,
Vt modo gens per eum terráque fructificet.
Ossibus hic locus est diues decoratus opimis,
Prosit honor populis ossibus exhibitus.

C

De eodem Abbate.

ALBA columba Dei maculis rugisque remotis,
Quem nocuit culpæ nulla nigredo suæ.
Miles vt emeritus ad Regis præmia raptus,
Spiritus Abbatis vendicat astra sibi.
At qui de terra cinis est adiunctus eidem,
Hac requiescit humo iure vocatus homo.
Hic natale solum, quod erat sibi Francia dulcis,
Vltro deseruit ponè sequens Abraham.
Siluæ maioris probus hospes & incola primus,
Hos tenuit saltus excoluítque Deo.
Nomine Geraldus vir strēnuus alta sitiuit,
Hîc pausat corpus, spiritus alta tenet.

A

De eodem Abbate.

PRVDENS vt serpens, simplex Geralde columba,
Angelicus specie, gratus olor capite.
Vir leo zelando, supplex agnus patiendo,
Mitis, mansuetus, religione probus.
Hanc vbi diuino domuisti vomere terram,
Ad te collectis Fratribus innumeris:
Tandem communis contactus imagine mortis,
Das animam cœlo, membra soli gremio.
Ora pro nobis Geralde Pater reuerende.
Non opus est pro te nos aliud petere.

Audeberto Cenomannensi Archidiacono.

CENSEO famosis te vatibus æquiparandum,
Quamuis præniteas re, fama, vatibus ipsis,
Nec tu dissideas à commoditate Maronis. ---
De Berengario Turonensi pauca loquutus,
Es nobis visus nisi fallor magnus Homerus.

B

Ad Comitis Stephani fratrem.

LAMPADIS OS PHILIPPE vale, puer indolis altæ,
Lux olim Cleri clara futurus aue.
Me tibi quem præfert gradus & prouectior ætas,
Ad te compellit scribere solus amor.
Scribo quod puero surgenti profore possit,
Quódque dies nostros quódque gradum deceat.
Tu quod cudit amor, quod amici more paciscor,
Sic vt amicus habe, solus habendo lege.
In triuiis siquidem nolo mea dicta vagentur,
Nemo nisi infelix inuidiâ caruit.
Sicut nobilitat te linea sanguinis alti,
Sic quoque te morum linea nobilitet.
Subditus esto libens virgæ manibúsque magistri,
Dum vacat, assiduus disce, reuolue libros.
Tempus erit subitò cùm te tua prouehet ætas,
Cùm te nobilitas auocet à studiis.
Nam si nescieris tunc respondere rogatus,
Si Præsul fias, mutus asellus eris.
C
In condiscipulos nimium sæuire caueto,
Immò magis recolas te fore discipulum.
Quod tecum gessit nec cuilibet improperabis,
Nec tibi quod soli dixit amicus homo.
Si sis iratus, nulli tamen obice crimen,
Pacatus siquidem forsitan alter eris.
Nobilitas & lingua procax, moresque proterui,
Nec sibi concordant, nec benè conueniunt.
Nobilibus siquidem proauis ODONIBVS ortus,
Ortus es ODONES vt veteres renoues.
Qui sic vixerunt, fuerint vt Iulius armis,
Augustus pace, diuitiis Salomon.
Addidit Octodorum sibi scilicet vnus eorum,
Augustámque suis iuribus obtinuit.
Isque THEOBALDVM generauit pacis alumnum,
Quo PHILIPPE venis Principe progenitus.
Ergo quem decorant antiquæ nobilitatis
Tot proauique Duces, & Comites atauí:

PHILIPPVS I.

Da condigna tuæ præsagia nobilitati, A
Moribus ipse tuis præniteas atauis.
An sim iocundo Philippe locutus amore,
In serie sensus ipse notare potes.
Quòd si dicta sonant incomptam rusticitatem,
Crede mihi melius dicere non potui.
Est ignorantis vitium, non culpa volentis:
Si benè non dixi, dicere quod volui.
Denique quod sentis, quod gestit nostra voluntas,
Ac si protulerint carmina nostra puta.
Dicta meis votis industria vestra coaptet,
Dictáque votorum vis magis appreciet.
Appreciet cartam, quòd cartam misit amicus,
Dilige quod præfert nomen amicitiæ.
Iam memor esto mei, memoris memorabor & ipse,
Nec nos à nobis mors etiam dirimat.

Adelæ Comitissæ.

VADIS vt insolitos videas mea Cartula fastos,
Vt Regum thalamos & Comitum videas. B
Vadis vt egregiam mihi gratifices Comitissam,
Si tamen ipsa prius gratificeris ei.
Gratificeris ei, dicens Comitissa valete,
Reginæ potius nomine digna vale.
Hæc est illius si nescis filia Regis,
Anglos indomitos qui domuit gladio.
Qui sibi Normannos inhibentes iura paterna
Perculit ense fero, subposuítque iugo.
Iste procellosas pro littore duxit abyssos,
Et quasi conduxit littora littoribus.
Iste licèt sumptus superauerit imperiales,
Tantæ plenus erat fertilitatis opum.
Vt vix thesauros aliquis perpenderit eius,
Largus militiæ, largus & Ecclesiæ.
Denique tantus erat, vt solus fecerit Orbem
Numen ad Imperij subtrepidare sui.
In dubio tamen est quæ stirps vtriusque parentis,
Cùm mage par fuerit clarior extiterit.
A patribus proauis pater editus, vt pote Consul,
Extulerat proauos ex probitate sua. C
Addiderátque suis nunc tantum rebus honoris,
Quantum res olim patribus addiderant.
Sed neque distabat à tanto coniuge coniunx,
Quam sublimabat regia nobilitas.
Quæ deducta potens à nobilitate potenti,
Terræ Flandrensis nobile germen erat.
Hósque pares geminos sibimet sic fata dicarant,
Vt speciale forent coniugij specimen.
Regem Regina, Reginam Rex decorabat,
Et decus alter erat, & decor alterius.
Non virtute minor successit filia patri,
Excepto quòd non militis arma gerit.
Arma tamen gereret nisi mos opus hoc inhiberet,
Nec fas est ferro membra tenella premi.
Vna tamen res est qua præsit filia patri,
Versibus applaudit, scítque vacare libris.
Hæc etiam nouit sua merces esse Poëtis,
A probitate sua nemo redit vacuus.

A Rursus inest illi dictandi copia torrens,
Et præferre sapit carmina carminibus.
Ergo ne timeas, nimis est affabilis ipsa,
Ipsa dabit tempus, & dabit ipsa locum.
Vtque reor non te Comitissa remittet inanem
Sis licèt ipsa rudis, more suo faciet.
Nec tibi præstabit tantillum quod meruisti,
Præstabit quod sit laúsque decúsque suum.
Pene sua est Orbi iam munificentia nota,
Extremos homines iam sua dona vocant.
Ipsa mihi nota est, nec ego sum cognitus illi,
Occubuit sibi me rustica simplicitas.
Nec nunc auderem præmittere carmen ad illam,
Sed voluit mandans carmen habere meum.
Quidlibet audiuit nuper de carmine nostro,
Innuit applaudens quatenus adiciam.
Adicio non quod par esse suæ probitati
Possit, sed vigeat ex probitate sua.
Materies grandis mea carmina nobilitauit,
Non mea nobilitant carmina materiam.
B Hanc morum probitas, hanc castum pectus honestat.
Hanc nobilis soboles ornat, amórque viri.
Sunt tamen & multi, quos commendare puellis
Et decus & probitas & sua forma queat.
Hanc qui temptassent? sed quid temptasse iuuaret?
Seruat pacta sui non violanda thori.
Hanc decor insolitus, & inæquiparanda venustas,
Commendátque simul gratia colloquij.
Sed quis tam duram silicem mollire valeret?
Inspiciunt sine re, sed iuuat inspicere.
Præmia magna putant dum spe pascuntur inani,
Irritántque suos hanc inhiando oculos.
Nec mirum, quoniam species sua tanta refulget,
Debeat vt cunctis præfore virginibus.
Hanc ego vidissem nisi rusticus erubuissem,
Ipsam quippe loquens inspicere erubui.
Tunc nisi palantes obliquarentur ocelli,
Mox exhausisset omnia verba mihi.
Gorgone conspecta quamplures destituuntur.
C Taliter à propriis protinus officiis.
Et coram Circe sic multi diriguêre.
Non etenim poterant numina ferre Deæ.
Vix ideo vidi, vidisse tamen reminiscor,
Vt reminiscor ego somnia visa mihi.
Sic me sæpè nouam Lunam vidisse recordor,
Vel dum vix video méve videre puto.
Vix ipsam vidi, sed sicut & ipse recordor,
Dianæ species anteferenda sua est.

Ad eandem pro cappa quam sibi promiserat.

QVAM peto, quam petij, si reddas ADELA cappam,
Quæ deceat dantem, deceat simul accipientem:
Nulla mihi maior, melior mihi femina nulla,
Nam Regina mihi tu fies ex Comitissa.
Te quoque maiorem formabunt carmina nostra,
Carmine tu nostro latum spargêris in Orbem,
Vt te nosse queat & Cyprus & vltima Tyle,
Æthiopes, Indi, Getulus, & insula quæque.

Grandia dico quidem, sed grandia dicere noui,
Ex quo materiam mihi sumpsi de Comitissa.
Ipsa mihi carmen, calamum mihi suggeris ipsa,
Ipsa dabis flatus, os ipsa replebis hiulcum.
Emeritas soluis mercedes ipsa Poëtis,
Tu cogis Vates taciturnos esse loquaces.
Ergo tuum Vatem Comitissa reuise loquentem,
Et refer, ô Domina, scribenti præmia cappam,
Cappam quæ Frigium rutilans circumferat aurum,
Cappam quæ gemmis ambitum pectus honestet:
Vt te habeat pectus hæc dum super induet artus.
Cappam quæ precium Comitissæ præferat instar,
Quam meritò valeam Comitissæ dicere cappam.
Sicut & excellis Reginas & Comitissas,
Sic Reginarum Comitissarúmque lacernas
Hoc excellat opus, quod te super astra perhennet.
Magna peto, si non maiora rependere nosses.
Ipsa pusillanimes fastidis parua petentes.
Non nimis alta peto, non ad nimis alta relabor.
Quolibet ornatu debes ornare ministros,
Et ditare simul thesauros Ecclesiarum.
Id petiisse meum est, id te præstare tuum sit.
Sic mihi responde iuri vt faueas vtriusque,
Et caue ne desit etiam sua fimbria cappæ.

Ceciliæ Regis Anglorum filiæ.

REGIA virgo vale, vale inquam Regia virgo,
Virgo Romuleis tunc anteferenda puellis,
Virgo virginibus nunc anteferenda coæuis,
Quam pater augustus æquauit Regibus Anglis.
Quam species formæ cum virginitatis amore,
Et morum probitas ingenti laude venustat.
Quam satis exornat sua sollicitudo legendi,
Quam patre nobilior sponsus sibi gratificauit.
Ergo placere tuo virgo contende marito.
Nam neque nupsisti quasi cuilibet è grege sponso:
Sed magis egregio, cuius te forma perennet.
Quod tibi quæ multa est Librorum lingua loquetur,
Ecce tibi virgo, si quid tamen ipse valebo,
Offero me pro posse meo, vel si placet vltra.
Audiui quandam te detinuisse sororem,
Cuius fama meas aliquando perculit aures.
Nomen it elapsum, vidisse tamen reminiscor.
Baiocensis erat, sed tunc erat Andegauensis,
Quam, tibi si placeat, nostra de parte saluta,
Atque mihi nomen rescribe tuúmque suúmque.

De Duce Rotgerio.

CVI probitas patris peperit bellando Ducatum,
Quem pax, quem probitas patri sua multa coæquat,
Salue ROGERI, longum Dux inclyte salue,
Vt speciale tibi salue fac Burguliani.
Attamen anticipant nostros tua facta colonos.
Námque tuum nomen totum vulgatur in Orbem,
Vel quia militiæ stipendia fundis opima,
Vel quia tractas rem consultus homo popularem,
Quæ stat firma tuis, non concutienda diebus:
Siue quòd Ecclesias immenso munere ditas,

A Siue quod inuitas hac tempestate Camœnas
Dapsilitate tuâ, ne possit Apollo tacere.

De Hostiensi Episcopo.

ODAS, ô vtinam cui mittuntur placituras!
ODONI magno dirigo paruus ego.
ODO Pontificum decus & specialis honestas;
Consilium Papæ, regula iustitiæ.
Ecclesiæ robur, non concutienda columna,
Mittit quod placeat Burgulianus aue.
Burgulianus aue magno dicit Patriarchæ,
Quod mihi notitiam Præsulis obtineat.
Odo, VVIDO mea mihi te celebrauit in aure,
Pluribus indiciis te mihi significans.
Guido tuum nomen nostrum deuexit in Orbem;
Vtque viri tanti præco vir ille mihi.
Te mihi procerum staturâ significauit,
Quæ non excedat effigiata modum.
Mores iocundos VVido tibi dixit inesse,
Et quod conueniat moribus alloquium.
B Vtque mihi dixit, ditat te litera diues,
Et vatum Musas deliciosus amas.
Si cantare velis cantas modulamine dulci,
His superest vultus & facies hilaris.
Affatu suauis, communis & omnibus omnis,
Exhilaras mœstos, & stolidos reprimis.
Os Oratorum modo viuis Tullius alter,
Callidus in verbis viuis Aristoteles.
Tempora quæ modo sunt, quæ sunt sine remige nauis;
Rectorem statui te voluere sibi.
Qui te fecerunt Odo velut Hostia Romæ,
In modico Romæ te facient dominum.
Hîc iam cœperunt ordiri prouida fata:
Hic intelligimus, iámque fauemus eis.
ODONI factus hæres in Pontificatum,
Mox in Papatum substituendus eris.
Hoc locus, hoc nomen, hoc signat copia linguæ;
Hoc alti sensus præcinit integritas.
Innuit hoc habitus tunicatæ Religionis,
Vos ambos idem Cluniacus genuit.
C Ambos vos fouit, vos Hostia sustulit ambos,
Alter Papa fuit, nec minus alter erit.
O si tunc merear florere superstite vita,
Vt tunc te toto pallidus ore canam!
Tunc Orpheus nostram nequeat superare Camœnam,
Si pleno flatu buccina nostra sonet.
Velis furtiuis vehitur modo nostra carina,
Námque piratarum perstrepit omne genus.
Insontem lacerant me dentibus obloquiorum,
Méque reum mortis clamitat inuidia.
Obiciunt quòd ego tabulas post tempora tango,
Quòd non demisso vado supercilio.
Ipse susurro tamen, mecum quoque rumino psalmos,
Atque obliquatis vultibus intueor.
Vt fur inuidiæ probitati est sæua nouerca,
Quocirca tepeo sæpiùs à studio.
Quòd si me vellet defensio vestra tueri,
Vt mea duntaxat carmina diligeres:

PHILIPPVS I.

A

Repentes hederæ mox ſerpent vberiores,
Si quando audaci fretus ero gladio.
Audaci ſi quando lyras moderamine tangam,
Si muſas pleno pectine diſcutiam.
Si quando impauidus vates audebo vocari,
Si calamos teneam non trepidante manu.
Si verbo noſtris ſigniſve quibuſlibet Odis
Illudas, Odo, fulmina non timeo.
Fulmina quæ timeat, quem maxima Roma tuetur,
Quid timeat tua quem proteget Odo manus?
Me ſub amore tuo digneris, maxime Paſtor,
Tutior vt Romam ſi ſit opus videam.
Tutior vt duce te Romana Palatia cernam,
Quem mea ruſticitas terreat abſque duce.
Iam nunc de veſtro tanquam ſecurus amore,
Vobis commendo quod penitus cupio.
Me præſumentem de te confundere noli,
Debita poſco quidem, da mihi, namque potes.
Si quotcumque modis aures obſtruxerit aſpis,
Vt nolis noſtras inſinuare preces.

B

Si quæſita neges, poſſiſque negata referre,
Si tua claudantur corda meis precibus:
Vt dare tu nolis ſine damno quod dare poſſis,
Non es quem ſpero, quem tuus ipſe cano.
O quàm ſperabam viuis procul & procul alter,
Quod Deus auertat vt mihi tu facias.
Vnicus eſt ODO mihi filius, immo coabbas,
Pro quo deuotus aſto tuis pedibus.
Namque manum ſuper hunc nimis aggrauat ille Remenſis,
Iram qui Papæ funditus emeruit.
Impoſuit ſiquidem Regi diadema PHILIPPO.
Nunc & in hoc Papæ negligit imperium,
Propterea fundo mea viſcera funditus Odo,
Vt mihi perficias hanc tibi rem facilem.
Abbatis partem ſuſtentes ordine recto,
Vt reſtauretur filius ille meus.
Quod confirmauit in eo Romana poteſtas,
Inconuulſum ſit, permaneátque ratum.
Et potes & debes, niſi me contempſeris, Odo,
Abbatem ſancto reddere Remigio.

C

Non ingratus ero, ſuperaddam gratificandus
Munera carminibus, carmina muneribus.
Ecce fatigatus nimium remeare nequiuit,
Sed ſi mandabis vt veniat veniet.
Iam ſecurus erit, redeat ſi ſcripſeris illi,
Nouerimus quoniam reſtituendus erit.
Si mandare velis quod penſes vtile nobis,
Guidonem noſtro noueris eſſe loco.
Guido mihi viuit, magnus, bonus, atque fidelis,
Magni momenti, nominis haud modici.
Hunc venerare modo quo nos veneramur eodem,
Namque bona morum ſimplicitate viget.
Odam dilatat occaſio multa precandi,
Sed modo fine breui ſis memor Odo mei.

Item

A *Item de eodem.*

ODONEM saluere meum sine fine præopto
    ODO mi salue, Papa futurus aue.
Quod te dico meum, præsumptio dicere cogit,
    Tantum tantillus Pontificem Monachus,
Quem nunquam vidi, quem solis auribus hausi,
    Dicere præ nimio cogor amore meum.
Visceribus totum te nostris insinuaui,
    Te siquidem noui carmina diligere.
Et laudas Vates, & præmia Vatibus offers,
    Iocundus, prudens, felle columba carens.
Compatiens miseris, peregrinis auxiliator,
    Morum præ cunctis asperitate cares.
Maximus Orator, Vatum specialis amator,
    Inuitas nostros ad studium calamos.
Talem te cupio, mihi te desidero talem,
    Qualis es, & qualem te volo promereor.
Quæso mihi debe quod debet amicus amico,
B   Quos indiscussus consolidauit amor.
Inter quos vmquam non est alterna voluntas,
    Qui sapiunt viuunt & moriuntur idem.
Ecce tibi talem, me si dignare, paciscor,
    O vtinam votis faueris ODO meis!
Si mihi te dederis, si te dignabere nostrum,
    Inter Cantores Orpheus alter ero.
Iam quoque de vestro nimium confisus amore,
    Audeo pro caris insinuare meis.
BVRCHARDVM commendo meum, quem diligo multum,
    Tutelæque tuæ, consilióque tuo.
Vrit Guidonis penuria multa penates,
    ODO roriferas cui plue diuitias.

Dominæ Emmæ.

COENOBITARVM decus & decor Emma sororum,
    Suscipe quod mandat Burgulianus aue.
Burgulianus aue tibi mandat, & immolat illud,
    Quod te contiguet perpetuétque mihi.
Vt pote quam proprio sic fouit melle sophia,
C   Vt nunc emanent vbera lacte tua.
Quod nuper patuit mihi carmina vestra legenti,
    Quæ tu gratuito nectare condieras.
Ad te concurrunt examina discipularum,
    Vt recreentur apes melle parentis apis.
Quod si discipulos vester concederet ordo,
    Vellem discipulus ipsemet esse tuus.

Amato Archiepiscopo.

PONTIFICVM lex est veniam præstare roganti,
    Dissoluit legem qui prohibet veniam.
Optime Pontificum, mihi sic applaude roganti,
    Vt mihi Pontificem te tua facta probent.
Aures ergo diu pulsatas pande benignus,
    Quámque rogo supplex inueniam veniam.
Nubibus ablatis me respice fronte serena,
    Quidlibet emendo si veniam mereor.
Sin autem, certè querimonia nostra coæquos
    Tanget vt emendent talia Pontifices.

PHILIPPVS I.

A

Versus Odonis ad Abbatem.

HANC Baldrice tibi mittit tuus Odo salutem,
A te rescribi quam cupit ipse sibi.
Nuper amice tuum tenui legique Libellum,
Credere vix potui temporis huius Opus.
Tantum pondus erat verbis, facundia tanta,
Posset vt hæc credi composuisse Maro.
Inter amicorum scribi mea nomina sperans,
Deuolui Librum terque quaterque tuum.
Vel leuis vlla mei non est ibi mentio facta,
Commouit mentem res nimis ista meam.
Scilicet indignum me vir facunde putasti,
Carmine quem velles perpetuare tuo.
Attamen vrna, lepus, coruus quoque, cancer, aselli,
In cœlo stellæ te quoque teste nitent.
Et post tantorum tot nomina clara virorum,
Viles bestiolæ cœlica regna tenent.
Me quoque multorum post nomina clara virorum,
Fac tua cœlestis pagina suscipiat.
B
Hæreat in Libri rogo margine distichon vnum,
Inscriptus valeat quo tuus Odo legi.
Si meritis precibúsque meis quæsita negabis,
Extorquebo tamen improbitate mea.
Hæc mea sæpè tibi triuialia carmina mittam,
Sic indignanti quod precor excutiam.

FINIS.

LVDOVICVS VI.
COGNOMENTO
GROSSVS
ET
LVDOVICVS VII.
DICTVS
IVNIOR.

A

Ex veteri Codice MS. Ecclesiæ S. Dionysij in Francia.

ANNO Domini MCXXIII. SVGERIVS Sancti Dionysij Monachus, Scripturarum scientiâ clarus, in Diaconatus Ordine constitutus, in Abbatem Monasterij est electus. Qui temporibus illis HISTORIÆ FRANCORVM Scriptor erat.

Ex alio Codice MS. eiusdem Ecclesiæ, ad annum MCLII.

HIC est annus vltimus vitæ felicis recordationis SVGERII Abbatis Monasterij Regalis S. Dionysij in Francia, viri magnæ prudentiæ & eloquentiæ, ac inter præclaros Ecclesiæ Gallicanæ viros eruditissimi & facundissimi. Cui tempore Prælationis quantùm fuit studium, vt Ecclesiam suam omni gloria & honore attolleret, religiosè ordinaret, & eam redditibus opulentam, ædificiis ampliorem, ornamentis decoratam redderet, omnibus patet. Cooperante etiam superna illius clementiâ, qui ponit humiles in sublime, & ipsum de plebe humili sic erexit, vt non solùm in Parlamento Regali solium ac tribunal iudicij, sapientiâ, qua præditus erat, laudabiliter perorarer: verumetiam tanquam vir magni consilij & industriæ, ac in omni Domo Regia spectabilis & probatæ fidei, cum excelsis Principibus consederet, ac Regni ipsius gubernacula præcipuè moderaretur: acumen ingenij, linguæ nitor, litterarum scientia, dictandi scribendíque peritia, semper in eo splenduerunt, tantæque opinionis apud Papam EVGENIVM extitit, vt quotiens aliqua in Regno grauiora emergebant, & vsque ad eius audientiam perlata, istius probatæ discretioni terminanda committebat. Gloriosus etiam Rex Franciæ LVDOVICVS Hierosolymam proficiscens, Pontificum & Procerum consilio ex parte illius fidei & solertiæ Regnum suum specialiter commisit regendum. Quod ille, Deo iuuante, ita administrauit & rexit, vt Principi redeunti commissa sibi cum pace & integritate restitueret. Verùm quia à conditione moriendi nemo excipitur, cùm valitudine, qua mortuus est, vexari cœpisset, Fratrum manibus sustentatus in Capitulum se deduci poposcit. Vbi post verba ædificationis, cum lacrimis & gemitu omnium pedibus prouolutus, eorum se iudicio humiliter exposuit: lacrimabiliter postulans, vt quod in eos deliquerat, vel negligentiùs egerat, respectu pietatis ei relaxarent. Quod Fratres omnes maxima cum deuotione, & copiosa lacrimarum effusione gratantissimè fecerunt. Transiit autem idem venerabilis Pater inter verba Orationis & Symboli, die Idus mensis Ianuarij, anno verò Domini MCLII. LXX. ætatis suæ anno: à susceptione autem Monastici habitus ferè LX. Prælationis verò suæ XXIX. Cuius sepulturæ & exequiis interfuerunt sex Episcopi, cum multis Abbatibus, Christianissimóque Rege Franciæ LVDOVICO: vbi & pietatis memor, & immemor Regiæ Celsitudinis, dum sepeliretur amarissimè fleuit: fleuítque omnis Regia Domus, sed & populus, qui eum tanquam prudentissimum Consiliarium, totiúsque Regni gubernatorem & administratorem planxerunt sapientissimum. B

SCRIPSIT verò SVGERIVS *non tantùm Vitam sequentem* LVDOVICI VI. *Regis cognomento* GROSSI, *cuius præcipuus fuit Consiliarius: sed præterea Librum Epistolarum de grauioribus Regni negotiis, quibus,* LVDOVICO VII. *dicto* IVNIORE *in Terram sanctam profecto, dignissimè præfuit: Librum alium de rebus in administratione Monasterij S. Dionysii à se gestis: necnon & alium de consecratione Ecclesiæ à se ædificatæ, & translatione corporum S. Dionysii ac sociorum eius. Quæ omnia velut ad Historiæ Regum horum cognitionem pernecessaria in hoc Tomo coniunctim edi curauimus.*

VITA LVDOVICI VI. REGIS PHILIPPI FILII, QVI GROSSVS DICTVS.

AVCTORE SVGERIO ABBATE beati Areopagitæ Dionysij.

B

Ab infinitis mendis, quibus in editione Germanica scatebat, repurgata, collatione duorum Codd. MSS. quorum vnus fuit Ant. Loiselij celebris in Curia Aduocati, alter ipsius S. Dionysij Monasterij.

INCIPIT PROLOGVS IN GESTIS LVDOVICI REGIS COGNOMENTO GROSSI.

DOMINO ET DIGNE REVERENDO SVESSIONENSI EPISCOPO GOSLENO, Sugerius Dei patientiâ beati Areopagitæ Dionysij Abbas vocatus, Iesu Christi qualiscumque seruus, Episcopo Episcoporum episcopaliter vniri.

CONFERT eorum deliberationi & iudicio & nos & nostra subici, quorum vniuersali iudicio odibilis & amabilis diuersa diuersis promulgabitur censura, cùm nobilis vir sedebit in portis cum Senatoribus terræ. Eapropter, virorum optime, etiam si cathedra non contulisset, cuius C totus sum in eo, cuius totus es tu, nec si plus quæris, plus habeo, serenissimi Regis Francorum LVDOVICI gesta approbatæ scientiæ vestræ arbitrio delegamus: vt quia nobis communiter promouendis & promotis benignissimus extitit Dominus, ego scribendo, vos corrigendo, quem pariter amabamus, pariter & decantemus & deploremus. Neque enim charitati repugnat etiam beneficiis comparata amicitia, cùm qui inimicos diligere præcipit, amicos non prohibeat. Duplici ergo, & licèt dispari, non tamen opposito beneficij & charitatis debito, excidamus ei monumentum ære perennius, cùm & eius circa cultum Ecclesiarum Dei deuotionem, & circa Regni statum mirabilem stylo tradiderimus strenuitatem. cuius nec aliqua temporum immutatione deleri valeat memoria: nec à generatione in generationem suffragantis Ecclesiæ pro impensis beneficiis orationum desistat instantia. Valeat celsitudo vestra inter cœli senatores feliciter episcopari.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

CAPITVLA.

* Madunensi

Reliqua Capitula desunt.

C

VITA GLORIOSISSIMI LVDOVICI FRANCORVM REGIS illustrissimi incipit feliciter.

I. GLORIOSVS igitur & famosus Rex Francorum LVDOVICVS Regis magnifici PHILIPPI filius, primæuæ flore ætatis fere adhuc duodennis, seu tredennis, elegans & formosus, tanta morum probabilium venerabili industria, tanta amœnissimi corporis proceritate proficiebat, vt & sceptris futuris re ipsa amplificationem honorificam incunctanter promitteret, & Ecclesiarum & pauperum tuitioni spem votiuam generaret. Altus puerulus, antiqua Regum Caroli Magni & aliorum excellentiorum hoc ipsum testamentis Imperialibus testificantium consuetudine, apud Sanctum Dionysium tanta & quasi natiua dulcedine ipsis sanctis Martyribus suisque adhæsit, vsque adeo vt innatam à puero eorum Ecclesiæ amicitiam toto tempore vitæ suæ multa liberalitate & honorificentia continuaret, & in fine summè post Deum sperans ab eis se ipsum & corpore & anima, vt si fieri posset, ibidem Monachus efficeretur, deuotissimè deliberando contraderet. Sanè præfata ætate, animo iuuenili vigere maturabat virtus augtiua* impatiens venationum, & ludicrorum puerilium, quibus ætas huiusmodi lasciuire & arma dediscere consuescit.

* al. actiua

A Dúmque multorum Regni Optimatum, & egregiè magnanimi Regis Anglorum Guillelmi magnanimioris Guillelmi Regis filij Anglorum domitoris infestatione agitatur, robur probitatis vaporat, exercitio virtutis arridet, inertiam remouet, prudentiæ oculum aperit, otium dissoluit, sollicitudinem accelerat. Guillelmus siquidem Rex Anglorum vsui militiæ aptus, laudis auarus, famæque petitor, cùm exheredato maiore natu Roberto fratre suo, patri Guillelmo feliciter successisset, & post eiusdem fratris sui Hierosolymam profectionem Ducatum Normanniæ obtinuisset: sicut eiusdem Normanniæ Ducatus se porrigit marchiis Regni collimitans, quibuscunque poterat modis famosum iuuenem nitebatur impugnare. Similiter & dissimiliter inter eos certabatur, similiter cùm neuter cederet, dissimiliter cùm ille maturus, iste iuuenculus: ille opulentus & Anglorum thesaurorum profusor, mirabilisque militum mercator & solidator; iste peculij expers patri, qui beneficiis Regni vtebatur, parcendo, sola bonæ indolis industria militiam cogebat, audacter resistebat. Videres iuuenem celerrimum modò Bituricensium, modo Aruernorum, modò Burgundionum militari manu transuolare fines: nec iccirco tardiùs, si ei ignotescat Vilcassinum regredi, & cum trecentis aut quingentis militibus præfato Regi Guillelmo cum x. millibus fortissimè refragari: & vt dubius se habet belli euentus, modò cedere, fugare modò. Talibus vtrobique multi intercipiebantur congressionibus, quorum famosus iuuenis, & sui, cùm plures alios, tùm Comitem Simonem nobilem virum, Gislebertum de Aquila nobilem, & An-
B gliæ & Normanniæ æquè illustrem Baronem, Paganum de Gisortio, qui castrum idem primò muniuit: Rex è contrario Angliæ strenuum & nobilem Comitem Matheum Bellimontensem, illustrem & magni nominis Baronem Simonem de Monte-forti, dominum Montis-Gaj Paganum, captos tenuerunt. Verùm Angliæ captos ad redemptionem celerem militaris stipendij accelerauit anxietas, Francorum verò longa diuturni carceris macerauit prolixitas: nec vllo modo euinculari potuerunt, donec suscepta eiusdem Regis Angliæ militia, hominio obligati Regnum & Regem impugnare & turbare iureiurando firmauerunt. Dicebatur equidem vulgò, Regem illum superbum & impetuosum aspirare ad Regnum Francorum, quia famosus iuuenis vnicus patri erat de nobilissima coniuge Roberti Flandrensis Comitis sorore. Qui enim duo supererant, PHILIPPVS & FLORVS, de superducta Andegauensi Comitissa Bertrada geniti erant, nec illorum apreciabatur successionem, si vnicum primum decedere quocunque infortunio contingeret. Verùm, quia nec fas nec naturale est, Francos Anglis, imò Anglos Francis subici, spem repulsiuam rei delusit euentus. Nam cùm per triennium aut eò ampliùs hæc insania se & suos exagitasset, nec per Anglos, nec per Francos hominio obligatus proficiendo voluntati suæ satisfacere valeret, subsedit. Cúmque in Angliam transfretasset, lasciuiæ & animi desideriis deditus, cùm quadam die in Noua silua venationibus insisteret, subitò inopinata sagitta percussus interiit. Diuinatum est virum diuina vltione percussum, assumpto veritatis argumento, eò quòd
C pauperum extiterat intolerabilis oppressor, Ecclesiarum crudelis exactor, & si quando Episcopi vel Prælati decederent, irreuerentissimus retentor & dissipator. Imponebatur à quibusdam cuidam nobilissimo viro Galterio Tirello, quòd eum sagitta perfoderat. Quem cùm nec timeret, nec speraret, iureiurando sæpiùs audiuimus, & quasi sacrosanctum asserere, quòd ea die nec in eam partem siluæ, in qua Rex venabatur, venerit, nec eum in silua omninò viderit. Vnde constat tantam tam subitò tanti diuina potentiâ in fauillam euanuisse insaniam, vt qui alios superuacaneè inquietabat, grauiùs infinitè inquietetur, & qui omnia appetebat, inglorius omnibus exuatur. Deo enim, qui baltheum Regum discingit, Regna & Regnorum iura subiciuntur. Successit eidem Guillelmo quàm celeriter in Regno frater minor natu (quoniam Robertus maior in illa magna expeditione sancti Sepulchri agebat) vir prudentissimus Henricus. cuius tam admiranda quàm prædicanda animi & corporis strenuitas & scientia gratam offerrent materiam. Sed nil nostra refert, nisi si aliquid incidenter nostris conuertibile, aliquando nos oporteat, sicut & de Regno Lotharingorum, summatim prælibare. Francorum enim, non Anglorum gesta quodam scripto memoriæ mandare proposuimus.

LVDOVICVS itaque famosus iuuenis, iocundus, gratus, & beniuolus, quo etiam à quibusdam simplex reputabatur, iam adultus, illuster & animosus Regni

LVDOVICVS VI. GROSSVS. paterni defensor, Ecclesiarum vtilitatibus prouidebat, oratorum, laboratorum, & pauperum, quod diu insolitum fuerat, quieti studebat. A

II. QVO siquidem tempore inter venerabilem beati Dionysij Adam Abbatem & Burchardum nobilem virum dominum Mommorenciacensem accidit quasdam contentiones pro quibusdam cõsuetudinibus emersisse, quæ in tantam ebullierunt irritationis molestiam, vt rupto hominio inter defœderatos, armis, bello, incendiis concertaretur. Quod cùm auribus domini Ludouici insonuisset, indignatus ægrè tulit. Nec mora, quin præfatum Burchardum ante patrem castro Pinciaco ad causas submonitum coëgerit. Qui cùm cadens à causa iustitiam iudicio exequi noluerit, non tentus (neque enim Francorum mos est) sed recedens, quid incommodi, quid calamitatis à Regia Maiestate subditorum mereatur contumacia, festinanter animaduertit. Mouit namque formosus iuuenis illico arma in eum, & in complices eius confœderatos, (quippe Matheum Bellimontensem Comitem, & Drogonem Monciacensem, viros strenuos & bellicosos asciuerat) terram eiusdem Burchardi depopulans, municipia & incurtes præter castrum subuertens, pessum dedit; incendio, fame, gladio contriuit. Cúmque de castro resistere pariter initerentur, obsidione Francorum & Flandrensium Roberti auunculi & suorum castrum cinxit. His & aliis contritionum verberibus humiliatum voluntati & beneplacito suo curuauit, & querelam commotionis causam cum satisfactione pacauit. B

DROGONEM verò Montiacensem, pro hìs & aliis, & maximè Ecclesiæ Beluacensi irrogatis iniuriis aggressus, cùm ei extra castrum haud procul, vt breuiori, si confert, regrederetur fuga, cùm magna militari sagittaria manu, & balistaria obuiasset, irruens in eum, retrocedere, castrúmque ingredi armorum oppressione, absque se non permisit: sed irruens inter eos, & cum eis per portam, vt erat fortissimus palæstrita, & spectabilis gladiator, in medio castri & crebro percussus, & crebrò percutiens, nullam pati dignatus est repulsam, nec recedere, donec eum supellectile totum castrum vsque ad turris procinctum in medio concremauit. Tanta viri erat animositas, vt nec incendium declinare curaret: cùm & ei & exercitui periculosum esset, & multo tempore maximam ei raucitatem generaret. Sic humiliatum in brachio virtutis Dei, qui in causa erat, subiectum tanquam clinicum voluntatis suæ ditioni subiugauit.

III. INTEREA Bellimontis Comes Matheus contra Hugonem Claromontensem virum nobilem, sed mobilem & simplicem, cuius filiam duxerat sponsam, longo animi rancore contendens, castrum nomine Lusarchium, cuius medietatem causa coniugij susceperat, totum occupare, turrim sibi armis & armatis satagit munire. Quid faceret Hugo, quàm quòd ad Regni defensorem festinans, pedibus eius prostratus, obortis lachrymis supplicat vt seni condescendat, grauissimè grauato opem ferat? » Malo, inquit, charissime Domine, te terram totam meam habere, quia à te » eam habeo, quàm gener meus degener hanc habeat. Emori cupio, si eam auferat. Cuius lachrymabili calamitate animo compunctus, amicabiliter manum porrigit, suffragari promittit, spe excitatum * remittit. spes autem non confundit. Velociter siquidem de Curia exeunt, qui Comitem conueniant, extraordinariè expoliatum ordinariè vestiri ore defensoris præcipiant, de iure in Curia eius ratiocinando certa die decertent. Quod cùm refutasset vlcisci, festinans defensor collecto exercitu multo in eum exiliit: præfatúmque castrum aggrediens modò armis, modò igne impugnans, multo congressu expugnauit, turrímque ipsam militari custodia muniuit, & munitam Hugoni, sicut spoponderat, restituit. C

* al. exhilaratum

IV. MOVET itidem exercitum ad aliud eiusdem Comitis castrum nomine Canliacum, tentoria figit, machinas impugnatorias instrui præcepit. Verùm multò aliter quàm sperabat euenire contigit. Mutata quippe grata aëris temperie, ingrata & turbulenta intemperies emersit, tantóque & tam horribili impluuio tonitruorum coruscatione totam terram in nocte turbauit, exercitum affecit, equos cæcidit, vt vix viuere quidam eorum sperarent. Quo intolerabili horrore cùm quidam de exercitu in aurora fugam matutinam pararent, dormitante adhuc defensore in papilione, dolosè tentoriis ignis est applicitus: ex quo quia signum est recedendi, subitò exercitus tam incautè quàm confusè exire festinant, inopinatam recessionem sperantes*, nec quid alij aliis conferant attendentes. Quorum incursu præcipiti,

* al. formidantes

A multóque clamore Dominus stupefactus, quærens quid esset, equo insiliit post exercitum festinans: quia iam circumquaque dispersi erant, reducere nullo modo valuit. Quid aliud faceret famosus iuuenis, quàm ad arma currere, quàm cum paucis quos potuit retrocedere, murum se pro præcedentibus opponere, sæpe percuti, & sæpe percutere? Verùm etsi illi, quibus pereuntibus ipse murus erat, quietè & securè potuerunt fugere, tamen quia multi gregatim & dispersè procul ab eo fugiebant, multi ab hostibus capti sunt. Inter quos excellentior captus fuit ipse Hugo Claromontensis, & Guido Siluanectensis, Herluinus Parisiensis, & obscuri nominis quamplures gregarij, & pedestris exercitus multi. Hac igitur lacessitus iniuria, quanto rudis & ignarus infortunij huiusmodi hactenus fuerat, tanto cùm Parisius redisset moti animi insolentia intumescebat. & vt eius ætatis mos est, si tamen sit mutatiua * probitatis, mouet & mouetur. Et vt citò iniuriam vlciscatur, exæstuans, vndecumque triplicato exercitu sagaciter æquè vt prudenter, crebro ingeminat suspirio, decentiùs mortem quàm verecundiam sustinere. Quod cùm amicorum relatione comperisset Comes Matheus, vt erat elegans vir & facetus, impatiens verecundiæ accidentalis Domini sui, multiplicato intercessore, viam pacis affectare summoperè inuestigat. Multa dulcedine, multis blandimentis animum iuuenilem demulcêre elaborat, satis conuenienter nulla hoc factum deliberatione, sed ex contingenti accidisse, iniuriam excusat, séque pronum ad eius nutum satisfactioni præsentat. In quo quidem prece multorum, consilio familiarium,

*al. imitatiua.

B multo etiam patris rogatu, licèt serò, viri animus molescit, resipiscenti parcit, iniuriam condonat, recuperabilia perdita Comite reddente restaurat, captos liberat, Hugoni Claromontensi pacem, & quod castri præoccupati suum erat firma pace reformat.

INFESTABATVR nobilis Ecclesia Remensis suorum & Ecclesiarum ad se pertinentium dilapidatione bonorum tyrannide fortissimi & tumultuosi Baronis Ebali Ruciacensis, & filij eius Guischardi. Qui quanto militiæ agebatur exercitio (erat enim tantæ magnanimitatis, vt aliquando cum exercitu magno, quod solos Reges deceret, in Hispaniam proficisceretur) tanto insanior & rapacior his explendis deprædationibus, rapinis, & omni malitiæ insistebat. Tanti ergo & tam facinorosi viri apud dominum Regem Philippum centies, & modo apud filium bis aut ter lugubri querela deposita, filius inuectiuè exercitum mediocrem ferè septingentorum militum de nobilioribus Franciæ Optimatibus delectum cogit, Remis festinat, penè per duos menses multo conflictu præteritas punit Ecclesiarum molestias: eiusdem præfati tyranni & fautorum eius depopulatur terras, incendio soluit, rapinis exponit. Egregiè factum, vt qui rapiebant rapiantur, & qui torquebant æquè aut duriùs torqueantur. Tanta siquidem erat Domini & exercitus animositas, vt quandiu ibi fuerit, aut vix aut nunquam præter feria sexta, & die Dominica, quieuerint; quin aut cum manuali congressione lancearum ac gladiorum committerent, aut terrarum destructione illatas iniurias vindicarent. Certabatur ibi non contra Ebalum tantùm, sed contra omnes illarum partium Barones, quibus etiam maximorum Lotharingorum affinitas multo agmine celebrem affectabat exercitum. Agitur interea multis quæstionibus de pace, & quoniam diuersæ curæ periculosáque negotia ad alias partes noui Domini præsentiam votiuè deuocabant, habito cùm suis consilio pacem à præfato tyranno Ecclesiis & impetrauit, & acceptis obsidibus eam iureiurando firmari fecit. Taliter salutatum & flagellatum dimisit. Hoc etiam quod de Castro-nouo repetebat, in diem distulit. V.

C

ET nec minùs celebrem Aurelianensi Ecclesiæ suffragando tulit opem militarem, cùm & Leonium virum nobilem, Mauduni castri Episcopi Aurelianensis hominem, maiorem eiusdem castri partem, & alterius dominium præfatæ Ecclesiæ auferentem, manu forti compescuit. In eodem castro eum cum multis inclusit, castróque recepto cùm in proxima domui suæ Ecclesia erectis propugnaculis defensioni inniteretur, vt fortis fortiori subicitur: armorum & flammarum ingestione intolerabiliter opprimitur. Nec solus diuturni anathematis mulctam soluit, cùm & ipse & multi alij fermè sexaginta flamma præualente de turre corruentes, lancearum erectarum & occurrentium sagittarum cuspide perfossi, extremum spiritum exhalantes, miseras animas cum dolore ad inferos transtulerunt. VI.

CASTRVM, quod dicitur Mons-acutus, validissimum in pago Laudunensi, VII.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

occasione cuiusdam matrimonij contigit Thomam de Marna obtinuisse, hominem perditissimum, Deo & hominibus infestum, cuius intolerabilem velut immanissimi lupi rabiem inexpugnabilis castri audacia concrescentem, cùm omnes circumquaque compatriotæ & formidarent & obhorrerent, ipse qui dicebatur pater eius Engeirrannus de Boua, vir venerabilis & honorificus egregiè, & præter alios, illum de castro eicere ob eius fautiosam tyrannidem moliebatur. Communicatum est inter eos, ipsum videlicet Engeirrãnum & Ebalum Ruciacensem, cum omnibus quos allicere sibi potuerunt, castrum & in castro eum obsidere, circumquaque eum & palo & vimine circumcingere, cúmque multa mora fame periclitantem ad deditionem cogere, castrúmque si posset fieri subuertere, cúmque perenni carcere condemnare. Quod videns vir nequam, iam firmatis castellis, cùm nec dum vallo ab alio ad aliud clausum esset, nocte furtim exiliit, & festinans ad famosum iuuenem collaterales eius muneribus & promissis corrupit. & vt ei militari suffragaretur subsidio, citissimè obtinuit. Flexilis quippe & ætate & moribus, collecto septingentorum militum exercitu, ad partes illas festinat accedere. Qui cùm castello Acuti-montis appropinquaret, viri qui castrum circumcluserant, nuntios ad eum delegant tanquam designato Domino, ne remouendo eos ab obsidione vituperium inferat, supplicant: opponentes, ne pro perditissimo homine seruitium tantorum amittat, infaustum perniciosius sibi quàm eis, si nequam tuto remaneat, veraciter profitentes. At verò cùm nec blanditiis, nec minis à proposito eum deuocare valerent, veriti sunt in designatum Dominum committere, & proponentes cùm ipse rediret ab obsidione * recidiuo bello redire, cesserunt, & quicquid facere vellet inuiti sustinuerunt. Ipse verò in manu potenti disruptis & defossis circumquaque omnibus municipiis, Acutum-montem emancipauit, & tam armis quàm victualibus eorum sophismata denodans copiosum reddidit. Eapropter Optimates, qui amore & timore eius cesserant, quia in nullo pepercerat, succensentes dolent, nec vlteriùs se ei deferre iureiurando minantur. Cúmque eum egredi conspiciunt, castra mouent, acies bellatorum componunt, ipsúmque tanquam inituri cum eo prosequuntur. Hoc vnum mutuæ congressioni oberat, quòd inter acies vtriusque partis torrens tarde transitum porrigens conuenire prohibeat. Sic vtraque classica, & pila minantia pilis, prima & altera die se conspicantur, cùm subitò venit ad Francos quidam ioculator probus miles ab opposita parte, nuntians irrefragabiliter primo quo inueniretur accessu eos committere, & illatam pro libertate iniuriam hastis & gladiis vindicare, séque ad naturalem Dominum, vt pro eo & cum eo dimicet, eos dimisisse. Insonuit rumor per tentoria castrorum, & militum audacia tripudiat. Loricarum & galearum splendida pulchritudine se exornant, animositatem exagitant, & si fortè transitus eis occurrat, torrentem transilire accelerant: dignum ducentes magis vt hostes aggrediantur, quàm quòd se defendant. Quod videntes nobilissimi viri Engeirrannus de Boua, Ebalus de Ruciaco Comes, Andreas de Rameru, Hugo Albus de Firmitate, Robertus de Capiaco *, & alij sapientes & discreti, audaciam designati Domini admirantes, consultè ei deferre elegerunt; & pacificè ad eum venientes, pubertatem eius amplexati sunt, dextrásque amicitiæ contradentes, se & suos eius seruitio spoponderunt. Nec multo post, vt diuinæ ascribatur voluntati impiorum subuersio, & castrum & matrimonium incestu consanguinitatis fœdatum diuortio amisit.

* al. ad obsidionem

* al. Robertus de Perona dominus Capiaci.

VIII. His & aliis virtutum prouectibus designatus Dominus conscendens, Regni administrationi, & reipublicæ, sicut se rei opportunitas offerebat, sagaciter prouidere, recalcitrantes perdomare, castella infestantia quibuscunque modis aut occupare, aut incuruare strenuè satagebat. Vnde cùm Guido Trucellus filius Milonis de Monte-Leherij viri tumultuosi & Regni turbatoris, à via sancti Sepulchri domum repedasset, fractus longi itineris anxietate, & diuersarum pœnarum molestia, & quia extraordinariè Antiochiam timore Corboranni per murum descendens, Deique exercitum intus obsessum relinquens, toto corpore destitutus defecit, timénsque exheredari vnicam quam habebat filiam, domini Regis PHILIPPI & filij LVDOVICI voluntate & persuasione, (valde enim appetebant castrum) filio Regis Philippo de superducta Andegauensi Comitissa nuptui tradidit, & vt in amorem suum frater maior Dominus Ludouicus firmissimè confœderaret, castrum Meduntense prece patris matrimonio confirmauit. Qua occasione castro

A custodiæ suæ recepto, tanquam si oculo suo festucam eruissent, aut circumsepti repagula dirupissent, exhilarescunt. Testabatur quippe pater filio Ludouico nobis audientibus, eius defatigatione acerbissimè grauatum. Age, inquiens, fili Ludouice, serua excubans turrim, cuius deuexatione penè consenui, cuius dolo & fraudulenta nequitia nunquam pacem bonam & quietem habere potui. Huius infidelitas fideles infideles, infideles infidelissimos procreabat, perfidos comminus eminúsque concopulabat, nec in toto Regno quicquam mali absque consensu eorum aut opere fiebat. Cúmque à fluuio Sequanæ Curbolio, medio viæ Monte-Leherij, à dextra Castello-forti pagus Parisiacus circumcingeretur: inter Parisienses & Aurelianenses tantum confusionis chaos firmatum erat, vt neque hi ad illos, neque illi ad istos absque perfidorum arbitrio, nisi in manu forti valerent transmeare. Verùm præfati causa matrimonij sepem rupit, accessum iocundum vtrisque reparauit.

Hvc accessit quòd Guido de Rupe-forti, vir peritus & miles emeritus, præfati Guidonis Truselli patruus, cùm ab itinere Hierosolymitano famosè copiosèque redisset, Regi Philippo gratanter adhæsit. Et quia antiqua familiaritate iam & alia vice eius Dapifer extiterat, tam ipse quàm filius eius Dominus Lvdovicvs agẽdis reipublicæ Dapiferum præfecerunt, vt & castrum prænominatum Montis-Leherij deinceps quietè possiderent, & de Comitatu eorum collimitante, videlicet Rupe-forti & Castello-forti, & aliis proximis castellis, & pacem & seruitium, quod
B insolitum fuerat, vendicarent. Quorum mutua eo vsque processit familiaritas, vt patris persuasione filius Dominus Ludouicus filiam eiusdem Guidonis necdum nubilem matrimonio solenni reciperet. Sed quam sponsam recepit, vxorem non habuit, cùm ante thorum titulus consanguinitatis oppositus matrimonium post aliquot annos dissoluerit. Sic eorum per triennium continuata est amicitia, vt pater & filius se ei supremè crederent: & ipse Comes Guido, filiúsque eius Hugo Creciacensis, Regni defensioni & honori totis viribus inniterentur. Verùm quia, *Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu*, viri de Monte-Leherij consuetæ perfidiæ æmuli dolosè machinati sunt per Garlandenses fratres, qui tunc Regis & filij incurrerant inimicitias, quo modo Vicecomes Trecensis Milo minor frater Guidonis Truselli, cum matre Vicecomitissa, & magna manu militũ venit: castróque ab omnibus votiuo receptus periurio, beneficia patris sæpiùs lachrymando replicat, generosam & naturalem eorum industriam repræsentat, fidem mirabilem prædicat, reuocationi suæ gratiarum actiones reportat, & vt benè cœpta benè perficiant, genibus eorum prouolutus suppliciter exorat. Tali & tam lugubri genuflexione flexi currunt ad arma, festinant ad turrim, committunt contra defensores turris gladiis, lanceis, igne, sudibus, & saxis acerrimè, vt & antemurale turris pluribus in locis perfoderent, & multos turrim defendentium ad mortem vulnerarent. Erat siquidem in eadem turri vxor præfati Guidonis, & filia Domino Lvdovico desponsata. Quod cùm auribus Dapiferi Guidonis insonuisset, vt erat
C vir vnanimis, expeditè exiliit, & cum quanta manu militum potuit, castello audacter appropinquauit. sed & vt se vndecumque sequantur velociter, velocissimos nuntios misit. Qui autem turrim impugnabant, à monte eum videntes, quia nondum turrim vincere potuerant, aduentum subitum Domini Ludouici tanquam iugulum formidantes retrocesserunt, & an starent, an fugam facerent, hærere cœperunt. Guido verò vt erat strenuus, & in arte prouidus, Garlandenses consultè à castro asciuit, pacem Regis & Domini Ludouici, & gratiam iureiurando firmauit, & eos, & eorum taliter ab incœpto remouit: eorúmque defectu & ipse Milo defecit, & celerem fugam infecta factione flens & eiulans arripuit. Quo audito, Dominus Ludouicus ad castrum celerrimè accelerauit, compertáque veritate, quia nihil perdiderat, gaudebat, & qui factiosos non inuenerat, vt eos patibulo affigeret, dolebat. Remanentibus verò, quia Guido iureiurando firmauerat, pacem Dominus Ludouicus seruauit. Sed ne quid simile deinceps molirentur, totam castri munitionem præter turrim deiecit.

Id circa temporis illustrem Antiochenum Principem Boamundum, cui specialiter illa potenti obsidione ipsa eiusdem vrbis ob sui strenuitatem reddita est munitio, contigit ad partes Gallorum descendisse: virum inter Orientales egregium & famosum, cuius quoddam generosum, & quod nunquam sine diua manu IX.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

fieri posset, factum, etiam inter ipsos prædicabatur Sarracenos. Cùm enim cum patre suo Roberto Guischardo forte transmarinum obsedisset castrum Durachium, nec Thessalonicenses gazæ, nec thesauri Constantinopolitani, nec ipsa Græcia tota eos arcere valeret, subito post eos transfretantes domini Papæ Alexandri Legati, qui eos & charitate Dei & obligatione hominij adiurando submoneant assistunt, vt Ecclesiæ Romanæ & domino Papæ in turre Crescentiani incluso ab Imperatore eripiant, deuotissimè supplicant. Naufragari vrbem & Ecclesiam, imò ipsum dominum Papam, si non citò subuenerint, iureiurando pronuntiant. Hærent Principes, & quid eligant, an expeditionem tantam & tam sumptuosam irrecuperabiliter omittant, an dominum Papam, vrbem & Ecclesiam ancillari, imò naufragari sustineant. Cúmque hac anxiarentur deliberatione, hoc excellentissimum istud facere, & illud non omittere, deliberant. Relicto siquidem obsidioni Boamundo, pater in Apuliam transfretando regressus, vndecumque potuit de Sicilia, Apulia, & Calabria, atque Campania, viros & arma collegit: & tam promptissimè quàm audacissimè, Romam accelerauit. Vnde diuina voluntate, & quasi portentum mirabile contigit, vt cùm iste Romam, & Imperator Constantinopolitanus audita Roberti absentia, adunato Græcorum exercitu ad expugnandum Boamundum Durachium tam terra quàm mari applicuisset, vna & eadem die pater Guischardus Romæ cum Imperatore congrediens, ille cum Græcorum Imperatore strenuè confligens, vterque Princeps de vtroque Imperatore, mirabile dictu! triumphauit. Præfati igitur Boamundi ad partes istas aduentus causa fuit, vt nobilissimam Domini LVDOVICI designati sororem Constantiam, moribus facetam, persona elegantem, facie pulcherrimam, matrimonio sibi copulari quibuscumque modis quæritaret. Tanta etenim & Regni Francorum, & Domini Ludouici præconabatur strenuitas, vt ipsi etiam Sarraceni huius terrore copulæ terrerentur. Vacabat Domina, Comitem Trecensem Hugonem procum aspernata, nec decentem sponsum iterata copula appetebat. Callebat Princeps Antiochenus, & tam donis quàm promissis copiosus, Dominam illam celeberrimè sibi copulari Carnoti, præsente Rege & Domino Ludouico, multis astantibus Archiepiscopis, Episcopis, & Regni Proceribus, deuotè promeruit. Astitit etiam ibidem Romanæ Sedis Apostolicæ Legatus dominus Bruno Signinus Episcopus à domino Paschali Papa ad inuitandam & confortandam sancti Sepulchri viam dominum Boamundum comitatus. Vnde plenum & celebre Pictauis tenuit Concilium, cui & nos interfuimus: quia recenter à studio redieramus. Vbi de diuersis synodalibus, & præcipuè de Hierosolymitano itinere ne tepescat agens, tam ipse quàm Boamundus multos ire animauit. Quorum freti comitatu multo multáque militia, tam ipse Boamundus quàm domina Constantia, necnon & ipse Legatus ad propria prosperè & gloriosè remearunt. Quæ domina Constantia domino Boamundo duos genuit filios, Iohannem & Boamundum: sed Iohannes ante annos militiæ in Apulia obiit. Boamundus verò decorus iuuenis, militiæ aptus, Princeps factus Antiochenus, cùm Sarracenos instanter armis vrgeret, nec eorum zelantes impetus aliquid duceret, minus cautè eos insecutus, insidiis eorum interceptus, cum centum militibus æquo animosior infaustè decapitatus, Antiochiam & cum Apulia vitam amisit. Sequenti itaque præfati Boamundi repatriationis anno, venerandæ memoriæ vniuersalis & summus Pontifex Paschalis ad partes Occidentales cum multis & sapientissimis viris Episcopis, & Cardinalibus, & Romanorum nobilium comitatu, vt Regem Francorum & filium Regem designatum Ludouicum, & Ecclesiam Gallicanam consuleret super quibusdam molestiis, & nouis inuestituræ Ecclesiasticæ querelis, quibus eum & infestabat, & magis infestare minabatur Henricus Imperator, vir affectus paterni, & totius humanitatis expers, qui & genitorem Henricum crudelissimè persecutus exheredauit: & vt ferebatur, nequissima captione tenens, inimicorum verberibus & iniuriis vt insignia Regalia, videlicet coronam, sceptrum, & lanceam sancti Mauritij redderet, nec aliquid in toto Regno proprium retineret, impiissimè coëgit. Equidem deliberatum est Romæ propter Romanorum conductitiam perfidiam de præfatis, imò de omnibus quæstionibus tutiùs Regis, & Regis filij, & Ecclesiæ Gallicanæ in Francia, quàm in vrbe disceptare naufragio. Venit itaque Cluniacum, à Cluniaco ad Charitatem, vbi celeberrimo Archiepiscoporum, & Episcoporum, & Monastici Ordinis

A dinis Conuentu eidem nobili Monasterio sacram dedicationis imposuit. Affuerunt & nobiliores Regni Proceres, inter quos & Dapifer Regis Franciæ nobilis Comes de Rupe-forti domino Papæ missus occurrit, vt ei tanquam Patri spirituali per totum Regnum eius beneplacito deseruiret. Cui consecrationi & nos ipsi interfuimus, & contra dominum Episcopum Parisiensem Galonem multis querimoniis Ecclesiam beati Dionysij agitantem in conspectu domini Papæ viriliter stando aperta ratione & canonico iudicio satisfecimus. Cúmque Turonis apud Sanctum Martinum, vt mos est Romanus, Frigium ferens, *Lætare Hierusalem* celebrasset, ad venerabilem beati Dionysij locum, tanquam ad propriam B. Petri Sedem, beneuolus & deuotus deuenit. Qui gloriosè & satis episcopaliter receptus, hoc vnum memorabile, & Romanis insolitum, & posteris reliquit exemplum, quòd nec aurum, nec argentum, nec pretiosas Monasterij margaritas, quod multum timebatur, non tantùm non affectabat, sed nec respicere dignabatur. Sanctorum pignoribus humillimè prostratus, lachrymas compunctionis offerebat, holocaustum seipsum Domino & Sanctis eius toto animo inferebat, & vt de vestimentis Episcopalibus beati Dionysij sanguine madefactis ad patrocinandum aliqua ei daretur portiuncula suppliciter exorauit: Ne displiceat, inquiens, si de vestimentis « eius nobis vel parum reddideritis, qui eum vobis Apostolatu Galliæ insignitum « absque munere destinauimus. Occurrit itaque ei ibidem Rex Philippus & Do- « minus Ludouicus filius eius gratanter & votiuè, amore Dei Maiestatem Regiam B pedibus eius incuruantes, quemadmodum consueuerunt ad sepulchrum piscatoris Petri Reges submisso diademate inclinari. Quos dominus Papa manu erigens, tanquam deuotissimos Apostolorum filios ante se redire fecit. Cum quibus de statu Ecclesiæ vt sapiens sapienter agens familiariter contulit, eósque blandè demulcens beato Petro sibíque eius Vicario supplicat opem ferre, Ecclesiam manu tenere, & sicut antecessorum Regum Francorum Caroli Magni & aliorum mos inoleuit, tyrannis & Ecclesiæ hostibus, & potissimum Henrico Imperatori audacter resistere. Qui amicitiæ, auxilij, & consilij dextras dederunt, Regnum exposuerunt, & qui cum eo Catalaunum Imperatoris Legatis occurrere festinent, Archiepiscopos, & Episcopos, & Abbatem sancti Dionysij Adam, cum quo & nos fuimus, coniunxerunt. Vbi cùm dominus Papa aliquantisper demoraretur, ex condicto ipsi Imperatoris Henrici Legati non humiles, sed rigidi & contumaces, cùm apud Sanctum Memmium hospitia suscepissent: relicto inibi Cancellario Alberto, cuius oris & cordis vnanimitate ipse Imperator agebat, ceteri ad Curiam multo agmine, multo fastu, summè phalerati deuenerunt. Hi siquidem erant Archiepiscopus Treuerensis, Episcopus Aluertatensis, Episcopus Monasteriensis, Comites quamplures, & cui gladius vbique præferebatur Dux VVelfo, vir corpulentus, & tota superficie longi & lati admirabilis & clamosus: qui tumultuantes magis ad terrendum quàm ad ratiocinandum missi viderentur. Singulariter & solus Treuerensis Archiepiscopus, vir elegans & iocundus, eloquentiæ & sapien-C tiæ copiosus, Gallicano coturno exercitatus, facetè perorauit, domino Papæ & Curiæ salutem & seruitium ex parte domini Imperatoris deferens, saluo iure Regni. Et prosequens de mandatis, Talis est, inquit, domini nostri Imperatoris, « pro qua mittimur, causa. Temporibus antecessorum nostrorum sanctorum & « Apostolicorum virorum magni Gregorij & aliorum, hoc ad ius Imperij pertine- « re dinoscitur, vt in omni electione hic ordo seruetur, antequam electio in pa- « lam proferatur ad aures domini Imperatoris perferre, & si personam deceat as- « sensum ab eo ante factam electionem assumere, deinde in conuentu secundùm « Canones petitione populi, electione Cleri, assensu honoratoris proferre, con- « secratum liberè nec simoniacè ad dominum Imperatorem pro regalibus, vt an- « nulo & virga inuestiatur redire, fidelitatem & hominium facere. Nec mirum. « etenim ciuitates & castella, marchias, thelonea, & quæque Imperatoriæ digni- « tatis nullo modo aliter debere occupare. Si hæc dominus Papa sustineat, pro- « sperè & bona pace Regnum & Ecclesiam ad honorem Dei inhærere. Super « his igitur dominus Papa consultè oratoris Episcopi Placentini voce respondit: Ecclesiam pretioso Iesu Christi sanguine redemptam & liberam constitutam, nullo modo iterato ancillari oportere. Si Ecclesia eo inconsulto Prælatum eligere non possit, cassata Christi morte ei seruiliter subiacere, si virga & annulo

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

inuestiatur, cùm ad altaria eiusmodi pertineant contra Deum ipsum vsurpare, si A sacratas Dominico corpori & sanguini manus laici manibus gladio sanguinolentis obligando supponant, ordini suo & sacræ vnctioni derogare. Cúmque hæc » & his similia ceruicosi audissent Legati, Theutonico impetu frendentes tumul- » tuabant, & si tuto auderent, conuitia eructuarent, iniurias inferrent. Non hic, » inquiunt, sed Romæ gladiis determinabitur querela. Verùm Papa quamplures viros approbatos & peritos ad Cancellarium misit, qui eum super his compositè & placidè conuenirent, & audirentur & audirent, & ad pacem Regni eum operam dare obnixè exorarent. Quibus recedentibus dominus Papa Trecas venit, diu submonitum vniuersale Concilium honorificè celebrauit, & cum amore Francorum, quia multum seruierant, & timore & odio Theutonicorum ad Sancti Petri Sedem prosperè remeauit. Imperator verò secundo ferè recessionis eius anno, collecto mirabili triginta millia militum hoste, nullas nisi sanguine fuso gaudet habere vias. Romam tendit, inire callens pacem simulat, querelam inuestiturarum deponit. multa & hæc & alia bona pollicetur, & vt vrbem ingrediatur, quia aliter non poterat, blanditur, nec fallere summum Pontificem & totam Ecclesiam, imò ipsum Regem Regum veretur. Vnde quia audiebant tantam & tam perniciosam Ecclesiæ Dei sopitam quæstionem, æquo aut plus æquo Romani Quirites tripudiant, Clerus supremè exultat, & quomodo eum honorificentius & elegantissimè recipiant exhilarati decertant. Cúmque dominus Papa Episco- B porum & Cardinalium togata cum apertis albis operturis equis constipatus turma, subsequente populo Romano, occurrere accelerarет; præmissis, qui tactis sacrosanctis Euangeliis ab eodem Imperatore iuramentum pacis, inuestiturarum depositionem susciperent, in eo qui dicitur Mons-gaudij loco, vbi primum aduentantibus limina Apostolorum beatorum visa occurrunt, idipsum iteratur. In porticu verò mirabili, & vniuersali Romanorum spectaculo manu propria Imperatoris & Optimatum triplicatur iuramentum, exinde infinitè nobilius quàm si Africana victoria potito, arcus triumphalis arrideret, cum hymnis & laudum multiplici triumpho domini Papæ manu sacratissima diademate coronatur more Augustorum, ad sacratissimum Apostolorum altare præcinentium Clericorum odis & Alemannorum cantantium terribili clamore cœlos penetrante, celeberrima & solemni deuotione deducitur. Cùm igitur dominus Papa Missas gratiarum agens, corpus & sanguinem Iesu Christi confecisset, partitam Eucharistiam in amoris impartibilis confœderatione & pacti conseruatione ob fidem mirabilem Ecclesiæ deuouens suscipiendo Imperator communicauit. Nec dum dominus Papa post Missam Episcopalia deposuerat vestimenta, cùm inopinata nequitia ficta litis occasione furor Theutonicus frendens debacchatur: exertis gladiis velut pleni insania discurrentes Romanos tali in loco iure inermes aggrediuntur, clamant iureiurando vt Clerus Romanus, omnes tam Episcopi quàm Cardinales capiantur aut trucidentur: & quod vlla non potest attingere insania, C in dominum Papam manus impias inicere non verentur. Luctu inexplicabili, & dolore præcordiali tam Nobilitas Romana, quàm ipse populus luget fauctionem. Licèt serò animaduertunt, alij ad arma currunt, alij sicut stupidi fugiunt: nec inopinato hostium bello, nisi cùm trabes de porticu deponentes eorum ruinam suam facere defensionem, euadere potuerunt. Præfatus autem Imperator pessimæ conscientiæ & facinoris facti perterritus cruciatu, vrbem quantociùs exiuit, prædam à Christiano Christianis inauditam, dominum videlicet Papam, & cunctos quos potuit Cardinales, & Episcopos adducens, ciuitate Castellana loco & natura & arte munitissimo se recepit. Cardinales ipsos turpiter exuens, inhonestè tractauit, & quod dictu nefas est, ipsum etiam dominum Papam tam pluuiali, quàm mytra, cùm quæcumque defert insignia Apostolatus, non veritus in Christum Domini mittere manum, superbè spoliauit: multásque iniurias, nec eum nec suos multo dedecore affligens dimisit, donec ad præfati pacti solutionem, & exinde facti Priuilegij redditionem coëgit. Aliud etiam de manu domini Papæ, vt deinceps inuestiret surreptitium Priuilegium extorsit, quod idem dominus Papa in magno Concilio trecentorum & eo ampliùs Episcoporum iudicio Ecclesiæ nobis audientibus conquassauit, & perenni anathemate irritum reduxit. Verùm si quærit quis, quarè Dominus ita tepidè fecerit,

A nouerit, quia Ecclesia, percusso Pastore & collateralibus, languebat, & penè eam, tyrannus ancillans, quia non erat qui resisteret, tanquam propriam occupabat. Cui certum facto dedit experimentum, quod cùm Fratres Ecclesiæ columnas ad tuitionem & Ecclesiæ reparationem quomodocumque solui fecisset, pacémque Ecclesiæ qualemcumque reformasset: ad heremum solitudinis confugit, morámque ibidem perpetuam fecisset, si vniuersalis Ecclesiæ & Romanorum violentia coactum non reduxisset. Verùm Dominus Iesus Christus redemptor & defensor Ecclesiæ suæ, nec eam diutius conculcari, nec Imperatorem impunè ferre sustinuit. Qui etenim nec tenti nec fide obligati fuerant, causam Ecclesiæ fluctuantis suscipientes Domini designati LVDOVICI suffragio & consilio in Gallicana celebri Concilio collecta Ecclesia Imperatorem tyrannum anathemate innodantes mucrone beati Petri perfoderunt. Deinde Regno Theutonico applicantes Optimates, & partem Regni maximam aduersus eum commouerunt fautores eius, & Bucardum Rufum Monasteriensem Episcopum deposuerunt, nec ab infestatione aut heredatione vsque in condignam pessimæ vitæ & tyrannici principatus defauillationem desuper sederunt. Cuius malo merito transplantatum est, Deo vlciscente, Imperium. cùm eo exterminato Dux Saxoniæ Lotharius successit, vir bellicosus, Reipublicæ defensor inuictus. Qui cùm recalcitrantem Italiam, Campaniam, Apuliam, vsque ad mare Adriaticum, præsente Siculo Rege Rogerio, eo B quod se Regem creasset, depopulando, domino Innocentio Papa comitatus perdomuisset, cum nobilissimo triumpho repatrians victor sepulturæ succubuit. Hæc & alia huiuscemodi eorum Scriptores depingant. nos quia proposuimus, gestis Francorum stilum replicemus.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

PRÆFATVS itaque Comes VVido de Rupe-forti, quem æmulorum machinatione matrimonium, quod contrahebatur inter Dominum designatum & filiam suam consanguinitate impetitum, diuortio solutum in præsentia domini Papæ fuerat: rancore animi concepto scintillam tenuem commotos pauit in ignes. Nec minus Dominus designatus in eum zelabatur, cùm subitò Garlandenses se intermiscentes amicitiam soluunt, fœdus defœderant, inimicitias exaggerant. Nactus itaque occasionem bellandi designatus Dominus, eo quòd Hugo de Pompona miles strenuus, Castellanus de Gornaco castro super fluuium Matronæ sito, mercatorum in regia strata equos ex insperato rapuit, & Gornacum adduxit. Eius contumelia præsumptionis penè extra se positus LVDOVICVS exercitum colligit, castrum subita obsidione, vt victuali carerent opulentia, velocissimè cingit. Hæret castello insula grata amœnitate pabulorum, equis & pecoribus opima, quæ se aliquantisper latam, sed plus longam producens, maximam oppidanis confert vtilitatem; cùm se spatiantibus decurrentium aquarum clarificam exhilarationem, & modò florentium, modò virentium graminum obtutibus & formis exhilaratam offerat clarificationem, amnis etiam circumclusione existentibus securitatem. Hanc C igitur Dominus Ludouicus classem præparans, aggredi maturat, quosdam militum & multos peditum, vt expeditius ineant, & si cadere contingat, citius resiliant, denudat. Alios verò natando, alios licet periculosè aquarum profundo, vtcumque equitando ipsemet flumen ingrediens, audaciter insulam occupare imperat. Oppidani fortiter resistunt, & ripa ardua altiores, fluctibus & classe inferiores, saxis, lanceis, sed & sudibus durè repellunt. Verùm repulsi animi motu, animositate resumpta, repellentes repellere insistunt, balistarios & sagittarios iacere compellunt, manualiter prout attingere possunt configunt, loricati & galeati de classe pyratarum more audacissimè committunt, repellentes repellunt, & vt consueuit virtus dedecoris impatiens, occupatam armis insulam recipiunt, eósque se in castro coërcitos recipere compellunt. Quos cùm aliquantisper arto obsessos, ad deditionem cogere non valeret, impatiēs morarum, quadam die animositate rapitur, exercitum cogit, castrum munitissimum vallo arto & rigido superiùs glāde, inferiùs torrentis profunditate penè inexpugnabili aggreditur, per torrentem vsque ad balteum fossatum conscendens, ad glandem contendit, pugnare pugnando imperat, grauissimè, sed amarissimè cum hoste decertat. Viri econtra defensores audaciam vitæ præferentes ociùs defensioni insistunt, nec etiam Domino parcunt, arma mouent, hostem reiciunt superiorem, imo torrentis inferiorem præcipitādo restituunt. Sic ea via illi gloriam, isti repulsam, licèt inuiti, sustinuerūt. Parātur deinceps castri

X.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

euersioni bellica instrumenta, erigitur tristegas tres pugnantibus porrigens supereminens machina, quæ castro superlatiu propugnatorij primi sagittariis & balistariis, ire aut per castellum apparere prohiberet. Vnde, quia incessanter die ac nocte his coarctati defensionibus suis assistere non valebant, terratis caueis defendentes seipsos prouidè defensabant, suorúmque ictibus sagittariorum insidiantes primi propugnaculi superiores mortis periculo anticipabant. Hærebat machinæ eminenti pons ligneus, qui se excelsiùs porrigens, cùm paulisper demitteretur super glandem, facilem descendentibus pararet ingressum. Quod contra viri super his callentes lignea podia ex opposito separatim præferebant, & vt pons & qui per pontem ingrederentur, vtrique corruentes in subterraneas foueas acutis sudibus armatas, ne animaduerterentur fictè paleis opertas, vitæ periculum & mortis multam sustinerent. Interea præfatus Guido vt callens vir & strenuus parentes & amicos exagitat, dominos supplicando sollicitat, obsessis suffragia accelerat. Agens igitur cum Comite Palatino Theobaldo elegantissimæ iuuentutis, & militaris disciplinæ industria exercitato viro, quatenus die certa, (deficiebant enim obsessis victualia,) præsidia ferret, castrum exobsessum manu forti deliberaret: ipse interim rapinis, incendio, vt obsidionem remoueret, insudabat. Designata igitur die qua prædictus Comes Theobaldus & præsidia ferret, & obsidionem manu militari remoueret, Dominus designatus non eminus, sed cominus quem potuit collegit exercitum, & regiæ memor excellentiæ mactæ virtutis, relictis tentoriis & eorum defensoribus, lætabundus occurrit, & præmisso qui eos venire, aut eos velle dimicare renunciet, ipse Barones ascíscit, acies ordinat, militarem & pedestrem, sagittarios & lancearios suo loco sequestrat. Vt ergo se conspicantur classica intonant, equitum & equorum animositas incitatur, citissimè committitur. Verùm Franci marte continuo exercitati Brienses longa pace solutos aggressi cædunt, lanceis & gladiis præcipitant, victoriæ insistunt, nec eos impugnare viriliter tam militari quàm pedestri manu desistunt, donec terga vertentes fugæ præsidium arripuerunt. Ipse verò Comes mallens primus quàm extremus in fuga, ne caperetur, reperiri, relicto exercitu repatriare contendit. Qua congressione quidam interfecti, multi vulnerati, plurimi capti, famosam vbique terrarum celeberrimam fecere victoriam. Potitus itaque tanta & tam oportuna Dominus LVDOVICVS victoria, tentoria repetit, oppidanos vana spe frustratos eicit, castellum sibi retinens Garlandensibus committit.

XI. SICVT ergo nobiles innobiles, gloriosos inglorios reddens, pigritia desidiam comitata imo deprimit: sic nobiles nobiliores, gloriosos gloriosiores, virtus animi corporis exercitio agitata superis attollit, & quibus oblectata strenuitas perfruatur, præclara facinora vndecumque terrarum viris offerendo reponit. Assistunt equidem qui magnificis exhorrent suppliciis, multo etiam & sumptuoso seruitio ad partes Bituricensium Dominum Ludouicum transmeare, ea in parte qua confinia Lemouicensium conterminant, ad castrum videlicet Sanctæ Seueræ nobilissimum, & hereditaria militiæ possessione famosum, pedite multo populosum, dominúmq; illius virum nobilem Hunbaldum, aut ad exequendum iusticiam cogere, aut iure pro iniuria castrum lege Salica amittere. Rogatus verò non cum hoste, sed domesticorum militari manu fines illos ingressus, cùm ad castrum festinaret, præfatus Castellanus multa militia comitatus (erat enim generosi sanguinis, benè liberalis & prouidus) ei occurrit, riuúmq; quendam repagulis & palis præponens (nulla enim alia succedebat via) exercitui Francorum resistit. Cúmque ibidem mediante riuo vtrique hærerent, Dominus LVDOVICVS vnum eorum audaciùs ceteris indignatus repagula exisse, equum calcaribus vrget, & vt erat vir præ ceteris cordatus, insiliens in eum lancea percussum, nec eum solùm, sed præter eum alium vno ictu prosternit, & quod Regem dedeceret in eodem riuo copiosum vsque ad galeam balneum componit; successúsque suos vrgere non differens, quo ille arto exierat, iste intrauit, & pugili congressione hostes abigere non desistit. Quod Franci videntes, mirabiliter animati repagula rumpunt, riuum transiliunt, hostésque multa cæde persequentes ad castrum vsq; coactos repellunt. Fama volat, oppidanos totámque viciniā percellit, quòd Dominus Ludouicus & sui vt fortissimi milites, donec funditus subuerterit castrum, & nobiliores castri aut patibulo affigat, aut oculos eruat, recedere dedignetur. Eapropter consultè agitur, vt & dominus castri se de-

A dere Regiæ Maiestati non differat, castrúmque & terram eius ditioni subiiciat. Rediens itaque Dominus Ludouicus, prædam dominum castri fecit, & subito triumpho eo Stampis relicto Parisius felici successu remeauit. LVDOVICVS VI. GROSSVS.

DEINCEPS in diem proficiente filio, pater eius Rex PHILIPPVS in diem deficiebat. Neque enim post superductam Andegauensem Comitissam quicquam Regia Maiestate dignum agebat, sed raptæ coniungis raptus concupiscentia voluptati suæ satisfacere operam dabat. Vnde nec Reipublicæ prouidebat, nec proceri & elegantis corporis sanitati plus æquo remissus parcebat. Hoc vnum supererat, quod timore & amore successoris filij Regni status vigebat. Cúmque ferè sexagenarius esset, Regem exuens apud Milidunum castrum super fluuium Sequanæ præsente Domino LVDOVICO extremum clausit diem. Cuius nobilibus exequiis interfuerunt viri venerabiles, VValo Parisiensis Episcopus, Siluanectensis, Aurelianensis, & bonæ memoriæ Adam beati Dionysij Abbas, & viri religiosi quamplures. Qui nobile Regiæ Maiestatis cadauer ad Ecclesiam beatæ Mariæ perferentes, celebres ei exequias pernoctauerunt. Sequente verò mane lecticam palliis seu quocumque funebri ornatu decenter ornatam, ceruicibus maiorum suorum imposuit filius, & filiali affectu, quemadmodum decebat, modo pedes, modo eques, cum quos habebat Baronibus lecticam flendo adiutare studebat. Hic etiam mirabilem ostendens animi generositatem, cùm B toto tempore vitæ suæ nec pro matris repudio, nec etiam pro superducta Andegauensi ipsum in aliquo offendere, aut Regni eius dominationem defraudando in aliquo, sicut alij consueuerunt iuuenes, curauerit perturbare. Cùm autem ad nobile Monasterium beati Benedicti super Ligerim fluuium multo comitatu deportassent, quoniam ibidem se deuouerat, dicebant siquidem, qui ab eo audierant, quòd à sepultura patrum suorum Regum, quæ in Ecclesia beati Dionysij quasi iure naturali habetur, se absentari desiderauerat, eò quòd minus benè erga Ecclesiam se habuerat, & quia inter tot nobiles Reges non magni duceretur eius sepultura: in eodem Monasterio ante altare positum, prout decentius potuerunt, hymnis & prece animam Domino commendantes, corpus solemnibus saxis exceperunt. XII.

PRÆFATVS autem LVDOVICVS, quoniam in adolescentia Ecclesiæ amicitiam liberali defensione promeruerat, pauperum & orphanorum causam sustentauerat, tyrannos potenti virtute perdomuerat, Deo annuente ad Regni fastigia, sicut bonorum voto asciscitur, sic malorum & impiorum votiua machinatione, si fieri posset, excluderetur. Consultè ergo agitur, & potissimum dictante venerabili & sapientissimo viro Iuone Carnotensi Episcopo, vt ad refellendam impiorum machinationem citissimè Aurelianis conueniant, eiúsque exaltationi operam dare maturè festinent. Senonensis igitur Archiepiscopus Daimbertus inuitatus cum comprouincialibus, videlicet Galone Parisiensi Episcopo, Manasse Meldensi, Iohanne Aurelianensi, Iuone Carnotensi, Hugone Niuernensi, Humbaldo C Autissiodorensi, accessit. Qui in die Inuentionis sancti prothomartyris Stephani sacratissimæ vnctionis liquore delibutum, Missas gratiarum agens, abiectóque secularis militiæ gladio, Ecclesiastico ad vindictam malefactorum accingens, diademate Regni gratanter coronauit, necnon & sceptrum & virgam, & per hæc Ecclesiarum & pauperum defensionem, & quæcumque Regni insignia approbante Clero & populo deuotissimè contradidit. Nec dum post celebrationem diuinorum festiuas deposuerat exuuias, cùm subitò mali nuncij baiulatores à Remensi Ecclesia assistunt, Literas contradictorias deferentes, & auctoritate Apostolica si tempestiuè venissent, ne Regia fieret vnctio interminantes. Dicebant siquidem primæ Regis coronæ primicias ad ius Ecclesiæ Remensis spectare, & à primo Francorum Rege, quem baptizauit beatus Remigius, Clodoueo, hanc prærogatiuam illibatam & inconuulsam obtinere: si quis eam temerario ausu violare temptauerit, anathemati perpetuo subiacere. Ea siquidem occasione Archiepiscopo suo venerabili & emerito viro Viridi Rodulfo, qui Domini Regis, eò quòd absque eius assensu electus & inthronizatus fuerat Sede Remensi, grauissimas & periculosas incurrerat inimicitias, pacem impetrare, aut Regem non coronari sperabant. Qui, quia intempestiuè venerunt, ibi muti ad propria loquaces redierunt: aut si quid dixerunt, nihil tamen vtile retulerunt. XIII.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. XIV.

LVDOVICVS igitur Dei gratia Rex Francorum, quoniam in adolescentia id- A ipsum consueuerat, dissuescere non potuit, videlicet Ecclesias tueri, pauperes & egenos protegere, paci & Regni defensioni insistere. Præfatus itaque Guido Rubeus, filiúsque eius Hugo Creciacensis iuuenis idoneus, armis strenuus, tam rapinis quàm incendiis aptus, totiúsque Regni turbator celerrimus, rancore animi cumulato pro amissi castri Gornaci erubescentia, à Regiæ excellentiæ derogatione non cessabant. Eapropter nec etiam fratri Comiti Corboilensi Odoni, quia ei nullam contra Regem tulerat opem, parcere elegit; sed eius insidians simplicitati, cùm quadam die venatum iri penes se securè decreuisset, quid rei, quid spei, corrupta inuidiâ consanguinitas pariat insipiens, animaduertit. Raptus equidem ab eodem fratre Hugone in castro, qui dicitur Firmitas-Balduini, compedibus & cathenis impeditur: nec si facultas suppeteret, nisi cùm Regem impeteret bello, expediretur. Qua inusitata insania oppidani Curboilenses multi, (oppugnabat enim castellum veterana militum multorum nobilitas,) ad Regiæ Maiestatis publicum confugiunt asylum: genibus eius prouoluti lachrymabili singultu captum Comitem, & captionis causam denunciant, & vt eum potenter eripiat, multiplici prece sollicitant. Spe autem ereptionis eo spondente suscepta, iram mitigant, dolorem alleuiant, & qua arte, quibus valeant viribus, Dominum recuperare decertant. Vnde actum est, vt quidam de Firmitate-Balduini, quæ nec hereditario iure, sed occasione cuiusdam matrimonij de Comitissa Adelaide, quam retento castro spretam repudiauit, ad eum spectabat; cum quibusdam Curboilensium conferentes iureiurando in castro, cautè tamen, eos recipere firmauerunt. Quorum persuasione B cùm Rex pauca curialium manu, ne publicaretur, accelerasset, serò cùm ad hanc circa ignes confabularentur, qui præmissi fuerant, videlicet Ansellus de Garlanda Dapifer, tanquam miles strenuus, porta qua determinatum erat penè cum quadraginta armatis receptus, viribus eam occupare contendit. Verùm oppidani fremitum equorum, equitum murmur inopinatum admirantes, econtra prosiliunt, & quia via ostiis oppositis arctabatur, & ingressus ad nutum aut ire aut redire prohibebat, indigenæ pro foribus audaciores expeditiùs eos cædebant. Qui & noctis tenebrati opacitate, & loci coarctati infortunio, cùm sustinere diutius non valentes portam repetissent: Ansellus, vt erat animosus, retrocedens & cæsus, quia portam hoste anticipatus non potuit, interceptus turrim castri eiusdem non vt Dominus, sed vt captiuus, cum Comite Corboilensi occupauit. Et pari dolore, dispari timore, cùm alius mortem, alius exheredationem tantùm timeret, versus ille eis aptari poterat: ---- *Solatia fati*

Carthago Mariúsque tulit.

Quod cùm clamore refugorum accelerantis Regis auribus insonuisset, deuiando densæ noctis molestia se demoratum dedignans celerrimo insiliit equo, & innitens irrumpendo portam præsidia suis audacter deferre, porta serrata telorum, & lancearum, & saxorum grandine cessit repulsus. Quo consternati dolore fratres C
» & consanguinei capti Dapiferi, pedibus Regis prouoluti, Miserere, inquiunt,
» gloriose Rex, strenuè agens, quoniam si nefandus ille Hugo Creciacensis, homo
» perditissimus, humani sanguinis sitibundus, vel huc veniens, vel illuc abducens
» fratrem nostrum, tangere quoquo modo potuerit, iugulo eius citissimè insistat, nec
» quæ eum pœna maneat, si ferocior ferocissimo subita morte eum interficiat, curabit. Hoc ergo timore Rex citissimè castrum cingit, portarum vias obtrudit, municipiis quatuor aut quinque castrum concludit, & ad captorum & castelli receptionem & Regni & personæ operam impendit. Præfatus autem Hugo, quorum captione primò exhilaratus, horum ereptione vel castri amissione valde perterritus, anxiatur, laborat, & quomodo castrum ingredi posset modo eques, modo pedes, multiformi ioculatoris & meretricis mentito simulachro machinatur. Vnde cùm quadam die id circa tota eius inuentio versaretur, de castris animaduersus insilientium peremptorios impetus sustinere non valens, fugam apponit saluti: cùm subitò inter alios & ante alios animi & equi velocitate Guillelmus frater capti Dapiferi, miles facetus & armis strenuus, eum grauissimè insectans impedire conatur. Quem cùm ipse Hugo ipsa sui velocitate singularem conspiceret, vibrato fraxino sæpe in eum intendebat: sed quia timore consequentium moram facere non audebat, reciprocam fugam capiebat. Hoc mirè & egregiè callens, quòd si cum

A solo solus mora aliqua inire posset, animi audaciam aut duelli trophæo aut mortis periculo mirabili fama declararet. Crebrò etiam contigit, vt villas in via sitas, & occurrentium hostium indeclinabiles impetus nullo modo euadere valeret, nisi cum simulata fraude seipsum Garlandensem Guillelmum fallendo, Guillelmum autem Hugonem se sequentem conclamaret, & ex parte Regis, vt eum tanquam hostem impedirent, inuitaret. His & aliis huiusmodi tam linguæ cautela, quàm animi strenuitate fuga lapsus, multos vnus derisit. Rex autem nec hac nec alia occasione ab incœpto obsidionis desistens, castellum coarctat, oppidanos terebrat, nec eos impugnare desistit, donec expugnatis clam militibus, quorundam tamen oppidanorum machinatione, potenti virtute ad deditionem coëgit. Quo tumultu milites ad arcem fugientes, vitæ, non captioni consuluerunt. Nam ibidem inclusi, nec se plenè protegere, nec arcem exire quoquo modo valuerunt; donec quidam cæsi, plures sauciati Regiæ Maiestatis arbitrio succumbentes, tam se quàm arcem non inconsulto Domino suo exposuerunt. Sic vno facto pius & sceleratus eodem, Dapiferum sibi, fratribus fratrem, Corboilensibus Comitem, tam prudenter quàm clementer restituit. De castello militum quosdam eorum bona depopulans exheredauit, quosdam diuturni carceris maceratione, vt terreret consimiles, affligens, durissimè punire instituit. Talique victoria coronæ primitias contra æmulorum opinionem egregiè Deo donante nobilitauit.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

XV. EA tempestate ad partes Normannorum contigit deuenisse Regem Anglorum B Henricum, virum fortissimum, pace & bello clarum. Cuius admirabilem & penè per vniuersum Orbem declaratam excellentiam, ille etiam agrestis vates, Anglorum sempiterni euentus mirabilis spectator & relator Merlinus, tam eleganter quàm veraciter summo præconio commendat, ac in eius laude voce prophetica erumpens ex abrupto, vt vatum mos inoleuit, Succedet, inquit, leo iustitiæ, ad « cuius rugitum Gallicanæ turres & insulani dracones tremebunt. In diebus eius « aurum ex lilio & vrtica extorquebitur, & argentum ex vngulis mugientium manabit. « Calamistrati varia vellera vestibunt, quia exterior habitus interiora signabit, « pedes latrantium truncabuntur, pacem habebunt feræ, humanitas supplicium « dolebit, findetur forma commercij, dimidium rotundum erit, peribit miluorum « rapacitas, & dentes luporum hebetabuntur. Catuli leonis in æquoreos « pisces transformabuntur, & aquila eius super montes Arauium nidificabit. Quæ « tota tanti & tam decrepiti vaticinij, vsque adeò & personæ strenuitati & Regni administrationi adaptatur, vt nec vnum iota, nec vnum verbum ab eius conuenientia dissentire valeat: cùm ex hoc etiam quod in fine de catulis eius dicitur, manifestè appareat filios eius & filiam naufragatos, & à maritimis piscibus deuoratos, & conuertibiliter physicè transformatos, illius vaticinium pro certo verificasse. Præfatus itaque Rex Henricus Guillelmo fratri feliciter succedens, cùm consilio peritorum & proborum virorum Regnum Angliæ Regno antiquorum Regum gratanter disposuisset, ipsasque Regni antiquas consuetudines ad captan- C dam eorum beniuolentiam iureiurando firmaret, applicuit ad portum Ducatus Normannici, fretúsque Domini Regis Francorum auxilio terram componit, leges recolit, pacem coactis imponit, nihil minus quàm eruitionem oculorum, & celsitudinem furcarum, si rapiant, promittens. His igitur & huiusmodi promissionibus, & crebris promissionum redditionibus percussis, quia pollicitis diues quilibet esse potest, silet terra in conspectu eius, pacem seruant inuiti, feroci Danorum propagatione pacis expertes Normanni, & in hoc ipso vatis agrestis oracula verificantes. Perit enim miluorum rapacitas, & dentes luporum hebetabuntur, cùm nec nobiles nec innobiles deprædari aut rapere quacumque audacia præsumunt. Quod autem dicit, Ad rugitum leonis iustitiæ Gallicanæ turres & insulani dracones tremebunt: huc accedit, quòd fere omnes turres & quæcumque fortissima castra Normanniæ, quæ pars est Galliæ, aut euersum iri fecit, aut suos intrudens, & de proprio ærario procurans, aut si dirutæ essent, propriæ voluntati subiugauit. Insulani dracones tremuerunt, cùm quicumque Angliæ Proceres, nec etiam mutire tota eius administratione præsumpserunt. In diebus eius aurum ex lilio, quod est ex religiosis boni odoris, & ex vrtica, quod est ex secularibus pungentibus, ab eo extorquebatur: hoc intendens, vt sicut omnibus proficiebat, ab omnibus ei seruiretur. Tutius est enim vnum vt omnes defendat ab omnibus ha-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

bere, quàm non habendo per vnum omnes deperire. Argentum ex vngulis mugientium manabat, cùm turris securitas horreorum plenitudinem, horreorum plenitudo argenti copiam, plenis scriniis ministrabat. Qua occasione & castrum Gisortium tam blanditiis quàm minis à Pagano de Gisortio eum extorquere contigit: castrum munitissimum, situ loci compendiosum, quod ad vtrumque terminum Francorum & Normannorum fluuio gratæ piscium fœcunditatis, qui dicitur Etta, interfluente, antiquo fine geometricali Francorum & Danorum concorditer merito collimitat, ad irruendum in Franciam gratum Normannis præbens accessum, Francis prohibens. Quod si facultas habendi suppeteret, nec minus Rex Francorum Rege Anglorum ipsa loci & immunitatis oportunitate iure Regni appetere debuisset. Huius itaque repetitio castri inter vtrumque Regem subitum odij fomitem ministrauit. Vnde Rex Francorum cùm ad eum pro redditione aut pro castri subuersione misisset, nec profecisset, notam rupti fœderis opponens diem agendi statuit, locum assignat. Accumulantur interim, vt in talibus fieri solet, æmulorum maledictis excitata odia Regum, nec dum licèt pacantur, quomodo ad colloquium superbè & exosè sibi occurrant, vires militares exaggerant. Collectis igitur magna ex parte Francorum Regni Proceribus, videlicet Roberto Flandrensi Comite cum quatuor ferme millibus militum, Comite Theobaldo Palatino, Comite Niuernense, Duce Burgundionum, cum aliis quamplurimis; multis etiam Archiepiscopis & Episcopis, per terram Melluntensis Comitis, quia adhærebat Regi Angliæ, transeundo, depopulans, & incendiis exponens, talibus beneficiis futuro adulabatur colloquio. At vbi vtrobique maximo collecto exercitu, ventum est ad locum vulgo nominatum Plancas Ninfeoli, ad castellum loco infortunatum, cui perhibet accolarum antiquitas, aut vix aut nunquam conuenientes pacificari, super ripam intercurrentis & communem transitum prohibentis amnis consedit exercitus. Consulte verò nobiliores & sapientiores electi Franci, per pontem tremulum & singulis & pluribus subitum minantem præcipicium ipsa sui vetustate transeuntes, Anglico Regi diriguntur. Quorum qui referendam susceperat actionis causam, peritus Orator, insalutato Rege, ore Comitum sic perorauit: » Cùm gloriosa Domini Regis Francorum liberalitate Ducatum Normanniæ » tanquam proprium feodum ab eiusdem munifica dextra vestra recepisset industria, » inter alia & præter alia hoc specialiter iureiurando firmatum constat de Gisortio » & Braio, vt quocumque contractu vter vestrum obtinere posset, neuter haberet, » cùm infra quadraginta receptionis dies possessor pacti obnoxius ipsa castella fun» ditus subuerteret. Quod quia non fecistis, præcepit Rex & vt adhuc faciatis, & » non factum lege competenti emendetis. Dedecet enim Regem transgredi legem, » cùm & Rex & lex eandem imperandi excipiant Maiestatem. Quòd si quid horum » vestrates aut dedixerint, aut dicere dissimulando noluerint, pleno duorum aut » trium testimonio Baronum lege duelli parati sumus approbare. Nec dum his expletis ad Regem Franciæ redierant, cùm Normanni eos insequentes Regi assistunt, quicquid causam lædere poterat inuerecundè diffitentes, iudiciario ordine querelam agitare postulantes: cùm nihil aliud præcipuè attenderent, quàm quòd infecto paratæ actionis negotio quacumque dilatione tantorum Regni Optimatum discretioni rei veritas non pateret. Remittuntur cum eis primis potiores, qui etiam per Comitem Flandrensem Robertum, Hierosolymitanum Palæstritam egregium, rem verificare audacter offerant, & lege duelli verborum exaggerationem refutando, cui iustitia cedere debeat confligendo aperiant. Quod cùm nec approbassent, nec conuenienter reprobassent, Rex LVDOVICVS, vt erat magnanimus, & animo & corpore procerus, citissimè dirigit, qui Regi hoc disiungant, aut castrum subuertere, aut de fractæ fidei perfidia contra se personaliter de» fendere: Age, inquiens, eius debet congressionis esse pœna, cuius veri & victoriæ » debet esse & gloria. Arbitratus etiam de loco quicquid decentius potuit: Succe» dat, inquit, eorum exercitus à ripa fluminis, dum transuadari possimus, vt tutior » eis locus maiorem offerat securitatem, vel si magis placet, nobiliores totius exer» citus habeat singulariter concertando obsides, dummodo ad nos, remoto agmine » nostro, transire concedat. Neque enim aliter transuadari poterit. Quidam verò ridiculosa iactantia super præfatum tremulum pontem, cùm statim corrueret, Reges dimicare acclamabant. Quod Rex LVDOVICVS tam leuitate quàm auda-

A cia appetebat. Rex verò Anglorum inquit: Non est mihi tibia tanti, vt pro his & huiusmodi famosum & perutile mihi castrum superuacaneè amittam. Et hæc & alia inuectiua refutans, Cùm videro, inquit, Dominum Regem, vbi me defendere debeam non vitabo, cùm quod offerebat loci impotentia abnegaret. Quo ridiculoso responso moti Franci, tamquam fortuna locorum bella gerat, currunt ad arma: similiter & Normanni. Et dum vtrique ad flumen accelerant, maximæ stragis & calamitatis detrimentum sola accessus remouit impossibilitas. Quia verò sermone diem detinuerant, nocte instante illi Gisortium, nostri Caluum-montem remearunt. At vbi primo polo stellas aurora fugauit, Franci hesternæ memores iniuriæ, militiæ insuper feruore matutini, velocissimis equis viam præripiendo prope Gisortium congredi, irruentes, miro fastu, mira concertant audacia, & quantum præstent multo marte exercitati longa pace solutis, cùm Normannos per portam fatigatos intrudunt, edocere laborant. His & huiusmodi primordiis initiata guerra, per biennium penè continuata, grauius Regem Angliæ lædebat, cùm vniuersam penè Normanniæ marchiam, sicut se Ducatus extendit, multa militia, & sumptuosis stipendiis ad terræ defensionem circumcingebat. Rex verò Francorum antiquis & naturalibus castris & municipiis, gratuita Flandrensium, Pontiuorum, Vilcassinorum, & aliorum collimitantium strenua impugnatione, terram incendiis, depopulatione agitare non desinebat. Cùm autem Guillelmus Regis Anglici filius Regi LVDOVICO hominium suum fecisset, gratia peculiari & peculium eius præfato castro augmentauit, & hac eum occasione in pristinam gratiam reduxit. Quod antequam fieret, mirabilis eiusdem contentionis occasione, & execrabilis hominum perditio mirabili punita est vltione.

B

SVPERSISTITVR promontorio ardui littoris magni fluminis Sequanæ horridum & innobile castrum, quod dicitur Rupes Guidonis, in superficie sui inuisibile, rupe sublimi incaueatum, cui manus æmula artificis in deuexo montis raro & misero ostio, maximæ domus amplitudinem rupe cæsa extendit. antrum, vt putatur, fatidicum, in quo Apollinis oracula sumantur, aut de quo dicit Lucanus: XVI.

--- Nam quamuis Thessala vates
Vim faciat fatis, dubium est quid traxerit illuc,
Aspiciat Stygias an quod descenderit vmbras.

Hinc forsitan itur ad manes. Cuius fautiosi Diis & hominibus exosi oppidi possessor Guido bonæ indolis adolescens, antecessorum nequitię propagine rupta alienus, cùm honestè & absque miseræ rapacitatis ingluuie vitam degere instituisset, infausti loci interceptus calamitate, soceri sui nequioris nequissimi proditione detruncatus, & locum & personam morte inopinata amisit. Guillelmus siquidem gener eius genere Normannus, proditor incomparabilis, vt putabatur familiaris & amicissimus eius, cùm concepisset dolorem & peperisset iniquitatem, crepusculo cuiusdam Dominici diei nactus proditionis oportunitatem cum his, qui deuotiores primi ad Ecclesiam domni Guidonis partita rupe contiguam conueniebant,

C

& ipse sed dissimiliter loricatus, sed cappatus cum proditorum manipulo conuenit, & dum alij orationi, ipse aliquando orare fingens, quo intraret ad Guidonem ingressu speculatus, eo quo Guido ostio intrare Ecclesiam maturabat irrupit, exertóque gladio cum nequissimis sociis propria iniquitate debacchatus furit, imprudentem & si non sentiret gladium, arridentem percutit, mactat, & perdit. Quod nobilis ipsius coniunx videns, stupida genas & capillos muliebri vltione dilacerans ad maritum currit, mortem non curans, seipsa super eum corruens operit: Me, inquiens, me miseram, & sic mori meritam potiùs vilissimi carnifices detruncate. Ictúsque & vulnera gladiatorum marito superposita excipiens, Quid in istos charissime deliquisti sponse? Nonne & gener & socer amici indissolubiles eratis? Quænam est insania? pleni estis mania. Quam cùm per capillos retorquentes digladiatam, punitam, & penè toto corpore cæsam auulsissent, virum morte turpissima peremerunt, infantes quos inuenerunt Herodiana nequitia rupe allisos extinxerunt. Cúmque hac & illac frendentes debaccharentur, supina mulier leuans miserum caput, truncum maritum recognoscit, amore rapta qua potuit impotentia serpens more serpentis, se totam sanguineam contorquens, ad cadauer exanime deuenit, & quæcumque poterat ac si viro oscula gratissima porrigebat, & lugubri erumpens cantilena, qua poterat lugubres persoluens inferias, clamat: Quid re-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

liqui mihi facis chariſſime ſponſe? Nunquid hoc meruit iuxta me tua prædicabilis continentia? Nunquid hoc comparauit patris, aui, & ataui depoſita nequitia? Nunquid vicinorum & pauperum domi penuriam reponens neglecta rapacitas? Hæc ait, & laſſo iacuit deſerta furore. Nec erat qui totum mortuum & ſemiuiuam vno ſanguine inuolutans ſequeſtraret. Tandem verò, cùm ſceleratus Guillelmus eos ſicut porcos expoſuiſſet, ſaturatus humano ſanguine more beluino ſubſedit, rupis fortitudinem plus ſolito admiratus approbat, quomodo potenter circumquaque rapiat, quomodo Francis & Normannis procellæ timorem incutiat, ſerò tamen deliberat. Deinde caput inſanum per feneſtram exponens, vocat natiuos terræ accolas, expers boni bona promittit, ſi ei adhæreant, quorum nec vnus intrauit. Mane verò tanti & tam ſcelerati facti fama non ſolùm viciniam, ſed & remotos ſollicitat. Quo Vilcaſſinenſes viri ſtrenui & armis fortiſſimi grauiſſimè exciti, circumquaque & militum & peditum ſinguli pro toto poſſe vires colligentes, quoniam timebant potentiſſimum Regem Anglorum Henricum præſidia proditoribus ferre, ad rupem feſtinant, decliuo rupis multos militum & peditum, ne quis intret aut exeat, opponunt, viam ex parte Normannorum locando exercitum, ne ferant præſidia, obtrudunt. Interim ad Regem mittunt LVDOVICVM, fauctionem ſignificant, & quid ſuper his præcipiat conſulunt. Qui Regiæ Maieſtatis imperio morte exquiſita turpiſſima præcipit muniri, mandat ſi oporteat ſuffragari. Cúmque per aliquot dies exercitus conſediſſet, nefandus ille, augmentato de die in diem exercitu, timere cœpit. Cúmque quid ſuadente diabolo feciſſet, eo docente animaduerteret, accitis quibuſdam Vilcaſſini nobilioribus, quomodo pace in rupe remaneat, eis confœderetur, Regi Francorum, optimè ſeruiat, promiſſionibus multis elaborat. Qui reicientes, & proditionis vltionem improperantes, in hoc iam ipſum remiſſum impulerunt, vt ſi terram quandam ſibi adiurari facerent, & ſecuritatem eundi darent, occupatam dimitteret eis munitionem. Quo iureiurando firmato, Francorum plures recepti ſunt. Procraſtinato autem eorum exitu, occaſione præfata, cùm in mane præter iuratos aliqui intrarent, & alij alios ſequerentur, inualuit clamor exteriorum, & vt proditores exponant, horribiliter vociferantur, aut faciant, aut ſimilem proditorum pœnam, tanquam conſentientes, ſortiantur. Qua audacia & timore renitentibus iuratoribus, qui non iurauerant in eos præualendo, inſilientes gladiis eos aggrediuntur, impios piè trucidant, membris emutilant, alios duriſſimè euiſcerant, & quicquid crudelius mitius reputantes, in eos exaggerant. Nec diſcredendum diuinam manum tam celerem maturaſſe vltionem, cùm & per feneſtras viui aut mortui proiciuntur, & innumeris ſagittis hyritiorum more hiſpidi, cuſpidibus lancearum in aëre vacantes, ac ſi eos terra reiciat, vibrantur. Hanc autem inuſitato facto inuſitatè reperiunt vltionem. Quod quia vecors vnius fuerat, mortuus eſt excordatus. Cor ſiquidem extis ereptum, fraude & iniquitate turgidum, palo imponunt, ad repræſentandam iniquitatis vindictam multis diebus certo in loco infigunt. Cadauera verò tam illius quàm quorundam ſociorum compoſitis cleiis, raſtris & funibus ſuperligata per fluuium Sequanæ demittunt, vt ſi fortè vſque Rotomagum fluctuare non impediantur, proditionis vltionem oſtentent, & qui Franciam momentaneo fœtore fœdauerant, mortui Normanniam deinceps, tanquam natale ſolum, fœdare non deſiſtant.

XVII. RARITAS fidei facit, vt ſæpiùs mala pro bonis, quàm bona reddantur pro malis. Alterum diuinum, alterum nec diuinum, nec humanum. fit tamen. Qua nequitiæ nota cùm Regis LVDOVICI Philippus frater de ſuperdicta Andegauenſe, tam patris perſuaſione, cui numquam reſtitit, quàm blandis nobiliſſimæ & benè morigeratæ nouercæ illecebris, honorem Montis-Leherij & Meduntenſis caſtri in ipſis Regni viſceribus ab eodem obtinuiſſet, Philippus tantis ingratus beneficiis, recalcitrare nobiliſſimi generis fiducia præſumpſit. Erat enim Amalricus de Monte-forti egregius miles, Baro potentiſſimus, auunculus eius: Fulco Comes Andegauenſis, poſtea Rex Hieroſolymitanus, frater eius. Mater etiam his omnibus potentior, viragóque faceta, & eruditiſſima illius admirandi muliebris artificij, quo conſueuerunt audaces ſuis etiam laceſſitos iniuriis maritos ſuppeditare: Andegauenſem priorem maritum, licèt thoro omnino repudiatum, ita mollificauerat, vt eam tanquam Dominam veneraretur, & ſcabello pedum eius ſæ-

A pius residens, ac si præstigio fieret voluntati eius omnino obsequeretur. Hoc etiam vnum & matrem & filios & totam efferebat progeniem, vt si de Regis ruina quacumque occasione contingeret, alter fratrum succederet, & tota consanguinitatis linea ad solium Regni, honoris & dominij participatione, ceruicem gratantissimè erigeret. Cùm igitur præfatus Philippus crebrò submonitus, auditionem & iudicium Curiæ superbè refutasset, deprædationibus pauperum, contritione Ecclesiarum, totius etiam pagi dissolutione Rex lacessitus, illuc licèt inuitus properauit, vt cùm sæpiùs tam frater, quàm sui, fortissima militum manu multa iactantia repulsam promisissent, seipsos etiam à castro timidi absentauerunt. Quò Rex expeditè irruens, loricatus per medium castri ad turrim festinans, obsidione cinxit, dúmque machinas impugnatorias mangunnella, & fundibalaria inchoat instrumenta; non statim, sed post multos dies cùm de vita desperarent, eos ad deditionem coëgit. Interim verò mater & auunculus Amalricus de Monte-forti, alterius honoris, videlicet Montis-Leherij, formidantes amissionem, eundem honorem Hugoni Creciacensi filiam Amalrici matrimonio copulantes contulerunt. Hoc ei vnum peremptorium impedimentum opponere sperantes, à tam ipsius honoris Castris, quàm Guidonis de Rupe-forti fratris sui; ipsius quoque Amalrici vsque in Normanniam potestate, sine interpolatione extensa, via impediretur; & per alias quas possent omni die inferre vsque Parisium iniurias, etiam Drocas ire ei nullo modo permitteretur. B Cùm enim Hugo inito matrimonio illuc velociter curreret, velociùs eum Rex secutus est, cùm eadem hora, eodem momento, vt competit, Castras præfati honoris oppidum audacissimè accelerauit. Vnde meliores terræ spe liberalitatis suæ & approbatæ mansuetudinis sibi alliciens, vota tyrannidis & crudelitatis formidine eripit. Cúmque ibi per aliquot dies alternatim Hugo vt haberet, Rex vt non haberet, concertantes demorarentur, quoniam alia fallacia aliam trudit, hac Hugo deluditur cautela; quoniam consultè assistit Miló de Braio filius magni Milonis, qui iure hereditario honorem repetens, prouolutus genibus flens & eiulans multis precibus pulsat Regem, pulsat Consiliarios, rogat suppliciter, vt Regia munificentia honorem reddat, paternam hereditatem restituat: tanquam seruum aut inquilinum deinceps habeat, pro voluntate vtatur. Cuius lugubri postulationi Rex condescendens, accitis oppidanis, iam etiam Milonem dominum offerens, ita eos ab omni illata retro molestia pacatos exhilarat, ac si lunam & stellas eis cœlitus demisisset. Nec mora, cùm subito Hugonem exire præcipiunt, si non citissimè exeat, citissimum exitium promittunt: contra naturalem Dominum nec fidem, nec sacramentum, sed potentiam aut impotentiam valere minantur. Quo stupatus Hugo fugam rapit, & euasisse, non sua amisisse reputans, pro momentaneo gaudio coniugij, longum repudij dedecus, nec sine magno incommodo equorum & supellectilis amissione absportauit, & quid eum hostibus contra Dominum inire conferat, turpiter expulsus animaduertit.

C SICVT benè fructificantis arboris gratissimus fructus aut stipitis transplantatione aut ramorum insertione odoriferum saporem restaurat; sic & iniquitatis & nequitiæ extirpanda propagatio de traduce multorum nequam, in vno conglutinata tanquam anguis angui, inter anguillas stimulans, natiua amaritudine tanquam absynthio potat. Cuius instar Hugo Puteolensis, vir nequam, & propria & antecessorum tyrannide sola opulentus, cùm successisset in honore Puteoli auunculo Guidoni, (pater enim eius miræ superbiæ in primordio Hierosolymitanæ viæ arma assumpserat,) omni malitia patrissare semen nequam non desistebat: sed quos pater flagellis, patre nequior scorpionibus cædebat. Intumescẽs quippe, quòd impunè pauperes Ecclesias, Monasteria crudelissimè oppresserat, eo vsque pedem mouit, vnde ceciderunt qui operantur iniquitatem; expulsi sunt, nec potuerunt stare. Cùm ergo nec Regem omnium, nec Regem Francorum magni duceret, nobilissimam Carnotensem Comitissam, cum filio Theobaldo pulcherrimo iuuene & armis strenuo aggressus, terram eorum vsque Carnotum depopulans, rapinis & incendiis exponebat. Nobilis verò Comitissa cum filio aliquando, licet tardè & insufficienter, prout poterat, vlcisci nitebatur: numquam tamen aut vix Puteolo à milliaribus octo seu decem appropinquabant. Tanta erat Hugonis audacia, tanta potestatiuæ superbiæ suppetebat facultas, vt eum pauci diligerent, multi seruirent; cùm multi ad defensionem, quamplures ipsi etiam ad destructionem anelarent. XVIII.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. Magis enim timebatur, quàm amabatur. Cùm autem Comes præfatus Theobaldus, per se parum, per Regem multum proficere in Hugonem perpenderet, cum nobilissima matre, quæ semper nobiliter Regi seruire consueuerat, ad eum accelerat, vt opituletur multis precibus pulsat, multo seruitio eius opem meruisse repræsentat. Hugonis quædam, patris, aui, & atauorum opprobria reportat. Memorare, inquiens, Domine Rex, sicut decet Regiam Maiestatem, opprobrij & dedecoris, quod auus Hugonis patri tuo PHILIPPO fœdus periurio intulit, cùm eum multas illatas iniurias vlcisci innitentem à Puteolo turpiter reppulit, fastu nequissimæ consanguinitatis, factiosæ conspirationis exercitum eius vsque Aurelianum fugauit, captum Comitem Niuernensem, Lancelinum Baugenciacensem, milites penè centum, & quod hactenus inauditum erat, Episcopos quosdam carcere suo dehonestauit. Addebat etiam improperando, qua causa, qua origine in medio terræ Sanctorum constructum ad tuitionem eius à venerabili Regina Constantia castrum non ab antiquo fuerat, quomodo etiam post totum sibi, nihil Regi reliquum præter iniurias fecerat. Modo si placeret quia Carnotensis, Blesensis, & Dunensis exercitus copia, qua fretus resistere consueuerat, non solùm deficeret, sed & ei officeret, castri subuersione & Hugonis exheredatione, & paternas & suas vlcisci posset facilè iniurias. Quòd si nec suas nec benè meritorum punire vellet iniurias, Ecclesiarum oppressiones, pauperum deprædationes, viduarum & pupillorum impiissimas vexationes, quibus & terram Sanctorum, & terræ accolas dilapidabat, aut suas faceret, aut remoueret. Cùm igitur talibus & pluribus pulsatus Rex, his consulendis diem dedisset, Milidunum conuenimus. Vbi multi Archiepiscopi, Episcopi, Clerici & Monachi confluentes, quia eorum terras lupo rapacior deuorabat, clamabant, pedibus eius etiam nolentis accubabant, vt rapacissimum prædonem Hugonem compesceret, præbendas suas munificentia Regum in Belsa, quæ ferax est frumenti, seruitoribus Dei constitutas, de fauce draconis eripiat, terras Sacerdotum non minùs sub sæuitia Pharaonis solas emācipatas emancipare satagat, partem Dei, cuius ad viuificandum portat Rex imaginem, Vicarius eius liberam restituat, suppliciter implorant. Quorum prece bono animo susceptа, nihil inconuenienter suscipiens, recedentibus Prælatis Ecclesiæ, Archiepiscopo Senonensi, Episcopo Aurelianensi, Carnotensi venerabili Iuone, qui tentus fuerat carcere, quem coactus fecerat pingi in eodem castello multis diebus, consensu bonæ memoriæ Abbatis Adæ antecessoris nostri remisit me in Tauriacum, cui præeram in Belsa, villam beati Dionysij vtilem & fertilem, sed nullo modo munitam: præcipiens vt dum ipse eum adhuc ad causam super his vocaret, villæ prouiderem, hominum suorum & nostrorum manu militari pro posse fulcitam, ne eam incendio dissolueret, operam darem. Eam enim muniret, & sicut pater fecerat, castrum inde impugnaret. Quod cùm nos Deo auxiliante militum & peditum copia benè aliquantisper temporis compleremus, consumato Hugonis per absentationem sui iudicio, Rex ad nos Tauriacum magno cum exercitu deuenit, castrum abiudicatum ab illo Hugone repetiit. Nec mora cùm exire recusaret, Rex maturat aggredi castrum, tam militarem quàm pedestrem ei applicat exercitum, balistam multiplicem, arcum, scutum, & gladium, & bellum: vt videres & valeres mirari vicissim sagittarum imbrem, galearum fulgorantium superius scintillare multis ictibus ignem, scutorum subitam & mirabilem confractionem & perforationem, & vt impulsi sunt per portam in castrum, ab intus super nostras de propugnaculis & glande mirabilem & penè intolerabilem, etiam audacissimis deici grandinem, trabium depositione, & sudium immissione incipere, non perficere repulsionem. Regales econtra fortissimo animi & corporis robore acerrimè dimicantes, scutis confractis, ascellas, ostia, & quæque lignea sibi præponentes portæ insistunt, carros etiam quos multa congerie siccorum lignorum adipis & sanguinis cito fomento flammis accendendis onerari feceramus, (erant enim excommunicati, & omninò diabolici) portæ in manu forti opponunt, vt & ipsis carris incendium inextinguibile propinent, & seipsos opposito lignorum aggere tueantur. Cúmque alij accendere, alij extinguere periculosè concertant, Comes Theobaldus aliunde eam, scilicet parte qua respicit Carnotum, magno & militari & pedestri exercitu castrum assiliens, inuadere memor iniuriarum festinat: & dum suos arduo valli decliuo ascendere concitat, citiùs descendere, imò corruere dolet,

A dolet, quos cautè quasi per nos serpere sursum cogit, deorsum supinos incautè præcipitari respicit: & vtrum insequentibus molis spiritum exhalent, cognoscere satagit. Qui enim milites velocissimis equis castri defensionem circuibant, manualiter glandi innitentes, inopinatè dum superuenirent, cædebant, detruncabant, & ab alto fossati imo grauiter deiciebant. Iámque manus dissolutæ & debilitata genua assultum sopitum penè fecerant, cùm valida, imo omnipotens omnipotentis Dei manus tantæ & tam iustæ vltionis causam sibi omninò adscribi volens, cùm Communitates patriæ parochiarum adessent, cuiusdam casu Presbyteri suscitauit fortitudinis robustum spiritum, cui contra opinionem humanam datum est possibile, quod armato Comiti & suis contingebat impossibile. Velociter siquidem vilissimam ascellam sibi præferens, fronte nudo ascendens ad sepem vsque peruenit, & latendo sub his quæ sæpi erant aptatæ, operturis, eas paulatim deponebat. Quod cùm liberè se facere gauderet, innuit hæsitantibus & vacantibus in campo vt opem ferrent. Qui videntes Presbyterum inermem fortiter clausuram deicere, armati insiliunt, secures & quæque instrumenta ferrea clausuris apponentes secant, disrumpunt; & quod mirabile cœlestis arbitrij signum fuit, ac si alterius muri Iericho cecidissent, eadem hora & Regis & Comitis exercitus ruptis claustris intrauerunt. Vnde quamplures eorum, cùm in neutram partem incursus hostium hinc & inde conuolantium vitare non possent, interceptos citissimè grauiter *.
B Reliqui verò, necnon & ipse Hugo, cùm intus castellum muro cinctum tuto non sufficeret præsidio, immota scilicet turre lignea superiori se recipit. Nec mora cùm se insequentis exercitus pila minantia abhorreret, percussus deditioni cessit, & captiuatus in propria domo cum suis, quanta superbia pariat ruinam miserrimè compeditus animaduertit. Cùm verò Rex potitus victoria nobiles captos prædam Regiæ Maiestati idoneam eduxisset, cunctam castri supellectilem, & omnes diuitias publicari, castrúmque incendio conflari imperauit. Turrim tantum incendere paucis debuit, ea de causa, quòd Comes Theobaldus immemor beneficij tanti facti, quod nunquam per se adipisci valeret, machinabatur marchiam suam amplificare, castrum erigendo in potestate Puteoli, quod de feudo Regis fuerat, apud villam quæ dicitur Alona. Quod cùm Rex omninò recusaret, Comes pactum hoc offerebat per Andream de Baldamento terræ suæ Procuratorem ratiocinare. Rex verò ratione & lege duelli nunquam se pepigisse, per Ansellum Dapiferum suum vbicúmque securè vellent defendere. Qui viri strenui multas huic prœlio postulantes Curias, nullam inuenerunt. Subuerso ergo omninò præfato castro, necnon & Hugone in turre Castri-Landulfi incluso, Theobaldus Comes fretus auunculi sui Regis Anglici inclyti Henrici auxilio, Regi LVDOVICO cum complicibus suis guerram mouet, terram turbat, Barones suos pollicitis & donis subtrahit, & quicquid deterius reipublicæ inuisus machinatur. Rex autem, vt erat vir militiæ aptus, vlcisci in eum frequentabat: & cum
C multis aliis Barónibus, tum auunculo suo Comite Flandrense Roberto accito, viro mirabili, Christianis & Sarracenis à primordio Hierosolymitanæ viæ armis famosissimo, terram eius exponebat. Vnde cùm quadam die Meldensi ciuitati exercitum induxisset contra Comitem, viso eo, frendens in eum & suos insiliit, nec fugitiuos veritus per pontem insequi, prosternit, & Comite Roberto & ceteris Regni Optimatibus gladiis sponte decidente fluctibus inuoluit. Virum expeditum Hectoreos videres mouere lacertos, super pontem tremulum giganteos impetus actitare: ingressu periculo niti, permultis renitentibus villam occupare. Quod nec interpositus magnus Maternæ fluuius prohiberet, si trans flumen porta clausa non restitisset. Nec minus præclaro facinore strenuitatis famam nobilitauit, cùm Latiniaco exercitum mouens, obuianti militiæ in grata pratorum planitie iuxta Pomponam arma conuertit, fugam celerem crebris affectare cogit colaphis. Qui cùm pontis proximi arcuum formidarent introitum, alij se influctuare grauissimo mortis periculo, timidè consulentes vitæ non timuerunt. Alij seipsos pontem præripiendo calcantes arma reiciunt, & hostibus sibi hostiliores, dum insimul omnes volunt, vix vnus pontem ingreditur. Dúmque tumultuosos eos confundit impetus, quantò festinant, tantò plures demorantur: & fit exinde vt nouissimi primi, & primi fiant nouissimi. Quia tamen pontis ingressus fossato cingebatur, præsidio eis erat, quia Regij quirites nisi vnus post alium eos insequi non valebant, nec sic etiam sine

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

magno sui dispendio, cùm multi niterentur, pauci pontem prendere poterant. A
Qui autem quocumque modo intrabant, sæpiùs aut se suorum aut nostrorum turba turbata inuiti genu flectebant, & resilientes alios idem facere cogebant. Insecutus autem eos Rex cum suis multa strage vrgebat, quos offendebat conterebat: quos conterebat, tam gladij impressione quàm fortissimi equi impulsione Maternæ fluuio ingurgitabat. Verùm sicut inermes leuitate fluctuabant sui, sic & loricati pondere suo graues semel mersi ante trinam demersionem comitum suffragio retrahuntur, rebaptizatorum opprobrium, si talis esset occasio, referentes. His autem & huiusmodi Rex Comitem angarians molestiis, terras eius, vbi tam in Briensi quàm in Carnotensi pago demolitur, nec eius præsentiam plus absentia, nec absentiam plus præsentia appretiatur. Cúmque Comes insufficientiam & inertiam suorum formidaret, Regi Barones suos surripere callet, donis & promissis eos alliciens, & diuersarum querimoniarum spem restitutionis antequam cum Rege faciat pacem repromittens. Inter quos Lancelinum Bulensem Domnimartini dominum, Paganum de Monte-Gaio, quorum terra quasi in biuio posita securum agitandi Parisium porrigeret accessum, alligauit. Hac eadem causa Radulfum de Balgenciaco, cùm coniugem germanam cognatam Regis Hugonis Magni filiam haberet, illexit: & vtile præponens honesto, vt prouerbialiter dici solet, stimulus anum accelerat, multa stimulatus anxietate nobilem sororem incestuoso matrimonio Miloni de Monte-Leherij, cui supra memorauimus Regem castrum reddidisse, irreuerenter copulauit. Quo facto & commeantium interrupit oportunitatem, B
& tanquam in ipso medio Franciæ conclaui procellarum & guerrarum locauit antiquam importunitatem. Et dum cum eo cognatos Hugonem de Castello-forti, Creciacensem, & Guidonem de Rupe-forti surripit, pagum Parisiensem & Stampensem, si militia non prohibeatur, guerris exponit. Et dum Comiti Theobaldo & Briensibus, & Trecensi patruo Hugoni & Trecensibus contra Parisienses & Siluanectenses citra Sequanam, Miloni vltra, patulus aperitur accessus, subripitur patriæ ab alio aliis suffragari. Similiter & Aurelianensibus, cùm Carnotenses, Dunenses, & Brienses suffragio Radulfi Balgenciacensis nullo opposito arcebantur. Rex verò sæpiùs supra dorsum eorum fabricabat, cui nec Angliæ, nec Normanniæ opum profusio parcebat, cùm inclitus Rex Henricus toto nisu, tota opera terram eius impugnabat, qui tantum his percellebatur, quantum si flumina cuncta minentur pelago subducere fontes.

XIX. INTEREA contigit decedere Curboilensem Comitem Odonem, hominem non hominem, quia non rationalem, sed pecoralem, filium Buchardi superbissimi Comitis. Qui tumultuosus, miræ magnanimitatis, caput sceleratorum, cùm ad Regnum aspirans quadam die arma contra Regem assumeret, gladium de manu porrigentis recipere refutauit, astanti coniugi Comitissæ inuectiuè sic dicens:
» Præbe, nobilis Comitissa, nobili Comiti splendidum ensem lætabunda: quia qui
» Comes à te recipit, Rex hodie tibi reddet. Verùm è contrario, Deo disponente, C
contigit, vt nec quod erat, nec quod esse volebat, diem excederet; cùm eadem die lancea percussus Comitis Stephani ex parte Regis dimicantis, Regno pacem firmauerit, & se & suam guerram ad inferni nouissima infinitè debellando transtulerit. Mortuo itaque filio Odone Comite, Comes Theobaldus cum matre, & per Milonem, & per Hugonem, quibuscunque poterant donis & datis, & pollicitis, omnimodam dabant operam, vt si hoc cum collateralibus castrum obtinere possent, Regem omninò euiscerarent. Econtrà Rex & sui eos refellendo, cùm multo & sumptuoso labore ad obtinendum insudasset, absque præfati Hugonis deliberatione, quia Comitis nepos erat, minimè potuit. Data igitur his explendis die & loco patenter malorum præsago, scilicet apud villam Episcopi Parisiensis Mosaïcum cùm conuenissemus, & in parte nociua, & in parte iuuatiua foret eius deliberatio, quia non potuimus quod voluimus, noluimus quod potuimus. Abiurato siquidem ab eo Curboilo castro, cuius se heredem iactabat, abiurauit nobis omnibus omnes angarias, omnes tallias, omnes vexationes omnium Ecclesiarum & Monasteriorum possessionum, & datis obsidibus pro his omnibus, & quòd Puteolum nunquam absque Domini Regis firmaret voluntate, perfidiâ, non arte delusi rediuimus.

XX. NEC mora, cùm nec dum congelatum, sed liquidum & recens adhuc sacra-

A mentum floccifieret, Hugo longa exasperatus captione instar canis diu cathenati, qui concepta & tenta longo tempore in vinculis insania, solutus intolerabiliter desæuit; excatenatus mordet, & discerpit. haud secus Hugo congelatam liquefaciens nequitiam, stimulat, mouet, ad fraudem accelerat. Confœderatus igitur Regni defœderatis, videlicet Palatino Comiti Theobaldo, & egregio Regi Anglorum Henrico, cùm Dominum Regem LVDOVICVM in Flandriam pro Regni negotiis profecturum accepisset, collecto quantocumque equitum & peditum potuit exercitu, Puteolum castrum restituere deliberat, adiacentem pagum aut euersum iri, aut sibi subicere maturat. Transiens igitur quodam Sabbato per euersum castrum, vbi tamen publicum Regis permissione patebat forum, mirabili fraude hic securitatem præcone vociferante iureiurando spondebat, ibidem quos ditiores addiscere poterat inopinato carceri detrudebat, & vt bellua frendens, & quicquid occurrebat discerpens, Tauriacum villam beati Dionysij munitam cum Comite Theobaldo euertere funditus festinat. Qui pridie nos conueniens, doli & nequitiæ gnarus, multa prece vt pro eo ad Dominum Regem intercedere eadem die transiremus, obtinuerat, absentia nostri villam absque difficultate arbitratus ingredi, aut si ei resistitur, omnino delere. Verùm qui in parte Dei & beati Dionysij munitionem intrabant, & Dei auxilio & loci præsidio munitis propugnaculis tam viriliter quàm audacissimè resistebant. Nos autem citra Curboi-
B lum venientes, cùm Domino Regi, qui iam rei veritatem à Normannia acceperat, occurreremus, citissimè inquisita aduentus nostri causa, simplicitatem nostram derisit, & cum multa indignatione Hugonis fraudem aperiens, ad suffragandum villæ velocissimè remisit. Et dum ipse Stampensi via exercitum colligens, nos rectiori & breuiori Tauriacum dirigimus: hoc vnum multo & frequenti intuitu à longe assumentes, nec dum occupatæ munitionis argumentum, quod tristega turris in eadem munitione longa planitie supereminens apparebat, quæ capta munitione illicò igne hoste solueretur. Et quia hostes totam viciniam rapiendo, deuastando, occupabant, neminem occurrentium donis etiam aut promissis nobiscum ducere poteramus. Vnde quanto pauciores, tanto securiores, iam sole in vesperum declinante, cùm quia hostes nostros tota die impugnantes expugnare non valentes, fatigati parum substitissent, nos ac si essemus de eorum consortio, speculata opportunitate, non sine magno periculo per medium villæ irruentes: quia quibus munieramus in propugnaculis nostrates portam parauerant, citissimè Domino annuente intrauimus. Qui nostra exhilarati præsentia sabbata hostium deridebant, multísque conuitiis & opprobriis lacessientes, ad reciprocum assultum me inuito & prohibente reuocabant. Verùm vt me absente, sic & præsente, & defensores & defensionem diuina manus protexit. Cúmque nostrorum pauci de paucis, eorum multi de multis vulnerati deficerent, alij multiplici suorum lectica deportantur: alij raro vilissimo terræ aggere retrusi, cras aut post cras morsibus luporum
C exponendi reponuntur. Nec dum Puteolum repulsi redierant, cùm Guillelmus Garlandensis, & de familia Regis quamplures promptiores & validiores armati, villæ suffragari accelerant: eos circa inuenire ad ostendendã Regiæ Miliciæ audaciam toto animo præoptant. Quos ipse Dominus Rex statim in aurora subsecutus, cùm eos per burgum hospitatos audisset, votiuam in hostes parabat vltionem, tanto hilaris, tanto lætabundus, quanto eos subita strage, inopinata vltione inopinatam iniuriam strenuè vlcisci contingeret. Verùm hostes cognito eius aduentu mirabantur fauctionem adeo cælatam ei innotuisse, iter Flandrense subitò postposuisse, ad suffragandum non tam celeriter venisse, quàm euolasse. Cúmque nihil aliud audientes castri restitutioni insistunt, Rex propinquum pro facultate colligit exercitum. Multis enim eum in locis guerra vrgebat. Cúmque instante die Martis exercitum eduxisset, acies componit, duces præponit, sagittarios & balistarios loco suo opponit, & pedetentim castro adhuc imperfecto appropinquans, quoniam audierant Comitem Theobaldum se iactitasse contra eum in campo dimicare, consueta magnanimitate pedes armatus inter armatos descendit, equos remoueri iubet, quos descendere secum fecerat ad audaciam inuitat, ne flectantur sollicitat, vt fortissimè dimicent clamat. Quem cùm adeo strenuè venientem hostes & viderent & formidarent: veriti castri procinctum exire, timidè, sed cautè, elegerunt infra quendam fossatum antiquum diruti castri acies componere, ibique

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

expectare, in hoc callentes, vt cùm Regis exercitus fossatum inniteretur conscendere: illic acies ordinatæ exordinarentur, exordinatæ vacillarent. Quod magna de parte contingere contigit. Primo enim congressionis impetu cùm Regij quirites multa cæde, mira audacia, à fossato eos sicut victos propulissent: exordinatis aciebus eos indifferenter insequentes agitabant. Interea Radulfus Baugenciacensis, vir magnæ sagacitatis & strenuitatis, idipsum quod contigit prius formidans, exercitum celauerat in parte castri, altitudine cuiusdam Ecclesiæ, & opacitate vicinarum domorum incognitum: qui cùm fugitiuos suos iam per portam exire videret, pausatum exercitum lassatis Regiis militibus apponit, grauissimè impetit. Qui autem gregatim fugabant, loricarum & armorum grauitate pedes grauati, ordinatam peditum aciem vix sustinere valentes, per occupatum fossatum cum pedite Rege post innumeros ictus, post longam alternatim dimicationem retrocesserunt: quantum sapientia præstet audaciæ, licet serò animaduertentes, cùm si eos ordinati in campo expectarent, voluntati suæ eos omninò subiugarent. Verùm cùm acierum confusione soluti, nec equos suos reperirent, nec quid facerent deliberarent, Rex non suo, sed alieno insidens equo, animosus resistebat, clamosus reuocabat, nominatim audaciores, ne fugerent, sollicitabat. Ipse autem inter hostiles cuneos exerto gladio, quibus poterat præsidio erat, fugaces refugabat, & vltra quàm deceret Maiestatem miles emeritus militis officio, non Regis, singulariter decertabat. Cùm autem corruere exercitum equo lassato solus prohibere non valeret, adest armiger, qui primum reducit dextrarium, cui citissimè insiliens vexillum præferens cum paucis in hostes regreditur, plures suorum captos mira strenuitate eripit, quosdam hostium validissimo impetu intercipit, & ne vlterius lædant exercitum, ac si Gades Herculis offendant, aut magno Oceano arceantur, refugos repellit, quibus priusquam Puteolum regrediantur, quingentorum militum Normannorum, aut amplior occurrit exercitus: qui si maturiùs venissent, exercitu corruente, maius damnum inferre fortassis potuissent. Cúmque Regis exercitus circumquaque dispersus, alij Aurelianum, alij Stampas, alij Piuerim tetēdissent, Rex Tauricum fatigatus deueniens, pulsus velut armentis primo certamine taurus explorat cornua truncis, & fortissimo pectore robur recolligens in hostem per ferrum magni securus vulneris exit: haud secus Rex exercitum reuocans strenuitati reformat, audaciam reparat, exercitus ruinam stultitiæ, non imprudentiæ reputat. Ineuitabiliter his aliquando militiam subiacere reportat, tanto ferociùs & audaciùs, si opportunitas condonet dimicare, iniuriam illatam punire, tam blanditiis quàm minis excitare laborat. Et dum tam Franci, quàm Normanni castri restitutioni insistunt, (aderat enim cum Theobaldo Comite & exercitu Normannorum, & Milo de Monte-Leherij, & tam Hugo Creciacensis, quàm frater eius Guido Comes de Rupe-forti, qui mille trecenti milites obsidionem Tauriaco minabantur:) Rex nullo timore flectebatur, quibus poterat nocte & die lacessere iniuriis nitebatur, ne victualia longè quæritarent refragabatur. Restituto itaque castro continua septimana, cùm recedentibus quibusdam Normannorum Comes Theobaldus cum exercitu multo remansisset, recollecto robore Rex bellicum mouet apparatum, in manu forti Puteolum regreditur, hostem obuiantem conterit, per portam dimicando, & illatam iniuriam vlciscendo, castro recludit, militum præsidia ne exeant reponit, antiquam antecessorum suorum destitutam motam, castrō iactu lapidis propinquam occupat, castrum supererigit, miro labore, mira anxietate, si trabes vincti clausuris non erigentur contra, fundibalariorum, balistariorum, sagittariorum emissa pericula sustinentes, grauissimè quidem, cùm qui eos angebant infra septa castri securi extra iaculantes, nullam meriti mali hostium horrerent vicissitudinem. Flagrat æmula victoriæ interiorum & exteriorum periculosa concertatio, & qui læsi fuerant Regij quirites acerrimè lædere iniuriarum memores contendunt, nec ab incœpto desistunt, donec subitam, ac si fatalem munitionem multo milite, multa armatura munierunt: certi mox vt recesserit Rex, aut loci proximi importunitate se audacissimè defendere, aut hostium sæuissimo gladio miserrimè interire. Rediens itaque Tauriacum, virésque recolligens alendo exercitui in præfata mota modò clam cum paucis, modò palam cum multis, per medias hostiū acies, victualia tam periculosè quàm audacter deferebat: donec quia Puteolenses, propinquitatis importunitate

A eos intolerabiliter vrgentes ob seditionem minabantur, Rex quominus castra mouit, Yonis-villam ferè vno milliario Puteolo propinquam occupat, inopinatè palo & vimine curiam interiorem cingit. Dúmque exercitus extra tentoria figit, Palatinus Comes Theobaldus collecto quantocumque potuit & suorum & Normannorum exercitus robore, impetu validissimo in eos irruit imparatos, nec dum munitos tam repellere, quàm prosternere animatur. Cui cùm Rex armatus extra obuiasset, vicissim in campo grauissimè dimicatur, indifferenter tam lanceis, quàm gladiis: potiùs de victoria, quàm de vita agitur: de trophæo, quàm de morte consulitur. Viri mirabilis audaciæ videres experimentum, quoniam cùm exercitus Comitis ter tantum exercitu Regis numerosior milites Regis in villam retrusissent: Rex ipse cum paucis, videlicet nobilissimo Comite Viromandensi Radulfo consanguineo suo, Drogone Montiacensi, duobus aut tribus aliis, dedignatus villam timore regredi, memor pristinæ virtutis, elegit hostium impetus armatorum grauissimos, & penè innumerabiles ictus, quàm si coactus villam intrare cogatur, propriæ strenuitati, & Regis excellentiæ derogare. Cúmque Comes Theobaldus, iam se victorem arbitratus, tentoria præfati Viromandensis Comitis detruncare multa audacia inniteretur, assistit ei Comes mira velocitate, qui ei improperans nunquam hactenus Brienses contra Viromandenses talia præsumpsisse, irruit in eum, multóque conatu illatæ iniuriæ vicem rependens, fortissimè repellit. Cuius tam virtute, quàm B clamore Regij exhilarati quirites in eos insiliunt, toto animo eorum sanguinem sitientes aggrediuntur, cædunt, dehonestant, & vsque Puteolum, etiam si porta forderet, multis eorum retentis, pluribus interemptis, coactos retruserunt: & vt se habeat belli dubius euentus, qui priùs se victores arbitrabantur, erubescunt victos, dolent captos, deplorant interemptos. Cúmque Rex deinceps in eos præualeret, Comes autem tanquam de summo rotæ exorbitans declinando deficeret per longam sui & suorum defatigationem, post intolerabilem & consumptiuam sui suorúmque depressionem, quoniam quotidie Regis & suorum inualescebat fortitudo, & Regni Optimatum in Comitem indignantium frequentatio: præfatus Comes nactus recedendi occasionem, hesterni vulneris susceptione Regi nuntios delegat, intercessores mittit, vt eum Dominus Rex securè Carnotum redire concedat, suppliciter efflagitat. Cuius petitioni Rex, vt erat dulcis, & vltra humanam opinionem mansuetus, conscendens, cùm multi dissuaderent, ne hoste illaqueatum victualibus deficientibus dimitteret, ne deinceps repetitas iniurias sustineret, relicto tam castro Puteolo, quàm Hugone arbitrio Regis, Comes Carnotum spe vana frustratus recessit, & quod felici principio incœpit, infausto fine terminauit. Rex verò non tãtùm Hugonem Puteolẽsem exheredauit, quàm etiam castrum Puteoli, dirutis mœniis & effossis puteis, tanquam locum diuinæ maledictioni patulum subuertens deplanauit.

SED & alia vice longo post tempore, cùm in gratiam Regis multis obsidibus, multis sacramentis reductus esset, iterata fraude recalcitrans, & docilis Scillam scelerum vicisse magistrum: iterato à Rege obsessus, iterato exheredatus, cùm Dapiferum eius Ansellum Garlandensem Baronem strenuum propria lancea perforasset: natiuam & assuetam dediscere proditionem non valuit, donec via Hierosolymitana, sicut & multorum nequam aliorum, eius omni veneno inflammatam nequitiam vitæ ereptione extinxit. XXI.

C CVM igitur ad pacis confœderationem inter Regem Angliæ & Regem Galliæ & Comitem Theobaldum, tam Regni Optimates, quàm religiosi viri operam commodarent, iusto eorum arbitrio, qui contra Regnum conspirantes ad propriam recuperationem querelarum, tàm Regem Angliæ, quàm Comitem Theobaldum obligauerant, guerra cõsumpti, pace nihil lucrantes, quid fecerint, digna tandem sententia animaduertunt. Cùm Lancelinus Comes Domnimartini querelam Beluacensis conductus sine spe recuperandi amiserit, Paganus de Monte-Gaio, querela castri Liuraci deceptus, cùm vno mense idem castrum clausura dirutum, sequente verò multò fortius pecunia Regis Anglici restitutum præcordialiter doluerit: Milo verò de Monte-Leherij gratissimum de sorore Comitis coniugium occasione parentelæ dolens & gemebundus amisit: nec tantum honoris & gaudij in receptione, quantum in diuortio dehonestationis & tristitiæ suscepit. Quod quidem egregiè factum virorum iudicio ex ea Canonum auctoritate assumptum est, vbi hæc habetur sententia; Obligationes contra pacem in irritum omninò deducantur.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

QVIA fortissima Regum dextera officij iure votiuo reprimitur tyrannorum audacia, quotiens eos guerris lacessiri vident infinitè, gratulantur rapere, pauperes confundere, Ecclesias destruere, interpollata licentia, quâ si liceret semper insanius inflammantur, malignorum instar spirituum, qui quos timent perdere magis trucidant, quos sperant retinere omnino fouent, fomenta flammis apponunt, vt infinitè crudeliùs deuorent. Thomas siquidem de Marna homo perditissimus, LVDOVICO Rege supradictis & multis aliis guerris attendente, pagum Laudunensem, Remensem, Ambianensem, diabolo ei prosperante, quia stultorum prosperitas eos perdere consueuit, vsque adeo dilapidauerat, furore lupino deuorauerat, vt nec Clero Ecclesiasticæ vltionis timore, nec populo aliqua humanitate pepercerit, omnia trucidans, omnia perdens, etiam Sancti Ioannis Laudunensis Monasterio Sanctimonialium duas villas peroptimas eripuerit, fortissima castella Creciacum & Nouigentum, vallo mirabili, altis etiam turribus tanquam proprias munierit, & sicut draconum cubile, & speluncam latronum adaptans, totam ferè terram tam rapinis, quàm incendiis immisericorditer exposuerit. Cuius intolerabili fatigata molestia, cùm sederet Beluaci generali Conuentu Gallicana Ecclesia, vt in hostes veri sponsi Iesu Christi hic etiam iudicij primordia, & damnatiuam promulgare incipiat sententiam, venerabilis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus Cono Prænestinus Episcopus innumerarum pulsatus molestia querelarum, Ecclesiarum, pauperum, & orphanorum deuexationum tyrannidem mucrone beati Petri, anathemate scilicet generali detruncans, cingulum militarem ei licèt absenti decingit, ab omni honore tanquam sceleratum, infamatum, Christiani nominis inimicum omnium iudicio deponit. Tanti itaque Concilij Rex exoratus deploratione, citissimè in eum mouet exercitum, & Clero cui semper humillimè hærebat comitatus, Creciacum munitissimum castrum diuertit, armatorum potentissima manu, quin potius diuina, inopinatè castrum occupat: turrim fortissimam, ac si rusticanum tugurium expugnat, sceleratos confundit, impios piè trucidat, & quos quia immisericordes offendit, immisericorditer detruncat. Videres castrum ac si igne conflari infernali, vt fateri non differres, *Pugnabit pro eo Orbis terrarum contra insensatos*. Hac igitur potitus victoria, successus vrgere suos promptus, cùm ad aliud castrum nomine Nouigentum tetendisset, adest qui ei referat; Nouerit serenitas tua, Domine mi Rex, in hoc scelerato castro sceleratissimos illos demorari, qui solo inferorum loco digni erant, illi inquam, qui occasione iussu vestro amissæ Communię non solùm ciuitatem Laudunensem, sed & nobilem matris Domini cum multis aliis Ecclesiam igne succenderunt: nobiles ciuitates ferè omnes, eo quòd vera fide suffragari domino suo innitebantur Episcopo, tam causa quàm pœna martyrizauerunt, ipsum Episcopum Galdricum venerabilem Ecclesiæ defensorem, non veriti manum mittere in Christum Domini, crudelissimè interfecerunt, bestiis nudum & auibus in platea exposuerunt, digitum cum annulo Pontificali truncauerunt, & cum ipso suo nequissimo persuasore Thoma turrim vestram ad vestri heredationem occupare concertauerunt. Dupliciter ergo Rex animatus sceleratum aggreditur castrum, disrumpit instar inferorum pœnalia & sacrilega loca, innocentes dimittens, & noxios grauissimè puniens. Vnus multorum iniurias vlciscitur, quoscunque homicidarum nequissimorum offendit, iustitiæ sitibundus, miluorum, coruorum, & vulturum rapacitati pastum generalem exhibens, & patibulo affigi præcipiens, quid mereantur, qui in Christum Domini manum mittere non verentur, edocuit. Subuersis ergo adulterinis castellis, easdem villas Sancto Ioanni restituens, ciuitatem Ambianensem regressus turrim eiusdem ciuitatis Adæ cuiusdam tyranni Ecclesias & totam viciniam dilapidantem obsedit, quam ferè biennali coarctans obsidione ad deditionem defensores cogens expugnauit, expugnatam funditus subuertit, eiúsque subuersione pacem patriæ Regis fungens officio, qui non sine causa gladium portat, gratantissimè reformauit, & tam ipsum præfatum Thomam nequissimum, quàm suos, dominio eiusdem ciuitatis perpetualiter exheredauit.

NE igitur quacunque terrarum parte locorum angustiis virtus Regia coarctari videatur (scitur enim longas Regibus esse manus,) accelerat ad eum de finibus Bituricensium vir peritus linguæque venalis, Alardus Guilebaldi, qui satis Rhetoricè priuigni sui querelam deponens, Domino Regi humillimè supplicat, rogans

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A quatenus nobilem Baronem Haimonem nomine, Variam-vaccam cognomine, Burbonensem Dominum, iustitiam recusantem, imperialiter vnus traheret: nepotem maioris fratris, Erchembaldi scilicet filium, exheredantem tam præsumptuosa audacia compesceret, & Francorum iudicio, eorum quis quid habere debeat determinaret. Rex itaque tam amore iustitiæ, quàm Ecclesiarum & pauperum miseratione, ne hac occasione guerrarum malitia pullulante pauperes deuexati alienæ superbiæ luerent pœnam, cùm præfatum Haimonem frustra in causam vocari fecisset (recusabat enim de iustitia diffidens) nulla remissus voluptate, aut pigritia, ad partes Bituricensium cum exercitu multo tetendit. Germanicum eiusdem Haimonis munitissimum castrum diuertens, multo conflictu impugnare contendit. Videns autem præfatus Haimo nullo modo se posse resistere, iam & personæ & castri spe sublata, hanc solam salutis suæ reperiens viam, pedibus Domini Regis prostratus, & multorum admiratione sæpius reuolutus, vt in eum misericorditer ageret efflagitans, castrum reddit, seipsum Regiæ Maiestatis arbitrio totum exponit, & quanto superbiùs se subduxerat, tanto humiliùs his edoctus iustitiæ se reduxit. Rex vero retento castro, & eodem Haimone in Francia causæ reducto, Francorum iudicio aut concordia auunculi & nepotis litem tam iustissimè quàm piissimè diremit, multorúmque oppressiones & labores sumptuoso sudore consumpsit. Hæc & his similia in partibus illis crebro clementissimè pro quiete Ecclesiarum & pauperum patrare consueuit, quæ quia si stilo traderentur, tædium generarent, super-

B sedere dignum duximus.

HABET effrenis elatio hoc ampliùs superbia, vt cùm hæc superioritatem, illa nihilominus dedignetur paritatem: cui illud conuenit poëticum;

Nec quenquam iam ferre potest Cæsarve priorem,
Pompeiusve parem. ------

Et quoniam omnis potestas impatiens consortis erit, Rex Francorum Ludouicus, ea qua supereminebat Regi Anglorum Ducique Normannorum Henrico sublimitate, in eum semper tanquam in feodatum suum efferebatur. Rex verò Anglorum, & Regni nobilitate, & diuitiarum opulentia mirabili, inferioritatis impatiens, suffragio nepotis Theobaldi Palatini Comitis, & multorum Regni æmulorum, vt eius dominio derogaret, Regnum commouere, Regem turbare nitebatur. Reciprocatur ergo inter eos antiquarum guerrarum recidiua malitia, dum Rex Angliæ cum Comite Theobaldo, quoniam eos Normannici & Carnotensis pagi concopulabat affinitas, proximam Regis marchiam impugnare concertant: Comitem Moritoilensem Stephanum, alterius fratrem, alterius nepotem, ad alias partes, videlicet Briensium, cum exercitu transmittunt, formidantes ne absentia Comitis terram illam subitò Rex occuparet. Qui nec Normannis, nec Carnotensibus, nec etiam Briensibus parcere sustinebat, cùm in vtrorumque medio tanquam in circino positus, modò in istos, modò in illos terrarum dissipatione, crebro etiam conflictu Regiæ Maiestatis animositatem declarauerat. Verùm quia

C Normannorum marchia, tam Regum Anglorum, quàm Normannorum Ducum nobili prouidentia, & nouorum positione castrorum, & inuadabilium fluminum decursu extra alias cingebatur, Rex quia his callebat transitum in Normanniam sibi affectans, cum pauca militum manu, vt secretiùs agendis prouideat, ad eandem marchiam contendens, viros cautè præmittit, qui tanquam viatores loricati sub cappis & gladiis cincti, publica via descendentes ad villam quæ dicitur Vadum-Nigasij, villam antiquam, patulum & gratum Francis præbere paratam ad Normannos accessum, quæ Ettæ fluuio circumfluente cùm in medio sui tutum præbeat, extra inferius & superiùs longè prohibet transitum, subitò cappas deponunt, gladios exponunt, accolas animaduertentes & armis grauissimè insistentes fortissimè resistendo repellunt; cùm subitò Rex iam penè lassatis per decliuum montis periculosè accelerans opem oportunam ferre præcipitat, tam villæ atrium quàm munitam turre Ecclesiam non sine suorum damno occupat. Cúmque Regem Angliæ propè cum exercitu multo, vt semper consueuit, comperisset, Barones suos asciscit, adiurando vt se sequantur inuitat. Aduentare festinant Comes Flandriæ Balduinus apprimè militaris, elegans iuuenis & facetus, Comes Andegauensis Fulco, multiq; Regni Optimates, qui rupta Normanniæ clausura, dum alij villam muniunt, alij terram longa pace opimam tam rapinis quàm incendiis exponunt,

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

& quod insolitum fuerat, præsente Rege Anglorum circumquaque deuastantes A intolerabiliter confundunt. Interea idem Rex Angliæ castelli apparatum multa instantia præparat, operosos sollicitat, & dum Rex suum præsidio militum nuntium relinquit, ipse suum proximo monte erigit castrum, vt exinde militari copia balistariorum & sagittariorum repulsione & cibaria terræ eis excuteret, pro his terram suam iugi necessitate confundere coarctaret. Cui Rex Francorum iaculata retorquens, absque mora vicem reddit, cùm subito collecto exercitu, sicut qui tesseris ludit in aurora remeans, nouum illud castrum, quod vulgo nominabatur Malessessum, virtuosè aggreditur, multo conatu, multa grauissimorum ictuum donatione & receptione (tali enim foro tale vulgo soluitur theloneum) viriliter suppeditat, diripit, & pessumdat, & ad Regni excellentiam, & oppositi contumeliam, quicquid machinatum inde fuerat vera virtute dissoluit. Et quoniam nulli fortuna aliquando parcit potestatiua, cùm dicatur:

Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul,
Si volet hæc eadem, fies de Consule Rhetor.

Rex Angliæ post longos & mirabiles placidissimæ prosperitatis successus, quasi de summo rotæ descendens, mirabili & infausto rerum angariatur euentu: cùm ex hac parte Rex Franciæ, ex parte Pontiuorum Flandriæ affinitate Comes Flandrensis, ex parte & Normannorum Comes Fulco Andegauensis, omninò eum turbare, omninò eum aggredi, tota virtute contenderunt. Qui nec exteriorum tan- B tùm, sed interiorum hominum suorum, Hugonis videlicet Gornacensis, Comitis Oensis, Comitis Albemarlensis, & multorum aliorum lacessiebatur guerrarum iniuriis. Qui etiam ad cumulum mali intestino malitiæ deuexabatur dispendio, cùm & Camerariorum priuata factione perterritus, sæpè lectum mutaret, sæpè nocturno timori vigiles armatos multiplicaret, ante se dormientem scutum & gladium omni nocte constitui imperaret: horum verò vnus H. nomine familiarium intimus, Regis liberalitate ditatus, potens & famosus, famosior proditor, tam horribili factione deprehensus, oculorum & genitalium amissione, cùm laqueum suffocantem meruisset, misericorditer est damnatus. His & talibus Rex nusquam securus, natiuæ magnanimitatis strenuitate conspicuus, in arto prouidus, etiam in ostio gladio cingebatur, nec quos fidiores habebat, extra domos gladiis excingi, quacunque multa tanquam ludo impunitos sustinebat. Qua tempestate quidam etiam Engerrannus de Caluomonte, vir strenuus & cordatus, audacter militari manu progrediens castellum, cui nomen Andeliacum, quorundam factione clam munitis propugnaculis strenuè occupauit, fretúsque Regis præsidio occupatum audacissimè muniuit, quo terram vsque ad fluuium qui dicitur Andella, à fluuio Ettæ vsque etiam ad pontem Sancti Petri omninò subiacere cogebat. Qui multorum se etiam superiorum fretus comitatu, ipsi etiam Regi in plano occurrebat, redeuntem reuerenter insequebatur, eiúsque terra à termino supradicto pro sua vtebatur. Ex parte etiam Cinomannorum cùm idem Rex obsessis in turre Alenciaci C castri præsidia ferre cum Comite Theobaldo multa mora decreuisset, à Comite Fulcone repulsam referens, & multos suorum, & cum castello eo inglorius facto, turrim amisit. Cúmque his & talibus multo tempore anxiatus penè in vnum declinasset: cùm iam diuina propitiatio durè flagellato, & aliquantisper castigato, (erat enim Ecclesiarum liberalis ditator, & eleemosynarum dapsilis dispẽsator, sed lasciuus parcere) & à tanta eum depressione misericorditer subleuare decreuisset, ex insperato inferioritatis eius aduersitas in summam rotæ prosperitatem subitò reducitur, cùm & altiores turbatores potiùs manu diuina, quàm sua, aut supremè declinant, aut omninò deficiunt, sicut ipsa diuinitas consueuit iam penè desperatis & humano auxilio destitutis misericordiæ dexteram misericorditer extẽdere. Comes siquidem Flandrensis Balduinus, cuius grauissima infestatione grauiter idem Rex infestabatur, sæpiùs in Normanniam irruens, cùm ad debellandum Oense castellum, & maritimam viciniam, animo effrenis militiæ vacaret, subitò, sed raro ictu in facie lancea percussus, dedignatus tantilla sibi prouidere plaga, mori non dedignatus, non tantùm Regi Angliæ, sed omnibus deinceps finem faciens parcere elegit. Præfatus itaque Engerrannus de Caluomonte, vir audacissimus, & eiusdem Regis infestator præsumptuosus, cùm beatæ Mariæ matris Domini Rhotomagensis Archiepiscopatus terram destructum iri non obhorreret, grauissimo ta-

A ctus morbo post longam sui exagitationem, post longam & intolerabilem proprij corporis meritam molestiam, quid Reginę cœlorum debeatur, licèt serò addiscens, vita decessit. Comes etiam Andegauensis Fulco, cùm & proprio hominio & multis sacramentis, obsidum etiam multiplicitate Regi LVDOVICO confœderatus esset, auaritiam fidelitati præponens, inconsulto Rege, perfidia inflammatus, filiam suam Regis Anglici filio Guillelmo nuptui tradidit, & compactas sacramento inimicitias tali cum eo amicitiæ coniunctus copula fraudulentus dissoluit. Rex itaque Ludouicus cùm terram Normanniæ ea de parte in conspectu suo silere coëgisset, modò multa, modò pauca manu indifferenter rapinis eam exponebat, tam Regem, quàm suos longa deuexationis consuetudine omninò floccifaciens vilipendebat. cum subitò quadam die Rex Angliæ collectis multorum viribus, speculatus Regis Francorum improuidam audaciam, ordinatas militum acies occultè in eum dirigit, incendia vt in eum exordinariè insiliant, ponit milites armatos vt fortiùs committant, pedites deponit, quacumque belli cautela sibi prouidere potest sagaciter satagit. Rex autem cum suis nullum prœlij constituere dignatus apparatum, in eos indiscretè, sed audacissimè euolat, cùm priores, qui dextras applicuerunt, Vilcassinenses, cum Buchardo Mommoriacensi, & Guidone Claromontensi, primam Normannorum aciem fortissima manu cædentes à campo marte mirabili fugauerunt, & priores equitum acies super armatos pedites validissima manu repulerunt. Verùm qui eos sequi proposuerant, Franci incompositi extraordinariè B ordinatis & compositis aciebus insistentes, sicut se res in talibus habet, eorum compositam instantiam ferre non valentes cesserunt. Rex autem lapsum admiratus exercitum, vt consueuerat in aduersis constantiam sui suorúmque præsidio armis consulens quàm decentiùs potest, non tamen sine magno erratici exercitus detrimento, Andeliacum properauit. Quo subiti euentus infortunio aliquantisper leuitate propria læsus, ne diutiùs hostes insultent, tanquam si vlterius Normanniam intrare non audeat: solito multò animosior in aduersis, & quod tantum virorum est, constantior, exercitum reuocat, absentes adsciscit, Optimates Regni inuitat, die certa & terram intrare & certamen celeberrimum inire Regi Anglorum significat: & quod ei promittit tanquam iureiurando, pactum persoluere festinat. Irruens siquidem in Normanniam mirabili exercitu eam depopulando, cùm castrum munitissimum, quod dicitur Iuriacum, multo congressu expugnatum, incendio conflari effecisset, Britoilum vsque peruenit. Qui aliquantisper in terra demoratus, nec Regem Anglorum videre, nec in quem sufficiat illatam vindicare reperiens iniuriam: vt etiam in Comitem Theobaldum redundaret, Carnotum regressus, impetu validissimo vrbem aggrediens, igne conflagrare concertabat, cùm subitò tam Cleri, quàm ciues beatæ Dei genitricis Camisiam præferentes, vt pro eius amore tanquam Ecclesiæ tutor principalis misericorditer parcat, deuotissimè supplicant, in suos alienam ne vlciscatur iniuriam implorant. Quorum Rex supplicationibus Regiæ Maiestatis inclinans celsitudinem, ne nobilis beatæ C Mariæ cum ciuitate igne solueretur Ecclesia, Comiti Flandrensi Karolo mandat, vt exercitum reuocet, & Ecclesiæ amore & timore ciuitati parcat. Qui cùm repatriassent, momentaneum infortunium longa, continua, & grauissima vltione punire non desistebant.

EA tempestate venerandæ memoriæ summum Pontificem Romanum Paschalem ab hac ad lucem perpetuam contigit demigrare. Cui cùm de Iohanne Gaitano Cancellario electione canonica constitutus Papa Gelasius successisset, & cuiusdam Burdini depositi Bracarensis Archiepiscopi, Imperatoris Henrici violentia in Sedem Apostolicam intrusi, & populi Romani conductitia infestatione intolerabiliter fatigaretur, & à sancta Sede eorum tyrannide arceretur, ad tutelam & protectionem serenissimi Regis LVDOVICI, & Gallicanæ Ecclesiæ compassionem, sicut antiquitus cõsueuerunt, confugit. Qui cùm nauali subsidio, (pauperie quippe multa angebatur) applicuisset Magalonam arctam in pelago insulam, cui superest solo Episcopo, Clericis & rara familia contempta, singularis & priuata, imò tamen propter mare cõmeantium Sarracenorum impetus, munitissima ciuitas, à Domino Rege, quia iam aduentum eius audierat, destinati mandata deposuimus, diem certam locúmque Viziliaci mutui colloquij cum eius benedictione, quia Regni primitias obtuleramus, gratanter reportauimus. Cui cùm Dominus Rex occur-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A rere maturaret, nuntiatum est eundem summum Pontificem podagrico morbo diu laborantem, tam Romanis, quàm Francis vitæ depositione pepercisse. Cuius Apostolicis exequiis cùm multi religiosorum virorum, & Ecclesiæ Prælatorum interesse festinassent, astitit virorum venerabilis Guido Viennensis Archiepiscopus, Imperialis & Regiæ celsitudinis diriuatiua consanguinitate generosus, multo generosior moribus, qui cùm in somnis proxima nocte apto satis, licèt ignoto præsagio, vidisset sibi à persona præpotente Lunam sub chlamyde repositam committi, ne causa Ecclesiæ Apostolici transitu periclitaretur, ab ea, quæ aderat, Romana Ecclesia in summum Pontificem electus, visionis veritatem enucleatiùs animaduertit. Sublimatus itaque tantæ celsitudinis dignitate, gloriosè, humiliter, sed strenuè Ecclesię iura disponens, amore & seruitio Domini Ludouici Regis, & nobilis Adelaidis Reginæ neptis, aptiùs Ecclesiasticis prouidebat negotiis. Remis itaque celeberrimum celebrans Concilium, cùm Legatis Imperatoris Henrici pro pace Ecclesiæ sedere differens, in marchiam versus Mosomum occurrisset, nec profecisset, quemadmodum & antecessores fecerant, anathematis vinculo pleno Francorum & Lotharingorum Concilio innodauit. Cùm autem Ecclesiarum votiuis ditatus beneficiis gloriosè Romam peruenisset, gloriosa tam Cleri, quàm populi Romani susceptus receptione, multis antecessorum superiorum Ecclesiæ curam feliciter administrabat. Nec multam adhuc in Sede sancta fecerat moram, cùm Romani B eius tam nobilitati quàm liberalitati fauentes, intrusum ab Imperatore schismaticum Burdinum, apud Sutram sedentem, & ad limina Apostolorum transeuntes Clericos genu flectere compellentem, expugnatum tenuerunt, tortuoso animali camelo, tortuosum Antipapam, immo Antichristum, crudis & sanguinolentis pellibus caprinis amictum, transuersum superposuerunt, & ignominiam Ecclesiæ Dei vlciscentes, per medium ciuitatis via regia, vt magis publicaretur, educentes, imperante domino Papa Calixto perpetuo carcere in montanis Campaniæ prope S. Benedictum captiuatum damnauerunt, & ad tantæ vltionis memoriæ conseruationem in camera Palatij sub pedibus Domini Papæ conculcatum depinxerunt. Domino itaque Calixto gloriosè præsidente, & raptores Italiæ & Apuliæ perdomante, Pontificalis cathedræ lucerna non sub medio, sed superposita monti clarè elucebat beati Petri Ecclesia, & reliquæ vrbis & extra amissa recuperantes tanti domini gratissimo fruebantur patrocinio. Cui cùm in Apulia apud ciuitatem Botontum missus à Domino Rege Ludouico pro quibusdam Regni negotiis occurrissem, vir Apostolicus tam pro Domini Regis, quàm pro Monasterij nostri reuerētia honorificè nos recepit, & diutiùs retinere vellet, si Ecclesiæ nostræ amore, & sociorum Abbatis S. Germani socij & connutriti, & aliorum persuasione non deuocaremur. Reractis itaque Regni quæ susceperamus negotiis, cùm prosperè redire maturaremus, vt peregrinorum mos est hospitio suscepti quadam villa, cùm finitis Matutinis auroram expectando vestitum in lecto me reddidissem, C semiuigilans videor videre me alto maris spatio exiguo lembo solum omni remigio destitutum vagari, frequenti fluctuum motu, modò ascendendo, modò descendendo periculosè fluctuare, percussum horrido naufragij timore diuinitatis aures multo clamore sollicitare: cùm subitò diuina propitiatione lenis & placida aura, tanquam sudo aëre suscitata tremulam & iritam periclitantem miseræ nauiculæ proram in directum retorquens, opinione citiùs applicans portum placidum apprehendit. Excitatus autem crepusculo, iter cœptum aggrediens, cùm visionem & visionis interpretationem, & memorare & assignare eundo multa meditatione laborarem (timebam enim fluctuum infestatione aliquod graue infortunium mihi significari) occurrit subitò puer familiaris, qui meos méque recognoscens, lætus & tristis singularem educit, Domini nostri bonæ memoriæ Abbatis Adæ antecessoris decessum denuntiat, communem de persona nostra pleno conuentu factam electionem. Sed quia inconsulto Rege factum fuerat, meliores & religiosiores Fratrum, milites etiam nobiliores cùm obtulissent Domino Regi electionem vt assensum præberet, multis affectos conuitiis, Aurelianis castello inclusos reportat. Obortis itaque lachrymis Patri spiritali, & nutritori meo humanitatis & pietatis affectu compatiens, de morte temporali grauiter dolens, à perpetua eum erui deuotissimè diuinam implorabam propitiationem. Cùm autem & multorum consolatione comitum, & ipsa mei discretione ad meipsum rediissem, triplici angebar

A dispendio, vtrum contra Domini Regis voluntatem electionem suscipiens, Ecclesiæ Romanæ rigore, & domini Papæ Calixti, qui me diligebat, auctoritate matrem Ecclesiam, quæ à mamilla gratissimo liberalitatis suæ gremio dulcissimè fouere non destiterat, dilapidare & emungere vtroque dissipatore; occasione mei, cùm nunquam tale quid affectassent, sustinerem, vtrum fratres & amicos pro amore nostro deturpari & dehonestari regio carcere permitterem; vtrum etiam pro his & huiusmodi eam postponens tantæ improperium repulsæ incurrerem. Cúmque de meis aliquem domino Papæ, vt super his consuleret, remittere deliberarem; subitò occurrit nobis Clericus Romanus nobilis & familiaris; qui quod sumptuoso labore per nostros volebamus, per seipsum facere votiuè suscepit. Præmisimus etiam de nostris cum eo qui venerat ad Regem vnum, vt quem finem turbati negotij confusio reperisset, nobis referrent. Neque enim incautè Regiis molestiis nos exponeremus. Subsequentes itaque sicut si mari magno absque remige fluctuaremus, turbati, incerti rei euentus, cùm grauissimè anxiaremur, Dei omnipotentis larga propitiatione, placida aura naufragantem nauem applicante, inopinatè redeunt; qui Domini Regis pacem, captorum solutionem, electionis confirmationem reportant. Nos autem ex hoc ipso voluntatis Dei argumentum assumentes (voluntas enim Dei fuit, vt citò occurreret quod volebamus) cùm ad matrem Ecclesiam, Deo opitulante, peruenissemus, tam dulciter, tam filialiter, tam nobiliter filium prodigum suscepit, vt & Dominum Regem priùs seuero, modò sereno vultu occurrentem, Archiepiscopum Bituricensem, Episcopum Siluanectensem, & Ecclesiasticas plures personas ibidem nos expectantes gratulanter inuenerimus. Qui cùm multa veneratione celerrimè cum lætabundo Fratrum Conuentu nos suscepissent, sequente die, Sabbato scilicet Medianæ, me indignum ordinauit Presbyterum. Sequente autem Dominica, *Isti sunt dies*, ibidem ante sacratissimum corpus beati Dionysij Abbatem licet immeritum consecrauit. Quo consueto Dei omnipotentiæ facto, quanto ab imo ad summum de stercore erigens pauperem, vt sedere cum Principibus faceret, sublimauit, tanto humiliorem, & si fragilitas humana non impediat, in omnibus deuotionem manus tam dulcissima quàm potentissima comparauit. Quæ cùm in omnibus clementer paruitati nostræ prosperata fuerit, (nouit enim insufficientiã nostri tam generis quàm scientiæ) inter antiquorum prædiorum Ecclesiæ recuperationem, & nouorum acquisitionem, & Ecclesiæ circumquaque augmentationem, & ædificiorum restitutionem, siue institutionem, hoc potissimum & gratissimum, immo summam præstitit miseratus prærogatiuam; quòd sanctæ Ecclesiæ suæ ad Sanctorum, immo sui honorem, Ordinem sanctum ibidem pleniè reformauit, sanctæ Religionis propositum quod ad Deo fruendum peruenitur, absque scandalo & perturbatione Fratrum, licèt non consueuerint; pacificè constituit. Cuius voluntatis diuinæ efficaciam tantæ libertatis bonæ famæ & terrenæ opulentiæ subsecuta est affluentia, vt etiam in præsentiarum, quo magis nostra excitetur pusillanimitas; quodammodo cognoscatur, nos ipsos remuneratione etiam temporali remunerare, cùm & Apostolici Reges & Principes, felicitatibus Ecclesiæ congratulari delectet, gemmarum pretiosarum, auri & argenti, palliorum & aliorum Ecclesiasticorum ornamentorum affluentia exinde exuberet, vt rectè dicere valeamus; *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Quo experimento gloriæ futuræ Dei Fratres successores nostros obtestando per Dei misericordiam, & terribile eius iudicium sollicitamus, ne sanctam Religionem, quæ & homines & Deum conciliat, confracta consolidat, perdita restaurat, paupertatem opimat, tepescere permittant: quia sicut timentibus Dominum nihil deest, non timentibus etiam Regibus omnia, ipsi quoque sibi deficiunt.

SEQVENTE itaque ordinationis nostræ anno, ne ingratitudine argueremur (sancta quippe Romana Ecclesia ante nostram promotionem tam Romæ, quàm alibi, multis & diuersis Conciliis tam pro Ecclesia nostra, quàm pro aliis agentem, benignè susceperat, gratanter differentem audierat, negotia nostra me alternis erexerat) ad eam visitandam properantes, à domino Papa Calixto & tota Curia honorificè valde recepti per sex menses, cùm apud eum demorando magno Concilio trecentorum aut amplius Episcoporum Lateranis compositioni pacis de querela inuestiturarum astitissemus, orationis causa frequentatis diuersis Sanctorum locis, videlicet S. Benedicti Cassini, S. Bartholomæi Beneuenti, S. Matthæi Salerni,

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A S. Nicolai Bari, sanctorum Angelorum Gargani, Deo opitulante, cum gratia & domini Papæ amore, & formatis Epistolis prosperè remeauimus. Cùm autem & alia vice post aliquot annos nos dulcissimè vt magis honoraret*, & sicut in literis suis continebatur libenter exaltaret, ad Curiam reuocasset apud Lucam Tusciæ ciuitatem, decessus eius veritatem cognoscentes, Romanorum nouam & veterem auaritiam deuitando, retrocessimus. Cui successit de Hostiensi Episcopo approbata persona assumptus Papa Honorius vir grauis & seuerus. Qui cùm iustitiam nostram de Monasterio Argentoilensi puellarum miserrima conuersatione infamato, tum Legati sui Mathæi Albanensis Episcopi, tum domini Carnotensis, Parisiensis, Suessionis, domini etiam Archiepiscopi Remensis Rainaldi, & multorum virorum testimonio cognouisset, præcepta Regum antiquorum, Pipini, Caroli Magni, Ludouici Pij, & aliorum, de iure loci præfati, à nuntiis nostris oblata perlegisset, Curiæ totius persuasione, tam pro nostra iustitia, quàm pro earum fœtida enormitate, beato Dionysio & restituit & confirmauit. Vt autem ad propositum recolendæ Regis Historiæ reuertamur, ante Domini Papæ Calixti decessum, Imperator Henricus collecto longo animi rancore contra Dominum Regem Ludouicum, eo quòd in Regno eius Remis in Concilio domini Calixti anathemate innodatus fuerat, exercitum quantumcunque potest Lotharingorum, Alemannorum, Baioariorum, Sueuorum, & Saxonum, licèt eis infestaretur, colligit, alióque tendere simulans consilio Regis Anglici Henrici, cuius filiam Reginam duxerat, qui etiam Regi guerram inferebat, Remis ciuitatem inopinatè aggredi machinatur, proponens aut eam subitò destruere, aut tanta dehonestatione & oppressione ciuitatem obsidere, quanta dominus Papa in eum agens sedit sessione. Quod cùm Domino Regi Ludouico intimorum relatione innotuisset, tam strenuè, quàm audacter delectum quem non expectat cogit, nobiles asciscit, causam exponit. Et quoniam beatum Dionysium specialem patronum, & singularem post Deum Regni protectorem, & multorum relatione & crebro cognouerat experimento, ad eum festinans, tam precibus quàm beneficiis præcordialiter pulsat, vt Regnum defendat, personam conseruet, hostibus more solito resistat. Et quoniam hanc ab eo habent prærogatiuam, vt si Regnum aliud Regnum Francorum inuadere audeat, ipse beatus & admirabilis defensor cùm sociis suis, tanquam ad defendendum altari suo superponatur, eo præsente fit tam gloriosè, quàm deuotè. Rex autem vexillum ab altari suscipiens, quod de Comitatu Vilcassini, quo ad Ecclesiam feodatus est, spectat, votiuè tanquam à Domino suo suscipiens, pauca manu contra hostes, vt sibi prouideat, euolat, vt eum tota Francia sequatur potenter inuitat. Indignata igitur hostium inusitatam audaciam vsitata Franciæ animositas, circumquaque mouens militarem delectum, vires & viros pristinæ virtutis & antiquarum memores victoriarum delegat. Qui cùm Remis vndecunque potenter conuenissemus, tantæ militaris & pedestris exercitus copiæ apparebant, vt viderentur superficiem terræ more locustarum, non tantùm secus decursus aquarum, sed etiam montanis & planitie deuorare. Vbi cùm Rex continuata septimana Theutonicorum præstolaretur incursum, tali inter Regni Proceres deliberatione res disponebatur; » Transeamus, inquiunt, audacter ad eos, ne redeuntes impunè ferant, quod » in terrarum Dominam Franciam superbè præsumpserunt. Sentiant contumaciæ » suæ meritum, non in nostra, sed in terra sua, quæ iure Regio Francorum Francis » sæpè perdomita subiacet; vt quod ipsi furtim in nos machinabantur attemptare, » nos in eos coram retorqueamus. Aliorum autem perita seueritas persuadebat eos diutiùs expectare, ingressos marchiæ fines, cùm iam fugere intercepti nequirent, expugnatos prosternere, tanquam Sarracenos immisericorditer trucidare, inhumata barbarorum corpora lupis & coruis ad eorum perennem ignominiam exponere, tantorum homicidiorum & crudelitatis causam terræ suæ defensione iustificare. Ordinantes autem Regni Proceres in Palatio bellatorum acies coram Rege, quæ quibus Regni suffragio iungerentur, Remensium & Catalaunensium vltra sexaginta millia, tam equitum quàm peditum vnam componunt; Laudunensium & Suessionensium, nec minori numero, secundam; Aurelianensium, Stampensium, & Parisiensium & beati Dionysij copioso exercitu, & coronæ deuoto tertiam; » cui etiam seipsum interesse spe suffragij protectoris sui disponens; Hac, inquit, acie » tam securè, quàm strenuè dimicabo, cùm præter Sanctorum dominorum suorum pro-

A protectionem, etiam qui me compatriotæ familiariùs educauerunt, aut viuum iuuabunt, aut mortuum conseruantes reportabunt. Comes etiam Palatinus Theobaldus cum auunculo nobili Trecensi Comite Hugone, cùm ex abiuratione Franciæ (guerram enim Regi cum auunculo Rege Anglico inferebat) aduentasset, quartam efficiens, quintam Burgundiorum Ducis & Niuernensis Comitis præuiam fecit. Comes verò egregiùs Viromandensis Radulfus germana Regis consanguinitate conspicuus, optima fretus militia, multóque S. Quintini & totius terræ armato tam loricis quàm galeis exercitu, cornu dextrum conseruare destinatus, Pontiuos & Ambianenses & Beluacenses in sinistro constitui approbauit. Nobilissimus etiam Comes Flandrensis cùm decem millibus militum pugnatissimorum triplicasset exercitum, si tempestiuè sciisset extrema acie ad peragendum ordinabatur. His autem locorum affinitate propinquus Dux Aquitaniæ Guillelmus, Comes egregius Britanniæ, Comes bellicosus Fulco Andegauensis, summè æmulabantur, eo quòd vires exaggerare, & Francorum iniuriam grauissimè punire, & viæ prolixitas & temporis breuitas prohiberet. Prouisum est etiam vt vbicumque exercitus, apto tamen loco, certamen inuenirent, & carri & carretæ aquam & vinum fessis & sauciatis deferentes instar castellorum in corona locarentur, vt à labore bellico & vulneribus deficientes, inibi potando ac ligaturas restringendo, fortiores indurati ad palmam obtinendam concertarent. Publicata igitur tanti & tam tremendi facti deliberatione, tantique delectus fortissimi apparitione, cùm hoc ipsum auribus

B Imperatoris innotuisset, simulans & dissimulans, palliata occasione subterfugiens, aliàs tendit, magis eligens ignominiam defectus sustinere, quàm & Imperium & personam ruina periclitantem Francorum grauissimæ vltioni suppeditare. Quo Franci comperto, sola Archiepiscoporum & Episcoporum & Religiosorum prece virorum, ab illius Regni deuastatione, & pauperum depressione vix se continere valebāt. Tanta igitur & tam celebri potitus victoria (idem enim haud superiùs fuit, quàm si campo triumphassent Francis repatriantibus) Rex exhilaratus, nec ingratus ad protectores suos sanctissimos Martyres humillimè deuenit, eisq; post Deum gratias magnas referens, coronam patris sui, quam iniustè tenuerat, (iure enim ad eos omnes pertinent) deuotissimè restituit, indictum exterius in platea (interius enim Sanctorum erat) libentissimè reddidit, viaturam omnimodam, quibus spatiis cruces & columnæ statuuntur marmoreæ, quasi Gades Herculis omnibus obsistentes hostibus, præcepti Regij confirmatione sancciuit. Sacras etiam venerabiles sacratissimorum corporum lecticas argenteas, quæ altari principali superpositæ toto spatio bellici conuentus extiterant, vbi continuo celeberrimo diei & noctis officio Fratrum colebantur, multa deuotissimi populi & religiosarum mulierum ad suffragandum exercitui frequentabantur multiplici oratione, Rex ipse proprio collo dominos & patronos suos cum lachrymarum affluentia filialiter loco suo reportauit, multisque tam terræ quàm aliarum commoditatum donariis, pro his &

C aliis impensis beneficiis remunerauit. Imperator ergo Theutonicus eo vilescens facto, & de die in diem declinans, infra anni circulum extremum agens diem, antiquorum verificauit sententiam; neminem nobilem aut innobilem Regni aut Ecclesiæ turbatorem, cuius causa aut controuersia Sanctorum corpora subleuentur, anno fore superstitem, sed ita vel intra deperire. Rex autem Anglię conscius Theutonici doli, quia Regi LVDOVICO cum Comite Theobaldo guerram inferens, conspirauerat, Marchiam collimitantem Regis absentia omninò aut depopulari aut occupare, solo vno Barone, scilicet Amalrico de Monte-forti, viro marte iugi acerrimo, & strenuitate Vilcassinensis exercitus repulsus, aut parum aut nihil proficiens, vana spe frustratus retrocessit. Quo facto nostrorum modernitate, vel multorum temporum antiquitate nihil clarius Francia fecit, aut potentiæ suæ gloriam viribus membrorum suorum adiuuans gloriosiùs propalauit, quàm cum vno eodémque termino de Imperatore Romano & Rege Anglico licèt absens triumphauit. Ex quo quidem suffocata hostium superbia siluit terra in conspectu eius, & penè ad quos pertingere poterat inimici in gratiam vltro redeuntes, amicitiæ dextras dederunt. Sic arma tenenti omnia dat qui iusta negat.

EA etiam tempestatis temperie Aluernorum Pontifex Claromontensis, vir honestæ vitæ, & defensor Ecclesiæ illustris, & pulsatus & pulsus Aluernorum superbia noua & antiqua, quæ eis titulatur,

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Aluernisque ausi Latios se fingere fratres, A
ad Dominum Regem confugiens, querelam Ecclesiæ lachrymabilem deponit, Comitem Aluernensem ciuitatem occupasse, Ecclesiam beatæ Mariæ Episcopalem Decani sui fraude multa tyrannide muniuisse. Renitentis etiam pedibus prouolutus ancillatam Ecclesiam exancillari, tyrannum effrenatum compescere Regiæ Maiestatis gladio suppliciter efflagitat. Rex autem vt consueuerat Ecclesiis promptissimè opitulari, causam Dei gratanter, sed sumptuosè assumens, quia verbis & Maiestatis suæ sigillo tyrannum corrigere non valet, facto maturans militares colligit vires, mouet in Aluerniam recalcitrantem copiosum Francorum exercitum. Cui Bituricis aduentanti, Regni Optimates, Comes bellicosus Andegauensis Fulco, Comes potentissimus Britanniæ Conanus, Comes egregius Niuernensis, multique alij Regni Proceres manu magna militari, Regni debitores occurrunt, in Aluernos iniuriam Ecclesiæ & Regni vlcisci festinantes. Terram itaque hostium depopulantes, cùm ciuitati Claromontensi propinquarent, Aluerni præsidio ciuitatis, quia peroptimè erat munita, relictis montanis acutissimis castellis se commiserunt. Vnde Franci consultè eorum deridentes simplicitatem, & ad vrbem tendere differentes, vt aut ciuitatem dimitterent, ne castella amitterent; aut si remanerent, interim victualia consumerent, ad castrum peroptimum Pontum nomine super fluuium Hilerim diuerterunt. Vbi circumquaque tentoria figentes, æquè plana & ardua diripiunt: gigantea audacia cœlum tendere videntur, dum munitissima montium cacumina præripiunt, prædas non tantùm pecorum, sed & pecoralium hominum, superfluo etiam educunt. Instrumenta impugnatoria turri eiusdem castelli applicantes, saxorum molarium impetu, sagittarum impluuio multa eos strage ad deditionem compellunt. Quo audito, qui ciuitatem tenebant timore perculsi, simile aut grauius quid expectantes, fugam parant, ciuitatem exeunt, eámque Regis arbitrio derelinquunt. Rex autem & Deo Ecclesiam, & Clero turres, & Episcopo ciuitatem, pace inter eos & Comitem & sacramentis & obsidum multiplicitate firmata, victor in omnibus restituit. Verùm temporum lustro peracto, cùm Aluernorum Comitum perfida leuitate solueretur recidiua Episcopi & Ecclesiæ calamitas, recidiuam reportat Regi querimoniam. Qui se casso labore adeò defatigatum dedignans, collecto primo multo maiore exercitu terram repetit Aluernorum. Iámque grauis corpore & carneæ spissitudinis mole ponderosus, cùm alius quislibet pauper etiam tanta corporis periculosi incommoditate equitare nec vellet nec posset, ipse contra amicorum dissuasionem, mira animositate rapiebatur, & quod ipsi etiam iuuenes horrebant, æstiuos Iunij & Augusti tolerans calores, impatientes calorum deridet, cùm sæpiùs eum angustis paludum locis fortissimis suorum lacertis sustentari oporteret. Erant in eius expeditione Comes præpotens Flandrensis Carolus, Comes Andegauensis Fulco, Comes Britanniæ, tributarius Regis Anglici Henrici de Normannia exercitus, Barones & Regni Optimates quamplures, qui etiam Hispaniam perdomare sufficerent. Transiens itaque Aluernorum difficiles ingressus, & obuiantia castella, Claromontem peruenit. Cùm autem abortiuo & opposito ciuitati castro Montis-ferranni exercitum applicaret, milites qui castrum defendere habebant Francorum mirabilem exercitum suis dissimilem formidantes, loricarum & galearum repercusso sole splendorem admirantes, solo visu hærent, & exteriorem refutãtes immunitatem in turre & turris procinctu, vix etiam inibi se contulerunt. Applicitus autem immunitatis relictæ domibus flammiuomus ignis, quicquid erat præter turrim & procinctum eius, in cineres dissoluit. Et prima quidem die propter æstuantem incendio subito villam, extra tentoria figentes, sequente intus sopitis flammis reportauimus. Rex verò summo mane hoc vno facto & eos contristauit, & nos exhilarauit, quoniam cùm tentoria nostra vna de parte turri propinquiora, multo bello, multis sagittarum & iaculorum emissionibus, ita etiam vt præmissis inter nos & ipsos armatorum præsidiis, nos clipeis operiri oporteret, lacessire tota nocte non desisterent: significauit militari viro & egregio Baroni Amalrico à Monte-forti, vt eis ex obliquo insidias ponens, ne procinctum impunè regrederentur prouideat. Qui talibus callens in tentoriis, sumit arma, eósque equorum velocitate ex obliquo nostris eos impedientibus, inopinatè quosdam intercipit, Regi celeriter remittit. Qui cùm redimi se mul-

A to rogarent, imperat eos emancari. mancos autem pugnos in pugnis referentes intus sociis remitti. Quibus ceteri territi deinceps nos quietos sinebant. Cúmque machinarum & instrumentorum structura demorante tota Aluernia voluntati & arbitrio exercitus pateret, Dux Aquitaniæ Guillelmus exercitu Aquitanorum fretus aduenit. Qui cùm in montanis castra metatus in plano Francorum intueretur rutilare phalanges, admiratus exercitus tanti magnitudinem, pœnituit eum pro impotentia ad refragandum venisse: mitténsque pacificos Regi nuncios, vt ei tanquam Domino suo loquatur assistit, perorans hoc modo: Dux tuus Aquitaniæ, « Domine Rex, multa te salute, omni te potiri honore. Non dedignetur Regiæ « Maiestatis Celsitudo Ducis Aquitaniæ seruitium suscipere, ius suum ei conseruare, « quia sicut iustitia exigit seruitium, sic & iustum exigit dominium. Aluernensis « Comes, quia Aluerniam à me, quam ego à vobis habeo, habet, si quid commisit, « Curiæ vestræ vestro habeo imperio repræsentare. Hoc nunquam prohibuimus, « hoc etiam modo offerimus, & vt suscipiatis suppliciter efflagitamus. Et ne super « his Celsitudo vestra dubitare dignetur, multos & sufficientes obsides dare paratos « habemus. Si sic iudicauerint Regni Optimates, fiat; sin aliter, sicut. Super his « igitur Rex cum Optimatibus Regni consulens, dictante iustitia, fidem, iuramentum, obsidum sufficientiam suscipit, pacem patriæ & Ecclesiæ restituit, diem inter eos præsente Duce Aquitaniæ agendis Aurelianis, quod huc vsque renuerant, B statuit, exercitúmque gloriosè reducens in Franciam victor remeauit.

EGREGIE factum, quo nobilius ab adolescentia sua vsque ad vitæ limitem nullum perpetrauit, vitando fastidium, cùm multa egeat, breui narratione memorare non quomodo, sed quid fecerit, significantes proposuimus. Famosus Comes vir potentissimus Carolus, de amita Domini Regis LVDOVICI Danorum Regis filius, cùm successisset iure consanguinitatis fortissimo Comiti Balduino Hierosolymitani Roberti filio, Flandriæ terram valde populosam tam strenuè quàm diligenter administrabat: Ecclesiæ Dei illustris defensor, eleemosynarum liberalitate conspicuus, iustitiæ tutor insignis. Qui cùm debitor honoris adepti, potentes quosdam genere humiles, opibus elatos, dominio eius lineam consanguinitatis absentare superbè innitentes (erant enim de fæce conditionis seruilis) iudicio Curiæ conuenienter satis repeteret; ipsi, videlicet Brugensis Ecclesiæ Præpositus, & sui, viri superbissimi & famosi proditores, crudelissimè ei insidiabantur. Cùm igitur quadam die Brugas venisset, summo mane Ecclesiæ Dei assistens, pauimento prostratus, librum orationum manu tenens orabat: cùm subitò Buchardus quidam nepos Præpositi præfati, satelles truculentus, cum aliis de eadem sceleratissima radice, & aliis traditionis pessimæ complicibus, oranti, immo Deo loquenti tacitè retro cedit, & cautè gladio euaginato collum terræ prostratum Comitis suauissimè tangens, vt paululum erectum ferientis gladio se inopinatè dirigeret, ensem ei applicans, vno ictu impius pium, seruus Dominum scelera- C tissimè detruncat. Qui autem astabant necis impiæ cooperatores, sanguinem eius sitientes, tanquam canes in relicta cadauera debacchantes, innocentem laniare gaudebant: summoperè gloriantes, quòd opere complere potuerant quem conceperant dolorem, & quam pepererant iniquitatem. Et apponentes iniquitatem super iniquitatem, vtpote malicia sua excæcati, quoscumque Castellanos, quoscumque nobiliores Comitis Barones, siue in eadem Ecclesia, siue extra in castro offendere poterant, infelicissimo miseræ mortis genere imparatos nec confessos trucidabant. Quibus tamen prodesse valde arbitramur, quòd pro fidelitate Domini sui taliter mactati in Ecclesia orantes sunt reperti, cùm scriptum sit: *Vbi te inuenero, ibi te iudicabo.* Comitem verò truces in ipsa Ecclesia tumulantes, ne honorificè extra deplangeretur, & sepeliretur, & pro gloriosa vita & gloriosiore morte deuotus populus in eius vltionem incitaretur, Ecclesiam ipsam speluncam latronum statuentes, tam ipsam quàm Comitis domum Ecclesiæ inhærentem muniuerunt, & quibuscumque paratis victualium alimentis, & seipsos exinde protegere, & terram sibi allicere summa superbia deliberant. Tanti igitur & tam scelerati horrore facti attoniti, qui his non assenserant, Flandriæ Barones lachrimabiles exequias persoluentes, notam proditionis euitant, dum hoc Domino Regi LVDOVICO, nec ei tantùm, sed fama volante per vniuersum Orbem denunciant. Rex autem & amore iustitiæ, & consanguinitatis affectu in vltionem

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

tantæ proditionis excitatus, nec Regis Anglici, nec Comitis Theobaldi guerra detentus, Flandriam animosus intrat, vt nequissimos atrocissimè perdat toto animi & operis nisu exæstuat. Comitem Flandriæ Guillelmum Normannum filium Roberti Hierosolymitani Normanniæ Comitis (ad eum enim iure consanguinitatis spectabat) constituit. Vt autem Brugas descendit, non veritus terræ barbariem, nec fœdam proditoriæ consanguinitatis lineam, ipsos proditores in Ecclesia & turre obsessos coarctat, victualia præter sua, quæ diuino nutu eorum etiam vsui importuna repugnabant, prohibet. Vt autem fame, peste, & gladio, aliquantisper eos contriuit, Ecclesiam relinquentes turrim tantum, vt eos turris retineret, retinuerunt. Iam ergo de vita eis desperantibus, cùm iam in luctum verteretur cythara eorum, & organum eorum in vocem flentium, nequissimus Buchardus sociorum consensu fuga lapsus, terram exire volens, nec valens, sola iniquitate propria prohibente, in firmitate cuiusdam amici & familiaris reuersus, interceptus Regis imperio, exquisito miseræ mortis genere, alta rota superligatus, coruorum & alitum rapacitati expositus, desuper oculis defossus, & tota facie dilaceratus, inferiorum sagittis & lanceis & iaculis millies perforatus, miserrimè interfectus in cloacam proiectus est. Bertoldus verò caput iniquitatis cùm similiter effugere decreuisset, cùm huc illúcque satis licenter deambulasset, sola superbia reuersus (dicebat enim; Quis ego, aut quid ego sum?) etiam capitur, & Regis arbitrio expositus, merita & miserrima morte est damnatus. Furcis enim cum cane suspensus, quotiens canis percutiebatur, in eum iram retorquens totam faciem eius masticando deuorabat: aliquando etiam, quod horribile dictu est, stercorabat. Sicque miseram vitam, miserior miserrimo, morte perpetua terminauit. Quos autem in turre incluserat, multis angustiis ad deditionem cogens, sigillatim vnum post alium coram suis fractis ceruicibus deiecit. Quendam etiam eorum Isaac nomine, timore mortis in Monasterio quodam tonsoratum, demonachatum patibulo affixit. Potitus itaque Brugensi victoria Rex cum suis, Ipram peroptimum castrum contra Guillelmum Bastardum proditionis fautorem, vt & in eum vlciscatur accelerat. Brugenses tam minis quàm blanditiis, directis ad eos nunciis, allicit. Dúmque Guillelmus cum trecentis militibus ei obuiat, altera pars regalis exercitus in eum irruit, altera ex obliquo alia portâ castellum audacter occupat, eóque retento Guillelmum à tota Flandria exheredatum exterminat. & quia proditione ad possidendam Flandriam aspirauerat, merito in tota Flandria nihil obtinuit. His ergo & diuersis vltionum modis & sanguinis multi effusione lota & quasi rebaptizata Flandria, Guillelmo Normanno Comite constituto, Rex in Franciam, Deo auxiliante, victor remeauit.

SED & aliam consimilem & Deo gratam, & alia vice famosam fecit vltionem, cùm hominem perditissimum Thomam de Marna Ecclesiam Dei terebrantem, nec Deum nec hominem reuerentem, in manu forti celeriter tanquam ticionem fumigantem extinxit. Querulo siquidem Ecclesiarum planctu compulsus, cùm Laudunum ad vlciscendum aduentasset, Episcoporum & Regni Optimatum persuasione, & maximè egregij Comitis Viromandensis Radulfi, qui potentior aliis post Regem in partibus illis erat consilio, in eum ducere exercitum Cociacum deliberatum est. Festinante autem Rege ad castrum, cùm qui missi fuerant opportunum explorare accessum, importunum omninò & inaccessibile renunciassent, & à multis angariaretur, iuxta audita consilium mutare debere: » Rex ipsa indignatus animositate, Lauduni, inquit, hoc remansit consilium. Quod » enim ibi deliberatum est, nec pro morte, nec pro vita mutabimus. Vilesceret me» rito Regiæ Maiestatis magnificentia, si scelerati hominis formidine refugi derideremur. Hæc ait, & mira animositate, licèt corpore grauis, per abrupta & nemoribus obtrusas vias, licèt periculosè cum exercitu penetrans, cùm prope castrum peruenisset, nunciatum est strenuissimo Comiti Radulfo ex alia parte castri vaganti exercitui insidias parari, & ruinæ eorum instantissimè demoliri. Qui illico armatus cum paucis sociorum illuc via opaca tendens, conspicatus præmissis quibusdam militibus suis iam percussum illum cecidisse, equum calcaribus vrgens irruit in eum, & audacter gladio percutiens lethale vulnus infligit, nec nisi prohiberetur, repetendum foret. Captus itaque, & ad mortem sauciatus, Regíque LVDOVICO præsentatus, eius imperio Laudunum laude omnium ferè & suorum &

A nostrorum est deportatus. Sequente autem die publicata terra plana eius, ruptisque stagnis, quia Dominum terræ habebat, terræ parcens, Laudunum regressus Dominus Rex Ludouicus, hominem perditissimum, nec vulneribus, nec carcere, nec minis, nec prece, ad redditionem mercatorum, quos mira proditione in conductu spoliatos omnibus suis carcere detinebat, cogere valebat. Qui cùm coniugem ex Regia permissione sibi asciuisset, magis videbatur de mercatorum, qui ab eo exigebantur, quàm de vitæ amissione dolere. Cúmque iam plagarum dolore grauissimo penè ad mortem constrictus, à multis etiam confiteri & viaticum suscipere rogaretur, vix concessit. Cùm autem corpus Domini manu Sacerdotis in eam quam miser inhabitabat cameram deportatum esset, sicut si ipse Dominus Iesus miserrimum vas hominis minimè pœnitentis nullo modo ingredi sustineret, mox vt nequam ille collum erexit, ilico confractum retorsit, & spiritum teterrimum diuinæ expers Eucharistiæ exhalauit. Rex autem vlterius mortuum aut mortui terram prosequi dedignatus, mercatorum emancipationem, & thesaurorum eius maximam partem à coniuge & filiis extorsit, & pace Ecclesiis morte tyranni restituta, victor Parisiis remeauit.

SED & alio tempore, cùm occasione Dapiferatus emersisset inter Dominum Regem & Amalricum de Monte-forti virum illustrem, stimulante Stephano Garlandensi, grandis altercatio, & tam Regis Anglici quàm Comitis Theobaldi fulciretur suffragio, festinato exercitu Liuriacum obsedit castrum, & erectis impu-B gnatoriis machinis, frequenti inuasione crebro aggrediens impetu, fortissimè expugnauit. Et quoniam egregius Comes & cognatus germanus Radulfus Viromandensis, balistarij quadro, in assultu promptissimus, oculo est priuatus, fortissimum castrum funditus subuertit. Sed & tanto guerrarum bello eos affecit, quòd ei Dapiferatum & Dapiferatus hereditatem bona pace relinquentes abdicauerunt. Qua guerra ipse etiam Rex, quia militaris vir erat, semper promptus in hostes, balistarij immissione quadri crure perforatus, læsus valde, multa animositate vilipendebat, & tanquam si Regiæ Maiestatis thronus vulneris dolorem dedignaretur, rigidè angustiam quasi non sustinens sustinebat.

EO autem tempore Ecclesiam Romanam schismate periculoso grauissimè & penè præcordialiter contigit sauciari. Venerandæ memoriæ summo Pontifice & vniuersali Papa Honorio viam vniuersæ carnis ingresso, cùm Ecclesiæ Romanæ maiores & sapientiores ad remouendum Ecclesiæ tumultum consensissent, apud Sanctum Marcum, & non alibi, & non nisi communiter Romano more celebrem fieri electionem: qui assiduitate & familiaritate propinquiores Apostolici fuerant, timore tumultuantium Romanorum illuc conuenire non audentes, antequam publicaretur domini Papæ decessus, personam venerabilem Cardinalem de Sancto Angelo Diaconum Gregorium summum eligunt Pontificem. Qui autem Petri Leonis parti fauebant, apud Sanctum Marcum pro pacto alios C inuitantes conuenerunt, dominique Papæ morte comperta, ipsum eundem Petrum Leonis Cardinalem Presbyterum multorum & Episcoporum & Cardinalium & Clericorum, & Romanorum nobilium consensu votiuè elegerunt. Sicque schisma perniciosum statuendo, Christi Domini tunicam inconsutilem discindendo partiti sunt Ecclesiam Dei: & dum magno se Iudice quisque tuetur, alij alios alliciunt, alij alios anathemate innodant, iudicium præter suum non attendunt. Cùm autem Petri Leonis pars tum parentum suffragio, tum Romanæ nobilitatis præsidio præualeret, dominus Papa Innocentius cum suis vrbem relinquere deliberat, vt Orbem terrarum obtinere præualeat. Descendens itaque nauali præsidio ad partes Galliarum, tutum & approbatum eligit personæ & Ecclesiæ post Deum defensionis asylum Regnum nobilissimum Francorum. nunciisque suis ad Regem LVDOVICVM destinatis, & personæ & Ecclesiæ opitulari efflagitat. Quo Rex, vt erat piissimus Ecclesiæ defensor, citò compunctus, Concilium Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & Religiosorum virorum Stampis conuocat, & eorum consilio magis de persona quàm de electione inuestigans (fit enim sæpè vt Romanorum tumultuantium quibuscumque molestiis Ecclesiæ electio minus ordinariè fieri valeat) eius assensum electioni consilio virorum præbet, & deinceps manu tenere promittit. Cùm autem & susceptionis & seruitij primitias Cluniaci per nos ei delegasset, tanto exhilarati suffragio cum gratia & benedictione

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Domino Regi per nos gratias referentes, ad propria remiserunt. Vt autem vsque A Sanctum Benedictum super Ligerim descendit, Dominus Rex cum Regina & filiis ei occurrens, nobilem & diademate sæpiùs coronatum verticem tanquam ad sepulchrum Petri inclinans, pedibus eius procumbit, Catholicum affectum & deuoti seruitij effectum ei & Ecclesiæ promittit. Cuius exemplo & Rex Angliæ Henricus ei Carnotum occurrens, deuotissimè pedibus eius prostratus, votiuam sui suorúmque in terra sua susceptionem & obedientiæ filialis promittit plenitudinem. Visitando itaque Gallicanam, sicut res exigebat, Ecclesiam, ad partes se transfert Lotharingorum. Cui cùm Imperator Lotharius ciuitate Leodij cum magno Archiepiscoporum & Episcoporum,& Teutonici Regni Optimatum, collegio celeberrimè occurrisset, in platea ante Episcopalem Ecclesiam humillimè seipsum stratorem offerens, pedes per medium sanctæ processionis ad eum festinat, alia manu virgam ad defendendum, alia frænum albi equi accipiens, tanquam Dominum deducebat. Descendente verò tota statione eum suppodiando deportans, celsitudinem paternitatis eius notis & ignotis clarificauit. Pace itaque Imperij & Ecclesiæ confœderata, instantem sancti Paschæ diem apud nos in Ecclesia beati Dionysij tanquam speciali filia affectat celebrare. Nos autem ob timorem Dei & Ecclesiæ, matris & filiæ, gratanter pridie Cœnæ Domini suscipientes, celeberrimam Deo & hominibus proferentes processionem, aduentum eius odis exultationis collectantes amplexati sumus. Cœna ergo Domini apud nos more Romano, & sumptuoso donatiuo, quod Presbyterium nominatur, celebrata, venerandam B Domini crucifixionem venerando prosequutus, sanctissimæ Resurrectionis vigilias honore debito pernoctauit. Summo mane verò extrinseca via ad Ecclesiam Martyrum in strata cum multo collateralium collegio quasi secretò commeauit, ibíque more Romano seipsos præparantes, multo & mirabili ornatu circumdantes, capiti eius frigium ornamentum Imperiale instar galeæ circulo aureo circinnatum imponunt, albo & palliato equo insidentem educunt, ipsi etiam palliati equos albis operturis variatos equitantes, odas personando festiuè geminati procedunt. Barones verò Ecclesiæ nostræ feodati,& Castellani nobiles, stratores humillimi pedites eum equitantem fræno deducebant. Quidam etiam prætij copiosam monetam, vt turbam impedientem remouerent, iactitabant. Via autem Regia & salicibus & fixis stipitibus preciosis palliis rutilabat. Cùm autem & militiæ cunei & populi multi concursus ei honoratissimè occurreret, nec etiam ipsa Iudæorum Parisiensium excæcata defuit Synagoga, quæ legis literam, rotulam scilicet velatam offerens, ab ore eius hanc misericordiæ & pietatis obtinet supplicationem. Auferat Deus omnipotens velamen à cordibus vestris. Perueniens verò ad Sanctorum Basilicam coronis aureis rutilantem, argenti & plus centies auri pretiosarum gemmarum & margaritarum splendore fulgurantem, diuina diuinè celebrans, agni veri Paschalis victimas sacratissimas nobis cooperando immolauit. Finita verò Missa, erectis in claustro palliis strato mensis, materialem agnum tanquam thoris accubitati sumunt, cetera nobilis mensæ fercula consueto more suscipiunt. Sed & se- C quente die eandem ab Ecclesia Sancti Remigij ad principalem reciprocant processionem. Transactis itaque tribus post Pascha diebus, cum gratiarum actione, & auxilij & consilij promissione Parisium transmeauit. Exinde Galliarum Ecclesias visitando, & de earum copia inopiæ suæ defectum supplendo, cùm per terram aliquantisper deambulasset, Compendij demorari elegit.

INTEREA contigit singulare & vlterius inauditum Franciæ Regni infortunium. Regis enim LVDOVICI filius, floridus & amœnus puer, PHILIPPVS, bonorum spes, timórque malorum, cùm quadam die per ciuitatis Parisiensis suburbium equitaret, obuio porco diabolico offensus equus, grauissimè cecidit, sessorémque suum nobilissimum puerum silice consternatum, mole ponderis sui conculcatum contriuit. Quo dolore ciuitas & quicumque audierunt consternati (ea siquidem die exercitum ad expeditionem asciuerat) vociferabantur, flebant & eiulabant, tenerrimum recolligentes puerum penè extinctum, in proximam domum reportant. Nocte verò instante, proh dolor! spiritum exhalauit. Quantus autem & quàm mirabilis dolor & luctus patrem & matrem, & Regni Optimates affecerit, nec ipse Homerus dicere sufficeret. Eo autem in Ecclesia beati Dionysij in sepultura Regum, & sinistra altaris sanctæ Trinitatis parte, multorum conuentu

A Episcoporum & Regni Optimatum, more Regio humato, pater sapiens post lugubres querimonias, post miserabiles vitæ superstitis imprecationes, religiosorum & sapientium consilio consolari admisit. Qui ergo intimi eius & familiares eramus, formidantes ob iugem debilitati corporis molestiam eius subitum defectum, consuluimus ei quatenus filium LVDOVICVM, pulcherrimum puerum, Regio diademate coronatum, sacri liquoris vnctione Regem secum ad refellendum æmulorum tumultum constitueret. Qui consiliis nostris adquiescens, Remis cum coniuge & filio, & Regni Proceribus deuenit: vbi in pleno & celeberrimo, quod Dominus Papa Innocentius conuocauerat, Concilio, sacri olei vnctione & coronæ Regni deportatione in Regem sublimatum, felicem prouidit Regno successorem. Vnde multis quasi quodam præsagio videbatur eius debere amplificari potentia, qui tot & tantorum & tam diuersorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Francorum, Theutonicorum, Aquitanorum, Anglorum, Hispanorum suscepit benedictionem copiosam. Cúmque pater viui gaudio defuncti dolorem alleuians Parisium rediret, dominus Papa soluto Concilio Autissiodoro elegit demorari. Oportunitatem verò repatriandi nanciscens de Imperatoris Ludouici comitatu, (quia eum in manu forti Romam perducere, & Petrum Leonis deponere spoponderat) illuc cum eo deuenit. Sed cùm eum Augustum Imperatorem constituisset, Romanis resistentibus pacem obtinere Petro Leonis viuente non potuit. Sed cùm Petrus Leonis de medio abiisset, pace Ecclesiæ post longam fluctuationem, post B diutinos & penè consumptiuos languores, Dei auxilio restituta, dominus Papa felici successu sanctissimam cathedram vitæ & officij merito nobilitauit.

IAM iámque Dominus Rex LVDOVICVS & corporeæ grauitatis mole, & laborum continuato sudore aliquantisper fractus, vt humanæ complexionis mos est, corpore non animo deficiebat: cùm tamen si quid Regiæ Maiestati importunum per vniuersum Regnum emergeret, inultum nullo modo præterire sustineret. Tantæ enim scientiæ & industriæ sexagenarius erat, vt si impinguati corporis molestia iugis non resisteret, omnem vniuersaliter hostem superando contereret. Vnde sæpè intimis ingemiscendo querebatur: Heu, inquit, miseræ conditioni, « quæ scire & posse insimul, aut vix aut numquam admittit! Si enim iuuenis scissem, aut modò senex possem, efficacissimè Regna multa perdomassem. Ea tamen corporis debilitatus grauitate, etiam lecto rigidissimus, vsque adeò & Regi Angliæ, Comitique Theobaldo, & omnibus resistebat, vt quicumque eum viderent, & præclara opera audirent, animi nobilitatem prædicarent, corporis debilitatem deplangerent. Ea etiam molestatus angaria, cùm contra Theobaldum Comitem læso crure & vix deportato, Bonam-vallem, præter claustra Monachorum, quæ defendebat, igne concremare fecisset: sed & alia vice cùm Castellum-Renardi de feodo Comitis Theobaldi per homines etiam absens destruxisset, ea quam extremam fecit expeditionem, nobilissimo exercitu castrum Sancti Brictionis super fluuium Ligerim ob sui rapacitatem, & mercatorum deprædationem, & incendio dissoluit, C & turrim & Dominum ad deditionem coëgit. Qua regressus expeditione, apud castellum nouum Montis-Treherij graui diarria ventris profluuio, sicut aliquando consueuerat, grauiter cœpit anxiari. Qui vt erat in consiliis prouidus, sibi ipsi consulens, & miseratus animæ suæ, Deo placens, frequentatæ confessionis & orationum sibi deuotione prouidebat: hoc vnum toto animi affectu præoptans, apud sanctos Martyres protectores suos Dionysium sociósque eius se quomodocumque deferri, & ante sacratissima eorum corpora Regni & coronæ depositione, coronam pro corona, pro regalibus insignibus & imperialibus ornamentis humilem beati Benedicti habitum commutando, Monasticum Ordinem profiteri. Videant, qui Monasticæ paupertati derogant, quomodo non solùm Archiepiscopi, sed & ipsi Reges transitoriæ vitam æternam præferentes, ad singularem Monastici Ordinis tutelam securissimè confugiunt.

CVM autem de die in diem graui diarria turbaretur, motus tantis & tam molestis Medicorum potionibus, diuersorum & amarissimorum puluerum susceptionibus ad restringendum infestatur, vt nec ipsi etiam incolumes & virtuosi sustinere præualerent. Qui inter has & huiusmodi molestias innata dulcedine beneuolus omnibus ita blandiebatur, omnes admittebat, omnes demulcebat, ac si nihil molestiæ pateretur. Asperrimo itaque profluuij motu, & longo macerati corporis

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

defectu, dedignatus viliter aut inopinatè mori, conuocat Religiosos viros, Episcopos & Abbates, & multos Ecclesiæ Sacerdotes, quærit reiecto pudore omni ob reuerentiam Diuinitatis, & Sanctorum Angelorum, coram deuotissimè confiteri, & securissimo Dominici corporis & sanguinis viatico exitum suum muniri. Cùm idipsum præparare festinant, Rex ipse inopinatè se leuans & præparans, vestitus cameram cunctis admirantibus obuiam corpori Domini Iesu Christi exit, deuotissimus assistit. Vbi videntibus cunctis tam Clericis quàm laicis, Regem exuens Regnum deponit, peccando Regnum administrasse confitetur, filium suum LVDOVICVM annulo inuestit, Ecclesiam Dei, pauperes & orphanos tueri, Ius suum vnicuique custodire, neminem in Curia sua capere, si non præsentialiter ibidem delinquat, fide obligat. Vbi etiam aurum & argentum, & vasa concupiscibilia, & pallia & palliatas culcitras, & omne mobile quod possidebat, & quo ei seruiebatur, Ecclesiis, & pauperibus & egenis pro amore Dei distribuens, nec chlamydibus nec Regiis indumentis vsque ad camisiam pepercit. Capellam autem suam pretiosam, textum pretiosissimum auro & gemmis, turribulum aureum quadraginta vnciarum, candelabra centum sexaginta auri vnciarum, calicem auro & pretiosissimis gemmis charissimum, cappas de pallio preciosas decem, preciosissimum iacynthum Annæ Regis Ruthenorum filiæ, quod de sua in manu nostra reddens, vt coronæ spineæ Domini infigeretur præcepit, sanctis Martyribus per nos destinauit, & si quocumque modo subsequi posset deuotissimè spopondit. His igitur exoneratus, & Dei misericordiâ perfusus, humillimè flexis genibus ante sacratissimum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi (qui enim mox Missam celebrauerant, illuc ei cum processione deuotè attulerant) in hanc oris & cordis veræ & Catholicæ confessionis vocem, non tanquam illiteratus, sed tanquam literatissimus Theologus erumpit: Ego peccator LVDOVICVS confiteor vnum & verum Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnam ex hac sancta Trinitate personam, videlicet vnigenitum & consubstantialem & coæternum Dei Patris Filium, de sacratissima Maria Virgine incarnatum, passum, mortuum & sepultum, tertia die resurrexisse, cœlos ascendisse, ad dexteram Dei Patris consedere, viuos & mortuos extremo & magno iudicio iudicare. Hanc autem sacratissimi corporis eius Eucharistiam illud idem credimus corpus quod assumptum est de Virgine, quod discipulis suis ad confœderandum & vniendum & in se commanendum contradidit. Hunc sacratissimum sanguinem illum eundem qui de latere eius in cruce pendentis defluxit, & firmissimè credimus, & ore & corde confitemur: hócque securissimo viatico decessum nostrum muniri, & cōtra omnem aëream potestatem certissima protectione defendi præoptamus. Cùm autem cunctis admirantibus, facta primùm peccatorum confessione, deuotissimè corpori & sanguini Iesu Christi communicasset, tanquam illico conualescere incipiens, ad cameram rediit, omnique secularis superbiæ reiecta pompa sola linea culcitra decubuit. Cúmque eum de tanto tantillum, & de tam alto tam humilem humano more me deflere conspicaretur: Noli, inquit, charissime amice, super me deflere, quin potiùs exultando gaudere, quòd Dei misericordia præstitit me in eius occursum sicut vides præparasse. Cùm autem paulatim ad incolumitatem respiraret, quo potuit vehiculo, prope Milidunum ad fluuium Sequanæ, occurrentibus & concurrentibus per viam ei obuiam, & Deo personam eius commendantibus, à castellis & vicis, & relictis aratris, deuotissimis populis, quibus pacem conseruauerat, descendit: sicque ob amorem sanctorum Martyrum, quos visitare & grates reddere desiderabat, deueniens citissimè, Deo donante, eques ad eos peruenit. Qui à Fratribus & penè tota patria tanquam piissimus Ecclesiæ Pater, & nobilis defensor, solemniter & deuotissimè susceptus, sanctissimis Martyribus humillimè prostratus, votiuas pro impensis beneficiis, & deuotas gratiarum actiones lachrymando persoluit, & vt deinceps ei prouideant humillimè interpellauit. Cúmque castrum Bestisiacum peruenisset, celeriter subsecuti sunt eum nuncij Guillelmi Ducis Aquitaniæ, denunciantes eundem Ducem ad Sanctum Iacobum peregrè profectum in via demigrasse: sed antequam iter aggrederetur, & etiam in itinere, moriens filiam nobilissimam puellam nomine ALIENOR desponsandam, totámque terram suam eidem retinendam & deliberasse & dimisisse. Qui communicato cum familiaribus consilio, solita magnanimitate gratanter oblata suscipiens, charissimo filio LVDO-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A VICO eam copulari promittit, necnon & deinceps nobilem apparatum ad destinandum illuc componit, nobilissimorum virorum exercitum quingentorum & eo amplius militum de melioribus Regni colligit, cui etiam Palatinum Comitem Theobaldum, & egregium Viromandensem Comitem & consanguineum Radulfum præesse constituit. Nos autem familiares eius, & quoscumque sanioris consilij reperire potuit, ei concopulauit: sic in eius exitu filio valedicens, Protegat te, inquit, & tuos, fili charissime, omnipotentis Dei, per quem Reges regnant, validissima dextera. Quia si te & quos tecum transmitto quocumque infortunio amitterem, nec me præsentialiter nec Regnum curarem. Copiosas etiam gazas & thesaurorum sufficientiam deliberans, ne quid in toto Ducatu Aquitaniæ rapiant, ne terram aut terræ pauperes lædant, ne amicos inimicos faciant, Regia Maiestate interminat, vt gratum exercitui de proprio ærario quotidianam exhibeant deliberationem, imperare non dubitat. Qui cùm per Limouicensium partes ad Burdegalensium fines peruenissemus, ante ciuitatem interposito magno fluuio Garona tentoria defiximus, ibidem præstolantes, & nauali subsidio ad vrbem transeuntes, donec die Dominica collectis Gasconiæ, Sanctoniæ, Pictauiæ Optimatibus, præfatam puellam cum eo diademate Regni coronatam sibi coniugio copulauit. Redeuntes igitur per pagum Sanctonicum, & si qui erant hostes prosternentes, Pictauorum ciuitatem cum exultatione totius terræ peruenimus.

B ÆSTVABANT eo tempore æstiui calores solito nociuiores, quorum consumptione aliquantisper soluti & valde contriti defatigabamur. Quorum intolerabili solutione cùm Dominus Rex LVDOVICVS Parisiis recidiua profluuij dissenteria grauissimè fatigaretur, omninò deficiebat. Qui nunquam super his improuidus, accito venerabili Parisiensi Episcopo Stephano, & Religioso S. Victoris Abbate Gilduino, cui familiariùs confitebatur, eo quòd Monasterium eius à fundamine construxerat, & confessionem repetit, & exitum suum viatico Dominici corporis muniri deuotissimè satagit. Cúmque se deferri ad Ecclesiam sanctorum Martyrum faceret, vt quod votum sæpiùs spoponderat humillimè persolueret, ægritudinis anticipatus angustiis, quod opere non potuit, corde & animo & voluntate compleuit. Præcipiens ergo tapetum terræ & cineres tapeto in modum crucis deponi, ibidem manibus suorum depositus, signo sanctæ crucis præsentiam suam muniens, xxx. Regni administrationis, ætatis verò ferè LX. anno, Kal. Augusti spiritum emisit. Cùm autem eadem hora corpus eius precioso pallio inuolutum ad Ecclesiam sanctorum Martyrum sepulturæ deportaretur, & præcessissent qui sepulturæ locum adaptarent, vnum contigit quod silentio præterire dignum non videtur. Cùm enim præfatus Rex nobiscum conferendo de sepulturis Regum aliquando aut sæpiùs ageret, felicem fore asserebat, qui inter sacratissima sanctæ Trinitatis & sanctorum Martyrum altaria sepeliri mereretur, quoniam & Sanctorum suffragio, & aduentantium orationibus peccatorum veniam obtineret: ex hoc ipso tacitè voluntatem suam significans. Cùm autem, antequam cum filio exissemus, cum C venerabili Ecclesiæ Priore Herueo sepulturam eius ante altare sanctæ Trinitatis, ex opposito tumuli Caroli Imperatoris, mediante altari prouidissemus: occupato loco Carlomanni Francorum Regis, quia nec fas nec consuetudo permittit Reges exhospitari, quod proposueramus fieri non potuit. Vbi autem ipse quasi quadam pronostica præóptauerat, attentantes contra omnium opinionem (omnes enim impeditum locum æstimabant) quantum nec plus nec minus longitudini & latitudini corporis eius conueniebat, locum reseruatum inuenerunt. Vbi cum orationum & hymnorum frequentia, & celeberrimo deuotóque exequiarum officio more regio depositus resurrectionis futuræ consortium expectat, tantò sanctorum spirituum collegio spiritu propinquior, quantò corpore sanctis Martyribus ad suffragandum proximè sepultus assistit.

Felix qui potuit mundi nutante ruina,
Quo iaceat præscisse loco.

Cuius deuotissimam sanctis Martyribus animam, ipsis intercedentibus, ipse Redemptor resuscitet, & in parte Sanctorum collocare dignetur, qui posuit animam suam pro salute mundi Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat, Rex regum & Dominus dominantium, per omnia secula seculorum, Amen.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. A

VETERVM SCRIPTORVM FRAGMENTA,

DE REBVS LVDOVICI GROSSI REGIS.

Ex Libro MS. de Sanctis, & eorum Pigneribus, quem Guibertus Abbas beatæ Mariæ de Nouigento scripsit ad Odonem S. Symphoriani Abbatem, ante annum MCXXIV.

IN promptu quoque est in ortu præpotentum Principum, vt puta Alexandri, Iulij Cæsaris, Octouiani, sed & aliorum, signa præmissa. & in mortibus habuisse Karolum & Ludouicum filium eius prognostica. Vnde & nostro tempore in nostrorum & Lotharingorum seu Anglicorum Regum occasibus, & innouatione Regnorum sæpiùs Cometes emersisse conspeximus. Quid quòd Dominum nostrum LVDOVICVM Regem consuetudinario vti videmus prodigio? Hos planè, qui scrophas circa iugulum aut vspiam in corpore patiuntur, ad tactum eius, superaddito crucis signo, vidi cateruatim, me ei cohærente, & etiam prohibente, concurrere. Quos tamen ille ingenita liberalitate scæua ad se manu obuncans, humillimè consignabat. Cuius gloriam miraculi cùm PHILIPPVS pater eius alacriter exerceret, nescio quibus incidentibus culpis amisit. Super aliis Regibus, qualiter se in hac re gerant, supersedeo. Regem tamen Anglicum neutiquam in talibus audere comperio. B

Ex veteri membrana MS.

1112. ANNO Domini MCXII. Rex Francorum LVDOVICVS GROSSVS propter crebras & laudabiles victorias, quas obtinuit Deo auxiliante, plures Ecclesias construxit. Inter quas vnam ab ipsis fundamentis in honore beatæ semper Virginis Mariæ in villa de Putheolis in Vastineto muro lapideo tabulatu construxit. In quo constituit Canonicos Regulares sub Priore Conuentuali degentes, qui Ordinem & modum viuendi à Monasterio S. Quintini Beluacensis, in quo Yuo Ordinem S. Augustini reformauerat, acceperunt: ipsósque Canonicos terris & possessionibus dotauit, de consilio Episcoporum, Procerum, & Maiorum Regni sui. Et hoc apparet in Priuilegio eisdem Canonicis hoc anno concesso in Capella Parisiensis Episcopi, præsente Dumbardo* Senonensi Archiepiscopo, qui eisdem Canonicis concessit Curam seu Parochiam dictæ villæ, cum Capella S. Sulpicij, qui tunc ibidem vt patronus colebatur: vt patet ex quodam Scripto Henrici post Archiepiscopi Senonensis, & Priuilegio ipsius Regis LVDOVICI. Qui siquidem LVDOVICVS GROSSVS obiit XXVIII. regni sui anno, & sepultus est in Ecclesia S. Dionysij in Francia, ante corpus ipsius Martyris, Kal. Augusti. Ipse verò Ludouicus Grossus Regnum Franciæ strenuè gubernauit prudentiâ & probitate sui & suorum. Nam cùm in principio etiam ab illis qui debebant esse subiecti impeteretur, tandem Dei auxilio omnes vel bello superauit. Bellis etiam & guerris hinc & indè pulsabatur, ab Henrico Anglorum Rege, à Theobaldo Comite Blaisensi & Carnotensi, & aliis nobilibus vicinis. Imò aliquod tempus fuit, in quo adeò arctabatur, vt nec posset exire Meledunum, vel ire ab vrbe Parisiensi prope Corbolium, quorum Comes Odo ei in omnibus aduersabatur: nec à Parisien. ad Stampas propter Montemhelricum, Castrum-forte, & Firmitatem-Balduini, quorum Domini erant ei hostiliter aduersantes: nec etiam à Stampis Aurelianis securè ire valebat, propter Putheoli castrum interpositum. Sed Dei gratiâ succurrente, hos omnes sub se redegit. Odonem namque Corboliensem occidit, & Corbolium cum alia terra sua iurisdictione cepit. Similiter Montemhelricum, Castrum- G

* leg Daimberto

A forte, & Firmitatem-Balduini vi belli sibi subiecit. Exhereditatóque iusto iudicio Hugone domino Putheoli, ipsum Putheolum euertit in sua dominatione receptum. Sed ne Putheolum, vel aliud castrum Belsiæ, quandóque contra Regem Franciæ caput erigere præsumeret, Yonis-villam vno ferè milliario à dicto Putheolo distantem, primò palis & viminibus, deindè fossatu cinxit. Et tandem bellis paululum sedatis, apud eandem Yonis-villam turrim fortissimam ad totius Belsiæ defensionem construxit. In bello quoque contra Henricum Regem Angliæ sæpè vario euentu pugnauit, nunc victor, nunc victus. tamen victoriam sæpiùs reportauit. Et tandem ad inuicem pacificati sunt.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Ex Libro II. Vitæ beati Bernardi Clarauallensis Abbatis, auctore Bernardo Bonæuallis Abbate.

Ea tempestate Honorivs Papa, cuius adhuc instituta nitent & redolent, viam vniuersæ carnis ingressus est. Nec mora in electione dissidentibus Cardinalibus, & diuisa Ecclesia, plures numero, & seniores consilio, vitâ probabiles, viri virtutum, Presbyteri, Diacones, Episcopi, Innocentivm elegerunt: cuius vita & fama & ætas & scientia digna summo Sacerdotio habebatur. At verò pars altera infames ausus violentiâ, non ratione, corroborans, Petrum Leonis ad hunc apicem adspirantem, fraudulentis machinationibus seorsum & præcipitanter nominauit Anacletum, & ceteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte Catho- B lica erant, electum suum solemniter ordinatum collocarunt in cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circumduxêre, & pro tempore honor debitus Apostolicæ affuit dignitati. Extunc sanè circa Lateranense Palatium morabantur, nec erat eis iam tuta in domibus propriis mansio, cùm eos acerrimè Petri satellites infestarent. Ibi etiam diu resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis, ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas. Nam in breui aut fortitudine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. --- Habuêre igitur serui Dei consilium, & quia vi humana tueri se non poterant, cedere elegerunt. Et prouocatis clam nauigiis, de ore Leonis & de manu bestiæ per Tyberim in mare Tyrrhenum elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, citò in portu Pisano feliciter appulerunt ---

CAP. II

Præmissi, antequam de vrbe egrederetur, à domino Papa in Gallias fuerant nuncij, qui dissensionis & schismatis à Petro facti ordinem Gallicanæ intimarent Ecclesiæ, & hortarentur Episcopos, vt in vltionem præsumptionis huius accingerentur, & damnata parte schismatica subscriberent vnitati. Nec dum verò ad plenum tenor operis innotuerat Episcopis, nec priuatim quisquam commodare præsumpsit consensum, donec collecto Stampis generali Conuentu, in commune decernerent quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia, ceteris regionibus procliuibus ad schismata, aliquando Guiberti vel Burdini suscep- C tione fœdata est, nec malignorum acquieuit erroribus, nec fabricata est idolum in Ecclesia, nec venerata in Petri cathedra monstrum. Nec enim talibus in causis principalia aliquando terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata commoda prætulerunt, nec declinantes in partem personis detulêre, sed causis: sed si quid oportuit, fortiter persecutionibus obuiarunt, nec damna nec exilia formidarunt. Conuocato igitur ad Stampas Concilio, Abbas sanctus Clarauallensis Bernardus, specialiter ab ipso Rege, & præcipuis quibusque Pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pauidus & tremebundus aduenit: periculum quippe & pondus negocij non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem, vnde sperauit pacem sine dubio prouenturam. Vbi verò ad locum ventum est, celebrato priùs ieiunio, & precibus ad Deum fusis, cùm de eodem verbo tractaturi Rex, & Episcopi, Principésque consedissent, omnium vnum consilium fuit, vna sententia, vt negocium Dei famulo imponeretur, & ex ore eius tota causa penderet. Quod ille, timens licèt & tremens, monitis tamen fidelium virorum acquiescens, suscepit: & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suum, & Spiri-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

tus sanctus impleuit illud. Vnus ergo omnium ore locutus suscipiendum ab omnibus summum Pontificem INNOCENTIVM nominauit, & ratum esse omnes pariter acclamauerunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentij omnes pariter subscripserunt. Interea dominus Papa, multis in Pisis & in Tuscia, & in aliis Prouinciis potestatiuè dispositis, valefaciens Pisanis, & gratias agens, in Prouinciam nauigio delatus est: & Burgundiam transiens, Aurelianum peruenit. Vbi occurrentibus Episcopis, à Rege piissimo Francorum LVDOVICO alacriter & honorificè susceptus est. Inde à Gaufredo Carnotensi Episcopo, magnarum virtutum viro, Carnotum deducitur: vbi etiam Anglorum gloriosus Rex Henricus cum maximo ei Episcoporum & Procerum comitatu occurrit. Hunc quoque Regem venerabilis Abbas ad eum præmissus adduxit, quem vix persuasit Innocentium recipere, ab Episcopis Angliæ penitùs dissuasum. Cùm enim omnimodis recalcitraret, & detrectaret, ait: Quid times? Times peccatum incurrere, si obedias Innocentio? Cogita, inquit, quomodo de aliis peccatis respondeas Deo: istud mihi relinque, in me sit hoc peccatum. Ad hoc verbum persuasus Rex ille tam potens, etiam extra Regnum suum domino Papæ occurrit vsque Carnotum. Multa ibi dicta & facta sunt, multáque ibi secularia & Ecclesiastica negocia definita. Reuersi de Germania Legati domini Papæ, tam Episcoporum quàm Regis consensum & literas detulerunt, & deprecationem pnblicam, vt ad eos transiens, suam eis desideratam exhiberent præsentiam. Facilè enim persuasi sunt recipere eum, quem iam ceteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio Ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationem Apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Franciâ Remis conuocauit Concilium: in quo multis ad honorem Dei dispositis, Regem LVDOVICVM, viuente patre, pro PHILIPPO fratre coronauit in Regem, & vnxit. In omnibus dominus Papa Abbatem à se separari non patiebatur: sed cum Cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatim quotquot habebant negocia, virum Dei secretiùs consulebant. Ipse verò audita referebat ad Curiam, & oppressis patrocinia exhibebat. --- :·

CAP. VI. LABORABAT ea tempestate sub schismaticorum oppressione tota Burdegalensis Eccclesia, & non erat in Aquitania qui posset resistere Principi, cuius animam indurauerat Deus: qui, annuente Gerardo Engolismensi Episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus est schismatis defensor & auctor. Quicumque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur: alij à sedibus propriis pulsi, exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus, quasi serpens, antiquus veterator ille, qui diu in partibus illis Sedis Apostolicæ fuerat Legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius Ecclesiæ Episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica, & Burdegalensis, & Auxiensis Prouinciæ subditæ fuerant: & quicquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio. Consuetus igitur prædari Prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregauit pecunias, quæ sibi erant in idolum, & in apostasiæ simulacrum. Videns igitur perisse sibi exactionum auctoritatem, & solam domum, quæ nuper multis stipata clamoribus iam carebat ærariis, impatienter ferens quòd manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei Legationem concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret: insuper & Principem Terræ, & quoscumque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locum, in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, citò annuit, & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum Cardinalem Episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi Episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Gerardus, qui priùs se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deinceps cœpit securior & audacior apparere. Nam & quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur ergo Comitem multis pecuniis, inuadit animam eius rationibus venenatis, & hominem promptum facilè seducit & corrumpit.

In

A In primis ab vrbe Pictauensi VVilhelmus Episcopus, vir honestus, homo Catholicus, in societate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis violenter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ, pro quibus ei à multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Gerardo quàm Comiti, vt ad confirmationem partis suæ sine mora Pictaui crearent Episcopum: & inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide. Quem, vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex Clericis consentientibus elegerunt: & prophanas ei imponentes manus, execrabile caput eius non tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi Ecclesia instruxerunt, Ramnolfum quendam Doratensem Abbatem, quem non multò post vltio diuina secuta est: & cadens resupinus de equo in via plana, vno tantùm lapide vltore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, quassato cerebro, expirauit.

AVDIENS hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis Episcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ Legatio fuit commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis aliis negotiis, sine dilatione vlla decreuit. Abbatem ergo Clarauallensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir Dei, & se in proximo congregationem Monachorum in Britanniam, in locum, quem iuxta Nannetum Comitissa ERMENGARDIS parauerat, ducturum intimat: & promittit, disposita illa domo secundùm genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, & ne multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerunt --- :

B

HIS igitur patratis, simul Abbas & Legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus assensu Comitis Burdegalensem Archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat Ecclesiam. Sed effluentibus pecuniis, quas in assentatorum manus iniecerat, magis ac magis cognita veritate, iam defluebant ab eo subsidia Principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec iam facilè se conuentibus præsentabat. Vt enim priùs gesta breuiter repetamus, vbi primùm cœpit audiri, quòd aduersus Ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio Papa adhuc in Galliis demorante missi sunt Abbas noster Claraullensis, & Ioslenus venerabilis Episcopus Suessionensis: & Pictauum vsque venerunt, vt tam ipsum quàm prædictum Principem conuenirent. At ille, iam eodem Principe persuaso, impudenter in Ecclesiam Catholicam, à qua se præcidebat, conuicia cœpit iaculari, & pollicitam priùs Innocentio obedientiam subtrahere, Anacletum suum electum digniorem, & quicumque ei non obedirent, erroneos & acephalos nominare. Vnde factum est, vt animati & armati in insaniam Clerici publicè ex ea die persecutionem Catholicis intentarent. Priùs tamen quàm ab vnitate seipsos taliter præcidissent, obtulerat Abbas sanctus in eorum Ecclesia sacrificium Deo. Post cuius discessum, Decanus eiusdem Ecclesiæ altare, in quo diuina mysteria celebrarat, impiè quidem, sed non impunè, confregit. Si quidem post breue tempus percussus à Deo, cùm spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam videbat dæmonibus, & se à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circumstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoque, qui Petri inuasoris Pictauensis Ecclesiæ Synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in schismate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifestam exercuerat vltionem. Propter hæc, & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi quæ negari non poterant, conuentus publicos euitabat.

C

SIGNIFICATVM est interim Comiti per viros illustres, qui ad eum securiùs audebant accedere, quòd Abbas Clarauallis, & Episcopus Carnotensis, aliique Episcopi & Religiosi viri, colloquium eius expeterent, quorum etiam studium esset, vt secum de pace Ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent. Per-

LVDOVICVS VI. GROSSVS. suasúmque est illi, ne tantorum virorum deuitaret colloquium: quia poterat fieri, vt communicato eis consilio, & facile esset quod modo videbatur difficile, & quod videbatur impossibile repentino prouentu possibile redderetur. Itaque apud Pertinacum hinc inde conueniunt, & in primis de diuisione Ecclesiæ, & de scissura & obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationibus à seruis Dei Comiti intimatum est, quòd Ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasi extra archam, iudicio Dei necesse est interire & dilui. Adducta quoque exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit: nec tanto malo vindictam Dei aliquando defuisse monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano vsus est consilio, & respondit, in obedientiam Innocentij Papæ posse dare consensum, sed in restitutionem Episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci: quoniam implacabiliter eum offenderant, & iurauerat, se nullo tempore eorum pacem aliquando suscepturum. Diu per internuncios protractus est sermo, & dum vicissim verbis se mutuò occupant, vir Dei efficaciora sibi arma arripiens, ad altare sanctum oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant Ecclesiam, quibus licebat diuinis interesse mysteriis, Comes sustinebat pro foribus. Peractis itaque consecrationibus, & pace data ac diffusa per populum, vir Dei iam non se agens vt hominem, corpus Domini super patenam ponens, ignea facie, & flammeis oculis, non supplicans, sed minax, foras egreditur, & verbis terribilibus aggreditur Ducem: A
» Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos. Supplicauit tibi in altero, quem iam te- B
» cum habuimus, conuentu, seruorum Dei ante te adunata multitudo, & contem-
» psisti. Ecce ad te processit filius Virginis, qui est Caput & Dominus Ecclesiæ,
» quam tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet.
» Numquid & ipsum spernes? numquid & ipsum sicut seruos eius contemnes? Lamentabantur vniuersi qui aderant, & orationibus intenti præstolabantur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum cœlitus fieri expectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, & sacratissimum corpus Domini in manibus ferentem, expauit & diriguit, membrísque tremebundis metu, & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus, rursum in faciem ruit, nec quippiam alicui loquens, aut intendens in aliquem, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis efflans gemitibus, epilepticus videbatur. Tum vir Dei ad eum propiùs accessit, & pede pulsans accliuem, surgere iubet, &
» stare supra pedes, & Dei audire sententiam. Præsens est, inquit, Pictauensis Epi-
» scopus, quem ab Ecclesia sua expulisti. Vade & reconciliare ei, & in osculo pa-
» cis iungito fœdera, & ipse ad Sedem suam eum reducito: & satisfaciens Deo,
» redde pro contumelia gloriam, & in vniuerso Principatu tuo diuisos & discor-
» des ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocentio Papæ, & sicut ei omnis
» obedit Ecclesia, tu quoque electo à Deo tanto pare Pontifici. Audiens hæc Comes, auctoritate Spiritus sancti, & sanctorum sacramentorum præsentiâ victus, nec audebat respondere, nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit Episcopum, & eadem qua eum abiurauerat manu, cum totius exultatione ciuitatis, ad propriam Sedem eum reduxit. Sed deinceps Abbas cum Comite iam familiariùs & suauiùs loquens, paternè eum monuit, ne ad impios & temerarios ausus vltra exurgeret, nè Dei patientiam in tantis irritaret flagitiis, nè pacem factam in aliquo violaret. Pace itaque omni Aquitanicæ Ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuerat in malis. Sed non multò pòst adueniente die iræ, in domo sua miserabiliter extinctus est. --- C

Ex Libro IV. eiusdem Vitæ beati Bernardi, auctore Gaufrido Monacho Clarauallensi, & quondam ipsius beati Bernardi Notario.

CAP. II. CVM esset aliquando Pater sanctus in vrbe Nouiomensium, in domo Episcopi Simonis, adductus est ad eum HERVEIVS DE BAVGENCEIO, puer admodum gratiosus, ortus ex Regio sanguine, & prædicti Episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post longa tempora futurum. Si quidem videbatur sibi tanquam in Missarum celebratione Angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatio-

A ne, eundem Heruęium renunciaturum seculo, & futurum aliquando deuotum Christi famulum promittebat. Quæ promissio adeò celebris extitit, & vulgata, vt ipse quoq; Herueius nobis postea fateretur, adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse, vt post viri sancti tale promissum in seculari habitu moreretur. Nec fraudatus est à spe sua. Siquidem venerabilis Gualerannus Vrsicampi Cœnobij primus Abbas Monachum illum fecit, & angelico functus officio, pacem quam ex ore Patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodum apparuit conuersatio, vt tali dignus oraculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine Monasterij Vrsicampi ille successit, & nouissimè obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis, eodem Gualeranno per reuelationem sibi annunciante, præsciuit atque prædixit --- ∵ LVDOVICVS VI. GROSSVS.

INFENSVS aliquando Rex Francorum senior LVDOVICVS quibusdam sui Regni Episcopis, suis eos sedibus & ciuitatibus exturbauit. Vndè etiam hic vir reuerendus plures scripsit Epistolas, pro eorum pace laborans, quarum hodiéque exemplaria perseuerant. Accidit autem, vt præsente eodem Patre sancto, Episcopi multi, indignationem Regis flectere cupientes, tota humilitate prostrati solo tenus eius tenerent vestigia, & nec sic gratiam obtinerent. Qua ex re vir Dei religiosa animositate permotus, die altera Regem duriùs increpans, quòd Domini Sacerdotes spreuisset, liberè quoque denunciauit quod eadem sibi nocte fuerat
B reuelatum. Hæc, inquit, obstinatio primogeniti tui PHILIPPI Regis morte « mulctabitur. Vidi enim te cum minore filio tuo LVDOVICO ad pedes Episco- « porum, quos heri contempseras, inclinatum: & protinus intellexi, Philippo ce- « leriter facto de medio, pro Ludouici substitutione Ecclesiam, quam nunc oppri- « mis, te rogaturum. Quod quidem non longè post miserabilis casus impleuit: & decedente Philippo, egit pater vt is, qui feliciter hodie regnat, LVDOVICVS IVNIOR vngeretur.

VERSVS DE LVDOVICO VI. REGE COGNOMINE GROSSO.

ILLVSTRIS *genitor* LVDOVICI *Rex* LVDOVICVS,
Vir clemens, Christi seruorum semper amicus,
Institui fecit Pastorem Canonicorum
In Cella veteri, trans flumen Parisiorum.
Hanc vir magnanimus almi VICTORIS *amore,*
C *Auro, reliquiis ornauit, rebus, honore.*
Sancte Dionysi, qui seruas corpus humatum,
Martyr & Antistes LVDOVICI *solue reatum.*
Christi centeno, cum mille, decem & tribus anno,
Templum hoc Victoris struxit regalis honoris.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

HVGONIS DE CLERIIS MILITIS ANDEGAVENSIS, FVLCONIS COMITIS AD LVDOVICVM VI. REGEM LEGATI, COMMENTARIVS DE MAIORATV ET SENESCALCIA FRANCIÆ, Andegauorum olim Comitibus hereditaria.

Ex editione doctiss. Viri Iacobi Sirmondi Societ. Iesu, in calce Notarum ad Epistolas Goffridi Abbatis Vindocinensis.

CVM Deus voluit sublimare ROBERTVM filium Ducis in Regem, Goffridus Grisagonella cum tribus millibus armatorum seruiebat Domino suo Regi Roberto. Otho siquidem Rex Alemannorum cum vniuersis copiis suis Saxonum & Danorum Montem-Morenciaci obsederat, & vrbi Parisius multos assultus ignominiosè faciebat. In hac necessitate prœlij Rex Robertus & pater suus ducatum primæ cohortis prædicto Comiti Goffrido Grisagonnella tradidit, & ad persequendum exercitum Alemannorum Ducem & Consiliarium constituit. Persecutus est itaque Rex Robertus Regem Alemannicum, præeunte Goffrido Grisagonnella, vsque ad fluuium Esne. Comes verò Goffridus gnarus pugnandi & assuetus, tantam stragem hostium super fluuium ediderat ante Regis Roberti aduentum, quòd stagnum putares, non fluuium. Alemannis itaque fugatis, Rex Robertus congregato generali Concilio, consilio patris sui & Episcoporum, Comitum, Baronum, dedit Goffrido Comiti quicquid Rex Lotharius in Episcopatibus suis, Andegauiæ scilicet & Cenomaniæ habuerat. Si quæ verò alia ipsa vel successores sui acquirere possent, eadem libertate, qua ipse tenebat, sibi commendauit. Sed nequitia Comitis Tricacensis non potuit sustinere prosperitatem Roberti Regis. Sed ad eius deprimendam perfidiam, quàm maiorem potuit exercitum Rex congregauit. Obsedit itaque Meludunum, & cùm ibi diu sedisset, vidit quòd nihil proficeret. Vocato itaque Goffrido Grisagonnella cum Andegauensibus suis, sine mora ad consuetum properauit obsequium. Goffridus autem veniens, præmisit Constabularios suos, rogans vt ostenderet ei qua parte sederet. Illi verò reuersi nunciauerunt Domino suo, quòd tantus erat exercitus, quòd nullus erat eis ad obsidendum competens locus. Prædictum enim oppidum in insula Sequanæ situm, erat circundatum vndique muro, calce & arena composito. Videntes itaque Andegaui, quòd nullum poterant habere hospitium, induunt arma, perrumpunt per medium exercitum, transeunt fluctus Sequanæ, dant assultum oppido, virtute consueta capiunt castrum. Quod exercitus non potuit per tres menses, illi dimidiæ diei spatio adepti sunt. Franci verò huius gentis inauditam admirantes audaciam, vbicumque locorum ipsos omni laude magnificabant. Videns autem Rex tantam Principis strenuitatem, & ipsum præualere in Regno tantùm armis, quantum consilio, & quia hîc & alibi benè meruerat, sibi & successoribus suis iure hereditario Maioratum Regni, & Regiæ Domus Dapiferatum, cunctis applaudentibus & laudantibus, exinde constituit.

B

C

» Hæc verba dixit Fulco Comes Tescellino Capellano suo: Audi Presbyter, cuius-
» modi obsequia præstitit Comes Goffridus Grisagonnella Domino Regi Roberto.
» Dauid Comes Cenomannorum, & Comes Corbonensis dedignabantur recipere
» feodum suum à prædicto Rege, asserentes nullo modo se posse subiici generi Burgundionum. Audiens autem Rex eorum superbiam, & videns Regni sui non paruam diminutionem, habito consilio cum Goffrido Comite, & cum Primatibus

A Regni, tempore constituto & die denominato decreuit obsidere castrum Moritoniæ. Comes verò Goffridus cognoscens aduentum exercitus Regis, mouens castra de Vindocino, dans assultum prædicto castro virtute consueta & probitate gentis suæ, Goffridum Comitem & oppidanos suos minùs timentes cepit, & Domino suo Regi tradidit. Dauid verò Comes dedignans ad colloquium Regis venire, mandauit quòd nullo modo se Regi subiiceret, & quòd nullo tempore Rex Robertus Cenomannicam suam videre præsumeret. Audiens autem Rex arrogantiam & indignationem prædicti Comitis, ipsum dedit, & Cenomannicam suam Goffrido Grisagonnella & suis successoribus ex Regio dono tribuit iure possidendam. Huc vsque sunt Scripta Fulconis Hierosolymitani. LVDOVICVS VI. GROSSVS.

VOS autem, qui ista Scripta audieritis, scitote quòd ego Hugo de Cleeriis vidi Scripta Fulconis Comitis Hierosolymitani in Ecclesia sancti Sepulchri de Lochis, de Maioratu & Senescalcia Francorum sibi & suis antecessoribus à Rege Roberto collatis.

INTER Regem LVDOVICVM Philippi Regis filium, & Fulconem, qui postea factus est Rex Hierusalem, magna erat dissensio. Fulco enim Comes nolebat ei seruire. Rex verò Ludouicus dederat Maioratum, & Senescalciam Franciæ Anselmo de Garlanda, & postea Guillelmo de Garlanda, de quibus Fulco Comes suas redibitiones & sua hominia habere non poterat. Contigit autem Regem Ludouicum maximam guerram habere cum Henrico Rege, filio Guillelmi acquisitoris Angliæ. Ob hoc itaque Rex Ludouicus requisiuit Fulconem Comitem, vt de guerra ista eum iuuaret. Comes verò respondit, quòd nullo modo ei seruire debebat. eum namque de Maioratu & Senescalcia Franciæ exhæreditabat. Tunc Rex Ludouicus per Amauricum de Monte-forti, auunculum Fulconis Comitis, & per Goffridum Abbatem Vindocinensem, & Radulphum de Balgenciaco, mandauit Comiti, de omnibus istis & maioribus aliis istorum consilio se versus Comitem emendaturum. Comes igitur Fulco suos consulens homines, videlicet Robertum de Blo, Salmacium de Permina, Hugonem de Cleeriis, Gaudinum de Vegia, & multos alios, respondit Regi Ludouico; vt si hoc faceret quod mandauerat, quòd hoc & alia adiutoria quæ ab eo exigebat libenter faceret. Die autem illo, quo consilium captum est, Curia Andegauiæ erat repleta bonæ militiæ & sapientissimæ. Tunc Amauricus de Monte-forti, aliique qui verba Regis attulerant, laudauerunt Comiti Fulconi, vt per quendam, quem Rex cognosceret, Regi responderet: ac super his, antequam nuntij Regis forent reuersi, festinanter grates & mercedes redderet. Consiliatores autem Comitis audientes consilium, quod Amauricus dederat, laudauerunt illud consilium. Quod cùm Comitissa Aremburgis audiret consilium, laudauit quòd nullus iret, nisi Hugo de Cleeriis. Ego itaq; Hugo de Cleeriis perrexi Parisius: de hinc ad Guenoricum inueni Regem & Comitem Bellimontis. Eo itaque inuento apud Guenoricum, inter Pontesium & Bellummontem, & Caluum-montem, locutus suum cum Domino Rege. Primùm illum salutans ex parte Comitis, reddidi ei grates & mercedes super suo mandato quod Comiti Fulconi mandauerat. Hinc ei dixi, quòd Fulco Comes ei suum offerebat seruitium, aut in præsentiarum, aut post, si vellet, colloquium. Rex indè lætatus, dixit se multum priùs velle colloqui. Assignatus est ergo & dies & locus colloquij inter Marchesneium & Bircium in Beaussa. Inter hæc mandauit Rex Comiti, vt Gaufridum filium suum, qui nunc iacet in Ecclesia Sancti Iuliani Cenomannensis, ad colloquium secum adduceret. Illum namque multum optabat videre. Cúmque dies instaret colloquij, Dominus Rex LVDOVICVS & Fulco Comes ad locum constitutum venerunt cum sociis consultoribus. ibique recognita sunt iura Comitis, videlicet Maioratus & Senescalcia Franciæ. Guillelmus de Garlanda tunc Franciæ Senescallus recognouit in illo colloquio hominium se debere Comiti Fulconi de Senescalcia Franciæ; & inde fuit in voluntate Comitis. Post Guillelmum fuit Senescallus Stephanus de Garlanda, qui fecit hominium Comiti: post Stephanum, Radulphus Peronæ Comes, qui similiter fecit hominia & seruitium. Ille enim, qui Senescallus erit Franciæ, Comiti faciet hominium, & talia seruitia. Si Comes perrexerit ad Curiam Domini Regis, Senescallus præcipit Marescallis Domini Regis, vt præparent & liberent hospitia Comiti. Cùm Comes venerit, Senescallus ibit ei obuiam, & conducet ad suum hospitium. Tunc

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Senescallus ibit dicere Regi, Comitem Andegauiæ venisse. Si Comes ad Regem ire voluerit, Senescallus ad Curiam eum deducet, & de Curia ad suum reducet hospitium. Si verò ad coronamenta Regis Comes ire voluerit, Senescallus præparare & liberare faciet hospitium, quod Comes habet proprium & debitum. Cùm autem die suæ coronæ ad mensas Rex discubuerit, scamnum pulcherrimum fulcro pallij aut tapeto coopertum Senescallus præparabit, ibique Comes quousque fercula veniant sedebit. Cùm verò primum venerit ferculum, Comes se desibulans è scamno surget, & de manu Senescalli ferculum accipiens, ante Regem & Reginam apponet, & Senescallo præcipiet, vt exindè per mensas seruiat: & Comes retro sedebit, donec alia veniant fercula. Et quemadmodum super primo fecit, de aliis similiter faciet. Finita demùm celebratione mensarum, Comes equum ascendet, & ad suum redibit hospitium; Senescallo comitante. Deinceps equus ille, quem Comes adduxerit ad Curiam, dextrarius videlicet, Coquo Regis feudaliter dabitur: pallium, quo in Curia affibulatus erit, dispensatori dabitur, scilicet post prandia. Tunc Panetarius mittet Comiti duos panes, atque vini sextarium, & Coquus frustum carnis, & vini haustum. Hæc est enim liberatio Senescalli illo die. Hæc fercula accipiet Senescallus Comitis, atque dabit Leprosis. Insuper cùm Comes in exercitu Regis perrexerit, Senescallus Franciæ papilionem centum militum capacem ei præparabit, & sommarium ad illum portandum, & chordas, & paxillos, & hominem equitantem ad conducendum, & duos homines pedites. Finito exercitu, Comes si voluerit Senescallo reddet papilionem: si non reddidit, non ideò minùs in alio exercitu papilionem habebit. Comes cùm in exercitu Regis fuerit vel ierit, protutelam faciet ei; in reditu, retutelam: & quicquid ei acciderit siue bonum siue malum, ore Domini Regis indè non vituperabitur. Ego Hugo de Cleeriis vidi hæc seruitia reddere Comiti Fulconi Regi Hierusalem in duobus exercitibus Aluerniæ, & in vno coronamento Bituri: & Comiti Gaufrido, qui est sepultus Cenomanni, vidi reddere in vno coronamento Bituri, & in alio Aureliani. Item Galterius de Siluanecti prouincia recognouit ante Regem Ludouicum, me præsente & audiente, se tenere de Comite Andegauensi quicquid habebat in villa Siluanectis extra muros, & foragia totius Arbriæ esse de feudo Comitis Andegauensis, & omnia casamenta. Radulphus de Martreio & Thomas frater suus solebant seruire in Andegauia de feudo suo. Et ego Hugo de Cleeriis, dum loquor cum Rege Ludouico, audiui ab ipso hæc verba: Radulphe de Martreio, vide Hugonem de Cleeriis militem Comitis Andegauensis Domini tui, vade seruire feodum tuum Marescalciæ, & hospitare Hugonem, quia habes istum feodum à Comite. Tunc Radulphus hospitatus est me sub nomine Marescalciæ, & adiecit Rex: Ego Dei gratia iam sum benè cum Comite Andegauensi. De cetero Comes appellatur Maior in Francia propter retutelam, quam facit in exercitu Regis. Item quando erit in Francia, quod & Curia sua iudicauerit firmum erit & stabile. Si verò contentio aliqua nascetur, iudicio facto in Francia, Rex mandabit quòd Comes veniat illud emendare: & si pro eo mittere noluerit, scripta vtriusque partis Comiti transmittet, & quod indè sua Curia iudicabit, firmum erit & stabile. Ego Hugo de Cleeriis vidi multoties iudicia facta in Francia, in Andegauia emendari. Sic fuit de bello apud Sanctum Audomarum facto, & pluribus aliis placitis & iudiciis. Hoc vidi, & multi alij mecum.

A

SVGERII ABBATIS S. DIONYSII LIBER, DE REBVS IN ADMINISTRATIONE SVA GESTIS.

In quo multa ad Historiam LVDOVICI GROSSI & LVDOVICI IVNIORIS pertinentia annotantur.

Ex Codice MS. Monasterij S. Dionysij nunc primùm in lucem editus.

Quædam Exemplaria Libri huius auctorem inscribunt GVILLELMVM *Monachum, qui Sugerij Abbatis sui Gesta nomine ipsius composuerit. Quod vero similius esse, stylus etiam à Sugerij stylo penitus discrepans facilè reuincit.*

B

NNO administrationis nostræ vicesimo tertio, cùm in Capitulo generali quadam die conferendo cum Fratribus nostris tam de hominibus quàm de priuatis negotiis consederemus, iidem charissimi Fratres & filij obnixè in charitate supplicare cœperunt, ne fructum tanti laboris nostri præteriri silentio sustinerem: quia potiùs ea, quæ larga Dei omnipotentis munificentia contulerat huic Ecclesiæ Prælationis nostræ tempore incrementa, tam in nouarum acquisitione, quàm in amissarum recuperatione, emendatarum etiam possessionum multiplicatione, ædificiorum constitutione, auri, argenti, & preciosissimarum gemmarum, necnon & optimorum palliorum repositione, calamo & atramento posteritati memoriæ reseruare. Ex hoc vno duo nobis repromittentes, tali notitiâ fratrum succedentium omnium iugem orationum pro salute animæ nostræ mereri instantiam: & circa Ecclesiæ Dei cultum hoc exemplo eorum excitare benè zelantem sollicitudinem. Nos igitur tam deuotè, quàm deuotis & rationabilibus eorum petitionibus assensum exhibentes, nullo inanis gloriæ appetitu, nullam laudis humanæ aut retributionis transitoriæ exigendo retributionem: ne post decessum nostrum quacumque aut cuiuscumque defraudatione, redditibus Ecclesia minuatur, ne copiosa, quæ tempore amministrationis nostræ larga Dei munificentia contulit, silentio malis successoribus depereant, incrementa, sicut à corpore Ecclesiæ beatissimorum Martyrum, Dionysij, Rustici, & Eleutherij, quæ nos quàm dulcissimè à mamilla vsque in senectam fouit, de ædificiorum institutione, & thesaurorum augmentatione, loco suo incipere dignum duximus: ita etiam à castello suo, videlicet prima eius sede, & in vicinia circumquaq; de reddituum augmentatione, tam præsentium quàm futurorum notitiæ significare, honestum & vtile proposuimus. Erat itaque ministerium illud eiusdem castri, quod vulgò dicitur theloneum, & cambiatio, constans sexaginta solid. vnaquaque hebdomada. Sed Vrsellus Iudeus de Montemaurenciaco in vadimonio de his decem habebat, cum villa illa quæ dicitur Molignum, pro quatuor viginti marcis argenti, & alia magna sicut dicebat denariorum pecunia. Nos autem & villam viginti libras aut plus valentem, & ipsos decem solidos magno sumptu, videlicet tria milia solidorum reddendo MATHEO DE MONTEMAVRENCIACO, qui eam occupare libenter pro Iudeo suo vellet, ipsius verò Iudei vxori decem libras, & decem modios frumenti reddentes, retraximus eos: & de decem aliis in emendatione villæ ministerium illud sine exactione fecimus augmentari. Cùm igitur constet factum de decem Iudei, & decem nouiter augmentatis vniuscuiusque anni hebdomadæ, viginti solidorum augmentum, quinquaginta duas libras efficiunt, de villa verò viginti. CAP. I.

C

LVDOVICVS VI. GROSSVS. Census autem eiusdem villæ in octabis S. Dionysij duodecim libras, qui modò constat viginti & plus, vnde huius rei incrementi libræ octo, & octo de quadam domo, quam constituens in macello emptione cuiusdam alterius domus, vsibus carnificum, Fratrum infirmantium sustentationi contulimus. Sunt igitur quater viginti & decem. De pedagio verò viginti libras, cùm priùs essent quadraginta librarum. Nos autem indè sæpe habuimus sexaginta & decem; cùm multò plus, nisi rapinam, & rapinæ * anathematizaremus, facilè vnoquoque anno habere possemus. A

DE Indicto verò, quod dominus LVDOVICVS pater beato Dionysio dedit, trecentos solidos quietè & pacificè, triginta quinque de censu stallorum pistorum in pantera, quos in festo beatorum Apostolorum Petri & Pauli refectioni Fratrum apposuimus: decem solidos de Girardo nepote meo, quinque de domo sua, & quinque de theloneo garantiæ. De plateis domus Guillelmi Cormeilensis, quam ego emi quater-viginti libras, censum quindecim solidorum de tribus mansionibus, reliquis duabus vacantibus. In Curtila Fratrum in vacuo, de nouis hospitibus sexaginta & decem solidos de annuo censu. De Curia verò quæ extra villam est, cùm nec vnus hospes vmquam ibi mansisset, sed à seruientibus expensis propriis seruaretur; tam in ea quàm in alia noua eidem adiacente, quater-viginti & eò ampliùs nouis hospitibus positis, viginti libris constat singulis annis augmentatum. Vbi etiam, scilicet apud S. Lucianum, magno sumptu, quia Ecclesia his valdè indigebat, clausum vinearum ferè quater-viginti arpennorum, vt aiunt, plantando excoli fecimus. Cui ad maximum Ecclesiæ commodum ipsas viginti libras, vt indè benè excolatur, instituimus: consultè quidem omnia pro defectu vini, quia sæpiùs cruces, & calices, & pallia multis in locis, & etiam Latiniaci in vadimonio ponebantur. Molendinorum verò eiusdem castri talis est augmentatio, quòd cùm olim singulis diebus quinque minas frumenti Fratrum refectorio reddere consueuissent, modò singulis diebus octo reddere non desistunt. Quorum incrementum de singulis hebdomadibus certa computatione deductum, quadraginta modios dimidio minus recipit. Denariorum verò incrementum septies viginti & sex libras & decem solidos constat. Domum, quæ superest portæ Parisiensi versus S. Medericum, emimus mille solidis, quoniam cùm frequenter interessemus negociis regni, nos & equos nostros, sed & successores nostros ibidem honestiùs hospitari dignum duximus. De porta verò Parisiensi, quæ solebat reddere XII. libras, quinquaginta nobis reddit, vbi incrementum est triginta & octo librarum. B

De Trembliaco.

II. CVM eadem villa multis angariis à Comite Domnimartini, videlicet exactione talliæ, frumenti scilicet quinque modiorum, quos ei pro pace concesseram, cùm ipse talliam pro voluntate sua facere consueuisset; exactione arietum, & hospitandi in villa multis vicibus in anno de rusticorum sumptibus. Hanc pacem pro his omnibus cum Comite fecimus, vt tota villa in pace nobis remaneret absque exactione & consuetudine aliqua, & nos pro eius hominio decem libras singulis annis de marsupio nostro in octabis S. Dionysij ei daremus. Nos autem eandem villam ob hoc libentiùs ædificauimus, & in introitu villæ nouam curiam cum granchia noua erigi fecimus. & vt in ea campi pars vniuersalis, & quatuor carrucarum; in altera verò, quæ in municipio est, decimæ terrarum reponerentur, & in vtraque vsibus nostris stramina reseruarentur. Et cùm de eadem villa aut vix aut nunquam quater-viginti & decem modios annonarum olim habere possemus, ad hoc ipsum rem deduximus quòd ducentos modios decem minus indè à Maiore nostro habemus: extra hoc quod seminant, & quod bubulcis & bubus quicquid necesse fuerit amministrant, & carrucis boues & necessaria omnia suppeditant. propter quod furni redditum habent. Nos verò censum nostrum & tensamentum, & mortuas manus, & forisfacta, & talliam pro voluntate nostra habemus. Vbi incrementum annonæ quater-viginti & decem modiorum consistit. Curiam autem antiquam muro cinximus, domum Ecclesiæ inhærentem penè defensabilem ibidem ereximus. Qua munitione successores nostri & suos & sua, si placet, contra omnem hostem defendere poterunt. C

A

De recuperatione Argentoilensis Abbatiæ.

CVM ætate docibili adolescentiæ meæ antiquas Armarij possessionum reuoluerem Cartas, & immunitatum biblos propter multorum calumniatorum improbitates frequentarem, crebrò manibus occurrebat de Cœnobio Argentoilensi fundationis Carta ab Hermenrico & coniuge eius Numma, in qua continebatur quòd à tempore PIPINI Regis beati Dionysij Abbatia extiterat. Sed quadam occasione contractus incommodi in tempore Karoli Magni filij eius alienata fuerat. Præfatus enim Imperator vt quandam filiam suam matrimonium humanum recusantem ibidem Abbatissam Sanctimonialium constitueret, eo pacto vt post mortem eius in vsum Ecclesiæ reuerteretur, ab Abbate & Fratribus obtinuerat. Sed turbatione Regni filiorum filij eius, videlicet Ludouici Pij, altercatione, quoad vsque superuixerat, perfici non potuit. Vnde cùm antecessores nostri sæpiùs super hoc laborantes parum profecissent, communicato cum Fratribus nostris consilio, nuncios nostros & Cartas antiquas fundationis, & donationis, & confirmationum Priuilegia, bonæ memoriæ Papæ Honorio Romam delegauimus: postulantes vt iustitiam nostram canonico inuestigaret & restitueret scrutinio. Qui vt erat vir consilij, & iustitiæ tutor, tam pro nostra iustitia, quàm pro enormitate Monacharum ibidem malè viuentium, eundem nobis locum cum appendiciis suis, vt reformaretur ibi Religionis ordo, restituit. Rex verò LVDOVICVS Philippi, charissimus dominus & amicus noster, eandem restitutionem confirmauit, & quæcumque regalia ibidem habebat auctoritate Regiæ Maiestatis Ecclesię præcepto firmauit. Cuius quidem recuperationis tenorem si quis pleniùs nosse voluerit, in Cartis Regum & priuilegiis Apostolicorum enucleatiùs poterit reperire. Cuius scilicet Abbatiæ & appendiciorum eius, quæ sunt Trappe, Herencurtis, Chaueniacus, Burdeniacus, Cerisiacus, & terra de Montemeliano, & Bunziaco, siue de Mosteriolo, quod est prope Milidunum, & aliorum incrementum quanti constet, qui sapienter illa tractabunt pro magno Prælati cognoscere poterunt. III.

B

DE antiquo censu Argentoili, qui ad Abbatiam non pertinet, incrementum est xx. librarum, quia cùm olim non haberemus nisi viginti libras, modò XL. redduntur. De annona priùs sex modios, modò xv. recipimus.

De Vilcassino.

VILCASSINI siquidem, quod est inter Isaram & Ettam, nobilem Comitatum, quem perhibent immunitates Ecclesiæ proprium beati Dionysij feodum, quem etiam Rex Francorum LVDOVICVS Philippi, accelerans contra Imperatorem Romanum insurgentem in Regnum Francorum, in pleno Capitulo beati Dionysij professus est se ab eo habere, & iure Signiferi, si Rex non esset, hominium ei debere. hoc insequente incremento dominicaturam Deo auxiliante augmentari elaborauimus. Ecclesiam de Cergiaco, & curiæ libertatem ab eodem Rege Ludouico obtinuimus. A filio verò eius Ludouico viaturam eiusdem villæ, & omnes redditus eius præter vinum & auenam, in dedicatione Ecclesiæ regia liberalitate pro remedio animæ eius, personæ & Regni protectione, obtinuimus. Nec minus etiam quod in Cormeliis habebat, & apud Oenitum, & quicquid Trappis habebat, præter hospitium, sanctis Martyribus deuotissimè contulit. Nos autem & de his & multis aliis incrementis, præsertim continua sollicitudine, & iugi prouidentiâ, terræ cultus, & vinearum, maiorum & seruientium reprimendo rapacitatem, Aduocatorum etiam prauorum importunam refellendo infestationem, pro quo multa in nouitate nostra miliciæ vsibus expendimus, illuc vsque Deo annuente perduximus, vt cùm temporibus antecessorum nostrorum Fratres nostri ad opus coquinæ cotidie quinque solidos habere contenti fuissent, de superabundante incremento omni die alios quinque, & feria quinta atque Sabbato quatuordecim pro toto, irrefragabiliter refectioni Fratrum recipiant. Et quod adhuc his superest, de incremento centum modios annonæ largè consueuit excedere. Quod nos post Pascha vsibus nostris, Ecclesiis, & pauperibus, vel quibuscumque oportunitatibus erogandum censuimus. Extremis enim mensibus anni aliquando carior IV.

C

LVDOVICVS VI. GROSSVS. annona congregationum improuidentiam punire solet. Incrementum denariorum centum & quatuordecim librarum, & duodecim solidorum, singulis annis consistit. A

De Cormeliis Parisiensibus.

V. DE Cormeliis in pago Parisiensi, incrementum census, octo librarum: cùm priùs haberemus XII. libras, modo XX. De annona decem aut duodecim modios habebamus, nunc decem & octo. Apud Centinodium quatuor libras de incremento noui census, & de veteri centum solidos. Apud Francorum-villam quadraginta solidos de nouo incremento, & quadraginta de veteri præter feodum. Decimam de feodo nostro, quam emimus à PAGANO DE GISORCIO, & dedimus Clericis matriculariis pro amore Dei, excepta decima clausi nostri, quam nobis retinuimus.

De Montiniaco.

VI. APVD Montiniacum quinquaginta solidos de nouo, & sexaginta & decem de veteri.

De Cergiaco.

VII. APVD Cergiacum de bosco quadraginta solidos de censu, & hominium militis Theobaldi de Puteolis, & quadraginta saumas asinorum. B

De Louecenis.

VIII. APVD Louecenas, cùm quicquid ibidem habebamus, tam censum, quàm annonam, & vinum, pro XV. libris tam nos quàm antecessores nostri per annum dare consueuimus, post quædam placita de mansis antiquis, quibus rusticos vinearum cultores de retentione redditũum intercepimus, saluo annuo censu denariorum, & annona, centum ferè modios vini adquisiuimus.

De Vernullello.

IX. DE Vernullello, quod quadraginta annis sub vadimonio fuerat, decem libras data redemptione recipimus: cùm nonnisi LX. solidos antè haberemus. Cuius loci redditus ad nos pertinentes Fratribus infirmis ex integro contulimus.

De Valle-Crisonis.

X. APVD Vallem-Crisonis villam ædificauimus, Ecclesiam & domum constituimus, & carrucâ terram incultam dirumpi fecimus. Quæ quanti debeat constare, potiùs cognoscent qui eam ædificare innitentur: cùm iam ibidem sint ferè LX. hospites, & adhuc multi venire eligant, si sit qui prouideat. Erat enim locus ille quasi spelunca latronum, habens vltra duo miliaria deserti, omninò Ecclesiæ nostræ infructuosus, raptoribus & satellitibus propter vicinitatem nemorum aptus. Eapropter ibidem Fratres nostros Deo deseruire disposuimus, vt in cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, oriatur viror calami & iunci. C

POSSESSIONEM beati Dionysij, in qua continetur Mesnile S. Dionysij, & Domnapetra, & ceteræ villæ castri, quod dicitur Cabrosa, à multis retro temporibus tribus talliis expositam, videlicet domino castri Cabrosæ, & domino castri Nielphæ, & Simoni de Villa-Aten, eorum rapacitate omninò ferè destructam non sine magnis expensis ab huiusmodi oppressionibus emancipauimus: ea sola, quæ ad eorum aduocationem iure pertinent, remittentes. Nec minus etiam venationem Iuelinæ infra metas terræ, quam beato Dionysio multis temporibus abstulerant, recuperauimus. Et ne in posterum obliuioni traderetur, illuc exeuntes per continuam septimanam, ascitis nobis approbatis amicis & hominibus nostris, videlicet Comite Ebroicensi AMALRICO DE MONTE-FORTI, Simone de Nielpha, Ebrardo de Villaperosa, & aliis quampsurimis, in tentoriis demorantes, singulis diebus totius hebdomadæ ceruorum copiam ad Sanctum Dionysium non

A leuitate, sed pro iure Ecclesiæ reparando, transferri, & Fratribus infirmis, & hospitibus in domo hospitali, necnon & militibus per villam, ne deinceps obliuioni traderetur, distribui fecimus. Domino verò Cabrosæ præter antiquum feodum, videlicet aduocationem terræ nostræ, & medietatem siluæ, de proprio singulis annis centum solidos damus, tanquam feodato nostro, ne reducat manum ad talliam, vel terræ oppressionem. Quos quidem centum solidos in eadem terra pro voluntate nostra absque contradictione recolligere valemus.

NE igitur laboris nostri fructus ex obliuione in irritum deducatur, illa etiam quæ in Belsa auxiliante Deo augmentari elaborauimus, scripto commendare curauimus.

PRIMA villa beati Dionysij, quæ vocatur Guilleluallis, prope Sarclidas in catalogo Dagoberti Regis beato Dionysio ab eodem Rege traditas, vsque adeò à multis retrò temporibus aut semper ita incomposita extiterat, vt nec domus vbi etiam Abbas caput reclinaret, nec granchia aliqua, nec quicquam Dominicum in tota villa existeret. Viginti quinque modiolos tantùm, qui non excedunt quatuor nostros modios, pro censu terrarum, quas colebant, cum modico domorum suarum censu singulis annis persoluebant. Ad hanc igitur adaptandam ob amorem dominorum nostrorum sanctorum Martyrum accedentes, quandam terram videlicet trium carrucarum in eadem villa sitam, pro qua à XL. annis & vltra guerra maxima agitabatur inter IOANNEM STAMPENSEM filium Pagani, virum nobilem & B strenuum, & quendam alium militem Piguerensem, multo sumptu apud vtrumque apposito, Ecclesiæ comparauimus, & quod vterque quærebat vt neuter haberet, nobis eam retinendo, & guerræ eorum finem sic imponendo, fauore parentum & amicorum, videlicet Balduini de Corboilo, & multorum aliorum, Cartâ nobis firmari fecimus. In hac itaque noua terra, videlicet in medio villæ, loci oblectantes amœnitatem, viuidorum fontium, & riuorum decurrentium amplectentes affinitatem, curiam honestam muro cingi fecimus, domum fortem & defensabilem in curia, granchias & quæque necessaria ibidem construi multis expensis effecimus. Et ad superioris Belsæ releuandam ariditatem, viuario multitudine piscium copioso ferè in circuitu perlustrauimus. Duas carrucas in eadem terra, vnam in noua, alteram in antiqua statuimus. Et quæ tam parui constabat, vt ad quinquaginta vel eo ampliùs annonarum modios singulis annis reddere valeat, augmentauimus. Nam & illum priorem censum, quem paruissimum reddebant, remittentes, totius terræ campipartem præter carrucam de feodo Maioris nobis retinuimus. Qui ex hoc ipso garrulitatem rusticorum & mutatæ consuetudinis molestias omninò se sedare spopondit.

De Monaruilla.

SVCCEDIT & alia prope illam beati Dionysij villa, quæ dicitur Monaruilla, XI.
C villa omnium facta miserrima, quæ sub iugo castri Mereuillæ conculcata, non minus quàm Sarracenorum depressione, mendicabat: cùm eiusdem castri Dominus quotienscumque vellet, in eadem hospicium cum quibuscumque vellet raperet, rusticorum bona pleno ore deuoraret, talliam & annonam tempore messis pro consuetudine asportaret: lignaria sua bis aut ter in anno carrucarum villæ dispendio aggregaret: porcorum, agnorum, anserum, gallinarum importabiles quasque molestias pro consuetudine tolleret. Quæ cùm tanta oppressione per multa tempora in solitudinem ferè iam redigeretur, audacter resistere, & molestias huiusmodi ab hereditate sancta constanter exterminare elegimus. Cúmque eum in causam traheremus, & ipse sibi iure hereditario patris & aui atque ataui consuetudines illas excusaret, ad hoc auxilio Dei, & hominum atque amicorum nostrorum consilio res processit, quòd HVGO castri dominus, fauore coniugis & filiorum, assensu Domini Regis LVDOVICI, à quo se habere dicebat, beato Dionysio in perpetuum omnes omninò consuetudines, iniustitiam suam recognoscendo, relaxauit, remisit, manu propria iureiurando abiurauit, sicut pleniùs in Carta Domini Regis Ludouici inuenitur. Nos autem ad eius hominium Ecclesiæ nostræ retinendum, duos Stampenses modios annonæ, vnum frumenti, & alterum auenæ, in curia nostra per manum Monachi aut seruientis nostri concessimus. Quo qui-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

dem prædicta villa eruta tormento, cùm priùs vix nobis valeret decem, aut quindecim libras, centum Stampenses modios annonæ per singulos annos, qui sæpiùs centum libras valent secundùm precium annonæ, per manus ministrorum reddere nobis consueuit. A

POSSESSIONEM nihilominus, quæ dicitur Rubridum, depressione angariarum castri Puteoli omninò destitutam, emendare elaborantes, cùm quadam die HVGO dominus Puteoli post ruinam castri etiam nos super hoc conuenisset, vt incultam terram depressione castri in solitudinem redactam, sub medietate lucri ego & ipse excoleremus: licèt hoc quidam compendiosum approbarent, recusauimus, & quod cum eo noluimus, per nos efficere ad commodum Ecclesiæ elaborauimus. Nec eum admittere socium in restitutione terræ sustinuimus, quem destructorem more antecessorum suorum grauissimè persenseramus. Easdem enim consuetudines, quas de Monaruilla enumerauimus, videlicet talliam & annonam porcorum, ouium, agnorum, anserum, gallinarum, pullorum, lignorum, ab eadem terra more antecessorum suorum abripuerat, & ex hoc ipso tam nobis quàm sibi infructuosè iacentem omninò inutilem reddiderat. Nos igitur miseriæ terræ & damno Ecclesiæ nostræ condescendentes, in eadem sterili terra curtem ædificauimus, turrimque super portam ad repellendos raptores ereximus: tres carrucas ibidem posuimus, villam quæ Villana dicitur, restituimus: incomposita terræ composuimus, vsque adeò eam meliorando, vt cùm vix consueuerit viginti libras singulis annis, B postea centum libras, sæpiùs verò centum & viginti reddiderit. Nos verò sanctis Martyribus pro tantis beneficiis iure deuoti, de eodem fructu laboris nostri ædificationi Ecclesiæ eorum singulis annis quater-viginti libras vsque ad operis expletionem, Carta & sigillo assignauimus. Remouimus etiam ab eadem terra quandam consuetudinem malam Vicecomitis Stampensis, quæ palagium vocatur.

De Tauriaco.

XII. TAVRIACVS igitur famosa beati Dionysij villa, caput quidem aliarum, & propria ac specialis sedes beati Dionysij, peregrinis & mercatoribus, seu quibuscumque viatoribus alimenta cibariorum in media strata, lassis etiam quietem quietè ministrans, intolerabilibus dominorum præfati castri Puteoli angariis vsque adeò miserabiliter premebatur: vt cùm illuc temporibus antecessoris nostri bonæ memoriæ Adæ Abbatis vt Præpositus terræ prouiderem, satis adhuc iuuenis accessissem, iam colonis penè destituta langueret, rapacitati Puteolensium data esca populis Ethiopum omninò pateret. Nec enim ipsa domus propria beati Dionysij seipsam aliquando tuebatur; quin ipse Dominus per satellites suos eam frangeret, quæcumque reperta sacrilego spiritu asportaret, adiacentes villas frequentibus hospiciis confunderet: annonam & talliam sibi primùm, deinde Dapifero suo, deinde Præposito suo, rusticorum vectigalibus ad castrum deferri cogeret. Vix C qui aderant sub tam nefandæ oppressionis mole viuebant. Cùm ergo ferè per biennium ibidem demorando, his & aliis malis, & humanæ compassionis doloribus, & Ecclesiæ nostræ dispendio defatigarer; nec nos solùm, verumetiam omnes Ecclesiæ, quæ in partibus illis terram habentes æquè premebantur, conuenimus, & vt iugum importabile & tyrannidem nequissimi castri euitare possemus, diligenti deliberatione contulimus. Hinc emersit quòd labore nostro venerabilis Episcopus Carnotensis IVO pro parte sua, Capitulum beatæ Mariæ pro sua, Abbas S. Petri pro sua, Ecclesia S. Ioannis de Valleta pro sua, Episcopus Aurelianis pro sua, Ecclesia S. Aniani pro sua, Abbas S. Benedicti pro sua, Archiepiscopus Senonis pro sua, & nos pro nostra, gloriosum Regem adiuimus LVDOVICVM, Ecclesiarum depopulationem, pauperum & orphanorum deplorationem, Ecclesiarum eleemosynis antecessorum suorum, & suis, exheredationem lacrimabiliter exposuimus. Qui, vt erat vir nobilissimæ industriæ, plenus pietate, Ecclesiarum illustris defensor, auxiliari spopondit; & quòd Ecclesias, & Ecclesiarum bona deinceps destrui à præfato nequam nullo modo pateretur, iureiurando firmauit. Quod quidem egregiè factum quo labore, quibus expensis, quàm grauiter expletum fuerit, in gestis præfati Regis enucleatiùs inuenitur. Destructo siquidem radicitus pro merito suæ iniquitatis Puteolo castro, terra Sanctorum, tam nostra, quàm

A quàm aliæ, pristinam adeptæ libertatem, quæ bello aruerant, pace floruerunt; sterilitate reposita, fœcunditatem cultæ reddiderunt. Cùm autem post decessum antecessoris nostri bonæ memoriæ Adæ Abbatis ad huius sanctæ amministrationis sedem tam immeritus quàm absens assumptus essem; pristinæ virtutis & laboris non immemor, quia diutiùs in illa demoratus fueram Præpositura, deuotiùs ad hanc amplificandam accessi. In curte, quam palo & vimine firmaram, castrum benè muratum erexi, turris propugnaculum principali portæ super erigi feci; domos aptas & propugnabiles constitui, libertatem villæ, immò totius terræ intemeratam conseruaui. Vnde mihi aliquando contigit, quod cùm Aurelianum cum militari manu post Dominum Regem festinarem, & Præpositum Puteoli priora mala reciprocantem reperissem, turpiter captum tenui, & ad Sanctum Dionysium vinctum cum dedecore transmisi. Verùm quia Ecclesiarum bona industriâ Prælatorum pace concrescere, & confoueri debent; culturas nostras, quas ibidem habebamus dominicas, retentis earumdem decimis, colonis qui ibidem inhabitarent censuales fecimus. quarum censum, ne obliuioni tradatur, scripto mandari præcepimus. Et vt quanti constet nostro labore incrementum possessionis huius æstimetur, de Præpositura, quæ non plus quàm viginti libras valere solebat, quater-viginti libras singulis annis habemus. Ceterarum verò consuetudinum cotidianus vsus multò melioratus, rerum incrementum facillimè differere poterit. Antiquam B verò eiusdem terræ aduocationem ad Firmitatem Balduini antiquitus pertingentem, qua terra ipsa immaniter longæuitate temporum premebatur, cùm nulla alia refellendi succederet via, contigit aduocationem illam ad quandam puellam filiam filiæ Adæ Piguerensis hereditario iure pertingere. Quo cognito, amicorum nostrorum consilio multo sumptu eam pro voluntate nostra nuptui tradere quæsiuimus. Ad sedandas ergo terræ illius inquietudines, nolentes more solito indigenarum molestiis eam affligi, cuidam domestico nostro iuueni puellam cum aduocationibus dari fecimus, centum libras denariorum beati Dionysij tam matrimonio quàm patri & matri puellæ, fauore Domini Regis LVDOVICI, de cuius feodo aduocatia constabat, tali pacto contulimus, vt pro pecunia ista & alia, videlicet triginta librarum, quas Dominus Rex indè habuit, tam ipsi quàm successores eorum nobis & successoribus nostris hominium, & seruicium, & iustitiam, vbi eos submoneremus, exequerentur. Quod si ad hoc deficerent, totum aduocationis feodum, ac si proprium nostrum esset, eorum, & parentum ipsorum concessione, ac Domini Regis fauore, donec nobis satisfacerent, in plenitudine retinere liceret.

FEODOS verò, quos ex fisco proprio emimus, ad faciendas stationes singulis annis per duos menses in eodem castro Tauriaco, subter intitulare curauimus.

De Poionis villa.

C

SIMILITER & Poionis villam, quam habebat Gauffredus Ruffus à cognato suo Berardo de Essenuilla, vt à nobis idem Berardus tanquam homo noster in feodo haberet, conduximus. XIII.

De Feins & Vendrouillare.

ALIAM etiam possessionem, quæ dicitur Feins & Vendrouillare, cum aliis pertinentibus villis, à GALERANNO DE BRETOILO & vxore eius Iuditha, & strenuo viro filio eius EBRARDO, qui in expeditione Hierosolymitana occubuit, multo sumptu ferè centum quinquaginta marcarum argenti comparatam, siue restitutam (dicebatur quippe quòd beati Dionysij antiquo tempore ex dono Huberti de sancto Galarico extiterat) eleemosynæ beati Dionysij contulimus: sperantes de Dei misericordia, quòd ea pauperibus attributa eleemosyna, diuinæ retributionis beneficium nobis ab omnipotenti Deo misericorditer impetrabit. Dixit enim quòd sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. & vt in sempiternum necessitatibus pauperum firmiùs deseruiat, præcepto Regis Ludouici, quod in archiuis publicis repositum continetur, firmari fecimus. XIV.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. A

De Belna.

XV. SANE inter alias vna de melioribus beati Dionysij possessionibus in pago Guastinensi Belna dinoscitur, quæ etiam spaciosa ferè quatuor leugarum spacio, frumenti & vini opulentiâ ferax, quorumcumque fructuum mirabiliter capax, si non vexetur à seruientibus Domini Regis, seu nostris, omnibus bonis exuberat. Quæ per incuriam habitatorum raro inculta habitatore ad tantam declinauerat inopiam; vt cùm ad cameram calciamentorum Ecclesiæ huius pertineret, nullo modo ea persoluere valeret. Inde erat quòd cùm in manu Abbatis pro defectu debiti remaneret, singulis annis seruientibus eiusdem terræ pro triginta libris totaliter eam locabat. Quam cùm dissipatam, & penè in solitudinem redactam in nouitate Prælationis nostræ reperissemus, charissimo Domino nostro Regi Francorum LVDOVICO, cuius nobilitati tam deuotè quàm fideliter deseruire satagebamus, tantum Ecclesiæ detrimentum exposuimus. Qui etiam in hac terra intolerabiles, & penè consumptiuas consuetudines habebat, videlicet tres in anno procurationes, vnam de collata rusticorum, sufficientem tam sibi quàm suis amministrantibus, duas de propriis redditibus Sancti Dionysij: qua calamitate terra penitus consumebatur. Qui, vt erat eximiæ liberalitatis, Ecclesiæ tantum detrimentum, & pauperum angarias miseratus, amoris & seruicij nostri beniuolus, procurationem illam de dominicatura Ecclesiæ & nobis in perpetuum relaxauit. Illam verò, quæ fiebat de collecta rusticorum, octo librarum debito singulis annis sub præcepto Regiæ Maiestatis firmauit. Cuius exhilarati beneficio, vsurpatas & alienatas tam à Maiore quàm ab aliis terras nobis retraximus, clausos vinearum videlicet apud Sanctum Lupum à viginti annis aratris redditos replantari fecimus, alias vineas iuxta Belnam penè destructas restitui fecimus, alias à quodam homine nostro viginti libris Aurelianensis monetæ emimus; villas omninò rapinis exhospitatas rehospitari fecimus. B

De decima de Baruilla.

XVI. INTER alia decimam quandam de Baruilla, quam milites quidam à centum annis sicut dicebant sub censu duorum solidorum habebant, quæ nobis quotannis viginti aut triginta annonæ modiis valet; siue quæque perdita prout meliùs potuimus ad opus Ecclesiæ retraximus. Cúmque dominicæ domus satis vilissimæ ex toto corruissent, hoc potissimum ad has, quæ modò sunt facetæ & propugnabiles, construendas excitauit: quòd cùm constituissem determinare causas nostras in eadem domo vna dierum, nutu diuino me absente tam miserabiliter corruit, vt etiam lectum in quo iacerem si adessem, & plancatum solarij, & tonnas inferioris promptuarij, & vasa vinaria omninò confregerit, & sub tanta ruina, quod diuina propitiatio mihi pepercerit, omnibus fidem fecerit. Granchiam peroptimam ibidem extruximus, & stagna duo, quæ multa piscium copiâ multo tempore illuc aduentantibus sufficientiam si benè seruentur ministrabunt. Quæ quidem terra quantum auxilio Dei sit meliorata, & de quanta miseria fuerit suscitata, certum constat augmentum, quod cùm priùs triginta libras, nunc sæpiùs plus quàm ducentas tantùm persoluat. C

De Axone burgo; qui nunc est Corboilus.

XVII. AXONEM burgum quidem S. Dionysij super fluuium Issonam antiqua Regum liberalitate sanctis Martyribus collatum, sicut in antiquis eorum Cartis continetur, atrocitas cuiusdam tyranni in castrum Corboilum transtulit: & vnde sanctos Martyres in terra, indè se de cœlo exheredare elaborauit.

De Cella constructa in Loco qui dicitur Campis.

XVIII. IGITVR post multa annorum curricula, ferè ducentorum aut plus, cùm mater Ecclesia Axonæ, quæ parrochialis est Corboili, sola quasi statua eodem in loco remansisset, eam etiam Episcopi Parisienses ex æmulatione ingenitæ Monasterij

A libertatis beato Dionysio abstulerunt, & vt hoc ipsum fortiter defenderetur, Cluniaco & Cluniaci membris, videlicet S. Martino de Campis & Ecclesiæ de Gornaco contulerunt. Ipsi verò tyranni Corboilensis castri in malitia sua congelati tam miserabiliter omnia sibi subiugauerunt, vt vix quicquam reliqui præter vacuum terræ fundum dimiserint; & in proprios vsus, tanquam proprij essent iuris, ausu sacrilego redegerint. Supererat & quædam Capella in honore, vt ferebatur, beatæ Mariæ, qua nullam conspicatus sum minorem, semiruta, in loco qui dicitur Campis, in qua & antiquum altare, quod supra ex solitudine concretam herbam oues & capræ frequenter depascebant. Vbi testimonio multorum sæpè in die Sabbati sanctitatem loci significantes candelæ videbantur ardere. Quo facto excitati indigenæ infirmi, & post etiam alienigenæ multi illuc in spe sanitatis concurrebant, & sanabantur. Cùm autem diuino nutu locus ille à multis tam propinquis quàm remotis frequentaretur, destinati sunt illuc Fratres nostri venerabiles viri bonæ memoriæ Herueus Prior, & Odo Torcetensis, qui & Domino nostro, & eius beatæ Genitrici deseruirent, locellúmque illum diuino cultui adaptare & exaltare operam darent. Vbi statim tanta miraculorum copia sub ammiratione omnium in breui effloruit, vt & ab omnibus amaretur, ab omnibus prædicaretur, & à quibuscumque augmentaretur. Multitudo siquidem languentium, & qui vexabantur à spiritibus immundis, necnon cæcorum, claudorum, & aridorum incommoditas B ibidem deponebatur. Quorum miraculorum, cùm innumera operante beata Dei Genitrice locum celebrem personarent, duo impræsentiarum, quæ visu aut auditu cognouimus, paginæ præsenti ad honorem eiusdem loci accommodare curauimus.

Miraculum de muta.

ERAT quædam nobilis matrona multis annis viduata, videlicet mater venerabilis viri Abbatis Corbeiæ Roberti Monachi nostri. quæ cùm loca Sanctorum ob remedium animæ suæ frequentare consueuisset, cum quadam puella iam duodenne, quæ nunquam fuerat locuta, illuc deuenit. Nocte verò Sabbati in eadem Ecclesiola cum ipsa muta pernoctans, dum pro se & pro suis diuinas sollicitaret aures, vbi Fratres incœperunt *Te Deum laudamus*, visum est, sicut referebat, eidem puellæ quasi in extasim raptæ, quòd quædam gloriosa Regina pulchra vt Luna, electa vt Sol, cicladibus Regiis vestita, auro gemmísque preciosis coronata, à sinistro cornu altaris ad dextrum contendens, ante eam transibat. Quæ cùm eam nomine proprio, (Lancendis enim vocabatur) piè satis aduocasset, audiente tam præfata matrona quàm aliis multis, elata voce, lingua inusitata, Domina, respondit. Nec deinceps minus loqui aut sciuit aut potuit, quàm si toto tempore vitæ suæ locuta fuisset. Quod stupendum miraculum qui aderant summo præconio attollentes, per diuersas regiones adiacentes reportauerunt. Qui verò prius C eam per quinquennium mutam, & post per quinquennium loquacem cognouimus, locum ipsum sanctum & exaltare & diligere iure debuimus. XIX.

De hydropica.

SECVNDARE dignum duximus & aliud sicut promisimus miraculum. Hydropica quædam tumida more prægnantis, nec minus præ dolore clamosa voce insaniens (premebatur enim humore aquatico intolerabiliter) manibus amicorum ad sanctam Mariam præfato loco portata est. Quæ cùm per multos dies ante sanctum altare delituisset, ipso suæ putredinis & corrupti elementi fœtore aduentantes multos reiiciebat. Cumque iam nulla spes succederet sanitatis (tumor enim & sanies ipsam etiam faciem iam ferè in informitatem confuderat) murmurabant multi tam sani quàm infirmi, suppliciter postulantes vt ab eadem Ecclesiola exponeretur. Verùm Fratres nostri venerandi viri maluerunt sustinere misericordes eius ingratam præsentiam, quàm immisericordes absentiam. Contigit igitur quadam nocte Dominica (in his enim potissimum diuina manus operabatur) illam hydropicam, quod non consueuerat, obdormisse; cùm subitò gloriosa Imperatrix Virgo Maria inuisibiliter ad vterum humore refluo exhaustum, tam gracile quàm nitidum citò restituit. Videres, & qui aderãt tam Fratres nostri quàm alij multi viderunt tan- XX.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

tam effusi humoris & decursi flegmatis in terra abundantiam, vt cum scutellis & situlis & ollis illa asportare statim oporteret. Quando autem qui aderant ob rei magnitudinem stupuerunt, tantò deuotiùs laudes omnipotenti Deo & eius Genitrici reddiderunt. *Te Deum laudamus* deplorando cantauerunt, & vt Deus omnipotens sicut incœperat honorem Genitricis suæ ibidem continuaret, suppliciter efflagitauerunt. A

HIS igitur & aliis miraculorum & prodigiorum signis præfatum locum insignem diuina dispositione, ob amorem Dei Genitricis honorare & exaltare amplectentes, ædificatum iri instanter incœpimus, & vt Conuentus Fratrum ibidem Deo deseruiret, duodecim Fratres cum Priore suo constituimus: claustrum, refectorium, dormitorium, ceterásque officinas regulares extruximus. Ecclesiam ornamentis, sacerdotalibus indumentis, palliis, & palliorum cappis, decenter adaptauimus. Textus duos, videlicet antiquum textum cotidianum, & gradalem Karoli Imperatoris, à matre Ecclesia illuc deferri fecimus. Bibliothecam honestam tribus voluminibus posuimus. Nec minus circa victualia Fratrum solliciti, duas carrucas in propria terra prope locum locauimus. Clausum vinearum aptum magnæ Abbatiæ, & benè valentem eis plantauimus, vinearum copiam multis modis adquisiuimus. Torcularia quatuor penes se in proprio ferè quater-viginti modios vini valentia, absq; sumptu aliquo ipsi loco ædificauimus: vsque adeò de copia eis prouidentes, vt quandóque ducentos quinquaginta, quandóque trecentos modios vini largè recipiant. Prata etiam sufficienter in propriis cespitibus circumfodi fecimus. hortos satis habiles pulmentorum seminibus satis fecimus. Erat autem quædam altera beati Dionysij à multis iam temporibus destituta, & in solitudinẽ redacta, vno etiam carens cultore, quæ forsitan à vicinis villis alieno cultore annonæ modium aut minus reddere consueuerant, aut duos aut tres de nucibus sextarios, in qua tres carrucas in curia noua, & granchiam nouam eis instituimus. Oues & vaccas, & nutrituram ad opus eorum propter pascuorum vbertatem, & terrarum emendationem ibidem locauimus. Aliam etiam beati Dionysij possessionem prope Brunetum, ex qua sæpè decem modios annonæ, & vini ferè decem, & fœnum pabulo iumentorum recipiunt, de proprio obligauimus. De molendino etiam à sexaginta ferè annis perdito quicquid recuperauimus, eis dimisimus; ea tamen conditione, vt in sequenti die festi beati Dionysij xx. solidos refectorio beati Dionysij persoluant. In eadem etiam villa centum solidos inter censum & talliam habent. Corboilo verò in circuitu sui decem & septem libras de proprio censu præter alios redditus & venditionum, & nundinarum, & aliarum consuetudinum: necnon molendinum & furnum, & octo modios auenæ cum gallinis, & præbendam integram S. Exuperij. B

De Marogilo.

XXI. IN pago Meldensi villa, quæ dicitur Marogilum, occasione cuiusdam viaturæ, quam Ansoldus de Cornello ferè vsque ad ipsas villæ domus possidebat, grauissimè infestabatur: cùm nec agricolæ, nec alij quilibet villam exire tuto auderent, quin occasionibus multis viaturæ à seruientibus Ansoldi raperentur, & ad curiam eius intercepti ducerentur, nec minus de pecoribus villam exeuntibus redimerentur. Nos ergo mille solidos pro pace eiusdem villæ, vt eandẽ nobis dimitteret viaturam, ei in Hierosolymitanam expeditionem proficiscenti donauimus; & vt beati Dionysij deinceps constaret, per manum Episcopi Meldensis Manassæ, & Ecclesiæ eiusdem, necnon & sigillo Comitis THEOBALDI, annuente eius vxore & filio nobis firmari fecimus. Eam enim, sicut confessus est, iniustè vsurpauerat. C

COMMVTATIONIS etiam cuiusdam formam successoribus nostris innotescere cupiẽtes, si fortè Dei auxilio hoc ipsum in melius aliquando posset immutari, intitulare curauimus. Dum nobile Regnum Francorum in statu Monarchiæ consisteret, circumquaque sicut se regia potestas extendebat, per totam Regni Tetrarchiam, videlicet in Italia, Lotharingia, Francia, Aquitania, Ecclesia beati Dionysij magnis multísque possessionibus liberalitate Regum abundabat. Verùm quod vnitas illibatum conseruabat, filialis diuisio & corrumpere & diminuere elaborauit. Hinc est quòd beatus Dionysius Herelingas, Herbertingas, & Salonam, & quamplures alias possessiones amittens: villas etiam quæ in pago Metensi existunt, videlicet castrum Gomundas, Blistetot, & Cochilingas, perdidit. Pro quarum reclama-

A tione cùm sæpiùs Apostolico conspectui insisteremus, tum pro iniustitia sua, tum pro incommoditate personarum suarum (qui enim eas auferebant malè & pessimè absque confessione moriebantur) quasi pro commutatione locum qui dicitur Cella cum appendiciis suis in Cartis Ludouici Imperatoris denominatis, plena libertate beato Dionysio contulit, vbi Fratres nostros ad seruiendum Deo in spe augmentationis & succedentis recuperationis locauimus.

De Caluomonte.

ECCLESIAM quoque S. Petri in Caluomonte sitam, tam Abbatiam quàm ipsas Canonicas Canonicis decedentibus, tam à Rothomagensi Archiepiscopo HVGONE, quàm à Domino Rege Francorum LVDOVICO obtinere elaborauimus: necnon & XII. Fratres cum tredecimo Priore ad exaltationem eiusdem Ecclesiæ, & diuini cultus propagatione, reuerenter locauimus. & eandem Ecclesiam ab eodem reuerendo Archiepiscopo consecrari, & ante eam Cimiterium benedici, Deo annuente obtinuimus. Quæ siquidem noua quasi nobile membrum capiti suo Ecclesiæ beati Dionysij copulata, quanto transeuntibus successoribus nostris à VVlcassino ad Normanniam, vel etiam pro conseruatione reliquarum possessionum, in eodem pago demorantibus apta siue idonea existit: tantò de propriis vel de acquisitis eam locupletare tanquam nouam plantam, & confouere iure decertabit. Fratribus verò ibidem Deo deseruientibus, quia vineis egent, de decimis quas nobis dedit Rex Ludouicus apud Cergiacum, vno quoque anno viginti modios vini; & de decima, quam nos acquisiuimus apud Ablegiacum, medietatem confirmauimus. XXII. B

De Berneualle.

IN ea autem, quæ dicitur Berneuallis, possessione super Normannici littus maris, XXIII.
in qua etiam primam alicuius Præpositurae ab antecessore meo suscepi obedientiam, quam etiam in tempore strenuissimi Regis HENRICI, adhuc satis iuuenis ab oppressione exactorum regiorum, quos dicunt Graffiones, multo labore, multisque placitis emancipaueram: parrochiales Ecclesias, quas Rogerius Presbyter, & Frater eius Gaufredus hereditario iure sibi vendicabant, ad dominicaturam Ecclesiæ in nouitate Prælaturæ nostræ retraximus, eásque & redditus earum Thesaurario ad renouandas & augmentandas Ecclesiæ huius palliaturas, in sempiternum contulimus. Et quia ferè nullos redditus ad hoc supplendum habebat, aliam quandam villam in partibus istis, quæ dicitur Quadraria nuper ædificata, adiunximus. Et hæc quidem quatuor marcas, Ecclesiæ verò septem libras, si tamen meliorari non poterit, persoluit. Redditus verò alios consuetudinarios præfatæ villæ Berneuallis, tam in censibus quàm in aliis, ferè vsque ad XV. libras, sicut credimus, augmentari fecimus. Consuetudinem autem quam vulgo dicunt aquariam, quámque in tempore C bonæ memoriæ antecessoris nostri à Præposito nostro, qui eam occupauerat, excutere adiuuimus, festiuo piissimi Regis Dagoberti anniuersario refectioni Fratrum assignauimus. Villas etiam Moriniacum, Liliacum, & Floriacum, cùm non consueuissent reddere plus quàm septem aut decem libras, vt triginta aut ad minus viginti quinque reddant, elaborauimus. Idem & de Monte-Fusceoli.

De Ecclesiæ ornatu.

HIS igitur reddituum incrementis taliter assignatis, ad ædificiorum institutio- XXIV.
nem memorandam manum reduximus, vt & ex hoc ipso Deo omnipotenti tam à nobis quàm à successoribus nostris grates referatur, & eorum affectus ad hoc ipsum prosequendum, & si necesse sit peragendum, bono exemplo animetur. Non enim aut penuria aliqua, aut quodcumq; impedimentum cuiuscumque potestatis timendum erit, si ob amorem sanctorum Martyrum de suo sibi securè seruiatur. Primùm igitur quod Deo inspirante huius Ecclesiæ incœpimus opus, propter antiquarum materiarum vetustatem, & aliquibus in locis minacem diruptionem, ascitis melioribus quos inuenire potui de diuersis partibus pictoribus, eos aptari & honestè depingi tam auro quàm preciosis coloribus deuotè fecimus. Quod quia etiam in scholis addiscens, hoc facere si vnquam possem appetebam, libentiùs compleui.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

De Ecclesiæ primo augmento.

XXV. VERVM cùm iam hoc ipsum multo sumptu compleretur, inspirante diuino nutu propter eam, quam sæpè diebus festis, videlicet in festo beati Dionysij, & in Indicto, & in aliis quamplurimis, & videbamus, & sentiebamus importunitatem. Exigebat enim loci angustia, vt mulieres super capita virorum, tanquam super pauimentum, ad altare dolore multo & clamoso tumultu currerent, ad augmentandum & amplificandum nobile, manúque diuina consecratum Monasterium, virorum sapientum consilio, Religiosorum multorum precibus, ne Deo sanctisque Martyribus displiceret, adiutus, hoc ipsum incipere aggrediebar: tam in Capitulo nostro quàm in Ecclesia diuinæ supplicans pietati, vt qui initium est & finis, id est α & ω, bono initio bonum finem saluo medio concopularet, ne virum sanguinum ab ædificio templi refutaret, qui hoc ipsum toto animo magis quàm Constantinopolitanas gazas obtinere præoptaret. Accessimus igitur ad priorem valuarum introitum, & deponentes augmentum quoddam, quod à Karolo Magno factum perhibebatur, honesta satis occasione, quia pater suus PIPINVS Imperator extra in introitu valuarum pro peccatis patris sui Karoli Martelli prostratum se sepeliri, non supinum fecerat; ibidem manum apposuimus. &, quemadmodum apparet, & in amplificatione corporis Ecclesiæ, & introitus & valuarum triplicatione, turrium altarum & honestarum erectione, instanter desudauimus. B

De dedicatione.

XXVI. ORATORIVM Sancti Romani ad famulandum Deo sanctisque eius Angelis, dedicari à venerabili viro Rothomagensi Archiepiscopo HVGONE, & aliis quamplurimis Episcopis obtinuimus. Qui locus quàm secretalis, quàm deuotus, quàm habilis diuina celebrantibus, qui ibidem Deo deseruiunt, ac si iam in parte dum sacrificant eorum in cœlis sit habitatio, cognorunt. Eadem etiam dedicationis celebritate, in inferiori testudine Ecclesiæ dedicata sunt hinc & indè duo oratoria, ex vna parte Sancti Hippolyti sociorúmque eius, & ex altera S. Nicolai, à venerabilibus viris MANASSE Meldensi Episcopo, & PETRO Siluanectensi. Quorum trium vna & gloriosa processio cùm per ostium S. Eustachij egrederetur, ante principales portas transiliens cum ingenti Cleri decantantis & populi tripudiantis turba, Episcopis præeuntibus, & sanctæ insistentibus consecrationi, per singularem atrij portam de antiquo in nouum opus transpositam tertiò ingrediebantur. Et ad honorem omnipotentis Dei festiuo opere completo, cùm in superiore parte elaborare accingeremur, aliquantulum fatigatos recreabant: & ne laboris aut penuriæ alicuius timore deprimeremur, gratantissimè sollicitabant.

C

De portis fusilibus & deauratis.

XXVII. VALVAS siquidem principales, accitis fusoribus & electis sculptoribus, in quibus passio Saluatoris & Resurrectio, vel Ascensio continetur, multis expensis, multo sumptu in earum deauratione, vt nobili porticui conueniebat, ereximus. Necnon & alias in dextera parte nouas, in sinistra verò antiquas sub musiuo, quod & nouum contra vsum hic fieri, & in arcu portæ imprimi elaborauimus. Turrim etiam & superiora frontis propugnacula tam ad Ecclesiæ decorem, quàm & vtilitatem, si oportunitas exigeret, variari condiximus, litteris etiam cupro deauratis, consecrationis annum intitulari, ne obliuioni traderetur, præcepimus hoc modo:

Ad decus Ecclesiæ, quæ fouit & extulit illum,
SVGERIVS *studuit ad decus Ecclesiæ.*
Déque tuo tibi participans Martyr Dionysi,
Orat vt exores fore participem Paradisi.
Annus millenus & centenus quadragenus,
Annus erat Verbi quando sacrata fuit.

Versus etiam portarum hi sunt:

Portarum quisquis attollere quæris honorem,

A *Aurum nec sumptus, operis mirare laborem.*
Nobile claret opus, sed opus quod nobile claret,
Clarificet mentes vt eant per lumina vera
Ad verum lumen, vbi Christus ianua vera.
Quale sit intus in his determinat aurea porta.
Mens hebes ad verum per materialia surgit;
Et demersa prius hac visa luce resurgit.

& in superliminari,

Suscipe vota tui Iudex districte SVGERI;
Inter oues proprias fac me clementer haberi.

De augmento superioris partis.

EODEM verò anno tam sancto & tam fausto opere exhilarati, ad inchoandam in superiori parte diuinæ propitiationis cameram, in qua iugis & frequens redemptionis nostræ hostia absque turbarum molestiâ secreto immolari debeat, accelerauimus. & quemadmodum in scripto consecrationis eiusdem superioris operis inuenitur, Deo cooperante, & nos & nostra prosperante, cum Fratribus & conseruis nostris tam sanctum, tam gloriosum, tam famosum opus ad bonum perduci finem misericorditer obtinere meruimus: tantò Deo sanctisque Martyribus obnoxij, quantò nostris temporibus & laboribus tam diu differendo agenda reseruauit. Quis enim ego sum, aut quæ domus patris mei, qui tam nobile, tam gratum ædificium vel inchoasse præsumpserim, vel perfecisse sperauerim; nisi diuinæ misericordiæ, & sanctorum auxilio Martyrum fretus, totum me eidem operi & mente & corpore applicuissem? Verùm qui dedit velle, dedit & posse: & quia bonum opus fuit in voluntate, ex Dei adiutorio stetit in perfectione. Quod quidem gloriosum opus quantum diuina manus in talibus operosa protexerit, certum est etiam argumentum, quòd in tribus annis & tribus mensibus totum illud magnificum opus, & in inferiore cripta, & in superiore voltarum sublimitate, tot arcuum & columnarum distinctione variatum, etiam operturæ integrum supplementum admiserit. Vnde etiam epitaphium prioris consecrationis, vna sola sublata dictione, huius etiam annalem terminum concludit, hoc modo: XXVIII.

B

Annus millenus & centenus quadragenus
Quartus erat Verbi, quando sacrata fuit.

Quibus etiam epitaphij versibus hos adiungi delegimus.

Pars noua posterior dum iungitur anteriori,
Aula micat medio clarificata suo.
Claret enim claris quod clarè concopulatur,
Et quod perfundit lux noua, claret opus
Nobile; quod constat auctum sub tempore nostro,
C *Qui Sugerus eram, me duce dum fieret.*

Promptus igitur vrgere successus meos, cùm nihil mallem sub cœlo quàm prosequi matris Ecclesiæ honorem, quæ puerum materno affectu lactauerat, iuuenem offendentem sustinuerat, ætate integrum potenter roborauerat, inter Ecclesiæ & Regni Principes solemniter locauerat, ad executionem operis nos ipsos contulimus, & cruces collaterales Ecclesiæ ad formam prioris & posterioris operis coniungendi, attolli & accumulari decertauimus.

De continuatione vtriusque operis.

QVO facto, cùm quorumdam persuasione ad turrium anterioris partis prosecutionem studium nostrum contulissemus, iam in altera parte peracta diuina, sicut credimus, voluntas ad hoc ipsum nos retraxit, vt mediam Ecclesiæ testudinem, quam dicunt nauim, innouare, & vtrique innouato operi conformare & coæquare aggrederemur: reseruata tamen quantacumque portione de parietibus antiquis, quibus summus Pontifex Dominus Iesus Christus testimonio antiquorum Scriptorum manum apposuerat, vt & antiquæ consecrationis reuerentia, & moderno operi iuxta tenorem cœptum congrua cohærentia seruaretur. Cuius immu- XXIX.

LVDOVICVS VI. GROSSVS. tationis summa hæc fuit. quòd si interpolate in naui Ecclesiæ occasione turrium ageretur, aut temporibus nostris aut successorum nostrorum, tardiùs, aut numquam quocumque infortunio sicut dispositum est perficeretur. Nulla enim rerum importunitas rerum auctores vrgeret, quin noui & antiqui operis copula longam sustineret expectationem. Sed quia iam incœptum est in alarum extensione, aut per nos, aut per quos Dominus elegerit ipso auxiliante perficietur. Præteritorum enim recordatio futurorum est exhibitio. Qui enim inter alia maiora etiam admirandarum vitrearum operarios, materiem saphirorum locupletem, promptissimos sumptus fere septingentarum librarum, aut eo amplius administrauerit, peragendorum supplementis liberalissimus Dominus deficere non sustinebit. Est etenim initium & finis. A

De ornamentis Ecclesiæ.

XXX. ORNAMENTORVM etiam Ecclesiæ descriptionem, quibus manus diuina administrationis nostræ tempore Ecclesiam suam sponsam vocatam exornauit, ne veritatis æmula subrepat obliuio, & exemplum auferat agendi, intitulare dignum duximus. Dominum nostrum ter beatum Dionysium tam largum, tam benignum & confitemur & prædicamus, vt tot & tanta credamus apud Deum effecisse, tot & tanta impetrasse, vt centupliciter quàm fecerimus, Ecclesiæ illius profecisse potuissemus, si fragilitas humana, si varietas temporum, si mobilitas morum non restitisset. Quæ tamen ei Deo donante reseruauimus hæc sunt. B

De tabula aurea superiori.

XXXI. IN Tabula illa, quæ ante sacratissimum corpus eius assistit, circiter XLII. marcas auri posuisse nos æstimamus. Gemmarum preciosarum multiplicem copiam, iacinctorum, rubetorum, saphirorum, smaragdinum, topaziorum, necnon & opus discriminantium vnionum, quantam nos reperire numquam præsumpsimus. Videres Reges & Principes, multósque viros præcelsos, imitatione nostra digitos manuum suarum exanulare, & anulorum aurum, & gemmas, margaritásque preciosas ob amorem sanctorum Martyrum eidem Tabulæ infigi præcipere. Nec minus etiam Archiepiscopi & Episcopi ipsos suæ desponsationis anulos ibidem sub tuto reponentes, Deo & Sanctis eius deuotissimè offerebant. Venditorum etiam gemmariorum tanta de diuersis Regnis & Nationibus ad nos turba confluebat, vt non plus emere quæreremus, quàm illi vendere sub amministratione omnium festinarent. Versus etiam eiusdem Tabulæ hi sunt.

Magne Dionysi portas aperi Paradisi,
Suggeriúmque pius protege præsidiis.
Quique nouam cameram per nos tibi constituisti,
In camera cæli nos facias recipi, C
Et pro præsenti cæli mensa satiari,
Significata magis significante placent.

QVIA igitur sacratissima Dominorum nostrorum corpora in volta superiore quàm nobiliùs potuimus locari oportuit, quædam de collateralibus tabulis sanctissimi eorum sarcofagi nescimus qua occasione erepta, quindecim marcas auri reponendo, vlteriorem frontem eiusdem, & operturam superiorem vndique inferiùs & superiùs deaurari quadraginta fermè vnciis elaborauimus. Tabulis etiam cupreis fusilibus & deauratis, atque politis lapidibus impactis propter interiores lapideas voltas, necnon & ianuis continuis ad arcendos populorum tumultus; ita tamen vt venerabiles personæ, sicut decuerit ipsa sanctorum corporum continentia vasa cum magna deuotione & lacrymarum profusione videre valeant, circumcingi fecimus. Eorumdem verò sanctorum tumulorum hi sunt versus.

Sanctorum cineres, vbi cælicus excubat ordo,
Plebs rogat & plorat, Clerus canit in decachordo,
Spiritibus quorum referuntur vota piorum,
Cúmque placent illis mala condonantur eorum.
Corpora Sanctorum sunt hîc in pace sepulta,
Qui post se rapiant nos orantes prece multa.

A *Hic locus egregium venientibus extat asylum,*
Hic fuga tuta reis, subiacet vltor eis.

De Crucifixo aureo.

ADORANDAM viuificam crucem æternæ victoriæ Saluatoris nostri vexillum salutiferum, de quo dicit Apostolús, *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*, quanto gloriosum non tantùm hominibus, quantum etiam ipsis Angelis, filij hominis signum apparens in extremis in cœlo, tantò gloriosiùs ornatum iri, tota mentis deuotione si possemus inniteremur, iugiter eam cum Apostolo Andrea salutantes, Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata. Verùm quia sicut voluimus non potuimus, quàm meliùs potuimus voluimus, & perficere Deo donante elaborauimus. Hinc est quòd preciosarum margaritarum, gemmarúmque copiam circumquaque per nos & per nuncios nostros quæritantes, quàm preciosiorem in auro & gemmis tanto ornatui materiam inuenire potuimus, præparando, artifices peritiores de diuersis partibus conuocauimus. quo & diligenter & morosè fabricando crucem venerabilem ipsarum ammiratione gemmarum retro attollerent, & ante videlicet in conspectu sacrificantis Sacerdotis, ad ornandam Domini Saluatoris imaginem in recordatione passionis eius tanquam & adhuc patientem in cruce ostentarent. Eodem sanè loco beatus Dionysius quingentis annis & eo ampliùs, videlicet à tempore Dagoberti vsque ad nostra tempora iacuerat. Vnum iocosum, sed nobile miraculum, quod super his ostendit nobis Dominus, sub silentio præterire noluimus. Cùm enim hærerem penuriâ gemmarum, nec super hoc sufficienter mihi prouidere valerem (raritas enim eas cariores facit) ecce duorum Ordinum, trium Abbatiarum, videlicet Cistellensis & alterius Abbatiæ eiusdem Ordinis, & fontis Ebraldi, camerulam nostram Ecclesiæ inhærentem intrantes, gemmarum copiam, videlicet iacinthorum, saphirorum, rubetorum, smaragdinum, topaziorum, quantam per decennium inuenire minimè sperabamus, emendam nobis obtulerunt. Qui autem eas habebant, à Comite THEOBALDO sub eleemosyna obtinuerant, qui à thesauris auunculi sui Regis HENRICI defuncti, quas in mirabilibus cuppis toto tempore vitæ suæ congesserat, per manum STEPHANI fratris sui Regis Anglici receperat. Nos autem onere quærendarum gemmarum exonerati, gratias Deo referentes, quater-centum libras, cùm plus satis valerent, pro eis dedimus. Nec eas solùm, verumetiam multam & sumptuosam aliarum gemmarum & vnionum copiam ad perfectionem tam sancti ornamenti apposuimus. De auro vero obrizo, circiter quater-viginti marcas nos posuisse, si benè recordor, meminimus. Pedem vero quatuor Euangelistis comptum, & columnam cui sancta insidet imago, subtilissimo opere smaltitam, & Saluatoris historiam cum antiquæ legis allegoriarum testimoniis designatis, & capitello superiore mortem Domini cum suis imaginibus ammirantē, per plures aurifabros Lotharingos quandóque quinque, quandóque septem, vix duobus annis perfectam habere potuimus. Tanti igitur & tam sancti instrumenti ornatum altiùs honorare & exaltare misericordia Saluatoris nostri accelerans, domnum Papam EVGENIVM ad celebrandum sanctum Pascha, sicut mos est Romanis Pontificibus in Galliis demorantibus, ob honorem sancti Apostolatus beati Dionysij, quod etiam de Calixto & Innocentio illius prædecessoribus vidimus, ad nos adduxit: qui eundem Crucifixum ea die solenniter consecrauit. De titulo veræ Crucis Domini, qui omnem & vniuersalem excedit margaritam, de Capella sua portionem in eo assignauit: publicè coram omnibus, quicumque indè aliquid raperent, quicumque ausu temerario in eum manum inferrent, mucrone beati Petri, & gladio Spiritus sancti anathematizauit. Nos autem idem anathema inferiùs in Cruce intitulari fecimus. XXXII.

PRINCIPALE igitur beati Dionysij altare, cui tantùm anterior Tabula à Karolo Caluo Imperatore tertio speciosa & preciosa habebatur, quia eidem ad Monasticum propositum oblati fuimus, ornatum iri accelerauimus, & vtrique lateri aureas apponendo Tabulas, quartam etiam preciosiorem, vt totum circumquaque altare appareret aureum, attollendo circumcingi fecimus: Collateralibus quidem candelabra viginti marcarum auri, Regis Ludouici Philippi, ne quacumque occa-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

sione rapeterentur, ibidem deponentes iacinthos, smaragdines, quascumque gemmas preciosas apposuimus, & apponendas diligenter quæritate decreuimus. Quorum quidem versus hi sunt. In dextro latere.

Has aræ Tabulas posuit SVGERIVS *Abbas,*
Præter eam quam Rex KAROLVS *ante dedit.*
Indignos veniâ fac dignos Virgo Maria.
Regis & Abbatis mala mundet fons pietatis.

In sinistro latere.

Si quis præclaram spoliauerit impius aram,
Atquè damnatus pereat Iudæ sociatus.

VLTERIOREM verò Tabulam miro opere sumptúque profuso, quoniam barbari & profusiores nostratibus erant artifices, tam forma quàm materia mirabili, anaglifo opere, vt à quibusdam dici possit, materiam superabat opus, extulimus. multa de acquisitis, plura de quibus Ecclesiæ ornamentis, quæ perdere timebamus, videlicet pede decurtatum calicem aureum, & quædam alia ibidem configi fecimus. Et quoniam tacita visus cognitione materiei diuersitas, auri, gemmarum, vnionum, absque descriptione facilè non cognoscitur, opus quod solis patet litteratis, quod allegoriarum iocundarum iubare resplendet, apicibus litterarum mandari fecimus. Versus etiam idipsum loquentes vt enucleatiùs intelligantur, apposuimus.

B

Voce sonans magna Christo plebs clamat osanna,
Quæ datur in cœna tulit omnes hostia vera.
Ferre crucem properat qui cunctos in cruce saluat.
Hoc quod Abram pro prole litat, Christi caro signat.
Melchisedech libat quod Abram super hoste triumphat.
Botrum vecte ferunt qui Christum cum cruce quærunt.

HÆC igitur tam noua quàm antiqua ornamentorum discrimina ex ipsa matris Ecclesiæ affectione crebrò considerantes, dum illam ammirabilem S. Eligij cum minoribus crucem, dum incomparabile ornamentum, quod vulgò Crista vocatur, aureæ aræ superponi contueremur, corde tenus suspirando: Omnis, inquam, lapis preciosus operimentum tuum, sardius, topazius, iaspis, crisolitus, onix, & berillus, saphirus, carbunculus, & smaragdus. De quorum numero, præter solum carbunculum, nullum deesse, imò copiosissimè abundare, gemmarum proprietatem cognoscentibus, cum summa ammiratione claret. Vnde cùm ex dilectione decoris Domus Dei aliquando multicolor gemmarum speciositas ab exintrinsecis me curis deuocaret, sanctarum etiam diuersitatem virtutum de materialibus ad immaterialia transferendo, honesta meditatio insistere persuaderet; videor videre me quasi sub aliqua extranea Orbis terrarum plaga, quæ nec tota sit in terrarum fæce, nec tota in cœli puritate demorari, ab hac etiam inferiori ad illam superiorem anagogico more Deo donante posse transferri. Conferre consueui cum Hierosolymitanis, & gratantissimè addiscere, quibus Constantinopolitanæ patuerant gazæ, & sanctæ Sophiæ ornamenta, vtrum ad comparationem illorum hæc aliquid valere deberent. Qui cùm hæc maiora faterentur, visum est nobis quòd timore Francorum ammiranda quæ antea audieramus cautè reposita essent; ne stultorum aliquorum impetuosa rapacitate Græcorum & Latinorum ascita familiaritas in seditionem & bellorum scandala subitò moueretur. Astucia enim præcipuè Græcorum est. Vnde fieri potuit vt maiora sint quæ hîc sub tuto reposita apparent, quàm ea quæ non tuto propter scandala ibidem relicta apparuerunt. Ammiranda siquidem & ferè incredibilia à viris veridicis quampluribus, & ab Episcopo Laudunensi HVGONE, in celebratione Missæ, de sanctæ Sophiæ ornamentorum prærogatiua, necnon & aliarum Ecclesiarum audieramus. Quæ si ita sunt, imò quia eorum testimonio ita esse credimus, tam inæstimabilia quàm incomparabilia multorum iudicio exponerentur. Abundet vnusquisque in suo sensu. mihi fateor hoc potissimum placuisse, vt quæcumque cariora, quæcumque carissima, sacrosanctæ Eucharistiæ amministrationi super omnia deseruire debeant. Si libatoria aurea, si fialæ aureæ, & si mortariola aurea ad collectam sanguinis hircorum aut vitulorum, aut vaccæ ruffæ, ore Dei, aut Prophetæ iussu deseruiebant: quantò magis ad susceptionem sanguinis IESV CHRISTI vasa aurea, lapides pre-

C

A ciosi, quæque inter omnes creaturas cariſſima continuo famulatu, plena deuotione exponi debent. Certè nec nos nec noſtra his deſeruire ſufficimus. Si de ſanctorum Cherubim & Seraphim ſubſtantia noua creatione noſtra mutaretur, inſufficientem tamen & indignum tantæ & tam ineffabili hoſtiæ exhiberet famulatum. Tantam tamen propiciationem pro peccatis noſtris habemus. Opponunt etiam qui derogant, deſere ſufficere huic amminiſtrationi mentem ſanctam, animum purum, intentionem fidelem. Et nos quidem hæc intereſſe præcipuè, propriè, ſpecialiter approbamus. In exterioribus etiam ſacrorum vaſorum ornamentis, nulli omninò æquè vt ſancti ſacrificij ſeruicio, in omni puritate interiori, in omni nobilitate exteriori, debere famulari, profitemur. In omnibus enim vniuerſaliter decentiſſimè nos oportet deſeruire Redemptori noſtro, qui in omnibus vniuerſaliter abſque exceptione aliqua nobis prouidere non recuſauit, qui naturæ ſuæ noſtram ſub vno & ammirabili indiuiduo vniuit, qui nos in parte dexteræ ſuæ locans, Regnum ſuum veraciter poſſidere promiſit, Dominus noſter qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum.

ALTARE etiam, quod teſtimonio antiquorum ſanctum nominatur Altare (ſic enim conſueuit dicere glorioſus Rex LVDOVICVS Philippi, ab infantia ſua dum hîc nutriretur, ſe à ſenioribus loci didiciſſe, quia cùm vetuſtate, tum defectu fidelis cuſtodiæ, tum etiam propter frequentem motionem, quæ fit nobiliſſimi apparatus occaſione, qui diuerſi diuerſis; excellentes excellentioribus feſtis apponuntur, minus honeſtè comptum apparebat) ob reuerentiam ſanctarum reliquiarum renouare excepimus. Sacratus ſiquidem lapis porphireticus, qui ſupereſt aræ, non minus qualitatiuo colore, quàm quantitatiua magnitudine, ſatis aptus, concauo ligno auro operto, ipſa vetuſtate interpolata admodum diſrupto cingebatur. Cuius concaui faceta compoſitione in anteriori parte locatum brachium S. Iacobi Apoſtoli, idipſum litteris interiùs atteſtantibus, peruia candidiſſimi criſtalli apertione credebatur. Nec minus in dextera parte vniformiter litterarum apparitione, brachium prothomartyris Stephani recondi; in ſiniſtra verò æquè Sancti Vincentij Leuitæ & Martyris brachium titulus interiùs perorabat. Nos igitur tantarum & tam ſanctarum reliquiarum protectione muniri appetentes, eas videre, eas deoſculari, ſi Deo diſplicere non timerem, gratantiſſimè multo temporum proceſſu rapiebar. Aſſumens igitur ex deuotione audaciam, & antiquitati honorem veritatis conſeruans, modum & diem detegendi ipſas ſanctas reliquias elegimus, ſacratiſſima videlicet die martyrij beatorum Martyrum dominorum noſtrorum, VIII: ſcilicet Idus Octobris. Aderant ſiquidem diuerſarum Prouinciarum Archiepiſcopi & Epiſcopi, qui gratantiſſimè quaſi ex debito Apoſtolatus Galliarum, ad tantæ ſolemnitatis celebrationem pia vota deferre acceſſerant. Archiepiſcopi, ſcilicet Lugdunenſis, Remenſis, Turonenſis, & Rothomagenſis: Epiſcopi verò, Sueſſionenſis, Beluacenſis, Siluanectenſis, Meldenſis, Redonenſis, Aletenſis, & Venetenſis. Abbatum etiam & Monachorum, ſiue Clericorum, atque Optimatum conuentus. Sed & populi promiſcui ſexus turba innumerabilis. Decantata igitur eadem ſolemnitatis die Tertia, cùm iam in conſpectu omnium aſſiſtentium celeberrima tantæ diei ordinaretur proceſſio, tanta certè rei veritatis fiducia, ſolo Patrum teſtimonio & titulo referti, ac ſi iam omnia vidiſſemus, Archiepiſcopos & Epiſcopos, Abbates & autenticas aſſiſtentes perſonas, ad efferendam aram aſciuimus, quòd eam aperire, quòd ſanctiſſimarum reliquiarum theſaurum videre vellemus, expoſuimus. Dicebant ergo quidam ex familiaribus noſtris, conſultè quidem, quòd & perſonæ & Eccleſiæ famæ tutius fuiſſet, ſi ſecreto, vtrum ita eſſet vt litteræ loquebantur, videretur. Quibus ilicò fidei feruore excitus reſponſum reddidi, magis mihi placere ſi ita eſt vt legitur, ab omnibus contuentibus ſcire, quàm ſi ſecretò inſpexiſſem omnes non contuentes dubitare. Deferentes igitur in medium præfatam aram, aſcitis aurifabris qui locellos illos, quibus ſanctiſſima brachia continebantur, vbi ſuperſedebant criſtallini lapides, titulos eorum afferentes, diligenter aperirent, ſicut ſperabamus, omnia plenariè Deo annuente videntibus cunctis inuenimus. Cauſam etiam repoſitionis reliquiarum in eiſdem locellis inuenimus, videlicet quòd Karolus Imperator tertius, qui eidem altari ſubiacet glorioſè ſepultus, ad tuitionem animæ & corporis, de theca Imperiali eas ſibi aſſumi, & penes ſe reponi, Imperiali edicto aſſignauerit. Argumentum etiam anuli

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

sui depressione signatū, quod valde omnibus placuit, ibidem reperimus. Nec enim A sine causa ante sanctum illud altare septem lampades in vasis argenteis, quæ nos quidem dissoluta referimus, incessanter tam die quàm nocte in sempiternum ardere constituisset, nisi maximam spem & corporis & animæ in sanctarum reliquiarum repositione credidisset. Sumptibus enim illarum & anniuersarij sui, & suorum refectioni, possessionem suam quæ dicitur RVOILVM cum appendiciis sigillis aureis confirmauit. Hinc est etiam, quòd in solennitatibus diuersis ferè sexaginta, magni & honesti cerei sex, quales alibi in Ecclesia aut raro aut numquam apponuntur, circa idem altare accenduntur. Hinc est etiam quòd quotiens altare beati Dionysij, totiens & idem altare nobili apparatu adornatur.

CRVCEM etiam mirabilem quantitatis suæ, quæ superposita est inter altare & tumulum eiusdem Karoli, in cuius medio fama retinuit, confixum nobilissimum monile NANTILDIS Reginæ vxoris Dagoberti Regis Ecclesiæ fundatoris, aliud verò in frontem sancti Dionysij (tamen huic minori nullum æquipollere peritissimi artifices testantur) erigi fecimus, maximè ob reuerentiam sanctissimæ boiæ ferreæ, quæ in carcere Glaucini sacratissimo collo beati Dionysij innexa, cultum & venerationem tam à nobis quàm ab omnibus promeruit.

EA etiam parte Abbas venerabilis Corbeiæ bonæ memoriæ ROBERTVS, huius sanctæ Ecclesiæ professus, & ab infantia nutritus, quem eidem Corbeiensi Monasterio Abbatem præesse Deo donante exhibuimus, Tabulam argenteam B optimè deauratam pro recognitione professionis suæ, & multorum Ecclesiæ beneficiorum gratiarum actione, fieri fecit.

CHORVM etiam Fratrum, quo valdè grauabantur qui assiduè Ecclesiæ insistebant seruitio, frigiditate marmoris & cupri aliquantisper infirmum, in hanc quæ nunc apparet formam, laboribus eorum compatientes, mutauimus; & propter Conuentus augmentationem Deo auxiliante augmentare elaborauimus.

PVLPITVM etiam antiquum, quod ammirabile Tabularum eburnearum subtilissima, nostrísque temporibus inreparabili sculptura, & antiquarum Historiarum descriptione humanam æstimationem excedebat: recollectis Tabulis quæ in arcarum & sub arcarum repositione diutiùs fœdabantur, refici, dextráque parte restitutis animalibus cupreis, ne tanta támque mirabilis deperiret materia, ad proferendam superiùs sancti Euangelij lectionem, erigi fecimus. In nouitate siquidem sessionis nostræ impedimentum quoddam, quo medium Ecclesiæ muro tenebroso secabatur, ne speciositas Ecclesiæ magnitudinis talibus fuscaretur repagulis, de medio sustolli feceramus.

NEC minus nobilem gloriosi Regis Dagoberti cathedram, in qua, vt perhibere solet antiquitas, Reges Francorum suscepto Regni imperio ad suscipienda Optimatum suorum hominia primùm sedere consueuerant, tum pro tanti excellentia officij, tum etiam pro operis ipsius precio, antiquatam & disruptam refici fecimus. C

AQVILAM verò in medio chori ammirantium tactu frequenti dedeauratam reaurari fecimus.

VITREARVM etiam nouarum præclaram varietatem ab ea prima, quæ incipit à *Stirps Iesse* in capite Ecclesiæ, vsque ad eam quæ superest principali portæ in introitu Ecclesiæ tam superiùs quàm inferiùs, Magistrorum multorum de diuersis nationibus manu exquisita, depingi fecimus. Vna quarum de materialibus ad immaterialia excitans, Paulum Apostolum molam vertere, Prophetas saccos ad molam apportare repræsentat. Sunt itaque eius materiæ versus isti.

Tollis agendo molam de furfure Paule farinam,
Mosaicæ legis intima nota facis.
Fit de tot granis verus sine furfure panis,
Perpetuúsque cibus noster & angelicus.

Item in eadem Vitrea, vbi aufertur velamen de facie Moysi.

Quod Moyses velat Christi doctrina reuelat,
Denudant legem qui spoliant Moysen.

In eadem Vitrea super archam fœderis,

Fœderis ex archa Christi cruce sistitur ara,
Fœdere maiori vult ibi vita mori.

Item

A Item in eadem, vbi soluunt librum Leo & Agnus.

Qui Deus est magnus, librum Leo soluit & Agnus.
Agnus siue Leo fit caro iuncta Deo.

In alia Vitrea, vbi filia Pharaonis inuenit Moysen in fiscella.

Est in fiscella Moyses puer ille, puella
Regia, mente pia quem fouet Ecclesia.

In eadem Vitrea, vbi Moysi Dominus apparuit in igne rubi.

Sicut conspicitur rubus hic ardere, nec ardet:
Sic diuo plenus hoc audet ab igne, nec ardet.

Item in eadem Vitrea, vbi Pharao cum equitatu suo in mare demergitur.

Quod baptisma bonis, hoc militia Pharaonis
Forma facit similis, causáque dissimilis.

Item in eadem, vbi Moyses exaltat serpentem æneum.

Sicut serpentes serpens necat æneus omnes;
Sic exaltatus hostes necat in cruce Christus.

In eadem Vitrea, vbi Moyses accipit legem in monte.

Lege data Moysi, iuuat illam gratia Christi.
Gratia viuificat, litera mortificat.

Vnde quia magni constant mirifico opere, sumptúque profuso, vitri vestiti, &
B saphirorum materia, tuitioni & refectioni earum ministerialem magistrum, sicut etiam ornamentis aureis & argenteis, peritum aurifabrum constituimus: qui & præbendas suas, & quod eis super hoc visum est, videlicet ab altari nummos, & à communi Fratrum horreo annonam suscipiant; & ab eorum prouidentia numquam se absentent.

SEPTEM quoque candelabra, quoniam ea quæ Karolus Imperator beato Dionysio contulerat, sua vetustate dissipata apparebant, opere smaltito & optimè deaurato componi fecimus.

VASA etiam tam de auro, quàm preciosis lapidibus, ad Dominicæ mensæ seruicium, præter illa quæ Reges Francorum, & deuoti Ecclesiæ eiusdem officio deputauerunt, beato Dionysio debita deuotione adquisiuimus. Magnum videlicet calicem aureum septies viginti vnciarum auri, gemmis preciosis, scilicet iacinthis & topaziis ornatum, pro alio qui tempore antecessoris nostri vadimonio perierat, restitui elaborauimus.

ALIVD etiam vas preciosissimum de lapide prasio ad formam nauis exsculptum, quod Rex LVDOVICVS Philippi per decennium ferè vadimonio amiserat; cùm nobis ad videndum oblatum fuisset, eiusdem Regis concessione sexaginta marcis argenti comparatum, cum quibusdam floribus coronæ Imperatoris beato Dionysio obtulimus. Quod videlicet vas, tam pro preciosi lapidis qualitate, quàm integra sui quantitate mirificum, incluso sancti Eligij opere constat ornatum, quod
C omnium iudicio preciosissimum æstimatur.

VAS quoque aliud, quod instar iustæ berilli aut cristalli videtur, cùm in primo itinere Aquitaniæ Regina nouiter desponsata Domino Regi LVDOVICO dedisset, pro magno amoris munere nobis eam, nos verò sanctis Martyribus Dominis nostris ad libandum diuinæ mensæ affectuosissimè contulimus. Cuius donationis seriem in eodem vase gemmis auróque ornato, versiculis quibusdam intitulauimus.

Hoc vas sponsa dedit Aanor Regi Ludouico,
*Mitadolus * auo, mihi Rex, sanctísque Sugerius.*

COMPARAVIMVS etiam præfati altaris officiis calicem preciosum, de vno & continuo sardonice, quod est de sardio & onice, quo vno vsque adeo sardij rubror à nigredine onichini proprietatem variando discriminat, vt altera in alteram proprietatem vsurpare, inniti æstimetur.

VAS quoque aliud huic ipsi materiâ, non forma persimile, ad instar amphoræ adiunximus, cuius versiculi sunt isti,

Dum libare Deo gemmis debemus & auro;
Hoc ego Sugerius offero vas Domino.

LAGENAM quoque præclaram, quam nobis Comes Blesensis THEOBALDVS in eodem vase destinauit, in quo ei Rex Siciliæ illud transmiserat, & aliis, in eodem officio gratanter apposuimus.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

VASCVLA etiam cristallina, quæ in Capella nostra cotidiano seruicio altaris A assignaueramus, ibidem reposuimus.

NEC minus porphyriticum vas sculptoris & politoris manu ammirabile factum, cùm per multos annos in scrinio vacasset, de amphora in aquilæ formam transferendo, auri argentíque materia, altaris seruicio adaptauimus, & versus huiusmodi eidem vasi inscribi fecimus.

Includi gemmis lapis iste meretur, & auro,
Marmor erat, sed in his marmore carior est.

PRO quibus omnibus Deo omnipotenti & sanctis Martyribus grates referimus, quòd sanctissimo altari, cui sub præceptione sanctæ Regulæ nos à puero offerri voluit, vnde ei honorificè seruiremus, copiosè largiri non renuit.

QVIA ergo diuina beneficia non occultare, sed prædicare, vtile & honestum cognouimus, palliorum quod diuina manus tempore amministrationis nostræ huic sanctæ Ecclesiæ contulit augmentum designauimus: implorantes vt in anniuersario ad propiciandam diuinæ maiestatis excellentiam, & Fratrum deuotionem ampliandam, & successorum Abbatum exemplum, exponantur. Nec enim pro tot & tantis commissis, vel enormitate scelerum meorum, tam sera quàm rara satisfacere pœnitentia sufficit, nisi vniuersalis Ecclesiæ suffragiis innitamur.

B

SVGERII ABBATIS S. DIONYSII LIBELLVS ALTER,

De Consecratione Ecclesiæ à se ædificatæ, & translatione corporum S. Dionysij ac sociorum eius, facta anno MCXL.

Ex vetusto Codice MS. qui est in Bibliotheca Viri Cl. Alex. Petauij Senatoris Parisiensis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

DIVINORVM humanorúmque disparitatem, vnius & singularis, summæque rationis vis admirabilis contemperando coæquat: & quæ originis inferioritate, & naturæ contrarietate inuicem repugnare videntur, ipsa sola vnius superioris moderatæ armoniæ conuenientia grata concopulat. Cuius profectò summæ & æternæ rationis participatione qui gloriosi effici innituntur, crebrò in solio mentis argutæ quasi pro tribunali residentes, de concertatione continua similium & dissimilium, & contrariorum inuentioni & iudicio insistunt, in æternæ sapientiæ rationis fonte, charitate ministrante, vnde bello intestino & seditioni interiori obsistant, salubriter exhauriunt, spiritualia corporalibus, æterna deficientibus præponentes: corporeæ sensualitatis exteriorum sensuum molestias, & grauissimas angarias postponunt: ab earum oppressione se ipsos subleuantes, solidissimam mentis aciem in spem æternæ infigentes remunerationis, æternitati tantùm studiosè obsequuntur: carnalia desideria in admirationem & spectaculum aliorum obnubilantur, summæ rationis hoc modo, & æternæ beatitudinis consortio, promittente vnigenito Dei filio, *In patientia possidebitis animas vestras*, se gloriosæ conscientiæ merito vniri gratulantur. Quod tamen conditionis primæ corruptione depressa, & grauiter sauciata humanitas, præsentia potiùs amplectens, quàm futura expectans, nullo modo sustineret; si non etiam rationis & intelligentiæ humanæ rationabilis summæ & diuinæ caritatis copiosa administratio hoc ipsum effectui mancipare misericorditer suppeditaret. Vnde legitur, *Misericordia eius super omnia opera eius*. Ex quo quidem cum aliis audacter & veraciter profitemur, quòd quantò sola misericordia saluos nos facit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, tantò

C

A nos gratissimo purificatæ mentis holocausto pro toto velle & posse iustitiam nostram quantumcumque & ipse dederit, supplici ei deuotione offerre elaboremus: vt ipse qui potest vt Deus, qui debet vt creator si non resistimus, disparitatem istam periculosam in nobis parificet, contrarietatis intestinæ inimicitias, quas in amicitiæ eius amissione prima præuaricatione incurrimus, ea ineffabili caritate qua diuinitatem suam captiuatæ humanitati nostræ ineffabiliter & inseparabiliter vniuit, dissoluat, sopita carnalitatis grauissima molestia, tumultúque vitiorum sedato, pacato habitaculo interiora repugnantia pacificet: vt mente & corpore expediti gratam ei offerentes seruitutem, beneficiorum etiam immensorum eius circa nos, & nobilem, cui nos præferri sustinuit, Ecclesiam replicare & prædicare valeamus largitatem. ne si muti in laudem eius extiterimus, beneficiorum eius ob hoc defectum incurramus, & vocem illam terribiliter audiamus. *Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo.*

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

IVSTIFICATI igitur ex fide, pace nostra interiori secundum Apostolum pacem apud Deum habentes, vnum & inter multos singulare diuinæ largitatis beneficium, more eorum qui ad gratificandum impertita dona donatoribus suis vltrò referunt, in medium proferentes, gloriosam & Deo dignam sanctæ huius Ecclesiæ consecrationem pretiosissimorum nostrorum dominorum & Apostolorum nostrorum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, & aliorum Sanctorum, quorum prom-B pto innitimur patrocinio, sacratissimam translationem ad successorum notitiam stylo assignare elaborauimus, qua de causa, quo ordine, quàm solemniter, quibus etiam personis idipsum actum sit reponentes: vt & diuinæ propitiationi pro tanto munere condignas pro posse nostro gratiarum actiones referamus, & Sanctorum protectorum nostrorum tam pro impensa tanti operis cura, quàm pro tantæ solemnitatis adnotatione, opportunam apud Deum obtineamus intercessionem.

GLORIOSVS & famosus Rex Francorum DAGOBERTVS, vir etsi in Regni administratione magnanimitate regia conspicuus, nihilominus tamen Ecclesiæ Dei deuotus, cùm ad declinandam patris sui Clotharij magni intolerabilem iram Catulliacum vicum aufugisset, & sanctorum Martyrum ibidem quiescentium effigies venerandas tanquam pulcherrimos viros niueis vestibus comptos seruitium suum requirere, & auxilium promittere incunctanter voce & opere comperisset: Basilicam Sanctorum regia munificentia fabricatum iri affectu mirabili imperauit. Quam cùm mirifica marmorearum columnarum varietate componens, copiosis purissimi auri & argenti thesauris inæstimabiliter locupletasset, ipsiúsque parietibus & columnis & arcubus auro tectas vestes margaritarum varietatibus multipliciter exornatas suspendi fecisset, quatinus aliarum Ecclesiarum ornamentis præcellere videretur, & omnimodis incomparabili nitore vernans, & omni terrena pulchritudine compta inæstimabili decore splendesceret, hoc solum ei defuit quòd quam oporteret magnitudinem non admisit. Non quòd aliquid eius C deuotioni aut voluntati deesset, sed quòd forsitan tunc temporis in primitiua Ecclesia nulla adhuc aut maior, aut æqualis existeret, aut quòd breuior fulgorantis auri, & splendorem gemmarum propinquitati arridentium oculorum acutiùs delectabiliúsque refundendo, vltrà satis quàm si maior fabricaretur irradiaret. Huius breuitatis egregiæ grata occasione, numerositate fidelium crescente, & ad suffragia Sanctorum crebrò confluente, tantas præfata Basilica sustinere consueuit molestias, vt sæpiùs in solemnibus videlicet diebus admodum plena per omnes valuas turbarum sibi occurrentium superfluitatem refunderet, & non solùm intrantes non intrare, verùm etiam qui iam intrauerant præcedentium expulsus exire compelleret. Videres aliquando, mirabile visu! quod innitentibus ingredi ad venerationem & deosculationem sanctarum reliquiarum Claui & Coronæ Domini, tanta congestæ multitudinis opponebatur repugnantia, vt inter innumera populorum millia ex ipsa sui compressione nullus pedem mouere valeret, nullus aliud ex ipsa sui constrictione, quàm sicut statua marmorea stare, stupere, quod vnum supererat vociferare. Mulierum autem tanta & tam intolerabilis erat angustia, vt in commixtione virorum fortium sicut prelo depressæ, quasi imaginata morte exanguem faciem exprimere, more parturientium terribiliter conclamare, plures earum miserabiliter decalcatas, pio virorum suffragio super capita hominum exaltatas, tanquam pauimento adhærentes incedere, multas etiam extremo

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

singultantes spiritu in prato Fratrum cunctis desperantibus anhelare. Fratres etiam insignia Dominicæ Passionis aduentantibus exponentes, eorum angariis & contentionibus succumbentes, nullò diuertere habentes, per fenestras cum reliquiis multoties effugerunt. Quod cùm scholaris puer inter Fratres erudirer audiebam, extra iuuenis dolebam, maturus corrigi affectuosè appetebam. Cùm autem placuit illi, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, meritis etiam repugnantibus, paruitatem meam huius sanctæ Ecclesiæ tantæ præficere administrationi: sola Dei omnipotentis ineffabili misericordia præfatæ molestiæ correctioni, sanctorum Martyrum dominorum nostrorum suffragio raptus, ad augmentationem præfati loci toto animo, tota mentis affectione accelerare proposuimus. qui nunquam, si tanta, tam necessaria, tam vtilis & honesta non exigeret opportunitas, manum supponere, vel cogitare præsumeremus. A

QVIA igitur in anteriori parte ab Aquilone principali ingressu principalium valuarum porticus artus hinc & inde gemellis, nec altis, nec aptis multùm, sed minantibus ruinam, turribus angebatur, ea in parte inito directæ testudinis, & geminarum turrium robusto valde fundamento materiali, robustissimo autem spirituali, de quo dicitur, *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus*, laborare strenuè Deo cooperante incœpimus. Cuius inæstimabili freti consilio & irrefragabili auxilio, vsque adeò in tanto tàmque sumptuoso opere profecimus, vt cùm primùm pauca expendendo multis, exinde multa explendo, nullis omninò indigeremus, verùm etiam habundando fateremur: *Sufficientia nostra ex Deo est.* Materiæ autem validissimæ noua quadraria qualis & quanta nunquam in partibus istis inuenta fuerat, Deo donante occurrit. Cementariorum, lathomorum, sculptorum, & aliorum operariorum solers succedebat frequentia, vt ex hoc & aliis diuinitas ab hoc quod timebamus absolueret, & voluntatem suam nobis confortando, & inopinata suppeditando ministraret. Conferebam de minimis ad maxima, non plus Salomonianas opes Templo, quàm nostras huic operi sufficere posse, nisi idem eiusdem operis auctor ministratoribus copiosè præpararet. Identitas auctoris & operis, sufficientiam facit operantis. In agendis siquidem huiusmodi apprimè de conuenientia & cohærentia antiqui & noui operis sollicitus, vnde marmoreas aut marmoreis æquipollentes haberemus columnas, cogitando, speculando, inuestigando per diuersas remotarum partium regiones, cùm nullam offenderemus, hoc solùm mente laborantibus & animo supererat, vt ab vrbe (Romæ enim in Palatio Diocletiani, & aliis termis sæpe mirabiles conspexeramus) vt per mare mediterraneum tuta classe, exinde per Anglicum, & per tortuosam fluuij Sequanæ reflexionem, eas magno sumptu amicorum, inimicorum etiam Sarracenorum proximorum conductu haberemus; multis annis, multis temporibus cogitando, quæritando angebamur: cùm subitò larga omnipotentis munificentia laboribus nostris condescendens, quod nec cogitare, nec opinari liceret, decentes & peroptimas in admirationem omnium sanctorum Martyrum meritò reuelauit. Vnde quantò contra spem & humanam opinionem apto, & nullibi nobis gratiori loco miseratio diuina dignata est conferre, tantò maiores gratiarum actiones pro tanti remedio laboris operæpretium duximus rependendo referre. Locus quippe quadrariæ admirabilis prope Pontisaram castrum terrarum nostrarum confinio collimitans vallem profundam non naturâ, sed industria concauam, molarum cæsoribus sui quæstum ab antiquo offerebat, nihil egregium hactenus proferens, exordium tantæ vtilitatis tanto & tam diuino ædificio, quasi primitias Deo, sanctisque Martyribus, vt arbitrabamur, reseruabat. Quotiens autem columnæ ab imo decliuo funibus innodatis extrahebantur, tam nostrates, quàm loci affines benè deuoti, nobiles & innobiles, brachiis, pectoribus, & lacertis, funibus adstricti vice trahentium animalium educebant: & per medium castri decliuium diuersi officiales relictis officiorum suorum instrumentis, vires proprias itineris difficultati offerentes, obuiabant, quanta poterant ope Deo sanctisque Martyribus obsequentes. Vnde nobile quoddam & dignum relatione contigit miraculum, quod nos ipsi ab assistentibus addiscentes ad laudem Omnipotentis Sanctorúmque suorum calamo & atramento adsignare decreuimus.

B

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A QVADAM itaque die cùm imbrium refusione turbatum aëra tenebrosa obtexisset opacitas, aduentantibus ad quadrariam plaustris, qui adiutores esse consueuerant operandi, pro impluuij infestatione se ipsos absentauerunt. Bubulcis verò querentibus & reclamantibus se otio vacare, operarios præstolantes suspendere, vsque adeo clamando instituerunt, quòd quidam imbecilles & debiles cum pueris aliquibus numero decem & septem, præsente, nisi fallor, Sacerdote, ad quadrariam accelerauerunt, vnámque cordarum assumentes, columpnæ innectentes, aliam sudem in terra iacentem dimiserunt. Neque enim erat qui ea trahere inniteretur. Animatus itaque grex pusillus pio zelo, Sancte inquiunt Dionysi, pro te ipso vacantem accipiens sudem, si placet nos adiuua. Non enim nobis, si non poterimus, imputare poteris. Móxque fortiter impingentes quòd centum quadraginta aut minus centum grauiter ab ima valle extrahere consueuerant, ipsi non per se, quod impossibile esset, quod voluntate Dei & Sanctorum quos inuocabant suffragio extraxerunt, eámque Ecclesiæ fabricam in plaustro destinauerunt. Vnde per totam propalatum est viciniam, Deo omnipotenti hoc opus admodum placere, cùm ad laudem & gloriam nominis sui his & huiusmodi intersigniis eius operatoribus elegerit opem deferre.

SECVNDATVR & aliud nobile factum memoriâ dignũ, relatione conspicuum, auctoritate prædicandũ. Peracto siquidem magna ex parte opere, & compactis noui & B antiqui ædificij tabulatis, magnóq; deposito, quẽ diu habueramus, timore, propter illas patulas antiquarum maceriarum rimas, magnorum capitellorum & basium columnas deportãtium disruptionem exhilarati, deaptare sollicitabamur. Cúmq; pro trabium inuentione tam nostros quàm Parisienses lignorum artifices consuluissemus, responsum nobis est pro eorum existimatione verum, in finibus istis propter siluarum inopiam minimè inueniri posse, vel ab Autissiodorensi pago necessario deuehi oportere. Cúmque omnes in hoc ipso consonarent, nósque super hoc tam pro laboris magnitudine, quàm pro operis longa dilatione grauaremur, nocte quadam à Matutinarum obsequio regressus lecto cogitare cœpi me ipsum per omnes partium istarum siluas debere procedere, circumquaque perlustrare, moras istas & labores si hîc inueniri possent, alleuiare. Móxque reiectis curis aliis, summo manè arripiens, cum carpentariis, & trabium mensuris, ad siluam quæ dicitur Iuilina, accelerauimus. Cúmque per terram nostram Capreolensis vallis transiremus, accitis seruientibus nostris nostrarum custodibus, & aliarum siluarum peritis, adiurando fide & sacramento eos consuluimus, si eius mensuræ ibidem trabes inuenire quocumque labore valeremus. Qui subridentes, si auderent potiùs deriderent admirantes, si nos planè nesciremus in tota terra nihil tale inueniri posse, maximè cùm Milo Capreolensis Castellanus homo noster, qui medietatem siluæ à nobis cum alio feodo habet, cùm sustinuisset tam à Domino Rege, quàm ab Amalrico de Monte-forti longo tempore guerras, ad tristegas & propugnacula facienda, C nihil tale illibatum vel intactum præteriisset. Nos autem quicquid dicebant respuentes, quadam fidei nostræ audaciâ siluam perlustrare cœpimus, & versus quidem primam horam trabem vnam mensuræ sufficientem inuenimus. Quid vltra? vsque ad nonam aut citiùs per fruteta, per opacitatem siluarum, per densitatem spinarum, duodecim trabes, (tot enim necessariæ erant) in admirationem omnium præsertim circumstantium assignauimus, & ad Basilicam sanctam deportatas cum exultatione noui operis operturæ superponi fecimus, ad laudem & gloriam Domini Iesu, qui sibi, sanctísque Martyribus à manibus raptorum protegens, sicut facere voluit, reseruauerat. Nec igitur superflua, neque minus continens id circa diuina extitit largitio, quæ in pondere & mensura omnia moderari, omnia dare constituit, cùm vltra quàm oportuit nulla vlteriùs inuenire potuerit.

TANTIS itaque & tam manifestis tantorum operum intersigniis constanter animati, ad præfati perfectionem ædificij instanter properantes, quomodo, & quibus personis, & quod valde solemniter Deo omnipotenti consecraretur deliberantes, accito egregio viro Hugone Rothomagensi Archiepiscopo, & aliis venerabilibus Episcopis, Odone Beluacensi, Petro Siluanectensi, ad id peragendum multimodam laudem, magnóque diuersarum personarum Ecclesiasticarum Cleri & populi maximo conuentu decantabamus. Qui in medio noui incrementi priorem in consistentis dolio benedicentes aquam, per Oratorium sancti Eustachij cum processio-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. ne exeuntes per plateam quæ Panteria, eò quod inibi omnia emptioni & venditioni teruntur, antiquitus vocitatur, per aliam, quæ in sacro cimiterio aperitur, A æream portam reuertentes, in æternæ benedictionis & sanctissimi chrismatis delibutione, veri corporis & sanguinis summi Pontificis Iesu Christi exhibitione, quicquid tanto & tam sancto conuenit ædificio deuotissimè compleuerunt. Pulcherrimum, & Angelica mansione dignum superius Oratorium, in honore sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, & sancti Michaëlis Archangeli, omniúmque Angelorum, sancti Romani ibidem quiescentis, aliorúmque multorum Sanctorum, quorum ibi nomina subtitulata habentur, dedicantes. Inferius verò in dextro latere Oratorium in honore sancti Bartholomæi, multorúmque aliorum Sanctorum: in sinistro autem vbi Sanctus requiescere perhibetur Hippolytus, Oratorium in honore eiusdem, & sanctorum Laurentij, Sixti, Felicissimi, Agapiti, aliorúmque multorum, ad laudem & gloriam Dei omnipotentis. Nos autem tantæ benedictionis pro fructu impensi laboris Dei dono participes effici toto affectu desiderantes, quasi pro dote, sicut solet fieri, ad expensas emendorum luminariorum, plateam quandam cimiterio collimitantem iuxta Ecclesiam sancti Michaëlis, quam quater-viginti libris à VVillelmo Corneilensi emeramus, eiusdem contulimus Oratoriis, vt in sempiternum censum inde habeant. De termino verò hæc est veritatis consistentia, sicut legitur; si tamen non obscuretur, in aureo super portas, quas ad honorem Dei & Sanctorum deauratas fieri fecimus, Epitaphio.

Annus millesimus centenus & quadragenus B
Annus erat Verbi, quando sacrata fuit.

IGITVR post illam, quæ Maiestatis summæ opitulatione in anteriore parte de Oratorio sancti Romani & aliorum celebrata est, consecrationem, nostra qua tam ex ipsa sui prosperitate animabatur deuotio, quam ipsa circa Sanctorum tanto tempore tam intolerabiliter opprimebat coarctatio, votum nostrum illò conuertit, vt præfato vacantes operi, turriúmque differendo prosecutionem in superiori parte, augmentationi matris Ecclesiæ operam & impensam pro toto posse, pro gratiarum actione, eo quòd tantillo tantorum Regum & Abbatum nobilitati succedenti, tantum opus diuina dignatio reseruasset, quàm decentius, quàm gloriosius rationabiliter effici posset, fieri inniteremur. Communicato siquidem cum Fratribus nostris benè deuotis consilio, quorum cor ardens erat de Iesu, dum loqueretur eis in via, hoc Deo inspirante deliberando elegimus, vt propter eam, quam diuina operatio, sicut veneranda scripta testantur, propria & manuali extensione, Ecclesiæ consecrationi antiquæ imposuit benedictionem, ipsis sacratis lapidibus tanquam reliquiis deferremus, illam quæ tanta exigente necessitate nouitas inchoaretur, longitudinis & latitudinis pulchritudine inniteremur nobilitare. Consultè siquidem decretum est illam altiori inæqualem, quæ super absidem Sanctorum Dominorum nostrorum corpora retinentem operiebat, remoueri voltam vsque ad superficiem criptæ cui adhærebat, vt eadem cripta superioritatem sui accedentibus per vtrosque gradus pro pauimento offerret, & in eminentiori loco sanctorum lecticas auro & pretiosis gemmis adornatas aduentantium obtutibus designaret. Prouisum est etiam sagaciter, vt superioribus columnis & arcubus mediis, qui inferioribus in cripta fundatis superponerentur, Geometricis, & Aritmeticis instrumentis medium antiquæ testitudinis Ecclesiæ augmenti noui medio æquaretur, nec minùs antiquarum quantitas alarum nouarum quantitati adaptaretur: excepto illo vrbano & approbato in circuitu Oratoriorum incremento, quo tota sacratissimarum vitrearum luce mirabili & continua interiorem perlustrante pulchritudinem eniteret. C

VT autem sapienti consilio, dictante Spiritu sancto, cuius vnctio de omnibus docet, luculento ordine designatum est, quid prosequi proponeremus, collecto virorum illustrium tam Episcoporum quàm Abbatum conuentu, accita etiam Domini ac serenissimi Regis Francorum LVDOVICI præsentia, pridie Idus Iulij die Dominica ordinauimus ornamentis decoram, personis celebrem processionem. Quin etiam manibus Episcoporum & Abbatum insignia Dominicæ Passionis, videlicet Clauum & Coronam Domini, & brachium sancti senis Simeonis, & alia sanctarum reliquiarum patrocinia præferentes: ad defossa faciendis fundamentis præparata loca humiliter & deuotè descendimus. Dein paraclyti Spiritus

A sancti consolatione inuocata, vt bonum Domus Dei principium bono fine concluderet, cùm primum ipsi Episcopi ex aqua benedicta dedicationis factæ proximo v. Idus Iunij propriis confecissent manibus cementum, primos lapides imposuerunt, hymnum Deo dicentes, &, *Fundamenta eius*, vsque ad finem Psalmi solemniter decantantes. Ipse enim serenissimus Rex intus descendens propriis manibus suum imposuit, nos quoque & multi alij tam Abbates quàm Religiosi viri lapides suos imposuerunt. Quidam etiam gemmas ob amorem & reuerentiam Iesu Christi, decantantes: *Lapides pretiosi omnes muri tui.* Nos igitur tanta & tam festiua tam sancti fundamenti positione exhilarati, de peragendo solliciti, varietatem temporum, diminutionem personarum, & mei ipsius defectum pertimescentes, communi Fratrum consilio assistentium persuasione, Domini Regis assensu annalem reditum his explendis constituimus, videlicet centum quinquagita libras de gazofilacio, id est de oblationibus altaris & reliquiarum, centum in indicto, & quinquaginta in festo sancti Dionysij: quinquaginta etiam de possessione sita in Belsa, quæ dicitur Villana, priùs inculta, sed auxilio Dei & nostro labore composita, & adualens quater-viginti aut centum librarum singulis annis adaptata. Quæ si quocumque infortunio his explendis deficeret, alia Belsa nostra, quam dupliciter aut tripliciter in redditibus augmentauimus, suppleret. Has autem ducentas libras, præter ea quæ ad arcam gazofilacij deuotione fidelium deportabuntur, vel quæcumque ipsi vtrique operi offerentur, tantùm continuari ipsis operibus firmauimus, donec totaliter absque illa quæstione & ipsa ædificia & anteriora & superio-

B ra cum suis turribus omninò honorificè compleantur.

INSISTENTES igitur per triennium multo sumptu, populoso operariorum conuentu, æstate & hyeme, operis perfectioni; ne nobis conqueri Deo, *imperfectum meum viderunt oculi tui*, iure oporteret, admodum ipso cooperante proficiebamus, instárque diuinorum fundabatur exultationi vniuersæ terræ mons Syon, latera aquilonis, ciuitas Regis magni, cuius in medio Deus non commouebitur; sed peccatorum incitamentis commotus, odorifero pœnitentium holocausto placari & propitiari non dedignabitur. Medium quippe duodecim Apostolorum exponentes numerum, secundario verò totidem alarum columnæ Prophetarum numerum significantes, altum repentè subrigebant ædificium iuxta Apostolum spiritualiter ædificantem. *Iam non estis*, inquit, *hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, qui vtrumque coniungit parietem. in quo omnis ædificatio siue spiritualis, siue materialis crescit in Templum sanctum in Domino.* In quo & nos quantò altiùs, quantò aptiùs materialiter ædificare instamus, tantò per nos ipsos spiritualiter coædificari in habitaculum Dei in Spiritu sancto edocemur.

INTEREA siquidem potissimum de Dominorum nostrorum sanctissimorum Martyrum, & aliorum Sanctorum, qui per Ecclesiam spa[illegible]i diuersis colebantur Oratoriis, translatione solliciti, sacratissimas eorum lecticas, præcipuè Domino-

C rum, ornatum iri votiuè animabamur, & vbi gloriosiùs aduentantium obtutibus & conspicabiliùs transferrentur, eligentes, aurifabrorum eleganti siue artis industriâ, siue auri gemmarúmq; pretiosarum copiâ illustrem valde fieri Deo cooperante elaborauimus. Et deforis quidem his & huiusmodi pro ornatu nobilem, pro tuto verò intus fortissimorum lapidum muro non ignobilem circumquaque muniri: extra verò è contra ne lapidum materia apparentium locus vilesceret, cupreis Tabulis fusilibus & deauratis decorari, non tamen sicut deceret, præparauimus. Exigit enim tantorum Patrum experta nobis & omnibus magnificentia, vt quorum venerandi spiritus Deo omnipotenti sicut sol fulgentes assistunt, nos miserrimi, qui eorum patrocinia & sentimus, & indigemus, sacratissimos cineres eorum pretiosiori qua possumus materia, videlicet auro obrizo, iacinthorum, & smaragdinum, & aliarum gemmarum copiâ operæ pretium liquet operiri. Hoc autem vnum egregiè fieri elegimus, vt ante corpora Sanctorum celeberrimam ad libandum Deo, quæ nunquam ibidem fuerat, erigeremus aram, vbi summi Pontifices, & personæ autenticæ suffragio eorum, qui se ipsos holocaustum odoriferum Deo obtulerunt, placabiles & Deo acceptabiles hostias offerre mereantur. Cui etiam cùm Tabulam auream, mediocrem tamen, defectus pusillanimitate præponere proposuissem, tantam auri, tantam gemmarum pretiosissimarum inopinatam, &

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

vix ipsis Regibus existentem copiam ipsi sancti Martyres nobis propinauerunt, ac si nobis ore ad os loquerentur: Velis nolis, optimam eam volumus. vt eam aliter quàm mirabilem & valde pretiosam tam opere quàm materia efficere aut non auderemus, aut non valeremus. Neque enim ipsi Pontifices, qui his egregiè pro officij sui dignitate potiuntur, annulos etiam Pontificales mirabili pretiosorum lapidum varietate gemmatos eidem imponere Tabulæ præsentes abnegabant, verùm absentes à transmarinis etiam partibus sanctorum Martyrum amore inuitati, vltrò delegabant. Ipse etiam Rex inclytus perlucidas & maculis distinctas smaragdines, Comes Theobaldus iacinctos rubetos, Optimates & Principes diuersorum colorum & valitudinum pretiosas margaritas vltrò offerentes, nos ipsos ad peragendum gloriosè inuitabant. Præterea tot venales ab omnibus penè terrarum partibus nobis afferebantur, & vnde eas emeremus Deo donante offerebantur, vt eas sine pudore magno, & Sanctorum offensa dimittere nequiremus. Hîc & alibi experiri potuimus: Sit bonum opus in voluntate, ex Dei adiutorio erit in perfectione. Hoc itaque ornamentum tantorum deuotione, tantis protectoribus commodatum, si quis temerario ausu auferre, aut scienter minuere præsumpserit, domni Dionysij offensam, & Spiritus sancti mucrone perfodi mereatur. A

NEC illuc etiam silere dignum duximus, quòd dum præfatum noui augmenti opus capitellis & arcubus superioribus, & ad altitudinis cacumen produceretur, cùm necdum principales arcus singulariter veluti voltarum cumulo cohærerent, terribilis & penè tolerabilis obnubilatione nubium, inundatione imbrium, impetu validissimo ventorum subitò tempestatis exorta est procella: quæ vsque adeo inualuit, vt non solùm validas domos, sed etiam lapideas turres, & ligneas tristegas concusserit. Ea tempestate quadam die anniuersario gloriosi Dagoberti Regis, cùm venerabilis Carnotensis Episcopus Gaufredus Missas gratiarum pro anima eiusdem in Conuentu ad altare principale festiuè celebraret, tantus oppositorum ventorum impetus præfatos arcus nullo suffultos podio, nullis renitentes suffragiis impingebant, vt miserabiliter tremuli, & quasi hinc & inde fluctuantes subitò pestiferam minarentur ruinam. Quorum quidem, operturarúmque impulsionem cùm Episcopus expauesceret, sæpè manum benedictionis in ea parte extendebat, & brachium sancti senis Simeonis signando instanter opponebat, vt manifestè nulla sui constantia, sed sola Dei pietate, & Sanctorum merito ruinam euadere appareret. Sicque cùm multis in locis firmissimis vt putabatur ædificiis multa ruinarum incommoda intulisset, virtute repulsa diuina, titubantibus in alto solis & recentibus arcubus, nihil proferre præualuit incommodi. B

SECVTVM est aliud dignum memoriâ factum, quod non ex accidenti, sicut de talibus iudicant qui illi consentiunt sectæ, videlicet quòd foris incerta vagatur, fértque refértque vices, & habent mortalia casus: sed diuina largitione, quæ in se sperantibus magnis & paruis in omnibus prouidet affluenter, & quæ nouit profutura administrat. Cùm enim quadam die de apparatu proximæ consecrationis Curiæ, quia maximam fore præstolabamur, & cum amicis, & ministerialibus, & villicis nostris ageremus, & pro temporum grauitate (mense enim Iunio pene omnia victualia cara erant) de aliis faustè satis prouidissemus, hoc nos solùm grauiter offendebat, quòd carnes arietinas propter ouium quæ eodem anno exstiterant morticina, Aurelianensium pago, & versus Burgundiam quæritare oporteret. Cúmque mille solidos, aut quantum oporteret ob hoc illuc pergentibus dari grauiter ne tardè redirent, quia serò incœperant, præcepissent, sequente mane, cùm de camerula nostra ad sancti sacrificij ex consuetudine accelerarem celebrationem, subitò quidam de Fratribus albis Monachus renitentem ad cameram me retrahit. In quem aliquantisper, quia nos à tanto impediebat opere, commotus, cùm minus benè respondissem: Audiuimus, inquit, Domine Pater, vos ad instantem consecrationis vestræ solemnitatē arietinis carnibus indigere, & inde à Fratribus nostris missus arietum gregem maximum paternitati vestræ adduco, vt quod vobis placuerit retineatis, & quod non placuerit nobis dimittatis. Quo audito, vt post Missas nos expectaret præcepimus, & quod offerebant eo præsente finita Missa nostris retulimus, qui hoc ipsum diuinæ ascribebant largitioni, eò quòd hoc solum quod deerat, quod quærendo fatigaremur, inopinatè religiosorum Fratrum deportatione delegasset. Vrgebat deinceps nouæ fieri consecrationem Ecclesiæ, tam C

A operis laboriosa consummatio, quàm nostra, quæ ad hoc diu anhelauerat, suspensa deuotio. Et quoniam tam ipsam quàm Sanctorum dominorum nostrorum velut pro gratiarum actione, & laboris nostri gratissimo fructu, translationem fieri celeberrimam optando affectaremus, Regiæ Maiestatis serenissimi Regis Francorum LVDOVICI placido fauore: (desiderabat enim sanctos Martyres suos protectores ardentissimè videre) diem agendi secunda Iunij Dominica, videlicet III. Idus, quod est Barnabæ Apostoli, consultè assignauimus.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

INVITATORIAS itaque nuntiis multis etiam cursoribus & præambulis penè per vniuersas Galliarum regiones Literas delegauimus, Archiepiscopos, Episcopos, ex parte Sanctorum, & debito Apostolatus eorum tantæ interesse solemnitati votiuè sollicitauimus. Quorum cùm multos & diuersos ad hoc peragendum gratanter, gratantiùs omnes si fieri posset excepissemus: Ipse domnus Rex LVDOVICVS & Regina coniux eius AANOR, & mater eius, & Regni Optimates perendie aduentarunt. De diuersis nationum & Regnorum Proceribus, nobilibus, & gregariis militum & peditum turmis, nulla suppetit computatio. Archiepiscoporum verò & Episcoporum assistentium hæc intitulata sunt nomina. Samson Remensis Archiepiscopus, Hugo Rotomagensis Archiepiscopus, Guido Senonum Archiepiscopus, Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus, Gaufredus Carnoti Episcopus, Ioslenus Suessorum Episcopus, Simon Nouiomi Episcopus, Elias Aurelianis Episcopus, Odo Beluaci Episcopus, Hugo Autissiodori Episcopus, Aluisus Atrebati Episcopus, Guido Catalaunis Episcopus, Algarus Constantiarum Episcopus, Rotrocus Ebroicensis Episcopus, Milo Teruanensis Episcopus, Manasses Meldis Episcopus, Petrus Siluanectis Episcopus. Qui omnes cùm gloriosè ex altioribus Ecclesiæ suæ personis pro tanta & tam nobili actione tanto spectaculo accessissent, interiorem mentis & cordis intentionem cultus & habitus exterior designauit. Nos autem non tantùm exterioribus, (ea enim affluenter sine querela exhiberi præceperamus) die Sabbati proxima Sanctorum corpora de suis assumentes Oratoriis, ex consuetudine in palliatis tentoriis in exitu chori decentissimè reponendo locauimus. Sacramentalia consecrationis instrumenta deuotè tantum gaudium præstolantes præparabamus, quo intenta tantarum personarum, tam sancta expeditè Ecclesiam intus & extra perlustrare posset processio, componebamus. Vnde cùm gloriosum & humillimum Francorum Regem Ludouicum, vt per Optimates & nobiles suos ab ipsa processione obuiantem arceret turbam humiliter rogassemus, humiliùs satis per se ipsum & per suos hoc se libenter facturum respondit.

B

PERNOCTANTES itaque tota nocte vespertina matutinorum synaxi in laudem diuinitatis, Iesum Christum Dominum nostrum propitiationem pro peccatis nostris factum, quatinus pro suo honore, & Sanctorum suorum amore, sanctum locum misericorditer visitare, & sacris actionibus non tantùm potentialiter, sed etiam personaliter adesse dignaretur, deuotissimè flagitabamus. Igitur summo manè Archiepiscopi, Episcopi, de propriis hospitiis cum Archidiaconis, & Abbatibus, & aliis honestis personis, ad Ecclesiam accedentes episcopaliter se componebant, & ad dolium pro consecratione aquarum superiùs inter sanctorum Martyrum sepulturas, & sancti Saluatoris altare, satis decenter, satis venerabiliter assistebant. Videres, & qui aderant non sine deuotione magna videbant, tot tantorum choream Pontificum vestibus albis decoram, mitris Pontificalibus & circinatis aurifrisiis pretiosis admodum comatam, Pastorales virgas manibus tenere, circumcirca dolium ambire, nomen Domini exorcizando inuocare, tam gloriosos & admirabiles viros æterni sponsi nuptias tam piè celebrare, vt potiùs chorus cœlestis quàm terrenus, opus diuinum quàm humanum, tam Regi quàm assistenti nobilitati videretur apparere. Populus enim pro intolerabili magnitudinis suæ impetu foris agebatur, & dum chorus præfatus aquam benedictam extra, hysopo Ecclesiæ parietes virtuosè aspergendo, proiciebat, Rex ipse eiusque Decuriones tumultuosum impetum arcebant, & virgis & baculis regredientes ad portas protegebant.

C

VT autem pactis ordinariè sanctæ consecrationis mysteriis ventum est ad sanctarum reliquiarum repositionem, ad Sanctorum dominorum nostrorum antiquos & venerandos tumulos accessimus, (neque enim adhuc de loco suo mota erant.)

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Prosternentes autem se tam ipsi Pontifices, quàm Dominus Rex, & nos omnes, A quantum pro loci angustia permittebamur, inspectis isto operto venerandis scriniis Rege Dagoberto fabricatis, in quibus sanctissima, & Deo chara eorum continebantur corpora, gaudio inæstimabili psallebant & flebant, Regémque tam deuotum quàm humilem accersientes: Vade, inquiunt, & tu ipse manibus tuis Dominum & Apostolum, & protectorem nostrum huc afferre adiuua, vt sacratissimos cineres veneremur, sacratissimas vrnas amplectamur, toto tempore vitæ nostræ eas suscepisse, eas tenuisse gratulemur. Hi sunt enim sancti viri, qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, qui pro salute nostra charitatis igne accensi terram suam & cognationem exierunt, qui fidem Iesu Christi Apostolica auctoritate omnem Galliam edocuerunt, pro eo viriliter certauerunt, nudi virgas, ligati feroces & famelicas bestias compescuerunt, equulei extensionem, clibani succensionem illæsi, demúmque hebetatis securibus decapitationem felicem sustinuerunt. Age igitur Rex Christianissime, beatum suscipiamus susceptorem nostrum Dionysium suppliciter flagitantes, vt pro nobis petat ab eo qui fideliter promisit, *Dilectio & benignitas, quam habes semper pro quibuscumque petieris impetrabit.* Protinus lacerti mouentur, brachia extenduntur, tot & tantæ manus mittuntur, quòd nec etiam septima manus ipsa sancta scrinia attingere valeret. Eapropter ipse Dominus Rex se medium eis ingerens, lecticam argenteam specialis patroni de manu Episcoporum, sicut videtur, de manu Remensis Archiepiscopis, Senonensis, Carnotensis, & aliorum assumens, tàm deuotè quàm honestè præuius egrediebatur. B Mirabile visu, nunquam talem, præter illam quæ in antiqua consecratione cœlestis exercitus visa est processionem, aliquis videre potuit, cùm sanctorum corpora Martyrum & Confessorum de tentoriis palliatis humeris & collis Episcoporum & Comitum & Baronum, sanctissimo Dionysio, sociísque eius ad eburneum ostium occurrerunt: per claustrum cum candelabris & crucibus & aliis festiuis ornamentis, cum odis & laudibus multis processerunt: dominos suos tam familiariter, quàm præ gaudio lacrymabiliter deportauerunt. Nullo vnquam maiori in omnibus potuerunt gaudio sublimari.

REVERTENTES igitur ad Ecclesiam, & per gradus ad altare superius quieti Sanctorum destinatum ascendentes, super antiquum altare pignoribus Sanctorum repositis, de noua ante nouam eorum sepulturam consecranda agebatur principali ara; quam domino Remensi Archiepiscopo Samsoni imposuimus consecrandam. Agebatur etiam de aliis tam gloriosè quàm solemniter aris viginti consecrandis, quarum illam quæ in medio Saluatori nostro, & sanctorum choro Angelorum, & sanctæ Cruci affig...... ** *Reliqua desunt.*

A

CHRONICON MORIGNIACENSIS MONASTERII.

Ab anno Christi MCVIII. vsque ad annum MCXLVII. quo Rex LVDOVICVS VII. in Terram sanctam profectus est.

AVCTORIBVS TEVLFO ET ALIIS EIVSDEM LOCI MONACHIS.

B *Ex Bibliotheca Viri Cl. Alexandri Petauij Senatoris Parisiensis.*

LIBER PRIMVS, CVIVS MAIOR PARS DEEST.

NOVERITIS, ô posteri nostri, diabolum & angelos eius primordiis huius Ecclesiæ multum inuidisse, crebris eam impugnationibus vexauisse, tribulationes sæpè graues concitauisse, & penitus eam extinguere tentauisse. Sed Dominus proreta bonus nauim suam per hoc mare magnum & spaciosum currentem, à vertiginibus vndarum, à vorticibus fluctuum, à turbinibus ventorum semper eripuit. Qui etsi quando dormire visus est, tamen lacrymis & precibus seruulorum suorum pulsatus euigilauit, ventis & mari vt conquiescerent imperauit, & vt tempestatem magnam magna tranquillitas sequeretur, gratiâ sua effecit. Cauete ergo, ô posteri nostri, cauete ab hostibus tam immanibus, qui non transeunt nobis transeuntibus, qui non dormiunt nobis dormientibus, qui non moriuntur nobis morientibus. Numerositas autem tribulationum nostrarum frequentiùs occasiones accepit ex simultate Abbatum & Monachorum inuicem inuidentium, inuicem mordentium. Atqui hostis malignus, quo nihil est malignius, eo loco vulnus infligit libentiùs, quò mortem infert faciliùs. Hostis enim hostem citiùs volens extinguere, non manum aut pedem amputat, non aures aut nares truncat, non orbes eruit, non alias corporis partes impetit: sed cruento gladio caput à ceruice rescindit, & ita facilè vno vulnere omnia membra occidit. Sic & diabolus Congregationem totam quærens occidere, Abbatem à Congregatione quasi caput à corpore, gladio discordiæ satagit separare. Quomodo enim poterit corpus animantis viuere sublato capite? Hic facio finem, ne quem scribendo fatigem.

MEDIETATEM Stripiniacensis Ecclesiæ dedit nobis, sicut in principio dictum est, Ansellus filius Arenberti, alteram medietatem Haimo filius Senehildis de Firmitate Bauduini, necnon & Verruinas. Echenuillerum autem dederunt nobis duo nobiles viri Goffredus & Isenbardus frater eius Pitueris oriundi. Ecclesias de Firmitate Bauduini GVIDO TROSSELLVS huius loci fidelissimus, concedentibus vxore sua ADELAIDE, & patre suo MILONE Vicecomite, & matre sua Vicecomitissa. quæ præcedente nocte per somnium viderat ramum oleaginum se manu tenere. Nos autem ab ipsa audientes somnium, omnes diximus, competenter ad id quod clementer & diuinitus ab eis nobis tribuebatur pertinere. Ecclesiam de Bouinis & terram & lucum dederunt nobis duo fratres, Goffridus & Bernardus, Helia Monacho nostro eorum consanguineo eos ad hoc ani-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

mante. Ecclesiam S. Iuliani, vbi antea fuerat Abbatia Sanctimonialium, dedit A nobis Emmauricus Stampensis oppidanus, vir egregius, filiis suis & vxore concedentibus: quam multi Monachi etiam data multa pecunia voluerunt nobis subripere. Ecclesiam de Guineuilla dedit nobis Bernodalius nobilissimus de Firmitate, & vxor eius Mathildis, quæ nobis fecit thuribulum argenteum magnum, & calicem similiter argenteum deauratum, quæ & prima Ecclesiæ fundamina iecit, & in aliquantam altitudinem eduxit, & Lisiardus Flandrensis filius eorum, qui nobis vitream maiorem in capitio fecit. Ecclesiam S. Germani primam partem dedit nobis noster Ansellus, secundam Helias prædictus, tertiam & quartam filij Alberecæ Vrso & Arnaldus. quintam vel sextam necdum habebamus tunc quando ista scribebamus, sed quandoque nostram futuram esse non dubitabamus. Ecclesiam de Bona dedit nobis Milo Rainardi filius. Ecclesiam de Serni dedit nobis Bernodalius Potinus. Ecclesiam de Verres dedit nobis Engenulfus. Ecclesiam de Cesiaco Elizabeth de Maci. Ecclesiam S. Ebrulfi Segoredus. Belouillam dedit nobit Herbertus Bornius erga nos largissimus, cuius animam beatificet Christus. Ecclesias de Stampis veteribus, id est S. Martini, S. Albani, S. Medardi, dedit nobis Rex PHILIPPVS, & Literis Regalibus dationem hanc confirmauit, & LVDOVICO Regi designato filio suo, vt idipsum concederet præcepit. Qui Ludouicus, assumptis secum EMMAVRICO MONTIS-FORTIS Domino, & Simone Nealphæ, in Capitulum nostrum venit, participium beneficiorum nostrorum humiliter petiit & accepit. donum quod Rex pater suus nobis fecerat concessit, & sumptas in manibus Literas super altare posuit, & ita donum patris confirmauit. Ecclesiam de Bolreto dedit nobis Arraudus de Corboilo. Villam, quæ dicitur Mesuns, tali modo conquisiuimus, immò non villam, sed desertum. Terra illa erat Sanctimonialium S. Eligij, sed eam redegerat in desertum multitudo inuasorum, & incursio crebra prædonum. Nos autem Abbatissæ & ceteris Sanctimonialibus data pecunia condigna, & annuo censu denominato, concedentibus omnibus quorum combentia de his expetenda erat, terram prædictam diu incultam accepimus excolendam. Cúmque in omni congregatione nostra aliquem tanto labori aptum quæreremus, & non inueniremus, Bauduinus ille, de quo longè supra mentionem feci, quem in Monasterij, & in Dormitorij opere tantùm laborasse narraui, nunc quoque adhuc laboris immensitate imperterritus, vltroneus sese obtulit, & pro Fratrum suorum vtilitate pondus penè importabile insumpsit. Quibus verbis viri huius labores referam, quibus iterum in ædificatione villæ laborauit? Credo quòd nec ipse qui passus est facilè referre posset. Locum diu incultum excoluit. Vepres & tribulos, filices & dumos, & cetera rudera terræ visceribus inhærentia, nunc aratro, nunc ligonibus, nunc ceteris ruticolarum armis eradicauit. Hospites oblatiatios penè octoginta inibi congregauit. Quidam viri impij videntes ita locum proficere, cœperunt lacessere, & calumnias quasdam inferre facere. Quorum alij sibi minaciter expetebant furfuragium, alij gallinagium, alij tutamentum, quod vulgo dicitur tensamentum. Mea est, aiebat iste, viaria. Ille petebat illa, iste ista. & ita Baudeuinum nostrum, & verè nostrum, tribulabant vexatione continua. Ille pro posse vnus multis obsistebat, & nunc placitando, nunc pecuniam dando, impetus irruentium refringebat. Hac necessitate compulsus, tempore messis totam propè Belsiam circuibat, obdurata fronte ab ommibus annonam petebat: de qua aliquanta conquisita pecunia, tyrannidem impetentium leniebat, & terram à consuetudinariis grauaminibus releuabat. Quodam messis tempore, cùm nimio tibiarum, surarum, vel pedum dolore laboraret, & neque pede neque equo ire valeret, eo vehiculo, quod vulgo birotum dicitur, circumferri per Belsiam ad petendam annonam piè frontosus non erubuit, imò erubescere quàm cœpta non perficere maluit. Homo tantæ deuotionis Bauduinus erga locum hunc extitit. Retribuat ei Deus quæ benè, probè, fideliter gessit. Nec solùm illi, sed & omnibus huius loci extructoribus, prouectoribus, tutoribus, vel quocumque modo sustantiatoribus misereatur Deus. Mihi quoque TEVLFO, qui hæc dictaui, qui nescio vtrum aliquid vmquam huic loco profecerim, excepto quòd totam Bibliothecam hanc à Genesi vsque ad vltimam Pauli Epistolam, Augustinum de Trinitate Dei, de Verbis Domini super Iohannem, Moralia Gregorij, & quosdam alios prout meliùs potui emendaui, & accentus distinxi. Qui diu

A diu Præcentor fui, postea verò Prioratum regere temptaui. sed ita regere vt dignum foret, partim ignorantia, partim incuriâ, partim infirmitate non corporis, sed morum, præpediente, non potui. Qui hæc legeris, obtestor te per dulcissimum nomen Domini mei IESV CHRISTI, vt affectu quo poteris dicas. O Deus natura misericors, misericordiam impendendo miserator, qui omnium misereris, precor miserere Teulfo misericordiæ tuæ indigo. Quòd si viscera tua à me clauseris, & precem meam surda aure transieris, in Deum, qui caritas est, & in me peccabis.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

LIBER SECVNDVS.

PROLOGVS.

EGITVR in Libro, qui Actus Apostolorum inscribitur, in primitiua Ecclesia tantam plebis deuotionem fuisse, & ita populi Christiani floruisse primitias, vt post acceptam fidem nemo domum, vel aliquid suum proprium possideret: sed iure fraternitatis essent illis omnia communia: B scilicet vt qui eodem consortio religionis tenebantur, eodem consortio fruerentur & vitæ. Nefas enim putabant religiosi viri eum sibi participem non asciscere in substantia, qui particeps esset in gratia. Sic enim ibi scriptum est. Quotquot possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum, & distribuebantur vnicuique prout opus erat. Et hæc siquidem consuetudo per quorumdam, qui in Ecclesia religiosiores erant, felicem successionem vsque ad tempora beati VRBANI Papæ & Martyris emanauit. Sed vir Deo plenus, & sanguinis testimonio sequens agnum, vtili dispensatione prouidit, vel prouisione dispensauit, vt possessiones non venderentur, sed Ecclesiis à fidelibus traderentur: quatinus hi, qui diuino seruicio mancipati ieiuniis & orationibus vacabant, facultates haberent vnde sustentari potuissent. Ab illo igitur tempore vsque ad nostram ætatem terrenis opibus mirabiliter excreuit Ecclesia. Cùm enim, iuxta vaticinium Isaiæ, labor Egypti & negociatio Ethiopiæ, viríque sullimes seculi videlicet istius Principes ad Ecclesiam venirent, tot tantísque possessionum beneficiis eam per diuersa loca totius huius Orbis ditauerunt, vt nulla hominum memoria, nullóque sermone valeat comprehendi. Id verò intra C Gallias permaximè factum est. Nam CLODOVEVS, qui primus Francorum Rex à beato Remigio Remensium Archiepiscopo baptizatus, titulo Christianitatis meruit insigniri: plurimíque post eum Reges liberalissima munificentiâ vel Ecclesias fundauêre, vel fundatas ab aliis ipsi suis muneribus amplificare studuerunt. Proceres verò Regni eiusdem gratiæ cupientes fieri participes, alíique omnium generum viri ad tam celeberrimum opus pro possibilitate sua tota mentis alacritate cucurrerunt. Vnde pòst aliquanto tempore factum est, vt paleæ, quæ intra Ecclesiam erant, diuitiis intumescerent, & nostri etiam Ordinis professores, quod non sine gemitu dicendum est, Religione calcata, post concupiscentias suas effluerent. Ceterùm ille, qui tempore Heliæ septem milia virorum sibi reliquit, qui non curuauerunt genua sua ante Baal, quædam vasa misericordiæ nostris temporibus reseruauit, viros scilicet bonos & religionis amatores, qui Christi paupertatis & humilitatis sectatores, multos ad admirationem sui imitationémque prouocauerunt. Alij verò quidam, qui tantum gratiæ munus non merebantur assequi, vt sumerent psalmum, tympanum dabant, seminantes carnalia vt meterent spiritalia, de suis fa-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

cultatibus & possessionibus nouiciis Ecclesiis, & quasi Christi pauperibus libentiùs erogabant. Inter quos Ansellus quidam annis & consilio strenuus, religione & familiaritate Flauiacensium Monachorum prouocatus, primum quidem Ecclesiam Stripiniaci, & quæ in villa illa possidebat, Monachis Flauiacensibus obtulit, ac deinde MAVRINIACENSE *prædium, in quo Ecclesia ista in honore sanctæ Trinitatis fundata est, Christi gratiâ præeunte contulit. & quoniam penè omnia, quæ à fundamento huius Ecclesiæ vsque ad nostra tempora decucurrerunt, à* TEVLFO *quodam, qui iuuenis in Ecclesia ista nutritus, in Abbatem Monasterij sanctorum Crispini & Crispiniani apud Suessonicam vrbem promotus est, superiore Libro veraciter edita sunt, eorum quæ vidimus & audiuimus pauca prælibantes, quæ necessaria iudicauimus posteritati transmittere curauimus.* A

EXPLICIT PROLOGVS.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

B

1108. ANNO incarnati Verbi MCVIII. PHILIPPVS Rex Francorum apud Miledunum castrum rebus humanis exemptus, iuxta votum & deliberationem suam Monasterio Floriaco, quod in honore sancti Benedicti super fluuium Ligerim situm est, honorificè tumulatur. Fuit hic vir miræ prudentiæ, & erga istum locum, qui suo tempore cœpit, & beniuolentissimus & munificentissimus. Cúmque videret Abbatiam istam Procerum suorum virorum Stampensium donis supra spem excrescere, vir altioris ingenij vt eam in eleemosynam possideret, emit eam ab Ebrardo, de cuius feodo pendebat, qui dominus Puteoli habebatur, & Hierusalem proficiscebatur. Successit autem ei in Regnum LVDOVICVS filius eius, homo simplicis naturæ, magnanimus, atque in militia præclarus. Qui in dilectione & amplificatione huius Ecclesiæ, vt boni patris bonus filius, per omnia decessorem suum imitatus est: nisi quòd in negocio, quod inter nos & Canonicos Stampenses habitum est, quorumdam consilio deturbatus aliquantisper aberrauit. Regni eius anno II. RAINALDVS huius loci primus Abbas post innumerabiles prosperitatum & aduersitatum deinimicationes viam vniuersæ carnis ingreditur, & in Capitulo nostro sepultus vltimum Saluatoris aduentum expectat. Conuenientes in vnum Fratres, & de electione, sicut Ecclesiastica consuetudo requirit, tractantes, TEVLFVM illum, de quo in Prologo fecimus mentionem, hominem bonæ famæ & satis litteratum, ex Prioratu promouent in Abbatem. Sed solita facilitate vsi eorum quidam contumeliis eum afficiunt, & antequam consecraretur, à promotione deiciunt. Consilio tamen quorumdam sapientium adquiescens, voluntatibus eorum & ipse consensit. Igitur aliis alia sentientibus, cùm de eligenda persona, sicut moris est, diu sententia titubasset, tandem HVGONI cuidam iuueni satis eleganti, & post primores regionis huius claris natalibus oriundo, communi decreto se supponunt. Regem præterea, qui id omninò fieri prohibuerat, dictis ambiguis refellentes, electum suum ad consecrandum Senones ducunt, & per illius amicorum interuentum Rege reconciliato, Abbate potiuntur optato. At ille nondum anni circulo completo, contradicentibus sibi & amicis & familiaribus, sponte suam Abbatiam dimittit, & Ecclesiam sancti Iuliani prope Turrim Brunichildis sitam sortitus est, ibique priuatam degens vitam morabatur dum scriberentur hæc. Ea tempestate, nimietate famis tota Gallia laborabat, sícque per septem continuos annos eorum omnium quæ victui necessaria sunt inopia grassata est, vt multos enecaret, innumerabiles etiam locupletes deduceret ad pauperiem. Qua de causa omnibus propriis necessitatibus intentis, beneficia Stampensium, quibus Ecclesia hæc à fundamento sustentata est, penitus defecerunt: conturbatis & nimium anxiis omnibus huius loci habitatoribus, & Abbatis absentiâ, & omnium rerum penuria. Denique cùm ex aliis Monasteriis personas expeterent, quas non potuissent adipisci, ad Ecclesiam C

A Columbensem, cum qua maximam societatis familiaritatem habebant, recurrunt, & THOMAM illum, de quo superiore Libro mentio facta est, ætate quidem iuuenem, sed litteris prædìtum, veluti quodam iure reposcunt. Nam sub Abbate Alberto scholis secularibus abnegatis, in Ecclesia hac Monachum professus fuerat, & Columbis per decennium vitæ claustrensi & litterarum studio deditus demoratus est. Benedictione paulò post Epiphaniorum dies regulariter percepta, magnis & Fratrum suorum & totius populi fauoribus excipitur. Satis namque & amabilis & affabilis erat, & omnes qui eum nouerant mouebat ad pietatem, quòd in tantam veniebat paupertatem. Sic enim & temporis importunitates, & Abbatis abscessione, omnia temporalia bona deperierant, vt nihil eorum seu panis seu vini, seu pecudum, seu aliarum necessariarum rerum penitus haberetur. Magno res erat in periculo. Mirare qui legis hæc, & antiquorum nostrorum lauda constantiam, qui per tot penurias, per tot tribulationes hoc in loco perseuerauerunt, & ædificia omnia hæc quæ cernis ex pauperum eleemosynis construxerunt. Non Rex, non Comes, non aliquis Magnatum horum aliquid instituit. THOMAS autem intolerabili paupertate comperta, primum quidem vehementer expauit, ac deinde solius fugæ remedium cogitans, abscedere temptauit. Sed se loci huius Monachum recognoscens, bonorum virorum consilio refocillatus est. Primo igitur consecrationis suæ anno in Ecclesia beatæ Mariæ Stampis diuinum sermonem, cuius rei maximam gratiam habebat, fecit ad populum. Cui vir magnificus

B ANSELLVS Dapifer & Consiliarius Regis cum multis nobilibus & castri Proceribus interfuit. Qua occasione familiaritate illius percepta, in necessitatibus huius Ecclesiæ & prouidum Consiliarium & optimum auxiliatorem multotiens habuit. Nam Robertum quoque de Ocunuilla malignum & raptorem hominem, qui maximam partem terræ de Mesuns calumniabatur, huius auxilio depulsauit. In quo sedulitas & instantia Abbatis laudanda est vehementer, qui nec nouitate sua, nec paupertate detentus est. Sed cùm nec etiam proprium equum haberet, super quem ascenderet, non prius à proposito destitit, quàm Proceribus huius castri sæpiùs adunatis, & ad placita conductis, calumniatorem à falsis spebus penitus exueret.

VIAM tritam atque Regalem, quæ inter Ecclesiam & vineas erat, & honestati prouidens & vtilitati, multis sibi contradicentibus, & inde ad odium prouocatis, obstruxit. Diuina prædicatione populo sibi consiliato, confraternitatem instituit, per quam & pars Ecclesiæ cooperta, & vitrea illa magna, quæ in fronte Nauis Ecclesiæ habetur, inter cetera facta fuit. Monachi de Sancto Yonio censum VII. solidorum diu nobis abstulerant. De quo RAINALDVS Abbas ante Yuonem Episcopum Carnotensem placitum acceperat. & quia nec interfuerat, nec legitimè contramandauerat, deciderat à causa. Sed Thoma annitente, rursus ad rectitudinem Monachi reuocantur, & quod aliquibus nouum fuit, quatinus ad caput causæ rediretur iudicatum est. Neque enim personæ

C negligentia proprium ius Ecclesia debet amittere, sed mortua, vel mutata persona, potest qui succedit infra canonicum terminum iustitiam requirere. Ibi Monachis deficientibus, per Paganum Sancti Yonij dominum, & Henricum venerabilem de Longoponte Priorem, pluribus coram positis testibus, res ad hunc finem deducta est, vt quod amissum erat condonaretur, & census vno quoque anno redderetur, sicut in Literis quæ de hoc factæ sunt pleniùs continetur. Sed de his hactenus. eorum verò quæ magna cura magnisque sumptibus indiguerunt, quædam dicenda sunt. Ante illius aduentum amplissimam terram, quæ Belotiuilla dicitur, miles quidam Herbertus nomine veniens ad extrema huic Ecclesiæ dederat. Sed renitente Goffredo quodam, qui sororem Herberti in coniugio habebat, adhuc inculta erat. Datis igitur viro denariorum libris decem, vxori eius, & vxoris sorori, quæ demi habebatur, solidis quadraginta, VVlgrinum illum, cuius tot tantáque beneficia Libro superiore commemorantur, excellentissimum loci istius benefactorem, qui aliquantulum à dilectione nostra tepuerat, blandis sermonibus excitauit, & ad excolendum terram vltra, si dici potest, quàm loci huius facultas pateretur, sibi plurima subministrauit. VVlgrinus verò totis nisibus rem aggreditur, & magno sumptu ædificia fabricauit, carrucas instituit, peculium aggregauit. Res erat in augmento dum scribe-

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

remus ista, & magnis existimationibus, vt à panis penuria, quam ab initio omnibus penè annis patiebamur, erueret nos, pascebat animos nostros. Hisdem ferè temporibus Abbas commonitus à Fratribus, quatinus in selemnitate beati Martini, quæ hyemalis dicitur, ad Ecclesiam veterum Stamparum in honore eiusdem Confessoris dedicatam, quam PHILIPPVS Rex dederat, præceptóque firmauerat, pergeret, Missámque cantare deberet, adquieuit. Sed Canonicis reclamantibus atque rebellantibus, ægrè repulsus est. Sapienti vsus consilio tumultum deuitauit, & quàm festinanter ad Regem se contulit. Pandit iniuriam, modestè conqueritur, libenter exauditur. Impetrat denique ANSELLI Dapiferi fretus auxilio, vt Clerici Stampis in Palatio in vnum congregarentur, donóque consentirent. Ipse quoque Rex, quod antea non fecerat, Scripto proprióque sigillo donum confirmauit. Cuius exemplum infrà scriptum est. Sic de dono Ecclesiarum veterum Stamparum, quantum ad Regiam potestatem pertinebat, diffinitum est. Ceterùm Abbas ex bonis successibus audendi maiora spem concipiens, Ansello mediante Regi supplicat, vt ipse Senonensem Archiepiscopum, in cuius diocesi Ecclesiæ illæ sunt, rogaret, quatinus eleemosynam suam laudaret atque confirmaret. Petitione laudata, auxilium promisit, & vt se Miledunum sequeretur, vbi ei Archiepiscopus occurrebat, admonuit. Regebat tum Senonensem Ecclesiam DAIMBERTVS, vir æquè nobilis atque sapiens, sed qui in dilectione huius Ecclesiæ minimè per omnia prædecessorem suum RICHERIVM hominem placidæ mentis imitaretur. Regis precibus auditis, primò quidem vehementissimè cœpit obniti. Monachos impetuosos atque rebelles Episcopis existere, conquerebatur. Tandem verò Regis multorúmque Procerum interuentibus atque ratione deuictus, Clericorum suorum consilium necessarium sibi fore respondit, & vt Abbas ad eum Senones veniret indixit. Ipse verò Archipresbyterum suum nomine Radulfum loci huius amatorem Stampas misit, qui Clericos congregaret, & si consentirent vel reclamarent audiret, sibique renunciaret. Compleuit ille iussa, atque in Ecclesia beatæ Mariæ Clericis congregatis, simúlque coram multis testibus assensum præbentibus, ipse quod audierat per seipsum ad Archiepiscopum reportauit. Cum maximis igitur difficultatibus, quas breuitatis gratiâ scribere supersedimus, Abbas impetrauit, vt Archiepiscopus dono consentiret, & proprio Priuilegio sicut Ecclesiastica requirit consuetudo, muniret. Voto demum potitus, & donum de manu Archiepiscopi suscepit, & Priuilegium quod apud nos habetur detulit in hæc verba.

IN *nomine Domini.* DAIMBERTVS *Archiepiscopus. Sciant præsentes pariter & futuri, quoniam venerabilis Frater Abbas Mauriniacensis Cœnobij nomine* THOMAS, *accedens humiliter ad Metropolitanam Sedem nostram, cum omni deuotione & humilitate nobis supplicauit, vt Ecclesiam de veteribus Stampis in honore Domini & commemoratione beati Martini dedicatam sibi & successoribus suis perpetuò possidendam concederemus, sicut* PHILIPPVS *Rex &* LVDOVICVS *filius eius itidem Rex sibi donum fecerant. Eandem enim Ecclesiam ipsi Reges* MAVRINIACENSI *Cœnobio Regia largitate iam priùs attribuerant, & vt ipsam largitionem confirmaremus Regiæ nos preces incitabant. Nos autem illud potiùs Dominicum attendentes, vbi dicitur, Petite & & dabitur vobis, pulsate & aperietur vobis: Religiosi Fratris petitionem irritam esse nequaquam sustinuimus, sed iuxta illud Euangelicum, Petenti cum fide, pulsanti cum spe aperuimus: diuinis obtutibus placere, & Regiis precibus satisfacere, & fraterna vtilitati prouidere sub vno opere nos posse credentes. Igitur ad laudem & honorem Domini, ex consensu & voluntate Fratrum, Canonicorum scilicet eiusdem Ecclesiæ, concessimus Mauriniacensi Cœnobio prædictam Ecclesiam perpetuò possidendam. ea videlicet ratione, vt Canonici præsentes suas quamdiu vixerint in pace teneant præbendas. nisi fortè remota omni violentia Mauriniacensi Abbati eas guirpire consentiant. Post obitum verò singulorum, singulæ præbendæ transeant in ius & dominium Mauriniacensis Abbatis. Saluo tamen iure Senonensis Ecclesiæ per omnia, à primis per medium vsque ad vltima. Data Senonis mense Ianuario, Indictione v. regnante* LVDOVICO *Rege anno* IV. *Daimbertus Archiepiscopus subscripsit. Ansellus Archidiaconus subscripsit. Hato Archidiaconus subscripsit. Tetbaudus Archidiaconus subscripsit. Girardus Archidiaconus subscripsit. Burchardus Archidiaconus subscripsit. Girardus Cancellarius scripsit.*

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A Et donum quidem Regis & assensus Pontificis taliter habent. Quibus ita prosperè gestis, Abbas vt rem ad vnguem deduceret, Romam pergere disposuit, Canonico quodam Carnotensi Pagano cognomine, homine ditissimo, & huius loci benefactore, id sibi potius admonente. Sumptis igitur quæ huic operi necessaria sunt, cum ALBERICO Monacho nostro simplice & bono viro, comite etiam Pagano, Romam profectus est. Ibi in Curia Romana per vnum mensem & eò ampliùs demorãs, à bonæ memoriæ Papa PASCHALI secundo meruit adipisci & Sedis Apostolicæ tuitionem, & doni istius confirmationem. Sed quæ ad Ecclesias veterum Stamparum pertinere videbantur, sufficienter vt arbitror explanata sunt. Crescebat autem & multiplicabatur vinea Domini, quæ in paupere loco plantata fuerat, & circumquaque palmites suos extendebat. Apud DORDINCHVM, quod Regium municipium est, Ecclesiam beati Petri adepta est. Apud Stripiniacum Guarsadonius Ansellí nostri fundatoris filius, qui Hierusalem proficiscens Clusæ iacet, & Adelina soror illius, quæ in claustro nostro sita est, censum plus minus L. solidorum & dimidietatem viariæ huic Ecclesiæ dederunt. Bartholomeo tunc loci illius Priore, vt talia fierent, maximè procurante. Apud Firmitatem Bauduini Ecclesias Bonæ, quas MILO dederat & abstulerat, veniens ad nos & eas reddidit, & donum ampliauit. Rex quoque LVDOICVS dimidietatem decimæ pedagij, quod apud Berouillam colligitur, nobis donauit, & x. solidos annui census; quos Regi debebamus, pro anima Anselli Dapiferi sui condonauit. Nundinas etiam denominatas in

B festiuitate nostra æstiuali incipientes, & tota hebdomada perdurantes; cum mercato, omnibúsq; consuetudinibus Regia munificentiâ contulit. GVIDO etiam Vicecomes Stampensium familiarissimus Abbati, & amicissimus huius loci, aliam dimidietatem decimæ supradicti pedagij, & decimam molendini, quem apud veteres Stampas habebat, & in Stamparum medio fluuio Calo hospitem vnum valde vtilem nobis dedit. Hic siquidem GVIDO illius magni Hugonis domini Puteoli, in cuius feodo Ecclesia ista fundata est, filius fuit. Qui sortitus vxorẽ MARCHI Stampensium Vicecomitis filiam, vnde sibi Vicecomitatus accidit, cùm Proceres Frãcorum, & maximè cognati illius contra Regem LVDOVICVM rebellarẽt, Abbate nostro super omnes instigante sanum cepit consilium, & per multa discrimina Regi fidelissimus extitit. De qua dissensione, quia se præbuit occasio, licèt ad præsens negocium minimè pertinere videatur, tamen si ad posterorum cautelam aliquid prælibauerimus, nón erit absque re. Quod vt planius fiat, ab origine mali oriendum est.

REGNANTE Philippo Rege, HAINRICVS Rex Anglorum, filius illius magni GVILLELMI, qui Normannorum Comes Angliæ Regnum vi militari adquisierat, ROBERTVM fratrem suum de Hierosolymis regressum bello cepit, & eo in vinculis tradito, Comitatum illius Regno suo sociauit. LVDOVICVS Rex designatus, & adhuc adolescens, quorumdam suorum collateralium consilio deceptus, vt talia gererentur assensit. Patre sapiente viro sibi contradicente, & malum

C quod postea accidit spiritu præsago sibi prædicente. Fuit autem Henricus ille in diuitiis, & in regiminis sapientia, omnibus penè sui temporis Principibus incomparabilis. Habebat etiam ex sorore nepotem THEOBALDVM nomine Comitem Carnotensium, Blesensium, Meldensium, aliarúmque multarum Prouinciarum. Qui Comes Palatinus, & intra Franciam secundus à Rege, diuitiis & nobilitate tumefactus, ab adolescentia sua velut hereditario bellorum iure Regem LVDOVICVM cœpit infestare. Cuius occasione scandali tota Francia bellis accẽsa est, Proceribus vtriusque partis id volentibus, & animos amborum ad odium inflammantibus. Inter quós HVGO DE CRECIAGO velut horum omnium malorum fomes, impiis consiliis & facinoribus alios anteibat. Vir audax & manu promptus, simulator & dissimulator cuiusuis rei, oppressor pauperum, & agricolarum cupidus interemptor, qui omnia vellet vno momento & facinora & flagitia transuolare. Hic irreconciliabilis inimicis Regiis velut minister diaboli furebat, & omnia quæ poterat circumquaq; vastabat. Fiunt hominum cædes, inter quos & Ansellus Regis Dapifer apud Puteolum castrum interfectus est. Omnibus conturbatis, Regnum aliquantulum titubauit, donec respexit ex alto qui cuncta disponit ab æterno, & impium Hugonem peccatis exigentibus taliter permisit illaqueari, vt & pax rebus humanis redderetur, & exemplum cauendæ traditionis posteritati relinqueretur. Ipse namque MILONEM DE MONTELIHERICO, optimæ indolis & strenuissimum in ar-

LVDOVICVS VI. GROSSVS. mis iuuenem, Dominum suum, cognatum suum, traditione cepit, & captum compedibúsque ligatum carcerali custodiæ mancipauit. Sed iuxta diuinum oraculum, cecidit in foueam quam ipse parauit. & vnde sibi partam victoriam atque gloriam, Regique damnum intolerabile credebat, inde Regi gaudium exortum est incredibile, sibi verò detrimentum atque perpetuum dedecus. Domino pro meritis ei digna reddente. Nam cùm eum in vinculis diutiùs retinere non posset, redimere verò atque dimittere non auderet, quoniam illum sibi acriorem hostem futurum timeret, ductum per diuersa loca atque reductum, cùm diu dubitaret quid ageret, scelerum suorum enormitate ductus, & violentissimi dæmonis instinctu tractus, nefandissimo & abominabili super omnia genere mortis, quod vulgo *murt* vocatur, hominem innocentem nocte suffocauit, & per fenestram ligneæ turris, in qua vinculatus erat, quasi si ipse MILO diffugere voluisset, clanculo proiecit. Inuentus mane, admirabilem stuporem, & inenarrabilem dolorem cunctis videntibus & audientibus incussit. Traditor autem pallidus effectus, & trementibus labiis cum facie tormentum animi & infernalem conscientiam signis exterioribus manifestissimè demonstrans, diuino iudicio suæ destructionis ad festinationem, corpus permisit asportari, & apud Longum-pontem, quod regulare Cœnobium, & antecessorum MILONIS eleemosyna erat, sepeliri. Fama dicto citiùs peruolante, ex vicinis oppidis, villis, atque municipiis, confluit omnis sexus. Mirantur omnes, & sceleris inauditi nouitate perculsi lacrymas fundunt vberrimas, & ad æthera clamorem sustollunt. Aduolat & Rex LVDOVICVS à Lutecia ciuitate, quæ Parisius appellatur, Procerum ac militum maxima multitudine prosequente. Quo viso, atque lacrimante, fletus, dolores, gemitus multiplicantur, & immensis clamoribus ab omnibus vindicta requiritur. Viro, sicut decebat, in claustro decentissimè sepulto, feruentibus animis & impetu concitato concurritur communiter ad arma, & castrum GVMET, quod vicinum erat, diuina eos ducente prouidentia inuadunt & capiunt. Terror vehemens HVGONEM occupat, anathematizatur ab omnibus, relinquitur à suis, stupet in se, & testimonio conscientiæ ligatus vires amittit. Fit mira atque lætissima mutatio rerum. Nam cùm traditor de morte Milonis se duellio purgare cogeretur in Curia AMAVRICI DE MONTE-FORTI, post Palatinos Comites in prouincia ista viri excellentissimi, cuius & ipse HVGO filiam paruulam desponsauerat, derelictus ab eo, in quo spem singularem habebat, belli discrimen ingredi non ausus est. Sed conuictus, & coram omnibus culpam profitens, ad pedes Regis se prostrauit, veniam postulauit, terram suam in manu illius dimisit, & Monachilem habitum illicò induit. Rex Angliæ & Comes Theobaldus, velut amisso stimulo quo Ludouicum Regem exagitabant, obstupescunt, & pacem expetunt. Quid plura? post horridam bellorum tempestatem pacis serenitas arrisit, Regibus pacificatis, Comitéque. Tunc misericordia Dei super Franciam respiciens, perfectissimam concordiam inter eos misit, & capite seditionis extincto, quietis securitas agricolarum pectora lætificauit. His ad posterorum & notitiam & cautelam veraciter & breuiter excursis, ad ea, quorum gratiâ incœpimus, stylus dirigendus est.

1119. ANNO Incarnationis Dominicæ MCXIX. Papa Romanus Gelasius II. qui & Iohannes Gaitanus, primo ordinationis suæ anno ab vrbe causis emergentibus egressus est, & per maritima loca cimbâ portatus, Massiliæ, quæ vna ciuitas Galliarum est, allabitur. Hic ab adolescentiâ sua nutritus in Palatio, industria & litterarum scientiâ excellentissimè roboratus, apud Remim Metropolim Regni Concilium disponebat, in quo se magna dispositurũ credebat. Sed diuino iudicio quod occultum, numquam tamen iniustum est, aliter disponente, præuentus ægritudine grauissima, Cluniaco, quod super omnia Monasteria tunc temporis & religione & diuitiis effulgebat, se fecit portari. Ibique deficiens, & carnis vinculis absolutus, sicut decebat summum Sacerdotem, honorificè sepultus est. Erat autem inter summum Sacerdotem & Regem Teutonicorum, qui per KAROLI MAGNI Regis Francorum successionem Patricius Romanorum erat, grauissima & inueterata de inuestituris Pontificum & Abbatum dissensio, quæ per quadraginta & eo ampliùs annos Romanam Sedem turbauerat, & omnes fermè totius Latinitatis Ecclesias fatigauerat. Rex etiam Burdinum quendam Bracharensem Archiepiscopum, literatum & curialem & eloquẽtem virum, Romæ pseudopapam subrogaue-

A rat, & militaribus armis intrusum ad propria reuertens in Sede reliquerat. Qui postea à Domino Papa Calixto II. apud Sutriam vi captus, & per Romam ductus, apud Caueam, quod districtissimum Monasterium super Salernam situm est, Monachus effectus & incaueatus est. Ij igitur, qui cum Gelasio venerant, quasi præsago spiritu ducti, antequam ab vrbe discessissent, cum his qui Romæ remanebant consilium, & ab his assensum acceperant; vt si, quod euenit, Papa rebus humanis excessisset, ipsi in partibus nostris eligendi Pontificem potestatem habuissent. Eo verò mortuo, sepultóque, Cardinales ceteríque Romani cum maxima Pontificum atque Procerum multitudine, quæ inibi confluxerat, statim in eodem loco VVIDONEM Viennensem Archiepiscopum strenuum & incomparabiliter genere nobilem virum eligunt, & Pontificalibus induunt insignibus: quibusdam tamen ob rei nouitatem, aliis, vt ferebatur, ob inuidiam murmurantibus, & aliter sentientibus. Hic Viennæ reuersus, rebúsque dispositis per Gallias transitum faciens, Tolosæ primò, Remis secundò celebrato Concilio, Romam cum maximo tripudio sicut decebat intrauit, Burdinóque capto, contra tyranni voluntatem Cathedram summi Pontificatus obtinuit. Inter ceteros quoque nobilitatis illius maximos titulos, proneptim eius LVDOVICVS Rex coniugem habebat. Qui dignitati illius congaudens, cùm nuper electus esset, & per Aluerniam transiret pro quibusdam sibi necessariis, cum PETRO Beluacensi Episcopo, & domno CONONE Prænestino & Apostolicæ Sedis Legato, THOMAM huius loci Abbatem primum responsalem ad eum transmisit. Ceterùm ea tempestate inter nos & Canonicos Stampenses fœdissima & trubulentissima de sepeliendis corporibus quæstio versabatur. Fouebat eorum partes ALGRINVS quidam Palatinus & Regalis Clericus, & STEPHANVS Cancellarius Anselli Dapiferi frater, & priuatissimus Regis Consiliarius, cuius tunc temporis arbitrio Regnum Francorum disponebatur. Qui ambo Canonici Stampenses erant, & ideo Canonicos quantum poterant in hac causa sustentabant. His iustitiæ causam opprimentibus, & cor Regis euertentibus, cùm ad dominum Papam noster Abbas contra votum mitteretur, quia Regis non poterat, Reginæ confugit ad auxilium, & postulatis & impetratis deprecatoriis Literis, securus iter arripuit. Cùm ergo dominum Papam in partibus Aluerniæ repperissent, & ea quorum gratiâ legatio facta fuerat conuenienter definissent, Abbas notitiam Curiæ adeptus, & Cononis precibus adiutus, ad munimentum suæ partis, Priuilegium, cuius exemplar infrà scriptum est, impetrauit & asportauit.

B

VERVMTAMEN Abbas in adquisitione huius Priuilegij vehementissimè quidem laudabilis, sed inopinato magnóque repletus gaudio, pueriliter aliquantisper exultauit, & sicut oportebat vsquequo necessitas exposceret suæ defensionis baculum non celauit. sed illico manifestando ac propalando quibuslibet quod acciderat, grauissimum & penè importabile sibi scandalum generauit. Canonici namque Stampenses cùm auribus attonitis talia percepissent, Ecclesiam suam à fundamentis erutum iri putauerunt, & discurrentes, & vim se perpessos vociferantes, ad auxilium ALGRINI Clerici Regalis, Canonici militaris, hominis animalis, domníque STEPHANI Cancellarij Regis & à Secretis confugerunt, Aulámque Regiam querimoniis innumerabilibos repleuerunt. Istis porrò tamen fortissimis interuentoribus, prouidentiâ quorum consilium Regis Regníque dispositio eo tempore potiùs ferebatur quàm regebatur, precibus & assuetis verborum illaqueationibus adductum, muneribus quoque conductum, suæ partis patronum ac defensorem Regem efficiunt. Cuius ope releuati, apud Miledunum castrum in priuato quodam colloquio, quod Rex idem cum quibusdam suis Episcopis habebat, ipso Rege proloquutore Archiepiscopo Senonensi de Abbate clamorem faciunt. Abbate absente, clamor faciliùs atque libentiùs excipitur, & nemine contradicente, quantò importunitas Monachorum eleuatur, tantò causa deprimitur. Diriguntur exindè nobis ab Archiepiscopo Literæ graues atque tonantes, quæ velut inuasionibus obuient, donec Romanus Pontifex sicut expectabatur adueniat, qui Regis precibus victus, Priuilegium ipse per se rescindat. His imparatis tumultibus Abbas exterritus, primum quidem ad Dei confugit auxilium. dehinc Literis Archiepiscopalibus per Literas ipse respondit. Seriem quarum, vt huius negocij noticia plenior habeatur, huic operi subterintexere decreuimus.

C

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

DOMINO venerando, & in Christo dilectissimo Patri D. Dei gratiâ Senonensium Archiepiscopo, THOMAS Mauriniacensium Minister indignus salutem & debitam obedientiam. Legimus in Literis vestris, quòd apud Miledunum Canonici Stampenses de nobis grauissimè conquesti sunt, quoniam Ecclesiam beatæ Mariæ & redditus Canonicorum quantum in nobis est, vt aiunt, omninò annullare satagimus, & sepulturam loci ipsius iam ad nos ex parte contraximus, & etiam parrochiæ ipsius Ecclesiæ terminos occupauimus. Sensimus etiam paternæ correctionis verba, quæ licèt grauiora sint, quàm vel causa vel persona mea promeruisset: reuersus tamen ad me, cogitare studui, quòd pœnitentiæ locum in Ecclesia teneam, cœpique ruminare quòd iuxta Salomonem verba sapientium sunt quasi claui in altum defixi. Scribitur & infra, puto ad consilium dandum, non ad incutiendum terrorem, Regem L. huic clamori interfuisse, qui fauet omnimodo partibus Clericorum, & detestatur & improbat graues & intolerabiles impetus Monachorum. Mouemurque vt in hac causa ita nos deinceps habeamus, ne fortè super his quæ paulò antè tetigistis, Regis odium importabile incurramus. Ad hæc nostra est hæc responsio breuis. Primùm quidem, quòd Canonici spreta Senonensis Ecclesiæ auctoritate, ad secularem Curiam fugiunt, Regem pecuniâ contra Priuilegium Romanæ Ecclesiæ conducunt, contra Canones faciunt. Deindè mendaciter & impiè dicunt, sepulturam loci illius nos ex parte contraxisse, parochiæ terminos occupasse. Nihil enim horum facimus. Scimus namque quàm detestabile malum sit accipere sepulturam, & diuinarum scripturarum eruditione, & pauperum oppressione, quos in vicinia nostra, & solùm in diocesi vestra videmus ad sepulchra mortuorum plorare B *magis amissiones bonorum, quàm corpora defunctorum. Iuxta verò antiquam Ecclesiarum consuetudinem, iuxta vestram institutionem (neque enim adhuc Romanæ dignitatis Priuilegium nominamus) sciatis nos & ambulare, & ambulasse. Quòd si in aliquo foret excessum, debuissem ab illis canonicè pulsari, non sic inaniter & de nullis adhuc coram Episcopis exclamari. Ceterùm, pace vestra dixerim, vestrum esset, si vestræ paternitati placuisset, contra latratus eorum, qui se putant admittere quicquid nobis datur à fidelibus, baculum defensionis opponere: tum propter paruulam ac nouitiam Mauriniacensem Ecclesiam, quæ vestra est, & à vestro decessore piæ memoriæ R. fundata, talibus initiis excreuit. tum quia per priuatum ac fidelissimum vobis legatum eorum laqueos praueniens mandaueram, quòd vestro tota res penderet arbitrio. De Rege postremò quid dicam? Didici præcepto primi Pastoris & Deum timere, & Regem honorificare. Satis & illius & habuimus & habemus præter hoc negocium familiaritatem, & in multis, si dici fas est, ei necessarij fuimus. Sed quibus multotiens abducatur consiliis, vos qui totius vestræ regionis caput estis, experimento aliquando didicistis. Sed ne multis immorer, timeant eum qui diuitiis & deliciis suffocantur, vel ad vtilitatem proximorum Ecclesiasticis honoribus occupantur. Nam nos Christi pauperes sumus. Vulgare, mi Domine, prouerbium est, Nudus homo non potest exspoliari. Nemo timet admittere quod appetit sponte sua deserere. Vt veritatem vobis pandam, ante mori paratus sum, quàm contra Priuilegium aliquid facere. Valete.*

HÆC ad Archiepiscopum. Ad Regem verò per seipsum, quia familiarissimus erat ei, velociter tetendit, & cum rationis ostensione, tum cuiusdam moderationis dispensatione Regis iram mitigauit. Interea rerum dispositor, qui comprehendit sapientes in astucia sua, more solito suæ pauperis Ecclesiæ tribulationem respexit, & Regem aliquantisper humiliatum. quod qualiter sit factum, aliis dicendum reliquimus, hoc aliter tractare coëgit. Porrò Tolosæ celebrato Concilio, Pictauorum, Andegauensium, Turonorum finibus peragratis, in nostris partibus domini Papæ iam nuntiabatur aduentus. Cono etiam Prænestinus Episcopus Apostolicæ Sedis Legatus, de quo & superiùs fecimus mentionem, quem Remim necessaria dispositurum Papa præmiserat, obuiam ei rediens ob solitam Abbatis familiaritatem apud nos hospitium sumpsit. Cuius consiliis Abbas animatus, vt à domino Papa Ecclesiam nostram dedicari fecisset, iter cum eo disposuit. Quod ne alicui videatur absurdum, quia Libro superiore narratum est Oratorium fuisse dedicatum, sciat altare de loco, in quo tunc erat, postea motum fuisse. & canonica sen- C
» tentia est, Si altare motum fuerit, denuò consecretur. Exterius etiam Tabernaculum, quod Ecclesiæ Nauis à populo vocatur, consummationis perfectionem acceperat. Sed cùm Aurelianis aduenissent, & dominum Papam per Carnotum iter dirigere percepissent, inperacto negocio digrediens à sociis Abbas reuertitur. At cùm Regem LVDOVICVM de Normannia cum exercitu reuertentem Carnotum aduentasse, vrbisque partem Papa cognouisset concremasse, mutato consilio

A per Stampas transiturus, Aurelianis improuisus aduenit. Abbas autem rei tam subito stupefactus euentu, cùm quid ageret diu dubitasset, diuino reor prouocatus instinctu (à Domino enim gressus hominis diriguntur) Regem de Carnoto Stampas die alio reuersum præceps adiit, preces fundit, vt Literarum præuentione Papam rogaret, quatinus Mauriniacensem Ecclesiam ipse dedicaret. Nec mora, precibus exauditis, cum HVGONE Monacho nostro tunc Secretario Legatus Regius cum Literis Aurelianis summa cum festinatione dirigitur. Literæ aperiuntur, consilium cum Cardinalibus accipitur, debere fieri postulatio Regis adiudicatur. Quo renunciato, dici non potest quantæ festinationis inquietudo communiter & Abbatem & nos omnes breuissimi temporis articulo deprehensos, duobus scilicet tantummodo diebus mediantibus, exagitauit. Ceterùm summo Pontifice summa cum reuerentia Stampis in Palatio suscepto, Clericis Stampensibus murmurantibus & detrahentibus nobis, inimicus homo qui superseminat zizania, per quendam Stephanum de Vesoncio crudelissimum & auarissimum hominem, domnique Papæ Camerarium, consilio cuius priuata Curia regebatur, totum boni huius operis inceptum penè dissipauit. Porrò Abbas mortuum se iudicans, si tam cœleste munus velut à manibus eriperetur, in præsentia domini Papæ Cardinales congregrauit, cum Rege, cum Regina preces multiplicauit, & tandem quod postulabat firmiter impetrauit. Quid plura? gaudium inæstimabile nostris, & omnium amicorum nostrorum pectoribus infunditur. Exsurrexit enim Deus, & dissipati sunt inimici eius. Stupebat Algrinus, & omnes inuidi & inimici nostri sicut fumus deficiunt à facie Dei. LVDOVICVS VI. GROSSVS.

B

ANNO igitur incarnati Verbi MCXX. dedicata est Ecclesia Mauriniacensis Cœnobij à domino Papa Calixto secundo, v. Non. Octobris, cum maximo honore & reuerentia, in honore sanctæ Trinitatis & sanctæ Crucis, ac beatæ semperque Virginis Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum Dei. Inter eas venerabiles personas, quæ huic sanctæ dedicationi affuerunt, venerabiliores fuerunt Cono Prænestinus Episcopus, totius Franciæ, ac Teutoniæ, Alamanniæ, ac Saxoniæ Legatus: Boso de titulo S. Anastasiæ totius Hispaniæ Legatus, cuius ope & industria Maiorica insula & Cæsaraugusta nobilissima Hispanorum ciuitas subacta est: Tostanus Eboracensis Archiepiscopus, Gaufridus Carnotensis Episcopus, Galo S. Pauli Episcopus de Britannia, Bernerius Abbas S. Florentini de Bonaualle, Stephanus Abbas S. Iohannis de Valeia, multique alij sapientes viri, & optimæ personæ. Rex etiam Francorum LVDOVICVS, & Adelais vxor eius, & VVILLERMVS Dapifer, qui Senescallus appellatur. Stephanus quoque Cancellarius frater eius, cuius consilio tota Francia regebatur. EMMAVRICVS DE MONTE-FORTI, Guido de Gualardone, multique alij Francorum Proceres & nobiles viri. 1120.

C

ANNVA quoque peccatorum remissione in dedicationis anniuersario constituta regio Stampensis, & sublimata & lætificata est. Spiritus verò vehemens, qui venit ab Aquilone, frequentissimis exhalationibus in hanc domum insufflauit, sed Deo propitio illam non exsufflauit. Celebrato namque Remis maximo generalissimoque Concilio, domnus Papa cum omni comitatu suo Burgundiam ingressurus, Romamque profecturus, de Parisius Corbolium aduenerat. Ibi Canonici Stampenses, quoniam in procuratione illius partem mittebant, inuenta occasione loquendi, & nobis obloquendi, ipsi Papæ de Abbate, de Monachis clamorem faciunt, suorum parochianorum corpora sibi violenter auferri, & alia multa quæ non oportet dici, de nouo maximè Priuilegio conquerentes. Ipse etiam Papa Abbati sibi ob eius reuerentiam apud Milidunum obuianti querimonias eorum narrauit, & vt se praepararet, quatinus de talibus ante ipsum placitando ratio ventilaretur, inuitauit. Rursus pœnæ, rursus curæ, rursus timoris laborisque tumultus oriuntur. Clerici latrabant, Rex eorum partes fouebat, domnus Stephanus à Rege secundus instabat, Algrinus furebat. In itinere quoque, quo die sequente Ferrarias, quæ Regalis Abbatia est, tendebant, domnus Stephanus apertissimè in contentionem atque certamen contra Abbatem exiuit. terrores, minas, verbera potiùs quàm verba multiplicauit. Ad hæc illius, complicúmque suorum tota nitebatur intentio, vt si Regis, si collateralium suorum amicitiam Abbas retinere voluisset, ipse Priuilegium quod habebat discinderet. Ast paupertate sua fortior

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

securiórque factus Abbas, paucis pro tempore peroratis, tandem se magis mori fore paratiorem, quàm facere postulata respondit. Papam, Archiepiscopum suum, Curiámque Romanam inpræsentiarum esse, iudicium se nequaquam subterfugere. Veritate quippe subnixus Cardinales notitiâ seruiciisque parauerat, & contra hanc importunitatem iustitiæ suæque partis defensores armauerat. Ad illum verò locum Rex & Regina à domino Papa discessuri, valéque facturi, Proceres atque Pontifices, multæq; personæ confluxerant. Pertractatis siquidem ibidem plurimis negociis, & Abbate præsente, ac si quisquam ei obuius esset, parato respondere, de iustitia diffisi Canonici tacuerunt, & iudicium penitus ingredi subterfugerunt. Accepta igitur à domino Papa & ab omnibus Cardinalibus cum beneuolentia licentia, domnus Abbas per Regem, qui Castello-Nautonis erat, indéque domi securus ingreditur. Verumtamen Algrinus iuratus atque publicatus hostis Monachorum; feruidus atque infringibilis in executionibus suis, assumptis secum Canonicis duobus, SIMONE Cantore, atque PHILIPPO, suæ fraudis nequitiæque comitibus, cum quibusdam Regiis mandatis domnum Papam Senones insequitur. Exhinc quod inæstimabilis inanitatis atque falsitatis fuit, contra nostrum Priuilegium contrariam sententiam Priuilegium continens asportasse se garrierunt. Crediderunt tamen & obstupuerunt quamplurimi, sed diuinæ dispositionis ordinatione odium totius populi Procerúmque Stampensium omnium importabile, si Regis defensio non obuiasset, sibi generauerunt. Impij & sceleratissimi iudicantur ab omnibus, anathematizantur ab omnibus. Igitur à quibusdam Stamparum primoribus ad dominum Papam pro talibus inuestigandis Legatus emittitur. Ab Abbate verò ad domnum GRISOGONVM domini Papæ Cancellarium pro hac eadem causa in hæc eadem verba Epistola transmittitur.

GRISOGONO *sanctæ Dei Romanæ Ecclesiæ Diacono Cardinali ac Bibliothecario*, THOMAS *Mauriniacensium Abbas salutem. Cùm audissem Legatum Stampensium Procerum pergere ad dominum Papam, commisi sibi Literas, in quibus & vos salutarem, & eorum hactenus inauditorum malorum, quæ circa nos aguntur, pauca vobis intimarem. confisus de promissa mihi amicitia vestra, immò de ea caritate, quæ nos sub capite vno in corpore vno facit vnum, quòd & iusta & canonica diligatis, & ad ea corrigenda, quæ dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ sauciant, consilium præbeatis. Fecissem id libentiùs per me, sed multis ex causis retentus sum, sperans & confidens in eo qui non deserit sperantes in se, vos in vestra prosperitate deuotiùs & officiosiùs aliquando me visurum. Canonici quidam in vicinia nostra, si tamen Canonici dicendi sunt, qui irregulariter & turpiter viuunt, qui in Templo Dei columbas & vendunt & emunt, qui de præbendis suis filios suos heredes faciunt, qui de baptismate precium, de mortuis sepulturam violenter exigunt, dum essetis in partibus nostris iudicium subterfugerunt, & in discessione vestra ad auxilia quorumdam, qui in Ecclesia illa & reddituum & facinorum participes sunt, confugerunt. His interuentoribus, quorum consiliis Regnum Francorum turbatur & turpatur, simplices aures Regis sicut & in aliis multis deceperunt, & à Domino nostro, si tamen id credi potest, Priuilegium, quod nusquam & numquam auditum fuit, latenter (non audeo enim dicere qualiter ipsi dicunt) extorserunt. Has insidias & Dei & vestro auxilio me putauerant præuenisse. Sed, vt video, non est via hominis in manu eius, nec viri est vt dirigat gressus suos. A Domino enim gressus hominis diriguntur. Ipsi verò quod ad ignominiam domini nostri Papæ, sanctæque Romanæ Ecclesiæ pertinet, Priuilegium contra Priuilegium se habere garrientes, solitò nequiores effecti sunt. Et contra patrium morem, contra consuetudinem omnium Ecclesiarum, contra ius, contra Canones, contra Deum sepulturas grauiores exigunt, & omnibus, vt alibi pro salute animæ suæ sepeliri non possint, contradicunt. Dici non potest quantus hinc populi tumultus oriatur, quanta nobilium querimoniæ, quanta conuicia, quantæ maledictiones. Scandalum hoc iam multa homicidia seminauit. Stupent & admirantur omnes, à vobis, qui sepulturam tam seuerè damnastis, tanti mali fomenta progredi potuisse. Non enim diuersas sicut se res habet, sed penitus contrarias Canonici sententias asseuerant, & quod solo auditu nefas est, Priuilegio Priuilegium contriuisse se iactitant. Precor igitur Excellentiam tuam, vt subuenias animabus, pro quibus Christus mortuus est, ne princeps tenebrarum & prædo nocturnus eas rapiendi per vos inueniat occasionem. Vt enim iuuarentur orationibus sanctè ac regulariter viuentium, & sua & amicorum suorum corpora non solùm in loco nostro, verumetiam & alia loca & temporibus nostris, & antequam locus noster fundaretur, consuetudinariè faciebant portari, liberè sepeliri.

A *Quod quàm iustum sit & ratio monstrat, & auctoritas firmat, & consuetudo clamat. Exceptis autem his, quæ de hac sententia in promptu vos habere conspexi, accipe quid hinc beatus Augustinus sentiat. Scribit enim sic in Libro de cura agenda pro mortuis ad Paulinum Nolanum Episcopum. Si paterna, vestis, & annulus, ac si quid huiusmodi tantò carius est posteris, quantò erga parentes maior affectus est, nullomodo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multò familiariùs atque coniunctiùs quàm qualibet indumenta gestamus. Quod si verum est, profectò etiam prouisus sepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorum locus, bonæ affectionis humanæ est erga funera suorum. Quoniam si nonnulla religio est vt sepeliantur, non potest nulla esse quando vbi sepeliantur attenditur. Hæc Augustinus. Sollicitus igitur de salute animæ tuæ, fac vt Legatus iste loquendi locum habeat, & suggere Domino nostro vt tam horrendo, tam pessimo malo medicinam prouideat. Misereatur animarum earum, quæ se petierint adiuuari, & non poterint adipisci. Misereatur pauperis Ecclesiæ, quam ipse propria manu dedicauit: ad cuius oppressionem, imò destructionem, tales machinas diabolus fabricauit. Vale.*

LEGATVS à Tartona Italiæ ciuitate regressus, à domino Papa Litteras detulit, in quibus Priuilegium cōtra Priuilegium numquam se fecisse dixit. & si quid quæstionis inter Monachos & Canonicos haberetur, ad domnum CONONEM, qui nostris adhuc in partibus Vicarius eius morabatur, vt pergerent indixit. Sic illis deficientibus fraudulentæ subreptionis ars deperiit, & fabrica, quæ falsitatis fundamentum B habuit, euanuit. Sed quoniam innumerabiles in hac causa minutiæ narrationum nobis occurrunt, & breuitati seruire decreuimus, diffusiorem atque diligentiorem rei huius narrationem posteritati differendam reliquimus. Vos verò qui Mauriniacensis Ecclesiæ filij estis, qui domum vestram diligitis, nullum eos habere Priuilegium contra vos pro certo credatis. Si quid habent, profectò contra vos nihil habent. Ad cumulum etiam persecutionis promissis ingentibus Rex LVDOVICVS attemptatus est, quatinus donum Ecclesiarum veterum Stamparum, quod pater eius & ipse fecerat dissiparet. Sed numquam Deo propicio precibus vel præmiis ad tantum facinus potuit inclinari. Inter hos autem harum maximarum nebulosissimos turbines inquietudinum, Ecclesia Dei caput erigebat, & velut granum sinapis frequentissimis contusionibus fortiùs redolebat. Nequaquam enim Abbas consuetæ Regiæ familiaritatis Priuilegio frustratus est. Sed si in aliquo deciderat, frequentibus & colloquiis & seruiciis resarciuit. Inspirante igitur primùm diuina gratia, sine cuius auxilio nullus benè potest operari, ac deinde Abbatis industria subsequente multo tempore, multis precibus, multis itineribus peractis, commune Regis Præceptum ad munimentum huius loci, nostrarúmque possessionum omnium tam futurarum quàm præsentium adipisci promeruit. Fecerat idem sicut ferebatur Rex Philippus in initio Constitutionis huius Ecclesiæ. sed fundatores Monachi Flauiacenses vel illud amiserant, vel sicut opinio verisimilior habebatur, hinc discedentes & diffidentes illud abstulerant. Sed semper nostris suc- C cessibus sathanas conabatur obuiare, & turrem Dauid, quæ ædificabatur contra Damascum, moliebatur oppugnare. In tantam enim iram tantúmque furorem Regij seruientes, & ij maximè qui de Stampis veteribus erant, pro sententia, quæ de partitione filiorum facta fuit, si coniunctio nostrorum fieret, clientúmque regiorū exarsertur*, vt querimoniis & maledictionibus omnia replerent, nos omnes & omnia nostra in maximum odium verterent, Abbatem, si facultatem haberent interficerent. Sed propicia nobis diuinitas mentes eorum sedauit, & non multum post tempus insaniam illam in fauillam mutauit. Miles etiam quidam TEVDO nomine veniens ad extrema, torcularis cuiusdam medietatem, & pratum quoddam iuxta hortum nostrum, & terrulam ante granchiam de Bellouidere sitam, quæ valdè nobis necessaria erant, huic dedit Ecclesiæ. Quæ ideo digna relatu iudicamus, quia hoc velut in vestituram dedit terræ ac vinearum, quæ circa proximam Ecclesiam S. Germani iacent, totiúsque territorij, quod infra parochiam illam tenebat, si vnica paruula filia sine hærede moreretur, quam habebat. Instaurata quoque secundò virorum ac mulierum Stampensium confraternitate, vitreæ omnes huius Ecclesiæ, simúlque pons lapideus super fluuium, perfecta sunt. Ad hoc exemplar & Robertus quidam Monachus noster per vicinam regionem de annona valdè vtilem confraternitatem instituit. Necnon & Garsadonius Anselli fundatoris nostri filius, primò quidem Stampis coram multis Primatibus illius loci,

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

deindè verò cùm Hierosolymis ire disponeret, in Capitulo nostro de Gummaruilla donum fecit, vt si in via Dei, quod accidit, moreretur, nos eam (erat enim in vadimonio) redimeremus, & in perpetuum possidendam haberemus. Quo mortuo, cùm validissimi calumniatores contra nos insurgerent, potiùs à Dei quàm ab hominis nos eam accepisse dono, patientissimis indiciis declaratum est. Adelais namque Garsadonij mater & in aliis & in hoc primum quidem dono nobis beniuolentissima, sed postea muliebri leuitate mutata, cùm de domo cuiusdam diuitis pedes reuerteretur, vbi de impedimento istius doni fuerat colloquuta, in media plana via nullo obstaculo posito corruit, & sic pedem extorsit, quòd in omni vita sua recta ambulare non potuit. Stephanus quidam, qui neptim istius mulieris in coniugio habebat, Herardi filius, vir potentissimus, & malitia ingeniosissimus, id numquam permittere, stationem suam in villam facere, se Monachos interficere furens adiurabat. At cùm nullorum precibus vinci, nec Regiis minis potuisset mitigari, diuino iudicio percussus, & ad extrema deductus, coram multis testibus & clamorem dimisit, & vitam amisit. Hostibus autem omnibus nequior miles quidam nomine Bonardus, homo profanæ mentis, Garsadonij sororem coniugem habens, contra nos insurrexit, & primò quidem villam illam, deinde granchiam de Mesuns, postea in loco qui super Stripiniacum positus Toschetum vocatur, domos quasdam, & in eis boues sex, oues viginti sex decies igne nocturno concremauit. Habitabat verò in terra GVIDONIS domini de Rupe-forti, qui tunc Hierosolymis erat, & ideò aut vix aut numquam ad iustitiam poterat adduci. Cúmque nimiis dæmonum exagitationibus insaniret, & non solùm nostra, sed etiam ipsam istam Ecclesiam, nisi villam relinqueremus, se concremare iactasset, propitiante Deo GVIDO de Hierosolymis rediens improuisus aduenit. Cuius aduentus percepto nuntio, festinus Abbas ei obuius occurrit. Viro salutato, atque sicut mos exigit osculato, vt ad nos hospitandi gratia diuerteret, & se suscipi cum processione, quippe de Hierosolyma rediens, permitteret, Abbas ab eo postulauit & impetrauit. Honorificentissimè suscipitur, & cum his omni bus qui secum venerant, & qui de castellis suis occurrerant, deuotissimè procuratur. Et Abbas quidem tunc siluit. Sed die postera quæ Dominica fuit, cùm eum vsque ad Sanctum Arnulfum de Aquilina deduxisset, ibi rursus eum cum processione suscepisset, audientibus multis Proceribus, qui partibus è diuersis illuc aduenerant, Abbas de Bonardo clamorem fecit, & vt sibi iustitiam faceret, rationis atque seruicij compedibus religatum VVidonem coëgit. Nec mora, die subsequente apud Rupem-fortem Bonardus ad iustitiam deducitur, & præsente atque annitente Guidone Stampensium Vicecomite, Guidonis illius cognato, & loci istius amicissimo, Abbas sibi quæ nobis forisfecerat condonauit, & ipse cum vxore & filiis suis calumniam quam faciebat dimisit, & eorum omnium quæ nobis Garsadonius & pater eius donauerant concessionem fecit. Post nimios igitur labores, post LXX. librarum & eo ampliùs expensionem, depulsis & aliis quorumdam calumniis, Gummaruilla à nobis pacificè possessa est. In eodem confinio Buxetum habemus, cuius dimidietatem Ansellus fundator noster antiquitus cùm in Hispaniam pergeret dedit. Lisiardus verò aliam dimidietatem, Bonardus Petri filius, milites Stampenses totius illius territorij decimam dederunt. Sic ibi maximam possessionem Mauriniacensis Ecclesia diuinæ propitiationis largitionibus adepta est. Sunt & alia dona, quæ quia mediocria sunt, & alibi scripta sunt, silentio præterire decreuimus. Mordebat autem Abbatis & aliorum quorumdam Fratrum conscientiam, quòd antecessores nostri Ecclesias ac decimas quasdam non solùm donis, verumetiam pecuniis adquisierant. Neque enim tunc, in initio scilicet constitutionis huius Ecclesiæ, quæstio de simonia sic ventilata erat, sicut posterorum diligentiâ factum est. Sed si quid Ecclesiasticum à secularibus hominibus emeretur, non emptio, sed redemptio vocabatur. Sed cùm diutiùs super hac re titubassent, diuina prouidentiâ factum est, vt rursus domnus Cono Prænestinus Episcopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, apud nos hospitandi gratiâ diuertisset: habens secum velut auxiliatorem magnum VVILLELMVM Catalaunensem Episcopum, qui sullimes scholas rexerat, & tunc zelum Dei habens super omnes Episcopos totius Galliæ diuinarum Scripturarum scientiâ fulgebat. Abbas igitur in manu Cardinalis omnia illa, de quibus scrupulum habebat, reddidit, vt in eius dispositione esset quidquid

A quidquid inde facere voluisset. Die subsequente, viri sapientes & Ecclesiastici dispensatores antè præsentiam suam Abbatem vocauerunt, & vt ea de manu beati Petri acciperet, securè in Abbatia Deo seruiret, per obedientiam iniunxerunt. Hæc iccirco dicta sunt, vt posteri nostri & de talibus prouideant, & de transactis timorem non habeant.

INTEREA defuncto VVillelmo Ansellí Dapiferi germano, STEPHANVS Cancellarius, de quo superiùs fecimus mentionem, frater amborum, Maior Regiæ Domus effectus est. Hoc retroactis generationibus fuerat inauditum, vt homo, qui Diaconatus fungebatur officio, Militiæ simul post Regem duceret Principatum. Hic vir industrius, & seculari præditus sapientia, cùm multis Ecclesiasticorum honorum redditibus, tum familiaritate Regis, quam sic habebat, vt ei potiùs à quibusdam diceretur imperare, quàm seruire, temporali felicitate supra ceteros mortales nostris temporibus efflorebat. Tradita verò nepti sua in coniugio AMALRICO DE MONTE-FORTI, cum honore de Rupe-forti, qui puellæ de matrimonio obuenerat, tumefactus oblitúsque sui, ADELAM Reginam frequentissimis molestiis sibi reddidit infestam, odiisque crescentibus, Rege denique turbato depositus ab honore, pulsatur à Curia. Ipse verò veluti quadam arreptus insania, Regnum turbare totis viribus enititur. & viri in armis strenui, AMALRICI dico, fretus auxiliis, patriam hanc bellis accendit. Sed cùm suos affectus deducere non posset ad effectus, reuersus ad semetipsum, Senescalciam, quam iure B possidere se dicebat hereditario, dimisit, & cum Rege Lodouico, simúlque cum Philippo filio illius, qui iam Rex vnctus erat, Adelaide Regina interueniente, pacificatus est. His per excessum de viro breuiter prælibatis, ea, quorum gratiâ talia præmisimus, exequamur. Dum Regia floreret in Aula, & illius post Regem cuncta penderent arbitrio, BOSONIS Abbatis S. Benedicti promissionibus inlectus, Regem, cuius super omnes à Secretis erat, de Ecclesiis veterum Stamparum inuadit; & suggerit patrem suum, qui apud S. Benedictum sepultus est, de Ecclesiis his illi nobili loco priùs donum fecisse. Et licèt cor Regis ad voluntatem suam inclinare tum non posset, VVlgrinus tamen ille familiarissimus amicorum nostrorum, qui inibi præsens erat, vehementer indoluit, & concitus ad nos aduolauit, rémque sicut audierat enarrauit. Stupefactus Abbas, & huius tam grauissimæ quæstionis impulsus molestiâ, cùm apud Stephanum, qui Stampas aduenerat, preces inanes effudisset, ad Regem se velociter contulit. Assumptísque secum Guidone Vicecomite, VVlgrinóque nostro, in claustro Castelli-fortis tali eum aggreditur oratione. Scio siquidem, Domine Rex, quòd pietatis vestræ serenitatem grauiter offenderim, qui munificentiæ vestræ velut ingratus iamdiu Monachos in Ecclesiis veterum Stamparum miserim. Sed nostra non negligentia, sed inopia peperit hunc reatum. Nec verò diu boni huius dilatio vestram crudescat in iram, vim mihi facio, nostræque paupertatis pro reuerentia vestra oblitus, de redditibus nostris inibi victuros Monachos ponere dispono. Hoc argumento Rex illaqueatus, quod C olim admonuerat vt fieret, dicere ne fieret erubuit, & Stephanum, qui tunc præsens aderat, quatinus hoc opus concederet & laudaret, admonuit, impetrauitque: Igitur die Dominica, quæ pòst instabat, VVidone Vicecomite, multísque aliis Proceribus pagi huius comitantibus, in Ecclesia beati Martini apud veteres Stampas, licèt quibusdam Clericis murmurantibus, & penè vim facientibus, Monachi Mauriniacenses intromissi sunt. Id verò quasi quoddam miraculum nostri temporis permaximum fuit. Vt enim in pace hoc opus impleretur, videbatur impossibile. Sícque quod diu multúmque optauerat Ecclesia Mauriniacensis, Dei beneuolentia, Regis munificentia, Abbatis industria, Ecclesias veterum Stamparum quietè possedit. At humani generis inimicus, & omnium malorum instigator diabolus turpissima discordiarum zizania nocte superseminauit, & diuino iudicio permittente, quicquid à Domino in die Monastici tritici fuerat illic iactatum, penè suffocauit. Clerici quippe, quia per vim Monachos expellere non poterant, callidis id facere machinationibus aggrediuntur. Cùm enim apud Remim nobilissimam Galliæ Metropolim Rex LODOVICVS primogenitum filium suum PHILIPPVM vngi faceret in Regem, secúmque coronari, & THOMAS loci huius Abbas, cum BARTHOLOMEO S. Martini Priore, huic tam celebri interesset conuentui, quidam qui præ cæteris signifer odiorum erat, HVGO nomine, Sacerdotis & Cantoris in

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Ecclesia illa fungens officio, cum quibusdam suis complicibus seducendi nactus A occasionem, quod dictu nefas est, tendiculas opposuit. Hunc pecuniâ corruptum, & vnius præbendæ promissione, si Monachi taliter potuissent expelli, in Ecclesiam latenter introducunt. ipsis in Carnario, qui locus infra septa Ecclesiæ illius ossa continet mortuorum, fraudulenter absconditis. Monachum, sicut multoties consueuerat, (erat enim senex, fatuus, atque dissolutus) solum cum puero fabulantem, quasi scelus illud operantem, de latibulis egressi corripiunt. Igitur homines sic mente corrupti, vt etiam insanire viderentur, fugato humanitatis respectu Monachum ilico vestibus expoliant, arreptisque Ecclesiæ tintinabulis populum conuocant, infamiam tam intolerabilem disseminant. ceteros omnes Monachos tales esse mendaciter exclamant, omnia conturbant. Populus inauditi flagitij nouitate percussus vertitur in amentiam, domúmque Monachorum cum maximis clamoribus inuadentes, fustibus alij, alij lapidibus nituntur effringere, Monachos in ea commanentes obruere. Sed Monachis intra plorantibus, & ad Deum vociferantibus, Christus à somno surrexit, & nauiculam periclitantem de procellis eripuit, militibus quibusdam loci illius commotis, & effrenem impetum populi repellentibus. Contigit quoque HENRICVM Senonensem Archiepiscopum per veteres Stampas hebdomada sequenti transitum fecisse. Hostes nostri Pontificis aduentum curiosiùs explorant, & per diuersa loca vulgi suarúmque meretricum turmas præordinant. Eo villam illam ingrediente, confusus clamor & B auribus etiam nos minus diligentium fastidiosus attollitur, Monachos turpes & incestos expelleret, Clericis Ecclesiam suam restitueret. Iam superiores esse videbantur, & auxiliis quibusdam confusi, quos per omnia nobis fideles esse sperabamus, Regem & illius Curiam per pecuniam deuincere contendunt, vt eorum vota perduceret ad effectus. Denique apud Pissiacum inter Monachos & Canonicos in præsentia Regis dies placiti statuitur. Res hæc tum propter loci huius inopiam, tum propter infamiam inportabilis Abbati ceterísque Fratribus videbatur. Sed Medicus ille, qui sic est potens vt sit omnipotens, qui de veneno facere nouit antidotum, etiam malis benè vtens, comprehensis his sapientibus in astucia sua (ceciderunt quippe in foueam quam ipsi parauerunt) & eos vanis spebus penitus expoliauit, & nos talibus tribulationibus expurgauit. Abbas namq; noster iampridem multis beneficiis Archiepiscopum nobis alligauerat, itaut etiam dum per veteres Stampas transitum faceret, furentis vulgi detestaretur errores atque clamores, & penè in præsentiarum ab eorum abstineret excommunicatione. Regem verò Clericis reddidit infestum & eorum peruersitas, & Abbatis familiaritas. Conuocatis ergo ab Abbate apud Pissiacum tunc temporis honestissimis atq; famosissimis personis, SVGERIO Abbate S. Dionysij, qui tunc etiam in Aula Regia præclarus & optimus Causidicus habebatur, ODONE S. Remigij Remensis Abbate, qui noster professus erat, & de Ecclesia beatorum Martyrum Crispini & Crispiniani, quam optimè rexerat, ad illam celsiorem Ecclesiam per Cononem Legatum Romanæ Ecclesiæ C translatus fuerat: HVGONE quoque S. Germani Parisiensis Abbate, multa circa Regem Procerum atque militum residente caterua, postquam ad lucem iudicij venit, cœpit expallere proditionis impietas: & corporalem etiam incurrisset pœnam, vbi sanctorum Canonum restitisset auctoritas. Illi tamen Clerici dico carceribus mancipati suppliciter Abbatis implorant auxilium, cui nuper tam securè minitabantur exitium. Burgenses omnes totúmq; populum veterum Stamparum Rex iratus Parisius submonet ad iustitiam, sperans hinc se maximas pecunias adepturum. Quapropter ingens & intolerabile murmur exoritur, Monachos maledicere atque detestari, per Abbatem qui versutus erat, & propter eos hunc laborem pati, eos omnes, cùm reuerterentur, combustum iri. In his horrendis & fœdissimis tempestatibus, VVlgrinus noster extremum diem obiit, & iuxta matrem suam in Claustro nostro, quod ipse iampridem ædificauerat, tumulatus est. Rex autem illius omnia, & ea etiam quæ nobis in eleemosynam dederat, quoniam de familia eius ortus, & sine herede mortuus fuerat, in manibus suis assumpsit. Has inter tantas impenetrabilium veluti Termopilarum angustias Abbas tota mente deficiens, disposuit Abbatiam dimittere, & ad quietiorem vitam transire. Sed optimi & religiosissimi socij & consiliarij sui Garini Prioris refocillatus est & consilio & auxilio. hic Sparnonis honestis & nobilibus parentibus fuit oriundus. Creuêre simul Abbas

A &ille à pueritiâ comites indiuidui, & effecti iuuenes studendi gratiâ Stampas deuenere. VVarinus ALBERTO tum temporis Abbati huius loci notus & familiaris effectus, quem etiam consanguinitate tangebat, instigante quodam suo Priore Rogerio nomine, qui postea in Abbatia Columbensi clarissima lampas Monasticæ Religionis enituit, plus minus XX. annos natus, valefaciens rebus humanis, nostræ militiæ sumpsit armaturam. Thomas, veluti meliore sui parte truncatus viuere seculo non potuisset, cùm diu vagabundus animo vario anxiæ mentis æstus ferre non posset, VVarini sequitur vestigia, gaudens in ordine nostro habere præuium, quem socium semper habuerat. Cùm igitur ALBERTVS hac Abbatia dimissa Columbis remeasset, eos secum abducens ex licentia Capituli huius inibi professionem religauit. Thomas promotus in Abbatem nostrum, & remeans ad nos, illum suum vnanimem ad nos reduxit. Erat sanè VVARINVS optimis moribus, atque mitissimus, & de mundo totius penè libidinis expers euaserat. Monachi semitas ingressus, sobrietatis feruidus amator fuit, ita cibo potúque parcus, vt cunctis nostri temporis Monachis incomparabilis haberetur. Super hoc fundamentum ceterarum virtutum perfectionem ædificauerat. Præclara pudicitiæ vexilla sic erexit, vt conscientia Deo, fama proximo conseruata, nemini vel inimico posset esse suspectus. Staturâ procerus, vultu faciéque decorus, verbo moderatus & incessu, quod interiùs erat exteriùs sine typo quodámque naturali modo demonstrans, seipsum dabat omnibus exemplar viuendi. Multa B verissima de eo dicerentur, nisi quia dum scriberemus hæc, sua nos adhuc illustrabat præsentiâ. Huius tanti viri fidelitati atque familiari amicitiæ se totum commiserat Abbas. Nec mirum. Iam enim tricesimus voluebatur annus, ex quo Monachum professi fuerant, & nulla vmquam inter eos vel ad momentum intercesserat animi dissensio. Illo, sicut in ceteris omnibus tribulationibus, à pusillanimitate Abbatem reuocante, rursus Regi Parisius se præsentauit, & pericula quibus laborabat, vulgíque præcipitis insanias cum lacrymis enarrauit. At propicia sapientia illa, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, in cuius manu corda Regum sunt, & quæ dicit, Per me Reges regnant: LODOVICVS Rex precibus illius ad pietatem motus, & omnia quæ VVlgrinus reliquerat benignè dimisit, & populum, quem iratus euocauerat, pacificatus lætos ad propria remisit. Sicque, quod omnibus impossibile videbatur, dante Deo, cui omnia possibilia sunt, post horrida nubila tempestatis huius, felix nobis serenitas prosperitatis arrisit. Vnde gratulantibus animis in die solemni, qui post talia propriæ contigit festiuitatis huius Ecclesiæ, hoc est in octauis Pentecostes, à domno Thoma tunc temporis loci istius Abbate, assensu omnium Fratrum, in communi Capitulo hæ institutiones factæ & confirmatæ sunt. Institutum est vt anniuersarium Regis Philippi solemniter annuatim celebretur, & Prior Stampensis ad refectionem Fratrum; ad pisces scilicet emendos, XX. solidos illo die sine dilatione largiatur. Hic etenim Rex Ecclesiæ huic, quæ suo tempore fundata fuit, munificus extitit. Eam C namque ab EBRARDO Puteoli domino, de cuius feodo res erat, C. libris emit. Ecclesias veterum Stamparum nobis dedit, & alia multa Regia munificentiâ largitus est. Similiter & de anniuersario Anselli Arenberti filij, fundatoris loci nostri, institutum est. Et eo die Prior Stripiniaci X. solidos persoluet. Eodem modo & de Garsadonio Anselli filio institutum est. Et Monachus Busxeti die illo solidos X. persoluet. Similiter etiam de Rainaldo loci istius primo Abbate. Et Monachus de Mesuns solidos X. persoluet. Pro VVlgrino etiam, qui multa nobis beneficia contulit, eadem seruabitur institutio. Et Monachus de Belotiuilla solidos X. persoluet. Rogauit etiam in eodem Capitulo Fratres & Thomas huius consuetudinis institutor, vt sibi illud idem concederetur, siue Abbas, siue ex-Abbas moreretur. Concessum & confirmatum est. Et Monachus de Guillar-villa illo die solidos X. persoluet. Eandem enim possessionem cum multis aliis possessionibus nobis adquisiuit & ædificauit. Posuit autem in manu Prioris, totiúsque Capituli, vt si aliquis negligens vel contumax institutum censum ad refectionem Fratrum diebus supradictis reddere dissimulauerit, non expectato Abbate, grauiter corripiatur, & donec denarios persoluat claustro retineatur. Quisquis has institutiones ausu temerario infringere temptauerit, anathema sit. His ad eorum doctrinam, qui post nos futuri sunt, elicitis, cetera texenda sunt.

LVDOVICVS VI. GROSSVS 1129.

ANNO Incarnationis Domini nostri IESV CHRISTI MCXXIX. HONORIVS II. qui post Calixtum Papam super cathedram Petri sederat, Romæ in Ecclesia beati Andreæ, quam apud Cliuum Emilij Scauri beatus ac præcipuus Doctor magnus Gregorius suis sumptibus ædificauit, defunctus est. Cardinales, qui cum Cancellario inibi aderant, & Honorio infirmanti assederant, GREGORIVM quendam scientia ac religione præclarum sibi præficiunt, & nimis festinanter, vt à quibusdam dicitur, Pontificalibus induunt insignibus. Id illius gratiâ dispensationis factum dicunt, vt PETRVM quendam, qui seculariter ad Papatum videbatur aspirare, spe sua frustrarentur. Fuit hic Petrus Petri filius filij Leonis. Leo verò à Iudaïsmo pascha faciens ad Christum, à Leone baptizari, & eius nomine meruit insignari. Hic vir, quia scientissimus erat, in Curia Romana magnificus effectus, genuit filium nomine Petrum, magnæ famæ magnæque potentiæ pòst futurum. Ea tempestate inter Regem Theutonicorum, qui ex successione Karoli Magni Romanorum Patricius erat, & Ecclesiam Romanam illa turbulentissima de inuestituris orta est seditio. In qua vir ille in tantum armis strenuus, consilio prouidus, & Ecclesiæ Romanæ fidelis extitit, vt ei cum ceteris munitionibus, quæ Romæ sunt, illam quoque, quæ illius vrbis videtur obtinere similitudinem, turrim dico Crescentij, quæ à parte Galliarum in capite Tiberini pontis sita est, Papa committeret, & eum præ ceteris familiarem haberet. Hac occasione mirabiliter excrescens cotidie sui melior efficiebatur, & diuitiis, possessionibus, honoribus augmentabatur. B
Inter ceteram sobolem, cuius plurima multitudine sexus vtriusque à quibusdam Antichristus gloriabatur, genuit hunc Petrum, de quo sermo nunc est, qui litteris traditus, à quibusdam Antichristi præambulus appellabatur. Iste studij gratiâ Gallias atque Parisius adiit, & cùm repatriaret, apud Cluniacum ditissimum atque sanctissimum Cœnobium Monachilem habitum induit. Aliquantisper inibi regularibus institutionibus imbutus, à Papa Paschali II. patris admonitione retrahitur ad Curiam, & Cardinalis effectus tempore Calixti Papæ, cum eodem Gregorio Legatus missus ad Gallias, Carnoti Beluacique Concilia celebrauit. Mortuo Honorio, potentissima fratrum suorum familiæque quàm maximæ numerositate fretus, & Portuensis Episcopi cuiusdam litteratissimi, & sicut putabatur religiosissimi senis impetu animatus, Pontificatus culmen arripit, Cleri populique non parua consuetudine sibi consentiente. Id in Ecclesia Dei seminarium maximi schismatis erat, & vt secularis ille Historiographus de aliis dicit, Res mala, spes multò asperior. Gregorius autem, qui iuxta consuetudinem Præsulatus assumpti INNOCENTIVS appellatur, consiliis suorum adquiescens, nauímque conscendens, à Roma discedens, Pisæ littoribus allabitur, & mox ab illa vicinisque ciuitatibus libentissimè suscipitur. Dum hæc in Italia aguntur, Rex LODOVICVS Archiepiscopos Remensem, Senonensem, Bituricensem, Turonensem, simúlque Episcopos Regni sui, & Abbates Stampis conuocat. communicatóque consilio Innocentium, quia & vitâ sanctior, & famâ melior, & electione superior apparebat, cum omni Regno suo Romanum Papam sibique Patrem denunciat. Ad Gallias descendenti cum PHILIPPO filio suo, apud Floriacum, sancti videlicet Benedicti super Ligerim situm Monasterium, supplex obuiam venit, adclinis iuxta morem pedem osculatur, vt Christi Petríque Vicarium lætus veneratur. Rex Angliæ HENRICVS, qui tunc in Normannia morabatur, hoc exemplo prouocatus, vt eum videret Carnotum properat, & illum Papam suscipiens maximis muneribus honorat. Statutum est in Curia hinc ad Patricium Romanorum Teutonicorum Regem iter dirigere, & de Carnoto statione prima Mauriniacum hospitari. Cúmque ab astantibus dominis & amicis nostris, Henrico Archiepiscopo Senonensi, & Gaufrido Episcopo Carnotensi, loci huius paupertas ostenderetur, & obiceretur, Papa noluit precantibus adquiescere, & locum & Abbatem affirmat se benè cognoscere. Ipse enim cum suo illo aduersario Petro, quando Legatione fungebantur in Gallia, hospicium sumpserat apud nos, & diebus duobus satis accuratè fuerat procuratus. Contigit Abbatem nostrum & Garinum Priorem in Aquilina vltra S. Leodegarium ad loculum quorumdam Heremitarum tum esse. Fratres turbati ex insperato nunciato tanti Pontificis aduentu, quippe qui importabilis esse videbatur, tum quia id vno solo præcedente die mandauerat, tum quia cum graui atque maxima multitudine superueniebat: mittunt velociter ad Abbatem C

A qui talia nunciet, & venire festinet. Abbas autem Priórque nocte illa aliò ire disposuerant, & cùm ante lucem surrexissent, & per vnam leugam militassent, miraculum fuit, cùm Dei prouidentiâ ipsi nuncio noctis adhuc tenebris durantibus obuiassent. Accurrunt velociter, & iam penè ingredientem Mauriniacum dominum Papam suscipiunt gaudenter, procurant solemniter. Altera verò die, (nam biduo apud nos mansit) Papam Curiámq; Abbas supplex adiit, quatinus altare quod erat ante Crucifixum consecraret, humiliter postulauit & impetrauit. Anno igitur incarnati Verbi MCXXX. XIII. verò Kal. Februarij, à domino Papa Innocentio II. in Ecclesia Mauriniacensis Cœnobij consecratum est altare ante Crucifixum, in honore S. Laurentij & omnium Martyrum Christi. Inter eas venerabiles personas, quæ huic sanctæ consecrationi affuerũt, venerabiliores fuerunt, Episcopi Cardinales, Guillelmus Prænestinus, Matheus Albanensis, Ioãnes Hostiensis, Guido Tiburtinus. Cardinales Presbyteri, Ioannes Cremensis de titulo S. Grisogoni, Petrus Rubeus de tit. S. Martini, Humbertus Rubeus de tit. S. Clementis, Gotielmus de tit. sanctæ Ceciliæ. Diaconi Cardinales, Romanus de tit. sanctæ Mariæ in Porticu, Haimericus Cãcellarius, Diaconus Cardinalis de tit. sanctæ Mariæ nouæ, Guido de tit. sanctæ Mariæ in Valata. Adinulfus Abbas Farfẽsis, Bernardus Abbas Clararum vallium, qui tum temporis in Gallia diuini verbi famosissimus prædicator erat. PETRVS ABAILARDVS Monachus & Abbas, & ipse vir religiosus, excellentissimarum rector Scholarum, ad quas penè de tota Latinitate viri litterati confluebant. Girardus Abbas vir æquè & litteratus & religiosus. Sanxon Abbas S. Luciani de Beluaco. Henricus verò Senonẽsis Archiepiscopus iuxta domnum Papam in loco Capellani fuit. Gaufridus autem Carnotensis Episcopus ad populum sermonem fecit. His ita cum maximo tripudio peractis, luce tertia domnus Papa cum suo comitatu lætus discessit, ac maximas gratias pro hospitalitate reddens, ad suum colloquium, quod apud Leodiam fuit, profectus est.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

1130.

B

VBI Lotharius Rex Alamannorum, Patricius ac Imperator Romanorum, qui post Henricum illum, qui Romæ Paschalem II. dolo captum incarcerauit, per electionem more gentis illius in Germania regnabat, cum omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & Proceribus Regni sui, Innocentium Papam Patrémque recognoscit, & se cum eo Romam iturum, & in Sedem propriam restituturum sacramento spopondit. Exindè rediens Innocentius ad Galliam, diúque Autissiodoro commoratus, cùm tempus conuocati Concilij, quod in festiuitate beati Lucæ Euangelistæ Remis celebraturus erat, appropinquaret, conciliato priùs apud Turonum GAVFRIDO MARTELLO nobilissimo & strenuissimæ indolis adolescente, Comite Andegauensium, Turonorum, atque Cenomannensium, rursus per Aurelianensem, Stampensémque rediens prouinciam, suâ præsentiâ Parisius illustrauit. Ingredienti tota ciuitas obuiam iuit. Sic homo ille & comitate vultus, & affabilitate sermonis, intuentium mercabatur beniuolentiam. A Rege LVDOVICO filióque eius PHILIPPO fauorabiliter excipitur, & egrediens ab vrbe

C honorabiliter educitur. Ast, vt ille ait,

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo.

Inter enim huius lucidissimam prosperitatis serenitatem, subiti fulguris inopinatus casus oboritur, qui corda omnium suæ nimietatis horrore concuteret, & non minus stuporis quàm doloris mentis obtutibus densissimas tenebras offunderet. PHILIPPVS namque Rex & Regis filius amœnissimus puerorùm flos, annos plus minus quatuordecim à natiuitate, à consecratione verò duos & sex menses habens, dum veluti puer Regius & totius Orbis dignus Imperio, quippe qui formâ corporis & egregia faciei simplicitate, præ cunctis mortalibus sui temporis & ætatis eminebat, super velocissimum equum cum quibusdam sequipedis luderet, in ipsa vrbe, in angiportu quodam porcus occurrens ex aduerso in pedes equi incursantis irruit, & equum cum assensore super se deiecit. Comitibus præ timore huc illúcque diffugientibus, manibus pauperum personarum ad proximam domum delatus, membris omnibus penè confractis, die sequenti vitæ spiritum vltimum exhalauit. Sic puer ille tener, & in quo Regni Francorum spes tota sita erat, horrenda morte tormentatus rebus humanis exemptus est. Credi non potest quantus omnium Regem etiam minus diligentium mœror animos inuasit. Pater eius iratus quibusdam Vilcassini pagi Proceribus, qui suis imperiis non obtemperabant, de

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

sibi subiectis ciuitatibus, castellis, locísque ad rebellionem opprimendam compro- A uinciales milites euocauerat. Denique dominum Papam Remim proficiscentem, Episcoporum, Abbatum, litteratorum, nobiliúmque Clericorum grandis numerus, qui sequebatur, ipso die Parisius aduenerat. Sic Ordinis vtriusque, totiúsque sexus & ætatis multitudine congregata, luctus intolerabilis & eiulatus sustollitur ad sidera, affectu naturali, vt in re huiuscemodi fieri solet, aliis alios excitantibus, corpus pueri ad Ecclesiam beati Dionysij deportatum, ibíque sepultum est. Multi de Proceribus illius præ nimio dolore penè exanimes facti, ad sua hospicia manibus aliorum deportati sunt. Incomparabilis formæ speciositas, & tam subitæ mortis atrocitas, animis omnium nescio si dicam miseriam, vel misericordiam ingerebant, & doloribus augmentabant fomenta. Fuerunt, qui asseuerarent bestiam illam, per quam puer offocatus est, numquam comparuisse, & ideò aliquam de potestatibus aduersariis fuisse, à pluribus æstimatum est. Talis huius Philippi simplicis & innocentis pueri, peccatis aliorum exigentibus, à præsenti vita sicut reor inauditus exitus fuit. Ceterùm mortis huius audito nuncio Papa præcordialiter permotus, mittit à latere suo ad consolandum Regem venerabiles Episcopos, Gaufridum Catalaunensem, & Matheum Albanensem, qui ex Prioratu beati Martini de Campis per Honorium Papam Romam vocatus, & ad Episcopatum fuerat subrogatus. Initur consilium, vt Rex quantociùs ad Concilium properaret, & LVDOVICVM filium, qui post Philippum natus erat, subrogaret in Regem. Igitur Rex B Ludouicus die Sabbati cum RADVLFO Vermendensium Comite, qui sibi cognatus, & Maior Regiæ Domus erat, multísque Francorum Proceribus, Concilium ingreditur, Tribunal ascendit, domini Papæ pedes osculatur, iuxta quem cathedra posita sedit, pauca pro filio defuncto perorauit, omnes ad lacrymas excitauit. Papa verò in Regem conuertens intuitum, sic orsus est fari: » Oportet, inquit, te, Rex optime, qui super nobilissimam Francorum gentem tenes imperium, ad illius summi Regis, per quem Reges regnant, Maiestatem, mentis oculos attollere, & eius voluntatem per omnia venerari. Ipse enim gubernat omnia qui creauit omnia, & omnium habens scientiam, in vniuersitate rerum nihil omninò vel facit, vel fieri permittit iniustè, quamuis multa fiant iniusta. Morem habet ille piissimus Dominus, ô bone Rex, fideles suos & prosperitatibus consolari, & aduersitatibus erudire. Sicut enim in sancta Scriptura legimus, quæ eius Epistola de cœlo per Spiritum sanctum ad nos in terra positos directa est, ipse percutit & medetur, & flagellat omnem filium quem diligit. Ego, inquit, occidam, & ego viuere faciam. percutiam, & ego sanabo. Ne videlicet homo, qui ad imaginem Dei conditus reatu transgressionis ad huius mortalitatis tenebras deuolutus est, pro patria diligat exilium: sed quantocius redire festinet ad illam, de qua peregrinatur in terris, cœlestem ciuitatem sanctam Hierusalem, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis, hoc est in Apostolis nostris, quæ sursum est, quæ est mater nostra. Aduenæ etenim sumus, & peregrini, sicut omnes C patres nostri, nec habemus hìc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. In ea cum Deo perenniter exultant, qui carnales hìc concupiscentias virenter conculcant. Ad eam filius tuus simplicitatis & innocentiæ puer emigrauit. Talium enim est regnum cœlorum. Dauid, ô Rex, qui bonis Regibus exemplar virtutum fuit, dum filius illius languesceret, grauissimè plorauit: postquam verò mortuus nunciatus est, de cinere & cilicio in quo iacebat exsurrexit, vestes mutauit, manus lauit, ad conuiuium familiam conuocauit. Impossibile enim est non fieri quod factum est. & sciebat vir Deo plenus quantum peccaret, qui diuinæ iustitiæ vel voto contrairet. Depone nunc igitur hanc, quam tibi carnalis generauit affectus, quam pectore vultúque geris, animi mœstitiam. quia qui sibi vnum secum regnaturum suscepit, plures qui postea regnare possent tibi dereliquit. Debes etiam & nos consolari, scilicet homines extraneos, & à propriis sedibus expulsos, quos tu primus omnium pro amore Dei & beati Petri in regno tuo honorificè suscepisti, obsequiis honorasti, beneficiis onerasti. Reddat tibi Dominus vicem & perpetuam mercedem, Domine Rex, in illa, de qua gloriosa dicta sunt, ciuitate, in qua est vita sine morte, æternitas sine labe, gaudium sine fine. Huius orationis mirabili velut antidoto saucium cor Regis, sanctus Apostolicus deliniuit. Ac protinus surgens in pedes, oratione Dominica, sicut mos Christianus exigit, dicta sub silentio, pueri

A defuncti animam absoluit. Dein Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, per obedientiam monuit, quatinus sacris atque festiuis, sicut erant in Conuentu, vestibus induti, die crastina, quæ Dominica futura erat, sese repræsentarent, & consecrationi noui Regis interessent.

IGITVR eo die solito clarior sol illuxit, & rebus agendis suum obsequium ouanter præsentare visus est. Papa mane summo de Palatio Pontificis egrediens cum suis Curialibus & Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, ad Ecclesiam beati Remigij, vbi Rex cum fi.. hospitatus erat, perrexit, & cum magna deuotione atque processione Monachorum decentissimè suscipitur. Ibique Romani Pontificis omnibus insignibus indutus, ac vt sibi consuetudinis est in sacris magnísque festiuitatibus, Frigio coronatus, innumera Ecclesiastici atque militaris Ordinis, plebísque multitudine constipatus, ad Ecclesiam matricem, quæ in honore beatæ Mariæ consecrata est, cum puero consecrando peruenit. Ante fores Ecclesiæ eos expectabant Rex, Proceres eius, Archiepiscopi, quidam Episcopi, Abbates, Monachi, Canonici, Clerici, conscholastici, qui de diuersis Galliæ ac Germaniæ partibus ad Concilium confluxerant. Intrant Ecclesiam, puerum ad altare præsentant, & oleo quo sanctus Remigius per Angelicam manum sibi præsentato CLODOVEVM Regem Francorum in Christianum vnxerat, puerulum decem annos plus minus habentem cum ingenti tripudio dominus Papa B consecrauit. Fuerunt qui dicerent numquam in Francia simul euenisse Concilij celebrationem, & ab ipso Romano Pontifice factam Regis consecrationem. Itaq; Rex Ludouicus sumpta post lamentationem consolatione, cum coniuge & filio & Curia ad tractanda Regni negocia reuersus est. Ceterùm die crastina domino Papæ in Concilio residenti per quendam Madeburgensem Archiepiscopum præsentatæ sunt Litteræ à Lothario Rege Alamannorum, in quibus rursus & obedientia promittitur, & quòd se ad expeditionẽ cum iuribus omnibus Regni sui præpararet intimatur. Similiter etiam Rex Anglorum Henricus per Hugonem Archiepiscopum Rothomagensem, & ornatissimas Litteras misit, & fidelem obedientiam promisit. Reges quoque citerioris Hispaniæ, senior HILDEFVNSVS, & interioris iunior HILDEFVNSVS, missis per Episcopos suarum prouinciarum Epistolis Papam salutant, sese filios & obedientes denunciant, auxilium contra Christiani nominis inimicos, & regionum illarum inuasores Morabites suppliciter efflagitant. Fuerunt siquidem & lætitiæ & admirationi ad id negocium pertinentes excellentissimorum Heremitarum Cartusiensium Litteræ, quæ per quendam venerabilem Abbatem de Ordine Cistellensi delatæ, & in Concilio per Gaufridum Carnotensem Episcopum recitatæ sunt. Erant autem Cartusienses in iugis Alpium Angelicam degentes vitam, supereminentissimæ religionis & incomparabilis auctoritatis viri. Et quoniam nos vtilitati posterorum damus operam, Epistolam eorum Opusculo huic inserere decreuimus. Est autem huiusmodi.

C *DOMINO & Patri carissimo & reuerentissimo Apostolicæ Sedis summo Pontifici INNOCENTIO, serui & filij Cartusiæ pauperes illam quam mundus dare non potest pacem, suæque paruitatis deuotam seruitutem, & licèt non necessarium obsequium. Multas ad vestri Apostolatus sacras aures preces, multas pro Ecclesia Gratianopolitana disponebamus offerre supplicationes, cogentibus eiusdem Ecclesiæ Clericis, & præcipuè carissimo omni & veneratione dignissimo Patre & Episcopo nostro, qui quod sine lacrymis non scribimus, dissolutus morbis & senio inter defunctos quantum ad Episcopale spectat officium, potest adnumerari. Sed diuina vt credimus miseratione prouenit, à viro venerabili, & circa vestræ serenitatis obedientiam valde deuoto Abbate Pontiniacensi, nostram exiguitatem interim visitari. Cuius auribus cuncta quæ conceperamus infudimus, efficaciùs & pleniùs viua voce vestris conspectibus inferenda, & quia semel & nihil sumus, fortè non sine præsumptionis periculo, cœpimus loqui ad Dominum nostrum, rogamus supplices & obsecramus admonere vel exhortari minus idonei, quatinus in omnibus quæ Romana vestris diebus vel patitur vel facit Ecclesia, nequaquam terreamini. Sed magis confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius, insuperabilibus armis munitus, quæ suis commilitonibus ex copiis vniuersalis Imperatoris beatus offert Apostolus, scuto scilicet fidei, & galea salutis: & qui non membra, sed errores & vitia trucidat, gladio spiritus. Nunc enim reuera non aduersus carnem tantùm & sanguinem, quæ regnum Dei non possidebunt, sed aduersus rectores tenebrarum & spiritales nequitias pugnandum est & pugnatum. Nam quid aliud*

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

Petrinam duritiam & Leoniam rabiem, quæ aduersatur & extollitur aduersus Principis Apostolorum Vicarium, nisi diabolica nequitia, inspiratio viperea tam atrociter concitauit? Quid aliud inueteratum dierum malorum, Engolismensem videlicet GERARDVM, nisi veternosa cupiditas, & ambitio diabolicis immissa suggestionibus, contra Catholicam pacem & veritatem tam impudenter, támque pertinaciter ire coëgit? Quid nisi serpentina calliditas per humanam mutabilitatem aditum nocendi reperiens, tam detestandi schismatis, flendis auctoribus, ex his quoque, de quorum scientia præsumebatur, & fide plurimos copulauit? Sed hæc religiosos animos, & in Catholica veritate fundatos, tantò minus mouere, tantóque minus terrere debent, quanto sunt & ab ipso Domino longiùs ante prædicta, & à ministris iniquitatis crebriùs temptata, & à veritatis sectatoribus numerosiùs & feliciùs superata. Quis enim anumerare sufficiat, quotiens Apostolica fides atque constantia, ipso qui eam dedit prædicente, & prædicendo roborante, non solùm non defectura, sed alios confirmatura: Quis, inquam, numerare sufficiat, quotiens & potestatum seculi crudelitatibus sit impugnata, & schismaticorum atque hæreticorum insidiis & fraudibus impetita? Quare autem ab eo, quo permittente vel iubente cuncta fiunt, aliquid aliquando posse permissi sunt, ita vt infirmi quaterentur, fortes exercirentur, imperiti erudirentur, sapientes ostenderentur, & vniuersaliter boni coronarentur, mali condemnarentur. Nunc quoniam sacri pectoris intentionem à melioribus auocatam & diuinioribus, diutius quàm decuit nostris tenuimus ineptiis occupatam, vestræ Maiestatis pedibus aduoluti, pro cunctis, sed maximè pro nouellis Religionibus, Cisterciensi scilicet ac Fonteuraldensi, necnon pro vniuerso mundo preces offerimus. Non enim pars vna, sed totus potiùs Orbis est vestra diocesis. Nam sicut Deus est vnus, mediator vnus, mundus vnus, sol vnus, & vt minora inseramus, in animalibus cunctis caput vnum: ita beati Petri Vicarius, id est Papa, non potest esse nisi vnus. Vniuerso itaque mundo rigorem disciplinæ, rectitudinem iustitiæ, lumen doctrinæ, & ipsius, quam nomine quoque præfertis, incomprehensibilis debetis exemplar esse innocentiæ. Nam sicut in hoc visibili mundo lux est tenebris, & calor contrarius frigori, ita vestra totius seculi peccatis innocentia, erroribus sapientia, luxuriis temperantia, aduersitatibus tolerantia, & viciis est obiecta iustitia. Vt dum ab vno vincitur vnus, id est à beati Petri Vicario mundus, quo sine multitudinis viribus fuerit parta victoria, eo maior Deo, cuius est totum, honor reddatur & gloria. Per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui cum Deo & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per infinita secula seculorum, amen.

PROLOGVS IN III. LIBRO HISTORIÆ.

SICVT verbo Verbi humana edocetur infirmitas, non ideo ab aliquo lucerna accenditur, vt in abscondito, vel sub modio celanda ponatur. Et sine dubio diuinæ pietatis munificentia idcirco iustitiæ rigorem mortalibus quibusdam impertit, vt de intimis animæ penetralibus per bonorum operum instantiam in patulum prodiens, eorum qui in circuitu ambulant viciosam tortitudinem audaci inuectione reprehendere possit. Hinc est, quòd diuina sapientia beatum illum virum secundum nouercalem vultuosi Pharaonis promulgationem, in enigmatico tenebrosæ Egypti flumine violenter expositum, piæ prouisionis intuitu reseruari voluit. Cui sacramentis altioribus imbuendo, rubum absque consumptionis passione ardentem ostenderet, per quem multorum signorum noua ostensione inimicantis Pharaonis cor durum & impœnitens emolliret. Cui populi diu exulantis onerosum ducatum committeret. Ad cuius nutum marinus fluctus cederet, petra percussa contra consuetudinem latices ministraret. Quem repulsa cetera multitudine in montem euocans, familiaris collocutionis Priuilegio insigniret. Cui Tabulas testamenti cœlesti arcano consecratas traderet, per quem populo veteri toga recenter exuto nouas sacrificiorum species ederet, moréśque gentis sibi consecratæ bonitatis suæ modulo innormaret. Multa sunt, inquam, huiusmodi specula, quæ nobis

A *ipsa proposuit. Quæ si humana fragilitas iugiter ante oculos habeat, ex eorum consideratione accipiet, quomodo temptationum laqueos fugiat, & ex imitationis vestigio qualiter in bonorum operum perseuerationem adsurgat. Igitur cuiuslibet sancti hominis in hac vita positi debet conuersatio inspici, ex qua vtilis possit imitatio adsumi. Ex quo autem terrestris domus huius habitationis dissoluitur, opus est vt eiusdem memoria obsolescere non sinatur. sed quamuis eum à seculo dispensatoria mors absentet, pro religiosis tamen operibus honestæ opinionis ipsam fragrantiam repræsentet. Ego itaque iuxta debilem mei ingenij tenuitatem ordinem Historiæ prosecuturus, imprimis Abbatis* THOMÆ *facio mentionem, qui etiamsi humani oris laude non recolitur, pro ipso tamen opera eius loquuntur. Hic igitur Thomas ex humili descenderat femore, sed ipsam naturalem pauperiem redimebat morum non mediocri honestate. Qui cùm feruentissimè ad Dominicum aratrum manum misisset, & eum post* HVGONEM *ad obtinendum loci huius regimen cœlestis dispensatoris prouisio subrogasset, non tantùm voluit praeesse quàm prodesse. Memorque illius dicti Prophetici,* Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt,
B *& virgam in disciplina tenuit, & baculum in consolatione non dimisit. Tanto discretionis temperamento vtraque menti eius insederant, & iustè consulens misericordia, & piè sæuiens disciplina, vt neque multa asperitate subditos exulceraret, neque nimia lenitate dissolueret. Huic autem viro multimoda diuinorum donorum gratia inerat, quem inter cetera sermo scientiæ eminentiori prærogatiua ornabat. Ipsius verò scientiæ dono in modum ociosi ferramenti vti nolebat, nec fructum emolumenti, quod ex ipso est, in sola eius possessione constituebat. Tota erat eius sedulitas circa cultum diuinum, tota circa procurationem Fratrum. Quid plura? tempore suo Ordinis rigorem viriliter obtinens, ædificia de paucis in plurima, de minimis in maxima transfigurans, non habita sapienter adquirens, adquisita fideliter dispensans, dispensata strictissimè conseruans, vsque in hanc diem celebre nomen adeptus est. Et vt verè dicam, ista laus ei ascripta parua videbitur, si in cordis trutina cum multitudine operum appendatur. Porrò ne vini acumen aqua immixta consumat, & modicum fermentum totam massam corrumpat, hæc pauca quæ de ipsius laude præloquimur, inter nostri sermonis rusticitatem & locutionis suæ celsitudinem loco idus habeantur.*

C EXPLICIT PROLOGVS.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

EO igitur tempore, quo INNOCENTIVS Honorio decedente ad agendas vices Apostolicas recenter promotus, post solemnem Concilij celebrationem à Francia repedauit, GVILLELMVM Pictauorum Comitem ad S. Iacobum peregrè profectionem aggressum aspera infirmitate detineri, & vsq; ad mortis difficultatem contigit perduci. Hic itaque cùm à Deo prouisa fatalis fili ocacio propinquasset, & ineuitabilem spiritus exalationem sibi imminere conspiceret, terræ suæ Proceres & Optimates accersiens, eos coactitio iurisiurandi vinculo constrinxit, vt filiam suam LVDOVICO Regis Ludouici filio copularent, & Terram suam ambobus secundum consuetudinem connubij manciparent. Ipse verò Guillelmus rebus humanis exemptus, in eadem Ecclesia beati Iacobi est tumulatus. Enimuerò prædicti Regis filius nomine LVDOVICVS iuuenis erat corporis elegantiâ clarus, morum honestate & religione magnificè præditus, sensus & sapientiæ viuacitate acutus. Hunc, vt ita dicam, sapiens ille artifex inter alios coætaneos suos

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

quasi flosculum redolentiorem protulerat, qui futuri in se valoris in ipsa primæ A ætatis teneritudine iam manifestè indolem præferebat. Igitur imminente destinatæ sibi Virginis ductione, pater Ludouicus itineri necessaria præparat, & vt tanta res citò effectui mancipetur elaborat. Imperialis itaque edicti taxatione vbique publicata, militum agmina non parua properanter conueniunt, & ad ampliationem Regij comitatus vrbes & oppida suorum multitudinem habitatorum emittunt. Inter quos erant præcipui & famosissimi Optimates, Theobaudus Comes Blesensis, Radulfus Vermendensis, Guillelmus Niuernensis, Rotrodus Perticensis. Isti ex propria & Regis voluntate copiam militum suorum adduxerant, Regique vt Domino suo honorem & reuerentiam exhibebant. Erat etiam inter eos Gaufridus Carnotensis Prouinciæ Episcopus, scientiæ quidem litteralis non indigus, secularium quoque negociorum dispositor ac tractator famosus. Hunc præcedentes Apostolici amicum semper & familiarem habuerant, & pro valoris vel elegantiæ, qua præditus erat, magnitudine, totius ei Aquitaniæ Legationem indixerant. Igitur iter à Galliis promouentes, Burdegalis veniunt, ibique ad celebrandas Regales nuptias celebriores apparatus fiunt. Nec Ludouico præcedens militum adunatio sufficit, insuper & Pictauorum multitudinem immensam accersit. Indicitur omnibus communis lætitia ex communis Domini glorificatione abstracta. Sine mensura & numero omnes se præsentant & exhibent, quasi in Regalium loculorum vacuationem vnanimiter coniurassent. Quàm multimoda ibi expensarum facta fuerit munificentia, vix Tullij ore proferri, vel Regalium ferculorum & deliciarum preciosa varietas illa memorabili Senecæ posset memoria comprehendi. Igitur vniuersis Aquitaniæ Pontificibus cum Archiepiscopo suo GAVFRIDO astantibus, LVDOVICVS est puellæ nomine AENORDE legali vinculo sociatus. Ibique vterque est impositione aureorum diadematum insignitus. Ibi etiam Ludouicus fidelitatum & homagiorum pacta accepit, & in proprio habere cœpit. Sed quia diem nox premit, & crebrò mutantur vices felicitatis humanæ, fortuna, quæ sibi in magnifica illius honoris gloria hilaris ac læta adriserat, demum vultus sui deceptorium colorem mutauit, & importuno luctu extrema gaudij occupauit. Omnibus enim adhuc illius deliciosæ epulationis plenitudine & lætitia dissolutis, ecce Legatus pernici cursu delatus aduolat, & Ludouicum Regem, qui diu graui diarria laborauerat, vitam Parisius finisse denunciat. Huius Regis vita vel probitas ideò à nobis non exponitur, quia adhuc in mentibus hominum per memoriam scripta esse videtur. Si quis verò infirmitatis illius, qua decubuit, angustiam, vel Christianæ confessionis eminentiam, quam viuens tenuit, moriturus edidit, aut ipsius mortis modum, preciosum etiam sepulturæ locum plenius scire desiderat; quasdam Lectiones, quæ à SVGGERIO viro sapienti editæ in eius anniuersario leguntur, studiosè reuoluat. Porrò nobis ad superiora redeundum est. B

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

AVDITO itaque, vt suprà diximus, fine patris, tener ille animus noui sponsi C sine mensura confunditur, & exuto indumento lætitiæ tunicâ mœroris vestitur. Eique vnius amissio magnum dolorem incussit, quem alterius susceptio valde lætificauit. Et quem coniugalis copulæ inexperta lex in aliena fecerat proficisci, hunc genitalis dulcedinis memoria cogebat in natiua reuerti. Communicato itaque cum Proceribus & sapientibus viris de necessitate reuersionis cõsilio, omnium sententia & deliberatio est, vt in partes Galliarum festinatò se conferat, ne minoribus inhærendo maiora amittat. Sed quia mentem eius coniugalis remordet affectus, aliquem præstantiorem virum prouidere placet, cui vxoris suæ custodiam Regiæ potestatis præceptione interminet. GAVFRIDVS Carnotensis Episcopus eligitur, eique ipsius Dominæ cura & necessitatum prouisio ex toto indicitur, quoadusque pro amborum requisitione ab ipso Rege nuncius remittatur. Ab Aquitania itaque Ludouicus disgrediens, quæ inter alias eminentior est vrbes, Parisius petiit, ibique hereditali sibi lege debitum Regni imperium suscipiens, sine alicuius contradicentis refragatione possidens gubernauit.

PRÆLIBATVS verò Innocentius, de cuius electione & aliquantis operibus superiori Libro plenius digestum est, à partibus Galliarum secedens, Romam vnde venerat intrauit. Sed quia PETRVS iniustus conuicarius maximam partem sibi sociauerat ciuitatis, in illo temporis puncto plenitudinem debiti sibi honoris

A adipisci non potuit. Imò quodam modo bipertito Apostolicæ dignitatis culmine, INNOCENTIVS Ecclesiam beati Petri, in qua diuini Sacerdotij dignitas pendebat, solus per se obtinuit; PETRVS verò Lateranensis Palatij sedem, ad quam Imperialis Celsitudo pertinet, occupauit. Exindè cœptæ venenatæ illius dissensionis iam manifestior vbique amaritudo diffundi, & tota ciuitas euidentioribus odiosi schismatis riuulis dissipari. Iam nunc verum videbatur illud rusticanum prouerbium: Difficile est, vt vnius habitaculi circulus lupum simul & agnum contineat. Porrò quia illa discissio nisi citò finem susciperet, populo, vrbi, dignitati, maximi damni occasio fieret, Innocentius violentiæ locum præbens, saniori consilio accepto, Pisam se contulit. Erat sanè in illo persecutorum tumultu Engolismensis quidam Girardus nomine liuoris incitamentum, radix peccati, malitiæ nutrimentum. Huius hominis fretus suffragatione Petrus honorem illum arroganter rapuerat, & iniquitatem, quam per illum sine ratione inchoauerat, ipso instimulante ducere ad perfectionem volebat. Girardus iste multos quidem iam annos excesserat, sed adhuc iniquitas potissimum in illo florebat. Illi semper iurgia & dissensiones placuerant, & expulsis omnibus bonis affectibus eius animum quasi iure hereditario possidebant. Tali itaque vicio in consuetudinem adducto iam carere non poterat, quia mala opera sua, quod vltimum est malorum, amabat. Et idcirco ex hoc vicio, in quo diu iacuerat, ablui difficile erat, quia non inquinatus,
B sed infectus erat. Hic ergo quia Petro, eiúsque complicibus, iniquitatem suam prauis ammonitionibus maliciosè affricuerat, eos contra Innocentium semper acriores reddebat. Innocentius autem tam diu Pisæ demoratus est, quoadusque Petrus Apostolicæ Sedis dignitatem morte terminante reliquit. Et tunc Romam regrediens, & suæ & alterius partis fauore & acclamatione honorificè susceptus, & in summi Pontificatus honorem gloriosè est sublimatus. & quod priùs ex parte tenuit, ex toto possidere perfectè & integrè cœpit. Qui post illi vsque inter ipsum & Petrum fuerat altercationis placationem vniuersalis Ecclesiæ principale Concilium Romæ aggregat, vt in ipso imminentes Ecclesiæ necessitates decenter ordinet & disponat. Facto igitur incompatabili omnium Prælatorum conuentu, ipse vt erat habitus preciositate excellentior, ipsius etiam faciei aspectu aliis reuerentior: vt etiam doctrinali litterarum scientiâ eminentior, de rebus quæ oportuniores videbantur tractaturus, inter alios adsurgens ita exorsus est. Ad vos, inquit, « sermonis mei summa ex toto dirigitur, qui non semen Chanaam, sed heredes speciales estis, & filij Excelsi omnes. Qui pro diuinæ genituræ signis armillam continentiæ, baculum rigoris & iustitiæ, anulum perfectionis à vero Iuda suscipientes, ea per discretionis modum in brachio, in manu, in digito gestatis, & qui vnus cum Deo spiritus effecti, nihil aliud sapitis. Vos, inquam, quorum astuta prouisio super curam animarum inuigilat, quibus ipsius autenticæ nuncupationis dignitas proprietatem operationis inoculat. Nostis, quia Roma caput est mundi, & quia à
C Romani Pontificis licentia Ecclesiastici honoris Celsitudo quasi feodalis iuris consuetudine suscipitur, & sine eius permissione legaliter non tenetur. Scitis etiam, quia eius proprium est, vt dissentientes pacificet, & confusa sapienter disponat & ordinet. Porrò, impossibile est, vt vnguentum in barbam descendat, si in capite non redundat. Debile namque caput totum dat debile corpus. Neque in vsu est, vt quemlibet ægrotum ille medicus curet, quem eiusdem infirmitatis cruciatus tenet. Et si à Deo per malitiam Pontifex summus disiungitur, vix effici potest vt per eum Deo alij reconcilientur. Igitur quotienscumque veternosus hostis contra pacem à Deo in terra hominibus bonæ voluntatis datur, & aduersus canonica instituta venenosum caput conatur attollere, totiens ab illa forti muliere, quæ à Salomone commendatur, zelo iustitiæ conteri debet, ne si primo aut secundo conflictu impunè superauerit, perniciosiùs postmodum insolescat. Longè etenim ante nos dictum est, venena inuidiæ posse quidem ratione superari, sed difficile conquiescere. Quæ dum sæpè auditu percepta cognouimus, nunc ea tamen ipso effectu manifestante experti sumus. Et quod sine lacrymis dicendum non est, eo vsque seruati sumus, vt viderimus fas omne calcari, potestate pro iure vti, patriæ leges solui, negari ius viuentibus, pacem ciuibus, diuini cultus obseruantiam præuaricari. Oportuerat denique vberiori quadam deploratione & miserrimo eiulatu præire nos funus quoddam maternæ solemnitatis, & velut quasdam exequias pro-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

sequi diuini mysterij intermissa obsequia, prouocante nos præsumptuoso quorumdam instinctu, qui non intelligentes mensuram suam: sed sicut Nemroth quondam confusionis turrem contra Dominum erigere conatus est, sic isti contra » Deum, quia Spiritus sanctus Deus est, & aduersum Christos eius ceruicositatis » suæ profanum tumorem moliti sunt attollere, & segregati inter se diuersitatibus » errorum, quasi per dissonantiam linguarum ab vnitate Ecclesiæ diuisi, in Spiritum » sanctum offenderunt: quia vnitatem cum fratribus non tenentes, caritatis gratiâ » priuati sunt. Qui enim Ecclesiæ non diligit vnitatem, non habet Dei caritatem. » Verba siquidem Augustini testantur, quoniam quisquis à Catholica Ecclesia fue» rit separatus, quantumlibet laudabiliter se viuere æstimet, hoc solo scelere quòd » à Christi vnitate disiunctus est, non habet vitam in se, sed ira Dei manet super eum. » Eorum igitur qui tales sunt, improbanda temeritas nostri liuoris, imò iustæ indi» gnationis incentiua causa extitit, qui ruptis diuinæ ordinationis vinculis, Sacerdo» talis reuerentiæ curam non habentes, tanti nominis auctoritatem, & spiritualis » gratiæ potestatem prosternere, & adnihilare temptauerunt. Eò per se ascen» dentes, quò nec canonicarum auctoritas institutionum prouexit, nec rationabi» lium virorum voluntas permisit. Igitur quia præcepta diuinæ legis, & sanctorum » Canonum inrefragabiles sanctiones ferramenta fuerunt in pace Ecclesiæ, arma » esse debent in tempore belli. Et quæ diu intacta remanserunt, in tam exitiali ne» cessitate festinanter arripienda sunt. A

His & huiusmodi adsertionibus domnus Apostolicus ceteris Prælatis diuini sermonis fauos impertiens, omnibus propatula ratione ostendit, quòd Petrus Leonis non aliorum assentatione, imò rapinâ se Apostoli Petri Vicario fecisset æqualem. Cunctisque religiosis viris, quibus illud detestabile schisma displicuerat, ver» bis eius cum magna laude vnanimiter adclamantibus, respondit: Vnde quia in» ordinatæ personæ inordinata sunt decreta, quodcumque ille statuerat destruimus, » quoscumque exaltauerat degradamus, & quotquot consecrauerat exordinamus » & deponimus. Et quicumque per Girardum Engolismensem ad altaris officium » accesserunt, Apostolica auctoritate interdicimus, ne ipsum impleant, & in illo » ordinis gradu perenniter demorantes, ad superiorem non ascendant. His dictis, singulos quos reos cognouerat propriis nominibus exprimens, eisque cum indignatione & iurgio exprobrans, pastorales baculos de manibus violenter arripuit, & Pontificalia pallia, in quibus summa dignitas consistit, de humeris verecundosè abstraxit. Ipsos quoque anulos, in quibus ad ipsos pertinens Ecclesiæ desponsatio exprimitur, sine respectu misericordiæ abstulit. Gaufridus etiam Carnotensis Episcopus, vt suprà dictum est, totius Aquitaniæ Legatus, accepta Domini Papæ præceptione, omnem Galliæ regionem, ipsius quoque Aquitaniæ, studiosè circuiens, omnia sanctarum Ecclesiarum altaria, quæ vel Girardus ille seditionis auctor & obtentor, vel Gilo Tusculanensis Episcopus, aut eorum complices, chrismalis vnctionis benedictione in illius odiosi schismatis tempore consecrauerant, propriis manibus dissipauit, nec relinquens lapidem super lapidem, quem non destrueret, solo funditus adæquauit, & ratione dictante alia eorum loco restaurare curauit. Ab illius prædicti Concilij speciali conuentu Abbatem THOMAM pro cuiusdam necessitatis euentu contigit absentari. Vnde & assumpta occasione ab Archiepiscopo HENRICO suspensus est, quamuis Rex LVDOVICVS eidem Archiepiscopo pro illo excusatoriæ Epistolæ suffragium delegasset. Sed post aliquot dierum euolutionem, quidam Ecclesiæ Monachus Bartholomeus nomine, sapiens, & nobilium prosapiâ oriundus, Archiepiscopum adiens, & tam precum inquietatione, quàm rationis dèmonstratione eum placabilem Abbati reddens, vt iterum pastorale officium exequeretur, ab eo meruit impetrare. Reuertens denique quod egerat nunciauit, omnésque Mauriniaci Monachos valdè lætificans, Abbatem locum suum recuperare coëgit. Erat verò idem Bartholomeus veterum Stamparum tunc temporis Prior, & cum impetratione veniæ erga Abbatem in illo itinere ab Archiepiscopo petiit, vt redditus Ecclesiæ S. Martini, qui determinatus tunc ad VI. libras erat, vsque ad XV. libras augmentaretur. quod & ab ipso libenter obtinuit. Abbas autem frequentium molestiarum, quæ illatæ fuerant, iniuriâ fractus, túneque insurgentium negociorum & persecutionum violentiâ desolatus, non diu in reddito honore permansit. Quoniam cuiusdam ODO- B C

NIS

A NIS professi nostri tunc sancti Remigij Abbatis consilio prauo infatuatus, sine acceptione Pontificalis licentiæ, sine Conuentus sibi commissi adsensu & permissione, Abbatiæ suæ curam deserens, apud sanctum Martinum de Campis, quæ Ecclesia rigore Ordinis tunc famosissima erat, gratiâ secretioris vitæ, & spiritalis quietudinis appetendæ secessit. Thoma igitur à Monasterij huius regimine taliter circa mediam Quadragesimam absentato, diu fuimus pupilli absque Patre, & mater nostra quasi vidua. Audiens verò Rex Thomæ eliminationem, Abbatiæ desolationem, & futurum nisi citò subueniretur Ordinis detrimentum, ne Ecclesiam prouisoris solertiâ nudatam onus indigentiæ, vel importuna pauperies defatiget, vt efficaciæ nostræ negocium electionis adproximet, magno studio promaturare satagit & indulget. Qui licèt iuxta seculares, qui lippi sunt, oculos, operam daret operi pio, non tamen iustè, & ad nostræ Ecclesiæ honorem ab ipso fiebat ipsius operis executio. Abbatiam enim liberam, & à tempore aui sui per liberalitatem VVlgrini ab omni obnoxietate emancipatam, in illo iam proximæ electionis articulo potestatiuæ coactionis districtione ad hoc temptauit pertrahere, vt Monachi nostri in electione sua liberam vocem non haberent, sed vt subiugales Abbatem, qui per manum aliorum & considerationem eis esset impositus, susciperent.

LVDOVICVS VII IVNIOR.

B HVIVS igitur violentiæ causâ explendæ, mittuntur ad nos ODO S. Remigij, & Ioscelinus S. Petri Milidunensis Abbates, & hi secum Litteras Regiæ voluntatis indices asportabant. Voluntas verò Regis hæc erat, vt quemcumque Monachum de Conuentu beati Martini nobis nominassent, excluso omni dilationis ausu loco Thomæ subrogaremus. Iamiam venerat tempus ad implendum Regis Imperium acceptabile, sed non ad honorem nostrum dies salutis. Iamiam de eligendo tractabant, cùm Rex summus, cui seruire regnare est, terreni Regis ordinationi suam prætulit; & quod fieri præceperat euentu subito deturbauit. Adlatæ sunt enim in præsentia Abbatum Senonensis Archiepiscopi nobis vtiles Litteræ, quæ electionem si facienda esset interdicerent, si facta, ad nihilum deducerent. Continebatur quippe in illis Litteris iusta & rationabilis eiusdem Archiepiscopi querimonia, super hoc quod Thomas Abbatiæ regimen, quod per ipsum acceperat, sine eius licentia, & sine Fratrum sibi subpositorum adclamatoria consensione subitò stultè & inconsultè reliquerat. Huius Archiepiscopi tunc temporis erga nos maxima beniuolentia erat, & ideò etiam Rege nobis aduersante, partium nostrarum vtilitatem fouebat. Secundò dirigit Rex ad nos amplæ famæ personas, NATALEM Cancellarium suum Rasbacensem Abbatem, ALVINVM Atrabatensem Episcopum, Magistrum HVGONEM DE S. VICTORE in litteratura Magistros etiam plurimos excedentem; graui præceptione interminans, vt ad illorum discretionem nostra electio penitus pendeat, & vt illorum considerationi noster Conuentus obtemperare non negligat. Nos verò linceis oculis quid

C nobis necessarium esset intuentes, propalauimus nos non esse filios ancillæ, sed liberæ; & contra contrariam opinionis suæ valentiam procedentes, ora eorum, vt ita dicam, præloquendo obstrusimus, quasi pari conclamantes adsensu, nos MACHARIVM Priorem de Longoponte in Abbatem & Patrem nobis eligere. Prior autem ille nepos erat ALBERICI Hostiensis Episcopi, in quo adeo probitatis & sapientiæ pullulauerat, & vsque ad perfectionem excreuerat ramus, vt Regi & Optimatibus Franciæ familiaris haberetur.

TALI igitur ac tanto viro à nobis electo, quia magnæ erat auctoritatis, qui pro coactione venerant non ausi sunt aliquatenus refragari. Sed quem pro adipiscenda libertate adsumpseramus, ipsa conseruata accepimus. Transfretato igitur tanti periculi pelago, æmulos nostros, vt ita dicam, in mari confusionis pudore oppressos submersimus. & præsentantes Regi electionem factam, assensum benignitatis suæ accepimus, ipso magnis præconiis attollente nostri valoris viuacitatem, & libertatis solitæ inuincibilem defensionem. Notificata est iterum Archiepiscopo Senonensi nostra electio, sed non potuit ab ipso extrahi factæ electionis concessio. Iterum namque obiecit, quòd Thomas à curæ pastoralis officio per ipsum absolutus non fuerat, & ideò nullus in eius loco ordinari & substitui regulariter poterat. Igitur cùm iterum ad Regis notitiam hæc processissent, nolens

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

laborem Ecclesiæ, quem finitum esse putauerat, secundò iterari, mandauit Thomæ vt patrino suo, ne diu vexari Mauriniacenses taliter pateretur, sed pergens Senonas curam pastoralem in manu Archipræsulis absolutus relinqueret. Thomas itaque à Priore S. Martini Senonas ductus, cœpit super dimissione sua cum Archiepiscopo agere. Cúmque curæ pastoralis ministerium, quod per baculum acceperat, per librum reddere voluisset, renuit Henricus, dicens quia sicut facta fuerat regiminis per cambutæ traditionem susceptio, ita fieret per eiusdem redditionem dimissio. Quod & factum est. Illo itaque à Monasterij nostri gubernatione hora eadem excluso, duo ex Monachis nostris, qui in præsentia erant, Landricus scilicet & Robertus, electionem de domno Machario factam Archiepiscopo præsentauerunt. Quo audito, Archiepiscopus in risum applaudens dissoluitur. » Cùm Thomas, inquit, vsque in hunc diem Pater vester exiterit, qua ratione » alium eligere præsumpsistis? Et nunc ipsam electionem, quam irritam apud nos » esse per Litteras innotuimus, nobis quasi auctorizabilem præsentatis? Scitote quia » huc vsque laboris vestri series in vanum impensa est. Amodo libera potestate vti- » mini, ite, & secundum institutoris vestri regulam electionem facite. Hæc prætaxati Monachi audientes, ad nos citò repedare festinant, & quæ ipsis Archiepiscopus intimasset Capitulo communi renunciant. Accersitis iterum ad consilium Ecclesiæ sapientioribus, quo facto sit opus discutitur. Et vt ita dicam, Conuentus noster telam quam incœperat filo non alternato orditur. Electioni de MACHARIO factæ omnes consentiunt, & ipsam elongata omni mutabilitate stabiliunt. Prælibatos itaque Monachos Cluniacum mittimus, & vt ab Abbate loci illius Macharium à iugo obedientiæ absolui & emancipari postulent intimamus. Qui susceptam Legationem implentes, Cluniacum veniunt, & de re pro qua ierant Litteras suscipientes reuertuntur, Archiepiscopum pro benedictione Abbatis expetunt, Litteras emancipatorias postulanti ostendunt. Quibus lectis, non inueniens Archiepiscopus perfectam in ipsis emancipationis demonstrationem, benedictionem distulit, ne fortè si subiugatum benediceret, inde maiorem nobis quàm susceperamus tribulationis vexationem inferret. Remandauit igitur nobis, vt pefectiorem emancipationem ab Abbate Cluniaci expeteremus, asserens se numquam ei benedictionis consuetudinem impensurum, nisi pleniùs à iugo obedientiæ cognosceret absolutum. Indicitur iterum Roberto Brugeriensi itineris huius obedientia. Qui acceptis Regalibus Litteris, comitantibus secum PETRO Regis Capellano, & Magistro SIMONE DE PISSIACO, quos pro quibusdam negociis Romam Rex dirigebat, Cluniacum venit. Litteras igitur ad suæ voluntatis deliberationem factas accipiens, ad Archiepiscopum detulit, quarum integritatem Archiepiscopus amplexus est. Ductus igitur domnus Macharius Senonas, benedictus ab illo solemniter, & pastoralis officij commissa cura, ad nos relegatus, & solemni à nobis processione receptus est. A B

HIS diebus acciderunt quædam repræsentationis elucidatione digna. Clerici enim veterum Stamparum solitam venenati cordis, quam semper post Monachorum introductionem habuerant, vesaniam euomentes, in vigilia sancti Martini in Monachos nostros audaci refragatione insurrexerunt: ex quibus alios inhonestis & turpibus verbis, alios etiam verberibus afflixerunt. Domnus Macharius tunc Romam profectus erat. ad quem Prior legatum dirigens, omnia prout acta à Clericis fuerant ei intimauit. Qui vt Clericis maleficiorum suorum occasionem penitus à radice auferret, Apostolicum super illorum ab illa Ecclesia eliminatione Priuilegium in illo itinere adquisiuit. & ita eos vellent nollent sagaciter expulit. Priuilegium etiam de institutione Confraternitatis secum attulit. In illis quoque diebus HENRICVS Senonensis Archiepiscopus finem vitæ sortitus est, succedente sibi HVGONE venerabili tunc illius Ecclesiæ Præcentore. Tunc temporis etiam Ecclesia Bituricensis sui Pastoris defunctione non mediocriter desolata, grauis & importuni schismatis morbo insolente concussa est. In tantum verò discordiæ huius malum processit, vt vsque ad Apostolicum & Franciæ Regem perueniret. Quidam enim prædictæ Ecclesiæ Clerici assentiente Rege CADVRCVM quendam sibi volebant præficere. Altera pars illorum PETRO, HAIMERICI Romani Cancellarij consobrino, prærogatiuam C

A illius honoris affectabant. Papa verò Cancellarium diligens, contribulem quoque suum pro ipso diligebat. Vnde & ipsi consecrato in Archiepiscopum suum integrè auxilium impendebat. Et licèt contra Regis voluntatem ipse præficiendus esset, ipsum misit Bituriges, Cadurcum verò omni Ecclesiastico honore priuauit. Videns Rex voluntatem suam ad efficaciam non potuisse pertingere, non modico fremitu iræ concussus est, & quasi in auctoritatem Apostolici volens indignationem conceptam retorquere, Petro totius terræ suæ introitum interdixit. Innocentius verò gladium Ecclesiasticum in vltionem exerens, per omne Regis dominium diuini celebrationem officij interdixit. Huius autem discordiæ malum omnibus diebus vitæ suæ integrè dulcorari non potuit. Vnde & contigit domnum Macharium causâ pacificandi Romam profectum, per Cardinalium intercessionem plurima impetrasse, sed ad reconciliationis gratitudinem nec precibus nec muneribus adtingens, reuersus est. In qua regressione detulit secum quoddam Priuilegium, omnem aliorum Abbatum adquisitionem continens, ita vt in illo penè singillatim cuncta numerarentur, quæ maioris auctoritatis erant.

PER hunc Macharium multa Ecclesiæ nostræ bona euenisse certum est, è quibus aliqua hîc interpolare dignum duximus. In prima igitur, de qua iam diximus, regressione à Roma, attulit secum partem Crucis Dominicæ preciosi metalli
B fabrefactoria superductione veneranter opertam. Attulit & tria pallia preciosa, ex quibus quædam indumenta composita sunt. Augmentata quoque est ab ipso hæc Ecclesia Religionis & Cluniacensis Ordinis institutione, rerum quoque exteriorum sagaci & prouida dispensatione. Prædictus autem Papa Innocentius debitum humanæ conditionis exoluens, Romæ defunctus est. Cuius honori subrogatus est CELESTINVS, qui alio nomine Magister GVIDO DE CASTELLIS nominatus est. Hic verò prælatione illa dignissimus erat, quoniam ei tria, quæ inter homines penè habentur præcipua, simul confluxerant, celebrémque Magistrum reddiderant. Nobilitas scilicet generis, mentis industria in omni statu æqualis, litterarum quoque, quarum doctrinæ intentissimus fuit, scientia multiformis. Ad hunc Rex noster Legatos pro pace ineunda misit, quam ita dulcissima impetratione obtinuerunt, vt in conspectu illorum, multorúmque nobilium, quorum frequentiâ Roma fremere solet, benignè adsurgeret, manúque eleuata signum benedictionis contra regionem hanc faciens, ipsam à sententia interdictioniss absolueret. Mors verò nemini parcens tantum Pontificem VII. infulationis suæ mense seculo præmatura abstractione eripuit. Quo ergastulo carnis exuto, substitutus est in Papam LVCIVS, Girardus de sancta Cruce, qui & ipse strenuissimus erat. sed & morte citiùs præoccupatus est. Hic diuersarum Ecclesiarum statui consulere volens, duos Legatos à latere suo mittere curauit, Albericum Hostiensem in Franciam, Hai-
C merum Tusculanensem in Angliam. Qui ea quæ perniciosa erant euellentes, & quæ vtilia ædificantes, inuenerunt Abbatiam beati Benedicti in pernicioso statu positam, tam Monachorum leuitate, quàm Pastorum assensu. Cupientes igitur humilitate pia subuentione in oportuno tempore suffragari, Abbate qui illi præerat ab ipsis deposito, transtulerunt domnum MACHARIVM ad illius statum iuxta Cluniaci consuetudinem viriliter innormandum. Absoluentes ergo nos ab illius obedientia, licentiam nobis & facultatem Patris eligendi dederunt. Nos verò spiritus consilij, quam super hoc nobis attulerat, intimationem sequentes, elegimus THEVINVM Argenteoli Priorem, multimoda sapientiæ laude famosum. De quo sine mendacij ambiguitate possum affirmare, quia in omni tempore suo non est in Francia elegantior & speciosior visa persona. Hanc electionem cùm Rex & prædicti Episcopi confirmassent, domnus Thoinus Senonas profectus, & à Gaufredo Carnotensi Episcopo, qui Archiepiscopo absente eius in officij executione Vicarius esse solet, benedictione solemni sublimatus est.

PRÆNOMINATVS autem Papa Lucius paruo tempore, v. videlicet mensium in prælatione expleto, res sublunares ineuitabilis passione eclypsis reliquit. Cuius successionem obtinuit EVGENIVS, qui & Bernardus Pisanus, tunc

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

temporis Clareuallensis Monachus, vir continentissimæ conuersationis & vitæ. A Abbas verò noster primo exaltationis suæ anno, quid sibi esset necessarium præuidit, & aliquantam pecuniam congregauit, quæ & eum ab onere paupertatis defenderet, & expensarum vsibus sufficienter seruiret. Secundo autem anno Ecclesiam noua opertura nouique laquearis tabulatu insigniuit. Similiter & de Dormitorio egit. Huic namque viro in dispensandis Ecclesiæ rebus tantam gratiam virtus diuina contulerat, vt quod alteri difficillimum esset, ipse ad efficiendum leui penderet. & quicquid molimine subtilis intellectus conceperat, mancipare effectui sine dilationis obstaculo satagebat. Vnctio ergo Spiritus sancti, in cuius præceptis ab ineunte ætate delectatus fuerat, eum docebat de omnibus, vt & ordinem statutum firmiter seruari faceret, & exteriorum operum strepitu superari more insipientis non posset. Cuius prouidentia cùm Domui nostræ nonnulla bona adsciuerit, quædam præcipua placuit hîc referre. Infra muros igitur Abbatiæ Aulam nobilem cum quibusdam appendiciis magno sumptu ædificauit. apud veteres Stampas aliam optimam. apud Firmitatem alteram mediocrem. quartam apud Stripiniacum nominatis omnibus præcellentem. Præterea emit decimam Gomaruillæ, terrámque dimidiæ carrucæ arabilem, cum multis aliis, quæ ideò narrare superuacuum esse duximus, quia Cartularum repræsentantibus litteris apud nos determinata habemus. Si autem ad necessaria Monasterij recurritur, ipsum calicibus, libris, casulis, cappis, palliis, multísque aliis ornamentis decorasse cognoscitur. Primo verò quo nobis præfuit anno, Thomas, B qui quondam nobis Pater extiterat, apud Columbense Monasterium commorans, ad diem est pertractus extremum. Quo etiam anno domnus THEOINVS Abbas Regem apud Aurelianum commorantem adiens, vt Priuilegium quod Pater suus Ecclesiæ nostræ dederat, Præcepti sui astipulatione stabile ex sua parte faceret, petiit, & quod petierat impetrans, Præceptum illud, quicquid pater suus dederat vel concesserat amplectens, secum detulit.

EODEM quoque anno Edessa ciuitas ab inimicis Crucis Christi, nostrorum dormitante prouidentia, capta, Sarracenorum dominationi repentè accessit. Vnde & eos, qui in regione Hierusalem adiacente manebant, doloris immoderata angustia vsque ad intima perculit. Venerunt ergo ab Antiochia & Hierusalem in nostram regionem Legati à Primoribus partium illarum missi suppliciter exorantibus, vt Francorum inuincibilis probitas periculum quod euenerat emendaret, & futura repelleret. Audiens Rex noster, vt erat piissimus, miseriæ transmarinorum condoluit, & vt concepta indè pietas fructum aliquem afferret, Celsiores Regni sui in Pascha apud Viziliacum, vt exigebat necessitas, conuocauit. Omnésque pio modulo alloquens, solitámque Francorum probitatem commemorans: Magnum, inquit, dedecus nobis emerget, si exprobrari cœperit Philisteus familiæ Dauid: si possidere cœperit gens dæmoniaca, quæ gens cultui diuino dedita tempore longo obtinuit: si canes mortui viuidam probitatem delusC erint, maximéque Francorum, quorum virtus etiam inter vincula libera fuit: quæ in quantalibet necessitate artata, contumeliam etiam illatam pati non potuit. quæ amicis in tempore oportuno adiutorium promptè tulit, inimicos etiam post mortem persequi non cessauit. Non insolescat igitur ipsa virtus, sed amicos Dei & nostros, transmarinos scilicet Christianos, subuentu virtuoso releuet: inimicos autem viles, nec etiam hominum nomine dignos, graui persecutione deturbet. Eamus, viri virtutis, resistamus idolorum cultoribus, proficiscamur ad loca, quæ Dei hominis pedibus calcata olim fuisse cognoscimus, in quibus etiam passus est quæ eius præsentia & corporali visitatione digna fuerunt. Exurget autem Deus nobiscum, & dissipabuntur inimici eius, & fugient qui oderunt eum à facie nostra. Confundentur, inquam, & conuertentur retrorsum omnes qui oderunt Syon: si viriliter egerit probitas nostra, & à Deo non recesserit confidentia nostra. Magnam super hoc scitote iam mihi deuotionem incumbere. Vnde & vos obnixè deprecor, vt meam studeatis voluntatem vestro comitatu & auxilio roborare. Multis igitur eorum qui conuenerant corde tenus infixus est sermo Regis. Quapropter assumptis cum ipso Rege crucibus, Hierusalem post tempus modicum tetenderunt. Famosiores autem inter omnes, qui cum Rege huius itineris

A angustiam subierunt, fuerunt hij. Alamannorum Imperator Henricus, Robertus frater Regis, Meldensis Comes Henricus, Comes Flandriæ Gaufridus *. Aluinus Episcopus Atrabatensis, Giraudus Episcopus Lingonensis, Gaucherius de Monte-Gaij, Comes de VVarena, Rainaldus Tornodorensis; Manasses de Bullis, Eurardus de Bretolio. Rex autem volens tutelam Regi sapienti consilio disponere, congregare fecit apud Stampas Franciæ Primores, ibique ipsius Regni prouisionem SVGGERIO Abbati S. Dionysij commisit, viro in secularium causarum dispensatione nulli secundo, titulo etiam scientiæ litteralis præclaro: RADVLFO etiam Viromandensium Comiti consanguineo suo. Priusquàm verò Rex proficisceretur, EVGENIVS Papa quod Dei inspirauerat spiritus persuasione solidaturus in Franciam venit. Cuius benedictione lætificati, iter illius piæ peregrinationis statim adgressi sunt. Domnus verò Papa Remis celebrato Concilio Parisius venit, ibique aliquandiu demoratus est. Post .... niens in ipsa vrbe diebus aliquot .... vt tantum decebat virum, amplissimè ab ...... fierent, Gallicanæ multum ex hoc grauatæ sunt Ecclesiæ. Noster quoque Abbas in ipsius procuratione xx. libras submonente Archiepiscopo Senonensi attribuit. Postea domnus Apostolicus repatriare in patriam volens, omnes qui Regnum ante Regis reditum inquietare auderent, anathematis sententiæ subdidit. Rex deinde noster cœptum iter laboriosè, sed non sapienter prosequens, consilia non recipienda recepit, & non tritam viam ambulans, pedibus spinas infigendas non cauit. Vnde & vastato exercitu, debilitatisque viribus, tandem Hierusalem vix B peruenit. Vbi per vnius anni spacium & eo ampliùs commorans, nihil vtile, nihil memorandum, nihil pl...... Franciæ dignum agere potuit. Vnde & obscuro a...... transmarinis partibus iter mo............ ipsámque recessu suo valde .... Quarto autem post .... Abbas noster THEVINVS tunicam carnis coruptibilis expolians, ante altare Abbatiæ sepultus est, tantò maiori à Deo donandus & glorificandus munere, quantò in ornanda eius sponsa studiosiùs cognoscitur laborasse.

LVDOVICVS VII IVNIOR.

* Theodoricus.

Pater sancte vale, tibi donum spirituale.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

GESTA
LVDOVICI VII. REGIS,
FILII LVDOVICI GROSSI.

Ex editione Francofordiensi, quæ cum MS. Codice Monasterij Sancti Dionysij comparata, & varijs in locis correcta est.

I. ONSVMMATO cursu vitæ gloriosi Regis LVDOVICI cognomento GROSSI, viri nobilis, potentiæ & audaciæ mirabilis, qui per malitiam suorum Principum tot aduersitates sustinuit, tot triumphos obtinuit, tot prælia victoriosissimè peregit: Nunc ad filij sui LVDOVICI Regis Gesta populi futuri notitiæ tradenda, stylum quo possumus ingenio conuertamus. Qui B diuina inspiratione cœlitus inflammatus, Abbatiam de Sacroportu, quæ nunc *Barbehel* Gallicè dicitur, in pago Meledunensi, iuxta littus Sequanæ fundauit, vbi mausoleo mirifici operis corporaliter requiescit. Aggrediamur igitur Historiam, quæ ad continuandum præcedentibus sequentia sic loquitur: Quòd iuuenis Rex LVDOVICVS, qui iam tempore patris sui Remis in præsentia Prælatorum & Principum fuerat coronatus, quando pater suus, qui iam per multum temporis ægrotauerat, expirauit, ad partes Aquitaniæ visitandas transierat; vbi eum certificauit de morte genitoris sui frequentia nuntiorum. Audita igitur morte genitoris, ciuitates & castella Ducatus Aquitaniæ sufficienter muniuit, & ad obuiandum prædonum latrociniis & malignorum machinationibus, quæ post Regum obitus de facili solent accidere, versus partes Franciæ quantociùs properauit. Aurelianis igitur veniens, seditionem quorumdam ciuium compescuit, & eorum superbiam viriliter degradauit; qui sub obtentu Communitatis suæ in tantam præsumptionem elati, quasi contra Regem insurgere videbantur. Verumtamen illos, qui tantæ præsumptionis principes fuerant, indignata Maiestas Regia vltioni condignæ tradidit puniendos. Inde venit vrbem Parisius, quæ est Regni caput & sedes Regia, vbi solent Reges antiqui conuentum Prælatorum & Principum euocare, ad tractandum super statu Ecclesiæ, & de Regni negotiis ordinandum. Ita fecit iste Rex iuuenis secundum quod ætas capere poterat, & status temporis exigebat. C Magna erat in toto Regno lætitia, & spes bona multorum animos demulcebat, quòd tam boni Domini tam nobilem receperunt successorem, qui malorum exterminaret nequitiam, & bonorum innocentiam illibatam auctoritate Regia custodiret. Tantòque maiori gaudio replebantur, eo quòd rectum & legitimum receperant hæredem, de quo pax & honor eis & toti Regno felicissimè veniebat. Maximè quando considerabant Romanum Imperium & Regnum Angliæ pro defectu hæredis legitimi magnum recepisse detrimentum, & de statu suo tam nobili corruisse.

Incidentia. QVONIAM verum fuit, sicut in rebus mundi mobilibus frequenter solet accidere, quòd post mortem Henrici Imperatoris, qui decessit sine hærede legitimo, mota fuit magna contentio in illa solenni Curia quæ celebrata fuit in ciuitate Maguntiæ, vbi feruntur fuisse sexaginta millia militum, exceptis personis aliis & multitudine populari. Talis fuit causa discordiæ, quòd Fredericus Dux Alemanniæ nepos prædicti Henrici Imperatoris volebat sibi Imperium quasi iure hæreditario vendicare. Sed Magontiensis & Coloniensis Archiepiscopi, & maior pars Principum Imperij à dignitate & honore Imperij vnanimes repulerunt, & ad Lotharium Ducem Saxoniæ totaliter adhæserunt, & eum Aquisgrani consensu Cleri

LVDOVICVS VII IVNIOR.

A & populi solenniter coronarunt. Sed ista discordia causa fuit magnæ cladis & pestilentiæ, quæ exindè postea toti Regno, proh dolor! euenerunt. Quoniam ille Fredericus & quidam frater suus Conradus nomine, multas prædationes, & multas Ecclesiarum combustiones, & occisiones hominum, multáque prælia in terra Lotharij, inuidiæ stimulis agitati, eo quòd deiectus fuerat ab Imperio, & ille Lotharius fuerat introductus, nec impunè tamen, tanta mala Lothario intulerunt, quoniam in gente ferè damna paria pertulerunt. Vnde multum laudis & honoris meruit Lotharius, eo quòd ex consensu Baronum, Cleri, & populi ad regendum Imperium electus fuerat, quod sibi nec iure hæreditario, nec aliqua successione generis attingebat. Verumtamen quandiu rebus humanis interfuit, Imperium viriliter tenuit, & potenter defendit; nec solùm Regnum illud, sed & Regnum Italiæ, & Prouinciam Capuæ & Boniuenti, & etiam vsque ad Regnum Siciliæ penetrauit, Siculóque Rege illius terræ fugato ciuitatem Barri cepit, totámque terram illam & maritimas regiones suo dominio subiugauit. Sicque factum est, cùm de terra illa rediret ad propria, onustus spoliis & famosus victoriis, morte præuentus interiit. cuius corpus à suis in suam Saxoniam est translatum, & cùm per labores istos quos pertulit, magnanimi cordis constantiam, honorem, & laudem acquireret, vitam fine laudabili terminauit. Nec minus infeliciùs accidit Regno Anglorum fortuna consimili: quia post decessum Henrici Regis Angliæ, viri tam famosi & tantæ feritatis, quoniam sui corporis nullum reliquerat hæredem, Comes
B Boloniæ Stephanus nepos suus, & frater Comitis Theobaldi, subitò Regnum Angliæ introiuit, & ibi in Regem coronari se fecit, non considerans quòd Comes Andegauis desponsauerat filiam Regis Angliæ Henrici, & ex ea genuerat hæredes, vt videbatur, propinquiore gradu generis successores. Istæ dissensiones & discordiæ, quæ exortæ fuerunt in Regno per inuidiam Principum, & per malitiam inhabitantium, terram illam, quæ tam fuerat fertilis & abundans, penè redegerunt ad nihilum, & Regnum illud tam nobile fuit in magna sui parte per occisiones & rapinas miserabiliter deuastatum. Istæ clades & pestilentiæ aliorum Regnorum, erant Francis quasi gaudium & solamen, dum cernerent regna vicina pro defectu hæredis legitimi in tantam miseriam corruisse, & ipsi viuerent in pace & gaudio sub tam pio Domino & legitimo successore.

De morte Guillelmi Ducis Aquitaniæ.

IGITVR quia gesta LVDOVICI Regis describere proposuimus, nunc ad ordinem Historiæ reuertamur. Iste Rex iuuenis cùm esset in ætate quatuordecim vel quindecim annorum, bonis moribus exornatus; in omnibus gestis suis Deum habens præ oculis, diuina largiente gratia quotidie probitatis & sapientiæ suscipiebat incrementa. His diebus GVILLELMVS Dux Aquitaniæ apud sanctum Iacobum iter arripuit, qui, volente Deo, antequam ad terminum ad quem suæ peregrinationis accederet, peractâ parte itineris, expirauit, nullum virilis sexus in Ducatu Aquitaniæ relinquens hæredem. Verumtamen duas filias habuit, quarum vna maior natu ALIENORDIS, & alia ALAYDIS vocabantur. Et quoniam terra sine virili hærede remanserat, Rex Ducatum in manu sua tenuit, & primogenitam sororum Alienordam sibi matrimoniali lege desponsauit, sicut superiùs est expressum in Historia patris sui, de qua filiam genuit Mariam nomine, quæ fuit Comitissa Campaniæ: & secundam Alaydam nomine Radulpho Viromandensi Comiti cognato suo matrimonio copulauit. Paruo temporis elapso spatio Gaucherus Montis-Gaij suo infelici omine in tantam superbiam assumptus est, quòd contra Regem voluit insurgere, & circa partes suas terram Regis & homines hostiliter infestare. Sed Rex Franciæ ira motus contra eum, vt Maiestatem Regiam decuit, aliquantulum mouit exercitum, & castrum Montis-Gaij circumcinxit; & impetu facto viriliter, satis faciliter in potestatem suam redegit, portas & muros diminuit, & totam forteritiam quam inuenit, excepta magna turri, versam funditus solo tenus explanauit.

II. 1137. C

Kk iiij

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

Quomodo ciuitas Roasa capta fuit à Turcis.

III. EODEM anno accidit Christianis lugubre infortunium, fortè meritis suis exigentibus, in partibus transmarinis. Nam Turcorum infinitus exercitus intrauerunt Regnum Hierusalem, & obsederunt quandam nobilem ciuitatem quæ vocatur Rohes, & continuis insultibus diu oppugnatam, eandem tandem ceperunt; non tamen sine magna strage & occisione suorum, qui à Christianis interfecti in anima & corpore perierunt. Qui propter captionem illius ciuitatis cœperunt mirabiliter superbire, minitantes occidere omnes Christianos illius regionis. Rumor huius doloris nuncius per Franciam citò diffunditur, & propter desolationem sanctæ Terræ obortis lacrymis corda fidelium perturbauit. Rex etiam vt audiuit inimicos crucis in tantam præsumptionem prorupisse, vt plenus fide & verè Catholicus, corde pio compatiens, tantam iniuriam proposuit vindicare; & vt ostenderet per effectum quod mente conceperat, eodem anno castro Vezelaici magnum Parlamentum congregauit. Ibi Archiepiscopi, & Episcopi, & Abbates, & magna pars Baronum Franciæ conuenerunt. Nec defuit ibi sanctus Bernardus Clareuallis Abbas, qui cum quibusdam de Prælatis de assumptione crucis prædicans monuit Barones & populum, vt ad vindicandas Christi iniurias viribus totis insurgerent; exponens eis quanta mala Christianis fecissent Turci in partibus transmarinis. B Cuius os in prædicando, opitulante sanctitate, non laborauit in vacuum. Nam Rex primus prosiliens cum magno deuotionis ardore signum sanctæ Crucis assumpsit, & post ipsum Regina Alienordis vxor sua, monentes per exemplum, vt sic Prælati facerent & Barones. Tunc videntes Regem & Reginam signum Crucis assumpsisse cum magno deuotionis affectu, isti quos litera nominabit crucem vnanimiter assumpserunt. Videlicet Alphonsus Comes Sancti Egidij, Thiericus Comes Flandriæ, Henricus filius Comitis Theobaldi Blesensis, Guido Comes Niuernensis, Reginaldus frater eius Comes Thenodori, Comes Drocarum Robertur frater Regis, Yuo Comes Suessionensis, Guillelmus Comes Pontiuiensis, Guillelmus Comes Guarentiæ, Archambaudus de Borbonio, Enguerrannus de Couciaco, Gaufridus de Ranconio, Hugo de Lisigniaco, Guillelmus de Cortegniaco, Renoudus de Monte-Argiz, Ytherus de Thociaco, Guicherus de Monte-Gaij, Eurardus de Bretholio, Droco de Monciaco, Manasserus de Bugues, Ancellus de Trienello, Guerinus frater eius, Guillelmus Buticularius, Guillelmus Agilons de Tria, & plures alij nobiles & magni nominis milites. De Prælatis, Simon Episcopus Nouiomensis, Godefridus Episcopus Lingonensis, Arnulphus Episcopus Lisienensis. De Abbatibus, Herbertus Abbas S. Petri viui Senonensis, Theobaldus Abbas sanctæ Columbæ Senonensis, & multæ aliæ personæ nobiles, quorum nomina propter confusionem censuimus silentio reprimenda. Eodem anno Conradus Alemannus Imperator, & Ferricus Dux Saxoniæ nepos suus, C qui postea fuit Imperator, audito infelici infortunio Terræ sanctæ, cruces similiter assumpserunt; multique Alemanni & Saxones nobiles & potentes. Metis similiter crucem assumpsit Comes Moriennæ auunculus Ludouici Regis Franciæ, multique cum eo Principes & Barones. Rebus quas prælibauimus sic peractis, venerabilis Pontius Abbas de Vezeliaco, vt locus ille, in quo sancta congregatio crucem assumpserat, tam nobilis facti memoriam in perpetuum retineret, in honorem sanctæ Crucis Ecclesiam construxit, quam postea diuina potentia voluit multis miraculis illustrare. Per totum annum integrum portauit Rex crucem constitutam in humeris à festo Resurrectionis vsq; ad aliam, & vlterius vsque ad festum quod dicitur Pentecostes. Interea accidit casus detestabilis & horrendus, quòd ciues Communiæ Senonensis contra Herbertum Abbatem S. Petri viui iracundiam conceperunt, eo quòd Communiam suam disruperat, & fecerat eneruari, & propter hoc ipsum morte crudelissima peremerunt. Rex ad tanti sceleris vltionem accinctus, partem homicidarum ab altitudine turris ad terram præcipitari præcepit, & alios fecit Parisius decollari.

A

Quando Rex Franciæ Ludouicus & Imperator Conradus iter transmarinum assumpserunt.

ANNO igitur ab Incarnatione Domini MCXLVII. in hebdomada secunda post festum Pentecostes, priùs ordinatis rebus, ad iter peregrinationis tantæ necessitatis, venit Rex, vt moris est, ad Ecclesiam beati Dionysij, à Martyribus licentiam accepturus: & ibi post celebrationem Missarum baculum peregrinationis & vexillum beati Dionysij, quod *Oriflambe* Gallicè dicitur, valde reuerenter accepit: sicut moris est antiquorum Regum, quando debent ad bella procedere, vel votum peregrinationis adimplere. Et tunc mouit directè cum magno comitatu Prælatorum & Baronum. Eodem tempore mouit Conradus Imperator cum valido apparatu terræ suæ, sicut prius ab vtroque Principe fuerat ordinatum. Sed Deus, cui nullum latet secretum, & qui limpidè videt in obscuris solum iudicium hominis, acceptam non habuit illam peregrinationem, sed faciem suam auertit ab operibus eorum, sicut rerum exitus declarauit. Verumtamen concedimus * & speramus, quòd illi qui bona intentione labores itineris pertulerunt, & se peccato, prout homini possibile est, continuerunt, quantum ad animas nihil de præmio quod meruerunt perdiderunt. Verumtamen status Terræ sanctæ, pro cuius liberatione mouerant, propter aduentum eorum parum aut nihil fuit in melius permutatus, sicut inferiùs in ordine rerum historia declarabit. Isti duo magni Principes priùs ordinauerant, quòd simul ire non poterant, propter multitudinem populi vtriusque exercitus. Timebant enim ne discordia & tumultus oriretur in castris. quod de facili accidit, maximè vbi tot sunt diuersæ nationes, lingua & moribus differentes. Propter hoc voluerunt vt vni præcederent alios, & interuallo facto inter vtrumque exercitum, etiam quilibet suum duceret separatum. Tunc omnes direxerunt iter per terram Baioariæ, postea transierunt flumen Danubij, quod est magnum & profundum, & cursu veloci dilabitur; quod à sinistra parte dimiserunt, & à parte dextra in Austriam descenderunt. Tunc intrauerunt Regnum Hungariæ, quos Rex terræ illius liberaliter suscepit; & vt magnificentiam regiam decuit, eos multis donis & præsentibus honorauit. Regnum Hungariæ transeuntes, intrauerunt terram Pannoniæ, vbi sanctus Martinus gentilibus parentibus ortus fuit. Inde terram Bulgariæ subierunt, & à sinistra parte descendentes, Rippæ regionem dimiserunt. Inde duas regiones transierunt, quæ eodem nomine Thraciæ nuncupantur. Duas vrbes nominatissimas in illis regionibus transierunt, quarum vna Sytiopolis, & altera Andrenopolis appellatur. Tandem post multas dietas, & multos labores, quos passi fuerant per exteras regiones, peruenerunt ad illam nobilissimam vrbem Constantinopolis, vbi per aliquos dies quieuerunt, & de rebus necessariis, quæ sibi defuerant, sarcinas repleuerunt, & cum Imperatore Manuele satis priuatim duo magni Principes sunt locuti. Inde equis & hominibus aliquantulum recreatis, & rebus exercituum ordinatis, recesserunt, & quoddam mare, quod Brachium sancti Georgij dicitur, nauigio transfretarunt. Illud mare duas partes Orbis diuidit, Asiam scilicet, & Europam: & est meta & terminus vtriusque. Tunc intrauerunt terram Bitiniæ, quæ est prima pars Asiæ, & ante vrbem Calcedoniæ castra metatæ sunt vtriusque exercitus legiones. Hæc est vna & nobilis & antiqua ciuitas, in qua quondam tempore Martiani Imperatoris, & Leonis Papæ, congregatum fuit vnum de quatuor magnis Conciliis DC. & XXXVI. Prælatorum: & in illo tam celebri Concilio damnata fuit hæresis Abbatis Eutichij, qui vnam naturam tantummodò in Christo asserebat, quem fides Catholica verum Deum & verum hominem prædicat & affirmat.

IV. 1147.

* *f.* credimus

B

C

Quomodo Soldanus Yconij, audito Christianorum aduentu, se præparauit.

V.

SOLDANVS Yconij, vir potens & magnus in Regno Turquiæ, longè antè audierat de aduentu istorum Principum, & in magno timore positus cognouit, quòd nisi consilium apponeret, & virtutem tam fortium exercituum impediret, sibi & terræ suæ, & cunctis populis Orientis magnum periculum imminebat. Propterea quantociùs potuit per omnes terras Orientis destinauit nuntios, mandans

LVDOVICVS VII. IVNIOR. quòd omnes, qui arma ferre possent, & essent sufficientes ad prælium, ad se quantociùs properarent. Ipse etiam ciuitates & castella terræ suæ cum magna diligentia circuibat, fracturas murorum & turrium reparabat, fossata euacuabat, scissuras nouas & profundas ante portas vrbium fieri imperabat, & omnes homines totius patriæ in suis operibus quotidie operari faciebat. Metuebat enim nimium, nec mirum, quoniam fama tanta diuulgabatur per patriam, quòd isti duo Principes tam fortes & tam magnos exercitus adducebant, quòd cùm castra iuxta quoddam fluuium posuissent, aqua currens successiuè & continuè per alueum fluminis sufficere non poterat equis & hominibus ad potandum, & quòd vbicumque venissent, flumina desiccabant. Dicebant etiam quòd vix quoddam magnum Regnum posset sufficere de omnibus bonis suis ad tantam multitudinem populi sustentandam. Verum est quòd talibus vulgi fabulationibus non est omninò fides adhibenda, quoniam tales subitò rumores videntur sæpiùs excedere veritatem. Tamen verum fuit, quòd solùm in exercitu Imperatoris erant LXX. millia bellatorum in equis & loricis: exceptis etiam equitibus aliis leuis armaturæ, & exceptis peditibus, quorum erat numerus infinitus. In exercitu verò Regis Franciæ erant penè totidem millia loricata, & gens optima, & in rebus bellicis approbata: peditum verò non erat numerus, quorum multitudo terræ superficiem tegere videbatur. Si videres bellatorum acies tam decenter ordinatim procedere, galeas & scuta contra solis aciem coruscare, & cohortes cum vexillis in aëre crepantibus terræ latitudinem operiri, crederes quòd possent de omnibus crucis inimicis triumphare, & omnes regiones Orientis armorum potentiâ vendicare. Et sine dubio potuissent, si Dominus voluisset eorum peregrinationem acceptare. Sed fortasse eorum meritis exigentibus, vt ad finem honorabilem attingerent eorum opera, noluit consentire. Causam nescimus quare hoc fecerit, sed certi sumus quòd in vero iudicio non errauit.

Quomodo Imperator transito Brachio sancti Georgij à conductoribus proditus fuit.

VI. POSTQVAM Imperator illud mare, quod dicitur Brachium sancti Georgij, pertransiuit, per se voluit ire, & exercitum suum ab exercitu Regis Franciæ separauit. Tunc acies suas secundum morem patriæ suæ disposuit, & de nobilioribus Baronibus, quos secum habuit, cuilibet aciei Capitaneum assignauit. A sinistra parte dimisit terram Galatiæ & Paphlagoniæ, & duas alias regiones, quæ eodem nomine vocantur Ponti. A sinistra parte remansit Phrygia, Lydia, & minor Asia. Iuxta ciuitatem, quæ vocatur Nicomedia, venientes, illam nobilem vrbem, quæ dicitur Nicæa, transierunt. Inde Lycaoniam subierunt, cuius Yconium maior dicitur & ciuitas principalis. Inconsultè ibant, & per quasdam compendiosas vias inter fauces montium dirigentes: & ex parte altera dimiserunt magnam viam, quæ directè ad vrbem Yconij dirigebat. Soldanus Yconij, qui ex omnibus finibus Orientis maximam Turcorum multitudinem collegerat, expectabat locum & tempus opportunum, quo posset commodiùs tantis exercitibus Christianorum obuiare, qui per terram suam iam cœperant pertransire. Omnes Soldani & maiores Principes Sarracenorum pauebant nimium, eo quòd audierant tantos exercitus Christianitatis contra eos aduenisse. Ex multis partibus eis fuerat nunciatum, quòd si possent per terras illas libere pertransire, potestatem haberent homines destruendi, & omnes fines terrarum subiicere; ita quod tota terra Orientis diuulgaretur ab eis, & in breui esset subdita legibus Christianis. Et propter illum timorem quem habebant, ne hoc quod verebantur accideret, venerunt in auxilium Soldani Yconij Turci duarum Hermeniarum *, Cappadociæ, Ysauræ, Ciliciæ, & Mediæ; tantáque Turcorum ex omni parte multitudo venerat cum nobili equorum & armorum apparatu, quòd Soldanus in tantam prorupit audaciam contra omnes Christianos ad bellum procedere, & fronte ad frontem in campi planitie dimicare. Verum est quòd Conradus Imperator petierat à Manuele Imperatore Constantinopolis, quòd sibi traderet aliquos de gente sua, qui suum conducerent exercitum per vias compendiosas, & ad equitandum planiores. Tradidit ei Manuel Imperator non tales quales petierat, qui traditores erant, & pleni iniquitate, qui quàm citò ingressi fuerunt in terram Turcorum, venerunt ad Capitaneos, qui acies exer-

* Armeniarum.

A citus conducebant, & dixerunt quòd facerent cibos onerari vsque ad certum numerum dierum: certissimè promittentes, quòd interim in terram tam copiosam & fertilem exercitum conducere intendebant, vbi necessitates equorum & hominum abundantissimè reperirent. Crediderunt eis, & vsque ad numerum dierum, quem illi prædixerant, necessaria equorum & hominum onerari fecerunt super summarios & quadrigas. Sed Græci perfidi Iuda proditore nequiores, qui semper Latinos, & maximè Francos, odio inextinguibili persequuntur, scienter exercitum Imperatoris per vias districtiores & asperiores inter fauces montium impulerunt, vbi iam quasi captiui tenebantur, & vbi Turci de eis de facili poterant triumphare. Ambiguum fuit, vtrum illi proditores hoc fecissent imperio Manuelis Imperatoris, an à Turcis præuenti, vt exercitum Imperatoris proderent, iniquitatis præmia recepissent.

Quomodo Græci proditores recesserunt ab exercitu Imperatoris.

BENE percepit Imperator quòd Græci, qui exercitum conducere debuerant, minus fideliter se habebant; quia iam numerus dierum transierat, infra quem exercitum conducere debebant in terram bonis omnibus abundantem. Propter hoc statim ad se in præsentia Baronum adduci imperauit, coram omnibus eos interrogans, cur se de termino dierum, quem dixerant, tam fallaci mendacio decepissent. Et ipsi proditionis instructi malitia responderunt, quòd putabant exercitum maiores dietas facere, & posse velociùs equitare. Et iterum fide ficta iurauerunt, quòd infra tres dies vsque ad ciuitatem Yconij conducerent, quæ erat ciuitas omnibus bonis fertilis & abundans, in qua quæcumque vellent & desiderarent multipliciter inuenirent. Imperator adhuc sua simplicitate deceptus, non percepit perfidiam proditorum; sed ait quòd adhuc per triduum expectaret, vt per hoc probaret illos esse perfidos aut fideles. Nocte sequenti dum dormiret exercitus difficultate itineris fatigatus, proditores Græci de exercitu latenter exierunt, & per fugam à manibus eorum, quos prodiderant, euaserunt. Mane facto, & exercitu per acies ordinato, dum mouere inciperent, conductores, qui solebant exercitum præcedere, nusquam comparuerunt. Quod videntes Capitanei, & propter eorum absentiam admirantes illos per exercitum quæsierunt: sed ipsi quia non aderant, non potuerunt inueniri. Tunc primò eorum proditione cognita, rem, prout acciderat, Imperatori Capitanei retulerunt. Nec suffecit proditoribus mala quæ fecerant, sed in cumulum damnationis suæ peiora prioribus addiderunt: quoniam directè ad exercitum Regis Franciæ venerunt, qui non longè aberat, & exercitum Imperatoris sequebatur leuiter equitando; & dixerunt Regi, quàm benè & securè Imperatorem & suum exercitum vsque ad ciuitatem Yconij conduxerant, quam per arma ceperant, & omnes Turcos, qui se opposuerant, trucidauerant, & opes lucrati fuerant infinitas. Hoc proditores cogitauerunt mendacium duplici causa malitiæ, aut vt vellent Regem per eandem viam, qua Imperator ierat, procedere, & in eisdem periculis implicare: aut propter hoc, quòd si Franci scirent infelicem statum exercitus Imperatoris, & periculum quod eis imminebat, ad succursum eorum toto conamine properarent, quod nullo modo proditores voluissent: aut fortè Regem tali mendacio deceperunt, quia si aliquo modo proditionem, quam fecerant, posset aduertere, eos statim per guttura pependisset. VII.

B

C

De proditione Græcorum percepta, & damno genti Imperatoris illato.

TVNC primùm cùm Imperator vidit se omninò deceptum, nec de via per aliquem de toto exercitu poterat edoceri, Proceres vocatos consuluit, quid in tanto necessitatis articulo sit agendum. Sed sicut dicit auctoritas Alexandri; Eget in aduersis animus sapientis, & ægrè consulit ipse sibi. Prudentiores Procerum (nam pessimæ fortunæ casibus prosternati, per diuersas sententias vacillabant) non omnes eandem viam consilij tenuerunt, quia pars Baronum consuluit eos per eandem viam quam venerunt regressuros, donec alimenta, quæ omninò defecerant, reperire potuissent. Alij contrarium sentiebant, dicentes; quòd sicut ceperant, vlteriùs equitarent, sperantes ante se faciliùs cibaria reperire; quia si retrò redire VIII.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

contingeret, partes illas vacuas, & exhaustas cibariis inuenirent. Dum verò de regressu vel progressu in illa disputatione decertarent, & in dubio adhuc essent, quam de duabus eligerent, aliqui de exercitu, qui haud longè recesserant & redierant, nuntiauerunt eis magnam Turcorum armatorum multitudinem haud procul ab eis congregari. Benè verum est quòd illi Græci proditores, qui aufugerant, in illis locis desertis scienter introduxerant eos, vbi numquam agricultura comparuit, sed ea natura perpetua sterilitate damnauit, cùm illos debuissent conduxisse per Lycaoniam, quam dextra parte dimiserant, vbi inuenissent vias breuiores, & terras arabiles, pascuis & cibis & bonis aliis abundantes: sed eos in desertis Cappadociæ impulerant, vt eos magis ab vrbe Yconij elongarent. Dicebatur communiter, & poterat esse verum, quòd illi Græci, qui exercitum prodiderant, per voluntatem & imperium Manuelis Imperatoris Græcorum hoc fecerant; qui per inuidiam nollet, quòd gens Imperij Alemanniæ in suæ peregrinationis negotiis ad finem prosperum peruenissent. Inuident enim Alemannis, nec vellent quòd potestas eorum & dominium cresceret. Dedignantur valde, eò quòd Imperator Alemanniæ Imperatorem se nominat Romanorum. Volunt enim dicere, quòd suus Imperator solus de iure debet totius mundi Monarchiam obtinere. A

CVM verò Imperator & eius exercitus in tali angustia laboraret, primò quia nesciebant quò tendere debuissent: ipsi & equi eorum fatigati, & confracti propter ascensum & descensum collium, & strictarum viarum grauamine, longa fame & siti laborabant. B Equi propter defectum pabuli, & itineris difficultate deficiebant: quos iam, nec mirum, armorum pondera reddiderant fatigatos. Illis in tali necessitate positis, Turci, qui benè sciebant miserabilem statum exercitus, suas acies diuiserunt, & cuilibet Capitaneum tradiderunt. Tunc subito cùm impetu in exercitum proruperunt, improuisos eos repererunt. Erant enim adhuc in suis tentoriis, nec erant in aciebus ad prælium ordinati. Turci verò habebant equos fortes & agiles, & longa recreatione refectos. Et quia leuiter erant armati, eos repetiebant in negotio promptiores. Plures enim eorum habebant arcus tantummodo & sagittas. In hora, qua in exercitum proruperant, magnis clamoribus aëra repleuerunt. Clamabant, & vlulabant, & latrabant sicut canes. Tympanis & macariis, & aliis similibus instrumentis horribiliter resonabant, sicut moris est apud eos, vt suos in stuporem concutiant inimicos. Gens Imperatoris armatorum pondere grauata erat. Erant enim armati loricis & ocreis, scutis & galeis, equi eorum fessi & macie tenuati. Turci impetu facto accedebant ad eos, sagittis cominus infestantes: & statim lora cursu retrogrado reflectebant, & ipsi non poterant eos insequi propter armorum pondera, & maximè propter debilitatem equorum. Et propter hoc Turci eos audacter circuibant, & quasi ad signum in eos sagittabant. Et quando nostri in eos volebant currere, retrò velocissimè fugiebant: & cùm pro reditu lora reflecterent, Turci statim cum impetu reuertentes à tergo mucronibus & clauis feriebant. Confligendo tota die taliter pugnauerunt, nostri in equis & hominibus vltra modum damnificati sunt. C Turci nihil damni vel incommodi pertulerunt. Vsque ad illum diem magnum quid fuerat, & fama magna de exercitu Imperatoris, quoniam in eo multi fuerant nobiles Principes & inclyti milites, qui per voluntatem Dei, aut eius tolerantiam, ibi corpore perierunt, & absque profectu & vtilitate sanctæ Terræ, pro cuius liberatione mouerant, ibi fuerunt quasi penitus deuastati: quia, sicut retulerunt qui præsentes affuerant, de LXX. millibus loricatorum, & de tanta multitudine peditum pars decima non remansit. Quidam fame perierunt, alij gladiis hostium interfecti sunt, & alij vinculis mancipati in seruitutem hostium fuerunt reseruati. Vix Imperator & aliqui de suis Baronibus ab illo periculo & ab hostium gladiis euaserunt, & retrò versus vrbem Nicæam cum paucis millibus redierunt. Turci, qui plus per insidias & proditionem quàm per arma triumphum habuerant (nec mirum si magna lætitia gauisi sunt) multas diuitias in castris Theutonicorum repererunt, aurum, argentum, pretiosa vestimenta, equos & arma, & onusti spoliis in suas munitiones redierunt. Per totam terram illam suas insidias miserunt contra expectantes exercitum Regis Franciæ de quo audierant, qui multum ab illis partibus non distabat. De triumpho, quem modo quo diximus habuerunt, mirabiliter gloriantes, iactitantes se quòd ex quo de exercitu Imperatoris, qui maior & potentior est Rege Franciæ, triumphauerant,

de

A de exercitu Francorum poterant satis de facili triumphare. Et sicut Deus permisit, cuius iudicia sunt occulta, ferè accidit vt optabant. In illo prælio non fuerat Soldanus Yconij: sed fuit ibi tanquam Capitaneus quidam Turcus potentissimus nomine Paramundus. Hoc accidit anno Domini MCXLVI. mense Nouembri. 1146.

Quomodo Rex Franciæ ad consolandum Imperatorem accessit.

REX Franciæ & eius exercitus adhuc ignorans infelicem casum, qui Theutonicis acciderat, in partem alteram se diuertit, in terram Bithiniæ; & cum quasi quendam gurgitem maris, qui est prope ciuitatem Nicomediæ, circuiisset, ibi consuluit Proceres, per quas vias possent expeditiùs de cetero equitare. Tunc cœperunt oriri rumores per exercitum, quòd Imperator à Turcis deuictus fuerat, & perdiderat gentem suam, & quòd cum paucis suorum per montes & nemora fugerat latitando. Rumor in ambiguo diu suspendit exercitum, quoniam per certum nuntium non fuerat diuulgatus, donec Dux Souauiæ Ferricus nepos Imperatoris, fratris sui primogeniti filius, qui post mortem auunculi tenuit Imperium, vir magnæ nobilitatis & sapientiæ, venit ad exercitum, qui rem, prout acciderat, Regi & Baronibus enarrauit. Mittebat enim eum Imperator ad Regem, vt die assignata ad parlamentum conuenirent, & quid agendum sit postea pertractarent. Verum est quòd prius consilium præstitisset; sed adhuc supererat Imperator, vt regeret corpus B suum, & residuum gentis suæ. Et propter hoc consilium volebat habere à Rege Franciæ, qui amicus suus erat, quid ageret, & qualiter mala tam pessimæ fortunæ leuiùs toleraret. Sed cùm Rex & Barones Franciæ casum Imperatoris audierunt, dolore vehementi contriti sunt. Rex pietate motus, prout erat vir naturaliter compatiens & benignus, vt Imperatorem in fortuna tam pessima verbis consolationis subleuaret, aliquos de prudentioribus Baronibus sumens cum caterua militum & clientum, sicut Ferricus Dux Souauiæ perducebat, venit ad Imperatorem, qui non longè aberat, vbi Imperator cum residuo gentis suæ castra posuerat, & ibi Ferricum Ducem nepotem suum, quem ad Regem transmiserat, expectabat. Vbi autem isti duo magni Principes se viderunt alterutrum, cum salutatione fideli sese ad inuicem præuenerunt, & vterque cum pacis osculo labitur in amplexus. Tunc Rex verba consolationis adhibuit, opes & gentem ad voluntatem suam obtulit, bona seruitia & fidele consortium repromisit. Diu simul soli locuti sunt, & postea Baronibus euocatis fuit taliter ordinatum, quòd iterum simul viam peregrinationis repeterent, & votum quod Deo vouerant pro posse suo fideliter adimplerent. Verumtamen multi fuerunt de gente Imperatoris, qui dixerunt, quòd illud quod attulerunt pro expensis in via faciendis perdiderunt, & propter hoc vlteriùs ire non poterant. Multum enim eos terruerant pericula viarum, & infelices casus qui acciderant, vbi præsentes adfuerant, & labor itineris, qui nondum finitus erat, sed magis incipi videbatur; nec considerabant votum peregrinationis quod tenebantur C adimplere; nec fidelitatem ad Dominum suum, quem in exteris regionibus deserebant: sed spretis his omnibus ad vrbem Constantinopolim redierunt. IX.

Quomodo Imperator recedens à Rege Franciæ venit Constantinopolim.

TVNC mouerunt cum exercitibus suis, viam illam, quam Imperator tenuerat, à sinistris dimittendo; & viam suam versus minorem Asiam direxerunt, à sinistra parte terram Philadelphiæ postergantes, ad ciuitatem Smyrnæ venerunt. Inde vrbem Ephesеorum ibi pausaturi intrauerunt. Ciuitas magni nominis & multum honorata, eò quòd beatus Ioannes Euangelista eam suis prædicationibus illustrauit, & inde ad conuiuium Fratrum suorum à Domino vocatus, ibi feliciter expirauit: sicut monstrat adhuc eius eminens sepultura. Considerans Imperator quòd ipse tenebatur pro maiore Principe de toto mundo, & quòd cum tanta nobilitate de partibus suis mouerat, & nunc erat cum pauca manu militum in partibus alienis, & quasi in subiectione Francorum, quia ibi nihil aut parum poterat sine illis, & propter hoc tale sibi dedecus imputans, visus est sibi per hoc Imperialem lædere Maiestatem, si cum tam pauco numero militum transfretaret. Propter hoc imperauit quòd sui pedites per terram redirent, & ipse cum modica gente Constantinopolim naui- X.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. gio est transuectus. Imperator Græcorum Manuel eum maiori honorificentia, A
quàm antea, recepit. Vbi Imperator cum Baronibus & gente sua vsque ad veris initium hiemauit. Erant enim ambo Imperatores quadam affinitate coniuncti, ratione vxorum suarum, quæ sorores erant, & fuerant filiæ veteris Berengarij Comitis de Lucebourc. Et propter hoc Imperator Græcorum eum blandiori vultu receperat, & ad preces Imperatricis vxoris suæ sibi & Baronibus suis multa dona & pretiosa iocalia præsentauit.

De victoria, quam Franci habuerunt ad vada Menandri.

XI. POST recessum Imperatoris, Rex Franciæ Proceres suos consuluit, per quas vias iter dirigerent, & quid de cetero commodius sit agendum. In illa perendinatione in ciuitate Ephesis ad votum discubuit, & obiit quidam nobilis & optimus miles de Regno Franciæ, Guido miles de Pontiuo, pro cuius morte Rex & Principes non modicum doluerunt. In vno latere maioris Ecclesiæ decenter, vt decuit, traditus sepulturæ. Rex cum exercitu suo ab Ephesеorum ciuitate recedens, iter direxerunt versus partes Orientis, & sic per dies aliquos equitantes, tandem ad vada Meandri peruenerunt, vbi copia cygnorum omni tempore reperitur. Propter quod dicitur,

Ad vada Meandri concinit albus olor.

Ibi propter loci amœnitatem & pratorum virentium vbertatem tentoria locauerunt. Franci multum optauerant, vt Turcos possent alicubi reperire, & cum eis B
cominus dimicare. Sed illa die accidit vt optabant: quia in parte altera fluminis tentoria fixerat Turcorum maxima multitudo. Quando nostri volebant equos suos in vadis fluminis adaquare, Turci ex aduerso super alteram ripam fluminis spissim sagittis cominus infestabant. Sed nostri milites, qui ardenti desiderio vlteriùs ad eos transire cupiebant, flumen tamdiu sursum & inferius tentauerunt, quòd vadum in transuerso fluminis, quod etiam nondum indigenæ nouerant, inuenerunt. Tunc cum magnis agminibus in alueum fluminis vnanimiter impetum facientes, ripam alteram tenuerunt: circumquaque repulsis hostibus, qui quantum poterant lanceis & mucronibus repugnabant. Tunc in hostes viriliter irruerunt, diu & fortiter vtrinque congressi sunt. Sed tandem Deo concedente cessit victoria Christianis. Partem enim maiorem in ore gladij peremerunt, plures viuos in vinculis traxerunt, & alij, prout melius poterant, aufugerunt. Tunc victores victorum tentoria disrumpentes, multimodas opum species repererunt, pannos sericos, aurum, argentum, vestes, & diuersa vasorum genera, cum multis aliis diuitiis, prout moris est in victorum tentoriis reperire. Et sic onusti spoliis hostium, flumen iterum transnatantes, ad sua tentoria redierunt. Illa nocte nimirum multum gauisi sunt, & Deo gratias referentes, & maximè propter primam victoriam, in qua Deus eis concesserat de hostibus triumphare. Diei sequentis aurora relucente, inde recedentes ad quandam ciuitatem, quæ Gallicè vocatur *la Liche*, venerunt, & ibi prout moris erat apud eos cibis & aliis necessariis quadrigas & summarios onerantes, viam quam cœperat tenuerunt. C

Quomodo Turci Francos dolo circumuenerunt.

XII. IN parte illa, qua iter direxerant, erat eminens & altus, per quem erant, quasi de necessitate transituri mons quidam. Mos erat in exercitu, quòd vnus de magnis Baronibus faciebat quotidie antegardam, & alius retrogardam, cum sufficienti numero militum; & de communi consilio Procerum prouidebant, vbi deberent figi tentoria, & vbi meliùs exercitus resideret. Illa die faciebat antegardam Gaufridus de Ranconio, vnus de nobilioribus Baronibus prouinciæ Pictauensis, qui gerebat Regis baneriam, quam præcedebat, prout moris est, vexillum beati Dionysij, quod Gallicè dicitur *Oriflambe*. Sic prius ordinatum fuerat inter eos, quòd illi de antegarda in montis cacumine locarent tentoria, vbi totius noctis spatio pausaturi quiescerent. Et cùm ille Gaufredus montis verticem ascendisset cum acie, quam ducebat, visum fuit ei, quòd parum equitauerant illa die, & quòd sol multum distabat à partibus Occidentis. Præterea illi, qui exercitum conducebant, sibi dederunt consilium quòd montis altitudinem pertransiret, & quòd parum vlteriùs erat locus amœnus & grata planities, vbi possent decentiùs tentoria collocari. Proh dolor!

A eorum consiliis acquieuit, & vt ad loca, quæ sibi dixerant, de luce posset attingere, velociùs equitauit. Illi de retrogarda putabant, quòd sicut ordinauerant, ascenso monte ibi deberent sistere, & sua tentoria collocare; & propter hoc, quia nesciebant antegardam vlteriùs prætergressam, ideo lento gressu & tardius sequebantur. Turci, qui non longè ab exercitu semper quasi à latere sequebantur eos, si possent modis omnibus nocituri, vt viderunt istas duas grossas acies in tanta distantia segregatas, & quòd supra montem non erant nisi pedites & inermes, statim rem in suum commodum prouenire cognouerunt. Præterea plurimum confidentes in hoc quòd in montis ascensu erat via stricta & ardua, & quòd nostris erat difficile eos simul in montem ascendere, & ad prælium aggregari: & propter hoc statim equos calcaribus perurgentes, & montis verticem occupantes, ita vias penitus concluserant, quòd illi de retrogarda ad illos de antegarda non poterant nisi per eorum gladios & sagittas pertransire. Tunc cœperunt nostros acriter inuadere, & primò sagittis eminus infestare, & postea cominus accedentes clauis & mucronibus expugnare. In magna angustia erant nostri, & in statu miserabili, eo quòd non simul, sed paulatim, & per viam strictam & arduam oportebat ascendere, & maximè quia erant eorum acies in tanta distantia segregatæ, ita quòd vna non poterat alteri subuenire. Tot erant summarij in vijs strictis & arduis, & alia instrumenta, quòd probi milites & audaces, qui cum tanto desiderio prælium affectabant, & ad hostes accedere cupiebant, vsque ad eos non poterant pertransire. In illo primo impetu
B multi de nostris ceciderunt, sed tamen paulatim, prout meliùs penetrare poterant, probiores & audaciores milites cœperunt in vnum congregari audacter, sese ad prælium excitantes, & dicentes quòd Turci erant gens nullius virtutis & inanis in prælio, sicut nuper probauerant, quoniam eos leuiter in Menandri planitie deuicerunt. Tunc se viriliter defenderunt, & acriter pugnauerunt, & aliquando se eis coniunxerunt, sicut paulatim veniebant, & per viarum discrimina penetrabant. Turci similiter sua lingua sese ad prælium excitantes, ad memoriam reducebant, quòd nuper in prælio Imperatorem & eius exercitum deuicerant, qui vir erat Rege Franciæ longè nobilior, potentiæque maioris.

Quomodo retrogarda Regis Franciæ deuicta fuit à Turcis.

TALITER confligendo diù durauit fera pugna & aspera: boni milites præliando perseuerantes non ignari se defendere, quandiu durauerunt stragem magnam dederunt, & multum sanguinem hostium effuderunt. Sed tanta erat hostium multitudo, quòd quando illi qui diu pugnauerant se fessi vel saucij à prælio retrahebant, statim loco eorum alij recentes ad prælium veniebant. Sed quia nostri tantam militum copiam non habebant, qua possent ita suas acies mutuare *, & manu recenti alternatim cum hostibus præliari, pondus belli non potuerunt amplius sustinere: sed fessi & fracti longo certamine fuerunt deuicti. Plures ibi XIII.
C fuerunt mortui, sed plures viui capti, & vinculis mancipati. Ibi fuerunt aut capti aut mortui (quia hoc fuit in ambiguo) quatuor optimi milites & benè genere nobiles, de quorum morte multum Christi fuit militia desolata, & Regnum Franciæ in membris optimis mutilatum; videlicet Comes Guarenciæ, Gaucherus de Monte-Gaij, Eurardus de Bretolio, & Ytherus de Maignac. Multi fuerunt illa die qui pro Christo martyrium receperunt. Nulli debent Dei opera displicere, quia omnia sua recta & iusta sunt opera. Sed tunc secundum iudicium hominum nimis est admirandum, quomodo Francos illa die ab hostibus fidei deuinci pertulit, qui sunt gentes de toto mundo ad eius seruitium promptiores, & fide Catholica firmiores. In illo conflictu Christi militiæ tam damnoso non fuit aliquis de antegarda, sed pampiliones tetenderant, ignari casus tam pessimi in tentoriis quiescebant. Verum est quòd quando viderunt post ipsos retrogardam tamdiu retardare, in suspicionem ceciderunt, eos casu aliquo vel infortunio impediri. In illo prælio præsens fuerat Rex, sed quando circa se gens sua cœperunt diminui, & iam Turci quò volebant ad libitum agitabant: aliqui de Francia milites eum per frænum traxerunt de prælio, & super illius montis verticem, qui non procul aberat, ascendere coëgerunt. Vbi steterunt cum paruo agmine, donec diei claritas se penitus absentaret, & noctis tenebræ singula denigrarent. Sed vbi nox obscura terræ su-

* for. mutare

LVDOVICVS VII. IVNIOR. perficiem obumbrauit, dixerunt quòd vsque ad ortum diei ibi nullatenus remanerent, & quòd melius erat de monte descendere, & viam aliquam tenere, & quacunque ducere vellet ire, quàm ibi tota nocte inter hostium pericula remanere. Quis sapiens, qui sciret consulere in statu tam miserabili, quia Rex multis vallatus periculis? hostes eum vndique circuibant, gentem suam perdiderat, nec de toto exercitu erat aliquis qui viam sciret, qua tendere debuissent. Sed Deus, qui sperantes in se omninò non deserit, ne desperationis periculum incideret, consolationis scintillam adhibuit: quia non multum de monte descenderant, quando viderunt ignes, quos sui homines de antegarda in castris & circa tentoria faciebant. Quos vbi pro certo cognouerunt, ad eos accesserunt. Turci quia timebant ne succursus de antegarda ad auxilium suorum accurreret, & maximè propter noctis caliginem, abscesserunt. Quidam autem dicunt Regem cum paucis super montis verticem remansisse, multos habens de suis aduersariis, licèt Regem esse nescirent, ipsum terribiliter insultantes. Rex verò in persona propria se viriliter defendebat. Quia verò nox de prope aderat, quæ sui obscuritate prælium diuidebat, Rex subtus quandam arborem se retraxit, demum super eam ascendens cum gladio diu multúmque hostes immaniter expugnabat. Turci denique timentes sibi tum ratione noctis obscuræ, tum ne succursum haberet aut veniret, ilicò recesserunt. A

Quomodo exercitus Francorum venit apud Satelliam.

XIV. QVANDO milites de antegarda viderunt Regem sic venire, & de casu infœlicissimo, qui sibi acciderat, certificati fuere, vltra quàm credi potest doloribus prosternati, planctibus & vlulatibus horribiliter aëra repleuerunt. Pauci erant in toto agmine, qui non aliquem de suis amicis carnalibus perdidissent. Nemo poterat eos retinere, quin suum proximum qualem perdiderat, acclamaret. Vnus patrem, alius filium, alter fratrem, & alius auunculum vlulabat. Inde lachrymis & planctibus vltra modum intenti, poterant aduertere, si rationem vis doloris admitteret, quantum eis periculum eminebat: quia si Turci statum exercitus aduertissent, dum tantis doloribus vexabantur, de facili possent omnes occidere, aut captiuos vinculis mancipare. Tamen aliquos de suis receperunt, qui gladios Turcorum euaserant, & latitando per dumos & latebras ad eos aufugerant. Sed eorum numerus paucus fuit respectu eorum qui in prælio ceciderunt. Ab illa die cœperunt in exercitu hominum & equorum cibi rarescere, & penitus deficere. Non reperiebatur, vnde possent equi & homines sustentari, quia nulla species mercimoniæ ad exercitum veniebat: & neminem inueniebant, ac si à facie eorum omnes penitus aufugissent. Maius etiam periculum erat, quòd non erat in toto exercitu, qui in terra illa fuisset aliàs, nec qui sciret vias quò tendere debuissent: sed quasi oues errantes nunc ad læuam, nunc ad dextram, nunc per valles, nunc per ardua montium oberrabant. Tandem, sicut Domino placuit, post ascensiones montium, & descensus vallium profundarum, ad ciuitatem Satelleæ peruenerunt. Et mirum, quia Turcos nusquam obuios habuerunt, nec amplius insultus vel aliqua impedimenta ab eis pertulerunt. Vnde multi admirati & gauisi sunt. Satellia est quædam ciuitas in littore maris sita, & est Imperatoris Græcorum. In confinio illius ciuitatis sunt multum bonæ terræ arabiles & fructibus abundantes, si coli ab incolis potuissent: sed nullum conferunt commodum nec agricolis, nec ciuibus illius ciuitatis, quia Turci, qui prope ciuitatem in castellis & munitionibus habitant, in tantum cogunt & opprimunt agricolas, quòd agriculturæ, nec operibus aliis vacare permittunt. Tamen intra ciuitatis mœnia satis possunt recuperari cibaria, & quæcunque sunt homini necessaria: & in confinio, & infra metas ciuitatis sunt pulchri fontes & optimi, & prædia delectabilia, vbi densim complantatæ sunt arbores omnimodi generis fructibus abundantes. Non est ibi carum forum rerum venalium, quia satis de bladis & vinis, & rebus aliis necessariis per mare nauigio aduehunt mercatores. Et tamen contra oppressionem Turcorum circummanentium non duraret, nisi eis annuatim vectigalia redderet & tributa. Turci illam vrbem appellant Achaliam, vnde mons magnus, qui propè eminet, & durat à monte Lixodonæ, vsque ad insulam Cypri, quæ Græcè nuncupatur Athaliqua: sed nostri Gallici *Gouffre de Satellie* eam appellauerunt, & adhuc modò eodem nomine nuncupatur. B C

A

Quomodo Rex Franciæ venit apud Antiochiam, & inde recessit.

XV.

POSTQVAM Rex ibi moram fecit per dies aliquos, vt exercitum recreationis beneficio subleuaret, pedites suos in ciuitate dimisit, & ipse cum Baronibus & militibus transfretaturus mare conscendit, regionem Isauræ & Ciliciæ à parte sinistra, & ad dextram insulam Cypri dimisit. Mare pacificum & auram blandam habuerunt, & iuxta quandam ciuitatem, quæ vocatur Seleucia, ad portum sancti Simeonis appulerunt, qui decem millibus abest ab Antiochia, & vbi Farci fluuius per Antiochiam defluens, in mare decidens terminat cursum suum. Raimundus Princeps Antiochiæ postquam rumores audiuit de Rege Franciæ, qui cum manu militum in terra sua applicuerat, & non longè, valde gauisus est. Diu eius aduentum expectauerat. Cum maioribus Baronibus terræ suæ, & alterius gentis decenti comitatu, cum gaudio obuiam occurrit, & eum cum Baronibus suis, & omni gente sua cum honore in ciuitatem introduxit. Populus & Clerus eum solenniter cum processione suscepit. Princeps modis omnibus studebat, quomodo per omnia voluntati Regis satisfaceret, & eum alliceret in amorem; etiam prius in Franciam magna præsentia & pretiosa iocalia transmiserat, quando pro certo audiuit quòd crucem assumpserat. Sperabat enim quòd per auxilium Francorum super Turcos ciuitates & oppida deberet acquirere, & infra fines Sarracenorum Principatus sui

B potestatem dilatare. Confidebat etiam quòd Alienordis Regina, quæ cum Rege veniebat, Regem in talem deberet inducere voluntatem: maximè quia neptis eius erat, filia fratris sui primogeniti Guillelmi Comitis Pictauensis. Non fuit aliquis de Baronibus Franciæ, qui cum Rege venerant, cui Princeps iocalia & dona non mitteret. Differenter tamen secundum quod erant nobilitate & genere digniores, eos in hospitiis visitabat, & eis se pulchris sermonibus iucundum & affabilem exhibebat. Tantam spem & fiduciam in auxilium Regis posuerat, quòd sibi videbatur ciuitates Halapiæ, Cæsaream, & alias vrbes & oppida eorum quæ erant in confinio Antiochiæ, in potestatem suam de facili posse redigi. Et sine dubio satis faciliter potuisset accidere secundum Principis opinionem, si voluntatem & propositum Regis ad hoc inducere potuisset: quia Turci propter Regis aduentum mira formidine terrebantur, nec habebant propositum resistendi, nec tuendi munitiones suas; sed potiùs fugiendi, si Regem ad eos accedere contigisset. Princeps, qui voluntatem Regis pluries priuatim tentauerat, non sentiebat ab illo quod sentire cupiebat, sed suum propositum à suis petitionibus penitus alienum. Quadam die venit ad eum coram Baronibus suis, & petitiones suas meliori modo quo potuit proposuit; multis rationibus ostendens, quòd si vellet ad hoc intendere quod petebat, quòd animæ suæ multùm proficeret, laudem plebis acquireret, & Christianitatis terminos in fines Turcorum plurimùm dilataret. Tunc Rex cum suis Baronibus communicato consilio, sic respondit: Quòd ad sepulchrum Domini se

C vouerat, & propter hoc specialiter crucem assumpserat, & quòd ex quo à Regno Franciæ recesserat, multa mala sibi occurrerunt, & fuerat multis incommodis impeditus, & propter hoc modò non habebat voluntatem mutandi propositum, nec noua negotia superinducere, sed ante omnia si posset votum suæ peregrinationis pro quo mouerat adimplere: sed postea libenter audiret Principem, & alios Syriæ Principes, & per eorum consilium libenter pro commodo Christianitatis omni modo laboraret. Princeps satis intelligens per responsionem Regis, petitiones suas vacuas fieri; magna contra Regem ferbuit iracundia, & ab illa hora non cessauit in quantum potuit, in malum Regis & dedecus machinare, in tantum quòd Alienordis Regina vxor sua suis malis exhortationibus Regem voluit deserere, & ab illo ad minus ad tempus, quasi quodam diuortio separari. Regi dictum fuit à pluribus, quòd Princeps in malum suum modis omnibus satagebat, & procurabat quomodo posset eum vel insidiis vel aliis incommodis impedire. Et propter hoc Rex habito cum suis Baronibus secreto consilio, de nocte cum gente sua ab vrbis ianuis est egressus. Talem pompam nec talem processionem non habuit in discessu, qualem prius habuerat in ingressu. Multi fuerunt, qui Regi nec immeritò detrahentes, dixerunt, quòd ab Antiochia & eius finibus tali modo discedere, ad dedecus & non ad honorem Regium pertineret.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

Quomodo Imperator Alemanniæ recessit à Constantinopoli, & venit Hierusalem, & de morte Comitis Tholosæ.

XVI. INTERIM verò Conradus Imperator Alemanniæ, qui post discessum Regis Franciæ in vrbe Constantinopoli cum residuo gentis suæ hiemauerat, vbi eum Emmanuel Græcorum Imperator multis humanitatis obsequiis & multis honoribus extulerat, (vt pote virum tantæ nobilitatis decebat) veris initio transfretare proposuit. Intendebat enim Hierusalem & terram visitare promissionis, & votum suæ peregrinationis, si posset, adimplere. Cui Imperator Græcorum nauigium competens sibi & genti suæ præparari præcepit, eúmque multis muneribus pretiosis cùm ab eo discederet honorauit. Intrans igitur nauigium cum omni gente sua, & exponens carbasa ventis, aura flante pacifica, in breui portui applicuit Acconensi, & in vrbe per aliquos dies perendinans, postea equestri vehiculo ad sanctam ciuitatem Hierusalem cum magno cordis desiderio quantociùs potuit peraccessit. Cui Balduinus Rex cum suis Baronibus, Fulcherus Patriarcha cum magna Cleri populique frequentia, obuiam exierunt; & sic Clerus cum processione cappis sericis indutus cum magna lætitia in sanctam ciuitatem introduxit. Eodem tempore applicuit ad portum Acconensem quidam nobilis homo de Regno Franciæ, vir magnanimus & fidelis, Comes Tholosæ Alphonsus nomine, quondam filius Raimundi Tholosæ Comitis, qui tam magnis actibus claruit in illo magno exercitu, qui Antiochiam & Hierusalem & totam terram Syriæ Christianis legibus subdiderunt. Iste Princeps nobilis diu desideratus & expectatus fuerat in Regno Hierusalem. Sperabant enim per eius auxilium inimicis crucis viriliùs resistere, quia innata & naturali pollebat scientia, & eius gestis magnificis eius opera testimonium perhibebant. Magis etiam ei impendebatur honoris, propter patris sui merita, quàm propter se. Multa bona fecisset in terra, sicut sperabatur, nisi morte præuentus tam citò interisset. Nam cùm mouisset ab vrbe Acconensi, & pergeret Hierusalem, vt loca sancta & sepulchrum Domini visitaret, in vrbe Cæsarea in margine maris sita iacuit prima nocte: vbi filius perditionis, sed nescitur quis aut quare fecerit, per venenum, quod cibis miscuit, virum tam nobilem subitò extinxit. Pro cuius morte per totam terram Syriæ tam pauperes quàm diuites doluerunt. B

De aduentu Regis Franciæ in Hierusalem.

XVII. INTEREA venit rumor in vrbe Hierusalem, quòd Rex Franciæ ab vrbe Antiochiæ discesserat, & directè ad vrbem Tripolim cum suo exercitu veniebat. Huiusmodi rumoribus excitatus Rex Hierusalem Balduinus, conuocato cum suis Baronibus consilio, obuiam ei misit Fulcherium Patriarcham, ex parte sua rogatum, vt sine dilatione ad vrbem sanctam iter suum dirigeret, vbi eum Imperator Aleman. & Rex cum Baronibus suis diu expectauerat, & adhuc expectabat. Verebantur enim ne Princeps Antiochiæ tale fœdus vel pactionem cum ipso faceret, per quam ipsum in suis partibus retineret, vel etiam Comes Tripolis, maximè propter hoc quia eos consanguinitatis affinitas annectebat, eum posset de facili in tantum fauorem allicere, quòd posset in finibus Tripolis remanere. Verum est quòd tota terra, quam temporibus illis tenebat Christianitas in partibus illis transmarinis, principaliter diuidebatur in quatuor Principatus. Primus erat Regnum Hierusalem à parte meridiei, quod incipiebat à quodam riuulo, qui est inter Gibelet & Baruth duas ciuitates Fenicis regionis in maris margine, cui deserta quæ sunt iuxta Ledaron terminum imponebant, sicut directè tenditur ad Ægyptum. Regnum autem Hierusalem propter sui breuitatem Principatum seu Baroniam appellamus. Secunda Baronia à parte Boreæ erat Tripolis Comitatus, & incipiebat à riuulo supradicto vsque ad alium riuulum, qui est inter Marneliam & Valoniam, quæ sunt similiter duæ maritimæ ciuitates. Tertia verò Baronia est Antiochiæ Principatus à parte Occidentali, incipiens similiter à dicto riuulo vsque ad vrbem Tarsiæ, vnde beatus Paulus Apostolus extitit oriundus, & est in Ciliciæ regione. Quarta Baronia erat Comitatus de Rohes, qui à parte Orientis incipiebat à quodam magno nemore, quod vocatur Marriz, vltra fluuium Euphrates penetrans vsque in C

A fines Paganorum. Isti quatuor Principes erant in partibus transmarinis magni Principes & potentes: qui quando audierunt aduentum Imperatoris Alemanniæ & Regis Franciæ, quilibet istorum, cum spe & fiducia istorum aduentum expectabat, sperans per eorum auxilium ad minus vlterius Turcos à suis finibus elongare, & ciuitates sibi finitimas vendicare, quæ erant circa fines eorum locupletes, & rerum omnium abundantes: quas si possent acquirere, multum essent thesauri sui refecti spoliis hostium, & termini suæ potentiæ dilatati. Et propter hoc quilibet istorum summopere procurabat, quomodo posset istos duos potentes Principes ad partes suas attrahere. Miserunt enim sibi per nuntios literas cum donis & iocalibus: nec solùm sibi, sed etiam Baronibus sibi domesticis, quorum consilio putabant eorum negotia pertractari. Et maximè Rex Hierusalem Balduinus duabus de causis affinitatis patriæ sperabat esse propinquior, ad hoc quòd Rex Franciæ ad partes suas citiùs deberet accedere: quia Comitatus Flandriæ, vnde Dominus & oriundus extiterat, membrum est non minimum Regni sui. Præterea Imperator Alemanniæ, qui illuc diu expectauerat, eius adhuc quotidie præstolabatur aduentum. Tunc quia ibi erat voti sui principalis intentio terminus & finis suæ peregrinationis, & quia timebat ne alij tres præfati Principes aliquibus blanditiis eum in partibus suis detinerent, misit ei obuiam Fulcarium Patriarcham, qui eum multis sermonibus informauit, ostendendo quòd præ ceteris regionibus citiùs deberet ad
B sanctam ciuitatem accedere, tanquam ad suæ peregrinationis complementum. Cuius verbis & exhortationibus Rex acquieuit, & statim directo itinere cum suo exercitu versus partes Regni Hierusalem dietauit. Nec prætereundum est quanto gaudio, & quantâ cordis lætitia, tanquam Angelus Domini, receptus fuit à populo: qui omnes, maximè Clerus, cum processione exierunt obuiam ei. Et sicut antiquitus pueri Hebræorum Domino acclamabant, *Osanna filio Dauid*: ita isti acclamabant, *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Rex Balduinus & omnes Barones cum Prælatis Regni Hierusalem per loca sancta, quæ multum videre desiderauerat, solenniter conduxerunt. Inde factis orationibus & oblationibus, prout decuit Regiam Maiestatem, ad suum hospitium, quod sibi parari fecerant, rebus omnibus necessariis præmunitum, cum comitatu nobili perduxerunt. Ibi fuit Curia patens omnibus solenniter celebrata, rebus omnibus fertilis & abundans.

De Regibus, Baronibus, & Prælatis in Hierusalem congregatis.

IN crastino conuenerunt Principes, videlicet Imperator Alemanniæ, Rex Franciæ, Rex Hierusalem, Patriarcha, & alij Barones, qui præsentes aderant, vt de statu terræ ad vtilitatem Christianitatis vnanimiter pertractarent. Ibi fuit concorditer ab omnibus ordinatum, quòd in vrbe Acconensi vna die conuenirent. Ad hanc diem venerunt omnes Principes alieni, Barones, & magni homines terræ XVIII.
C Siriæ, qui commodè adesse potuerunt. Ad illud Parlamentum fuit Conradus Imperator Alemanniæ, & dominus Otho frater suus Clericus bonus, ciuitatis Frisingiæ Episcopus: Stephanus Metensis Episcopus, Henricus Tullensis Episcopus frater Theodorici Flandriæ Comitis; Theodinus Pontinensis Episcopus, qui ex præcepto Apostolico erat Legatus in exercitu Imperatoris. De Principibus fuit ibi Henricus Dux Austriæ frater Imperatoris, & alius Dux nomine Guelphus, homo potens & nobilis, & Ferricus Dux Souauiæ nepos Imperatoris, primogeniti fratris sui filius, qui post decessum auunculi sui sceptrum Imperiale tenuit, & sagaciter & nobiliter rexit. Ibi similiter fuit Hermandus Veronniæ Marchisius, Bernardus de Handis, qui postea fuit Dux Baioariæ, Guillelmus Marchisius de Monte-Ferrati sororius Imperatoris; Comes de Blandras, qui sororem Guillelmi Marchisij desponsauerat. Isti duo magni homines erant & nobiles de terra Lombardiæ, qui cum Imperatore illo die in conuentu Procerum conuenerunt; & multi alij nobiles, quorum nomina censuimus reticere. Ex parte alia fuit LVDOVICVS Rex Franciæ; Godefridus Episcopus Lingonensis, Arnulphus Episcopus Lisiensis, Guillelmus de Florentia Presbyter Cardinalis ex mandato summi Pontificis Legatus in exercitu Regis Franciæ, Robertus Comes de Pertico frater Regis, Henricus filius Theobaldi veteris Comitis Campaniæ, homo iuuenis, largus, & sapiens, & corde magnanimus. Hic desponsauerat filiam Regis Franciæ nomine

Mariam. Ibi erat similiter Thierricus Comes Flandriæ, Princeps diues & nobilis, sororius Balduini Regis Hierusalem. Ibi similiter erat Yuo de Nigella in Episcopatu Nouiomensi, homo formæ elegantis, & pollens sapientia naturaliter. Multi etiam nobiles & potentes de Regno Franciæ ibi præsentes adfuerunt, quorum nomina reticemus. De terra Syriæ fuit ibi præsens nobilitas, videlicet Balduinus Rex Hierusalem, Foucherius Patriarcha, mater Regis Balduini, mulier bona & sapiens, forma & exemplum aliis continentiæ vidualis. Ibi similiter fuerunt multi Ecclesiarum Prælati: Balduinus Archiepiscopus Cæsariensis, Robertus Archiepiscopus Nazarenus, Rogerus Episcopus Aceonensis, Bernardus Episcopus Sydoniensis, Guillelmus Episcopus Baruthensis, Adam Episcopus Belinensis, Girardus Episcopus Behetlemitensis, Robertus Magister Templi, Raimundus Magister Hospitalis. De Baronibus Syriæ, Manasses Comes Stabularius Regis Balduini, Elinandus Comes Tabariensis, Girardus Comes Sydoniæ, Galterus Comes Cæsariensis, Paganus Dominus terræ, quam vltra fluuium Iordanis habitant Christiani, Honfredus Comes de Torunno, Guillelmus Comes Banethensis, & multi alij diuersarum regionum, qui in vrbe Acconensi propter negotium Terræ sanctæ illa die fuerunt congregati. A

Quomodo nostri consilium habuerunt de obsidenda Damasco, & quomodo inde profecti sunt. B

XIX. IN illo conuentu Procerum & Prælatorum secundum diuersas opiniones multa fuerunt prolata consilia, & diuersæ rationes ostensæ ad ducendum Christianitatis exercitum ad diuersas partes, secundum quod maior necessitas perurgebat. Tandem ab omnibus fuit sic concorditer & firmiter ordinatum consilium, quòd Damasci ciuitatem obsiderent. Tunc fuit indictum, & ex parte Regum & Baronum communiter acclamatum, quòd omnes vna die conuenirent ad vrbem Thabariæ armis & instrumentis bellicis præmuniti, & ad prælium præparati. Hoc
1147. actum anno Domini MCXLVII. vigesima die mensis Maij. Isti duo magni Principes, qui de longinquis nationibus ad peregrinandum venerant in Hierusalem, & alij Barones de Regno, præfixa die pedestris populi & equestris militiæ venerunt Thabariam, quæ in Euangelio vocatur Cæsarea Philippi. Illuc delata fuit crux sancta cum magna deuotione à Foucherio Patriarcha: quia moris erat tunc temporis apud Christianam militiam semper illam præferri in negotiis præliorum. Illuc consuluerunt Principes alieni Barones patriæ, vtpote gnaros, vitare locorum pericula, & qua parte ciuitas erat obsidenda. Qui dederunt consilium, in quo omnes alij vnanimiter consenserunt: quia videlicet consonum & vtile veritati, quòd omnes primò intenderent, & vnanimiter laborarent occupare iardinos & prædia, quæ ex vna parte circumeunt ciuitatem: quia erant in eis munitiones & turres altæ, vbi Turci maximè confidebant, & muri lutei interclusum cingentes, C prædiáque secundum quod quilibet Turcorum suam incluserat portionem. Et benè videbatur esse verum, quòd prædiis occupatis de facili ciuitas caperetur. Rebus igitur taliter ordinatis, in crastino mouerunt castra, & transierunt montem Libani, de quo Scripturæ sacræ multis locis faciunt mentionem, & est inter Belinas & Damascum. Post descensum montis Libani venerunt ad quandam villam quæ vocatur Daire, vbi omnes tentoria locauerunt. O quàm pulchra & delectabilis erat visu facies exercitus, vbi tot erant noua tentoria & pampiliones, diuersis armorum speciebus & coloribus differentes, & diuersæ Principum banneriæ auræ leuis impulsionibus crepitantes! A quatuor vel quinque millibus distabant à ciuitate Damasci: ita quòd totam vrbem cum muris & turribus quasi sub oculis positam planè poterant intueri. Turci autem super altitudines munitionum ascendentes intuebantur exercitum, cuius aduentum mirabiliter formidabant. Nec mirum, quia ferè totam nobilitatem Christianæ militiæ tam decenter contra se pugnaturam accedere sentiebant.

A

Quomodo nostri venientes apud Damascum, ambierunt hortos.

VRBS Damasci maior est & Metropolis illius terræ, quæ minor Syria vocatur, vel alio nomine Fenicia Libani, de qua Propheta dicit: Caput Syriæ Damascus. Quidam seruus Abrahæ nomine Damas fundauit olim, cuius nomen ciuitas sortita est, & talis nominis diu nuncupata. Situs vrbis in quadam planicie, terra sicca & sterilis: tamen eam fœcundant agricolæ per fluuium qui descendit de monte, quem diuidunt in riuulos per meatus densos in humo, vel per instrumenta lignorum concaua, & faciunt eos defluere vbi volunt, & vbi necessitas est humoris. A parte verò Orientis secus vtrasque ripas illius fluminis est immensa densitas arborum portantium omnimodas species fructuum, & latè terram occupant vsque prope mœnia ciuitatis. Mane autem facto arma capescit Christi militia, & totam gentem suam tantummodo in tres acies ordinarunt. Primæ cohortis ductor fuit Rex Hierusalem cum suis indigenis, quia plus nouerant de rebus patriæ & de situ ciuitatis quàm alienigenæ peregrini. Secundam aciem duxit Rex Franciæ cum suis Francigenis, vt primæ succurreret, si fortè videret eam periculo subiacere. Retrogardam fecit Imperator cum suis Theutonicis. Et sic tribus aciebus ordinati versus vrbem pugnaturi cum hostibus accesserunt. A parte Orientali, vnde gens nostra veniebat, erat situs ciuitatis, & prædia à parte Boreæ per quatuor vel quinque millia ciuitatem cingentia, magnis arboribus consita, quæ magnæ siluæ seu magni nemoris effigiem prætendebant. Præterea quod nostris maioris erat discriminis, erant prædia interclusa muris compactis bitumine: quia in partibus illis non est lapidum copia, & terraceis quasi turribus, vbi Turci nostris nocituri in insidiis latitabant. Præterea erant ibi angustæ viæ ducentes de horto ad hortum, terminantes ad vnam viam communem aliquantulum largiorem, quæ directè ducebat ad ciuitatem; tamen ita strictam, quòd vix poterat vnus homo cum equo vel asino fructibus onerato vsque ad ciuitatem pertransire. A parte illa videbatur ciuitas inexpugnabilis, tum propter muros terraceos, vt diximus, tum propter riuulos per hortos ex naturalibus fontibus defluentes, & propter strictas vias, quæ muris terraceis ex vtroque latere cingebantur. Tamen consensu Principum sic fuit ordinatum, quòd totus exercitus per illos hortos vsque ad ciuitatem, licèt graui labore & periculo, penetraret. Quoniam si aliquo modo horti & prædia sic penetrando potuissent occupari, ciuitas à parte illa nullo murorum ambitu clausa, semicapta videbatur. Præterea quod exercitui non modicum proficui conferebat, iam maturis arboribus poterant legi fructus cuiuslibet speciei, & à parte illa aquæ fluuiorum Damasci, sine quibus equi & homines dimicare non poterant, inter vrbem & exercitum latè sine medio defluebant. XX.

B

C

Quomodo Turci Damasci capti fuerunt.

TVNC præcepit Rex Balduinus, qui primam ducebat aciem, quòd gens sua in hortos irrumperent. Sed hoc fuit primò difficile, quia à parte altera terraceorum murorum, & in limitibus strictis murorum ambitu interclusis, erant Turci, qui per fenestriculas longas & strictas, quas archerias vocant, nostros lanceis cominus, & sagittis eminus, prout poterant, infestabant, quos nostri nec videre, nec ad eos accedere poterant. Et erant Turcorum plurimi, qui de illis latibulis egredientes, se audacter media via nostris militibus opponebant, & eis transitum toto conamine prohibebant. Omnes Turci ad pugnandum vtiles ab vrbe communiter egressi fuerant, totis viribus repugnantes, ne nostri hortos & prædia occuparent. Inter cetera tam periculosa discrimina, vnum fuit quod nostris plurimùm nocuit: quia per hortos sparsim erant turriculæ fortes & arduæ, quas diuites Damasci in hortis propriis construi fecerant, vbi, si necesse sibi foret, sese reciperent, quando fructus suos maturitatis tempore colligebant. Illæ turres erant sagittariis munitissimæ, à quibus nostri multa grauia sunt perpessi, quia eos sagittis eminus infestabant: & quando improuisi transeundo cominus accedebant, Turci ab alto grossis lapidibus obruebant. Tunc nostri in illo tam periculoso certamine multis grauaminibus arcebantur, quia sæpè feriebantur lanceis per fenestras, saxis XXI.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

quatiebantur à Turcis, qui super altitudines turrium eminebant: & sic Turci de nostris multos equos & homines occiderunt. Propter hoc Principes postea plurimùm doluerunt, pœnitentes quòd vrbem à parte illa proposuerant obsidere. Quod vt vidit Rex Balduinus, & omnes sui Barones, ira magna & indignatione ferbuerunt, & ex parte didicerunt, quòd sine magno periculo & damno vsque ad vrbem tali modo non poterant penetrare. Tunc reuertentes opposuerunt se viarum lateribus, & cœperunt fortiter sternere muros terraceos: Turcos, quos ibi repererunt interclusos, quibus non erat fugiendi facultas, nec quærendi latibula, in os gladij peremerunt, multósque quibus pepercit gladius secum vinculis attraxerunt. Et sic nostri multis locis illos muros terraceos prostrauerunt, & Turcorum multum sanguinem effuderunt. Quando Turci, qui per hortos circumquaque dispersi fuerunt, murorum ruinam & suorum stragem perceperunt, versus vrbem territi quantociùs aufugerunt. Et tunc primò nostri viri per vias hortorum, nemine prohibente, liberè penetrarunt. Sed Turci, qui benè sciebant, quòd nostri post tantum laborem propter se & equos suos adaquandos ad fluuium venire contenderent; & maximè cognouerunt, quòd à parte illa erat ciuitas obsidenda, robur totius suæ gentis contra nostros opposuerunt, & ripas fluminis sagittariis & balistariis & robusto milite munierunt, ne nostri ad fluuium attingerent, propter equos exercitus adaquandos. Postquam autem acies Regis Balduini ab hortorum latibulis est egressa, sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anhelabat ad aquas fluminis, quod prope mœnia ciuitatis diffluebat. Cùm igitur gentem suam aliquantulum dispersam interim in aciem collegisset, vt per Turcorum cuneos ad latices fluuij tentaret irrumpere, Turci magna virtute aditum prohibentes retrorsum Regis aciem repulerunt. Tunc nostri ira & verecundia calescentes, sursum sese in agmine collegerunt, fluuium lucrari in isto conamine sese ad inuicem iactitantes. Tunc impetu facto in aceruos hostium violenter conflixerunt: & fuit ibi diu & fortiter dimicatum. sed nostri tandem cesserunt iterum, quia Turci pro vita & patria libertate acriter dimicabant. Lento gradu sequebatur Regis Francorum acies, quæ primæ cohorti, si necesse esset, ferret auxilium, vel saltem alternatim subueniret fessis studio præliandi. Imperator vltimò suam ducebat aciem, cauens ne fortè Turcorum latentes insidiæ ab aliqua parte subitò prosilirent. Cùm videret ergo duas præcedentes acies vlteriùs non progredi, interrogauit quidnam esset, & quare fixo gressu taliter restitisset? Dictum fuit ei, quòd prima cum Turcis conflictum inierat, qui egressi ab vrbe ante ripam fluminis totis viribus resistebant. Sed quando Theutonici hoc audierunt, vtpote homines impatientissimi, & qui non sunt in armorum negotiis circumspecti, sed propria capitis dementia furibundi, relicto ordine in quo erant in acie constituti, passim cum impetu cucurrerunt. Cucurrit etiam cum ceteris Imperator, & per medium phalangis Regis Franciæ sine ordine penetrantes, vsque ad locum certaminis furore Theutonico proruperunt. Tunc pedites terræ se mandauerunt, eleuatis suis longis mucronibus, clypeísque prætensis super Turcos acriter irruerunt. Quorum impetum Turci diu sustinere non valentes terga verterunt, & sese vltra ciuitatis mœnia receperunt. Sícque nostri ad vsus suos aquis fluminis liberè sunt potiti.

De Turco quem Imperator per medium secuit.

XXII. IN conflictu illo ad laudem Imperatoris accidit quid dignum memoria. Quidam Turcus armatus lorica & ocreis eum inuaserat, & instantissimè perurgebat. Imperator mucronem tenuit, quem de bonis solum elegerat, erectúmque potenti brachio, non impunè fecit descendere. Nam percussit eum inter collum & sinistrum humerum ictu mirabili: ita quòd ensis secuit totum pectus cum humeris, & descendit obliquando vsque ad latus dextrum, taliter quòd pars dexterior abscisso penitus cum capite cecidit super terram. Et tunc omnes Turci, qui ictum tam formidabilem viderant, stupefacti, statim fugæ remedio nostrorum gladios euaserunt. Quod cùm aliis retulissent, auditores eorum in desperationem ceciderunt; non sperantes, quòd se possent tueri contra eos, nec gentem tantæ fortitudinis sustinere. Posteaquam autem nostri lucrati sunt hortos, & prædia, & vada fluminis, fixerunt tentoria, de hortis & iardinis multa commoda perceperunt: vi-

A delicet propter equos & herbam & pabula, & propter homines in arboribus fructus diuersi generis iam maturos. Turci autem ascendētes super muros ciuitatis, vt viderunt exercitum tot & tantis pampilionibus more suo dispositis in ambitu ciuitatis tantam superficiem terræ latiùs occupantem: satis animaduerterunt, quòd tam forti exercitui diu resistere non poterant, & quòd in ianuis erat captio ciuitatis. Timuerunt igitur ne nostri insultum facerent, & in vrbem citò irrumperent, & sic omnes cum vxoribus & liberis in ore gladij trucidarent. Idcirco inter se consilium inierunt; & fuit ab omnibus ordinatum, quòd per omnes vicos ciuitatis à parte obsidionis pluribus locis ex grossis lignis ex transuerso vicorum repagula ponerentur. Quia si fortè, quod verebantur, accideret, dum nostri ligna & repagula scindere intenderent cum fragore nimio & tumultu, ipsi possent interim per alias portas cum vxoribus & liberis exire, & fugere velociter, donec possent tutum refugium in suorum vicinis ciuitatibus reperire. Quod sicut ordinauerunt, sic & fecerunt. Signum erat quòd non habebant propositum resistendi nec continuandi, si viderent sibi aliquod infortunium imminere: quia plures iam sarcinas alligassent, quas secum, si fugere contingeret, asportarent. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Quomodo nostri consilio quorundam proditorum reliquerunt hortos Damasci.

B TVNC non erat difficile tantis Principibus ciuitatem Damasci capere, si Dominus eorum actibus desuper aspirare voluisset, & vota peregrinationis eorum acceptasset. Sed fortè meritis suis exigentibus, & peccatis suis impedientibus, eorum operibus noluit consentire. Vel fortè per gentes alias futuris temporibus factum tam nobile præuiderat consummari. Et sic forsitan per fraudem & malitiam inimici sustinuit illud tam nobile negotium impediri. Nam prudentiores Turcorum, quia hostibus armis nocere non poterant, aliam nocendi viam in animo conceperunt. Nouerant enim corda aliquorum de Baronibus Syriæ, qui tantæ cupiditatis erant & auaritiæ, quòd de facili possunt corrumpi muneribus; & per proditionis viam ad hoc possunt attrahi, quòd fallerent Reges & alios Principes Christianos. Cognouerant enim quòd fortitudinem tantæ gentis bello superare non poterant: idcirco eos per suos Principes armis auaritiæ vincere tentauerunt. Propterea ad illos Barones, quos aptos proditioni nouerant, clandestinos miserunt nuncios, per quos magnam census & diuitiarum copiam promiserunt. Et hoc promittebant optimis captionibus * ante omnia confirmare, si tantum facerent, quòd ab illo loco, quo residebat exercitus, obsidio solueretur. Verum est quòd illi Barones tantæ proditionis actores de terra Syriæ fuerunt, sed eorum nomina & generis sui principia & terras suæ dominationis tacet historia: quia erant adhuc aliqui sui generis successores, qui si audissent suos parentes vel amicos proditionis vocatos crimine, æquo animo non tulissent. Illi ergo qui officium Iudæ XXIII. *f. capitulationibus

C contra Dominum & eius exercitum sibi assumpserant, cum Imperatore & Rege Franciæ & Rege Hierusalem in fraude locuti sunt: dicentes, quòd per prauum consilium decepti fuerant, quando à parte hortorum & fluminis ciuitatem obsederant: quoniam à parte illa ad capiendum fortior videbatur, & ad vrbem propter hortos & flumen grauior est accessus. Propter hoc bona fide consulebant, quòd antequam omninò labores à latere mitterent, & in otium tempus expenderent, exercitum à loco suo amoueri præciperent, & in parte altera in opposito latere ciuitatis obsidionem locari: quia sicut dicebant, in parte altera ciuitatis, quæ est contra Orientem & contra Meridiem, non sunt horti, nec arbores, quibus posset accessus impediri. Præterea à parte illa muri erant imi & fragiles, nec erat necesse petrarias erigere, sed fortè primo congressu poterat capi ciuitas, & totus ambitus murorum occupari. Tunc Reges & alieni Principes dictis eorum, proh dolor! fidem adhibentes, & eos bona intentione dedisse tale consilium æstimantes, præconari fecerunt, vt omnes sua tentoria euellerent, & Barones sibi nominandos vbi eos ducerent vnanimiter sequerentur. Tunc omnes communiter sua tentoria collegerunt, & sociati sunt præuiis proditoribus, qui duxerunt exercitum in partem oppositam ciuitatis, in loco tali vnde sciebant certissimè quòd nullo modo poterat ciuitas expugnari, & in loco sterili & arido, vbi propter defectum rerum omnium diu non poterat exercitus residere. Ibi fixerunt vexilla Principum, & imperarunt

LVDOVICVS VII IVNIOR. tentoria collocari. Non multum temporis ibi resederat exercitus, quando Principes cognouerunt quòd proditione decepti fuerant, & quòd illi proditores per magnam malitiam ibi fecerant tentoria transportari, quoniam omninò vada fluminis perdiderunt, sine quo tantus exercitus diu durare non poterat, & fructus hortorum delectabiles ad vescendum, qui toti exercitui multa commoda conferebant. A

Quomodo nostri percepta proditione Sarracenorum bonum propositum amiserunt.

XXIV. TVNC cœperunt cibaria in exercitu rarescere, & penitus deficere: ita quòd propter defectum victualium omnes in magna angustia laborarent, & maximè alienigenæ peregrini, quia à finibus Syriæ ad exercitum cibaria deferri non poterant. Propter hoc maximè peregrini victualibus indigebant, quia dictum fuerat eis, quòd ciuitas contra tantam gentem diu resistere non poterat; in qua multam copiam victualium reperirent, & quòd frustra se tantis victualibus onerarent. Principes reuersi ad semetipsos, quando viderunt se sic deceptos, statum exercitus tam miserabilem, & omnia totaliter deficere, quibus possent equi & homines sustentari, irati fuerunt valde, & mirabiliter stupefacti, aggrediendi ciuitatem & petrarias erigendi, ab illa hora voluntatem & propositum amiserunt totaliter. Sciebant enim certissimè quòd vacuus esset labor, & sumptus pro nihilo funderentur. Ad loca autem vnde venerant, & vbi primò castra posuerant, reuerti non poterant, B
quia quamcitò ab illo loco translatus fuit exercitus, statim Turci ab vrbe egressi sunt, & tot ibi fecerunt repagula, concauitates in humo profundissimas, & annexiones arborum decisarum fortes & impenetrabiles, quas sagittariis & arbalistariis in tanta multitudine munierunt, quòd facilius videbatur quandam fortissimam ciuitatem posse capere, quàm per difficultates illas per violentiam penetrare. Præterea benè videbatur quòd ibi morari non poterant, quia hominibus omninò deficiebant victualia, & equis & pecoribus cum potibus alimenta. Tunc Imperator Alemanniæ & Rex Franciæ inter se locuti sunt, & dixerunt quòd Barones indigenæ eos prodiderant, quorum fidelitati corpora sua & hominum suorum, & negotium Iesu Christi commiserunt, vt per eorum consilium ad honorem Dei Christianitatis negotia tractarentur: & eos per malitiam in talem locum adduxerant, vnde nec honor sibi nec Christianitatis vtilitas poterat prouenire, nec tempus in otium consumerent, & in vacuum laborarent. Consenserunt omnes in hoc vt ab illa obsidione recederent, & à proditione Syrianorum de cetero cautiùs præcauerent. Nouerant enim quòd Pullani in illa obsidione nihil commodi contulissent, sed magis propositum perpetrassent. Pullani dicuntur qui de patre Francigeno & matre Syriana, vel de patre Syriano & matre Francigena generantur. Taliter recesserunt isti duo Principes magni Barones, omnes Principes Christianitatis nobilitate & potentia præcellentes: & nihil fecerunt illa vice quod pertineret ad honorem Imperialem, & ad decus Regiæ Maiestatis. Tunc cœperunt vilescere & tædere apud istos duos Principes negotia Terræ sanctæ, nec de cetero aliquid magni incipere vel occupare voluerunt. Populus pedestris de Francia cum Syrianis litigando improperabant, & apertè dicebant, quòd non erat bonum Francigenis pro eis ciuitates acquirere, nec labores & sumptus pro Syrianis effundere, quia Turci meliores erant & fideliores illis, qui fidem nec Deo nec proximis obseruabant. Priusquam istud accideret, peregrini de Francia satis libenter morabantur in terra Syriæ, & aliquando multa bona fecerant in Regno Hierusalem. Sed propter illud factum, sicut priùs, non potuerant esse cum Syrianis beneuoli nec concordes: & si quandoque contigerit, quòd ad peregrinandum venirent, completo voto quamcitiùs possunt, ad solum proprium reuertuntur. C

De causis impedientibus captionem Damasci.

XXV. PLVRES pluries indagati sunt à pluribus, qui fuerunt tantæ proditionis actores, & qua intentione Christianitatis exercitum prodidissent. Ipse etiam qui istam scripsit Historiam, à pluribus indigenis inquisiuit. Cuius rei diuersi diuersas rationes assignabant. Quidam enim volebant asserere, quòd Comes Flandriæ huiusmodi fuerat causa malitiæ, non quia præcognouisset malignum consilium, neque

A neque proditioni consensisset, sed quando vidit quòd nostri hortos & fluuium Damasci Turcis abstulerát, visum fuit ei, quòd Turci diu non possent resistere, & quòd de facili ciuitas caperetur. Tunc adiit Imperatorem, Regem Franciæ, & Regem Hierusalem, & humili supplicatione postulauit, vt post captionem dono ciuitatem concederent: & hoc idem petiit à Baronibus Franciæ & Alemanniæ, qui sibi videbantur vnanimiter consentire, quoniam promittebat, quòd eadem ab inimicis fidei viriliter defenderet, & ad honorem Dei & Christianitatis fideliter custodiret. Quo audito, Barones Syriæ indignati & inuidiæ zelo mirabiliter inflammati, eo quòd Princeps tam nobilis, qui pura intentione ad peregrinandum venerat, & in partibus suis tantam terram & Comitatum tam nobilem regebat, vnum de nobilioribus membris Regni Hierusalem tali modo sibi vendicare volebat: & nisi Rex Balduinus eam sibi reseruare vellet, melius erat, sicut dicebant, quòd alteri eorum dono vel permissione aliqua traderetur. Et hanc rationem assignabant ad suam intentionem confirmandam, quia cùm nihil habeant alibi, quando peregrini de Francia & de aliis regionibus reuertuntur ad propria: ibidem in propriis locis commorantur omni tempore, & semper parati sunt continuo certamine conflictus hostium sustinere. Et sic videbatur Comes Flandriæ eos à fructibus laborum velle excludere, qui æquali lance meruerunt fructus esse participes, & honoris. Maluerunt igitur ciuitatem ab hostibus fidei possideri, quàm dari Comiti Flandriæ, qui nec dum suis meritis obtinere debuerat, cùm de nouo venisset in Syriam à partibus alienis. Et

B hæc fuit causa, sicut quidam dicebant, quare proditioni consenserunt. Alij aliter sentientes dicebant, quòd per Raimundum Principem Antiochiæ, vtpote hominem versutum & plenum malitia, hoc damnum acciderat: quia ex quo Rex Franciæ per malum recesserat ab eo, in malum & dedecus Regis per se & per procuratores suos non cessarat machinari. Ideo mandauerat illis Baronibus, quos amor specialis sibi coniunxerat, & affectu cordis rogauerat, vt honorem & commodum Regis Franciæ quibus possent modis omnibus impedirent. Et propter hoc in fauorem Principis illi proditores, plus habentes hominem quàm Deum præ oculis, Christi militiam prodiderunt. Alij tertiam rationem proponebant, quorum talis erat opinio, quòd modo quo diximus corrupti muneribus, per proditionem exercitum de loco aptissimo ad locum inutilem fecerant transportari.

De Parlamento quod nostri fecerunt vt obsiderent Ascalonem.

QVIS posset cogitare lætitiam quæ fuit in Damasco, quando Turci viderunt ita hostes suos recedere, ita effectu vacuos, & honoris immeritos: econtra confusionem exercitus, & Principum dedecus & ruborem, qui tam felici principio floruerant, & fine tam misero rubescebant? Vnde valde doluit per totum Regnum vniuersitas popularis, & totum Regnum fuit indè miserabiliter desolatum. Post XXVI.

C reditum illius exercitus Imperator, Rex Franciæ, & alij Principes collegerunt iterum Parlamentum, vbi magni Barones cum minoribus sicut antea fecerant conuenerunt. Fuit igitur primò inter eos sic locutum, quòd bonum esset aliquod nobile factum incipere, in quo præcipuè esset Dominus honorandus, & per quod de eis in bono posteriùs loqueretur. Ibi mentionem fecerunt aliqui de ciuitate Ascaloniæ, quæ quasi in medio Regni posita adhuc Turcorũ dominationi subiacebat, & si obsidione cingeretur, ab omni parte Regni possent ad exercitum sine periculo victualia deuehi: & defensores omni spe succursus & auxilio destituti, possent continuis insultibus coartari & ad deditionem cogi, quia non possent diu tantæ gentis fortitudinem sustinere. Satis & diu fuit inter eos de isto negotio ventilatum, sed nihil finaliter fuit ordinatum; quia ibi erant aliqui nobiles de regionibus alienis, qui magis officiebant quàm iuuarent ad negotium promouendum. Malebant enim redire ad partes proprias, quàm ad vsus alienos in Syria ciuitates obsidere. Nec mirum, si de Francia & alienis regionibus peregrini propositum & feruorem deuotionis amisissent ad Terræ sanctæ negotia erigenda; quando videbant indigenas Deum & seipsos prodidisse, & vtilitatem reipub. Regni Hierusalem impedisse, sicut patuit in obsidione Damasci. Et verisimile videbatur quòd Dominus odiret eorum opera, nec vellet per eos aliquid fieri, vnde posset eis nec honor, nec commodum prouenire. Et sic sine effectu aliquo solutum fuit Parlamentum.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

De reditu Imperatoris & Regis Franciæ à partibus transmarinis.

XXVII. VIDENS autem Imperator negocium Terræ sanctæ malè proficere, & Barones non eiusdem animi ad grande aliquid occupandum, nec in suis consiliis vniformiter conuenire: vnde dicebant aliqui homines probi, quòd hoc erat diuinum odium, & quod Deus scrutator cordium nolebat suis operibus cœlitus aspirare. Præterea considerans Imperator, in partibus suis aliqua fortè magna & ardua negocia emersisse, & suum Imperium sua præsentia indigere; salutato Rege Franciæ, & Rege Hierusalem, & Baronibus, qui in illis partibus remanebant, naues suas intrauit, & vento flante prospero in breui sanus & incolumis in suam Alemanniam se recepit: sed post illum reditum tribus annis nec ampliùs superuixit. In vrbe quæ dicitur Paemborr obiit, & sepultus honorificè, vt Maiestatem Imperialem decuit, in illius ciuitatis Ecclesia Cathedrali. Imperator iste fuit multis gratiis commendandus, pietate & mansuetudine plenus, corpore procerus, fortis, pulcher, audax animo, & miles optimus & fidelis, & etiam cunctis moribus perornatus. Post decessum suum rexit Imperium Ferricus nepos suus Dux Souauiæ, vir quidem ætate iuuenis, sed virilis animi, & pollens mirabiliter sapientia naturali, de quo fecit Historia superiùs mentionem. Rex Franciæ, qui per annum integrum perendinauerat in terra Syriæ, die Paschæ cum vxore sua & Baronibus Regni sui in Hierusalem Pascha Domini celebrauit. Sentiens igitur, maximè post discessum Imperatoris, moram suam in nullo vel in modico profuturam, nauigium præparauit; licentiáque à Rege Balduino, Patriarcha, & aliis Baronibus accepta, portu Acconensi nauigium conscendit, marísque nullo impediente periculo, ad Regnum proprium est reuersus. Et post paruum temporis spatium Alienordis Regina peperit sibi filiam, quam in sacro baptismate Alaidam vocauerunt. B

Quomodo Rex Ludouicus restituit Ducatum Normanniæ Henrico filio Gaufridi Comitis Andegauis.

XXVIII. PARVM post reditum Terræ sanctæ Gaufridus Comes Andegauis, & Henricus filius eius, qui postea fuit Rex Angliæ, vna die coram Rege comparuerunt, grauem querimoniam deponentes de Rege Anglię Stephano, qui Ducatum Normanniæ & Regnum Angliæ sua vi sibi abstulerat: maximè Ducatum Normanniæ, qui ad proprietatem & dominium Regni Franciæ pertinet, quasi sibi proprium possidebat. Vnde Regi humiliter supplicabant, vt à Ducatu tanti viri expelleret potestatem, & eum sibi restitueret, sicut de iure tenebatur. Rex eorum querela & petitione audita, volens cuilibet secundum rigorem iustitiæ ius suum obseruare, & reddere vnicuique quod suum est: mouit exercitum, & potenti brachio intrauit Normanniam, & eam in breui viriliter occupauit, & eam Henrico filio Comitis Andegauis restituit, & eum ad titulum totius Ducatus in fidelitatem homagij in patris præsentia suscepit. Et ipse Henricus de assensu patris sui pro tanto beneficio totum Vilcassinum Normannicum Regi contulit perpetuò possidendū; videlicet ab Ethæ fluuio vsque ad flumen Andelæ: in quo continentur villæ & oppida inferiùs nominata. Castrum Gisorcij, castrum Neaufle, Estrepegni, castrum Dangu, Gamaches, Harauilla, Castrum-nouum, Baudemont, Brayum, Tornucium, Bucale, & Nogentum. Modo quo diximus restituit pius Rex LVDOVICVS illi Henrico Ducatum Normanniæ, viro infideli & peruerso; nec Rex columbinæ simplicitatis protinus intellexit venenosam malitiam, nec malum quod ei postea suscitauit: qui erga Re- C
» gem Dominum suum ita se habuit, sicut in prouerbio Rustici dicitur: Quanto ma-
» gis impium exaltaueris, tanto magis contra te superbiet, & actiùs suum calcaneum
» eleuabit. Ita fecit iste Henricus contra Regem, qui ei Ducatum Normanniæ contulerat, & maioribus Principibus totius Regni fecerat coæqualem. Qui citatus ad Curiam, venire noluit ad ius faciendum, vel capiendum in Regis præsentia Palatij iudicium omninò respuit & contempsit. Quod Rex videns, vt decuit indignationis stimulo agitatus collegit exercitum, & castrum Vernonis obsedit & cepit: & aliud quod Nouum-mercatum dicitur similiter obsedit, & illud potenti brachio in deditionem coëgit. Tandem cùm videret ille perfidus, quòd

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A nec per calliditatis malitiam, neque per armorum potentiam Domino suo posset resistere, vulpinam malitiam imitatus, cœpit veniam postulare, & veram humilitatem fingens, quam innatam non habuit, vt amissa castra reciperet, tentauit Regis indignationem demulcere: promittendo de cetero contra Regem nullatenus caput erigere, & quandiu viueret mandatis Palatij obedire. Et Rex propriæ mansuetudinis non immemor, ab eo illatas iniurias iam oblitus, eum in gratiam recepit, & duo castra, quæ non immeritò sibi abstulerat, plane restituit, & ea sicut priùs possidenda sibi concessit.

De diuortio facto inter Regem Ludouicum & vxorem eius Alienordem.

INTEREA aliqui venerunt ad Regem de cognatione sua progeniti, qui ortum & deriuationem parentelæ suæ nouerant; & dixerunt ei, sicut verum erat, quòd inter se & Alienordem vxorem suam erat consanguinitatis affinitas talis, quòd inter eos de iure lex matrimonialis non poterat conuenire; & inde per iuramentum probationem legitimam offerebant. Quibus Rex sic respondit, Quòd contra Deum & contra legem Ecclesiæ eam nolebat habere, volens per omnia statuta Ecclesiæ & legem matrimonij inuiolabiliter obseruare. Et vt istius rei veritas posset veraciùs indagari; die Martis ante festum Paschatis Floridi in castro Baugenciaci Hugonem Archiepiscopum Rotomagensem, & quartum Lanfredum Burdegalensem cum pluribus suis Coëpiscopis & Baronibus Franciæ fecit solenniter conuenire. Ante quorum præsentiam steterunt illi, qui genus inter Regem & Reginam se probaturos obtulerant; qui etiam eiusdem generis erant parentes & cognati. Et per iuramentum suum dixerunt, quòd Rex & Regina sese cognatione contingebant, & quòd secundùm Deum & legem coniugalem debebat inter eos diuortium celebrari. Quo sufficienter probato in præsentia Prælatorum, fuit inter eos per consensum partium matrimonium dissolutum. Deinde sic accidit, quòd Alienordis Regina cùm rediret ad terram propriam post discessum à Regno Franciæ, à Duce Normanniæ Henrico, qui postea fuit Rex Angliæ, fuit solenniter desponsata. Et Rex Ludouicus duas filias, quas sibi Alienordis Regina pepererat, duobus viris illustribus matrimonio copulauit: maiorem natu Mariam nomine Henrico Comiti Campaniæ, & minorem fratri suo Theobaldo Comiti Blesensi, quæ Alaidis vocabatur. Rex, qui secundùm legis præceptum volebat viuere, præcipientis, vt homo secundùm legem Ecclesiæ feminam sibi coniungeret, & essent duo in carne vna; de consilio Prælatorum & Principum, in spe hæredem legitimum procreandi, qui post decessum suum nobile Regnum Franciæ gubernaret, in quandam puellam nobilissimam, Constanciam nomine, filiam Regis Hispaniæ, animum conuertit. Et propter hoc Hugonem Archiepiscopum Senonensem ad partes Hispaniæ destinauit, vt eam ad se adduceret sibi matrimonio copulandam. Quam cùm ad Regem cum honore præcipuo adduxisset, eam in vrbe Aurelianensi in multorum Prælatorum & Principum præsentia nuptiali fœdere copulauit, & Regali stemmate pariter coronauit. Non multo pòst elapso tempore, concepit & peperit Regina filiam nomine Margaritam, quæ vsque ad annos pubertatis educata fuit, postmodum Henrico filio Regis Angliæ ordinatione Romanæ Ecclesiæ desponsata. Cui Rex LVDOVICVS pater suus concessit in matrimonium totum Vilcassinum Normannicum, quem Rex Angliæ pater suus sibi contulerat, liberè possidendum: sicut in Historia superiùs est expressum. * * *

XXIX.

B

C

Cetera desiderantur.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

HISTORIA
GLORIOSI REGIS LVDOVICI,
FILII LVDOVICI GROSSI.

Ab anno CHRISTI MCXXXVII. vsque ad annum MCLXV.

Ex MS. Exemplari, quod est in Bibliotheca Cl. Viri Ioannis-Baptistæ Hautin Regij in Castelleto Parisiensi Consiliarij.

Exemplar hoc continet primò Vitam LVDOVICI GROSSI *Regis à Sugerio Abbate S. Dionysij compositam, deinde Historiam hanc* LVDOVICI IVNIORIS *eius filij, (qua & in Supplemento Aimoini Monachi, paucis de Abbatibus S. Germani Paris. interpolatis, integra habetur,) ac alia nonnulla: ex vetustiore Monasterij sancti Maglorij Paris. Codice descripta omnia anno 1515.* B

GLORIOSVS LVDOVICVS gloriosi Regis LVDOVICI filius, lugubri tanti patris demigratione celerrimo comperta nuntio, Ducatu Aquitaniæ consultè tutóque locato, anticipare festinans quæ Regibus decedentibus consueuerunt emergere, scilicet rapinas, scandala, & motiones, celeriter Aurelianensem regressus ciuitatem, cùm ibidem comperisset, occasione Communiæ quorundam stultorum insaniam contra Regiam demoliri Maiestatem, compescuit audacter non sine quorundam læsione. Indéque Parisius tanquam ad propriam remeans sedem (in ea enim, sicut in antiquis legitur Gestis, Reges Francorum vitam degere consueuerunt) de Regni administratione, & Ecclesiæ defensione, pro ætate, pro tempore, gloriosè disponebat. Felicem se fore tota existimabat patria, eò quòd tantæ sunt reliquiæ homini pacifico nobilissimo patri; quòd ad robustissimam totius Regni defensionem nobilissima proles succederet, pios foueret, impios abdicaret. Imperium siquidem Romanorum, Regnum etiam Anglorum, in defectu successiuæ prolis multa incommoda, ferè vsque ad status sui ruinam, sustinuisse conspicantes, quantò eorum Regnorum indigenas super his dolere audiebant, tantò Regni & Regis successibus omnium & singulorum commoditatibus applaudebant. Defuncto etenim absque herede Imperatore Romanorum Henrico, in ea, quæ maxima & generalis est habita Maguntiæ Curia ferè LX. millium militum, tanta emersit hac occasione controuersia, vt cùm Dux Alemanniæ Fredericus, eò quòd defuncti Imperatoris Henrici nepos esset, Regnum obtinere niteretur, in scandalo & diuisione Regni, Maguntinus & Coloniensis Archiepiscopi, & superior pars Optimatum & Procerum Regni, eum reiicerent: & ad Ducem Saxoniæ Lotharium se conuertentes, Regio eum diademate Aquisgrani cum summa Cleri & populi exultatione coronarent. Quod etsi nobile factum, non sine læsione multorum constitit, cùm ipse præfatus Dux Frederius solio Regni depulsus, cum Conrado fratre, qui tamen præfato Lothario decedenti in Regnum successit, cum parentibus & reliquis fautoribus suis, multa dispendia, bella, incendia, pauperum deprædationes, Ecclesiarum destructiones, damna innumera, similia perpessus ei intulerit. Qui præfatus Lotharius cùm multa egregiè gesserit, hoc supremum, & dignum laude atque ammiratione magnanimitati eius assignatur: quòd Regnum Alemannorum nullo hereditatis iure sortitus, strenuè amministrauit: Italiam potestati suæ subiugauit, Romani coronam Imperij ab Innocentio Papa Romæ, repugnantibus Romanis, assumpsit, Capuanam & Beneuentanam pertransiens Prouinciam, Apuliam in ore gladij perdomuit, Re- C

A gem Siculum fugauit, Barensem ciuitatem & circumiacentem patriam occupauit: plenóque potitus trophæo, à partibus illis rediens, morte communi præuentus, ad natiuum solum & proprios Ducatus Saxoniæ penates relatus, tantis laboribus finem egregium destinauit. Nec minus infaustè de Regno Anglorum hac eadem occasione contigisse meminimus, cùm defuncto strenuo & famosissimo Rege Henrico, quia herede mare carebat, Boloniensis Comes Stephanus nepos eius, frater iunior Palatini Comitis Theobaldi, ex insperato Regnum ingressus, non reputans quòd Comes Andegauensis filiam præfati Regis Henrici auunculi sui, quæ & Imperatrix Romanorum fuerat, coniugem, & ex ea filios habuerat, coronam eius assumpsit. Quæ perniciosa factio, zelo & diuersitate Baronum, Comitum, atque Optimatum Regni, tanta terram copiosam & fructiferam à malitia inhabitantium in ea calamitate extinxit, vt terram vastitate, prædam rapinis, homines mortibus ferè ad tertiam, vt aiunt, partem circumquaque per totum Regnum exterminaret. Quæ quidem pericula, Francorum solatia existebant, cùm illi ex defectu hæc sustinerent: Franci verò tantæ & tam egregiæ prolis successione congratularentur & congauderent. Sed vt ad propositum redeamus, LVDOVICI Regis circiter XIV. aut XV. annorum adolescentia tam naturâ quàm industriâ de die in diem proficiebat.

EA tempestate VVillelmus Dux Aquitaniæ ad sanctum Iacobum peregrè pro-
B fectus, molestia corporis ibi correptus viam vniuersæ carnis ingressus est. Ipse duas filias tantùm habebat: quarum altera vocata fuit Alienoris, altera Aaliz. Terra autem Aquitaniæ Domino suo destituta, absque herede mare remansit. Idcirco Rex LVDOVICVS totam Aquitaniam in manu sua tenuit. Alterámque de duabus prædictis sororibus, scilicet ALIENORIDEM natu maiorem, matrimonio sibi sociauit: alteram verò, videlicet Aaliz iuniorem, Radulfo Comiti Viromandensi in vxorem donauit. Rex autem vnam filiam ex Alienoride coniuge sua suscepit, nomine Mariam. Porrò euoluto non longo dierum curriculo, Gaucherius de Monte-Gaio superbiâ diaboli inflatus, aduersus Regem insurgere tentauit: terrámque ipsius (non tamen impunè) præsumptuosè inquietare conatus est. Quod Rex, vtpote magnanimus, non æquo animo perferens, exercitu vndecunque adunato, aduersus Montem-Gaium conuolauit, castrúmque cum omni municipio destruxit.

EODEM anno quoddam graue infortunium in Hierosolymitanis partibus Christianis contigit. Nam Parthi diabolico inflati spiritu, Edessam vrbem valido bellorum impulsu aggredientes, non sine magna strage suorum eam ceperunt. De qua expugnatione nimium intumescentes, omnes Christianos illius regionis se vastaturos esse comminati fuerunt. Cuius infortunij Fama postquam ad aures piissimi Regis LVDOVICI peruenit, zelo sancti Spiritus imbutus ad pietatem commotus est. Qua de causa in Paschali solennitate eiusdem anni,
C apud Vizeliacum magnum colloquium tenuit, vbi Archiepiscopos, Episcopos, Abbates quoque, plures etiam Optimates & Barones sui Regni congregari fecit. Inter quos fuit Bernardus Abbas Clareuallensis. Itaque ipse & Pontifices ibidem in consistorio assistentes, prædicauerunt de terra in qua Dominus noster Iesus Christus corporaliter conuersatus, pro redemptione generis humani passionem crucis sustinuit. Quorum prædicationibus & ammonitionibus Rex LVDOVICVS diuina inspirante gratia inflammatus, crucem accepit, & post eum ALIENOR vxor eius. Quod videntes Optimates ibidem astantes, postea crucem acceperunt, Simon Nouiomensis Episcopus, Godefridus Lingonensis Episcopus, Arnulfus Lexouiensis Episcopus, Herbertus Abbas sancti Petri Viui Senonensis, Theobaldus Abbas sanctæ Columbæ, Anfulsus Comes sancti Egidij, Terricus Comes Flandrensis, Henricus filius Comitis Blesensis Palatini Theobaldi, qui tunc temporis viuebat, VVillelmus Comes Niuernensis, Rainaldus frater eius Comes Tornodorensis, Robertus Comes frater Regis, Iuo comes Suessionis, Guido Comes de Pontiuo, VVillelmus Comes de Garenna. Erchembaudus de Borbono, Ingelrannus de Coceio, Gaufridus de Ranicono, Hugo de Lizenanto, VVillelmus de Cortiniaco, Rainaldus de Monteargiso, Iterius de Toceio, Gaucherius de Monte-Gaio, Eurardus de Britolio, Drogo de Monceio, Manasses de Bugliis, Ansellus de Triagnello, Guarinus frater eius,

LVDOVICVS VII. IVNIOR. VVillelmus Buticularius, VVillelmus Aguillon de Tria, & plures alij milites. A infinita etiam multitudo peditum. Eodem quoque tempore Conradus Imperator Alemanniæ, audita Christianorum desolatione, crucem accepit: & Ferricus Dux Saxoniæ nepos eius, postea Imperator. Amatus etiam Comes Morianæ, auunculus Regis Ludouici. in quorum comitatu multi fuerunt. Porrò Poncius venerabilis Vizeliacensis Abbas, propter reuerentiam sanctæ Crucis quam Rex cum sociis accepit, in loco quodam, videlicet in decliuo montis, in quo consistorij prædicatio fuit, hoc est inter Escuanum & Vizeliacum, Ecclesiam in honore sanctæ Crucis construxit. In quam populo recta fide conueniente, Dominus multa miracula operatus est. Interim Rex LVDOVICVS toto anno, à Paschali solennitate qua crucem accepit, vsque ad aliud Pascha, & insuper vsque ad Pentecosten, antequam ad Hierosolymitanas partes proficisceretur, cum cruce suscepta in Regno suo commoratus est. Cùm verò hæc ita agerentur; Senonensis ciuitatis Burgenses aduersus Abbatem sancti Petri Viui Herbertum in iram concitati, quia Communiam eorum dissolui fecerat, eum truculenter necauerunt. Ob cuius vltionem, Rex quosdam homicidarum illorum de turre Senonensi præcipitari fecit, quosdam autem Parisius detruncari.

1146. ANNO ab Incarnatione Domini MCXLVI. gloriosus Rex LVDOVICVS Regio comitatu, vt decebat, honorificentissimè circundatus, iter quod voucrat peragere cupiens, septimana post Pentecosten de Parisiensi ciuitate egressus est. B Vnde profectus, in itinere multos labores sustinuit: & tandem Hierosolymam peruenit. Postquam autem ad sepulchrum Domini orationes compleuit, & cum debita reuerentia Crucem Dominicam adorauit, de partibus illis regrediens sanus & incolumis ad propria remeauit. Denique post illam regressionem ipse genuit vnam filiam ex Alienoride coniuge sua, nomine AALIZ.

PROCEDENTE autem non longo temporis spatio, Gaufridus Comes Andegauorum, & Henricus filius eius, qui postea Regnum Anglorum obtinuit, Regem LVDOVICVM adierunt: & ei de Stephano Anglorum Rege conquerentes, monstrauerunt quòd ipse eis iniustè iura sua auferebat: videlicet Regnum Angliæ, & Ducatum Nortmanniæ. Vnde Rex volens omnes iustè ac rationabiliter, sicut Regiam Maiestatem condecet, manu tenere, & vnicuique ius suum conseruare, cum magno exercitu Nortmanniam aggrediens manu forti eam cepit. quam Henrico filio Comitis Andegauorum reddidit, & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit. Ille itaque pro collato sibi adiutorio, Gaufrido patre suo concedente, Vilcassinum Nortmannum, quod est inter Itam & Andelam, Regi Ludouico totum immune dedit. In qua terra continentur hæc castella & firmitates, Gisortium, Neelfa, Stripiniacum, Dangutium, Gamachiæ, Harachiuilla, Castrum-nouum, Baudemont, Braium, Tornutium, Buschalia, Nogentum super Andelam, & quædam alia. Hoc modo, quo prædictum est, adquisiuit & restituit perfido Henrico Nortmanniam Rex LVDOVICVS, non præuidens perfidiam, quam postea ille contra ipsum machinatus est. C Nam post modicum tempus contigit quod vulgari prouerbio dicitur, quia quantò magis exaltatur iniquus, tantò ampliùs aduersus benefactorem suum se extollit. Siquidem Henricus Normanniæ per manum Regis Dux effectus, vltra modum superbiens, ante Dominum suum Regem Ludouicum defecit à iustitia. Quamobrem Rex ad iram nimiùm concitatus, tantam indignationem grauiter sustinens, cum magno exercitu Vernonium profectus est: paucisque diebus in obsidione moratus, potenti virtute castrum illud cepit. Aliud quoque castrum, scilicet Nouum-marcheium, similiter captum ei abstulit. Porrò videns versutus ille Henricus Dux Nortmannorum, quòd potentissimo Regi LVDOVICO nullatenus resistere posset, ad similitudinem dolosæ vulpis, conuertit se ad refugium solitæ fraudis. Siquidem fingens se humiliatum esse, vt quoquo modo amissa recuperaret, falsò asserebat quòd contra Dominum suum Regem superbiæ calcaneum deinceps non eleuaret. Cuius falsis assertionibus Rex Ludouicus deceptus, sicut semper benignissimus extitit, etiam tunc benignitatem suam ei exhibuit. Nam duo prædicta castella, quæ illi abstulerat, eidem restituit.

A SEQVENTI tempore, præterita non longa annorum euolutione, accesserunt ad Regem LVDOVICVM quidam propinqui & consanguinei sui: & conuenerunt eum, dicentes quòd inter ipsum & Reginam Alienoridem coniugem suam linea consanguinitatis erat. quod etiam iuramento firmare promiserunt. Audiens hoc Rex, noluit eam contra legem Catholicam vlteriùs vxorem habere. Proinde Hugo Senonensis Archiepiscopus conuocauit vtrunque, videlicet Regem Ludouicum, & Reginam Alienoridem, ante præsentiam suam apud Baugenciacum. Qui conuenerunt eò ex præcepto ipsius die Veneris ante Dominicam de ramis palmarum: vbi etiam interfuerunt Samson Remensis, Hugo Rothomagensis, & cuius nomen non teneo Burdegalensis, Archiepiscopi: quidam quoque Suffraganei ipsorum, necnon Optimatum & Baronum Regni Franciæ non minima pars. Quibus congregatis in castro supramemorato, prædicti consanguinei Regis iuramentum, quod facturos se fore promiserant, executi sunt: videlicet quòd Rex & Regina Alienoris, sicut suprà taxatum est, affinitate consanguinitatis propinqui erant. Et sic inter eos matrimonij copula soluta est.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

QVO peracto, Alienoris terram suam Aquitaniam celeriter requisiuit. Quam sine mora Henricus Dux Nortmanniæ, qui postea in Regem Anglorum sublimatus fuit, vxorem sibi accepit. Rex autem LVDOVICVS duas filias, quas de Alienoride susceperat, maritis desponsauit: primam, scilicet Mariam, Henrico Comiti Palatino Trecensi: iuniorem verò, videlicet Aaliz, fratri eius Theobaldo Comiti Blesensi.

B

PROINDE Rex volens secundùm diuinam legem viuere, quæ præcipit vt vir adhæreat vxori suæ, & sint duo in carne vna, propter spem successiuæ prolis quæ post ipsum Regnum Franciæ regeret, Constantiam filiam Imperatoris Hispaniæ coniugio sibi iunxit: & Hugo Senonensis Archiepiscopus Aurelianis eam in Reginam inunxit, & cum ipsa Regem coronauit. Qui postquam per aliquod tempus pariter permanserunt, Rex genuit ex ea vnam filiam nomine MARGARITAM. Dispositione verò Romanæ Ecclesiæ, eadem Margarita sociata fuit matrimonio Henrico, filio Henrici Regis Anglorum & Alienoridis vxoris suæ, qui postea in solio Regni Angliæ sublimatus fuit. Vilcassinensem autem terram dedit Rex Margaritæ filiæ suæ in matrimonio: quam Henricus Rex Anglorum, pater illius Henrici, ipsi immunem concesserat.

[* ANNO Incarnationis Dominicæ MCLIII. dimisit Abbatiam Hugo Crispeiensis, quæ vno anno sine pastore fuit. Quo completo, Gaufridus Abbas substitutus est. Qui post duos ferè annos curam pastoralem reliquit, ægritudine cogente. Cui successit Theobaldus.] 1153.

* Hæc in Cod. S. Maglorij non sunt.

EODEM tempore, Gaufridus de Giemago quandam filiam suam Stephano de Sancero in vxorem dedit. Quod astuto consilio fecit. Opinabatur etenim, quòd ipse eum ab infestatione Niuernensis Comitis tutari posset. Quinetiam ipse Gaufridus eidem filiæ suæ Giemagum in matrimonio donauit. Quod videns Herueius filius eiusdem Gaufridi, castrum quod sibi hereditario iure contingebat taliter donari prohibuit. Quam ipsius prohibitionem pater suus irritam faciens, Stephanum de Sancero prædicto castro inuestiuit. Eapropter Herueius Regem adiit, & ei super patre suo conquestus est, eò quòd ita eum exheredabat. Proclamabat etiam de Stephano, qui prædictum castrum, quod ad ipsius hereditatem spectabat, contra suam voluntatem susceperat, atque illud sine suo assensu tenebat. Rex igitur hoc audiens, sicut semper fuit amator iuris & æqui, tantam iniuriam fieri, Herueiúmque suo iure destitui, diutiùs sustinere non potuit. Enimuerò exercitu collecto, aduersus Giemagum conuolauit, quod Stephanus de Sancero militibus munierat. sed seipsum absentauerat. Itaque Rex cum militia sua castrum viriliter assiliens, absque mora illud cepit, atque Herueio reddidit. Quo completo vnusquisque ad propria remeauit.

C

DEINDE Rex genuit vnam filiam de Constantia Regina, quæ nominata fuit ADELAIDIS. In cuius partu dum laboraret, in ipsa hora diem extremum clausit. Vnde Rex nimium cum omni Regno suo contristatus est.

POSTQVAM verò per solatia Optimatum suorum tristitiam aliquantulum obliuioni tradidit, consilio & monitu Archiepiscoporum & Episcoporum, aliorúm-

LVDOVICVS VII IVNIOR.

quę sui Regni Baronum, vxorem desponsare disposuit. Siquidem mente assiduè habebat illud scriptum, quia melius est nubere quàm vri. Præterea timebat, ne Regnum Franciæ ab herede, qui de semine suo egrederetur, gubernari desisteret. Igitur tam saluti suæ, quàm protectioni reipublicæ in posterum prouidens, ADELAM filiam Theobaldi Palatini Comitis Blesensis in matrimonium sibi asciuit. Idem Theobaldus ab hac vita iam decesserat. De cuius semine superstites erant quatuor filij, & quinque filiæ: Henricus videlicet Comes Palatinus Trecensis, & Theobaldus Comes Blesensis: Stephanus Comes de Sancero, VVillelmus Archiepiscopus Senonensis: Ducissa Burgundiæ, Comitissa Barri, vxor VVillelmi Goiet, quæ prius fuerat Ducissa Apuliæ, Comitissa Pertici, postremò Adela iunior. Quam Dominus noster adeò sublimauit, vt super fratres suos & sorores suas dominatum obtineret, quæ subiecta ipsis antea fuerat. Ipsa autem tam naturâ quàm industriâ laudabilis extitit. Nam sapientiæ fulgore irradiauit, elegantiâ corporis præpolluit, munditiâ castitatis emicuit: & quia tot virtutum floribus decorata fuit, tanto honore meruit sublimari. Sicut enim prædictum est, serenissimo Regi LVDOVICO maritali legè solenniter fuit sociata. Et Hugo Senonensis Archiepiscopus ad festum sancti Brixij Parisius in Ecclesia beatæ Mariæ Virginis eam inunxit, Regémque cum ipsa coronauit. Missam etiam eodem die ibidem celebrauit. Stephanus Senonensis Canonicus, qui postea fuit Meldensis Episcopus, Epistolam legit, & Guillelmus Senonensis Archidiaconus, postea Autissiodorensis Episcopus, Euangelium. Matthæus Præcentor Senonensis & Albertus Cantor Parisiensis chorum tenuerunt, & cantum in processione imposuerunt.

HIS peractis, euoluto longo temporis interuallo, crescente de die in diem malitia, & inualescente cupiditate, Niuilo de Petrafonte, & Drogo de Merloto, qui duas filias Drogonis de Monceio vxores habebant, discordiam inter se conceperunt. Niuilo namque de Petrafonte Drogoni de Merloto medietatem Monceij, quæ ex matrimonio mulieris eius illi contingebat, iniustè abstulit. Vnde ille Regi LVDOVICO querimoniam faciens, vt de tanta iniuria vltor esse dignaretur suppliciter rogauit. Petitione cuius exaudita, Rex volens omnes tam fortes quàm debiles æquanimiter in iustitia tenere, exercitu congregato, aduersus Monceium castrum profectus est. Quod manu belligera cepit, turrémque cum omni municipio dirui fecit: & Drogoni de Merloto medietatem castri, quæ iuris illius erat, restituit. Deinde paucis diebus transactis, Niuilo defunctus est. vxorem cuius Rex Ingerranno de Tria maritauit, & dimidiam partem Monceij cum eadem coniuge ei donauit.

EA tempestate horribile schisma ortum est in Romana Ecclesia. Quæ cùm suo Pontifice viduata esset, diuina cooperante gratia Cardinales vnanimiter elegerunt in Antistitem, bonæ memoriæ Alexandrum tertium. Porrò Victor, qui & ipse Octauianus appellatus fuit, arrogantiâ plenus, atque terrenis honoribus admodum inhians, sine canonica electione Romanæ Ecclesiæ Pontificium sibi præsumptuosè voluit vsurpare. Nam Clerici eius, fautores ipsius abusiuæ electionis tantummodò extiterunt: verùm Cardinalium seu Episcoporum, duobus exceptis, consortio & suffragio caruit. Omnes enim tam Cardinales quàm Episcopi domino Papæ Alexandro æquanimiter consenserunt. Proindè venerabilis Papa Alexander ad Gallicanas partes proficiscens, apud Montem-Pessulanum transmeauit. Cuius aduentum postquam ad aures Domini LVDOVICI Regis fama detulit, consilio quid super hoc faceret exquisito, memorandus Rex domnum Theobaldum Abbatem sancti Germani Parisiensis ad ipsum destinauit. Denique negotio Domini Regis peracto, cum gratia domini Papæ totiúsque Romanæ Curiæ remeare disposuit. Dúmque in itinere regressionis esset, apud Claromontem graui molestiâ corporis correptus est. Ipse verò in extera regione morari diutiùs nolens, vt erat ægrotus ad Vizeliacum festinauit, & in Ecclesiam beatæ Mariæ Magdalenæ, in qua ab adolescentia alitus fuerat, & habitum Religionis susceperat, & professionem fecerat, tertia die antè festum sanctæ Mariæ venit: & ingrauescente infirmitate in crastino festiuitatis sanctæ Mariæ Magdalenæ, in eadem Ecclesia migrauit à seculo. In cuius locum Hugo Monachus sanctæ Mariæ Vizeliacensis substitutus est anno Domini MCLXII.

1162.

A EISDEM diebus LVDOVICVS Rex Alexandrum Papam in pastorem cum omni Regno Franciæ suscepit. Cuius rei fama circumquaque regiones peruolante, Constantinopolitanus & Hispanus Imperatores, Rex Angliæ, Rex Hierosolymitanus, Rex Siciliæ, Rex Hungariæ, omnésque Reges Christianorum, sequentes Regis Ludouici exemplum, cum debita reuerentia eundem susceperunt. Excepto Federico Alemanniæ Imperatore, qui consueta tyrannide furens, prędictum schismaticum Octauianum contra leges & iura manutenuit, & omni vita illius sicut Papam eum habuit. Quo defuncto, Guidonem Cremensem, vnum scilicet de duobus Cardinalibus eidem schismatico adhærentibus, nefandus ille Imperator successorem eius subrogauit. Cuius inhortationibus idem Imperator Romam, vt eam perderet, profectus est. Vbi maxima strages suorum non vi Romanorum, nec aliorum mortalium, sed sola diuina vltione facta est. Mirabile dictu, contigit quòd Dominus super exercitum eiusdem nefandissimi tyranni manum vltionis extendens, per aëris corruptionem feruentem pluuiam super ipsos effudit. Vnde infinita multitudo tam militum quàm peditum inexpugnabili gladio diuinæ virtutis perculsi, morte miserabili vitam finierunt. Inter quos filius Conradi Imperatoris interiit, & Rainaldus Coloniensis Archiepiscopus. Cuius corpus frustatim diuisum, & in feruenti aqua decoctum, saléque conditum, Coloniam vsque sui deportauerunt. Imperator verò præ timore flagelli diuini ab eadem obsidione recedens, in Tusciam fugitiuus peruenit. B Vnde egrediens, & Lombardiam pertransiens, ab incolis eiusdem regionis viriliter fugatus, ad Susam festinauit. Exinde cum paucis sociis furtiuè fugiens, Alpes transmeauit. Siquidem amissa multitudine in eadem obsidione Episcoporum & Baronum suorum, ita perterritus & confusus extitit, quòd vlteriùs ibi morari non audens, miserabili fugâ Alemanniam repedauit.

QVONIAM in dies crescit malitia, Regiam Celsitudinem decet Regno prouidere, & ab impugnatoribus subiectos sibi protegere. Nisi enim Regia potestas protectioni reipub. attentiùs insisteret, fortiores vltra modum impotentes opprimerent. Quod etiam eodem tempore contigisse vera enarratione manifestum est. Nam Claromontensis Comes, & nepos eius Comes Podiensis Guillelmus, atque Vicecomes de Polinaco, instinctu diaboli exagitati, rapinis miseram vitam agere consueuerant. Depopulabantur etenim Ecclesias, peregrinos impediebant, pauperes opprimebant. Quam eorum tyrannidem Claromontensis & Podiensis Episcopi, & Abbates Prouinciæ illius, diutius sustinere non valentes, quoniam ipsis resistendi per se vel per suos vim non habebant, prudenti vsi consilio Regem LVDOVICVM adierunt. Cui querelam super eisdem tyrannis deponentes, crudeles Ecclesiis illatas iniurias insinuauerunt, & eum piissimis precibus ad vindictam pauperum & captiuorum exhortati sunt. Vnde piissimus Rex audita tyrannorum prædicta nequitia, sine mora congregauit exercitum: & in virga vltionis, ad quam C non erat difficilis, aduersus illos aduersarios militauit. Cum quibus manu bellig era congrediens, factum Regia Maiestate dignum, in ore gladij eos expugnauit, & expugnatos cepit. captos etiam secum abduxit. Quos captiuos tandiu tenuit, quoadusque firma fide promiserunt, quòd ab inquietatione Ecclesiarum, pauperum, & peregrinorum, deinceps perpetuò cessarent.

EXPLETO hoc insigni opere, non longo tempore pòst, quoddam execrabile factum, & nostris temporibus inauditum, per diuersas regiones circumquaque diuulgatum est. Etenim Guillelmus Comes Cabilonensis diaboli vestigia sequens, qui Dominum tentare præsumpsit, Ecclesiam Cluniacensem atrociter persequebatur. Ipse siquidem infinitos prædones, vulgò dictos Brabantiones, qui nec Deum diligunt, nec viam veritatis cognoscere volunt, ad crudelitatem suæ tyrannidis explendam colligens; sceleratis satellitibus fretus, aduersus prædictam Ecclesiam, vt eam deprædaretur, prædo profectus est. Monachi verò in eadem Ecclesia Deo seruientes, non ferro aut clypeo protecti, sed solùm diuinis armis & Ecclesiasticis vestimentis induti, cum Sanctorum reliquiis & crucibus tyranno obuiam cum magna multitudine populi processerunt. Illa autem satellitum prædictorum pessima turba, Monachos sacris vestimentis spoliauerunt: & more ferarum, quæ fame vrgente ad cadauera concurrunt, quingentos & eò amplius Burgensium Cluniacensium atrociter sicut oues mactauerunt. Fama verò illius

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

inauditi sceleris diuersas regiones circumlustrans, ad notitiam piissimi Regis LVDOVICI peruenit: qui tantum flagitium in sanctam Ecclesiam grauissimè ferens, ad vltionem nefandissimæ cladis exuberanti feruore sancti Spiritus animatus est. Quid plura? bellicosorum Francigenarum fortissimas phalanges ad se Regali edicto conuocauit. Quibus fulcitus, aduersus prædictum tyrannum, ad eius exterminationem, festinauit. Idem autem nequissimus Comes Cabilonensis, cognito Regis aduentu, præsentiam ipsius non audens expectare, relicta terra sua profugus abiit. Dum verò Rex gressu concito per partes Cluniacensis Prouinciæ transmearet, mulieres viris suis viduatæ, virgines & nati patribus orbati, obuiam ei processerunt. Cuius pedibus prouoluti, flentes & eiulantes lugubri clamore ærumnas suas ei ostenderunt: & piissimis precibus Regiam Maiestatem exorantes, vt eis manum consilij & auxilij misericorditer porrigeret, piissimum Regem totúmque exercitum eorum calamitatibus, ferè vsque ad lacrymas compatientes, magis ac magis ad perditionem sceleratæ gentis animauêre. Nec mirum. Videres enim ibi pupillos adhuc pendentes ad vbera matrum: virgunculas plorantes, & paterno solatio se destitutas miserabiliter clamantes. Audires totum aërem vagitibus infantum resonantem. Ne longiùs verba protrahantur, Rex propositum peragere satagens, cum exercitu suo terram nefandi Comitis Cabilonensis nullo præpeditus obstaculo audacter intrauit: atque Cabilonensem ciuitatem, & Montem Sancti Vincentij, insuper omnem illius tyranni terram in ore gladij perdomitam cepit: & eiusdem terræ mediam partem Duci Burgundiæ donauit, reliquam partem Comiti Niuernensi contradidit. Quoscunque autem ex supradictis Brabantionibus, diuinam voluntatem contemnentibus, diabolíque sequacibus, capere potuit, in vindictam Ecclesiæ Dei furcis suspendi fecit. Quorum vnus vitam suam redimere infinita pecuniâ volens, non impetrauit: sed eadem pœna plexus est. Peracta denique condigna vltione nefandissimæ stragis & persecutionis, quæ sanctæ Dei Ecclesiæ Cluniacensi inferebatur, Rex tanto potitus tropheo cum gaudio remeauit.

IGITVR quia Regiæ Maiestati congruit, Ecclesias Dei contra quoslibet persecutores protectionis clypeo defensare, benignissimus Rex nolens eas, iustitia per negligentiam suam deficiente, à raptoribus deuastari, egregiè vindicatis Cluniacensis Ecclesiæ iniuriis, Vizeliacensem nihilominus Ecclesiam ab impugnationibus aduersariorum liberauit. Contigit enim quòd Vizeliacenses Burgenses Communiam inter se facientes, aduersus Dominum suum Abbatem & Monachos superbia inflati insurrexerunt, eósque diutissimè infestatione maxima afflixerunt. Communiter siquidem coniurauerant, quòd Ecclesiæ dominio vlteriùs non subiacerent. Quod quidem assensu & consilio Comitis Niuernensis fecerant: qui eidem Ecclesiæ aduersabatur. Abbas verò & Monachi acerrimis infestationibus Burgensium coacti, turres Monasterij ad suam defensionem munierunt. Quos deforis Burgenses pluuia sagittarum & immissione balistarum assiduè perurgebant: & tamdiu inclusos armata manu tenuerunt, vt carentes panis edulio, tantummodò carnibus vitam suam sustentarent. Pars quoque Monachorum excubiis noctis insistebat: pars lassata membra sopore aliquantulum recreabat. Cúmque tanta vexatione coarctarentur, Abbas videns quòd iniqui homines ab impietate sua nullatenus desistentes, magis ac magis eos assiliebant, per quorundam amicorum suorum conductum clam Monasterium exiuit: & Regem LVDOVICVM Corbeiæ demorantem celeriter adiit. Cui querelam suam deponens, super iniusta inquietatione Vizeliacensis Communiæ ei proclamauit. Quo per insinuationem Abbatis agnito, Rex, semper promptus ad Ecclesiarum protectionem, Lingonensem Episcopum ad Comitem Niuernensem, qui prædictam Communiam manutenebat, destinauit: & mandauit ei vt pacem Ecclesiæ reformaret, & Communiam dissipari faceret. Comes verò Regio mandato obtemperare negligens, in sua peruersitate homines Vizeliacenses perdurare non prohibuit. Cuius contumacia auribus Regis relata, ipse tantam indignationem comprimere dignè cogitans, exercitum congregauit. Quo adunato, aduersus prædictum Comitem equitabat. Quod ille audiens, Episcopum Autissiodorensem ad Regem dirigens, mandauit ei quòd secundùm suam voluntatem de prædicta Communia faceret. Deinde ipse apud castrum Moretum Regi obuiam veniens, ei fiduciauit quòd Communiæ

A deinceps non consentiret: sed eam penitus dissiparet. Vnde Rex fiducia Comitis accepta, suo exercitu dimisso, Autissiodorum cum eodem Comite venit. Vbi Vizeliacenses Burgenses conuocati, iuramento affirmauerunt, quòd ad voluntatem Poncij Abbatis successorúmque eius se haberent, Communiámque relinquerent, & ad eam deinceps non iterarent. Proinde, Regis decreto, iidem Burgenses Poncio Abbati quadraginta millia solidorum donauerunt: & ita pax Ecclesiæ restituta est.

EXPLETO deinde paucorum annorum curriculo, VVillelmus Comes Niuernensis eidem Ecclesiæ aduersari cœpit. Nam quasdam indebitas consuetudines in ea clamabat: quas VVillelmus Abbas Vizeliacensis & Monachi se debere ei inficiabantur. Vnde Comes, postposita Dei reuerentia, Monachis alimenta subtraxit. Illi autem victualibus carentes, Regem LVDOVICVM pedestres adierunt, & ei Parisius occurrentes, solo tenus prostrati, lacrymis obortis, querelam suam super iniuriis à præfato Comite sibi illatis ei deposuerunt. Idcirco Rex compatiens Monachis lacrymabiliter conquerentibus, Vizeliacensi Ecclesiæ firmissimam pacem restitui fecit.

IGITVR propter hæc, & alia multa opera iustitiæ, quæ piissimus Rex LVDOVICVS prædictæ Ecclesiæ, & pluribus aliis intuitu diuinæ Maiestatis exhibuit, necnon propter vltionem, quam in hostes Cluniacensis Ecclesiæ, & plurium B aliarum Ecclesiarum, multoties exercuit, diuina bonitas tot bonorum operum remunerationem condignam ei contulit. Rex enim diuinæ gratia largitatis ex Adela nobilissima Regina vnum filium genuit.

ANNO Incarnationis Dominicæ MCLXV. Sabbato in octaua Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, nocte dum matutina synaxis celebraretur, hæc nobilissima proles processit ad ortum. Cuius natiuitatis gaudium deferens nuntius, ad Sanctum Germanum de Pratis veniens, hos felices rumores enarrauit eadem hora, qua Monachi incipiebant cantare propheticum Canticum, *Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ.* Quod diuino oraculo contigisse, manifestis indiciis coniici potest. Fama verò tam desideratæ prolis circumquaque percurrens, omnes Francigenas maximo gaudio repleuit. Quippe qui successionem masculini sexus, de semine Regis Ludouici procedentem, diu multúmque desiderauerant, qui post gloriosi patris decessum, solium Regiæ Maiestatis obtineret. Quorum desiderium attulit eis Dominus, nec sunt fraudati à desiderio suo. Itaque Regia prole exorta, postridie ortus sui, hoc est die Dominica, pater eius Rex LVDOVICVS filium suum baptismatis sacramento confirmari fecit. Ad quòd exequendum Mauricius Parisiensis Episcopus, mandato Regis, sacerdotalibus vestimentis se induit: & Regiam sobolem in Ecclesia sancti Michaëlis de Platea solenniter baptismate regenerauit. Hugo etiam Abbas sancti Germani Parisiensis patrinus puerum super fontem baptismatis in vlnis suis tenuit. C Herueius quoque Abbas sancti Victoris, & Odo quondam Abbas sanctæ Genouefæ, patrini extiterunt. Constancia soror Regis Ludouici, vxor Raimundi Comitis Sancti Egidij, & duæ viduæ Parisienses, matrinæ extiterunt. Qui vocatus fuit PHILIPPVS.

1165.

LVDOVICVS VII IVNIOR. A

VETERVM SCRIPTORVM FRAGMENTA,

DE REBVS LVDOVICI VII. REGIS, COGNOMENTO IVNIORIS.

EX LIBRO IV. VITÆ BEATI BERNARDI Clareuallensis Abbatis, auctore GAVFRIDO *Monacho Clareuallensi, eiusdem beati Bernardi Notario.*

B

Cap. III. FIDELISSIMVM Principem THEOBALDVM Comitem, in magna tribulatione probatum, non minùs mirabiliter quàm misericorditer Dominus liberauit. Is nimirum potentissimus, & secundus à Rege, diuersos & immensos tenens in Regno Franciæ Principatus, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniúmque seruorum Dei, sed specialiter Bernardi Claraualensis, amator deuotissimus erat. Quem eatenus impugnari & affligi passus est Deus, vt Rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis coniurantibus aduersus eum, vsque adeò de eius euasione desperaretur, vt publicè quoque iam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & conuersi, inutiles eius milites & balistarij dicebantur. Necnon & apud extraneos, sed in ipsis quoque eius ciuitatibus & castellis, eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Denique congregatis aliquando Episcopis pluribus, aliísque personis, præsente etiam viro Dei, dum super his agerent & colloquerentur, Episcopus quidam, eo tempore ætate & opinione prudentiæ celeberrimus, aiebat: » In manu Regis est Comes Theobaldus. non est qui possit eum eruere. Respondente alio quodam Antistite, » Est qui possit liberare eum: multùm ille miratus, quisnam crederetur posse, quærebat. Demùm audiens, quia potest eum eripere, qui omnia potest, Deus, non parum substomachans: » Potest, inquit, si manifestus appareat, si clauam teneat, si hinc indè percutiat. sed hactenus ista non fecit. In tanta igitur C desperatione, cùm prædictum Principem vehementer vrgerent extranei, grauiùs tamen impugnarent qui ab eo defecerant omnes ferè homines sui, nec minus eum affligerent pauci qui residui videbantur, ex aliorum defectu ipsi quoque suspecti: Lingonensis Episcopus Godefridus frequenter & familiariter Dei hominem consulebat, quidnam sibi Dominus super his reuelaret. Cui ille cùm iam sæpiùs respondisset, nihil sibi apparere, nisi tribulationem: demùm aliquando sciscitanti ait, » Quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mensis reformata est pax, ipso quidem & orante, & cooperante, vt non esset ambiguum, eius potissimum studio simul & merito, illum Principem piissimum à tam grauibus imminentibúsque periculis liberatum.

POST annos aliquot inter eundem Regem Francorum, & GAVFRIDVM Comitem Andegauensium exercebantur inimicitiæ graues. Causa erat, quòd virum nobilem Gerardum de Monasteriolo, Rege prohibente, in munitissimo oppido suo Comes obsidens, comprehenderat cum vxore ac liberis & propinquis, ipsámque diruerat munitionem. Tractabat ergo vir sanctus de reformanda pace, multis ad hoc ipsum Episcopis & Principibus congregatis: cùm subitò Comes ille, amaritudinis felle commotus, insalutatos omnes relinquens, equo insiliit, & recessit. Confusis denique omnibus, iam conuentus in desperatione pacis soluebatur:

A batur: & prædictus Gerardus accedens ad hominem Dei, licentiam postulabat, velut in mortem & carcerem rediturus. Sub obsidibus enim ad colloquium illud erat adductus. Cùmque vir Domini consolaretur eum, grauiùs ille flens & eiulans: Meam, inquit, minùs doleo sortem: meos omnes pariter lugeo morituros. Compassus itaque vir beatus: Ne timeas, ait: certus esto quia Deus tibi tuísque subueniet, idque celeriùs quàm valeas vel sperare. Necdum Gerardus ille limen domus attigerat, à facie eius egrediens, cùm subitò quidam occurrens, redire Comitem nunciauit. Mirati sunt omnes, tam celerem audientes promissionis effectum. Eadem etenim horâ Comes rediit, & pariter pax desiderata prouenit. Erat autem idem Comes pro eodem negocio ex mandato summi Pontificis anathematis vinculis innodatus, sed absoluendus, humiliari vt debuit, vel culpam super hoc fateri suam, penitus recusauit. Magis autem, vt erat plurimùm animosus, Deum sibi culpam huiusmodi numquam remittere imprecabatur, innocentem se reputans, & iniustè ligatum. Quamobrem discessit Pater sanctus non parum tristis ab illo, dicens ei: (siquidem literas nouerat) *qua mensura mensus fueris, remetietur tibi.* Eadem autem die, causantibus super hac improbitate personis quibusdam, & Principem illum grauiter errasse dicentibus, accensus zelo Dei famulus aiebat: Grauiter satis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non potest, quin hoc eodem anno Comes ipse aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis sentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipsis, & ex B aliis audière non pauci. Quod tam celeriter est impletum, vt Comes idem infra diem quintumdecimum moreretur.

In Matth. 7.

Ex Vita sancti VVillelmi Abbatis Roschildensis in Dania, ab eius Discipulo conscripta.

ACCIDIT, vt EVGENIVS Pontifex sese in Gallias conferret. Cúmque Lutetiæ appropinquaret, LVDOVICVS Rex & Parisiensis Episcopus, cum multa Cleri populique frequentiâ ei obuiam procedentes, illum honorificè exceperunt, atque ad beatissimæ Mariæ Virginis Ecclesiam cum ingenti gaudio deduxerunt. Paucis indè elapsis diebus, voluit idem Pontifex in Ecclesia beatæ Genouefæ mysteria diuina peragere, quia Apostolica dicebatur. Vbi eò ventum est, orta est contentio inter summi Pontificis & huius Ecclesiæ Canonicorum ministros, adeò vt ad pugnos res processerit, & non solùm Pontificis ministri, sed etiam ipse Rex Ludouicus, qui illos compescere voluit, à Canonicorum illorum famulis verberatus sit. Tanta autem nefariæ rei indignitate permotus Pontifex, cum Ludouico Rege tractauit de improborum hominum insolentia dignè castiganda. Visum est autem, in eorum locum alios subrogare, homines religiosos, nempe Monachos illos quos Nigros vocant: neque tamen Canonicos illos per vim suis C Præbendis siue Sacerdotiis priuare volebant (erant enim inter eos non pauci nobiles & litterati) sed permittere, vt illis, quoad viuerent, fruerentur. Verùm vbi istud Pontificis & Regis propositum ad aures Abbatis S. Victoris perlatum est, Pontifici & Regi valde supplices preces obtulit, vt Ordinis S. Augustini professores in eam Ecclesiam introducerentur: multísque ostendit rationibus, contumaces illos faciliùs ad horum vitam regularem, quàm ad Monachorum habitum & consuetudinem, traductum iri. Pontifex & Rex his auditis, cùm iam exploratam haberent bonam famam illius Abbatis, & Fratrum eius, eorúmque institutum præ multis aliis prædicari non nescirent, Domum quoque Sancti Victoris suauem eximiæ caritatis de se odorem spargere, Abbatis precibus assensere: atque die sequenti electus est in Abbatem ODO Prior, homo sanctæ conuersationis, atque totius religionis amator indefatigabilis. Adiunctíque sunt ei duodecim Canonici, viri probi ac bonæ existimationis, qui in Ecclesia sanctæ Genouefæ commorarentur. Atque ex eo tempore vsque in præsens istuo Canonicorum S. Augustini institutum ea in Ecclesia conseruatur, ex Priuilegio Pontificis Eugenij, & Regis Christianissimi Ludouici --- :

Extat apud Surium Tom. 2.

ORTVS est postea rumor in vulgo, ablatum esse caput sanctæ Genouefæ à loco suo. Perfertur etiam vsque ad aures LVDOVICI Regis, qui valde indignatus, iurauit, si res ita foret se Canonicos eius Ecclesiæ omnes indè expulsurum.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. Adhibentur autem custodes reliquiis Ecclesiæ illius, mittítque Rex Literas ad Archiepiscopum Senonensem, eiúsque Suffraganeos Episcopos, Abbates quoque & Priores eius Diœcesis, vt ad certum diem omnes adsint Parisiis, rei huius veritatem exploraturi. Vbi ad Fratres Ecclesiæ sanctæ Genouefæ Regis minæ peruenêre, non immeritò animis consternati sunt: sed longè tamen dolebant magis tam pretioso sacratum reliquiarum thesauro se, vt verebantur, orbatos esse. Ante omnes dolebat hoc nomine VVillelmus, qui reliquias omnes & thesaurum Ecclesiæ asseruanda iampridem receperat. Iam aderat præstitutus dies, aduenit Rex cum suis, aduenerunt Pontifices & Abbates, aduenit etiam populi multitudo non exigua, exitum rei nosse percupiens. Designantur qui cum Episcopis ascendant ad eum locum, vbi sanctæ Genouefæ reliquiæ seruabantur. Voluit autem cum eis pariter ascendere VVillelmus, tanquam sacri custos thesauri, sed non permittitur. Arripuit tum ille haud scio an candelabrum vel thuribulum, secum ita dicens: » Si non » licet aliter, saltem vt minister ascendam. Aperitur deinde theca, & ecce caput sanctæ Virginis, quæ est Galliarum decus & ornamentum, cum ceteris eius artubus reperitur. Non potuit tunc animi sui lætitiam intra se cohibere VVillelmus, sed non habita ratione tot longè maiori dignitate præstantium virorum, fidenter cantat, *Te Deum laudamus*: eius vocem excipit tota illa hominum frequentia, & ad finem vsque illud Canticum depromit --- ⁖ A

Ex Vita S. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis & Martyris, auctore M. Eduardo eius contemporaneo. B

CAP. XII. POSTQVAM autem Rex Angliæ comperit eum è Regno excessisse, à Rege Franciæ petiit, ne eum fineret in ditione sua recipi. Rex Franciæ primùm simulauit, se nescire quid Legati vellent. Illis verò dicentibus, Archiepiscopum Tho» mam furtim ex Anglia se subduxisse malè sibi conscium, Rex ait: Noui Thomam » Archiepiscopum, scio qua fide, cùm esset Cancellarius, Regi Angliæ seruierit: & » ecce, hæc ei merces refunditur, vt nec cùm ipso pacem, nec hîc perfugium eum » obtinere sinat. Digna planè merces, vt Regno suo pulsum, etiam in aliena persequatur. Legatis autem eum in Archiepiscopum commouere nitentibus, ille ait » etiam cum iureiurando: Si ille mihi ita inseruiisset, haud quaquam ingratus essem, » & nunc, si scirem vbinam sit, festinus occurrerem venienti. Orant igitur Legati, vt » Romano Pontifici scribat, ne etiam illum circumueniat. Sed illis abeuntibus, Rex scripsit Pontifici, vt eum paterna dilectione complectatur, nec quenquam audiat contra iustitiæ sectatorem. -- ⁖ Exacto indè mense, misit Alexander Pontifex sanctum virum ad Pontiniacense Monasterium, Abbati eum commendans, vt res ne-

XIII. cessarias ei suppeditaret. --- ⁖ Non deseruit Deus afflictum propter se, & propter iustitiam Martyrem suum. Permouit enim Franciæ Regem, Regníque Proceres, vt liberaliter ei suppeditarent, quod & ipsi & omnibus cognatis eius sufficeret. -- ⁖ C

XIV. PORRO Angliæ Rex molestè ferens Pontiniaci eum degere, scribit ad Abbatem Cisterciensem, cui Pontiniacenses æquè vt alij eiusdem instituti Monachi parebant, si illum patiatur manere vel Pontiniaci, vel alibi in suo Ordine, se Monachos omnes eius Ordinis, vel instituti, qui sint in Angliæ Regno, ad ipsum trans» missurum. Id vbi ex Abbate Cisterciensi resciuit vir sanctus: Absit, inquit, hæc à » me transgressio, vt mea causâ patiar tot viros virtutis in hanc calamitatem incide» re, & tot Monasteria in sempiternas redigi solitudines. Reddat vobis pater mise» ricordiarum pro officiis caritatis, quæ mihi præstitistis. Deindè scripsit ad LVDOVICVM Franciæ Regem, qua arte Angliæ Rex è Pontiniaco ipsum eiecisset, indicauítque se iam paratum vti ipsius Regis beneuolentiâ. Ille enim Rex iam antè summoperè rogauerat eum, vt apud ipsum maneret, vbicumque sibi visum esset. Sed id tum recusauit, ne Regi Angliæ molestiam exhiberet, aut illum iniuriâ affecisse videretur. Vt autem ad Ludouicum Regem hæc perlata sunt, ociùs properauit Pontiniacum, conuocatis Fratribus gratias egit, quòd tanto colligendo hospite Franciam honorassent. Cùm autem Rex illum secum abduceret, lacrymis eum prosecuti sunt Monachi, memores qua mansuetudine & humilitate inter ipsos, & quasi vnus ex ipsis, vixisset annis duobus.

XV. PERDVCTVS est autem ad aliud Monasterium sanctæ Columbæ, propinquum

A Senonibus, atq; illic officiosissimè exceptus à Ministris Regis, qui eò præmissi fuerant, quatuor illic annis regiis impensis sustentatus est. Sed hanc eius pacem & vidit & inuidit virulentus Satan, rursusque commouit Regem aduersus eum consiliis impiorum, quibus hanc discordiam potiùs adscribendam esse, quàm Regi, & ipse vir sanctus scripsit, & nos credimus. Conatus est Rex LVDOVICVM Franciæ Regem abalienare ab eo. Videbat enim nihil se ei nocere posse, nisi ille consentiret. Instituitur duorum Regum colloquium, tractatur de pace & concordia deinceps seruanda: iuratur vtrinque, neutrũ alterius hostem in suo Regno toleraturum. Postea aliud voluit Rex Angliæ cum LVDOVICO Rege habere colloquium: sed cùm non sinerent Ludouici Regis Consiliarij eum illi colloquio adesse, videns Angliæ Rex frustrà se niti, scribit Ludouico Regi, ipsum contra pacta conuenta suum & Regni sui hostem publicum fouere. Ludouicus Rex respondet, nullam Archiepiscopi in iis pactis conuentis habitam mentionem. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Ex Libro de Translationibus Reliquiarum sancti Mamantis Martyris, qui extat in Bibliotheca Floriacensi.

QVINTVS à Reinaldo sedit Lingonis bonæ memoriæ Godefredus Episcopus, CAP. IV. de cuius commendatione taceo, quia multi adhuc extant ex vobis, qui viderunt 1147. eum, & mores eius, & religionem & vitam pleniùs cognouerunt. Quod verò ad B gloriam nostri Martyris attinet non silebo. Cùm capta esset à Gentilibus Edissa ciuitas, quæ vulgo Roais dicitur, idem Episcopus cum LVDOVICO tunc Rege, patre huius illustris PHILIPPI qui nunc regnat in Francia, transmarinandi assumpsit propositum. Ad quod perficiendum vt sufficientes haberet expensas, multa vasa aurea & argentea de Ecclesia Lingonensi tulit, sub certa promissione restitutionis.

Ex veteri membrana, quæ est in Bibliotheca Viri Cl. Alexandri Petauij Senatoris Parisiensis.

PROVIDENTES vtilitati posterorum, literis notificare decreuimus, qui casus huic Ecclesiæ temporibus nostris euenerit, quæ incommoda, pro quibus scilicet ea quæ in thesauro nostro multis antea temporibus intacta, & illibata custodita fuerant, nunc indè ablata atque distracta sint. Primò igitur, dum tempore quodam valida fames totam Galliam perurgeret, adeò vt multi nobiles viri, atque opibus antea ditati, ob intolerabilem famis necessitatem, venditis atque distractis omnibus quæ habebant, in sua mendicare erubescentes, exteras ac procul remotas peterent regiones, quoquomodo ibidem victus alimoniam adquisituri. Dúmque vehemens necessitas de die in diem populum vrgeret, atque vndique ex vicinis castellis & vicis copiosa turba egentium ad hoc Monasterium conflueret spe beneficij C corporalis: tanta calamitate populi Dei compulsi, atque pietate super eos ducta, Crucifixum argento vestitum, pondo circiter XL. marcarum denudauimus, atque ipsius Christi tunicam in alimoniam membrorum eius, videlicet pauperum, distraximus. cuius ope per aliquod tempus cotidie D. aut DC. vel etiam DCC. pauperes pasti & sustentati sunt. Secundo postmodum anno LVDOVICVS Rex Francorum & Dux Aquitanorum Hierosolymam peregrè profecturus, quatinus Christicolas illic positos, & crebris Sarracenorum infestationibus vexatos, Dei auxilio vindicaret ac liberaret, dum de thesauris Ecclesiarum sui Regni ad Dei negocium peragendum multa extraxisset, à venerabili quoque M. huius Floriacensis Ecclesiæ Abbate petiit, quatenus ipse qui tantæ Ecclesiæ præerat, & inter maximos totius Franciæ Proceres computabatur, larga manu illi M. marchas scilicet argenti præpararet. Quod Abbas iamdictus audiens respondit, se nullo pacto quod petebatur persoluere posse. præsertim cùm Domus, quam regendam susceperat, variis persecution.......... suo tempore, quàm de prædecessoris sui, Abbatis videlicet ADEMARI, per multos annos attrita foret, tum Abbatum commutatione, & mira Monachorum ipsius Ecclesiæ cum Romanis Legatis conflictatione, tum vinearum iam per septem annos defectione, & pro hoc vini penè assidua comparatione, ac præ his omnibus infortuniis, ipsius Regis famulorúmque suorum innumeris exactionibus & frequentibus angariis intolerabiliter adgrauata fuisset. Rex hæc

LVDOVICVS VII. IVNIOR. audiens, & præ se recolens vera esse quæ sibi ab Abbate obiiciebantur, omissis D. vt A
solùm D. marchas præpararet imperat. Cui econtrario Abbas se nullatenus nec D. posse dare affirmabat. Tandem aliquot diebus interiectis, Rex cum suis habito consilio, Abbatem aduocat, præcipitque sine vlla dilatione CCC. marchas argenti, & D. bisancios auri sibi quantociùs præparandos fore. Porrò Abbas cognoscens non esse fas vltrà Regi contradicere, reuersus ad propria tractare cum suis cœpit, quonam modo quæ à Rege petebantur inuenire posset. Denique veniens in Capitulum, questum Regis Fratribus exposuit, rogauítque attentiùs, quatinus super tanto negocio se consolarent & adiuuarent. Qui inter se consilium habentes, & dignum ducentes Domini & Patris sui necessitatibus communicandum, duo argentea candelabra mirifici operis, quorum ...... triginta marcharum erat argenti ipsi dederunt. insuper & thuribulum VIII. marcharum auri, & trium vnciarum, ipsi commodauerunt. Ipso tamen Abbate hoc veraciter spondente, & insuper plurimos fideiussores dante, quatinus si fortè ipse reddere negligeret, ipsi pro certo in tertium Pascha ab illo qui iam imminebat, thuribulum eiusdem valitudinis absque vllo scrupulo reficerent, & sine dilatione in thesauro nostro reponerent. Quod tamen postea mutatum, & aliter fieri de ipso thuribulo ordinatum est. Siquidem domnus Abbas M. videns domum istam ædificiis multùm esse aspernabilem, & cunctis Abbatiis Franciæ minùs ornatam, suasit Conuentui vt ipsum thuribulum ad nouum sibi Dormitorium construendum erogarent, spondens quòd ipse quod supererogandum ad ædificium componendum foret, de proprio largiretur. Cui Fratres B
consentientes, ac vtile quod dicebat fore iudicantes, reditus thuribuli reparandi ad Dormitorium concesserunt.

EODEM quoque tempore IOSCERANDVS Maior istius villæ cum Domino Rege peregrè proficisci desiderans, Godefridus quoque Buticularius domni Abbatis, & Guido Belini, necnon & Adelardus de Porta, Hierusalem ituri, in Capitulum nostrum venerunt, ea quæ de nobis tenebant impignerare nobis volentes per V. annorum spacium. Maior videlicet Maioriam suam, & minagium suum, pro septem viginti libris. Godefridus feodum suum pro XXX. libris, Guido & Adelardus vterque suum pro X. libris. Eo pacto scilicet, vt reditus, qui de ipsis vadiis per quinquennium exierint, tam pro sua eleemosyna, quàm pro seruicio quod nobis debebat, in partem nostram computarentur, ad aliquod opus in hac domo vbi voluerimus faciendum. At verò, si transacto quinquennio non redissent, vel etiam si fortè obiissent, quandiu ipsis vel eorum successoribus, sicut in Cartulis de hoc conscriptis continetur, si redimendi facultas non esset, omnium reditus vt suprà iam diximus, nostra forent. Abbas M. & his Fratres auditis sermonibus, libenter quæ petebantur facere consenserunt.

FRAGMENTA ALIA. C

Ex Historia MS. Vizeliacensis Monasterij, quam HVGO PICTAVINVS *Notarius Guillelmi Abbatis Vizeliac. scribere aggressus est anno* MCLVI. *& sub ipso Guillelmo absoluit anno* MCLXVII.

1161. HIs diebus Occidentalis Ecclesia graui schismate laborabat. HENRICVS autem Comes Trecensis partibus fauebat Imperatoris. Porrò LVDOVICVS Rex Galliæ misit in occursum ALEXANDRI Papæ Catholici Legatos suos, Theobaldum Abbatem sancti Germani de Pratis, & Cadurcum Clericum suum. Quorum Legationem cùm minùs optatò Alexander suscepisset, reuersi Vezeliacum venerunt. Et decidit in lectum ægritudinis Theobaldus Abbas, & mortuus est IX. Kal. Augusti, sepultúsque infra ianuam Basilicæ beatæ Mariæ Magdalenæ, cuius Monachus extiterat. Et vt cognouit LVDOVICVS Rex repulsam Legatorum suorum, iratus pœnituit se suscepisse Alexandrum, contempto Victore: & scripsit per Manassem Episcopum Aurelianensem super hoc verbo, Comiti Henrico Trecensi, qui eo tempore ad Germanicum Imperatorem properabat. At ille gratulabundus pro opportunitate reperta, suggessit Imperatori, vt

A finiret colloquium cum Rege, adunatis vtriusque Regni Optimatibus & Ecclesiasticis viris, contestatus iureiurando quòd Rex, audita vtriusque Apostolici electionis examinatione iuxta discretionem personarum vtriusque Regni, staret consilio suo, videlicet Henrici Comitis. Et indictum est colloquium apud Louigennam vicum citra Ararim fluuium in fine Regni Franciæ. Et statutum est, vt Alexander Catholicus & Victor schismaticus colloquio adessent, & de sua electione in conspectu totius Ecclesiæ conferrent. Quod vt cognouit Alexander, misit ad LVDOVICVM Regem Legatos, scilicet Bernardum Portuensem Episcopum, & Hiacinthum Diaconem suum, qui Regis iram lenirent, & familiare colloquium inirent. Conuenerunt ergo Alexander & Ludouicus apud Siluiniacum, qui est vicus Monachorum Cluniacensium. Rex autem Ludouicus rogabat Alexandrum, vt ad constitutum veniret colloquium: aut, si præsentiam Imperatoris abhorreret, saltem ad partes illas accederet vsque ad Vergiacum castrum, quod erat inexpugnabile. Cui cùm Alexander nollet adquiescere: Ego, ait Rex, & te, & vniuersum comitatum tuum saluum ducam, & reducam saluum « sicut corpus meum. Et cùm nec sic adquiesceret Alexander, veritus dolos Impe- « ratoris, respondit Rex: Mirum est, quòd conscius iustitiæ suæ subterfugit testi- « monium innocentiæ suæ, seu audientiam. Et abiit Rex ad indictum cum Impe- « ratore colloquium. Nondum autem cognouerat conditiones, quas ex parte sua Comes Henricus fecerat cum Imperatore.

B CVM ergo venisset Rex ad castrum Diuionem, occurrit ei Comes Henricus: & tunc primùm aperuit ei pactiones quas cum Imperatore fecerat, dicens: Maiestatis tuæ reuerentiæ, & Regni tui consulens vtilitati, Domine mi Rex, inij « colloquium super Ararim fluuium: quo tu, Domine mi Rex, & Imperator FREDERICVS, cum Pontificibus & Abbatibus, atque Optimatibus Regni vtriusque conuenerant, præsente tuo & Imperatoris Apostolico: vt ex vtraque parte eligerentur viri probatissimi tam Ecclesiastici quàm militares, qui electionem vtriusque Apostolici diiudicabunt. Et si Rolandi electio fuerit sanior comprobata, Octauiani electio cassabitur, & Imperator procidet ad pedem Rolandi. Si « autem Victoris electio præualuerit, Rolandus annullabitur: tu verò, Domine « Rex, ad pedem Octauiani venies. Quòd si Victorem Octauianum deesse contigerit, Imperator ab eo deficiens Alexandro tuo obediet. Si autem econuersò « Alexander defuerit, identidem decidet, & Rex Victori fauebit. At verò si « tua Maiestas noluerit nec prædictis pactionibus acquiescere, nec arbitrio Iudicum assensum præbere: ego iureiurando iuraui, quòd ad partes illius transibo, & quicquid de fisco Regis in feodum habeo, Imperatori tradens, ab illo « deinceps tenebo. Stupefactus Rex LVDOVICVS ad hæc respondit: Miror, vnde tibi fiducia, quòd me inscio, méque inconsulto, talia cum Imperatore condixisti. Respondit Henricus: Hanc fiduciam, tu Rex, per Manassem Aurelianorum Episcopum mihi dedisti. Interrogatus super hoc verbo Episcopus, timore Regis dissimulare cœpit occultas machinationes, quibus Henricum ad hoc induxerat. Tunc Henricus protulit Epistolam Regis, qua continebatur quòd Nuncij Regis repulsi fuissent ab Alexandro. Ob quam rem indignatus Rex mandabat Henrico, quatenus licenter procederet, & colloquium vtriusque audientiæ iniret: certus quòd Rex per omnia consilio illius staret.

C

FREDERICVS autem Imperator ædificauerat sibi Palatium miræ amplitudinis in loco, qui dicitur Dola, iin finibus Imperij sui. Et cognouerunt Franci, quòd schismaticus Victor non esset cum Imperatore: & lætati sunt super illius absentia. Quo agnito, Theutonici siue Germani currentes, adduxerunt eum cum festinatione maxima eodem die. Quem assumptum, Imperator duxit eum supra pontis medium: statímque, quasi pactionibus satisfecisset, recessit. Rex autem LVDOVICVS, quasi venatum pergens, transiit per nemus ad locum colloquij. Misitque Iocium Turonensem Archiepiscopum, & Mauricium Parisiensem Episcopum: Guillelmum quoque Vizeliaci Abbatem, cum aliis Optimatibus Regni sui, ad Nuncios Imperatoris, qui ibidem conuenientes verbum Regis expectabant. Inter quos etiam erat Comes Henricus, qui propter affinitatem cognationis, partibus omninò fauebat Victoris schismatici. Petierunt itaque Missi Regis

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

ex ore eius competentes inducias, eò quòd pactiones huius colloquij hactenus vsque perendie Regi fuissent incognitæ; præsertim cùm Imperator compulerit Henricum Comitem iurare, ne prædictas ante diem constituti colloquij vllo modo manifestaret Regi. indecens autem fore tam temerè de tanto negocio definire. Cúmque Imperatoris Frederici prolocutores petitas inducias negarent, reuersus est Rex apud Diuionem. Cardinales verò, quos illuc Alexander Papa miserat, sperantes solutum esse colloquium, Vizeliacum redierunt. Rex autem constituit, qui custodirent fines Regni sui. Et sequenti summo mane venit Comes Henricus ad Regem in Palatium Ducis Burgundiæ, allegans Regem nequaquam esse à pactionibus liberum: ideóque se necessariò discessurum ab eo, & se traditurum in manus Imperatoris, ita vt totam terram, quam de feodo Regis hactenus tenuerat, amodò Imperatori traditam ab eo reciperet, & hominium illi faceret. Attamen ob gratiam Regis obtinuisse se dixit ab Imperatore trium hebdomadarum inducias, ea conditione quòd Rex datis obsidibus polliceretur Imperatori ad diem se venturum, & Alexandrum adducturum, atque ibidem causam vtriusque auditurum, & iudicio proborum virorum Imperij & Regni pariturum: aut certè seipsum tradere vinctum Imperatori apud Chrysopolim, quæ est vrbs nobilis Bisuntinorum. Et acquieuit Rex, & defecit spiritus eius, & tædiatus est animo: pactúsque est, ita se facturum, datis obsidibus Duce Burgundiæ, Comite Flandriæ, & Guillelmo Comite Niuernensi. Omnis autem Ecclesiasticus Ordo, audito hoc verbo, quod fecerat Rex, doluit valde, & corde clamauerunt ad Dominum, vt misereretur Ecclesiæ suæ sanctæ, & liberaret Regem à fraude circumuenientium se.

ABIIT ergo Rex ad prædictum locum Louigennæ, vbi Regi debebat occurrere Imperator. Sed fefellit Imperator Henricum, misitque præcipuum fautorem schismatis Rainaldum Cancellarium suum, Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopum. Cúmque coram eo replicarentur pactiones, quas Comes Henricus ex ore Imperatoris proposuerat Regi: subitò diuina virtus astitit Ecclesiæ suæ, & piæ simplicitati Regiæ Maiestatis. Respondit enim Rainaldus profani erroris fautor, nequaquam Imperatorem talia dixisse: scilicet quòd cuiquam permitteret consortium iudicandi Romanam Ecclesiam, quæ propriè sui iuris existebat. Tunc repletus gaudio Rex quæsiuit ab Henrico Comite, vtrum se haberent pactiones secundùm formam ab eo propositam. Et ille: Habent. Ex Rex, Ecce, ait, quòd Imperator, qui iuxta verbum tuum adesse debuit, abest. Ecce etiam, quòd Missi illius formam pacti, te præsente, te teste, commutant. Verum est, inquit Comes Henricus. Et ait Rex: Nónne ego absolutus sum ab omni pacto? Absolutus, ait Henricus. Et dixit Rex LVDOVICVS cunctis Optimatibus suis, & Episcopis atque Abbatibus, qui præsentes aderant: Audistis, & vidistis, qualiter ego ipse gratis perfecerim omnia, quæ ad me pertinent. Edicite, vtrum liber ab his pactionibus videar. Dicunt omnes: Liberasti verbum tuum. Statímque Rex velocissimum equum, cui insidebat, reducens, protinus ire perrexit. Teutonici autem valde confusi, insecuti sunt eum: rogantes vt rediret ad Imperatorem paratum exequi omnia quæ Henricus Comes proposuerat. At ille parui pendens quæ dicebantur, decipulam, quam suaserat, exhorruit, dicens: Feci quod meum fuit. Sic soluto Conuentu, Rex in Regnum suum rediit.

ALEXANDER autem Catholicus Papa veritus indignationem Regis LVDOVICI, transiit in Aquitaniæ Metropolim vrbem Bituricorum, & in Dolense Monasterium, quod est apud Castrum-Radulphi, ibíque hiemauit. Et sequenti tempore Quadragesimæ accessit ad Ludouicum Regem in vrbe Parisiorum. A quo susceptus honorificè, secundùm morem Romanæ Ecclesiæ portauit ipse Rosam auream Dominicâ qua cantatur, *Lætare Hierusalem*. Peractísque Paschalibus solemniis, consecrauit Basilicam Monasterij beati Germani de Pratis, cui præerat Hugo de Moncellis Monachus Ecclesiæ Vizeliacensis.

1165. HIC est enim LVDOVICVS Rex filius LVDOVICI, qui cognominatus est GROSSVS, filij Philippi, filij Henrici, filij Roberti, filij Hugonis Capitonis, qui primus Rex extitit post defectum genealogiæ Karoli, quæ per ducentos fermè annos regnauit. Fuerúntque à primo anno Hugonis vsque ad primum annum huius LVDOVICI, qui cum patre per quinquennium regnauit, anni ferè

A centum quadraginta. Hic est Rex LVDOVICVS, cuius pater Ludouicus vsquequaque dilatauit Regnum suum, & coniunxit ei in matrimonium filiam Guillelmi Ducis Aquitanorum, & Comitis Pictauorum: propter quam acquisiuit omnem Aquitaniam, Guasconiam, Basconiam, & Nauarriam, vsque ad montes Pyrenæos, & vsque ad Crucem Karoli. Hic est Rex LVDOVICVS, qui quintodecimo anno regni sui, præsidente in Romana Cathedra Eugenio, cum magno exercitu vexillo viuificæ crucis insignito Hierosolymam perrexit, gentem inimicam fidei debellaturus. Sed incognito Dei iudicio, maxima suorum parte amissa, absque triumpho rediit, prauóque vsus consilio vxorem suam cum prænominata terra, quæ Regnum aliquando per se extiterat, dimisit: & postmodum coniunctus est filiæ Imperatoris Hispanorum. Qua defuncta, tertiò nupsit sororem Comitis Henrici, de qua primum suscepit filium nomine PHILIPPVM, anno regni sui XXXIII. à Galliis redeunte Alexandro Papa. --- ⁖ LVDOVICVS VII. IVNIOR.

REX verò LVDOVICVS mouit exercitum aduersus Guillelmum Comitem Cabilonensem propter pessimam stragem, quam Guillelmus filius eius exercuerat super Cluniacenses. Cùm enim occupasset castrum Lordonis, quod extat de iure Cluniacensis Cœnobij, egressi sunt maiores natu cum iuuenibus de vico Cluniacensi. Quos incautos, sicut indoctum vulgus, docta manus militum Comitis protinus aggressa, fugam inire compulit, & ferè omnes ad internecionem deleuit. B Mouens ergo Rex exercitum, occupauit castella & munitiones eius, & ipsam vrbem Cabilonensium, omnémque terram illius vsque ad fluuium Ararim. Quam deuastatam tradidit in manu Hugonis Ducis Burgundiæ, & Guillelmi Comitis Niuernis: quo vsque puer ipse, qui causa malorum extiterat, venit Vizeliacum ante faciem Regis cum matre sua, & prout potuit Regi satisfecit. --- ⁖

REX autem LVDOVICVS venit Vizeliacum, & gratias ei egit Abbas cum Fratribus suis pro adepta pace. Et occurrit ei filius Comitis Cabilonis, & agente Abbate fecit pacem cum Rege.

Ex Historia Anglorum GVILLELMI NEVBRIGENSIS, *qui floruit anno* MCC.

MEMORABILIS Rex Anglorum Henricus II. anno regni sui VII. in parteis Gasconiæ duxit exercitum, cuius expeditionis causa hæc fuit. Comes Pictauiensis, & qui Dux Aquitanus, auus scilicet ALIENORÆ, priùs Francorum, posteà verò Anglorum Reginæ, cùm esset in expensis profusior, & propriorum redituum quantalibet affluentia tantæ voragini nequaquam sufficeret, accepta à Comite Sancti Egidij viro pecunioso pecuniâ copiosa, nobilem illi cum pertinentiis ciuitatem TOLOSAM apposuerat: atque in fata concedens, absoluendi appositi operam ad filium transmiserat. Qui nimirum in expensarum profusione patrissans, ipse quoque liberandi pignoris in heredes transfudit negocium. Reliquit autem vnicam filiam heredem, quæ cùm Regi Francorum LVDOVICO nupsisset, idem Rex vxoris nomine Tolosam repetiit. Comes verò Sancti Egidij nihil quidem iuris obtendens, sed tamen Tolosæ totus incumbens, tandem opportunitatem nactus, Regem nuptiis germanæ placauit, CONSTANTIÆ scilicet Eustachio Regis Stephani filio nuptæ, & post mortem eius ad fratrem reuersæ. Verùm cùm postea facto inter Regem Francorum & vxorem eius diuortio, eadem ad nuptias Regis transisset Anglorum, mota est rursus quæstio super Tolosa iustis heredibus resignanda. Memorato verò Comite negante, & suæ possessionis Regem Francorum laudante auctorem, Rex Anglorum contracto ex vniuersis terris suæ ditionis exercitu, Gasconiæ fineis ingressus est. Inuitati quoque ab eo amici, vt sequerentur vel occurrerent, ingentibus copiis auxerunt exercitum: præcipuè Comes Barcinonensis vir magnus & potens, nec infra Reges consistens. --- ⁖ Guillelmus quoque cognomento Trencheueil, vir nobilis & potens, nonnullarum ciuitatum, & multorum Dominus castellorum, odio memorati Comitis, in cuius manus, vt dicitur, ante inciderat, & de quibus ægrè, ac nonnisi plurima terrarum suarum parte mutilatus euaserat, cum quantis poterat viribus Regni Anglorum assistebat. Idem verò Comes tanti exercitus impetum pertimescens: Regis Francorum, qui vxoris suæ germanus, & filiorum erat auunculus, auxilium

LIB. I. Cap. X. De expeditione Tolosana.

C (margin letter at "trissans, ipse quoque liberandi")

LVDOVICVS VII. IVNIOR. imploravit. Qui zelando pro nepotibus, festinus adueniens, cum aliquanta militia Tolosam intrauit. Quod cùm innotuisset Regi Anglorum, personæ Regis ibidem consistentis deferens, ciuitatem oppugnare distulit, & ad peruadendam prouinciam, expugnandásque munitiones, conuertit exercitum. Caturcensem ciuitatem, quæ à se defecerat, & fineis eius cum numerosis castellis deditione recepit, plurima quoque expugnauit & cepit. Quibus actis, & memorato Guillelmo Trencheueil coadiutori suo munitionibus, quas illi forte bellica Comes Egidiensis extorserat, redditis, in Normanniam rediit. A

CAP. XII. *Quomodo Reges, Francorum scilicet & Anglorum dissidentes pacificati sunt.*

IGITVR Rex Anglorum Henricus II. ab expeditione Tolosana reuersus breui quieuit. Sequenti enim anno, qui fuit regni eius VIII. ita inter ipsum & Regem Francorum, tempore eiusdem expeditionis conceptis causis ingrauescentibus, tandem quasi parta erupit, & subditarum quietem Prouinciarum motibus turbulentis corrupit. Denique immensis hinc indè exercitibus congregatis, in terrarum confiniis castris è regione dispositis, vterque Princeps cum suis copiis consistebat, quia & progredi periculosum, & retrogredi indecorum videbatur: paratiórque vterque erat vel Princeps vel exercitus propter bellici discriminis ambiguos exitus, prœlium excipere, quàm inferre. Viri ergo pacifici hanc hæsitationem habentes, ne duorum zelus & superbia hominum strages innoxiorum parerent populorum, piè cautéque sategerunt. Et quoniam sub clypeo, vt dici solet, meliùs plerumque procedit pacis negocium: Principibus quod priùs ne audire quidem sustinebant, sine magna difficultate persuasum est. Itaque pacificati sunt Principes, & populi rediêre in sua. B

CAP XXIV *De discordia & reconciliatione Regum Francorum & Anglorum.* 1169.

ANNO Henrici II. sextodecimo, ipse & Rex Francorum cùm iam diusculè fuissent discordes, mediantibus viris pacificis, pacis iterum inter se iura firmarunt. Illius autem discordiæ causa hæc fuit. Rege olim Stephano tumultibus Anglicis occupato, Comes Andegauensis inuasit, obtinuítque Normanniam, præter Gisorcium, & duo alia quasi appendentia castella, quæ in potestatem Regis Francorum cesserunt. Hanc iuris Normannici diminutionem processu temporis eiusdem Comitis filius, Rex scilicet Anglorum Henricus II. non patiens, arte magis quàm viribus in hac parte vidit vtendum. Denique per virum industrium, Thomam scilicet Cancellarium suum, egit apud Regem Francorum, vt filia eius ex filia Regis Hispanici, quæ nupserat ei post Alienoram, primogenito suo Henrico daretur in coniugem, munitionibus illis in dotem cedentibus, quæ tamen à Templariis tanquam in sequestro custodirentur: donec pueri, qui nondum per ætatem nuptias contrahere poterant, suo tempore nuptialiter conuenirent, Rege Anglorum interim vtriusque pueri habente custodiam. Verùm idem Rex aliquot annis elapsis productioris moræ impatiens, inter eosdem pueros nuptias celebrauit præmaturas, & à Templariis castella recepit. Quamobrem sæuientibus Francis, & ipsum quidem præuaricationis, Templarios verò proditionis accusantibus, ad lites & bella ventum est. Sed crebris experimentis edocti, se eiusdem Regis potentiæ vim inferre non posse, irâ paulatim deferuescente, tandem pactis quibusdam mediantibus adquieuerunt, vt fieret pax, & facta est pax, non quidem solida, sed temporalis, vt postea claruit. Nempe memorati duo Reges numquam diu inter se quieuisse noscuntur, populis hinc indè plecti assuetis, quicquid illi per superbiam delirassent. C

LIB. III. Cap. IV. *De morte Regis Francorum, & iis quæ apud Constantinopolim contigerunt.* 1180. *1. Cor. 15.*

ANNO à partu Virginis MCLXXX. qui fuit Henrici Regis Anglorum XXVII. & LODOVICI Regis Francorum XLIV. idem Rex Francorum hominem exuit, homo intrepidæ deuotionis in Deum, & eximiæ lenitatis in subditos, sacrorum quoque Ordinum præcipuus venerator. Paulò autem simplicior, quàm deceret Principem, illius verbi Apostolici, *Corrumpunt bonos mores colloquia praua*, perspicuam in quibusdam actibus suis veritatem expressit. Quorumdam quippe Procerum de honesto vel æquo minùs curantium plus iusto se credens consiliis, non leui plerumque maculâ mores egregios denigrauit, veluti quando causam nequam filij contra pium patrem suscepit, & totis Regni opibus hostem naturæ adiuuit. Successit ei filius PHILIPPVS, natus ei ex filia illustrissimi Comitis Theobaldi, quæ illi iam trigamo nupserat. Quippe post Alienoram, (quæ, vt pleniùs suo loco dictum est, relictis illi duabus de se filiabus, & celebrato inter eos diuortio, ad Regis Anglorum transierat nuptias) Regij seminis ex Hispania comparem duxerat:

A quæ itidem relictis illi duabus ex se filiabus, quarum maior in coniugio Regis Anglorum Henrici iunioris sine fructu sobolis fuisse dinoscitur, generali sorti subiacuit. Filiam quoque elegantis formæ tertia illi Regina ediderat. cui nimirum qualia prouenerunt, libet paucis exponere. Imperator Constantinopolitanus in fata concedens, filium impuberem sub tutela patrui successorem reliquit Imperij. Et ille quidem purpuratus pro ætate nutriebatur in deliciis. Porrò tutor eius, Andronicus nomine, interim administrabat Imperium. Visum est Græcorum Optimatibus, vt filia Regis Francorum ad insignis pueri coniugium peteretur. quod & factum est. Missi ergo in Franciam non innobiles Nuncij susceptam, tradente patre, virginem nondum plenè nubilem cum multo fastu Constantinopolim traduxerunt. Vbi verò & illo iam pubere, & illa nubili, Imperatori cœperunt nuptiæ præparari, Andronicus homo nequissimus & multæ potentiæ, vtpote procurator Imperij, sollicitatis & corruptis Ministris Palatij, Imperatorem iuuenculum, nepotem scilicet proprium, furatus de Palatio in insulam quandam, vt dicitur, ciuitate inscia, per quosdam complices suos occultè necandum direxit. Mox sumptâ purpurâ, Imperium occupauit: & ne quid ausis sceleratissimis deesset, destinatum nepoti coniugium ad se formæ captus illecebra transtulit. Cúmque arrepto insolentissimè abuteretur Imperio, ab his qui eius vel execrabantur nequitiam, vel aspernabantur potentiam, contra se coniurari coëgit. Quæ nimirum coniuratio B adeò tandem inualuit, vt coniuratorum ingens iam numerus in spiritu fortitudinis Palatium repentè irrumperet, & tyrannum ferocissimum solio deturbatum iustissimis vinculis innodaret. Et ne vacaret Imperium, nouum illicò Principem creauerunt, ad cuius arbitrium sceleratus ille suppliciis excruciatus interiit. Hoc modo filia Regis Francorum in Regno Græcorum optatis speratísque fraudata nuptiis, & scelestissimi hominis contubernio maculata, honore etiam caruit.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Ex Annalibus ROGERI DE HOVEDEN *Angli*.

ANNO gratiæ MCLIV. LVDOVEVS Rex Francorum fecit diuortium fieri inter ipsum, & vxorem suam ALIENOR filiam Ducis Aquitaniæ: iurantibus Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, & Baronibus, illam demeruisse vxorem suam esse. Henricus autem Rex Angliæ duxit prædictam Alienor in vxorem, de qua genuit filios & filias. Rex verò Franciæ non habebat ex Alienor vxore sua prolem virilis sexus, nisi tantummodò duas filias, quarum vnam dedit Henrico Comiti de Campania in vxorem; & alteram Theobaldo Comiti Blesensi, fratri prædicti Comitis Henrici. Deinde LODOVEVS Rex Francorum duxit sibi in vxorem filiam Regis Hispaniæ, de qua duas tantummodò genuit filias. PARTIS PRIORIS. 1154.

ANNO gratiæ MCLV. qui erat primus annus regni Regis Henrici filij Matildis Imperatricis, idem Henricus castella inimicorum suorum in Anglia obsedit, C & cepit: & quædam illorum in manu sua retinuit, quædam autem prostrauit. Deinde transfretauit in Normanniam, & homagium fecit LODOVICO Regi Francorum de Normannia, & Aquitania, & Andegauia, & Cenomannia, & Turonia, & de omnibus earum pertinentiis. PAR. POST. 1155.

ANNO gratiæ MCLXI. qui erat annus VII. regni Regis Henrici filij Matildis Imperatricis, idem Rex, & LODOVEVS Rex Francorum, dissenserunt propter quasdam Terrarum suarum diuisas, & propter castella de Gisortio, & de Neausle, quæ tunc temporis erant in manu Lodouei Regis Francorum, quæ idem Henricus calumniatus est suo debere adiacere Ducatui Normanniæ. Sed mox pacificati sunt in hunc modum: quòd Rex Franciæ traderet duas filias suas, quas habebat de vxore sua, filia Regis Hispaniæ, quarum vna vocabatur MARGARETA, & altera ALESEA, ad opus duorum filiorum Regis Henrici, scilicet Henrico & Richardo, adhuc puerulis minimis: & traderet prædicta castella de Gisortio & de Neausle in manu Templariorum custodienda, donec prædictæ filiæ desponsarentur præfatis filiis Regis Henrici. Et quandocumque constaret eis, scilicet Roberto de Pirou, & Tostes de Sancto Homero, quòd Margareta filia Regis Franciæ desponsata fuisset Henrico filio Regis Angliæ, traderent Henrico Regi vtrumque castellum. His itaque ex vtraque parte gestis, & fidei sacramento confirmatis, Rex Francorum tradidit vtramque filiam suam Regi Angliæ, & prædicta castella 1161.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. Templariis in custodia. Et paulò pôst Henricus Rex Angliæ fecit Henricum filium A suum desponsare Margaretam filiam Regis Franciæ, cùm adhuc essent pueruli in cunis vagientes: videntibus & consentientibus, Roberto de Pirou, & Tostes de Sancto Homero, & Richardo de Hastings, Templariis, qui custodiebant præfata castella: & statim tradiderunt illa castella Regi Angliæ. Vnde Rex Franciæ plurimùm iratus, fugauit illos tres Templarios de Regno Franciæ: quos Rex Angliæ benignè suscipiens, multis ditauit honoribus.

1162. ANNO gratiæ MCLXII. Alexander Papa venit in Galliam, expulsus à Sede sua per Fredericum Rom. Imperatorem. Quem Alexandrum LODOVEVS Rex Francorum, & Henricus Rex Anglorum, honorificè susceperunt, & pro Papa Catholico habuerunt.

1172. ANNO gratiæ MCLXXII. venit Rex Henricus cum festinatione ad *Portesmue*, & ducens secum Henricum filium suum transfretauit de Anglia in Normanniam, & inuenit apud Cadomum Albertum tituli sancti Laurentij in Lucinia, & Theodinum tituli sancti Vitalis, Presbyteros Cardinales, & consilio eorum pacem fecit cum LODOVVICO Rege Francorum de coronatione filiæ suæ: ita quòd ex consensu & consilio prædictorum Cardinalium remisit Regem filium suum in Angliam, & cum eo Rotrodum Rothomagensem Archiepiscopum, & Egidium Ebroicensem Episcopum, & Rogerum VVigornensem Episcopum ad coronandum illum, & Margaretam vxorem suam filiam Lodovvici Regis Franciæ. Et coronauerunt eos VVintoniæ in Ecclesia S. Svvithuni VI. Kal. Septembris, die Dominica. Et statim post coronationem Rex filius & Regina vxor eius, & Archiepiscopus Rothomagensis, & Ebroicensis & VVigornensis Episcopi, transfretauerunt de Anglia in Normanniam. B

EODEM anno LODOVVICVS Rex Franciæ, qui semper Regem Angliæ odio habebat, consuluit nouo Regi Angliæ, vt statim cùm veniret in Normannia, exigeret à Rege patre suo sibi donari vel totam Angliam, vel totam Normanniam, vbi ipse cum filia sua morari posset. Et consuluit, quòd si pater suus neutram illarum Terrarum ei concedere vellet, ipse cum Regina sua rediret in Franciam ad eum.

1173. ANNO gratiæ MCLXXIII. LODOVVICVS Rex Francorum magnum celebrauit Concilium Parisius, in quo ipse & omnes Principes Franciæ iurauerunt filio Regis Angliæ, quòd ipsi auxiliarentur ei modis omnibus ad patrem suum de Regno eiiciendum, nisi ad voluntatem ipsius composuerit. Et ipse iurauit eis, quòd ipse cum patre suo pacem non faceret, nisi de consensu & voluntate eorum. Deinde iurauit se daturum Philippo Comiti Flandriæ pro homagio suo mille libratas reddituum in Anglia, & totam Cantiam, cum castello de *Doüuere*, & castello Roffense: & Matheo Comiti Boloniæ pro homagio suo Socam de Kirketona in Lindeseia, & Comitatum Moretonij cum honore de Heia: & Comiti Theobaldo Blesensi pro homagio suo ducentas libratas reddituum in Andegauia, & castellum de Ambazio; cum toto iure quod ille calumniatus fuit in Turonica, & clamauit ei quietum totum ius, quod Rex pater eius & ipse calumniati sunt in Castello-Reginaldi. C

ITAQVE statim post Pascha, exarsit nefanda proditorum rabies. Ipsi enim furore diabolico debacchati, circumquaque deuastabant igne & gladio terras Regis Angliæ cismarinas & transmarinas. Philippus autem Comes Flandriæ cum magno exercitu intrauit Normanniam, & obsedit Albemarle, & cepit eam. Et procedens indè, obsedit castellum de Drincurt, & redditum est ei. Vbi & Matheus frater eius Comes Boloniæ ex inopinato ictu sagittæ percussus obiit. Quo defuncto, Petrus frater eius, electus Cameracensis Ecclesiæ, successit ei in Comitatu Boloniæ: & renuncians electioni suæ, factus est miles, & paulò pôst obiit sine prole.

INTERIM LODOVVICVS Rex Francorum & Rex Angliæ filius obsederunt Vernolium. sed Hugo de Lasci, & Hugo de Bellocampo, qui indè Constabularij erant, villam Vernolij viriliter & constanti animo defenderunt. Attamen cùm Rex Franciæ ibi per mensem moram fecisset, vix expugnauit partiunculam villæ illius, ex parte illa vbi machinæ suæ bellicæ positæ erant. Erant quidem infra Vernolium tres burgi, præter castellum: & vnusquisque illorum separatus erat

A ab altero, & interclusus forti muro, & fossâ aqua plena. & vnus illorum dicebatur magnus burgus, vbi extra murum fixa erant tentoria Regis Franciæ, & machinæ illius bellicæ. In fine autem illius mensis, cùm burgenses de burgo magno viderent, quòd victus & necessaria eis defecissent, nec haberent quid manducarent, compulsi fame & inopiâ inducias triduanas ceperunt à Rege Franciæ eundi ad Dominum suum Regem Angliæ, propter succursum ab eo habendum: & nisi infra sequens triduum succursum haberent, redderent ei burgum illum. Et statutus est eis dies peremptorius in vigilia sancti Laurentij: & dederunt Regi Franciæ obsides indè, & Rex Franciæ, & Rex Angliæ filius, & Comes ROBERTVS frater Regis Franciæ, & Comes Henricus de Troies, & Comes Theobaldus de Blais, & VVillelmus Archiepiscopus Senonensis iurauerunt eis, quòd si ipsi reddidissent burgum illum Regi Franciæ ad terminum statutum, Rex Franciæ redderet eis obsides suos liberos & quietos: & quòd eis nullum damnum faceret, nec ab aliis fieri permitteret. His ergo ita concessis, suprà dicti burgenses venerunt ad Dominum suum Regem Angliæ, & indicauerunt ei conuentionem, quam fecerant cum Rege Franciæ, & Rege filio suo. Quo audito, Rex Angliæ pater congregauit totum exercitum, quem habere poterat de Normannia, & aliis terris suis: & venit vsque Bertuel castellum Roberti Comitis Leicestriæ, quod ipse Comes in aduentu Regis fugiens sine custode reliquit. Quod ipse Rex totum redegit in cineres, & in crastino B præliaturus cum Rege Franciæ, processit vsq; in montem altum prope Vernolium cum exercitu suo, & disposuit acies suas ad bellum. Et dies illa erat dies peremptorius, in quo portio illa de Vernolio reddenda erat, nisi haberent succursum. Et LODOVVICVS Rex Francorum misit VVillelmum Senonensem Archiepiscopum, & Comitem Henricum, & Comitem Theobaldum, ad Regem Angliæ patrem. & ceperunt colloquium inter eos in crastino. Et credidit illis Rex Angliæ malo suo, quia deceptus est. Rex namque Franciæ in crastino nec ad colloquium venit, nec nuncium misit. Rex autem Angliæ miserat exploratores suos ad explorandum statum Regis Franciæ, & exercitus eius. Et dum exploratores illi moram facerent, reddita est Regi Franciæ portio illa de Vernolio, quam obsederat. Sed ipse non ausus eam retinere, transgressus est sacramenta, quæ ipse burgensibus fecerat. Ipse namque obsides eorum non reddidit, nec pacem quam promiserat seruauit: sed villam intrauit, burgenses captiuauit, catalla eorum asportauit, burgum incendit, & fugiens duxit secum in Franciam prædictos burgenses. Quod cùm Regi Angliæ nunciatum esset, secutus est eos in ore gladij, & multos ex illis interfecit, & quamplures cepit, & in crepusculo Vernolium venit. Et ibi vna nocte quieuit, & muros qui ceciderant reædificari præcepit.

ANNO gratiæ MCLXXIV. qui est annus XX. regni Regis Henrici filij Matildis Imperatricis, idem Henricus fuit in festo Natiuitatis Dominicæ apud Cadomum in Normannia, & datæ sunt treugæ inter ipsum & LODOVVICVM Re- 1174.
C gem Francorum, à festo sancti Hilarij vsque ad clausum Pascha. --- :· Quibus finitis,

LODOVVICVS Rex Francorum, audita transfretatione Regis patris in Angliam, & captione Regis Scotorum, cui plurimùm condoluit, reuocauit Regem Angliæ filium, & Philippum Comitem Flandriæ, qui adhuc morabantur apud Grauelinges. Qui cùm ad eum redissent, obsedit Rothomagum ex omni parte, excepta illa quam fluuius Sequana præterfluit. --- :· Mense Iulio venit Rex pater cum Braibancenis & VValensibus suis Rothomagum, quam Rex Franciæ, & Rex Angliæ filius obsederant ex vna parte: ex altera verò parte patebat securus ingressus & egressus. Et in crastino mane misit Rex VValenses suos vltra Sequanam: qui per vim transeuntes per medium castrorum Regis Franciæ illæsi peruenerunt ad nemus magnum, & eodem die plus quàm centum de hominibus Regis Franciæ interfecerunt. Rex autem Franciæ vix per mensem ibidem moram fecerat, & ecce Rex Angliæ pater veniens de Anglia portas ciuitatis, quas burgenses obstruxerant, reserauit: & exiens cum militibus & seruientibus, fossata, quæ facta fuerant inter exercitum Regis Franciæ & ciuitatem, fecit impleri lignis, lapidibus, & terrâ, & in planum redigi. Rex autem Franciæ & sui erant in tentoriis, nolentes exire. Ceteri autem de familia Regis Angliæ stabant ad propugnacula murorum, sed nemo eis repugnabat. Pars quidem exercitus Regis Franciæ intendebat dissoluere

LVDOVICVS VII. IVNIOR. machinas suas bellicas. Et in crastino præmisit Rex Franciæ debiliores exercitus sui in terram suam mane: & permissione Regis Angliæ eodem die secutus est eos vsque ad locum qui dicitur *Malaunai*, quæ est inter Rothomagum & villam quæ dicitur *Tostes*. data priùs securitate per manum VVillelmi Senonensis Archiepiscopi, & Comitis Theobaldi, quòd ipse in crastino reuerteretur ad colloquium cum Rege Angliæ, de pace facienda inter illum & filios suos. Rex autem Franciæ fidem & sacramenta non seruans, ad colloquium non venit in crastino, sed abiit in terram suam. A

PAVCIS igitur euolutis diebus iterum misit præfatum Archiepiscopum Senonensem & Comitem Theobaldum ad Regem Angliæ, statuens diem colloquij apud Gisortium in Natiuitate sanctæ Mariæ. Quò cùm venissent, non potuit inter eos conuenire propter Richardum Comitem Pictauiæ, qui tempore illo erat in Pictauia, expugnans castella & homines patris sui. Et ideò aliud ceperunt inter se colloquium, hoc est ad festum sancti Michaëlis inter Turonim & Ambasium, & statuerunt treugas inter se hac conditione: Quòd scilicet Richardus Comes Pictauiæ excluderetur à treugis illis, & quòd Rex Franciæ & Rex Angliæ filius nullum succursum ei facerent. His itaque hinc & indè concessis, Rex Angliæ pater promouit exercitum suum in Pictauiam. Cuius aduentum Richardus Comes Pictauiæ filius eius non ausus expectare, fugit de loco in locum. Et cùm constaret illis quòd Rex Franciæ & Rex frater suus exclusissent eum à treugis, indignatus est indè. Et cum lacrymis veniens, cecidit pronus in terram ante pedes Regis patris sui: & postulans veniam, in sinu patris recipitur. Facta autem sunt hæc in Pictauia XI. Kal. Octobris, feria II. Et ita Rex & Richardus filius eius facti amici, ciuitatem Pictauis ingressi sunt. Deindè profecti sunt ambo simul ad colloquium inter Turonim & Ambasium pridie Kal. Octobris, feria II. in crastino sancti Michaëlis. Vbi Rex filius, & Richardus & Gaufridus fratres eius, consilio & voluntate Regis & Baronum Franciæ pacem fecerunt cum Rege patre suo. B

1176. ANNO gratiæ MCLXXVI. Henricus Rex filius, & Richardus Comes Pictauiæ, & Gaufridus Comes Britanniæ, per licentiam Regis patris sui, transfretauerunt de Anglia in Normanniam. Et statim cùm Richardus Comes Pictauiæ in Pictauiam venisset, magnum congregauit exercitum, & commisit prœlium cum Braibancenis, inter Sanctum Maigrinum & Buteuille, & eos deuicit. Deinde debellauit Haimericum* Vicecomitem de Limoges, pro eo quòd ipse pacem suam fregerat. Deinde obsedit castellum, quod vocatur Aessa, & cepit illud, & quadraginta milites in eo. Deinde obsedit ciuitatem de Limoges, & cepit. Deinde venit Pictauium in occursum Regis fratris sui, qui illuc in adiutorium ipsius venit. & ipsi obsederunt Nouum-castellum, & ceperunt. Quo capto, Rex frater eius cum eo diutiùs moram facere noluit, sed prauo vsus consilio ab eo recessit. Richardus verò Comes Pictauiæ obsedit *Multnouos*, castellum Comitis de Engolismo, & cepit. VVillelmum Tailefer quoque Comitem de Engolismo, & Augerum filium eius, & Haimarum Vicecomitem de Limoges, & Vicecomitem de Vendadur, & Vicecomitem de Cambanais cepit in eo. Et Comes de Engolismo tradidit Comiti Pictauiæ castellum *de Buteuille*, & castellum *de Archiac*, & castellum *de Muntiniac*, & castellum *de la Cheze*, & castellum *de Melpins*. C

* infra Haimarum

EODEM anno Petrus frater Philippi Comitis Flandriæ, qui fuerat electus *de Cambrey*, duxit in vxorem filiam Odonis domini d'Issodun, cum Comitatu de Neuers, quæ fuerat vxor VVidonis de Neuers. sed infra annum obiit sine prole.

EODEM anno Philippus* frater LODOVVICI Regis Francorum, Archiepiscopus Remensis, obiit. Cui successit VVillelmus Senonensis Archiepiscopus: facta Sedium Archiepiscopalium commutatione, Alexandri summi Pontificis permissione.

* leg. Henricus.

EODEM anno obiit Radulfus de Dolis in Berria, cuius filiam & hedem dominus Rex Angliæ pater dedit Baldvvino de Riuers in vxorem, cum honore Castelli-Radulfi.

1177. ANNO gratiæ MCLXXVII. Philippus Comes Frandriæ misit Aduocatum Bituniæ Robertum, & Rogerum Castellanum *de Curterai* ad dominum Henricum Regem Angliæ patrem, significans ei quòd LODOVVICVS Rex Francorum ab eo petierat primogenitam filiam Mathei fratris sui Comitis Boloniæ ad opus PHILIPPI

A LIPPI filij sui, & alteram Comitis Boloniæ ad opus Lodovvici filij Comitis Theobaldi: sed sine eius consilio illas nemini dare voluit. Præterea idem Comes petiit à Rege Angliæ pecuniam, quam promiserat se daturum pro anima Mathei Comitis Boloniæ fratris sui ad milites retinendos in defensione Hierosolymitanæ Terræ. Quibus Dominus Rex respondit, Rem quidem benè processuram, nisi in Comite remanserit. Et adiecit, Quòd si Comes Flandriæ vellet neptes suas filias Comitis Boloniæ ad voluntatem & consilium ipsius maritare, & exindè facere eum securum, ipse omnia promissa pleniùs & perfectiùs quàm promiserat impleret. Et ad audiendum indè responsum Comitis, misit VValterum de Constanciis Vicecancellarium suum, & Ranulfum de Glanuilla. In quorum præsentia idem Comes Flandriæ iurauit, quòd prædictas neptes suas nemini maritaret, nisi de consilio & voluntate Regis Angliæ patris. Sed sacramento non obseruato, prædictus Comes maritauit eas sine licentia & voluntate Regis.

EODEM anno Philippus Comes Flandriæ contra sacramentum, quod fecerat Regi Angliæ, maritauit primogenitam filiam fratris sui Comitis Boloniæ Duci de *Saringes*. Quæ relicto Duce de *Saringes* nupsit Comiti de Sancto Paulo, & postea relicto Comite de Sancto Paulo, nupsit Comiti Reginaldo de Dammartin, & ipse cepit cum illa Comitatum Boloniæ. Et alteram filiam Comitis Boloniæ dedit in vxorem Henrico Duci de Luuein.

EODEM anno MARGARETA vxor Regis filij prægnans ad fratrem suum B Regem Franciæ abiit, & Parisius veniens peperit filium abortiuum. Dicebant tamen Franci quòd filius ille Regis natus fuit viuus, & baptizatus, & VVillelmus vocatus.

EODEM anno Petrus tituli Sancti Chrysogoni Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, quondam Meldensis Ecclesiæ electus, venit in Franciam, & ab Alexandro Papa in mandatis recepit, quòd tota Normannia, & omnes Terræ Angliæ cismarinæ & transmarinæ sub interdicto ponerentur, nisi ipse permiserit Richardum filium suum Comitem Pictauiæ ducere in vxorem ALESIAM filiam LODOVVICI Regis Franciæ, quam ipse Rex Angliæ iam diu, & vltra quàm inter eos conuenerat, in sua custodia retinuerat. Quod cùm Regi Angliæ constaret, appellauit ad præsentiam Domini Papæ pro seipso, & pro Terris suis: & mox transfretauit de Anglia in Normanniam. Et habito colloquio inter ipsum & Regem Franciæ apud *Iuery*, XI. Calend. Octobris, coram prædicto Cardinali & Magnatibus vtriusque Regni Rex Angliæ pater per suos fidem dedit, & in animam suam iurare fecit, quòd Richardus filius eius Comes Pictauiæ prædictam Alesiam in vxorem duceret, si Rex Franciæ pater puellæ dederit præfato Richardo Comiti Pictauiæ ciuitatem Bituricensem cum pertinentiis suis in maritagium cum filia sua, sicut conuentio inter illos indè facta exigit, & Henrico Regi filio suo totum *Vouquesin* Francigenum: videlicèt totam terram, quæ est inter Gisorcium & *Pontese*, quam ipse promiserat se daturum illi in maritagium C cum filia sua. Sed quia Rex Franciæ hæc dare noluit, Rex Angliæ non permisit Richardum filium suum prædictam Alesiam in vxorem ducere. Tamen in eodem colloquio, consilio Cardinalis & Principum vtriusque Regni, facta est amicitia & finalis concordia inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, in hunc modum.

SCIANT *omnes tam præsentes quàm futuri, quòd ego* LODOVVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum, & ego* HENRICVS *eadem gratiâ Rex Angliæ, volumus ad omnium tam præsentium quàm futurorum notitiam peruenire, nos Deo inspirante promisisse & iurasse, quòd simul ibimus in seruicium Christianitatis, & crucem suscipiemus ituri Hierosolymam, sicut in Scripto de susceptione crucis inter nos facto continetur. Volumus etiam quòd omnes sciant, quòd sic sumus, & amodò volumus esse amici, quòd vterque nostrûm alteri conseruabit vitam, & membra, & terrenum honorem suum contra omnes homines pro posse suo. Et si quæcumque persona alterutri nostrûm malum facere præsumpserit, ego* HENRICVS *iuuabo* LODOVVICVM *Regem Franciæ Dominum meum contra omnes homines pro posse meo. Et ego* LODOVVICVS *iuuabo* HENRICVM *Regem Angliæ contra omnes homines pro posse meo, sicut hominem & fidelem meum: salua fide, quam debemus hominibus nostris, quamdiu ipsi fidem nobis seruabunt.*

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Et neuter nostrûm amodò retinebit inimicum alterius in terra sua, ex quo requisitus indè fuerit. Et vt inter nos amodò tollatur omnis materia discordiæ, concessimus ad inuicem, quòd de terris & possessionibus, & aliis rebus quas quisque nostrûm modò possidet, alter aduersus alterum indè nihil amodò petet, excepto eo de Aluernia, vnde contentio inter nos est, & excepto feodo de Castro-Radulphi, & exceptis minutis feodis & diuisis terrarum nostrarum de Berria, si homines nostri aliquid indè interceperint inter se, vel aduersus alterum nostrûm. Si autem super his quæ superiùs excepta sunt, per nosmetipsos conuenire non poterimus: ego LODOVVICVS *Rex Francorum elegi tres Episcopos, Claremontensem, Niuernensem, Trecensem: & tres Barones, Comitem Theobaldum, & Comitem Robertum, & Petrum de Curtenei fratres meos. Et ego* HENRICVS *Rex Angliæ elegi tres Episcopos, VVillelmum Cenomannensem, Petrum Petragorensem, & Robertum Namnetensem: & tres Barones, Mauricium de Craun, VVillelmum Maingot, & Petrum de Monte-Rabel ex parte mea. Qui inquisita diligenter hinc & indè veritate, tam per seipsos quàm per iuramenta illarum terrarum, prædicti Episcopi in verbo veritatis asseuerabunt: & laici iurabunt, quòd quæcumque cognouerint de iure cuiusque nostrûm esse, hoc inter nos dicent, & nos eorum dicto bona fide firmiter stabimus. Si verò omnes illi Episcopi, quos ego* LODOVVICVS *elegi, interesse non poterunt, nihilominus stabimus dicto illorum duorum, qui intererunt. Et si omnes Barones ex parte mea nominati non interfuerint, pro eo non remanebit, quin stemus dicto aliorum duorum, qui interfuerint. Et similiter erit de illis, quos ego Rex* HENRICVS *elegi tam de Episcopis quàm de Baronibus. Iurauimus etiam, quòd nullum malum faciemus eis propter hoc quòd veritatem indè dixerint. Et si fortè, quod Deus auertat, inter nos de terris nostris aliqua querela amodò oriatur, per eosdem bona fide, & sine malo ingenio, sine dilatione terminetur. Si autem aliqua prædictarum personarum interim mortua fuerit, altera loco ipsius substituatur. Si verò alteruter nostrûm ante susceptionem crucis, iter peregrinationis arripere voluerit, alter qui remanebit, terram illius, qui in peregrinatione erit, & homines sicut sua propria & dominica fideliter custodiet & manutenebit. Postquàm verò, Deo volente, crucem susceperimus, homines nostros qui nobiscum ibunt faciemus iurare; quòd si alteruter nostrûm in via decesserit, quod Deus auertat, ita illi, qui superstes erit, fideliter seruient, sicut seruirent Domino suo si viuus esset, quamdiu in terra Hierosolymitana morari voluerint. Pecuniam verò defuncti habebit viuus ad faciendum seruicium Christianitatis, præter partem illam, quam ante iter suum certis locis & certis personis dandam decreuerit. Et si vterque nostrûm decesserit, eligemus si Deus nobis spacium indulserit de probis & fidelibus nostris, quibus committetur pecunia vtriusque nostrûm ad faciendum seruicium Christianitatis, & qui ducent & regent homines nostros. Antequam etiam iter arripiamus post susceptam crucem, faciemus illos iurare, quos custodes & gubernatores constituemus terrarum nostrarum, quòd ipsi bona fide cum omni posse suo si necesse fuerit sese ad inuicem iuuabunt ad defendendum Terras nostras, cùm ab inuicem requisiti fuerint, quòd illi, quos ego* HENRICVS *Rex Angliæ præfecero ad gubernandum terras meas cum omni posse suo iuuabunt ad defendendum Terras* LODOVVICI *Regis Franciæ Domini mei, quemadmodum Terras meas defenderent, si ciuitas mea Rothomagi obsessa esset. Et eodem modo quòd illi, quos ego* LODOVVICVS *Rex Franciæ præfecero ad gubernandum Terras meas, cum omni posse suo iuuabunt ad defendendum Terras Henrici Regis Angliæ, quemadmodum Terras meas defenderent, si ciuitas mea Parisius obsessa esset. Volo etiam quòd mercatores, & omnes homines tam Clerici quàm laici de terra sua, cum omnibus rebus suis securi sint, & pacem habeant per omnes Terras meas. Et ego Henricus Rex Angliæ similiter volo quòd mercatores, & omnes homines tam Clerici quàm laici de Terra Regis Franciæ Domini mei, cum omnibus rebus suis securi sint, & pacem habeant per omnes Terras meas. Hæc autem suprà scripta nos firmiter obseruaturos promisimus, & iurauimus in præsentia venerabilis Petri tituli Sancti Chrysogoni Presbyteri Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legati, & in præsentia Richardi VVintoniensis Episcopi, & Iohannis Carnotensis Episcopi, & Henrici Baiocensis Episcopi, & Frogerij Sagiensis Episcopi, & Egidij Ebroicensis Episcopi, & Henrici Regis Angliæ filij, & Comitis Theobaldi, & Comitis Roberti, & Petri de Curtenai, & Comitis Simonis Ebroicensis, & VVillelmi de Humez, & multorum aliorum tam Clericorum quàm laicorum.*

A DEINDE Dominus Rex Angliæ pater profectus in Berriam cum exercitu magno, cepit Castrum-Radulfi. & cùm processisset indè versus Castre, Dominus oppidi illius venit obuiam illi, & reddidit ei filiam Radulfi de Dolis, quam Rex dedit Baldevvino de Reuers cum honore Castelli-Radulfi. Deinde Dominus Rex Angliæ pater perrexit ad Grandem-montem, & ALBERTVS Comes Marchiæ venit illuc obuiam ei, & coram Archiepiscopo Burdegalensi, Iohanne Pictauensi Episcopo, & pluribus aliis tam Clericis quàm laïcis, vendidit præfato Regi Angliæ totum Comitatum Marchiæ pro quindecim millibus librarum Andegauensium, & pro viginti mulis, & pro viginti palefridis, & Charta sua confirmauit.

Charta Audeberti Comitis Marchiæ, quæ est facta de venditione Comitatus sui, quam fecit Henrico Regi Angliæ patri.

NOTVM *sit tam præsentibus quàm futuris, quòd ego* AVDEBERTVS *Comes Marchiæ, mortuo filio meo, quem solum habebam heredem, deuotus propriæ voluntatis arbitrio, quia Deo voueram in perpetuum deseruire, vendidi totam Terram meam, & quicquid me iure hereditario contingebat, Domino meo* HENRICO *illustri Anglorum Regi, nullo penitus reclamante, imò nullo penitus existente, qui de iure posset reclamare, pro quindecim millibus librarum Andegauensis monetæ, mihi in integrum apud Grandem-montem persolutis, & pro viginti mulis, & pro viginti palefridis. Firmaui autem fide mea corporaliter præ-* B *stita in manu VVillelmi Burdegalensis Archiepiscopi, me Domino Regi & heredi suo Pictauiæ, vel cuicumque donauerit eam, prædictam Terram guarantizaturum bona fide & sine malo ingenio contra omnes homines, & in tota vita mea me nihil facturum, neque maritagio, neque alio quocumque modo, quo minus prædicta venditio inconcussa permaneret. Ne autem hæc mea venditio solemniter celebrata aliqua posset in posterum malignitate diuelli, eam sigillo meo muniui. Actum publicè anno ab Incarnatione Domini* MCLXXVII. 1177. *mense Decembri, apud Grandem-montem, præsentibus Archiepiscopo Burdegalensi, & Iohanne Pictauensi Episcopo, & pluribus aliis.*

HIS itaque gestis apud Grandem-montem, Dominus Rex Angliæ pater recepit homagia & fidelitates & ligantias de Baronibus & militibus Comitatus Marchiæ: & Audebertus dictus Comes Marchiæ recessit indè cum supradicta pecunia sibi à Rege Angliæ tradita.

ANNO gratiæ MCLXXVIII. qui erat annus XXIV. regni Regis Henrici filij Matildis Imperatricis, idem Henricus fuit die Natalis Domini apud Andegauum ciuitatem. Eodem anno desiderio magno desiderauit Rex Angliæ pater redire in Angliam, & missis Nunciis suis ad LODOVVICVM Regem Francorum, impetrauit ab eo Literas protectionis in hunc modum.

LODOVVICVS *Rex Francorum omnibus, ad quos præsentes Literæ peruenerint, salutem. Nouerit vniuersitas vestra, quòd nos recepimus in custodiam nostram totam Terram Henrici Regis Angliæ carissimi fratris nostri in cismarinis partibus sitam, si* C *contigerit eum in Angliam transfretare, vel peregrè proficisci. Ita quòd quando Baillivi sui de Terra transmarina nos requisierint, nos bona fide, & sine malo ingenio eis consilium & auxilium præstabimus ad eiusdem Terræ defensionem & protectionem. Actum apud Vicenas.*

INTERIM Arriana heresis, quæ damnata erat in prouincia Tolosana, iam reuixerat. Quod cùm ad aures Regis Franciæ & Regis Angliæ perueniret, zelo Christianæ fidei accensi statuerunt, quòd illuc irent in propriis personis, vt prædictos hereticos prorsus à finibus illis eliminarent. Elapso deinde aliquanto temporis spacio, videbatur eis plus posse proficere, si viros sapientes illuc misissent, qui hereticos illos prædicatione & doctrina ad fidem Christianam conuerterent, quàm si ipsi in propriis personis illuc ire properassent. Dictum enim erat eis,

Vindictam mandasse sat est, plus nominis horror,
Quàm tuus ensis aget. minuit præsentia famam.

Miserunt ergo illuc Petrum tituli Sancti Chrysogoni Presbyterum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, & Bituricensem & Narbonensem Archiepiscopos, & Reginaldum Bathoniensem & Iohannem Pictauensem Episcopos, & Henricum Abbatem Clareuallensem, & alios multos viros Ecclesiasticos: vt prædicatione sua

LVDOVICVS VII. IVNIOR. hereticos illos ad fidem Christianam conuerterent, vel rationibus probabilibus illos esse hereticos manifestarent, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ, & fidelium consortio sequestrarent. Qui cùm venissent, orauerunt pro ipsis vt acciperent Spiritum sanctum. nondum enim in quenquam illorum venerat. Præterea prædicti Reges elegerunt RAIMVNDVM Comitem Tolosanum, & Vicecomitem de Turena, & Raimundum de Castronouo, & alios viros potentes: & præceperunt, quòd ipsi prædicto Cardinali & sociis suis in fide Christi assisterent, & hereticos illos à finibus illis virtute potenti expellerent. Cùm igitur prædictus Cardinalis, & ceteri viri Catholici Tolosam essent ingressi, inuenerunt ibi quendam diuitem duo castella habentem, vnum infra ciuitatem, & aliud extra muros ciuitatis: qui ante illorum aduentum se hereticæ prauitatis sectatorem confitebatur. sed iam præ timore exterritus, sectam illam execrabilem velare cupiens, Christianissimum se esse simulabat. Quod cùm Cardinali innotuit, præcepit prædictum diuitem sibi præsentari. Qui cùm venisset vt fidem suam confiteretur, in omnibus articulis inuentus est fidei Christianæ contrarius. Et ideò à prædicto Cardinali, & Episcopis qui cum eo erant, manifestus hereticus iudicatus est, & condemnatus: & ab illis præceptum est, vt res illius confiscarentur, & turres eius, quas proceras & pulcherrimas habuit, demolirentur. Videns ergo se damnatum, & res suas confiscari, venit ad Cardinalem, & ad socios suos Episcopos: & ad eorum pedes prostratus veniam postulauit, & iniuncta sibi pœnitentiâ nudus ducitur, & flagellatur per plateas & vicos ciuitatis. Deinde iurauit se Hierosolymam iturum, & ibidem in Dei seruicio per triennium moram facturum, & si post triennium domum rediret, possessiones suæ redderentur ei: ita tamen quòd turres suæ caderent in testimonium hereticæ prauitatis, & ipse daret domino suo Comiti Tolosano quingentas libras argenti. His ita gestis, multi heretici timentes vt simili modo tractarentur, venerunt ad Cardinalem, & ad socios suos, & secretò confessi errorem suum, & veniam postulantes, misericordiam consecuti sunt.

EODEN anno VVILLELMVS Remensis Archiepiscopus venit in Angliam ad beatum Thomam Cantuariensem Martyrem causâ peregrinationis. Cui Rex Angliæ pater occurrens, cum gaudio recepit, & dignis honorauit muneribus.

EODEM anno Richardus Comes Pictauis venit cum exercitu magno ad Assiensem ciuitatem, & inuenit ibi Comitem Bigorniæ in carcere ciuium incarceratum, quem ciues tradiderunt ei. Et ipse Comes Bigorniæ tradidit Comiti Pictauis pro liberatione sua Clarummõtem & castellum de Mumbrun. Deinde cepit Genzai & Martillan, & Grumuille, & Agenuille, & Taileburc, & Ponz. & omnia ista castella in terram deiecit. Et Brunus Comes de Engolismo reddidit ei ciuitatem Engolismi, & castellum de Muntiniac: & ipse eorum mœnia subuertit.

1179. ANNO gratiæ MCLXXIX. Papa Alexander in Lateranensi Ecclesia, in eminentiori loco cum Cardinalibus suis, & Præfectis, & Senatoribus, & Consulibus vrbis, constitutus, feria secunda tertiæ hebdomadæ Quadragesimæ, quæ III. Non. Martij euenit, primum Concilij sui diem celebrauit. Similiter secundum Concilij sui diem celebrauit quarta feria sequentis hebdomadæ, quæ II. Idus Martij euenit. In quo Concilio VVILLELMVS Remensis Archiepiscopus factus est Presbyter Cardinalis ad titulum Sanctæ Sabinæ, & HENRICVS Abbas Clareuallensis factus est Episcopus Cardinalis Albanensis.

EODEM anno LODOVVICVS Rex Francorum Constantinopolim misit AGNETEM filiam suam, quam ALA vxor sua Regina Francorum, soror VVillelmi Remensis Archiepiscopi, soror etiam Henrici & Theobaldi & Stephani Comitum, ei pepererat, maritandam Alexi filio Manuelis Imperatoris Constantinopolitani.

EODEM anno PHILIPPVS filius Lodovvici Regis Francorum & prædictæ Alæ Reginæ ægrotauit vsque ad mortem. vnde pater suus plurimùm condoluit, & diuina reuelatione in somnis admonitus, vt deuota peregrinatione adiret beatum Thomam Cantuariensem Martyrem, si vellet filium suum pristinæ sanitati restitui. Vnde factum est quòd LODOVVICVS Rex Francorum, missis Legatis ad Henricum Regem Angliæ patrem, quæsiuit licentiam & securitatem veniendi in Angliam: & sine impedimento redire quæsiuit, & obtinuit. Rex igitur Francorum fiduciam habens in Domino, contra multorum consilium, iter arripuit versus Angliam. Et assumens secum Philippum Comitem Flandriæ, & Baldvvinum Comi-

A tem de Ginnes, & Henricum Ducem de Luuain, & Comitē VVillelmum de Mandeuille, & Aduocatum Bethuniæ, & alios Barones de Regno Franciæ, peruenit vsque *VVitsand*, & indè transfretauit in Angliam, & applicuit apud *Douere* II. Kal. Septembr. feria IV. Cui Rex Angliæ pater in littore maris occurrens, suscepit eum magno gaudio & honore, sicut carissimum Dominum & amicum suum, & omnia necessaria sibi & hominibus suis honorificè ministrauit. Et in crastino, videlicet vigiliâ beati Bartholomæi Apostoli, duxit eum Cantuariam vsque ad tumbam sancti Thomæ Martyris. Quò cùm venissent, LODOVVICVS Rex Francorum obtulit super tumbam beati Thomę Martyris vnam cuppam de auro valde magnam & preciosam, & ad vsus Monachorum ibidem Deo seruientium centum modios vini in perpetuum, singulis annis recipiēdos apud *Peissi* in Francia ad omnimodam impensam Regis Franciæ. Præterea concessit eis, quòd quæcumque de cetero emerentur in Regno Franciæ ad proprios vsus illorum, quieta sint de teonnio, & omnibus aliis consuetudinibus & exigentiis. Et hæc omnia fecit eis confirmari Charta sua, quam ipsi receperunt de manu HVGONIS DE PVTEACO Cancellarij Regis Franciæ, filij Hugonis Dunelmensis Episcopi. Tertio autem die sequenti, Rex Franciæ, & sui qui cum eo venerant, Rege Anglorum eos reducente, reuersi sunt ad *Douere*: & in crastino, videlicet VII. Kal. Septemb. die Dominica, Rex Franciæ cum suis transfretauit de Anglia in Flandriam, & applicuit apud *VVitsand*. Interim PHILIPPVS filius eius meritis & precibus beati Thomæ Martyris pristinā adeptus est sanitatem.

B Quo audito, Rex Franciæ in magno fluctuans gaudio, publico præcepit edicto, vt omnes Principes Regni sui, Ecclesiastici, & seculares, conuenirent Remis in capite Kal. Nouembrium ad coronationem PHILIPPI filij sui. Quibus congregatis, VVillelmus Remensis Archiepiscopus præfatum Philippum filium Alæ sororis suæ iam quintum decimum annum ætatis suæ agentem coronauit, & in Regem vnxit Remis in Ecclesia Sedis Pontificalis die solemnitatis omnium Sanctorum, ministrantibus ei in illo officio VVillelmo Turonensi, & Bituricensi, & Senonensi Archiepiscopis, & ferè omnibus Episcopis Regni. Henricus autem Rex Angliæ filius, in progressione à thalamo vsque in Ecclesiam ipso die coronationis, ibat ante illum gestans Coronam auream de iure Ducatus Normanniæ, qua prædictus PHILIPPVS coronandus erat: & Philippus Comes Flandriæ præibat, ferens ante illum Gladium Regni. Alij verò Duces, Comites, & Barones præibant, & sequebantur diuersi diuersis deputati obsequiis, prout res exigebat. Sed LODOVVICVS Rex pater eius, senio & morbo laborans paralytico, coronationi illius interesse non potuit. Nam cùm ab Anglia rediret, & ad beatum Dionysium iter arriperet, subito percussus frigore, incidit in paralysim, & vsum dexteræ partis corporis sui amisit.

EODEM anno obiit VVillelmus Comes Albemarliæ, & sepultus est in Abbatia sua de *Tornetun*.

C *Ex Speculo Historiali* VINCENTII DE BVRGVNDIA, *dicti* BELVACENSIS, *Ordinis Prædicatorum. Parte III.*

ANNO Domini MCXXXVII. GVILLELMVS Comes Pictauensis ad sanctum Iacobum proficiscitur, & in sexta feria Parasceue in Ecclesia beati Iacobi moritur, & ante altare sepelitur. Qui moriturus, Proceres suos, quos secum habebat, contestatur: vt filia sua maior ALIENORDIS LVDOVICO Francorum Regi cum Aquitaniæ Ducatu vxor tradatur. Quam prædictus Ludouicus apud Burdegalam cum Optimatibus Regni præsentibus iungit sibi nuptiis solemnibus. Cuius pater LVDOVICVS intra eundem ferè mensem apud Parisius defunctus, in Ecclesia beati Dionysij ante corpus ipsius est sepultus Kalend. Augusti, XXVIII. anno regni sui. Florebat hoc tempore THEOBALDVS Comes Campaniæ, pater orphanorum, & iudex viduarum, oculus cœcorum, ac pes claudorum, singulariter munificus in pauperibus sustentandis, in extruendis Monasteriis & erga Religiosos quosque largitate incomparabilis. Hic genuit Comites, Henricum, & Theobaldum, ac Stephanum, Guillelmum quoque Remensem Archiepiscopum. Filias etiam plurimas habuit, quarum vltimam nomine ADELAM LVDOVICVS Rex post accepit in vxorem: ex qua filium nomine

Lib. XXVII. Cap. XIII. & XV. 1137.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. PHILIPPVM successorem Regni suscepit. Florebat & GVILLELMVS Comes Niuernensis, vir iustitiâ & honestate insignis: cuius deuotio mira postmodum emicuit, dum ex potente Principe seculi factus est in Carthusia humillimus pauper Christi. A

CAP. XVI. 1139. ANNO Domini MCXXXIX. Habitaculum seruorum Dei in loco qui dicitur ad Montem Dei construitur. Florebat hoc tempore Gallicana Ecclesia per viros religione ac sapientiâ illustres, Milonem Morinensem Episcopum, humilitatis virtute præcipuum: Aluisum Atrebatensem, liberalitate atque consilio & facundiâ clarum: Godefridum Lingonensem, Hugonem Autissiodorensem, Ioslenum Suessionensem, Goffridum Carnotensem: Albericum Bituricensem Archiepiscopum, scientiâ literarum atque consilij prudentiâ clarissimum. Inter hos etiam alios multos tunc claros scientiâ viros, Bernardus Abbas Clareuallensis, vir opinatissimæ religionis, eminentissimè clarebat. Qui multorum miraculorum patrator, & verbi Dei feruentissimus prædicator, atque plurimorum Monasteriorum fundator, animarum lucra maxima Deo exhibebat, adeò vt Magistri Scolarum cum magno Clericorum comitatu, etiam de longinquis regionibus, ad eius optabile magisterium confluentes, centenario, vel etiam ampliori nouiciorum numero domum probationis implerent, & vno die XL. Monachi fierent.

1140. ANNO Domini MCXL. Cœnobium sanctæ Mariæ de Fresmont fundatum est. *Helinandus.* Eo tempore HEINRICVS germanus LVDOVICI Regis apud Clareuallem Monachus effectus est. Qui non multò pòst ad Episcopatum Beluacensem assumptus est. B

CAP. LXXXIII. TEMPORE prænotato, scilicet imperante Conrado, LVDOVICVS Rex cepit Vitriacum castrum Comitis Theobaldi: vbi admoto igne incensa est Ecclesia, & in ea mille trecentæ animæ diuersi sexus & ætatis combustæ.

EODEM tempore Senonis, præsente LVDOVICO Rege, fit Episcoporum & Abbatum religiosorum conuentus contra Petrum Abaelardum, qui scandalizabat Ecclesiam profana quadam nouitate verborum vel sensuum. Et hic ab eis interpellatus cùm esset de iustitia responsurus, veritus audientiam Apostolicæ Sedis appellauit: & sic euadens, non multò pòst Cabilone apud sanctum Marcellum obiit.

1144. INNOCENTIVS etiam Papa migrauit, cui Guido Castellanus Celestini nomine alteratus successit anno Domini MCXLIV. Et hic, completo quinque mensibus & dimidio Papatus officio, decessit: eique Lucius ex Gerardo Cancellario factus Papa successit.

EO tempore sancto Bernardo Clareuallis mediante, simultas, quæ inter Regem LVDOVICVM & Comitem Theobaldum incanduerat, sopita est.

1146. ANNO Domini MCXLVI. Rex Francorum LVDOVICVS captæ vrbis Mesopotamiæ zelo accensus, vel vt alij putant Vitriacensis incendij conscientiâ compunctus, apud Vizeliacum affixo sibi crucis signo, cùm Regni Principibus & multitudine innumerabili, transmarinam peregrinationem proponit aggredi. C

ECCLESIA Tornacensis, quæ per annos circiter DC. à tempore beati Medardi, sub Episcopo Nouiomensi sine proprio fuerat Sacerdote, hoc anno cœpit proprium Episcopum habere, Anshelmo scilicet Abbate sancti Vincentij apud Lugdunum ab Eugenio Papa consecrato, & eidem vrbi in Episcopum destinato.

AVDEBERTVS Marchiæ Comes vnici morte turbatus, Terram suam Regi Hainrico vendit. Nam filius eius à quodam milite, quem proditiosè occiderat, viuus sublatus numquam comparuit. Vnde territus pater crucem accipit, ac Hierusalem vadit, vbi & moritur. Cuius Terram Gaufridus & Hugo de Lesiniaco, se dicentes heredes, repetunt, & tandem eam obtinent.

CAP. LXXXV. 1147. ANNO Domini MCXLVII. Conrado Rege in Purificatione beatæ Mariæ apud Frankenfurt constituto, Abbas Clareuallis sanctus Bernardus tam Regi quàm cunctis Principibus crucis affigit signum, & socij peregrinationis multiplicantur super numerum.

HOC anno Guillelmus Niuernensis Comes relicto seculi Principatu, & omni honore calcato, Carthusiam petit: ibique Deo digna & humillima paupertate conuersans, infra annum conuersionis suæ felicem terminat cursum vitæ.

A ANNO Domini MCXLVIII. Remis Concilium à Papa Eugenio celebratur. LVDOVICVS
In quo Concilio publicè confutauit beatus Bernardus Magistrum Gilbertum co- VII. IVNIOR.
gnomento Porretam, disputando cum eo singulariter tanquam sui temporis singu- CAP.
laris athleta. Hic Gilbertus erat Episcopus Pictauorum, in sacris literis plurimum LXXXVI.
exercitatus, sed sublimiora se scrutans ad insipientiam sibi. Siquidem de Trinita- 1148.
tis vnitate, & diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, & furtiuas propinabat aquas: nec facilè quid saperet, imò quantum desipéret, personis autenticis fatebatur. Timebat enim quod apud Senonas Petrum Abaelardum ei dixisse ferunt,

Nunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Nouissimè tamen cùm iam fidelium super hoc inualesceret scandalum, cresceret etiam murmur, vocatus ad medium est, & Librum tradere iussus, in quo blasphemias euomuerat graues quidem, & verborum quodam inuolucro circumseptas. Beatus ergo Bernardus primò quidem totum quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, subtilibus interrogationibus eliciens, deindè tam suis ratiociniis quàm Sanctorum testimoniis biduana disputatione redarguit. Considerans autem nonnullos ex his qui præsidebant, iam quidem animaduertens blasphemiam in doctrina, tamen adhuc auertens iniuriam à persona, accensus est zelo, & domesticam sibi Gallicanam conuocat Ecclesiam seorsum. Communi deinceps consi-
B lio à Patribus decem Prouinciarum, aliis autem Episcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, vt eorum videlicet omnium sicut reprehensibilis, sic irreprehensibilis zelus ceteris innotescat. Ita demum Apostolico iudicio & auctoritate vniuersalis Ecclesiæ error ille damnatur. Episcopus Gilbertus, an eidem damnationi consentiat, interrogatur. Consentiens, & publicè refutans quæ priùs scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur: maximè quòd ab initio captus esset, ea lege se eandem disputationem ingredi, vt promitteret sine vlla sese obstinatione pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè opinionem suam. Horum duorum Magistrorum, Petri videlicet Abaelardi & Gilberti Porretæ, quidam discipuli nimium zelantes pro ipsis, beato Bernardo & toti Cisterciensi Ordini postea detrahere cœperunt.

EODEM anno Hainricus LVDOVICI Francorum Regis filius, contempto CAP.
mundi schemate, pro Christo in Claraualle indutus Monachili schemate, proue- LXXXVII.
hitur ad Episcopatum ciuitatis Beluagicæ.

HOC quoque anno Lauduni IV. Nonas Iulij factis tonitruis in Monasterio S. Vincentij, Monachis diuini officij cursum complentibus, duo ex eis subito fulminis ictu corruentes expirauerunt. Alij quidem tacti vel territi vix conualuerunt. Fulmine etiam altaris linteum comburente, & sacrarium penetrante, & de magna cruce partem, partem quoque claustralis ostij asportante, tota Domus repletur
C horrore.

EO tempore florebat multa miraculorum gratiâ PETRVS Tarentasiensis Epi- CAP.
scopus. --- Implacabiles inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, & CXXIV.
grauia admodum bella compescuit. Desperatas reconciliationes inter maximos etiam Principes, Domino cooperante, & sermone confirmante, sequentibus signis effecit. Inter Principem suum Comitem YMBERTVM & RAIMVNDVM Comitem Tholosanum in regione Granopolitana eo tempore dominantem, non sine multis incendiis & homicidiis guerram diutiùs agitatam multo labore sedauit. Cuius occasione negocij ad Hainricum Regem Anglorum vehementer desideratus accessit. In quo itinere miraculum singulare diuina virtus per eum perfecit apud sanctum Symphorianum, quod est castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe leucis distans.

ANNO Domini MCXLIX. LVDOVICVS Rex Francorum à Palæstina na- CAP.
uigans, vt in patriam rediret, Græcorum naues incurrit. Cúmque ab eis Impera- CXXVI.
tori Cursolium obsidenti præsentandus deducitur, Gregorius Dux nauium Regis Siciliæ eos aggreditur. Siquidem vastatis & spoliatis Græcorum Prouinciis, vsque ad ipsam vrbem Regiam Constantinopolim accedens, sagittas aureas in Palatium Imperatoris iecerat. Et incensis suburbanis, de fructibus hortorum Regis violen-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. ter tulerat. Vnde rediens naues Græcorum incurrit, captum LVDOVICVM Regem eripuit. sed captos Regis obtentu dimittit. A

1150. ANNO sequenti Bartholomeus Laudunensis Episcopus, XXXVIII. anno sui Episcopatus, contempto mundi schemate, Fusniaci induitur Monachili schemate.

HABITIS per Franciam Conuentibus, conueniente etiam Papa Eugenio, vt Abbas Clareuallis Hierosolymam ad alios prouocandos mitteretur, grandis iterum sermo de profectione transmarina celebratur. sed per Cistercienses Monachos totum istud cassatur.

CAP. CXXVII. 1151. ANNO sequenti obierunt Episcopi moribus & scientiâ clari, Hugo Autissiodorensis, & Iosselenus Suessionensis. Hic Hugo fuit Abbas Pontiniaci primus, vir moribus & scientiâ clarus, ac in sacra religione strenuus. Et licèt iuxta propositum Ordinis sui esset miræ patientiæ, in Ecclesiæ tamen hostes districtus executor. In nocte quidem electionem suam præcedente, vidit in somnis quòd mater sua sibi esset copulanda nuptiali fœdere. Qui cùm in Ecclesia Senonensi propter suspensiones Henrici Metropolitani, consecrationis locum non haberet, à domino Gaufrido Carnotensi Episcopo consecratus est. Huic successit Alanus Ripatorij Abbas primus.

HOC etiam anno illustres religione ac prudentiâ obeunt viri, Suggerus Abbas S. Dionysij, Rainardus Cistercij, Odo sancti Remigij. Sed & Gaufridus Comes Andegauorum, post simultates habitas cum Rege LVDOVICO, facta pace obit infra mensis vnius spacium. Obiit etiam nobilis & religiosus Princeps, & pauperum pater, Comes Theobaldus. Multi quoque nobiles hoc anno moriuntur. B

1152. ANNO sequenti Rex Francorum LVDOVICVS zelotypiæ spiritu inflammatus, iurata consanguinitate vxorem suam repudiat. Quam quia contra eius voluntatem HAINRICVS Dux Normanniæ, videlicet filius Gaufridi Andegauensis & Mechildis, ducit, magna inter eos simultas excandescit. Hac quippe occasione Ducatum Aquitaniæ amisit. Rex autem æmulus eius eum obtinuit.

CAP. CXXVIII. HÆC fuit prima vxor Regis LVDOVICI, scilicet ALIENORDIS filia senioris Comitis Pictauensis: de qua prædictus Rex suscepit duas filias, scilicet Aelidem & Mariam. Cúmque cum eadem vxore sua perrexisset vltra mare, audiuit eam, vt fertur, à Salhadino munera suscepisse. Vnde post reditum suum in Franciam, non solùm ob causam prædictam, sed etiam ob ipsius mulieris incontinentiam, voluit eam repudiare. Vt enim dicit Helinandus, non tanquam Regina se gerebat, sed ferè tanquam meretrix. Quod illa intelligens, ab eo declinauit, & ad prædictum Normanniæ Ducem Hainricum se transtulit, qui eam, vt dictum est, in vxorem duxit. Propter quod inter ipsum & Regem discordia fuit. Sed postea Rex ipsum ad pacem recepit. Qui scilicet Dux Hainricus in breui, mortuo Rege Stephano, Angliam intrauit: & integritate Regni potitus, pacem antiquam reformauit. Hic ergo Hainricus senior Rex Angliæ quatuor filios suscepit C ex prædicta Regina, scilicet Alienorde: Hainricum videlicet, & Richardum, & Iohannem, qui tres ibidem regnauerunt successiuè: Gaufridum quoque Comitem Britanniæ. Insuper & quatuor filias, quarum vna data est vxor Regi Castellæ, vnde orta est BLANCHA Regina Franciæ. Altera verò Constantinopolitano Imperatori nomine Alexi. Tertia quoque Saxoniæ Duci, vnde natus est Otho, qui postmodum Imperator fuit. Quarta verò Tholosano Comiti, vnde ortus est Raimundus, cuius filiam postmodum accepit Alfonsus Comes Pictauensis. frater Ludouici Regis. Porrò supradictus LVDOVICVS secundam vxorem, videlicet Imperatoris Hispaniæ filiam, vitæ laudabilis feminam, accepit. sed illa non multis annis interiectis obiit. Deinde Rex idem habito colloquio cum Theobaldo Blesensi Comite, accepit ADELAM sororem illius in vxorem, scilicet bonæ memoriæ Theobaldi filiam, de genere Karoli, vt dicitur, descendentem. filiam verò suam AELIDEM dicto Theobaldo iuniori dedit in vxorem. Igitur ex LVDOVICO & Adela PHILIPPVS nostri temporis Rex futurus ortus est. Et Theobaldus ex Aelide filium suscepit Ludouicum, ac filias, Margaretam & Elizabeth. Ex quibus, scilicet Ludouicus, in Comitatu patri succedens, vxorem Katherinam accepit filiam Comitis Clarimontis, cui Comitatus idem hereditario iu-

A re obuenit. Qui ex ea relicto herede Theobaldo nomine, perrexit Constantinopolim cum Balduino Flandrensi Comite, & ibi decessit. Porrò filio eius Theobaldo leprâ infecto, ac sine herede defuncto, successit in Comitatu Blesensi MARGARETA eiusdem amita; & in Comitatu Carnotensi soror eiusdem Margaretæ Elizabeth. His enim duabus sororibus nulla priùs hereditas erat paterna. Sed Margareta gratis accepta fuit in coniugium, primò ab Hugone de Osiaco prope Cameracum. Post cuius obitum nupsit Othoni Comiti Burgundiæ, fratri scilicet Imperatoris Hainrici. Quo defuncto, tertiò nupsit domino de Auesnis Galtero. Qui susceptam ex ea filiam dedit in vxorem Hugoni filio Hugonis * Comitis Sancti Pauli. ex qua ortus est filius, qui successit in Comitatu Blesensi. ELIZABETH autem altera filia à patre suo Theobaldo data est primò coniunx Domino de Ambasia, qui ex ea filiam nomine Mehthildam genuit, quæ in Comitatu Carnotensi matri successit. Illóque mortuo, nupsit Elizabeth Iohanni de Montemirabili, qui sine herede decessit. Vnde & Monsmirabilis Matheo fratri eius iure propinquitatis obuenit. MARIA verò altera LVDOVICI Regis filia data est vxor Comiti Campaniæ Hainrico, habuitque duos filios ex ea, scilicet Hainricum ac Theobaldum. Horum Hainricus, cui iure primogenituræ post decessum patris obueniebat Comitatus Campaniæ, cùm adhuc esset sine vxore, Comitatu in custodia fratris sui Theobaldi relicto, perrexit in Terram transmarinam cum Rege Franciæ B PHILIPPO. Cúmque capta fuisset Acon, Philippo Rege in Franciam reuertente, Regina Cypri virum habebat, qui simplex homo erat, nec bellicosus videbatur, nomine Humfridum de Thoron. Hunc Barones à Regina separauerunt, eámque Marchisio de Monteferrato in coniugium tradiderunt, quem & Terræ acquisitæ custodem statuerunt. Nec multò pòst Arsacidæ ipsum in Nicomedia interfecerunt. Tunc præfatam Reginam Hainrico Comiti Campaniæ in vxorem tradiderunt, quem & eidem Terræ similiter præfecerunt.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

* *leg.* Galteri

ANNO Domini MCLIII. Rex Francorum LVDOVICVS cum nimio exercitu Normanniæ fines aggressus, castrum Vernon in deditionem recepit. Interim Dux Normanniæ in Anglia contra Regem Stephanum fortiter agens, tandem cum eo pacem facit: ita vt viuente Rege post eum secundus in Anglia mortuo succedat. LIB. XXIX. Cap. II. 1153.

CIVES Metenses cum vicinis militibus congrediuntur, vincuntur, & pereunt ex eis plus quàm duo milia.

VIR religiosus VValterus Laudunensis Episcopus, multarum fundator Abbatiarum, migrauit ad Dominum, & Præmonstrati sepelitur, vbi quondam pro Christo paupertatis sumpsit habitum. Cui successit Galterus Laudunensis Decanus.

ANNO sequenti Rex Francorum LVDOVICVS Henricum Ducem Normanniæ ad pacem recepit. Qui in breui Rege Stephano mortuo Angliam intrat, C & Regni integritate potitus, pacem antiquam reformat. 1154.

ROBERTVS autem de Botua, vir omni plenus nequitiâ, nepotum suorum castra ingressus, dolosè tyrannidem exercet in Terra.

HOC etiam anno LVDOVICVS Rex Francorum filiam Imperatoris Hispaniæ, feminam moribus præcipuam, accepit Aurelianis in vxorem. ibíque nuptiis quasi solemniter celebratis, ab Hugone Senonensi Archiepiscopo vncta est in Reginam.

ANNO Domini MCLVII. filia LVDOVICI Regis Francorum datur filio Hainrici Regis Angliæ, vt pax inter eos firmetur. Cap. III. 1157.

ANNO MCLIX. Rex Francorum LVDOVICVS, & Rex Angliæ Hainricus cum suis, Alexandrum in Patrem & Dominum susceperunt. 1159.

ANNO sequenti fit eclypsis Lunæ, & moritur Regina Franciæ vxor Regis LVDOVICI, filia Imperatoris Hispaniæ, femina vitæ laudabilis, & actibus clara, moribúsque perornata. Rex verò ducit vxorem ADELAM Comitis Theobaldi filiam. Quam postea prædictus Hugo Senonensis Archiepiscopus vnxit Parisius in Reginam. 1160.

ANNO Domini MCLXI. Alexander Papa in Galliam venit, & à Regibus Francorum & Anglorum honorificè susceptus est. Cap. XII. 1161.

EODEM anno Henricus Rex Anglorum, Dux Aquitaniæ, venit contra Tho-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. losam. Rex LVDOVICVS intrauerat ad defendendum eam. Vnde nolens Henricus Rex obsidere Dominum suum, recessit à loco. A

CAP. XIII. 1165. ANNO Domini MCLXV. PHILIPPVS Ludouici Regis Francorum filius nascitur, anno scilicet patris sui XXVII. Cùm enim idem pius Rex innumerosam filiarum sobolem de tribus vxoribus suscepisset, & heredem masculum Regni successorem habere non posset: tandem cum ADELA vxore sua, & omni Clero ac populo totius Regni ad orationes & eleemosynas conuersus, filium à Deo petiit, & obtinuit. De quo etiam antequàm natus esset, talem visionem in somnis vidit: videlicet quòd PHILIPPVS filius suus aureum calicem in manu sua plenum humano sanguine tenebat, de quo propinabat omnibus suis Principibus, & omnes in eo bibebant.

EO tempore Tarentasiensis Archiepiscopus venit apud Caluummontem, qui est in confinio Franciæ & Normanniæ, pro pace scilicet reformanda inter Regem LVDOVICVM & Regem Henricum: vbi multas virtutes per eum operatus est Dominus in præsentia duorum Regum, & Henrici iunioris Regis Angliæ, & Philippi Comitis Flandrensis. In capite Ieiunij imposuit cineres benedictos capiti Regis Angliæ apud Mortuummare.

CAP. XV. EODEM anno Guichardus Abbas Pontiniaci secundus in Lugdunensem Archiepiscopum est assumptus.

CAP. XVI. 1166. ANNO Domini MCLXVI. Henricus Beluacensis Episcopus in Archiepiscopum Remensem translatus est. B

1167. ANNO Domini MCLXVII. Amalricus primus Abbas Karoli-loci, deinde Siluanectensis Episcopus obit.

CAP. XVII. 1169. ANNO Domini MCLXIX. Hugone Archiepiscopo Senonensi defuncto, succedit ei Guillelmus Theobaldi Comitis filius, Carnotensis electus, sed nondum Episcopus consecratus. Quem Senonis consecrauit venerabilis Mauricius Parisiensis Episcopus.

CAP. XXI. 1172. ANNO Domini MCLXXII. Robertus Præpositus de Area duos Episcopatus regebat, Atrebatensem scilicet & Tornacensem: filius fabri cuiusdam rustici Carnotensis: qui, vt aiunt, familiari dæmone vtebatur, per quem ad tantos honores deuenerat.

1173. ANNO sequenti ciuitas Rothomagi obsessa est à LVDOVICO Rege Francorum, & Hainrico nouo Rege Anglorum, & Philippo Comite Flandrensi.

EODEM anno obiit sanctus Petrus Tarentasiensis Archiepiscopus.

FLOREBAT eo tempore Magister Petrus Comestor, primus Parisiensium Magistrorum.

1175. ANNO Domini MCLXXV. Præpositus de Area Robertus occiditur, procurante, vt aiunt, necem eius Iacobo de Auesnis inclito milite. Non multò pòst, imò etiam eodem anno mortuus est Hainricus Remensis Archiepiscopus. Fuerat autem inter eos inuidia magna de potentatu: quia ille dominabatur Flandriæ, & iste Franciæ. & ambo in breui extincti sunt. Itaque Guillelmus Senonensis Archiepiscopus fit Archiepiscopus Remensis, & succedit Guido Senonensis anno C
1177. Domini MCLXXVII.

FLOREBAT autem his temporibus Mauricius Parisiensis Episcopus, qui ob industriam & literaturam de infimo statu magnæ paupertatis ad Pontificalis dignitatis apicem est euectus. Nam & cùm esset iunior, pauper ac mendicus, eleemosynam postulatam accipere noluit, hoc pacto vt numquam foret Episcopus. Hic inter opera sua præclara à fundamentis instruxit Ecclesiam, cui præerat.

CAP. XXII. 1180. ANNO Domini MCLXXX. LVDOVICVS Rex piissimus PHILIPPI pater in vrbe Parisius obiit, & in Ecclesia sanctæ Mariæ de Sacro-portu, quæ dicitur *Barbeel*, sepultus est, quam ipse fundauit. Super cuius corpus vxor eius ADELA construi fecit sepulchrum miro artificio compositum ex lapidibus & auro & argento, & ære ac gemmis subtilissimè decoratum. Anno etiam eodem Iohannes Episcopus Carnotensis obiit, qui socius sancti Thomæ Cantuariensis vitam ipsius scripsit.

A

EX LIBRO III. CHRONICORVM ANONYMI Scriptoris, quorum Exemplar recentiore manu exaratum est in Bibliotheca Monasterij S. Victoris Paris.

LVDOVICO itaque GROSSO vitâ decedente, LVDOVICVS, qui ex cultu pietatis PIVS potest de iure vocari, quod cum patre ferè per VII. rexerat annos, totum ex integro suscepit Regnum anno gratiæ MCXXXVII. Poinde euoluto non longo dierum curriculo, GAVCHERIVS DE MONTE-GAYO superbiâ inflatus, aduersus Regem superbè insurgere temptauit, terrámque ipsius non tamen impunè inquietare conatus est. Quod Rex non æquo animo perferens, exercitu coadunato, Montem-gayum cum omni municipio destruxit. Contra Regem Comes THEOBALDVS Campaniæ sæpiùs rebellauit. Cui præfatus Rex Ludouicus Pius castrum Vitriacum succendit, in quo periit incendio multitudo magna virorum, & mulierum, & infantium. Pro quo infortunio idem Rex creditur iter Hierosolymitanum anno regni sui XVII. arripuisse. Quem Regni sui incredibilis multitudo subsecuta est. Duxit autem & vxorem suam Pictauensem secum nomine ALIENOR, quæ perplurimum ei in illo itinere ingrata & iniuriosa extitit. quod rei probauit euentus. Nam post multos labores & tribulationum sudores reuersus, licèt ex illa duas filias se suscepisse gauderet; tamen regni sui anno XXI. assensu & auctoritate Eugenij Papæ repudiatam dimisit.

Quæ præcedebant vulgaria sunt, & in aliis habentur Auctoribus.

B

REGRESSO itaque Ludouico à Hierosolymis, Gaufridus Comes Andegauorum, & HENRICVS filius eius, qui postea Regnum Anglorum obtinuit, Regem prædictum adierunt, conquerentes de Stephano Anglorum Rege, qui eis iniustè Regnum Angliæ & Ducatum Normanniæ auferebat. Quorum rationabilem querimoniam Rex cõsiderans, cum magno exercitu Normanniam est ingressus. Quam captam Henrico filio Comitis Andegauensis reddidit, & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit. Ille autem pro collato sibi adiutorio, patre suo concedente, VVlcassinum Normannum, quod est inter Ettam & Andelam, Regi Ludouico totum in munere dedit. In qua terra continentur hæc castella, & firmitates, Gisorcium, Nealpha, Sterpiniacum, Dangultum, Gamachiæ, Arachiuilla, Castrumnouum, Baudemont, Brayum, Tornutum, Buscalia, Nogentum super Andelam. Post hæc autem regni sui anno XXIV. filia Regis Hispaniæ ei legitimo matrimonio coniuncta est. Ex qua duas suscepit filias. Et hac defuncta, iterum duxit vxorem præcipuæ nobilitatis, & expectandæ* pulchritudinis puellam nomine ADELAM, filiam Comitis Campaniæ Theobaldi, quæ de genere Karoli Magni Regis Francorum comprobatur esse hoc modo. Karolus genuit Ludouicum, Ludouicus Karolum Caluum, Karolus Caluus Ludouicum, Ludouicus Karolum Simplicem.

** f. expetendæ*

C

Karolus Simplex ex Ogiua vxore sua legitima genuit Gisilam, quæ legitimè coniuncta est Roberto Normãnorum Duci. De Gisila autem exiit* Guillelmus Longaspata, & de Guillelmo Robertus, de Roberto Guillelmus Nothus qui Angliam acquisiuit. Hic Guillelmus habuit filiam de vxore legitima nomine ADELAM, quæ Stephano copulata Comiti Carnotensium genuit Comitem Theobaldum, & Theobaldus Comes hanc Adelam. De qua suscepit idem Ludouicus filium, quem baptizatum de nomine aui sui vocari iussit PHILIPPVM. Natus est autem idem Philippus anno regni sui XXXV. Incarnationis autem Christi MCLXV. die Sabbati in octauis beatæ Dei genitricis Mariæ.

** imò Historici Normãnorũ ex hoc cõiugio nullam exiisse prolem vnanimiter asserunt.*

HIC igitur piissimus & Christianissimus LVDOVICVS PIVS Rex Francorum Alexandrum Papam ab Italia exulantem in Galliis retinuit. Cui etiam multos honores & obsequia exhibuit. Cuius rei circumquaque famâ peruolante regiones, Constantinopolitanus & Hispanus Imperatores, Rex Hierosolymitanus, Rex Angliæ, Rex Siciliæ, Rex Vngariæ, omnésque Reges Christianorum Regis Ludouici sequentes exemplum, cum debita reuerentia eumdem, ei obediendo, humiliter susceperunt. Cum beato etiam Thoma multa vnitus est familiaritate. Cui, cùm à Sede Cantuariensi exul per septem annos moraretur in Francia, quamplurima obtulit donaria, & illius inopiam per multa studuit subleuare subsidia. Ad vltimum autem Henrico Regi Angliæ illum concordauit, & in sede propria restitui fecit.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A Sed Rex Angliæ belluinum habens animum, pacísque per manum Regis Franciæ compositæ immemor, illum intra sinum Ecclesiæ Cantuar. capite plecti consensit. Sed hunc omnipotens Deus plurimorum decorauit gloriâ miraculorum, ipso Rege propriis oculis intuente.

PORRO iste LVDOVICVS multa fuit honestate laudabilis, erga Religiosos quoque simplex ac beniuolus, & erga subditos vnica moderatione vsus. Eleemosynis largus, cultor iustitiæ, peruigil in oratione. Literarum quidem ignarus, sed Philosophis coæquandus. Nutritor gentis, legum augmentator, pietatis exemplar, plus semper in orationibus quàm in armis confidens. Et quia pacis amator erat, guerras etsi aliquas, guerras tamen aut intulit, aut pertulit, suúmque satis tranquillè ac strenuè Regnum fouit. Hinc est, quòd sub ipso pace vigente, tot nouæ villæ conditæ sunt, & veteres ampliatæ, tot excisa nemora & exculta, tot constructæ Ecclesiæ, Ordinésque diuersi diuersis in locis multipliciter sunt propagati. Hic construxit Cœnobium non procul à Miliduno, quod Sanus-portus dicitur. Quod etiam possessionibus ditauit amplissimis, & spectabilibus decorauit ædificiis. Cùm autem deficientes artus mortem in foribus esse nuntiarent, prudentum virorum vsus cõsilio, filium suum PHILIPPVM in ipsa omnium solemnitate Sanctorum, à Guillelmo Remensi Archiepiscopo, & à suis Coëpiscopis, in Remẽsi ciuitate fecit inungi, & in Regem consecrari. Nec multò pòst filia Comitis Henodij, religiosa, & cõmendabilis pulchritudinis puella legitimo & solẽni matrimonio illi per manus Episcoporum copulata est. B Rexit autem Ludouicus Pius feliciter Regnum Frãcorum cum patre ferè per VII. annos, & post patris obitum per annos XLIII. Et quia qui benè vixerit, non potest malè mori, & in conspectu Domini mors Sanctorum est preciosa, dormiuit vt credimus in Domino, appositus ad patres suos XIV. Kal. Octobris anno gratiæ MCLXXX. Sepultúsq; est in Monasterio quod Sanus-portus dicitur, quod ipse, vt diximus, construxerat non procul à Miliduno. Cuius Epitaphium his versibus decoratur.

Qui modo sum modicus cinis olim Rex LVDOVICVS,
Dum terris præeram terra futurus eram.
Sed licèt auferre sua non valeat caro terra,
Seruat perpetuum spiritus esse suum.
Parce mihi Domine, qui finis es, & sine fine,
Quem sine principio, quem sine fine scio.
Iam transcendo fidem, quia iam scio credita pridem,
More suo patriæ credita, more viæ.
Hoc mihi scire dedit, quem vita scit, & via credit,
Quem via credit eum vita scit esse Deum.
Elegisse leges alia loca regia Reges,
Huic magis elegi pauper inesse gregi.
Pauperis vt memores meliùs sint pauperiores,
Gaudeo pauper homo pauperiore domo. C

EPITAPHIVM ALIVD R. LVDOVICI VII.

TRANSIT *in heredem pius ille prior* LVDOVICVS
Nomine, sede, fide, nec pietate minus.
Serunla, tristis, inops, aliquo sub Rege: sub isto
Floruit Ecclesia, libera, læta, potens.
Rex humilis, Rex pacificus, Dauid & Salomonem
Protulit exemplo, séque, suósque regens.
Quantum coniugij permisit copula, castus:
Quantum iusticia regula, mitis erat.
Ieiunans, vigilans, orans, deuotus ad omnes
Diuini cultus obsequiíque modos.
Lingua preces viuas, lacrymas pia palpebra fudit,
Pauperibus solidos officiosa manus.
Hic meritis rapuit cælum, violentia sancti
Raptus & à cælo te tibi terra refert.

A

EPISTOLAE HISTORICÆ,

QVÆ AD RES LVDOVICI GROSSI & filij eius LVDOVICI IVNIORIS Regum illustrandas pertinent.

B

EPISTOLÆ VI.

Ex Codice MS. Epistolarum PETRI *Prioris Sancti Ioannis Euangelistæ Senonensis, qui est penes eruditiss. Virum Iacobum Sirmondum.*

EPISTOLA I.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum*, HVGONI *inconsulto Consuli, frenis agi iustitiæ.* RELIGIOSÆ & illustres personæ ad meam pertulerunt audientiam, quòd sanctam Remensem Ecclesiam quantum in te est impudenter dehonestas, & eam nouo, imò inaudito genere tyrannidis incessanter infestas. Quod postquàm auribus meis insonuit, quantò lacrymabilior fuit conquestio, tantò grauior in me aduersum te innata indignatio: & secundum inauditi sceleris immanitatem, meam incurristi offensionem. Doleo enim, & lacrymabiliter doleo, quòd in meam matrem, & caput Regni mei Ecclesiam gladium tyrannidis tam præsumptuosè exacuisti; quia in ea Coronæ meæ derogasti, & Sceptro meo probrosam iniuriam irrogasti. Prædictæ ergo Ecclesiæ infra festum beati Iohannis aut cum summa humilitate satisfacias, aut cum summa erubescentia Terram meam exeas. Alioquin si in manus meas incideris, nulla redemptione euades, & sic vitam finies.

C

EPISTOLA II.

HVGONI *Gornacensi Domino*, RA. *Dei gratiâ Consul Claromontis columbina simplicitate meliora grana eligere.* CVM dilectionis feruor ferè possit impossibilia, ac possibilitatis sit fructus in omnibus mutuæ postulationis executio, hanc vobis vestrisque Clericis cartulam mittere non dubitaui. Est mihi Magister quidam Claromonte, qui ibi & adhuc in Scholarum regimine studet, & hoc anno studuit. Hic castelli vestri famâ, vestræque dilectionis adipiscendæ gratiâ commotus, per me assequi desiderat quod animi sui voluntas expostulat. Huic igitur in Actoribus, in Philosophis, in Artium diuersis operibus, in Grammaticæ artis executione præcipuo, necnon etiam paginæ diuinæ, non prorsus, vt aiunt, ignaro, & quod omnium condimentum est, morali grauitate haud inexperto. Vt ergo castelli vestri regimen, omni impeditionis causâ procul amota, hoc anno futuro ei concedatis, apud vos vestrósque Clericos precibus impetrare laboro.

LVDOVICVS VI. GROSSVS.

A

EPISTOLA III.

Electio HVGONIS *Senonensis Archiepiscopi I.*

SANCTA mater Ecclesia Spiritus sancti magisterio sufficienter erudita, benè nouit & memoriter tenet, quòd doctores & pastores populo suo Dominus à seculo præesse voluit, qui greges sibi commissos pabulo diuini verbi reficerent, & iusta docentes iniusta prohiberent. Vnde scriptum est, *Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moysi & Aaron.* Quibus sublatis, Eleazarum victimis, Iosue verò castris Dominus præfecit: sequentique tempore Iudices, deinde Reges super populum suum constituit. Nouissimè verò Dominus ac Redemptor noster visibilem se mundo præbens, pastoralem curam super credentes assumpsit, dicens: *Ego sum Pastor bonus.* Et reditum ad patrem disponens, ne sine capite membra deficerent, Vicarium sibi beatum Petrum substituit, dicens: *Pasce oues meas.* Sed & Clemens post Petrum in Cathedra sedit, & ceteri Apostoli, seu alij per Orbem sancti Pontifices successores habere voluerunt, quos vel ipsi substituerunt, vel sibi substitui præceperunt, Iuxta illud: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos Principes super omnem terram.* Huc accedunt sanctorum instituta Canonum, & Decretales Romanorum Pontificum sanctiones, quæ de substituendis Pastoribus sentiunt idem & decernunt. Quibus nos inspectis, Conuentus Senonensis Ecclesiæ post obitum venerabilis viri domni HENRICI Pontificis nostri, fractæ nauis nostræ naufragium metuentes, & iam periculo propiore conterriti, de reformando nobis Pastore consilium diutiùs differre nullatenus ausi sumus, præsertim cùm Eleazarum viuente adhuc Aaron patre suo sacerdotium ex diuino mandato suscepisse nouerimus: ne populus vel modicum sacerdotali contubernio priuaretur, & Moyse cum Domino moram faciente in monte, populus sine Duce lasciuiens idolatra sit effectus. Præmissis igitur ad Dominum precibus, conuocatis etiam & assistentibus religiosis viris, & Abbatibus Canonicorum Regularium & Monachorum tam Cisterciensis Ordinis quàm aliis, in nomine deificæ Trinitatis concorditer elegimus nobis in Pastorem & Pontificem domnum HVGONEM, Præcentorem nostrum, à parentibus Christianis & Deum timentibus nobiliter editum, virum strenuum, modestum, mansuetum, disciplinis Ecclesiasticis competenter eruditum, religiosis personis amoris & honoris exhibentem officium, non alienum, non ignotum, sed fratrem nostrum vterinum, qui liberè proferre possit illud Dominicum, *Et cognosco meas, & cognoscunt me meæ:* qui noua & vetera de thesauro suo producere nouerit, & ab amplexibus Ecclesiæ nostræ, cuius panibus educatus est, auelli numquam possit. Hunc igitur canonicè & legitimè à nobis electum, à religiosis personis assistentibus approbatum, à populo Senonensi vniuerso communibus votis & immensis vocibus expetitum, Sanctitati vestræ, Domine Pater Carnotensis Antistes, ad quem interim Consilium Senonensis Ecclesiæ specialiter pertinet, & sanctis Patribus & Episcopis qui vobiscum sunt, præsentem offerimus, & offerendo commendamus: & vt benedictionis manus eidem in præsentiarum imponas, humiliter & deuotè supplicamus. Et vt, reuerendi Patres, electionem canonicam nostram & plenariam esse præsentia vestra percipiat, subscripta sunt nomina personarum, quæ eundem Hugonem Præcentorem in Pontificem elegerunt, ac eligunt, seu quæ postmodum assensum electioni præbuerunt.

B

C

EPISTOLA IV.

Consolatoria super morte Parisiensis Episcopi.

H. *Dei gratiâ Senonensis Ecclesiæ Minister, B. Decano & ceteris Parisiensis Ecclesiæ Canonicis, dilectis in Christo Fratribus, salutem, & salutiferam à Domino dilectionem.*

CONSIDERANTI mihi, Fratres, insperatum dulcissimi Fratris, imò vt ita dixerim, carissimi Patris mei Pontificis vestri casum & occasum, flere magis libet quàm scribere. Nimis enim saxeum pectus habet, quem non ad dolorem vel gemitum piissimi viri lacrymabilis non emollit excessus. Ceterùm quicquid fortè nonnulli sen-

A tiant, ego verò prorsus plango & lamentor damnum ingens & incõmodum meum. Amisi enim portionem animæ meæ, baculum iuuentutis meæ, consolatorem & eruditorem vitæ meæ. Baculus namque sustentationis, Fratres, sicut scitis, multotiens iuueni necessarius est plus quàm seni, quia iuuentuti pernecessaria est doctrina. Senectus verò longo vsu tẽporis multa didicit per experimenta. In quo ergo erit vltra similis mihi requies, simile gaudium, simile reclinatorium? Quem quoties videbam, præsente gaudio meo non gaudere non poteram. Sed quid dicam Domine Deus, vt quid recessisti longè, despicis in opportunitatibus in tribulatione? Modo rudem & tenerum amouisti puerum tuum, & tam citò subtraxisti ei ordinatorẽ & doctorem suum? Sed quid ago, Fratres? dum dolorem meum nimis exaggero, consolatorem onerosum me vobis ostendo. Iam verò dulcissimi Patris animam dulcedini & mansuetudini commẽdo Redemptoris nostri. Ad vos autem, quibus compatior, sermonis mei vultum cõuerto. Circa vos enim non mediocriter sollicitus existo, quia frequenter in talibus subrepit inuidia, per inuidiam discordia, per discordiam diuisio, per diuisionem vnitatis confusio. Tunc aduersæ facies, tunc dissonæ linguæ, thesaurorum diminutio, & inuidorum & æmulorum cachinnus & irrisio. Deus hoc auertat à vobis, Fratres, Spiritus sancti plenitudo descendat super vos, spiritúsque vestros vniat, diuisiones remoueat, & quibus vnus est futurus Pastor, eadem pascua gustare concedat. Quibus inspectis, carissimi Fratres, mementote iugiter ammonitionis nostræ, & salutis vestræ. Ad illum incessanter corda vestra conuertite, qui salus est omnium sperantium in se. LVDOVICVS VI. GROSSVS.

B

EPISTOLA V.

LVDOVICO *Regi Francorum*, GVILLELMVS *Flandrensis Comes, debitam subiectionem*. BENIGNITAS vestra intolerabilibus exitij mei infortuniis compatiens post lacrymabilem excessum magnanimi & magnifici KAROLI me, licèt indignũ, & prorsus iniusti meriti, in Comitum sedem voluit succedere. Vnde corda Procerum, licèt inter se prorsus dissentientium, mihi tamen in nullo consentientium, prouida viuacitate consilium primum mirabiliter collegistis. Demum vt me non amore, sed timore vnanimiter receperint, mirabiliùs effecistis. Ecce autem ille potens & antiquus hostis meus, Rex scilicet Anglorum, successibus meis iamdudum indoluit, innumeram adducens militiam, & immodicam afferẽs pecuniam, nuper applicuit: & vt molestias possit inferre, fideliorem & potentiorem Regni vestri portionem molitur nobis & vobis auferre. Qui confisus in militia, & multò magis in pecunia, quia corda Flandrensium muneribus putaret subuertere, non solùm non auderet insistere, sed mihi resistenti formidaret resistere. Recurro itaque ad Celsitudinem vestræ Maiestatis, orans & obsecrãs, vt quemadmodum me, quem ad honorem promouistis, in eodem confirmetis. Quod si fieri non potest, nisi nobis vestram offeratis præsentiam: vt reuereantur, & in ipsa erubescant & confundantur præsumptuosi alienigenæ, & in fide roborentur aliquantulum titillantes indigenæ. 1127.

C

EPISTOLA VI.

DOMNO *Priori Cluniacensis Cellæ, & Principibus ac militibus & vniuersis indigenis Balbonensis oppidi, R. dictus Abbas Senonensis Ecclesiæ beati Ioannis Euangelistæ, per opera misericordiæ misericordiam Domini promereri.* VRSO filius noster, quem præsentem videtis, regularis Canonicus, ordine Diaconus, scriba præcipuus, vtilitate sua multa carus nobis & acceptus, non sine dolore nostro quibusdam corporis sui pulsatur incommodis. Suggestum verò est ei à nonnullis, balnea quæ apud vos sunt illi summopere profutura, si eorum calore aliquandiu foueatur. Eapropter permissionis nostræ licentiam consecutus, ad balnea ipsa festinare disposuit, & ibidem quantum sat erit immorari. Verùm quia longa temporis mora peregrinantium in domibus alienis crumenas etiam plenas exinanire solet, supplicamus benignitati & caritati vestræ, vt si fortè quas detulit expensæ prædicto Fratri defecerint, vos, qui de bonis à Deo vobis datis in domibus vestris abundatis, humanitatis & fraternæ dilectionis memores, peregrinum Fratrem sustinere non contemnatis, quatinus illud exoptatum à Domino consequenter audiatis, *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

S. BERNARDI ABBATIS CLAREVALLENSIS, EPISTOLÆ HISTORICÆ.

Ad LVDOVICVM *Regem Francorum.*

EPISTOLA I.

Inter edit. Epist. 45. EXIMIO *Regi Francorum* LVDOVICO, *Stephanus Abbas Cisterciensis, totúsque Conuentus Abbatum & Fratrum Cisterciensium, salutem, sospitatem, & pacem in Christo Iesu.* REX cœli & terræ Regnum vobis in terra donauit, donaturus & in cœlo, si id quod accepistis iustè & sapienter administrare studueritis. B Hoc est quod vobis optamus, & pro vobis oramus: vt & hîc fideliter, & illic feliciter regnetis. Ceterùm vos quonam consilio eisdem nostris pro vobis orationibus, quas, si recolitis, olim tam humiliter requisistis, modò tam acriter repugnatis? Qua enim iam fiducia manus pro vobis leuare præsumimus ad Sponsum Ecclesiæ, quam ita, & sine causa vt putamus, ausu inconsulto contristatis? Grauem siquidem aduersum vos apud eundem Sponsum & Dominum suum querimoniam deponit, dum quem acceperat defensorem, sustinet oppugnatorem. Attenditis iam cui ex hoc infensum vos redditis? Non vtique Episcopo Parisiensi, sed Domino paradisi, & quidem terribili, & ei qui aufert spiritum Principum. Ipse quippe est, qui ad Episcopos dicit: *Qui vos spernit, me spernit.* Hæc ita vobis & pro vobis audacter quidem, sed amanter intimare curauimus: monentes & rogantes per illam inuicem amicitiam nostram & fraternitatem, cui vos satis dignanter sociastis, sed nunc ipsam grauiter læsistis, quatenus à tanto malo citiùs desistatis. Alioquin si non meremur exaudiri, sed contemnimur & nos fratres & amici vestri, & qui quotidie oramus pro vobis & filiis vestris & Regno: ex hoc iam noueritis paruitatem nostram in quibus valuerit non posse deesse Ecclesiæ Dei & ministro eius, venerabili videlicet Patri & amico nostro Episcopo Parisiensi, qui nostram aduersus vos humilitatem interpellans, nostras pro se ad C Dominum Papam iure fraternitatis Literas requisiuit. Verùm nos iustum ducentes his prius Literis vestram Excellentiam conuenire, præsertim quia idem Episcopus per manum omnium Religiosorum se ad iustitiam offert: si tamen priùs (quod quidem eadem ipsa iustitia videtur exigere) res ei suæ iniustè ablatæ restituantur: eius interim petitioni differendo supersedimus. Et si quidem Deo inspirante placuerit vobis nostris precibus aurem inclinare, nostro consilio studióque pacem cum Episcopo, imò cum Deo reformare: parati sumus huius rei gratiâ fatigari vsque ad vos quocumque vobis placuerit. Sin autem, nos amicum audire, & Dei Sacerdoti obedire necesse est. Valete.

Ex persona Ducis Burgundiæ. EPISTOLA II.

Edit. 127. GVILLELMO *Dei gratiâ egregio Comiti Pictauorum, & Duci Aquitanorum, Hugo eadem gratia Burgundiæ Dux, timere terribilem, & eum qui aufert spiritum Principum.* ERROREM vestrum vltrà dissimulare non fero, quippe carne propinquus, & corde amicus. Si quis de populo deuiat, solus perit. Verùm Principis error multos inuoluit, & tantis obest, quantis præest ipse. Nec præsumus, si-

LVDOVICVS VII. IVNIORI.

A cut ſcitis, vt perdamus, ſed vt regamus ſubiectos. Per quem Reges regnant, ipſe nos præfecit populis ſuis, à nobis tuendis, non ſubuertendis: planè ſanctæ ſuæ Eccleſiæ Miniſtros, non dominos. Cui vos miniſterio cùm dignè aliàs pro veſtri magnitudine Potentatus, & laudabiliter deſeruiſſe noſcamini, miror quanam verſutiâ modò veſtra illa prudentia circumuenta fuerit, eandem matrem veſtram & Dominam deſerere in tempore malo. Niſi fortè & hoc vobis veſtri illi conſiliarij perſuadere conentur, ad ſolam Petri Leonis domum vniuerſalem Eccleſiam eſſe redactam. Viri mendaces, quos veritas ſicut & caput eorum Antichriſtum deſtruit ſpiritu oris ſui, affirmans eam per os Dauid ad vniuerſos fines terræ, ad vniuerſas familias gentium dilatari. Habet tamen Ducem Apuliæ, ſed ſolum ex Principibus, ipſúmque vſurpatæ Coronæ mercede ridicula comparatum. Denique quid virtutis, quid honeſtatis afferunt de ſummo Pontifice ſuo, vt & nos prouocent ad fauorem? Si vera ſunt quæ vbique diuulgat opinio, nec vnius dignus eſt vinculi poteſtate. Si vera non ſunt, decet nihilominus caput Eccleſiæ non ſolùm vitæ habere ſanitatem, ſed & famæ decorem. Tutius proindè vobis eſt, mi cognate chariſſime, vt in ſuſceptione vniuerſalis Papæ, ab vniuerſitatis conſenſu & conſilio non recedatis. Quem omnis Religio, quem Regum vniuerſitas receperunt, vobis quoque & honorificum & ſalutiferum eſt vt recipiatis. Domini Papæ Innocentij & innocens vita, & integra fama, & electio canonica prædicatur. Priora duo nec hoſtes diffitentur, tertium calumniam habuit: ſed per Chriſtianiſſimum Lotharium nuper falſi calumniatores in ſuo ſunt
B mendacio deprehenſi.

Ad LVDOVICVM IVNIOREM *Regem Francorum*.

EPISTOLA III.

SI totus Orbis aduerſum me coniuraret, vt quippiam molirer aduerſus Regiam Maieſtatem: ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem oſtendere temerè non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim: *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Sed nec me latet quàm omni Chriſtiano, quàm meæ præcipuè profeſſioni mentiri contrarium ſit. Veritatem dico, non mentior. Quod Lingonis de Priore noſtro factum eſt, præter ſpem, præter intentionem Epiſcoporum & meam factum eſt. Sed eſt qui nolentium quodammodo extorquet aſſenſum, & ſuo arbitrio etiam aduerſas hominum volũtates prout vult ſubſeruire compellit. Quando enim ego periculum, quod mihi timui, illi æquè non metuerem, quem diligo tanquam meipſum? Quando ego illorum conſortium non horrerem, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt humeris hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere? Factum eſt tamen quod factum eſt, contra vos nihil, contra me plurimum. Mihi baculus imbecillitatis meæ ſubtractus eſt, mihi lu-
C men oculorum meorum ereptum eſt, mihi abſciſſum dextrum brachium meum. Omnia excelſa iſta & fluctus iſti ſuper me tranſierunt, in me tranſierunt iræ, mihi euadendi nulla ex parte patet via. Vnde onera fugio, indè ſubeo inuitus & ingratus. Durum mihi ſentio contra ſtimulum calcitrare. Tolerabilius fortaſsè ſpontaneo, quàm nolenti & renuenti fuiſſet. Nam ſi quid virium in me eſt, nónne id faciliùs meis, quàm alienis humeris exercerem? Sed acquieſco aliter diſponenti, cum quo vtique aut iudicio, aut viribus contendere, nec cautum mihi omninò, nec poſſibile eſt, ſed nec Regi. Siquidem terribilis eſt etiam apud Reges terræ. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis, etiam tibi ô Rex. O quàm moleſtis auribus audiemus contraria tam bonis principiis veſtris! O quàm amarior Eccleſiæ mœror poſt tanta prælibata gaudia, ſi fruſtrari (quod abſit) contigerit tam iucunda ſpe ſingularis clypei ſui veſtræ indolis, ſicut hactenus eſt experta? Heu! corruit virgo Remenſis Eccleſia, non eſt qui ſubleuet illam. Corruit & Lingonenſis, non eſt qui porrigat manum. Auertat diuina clementia à corde & conſilio veſtro ſuper dolorem noſtrum adiicere, cumulare triſtitiam ſuper triſtitiam. Quis mihi tribuat mori, ne videam Regem bonæ opinionis, ſed ſpei melioris, conari Dei conſilio obuiare, irritare aduerſus ſemetipſum ſummi Iudicis iram, pedes patris orphanorum madefacere la-

Edit. 170.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

crymis afflictorum, pulsare cœlos clamoribus pauperum, Sanctorum precibus, iustisque querimoniis charissimæ sponsæ Christi, quæ est Ecclesia Dei viuentis? Absit, absit. Meliora speramus, expectamus iucundiora. Non obliuiscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas. Non contristabit per illum & de illo Ecclesiam suam, per quem & de quo in tantis iam lætificauit. Quem suo munere contulit, sua longanimitate seruabit: & si quid aliter sapitis, & hoc ipsum vobis reuelabit, & erudiet corda in sapientia. Hoc optamus, hoc oramus die ac nocte. Hoc sentite de nobis, hoc sentite de nostris. Non infringetur veritas hæc in nobis, non imminuetur honor Regis, Regnique vtilitas per nos. Gratias autem agimus vestræ clementiæ pro benigno responso, quod à vestra dignatione meruimus. Verumtamen dilatio terret nos, qui videmus terram datam prædæ & direptioni. Terra vestra est, & in hoc planè cognoscimus, & dolemus dedecus Regni vestri, quod vos iure abhorrere mandastis, si non fuerit qui defendat. Nam in quo alio Regia Maiestas, rectè in eo quod factum est, imminuta dicatur? Electio ritè celebrata est, electus fidelis est. Non autem esset fidelis, si vestra & non per vos habere vellet. Nec dum ad vestra manum extendit, nec dum ciuitatem vestram ingressus est, nec dum prorsus se intromisit de aliquo: quanquam inuitatio Cleri & populi, & oppressorum afflictio, & vota bonorum id ab eo vehementissimè flagitarent. Quæ cùm ita sint, opus est, vt videtis, maturatione consilij, non minus vestro honori, quàm nostræ necessitati. Et nisi per præsentes nuntios expectanti populo, qui vester est, serenitas vestra pro voto responderit, multorum Religiosorum aduersum vos (quod non expedit) deuota vobis nunc corda turbabitis, & Regalibus vestris ipsis quæ ad Ecclesiam pertinent, non paruum, vt veremur, incommodum acquiretis.

A

B

Ad dominum Papam Innocentium. EPIST. IV.

Edit. 206.

SCRIPTVM est, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Surrexerunt viri audaces, qui non timuerunt coniunctos à Deo contra Deum disiungere. Neque id solùm, insuper & adiecerunt coniungere non coniungendos, addentes præuaricationem. Lacerantur sacra Ecclesiæ, scinduntur (proh dolor!) vestes Christi, idque (ad cumulum doloris) ab his à quibus resarciri debuerant. Amici tui Deus, & proximi tui aduersum te appropinquauerunt, & steterunt. Nam qui mandatum tuum transgrediuntur, non sunt alieni, non sunt extranei à sanctuario tuo, sed eorum locum tenent quibus dixisti: *Si diligitis me, mandata mea seruate.* Comitem RADVLPHVM & vxorem eius Deus coniunxerat per Ministros Ecclesiæ, & Ecclesia per Deum qui dedit potestatem talem hominibus. Quomodo quos Ecclesia coniunxit, disiunxit camera? In quo facto illud solùm conuenienter prouisum est, quòd in tenebris facta sunt opera tenebrarum. Qui enim malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius à luce. Quid meruit Comes Theobaldus? Quid peccauit homo ille? Si peccatum est quòd diligit iustitiam, & odit iniquitatem, non potest excusari. Si peccatum est quòd reddit Regi quæ Regis sunt, & quæ sunt Dei Deo, non potest excusari. Si Archiepiscopum Bituricensem suscepit ad imperium vestrum, hoc est maximum & primum peccatum. En sanguis iste de manu eius exquiritur. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahunt ei, quoniam sequitur bonitatem. Multi clamant ad vos in toto corde suo, vt iniuriam filij vestri, & oppressionem Ecclesiæ digna animaduersione vindicetis, & artifices huius sceleris cum ipso eorum capite, quicquid libuit, licuit, Apostolico vigore coërceatis, vt in verticem ipsius iniquitas eius descendat.

C

Ad LVDOVICVM *Regem Francorum.* EPIST. V.

Edit. 220.

LIBENTER quidem, sicut ipse fateri dignamini, etiam propria attestante conscientia, quæ ad honorem vestrum & Regni vestri vtilitatem spectant, pro nostro exiguo posse & quærimus, & quæremus. Ceterum quòd nostræ humilitati queremini super anathemate mox innouando in Comitem RADVLPHVM, & vultis me dare operam omnimodis, vt non fiat, ob multa mala quæ secutura indè putatis: prorsus non video quomodo implere possim, & mandato obuiare Apo-

A stolico. Quod etsi possem, non video quòd rationabiliter possem. Doleo quidem de malis si indè proueniant, sed non ideo tamen debemus facere mala, vt veniant bona. Satius tutiúsque hoc totum profectò omnipotentis Dei iudicio & dispositioni relinquimus, qui potest facere vt & bona, quæ ipse vult fieri, fiant & maneant: & mala quæ mali moliuntur, non veniant, aut certè in eosipsos potiùs, qui ea volunt & quærunt, veniant. Valdè autem contristat me vnum quod in Literis vestræ Celsitudinis continetur, quòd videlicet debeat obuiare res ista paci factæ inter vos & Comitem Theobaldum. An nescitis vos grauiter offendisse in eó, quòd Comes Theobaldus violentiâ guerræ vestræ contra Deum & iustitiam iurare compulsus est, non solùm quia quæreret, sed etiam quia efficeret vt prædictus Comes Radulphus & terra eius tam indebitè, imò tam illicitè absolueretur? Quid? iterum vultis peccatum peccato addere, & iram Dei super vos (quod absit) accumulare? Quid peccauit Comes Theobaldus, vt iram vestram rursum incurrere mereatur, qui & absolutionem Comitis Radulphi licèt iniustam (sicut scitis) tanto labore & difficultate obtinuit, & rediuiuam excommunicationem quamuis iustissimè redeuntem nec quæsiuit, nec quærit: vt pote quod timore vestro etiam abiurauit? Nolite, quæso, nolite, Domine mi Rex, Regi vestro (imò omnium conditori) tam euidenter in suo Regno & in sua possessione audere resistere, & manum extendere tam frequenti & temerario ausu aduersùm terribilem eum qui aufert spiritum Principum, terribilem apud Reges terræ. Acriter loquor, quia acriora vobis formido: quod non ita vehementer timerem, nisi vos vehementer diligerem.

B

Ad eundem. EPISTOLA VI.

SCIT Deus quantum vos, ex quo noui, dilexi, & vestrum honorem volui. Scitis vos quanto labore, quantaque sollicitudine, toto annò præterito quærendæ paci vestræ intendi vna cum aliis fidelibus vestris. Timeo autem ne sine causa laborauerimus in vobis. Vos namque, vt manifestum est, à bono & sano consilio quòd acceperatis, nimium citò nimiúmque leuiter resilitis: & ad mala priora, quæ dudum non immeritò perpetrasse vos plangebatis, adhuc recentibus illis plagis, rursum, vt audio, nescio quo diabolico consilio festinatis. A quo enim nisi à diabolo procedere hoc consilium dixerim, per quod fit vt incendiis incendia, homicidiis homicidia addantur: clamor denuò pauperum, & gemitus compeditorum, & sanguis interfectorum, auribus pertonent patris orphanorum, & iudicis viduarum? Planè his hostiis hostis ille antiquus nostri generis oblectatur: quoniam ipse homicida est ab initio. Et nolite frustra occasionem sumere de Comite Theobaldo ad excusandas excusationes in peccatis: cùm vir ille paratum se dicat, & hoc omnimodis deprecetur, venire ad conuentiones quæ inter vos concurrerunt quando facta est pax, & secundum iudicium diligentium nomen vestrum (eorum scilicet qui mediatores inter vos extiterunt) per omnia satisfacere velit: vt si præuaricationis fortè ab ipsis argui poterit, quod non existimat, continuò ad honorem vestrum corrigere non cunctetur. Verùm vos nec verba pacis recipitis, nec pacta vestra tenetis, nec sanis consiliis acquiescitis: sed nescio quo Dei iudicio omnia vobis ita vertitis in peruersum, vt probra honorem, honorem probra ducatis, tuta timeatis, timenda contemnatis: & quod olim sancto & glorioso Regi Dauid Ioab legitur exprobrasse, diligitis eos qui vos oderunt, & odio habetis qui vos diligere volunt. Neque enim qui vos instigant priorem iterare malitiam aduersus non merentem, quærunt in hoc honorem vestrum, sed suum commodum, sed diaboli voluntatem: vt Regis (quod absit) potentiam concepti feruoris habeant effectricem, quem suis se posse ad implere viribus non confidunt, inimici Coronæ vestræ, Regni manifestissimi turbatores. At quicquid vobis de Regno vestro, de anima & Corona vestra facere placeat: nos Ecclesiæ filij, matris iniurias, contemptum & conculcationem omninò dissimulare non possumus: quæ illi præter illa quæ in eam iam præcessisse miserabiliter plangimus, iterum de nouo partim inferri, partim imminere sentimus. Profectò stabimus & pugnabimus vsque ad mortem, si ita oportuerit, pro matre nostra, armis quibus licet: non scutis & gladiis, sed precibus fletibúsque ad Deum. Et ego quidem, qui me memini præter quotidianas preces, quas pro pace & salute vestra atque Regno coram Domino supplex ipso teste fun-

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR. debam, etiam apud Sedem Apostolicam Literis & nunciis causam vestram egisse A fateor vsque penè ad propriæ conscientiæ læsionem, & ipsius summi Pontificis iustam (quod diffiteri non debeo) contra me indignationem. Ego, inquam, assiduis vestris, quos innouare quotidie non cessatis, excessibus prouocatus dico vobis, incipio pœnitere super insipientia mea priori, qua plus iusto vestræ adolescentiæ hucusque faui: & de cetero pro mea exiguitate non deero veritati. Non tacebo quòd cum excommunicatis iterato fœdus & societatem inire satagitis: quòd in necem hominum, combustionem domorum, destructionem Ecclesiarum, dispersionem pauperum, raptoribus & prædonibus (sicut dicitur) adhæretis: iuxta illud
Psal. 49. Prophetæ: *Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Quasi non satis per vos mala facere valeatis. Non silebo quòd illicitum illud maledictúmque iuramentum inconsultissimè vsurpatum à vobis contra Bituricensem Ecclesiam (pro quo, heu! tot & tanta mala iam nunc meritò prouenerunt) non ita tandem corrigitis, vt Christi ouibus apud Cathalaunum Pastorem præfici non sinatis: insuper & fratri vestro eiusque militibus sagittariis balistariisque domos Episcopales contra ius & fas inhabitandas, & res Ecclesiæ in eiusmodi nefarios vsus profligandas, audacter nimium exponitis. Dico vobis: non erit diu inultum, si hæc facere pergitis. Et ideo, Domine mi Rex, amicabiliter moneo vos, & fideliter consulo vobis, vt citiùs ab hac malitia desistatis: si fortè iam ferire parantis manum, Niniuitæ Regis exemplo, pœnitentia & humilitate præuenire possitis. Du- B
Prou. 27. rè loquor, quia duriora vobis formido. Sed mementote à Sapiente dictum, *Meliora esse verbera amici, quàm fraudulenta oscula inimici.*

Ad Ioslenum Suessionensem Episcopum, & Sugerium Abbatem Sancti Dionysij.

EPISTOLA VII.

Edit. 222. SCRIPSERAM Regi, arguens eum super malis quæ fiunt in Regno eius, ipsius (sicut dicitur) assensu. Et quod rescripsit, dignum duxi vobis, qui de Consilio eius estis, insinuandum. Miror enim, si ita credit vt loquitur: & si non credit, quomodo conscio mihi vtique omnium (sicut scitis) quæ ad pacem reformandam facta fuerunt, ista persuadere conatur. Ait enim, sicut potestis videre in Literis eius, cùm malè seruata ex parte Comitis pacta conaretur ostendere: » Adhuc suspensi manent Episcopi nostri, adhuc Terra nostra interdicta est. Quasi verò cuiusquam Ecclesiastici absolutio interdicti ad Comitem THEOBALDVM » pertineat, aut hoc ipse aliquo modo pepigerit se facturum. Illusus est, ait, Comes » RADVLPHVS, & iterum religatus est. Et hoc quid ad Comitem Theobaldum? Nónne quicquid de hac re promisit, fideliter elaborauit, & efficaciter adimpleuit? Ille verò deprehensus est in astutia sua, & cecidit in foueam quam fecit. An est hoc totum, cur irrita faceret Rex pacta sua, quæ distinxerunt labia vestra? An pro- C pter hoc decuit incandescere iram Regis contra Deum & Ecclesiam eius, contra seipsum & Regnum suum? Itáne propter hoc debuit obliuisci honoris sui, vt ad debellandum hominem suum, quem non dico diffidauerat, sed nec submonuerat vel posuerat ad rationem, mittere fratrem suum, idque per Catalaunum: de qua potissimum ciuitate scitis, quid Rex cum Comite Theobaldo pepigerit? Sed Rex adhuc aliud addit, quòd matrimoniis sic moliatur coniungere contra eius fidelitatem Comitem Flandrensem & Suessionensem. Et de fidelitate quidem suspicio est, non certitudo. Porrò inanes suspiciones certis pactionibus præiudicare, quale sit, vos videritis. Quanquam id omninò credendum non fuerit de tali viro. Nunquid enim hostes sunt Regis, quibus alligatur Comes, & non magis homines eius, & eius amici? Nónne consanguineus Regis, &, sicut fatetur, baculus Regni, Comes Flandrensis est? Quid ergo contra Regis fidelitatem facit eius homo, & fidelis ipsius, si aliis eius amicis suorum matrimoniis copulatur? Nónne si quis simplici oculo rem, vt est, consideraret, magna potiùs pax Regni, magnúmque robur, & magna posset putari securitas? Illud autem miror, quomodo Rex dicere non timuerit, cognoscere se quia nouerim ego Comitem Theobaldum in partem suam contra Regem Comitem Radulphum trahere attentasse. Nam & viua voce nuncio nostro plus dixit, quàm scripserit: quòd mandauerim sæpiùs dicto Radulpho

A maximam partem peccatorum eius me suscipere, si vellet Comiti Theobaldo adhærere. Si datus est homo ille, per quem ista mandauerim, veniat & arguat me palam. Si scripsi Literas, proferantur in medium. Viderit ipse, cui crediderit: certus ego sum, quia numquam nouerim quod imponit. Idem arbitror & de Comite Theobaldo, quia & ipse omnimodis diffitetur. Videat proindè Deus, & iudicet quòd nunc de suspicione Comes Theobaldus arguitur ab eo, qui manifestè contra pactiones suas ipsum sibi attrahit Comitem Radulphum: contra Dei præcepta, contra sententiam summi Pontificis adultero & excommunicato communicans. Ait quoque Rex: Penè habuimus duos grauissimos oppugnatores. Et Propheta subsannans respondet: *Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Ecce, inquit, oppugnamur, qui non oppugnauimus: persecutionem patimur, qui non persecuti fuimus. Quis oppugnat obsecro? quis oppugnat? quísue persequitur? Nónne Comes obsecrat, & humiliatur: honorare paratus vt Regem, seruire & obsequi tanquam Domino suo, obnixè pro pace supplicans, & bonam Regis, quod in se est, sibi conciliari satagens voluntatem? Esto quòd non sit ita, sed magis Comes Regi mala omnia moliatur: nónne ad id, quod statutum fuisse scitis, fuerat recurrendum? Sic enim inter se pepigerunt, vt si qua de conuentionibus illis controuersia aut dissensio nasceretur, nihil mali sibi inuicem facerent aut quærerent, donec coram nobis tribus pariter & domino Altissiodorensi ventilata res esset, atque discussa: qui & tunc mediatores fuimus, & si quid emergeret controuersiæ, debuimus esse reconciliatores. At id modò omnimodis Comes flagitat, sed Rex abnuit. Denique, esto quòd omninò malè meruit Comes: sed Ecclesia Dei quid meruit? Quid, inquam, meruit non iam sola Bituricensis Ecclesia, sed & Catalaunensis, etiam & Remensis, etiam & Parisiensis? Habeat Rex aduersus Comitem ius: sed de quo iure, obsecro, de quo iure præsumit, vt Ecclesiarum possessiones & terras deuastet, vt Christi ouibus Pastores præfici non permittat: vt his quidem electorum promotionem prohibeat, aliis verò (quod hactenus inauditum est) dilationem electionis inducat, donec vniuersa consumpserit, donec diripuerit pauperum facultates, donec penitus desoletur terra? An vos ei consulitis talia? Mirum valde, si contra vestrum consilium fiunt hæc: mirum magis & malum, si vestro consilio fiunt. Etenim consulere talia, manifestè scisma fabricare est, Deo resistere, Ecclesiam ancillare, & nouam in seruitutem Ecclesiasticam redigere libertatem. Si quis Dei fidelis, si quis Ecclesiæ filius est: profectò stabit & opponet se, quoad poterit, murum pro domo Dei. Nam & vos ipsi si pacem desideratis Ecclesiæ, sicut oportet filios pacis: quomodo non dicam tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? Quicquid enim mali fecerit, meritò non Regi iuueni, sed Consiliariis imputatur senibus.

Psal. 13.

B

Ad Stephanum Prænestinum Episcopum. EPIST. VIII.

C

LOQVITVR Hieremias ad Deum pro aduersariis suis, ita dicens: *Recordare Domine quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis.* Et infert: *Propterea*, inquit, *da filios eorum in famem & deduc eos in manus gladij.* Et adhuc alia in hunc modum æquè grauia imprecatur illis. Quod propterea nunc apud vestram reuerentiam memorandum putaui, quoniam simile mihi aliquid cum Propheta video accidisse. Vos enim scitis, quomodo ego quoque pro Rege steterim in conspectu Domini mei, corpore quidem absens, sed præsens spiritu, vt loquerer pro eo bonum. Bona siquidem pollicebatur. Nunc autem ipso reddente pro bono malum, cogor contraria scribere. Pudet erroris, & falsæ spei, quam de eo conceperam, & gratias ago quòd pro eo simpliciter supplicans non fuerim exauditus. Putabam me deferre Regi pacifico, & ecce inuenior grauissimo hosti Ecclesiæ assentasse. Conculcantur apud nos sancta, Ecclesia turpiter ancillatur. Nam & electiones Episcoporum prohibentur fieri, & sicubi id præsumptum à Clericis fuerit, electus episcopari non sinitur. Denique sedet in tristitia Ecclesia Parisiensis, proprio destituta Pastore, & nemo est qui de substituendo alio mutire audeat. Non sufficit spoliari bonis præsentibus domos Episcopales: etiam in terras & in homines manus sacrilega circumquaque desæuit, totius insuper anni ex eis sibi reditus vendicando. Vestra Catalaunensis fecit qui-

Edit. 224. Hier. 18.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. dem electionem, sed qui electus est, ecce iam diebus multis debito honore frustratur, & scitis quàm non absque graui gregis Dominici detrimento. Commisit Rex germano suo ROBERTO vices Episcopi, & ille in cunctis terris rebúsque Ecclesiæ potestatiuè versans, & pro vice sua vbique hayd segniter agens, infert cœlis quotidianas hostias, non planè pacificas: clamores pauperum, lacrymas viduarum, planctus orphanorum, gemitus compeditorum, & sanguinem interfectorum. Verùm angustus est maliciæ eius ille Episcopatus. Remensem inuadit, atque in Terra Sanctorum iniqua gerit, non Clericis, non Monachis, non Sanctimonialibus parcens. Denique sanctæ Mariæ, sancti Remigij, sancti Nicasij, sancti Theodorici terras fructiferas, & villas populosas ita in ore gladij deuastauit, vt penè in solitudinem redegerit vniuersas. Frequens in omniũ auribus vox: *Hereditate poßideamus sanctuarium Dei.* Sic Rex emendat quod in Ecclesiam Bituricensem Herodiano iuramento commisit. Præterea Rex nobis quidem non parantibus, pacem cum Comite Theobaldo fecerat, firmæ vt putauimus amicitiæ fœdus inierat: & ecce occasiones quærit quomodo recedat ab amico. Atque hoc grande crimen, quod impingitur Comiti, quia cum Baronibus Regis de liberis suis contrahit matrimonia. Suspecta est illi dilatatio charitatis, nec se putat Regem, si se amauerint Principes. Coniiciat prudentia vestra, quid animi erga subditos gerat, qui de odio atque discordia, si fuerit inter suos, se æstimat fortiorem. Videat & perpendat, si est hic homo à Deo, qui in suorum magis mutua simultate quàm caritate confidit, cùm caritas sit Deus. Quod minimè faceret, si sapientiam illius haberet, qui ait: *Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.* Præterea ergo pacis conuentiones & constitutiones manifestè transgreditur, nec tenet pacta sua, quæ distinxerunt labia sua. Denique reuocauit in domum suam, & ad consilium suum, virum adulterum & excommunicatum, quem ex constituto eiecerat: & pro exercenda maiori malitiâ, aliis multis nequam æquè excommunicatis, periuris, incendiariis, homicidis, Rex & Aduocatus Ecclesiæ, aduersus Ecclesiæ (quod non est dubium) amatorem & defensorem denuò sociatur, iuxta illud Prophetæ: *Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Ad hæc cogit suo more Episcopos ad maledicendum benedicendis, & iterum benedicendum maledicendis. Et quoniam non obtemperatur pro suo libitu sibi, circuit mare & aridam vt inueniat iuratores, quorum periuriis quos fortassis Deus coniungit, per homines separentur. Qua fronte, obsecro, tantopere aliis præscribere de consanguinitate laborat, homo cum sua (quod palam est) tertio consanguinitatis gradu fermè permanens consobrinâ? Et quidem inter filium Comitis Theobaldi & Comitis Flandrensis filiam, & item inter Comitem Suessionensem & filiam Comitis Theobaldi, si consanguinitas sit nescio. Scienter enim illicita matrimonia nec laudaui vnquam, nec laudo. Sed sciatis vos, & sciat Dominus meus, prohiberi horum nuptias: si quomodo cõiungi fas fuerit, exarmare Ecclesiam est, & multam illi subtrahere fortitudinem. Nec aliam puto aduersantium ipsis nuptiis intentionem, nisi vt in terris præfatorum Principum non possint habere refugium, quicumque audebunt contradicere schismati quod minantur. Huc vsque zelus meus. Non possum enim ego emendare quod potui redarguere: potui & commonere eum qui possit. Zelus Domini mei faciet hoc. Ipsum duxi necessarium in magno Ecclesiæ labore atque periculo compellandum, & per nullum digniùs quàm per vos, qui eius lateri & spiritui adhæretis. Apud quem, quæso, habete me excusatum, quòd Rege mutato mutauerim stylum, qui ad ipsum Deum Dei Prophetam dixisse scitis: *Cum viro innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris.*

Psal. 82. · 1. Ioan. 4. · Cant. 8. · Psal. 49. · Psal. 17.

Ad LVDOVICVM *Regem Francorum.* EPIST. IX.

Edit. 226. LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Regi Francorum, & Duci Aquitanorum, Hugo Altissiodorensis qualiscumque Minister, Bernardus Clareuallis Abbas, diligere iustitiam, & iudicare terram sapienter.* DIV est quòd egressi de domibus nostris, postpositis propriis vtilitatibus, pro pace vestra & Regni fideliter (sicut nobis Deus est testis) laboramus. Tristamur autem quòd aut nullum, aut exiguum nostri laboris fructum adhuc tenemus. Adhuc pauperes clamant post nos, adhuc terra vadit quotidie in desolationem. Quæritis, quæ terra? Vestra, non alia. Intra Regnum enim, &

A contra Regnum vestrum, ista omnia mala perpetrantur. Nam siue amici siue inimici vestri sint, qui de guerra ista pauperantur, captiuantur, conteruntur: non aliunde quàm de Regno vestro sunt. In quo manifestè imminere iam iámque videtur sermo Saluatoris dicentis: *Omne Regnum in se ipsum diuisum desolabitur.* Huc accedit, quòd ipsi diuisores & desolatores vos constituerunt sibi huius nequitiæ caput & principem, quem præcipuè debuerant metuere defensorem, & sentire vltorem. Nos tamen credebamus vos tactum à Deo & illuminatum tantam illorum nequitiam aduertisse, & errorem vestrum agnouisse, & cupere omninò consiliis sanioribus à laqueo isto retrahere pedem. Ceterùm ab hac spe penè deiecit nos colloquium illud habitum nuper inter nos apud Corbolium. Scitis enim quomodo & quàm irrationabiliter (vt pace vestra dixerimus) à nobis tunc recessistis. Vnde factum est, quòd sermonis illius, qui vobis in dicto nostro displicuit, reddere ad liquidum rationem pro vestra nobis turbatione non licuit. Quam si expectare placido corde dignaremini, forsitan cognouissetis & vos quòd nil vobis indecens aut importabile dictum fuisset, secundùm quod iam res vestra processit. Nunc autem sine causa turbatus, turbatos nos & confusos, & quid faciamus dubios anxiósque tenetis homines, qui vobis bona cupiunt & quærunt. Quod non est aliud, nisi quia fraus iniquorum & rumusculi parum scientium hominum, dicentium malum bonum, & bonum malum, conturbant vos. Verùm nos etsi conturbati, non tamen B omninò desperati de auxilio spiritus, quem vestrum animum salubriter super malis præteritis concussisse persensimus, adhuc stamus & expectamus vt redeatis ad cor: & quòd prudenter cœpistis, efficaciter compleatis. Huius rei gratia misimus Fratrem charissimum nobis Andream de Baldemento, qui vobis ista pleniùs viua voce insinuet, & quicquid ad hæc respondere placuerit, fideliter renunciet nobis. Si autem persistitis (quod absit) non acquiescere sanis consiliis, mundi nos sumus à sanguine vestro: Deus non permittet Ecclesiam suam, siue à vobis, siue à vestris diutiùs conculcari.

Matth. 12.

Ad eundem. EPISTOLA X.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, Bernardus Clareuallis vocatus Abbas, fidelis suus, salutem à Rege regum, & Domino dominantium, ipsi & dilectæ eius & filiis eius.* REGNA terræ & iura Regnorum tunc sanè sana suis dominis atque illæsa persistunt, si diuinis ordinationibus ac dispositionibus non resistunt. Cur, Domine, irascitur furor tuus contra Dei electum, quem tua quoque sublimitas suscepit & præelegit, tibi quidem in Patrem, filio autem tuo in Samuelem? Armatur regia indignatio non planè in extraneos, sed in semetipsum & suos. Non mirum si, iuxta Scripturam, ira viri iustitiam Dei non operatur, quæ propriæ quoq; vtilitatis, sed indignitatis, sed salutis facit sæpè vt nec manifestũ omnibus aduertas C periculum, sentias damnum. Colligitur Concilium. Quid in hoc detrahitur regiæ gloriæ, Regni vtilitatibus? Ibi vniuersæ Ecclesiæ cõmendabitur ac rememorabitur Excellẽtiæ vestræ prompta & specialis deuotio: quòd Regum primus, aut certè inter primos rabiei persequentium eandem matrem vestram strenuissimè & Christianissimè defendendo obuiastis. Ibi gloriosè ab ingenti illa multitudine debitæ gratiæ referentur vobis, ibi à millibus sanctorum orabitur pro vobis & vestris. Alias autem quàm sit hoc tempore necessarius Conuentus Episcoporum, nullus ignorat, nisi qui durus corde matris Ecclesiæ angustias non attendit. At calor, inquiunt, nimius est: quasi nos glacialia corpora habeamus. An corda nobis magis congelata sunt, & nemo est, qui (iuxta Prophetam) compatiatur super contritione Ioseph? Sed hæc aliàs. Nunc autem ego minimus in Regno vestro, sed dignitate, non fidelitate, dico vobis, non expedit velle impedire tantum & tam necessarium bonum. Nec desunt euidentes causæ, quibus id manifestum facere possem, quas & nunc proferre in medium ad manum mihi est, nisi quòd sat arbitror dictum sapienti. Tamen si quid ex Apostolicæ auctoritatis rigore processit, vnde se meritò esse turbatam Celsitudinis vestræ serenitas arbitratur, qualiter hoc ipsum reuocetur, aut temperetur prout oportet ad honorem vestrum, fideles vestri qui adhærent totis viribus enitentur. Interim nos quoque, si quid possumus, non dissimulabimus.

Edit. 255.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Ad Comitem Theobaldum. EPISTOLA XI. A

Edit. 271. SCIS quia diligo vos, sed quantum, nouit Deus meliùs quàm vos. Me quoque diligi à vobis non dubito, sed propter Deum. Quem si offendero, non erit quòd me diligere debeatis, cùm iam non fuerit in causa Deus. Quis enim ego sum, vt de me tantillo tantus Princeps curetis, nisi quamdiu Deum in me esse credetis? Ergo vt offendam eum, fortassis nec vobis expedit. Offendo autem proculdubiò, si facio quod requiritis. Nam honores & dignitates Ecclesiasticas non ignoro deberi his, qui eas dignè ac secundum Deum administrare & velint, & possint. Porrò eas acquiri paruulo filio vestro precibus meis vel vestris, nec vobis iustum, nec mihi tutum esse noueritis. Nam nec cuiquam vel adulto plures in pluribus Ecclesiis habere licet, nisi dispensatoriè quidem ob magnam vel Ecclesiæ necessitatem, vel personarum vtilitatem. Quamobrem si vobis videtur hic durus sermo, & placet quod cogitastis implere: parcite mihi in hoc. Nam vos satis, ni fallor, per vos & per alios amicos vestros istud obtinere potestis. Ita nec vos minus quod vultis efficitis, nec ego peccaui. Sanè VVILLELMVLO nostro cupio benè per omnia, sed ante omnia Deum. Hinc est quòd contra Deum nolo aliquid habeat, ne non habeat Deum. Quòd si aliud secus voluerit, nolo per me habeat, ne perdam & ego Deum. Vbi verò emerserit quod secundum Deum habere possit, probabo me amicum, & operam meam, si opus fuerit, non negabo. Apud amatorem iustitiæ in excusando eo quod pro iustitia est, non multum mihi laborandum. Vos autem apud Comitissam per ea quæ vobis rescripsi, habete me excusatum. B

LVDOVICO IVNIORI *Regi Francorum.* EPIST. XII.

Edit. 303. SI homo ille de Britannia dimittere vellet adulteram, vt posset solui anathematis vinculo quo tenetur, vt illa paternam hereditatem suam secundùm diuisionem suam quam fecit cum fratre suo, à vobis requireret, etsi hoc ipso indigna: non esset forsitan recusandum, vt proindè potentis viri seruitium & auxilium haberetis. Alioquin non est consilium humilis fidelis vestri, concedi vllatenus aut terram extraneo, aut vestri fauorem dominij excõmunicato & incestuoso: ne (quod Deus auertat) quandóque & vos audiatis: *Si videbas furem currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Nec tamen verbum præcipitanter & quasi ex abrupto rumpere consuluerim. Agendum autem per fidelem & prudentem nuncium, quatenus si fieri potest, inducietur, & tempus redimatur. Quod si & hoc ille renuerit, & malignari maluerit, fidendum in Domino quia non præualebit: quoniam quidem iustitia, quæ cum Rege est, erit pro Rege. Nescio autem an Episcopus ad hoc conueniens satísque idoneus sit: non quia fidelis non sit, & quidem fidelissimus, sed quia odit illum, nec suum, vt vereor, consilium credit ei. Ipse tamen paratus est pro vestra voluntate ad omne, quod cum Dei voluntate facere poterit. Si quid est quod quasi ex parte mea vobis secreti suggerat, à me hoc illum accepisse sciatis, & tanquam ex ore meo id accipiatis. Homo est enim quem multum diligo, & satis credo ei, vósque illi, ni fallor, credere quod volueritis securè potestis. C

EPISTOLA XIII.

Edit. 356. AMANTISSIMO *Patri Petro Dei gratiâ venerabili Cluniacensi Abbati, Frater Bernardus de Claraualle salutem, & quas potest orationes.* GRAVEM nimis ac miserabilem Orientalis Ecclesiæ gemitum ad aures vestras, imò ad ipsa etiam penetralia cordis arbitror peruenisse. Dignum quippe est vt secundum magnitudinem vestram, magnum exhibeatis eidem vestræ & omnium fidelium matri compassionis affectum, præsertim tam vehementer afflictæ, tam grauiter periclitanti. Dignum, inquam, vt tantò ampliùs comedat vos zelus domus Dei, quantò ampliorem in ea locum ipso auctore tenetis. Alioquin si duramus viscera, si obduramus corda, si plagam hanc parui pendimus, nec dolemus super contritione: vbi nostra in Deum charitas, vbi dilectio proximorum? Imò verò, si non satagimus quanta possumus sollicitudine, consilium aliquod & remedium tantis malis tantísque

A tisque periculis adhibere: quomodo non ingrati conuincimur esse Dei, qui abscondit nos in die malorum, in tabernaculo suo? Iustiùs perindè & vehementiùs puniendi, vt pote tam diuinæ gloriæ, quàm fraternæ salutis negligentes. Hæc vobis tam fiducialiter, quàm familiariter duximus suggerenda: ob gratiam vtique, qua nostram indignitatem excellentia vestra dignatur. Nam & Patres nostri Episcopi Franciæ vnà cum Domino Rege & Principibus tertia die Dominica post Pascha apud Carnotum vrbem venturi sunt, & de verbo hoc tractaturi: vbi vtinam mereamur habere præsentiam vestram! Quia enim magnis omninò magnorum virorum consiliis hoc verbum constat egere, gratum profectò obsequium præstabitis Deo, si negotium eius non duxeritis alienum, sed charitatis vestræ probaueritis zelum in opportunitatibus, in tribulatione. Nostis enim, Pater amantissime, nostis, quoniam amicus in necessitate probatur. Confidimus autem quòd magnum huic verbo prouentum præsentia vestra præstabit, tum pro auctoritate sanctæ Cluniacensis Ecclesiæ, cui Deo auctore præestis, tum maximè pro sapientia & gratia, quam vobis ipse donauit ad vtilitatem vtique proximorum, & suiipsius honorem. Qui vobis etiam nunc inspirare dignetur, vt non grauemini venire, & seruis suis in nomine eius, & pro zelo ipsius nominis congregandis, vestram admodum desiderabilem conferre præsentiam.

B EPISTOLA XIV.

DOMINO *Sugerio Abbati beati Dionysii, Frater Bernardus de Claraualle, salutem & orationes.* SIC scripsi ad Dominum Regem. Opus grande & onus inæstimabile suscepistis, quod à nemine nisi diuina virtute possit portari. Supra vires est hominis negotium vestrum. Sed Deo facile est, quod hominibus est impossibile. Si hæc scitis, cauendum vobis summopere est; ne qua occasione tam necessarium repellatis auxilium; ne qua suggestione Deum offendatis, & gratiam eius vobis reddatis infensam. Cauendum, inquam, nunc maximè, ne quando prouocatus à vobis irascatur Deus, & auertat faciem suam à vobis, ac manum trahat adiutorij. Siquidem periculum hoc non ad solum Regem spectat, sed ad vniuersam Ecclesiam Dei: quia ex hoc iam vestra & totius mundi vna est causa. Quorsum hæc tendant, audite. Festino quidem ad vos, sicut vbi hæ Litteræ, aliis iam Litteris, vigiliam beatæ Mariæ Magdalenæ Lauduni facturus. Sed præmonere vos & præmunire curaui. Audiui enim quòd festinet Comes Andegauensis alligare vos fide & sacramento, super matrimonio contrahendo inter filium suum, & filiam vestram. At hoc quidem non tantùm non expedit, sed non licet, non modò alias ob causas, sed quia titulus consanguinitatis id prohibet, sicut veridica attestatione cognouimus, matrem Reginæ & puerum istum, filium Comitis Andegauensis, in tertio consanguinitatis gradu inueniri. Propter quod omnimodò monemus, ne faciatis hanc rem: C sed timeatis Deum, & declinetis à malo. Promisistis vos nulla ratione sine consilio nostro id facturum: & si dissimulauero, ipse peccaui. Hoc ergo consilium nostrum, vt nullomodo id faciatis. Si feceritis, sciatis vos & contra consilium nostrum, & contra consilium multorum diligentium nomen vestrum, & etiam contra Deum fecisse. Et nolite putare quòd acceptum sit Deo sacrificium vestrum, cùm sit ex parte: vt pro alieno sollicitus Regno, proprio non parcatis, disponendo illud contra Deum, contra ius & fas, & contra vtile atque honestum. Liberaui animam meam: liberet & vestram Deus à labiis iniquis, & à lingua dolosa.

Edit. 365.

EPISTOLA XV.

REVERENDO *Patri & amico nostro charissimo Sugerio Dei gratiâ Abbati sancti Dionysij, Frater Bernardus Clarauallensis vocatus Abbas, salutem & qualescumque nostras orationes.* AD Litteras paternitatis vestræ respondere breuiùs, temporis angustiæ coëgerunt. Iam enim aduesperascebat ea die, qua Litteras

Edit. 366.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. illas accepi: & necesse erat sequenti die ad Cisterciense Capitulum proficisci. A Proindè respondeo breuiter, & volo vt omninò longè fiat à vobis, ne aliquando veniat in cor vestrum, quod de vobis vllo modo crediderim, vestro consilio & voluntate fieri mala, quæ plangimus. Verùm vnum fuit, quia zelo vrgente ductus, ipsum vobis zelum exprimere, imò & imprimere atque ingerere laborabam, vt vestram quoque sanctitatem inflammaret affectus. Alterum fuit, quòd licèt benè sentirem de conscientia vestra, plurimum tamen contristabar de fama, & scandalo, quod est in Ecclesia Dei. Quòd si acquiescere nolunt maximè in huiusmodi rebus: quid facietis inter eos? Quare de vobis illi se palliant? Nónne oportet vos omninò alienare à sacrilegis illis, & longè fieri ab eis? vt Psal. 1. securi de conscientia, decantetis: *Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo*. vt nouerit omnis Ecclesia Sanctorum, alienam ab eorum numero & consortio vestram innocentiam esse. Proinde memoramini principium loquendi Domino, Psal. 25. in Propheta, & inuenietis beatum virum esse qui non abiit in consilio impiorum. Illud autem credatis, nunquam malè me sensisse de vobis. Noui enim vos, & puritatem vestram. Valete, & orate pro nobis.

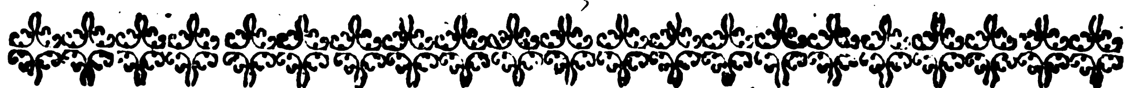

PETRI VENERABILIS B
ABBATIS CLVNIACENSIS
EPISTOLÆ HISTORICÆ.

EPISTOLA I.

Edit. Lib. II. Epist. 32.

NOBILISSIMO *Principi & charissimo amico nostro domno* AMEDEO *Comiti & Marchioni*, *Frater Petrus humilis Cluniacensium Abbas, salutem & æterni participium principatus.* GLORIOSVS Rex Francorum LVDOVICVS, & antè miserat, & nunc iterùm nobis misit Nuncios suos: quos & vobis dirigi, & per manum nostram quod à vobis petierint impleri, rogauit. Qui quamuis per seipsum, vt pote insignis flos & præfulgidum germinis vestri sidus, cuncta quæ voluerit apud vos debeat obtinere: quia tamen me precum suarum mediatorem elegit, rogo vt sicut ipse hoc per me petendo, efficaciùs se impetrare confidit, ita vos largiendo, non frustra eum istud sperasse monstretis. Cúmque ipse superna gratiâ & Regni terminos penè duplicando, & iuueniles annos virtutibus adornando, summa vestri generis gloriâ sit: non debet aliquam in precibus suis pati repulsam, cui & regia magnitudo, & sanguinis communio, cuncta de vobis sperare suadent. Et cùm deriuato à patre nomine, Regis patruus dicamini: decet vos & eius Regno consulere, & ipsi vt filio in omnibus prouidere. Quod vtrumque simul implebitis, si eum in præsenti negocio audieritis. Sed nolui illud his, quas mitto, Litteris inserere, quia pleniùs id ab ore nunciantis, quàm à manu scribentis, accipere poteritis. Hoc postquàm agnoueritis, quod tamen & iam audistis, oro ne innocenti puero patrum peccata, ne Reginæ vel Regalium aulicorum veteres forsitan culpæ, nouo Regi noceant: quia iuxta diuinam Prophe- Ezech. 18. tæ sententiam, *Non portabit filius iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij*. Date operam, quod & facere pro cunctis mortalibus, natura ipsa compellente, debetis, profectibus & honori ipsius: quoniam & in profectu eius vos proficere, & honorem ipsius vobis, vt credo, gloriam parere sentietis.

A

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA II.

SVMMO *Pontifici & nostro speciali Patri Domino Papæ* INNOCENTIO, *Frater Petrus humilis Cluniac. Abbas, obedientiam & amorem.* SI quid minus sapienter dixero, rogo vt pietas paterna supportet. Nam fortassis ineptum esse poterit, sed indeuotum erga vos esse non poterit. Pro Domino Rege Franciæ, magno, nobili, & speciali filio vestro, benignitatem Apostolicam deprecor: vt quia non solùm Rex est, non solùm magnificus rector Christiani populi est, sed etiam quia opus manuum vestrarum est, quem ad Regnum prouexistis, quem sacris manibus vestris inunxistis, quem Gallis nostris potentiorem patribus Regem designastis: si quid fortè adhuc vt ætate iuuenis inconsultè egit, ei condescendatis, & eius fortè errorem sapientiæ vestræ velamine contegatis. Est enim patris, vt filij, & maximè tanti, & errorem emendet, & honorem conseruet. Hoc pro discidio, quod inter ipsum & dominum Bituricensem Archiepiscopum est, dico. Est enim, sicut sensi, res non leuis, & ne de graui incœpto grauiorem vergat in exitum, multum cauenda. Spiritus autem consilij, qui spirat vbi vult, qui per vos Ecclesiæ suæ per totum Orbem diffusæ assiduè consulit: etiam nunc per vos Regno Franciæ non vili portioni Ecclesiæ suæ consulat: & tam de his, quàm de omnibus, vnctio eius cor vestrum edoceat. Nam non est meum vltra procedere, vel sapientiam vestram, cui per Dei gratiam vtile consilium non deerit, quid in isto negocio agendum sit, edocere. Præterea notum facio, Luxouiense Monasterium, cui anno præterito per Fratres nostros Cluniac. prouidere voluistis, & verè, sed breui tempore prouidistis, in deteriorem statum quàm priùs fuerat relapsum, omni penè monastica Religione & obseruantia destitutum, parum à secularibus differre: in tantum vt quod priscis temporibus cuncta Galliarum Monasteria anteibat, nunc penè vniuersa vix à longè sequi videatur. Additur ad hoc malum hebetudo, ne dicam stultitia, Pastoris: qui ita gregi proprio præest, vt iam ferè de Abbate nihil ei nisi nomen supersit. Quid plura dicerem? *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.* Prouideat pater filiis.

Edit. Lib. IV. Epist. 3.

B

Esai. 1.

EPISTOLA III.

DILECTO, *& per omnia diligendo ac venerando amico nostro, domno Sugerio Abbati sancti Dionysij, Frater Petrus humilis Cluniacensium Abbas, salutem.* O infelix sors hominum, & si dici fas esset, fortuna miseranda! Video sæpè inuitis oculis quod videre nollem. Videre non possum saltem per multa secula semel, quos assiduè cernere exoptarem. Ad quid istud? instant & astant mihi sæpè seculares, & duri rerum secularium exactores: quos si possem, vt dixi, summo studio euitarem. Dilectum verò meum illum, illum inquam meum etiam antequam meum, dilectum Abbatem sancti Dionysij, & ante vtriusque Abbatiam mihi charum, & post de charo charissimum factum, nec post longa tempora videre possum. Retinet eum Francia, nostræque semper illum Burgundiæ inuidet: vt nunquam illum apud Cluniacum nisi semel videre potuerim. De hoc igitur familiarem querelam depono, gratias quas possum agens, quòd licèt seipsum nobis subtraxerit, beneficia tamen multimoda exhibere non desinit. Attestantur hoc Fratres nostri in vestris partibus commorantes: dicentes in causis & necessitatibus suis, non modò Patrem Monasterij sancti Dionysij, sed & suum Cluniac. in vobis inuenisse Abbatem. Doleo indè tamen, non quia vos semper nobis gratis gratus: sed quia nos nil inuenientes quod rependere possimus, vestris beneficiis semper videmur ingrati. Interim rogo quantum possum, & supplico; vt vel Dei, vel amicitiæ, vel Regni vestri, in cuius vltimis partibus constituti sumus, occasione, in Cluniaco vestra ante proximè futuram hyemem vos videamus. Credo & si veneritis, quia, iuxta prophetiam, non tantùm in futura vita, de qua hoc dictum est, sed etiam in præsenti gaudium & lætitiam videbitis, & gaudebitis, & lætabitur cor vestrum.

Edit. Lib. IV. Epist 15.

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA IV.

Edit. Lib. 4. Epist. 36.

ILLVSTRI *ac magnifico Principi, Domino* LVDOVICO *glorioso Regi Francorum, Frater Petrus humilis Cluniacensium Abbas, feliciter hic regnare, Regémque Regum in regno ac decore suo videre.* LICET Regis æterni militiam, quam per te Regem terrenum contra inimicos crucis suæ armare disposuit, ad peregrina euntem comitari non valeam: deuotione tamen, oratione, consilio, & auxilio, quali quantóve potero, prosequi concupisco. Nec mirum. Quis enim vel vltimus Christiano nomine insignitus, ad tantam tamque stupendam exercitus Domini Sabaoth commotionem non moueatur? quis ad iuuandam pro modulo suo, totis animi conatibus, cœlestem expeditionem non accingatur? Renouantur iam nostro tempore antiqua secula, & in diebus nouæ gratiæ, vetusti populi miracula reparantur. Processit de Ægypto Moyses, Regésque Amorrhæorum cum subiectis populis deleuit. Successit ei Iosue, Regésque Chananæorum cum infinitis gentibus Dei iussu prostrauit, terrámque illam, extinctis impiis, illi tunc Dei populo sorte diuisit. Egrediens ab vltimis occiduæ plagæ finibus, immò ab ipso solis occasu, Rex Christianus, Orienti minatur, & nefandam Arabum vel Persarum gentem, sanctam Terram rursum sibi subiugare conantem, cruce Christi armatus aggreditur. Magni quidem & vitæ sanctitate modernos Principes superantes enituerunt illi Principes Iudæorum: non tamen modo quodam potiores, immò fortassis inferiores videntur hoc Rege Christianorum. Delent illi iussu Dei, vi bellica prophanos populos, terrásque eorum vindicant Deo ac sibi. Delebit & iste nutu, iussúque eiusdem Dei, hostes veræ fidei Sarracenos, terrásque eorum subiugare laborabit Deo, non sibi. Implent illi præcepta diuina, spéque terrenæ mercedis ex quadam parte militaribus rebus insudant. Exponit iste, & immolat Deo Regnum, opes, vitámque ipsam: non vt aliquid terreni Rex magnus in mundo lucretur, sed vt post mortalis Regni defectum à Rege regum honore & gloria coronetur. Non destituet ergo certa sublimísque victoria Regem, magísque cœlestibus quàm terrenis armis munitum: nec exercitui Dei viuentis quantalibet Orientalis Barbaries resistere præualebit. Quis enim eis resistere possit, qui honores, qui diuitias, qui voluptates, qui ipsam cum parentibus patriam, etsi omninò relinquentes, Christum suum sequi: ipsi laborare, ipsi pugnare, ipsi mori, ipsi viuere elegerunt? Quis, inquam, potest illius exercitui obsistere in terra, qui dixit de seipso: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra?* (Matth. vlt.) Quam potestatem licèt in homine, quem causa hominum suscepit, à Deo acceperit: hanc tamen ab æterno vt Deus verus habuit. Sed quid proderit inimicos Christianæ spei in exteris aut remotis finibus insequi, ac persequi: si nequam blasphemi, longè Sarracenis deteriores Iudæi, non longè à nobis, sed in medio nostri, tam liberè, tam audacter, Christum, cunctáque Christiana Sacramenta impunè blasphemauerint, conculcauerint, deturpauerint? C Quomodo zelus Dei comedet filios Dei, si sic prorsus intacti euaserint summi Christi ac Christianorum inimici Iudæi? An excidit à mente Regis Christianorum, quod olim dictum est à quodam sancto Rege Iudæorum? (Psal. 138.) *Nonne, ait, qui oderunt te, Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos.* Si detestandi sunt Sarraceni, quia quamuis Christum de Virgine vt nos natum fateantur, multáque de ipso nobiscum sentiant: tamen Deum Deíque filium, quod maius est, negant, mortémque ipsius ac resurrectionem, in quibus tota summa salutis nostræ est, diffitentur: quantum execrandi & odio habendi sunt Iudæi, qui nihil prorsus de Christo vel fide Christiana sentientes, ipsum virgineum partum, cunctaque redemptionis humanæ sacramenta abiciunt, blasphemant, subsannant? Nec ad hoc ista dico, vt Regalem vel Christianum gladium in necem nefandorum illorum exacuam: quia scriptum de eis in Psalmo diuino recolo, loquente sic in spiritu Dei Propheta. (Psal. 58.) *Deus, inquit, ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos.* Non vult enim Deus prorsus occidi, non omninò extingui: sed ad maius tormentum & maiorem ignominiam, vt fratricidam Cain, vitâ morte deteriore seruari. Nam cùm Cain post fraterni sanguinis effusionem Deo diceret: *Omnis qui inue-*

B

A *..rit me, occidet me*. dictum est ei. *Non*, inquit Deus, *vt æstimas, morte morieris. Sed gemens & profugus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.* Sic de damnatis damnandisque Iudæis, ab ipso passionis mortisque Christi tempore, iustissima Dei seueritas facit, & vsque ad ipsius mundi terminum factura est. Qui quoniam Christi sanguinem, vtique iuxta carnem fratris sui, fuderunt: serui, miseri, timidi, gementes, ac profugi sunt super terram, quousque iuxta Prophetam, miseræ gentis reliquiæ, iam vocata gentium plenitudine, conuertantur ad Deum: & sic secundum Apostolum, omnis Israël saluus fiat. Non, inquam, vt occidantur admoneo, sed vt congruente nequitiæ suo modo puniantur, exhortor. Et quis congruentior ad puniendos illos impios modus, quàm ille quo & damnatur iniquitas, & adiuuatur charitas? Quid iustius, quàm vt his, quæ fraudulenter lucrati sunt, destituantur: quæ nequiter furati sunt, vt furibus, & quod peius est, hucusque audacibus & impunitis, auferantur? Quod loquor, omnibus notum est. Non enim de simplici agricultura, non de legali militia, non de quolibet honesto & vtili officio horrea sua frugibus, cellaria vino, marsupia nummis, arcas auro siue argento cumulant: quantum de his, quæ vt dixi, Christicolis dolosè subtrahunt, de his quæ furtim à furibus empta, vili precio res charissimas comparant. Si fur nocturnus Christi thuribula, ipsas etiam sacras cruces, vel consecratos calices asportauerit: cùm Christianos fugiat, ad Iudæos confugit, & apud eos damnabili securitate securus, non solùm latibula fouet, sed & quæ sacris Ecclesiis furatus fuerit Satanæ Synagogis vendit. Distrahit vasa corporis ac sanguinis Christi, occisoribus corporis, & effusoribus sanguinis Christi: qui & tunc eum inter mortales conuersantem quantis poterant contumeliis & iniuriis affecerunt, & nunc in Maiestate diuinitatis æternæ sedentem quantis audent verborum blasphemiis lacessere non desistunt. Nec sacra illa vasa, quæ penes ipsos, sicut olim penes Chaldæos, modo quo prædixi captiua tenentur, licèt sint insensibilia, iniuriarum expertia sunt. Sentit planè in his, quæ non sentiunt, sibi sacratis vasis, Iudaïcas adhuc contumelias Christus: quia, vt sæpè à veracibus viris audiui, eis vsibus cœlestia illa vasa ad eiusdem Christi nostrúmque dedecus nefandi illi applicant, quos horrendum est cogitare, & detestandum dicere. Insuper, vt tam nefarium furum, Iudæorúmque commercium tutius esset, lex iam vetusta, sed verè diabolica, ab ipsis Christianis Principibus processit: vt si res Ecclesiastica, vel quod deterius, aliquod sacrum vas, apud Iudæum repertum fuerit: nec rem sacrilego furto possessam reddere, nec nequam furem Iudæus prodere compellatur. Manet multum scelus detestabile in Iudæo, quod horrenda morte suspendij punitur in Christiano. Pinguescit indè, & deliciis affluit Iudæus, vnde laqueo suspenditur Christianus. Auferatur ergo, vel ex maxima parte imminuatur, Iudaïcarum diuitiarum malè parta pinguedo, & Christianus exercitus, qui vt Sarracenos expugnet, pecuniis vel terris propriis, Christi Domini sui amore non parcit, Iudæorum thesauris tam pessimè adquisitis non parcat. Reseruetur eis vita, auferatur pecunia: vt per dextras Christianorum adiutas pecuniis blasphemantium Iudæorum expugnetur infidelium audacia Sarracenorum. Seruiant populis Christianis, etiam ipsis inuitis, diuitiæ Iudæorum. Sicut olim, cùm Deo placerent patres eorum, Deo iubente, sunt eis ad seruiendum traditæ diuitiæ Ægyptiorum. Hæc tibi, benigne Rex, scripsi amore Christi, tuíque atque exercitus Christiani: quia & stultum esset, nec offensâ, vt arbitror, diuina careret, si sacræ expeditioni, cui iuxta congruentem modum impendendæ sunt res Christianorum, multò ampliùs non seruirent pecuniæ prophanorum.

Genes. 4.

B

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

EPISTOLA PETRI
ABBATIS CELLENSIS.

Edit. Epist 5.

VENERANDO *Patri & Domino Dei gratiâ vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Frater Petrus Cellæ sancti Petri Trecensis humilis Abbas, quicquid potest.* QVI nostram humilitatem alicuius momenti apud sublimitatem vestram reputant, vtinam spei suæ fructum in effectu precum suarum inueniant. Hinc enim & vestra benignior apparebit dignatio, & nostra confortabitur de vobis gloriatio, & amicorum pro impetratis gratiosior erit exultatio. Amici nostri, immò veritatis & honestatis, sunt isti, R. Archidiac. & Magister H. qui pro Præpositura Suessionensis Ecclesiæ D. GVILLELMO concedenda, pietatem & prouidentiam vestram adeunt. Guillelmus verò iste quàm de magno genere, immò quam de bono sit, vel cuius filius fuerit, exprimerem: nisi virtutes & probitatem patris eius in omni genere virtutum adhuc in Curia Romana spirare sperassem. Certò quod optabilius est, nec ramusculus ipse à radicis pinguedine paternæ degenerat. Talem itaque suscitare in Ecclesiâ Dei cùm omninò expediat, quia multi insurgunt aduersus eam dicentes, » Non est salus ipsi in Deo eius; non respuat dextera Dei & beati Petri, & vestra: quia faciet fructum iuxta genus suum; quòd omni obsequio & obedientia semper obtemperauerit præceptis Curiæ Romanæ & summorum Pontificum. Habet autem & duo brachia præclara & fortissima, quibus poterit releuare incuruantem, & rebellare refrænantem, quibúsque vmbraculum Dei protegat à turbine & à pluuia. Comes HENRICVS, & Comes siue Dapifer Regis THEOBALDVS, hi fratres eius sunt, & erunt ei in omni auxilio & consilio. Valete. B

PETRI BLESENSIS,
BATHONIENSIS IN ANGLIA
ARCHIDIACONI
EPISTOLÆ III. C

Edit. Epist. 27.

GVILLELMO *Senonensi Archiepiscopo, & Apostolicæ Sedis Legato*, ROTHRODVS *Rothomag. salutem & spiritum compassionis afflictis impendere.* SI ad memoriam reducantur Ecclesiæ nascentis exordia, sicut inter credentes erat vnitas in fide, in spiritu, in baptismo: sic in vnum facultatibus contributis, vnum erat omnibus votum, releuare pauperum indigentias, & omnium necessitates tanquam proprias reputare. Vna siquidem & indiuisa est Domini tunica: nec vnquam passa est diuorcium sponsa Christi, nec contumelias pellicis alienæ sustinuit, cuius vnitatem sponsus in Canticis attestatur dicens: *Vna est columba mea, dilecta mea.* (Cant. 6. 8.) Noluit eam numerosa pluralitate censeri. Licèt enim plures sint Ecclesiæ, sic tamen in vnius compagem corporis vniuntur, vt sicut vnius membri læsione membra corporis omnia quodam compassionis participio molestantur, sic vnius Ecclesiæ desolatio in communem gemitum conuertatur. Cùm itaque in vinculo caritatis singularitas locum non habeat, sed in dispendium commune redundet quicquid toleratur à singulis, quia ex præsenti Regum discordia exitialem Ecclesiæ Rothomagensi videmus imminere ruinam, ad vestram gratiam deuolamus: de cuius dilectione & prudentia pleniorem in Christo fiduciam reportamus. Vos enim estis, in cuius consilio & auxi-

A xilio potissimam suæ salutis anchoram nauicula beati Petri constituit: cùm inter schismaticæ persecutionis fluctus periculosiùs æstuaret. Vobis contulit Deus in pueritia super senes intelligere, & futuram naturæ canitiem maturiore morum senio præuenire. Fluxus adolescentiæ motus in vobis ratio magistra cohibuit, vt omni lasciuiæ libertate præscisa, nec forma, nec nobilitas, nec opum exuberantia, nec potestas, nec cetera quibus pudicitia expugnatur, propositum interuerterent castitatis, sed modesta in omnibus conuersatio plus Angeli quàm hominis exhiberet. Ceteras virtutes, quibus miraculosè fulgetis, sub silentio præterimus. Nec enim nostra præconia mendicatis, cuius honestatem & prudentiam fama celebris latissimè promulgauit. Ad nostras & Ecclesiæ nostræ pressuras reuertimur, quibus nos hostilitas circumuallat. Scitis enim, qualiter in Normannorum perniciem Francia tota coniurauerit: nec imminentis ruinæ dispendium Rothomagensis Ecclesia declinabit, nisi vestræ Altitudinis ope & consilio fulciatur. Si ergo ad præfatam Ecclesiæ vnitatem respiciatis, vestrum est auertere quod timemus, necessitates nostras omni præuenire cautela: quatenus caritas non ficta, & amica compassio se talem alienis negotiis impendat, qualem se propriis exhiberet. Recordetur Dominus Rex Francorum, Rothomagensem Ecclesiam suam esse, quæ pro illo assiduè, tanquam pro Rege suo vnico, specialiter interpellat, suásque facultates omninò de eius iurisdictione cognoscit. Regiæ Maiestati non congruit depopulari quod suum est, aut illas expugnare Ecclesias, quarum tutor est & patronus. Si
B nos alius infestaret, ab ipso, non aliundè remedium quæreremus. Andeliacum ergo, & alias possessiones nostras, ipsius & vestræ protectioni committimus & tutelæ. Sanè cùm de discretione & consilio vestro dispositio Regni Francorum tota dependeat, cùm in manu vestra corda sint Regum, & ad vestræ ordinationis arbitrium populi inclinentur: vobis incumbit, quæ ad pacem sunt quærere, vel, si hæc dissensio ad pacem reformari non potest, saltem res Ecclesiasticas, quas vestræ tuitioni commisimus, ab incursibus bellicis liberare. Cúmque Andeliacum nobis & commensalibus nostris vnicum sit viuendi subsidium, villæ nostræ parcite, si vultis parcere vitæ nostræ.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA II.

HENRICO *Dei gratiâ illustri Regi Anglorum*, ROTHRODVS *Rothomagensis Archiepiscopus, & Arnulfus Lexouiensis Episcopus, salutem in eo, per quem Reges regnant.* TANTO tempestiuiùs ac diligentiùs iniunctam nobis Legationem duximus prosequendam, quantò periculosior in tanto discrimine dilatio videbatur. Accincti itaque ad laborem suscepti itineris, Regem Francorum adiuimus, blandissimáque salutatione præmissa ipsius præuenientes offensam, nulla cautela potuimus vestræ salutationis extorquere responsum. Singulos nostræ Legationis ar- Edit. 153.
C ticulos explicauimus seriatim, commoda pacis, & incommoda dissensionis frequentiùs inculcantes. Ipse verò verbum nostrum in omnibus, sola salutatione excepta, patienter admisit. Expedito itaque diligenter nostræ Legationis excursu, spacio modici temporis interiecto contumeliosè cœpit nobis fraudes & versutias exprobrare, quibus se conquerebatur sæpissimè circumuentum. Dicebat, quòd fidem inter vos mutuò compromissam frequenter occasione leuissima violastis: vósque in omnibus adeò exhibuistis instabilem, quòd non adhibebit de cetero vobis fidem. Non sit vobis, Rex illustrissime, onerosum, si quod audiuimus, loquimur. Hæc est enim Nunciorum conditio, vt de iniuncto sibi mandato nil subticeant, nil rescindant, vel diminuant de responso. Addebat etiam, se firmissimum habuisse propositum expugnandi vos, antequàm Carnotum filius vester aduentasset: istásque occasiones dissensionis & odij proponebat, quòd filiam suam ad virum suum redire non sinitis, quòd ei dotem eius non redditis, quòd subditos suæ ditioni populos à montibus Aluerniæ vsque ad Rhodanum in ipsius odium concitastis, quòd in Coronæ suæ dispendium Comitem Sancti Egidij in ligium hominem recepistis. Tandem etiam iuramento firmauit, se nunquam de cetero vobiscum fœdus, aut concordiam habiturum, nisi de vestræ vxoris, & filiorum vestrorum assensu. Nunc igitur in custodiendis munitionibus vestris, & potissimè in corporis vestri tutela, consilio est vtendum. Communi enim voto in exitium vestrum tota Francia con-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

spirauit. Nec satis est ei exterminare terræ faciem igne & gladio: sed in vestram A personam, quod absit, scelus execrabile machinatur. Consulimus sanè, si qua abstulisti, si læsisti aliquem, ablata restituere, & odia reformare in gratiam. Hoc enim inimicos vestros potissimè inuitat ad pugnam, quòd intestinos hostes sentiunt vos habere: & qui vobiscum dulces capiunt cibos, data opportunitate magnificabunt super vos supplantationem. Maledictus qui confidit in homine, & ponit carnem fortitudinem brachij sui. Quid est amabilius filiis? quid vxore familiarius? Recessit tamen vxor à latere vestro, & filij insurgunt in patrem. Ideò non frustratoriè loquebatur hic ille hominum prudentissimus, qui dicebat: *Amico ne credas. Ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. Filius enim contumeliam facit patri: & inimici hominis domestici eius.* Sanè suffragia illius imploranda censemus, in cuius manu sunt corda Regum. In eius nomine paruitati Dauid Goliæ subiacuit magnitudo. In eius nomine Samaria adeò fame confecta obsidente Benadab, quòd triginta argenteis caput asini vendebatur, sub ictu oculi liberata est, exuberantique victualium affluentia redundauit. In eo siquidem sperans non infirmabitur. Si exurgat aduersus vos prælium, in hoc sperate. Si exurgant aduersus vos castra, non timebit cor vestrum. Ipse enim docebit manus vestras ad prælium. Accipite vobis in auxilium preces Ecclesiæ: quam, si in aliquo offendistis, debita satisfactione impensa, ei de cetero omnem reuerentiam exhibete. Sponsa enim Christi est, & iniurias sponsæ Christus reputat suas. nec est, quod magis hostes vestros incitat ad conflictum, quàm quòd arbitrantur vos Ecclesiæ Dei minus extitisse deuotum. Benè valeat carissimus Dominus noster, & de his qui se contra eum in superbia & abusione erigunt reportet in virtute Altissimi gloriam & triumphum. B

Mich 7.5.6. Matth. 10. 36.

EPISTOLA III.

Edit. 165.

ROTHRODVS *Dei gratiâ Rothomagensis Archiepiscopus carissimis amicis suis E. Priori de Caritate, & vniuerso Conuentui, salutem in eo qui salus est omnium.* Cùm super impensis olim obsequiis vobis teneamur multipliciter obligati, cumulatiùs tamen redundat ad meritum, quòd de tribulatione nostra vocatis nos in quietem, quòd ad omne obsequium liberaliter vos offertis. Et quidem, si nulla dissensio Normanniam turbasset, si plena pace frueremur, ad vos anima nostra totis nisibus anhelaret: ne dum hac tempestate, cùm apud vos conuersari beatitudinem reputemus, & imaginem alterius paradisi. Nihil est quod nostras angustias hodie grauiùs exacerbet, quàm & recordatio, & amissio quietis illius, quam vobiscum duximus: inter vos tanquam extra seculum, tanquam inter Angelos conuersantes. Nunc itaque ad nostrorum votorum plenitudinem accederet, facere quæ rogatis, si sine prægrandi & enormi scandalo posset fieri. Sed in hac strage publica desolatas oues relinquere, potius esset mercenarij, quàm Pastoris. Non dicimus, quòd hostibus velimus occurrere, qui hostes non videmus, qui dominos nostros aspicimus vtrobique, qui Domini Regis Francorum & Domini Regis Anglorum, & iunioris Regis filij sui eminentiæ tenemur obnoxij & deuoti. Si pacis reformatores esse non possumus, saltem rogabimus, quæ ad pacem sunt. Vices agemus Episcopi, viuis condolebimus, & commoriemur mortuis: & mutuo compassionis participio pressuram publicam, & commune discrimen proprium faciemus. Vtinam nostro sanguine posset hæc strages redimi, & compensari morte nostra cum generali dispendio! Soli enim pateremur, quod passuri sunt vniuersi. Orate igitur, dilectissimi, Dominum nostrum, vt respiciat in faciem testamenti sui, & tumultum præsentis discordiæ tranquillet ad pacem. Si enim spes pacis nobis arrideret, hoc vnum habemus in votis, vobiscum illud tantillum vitæ expendere, quod nostræ residuum est senectuti. Valete. C

A

IOANNIS SARESBERIENSIS EPISCOPI CARNOTENSIS EPISTOLÆ HISTORICÆ.

Cum MS. Codice Bibliothecæ Regiæ collatæ, & variis in locis emendatæ.

Episcopo Norvvicensi. EPISTOLA I.

VNCIOS vestros à Domino Rege redeuntes sanos recepimus, promittentes in aduentu Regis optatum petitionibus nostris effectum. In omnibus enim consilio domini Archiepiscopi adquiescet, & honori & vtilitati Ecclesiæ tota mentis intentione studiosiùs inuigilabit. Edit. Epist. 128.

B Verùm interim scutagium remittere non potest, & à quibusdam exactionibus abstinere, quoniam fratris gratia malè sarta nequicquam coëgit, sed ob hoc perniciosissimè scissa est, quòd Domino Regi frat. totam hæreditatem paternam, nominatim terram, cuius ei possessionem vis maior abstulit, noluit abiurare: cùm tamen munitiones & Regi cedere, & obsides dare paratus esset, vt terram quam dono patris habuerat recuperaret. Profectus ergo ad Regem Francorum, Comitis THEOBALDI fretus auxilio, Francos sollicitare in dispendia nostra, & ...... eorum diuitiis nostris, viribus, & potestati tentat opponere. Agit forte vt & sic fortuna possit grauiùs promereri, quomodo Regem & gentem Francorum, fauente iustitia Dei, in manibus nostris*. Implebimus in eo mensuram patrum nostrorum, si tamen eorum sorte voluerimus esse contenti. Sed profectò maius est quod nobis restituto Vernone fortuna promittit. Speratum colloquium nobis subtraxerunt Franci consilio Comitis Theobaldi. Dominus Rex Andegaui & Pictauia rediens ad nos transmittet qui summam rerum gerant, & absentes ipsius commissa sibi à viris administratione compensent.

Domino Exoniensi. EPISTOLA II.

LICET ex more scribentium ad amicos salutis votum pagina non prætendat, nihil tamen affectuosius est in votis, & orationibus meis, quàm vt viæ vestræ iugiter prosperentur in Domino. Salutationem etenim Domino & Patri debitam nequaquam suspendit defectus, aut imminutio charitatis, sed consulta dispensatio & officiorum, & omnium quæ rectè geruntur ratio moderatrix. Dispensationis verò causa in propatulo est, vt eam omninò non oporteat, aut paucis expediat allegari. Nam insidiis dicunt omnia plena esse, vt bonis inuicem colloquendi aut scribendi tutum non possit esse commercium. Nescio quid friuolum contra innocentiam molitur iniquitas, & vrgente stimulo conscientiæ incessanter pungentis, & vrentis, omnes suspectos habet, & omnia: iure quidem & merito, quia pax impiis esse non debet, hostes suos iustitiâ impugnante, & præualente. Et profectò quod timet impius, veniet super eum, iustúsque de angustia liberabitur, quoniam os Domini locutum est. Ad momentum turbinis aduersus Ecclesiam malitia debacchatur, & aduersus Dominum videntur præualere impij: quibus in breui Christus, quem persequuntur, sic respondebit ad merita, vt præponderare videatur libra vindictæ, & quos potenter puniet, non tam examinare lance æquitatis, quàm mole magnitudinis prægrauare. Non quidem quòd iniuriam inferat, sed quia sine mensura & modo peccantibus immensam & immoderatam ingeret pœnam. Nec opinetur quispiam me in longa tempora prophetare, licèt oraculi diuini sicut auctoritas, sic & fides perpetuetur: cùm planum sit iam aliquatenus inchoatum esse iudicium, imò executioni mandari sententiam. Nónne Teutonicus Edit. 159.

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

tyrannus nominis sui famâ nuper Orbem perculerat, & ferè subegerat Regna vicina, & etiam Imperium Græcorum terrore concusserat, vt magis deditionem quàm confœderationem Legationibus missis videretur offerre? Sed ecce Deo auctore timetur minus, & qui tam vicinos quàm remotissimos solo metu terrebat, Principes Teutonicos suos ab iniuriis cohibere non potest; qui solo verbo pacem Gentibus ad arbitrium indicebat, & bella; nunc à suis & inter suos petitis & acceptis treugis gratulatur. Nam sicut ipsemet conqueritur, ex quo Latonam venit, vt Regem Francorum & Gallicanam Ecclesiam separaret à fide, & in suam hæresim peruerteret, vt adoraret idolum suum, successus eius relapsi sunt, & quæ eum extulerat, in depressionem ipsius cœpit fortuna fluctuare. Spes autem fidelium est, quòd ad honorem Dei, in breui ampliùs deprimetur, donec eum omninò Christus, cuius sponsam persequitur, conterat sub pedibus suis. Nónne & apud vos iam iudicium exercetur aduersus terrores Ecclesiæ? Intuemini quantus erat Rex Anglorum, cùm paruulus videretur in oculis suis: & ad Ecclesiam Dei vel speciem fidei & reuerentiæ prætendebat, & planè videbatis eum in nullo frustratum conatu. Sagitta eius retrorsum non abiit, clypeus non declinauit in bello, & hasta non est auersa. Super prædam accumbebat vt leo, vt nullus eum excitare præsumeret; vel visu terrebat hostes, vicini se inclinabant obsequiis, remoti Principes amicitias expetebant, colebatur à suis, honorabatur ab extraneis, prædicabatur à cunctis, à bonis diligebatur: sed maximè à Clero, qui eum colebat supra vires, pro viribus venerabatur, & vnanimi proposito diligebat super amorem mulierum. Quid multa? Rerum expetibilium omnium abundantia, quoad humanum iudicium, fruebatur, sublato timore & sollicitudine, nisi quem non necessitas, aut ratio, sed voluntas, aut impetus ingerebat. Sed quo fine hæc vniuersa Dei dona conclusit, si tamen sine pœnitentia & satisfactione substiterit in finibus istis, vt singularum Ecclesiarum, quas ante per ignorantiam, vt putabatur, aut sui iuris prætextu læserat, taceamus Tolosam, bello aggressurus, omnibus contra antiquum morem & debitam libertatem indixit Ecclesiis, vt pro arbitrio eius, & Satraparum suorum conferrent incensum, nec permisit vt Ecclesiæ saltem Proceribus coæquarentur in hac contributione vel magis exactione tam indebita quàm iniusta. Nam Ecclesiæ in deteriori calculo vertebantur, vt pote quæ rebus suis aut honore videbantur indignæ. Sed quem successum attulit hæc pecuniarum immensitas tantis exactionibus & iniuriis acquisita? nónne proiecta est in saccum pertusum, vt hosti suscipienti proficeret, & effundenti non modò esset inutilis, sed damnosa? Numquid non ab ea die fortuna eius retrorsum cessit, & successuum vbertas emarcuit? Sed dicet aliquis, quoniam hæc indictio census, & Ecclesiarum vexatio, in Cancellarium eius, qui nunc aut archiepiscopatur, vt credo, aut archiepiscopari contendit, vt æmuli mentiuntur, penitus retorquenda est, qui Regem tunc ad omnia pro arbitrio impellebat, & hæc sicut alia multa mala induxit. Quod si & ego falsum esse nouerim, vt pote qui eum scio tunc, non auctoritatem præstitisse libidini, sed obsecundationem necessitati, tamen quia eum ministrum iniquitatis fuisse non ambigo, iure optimo taliter arbitror puniendum, vt eo potissimum puniatur auctore, quem in talibus Deo bonorum omnium auctori præferebat; eique fit vice versa in pœnam, quem habebat & laudabat suæ peruersitatis auctorem. Nam in sapientium corde & ore celebre est illud Sapientiæ, *Quoniam per quæ peccat quis, per hæc & punitur.* Sic Cain primus homicida occisus est, Chanaam seruitutem ingerens aliis, perpetua seruitute damnatur, Pharao in aquis submersus est cum potentatu suo, quibus Hebræos submerserat innocentes. Patent in hunc modum quamplurima. Sed esto, nunc pœnitentiam agit, agnoscit & confitetur culpam: & si cum Saulo quandoque Ecclesiam impugnauit, pro ea cùm Paulo ponere paratus est & animam suam. Quis ergo negabit iudicium iam cœpisse à domo Domini, cùm iam Principes populi in patibulis suspendantur ad solem: vt iustitia Dei in conspectu gentium reueletur? Nónne enim Principes populi sunt hi duo, quorum alter dispensat spiritualia, alter temporalia administrat? Nónne Lex dispensationis & ministerij huius manibus istorum tractanda committitur? Hi enim sunt duo Cherubim, quorum alis Lex & Propitiatorium adumbratur, se mutuò respicientia, versis tamen vultibus in Propitiatorium: quia sic sibi inuicem debent aspectu mutuo complacere, vt Legem Dei in arca pectoris iugiter inspiciant & venerentur,

A nec pro se ad inuicem, aut ob aliam causam admittant, vnde propitiationem Dei debeant demereri. Non enim licet à Propitiatorio vultus auertere. Si ergo in his suis Angelis reperit Dominus prauitatem, eámque puniat, quis subditorum causas apud Altissimum iam ventilari diffidit, aut esse ventilatas? Circumferat quis oculos mentis, & intueatur quot & quales aduersarios ei Dominus suscitauerit, ex quo aduersus Dominum in depressione Ecclesiæ erexit calcaneum suum: & planè mirabitur, & si prudens est, venerabitur iudicium Dei, qui non Imperatores, non Reges, non Principes nationum, vt ipsum domaret, elegit, sed extremos hominum Britones niuicollinos primò, & postea illos ad contradictionem & solemne certamen animauit, qui vestigia pedum eius consueuerant adorare. Et hæc quidem, vt non glorietur omnis caro, sed nomen Domini sit benedictum in secula. Sic ad puniendam ingratitudinem Salomonis recedentis à Domino, non tam Principes erexit, quàm latrunculos & seruos abiectos. Nec suspicetur quispiam vt amodò prosperetur conditio eius, nisi Domino propitiante per pœnitentiam reuertatur, & magis pio vtatur consilio. Nam vt Propheta loquitur, *In dubu & regionibus nostris inuenti sunt stulti Principes Thaneos*, qui Regi suo consilium dederunt insipiens. Videntur enim vndique sollicitudines. Sed bellum, quod aduersus Christum & Ecclesiam exercet, vlteriùs prægrauat, & ei videtur inextricabilis labyrinthus execrabilis labor. Accitis ergo nuper ad colloquium Chinonense Magnatibus

B suis cum familiaribus, qui rerum malarum industriam habere dignoscuntur & vsum, & sapientes sunt vt dicent & faciant mala, studiosiùs inquisiuit cum promissis, minis, & obtestatione quamplurima, quonam consilio sibi vtendum esset aduersus Ecclesiam: de Cantuar. Archiepiscopo grauissimè conquerens, non sine gemitibus & suspiriis multis. Et vt tunc præsentes postea retulerunt, lacrymatus est, dicens quòd idem Cantuariensis ei corpus & animam pariter auferret. Tandem dixit quòd omnes proditores erant, qui eum adhibita opera & diligentia ab vnius hominis infestatione nolebant expedire. Ad hoc Dominus Rothomagensis aliquantulum aduersus hoc excanduit, corripiens eum, mitiùs tamen more suo in spiritu lenitatis: cùm causa Dei magis exigeret, seueritatem & auctoritatem Pontificis morbo languentis, rationis, & fidei fuisse adhibitam. Erat autem dolor acerbior, vrgente metu, quem conceperat ex litteris quas iamdictus Cantuariensis illi & matri suæ transmiserat. Earum exemplum vobis transmittitur. Timebatur quidem, & meritò, ne in terram eius interdicti, & in personam anathematis sententia citissimè ferretur, auctoritate & mandato summi Pontificis. Cùm igitur his angustiis premerentur, Lexouiensis Episcopus vnicum dixit esse remedium, imminentem sententiam appellationis obstaculo præpedire. Et ita nescio quo pacto, nisi quia veritas ventilata plus pollet, & iustitia quo magis conculcitur, eo magis conualescit, dum Rex per auitas consuetudines appellation umius euacuare conatur, magis confirmat, dum ipsemet pro capite suo ad appellandi refugium cogitur euolare.

C Ab illo ergo Concilio egressi sunt à facie Dei & Regis sui Lexouiensis & Sagiensis Episcopi, ad sæpedictum Cantuariensem properantes, vt appellatione interposita vsque ad octauas Paschæ suspenderent sententiam eius. Rothomagensis quoque cum eis profectus est, non quidem appellaturus, vt ait, sed de pace quam desiderat tractaturus. Archiepiscopus verò noster in procinctu ferendæ sententiæ constitutus, iter arripuerat ad vrbem Suessionum, orationis causa: vt beatæ Virgini, cuius ibi memoria celebris est, & beato Drausio, ad quem confugiunt pugnaturi, & beato Gregorio Anglicanæ Ecclesiæ fundatori, qui in eadem vrbe requiescit, agonem suum precibus commendaret. Est autem beatus Drausius gloriosissimus Confessor, qui, sicut Franci & Lotharingi credunt, pugiles, qui ad memoriam eius pernoctant, reddit inuictos: vt & de Burgundia & Italia in tali necessitate confugiatur ad ipsum. Nam & Robertus de Monteforti ei pernoctauit aduersus Henricum de Essexa dimicaturus. Sic ergo Domino faciente delusa est sollicitudo Episcoporum Regalium, quia cùm venissent Pontiniacum, Archiepiscopum quem appellarent non inuenerunt, sed frustrati à proposito suo reuersi sunt: queruli quòd sua consumpserant, laborauerant, & non perfecerant. Archiepiscopus verò cùm in præfatis Sanctorum memoriis triduò pernoctasset, die proxima post Ascensionem versus Viziliacum properabat, vt ibi in die Pentecostes in Regem & suos anathematis sententiam daret. Sed nutu diuino contigit, vt dum

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

esset in Ecclesia Reginiacensi, VI. feria iamdictam præcedente solemnitatem nunciatum esset ei certissimè & verissimè, quòd Rex Anglorum grauissima laborabat infirmitate, vt ad colloquium Regis Francorum, quod multo desiderio, & magnis muneribus expetierat, accedere non potuerit, sed miserit excusatores Rich. Pictau. & R. de Humez, qui hanc causam absentiæ eius præstito iuramento volebant astruere. Hac ergo ratione cùm hoc per nuntium Regis Francorum innotuisset Archiepiscopo, in Regem sententiam ferre distulit, sicut ei à me consuluerat Ioannes vester, suadens, ne ad pœnitentiam properaret. Ioannem verò de Oxoneford. publicè denuntiauit excommunicatum, & auctoritate Romani Pontificis excommunicauit, vt verbis eius vtar, eò quòd in hæresim damnatam inciderit, præstando Imperatori sacrilegum sacramentum: & communicauit Colon. schismatico, & contra mandatum domini Papæ vsurpauit Decanatum Saresber. Ecclesiæ. Has autem causas allegauit in pulpito in auditu omnium, qui Vizeliaci de diuersis nationibus ad diem festum conuenerant. Ibidem etiam allegatis variis causis & iustis excommunicauit Richardum Pictau. Archid. & R. de Luci, Ioscel. de Baillol, Ran. de Broch, Hug. de Sancto Claro, & Thomam filium Bernardi, & omnes qui de cetero in possessiones vel bona Cantuar. Ecclesiæ manus extenderint, vt eis abutantur, aut eorum vsus impediant, quorum necessitatibus deputata sunt. Regem verò, quem ante per Litteras & Nuncios secundum regulam & morem Ecclesiæ vocauerat ad satisfactionem, publicata vocatione ad fructum pœnitentiæ inuitauit, comminans se in eum laturum sententiam anathematis, si breui non resipuerit, & de tantis aduersus Ecclesiam ausis satisfecerit. Quod tamen nonnisi inuitus faciet, nec noui aliquem domesticorum suorum, qui ad lationem huius sententiæ pronus sit. Præterea scriptum illud, in quo continentur prauitates malignantium aduersus Ecclesiam, quas auitas consuetudines dicunt, publicè condemnauit, omnes innodans anathematis vinculo, quicumque de cetero auctoritate illius scripti vtentur, & nominatim de consilio Ecclesiæ Romanæ, hæc capitula imprimis damnata sunt. Quòd non liceat Episcopo excommunicare aliquem qui de Rege teneat sine licentia ipsius. Quòd non valeat Episcopus coërcere aliquem parochianorum suorum pro periurio vel fide læsa. Quòd ad secularia iudicia trahantur Clerici. Quòd laici, siue Rex, siue alij, causas de Ecclesiis vel decimis tractent. Quòd non appelletur pro causa aliqua ad Sedem Apostolicam, nisi Regis & officialium suorum venia impetrata. Quòd non liceat Archiepiscopo, vel Episcopo, vel alij personæ venire ad vocationem domini Papæ absque licentia Regis. Alia quoque in hunc modum, quæ diuinis Legibus, & Constitutionibus sanctorum Patrum inueniuntur aduersa. Episcopos verò omnes absoluit à promissione, quam de scripto illo seruando contra institutionem Ecclesiasticam fecerant. Hoc etiam per Litteras suas Archiepiscopis & Episcopis denuntiauit, sicut ei ab Ecclesia Romana consultum fuerat. Hæc quidem interim gessit Archiepiscopus & Rex; quod ad vestram notitiam venisse non ambigo. Virum bonum M. Galt. de Insula misit in Angliam cum Litteris à Colloquio Chinonensi, vt Insulanos super facta appellatione præmuniret, & portus & transitus faceret diligentiùs obseruari, & Clerum ab obediendo suspenderet, cùm tamen nondum facta sit appellatio, & Archiepiscopus possit facilè inueniri. Nec dubito quin prædicto Galtero machinatio ista displiceat, cum omnibus quæ præsumuntur aduersus Ecclesiam Dei, quoniam Deum timet. Acciuit etiam ad se Rex Dominum Cicestr. & alios, per quorum prudentiam, malitiam consilij sui aduersus Deum posse credit armari. Sed profectò si saperent, vel sibi & suis parcerent in hac causa: quoniam pœna reuersura est in caput ista suum. De cetero dominus Papa in vrbe prosperatur. Cremona contra Teutonicum cum aliis octo ciuitatibus pro certo dicitur rebellare. Episcopus Tusculanus & Vmbaldus Cardinalis diem obierunt. Obiit quoque VVillelmus Rex Siculus, cui successerunt filij sui, alter in Regnum, alter in Ducatum Apuliæ, & in extremis agens LX. millia florinorum Ioanni Neapolitano tradi fecit ad vsum domini Papæ. Filius quoque, qui ei successit in Regnum, totidem misit. Rex Francus Cantuariensi Archiepiscopo patrocinatur in omnibus, & eum magis veneratur quàm fratrem. Quæ autem circa Anglorum Curiam innouantur, vbi rerum crebræ mutationes sunt, vobis notiora esse arbitror quàm nobis. Vigeat & prosperetur in Domino paternitas vestra, & nos Sanctorum orationibus studeat commen-

A commendare, vt nos consoletur in omni tribulatione nostra. Reuertemur autem cùm ei placuerit, qui nos segregauit ad exulandum, & pro quo, quatenus ei beneplacitum fuerit, voluntate promptissimè decreuimus exulare, & aduersa pati quæ iusserit, & ad quæ perferenda roborauerit infirmitatem nostram. Det vtinam sua gratia patientiæ perseuerantiam, qui indignis pro se patiendi contulit voluntatem! Valeat pro voto & oratione mea, Ecclesia & Domus vestra tota, & omnes qui intercessionum beneficio communicant necessitati vestræ.

Domino Cantuariensi. EPISTOLA III.

ETSI certum sit quòd Episcopi ad inobedientiam proni, & Pastores pascentes seipsos, qui amore quietis & luxus, & temporalium metu damnorum impio impietatem suam annuntiare detractant, ad omnem subuersionem iuris, & singula præiudicia Ecclesiarum, dicentes: Euge, euge; se de cetero aduersus omnia mandata vestra, & etiam Apostolicas Sanctiones, quatenus eis displicuerint, sub prætextu appellationis exhibitæ tueri proponant. Expedire tamen arbitror, vt de vestris suffraganeis testato si fieri potest, aliquos euocetis; vel audituros domini Papæ mandatum, aut vobiscum de statu Cantuariensis Ecclesiæ tractaturos, aut alia euocationis eorum causâ proposita, si qua vobis & B his qui vobiscum sunt, occurrerit commodior. Cùm enim iam appellauerint, quod fortasse iam domino Papæ significatum est; & in omnibus Regi suo obtemperant, non video de cetero quare colloquium eorum oporteat euitari, sed neque Regis. Credo enim quòd metu laboris quem subituri sunt, & sumptuum quos verentur, & imminentium periculorum instantiam, & dubium causæ euentum, paci Ecclesiæ, & reconciliationi vestræ diligentiorem operam dabunt; quia nec vnum eorum opinor inueniri, quem tot & tantarum incommoditatum dispendia subire non pigeat. Et si transfretauerint, fortasse mediante Imperatrice pax Ecclesiæ reformabitur, aut Deo propitio causa vestra in meliori calculo relinquetur. Instat enim tempus, vt aiunt, quo Aquila rupti fœderis, iuxta Merlini vaticinium, frænum deauratura est, quod Apro eius datur, aut modo fabricatur in sinu Armorico. Nam sicut accepi pro certo postquam priores Litteras exaraueram, in accessu Fulgeriarum graue damnum perpessus est; quod adhuc deplorant apud nos amici Francorum; quorum quidam capti sunt, alij vulnerati, dum purum sitientes argentum, nitebantur strenui præ ceteris apparere. Audieram hæc prius in Curia Christianissimi Regis Francorum, apud Laudunum honestè & reuerenter susceptus ab eo: sed non facilè rumigerulo credidi, licèt aliquantulum fidem faceret dubitanti, quòd Comes Robertus tristitiam inde conceptam dissimulare non poterat. Dicitur etiam quòd famelici saturos, & inopes copiosos rerum omnium obsident hostes; & quòd obses-C sus obsidente longe securior est. Radulfus enim, vt perhibent, castrum suum optimè præmuniuit, vastauítque quicquid alimentorum in circuitu suo potuit inueniri, nec ad remotiora sine magnis copiis pabulatum progredi licet: eò quòd electissimorum militum Radulfus memoratus copiam habens, vias eorum acutissimè sepit spinis, & aculeis vrget equos, vt cadant ascensores eorum retro, & in exercitum ipsum crebras, vt loquuntur, facit irruptiones. Adiiciunt quòd potentissimis Britanniæ Proceribus, excepto Comite Eudone, confœderatus est fœdere mutuo. Nónne sic ferus singularis, aut singulari proximus aper, qui depascitur & conculcat vineam Domini, cohiberi poterit & infrænari? Ego quidem sic illam interpretor Prophetiam, expectans vt Aquila quacumque subornatione incommoditates istas inauret: nisi fortè Alexander noster Merlini cognatus, & oraculorum eius interpres prudentior aliud sentiat. De his hactenus. De cetero pergratum mihi feceritis, si Domino Lugdunensi, quem apud vos esse audio, & plurimum videre desidero, nomine meo fueritis gratulati, & quæ circa vos sunt diligenter rescripseritis.

Edit. 167.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

Domino Morinensi. EPISTOLA IV.

Edit. 195. EO sinceritatis vestræ titulus in caritate splendidiùs elucescit, quo ex relatione latoris præsentium certiùs constat, quòd inter fortuitorum euentuum turbines, & varias procellas negotiorum, quibus officij vestri instantia indesinenter concutitur, & acriter, sine tamen virtutis elisione, colliditur: amicorum potestis sollicitudinem gerere, & eorum onera per fraternæ caritatis exhibitionem facitis vestra. Sic enim & Apostolus scandalizatis couritur, & fratribus coinfirmatur infirmis, & per compassionem fit in Christo omnibus omnia, dum ad formam Ethicæ purioris, & consummatioris Philosophiæ, humanum à se nihil reputat alienum. Reposita est vobis, Pater, huius corona misericordiæ, quam reddet vobis in illa die misericors & miserator Dominus, qui nos interim exules, & proscriptos suos, Sanctorum suorum ministerio, necessitatibus vestris pro ipso communicantium, consolatur in omni tribulatione nostra. Nam Christianissimus Rex Francorum Patrem nostrum Cantuariensem Archiepiscopum in vlnis caritatis excipiens, eum in Ecclesia beatæ Columbæ Senonensis Regia magnificentiâ exhibet, & sic tractat in omnibus vt à Christo tractari decet Christum Domini. Aliter enim exprimere nequeo affectionē, quam naufrago Sacerdoti exhibet Christianissimus Princeps. Nos autem domestici Sacerdotis proscripti quidem rebus, sed ascripti fidelibus, qui pro iustitia patientes honorificauerunt ministerium suum, dispersi sumus, vt exules in Regno Francorum. Sed vbique nobis adest qui pascit volatilia cœli, & lilia vestit agrorum. Speramus autem, quòd idem Pater noster & omnium Dominus procellam nostram in auram conuertet in breui, licèt maius nobis imminere naufragium hostes Ecclesiæ glorientur. Mentiuntur enim Romanam Ecclesiam nobis conuersam esse in arcum prauum, & dominum Papam omnibus Regis Anglorum petitionibus annuisse: ex eo sumentes coniecturam, quòd excommunicati nostri absoluti sunt in aduentu Io. de Oxenefordia. Qui etiam quasi re bene gesta in Curia Imperatoris, vbi schisma confirmatum est, acceptum de manu domini Papæ reportauit Saresberiensis Ecclesiæ Decanatum. Sed si quis ea quæ Romæ gesta sunt diligentiùs recolat, planè videbit quòd Romanus Pontifex etiam circumuentus causam Ecclesiæ & nostram fidelissimè procurauit. Iam dictus enim Iohannes tandem præstito iuramento de more absolutus, vt itidem publicè iurauit, quòd nihil in præfato schismaticorum conuentu fecerat contra fidem Ecclesiæ, & honorem & vtilitatem domini Papæ, & vtinam non deierasset! postmodum commendatitias & deprecatorias porrexit ex parte Domini Regis, quibus insertum erat, vt illi tanquam Regi ipsi in omnibus crederetur. Deinde tanta fultus auctoritate, causam, quæ inter Regem & Archiepiscopum super prauis consuetudinibus vertitur, domini Papæ commisit arbitrio, vt illæ ad nutum eius roborarentur, aut caderent, & Archiepiscopo ad formam mandati eius pax omnimodo reformaretur. Et hoc item iuramento confirmans obtinuit, vt dominus Papa concederet se ad hoc Legatos esse missurum. Quorum iter (vt aiunt) suspensum est, iuratoris fraude comperta. B C

Domino Ioanni Pictauiensi Episcopo. EPIST. V.

Edit. 214. REGNORVM collisiones, & terræ motus magni, & imminētium periculorum exitus me calamum suspendere diutiùs coëgerunt, & commodiora scribendi tempora expectare. Bellici namque tumultus æstate ferè tota feruentes intermeandi facultatem Litterarum portitoribus præcluserunt, & in vrbe Remensi orta seditio sic turbauit prouinciam, vt vix tutum fuerit ingredi vel egredi ciuitatem. Conspirauerant enim ciues de Clericorum consilio & auxilio militum, nitentes contra Archiepiscopum qui nouas quasdam indebitas & intolerabiles seruitutes volebat imponere ciuitati: & Ecclesiarum turres & domos munitiores occupantes, officialibus & amicis Archiepiscopi eiectis ab vrbe, multas ei iniurias intulerunt. Et primò quidem ei omnem humilitatem exhibuerant, parati duo milia librarum, sicut multi testantur, conferre in ærarium eius, dum modo eos iure tractaret & legibus viuere pateretur, quibus ciuitas continuè vsa est à tempore Sancti Remigij Fran-

A corum Apostoli. Adierant etiam Christianissimum Regem, sed nec per eum rigorem Archiepiscopi flectere potuerunt. Confugerunt itaque ad Comitem Henricum, & ex eius consilio cesserunt Regi quem Archiepiscopus adduxerat, vt in brachio eius contereret ciuitatem. Rex autem dolens, sed tamen fratris satisfaciens voluntati, circiter quinquaginta domos dirui fecit, & recessit. Ciues verò die tertia redierunt, & in vltionem dirutarum domuum funditus euerterunt domos militum fauentium Archiepiscopo, Vicedomini scilicet sui, & alterius qui in vrbe gesserat Præfecturam. Vnde motus Archiepiscopus Comitis Flandriæ implorauit auxilium, eúmque cum mille militibus adduxit Remis vt ciues perirent in ore gladij, aut redimendi & torquendi coniicerentur in vincula. Sed illi præsentientes aduentum Comitis, iterato cesserunt: sic euacuantes vrbem, vt Flandrenses inedia confecti vix vnius diei & noctis moram potuerint sustinere. Et quia Archiepiscopus in recessu eorum ciues ad propria redituros non dubitabat, per Comitem ROBERTVM fratrem suum ignaris Flandrensibus cum eis pacem fecit, acceptis quadringentis quinquaginta libris in recompensationem damnorum: quæ, vt multiplices iniurias & contumelias taceam, in quadruplum excreuerant. concedens vt de cetero legibus vtantur antiquis. Sic itaque damnosam & ignominiosam cum ciuibus faciens pacem, adhuc cum Clero exercet inimicitias, & se iuri offerentes vexat Ecclesias. Hæc apud nos. Ceterùm ad partes vestras accepimus B venisse Legatos, de quibus adhuc incertum est quid nobis sperari oporteat, quid timeri. Hoc autem certissimè constat, quòd Dominus Cantuariensis iudicium Cardinalis ad Vincula non subire disposuit, multis (vt puto) & iustis suspicionibus motus, quia manifestus aduersarius eius hactenus exstitit. Sed an expediat adeo manifestè ei suspicionis causas exponere, non satis liquet. Nam Archiepiscopus (vt audio) ei iam rescripsit contra meum & quorumdam aliorum consilia, quòd se illius iudicio non supponet, nec tenetur supponere, & plura congessit quibus animum hominis exasperasse potest: cùm ego potiùs eum crederem verbis blandioribus demulcendum, & retinendum in amicitia, donec ipsum aduersarium esse conuincant opera eius. Pacem verò ad honorem Ecclesiæ Dei & suum libenter recipiet per manus Legatorum: sed an ad colloquia eorum accessurus sit nisi restituantur ablata, vnde se & suos valeat exhibere, nondum habeo exploratum. Certo autem certius est, quòd nisi componatur per eos, nullam citra restitutionem ingredietur causam: cùm illata sibi iniuria & violentia lippis & tonsoribus nota sit. Sed nec aliquem suorum mittet, donec intermeantibus eundi & redeundi securitas procuretur. Et quoniam conditionis nostræ calculus in aduentu eorum videtur aliquantulum immutatus, precor attentiùs, vt mihi per latorem præsentium rescribatis qualiter ad indemnitatem conscientiæ, & famæ me versari oporteat. Nam si de iuramentis agitur quæ Dominus Rex à nobis exigere consueuit, rogo Deum meum, vt ante mihi mortem misericorditer largiatur, quàm C conscientiam & famam iuramentis talibus maculare.

Bartholomeo Exoniensi Episcopo. EPISTOLA VI.

EO quo prosperè per gratiam Dei circa mediam Quadragesimam à Sancto Egidio reuersus sum, tuam (dilectissime) super his quæ in Francia & Italia gerebantur præmunire decreui caritatem. Scio enim quia interdum expedit, & sæpè iocundum est, prænosse temporum motus, & quasi fatorum seriem ex his quæ nutu diuino mortalium proueniunt meritis contemplari. Sed quia de pace Regum tractabatur, & Fredericus factus crimine & pertinacia schismatis exaugustus simulabat se velle ad Catholicam redire vnitatem, propositum distuli donec pleniùs innotesceret quem tanta negotia sortirentur euentum. Cùm enim Teutonicus Tyrannus sentiret se militum præsidio destitutum, & Italiæ ciuitates in ipsum irruere properarent, & ipse temeritate suorum, qui nobilem quendam Papiensem excæcauerant, Papiæ minimè tutus esset, eique Mauriennensis Comes ob iniurias sibi illatas omnem exitum præclusisset, vt Lumbardorum manus nullà ratione posse euadere videretur, ipse Comitis Blandratensis & Marchionis Montis-feracis fretus auxilio, diuertit in terram Marchionis, relictis XXX. obsidibus Lumbardorum apud Blandratum. Alios autem obsides quos acceperat per ca- Edit. 1341

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

stra Marchionis diuisit custodiendos, & ipse cum præfato Comite & Marchione, A quia eum Lombardi congregato exercitu vsque ad xx. milia militum persequebantur, & obsidere decreuerant, per castella quasi in vmbra mortis latitans fugitabat, vt vix, sicut aiunt probi viri pleni fide & auctoritate qui interfuerunt, duobus diebus aut tribus auderet in eodem hospitio pernoctare. Hanc miseriam Tyranni, aut potiùs gloriam Dei & Ecclesiæ consolationem, de nostratibus quidem viderunt Canonici Nouiomenses & Nuncij Comitis Henrici: de vestratibus autem Legati illustris Regis Angliæ illuc profecti ex variis causis. Nouiomenses enim Archidiaconum suum Bonefactum Italię Marchionem, quem elegerant in Episcopum, virum honestum & tota schismatis tempestate Catholicum, reducere quærebant. Comes Henricus statum explorabat Imperij. Nuncij verò Regis Angliæ iuramenta præstiterunt de matrimonio contrahendo inter filium præfati Marchionis & sororem Regis Scotiæ, & ad sæpè dictum Tyrannum legatione functi sunt, vt de opinione multorum loquar, quo sic vires & familiaritatem prætendentes Imperij, terreant Francos. Sed calliditas hæc in contrarium prorsus exitum pergit. Franci si quidem magis animantur, dum vident hostes quasi desolatos, immò desperatos emendicata suffragia quæritare, & illos implorare patronos quibus opus est defensore. Dum itaque in tantis Imperator versaretur angustiis, & omninò de exitu desperaret, tractatum habuit cum viris Religiosis, quos constabat fideles esse domini Papæ, simulans se cum Ecclesia Dei pacem esse facturum. Est autem in Domo Cartusiensi vir admodum Religiosus quondam familiarissimus Imperatori, qui ab eo B pridem recesserat ob conscientiam schismatis, & ei plurimo compatiebatur affectu. Hic ergo accessit ad eum, cum lacrymis sibi pro certo innotuisse asserens, quòd pacem non erat habiturus, nisi Ecclesiæ Dei redderet pacem. Instit it autem, & obtinuit vt euocaret per Litteras suas Priorem Cartusiensem, Abbatem Cisterciensem, & Episcopum Papiensem, quem expulerant, & promitteret se consilio eorum in omnibus adquieturum: dum modo illi in se reciperent periculum iuramenti, quod contra Papam Alexandrum fieri fecerant. Omnes qui verbum hoc audierunt exhilarati sunt: & Lombardi iam cœperunt mitiùs agere, sperantes hominem esse conuersum. Interim sæpedictus Marchio egit cum cognato suo Comite Mauriennensi, vt Imperatorem permitteret egredi, promittens ei non modò restitutionem ablatorum, sed montes aureos, & cum honore & gloria Imperij gratiam sempiternam. Viri autem Religiosi quos euocauerat, arripuerunt iter, excepto Abbate Cisterciensi, qui graui detentus infirmitate, vice sua misit dominum Gaufridum Autissiodorensem, qui Clareuallensis fuerat Abbas: præmittentes Fratrem quendam, qui à Tyranno exploraret vbi & quando eorum vellet vti colloquio. At ille audito aduentu eorum, & Litteris iam de exitu suo certus, induciis impetratis, respondit eos ob hanc causam frustra venturos esse, nisi Angelum de cœlis secum patenter adducant, aut veniant in potestate faciendi miracula, vt possint mundare leprosos, & mortuos suscitare. & sic illi ad propria reuersi C sunt. Hoc mihi idem conuersus Cartusiæ, qui Legationem gesserat, retulit. Imperator autem, collectis obsidibus quos disperserat, ad reditum properans, venit ad Sanctum Ambrosium habens circiter xxx. milites in comitatu suo. Et inde mane festinanter egrediens, prope Secusiam in eminentia cuiusdam montis suspendit quendam obsidem nobilem Brixiensem, imponens ei quòd coniurationis Italorum conscius fuerat, & (quod plus est) artifex congregati exercitus, qui eum ab Italia expellebat: alios verò obsides secum duxit intra Secusiam. Ciues autem & incolæ loci portas claudi fecerunt, appositis custodibus armatis, & Tyranno obsides abstulerunt, dicentes sibi ab aliis ciuitatibus excidium & exterminium imminere, si vicinos suos & amicos viros Italiæ nobilissimos sic paterentur abduci in Alemanniam occidendos: præsertim cùm adhuc in Italia suspenderit virum potentem & generosum: sibi verò & suis exitum patere cum libitu. Tantam quidem adhibuerunt diligentiam obsidibus retinendis, vt neminem permitterent egredi qui Italicè loqueretur. Imperator autem assumpto habitu seruientis, quasi vt alicuius magni viri procuraret hospitium, cum aliis v. seruientibus noctu egressus est lætus, quòd ei fata concesserant Italiam perdere, quam demeruerat diutiùs retinere. Inde transiens Chrysopolim suam turbauit Burgūdiam, Proceribus intentans minas: & progrediens, Alemanniam & Saxoniam supra modum turbatas reperit, &

A fratrem suum sentit præ ceteris inimicum, cùm tamen ei plurimi aduersentur. Porrò Lombardi post egressum eius Blandratum diruerunt, extractis indè obsidibus qui ibi relicti erant, & interfectis Teutonicis ferè omnibus quos ad custodiam castri deseruerat Imperator. Decem autem nobilissimos & ditissimos Alemannos dederunt in solatium mariti, vxori illius Brixiensis quem supra prope Secusiam suspensum retuli, vt illa prout libuerit eos aut suspendat, aut perpetuæ subiiciat seruituti, vel redemptionem accipiat. Exinde damna multa Marchioni dicuntur intulisse: & nunc rumor est eos obsidere Papiam. Et certum est quòd Papienses iam in Alemanniam miserunt nuntios Imperatori, denuntiantes quòd nisi redierit & opem tulerit, nulla ratione poterunt diutiùs resistere ciuitatibus. Hereiiarcha Cremensis Romæ est apud Sanctum Petrum, vbi eum Romani morari patiuntur, inito commercio de reddendis captiuis suis, sed tamen vt aiunt recedere non paterentur. Episcopus Albanensis Domini Papæ vices agit in vrbe. Et si Lombardi Papiam ceperint, spes est Guidonem Cremensem captum iri: & quòd non mòdo Romani omnes, sed & Tuscia tota schismaticos impugnabit. Adhuc autem incertum est an dominus Papa Lombardorum velit audire preces, se transferendo ad illos: creditur tamen. Prosperatur autem adhuc Beneuenti, vbi Nuncij Regis Angliæ, & domini Cantuariensis, in ipsius præsentia conuenerunt. Et quidem vtrique benignè & honorificè recepti sunt; sed Regalium B sicut iustitia minor, sic pompa & diuitiarum ostentatio maior. Cùm autem dominum Papam blanditiis & promissis deiicere non præualerent, ad minas conuersi sunt, mentientes quòd Rex eorum Noradini citiùs sequeretur errores, & prophanæ religionis iniret consortium, quàm in Ecclesia Cantuariensi Thomam pateretur diutiùs Episcopari. At vir Dei nec terrore concuti, nec seduci potuit blandimentis: eisque duas proponens vias, alteram vitæ, alteram mortis, respondit eos vt cœperant facilè posse contempta gratia & patientia Dei pereuntium præeligere viam, sed se Domino propitiante non recessurum à via recta. Detumuit ergo in breui spiritus eorum: & videntes se hac via contra iustitiam non posse proficere, miserunt in Siciliam Nuncios & Litteras Regis sui, quibus muniti venerant, vt ope Siculi Regis & Reginæ possent aliquid à domino Papa aduersus Ecclesiam impetrare. Sed Christianissimus Rex Francorum præsagiens hanc versutiam malignantium, Panormitano electo causam Ecclesiæ & domini Cantuariens. commendauit vt propriam. Quis alterutrius Legationis profectus sit, hactenus ignoratur. Superuenerunt interim Nuncij Legatorum, quos Rex Angliæ impetrauerat, minimè coarantes. Nam quicquid cecinerat alius, alius in Curia decantabat: sed nec de istis certum est quid sint ad Dominos suos relaturi. Supplicatum est ex parte Regis & Legatorum, adhibitis multis intercessoribus, domino Papæ pro Episcopo Saresberiensi. Et tandem obtentum vt ei summus Pontifex suam remitteret iniuriam & offensam, & domino Cantua-C riensi scriberet, rogans & consulens vt ei dimitteret iniuriam suam, & ipsum à suspensionis sententia relaxans in gratiam reciperet & amorem: si tamen ei in propria persona de satisfactione sufficientem præstiterit cautionem, aut duos de maioribus Clericis Ecclesiæ suæ excepto Decano transmiserit, qui iurent quoniam Episcopus eis mandauit, & postea non demandauit, hoc præstare iuramentum, quo ipsius Episcopi nomine & vice iurabunt, quòd Archiepiscopo de contumacia & iniuria satisfaciet. Ex quo probabiliter colligi potest, quòd dominus Papa sententiam Legatorum, qua iam dictum Episcopum absoluerunt, aut ignorauit, aut ratam habendam esse non credidit. Obtinuerat autem idem Episcopus ante Litteras ferè consimiles, quæ tamen ipsum & suos non onerabant aliquo iuramento: sed eis nondum vsus est, vel quia Regi displicuerunt, vel quia minoris efficaciæ reputatæ sunt. Quem verò calculum reportaturi sint alterutri, nesciebatur adhuc quando reuersus est prædictarum portitor Litterarum, sed dominus Papa rescripsit Christianissimo Regi se Ecclesiæ Dei & suo Cantuariensi non defuturum, quamdiu partem eius iustitia comite poterit subleuare. Nunc ad Regum nostrorum colloquia transeamus. Illustres viri Henricus Campanorum & Philippus Flandrensium Comites procurauerunt in Conuentu Suessionensi causam Regis Angliæ apud Christianissimum Regem, & iuxta tandem preces memorati Regis Anglorum in

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

hanc formam pacis decursum est. Rex Angliæ debebat redire in hominium Regis Franciæ, & fide corporaliter & publicè data coram omnibus profiteri, quòd ei tanquam Domino suo de Ducatu Normanniæ seruiet, sicut præcessores sui Duces consueuerunt seruire Francorum Regibus. Comitatum verò Andegauensem & Cenomannensem, & fidelitates Procerum ad memoratos honores pertinentium cedere tenebatur Domino Henrico filio suo, qui indè hominium & fidelitatem Regi Francorum contra omnes homines facturus erat, nec aliquid debiturus patri vel fratribus, nisi quod exigit ratio meriti vel naturæ. Ducatum verò Aquitaniæ lege simili Rex Francus Ricardo filio Regis Angliæ concedebat, dans ei in matrimonium filiam suam, sed sine dote, quæ tamen erat pro libitu parentis donationem propter nuptias acceptura. De Tolosa nec mentio habita est. Milites, qui altrinsecus capti erant, debebant liberari, & sic consolidari pax & concordia Regum. Cùm verò Rex Angliæ voti compos audiret Comitem Henricum ad se venire, vt hæc ineundæ concordiæ forma confirmaretur, demandauit ei ne progrederetur proficiscens in Pictauiam vt Liziniacum castrum auferret Proceribus, qui illud reædificare conuenerant & munire. Causam verò quam cum Francis tractabat, commisit Archiepiscopo Rothomagensi & Richardo du Humet & R. de Luci finiendam vice sua: quorum iuramenta contra voluntatem Domini sui Franci nostri non appreciantur vel obolum. Vnde Rex Francus ratus se delusum esse dolo partis alterius, Bituricas indignans profectus est: ibique à Proceribus Pictauorum iuramenta recepit & obsides, quòd nullam sine consilio & voluntate eius cum Rege Angliæ facient pacem: eis auxilium mutuum repromittens, & iuramento Petri fratri sui, & Comitis Stephani, & VVillelmi militis Carnotensis, firmans quòd nec ipse faciet pacem, nisi facta pace eorum, & nisi eis restituantur ablata. Iteratò itaque sed diligentiùs per ante dictos Comites Campanum & Flandrensem egit Rex Angliæ, vt alteriùs Regis haberet colloquium: & pacem pro forma, in quam conuenerant, reformaret. Et quidem in octauis Paschæ colloquium obtinuit Optimatum Francorum, sed faciem Regis videre non meruit, nisi ante securitatem præstiterit quòd Pictauensibus, & omnibus qui Regi adhæserunt, pacem & vniuersa ablata cum integritate restituet. Excepto quòd non tenetur Pictauensibus, sicut nec ei Pictauenses, mortuos suscitare, vel casas reædificare combustas. Hanc ergo fide corporaliter data præstitit cautionem, & quòd alios articulos pacis apud Suessionem dispositæ fideliter obseruabit. Hoc ipsum simili modo cautum est à Proceribus eius. Proceres autem Franciæ ei se fide obligauerunt, quòd Rex Franc. si sibi pacta superiùs posita & suis seruata fuerint, præmonstratam pacis obseruabit conditionem: excepto quòd filiam suam non consentit Richardo destinato Duci Aquitaniæ in matrimonium collocare. Hoc tamen de Tolosa expressum est, quòd si Richardus de Comite Sancti Egidij sibi petierit iustitiam exhiberi, Rex causam tractabit iudicio Curiæ suæ. Quæ cùm Regi Francorum relata fuissent ex ordine, consensit vt cum Rege Anglorum loquatur Dominica proxima post Ascensionem, & secundum prædictas conditiones faciat pacem. Sed Pictauenses ei postea conquesti sunt, quòd Rex Angliæ eos transmisso exercitu expugnabat, dum verba concordiæ tractarentur: exercitum tamen confecerant, & ducem eius Comitem Patricium interfecerant, sed inuiti. Vnde Rex Francus plurimùm motus est, sed an hoc impedire pacem possit ignoro, licèt eam pœniteat sic consensisse. Ceterùm aliquatenus inductus fuit contemplatione deuotionis, quam Regem Angliæ opinatus est concepisse. Cùm enim idem Rex pro reformanda sibi pace Francos, de quorum amicitia confidebat, operosiùs sollicitaret, & electum Carnotensem didicisset Christianissimo Regi familiarem esse præ ceteris, eò quòd alios Optimates præcedere creditur in timore Domini & operibus sapientiæ, accessit ad eum, affectuosiùs supplicans vt eum reconsiliaret Domino suo, cum quo & pro quo si placeret paratus erat in Ægyptum proficisci. Electus verò, vt pote vir prudentissimus, volens verbi latebras sibi profundiùs aperiri, » Est ne, inquit, verum quod dicitis, vt cum eo velitis ire Hierosolymam? » At ille, Nihil vnquam feci libentiùs si » placuerit Domino meo, & me permiserit domui meæ disponere, & liberis prouidere. Carnotensis autem etsi dolum subesse suspicaretur, hoc retulit Regi Francorum. Ille autem respondit quia turpe erat totiens decipi, nec se aliqua ratione rediturum ante quod ex animo locutus sit, quàm humerum eius cruce videat insi-

A gnitum. Nam cùm hoc antea ei promiserit, & firmauerit cautione, qua commissa nemo fidelis est, & religionis præstitæ preuaricator appareat, ait stultum esse nudo verbo eius haberi fidem. Pronior tamen fuit exinde ad concordiam ineundam. Nunc autem cùm audisset, quòd dum hoc promitteret, Pictauos aggrederetur, adeo turbatus est vt ei per nuntios suos denunciauerit, se ad colloquium non venturum, nisi ille Pictauensibus securum præbeat commeatum, & det obsides, quòd nec in itu, nec mora, nec reditu, ipse vel sui aliquam eis inferret læsionem. Et iam certum est, quòd si salua honestate potuerit à conditionibus resilire, oportunitate temporis gratanter vtetur. Sunt etiam qui putent, quòd Rex Angliæ nullo modo tantam possit ignominiam sustinere, vt his pacem & castra cum ceteris ablatis restituere compellatur: qui interfecerunt Proceres suos, & honori & voluntati eius tanta contumacia restiterunt. Solet enim improbus esse, præsertim vbi impetum impatientis animi succendit iniuria. Alij autem quia homo versutus est, & se videt in arto positum, opinantur quòd solita simulandi arte vtetur ad præsens, & accepto tempore de inimicis optatam expetet vltionem. Sed quicquid faciant Reges, non creditur quòd Pictauenses cum eo ineant pacem, eo quòd desperant se posse fidem reperire in homine, à quo se etiam innocentes contra fidem læsos esse queruntur. Verùm superuacaneum est varias retexere opiniones, cùm rerum euentus in breui ipsam detegat veritatem: quam, cùm innotuerit, tibi, auctore Deo, B quantociùs potero significare non pigritabor, tam de pactis Regum quàm de statu Domini Papæ, & causa Ecclesiæ Anglicanæ diligentissimè referens quicquid relatu dignum esse credidero. Tu mihi de statu tuo & amicorum rescribens, vicem redde: habens, & à Sanctis haberi faciens in bono, mei & meorum memoriam ante Deum.

Eidem Bartholomeo Exoniensi Episcopo. EPIST. VII.

ALTERNA fortuna rerum vices mortaliúmque conditionem nunc deiicit, nunc extollit. Rectius tamen dixerit & verius, quòd is qui ventis & mari imperat, exigentibus hominum meritis in politia mundana, re scilicet publica degentium in hoc seculo seditiones esse patitur, & interdum quasi procellas excitat, nunc eas beneplaciti sui miseratione compescit. Hac autem ipsius dispensatione nuper accidit, quòd illustris Rex Angliæ, licèt sæpè solèniter & publicè iurasset se in hominium Christianissimi Regis vlterius quo ad viueret non rediturum, sanibri consilio acquiescens propositum mutauit, & in proximo Epiphaniorum die apud Montemmirabilem in pago Carnotensi ad memoratum Regem supplex accessit: se liberos, terras, vires & thesauros exponens, vniuersa contulit in arbitrium eius, vt omnibus vteretur, abuteretur pro voluntate, retineret, auferret, daret quibus & quantum vellet pro libitu, nulla prorsus inserta vel adiecta conditione. Secre- Edit. 168.
C tas quoque eidem per internuntios obligationes ante præstiterat, sed nulla earum occulta est, quin vt credimus publicetur in breui. Eum ergo benignè mansuetissimus princeps recepit, Deo gratias referens qui ipsius animum emollierat, & ei qui salubri consilio adquiescens debita humilitate Ecclesiæ & populis vtilem quærebat pacem. Sic in hominium eius reuersus est fide corporaliter præstita, quòd ei tanquam Domino, cui ante Regnum suum hominium & fidelitatem fecerat, fidem seruabit contra omnes homines, eíque præstabit auxilium & obsequium, quod Regi Francorum Normannorum Dux præstare debet. Inde sibi dextras & oscula dederunt. Restituítque Rex Francus Anglico Britones & Pictauos, accepta prius ab eo cautione, quòd ei castra & terras ab initio dissensionis huius ablatas restituet, pacémque seruabit: compensatione homicidiorum & incendiorum hinc indè admissa. Die verò sequenti filios suos adduxit Henricum & Richardum, quorum primus hominium & fidelitatem fecit Regi Francorum de Comitatibus Andegauensi & Cenomannensi. Nam ipse Rex in hominio Comitis Theobaldi pro Turonensi remanet. Alter verò præstita fidelitate similiter & hominio Pictauensem recepit Comitatũ. Huius pacis præcipui inuentores fuerunt Comes Theobaldus, & Frater Bernardus de Grandimonte, qui primi cum Regibus conscij fuerunt secretæ obligationis, cuius feci superiùs mentionem. In hac autem honorum distributione Franci Regno suo arbitrantur plurimum esse prospectum: eo quidem magis

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

quo cum acerbiori dolore meminerant Henricum filium Regis Angliæ Regi Francorum pro omnibus hominium fecisse, quando inter ipsum & filiam eiusdem Regis sponsalia contracta sunt. Receperat ante paucos dies Rex Anglorum per sanctiss. virum Priorem de Monte Dei, & iam dictum Bernardum de Grandimonte, pro Cantuariensi Archiepiscopo commonitorias domini Papæ, quarum tibi exemplum mitto: pacisque probandæ spem dederat, si modo dominus Cantuar. ei coram hominibus speciem humilitatis prætenderet, persuaserátque viris Religiosis quòd eum in omni honore & libertate Ecclesiæ totius Regni post se Dominum & Principem constituere disponebat. Vnde eorumdem consilio accitus Archiepiscopus à Rege Christianissimo, cum coexulantibus sibi huic colloquio interfuit, & in omni humilitate flexis genibus ad Regis sui pedes accessit in conspectu omnium: hac » forma verborum vtens: Miseremini mei Domine, quia pono me in Deo & vobis » ad honorem Dei & vestrum. Sed Rex qui pacem promiserat Ecclesiæ, dum timebat suam posse turbari, successibus nouis elatus prærupit in contumeliam supplicantis, & impudentia loquendi promeruit, vt qui antea minus verus, nunc à Francis habeatur & inurbanus. Et vt causam suam, quam omnes iniquam nouerant, coram sanctissimo Rege & aliis Principibus iustificaret, contumelias & fabulas hoc fi» ne concludit. Nihil Domine mi Rex, & vos sancti viri & Principes qui adestis, aliud » ab Archiepiscopo peto, nisi vt mihi seruet consuetudines quas quinque proximi » antecessores sui, quorum aliqui sancti sunt, & miraculis coruscant, meis obserua» uerunt, quas & ipse promisit, & hoc in præsentia vestra tanquam Presbyter & Epi» scopus similiter sine malo ingenio mihi polliceatur. Hæc est enim sola causa dis» sensionis inter me & ipsum, quòd eas infringit, & quasdam earum cum obseruato» ribus suis, apud Ecclesiasticæ libertatis professores esse permisit assertores iustitiæ, » & testes legis, asseuerantis quòd nec exilium nec proscriptionem, dum modo illa » vigeat, pro ipsa fidelis debeat formidare. Omnes causæ nostræ articulos tenes, iuramentorum, quæ à nobis exacta sunt, nosti conceptionem: vt in hac parte diligentiùs explananda non oporteat immorari. Sed fortè dices, quia pridem proposita mutabitur formula iuramenti, nec cogetur aliquis in reprobatum consuetudinum verba iurare, contentus erit exactor iuramenti si fidelitatis seruandæ sibi succinctim absolutè verba præstentur: ita quidem vt non adiiciatur, fidem Ecclesiæ & Prælatorum obedientiam saluam fore. Nam, vt aiunt, istis nec vult, nec voluit præiudicare, quod nec exigitur iuramentum. Verùm si præiudicare non debet, quare necessariæ ad salutem obseruationis non licet fieri mentionem? Si præiudicat, qua conscientia præstabitur à fideli? Consilium, inquis, sapientum est, cùm pro bono pacis & omnium suspicione vitanda, tum pro adipiscenda materia gerendorum, vt necessariis & amicis possit quisque officiosus esse. Nunquid amicorum & nugantium familiarium fauore, qui nos deseruerunt in aduersis, relinquendus est Pater misericordiarum qui nos consolatus est, & cõsolatur in omni tribulatione, immò nec tribulationis nos permittit habere scientiam? Suadent alij vt iuremus. At ille dat consilium non iurandi. Cuinam putas esse credendum? Ego certè Dei pro me incarnati & mortui consilium fidelius & salubrius credo, & illum frontis attritæ esse non ambigam, qui suum duxerit præferendum. Vt ergo ceteras maiores & tibi notas exilij & proscriptionis causas taceam, quia Christo iuramenta dissuadenti credidi, proscriptus sum: cui quicumque non credit longè periculosiùs proscribetur. Nam in comminationibus & promissis æquè fidelis est. Nec dico quòd omne, licèt à malo procedat, sit illicitum iuramentum. Habet enim interdum veniam: cui locus omninò non est, nisi cùm occurrẽti culpæ ratio causæ veniam impetrarit. Locum istum prætereo Deo potiùs discutiendum & conscientiis singulorum: ne si quid argutius, prout ratio suggerit, elocutus fuero, in aliorum & fortasse innocentium, qui iuramenta præstiterunt, suggillationem spiritum videar effudisse. Malo enim moderationis habena calamum cohibere, quàm diuinæ legis articulos congerere: qui & si rectè prolati fuerint, interdum non nisi ad subuersionem proficiunt auditorum. Transeo ergo ad illa, quorum tu dedisti materiam, orans, obsecrans, & obtestans vt non deficiat fides tua: nec credas spiritui eorum, qui suum Neptunum sequentes, ipso mediante properant ad Plutonem, & descendunt in infernum viuentes. Loquantur interim quod voluerint: iactitent se aduersus Christum Domini præualuisse in vanitate sua. Perditio

A eorum astat pro foribus, quorum gaudium est ad instar puncti: & gloria, ignis, stercus & vermis. Qua via in breui Deo propiciante scies, & tinnient aures eorum à sibilis & clamore fidelium, quibus pauperes Christi fuerunt in sibilum & derisum. Nec dubites, nisi fortè tibi persuasum sit mortales non esse morituros, quin in sententiam anathematis reponantur, qui fraude tacendi & mentiendi astutia meritos laqueos videntur euasisse. Hoc autem amicis nostris (si qui tamen nostri sunt) non fortunæ, persuadere memineris, vt non fleant super nos. Et vtinam super se ipsos flere non debeant, quia nobiscum agit Altissimus, verbere tamen deducto quomodo pater serenissimus cum filiis carissimis agere consueuit. Ceterùm tibi compatior, qui minorem securitatem in portu quàm in naufragio reperisti. Sed si tibi Deus vel ad modicum patientiam dederit, tibi, quod indubitata fide pronuncio, naufragi de quibus desperatur citissimè poterunt & volent opitulari. Sta ergo in ea conditione, in qua à Domino vocatus es, & saltem quatenus sine periculo potueris diuinæ legis assertor existe. Satis humanum est quod dico propter infirmitatem carnis nostræ, quia nisi qui legis custodiam periculis omnibus anteponit, saluari non posse testis est beatus Apostolus & tota concio perfectorum. Scripsi homini pro quo sollicitaris, & credo quòd ab ipso per latorem præsentium de statu eius qui Deo propitiante bonus est certioraberis. Amicos nostros saluta diligentiùs, quorum nomina sicut paginæ subducta, sic animo portitoris confido multiplicatis precibus esse impressa. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

B

TRAIMVNDI MONACHI CLAREVALLENSIS EPISTOLÆ HISTORICÆ.

Quas nomine LVDOVICI VII. Regis, Petri & Henrici Abbatum Clareuall. ac aliorum conscripsit.

Ex duobus Codd. Mß. quorum vnus communicatus est à pio & docto Viro Nicolao Camusat Ecclesiæ Trecensis Canonico: alter à Claudio de la Fons celebri apud Augustam Veromanduorum Aduocato.

EPISTOLA I.

C

DOMINO *Papæ* ALEXANDRO LVDOVICVS *Rex Francorum.* Si benè placitum est Domino in populo suo, vt exaltet mansuetos in salutem, instare credimus tempus, & horam, qua iudicium sit mundi, & Princeps mundi huius eiiciatur foras. Expectauimus vt videremus istum. Vidimus, & gauisi sumus, vt sicut aspirauit dies, ita & inclinentur vmbræ: fiátque de medio caligo criminum, & nebula peccatorum, quæ texit hactenus omnem terram. Videmus, & gaudemus redditam nobis pacem. Videamus & gaudeamus per vos redditos dies bonos, in quibus sibi iustitia & pax mediante caritatis osculo copulentur. Dies ipsi vitæ vestræ felicibus limitentur egressibus, quibus nouo & amplectendo miraculo annosior indulta est prolixitas temporum, vt auctior vobis surgat tessera meritorum. Neque enim frustra credendum est, quòd ideò in vobis hoc donum Ecclesiæ suæ sanctæ Rex immortalis indulserit; vt antecessores vestros, quos vincitis diuturnitate dierum, vincatis etiam beatitudine seculorum. Profectò namque supernus ille mortalitatis nostræ moderator & arbiter ideò vos in diem hanc, sicut confidimus, reseruauit, vt accepto tempore iustitias iudicetis, & ponatis praua in directa, & aspera in vias planas. Vt restituatis Hierusalem sicut in diebus antiquis, ponentes deserta eius sicut hortum

LVDOVICVS VII. IVNIOR. Domini, & solitudinem eius quasi delicias. Luxit hactenus, & elanguit terra: A confusus erat Libanus, & sordebat. Sed infunditur citè verna temperies, & de visceribus terræ bonæ spei germina reuiuiscunt. Concussa sunt namque corda mortalium, iudiciorum vestrorum timore mollita: ita vt infœcundi hactenus pectoris gleba florente iam cespite in frugem vitæ melioris erumpat. Ecce iam florent vineæ, iam flores fructus parturiunt. Tantum sit qui capiat vulpes paruulas, & omne reptile venenatum in suæ malignitatis astutia comprehendat. Quod ne consueti turbinis impedire possit occasio, ecce hiems transit, imber abiit & recessit, tempus putationis aduenit. Putetur ergo, Domine, putetur & fodiatur vinea Domini sabaoth, vt sarculo fructificante in vsus ampliores exuberet, dum sterilia sarmenta non sustinet. Pacatam vobis hanc vineam reddidit Dominus Deus noster. Vestri erit amodo operis & laboris, vt eam sibi mundam & fructiferam resignetis. Stillent super eam montes dulcedinem, & colles iocunditatem. & dantibus cœlis pluuiam, ipsa quoque proferat fructus suos. Date simul & vos voci vestræ vocem virtutis, vt audiant & intelligant vniuersi, quòd posuerit vos Dominus in lucem gentium, vt sitis salus eius vsque ad fines terræ. Præstò est enim piæ intentioni vestræ operandi facultas, cui tanta conceditur sanctæ operationis auctoritas. Et vt paucis multa complectar, ad restaurandum Ecclesiæ statum posse adiacet vobis. Velitis tantùm, & salua sunt omnia. Prope est vt & ipsa clamet ad vos. Tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Quis enim non credit auditui vestro? quis non obedit verbo? quis non obtemperat iussioni? Quòd etsi reluctari quispiam pro sua malignitate præsumpserit, sonent exultationes Dei in faucibus vestris, & gladij ancipites in manibus assumantur. Ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis. Ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Fuit hactenus impossibilitatis & malitiæ temporis, quicquid in Ecclesia Dei circa instituta Ecclesiastica pullulauit. Superest amodò, vt vobis omnimodis imputetur, si ex vestro neglectu depereat quod vtilitas vniuersitatis expectat. Agite ergo, agite vt Ecclesia sancta iam tandem in vnitate lucretur quod amisit in schismate, & damna præcedentium temporum vestrarum resarciat integritas actionum. Omnia omnibus hactenus licuerunt, satisque prodit dissolutio vitæ, quantum eneruata sit seueritas disciplinæ. Pontifices etenim nostri præsunt vtique, sed pauci qui prosint. benè cum quibusdam agitur, si non obsint. Qui vtique in vsus vel abusiones magè superfluas equos multiplicauit & quadrigas, vt locorum quocumque peruenerunt, omnia sumptibus & superfluitate confundant. Non sunt hæ quadrigæ Aminadab, non est hic cælestis exercitus equitatus. Viderint ipsi ne illorum potiùs sit forma curruum, quos mediis fluctibus inuoluit omnipotens, quando equum & ascensorem deiecit in mare. Pupillo non iudicant, causa viduæ non intrat ad eos. Fitque apud nonnullos eorum, vt sola æstimatio munera in statera præponderet æquitatis. Cùm in villam vel Monasterium quodlibet venturus nunciatur Antistes, Regem putetis prodire, non Præsulem. tantus est equorum exercitus, tanta caterua comitum, tantus præcedentium populus gartionum. Deinde in lautas epulantium cœnas tenuis Ecclesiæ victus exspirat, & alimonia pauperum migrat in delicias conuiuantum. O si esset qui parietem foderet, vt radius lucis vibraretur introrsus, qui educeret ad iudicium opera tenebrarum, & ad vindictam exigeret vmbram mortis. Porrò ad hæc omnia corrigenda ostium vobis est apertum in Domino, vt remoto vniuersæ difficultatis obiectu currat velociter Apostolicus sermo, quem audiat Syon, & lætetur, & filiæ Iudæ in iudiciis eius exultent. Sicut ergo magnificauit Deus facere nobiscum, & cum aliis Catholicis Regibus, & Principibus orthodoxis, quibus optatum præstitit in vestra exaltatione triumphum, ita & ipse in vestris necesse est operibus honoretur, vt celebre sumamus de publici status emendatione tripudium. Sanè iste, quem deplorauimus, Ecclesiæ morbus, perpetuum crescit & proficit in languorem, nisi in hoc Concilio repererit sanitatem.

B

C

EPISTOLA II.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & dilectis filiis vniuersis Abbatibus in Cisterciensi Capitulo constitutis, sa-*

A *lutem & Apostolicam benedictionem.* INTER vniuersas mundani turbinis tempestates, quas contra Ecclesiam Dei & nos ipsos feruentis persecutionis procella commouit, magnum nobis est præstitum Deo prouidente remedium, cùm vniuersitatis vestræ feruentissima caritas nec pericula timuit, nec adminicula denegauit. Ex his videlicet retributionis cumulum, ex illis actore Deò patientiæ consecutura triumphum. Meminimus planè, & cum omni gratiarum actione recolimus, quàm immobili firmitate fluctuantem Petri nauiculam fidei nostræ anchora seruarit in turbine. qualiter etiam frequens orationum instantia quasi iterum dormientem in eadem nauicula Saluatorem ingruente suscitarit tempestate. Ita vt sæpenumerò magnitudine obstupefacti miraculi & ipsum glorificemus, quo mari & fluctibus imperante, optata cœpit arridere tranquillitas: & vos penitus venerabiles habeamus, quorum nobis suffragantibus meritis, cœlestis creditur placata Maiestas. Accedit ad hæc omnia dilectorum filiorum nostrorum Cistercienſium & Clareuallensium Abbatum sollicitudo laudabilis & deuota, qui non humano instinctu, sed superni consilij, prouocati, pro pace vniuersalis Ecclesiæ labores maximos & pericula subierunt. Quod tantò nobis & fratribus nostris gratum est amplius & acceptum, quantò eorum studium & laborem vniuersæ Dei Ecclesiæ magis confidimus profuturum. maximè quia speramus, quòd pia eorum instantia vestris orationibus incessanter adiuta, ad Ordinis honorem & commodum, & ad optatæ pacis profectura sit incrementum. Debitores ergo vobis pro tam multiplici caritatis vestræ munere constituti, vos & sacrum Ordinem, quem seruatis, omni qua possumus affectione diligimus, & eiusdem Ordinis profectibus & augmentis amplissimo studio pro parte sollicitudinis aspiramus. Quandoquidem inutiliter videremur superni agricolæ vicissitudinem gerere, si plantationem quam plantauit dextera eius oportunis cessaremus imbribus irrigare. Eapropter vniuersitatem vestram per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus recolentes qualiter hæc plantatio sancta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabaoth sub primis Ordinis Patribus pullulauit, & palmites suos longè latéque producens, ad mortifera circumquaque venena pellenda flores protulit, & odores effudit. Peruigili custodiâ studeatis eorum in omnibus inhærere vestigiis, per quos cooperante Domino in deserto mundi huius flos huiuscemodi plantatus est honestatis. Hi enim monasticæ frugalitatis continentissimi professores, optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficientiæ assecuti sunt complementum. Ecclesiæ cari, Episcopis & Prælatis accepti, atque in conspectu Regum & Principum famâ & merito gloriosi. Nunc autem, quod dolentes dicimus, etsi non ab omnibus, neque in omnibus, à plerisque tamen & in plerisque ab illa sancta institutione dicitur declinatum. In tantum quòd aliqui ex vobis primæ institutionis obliti penitus vel ignari, contra Ordinis vestri gloriam & decorem, villas, molendina, Ecclesias, & altaria possident: fidelitates & hominia suscipiunt, rusticos & tributarios tenent. quorum conuersatio tota esse debebat in cœlis. Læditur hic Ordo penitus, & mutatur, nec est hæc mutatio dexteræ Excelsi. quinimò de dextera potiùs in læuam transeunt. Qui cùm relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreuerint, negociis denuò secularibus implicantur. Inde est quòd vobis ab his qui foris sunt contentiones & litigia suscitantur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis, plerumque in commissis Domibus & tepor Ordinis, & dissolutio noscitur caritatis: maximè quia caritas in paupertate plus proficit, & cupiditatis dedignata consortium, vt illa restinguitur, hæc tepescit. Ideóque sanctum & venerabile Collegium vestrum precibus & monitis, quibus possumus, exhortamur: quatinus Domus illæ, quæ à prima sua origine in Ordine sunt fundatæ, constitutis & ordinariis terminis sint contentæ, nec velint ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis, & demum sine magna Ordinis confusione, minimè poterunt retinere. Si enim relictis originalibus Ordinis institutis, ad communia volueritis Monasteriorum iura diuertere, oportebit & vos communi iure censeri: quia dignum est vt qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinam. Ceterùm Domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum se Ordinem transtulerunt, vestris omninò satagant vsibus conformari: vt relictis videlicet possessionibus, vel mutatis, quas institutio vestra non recepit, sic se in omnibus vestræ Religioni coaptent, vt quemadmodum se gaudent in socie-

(Margin letters B and C appear beside "stræ munere constituti" and "Ordo penitus" respectively.)

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

tatem Ordinis mutatione habitus & obseruantiæ regularis assumptos: sic etiam in parcitate temporalium rerum se lætentur institutionibus conformatos. Quatinus indè & superno Conditori magis amabiles, & nobis atque vniuersæ Ecclesiæ Dei fieri debeant meritò cariores. Sanè si super possessionibus ipsis in aliquo de Monasteriis vestris Apostolicæ Sedis auctoritas dispensauit, à nullo vestrum sumendum est in exemplum. quia temerarium est penitus & indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui Monasterio certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere. De cetero nos, & totum sanctæ Ecclesiæ negocium, vestris deuotis orationibus commendamus: orantes & ipsi, vt omnipotens Pater, in cuius estis nomine congregati, ordinationes & opera vestra in beneplacito suo disponat, & vos pariter ac subditos Fratres ad spiritualia iugiter incrementa promoueat. Ad hoc, quoniam prædictum Clareuallensem Abbatem pro ineuitabili necessitate promouendæ pacis ab aduentu Capituli duximus retinendum, eum à vobis petimus haberi excusatum: sicut & de ipso Cisterciensi in patientia vos sustinere rogamus, si fortè contigerit vt eum pro tanta necessitate celebrato Capitulo reuocemus. Data Beneuento XIV. Kalend. Augusti. A

Cisterciensi Abbati, Abbas Petrus. EPIST. III.

PERFVSVS amaritudine spiritus, & tactus dolore cordis intrinsecus, quid dicam vobis Pater, vel quid faciam nescio. Afflictione valida, & miseria saturatur. Vos autem ex his quæ scribuntur attendite, & videte si est dolor similis sicut dolor meus. Obductam namque præteriti vulneris cicatricem scidit nuper ictus acerbior, vt qui parricidalia dudum funera in patris nece defleueram, eadem cogar & nunc in Clareuallis primogenito deplorare. Ad maiorem verò meatum miseriarum cumulum, vterque quodammodo inter manus meas extinctus est, vterque me præsente peremptus: vt gladius doloris huius eò crudeliùs orbati senis animam pertransiret, quo me miserum feriret cominus, & pressiùs è vicino confoderet. Accidit enim ante paucos hos dies, vt in Domo Trium-Fontium, quæ prima est in filiabus nostris, visitationis ageremus officium. Et ecce Abbas eiusdem loci sacrarium Ecclesiæ, vbi altare beati Bernardi nuper erexerat, peculiarem orationem solito celebraturus ingreditur, quatinus post hoc Missarum solemnitatibus celebratis deuotior nobis & negociis instantibus redderetur. Cúmque ibi moram faceret, & cum Angelis Dei assisteret coram Domino, affuit etiam inter eos sathan, permissus in eum extendere manum suam: vt ille innocentissimus Pater ibi reciperet mortem, vbi vitæ requirebat auctorem. Ingressus est namque post eum vir Belial nomine Simon, qui clauso ostio, vt occideret in abscondito Patrem suum prædictum Abbatem, vibrata in caput eius acie securis aggreditur. Nec priùs à vultus & verticis conuersione destitit, quàm ille non iam miser, sed adhuc miserabilis Pater laureatum suo sanguine spiritum in eius quem orabat manibus expiraret. Post hæc, vna hora transacta abiit crudelissimus parricida, & Missam celebrare non timuit: vt velamentum sceleris deuotione sibi asciscceret Sacerdotis. Diu enim præ tumultu lugentium, & concurrentium Monachorum ignoratus parricida delituit, quamuis nox sanguinis sine intermissione fluentis virum sanguinum, quotiens feretro cominus accessisset, stillicidiali quodam testimonio demonstraret. Vnde postmodum pro his, & aliis quibusdam coniecturalibus signis ad rationem positus, reum se patrati facinoris confitetur. Dignus quidem, qui nullam consequatur veniam, qui nullam repperit in eo mortis causam. Et ecce nunc, Pater optime, captus & catenatus tenetur in vinculis. Pro quo vobis instantissimè supplicamus, vt præfixa die consilio & habita deliberatione cum Fratribus, talis in eum diffiniatur pœna, quòd similis præsumptionis debeat finiri materia. B C

Regi Portugalliæ, Abbas Petrus. EPIST. IV.

PIÆ dignationis vestræ gratiam, qua nos Regiæ salutationis alloquio præuenistis, obuiis brachiis pronæ humilitatis amplectimur. Gratias agentes Deo, qui sic vos fecit gloriâ terrenæ dignitatis excelsum, vt magis amore cœlestium humilitatis

A humilitatis vos fecerit apice gloriosum. Sic enim humiliter, sic benignè vestra se nobis gloria in Litteris quas misistis insinuat, vt militem potiùs videantur sonare, quàm Principem. vtque ille verè est eminentissimus Principatus, qui Christi fide cernitur & humilitate subnixus. Iam verò quas vobis gratias redibere poterimus, qui paupertatem Fratrum nostrorum pauperem esse non sinitis, quam continuæ beneficentiæ donis, & protensis locorum finibus ampliatis. Intende, quæsumus, Christe Iesu, & hæc sancta opera Regiæ huius pietatis accepta: vt qui pauperibus tuis liberam reddit huius seculi solitudinem, perennem cum eis habeat in domo Patris tui tuo munere mansionem. Nos quoque pro modulo nostro, piissime Princeps, beneuolentiæ vestræ diuitias venerantes, oblationem Monasterij de Castineria, quod piæ religionis amore in Ordinis nostri titulum transcribere cogitastis, gratanter accipimus. promptam gerentes in Domino voluntatem, vt cùm Abbas loci venerit, subuentionem à nobis & opem recipiat congruentem. Quod autem ad orationum pertinet suffragia quæ petistis, numquid potestis bonorum nostrorum non esse participes, quibus intantum sumus pro vestra beniuolentia debitores?

Papæ Alexandro, Conuentus Clareuallensis. EPIST. V.

B DISCIPVLORVM Christi exemplo ducimur, vt in pelago mundi huius procella surgente deterriti, ad cœleste præsidium fugiamus à fluctibus, & quiescentem in puppe Vicarium Saluatoris pulsemus precibus, clamoribus excitemus. Confidimus enim, quòd nauicula Clareuallis, quæ ab olim vos habet in omni tempestate rectorem, vndosis ictibus etsi colliditur, non quassatur, quamdiu inter maris huius turbines procellosos tali & tanto gubernatore dirigitur. Et vt eam, quæ de vobis est, summam nostræ fiduciæ pernoscatis, non timebimus præsentibus vobis cum qualibet commotione naufragium, quia stabit si dixeritis spiritus procellarum. Ecce autem nunc, beatissime Pater, repentini turbinis fragor infremuit, & tempestas è longinquo prorumpens horrorem nobis proximæ turbationis inuexit. Ecclesia siquidem Tolosana proprio destituta Pastore, oculos in Abbatem nostrum, nostræ pacis æmula irreuerenter iniecit. tanquam non putet sibi à propria ruina surgendum, nisi & nobis interim status nostri machinetur excidium. Quærit & satagit iacturam suam de nostra calamitate reficere. non attendens, neque recogitans, quàm peruerso ordine diuinis dispositionibus obuiet, si Hebræorum spoliis locupletet Egyptios. Nos autem, quorum interest mutationis huius pensare dispendium, ad pedes vestros flebili deuotione prosternimur: profusis lacrymis vnanimiter exorantes, quatinus contra huius turbinis instantiam tranquillitas nobis vestræ consolationis arrideat, vt nullum admittatis de Patris mutatione consilium, quod plangat in posterum calamitas filiorum. Scitis enim vos, & nos ipsi experimento
C didicimus, quòd in variatione magistratuum quantumlibet tenax disciplina resoluitur, & admissa crebriùs mutabilitate Pastorum, gregis plerumque sinceritas dissipatur.

Regi Francorum, Conuentus Clareuallis. EPISTOLA VI.

AMPLISSIMOS regiæ dilectionis affectus, quos ad vniuersas Ecclesias Regni vestri ob reuerentiam summi Regis expanditis, ad cumulum consueuistis initiatæ circa nos caritatis asciscere: vt gratiam ceteris ex vestra pietate communem, nobis faceretis absque aliorum præiudicio singularem. Sic enim piissimum pectus vestrum cœlestis gratiæ opes amplificant, vt abundet in eo quod vniuersitas hauriat, & non desit ibidem quod familiaris affectio iure proprietatis inuadat. Nos ergo specialis gratiæ prærogatiua gaudentes, tantò securiùs in necessitatibus nostris ad tronum vestræ Maiestatis accedimus, quantò clarioris certitudinis argumenta ex ipso dilectionis priuilegio iam tenemus. Nunc ergo Clareualli vestræ granditer vos adesse necesse est, quæ si humano præiudicio Pastorem suum regnantibus vobis amiserit, non restat ei amplius in quo confi-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

dere vltra de homine vel velit omninò, vel possit. Misimus autem Nuncios nostros ad vos; qui nimirum vt fideles inueniantur, necesse est completum iri quod nobis per eos de vestræ protectionis magnificentiâ respondistis. Nam dominus Cardinalis qualiter impleuerit quod promisit, inopinata mutatione tam itineris quàm voluntatis ostendit. Superest igitur, vt fidei vestræ sinceritas opem nobis fraudatæ consolationis instauret, scribendo domino Papæ, vt in exterminium pacis nostræ neque nunc assentiat, neque in posterum cuiuslibet desolatæ Ecclesiæ voces in consuetudine nostræ turbationis admittat. Improbum namque est, & sacris legibus interdictum, vt quis cum detrimento locupletetur alterius. Et nos certè pro vtilis electione Pastoris frustrà videmur studio deuotæ orationis insistere, si ex vsu contingat nostras nos lacrymas alienis potiùs consolationibus profudisse. A

Papæ Alexandro, Abbas Henricus Clareuallis. EPIST. VII.

VT in gaudio & exultatione metatis quod pia sollicitudine seminastis, ad notitiam vestram, Pater sancte, deferimus, quòd cura, quam nobis Apostolica delegauit auctoritas, suaues in aliquibus & acceptabiles Deo fructus fidei vestræ merito parturiuit. Ita vt & nos delectet executio boni operis, & vos certè pœnitere non debeat vtilis & saluberrimæ iussionis. Illustris namque Comes HENRICVS, noster specialissimus Princeps & Dominus, terræ peregrinationis nostræ, compunctus & inspiratus à Domino, vexilla salutis primus arripuit, & dignum Domino spontaneæ oblationis offerens sacrificium, ad æmulationem pij muneris ducem se ceteris præstitit pietatis. Iam in hortulo cordis eius germina læta repullulant, iam futuræ fertilitatis ipsius aprica viriditas hilarescit. Ita vt sentientes in eo fragrantiam spei bonæ, exultemus & lætemur in ipso, tanquam in odore agri pleni, cui benedixit Dominus. Nuper enim circa Dominici Natalis proxima sacramenta de manu Legati vestri viuificæ Crucis signum pia deuotione suscipiens, publicæ solemnitatis gaudium inopinatæ lætitiæ festiuitate præuenit, vt de ipso quoque merito resonaret, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ecce igitur pro eo coram vobis affectuosissimæ deuotionis preces prona humilitate prosternimus, rogantes vt Terram suam, quam patrocinio vestro ex fiducia multa commisit, memineritis prout decet Apostolici præsidij tuitione vallandam. quatinus quisquis in eam aliquod fuerit in absentia Principis machinatus incommodum, indignationem vestram se non dubitet incursurum. Nulli etenim iustiùs diligentia sacri Apostolatus impenditur, quàm ei, qui tollens crucem suam, per tot maris terræque discrimina Crucis Dominum imitatur. B

Papæ Alexandro, Abbas Henricus. EPIST. VIII. C

DOCTORIS gentium probat auctoritas, & nostra iugiter infirmitas experitur, quòd nemo scit hominum quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est. Verùm & hic ipse ad sua ipsius intima dinoscenda caligat, nisi hoc ab alio spiritu adiutus intelligat: illo vtique de quo Apostolus ait, *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.* Ille namque solus cùm omnia scrutetur, etiam profunda Dei; ille, inquam, solus occulta humani cordis intelligit, & vires ac potentias singulorum singulari & propria virtute discernit. Quod ideò dictum sit, amantissime Pater, vt nulli de me credatis quod supra me esse meus ipse mihi spiritus attestatur: domesticus vtique propriæ insufficientiæ perscrutator, & nec mearum virium nescius, nec debilis imbecillitatis ignarus. Scitote itaque, Pater, & credite, quòd si quid in me gratiæ vel virtutis aut est aliquatenus, aut esse conuincitur, illorum penitus est meritis attributum, quibus in Lege Domini conseruandis indigna me fateor Prælatione summissum. Eorum debetur commodis omne quod possum, eorum deputabitur vsibus quod accepi. Quibus si quid exindè qualibet surreptione fraudauero, timeo ne quod illis pro parte surripitur, mihi digniùs ex asse tollatur. Multò proindè melius mihi, multò secu-

A rius, apud illos iugiter munia impositæ seruitutis implere, quàm cum eo quod illorum est de gente in gentem vaga mutatione transcurrere. Quando verò idoneus fierem regere gentes indomitas, & diuinæ legis ignaras, qui nec illos etiam administrare sufficio, qui plus mihi ex disciplina conferunt, quàm à me recipiant per doctrinam? Et isti quidem per semitas iustitiæ debili currentes incessu, sponte feruntur ad vias vitæ: illi verò pactum fecere cum morte, & manibus & verbis accersierunt illam. Verumtamen & propter illos mori pro vestra mihi erit iussione promptissimum, parato pro viribus meis ad omne quod contra hereses illius regionis iniungitur, dum modò ab ea mihi quam somniant Pontificis electione parcatur. Rogo igitur, & per mansuetudinem nostri Redemptoris obtestor, vt quicquid vobis alij suggerant, qui consuetæ forsitan correptionis aculeos remouere longiùs à sua conuersatione festinant, ab his tamen, quibus diuinæ videor ordinatione coniunctus, paternitas me vestra non separet, nec cogat me ampliùs ad seculi huius alta respicere, qui elegi ab olim in Domo Domini humilibus consentire. Inueniam, quæso, misericordiam in oculis vestris, ne ab accessu Concilij huius timoris occasione retarder. vt possim vobis tanquam Vicario Christi Iesu, & summo speculatori turris Dauid, quædam singulariter comperta suggerere, quæ poterunt Deo propitio in vniuersitatis commodum redundare. Numquid tanti est ad Tribus solummodo Tolosanas, & feces VVasconiæ conuertendas intendere, vt negligantur alia multa, quæ potestis, B si creditis, & debetis, vsque ad extremum terræ, in salutem multarum gentium prouidere? Ipsa quoque Tolosana Ecclesia, si non ei aliundè consulitur graue interim dispendium sustinebit, dum ego si me cogitis fugiam quoad potero, etsi non effugiam manus vestras.

Papæ Alexandro, Abbas Henricus. EPIST. IX.

Est in Insula Hiberniæ vir vitæ venerabilis, fide Christianus & nomine, qui in populo illo barbaro & gente nouissima summo hactenus fungitur Sacerdotio, & Legationis insuper titulis insignitur. Nunc autem infirmitate confectus & senio, quietis & vacationis vota concepit, fatiscentem nimirum causatus ætatem. Quippe qui videt exitum huius vitæ sibi pro foribus imminentem. Maturus igitur miles, & post varios triumphos legitimæ concertationis emeritus, præteritæ operationis hebdomadam Sabbato quærit requietionis occludere, & spiritualibus tandem otiis dedicare id quod est reliquum vitæ suæ. Facta igitur cessione Pontificij quòd gerebat, ne gentem, in qua hactenus laborauerat, absque consolatione dimittat, virum venerabilem F. latorem præsentium ordinari sibi desiderat successorem, celebrata electione in ipsum à Clero & populo, & Magnatibus Terræ eius. Vnde nos, licèt tales in obC seruantiis Ordinis adiutores, quàm in Ecclesiasticis functionibus fieri cupiamus Antistites, adducimur tamen assensum nostrum præsenti negocio non negare. Timentes vtique illi barbaræ nationi, ne facilè in eis naturalis feritas recrudescat, si in tepidioris segniciem disciplinæ, à spiritualium virorum feruore refrigeat. Quapropter si ita videtur & vobis, rogamus vt votis & desideriis prædicti Pontificis, tam in absolutione eius, quàm in ordinatione istius efficaciter annuatis. Quicquid autem agendum fuerit, scitote quòd ei & viarum prolixitas, & breuitas expensarum moras inhibet longiores.

Regi Anglorum, Abbas Henricus. EPIST. X.

Adie, qua vobis Deo inspirante complacuit, vt ad redemptionem familiaritatis nostræ sinus sese regiæ dignationis expanderet, & apex tanti culminis inclinaret, iugis & interpolata memoria vestri sedem nostri pectoris occupauit, quæ nos non patitur vel in amore vestro tepescere, vel à gloriæ vestræ prædicatione cessare. Testis est terra VVasconiæ, & nobilis vrbs Tolosa, quam ex dispositione nuper vestræ magnanimitatis adiuimus. qualiter per os nostrum in omni opportunitate colloquij tam publici quàm priuati magnifica virtus vestræ Maiestatis insonuit, & inter oppansas quodammodo erroneæ turbæ caligines

LVDOVICVS VII. IVNIOR. splendor vestræ tam fidei quàm pietatis effulsit. Deindè cùm iam rediissemus ad propria, eiusdem vestræ pietatis gratiam domesticis nostris relatu familiari deprompsimus, & Abbatibus è diuersis mundi partibus congregatis cum solemni quadam & festiua lætitia regalis beneficentiæ nunciauimus largitatem. Inter cetera sanè, quæ de amplificatione & custodia Ordinis seruastis hactenus & seruatis, curæ nobis fuit non solùm exhibita, sed & promissa referre: vt gratiùs accepta recolerent, cùm potiora in reliquum ex gratuita pollicitatione sperarent. Specialiter illud amplissimum donum præconio excellentiore protulimus, quod Claeualli nostræ in nostris manibus promisistis, vt videlicet plumbi lamina in operimentum Oratorij nostri vestro munere contributa, deuotio, quæ vobis in pectore flagrat, vobis super tecta resplendeat. Hoc igitur acceptantibus vniuersis, & dignas Deo gratias persoluentibus, habita deliberatione decreuimus Oratorij nostri mensuram sine orationum mensura transmittere. orantes impensiùs, & clamantes ad Dominum, vt pro decore Domus suæ, quam ampliatis meritis, restituat ipse vobis Domum non manufactam, æternam in cœlis. A

Idem ad eundem. EPISTOLA XI.

CELEBRATVS est apud nos dies honorabilis & solemnis, noua festiuitate iocundus, & ampla iocunditate festiuus, vt pote quem nobis reuelatio sacratissimi corporis beati BERNARDI celeberrimum reddidit, & lumine clariore perfudit. O quàm voluimus gaudiis illis, plus vtique cœlestibus quàm terrenis, vestræ Maiestatis interesse præsentiam! quatenus & nobis de gloria principali decor tantæ festiuitatis excresceret, & vobis de meritis illustrissimi Confessoris præsentaneo quodam irriguo vberioris benedictionis largitas emanaret. Verùm quia id nobis ampla distantia remotissimæ regionis inuidit, ad speciale remedium vota transtulimus, fecimúsque Deo propitio quod vestra ibi etsi præsentia defuit, memoria non vacauit. Solemniter etenim nomen vestrum cum suæ pietatis insignibus, nostrorum vt oportuit & affectionibus Fratrum & cordibus impressimus filiorum: qui ampla illud deuotione susceptum aspectui quodammodo sancti Patris offerrent, & cœlestis Aulæ Secretario præsentarent. Præterea, ne corporalis absentiæ occasio regias apothecas inuenti muneris patticipatione fraudaret, mittimus vobis de thesauro reliquiarum eius honorabilem portionem. Indignum penitus reputantes, si pietas tanti Principis tantæ sanctitatis participio fraudaretur. Suscipite igitur digitum sacræ illius manus, quam, pro eo quòd vir iustus, ab omni munere terreni quæstus exclusit, Deus eam, vt dignum fuit, affluentissima copia cœlestis benedictionis impleuit. Illius, inquam, manus, cuius tactus sanabat ægros, roborabat inualidos, firmabat homines, dæmones effugabat. Illius manus, quæ Clareualli vestræ, cui vos dare tecta disponitis, primum iniecit lapidem fundamentis. Fuit autem studij nostri, diligenter in vasculo consignare quod mittitur, ne vel thesaurus ibi reconditus per frequentes apertiones iniuriæ pateat, vel deuotæ surreptionis instinctu dolus aliquis piæ fraudis irrepat. B C

Cabilonensi Episcopo, Abbas Henricus. EPIST. XII.

SERMO bonus egressus à Domino non indignè quidem de vestra nos electione lætificat, quos in vestra pariter dilectione sublimat. Gaudemus siquidem ad altiora conscendere quos amamus: & eos præsertim, de quorum datur conuersatione præsumere, quòd eis in signum gratiæ operationémque virtutis sublimis aduenient culmina dignitatis. Specialiter autem ex vobis specialem sumimus in hac promotione lætitiam, vbi ea materia exultationis offertur, per quam in artioris amicitiæ statum præcedentis gratiæ merita fœderentur. Illa enim Ecclesia vos suscipit in Pastorem, per quam vos mater Ordinis est habitura Pontificem. Ita vt similis gratiæ parentela in subditam linea descendente progeniem habituri simus amodo viscera pij Patris, in quo habebamus hactenus simplicis beneuolentiam dilectoris. Ceterùm & prædictæ matri nostræ sicut benè confidimus, eò ampliùs assistetis, & sua in omnibus iura seruabitis:

A quo piæ religionis æmulari propositum ab ipsa infantia ætatis vestræ didicistis. Deuotis ergo precibus cœlestis nobis exoranda est potentia, vt operis huius initia stabili salubritate promoueat, & vt multiplicando pondus oneris, amplificet & dilatet incrementa virtutis. Vt autem hæc ipsa incrementi vestri primordia lætis vndique fulciantur auspiciis, rogamus prudentiam vestram, quatinus in negocio Longiuadi, & nostræ necessitudinis, & vestræ memineritis honestatis. Prouidentes intercedentibus nobis, quòd vel negocium ad Domus illius pacem & commodum dirigatur. Si quas ergo vel nostras vel aliorum Litteras habuistis, quæ prædictæ Domui exceptionem soluti contractus opponant, eas nobis loco magni muneris redibete. Facturi rem gratam & acceptabilem cordi nostro, si Domum Longiuadi ab huius litigij discrimine liberetis.

Eidem Cabilonensi Episcopo. EPIST. XIII.

CONVALVIT in Domino spiritus meus vestræ felicis promotionis auspicio, quam vtique acceptabilem Deo, salubrem vobis, Ecclesiæ vtilem, & vtrique nostrûm arbitror esse communem. Nam in nobis si ad caritatis respicitur vnionem, ego ipse quodammodo intelligor esse promotus, qui vestræ dilectionis glutino mediante in corde u. & a. u. vestræ sum paternitati coniunctus.
B Ideóque attributæ vobis cœlitus dignitati felices processus, & successus vberes, imprecamur, optantes vt eam sibi non priuatus ambitus, sed publicus debeat vendicare profectus, detúrque per illam nobis de iustitiæ semine lætitiæ manipulos portare. Quod vtique diuina præeunte gratiâ hac vobis ratione continget, si prodesse magis assueueritis quàm præesse, & quodam æmulatoriæ imitationis obtentu sollicitum vos prædecessoris vestri præstiteritis successorem; cui sic exuberauerit pietatis liberalitas in egenos, vt præstò semper esset iustitiæ seueritas in tyrannos. Confido ego, carissime, hoc ipsum vobis ex diuina prouisione collatum, vt ei succederetis in opus sollicitudinis, cuius tam vitæ quàm actionis exemplum vobis esset speculum sanctitatis. Gerenda est ergo vobis Ecclesiarum tutela, cura pauperum, defensatio pupillorum. Talibus enim hostiis promeretur Deus. Et quoniam quod plus est cordi, magis instat affectui, Altecumbæ nostræ memoriam facimus specialem, pro illa preces, sed pro illa intercessiones vtiles effundendo, vt curam eius, quam ego omninò non possum deponere, vos si placet vestris affectibus imponatis: remota prorsus ambiguitate scientes, quòd mihi specialiter erit exhibitum quicquid ei fuerit de gratia & vestri fauore patronatus impensum.

Eidem Cabilonensi Episcopo Abbas Henricus. EPIST. XIV.

C NECESSITAS amicum probat, & intimæ caritatis ardorem splendor exhibitæ subuentionis elucidat. Si quando igitur, vel nunc maximè nobis vestræ dilectionis experimenta præbebitis, cùm & nos vrget, & vestræ imminet Clareualli, in quo & ei & nobis animi vestri beniuolentiam demonstretis. Angit enim nos vehementer, nec dubium omninò quin angat, Cistercienšis electionis instantia, ne dum à multis magnísque personis, matris dignitati concurritur, in iacturam & dispendium filiæ recurratur, instantibus vtique Fratribus Domus ipsius: vt qui Tolosani turbinis fluctus integra rate nos enauigasse putauimus, in portus nostri finibus naufragemur. Rogamus ergo vos, & tanta necessitate conclamante deposcimus, quatinus relictis curis omnibus, & intermissis ad tempus, vestrum ad nos acceleretis aduentum. ita vt infra Dominici Natalis octauas, vestris in hoc opere & consiliis & auxiliis in Domino perfruamur. Videtur autem nobis, nisi fortè vobis aliter videatur, vt Durandum hortari & inducere debeatis, quòd ad conseruandam pacem nostram piè ac prudenter inuigilet, & assensum suum contrariis suggestionibus non inclinet.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

LVDOVICO *Regi Francorum*, *Abbas Henricus*. EPIST. XV.

PIISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, HENRICVS *Clareuallensium pauperum seruus*, *immarcessibilem æterni Regni coronam*. INTER cetera fidei & pietatis insignia, quibus inter reliquos mundi Principes vestræ sublimitatis apex singulari & ferè vnica deuotione resplendet, illud in vobis Christiani feruoris propositum amplectimur, & laudamus, quòd de eliminanda hereticorum incertitudine concepistis. intantùm vt animum quoque Regis Anglorum in eandem, sicut audiuimus, induxistis pietatem. Gratias Deo super inenarrabili dono eius, de cuius munere venit vt in terris positus de cœlestibus cogitetis. Vnus inuentus diebus his nostris, in quo præter consuetudinem Principum memoria potissimùm vigilet æternorum. Non ergo cessamus pauperes vestri de Claraualle, sedulò pro vobis orantes ad Deum, vt vestræ magnanimitatis vota grata, rata, & acceptabilia faciat, & omnes regiæ dispositionis annisus ad gloriam suam & salutem vestram promoueat, ordinet, & disponat: specialiter autem in hoc opere Christianæ Religionis & fidei copiam vobis gratiæ cœlestis impendat, per quam dignus inueniamini coronâ iustitiæ, tam propagator fidei, quàm victis infidelibus triumphator. Et nos quidem nuper ire ad partes illas pro visitandis nostris Domibus disponentes, decreueramus faciem vestram etiam in hoc ipsum præcedere, vt possemus aliquos ex infidelibus illis priùs ab erroribus suis, deindè ab ore imminentis gladij liberare. Habita tamen deliberatione nobiscum, præsensimus melius esse nobis omninò desistere, ne ipsi forsitan ex monitis nostris in sua redderentur perfidia cautiores. Vobis meliùs decernitur huius pugnæ victoria, per quam fauente de supernis Altissimo, vel faciatis eos ad Ecclesiæ sinum reduces, vel à sinu Regni propulsabitis contumaces. De cetero nosse vos cupimus, quicquid forsitan alij dicant vobis, quòd ad diem, quâ Comes HENRICVS Crucem assumpsit, inde licèt vocati interesse noluimus, quia dubitamus secundùm ea quæ pridiè acta fuerant, ne in aliquod vellent inutile declinare consilium, quod nobis esset aliquatenus inhonestum. Ibi tamen eadem die nec orationes Fratrum nostrorum, nec nostræ Litteræ defuerunt: quibus per Dei gratiam & Princeps animatus est ad susceptionem Crucis, & Consiliarij eius recto incesserunt itinere veritatis. B

Omnibus fidelibus, *Abbas Henricus*. EPIST. XVI.

Hæc Epistola refertur à Rogero de Houeden Anglo, in parte post. Annalium, sub an. 1178.

AVDITE cœli quod plangimus, sentiat terra gemitum cordis nostri. Doleant vices Christi Catholici Christiani, & ad detrimentum fidei fidelis populus ingemiscat. Quique terrigenæ & filij hominum humanæ salutis damna deplorent, & generalis vitæ suæ subuersio ab omnibus viuentibus generaliter lugeatur. Stat contra phalangas Israël nouus nostri temporis Philistæus, hereticorum ordo, exercitus peruersorum: qui agminibus Dei viuentis irreuerenter exprobrat, & Dominum Maiestatis impia præsumptione blasphemat. Quid dubitas, ô Dauid? quid trepidas vir fidelis? Sume tibi fundam & lapidem, percutiatur protinus in fronte blasphemus: & caput nequam, quod impudenter erigitur, suo tuis manibus mucrone tollatur. Si enim in hoc certamine pars Christi vincitur, si vel ad modicum & in puncto mater Ecclesia conculcatur: scimus profectò causæ nostræ non deesse meritum, sed patronum. Scimus quòd non negabitur agonistæ nostro triumphus, si in amore Christi militet pugnaturus. Verùm, quia iuxta veritatis verbum Domini messis multa est, operarij autem pauci subintroierunt: audacter tuorum, bone IESV, depopulatores agrorum parati sicut operarij subdoli acerba magis eradicare, quàm matura demetere, & tuæ messionis diem suis disreptionibus præuenire. Vbi sunt ergo nunc agricolæ tui constituti super fertilem agrum & iocundum, tuo cruore floridum, & aspersione pij sanguinis irrigatum? Surgant & opitulentur nobis, & in necessitate nos protegant, séque ad cruentas bestias murum defensionis opponant. Surgite, inquam, surgite viri Patres, Duces gentium, Principes populorum. Abigite feras pessimas quas vidimus, quas monstramus: vel saltem vulpes paruulas effugate. Et capere quidem melius. sed ad hæc quis C

A idoneus? Non habent certos aditus, semitas ambulant circulares: & in quodam suarum fraudium labirinto monstra nouissima reconduntur. Tanquam damula de manu diffugiunt, & instar colubri tortuosi quò eos plus astrinxeris faciliùs elabuntur. Deo autem gratias, quia etsi capi nequeunt, fugari possunt: vt cùm prodiderint quod demoliebantur in nobis, confundantur & pereant in seipsis. Hoc autem quàm sit facile, per ea quæ vidimus & tractauimus approbamus: vt iam amodò si factum non fuerit, non tam illorum nequitiam quàm defectus nostros nostrórúmque negligentiam deploremus. Contigit enim nuper ad imperium domini Papæ, & hortatu piissimorum Principum LVDOVICI Francorum, & HENRICI Anglorum, Regum, venerabilem PETRVM Apostolicæ Sedis Legatum, virósque discretos Pictauensem & Bathoniensem Episcopos, nósque in comitatu eorum vrbem adire Tolosam. quæ sicut erat ciuitas maximæ multitudinis, ita etiam dicebatur mater heresis, & caput erroris. Perreximus ergo ad illam, vt sciremus si iuxta clamorem qui ascenderat, esset dolor eius. Et ecce inuenta est plaga eius magna nimis, ita vt à planta pedis vsque ad verticem non esset in ea sanitas. Verè enim tertia pars nobis nunciata non fuerat de omnibus abominationibus suis malis, quas ciuitas illa nobilis in incredulitatis suæ gremio confouebat. Locum in ea sibi abominatio desolationis inuenerat, & propheticorum similitudo reptilium in latibulis eius domicilium obtinebat. Ibi heretici principabantur in populo, dominabantur in Clero: eo quòd sicut populus, sic Sacerdos. & interitum gregis ipsa

B configurabat vita Pastoris. Loquebantur heretici, & omnes admirabantur. Loquebatur Catholicus, & dicebant, Quis est hic? In stuporem & miraculum deducentes, si esset aliquis inter eos, qui de verbo fidei auderet aliquid vel mutire. Interim præualuerat pestis in terra, quòd illi sibi non solùm Sacerdotes & Pontifices fecerant, sed etiam Euangelistas habebant: qui corrupta & cancellata Euangelica veritate, noua illis Euangelia cuderent, & de corde suo nequam recentia dogmata seducto populo prædicarent. Mentior, si non erat inter eos homo quidam ætate grandæuus, rebus locuples, ornatus fratribus & amicis, & magnus homo inter maximos ciuitatis: quem ita peccatis exigentibus diabolus excæcarat, vt seipsum Iohannem Euangelistam diceret, & Verbum quod erat in principio apud Deum, ab alio quodam rerum principio tanquam à Deo altero segregaret. Hic erat in vrbe illa pereuntium caput, & princeps hereticorum. qui licet tanquam laicus & idiota nil saperet, inter eos tamen velut quidam diabolicæ sapientiæ fons perditionis latices emanabat. Conueniebant ad eum nocte noctuæ tenebrosæ; & ille indumento ad instar tunicæ dalmaticæque vestitus, cùm sederet inter eos tanquam Rex circumstante in exercitu, erat & inerat desipientium prædicator. Totam penitus vrbem discipulis suis & disciplinâ repleuerat: quippe cui aliquis de vrbe præ fortitudine sua resistere non auderet. In ipso quoque introitu nostro tanta erat hereticorum vbique licentia, vt nos quoque per vicos & plateas [illegible] itinere

C procedentes verbo subsannarent, digito demonstrarent, nos apostatas, nos hypocritas, nos hereticos conclamantes. Verùm procedente tempore, & data nobis requie diebus paucis, nunciatum est vni de nobis verbum exhortationis assumere, & de regula veræ fidei coram infideli multitudine disputare. Habito autem sermone orthodoxæ prædicationis ad plebem, conterriti sunt in Syon peccatores, possedit tremor hypocritas: vt qui priùs obstruebant ora loquentium, iam apparere coram loquentibus non auderent. Audires illicò vel videres vulpes transfiguratas in talpas, vt quæ priùs in publico discurrebant, iam terrarum latebris, iam sese cellulis immergerent cauernosis: & plantaria sacra, quæ iam non audebant in aperto commandere, infra terræ viscera corroderent & necarent. Ne autem pardus ille discolor pellis suæ varietate se proderet, sermonem sibi nequam callidis adinuentionibus firmauerunt: vt ad nostræ conformitatis similitudinem simulandam, tracti ad discussionis examen, quicquid nos credimus se credere mentirentur. Ex illa ergo die dominus Legatus, & nos alij, qui cum feris bestiis congredi putabamus, ad perscrutandos eos, quos timor & confusio tanquam ignobile reptile in ima terræ detruserant, studium totum conuertimus & laborem: vt vel coacti prodirent in publicum, & abicerent in luce opera tenebrarum. Factum est exindè, præcipiente Legato, vt iuraret Episcopus, & quidam de Clero, & Consules ciuitatis, aliíque viri fideles, quos nondum in aliquo perfidiæ fama resperserat: vt

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

quoscumque vel hactenus nouerant, vel nosse eos contingeret in futuro, qui essent A huius heresis vel complices, vel actores, eorum nobis nomina scripto depromerent. nulli penitus vel amore, vel precio, vel cuiuspiam necessitudinis ratione parcentes. Cúmque per dies singulos innumera multitudo in catalogum illius conscriptionis incederet, nominatus est inter alios magnus ille PETRVS MORANVS, quem Iohannem Euangelistam, vt suprà diximus, nominabant. Super quo nos omnes communicato consilio decreuimus ab illo inchoare iudicium, vt turba in reliquis perfida contremisceret, cùm falsi Euangelistæ versutiam veri Euangelij simplicitas condemnasset. Missis igitur apparitoribus suis, præcepit eum COMES SANCTI EGIDII, qui fideliter nobis aderat, accersiri. Sed ille in multitudine diuitiarum suarum, & parentum numerositate confidens, primæ citationis edictum fastuosæ dilationis colludio declinauit. Altera ergo die prædictus Comes blandiciis magis quàm terroribus vtens, eundem Petrum per amicos & notos leniter aduocauit: & eum nobis tandem post difficultates plurimas, mixtis cum terrore blanditiis, præsentauit. Tunc vnus, qui loquebatur è nobis, taliter eum exorsus est commonere: Eia nunc, Petre, tui te conciues accusant, quòd sanæ fidei regulis confutatis, in Arrianæ heresis deueneris prauitatem: imò per multiplicium errorum versutias & ducas ipse alios, & ab aliis deducaris. Ad hæc ille de profundo suspirans: In se non esse huiusmodi, est prima fronte mentitus. Et requisitus an hoc iuramento probaret, simplici assertioni suæ tanquam viri nobilis & illustris credi oportere contendit. Ceterùm cùm in exigendo iuramento vniuersi pariter B instaremus, promisit continuò se iuraturum: ne in hoc ipso deprehenderetur hereticus, si iuxta quod consuetudo erroris illius obtinuit, vitandi iuramenti existeret obstinatus. Mox igitur Sanctorum reliquiæ honorabiliter efferuntur, cum tam solemni reuerentia & deuotione susceptæ, vt & fidelis populus compungeretur ad lacrymas: hereticos verò, qui conuenerant, latebræ potiùs quàm talia spectacula delectarent. Ipsum verò Petrum in cantu, quem ad inuocandam Spiritus sancti gratiam profusis lacrymis cantabamus, tremor euidens & pallor operuit: ita vt ab eo color multus aufugeret, & virtus animi deperiret. Quomodo enim aduenienente Spiritu sancto, in aduersariis eius spiritus remaneret? Cernere erat hominem quasi morbo paralysi dissolutum, nec loquelam retinuisse, nec sensum: quamuis tantæ facundiæ fuisse diceretur ab omnibus, quòd omnes in dicendo solitus sit superare. Quid plura? Iurat infelix astantibus vniuersis, quòd de omnibus fidei articulis, quos requireremus ab eo, suæ credulitatis exprimeret veritatem. Res mira, & in tali spectaculo pia iocunditate gratissima! Allatus est liber, in quo iurauerat, & vno de circumstantibus Religioso quodam loco occurrentis litteræ prænosticum perquirente, illius Scripturæ textus occurrit: Quid tibi & nobis IESV fili Dei? Venisti ante tempus perdere nos? Verè, Domine IESV, nihil tibi & illis, quos pater tuus eiectos à te vite vera, tamquam infructuosos palmites amputarat, & foras miserat vt arescant. At nobis instantibus, vt de sacramento altaris C suam nobis fidem sine fraude aliqua fateretur, quod corde non credidit ad iustitiam, nec ore confessus fuit ad salutem: sed contra id quod de omnibus mentiri decreuerat, falsitatis suæ prodidit veritatem, & panem sanctum vitæ æternæ Sacerdotis ministerio in verbo Domini consecratum, non esse corpus Christi nouo dogmate contendebat. Tunc surrexerunt omnes, eum quodammodo lacrymis obruentes, quas & sacramentorum contemptus elicuit, & habita erga miserum compassio Christiana profudit. Nec plura. Datur Comiti reus, & hereticus iudicatus: statimque sub diligenti pollicitatione parentum custodiæ publicæ mancipatur. Volat facti rumor per vicos & plateas amplissimæ ciuitatis, aperiuntur ora fidelium, & Catholicæ plebis labia in tua Christe præconia resoluuntur: velut tunc primùm in eadem vrbe fidei splendor erumperet, & in spem salutis æternæ desperata dudum ciuitas respiraret. Extunc igitur & deinceps verbum fidei crescebat, & multiplicabatur indies: ita vt vniuersæ vrbis facies lætior videretur, quæ in candorem lucidæ virtutis de tenebris euadebat erroris. Interea Petrus ad se reuersus, & Domino respiciente compunctus, cùm se dignum penitus tam præsenti morte cerneret quàm futura, missis mediatoribus multis satisfactionis quærit aditus, & conuersionis pollicetur affectum: vt possit in frugem vitæ melioris ab imminentis mortis interitu liberari. Venit, recipitur, & in conspectu sistitur populi cir-

A circumstantis, nudo quidem corpore, veteris exuens perfidiæ prauitatem. Ibi se coram omnibus hereticum recognoscens, ibi dedit manus fidei, ibi abrenunciauit errori: præstito coram omnibus manu dextera iuramento, & datis fideiussoribus tam Comite ipso quàm multis præcipuis de conciuibus suis, quòd ad omne mandatum domini Legati se subderet, & iussionem eius in omnibus adimpleret. Tunc indictum est populo, vt omnes pariter ad Ecclesiam sancti Saturnini die altera conuenirent, audituri & visuri solemniter, quam pœnitentiæ formam Petrus ille susciperet obseruandam. Omnes ergo sequenti die, vt fuerant præmoniti, conuenerunt: tanta vtique multitudo, tam frequens, vt vix remaneret secus ipsa altaris cornua locus vacuus, qui domino Legato Missæ solemnia celebranti sine compressione nimia præberetur. Et ecce, coram illa multitudine multa nimis, Petrus ille iam noster per ipsas Ecclesiæ valuas nudus & discalciatus adducitur: cædentibus eum hinc inde Episcopo Tolosano, & Abbate sancti Saturnini, donec ad pedes Legati in ipsis altaris gradibus se prosterneret. Ibi in facie Ecclesiæ Ecclesiasticis reconciliatus est sacramentis: abiurata omni heresi, & hereticis anathematizatis ab eo. Mox autem possessionibus eius publicatis vniuersaliter & proscriptis, pœnitentia illi talis iniungitur, quòd infra XL. dies à patria sua exulaturus abscederet, in seruitio pauperum Hierosolymis triennio moraturus. Interim verò singulis diebus Dominicis Ecclesias Tolosanæ vrbis nudus & discalciatus cum disciplinalibus virgis iussus est circuire, Ecclesiarum bona quæ abstulerat reddere, vsuras omnes quas acceperat restituere, damna pauperum quos afflixerat resarcire, &
B castrum quoddam suum, quod hereticorum conuenticulis prophanarat, ab ipsis fundamentis euertere. Deus bone, quot lacrymas lætitia sancta profudit! quas gratiarum actiones & laudes populus iubilans & deuotus cœlestibus choris ingessit! cùm de cauerna perfidiæ talpa talis educitur, & in Israëliticam ouem lupus rapacissimus reformatur. Post hæc illo dimisso, dominus Legatus ad alios manus misit, examinaturus vtique illos, quos in magno numero vel suspicio publica, vel accusatio priuata notauerat. Nos autem vix tandem extorta cum lacrymis licentia reuertendi, pro eo quòd instantia Capituli nostri iam reditus exigebat: petita licentia sub ea nobis est exceptione concessa, vt Albiensem diocesim intraremus, commonituri Principem Terræ, ROGERVM scilicet Biterrensem, vt Albensem Episcopum, quem sub custodia hereticorum in vinculis tenebat, absolueret, & vniuersam Terram suam iuxta domini Legati præceptum eliminatis hereticis emundaret. Ingredientibus ergo nobis vnà cum supradicto Bathoniensi Episcopo illam perditissimam regionem, quæ velut totius sentina maliciæ totam in se colluuionem heresis illuc defluentis excepit: prædictus ROGERVS in vltimos & inaccessibiles Terræ suæ fines abscessit, tam mala conscientia profugus, quàm causæ suæ merito desperatus. Oderat enim lumen veritatis actor maliciæ, nec sustinere poterat nostræ collocutionis accessum, qui totus recesserat in opera tenebrarum. Peruenimus tamen ad quoddam munitissimum castrum eius, quod pro-
C priè ac singulariter Castri nomine incolæ nuncupabāt. Ibi habitabat vxor eius cum milicia magna, & familia multa nimis. Omnes ferè habitatores illius castri, vel heretici, vel hereticorum complices erant: licèt sola Domini virtute repressi, nihil contra fidem quam prædicabamus præsumerent vel mutire. Quamuis enim essemus & nos in manibus ipsorum positi, & velut intra quosdam potentiæ complices heretica vndique multitudine circumuenti: verbum tamen Domini non erat alligatum, quin eos continuis inuectionibus & increpationibus feriremus. Cúmque videremus quòd nihil omninò præsumerent respondere, iudicauimus prædictum ROGERVM proditorem, hereticum, & de violata pace Episcopi & securitate periurum: eum tanquam publica excommunicatione damnatum, ex parte domini Legati & prædictorum Regum in præsentia coniugis militúmque suorum confidenter in Christi nomine diffidantes. Ecce amodo satis apparet quàm grande & euidens ostium patet Principibus Christianis, vt Christi vlciscantur iniurias, ponántque desertum illud quasi hortum Domini, & solitudinem eius in delicias paradisi. Ne autem vel parum, vel nihil contra illos posse causentur, sciant omnes generalem fuisse in vrbe Tolosana sententiam, quòd si visitatio ista fuisset adhuc triennio retardata, vix inueniretur in ea qui nomen Christi am-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

pliùs inuocaret. Super hæc autem omnia prædictus Comes Sancti Egidij coram A populo ciuitatis præstito iuramento firmauit, quòd amodo nec prece nec precio fauebit hereticis, nec eos in Terra sua vlteriùs sustinebit.

Ad Manuelem Imperatorem, EPISTOLA.

MANVEL *Dei gratiâ serenißimo Imperatori, sempérque Augusto,* VVILLELMVS *eadem gratiâ S. Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis, salutem, & continuæ prosperitatis augmentum.* Ex Imperialibus gestis, & ipsorum augmentis operum cognoscentes, quantis honoribus prædecessorum vestrorum reuerentia, Christianorum omnium matrem sacrosanctam Romanam Ecclesiam sublimauerit, quantísque donauerit Priuilegiis, intuentes: & quanta eidem Ecclesiæ à Barbarorum tyrannide fuerint inflicta grauamina, ex quo Imperatorium nomen noscitur ab illis vsurpatum: meritò Eccellentiam vestram singulari quadam intentione diligimus, & Imperium vestrum perpetua seruari stabilitate optamus, atque indeficientibus incrementis semper promoueri. Inde est, quòd desideraremus, vt iam dictam Romanam Ecclesiam debita velletis ratione diligere, cum Christianissimo ac verè Catholico Domino LVDOVICO illustrissimo Rege Franciæ, qui eidem Romanæ Ecclesiæ, & beatissimo Patri nostro ALEXANDRO vera fide & integra deuotione astringitur, firmum curaretis amicitiæ fœdus inire: vt quasi funiculum triplicem, qui difficilè rumpitur, contexentes, trium potestatum viribus adunatis, dignitates vt vestras inuicem conseruare possetis intemeratas & inconcussas, & honores vestros alternis auxiliis ampliare. Hac igitur consideratione in ucti, quoniam per venerabilem virum Archiepiscopum Beneuentanum accepimus id Celsitudini vestræ complacitum, præfato Regi Franciæ diligentiùs persuadere studuimus, vt mediante sanctissimo Patre nostro Romano Pontifice certi vobiscum amoris fœdus iniret, & perseuerantem pacem firmaret: & indubitantes confidimus, quia si per idoneos Nuncios & Litteras hoc prout congruit volueritis postulare, verbum illud auctore Domino gratum sortietur effectum. Vt autem de Apostolatu supranominati Patris nostri nulla menti vestræ valeat remanere dubietas, Litteras memorati excellētissimi Regis Maiestati vestræ fecimus destinari, & quod de voluntate ipsius super amicitia vobiscum firmanda percepimus, præsenti Epistola vobis curauimus intimare. Vestræ itaque sublimitatis & circumspectionis erit, si hoc vobis placet, semota procrastinatione rescribere: & verbum istud ad Ecclesiæ Dei exaltationem, & Imperatorij culminis solium communiendum propensiùs & extollendum, citiùs executioni mandetur, sollicitudinem atque operam vigilantiùs adhibete. B

A

EPISTOLÆ SVGERII ABBATIS S. DIONYSII,

AD EVGENIVM III. PAPAM, REGEM LVDOVICVM VII. & alios Franciæ Maiores: ipsorúmque ad eundem, dum Regnum administraret, de grauioribus negociis conscriptæ.

Ex MS. Exemplari Clariss. Virorum Puteanorum Fratrum nunc primùm in lucem editæ.

B

VERSVS IN LAVDEM SVGERII ABBATIS.

AGNE SVGERE, *Pater, cui summus apex meritorum*
Inter præcipuos dat loca prima Deos,
Carmen ab incudi noniter tractum tibi dono:
Scripta precor lima corrige nostra tua.
Sint inculta licèt, sint vilia, sint malè compta,
Tu preciosa tamen, cùm legis illa, facis.
Laudes ergo meas de laude tua precor audi.
Incitat ad laudem me mea Musa tuam.
Cùm natura parens rerum benè cuncta crearet,
Te mirabiliter condere disposuit.
Cúmque rudi de materia sint cetera tracta,
Te Dea de massa nobiliore tulit.
Artificísque diu dubium fuit in ratione,
Vtrum mortalem siue Deum faceret.
C
Massa valens operi sic conueniebat vtrique,
Vt vel posset homo, vel Deus hinc fieri.
Fecissétque Deum Dea, nî superi vetuissent,
Quorum consilio quod facit omne facit.
Pertimuere quidem, ne si totus Deus esses,
Deprimeres alios mira patrando Deos.
Inuidiâ tandem superûm permixtus vtroque,
Semiuir efficeris, semideúsque simul.
Dimidium massæ tecum retinens in vtroque,
Nec vir es absque Deo, nec Deus absque viro.
Ex alio diuina cupis, diuináque tractas,
Et quæ sunt hominis perficis ex alio.
Est ex diuina natura, quòd tibi cælos,
Cælorúmque Deos pingis in Ecclesia.
Est ex humana, quòd Regnum protegis armis,
Augetúrque tuis publica res studiis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Et nunc ſemideus in templo cœlica tractas,
Nunc vir in bello fortia facta geris.
Sic hominis cauſámque Dei moderans in vtroque,
Vt res illa Deo congruat, hæc homini.
Qui dum Francorum populos cum Rege gubernas,
Poſt Regem quaſi Rex ſceptra ſecunda tenes.
Nec magnum quidquam ſine te Rex perficit vnquam,
Nec quidquam magnum tu ſine Rege facis.
Tanta duobus ineſt vobis concordia facti,
Vt neuter facto diſcrepet alterius.
Alter in alterius ſic eſt deuinctus amore,
Alterius quaſi cor pendeat ex alio.
Denique Roma potens, cui totus flectitur Orbis,
Flectit ad obſequium colla ſuperba tuum.
Nec plus Cæſaribus magni concedit honoris,
Quàm tibi; Cæſariis ſit licèt aucta bonis. B
Ad nutum ligat illa tuum, ſoluítque nocentem,
Et quem iuſtificas non ſinit eſſe reum.
Quódque tuis titulis accedit, quidquid in vrbe
Iuſſeris, infectum non valet eſſe diu.
Sic Rex, ſic Cæſar, ſic vnus ſemideorum,
Sic homo plus homine niteris eſſe Deus.

ABBATIS

A

ABBATIS CLAREVALLENSIS AD PAPAM EVGENIVM, *de laude Domini* SVGERII *Abbatis.*

EPISTOLA I.

AMANTISSIMO *Patri & domino* EVGENIO *Dei gratiâ summo Pontifici, Frater Bernardus Clareuallensis vocatus Abbas, modicum id quod est.* SI quod magnæ domus magni Regis vas in honorem apud nostram habetur Ecclesiam Gallicanam; si quis vt Dauid fidelis ad imperium Domini ingrediens & egrediens, meo quidem iudicio ipse est venerabilis Abbas Sancti Dionysij. Noui siquidem virum, quòd & in temporalibus fidelis & prudens, & in spiritalibus feruens & humilis, in vtrisque (quod est difficillimum) sine reprehensione versetur. Apud Cæsarem est tanquam vnus de Curia Romana, apud Deum tanquam vnus de Curia cœli. Petimus & obsecramus benignè à vobis suscipi Nuncios tanti viri, & sicut vos decet, & ipse omninò dignus est, B rescribi ei verba bona, verba amicabilia, plena familiaritatis & dilectionis, plena fauoris & gratiæ. Siquidem specialiùs diligere & honorare personam eius, honorificare est ministerium vestrum.

EVGENII *Papæ consolatoria ad Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA II.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* SVPER obitu filij nostri Iohannis nepotis vestri, quem, sicut accepimus, pro negotiis ipsius Ecclesiæ ad nostram mittebas præsentiam, paterna tibi affectione compatimur, & ipsius animam Domino precibus commendamus. Ceterùm dilectionem tuam ignorare non credimus, quoniam quos diligit Dominus visitat & castigat, vt per temporalia flagella, si æquanimiter tolerentur, æternæ fructus beatitudinis adquiratur. Ideóque, dilecte in Domino fili, non te præsentis vitæ aduersitas frangat, non tribulatio terrena cordis tui sinceritatem corrumpat. Ad montem, vnde veniet auxilium tibi, mentis tuæ aciem figas, & religionis ac honestatis tuæ propositum in Domino confortatus firmiter teneas, nec propterea dimittas quin pro Ecclesiæ tuæ opportunitatibus ad Sedem Apostolicam dirigas, & ei statum tuæ necessitatis exponas. C Nos enim eandem Ecclesiam & personam tuam sincera in Domino caritate diligentes, parati sumus iustas postulationes vestras attendere, & in quibus secundum Dominum possumus exaudire.

VLGERII *Andegauensis Episcopi ad eundem Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA III.

SVGERIO *Dei electione reuerentissimo Abbati Sancti Dionysij amico suo carissimo, domino suo,* VLGERIVS *eiusdem permissu Andegauensis Ecclesiæ, licèt indignè, dictus Episcopus, totus suus, debita reuerentiæ, honoris, & seruitij studiosam exhibitionem.* NOBILIS Burguliensis Ecclesia, quæ in nostro Episcopatu sita est, in prædio & iure Ducis Aquitanorum sedens, & fundata esse, & subnixa ferè solis largitionibus Ducum Aquitanorum constantissimè dignoscitur. Hæc autem disponente Deo, in cuius manu mors & vita hominum sunt, nuper damnoso infortunio & lacrymabili casu à domno Petro Abbate suo, magno & venerabili & præclaro viro, viduata & desolata est. Sanè venerabilis & religiosus eiusdem loci Conuentus ad solatium tanti doloris, & quia tempora ista, quæ meliùs tempestates dicerentur quàm tempora, nostris in finibus, sacris locis, & maximè illis quæ patro-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

nis carent, incommoda, immò pessima incumbunt: congregatis Fratribus, qui ad festum loci illius, etiam de remotissimis Obedientiis conuenerant, festinauerunt eligere in Patrem & Pastorem vnum de visceribus Monasterij sui, Robertum virum magnum, cuius mores honesti, vita commendabilis & religiosa prædicatur & habetur, vt credimus, & nunc quidem veniunt ad pedes Maiestatis vestræ electus & electores, vt electus præsentetur gratiæ vestræ, sicut præsentaretur Regi si adesset, ad quem Ducatus Aquitaniæ translatus est. Cuius manibus & thesauro sapientiæ vobis perplurimum gaudentibus, Rex LVDOVICVS famosam peregrinationem arripiens, sapienti vsus consilio, commisit. Vnde nos confisi de vestræ liberalitatis excellentia, supplicamus dulcedini vestræ, quatinus eos cùm ad vos venerint honorificè suscipiatis, & affectuosè in suis petitionibus exaudiatis, & quòd etiam non rogatus faceretis, qui in loco Regis estis, regaliter tractetis, & lætissimos ad nos & ad propria remittatis. Nos etenim sumus vestri penitus, & libentiùs vobis seruiremus, si locus & tempus ministraret, quàm aliorum seruitia reciperemus. Memores enim sumus & semper erimus beneficiorum & honorum, quos amplissimè nobis impendere consueuistis. Nos pro vobis in Missa ad corpus Dei & Domini nostri oramus. Valete, vt valeamus. A

Item ad eundem Conuentus Burguliensis. EPIST. IV.

B VENERABILI *Domino & Patri suo* SVGERIO *Dei gratiâ & merito suo beati Dionysij Abbati, Burguliensis Ecclesiæ humilis Conuentus salutem & deuotionis obsequium.* VENERANDO Patre nostro, & non sine gemitu memorando Petro, rebus humanis exempto, Ecclesia nostra damnosè viduata est: & quia tempore viduitatis suæ sine diminutione bonorum suorum diutiùs esse non posset (tempora enim grauiora & periculosa sunt) Fratres, qui ad festum beati Petri Aduocati sui vniuersaliter conuenerant, saniori vsi consilio, de substituendo Pastore tractauerunt, & Fratrem Robertum præsentem, honestissimum virum, cuius vita inter nos prædicatur, & habetur honesta, concordi electione sine vlla controuersia elegerunt. Nunc igitur, quoniam Rex famosissimam peregrinationem arripiens, in manu vestra Ecclesiastica negotia dereliquit, sicut Regi si adesset, ita vobis eum præsentamus: & vt eum benignè suscipiatis, & eo honore, quo talis ac tantus vir dignus est, honoretis, suppliciter exoramus.

Domni SVGERII *Abbatis ad Episcopum Andegauensem* VLGERIVM.

EPISTOLA V.

DOMINO *& venerabili Dei gratiâ Andegauorum Episcopo* VLGERIO, SVGERIVS *eadem gratiâ beati Dionysij Abbas, deuotas in Christo orationes, & sincera deuotionis obsequium.* SVSCEPTIS gratissimarum Literarum vestrarum venerandis apicibus, vsque adeo, etsi duriores essemus, nos deflecti oportuit, vt debitum Regni, cui fideliter deseruire volumus, penè obliuioni traderemus, & beneplacito vestro aurem accommodaremus. Nolentes igitur Ecclesiam Burguliensem diutiùs defatigari, nec Regiæ Maiestatis dignitatem diminui, vnum faciendo, & alterum omittendo, amore Dei & prece vestra, quem multum diligimus, & Burguliensis Conuentus supplicationibus, electioni eorum assensum, saluo Regni iure, taliter dedimus, vt si quid indè contra Regiæ Maiestatis dignitatem minùs benefactum fuit, Domino Regi quando Deo volente redierit, sicut modo si adesset, si ei placuerit, iudicio Curiæ suæ respondeant, vel nobis, qui loco eius prouidemus, si indè agere voluerimus. C

LVDOVICI *Regis ad Abbatem* SVGERIVM. EPIST. VI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum, carissimo suo* SVGERIO *venerabili Abbati beati Dionysij, salutem & sinceram dilectionem.* DE portis Hungariæ scribimus vobis. Illuc vsque diuino nutu recto limite procedentes, cum omni sospitate, gaudio, & honore, nos & Principes nostri læti peruenimus,

A vbique nobis auxiliante Domino terrarum Principes & ouantes occurſant, & læti nos recipiunt, & libenter deſeruiunt, & honorant deuoti: & in his omnibus benedicimus Domino qui direxit pedes noſtros, & proſperat vias noſtras. De cetero rerum ſtatus ipſe nos ammonet, immò & vrget & arguit, vt ammonitionis veſtræ memores ſimus, de pecunia ſcilicet perquirenda, quæ poſt veſtigia noſtra in vſus impenſarum noſtrarum deferatur. Super quo dum præſentes eſſemus, impedientibus rerum ingentibus impedimentis, vobiſcum prout oportuit, loqui ac diſponere non potuimus. Modò verò cotidiana impendia grauia ſuſtinentes, ad veſtram recurrimus probatam fidelitatem: vt eo, quo totus in nobis ad honorem noſtrum caritatis affectu ſemper ardetis, neceſſitates noſtras ſubſequenti auxilio ſubleuetis. Quomodo verò id faciatis, ſi de noſtro ſeu de veſtro pecuniam ſumptam nobis mittatis, meliùs nouit, meliùs ſapit & facere & diſcernere diſcreta prudentia veſtra, quàm prouidentia noſtra. In manu quippe veſtra ſunt omnia, quæ tanquam veſtra diſpoſitioni veſtræ atque ſolicitudini per totum Regnum prouidenda commiſimus, atque ideò tam de noſtro quàm de veſtro quod petimus facere poterit opportunè dilectio veſtra, quoniam ita exigit neceſſitas noſtra. Valete.

EVGENII *Papæ ad Abbatem* SVGERIVM. EPIST. VII.

B EVGENIVS *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *S. Dionyſij Abbati ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* NVNCIVM & Literas tuas benignè ſuſcepimus, & quod in eis continebatur diligenter attendimus. Quòd autem pro Pariſienſi Eccleſia te ſollicitum eſſe perpendimus, gratum habemus; & ſi qua in ea perperam committuntur, pro noſtri officij debito condolemus, & vt ad viam rectitudinis reuocentur operam dare Domino auxiliante curabimus. De Epiſcopis verò qui pro defenſione Regni tibi opem ferre & adeſſe recuſant, ne omnes ſimul in culpam inducere videamur, nobis de aliquibus nominatim ſignifices, vt eos Apoſtolicis affatibus corripiamus, & exhortemur: quatinus ad conſeruandum ſtatum Regni promptiores exiſtant, & ad ea quæ Regni honori & vtilitati expediunt, vires & conſilium ſubminiſtrent. Porrò, quòd loca Regni tibi commiſſi pro voluntate noſtra ad celebrandum Concilium obtuliſti, deuotionem tuam in Domino collaudamus. Sed quoniam noſtrum firmaueramus conſilium, propoſitum noſtrum non duximus immutandum. Præterea de Duce Lotharingiæ, quem pro aliis culpis excommunicauimus, quando locus & tempus tulerit, iuſtitiam, quam aliis non negamus, tibi pleniùs & diligentiùs faciemus. Ceterùm, quod ſuper Eccleſia de Buxis tua dilectio poſtulauit, ſi temporis oportunitas dederit, in reditu noſtro præſtante Domino fieri poterit. Datum Autiſſiodori II. Nonas Octobris.

Comitis Andegauenſis ad eundem. EPIST. VIII.

C SVGERIO *Dei gratiâ S. Dionyſij venerabili Abbati,* GAVFREDVS *Dux Normannorum, & Comes Andegauenſis, ſalutem & venerationem & obſequium.* NOLO veſtram latere auctoritatem, me grauiſſimam infirmitatem ſuſtinuiſſe: ſed Dei gratiâ iam incolumitate redeunte conualeſco. Quocirca mei amici meæ præſentiæ aſſiſtentes, meæque ſaluti prouidentes, non audent mihi dare conſilium, vt aliquod grande negotium tractandum aggrediar. Et ideò colloquium, quod inter nos Balgenciaci futurum erat, vobis demando, quia nullomodo poſſem intereſſe. Namque ante Natale Domini me fore aptum alicui magno itineri agendo minimè ſpero.

Comitis Viromandenſis. EPISTOLA IX.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati S. Dionyſij, R. Viromandenſis Comes ſalutem.* COMES Andegauenſis reſpectauit colloquium. Scitis quia ſæpè laboraui pro pace Beluacenſi, nec impetrare potui, nec in promptu eſt. Si guerra ſuperauerit, inſperatum damnum prouenire poterit. Sed confido, ſi veſtra adeſſe potuerit præſentia, pax erit. Quare mando vobis, vt die Dominica tempeſtiuè ad portum Verberiæ, vbi eos conuocaui, veniatis: & inde Pariſius repedantes, vobiſcum ad Regis negotia properabimus. De verbis Nunciorum Pictauiæ ſimul ibi tractabimus.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

Comitis Theobaldi. EPISTOLA X.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati sancti Dionysij amico suo carissimo, Theobaldus Blesensis Comes salutem & benedictionem.* NOTVM vobis fieri volo, me iturum ad præsens in partes Carnotensium. Quamobrem mando vobis, vt mittatis Balduinum de Corboilo mihi obuiam in die anni noui apud Rosetum, qui mecum erit: & in die Veneris crastina iacebo apud Corboilum. Et rogo vos, vt prædicta die Veneris apud Corboilum obuiam mihi veniatis, vt vos ibi videam, & loquar vobiscum. Valete.

RADVLFI *Comitis Viromandensis ad dominum Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA XI.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati S. Dionysij Domino suo, R. Viromandensis Comes salutem.* ARCHIEPISCOPVS Remensis mandauit mihi per Episcopum Suessionensem, quòd veniet Parisius quarto die post Natale Domini, & loquetur cum fratre suo de militibus captis, & faciet totum posse suum. Et quia vsque ad diem Lunæ forsitan venire non poterit, remandate mihi qua die vultis, vt ego veniam, aut Dominica, aut die Lunæ. B

HVGONIS DE LIZINIACO *ad domnum Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA XII.

VENERABILI *amico suo & Domino* SVGERIO *Abbati S. Dionysij*, H. DE LIZINIACO *salutem & præcordialitatis vinculum.* VESTRÆ præcipuè dilectioni, vestrísque præceptis nos per omnia fideliter obtemperantes, fidelem nostrum atque vestrum VViormandum vestræ præsentiæ dirigimus: cui fideliter per omnia credatis, & per eundem vt strenuus & prudens super negotiis Pictauiæ, vt tantum decet amicum, nobis benignè rescribatis.

MANASSÆ *Episcopi Aurelianensis ad eundem.* EPIST. XIII.

SVGERIO *Sancti Dionysij venerabili Abbati, Domino & amico suo*, MANASSES *Dei gratiâ Aurelianensis Ecclesiæ humilis Minister, salutem.* QVONIAM Regnum Francorum sub dispositione & protectione vestræ discretionis diuina prouidentia constitutum est, sicut dignum est, non minimùm gaudemus. Propterea à vestra præsentia recedentes, quando ad dominum Papam causarum necessitate tendebamus, sub vestra tutela & custodia vestræ dilectionis magna confidentiâ res nostras deposuimus. Interim verò quidam nostri parochiani res Bernardi hominis nostri ligij, iustitiam in Curia nostra non subterfugientis, in tempore Aduentus Domini violenter & iniustè rapuerunt: super quos, Domino auxiliante decens consilium habebimus. Vos autem, sicut relatum est nobis, prædictum Bernardum de feodo nostro in causam in Curia vestra venire compellitis, qui in Curia nostra quidquid iustitia dictauerit, se executurum firmissimè promittit. Vestram igitur prudentiam benignè rogamus, quatinus hominem nostrum ligium, sicut iustum cognoscimus, propterea non inquietetis, atque de prædictis raptoribus super iniuria ab eis illata promptum adiutorem & amicum habeamus. C

Domni Abbatis ad Capitulum Carnotense. EPIST. XIV.

SVGERIVS *beati Dionysij gratiâ Dei Abbas, venerabili Capitulo Carnotensis Ecclesiæ salutem & dilectionem.* NOVIT discretio vestra, quòd gloriosus Rex Francorum LVDOVICVS carissimus Dominus noster famosam peregrinationem amore Dei suscipiens, Archiepiscoporum & Episcoporum, ac Regni Optimatum consilio, nec sine domini Papæ assensu curam amministrationis Regni sui nobis commiserit. Et quoniam ex debito officij ea quæ ad Regnum spectant diligenter perqui-

A rere, & fideliter nos oportet conseruare: præsentium latores Nuncios nostros ex parte Domini Regis ad recipienda & conseruanda Regalia dilectioni vestræ delegamus: rogantes, vt in quibus oportuerit tanquam Regni fideles, donec Ecclesiam vestram tanto & tam glorioso Pastore viduatam, diuina misericordia idoneo successore consueto ordine consoletur, fideliter adiuuetis. Quantò siquidem Regni æterni amplificationi operosiùs innititur, tantò suum sibi integrè conseruari potissimum meretur. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Conuentus S. Richarij ad domnum Abbatem. EPIST. XV.

REVERENTISSIMO *Domino & amico suo S. Dionysij Abbati* SVGERIO, *totus Conuentus sancti Richarij de Pontiuo, salutem & debitam per omnia reuerentiam.* NOTVM fieri volumus paternitati vestræ, quòd nos omnes, totus videlicet sancti Richarij Cœnobij Centulensis Conuentus, consilio & assensu religiosarum personarum, & quorundam hominum nostrorum, domnum Arnulfum Corbeiensis Ecclesiæ Priorem, religiosissimam & honestissimam personam, canonicè & secundum Regulam beati Benedicti nobis in Pastorem & Abbatem elegimus. Quapropter obnixè discretionem vestram precamur, quatinus dignitatem Ecclesiæ, quam à Domino nostro Rege Francorum LVDOVICO, & ab antecessoribus eius liberam & integram in electione Abbatum nostrorum hactenus obtinuimus, vos, qui
B nunc eiusdem Domini Regis vices prudenter & vtiliter disponitis, nulla prauorum hominum suggestione labefactare vel perturbare velitis: sed electum nostrum, per quem Ecclesiæ nostræ calamitatem Deo opitulante releuari speramus, consilio & auxilio vestro magno, pro Dei & nostro amore, sustentetis & confirmetis. Valete.

Episcopi Aurelianensis ad eundem. EPIST. XVI.

SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionysij reuerendo Abbati, &* RAD. *Comiti Viromandensi*, MANASSES, *Dei patientia Aurelianensis Ecclesiæ humilis Minister, salutem & seruitium.* INFORTVNIVM de interfectione VVillelmi de Camera, quod apud nos nuper contigit, & quòd interfectores illius ad Ecclesiam Dei, quæ est refugium peccatorum, timore mortis fugere, & quòd ab ea, vbi & Cruci, & Crucifixi imagini adhærebant, sunt violenter extracti, & postea carceri in turre mancipati, ad aures sublimitatis vestræ cognouimus peruenisse. Nos siquidem cum ciuitate Aurelianensi vniuersa pro tanta & tam sacrilega violatione Ecclesiæ Dei grauissimè, vt dignum erat, commoti, eos, quia contra Deum, & contra decus Ecclesiæ capti fuerant, vt redderentur quæsiuimus. Quod cùm minimè obtinere possemus, consilio religiosorum virorum ciuitatem à diuino officio interdiximus. Placuit autem vobis, quòd indè eos abduci, vt audiuimus, præcepistis. Nobis si-
C quidem non videtur, quòd interdictum, quod ex consilio in ciuitatem posuimus, absque maximo consilio, dum illi capti teneantur, dimittere debeamus. Vnum est etiam, vnde & nos & tota ciuitas omninò terremur & mouemur, quod eodem die, quo illi à ciuitate abducti sunt, occulto Dei iudicio apud nos contigit. Imago quædam, quæ in capite Ecclesiæ nostræ post altare quoddam non longè à terra cruci affixa est, multis Clericis & laicis præsentibus & videntibus, ita visa est flere, quòd lacrymæ ab oculis eius visæ sunt stillare & manare, & ab hora nona vsque ad noctis medium lacrymarum affluentia non est visa cessare. Quod quidem relatione honestissimorum virorum, qui hoc viderunt, sciatis accepisse. Vtrum autem peccatis populi aut nostris exigentibus hoc contigerit, ignoramus. Verùm multi sunt, qui arbitrantur miraculum illud luctum Ecclesiæ Dei & dolorem significare: quia captiuos & peccatores illos, qui ad ipsam confugerant, in sinu suo non potuit conseruare. Quacumque tamen occasione contigerit, nos, qui quod nostri officij est non possumus prætermittere, prudentiæ vestræ rogando supplicamus, vt quod malè in Ecclesia Dei actum est, ita discretionis vestræ consilio corrigatur, quatinus digna & debita reuerentia illi exhibeatur: & ciuitas, quæ matri ploranti condolet & compatitur, ab interdicti vinculo relaxetur.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

Comitis Viromandensis. EPISTOLA XVII.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij, R. Viromandensis Comes, salutem.* NOVERIT prudentia vestra, me venisse Remis ad Apostolicum, & Comitissa Flandrensis me duxit illuc pro negotio suo: ibique & de eius, & de meo tractamus negotio. Et sciatis quòd dominus Papa & tota Curia bonum & hilarem vultum ostendit mihi. sed penitùs ignoro quid de me sint facturi. Hoc pro certo scio, quòd nunquam negotium meum bonum habebit exitum, nisi per vos. Iam licentiam à domino Papa acceperam, sed ipse detinet me. Si ergo vobis placeret negotia Parisius facere vel respectare, multum vellem, & bonum esset. Nescio enim quando venire potero à Curia. Quòd si vobis placet vt veniam ad vos, omnibus dimissis ego veniam citiùs. Ergo de omnibus velle vestrum nobis rescribite, quia quod mihi mandaueritis ego faciam.

Comitissa Niuernensis ad domnum Abbatem SVGERIVM.

EPISTOLA XVIII.

DOMINO *suo & amico* SVGERIO *Dei gratiâ sancti Dionysij Abbati, I. Niuernensis Comitissa, salutem & obsequium.* NON latet prudentiam vestram, me in vestra custodia remansisse. Dominus enim meus in seruitio Dei & Regis est, ad cuius iniuriam si mihi vel hominibus, qui ad tuitionem viri mei pertinent, aliquis malefecerit, spectat. Siquidem vnus de ciuitate Autissiodorensi super quibusdam hominibus Stampensibus conqueritur, Gaufredo Crasso & Radulfo fratre ipsius, qui ei debent decem libras & dimidiam Aurelianensis monetæ, & nolunt reddere. Quam etiam pecuniam cùm Dominus Rex iussisset reddi, contempserunt. Vnde vos rogo sicut Dominum meum, vt eam restitui faciatis. Super quo quid facturus sitis, remandate mihi. Huius autem pecuniæ fideiussores sunt Harduinus, Felperius, & Iachelinus. B

Decani & Capituli Carnotensis ad eundem. EPIST. XIX.

CARISSIMO *Domino & amico suo* SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, R. humilis Decanus & totum Capitulum Carnotensis Ecclesiæ, plurimam in Domino salutem & dilectionem.* NOVERIT discretio vestra, carissime Domine, quòd accepta à vobis regia licentia loco Domini Regis, die statuta conuenimus in Capitulum nostrum, & inuocata sancti Spiritus gratia, pari voto vnanimique consensu elegimus nobis & Ecclesiæ nostræ in Episcopum domnum GOSLENVM Archidiaconum nostrum, virum vtique liberalem, idoneum, & literatum: idipsum approbantibus viris religiosis Abbatibus qui præsentes erant, omnique applaudente populo, & Deo gratias referente super electione talis personæ, quæ vtilis esse creditur Ecclesiæ, & Regno fidelis. Rogamus igitur carissimam nobis dilectionem vestram, vt huic nostræ electioni, quæ à Domino sicut credimus facta est, & quam vobis & viua voce & scripto præsentare curauimus, assensum præbere, & electo nostro Regalia reddere voce Domini Regis dignemini. Valete. C

Domni SVGERII *Abbatis ad Capitulum Carnotense.* EPIST. XX.

SVGERIVS *Dei gratiâ beati Dionysij Abbas, Capitulo Carnotensi, Roberto scilicet Decano, & aliis, salutem & dilectionem.* QVOD vnanimiter, & communi pace Pontificem vobis domnum GOSLENVM Archidiaconum elegistis, valde nobis placet. Enimuerò ipsum honestum & liberalem, & audiuimus & credimus. Nos autem quantum ex parte Domini Regis, cuius vices agimus, facere habemus, huic electioni libenter assensum præbemus. De Regalibus verò, sicut in Curia Dominorum Regum Francorum mos antiquus fuisse dinoscitur, cùm Episcopus consecratus, & in Palatium ex more canonico fuerit introductus, tunc ei reddentur omnia. Hic est enim redditionis ordo & consuetudo, vt, sicut diximus, in Palatio statutus Regi & Regno fidelitatem faciat, & sic demum Regalia recipiat.

A

Guillelmi de Mausiaco ad Abbatem. EPISTOLA XXI.

SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, VV. de Mausiaco eius amicus, & Regis Francorum Senescalcus, salutem.* NOVIMVS equidem dilectionem vestram & ingenium circa negotia Terræ Regis semper & affectuosè intentum: nostrum verò circa Pictauiæ negotia quantum potuit fideliter intentum, vestra satis nouit discretio. Quapropter benignitati vestræ mandamus, ne aliquid fraudis post me lateat, vt quàm citiùs poteritis ad præsens, & omni occasione remota, Præpositum de vestris sapientem & probum Burdello mittatis. Quod nisi feceritis, in rei veritate sciatis Burdellum, & omnem illius regionem, nisi Deus fecerit, irrecuperabiliter amittendam. Nam fideles regionis illius mihi hoc scripserunt, quòd inimici & burgenses in ipsa ciuitate occidebant. Insuper, vt Domino & amico meo mando, quòd turrem Talemundi in quantum potui ad honorem Regis fideliter huc vsque seruaui. Modò verò dominus Eblo de Malleone redditus turris mihi ex toto aufert, & domino Episcopo Pictauensi dixit, quòd ampliùs reditus turris me non sufferret habere. Quapropter mando, & sublimitatem vestram deprecor, vt hominem talem mittatis, cui turrem reddam, qui eam fideliter conseruet. Nam Hierosolymam sum iturus, nec possum eam seruare, nec ampliùs certè seruabo. Vale. Donum vestrum si placet amicitiæ vestræ vt peregrinus requiro.

B

LVDOVICI *Regis ad domnum Abbatem.* EPIST. XXII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum, carissimo suo* SVGERIO *venerabili Abbati S. Dionysij, salutem & plurimam gratiam, ac dilectionem.* SACROSANCTÆ peregrinationis iter laboriosum sub ope diuina sequentes, inter labores vix tolerabiles & infinita pericula sani lætique transiuimus, & vsque Constantinopolim cum omni prosperitate & gaudio die Sabbati ante festum sancti Dionysij Domino ducente peruenimus. Ab hac itaque ciuitate, vbi per aliquot dies dietauimus, scripsimus vobis, vniuersa de nobis læta & prospera vobis annunciantes. Plurimi quidem exercitus nostri iam transierant & transibant, & nos & ipsi parati eramus ad transitum. Sit itaque diligentia vestra sollicita de dirigendis gressibus nostris per orationum suffragia, sit prudens & circumspecta in amministratione Regni vobis commissa. De perquirenda verò pecunia, quam nobis in vsus quotidianos pernecessariam vestra prudentia non ignorat, vos rogamus, & quanta possumus precum instantia petimus: & per debitam nobis dilectionem & fidem vos obsecramus, vt vigili solicitudine quibuscumque poteritis modis mittendam nobis pecuniam diligenter colligere, collectámque mittere festinanter sine cunctatione studeatis. Sanctis orationibus vestris & Ecclesiæ beati Dionysij nos commendamus. Venerabilis Frater vester Episcopus Atrebatensis felici consummatione migrauit ad Dominum. Dilectus filius vester Odo Monachus vos salutat, quem pro reuerentia beati Dionisij honorificè nobiscum habemus.

C

Conuentus sancti Richarij. EPISTOLA XXIII.

SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, serenissimo Domino & Patri, humilis Conuentus sancti Richarij salutem, & omni bono quod Deus est participari.* SPERANTIBVS nobis in Domino facite bonitatem, vt habitare possimus in terra, & pasci in deliciis eius. Quasi enim in medio nationum positi vastantium atque diripientium, proturbamur velut oues absque Pastore, imò velut populus absque Rege, & quasi pupilli absque patre. Dolentes itaque ac gementes tam diutinam matris nostræ viduitatem, iterum vestræ pietatis genibus prosternimus preces, rogantésque pro amore Dei, & pro salute animæ vestræ, necnon quia dispensatio Ecclesiarum Galliæ vobis credita est à Domino in eiusmodi negotiis, vt detis operam quatinus electio nostra, & consensus in Domino quem habemus & habuimus indeclinabilem de Priore Corbeiæ, in honorem Domini & restaurationem Ecclesiæ nostræ effectum habeat. Hoc nos, hoc Clerus, hoc milites, hoc vniuersus populus serenissimam paternitatem vestram rogat. Condescendat itaque

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

benignissima vestræ dignitatis pietas filiis & famulis suis, & ne diutiùs hoc modo fatigemur, manum porrigat consolationis. A

T. Episcopi Ambiani. EPISTOLA XXIV.

DOMINO *& Patri* SVGERIO *venerabili Abbati S. Dionysij, T. Dei miseratione Ambianensis Presbyter humilis, ex animo seruitium.* OBSECRO, mi Domine, dele me de libro tuo quem scripsisti. Siquidem scripsistis mihi super expeditione Regia, ad quam nullatenus sufficere valeo. Veritatem dico amico meo, non mentior. vnde parcat mihi Dominus meus. Etenim tam domini Papæ, quàm Domini Regis seruitium valde tenuem me fecerunt, & in frixorio quotidiano me posuerunt. Valete, & attendite.

GAVFREDI *Archiepiscopi Burdegalensis ad eundem.*

EPISTOLA XXV.

CARISSIMO *Domino suo* SVGERIO *venerabili Abbati S. Dionysij, Frater* GAVFREDVS *Burdegalensis Ecclesiæ dictus Episcopus salutem & sinceræ dilectionis affectum.* PROPOSITVM nostrum erat per vos, Domine, in reditu nostro transire. Sed infirmitas Fratris nostri Xantonensis Episcopi per breuiorem viam compulit nos redire. Nunc itaque latorem præsentium cum Literis nostris ad vos destinamus, volentes certificari, si de descensu vestro ad partes nostras cum Comite RODVLPHO, sicut dixistis, adhuc deliberatum sit à vobis, & certum quid indè habeatis. Quòd si nondum stat sententia, nos ad propria Deo volente redeuntes, statum Terræ nostræ addiscemus, & cognitum vobis significare curabimus. vt & secundùm quod audieritis & cognoueritis expedire, agatis. Interim autem vobis ibi aliquid mutare, sicut nobis videtur, non expedit. Super hoc per latorem præsentium à vobis præstolamur, & quæ vobis placuerint. Idem petit ac præstolatur à vobis Frater noster Xantonensis, qui pro pace Terræ quantum potest elaborat. B

Episcopi Herefordensis. EPISTOLA XXVI.

ROBERTVS *Dei gratiâ Herefordensis Ecclesiæ Minister humilis, votis & obsequiis* SVGERIO *venerando Abbati beati Dionysij salutem, & si quas habet receptibiles, orationum suffragia.* OFFICIA liberalis gratiæ vestræ tam dudum mihi exhibita, quàm sæpiùs oblata, debitorem me tenent: si non vicem rependere possit, saltem vt gratias referat, quas possit voluntas obnoxia. Et licèt propria nos incommoda sæpè dilanient, abundantiùs tamen rapiunt in amorem vestrum, & lætificant animam meam tantarum carismata virtutum, quæ de vobis ad commoda multorum latiùs prædicantur. Quid enim? si sapientia, si prouidentia quæritur in SVGERIO: tanta reperitur, vt quæcumque negotia vestro nituntur consilio, cautiùs procedant, & succedant feliciùs. Si ad religionem recurritur, de speculo vitæ vestræ relucet, & quod foris luceat, & quod intus expediat. Additur liberalitatis præconium, quæ beneficiis præuenire gaudet, necdum rogata rogaturum. Hoc ego fretus liberalitatis præconio, tutior accedo cum precibus quàm deuotis possum & humillimis, quatinus ad honorem Dei & Dei genitricis Mariæ, ad munimen & reuerentiam Ecclesiæ sanctæ, cui licèt peccator præsideo, de precioso & copioso thesauro vestro suscipiam reliquias aliquas, specialiter autem preciosi Martyris Christi Dionysij. Cùm igitur mittenda paraueritis tam optata, quàm preciosa donatiua, quæ tamen mendicanti pietati caritas abundans negare non poterit; nouit cautela vestra quàm certis titulis designari debeant, quàm tuto signaculo communiri, quàm fideli portitori committi. Quæ autem petitæ caritatis vobis futura sit merces, procurabit vberiùs caritas ipsa, quæ Deus est, qui non digitum vnum vel articulum dedit nobis ad precium, sed totum se dedit in redemptionem. C

A

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EVGENII *Papæ ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.* EPIST. XXVII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* OFFICII nostri nos hortatur auctoritas, ad Religionem statuendam diligenter intendere, stabilitam verò exacta diligentiâ conseruare. Inde est, sicut tua nouit dilectio, quòd cum carissimo filio nostro LVDOVICO illustri Francorum Rege contulimus, vt in Ecclesia sanctæ Genouefæ religiosos Fratres ad Dei seruitium poneremus. Quod breuitate temporis prohibente, secundum ipsius & nostrum propositum, nequiuimus effectui mancipare. Verùm, quia vices Regias in Galliarum partibus dinosceris exercere, & quia de tua plurimum discretione confidimus, per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus Priorem Abbatisuillæ in Abbatem liberum & absolutum ibi statuere, & octo Fratres Ecclesiæ sancti Martini de Campis eius societati studeas deputare, vt exemplo bonæ conuersationis eorum, qui minùs honestè sapiunt, ad diuinum officium prouocentur. Nos verò Priori sancti Martini de Campis per Apostolica scripta mandauimus, quatinus prædictum numerum Fratrum, cùm tibi placuerit, exhibeat & concedat. Sustentationi quorum beneficium Decanatus & Præbendas venerabilis Fratris nostri Siluanectensis Episcopi, Gregorij Diaconi Cardinalis, & Autissiodorensis Thesaurarij, filiorum nostrorum, auctoritate Apostolica deputamus. Ad ipsorum quoque vsum omnia beneficia decedentium Canonicorum assignari volumus, & iubemus. Datum Lingonis III. Calendas Maij.

B

EVGENII *Papæ.* EPISTOLA XXVIII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis suis Canonicis sanctæ Genouefæ salutem & Apostolicam benedictionem.* QVISQVIS Catholicæ fidei veritatem, & veræ Religionis caritatem habere dinoscitur, caput omnium Ecclesiarum sanctam Romanam Ecclesiam esse non dubitat, sed affirmat, & eam tanquam deuotus filius veneratur. Cùm igitur in ea simus velut in specula, Deo disponente, constituti, omnibus mundi Ecclesiis paterna solicitudine prouidere compellimur: & in Ecclesiis, quæ beati Petri iuris existunt, Religionem statuere cupimus, & optamus. Indè est, quòd in Ecclesia vestra gratam Deo veræ Religionis culturam statuere cupientes, dilecto filio nostro Abbati Sancti Dionysij per Apostolica scripta mandauimus, quatinus eam per dilectum filium nostrum Priorem Abbatisuillæ, quem ibi imponi, & Fratres sancti Martini de Campis, quos eius societati volumus deputari, in memorata Ecclesia institueret & plantaret. Ideóque vniuersitati vestræ per præsentia scripta mandamus, quatinus eos honestè recipiatis, & saluis Præbendis vestris nullam eis molestiam aut iniuriam inferatis. Quod si facere præsumpseritis, sententiam, quam memoratus filius noster Abbas S. Dionysij super hoc in vos promulgauerit, nos auctore Deo ratam habebimus. Cuius sustentationi & prædictorum Fratrum, beneficium Decanatus & Præbendas venerabilis Fratris nostri Siluanectensis Episcopi, Gregorij Diaconi Cardinalis, & Autissiodorensis Thesaurarij, filiorum nostrorum, auctoritate Apostolica deputamus. Ad ipsorum quoque vsum omnia beneficia decedentium Canonicorum assignari volumus, & iubemus. Datum Lingonis III. Calendas Maij.

C

SAMSONIS *Remensis Archiepiscopi ad domnum Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA XXIX.

SAMSON *Dei gratiâ Remorum Archiepiscopus, carissimo ac præcordiali amico suo* SVGERIO *venerabili Abbati beati Dionysij salutem, & quidquid in vtraque vita melius, quidquid iocundius.* DE vestra dilectione & strenuitate confisi, quam sæpenumerò experti sumus, benignitatem vestram cum multa precum instantia suppliciter exoramus, quatinus nunc in magna necessitate nostra ad honorem Dei & vestrum, & ad liberationem Ecclesiarum beatæ Mariæ & beati Remigij, absque longiore mora nobis in manu forti succurrere studeatis. Burgenses etenim de Sancto

LVDOVICVS VII. IVNIOR. Remigio, qui prædictis Ecclesiis & nobis atroces iniurias & detrimenta grauia intulerunt, nunc tandem contra nos superbè insurrexerunt, & milites conduxerunt vt nos infestent, & ea quæ ad nos pertinent diripiant. Valete. A

Treuerensis Archiepiscopi ad eundem. EPIST. XXX.

ALBERO *Dei gratiâ Treuerorum humilis Minister & seruus*, SVGERIO *amico carissimo Abbati sancti Dionysij, orationes & intimæ dilectionis affectum.* BENIGNITATIS vestræ benigna recordatio dum menti nostræ se ingerit, cor meum & anima iocundiùs hilarescit, certúmque est nobis talem virum meritò venerari, quem longè latéque titulus meritorum docet honorari. Igitur quoniam hoc iure amplecti debeo, ad seruitium vestrum accingi cupio: sed quia absentia nimis impedit effectum, bona deuotio complet orationibus affectum. Relatum est nobis, Pater & Domine, Nuncios venisse vobis à Domino Rege Franciæ, qui certitudinem de expeditione debeant intimare. Si ita est, rescribite nobis quæ potestis, & si qua vobis placent, quæ apud nos sunt, parati sumus ad omne seruitium vestrum bono corde, bona voluntate. Valete. Puerum, quem vobis commisimus, benignitas vestra benignè instruat & foueat.

Abbatis Cluniacensis ad eundem. EPIST. XXXI.

B

VENERABILI *& carissimo Domino nostro* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, Frater P. humilis Cluniacensis Abbas salutem & sinceram in Domino dilectionem.* ET aliis Literis vobis nuper mandauimus, & præsenti scripto, sicut in corde nostro est, iterùm replicamus, quòd præ ceteris partium vestrarum Prælatis personam vestram singulariter diligimus, & sicut specialem Cluniacensis Ecclesiæ amicum propensiori charitatis affectu veneramur. Vnde non modicè grauamur, quòd reuerentiam vestram, quam tam studiosè diligimus, nec raro saltem videre permittitur, & desiderata diu colloquij vestri opportunitas importunis multiplicium negotiorum nostrorum occupationibus impeditur. Mittimus itaque dilectioni vestræ carissimum Fratrem nostrum & intimum amicum, domnum Hugonem de Creccio, per quem beneplacitum vestrum nobis significare poteritis. Si quid enim scimus aut possumus, quod vobis vtile cognoscamus & commodum, hoc seruitio vestro tam in temporalibus quàm in spiritualibus exhibere parati sumus. De cetero verbum quoddam secretum, quod scripto credere noluimus, in ore domini Hugonis posuimus: quod ea ratione mandauimus, vt & vos illud secretum habeatis, & sicut expedire videritis cautè tractetis.

EVGENII *Papæ ad eundem.* EPIST. XXXII.

C

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM Dominus ac Redemptor noster pax & veritas esse noscatur, ad Patris dexteram ascensurus discipulis suis velut ex testamento pacem relinquens, vt eam in se haberent, & prædicarent aliis, imperauit. Indè est, quòd & à Christo diligi, & inter discipulos eius creditur deputari, qui & pacem diligit, & eam inter suos subditos nititur conseruare. Quia igitur in Apostolicæ Sedis specula à Domino constituti beati Petri Apostolorum principis existimus successores, præceptum, quod pro Religione Monastica in Ecclesia sanctæ Genouefæ dedisse meminimus pro bono pacis, si Regulares Canonicos eiusdem Ecclesiæ Canonici saluis eorum Præbendis receperint, immutamus: præcipientes vt beneficia quæ Monachis, si in præfata Ecclesia fuissent suscepti, duximus deputanda, Canonicis ipsis per te auctoritate Apostolica deputentur. Quod si facere noluerint, præceptum de Monachis inibi statuendis inuiolabiliter præcipimus obseruari. Datum Vercellis. XVI. Calendas Iulij.

Petitio Conuentus Sancti Richarij ad domnum Abbatem pro electione Abbatis.

EPISTOLA XXXIII.

EGo *Stephanus Centulensis Prior Cœnobij, totúsque eiusdem loci Conuentus.* Notvm fieri volumus omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis, ad quorum notitiam Literæ istæ peruenerint, quòd nos omnes S. Richarij Monachi domnum Petrum Bituricensem S. Dionysij Monachum, consilio & assensu religiosarum nostræ Prouinciæ personarum, ac militum, & Procerum nostrorum, Clericorum etiam ac burgensium, regulariter & canonicè nobis in Pastorem elegimus.

T. Episcopi Ambianensis. EPIST. XXXIV.

CArissimo *Domino & Patri* Svgerio *venerabili Abbati Sancti Dionysij, T. Dei gratiâ Ambianensis Presbyter humilis, ex animo seruitium.* In aurem vobis loquor, quia cùm multis malis fatiger & assiduis, ante omnia super enormitate Monasteriorum meorum spiritus meus atteritur. Nunc autem Monasterium Sancti Richarij ordinandum est, & Monachi diffugia quærunt & protelationes. Vnde præmunimus vos, quia nisi cogantur in manu valida, personam eligent ad voluntatem suam prauam: vtpote homines, qui Ordinem nunquam didicerunt. Siquidem Monasterium hoc viro cordato indiget & religioso, & vt mihi videtur, aut
B Bernardus Prior de Aquicincto, aut Drogo Prior de Lehuno, ibi necessarius est. Valete, & super hoc verbo vigilate.

Item pro electione Abbatis S. Richarij. EPIST XXXV.

OMni *honore dignissimo* Svgerio *venerando Abbati Sancti Dionysij domino suo G. Maior, & vauassores, & tota S. Richarij Communia, in Domino salutem & debitum seruitium.* Serenitatem vestram exoramus, vt desolationi Ecclesiæ nostræ, quæ tamdiu sine Rectore languit, subueniatis. Domnum Petrum Monachum vestrum, consilio Monachorum nostrorum, & religiosarum nostræ Prouinciæ personarum, & militum, & burgensium, canonicè electum vestri gratiâ quàm citiùs potestis, sicut Domui nostræ necesse est, mittere ne differatis. Valete.

Episcopi Sarab. ad domnum Svgerivm *Abbatem.* EPIST. XXXVI.

DIlecto *& merito diligendo Patri & domino* Svgerio *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij, Regni Francorum Rectori,* Ioseelvs *eadem gratia Sarab. Episcopus, sub pennus Cherubin manus hominis.* Opinionis vestræ odor, qui circumquaque diffunditur, nos de transmarinis partibus in amorem vestri currere fe-
C cit. Venimus ergo de finibus terrarum, vestram scilicet nostri temporis Salomonis audire sapientiam. Sapientiam audiuimus, templum quod ædificastis aspeximus, ornamenta quæ à vobis oblata sunt & offeruntur vidimus, ordinem ministrorum & ministeriorum attendimus: & meritò in illius Australis Reginæ voces erumpimus, quia media pars non fuerit nobis nunciata, & quoniam maior est sapientia & opera, quàm rumor fuerit in terra nostra. Quis enim non miretur hominem vnum tot & tanta sustinere negotia? vt & Ecclesiarum pacem conseruet, statum reformet, & Regnum Francorum armis tueatur, moribus ornet, legibus emendet? Merito itaque mare intrare debuimus, & vitam nostram velo & ventis committere, & longi itineris innumeras experiri difficultates, vt ad vestram possemus peruenire notitiam. Sed parcat nobis vestra Serenitas, quòd in discessu nostro à Gallia faciem vestram, sicut voluimus, videre non valuimus. Traxit nos ineuitabilis necessitas, iniuncta obedientia. Cùm enim in Normanniam transissemus pro negotiis Ecclesiæ nostræ, quæ vobis ex parte aperueramus, vocauit nos dominus Cantuariensis Metropolitanus noster ad matris nostræ Cantuariensis Ecclesiæ negotia, & nec indulto nobis respirandi spatio in Angliam direxit. Excuset nos ergo apud se vestra benignitas, quos tam manifesta excusat necessitas. De cetero mittimus vobis Archidiaconum nostrum, qui nos pleniùs excuset, & qui nobis amoris,

LVDOVICVS VII. IVNIOR. quem erga vos habemus, fructum ex parte reportet: reliquias scilicet egregij Martyris Dionysij, per quas non solùm in nobis, sed in Ecclesia Sarab. perpetua nominis vestri memoria viuat. Cetera, quæ à vobis postulamus, viuæ voci præsentium latoris commisimus. Valeat Excellentia vestra, carissime Pater. A

Comitis Andegauensis ad eundem. EPIST. XXXVII.

SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij carissimo suo*, GAVFREDVS *Dux Normanniæ & Comes Andegauensis, salutem & dilectionem.* SCIATIS quòd gratiâ Dei sanus sum & incolumis, & paratus facere præceptum Domini mei Regis. Et ideò mando vobis sicut carissimo meo, quòd si necesse fuerit vocetis me ad seruitium Regis, & certissimè habebitis me paratum ad omnia quæ volueritis ad seruitium Regis, & diligentiùs quàm si præsens adesset.

Comitis THEOBALDI. EPIST. XXXVIII.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij, & Comiti Rad. amicis suis*, THEOBALDVS *Blesensis Comes salutem & dilectionem.* RELATVM est nobis, quòd exigitis ab Episcopo Carnotensi Capiceriam Carnotensis Ecclesiæ, quia eam de Regali esse asseritis, quam Gaufredus bonæ memoriæ Episcopus in manu sua tenebat, quando à seculo migrauit. Vnde vobis notum fieri volo, quòd Regale Carnotensis Episcopatus de Rege in feodum teneo cum alio feodo meo, ita quòd decedente Episcopo Regale Episcopatus meum proprium est, quousque alius substituatur. Et ideò vos rogo, vt pro Regali, quod meum est, Capiceriam ab Episcopo non requiratis; sed si eam precibus ab Episcopo quæsieritis, indè me non intromitto. Valete. B

LVDOVICI *Regis ad eundem.* EPIST. XXXIX.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum*, SVGERIO *venerabili Abbati S. Dionysij, salutem & gratiam.* COMPVLIT nos dilectio vestra, vt quàm citiùs potuimus de partibus Orientis super statu nostro certa vobis significaremus. Scimus etenim, scimus quòniam ad cognoscendum de eo totis animæ desideriis auidè suspiretis: nihilque vobis iocundius esse poterit, quàm vt de nobis læta suscipiatis. Ex quo Regni nostri fines excessimus, benè prosperauit nobis Dominus viam nostram, & vsque Constantinopolim sanos & incolumes nos cum magna lætitia & incolumitate totius exercitus miseratio diuina perduxit. Ibi verò ab Imperatore gaudenter honorificéque suscepti, cùm aliquantulum immorassemus, pro his quæ necessaria visa fuerant apparandis transfretauimus ad brachium, & per Romaniæ partes direximus iter nostrum. In quibus sanè partibus, tum pro fraude Imperatoris, tum pro culpa nostrorum, non pauca damna pertulimus: & grauiter quidem in multis periculis vexati sumus. Non defuerunt quippe nobis assiduæ latronum insidiæ, graues viarum difficultates, quotidiana bella Turcorum, qui permissione Imperatoris in terram suam militiam Christi persequi venerant, & in detrimentum nostrum totis viribus incumbebant. Et quoniam in multis locis non poterant victui necessaria reperiri, grauiter afflictus fuit per aliquantulum temporis populus fame: & in vna dierum, prout peccatis nostris exigentibus iudicium diuinum permisit, plerique ceciderunt de Baronibus nostris. Fuerunt enim mortui in ascensu montanæ Laodiciæ minoris inter districta locorum, consanguineus noster Comes de Guarenna, Rainaldus Tornodorensis, Manasses de Bulis, Gaucherius de Monte-Gaij, Eurardus de Bretoilo, & ceteri quamplures, de quibus opportuniùs lator præsentium annunciabit, quia dolor nos loqui latiùs non permittit. Nos autem ipsi frequenter in periculo mortis fuimus, sed tamen ab his omnibus per Dei gratiam liberati, persecutiones Turcorum potenter euasimus: & vsque Sataleiam, saluo exercitu, Domino protegente peruenimus. Ibi verò, cùm de prosequendo itinere diu multúmque deliberassemus, Episcoporum ac Principum commune nobis consilium dedit, vt quoniam nobis equi diutinæ famis ac laboris attritione defecerant, & maior adhuc viæ difficultas restabat, C

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A restabat, per mare Antiochiam in nauibus festinaremus. Eorum itaque sequentes consilium, die Veneris post mediam Quadragesimam cum maxima parte Principum nostrorum apud prædictam ciuitatem felici nauigatione peruenimus, & inde vobis præsentes Literas mittere curauimus. De cetero, omne opus nostrum in manu Dei est, qui, sicut in ipso confidimus, non derelinquet nos sperantes in ipsum, sed negotium suum ad gloriosum perducet effectum. Illud enim certissimè scitote, quoniam aut nunquam redibimus, aut cum gloria Dei & Regni Francorum reuertemur. Restat igitur vt vos frequenter memoriam nostri habeatis, & Religiosorum orationibus semper & vbique nos attentiùs commendetis. Et quoniam pecunia nostra in multis & variis expensis non mediocriter imminuta est; omninò nobis necessarium est, vt ad colligendam eam studiosiùs intendatis, & quàm citiùs poteritis per fideles Nuncios quicquid coadunatum fuerit nobis mittere festinetis. Omninò namque negotium Christi prosequi, nisi in multis expensis, & in multo labore, non valemus. Valete.

Domni Abbatis ad EVGENIVM *Papam.* EPIST. XL.

CARISSIMO *Domino & Patri vniuersali Dei gratiâ summo Pontifici* EVGENIO, SVGERIVS *beati Dionysij humilis Minister, deuotas in Christo orationes, obedientiæ & seruitij plenitudinem.* SVSCEPTIS Apostolicæ præceptionis venerandis apicibus, de Monasticæ Religionis positione in Ecclesia beatæ Genouefæ B Parisiensis, tantum tamque Deo placitum negocium tanquam cœlitus nobis commissum gratantissimè amplectentes, eo quòd super hoc ipso præsentialiter sanctæ Paternitatis vestræ Celsitudo, cùm non nisi imperare oporteret, paruitatem nostram priùs rogauerit; totis animi viribus effectui mancipare elaborauimus. Quamuis enim occasione querulorum Canonicorum ad vos proficiscentium, eò quòd Curia Romana consueuit aliquando, quod turpe non est, cum re mutare consilium, discretè distulimus: nulla tamen contradicentium nobilium aut innobilium Clericorum seu laicorum oppositione tepescere, aut in aliquo super hoc ipso remissiùs habere decreueramus. Cùm subitò proxima die ferè tertia aut quarta, quâ designatum Abbatem & Monachos in Ecclesia eadem ponere proposueramus, ecce præfati Canonici, videlicet Cantor & alij, à facie vestra redeuntes mutatam pro bono pacis sententiam in Canonicorum Regularium positione nobis reddiderunt. Nos autem æquè deuotè ac gratanter secundam acsi primam recipientes sententiam, assumptis nobiscum venerabilibus & sapientibus viris, videlicet Abbate Sancti Germani, Sancti Petri Fossatensis, Sancti Maglorij, Sancti Petri de Ferrariis, & aliis de melioribus personis assistentium vicinorum, ad eundem Sanctæ Genouefæ locum accelerauimus, & in Capitulo eorum quid super hoc extremo, quid super primo capitulo, secundum tenorem Litterarum quas nobis detulerunt, prosequi vellent, consultè conuenimus. Qui, vt erant diuersi, diuersa sentientes, cùm aut C vtram aut neutram concorditer prosequi nollent sententiam, multa & morosa reprehensione, quòd etiam postulata, quòd etiam misericorditer concessa refutarent, insistebamus: donec qui sanioris erant consilij, & filij lucis, Canonicos Regulares se suscepturos pacificè promiserunt. Nos autem super hoc ipso exhilarati, quoniam quidam de melioribus Abbatem sibi constitui, & Canonicos de Sancto Victore postulabant, communicato cum assistentibus consilio, tum quia nullam penes nos religiosiorem in suo statu nouimus Ecclesiam, tum quia propinquitate loci ad omnem eorum siue interiorem siue exteriorem commodior existit necessitatem, ad eos diuertimus, virúmque venerabilem Abbatem Sancti Victoris operibus pietatis approbatum, modo seorsum, modo in Conuentu suo, vt his opem ferret, & adiutor diuinitatis euelleret & destrueret, ædificaret & plantaret, in nomine Domini suppliciter efflagitabamus. Qui vt emeritus Pater & eiusdem loci prouidus procurator, cùm hoc ipsum instanter recusaret, vt Priorem suum virum venerabilem & religiosum, Abbatem fieri postulare nos comperit, obortis lacrymis cum fletu & angustia cordis, senium defectúmque suum opponens, eiusdémque Prioris consilium & auxilium si eo careret deplorans, ferè per totam diem recusando, & quòd nunquam fieret detestando, vsque ad proximam Nonam detinuit. Tandem verò victus precibus multorum, immò auctoritate vestra, qua eum importunè op-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

portunè adiurabamus, tam misericordia quàm pietate pro alieno commodo suum sustinens incommodum, eundem venerabilem Priorem cum duodecim Fratribus viris religiosis & honestis nobis contradidit, quos in festo sancti Bartholomei ad eandem Ecclesiam solemniter cum Clero & populo ciuitatis induximus, & venerabili Meldensi Episcopo M. quem nobiscum his agendis susceperamus, eadem die coram altari eiusdem Sanctæ Genouefæ Abbatem benedici solemniter opitulante Sanctitate vestra fecimus. Finita verò eiusdem officij Missa, Claustrum, Capitulum, & Refectorium eis deliberauimus, dieq; sequente Regalium ex parte Domini Regis cuius vices agimus potestatem contulimus, fidelitatem virorum ad eos pertinentium, & iuramenta securitatum eis fieri fecimus. Eap[illegible]r, Pater sanctissime, actionem nobis commissi negotij Celsitudini vestræ summatim significare dignum duximus, vt & vobis quod præcepistis factum esse placeat, & quàm prompta sit paruitas nostra ad obedientiæ vestræ expletionem innotescat. De cetero sancti Apostolatus vestri genibus prouoluti spiritu, obnixè subnixè supplicamus, opus hoc opus manuum vestrarum manutenere & protegere, gladium S. Petri contra omnem æmulorum importunitatem cominus euaginare. Appellationum quoque molestias, quibus quietem eorum iugiter indiscretè perturbarent, misericorditer si placet prohibere, eandem Ecclesiam Deo innouatam, tanquam nouam plantam, donec perfectè radicata fuerit, crebra propagatione extendere. Quibus omnibus maximum poterit præstare suffragium, si quemadmodum incœptum est, in eadem Ecclesia plenitudinem Officij secundum obseruationem Ordinis sui vsq; ad vnum iota & vnum apicem conseruari feceritis, ne dissonãtia Officij, legendi & cantandi diuersitas in scandalum regularium & irregularium emergat, ne ostiorum apertio hac occasione nocte & die Fratres conturbet, ne per eosdem æmulos aliqua infamia in eos subrepat: vt quietè ibidem omnipotenti Deo ad laudem & honorem sancti Apostolatus vestri & personæ vestræ sempiternam remunerationem dignum Deo famulatum exhibere valeant. Quid namque de paternitate vestra sperarem? Ego ipse peccator ex hoc vestro opere aliquid misericordiæ Dei me lucraturum confido. Est & aliud quod paternitati vestræ volumus Capitulum innotescere, vt sicut primum mandastis, saluis eorum tantùm Præbendis, Præposituræ & terrarum custodia Canonicis regularibus remaneant. Quoniam si exterioribus remanserint, omnia dilapidabũt & sibi subripient, & ad defectum victualium, vt vel sic Ordo periclitetur, forsitan crudeliter elaborabunt. Aliud quoque est, quo in hoc principio laboris sui filij vestri potissimum indigent. Quendam Rodulphum æmulantem & derogantem eorum Religioni mucrone beati Petri, vt conuertatur, feriendo compescatis, & ne impunitate eius aliorum emergat contumacia, eius stultitiam reprimatis. Conterat Dominus omnipotens omnem hostem sub pedibus vestris. Nos autem seruitio vestro paratos, & Ecclesiam nostram, sed & carissimũ filium vestrum LVDOVICVM Regem Francorum in opere Dei tam laboriosè negociantem sanctis orationibus vestris commendamus: rogantes vt si quid certum de eo audistis, nobis insinuetis. Valeat in æternum Sanctitas vestra, amantissime Pater & Domine.

Comitis Viromandensis ad domnum Abbatem. EPIST. XLI.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij, R. Viromandensis Comes salutem.* BELVACENSES Clerici pro electione domni Henrici Romam properant ad Apostolicum, & ad perficiendum hoc opus pecunia est eis necessaria. Rogat autem Domina Regina & vos & me, vt de reditibus Episcopatus ex aliqua parte eis indulgeamus. Rogo itaque vos, quoniam hoc multum volo & laudo, vt eius petitionem exaudiatis in tantum, vt Domino Regi gratum sit, & honor eius & noster: quoniam Dominus noster est, & ei debemus quod pro alio non faceremus. Valete.

GAVFREDI *Episcopi Burdegalensis ad eundem.* EPIST. XLII.

REVERENDO *& in Christo carissimo suo* SVGERIO *venerabili per Dei gratiam Sancti Dionysij Abbati, Frater* GAVFREDVS *Burdegalensis Ecclesiæ dictus Episcopus, cum salute dilectionis & obsequij quod possit in Domino.* STATVM Terræ nostræ vobis siquidem ex condicto significare habuimus, distulimus autem hoc

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A vsque modo, pro eo quia rebus se mutantibus non nisi certa & cognita vobis fuerunt nuncianda. Noueritis itaque nos apud Menusanum in Assumptione beatæ Mariæ, vbi Auscitanus Archiepiscopus & fere omnes Episcopi & Proceres totius Guasconiæ conuenerant, Gauarritanum Vicecomitem in præsentia omnium conuenisse super imparatione & infestatione Terræ Domini Regis ab ipso & à suis, sed & de obsidione qua tenebat Aquensem ciuitatem, quæ de proprietate Regis est, obsessam. Perlectæ quoque fuerunt in medium, & à nobis expositæ illi Literæ domini Papæ, in quibus continebatur sententia excommunicationis in ipsum & in totam Terram suam, nisi ab inquietatione Terræ Regis desisteret. Graue multum fuit illi & suis hoc audire, fuit tamen qui & hæc & duriora fortassis in palam loqueretur. Et licèt non omnia pro voluntate nostra contingerent, eò tamen nec sine magna difficultate deuenimus, quòd in octabis beatæ Mariæ de colloquij ad inuicem dies statuta est, vbi iuxta consilium præfati Archiepiscopi & nostrum, de inquisitione, quam ex parte domini Papæ & pro Domino Rege illi feceramus, se acturum promisit. Quid ipse acturus sit super hoc nescimus; verumtamen dicitur quia sententiam diu sustinere non poterit, si districtè teneatur. Vnde necesse videtur, vt à domino Papa iterato sub omni districtione, si quis de partibus vestris ipsum adiret, eadem sententia vel grauior tenenda præciperetur: quia sunt fortassis qui trepidant, nec ad vnius iussionis vocem citò
B mouentur. Ceteri verò Proceres nostri per Dei gratiam ad bonum & ad pacem Terræ nostræ proniores solito esse videntur. Martinus autem, qui deputatus fuit custos turris Burdegalensis, de nouo viam vniuersæ carnis ingressus est. Turris ipsa, sicut ab eodem Martino acceperamus, & per nostros quos ad videndum misimus pro certo cognouimus, omninò imparata est, & de munitione & de victuali etiam: quoniam sicut ipse Martinus sæpè nobis conquestus est, nec ipse nec ceteri qui cum eo erant clientes procurationem prout oporteret habere poterant. Vnde quoque dicebat quatuordecim libras, quæ illi altero anno promissæ fuerant, se fideliter expendisse, & ad turris munitionem, & ad suam atque eorum qui secum erant supplendam necessitatem. Nunc quoque eo defuncto, qui ibi remanserunt minus idonei videntur ad custodiendum. Sed & domus illa, de qua credimus vos audisse, nondum est ibi ædificata, cùm tamen pernecessaria esset. Quia igitur Regni consilium atque prouisio vobis incumbit, & domino Comiti Rod. quem per vos petimus habere salutatum, & hæc eadem illi significari: sit sollicitudinis vestræ & illius, vt his diligenter consideratis, si honorem Regni diligitis, si Terram ei vultis seruare, pro instanti necessitate, & de munitione turris & reædificatione domus, & de idoneis & strenuis custodibus, & bono eorum prouisore mittendis, & quomodo necessaria suppetant ipsis, remota dilatione prouideatis. Sed & de ministerialibus Aquitaniæ à Domino Rege constitutis, & his qui sub eis sunt præpositis lator præsentium frater N. de his quidem & de aliis quæ nouit vobis ex-
C pediet, cui volumus vt credatis sicut & nobis. Quippe is est, quem nostis, & qui vera vobis dicet, vt pote fidelis & amicus pro posse suo in omnibus quæ ad Regem pertinent. Per ipsum quæ placuerit nobis remandetis.

Decani & Conuentus Eduensis. EPIST. XLIII.

SVGERIO *Dei gratiâ S. Dionysij venerando Abbati, Patri & Domino, VV. Eduensis Ecclesiæ Decanus cum vniuerso Conuentu, salutem & debitam reuerentiam.* REGIÆ Excellentiæ per omnia vt decet debitum honorem & dignitatem conseruantes, vobis, cui diuina prouidente clementia Dominus noster Rex vices suas commisit, electionem nostram iustè & canonicè factam præsentamus. Elegimus siquidem Henricum fratrem Ducis Burgundiæ Archidiaconum nostrum, de Regia stirpe ortum, consilio & assensu religiosarum personarum & totius Cleri & populi. Obsecramus itaque Excellentiam vestram, quatinus huic electioni nostræ assensum vestrum præbeatis, & Literis vestris personam electi domino Papæ commendetis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

Decani Nouiomensis ad eundem. EPIST. XLIV.

SVGERIO Dei gratiâ Sancti Dionysij venerabili Abbati & Vicario Regni, B. Nouiomensis Ecclesiæ Decanus totúmque Capitulum salutem. RELIGIOSVM & honestæ famæ virum Abbatem de Castellione Balduinum consilio religiosorum virorum communi assensu Capituli electum nobis in Episcopum discretioni vestræ notificamus, & vt vice Domini Regis tam competenti & honestæ electioni facilem præbeatis assensum, supplicamus.

EVGENII Papæ ad eundem. EPIST. XLV.

EVGENIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio SVGERIO Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem. QVONIAM ad Religiosorum spectat officium, vt Religionem diligant & defendant, & eam diligenti studeant solicitudine propagare, discretionem tuam in Domino commendantes, paternæ caritatis debito congaudemus, & tibi gratias referimus, quòd in Ecclesia Sanctæ Genouefæ per tuum studium & laborem Deo grata Religio statuta esse dinoscitur, & per Dei gratiam conseruatur. Verùm quia deuotionis affectus in bonis filiis paternis exhortationibus ampliatur, dilectionem tuam commonemus & exhortamur in Domino, quatinus Fratribus præfatæ Ecclesiæ sicut benè cœpistis diligenter assistas, vt omnipotens Deus, qui bonæ voluntatis est auctor, & inspectionis inspector, personam tuam in præsenti placitis sibi bonis adornet, & eam in futuro cum Sanctis æternis gaudiis faciat congaudere, & nos solicitudinem tuam condignis gratiarum actionibus prosequamur. Præterea dilectio tua omnimodis efficere studeat, vt thesaurus & instrumenta ipsius Ecclesiæ, quæ adhuc per seculares Canonicos detinentur, Abbati & Fratribus in eadem Ecclesia commorantibus assignetur. B

Abbatis Clareuallensis ad domnum SVGERIVM Abbatem.

EPISTOLA XLVI.

AMANTISSIMO Patri & Domino SVGERIO Dei gratiâ venerabili Abbati beati Dionysij, Frater BERNARDVS de Clareualle, salutem & orationes. BENEDICTVS Deus, qui in manu vestra operatus est salutem in Ecclesia Sanctæ Genouefæ, vt Domus Dei restitueretur Ordini & disciplinæ. Agit vobis gratias Apostolica ipsa auctoritas, quòd fideliter & efficaciter opus magnificum incœpistis. Agimus & nos quas possumus gratias, & quicumque Dominum diligunt in veritate. Rogamus itaque & obnixiùs postulamus, vt secundùm Apostolicarum tenorem Literarum operi manuum vestratum dexteram porrigatis, vt quod magnificè cœptum est, vestræ magnitudinis opera perfici possit in dies & feliciter consummari. Iam pro Ecclesia Sancti Victoris caritatem vestram sollicitare superfluum iudicauimus, quia omnium Ecclesiarum vobis custodia commissa esse noscitur. Sed his debetis ampliùs, quarum Religio ampliùs noscitur indigere. C

Domni SVGERII Abbatis ad Papam EVGENIVM.

EPISTOLA XLVII.

CARISSIMO Domino & Patri Dei gratiâ vniuersali & summo Pontifici EVGENIO, SVGERIVS beati Dionysij Abbas obedientiæ & seruitij plenitudinem. LAVDEM Domini loquitur os meum, quòd tanta tanti Patris & vniuersalis Domini Celsitudo pro executione debitæ obedientiæ apud Sanctam Genouefam paruitati nostræ, quæ penè nulla est, grates reddere non dedignatur. Profectò inter alia hoc potissimum extat, quo ad omnem indifferenter obedientiæ plenitudinem animamur, quo ad omnium mandatorum vestrorum executionem pro toto posse tam piè quàm audacter accingimur. Sanè quod præ manibus est Sanctæ Genouefæ negotium, opus diuinum, opus sanctum, opus quod operatus Deus per vos in die-

A bus nostris miserrimi illi seculares non tam Canonici quàm Sanctæ Genouefæ persecutores, apud nos impedire non valentes, cateruatim Romam properantes festinant, si fortè quacumque occasione, quocumque pietatis honesto aut inhonesto modo Petri constantiam mouere, Curiam Romanam petitionibus flectere, familiares, & per familiares alios decipere, pro vita, pro moribus, pro re familiari qualicumque ne mutetur, toto nisu animi & corporis innitentes. Verùm quia causa Ecclesiæ causa Dei est, Petro & Petri Vicario per Petrum commissa, confidimus in Domino Iesu, quia ipse qui cœpit perficiet, nec poterunt viri offensores Dei & sui proditores aduersus Religionem in Curia capitali Religionis præualere. Qui quàm indiscretè & irreuerenter contra præceptum vestrum se habuerint, vestræ Paternitati significare dignum duximus. Thesauros quos nobis præcepistis assignare Abbati & Canonicis regularibus, audiente Archiepiscopo Remensi, & Episcopo Suessionensi, & aliis quamplurimis religiosis personis, ex parte vestra ostendentes Literas præceptionis vestræ exegimus. Qui iniquitate inuoluti, nequitia excœcati, nec thesauros furtim sublatos, videlicet quatuordecim marcas auri, vt aiunt, de feretro Sanctæ Genouefæ, nec reliquias eiusdem, videlicet casulam sancti Petri, pro quo eos regia potestate, nisi eis pro reuerentia vestræ Celsitudinis parceremus, tanquam fures aut raptores tenuissemus, nullomodo reddere voluerunt. His igitur & huiusmodi iniuriis Deo & Sanctis eius & Apostolicæ reuerentiæ derogantes, pro contemptu, pro inobedientia, pro sacrilegio in vltionem Ecclesiasticam decidentes, quem meruerunt ex rigore iustitiæ recipere talionem, eos in proximo sentire, suppliciter efflagitamus. Illuc enim superbiendo ascenderunt, vnde eos iusto iudicio prosternere, & seruos Dei in pace conseruare facillimè potestis. Sæpiùs enim multa conuitia, minas terribiles eis intulerant, garciones suos eandem Sanctæ Genouefæ Ecclesiam noctu intrare, & ostia eorum frangi fecerant, contra Canonicos Matutinas incipientes conclamare ne alter alterum audiret impulerant: donec nos super his iniuriis ab eisdem Canonicis regularibus vocati illuc accelerauimus, oculorum excœcationem & membrorum detruncationem helluonibus huiusmodi, si quid simile deinceps committerent, terribiliter promisimus, seruientes de nocte, si qui interciperentur crebro transmisimus, & sic per Dei gratiam zelo obedientiæ & Regiæ Maiestatis terrore eos in pace tanquam Dei excelsi seruos libentissimè confouemus, & in hoc solo Dei ac sanctæ Religionis amore quamdiu vobis placuerit constanter perseuerabimus. Verùm tantum bonum, quo lætatur Ecclesia Dei, quo prædicabitur sancti Apostolatus vestri vsque in finem seculi famosa beatitudo, taliter pacificè & quietè terminari poterit, si iis Religiosis Chorum, Capitulum, Claustrum, & Refectorium ad conseruationem sanctæ Religionis iuxta Ordinem Sancti Victoris illis exclusis deliberari feceritis. De reditibus etiam exterioribus & terrarum custodia cauendum erit, ne in manibus eorum, quia eam omninò Religiosorum odio destruerent, dimittatis. Constat enim quòd irregulares regularibus nunquam nisi in manu forti consentient, neque pro extorta peccatorum voluptate, nisi misericordia Dei effecerit, eis vera pace iungentur.

LVDOVICI *Regis ad Abbatem* SVGERIVM. EPIST. XLVIII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum*, SVGERIO *eadem gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij, salutem & gratiam.* SVPER Reginaldo de Bulis, qui nobiscum ad Dei seruitium & nostrum peragendum in Orientis partibus remansit, vobis mandamus quatinus terræ suæ, quam defuncto fratre suo Manasse iure patrimonij obtinere debet, & hominibus omnibus ad eum pertinentibus tanquam nostris propriis prouidentiæ curam adhibeatis: & si quis eos in aliquo infestare voluerit, vos pro posse vestro vestrum illis impertiamini auxilium. Super Drogone de Munci, qui mortuus est, similiter vobis mandamus, quatinus hereditatem suam tanquam nostram propriam, ad nostram siquidem vtilitatem, seruari faciatis. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

HENRICI *fratris Regis ad eundem.* EPIST. XLIX.

AMANTISSIMO *Patri & Domino* SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij*, HENRICVS *indignus Monachus Clareuallensis æternam in Christo salutem.* MOLESTVM mihi est, quòd occasione mei Beluacensis fatigatur Ecclesia. Vnde & ab initio denunciaueram Clericis, ne inutilem laborem assumerent, aut Ecclesiam ipsam damnosa dilatione grauarent. Vtinam autem vel nunc ipsa vexatio eis ded[e]rit consilium vel intellectum, vt omni frustratoria dilatione præcisa, Ecclesiæ Christi prouidere festinent, personam aliam idoneam tanto ministerio eligentes! Quod vt celeriter fieri iubeatis, & deinceps inaniter laborare, si id forsitan tentare voluerint, omninò prohibeatis, dilectam mihi in Christo paternitatem vestram obnixiùs & affectuosiùs rogo. Hoc enim indubitanter vos credere volo, quia quanto ampliùs super hoc laboris assumeretur, tanto ampliùs amitteretur. Valete in Domino semper.

LVDOVICI *Regis ad eundem.* EPIST. L.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ, S. Remensi Archiepiscopo,* SVGERIO *Sancti Dionysij Abbati famosissimo, & R. Comiti de Perona cognato & amico nostro carissimo, salutem & gratiam nostram.* DILECTIONI vestræ mandamus, quatinus ea quæ Ebrardus Magister Templi vobis mandauerit certa habeatis. Nos siquidem eum ab Antiochia ad mutuo accipiendam pecuniam nobis necessarium sexto Idus Maij Acaron misimus. Ex Dei itaque parte vobis mandamus & nostra, quatinus eis persolui pecuniam quàm citiùs faciatis, quam per eos nobis mutuo adquisitam, ex literis vobis missis audieritis. B

EVGENII *Papæ Episcopis Autissiodorensi, Suessionensi, & domno Abbati.*

EPISTOLA LI.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus Fratribus H. Autissiodorensi, G. Suessionensi Episcopis, & dilecto filio suo Abbati Sancti Dionysij* SVGERIO, *salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster L. Atrebatensis Archidiaconus ad nostram præsentiam veniens, quod de filio nostro Magistro H. factum est longè aliter nobis & fratribus nostris exposuit, quàm per Adam & socios eius ipsius Ecclesiæ Canonicos fuerat nuntiatum. Significauit enim quòd quidam Atrebatenses Canonici ipsum filium nostrum Magistrum H. in Atrebatensem Episcopum contra sanctorum Patrum statuta post appellationem, quæ ad nos eis præsentibus & audientibus facta est, eligere præsumpserunt. Ideòque per præsentia scripta vobis mandamus, quatinus vtraque parte ante vestram euocata præsentiam, allegationes hinc indè diligentiùs audiatis; & si hoc verum esse constiterit, electionem ipsam appellatione remota cassetis. Præterea quoniam, sicut ex relatione prædicti filij nostri L. & sociorum eius accepimus, post appellationem ad nos factam sunt suis reditibus spoliati, nihilominus vobis præsentium auctoritate mandamus, vt eis ablata cum integritate restitui faciatis. Datum Pisis. C

LVDOVICI *Regis.* EPIST. LII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum,* SVGERIO *Abbati S. Dionysij dilecto & fideli suo salutem.* SCIATIS quia Arnulfus Lexouiensis Episcopus in magna necessitate præstitit mihi de suo auri & argenti quantum potuit, vnde ei adhuc debeo centum & quatuor marcas argenti. Mando itaque vobis, vt remota omni excusatione & dilatione eas illi de mea reddatis infra mensem postquam Literas istas receperitis, ita quòd propter nullam causam ipse mihi offendatur vel disturbetur. Sciatis etiam quia prædictam pecuniam ei affidari feci.

A

LVDOVICI *Regis ad eundem.* EPIST. LIII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ*, SVGERIO *eadem gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, & R. Viromandensi Comiti cognato & amico suo carissimo, salutem & gratiam nostram.* DILECTIONI vestræ notum fieri volumus, Albertum Dauolt nostrum siquidem familiarem in Christi nostróque seruitio mortuum esse. Sed quoniam Hugonem eius filium certa quorumdam relatione didicimus fuisse mortuum, ob hoc vobis vt amicis nostris mandare curauimus, quatinus turrim de Andresel quam præfatus Albertus nobis siquidem consentientibus firmauerat, iuxta nostræ voluntatis mandatum vsque ad reditum nostrum seruari faciatis, appositis & constitutis ex parte nostra custodiis, ne quid in nobis contrarietatis accidat. De ceteris verò rebus ad eum pertinentibus vobis mandamus, quòd sicut vestræ visum fuerit discretioni, illis honestè disponendo prouidentiæ curam adhibeatis. Valete.

LVDOVICI *Regis ad domnum Abbatem.* EPIST. LIV.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum*, SVGERIO *eadem gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, & R. Viromandensi Comiti, salutem & gratiam nostram.* NOSTRA vobis manifestauimus negotia, & iterum vobis notum facimus, vt iuxta nostræ voluntatis mandatum, illa pro posse vestro adimplere festinetis. De cetero vobis vt fidelibus & amicis nostris carissimis mandamus, quatinus domum nostram de Gisortio ad nostram siquidem vtilitatem seruari faciatis, & diligentiori cura amodò prouideatis. Valete.

B

Item LVDOVICI *Regis ad eundem.* EPIST. LV.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ, dilectis suis & amicis* SVGERIO *Sancti Dionysij Abbati, & R. Viromandensi Comiti, salutem & gratiam.* DILECTIONI vestræ mandando præcipimus, quatinus dilecto & præcordiali amico meo A. Lexouiensi Episcopo sexaginta Aurelianenses modios de meo optimo vino Aurelianensi dare non renuatis. Valete.

Item Regis LVDOVICI *ad eundem.* EPIST. LVI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ, dilectis fidelibus suis* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij, & R. Viromandensi Comiti, salutem & gratiam.* MANDAVIT nobis Archimbaldus de Soliaco, quòd de seruitio nostro prosequendo ad voluntatem fidelium nostrorum præsto erit in omnibus ac deuotus. Petit autem, quòd si quid aduersum nos egit, remaneat interim vsque in reditum nostrum querela, atque in reditu nostro sit ad libitum nostrum in statu suo. Quia igitur vobis super omnibus ad honorem nostrum incumbit prouidere, mandamus vobis vt secundùm quod rationis intuitus suggeret vobis, saluo honore nostro super his faciatis, & eius seruitium ad honorem nostrum suscipere non recusetis.

C

Domni Abbatis ad Regem. EPIST. LVII.

GLORIOSO *Dei gratiâ Regi Francorum & Duci Aquitaniæ* LVDOVICO *carissimo Domino nostro*, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas cum toto Fratrum sibi grege commisso, orationum deuotionem, & integram seruitij fidelitatem.* QVANTIS & quàm lacrymosis suspiriis grauissimam personæ vestræ nobis absentiam prosequamur, quantis & quàm deuotis orationum postulationibus prosperitatem vestram & salutem, carissime Domine, Domino Deo commendemus, explicare nullomodo valemus. Quæ etenim adeo dura mens, quod tam ferreum pectus, quod tam longa & intolerabili tanti & tam piissimi Domini non moueatur absentiâ? quæ cùm in dolore cœperit, in timore perdurat, defectus horrore terret. Nam quotiens Regiæ Maiestatis ingenitam nobilitatem, venerabilem morum industriam, animosi-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A tatem cùm ad omnes, tum ad nos præcipuè piissimam memoramus, aut ante vos aut vobiscum deficere desideramus. Si enim superessemus, de quanto in quantum mutaremur, nulla alia est comparatio, quàm si de cœlo in abyssum corrueremus. Redeat igitur ad cor ingenitæ bonitatis consueta propitiatio, & quod etiam belluæ naturaliter faciunt, diligentes se diligat, fideles & præcordiales amicos enecare erubescat: vt quos exeundo terrore nimio contriuit, redeundo saltem post tanta pericula, post tantas & innumerabiles diuersarum mortium passiones, sufficienti solatio resuscitet. Vt autem totius Regni tui tibi voce loquar, quid est, carissime Rex & Domine, quare nos fugis? Nónne qui oderunt te oderam, & super inimicos tuos tabescebā? Qui cùm te & nos tuos tāquam te diligere deberes, quòd neutrum videris, diligere magis dolemus. Siquidē cùm in Orientis partibus acerrimè laboraueris, multa & penè intolerabilia mala sustinueris, post reditū Baronum & Optimatū Regni, qua duritia vel potiùs crudelitate inter Barbaros remanere præsumpsisti? Redierunt Regni perturbatores, & tu qui defendere deberes quasi captiuatus exulas, ouem lupo tradidisti, Regnum raptoribus exposuisti. Rogamus igitur Celsitudinem tuam, pulsamus pietatem, adiuramus benignitatem, & per eam qua inuicem obligati sumus fidem obtestamur, ne post transitum Paschæ ibi vel modicum demoreris, ne reus professionis & iuramenti, quod in susceptione coronæ Regno fecisti, in oculis Dei appareas. Nos autem sicut Angelum Dei vos expectantes, vbicumque necesse fuerit procedere, necessaria quæque præparare parati erimus. Conseruet Rex regum & Dominus dominorum personæ vestræ incolumitatem B sibi & nobis. Pecuniam, quam vobis mittere disposueramus, secundùm præceptum vestrum Fratribus Templi deliberauimus. Similiter & Comes R. quicquid vobis accommodauerat, tria scilicet millia librarum, exceptis ducentis, in plenitudinem accepit. Terra vestra & homines bona pace Deo opitulante gratulantur. Causas & placita vestra, tallias & feodorum releuationes, victualia etiam sperantes in reditu vestro reseruamus: domos vestras & Palatia integra seruare, diruta reparare facimus. solo Domino egent. Senex eram, sed in his magis consenui, pro quibus omnibus nulla cupiditate, nullo penitus modo, nisi amore Dei & vestro me consumpsissem. De Regina coniuge vestra audemus vobis laudare, si tamen placet, quatinus rancorem animi vestri, si est, operiatis, donec Deo volente ad proprium reuersus Regnum & super his & super aliis prouideatis.

LVDOVICI *Regis ad Abbatem* SVGERIVM. EPIST. LVIII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex & Dux Aquitaniæ, dilecto & fidelissimo amico suo* SVGERIO *beati Dionysij Abbati reuerentissimo, salutem & gratiam.* HONORIS ac reuerentiæ & sustentationis summam, quam mihi & meis Fratres Templi contulerunt, postquàm in partes Orientis perueni, discretionem tuam latere minimè volo. Non enim video nec videre possum, quomodo etiam per parui C temporis spatium in partibus illis permanere vel moram facere potuissem, nisi eorum præcedente auxilio & sustentatione, quæ nunquam mihi defecit à primo die quo in partibus illis fui, vsque in hunc diem quo Literæ istæ à me discesserunt. & tunc maximè in eodem perseuerabant. Quocirca tuam obnixè deprecor dilectionem, quòd si antea Dei amore ipsos diligebas, nunc quàm maximè Dei & nostri amore eos diligere & manutenere non renuas, ita quòd sentiant me pro ipsis intercessisse. De cetero autem pecuniam non modicam ex mea parte eos mutuasse, & super se accepisse tibi notifico, pro cuius redditu, ne Domus eorum diffametur, vel destruatur, non conuenit vt eos mendaces faciam, ne & ego cum illis turpiter mendax inueniar. Tibi ergo mandando supplico, quatinus sine dilatione duo milia marcas argenti eis reddas. Alia verò quæ supersunt in debito præcepi G. de Rancone, vt ea illis diligenter reddere non differat. Quod se facturum mihi benignè promisit. Debet autem eis reddere triginta milia solidorum Pictauiensis monetæ, de quibus licèt mihi bonum responsum dederit, tamen si fortè eos reddere noluerit, mandando tibi præcipio vt ipsum eos reddere moneas, & reddere facias. Hoc enim illi præcepi, ne nimis pro tanto debito grauareris. Vale, sciens & intelligens quoniam in hoc primo transitu repatriare credidi. Sed Orientalis Ecclesiæ oppressionem, & instantem ipsius terræ necessitatem inspiciens, pietate commotus, & totius

A Orientalis Ecclesiæ precibus victus, vsque ad Paschæ transitum remanere ad ipsius Ecclesiæ sustentationem promisi. Tunc verò repatriare, & ad Regnum à Deo mihi præstitum redire, ipso fauente & concedente, remota omni ambiguitate proposui, & in animo firmaui. Similes Literas Comiti R. scripsi de hac pecunia.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

LVDOVICI *Regis ad eundem.* EPIST. LIX.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum, carissimo suo* SVGERIO *beati Dionysij Abbati, salutem & intimam dilectionem.* DICI non potest, quanta nobis obsequia, quantam vbique dilectionem exhibent nobis in terra Orientali Milites Templi. Vnde eorum damna, eorum iniurias tanquam nostras, imò magis quàm nostras grauiter portamus. Cùm itaque in vltionem iniuriarum suarum nostram vbique operam debeamus, in his præcipuè quas in Regno nostro ad ignominiam nostram eis illatas audiuimus, specialiter totam debemus. Ideóque dilectionem vestram per eam, quæ ad inuicem est, fidem nostram & vestram rogamus, monemus, & obsecramus, vt & de rebus & personis eorum qui Clericum venientem ad eorum Capitulum decurtare membris & abscindere præsumpserunt, condignam, grauem, & manifestam vindictam, secundùm quod intelligetis velle nostrum, tota diligentia faciatis.

B LVDOVICI *Regis ad Abbatem.* EPIST. LX.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ,* SVGERIO *eadem gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, & R. Viromandensi Comiti, salutem & gratiam nostram.* VOBIS manifestum esse non dubitamus, quòd Orientalis Ecclesia quotidianis Saracenorum & infidelium persecutionibus desolata, adeò vocem suam exaltauit, vt nos Occidentalium partium incolas vocis suæ clamore ad sui prouocaret vltionem. Et quoniam rerum difficilium est, vt sine labore magno & expensa adquiri minimè valeant, pro tanti prosecutione negotij diuersis secularium tempestatum fluctibus propulsi fuimus, & in multis variisque expensis pecuniam nostram consumpsimus. Nostra itaque deficiente pecunia, Christi tamen negotium iuxta nostræ deuotionis propositum adimplere cupientes, à Fratribus Religionis Hospitalis super hoc consilium deposcimus. Qui, quoniam nos semper dilexerant, in necessitate nostra nobis succurrendo, dilectionem suam opere impleuerunt. Perfectio namque dilectionis exhibitio est operis. Ipsi igitur ad nostræ necessitatis supplementum mille marcas argenti ab extraneis adquisitas gentibus, quibusdam de Baronibus nostris ex parte nostra de præfato argento existentibus nobis fideiussoribus, commodauerunt. Quapropter vobis vt amicis nostris carissimis mandamus, quatinus Terræ nostræ redditus coadunari faciatis: sic tamen vt impositus à nobis mediæ scilicet Quadragesimæ terminus non prætereat, quin omni occasione C remota præfatis Fratribus nostrum persoluatur debitum.

Domni Abbatis ad Papam. EPIST. LXI.

AMANTISSIMO *Patri & Domino Dei gratiâ summo Pontifici* EVGENIO, SVGERIVS *beati Dionysij humilis Minister, obedientiæ & seruitij plenitudinem.* NOBILEM beatæ Mariæ Parisiensis Ecclesiam, inuitante caritate, multisque rogantibus, Pater sancte, discretioni vestræ attentiùs commendantes, quia plus solitò eget, vt plus solitò subueniatis ad præsens, suppliciter poscimus. Cùm enim venerandi status nobilitate, & famosa doctrinæ lampade hactenus clarere consueuerit, in defectu personatus Decaniæ vacillans grauiter, si non ei subueniatur declinare festinat. Cùm enim qui alios doctrinâ & vitæ exemplo præcedere debet, etiam sequi nesciat, profectò subditorum disciplina per eius inscitiam à doctrinæ & prudentiæ tramite exorbitat. Sanè, cùm in Galliis vestra Deo & hominibus grata fruemur præsentia, assumpto eiusdem Ecclesiæ Decano B. in Episcopum Catalaunensem, propter diuersarum partium Parisiensis Capituli dissonantiam, qui crebrò localiter conuenientes, in acceptione eiusdem personæ in Decanum conuenire non valebant, à Paternitate vestra eandem ele-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

ctionem committere honestioribus personis eiusdem Ecclesiæ, quorum industriâ A ad honorem Dei pacificaretur controuersia, mandatum susceperunt. Qui parati obedire, quatuor eiusdem Ecclesiæ Canonicis, quorum vnus hic erat, nihil mali in eis aut de eis suspicantes, electionem commiserunt. Qui quod semel inter se susceperant, extra se erogare recusantes, quin potiùs inter se retinentes, ipsi hunc de forsitan sibi in Decanum elegerunt. Super quo valde mirati sumus, quòd cùm auctoritate vestra quatuor commissa fuerit electio, si tres quartum elegerunt, minus obedierunt. Quòd si quartus cum aliis se elegit, Paternitatis vestræ discretio infinitè meliùs quàm nos cognoscit quid fecerit. Verùm si quod minus in electione inuenitur, in personæ probitate suppleretur, in recompensatione sustineri posset. Sed sicut perhibent qui eum nouerunt, nec alicuius discretionis, nec bonæ conuersationis, nec bonæ famæ existit. Proniorem enim publicè ac priuatim dicunt eum ad omne deterius, expertem consilij & auxilij, in omnibus Ecclesiæ necessitatibus penè nullum, sub quo languêre potiùs quàm prosperari Ecclesia valeat. Cuius indiscretionis argumentum in ea potestis actione cognoscere, quam Episcopus Parisiensis Paternitati vestræ transmittit, de ea quam audire potestis contra eiusdem Ecclesiæ Cantorem controuersia eum mouisse. Cùm enim pro consuetudine Ecclesiæ & Apostolicæ immunitatis auctoritate præfatus Cantor ita Decano parificetur, vt neque de Ecclesiasticis, neque de ciuilibus, siue in Capitulo, seu extra, absque eius consiliò disponere habeat: quadam die cùm essent in Choro Horam canonicam decantantes, & Cantor cuidam Clerico loqueretur, B quo more solet omnibus de canendis vel legendis pronuntiare: accepta indè occasione inuectiuè insiliens in Cantorem, turpiter tacere imperauit, & dum Cantor auditori prosequeretur quod incœperat, admirans indiscretam Decani vehementiam, Decanus ipse more arreptitij furens Choro decantanti silentium imperauit: non reputans quòd se minimus Canonicorum, nedum iste, qui more Ecclesiæ illi parificatur, vt nihil absque eo neque in Choro, neque in Capitulo constituat, aliquid in Choro commisisset, in Capitulo canonicè corrigeretur, hinc emersit inter eos, cuius accusationem dominus Parisiensis Episcopus Paternitati vestræ scribere curauit, querela: hoc habuit primordium, hoc motus ille pedibus & manibus mouet Ecclesiam, inquietat vt inquietetur, pacis & quietis ignarus. Cantor præfatus iniuriam aliquanto quietiùs sustinens, tam per dominum Episcopum Parisiensem, quàm per Capitulum Ecclesiæ, tam per dominum Autissiodorensem quàm Suessionensem, per nos etiam & per alios multos ad iustitiam faciendam & suscipiendam, ne indiscretus videretur, crebrò se obtulit: & proniorem ad pacis compositionem & iustitiæ executionem audiuimus eum qui passus est, quàm qui fecit iniuriam. Nec hoc solum aut primum factum est, quo Parisiensem Ecclesiam modò generaliter, modò personaliter, sicut indiscretione rapitur, vexare consueuit. Quæ omnia si referrentur ad vos, fastidium generarent. Placeat igitur sanctæ Paternitati vestræ, ad quam omnia spectat corrigere, mutare, mouere: C (oculi enim omnium in te sperant Domine,) taliter eidem Ecclesiæ prouidere, ne in defectu Decani intus & foris depereat, ne nobilis Ecclesia Parisiensis afflicta degeneret, ne cùm non oporteat viri illius occasione omninò declinet. Serò fortassis eius restitutioni manum referetis.

Comitis Flandrensis ad eumdem Abbatem SVGERIVM.

EPISTOLA LXII.

DOMINO *& amico suo carissimo*, SVGERIO *Dei gratiâ venerabili S. Dionysij Abbati, T. Flandrensis Comes salutem & totius dilectionis integritatem.* De dilectione vestra plurimùm confidens, sanctitatis vestræ Excellentiam cum multa deuotione toto mentis affectu deprecor, vt quod de sustentatione Atrebatensis Ecclesiæ benignè suscepistis, vsque ad bonum finem constanter prosequamini, & electionem de Magistro Hugone dilecto nostro ab Ecclesia pia deuotione, & vt credimus, Dei voluntate factam, pro Dei amore & nostro ratam & inuiolabilem faciatis permanere. Valete.

A

Comitis Niuernensis ad eundem. EPIST. LXIII.

DOMINO *suo carissimo* SVGERIO *reuerendo Abbati Sancti Dionysij, VV. Comes Niuernensis salutem & obsequium & debitam venerationem.* SECVNDVM quod ex Literis vestris accepi, libenter me videretis, & mecum loqueremini, & ego nihilominus desidero vos videre. Ecce autem in proxima die Mercurij apud Sanctum Dionysium in orationibus esse disposui. Quamobrem, Domine, vobis mando, & multum obsecro, quatinus vestra gratiâ ibidem adsitis, quia multum vobiscum volo loqui. Valete.

Abbatis Clareuallensis ad eundem. EPIST. LXIV.

CARISSIMO *Patri & Domino* SVGERIO *beati Dionysij Abbati, Frater B. Clareuallensis vocatus Abbas, salutem & dilectionem.* OPORTET vos operari opera eius qui vos reliquit in loco suo, imò opera Domini Dei vestri qui ad tale ministerium vos elegit. De operibus eius est, quòd Ecclesia de Monte Religionem induit & decorem, vbi vos nouella illa plantatio consiliatorem & auxiliatorem magnum inuenit. Supplicamus vt quod benè cœpistis meliùs consummetis, & opponatis vos murum pro domo Israël, vt non præualeat homo. Dignemini etiam consolari Abbatem loci illius, quia pusillanimis est, quia sic conuenit honori personæ
B vestræ, & saluti animæ vestræ, & specialiter in tempore isto.

Comitis Flandrensis ad eundem. EPIST. LXV.

VENERABILI *Abbati Sancti Dionysij* SVGERIO, *T. Flandrensis Comes salutem & integram dilectionem.* IAMPRIDEM ad vos venissem, & super me quæ à me requisiistis vobiscum contulissem, si non negotiis propriis, & præcipuè vt creditoribus meis debitum soluerem, occupatus fuissem. Porrò qualis animi dominus ROBERTVS frater Regis erga Dominum meum Regem Franciæ in itinere peregrinationis extiterit, aliorum relationi credite. Ceterùm dico vobis & mando, quòd dominus Robertus ante reditum suum à Rege ad negotia Regis Nazareth venire vocatus, omninò se absentauit, neque, vt mihi & reliquis Principibus videbatur, à Domino meo fraterno & bono animo recessit. Proinde sicut prudentiam & sanctitatem vestram decet, vrbes & munitiones vobis commissas salua fide Regi Franciæ conseruate: & si quid vobis aduersitatis occurrerit, me adiutore & in virtute Dei propugnatore viriliter resistite. Itaque si quando vobis placet vt ad vos veniam, & de negotiis Terræ vobis commissæ conferam, securè me vocate, & vtrum cum paucis an cum pluribus venire debeam, mihi mandate. Paratus sum enim in om-
C nibus Terram ad honorem Domini mei Regis defendere, & nulla pericula & labores, vt ei fideliter seruiam, subterfugere. Valete.

EVGENII *Papæ ad domnum Abbatem* SVGERIVM. EPIST. LXVI.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM sicut Literarum tuarum nobis inspecta series patefecit, nuntios & Literas tuas ad nostram præsentiam in proximo es transmissurus, qui sanctæ Genouefæ negotium nobis pleniùs aperiant & ostendant, tibi nunc per latorem præsentium non duximus respondendum. Cùm verò Nuncij tui nobis ipsum negotium pleniùs intimantes, nostro se conspectui præsentabunt, tunc quod faciendum fuerit auctore Domino faciemus. Interim autem tua dilectio diligenter inuigilet, vt quod iam diuina fauente gratia, & tuo adiutorio, ex maxima parte perfecimus, destrui nullatenus patiaris.

Item EVGENII *Papæ ad eundem.* EPIST. LXVII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem.* NOTVM sit discretioni

LVDOVICVS VII. IVNIOR. tuæ, quòd non ideò tibi venerabilem Fratrem nostrum Hug. Autissiodorensem Episcopum in denunciatioue sententiæ nostræ adiunximus, vt de se aliquatinus diffidere debeamus, cùm præterita & fortia facta futuræ constantiæ exhibeant argumenta: sed vt Sanctæ Genouefæ seculares Canonici in te specialiter inuidiæ causas non habeant exercere, tibi iam dictum Fratrem nostrum duximus adiungendum. Tua itaque interest, quatinus taliter in incœpto bono firmus existas, vt sicut Religionis plantator videris, ita & conseruator ipsius debeas auctore Domino iudicari. A

Item EVGENII *Papæ ad eundem Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA LXVIII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem.* DE dilectione tua plurimum confidentes, omnia quæ portare consueuit caritas imponere tibi nullatenus dubitamus. Quia ergo dilectus filius noster Hugo Canonicus Sancti Victoris ad nos rediturus est, beniuolentiam tuam rogamus, quatinus ei equitaturam vnam & expensas, quæ pro ipsa & eius sessore in reditu sibi sufficiant, largiaris, & Abbati ac Fratribus Sanctæ Genouefæ ex nostra parte iniungas, vt de redditibus Decanatus, qui assignari eisdem Fratribus debent, viginti quinque libras Prouiniensium, quas ad opus Ecclesiæ à creditoribus suscepisse dinoscitur, eidem Hugoni restituant. B Prætereà discretioni tuæ notum fieri volumus, quòd pro eo vt causæ inimicitiarum secularium Clericorum eiusdem Ecclesiæ contra te minuerentur, venerabilem Hugonem Autissiodorensem Episcopum tibi adiunximus, sicut potuisti ex aliarum inspectione Literarum, quas tibi transmisimus, agnouisse.

LVDOVICI *Regis ad eundem.* EPIST. LXIX.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum carissimo suo* SVGERIO *venerabili beati Dionysij Abbati, salutem & internam dilectionem.* Ex abundanti quidem esse cognoscimus, vt vestræ sollicitudinis curam in his, quæ vel ad nos, vel ad Regnum nostrum respiciunt, quibuslibet precibus excitemus. Scimus enim, & certi sumus sine dubio, quòd ad id tota intentio vestra semper inuigilet, & nullum prorsus vel à nobis, vel aliundè super his incitamentum expectet. Verumtamen, quia nos vsque in Pascha reditum nostrum post Principes nostros distulimus, & prauorum hominum machinamenta formidamus, specialiter superduximus modo vobis scribendum: vt interim super omnia, quoniam principaliter ad vos respicit cura atque custodia Regni, in eo custodiendo attentiùs insistatis, & vniuersos malignorum conatus, si quid contra Coronam nostram machinari tentauerint, solita vestra cautela prorsus euacuetis. Nos enim auxiliante Domino statim post Pascha C transfretare, & ad Regni nostri tutelam redire sine dubio festinabimus. De cetero fidelem nostrum & dilectum Balduinum Cancellarium, quoniam in Gallicanis partibus eum nobis vtilem & necessarium fore cognouimus, cum gratiosa licentia redire permisimus. Cuius fidelitas deuota eo maiorem de nobis gratiam, & honorem & gloriam de nostris meretur amicis, quoniam inter labores atque pericula nullatenus defuit nobis in partibus alienis. Eum itaque tanquam charissimum nostrum ad peragenda negotia Regni volumus euocari, atque eius consilio quæ disponenda fuerint disponi. Cuius relatione de statu nostro omnia certa cognoscetis.

Abbatis Clareuallensis ad domnum Abbatem SVGERIVM.

EPISTOLA LXX.

VENERABILI *Patri & Domino* SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij, Frater* BERNARDVS *Clareuallensis vocatus Abbas salutem & orationes.* NVNC tempus & opus est, vt apprehendatis gladium spiritus, quod est Verbum Dei, contra diabolica figmenta, quæ regerminare iterum moliuntur. Homines namque illi, qui reuersi sunt, maledictas illas nundinas post festa Paschalia præfixerunt,

A xerunt, & ſtatuerunt laxatis habenis dominus Henricus filius Comitis, & dominus ROBERTVS frater Regis, vt irruant & interficiant ſemetipſos. Animaduertite, quali voluntate viam Hieroſolymitanam aggreſſi ſunt, qui cum voluntate huiuſmodi regreſſi ſunt. Quàm rectè dici poteſt de iſtis: *Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata: percuſſi ſunt, & non doluerunt, attriti ſunt & renuerunt ſuſcipere diſciplinam*, poſt tot labores, poſt tanta pericula, quibus vexati ſunt à tribulatione malorum & dolore. Regnum in pace eſt, & Dominus Rex abeſt, & per hos duos poteſt Terra ſingulariter commoueri, ſed & perturbari. Supplico & conſulo ſublimitati veſtræ, quia maximus Princeps eſtis in Regno, vt vel diſſuaſione, vel in totis vos viribus opponatis ne fiat hoc: quia ſic conuenit honori perſonæ veſtræ, & Terræ noſtræ, & vtilitati Eccleſiæ Dei. Vim autem appello, quod ad Eccleſiaſticam pertinet diſciplinam. Nos autem idem ſcribimus domino Remenſi, domino Senonenſi, domino Sueſſionenſi, domino Autiſſiodorenſi, Comiti Theobaldo, Comiti Rodulfo. Opponite vos tantis malis, & propter Dominum Regem, & propter Dominum Papam, ad quem pertinet cuſtodia Regni.

Gaufredi de Rancona ad domnum Abbatem. EPIST. LXXI.

VENERABILI *Domino ſuo & Patri ſpirituali Abbati S. Dionyſij* SVGERIO, *Gaufredus Ranconienſis ſalutem.* VESTRA prudentia non ignorat, quòd Do-
B minus noſter Rex Terram Pictauienſem nobis tradidit, atque de redditibus ipſius quid faceremus præcepit. Nobis autem iuſſit, vt Militibus Templi ſolueremus trigintà milia ſolidorum, de cetero turres & caſtra ipſius firmarentur. Vnde valde miramur, quòd ſuper hoc nondum veſtrum habuimus conſilium, ſed nobis mandaſtis vt G. Berlai redderemus quatuor milia ſolidorum, Fonti-Ebraldo quingentos ſolidos, filio VV. de Mauſiaco mille, alio loco decem libras. quod graue eſt adimplere. Sciat amicitia veſtra, quòd partibus Burdegalenſibus nuper affuimus, & cum domino Archiepiſcopo locuti fuimus, & cum Baronibus terræ illius, quam valdè diſturbatam inuenimus. Prætorem autem, quem miſiſtis, noſcat amicitia veſtra, nũquam in pace ſuſtinerem: ſed dominus Archiepiſcopus & nos conſilium habuimus, quatinus vnum de nobilibus illius Terræ poneremus, qui reſtitueret domos quæ valde dirutæ ſunt, & mœnia fortitudinis. In fortitudine autem clientes, quot vobis viſum fuerit, de Terra noſtra, an de veſtra, mittere placeat, qui tamen de Regalibus viris procurentur. Veſtra amicitia nobis mandauit, vt vobiſcum loqui veniremus apud ciuitatem Bituricenſium. Quod nobis valde graue eſt, quia adhuc fatigatus ex itinere non poſſum, & ex alia parte aliam cauſam credo nouiſtis. Sed ſi vobis placeret venire Bleſis circa Pentecoſten, ibi libentiſſimè ad vos veniremus. Vobis notificamus, quòd C. Cancellarius, quem in Terram illam miſiſtis, valde eam turbauit, & maximam pecuniam ſibi adquiſiuit. Scitote, quia iuſſum Domini Regis pro poſſe noſtro adimplebimus.

C

Abbatis Clareuallenſis ad eundem. EPIST. LXXII.

CARISSIMO *Patri & Domino* SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionyſij Abbati, Frater B. Clareuallenſis vocatus Abbas ſpiritum conſilij & conſolationis.* VISIS quibuſdam Literis veſtris, quas ad dominum Turonenſem direxerat ſublimitas veſtra, exultauimus & delectati ſumus, non qualicumque gaudio, ſed gaudio magno valde. Viſitet vos Oriens ex alto, qui viſitare diſponitis Regnum glorioſiſſimi Regis noſtri: vt ſic reſpirare poſſit à tribulatione malorum & dolore, quæ iam in ianuis eſt, ſi non fuerit totis viribus contradictum. Profectò conſilium Dei fuit, vt ad conſilium tam Curiæ quàm Eccleſiæ Principes vocaretis: vt ſciant omnes qui habitant terram, quia remanſit & Regno & Regi amicus dulcis, Conſiliarius prudens, adiutor fortis. Illi, inquam, Regi, qui ſeruit Regi, cuius Regnum Regnum eſt omnium ſeculorum: qui commouit Reges & Regna, ne Rex cœli perderet terram ſuam, terram vbi ſteterunt pedes eius. Illi, inquam, Regi, qui cùm eſſet gloriâ ſingularis, rebus affluens, pace ſecurus, victorioſus in prœliis, iuuenis ætate, elegit exulare à propriis, vt ſeruiret in alienis, illi tamen cui ſeruire regnare eſt. Et quis eſt, qui audeat turbare Regnum eius? qui tantam impietatem commit-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

tat aduersus Dominum, & aduersus Christum eius? Domine mi Rex, vtinam abscindantur qui te conturbant, qui quærunt mala & tibi & tuis! cùm tu inter alienas gentes solus remanseris, ne remaneret in solitudine locus ille, quem elegit Dominus ex omnibus locis terrarum, vt esset nomen suum ibi. Propterea viriliter agite, & confortetur cor vestrum, quia vobiscum est Dominus Deus vester in protectione Regis & exulis sui, qui imperabit ventis & mari, & tumentes fluctus facilè complanabit. Erit vobiscum vniuersitas Ecclesiæ Dei, ne insurgat aliquis, & peccare faciat Israël: & totis humeris totum onus, si quid tamen oneris fuerit, supportabit. Nunc enim tempus & opus est, vt agatis pro loco quem tenetis, pro dignitate quâ polletis, pro potestate quam accepistis: vt memoria vestra non solùm in benedictione, sed in ammiratione sit generationi huic, & generationi omni quæ ventura est. Prouidendum enim est, & multum prouidendum, ne tanta portio Ecclesiæ Dei sine fructu maximo fatigetur: & hîc statuendum, quod omnes malignitates insurgentium vel relidere, vel elidere possit. In voluntate nostra est, vt vobis in nomine Domini congregatis Paternitatis nostræ Literas transmittamus, quæ etsi non adiuuent, saltim affectum nostrum ostendant. Ille autem, qui vobis dedit hanc voluntatem, donet & facultatem, & conterat Sathanam sub pedibus vestris: vt in opere isto glorificetur Deus, honoretur Ecclesia, Regnum stabiliatur, & obstruatur os loquentium & facientium iniqua. A

HENRICI *filij Comitis* THEOBALDI. EPIST. LXXIII. B

SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij*, HENRICVS *Comitis Theobaldi filius salutem.* FORSITAN non præteriit cognitionem vestram, Reinaldum Pomponiensem hominem vestrum Ansericum Montis-regalis in hoc tornamento cepisse. Vnde dilectionem vestram exoro, quatinus ab instanti die Dominico in octo dies ad me vestri gratia Meldis venire non grauemini. Scio enim vos amicum meum fidelissimum esse, & in hoc præsenti negotio plus omnibus illis, quos nouerim, tam dilectione, quam vos erga me habere existimo, quàm experta discretione vestra mihi valere posse. Et ideò prudenti consilio vestro de prædicto Anserio cum domino Reinaldo loco & tempore constituto finire desidero.

Domni SVGERII *Abbatis ad Archiepiscopum Remensem.*

EPISTOLA LXXIV.

VENERABILI *Dei gratiâ Remensi Archiepiscopo* SAMSONI, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas salutem & dilectionem.* CVM gloria corporis Christi videlicet Ecclesiæ Dei, Regni & Sacerdotij indissolubili vnitate consistat, constat profectò quia qui alteri prouidet, alteri suffragatur: quoniam & temporale Regnum per Ecclesiam Dei stare, & Ecclesiam Dei per temporale Regnum proficere omnibus discretis euidenter ostenditur. Eapropter, quia carissimi Domini nostri Regis Francorum LVDOVICI longa peregrinationis absentia peruersorum tergiuersationibus & molestiis Regnum grauiter moueri videmus, & cum Regno Ecclesiam Dei grauiùs turbari formidamus, & citò consulto opus est: tanquam preciosam de capite Coronæ Regni gemmam vos obsecramus, inuitamus, & per eam, quæ inter nos & vos est inuicem, fidem vestram atque nostram, & qua Regno astrictus estis, vos submonemus, quatinus cum Suffraganeis vestris Dominica præcedente Rogationes Suessionis nobiscum conueniatis. Conuocauimus enim eodem termino & loco Archiepiscopos & Episcopos, atque altiores Regni Optimates, vt secundum fidelitatis nostræ & sacramenti professionem, qua Regno obligati sumus, Regno & Ecclesiæ Dei consultè prouideamus, & alter alterius onus inuicem subportemus, & pro domo Israël murum nos opponamus: quia si de illa constanter reperiamur, de qua legitur, *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna*, & Ecclesia Dei periclitabitur, & Regnum in se ipsum diuisum omnino desolabitur. C

S. de Cheziaco. EPISTOLA LXXV.

SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij*, *S. de Cheziaco Præpositus Oleronis salutem.* NOTIFICO vobis, quòd G. de Rancone propter censuale debitum,

LVDOVICVS VII IVNIOR.

A quod nolo illi reddere, quod ne illi redderem Literis vestris sigillatis mihi interdixistis, Præpositum suum misit in Terra, qui multum obnixè à me quærit turrem & Terræ prouinciam reddere. Sed ego illi turrem & Terræ prouinciam in quantum possum defendo, & reddere nolo. Quapropter vestrum requiro consilium, quid de hac re me velitis facere, aut turrem & Terræ prouinciam reddere, aut omninò secundùm posse meum denegare. Mihi tamen videtur, quòd si censuale debitum redderem, pacem cum illo haberem.

Communiæ Beluacensis. EPISTOLA LXXVI.

DOMINO *suo* SVGERIO *beati Dionysij reuerendo Abbati, Pares & tota Beluacensis Communia, salutem & obsequium vt Domino.* AD vos tanquam ad Dominum clamamus & conquerimur, quippe in manu & tutela vestra à Domino Rege commissi sumus. Quidam enim homo iuratus noster de Cõmunia nostra duos equos, qui ei in Quadragesima fuerant, apud Lenesmontem esse audierat, & ad perquirendos eos quarta feria Dominicæ Resurrectionis illuc perrexerat. Gualeranus autem præfatæ villæ Dominus Resurrectioni Dominicæ nullum honorem deferens, illum hominem sine forisfacto cepit, & eum pro seipso decem solidos Parisiensium dare, & equos suos quinquaginta sex solidis redimere coëgit. Quia verò homo pauper est, & hanc & multam aliam pecuniam ad vsuram de-
B bet, sanctitatem vestram in Domino exoramus, quatenus de præfato Gualeranno condignam iustitiam Dei gratia & vestra faciatis, vt iurato nostro præmissam pecuniam reddat, & vlteriùs aliquem vobis commissum disturbare non præsumat. Valete.

LVDOVICI *Regis ad Comitem* THEOBALDVM. EPIST. LXXVII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum, carissimo suo* THEOBALDO *Comiti, salutem & plurimam dilectionem.* COMPVLIT nos internus amor, quem in visceribus nostris erga dilectum filium vestrum HENRICVM habemus, vt ad gloriam nominis eius fidelitati vestræ de remotis partibus scriberemus. Eius quippe deuotio, quam per omnia nobis exhibuit, eiúsque obsequia gratiosa, ampliorem de nobis gratiam meruerunt, & affectum propensioris amoris ei apud nos comparauerunt. Super quo vestræ dilectioni gratias vberes exhibentes, id vobis de eo significamus, vt erga eum cor vestrum affectuosiùs promoueamus. Nouerit autem vestra dilectio, quòd desiderium nostrum fuerit & voluntas, cum Principibus nostris ad Regnum nostrum redire. Sed Orientalis Ecclesiæ necessitate vsque in Pascha coacti sumus remanere. Et quoniam ad vestram fidelitatem præcipuè respicit honor Coronæ nostræ, atque totius Regni nostri defensio, strenuitatem vestram attentiori prece rogamus, vt de custodiendo Regno nostro attentam
C diligentiam habeatis, ne quid prauorum malignitas contra Coronam nostram interim valeat machinari. Nos enim sub ope diuina sine dubio statim post Pascha transfretare, & ad Regni nostri tutelam redire curabimus.

Archiepiscopi Remensis ad Abbatem SVGERIVM. EPIST. LXXVIII.

SAMSON *Dei gratiâ Remorum Archiepiscopus, carissimo ac præcordiali amico suo* SVGERIO *venerabili Abbati beati Dionysij, salutem & sinceram in Domino dilectionem.* EPISCOPOS & Comitem Flandriæ, sicut condixeramus, submonuimus, vt Dominica qua cantabitur, *Vocem iocunditatis*, pro negotiis Regni nobiscum tractaturi Suessionis conueniant. Ipsi autem se submonitioni nostræ obedituros libenter spoponderunt. Ceterùm, quia nescimus si tunc vobis licitum fuerit & possibile, dilectioni vestræ scribere decreuimus, inquirentes quid indè vobis placeat: quia si tunc venire non potestis, oportebit nos Episcopis & Comiti Flandriæ demandare ne veniant. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Abbatis Clareuallensis. EPIST. LXXIX. A

DOMINO *dilectissimo* SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij, Frater B. Clareuallensis Abbas salutem & orationes.* FRATRES nostri de Bituricensi Archiepiscopatu de Domo Dei egent pane, & audiuimus quòd abundat ibi annona Domini Regis, & parùm venalis inibi videtur. Itaque rogamus vos, vt præcipiatis eis dari de annona illa, quantum visum fuerit prudentiæ vestræ. Nam & Dominus Rex dum in hac terra esset, eis benefacere solebat.

LVDOVICI *Regis.* EPIST. LXXX.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum carissimo suo* SVGERIO *venerabili Abbati S. Dionysij, salutem & plurimam dilectionem.* DILECTIONI vestræ rogantes mandamus, vt fidelem nostrum A. de Vilerum cum omnibus ad ipsum respicientibus vice nostra diligenter tueri & defensare studeatis, quoniam deuotus semper nobis assistere studuit in partibus alienis.

Archiepiscopi Bituricensis. EPIST. LXXXI.

VENERABILI *& carissimo domino* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem in Domino.* IVVENETVM de Bituricis, Arnulfúmque filium eius, vestra vocauit sublimitas ad causam agendam ante præsentiam vestram. Nos autem, quia amici nostri sunt, & de vobis confidimus, sicut & vos de nobis confidere credimus, rogamus dilectionem vestram, vt causam, pro qua vocastis eos, faciatis tractari in Curia Domini Regis apud Bituricas, vel eam differatis donec vos Bituricas veniatis. Nam Iuuenetus ipse senex est, & laborem equitandi sustinere non potest. Hoc quoque sciat prudentia vestra, quòd vterque bonum testimonium habet in ciuitate: & quod vobis aduersus eos suggestum est, non ex veritate, sed ex odio credimus factum esse. Quid super hoc placeat prudentiæ vestræ, rescribite Præpositis Bituricarum. B

Præpositis Bituricensibus. EPIST. LXXXII.

SVGERIVS *Dei gratiâ beati Dionysij Abbas, Præpositis Bituricensibus, & Seruientibus Domini Regis, salutem & dilectionem.* VENIT ante præsentiam nostram venerabilis Frater noster Abbas Maciacensis P. & quia se absentasse videbatur pro voluntate nostra, inde nobis satisfecit. Vnde & nos eum de Regali taliter inuestiuimus, vt cùm Dominus Rex Deo annuente redierit, si quid contra eum fecisse videtur, ad beneplacitum eius se satisfacturum exhibeat. Mandamus igitur vobis ex parte Domini Regis & nostra, quatinus præfatum Abbatem, & quæ ad eum spectant, diligatis, & honoretis, & manuteneatis: & in quibus opus fuerit, ei auxilij & consilij manum porrigatis. Hæc & his similia Domino Regi reseruamus; quæ ad honorem suum & commodum decentiùs adaptabit. C

Archiepiscopi Bituricensis ad domnum SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA LXXXIII.

VENERABILI *& dilectissimo Fratri* SVGERIO *Abbati S. Dionysij, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem in Domino.* QVOD mandauit prudentia vestra, vt turris sancti Palladij Præpositis Domini Regis redderetur, non fuit nobis graue: quia scimus vos pro vtilitate nostra hoc prouidisse. Rainaldus autem de Craciaco nolens eam reddere, dixit, quòd mitteret ad Comitem Rad. & secũdum præceptum illius indè ageret. Nos autem non sustinuissemus, quin statim conuocata Communia super eum irrueremus, nisi quia vobis priùs significare voluimus. Prouideat ergo dilectio vestra, ne ex parte Comitis R. sustentationem habeat. Damnum enim posset esse non solùm nobis, sed etiam Domino Regi maius, quàm nobis. Si quid minus de hoc negotio scribimus, per Magistrum Audebertum virum prudentem & discretum, quem ad vos mittimus, pleniùs vobis intimabitur.

A

Domni SVGERII Abbatis ad Comitem RADVLFVM.

EPISTOLA LXXXIV.

EGREGIO *Dei gratiâ Viromandensi Comiti* RADVLFO, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas salutem & dilectionem.* IVVENIS iste Rainaldus de Craciaco festinat ad vos, vt iustitiam mutetis contra Archiepiscopum Bituricensem, ipsum de firmitate sancti Palladij expoliando, qua inuestitus erat quando Dominus Rex Hierosolymam profectus est. Nos autem dictante iustitia præfatum Archiepiscopum reinuestiri præcepimus, quod nullomodo mutabimus, & vos hoc ipsum mandare volumus. De VVidone verò de Herembrachen *, quem ad muniendam & custodiendam turrim Bituricensem miseramus, dilectioni vestræ significamus, Præpositos Bituricenses & Cadurcum eis turrem negasse: licèt postquam vobiscum locuti fuimus, hoc idem eis iterum mandauerimus. Quod per præsentem nuncium vos ipsis præcipere scribendo volumus.

* infrà Epist. XCVII. vocatur VVido de Recbrache.

Archiepiscopi Bituricensis. EPIST. LXXXV.

CARISSIMO *Domino & amico* SVGERIO *venerabili Abbati beati Dionysij, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem.* SCIRE volumus dilectionem vestram, quòd turris sancti Palladij sicut præcepistis reddita est. Et quamuis nondum
B eam habeamus, inde multimodas vobis grates referimus: quia pro certo scimus, vos ita eam præcepisse reddi pro bono & vtilitate nostra. Verumtamen nos cum multitudine militum & peditum sequenti die, ex quo Literas vestras recepimus, super Rainaldum ire volebamus, & quantò magis minas nobis inferebat ex parte quorundam, quos modo nolumus nominare, tantò magis aduersus eos armabamur, & vires resumebamus. Præterea mandauit nobis vestra fraternitas per Magistrum Audebertum Nuncium nostrũ, vt vobis occurreremus, & simul Domino Regi obuiaremus. Quod libenter faciemus, tum quia aduentus Domini Regis nobis gratissimus est, tum quia personam vestram plurimùm nobis dilectam honorare volumus & desideramus. Præterea scire volumus, quia apud Lemouicas dominum Burdegalensem & Episcopos de Aquitania, sicut inter nos collocuti fueramus, ad fidelitatem Domini Regis commonuimus: & sicut nobis promiserunt, in fidelitate ipsius Domino auctore permanebunt. Quod vobis placuerit, per præsentium latorem nobis rescribite.

Comitis Viromandensis. EPIST. LXXXVI.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij dilecto suo, R. Viromandensis Comes salutem & dilectionem.* IAM iter meum veniendi ad vos properaueram vsque Crispeium, & ibi recidiuam passus ægrotaui vsque ad mortem: adeo vt de vita desperarem. Sed per Dei gratiam melius est mihi. Nunc ergo, quia ad vos transire non
C possum, quod placuerit vobis de negotiis Domini Regis prosequimini, & quod placuerit reseruate: & ego mittam de hominibus meis ad vos, quos vocaueritis. Archiepiscopus Remensis, & Suessionẽsis Episcopus, ad me visitandum venerunt: vbi de illa controuersia, quæ est inter me & Nouionensem Episcopum, diem agendi ab instanti die Martis in quindecim dies apud Causiacum constituimus. Et quia ad id valde mihi estis necessarius, rogo dilectionem vestram, vt ad nos si potestis tunc veniatis. Porrò illo completo negotio, ad Regia negotia inde transibimus.

Archiepiscopi Burdegalensis. EPIST. LXXXVII.

AMANTISSIMO *suo Domino* SVGERIO *venerabili per Dei gratiam Abbati Sancti Dionysij, Frater G. Burdegalensis Ecclesiæ dictus Episcopus, salutem & deuota caritatis obsequium.* Ex mandato domini nostri Romani Pontificis oportuit nos descendere pro causa domini Bituricensis vsque Lemouicas. Indè verò pro necessitate Ecclesiæ Fontis-Ebraldi vsque ad illam descendimus. Pictauis itaque inuenit nos lator præsentium Nuncius vester, vbi propter negotia Terræ moram facere nos oportuit. Duximus itaque scribendum prudentiæ vestræ, vt si placet statum Gal-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. licanæ Ecclesiæ & Regni, & si quæ mandanda nouistis, & quæ nos facere velitis, baiulo præsentium referente, per vos cognoscamus. Stamus igitur, domine Abba, & stare volumus ad mandatum & beneplacitum vestrum, sicut ad illius quem ab antiquo vera in Domino caritate diligimus, & vita comite in eodem perseuerare proposuimus. Sed de Præpositura Burdegalæ ciuitatis quid erit? Locus enim vacat, & Terra laborat, & in hoc & in aliis vestram præstolamur voluntatem: quam petimus nobis scripto significari. A

Domni Abbatis ad Papam EVGENIVM. EPIST. LXXXVIII.

CARISSIMO *Domino & Patri Dei gratiâ summo & vniuersali Pontifici* EVGENIO, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas, obedientiæ & seruitij plenitudinem.* PRO sororibus apud Fontem-Ebraldi in sancta & Deo acceptabili Religione degentibus, quas Episcopus Pictauensis, subiectionem ab eis requirens, earúmque Abbatissam benedicere nolens, defatigat, sancti Apostolatus vestri Celsitudinem qua possumus prece pulsamus: vt sicut vestræ incumbit discretioni imbecillitatem debilium confouendo sustinere, quid vnicuique expediat prouidere, fragilitati sexus condescendatis, & quia vestra auctoritate innituntur, eas sub vestra protectione retineatis, nec alteri subiici velitis, & ab hac defatigatione eas in pace esse faciatis. Nouit enim vestra discretio, quòd animabus earum non expedit claustra Monasterij sui exire, nec hac occasione vel alia seculo se iungere. Nostis enim, si vestræ placet Paternitati, quòd præfatus Episcopus subiectos suos consueuit inquietare. B Placeat igitur Excellentiæ vestræ ab his molestiis eas eripere, & vt in pace Deo deseruiant eis in multitudine misericordiæ vestræ prouidere, sub protectione Dei cœli & vestra Apostolica auctoritate confouere & protegere: vt pote tantum tantæ Religionis locum, quem, cùm in partibus illis in scholis essemus, nouiter incœptum esse vidimus, & per Dei voluntatem ferè ad quatuor aut quinque milia Sanctimonialium iam excreuisse audiuimus, & gaudemus.

EVGENII *Papæ ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA LXXXIX.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem.* BENEDICTVS Deus qui non deserit sperantes in se, & de sua misericordia confidentes misericorditer consueuit liberare. Sicut enim pro certo accepimus, carissimi filij nostri LVDOVICI illustris Regis Francorum post innumeras tribulationum varietates misertus, eum ad lucem de tenebris reuocauit, & ad citeriores maris partes adduxit. Cuius reditus, de quo paterno affectu eramus solliciti, maximum nobis gaudium præstat, & C in aduersitatibus, quas diu sustinuimus, solatium præbet. Tu ergo, sicut fidelis dispensator & prudens, negotia Regni tibi commissa viriliter studeas pertractare. In proximo enim est, vt palmam tui laboris consequaris & præmium. De cetero tui studij sit ad occursum Regis cum suis fidelibus te honorificè præparare. Dilectus autem filius noster Rex Siciliæ suis postea Literis intimauit, sibi relatum fuisse, quòd præfatus filius noster Rex Franciæ in Regno suo applicuisset, & versus Siciliam tenderet, obuiaturus Reginæ: putans eam ex partibus Barbariæ illuc aduenisse. Datum Tusculani XVIII. Kalendas Septembris.

Autissiodorensis Episcopi, & Clareuallensis Abbatis. EPIST. XC.

CARISSIMO *Patri & Domino* SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionysij Abbati,* HVGO *Autissiodorensis Episcopus, & Bernardus Clareuallensis vocatus Abbas, salutem & dilectionem.* SIT in beneplacito dignationis vestræ, vt audiatis hac vice petitionem nostram. Hugo de Marinis, pater dilectissimi Fratris nostri Abbatis de Tribus-fontibus, guerram habet aduersus Hugonem Bornum: & inde mala plurima vel fiunt, vel facta sunt. Supplicamus, & qua possumus prece pulsamus, quatinus inter eum & prædictum Hugonem, & alios aduersarios eius, treugam

A vsque ad Aduentum Domini accipiatis, & sciatis quia magnum seruitium nobis exibebitis in negotio isto. Dominus autem Papa nobis pro certo mandauit, quia Dominus Rex Deo gratias ad citeriores partes applicuit. Vestrum est & vos, & quos expedire videritis, ad aduentum ipsius properare, sicut vos melius nostis. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EVGENII *Papæ ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.* EPIST. XCI.

EVGENIVS *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij, salutem & Apostolicam benedictionem.* LITERAS, quas nobis misisti, debita benignitate recepimus: & super aduersitatibus & angustiis, quas te pati significasti, paterno tibi affectu compatimur. Et quoniam eas pro amore iustitiæ & fidelitatis carissimi filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis te sustinere cognoscimus, ipsas tanquam proprias reputamus. Verumtamen non ignorat tua discretio, quia omnes qui piè volunt in Christo viuere, & pacem diligunt, oportet à filiis huius seculi, & ab his qui oderunt pacem, persecutiones innumeras sustinere. Ipse namque Dominus noster Iesus Christus non ad gaudia mundi, sed ad passiones & mortem pro nobis tolerandas descendit. Ipsum itaque caput nostrum imitari debemus, quia si pro ipso persecutiones patimur, certi de promissione ipsius erimus in æterna retributione beati. Confortare igitur, carissime fili, & viriliter B age, atque in Domino, qui tibi adiutor est, sperans, non timeas quid tibi faciat homo. Saluator etenim noster iuxta promissum suum vsque in finem seculi suos nullatenus derelinquet, & nos iuxta potestatem nobis concessam ab ipso opem tibi & auxilium exhibere curabimus. Sicut enim ex Literis, quas Fratribus nostris Archiepiscopis & Episcopis mittimus, perpendere poteris, illos qui pacem Regni perturbant, nisi resipuerint, excommunicari mandauimus; & tam ipsis quàm Comitibus exhortando mandauimus, vt tibi & aliis, quibus Regni est commissa custodia, ad defensionem ipsius viriliter auxiliando assistant. Tui ergo studij sit, quatinus eosdem Fratres Archiepiscopos & Episcopos constituto termino in vnum facias conuenire, vt quæ pro vtilitate Regni agenda fuerint, auxiliante Domino compleantur. Datum Tusculani VIII. Idus Iulij.

Item EVGENII *Papæ.* EPIST. XCII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus H. Senonensi Archiepiscopo, eiusque Suffraganeis, salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTA deuotione carissimus filius noster LVDOVICVS illustris Francorum Rex Hierosolymitanum iter assumpserit, vos corporali præsentia cognouistis, & maximam Orbis partem non latuit, qui Regnum suum sub sanctæ Ecclesiæ & nostra protectione reliquit: & tam nos, quàm vos, vt illud à prauorum infestatione tue-C remur, suppliciter exorauit. Accepimus autem, quòd quidam pacem Regni diabolico instinctu perturbant, ipsúmque, postposita Dei & hominum reuerentia, malitiosè infestant: non attendentes, quòd idem pius Rex tollens crucem suam secutus est Christum, & relicta patria & Regno, ad loca vbi steterunt pedes Domini pro defensione Christianæ fidei festinauit. Quod tantò grauiùs ferimus, quantò personam eius propensiori affectu diligimus, ipsúmque in remotis partibus deuotiùs pro Dei seruitio demorari cognoscimus. Quia verò tam deuoti sanctæ Ecclesiæ filij & Christianissimi Principis auxilio deesse non possumus nec debemus, per præsentia vobis scripta mandamus, quatinus in vnum conuenientes perturbatores Regni ad vestram præsentiam euocetis, ipsósque districtè ac sollicitè moneatis, vt ab infestatione Regni omninò desistant, nullámque offensionem hominibus Domini Regis inferre præsumant. Si autem vestris monitis obedire contempserint, tam in ipsos quàm complices eorum, occasione remota, excommunicationis sententiam proferatis. Præterea cùm ab his, quibus est custodia Regni commissa, vel aliquo illorum fueritis moniti, tanquam pacis ac iustitiæ amatores, pro fidelitate, quam eidem Regno debetis, temporale eis auxilium præbeatis, eósque ad defensionem ipsius modis omnibus adiuuetis. Datum Tusculani VIII. Idus Iulij.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

Clareuallensis Abbatis. EPIST. XCIII.

DOMINO *& Patri dilectissimo* SVGERIO *Dei gratiâ reuerendo Abbati Sancti Dionysij, Frater B. Clareuallensis vocatus Abbas, salutem & deuotas orationes in Christo.* ABBATEM pauperem Abbati diuiti mittimus, vt de alterius abundantiâ alterius inopia aliquatenus releuetur. Vobis sanè honestiorem cedimus partem iuxta sententiam Veritatis, quæ beatius esse definit dare quàm accipere. Nec dubito, quin lubentiùs & liberaliùs manum vestram extenderetis ad hunc pauperem Christi, si vobis æquè vt nobis innotuisset eius religiositas & honestas, sed & necessitas ipsa quam patitur. Nam & debitis premitur, & panis inopiâ laborat: quòd agri eius pro tritico herbas perniciosas ei reddiderint. Quia ergo sterilitas ista vestros non attigit loculos, rogamus & petimus per vestram ei misericordiam subueniri. Nec vllatenus dubitetis, quin vtiliter positum sit & fideliter repositum, quidquid ei præstare placuerit.

LVDOVICI *Regis ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA XCIV.

B

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ, eadem gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij carissimo suo, salutem & plurimam dilectionem.* Ex desideriis animæ nostræ, vestros quoque metimur affectus. Ea profectò secretis nobis hortatibus, sed certis insinuant, quàm impatienter iamdudum nostram feratis absentiam, quàm desideranter præsentiam expectetis. Testantur hoc Literæ vocationis vestræ, in quibus pro maturando reditu nostro succensis affectibus & vota vestra æstuant, & pro afflictionibus nostris amica nimirum compassione grauiùs vestra interna laborant. Hinc est, quòd reditus nostri prænuncia scripta tantò libentiùs vobis destinare curauimus, quantò vos ampliùs exinde gauisurum esse præscimus. In Calabriæ partibus secundum dispositionem diuinam primus reditui nostro desideratæ securitatis portus occurrit, applicuimúsque IV. Kalendas Augusti. Ibi siquidem ab hominibus dilectissimi nostri ROGERII Regis Siciliæ deuotè reuerentérque suscepti, & ab ipso quidem directis ad nos frequenter tam Literis quàm nunciis magnificentiùs honorati, ferè iam per tres hebdomadas Reginæ hominúmque nostrorum præstolabamur aduentum, quæ seorsum à nobis delata nauigio, post multos tandem circuitus terræ & maris, per Dei gratiam Panormam Siciliæ felici cursu peruenerat, atque inde ad nos cum omni incolumitate & gaudio properabat. Sed & Lingonensis Episcopi grauis quidem & incerta inter mortem & vitam infirmitas non minima nobis causa dilationum extiterat: & habendum cum præfato Rege colloquium reditus nostri accelerationem pariter retardabat. Eo itaque viso, ceterísque paratis quæ nostro videbantur expedire itineri, viam nostram accelerare curabimus: quatinus & vos in nostris amplexibus, & nos in vestris, præstante Domino, pariter gaudeamus. C

Archiepiscopi Bituricensis. EPIST. XCV.

CARISSIMO *Domino & amico* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij, P. Bituricensis Ecclesia humilis Minister salutem & veram in Christo dilectionem.* NESCIMVS quorum suggestionibus R. de Monte-Falconis, Præpositis Bituricensibus, nisi ante vos Parisius ad ius exequendum venerit pro quodam homine suo, sicut asserit, vnde paratum se in Palatio Domini Regis apud Bituricas secundum vsus & consuetudines eiusdem ciuitatis exhibuit, & adhuc ad iustitiam exhibet, capere præcepistis: addens etiam certos & constitutos terminos esse, in quibus cùm à vobis euocatus fuerit, competenti die libenter paratus erit iudicium subire Bituricis. Ceterùm pro fidelitate & pace Regni in partibus nostris conseruanda, vt qui de negotiis Terræ nostræ plurimum nouimus, prudentiæ vestræ consulimus, quatinus vel causam illam aliquandiu differatis, vel ad iudicium militum & seruientium Bituricensium sistere iudicio ipsum mandetis. Si fortè contigerit vos

A ad partes illas pro negotiis Regni pergere, paratus erit stare iudicio, vel mandato, seu consilio vestro.

LVDOVICI *Regis*. EPIST. XCVI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum*, SVGERIO *eadem gratiâ Sancti Dionysij Abbati dilectissimo, ac fidelissimo amico nostro, salutem & gratiam nostram*. QVANTA animi intentione præsentiam vestræ dilectionis videre gliscimus, in præsenti scripto explicare nequimus. Nunc verò moræ nostræ causam vobis notam fieri volumus. Postquam in Calabriæ partibus applicuimus, tribus hebdomadibus plenariè Reginam, quæ nondum applicuerat, expectauimus. Ipsa quoque ad nos veniente, per Regem Rogerium Apuliæ iter nostrum direximus, qui nos secum tribus diebus retinuit. Nobis autem ab eo discedentibus, grauiter Regina infirmari cœpit. Illa verò conualescente de infirmitate, statim ad Apostolicum tetendimus, cum quo per duos dies & vno similiter die Romæ perendinauimus. Nos autem ad vos sani & incolumes venire festinantes, vobis mandamus vt vno die secretò ante alios amicos nostros ad nos peruenire non differatis. De Regno enim nostro quamplures rumores accipientes, & certitudinem inde nescientes, à vobis discere volumus, quomodo erga quemcumque nos habe-
B re debeamus vel continere: & hoc tam secretò fiat, vt quod in præsenti scripto continetur, nemo nisi vestra persona cognoscat.

CADVRCI. EPIST. XCVII.

DOMINO *suo* ROTROCO *Comiti Perticensi*, CADVRCVS *amicus suus & fidelis, & E. de Sal. salutem & dilectionem*. MANDAVIMVS vobis per famulum vestrum, nos velle loqui vobiscum. Mandaueramus, quòd Abbas Sancti Dionysij turrim Bituricensem VVidoni de Rebrache *, & militibus suis & seruientibus deliberaret, & vt redderem citò mihi mandauerat. Mandamus igitur vobis, quòd nos fuimus ad Comitem RODVLFVM, & indè fuimus ad Abbatem, & locuti fuimus de negotio: & ipse respondit nobis, quòd Abbas non faciebat pro eo hoc, neque præcepto ipsius. Quapropter mandamus vobis, vt Comiti Rod. Literis vestris significetis, & vt amico vestro mandetis, vt ipse Comes mihi Cadurco amico vestro sigillum suum mittat priuatim, in quo habeat; Ego Comes Rod. « mando tibi Cadurco, vt non reddas turrim Bituricensem alicui homini, sicut iu- « rasti mihi, nisi mihi vel hominibus meis. « De cetero, sciatis quòd nos amici vestri sumus, & ciuitas vestra Biturica vestra est: si hoc facitis, & si nos manutenere vultis, & si vos in proximo apud Bituricas causa videndi Comitissam Borbonum venissetis, quòd sapienter faceretis. Mandate igitur ex parte vestra mihi & militibus, &
C burgensibus, quàm citiùs poteritis salutem, & præsentate eis seruitium vestrum, & posse vestrum in omnibus locis, & beniuolentiam.

* *Supra Epist. LXXXXV. dicitur VVido de Hembrachen.*

ODONIS *Beluacensis Episcopi*. EPIST. XCVIII.

DOMINO *& amico carissimo* SVGERIO *Dei gratiâ venerando beati Dionysij Abbati*, ODO *eiusdem patientiâ Beluacensis Ecclesiæ humilis Minister, salutem & in Domino dilectionem*. NON latet vestram discretionem, P. de Miliaco quantis affligat malis pagum Beluacensem. Cuius etiam pestilentiæ malitia regiis auribus innotuit, & clamor illuc delatus Regem vehementer exasperauit. Nunc verò viam inuenimus, qua & patria nostra à tanta peste possit liberari, & ipsius anima saluari. Spondet enim viam Domini, & se crucem accepturum, si per Ecclesiæ dispensationem absoluatur à vinculo anathematis, cui subiacet propter neptim Manassæ de Bulis, quam habet vxorem. Quam sententiam super Petrum firmandam nostra iudicauit Ecclesia, ex hoc quòd prædictus Manasses huius Petri amitam habens vxorem, propter leuitatis mulieris temeratam fidem eam repulit, & coniugium solui fecit, vt remur, iniustè. Vestra igitur prouidentia super his Regem conueniat, & per diligens consilium ad hoc impellat, vt ipso mandante, & rogante, Dominus Clareuallensis Apostolica si placet potestate eum absoluat, sicut & Dro-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. gonem de Monciaco absoluit in simili negotio. Ita verò à diabolico fomite, & publici mali tabe, nostra liberabitur patria: qui si remanserit, vt coniicimus, omnimodæ seditionis germinabit inquietudinem. A

HVGONIS *Senonensis Archiepiscopi.* EPIST. XCIX.

VENERABILI *Dei gratiâ Sancti Dionysij Abbati* SVGERIO, HVGO *Senonensis Archiepiscopus salutem & dilectionem.* NOSTRVM est excessus inimicorum Regni & Ecclesiæ Dei vobis, cui cura commissa est, aperire; vestrum autem corrigere. Vnde prudentiæ vestræ super R. Maiore de Sarmasia pro Ecclesia beatæ Columbæ Senonensis conquerimur, quoniam homo est, qui nisi censuram Curiæ metuit, iustitiam contemnit. Ipse enim Ecclesiam beatæ Columbæ, cuius seruus est, in omnibus quæ potest opprimit, & sub quadam iniqua hereditate Maioriæ, seruitij, & seruitutis suæ oblitus, aduersus Monachos se erexit, & tanquam Dominum Terræ eorum se facit. Vnde à nobis submonitus iustitiam subterfugit, Presbyterum etiam nostrum, quoniam ipsum excommunicauerat, minando vehementer affligit. Super quo prudentiæ vestræ mandamus & rogamus, quatinus tot & tantos vnius rustici excessus, spiritu oris vestri semel extinguatis, & corrigentes quæ malè egerit, ne deinceps seruus in dominum, sceleratus in sanctos, vnus in multos tanta præsumat, forti virtute coërceatis. B

Comitis RODVLFI. EPISTOLA. C.

SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionysij Abbati dilecto suo*, ROD. *Viromandensis Comes salutem & dilectionem.* VENIT ad me Nuncius Regis Bartholomeus, afferens Literas eius: & quantum ex eius verbis perpendo, Rex non adeo citò veniet, nisi forsitan vsque ad festum omnium Sanctorum, vel etiam sancti Martini. Ergo conueniens est, vt interim seruientes Regis aduocetis ad computandum, vt Domino Regi certum quid respondere sciatis. Quòd si absque me hoc facere non vultis, ego à die Lunæ in octo dies veniam.

ODONIS *Beluacensis Episcopi.* EPIST. CI.

DOMINO *& Patri* SVGERIO *venerabili Dei gratiâ Sancti Dionysij Abbati*, ODO *eadem gratia humilis Beluacensis Episcopus, in abundantia pacis ferre salutem indigentibus.* SCRIPTO & viua voce Clericorum nostrorum, miseriam quam patimur vestræ paternitati aliàs indicauimus: & remedium, quod à vobis sperabamus, adhuc expectamus. Animaduertimus autem intentionem & consilium Comitis R. quòd per hanc turbationem & pacis dilationem quærat expellere Comitem Claromontanum amicum nostrum, hominem venerandum & miserandum. C
Quippe si anniteretur paci, omnem seditionem sedare potuisset, quia si diceret ipse, & facta sunt, & præceptum eius nemo præteribit. Sed cùm habeant inducias vsque ad instantem Dominicam, det operam vestra discretio, vt locum & diem nominetis colloquio, cui interesse possitis & velitis. Confidimus in Dei bonitate, quòd in præsentia vestra tumultus iste pacabitur, & sapientiæ vestræ manus non euadet concordia: aut si impossibile est paci prorsus consulere, longas inuicem fœderabunt inducias. Nec mirum videtur, si vsque adeo pacem quærimus, & de guerra conquerimur multis ex causis, quas vestræ dulcedinis consilio non minus quàm ex ore nostro credibiliter expediet præsentium portitor familiaris noster.

Episcopi Carnotensis. EPIST. CII.

CARISSIMO *amico* SVGERIO *Dei gratiâ Sancti Dionysij Abbati*, *G. Carnotensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & dilectionem in Domino.* NOVIT prudentia vestra, quòd Domini Regis dignatio res nostras in protectione suscepit, ne malignis aduersus nos aliud liceat, quàm ratio postulat. Et quia Deo volente in hoc estis constitutus, vt prauorum coërceatis excessus: confidentes spem habemus, quòd sub tali Iudice non periclitetur causa nostra, nec derogetur Ecclesiæ

A dignitati. Quod idcirco præmisimus, quia Præpositus Hienuillæ violenter in nos insurgit, homines nostros falsis agitat calumniis, plus inhians cupiditati, quàm seruiens rectitudini. Respectum nobis postulantibus dare noluit, timens lucris suis aliquid deperire, si causam nostram contigerit ad vos discutiendam venire. Proindè discretionem vestram super hoc imploramus, vt huius rei discussionem non ante alium quàm in conspectu vestro ponatis, & donec à vobis idipsum examinari valeat, totum induciari iubeatis.

HVGONIS *Archiepiscopi Rothomagensis.* EPIST. CIII.

VENERABILI *Patri & Domino* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij*, HVGO *Rothomagensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & gratiam.* CONQVERITVR Abbas & Conuentus Sancti VVandregesili, & nos cum eis & pro eis conquerimur super Hugonem Brostin, qui antiquam eleemosynam Regum Franciæ, quæ est apud Calceum à tempore beati Ausberti prædecessoris nostri, quietam & liberam inquietat & aufert. Nunc igitur, quia loco Domini Regis huiusmodi prouidere habetis, vobis mandamus & supplicamus, quatinus prædicto Hugoni præcipiatis, vt præfatam decimam in pace dimittat, nec vllomodo ampliùs in eam manum ponere præsumat. Facit itaque hanc iniuriam, vt audiuimus, quia excommunicatus
B est, & necesse est vt quem iustitia Ecclesiastica ad viam veritatis non reuocat, manus vestra rapinam eius & tyrannidem reprimat, reuerende Pater & Domine.

GOSLENI *Episcopi Carnotensis.* EPIST. CIV.

DOMINO SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati S. Dionysij*, GOSLENVS *eadem gratiâ Carnotensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & deuota obsequia.* PROPTER reuerentiam preciosorum Martyrum, beati Dionysij Apostoli Galliarum, & sociorum eius, & propter mandatum Excellentiæ vestræ, cui per omnia toto posse nostro obsequi volumus, celeberrimam solemnitatem, ad quam nos submonuistis, quam præ ceteris quasi iure hereditario domini prædecessoris nostri ampliori deuotione venerari debemus & colere, adire disposueramus. Ceterùm nos inopinatus domini Autissiodorensis aduentus inuitos retinuit, quem accepto indè nuncio in proxima Dominicâ expectamus. Veremur enim futuram inde sibi aduersum nos suspicionem, si suam, quam modo primum nobis exhibet, videremus effugisse præsentiam.

Petri Archiepiscopi Bituricensis. EPIST. CV.

C SVGERIO *Dei gratiâ venerabili beati Dionysij Abbati*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & dilectionem.* GRATIAS immensas referimus sublimitati vestræ, quia reditum Domini Regis nobis notificastis, & vt ei occurreremus vobiscum præmonuistis. Nos autem libentissimè ei occurremus, & obnixè rogamus dilectionem vestram, vt si per Sanctum Egidium venerit, per nos veniatis, & per Prouinciam nostram transeatis. Desideramus enim seruire vobis, & honorem quem potuerimus exhibere. Si autem per Cluniacum venerit, & illuc vobiscum libenter ibimus. Cùm autem illum appropinquare noueritis, nobis significetis, vt sciamus quando itineri vestro adhærere debeamus. Nos quoque si quid certi habuerimus vobis renunciabimus. Per præsentium latorem quod placuerit rescribite.

Item EVGENII *Papæ ad Abbatem* SVGERIVM. EPIST. CVI.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* FILII nostri A. & Her. Clerici Meldensis Ecclesiæ nuper ad nostram præsentiam venientes, quoniam super eo quod eis à Gosleno imponebatur iusiurandi religione firmauerunt, nostrum adimplere mandatum, eos à vinculo excommunicationis absoluimus. Verùm quia pars aduersa præsens non aderat, in eorum causa procedere, & certum

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

aliquid diffinire salua æquitate non potuimus. Ipsos itaque ad tuæ discretionis industriam remittentes, per præsentia scripta dilectioni tuæ mandamus, quatinus vtraque parte ante tuam præsentiam euocata, si Goslinus iuxta scita canonum probare potuerit quòd eis imposuit, causam ipsam ordine iudiciario diffinias. Si verò prædictus Goslinus in probatione defecerit, septima manu sui ordinis purgationem prædictorum Clericorum suscipias, & eos ab infamia, quæ ipsis imponebatur, Fratribus conuicinis immunes ostendas, & publicè nuncies. Redditus verò Ecclesiæ, qui prædicto Goslino hac occasione ablati sunt, facias ei cum integritate restitui. Præterea Episcopo & Canonicis Meldensis Ecclesiæ firmiter ex nostra parte præcipias, vt de cetero cum eodem Goslino pacem & fraternam concordiam habeant. Quod si non fecerint, & clamor inde ad aures nostras deuenerit, dissimulare non poterimus, quin eorum inobedientiam animaduersione debita puniamus. Datum Tusculani VII. Idus Nouembris. A

EVGENII *Papæ ad eundem.* EPIST. CVII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* QVIDAM Sacerdos R. ad nostram præsentiam veniens, conquestus est quòd S. Archidiaconus, quoniam denarios quos ab eo pro Ecclesia sibi tradita exigebat, ei tribuere noluit, de Ecclesia eum expulit. Et quoniam super hoc eum ad nostram audientiam appellauit, idem Archidiaconus fecit eum à parentibus sui ausu sacrilego verberari. Quia verò valde iniquum est, vt in his, quibus in Ecclesia Dei super alios potestas iudicandi conceditur, iniquitatis inueniatur iudicium, tibi per scripta nostra mandamus, vt vtroque ad tuam præsentiam euocato causam ipsam diligenter inquiras, & iustitia comitante diffinias. Illos verò, qui violentas manus in eundem Clericum iniecerunt, excommunicatos publicè denuncies, & excommunicationem tamdiu facias obseruari, donec satisfacturi vestro se conspectui repræsentent. B

EVGENII *Papæ.* EPIST. CVIII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nostro Archiepiscopo Senonensi H. salutem & Apostolicam benedictionem.* QVIDAM Sacerdos tuus Romam ad nostram præsentiam veniens, conquestus est quòd Stephanus Archidiaconus tuus, quoniam denarios, quos ab eo pro Ecclesia sibi tradita exigebat, ei tribuere noluit, de eadem Ecclesia eum expulerit. Et quoniam super hoc eum ad nostram audientiam appellauit, idem Archidiaconus fecit eum à parentibus suis ausu sacrilego verberari. Quia verò valde iniquum est, vt in his, quibus in Ecclesia Dei super alios potestas iudicandi conceditur, iniquitatis inueniatur iudicium: dilecto filio nostro SVGERIO Abbati Sancti Dionysij per scripta nostra mandamus, vt vtroque ad suam præsentiam euocato causam ipsam diligenter inquirat, & iustitia comitante diffiniat. Tu ergo eundem Archidiaconum ad ipsius Abbatis vocationem ire, & quod inde iudicauerit facias obseruare. Postmodum quoque eum ad nos super eisdem excessibus responsurum transmittas. Illos verò, qui violentas manus in eundem Clericum iniecerunt, excommunicatos publicè denunties, & excommunicationem tamdiu obseruari facias, donec nostro se conspectui satisfacturi repræsentent. C

Decani & Capituli Carnotensis. EPIST. CIX.

SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij, R. Decanus, totúsque Ecclesiæ beatæ Mariæ Carnotensis Clerus, salutem & veram in Christo dilectionem.* PROVIDENTI prudentiæ vestræ conqueri ac notificare dignum duximus, quòd Hugo de Bretiniaco peruicax & proteruus, regia iussa vestraque satis impudenter negligens, nihil omninò de his quæ Ecclesiæ nostræ & nobis in præsentia nostra pepigit, vnquam tenuit, nec de ablatis aliquid restituere voluit. Præterea dominus E. Vicecomes in nequitia sua prauè perseuerare glorians, de his quæ in Ecclesiam beatæ Mariæ & nos malè egerat, nihil penitus emendare adquiescit. Quocirca nos de

LVDOVICI VII IVNIOR.

A de vestra benignitate vestráque iustitia nobis in necessitatibus nostris, & beatæ Mariæ negotiis, sæpissimè spectatè confisi, & eo ampliùs quòd Dominus noster Rex amantissimus in discessu suo nos tutelæ vestræ commisit: ad vos quasi ad patrem & patronum recurrentes, obnixiùs interpellamus, quatinus Ecclesiæ nostræ nostrique curam, quam benè cepistis, habendo, hos præfatos contumaces ac præsumptuosos virga correctionis feriatis, vt & ablata reddere cogantur, & à consimili facto deinceps absterreantur. Valete, & quod super hac re deliberaueritis, per præsentium latorem nobis, si placet, renunciate.

Abbatis Sancti Pantaleonis. EPISTOLA CX.

DOMINO *& Patri suo amantissimo Dei gratiâ beati Dionysij Abbati* SVGERIO, *VV. Abbas Sancti Pantaleonis in Colonia, quidquid deuotius offerre potest corpore & spiritu.* SCRIPTVM est, quia caritas benigna est, quam nimirum in vobis esse satis euidenter benignitatis & pietatis exhibitione ostendistis, quando me pro puero nepote meo Excellentiam vestram, cùm Remis essetis, exorantem tam paternè exaudistis. Qua de re cùm magnarum gratiarum actionum debitor vobis sim, ex vestro tamen corde percipere vellem, quid potissimum seruitij pro hac pietate vobis impendere deberem: earum videlicet rerum, quæ vestrum tangant animum. B Si quid autem per nuncios vestros agendum est in ciuitate Colonia, quod ad vestram spectet voluntatem, siue vtilitatem, ego & pater pueri, vobis & vestris in omni negotio seruire parati sumus. Valete in Domino, & cœptum pietatis opus nobis seruis vestris in puero ostendite.

Archiepiscopi Senonensis. EPISTOLA CXI.

HVGO *Dei gratiâ Senonensis Archiepiscopus, carissimo suo* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij, salutem & dilectionem.* SCRIPSERAMVS vobis de aduentu Domini Regis, sed indè postea certiorem nuncium habentes, iterum vobis scribimus. Vidimus enim fratrem Galerannum, qui custodit Parisius Domum Templi, redeuntem à Domino Rege, & dimisit eum apud Forum-nouum iuxta Placentiam. Nos itaque vltra differre non possumus, sed iam mouimus obuiam Domino Regi. Miles enim dixit nobis, quoniam hac ipsa Dominica proxima Cluniaci iacebit. Nunc itaque, si vobis placet, vsque ad proximam diem Lunæ Autissiodori vos expectabimus. Cupimus enim multùm vos habere Dominum & socium itineris. Verùm si sic est, in beneplacito vestro nuncium vestrum præmittite, qui proxima secunda feria mane apud Autissiodorum consilium vestrum notificet nobis.

C PETRI *Archiepiscopi Bituricensis ad domnum Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA CXII.

VENERABILI *Fratri & amico carissimo* SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij,* PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis minister salutem & dilectionem in Domino.* QVIDAM venerunt Bituricas, qui dixerunt Dominum Regem appropinquare, & in proximo esse venturum. Sed ex qua parte venturus sit, per eos certitudinem habere non potuimus. Nos autem expectabamus nuntium vestrum, & adhuc expectamus, sicut nobis significastis: vt secundum quod nobis mandatum fuerit à vobis, in occursum eius properemus. Placeat igitur sublimitati vestræ rescribere nobis, si quam de eo certitudinem accepistis, vt vel ex qua parte ei occurratis, & vbi & quando nos ei occurrere vobiscum velitis.

Item Archiepiscopi Bituricensis ad domnum SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA CXIII.

VENERABILI *& carissimo Fratri* SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij,* PETRVS *Bituricensis Eclesiæ humilis Minister salutem & dilectionem in Domino.* LITERAS vestræ sublimitatis accepimus, quibus monuistis vt die Iouis

LVDOVICVS VII. IVNIOR. apud Vizeliacum, vel die Veneris apud Corbiniacum simus. Sed posteaquam misimus nuncium nostrum ad vos, dictum fuit nobis, quòd Dominus Rex Bartholomeum Archidiaconum nostrum occurrentem sibi suscepit in gratiam suam, ac pro eo fudit preces apud dominum Papam: & nos quoque pro ipso interpellare disposuit, & obnixè rogare, vt nos ab hoc, quod pro honestate & decore Domus Dei inchoauimus, desistamus. Fiduciam igitur habentes in vobis, non meritis nostris, sed quia Deum & honorem eius diligitis, volumus præmunire prudentiam vestram, vt efficiatis apud Dominum Regem, ne diffamatum illud, de cuius honesta conuersatione multa audistis, manutenere velit, nec nos interpellet pro eo. Timemus enim ne esset causa offensionis, si interpellaret nos de re, quæ non esset habitura effectum. Criminosam quippe vitam illius sustinere non possumus nec debemus, nec indulgere flagitiis eius. Nam quod de ipso facimus, consilio multorum Religiosorum incœpimus, qui grauiter confunderentur, si desisteremus, & faciem Ecclesiæ Dei quasi dehonestatam iudicarent, si hominem talem contra sanctitatem consilij eorum præualere viderent. Placeat igitur dilectioni vestræ, rescribere nobis consilium vestrum. Nam si laudaueritis, proxima die Veneris erimus apud Corbiniacum, si aliquomodo poterimus. A

THEOBALDI *Comitis.* EPISTOLA CXIV.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij amico suo carissimo*, THEOBALDVS *Blesensis Comes salutem.* RAGINALDVS DE CORTINIACO mandauit mihi, se voluntati & beneplacito vestro satisfecisse de pecunia mercatorum. Quod si ita est, quòd vobis inde satisfecerit, mihi Literis vestris per hunc nuncium mandare dignemini. Valete. B

Comitis Viromandensis. EPISTOLA CXV.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij*, *R. Viromandensis Comes salutem & dilectionem.* QVIA grauiter patior, die Martis vel Mercurij non possum venire ad vos, & die Iouis facturus sum quoddam negotium, quod nullomodo possum dimittere. Eapropter rogo vos, vt de guerris, & dissensionibus, de quibus mihi scripsistis, treugas quàm longiores poteritis capiatis. Instanti verò die Dominica vel Lunæ sine dubio veniam ad vos, & seruientes Domini Regis, sicut vobis mandaui per alias Literas, benè poterunt obuiam nobis esse Parisius. Et tunc poterimus negotia Domini Regis benè diffinire. Quod verò super his & aliis volueritis mandate, & faciam.

Comitis THEOBALDI *ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.* EPISTOLA CXVI. C

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati S. Dionysij amico suo carissimo*, THEOBALDVS *Blesensis Comes salutem & dilectionem.* NOTVM vobis fieri volo, quòd Reginaldus de Cortiniaco maximum dedecus intulit Regi & vobis, qui custos estis Terræ ipsius. Nam mercatores Regis, qui pedagica sua Aurelianis, & apud Senonas, & in Terra Regis omnes consuetudines suas dederant, cepit, & sua eis abstulit. Quamobrem mando vobis, vt ei ex parte Regis & vestra mandetis, vt mercatores Regis cum rebus suis ex toto deliberet & reddat. Quod si facere noluerit, si vltionem de eo accipere volueritis, & super eum cum exercitu ire, mandate mihi, & ego ero vobis in auxilium, ad vltionem de eo accipiendam.

Archiepiscopi Senonensis. EPIST. CXVII.

HVGO *Dei gratiâ Senonensis Archiepiscopus, carissimo suo* SVGERIO *venerabili Abbati S. Dionysij salutem & dilectionem.* DILECTIONEM vestram scire volumus, quoniam altera die cùm venissem ad vos apud Castrum-Nantonis, puer quidam transiuit per Senones, quem Dominus Beluacensis matri suæ mitte-

A bat, vt Domini Regis aduentum ei nunciaret. Dicebat enim puer ille, Dominum Regem tantùm appropinquasse, quòd proxima die Mercurij Cluniaci iaceret. Sic locutus est puer seruientibus nostris, & ipsi retulerunt nobis. Quod ideò vobis significare curauimus, vt rei certitudinem inquiratis, & quod inde perpenderitis, nobis vt renuncietis rogamus, & quid facere debeamus remandetis.

CADVRCI *Clerici.* EPISTOLA CXVIII.

PATRONO *& tutori suo* SVGERIO *Dei gratiâ clarissimo & venerabili Abbati beati Dionysij*, CADVRCVS *Clericus & homo suus, Regis Francorum dictus Cancellarius, salutem & seruitium.* SCITIS, Magister & Domine, quàm pio cordis intuitu Dominus Rex in discessu suo Remis sub protectione vestra & munimine me dimiserit, quàm clementer per manum meam non sine lacrymarum vbertate me vobis tradidit. Ideóque confisus de bonitatis vestræ sanctitate, securè vobis scribo, quódque mihi necessarium est vobis aperire non erubesco. Non enim habeo post Deum & Dominum Regem, ad cuius possim vel debeam confugere patrocinium, nisi tantum ad liberalitatis vestræ refugium: à quo, & per quem certus sum habere solatium, petitionísque meæ consequi fructuosum effectum. Reminiscere Domini Regis præcepti, quod vobis principaliter, secundariò Comiti R.
B Remis fecit: vt videlicet de redditibus Pictauiæ pecunia, quam ei accredideram, mihi sine diminutione solueretur. Quod quia nondum effectui mancipatum esse non ambigitis, rogo vos vt Magistrum & Dominum, quòd si de Pictauensibus pro negotiis Terræ illius ad vos aliquis venerit, placeat vobis eos detineri, donec vobis Remis occurram. Indè, si præceperitis, statim vt ad vos venero, vel post finitum Concilium, iuxta consilium vestrum in Pictauiam ire, iuuante Deo paratus ero. Valeatis in Christo, mei memor.

R. de Monte-Falconis. EPISTOLA CXIX.

REVERENDISSIMO *Domino suo* SVGERIO *beati Dionysij venerabili Abbati, R. de Monte-Falconis salutem & debitam venerationem.* PLACVIT dignitati vestræ, prout vobis suggestum erat, proxima Dominica post assumptionem beatæ Mariæ me Parisius euocasse pro quodam homine meo, qui & se & seruitium suum mihi negabat. Super quo paratus fui & adhuc sum, in Palatio Domini Regis, vel ante Dominum Archiepiscopum, secundùm vsus & consuetudines militum & seruientium Bituricensium, sistere iudicio. Verumtamen pro vestris & Regni negotiis vsque ad vltimas Regni metas pro beneplacito vestro me trahere potestis. Profectò, si pro controuersia aliqua me euocare Excellentiæ vestræ placuerit, nos Bituricenses certos & statutos haberemus terminos, vltra quos
C non nisi ratione cogendi sumus. Ego autem in aliquo præfinitorum terminorum paratus ero die competenti subire iudicium secundùm vsus & consuetudines Bituricarum. Valete in Domino semper.

Comitis Blesensis. EPISTOLA CXX.

SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionysij Abbati amico suo carissimo, T. Blesensis Comes salutem & dilectionem.* NOTIFICO vobis iniutiam & dedecus quæ Salo Vicecomes Senonensis intulit Regi, & vobis, qui Terram eius in custodia habetis, mihíque damnum & dedecus. Guarinus enim filius eius cepit cambiatores de Vizeliaco ad instantes nundinas meas de Pruuino venientes, in chemino Domini Regis inter Senonas & Braium: quem ipse Salo & Præpositus Regis de Senonis iureiurando in securitate Regis posuerunt, & eis valens septingentas libras & plus, vt asserunt, abstulit. Vnde vobis mando & precor, vt vos pigeat de chemino Regis infracto, & Saloni viriliter mandetis, vt quidquid cambiatoribus ablatum est, remota omni occasione & dilatione reddat, & reddi faciat. Nam Salo in vestro posse est; nec poterit vobis resistere plus quàm aliquis armiger. Ex quo benè volueritis, & quid indè feceritis mihi per præsentium latorem remandate. Non

LVDOVICVS VII. IVNIOR. enim paterer hanc iniuriam inultam remanere, quæ ad destructionem nundinarum mearum spectat. De cetero nostis vos mihi significasse, & ego vobis mandaui, quòd vobiscum loquerer, si mihi remandaretis hoc esse velle vestrum, in die Lunæ ante Pentecosten, apud Latiniacum, & nihil mihi inde remandastis. Quamobrem mando vobis, vt mihi per hunc nuncium mandetis, si præfata die Latiniaco veneritis, vt & ego illuc vobis obuiam pergam si venire volueritis. A

Episcopi Autissiodorensis. EPISTOLA CXXI.

DOMINO *& Patri carissimo* SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionysij Abbati*, HVGO *Autissiodorensis dictus Episcopus salutem & dilectionem.* ET vidimus & audiuimus quòd Robertum Medicum in vita sua carissimum habuistis. Cùm igitur viam vniuersæ carnis ingressus sit, confidentes de vestra benignitate, rogamus, quatinus eundem affectum, quem erga præfatum R. habuistis, in eius vxorem & filios habeatis, vt benè eis propter patrem vtamini, & eis quæ R. tenebat integrè conseruetis ad seruitium vestrum.

Comitis Niuernensis. EPISTOLA CXXII.

DOMINO *& amico suo* SVGERIO *venerabili Sancti Dionysij Abbati*, *G. Comes Niuernensis salutem & seruitium.* NOTVM esse vobis & nobis manifestum non ambigimus, R. Medicum, qui viam vniuersæ carnis ingressus est, fuisse virum benignum, & boni seruitij. Illius autem seruitium & benignitatem vxor eius & infantes valere & auxilio & consilio amicorum suorum sentiant. Eapropter vobis mandamus, & rogamus, quatinus eius vxorem & infantes pro amore Dei & nostri diligatis, & eis benefaciatis. B

Abbatis Ferrariensis. EPISTOLA CXXIII.

REVERENDO *Patri & Domino* SVGERIO *beati Dionysij Abbati*, IOHANNES *Ferrariensis Cœnobij Minister subiectionem & obedientiam.* AD Paternitatem vestram & Excellentiam vestram sæpissimè oportet nos confugere. De taxatione Domini Regis grauissimè constrictus, vsque ad viginti libras, postquam à nobis recessistis, prout potuimus reddidimus. Reliquum verò ad præsens omninò habere graui paupertate exigente non possumus, qui adhuc in messionibus & occupationibus suis detinentur. Vnde reuerentiam vestram humiliter deprecor, quatinus mihi, & Præposito, qui hac de causa homines nostros minatur rapere, inducias & spatium idoneum, quo hoc possimus inuenire, concedatis. Valete. Regat vos manus valida omnipotentis Dei.

Comitis Niuernensis ad domnum Abbatem. EPIST. CXXIV. C

DILECTISSIMO *filio suo* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij*, GVILLELMVS *Comes Niuernensis in Domino salutem.* COLLOQVIVM illud, quod Aurelianis cum domno Gaufredo de Danzeio interueniente Rege, sicut scitis, constitutum est, recepi. Sed multò aliter quàm sperabam apud Boneium tractatum fuit. De Domino meo Rege querimoniam nullam facio, sed consilium quod secum habuit non laudo : & cùm vos videro, ego pleniùs vobis enarrabo. Vobis autem Domino meo mando, & modis omnibus rogo, quatinus in vigilia Cathedræ beati Petri apud Stampas vestri gratiâ venire velitis. Ipsa enim die Dominus meus Rex Gaufredo de Danzeio & cuidam militi meo diem belli constituit. Valete.

EVGENII *Papæ ad domnum Abbatem.* EPIST. CXXV.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* PRO controuersia & discor-

A dia, quæ inter Petrum præsentium latorem & Iozelinum Meldensem Canonicum agitari dinoscitur, vterque nostro se conspectui præsentauit. Primùm quidem Iozelinus dicebat à prædicto Petro iniuriam & violentiã sibi fuisse illatam, & propter hoc eum ad nostram audientiam appellasse. Post discessum verò ipsius Iozelini à nobis, idem Petrus ad nos veniens, quæ de ipso dicta fuerant omninò negabat. Quia igitur rei veritatem ad plenum super hoc cognoscere non potuimus, causam ipsam discretioni tuæ duximus remittendam. Per præsentia itaque scripta dilectioni tuæ mandamus, quatinus vtraque parte ante tuam præsentiam euocata, eandem controuersiam diligenter audias: & si aduersa pars iam dictum Petrum illatæ violentiæ reum non poterit manifestè probare, & Petrus innocentiam suam conuenienter ostenderit, Ecclesiasticæ est moderationi conueniens, vt eum sua debeat innocentia liberare. Si verò impositæ culpæ immunem se nequiuerit comprobare, vel quomodo causa processerit, hoc tuis nobis Literis quantociùs intimabis.

Cluniacensis Abbatis. EPISTOLA CXXVI.

VENERABILI *& intimo amico Domino* SVGERIO *Abbati S. Dionysij, Frater* PETRVS *humilis Cluniacensis Abbas salutem & sincerum amorem.* QVANTVM in corde nostro sitis libentiùs præsenti ostenderemus, quàm absenti mandaremus.

B Sed quoniam corporalem præsentiam vestram, quam multùm videre apud nos, maximè in aduentu Regis, sperauimus, sors inimica nobis inuidit, id nunc breuiter vobis dicimus. Minus est ab amore, quem erga personam vestram habemus, si omnia nostra vestra esse dixerimus, quoniam & nos ipsi meliùs quàm credatis vestri sumus. Quod autem ad præsens negotium pertinet, priorem de Notgento & negotia eius vobis commendamus, & vt pro negotiis quæ vobis ipse intimabit domino Carnotensi Episcopo scribere dignemini, multum rogamus.

Abbatis Cluniacensis ad eundem. EPIST. CXXVII.

VENERABILI *& carissimo Domino & amico nostro* SVGERIO *Abbati S. Dionysij, Frater* PETRVS *humilis Cluniacensis Abbas salutem & sincerum in Domino dilectionis affectum.* QVIA reuerentiam vestram iam ab antiquo diliximus, & in Christi caritate diligimus, à vobis quoque diligi non diffidimus. Eapropter frequenter vos pro nostrarum rerum diuersis euentibus rogare non dubitamus. Nunc autem & rogamus dilectionem vestram pro Domo nostra Sancti Martini de Campis, quæ ob debilitatem dilectissimi Fratris nostri domni O. plurimum tam in spiritalibus quàm in temporalibus attenuata est, & quotidie magis ac magis attenuatur. Vnde eius condescendentes infirmitati, à cura Domus prædictæ eum more nostro absoluimus, & loco ipsius dilectum Fratrem & filium nostrum domnum Si-

C monem quondam eiusdem loci Subpriorem substituimus: quia à nobis & Fratribus nostris propter honestatem & mores optimos multum diligitur. Super quo rogamus prudentiam vestram, vt eum causa Dei & amoris nostri respectu diligatis, auxilium & consilium vestrum ei impendatis.

Archiepiscopi Senonensis ad domnum SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA CXXVIII.

HVGO *Dei gratiâ Senonensis Archiepiscopus, dilectissimo filio* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij salutem & dilectionem.* BENEDICTVS Deus, qui causam nostram in manu vestra posuit, & eum, quem, si nobis datum esset, eligeremus, iudicem præfecit. Cùm enim de nostri Archidiaconi innocentia minimè dubitemus, vestrum tamen præoptamus iudicium, cuius scimus æquitatem, cuius experti sumus fidem & bonam propitiationem. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

Catalaunensis Episcopi. EPIST. CXXIX.

SVGERIO *Patri & Domino Dei gratiâ dignè reuerendo Abbati Sancti Dionysij*, BARTHOLOMEVS *eiusdem patientia Catalaunensis Ecclesiæ Sacerdos, sinceræ dilectionis affectum.* QVONIAM affectus vestræ dilectionis erga nos plenus est, admodum gaudemus quia plenitudinem effectus in necessitatibus nostris de præterito experti sumus, & de futuro expectamus. Rogamus itaque clementiam paternitatis vestræ, vt nos erga piissimum Dominum nostrum Regem pius pro nobis sitis patronus & intercessor. Ante eius siquidem aduentum multas vt nostis sustinuimus anxietates, in quibus solius clementiæ vestræ consilium recepimus, & remedium: post eius verò reditum nihilominus hostium crebris inuasionibus præpediti, magnificentiam eius debito iure humilitatis nostræ visitare nequiuimus. De liberalitate ergo vestra plurimum confidentes, vos deuotissimè precamur, vt iniurias & persecutiones quas sustinuimus, & damna rerum nostrarum, quæ iniustè recepimus, Domino Regi significetis. Cuius quidem præsentiam ex voto desiderij nostri in proximo adire parati sumus, eique pro posse facultatis nostræ, etsi minimum quantum ad plenitudinem spectat voluntatis, de nostro vt Patri & Domino seruiemus. Valete.

A. Redonensis Episcopi ad domnum Abbatem. EPIST. CXXX. B

DILECTISSIMO *Domino suo* SVGERIO *Dei gratiâ Sancti Dionysij reuerendo Abbati, A. Redonensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & dilectionis obsequium.* SANCTITATI vestræ grates plurimas referimus, quòd nos ad sustentandam exilij nostri inopiam, quasi si nobis multum obnoxius essetis, inuitastis. Vestræ itaque Paternitati notum fieri volumus, quòd Nannetum vsque, Terræ illius necessitatibus & negotiis nostris exigentibus, nos, priusquàm ad vos veniamus, descendere necesse fuit. Ad vos verò, vt ad Dominum & patronum, prima hebdomada Quadragesimæ Deo volente veniemus. Valete.

Cleri beati Martini Turonensis. EPIST. CXXXI.

SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij, totus Ecclesiæ beati Martini Clerus salutem & amicitiæ integritatem.* VVLGARE est & tritum prouerbium, quòd res humanæ spatio temporis euanescunt. Tempore enim interit gaudium cuiuslibet voluptatis, tempore obliuiscitur mater mœroris. In quo vno amicitiæ vis & dignitas facilè elucet, cuius vires nec tempus imminuit, nec ætas consumit. Nihil præclarius hoc bono Ecclesia beati Martini gloriatur, quòd amicitiam vestram meruit obtinere. Sed quia apud cari pectoris secretum nihil ruboris est id expetere quo indigeas, idcirco Ecclesia beati Martini vestro indigens consilio, vobis speciali amico suo supplicat & orat, vt dissolutis occupationibus interesse velitis cuidam negotio, quod in præsentia Legati ciuitate Meldis tractandum est aduersus Clericos Sancti Mauritij tertia die ab ea Dominica, in qua cantatur *Isti sunt dies.* C

Abbatis Clareuallensis. EPISTOLA CXXXII.

AMANTISSIMO *Patri & Domino* SVGERIO *Dei gratiâ beati Dionysij Abbati,* BERNARDVS *Clareuallensis vocatus Abbas salutem & orationes quas potest in Domino.* VERBVM quod attulerunt Magister Templi & Frater Iohannes tam lætus accepi, quàm id quod à Deo crederem processisse. Ipsa enim iam Orientalis Ecclesia tam miserabiliter clamat, vt quisquis non toto compatitur affectu, Ecclesiæ filius esse non probetur. Verùm, quàm lætus de nuncio, tam tristis de angusto termino, ad quem vestræ dilectioni occurrere omninò non potui. Siquidem promiseram domino Lingonensi ipsa die occurrere ad colloquium, quod de magnis & grauibus negotiis fiducia nostri acceperat. Indicaui autem ipsis tempus quando si placet lætus occurram cum eodem Episcopo, qui multum poterit vtilis esse colloquio.

A *Abbatis Cluniacensis ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA CXXXIII.

VENERANDO *& præcordiali amico nostro domno* SVGERIO *Sancti Dionysij Abbati, Frater Petrus humilis Cluniacensis Abbas salutis & præsentis & æternæ plenitudinem.* DOLEO, & supra quàm dicere possum doleo, quia sacro Conuentui vestro, quem apud Carnotum Dominus Rex consilio sapientiæ vestræ & aliorum sapientum indixit, interesse non valeo. Credite intimo amico, credite vera dicenti, quia verè volo & non valeo, & quia non valeo doleo. Quis enim non doleat, se non interesse tam sancto Collegio, vbi nullus proprium lucrum, vbi nullus quæ sua sunt quæret, sed quæ Iesu Christi? Non enim quælibet res agitur, sed de illa tractatur, qua maior nulla, immo quæ est omnium maxima. Nonne maxima omnium est, prouidere, satagere, ne sanctum detur canibus? ne loca, in quibus steterunt pedes operantis salutem in medio terræ, rursum pedibus iniquorum proterantur? ne regia Hierusalem à Prophetis, ab Apostolis, ab ipso omniũ Saluatore dedicata: ne nobilis illa totius Syriæ Metropolis Antiochia iterum blasphemis & nefandis hominibus subiiciantur? ne ipsa salutaris crux iam ab impiis, vt dicitur, obsessa, vt olim à Cosdroe capiatur? ne ipsum Sepulchrum Domini, quod hactenus, iuxta Prophetam,
B gloriosum toto Orbe fuerat, fortassis vt illi minari solent radicitus euellatur? Huic ergo tam sancto tàmque necessario tractatui, ad quem humilitatem meam, venerande vir, inuitare voluisti, libentissimè, vt dixi, interfuissem, si vllomodo potuissem. Quæ iter hoc meum impediunt multa sunt. Sed inter alia specialia duo sunt. Vnum multiplex incommodum corporis mei, quod à Natali Domini vsque ad hoc tempus penè assiduè passus sum: aliud Conuentus magnus Priorum, quos, antequam de istis quæ mandastis aliquid scirem, in ipso ferè initio Quadragesimæ, pro consilio ineuitabilis rei Cluniacum eadem die, qua Conuentus vester apud Carnotum indictus est, venire præceperam. Suscipiat ergo si placet æquo animo vnanimis & carissima mihi reuerentia vestra non fictam, sed veracem excusationem meam, & apud se, & apud alios excusatam habeat absentiam meam.

Lugdunensis Archiepiscopi ad domnum Abbatem. EPIST. CXXXIV.

V*Dei gratiâ sanctæ Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopus, carissimo & venerabili* SVGERIO *Sancti Dionysij Abbati æternam in Christo Iesu salutem.* QVO dolore, quibus lacrymis Orientali Ecclesiæ in tot & tantis nunc miseriis constitutæ compati debeamus; nullus fidelis Deúmque timens ignorat. Qua verò vigilantia, quo studio, pro eius subuentione, omnis religiosus & Dei cultor sollicitari debeat, ipsa quam patitur calamitas & afflictio manifestat. Verùm, quia nos pro officio no-
C stro, & pro iure Primatus, ex parte Domini Regis, & Optimatum Regni, ad colloquium quod apud Carnotum celebrari debet inuitastis: sciat caritas vestra, quòd donec Senonensis Archiepiscopus in eadem causa Primatus nobis derogare non veretur, & Apostolicis mandatis contumax & rebellis existit, pudor nobis est ad illas progredi partes, vbi domino Papæ contradicitur, & Lugdunensis Ecclesia debito honore fraudatur. Ad hæc, alio magno & inopinato detinemur impedimento, quia domnus Ylio Abbas, vir vtique magnus, & in Lugdunensi Ecclesia quasi præcipuus, grauiter infirmatur, & quotidie ingrauescente morbo ad exitum propinquare videtur. Et quia castra & munitiones Ecclesiæ nostræ in manu ipsius sunt, rogatu & consilio Clericorum nostrorum longiùs exire ad præsens distulimus, ne fortè in absentia nostra filij huius mundi, qui semper Ecclesiis aduersantur, oportunitatem malignandi inueniant, & Lugdunensi Ecclesiæ insanabile vulnus infligant. His igitur ex causis mittimus ad vos hunc venerabilem Fratrem nostrum, & dilectum Ecclesiæ nostræ filium, domnum Stephanum quondam Viennensem Archiepiscopum, virum vtique religiosum, & in maximis exercitatum; qui vobis in causa Dei vice nostra quantum licuerit assistat, & si quid de Senonensi negotio ad honorem Dei & Lugdunensis Ecclesiæ per Domini Regis studium & vestrum compositum fuerit, ad nos idoneè referat. Soluto enim huius discordiæ scrupulo, & pace inter Ecclesias reformata, Domino Regi, & personis Ecclesiæ

LVDOVICVS VII. IVNIOR. quo libet occurrere, & in hac causa Dei consilium & auxilium nostrum parati sumus impendere. A

GAVFREDI *Archiepiscopi Burdegalensis.* EPIST. CXXXV.

CARISSIMO *suo & meritò reuerendo Domino* SVGERIO *venerabili per Dei gratiam beati Dionysij Abbati, Frater* GAVFREDVS *Burdegalensis Ecclesiæ dictus Episcopus salutem, & si quod possit obsequium cum caritate.* LITERAS, Domine, dignationis vestræ debita veneratione suscepimus. Quibus diligenter inspectis, quem priùs noueram zelo domus Dei & amore fraternæ caritatis accensum, nunc maximè in tempore necessitatis causam Christi agendam vos suscepisse cognosco. Preces itaque vestras, & submonitionem ex parte vestra & venerabilium Dominorũ & Patrum Archiepiscoporum & Episcoporum per vos factam, tum pro re ipsa quæ agitur, tum pro petitione tantorum virorum cum executione operis suscipiendas dignum duximus, si pro voluntate nobis adesset facultas. Verumtamen, quia non est volentis neque currentis, sed miserantis Dei, à iam incœpto itinere desistere nos oportuit propria corporis exigente infirmitate. Præterea, dominus Theodericus Galerannus ex parte Domini Regis & nos & Fratres nostros Coëpiscopos, generaliter quoque omnes Proceres Terræ nostræ conuocauerat apud Sanctum Ioannem Angeliacensem, Dominica *Ego sum Pastor bonus*, pro pace Terræ firmanda, & his quæ ad honorem Regni spectant in Terra nostra statuendis. B Dilectam ergo nobis serenitatem vestram attentiùs petimus haberi exoratam, vt quia his quæ prædiximus præpediti interesse tanto Conuentui non possumus, vobis Domine molestum non videatur: sed apud vos, & eos qui conuenire debent, Dominos & Patres nostros, caritas vestra habeat nos excusatos. Qui licèt absentes corpore, spiritu tamen vobiscum præsentes erimus: optantes, vt Christus in causa sua spiritum consilij vobis amministret. Benè valete.

Archiepiscopi Bituricensis. EPIST. CXXXVI.

CARISSIMO *Fratri & amico* SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij*, PETRVS *Bituricensis Eclesiæ humilis Minister salutem & veram in Christo dilectionem.* QVONIAM de religione & amicitia vestra plurimùm confidimus, securiùs vobis scribimus, maximè quæ ad honestatem pertinere cognoscimus. Bartholomeus siquidem Archidiaconus noster malæ vitæ & pessimæ famæ precibus Domini Regis apud dominum Papam obtinuit, vt causa quæ inter nos & ipsum ex mandato domini Papæ ante Dominum Burdegalensem agitabatur, in octauis Pentecostes ad grauamen nostrum Romæ tractaretur. Quapropter oportet nos illuc in próximo ire vel mittere, nisi iustitiæ & honestati volumus deesse. Ideóque dilectionem vestram obnixiùs deprecamur, quatenus apud Dominum Regem efficiatis, vt domino Papæ pro nobis scribat, & vos ipse scribatis, sicut fidelis noster Constantinus latiùs vobis exponet. C

Abbatis Pontiniacensis. EPIST. CXXXVII.

VENERABILI *Domino & carissimo Patri* SVGERIO *Dei gratiâ Sancti Dionysij Abbati, Frater* GVIDO *Pontiniacensis vocatus Abbas salutem & orationes.* THESAVRARIVS Autissiodorensis noster & Domus nostræ Pontiniacensis amicus est, qui apud vestram sublimitatem putat sibi aliquid valere nostræ paruitatis supplicationem. Sed neque nos quidem de vestra benignitate diffidimus, quin nobis pro eo supplicantibus quantulumcumque condescendere dignemini. Si igitur habet apud vos locum aliquem pauperis intercessio, sentiat vos propitium amicus noster in causa sua, quæ à domino Papa vestræ discutienda committitur discretioni. Qui etiam à Domino Rege in causam trahitur, in qua nihilominus pro Dei amore & nostro placeat vestræ Sanctitati ei suffragium vestrum non deesse. Quia sigillum nostrum non habebamus, sigillum Domini Autissiodorensis apposuimus.

A EVGENII Papæ ad domnum SVGERIVM Abbatem.

EPISTOLA CXXXVIII.

EVGENIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio SVGERIO Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem. PRVDENTIAM tuam latere non credimus, nobis plurimum esse molestum, quòd thesaurus Ecclesiæ sanctæ Genouefæ pignori est obligatus. Quia verò nolumus, vt Ecclesia ipsa aliqua negligentia vel contentione detrimentum exinde patiatur, aut ornamentis suis aliquorum nequitia vel versutia spolietur, per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus ad locum ipsum accedas, & rem diligenter inquirens, quidquid de eodem thesauro per seculares obligatum est, ex quo mutatio Ecclesiæ ad eorum peruenit notitiam, de proprio eos redimere cogas. Quod verò ante obligatum fuerat de communi tam regularium quàm secularium, prout quibúsque competet facias redimi: sollicitè attendens ne aliquorum nequitiâ damnum in hoc Ecclesia patiatur. Qui autem super hoc tibi rebellis extiterit, auctoritate nostra eum excommunicationi subiicias. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XV. Cal. Maij.

LVDOVICI Regis ad eundem. EPIST. CXXXIX.

B LVDOVICVS Dei gratiâ Rex Francorum, dilecto nostro SVGERIO eadem gratiâ venerabili Sancti Dionysij Abbati salutem & copiosam dilectionem. QVERELAS pauperum ad nos super R. Malueisin clamantium vna nobiscum Carnotum vestra audiuit discretio, eásque ad vestram discretionem terminandas vobis imposuimus. Verùm, quia quinta feria proxima post Pentecosten huic negotio interesse non possumus, dilectioni vestræ mandantes scribimus, quatinus pauperum tam diligenter intendatis, vt & Deus super iustitia honoretur, nósque apud Deum & omnes bonos laudem consequamur. Valete.

I. Cardinalis Sanctæ Mariæ Nouæ. EPIST. CXL.

SVGERIO Dei gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij, I. eadem gratia Sanctæ Mariæ Nouæ Diaconus Cardinalis salutem & dilectionem. PRO latore præsentium Magistro Petro dilectionem vestram plurimùm rogamus, quatinus in causa sua, quæ vestræ prudentiæ à domino Papa committitur, pium vos sentiat & mansuetum, & tantis laboribus suis misericordiæ compassione propinquum. Ipse quidem asserit se ab imposita culpa immunem, quamuis si culpabilis inueniretur, leuiganda esset vtique propter consuetudinem & impunitatem scholasticorum excessuum. Verùm quia causa ista ad Romanam audientiam delata est, & ad vestram remissa, seruetur grauitas, adhibeatur & pietas, cohibeatur stultitia, honoretur scientia,
C doctrina formetur, & caritas reparetur. Compensatis quoque vtrimque laboribus ita terminus imponatur, vt curiositas & inquietus animus apud vos nullatenus locum inueniat. Pro se iste rationem pio iudici reddat, & quicumque conuicti fuerint prohibitam violentiam commisisse, onere suo singuli onerentur.

HVGONIS Cardinalis tituli in Lucina. EPIST. CXLI.

CARISSIMO Fratri & amico SVGERIO venerabili Sancti Dionysij Abbati, HVGO sanctæ Romanæ Ecclesiæ Tituli in Lucina Presbyter Cardinalis salutem & dilectionem. PRÆSENTIVM lator ad pedes domini Papæ veniendo plurimùm laborauit, quem pro excessibus excommunicationis vinculo innodatum, nos eiusdem Domini nostri mandato absoluimus. Causam autem ipsius, sicut in Literis domini Papæ continetur, discretioni vestræ fore commissam cognouimus: & quia ipsum virum siquidem literatum & maximam pro studio disciplinæ sollicitudinem gerentem cognouimus, in causis eius pro eo libenter intercedimus. Vnde caritatis vestræ prudentiam exoramus, vt eundem pro se tantummodo respondentem, in quantum iustitia patitur, foueatis, & benignè tractetis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

HVGONIS *Romani ad domnum Abbatem.* EPIST. CXLII.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati Sancti Dionysij venerabili domino & amico suo, Frater* HVGO *salutem.* QVONIAM ad pietatis officium plurimùm spectat, euitare non possumus, quin pro familiaribus nostris apud amicos nostros intercedamus. Latorem itaque præsentium Magistrum Petrum, cuius causa discretioni vestræ à domino Papa remittitur, pro amore Dei & nostro in quantum iustitia patietur sustentetis. Studium, quod semper liberalibus artibus applicuit, & honestas morum, in quantum nouimus, apud benignitatis vestræ prudentiam non minimam gratiam debent promereri. Laborem etiam quàm maximum hac de causa iam pertulit, & iniustè, vt ipse & nonnulli alij asserunt. In Romana quoque Curia diu sustinuit, & ad hoc elaborauit, vt duo ex sociis suis eadem de causa accusati, in præsentia vestra suam ostenderent innocentiam. Quod quia impetrare non potuit, pro se solo habet respondere.

ROGERII *Regis Siciliæ ad domnum Abbatem.* EPIST. CXLIII.

ROGERIVS *Dei gratiâ Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ,* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij carissimo amico suo salutem & dilectionem.* AMICORVM est, vt alter alterius congratuletur serenitati. Vndè dilectioni vestræ significare dignum duximus, nos gratiâ Dei sanos & incolumes esse. B Rogamus equidem, vt vicem nobis amicis debitam rependentes, de vestræ dilectionis statu sæpiùs nobis per commeantes significare non pigritemini: vt sicut vos nostræ, ita & nos vestræ congaudeamus saluti.

EVGENII *Papæ ad domnum Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA CXLIV.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* IMMENSVM pietatis opus, quod carissimo filio nostro LVDOVICO illustri Francorum Regi diuina misericordia inspirauit, nos plurimùm anxios reddit. Grauem namque Christiani nominis iacturam, quam nostris temporibus Ecclesia Dei sustinuit, & recentem adhuc effusionem sanguinis tantorum virorum ad memoriam reuocantes, grandi timore concutimur, & mœror inconsolabilis renouatur. Ceterùm, deuotio prædicti filij nostri & caritas diuinitus inspirata conceptum aliquantulum dolorem mitigat, & spem nobis consolationis promittit. Sic igitur vtrimque suspensos timor cum spe nos valde conturbat. Sed ne tantum opus nostra occasione remaneat, prudentiæ tuæ per præsentia scripta mandamus, quatinus iam dicti filij nostri Regis, & Baronum atque aliorum Regni sui animos diligenter studeas perscrutari, & si ad tam C arduum opus eos promptos agnoueris, consilium & auxilium nostrum quantum poterimus, & remissionem peccatorum, sicut in aliis Literis nostris continetur, securè promittas: & nos de constantia eorum & deuotione fidei certiores effecti, timore deposito vires eis & auxilium quibus modis poterimus diuina fauente misericordiâ tribuemus. Vestri autem studij sit, vt communicato sapientum consilio, quod nostri auxilij ad hoc necessarium fuerit, & quæ Ecclesiasticæ personæ præter nominatas idoneæ vobis visæ fuerunt, maturè nobis significare curetis. Datum Laterani VII. Calendas Maij.

NICOLAI *Abbatis Corbeiæ ad eundem.* EPIST. CXLV.

DOMINO *& Patri suo* SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati beati Dionysij,* NICOLAVS *Corbeiensis Ecclesiæ humilis Minister, salutis plurimum & amoris.* EX omnibus periculis & necessitatibus meis ad tranquillitatem vestram quasi ad tutissimum & expertum salutis meæ portum confidenter confugio. Postquam igitur à vobis redij, graui negotio, quod inter nos & Comitem Flandriæ agitur, præpeditus, & ad partes illas submonentibus Episcopis Tornacensi & Mori-

A nensi propter compositionem mutuam Dominica præterita profectus: ad diem, quam Dominus noster Rex nobis condixerat, vt scilicet ad eum Aurelianis mitterem, mittere non valui. Vnde vestram crebro expertam dilectionem obnixè deprecor, quatinus Domino Regi me excusetis, & ne irascatur agatis: quia absens negotium tantùm nisi fidelissimo nuncio credere ausus non fui, & ideo mittere supersedi. Ego quoque absque dubio Dominica proxima post Apostolorum festum, aut nuncius meus, præsentiæ vestræ propter hoc assistam. Quoniam autem paternitatem vestram offendisse me in hoc, quòd ad prædictam diem non misi, plurimùm timeo, de remissione iræ vestræ certificari per Literas vestras precor. Precor etiam nobis mandari, si verum est quod audiui, Dominum Regem ab Aurelianis ad nos recto itinere venire debere. Illud etiam quæro, quòd si Dominum Regem negotium suum & nostrum contra burgenses nostros efficaciter exequuturum fore scitis, nobis mandetis, & ego eius misericordiam expectabo. Quòd si eum flecti & molliùs agere senseritis, nobis idem innuite: quia nisi eius mihi assit auxilium, pacem nostram qualemcumque ab offerentibus accipiam. Valete, & honori Ecclesiæ subuenite.

ROGERIO *Regi Siciliæ.* EPISTOLA CXLVI.

GLORIOSO *Dei gratiâ Regi Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ,* ROGERIO, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas in eo regnare, qui dat salutem Regibus.* REGIÆ Maiestatis excellentiæ, si non quales debemus, quales tamen B valemus gratiarum actiones referimus: eo quòd tanti, tam sapientis, tam famosi Domini Celsitudo nostræ paruitatis memorari, ac de nostra prosperitate quærere non sit dedignata. Huiusmodi enim quæstio me totum totaliter vestræ serenitati emptitium reddidit, nec toto tempore vitæ nostræ à memoria nostra decidere poterit, quòd tantæ nobilitatis ac potentiæ Dominus de sua nobis prosperitate significauerit, & de nostra certificari requisierit. Sanè Celsitudini vestræ de incolumitate nostra significantes, multa & de multis Excellentiæ vestræ scribere dignum duximus: sed ne prolixitas fastidium generaret, nuncio nostro ore ad os vobis referenda intimauimus. Valeat Celsitudo vestra.

EVGENII *Papæ ad domnum Abbatem.* EPIST. CXLVII.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* SACERDOS ille R. qui ad nos contra Stephanum Senonensem Archidiaconum venerat, cum nuncio eiusdem Archidiaconi nuper ad nostram præsentiam rediit. Sed cùm in causa ipsa procedere sicut ratio exigit minimè posset, eum à querimonia sua cessare præcepimus, & prædictum Archidiaconum super obiectis se canonicè purgaturum tuo conspe- C ctui mandauimus præsentandum. Per Apostolica itaque tibi scripta mandamus, quatenus eundem Archidiaconum ad tuam præsentiam euoces iterum, & si quinta manu sui ordinis super illatis criminibus se poterit expurgare, ipsum quoque ab impetitione præfati Presbyteri absolutum remittas. Datum Romæ apud Sanctum Petrum VII. Calendas Iunij.

LVDOVICI *Regis ad Abbatem* SVGERIVM. EPIST. CXLVIII.

LVDOVICVS, *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitanorum, carissimo amico & fideli nostro* SVGERIO *venerabili Abbati Sancti Dionysij salutem & dilectionis plurimum.* VENERVNT ad nos Clerici Laudunenses, Ecclesiæ suæ desolationem conquerentes, ostendentes etiam quanta perferret Ecclesia incommoda, si diu cura patroni careret. Liberam igitur à vobis electionem petierunt, & quia Ecclesia moram ferre non poterat, coacti sumus iustis ipsorum petitionibus statim acquiescere: & ne omninò absque consilio vestro res fieret, eosdem dilectioni vestræ reuertentes misimus. Rogando igitur vobis mandamus, sicut scitis vos debere, sicut Ecclesiæ scitis expedire, consulatis eis & ad Ecclesiæ vtilitatem, & ad Regni honorem prudentia vestra laboret. Scitis profectò ex præsidentium imbecilli-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

tate & defectu, & honorem Ecclesiarum deperire, Regni etiam decus ex personarum ignauia diminui. Spectat siquidem ad honorem Regni, vt Ecclesiæ illi citò subueniatur: quoniam & in partibus illis guerra est, & omnes ferè inde Barones interierunt. Sicut vobis videbitur loquimini Ecclesiæ Clericis quos ad vos mittimus, sicut vobis videbitur eis consulatis. Voluntas enim vestra nostra est, & nos consilium nostrum reposuimus in vobis. Venient in proximo ad vos Atrebatenses Clerici, vice nostra eis consulite: & si vobis visum fuerit, & labori vobis non fuerit, in præsentiam nostram eos adducite. A

Abbatis Vizeliacensis. EPISTOLA CXLIX.

VENERANDO *Abbati Sancti Dionysij Domino* SVGERIO, *Frater P. Vizeliacensis qualiscumque Minister salutem, venerationis & dilectionis obsequium.* QVOD vobis scribimus, tanquam otiosum ac superfluum reputamus, vt pote quem de omnibus docet vnctio sancti Spiritus. Robertus vester specialis obiit, & filius eius Matheus: sola vidua mater remansit, & vnicus filius. Quid ergo? Sed sicut nouit & consueuit vestræ pietatis abundantia, sentiant si placet super huiuscemodi pia vos gestare viscera, & superexaltet iudicium misericordia. Nostis enim, quia qui miseretur misericordiam consequetur.

Domni Abbatis SVGERII *ad Regem* LVDOVICVM. EPIST. CL. B

CARISSIMO *Domino Dei gratiâ Regi Francorum & Duci Aquitanorum* LVDOVICO, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas deuotas in Christo orationes & fidele seruitium.* REGIÆ Maiestatis celsitudini, de qua semper confidere consueuimus, obnixè supplicamus, ne contra Comitem Andegauensem, quem Ducem Normanniæ fecistis, absque consilio Archiepiscoporum & Episcoporum, siue Optimatum vestrorum, in guerram immaturè prorumpatis. Si quid enim minus consultè aggressi fueritis, nec cum honore dimitti, nec sine maximo labore perfici poterit. Sed quandoquidem homines vestros propter hoc conuocastis, rogantes consulimus, vt audito eorum consilio, aliquanto tempore differendo sustineatis: donec fidelium vestrorum, Episcoporum scilicet & Procerum, super hoc consilium audiatis, qui ex iure fidelitatis, quam Regno & Coronæ debent, quod vobis suggesserint perficere totis viribus adiuuabunt.

EVGENII *Papæ ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.*

EPISTOLA CLI.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* NOTITIÆ tuæ non extat incognitum, Monasterium beati Medardi Suessionensis iuris beati Petri existere, & ad defensionem eius & sanctæ Romanæ Ecclesiæ specialiter pertinere. Et quia idem Monasterium ab IVONE Comite Suessionensi occasione pecuniæ, quam ab Abbate ipsius loci exigit, sicut accepimus, plurimùm prægrauatur, discretioni tuæ per Apostolica scripta rogando mandamus, quatinus pro reuerentia beati Petri & nostra ipsum Abbatem & Fratres eius super hoc & aliis, in quibus tuo indiguerint auxilio, iuues & manuteneas, & eorum erga Regiæ dignitatis Excellentiam, cuius familiaritatis & consilij talentum accepisse cognosceris, intercessor & adiutor existas, vt beati Petri & Sedis Apostolicæ maiorem promerearis gratiam. Datum trans Tyberim v. Idus Martij. C

BALDVINI *Nouiomensis Episcopi ad domnum Abbatem.* EPIST. CLII.

DOMINO *suo carissimo* SVGERIO *venerabili Sancti Dionysij Abbati, Frater* BALDVINVS *Nouiomensis Ecclesiæ Minister indignus obsequium & amorem.* BENEDICTVS Deus, qui prosperum fecit desiderium nostrum, deducens & reducens nos cum incolumitate & gaudio, qui dedit postulationi nostræ congruentem effectum. Venissem & ipse ad vos libentiùs quàm misissem: sed necessarium duximus

A duximus ad Dominum Remensem declinare priùs, & post hoc videre vos quem multum desideramus. Opus autem esset, vt ante diem colloquij vos & Dominus Remensis conueniretis, vt conferremus de instanti negotio. Hoc autem procurate vt fiat. Valete.

SVGERII *Abbatis ad G. Comitem Andegauensem.* EPIST. CLIII.

EGREGIO *Comiti Andegauorum & Duci Normannorum G. atque nobili Imperatrici* MATILDI, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas salutem & dilectionem.* NOVERIT nobilitatis vestræ Celsitudo, contentionem illam, quæ inter vos & Dominum nostrum Regem Francorum emersit, valde nobis displicere; tum pro amore Dei, qui pacis auctor est & amator; tum pro oppressione pauperum, quam dolemus; tum pro pace vestra & honore, quem valde diligimus. Neque enim obliuioni tradere poterimus honorem & amorem, quem gloriosus Rex HENRICVS toto tempore vitæ suæ nobis exhibuit. Qui cùm sapienter & potenter in administratione Regni Anglorum & Ducatus Normannorum floreret, quocumque guerrarum & bellorum tempore, bona Sancti Dionysij honestè & fideliter conseruari faciebat, familiarem me habebat: venienti etiam tam potens, tam discretus occurrebat, & quod multis suorum celaret, de reformatione pacis B sæpiùs mihi aperiebat. Vnde crebrò Deo auxiliante contigit, nostro labore de multis guerris & implicitis multorum æmulorum machinamentis eum ad bonam pacis compositionem peruenire. Quòd si nobis credi dignaretur, non recordamur pacem aliquam viginti annis cum Domino Rege Francorum eum fecisse, cui fideliter & præcipuè inter omnes operam iugem & fidelem non adhibuerimus, sicut ille qui ab vtroque Domino credebatur. Quod & adhuc opportunè, importunè etiam, sicut decet Abbatem & Sacerdotem, quandocumque poterimus libenter prosequemur. Vnde etiam memores antiquorum gloriosi Regis Henrici beneficiorum, nobilitati vestræ consulimus, vt & per amicos & per familiares amorem Domini Regis & pacem, dum adhuc reuocabilis est, dum necdum cum hostibus vestris fœdus iniit, strenuè & diligenter quærere elaboretis. Si enim Regnum Angliæ & gazarum antiquarum copia paci & prosperitati vestræ succederent, guerrarum longarum expensis infructuosam consumptionem raptorum, satellitum solidariorum profusionem infructuosè attingeret. Pacem cœli & terræ vobis Omnipotens largiri dignetur. Pro terra beati Dionysij de Berneualle & de Boscagio, quam gloriosus Rex Henricus etiam guerrarum tempore solito diligentiùs illæsam omninò conseruari faciebat, vt idipsum faciatis obnixè rogamus. Nec enim occasione guerrarum Francorum siue Normannorum possessiones Ecclesiarum vel Abbatiarum, vbicumque sitæ sint, siue in Normannia, siue in Francia, lædi vel minui solent.

C

SVGERII *Abbatis ad T. Ambianensem Episcopum.* EPIST. CLIV.

VENERABILI *Dei gratiâ Ambianensi Episcopo T.* SVGERIVS *beati Dionysij Abbas salutem & dilectionem.* VERA amicitia grauiùs, si oporteat, conuenire consueuit amicos. Vnde dilectioni vestræ grauiter improperamus, Robertum de Boua hominem diabolicum, famosum apostatam, quòd eum in Ecclesia vestra, cui Deo auctore præestis, aut suscepistis, aut suscipi permisistis. Timendum valdè est discretioni vestræ, ne huiusmodi Deo & hominibus odiosa susceptio, si tamen est, & præsentem vobis ruinam, & gehennam generet æternam. Confortate igitur manus dissolutas, & genua debilia roborate, vires resumite, gladium in illum diabolicum potenter exerite: vt quòd minori cautela contigit, ad honorem Dei & vestrum citiùs corrigatur. Decet enim Episcopalem sublimitatem, quod minus benè factum est, sicut coactum dedeceret, spontanea voluntate corrigere. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

GAVFREDI *Burdegalensis Archiepiscopi ad domnum* SVGERIVM *Abbatem.* A

EPISTOLA CLV.

REVERENTISSIMO *Domino & meritò diligendo* SVGERIO *Dei gratiâ venerabili Abbati Sancti Dionysij, Frater* GAVFREDVS *Burdegalensis Ecclesiæ dictus Episcopus salutem & promptum cum deuotione famulatum.* DESIDERIO desideraueram faciem vestram videre, Domine. Vnde vocatus à vobis ad Conuentum Carnotensem, nisi impedimenta quæ scripsimus vobis de necessitate Terræ nostræ & de aliis interuenissent, venire disposueramus. Sed & ad hunc sanctum Conuentum simul cum Fratribus nostris Coëpiscopis veniendi itinere iam suscepto, & ex magna parte peracto, Domino disponente pro insperata infirmitate apud Fontem-Ebraldi oportuit nos remanere. Non est itaque nobis datum desuper, vt quod affectabamus ad præsens adimplere valeamus: vt videlicet sancto interesse Collegio, vestróque frui desiderato colloquio possimus. Quod igitur potest caritas, exequitur. Amplector Dominum & amicum in visceribus Iesu Christi, & ea qua possum deuotione totum me fateor esse illius, & pro paruitate mea vestræ per omnia vellem occurrere voluntati. Per latorem itaque præsentium fratrem N. Domine, qui cetera poterit vobis expedire, de his quæ circa vos aguntur, & quæ vobis placuerit, nobis si placet significare dignemini. B

EVGENII *Papæ ad domnum Abbatem* SVGERIVM.

EPISTOLA CLVI.

EVGENIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* SVGERIO *Abbati Sancti Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* Ex eo quòd pro defectu Orientalis Ecclesiæ attentam sollicitudinem geris, gratum nobis est, & studium tuæ deuotionis in Domino collaudamus: quoniam & cor nostrum exinde ingenti dolore turbatur, & vehementer affligitur. Inde est, quòd petitioni tuæ, & aliorum qui nobis super causa ipsa scripserunt, quamuis grauissimum nobis fuerit propter imbecillitatem personæ, in qua omnium vota Domino fauente concurrunt, assensum tamen denegare nequaquam potuimus. Monemus itaque dilectionem tuam, quatinus in tanto & tam præclaro opere, tanquam vir discretus & prudens, opem & studium diligenter adhibeas. Præterea dilectioni tuæ notum fieri volumus, quoniam cum filio nostro carissimo Francorum Rege LVDOVICO de statuenda Religione in terra sibi à Deo concessa colloquium viua voce habuimus, & monitis nostris benignum præbuit assensum. Quia ergo in Compendiensi Ecclesia Religionem propagari Domino auxiliante optamus, præsentium tibi auctoritate iniungimus, vt ad hoc efficiendum omnimoda diligentia & attento studio elabores. Tibi siquidem & venerabili Fratri nostro Nouiomensi Episcopo onus ipsum imposuimus. Datum Albani XIII. Kalendas Iulij. C

B. Nouiomensis Episcopi ad SVGERIVM *Abbatem.* EPIST. CLVII.

DOMINO *& amico venerabili Abbati Sancti Dionysij* SVGERIO, *B. Nouiomensis Ecclesiæ Minister indignus amorem & obsequium pro viribus & vltra.* FACTVM est vt imperastis, & benedictus Deus, benedictus est Abbas. Imposita est illi cura & sollicitudo subiectorum suorum, sed inopem manum anxia sollicitudo constringit. Quomodo enim nudus vestiet nudum, aut famelicus esurientem satiare poterit? Ibi planè consilio opus, vbi nec creditor inuenitur, nec quod emptor persoluat habetur. Penes vos est consilium istud, vestrum est prouidere, ne quos in mediis fluctibus coniecimus, ad portum peruenire non possint. Nostrum omninò consilium est, vt sine omni dilatione ad dominum Papam fiat transmigratio: vt sicut ab illo inchoatio, sic per illum fiat & confirmatio. Illi enim innitendum est pro firmamento, quoniam quidquid Regis vrget iussio vel comminatio, longè minus est quàm quod Apostolica sancit & confirmat auctoritas.

A

Domni Abbatis SVGERII *ad B. Episcopum Nouiomensem.*

EPISTOLA CLVIII.

VENERABILI *Dei gratiâ Nouiomensi Episcopo B.* SVGERIVS *beati Dionysij Abbas sinceræ caritatis cum affectu effectum.* SVPER eo negotio, quod vestræ Celsitudini, & nostræ paruitati Apostolica commisit auctoritas, de statuendâ Religione in Ecclesia Compendiensi, omnipotenti Deo immensas gratiarum actiones referamus, quòd tanto, tam glorioso operi tam bonum principium largiri dignatus est: de misericordia eius confidentes, quia qui cœpit opus bonum, ipse perficiet in manu forti & brachio extento. Habemus enim ad tuitionem negotij nostri Euangelici responsi auctoritatem. *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus iis opus habet, & confestim dimittet eos.* Audientes igitur & scientes iniuncto nobis negotio viriliter insistamus, & castra diaboli, quæ peccatis hominum exigentibus in præfato loco constructa erant, funditus euertamus: castráque Dei omnipotentis ibidem erigamus, & erecta cum omni diligentia foueamus & manuteneamus. Sanè de benedictione electi dilectioni vestræ significamus, quatinus si sine magno scandalo fieri potest (solent enim Canonici in festo Sancti Cornelij magis B quàm in toto anno conuenire) in ipsa festiuitate ante altare præfati Martyris eum benedicatis: vt has primitias laboris vestri offerendo, æternæ remunerationis fructum ob omnipotente Deo recipiatis. Quod si sine magno scandalo fieri non potest, instanti Dominica vt idipsum impleatis, rogamus.

SVGERII *Abbatis ad R. Comitem Viromandensem.* EPIST. CLIX.

EGREGIO *Viromandensi Comiti R. carissimo Domino & amico suo,* SVGERIVS *beati Dionysij Abbas salutem & dilectionem.* NOVIT discretio vestra, quòd dominus Papa auctoritate Apostolica de constituenda Religione in Ecclesia Compendiensi onus nobis licèt inuitis imposuit. Qui enim de suo timet, alieno grauari onere non immeritò dolet. Nunc autem quod à nobis pro iniuncta obedientiâ determinatum fuerat, irreuerenter violatum esse constat: & quod Dominus Rex de eadem re vobiscum & cum Domina Regina contulit, aut nihil, aut parum profuit. Sequenti enim statim cùm exissemus, domnus PHILIPPVS frater Regis cum sacrilega & armata tam laïcorum quàm Clericorum manu veniens, Monasterium violenter irrupit, & pixidem, in qua non modica reliquiarum portio continebatur, rapiens asportauit. Nec hac temeritate contentus, sine mora iterum cum suis complicibus reuersus, Ecclesiæ ianuas super se clausit, & reuerendam Saluatoris nostri Coronam cum pretiosa & famosa eiusdem Domini nostri Syndone rapere conabatur. C Sed burgenses audito tanto scelere, tam pro venerandis reliquiis, quibus locus ille toto terrarum Orbe famosus existit, quàm etiam pro fidelitate, quam Abbati & Fratribus iam fecerant, cum armis viriliter accelerantes: comperto etiam quòd sacrilegi illi, ne Fratres campanas pulsare possent funes præcidissent, & eis post illatas contumelias mortem minarentur; quoniam portas Ecclesiæ obseratas intrinsecus inuenerunt, quomodo potuerunt Ecclesiam ingressi sunt. Et nisi Regiæ Maiestati super fratre suo deferendum iudicassent, eos qui cum eo inuenti sunt zelo accensi turpiter puniissent. Retentis itaque reliquiis, & conseruatis Fratribus nostris, repulso eodem PHILIPPO, suos quoque vix se à vindicta cohibentes fugauerunt. Quia igitur eorum audacia, & Clericorum contumax inobedientia ad iustitiam exercendam nos prouocat, vnanimitatem vestram, de qua multum confidimus, Apostolica auctoritate inuitamus: & sicut fidelissimum amicum, quippe quia nobis inuicem in opportunitatibus nunquam defuimus, ex parte etiam Domini Regis rogamus, & denunciamus, quatinus omnia, quæ sub tuitione vestra scelerati Clerici habere videbantur, vestro præcepto reseruentur. Siquidem ipsi culpis suis exigentibus seipsos & officio & Ecclesiæ beneficio priuauerunt. Certum itaque mutui amoris nostri argumentum erit, si in præsenti opere Dei fidelem vos & fortem coadiutorem habuerimus.

R. Viromandensis Comitis ad domnum SVGERIVM *Abbatem.*

A

EPISTOLA CLX.

SVGERIO *Dei gratiâ Abbati S. Dionysij Domino & amico suo, R. Viromandensis Comes salutem & dilectionem.* QVANDO Literæ vestræ venerunt ad me de annona & rebus Clericorum Compendiensium ponendis in sasione, Canonici maximam partem earum asportari fecerāt. Quod verò residuum est, totum sasiri faciam.

LVDOVICI *Regis Francorum ad domnum Abbatem.* EPIST. CLXI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum & Dux Aquitaniæ, dilecto nostro* SVGERIO *eadem gratiâ venerabili Sancti Dionysij Abbati salutem & plurimam dilectionem.* MANDASTIS nobis quatinus ad sedandam Compendij discordiam ad præsens ad partes iremus Compendienses. Verùm, sicut benè nostis, iam plurimo tempore nihil de negotiis nostris facere potuimus. Vnde ad præsens negotiis nostris nos vocantibus, in partes Aurelianenses ire, ibique vsque ad festum Sancti Remigij moram facere disposuimus. Precamur itaque vos, vt interim nos patienter sustineatis, cùm illuc sine vobis ire non velimus. Tunc H. vobis assumpto in partes Beluacenses ibimus, & tam illa quàm Compendij negotia secundùm consilium vestrum terminabimus. B Scire quoque vos volumus, quoniam ad Reginam matrem nostram Literas nostras misimus, quatinus Abbatem Compendiensem cum omnibus suis in pace dimittat, nullámque ei vel suis molestiam inferat: & vt verbum de iniuria filij sui & sua patienter vsque ad octabas beati Dionysij induciet. Mandauimus quoque Comiti RODVLFO & Comiti THEOBALDO, quatinus per vniuersas terras suas Abbatem Compendiensem de his, quæ ad Ecclesiam Compendiensem pertinent, saisire & inuestire faciant.

BALDVINI *Nouiomensis Episcopi ad domnum Papam* EVGENIVM.

EPISTOLA CLXII.

SANCTISSIMO *Patri & Domino* EVGENIO *Dei gratiâ summo Pontifici,* BALDVINVS *Nouiomensis Ecclesiæ Minister indignus, quidquid boni potest oratio vel affectus.* ONERASTIS vt Dominus & Magister humeros imbecilles adeò, vt in exequendi operis iniuncti sollicitudine perurgente penè virtus exhausta deficeret. Nec enim leue vel modicum, Ecclesiam Compendiensem tam celebrem, tam famosam, tanta denique auctoritate subnixam, in alium statum quamuis præcipuum derepente conuertere: cùm in huiusmodi Clericis, si tamen Clerici, consuetudo principetur antiqua, plúsque deterius insolitum quàm melius insolitum placeat & delectet. C Sed ecce probastis nos ad aquas contradictionis, vbi vexatus est ille venerabilis Sancti Dionysij Abbas, vestræ sanctitatis seruus fidelis & prudens. Mirabiles elationes maris experti sumus, sed mirabilior & longè potentior in altis Dominus & summus Pontifex eius, qui miserunt nos. Denique perurgente sancta obedientia vestra, cùm sciremus scriptum esse, *Seruus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis:* voluntati vestræ propensiùs inhærentes, suscepimus opprobria Clericorum exprobrantium Deo & vobis, & initiauimus locum verè sanctum Religioni & Ordini: Monachos deputauimus, Abbatem virum Religiosum & strenuum canonicè electum constituimus, & in festiuitate beatorum Martyrum Cornelij & Cypriani, quæ celebritas ibi maxima est, Abbatem ipsum solemniter benediximus, & erit benedictus Deo volente, & gratia vestra confirmante. Sicque impleta veridica illa Domini sententia, *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Succisa est arbor, quæ etiam terram occupabat, & plantata est oliua fructifera in Domo Dei quæ de misericordia vestra sperat plurimum, & ad præsens indiget quamplurimum. Manus Domini Regis filij vestri gloriosi Principis fuit nobiscum, quem verè in hoc opere probauimus seruum Dei viuentis, qui dicere possit, *Domine dilexi decorem Domus tuæ:* & illud, *Zelus Domus tuæ comedit me.* Quomodo satagebat, quomodo ardebat igne Dei, vt fieret ista mutatio dexteræ Excelsi? Sed & ipse nobiscum bibit de torrente, confusionem

A accepit, dissimulauit iniuriam, distulit Maiestatem. Prima die vocauit nobiscum Clericos in Capitulum. non venerunt. Sequenti die ipsemet profectus est, & vix eo compellente venerunt. Lectæ sunt Literæ, quas præfato Abbati pro hoc ipso opere per me direxistis, vt scitis: sed nec vestræ auctoritati delatum est. Vidimus ibi superbiam Moab, superbus est valde. Taceo quæ postea manus flagitiosa peregit, & quomodo fraude & præter horam intrauit Ecclesiam, reliquias sanctas asportare molitus. Quod & ex parte fecit, funes pendentes præcidit, ne fortè ad sonitum signorum populus conueniret. Quæ omnia præsentium lator sanctitati vestræ melius declarabit. Quid plura? superest, Domine, vt quod nutu Dei & vestro bonum accepit initium, auctoritas vestra stabilire, munire, confirmare studeat in perpetuum. Vnde viuant Monachi non habent. Clerici tam foranei quàm intranei, qui beneficia possident, nihil eis communicare volunt: sed magis habere videntur fiduciam, quòd Iordanis influat in os eorum. Rigatio plantationis nouellæ in manu vestra est, Domine: ne arescat, ne deficiat, quod omninò inimicus molitur. Pluuiam voluntariam segregate hæreditati Dei, & vestræ. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

SVGERII *Abbatis ad domnum* EVGENIVM *Papam.*

EPISTOLA CLXIII.

B CARISSIMO *Patri & Domino vniuersali Dei gratiâ & summo Pontifici* EVGENIO, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas obedientiæ & seruitij plenitudinem.* INTER omnia, & ex omnibus, sanctissime Pater, quæ vel auctoritate Apostolica, vel Maiestatis Regiæ præceptione paruitati nostræ concessa sunt negotia, hæc duo potissimum amplexatus sum: videlicet de statuenda Religione in beatæ Genouefæ Parisiensis & nobili Compendiensi Ecclesia, quæ de iure beati Petri vestra innititur auctoritate: vna de nobilioribus Galliarum, si infamis enormitas Canonicorum inhabitantium non obstitisset, existens. Quod memorabile factum quare vel quomodo effectui mancipari potuerit, stupendo ammiramur, nisi quia manum Domini non inualidam, & Petri fortitudinem in his & his similibus & per omnia cognouimus. Subuersa sunt, Pater carissime, ad exequutionem sanctæ præceptionis vestræ castra iniquitatis, erecta sunt ibidem castra pietatis & sanctæ Religionis: vt in cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, oriatur viror calami & iunci. Tenorem sanè actionis huius ex ordine sanctæ Paternitati vestræ scribere dignum duxeramus, nisi quia Abbas eiusdem Ecclesiæ ibidem nuper electus, nuper benedictus, vir venerabilis & approbata persona, ad vos tanquam ad Dominum & Patrem, cuius totus est, festinat: qui & actionis plenitudinem, & propriam conscientiam, quantum ad se spectat, exponet, & voluntatis vestræ, & plenæ obedientiæ exequutorem se exhibebit. Summatim tamen sanctæ discretioni vestræ celare no-
C lumus molestias & opprobria, quæ pessimi Canonici etiam in præsentia Domini Regis intulerunt Domino Nouiomensi Episcopo & nobis: miserrimus ille Decanus specialiter, tantò audacior, quantò ex ipsa sui infamia vilior, & quidam alius Giraldus de Portu, aut illo miserior fœtore infamiæ, siue miserrimus, aliique plures domestica mala & rei familiaris spurcitiam deplorantes. Prima quidem die vocati ad auditionem mandati vestri ipsi Canonici venire contempserunt. Cùm autem se eos absentare, & præceptum vestrum nolle audire manifestè videremus, Clericis aliis, & populo multis millibus congregato mandatum vestrum de statuenda Religione in eadem Ecclesia coram exponi fecimus, Monachos ibidem deinceps sub Religione deseruituros significauimus. Præbendas Canonicorum eos in pace possidere in beneplacito vestro, donec vobis quid inde fieret ordinare placeret, assistente Domino Rege promisimus. Ipsi verò Canonici ausu sacrilego irruentes in eandem Ecclesiam, sanctissimas reliquias spineæ Coronæ Domini, & sanctæ Syndonis, & thesauros eiusdem Ecclesiæ, insuper & Libros ac Sacerdotalia indumenta, ne haberent Monachi, vnde Deo seruirent, arripuerunt: nobis ex parte vestra reclamantibus propter eorum inobedientiam, altiùs solito cantauerunt, donec & Dominus Rex, & omnes qui aderant tam Clerici quàm laici, eorum ammirati insaniam, represserunt. Cùm autem sequenti die mandati vestri plenitudinem audissent, in iniquitate sua & inobedientiæ audacia permanserunt.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

SVGERII *Abbatis ad P. Cluniacensem Abbatem.* EPIST. CLXIV.

VENERABILI *Dei gratiâ Cluniacensi Abbati* PETRO, SVGERIVS *beati Dionysij Abbas salutem & deuotas orationes in Christo.* HONESTA materia precum multitudinem coartare consueuit. Indè est, quòd pro Ecclesia Compendiensi, quæ præcepto Domini Papæ de antiquo in nouæ Religionis statum mutata est, sanctitatem vestram obnixè rogamus, quatinus eam apud Dominum orationibus vestris adiuuetis, & domino Papæ vt eiusdem Ecclesiæ Abbatem virum venerabilem, approbatam personam, benignè suscipiat, & tanquam operi manuum sicut pius Pater & Dominus in omnibus prouideat, scribatis. Valete.

DOMINO & Patri venerabili Dei gratiâ Clareuallensi Abbati B. SVGERIVS beati Dionysij Abbas idem mandat.

SVGERII ABBATIS, SANCTI DIONYSII CONSTITVTIONES, ET TESTAMENTVM.

B

De commemoratione beatæ Mariæ apud S. Dionysium singulis septimanis, Sabbato scilicet & v. feria, & de refectione Fratrum eisdem diebus.

CONSTITVTIO I.

IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus sanctus, amen. Ego SVGERIVS Dei gratiâ Ecclesiæ beatorum Martyrum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, humilis Minister. Quia larga Dei omnipotentis propitiatione contra spem meriti morum & generis, paruitatem nostram etiam absentem, & in Curia Romana negociantem, ad sanctæ huius Ecclesiæ administrationem accessisse, diuinámque potentiam me de manibus inimicorum quærentium animam meam, in hac eadem sancta Ecclesia laudabiliter ac mirabiliter liberatum eripuisse veraciter constat: decet, & omninò expedit pusillitati nostræ, toto mentis affectu eam commendare & exaltare, Fratrésque nostros Domino Deo famulantes honorare & fouere: vt & diuini cultus exhibitione inpræsentiarum diuino aspectui placere valeamus, & in futuro aliquam diuinæ retributionis portiunculam in æternæ felicitatis gremio obtineamus. Vnde ad honorem Dei omnipotentis, & beatæ Dei Genitricis sempérque Virginis Mariæ, in Capitulo nostro generaliter residentes, ipsius sanctæ Dei Genitricis memoriam continuare, attollere, decorare constituimus: eo videlicet tenore, vt deinceps æternaliter secundùm quod in catalogo huius Institutionis intitulatum est, omni die Sabbati solemniter celebretur, quemadmodum in octauis Pentecostes tribus extremis diebus: præter quod septem Psalmos, cum Letania & Vigiliis mortuorum, dimitti prohibemus. Quia enim ipsam sacrosanctam Dei Genitricem, Angelorum & hominum Reginam, seculi præsentis deuocatione, & miseræ vitæ huius breuitate seruire non sufficimus, Fratres nostros qua possumus prece & gratia ad eiusdem sanctissimum & Deo dignissimum cultum incitamus, posterísque nostris tam prece quàm priuilegij adstipulatione, ipsum sanctissimum & iocundum Deo famulatum in perpetuum continuamus. Gloriosissimi præterea & dulcissimi patroni nostri sanctissimi Dionysij, sociorúmque eius, quorum mirabili & ineffabili beneficio educati, docti, & adiuti sumus, huius sanctissimæ Dei Genitricis memoriam eodem ordine & eadem paritate in v. feria secundamus. Incessanter

C

A enim tam sancto & Apostolico Domino nostro in vita & post mortem, saltem hoc modo famulari operæpretium duximus: vt tantorum eius memores beneficiorum, pronum & propitium suffragatorem in extremo & terribili iudicij die apud districtum Iudicem attingamus: & quemadmodum eius præsentibus, ita & futuris comparticipantes beneficiis, saltem aliquam beatitudinis æternæ extremitatem secus pedes Domini ac Magistri nostri feliciter obtineamus. Et quoniam Fratres nostri tanquam carissimi filij mandatis nostris obedientes, tam se quàm successores suos huic seruitio deuouerunt, eísque successoribus suis per omnium successionem temporum omni hebdomada, in ipsis celeberrimis memoriarum sanctarum diebus, siue eas faciant, siue conuenienter occasione alicuius præcipuæ solemnitatis Vigiliarum aut Quadragesimæ mutent, cotidianum sex solidorum generali IV. solid. vt decem fiant, ad refectionem augmentamus, & augmentatum per Deum omnipotentem, & districti iudicij terribilem examinationem permanere indeficienter obtestamur. Ne ergo alicuius occasione auaritiæ aliquando sopiatur, ex iis quæ nostro augmentata sunt labore, videlicet de pedagico, quod in strata colligitur, X. libras & X. solidos in feria VII. ex redditibus nostris de Vilcassino, & decimis à glorioso Rege Francorum LVDOVICO concessis, & constituimus, & confirmamus. Præterea Dei omnipotentis seruitio, Fratrúmq; nostrorum sustentationi benè deuoti, transitoriis æterna commercando, in compassione laborum & consolatione eorum quasdam solemnitates honorabiliùs & solitò deuotiùs celebrari dupliciter constituimus: videlicet Theophaneam, Ascensionem Domini, sancti Ioannis Baptistæ

B Natiuitatem, beatæ Mariæ Magdalenæ demigrationem, ortum beatissimæ sempérque Virginis Mariæ, preciosissimorum Martyrum Thebæorum solemnitatem. Singulis autem præfatis solemnitatibus CXX. solidos ad tantarum exaltationem, Fratrúmque nostrorum refectionem, quorum LX. solid. de præfato pedagico, & LX. de Præpositura Vilcassini persoluentur, vehementer confirmamus. Quòd si casu quocumque vel occasione aliqua, quod absit, præfati redditus diminuerentur nimis, aut omninò deficerent, ex aliis Ecclesiæ huius redditibus suppleri, & ab Abbate reformari, æquè Dei omnipotentis auctoritate præcipimus. Refectionibus quoque eorum vespertinis, quas dicunt Cœnas, quoniam à puero & cotidiana Officialis earum declamatione aliquibus cognouimus indigere incrementis, decimam de S. Luciano vsibus nostris deseruientem contulimus: eo videlicet tenore, vt & indè anniuersarium nostrum post decessum huius vitæ in perpetuum faciant, & in eo decem solidos refectioni suæ à meo Cœnatore recipiant. Quapropter à carissimis Fratribus filiisque nostris, cum quibus diuinam effugere indignationem, & misericordiam assequi sollicitè præoptamus, præter peculiares eorum orationes, dum hac luce præsenti potimur, omni V. & VII. feria, qua præfatæ celebrari poterunt memoriæ, ad peccatorum meorum dispositionem, miserrimæque vitæ huius directionem, in omnibus tam nocturnis quàm diurnis Horis Psalmum vnum, *Ad te leuaui*: & post miseri corporis huius dissolutionem, in ipsis sanctarum memo-

C riarum diebus, *De profundis clamaui*, per omnium curricula tẽporum misericorditer fidissima & irrefragabili promissione mihi, meísque successoribus obtinuimus. Hoc vno, & speciali, continuóque sperantes, sanctæ Dei Matris, Sanctorúmque aliorum suffragio, Fratrum nostrorum successiua intercessione, delictorum sordes deponere, & saltem vel in die Resurrectionis Domini misericordiam in aliqua paradisi extremitate impetrare. Gloriosissimi quoque LVDOVICI Regis Francorum, post strenuissimam Regni eius administrationem, anniuersarium fieri singulis annis & mandamus, & constituimus: & vt eadem die de præfatis Vilcassini decimis ab eo nobis collatis, XX. solidos propriæ refectioni habeant præcipimus. Et vt hæc nostra Fratrúmque Institutio, præsentísque Cartæ longæuitas nulla præsumptione, nulla temeritate defraudetur aut destruatur, in Capitulo nostro generaliter residentes, Clauo & Corona Domini, & Sancti Simeonis brachio, Dei omnipotentis omniúmque Sanctorum auctoritate perpetuum anathema, & gehennæ ignes violatoribus imponimus, & imprecamur: conseruatoribus verò, & Priuilegij huius defensoribus vitam æternam. Ego PETRVS Sedis Apostolicæ Presbyter Cardinalis & Legatus laudo & confirmo. Ego GREGORIVS Sancti Angeli Diaconus Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legatus laudo & confirmo.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

De hominibus villæ beati Dionysij libertati traditis.

A

CONSTITVTIO II.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego SVGERIVS Ecclesiæ beati Dionysij humilis Minister. Quoniam paruitatem nostram ad amministrationem Ecclesiæ gloriosissimorum Martyrum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, diuinæ placuit dispositioni promouere, debemus & volumus, quantum valemus, vt dignum est, filialis affectu deuotionis, eiusdem matris nostræ honori ac libertati in omnibus prouidere. Vnde tam præsentium ætati, quàm futurorum posteritati palam fieri volumus, quoniam oppidani & mansionarij villæ beati Dionysij de exactione consuetudinis pessimæ, quæ mortua manus dicitur, & à tempore prædecessoris nostri YVONIS Abbatis inoleuisse consulta veritate probatur, admodum grauati & afflicti, non iure debito antiquæ consuetudinis, sed ambitiosa introductione nouellæ exactionis, nostram adierunt præsentiam: votis & precibus humiliter implorantes, quatinus eos, & eorum heredes à tam prauæ exactionis & oppressionis iugo eriperemus. Quocirca communicato ex more cum Fratribus nostris consilio, eorum petitioni vnanimiter assensum præbuimus: quippe dignum esse arbitrantes, villam beati Dionysij, quæ inter omnia prædictæ Ecclesiæ merito singularis priuilegij & principatum obtinet, & præsentiâ preciosissimorum Martyrum specialiùs eminet speciali prærogatiuâ, quam sibi iure vendicat, præ ceteris sublimiùs & propensiùs honorare. Omnibus igitur in prætaxata villa in terra beati Dionysij, siue sub viatura eius manentibus, prædictas exactiones huius tenore, & stabilitatis firmissimæ monimento in perpetuum relaxauimus: quòd ipsi ad introitum Monasterij beati Dionysij renouandum & decorandum ducentas libras nostra dispositione & prouidentia ad idem opus expendendas nobis contulerunt. Præterea quosdam de Sancto Marcello in hac exactionis absolutione & alleuatione admisimus. Fulconem filium Elynandi, & Herleuuinum cambitorem cum heredibus suis. Cùm autem contigerit præfatos burgenses proles suas nuptiis tradere, post mortem earum, si absque heredibus obierint, parentes in villa beati Dionysij manentes mortuam manum habebunt, etiamsi propinquior aliquis fuerit, qui in terra beati Dionysij, vel sub viatura eius mansionem in præfata villa minimè habuerit. Si aliquando etiam euenerit, vt filias suas hominibus alieni iuris maritent, nullatenus eis mortuam manum concedimus: sed in ius reuocari omninò petimus atque præcipimus. Enimuerò, sicut iustum esse euidenti ratione perpendimus, iniustas exactiones ab hiis quos affligunt & opprimunt, pia consideratione remouere; ita indignum esse censuimus, hiis, qui se & sua nobis subtrahendo dominium Ecclesiæ nostræ subterfugere comprobantur, remissionis spontaneæ gratiam, vt pote beneficia ingratis, communicare, quam pro salute animæ meæ, & antecessorum & successorum nostrorum, & honore Ecclesiæ nostræ, & conseruorum nostrorum, ex beniuolentiæ affectu placuit præstare. Ne quis verò imposterum simili inductus exemplo, licèt non pari voto, de reliquis Ecclesiæ beati Dionysij prædiis idem præsumat ausu temerario agere, ex auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum Martyrum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, interdicimus sub anathematis interpositione. Quod autem beniuolentiæ studio & compassionis affectu peregimus, Regij munimento sigilli & consensu vna cum bulla nostra ad perpetuum monumentum, subscriptis auctoribus & testibus, vt deinceps illibatum permaneat, confirmari & corroborari fecimus. Actum in Monasterio beati Dionysij in generali Conuentu, præsidente domno SVGERIO venerabili Abbate eiusdem Monasterij, tertio amministrationis eius anno, Incarnationis autem Dominicæ MCXXV. die Dominica, Idus Martij, Luna VII. Indictione III. Epacta XIV. concurrente III. regnante LVDOVICO glorioso & illustri Francorum Rege, XVII. administrationis suæ anno, & præsentem condonationem confirmante. Ego SVGERIVS Abbas subscripsi, & sub anathemate violatores huius priuilegij collocaui. Burgensibus pro anima mea in die obitus mei eleemosynam vnam per vnamquamque domum se facturos spondentibus. Testante Gausberto Priore, Christiano Thesaurario, Viuiano Cantore, Radulfo filio Antelmi, Gregorio & ceteris Sacerdotibus, Philippo Diacono. Testante Guillelmo de Sancto Clodoaldo,

B

C

A Frederico, Herberto, Henrico, Subdiaconis: Garnerio, Roberto, Petro, Fortino, Acolytis: Gaufredo, Godefredo, laicis: Guillelmo de Cornelione, cum Guillelmo filio suo, Yuone filio Sugerij, cum Adam filio suo, Hugone de S. Dionysio, Hilduino, Seherio, Itherio. Ego Gregorius domni SVGERII Abbatis Cancellarius relegi & subscripsi.

TESTAMENTVM SVGERII ABBATIS.

CONSTITVTIO III.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti; amen. SVGERIVS Dei patientia Ecclesiæ beati Dionysij humilis Minister. Cùm magna multitudo dulcedinis Domini, quàm abscondens timentibus se perficit eis qui sperant in eo, meipsum mihi larga propitiationis suæ affluentiâ restituere vellet, memorem me faciens iniquitatum mearum antiquarum, vt citò anticipet me misericordia eius: post mundi huius rotabiles & impulsiuos scopulos, post longam & penè curis Ecclesiæ & aliis consumptiuam corporis & animæ dilapidationem, ad suffragia Sanctorum, quorum seruicio desudaueram, licèt non sicut debueram, & Fratrum nostrorum ibidem in sancta & Domino acceptabili religione B deseruientium votiuas confugiens orationes; in Capitulo cum eis, sicut eram solitus, bona pace resedi. Cúmque de eis, & in eis post Dominum confidens, tanquam ægrotus fideli medico sollicitudinum mearum languores replicare, annos meos in amaritudine animæ meæ reponens, deplangere & abhorrere introrsum cœpi: meam circa diuinorum beneficiorum largitatem, longam ingratitudinem repræsentans mihi, quomodo valida Domini manus me pauperem de stercore erexerit, quomodo & ante honorem hunc cum Principibus Ecclesiæ & Regni consedere fecerit, qualiter me immeritum & absentem pace omnium in hac sancta Sede sublimauerit: qua munificentiâ Dominorum nostrorum Apostolicorum, Dominorum Regum, Principum, & populorum, sopitis æmulorum insidiis beniuolentiam nobis conciliauerit, in omnibus omninò tam spiritualibus quàm temporalibus prosperatus fuerit. Et dum tantis debitis obnoxius astringor, de retributione timidus clamans commoueor: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Vnde tactus dolore cordis intrinsecus, parans fugam, ad verum vitæ protectorem toto mentis & cordis affectu, Fratrum nostrorum, & omnium & singulorum genibus prouolutus, in ea qua Christus nos dilexit caritate ad vniendum nos sanguinem suum fundens, vt opem ferat suppliciter efflagito. Pro quorum certè quiete laboribus inpræsentiarum me expono, ad parandam quantulamcumque quietis futuræ portiunculam tremens & deuotus reclamo. Et quoniam qui cum Domino ambulant non possunt esse expertes caritatis (ardet enim cor C eorum dum loquitur eis in via) subitò venerabilis ille, & Domino propinquus, quorum iam conuersatio est in cœlis, Chorus ab alto condescendens in valle mœroris mei, vt Patres, & Fratres, & Filij, ætate, caritate, obedientiâ, largam manum misericordiæ porrigunt; & quæ viuo, quæ defuncto suffragia præparent, & voce & scripto determinant. Votiua siquidem nobis lege inconuulsa veritatis, quæ Christus est, & præsentis Chartæ memoriali confirmatione sancientes, toto tempore vitæ meæ, omni die Missam de Spiritu sancto celebrari: vt Spiritus sanctus paraclytus, qui est remissio omnium peccatorum, nobis peccata remittat, consolationem tribuat, rorem misericordiæ infundat. Cuius sancti sacrificij continuatio omni die in Capitulo cùm à prioribus Sacerdotum incœpta & reincœpta per iuniores eiusdem ordinis perrexerit indeficienter, ad priores redibit. Et hoc quidem quamdiu Domini misericordiâ superuixero. Cùm autem miserrimum huius vitæ hominem exuero, per omnia curricula omnium annorum & temporum, pro remedio animæ meæ, & Fratrum & benefactorum Ecclesiæ, eo quo diximus ordine, Missam sancti Spiritus, Requiem æternam pronunciantes & decantantes, diuinam nobis tali perseuerantiâ salutaris hostiæ reconciliabunt propitiationem. Anniuersarium siquidem exequiarum mearum diem, diem terroris, calamitatis, & miseriæ, omni anno tali ac tanto in operibus misericordiæ releuabunt suffragio. In

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Conuentu plenum persoluent officium quotquot in Sacerdotali Ordine fuerint, eadem die Domino Deo sacrificium pro nobis misericorditer offerentes. Reliqui verò Fratres L. Psalmorum oblatione nobis apud Dominum subuenient. Qui verò eos nescierint, ea qua poterunt nobis oblatione misericorditer succurrent. Eget enim paruitas nostra & magno & paruo. Et quoniam tanquam carissimi & dulcissimi Fratres, quæcumq; ab eis bona exegi fideliter repromiserunt; hoc etiam à toto Capitulo obtinuimus, vt de Capicio, Capiciarius Frater, quicumque sit ille, refectionem Fratribus in Refectorio ipsa die anniuersarij nostri accuratè persoluendo, procuret: duas videlicet omnibus communes, non qualescumque, sed plenarias & aptas exhibendo pitantias. Frater etiam Cellararius generale suum more solito proponat. Pigmentum habeant Fratres de Camera & Cellario. Rogamus autem suppliciter, ne Frater ille, siue nos viderit, siue minimè, expensas istas ægrè ferat, cùm in magna parte officij eius multas exsoluentes expensas solliciti fuerimus: videlicèt in magni & noui ædificij Ecclesiæ augmentatione, in ædificatione magnæ & caritatiuæ Domus Hospitum, in reparatione & renouatione Domus Dormitorij & Refectorij, & in augmentatione obedientiæ Thesauri, & in multis aliis tam Ecclesiæ quàm Officinarum sumptuosis operibus, quas enumerare supersedimus, ne inanis gloriæ, aut alicuius arrogantiæ titulo, quo animæ meæ opus non est, imputetur. Potissimùm enim hæc reponimus, vt successorum Fratrum & beneuolentiam & deuotionem acquiramus. Verùm quia eleemosynarum largitione peccata redimuntur, in hoc etiam Fratres nostri carissimi mihi prouidentes firma sanctione constituunt, vt omni anno die anniuersarij mei panes duorum modiorum frumenti, quatuor modios vini, sexaginta solidatas carnium, tam Prior huius Ecclesiæ, quàm Eleemosynarius Monachus, vt etiam & ipsi in hoc beneficio participent, se præsente distribui faciant: videlicet in ipsa magna Domo Hospitum, vt & locus & opus Domino miserante nobis cooperentur in bonum. Et dum pauperes Canonici in Domo Sancti Pauli, quibus etiam pro remedio animæ meæ aliquid acquisiui, & alij Clerici Capellani cùm persoluerint debitum anniuersarij aut in Ecclesia Sancti Pauli, aut in loco sepulturæ meæ, si Dei misericordia hoc in loco eam indulserit mihi, in Refectorio suo conueniant, & de ea quam suprà determinauimus eleemosyna modium vini & centum panes ad libram & qualitatem Fratrum à Priore & Eleemosynario recipiant. Vnde verò & vbi tam frumentum quàm vinum & denarios habeant, determinare curauimus: videlicet in tempore messis à Trembliaco frumentum. Eam enim ibidem multùm amplificauimus, & in ædificio exteriori curiæ & horreorum, & aliis quibuscumque modis. Item in tempore vindemiæ à Ruoilo quinque modios vini de ea quam fecimus apud Louecenas noua acquisitione. Adquisiuimus enim ibi fermè sexaginta modios vini omni anno. Denarios verò de Francorum-villa XX. solidos. Item de marsupio cambiatoris & thelonearij XL. solidos, pro ea recompensatione quòd nos retraximus de manu Vrselli Iudæi de Montemorenciaco X. solidos, quos arripiebat omni hebdomada in eodem marsupio occasione vadimonij. Expendimus enim tria millia solidorum pro retractione horum denariorum, & illius villæ quæ dicitur Molignum, quæ ab eodem Iudæo tenebatur vadimonio. Rogamus etiam Fratres nostros, vt eadem die ea, quæ diuina munificentia in tempore administrationis nostræ eidem Ecclesiæ contulit, siue palliorum, siue auri aut argenti ornamenta exponant, aut in Missa, aut sicut eis placuerit. Et vt Fratrum deuotio sacris orationibus esurienti animæ meæ miserrimæ accumuletur, & successorum Abbatum instantia circa cultum Ecclesiæ Dei animetur. Et quoniam omnia membra capiti suo debent cooperari, in omnibus Cellis vbique terrarum anniuersarium nostrum secundùm locorum quantitatem & possibilitatem fieri petimus. Videlicet apud Argentoilum, quem locum per multa tempora trecentorum annorum ab Ecclesia ista alienatum, & Monacharum extraordinaria leuitate penè prostratum, labore nostro, præsidente & priuilegio firmante summo Pontifice HONORIO bonæ memoriæ, regnante & concedente inclyto Rege LVDOVICO, restitui elaborauimus: vbi Fratres eadem die de Sartoris-villa X. solidos Refectorio habeant, & hac eadem panes vnius modij frumenti, & duos modios vini, tam pro remedio animæ meæ, quàm pro salute Fratrum nostrorum tam viuorum quàm defunctorum, pauperibus erogare irrefragabiliter omni anno non desistant. Omni

A verò secunda feriâ & tertia Missam pro me & pro aliis defunctis celebrabunt. In strata verò, vbi dominus noster post Dominum ter beatus Dionysius toto trecentorum annorum tempore quieuit: vbi tam pro extollenda Sanctorum Domini laude, quàm pro multis, quas ibidem per decennium commoratus iuuenis ætate & moribus commisi, offensis, duodecim Monachos cum tredecimo Priore, ad seruiendum Deo & sanctis Martyribus, regulariter inhabitare decreuimus. Quorum etiam Refectorio apposuimus villam Molignum, quam de manu Vrselli Iudæi, vt suprà diximus, retraxeramus: & iugem apud Dominum orationem, & anniuersariú, & Missam pro defunctis omni hebdomada feria quarta deuotè postulando impetrauimus. Corboilo verò, apud sanctam Dei genitricem Mariam, quem locum sacratissimum & ædificare, & amplificare incipientes, si Dominus nobis dederit vitam, perficere firmissimè proposuimus, similiter & anniuersarium nostrum & Missam pro defunctis in hebdomada feria quinta deuotè expostulauimus. Ea autem, quam nos in Episcopatu Metensi acquisiuimus, Cella, in ea quæ celebrata est Maguntiæ Curia, similiter ei iugem orationem, & anniuersarium nostrum, & Missam pro defunctis, feria sexta deuotè expetiuimus. Item & apud Sanctum Alexandrum venerabili loco Lebrahæ Missam pro defunctis feria septima, anniuersarium nostrum, & diuinas pro nobis aures sollicitare implorauimus. Nec minus in omnibus beati Dionysij Cellis, tam propinquis quàm remotis, anniuersarium nostrum, orationúmque instantiam, Missam pro defunctis semel in hebdo-
B mada rogantes, obnixè impetrauimus. Et quoniam Fratres nostri carissimi suppliciter à nobis rogati libenter petitionibus nostris, scientes nos magno indigere auxilio, acquieuerunt, pulsamus eos prece, pulsamus & præcepto, & in ea, qua Christus in ara Crucis Deo Patri se obtulit, obedientia adiurantes obtestamur, ne deinceps per omnia temporum curricula, successiuis Fratrum succedentium temporibus, ab hoc quod nobis firmauerunt suffragio desistant, promissum reddant, votum persoluant, sicut responsuri in extremo districti iudicij die, cùm nos inuicem viderimus in eo qui nos & actus nostros per omnia videt, qui nos ipsos sibi viuere dignetur per omnia secula seculorum, amen.

ACTVM apud Sanctum Dionysium in communi Capitulo XV. Kalend. Iulij anno incarnati Verbi MCXXXVII. Indict. XV. Epacta XXVI. Concurrente IV. Luna XXIV. anno verò administrationis nostræ XVI.

Signum domni Heruei Prioris.
S. Teuuini Subprioris.
S. Bernardi Præcentoris.
S. VVillelmi Chartographi.
S. Stephani Thesaurarij.
S. Gaufridi Capiciarij.
S. Iohannis Infirmarij.
S. Henrici Cellararij.
C S. Alberti quondam Abbatis.
S. Vincentij quondam Abbatis.
S. Christiani Sacerdotis.
S. Rodulphi Sacerdotis.
S. Adæ Sacerdotis.
S. VVildrici Sacerdotis.
S. Philippi Sacerdotis.
S. Roberti Sacerdotis.
S. Petri Sacerdotis.
S. VVillelmi Sacerdotis.
S. Iohannis Diaconi.
S. Giraldi Diaconi.
S. Hugonis Diaconi.
S. Arnulphi Diaconi.
S. Theobaldi Diaconi.
S. Richardi Diaconi.
S. Salomonis Diaconi.
S. VVillelmi Diaconi.
S. Girardi Diaconi.
S. Rainerij Diaconi.
S. VVillelmi Subdiaconi.
S. Hugonis Subdiaconi.
S. Rodulphi Subdiaconi.
S. Ataldi Subdiaconi.
S. Huberti Subdiaconi.
S. Eustachij Subdiaconi.
S. VVineberti Subdiaconi.
S. Gilberti Subdiaconi.
S. Radulphi Subdiaconi.
S. Petri Subdiaconi.
S. Hemelini pueri.
S. Ernaldi pueri.
S. VVarnerij pueri.
S. Ilberti pueri.
S. Philippi pueri.
S. Petri pueri.
S. Cononis pueri.
S. Bernerij pueri.
S. VVidonis pueri.
S. Amblardi pueri.
S. GOSLENI Suessionis Episcopi.
S. Gaufredi Carnotensis Episcopi.
S. Hugonis Turonensis Archiepiscopi.
S. Samsonis Remorum Archiepiscopi.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

S. Milonis Morinorum Episcopi. S. Odonis Beluacensis Episcopi. A
S. Guarini Ambianensis Episcopi. S. Rotberti Abbatis Corbeiæ.

Super rebus pluribus Ecclesiæ Sancti Pauli concessis à SVGERIO *Abbate, & modio vini, & centum panibus in die obitus sui.*

CONSTITVTIO IV.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen. SVGERIVS diuina gratiâ beati Dionysij Ecclesiæ Abbas. Quia Dei omnipotentis larga miseratione paruitatem nostram promoueri, & ad huius Ecclesiæ regimen contigit sublimari, multa nobis sollicitudine & continua instandum est curâ vtilitatibus seruorum Dei deseruire, Catholicam Ecclesiam & Ecclesiæ seruitores honorare: quatinus in extremo districti examinis terribili die, *Euge serue bone & fidelis*, à Domino Deo mereamur audire. Vnde nouerit tam præsentium quàm futurorum industria, quòd ego SVGERIVS Ecclesiæ beati Dionysij Abbas, consensu Fratrum nostrorum Ecclesiam beati Pauli, quæ quasi capiti membrum Ecclesiæ nostræ inhæret, honorare & exaltare decreuimus, & proposuimus: tum quia beati Pauli Magistri Gentium prædicatione Dominum & protectorem nostrum beatum Dionysium obtinuimus; tum quia quicquid ei honoris & vtilitatis conferimus, quoniam nostra est, ad honorem & vtilitatem nostram totaliter referetur. B Claustrum siquidem Ecclesiæ eiusdem, Officinas in Claustro, & domos Claustri, quas habent, & quas circum Claustrum habere poterunt, ad ædificandum proprias Ecclesiæ mansiones, & Canonicorum domos, libertate irrefragabili, & immunitate totius exactionis donamus: nec ibi tantùm, sed vbicumque habuerint domos suas, quamdiu in eis habitauerint, & domus, & res eorum, & propriæ familiæ liberamus. Si autem de manibus eorum ad alias personas deuenerint, in potestatem iudiciariæ potestatis lege villæ redibunt. Res oppidanorum nostrorum, vel aliorum hominum in domibus eorum nulla defendet libertas. Hoc tantum fiet, quòd res aliorum per Clericos S. Pauli potestati nostræ reddentur. Latrones suos de familia sua, & qui eis furati fuerint, eorum sit ad iustitiandum. Fugitiuos alios latrones potestati nostræ reddent. Similiter & alios, qui ad eos confugerint, reos. Si autem inter eos & nos quæstio de aliqua re fuerit, quòd Clerici poterint inde iurare, aut per se, aut per legalem personam, sine alia contradictione teneant. Vt autem omni omnium temporum successione pro me peccatore, & pro Fratribus nostris tam præsentibus quàm præteritis atque futuris, Dominum nobis propitiari exorent, de opulentia nostra eorum volentes aliquantulum supplere inopiam, (serui enim Dei sunt sicut & nos, conserui autem sunt nostri) XL. solid. quos irrefragabiliter de Duolio habebant, omni anno capient de censu mansi Arnulfi, & modium vnum annonæ in molendino vno, quod est apud villam, C quæ dicitur Vlmechon. Modium autem vini in Cellario & X. solid. de censu vini clamatorum in vtraque S. Pauli solemnitate, ad Canonicorum videlicet refectionem, vt iocundiùs & deuotiùs Deo sanctóque Paulo deseruiant, singulis annis concedimus. Adhuc autem eidem Ecclesiæ Sancti Pauli Ecclesiam concedimus S. Ioannis, quæ est in atrio S. Dionysij sita, & medietatem decimæ cuiusdam villæ, quæ dicitur Hablegias, & quartam partem decimæ de Barcheniaco, & medietatem decimæ alterius villæ quæ dicitur Campiniacus. Rogamus etiam Fratres nostros, vt pro Dei amore & nostro, qui, quantum molestia corporis sustinet, Ecclesiæ seruituti desudamus, eidem Ecclesiæ S. Pauli modium vini & centum panes ad libram atque mensuram panis nostri de Refectorio, ad refectionem in Refectorio S. Pauli tam Capellanorum huius villæ, quàm Canonicorum, in die anniuersarij mei, sicut scriptum est in Carta Testamenti nostri, concedant: eo pacto & ea conuentione, vt in die anniuersarij mei, si Dei pietas infra septa huius Ecclesiæ me sepeliri permiserit, omni anno ad sepulturam meam conuenientes, animæ meæ offerant. Sin autem, in Ecclesia S. Pauli. Sed & ideò nihilominus hæc eis concessimus, vt pro his & aliis beneficiis in obitu singulorum Fratrum nostrorum Monachorum huius Ecclesiæ, ad corpora eorum nondum sepulta conueniant, ibíque commendationem animæ faciant, & ad sanctum Hilarium pro ea Missam celebrent.

A brent. Si verò Ecclesiam istam foris in obedientia Monachus noster finierit, similiter apud S. Hilarium fratris nostri finé audito conueniant, ibique commendationem animæ facientes, Missam pro eo celebrent. Pro decantatione verò Psalterij, quam post Matutinos nostros se non posse facere testati sunt, statutum est, vt postquam Frater noster defunctus sepultus fuerit, in crastinum, vel infrà triduum post sepulturam eius conueniant in Ecclesia Sancti Pauli, & recitatione Psalterij commendationem animæ, & Missam pro eius anima pariter decantent. Nec prætereundum est, quòd ADAM piæ memoriæ Abbas in dedicatione Ecclesiæ beati Petri dotem eiusdem ampliauit pro Matutinis decantandis in vigilia beati Dionysij, idémque præbendam plenariè restituit sub manu & anathemate domini CONI Cardinalis, & Archiepiscopi Eurohic*, & Clarembaldi Episcopi Siluanectensis, quam ROBERTVS Rex magnæ pietatis à Capitulo suis precibus impetrauerat. Idem Rex post Matutinos beati Dionysij in Ecclesia beati Pauli opera misericordiæ & orationes prosequens, dum Ecclesiæ humilitatem & Clericos eiusdem benignè Dei seruitio vacare prospiceret, vt ei Deus propitiaretur, de fisco suo eidem Ecclesiæ donauit molendinum de Sancto Luciano, & molendinum iuxta Pontem-Malberti ad fontem positum. Tertium verò paruum, qui diu aquarum superabundantiâ incertis temporibus infructuosus cessat: furnum de Sancto Marcello, & furnum de porta Basuini integro misericordiæ affectu, supplicatione & meritis Clericorum, communis benefactorum manus attribuit. Clausum de Strata, clausum de Cormeliis, & clausum de Montemorenciaco: B clausum de Diogilo, & quantula census portio circa villam & infra adiacet, supplicatione & meritis eorumdem Fratres se Dei seruitio & eleemosynis adiungentes eidem Ecclesiæ misericorditer impenderunt. Actum & roboratum in Capitulo beati Dionysij, anno incarnati Verbi MCXXXVIII. Indict. XV. Epacta XXVI. Concurrente IV. Anno verò amministrationis nostræ XVI. Signum domini SVGERII Abbatis, S. Heruei Prioris, S. Bernardi Præcentoris, S. Stephani Thesaurarij, S. Gaufridi Capicerij, S. Christiani Sacerdotis, S. Ioannis Sacerdotis, S. Garnerij Sacerdotis, S. Ioannis Diaconi, S. Theobaldi Diaconi, S. Hugonis Diaconi, S. Rodulphi Subdiaconi, S. Bernerij Subdiaconi, S. Petri Subdiaconi, S. Ernaldi pueri, S. VVidonis pueri, S. Philippi pueri.

De Cultura Indicti.

V.

NOTVM fieri volumus tam præsentibus quàm posteris, quòd ego SVGERIVS Dei patientiâ beati Dionysij humilis Minister, communi fauore Capituli nostri Culturam, quæ iuxta Indictum est, quam gloriosus Rex Francorum LVDOVICVS beato Dionysio dedit, Eleemosynæ ad sustentationem pauperum Christi pro remedio ac salute animæ meæ in perpetuum tenendam concessimus. Et vt hoc ratum existat, scripto mandari, & sigillo no- C stro confirmari fecimus.

De area empta à Girardo Hospitalario.

VI.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Ego SVGERIVS Dei gratiâ Abbas Sancti Dionysij, commendo memoriæ tam præsentium quàm futurorum, quòd Robertus Aurifaber per consensum meum & totius Capituli nostri emit à Girardo Hospitalario aream vnam ad domum faciendam ante Monasterium Sancti Dionysij. Quam emptam aliquanto ei spatio ampliaui, & ita ampliatam concessi, dedi ei, atque firmaui per consensum Capituli: ea libertate, vt tam ipse quàm hæres eius liberam habeant potestatem commutandi eam, dando aut vendendo, aut quouismodo voluerint cuilibet vel burgensi, vel rustico, vel seruienti sub potestate Sancti Dionysij. De qua pactione vt minus abalienari possit,

LVDOVICVS VII. IVNIOR. dabit singulis annis infra octabas Sancti Dionysij coclear vnum argenteum ponderis vnius vnciæ. Et hoc statutum ne quis irritare præsumat, sigilli nostri testimonio auctorizamus. Et ego MATHEVS Dei gratiâ Albanensis Episcopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, hoc sicut Abbas concessit nostro sigillo confirmo. Huius autem pactionis testes sunt, Gaufridus Carnotensis Episcopus, Odo Prior S. Martini de Campis, Iosbertus Prior S. Dionysij, Arueius Capicerius S. Dionysij, & totus Conuentus eiusdem loci. A

De Villis beati Dionysij abstractis, videlicet Blitestorp, & aliis.

VII.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ego SVGERIVS Abbas Ecclesiæ beati Dionysij. Notum sit omnibus præsentibus & futuris, quòd ALBERTVS COMES MORSPECENSIS, vir summæ discretionis & prudentiæ, spiritu timoris, qui vbi vult spirat, ad viam veritatis reuocatus, & per se & per suos nostram & nostrorum Fratrum adiit præsentiam: obnixè deprecans, & summopere expostulans, vt erga eum misericorditer ageremus, & ab antiquo & continuato anathematis vinculo exueremus. Duxerat enim isdem nobilissimus Comes nobilissimam coniugem, videlicet filiam THEODERICI viri clarissimi DE MONTE-BELIARDO; in cuius matrimonio contraxerat quasdam possessiones de hereditate beati Dionysij, videlicet Blitestorp, Tatingum, Sulcees, Fardulviler, Fehingasviler, Hoenchirche, Tornesvvile, Precene. Nos autem eundem venerabilem virum in parte resipiscentem, misericordiæ visceribus infra gremium matris Ecclesiæ, à qua exhorbitauerat, quia colligentes cum Deo ambulare decreuimus, & cum eo non mortem peccatoris, sed magis conuersionem & vitam desiderantes, prædictum virum anathematis vinculo & sacrilegij reatu, tali reatus & anathematis deleta conditione, exuimus, vt deinceps per singulos annos in festiuitate beati Martini v. vncias auri obrizi beatis Martyribus Dionysio, Rustico, & Eleuthero persoluat. Quòd si ipse, quod absit, huius consuetudinis violator inuentus ad pristinam rapinam & malitiam reuersus fuerit vt canis ad vomitum: Dei omnipotentis iram incurrat, nullo iam anathematis vinculo exuendus. B

VIII.

1145. IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, amen. Notum fieri volumus tam præsentibus quàm futuris, quòd ego SVGERIVS Dei gratiâ Ecclesiæ beatorum Christi Martyrum Dionysij, Rustici, & Eleutherij Abbas, communi consensu Capituli nostri concessimus, vt quicumque in quadam villa noua, quam ædificamus, quæ Val-Cresson appellatur, manere voluerint, mensuram terræ, arpennum vnum videlicet, & quartam arpenti partem pro duodecim denar. census habeant, & ab omni tallia & exactoria consuetudine immunes existant. Itaut ne de villa sua alicuius seu Regis, seu Principis, seu seruientis beati Dionysij submonitione, nisi propria Abbatis iussione in exercitum aut expeditionem, & cum persona ipsius, vel cum Priore si Abbates defuerint, proficiscantur, aut exeant, nec extra villam suam pro quolibet nisi pro Abbate placitent. & de arpenno terræ beati Dionysij, vbicumque illud acceperint, quatuor nummos census & decimam nobis persoluant: nec quisquam terram eidem villæ adiacentem, nisi in ea mansionarius fuerit, excolendam suscipiat. Leges autem vulgales, quas plenas dicunt inter se, decem nummorum constituimus. Actum apud Sanctum Dionysium, anno Verbi incarnati MCXLV. C

A

De decima Sancti Bricci.

IX.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, amen. Quoniam ex proprio Dei præcepto statutum in lege scientibus legem non est ambiguum, decimas Leuitis in proprium Dei seruitium segregatis debere persolui; cùm laica manus eas vsurpat, diuinis profectò decretis obuiat. Nec solùm earum inuasores nefandi maximum suarum animarum periculum incurrunt, verùm etiam illi, qui quasi iure patrio deinceps illas retinentes, donec morte præueniantur, possidere minimè desistunt. Quapropter ego SVGERIVS Dei permissione Monasterij Sancti Dionysij de Gallia minister & Abbas indignus, sæpè rogatus à Matheo cognomine Pulchro, quòd duas partes decimæ de Sancto Brictio, quas ipse tenebat in feodo de Sancto Dionysio, Sancto Martino de Campis tenendas & possidendas concederem, cum omni Capitulo nostro benignè concessi. In præsentia siquidem nostra, totiúsque Capituli nostri, præfatus Matheus prædictam decimam de Sancto Brictio Domui Sancti Martini de Campis concessit, nobis libenter & amabiliter propter maximum inter nos illámque Domum mutuæ dilectionis affectum, assensum præbentibus, & actæ rei testimonium perhibentibus. Affuerunt etiam quamplures alij confirmationis huius testes idonei, quorum nomina subscripta sunt. Clemens Decanus Ecclesiæ Parisiensis. VVermundus Archidiaconus. Albertus Præcentor. Hugo Atrabatensis Archidiaconus. Philippus frater Regis, Neuelo suus Magister. VValterius filius Mainburgis. Herluinus Canonicus. Simon nepos Abbatis. Matheus Dominus de Montemorenciaco. Ruricus de Andilli. Guido de Groëla. Galterius de Alne. Ioannes de Vincecel. Philippus frater eius. Godardus de Sancto Brictio. Arnulfus de Hoxae. Iohannes de Gonessa. Terricus Maior. Euraldus Hospitarius. Henricus Vinearius. Tigerius. Evvrardus famulus. Actum est hoc & hæc Carta anno ab Incarnatione Domini MCXLVIII. regnante Ludouico Rege Francorum, & Duce Aquitanorum, anno regni sui XVIII. Abbatiæ verò nostræ XXVII. 1148.

B

SVGERII ABBATIS EPISTOLÆ II.

Ex Cartulario Ecclesiæ beatæ Mariæ de Capella.

DOMINO & venerabili Dei gratiâ Bituricensi Archiepiscopo PETRO, SVGERIVS beati Dionysij Abbas salutem & dilectionem. Antecessores vestri Bituricenses Archiepiscopi beatum Dionysium & loca sua multum dilexerunt, & manutenuerunt. Proinde, quia de dilectione vestra plurimum confidimus, pro qua sæpius laborauimus, sed & multa grauia & à Domino Rege, & à multis aliis sustinuimus: rogamus quatinus per viam antecessorum vestrorum incedentes, & beatum Dionysium diligatis, & eius loca defendatis & manuteneatis. Præcipuè tamen pro Ecclesia de Stiualiculis, quam in hac tempestate Bituricensis Ecclesiæ Monachi Agedunenses per laicam manum Fratribus nostris de Capella violenter abstulerunt, deprecamur vt nobis eam restituatis. Quòd si in ea ius clamant inuestiti, parati sunt Fratres nostri conueniente termino, quem eis posueritis, consilio nostro indè canonicè respondere. Si autem actionem illam audire placet, quid inde scil. actum sit in diebus venerabilium Archiepiscoporum bonæ memoriæ VVlgrini & Alberici, per eosdem Fratres nostros pleniùs agnoscite. Nec sit vobis oneri pro nobis elaborare, quia si locus exigeret, ad honorem & seruicium vestrum paratos nos inueniretis. Valete.

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

II.

EGo SVGERIVS Dei gratiâ Ecclesiæ S. Dionysij Abbas, omnibus fidelibus tam futuris quàm præsentibus notificare volo, quoniam accedentes ad nostræ sublimitatis præsentiam, videlicet Iohannes, Bernardus, Petrus, atque Giraldus, in Heremitica vita degentes, supplici petierunt deuotione; vt eos in fraternitate nostra reciperemus. Locum verò & Ecclesiam illorum in honore beatæ Mariæ ab eisdem ædificatam, quæ est in parrochia de Parciaco, & omnes res suas quas adquisierant & adquisituri erant, Deo & S. Dionysio concesserunt, & subiectioni Ecclesiæ de Capella præcepto nostro se submiserunt. Itaut ampliùs alios Fratres in eodem loco sine iussu Prioris Capellæ accipere eis non liceat. Nos quoque ex parte nostra eis concessimus, vt quamdiu ipsi vellent in habitu suo permanerent. Si autem ad Monachalem Religionem accedere vellent, vt Fratres Monasterij reciperentur. Regnante LVDOVICO Rege Francorum. VVLGRINO Biturigensium Archiepiscopo existente. Hoc fuit confirmatum apud Capellam in manu Rodulfi Prioris, coram Monachis & Clericis & laicis.

EPISTOLARVM VOLVMEN,

QVAS PONTIFICES ROM. IMPERATORES, REGES, Cardinales, Episcopi, Abbates, Duces, Comites, ac alij Orbis Christiani illustres Viri, ad LVDOVICVM VII. Franciæ Regem, & alios, de rebus præcipuè Statum Regni Francorum concernentibus, scripserunt.

Ex veteri Codice MS. Viri Clariss. ALEXANDRI PETAVII *Senatoris Parisiensis nunc primùm in lucem editum.*

B *Fuit & simile olim Exemplar in Bibliotheca Canonicorum Regularium Sancti Victoris Parisi. notatum II. 22. cum sequenti inscriptione*, Plures Epistolæ summorum Pontificum Adriani IV. & Alexandri III. Friderici Imp. LVDOVICI Regis Franciæ, Cardinalium, Episcoporum, & aliorum, de diuersis rebus sui temporis. Inter quas multæ habentur concernentes statum huius Ecclesiæ Sancti Victoris sub primis Abbatibus nostris. *Vndè coniici facilè potest hanc Epistolarum Collectionem ab aliquo Monasterij S. Victoris Abbate, vel Canonico, fuisse factam. Qui tamen in eis congerendis nec rerum aut temporum vbique habuit rationem, nec personarum etiam dignitatem semper attendit. Sed qualemcumque illum sui Codicis ordinem non placuit immutare.*

EPISTOLA I.

LEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis* GISLEBERTO *Cisterciensi, & ceteris Abbatibus & Monachis tam præsentibus quàm futuris, regularem vitam & instituta Cisterciensis Ordinis professis in perpetuum.* SACROSANCTA Romana Ecclesia, sicut in beato Petro Apostolorum Principe à Domino promissionem obtinuit, quòd vniuersalis Ecclesiæ fundamentum existeret: & præceptum accepit, vt Christianæ fidei professores in fide & religione, omníque sanctimonia confirmaret: ita pro vniuersarum Ecclesiarum profectibus C sollicitam se semper exhibuit, & de instituendo, conseruando, & prouehendo in omnibus Ecclesiis cultu sacræ Religionis fuit omni tempore studiosa, ita vt ab ea sicut à fonte ad vniuersos Ecclesiæ filios sit Religio deriuata: & quod ab aliis qui spiritus primitias acceperunt, religiosè ac salubriter institutum est, per eandem immutabilem acceperit firmitatem. Indè est, dilecti in Domino filij, quòd sacræ Religionis vestræ opinione, tanquam agri pleni cui benedixit Dominus, prouocati, religiosis precibus vestris auctoritate Apostolica confirmamus. In quibus sub certis Capitulis quæ inferiùs annexa sunt decreuimus exprimenda. Primùm quidem, vt in omnibus Monasteriis vestris, sicut in Cisterciensi Ecclesia, beati Benedicti Regula perpetuis temporibus obseruetur, & in lectionem eius nullus de Ordine vestro præter simplicem & communem intelligentiam quemlibet alium sensum inducat; sed vniformiter, & sicut quæque diffinita noscuntur, intelligantur ab omnibus, & inuiolabiliter obseruentur, & eædem penitus obseruantiæ, idem cantus, & iidem libri qui ad Ecclesiasticum officium pertinent, per omnes Ecclesias vestri Ordinis teneantur. nec aliqua omninò Ecclesia vel persona Ordinis vestri aduersus communia ipsius Ordinis instituta priuilegium aliquod postulare audeat,

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

vel obtentum quomodolibet retinere. Deinde vt nulla Ecclesiarum vestrarum ei quam genuit aliquam terrenæ commoditatis seu rerum temporalium exactionem imponat, nil quod eam grauet, nil quod eius substantiam minuat, erga eam agere disponat: ne dum abundare de alterius paupertate cupit, auaritiæ malum, quod secundum Apostolum idolorum seruitus comprobatur, euitare non possit. Curam tamen animarum Abbas matris Ecclesiæ in ea gratiâ caritatis sibi retineat, vt si quando à sancto proposito & obseruantia sanctæ Regulæ declinare, quod absit, temptauerit, per eius sollicitudinem ad rectitudinem vitæ redire possit. Item vt omnes Abbates Ordinis vestri singulis annis ad generale Capitulum Cisterciense, postposita omni occasione, conueniant: illis solis exceptis, quos à labore viæ infirmitas corporis retardauerit. Qui tamen idoneum nuncium delegare debebunt, per quem necessitas remorationis eorum Capitulo valeat nunciari. Et illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, sine grandi & euidenti difficultate singulis annis se nequiuerint Capitulo præsentare. qui nimirum eo tempore veniant, quod in ipso eis Capitulo fuerit institutum. Quòd si aliqua controuersia inter aliquos Abbates Ordinis vestri emerserit, vel de aliquo eorum tam grauis culpa fuerit prolata, vt suspensionem vel etiam depositionem mereatur, quicquid exindè à Capitulo fuerit secundum vestrum Ordinem diffinitum, sine retractatione aliqua obseruetur. Si verò pro diuersitate sententiarum in discordiam causa deuenerit, illud irrefragabiliter teneatur, quod Abbas Cisterciensis qui pro tempore fuerit cum his qui sanioris consilij & magis idonei apparuerint iudicabit. Hoc obsecro, vt nemo eorum, ad quos specialiter causa respexerit, diffinitioni debeat interesse. Si quis autem Abbas pro inutilitate vel pusillanimitate sua se viderit ab Abbatiæ suæ Ordine relaxandum, ab Abbate domus illius, vnde sua processit, humiliter postulet relaxari. Qui tamen petitioni eius non leuiter adquiescet, nec quicquam sua auctoritate efficiet. sed congregatis aliquantis Abbatibus Ordinis vestri, cum eorum consilio peraget, quod indè pariter viderint adimplendum. Si quis autem Abbatum Ordinis contemptor, vel Ordinis præuaricator, aut commissorum sibi Fratrum vitiis consentiens apparuit, Abbas matris Ecclesiæ per seipsum, vel Priorem suum, vel quomodo meliùs nouerit expedire, eum vt corrigatur ammoneat vsque quater. Quòd si culpam suam corrigere, vel à susceptæ prouisionis officio cedere fortè noluerit; aliquanti Abbates Ordinis vestri in nomine Domini aggregentur, & cõmunicato consilio, si viderint oportunum, eum à regimine submoueant Abbatiæ: ac postmodum alter qui dignus sit, consilio & voluntate Patris Abbatis à Monachis domus illius cum Abbatibus si qui ad eam pertinent eligatur. Si autem is qui deponitur, vel Monachi eius, datæ in eum sententiæ contumaciter decreuerint reluctandum, Abbas matris Ecclesiæ ceterique Abbates plenam habeant potestatem censurâ eos districtionis Ecclesiasticæ cohercendi. De quibus sanè si quis reuersus ad cor, & de sua contumacia resipiscens, matris suæ misericordiam humiliter postulauerit, sicut filius pœnitens recipiatur. Quamdiu autem aliqua Ecclesiarum vestrarum Abbate proprio fuerit destituta, Pater Abbas, de cuius Domo domus illa exiuit, omnem curam habeat ordinationis domus illius, donec in ea Abbas alius eligatur. Electus autem nulli Archiepiscoporum vel Episcoporum emancipatus, vel quasi absolutus tradatur. Sed nec post factam Archiepiscopo vel Episcopo suo professionem, occasione eius Ordinis sui constitutiones transgrediatur, vel in aliquo præuaricator eius existat. Præterea, si fortè Abbates Ordinis vestri matrem vestram Cisterciensem Ecclesiam à sacræ Religionis obseruantia exorbitare perspexerint, ipsius loci Abbatem per quatuor primos Abbates, de Firmitate, de Pontiniaco, de Clareualle, & de Murimundo, vt corrigatur, & subditos suos corrigere laboret ammoneant, & omnia quæ de aliis Abbatibus suprà diximus circa eum adimpleant. excepto quòd si spontè cedere noluerit, nec deponere eum, nec si contumax apparuerit excommunicationis sententiâ poterunt innodare, donec vel in generali Capitulo, vel si illud visum fuerit sine grandi periculo expectari non posse, conuocatis Abbatibus qui de Cistercio exierunt, & aliquibus etiam aliorum, virum inutilem ab officio Abbatis ammoueant, & tam ipsi quàm Abbates & Monachi Cistercienses alium idoneum Abbatem ei studeant subrogare. In illum porrò, qui depositus fuerit, & Monachos eius, si recalcitrare præsumpserint, sententiam

A seueritatis Ecclesiasticæ non dubitent promulgare. De quibus post hæc si aliquis culpam suæ contumaciæ recognoscens, ad aliquam quatuor prædictarum Ecclesiarum se salutis causa contulerit, sicut domesticus recipiatur, quoad vsque prout conueniens fuerit, suæ restituatur Ecclesiæ. Interim autem annuus Abbatum Conuentus non apud Cistercium, sed vbi à quatuor prænominatis Abbatibus præuisum fuerit celebretur. Quoniam autem Cisterciensis Ecclesia mater est omnium vestrûm, & alium Patrem Abbatem super se non habet, sicut ad cautelam & ordinis custodiam statuistis, per eosdem Abbates annua ibidem fiat visitatio, & ad suggestionem eorum secundum Ordinem vestrum corrigatur, si quid inuenerit corrigendum. Sed & quotiens sine Abbate proprio domus Cisterciensis extiterit, ad ipsos quatuor eius cura respiciat, & tam ab eis quàm ab aliis Abbatibus ad Cistercium pertinentibus, qui per dies ad minus XV. fuerint conuocati, & à Monachis Cistercij persona idonea eligatur. Liceat autem vnicuique matri Ecclesiæ Ordinis vestri tam de Monachis, quàm de ipsis Abbatibus Ecclesiarum, quæ ab ipsa processisse noscuntur, sibi quemcumque voluerint, si tamen dignus extiterit, assumere in Abbatem. Personam autem de alio Ordine nulla Ecclesiarum vestrarum sibi eligat in Pastorem, sicut nec vestri Ordinis aliquis in Abbatem alicui alterius Ordinis Monasterio ordinetur. Hæc igitur de multis institutionibus Ordinis vestri excerpsimus, & propriis curauimus Capitulis designare. Adiicientes, vt nullus Episcoporum Abbatiis vel Grangiis vestris aliqua Religiosorum seu B secularium habitatione, vnde vobis inquietatio possit prouenire, superædificari permittat. sed eos, qui superædificare temptauerint, ne id faciant, ab Episcopis, quorum diocesani sunt, sub anathematis interminatione prohibeant. Nemo etiam professos vestros Monachos vel conuersos sine licentia Abbatum suorum recipiat, aut susceptos audeat retinere. Quia verò singula, quæ ad Religionis profectum & animarum salutem regulariter ordinastis, præsenti abbreuiationi nequiuerunt annecti, nos cum his quæ præscripta sunt, omnia quæ continentur in Carta vestra, quæ appellatur Caritatis, & quæcumque inter vos Religionis intuitu regulariter statuistis, auctoritate Apostolica roboramus, & vobis vestrísque successoribus, & omnibus qui Ordinem vestrum professi fuerint, inuiolabiliter perpetuis temporibus decernimus obseruanda. De cetero, quia propositum firmum habetis, habitationi vestræ loca extra conuersationem secularium eligendi, Grangias vestras sicut Ecclesias à prauorum incursu ac violentia liberas ac quietas fore statuimus. & vt nullus ibi hominem capere, spoliare, verberare, aut rapinam exercere præsumat, in virtute sancti Spiritus inhibemus. Sancientes etiam, vt propter communia interdicta terrarum nulla Ecclesiarum vestrarum à diuinis compellatur officiis abstinere. Interdicimus iterum ne aliqua omninò persona Fratres Ordinis vestri audeat ad secularia iudicia prouocare. Sed quisquis sibi aduersus eos aliquid crediderit de iure competere, sub Ecclesiastici Iudicis examine experiendi habeat fa-C cultatem. Salua in omnibus Sedis Apostolicæ auctoritate. Decernimus ergo, vt nulli omninò hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel præscriptas institutiones vestras ausu temerario violare. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, secundò tertióve commonitus, si non satisfactione congrua emendauerit, potestatis honorísque sui dignitate careat, reúmque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo corpore & sanguine Dei ac Domini nostri redemptoris IESV CHRISTI alienus fiat, atque in extremo examine districtæ subiaceat vltioni. Seruantibus autem hæc sit pax Domini nostri IESV CHRISTI, quatinus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant, amen.

EPISTOLA II.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus Bituricensi Archiepiscopo, & Suffraganeis eius, & dilectis filiis Abbatibus per eorum Episcopatus constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM in agro Domini, qui est Ecclesia, tanquam spinæ ac tribuli nascuntur cotidie, & pullulant germina vitiorum, tum videlicet, quia proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, tum quia inimicus homo de malicia sua zizania superseminare non cessat, &

germen bonum nititur suffocare: necesse est diligentiam adesse cultorum, & nunc A euellere & amputare iam nata, nunc etiam nascituris nociuis grauaminibus proficiendi aditum obserare, subsequenter autem & inserere fructiferum gramen, & seminare semen bonum, qui tricesimum, sexagesimum, & centesimum fructum fœcundante Deo possit afferre. Nam & hîc illa verba Dominica sonare videntur, quibus Hieremiam Prophetam, & in eo Euangelicum Sacerdotem instruxit, dicens: *Ecce dedi verba mea in ore tuo. ecce constitui te hodie super gentes & Reges, vt euellas & destruas, & ædifices & plantes.* Id autem vniuersis licèt Rectoribus Ecclesiarum incumbat, multò tamen fortiùs imminet Romanæ vrbis Antistiti, qui à Domino IESV CHRISTO, vt caput esset Ecclesiæ in beato Petro accepit, & de pascendis Dominicis ouibus & fratribus confirmandis expressum & spiritale noscitur habuisse mandatum. Indè siquidem est quòd nos licèt insufficientes meritis ad prouidentiam Apostolicæ Sedis, & ministerium vniuersalis Ecclesiæ, Deo prout ipsi placuit disponente, vocati, quia in Ecclesia Dei correctione vidimus quamplurima indigere, tam ad emendanda quæ digna sunt correctione, quàm ad promulganda quæ saluti fidelium visa fuerint expedire, de diuersis partibus personas Ecclesiasticas decreuimus euocandas, quarum præsentia & consilio quæ fuerint salubria statuantur, & secundum consuetudinem antiquorum Patrum prouideatur & firmetur à multis, quod si particulariter fieret, non facilè posset ad plenum robur habere. Quocirca per Apostolica scripta vobis mandamus, quatinus huic B dispositioni nostræ plenis desideriis cooperari curetis, & prima Dominica venientis Quadragesimæ, ad vrbem Romam Domino ducente veniatis, & cooperante Spiritus sancti gratia, tam in corrigendis enormitatibus, quàm in statuendis quæ Deo grata fuerint, communi studio quod fuerit agendum agatur, & vno humero subleuemus arcam Domini, atque vno ore honorificemus Deum & Patrem Domini nostri IESV CHRISTI. Ad hæc, commendamus vobis attentiùs dilectum filium Octouianum Subdiaconum nostrum, virum vtique prouidum, industrium, & discretum, & inter alios Clericos sui Ordinis carum nobis admodum & acceptum. Cui, cùm sit de mensa nostra, confidenter, pro sua probitate, fide, ac prudentia, vocationis huius sollicitudinem duximus imponendam. & vniuersitatem vestram monemus propensiùs, & mandamus, vt ita ipsum benignè recipiatis, & honestè tractetis, quò & deuotio vestra erga Romanam Ecclesiam incunctanter appareat, & ipse cùm ad nos Domino donante redierit, de reuerentia quam erga beatum Petrum & nos ipsos habetis possit grata referre.

EPISTOLA III.

SANCTISSIMO *Patri & Domino* ALEXANDRO *Dei gratiâ summo Pontifici,* PETRVS *sola dignatione diuina tit. sancti Chrysogoni Presbyter Cardinalis, salutem & obedientiam tam deuotam quàm debitam.* IAMPRIDEM Litteras Beatitu- C dinis vestræ recepimus, continentes vt inquirere deberemus, quæ personæ de Regno Francorum, aut de partibus illis possent in Romanam Ecclesiam promoueri. Sanè, cùm proposuissemus ad pedes Sanctitatis redire, nomina illorum, quos ad hoc dignos & idoneos credimus, viua voce potiùs circumspectioni vestræ volebamus exprimere, quàm Litterarum commendare figuris. Ceterùm cùm, quod sine dolore dicere non possumus, multos Patrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium ad se reuocauerit Dominus, & Ecclesia remanserit ipsorum solatio destituta: & nos iuxta mandatum vestrum pro pace inter illustres Francorum & Anglorum Reges confirmanda, & hereticorum extirpatione, in partibus illis aliquantulam moram facere debeamus, vt Ecclesia Dei sub sancto Apostolatu vestro, & numero & merito possit augeri: Sanctitati vestræ duximus significandum, quòd Clareuallensis, & Prior de Monte Dei de Ordine Cartusiensi, & litterati sunt, & honestate & religione prædicantur insignes, & nos tantùm de vita & conuersatione eorum cognouimus, quòd in puritate conscientiæ, & sine scrupulo alicuius dubitationis audemus consulere, vt ipsi à vobis debeant promoueri. Magister autem Balduinus Abbas Fordenus, quamuis eum non viderimus, à toto Ordine Cistercienſi de multimoda litteratura, honestate, & religione potissimùm commendatur. Licèt autem venerabilis vir P. Igniacensis Abbas non sit adeò

A litteratus, cùm tamen Dominus frequenter per eum miracula operari dignetur, de sanctitate ipsius non est quomodolibet dubitandum. Porrò beati Remigij Remensis & sancti Crispini Suessionensis Abbates, literati, discreti existunt: & inter alios terræ & Ordinis illius Abbates non dubitantur honestate & religione longiùs præminere. Literaturam & honestatem Magistri Petri Manducatoris Decani Trecensis vos non credimus ignorare. Magister autem Bernardus Pisanus quondam Præpositus eius tantæ literaturæ est, & ita honestè & laudabiliter est semper in illis partibus conuersatus, quòd ei ab omnibus sufficiens testimonium perhibetur, & maximis honoribus dignissimus reputatur. Præterea Magister Girardus Puella discretus & literatus existit, & de omnimoda eius honestate ab omnibus qui eum nouerunt testimonium perhibetur, sicut Apostolica circumspectio videre potuit & audire. Iuo quoque Rothomagensis Ecclesiæ Archidiaconus, & Magister Herbertus Medecius, non minori inter alios creduntur probitate lucere, cùm & eorum suppetat scientia literarum, & ad perfectioris vitæ meritum multarum sibi adesse confidamus ornamenta virtutum. Ad hæc iuxta mandatum Beatitudinis vestræ cippiam * illam bonæ memoriæ VV. quondam Portuensis Episcopi recepimus, & candelabra præcepimus nobis afferri. Significauimus etiam venerabili Fratri nostro Pictauensi Episcopo, & Alberto & Canonicis Lemouicensibus, & quibusdam aliis, quòd si aliqua sunt de bonis ipsius Episcopi apud eos
B depofita, illa nobis faciant sine dilatione assignari. Et si negocium per nuncium congruè non poterit perfici, nos ipsi ad eos accedemus. Nos autem cùm ad pedes Sanctitatis vestræ Domino volente venerimus, prædictam cupam & candelabra, & si qua alia de bonis ipsius Episcopi poterimus inuenire, vobis curabimus Domino auxiliante deferre. aut si vobis placuerit, per fidelem nuncium præmittemus.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

* cupam infrà.

EPISTOLA IV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Magistro* GIRARDO PVELLÆ *salutem & Apostolicam benedictionem.* LITTERATVRA tua ac probitas ac morum honestas nos monent propensiùs & hortantur, vt te sicut probum, honestum, & literatum virum, sincero diligamus caritatis affectu, & speciali prærogatiuâ amoris & gratiæ foueamus. Hac igitur consideratione inducti, & personam tuam speciali volentes dilectionis nostræ priuilegio decorare, tibi redditus, quos in regno Theutonico in feruore scismatis nullo cogente spontaneè dimisisti, de consueta clementia & benignitate Sedis Apostolicæ, interuentu quoque venerabilis Fratris nostri Maguntini Archiepiscopi, restituimus. Statuentes, vt non obsit tibi ad diminutionem vel maculam famæ tuæ, nec circa promotionem tuam tibi præiudicium valeat in posterum generare, quòd aliquandiu redditus inter scismaticos nosceris tenuisse. Datum Laterani Idus Martij.

C

EPISTOLA V.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio Magistro G. salutem & Apostolicam benedictionem.* ATTENDENTES literaturam & scientiam tuam, & quomodo compositione morum & honestate sis præditus nihilominus cogitantes, cogimur communi & speciali debito tuis profectibus & incrementis intendere, & multa tibi benignitate deferre. Eapropter dilecte in Domino fili, cùm sub Magisterio tuo multi per Dei gratiam proficiant in scientia literarum, auctoritate tibi Apostolica duximus indulgendum, vt vsque ad quadriennium, si Scolas rexeris, redditus tui quos habes in Anglia, nullius contradictione vel appellatione obstante, liberè tibi, & sine diminutione qualibet reddantur in Scolis. Ita quidem, vt nulli fas sit tibi quicquam de illis redditibus diminuere, vel subtrahere, aut circa res tuas indebitam molestiam vel grauamen inferre. nec cogaris infra terminum ipsum Scolas dimittere, nisi alicui Ecclesiæ, in qua personatum vel magnum beneficium habeas, ea necessitas imminuerit, quòd meritò tuam sibi debeas præsentiam & patrocinium exhibere. Datum Anagniæ VII. Idus Februarij.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA VI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* SI innotesceret carissimo in Christo filio nostro LVDOVICO illustri Francorum Regi, quàm grauiter de insolentia & temeritate Parisiensis Episcopi, qui contra mandatum nostrum, & appellationem à te super hoc ad nos interpositam, Archidiaconatum Ecclesiæ suæ, non sine graui contemptu & iniuria nostra, non est veritus pro sua voluntate conferre, sanctorum Patrum institutionibus & Romanæ Ecclesiæ detractum sit dignitati, in patientia sicut credimus sustineret tantam & tam grauem præsumptionem debita seueritate puniri: nec moueretur, sicut commotus esse dicitur, super eo quòd tam horrendum & detestabile factum non duximus approbandum. Verùm ne latere possit regiam magnitudinem, quàm grauiter in facto ipso læsa sit sanctorum Patrum auctoritas, & dignitas Apostolicæ Sedis, quæ in appellationibus ex maiori parte consistit: volumus, & tuæ discretioni mandamus, quatinus præfatum Regem adeas, sibíque plenè, prudenter, & diligenter aperias, quàm grauiter censuræ sacrorum Canonum & auctoritati Romanæ Ecclesiæ sit detractum, super eo quòd præfatus Episcopus post appellationem, quam de mandato nostro ad nos imposuisse dinosceris, præscriptum Archidiaconatum dare præsumpsit, & quomodo ex hoc prauum & iniquum exemplum transibit ad posteros. cùm sine læsione canonicæ sanctionis, & derogatione iustitiæ, non possit incorrectum relinqui, quod contra appellationem à quolibet attemptatur. Hæc autem & alia diligenter proponendo, prædictum Regem à proposito & institutione sua super hoc studeas sollicitè reuocare. Sed si ab hoc reuocari non poterit, proponas ei ex parte nostra, quòd suæ gratissimæ deuotionis intuitu factum ipsius Episcopi, quantumcumque graue nobis sit & molestum, & sanctorum Patrum institutioni contrarium, æquo animo sustinemus, & Episcopo, & nepoti dilecti filij nostri Galteri Regij Camerarij offensam istam duximus remittendam. nec eis occasione huius offensæ aliquod grauamen seu molestiam inferemus, & sententiam, si qua propter hoc in ipsos lata est, relaxamus: & prosecutionem appellationis eis remittimus, si quam interposuisse noscuntur. Ceterum, ne nos vel dilectus filius Grat. Subdiaconus noster tantam confusionem videamur & verecundiam sustinere, præfato Regi suadeas, vt honori nostro & eiusdem G. taliter in hac parte prouideat, vt dignam possimus indè consolationem recipere, & regiam prouidentiam meritò in Domino commendare. Datum Anagniæ VIII. Idus Nouembris. B

EPISTOLA VII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis* PETRO *sancti Grisogoni Presbytero, &* HVGONI *sancti Angeli Diacono, Cardinalibus, Apostolicæ Sedis Legatis, salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM filia carissimi in Christo filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis, quam iampridem HENRICVS illustris Rex Anglorum filio suo RICHARDO Duci Aquitaniæ in matrimonio copulandam susceperat, ad annos nubiles peruenisse dicatur, idem Rex Francorum videtur grauiter de nobis conqueri, quòd nobis sicut asserit tolerantibus, nec ei eadem filia sua restituitur, nec à præfato Duce traducitur sicut traduci deberet. Quoniam igitur idem Francorum Rex ad horum alterum instat, nos sibi nolentes in hac parte, sicut non debemus, deesse: cùm indignum sit, absonum, & absurdum, vt filia ipsius Regis tali modo debeat diutiùs detineri: discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus præfatum Regem Anglorum communiter & diuisim ex parte nostra & vestra sollicitis monitis & hortationibus laboretis inducere, vt memoratam filiam eiusdem Regis infra duos menses à prænominato Duce magnificè, sicut decet vtrumque Regem, traduci faciat: aut eam prædicto Regi restituere non postponat. Si verò neutrum istorum ad cōmonitionem vestram infra præscriptum terminum fecerit, in tota prouincia Cantuariensi, sublato appellationis remedio, omnia diuina, præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientium, donec horum alterum faciat, auctoritate C

A nostra prohibeatis officia celebrari. Et si nec sic resipuerit, totum Comitatum Pictauensem simili sententiæ subponatis. Porrò si vnus vestrûm his exequendis noluerit, vel non potuerit interesse, alter vestrûm ea nihilominus exsequatur. Datum Anagniæ XII. Kal. Iunij.

EPISTOLA VIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Ludunensi Archiepiscopo Apostolicæ Sedis Legato, & Suffraganeis eius, & dilectis filiis Abbatibus & vniuerso Clero & populo per Ludunensem Prouinciam constituto, salutem & Apostolicam benedictionem.* GAVDEMVS admodum, & exultamus in Domino, quòd dilecto filio nostro Petro tit. sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, quem in prouinca vestra & in aliis locis Legatum Sedis Apostolicæ constituimus, bonum per Dei gratiam & laudabile testimonium perhibetur. Honesta siquidem & laudabilis conuersatio eius, sua probitas, & prudentia, de ipso nos fecerant iampridem concipere, quod nunc Domino cooperante pleniùs in operis exhibitione didicimus: quia quantò nos sicut deuotos & speciales Ecclesiæ filios abundantiori caritate diligimus, tantò vobis personam magis modestam, prouidam, & discretam in Legatum duximus prouidendam. Licèt autem de ipsius legatione B iampridem alias Litteras ad vos direximus, quia tamen eundem Cardinalem speciali prærogatiua diligimus, & carum acceptúmque tenemus, iterata vobis scripta dirigimus: monentes vniuersitatem vestram, & præcipiendo mandantes, quatinus prædictum Cardinalem, sicut decet tantum virum, & Legatum Apostolicæ Sedis, cum debito honore & reuerentia curetis recipere, & ad vocationem eius sine contradictione qualibet accedentes, ipsius statuta & monita suscipiatis firmiter, & seruetis, sibique sicut Legato Apostolicæ Sedis honorem & reuerentiam impendatis. ita quòd ipse vobis & aliis possit salubriter Domino cooperante proficere, & nos de fructu legationis suæ omnipotenti Domino debitas gratias exsoluamus. Datum Anagniæ XIV. Kal. Decembris.

EPISTOLA IX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tit. sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* QVOD significastis nobis publicè per totum Regnum Franciæ prædicari, nos cum FREDERICO Imperatore pacem fecisse, & ex hoc carissimum in Christo filium nostrum LVDOVICVM illustrem Francorum Regem in admirationem non modicam esse inductum, quia nullam per nos certitudinem indè habuit: mirati sumus quomodo ille vir potens huiusmodi sparsit rumores per Orbem, C per Literas suas denotando nos ad vocationem eius iuisse, & pacem firmasse: cùm etsi Capitula hinc indè producta fuerint, & spes habeatur quòd pax debeat reformari, nullam tamen certitudinem perficiendæ pacis habemus, quia iam eam ipsi Regi significassem, qui tantum Ecclesiæ, contulit, & se pariter & Regnum suum nobis, & fratribus nostris plenè exposuit. Quod quidem te volumus prædicto Regi, vt pote amatori & defensori Ecclesiæ diligenter proponere, & quod ei statim pleniùs curabimus, si datum fuerit desuper quòd pax reformetur, & studiosiùs insinuare. Deceterò, licèt carissimo in Christo filio nostro HENRICO illustri Anglorum Regi scripta nostra direxerimus, monentes, consulentes, & hortantes eum, vt filiam suam prædicto Regi sine dilatione restituat, vel à filio suo faciat desponsari: quia tamen prædictus Rex Angliæ asserit se paratum esse ad matrimonium complendum, si Rex Franciæ pactiones seruare voluerit, quas secum fecit: prudentiam tuam monemus & hortamur attentiùs, quatinus eundem Regem Franciæ cum omni studio moneas, horteris propensiùs, & inducas, quòd prædicto Regi Angliæ petitiones illas compleat & obseruet, si honestæ sunt, & ita se obligauit, quòd eum dedeceat si eas non compleuerit. Quòd si fortè non potuerit ad hoc induci, Regem Angliæ cum omni instantia monere satagas, & inducere modis omnibus elabores, vt de duobus quæ diximus alterum maturiùs exsequatur, quia satis ei sufficere debet vt Regi filiam reddat, ex quo sibi interpo-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. sitas petitiones * non seruat. Si autem infra quadraginta dies post commonitionem tuam, neutrum horum quæ dicta sunt impleuerit, in Regnum & in terram eius omni occasione & appellatione cessante interdicti sententiam proferas. Et venerabilibus Fratribus nostris Cantuariensi & Burdegalensi Archiepiscopis, & Pictauensi Episcopo ex parte nostra præcipias, vt eandem sententiam omni occasione & appellatione cessante obseruent, & faciant inuiolabiliter obseruari. Volumus autem vt negocium ipsum secretum teneas, quousque à Rege Anglorum certum recipias indè responsum: & hoc ipsum Regi Franciæ diligenter ex parte nostra proponas: quia nec decet, nec expedit, vt ante responsionem Regis nostrum publicetur mandatum. Datum Ferrariæ 11. Kal. Madij. A

EPISTOLA X.

Hæc Epistola debet præcedere VIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Lugdunensi Apostolicæ Sedis Legato, & Bituricensi Archiepiscopis, & eorum Suffraganeis, & vniuerso Clero & populo in eorum Episcopatibus, & in Episcopatu Aniciensi constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.* NON latet, sicut credimus, vestræ discretionis prudentiam, quomodò nos olim dilectũ filium nostrum Petrum tit. sancti Grisogoni Presbyterum Cardinalem, eius probitate & prudentiâ & honestate pensata, in partibus Vltramontanis Legatum Sedis Apostolicæ constituimus. eam de ipso spem fiduciámque tenentes, quòd per sollicitudinem & prouidentiam eius & vos proficiens, auctore Domino, salutaribus institutis, & Ecclesia Dei gratum suscipiet incrementum. Mandamus itaque vniuersitati vestræ, atque præcipimus, quatinus prædictum Cardinalem sicut Legatum Apostolicæ Sedis, & sicut virum prouidum, industrium, & discretum, & carum nobis plurimum & acceptum, cum honore debito & reuerentia curetis recipere, & honestè tractare. & ad vocationem eius sine contradictione qualibet accedentes, sibi tam in appellationibus quàm in aliis sicut Legato Apostolicæ Sedis omnem reuerentiam & obedientiam impendatis, & eius saluberrimis monitis & mandatis reuerenter, prout conuenit, pareatis. Ita quòd & ipse nobis possit Domino cooperante proficere, & nos de fructu legationis suæ omnipotenti Domino gratias referamus. Datum Ferentin. 11. Idus Aprilis. B

EPISTOLA XI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus & aliis Ecclesiarum Prælatis, & vniuersis tam Clericis quàm laicis per Regnum Francorum constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM simus euidenter experti prudentiam, literaturam, & honestatem dilecti filij nostri P. tit. sancti Grisogoni Presbyteri Cardinalis, ipsúmque sicut virum litteratum, prouidum, & discretum, sincerè in Domino diligamus, tantò confidentiùs sibi committimus quæ sunt per viros honestos & prouidos exsequenda, quantò de feruore suæ deuotionis, & de prudentia sua pleniorem fiduciam obtinemus. Indè est, quòd nos eundem Cardinalem pro quibusdam magnis & arduis negociis specialiter & præcipuè ad partes vestras duximus destinandum, cui auctoritatem & facultatem indulsimus corrigendi quæ corrigenda ibi inuenerit, & causas quæ ad eius audientiam perlatæ fuerint, decidendi. Monemus itaque vniuersitatem vestram attentiùs, & præcipimus, quatinus eundem Cardinalem sicut virum litteratum, prouidum, & honestum, & à nostro latere destinatum, qui nobis carus est plurimùm, & acceptus, cùm honore debito curetis recipere, & correctionem suam, & ea quæ prouida circumspectione statuerit, suscipiatis firmiter & seruetis. Ita quòd ipse in vobis feruorem consuetæ deuotionis inueniat, & nos prudentiam ac sinceritatem vestram dignis in Domino laudibus commendemus. Datum Anagniæ vv. Kal. Maij. C

EPISTOLA XII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.*

A *dictionem.* Ex conquestione dilecti filij nostri P. Prioris de Lanariaco accepimus, quòd Abbas & Monachi Sancti Benedicti de Quintiaco ab eo de agriculturis & vineis suis decimas contra iustitiam abstulerunt, & exindè ipsum multipliciter infestare præsumunt. Quoniam igitur vnicuique in iure suo adesse debemus, & ne viri religiosi iniustè grauentur attentiori studio prouidere, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus præfatos Abbatem & Monachos cum omni studio moneas, & si fuerit necesse districtè compellas, vt memorato Priori præscriptas decimas sine molestia & difficultate restituant, & decetero exigere nulla ratione præsumant: vel in præsentia tua plenam exindè iustitiam appellatione remota exhibeant. Datum Ferentin. IV. Nonas Augusti. LVDOV. CVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA XIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tit. sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* ITA sollicitè nos & attentè rogauit carissimus in Christo filius noster LVDOVICVS illustris Francorum Rex pro Monasterio sancti Maglorij Parisiensis, quòd iura ipsius Monasterij præter commune debitum illæsa volumus & integra conseruare, & te ad hoc sollicitis exhortationibus commonere. Indè B est, quòd discretionem tuam monemus attentiùs, & mandamus, quatinus dum in terra fueris, iura præscripti Monasterij auctoritate Legationis qua fungeris, quantum in te est protegas attentiùs & defendas, & ita præscriptum Monasterium satagas in suis iustitiis confouere, quòd per prouidentiam & sollicitudinem tuam idem Monasterium de sui iuris integritate lætetur, & nos exindè discretionem & prudentiam tuam non immeritò commendare possimus. Datum Beneuenti III. Kalend. Ianuarij.

EPISTOLA XIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tituli sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTO maiorem locum dono diuini muneris adeptus es dignitatis, tantò debes cautiùs & circumspectiùs ambulare, & ita te compositum exhibere, vt homines inueniant in te quid sequantur, & non quid debeant remordere. Accepimus autem quòd Ecclesiam Meldensem adhuc detines, & redditus percipis, ita quòd, sicut nuncij venerabilis Fratris nostri VVillelmi Senonensis Archiepiscopi, Apostolicæ Sedis Legati, retulerunt nobis, nihil ad eum de redditibus illis peruenit; & Canonici eiusdem Ecclesiæ electionem non audent liberè celebrare. Vnde quoniam ex hoc famæ & opinioni tuæ, & honestati Ec- C clesiæ plurimùm detrahitur, & nimiæ auaritiæ imputatur, discretionem tuam monemus, consulimus, mandamus, quatinus Archiepiscopo & Canonicis dicas, quòd pro te non dimittant, quin eidem Ecclesiæ personam idoneam prouideant in Episcopum & Pastorem. Tu verò in actibus & operibus tuis illam circumspectionem & modestiam serues, quòd in conspectu Dei & in oculis hominum exindè valeas commendabilis existere, & Ecclesia Romana honoris & gloriæ recipiat incrementum. Datum Ferent. VI. Idus Septembris.

EPISTOLA XV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tit. sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* NON sine graui dolore & amaritudine cordis audiuimus illud horrendum & detestabile facinus, quod in necem bonæ memoriæ R. quondam Cameracensis Electi nuper est ausu diabolico perpetratum. Vnde cùm tantum & tam graue flagitium non debeamus irrequisitum vel impunitum relinquere, sed potiùs ad id iudicandum nos conueniat omnem diligentiam & sollicitudinem adhibere, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus venerabiles Fratres nostros Remensem Archiepiscopum & Suffraga-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

neos eius studiosè commoneas, & diligenter inducas, vt sicut eis dedimus in mandatis, illos qui præfatum electum tam crudeliter occiderunt, vel fecerunt occidi, & eos etiam qui ad eum occidendum vel capiendum iuerunt, publicè accensis candelis excommunicatos denuncient, & faciant in singulis Ecclesiis suorum Episcopatuum denunciari: donec de tanto & tam graui excessu dignè Deo & Ecclesiæ satisfaciant, & cum Litteris eorum Apostolico se aspectui repræsentent. Si verò id facere fortè noluerint, vel distulerint, tu conuocatis Episcopis suffraganeis Remensis Ecclesiæ, & aliis Ecclesiasticis personis illius Prouinciæ, publicè appellatione remota accensis candelis illos quos diximus excommunicatos denuncies, donec ad Apostolicam Sedem cum Litteris tuis veniant satisfacturi. Datum Ferentin. v. Idus Marcij. A

EPISTOLA XVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tit. S. Grisogoni Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM bonæ memoriæ VV. quondam Portuensis Episcopus candelabra XXIV. & cuppam argenteam XIV. marcarum, deauratam intus & extra, apud Lemouicensem Ecclesiam deposuerit: volumus & mandamus, vt per nuncium tuum prouidum & discretum à dilectis filiis nostris Decano, Archidiacono, & Canonicis eiusdem Ecclesiæ, vel etiam ab Abbate Sancti Martialis, hæc & alia, si qua de bonis eiusdem Episcopi apud eos sunt, ex parte nostra quantociùs requiri facias, recepta nobis deferas, si debueris ad nos citò redire, aut si non es ad nos quantociùs rediturus, apud dilectum filium nostrum Abbatem Sancti Germani Parisiensis eadem ponere non postponas. Nos enim eis dedimus in mandatis, vt tibi, vel certo nuncio tuo præscriptam cuppam, candelabra, & alia, si qua de bonis prædicti Episcopi sunt apud eos, non differant assignare. Datum Laterani VI. Kalend. Aprilis. B

EPISTOLA XVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tituli sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* INNOTVIT nobis ex Litteris carissimi in Christo filij nostri MANVELIS illustris Constantinopolitani Imperatoris, quòd ipse in manu forti Turcorum terram ingressus, ciuitates & castra ferro & igne consumpsit, & in medio terræ Soldani Iconij ciuitatem quandam magnam & populosam construxit, vbi Latinos & Græcos qui eam custodiant posuit; & per ciuitatem ipsam magnæ regioni Turcorum per Dei gratiam dominatur. vsque adeò, quòd viam Sepulcri Domini visitandi omnibus Christianis tam Latinis quàm Græcis reddidit Domino faciente securam. Vndè quia idem Imperator firmum votum se asserit & propositum gerere, ab impugnatione illius nefandæ gentis nullatenus abstinere, donec auctore Domino contra gentem ipsam perficiat quod inceperat: nos volentes iuxta petitionem suam eius pium propositum promouere, Regibus & Principibus Orbis, & aliis fidelibus, exhortationis Apostolicæ Scripta direximus, vt ad confundendam gentem illam, & exaltandum nomen fidei Christianæ, obtentu piæ deuotionis fideliter & diligenter intendant. Monemus itaque discretionem tuam attentiùs, & mandamus, quatinus tam Regem quàm Principes, Comites, & Barones, & alios Dei fideles Regni Francorum, ad hoc idem sollicitis monitis & hortationibus labores inducere. ita quòd persuasio tua in operis effectu clarescat, & nos prudentiam tuam & sollicitudinem dignè possimus in Domino commendare. Datum Anagniæ IV. Kal. Februarij. C

EPISTOLA XVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* PETRO *tit. sancti Grisogoni Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem.* LICET mandauerimus vt hi, qui volunt docere, nihil pro Scolis

A regendis ab aliquo exigant, iuxta illud: *Veni, & audi*, Volentes tamen honestati & litteraturæ Magistri Petri Cancellarij Parisiensis, quantum salua honestate possumus, prompta benignitate deferre, quem speciali prærogatiua diligimus & volumus honorare: Discretioni tuæ mandamus, quatinus habito consilio cum venerabilibus Fratribus nostris VVillelmo Senonensi Archiepiscopo, Apostolicæ Sedis Legato, & H. Remensi Archiepiscopo, & aliis dignis & honestis personis, super regimine Scolarum Parisiensium, quod tibi visum fuerit, ita quòd personam iamdicti Petri non excedat quod exindè feceris, circumspectâ diligentiâ prouideas, atque disponas: eam cautelam & maturitatem adhibiturus, quòd non videaris modum excedere, & illi qui Scolas rexerint non debeant immoderatè grauari. Datum Ferent. IV. Kal. Nouembris.

EPISTOLA XIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Carissimæ in Christo filiæ B. illustri Francorum Reginæ salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTO tibi diuina clementia dignitatis gradum contulit altiorem, quantò etiam inter alias mundi personas te maiori potentiâ & nobilitate ditauit: tantò vtique sub potenti manu Dei, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, Excel-
B lentiam tuam decet ampliùs humiliari, & vnicam sponsam eius, sacrosanctam videlicet Ecclesiam, tota mentis affectione diligere, & toto studio venerari, atque ad honorem & exaltationem illorum, qui ex canonica Fratrum electione in ea Domino disponente ministrant, intendere, & ad eorum confusionem, qui eam opprimere & laniare conantur, oportet te sollicitiùs laborare. Qualiter autem Octouianus scismaticus, simoniacus, & manifestus inuasor, post canonicam electionem nostram, & postquam nos inuitos & renitentes, de mandato ac voluntate Fratrum, Odo Prior Diaconorum induerat, seipsum intruserit, atque ipse idem manto se propriis manibus operuerit, ex Litteris, quas ad Episcopos aliósque Ecclesiæ Prælatos per diuersas Prouincias constitutos nos olim recolimus destinasse, ad notitiam tuam plenariè credimus peruenisse. Quia igitur Ecclesia Dei multis attrita laboribus, & non modicis angustiata pressuris, ope & consilio potentum & nobilium personarum à multis retro temporibus non magis quàm nunc indiguit auxiliari: Excellentiam tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, vt in deuotione matris tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac nostra, sicut de te confidimus, & speramus, immobili firmitate consistas, & simoniaca prauitate illius scismatici atque apostatici omnimodò reprobata, à quo videlicet Episcopi, Abbates, atque alij viri religiosi, & cunctæ ferè personæ tam Ecclesiasticæ quàm seculares, sicut à peste mortifera fugiunt, & ad eum nulla ratione accedunt, in petra fidei, & Ecclesiæ vnitate animi tui constituas firmi-
C tatem, atque carissimum filium nostrum LVDOVICVM illustrem Regem Francorum virum tuum ad hoc ipsum iugi exhortatione inducere studeas, & modis omnibus exhortari. Nos enim personam tuam, sicut carissimæ filiæ nostræ, sincera volumus in Christi visceribus caritate diligere, & postulationes tuas, quantum cum Deo possumus, libentiùs exaudire. Datum Anagniæ Idus Nouembris.

EPISTOLA XX.

VENERABILI *Patri suo semper in Christo honorando, suus, & sibi per omnia deuotissimus cum summa reuerentia indeficientem caritatis affectum.* QVOD cum Principibus sedeas, & solium gloriæ teneas, lætatur & exultat spiritus meus. Lætatur, inquam, de principali consessu, si tamen quæ Principe digna fuerint cogitaueris. Ardens quidem ille iustitiæ zelus tuus, quem cum spiritu iudicij ante omnem Deo inspirante conceperas potentatum, in ipso nunc potentatu tuo, & ex ipso armaturam accepit. Principem enim, vt dicitur, constituerunt te, & donauerunt miliciæ cingulo. Vide igitur quomodo viriliter agas, stes in acie fortiter, & tuum qualiter ministerium impleas: & vt in hac vocatione tua bonum certamen certes, omnis Ecclesia nostra, sicut sperat, & expectat. Ego quidem pro sensus mihi à Deo dati tenuitate, Excellentiæ tuæ polymitam & talarem epi-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

stolaris eloquij vestem variis & rhetoricatis verborum filis consutam destinassem, si præ angustiâ tam corporis quàm temporis licuisset. Verùm ex præhabita corporis valitudine sensus etiam mei viles adhuc in horum baiuli recessu non parum confuncti fuerant. Cuius etiam inopinata profectio & festina grandes materias, de quibus prudentiæ vestræ longum desideraui sermonem texere, molesta nos fecit breuitate arctari. Primò quippe de Regni vestri & Sacerdotij statu desiderabam vos pleniùs instrui. Deinde qualiter communis Dominus noster se habeat. Verum quod scribentis diligentia minus facere potuit, præsens viua voce supplebit breuigerulus. Quæ tamen multò scripsissem libentiùs, si non obstitissent præfata. Vnum autem est, ad quod oportet vos omnem adhibere discretionis oculum, & iusticiæ zelum. Vt scientia zelum habeat comitem, & scientiam zelus. Ad illos videlicet, qui Anglicanæ Ecclesiæ electi dicuntur, acutiùs & toto mentis intuitu intẽdatis necesse est. Quorum aliqui Episcopatum sicut videtur desiderantes iam ad nos profecti sunt, vt per denominationem Principis, ne dicam electionem, sacram à nobis & sacramentalem vnctionem percipiant. Qui nolentes reddere Cæsari quæ Cæsaris sunt, quærunt vt sibi reddat Deus quæ Dei sunt. Quid tamen hîc agendum? Nostra, Pater sancte, consideratio hæc. Sciatis autem quòd Rex Angliæ iunior vos solum post Deum in isto negocio suam spem posuit, quia plurimum confidit de vobis. Vndè & per nuncium, quem ad Curiam proximè missurus est, vestræ Sanctitati inter ceteros, & pro ceteris, effectuosissimas Litteras destinari præcepit. Dicatis etiam si placet Magistro Bert. quòd iamdicti Regis obtineat gratiam, & cùm tempus acceperit magnam ipsi vniuersi laboris sui mercedem promittat. Igitur cùm præfati electi ad Curiam venerint, ne aliquid circa eos agatur præproperè, vestri consilij adhibeantur vires. præfati potiùs Regis nuncius expectetur, cuius sicut speratur gratissimus erit vobis & toti Curiæ aduentus. Spero autem, & in Domino confido, quòd ista erit via pacis Ecclesiæ, per quam à iugo seruitutis liberabitur, & consuetudines illæ prauæ, pro quibus ille gloriosus neomartyr noster post exilij aspera demum vitam martyrio finiuit, in sanguine fuso oblitterabuntur. Pro dilecto socio nostro domno Gillone Sanctitati vestræ affectuosissimas porrigo preces, vt ipsius & meum pro ipso votum, quod istorum portitor expositurus est, impleatis. Illum autem, qui omnium nostrum est Pastor, admoneatis si placet, vt circa me ouem suam iamdiu errabundam aliquod pastoris officium impleat, & misereatur errantis. Valeatis in æternum Pater sancte, & mihi semper in Christo amplectende, & paruitatis nostræ habeatis memoriam. Litteras istas, si placet, dilecto socio meo Magistro Bert. communicetis, qui mox discerpat perlectas.

EPISTOLA XXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prælatis per totam Angliam extra Eboracensem constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.* Ex iniuncto nobis à Deo Pontificatus officio, præter eam quæ diuersis Ecclesiarum Prælatis in sibi subditos est concessa potestas, quandam specialem de omnibus nos oportet curam & sollicitudinem gerere, quæ ad nostram solummodo prouisionem, vel ad eius, cui vices nostras in his commiserimus exequendas, noscitur præcipuè pertinere. Proindè siquidem etsi de vniuersis Dei Ecclesiis curam & studium habeamus, quæ ad nostram tamen spectant iustitiam* vbique præsentialiter exequi non valemus. venerabilis Fratris nostri T. Cantuariensis Archiepiscopi prudentiam & discretionem, & circa vos & Ecclesiam Dei sincerissimæ deuotionis affectum sollicita consideratione pensantes, quantò personam suam inter ceteras, quæ in partem commissæ nobis sollicitudinis à Domino sunt vocatæ, cariorem in omnibus & magis expertam habuimus, tantò præ aliis Ecclesiæ filiis specialis dignitatis prærogatiuâ duximus honorandum. Et ideò discretionis & honestatis suæ constantiam attendentes, ipsum Legatum Sedis Apostolicæ per totam Angliam, excepto Episcopatu Eboracensi, de communi consilio Fratrum nostrorum statuimus, & suæ prudentiæ nostras ibidem vices committimus exsequendas. Ita videlicet quòd in vicem nostram & corrigenda corrigere, & quæ statuenda fuerint

* al. ad nostrum tamẽ spectant officium.

A auctore Domino salubriter debeat stabilire. Quocirca vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus eidem tanquam Apostolicæ Sedis Legato humiliter in omnibus obediatis, & ad eius vocationem sine contradictione aliqua venientes, sibi in his quæ ad nostrum spectant officium plenius respondeatis. Ea quoque, quæ ad honorem Dei & fidelium suorum salutem statuerit, suscipientes firmiter & seruantes, digna ipsum reuerentia, & assiduis semper studeatis honoribus præuenire. vt per prouidentiam & curam ipsius, & obedientiam ac humilitatem ipsam, Ecclesiæ vobis commissæ tam spiritualiter quàm temporaliter de bono in melius cooperante Domino prouehantur, & vos propter hoc ad interminabile gaudium possitis feliciter peruenire. Datum Laterani Nonas Martij.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA XXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio* SIMONI *Archidiacono Parisiensi salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM sis vir litteratus & discretus, te nullatenus ignorare credimus, eos grauiter excedere, & Cantorem suum sibi reddere offensum, qui pro electione vel intronizatione alicuius viri Ecclesiastici pecuniam exigere vel extorquere præsumunt: cùm id ad simoniacam prauitatem non sit dubium pertinere. Ex parte siquidem dilectorum filiorum nostrorum Abbatis & Fratrum Ecclesiæ sancti Victoris Parisiensis ad nos est
B querela perlata, quòd tu ab eis centum solidos exigere non vereris, eò quòd prædictum Abbatem contra antiquam & rationabilem consuetudinem prædictæ Ecclesiæ post benedictionem susceptam in sedem posuisti. cùm id tantùm ad Priorem & Subpriorem eiusdem Ecclesiæ pertinere dicatur. Quia verò intronizatio Abbatis, vel alicuius Ecclesiastici viri, libera & gratuita esse debet, sicut & electio: discretioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus pro intronizatione prædicti Abbatis à Fratribus prædictæ Ecclesiæ nihil per te vel alios exigas, & eis hac occasione nullam molestiam inferas, vel grauamen. sed ipsos liberè orationi vacare permittas. Quòd si secus agere præsumpseris, & ab eorum indebitis grauaminibus non destiteris, nos auctore Domino eisdem in iure suo, sicut non debemus, vlla ratione non deerimus.

Huc vsque XXV. *folia Codicis MS. Quæ sequuntur in* XXVI. *& aliis, videntur esse alterius manus; licèt non minus antiqua. Interponuntur autem aliquot folia non scripta.*

EPISTOLA XXIII.

AMANTISSIMO *Domino & fratri* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum excellentissimo,* HENRICVS *Remensis dictus Archiepiscopus salutem, & veræ dilectionis affectum.* RELATVM est nobis, quòd ex quo à vobis
C discessimus, interuenerunt quidam qui Dominum Suessionensem Cancellarium vestrum infidelem vobis intimauerunt: à gratiâ vestra eum recedere facientes. Quia verò vos & dominum & fratrem & amicum habemus carissimum, honorique & commodo vestro pro posse nostro prouidere debemus: omnibus modis Sublimitati vestræ supplicamus, quatenus super his nulli vllatenus acquiescatis. Siquidem memoratum Cancellarium vobis fidelissimum & credimus & scimus. Ceterùm, homo vester est, neque quod suum est ab eo vllatenus euellere possetis, quin in vos culpa redundaret, atque super hoc culpabilis haberemini. Super hoc negocio sollicitus sum. timeo enim, ne si ab eo recesseritis, Dei & populi offensam incurratis. Rogo, supplico, consulo, ne ab eo vspiam recedatis: atque à fidelibus in infideles manus vos ipsum & vestra ponatis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA XXIV.

R. *Dei gratia Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis & Cancellarius, dilecto amico suo* HVGONI *illustris Regis Francorum Cancellario salutem & sinceram dilectionem.* CIRCA ea quæ nobis dilectus noster Magister Henricus gloriosi Regis Franciæ nuncius, & Clericus tuus, nobis ex tua parte proposuit, libenti animo operam dedimus: & quantum salua honestate licuit effecimus, vt opere complerentur. Nos enim personam tuam, sicut dilecti & specialis amici nostri, sincera caritate in Domino diligentes, ad ea quæ ad honorem & commodum tuum pertinere debeant libenter intendimus, & quantum cum Deo possumus laboramus. Ad hæc, prædictum Hen. amicum nostrum, litteratum Clericum & honestum, quem circa negocia tua fidelem esse cognoscimus ac deuotum, caritati tuæ attentiùs commendantes, rogamus plurimùm, vt eum tum pro sua probitate, tum amore & interuentu nostro, magis ac magis diligas, & eidem in oportunitatibus suis ita prouideas, quòd nos exindè gratiarum tibi debeamus exsoluere actiones: & ipse de deuoto deuotior tibi omni tempore valeat permanere.

EPISTOLA XXV.

B

VENERABILI *Fratri & amico carissimo* HVGONI *Dei gratiâ Suessionensi Episcopo, & Cancellario,* HENRICVS *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis salutem, & intimæ dilectionis affectum.* QVANTVM in vestra amicitiâ confidamus, dilectionem vestram ignorare non credimus. Idcirco fraternitatem vestram rogamus attentiùs, vt ea quæ Britius*, & Decanus, Clerici, & fideles nostri & amici vestri vobis dixerunt, sic amore nostro effectui mancipare curetis, vt nos promptiorem & paratiorem ad negocia vestra secundum voluntatem vestram omni tempore habeatis.

* *fort. leg.* Britius Decanus & Clerici.

EPISTOLA XXVI.

HENRICVS *Remensis dictus Archiepiscopus carissimo suo H. venerabili Sancti Victoris Abbati, salutem & dilectionem in Domino.* RELATVM est nobis, quòd quidam interuenientes post recessum nostrum à Parisius, Dominum Suessionensem carissimum nostrum à gratiâ Domini Regis recedere fecerunt. Scripsimus Domino Regi super hoc negocio, supplicantes, consulentes, quatenus super hoc nulli acquiescat. Vestræ quoque dilectioni scribimus, vt Litteras, quas illi destinamus, ipsi ex parte nostra dirigatis: & earum fidus sitis interpres. Ceterùm, si in gratiam Domini Regis rediit Dominus Suessionensis, sigillúmque suum ei reddidit, Litteras nostras ei non præsentes.

C

EPISTOLA XXVII.

ILLVSTRISSIMO *& glorioso Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum iustitiæ assertori, & orthodoxæ fidei defensori magnifico,* IACOBVS *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem, & felices ad vota successus.* DIVINI muneris est, quotiens regia potestas, sepositis secularis prouentus vtilitatibus, iustitiæ tramitem, aggreditur, & nullo errore deuiat: sed ad id quod summum est æquitate & iustitiâ semper intendit. A primordio etenim vnctionis vestræ in Regem, & Dauiticam humilitatem, & Salomonis sapientiam, & Iob tolerantiam, vestra consecuta est genuina nobilitas: & quem extollere regius debuit honor, mansuetum & mitem cælestis gratia fecit. Vnde mater vestra gaudet Ecclesia. Vnde nos, qui totum quod possumus, quod scimus, quod habemus, sub vestro dominio & voluntate ponimus, plurimùm inter ceteros mortales gratulamur: & quantò vos affectuosiùs diligimus, tantò vestra nos prospera dilatant, & infortunia arctiùs angustant. Perlectis sanè Maiestatis vestræ Litteris, licèt de sospitate vestra certificati gaudeamus, de perturbatione tamen pacis inter vos & Regem Anglicum nuper exorta, non parùm dolemus. præsertim cùm Cardina-

A lium incuriâ & assensu, sicut ex vestrarum Litterarum tenore perpendimus, quodammodò euenisse vester intelligat prouidus sensus. & dum procliui fuerunt ad postulata, offensam vestram incurrere non prouiderunt incauti. Ex quo igitur Dominus Apostolicus, sicut vester spiritualis Pater, ex intimo cordis tristatur affectu; & tota Curia de damno & iniuria vobis illata dolet atque compatitur. cùm inter omnes Principes, quos hodie Romana Ecclesia habet deuotos, vos præcipua caritate diligat, & ampliùs semper honorare intendat. Verùm in instanti tempore quantis prematur angustiis, quantis quassetur procellis, quàm multa patiatur Ecclesiæ pace corrigenda, non est huius vestræ Excellentiæ exponere. qui nobis compatientes, prout regiam vestram decuit dignitatem, pro exaltatione & confirmatione Domini Papæ & laborem suscipere, & studium adhibere nullomodo postposuistis. Rogamus itaque & exhortamur, quatenus Litteras Apostolicas benignè suscipientes, iuxta continentiam earum monitus, & consilium filialiter obseruetis. Nam licèt hoc tempore ad plenum, prout postulatis, imminente scismatis articulo, vos exaudire non valeat; desiderij sui tamen est, oportunitate accepta, vestræ præ ceteris Orbis terrarum Principibus satisfacere voluntati. Et nos nunc & semper pro vestra vestrique Regni exaltatione & commodo promptos atque deuotos ad hoc, & omnia quæ expedierint, regia petimus opinetur Maiestas. Præterea, dilectum amicum nostrum Guidonem, quem pro honore & exaltatione vestra studiosum & sollicitum esse cognouimus, Excellentiæ vestræ attentiùs commendamus. B

EPISTOLA XXVIII.

VENERABILI *Fratri & amico carissimo* HVGONI *Dei gratiâ Suessionensi Episcopo*, IACOBVS *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis cum dilectione salutem.* LATOR præsentium O. de patrocinio nostro valde confidens, magna precum instantiâ, quia sentiebat se non modicum esse grauatum, de hoc quòd medicina in eo modum excedit; tum quia beneficio fuerat priuatus Ecclesiastico, tum quia fuerat paterna expoliatus hereditate, nobis plurimùm supplicauit, vt pro eo vestræ scriberemus fraternitati. Proindè prudentiam vestram attentiùs deprecamur, quatenus inter venerabilem Fratrem Parisiensem Episcopum & ipsum si potestis componere componatis. Sin autem, eum in sua iustitia manu tenere curetis, ita quòd in hoc vobis commisso negocio se grauari non sentiat.

EPISTOLA XXIX.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Francorum Regi*, ALEXIVS *non suffragantibus meritis tit. sancti Laurentij in Lucina Presbyter Cardinalis, sic disponere temporale Regnum, vt consequi mereatur æternum.* C AD reuerendam gloriam vestram, & obsequium vestrum sollicita deuotione complendum, & suscepti debitum Sacerdotij, & regiæ reuerentia dignitatis satis mihi causæ hactenus existebat. Nunc autem quia & Maiestatis vestræ apices accesserunt, qui paruitati meæ vestræ salutationis alloquium dependerunt: accensum est desiderium, solidatum propositum, & in id omnis intentio nostra directa, vt agendis vestris fidelem iugiter dependeam famulatum. Optimam siquidem officij mei exequens actionem, si ei, quem ceteris Regibus præclaris intueor operibus eminere, super ceteros fidelis semper inueniar & deuotus. Quicumque in congregatione pereuntium opum, in alienæ inuasione iustitiæ, in casura ad breue tempus gloria se extollat, ego in animo meo illum iudico præferendum. immò & regnare illum solum existimo, qui se diuinæ voluntati coaptat, & dominium suum ad diuinæ ordinat arbitrium bonitatis. Nam aduersus alium dicit Dominus per Prophetam, Quantum exaltauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi vincla & carceres. Quocirca paruitatem meam Maiestati vestræ substernens, exoro suppliciter, vt si mediocritatem meam alicui negociorum vestrorum credideritis oportunam, quod officio meo competit tanquam debitum requiratis. Dupliciter equidem volo vobis esse deuotus; sicut vos dignitatem regiam video dupliciter ab aliis honorare. Si enim Dauid quantumlibet inimicum Saül, & à Domino reprobatum, reuereri non de-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

fiit, quantùm ego ad remum Ecclesiæ de humili loco susceptus, & ab extremis terræ nubes eductus, tam Catholico Regi, quem Dominus inuenit secundum cor suum, debeam esse fidelis: & ex attestatione Scripturæ, & ex meæ intelligo iudicio rationis. Et vtinam sicut datum est mihi cognoscere, ita diuinitus detur iugiter adimplere. A

EPISTOLA XXX.

LVDOVICO *inclito & venerabili Regi Francorum præcordiali amico*, IACOBVS *Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem, & intimæ dilectionis perseuerantiam.* DVM summæ probitatis, summæque dilectionis, vos erga amicos certissima ratione esse cognoscimus, dilectionem vestram animosè cupimus retinere, eámque apud nos carissimam iugiter habere. Inde est etenim, vt, quia de prudentia & dilectione vestra valde confidimus, negotia quæ vestra & amicorum vestrorum sunt, tanquam propria indesinenter habere volumus: quæ verò nostra & nostrorum sunt, vobis insinuare non dubitamus. Proinde dilectionem vestram modis omnibus obsecramus, quatinus latorem præsentium Elioth, quem diu conuersantem apud nos & fidelissimum seruientem habuimus, apud Dominum Regem Anglorum in sua iustitia tueamini, & possessionem aui & amitæ, quæ sua fore dignoscitur, precibus vestris, Litteris, vel nuncio apud eum taliter adiuuetis, vt nostras preces apud vos sibi profuisse noscamus. B

EPISTOLA XXXI.

HENRICVS, & VVILLELMVS, & ODO, *Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & Apostolicæ Sedis Legati, venerabili & dilecto Fratri* HVGONI *Dei gratiâ Rothomagensi Archiepiscopo, eiúsque Suffraganeis, salutem.* SACROSANCTA Romana Ecclesia desideria & vota fidelium, & postulationes maximè Catholicorum Principum ita nouit benigna pietate suscipere, & eadem consueuit tam congrua moderatione pensare, vt nihil Euangelicis seu Apostolicis Regulis contrarium statuat, vel quod illis obuiet nullius precibus vel supplicatione concedat. Sed si institutis Ecclesiasticis vel traditionibus prædicti fideles videantur quandoque postulare diuersa, interuenientibus tamen certis & indubitatis causarum suffragiis, veluti vt fœdera pacis contrahantur, vel vt contracta conseruentur, vt ad Christi fidem gens vel populus conuertatur: ita eorum petitioni ab Ecclesia præbetur assensus, vt & salua sit regula fidei Christianæ, & tamen intermissis quandoque Ecclesiasticis traditionibus, paci & tranquillitati consulatur Ecclesiæ. Verùm quia de contrahendis sponsalibus inter filium HENRICI serenissimi Regis Anglorum, & filiam LVDOVICI gloriosissimi Regis Francorum, quibus ad hæc peragenda plenitudo videbatur deesse ætatis, pro bono pacis & concordiæ fuerat pertractatum, & sicut veridicorum relatione percepimus, de consensu amborum Regum, vt eadem sponsalia fierent, si Ecclesiæ possent habere consensum, fuerat stabilitum: Postulauit à nobis prædictus Rex Anglorum, vt in eisdem sponsalibus contrahendis, ex parte domini Papæ & Romanæ Ecclesiæ, cuius legatione fungimur, nostrum præberemus assensum. Nos ergo pro bono pacis & concordiæ, pro quiete & tranquillitate amborum Regum, & vtriusque Regni, pro statu quoque Ecclesiarum Dei, quæ in eisdem Regnis sub eisdem Regibus præcipuè pollere videntur, permittimus, & concedimus, secundum quod à parentibus & eisdem Regibus condictum est, ipsos puerum videlicet & puellam ad inuicem desponsari, & solemnitates, quæ in contrahendis coniugiis requirentur, si postulatum fuerit, à vobis concedimus exhiberi. C

EPISTOLA XXXII.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico & pacifico Francorum Regi*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & veræ humilitatis obsequium.* QVOD de ore vestro audiuimus, & certis didicimus experimentis, quod etiam nulli ferè de Regno est incognitum, & sonat in ore vulgi: hoc maiorem facit nobis fidem, quia persona vestra personam nostram ad-

A modum dilexerit, quam & plurimum extulit, & multis modis honorauit. Nuper etiam vestra liberalitas ad dominum Papam & ad Curiam Romanam pro nobis scripta propria cum proprio nuncio destinauit, & preces multum affectuosas effudit. Vnde vobis obnoxij esse debemus, & debitas gratiarum actiones exsoluere tenemur. Prudentia quoque vestra non debet ignorare, quia & nos vice mutua vero ac puro amore vos dileximus. honorem vestrum, & Regni, & Coronæ, quibuscumque potuimus modis optauimus & quæsiuimus, & nomen regium studuimus exaltare. Semper autem vos diligentes dileximus, & consortium fugimus odientium, & omninò recusauimus eorum familiaritatem. nec in aliquo vnquam credimus nos Regiam offendisse Majestatem, quam semper curauimus nobis retinere propiciam. & hoc studium nostrum fuit, & est, & erit dum vita comes fuerit. Cùm itaque sic ad inuicem fuerimus coniuncti, nos vobis sicut Domino carissimo, & vos nobis sicut humili & deuoto amico: non possumus non mirari super his, quæ fama volante, & vtinam mendaci! audiuimus. quòd videlicet ad suggestionem vnius qualiscumque hominis Cadurci, vester amicus tam pius, tam rectus, tam prudens, tam constans, aduersum nos tam fideles vobis & tam deuotos potuit exacerbari, vel aliquantulum commoueri. præsertim cùm neque per vos, neque per aliquem vestrum super hoc nos conueneritis, nec aliquam prætenderitis rationem istius commotionis. Nam adeò sinceriter & tenerrimè vos diligebamus & diligi-

B mus, quòd amorem vestrum, de quo pariter confidebamus, per aliquem mortalium non credebamus posse à nobis separari. Porrò, quod de domino VV. sororio vestro fecimus, firmissimè teneatis nos fecisse pro honore & pro amore vestro & vestrorum nobis conseruando. Cadurcus enim ita vehementer nos dum grauiter infirmaremur angebat, quòd nec pro amore Dei, nec pro reuerentia nostri Ordinis, nec pro commonitione ac precibus Ebonis de Carentonio, & Abbatis sancti Ambrosij, qui super hoc vobiscum locuti fuerant, voluit nobis inducias dare: donec conualesceremus de infirmitate nostra, & vobiscum loqueremur. quod proculdubio desiderabamus, & adhuc desideramus. Sed quia idem Cadurcus & sui iactitant, quòd nonnisi per eum remittetis indignationem vestram, nec etiam bonum accessum possumus ad vos habere, nisi per ipsum: timemus ad vestram accedere præsentiam, ne fortè non hilarem, sed grauem inueniamus faciem vestram. Quod quidem si, quod absit, contingeret, non vobis honor, sed magnum nobis dedecus esset. Heu! quantus pudor est, quàm inæstimabilis, si pro tali homine quis incurrat regiam indignationem, vel tanti Domini gratiam adipisci mereatur! Pro tali homine placuit vobis efficere apud dominum Papam, vt grauamen illud nobis priùs inferret, quod nulli Episcoporum de Regno vestro audiuimus vsque modo per vos fuisse illatum. Qui plus dileximus, plus grauaminis & ruboris per inquietum spiritum Cadurci sustinuimus. Meminisse potest discretio vestra, quòd cùm illum amore vestro Canonicum fecissemus in Ecclesia Bituricensi, diximus

C vobis quia alios duodecim magis quàm ipsum solum ibi vellemus posuisse. Res ipsa nunc declarat, si sine ratione hoc dixerimus. Recordari quoque potestis, nos hoc anno vobis intimasse, quia Cadurcus iactitauerat se, quòd vel honorem in Ecclesia Bituricensi erat in proximo habiturus, vel dilectionem vestram nobis ablaturus. Quòd hoc dixerit, quòd hoc intenderit, per ipsum opus liquido innotescit. Rogamus ergo benignitatem vestræ mansuetudinis, & pium cor vestrum exhortamur in virtute Regis regum, & Domini dominantium: vt non inclines animum regium ad blanditias adulantium, & ad persuasiones persequentium nos. nec ducat regia benignitas Sacerdotium nostrum turbare cuius, potius est animos sedare inquietos. Sed quod tam asperè & ex insperato factum est contra nos, & Ecclesiam Bituricensem, quam semper pro posse nostro studuimus & studemus augmentare & exaltare, reuocare si placet non dedignemini. Immò vindicandum grauiter esset in eum, qui tam fidelem & tam deuotum vobis auferre conatur amicum. Indubitanter quippe noscatis, quòd obsequiis vestris, & beneplacito vestro prompti sumus & parati cum omni deuotione, & erimus semper Domino auctore. Conseruet vos Deus sanum & propicium nobis, & conterat inimicos vestros sub pedibus vestris.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA XXXIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi magnifico, P. eadem gratiâ Narbonensis Archiepiscopus sibi per omnia deuotus perpetuæ pacis triumphum.* DE Celsitudinis vestræ notitia ac familiaritate quondam nobis à Deo concessa plurimum confidentes speramus, vt modò, quia opus est, Maiestatis vestræ protectio nobis officiosè subueniat. Obtineat ergo protectionis locum apud nobilitatem vestram nostræ deuotionis affectus, & quem olim respicere dignatus estis, modò protegere, defendere, manutenere, & in nostris iustis petitionibus exaudire dignemini. Multas equidem, Domine mi Rex, patimur calamitates, & eas breui non possumus explicare sermone. Inter quas vnum est quod ampliùs mouet nos, quia fides Catholica in nostra diocesi læditur in immensum, & beati Petri nauicula tantis hæreticorum oppressionibus tunditur, quòd ferè ad demersionem periclitatur. Arripiat igitur strenuitatis vestræ dextera scutum fidei, & arma iustitiæ, & exurgat in adiutorium Domini: vt per vestræ correctionis censuram ab Ecclesia nostra omnis hæretica prauitas arceatur. Est & aliud, quod nihilominus mentem nostram sollicitat, quoniam, sicut à sapientibus illius Terræ didicimus, Dux Normanniæ sua callida & subdola simulatione, & argumentosa circa vos & Curiam vestram circumlocutione, non oportet scribere nimia, vt dicitur, in vestros argenti effusione, fines Regni vestri sub occasione Tolosæ inuadere nititur: sperans sibi per caudam simul & caput corrumpere. Ad hoc similiter vestram excitamus strenuitatem, vt etiam in his vestræ non obdormiat magnanimitatis audacia. His enim omnibus vno ad partes nostras accessu prouidere poteritis, & pacem Ecclesiæ reddere, & indemnitati Regni vestri consulere. Nos autem ad omne bonum vestrum, & Coronæ vestræ sublimationem, atque totius denique Curiæ vestræ honorem paratos pro posse semper inuenietis. Non est certè sub cœlo, quod mens nostra tantum desideret, quàm vestris parere mandatis, & vobis & Curiæ vestræ seruire in tempore oportuno. Cetera dicet vobis ex parte nostra dilectus noster Magister Radulphus Legatus vester, qui multum eleganter in partibus nostris apud omnes, de quibus nouerit expedire, nuncium vestrum peragit. Ipsum tanquam nos audietis. Valeat, sicut nos desideramus, & Ecclesiæ Dei opus est, Regni vestri Corona.

B

EPISTOLA XXXIV.

REVERENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi illustrissimo,* ERMINGARDIS *Narbonensium Vicecomitissa, eius fidelis & humilis femina salutem, & Karoli Regis magnanimitatem.* QVIA vestræ, serenissime Domine, placuit Celsitudini, vt ad me ancillam suam visitandam Legatum suum Magistrum R. & proprias Litteras delegaret, pergratum habeo, & indè grates innumeras vestræ refero Maiestati. De hoc verò quòd mihi mandastis, vt inimicorum vestrorum consortia fugerem, & in dilectione vestra sicut incœperam perseuerarem: nobilitatem vestram indubitanter tenere volo, quoniam cum Coronæ vestræ hostibus nec fœdus inij, nec familiaritatem habitura fui. In voto gerens, vt vos sincero affectu diligam, & me ac mea præceptis vestris atque obsequiis pro loco & tempore exhibere studeam. Tolosæ autem negocium protegere & desidero, & cùm necessarium fuerit vestris precibus non desistam. Sed si protectionis vestræ dextera arma & scutum apprehenderit, & exurget in adiutorium Tolosæ, constantiùs & libentiùs sequar vestigia armorum vestrorum. Doleo siquidem non solùm ego, sed & omnes compatriotæ nostri ineffabili tabescunt mœsticia, quia partes nostras, quibus Francorum Regum strenuitas insignia contulit libertatis, defectu vestro, ne dicam culpâ, sub alterius dominio, ad quod minimè spectant, deuenire videmus. Non vestræ sit molestum Altitudini, carissime Domine, quia ita audacter vobiscum loqui præsumo, quia quantò Coronæ vestræ femina sum specialior, tantò molestiùs fero, cùm eam à statu sui culmine video inclinari. Non enim ad solam Tolosam, sed ad omnes partes nostras à Garona vsque Rodanum, sicut aduersariorum vestrorum est iactantia, obtinendas, sentio festi-

C

A nari: vt membris sub seruitute redactis, caput ipsum faciliùs queat labefactari. Assumat ergo virtutem strenuitas vestra, & in brachio forti partes nostras ingrediatur: vt & hostium vestrorum reprimatur audacia, & amicorum spes digna habeat solatia. Sicque fiet, vt tam partium nostrarum Prælati quàm Principes, qui omnes si audeant vobis cupiunt famulari, cum vestra præsentia & sine ea Tolosam tueantur, & in statum solitum studeant reformare. Rogo itaque, & pro eodem supplicant ceteri, vt ad expensarum grauamen non respiciatis, quia pro vna marcha centum recuperabitis, & insuper nomen vestrum, quod apud nos obscuratum est, apud omnes exaltabitis. Si qua de his quæ dicenda sunt prætermittimus, ea Magistri R. qui esse nostrum & nostrarum partium nouit, relatione addiscetis. Valete, valeant qui vos amant.

EPISTOLA XXXV.

AMANTISSIMO *Domino & Patri A. Dei gratiâ summo Pontifici*, GVILLELMVS *eadem gratiâ Senonensis Ecclesiæ humilis Minister, & Apostolicæ Sedis Legatus, deuotam obedientiam.* QVIA de paternitatis vestræ serenitate, & Sanctitatis vestræ copiosa vbertate, plus vestra gratiâ quàm nostris meritis præsumimus: idcirco quos tenerrimè diligimus, & vobis fidelissimos extitisse cognoscimus, Apostolatui vestro commendare nullatenus reformidamus. tantò ampliùs nos exaudiendos fore autumantes, quantò precum instantia honestiori refulget affectu.
B Hinc est, quòd venerabilem Fratrem nostrum Suessionensem Episcopum, & illustris Regis Francorum Cancellarium, virum discretum, honestum, litteratum, & in negociis vestris constantissimum, benignitati vestræ commendamus sicut nosmetipsos. Rogantes attentiùs, vt in omnibus, in quibus ipsum audire & supportare poteritis, benignè si placet faciatis: vt ipse de fideli fidelior decetero existat, & qui audierint, ardentiùs ad clementiæ vestræ sinum refugiant. Quod enim ipsi factum fuerit, tanquam nobis ipsis feceritis reputabimus. Valeat paternitas vestra.

EPISTOLA XXXVI.

HENRICVS *Remensis dictus Archiepiscopus, venerabili Fratri* HVGONI *Dei gratiâ Suessionensi Episcopo salutem & dilectionem in Domino.* SCRIPSIMVS Domino Regi super negocio vestro, rogantes & omnimodò consulentes, quatenus gratiam suam nullatenus à vobis subtrahat, nullique super hoc acquiescat. Videatis ergò ne moueamini, vel aduersis aliquibus turbemini. Parati sumus ad honorem & commodum vestrum vigilanter eniti. Mittimus Abbati Sancti Victoris, vt nostras Litteras Domino Regi præsentet, quia fidum credimus interpretem fore.

EPISTOLA XXXVII.

C VENERABILI *Patri & Domino* ALEXANDRO *summo & vniuersali Pontifici, P. eadem gratiâ, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac domini Regis Francorum, Ecclesiæ beati Aniani Decanus seruicium debitum ac deuotum.* QVANTO labore sudauerim, vt destructo errore personæ Regni Francorum vos in Patrem & Pastorem reciperent animarum, nouerunt domini Cardinales, qui corporeis hoc oculis conspexerunt. Receptus itaque multo labore Cardinalium, quoniam Ecclesiarum Prælati dissensionis tempore congaudebant. Spoliabant enim impunè subditos, & impotentes ac pauperes nequiter aggrauabant. Cœperunt domini Cardinales paulatim exhortari & commonere Episcopos, vt per viam rectitudinis incederent, & Ecclesiæ Romanæ statuta non adeò passim conuellerent, aut tam patenter à tramite iustitiæ nullatenus deuiarent: Et cùm hoc certè plus iusto tenuiter agerent, quoniam fortè quod fecerant eos remordebat, occasio guerræ aduenit, & orta est guerra inter Reges, quæ facilè sedari non poterit, quòd non est qui vel de pace faciat mentionem. Episcopi guerram desiderant, quoniam & guerram Romanæ Ecclesiæ in guerra Regum intelligunt augmentari. Turbatus est enim dominus Rex, & valdè nimis, & quia nouis adhæsit Principibus, atque iuueni-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

bus, timendum valde est, ne ipsius animitas immutetur. Gaudent & exultant Episcopi, & alij Ecclesiarum Prælati Franciæ, quòd domini Cardinales gratiam regiam amiserunt. propter quod manus ad qualibet vilia extendere non formidant. Appellationes prætereunt & contemnunt, & ac si non fuerit appellatum, post appellationem exterminant vniuersa. Nimis pepercit Romana Ecclesia Episcopis delinquentibus, & ideò vilis & contemptui nunc habetur. Resumat itaque, Pater, vires suas sancta Romana Ecclesia, & per semitas iustitiæ incedens, recto disponat vniuersa iudicio. Valete. A

EPISTOLA XXXVIII.

REVERENDO *Domino & fratri suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, HENRICVS *Remorum dictus Archiepiscopus salutem, & fraternæ dilectionis affectum.* VEHEMENTER ammiramur, & vehementiùs perturbamur in his quæ significata sunt nobis, Comitem scilicet Henricum sacramenta firmissimásque securitates ex parte vestra, sicut dicitur, Imperatori dedisse: Quòd illum Octouianum generaliter cum Ecclesia Gallicana in Apostolicum debeatis recipere. A quo verò nobis hoc fit significatum, nec habemus, nec debemus vobis intimare. Litterarum autem super hoc ad nos directarum continentia hæc est.

Epistola hæc est FRIDERICI Imp. infrà Epist. 1.

» INTER vniuersas tumescentes tempestatum procellas, quibus iam diu nauicula beati Petri quassata, & inter pressuras diuersas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est: tandem verus ille mediator Dei & hominum homo Christus IESVS, qui Ecclesiam suam velut vnicam sponsam proprio caractere sui preciosi sanguinis insigniuit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens, *Non relinquam vos orphanos, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, euidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim sicut stella matutina in medio nebulæ oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, & surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Pro illa siquidem controuersia, quæ inter nos & Regem Francorum pro scismate Romanæ Ecclesiæ iam diu agitabatur, aspirante Spiritus sancti gratiâ, quæ facit habitare vnanimes in domo Domini, mediantibus hinc indè Legatis, tandem pari voluntate & vnanimi consensu inter nos conuenit. Quòd videlicet cum Archiepiscopis, Episcopis, & Patribus orthodoxis, ac viris religiosis, Baronibus, & vniuersis vtriusque Regni Principibus, IV. Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis sancti Iohannis Baptistæ, super fluuium Saonam in Episcopatu Bisuntino Concilium pariter generale celebraturi sumus. In quo Rex Francorum dilectus consanguineus noster, cum vniuersis Archiepiscopis suis, Episcopis, & cum omnibus Regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia, reuerendum Patrem nostrum dominum Papam, sicut per sacramenta, & firmissimas securitates prærordinatum est, in Apostolicum, & vniuersalem sanctæ Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet, & debitam reuerentiam exhibebit. Verùm, quia hoc negocium tam arduum, támque salubre, & tam necessarium, vbi de reconciliatione sanctæ Ecclesiæ, & salute totius Christianitatis in commune agitur: sine tuæ discretionis, ceterorúmque Principum, ac Christi fidelium, consummari præsentia, nec debet, nec potest. Exoramus te, & monemus in ea fide quam debes Imperio, & sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ; quatinus omni occasione submota, cum sapientibus & magis idoneis & litteratis personis tuæ diocesis, apud Bisuncium IV. die ante prædictum terminum, familiariter more Curiæ nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus. Ibi enim per gratiam Dei totum negocium domini Papæ VICT. ad gloriam Dei, & pacem & vnitatem sanctæ Ecclesiæ, & omnimodum honorem Imperij honesto fine terminabitur. Sit igitur in hoc tantæ necessitatis articulo circumspecta vestra discretio, ne per filios tenebrarum innocentia vestra tam animæ quàm corporis miserabile patiatur naufragium. Valete. B C

EPIST.

A

EPISTOLA XXXIX.

VENERABILI *Patri & domino V. Dei gratiâ Pisano Archiepiscopo, P. eadem gratiâ, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac Domini Regis Francorum, Ecclesiæ beati Aniani Decanus, obedientiam debitam & deuotam.* PVTABAM Pater, citiùs viuæ vocis alloquio sanctitati vestræ salutationis exhibere obsequium: scilicet videre corporeis oculis desideratam vultus vestri præsentiam, & frui vestræ colloquio Sanctitatis. Prohibuerunt hoc domini Cardinales, nec passi sunt me ad præsens recedere, quoniam vt asserunt mea præsentiâ indigebant. Proxima tamen festiuitate beati Lucæ ad vos Domino ductore perueniam, & recipietis filium in alienis partibus honore & magno beneficio Ecclesiastico, non suo merito, sed diuino munere, ampliatum.

EPISTOLA XL.

VENERABILI *& carissimo Fratri Dei gratiâ Suessionensi Episcopo, O. eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem.* PRO latore præsentium, qui diu satis molestè tractatus est, dilectionem vestram attentè rogamus, quatinus amore Dei & intuitu pietatis ipsum in causa sua, quam dominus Papa discretioni vestræ committit, prout cum Deo potestis manuteneatis, & benignè pertractetis. Sicut enim nobis videtur, dominus Parisiensis amicus noster satis molestè, & minus rationabiliter tractat eum. qui etiam non deberet eum duplici contritione conterere.

B

EPISTOLA XLI.

P. *Dei gratiâ, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac Domini Regis Francorum, Ecclesiæ beati Aniani Decanus, dilectis suis I. & T. vxori eius salutem.* NOVI experientiâ operis, quòd me diligitis, & quòd propter me securiùs Clericis Franciæ de vestra pecunia creditis. Ego enim & pecuniam requisiui sæpiùs, & iam me marcam puri argenti à Priore noueritis recepisse. Sed & VVillelmum adeo compuli, quòd in præsentia multorum LX. solidos se compromisit reddere, & credo quòd eos reddidit termino constituto. Porrò, si securum haberem nuncium, vobis omnia citissimè destinarem. sed nec vnum inuenire possum, qui suo velit periculo pecuniam reportare. Veniam tamen ego citò Domino ductore, & vestra omnia reportabo fideliter.

EPISTOLA XLII.

DOMNO *Abbati Sancti Benedicti, Frater R. de Claraualle sanctam accipere benedictionem.* OPORTET vt ex instanti festinetis ad Dominum Regem, & totam confusionem nostram, & quomodo proditi sumus, ei tanquam benigno Domino nostro plenissimè indicetis. & quia gaudemus ex parte, quòd negocium eius in causa nobis fuit huius anxietatis. Pro eo siquidem, quòd Domino Senonensi consulimus de die statuenda, quod nobis benè antè promiserat, ita confudit, sic in nos vindicans Regis amorem. Petite etiam ab eo Litteras efficacissimas super hoc negocio, vt dominus Papa omnimodis confirmet quod fecerunt filij obedientes, duo scilicet Episcopi, quia & sibi gratissimum, & Ecclesiæ necessarium est. nec noceat, quòd ita tertius se subtraxit inobediens mandato Apostolico, & regalium contemptor monitorum. Qui si ad eum venerit, sentiat vestram iniuriam, & iniuriam singularem Regi non placere. Salutate carissimum nostrum Cancellarium, & rogate vt tales super hoc Litteras scribat, quæ & suum probent, & regium erga nos redolere inueniantur affectum, sicut præsumimus de vtroque.

C

EPISTOLA XLIII.

REVERENDISSIMO *in Christo Fratri, socio & amico* TH. *domini Hostiensis Clerico, P. Dei gratiâ, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac Domini Regis Francorum, Ecclesiæ Aniani Decanus salutem.* SCRIPSI tibi sæpiùs, & tuarum Litterarum se-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

riem videre iam longo tempore nullatenus metui. Propter quod dolerem ampliùs, si non eadem tibi quæ & mihi difficultas esset opposita, & occasio non scribendi. Et quidem perditionis se filij opponentes, cahos inter nos posuerunt, quòd ad vos nostræ Litteræ, nec ad nos vestræ possunt vllatenus pertransire. Scribimus nos tamen sæpiùs, vt de mille saltim vnam recipias, & habeas pro amicis materiam supplicandi. Robertus consanguineus tuus, & amicus meus, à Capitulo Parisiensi non potest obtinere quod de iure ipsi competit, & quod exigit ratio æquitatis. Diuiserunt Præbendas, nec est sibi assignata, prout fuerat ipsi in Capitulo compromissum. Rogat itaque vt impetres Litteras à domino Papa ad Decanum, Cantorem, & Capitulum Paris. quatinus si Robertus poterit legitimis & idoneis testibus probare, quòd integram ei Præbendam in villa aliqua in diuisione Præbendarum promiserint assignare, prout promiserunt adimpleant. Petitiones alias meas, quas ad dominum Papam dirigo, vt effectu operis compleantur, per dominum Episcopum & per te ipsum efficias. A

EPISTOLA XLIV.

G. *Dei gratiâ Vngariæ, Dalmaciæ, Crouaciæ, Ramaque Rex nobilissimus,* LVDOVICO *eadem gratia victorioso Regi Franciæ, amico suo dilectissimo, indissolubile vinculum dilectionis.* CERTVS de amicitia & fraternitate vestra, mitto ad vos nuncium meum familiarem & fidelissimum, Osbertum nomine: & maioris quidem dignitatis personam misissem, sed securum iter non patuit. Scitis enim, quoniam Imperator Alemannorum, orto in Ecclesia scismate, proprium Papam sibi elegit, & contra sanctorum Patrum instituta defendit. Ego verò timens Deum, & non hominem, velut Catholicæ fidei cultor, ALEXANDRVM, quem vniuersalis Ecclesia, & vestræ regiæ dignitatis auctoritas confirmauit, & confirmatum recepit, sicut per nuncios meos mandastis, confirmaui, recepi, & ab hoc nullo modo dissentire proposui. Si ergo vestræ discretionis prudentia in prædicti Apostolici confirmatione & obedientia constans & stabilis permanere decreuit, per vestrum magnificum nuncium mihi mandetis. Ego etenim aliquem de maioribus meis tunc vobis mittam, & per eum voluntatis meæ plenitudinem significabo. Notum itaque vestræ fraternitatis amicitiæ firmiter facio, quatinus si prædictus Imperator vobis aut Regno vestro aliquid mali machinari voluerit, ego Regnum eius in manu forti deuastando aggrediar. Hoc idem à vobis tanquam ab amico confidenter expectans. Valete, & verbis præsentium latoris non minus quàm scriptis fidem adhibete. B

EPISTOLA XLV.

LVDOVICO *supernæ gratiæ respectu glorioso Regi Francorum, O. Bobonis domini Papæ* VICT. *Seneschalcus, sinceræ dilectionis affectum, & deuoti seruicij famulatum.* C REGIÆ Maiestati vestræ, illustrissime Rex, immensas gratiarum actiones refero, quòd meæ humilitatis paruitatem per Stephanum fidelem vestrum suæ salutationis gratiâ visitare dignata est vestræ sublimitatis Excellentia. Sciat autem vestra sublimitas, quòd dominus meus Papa Vict. salua domini Imperatoris debita reuerentiâ, nullum penitus Regum vel Principum, qui in toto mundi spacio sunt, in tantùm sicut vestram personam diligere, & honorare, & exaltare intendit. Quod proculdubio ipsa rerum experientia plenissimè cognoscetis, cùm eius visione atque collocutione Domino fauente perfruemini. Ego quoque meum qualecumque obsequium & fidele seruicium vobis offero, & cùm tempus suaserit, tanta deuotionis instantiâ in vestro seruitio, & in vestra fidelitate me laborare promitto: quòd inter speciales amicos vestros non immeritò semper me debeatis habere.

EPISTOLA XLVI.

DILECTO *Domino & amico venerabili Suessionensi Episcopo, & Regni Francorum Cancellario, R. Dei gratiâ sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Electus, & Italici Regni Archicancellarius, salutem, & intimæ dilectionis deuotum obsequium.* TOTO mentis vestræ desiderio ad Domini vestri Regis Francorum honorem promouendum

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A vos anhelare cognoſcimus. Quia verò nihil eſt, ex quo regalis eius dignitatis gloria magis quàm ex Imperatoriæ Maieſtatis amicitia proficere valeat, diſcretionem veſtram attentiùs rogamus, & omninò dilectioni veſtræ conſulimus, quatenus ad hoc toto annisu, totiſque viribus intendatis, atque cooperemini; vt ad Catholicæ fidei vnitatem Chriſti fidelium reſipiſcere queat vniuerſitas, & in colloquio inter dominum meum ſerenum Auguſtum, atque dominum veſtrum illuſtrem Francorum Regem habendo, ea quæ pacis ſunt & concordiæ feliciter pertractentur.

EPISTOLA XLVII.

Sequentium Epiſtolarum aliquas edidit Marc. Freherus Cõſiliarius Palatinus Tomo ſuo I. Rerum Germanic. Sed eas malè Frederico II. Imperatori & Siciliæ Regi tribuit, cùm ſint Frederici I. aui illius.

FREDERICVS *Dei gratiâ Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilecto amico ſuo* HVGONI *venerabili Epiſcopo Sueſſionenſi, & Regis Francorum Cancellario, ſalutem cum intima & ſincera dilectione.* IN veritate audiuimus, quòd ROLANDVS quondam Cancellarius, qui propter fideles noſtros circa Romam non habet, nec inuenit, vbi caput ſuum reclinet, periculis maris ſeipſum cum ſuis pſeudoſequacibus commiſerit, vt Terram Francigenarum intret, eámque ſciſmaticæ prauitatis errore, vtpotè manifeſtus Dei & Eccleſiæ ac Imperij inimicus, commaculet & ſpoliet: vt etiam quomodocumque corradat viginti mille libras, & ampliùs, vndè creditoribus ſuis debita perſoluat, quia ſub alieno ære valdè grauiter
B ipſe laborat. Rogantes itaque tuam dilectionem intimo & pleno affectu monemus, quatinus prædictum ſciſmaticum, noſtrum & totius Imperij atrocem inimicum, nullo modo recipias, nec recipi ab aliquo permittas: Regíque Francorum bona fide conſulas, ne ipſum, vel aliquem de ſuis pſeudo-Cardinalibus vel Nunciis recipiat. Tantum enim ac tale odium inter noſtrum Imperium & ſuum Regnum exinde poſſet oriri, quòd non de facili compeſcere poſſemus, aut ſedare.

EPISTOLA XLVIII.

MANVEL *in Chriſto Deo fidelis Imperator, porphyrogenitus, regnator, fortis, excelſus, ſemper Auguſtus, & autocrator Romeôn comminos, dilectiſſimo conſanguineo & amico Imperij ſui,* LVDOVICO *nobiliſſimo Regi Francorum ſalutes, & conſanguineæ dilectionis indiſſolubile vinculum.* Ex quo iter, quod propter ſeruicium Domini noſtri IESV Chriſti à vobis peractum fuit, noſtræ vnanimitatis & vnionis cauſa extitit, extunc dilectionem veſtram indeletam in animo noſtro conſeruatam eſſe non hæſitatis. Quamobrem ſolliciti ſumus addiſcere de nobilitatis veſtræ proſperitatibus. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ placuit, tam longinquam atque vetuſtam effectam parentelam noſtram & amicitiam, per aliam propinquiorem conſanguinitatem renouare, & veluti quodammodò repubeſcentem reddere, in eo quòd de nobiliſſima prole veſtra Imperium noſtrum conſortem ducere decreuit, filiam videlicet R. nobiliſſimi Principis Antiocheni, vnius
C quippe ex honoratiſſimis Imperij noſtri Principibus, quam Imperiali diademate magnificè inſigniuimus: iuſtum eſt deinceps nos & ſcriptis & internunciis inuicem frequentiùs viſitari. Quamobrem Litteras nobilitatis veſtræ ſuſcipientes, in quibus continebatur, quoniam coadunatione Eccleſiarum, ceterarúmque nobilium perſonarum, à vobis tractatum confirmatúmque eſt, quaſi iuſtum Papam ſanctiſſimum ALEXANDRVM ſuſcipiendum eſſe, quem vos vtique quaſi Patrem ſummúmque Pontificem ſuſcepiſtis, & ideò noſtro Imperio ſcripſiſtis, quatenus ei condecentem honorem & amorem, vtpotè tali tantóque viro, exhiberet, hoc noſtrum vobis Imperium reſcribit. Antea quidem addiſcebat Imperium noſtrum de ſtatu ſapientiæ ſobrietatiſque ipſius. nunc verò tale de ſanctitate eiuſdem teſtimonium ſuſcipiens ſcripto tanti viri, qualis vos eſtis, tum præclaræ coronæ inſigniti, tum fide & veritate decorati, & conſanguinitatis propinquitate & amicitiâ Imperio noſtro obligati, credibile & receptibile teſtimonium veſtrum decernimus, & condignam reuerentiam ipſius Sanctitati exhibemus, & orationum eius participes fieri optamus. Si autem vobis placet diligentiùs de veſtræ nobilitatis & de Sanctitatis eius voluntatibus per internuncios veſtros iniunctum habentes de omnibus huiuſcemodi negocio pertinentibus loqui & audire, & operam dare his quæ locuta fuerint & confirmata noſtro Imperio inſinuare: paratam inuenient

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

tranquillitatem nostram ad hoc peragendum. Quoniam verò non per Nuncios nostros apicem istum vestræ nobilitati porreximus, non ob aliud hoc factum fuit, nisi quia nobiliorum hominum immissio propter itineris difficultatem in præsenti tempore non facilis: & minorum, vestræ nobilitati & huiuscemodi negocij dispensationi indigna videbatur. Etenim non multò antè nuncius Imperij nostri ad vestram nobilitatem missus fuit post aliquos, quos præmiserat. Verùm quia per Siciliam transire permissum ei non fuit, reuersus est. Quapropter venerabili Archiepiscopo Beneuentino hunc apicem, & dispensationis in eo contentorum sollicitudinem committere nostrum Imperium decreuit. quatenus aut per seipsum, aut per Nuncios Imperij mei illuc missos, si tamen adhuc in partibus illis habentur, aut aliter, ipsum vestræ nobilitati ostendat. Rescribere autem, & renunciando mittere nostro Imperio ea quæ vestræ sublimitati placent, si volueritis, non pigritemini. A

EPISTOLA XLIX.

ILLVSTRI *viro* LVDOVICO *Dei gratia Regi Francorum deuotissimo Domino suo, atque diligentissimo, R. eiusdem permissione Princeps Antiochenus licèt indignus salutem & dilectionem.* OPPRESSIONES & paupertates huius Terræ, excellentissime Domine, frequenter audistis, & ni Deus auertat frequentiùs audituri estis. Qua paupertate & anxietate sustineatur, vobis linguâ nec manu dicere vel scribere possumus, quamuis benigna Dei clementia temporibus nostris ampliata sit. Aures quidem omnium Christianorum cotidie apertæ sunt & erectæ, per vos liberationem expectantes, & interrogantes, sicut Iohannes in vinculis positus redemptionem IESV Christi per Nuncios ab eo interrogabat. Scientes verò cor vestrum ad liberationem huius Terræ esse sæpiùs intentum, cotidie ad Deum pro vestra exaltatione flexis genibus orant. vt ipse sicut velle, sic posse vobis præstare dignetur, in manibus cuius corda Regum sunt, vt Terra hæc per vos visitetur, & à manibus impiorum liberetur. Ego autem de vestris naturalibus hominibus natus & nutritus, ad iussum vestrum adimplendum paratus sum. Sunt etiam hîc duæ filiæ Principis RAIMVNDI, quæ ad nubiles annos peruenêre, facie & corpore nimis pulcherrimæ. pro quibus clementiam vestram humiliter imploramus, quatinus eas in terra vestra ad honorem generis earum nuptiali copula viro dare dignemini. quia in hac Terra, arduitate eiusdem terræ, & earum consanguinitate, eas maritare non possumus. Præterea vestram exoro humiliter discretionem, quatinus de patrimonio meo, quod mihi & meis iniustè & vi, & etiam, sicut omnibus proculdubio patet, abstulerunt, vt ius & ratio expostulat, sic deducere dignemini. Esse vestrum, quod audire desideramus, sæpiùs nobis dilectio vestra rescribere dignetur. Nos autem per misericordiam Dei sani & incolumes sumus. Milo de Nealphis miles & homo vester vobis apertissimè esse huius Terræ ore narrauerit. B

EPISTOLA L. C

FREDERICVS *Dei gratiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, dilecto suo .... Archiepiscopo gratiam suam, & omne bonum.* INTER vniuersas tumescentes tempestatum procellas, quibus iam diu nauicula beati Petri quassata, & inter pressuras diuersas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est: tandem verus ille mediator Dei & hominum homo Christus IESVS, qui Ecclesiam suam velut vnicam sponsam proprio caractere sui preciosi sanguinis insigniuit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens, *Non relinquam vos orphanos, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, euidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim sicut stella matutina in medio nebulæ oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, & surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Pro illa siquidem controuersia, quæ inter nos & Regem Francorum pro scismate Romanæ Ecclesiæ iam diu agitabatur, aspirante Spiritus sancti gratiâ, quæ facit habitare vnanimes in domo Domini, mediantibus hinc indè Legatis, tandem pari voluntate & vnanimi consensu inter nos conuenit. Quòd nos videlicet cum Archiepiscopis, Episcopis, & Patribus or-

A thodoxis, ac viris religiosis, Baronibus, & vniuersis vtriusque Regni Principibus, IV. Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis sancti Iohannis Baptistæ, super fluuium Saonam in Episcopatu Bisuntino Concilium pariter generale celebraturi sumus. In quo Rex Francorum dilectus consanguineus noster, cum vniuersis Archiepiscopis suis, Episcopis, & cum omnibus Regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia, reuerendum Patrem nostrum dominum Papam, sicut per sacramenta, & firmissimas securitates prænordinatum est, in Apostolicum, & vniuersalem sanctæ Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet, & debitam reuerentiam exhibebit. Verùm, quia hoc negocium tam arduum, támque salubre, & tam necessarium, vbi de reconciliatione sanctæ Ecclesiæ, & salute totius Christianitatis in commune agitur, sine tuæ discretionis, ceterorúmque Principum, ac Christi fidelium, consummari præsentia nec debet, nec potest. Exoramus te, & monemus in ea fide quam debes Imperio, & sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ; quatinus omni occasione submota, cum sapientibus & magis idoneis & litteratis personis tuæ diocesis, apud Bisuncium IV. die ante prædictum terminum, familiariter more Curiæ nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus. Ibi enim per gratiam Dei totum negocium domini Papæ VICT. ad gloriam Dei, & pacem & vnitatem sanctæ Ecclesiæ, & omnimodum honorem Imperij honesto fine terminabitur. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

B

EPISTOLA LI.

FREDERICVS *Dei gratiâ Romanorum Imperator præpotentissimus à Deo coronatus, magnus & pacificus, inclitus, victor, ac triumphator semper Augustus, dilecto consanguineo suo* LVDOVICO *eadem gratiâ Francorum Regi glorioso salutem, & intimæ dilectionis sinceritatem.* POSTQVAM diuina clementia, per quam Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, ad Romani Imperij nos sublimauit gloriam, & ex pacis abundantia, quam mundus dare non potest, feliciter regnandi felicia nobis concessit tempora, desiderio desiderauimus faciem tuam videre, & familiaritatis tuæ perfrui dulcissima allocutione. Sed præpedientibus magnis ac multimodis valde dilatati Imperij nostri negociis, quod pia mente concepimus effectui mancipare non potuimus. Quia verò per Legatos tuos, & per Epistolam tuam, hoc ipsum æquè te optare cognouimus, & credimus, non modicè gaudemus. sperantes in eo qui dat salutem Regibus, quòd ex nostra salutifera collocutione, vniuerso Orbi pacis & tranquillitatis non modicum, & Ecclesiis Dei, emergendi, respirandi, multiplicandi præbeatur incrementum. Sed quòd voluntatis bonæ benignum desiderium hinc indè nondum compleri potuit, nec tuæ tarditati, nec nostræ videtur imputandum recessioni. Nunc autem, quia in procinctu Italicæ expeditionis iam sumus, & Principes Imperij nostri ad eandem vnanimiter intendunt; quo in loco, quo tempore conuenire & colloqui possimus, incer- C tum habemus. nisi fortè si completa expeditione vita comes fuerit, super hoc cum Principibus nostris diligentissimè ordinabimus. Volumus etiam, vt quod tu de nobis, nos de te sperare semper possimus. Vera enim amicitia nunquam fallit.

EPISTOLA LII.

FREDERICVS *Dei gratiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, dilecto consanguineo suo* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem, & sinceræ dilectionis affectum.* LITTERAS & Legatum nobilitatis tuæ qua debuimus alacritate suscepimus, benignè Imperiales aures accommodantes his quæ à sinceritate tua nobis nunciata sunt. Placet igitur sublimitati nostræ, vt inter nos tanquam consanguineos, & inter cognata Regna nostra, deterso totius rancoris nebulo, sinceræ dilectionis splendor refulgeat; & fœdus amicitiæ, quod facit vtraque vnum, indissolubilem semper conseruet amorem. Sanè quæcumque necessaria sunt ad conseruandam inter nos mutuæ dilectionis integritatem, cum dilecto consanguineo nostro fideli tuo HENRICO Comite Trecarum amicè & plenariè ordinauimus. & sicut condictum est, inuiolabiliter obseruare curabimus. Datum Papiæ post destructionem Mediolani II. Kal. Iunij.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA LIII.

FREDERICVS *Dei gratiâ Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilecto ſuo E. venerabili Lugdunenſi Archiepiſcopo, & Primati Galliarum, gratiam ſuam, & omne bonum.* IMPERIALIS noſtræ ſollicitudinis propoſitum, quòd Lugdunenſem Eccleſiam & ciuitatem à diutinis laboribus ſuis exuere, & in antiquæ dignitatis ſuæ ſtatum reformare decreuimus, pro tua fideli erga nos deuotione in pectore noſtro inceſſanter vigilat; quoad vſque Deo opitulante debitum ſortiatur effectum. Vnde propicia diuinitas, q[illegible] omnium conſiliis intereſſe, & ea promouere conſueuit, congruam nobis hoc tempore oportunitatem obtulit: vt partes Burgundiæ, imò ipſam ciuitatem Lugdun. in propria Maieſtatis noſtræ perſona quantociùs adeamus, ac ruinas eius in ſtatus ſui decorem cooperante Domino erigamus. Comes ſiquidem HENRICVS Trecenſis cùm ad Curiam noſtram in Legationem Domini ſui Regis Francorum veniſſet, & reuerendum Patrem noſtrum Papam VICTOREM humili veneratione honoraſſet, ſtudioſè à nobis poſtulauit, quatenus ad colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus. tantúmque huic verbo inſtitit, quoad vſque vniuerſorum noſtrorum Principum conſilio colloquium indiximus IV. Kal. Septembris ad Pontem Laonæ inter Diuionem & Dolum, cum Archiepiſcopis, Abbatibus, aliíſque Cleri noſtri Prioribus illò venturi. B Quia ergo tua diligens prudentia in eodem colloquio nobis plurimùm neceſſaria eſt, venerabilitati tuæ ſtudioſè mandando iniungimus, quatenus ad idem colloquium omnes ſuffraganeos tuos euoces, & cum vniuerſis Prioribus, Abbatibus, & Cleri celebritate, omni remota occaſione venias. quia nos ibidem diuina gratia promouente, ſuper Eccleſiæ Dei reſtituenda vnitate, & ſuper domini Papæ VICTORIS confirmatione, finem imponemus. Interea verò conſilium non fuit, vt militiam, prout dictum erat, tranſmitteremus: quia quæcumque ſunt in bellicis rebus agenda, ſeu diſponenda, per præſentiam noſtram conuenientiùs adimplere curabimus. Dominus quidem Papa nobiſcum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentoriis habitare.

EPISTOLA LIV.

FREDERICVS *Dei gratiâ Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, fideli ſuo* MATHEO *Duci Lotharingiæ, gratiam ſuam & omne bonum.* QVONIAM in ſciſmate, quod eſt in Romana Eccleſia, vniuerſus Orbis in ſeipſum diuiſus eſt, & tota Chriſtianitas non modica turbatione concutitur, nos tota animi compaſſione ſanctæ Dei Eccleſiæ doloribus condolemus, totius conſilij & auxilij propenſiorem curam & ſollicitudinem adhibere cupientes: vt totius diſſenſionis diſcrimine ſublato, Eccleſia Dei ſicut in vnitate fidei, ita ſub vnius Paſtoris regimine in vnum ouile congregetur. C Indè eſt, quòd ex conſilio Principum cum dilecto conſanguineo noſtro LVDOVICO illuſtri Rege Francorum IV. Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis ſancti Iohannis Baptiſtæ, ſuper fluuium Saonam Concilium celebrare ſtatuimus. in quo, aſpirante Spiritu ſancto, qui facit vnanimes habitare in Domo Domini, ſperamus vt Eccleſiaſticæ pacis & vnitatis ſtatus reformetur, & dominus Papa VICTOR Apoſtolicæ Sedis gubernacula debeat obtinere. Verùm, quia hoc negocium tam arduum, támque ſalubre, & tam neceſſarium, vbi de reconciliatione ſanctæ Eccleſiæ, & ſalute totius Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis præſentia conſummari nec debet, nec poteſt: exorantes commonemus te in ea fide quam debes Imperio, & ſanctæ Dei Eccleſiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occaſione ſummota apud Biſuncium IV. die ante prædictum terminum familiariter more Curiæ nobis occurras, ad Concilium nobiſcum proceſſurus.

EPISTOLA LV.

VICTOR *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, cariſsimo in Chriſto filio* LVDOVICO *illuſtri Regi Francorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* DE nobilitatis

A ac prudentiæ tuæ sinceritate & dilectione plenam obtinentes fiduciam, dilectos LVDOVICVS
filios nostros præsentium latores, T. nostrum Capellanum virum honestum, reli- VII. IV-
giosum atque discretum, & Stephanum nobis tibique fidelissimum, ad Regiam NIOR.
Maiestatem tuam transmittimus. attentè monentes ac rogantes, quatinus pro beati Petri reuerentia, ac nostræ dilectionis intuitu, eos benignè recipias: & quæ tibi ex nostra parte dixerint, tanquam ab ore nostro prolata firmiter & indubitanter credas. & quàm citissimè super his quæ tibi dixerint, per eosdem, & proprios nuncios tuos certùm nobis responsum mittere non differas. Datum Parmæ, VIII. Kal. Iulij.

EPISTOLA LVI.

VICTOR *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *Francorum illustrissimo Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DEVS omnipotens, qui est Rex regum, & Dominus dominantium, ideò Regna & Principatus hominibus concedit, vt cùm sancta Ecclesia sponsa sua, quæ hîc peregrinatur in terris, aliquam iniuriam patitur aut necessitatem, ipsi per potestatem sibi collatam eam iuuare debeant: vt repulsa iniuriâ Deo suo vacare valeat, & secura libertate seruire. Hoc autem tantò plenius quisque tenetur agere, quanto maioris dignitatis gloriâ decoratus esse dinoscitur. Qualem te inter Reges, de quo
B semper gauisi sumus, æternus Deus effecit, carissime. Porrò de negocio Ecclesiæ & nostro multa & sæpè magnificentiæ tuæ scripsisse meminimus, ad quæ iuuanda & promouenda brachium inuictæ potentiæ tuæ libenter inuitauimns & obsecrauimus obnixè. Dedissésque iam diu, sicut verè putamus, precibus nostris effectum, nisi praui homines tuam rectissimam animam à sanctis consiliis auertissent. Sed opus est iam nunc, dilectissime in Domino fili, vt non omni spiritui credas tam de negocio Ecclesiæ & nostro, quàm etiam tuo & Regni tui. De quibus cùm multa tibi dicere habeamus, nolumus per cartam & atramentum, sed vt efficaciùs cautiúsque inter nos omnia gerantur, St. tam nobis quàm tibi fidelissimum iuramento astrinximus, sicque illi cuncta tibi fideliter referenda commisimus. Ei ergo tanquam si nobis ore ad os loquerêris, vniuersa quæ sub illo iuramento dixerit adiuratus crede. sciturus, & in nullo dubitans, quia omnia sicut dixerit verbo, ita Domino adiuuante opere prosequente complebimus. Quod faciemus & pro antiqua dilectione, quam tibi veram certámque semper exhibuimus, & pro consanguinitate quæ per dilectissimam nobis vxorem tuam inter nos, de quo valde gaudemus, nuper contracta feliciter existit. Datum Cremonæ III. Idus Febr.

EPISTOLA LVII.

EGO LVDOVICVS *Dei gratia Francorum Rex.* AD reprimendum feruorem malignantium, & compescendum violentas prædonum manus, postu-
C lationibus Cleri, & assensu Baroniæ, toti Regno pacem constituimus. Ea causâ anno incarnati Verbi MCLV. IV. Idus Iunij, Suessionense Concilium celebre 1155.
adunauimus. & affuerunt Archiepiscopi, Remensis, Senonensis, & eorum Suffraganei. Item Barones, Comes Flandrensis, Trecasinus, & Niuernensis, & quamplures alij. & Dux Burgundiæ. Ex quorum beneplacito ordinauimus à veniente Pascha ad decem annos, vt omnes Ecclesiæ Regni, & earum vniuersæ possessiones: & omnes agricolæ, armenta similiter & greges, & assecuratis caminis, omnes vbique mercatores, & homines quicumque sint, quamdiu parati fuerint ad iustitiam stare ante eos, per quos iustitiam facere debuerint, omnes omninò pacem habeant, & plenam securitatem. In pleno Concilio, & coram omnibus, in verbo regio diximus, quòd pacem hanc infrangibiliter teneremus; & si qui essent violatores ordinatæ pacis, de eis ad posse nostrum iustitiam faceremus. In pacem istam iurauerunt, Dux Burgundiæ, Comes Flandriæ, Comes Henricus, Comes Niuernensis, & Comes Suessionensis, & reliqua Baronia quæ aderat. Et Clerus similiter, Archiepiscopi, & Episcopi, & Abbates, ante sacras reliquias, & in visu totius Concilij, hanc ex parte sua pacem totis viribus se tenere promiserunt. & vt iustitia fieret de violentiis, ad posse suum se adiuturos promiserunt quidem, & in stabilitate sacrati oris edixerunt. Vt res latiùs audiretur, & à memoria non de-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. cideret, rei gestæ ordinem, & pacis tenorem, monumentis Litterarum tradi, & A sigilli nostri auctoritate præcepimus communiri.

EPISTOLA LVIII.

EGO Rex HENRICVS assecurabo Regi Francorum sicut Domino vitam suam & membra sua, & terrenum honorem suum: si ipse mihi assecurauerit sicut homini & fideli suo vitam meam & membra mea, & terras meas quas mihi conuentionauit, de quibus homo suus sum. Et pro dominio & honore & amore Domini Regis Francorum finalem finem & pacem capiam cum Comite TEOBALDO. ita quòd de querelis, quæ inter nos sunt, mittam me in consideratione Archiepiscopi Remensis, & Episcopi de Noione, & Comitis Flandriæ, & Comitis Saxoniæ. Et si hoc non placuerit, pro honore Domini Regis, mittam me in hoc quod iurabunt quatuor homines de mea parte, & quatuor de sua parte, qui benè sciant querelas quæ inter nos sunt. Et postea, si ei debeo aliquid seruicij, faciam ei. Cetera manifestabo expressiùs viua voce.

EPISTOLA LIX.

SANCTISSIMO *Patri & Domino A. Dei gratiâ summo Pontifici*, LVDOVICVS *eadem gratiâ Francorum Rex salutem & debitam reuerentiam.* PRO negociis Regni conuenimus cum Baronibus nostris Suessionis, vbi inuenimus Episcopum & Clericos suos discordes. quia Canonici clamabant quòd de propriis Capituli forifactis sine Episcopo possunt cessare à diuinis. & ipsis cessantibus, tota villa cessabit. Et Episcopus abnegabat. Quoniam fideles & vestri & nostri sunt, eos pacificare studuimus tali modo, quòd Clerici in saisina remanserunt de querela, & in Capitulo stabunt de hoc ad iudicium Episcopi, quando eos submonuerit, saluo iure vtriusque partis. Ad hoc faciendum fuit nobiscum Comes Henricus, & alij quamplures honorati viri. Vnde etiam appellationem quam fecerant dimiserunt, & de reuocatione Canonici sui, qui iam profectus erat, lenitas vestra non miretur. B

EPISTOLA LX.

SANCTISSIMO *Patri & Domino A. Dei gratiâ summo Pontifici*, LVDOVICVS *eadem gratiâ Francorum Rex salutem & debitam reuerentiam.* SVPER Regni negociis cum Baronibus locuturi venimus Suessionem. Vbi inter Episcopum & Capitulum inuenimus discordiam. Clericis dicentibus, quòd inconsulto Episcopo, etiam cùm præsens fuerit, de propriis iniuriis possunt cessare à diuinis, & quòd tota villa similiter cessabit per eos ex antiqua consuetudine. Et Episcopus abnegabat. Quia ergo vestri & nostri sunt fideles, dignum duximus paci C eorum operam dare. & in nobis super querela se misit pars vtraque, & illis quos nobis adiungeremus. Itaque per nostram sententiam Clerici remanserunt saisiti de querela, ita quòd facerent in Capitulo ante Episcopum iustitiam; si aliquando Episcopus super hoc mouere voluerit quæstionem, & Canonici starent ibidem ad iudicium eius. Hoc ordine nos egisse, & rem prouehisse, præsentibus Comite Henrico & aliis honoratis viris, paternitatis vestræ nouerit discretio. Et sic nobis mediantibus Canonici ab appellatione facta destiterunt. Valete.

EPISTOLA LXI.

EGO LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex.* LAVDABILIS est prouidentia in vita hominis, testamento constituere quid cuique legare velit, vnde postmodum pax conseruetur in consobrinis. Notum itaque facimus vniuersis præsentibus & futuris, nostro assensu & consilio Comitem Suessionensem IVONEM in hunc modum de suis rebus disposuisse. Qui sane die illa, qua Comitissam YOLEM duxit in vxorem, dedit ei in dotem medietatem Nigellæ, & medietatem de omnibus quæ ad castrum Nigellæ pertinent, tam in redditibus, quàm in vineis & campis, & forifactis, exceptis hominiis. & insuper Falleuiacum, &

A omnia quæ ad villam Falleuiaci pertinent, & quicquid vltra Summam tenebat. & hoc concedente Comite RADVLFO, ad cuius feodum hoc totum respiciebat. Sed longo tempore post placuit Comiti vt faceret testamentum in vita sua atque prosperitate, & de dote vxoris suæ renouanda, & de hereditate sua assignanda. Doti igitur vxoris suæ superaddidit hominia XL. militum, assensu fratris sui domini THEODERICI, & CONI nepotis sui. cui hereditatem suam assignauit, si sine herede propriæ vxoris decederet: præsente etiam & concedente Comite Radulfo. Eodem die testamenti sui volens satisfacere vxori suæ pro turri Falleuiacensi, quam in dotem receperat, mansum & firmitudinem quam Nigellæ habebat in connubium ei donauit. Heres verò in turri Falleuiacensi si vellet maneret, & ille, cui custodiam turris assignauerit, securitatem faciet, quòd prædictæ conuentioni subiacebit. Interim verò Comes IVO, sibi prouidens, ordinauit, & tam vxoris suæ, quàm heredis sui, hominúmque suorum tam militum quàm burgensium iuramento firmari fecit, quòd omne debitum suum post discessum eius de omnibus quæ ad successionem pertinent, atque Nigellam tam ex parte heredis quàm Comitissæ, priusquàm manum suam prædictis redditibus apponant, persolueretur; excepto Falleuiaco, & quæ ad Falleuiacum pertinent, & quæ vltra Summam sunt, quæ in parte Comitissæ remanerent. Statuit etiam quòd ex parte heredis sui dominus Theodericus frater suus, singulis annis, nisi B Episcopus esset vel Archiepiscopus, in Nigella centum libras obol. & XL. modios frumenti, & XX. modios auenæ, & XX. modios vini reciperet. nec in manum alienam ad damnum heredis ei ponere liceret. Insuper statutum fuit, quòd si necesse esset, & Domina, & heres, & de hominibus, & de bonis terræ communiter terram defenderent. Et vt supradicta firma essent & inconuulsa, heredem suum Conum, & fratrem suum Theodericum, fiduciare & iurare fecit. Hoc idem fiduciauit & iurauit Comitissa absolutè, & pater suus & frater iurauerunt, quòd hoc pro posse suo teneri facerent. Milites etiam & burgenses totius territorij Nigellæ ostagij sunt per sacramentum huius conuentionis tenendæ. hac conditione si Comitissa in heredem, vel heres in Comitissam insurgeret, ille in quem alter insurgeret si ostagios submoneret, aut infra XV. dies ei cui iniuria illata esset emendari facerent, aut donec emendatum esset parti eius adhærerent, & postquàm emendatum esset ad pristinum statum redirent. Hoc siquidem factum consilio & assensu nostro, & Archiepiscopi Remensis Samsonis, & Nouiomensis Episcopi Balduini, & Radulfi Comitis Viromandiæ, qui nobiscum indè ostagij sunt. Quod vt ratum sit in posterum, sigillo nostro confirmari, & nominis nostri karactere signari præcepimus. Actum publicè Paris. anno Dominicæ Incarnationis MCLVII. Astantibus in Palatio nostro, quorum subscripta sunt nomina & signa. 1157. Signum Comitis Theobaldi Dapiferi nostri, S. Guidonis Buticularij, S. Mathei Camerarij, S. Mathei Constabularij. Data per manum Hugonis Cancel-C larij.

EPISTOLA LXII.

NOTVM sit omnibus, quòd Parisius anno Domini MCLVII. Comes de Mellento honorem totum de Gornaco assecurauit Regi contra omnes homines ad paruam vim & magnam, ipsi, & cuicumque Balliuo, qui de parte Regis venire cognosceretur. ita quòd homines terræ cum Rege irent, sed ipsa nocte redirent, nisi pro amore plus remanerent. Et si Rex malum faceret Comiti in terra de Mellento, terra de Gornaco & totus honor pacem haberent. Sed si de eadem terra vellet Rex exheredare Comitem, aut heres heredem, tunc homines terræ Gornaci essent cum Comite. Proinde si quis forifaceret hominibus eiusdem honoris, & ipsi stare vellent ad iustitiam per Regem: contra eum quicumque recusaret, hominibus de Gornaco Rex esset adiutor. Has conuentiones de parte Regis iurauit Guido Buticularius. De parte Comitis, Radulfus de Combellis, Raginaudus de Pompona, Guillelmus de Garlanda, Drogo de Bri, Adam de Claci.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

EPISTOLA LXIII.

DRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* HVGONI *carissimi filij nostri* LVDOVICI *Regis Francorum Cancellario, & Atrebatensis Ecclesiæ Archidiacono, salutem & Apostolicam benedictionem.* SI rationabilibus filiorum nostrorum petitionibus facili assensu concurrimus, & eos super collatis sibi Ecclesiasticis beneficiis nostro patrocinio communimus, officij nostri debitam exequimur actionem, & Ecclesiasticis vtilitatibus efficaciter prouidemus. Tanto enim quisque de sui executione officij poterit & fructuosiùs cogitare, quanto prauorum temeritati ad suam infestationem omnem aditum viderint attentiùs interclusum. Eapropter, dilecte in Domino fili HVGO, paci & quieti tuæ in posterum prouidere volentes, maiorem Archidiaconatum Atrebatensis Ecclesiæ, cum omnibus ad eum pertinentibus, à venerabili Fratre nostro GODEFRIDO eius Ecclesiæ Episcopo rationabili tibi prouisione concessum, auctoritate tibi Apostolica confirmamus, & præsentis scripti paginâ communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem id attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se B nouerit incursurum. Datum Laterani XII. Kal. Februar.

EPISTOLA LXIV.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri T. Episcopo, & dilectis filiis C. Decano, & vniuerso Capitulo Parisiensis Ecclesiæ salutem & Apostolicam benedictionem.* GRATVM & acceptum habemus, & dilectionem vestram de prouisione illorum, quæ ad promouendas vtilitates Ecclesiasticas pertinent, non modicum commendamus, quòd dilecto filio nostro HVGONI carissimi filij nostri LVDOVICI Francorum Regis Cancellario Præbendæ suæ redditus in vestra Ecclesia concessistis. Vnde nos concessionem ipsam ratam habentes, & auctoritate Apostolica confirmantes, per præsentia vobis scripta mandamus, quatinus redditus ipsos ei vbicumque fuerit faciatis integrè assignari. Vt & ipse vobis, & Ecclesiæ vestræ indè semper existat obnoxius, & nos petitiones vestras libentiùs admittere debeamus. Datum Beneuenti XIII. Kal. Februar.

EPISTOLA LXV.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* HVGONI *carissimi filij nostri* LVDOVICI *illustris Francorum Regis Cancellario salutem & Apostolicam benedictionem.* C ILLIVS deuotionis & sinceritatis intuitu, quam circa sacrosanctam Romanam Ecclesiam, & nos ipsos, à multis retroactis temporibus nosceris habuisse, pro tuæ quoque honestate & probitate personæ, maiorem Archidiaconatum, Fratre nostro G. Atrebatensi Episcopo ipsum priùs spondente, absque omni conditione, & alicuius pacti obligatione, tibi nos recolimus olim in Atrebatensi Ecclesia postmodum contulisse. Ipse autem Atrebatensis Episcopus contra puritatem Episcopalem, & nimis secundum hominem ambulans, impedimentum tibi volens super hac concessione præstare, te iuramento sicut dicitur obligauit, quòd cùm sibi placeret, Cancellariam absque contradictionis obstaculo resignares. Vnde quoniam tam illicitum iuramentum nulla debet firmitate constare, ab ipsius iuramenti debito auctoritate Sedis Apostolicæ te absoluimus, & conditiones in eiusdem Archidiaconatus collatione contra præceptum nostrum positas, irritas modis omnibus esse censemus. Datum Laterani V. Idus Maij.

EPISTOLA LXVI.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri Parisiensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM de deuotione & fidei sin-

A ceritate, quam erga sacrosanctam Romanam Ecclesiam & nos ipsos habere dinosceris, plenam fiduciam obtinemus, fraternitatem tuam pro his qui nobis cari sunt & accepti rogare non dubitamus. Quantò autem dilectus filius noster HVGO carissimi filij nostri illustris Francorum Regis Cancellarius, matri tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ & nobis ipsis deuotus sit & fidelis, quantum pro ipsius honore sollicitus permaneat & attentus, & nos ipsi cognoscimus, & prudentiam tuam non credimus ignorare. Indè est quòd illum fraternitati tuæ duximus plurimum commendandum, rogantes attentiùs, quatinus pro beati Petri & nostrarum reuerentia Litterarum primum personatum vel honorem qui in tua vacabit Ecclesia ei concedas. vt & ipse nostras sibi preces sentiat fructuosas, & nos de nostrarum precum admissione gratiarum tibi debeamus exsoluere actiones. Datum Laterani Kalend. Nouembr.

EPISTOLA LXVII.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Decano & vniuerso Capitulo Ecclesiæ sanctæ Crucis Aurelianis salutem & Apostolicam benedictionem.* MIRAMVR plurimum, & aduersum vos non possumus non moueri, quòd cùm olim vobis dederimus in mandatis, vt licèt dilectus filius noster HVGO carissimi filij
B nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis Cancellarius in Ecclesia vestra non esset assiduus, nihilominus tamen integritatem Præbendæ suæ absque contradictione aliqua obtineret. Vos autem non solùm mandatum nostrum in hac parte non curastis effectui mancipare, verumetiam quod deterius est, in nostrum, & Apostolicæ Sedis contemptum, cùm priùs integram habuisset, postmodum ei medietatem sicut dicitur subtraxistis. Vndè nisi Apostolicæ Sedis consueta benignitas nostrum animum mitigaret, manus beati Petri graues in vos vsque adeò sentiretis, quòd in contemptum nostrum non præsumeretis vlteriùs tale aliquid attemptare. Ne igitur de merito vestræ maliciæ cogamur in vos animaduersione grauissima vindicare, vniuersitati vestræ per iterata scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatinus ita integram ei Præbendam, licèt absens fuerit, decetero concedatis, tanquam si assiduus in ipsa Ecclesia deseruiret. Quicquid verò ei exindè hactenus est subtractum, infra XX. dies post susceptionem præsentium Litterarum, omni occasione & excusatione postposita, eidem studeatis in integrum restituere. Datum Laterani VII. Idus Maij.

EPISTOLA LXVIII.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* HVGONI *Cancellario illustris Regis Francorum, salutem & Apostolicam benedictionem.* DE tua deuo-
C tione atque industria plenam fiduciam obtinentes, ad exequenda quæ maiori affectu cupimus operis exsecutione compleri, tuam prudentiam confidentiùs excitamus. Sicut tua nouit discretio, Compendiense Monasterium, in quo de nouo Religio est instituta, multis turbinum procellis concutitur, & prauorum incursionibus molestatur. & adeò quòd, sicut nobis suggeritur, dilectus filius noster Abbas eiusdem loci propter quasdam falsas suggestiones à carissimi filij nostri LVDOVICI Regis Francorum credatur gratiâ declinasse. Ac per hoc industriæ tuæ præsentium significatione mandamus, quatinus in gratiam supradicti filij nostri eundem Abbatem pro posse tuo restituas, & gratum ei, & commissæ sibi Ecclesiæ, studeas consilium & vtile ministrare. Datum Laterani XII. Kal. Ianuar.

EPISTOLA LXIX.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri ...... Atrebatensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* ILLIVS deuotionis & sinceritatis intuitu, quam dilectus filius noster HVGO carissimi filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis Cancellarius circa sacrosanctam Romanam Ecclesiam, & nos ipsos, à multis retroactis temporibus noscitur habuisse, pro ipsius quoque honestate & probitate personæ, maiorem Archidiaconatum te etiam ei priùs

LVDOVICVS VII. IVNIOR. spondente, absque omni conditione, & alicuius pacti obligatione, eidem nos recolimus olim in Atrebatensi Ecclesia postmodum contulisse. Tu verò contra puritatem Episcopalem, & nimis secundum hominem ambulans, impedimentum ei volens super hac concessione præstare, ipsum iuramento sicut dicitur obligasti, quòd cùm tibi placeret, Cancellariam absque contradictionis obstaculo resignaret. Vnde quoniam tam illicitum iuramentum nulla debet firmitate constare, prædictum filium nostrum Cancellarium ab ipsius iuramenti debito auctoritate Apostolicæ Sedis absoluimus, & conditiones in eiusdem Archidiaconatus collatione contra præceptum nostrum positas, irritas modis omnibus esse censemus. fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eum decetero ad obseruationem præstiti iuramenti cogere nulla ratione præsumas. Datum Laterani v. Idus Maij. A

EPISTOLA LXX.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri ...... Atrebatensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster HVGO carissimi filij nostri Regis Francorum Cancellarius directa nobis insinuatione monstrauit, quòd altare de Afflues à bonæ memoriæ M. prædecessore tuo canonicè sibi concessum, quod etiam in tempore prælationis tuæ quietè dicitur tenuisse, sine rationabili causa, & nullo interueniente iudicio, ei abstulisti. Vnde quanto idem Cancellarius ampliùs maiori est deuotione & fidelitate sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ & nobis ipsis astrictus, tantò magis sua iura nos conuenit attentiùs illibata & integra conseruare. Fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus si ita est, altare ipsum omni dilatione & appellatione remota, memorato filio nostro restituas. Datum Later. Kal. Nouembr. B

EPISTOLA LXXI.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri ...... Atrebatensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster HVGO carissimi filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis Cancellarius transmissa nobis relatione monstrauit, se altare quoddam in Atrebatensi Episcopatu ex dono Aluisi bonæ memoriæ Atrebatensis quondam Episcopi habuisse: & vsque ad illud tempus, quo inuestituram maioris Archidiaconatus in Ecclesia tua de mandato nostro fuerat suscepturus, asserit se idem altare quietè ac pacificè possedisse. Imminente verò die, quo de ipso Archidiaconatu debebat iuxta mandatum nostrum, sicut diximus, inuestiri: tu, prout nobis suggeritur, nisi eodem altari tibi primitus restituto, inuestituram ei facere noluisti, & taliter ab eo ipsum altare diceris extorsisse. Quia verò huiusmodi circumuentio rationi contraria est, & à Pontificali officio penitus aliena, fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus: quatinus si res ita se habet, ipsum altare iamdicto filio nostro HVGONI Cancellario infra XL. dies post horum susceptionem omni appellatione cessante restituas. Quod si tu facere fortè distuleris, venerabili Fratri nostro Remensi Archiepiscopo Apostolicæ Sedis Legato à nobis datum esse noueris in mandatis, vt ipse hoc vice nostra non differat effectui mancipare. Datum Laterani v. Idus Maij. C

EPISTOLA LXXII.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri ...... Remensi Archiepiscopo Apostolicæ Sedis Legato salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster HVGO carissimi nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis Cancellarius transmissa nobis relatione monstrauit, se altare quoddam in Atrebatensi Episcopatu ex dono Aluisi bonæ memoriæ Atrebatensis quondam Episcopi habuisse, & vsque ad illud tempus quo inuestituram maioris Archidiaconatus in Atrebatensi Ecclesia de mandato nostro fuerat suscepturus, asserit se idem altare quietè ac pacificè possedisse. Imminente verò die, quo de ipso Archidiaconatu debebat iuxta mandatum nostrum, sicut diximus, inuestiri, Frater noster

A noster Atrebatensis, pro vt nobis suggeritur, nisi eodem altari sibi primitus restituto, inuestituram ei facere noluit. & taliter ab eo ipsum altare dicitur extorsisse. Quia verò huiusmodi circumuentio rationi contraria est, & à Pontificali officio penitus aliena, eidem Episcopo dedimus in mandatis, vt si res ita se habet, ipsum altare iamdicto filio nostro HVGONI Cancellario infra XL. dies post harum susceptionem omni appellatione cessante restituat. Quod si ipse facere fortè distulerit, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus tu ipse vice nostra, omni appellatione & occasione cessante, hoc non differas effectui mancipare. Datum Laterani v. Idus Maij.

EPISTOLA LXXIII.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio* HVGONI *illustris Regis Francorum Cancellario salutem & Apostolicam benedictionem.* QVOD ad pacem & concordiam inter carissimos filios nostros LVDOVICVM illustrem Regem Francorum, & HENRICVM illustrem Regem Anglorum pro posse tuo, sicut nobis dicitur, sollicitus extitisti, & studium ad hoc effectui mancipandum, & vigilantem operam impendisti, tantò ampliùs gratum & acceptum habemus, & animi tui prudentiam in hac parte tantò attentiùs commendamus, quantò magis B ipsa pax atque concordia Deo est & hominibus grata, & tam præsentibus quàm posteris profutura. Accepimus siquidem & ex dilecti filij nostri Henrici nuncij prædicti filij nostri Regis Franciæ relatione, & litterarum suarum tenore concepimus, tantam inter eos studio & diligentiâ tua vnitatem per Dei gratiam esse, & vinculum caritatis, tantam etiam pacem & tantam interuenisse concordiam: vt nihil alternæ amicitiæ fœdus infringere, nihil amoris firmitatem aliquatenus valeat disturbare. Vnde nos lætitiam tantò maiorem concipimus, & cum Deo & Angelis eius tantò ampliùs exultamus, quantò magis amicitiam ipsam vtrique parti necessariam esse cognoscimus, & multam exindè vtilitatem, multum fructum conspicimus prouenire. Eapropter omnipotenti Deo, à quo bona cuncta procedunt, & in cuius manu Regum corda consistunt, immensas gratiarum referimus actiones: qui discordantia quondam vota, & dispares voluntates, ita per suam misericordiam voluit esse coniuncta, vt nihil iam in ipsis possit reperiri diuersum. sed idem velint, & idem sentire pariter videantur. Nos verò, qui pacis & concordiæ bonum inter omnes esse, plurimùm optare debemus, diuinam clementiam assiduis precibus exoramus, vt pacem firmam inter eos conseruare dignetur, & perpetuam vnitatem. Ad hæc, iamdictum filium nostrum Henricum, litteratum quidem Clericum & honestum, quem circa negocia tua fidelem satis esse cognoscimus ac deuotum, dilectioni tuæ propensiùs commendantes, rogamus plurimùm, vt eum pro beati Petri ac nostra reuerentia de caro habens cariorem, & eidem in C oportunitatibus suis ita pietatis intuitu, & nostro interuentu prouideas, quòd & ipse preces nostras apud te sibi sentiat fructuosas, & nos exindè deuotioni tuæ gratiarum debeamus exsoluere actiones. Datum Laterani II. Nonas Nouembris.

EPISTOLA LXXIV.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DE religiosorum virorum præsidio, & veneratione sacrorum locorum, non oportet nos te longis sermonibus ammonere. Satis enim ad hoc animum tuum omni commonitione cessante, ignis ille, quem Dominus mittere venit in terram, accendit. ita vt inter vniuersos Principes Orbis nullus sit, qui super hoc in conspectu totius Ecclesiæ commendabilior habeatur. Sanè licèt potentiæ tuæ præsidium ad omnes Ecclesias in Regno tuo constitutas extendas, Vizeliacensi tamen Ecclesiæ tantò te cupimus attentiùs exhibere, quantò & ad ius beati Petri speciliùs pertinet, & ex perfidia suorum burgensium maiores sustinet molestias & pressuras. Nec enim ignorat tua prudentia, qualiter ab aliquot annis aduersus dilectum filium nostrum P. Vizeliacensem Abbatem fauore Niuernensis Comitis conspirati, diripere bona Ecclesiæ, & ipsum quoque Abbatem exindè expellere præsumpserunt. Vndè & à corpore Domini, quod est Ecclesia, fieri meruerunt extorres. Nuper

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

etiam in ipsam Ecclesiam facto impetu irrumpentes, fregerunt portas, lustrauerunt officinas, effuderunt vinum, diripuerunt vestes Monachorum, abstulerunt ornamenta sacrarij, & in ipsos etiam Monachos & famulos domus violentas manus ausu temerario extenderunt. Porrò, quoniam illorum nequitia Ecclesiastici seueritate iudicij nondum potuit coherceri, cohibitionem tuæ manus expectat, & vigore tuo indiget emendari quod sub æquitate censuræ canonicæ mansit hactenus incorrectum. Magnificentiam itaque tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum tibi remissionem iniungimus, quatinus iustitiæ zelo succensus, & afflictione supradicti Monasterij, ac nostris exhortationibus prouocatus, in manu valida Vizeliacum accedas, & burgenses adiurare Communiam quam fecerunt, & ad fidelitatem atque subiectionem dilecti filij nostri P. Vizeliacensis Abbatis tanquam domini sui humiliter redire compellas. Ablata etiam eos integrè restituere, & irrogata damna facias resarcire: atque in illos, qui huius nequitiæ caput existunt, tantam vltionem exerceas, vt qui eis successerint consideratione vltionis eorum caput contra dominum suum erigere, ac similem perfidiam in Sanctuarium Domini committere non attemptent. Datum Sutrij XII. Kal. Iunij. A

EPISTOLA LXXV.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* VENIENTES ad Apostolicam Sedem dilecti filij nostri L. & G. Aurelianenses Canonici taliter se in ea causa, pro qua venerant, habuerunt, vt nec in verbo te, vel dilectum filium nostrum PHILIPPVM Archidiaconum fratrem tuum, videantur aliquatenus offendisse. Vnde magnificentiam tuam per Apostolica scripta monemus, quatinus si nuncij eiusdem filij nostri, aut quilibet alius auribus tuis sinistrum aliquid de ipsis intimare voluerit, suggestionibus ipsius nullatenus acquiescas. Sed sicut vir discretus & sapiens iniquas delationes, & inuidiosa dicta confutes. Datum Romæ apud Sanctum Petrum VII. Idus Maij. B

EPISTOLA LXXVI.

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* SATIS laudabiliter & fructuosè de Christiano nomine propagando in terris, & æternæ beatitudinis præmio tibi cumulando in cœlis, tua videtur magnificentia cogitare: dum ad dilatandos terminos populi Christiani, ad paganorum barbariem debellandam, & ad gentes apostatrices, & quæ Catholicæ fidei refugiunt, nec recipiunt veritatem, Christianorum iugo & ditioni subdendas, simul cum carissimo filio nostro HENRICO illustri Anglorum Rege in Hispaniam properare C disponis, & studes assiduè, vt opus hoc felicem exitum sortiatur, exercitum, & quæ sunt itineri necessaria congregare. Atque ad id conuenientius exsequendum, matris tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ consilium exigis & fauorem. Quod quidem propositum tanto magis gratum acceptúmque tenemus, & amplius sicut commendandum est commendamus: quantò de sinceriori caritatis radice talem intentionem, & votum tam laudabile credimus processisse, ac de maiori ardore fidei & Religionis amore propositum & desiderium tuum principium acceperunt. Verùm cùm Excellentia tua & consilij maturitate sit prouida, & luce sapientiæ illustrata, in ordine ipsius facti plurimum videtur esse festina. Vndè & multos attonitos reddidit, & suspensos: cùm omne bonum, quod suo tempore & competenti ordine exercetur, æterno Conditori placitum habeatur modis omnibus & acceptum. Aliter autem non potest gratum eius existere voluntati. Quod vtique vt magis euidenter appareat, & vt sit quod proponimus paulò amplius manifestum, aliquid exempli gratiâ duximus non inutiliter supponendum. Corpus siquidem Christi conficere, & in ara Dominica hostiam immolare, bonum, immò & salutiferum esse, nemo qui rectè sapit ignorat. Ceterùm si tempore suo & horis immolatum non fuerit constitutis, iam illud reseruatur ad pœnam quod expectabatur ad gloriam, & qui extra tempus immolat constitutum,

A indè sibi damnationem dolebit infligi, vnde si constituto tempore immolasset, meritum sibi gauderet & præmium augmentari. Accedit ad hoc, quòd alienam Terram intrare nec prouidum videtur esse, nec tutum, nisi à Principibus & à populo Terræ priùs consilium requiratur. Tu verò, sicut accepimus, inconsulta Ecclesia & Principibus Terræ illius, accedere illuc & festinare dispónis. cùm hoc nulla deberes ratione tentare, nisi cognita per Principes Terræ necessitate, & ab eis priùs esses exindè requisitus. Vnde quia nos honorem & incrementum tuum tota mentis intentione diligimus, & nihil tale te aggredi nisi rationabili causâ exigente vellemus: sublimitati tuæ præsentibus Litteris suademus, vt priùs necessitatem Terræ per Principes illius Regni inspicias; & consideres, & tam illius Ecclesiæ quàm Principum, & populi voluntatem diligenter inquiras, & ab eis consilium sicut decet accipias. Quo facto, si & necessitatem Terræ videris imminere, & Ecclesiæ consilium fuerit, ipsi etiam Terræ Principes tuæ sublimitatis auxilium postulauerint, & consilium dederint; iuxta postulationem & consultum eorum poteris postea in facto ipso procedere, & laudabile votum tuum diuino comitante præsidio adimplere. Aliter tamen timendum esset, ne iter tuum infructuosum existeret, & ne ad desideratum non posset exitum peruenire. Ipsi verò Principes & populus Terræ in tanto apparatu tuo, si fortè necessitas non incumberet, grauarentur, & nos ipsi leues in hoc facto possemus multipliciter apparere. Debet enim serenitatis tuæ celsitudo recolere, & ad memoriam reuocare, qualiter
B alio tempore, cùm tam CONRADVS bonæ memoriæ quondam Rex Romanorum, quàm tu ipse, inconsulto populo Terræ, Hierosolymitanum iter minus cautè aggressi estis, speratum fructum, & optatum commodum non perceperitis: & quantum Ecclesiæ Dei & vniuerso ferrè populo Christiano detrimentum exindè prouenerit & iactura. Sanctæ quoque Romanæ Ecclesiæ, quia vobis super hoc consilium præstiterat & fauorem, in ipso facto fuit non modicum derogatum: & omnes aduersus ipsam ex multa indignatione clamabant, dicentes eam auctricem tanti periculi extitisse. Cùm igitur hæc omnia nobis sollicitè cogitantibus occurrerent formidanda, nos ammonitionem & exhortationem Apostolicam ad populum Regni tui, secundum quod venerabilis Frater noster Ebroicensis Episcopus nobis ex tua parte proposuit, duximus differendam. Attendentes quoniam quod differtur ad tempus, penitus non aufertur. Sed tunc tandem exhortatorias & cōmonitorias Litteras in peccatorum remissionem iuxta desiderium gloriæ tuæ auctore Domino transmittemus: cùm de consilio & postulatione tam Principum quàm populi Terræ illius, sicut superiùs dictum est, volueris iter arripere, & conceptum in animo votum necessitatis tempore, cùm fortè, modò aliqua necessitas non immineat, discretè ac laudabiliter disposueris adimpere. Litteras autem, in quibus Regnum tuum sub beati Petri & nostra protectione suscepimus, his qui Regnum ipsum vsque ad reditum tuum præsumerent impugnare, iram &
C indignationem Apostolicam proponentes; secuudum petitionem regiæ dignitatis vt ad præsens duximus concedendas. Nos enim te etiam reticente, & à nobis nullatenus exigente, pro illius feruore dilectionis, quam ergà tuam sublimitatem habemus, quicquid honoris & exaltationis tibi & Regno tuo exhibere possemus, prompto animo curaremus efficere, & operibus adimplere. Sanè discretio tua & nostram dissuasionem, quam rationabiliter credimus nos fecisse, prouida deliberatione consideret, atque alia, per quæ ad illud iter tam festinanter aspiras, inspiciat & attendat. & illud tandem tibi consilium super negocio ipso eligas, quod magis de iudicio rationis cognoueris eligendum. Deceterò ea quæ memoratus Frater noster Episcopus ex nostra parte Regiæ proposuerit dignitati, velut si ab ore nostro procederent, absque vlla hæsitatione suscipias: & ipsius verbis, tanquam si contingeret nos ea proferre, fidem non dubites adhibere. Ipse namque iniunctam sibi legationem ita prudenter fuit & sollicitè exsecutus, quòd omne illud à nobis studio suæ probitatis & discretionis obtinuit, quicquid per sollicitam & prouidam vigilantiam deberet quilibet alius obtinere. Datum Laterani XII. Kal. Martij.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA LXXVII.

A

ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis, Decano, Cantori, & vniuerso Capitulo Parisiensi salutem & Apostolicam benedictionem.* ECCLESIASTICAS personas, quas sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ deuotiores esse cognoscimus, & ad eius obsequium esse promptiores inspicimus, oportet nos speciali quadam prærogatiua diligere: & honorem eis debitum exhibentes, ipsas debemus Ecclesiasticis beneficiis prout expedire cognoscimus, ampliare. Dilectus siquidem filius noster HVGO carissimi filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis Cancellarius, quanto nobis sit vinculo deuotionis astrictus, & pro commodo atque honore matris suæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, vbicumque necessitas exigit, quàm fideliter se opponat, & de ipsius studeat incremento tractare, nos ipsi ad plenum nouimus, & discretionem vestram id ipsum credimus non latere. Indè vtique est, quòd nos eum sincera caritate in Domino diligentes, ipsum quibus modis cum Deo possumus, intendimus honorare: & nostri propositi est, eidem in oportunitatibus suis vtiliter prouidere. De omni itaque vestri deuotione plurimùm confidentes, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus; quatinus Præposituram, quæ in Parisiensi Ecclesia, & domos quæ in claustro eiusdem Ecclesiæ dehinc primùm vacauerint, ei, omni contentione & appellatione seposita, concedatis, & concessas ipsum permittatis quietè & absque vlla molestia possidere. Datum Laterani v. Idus Maij. B

EPISTOLA LXXVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri* HVGONI *Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM inter te & Capitulum tuum grauis esset hac occasione cõtrouersia suborta, quòd te illas duas Præbendas, quas Gerbertus quondam ipsius Ecclesiæ Cantor tenebat, Capitulum non pateretur liberè ordinare: asserens vnam earum ad Cantoriæ officium pertinere. De consensu & beneplacito vtriusque partis talis inter vos compositio intercessit, quòd vna earum Præbendarum liberè per te ordinata, alteram dilecto filio nostro R. Cantori eiusdem Ecclesiæ propter officium Cantoriæ concessisti in vita sua tenendam. ea quidem conditione inserta, quòd postquàm idem R. Cantor esse desierit, tu vel successores tui Præbendam ipsam facultatem habeatis tanquam vnam de ceteris Præbendis cui volueritis assignare. Quapropter compositionem ipsam ratam habentes, eam, sicut in autentico scripto exindè facto continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, vt nulli omninò hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Senonis XII. Kal. Ianuar. C

EPISTOLA LXXIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri .... Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* Ex conquestione Odonis Sacerdotis latoris præsentium accepimus, quòd cùm venerabilis Frater noster Parisiensis Episcopus eum super quodam crimine conuenisset, & ipsum officio ac beneficio priuasset, ad facultates suas per se ac ministeriales suos duriùs extendit. Vndè quoniam ei sæpiùs ad nos clamanti volumus in suo iure adesse, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus memoratum Episcopum diligenter conuenias, vt vel ablata vniuersa præfato Sacerdoti restituat, vel cum eo super his pacificè amicabiliterque componat, aut in tua præsentia eidem exhibeat iustitiæ complementum. Et ideò cùm exindè fueris requisitus, vtramque partem ante tuam præsentiam conuoces, & rationibus hinc indè auditis diligenter & cognitis, eandem causam appellatione remota infra viginti dies post harum susceptionem iusticiâ mediante decidas. Datum Turonis, VI. Idus Iunij.

A.

EPISTOLA LXXX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri H.... Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* VNIVERSOS Ecclesiæ filios, & præcipuè Fratres nostros Episcopos, quos in fide Catholica & deuotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ feruere cognoscimus, sincera nos in Domino conuenit caritate diligere, & ipsos tantò vberiùs confouere, quantò & constancia fidei, & bonæ opinionis odore abundantiùs redolere noscuntur. Veniens autem ad nos dilectus filius noster P. Ecclesiæ beati Aniani Decanus, sicut iam sæpiùs, ita & nunc, quòd in fide Catholica ferueas, & quòd matri tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ sincera deuotione adhæreas, nobis insinuare curauit. Quod quia & nos ipsa experientiâ operis iam olim didicisse meminimus, gratum habemus admodum & acceptum. Inde vtique est, quòd fraternitatem tuam sincera in Domino caritate diligimus, & collatam tibi dignitatem à Domino & honores conseruare cupimus, & augere. Ceterùm super his quæ nobis idem filius noster retulit, de hoc videlicet quòd circa carissimum in Christo filium nostrum LVDOVICVM illustrem Francorum Regem habere dinosceris, sollicitudinem pariter nos habere noueris & cautelam. nec quisquam volente Domino ad hoc nos inducere poterit, quòd collata tibi dignitas seu officium per nos minui debeat vel auferri. Sed
B potiùs augere volentes, consilium tibi & auxilium in quibus honestè poterimus, libenti animo curabimus impertiri: vt & deuotionis tuæ integritas meritum habeat, & recipiat præmium quod magnis Sacerdotibus & iusticiæ cultoribus promissum est. Datum Bituricis IV. Nonas Septembris.

EPISTOLA LXXXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri* HVGONI *Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVÆ à Sede Apostolica alicui indulgentur, inconuulsa debent seruari, nec illis temeritate aliqua est obuiandum. Vnde quoniam quæ per Priuilegia Romanæ Ecclesiæ Abbati & Fratribus S. Martini Sparnacensis noscuntur fuisse concessa, volumus inuiolabiliter obseruari: per Apostolica tibi scripta mandamus, quatinus secundum tenorem Priuilegiorum, quæ à Sede Apostolica sunt Ecclesiæ prædicti Abbatis indulta, in Ecclesia sancti Martini de Montefelici, ad ius & dispositionem eiusdem Abbatis specialiter, sicut dicitur, pertinente, vni de Fratribus suis curam animarum committas. prouisurus attentiùs, ne contra tenorem eorumdem Priuilegiorum aliquid facere vlla ratione præsumas. Datum Prenestæ II. Kal. Iulij.

C

EPISTOLA LXXXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri* HVGONI *Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* VENIENS ad nos dilectus filius noster Magister P. Ecclesiæ beati Aniani Decanus, inter cetera laudabilia quæ de tua prudentia nobis exposuit, quòd ipsum pro beati Petri & nostra reuerentia diligas & honores, studuit intimare. Quod tantò ampliùs nobis gratum esse noueris & acceptum, quantò & ipsum ampliori affectu caritatis diligimus: & vt ab his, qui sacrosanctam Romanam Ecclesiam & nos ipsos diligunt, honoretur propensiùs exoptamus. Eundem itaque filium nostrum ad commissam sibi Ecclesiam cum plenitudine gratiæ Sedis Apostolicæ remittentes, fraternitati tuæ duximus attentiùs commendandum. Rogantes, quatinus ipsum ita diligas & honores, quòd vberes tibi gratiarum actiones propter hoc exsoluere debeamus. Datum apud Montempessulanum II. Idus Iulij.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA LXXXIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri* HVGONI *Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster Rain. Salesberiensis Archidiaconus Parisius se moram habiturum disposuit, & ibi studio litterarum ad præsens vacare. Quia verò pro sua probitate nobis carus est plurimum & acceptus, eum fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam obtinemus, propensiùs commendamus. Rogantes attentiùs, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra, consideratione quoque suæ deuotionis, ipsum oculo clementiori respicias, diligas, & honores, sibíque oportunum consilium, si quando opus habuerit, conferas & fauorem. Ita quòd nostras preces sibi sentiat profuturas, & nos quoque tuæ sollicitudini gratias vberes exsoluamus. Datum Senonis VII. Kalend. Augusti.

EPISTOLA LXXXIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM de Hospitali quodam, vnde carissimum in Christo filium nostrum LVDOVICVM illustrem Francorum Regem rogauimus, rei veritas nobis non liquet, cùm de re incerta certum dare consilium non possimus: eiusdem Regis magnificentiam per scripta nostra rogauimus, quatinus si Hospitale præscriptum ad ius Compendiensis Monasterij constiterit pertinere, prædictis Abbati ac Fratribus eiusdem Monasterij pro reuerentia beati Petri ac nostra, ipsum liberè habere permittat. Si verò ad prædictum Regem spectare dinoscitur, dùmmodo in hoc Regia dignitas minimè offendatur, & alteri non debeat exindè iniuria irrogari: illud nihilominus memoratis Abbati ac Fratribus pietatis intuitu, & nostrarum precum interuentu, concedat. Indè est quòd fraternitatem tuam per Apostolica scripta rogamus plurimùm, & attentiùs commonemus, quatinus nostræ interuentionis obtentu, & prædictorum Fratrum religionis intuitu, apud memoratum filium nostrum Regem partes tuas sollicitè interponas, vt preces nostræ effectum vtilem consequantur, & nos deuotionem tuam debeamus exindè non immeritò commendare, & vberrimas gratiarum actiones referre. Datum Senonis III. Idus Augusti. B

EPISTOLA LXXXV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* SICVT meminisse possumus, dilectioni tuæ, quam erga sacrosanctam Ecclesiam deuotam nouimus, vtpotè illius qui in fidei Catholicæ vnitate semper perseuerare studuit, quòd ad partes Franciæ pro negociis & agendis vniuersalis Ecclesiæ, atque vtilitate ac pace Regni disposuerimus pertransire, Apostolicis Litteris olim insinuare decreuimus. Confidentes in Domino, quòd prudentiæ tuæ auxilio, & aliorum qui Ecclesiam Christi diligunt, status sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, at totius Regni posset in melius reformari. Sanè carissimi in Christo filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis vestigia laudabiliter prosecutus, semper Romanam Ecclesiam & personam nostram, atque in hoc beatum Petrum, in cuius cathedra licèt immeriti residemus, præcipuè hoc persecutionis tempore honorasti: spem tuam figens in eum qui dixit Apostolis, & in eis primitiuæ Ecclesiæ, *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi,* nullisque tempestatum fluctibus, nullis persuasionibus vel blandiciis tua potuit deuotio inclinari, quo minus viâ regia pergeres, & ambulares semitam quæ ducit ad cœlestis patriæ claritatem. Vnde postquàm Domino ducente ad Montempessulanum, in quo magnificè & honorificè à Clero & populo recepti fuimus, venissemus, venerabilem Fratrem nostrum B. Portuensem Episcopum, & dilectum filium nostrum I. Diaconum Cardinalem, honestos vtique viros atque prudentes, ad eundem carissimum filium nostrum LVDOVICVM illustrem Francorum Regem pro vtilitate Ecclesiæ ac pace Regni mittere C

A dispofueramus. Postea verò per dilectum filium nostrum O. sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem ad nos redeuntem, statum terræ illius plenius agnoscentes, mutato consilio venerabiles Fratres nostros Henricum Remensem Archiepiscopum, Lingonensem & Siluanectensem Episcopos, ad prædictum Regem duximus destinandos. Et ideò fraternitatem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus ipsis apud memoratum Regem ita cures in negociis nostris diligenter assistere, quòd beati Petri Apostolorum Principis & nostram, atque totius Romanæ Ecclesiæ possis ampliorem gratiam promereri. Nos enim personam tuam exaltare, inquantum cum Deo possumus, & honorare intendimus, & habere te inter dilectos beati Petri filios iugiter cariorem. Datum apud Montempessulanum II. Kal. Maij.

EPISTOLA LXXXVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri H. Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* FIDEI ac deuotionis tuæ constantiam attendentes, & qualiter te pro vnica matre tua sacrosancta Romana Ecclesia, contra scismaticam prauitatem murum inexpugnabilem opposueris, interna consideratione pensantes: te tanquam carissimum Fratrem nostrum sincera in B Domino caritate diligimus, & puræ affectionis brachiis amplexamur, atque ad ea tractanda, quæ in exaltationem nostram & Ecclesiæ possint commodum redundare, sollicitudinem tuam fiducialiter inuitamus. Credimus enim, & sine dubitatione confidimus, quod ex illo sinceræ deuotionis affectu, quem circa ipsam vniuersalem Ecclesiam, & specialiter circa personam nostram concepisse dinosceris, multiplex nobis commodum, & eidem Ecclesiæ auctore Domino plurimum paries incrementum. Indè est quòd tuæ fraternitatis prudentiam cum omni fiducia per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus carissimum in Christo filium nostrum LVDOVICVM illustrem Francorum Regem cum omni studeas diligentia commonere, vt in fide ac deuotione, quam semper circa Ecclesiam Dei, & præsertim in hoc tempore demonstrauit, constans & firmus existat, & ad exaltationem sanctæ matris Ecclesiæ ac nostram, tanquam Princeps Catholicus, & Rex Christianissimus, vigilanter intendat. Specialiter autem super eo quod disposuit cum FREDERICO dicto Imperatore se colloquium habiturum, eum diligentiùs ammonere non differas, vt quia credimus & timemus colloquium illud tam Ecclesiæ Dei ac nobis ipsis, quàm etiam eidem Regi ac Regno suo multipliciter fieri posse damnosum, ab eo abstineat, & tale penitus propositum derelinquat. Datum Mimate IX. Kal. Augusti.

EPISTOLA LXXXVII.

C

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTVM illustres & magnifici proaui & progenitores tui Reges Francorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ deuoti semper & obedientes extiterint, quanta ei commoda & deuotionis obsequia exhibuerint, nos ex multis ac magnificis vtilitatibus, quæ per eos sanctæ Dei ecclesiæ prouenerunt, manifestè cognouimus, & Fratres nostri, qui diutiùs sunt in Romana Ecclesia conuersati, idipsum pleniùs agnouerunt. Tu verò progenitorum tuorum laudabilis imitator existens, vt ita paternarum virtutum sicut & Regni heredem te veraciter exhiberes, ad eorum exemplum singularem & vnicam matrem tuam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, ex quo Excellentiæ tuæ Regnum à Deo commissum est gubernandum, propensiùs dilexisti: in pressuris & necessitatibus suis ei fideliter astitisti. & nihil vnquam fuit, quod à deuotione & subuentione ipsius Regium potuerit animum reuocare. Illo siquidem FREDERICO, qui pro sui officij debito Aduocatus Ecclesiæ ac defensor deberet existere, aduersus eam crudeliter sæuiente: tu, sicut Princeps Christianissimus, eam diligis & honoras, & ipsam sincero venerari affectu. Quæ vtique in omni tribulatione sua, tam apud prædecessores tuos, quàm apud teipsum, & optatæ portum quietis obtinuit, & refugium semper oportunum inuenit. Galli-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

cana quoque Ecclesia inter omnes alias Orbis Ecclesias, quæcumque aliæ prouenientibus scandalis in tribulatione mutassent, numquam à Catholicæ matris Ecclesiæ vnitate recessit, numquam ab eius subiectione & reuerentia se subtraxit. sed tanquam deuotissima filia firma semper & stabilis in eius deuotione permansit. Vnde ipsa mater omnium & magistra Romana Ecclesia progenitores tuos & teipsum inter ceteros Orbis Principes, Gallicanam quoque Ecclesiam, speciali & singulari prærogatiua dilexit: ad honorem, incrementum, & exaltationem vestram intendit: & in omnibus, in quibus secundum Deum potuit, vestræ satisfaciens voluntati, personas vestras propensiùs honorauit. Nullum siquidem in toto Orbe terrarum Principem esse credimus, quem antecessores nostri, & nos ipsi ampliori affectione diligere teneamur, & cui magis à nobis sit quàm tuæ Celsitudini deferendum. Firmiter namque in cordis armario retinemus, & tam ex publica fama, quàm ex Archiepiscoporum & Episcoporum Regni tui, & dilectorum filiorum nostrorum Hen. V V. & Odonis Cardinalium, quos pro necessitate Ecclesiæ, pro honore quoque & vtilitate Regni & tuâ ad partes illas destinauimus, transmissa relatione cognouimus, qualiter sicut tu ipse hac vice nobis propriis Litteris innuisti, ad receptionem nostram, quicquid alij facerent, regium animum ab ipso principio efficaciter induxisti. & alij sunt exemplo tuo ad illud idem vehementiùs prouocati, & in nostra deuotione succensi. Vnde & ab omnium conditore, cuius gratiâ tuum propositum ita laudabiliter direxisti, præmium indeficiens tua Excellentia obtinebit: & nos ipsi, quantum gratia diuina permiserit, serenitati tuæ curabimus pro tanta deuotione vtiliter respondere. Proinde sicut de prosperitate tua, & commissi tibi Regni, interna affectione gaudemus; ita & de aduersitate, si quando, quod Deus auertat, accideret, doleremus plurimum, & vehementiùs grauaremur. Propositum siquidem, & promptam admodum voluntatem habemus, paci & quieti tuæ, & Regni tuæ gubernationi commissi, libenter intendere. Super his autem, quæ nobis propriis Litteris tua Excellentia indicauit, sollicitè apud nos deliberabimus, & cum Fratribus nostris tractabimus, & quicquid ad honorem Dei, Romanæ Ecclesiæ, & tuum, viderimus pertinere, curabimus libenter efficere. De quibus vtique per dilectum filium nostrum Fratrem Guidonem Maiorismonasterij Monachum, serenitati tuæ pleniùs auctore Deo viua voce in proximo respondere curabimus. Ad hæc venerabilem Fratrem nostrum M. Aurelianensem Episcopum, pro quo nos Regia Celsitudo satis affectuosè rogauit, licèt quidam sinistra de eo in nostris auribus susurrauerunt, etsi certum apud nos esset quòd læsionem nobis aliquam intulisset, amore tamen & interuentu tuo sincera volumus affectione diligere, & eum sicut carissimum Fratrem nostrum, quantum cum Deo possumus, intendimus honorare, & in suis postulationibus libentiùs exaudire. Datum Anagniæ xvi. Kal. Febr.

EPISTOLA LXXXVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DECET clementiam Regiæ dignitatis Ecclesias & Ecclesiasticas personas sincera caritate diligere, ac eas in iure suo manutenere pariter ac fouere. Indè est quòd Ferrariensem Ecclesiam, quæ ad ius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ specialiter pertinet, & Fratres inibi ad Dei seruicium commorantes, Celsitudini tuæ attentiùs commendamus. Rogantes plurimùm, quatinus pietatis intuitu, & pro reuerentia beati Petri ac nostra, eosdem Fratres & Ecclesiam ipsam diligas, manuteneas ac defendas: & eorum iura à prauorum incursibus integra eis & illibata conserues. Datum Ianuæ v. Idus Febr.

EPISTOLA LXXXIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* FIRMA spes, & plena fiducia, quam de tuæ Maiestatis excellentia in omnibus obtinemus, inducit nos modis omnibus & hortatur, vt statum vnicæ matris tuæ sacrosanctæ

A Romanæ Ecclesiæ ac nostrum tantò tibi libentiùs exponamus, quantò Celsitudinem tuam circa eam & nos ipsos sollicitam magis existere noscimus & intentam. Vt igitur status Ecclesiæ Serenitati tuæ pleniùs valeat innotescere, aliquem vel aliquos Fratrum nostrorum Cardinalium, qui nobiscum sunt, ad partes tuas in proximo disposuimus auctore Domino destinare. In præsentiarum verò sublimitatem tuam nolumus ignorare, quòd ad Montempessulanum ducente Domino applicantes, à dilectis filiis nostris Comite Sancti Egidij, & VV. de Montepessulano honorificè ibi fuimus & deuotè suscepti, & tam nos quàm Fratres nostri ibidem per Dei gratiam sani & incolumes commoramur. Ibi etiam dilectum filium nostrum Trincauillum, & nobilem mulierem Herm. de Narbona, atque plures alios illius regionis Barones ad nos venientes recepimus, & tam ab ipsis quàm à ceteris circumpositis Dei fidelibus deuotè colimur, & celebriter honoramur. Datum apud Montempessulanum XII. Kal. Madij.

EPISTOLA XC.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimæ in Christo filiæ illustri Francorum Reginæ salutem & Apostolicam benedictionem.* VIVIT in sacrosancta Romana Ecclesia gloriosa tuorum progenitorum memoria, qui quàm B deuoti & feruentes in obsequio beati Petri semper extiterint, beneficia prædictæ Ecclesiæ ab eisdem plenissimè collata declarant. Vnde nos ea semper præ oculis cordis sine aliqua obliuione tenentes, gratias omnipotenti Deo incessanter exsoluimus, qui talem illorum nobis reseruauit heredem: de cuius magnificentia sacrosancta Romana Ecclesia maiora etiam beneficia præstolatur. Inde est quòd sublimitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus supernæ diuinitatis intuitu talem te circa Ecclesiam Dei & nos ipsos studeas exhibere, vt eos quibus clarissimi sanguinis posteritate succedis, laudabili etiam fidei & deuotionis exemplo auctore Domino probabiliter imiteris. Studeas igitur & labores, carissimum in Christo filium nostrum LVDOVICVM illustrem Francorum Regem, virum & dominum tuum, ita in deuotione beati Petri ac nostra fouere propensiùs, & sollicitè confirmare: vt illa sinceritatis affectio, quam eum circa nos & Ecclesiam Dei gerere nullatenus dubitamus, de bono in melius parte confortata proficiat, & se de die in diem sicut confidimus ad vlteriora producat. Specialiter autem prudentiæ tuæ volumus innotescat, quòd cùm venerabilem Fratrem nostrum B. Portuensem Episcopum, & I. sanctæ Mariæ in Cosmydyn Diaconum Cardinalem ad prædictum Regem pro negociis Ecclesiæ destinare disposuerimus, postea statum terræ illius ex relatione dilecti filij nostri O. sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis ad nos redeuntis pleniùs cognoscentes, & ei carum admodum esse percipientes, mutato consilio C venerabiles Fratres nostros Henricum Remensem Archiepiscopum, Lingonensem & Siluanectensem Episcopos, dilectum etiam filium nostrum Abbatem Grandis-siluæ ad regiæ dignitatis præsentiam duximus destinandos. Vndè magnificentiam tuam modis quibus possumus sollicitè commonemus, vt prædictum Regem inducere studeas, & propensiùs exhortari, vt quod ab eis sibi fuerit ex parte nostra propositum credat indubitanter, & benignè suscipiat, & illud sicut de eo speramus vtili complemento perficere non postponat. Datum apud Montempessulanum II. Kal. Madij.

EPISTOLA XCI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* LITTERAS Celsitudinis tuæ tanto benigniori animo, & maiori mentis alacritate suscepimus, quotiens eas transmittere te contigit, & in ipsis aliquid postulare, quantò Excellentiam tuam sinceriori affectione diligimus, & quantò pro multa & ampla deuotione circa sacrosanctam Romanam Ecclesiam & personam nostram à tua Serenitate exhibita, petitiones tuas cogimur ampliùs exaudire. Sancta siquidem & reuerenda Romana Ecclesia per sincerissimum tuæ deuotionis feruorem, in hac

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

necessitate tantum emolumentum & exaltationem, tantúmve est commodum A consecuta, quòd tam in te, quàm in omni posteritate tua, à nostra successorúmque nostrorum memoria nulla possit obliuione deleri, & ab animo nostro nulla temporis diuturnitate conuelli. Inde vtique fuit, quòd Litteras super negocio Flauiniacensis Ecclesiæ à tua nobis Excellentia destinatas multo gaudio & animi iocunditate suscepimus, & preces tuas, quæ in eisdem continebantur, quantum cum Deo potuimus curauimus exaudire. Venerabilibus siquidem Fratribus nostris H. Beluacensi, & M. Parisiensi Episcopis causam ipsam commisimus audiendam, & remoto appellationis obstaculo fine canonico terminandam. Eapropter serenitatem tuam rogamus & volumus esse sollicitam, vt si aliquis quo minus prolata super eadem causa sententia obseruetur, voluerit impedire, eum omninò prohibeas. & ne hoc præsumat, ex concessa tibi desuper potestate compellas. Datum Terrac. III. Kal. Decembr.

EPISTOLA XCII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* LITTERAS, quas nobis pro venerabili Fratre nostro Eduensi Episcopo tua Celsitudo transmisit, debita benignitate suscepimus, & iuxta earum tenorem prædicto Episcopo ex officij nostri debito, & tuæ sublimitatis obtentu, honorem & B affectionem libenter impendimus. Causa verò, quæ inter eum & Abbatem Flauiniacensem vertebatur, diutiùs sub nostro examine ventilata, cùm idem Episcopus contra ipsum Abbatem testes de spontanea Abbatiæ abrenunciatione produxisset, Abbas abrenunciationem ipsam non sponte, sed coactum se fecisse affirmans, & super hoc testes se producere posse asserens, in ipsos etiam testes Episcopi aliquid se habere nihilominus allegabat. Verùm quia id continuò prosequi non valebat, inducias à nobis ad hoc exsequendum instantiùs postulauit. Vnde quia eas sibi sicut non debuimus, ita nec potuimus de iure aliquatenus denegare. nolentes aliquem in iure suo, præsertim sub nostro examine, quodlibet præiudicium sustinere. Hinc ad octauas Sancti Michaëlis de communi Fratrum nostrorum consilio inducias ei duximus indulgendas: vt tunc ad præsentiam nostram ita redeat tam super his, quàm super Capitulis illis, quæ sibi fuerant in præsentia dilecti filij nostri VV. sancti Petri ad vincula Presbyteri Cardinalis obiecta sufficienter instructus, quòd pleniùs de causa cognoscere, eámque possimus annuente Domino iustitia mediante finire. Interea verò ne castrum Flauiniacum ipsi Flauiniacensi Ecclesiæ, & serenitati tuæ, atque prædicto Episcopo, valeat aliquatenus deperire, memoratum Abbatem fecimus in præsentia nostra iurare, sicut ex scripto ipsius sacramenti, quod tibi transmittimus, poteris intueri: vt castrum ipsum in manibus tuis, vel certi nuncij à te delegati resignet. libera tamen interim sibi Abbatiæ amministratione tam in temporalibus quàm in spiritualibus reseruata. Cùm enim C idem castrum ad honorem & ditionem Regni tui respicere videatur, multò dignius duximus ipsum per Regiæ magnificentiæ gubernationem seruari, quàm alicui alij custodiendum committi. Indè est quòd serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus prædictum castrum, libera tamen Abbati administratione prout diximus reseruata, recipere non postponas, & ipsum vsque ad causæ terminum ita facias præstante Domino custodiri, quòd nec Episcopo, nec Abbati, aliqua indè valeat iniuria vel incommodum prouenire. Nos enim eis dedimus in mandatis, vt infra tempus istud nulla alter alterum ratione impugnet, & qui capti fuerant, liberè hinc indè permittantur abire. Extranei quoque excommunicati ab eodem castro discedant. Vt autem hæc omnia diligentiùs curet Regia Celsitudo complere, dilectum filium Stephanum Subdiaconum nostrum, virum vtique honestum & litteratum, quem carum admodum acceptúmque tenemus, cum supradicto Episcopo iuxta petitionem suam ad tuam præsentiam duximus destinandum. Sublimitatem tuam rogantes attentiùs, quatinus tam eum quàm ipsum Episcopum pro reuerentia beati Petri ac nostra regiâ benignitate recipias, honestè tractes, & ea quæ sublimitati tuæ ex parte nostra suggesserint, ita indubitanter credas, quasi ab ore nostro tuæ fuerint Celsitudini declarata. Datum apud Montempessulanum II. Non. Iun.

A

EPISTOLA XCIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVAM promptæ deuotionis affectibus Dei Ecclesiam & nos ipsos specialiter amplectaris, quàm sinceræ caritatis brachiis vnicam Christi sponsam inter ceteros Catholicos Principes foueas ac defendas, beneficia plurima per te nobis collata declarant, & Regiæ serenitatis fides inuictissima manifestat. Non enim potest, nec vnquam poterit ab Apostolicæ Sedis memoria quantolibet successu temporis aboleri, quomodo te ab ipso nostræ promotionis exordio pro domo Israël murum inexpugnabilem constitueris, quomodo fluctuantem Petri nauiculam fidei anchorâ, & prudentiæ tuæ remis, firmam in media rexeris tempestate. Indè est quòd te tanquam Catholicum Principem, & verè Christianissimum Regem, sincera in Christi visceribus affectione diligimus, honori & exaltationi tuæ libenter intendimus, & pro conseruanda tuæ Celsitudinis gloria omnipotentem Dominum deuotis iugiter precibus exoramus. Litteras igitur, quas per dilectos filios nostros T. Abbatem Sancti Germani, & B. familiarem Clericum tuum, viros quidem industrios ac discretos, & tuæ Celsitudini deuotissimos, Regia nobis Serenitas destinauit, B debita benignitate recepimus: & indè tam nos quàm Fratres nostri ingenti sumus hilaritate gauisi. Vnde tam ex ipsis Litteris, quàm prædictorum relatione, tua voluntate pleniùs intellecta, nos quoque voluntatem nostram per eosdem tibi duximus exponendam. vt quod dilectus filius noster Abbas Grandis-siluæ quem ad tuam Excellentiam miseramus, quo casu nescimus omiserat, per istos valeat tuæ Sublimitatis auribus intimari. Paramus etiam in continenti duos de Fratribus nostris, quos inter alios Fratres nostros caros satis & acceptos habemus, ad præsentiam tuæ Celsitudinis destinare. Per quos vtique & statum Ecclesiæ, & voluntatem nostram pleniùs tibi curabimus indicare, & tuam versa vice Domino auctore sciemus, sicut illius vtique Principis, de quo plenissimam ad honorem & exaltationem Ecclesiæ Dei fiduciam obtinemus: vt per te scilicet ad tranquillitatis portum veniat & salutis. Regiam itaque clementiam præsentium significatione rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus cùm ante conspectum Regiæ Maiestatis eos contigerit præsentari, ipsos pro reuerentia beati Petri ac nostra benignè recipias, honestè tractes, & his quæ tibi ad honorem Dei, & tam Ecclesiæ quàm Regni tui commodum & exaltationem ex parte nostra proponent, assensum præbeas, & vtilem largiaris effectum. Ita quòd indè ab æterno Rege indeficientis præmij remunerationem accipere, & Sedis Apostolicæ gratiam perpetuò debeas tibi tuísque posteris pleniùs in omnibus ampliare. Datum apud Montempessulanum VI. Idus Iulij.

C

EPISTOLA XCIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* SICVT meminisse possumus, Excellentiæ tuæ, quam erga sacrosanctam Romanam Ecclesiam deuotissimam nouimus, tanquam illius vtique qui inter reliquos mundi Principes in fidei Catholicæ vnitate perseuerare præcipuè studuit, & feruere; quòd ad Terram & commissum magnificentiæ tuę Regnum pro negociis & agendis vniuersalis Ecclesiæ, atque pro pace Regni & vtilitate disposuerimus pertransire, Apostolicis Litteris olim insinuare studuimus. Sperantes & confidentes in Domino, quòd præcipuè magnificentiæ atque prudentiæ tuæ consilio & auxilio, ac aliorum qui Ecclesiam Dei diligunt, status matris tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ posset in melius reformari, & ad pacis bonum reduci, quæ sunt orta discordia perturbata. Sanè prædecessorum tuorum Catholicorum Regum vestigia laudabiliter prosecutus, semper Romanam Ecclesiam, & personam nostram, atque in hoc beatum Petrum, in cuius cathedra licèt immeriti residemus, præcipuè hoc persecutionis tempore, honorasti, anchoram spei tuæ immobiliter figens in eum, qui dixit Apostolis, & in eis primitiuæ Ecclesiæ, *Ecce ego vobiscum sum vsque ad*

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

consummationem seculi, nullisque tempestatum fluctibus, nullis persuasionibus vel blandiciis, tua potuit fidei sinceritas inclinari, quo minus regia viâ Rex gloriose incederes, & ambulares semitam quæ ducit ad cœlestis patriæ claritatem. Vnde postquam Domino ducente ad Montempessulanum, in quo magnificè ac honorificè à Clero & populo recepti fuimus, venissemus, venerabilem Fratrem nostrum B. Portuensem Episcopum, & dilectum filium nostrum I. Diaconum Cardinalem Ecclesiæ sanctæ Mariæ in Cosmidin ad tuam præsentiam mittere disposueramus. Postea verò ex relatione dilecti filij nostri O. sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis ad Sedem Apostolicam redeuntis, de statu terræ illius pleniùs cognoscentes; mutato consilio venerabiles Fratres nostros Henricum Remensem Archiepiscopum, & Lingonensem & Siluanectensem Episcopos ad te duximus delegandos. Rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, quatinus eos clementer & benignè recipias, & his quæ prudentiæ regiæ, vna cum dilecto filio nostro Abbate Grandis-siluæ, ex parte nostra insinuare studuerint, fidem adhibeas, tanquam ab ore nostro discretioni tuæ fuerint intimata. & ea sicut de tua sublimitate confidimus, vtili studeas effectui mancipare. Decetero, quòd nobilis vir RAIMVNDVS Comes Sancti Egidij magnificè nobis occurrit, & se ac terram suam nobis exposuit, & nos, atque in persona nostra beatum Petrum Apostolorum Principem veneratione debita studuit honorare, vberes gratias sublimitati tuæ persoluimus, & tempore oportuno ipsi pro debito nostri officij, quantum cum Deo poterimus studebimus respondere. Datum apud Montempessulanum II. Kal. Madij.

EPISTOLA XCV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVAM acerbæ & irrationabilis seueritatis instantiâ ille Frater noster Aurelianensis Episcopus dilectos filios nostros Letoldum, M. Capellanum, & Adam, Aurelianenses Canonicos fuerit hactenus persecutus, &nos ex multiplicata eorum querela cognoscimus, & regia Excellentia sicut credimus non ignorat. Eos enim pro sua recuperanda iustitia iam ex longo tempore sæpiùs appellando à propriis finibus exulare coëgit, & ipsos ad nos venientes, vel in nostra præsentia constitutos bonis propriis iniustè prorsus & irrationabiliter spoliauit. Cúmque super hoc nostra sæpè scripta receperit, eis omninò spretis atque contemptis, neque illis iuxta mandatum nostrum ablata reddere, nec iustitiæ voluit plenitudinem exhibere. cùm nuncij sui, quos ad nos propter hoc aliquando destinauit, potiùs ad frustratorias dilationes postulandas intenti, quàm ad iustitiam venerint exhibendam instructi. Et sic præfati Canonici pro sua iustitia diutiùs exulare compulsi, nos sunt ex longo tempore terrâ marique secuti. Vndè nisi tuæ sublimitatis prece placati eius noluissemus contumaciâ Sedis Apostolicæ mansuetudine tolerare. Potuimus enim eum atque debuimus iuxta rigorem Canonum satis grauiter vindicare. Hactenus igitur eius inobedientiam tuarum precum intuitu cum omni patientia subportantes, nuper sibi per iterata scripta mandauimus, quòd vel prædictis Canonicis vniuersa ablata cum integritate restituat, vel in proximo festo sancti Lucæ ad præsentiam nostram per se vel sufficientem responsalem plenariè illis super his omnibus responsurus accedat. Alioquin ex tunc nec istorum iustitiam esse patiemur aliquatenus diminutam, nec illius contumaciam actore Dominò præteribimus impunitam. Datum apud Montempessulanum II. Idus Iulij.

EPISTOLA XCVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVM filium nostrum Magistrum I. Clericum tuum, qui multo feruore deuotionum & sinceritate fidei circa honorem & exaltationem tuam exuberare videtur, cùm ab Excellentia tua pro verbo pacis ad nos fuerit specialiter destinatus, cum certo verbo pace ad te remittimus. Licèt autem propter hoc magnum & honorificum Nuncium tuæ proposuissemus serenitati transmittere, quem scimus

præ

A præ cunctis mortalibus Ecclesiæ ac nobis in nostræ persecutionis tempore vtillimum & fructuosissimum extitisse, cui etiam post Deum ascribimus quicquid Ecclesiæ ac nobis prosperitatis, honoris, & gloriæ accidit: Attendentes tamen & considerantes deuotionem & fidem ac laudabile propositum prædicti Clerici tui per eum tibi tanquam filio carissimo & Christianissimo Regi felices pacis successus significamus. Noscat itaque magnitudinis tuæ serenitas, quòd carissimus in Christo filius noster FREDERICVS illustris Rom. Imperator cum Principibus suis, quos secum habebat, & Ecclesiasticis maximè, diuina tactus intrinsecus gratiâ, & cœlestis benedictionis imbre perfusus, vanitatis errorem prorsus deposuit, & ad obedientiam Ecclesiæ ac nostram humilians se in conspectu Dei, & in oculis hominum, humiliter & deuotè sicut decuit rediit, & beato Petro in nobis illam reuerentiam & honorem exhibuit, quem antecessores eius nostris consueuerunt antecessoribus exhibere, & de cetero se firmiter & immobiliter exhibiturum promisit. Super quo vtique, Altissimo, à quo omne bonum procedit, laudes deuotissimas agimus, & consequenter tibi & Regno tuo gratias multimodas reddimus: per cuius auxilium & potentiam, præeunte cœlesti gratiâ, nos ad tantum & desiderabile bonum peruenisse non dubitamus. Rogamus itaque Excellentiam tuam, monemus & exhortamur in Domino, quatenus vnam cum Regno tuo reuerentiam & deuotionem, quam matri tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ in nobis exhibuisti, deceterò firmiter & constanter exhibeas, & ita honori eius & exaltationi
B feruenter intendas, quòd ex hoc Regnum valeas adipisci cœleste, & tibi pleniùs conseruare terrenum. indubitatam spem & fiduciam obtinens, quòd fides & deuotio nullo vnquam tempore à nostra elabi memoriâ poterit, quam tu & Regnum tuum Ecclesiæ ac nobis in tantæ necessitatis articulo magnanimiter exhibuistis. Imò decetero te & Regnum tuum fructuosiùs & efficaciùs fouere, actore Domino, & amplexari curabimus. Datum Venet. in Riuo alto II. Kal. Augusti.

EPISTOLA XCVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus G. Senonensi Archiepiscopo, & Suffraganeis suis, & dilectis filiis Abbatibus in Senonensi prouincia constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM per auxilium, potentiam, & fauorem, carissimi in Christo filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis, & Regni sui, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ac nobis recognoscamus gloriosa & magnifica beneficia prouenisse: dignum est, & consentaneum rationi, vt illi, & vobis, quorum auxiliis potenter sumus in necessitatibus nostris adiuti, prosperos & felices pacis successus significemus: indubitata veritate tenentes, quòd post Deum idem Rex simul cum Regno suo cooperatus est honori & exaltationi Ecclesiæ, & ei magnum contulit incrementum. Quod quidē sicut verbo re-
C cognoscimus, ita opere & sermone omni tēpore auctore Domino recognoscimus. Notum sit autem sollicitudini vestræ, quòd carissimus in Christo filius noster FREDERICVS illustris Romanorum Imperator per inspirationem diuinæ gratiæ deposito vanitatis errore ad viam veritatis conuersus, ad obedientiam Ecclesiæ & nostram reuerenter & deuotè sicut decuit rediit, & illam beato Petro in nobis reuerentiam & deuotionem exhibuit, quam antecessores eius nostris consueuerunt antecessoribus exhibere. Super quo vtique laudes Altissimo agimus, & consequenter Regi & Regno gratias copiosas referimus, de eo quòd Ecclesiam & nos ipsos in tribulationibus & persecutionibus nostris nequaquam deseruit: sed vsque in finem magnificè iuuit, atque defendit. Monemus itaque dilectionem vestram & hortamur attentiùs, quatinus Ecclesiæ & nobis in prosperitatibus congaudentes, in deuotione beati Petri & nostra firmiter, sicut hactenus perstitistis, perseueretis, & Regem, vt in eodem cum Regno suo persistat, monere propensiùs & inducere studeatis. Datum Venetiis in Riuo alto, VI. Kal. Augusti.

In Codice MS. sunt hîc aliquot folia non scripta, deinde Epistolæ sequentes.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA XCVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CONSIDERANTIBVS nobis eximia gloriæ tuæ præconia, nihil facile videtur occurrere, quod tanta commendatione dignum existat, & tam securum de sempiterna retributione possit efficere, quàm quòd sincera deuotione Religionem diligere comprobaris, & ad eam in Regno tuo plantandam, iuxta quod regiæ conuenit officio dignitatis libenter intendis. Vtinam qui sunt in ordine Sacerdotum, ad institutionem & conseruationem Religionis eo animo & curâ præcederent, quo fauor regius ad defensionis auxilium sequeretur. Credimus enim, quia ita per Regnum tuum totius status Ecclesiæ se haberet, quòd & nomen Domini honoraretur in omnibus, & turbæ fidelium populorum in via vitæ duces plurimos inuenirent. Nunc autem dormitantibus Sacerdotibus, quos aliorum custodiæ oportet intendere, tepescit in multis locis sacra Religio: & vt cuiusdam verbis vtamur, Pro molli viola & purpureo narcisco, infelix lolium & steriles dominantur auenæ. Hoc sanè in Ecclesia sancti Victoris non modicum dolemus accidere, quæ cùm olim in Religione floreret, ita nunc, quod tristes dicimus, in suæ professionis asseritur obseruantiâ tepuisse: vt quæ multis manum in via salutis errantibus porrigebat, nunc auxilio alieno indigeat, & non inueniat qui subleuet eam. Nec tamen ex eo perhibetur accidere, quòd non sint ibi plures, qui & notitiam Religionis habeant & amorem. sed quibusdam cum suo capite membris languentibus, in eadem Ecclesia feruor Religionis noscitur tepuisse. Nos autem, cùm iamdudum ad nos super eorum tepiditate relatio peruenerit plurimorum, distulimus hactenus aurem apponere, & necessariam adhibere tam graui valetudini medicinam. expectantes quòd aliquando reducerent oculos ad seipsos, & de reformanda Religione studiosiùs cogitarent. Capite verò quæ ad emendationem suorum & subditorum pertinent negligentiùs exequente, nos iam tandem executioni eorum quæ dicta sunt oportet intendere: & si verus sit rumor, qui totiens aures nostras aspersit, quia in propria persona non possumus, per alios inuenire. Ita quidem, vt si vera comparuerint quæ dicuntur, per eosdem dilatione seposita, medicina quam viderint necessariam apponatur. Venerabilibus ergo Fratribus nostris N. vices nostras in hoc negocio præuidimus committendas, qui quantò pleniorem & faciliorem huius rei potuerint habere noticiam, tantò cum minori grauamine salutis remedia prouidebunt. Quia verò magnificentiæ tuæ ad cumulum mercedis accedet, si per illorum instantiam fauore regio imminente prædictæ status Ecclesiæ dirigatur, Celsitudinem tuam monemus & exhortamur in Domino, quatenus ad executionem huius negocij fauorem tuum impendas, & nullam patiaris conditionem apponi, quominus ibi quæ prædicti viri statuenda viderint statuantur. Ne si fortè diutiùs medicina tardauerit, & dissimulantibus nobis languor cœperit aggrauari, sensus etiam doloris intercedat, & cum multa difficultate postmodum vix redeat ad salutem.

B

C

EPISTOLA XCIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus VV. Senonensi Archiepiscopo, Apostolicæ Sedis Legato, & S. Meldensi Episcopo, & dilecto filio Abbati Vallis-secretæ, salutem & Apostolicam benedictionem.* CREBRA iamdudum suggestio super statu Ecclesiæ sancti Victoris nostrum pulsauit auditum, & timemus nos in extremo examine seueriùs iudicandos, si ad inquirenda & corrigenda quæ suggeruntur tardi fuerimus aut remissi: dicente Scriptura, *Maledictus qui prohibet gladium suum ab omni sanguine.* Olim sanè ad doctrinam salutis, quæ de loco illo fluebat, & bonæ conuersationis odorem, quo eadem flagrabat Ecclesia, in multis Ecclesiis & praua in directa, & aspera conuertebantur in vias planas. & erat verè puteus aquarum viuentium, de quo arentia corda multorum ad extinguendum mundanorum desideriorum æstum vitæ potum haurirent. Nunc autem, vt dicitur, dormitante paulatim custodia prouisoris, & refrigescente in capite Religionis amore, ad partem quoque membrorum quidam se lethalis torpor effudit.

A & factum est ibi quod de quodam dicitur per Prophetam: *Comederunt alieni robur eius, & nesciuit. sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit.* Nec hoc tamen dicimus, quòd non credamus ibi & sapientes & religiosos viros plurimos inueniri, qui multis esse possunt odor vitæ in vitam. Sed non est facile, cum multa quoque vi remigum dirigi nauem ad portum, si rector qui clauum tenet imperitus fuerit aut remissus. Iccirco, ne fortè contingat illi quod de seipso lamentabatur Propheta, dicens: *Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & qui iuxta me erant à longè steterunt.* quia in propria persona eandem Ecclesiam visitare non possumus, ei visitationis officium decreuimus dependendum. Per Apostolica vobis scripta mandantes, quatinus illuc accedentes, de statu eius, & de actibus Abbatis & Fratrum, maturitate ac diligentiâ qua conuenit inquiratis. & quicquid ibi cognoueritis corrigendum, vice nostra taliter corrigatis, vt & Religio ibi per studium vestrum ex gratia diuina refloreat, & nos de dissolutione tantæ Domus non teneamur in die iudicij reddere rationem. Si videritis autem, quòd nisi per amotionem vnius aut plurium personarum status Ecclesiæ reformari non possit; nec in hoc parcat gladius vester. sed plenam à nobis auctoritatem accipite, appellatione remota, quæ euellenda fuerint euellendi, & quæ plantanda fuerint Domino auctore plantandi. Nos enim ita per vos apud Deum volumus excusabiles inueniri, vt non sit qui à nobis de spirituali eiusdem Ecclesiæ detrimento B in extremo examine requiratur. Si autem his exequendis vos tres non poteritis interesse, duo vestrûm non minus hæc quæ dicta sunt maturiùs exequantur. Datum Tuscul. Kal. Febr.

EPISTOLA C.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati & Canonicis sancti Victoris Paris. salutem & Apostolicam benedictionem.* IAMDVDVM ad nos de statu vestro peruenit, quod requiri districtiùs, & corrigi oportebat. Nos autem, quia Ecclesia vestra longo tempore per Dei gratiam religione floruit & scientiâ, ita vt in odore vnguentorum vestrorum multi concurrerint, & in lumine vestro viderint lumen, expectauimus hactenus, si tandem per vosmetipsos rediretis ad vos, & de medio vestri dissensionis & scandali materiam tolleretis. Ceterùm, quia in expectatione nostra non tam correctionem aliquam subsequi, quàm infirmitatem vestram aggrauari, conspicimus, dignum duximus ad Ecclesiam vestram personas aliquas destinare: venerabiles scilicet Fratres nostros VV. Senonensem Archiepiscopum, Apostolicæ Sedis Legatum, & S. Meldensem Episcopum, & dilectum filium N. Abbatem Vallis-secretæ. qui quomodo se habeat status vester inquirant, & quæ corrigenda cognouerint appellatione remota corrigant, & emendent. Quocirca per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatinus expositis eis cùm ad vos venerint, quæ necessitas & emendatio ve- C stra poscit exponi, quæ inter vos ipsi, vel duo eorum, aut de reformanda Ordinis disciplina, aut de personis si res exegerit amouendis, statuendum esse cognouerint, suscipiatis humiliter, & firmiter obseruetis. Datum Tuscul. Kal. Febr.

EPISTOLA CI.

DILECTIS *& diligendis semper in Christo Fratribus, VV. Dei gratiâ Senonensi Apostolicæ Sedis Legato, & S. Bituricensi Archiepiscopis,* ALEXIVS *tit. S. Laurentij in Lucina, & Thе. tit. sancti Vitalis, dignatione diuina Presbyteri Cardinales, Apostolicæ Sedis Legati, cum iustitia parere in conspectu Dei.* INVETERATIS in via seculi peccatoribus, & ad viam salutis per austeriores obseruantias reuocandis, vtiliter & prouidè consulitur, si peccandi oportunitas adimatur. De Fratre E. quondam Sancti Victoris Abbate, quomodo carnem suam crucifixerit cum vitiis & concupiscentiis, quàm diligens etiam de salute subiectorum suorum extiterit, non oportet nos vestris auribus intimare. Vos enim pleniùs nostis, qui effodistis parietem, & latentia intus reptilia conspexistis. Nunc autem, vt dicitur, quod timuerunt Fratres in amotione ipsius, nisi prudentia vestra occurrat, euenit eis: & quod verebantur accidit. Locum enim illum, in quem ad tempus eum vos mittere dicebatis, donec videlicet ordinaretur Ecclesia, retinere laborat: & qui si

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

rectè saperet locum sibi deberet eligere, in quo labore manuum, afflictione corporis, & voluntaria paupertate satisfaceret Domino Deo suo; locum potiùs habere desiderat, in quo transgressionibus transgressiones accumulet, & epuletur cotidie splendidè cum illo diuite purpurato. Non esset hoc bonorum, sicut credimus, medicorum, qui & restrictione cibi, & oportunitate loci, salubrem prouidere debent languentibus medicinam. Vndè caritatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatenus opponatis ad hoc Pontificalem sollicitudinem, & ne in pestifera ille voluntate præualeat, studiosiùs peragatis, ne sanguis illius in die Iudicij de manu vestra requiratur, si & in dieta, & in aliis, quæ inuitis etiam interdum à bonis medicis inferuntur, salubriter ei non fuerit prouisione vestra consultum. Valete. A

EPISTOLA CII.

ALEXIVS *dignatione diuina tit. sancti Laurentij in Lucina, & The. tit. sancti Vitalis, Presbyteri Cardinales, Apostolicæ Sedis Legati. Dilecto in Christo Fratri G. Abbati Sancti Victoris, exerceri semper in iustificationibus Dei.* SCRIBIMVS Fratribus nostris Senonensi & Bituricensi Archiepiscopis, sicut vobis & Ecclesiæ vestræ credimus expedire. Sanè in honore vobis imposito, & gaudemus super eo quod factum est, quoniam ad salutem multorum auxiliante Domino prouenire speramus, & lætamur. Difficultatem prouisionis impositæ attenditis, & timetis. B
Vtinam hoc religio vestra semper attendat, & cum timore ac tremore consideret, cui & vndè in die Iudicij oporteat rationem reddere. Credimus enim, quia non facilè locus dabitur negligentiæ, si hoc sedulò fuerit in animo vestro versatum. Fuerit antecessor vester, sint & alij multi de magnarum domorum constructione solliciti. vos qui electi estis à Domino, & veniendo ad Religionem talia dimisistis in seculo, sedete ad pedes IESV cum Maria, & audite verbum ex ore ipsius, quod commissis vobis ouibus, & aliis qui ad vos venerint, proponere debeatis: ne si fortè terrenis ædificiis construendis decreueritis insistendum, Euangelicum illud valeatis audire: Omnes ædificationes istæ destruentur, & nec lapis super lapidem relinquetur. Porrò & nos bona spe, quam de vestra religione concepimus, & testimonio piæ vestræ conuersationis inducti; & personam vestram in visceribus caritatis habere proponimus, & negocia commissæ vobis Ecclesiæ in timore Dei libenter volumus promouere.

EPISTOLA CIII.

V. *Dei gratiâ Senonensis Archiepiscopus, M. Parisiensi Episcopo salutem.* IN quantam & quàm perniciosam Frater E. quondam Abbas sancti Victoris ex inordinatis actibus suis Ecclesiam & Fratres vniuersos, qui tam religione quàm litteratura præ ceteris præminere dinoscuntur, adduxerit confusionem, vestra nouit pleniùs circumspectio. Qui cùm Sanctos, qui secum erant, pro viribus impugnauerit, & sanctitatem persecutus fuerit, ea per Dei gratiam sibi amputata nocendi facultate, nondum vt accepimus quærit nomen Domini: sed adhuc manus eius extenta est, & cùm internam & æternam non possit subuertere disciplinam, variis & innumeris exteriorum tentationum generibus eorum nititur perturbare quietem. Proindè cùm thesaurum Ecclesiæ adhuc occultare contendat, fraternitati vestræ præsentium auctoritate iteratò mandamus, quatinus ad Ecclesiam omni morâ semota accedentes, sub testimonio dilecti filij nostri G. Abbatis & Fratrum memoratæ Ecclesiæ, enthecas & repositoriola prætaxati Er. scrutari curetis, & calicem aureum, & alia quæ ad ius Ecclesiæ beati Victoris spectantia ibidem inueneritis, Abbati & Fratribus assignetis. Depositum verò Archiepiscopi Daciæ in loco reponatis in Ecclesia maiori. Si verò memoratus Er. prædicta exhibere detrectauerit, nihilominus vase iniquitatis & mammonæ confracto, quæ prædiximus executioni mandetis. C

EPISTOLA CIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Capitulo sancti Satyri salutem & Apostolicam benedictionem.* EOS, qui relictis vanitatibus & mundanis illecebris, in arctiori vitâ deuouerint Domino famulari, summa curâ & dili-

A gentiâ vigilare oportet iugiter, & intendere, qualiter assumptæ Religionis habitus moribus & vitæ concordet, & propositum suum firmum & immobile conseruetur: ne super arenam, sed potiùs super firmam petram Domini videantur fundasse. Indè est, quòd caritatem vestram monemus, mandamus, atque præcipimus, quatinus dilecto filio nostro Abbati vestro omnimodam obedientiam & reuerentiam deuotè & humiliter impendentes, circa cultum religionis & honestatis, & Canonici Ordinis obseruantiam, sicut olim bonæ memoriæ Radulfi quondam Abbatis vestri, feruenter & vnanimiter intendatis: & consuetudines illas probatas, quæ in diebus eiusdem Abbatis salubri & rationabili prouidentiâ in Monasterio vestro institutæ fuerint pariter & seruatæ, præsertim in carnalis esus abstinentia extra claustrum, sicut in claustro, nullatenus violare temptetis. Si quis autem vestrûm contra easdem institutiones temerè venire temptauerit, vsque ad satisfactionem congruam eum eidem sententiæ subiacere decernimus, quam prædictus Abbas in eorumdem transgressores rationabiliter noscitur statuisse. Ad hæc, auctoritate vobis præsentium firmiter inhibemus, quòd in Capitulo nullus vestrûm pro euitanda disciplina in vocem appellationis prorumpat. & si pro tali causa duxerit appellandum, appellationem ipsam nullius momenti esse censemus, quominus secundum vestri Ordinis instituta regulari disciplinæ subdatur. Datum Beneuenti.

B

EPISTOLA CV.

ALEXIVS *dignatione diuinâ tit. sancti Laurentij in Lucina, & The. tit. sancti Vitalis, Presbyteri Cardinales, Apostolicæ Sedis Legati. Dilecto in Christo Fratri G. oculos habere semper ad Dominum.* CREDIMVS Dominum Papam præsentia & obsequio tuo opus habere. Mandamus igitur, & ex parte domini Papæ in virtute obedientiæ tibi præcipimus, quatinus susceptis his Litteris, ad præsentiam nostram accedere non omittas. Quòd & si te alia causa non traheret, ex sola consideratione visionis nostræ te credimus ad hoc sine difficultate aliqua inducendum. Videris ne te inobedientiæ, aut minoris erga nos affectionis arguere valeamus.

EPISTOLA CVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Canonicis Ecclesiæ sancti Victoris Paris. salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTO Ecclesia vestra maiori hactenus religione floruit, & ampliori refulsit gloriâ meritorum; tantò audita reformatione ipsius, lætati sumus ampliùs & gauisi, & de ipsius commodo & profectu exhilarati. Audiuimus sanè, quòd venerabilibus Fratribus nostris Bituricensi & Senonensi Archiepiscopis cooperantibus, & ad hoc iuxta
C mandati nostri tenorem toto studio laborantibus, Ecclesia vestra in statum & gradum sit pristinum reformata: & Ern. quondam Abbate vestro spontaneè in præsentia dilectorum nostrorum A. tit. sancti Laurentij in Lucina, & T. tit. sancti Vitalis, Presbyterorum Cardinalium, Apostolicæ Sedis Legatorum, amministrationi cedente, cuius culpa status eius fuerat in parte non modica deformatus, personam idoneam, honestam, & litteratam in Abbatem vestrum communiter elegistis, & prouidere vobis curastis vnanimiter in Pastorem. Nos verò, quibus conuenit rationabilibus votis atque statutis gratuitum præstare fauorem, & incrementa desiderare virtutum, electionem vestram, & abrenunciationem illius, de communi Fratrum nostrorum consilio ratam & firmam habemus & confirmamus. Vniuersitatem vestram monentes, atque mandantes, quatinus Abbati vestro quem elegistis debitam reuerentiam & obedientiam impendatis, & ita vos sibi deuotos & humiles exhibere curetis, quòd per obedientiam vestram, & prouidentiam illius, ordo Religionis & honestatis in Ecclesia vestra refloreat, & pleniùs valeat auxiliante Domino conseruari. Datum Tusculani III. Idus Aprilis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio G. Abbati sancti Victoris salutem & Apostolicam benedictionem.* INTELLECTO & cognito, quòd cum ERNISIO quondam Abbate Ecclesiæ, cui præesse dinosceris, libera & spontanea voluntate amministrationi cedente, Fratres ipsius Ecclesiæ te sibi elegissent communi voto & desiderio in Abbatem, tantò indè magis lætamur atque gaudemus, quanto de ipsius Ecclesiæ turbatione dolebamus ampliùs, & pro eius statu maiori anxietate & sollicitudine vrgebamur. Vndè quia decet te sollicitè attendere, quantæ religionis & honestatis Ecclesia, ad quam es Domino prouidente vocatus, hactenus extiterit, & quomodo ibi rigor regularis disciplinæ viguerit, discretionem tuam monemus atque mandamus, quatenus iniunctæ tibi amministrationi prudenter & constanter intendas, & ita commissum tibi officium ad honorem Dei & ædificationem tuam, & eorum qui tibi commendati sunt, cum auxilio cœlestis gratiæ efficaciter & diligenter exerceas, quòd ibi per prudentiam & sollicitudinem tuam Religionis ordo semper refloreat, & de die in diem magis ac magis suscipiat incrementum. Nos enim te & eandem Ecclesiam diligere volumus & fouere, & vobis cùm fuerit oportunum Apostolicæ defensionis patrocinium ministrare. Datum Tusculani III. Idus Aprilis. B

EPISTOLA CVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carißimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi, salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM dilectum nostrum Priorem Hospitalis Domus, quæ apud Cerel. sita est, ad nostram nuper præsentiam vocauerimus, eum in Angliam pro quibusdam Ecclesiæ negociis transmissuri: preces à tua Sublimitate directas accepimus, vt ei ad hoc inducias præberemus. Quia verò graue nobis cognoscimus & damnosum, si hoc iter eius diutiùs differatur, rogamus attentiùs Serenitatem tuam, quatenus eidem Priori ad aggrediendum quod sibi iniunximus iter licentiam largiaris. Datum Senonis v. Idus Nouembris.

EPISTOLA CIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carißimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* ILLOS tuam decet magnificentiam pia protectione defendere pariter & fouere, qui tollentes crucem sancta & venerabilia loca, quæ Dominus corporali præsentiâ illustrauit, visitare disponunt, & ibi contra inimicos Crucis Christi Domino militare. C Veniens autem ad nostri Apostolatus præsentiam P. miles lator præsentium, votum suum nobis proposuit, & se velle Hierosolymam ire constanter asseruit. Verùm quia vxore sua circa eum se turpiter & inhonestè habente, & se ob perpetrati sceleris culpam ab eo absentante, iste paternam hereditatem sine ipsius conniuentia nec vendere potest, nec pignori obligare, dispositum iter nullatenus valet adimplere. Sed quoniam vxor thorum maritalem, sicut dicitur, per adulterium commaculauit, dummodò iste velit continenter viuere, ad eam non cogitur vlla ratione redire, Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, & exhortamur in Domino, quatinus si ita est, diuini amoris intuitu liberum ei facias, vt ipsi possessiones suas vendere cui voluerit licitum sit, vel pignori obligare: & his, quibus vendiderit, seu pignori obligauerit, nullam patiaris super hoc iniuriam vel molestiam indebitè irrogari. Datum Turonis x. Kal. Ianuar.

EPISTOLA CX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carißimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi, salutem & Apostolicam benedictionem.* EXPOSCIT tuæ Celsitudinis pia deuotio, his semper intendere, quæ ad commodum indigen-

A tium Clericorum non est dubium pertinere. Peruenit autem vsque ad nos, quòd Iohannes Baril. R. Sacerdoti domum quandam & vineas, quas iure hereditario possidebat, ausu temerario abstulit, & eas sibi reddere contradicit. Vnde magnificentiam tuam rogamus, & tanquam in Christo carissimum Ecclesiæ filium attentiùs exhortamur, quatinus si ita est, ita faciat tuæ discretionis sublimitas præfato Sacerdoti in præsentia tua, vel alterius de quo plenariè possis confidere, iustitiæ plenitudinem exhiberi, vt idem Sacerdos ius suum se gaudeat fuisse plenariè consecutum. Datum Senonis xvi. Kal. Aprilis.

EPISTOLA CXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* LATORIS præsentium A. à Hierosolymis redientis nobis nuper relatio patefecit, quòd timore VVa. Abbatis sui perterritus Dorbacense Monasterium, in quo monasticum habitum se asserit suscepisse, irregulariter dereliquit. Postea verò ab Abbate suo licentiâ, sicut dicitur, impetrata, terram quam Dominus corporaliter visitauit, intuitu deuotionis petiuit, & per nos rediens, Apostolicæ Sedis implorauit auxilium. Ideóque fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus Abbatem iamdicti Monasterij diligenter commoneas & instanter, vt memoratum A. disciplinâ
B secundum Regulam beati Benedicti & consuetudinem Ordinis eiusdem Monasterij seruata, in Monasterium suum recipiat, & paterna illum caritate pertractet. Datum Anagniæ VII. Kal. Maij.

EPISTOLA CXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVIA de regiæ sublimitatis industria existimatio semper talis procedit, vt supernæ contemplationis amore circa conseruationem Ecclesiarum sedulam operam & curam proberis impendere, piam sollicitudinem tuam commendamus in Domino, qui te volumus & desideramus semper circa pia opera exercitari, & sicut Regem Christianissimum in omnibus tuis bonis actibus prosperari. Indè est, quòd ad tuæ magnitudinis notitiam volumus peruenire, nos ex tenore Litterarum venerabilium Fratrum nostrorum Turonensis Archiepiscopi, & Andegauensis Episcopi, & dilecti filij nostri Abbatis Maioris-monasterij euidentiùs accepisse, quia Prior Castrifortis, & alij socij eius in accusatione dilecti filij nostri Burguliensis Abbatis viri quidem religiosi & Deum timentis, penitus defecerunt, & omninò sunt mendaces reperti, & propterea excommunicationis vin-
C culo innodati. Ceterùm, quoniam prædictus Prior bona Ecclesiæ ipsius loci dissipare præsumit, & illicita inuasione auferre, Celsitudinem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino: quatinus pietatis intuitu, & pro reuerentia beati Petri ac nostra, res & iura Burguliensis Ecclesiæ protegas, manuteneas, & conserues, & præfatum Priorem nulla ratione foueas, sed ipsum tanquam excommunicatum attentiùs euites. Dominum quoque Castrifortis, qui res Ecclesiæ sancti Christophori sua violentiâ dicitur inuasisse, ad ablata omnia eidem Ecclesiæ restituenda, & ne deinceps talia contra præfatam Ecclesiam attemptare præsumat, vel sæpedictum Priorem fouere, commissa tibi desuper potestate compellas. Datum Senonis VIII. Idus Decembris.

EPISTOLA CXIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* REDIENS ad nos dilectus filius P. Subdiaconus noster diligenti nobis narratione proposuit, quomodo Sublimitatis tuæ clementia eum honorificè & decenter suscepit, & omnem illi honorem & gratiam, quam magnificum & Christianissimum Principem decuit, ob Dei & nostri reuerentiam exhibere curauit. Qualiter etiam ea quæ

LVDOVICVS VII. IVNIOR. regiæ magnificentiæ ex parte nostra proposuit, cum omni mansuetudine & diligentia tuæ sincerissimæ benignitatis affectio exaudiuit. Dilectum autem filium nostrum nobilem virum Hugonem Baronem tuum, per quem nobis Excellentia tua respondit, debita benignitate suscepimus, & eius verbis promptam diligentiam adhibentes, consilium tuum gratum omnimodis & acceptum habemus. Verumtamen in hoc circa nos & Ecclesiam Dei admirandæ tuæ deuotionis sinceritas euidenter comparuit, qui ob reuerentiam Dei & honorem beati Petri, ac nostrum, vni de Clericis nostris tantam gratiam exhibuistis. Indè siquidem est quòd nos tam super his quàm super aliis nobis & nostris multipliciter à Celsitudine tua collatis, omnimodas sinceritati tuæ gratiarum referimus actiones: magnificentiæ tuæ præsentium significatione notum fieri cupientes, quòd quàm citiùs cum opportunitate fieri posset, præsentiam tuam vellemus & consilium super his, quæ nobis significasti, libenter habere. Datum Senonis Idibus Ianuarij. A

EPISTOLA CXIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DESIDERIVM & affectum tuum, quem circa obsequium superni Conditoris, ob tuorum peccatorum veniam obtinendam regia magnificentia habere dinoscitur, gratum admodum & acceptum habemus, & eum dignissimis in Domino laudibus commendamus. Accepimus autem ex Litteris tuis, regiæ Celsitudini per alia scripta non fuisse expressum, vtrum in Quarantenis sexta feriâ illam relaxationem, quam in sexta feria aliorum temporum tibi fecimus, debeas obseruare. Vndè nos eandem relaxationem taliter duximus distinguendam, scilicet vt in Quadragesima, quæ dicitur beati Martini, vsque ad Aduentum Domini, in sexta feria vno ferculo piscium, & vino temperatè sumpto vtaris. In Aduentu verò & in maiori Quadragesima consuetam abstinentiam semper sexta feriâ obseruabis. Si autem debilitas corporis non poterit absque graui detrimento illam abstinentiam sustinere, volumus, & per Apostolica scripta magnificentiæ tuæ præcipimus, vt in his sicut in aliis temporibus, sexta feriâ vno ferculo piscium, & vino modicè sumpto vtaris. Consulimus etiam Serenitati tuæ, & suademus, vt secundum consilium dilecti filij nostri Capellani tui, eleemosynas tuas temporibus ipsis debeas augere. Nouerit autem regia sublimitas, Quadragesimam ab octauis omnium Sanctorum, & non antea, inchoari. Datum Senonis XIII. Kal. Septembris. B

EPISTOLA CXV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro Theubaldo salutem & Apostolicam benedictionem.* RELIGIOSA loca, & honestas personas tantò nobilitatem tuam conuenit artiori caritate diligere, quantò eas noueris feruentiori studio religiosæ conuersationis seruitio Conditoris insistere, & ad ipsius gratiam promerendam ex bonis operibus insudare. Pro Ecclesia itaque Bonæuallis, & dilecto filio nostro VValtero, quem Fratres eiusdem loci, alio renunciante oneri prædictæ Ecclesiæ, in Abbatem suum vnanimiter & concorditer elegerunt, & pro eisdem Fratribus Nobilitatem tuam rogamus attentiùs, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra, Ecclesiam ipsam & prænominatum Abbatem & Fratres diligas, manuteneas, & à prauorum impetu eosdem protegas viriliter & defendas. ita quòd ab omnipotenti Domino merearis exindè præmium æternæ retributionis percipere, & gratiam Apostolicæ Sedis omni tempore obtinere. Datum Bituricis III. Kal. Maij. C

EPISTOLA CXVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* AD tuæ sublimitatis noticiam accepimus peruenisse, quomodo Comites Aluerniæ, ac Vicecomes de Polenniaco, villam Briuatensem, quæ tua esse dinoscitur, irreue-

A renter aggressi, ipsam Briuatensem Ecclesiam, quæ ad ius beati Petri ac nostrum specialiter pertinet & tutelam, depopulari non cessant. & domum Decani nequiter obsidentes, eam machinis quoad possunt expugnant. Vnde nos tantam audaciam relinquere non valentes aliquatenus incorrectam, iuxta officij nostri debitum, tam eos quàm Præpositum & Abbatem Briuatensem, qui eos induxerunt, per nostras satagimus Litteras ab huius iniquitatis ausu damnabili reuocare. in proposito & voluntate habentes, vt nisi secundum nostra monita resipuerint, quantum ad officium nostrum pertinet, tam in eos quàm in terras eorum grauiter vindicemus. Vnde magnificentiam tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus tu ipse ad id corrigendum viriliter accingaris: & nisi resipuerint, ad vindicandum in eos studeas omnimodis & labores. Datum Paris. XIII. Kal. Aprilis.

EPISTOLA CXVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* LAVDABILIS propositum pietatis, quod circa sanctam Dei Ecclesiam tam in capite quàm in membris Regia Serenitas exhibet, attendentes, Monasterium beati Maximini, & Abbatem ac Fratres diuinis ibidem obsequiis mancipatos, sollicitè B olim tuæ commendauimus Maiestati: rogantes, vt idem Monasterium consueta pietate diligeres, & ab iniquorum incursu regiæ magnificentiæ munimine defensares. Quod vtique benè hactenus, iuxta beneplacitum Dei, preces ac monita nostra, te adimplesse scientes, gratum id admodum acceptúmque tenemus, & Celsitudini tuæ gratias exindè vberrimas exhibemus. Firmam spem fiduciámque tenentes, quòd tibi exindè & honor augebitur terrenæ gloriæ, ac potestatis in terris, & ab æterno remuneratore iustorum immarcessibilis palma conferetur in cœlis. Verùm, quia sicut accepimus, & auribus nostris insonuit, quidam Aurelianensis ciuis, Theobaldus scilicet Morini, præfatum Monasterium pecuniæ indebitè repetitione fatigat, O. de Bestisi, & M, vidua Monasterium ipsum nimis repentina debitorum exactione molestant, sublimitatem tuam iteratò rogamus, & exhortamur in Domino, quatinus eiusdem Monasterij paupertates atque miserias solita benignitate respicias: & secundum quod de iustitia fuerit, prædictum indebitæ pecuniæ petitorem regia compellas auctoritate desistere; & eos qui subitæ repetitioni debitorum insistunt, quantum cum bona voluntate fieri poterit, oportunitatem facias idonei temporis expectare. vt indè & à Deo præmium, & à nobis debeas actiones recipere gratiarum. Datum Senonis VI. Kal. Decembris.

EPISTOLA CXVIII.

C ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTI filij nostri tam Decanus quàm Subdecanus, & Archidiaconus, cum magna parte Canonicorum Carnotensis Ecclesiæ, in nostra pariter præsentia constituti, nobis plenariè exposuerunt, quàm incautè & inconsultè in facto electionis ipsius Ecclesiæ processerunt. Vnde nos & aduersitatibus eiusdem Ecclesiæ compatientes, & opinione eorum, quæ hac occasione plurimùm est denigrata, integritatem suam recuperare aptantes, ipsos ad pacis & concordiæ bonum cum omni diligentia sumus hortati, eósque monuimus, vt vnanimiter in vnum conueniant, & Ecclesiæ suæ salubriter studeant prouidere. & ad hoc vtiliter consummandum vsque ad proximas octauas Epiphaniæ eis terminum duximus indulgendum. Quapropter Regiæ Serenitatis industriam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur attentiùs, quatinus memoratos Canonicos viua voce ac Litteris super hoc ipso sollicitè & studiosiùs exhorteris, & ad id efficiendum regium eis fauorem & auxilium efficaciter subministres. vt præfata Ecclesia te sibi patrocinante optata consolatione fruatur, & vitali valeat prouisione gaudere. Datum Senonis VIII. Idus Octobris.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CXIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* COGNITA olim tuæ Celsitudinis voluntate, quòd de Hospitali illo apud Compendium constituto, vndè serenitatem tuam nos sæpiùs rogasse meminimus, per viros religiosos veritatem diligentiùs inuestigari volebas, vtrum ad Compendiense Monasterium pertineret: id venerabilibus Fratribus nostris Nouiomensi, & Siluanectensi Episcopis, de quorum honestate & prudentia nullatenus dubitamus, nec Excellentiam tuam credimus in aliquo dubitare, commisimus inquirendum. Qui vtique ad locum ipsum pariter accedentes, sicut ex Litteris illorum, quas regiæ sublimitati transmittimus, potes euidenter agnoscere, veritatem inquirere studuerunt, & sicut eædem Litteræ continent inuenerunt. Indè siquidem est quòd magnificentiam tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus earumdem Litterarum tenore diligenter inspecto, sicut expedire cognoueris, & tuæ fuerit beneplacitum voluntati; ita de memorato Hospitali efficias & disponas, vt de terreno Regno ad cœleste transmigrans, ab illo bonorum omnium remuneratore æternæ felicitatis præmium valeas obtinere, & nos ipsi serenitati tuæ gratias debeamus propter hoc vberrimas exhibere. Datum Senonis VII. Idus Octobris. B

EPISTOLA CXX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* EXCELLENTIÆ tuæ Litteris debita benignitate susceptis, preces, quas per eas nobis regia Celsitudo porrexit, clementer admisimus: vtpote qui in proposito semper & voluntate habemus, preces tuas libenter admittere, téque in illis quantumcumque cum Deo possumus exaudire. Illud tamen nobis honestius super eo negocio visum esse cognoscas, vt venerabili Fratri nostro H. Remensi Archiepiscopo deprecatorias Litteras, sicut ex Rescripto earum videre poteris, mitteremus, rogantes vt interuentu nostro, & tui honoris obtentu, interdictum illud relaxet, donec causa illa in Curia eius, vel etiam Beluacensis Episcopi finem debitum sortiatur. Quòd si ipse idem interdictum relaxare noluerit, & id non multum sibi graue fore nobis responderit, nos in eodem negocio iuxta preces tuæ sollicitudinis procedemus. Aliter enim minus honestum esset, vt sententiam à tanto viro canonicè promulgatam sine eius conscientia facilè solueremus. Si verò vsque adeò de ipso fratre nostro confidis, & negocium ipsum plurimum in animo tuo sedet, poteris iterum nobis tuam voluntatem rescribere. & nos desiderium tuum curabimus auctore Domino efficaciter adimplere. Datum Paris. VII. Idus Martij. C

EPISTOLA CXXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi, salutem & Apostolicam benedictionem.* ILLAM sincerissimam regiæ Serenitatis affectionem, quam circa Ecclesias Dei multimodis habere dignosceris, magnificis in Domino laudibus commendamus. votiuis cordis affectibus exoptantes, vt ipsa immaculata Dei sponsa viro suo Christo te valeat in æterna beatitudine præsentare, quam in terris innumeris deuotionis indiciis, sicut Rex Catholicus, & Christianissimus Princeps, nosceris feruentiùs honorasse. Ex Litteris autem Excellentiæ tuæ nuper accepimus, quòd negocium illius Hospitalis Compendiensis, vndè sæpiùs regiæ Celsitudini scripsimus, nostro arbitrio reliquisti, & quod exindè statueremus magnitudinem tuam ratum & firmum habere, Litteris asseuerasti. Vnde quoniam præscriptum Hospitale receptioni pauperum perpetuò deputatum, sicut ex scripto venerabilium Fratrum nostrorum B. Nouiomensis, & Siluanectensis Episcoporum, quibus hoc inquirendum commisimus, nobis innotuit, sæpiùs Compendiensis Ecclesiæ Ca-

A nonicos procuratores habebat. Nos attendentes quòd Monasteria & alia religiosa loca Hospitales Domos ad receptiones pauperum habere solebant, & de regia clementia, quæ, sicut diximus, Ecclesiam Dei diligere & ampliare cōsueuit, & dispositionem ipsius nostro reliquit arbitrio, plurimum confidentes, ipsum Hospitale Compendiensi Monasterio Apostolici scripti munimine duximus confirmandum. ita quidem quòd vsibus pauperum deputatum, ad dispositionem & curam dilectorum filiorum nostrorum Abbatis & Fratrum eiusdē loci debeat in perpetuum sine omni inquietudine pertinere. Quocirca Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus pietatis intuitu, & pro reuerentia beati Petri ac nostra memorato Monasterio idem Hospitale tuo pariter sublimitatis scripto confirmes; ne ipsis exindè aliqua valeat in posterum quæstio suboriri. Si verò quilibet eosdem super hoc molestare vel perturbare præsumpserit, tu eos à præsumptione huiusmodi potestate regia non differas coërcere: vt æternæ felicitatis præmium propter hoc consequi merearis, & nos ipsi magnificentiæ tuæ copiosas exindè gratias referamus. Datum Senonis XIII. Kal. Nouembris.

EPISTOLA CXXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri H. Suessionensi* B *Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* ILLA deuotionis integritas & affectio caritatis, quam circa sacrosanctam Romanam Ecclesiam & personam nostram credimus te habere, non modicam nobis fiduciam præstat, vt in necessitatibus nostris à te consilium debeamus & auxilium postulare, & imminentia nobis negocia tibi fiducialiter aperire. Qualiter autem ille tyrannus & vehemens persecutor Ecclesiæ, FREDERICVS videlicet, vniuersalem omnium matrem sacrosanctam Romanam Ecclesiam persequatur, eámque sine causa opprimat & infestet, ad discretionis tuæ notitiam non ambigimus peruenisse. Qui vtique tanquam leo rapiens & rugiens, positus in insidiis, aditus viarum ita per satellites barbaricæ feritatis obstruxit, quòd illi iam non valeant vsque ad nos transire, à quibus Romana Ecclesia in necessitatibus suis oportuna recipere suffragia consueuit. Vnde cùm eadem Romana Ecclesia multis oppressionibus angustata sit his temporibus & afflicta, & magnis atque innumeris penè debitis aggrauata, ad eius onera supportanda, & ad necessitates quas patitur releuandas, tantò studiosiùs exurgere te oportet, & efficaciùs laborare, quantò ampliùs eadem mater Ecclesia de tua deuotione & fidei sinceritate confidit. In tanto itaque necessitatis articulo constituti, de præterita quidem subuentione tibi gratias exsoluentes, caritatem tuam rogamus plurimum, monemus, & exhortamur attentiùs, vt ad mentem reuocans, quot & quanta grauamina & angustias Romana Ecclesia pro sua & omnium Ecclesiarum libertate tuenda hoc tempore patiatur, considerans etiam quid C membra capiti debeant, ad subuentionem Ecclesiæ, & ad soluenda debita, quibus premitur, manum adhuc liberalitatis extendas, & nobis tuæ consolationis auxilium in tanto articulo, si absque graui detrimento Ecclesiæ tuæ fieri poterit, largiaris. Beneficia siquidem & obsequia quæ in necessitate præstantur, consueuerunt semper recipientibus existere gratiora. Abbates quoque & alios Ecclesiarum Prælatos in tuo Episcopatu constitutos ad hoc idem cum omni diligentia exhorteris. In quocumque autem te nobis contigerit subuenire, illud dilecto filio nostro latori præsentium te volumus assignare, & nobis idipsum Litteris tuis significes. Datum Anagniæ XIII. Kal. Martij.

EPISTOLA CXXIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CONSVEVIT semper egregiæ clementia pietatis oppressorum & pauperum misereri, & circa eorum miseriam pro affectu animi commoueri. sciens scriptum esse: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Ea igitur consideratione inducti, & huius pauperis M. præsentium latoris lacrimabili prece deuicti, qui molestias & iniurias super possessionibus suis à quibusdam hominibus tuis potentioribus se queritur

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

sustinere, regiam Excellentiam & consuetam pietatem tuam rogamus attentiùs, quatinus pro amore Dei, & obtentu iustitiæ, & nostro interuentu, eum ab aduersariis suis, à quibus se opprimi asserit & grauari, ita regia protectione defendas, & immunem ab eorum facias læsione, quòd ab eo, qui cùm diues esset, ad liberandum nos nostram subiit paupertatem, æternum indè præmium debeas expectare. Datum Turonis XIV. Kal. Februarij. A

EPISTOLA CXXIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DECET regiam Excellentiam his diligenti curâ intendere, per quæ in Regno tuo sub regiæ defensionis munimine existentes suam valeant iusticiam firmiter obtinere. Quocirca serenitatem tuam rogamus attentiùs, quatinus causam, quæ inter Adam & Gregorium fratrem suum super quadam domo vertitur, quæ ad tuum dominium, sicut dicitur, spectat, diligenter audias, vel alij, qui neutri parti debeat esse suspectus, iuxta tuæ dignationis arbitrium causam ipsam audiendam, & fine debito terminandam committas. Datum Senonis IV. Idus Nouembris.

EPISTOLA CXXV. B

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri H. Suessionensi Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.* VENERABILIS Frater noster Siluanectensis Episcopus suis nobis Litteris intimauit, quòd Gil. & Hauguidis vxor eius parrochiani tui quasdam terras & vineas ipsius Episcopi per violentiam detinere præsumunt, & eas cum fructibus indè perceptis eidem Episcopo reddere contradicunt. Cúmque præfatus Episcopus sæpiùs eos propter hoc submonuisset, vt in Curia sua sibi iustitiæ plenitudinem exhiberent, ipsi tamen id facere noluerunt. Vnde quoniam eidem Episcopo in iure suo nulla ratione deesse possumus, vel debemus, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus si cognoueris memoratum G. & Hauguidem vxorem eius debere in Curia sua præfato Episcopo super hoc respondere, ipsos ad plenam iustitiam in præsentia eiusdem Episcopi sibi super hoc exhibendam, moneas instanter, & districtè compellas. Alioquin eos in præsentia venerabilis Fratris B. Beluacensis Episcopi sufficienter super hoc sæpedicto Episcopo respondere coherceas, & appellatione remota iustitiæ plenitudinem exhibere. Si verò id facere fortè contempserint, eos Ecclesiastica censura percellas. Datum Senonis VIII. Idus Octobris.

EPISTOLA CXXVI. C

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DVM in mente reuoluimus, & ad memoriam reuocamus, qualiter causâ Dei & amore iustitiæ, ob reuerentiam quoque beati Petri Apostolorum Principis causam Ecclesiæ tanquam propriam assumpsisti, & eam sicut Rex Catholicus & Princeps Christianissimus in augmentum & exaltationem ipsius præ aliis Orbis Principibus promouisti; in hanc intentionem & animi voluntatem adducimur, vt in qualibet causa eiusdem Ecclesiæ, quæ alicuius momenti sit, absque Serenitatis tuæ consilio & auxilio, cùm id habere valemus, nullatenus procedamus. Credentes, immò & certa veritate tenentes, te non secus quàm nos ipsos vel quemlibet fratrum nostrorum solius superni conditoris obtentu, ad honorem & incrementum Ecclesiæ sollicitum ac feruentem existere, atque ad exaltationem ipsius intento studio laborare. Inde est quòd receptis nuper Litteris à nunciis carissimi filij nostri illustris Constantinopolitani Imperatoris, qui ad Sanctum Egidium applicuerunt, quas vtiq; regiæ serenitati duximus transmittendas, in quibus siquidem cõtinetur, quòd ex parte eiusdem Imperatoris quædam dictu accommoda, & ad vtilitatem respicientia, nobis tantum & Excellentiæ tuæ deferunt proponenda, dilectos filios P. Capellanum, & fratrem H. Helemosynarium nostrum, Excellentiæ tuæ fideles admodum

A admodum ac deuotos, regiæ Celsitudini destinamus, per quos quædam super eodem negocio, quæ non duximus Litteris committenda, tuæ Serenitati proponimus, & super quibus tuum consilium expectamus: rogantes attentiùs, quatinus eos regia pietate suscipiens, benignè audias, & consilium tuum super his quæ tibi proposuerint per eosdem nobis Litteris tuis aperias. Aliquos etiam à latere tuo cum prædictis filiis nostris ad memoratos Imperatoris Nuncios, qui securum eis per terram tuam vsque ad tuam & nostram præsentiam debeant præstare ducatum, nostro interuentu transmittas. Datum apud Dolense Monasterium Idibus Iulij.

EPISTOLA CXXVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio.* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* VENIENS ad nos dilectus filius noster Abbas sancti Vincentij Siluanectensis, cum Celsitudinis tuæ Literis apud nos diligenter institit, vt illi Cameracensi Episcopo, quem contra honorem Ecclesiæ & salutem ipsius, & vtinam non vestram! diutiùs expectauimus, adhuc inducias præberemus. Ipse verò, sicut credimus, & vtinam rei veritas aliter se haberet! non de necessitate aliqua, sed vt B errorem suum sub clementiæ tuæ, & venerabilis Fratris nostri HENRICI Remensis Archiepiscopi protectione valeat obumbrare, huiusmodi per vos occasiones prætendit. Nos autem non pecuniam, sed animam suam quærentes, & tuæ Serenitatis obtentu, & consideratione iamdicti Fratris nostri, precibus ac petitionibus, nisi contra Deum manifestè veniremus, annuere volentes, eundem Episcopum vsque ad secundam Dominicam proximæ Quadragesimæ adhuc duximus expectandum. ita quidem, quòd nisi illum, aut Nuncium, vel Litteras eius de reuersione ipsius & certa promissione in præscripto termino receperimus, eundem extunc omni dilatione remota, publicè excommunicabimus, & à corpore Christi, quod est Ecclesia, sequestrabimus. Quocirca magnificentiam tuam præsentium significatione rogamus, ne tua sublimitas aliquibus precibus nos ampliùs super facto isto conueniat. Rogamus etiam Excellentiam tuam, vt sicut per dilectum filium nostrum Abbatem sancti Germani te rogauimus, ita efficias. Credimus enim quòd hoc ad honorem tuum denuò spectabit. Datum Senonis VI. Kal. Febr.

EPISTOLA CXXVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVM filium nostrum Abbatem sancti Benedicti super Ligerim cum C tuæ magnificentiæ Litteris ad nos venientem qua debuimus animi benignitate recepimus, & obtentu precum tuarum, quibus quantumcumque cum Deo possumus, promptam semper volumus diligentiam adhibere, suæque religionis & honestatis intuitu ipsum affectuosiùs honorare curauimus, & in suis petitionibus efficaciter exaudire. Eum itaque cum plenitudine amoris & gratiæ nostræ ad propria redeuntem, regiæ Serenitati propensiùs commendamus: per Apostolica scripta monentes, rogantes, & exhortantes in Domino, quatinus amore diuinæ miserationis, & pro reuerentia beati Petri ac nostra, consideratione quoque religionis & probitatis ipsius, eundem Abbatem, & Fratres suos, & idem Monasterium clementi semper benignitate respicias, diligas, manuteneas, & honores. & tam eos quàm iura ipsius Monasterij à prauorum incursione regia protectione defendas. ita quòd ab omnipotenti Domino præmium æternæ beatitudinis exindè recipias, & nos Regiæ Maiestati copiosas debeamus gratias exhibere. Datum Bituricis VII. Idus Augusti.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

EPISTOLA CXXIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* SICVT per seruientem tuum, & etiam per Litteras nostras nuper regiæ Celsitudini denotauimus, alter Nunciorum carissimi in Christo filij nostri illustris Constantinopolitani Imperatoris, qui nunc ad partes istas accedit, nos & te vellet habere præsentes, vt illud secretum verbum communiter nobis proponeret, sicut ex mandato eiusdem Imperatoris se asserit accepisse. Vnde & voluntatis ipsius erat, vt te simul nobiscum apud Bituricas inueniret. Nos verò considerantes, quòd honori tuæ Celsitudinis expediret, cōsilium nostrum super hoc tam per Nuncium tuum quàm per Litteras nostras regiæ magnificentiæ exposuimus: proponentes honorificentius esse, quòd priusquàm nos conueniremus in vnum, præfatus Imperatoris Nuncius ad præsentiam tuæ Sublimitatis accederet. ne si fortè ad nos hac occasione venires, ei occurrere quodammodò videreris. Ex quo verò ipse ad te venerit, si consilij tui sit, vt nos simul tecum debeamus super hoc habere sermonem, in vnum poterimus vbi tibi visum fuerit conuenire. Nos igitur cupientes in omnibus quæ cum Deo possumus tuæ Maiestati deferre, volumus vt priusquàm ad nos iamdictus Nuncius veniat, ad præsentiam regiæ Serenitatis accedat. Vnde Excellentiam B tuam per Apostolica scripta rogamus attentiùs, quatinus eum ad tuam præsentiam venientem honestè recipias, & consueta benignitate pertractes, & verba quæ tuæ proposuerit Maiestati ea qua debes deliberatione consideres & attendas. Si autem visum tibi fuerit, aliquid nobis esse significandum, poteris cùm tibi placuerit indicare. Datum Bituricis VIII. Kal. Septembris.

EPISTOLA CXXX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri Galtero Episcopo, & dilecto filio Roberto Archidiacono Lingonensi, salutem & Apostolicam benedictionem.* ADMONET nos pastoralis sollicitudo propensiùs, & hortatur, illas Ecclesiasticas personas diligere, & earum commodis & incrementis studiosiùs aspirare, quos in deuotione Ecclesiæ ac nostra cognoscimus feruentiùs permanere. Quocirca rogamus discretionem vestram, monemus, atque mandamus, quatinus dilecto filio nostro Petro venerabilis Fratris nostri Hugonis Suessionensis Episcopi consanguineo, Ecclesiam de Sarrinia, quam ei, sicut Litteræ vestræ testificantur, canonicè concessistis, defendere viriliter & conseruare curetis: & eum per idoneum & honestum procuratorem suum eandem Ecclesiam quietè faciatis & liberè possidere. Nec à clerico vel laico inquietudinem sibi super hoc aliquam permittatis iniustè inferri. immò potiùs iuxta testimoniū Litterarum vestrarum ei præscriptam C Ecclesiam defendatis, vt ipse deuotus debeat exindè vobis & obnoxius existere, & nos possimus prudentiam vestram super hoc commendare. Datum Senonis II. Idus Martij.

EPISTOLA CXXXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVM filium nostrum C. Archidiaconum Bituricensem Clericum tuum, quem nobiscum de regia serenitate confisi huc vsque retinuimus, ad te duximus remittendum. & ipsum Excellentiæ tuæ attentiùs commendantes, magnificentiam tuam per Apostolica scripta rogamus atque monemus, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra, & illius deuotionis ac fidelitatis obtentu, quem circa regiam Celsitudinem multipliciter gerit, diligere ac manutenere intendas, & in sua iustitia de consueta clementia confouere. Ad hoc, quoniam te sicut carissimum & specialem Ecclesiæ filium, & Catholicum Principem ac Regem Christianissimum, de statu Ecclesiæ & nostro sollicitum & studiosum existere minimè dubitamus, & de nouis illis, quæ de Alemannia nuper venerunt, mœstitiam aliquam concepisse: magnitudinem tuam rogamus atque monemus, quatinus à Domino

A confortatus, speres pleniùs & confidas, quòd ea quæ ille persecutor Ecclesiæ, qui cum ipsa simulatam semper pacem quæsiuit, aduersus illam, & in detrimentum eius prouenire credit, in sui ipsius verecundiam & erubescentiam proculdubiò redundabunt. Sicut enim pro certo accepimus, & dilectus filius noster Maguntinus electus Serenitati tuæ poterit pleniùs intimare, de tota terra sua nonnisi tres absolutum iuramentum præstare potuit cohercere. Alij siquidem multi sine ipsius licentia discesserunt, & illi, qui cum conditione iurarunt, iam sunt à conditione apposita absoluti. Cetera prænominatus Archidiaconus sublimitati tuæ viua voce latiùs explicabit. Datum apud Anicium II. Kal. Iulij.

EPISTOLA CXXXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVALITER venerabilis in Christo Frater noster Thomas Cantuariensis Archiepiscopus pro tuenda Ecclesiæ libertate & deuotione nostra à sede propria decreuerit potius exulare, quàm in detrimentum nostrum & iacturam Ecclesiæ vllatenus consentire: ad quātas etiam necessitates ipsum cum aliis prudentibus & discretis viris, qui eum etiam in aduersitate tam laudabiliter quàm fideliter imitantur, si, quod Deus auertat, diu persecutio durauerit, oporteat deuenire, tua satis Excellentia recognoscit.
B Vndè, licèt regiam magnitudinem ad opera pietatis ita nouerimus semper esse intentam, vt etiam cessantibus nostris precibus, his qui pro Deo & iustitia & vnitate Catholica persecutionem sustinent, sola pietate monitus auxilium conferas & solamen. quod etiam in ipso fratre nostro iam maximè experti sumus: tamen regiam magnitudinem sollicitis in Domino precibus exoramus, monemus, & exhortamur attentiùs, quatinus obtentu diuinæ pietatis, & pro reuerentia beati Petri ac nostra: considerato etiam, quòd reddita nobis & sibi à Deo pace, plurimum obsequij & honoris per eum tuæ poterit Excellentiæ prouenire, si quem Episcopatum aut Abbatiam in Regno tuo interim vacare contigerit, sibi ad sustentationem sui & suorum, donec pax de cœlo nobis desiderata donetur, regia liberalitas faciat assignari. Ex hoc enim & Deum te credimus indubitanter habere debere propitium, & nos ipsos in hoc tibi satis reddes obnoxios. Datum apud Montempessulanum VIII. Idus Augusti.

EPISTOLA CXXXIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* LITTERAS Sublimitatis tuæ debita benignitate suscepimus, sicut Christianissimi Regis,
C & illius Principis, quem tota in Domino caritate diligimus, & cuius honori & commodis in omnibus quæ cum Deo possumus aspiramus. Vnde licèt de superabundanti fuerit, quòd pro venerabili Fratre nostro P. Bituricensi Archiepiscopo preces nobis sollicitas porrexisti, cùm nos eum solo suæ honestatis ac probitatis intuitu, affectione sincerissima diligamus, & commodis eius & commissæ sibi Ecclesiæ libenter prouidere velimus; ipsas tamen tuæ Celsitudinis preces clementer admisimus. voluntatem & propositum assumentes, circa eundem Archiepiscopum, tam interuentu tuo, quàm suæ sicut diximus probitatis obtentu, vtilem in omnibus prouidentiam gerere, & iusticiam suam tam in causa quam modo habet, quàm in aliis omnibus integram sibi auctore Domino conseruare. Dilectum quoque filium nostrum Magistrum R. beati Germani Decanum, quem tua nobis Serenitas commendauit, benignè recepimus, atque à nobis interuentu tuo efficaciter obtinuit quod rationabiliter postulauit. Datum Senonis II. Non. Februarij.

EPISTOLA CXXXIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DI-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

LECTVM filium Fratrem F. familiarem nostrum ad regiam Celsitudinem destinamus, per quem Excellentiæ tuæ quædam viua voce proponimus, quæ non duximus litterarum fidei commendare. Inde est quòd Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus quæ tibi ex parte nostra proponet, diligenter audias, & ea quantumcumque cum honore tuo, ac Regni tuæ gubernationi commissi fieri poterit, effectui studeas mancipare. & quid indè facere disposueris, nobis per eundem, sicut magnificentiæ tuæ visum fuerit, significes. Datum Senonis II. Kal. Ianuar. A

EPISTOLA CXXXV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* ILLA deuotissima Excellentiæ tuæ sinceritas, & sincerissima deuotio, in omnibus quæ ad honorem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinent, tantum semper feruorem internæ affectionis ostendit, vt verus eius filius, verus protector, & quodammodo eius baiulus existere videaris. Ita quòd nullus in Orbe Princeps existat, cui adeò sicut Celsitudini tuæ profectus & exaltatio eiusdem Ecclesiæ his temporibus ascribatur. Vnde nos omnipotenti Domino, cuius intuitu & amore ad hæc facienda regium animum induxisti, gratiarum non cessamus actiones exsoluere, & B eius clementiam assiduis intercessionibus exorare: vt qui te ita dignum solatium, & necessarium valde refugium vnicæ Sponsæ suæ in hæc tempora reseruauit, ipse te sibi longo tempore conseruet incolumem, & ita regnare tibi concedat in terris, vt post terrenum hoc, indeficiens regnum consequaris in cœlis. Accepimus siquidem, & veraciter intelleximus tam ex tuarum Litterarum tenore, quàm ex relatione dilecti filij nostri B. Nuncij tui, quòd audito à Nunciis carissimi filij nostri illustris Constantinopolitani Imperatoris, de honore & reuerentia ab eodem Imperatore nobis & sanctæ Romanæ Ecclesiæ exhibenda, tam tu, quàm Barones tui, qui consilio interfuerant, intuitu habitæ circa nos deuotionis lætitiam non modicam concepistis. iudicantes eos decetero super aliis quæ attulerant negociis audiendos. nec aliàs iudicastis eorum verba à consueta clementia tuæ mansuetudinis audienda. Super quo regiæ Serenitati vberrimas gratiarum actiones sicut dignum est exsoluentes, & Excellentiam tuam in hoc, sicut & in omnibus aliis, quæ ad honorem Ecclesiæ pertinent, plurimum in Domino commendantes, rogamus assiduè, vt ille misericors & miserator Dominus tibi in æterna iustorum remuneratione retribuat, cuius obtentu & gratiâ tam benignum & tam clementem animum circa nos & Ecclesiam assumpsisti. Decetero nosse volumus Excellentiam tuam, quòd nos prædictis Nunciis iuxta consilium Fratrum nostrorum formato responso, & eis proposito, quicquid ipsis à nobis responsum fuerit, tibi sicut serenissimo Principi, & ei de quo non aliam quàm de nobis ipsis vel Fratribus fiduciam obtinemus, Litteris nostris curabimus pleniùs intimare. Datum Senonis XVII. Kal. Nouembris. C

EPISTOLA CXXXVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM ad officium nostrum specialiter pertinere noscatur, personas religiosas, & præsertim Magistros Ecclesiarum, prompta caritate diligere, & eis in omnibus vtiliter prouidere, gaudio gaudemus, & gratum admodum acceptúmque tenemus, quòd ita ad hoc tuam quoque mentem cœlestis ignis feruor accendit, vt nos ipsos ad id tuis studeas precibus prudenter inducere, & nostram aliquando sollicitudinem præuenire. Preces itaque, quas nobis per dilectum filium nostrum R. Priorem sancti Medardi regia Celsitudo porrexit, benignè suscepimus: voluntatem & propositum assumentes, eum, pro quo rogasti, feruentiori caritate tam ex officij nostri debito quàm tuarum precum obtentu diligere, & ei quantum cum Deo poterimus vtiliter prouidere. Rogamus autem Serenitatem tuam, quatinus, sicut eum nobis commendare curasti, ita & tu eum habeas commendatum,

A sibique si opus fuerit tutamen & præsidium conferas oportunum. Datum Senonis VIII. Idus Nouembris.

EPISTOLA CXXXVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVORVMDAM nobis est relatione suggestum, quòd cùm Iterius miles de Malonido Senonis peruenisset, & inimicum suum, quem ibi casu repperit, nudato gladio fuisset aggressus, burgenses eiusdem ciuitatis ei subitò restiterunt. Et cùm ille fugisset, quendam socium eius, Gaufridum videlicet militem de Molinons, qui, sicut accepimus, nihil in hoc deliquerat, remoratum paulisper in eadem ciuitate ceperunt, eúmque detinent, & pro te dimittere non præsumunt. Miles autem, qui à prædicto Iterio ita fuerat hostiliter impetitus, asserit omnimodis & affirmat, quòd nullatenus eum iste qui captus habetur offenderat, & hunc prædictum socium suum eum non præsciuerat, sicut asserit, & se iurare promittit, aliquatenus offensurum. Vnde, quoniam indignum esse videtur, vt hic, cui etiam ab eo qui iniuriam pertulit, & etiam à Præposito tuo, innocentiæ testimonium perhibetur, pœna non merita puniatur; rogamus Serenitatem tuam, & exhortamur in Domi-
B no, quatinus eundem G. secundum consuetam regiæ clementiæ pietatem, quæ sicut nocentes potenter deprimere, ita etiam innoxios indemnes consueuit illæsósque seruare, liberum facias absolutúmque dimitti. nisi aliquid commisisse probabitur, quod regiæ fuerit contrarium Maiestati. Datum Senonis XVII. Kal. Nouembris.

EPISTOLA CXXXVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVOD Nicolaus Turonensis, homo regiæ Maiestatis, pro eo quòd F. Ecclesiæ beati Martini Turonensis Canonicus contra compositionem, quæ de mandato piæ recordationis Patris & prædecessoris nostris EVGENII Papæ inter eos facta fuerat, & præstito corporali sacramento firmata, violentiam sibi enormem intulerat, ad Sedem Apostolicam tanquam ad singulare præsidium accessit: non eo intuitu hoc fecit, quòd crederet magnificentiam regiæ sublimitatis offendere, sed vt de pace sibi temerè violata, apud Romanam Ecclesiam, cuius auctoritate facta fuerat, & religione iuramenti munita, plenam iustitiam obtineret. Sic enim sacrorum Canonum sanxit auctoritas, & Imperatores qui antecessores tui fuerunt, & Reges Francorum, in suis institutionibus hoc ipsum sanxerunt, quòd hi quibus à Clericis iniuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos Iudices debeant solummodò con-
C uenire. Idipsum præsertim super his, quorum iniuria infra sacros Ordines peragitur, de consuetudine Regni tui vsque ad hæc tempora accepimus obseruatum. Indè vtique fuit, quòd prædictus Nicolaus non credens excellentiam tuæ Celsitudinis minuere, nec iuri vel consuetudini Regni tui in aliquo obuiare, pro violatione pacis fauore Apostolicæ Sedis firmatæ, nobis suam querimoniam præsentauit. Nos verò non attendentes hoc ad diminutionem honoris & exaltationis tuæ vlla ratione accedere, nec credentes dignitati & magnificentiæ tuæ in aliquo derogare, qui volumus semper honorem & gloriam exaltationis tuæ augere multipliciter, & ardenti desiderio conseruare, causam ipsam venerabili Fratri nostro Cenomanensi Episcopo, viro religioso, prouido, & discreto, & illius Ecclesiæ Canonico, commisimus terminandam. Qui vtique quantum ratio dictabat, in eadem causa processit, & eam fine debito terminauit. Et ideò, sicut per alia scripta, ita præsentibus Litteris serenissimam Clementiam tuam attentè rogamus, quatinus solita pietate, quæ pauperes & minus potentes in eorum consueuit iusticiis misericorditer confouere, prædictum N. respicias. & eum non patiaris grauamen indebitum sustinere. Datum Senonis Idib. Augusti.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CXXXIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVÆDAM grauia, & admodum difficilia Ecclesiæ Dei ac nobis, & tibi etiam & Regno, nisi meliori fuerint mutata consilio, & quæ, si prouidè attendantur, & studiosiùs caueantur, & in melius immutentur, vtilia plurimùm & accepta tam Ecclesiæ quàm nobis, & ad honorem tuum & Regni pertinentia, per dilectum filium P. Subdiaconum nostrum Excellentiæ tuæ duximus intimanda. per Apostolica scripta rogantes regiam Serenitatem, atque monentes, quatinus eis per ipsum auditis pleniùs & cognitis, ea meliori studeas consilio commutare, & salubriter præcauere. ita quòd ad honorem Dei & Ecclesiæ, & vtilitatem Regni & tuam debeant redundare. Datum Senonis v. Non. Octobris.

EPISTOLA CXL.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTO gloriam & exaltationem tui magnifici nominis ampliari semper & dilatari optamus, tantò ea, vnde gratiam omnipotentis Domini consequi valeas, & salutem animæ promereri, regiæ Serenitati duximus libentiùs suggerenda. Vnde susceptis precibus dilectorum filiorum nostrorum Abbatis & Fratrum Ferrariensis Monasterij, cui à tua magnificentia affectuosiùs rogati munus consecrationis dependimus, pro eodem Monasterio regiam Serenitatem rogamus attentiùs, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra, si ad honestatem ipsorum Fratrum, & ad meliorationem ipsius Monasterij hoc videris pertinere, in anniuersario die consecrationis eius nundinas ibi constituas. Quibus constitutis, Principibus, Baronibus, & ceteris de Regno tuo, auctoritate regia prohibeas, vt his qui ad nundinas ipsas gratiâ promerendæ remissionis, quam ibi annuatim constituimus, vel intuitu negotiandi accesserint, si quis iniuriam, seu violentiam, vel damnum aliquod inferre præsumat, digna pœna eum censeas puniendum. Datum Senonis VIII. Idus Nouembris. B

EPISTOLA CXLI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* ILLE affectus, quem circa regiam magnificentiam affluentiori gerimus caritate, inducit nos propensiùs & hortatur, ea tuæ Serenitati suggerere; quæ ad honorem Dei, & salutem animæ tuæ, & etiam conseruationem Regni noscimus potissimum pertinere. C Cùm enim opus pietatis sit, & æternæ felicitatis gloriâ dignum, sanctas Dei Ecclesias, & religiosas personas diligere, & piæ protectionis munimine confouere, illas Ecclesias tuæ Celsitudini conuenit propensiori curâ & diligentiâ respicere, & earum iura clementiori bonitate tueri, quæ ab ipsa fundatione sui à tua magnificentia & gloriosorum patrum tuorum non modica beneficia percepêre. Inde est quòd Compendiense Monasterium, & Abbatem ac Fratres diuinis ibidem obsequiis mācipatos, tantò attentiùs tuæ magnitudini commendamus, quantò idem Monasterium ad ius beati Petri specialiùs respicit & tutelam, & regiæ tuitioni ampliori noscitur prouisione commissum. per Apostolica scripta rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, atque in peccatorum remissionem tibi iniungentes, quatinus obtentu diuinæ miserationis, & ob veniam delictorum tuorum, prædictum Monasterium, & ibidem Deo seruientes diligas, manuteneas, & honores: atque iura sua contra prauorum insidias protectione solita tuearis. Specialiter tamen tuam clementiam rogamus, vt Hospitalem Domum, quæ ad ius ipsius Monasterij pertinet, à dilectis filiis nostris Abbate & Fratribus eiusdem loci non permittas vlla ratione turbari, vel aliquatenus impediri, quominus illius Hospitalis, quæ ipsi Ecclesiæ, sicut tua discretio nouit, vtilis est admodum & necessaria, liberam administrationem possint habere. Ita quòd præmium æternæ

A retributionis indè recipias, & ipsi Fratres inclytæ sublimitatis tuæ fauore temporaliter freti feruentiùs possint Religioni assumptæ insistere, & ipsum Monasterium tam spiritualibus quàm temporalibus incrementis Domino auxiliante augere. Datum IV. Idus Septembris.

EPISTOLA CXLII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM ex multis aliis super deuotissima sinceritate à te nobis exhibita regiam Excellentiam possimus & velimus multipliciter commendare, in hoc etiam quòd nuper ad petitionem nostram pro præstanda securitate Nunciis carissimi filij nostri illustris Constantinopolitani Imperatoris proprium Nuncium destinasti; Celsitudinem Regiæ Maiestatis non immeritò commendamus, & copiosas exindè magnificentiæ tuæ gratiarum exsoluimus actiones. Nouerit autem Excellentia tua, quòd altero Nunciorum illorum vrgente inualitudine apud Sanctum Egidium remorante, alter ad præsentiam nostram accedit. Quia verò quoddam verbum secretum nobis & tibi tantùm habet proponere, sicut ex Litteris nobis olim ab eisdem Nunciis destinatis, quas tibi transmisimus, agnoscere potuisti: voluntatis il-B lius est, si tuæ placitum fuerit Maiestati, quòd in aliquo loco præsentes simus, vt verbum illud à prædicto Nuncio pariter audiamus. Sanè prædictus Nuncius tuus tibi pleniùs illius voluntatem exponet. Nos verò, licèt præsentiam tuam tam pro hoc quàm pro aliis negociis libenter habere vellemus, tamen tuum erit cum familiaribus & consiliariis tuis deliberare, qualiter super hoc tibi sit procedendum, & quid in hoc facto honori & Excellentiæ tuæ debeat conuenire, & secundum quod honori tuo noueris expedire, procedas. Quicquid autem super hoc prouideris faciendum, tam nobis quàm præfato Nuncio Litteris tuis studeas celeriter indicare. Datum Bituricis XIII. Kal. Septembris.

EPISTOLA CXLIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DVM adhuc Parisius præsentes essemus, firmiter nos sublimitati tuæ proposuisse recolimus, quòd nihil vnquam vellemus scienter efficere, quod contra honorem deberet regiæ Celsitudinis prouenire. Vnde licèt nuper Comitem Aluerniæ in nostra præsentia positum absoluerimus, eam tamen super hoc cautelam habuimus, vt benè crederemus nos nostro & tuo pariter honori consulere, & etiam Briuatensi Ecclesiæ vtiliter prouidere. Non enim priùs meruit à nobis absolui, quàm C tactis sacrosanctis Euangeliis corporale præstiterit sacramentum, quòd tam super restituenda filia viro suo, quàm etiam super corrigenda iniuria Ecclesiæ Briuatensi illata, nostrum deberet suscipere firmiter & seruare mandatum. Vndè continuò sibi sub illius sacramenti districtione mandauimus, vt filiam suam viro, cui eam abstulerat, redderet, & vniuersa bona Briuatensis Ecclesiæ, quæ vel ad eum, vel ad homines eius deuenerant, resignaret. Accedit ad hæc, quòd præfatus Comes non per se principaliter prædictam Briuatensem Ecclesiam aggressum fuisse, sed in subsidium nepotis sui se iuisse dicebat, quem nos nec adhuc absoluimus, nec etiam deinceps antequam plenariè satisfaciat eum vel eius complices absoluemus. In ea enim, sicut diximus, voluntate, in eo sumus proposito solidati, vt super his, quæ grauia tibi cognoscimus, te inconsulto nullatenus procedamus. Quòd si aliquando inscienter contra id aliquid faceremus, non pigebit nos congrua in melius discretione reducere quæ tanto Principi nouerimus displicere. Datum Turonis IV. Idus Iunij.

EPISTOLA CXLIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* LITTE-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. RAS Excellentiæ tuæ tantò iocundiori & benigniori mente suscepimus, & earum tenorem cognouimus, quantò eas de puriori constantia & feruentiori animi deuotione liquidiùs intelleximus processisse. Nos enim illa memoriali & collaudanda regiæ Serenitatis firma & plena deuotione, qua sacrosancta Romana Ecclesia de die in diem grande augmentum suscipit & vberrimum, diligentiùs considerata, promptum animum & feruentem voluntatem habemus, te sicut Regem Catholicum & Principem Christianissimum toto cordis affectu diligere, honori & exaltationi tuæ, & Regni tui, affectatis processibus cotidie aspirare, & tuis petitionibus saluâ conscientiâ commodum complementum libentiùs impertiri. Vnde ad regiam postulationem tuam, nobilem virum ODONEM Burgundiæ Ducem attentè rogauimus, atque mandauimus, vt castrum Flauiniacum, quod illicitè vsurpauit, & detinet per violentiam occupatum, tuæ Celsitudini, vel Eduensi Episcopo resignet. alioquin sententiam, quam idem Episcopus in eum & Terram suam propter hoc canonicè promulgauerit, ratam habebimus, & ipsam à venerabilibus Fratribus Lingonensi & Cabilonensi Episcopis mandauimus ratam haberi, & irrefragabiliter obseruari. Datum apud Dolum x. Kal. Octobr. A

EPISTOLA CL.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* AVDITO per venerabiles Fratres nostros Archiepiscopos & Episcopos, qui tecum illi colloquio, quod cum FREDERICO dicto Imperatore constitueras, interfuerunt, quantas molestias & grauamina in colloquio illo sustinueris: cognito etiam post discessum eorum inuenta iniquitate & dolositate prædicti F. & Consiliariorum eius, qui nitebantur fidei tuæ Serenitatem modis omnibus deprauare. quantam mentis constantiam, & spiritum fortitudinis indueris, quòd malueris & decreueris te murum ferreum, & præsidium inexpugnabile pro Domo Domini opponere, & vsque ad effusionem sanguinis decertare, quàm ab vnitate Ecclesiæ recedere, & tantæ malitiæ consentire. Omnipotenti Domino, qui te per ineffabilem gratiam suam tam fortem, tam inuictum pro immaculata sponsa sua, sancta videlicet Ecclesia, quam preciosissimo sanguine suo redimi voluit & honorari, contra prauorum consilia instituit defensorem: & tibi ipsi, qui spretâ omni mundanâ potentiâ solum Deum attendisti, quantascumque possumus & debemus gratiarum exsoluimus actiones. omnipotentem Deum deuota cordis meditatione & sedulis precibus exorantes, vt te & Regnum tuum conseruet & protegat per tempora longiora, & de inimicis tuis & Ecclesiæ victoriam tibi conferat & triumphum. Et ideò ad gloriam tui nominis ampliandam, & ad vigorem fortitudinis inserendum, carissimo in Christo filio nostro HENRICO illustri Anglorum Regi per venerabiles Fratres nostros Eboracensem Archiepiscopum, Ebroicensem & Lexouiensem Episcopos, & alios inclytos Nuncios suos, attentè suggerere studuimus, & eius animum modis omnibus inducere & exhortari, vt tibi tanquam domino suo vires & auxilium præstet, & regiæ Serenitati studeat in omnibus & per omnia deseruire. Ipse verò nostris exhortationibus lætatus plurimum, & gauisus, & ex prudentia animi quid tibi debeat studiosiùs attendens, dilectum filium nostrum nobilem virum R. de Sancto Valerico, & alios strenuos & caros Nuncios ad tuam Excellentiam destinauit, per quos se & terram suam, & totas vires quas habet, ad honorem & fidelitatem & exaltationem Regni tui exposuit. Et vt hæc de præstando vires & auxilium tuæ industriæ proponeremus, nobis mandauit: & si opus esset, pro his omnibus confidentiùs nos fideiussores tibi constitueremus. Nos verò deuotionem & puritatem ipsius, qua circa te & nos ipsos feruere dinoscitur, diligentiùs attendentes, & desiderantes plurimum tam per eum quàm per alios magnificos viros tuam potentiam augeri, & in omnibus ampliari: volentes quoque tam per nos, quàm per alios deuotos Ecclesiæ filios tibi tanquam carissimo filio nostro vires & auxilium efficaciter ministrare, & tam temporaliter quàm spiritualiter vim & opem tibi conferre, pro eo si necesse fuerit cum tota fiducia nos fideiussores constituimus. Vnde rogamus excellentissimam Serenitatem tuam, & propensiùs exhortamur, quatinus prædictos Nuncios, sicut decet

B

C

A tam industrium & prudentem Regem, inclita benignitate recipias, & in omnibus studeas honorare, atque prædicto Regi pro tantæ affectionis & fidelitatis oblatione magnificas gratias exhibere, & inclitum animum tuum pro his erga eum prompta beniuolentiâ mitigare. Nos enim præfatum Regem, quem in proxima tertia feria ad nostram præsentiam expectamus, sicut semper fecimus, ad honorem & fidelitatem tuam, & profectum Regni tui inducere curabimus, & modis omnibus exhortari. Hæc itaque per dilectum filium P. Capellanum & Subdiaconum nostrum præsentium latorem tuæ Celsitudini pleniùs duximus intimanda. Datum apud Dolum xv. Kal. Octobris.

EPISTOLA CLI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* EXVBERANS circa nos & Ecclesiam Dei regiæ deuotionis & sinceritatis affectio in ea fiducia mentem nostram constituit, vt de te tanquam vnico post Deum Ecclesiæ defensore, omni dubitatione postposita confidamus. De tua magnificentia firmissimè præsumentes, quòd numquam matri tuæ Romanæ Ecclesiæ aliqua velis occasione deficere, qui præcipuus inter Orbis Principes tanquam iustitiæ rector B & veritatis amator eius cœpisti causam viriliter adiuuare. Vnde in negociis ipsius & nostris tantò fiducialiùs ad regiæ prudentiæ consilium, auxiliúmque recurrimus, quantò expressiùs tuæ deuotionis fideique constantiam nostræ mentis oculis quasi coram positam intuemur. Huius igitur certitudine securitatis inducti, venerabilem Fratrem nostrum B. Portuensem Episcopum, virum vtique industrium & discretum, pro Ecclesiæ negociis ad regiam præsentiam duximus destinandum. eligentes potius voluntatem nostram ad te referendam illi committere, quàm eam Excellentiæ tuæ præsentibus Litteris intimare. Quocirca sublimitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus prædictum fratrem nostrum, quem carum inter ceteros acceptúmque tenemus, benignè recipias. ita sibi in his quæ Regiæ Maiestati ex nostra parte proponet, efficacem præbiturus assensum, quòd spes nostra, quæ de tua post Deum, sicut diximus, sublimitate dependet, vtilem in his sortiatur effectum, & plenius sumat in aliis incrementum. Si enim ea quæ ab eo tuæ fuerint proposita Maiestati efficaciter fuerint Domino volente completa, tantò magis id nobis gratum erit in omnibus & acceptum, quantò ex his mater tua sacrosancta Romana Ecclesia maioris accipiet pacis & prosperitatis augmentum. Datum Turonis IV. Nonas Nouembr.

EPISTOLA CLII.

C ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTOS filios nostros Barbadorum & militem qui cum eo venit ad præsentiam nostram à tua Celsitudine destinatos, debita curauimus benignitate recipere, eísque super his quæ nobis ex tua parte proposuerunt sufficienter studuimus ad singula respondere. Quare autem super his Litteras Serenitati tuæ non transmiserimus, prædicti magnificentiæ tuæ Nuncij viua tibi voce poterunt intimare. Præterea, licèt per venerabilem Fratrem nostrum Mauricium Parisiensem Episcopum tam de celebratione Concilij, quàm de nostro ad partes illas aduentu tibi nos significasse credamus, dubitantes tamen ne fortè ad notitiam tuam nondum plenariè ipsius Episcopi relatione peruenerit, illud eisdem iniunximus tuæ Serenitatis auribus referendum. Quod ergo ipsi exinde tuæ Sublimitati retulerint, de proposito nostro procedere minimè poteris dubitare. Datum Turonis VI. Idus Decembris.

EPISTOLA CLIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DVM multitudinem beneficiorum, quæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ac nobis ipsis

LVDOVICVS VII. IVNIOR. regia Serenitas semper, & in hoc præcipuè turbationis tempore placida mente exhibuit, attenta meditatione pensamus: dum consideramus etiam quàm liberaliter & quàm deuotè te pariter & Regnum tuum ad obsequium beati Petri & beneplacitum nostrum exposuisti: si honorem, incrementum, & exaltationem tuam & ipsius Regni non totis affectibus diligeremus, & tibi tanquam Christianissimo Regi & Catholico Principi non studeremus in omnibus, quantum cùm Deo & iustitia possumus, feruenti animositate deferre, & Deum, cuius intuitu causam Ecclesiæ suscepisti magnanimiter defendendam, grauiter timeremus offendere, & à nostri quoque officij debito videremur penitus declinare. Litteris itaque Celsitudinis tuæ quanta decuit hilaritate animi & mentis iocunditate susceptis, & illius deuotionis feruore, quem circa profectum Ecclesiæ ac nostrum intima tui pectoris gerunt, pleniùs nobis ex ipsarum Litterarum serie declarato, regiæ super hoc sublimitati deuotiores compellimur gratias agere, & tuis commodis & incrementis feruentiùs aspirare. Præsertim cùm Litteras nostras, sicut Nuncij nostri & Clericorum tuorum relatione didicimus, deuotione promptissima recepisses. Vnde præsentium significatione tua Celsitudo cognoscat, quòd nos à quodam Abbate, qui de partibus Burgundiæ venit, satis euidentem certitudinem obtinuimus, quòd cùm ab R. quondam Cancellario F. dicti Imperatoris complures operarij iam fuissent conducti, & de ipsius mandato in confinio Regni tui sicut dicitur operari cœpissent, dilectus filius noster nobilis vir Comes Forensis animositatem & fortitudinem induens, eosdem operarios audacter de loco eiecit, & eis & aliis qui hæc attemptarent acriter comminatus, eorum mentibus non minimum terrorem incussit. Verùm, quoniam prædictus Cancellarius nequaquam à sua malitia desistens, pecuniam multam reliquit, vt quod prauè intendit ad effectum perducat, tua interest, habito consilio Baronum, & prudentum virorum Regni tui, factum ipsum ne vltra procedat prorsus destruere, & iniquorum malignitatem penitus impedire. Nos enim prompti admodum & parati super hoc consilium & auxilium impendere, Lugdunensi Electo dedimus firmiter in mandatis, vt huic rei nulla ratione assentiat, sed eam quantum poterit satagat disturbare. Datum Senonis III. Kal. Augusti.

EPISTOLA CLIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVM filium nostrum VV. Carnotensem Electum ad nostram præsentiam venientem, tum magnificentiæ tuæ obtentu, tum totius sanguinis sui respectu, & suæ honestatis ac probitatis intuitu, paterna benignitate suscepimus, & ipsum dum apud nos fuit, prout decuit, honestè ac benignè tractantes, in suis petitionibus prompto animo curauimus exaudire. Eum itaque cum amoris nostri & gratiæ plenitudine ad propria remittentes, licèt de superabundanti quodam modo videatur, regiæ Excellentiæ propensiùs commendantes, Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur attentiùs, quatinus ipsum pro reuerentia beati Petri ac nostra, & suæ nobilitatis ac deuotionis intuitu, diligere, manutenere propensiùs, & honorare intendas, & in iustitia sua & commissæ sibi Ecclesiæ attentiùs confouere: vt ipse idem circa regiam magnificentiam deuotior omni tempore & fidelior debeat apparere, & nos quoque Excellentiæ tuæ teneamur propter hoc gratiarum actiones vberrimas exhibere. Rogamus ad hæc Celsitudinem tuam, & in Domino commonemus, quatinus causam Ecclesiæ, quam velut propriam suscepisti tuendam, manutenere satagas, & viriliter defensare, & ad exaltationem & incrementum Ecclesiæ, sicut hactenus magnanimiter fecisse dinosceris, studium & operam constanter impendas, & ad hoc sicut Rex Christianissimus, & magnificus Princeps, modis omnibus elabores. Nec te F. dicti Imperatoris mandata vlla ratione commoueant, vel qualibet occasione perturbent. Confidas enim in Domino, & in potentia virtutis eius, quòd Ecclesiæ suæ in proximo pacem & tranquillitatem restituet, & tam tu quàm ceteri Ecclesiæ fideles, immensæ iocunditatis lætitiâ perfruemini. Datum apud Montempessulanum XIV. Kal. Septembris.

A

EPISTOLA CLV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* Ab excellentis Serenitatis tuæ memoria non credimus excidisse, quàm deuota precum instantiâ tua nos clementia curauit inducere, vt illud flagitiosum facinus, quod Monachi Ecclesiæ sancti Maximini de Abbate suo instigante diabolo perpetrarunt, vltione dignissima punire, & eidem Ecclesiæ studeremus de persona idonea vtiliter prouidere. Vnde nos precibus regiæ pietatis, & ex nostri officij debito, tantum excessum, prout vidimus expedire, sollicitè punientes, eos, quos huiusmodi scelus tetigerat, per varia & diuersa Monasteria retrudi fecimus, & mandauimus firmiùs custodiri. & de regia demum bonitate confisi, viros idoneos admodum & religiosos de honesta & religiosa Domo assumpsimus, & eos in præfata Ecclesia ad Religionem ibi auctore Domino reformandam instituere curauimus. Quos siquidem ita credimus vtiles & conuenientes, quòd ipsam Ecclesiam, si regia pietas dignata fuerit ipsos fouere, & à prauorum incursu defendere, tam spiritualibus quàm temporalibus incrementis ampliabunt, & ad maiora concedente Domino promouebunt. Indè est quòd regiam Serenitatem rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum remissionem tibi iniungimus, quatinus supernæ prouidentiæ obtentu, & pro reuerentia beati Petri, & pro animæ tuæ salute, supradictam Ecclesiam, & Fratres inibi ad Dei seruicium constitutos, clementiori oculo respicias, & à molestiis & iniuriis, quas illi Monachi fugitiui per propinquos & fautores suos eis infligunt, ipsam Ecclesiam viriliter liberare intendas. Specialiter tamen Her. de Cingiaco, & Rob. Berigerum, qui eosdem Fratres variis grauaminibus & vexationibus pulsant, potenter capi faciat, & ad eadem loca retrusos artiùs custodiri, ita quòd decetero nihil valeant per se vel fautores suos contra eandem Ecclesiam machinari. Postulamus etiam Celsitudinem tuam, vt illos burgenses tuos, quibus possessiones sæpedictæ Ecclesiæ sunt pignori obligatæ, districtè compellas, ab exactione vsurarum omninò desistere, & fructus perceptos, vel saltem percipiendos, deductis indè expensis, in sortem vlteriùs computare. Licèt enim iuxta institutiones sanctorum Patrum omnis vsura & superabundantia exigi omnimodis prohibeantur, remissiùs tamen hi punientur, qui minus huiusmodi lucris intendunt. Datum Bituricis Kal. Septembris.

B

EPISTOLA CLVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM dilectus filius noster Trenorciensis Abbas pro alleuiatione Ecclesiæ suæ, quæ multis oneribus coartatur, ad regiæ sublimitatis clementiam postulaturus consilium accessisset, indè tandem præsentiam nostram adiit, asserens te cum Apostolicæ Sedis fauore super facto ipso velle procedere, & nostri beneplaciti consilio acquiescere. In quo siquidem, & in omnibus aliis, inclitam regiæ deuotionis virtutem diligentiùs attendentes, & eam deuotissimis in Domino laudibus commendantes, sicut sæpè iam fecimus, super augmento & conseruatione præscriptæ Ecclesiæ cum Fratribus nostris studiosè ac sollicitè deliberare curauimus. & ad eius onera & debita releuanda nulla via certior nobis apparuit, quàm vt Fratres per diuersa Monasteria diuidantur, & quinque vel quatuor ibidem relictis, in debitorum solutionem redditus cedant. Vnde regiam pietatem rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum veniam tibi iniungimus, quatinus superni Conditoris intuitu, & pro remedio animæ tuæ, Fratres prænominatæ Ecclesiæ per Regni tui Monasteria facias recipi, & ad tempus eis necessaria prouideri. Et quoniam ita nobis visum est, & Abbas consensit, vt duo de Fratribus, & duo burgenses discreti & fideles viri ad hoc assumantur, iuramento astricti quòd fideliter & sine fraude debeant redditus ipsos colligere, & in debitorum solutionem expendere: nihilominus sollicitamus Celsitudinem tuam, vt Ecclesiam ipsam, & burgum, & omnia bona sua sub regia custodia & protectione suscipias,

C

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

& Nuncios tuos propter hoc specialiter ad locum ipsum transmittas. Nos enim, quantum ad officium nostrum spectat, & præfatam Ecclesiam, & res ad eam pertinentes, simul cum burgo eius, sub nostra tuitione suscipiemus, & nostrum cum tuis Nunciis, si opus fuerit, illuc destinare studebimus. coram quibus hæc, quæ suprà dicta sunt, debeant commodiùs ordinari. Ne autem præsentes redditus possint ad manus plurium deuenire, suggerimus magnificentiæ tuæ, vt hæc sub maturitate exsecutioni mandare intendas. ita quòd à Deo exindè præmium possis in æterna retributione iustorum recipere, & gloriam sempiternam feliciter adipisci; & Monasterium à debitorum onere sic valeat iuuante Domino liberari. Datum Senonis VIII. Idus Augusti.

EPISTOLA CLVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster VV. Morimundensis Monachus præsentium lator, quem olim pro Ecclesiæ negociis in Regnum Teutonicum in multo labore ac periculo destinauimus, ad nos per Dei gratiam sanus incolumísque reuersus, tam nobis quàm Excellentiæ tuæ Litteras dilecti filij nostri nobilis viri Ducis VVelfonis fidelissimè reportauit. Vnde nunc eum ad tuæ sublimitatis præsentiam cum eisdem Litteris destinantes, rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus eum & Litteras ipsas pro reuerentia beati Petri ac nostra, & prædicti Ducis obtentu, regia benignitate recipias, & in eo quod ex relatione ipsius iuxta earumdem Litterarum tenorem cognoueris, secundum quod videris expedire procedas. Dolense Monasterium v. Kal. Augusti.

EPISTOLA CLVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM regiæ pietatis clementiam his cognoscimus quæ Deo beneplacita sunt, & profectum pariunt animarum, tota mentis affectione intendere; idcirco magnificentiam tuam ad ea quæ ad concordiæ & pacis bonum pertineant, cum omni fiducia decreuimus inuitare. Dilectus siquidem filius noster Simon Senonensis Canonicus nobis viua voce proposuit, quòd A. & O. de Bri cum P. de Glazi grauem guérram & discordiam habeant, & nisi regia sublimitas inter eos mediatrix extiterit, ad pacis reconciliationem suum non possunt animum mitigare. Vnde quoniam tantò tuta extimatur subiectorum conditio, quantò ampliùs sub æquitate regnantis desiderabilis pax & tranquillitas custoditur: Celsitudinem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus pietatis intuitu, & pro reuerentia beati Petri ac nostra, ad pacem & concordiam inter supradictos viros reformandam sollicitè ac diligenter labores, & ad hoc partes tuas efficaciter interponas. Datum Senonis v. Non Martias.

EPISTOLA CLIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* PERVENIT ad audientiam nostram, magnificentiæ tuæ fuisse suggestum, quòd nulla ratione freti, sed de propria voluntate, ac motu animi, dilectum filium nostrum R. quondam Ecclesiæ beati Aniani Cantorem, officio ac beneficio Cantorio priuauimus. Vnde regia volumus magnitudo indubitata veritate cognoscat, quòd de rigore iusticiæ, & de consilio omnium Fratrum nostrorum, qui præsentes erant, & non de aliquo impetu animi, eundem R. ab honore illo deposuimus. circa quem pietatis & misericordiæ mansuetudine moti, sibi Præbendam & Præposituram in eadem beati Aniani Ecclesia dimisimus, & famæ integritatem sibi conseruauimus. Quapropter regiam Serenitatem rogamus, quatinus pro honore illo ei restituendo nos tuis precibus nulla ratione sollicites, nec aliorum super hoc preces exaudias. Datum apud Clarummontem VII. Kal. Iulij.

A

EPISTOLA CLX.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* A memoria nostra non excidit, qualiter olim ad suggestionem nostram & fratrum nostrorum, carissimo in Christo filio nostro illustri Constantinopolitano Imperatori tuæ Sublimitatis Litteras destinasti, quas vtique ille, sicut ex Litteris, quas venerabili Fratri nostro Henrico Beneuentano Archiepiscopo destinauit, agnouimus, debita benignitate suscepit, & per nuncium eiusdem Archiepiscopi, quoniam difficile sibi proprium nuncium ita subitò destinare, Litteras suas tuæ Serenitati transmittit. Nos autem Litteras ipsas per eundem Archiepiscopi nuncium latorem præsentium tuæ Celsitudini destinamus. Datum Senonis VII. Kal. Februarij.

EPISTOLA CLXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM Regnum Siciliæ ad ius & proprietatem beati Petri specialiter spectat, & nos conuenit de statu & conseruatione ipsius sollicitos & studiosos existere, regiæ Serenitatis industriam postulamus, quatinus consilium & viduitatem tuam carissimo in

B Christo filio nostro VVILLELMO illustri Siciliæ Regi Litteris tuis prudenter aperias. eum attentiùs ammonens & exhortans, vt quia inimici eius se præparant, & totam intentionem suam ad hoc dirigunt, quòd possint terram illius intrare, & ipsum crebris vexationibus fatigare, taliter se & terram suam præmuniat, & sibi studeat præcauere, quòd machinationes atque insidiæ inimicorum non valeant eum lædere, vel in aliquo iacturam seu detrimentum inferre. Decetero venerabilem Fratrem nostrum Tropeiensem Episcopum, qui ad Episcopatum suum in terra eiusdem Regis existentem desiderat remeare, Regiæ Serenitati attentiùs commendamus, per Apostolica scripta rogantes, quatinus eum pro reuerentia beati Petri & nostra benignè recipias, & ipsum Litteris deprecatoriis ita affectuosè præfato Regi commendes, quòd ex commendatione tua idem Episcopus carior habeatur, & magis acceptus, & nos exindè Celsitudini tuæ gratias exsoluere debeamus. Datum Senonis IV. Idus Octobris.

EPISTOLA CLXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTVS filius noster Abbas sanctæ Genouefæ, qui sicut nouus Pastor & diligens procurator circa Ecclesiæ suæ commoda satagit omnimodis & intendit, transmissa no-

C bis insinuatione monstrauit, quòd dilectus filius noster G. nobilis vir Buticularius tuus sub obtentu cuiusdam consuetudinis, quam in omnibus se asserit Abbatiis regalibus obtinere, quædam ab eo exigit, quæ prædictus Abbas ab Ecclesia illa deberi nullatenus recognoscit. Vnde quoniam Celsitudinis tuæ serenitas consueuit Ecclesiarum libertates illæsas & integras conseruare, clementiam tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus si ita est, eandem Ecclesiam noua & indebita exactione grauari non sinas, & prædictum Buticularium tuum ab hac intentione reuoces omnimodis & reducas. Datum Senonis XIV. Kal. Ian.

EPISTOLA CLXIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CVM in proxima secunda feria quæ præteriit simul Parisius loqueremur, verbum Serenitati tuæ nos meminimus proposuisse, quòd cuidam Clerico nostro viro honesto & litterato, & omnibus bonis suis pro fidelitate nostra & deuotione Ecclesiæ spoliato, quendam Archidiaconatum Carnotensem concederemus. Vnde & tu nobis, si benè meminimus, respondisti, quòd consilium super hoc haberes. sed nec nos à te postea super hoc responsum quæsiuimus, nec tu deinceps aliquid nobis exindè

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

respondisti. Eapropter præsentia scripta Celsitudini regiæ destinamus, Serenitatem tuam, sicut viua voce nos fecisse meminimus, ita etiam horum significatione rogantes attentiùs, & monentes, quatenus sicut de tuæ sincerissimæ deuotionis circa nos & Ecclesiam Dei puritate confidimus, nobis per latorem præsentium ita efficaciter studeas respondere, quòd nos magnificentiæ regiæ vberrimas exindè gratias exsoluamus, & ipse idem Sublimitati tuæ propter hoc fidelis omni tempore & deuotus existere teneatur. Datum apud Sanctum Benedictum super Ligerim VII. Kal. Maij. A

EPISTOLA CLXIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Magistro Hospitalis Domus, quæ Hierosolymis sita est, salutem & Apostolicam benedictionem.* EA quæ ad honorem tuum, & commissæ tibi Domus commodum pertinere cognoscimus, libenter tibi suggerimus, & paterna sollicitudine suademus. Peruenit autem ad audietiam nostram, quòd cùm dilectus filius noster Petrus dictus Alamannus Prior Hospitalis Domus sancti Iohannis Constantinopoleos ibidem in seruicio Dei, ad honorem quoque & commodum carissimi in Christo filij nostri Constantinopolitani Imperatoris non modico fuerit tempore commoratus, tu eum contra voluntatem & beneplacitum eiusdem Imperatoris ab ipso Prioratu retrahere, & ad tuam velis præsentiam reuocare. Vnde quoniam tam Romana Ecclesia, quàm etiã Principes seculares viros religiosos de Domibus diuersis assumere, & eos in suo sunt soliti obsequio retinere, vnde etiam ipsis locis eorum multa consueuerunt commoda prouenire: rogamus prudentiam tuam, & exhortamur in Domino, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra, & futuræ vtilitatis obtentu, maximè cùm super hoc præfati Imperatoris preces susceperis, eundem Priorem ad obsequium eius in præfato Prioratu dimittas, nec eum ad te redire compellas. Datum Senonis V. Idus Nouembris. B

EPISTOLA CLXV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVONIAM non semper iuxta desiderium nostrum tuæ Sublimitatis habere præsentiam possumus, vt tibi viua voce quæ volumus exponamus, necessarium est vt aliquando voluntatis nostræ tenorem per aliquem Fratrum nostrorum regiæ Celsitudini curemus exprimere, & tuum super eo responsum per certum nuncium vel Litteras expectare. Ad præsens autem, quoniam nullam de Fratribus nostris Cardinalibus à nobis potuimus absque difficultate dimittere, per venerabilem Fratrem Meldensem Episcopum, & dilectum filium nostrum P. Sancti Aniani Aurelianensis Decanum, quædam tibi decreuimus intimare, quæ & audire diligenter te volumus, & super his per eundem Decanum regiæ Serenitatis responsum pariter & consilium exoptamus. C Ad hæc Excellentiæ tuæ volumus innotescat, quòd nisi aliqua necessaria causa consilium nos mutare compellat, disposuimus in proximo Bituricas Domino volente transire, & ibi aliquanto tempore permanere. Vnde magnificentiam tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus homines illius loci diligenter admoneas, vt liberum accessum vniuersis, qui illuc cum necessariis voluerint venire, concedant, & nobis & Curiæ nostræ debitam reuerentiam & honorem impendant. Datum Turonis III. Idus Iunij.

EPISTOLA CLXVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* AFFECTVM & compassionem, quam circa incrementum & releuationem debitorum Trenorciensis Ecclesiæ tua inclita magnificentia gerit, ex Litteris regiæ Serenitatis nobis transmissis comperimus, & quòd triginta Fratribus ipsius loci te promisisti necessaria liberaliter prouisurum, gratum admodum & acceptum habemus, & Regiæ Maiestati vberes exindè gratiarum referimus actiones. Placuisset autem nobis, si nuncium tua prudentia transmisisset, qui pariter esset cum nuncio nostro ad præfatum Monasterium accessurus. Verumtamen nos secundum quod regia Excellentia no-

A bis significauit, in facto ipso diligenter procedere Domino adiuuante curabimus, & attentam prouidentiam adhibere. Datum Senonis xv. Kal. Septembris.

EPISTOLA CLXVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* AD nostri officij sollicitudinem spectat, oppressis & necessitatem patientibus opem conferre, & apud eos pro ipsis interuenire; in quibus pietatis opera & misericordiæ viscera cognoscimus abundare. Ad regiæ autem Serenitatis notitiam peruenire optamus, quòd dilectus filius noster nobilis vir Florius de Camebotta, qui vnus de maioribus Baronibus Calabriæ habebatur, carissimi in Christo filij nostri VV. illustris Regis Siciliæ iram & indignationem incurrit, & de tota terra ipsius, sicut dicitur, coactus est exulare. Hac siquidem occasione suscepta, quòd cùm nobis per religiosam & honestam personam sæpè fuisset suggestum, quòd quidam de terra sua eidem Regi insidias præpararent, & aduersus eum molirentur proditionis peccatum committere, nos venerabili Fratri nostro Capuano Archiepiscopo, quem magis inter alios Regi deuotum & fidelem cognoscebamus, secundò scripta nostra direximus, vt præfatum Regem super hoc præmuniret & B redderet cautiorem. Cúmque id sibi per iamdictum F. nepotem suum significasset, ille non credens quòd ex parte nostra hoc diceret, sed vt homines suos facere ipsi suspectos, eum de terra coëgit recedere, & ad partes Hierosolymitanas transire. Verùm, quoniam nouimus Celsitudinem tuam circa opera misericordiæ intentam existere, & oppressos in suis tribulationibus pietate solita & clementiâ confouere, pro supradicto F. Excellentiæ tuæ preces affectuosas porrigimus. rogantes, monentes, & exhortantes attentiùs, quatinus cùm nullus Rex vel Princeps sit, cui prædictum Regem maiorem quàm tibi reuerentiam & deuotionem exhibere credamus; pietatis intuitu, & pro reuerentia beati Petri ac nostra eidem Regi Litteras tuæ magnificentiæ dirigas, in quibus eum studeas cum multa attentione rogare, quòd ei tuæ interuentionis & amoris obtentu iram & indignationem remittat, & eum in gratiam suam reducens, sibi terram restituat, & ibi tam eum quàm vxorem & filios patiatur liberè permanere. Nihilominus etiam illustri Constantinopolitano Imp. preces porrigas, & roges attentè, quòd sæpedictum F. circa se habeat, & donec in terra sua possit esse securè ipsi pro tuo amore benefacere ac subuenire intendat. Ideò autem rogamus, vt Imperatori etiam Litteras pro eo deprecatorias dirigas, quòd si fortè, quod non credimus, preces nostras & tuas præfatus Rex non exaudierit, iste ad eundem Imperatorem possit habere recursum, & tuis precibus optata apud eum beneficia inuenire. Datum Senonis XIV. Kal. Martias.

C

EPISTOLA CLXVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* DILECTI filij nostri Præpositus, Decanus, & Abbas, & aliæ quædam personæ Briuatensis Ecclesiæ ad nos accedentes, in nostra sunt præsentia constituti. Sed nos cùm velimus inter eos pacem & concordiam reformare, videtur nobis, & quasi certitudinem obtinemus, quòd nulla ratione id possumus efficere, nisi ita de domo Decani & de aliis disponatur, sicut nos tuæ Celsitudini proposuimus, & tu ipse, prout benè recolimus, concessisti. Verùm, quoniam R. seruiens tuus nobis proposuit, quòd tuum super hoc consilium immutaueris, & nos neque in hoc neque in aliis tuam volumus Serenitatem offendere; regiam Excellentiam rogamus attentiùs, atque consulimus, vt à primo consilio, quod tibi super hoc proposuimus, & quod tibi ipsi placuit, non recedas. Alioquin & thesaurus Ecclesiæ dilapidabitur & consumetur, & Ecclesia ipsa ferè in nihilum redigetur, & tandem nos & te sera pœnitentiâ pœnitebit. Quicquid igitur super hoc tuæ Serenitati placuerit, nobis per latorem præsentium Litteris tuis in continenti rescribas. Datum Senonis x. Kal. Nouembris.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CLXIX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* CONQVESTI nobis sunt dilecti filij nostri Prior & Fratres Sanctæ Mariæ de Porta Sancti Leonis, quòd dilectus filius noster nobilis vir PETRVS Frater tuus quendam eorum hominem cepit, cui equum & octo boues abstulit, & hominem ipsum dimittere, vel ablata sibi reddere contradicit. Vndè quoniam nostra interest curam & sollicitudinem gerere, ne sanctæ Dei Ecclesiæ potentum virorum impetu aliquod debeant incommodum sustinere, Sublimitatem tuam per Apostolica scripta rogamus & exhortamur in Domino, quatinus amore iustitiæ, & pro reuerentia beati Petri ac nostra, & hominem illum dimitti, & ablata ei facias cum integritate restitui. Datum Senonis xv. Kal. Nouembris.

EPISTOLA CLXX.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* APOSTOLICÆ amministrationis cura omnibus sacris locis prouidere compellimur, & præsertim eis quibus intendere nos tuæ Sublimitatis excellentia exhortatur. Huius igitur considerationis intuitu prouocati, Monachos Sancti Maximini, quos vitæ turpioris conuersatio, & sui Abbatis interemptio infamabant, per diuersa Monasteria diuisimus, & ad petitionem tuam instituere ibidem alios Domino auctore curauimus. Quos tuæ Sublimitati duximus commendandos, rogantes attentiùs, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra eos manuteneas, diligas, & honores, & eos in iustitia sua foueas, protegas, & defendas, & A. Præpositum de Mecho, & matrem eius & sororem districtè compellas, vt frumentum & alia plura, quæ apud eos Henricus eiusdem Monasterij Monachus deposuit, ei restituant, aut in præsentia tua iustitiæ complementum exhibeant. Datum apud Dolense Monasterium v. Idus Iulij. B

EPISTOLA CLXXI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* LITTERAS Excellentiæ tuæ quanta decuit animi benignitate suscepimus, & quod nobis eisdem Litteris innuisti, gratum admodum & acceptum habemus, & hoc iuxta postulationem tuam effectui mancipare curabimus. Datum Senonis VIII. Kal. Octobris. C

EPISTOLA CLXXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVOD tam fiducialiter Sublimitati tuæ sacras Ecclesias commendamus, ex illa noueris consideratione procedere, qua te circa ea quæ Dei sunt feruentiùs cognoscimus insudare. Indè est quòd Compendiense Monasterium, & dilectos filios nostros A. Abbatem & Fratres diuinis obsequiis ex institutione Patris & prædecessoris nostri sanctæ recordationis EVGENII Papæ, assensu & voluntate tua, sicut Christianissimi Regis, & Religionem amantis & defendentis, facta, inibi mancipatos clementiæ tuæ duximus commendandos: per Apostolica scripta Regiam Maiestatem rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, quatinus eos pro reuerentia beati Petri ac nostra, & suæ religionis obtentu, diligas, manuteneas, & honores, nec aliquorum iniuriis eos infestari permittas. sed ita in iusticiis suis foueas iugiter & defendas, quòd ipsi preces nostras sibi sentiant profuisse, & tu ab omnipotenti Deo ac nobis ipsis gratias debeas multiplices expectare. Datum Turonis VIII. Idus Nouembris.

A

LUDOVICUS VII. IUNIOR.

EPISTOLA CLXXIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LUDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* AD regię Sublimitatis notitiam credimus peruenisse, quomodo nos, cùm in partibus illis essemus, dilecta in Christo filia nostra nobilis mulier ER. de Narbona multimodis honorare & seruire curauit, & deuotionem, quam circa nos & Ecclesiam laudabiliter gerit, multiplici rerum effectu studuit comprobare. Vnde tam nos quàm Fratres nostri eam sicut carissimam & specialem Ecclesiæ filiam sincera volumus caritate diligere, & in his quæ cum Deo & iustitia possumus suis petitionibus nostrum animum inclinare. Eam itaque, quam tibi deuotissimam, & omninò fidelem credimus, regiæ Serenitati attentiùs commendamus, per Apostolica scripta rogantes plurimùm, quatinus pro reuerentia beati Petri ac nostra, & intuitu fidelitatis & probitatis ipsius, eam sicut propriam fidelem tuam diligas, manuteneas, & honores, & rationabiles preces suas solita benignitate admittas. ita quòd nos exindè Celsitudini tuæ vberrimas gratias referamus, & ipsa de deuota deuotior, & de fideli fidelior tibi valeat omni tempore permanere. Datum Senonis III. Nonas Aprilis.

B

EPISTOLA CLXXIV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LUDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* FRANBUS Ecclesiæ sancti Martini Turonensis Canonicus, & Nicolaus burgensis, ad nostram præsentiam venientes, varias aduersus se querelas proposuerunt. Conquerebatur etenim iamdictus burgensis, quòd idem F. multas iniurias sibi & grauamina intulisset: & compositionem, quæ de mandato piæ recordationis Patris & prædecessoris nostri EVGENII Papæ olim facta fuerat, & corporali sacramento præstito firmata, ausu temerario violasset. Cùm autem nos querelam eiusdem N. super damnis datis, venerabili Fratri nostro Cenomanensi Episcopo, viro religioso, prouido, & discreto, & eiusdem Ecclesiæ Canonico, commiserimus fine debito terminandam, ipse tanquam diligens inquisitor iustitiæ, cognitis rationibus vtriusque, sententiam pronunciauit, licèt nondum sit exsecutioni mandata. Verùm, quoniam regiæ Sublimitatis clementia vtrique tertiam diem post Kalend. Augusti assignauit, qua se debeant tuo conspectui præsentare, nos Serenitati tuæ in omnibus, in quibus cum Deo & iustitia possumus, cupienti animo volentes semper deferre, eos ad tuam præsentiam destinamus. rogantes attentiùs, quatinus pro eo quòd prædictus N. auctoritate Apostolicæ Sedis suum
C voluit negocium diffiniri, non ægrè ferat Serenitas tua, non habeat vlla ratione molestum, nec factum Episcopi in irritum aliquomodo contendat, neque iste hac occasione sui sentiat iuris defectum. Cùm enim aliis causam ipsam nolentes mittere, eam præfato commiserimus finiendam, pro eo quòd vir litteratus est, & honorem illius Ecclesiæ non tanquam extraneus, sed sicut proprius Canonicus eius, toto desiderio diligit: in contemptum eius plurimum redundaret, si id quod auctoritate nostra fretus rationabiliter diffiniuit, tua Excellentia in irritum reuocaret. De cetero, si super iniuriis illatis pacificè & amicabiliter inter eos composueris, nobis gratum facies & acceptum. Datum Senonis Kal. Augusti.

EPISTOLA CLXXV.

INNOCENTIUS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto in Christo filio Hugoni Atrebatensi Archidiacono salutem & Apostolicam benedictionem.* APOSTOLICÆ Sedis clementia deuotos & humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensiùs nouit diligere, & suæ protectionis munimine confouere. Eapropter dilecte in Domino fili, deuotionem tuam erga beatum Petrum & nos ipsos attendentes, te in specialem filium Apostolicæ Sedis assumimus, & personam tuam cum bonis tam Ecclesiasticis quàm mundanis, quæ inpræsentiarum iustè & canonicè possides,

Hæc Epist. est INNOCENTII II.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

aut in futurum rationabilibus modis Deo propitio poteris adipisci, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, vt si te grauatum in aliquo esse persenseris, liberè tibi Sedem Apostolicam liceat appellare. Nulli ergo hominum fas sit personam tuam vel bona temerè perturbare, seu quibuslibet molestiis fatigare. Si quis autem id attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Laterani XVII. Kal. Maij. A

EPISTOLA CLXXVI.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico & pacifico Francorum Regi*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister*, *& B. Niuernensis Episcopus, salutem & vera humilitatis obsequium*. REGIÆ Celsitudinis mandatum sequentes, sæpiùs laborauimus pro negotio Ecclesiæ sancti Portiani, & tandem non sine labore ac tædio effecimus, quòd Burgenses quingentas libras sine vsuris accommodabunt Ecclesiæ ad persoluendum illud debitum quod debetur ad vsuras. Monachi verò de proprio suo cum adiutorio seruientium suorum reddent ducentas quinquaginta libras. Siquidem Burgenses habebunt quosdam redditus illius Ecclesiæ sibi assignatos, quos recipient pro accommodata pecunia, computantes in sortem quicquid emolumenti exindè proueniet, quousque rem suam cum integritate perceperint. Loca verò, quorum redditus percipere debent, propriis vocabulis duximus exprimenda. Lochee cum appendiciis suis, Montaurum, Soistias, Martillec, Boec. & quidquid Sanctus Portianus in locis istis habet. Clausum quoque qui est iuxta domum Bernardi Magnificat, & pratum de Liurac. Nos autem ad Burgensium postulationem, Monachis concedentibus, sibi de rebus istis vestram debemus impetrare confirmationem. De septingentis quinquaginta libris, quas prænotauimus, persoluendis, securitates accepimus ab vtraque parte, à Monachis scilicet & seruientibus suis, & à Burgensibus. Sed quia non poterant in præsentiarum persolui, diem ad persoluendum competentem dedimus vtrique parti secunda feria post festum Decollationis beati Iohannis Baptistæ. Et tunc dominus Archimbaudus de Borbonio ex consilio nostro apud Sanctum Portianum disposuit adesse: & si aliqui eorum à promisso declinauerint, ex parte vestra eos compellere debet ad perficiendum quod promiserũt. Cùm vestræ placeat Sublimitati, necesse est aliquem de seruientibus vestris interesse, qui Burgenses, si qui fortè rebelles extiterint, promissionem suam obseruare compellat: & hoc optant & petunt ipsi Burgenses. De Ecclesia verò interiùs ordinanda, visum est nobis quòd modo fieri competenter non possit, donec promissa pecunia persoluta sit. Ideóque ad ipsam ordinandam assignauimus alteram diem, scilicet in octauis beatæ Mariæ mense Septembri. Decet ergo magnificentiam vestram, vt redditus illos, qui Burgensibus pro accommodata pecunia sunt assignati, ipsis per Literas vestras, sicut nos promisimus, confirmetis, & ab Episcopo Claromontensi, & Abbate Trinorciensi confirmari faciatis, & in manu accipiatis, ne inferatur eis iniuria super redditibus istis: & nos eandem faciemus confirmationem. Necesse est etiam, vt interim Abbati Trinorciensi mandetis, quatinus die illa, quam pro ordinanda Ecclesia statuimus, vel ipse veniat apud Sanctum Portianum, vel cum nuntio vestro tales nuntios mittere non postponat, per quos Monachos illos, quorum nomina subscripta sunt, ab Ecclesia illa remoueat, & ad Monasterium suum reducat. In primis igitur remoueat ipsum Priorem, & alterum substituat idoneum & honestum. Remoueat etiam Humbaudum Monachum, Barrerium, Godetum, & nepotem suum Gannatum, Franconem, VVillelmum Bechet, Chamboniuin, Stephanum de Monte-rotundo, Petrum de la Foleria, Bernardum de Capellis, & Bonetum Aparcet. Quibus in Ecclesia sancti Portiani morantibus, eidem Ecclesiæ, sicut audiuimus, poterit nullatenus prouideri: tum quia inutiles sunt, immò perniciosi; tum quia redditus, quos modo percipiunt, tanto Conuentui non sufficiunt. Viginti namque & septem sunt. Nobis autem videtur quòd de remotione Prioris & Monachorum secretum debeat haberi, donec fiat, quoniam illi Ecclesiæ posset exindè incommodum proue-

B

C

A nire. Nec enim Monachi nouerunt hoc, nec etiam Sy. seruientem vestrum credimus hoc nouisse. Conseruet vos Deus sanum & incolumem.

EPISTOLA CLXXVII.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico & pacifico Francorum Regi*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & veræ humilitatis obsequium*. DE benignitate vestræ Maiestatis non pro meritis nostris, sed pro sola liberalitate vestra præsumentes, statum nostrum, & incumbentia nobis negotia vobis necessarium duximus insinuare, vestrum in illis auxilium & consilium sperantes, & fiducialiter expectantes. Senonis in Curia domini Papæ constituti, causam pro Ecclesia Bituricensi contra Dolenses Monachos agitamus, qui nobis nostra tollere conantur, & nos & Ecclesiam Bituricensem, quæ vestra est, vexare & turbare non verentur, eius omnimodam dignitatem minuere nitentes. Contra quos licèt iustitia nostra nobis debeat suffragari, non dubitamus tamen quin ope vestra in hoc negotio plurimùm indigeamus. Vnde quia & nos & Ecclesia Bituricensis vestri sumus, honor noster vester est; & nostra vtilitas, vestra; nostrum quoque detrimentum, & diminutio dignitatis Ecclesiæ Bituricensis, vestræ Coronæ decori nullatenus potest non imputari: vestram cum omni humilitate mansuetudinem exoramus vt domino Papæ & Cardinalibus pro nobis, & pro Ecclesia vestra cum tanta diligentia scribere dignemini, quatinus ipsi sentiant vobis placere si nobis & Ecclesiæ nostræ ius illibatum conseruauerint, & honorem exhibuerint competentem. Sentiant nihilominus, si aliter fecerint, non modicum vestræ Regiæ Maiestati displicere. Didicimus enim ab his qui Curiam perfectè nouerunt, quia nisi apertiùs vestram ei voluntatem expresseritis, vestrarum precum non sentiemus effectum. Lator præsentium VVillelmus fidelis noster & vester, hæc & alia vobis latiùs explicabit. Petimus ergo vt ei credatis. Conseruet vos Deus per tempora multa, & conterat inimicos vestros sub pedibus vestris.

(B in margin beside "litate mansuetudinem")

EPISTOLA CLXXVIII.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico & pacifico Francorum Regi*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humillimus Minister, salutem & veræ humilitatis obsequium*. DECANVS Briuatensis & Abbas Sancti Germani per nos transitum facientes, intimauerunt nobis contumelias, damna, & iniurias à Præposito & Abbate Briuatensi per violentiam Comitum Aluernensium eidem Decano, & quibusdam aliis, qui de vestra post Deum protectione confidebant, irreuerenter illatas super destructione domuum, & rerum suarum subtractione, super deprædatione terrarum suarum, & hominum interfectione: rogantes, C vt super hoc vestræ scriberemus Celsitudini. Quia igitur vestrum in omnibus honorem, & per omnia desideramus, & nihil vnquam vobis scienter intendimus insinuare quod Regiam non deceat Maiestatem, pro præfato Decano preces Serenitati vestræ porrigimus, vt eum benignè, si placet, suscipiatis, & iniustis petitionibus suis exaudiatis.

EPISTOLA CLXXIX.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico & pacifico Francorum Regi*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & veræ humilitatis obsequium*. DOMINVS Hostiensis Episcopus significauit nobis, & rogauit vt nuntium suum cum Literis suis ad vos vsque perduci faceremus. Nos autem plurimum lætamur, quia occasionem inuenimus visitandi Celsitudinem vestram per Literas nostras. Audiuimus etenim quòd vndecumque transitis, omnes inimici vestri per Dei gratiam subiiciuntur pedibus vestris, & quòd omnia prosperè vobis succedunt. Vnde laudamus Dominum, & non modica lætitia exultamus. Et quoniam eorum quæ audiuimus per Literas vestras optamus effici certiores, rogamus attentiùs vt per latorem præsentium nobis expectantibus scripta vestræ strenuitatis transmittentes, certos nos efficere dignemini de sta-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

tu vestro & vestrorum, quem Dominus noster lætum semper faciat & prospe- A
rum.

EPISTOLA CLXXX.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magno & pacifico Francorum Regi*, PETRVS *Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & veræ humilitatis obsequium*. MANDASTIS nobis, quòd si Gimo de Maduno fecisset nobis securitates, quas debet facere de castello suo, & reddidisset pertas hominum vestrorum, castellum suum sibi redderemus. Vnde volumus vos scire, quia præsente Ebone de Carentonio, & aliis Baronibus præsentibus, & seruientibus vestris Bituricensibus, tam ipse Gimo quàm filius eius Robertus, & alij homines sui tam milites quàm seruientes, immò etiam burgenses de Maduno, multo maiorem securitatem nobis de castro fecerunt, quàm de iure debuerunt, & quàm antecessoribus nostris vnquam fecerunt. Pertas quoque hominum vestrorum ex maxima parte emendauit. Sed vnus est apud Sanctam Tauretam, cum quo libenter concordasset, si modum pacis congruum inuenire potuisset. Sed quia non potuit, vult se mittere in hominibus & seruientibus vestris, qui nouerunt qualiter illa res acta fuerit. Ideóque dulcedinem vestram duximus attentiùs exorandam, quatenus vel iuxta cognitionem seruientium vestrorum, & aliorum, si placet, qui rei veritatem non ignorant, vel saltim iustitia mediante, faciatis rem ipsam in proximo ad finem peruenire. Gimo namque pauper est, & omni ferè consilio, & auxilio, & consolatione destitutus, & non cessat clamare, & mendicare post nos. Quapropter eius miseriæ compatientes, misericordem pietatem vestram obnixè rogamus, vt in eum misericorditer agatis. Conseruet vos Deus, & conterat inimicos vestros sub pedibus vestris. B

EPISTOLA CLXXXI.

DILECTO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustrissimo Regi Francorum*, THOMAS *Cantuariensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & vtriusque vitæ beatitudinem*. SVSCEPTIS & lectis vestræ Sublimitatis Literis, manifesta percepimus vestræ liberalitatis & dilectionis erga nos indicia. Quamquam, vt verum fateamur, ad obtinendum quæ sponte offertis, merita non præcesserint: scimus quidem, & certi sumus, quòd propriæ ingenuitatis vestræ ductu, plurimum nos dilexistis. Ipse, qui omnium bonorum est retributor, vobis retribuat, & nos quidem pro facultate nostra parati sumus & secundùm Deum, & secundùm homines, omnibus quibus poterimus obsequiis vestræ benignitati respondere. Verùm, cùm semper vestram experti simus in nobis liberalitatem, nunc tandem eam pleniorem & gratiorem comperimus, cùm nos in desolatione nostra per Literas vestras visitare dignati fuistis; & nobis, si oportuisset, vestræ consolationis refugium exposuistis. In verbo isto adquisiistis vobis si quid residuum erat cordis nostri, & totum illud vobis obnoxium reddidistis, & spem nostram roborastis. Non est enim homo mortalis, præter Dominum meum Regem Angliæ, in quo magis confidamus, quàm in vobis, de bono & honore & subsidio, si nobis oportuerit, licèt nunquam meruerimus. Veruntamen inter Dominum meum Regem & nos verbum actitatum est de pace, & speramus quòd Deus inclinabit animum eius, & auertet iras eius à nobis. Vos autem, si vobis placet, si contigerit cum eo loqui, arguite eum, quod ipse vnquam credidit aliquid sinistrum de homine, qui tantum & tam fideliter ei seruiuit, & qui eum semper vero affectu dilexit, & cui ipse tantum honorem contulit. Vos autem, carissime Domine, imperate nobis si quid vnquam ad honorem vestrum & placitum facere possimus, quia non est homo in mundo qui libentiùs illud faceret quàm nos. Valete. C

EPISTOLA CLXXXII.

AMANTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, THOMAS *eadem gratiâ Cantuariensis Ecclesiæ Minister humilis salutem ab eo qui dat salutem Regibus*. CONSIDERANTIBVS nobis ex accidentibus

A statum vestrum, & Regni vestri tempore vestro præ aliis felicis, magis ac magis in dies videtur retributor omnium bonorum Deus prosperare vias & actus vestros, dans etiam vobis semper per magnam misericordiã suam de inimicis vestris triumphare & vincere. Nec mirum, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Et ecce, Domine in Christo carissime, fidelis vester Abbas Pontiniacensis promotus est communi assensu Cleri & populi in Archiepiscopum Lugdunensis Ecclesiæ, consecratúsque à domino Papa die Dominica ante instans festum beati Laurentij apud Montempessulanum. De quo profectò confidimus per gratiam Dei, tanquam de carissimo amico nostro, quia ipse tum pro amore vestro, tum pro nostro, semper quoad vixerit fidelis vobis erit, ciuitatémque suam, & partes illas, sicut iustum est, vobis & Regno vestro pro viribus subiciet & subiugabit. Benè valete in Christo, carissime.

EPISTOLA CLXXXIII.

DOMINO *suo* LVDOVICO *illustri Francorum Regi*, THOMAS *Cantuariensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & cum obsequio dilectionem.* AD vestræ Serenitatis notitiam credimus peruenisse, inter Clerum & Barones Angliæ occasione quarumdam consuetudinum Regis & Regni coram Domino Rege subortam fuisse contentionem. B Cúmque magna in nos & Coëpiscopos nostros eorum hac occasione succresceret indignatio, tandem Deo propitiante ita inter nos composuimus, quòd pax vtrinque reformata est: & Domini Regis gratiâ, qui ob hanc causam aduersus nos aliquantulum motus fuerat, nobis in integrum restituta. Præterea peccatis nostris exigentibus maiorem in nos Domini Regis indignationem excitauit fama quædam, quæ nos eum apud dominum Papam & vos diffamasse nuntiauit, & Ecclesiæ sanctæ persecutorem & oppressorem impiè confinxit. Quod Domine, Sublimitati vestræ satis notum est, si hoc de Domino nostro Rege vobis mandauimus, & sicut nostis precamur vt nostram & nostrorum innocentiam erga Dominum Regem diligenter excusetis. Quia neque nos ista de Domino nostro diximus, neque si aliqui fortè dixerunt, auctoritatem eis præstamus. Quia neque verum est eum talem esse, neque videtur dici potuisse. Hoc etiam vos scire volumus, quòd Dominus Rex quantumcumque motus fuerit, non minùs personis Ecclesiasticis honorem & reuerentiam exhibuit, nec occasione huius indignationis in personas ipsas vel Ecclesiasticas possessiones manum misit. Si quid aliud vobis, Domine, nuntiatum est, à veritate sciatis alienum, & sicut suprà dictum est, inter Dominum Regem & Clerum suum, nullam, Deo gratias, superesse discordiam: sed sopita omnium controuersia, pacem ex integro reformatam. Valete.

EPISTOLA CLXXXIV.

C DOMINO *& amico suo G. Dei gratiâ venerabili Portuensi Episcopo*, HVGO *Suessionensis dictus Episcopus salutem & plurimam dilectionem.* PETRVM consanguineum nostrum, & Clericum vestrum, qui mirum semper erga vos habuit affectum, vestræ commendamus benignitati, rogantes vt amore nostro in iustis petitionibus suis benignè eum audiatis, & erga dominum Papam iuuetis. Vale.

EPISTOLA CLXXXV.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ serenissimo Francorum Regi*, HVGO *Ecclesiæ Suessionensis humilis Minister, & T. de Gisortio salutem & fidele obsequium.* COLLOQVIVM habuimus cum Episcopo Ebroicense, & aliis Normannis, & cepimus cum eis diem in quo debemus obsides recredere, proximam diem Mercurij post octauas Sancti Andreæ apud Pontiseram, & nominauimus eis plegios. Cùm autem ipsi dicerent se adducturos aut illos, aut alios qui idonei forent, respondimus quòd non accipiemus nisi illos. Audiuimus autem, quòd Rex Angliæ non transfretabit huc, donec post Pascha, & quod Comites Aluerniæ sunt in Normannia. Vale. Sunt & quædam alia quæ nolumus mandare per Literas, quæ viua voce dicemus vobis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CLXXXVI.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum illustrissimo Regi, H. eadem gratiâ Suessionensis Episcopus salutem & voluntarium seruitium.* A vobis discedentes venimus vsque Bistisiacum, vbi audiuimus quòd dominus Archiepiscopus vestri gratiâ Ecclesiæ Suessionensi reddidit celebrare res diuinas. Dominus Petrefontis Cono, quando huc misimus, nihil adhuc fecerat nobiscum, sed spem habemus de eo. Sicut autem vobis diximus, huc mittimus, & nobis, si placet, vestram significate voluntatem. Valete.

EPISTOLA CLXXXVII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, H. eadem gratiâ Suessionensis Episcopus & suus Clericus salutem & promptum famulatum.* POSTQVAM venimus Suessonis, habuimus multa facere: siquidem & res familiares dissipatas inuenimus, & de diuersis partibus diuersa ad nos relata sunt negotia. Pro huiusmodi, ex quo à vobis discessimus, nullam pausam capientes vehementer defatigati, ad summam animi nostri ægritudinem accepimus rumorem de infante, vnde dolor penetrauit ad animam nostram. Sed nunc per Dei gratiam versa res est in melius. Multum autem vellemus esse vestrum cognoscere, & quid agatis, si etiam in proximo debeatis propinquare versus partes nostras, & venire versus Compendium. Hæc si placet, nostræ sollicitudini mandare dignemini. Valete. B

EPISTOLA CLXXXVIII.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum, H. Senonensis Ecclesiæ Minister humilis, totúsque eiusdem Ecclesiæ Conuentus salutem & dilectionem.* NOS vestri sumus, & quicquid possumus est ad arbitrium vestrum; & cùm aliqua nobis infertur violentia, ad vos sicut ad Dominum nostrum recurrere nos oportet ad clamorem. Vicecomes Senonensis & Guarinus filius eius, qui nunc incipit dominari, auferunt nobis & Ecclesiæ Senonensi nemus nostrum: & grieriam requirit, & vsurpare vult sibi Guarinus quod nunquam habuit in nemoribus nostris, vel Ecclesiæ nostræ: & Maiorem nostrum de Pontibus, qui iura nostra nouit, & manutenet, exagitat, & per nemora posuit ei insidias ad occidendum, sicut ipse nobis conquestus est. Propterea mittimus eum ad vos, vt Regia Maiestas præcipiat quòd noua consuetudo in terram Ecclesiæ non inducatur, & si quid rationis in hoc potuerit reclamare, parati sumus ad iustitiam vel in præsentia vestra, aut in Capitulo nostro. Valeat Maiestas Regia. C

EPISTOLA CLXXXIX.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum, H. Senonensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & seruitium.* SCIRE volumus magnificentiam vestram, quoniam multotiens laborauimus pro reformatione pacis inter Episcopum Autissiodorensem, & Comitem Niuernensem, super querelis illis de quibus inter se ad inuicem discordabant. Verùm, cùm nuper ad vltimum Autissiodori venissemus pro eadem controuersia pacificanda, & Comes præsto fuisset, proposuit Episcopus quasdam querelas suas, & Ecclesiæ suæ, vt easdem Comes faceret emendari: denuntians vt primò faceret ei fidelitatem suam, sicut eam fecerant antecessores sui Comites sibi, & antecessoribus suis Episcopis. Porrò Comes nec querelas voluit emendare, nec facere fidelitatem, sed nec stare voluit iudicio si eam facere, vel querelas emendare deberet, nec ne. Insuper etiam appellauit Comes ad XV. dies post Pascha. Interim nulla facta recredentia ablatorum, & vt sicut credimus & Episcopo & Ecclesiis inferat peiora, & manum suam licentiùs aggrauet & in rebus & in hominibus eorum. Episcopus vester est, & damnum eius vtique vestrum est. Ecclesiæ quoque sub vestra

A consistunt protectione, & vos easdem ex potestate vobis à Deo collata defensare habetis. Quocirca rogamus magnificentiam vestram, supplicant etiam & Episcopus, & Ecclesiæ, quæ in multa oppressione sunt, quatinus pro Dei amore in hoc tale consilium apponatis, quod & Episcopus, & Ecclesiæ de patrocinio vestro gaudeant & exultent, nec vnquam liceat homini tyrannico more in rebus Ecclesiarum debaccari.

EPISTOLA CXC.

EXCELLENTI *& præclaro Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, H. Suession. humilis Minister salutem & prosperitatem.* CONVENIMVS ad diem nominatum Episcopus Beluacensis, & Comes Bellimontis, T. de Gisortio, & ego, vna cum illis, & aliis multis ex parte vestra. Ex altera parte fuerunt Episcopus Ebroicensis, R. de Sancto VValerico, G. filius Haimonis, R. de Homet, & multi alij. Proposuimus eis responsum vestrum, sicut vestri Barones dederant vobis in consilio, quòd ipsi mandarent Comitibus Aluerniæ vt venirent antè & loco & tempore conuenienti, & nos libenter recrederemus. Ipsi è contrariò responderunt, quoniam non poterant facere quòd Comites venirent, quia nos tenebamus eos in prisona, & in ostagiis. Nos autem diximus quòd ita faceremus, nihil amplius habentes ex mandato vestro. Iterum petierunt à nobis, quòd B nos mandaremus Comites ex vestra parte, & ipsi similiter mandarent eos ex sua parte. Et habito consilio nostro super hoc, quæsiuimus ab eis quòd darent nobis breuem respectum, donec vestrum habuissemus consilium. Responderunt nobis, quòd nullum respectum darent; sed neque dedissent vobis quando fuerunt Parisius, nisi coniurassetis eos per fidem Regis Angliæ. Alia negotia & nos & ipsi vtrinque diligenter vsque ad nigram noctem tractauimus multa. In crastinum miserunt ad nos vt alium diem acciperemus pro terminandis aliis, & nos misimus Gisortium vt dies nominaretur, sed nondum redierant illi quos misimus, quando scripsimus vobis ista. Vt autem animus vester in nullo sollicitus esset, ista Serenitati vestræ breuiter mandaui, & cùm præsens ero, vberiùs singula exponam. Res quidem tota ad honorem vestrum acta est & deducta.

EPISTOLA CXCI.

REVERENDO *Domino & fratri* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi gloriosissimo, H. diuina miseratione Remorum Archiepiscopus salutem & vtriusque vitæ felicitatem.* INSINVATVM est nobis, quòd apud Bestisiacum in instanti colloquium habiturus estis. Quia verò nuperrimè nuntios Comitis Flandriæ in reditu nostro Suessionis habuimus, quærentes nobis loqui de quibusdam negotiis familiaribus, rogauimus Sublimitatem vestram quatinus vtrum loco prænominato C colloquium habiturus sitis, vel vbi vobiscum cum præfatis loqui possimus nuntiis, nobis quantocius significare dignemini.

EPISTOLA CXCII.

REVERENDO *Domino suo & amantissimo Fratri* LVDOVICO *Dei gratiâ venerando Regi Francorum, H. eadem gratiâ Remorum Archiepiscopus, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* CARITATIS intuitu ducente cor meum, Sublimitatem vestram rogare multorum precibus cogor. Credunt enim homines preces nostras in conspectu vestro esse acceptabiles, & eorum quæ iustè poscimus facilè posse consequi effectum. Est quidam miles Ebrardus nomine de Brueren, cognatus dilecti filij nostri Abbatis Sancti Dionysij Remensis, & fidelis vestri: pro quo Serenitatem animi vestri obnixè rogamus, quatinus eum, vt dicit, paratum subire iudicium Curiæ vestræ benignè suscipiatis, aut quia misericordia superexaltat iudicio, si quid deliquit, amore Dei & nostri ei misericorditer condonetis. Sicut enim Regiam decet Maiestatem iustitiæ rigor, ita quandóque decentissimum est misericordiæ habenas relaxare. In Domino etenim Saluatore nostro, quem sequi desideratis, miserationes eius super omnia opera eius laudantur.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CXCIII.

REVERENDO *Domino & fratri* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi piissimo, H. diuina miseratione Remensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & vtriusque vitæ felicitatem.* A Flauiaco regressi, cùm nec dum præ nimia proprij corporis inualetudine possemus equitare, tamen in lectica deuecti Parisius adiuimus. Quò peruenientes, adeò defessi & propulsi fuimus, quòd in acutam iterum decidimus, de qua cœlestis medici visitante nos misericordia liberati conualescimus. Ideóque significamus Regiæ Maiestati vestræ, vt quem de nobis habuistis à vobis effugato timore, nulli sinistrè super hoc nuntianti credatis: proculdubiò scientes quòd nil mali præter corporis debilitatem patimur. Nullum vobis nuntium voluimus dirigere, quousque liberati fuimus ab ea quâ detinebamur infirmitate.

EPISTOLA CXCIV.

AMANTISSIMO *Domino & fratri* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum excellentissimo, H. Remensis dictus Archiepiscopus salutem & veræ dilectionis affectum.* HIS qui ad vos ex parte Cathalaunensis Ecclesiæ delegati fuerant, quia benignè respondistis, ex Literis vestris intelleximus. Insuper quòd eis consulere voluistis, vt effectus sui negotij de nostro penderet consilio. Et si contra hæc aliquid molirentur, vos modis omnibus elaboraturum promisistis, vt eorum fieret irrita molitio. Super his omnibus vestræ plurimas gratias agimus Sublimitati, cuius honori & commodo pro posse nostro parati sumus inuigilare. Vestrum enim est quicquid sumus & possumus. B

EPISTOLA CXCV.

REVERENDO *Domino & fratri* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi piissimo,* HENRICVS *diuina miseratione Remensis Ecclesiæ humilis Minister salutem, & vtriusque vitæ felicitatem.* COMES de Roccio GVISCHARDVS vester consanguineus vestram adiit præsentiam. Rogamus pro ipso & cum ipso Regiæ Maiestatis vestræ clementiam, quatinus in iustis petitionibus eum misericorditer exaudiatis. Scientes ipsum in omnibus obsequi paratum voluntati vestræ, & Abbati Fusniac. de querela sua satisfecisse, sicut nobis insinuauit.

EPISTOLA CXCVI.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum,* HVGO *Senonensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & seruitium.* EX præcepto domini Papæ venimus Autissiodorum, vt de querelis, quæ erant inter Episcopum Autissiodorensem & Comitem Niuernensem, vel concordia, vel iudicio terminaremus, omni appellatione cessante. Quæsiuimus pacem, & non venit. Cúmque querelæ vtriusque ab vtraque parte propositæ essent, & à nobis plenius intellectæ, obtulimus & Episcopo & Comiti, vtrum vellent audire iudicium. Episcopus se paratissimum esse asseruit. Comes autem respondit quia non audiret iudicium nostrum, nisi iudicaremus secundùm consuetudinem Ecclesiæ Senonensis, & non secundùm iudicium Romanæ Ecclesiæ: & indè appellauit ad dominum Papam, cùm ei beneficium appellationis omninò fuisset negatum. Supersedimus, donec super hoc haberemus consilium domini Papæ. Ad vestram pertinet Maiestatem, vt scribatis affectuosiùs domino Papæ, ne permittat ampliùs vexari Episcopum à tribulatione malorum & dolore, ne Ecclesia Autissiodorensis, & Ecclesiæ quæ ad eum pertinent, si iustitia indè facta non fuerit, penitus destruantur, & conterantur vsque ad internecionem. Valeat Maiestas Regis. C

EPIST.

A

EPISTOLA CXCVII.

LVDOVICO *Francorum Regi nobilissimo, H. Dei gratiâ Senonensis Archiepiscopus salutem.* IDEO vos diuina clementia ad Regni regimen prouexit, quatinus vobis subiectos ab infestantibus defendatis, præcipuéque Ecclesiarum paci assiduè studeatis, & in eis Deo famulantibus nullam oppressionem vel iniuriam impunè inferri permittatis. Dignum est siquidem, vt eas quas antecessores vestri libertates Ecclesiis contulerunt, integras & illæsas ob amorem Dei conseruari faciatis, & maximè eas quas pater vester bonæ memoriæ Rex LVDOVICVS, vósque scriptis & sigillis vestris confirmastis. Notificamus siquidem Sublimitati vestræ, quòd Theobaudus Senonensis Præpositus Ecclesiam beati Petri Viui, & in ea Deo famulantes, plus quàm alij qui antea fuerunt Præpositi, vt nobis eiusdem Monasterij Abbas dixit, iniustè vexando molestat. Nuper enim contigit, quòd eius mandato boues cuiusdam hominis Sancti Petri in terra eiusdem Ecclesiæ iniustè capti fuerunt. Vnde quia eadem Ecclesia sub vestra protectione est, nósque eam priuilegio vestro sufficientissimè munitam scientes, eiúsque libertatem super hoc infractam esse cognoscentes, ob clamorem venerabilis Girardi præfatæ Ecclesiæ Abbatis, eundem Præpositum conuenimus, & vt rectitudinem eidem Abbati de illata iniuria faceret monuimus. quod ipse facere contempsit. B Præterea negotiatores, qui ex iure & consuetudine in burgo Sancti Petri hospitari debent, scriptum vestrum negligentes, infra vrbem sæpiùs hospitantur. Insuper posternam, quam nuper in foro eiusdem vrbis fieri præcepisti, Ecclesiæ præfatæ aliísque Ecclesiis valde inutilem & noxiam esse cognouimus. Rogamus itaque Sublimitatem vestram, vt iuxta tenorem priuilegij vestri iamdictæ Ecclesiæ libertatem pro amore Dei & nostri in omnibus ex integro illæsam conseruetis, & Præposito vestro vt de illata iniuria Abbati rectitudinem faciat præcipiatis. Nos enim huc vsque pro amore vestro super hoc ei pepercimus, sed amodo parcere non poterimus. Valete.

EPISTOLA CXCVIII.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum*, HVGO *Senonensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & seruitium.* MVLTOTIENS scripsimus Serenitati vestræ, & rogauimus pro Ecclesia Sancti Petri de Miliduno, quæ vestra est ad beneplacitum vestrum, vt pro Dei amore in pace ei habere faceretis eleemosynam vnam, quam calumniatur & aufert violenter Hugo Rufus de Samosio, frater Dominæ Auelinæ de Herici, quæ fecit eleemosynam illam. Indè quidem excommunicatus est, pro eo quòd super hoc noluit C ante nos venire ad rationem. Sed & per mandatum vestrum apud Milidunum conuenerunt coram militibus terræ, & prædictus Hugo nec pacem nec compositionem voluit facere. Fecimus de eo quod debuimus, & nunc iterum obsecramus, quatinus Regia Maiestas sic militem illum cogat, quòd Ecclesia vel quod suum est habeat in pace, vel rationem habeat ante nos ad diem. De cetero iterum & iterum scripsistis mihi pro Galtero de Ebro, vt eum absolueremus. Verumtamen non excommunicauimus eum, sed est Ecclesiæ nostræ consuetudo, vt quem per se præcipit excommunicari non possimus absoluere nisi ex Canonicorum assensu. Decanus quoque Aurelianensis, & dominus Simon de Miliaco, fecerunt eum excommunicari pro grandi violentia, quam fecit in terra Ecclesiæ. Valeat Excellentia vestra.

EPISTOLA CXCIX.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum, H. Senonensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & reuerentiam.* DE latore præsentium Presbytero, qui Stampis consecutus est quendam latronem, qui furto abstulerat pecuniam Ecclesiæ Baiocensis, hoc vobis Domino nostro testificamur, quòd Garsilius de Stampis, sicut ex testimonio Decani Stampensis & alio-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

rum Presbyterorum habemus, Presbyterum ipsum posuit in captione sua, & vinculis alligauit, & in contumeliam Sacerdotalis Ordinis eum satis ignominiosè tractauit, pro eo quòd illum comprobare volebat latronem, quem ipse Garsilius manutenebat: & tantam ei intulit violentiam, quòd Presbyter vrgente necessitate eundem latronem quietum clamauit. Nos itaque malefactorem illum Garsilium ante nos submoneri fecimus pro tanto sacrilegio. sed venire contempsit. Porrò laudauimus Presbytero, vt Regiæ inniteretur Maiestati, & per vos consequeretur ius suum: obsecrantes vt adeò districtam ei faciatis iustitiam, quòd Episcopus possit quod suum est rehabere, & Ordo Sacerdotalis in Presbytero contumeliosè tractato per manum vestram gloriosiùs exaltetur. Valeat Maiestas Regia. A

EPISTOLA CC.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum*, HVGO *Senonensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & seruitium.* OSTENDIMVS Maiestati vestræ, imò grauiter conquerimur de Eurardo Diuino Præposito vestro de Bria, qui latori præsentium Presbytero nostro de Magnis-puteis violenter aufert messionem suam, & ita exagitat eum quòd nec esse in villa, nec cantare in Ecclesia sua potest. Insuper & vxor eiusdem Præpositi, sicut asserit ipse Presbyter, arcam eius, quæ in Monasterio erat, fregit, & ceram & candelas altaris asportauit. Presbyter paratus erat omnem ei iustitiam exhibere ante nos, si quid rationis haberet aduersus eum, & nos Presbyterum ipsum bonum audiuimus habere testimonium. Rogamus itaque & obsecramus, vt Presbytero faciatis habere messionem suam, & in Ecclesia sua in pace deseruire: quoniam propriè gladius vobis à Domino commissus habet & Presbyteros, & Ecclesiam Dei defensare. Præterea & ipse Præpositus cuidam alij Presbytero nostro de Dontilli multam intulit violentiam, & messionem eius combussit, & quidam seruiens eiusdem Præpositi ipso præsente violentas manus in Presbyterum misit, eúmque satis contumeliosè tractauit. Huiuscemodi opera nefanda omninò personam vestram grauare debent, quoniam tyrannico more crudelitatem suam exercet in Presbyteros, nec est qui defenset eos, nisi vos solus. Volebamus eum inicere in sententiam excommunicationis, & terram pariter. sed distulimus vsquequo innotuisset verbum Maiestati vestræ. Valeat Serenitas vestra. B

EPISTOLA CCI.

DOMINO *suo dilectissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Regi Francorum*, HVGO *suus & Rothom. Archiepiscopus, salutem, honorem, & prosperitatem.* MANET in memoria nostra, quòd rogauimus nobilitatem vestram de mercato constituendo apud Gozengres, & vestra regia magnificentia dixit inquirendum ne inde impedimentum oriretur vicinis mercatis de Vilcassino. Nunc autem ab inquirentibus nobis relatum est, quòd in die Lunæ fieri potest absque impedimento vicinitatis. Vnde & hoc fieri à vestra nobilitate postulamus, si vobis placet. Conseruet vobis Deus vitam & salutem per tempora longa. C

EPISTOLA CCII.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Regi Francorum, H. suus & Rothom. Archiepiscopus salutem, honorem, & prosperitatem.* NOVIT Deus quòd in omnibus Synodis, Ecclesiarum consecrationibus, conuentibus, Missis, memoriam vestri facimus in orationibus nostris, quoniam vos plurimum deligimus. Quoniam autem vobis placuit vt nobis significaretis vbi & quando debeamus ad vos venire, precamur vt vsque in diem Mercurij nos expectetis. Det vobis Deus vitam per tempora longa. Amen.

A

EPISTOLA CCIII.

DOMINO *suo cariſſimo* LVDOVICO *Dei gratiâ illuſtri Francorum Regi*, *H. ſuus & Rothomagenſis Archiepiſcopus ſalutem, honorem, & proſperitatem.* ABBATIA Sancti Martini de Pontiſara à principio ſuæ fundationis poſt Dominationis veſtræ Principatum ad Rothomagenſem Eccleſiam, & ad eius Archiepiſcopum pertinet ſingulariter in Abbatis electione, & conſecratione, & in omni alio iure. Nunc autem Monachi Cluniacenſes neſcio qua noua adinuentione eam ſibi in ſubiectionem vendicare nituntur. Vnde veſtræ regiæ Sublimitati humiliter ſupplicamus, quatinus eandem Eccleſiam, quæ veſtra eſt, in ſua libertate conſeruari præcipiatis, in ea videlicet qua nos tenuimus, & prædeceſſores noſtri tempore veſtro & veſtrorum anteceſſorum. Conſeruet vobis Deus vitam & ſalutem per tempora longa.

EPISTOLA CCIV.

ILLVSTRI *Domino ſuo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, MANASSES *Aurelianenſis Eccleſiæ Miniſter humilis ſe ipſum quantulus eſt.* NOSCAT, Domine, veſtra Sublimitas, quia die proxima Lunæ multa conuitia intulit ſeruientibus Odonis Belel Rembaudus de Hiemuilla, & manu armata eiecit eos de terra ipſius. Similiter & filium ipſius Belel tranſacta die Martis cum armis proſecutus eſt, comminans eum vbicumque inuenerit occidere. Quapropter Serenitatem veſtram omnimodis flagitamus, vt Literas veſtras ſupradicto R. mittatis, & homines noſtros vt in pace dimittat præcipiatis. Nos enim in Curia noſtra parati ſumus ſicuti vis & ratio poſtulauerit de ſupradictis hominibus ipſi R. ſatisfacere. Valeat Sublimitas veſtra.

B

EPISTOLA CCV.

ILLVSTRI *Domino ſuo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, *M. Domini miſericordia Aurelianenſis Eccleſiæ Miniſter humilis ſalutem cum ſincera deuotionis affectu.* SINCERITATEM veſtram obnixè poſtulamus, vt libertatem Eccleſiæ veſtræ, quam pietas veſtra ſolita eſt ſemper defendere, detrimentum pati non patiatur. Nunquam enim homines noſtros in Curia veſtra ſemouiſtis*. Et ideò parcat benignitas veſtra nobis, & dignitatem Eccleſiæ Aurelianenſis, remiſſis in Curia noſtra, quæ veſtra eſt, hominibus noſtris, ſeruare dignemini. Valeat Sublimitas veſtra.

* *for.* ſubmonuiſtis.

C

EPISTOLA CCVI.

SERENISSIMO *Domino ſuo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, *M. Aurelianenſis Eccleſiæ Miniſter humilis, & Iohannes Sanctæ Crucis Decanus, ſalutem & debitum obſequium.* NOVERIT regia dignitas, quoniam inſtanti die Mercurij duellum debet Stampis deduci inter R. de Faueriis cognatum & dilectum noſtrum, & alterum ſimiliter cognatum noſtrum. Quod niſi Regiæ poteſtatis mandato contradictum fuerit, timemus ne indè maximum damnum proueniat. Indè eſt, quòd veſtram obnixè rogamus Maieſtatem, vt inſtanti die Martis illud ex parte regia alia die aſſignetur, nobiſque dies aſſignationis innotetur. Nos verò die notato adſiſtentes, Domino auxiliante, ad honorem regium, & noſtrorum, vt decet, cognatorum liberationem, prout poterimus pacem reformabimus. Valeat regia dignitas.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCVII.

SERENISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, M. Aurelianensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & debitum obsequium.* AVDIVIMVS quia quidam de Boeleto homines super Decano Sanctæ Crucis adclamationem facientes, eò quòd duos homines granearum, vt audiuimus, inflammatores, quorum vnus Sanctæ Crucis est homo, alter cui respiciat ignoramus, in terra Sancti Euurtij causa refugij in quadam cripta reclusos ceperit, vestram adierunt præsentiam. Sed ne aliter vobis rem quàm acta sit insinuent, Sublimitati vestræ mandamus, quòd eos reddere vel recredere paratus ad vestram præsentiam inuitauit, ita tamen si plegios darent, Curiæ vestræ iustitiam exequendi de cetero. Sciatis quia He. de Linais parati fuimus omnia sua recredere, si plegios nostræ Curiæ iustitiam exequendi daret. Valeat Sublimitas vestra.

EPISTOLA CCVIII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Francorum Regi,* IOS. *Turonensis humilis Minister salutem & ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* SICVT ex Canonicis Ecclesiæ beati Martini, & eis qui tunc in Capitulo astabant, accepimus, quòd de quibusdam querelis, quæ aduersus Decanum fidelem nostrum Thesaurarius & pars eius habebant, Decanus obtulit se stare iudicio Capituli, & Capituli iudicio emendare, quia nullius iuris est dum aliquis Canonicorum Ecclesiæ iudicio Capituli stare noluerit, quod super eum vacet Ecclesia à diuinis. Thesaurarius verò & pars eius illud repudiauerunt. Vnde ad vestram Decanus appellauit audientiam, quoniam ea quæ in querela erant ad feodum vestrum pertinebant. Licèt igitur mandatum vestrum Thesaurarius præsentialiter & pars eius acceperint: licèt etiam Decanus fidelissimus vester in Capitulum venerit, & ibidem se ad omnem iustitiam obtulerit, sicut ab iis qui interfuerunt didicimus, mandatum vestrum, gloriose Rex noster, non est mandatum executioni. Volunt enim priùs inuestiri à Decano, aut iure aut iniuria, quàm auditum sit an debeant inuestiri. Supplicantes igitur Regiæ Maiestati, de qua plenè confidimus, rogamus & petimus, quatinus in manu Regia, & sicut Abbas eiusdem Ecclesiæ, Thesaurario obnixè præcipiatis, & Capitulo, quòd suum Ecclesiæ restituant seruitium, & deinde in Capitulo à Decano accipiant iustitiam. Quod nisi effectui voluerint mancipare, quid agendum extiterit, quid vestro honori conueniat, regiam non credimus excellentiam ignorare. Valeat Regnum vestrum. B

C

EPISTOLA CCIX.

DVLCISSIMO *Patri & Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Regi Francorum,* IOS. *Turonensis Ecclesiæ Minister indignus, ab eo salutari qui dat salutem Regibus.* QVOD cum tanta precum instantia sæpenumerò aures pietatis vestræ pulsamus, grauis necessitas nos compellit, adeo quòd nisi nos inuincibilis altercatio negotiorum detineret, nihil est quod adeò ferueat in pectore nostro quàm fauorabilem aspectum vestræ dulcedinis visitare; plurimùm confidentes, quòd nostri doloris angustias vestræ pietatis liniret affectus. Ab illis enim, qui nos specialiter intuitu vestro deberent defendere propensiùs ac tueri, tanquam de vobis hæc haberent, grauamur instantiùs & turbamur. Occasione etenim cuiusdam burgi, quem ex patris vestri & vestra donatione sibi vendicare contendunt, in Ecclesia beati Petri Puellaris iura nostra nobis auferre nituntur: cùm nec vestro, nec patris vestri priuilegio, nec viua voce valeant hoc probare, quòd aliquid de iure nostro nisi violenter debeant obtinere. Vestram itaque Excellentiam, à cuius largitione, & sub cuius solius patrocinio nostra sunt omnia, attentiùs exo-

A ramus, iteratò supplicantes, quatinus amicis vestris dominis Cardinalibus & domino Papæ si placeret significaretis, quòd nihil penitus de iure Archiepiscopi, & maximè in spiritualibus, quæ ad vos pertinere non possunt, eis concessistis, nec concedere potuistis. Iteratò rogantes, vt nos, qui in graui multitudine hic moramur & expensis, vestro saltem intuitu iudicio vel concordia quamcitiùs expedirent. Quantam etenim de vobis confidere debemus, merita rerum potiùs quàm verborum expositio manifestat. Valeat & duret in longum nobis & Ecclesiæ vestræ vestra prosperitas. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA CCX.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, Ios. Turonensis humilis Minister, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* AD regale subsidium, vbi nunquam spes nostra confunditur, totiens recurrimus, gloriose Rex noster, quotiens aut Regni, aut honoris nostri præsentimus læsionem. Migrauit nuper à seculo Abbas Sancti Iuliani Turonensis, cuius Monasterium de Regali vestro est & nostro fundatum penitus, & nos Abbatiam ipsam à vobis specialiter habemus, nullúmque habent præter me Aduocatum, & ad nos sicut ad Principem suum debent de electione sua intendere. Ve-
B runtamen de æmulis nostris quidam auribus Monachorum instillant aliter, vestræ dignitati & nostræ quod sui est dominij derogantes. Animaduertite igitur, Princeps noster, ne quod vestrum est ad alterius transeat principatum. Monachis illis regali præcepto firmiter iniungite, quòd sicut à fundatione Ecclesiæ suæ in omnibus Abbatum electionibus Turonensi Archiepiscopo semper intenderunt, ita modo intendant, nihílque noui immutare præsumant. Quòd si vestro mandato non adquieuerint, omnia vestra, sicut decet Regem, eis interdicatis Regalia, vt & alij qui ad huiusmodi scelus aspirauerunt, de consimili terreantur. Petimus etiam supplicantes, quòd super facto isto domino Papæ Literas vestras dirigatis, sicut latores præsentium postulauerunt: quorum verbis tanquam fidelium vestrorum vos fidem adhibere supplicamus.

EPISTOLA CCXI.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi,* IOSC. *Turonensis humilis Minister salutem, & ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* NON sine magna admiratione, gloriose Rex noster, possumus præterire, quòd Priori Castri-fortis, & quibusdam complicibus eius Monachis nullius momenti aures suas inclinauerit vestra Sublimitas. Absit, quæsumus, quòd per tales personas regia discretio ampliùs seducatur. Volumus
C namque vos nouisse, quòd causa, quam aduersus Abbatem suum virum probatissimæ opinionis arripere præsumpserant, dominus Papa nobis, & Andegauensi Episcopo, & Abbati Maioris-Monasterij, commisit audiendam, & fine canonico terminandam. Conuenimus igitur nos, quibus causa fuerat delegata, ad Burguliense Monasterium, ibique die assignato præfatum Priorem de vita Abbatis, & super hoc quod ei imponebat, inquisiuimus. At ipse non habuit quid mutiret, sed prostratus ad pedes nostros misericordiam postulauit. Quia igitur vniuersi eiusdem Monasterij Monachi in Priorem præfatum & complices eius vltionem conclamabant vnanimiter, præsertim cùm & Prioris illius, & aliorum qui faciebant cum eo, defectus esset in propatulo: à proprio Monasterio tam Priorem, quàm Monachos exterminauimus in perpetuo, & eos quousque Literas proscriptionis suæ, quam meruerant, à nobis reciperent, anathemate innodauimus. Si vestro vlteriùs apparuerint in conspectu, auertite faciem vestram ab eis, quoniam malignus spiritus est in ore ipsorum. Valeat Regnum vestrum.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCXII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, Ios. Turonensis Ecclesiæ humilis Minister salutem ab eo qui dat salutem Regibus.* QVAM propitia, quàm benigna Regia nobis semper extiterit Excellentia, beneficiorum frequentia faciente vix aut scimus aut possumus recordari. Illud autem, gloriose Rex noster, duco celerius memorandum, quòd nuper cùm in causa essemus domino Papæ pro nobis regia scripta direxistis, & per vos factum est vt labor noster celerem consequeretur effectum. Enimuerò causa nostra fuit terminata iudicio, & ratione cogente ius nostrum Apostolica recognouit auctoritas, & nobis nostra adiudicata est possessio, & priuilegio confirmata. Veruntamen cùm executioni debuisset Apostolica mandari sententia, cùm ad Ecclesiam Sancti Petri ex mandato domini Papæ, secundum quod iudicatum fuerat, accederemus; Canonici beati Martini aduersum nos insurgentes, castri vestri & parrochiæ nostræ nobis portas clauserunt. Quantus dolor, quanta sit amaritudo, quanta sit nobis illata iniuria, animi perturbatio enarrare non permittit. Nuntius noster Canonicus Ecclesiæ Turonensis pleniùs declarabit. Verbis ipsius auris vestra mansuetam rogo se exhibeat, & tanquam nobis illi credat, cuius in ore verba nostra posuimus. Valeat Regnum vestrum. B

EPISTOLA CCXIII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *magnifico Regi Francorum, A. Autissiodorensis dictus Episcopus salutem & deuotum per omnia seruitium.* NON miretur Regia Maiestas, quòd superueniente necessitate aures vestræ magnificentiæ totiens inquietamus, totiens crebris infestationibus agitati, sub vmbra alarum vestrarum fugere compellimur. Adhuc enim manus Comitis extenta, nec auertit indignationem suam ab Ecclesia. Tendit arcum suum adhuc spirans minarum, omnia pro voluntate quærens disponere, omnia subiicere sub pedibus suis. Verùm alij circumquaque vicini, eius exemplo ducti, non dicam ad hoc ab eo inducti, sed eius gratiæ obtentu, & amoris occasione inuenta calumnias mouent. Plura de casamento suo esse contendunt, quibus quoniam non pro voluntate sua satisfacimus, cuncta diripere, & cùm iam multa rapuerint, maiora inferre de die in diem minantur. Cùm autem non sit qui audeat se murum pro domo Dei opponere, nec sit qui adiuuet nisi Dominus meus Rex: rogamus magnificentiam vestram, de qua non minimum adiutorij speramus, cui de facili est cunctis silentium imperare, vt aliquem de vestris nobis transmittatis, qui Varziacum, & Apogniacum, aliámque terram nostram custodiat, & tueatur. Comes enim nondum fidelitatem mihi fecit, sed nec facturum se promittit. Et nisi Dominus qui imperat ventis & mari nobis manum adiutorij sui porrexerit, plures nobis inferri molestias in futurum speramus. C

EPISTOLA CCXIV.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *magnifico Regi Francorum, A. Autissiodorensis dictus Episcopus salutem & deuotum seruitium.* FREQVENTER annunciatum est Celsitudini vestræ de vexatione, qua Comes Niuernensis Ecclesiam Sancti Stephani Autissiodorensis, aliásque Ecclesias ad eam pertinentes affligit, & vehementer opprimit. & credo quia compatimini. Qualiter autem ego & ipse ante dominum Papam conuenerimus, quid verò ibi actum fuerit, quo modo etiam Comes se ibi habuerit, gestus, incessus ad terrorem prætenderit, & cum indignatione recesserit, Dominus Niuernensis viua voce vobis pleniùs intimabit. Ceterùm, terra nostra vestra est, & in vestra protectione & potestate consistit, & seruientes vestri deputati sunt ad custodiendam terram. Rogamus proindè magnificentiam vestram, vt Comitem Niuernensem, sicut scitis, & sicut expedit, conueniatis, ne in res nostras, immò vestras, violenter audeat manus extendere, & damnum aliquod inferre. Ceterùm de domino Bituricensi, qui multum fidelis,

A & maior columna Ecclesiæ in Regno vestro, vos plurimum rogamus, vt tantum virum sicut decet regiam dignitatem vestram more solito benignè supportetis, ne de eius grauamine Episcopi Regni vestri scandalizentur, imò de vestræ benignitatis exhibitione in ipsum ab omnibus nobis condignæ gratiarum actiones referantur. Si quis autem de eo aduersi aliquid susurrauerit, pro religionis suæ reuerentia non omni verbo credatis.

EPISTOLA CCXV.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *excellentissimo Regi Francorum*, *A. Autissiodorensis dictus Episcopus, sic regnare vt Regi summo valeat placere.* Sublimitati vestræ gratias agimus de eo quòd nuntium nostrum, qui ierat Senonas nuntiare vobis mala quæ Dominus de Firmitate terræ nostræ inferre non desinit, benignè suscepistis, & pacem sicut Regiam decebat Maiestatem nobis de cetero conseruari mandastis. Porrò propter frequentes incursiones guerrarum, quæ à longo tempore terram nostram vexare consueuerunt, ita eam innumeris persecutionibus huc vsque constat opprimi, vt penè nihil in ea remanserit, ipsámque ad paupertatem & inopiam redigi constiterit. Nunc verò Apogniacum & terram contiguam Dominus de Firmitate & sui ita vexant, & opprimunt, vt homines B nostri ad culturam terræ egredi non audeant. Nam post mandatum vestrum, quod ei de conseruanda nobiscum pace fecistis, nostram præsumpsit rapere prædam. His igitur consilium apponite. Nam si eorum malignitas impunita remanserit, nihil præter culturas terræ & vineas forsitan nobis remanebit.

EPISTOLA CCXVI.

DOMINO *suo naturali* LVDOVICO *illustri & glorioso Francorum Regi*, *G. Dei gratiâ Lingonensis vocatus Episcopus salutem, & debita fidelitatis seruitium.* QVONIAM ex officio mihi incumbit vicem vnicuique rependere, & honorare à quibus sum honoratus: non ignorans ego quòd patrem & prædecessorem meum dominum venerabilem Godefridum debeam propensiùs diligere & reuereri, peto à vestra Sublimitate vt quinquaginta libras Turonensis monetæ, & vnam vini karratam, quam sibi retinuit in vita sua ab Episcopo Lingonensi annuatim reddendam statutis terminis, eidem post nostram confirmationem, quam super hoc redditu habet, vos quoque confirmare dignemini.

EPISTOLA CCXVII.

C CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, *G. Lingonensis dictus Episcopus salutem & cum honore debito fidele obsequium.* NOVERIT vestra Serenitas, quòd innumeris aduersitatibus ex longo Lingonensis agitetur Ecclesia. Cùm autem de eiusdem sublimatione Ecclesiæ & restauratione propensiori cura sollicitaremur, accidit, proh dolor! quòd dominus Rainaudus de Montissalione à filiis cuiusdam militis eiusdem castri noctu traditoriè multatus sit. Quod qualiter factum sit, præsentium lator vobis si placet pleniùs reserabit. Indè profectò, nec immeritò, terra nostra dolore afficitur, perpetuísque diffamatur opprobriis. Exortum est proinde magnum & honerosum negotium, quod nisi in manu forti brachióque extento poterit sedari. Parentes namque prædicti R. quorum pars in Imperio, pars in vestro morantur Regno, nos in causam trahunt, tutelam à nobis requirentes super hoc quod in prædicto castro dominus R. obtinebat. Est & dominus Hugo de Acellis, satis, vt credimus, notus vobis, qui nihilominus in eodem castro medietatem hereditario iure conatur habere. Insultantes igitur ij hinc & indè nos de die in diem circumueniunt, & in quantum possunt per se & per amicos suos nos inquietare minantur. His itaque & quibuslibet aliis impliciti negotiis, ad diem quam nobis apud Bestisiacum super querela de Coulenz præfixeratis, minimè possumus expectare. Contramandamus igitur vobis hunc diem, & alium nobis assignari petimus, & talem, ad quem aliquantulum tantis expediti negotiis attendere valeamus. Nec tamen

LVDOVICVS VII. IVNIOR. prætereundum censemus, quòd Dominus Apostolicus super hac eadem querela in præsentia sua conquestione facta, ad Domini Autissiodorensis audientiam responsuros nos mittit & satisfacturos. Denique diem à Domino Autissiodorensi nobis assignatum contramandauimus, æstimantes & credentes nos in præsentia sua propter hoc nequaquam conuenire debere nisi scitu & mandato vestro, cùm supradictum Coüulenz de regali vestro teneamus. Rogamus pro eo vestram attentiùs Maiestatem, vt super hoc beneplacitum vestrum nobis rescribi præcipiatis, quia ad voluntatem vestram & mandatum omnimodè stare volumus. Rogamus nihilominus, vt quod nuntius noster ex parte nostra vobis dixerit, benignè suscipiatis, & credatis. & quod vobis placuerit per ipsum nobis remandare. A

EPISTOLA CCXVIII.

DOMINO *suo naturali* LVDOVICO *illustri & glorioso Dei gratia Francorum Regi, G. Lingonensis Electus salutem & fidelis obsequij subiectionem.* MAIESTATI vestræ deuotas refero gratias per honorem, quem mihi in personis ad vos à nobis transmissis liberaliter exhibuistis. Cùm enim vester esse debeam naturaliter, nunc tantò deuotior & vobis & vestris existam, quanto plus vobis per Dei gratiam appropinquaui, de fideli factus fidelior. Vtinam iuxta Literarum vestrarum monita profectui Ecclesiæ, quæ me vocauit, deseruire & sciam & valeam. B Nam velle adiacet mihi, si habuero vt spero vestræ Serenitatis auxilium. De cetero nuntius vester Abbas Sanctæ Columbæ Clericis nostris ex parte vestra diem denominauit pro negotio Hugonis Brecensis. Verùm in Sabbato eandem præcedente, quia nuntius vester præfixit Dominicam, ex mandato Apostolico Diaconatus Ordinem ab Episcopo Eduensi recipere me oportet: & ideo ad illum diem venire non possum. Attamen tempore opportuno sicut mihi mandastis discretè de pace me intromittam, quantum cum honore Dei & Ecclesiæ nostræ poterit fieri. Nostis autem vos quid in nostra Ecclesia facere possit, magisque ad vestram pertinet Maiestatem quàm ad me vel ad alium, Ecclesiam quæ vestra est ab indignis oppressionibus releuando tueri.

EPISTOLA CCXIX.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *magnifico Regi Francorum, A. Dei gratiâ Autissiodorensis Episcopus salutem & seruitium.* TERTIA die ante Purificationem dies assignata extitit inter me & Comitem Niuernensem in præsentia Domini Senonensis. Ad ipsum verò diem Dominus Trecensis, Abbas Sanctæ Columbæ Senonensis, & multi alij prudentes viri conuenerunt, qui eorum quæ tractanda erant mediatores extiterunt. Porrò requisiui ab eo, vt mihi fidelitatem faceret sicut fecerat pater suus: quam se debere planè negauit, cùm multi assisterent parati probare patrem suum fidelitatem mihi fecisse. Quorum probatione repudiata iudicio stare noluit si eorum probatio esset recipienda: sed nec damna Ecclesiæ nostræ, aliarúmque Ecclesiarum restituere. Cùm autem diceret de rebus Ecclesiarum nihil se habere, cùm multi parati essent probare eum plura habuisse, eorum probationem refutauit, & ad quindecim dies post Pascha appellauit. C

EPISTOLA CCXX.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, G. Cathalaunensis Episcopus salutem & fidele seruitium.* GRATIAS refero Sublimitati vestræ, quòd & me benignè recepistis, & illa Burgensium nostrorum dolosa fraternitas dissipata est. Et dum venirem ad vos, afferens Literas Capituli Cathalaunensis datas mihi ex consilio quatuor Archidiaconorum, Decani, & Præcentoris, Iohannis Capellani, & aliorum de Capitulo: iterum illi mihi ira fideles Archidiaconi, instinctu Vicedomini, & comminationibus Burgensium, coëgerunt Decanum hominem senem & iam ferè delirum, contraria scribere. Sanè illæ Literæ, quas ego ad vos attuli, sub testimonio Decani Remensis & Magistri Fulconis, quos Dominus Archiepiscopus ad eos miserat, mihi con-

A cessæ fuerunt. Iterum illi Archidiaconi inconsultò Capitulo seduxerunt Decanum, sicut accepi, vt pro Matheo scriberet, nulla quidem Literis vestris exhibita reuerentia. sed neque hoc absque expectatione magni muneris faciunt. Vnde Maiestati vestræ supplico, vt Capitulo auctoritate regia prohibeatis, ne Matheum aliquo modo pro seruiente habeant, vel retineant. Et si fortè aliqui aliquid contra nos vobis suggesserint, non credatis, neque recipiatis, donec ego præsens venerim, qui statim ad mandatum vestrum venire paratus sum. Valete.

EPISTOLA CCXXI.

PRÆCLARO *ac sublimi Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, G. Cathalaunensis humilis Episcopus salutem & fidele seruitium.* POSVIT me vestra clementia in Sede Cathalaunensi: & vtinam inter illos essem, qui intelligerent quid homo Domino suo debeat! Quidam homo domini Girardi de Catalauno deprehensus fuit in furto. rogauit me Girardus, & multa prece institit, vt ego hominem illum sibi redderem. Non potui ei negare, præsertim & quia nouiter intraueram, & quia ligius homo meus rogabat me. Reddidi eum, ea tamen conditione quòd nunquam de cetero ciuitatem Cathalaunensem intraret; & si fortè postea intraret, corporalis iustitia de eo fieret, neque Girardus ampliùs B pro eo me rogaret. Villam etiam in hunc modum foriurauit. Accidit postea, quòd villam intrauit. Captus est à iustitiis meis, in vinculis, in ceppo coniectus. Veneram ad colloquium ex mandato vestro. Et dum essem apud vos, Girardus consilio & auxilio Vicedomini, eo etiam præsente, domum in qua fur tenebatur, & vincula, & ceppum fregit, & hominem liberauit. Timens autem aduentum meum, præmuniuit se militibus, & seruientibus. Intrauit Ecclesiam Sancti Germani; posuit in ea armatos seruientes, & ad defensionem suam tecta Ecclesiæ rupit, & turrim muniuit. Me autem à vobis redeunte, & ciuitatem intrante, hæc nuntiata sunt mihi. In crastinum Girardus per nuntios suos diffiduciauit me. Posui burgenses ciuitatis ad rationem. Responderunt mihi, quòd libenter iuuarent me, eo quòd iniuria Girardi manifesta esset. Sanè quia imparatus eram, & res in arcto erat, exiui de ciuitate, vt milites citò congregarem. Veni ad amicos meos, qui cum multa militum frequentia venire cœperunt. Frater verò meus destructionem regionis imminere videns, sollicitè pacem quærere curauit. Institit mihi maximè, vt paci intenderem. Modus pacis hic est. Ecclesia, quam armis impleuerat, vacuata fuit, & mihi reddita. Pepigit etiam, quòd hominem illum in ceppo reponeret, si posset habere, vel iuraret quòd non posset habere, & tunc quantum valeret hominis redemptio mihi daret. Iurauit quidam miles pro eo, quia hominem rehabere non poterat, & ideo redemptio mihi reddita fuit. Hæc scripsi Serenitati vestræ, vt sciatis quàm iniquè homines mei egerint aduersum me, dum C essem in seruitio vestro. Sed omnia quæ acta sunt, consilio fratris mei & amicorum meorum feci. Quæ autem vobis scribo, lator præsentium vobis pleniùs intimabit. Valete.

EPISTOLA CCXXII.

ILLVSTRI *Domino suo carissimo* LVDOVICO *magnifico Regi Francorum, A. Autissiodorensis dictus Episcopus, sic regnare vt Regi Regum valeat placere.* SERENITATI vestræ & regiæ magnificentiæ quantas possumus gratias referimus, pro vigili cura & sollicitudine quam erga nostram Ecclesiam, imò vestram, exhibuistis in rebus illius conseruandis & manutenendis. & omnes qui audierunt lætati sunt, & Deum in vobis & de vobis glorificauerunt. Veniens itaque nuntius vester diem me constituisse mihi & Comiti assignauit. quem lætus suscipiens, ad illum ire ómni occasione remota paratus fui. Verùm priusquàm ille veniret, Comes Niuernensis Literas suas ad Capitulum Cisterciense direxerat. quibus perspectis, dominus & venerabilis Godefridus quondam Lingonensis Episcopus, Dominus Pontiniac. & Dominus Clareuallensis Abbates, diem constituerunt mihi & Comiti, cupientes inter nos & Comitem pacem reformare. Cùm igitur ego & turba virorum probabilium & religiosorum ad diem conuenissemus, Comes ea quæ ad

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

pacem sunt satis benignè se libenter facere significauit; & dicto domini G. quondam Lingonensis Episcopi, Pontin. & Clareuall. Abbatum stare se spopondit. Compellentibus verò cunctis, & laudantibus vt totam causam in dicto illorum poneremus, distulimus, donec priùs consilium vestrum & voluntatem super hoc haberemus. Significate igitur nobis quid vobis placuerit. Nam secundum consilium vestrum & voluntatem, parati sumus in hoc negotio agere. A

EPISTOLA CCXXIII.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, B. eiusdem miseratione Nouiomensis qualiscumque Episcopus vocatus, quicquid potest amoris & obsequij cum deuotis orationibus.* GRATIAS multas reddit paruitas nostra Sublimitati vestræ, pro eo quod Comiti Flandrensi vobis placuit pro nobis scribere, & quia ipse Comes ex mandato vestro damna multa fecit mihi restaurare, & adhuc quod nondum profectum est benè promittit consummare. Non solum hoc tenet obnoxium vobis, sed benignitas gratiæ vestræ, quam in omnibus negotiis meis semper mihi exhibuistis. Nunc autem, Domine, de verbo illo, quod tractatum est ante vos in Quadragesima Nouiomi, super femina illa quam clamo, quia capitalis esse debet Episcopi: vnde vos consilio Curiæ vestræ rationabiliter considerastis, quòd si haberem hominem qui de matre vel auia ipsius ad opus Episcopi capitale recepisset, mihi remaneret, si non esset qui pro ea plus facere vellet: pedibus vestris obuolutus obnixè precor, vt vnum à latere vestro qui interfuit verbo ad diem belli, quod indè iam sumptum est, die Martis post festum Sancti Iacobi pro liberalitate vestra mittere dignemini, qui loco vestri videat & audiat ne ius Episcopi violentiâ Communiæ periclitetur, & iustitia etiam ipsorum Burgensium in nullo grauetur. Timeo enim multitudinem populi. De Buticulario, vt ipsum mittatis præcipuè volo vos exorare. Etiam precor idipsum per latorem præsentium. B

EPISTOLA CCXXIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi Domino suo & amico singulari, Eadem gratiâ Lundun. Archiepiscopus, in oratione & obsequio seipsum, & in præsenti prosperari, in futuro beari.* VERI amoris est proprium, vt quod est amici credat suum. Nec enim timetur repulsa vbi dilectio non dubitatur vera. Hinc est quòd generositatis vestræ aures pulsare præsumimus, quotiês nostræ paruitati necessarium sentimus. Nouerit itaque vestra discretio, quòd multimoda vestra vestratúmque liberalitate illectus & præuentus, iam vobiscum sum dimidius, gratiáque Dei prosperante dispono & desidero in breui subsequi totus, ibique quod superest vitæ expendere in redemptione præteritæ culpæ. Propterea etiam Fratri Ernisio quondam Sancti Victoris Abbati quadringentas marcas triginta minus puri argenti pondere Trecensi, vtpote fideli amico, depositas commisi. iámque testamento præparato, quomodo & quibus distribui deberent, si morte præuentus ipse non venirem. Sed iam nimis verum experior illud antiquum prouerbium, *Nusquam tuta fides.* Vix enim pro me commissa distribueret, si iam obissem, qui nuntiis meis iam tertiò missis & frustratis mihi adhuc viuenti & repetenti, negare non erubescit. Igitur magnificentiam vestram quamquam immeritam obnixè petimus, quatinus patrocinante nobis vestra potentia à præfati hominis liberemur inopinata & inuerecunda malitia. Porrò insuper timemus, ne nobilis Regni vestri gloriam maculet, si auditum fuerit apud exteras nationes sic deliquisse in amicum dulcis Galliæ Abbates. Ceterùm cùm meo iussu vel permissu nil cuiquam indè præstiterit, obsecro vt sicut de vestra Maiestate confidimus, sic nos in præsenti negotio iuuari per vos sentiamus. C

EPISTOLA CCXXV.

EXCELLENTISSIMO *Principi & Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum piissimo, A. Siluanectensis Ecclesiæ qualiscumque Minister salutem & orationes.* MEMINISSE potest Sublimitas vestra, quòd cùm apud Siluanectum

A in Capella nostra vobiscum loqueremur, de domino Bartholomæo, quem captum tenetis, mentionem fecimus, & vt ipsius, amore Dei & honore sanctorum dierum, misericordiam haberetis, vestram benignitatem rogauimus. Vos autem respondistis nobis, vt super hoc consilium quæreremus, & ne indè damnum aliquod seu crimen euenire posset prouideremus. Nos igitur super hoc cum Iurisprudentibus communicato consilio, Domino scilicet Episcopo Beluacensi, eiúsque Archidiacono Iohanne, Abbatibus quoque Sancti Quintini Beluacensis, de Fresmont, de Prato, de Alneto, & Sancti Vincentij Siluanectensis, considerauimus, & ipsi laudauerunt, vt idem B. antequam de carcere exeat Crucem accipiat, atque Ierosolymam iturum, séque ibidem per annum integrum demoraturum, atque in proximo Natali Domini iter arrepturum iureiurando promittat. Iurabit etiam vt nec ante, nec post reditum de Ierosolyma aliquid vnquam per rapinam capiat. Quod si fortè iusiurandum transgressus aliquid rapuerit, dominus Hugo de Vilers cum fratribus suis se redditurum, aut se aut vnum de filiis suis, vobis se vbicumque vobis placuerit traditurum iurabit. Hæc omnia præsentium lator Philippus frater eius cum ipso in præsentia vestra iurabit. Hunc igitur supplicamus pietati vestræ, quatinus amore Dei & nostri quod statutum est suscipiatis, & prædictum B. hac conditione & pacto dimittatis. Valete.

B EPISTOLA CCXXVI.

GLORIOSO *Regi Francorum* LVDOVICO *Domino suo carissimo, P. Papiensis Ecclesiæ dictus Episcopus, post terrenum Regnum cœleste feliciter adipisci.* MAGNI animi est, & de virtute gloriantis, sublimes ad votum suum Potestates inclinare. Suspicantur id de me homines, & vt possim apud Deum promeruisse, & apud vos. Et ego quidem dum conscientiæ iudicium consulo, aut rari, aut nullius mihi boni conscius, quod possum & Deo totum, & vestræ liberalitati ascribo, qui de mè creditis fortasse maiora quàm in me sentiam ipse. Quidam Burgundiæ Ecclesiastici viri, qui vltimam Ecclesiis suis, nisi citò manum auxilij porrigatis, cladem persentiunt imminere, multis me precibus rogauerunt, vt vestræ super hoc scriberem Sublimitati. Ego quidem tacentibus ipsis tanti mali immanitate perspecta id facere debueram, sed nunc sanior facto ratio accessit. Diuinum munus, & bonorum omnium votis acclamandum confitemur, vitiis vos iudicem datum, moribus fundatorem. Sentiunt hoc qui prope, sentiant vtinam & qui longè sunt. Quemadmodum præsentia vestri multis materia est ad virtutes, sic longa absentia quibusdam ad vitia incrementum. Sic parti corporis alteri consulere, vt altera periculis exponatur, indiscretæ considerationis est ratio. Nam per illam, cuius cura aut rara, aut nulla est, paulatim ad saniorem mala obrepere poterunt. Ad hoc vos Regem à Deo constitutum considerate, vt & pauperibus C pax, & sua Ecclesiis dignitas conseruetur. Burgundia ista inter nequam & perditos homines omninò deperit. Consulite obsecro Ecclesiæ Dei, quæ nemine prohibente ad diripiendum raptoribus exposita est. Placeat Serenitati vsque ad aduentum mittere huc aliquem de Episcopis aut Proceribus vestris, qui nobiscum & personis Ecclesiasticis & Baronibus conuocatis pacem reformet & terræ & Ecclesiis. Scribite etiam super hoc Comiti Cabilonensi, Comiti Gerardo, domino Huberto de Bello-ioco, & Dalmacio de Luzeio.

EPISTOLA CCXXVII.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Francorum Regi, P. eadem gratiâ Narbonensis Ecclesiæ humilis Minister prosperitatem & vitam.* QVIA veniendi ad vos Dominum meum Regem non est nobis data facultas, ita dolemus sicut maximum inde patimur detrimentum. Vnde & fuit & est nobis semper in voluntate, vt quàm citiùs poterimus, & Dominus donauerit, auctoritatis vestræ regiæ faciem adeamus. Mittimus interim strenuitatis vestræ Celsitudini dilectum nostrum Bremundum Narbonensis Ecclesiæ Cantorem, rogantes multum vt vestri gratiâ & nostro intuitu eum benignè recipiatis, & in his quæ ex parte nostra vobis dixerit benigniùs exaudiatis, & per eum si vestra iusserit pietas vestræ Serenitatis apices

nobis transmittatis. In quibus quid de nobis vobis placuerit significare poteritis. A
Rogo itaque, si placet, vt Præceptum Regium, quod antecessori nostro fecistis, nobis innouari faciatis. Valeat in æternum imperium vestrum.

EPISTOLA CCXXVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ glorioso Francorum Regi, A. eadem gratiâ Helenensis Episcopus salutem & sinceræ dilectionis affectum.* GLORIOSÆ recordationis prædecessores vestri perennem memoriæ suæ titulum nobis reliquerunt, Ecclesiam nostram expulsis Agarenis in pristinum statum reformando, & eam ex fiscis regalibus augmentando. Vnde & omni eorum posteritati obnoxij effecti, grates ipsas quas & patres nostri in vestros effuderunt, nos quoque & in vos refundimus: Ecclesiam Helenensem, & omnia nostra vestræ regali magnificentiæ exponentes. Specialiter tamen si quid ex partibus nostris vobis placuerit, quod regiam deceat aut lætificet mentem, lætissimo cordis sinu iussum amplectemur, & regium votum efficaciter implebimus. De cetero, Serenitati vestræ non minimas referimus grates, quòd præsentium latorem A. de Mataplana consanguineum nostrum transactis annis benè suscepistis, & vestræ liberalitatis gratiâ respexistis. Nos quoque in eundem modum non solùm vestræ, vt diximus, regali Excellentiæ, sed etiam omnibus Curiæ vestræ deuotis ac familiaribus obsequi nos paratos gratanter B
enuntiamus. Valeat & vigeat regalis dignitas vestra in Domino.

EPISTOLA CCXXIX.

GLORIOSISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *illustri Dei gratiâ Francorum Regi, D. eadem gratiâ sanctæ Lugdunensis Ecclesiæ Electus humilis salutem & deuotum obsequium.* VBERES Deo & Sublimitati vestræ referimus gratiarum actiones, quòd humilitatem nostram scripto vel nuntio dignata est visitare, ratúmque volumus habeatis nos & nostros obsequio & honori vestro pro posse nostro indubitanter accinctos. De reliquo itaque solitam misericordiæ vestræ pietatem quantò deuotiùs possumus exoramus, quatinus diuinæ caritatis intuitu prædictæ matri nostræ sanctæ Lugdunensi Ecclesiæ grauiter laboranti misereamini, & eiusdem diutinis oppressionibus summæ discretionis vestræ consilio dignemini subuenire. Nulli verò adulatori credatur, si quis fortè deuotionem nostram erga vos attemptauerit obfuscare.

EPISTOLA CCXXX.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, G. Cenomanensis humilis Minister salutem & obsequium.* SI talento quod C
nobis à Deo datũ est fideliter vti volumus, cùm res aut tempus exigit, veritati testimonium perhibere debemus. Causam quæ inter Magistrum Hugonem de Marson Clericum vestrum & amicum nostrum, & Oliuerum nepotem domini Guillelmi filij Hamonis agitabatur, Episcopo Andegauensi & nobis dominus Papa commisit audiendam, & fine debito terminandam. Itaque vtraque parte in nostra præsentia Turoni constituta, Magister H. ab Oliuerio restitutionem damnorum, quæ plurima O. sibi in Præpositura, quam donatione vestra tenebat, per violentiam intulerat, sibi fieri postulabat, præsertim cùm in Capitulo beati Martini & in Curia vestra sæpè iustitiam ei obtulisset. Et licèt hoc publica fama testaretur, dicebat se super hoc testes sufficientes & idoneos habere. E contrario O. dicebat de Præpositura & damnis transactionem factam fuisse in præsentia Domini Turonensis: talem scilicet, quòd singulis annis debebat ei dare Magister H. centum solidos, & magnam partem pratorum quæ Turon. habebat, & aquam quæ fluit secus prata, & hoc repetebat O. à Magistro H. Fatebatur Magister H. quòd se subiecisset arbitrio Domini Turonensis, sed coactus & inuitus, vtpote qui per violentiam domini Guillelmi filij Haimonis Senescalli Regis Anglorum redditibus omnibus Præpositturæ suæ spoliatus esset. Insuper dicebat quòd O. postea absoluerat eum à pacto illo liberè & quietè. Quod quidem O. negabat. Cùm itaque

A itaque in crastinum vterque testes suos esset producturus, Magister H. manè facto in præsentia nostra conquestus est, quòd testes sui territi minis Præpositi Turonensis venire ante nos non audebant. Dicebat enim fuisse eis interdictum ex parte Senescalli, ne in vrbem intrarent. quod siquidem à multis & magnis viris accepimus. Habito itaque consilio cum sapientibus viris, coactus non spontaneus arbitrio nostro se subiecit. Decreuimus itaque, quòd per singulos annos daret Oliuerio c. solidos Andegauensium. & ab impetitione de pratis & de aqua eum absoluimus, potiùs ei ad tempus consulentes, quàm iustitiam sectantes. Vestrum est, Rex venerande, donum vestrum tueri, & quod à Clerico vestro per violentiam est extortum, auctoritate domini Papæ in irritum reducere. Valete.

EPISTOLA CCXXXI.

EXCELLENTISSIMO *Principi & Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum piissimo, A. Siluanectensis Ecclesiæ qualiscumque Minister salutem & orationes.* ISTE præsentium lator Monachus est de quadam Cisterciensis Ordinis Abbatia, quæ dicitur Pratea. cui multotiens vestra contulistis beneficia. Fratres verò eiusdem loci post multas, quas pro Christo in victu & vestitu passi sunt, necessitates, nouum cœperunt ædificare Monasterium: non in se, sed
B in Christi pietate & misericordia confidentes. quod nullatenus sine vestris & aliorum fidelium beneficiis poterit consummari. Vndè vestræ supplicamus pietati, quatinus amore Dei & nostri, si vobis visum fuerit, ad ipsius Ecclesiæ constructionem aliquod beneficium impendatis. Hoc etenim Christo credimus gratum, atque saluti animæ vestræ admodum profuturum. Valete.

EPISTOLA CCXXXII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, P. Ecclesiæ Gabilonensis humilis Minister salutem & obsequiorum deuotionem.* EX Litteris dignationis vestræ animaduertimus Serenitatem vestram erga nos fore turbatam, ex ea videlicet causa, qua vobis suggestum est nuncios vestros non ea qua decuit à nobis veneratione susceptos. Interroget Dominus meus Dominum Niuernensem, qualiter à nobis susceptus, qualiter tractatus sit: si quid, quod ad eius obsequium, & ad vestrum honorem pertineret, prætermisi: si quid, vnde vestram indignationem incurrere debuissem, admisi. Porrò clientis vestri querimonia, qua ratione nobis imputetur, cùm nullam sibi factam probare possit iniuriam, vel aliquid vnde de nobis iustè conqueri possit? Non suspicetur Dominus meus de seruo suo quicquam indignum, quia ad omnem voluntatem vestram, ad omne seruicium, pro modo possibilitatis meæ sum paratus.
C Proindè, Regiæ Maiestatis vestræ genibus prouolutus supplex flagito, quatinus dulcedinem gratiæ vestræ nobis benignè indulgeatis, & laborem præsentiam vestram adeundi clementer nobis remittatis. Parcite ætati & debilitati nostræ, & paupertati Ecclesiæ nostræ, imò vestræ, quæ in his diebus vltra solitum dissensionibus & bellis apud nos omnia vastantibus periculis multis exposita, numquàm magis quàm nunc præsentiâ nostra indiguit. Si pro nobis ista omnia non satisfaciunt, placeat saltem clementiæ vestræ, vt nobis oportuniore tempore diem statuatis, aut causam istam Domino Eduensi siue Cisterciensi committatis.

EPISTOLA CCXXXIII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum, Arnulfus Lexouiensis Ecclesiæ humilis Minister, salutem & deuotum cum omni deuotione obsequium.* LÆTIFICAVIT animam meam lator præsentium gaudio diu desiderato, gaudio quod tam nos quàm ceteri fideles Regni Francorum longis suspirauimus desideriis, & nunc crebris exultationibus suscipimus adimpletum. Visitauit Deus plebem suam, totique Regno Francorum misericordiæ suæ viscera patefecit:

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

dum & certum vobis heredem instituit, & iustum vniuersis Regni Francorum Primatibus Dominum ordinauit. Nullus enim erit adeò superbus aut contumax, qui illi debitum famulatum detrectet impendere, quem de carne vestra ad Regni nouerit gubernacula procreatum. Conseruet omnipotens Deus personam vestram, Regnum stabiliat, sobolémque vestram vobis & nobis in tempora multiplicet longiora. Ceterùm pro latore præsentium Bernardo supplicamus, quatinus ad id quod Dominus suus ei legauerat obtinendum nostras sibi preces sentiat profuturas. A

EPISTOLA CCXXXIV.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei prouidentiâ Regi Francorum, N. Bellicensis Ecclesiæ humilis Minister, sic terrenum Regnum regere, vt in cælis cum Sanctis valeat regnare.* Ex quo, illustrissime Rex, vestræ Serenitatis sublimitas paruitatem Cartusiensis Domus, suam nobis præsentiam exhibendo, visitare dignata est; in armariolo nostri pectoris ea qua potuimus dilectione suscepimus. Tunc enim, vt ita dicamus, nostris visceribus incorporatus estis, verùm nec facilè eruemini. Nunc quoque Dei voluntate nescio aut disponente, aut permittente, Ecclesiæ Bellicensi qualiscumque destinatus Episcopus, nostris orationibus vestri memoriam habentes, preces pro vobis & Regni stabilitate ad Deum fundimus. Proindè magnificentiæ vestræ suggerimus, vt humanis fauoribus plus quàm vobis non credatis, misericordiam & iudicium, benignitatem & mansuetudinem, ac consimilia imitemini. quæ scilicet insignia sunt regiæ dignitatis. De cetero Maiestati vestræ supplicamus, quatenus cuidam nepoti nostro carnali Parisius studenti, pro Dei & nostri amore, vnde sustentari, & sapientiæ intendere possit, subuenire dignemini. Valete. B

EPISTOLA CCXXXV.

MAGNIFICO *ac gloriosissimo Francorum Regi* LVDOVICO *Domino suo, I. Magalonensis Ecclesiæ humilis Minister, & eiusdem Ecclesiæ totus Conuentus, fidelium orationum munus, & sic Regnum gubernare terrenum, vt perhennem coronam & gloriam mereatur habere in cælis.* MAGNAS agimus gratias Sublimitati vestræ, gloriosissime Domine, quòd nuncios nostros hoc anno ad vos venientes benignè & liberaliter suscepistis. Ob quam causam de fidelibus & deuotis fideliores & deuotiores vobis & Regno vestro nos reddidistis, & ad vestrum seruicium promptiores. Indè est quòd præsentium latores Fratres nostros Archidiaconum & Sacristam, & Priorem de Lunello, cum multa spe & fiducia ad vestram præsentiam misimus: rogantes vt eos benignè suscipiatis, & in suis petitionibus exaudiatis, & vt domino Papæ, si præsens est, ore ad os, aut si absens, vestris Litteris in eum, quem ipsi vobis exposuerint, modum, pro vestra Magalonensi Ecclesia preces porrigatis. C

EPISTOLA CCXXXVI.

SERENISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *diuina dispensatione illustrissimo Francorum Regi, G. Cenomanensis Minister humilis debiti famulatus obsequium, & saluari ab eo qui dat salutem Regibus.* VESTRAM credimus non latere magnificentiam, quanta mala, quàm multiplicem grauium damnorum seriem à G. Goëti passa sit Ecclesia nostra, qui ab terra nostra prædam abducens, homines nostros ad inopiæ miseriam, terram quoque in miseram desolationem redegit. Nos nimirum & Ecclesia nostra multis laboribus & expensis à domino Papa super hoc iustitiam quærentes, cùm in subsidium prædicti G. partes vestras interponeretis, licèt idem G. in præsentia domini Papæ iniuriam illam cognouisset, iustitiam tamen nostram nullatenus assequi potuimus. Verumtamen cùm de parte vestra Magister Hugo de Marsone nobis significauerit, vobis non displicere, imò potius gratum esse si in iustitia illa quærenda procederemus, & quòd etiam pro no-

A bis domino Papæ scriberetis super negocio isto, nos & Ecclesia nostra indè multiplicium gratiarum actiones liberalitati vestræ, quæ Ecclesiis attentiùs prouidere consueuit, meritò referentes, piam mansuetudinem vestram profusis lacrimis quantum possumus exorare intendimus: quatinus sicut partium vestrarum interpositione dilata est iustitia nostra, ita sit beneplacitum vestrum pro nobis ad dominum Papam interueniendo, gratiæ vestræ meritum nobis tantò attentiùs proficere, quantò nouerit discretio nobis priùs nocuisse. & super hoc domino Papæ diligentiùs scribere dignetur Sublimitas vestra. Valete.

EPISTOLA CCXXXVI.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ glorioso Francorum Regi*, STEPHANVS *Matisconensis Ecclesiæ humilis Minister, deuotum in omnibus & per omnia famulatum*. IN tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis, nullum nobis patet refugium ad vos. Si à clamore nostro aurem vestræ pietatis velitis auertere, & dissimulare dolores nostros, nihil iam remedij nobis superesse videmus, quin extrema Ecclesiæ nostræ pernicies immineat. Aliarum calamitates vestræ exponere pietati, & longum esset, & fortassis onerosum. Sufficit vnicuique miseria sua. Inter omnes sanè angustias, quas nostra per longum iam tempus sustinet incessanter, id quoque ei ad cumulum malorum accedit, quòd hominum B suorum nemini tutè viuere licèt, cùm & viuere saltim vix liceat. Habebat inter alios quendam magnarum facultatum & opum, sibique perutilem, cui timore Comitis GERARDI sua ipsius domus iam ferè per duos continuos annos pro carcere fuit. Qui, ne fortè dum aliquo casu eum egredi contingeret, in insidias incideret præparatas, Lugdunum nocturnus aufugit. Quia igitur Ecclesiastici rigoris censura nos tyrannum coërcere oportet, cùm tamen nec Deum timeat, nec homines reuereatur; rogamus vt duos de vestris, quorum alter in Episcopio, alter in quadam villa nostra ad tutelam ponatur, huc transmittere dignemini, qui & rerum nostrarum, & ciuitatis vestræ curam habeant. Credimus enim, quòd in nunciis Maiestati Regiæ aut timore, aut pudore deferet. Nos interim donec immanis huius beluæ ferocitas quoquomodo coërceatur, ciuitate cedemus. Decetero, audemus consulere, vt aliquos de Episcopis vel Proceribus vestris ad partes istas dirigatis, qui & Ecclesiis quæ penè desolatæ sunt, & terræ quæ deserta est, consulant & prouideant, conuocent Barones, pacémque reforment. Alioquin nisi tantæ pesti citiùs occurratur, serpens latiùs malum totum corpus inuadet.

EPISTOLA CCXXXVII.

C DOMINO *suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, A. *Mimatensis Episcopus salutem & seruicium*. DOLOREM animi mei nec linguâ, nec Carta describere valeo. sed tamen breuiter quod ad rem pertinet comprehendo. Audiat me cœlum, audiat terra, audiat me Dominus meus Rex, ad quem sicut ad iudicem specialem confugio, vt faciat iudicium & iustitiam in terra de his qui Regnum suum inaudita proditione corruperunt, & me vsquequaque vsque ad mortem sine causa persecuti sunt. Meminit, vt credo, dignatio vestra, qua deuotione tempore pacis meæ, quando hostis vel aduersarius nullo modo apparere ausus fuerat, me, meáque, Episcopatum, terrámque paternam, in manus vestras benè fideliterque indidi, & ipsam fidem sine aliqua reprehensione seruare studui. Nunc autem insurrexerunt in me homines iniqui, filij iniquitatis, & quod mihi dolor est dicere, frater meus, & quidam peruersi cum eo, terram meam, immò vestram fraudulenter & proditoriè, vt audietis, inuaserunt. Nam ea die qua Magister Radulfus à vestra Curia ad nos peruenit, ego fratrem meum in pace recepi, & castra quædam terrámque simul ei commendaui, vndè mihi hominium & fidelitatem fecit, iuramentúmque præstitit, quòd me meáque fideliter seruaret, & mihi in omnibus & per omnia obediret. Indè vt fratrem tractaui, militémque feci, & honestè mecum habui. Qui in fraude nefandorum cœtu secum congregato, à me & à mensa mea recedens, duo ex castris meis fraudulenter occu-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. pauit, & adhuc tenet. Nec mirum si sic egit, qui non legitimè genitus contra me illicitè agere præsumpsit. Hinc ad vos clamorem facio, & vt non tam mea quàm vestra quæratis exopto. Magistrum etiam Radulfum mitto, & vt eum tanquam me audiatis, & quæ dixerit credatis & faciatis, precor & obnixè exoro. Licèt enim necessarium sit mihi auxilium vestrum, tamen pro vestro honore & gloria magis laboro, quàm pro mea vtilitate. Credite ergo Magistro Radulfo sicuti mihi, quia verè venissem, nisi turbata fuisset terra. Misi verò eum vt vices meas compleat, quia & vobis & mihi fidelis est. A

EPISTOLA CCXXXVIII.

DILECTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, B. Dei misericordia Beluacensis Ecclesiæ Minister humilis salutem, & promptum in omnibus obsequium.* BELVACENSIS Ecclesia pro querela satis vili in lachrymis & mœrore posita est, & quæ ieiunij & afflictionis tempore diuino cultui omninò intendere deberet, diuina celebrare officia minimè potest. Proindè vestram in quantum possumus deprecamur clementiam, quatinus pietatis instinctu cum Domino Remensi loquamini, & sic concordes efficiamini, vt Ecclesiam, quæ diu fleuit, cantare liceat, ad laudem & gloriam nominis Dei. Valete. B

EPISTOLA CCXXXIX.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, ST. *Dei patientia Redonensis Episcopus ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* SI pacis & concordiæ amatores diligendi sunt & fouendi, iuxta illud Euangelicum, *Beati pacifici*, seminatores discordiæ & inimici veritatis execrandi sunt & detestandi, iuxta illud Salomonis, quòd *illum detestatur anima Dei, qui seminat inter Fratres discordias*, & *virum dolosum abominatur Dominus.* Ad vocationem Domini Turonensis ad transactam festiuitatem beati Martini Turonis venientes, transitum habuimus per Burgulium. Ibique Abbas illius Abbatiæ plurimis assumptis secum Fratribus, viris scilicet honestis & religiosis, conquestionem suam de falsis Fratribus suis, Priore scilicet Castri-fortis & complicibus suis nobis monstrans, nos caritatiuè visitauit. Audita siquidem de falsis interpretibus conquestione, audiuimus etiam ab honestis & religiosis viris, Abbatis sui modum & honestatem vitæ. Testati sunt autem, quod iamdudum nouimus, eum esse virum bonæ opinionis, consummatæ religionis, & probatæ honestatis: bonum Domui suæ prouisorem & dispensatorem, caritatiuum, hospitalem, veritatis amatorem, & quòd falsi interpretes, qui ad pedes venerant vestræ Sublimitatis, sinistra quædam de eo vobis intemptantes falsi testes erant, & testis falsus non erit impunitus. Hoc idem audiuimus ab ore Domini Turonensis, & Abbatis Maioris-Monasterij, qui ad discussionem causæ illius in Capitulo Burgulij conuenerant. Hoc vobis veraciter attestamur, & testimonium nostrum verum est. Valeat Regnum vestrum. C

EPISTOLA CCXL.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, B. Beluacensis Episcopus salutem & promptum in omnibus obsequium.* PETRVS de Gerboredo in præsentia vestra per treugas requisiuit quemdam hominem, quem Sagalo de Miliaco ceperat, dicens quòd de dominio & custodia sua erat. Sagalo respondit, quòd hominem reddere nolebat, quia de feudo suo erat. Statutum est à Curia vestra, quòd Petro & Sagalone præsentibus, homo ille ante nos adduceretur, & cuius dominio se cognosceret, audiretur. Sic factum est. Homo itaque diligenter à nobis disquisitus, sine aliqua coactione cognouit quòd de custodia & dominio Petri est. Diximus itaque Sagaloni, quòd eum Petro per plegium redderet. Qui respondit, quòd cùm homo ille de feodo suo esset, illum non redderet, nisi iudicium Curiæ nostræ illud diceret. Nos autem intelligentes à Curia vestra dictum esse, quòd homo ille Petro per plegium redderetur, si domi-

A nio ipsius se cognosceret, non præsumpsimus super hoc iudicium facere. Sed in hoc Curia nostra conuenit, quòd homo ille pro se plegios daret vsque dum consilium vestrum super hoc audiremus. Sagalo autem acquiescere noluit. Vestrum est prouidere, quid indè faciendum sit.

EPISTOLA CCXLI.

VENERABILI *Domino & amico* LVDOVICO *Dei gratiâ serenissimo Francorum Regi*, RAI. *Viuar. Episcopus, & Comitis Tolosani auunculus, salutem, pacem, & gaudium.* PRO Ecclesia Tornuc. Maiestati vestræ modis omnibus supplicamus, vt misericordes oculos super eam inclinare dignemini, quoniam specialiter istius Ecclesiæ destructio regiæ dignitatis est non modica diminutio. Quòd si Abbas Torn. qui Monachis suis inconsultis discessit, Abbatiæ renuntiare voluerit, oportet vos sollicitum esse ne libera eis impediatur electio.

EPISTOLA CCXLII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, B. Beluacensis Episcopus salutem & promptum in omnibus obsequium.*
B QVANTAS possumus Celsitudini vestræ gratias referimus super eo quòd dilectionem vestram semper erga nos immobilem experti sumus, & quia fructus ipsius de die in diem vberiores sentimus. & hoc enim magnum vobis est, quòd seruientes vestros ad negotia nostra pro voluntate nostra paratos habemus. Indè est quòd in labore, quem propter honorem & incrementum Ecclesiæ nostræ suscepimus, spem certam consummationis ex vestri benignitate consilij & auxilij concepimus. De cetero mandamus dilectioni vestræ, quòd de negocio quodam nostro Gauterio seruienti vestro credatis, sicut & nobis faceretis.

EPISTOLA CCXLIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, P. *Hebrardi Abbas Sancti Germani, suæ Celsitudinis Clericus, cum eo regnare cuius Regni non est finis.* MAIESTATIS vestræ clementiam, ô bone Rex, non ignorare volo, me ad laudem, & honorem, & augmentum Coronæ vestræ, pro sensus mei capacitate, ex quo vos vidi omnimodis inuigilasse. In tantum quòd pro aduentu vestro in Aruerniam, ferè omnium Baronum Aruernorum odium incurri. Et vt ego vobis prædixi, quando apud Briuatam à nobis discessistis, quantumcumque potuere damnum mihi & meis machinati sunt. Illud autem Maiestatem vestram scire cupio, quòd propter discordiam Briuatensis Ecclesiæ, & captus, & vsque ad mortem
C vulneratus, & in carcere & compedibus positus fui. De quo carcere nullo modo euadere possum, nisi Briuatensis Ecclesia pacem integram habuerit. Et ecce maximo pecuniæ pretio promisso, datis obsidibus & fideiussoribus, nepote etiam meo sub eodem carcere incluso, ad tempus à vinculis resoluor: interposito fidei sacramento, me ad eumdem carcerem reuersurum, nisi mihi pietas vestra succurrerit, & Ecclesiæ Briuatensi pacem præstiterit. Hanc à Domino meo Rege specialiter exploro, hanc votis omnibus suspiro. Per hanc enim me posse liberari spero & credo. Ad vos iam venissem, sed pondere cathenarum grauatus, & compedum constrictione afflictus, exoptatam Domini mei Regis præsentiam adire non possum. Vix enim à lecto adhuc surgere, aut equitare adhuc possum. De cetero autem præsentium latores pietatis vestræ clementia benignè suscipiat, & me in tot & tantis aduersitatibus positum misericorditer respiciat.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCXLIV.

MAGNIFICO *& illustrissimo viro* LVDOVICO *gloriosissimo Francorum Regi, VV. Sancti Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis salutem cum sincera deuotionis affectu.* QVANTO de regiæ benignitatis fauore pleniorem in omnibus spem & fiduciam obtinemus, tantò ea quæ ad cultum Dei, & gloriam nominis vestri augendam spectare noscuntur, vestræ magnitudini libentiùs suggerere cupimus & suadere. Nouerit autem Sublimitas vestra, dilectum & specialem amicum nostrum, & vestræ quoque magnificentiæ fidelissimum, Magistrum Her. domini Papæ Subdiaconum & Notarium, ad profectum & meliorationem illius pauperis Ecclesiæ Sancti Iohannis Euangelistæ, quæ iuxta Palatium vestrum apud Bituricum sita est, intuitu caritatis intendere, & studiosiùs aspirare. Vnde nos ad honestam petitionem ipsius vestram Serenissimam pietatem rogamus, vt obtentu superni amoris ea quæ prædictus amicus noster, & Excellentiæ vestræ fidelis, ad opus eiusdem Ecclesiæ iam conquisiuit, vel quæ inantea tam ipse, quàm Fratres ipsius loci, Deo propitio, poterunt ibidem adipisci, Regia Maiestas protegere semper & defensare dignetur: & venerabili viro eiusdem loci Priori R. nomine latori præsentium Litteras protectionis & confirmationis vestræ super rebus acquisitis & acquirendis misericorditer indulgere, vt indè cumulus æternæ mercedis vobis accrescat, & nos debeamus ex hoc ad seruitium vestrum feruentiùs incitari. Hoc ipsum quoque Præposito & hominibus vestris in locis illis manentibus vestris Litteris placeat vobis mandare. B

EPISTOLA CCXLV.

GLORIOSISSIMO *atque illustrissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ post Deum vnico defensori*, IACOBVS *eiusdem Ecclesiæ Diaconus Cardinalis per omnia suus continuam cum salute victoriam.* DEVOTIONE, nec minus fidelitate, qua Maiestati vestræ astringimur, sæpiùs pro his quos vobis fideles esse cognoscimus, apud Serenitatem vestram preces deponere compellimur. Pro latore itaque præsentium Cantore de Pitueris, vt Ecclesiæ beati Aniani preces, vnà & assensum vestrum de Præbenda destinetis, quoniam iam eum sicut speramus recipere parata est, supplicamus.

EPISTOLA CCXLVI.

LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico atque clementissimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem & continuæ felicitatis gaudium.* QVANTÆ sit nobilitatis & prudentiæ Hirmeng. Narbonensis Vicecomitissa, mulier nobilis & discreta, vestram non latet industriam. Quæ cùm omni tempore sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ fuerit deuotissima, hoc tamen tempore tantam domino Papæ & suis omnibus deuotionem exhibuit, quantam IESV CHRISTI Vicario debuit exhibere. Nobis, cùm in Hispaniam proficisceremur, & etiam indè reuerteremur, tanquam personæ domini Papæ reuerentiam exhibuit. Vnde ei semper debitores existemus. Pro qua itaque vestræ benignitati quantum possumus affectuosas preces porrigentes, obsecramus, quatenus domini Papæ precibus & nostris annuentes, iam sicut fidelem vestram velitis propensiùs diligere, & manutenere, & in suis petitionibus exaudire. C

EPISTOLA CCXLVII.

ILLVSTRISSIMO *ac verè Catholico Principi* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, VV. eadem gratiâ tituli Sancti Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis salutem & veræ dilectionis obsequium.* SICVT fidei vestræ claritas, & deuotionis virtus inter ceteros mundi Principes inuenitur splendescere, & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Matri vestræ plura & maiora per vos noscuntur iuuamina contri-

A buta: ita propositi nostri fuit, & erit omni tempore, nisi à vobis sine causa abiiciamur, personam vestram, & honorem præ ceteris Principibus diligere, seruitiúmque nostrum vobis affectuosiùs exhibere. Miramur autem plurimùm, si apud tantæ religionis Principem detractorum linguæ inueniantur adeò præualere, vt nobis, seu alicui fidelium vestrorum, nulla interpellatione adhibita, gratiam vestram inueniantur subtrahere. Indè est quòd venerabilem virum Abbatem de Fonte-Maur. Excellentiæ vestræ dirigimus, modis quibuscumque possumus supplicantes, quatenus iudicium quod nobis Senonis exhibuistis ad memoriam reuocando, ita eum in his quæ vobis ex parte nostra dixerit, benignè audire & exaudire velitis: ne maliuolorum falsa & iniqua persuasione, gratiâ vestra, quam adeò desideramus, inueniamur defraudari. Excusationem siquidem, quam per eum offerimus, per nos ipsos monstrabimus esse verissimam, si benignitas vestra prouidere voluerit vt id facere valeamus.

EPISTOLA CCXLVIII.

GLORIOSISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum illustrissimo, suus fidelis dilector* IAC. *sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis salutem cum vera dilectionis affectu.* QVANTO vestram dilectionem præ ceteris Fratribus nostris nobis inhærere creditur, tantò ampliùs nostrum honorem conseruare debetis. Dominus Cadulcus audito aduentu domini Papæ apud Bituricum affuturo, multa prece, multáque supplicatione supplicauit, vt domos suas me ad hospitandum reciperem. quod cùm primùm sæpè renuerem, tandem concessi. Modò autem huic promisso contradicens, in dedecus nostrum easdem domos alij vult præstare. Quod grauissimè ferentes, supplicamus vt amore nostri domnum Cadulcum ad pristinum promissum reducatis. De cetero, quoniam honori vestro & Domini Aurel. competere nouimus, consulimus & precamur, vt pro fratre Marescoto Archidiacono & Clerico vestro totiens hoc anno vexato dominum Papam rogetis, vt eum à pristinis querelis absoluat, & in integra pace dimittat. Valete.

EPISTOLA CCXLIX.

LVDOVICO *Dei gratiâ clementissimo atque inuictissimo Francorum Regi*, HENRICVS *Pisanus*, & IOHANNES *Neapolitanus, Presbyteri*, & IAC. *Diaconus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales salutem*, & *quicquid seruitij possumus.* AD preces venerabilis Fratris nostri, & fidelis vestri Abbatis Sancti Germani de Pratis, ad Ecclesiam sanctæ Columbæ accedentes Monachos eiusdem Ecclesiæ ad concordiam in Domino attentiùs monuimus, & vt communi voto sibi honestam & idoneam personam in Abbatem eligerent, propensiùs hortati sumus. Qui omnes, vt de ipsorum potuimus voluntate perpendere, conueniunt in Salonem Sacerdotem, quem dicunt honestum, & sibi, suæque Ecclesiæ vtilem fore. Non tamen publicè nominauerunt. Rogamus igitur, vt voluntatem vestram nobis indè significetis. Nos enim parati erimus ad complementum voluntatis vestræ, sicut nobis eam significaueritis intendere, & honorem vestrum in omnibus conseruabimus.

EPISTOLA CCL.

LVDOVICO *diuinâ fauente clementia serenissimo Francorum Regi*, HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus salutem*, & *interni cordis affectum.* QVONIAM honorem & exaltationem Regni vestri sincera cordis affectione diligimus, cùm aliquid audimus quod ad commodum vestrum credimus redundare, illud læto animo & libenti benignitati vestræ significamus. Nuper enim quidam nuncius ex parte Pisanorum ad præsentiam domini Papæ veniens nobis insinuauit, quòd proximis præteritis diebus ab iisdem Pisanis ad Regem Siciliæ delegatus quandam nauim maximam, in qua erant Nuncij Imperatoris Constantinopolitani, Messanæ vidit. Qui, cùm ab eis Rex Siciliæ causam aduentus sui sciscitaretur, responderunt quoniam ab Imperatore ad Francorum Regem cum multis & maximis muneribus mittebantur. Quibus Rex decem galeas tribuit, vt eos securè vsque

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

ad Montem-Pessulanum conducerent. Idem nuntius iam nauem illam ad Montem-Pessulanum applicuisse credebat. Cùm verò nobis talia retulit, fabulosam esse credidimus. Sed postmodum sic esse de manu in manum fidem dedit, addens quòd in præsentia Pisanorum super sancta Euangelia iurauerit, se & nauem & nuntios, & decem galeas quæ eos conducerent, de portu Messanensi recedentes vidisse, & à pluribus hominibus illius patriæ quòd sic erat affirmari veraciter audiuisse. Hæc ideo Serenitati vestræ significauimus tempestiuè, vt prudentia vestræ discretionis præuideat, vtrum nuntios ad Montem-Pessulanum propter hoc mittere debeat. Si autem indè aliquid magnificentia vestra priùs audierit, cum statu prosperitatis vestræ, nobis, qui ardentes prosperos successus vestros audire desideramus, significare dignemini. A

EPISTOLA CCLI.

LVDOVICO *gloriosissimo Dei gratiâ Francorum Regi, A. Migmatensis Episcopus, &* ALEXIVS *tituli Sancti Laurentij in Lucina Minister inutilis, ab eo protegi & saluari qui dat salutem Regibus.* CONVENIENTIBVS ante nos Præposito & Decano Briuatensis Ecclesiæ cum partibus suis, securitates ab eis primùm exegimus, quibus, sicut coram Domino Rege promiserant, nostro stare iudicio vel arbitrio cogerentur. Cùm autem aliarum securitatum æqua oportunitas vtrinque non esset, iuramenti religione cum aliquantis suorum sine vlla exceptione promiserunt hinc indè, atque ad eundum & remanendum quocumque vellemus se ipsos obsides tradiderunt, quòd quicquid inter eos vel arbitrio, vel iudicio dictaremus, opere prosequente complerent. His ita peractis, seorsum ego Albertus eos ammonui, vt à quibusdam prauis consuetudinibus, quæ inter eos per negligentiorem curam contra Deum & sacros Canones inoleuerant, omninò recederent, & fidem nobis huius rei facerent iuramento. In conferendis etenim beneficiis ex licentia & institutione Capituli aliquanta pecunia poterat à personis exquiri. quæ symoniam liquidò continebant. Ecclesia pro minima causa ad vocem cuiuslibet laici, siue Clerici, à diuinis suspendebatur officiis. Honores atque Præbendæ quibus volebant quasi hereditario iure videbantur conferri. Et alia plura ibi fiebant, quæ contra eos Omnipotentis iram proculdubio incitabant. Sanè Præpositus & pars eius mandatum nostrum in his humiliter susceperunt. Decanus verò cum suis in quibusdam mandato nostro se stare velle, in aliis plurium consilio se indigere dixerunt. Post hæc verò ad querelas cœpimus inuestigandas insistere, & primùm de thesauro Ecclesiæ, de domo Decani, & quibusdam honoribus in dissentione collatis agi præcepimus, eò quòd alia faciliùs differri possent postea, vel componi. Cùm hæc igitur tractarentur, & nos aliis vellemus intendere, Decanus procedens in medium, ad domini Papæ audientiam appellauit: dicens, nolle se in his nisi coram eo, aut coram Domino Rege, procedere. Quo audito, ab iniunctæ cursu substitimus actionis. B C

EPISTOLA CCLII.

EXCELLENTISSIMO *viro Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi,* HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus salutem & sinceræ dilectionis perseuerantiam.* MAGNIFICENTIÆ vestræ notum fieri volumus, quia carissimus Frater & amicus noster Hen. Beneuent. Archiepiscopus Literas, quas ei direxistis, sicut ex tenore Literarum suarum apertiùs scire poteritis, cum exultatione recepit: & eas, quas Imperatori Constantinopolitano misistis, pro reuerentia domini Papæ & vestra, & amore nostro, per proprium nuntium latorem præsentium scilicet direxit. Illas quoque, quas idem Imperator vobis remittit, per eundem nuntium vestræ Serenitati transmittit. Vnde magnificentiam vestram attentiùs exoramus, quatinus inspectis Literis, quas præsentium lator vobis præsentat, quicquid eis vobis respondere placuerit, eum, vt cum peregrinis, qui modo requirunt Sepulchrum Domini, redire valeat, velociter & sine dilatione expedire dignemini. Petitionem vestram & nostram Deus exaudiat, & desiderium quod habemus de vobis nos in proximo videre faciat.

A

EPISTOLA CCLIII.

ILLVSTRISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Christianißimo Regi*, IOHANNES *Neapolitanus indignus Presbyter salutem, & votiuis semper pollere successibus.* PRÆSENTIVM lator F. nobilis homo est, filius sororis germanæ amicissimi & fidelissimi vestri Al. Archiepiscopi Capuani, nobis quoque satis proximo consanguinitatis gradu coniunctus, qui donec terram suam habuit, vnus de maioribus Calabriæ Baronibus computabatur. Hunc autem Rex Siciliæ occasione domini Papæ, sicut ex ipsius relatione pleniùs concipietis, de terra sua eiecit. Rogamus igitur clementiam vestram, quatinus pro reuerentia domini Papæ, nostra etiam ac domini Iacinti, qui pro ipso vobis scribit, interuentu, oculo misericordiæ respiciatis eum, & in suis ipsum petitionibus exaudiatis.

EPISTOLA CCLIV.

ILLVSTRI *Hibernorum Regi.* LITERIS Sublimitatis tuæ debita benignitate susceptis, fidem & deuotionem, quam te sicut Catholicum Principem, & Christianissimum Regem, circa beatum Petrum & nos ipsos firmiter exhibere cognouimus, gratam admodum acceptámque tenemus, tuámque super hoc Celsitudinem dignis in Domino laudibus commendamus. Vberrimas Serenitati tuæ gratias exsoluentes, quòd dilectum filium O. Subdiaconum nostrum olim ad partes illas pro vocatione Concilij destinatum regia curasti benignitate recipere, & sicut te & ipsum decuit propensiùs honorare. Vnde nos consideratione tuæ fidei ac puritatis inducti, in ea sumus voluntate ac proposito stabiliti, vt iustas petitiones tuas clementer velimus semper admittere, & in his quæ cum Deo poterimus, honori & gloriæ tuæ Celsitudinis aspirare. Ad præsens autem Excellentiæ tuæ volumus innotescat, quòd dilectum filium nostrum Abbatem Melli-fontis, quem tua nobis Serenitas commendauit, benignè recepimus, & eum in iustis petitionibus suis efficaciter curauimus exaudire. Rogamus itaque magnificentiam tuam, & exhortamur in Domino, quatinus in vnitate Catholica & deuotione matris tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ac nostra firmus & immobilis perseueres, vt indè & præmium possis æternæ retributionis accipere, & gratiam Apostolicæ Sedis ac nostram pleniorem omni tempore debeas obtinere.

B

EPISTOLA CCLV.

LVDOVICO *Dei gratiâ inuictißimo ac piißimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem & perpetuæ prosperitatis tranquillitatem.* QVIA hodie diuinitatis clementia præ ceteris mundi Principibus Ecclesiarum vos constituit defensorem, ideirco pro religiosis personis protectione & auxilio potentiæ vestræ indigentibus Serenitati vestræ preces confidenter porrigimus. Indè est quòd pro Fratribus Sancti Satyri, quos nobilis vir Comes St. grauiter persequitur, vestram modis quibus possumus obsecramus in Domino magnificentiam: quatinus pietatis intuitu, tam per vos, quàm per illustrem Comitem Henr. in cuius potestate præfatus nobilis vir Com. S. esse dinoscitur, eum diligenter monere studeatis, vt prænominatis Canonicis ita satisfaciat, vt ipse ab infamia quam indè contraxit auctore Domino liberetur, & illi qui magnæ sunt religionis in omni pace in Ecclesia sua tam pro vobis, quàm pro vniuersa Ecclesia Dei sacrificium Deo in odorem suauitatis possint offerre.

C

EPISTOLA CCLVI.

IN *nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, amen.* EGO LVDOVICVS Dei gratia Francorum Rex. A longo tempore fuit vnicum & irremediabile totius Regni desiderium, vt sua benignitate & misericordia largiretur Deus prolem de nobis, quæ in sceptris post nos ageret, & Regnum moderari posset. Et nos quoque inflammauerat ardor iste, vt procuraret Deus nobis sobolem melioris sexus, qui ter-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. riti eramus multitudine filiarum. Idcirco cùm nobis apparuit desideratus hæres, A lætitia & gaudio repleti Altissimo exsoluimus gratias, & pro inæstimabili gaudio, quod per omnes medullas & cordis & corporis recepimus de audito rumore, nuntium remunerare curauimus. Itaque notum facimus vniuersis præsentibus pariter & futuris, quòd Ogerio seruienti Reginæ, qui nobis annuntiare festinauit natum nobis esse filium, pro admirabili gaudio desiderati rumoris, ipsi & hæredibus suis singulis annis ad festum Sancti Remigij in grangia nostra de Gonessa tres modios frumenti donauimus, & pro immobili firmitate donum istud conscribi, & sigillo nostro corroborari præcepimus, subter inscripto nominis nostri karactere.
1165. Actum publicè Parisius anno incarnati Verbi MCLXV. astantibus in Palatio nostro, quorum nomina subtitulata sunt & signa. Signum Comitis Theob. Dapiferi nostri, S. Guidonis Buticularij, S. Matthei Camerarij, S. Radulfi Constabularij.

EPISTOLA CCLVII.

DOMINO *& amico vnico* IACOBO *Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali cum dilectione salutem.* ACCEPIMVS vos venisse Compendium ad Dominum Regem. venissemus ad vos, sed serus fuit nuntius, qui vestrum nobis nuntiauit aduentum. Insuper de vestro aduentu non benè certi eramus. Propter hoc Dominus Rex in instanti debet venire Suessionis, vbi illum expectamus. Petimus autem, & cum multa precum instantia rogamus vos vt amicum singularem & fidelissimum, quatinus Suessionis veniatis. Vos enim videre, & vestro frui colloquio plurimum optamus, & vos compendiosiore via Senonis redire non potestis. B

EPISTOLA CCLVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Francorum Regi*, HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus salutem, & puræ dilectionis perseuerantiam.* LITERAS Excellentiæ vestræ, quas pro venerabili Fratre & amico nostro A. Abbate S. Benedicti supra Ligerim nobis direxistis, gratanter recepimus: & sicut rerum effectus indicat, quod pro eo mandastis, sine dilatione effectui mancipare curauimus. Scientes quia quicquid pro honore magnificentiæ vestræ facere possumus, libentiùs quàm pro aliquo mundano Principe effectui mancipamus. Vnde Serenitatem vestram versa vice attentiùs exoramus, quatinus prædictum Abbatem, sicut eum nobis commendastis, & Ecclesiam suam pro amore nostro diligatis, & manuteneatis, & ita ab incursibus eam infestantium tueamini, quòd ipse vobis & Ecclesia fidelior existere valeat, & nostras sibi partes sentiat profuisse, & pro eo nobis gratias debeat exhibere. Licèt sciamus quòd eum absque commendatione nostra libenter manutenebitis, eum tamen vobis libenti animo commendamus.

C

EPISTOLA CCLIX.

Similis est supra VV. Cardinalis Ep. CCXLIV.

MAGNIFICO *& illustrissimo viro* LVDOVICO *gloriosissimo Francorum Regi,* HENRICVS *sanctorum Nerei & Achillei Presbyter Cardinalis salutem cum sinceræ deuotionis affectu.* QVANTO de regiæ benignitatis fauore pleniorem in omnibus spem & fiduciam obtinemus, tantò ea quæ ad cultum Dei, & gloriam nominis vestri augendam spectare noscuntur, vestræ magnitudini libentiùs suggerere cupimus & suadere. Nouerit autem Sublimitas vestra, dilectum & specialem amicum nostrum, & vestræ quoque magnificentiæ fidelissimum, Magistrum Herm. domini Papæ Subdiaconum & Notarium, ad profectum & meliorationem illius pauperis Ecclesiæ S. Iohannis Euangelistæ, quæ iuxta Palatium vestrum apud Bituricum sita est, intuitu caritatis intendere, & studiosiùs aspirare. Vnde nos ad honestam petitionem ipsius, vestram serenissimam pietatem rogamus, vt obtentu superni amoris ea quæ prædictus amicus noster, & Excellentiæ vestræ fidelis, ad opus eiusdem Ecclesiæ iam acquisiuit, vel quæ inantea, tam ipse quàm Fratres ipsius loci Deo propitio poterunt ibidem adipisci, regia potestas protegere semper & defensare dignetur: & venerabili viro eiusdem loci Priori R. nomine latori præsentium Literas protectionis & confirmationis vestræ super re-

A bus acquisitis & acquirendis misericorditer indulgere, vt indè cumulus æternæ mercedis vobis accrescat, & nos debeamus ex hoc ad seruitium vestrum feruentiùs incitari. Hoc ipsum quoque Præposito & hominibus vestris in locis illis manentibus vestris Literis placeat vobis mandare.

EPISTOLA CCLX.

EXCELLENTISSIMO *viro præcordiali amico suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus salutem & omnem felicitatem.* LITERAS vestras cum omni hilaritate & deuotione suscepimus, & earum continentiam tantò libentiùs executioni mandare studemus, quantò ampliùs per omnia clementiæ vestræ placere optamus. Licèt enim viscera ventri commendare non sit necesse, quia venerabilis Fratris nostri P. Bituricensis Archiepiscopi negotia speciali singularitate propria reputamus, tamen in his, & in aliis omnibus quæ vobis placitura nouerimus pro posse nostro ad beneplacitum & voluntatem vestram prompti penitus & parati existimus.

EPISTOLA CCLXI.

B IAC. *Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, karissimis amicis suis C. Bituricen. Archidiac. & Barbedor, salutem & perpetuam dilectionem.* VESTRÆ dilectioni omnimodas preces porrigimus, quatinus præsentium latores Burgulien. Monachos benignè recipiatis, & in quibus vestro auxilio apud Dominum Regem indiguerint, eis tanquam nostræ personæ illud exhibeatis. Intimetis etiam Domino Regi, quòd ita sumus certi de religione Abbatis eorum, quòd non credimus aliquem Monachum in Ordine nigrorum Monachorum eo religiosiorem.

EPISTOLA CCLXII.

LVDOVICO *Dei gratiâ inuictißimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, salutem & continuam tranquillitatem.* CLEMENTIÆ vestræ Nobilitas consueuit nobilibus viris compati, & in eorum aduersitatibus suffragari. Eapropter benignitati vestræ confidenter preces porrigimus, quatinus F. præsentium latorem nobilem virum, qui in terra Regis Siciliæ magnas habuit diuitias, benignè recipiatis, & in petitione sua clementer exaudire dignemini. Ipse enim Domino suo existimauit gratum seruitium impendere, à quo pro beneficio supplicium recepit. Et nouerit vestra Sublimitas, quòd iste est nepos venerabilis Fratris nostri Capuani Archiepiscopi fidelis vestri.

C

EPISTOLA CCLXIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ inuictißimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, salutem & continuam prosperitatem.* CVM cognoscimus aliquos vobis fideles, vestræ Celsitudini eos non dubitamus commendare. Quapropter Clementiæ vestræ pro G. Cantore Nouiomensi nepote venerabilis Fratris nostri Episcopi Nouiomensis affectuosas preces porrigimus, quatinus eum, qui vt nouimus vobis valde fidelis est, nostro interuentu, & suæ probitatis & fidelitatis intuitu, carum & acceptum habeatis.

EPISTOLA CCLXIV.

GLORIOSISSIMO *atque illustrißimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis eius amicus specialißimus salutem, & semper ad vota successus.* DE hoc quod vestra nobilis benignitas voluntatem suam familiariter, & præcipuè pro nostra propria persona, nobis aperit, plurimum gaudemus. Nostrum enim sanguinem non solùm pro vobis, verùm & pro vestris amicis exponeremus. & vtinam vobis succedat quod noster animus optat! Medicinam verò, quam vestra magnitudo dignata est postulare,

LVDOVICVS VII. IVNIOR. meliorem quam habuimus vobis dirigimus. Zuccarum rosatum præteriti anni, & zuccarum violatum præteriti anni, quæ multum contra calorem epatis valent. A

EPISTOLA CCLXV.

SERENISSIMO *ac verè Catholico* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, VV. eadem gratiâ tituli Sancti Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis salutem, & totius prosperitatis augmentum.* QVONIAM inter ceteros mundi Principes specialiùs vobis diuina clementia noscitur attributum, Ecclesias & religiosa loca diligere, eorúmque iura regali auctoritate tueri: idcirco Excellentiam vestram duximus exorandam, quatinus erga Ecclesiam Sancti Satyri, quæ tanta religionis claritate noscitur præfulsisse, & nunc Comitis Stephani violentia, excluso Canonicorum Conuentu, in quemdam solitudinis horrorem cernitur fore redacta, consueta moueamini pietate, atque ad deliberationem eius, prout decet Regiam Maiestatem, zelo rectitudinis velitis accingi. Siquidem inter cetera quæ Regnorum statum roborant & extollunt, sicut ex sacræ lectionis continentia edocemur, Religiosorum orationes altiora præsidia & sublimiora noscuntur eisdem Regnis conferre iuuamina.

EPISTOLA CCLXVI.

B

LVDOVICO *Dei gratiâ clementissimo atque magnifico Francorum Regi,* IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem, & perpetuæ felicitatis tranquillitatem.* SICVT personam vestram præ ceteris mundi Principibus diligimus, ita cùm vestræ excellentiæ Literis visitamur, vt secundum ipsarum tenorem Sublimitati vestræ satisfacere possimus, attentissimè solliciti sumus, parati illos diligere, quos vos cognoscimus amare. Precibus itaque vestræ Serenitatis præcipuè inclinati, ad dilectum venerabilem Fratrem nostrum Bituricensem Archiepiscopum ita ducti sumus, vt eum propensiori caritate amplexemur, in quantum possumus ipsum honorantes. Præterea quomodo super negotiis latoris præsentium, quem vestris nobis Literis commendastis, solliciti fuerimus, ipsius relatione liquidò vestra poterit discretio perpendere.

EPISTOLA CCLXVII.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi,* HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus salutem, & intimæ dilectionis perseuerantiam.* INTER illa quæ laudabiliter facere consueuistis, dilecti filij nostri G. Nouiomensis Cantoris relatione didicimus, quòd ei dare Præbendam in Ecclesia Attrebatensi vestra liberalitate fecistis. Pro quo Excellentiæ vestræ gratias immensas referimus, attentiùs exorantes, quatinus sicut cœpistis eum diligere & honorare, & sub tutela vestra inter Clericos vestros numerare dignemini, vt ipse de fideli magnificentiæ vestræ fidelior existere valeat, & nostras preces sibi sentiat profuisse. Eum siquidem pro auunculo suo affectuosè diligimus, quem honestum esse virum & religiosum credimus. C

EPISTOLA CCLXVIII.

ILLVSTRISSIMO *& in omnibus collaudando Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Christianissimo Regi, I. Neapolitanus indignus Presbyter Cardinalis salutem, & in omni prosperitate gaudere.* PROPOSITVM nostræ mentis est, & in animo nostro firmiter stabilitum; Excellentiam vestram cum omni sinceritate semper diligere, & ad ea quæ Serenitati vestræ placere nouerimus studiorum nostrorum diligentiam propensiùs adhibere. Itaque licèt merito dilectionis, quam in personam Domini Bituricensis habemus, ad negotiorum suorum exsecutionem attentiùs accingamur, intuitu tamen dilectionis vestræ, & ob reuerentiam precum, quas pro ipso gratia vestra nobis porrexit, eidem in iustitia sua erimus promptiores, & ad causæ suæ prosecutionem tantò ampliùs dabimus operam, quantò id Sublimitati vestræ cognoscimus plurimum complacere.

EPIST.

A

EPISTOLA CCLXIX.

CARISSIMO *& speciali amico suo P. venerabilis viri Hugonis Suessionensis Episcopi nepoti* HERM. *sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus & Notarius salutem & sinceræ dilectionis affectum.* QVONIAM de vestræ liberalitatis abundantia confidimus plurimum, & speramus; pro his quos in necessitate positos esse cognoscimus fiducialiùs dilectioni vestræ honestas preces porrigimus. Inde est siquidem, quòd pro E. Clerico latore præsentium, qui multa inopia & paupertate laborat, vestram discretionem precibus attentis exoro, vt diuini amoris obtentu; & meæ interuentionis intuitu, apud memoratum Episcopum interueniatis: vt in aliquo beneficio Ecclesiastico ei prouideat, vnde vitam suam ducere valeat, & matrem quam habet pauperem sustentare, ita quòd à Deo præmium exindè possitis acquirere, & ego ad honorem vestrum promptior ac magis paratus debeam inueniri.

EPISTOLA CCLXX.

B

CARISSIMO *Domino & amico suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, H. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, seipsum totum & quicquid potest.* PRO eo quòd domino Papæ, & domino Iohanni Neapolitano contemplatione carissimi amici nostri Domini Cantoris per Episcopum Aurelianensem nuper mandastis, vberes Serenitati vestræ verbo gratias agimus, obsequio vberiores acturi. De Eboracens. & aliorum ad nos venientium relatione accepimus, præfatum amicum nostrum ad vos venisse, atque ibidem in Domo Templariorum seu Hospitalium vobiscum locutum fuisse. Verùm quoniam hoc scire plurimùm & nobis, & ipsi præcipuè expedit; rogamus attentiùs Excellentiam vestram, quatinus id si verum est, nobis si placet quantociùs significetis. Si autem verum non est, id domino Papæ & Cardinalibus falsò suggestum esse, eisdem Literis vestris significare dignemini. Teste Deo loquimur, quia ex hoc maximè credimus Regem Angliæ aduersus eundem amicum nostrum tam grauiter; tam irremediabiliter esse turbatum, quòd in angustiis suis auxilium & patrocinium vestrum ausus est postulare. Et hæc est præcipua causa, quare inimici sui hæc, siue vera sint, siue falsa, libenter prædicant, & quæ Serenitatem vestram & religionem, excepto omni timore hominum, sibi reddere debet adiutricem, & omni ratione propitiam. Valete.

EPISTOLA CCLXXI.

C

LVDOVICO *Dei gratiâ inclyto & illustrissimo Francorum Regi,* HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus, cum gloriosi triumphi felicitate salutem.* A præsentia nuper vestræ Celsitudinis redeuntes, & sublimes vestræ Maiestatis affatus firmiter, sicut decuit, in memoriam retinentes, curauimus omnimodis honori vestro diligenter intendere, & ea quæ vestræ sunt placitura clementiæ promptissima in omnibus sollicitudine promouere. His dediti semper penitus & intenti, quæ Regiæ nouerimus beneplacita Maiestati. Specialiter autem superni conditoris clementiam precibus deuotissimis exoramus, vt personam vestram sicut Christianissimi Regis & Catholici Principis sua propitius pietate respiciat, & omnia vobis prospera, omnia denique profutura concedat: vt quod in eius nomine amore iustitiæ fideliter geritis, felicis consummationis exitu eo auctore perficere valeatis. Vt autem & status vestri qualitas, & totius expeditionis vestræ nobis innotescerent desiderati successus, disposueramus illuc proprium cursorem nostrum cum omni attentione transmittere, qui vestri triumphi gloriam diligenter inuestigandam nobis posset, prout cupimus, reuelare. Verùm quia præsentium lator, nuntius videlicet venerabilis Fratris nostri Ios. Turonensis Archiepiscopi ad vestræ Sublimitatis præsentiam properabat, hæc sibi scripta duximus

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

committtenda, regiam exorantes obnixiùs pietatem, vt quicquid felicitatis & gloriæ circa vos & exercitum vestrum ex dispensatione diuini muneris agitur, vestris nobis apicibus intimetur. Ad hæc super negotio præfati Archiepiscopi sollicitus admodum preces regiæ Serenitati porrigimus, rogantes plurimùm, & attentiùs exhortantes, vt gratiæ vestræ dulcedinem circa se interuentu nostro sentiat pleniorem. A

EPISTOLA CCLXXII.

LVDOVICO *Dei gratiâ clementissimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, salutem & perpetuam tranquillitatem.* VESTRÆ Sublimitatis dignitas requirit, vt ea quæ à vobis & per vos fiunt stabilem obtineant firmitatem. Igitur cùm vestræ constet Excellentiæ, quòd quicquid dominus Papa fecit de C. Bituric. Archidiacono Clerico vestro, totum vestri fecit intuitu, & ad vestrum interuentum: summoperè Regia Maiestas efficere debet, vt quod tam solemniter factum est immobile persistat. Intantum enim dominus Papa in eo processit, quòd illud sine suo & Romanæ Ecclesiæ dedecore & vestro non posset immutari. Vnde firmus in primo proposito perseuerat, nec aliquis poterit eum ab eo remouere. Rogamus igitur stabilitatem Sublimitatis vestræ, & consulimus, vt sicut dominus Papa vestrum respexit honorem, & voluntatem adimpleuit, ita eius & Romanæ Ecclesiæ honorem ac vestrum conseruare in hoc facto velitis. Ipse quoque in obsequio domini Papæ vestrum honorem sapienter conseruans, ei gratum exhibet seruitium & honorem. B

EPISTOLA CCLXXIII.

ILLVSTRI *Francorum Regi, H. Pisanus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, salutem & debitam dilectionem.* LICET cum Literis domini Papæ nostræ superfluæ videantur: tamen quia præsentium lator Clericus noster Adam credidit nos aliquid posse apud vos, humiliter nostras requisiuit Literas & impetrauit. Retulit enim se de iustitia vestra & veritate sua confidentem in quodam placito, quod inter istum & quemdam Fratrem suum in Curia Domini Abbatis Sancti Dionysij super quadam domo vertebatur, vestram Curiam appellasse. Qui cùm ad vestram Curiam venisset, vt nobis relatum est, quia maioribus eratis negotiis occupatus, quemdam virum Vrricum Trosse-Vauche vestro loco misistis, vt ex verbis vtriusque iudicium procedere festinaret. Abbas verò prædictum famulum vestrum noluit interesse iudicio, imò prohibuit. Quod autem miserabilius est, suis omninò rationibus in verborum recitatione prætermissis, vestro etiam, vt præsentium lator asserit, reclamante nuntio, non ex verbis istius pauperis, sed ex quibus voluerunt illius Abbatis complices, præcipitauere iudicium. Vnde pauperis istius compatientes incommodis, vestram volumus misericordiam exorari, quatinus amore Dei & nostro domini Papæ precibus & nostris ammonitus, veritate cognita, pauperis istius labori finem misericorditer imponatis. C

EPISTOLA CCLXXIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ clementissimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem, & continuæ pacis tranquillitatem.* CARITATIS officium exigit, vt cùm se oportunitas offert, bona quæ in viris religiosis cognoscimus nullatenus taceamus: quatinus eorum honestatis odor latè diffusus, plures ad exemplum bonæ actionis inuitet, & detrahentium vultum confundat. vt secundùm Apostolum, aliis sit odor vitæ in vitam, & aliis, scilicet prauis, sit odor mortis in mortem. Quocirca de honestate & religione venerabilis in Christo Fratris nostri Burguliensis Abbatis manifestis & multimodis indiciis certificati, apud vestram Sublimitatem testimonium ei confidenter perhibemus. Et vt per exteriora opera vestræ industriæ liqueat, quanta sit in

A eius mente religio, Ecclesiæ sibi commissæ restauratio tam in temporalibus quàm spiritualibus, sicut omnes finitimos oculata fide certificauit, ita & vobis certissimum potest experimentum monstrare. Si quidem cùm prædicta Ecclesia incuriâ Pastoris ad tantam deuenisset inopiam, quòd non solùm corporalis panis, verumetiam spiritualis in ea miserabiliter defecisset, & pondere alieni æris pressa iaceret, sub istius regimine vtroque pane referta præ ceteris conuicinis Ecclesiis abundat in temporalibus, & sancta pollet religione. Ipse verò Abbas toto mentis affectu Christo adhærens virtutum operibus ita resplendet, quòd Monachi, quibus præest, ipsum quasi Patrem venerantes, honestatis merito se inferiores eo reputant, & eius sanctitatem indesinenter prædicant. Vnde constituti in præsentia venerabilium Fratrum nostrorum Turonensis Archiepiscopi, & Abbatis Maioris-Monasterij, quibus dominus Papa mandauit vt de vita ipsius Abbatis diligenter quærerent, adiurati ab Archiepiscopo & Abbate in virtute Spiritus sancti, separatim, & communiter, Abbatem suum perfecta sanctitate pollere confessi sunt. Quapropter quidam peruersi Fratres, videlicet ille, qui fuit Prior Castri-fortis, & complices eius viri quidam perniciosi, qui spiritu nequam agitati tam apud dominum Papam, quàm apud vos, suum Abbatem nisi sunt diffamare, à prædictis iudicibus suæ nequitiæ merito sunt condemnati, & excommunicationis vinculo innodati. Ipsi etiam confessi sunt, quòd propter mendacia illa, quæ in suum Abbatem confixerant, digni essent abscisione linguarum. Postea B verò ad pristinam malitiam, sicut viri dæmoniaci, & à consortio Fratrum exclusi, reuertentes, per dominum Castri-fortis Ecclesiam quam ibi habet Burguliense Monasterium expoliari fecerunt. Quia igitur sententiam in eos latam dominus Papa ratam habet, vobis, cui datus est gladius ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, affectuosissimas preces porrigimus, quatinus nominatum Abbatem sicut virum religiosum & iustum diligentes, & eius Ecclesiam defendentes, prædictum dominum Castri-fortis regia potestate cogatis, vt res ablatas Ecclesiæ Castri-fortis ex integro restituat, & illos excommunicatos manutenere ampliùs non præsumat. Hoc enim secura conscientiâ vestræ Magnitudini suadere possumus, quia tantam certitudinem de religione sæpedicti Abbatis habemus, quòd si in eo non est radicata religio, ipsam non credamus in alio habitare. Credimus enim, quòd religiosiores Abbates Ordinis nigrorum Monachorum sunt, ipse, & Abbas Maioris-Monasterij.

EPISTOLA CCLXXV.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustrissimo atque inuictissimo Francorum Regi*, IAC. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, salutem, & continuam cum triumpho de inimicis victoriam.* COGNOSCENTES quòd Excellentiæ ve- C stræ displicuerit, quòd dominus Papa Comitem Aruerniæ à vinculo excommunicationis absoluerit, valde tristati sumus. Siquidem dictum est nobis, quòd Magnitudini vestræ suggestum sit, quia dominus Papa hoc in detrimentum & Coronæ vestræ diminutionem fecerit. Quod nullatenus credere debetis, quoniam, vt certum tenemus, dominus Papa omnibus modis ad honorem vestrum intendit, & exaltationem Coronæ vestræ desiderat, nec etiam vbi nos essemus, aliquid quod ad Coronæ vestræ diminutionem pertineret facere posset. quoniam vt nouit ille qui corda scrutatur & renes, non viuit inter mortales, cuius honorem tantùm desideremus sicuti vestrum. Nam si necessarium esset, non tantùm nostra pro vobis expenderemus, sed etiam nos & nostros morti exponeremus. Elegimus vos de inter ceteros mortales vnicum & specialem amicum, de quo post Deum magis quàm de aliquo alio confidimus. Et nouerit Serenitas vestra, quòniam quando dictus Comes postulabat absolutionem, absque aliqua conditione iurauit tactis sacrosanctis Euangeliis, quòd quicquid præciperet ei dominus Papa super negotio vxoris filij Ber. de Mercur, & super damnis illatis Ecclesiæ Briuatensi, & super pedagio, obseruaret. & ita secundum Romanæ Ecclesiæ consuetudinem absolutus est. Facta autem absolutione, dominus Papa ei dedit in mandatis, vt infra quindecim dies restitueret vxorem B. de Mercur, & ea quæ de rebus ablatis

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Briuatensis Ecclesiæ, & Canonicis, & eorum hominibus habere posset, infra xxx. dies plenariè restitueret. Ab exactione verò pedagij cessaret, donec dominus Papa meliùs rei veritatem indè cognosceret. A

EPISTOLA CCLXXVI.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri & magnifico Francorum Regi*, HVB. *eadem gratiâ Hostiensis Episcopus salutem, & tam præsentis quàm futuræ felicitatis augmentum*. Ex quo didicimus, quòd venerabilia & religiosa loca, atque personas, sicut Christianissimus Princeps pia deuotione reueremini, atque fouetis: tantò securiùs vestræ Serenitati pro eis, cùm expedit, supplicando scribimus, quantò ampliùs ad eorum defensionem atque fauorem vestram clementiam promptam & attentam esse cognoscimus. Quia itaque Ecclesia Sancti Satyri, in qua gratissima Deo Canonicorum Religio fulget, vsque adeò per Comitem Steph. sicut dicitur, est attrita atque destructa, quòd Canonici cum Abbate suo exindè sunt eiecti, & bona omnia ferè erepta atque ablata: magnificentiam vestram attentiùs exoramus, quatinus iuxta à Deo vobis collatam pro salute & animæ vestræ remedio secundum rationabilem præsentium latoris suggestionem efficiatis, vt ipse St. à iamdictæ Ecclesiæ & Fratrum in ea commorantium persecutione desistat, damna restituat, & de illatis iniuriis ita per vos satisfaciat, vt prædictorum B religiosorum Fratrum assiduis orationibus ipse gloriosus Martyr pro vobis ad Deum studiosus intercessor existat, & idem bonorum omnium remunerator Deus vos perpetuo diademate coronet.

EPISTOLA CCLXXVII.

ILLVSTRI *Domino & Abbati suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi magnifico*, *B. Decanus*, *G. Thesaurarius*, *totúmque beati Martini Capitulum*, *salutem ab eo per quem Reges regnant*. MAIESTATI vestræ gratias agimus, quoniam sollicitus estis de pace & bo- Ecclesiæ beati Martini, quæ specialiter vestra est, vtpotè de largitate & munificentia Patrum vestrorum fundata. Cedet autem ad Coronæ vestræ integritatem conseruandam non minimum, si eius speciale membrum, Ecclesiam scilicet beati Martini, quæ inter ceteras Regni vestri Ecclesias generosum tollit apicem, vobis conseruaueritis, & in statu & dignitate sua confoueritis. Præsentium itaque latorem Celsitudini vestræ mittimus, vt sicut per Magistrum H. de Marsone nobis mandauistis, quod de negotio nostro inuenistis per Clericum nostrum & vestrum nobis significare dignemini, in hoc & aliis vestro paratis obsecundare consilio. Valete. C

EPISTOLA CCLXXVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ nobilissimo Francorum Regi*, *Frater L. Ecclesiæ Sancti Petri Cathal. vocatus Abbas*, *& eiusdem loci Congregatio tota*, *salutem*, *seruitium*, *& orationes*. QVIA pro multiplici negotiorum diuersitate regiam vestram non possum adire præsentiam, in nouissimis meis longa pressus inualitudine, vestram rogamus benignitatem: quatinus causa Dei internuntiorum nostrorum precibus obtemperanter intendatis, & in eorum petitione vocem nostram exaudiri noueritis. Solita enim beniuolentia vestra circa cultum Ecclesiarum spem nostram confirmat, vt iudicij vestri sententiam nulla varietate mutari credamus: & quod à vobis actum & stabilitum est inuiolabile perpetuò conseruari faciatis. Valete.

A

EPISTOLA CCLXXIX.

GLORIOSO *& magnifico Regi Francorum* LVDOVICO *Domino suo carissimo, Frater* ST. *humilis Cluniacensis Abbas, gloria & honore in perpetuum coronari.* QVO affectu vos semper dilexerim, quámque fidelis & deuotus vobis & Coronæ vestræ fuerim, maximè ex quo assumptus fui ad regimen Cluniacensis Ecclesiæ, ipse satis, si placuit, cognouisse hactenus potuistis. Indè est quòd non semel & scriptis & viua voce Celsitudini vestræ suggessi, vt terræ nostræ, quæ finibus Imperij collimitatur, citò consuleretis: eò quod à partibus illis, si res & tempora mutarentur, plurima Regno posset imminere pernicies. Ex quo id vestræ Maiestati aut scripsi aut dixi, multiplicata sunt mala in terra. Castellani & milites terræ feruntur quique in alteros, sed insanias & mala eorum solæ luunt Ecclesiæ, soli pauperes sentiunt. Quid sibi iam inuicem rapiant non habent, sed Ecclesiæ prædæ eorum, & pauperes esca. Incendiis, rapinis, cædibus, consumuntur, deuastantur, fœdantur omnia. Ad hæc mala, Teutonicorum, quos Brabantiones vocant, immanissima pestis accessit, qui rabidarum more ferarum sanguinem sitientes, loca omnia peruagantur, à quibus quisquam vix tutus esse potest. Date veniam si durius aliquid dixero. Ex quo Terræ huius, cui maledixit Dominus, non Principes, sed fures simul inutiles facti sunt, ex quo à planta pedis vsque
B ad verticem non est in eis sanitas, nisi tantæ cladi citius occurratis, timere potestis ne pauperum suorum sanguinem Deus de manu vestra requirat. Est aliud quod ad partes nostras vester aduentus nobis & toti Regno pernecessarius foret. Electionem Domini Drogonis Archidiaconi Lugdunensis dominus Papa rationabilibus & certis ex causis de nouo cassauit. Et cùm vestri sint, & Comes Forensis, & dominus Humbertus de Belloioco, & plurima pars Clericorum Ecclesiæ Coronæ vestræ faueant, ad bonum & honorem vestrum & Regni, restitui res posset in melius. Quod minus habent Literæ, karissimi Fratres nostri domnus R. & domnus Sy. quos ad vos misimus, meliùs aperient.

EPISTOLA CCLXXX.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Regi Francorum dilectissimo Domino suo, I. Sancti Memmij Cathalaunensis dictus Abbas salutem & prosperitatis euentum.* QVOD scribere vobis audemus magna præsumptio est, & vestræ Maiestatis indignationem non immeritò potest prouocare. Verumtamen, quamuis simus inter Clericos & amicos vestros minimi, amor magnus est quo personam vestram & Coronam vestri capitis amplexamur. Non igitur scribentis statum, sed affectum; non personæ qualitatem, sed caritatem attendatis. Ciuitas Cathalaunensis, & tota re-
C gio adiacens, in tanta necessitate super absentia vestra stupet & miratur, & sicut æger expectans medicum dilationem deplorat medicinæ. Mittitis nuntios vestros, ipsi quidem veniunt, sed parum proficiunt, & recedentes nonnulli subsannatione prosequuntur. Ecce omnes clamant, vniuersi dicunt, Vbi est Dominus noster Rex? quando veniet Dominus noster Rex? Ecce dati sumus in deprædationem, tanquam non habentes Dominum. Quoniam igitur non est qui faciat bonum, non est qui faciat pacem, rumpite moras, & aliis negotiis vestris dilatione ad præsens indulta, ad prædictam ciuitatem vestram festinate, & sedata tempestate, & rebus ad tranquillum reductis, ad negotia vestra cum festinatione & gloria poteritis reuerti. Multa alia diceremus, quæ scripto volumus commendare, si nobis loquendi vobiscum copia præstaretur. De cetero R. latorem præsentium seruientem nostrum ad vos mittimus, rogantes quatinus super negotiis nostris more solito, & benignitate consueta, amore Dei & nostri eum exaudiatis. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA CCLXXXI.

A

EXCELLENTISSIMO *Regi Francorum ac Domino* LVDOVICO, *Yciodor. Abbas vbique suus, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* SÆPE apud Maiestatem vestram de illatis iniuriis tam à Comite Montis-Ferrandi, quàm ab eius hominibus conquesti sumus. Sed & nunc desolationem nostram nihilominus vobis notificando, & conquerendo, designamus. ferro & incendio omnis terra nostra captiuatur. Sed non ob aliud eorum guerram patimur, nisi quia quæ vestra sunt eis in pace non relinquimus. Nos quoque maius periculum credimus incurrere, si Coronam regiam diminuere patiamur, quàm si aduersariorum persecutionem vsque ad rerum omnium nostrarum amissionem toleremus. Supplicamus itaque vestræ Maiestati, vt de cetero salua pace vestra Corona regia à nullo diminuatur, & Yciodorensem Ecclesiam, quæ ad eam spectat, præcipuè totis viribus defendatis.

EPISTOLA CCLXXXII.

ILLVSTRISSIMO *Francorum Regi* LVDOVICO, *Frater M. Sancti Mariani Autissiodorensis Abbas salutem & orationes.* QVONIAM magnificentiam decet regalem pauperum Christi penuriam subleuare, idcirco interueniente domno Bernardo piæ memoriæ Claræuallensi Abbate, placuit Serenitati vestræ dare nobis locum quendam in foresta quæ dicitur Orta in potestate Præpositi vestri Senonensis. Ibi sororibus nostris Deo seruientibus claustrum iuxta morem Ordinis nostri construximus. At quoniam regalis prouidentia vestra iuxta prædictum locum Villam-nouam ædificare cœpit, petente pro vobis Abbate Sanctæ Columbæ, necnon & Præposito Senonensi, quibusdamque aliis Ministris vestris, de eo ipso quod nobis dederatis, & de aliis etiam quæ ex labore nostro ac propriis sumptibus acquisieramus, quantum petierunt benignè concessimus, Maiestate duntaxat vestra pro hac ipsa re nobis aliud largiente. Nunc verò Nouæ-villæ Præpositus aliam etiam terram, præter eam quam priùs concesseramus, auferre molitur. Vestram igitur exoramus clementiam, quatinus Præposito Senonensi, ceterisque qui hoc negotium tractauerunt præcipiatis, vt super terram veniant, & ablata nobis restituant, aut Præposito illius villæ ex parte vestra præcipiant, ne quid ædificetur in terra illa, pro qua conquerimur, donec in partibus istis veniatis, & rei huius veritatem à vestris hominibus cognoscatis. B

EPISTOLA CCLXXXIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, P. Prior Vallis Sanctæ Mariæ, & Frater Vmbertus cum ceteris Fratribus, salutem & orationes.* CVM omnes vniuersaliter diligere debeamus, præcepto & exemplo illius qui pro omnibus mortuus est, quadam tamen necessitate eis videmur astringi, quorum beneficio in Dei sustentamur seruitio. Aniciensis Ecclesia plerosque nostrûm à pueritia erudiuit, omnibus plerumque solatia pietatis impendit, ideóque eius molestiis compatimur vt matris, vt nutricis. De vestra itaque benignitate, & eiusdem Ecclesiæ iustitiâ confisi, vestram pro ea imploramus clementiam, vt eius libertatem tueri dignemini paterna pietate, & regali vigore. Super quo eò securiùs vestram Celsitudinem imploramus, quò id ad honorem vestræ Coronæ pertinere non dubitamus. Præterea rogamus humiliter pro dilecto patrono nostro Caturcensi Episcopo, quòd vbi Deus dederit facultatem, optatam pacem restituere satagatis. Valete, & nos pro vobis orantes dignemini diligere. C

EPISTOLA CCLXXXIV.

ILLVSTRI & *glorioso Regi Francorum* LVDOVICO *Domino nostro, Fr.* ST. *humilis Cluniac. Abbas salutem in Domino, & deuotum obsequium.* SCRIPTVM est, quia *honor Regis iudicium diligit.* Sanè ad honorem vestrum & gloriam perti-

A net iudicare in iustitia & veritate, & in negotiis maximè Ecclesiasticis rationem attendere, non personas, & in causa Dei Deum potiùs reuereri quàm homines. Benè audisse vos credimus, qualiter amicus noster Dominus Comes Niuernensis penè in ipsis ianuis Ecclesiæ de Caritate molitur reædificare antiquas ruinas castri illius, quod olim Marchia dicebatur, & nouas ibi structuras erigere. Quod opus quàm damnosum sit illi Ecclesiæ, & quantorum incõmodorum occasio, Serenitas vestra facilè potest aduertere. Prohibeat igitur hoc fieri Dominus meus Rex, & si placet caueat ne Reginam cœli, quæ illius nobilis loci custos & aduocatrix est, indè, quod Deus auertat, iratam sentiat, vnde eam propitiam poterat promereri. Dicimus hoc propterea, quia de nutu vestro & arbitrio pendet, illud exitiale opus sicut posse permittere vt fiat, sic posse omninò resistere, & prohibere ne fiat.

EPISTOLA CCLXXXV.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi magnifico, B. Ecclesia beati Martini Decanus, ab eo saluari qui Regibus dat salutem.* ECCLESIA beati Martini sub ea tempestate modò titubat, vt quos fouit, quos olim locupletauit, eius subditi & alumni Burgenses Castri-noui eius impugnent rebelles, & ingrati libertatem & dominationem, præsertim Nic. Frummaudi, qui B Præpositi nostri F. fugiens & vilipendens districtionem, multa ignominiosa egit superbè in Ecclesiam nostram, quæ in vestram si altiùs inspiciatis retorquentur Maiestatem. Quod enim Frammaudus de domo quam audistis fecit, iustè fecit, & iussu Capituli fecit, quia Nicolaus ille contumaciter agebat. Rogamus igitur Maiestatem vestram, vt honorem & ius beati Martini in hac parte valde læsum, imò magis vestrum, vt regiam decet fortitudinem, sustenteris & defensare dignemini. Valete.

EPISTOLA CCLXXXVI.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, B. Dei patientiâ Beluacensis Ecclesiæ Minister indignus salutem & promptum in omnibus obsequium.* DOMINVS Ingerrannus de Trie vult facere firmitatem apud Batnou, sicut audiuimus, & multam etiam in diebus adduci & coadunari fecit materiam. Firmitas ibidem antiquitus facta fuit: sed quoniam ad perniciem vestræ ciuitatis constructa erat, pater vester bonæ memoriæ Rex LVDOVICVS eam destruxit, & quòd deinceps firmitas ibi non fieret iuramento firmauit. Præterea Papa CALIXTVS auunculus vester illud sub anathemate interdixit. Multi sunt in ciuitate nostra, qui & iuramentum patris vestri, & sententiam excommunicationis à Papa CALIXTO super hoc promulgatam audierunt. C Vnde vestram, de qua plenè confidimus, deprecamur dilectionem, vt Ingerranno & Drogoni socero eius præcipiatis, quòd in loco prædicto nihil ædificent, vsque dum nos & illos vestra in præsentia super hoc audiatis.

EPISTOLA CCLXXXVII.

SERENISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum*, IOHANNES *dictus Magalonensis Episcopus salutem & seruitium.* CVM ea quæ ad honorem & dignitatem vestram spectant in aliquo deperire sentiam, non est mirum si mihi, qui Coronæ Regni vestri fidelis esse debeo, multùm displiceat. Indè est quòd benignitati vestræ scribere dignum duxi, pro eo quòd Berengarius de Podio Soriguerio in strata publica, qua itur à Narbona Biterris, noua pedagia accepit, nec indè vult stare iustitiæ Ermengardæ Vicecomitissæ Narbonensis, in cuius terra hoc facit. Cúmque super hoc Literæ vestræ ei porrectæ fuissent, me vidente, & Domino Abbate Sancti Ægidij, necnon & Domino Biterrensi Episcopo, & multis aliis, eas nec suscipere nec audire voluit. Immò, quod sine lachrymis & mœrore dicere nequeo, sigillum regium cum Literis turpiter & inhonestè in terra proiecit. Quæ omnia in iniuriam Regni redundare videntur. Vnde Maiestati vestræ supplicando, quantas possum preces porrigo: humiliter deprecan-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

do, quatinus vobis & prædictæ Vicecomitissæ taliter in hoc facto prouideatis, vt A ipsa ius suum consequi possit, & prædictus Berengarius, & eius similes, talia de cetero attentare non præsumant.

EPISTOLA CCLXXXVIII.

LVDOVICO *excellentissimo Dei gratiâ Francorum Regi Domino suo speciali, humilis Fratrum Ecclesiæ Compendiensis Conuentus salutem & orationum suffragia.* SERENITATIS vestræ pedibus prostrati suppliciter imploramus, quatinus ad precem nostræ humilitatis aures vestræ pietatis inclinetis. Nos enim vestra nouella plantatio sumus. Et quia non omnibus placemus, latratus canum, hoc est apertè nobis maledicentium, & sibilos serpentium, hoc est occultè detrahentium, sæpiùs toleramus: tamen fidei anchoram tenentes, per hoc mundanum pelagus, vbi sunt reptilia quorum non est numerus, ad portum salutis indesinenter tendimus. Quapropter de vestra confisi bonitate humili prece deposcimus, quatinus hospitalem pauperum Domum de Compendio, cuius dominium aliqua ex parte prauorum consilio & suggestione amisimus, tam pro Deo, quàm pro anima dilecti vestri Domini A. Camerarij, cuius anniuersarium proximo faciemus Sabbato, in ipsius anniuersarij die nobis ex integro restituatis: vt si fortè malorum instinctu in Concilio quo illam amisimus peccauit, ab auctore omnium Deo, vestra B restitutione, & nostræ paruitatis intercessione, atque absolutione illi dimittatur. Testis enim nobis Deus existit, quoniam de ore nostro multotiens subtraximus ea quæ in præfata domo posuimus, & ad instaurationem eius tam in agricultura quàm aliis reditibus pro posse nostro laborauimus, infirmósque & pauperes, cùm eis deessent necessaria, & de domo habere non possent, de proprio nostro sustentauimus, & adhuc sustentamus. Quam ergo antecessores nostri Clerici, & nos in pace tenuimus, rogamus vt vestra benignitas nobis restituat, tam pro prece domini Papæ, qui vobis indè Literas suas misit, quàm pro remedio animæ domini A. dilecti vestri, & maximè pro pauperum miseria & afflictione, qui destructionem eiusdem Domus, & sui miseriam atque inopiam assidua deflent querimonia & ploratione. Valeat Serenitas vestra.

EPISTOLA CCLXXXIX.

DOMINO *suo* LVDOVICO *Dei gratiâ piissimo Francorum Regi, A. Tom. Ecclesiæ Prior, & vniuersus simul Conuentus, quicquid in hoc seculo felicius, & in futuro gloriosius.* DIV est, quòd Ecclesia nostra capite languido grauaminum patitur incommoda, & nisi Regia manus subueniat vltra non adiiciet vt resurgat. Duobus præcipuè malis affligitur, immoderato scilicet debitorum grauamine, & pastoris desolatione. Nàm nobis inconsultis discedens, quid acturus sit ignoramus. Rogamus igitur Regiam Maiestatem vestram, qui post Deum nullum alium C præter vos speramus solatium, vt ad dominum Papam pro nobis clametis, & legatis nostris prout necesse fuerit subueniatis, Ecclesiæque vestræ penitus destructæ consilij & auxilij manum celeriùs porrigatis.

EPISTOLA CCXC.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum dilectissimo Domino suo, I. Sancti Memmij Cathalaunensis dictus Abbas salutem & totum cordis affectum.* LITERAS vestras G. electus Cathalaunensis de manu nostra suscepit, quarum tenore perspecto & perlecto constantissimè asseruit, quàm modis omnibus placeat ei, vt quòd postulatis effectui mancipetur. Sed & addidit, quòd ad eum de dandis Præbendis nihil in hoc statu suo spectat, nisi quantum ad aliquem de Concanonicis suis. De cetero Literas vestras primas & secundas Decanus Ecclesiæ Cathalaunensis in Capitulo suscepit. Quidam autem de Canonicis eiusdem Ecclesiæ petitionibus Literarum vestrarum benignè accesserunt, quidam verò more suo litibus & controuersiis assueti, dolosè subterfugia quærentes quæ non expediunt prætenderunt: illud scilicet quòd nondum Episcopum habent, illud etiam aliud

A quòd nepos noster, cui vestra gratia Præbendam concessistis, vsque ad ætatem tantum septem annorum excreuerit. Vos autem scitis, & oculis sæpissimè vidistis, quoniam his, qui minoris erant ætatis in Ecclesiis Regni vestri, sine ætatis calumnia Præbendæ multotiens datæ sunt. Sed & nos oculis nostris vidimus, quòd nepoti G. Archidiaconi, cùm nondum esset aut sex, aut quinque annorum, dominus Boso Cathalaunensis Episcopus assensu totius Capituli Præbendam, quam adhuc habet, dedit. Rogamus igitur dilectionem vestram, vt quod benè incœpistis benè perficiatis: & cùm planè & perspicuè malitiosam Canonicorum duplicitatem intelligatis, quod vestrum est, & honori vestro expedit, prædictum nepotem nostrum amore Dei, & nostri, de Præbenda, quæ vacat, inuestiri faciatis. Illud autem salua pace vestra securè dicimus, quoniam nisi sine dilatione quod dicimus feceritis, & nostrum erit dedecus, & honor vester detrimentum pariter patietur. Vniuersi mirantur, vniuersi obstupescunt super hoc quod rogatis & supplicatis pro eo quod nostrum est, & absque precibus & supplicationibus, sola auctoritate vestra facere potestis & debetis. Non expedit iuri & potentiæ suæ derogare, & quod quis in manu tenet ab alio postulare. Restat igitur hoc solum, vt Literis vestris Fratri vestro domino Remensi, exclusa omni ambiguitate, occasione, & dilatione significetis, quatinus prædictum nepotem nostrum de prædicta Præbenda inuestiat: cùm nec electus possit, nec Diaconus precibus vestris voluerit eum inuestire. Valete.
B

EPISTOLA CCXCI.

REVERENDISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi illustrissimo, Fr. R. pauperum S. Euurcij Aurelianensis Minister humilis salutem.* SERENITATEM vestram, dulcissime Domine, tot & tantis querimoniis fatigare non minimum pertimescimus. Sed quia necessitas vrget intolerabilis, & ex benignitate vestra nostrum pendet refugium, de mansuetudine vestra præsumentes, adhuc pietati vestræ preces porrigimus: rogantes quatinus solita protectionis bonitate nos & homines nostros contra Præpositos vestros, qui nos iniuriosè infestare non desistunt, manuteneatis. De Præposito de Eure præcipuè in instanti coram Sublimitate vestra conquerimur, qui boues cuiusdam seruientis nostri de Boëleto absque eo quòd aliquatenus querimoniam nobis, vel alicui Fratrum nostrorum, de eo fecisset, violenter abstraxit. Iubeat igitur vestra Serenitas, vt quod iniustè & violenter ablatum est iustè restituatur. Petimus nihilominus, vt in mentem veniat quod Præpositis vestris videlicet de Curciaco, de Eure, de Gastineis, pro nobis scripsistis, vt nullatenus homines nostros infestare, vel in causam trahere præsumerent, antequam nobis rei causam monstrarent. Placeat itaque pietati vestræ, vt decretum & mandatum vestrum, quod semel statuistis, fixum & firmum in posterum teneatur. Aliter tam iniuriosa infestatio finem non habebit, quam nos de cetero sine graui molestia pati non poterimus. Valete.
C

EPISTOLA CCXCII.

DILECTO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, G. eadem gratiâ Lingonensis Episcopus quicquid salutis potest & obsequij.* QVALITER Comes Henricus tempore prædecessoris nostri erga Lingonensem Ecclesiam se habuerit, omnibus qui in circuitu nostro sunt, satis notum est, & ad vestram credimus audientiam peruenisse. Adhuc verò in proposito suo perseuerans, nos & Ecclesiam nostram inquietare non desistit, terras & possessiones nostras violenter sibi vsurpans. Nuper enim quandam villam nostram Geureolis depredatus est, & Raimaudum de Monsaujun, qui homo noster ligius erat, de proprio casamento nostro, villa scilicet de Coun, recepit in hominem. Quod quàm inhonestum ei, & Ecclesiæ nostræ damnosum sit, vestra satis potest perpendere discretio. Audiuimus siquidem prædictum Comitem cum legatis illius perfidi Rainaudi ad vos venturum, & ne falsis suggestionibus suis Maiestatem vestram præuenirent, per præsentium latorem discretionem vestram volumus præmunire. Sciatis autem rem ita esse vt dicimus, & si aliter vobis intimauerint, tan-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

quam perfidis & mendacibus non credatis. Præsentium lator, cui securè credere potestis, negotium nostrum pleniùs vobis exponet. A

EPISTOLA CCXCIII.

LVDOVICO *illustri & glorioso Francorum Regi Christianissimo, humilis Episcoporum & Abbatum Conuentus apud Cistercium congregatus salutem, & deuotissimas orationes in Domino.* NOVIT pleniùs humilitas nostra de vestra Serenitate, quanto studio nostram adiuuerit paupertatem, vt in Regno vestro quietam acturi vitam ab institutis nostris à nullo impediremur. Eapropter tanquam excellentissimo Principi notificamus emendanda, quæ de nouo à quibusdam in nostri detrimentum Ordinis actitantur. Cùm enim ab initio nostri Ordinis statutum sit, & sub excommunicatione graui prohibitum, ne quis in Domibus nostris, vel grangiis hospitatus, comedat carnes, Comes Robertus frater vester hoc forsitan nesciens sæpiùs agit. Vnde & Fratres nostri turbantur, & eum offendere, & peccatum incurrere, & nostram lædere paruitatem sciatis. Eapropter Maiestatem vestram flexis genibus imploramus, vt pro amore Dei & huic suadere dignemini, vt à talibus abstinere causa Dei & vestri debeat: quoniam non desunt ei honestiora hospitia, quàm apud grangias de Pruliaco, & aliarum Domorum nostrarum. nec debet ei graue videri quod tam de leui corrigere potest, ne & alij eius exemplo talia faciant. B

EPISTOLA CCXCIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi carissimo Domino suo, G. Andegauensis Ecclesiæ humilis Minister salutem, & cum sincera dilectione obsequium.* PRO certo sciatis, me per omnia vestrum esse, & ad obsequium vestrum in omnibus quæcumque vobis placerent secundum Deum paratum, quoniam iam diu est quòd vos toto cordis affectu cœpi diligere. Ceterùm vltra æstimationem miratus sum, quòd vt audiui quibusdam Monachis de Burgolio, immò de inimicis, qui contra dominum Abbatem suum controuersari nituntur, vos qui Christi Domini estis, & totius religionis honor & speculum, assensum vestrum præbuisse dicimini. Nescio verò si cuius opinionis Abbas sit ignoratis, cùm manifestum sit non solùm nobis, sed omnibus viris honestis & religiosis, in quanta miseria Ecclesia Burgoliensis permanebat antequam A. Abbas dispensator eius à Deo destinaretur. Nam retroactis temporibus per discordiam Monachorum & Abbatum domus eorum vastatæ erant, terræ incultæ, homines eorum oppressi, Ecclesia discooperta, & amissis ornamentis suis per fœneratorum grauamina, flebilis & mœsta iacebat. Nunc verò per A. Abbatem omnia restaurata sunt & restituta, nec vnquam, vt ab omnibus dicitur, se meliùs habuit Ecclesia. Namque ipse vir iustus & prudens est, vt credimus, & bonus ædificator ad opus Dei, & in magna religione & caritate modò se habet Ecclesia. Indè verò est quòd Sublimitatem vestram attentiùs exoro & obsecro, vt si illi falsi Fratres aut alij Abbatem deinceps lædere temptauerint, non eos audiatis: sed potiùs eos à vobis penitus excludatis, ne fortè participes peccatorum suorum, quod absit, efficiamini. Nam religio Abbatis caritas, & abstinentia, & carnis suæ maceratio, & cetera bona, quæ de illo dicuntur, tam à populo Dei, quàm ab honestis viris totius terræ nostræ, laudatur, & extollitur. Valete. C

EPISTOLA CCXCV.

ILLVSTRISSIMO *Domino nostro* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, Fr.* ST. *humilis Cluniacensis Abbas, gloria & honore in perpetuum coronari.* NON meum meritum, sed innata vobis liberalitas & gratia, quam in oculis vestris me inuenisse glorior, hanc mihi fiduciam conferunt, vt in meis & Ecclesiæ Cluniacensis necessitatibus, quæ profectò eædem sunt, ad vos tanquam ad singulare confugium securiùs recurram. Indè est quòd latorem præsentium ad vestram clementiam pro instantibus negotiis destinaui, rogans & supplicans, quatinus benignum & efficacem in suis, immò vestris petitionibus, ei præbeatis auditum.

A

EPISTOLA CCXCVI.

CARISSIMO *& speciali Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, Capituli Claromontensis Conuentus salutem & fidele obsequium.* ECCLESIÆ Briuatensis, quæ loci affinitate & vnanimi dilectione nostræ Ecclesiæ coniuncta est, damna compatimur. Ideóque maximè condolemus, quòd à suis domesticis sustinet detrimenta. Præpositus enim & Abbas illius Ecclesiæ subdola conspiratione aduersus Decanum insurrexerunt, & vt conceptam nequitiam faciliùs possent explere, Aruernorum Comites sui sceleris socios coniunxerunt. Congregata autem iniquorum maxima multitudine, tamdiu domum præfati Decani expugnauerunt, donec eam vi capientes diruerent. Nihil illi vestræ Maiestatis proclamatio profuit, nec Legatorum vestrorum præsentia. Hæc autem super tanto excessu præcipua dicitur esse causa, quòd sæpedictus Decanus se pro Ecclesia Claromontensi murum opposuit, & auxilium, & defensionem maximam nobis contulit. Obnixè igitur Maiestatem deprecamur, ne tantum scelus impunitum relinquere velitis, quatinus Regiæ Maiestati honor accrescat, & deinceps sceleratorum comprimatur audacia.

B

EPISTOLA CCXCVII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ serenissimo Regi Francorum, Claromontensis Capituli Conuentus salutem & deuotam fidelitatem.* IN vestræ Serenitatis & pietatis luce oculos nostros ex toto defiximus, quoniam post Deum ibi misericordiam & iustitiam inuenimus. Sed hostis antiquus per suæ nequitiæ ministros, versutiæ fraudibus Ecclesiam Claromontensen inquietare minimè desistit. Hinc est, quòd domino S. Pontifici nostro Literas Maiestatis vestræ ostendimus, & de suscipiendo VVillelmi Comitis Palatio viua voce admonuimus. Sed ecce, dum suscipiendi tempus distulit, prædicti Comitis vxor Palatium ingressa milites & clientelam suam ibidem introduxit. Iam sub specie habitationis & commorandi inimicos familiares, & ad nocendum promptissimos habemus. Iam ex parte Regis Anglorum nobis in aperto minantur, ruinam ciuitatis & Ecclesiæ verbis amarissimis significantes. Iam quod regiæ dignitatis & de fisco Regis Francorum est, Regis Anglorum feudum esse impudenter asserunt, aduentum vestrum & protectionem vestram nobis improperantes. Supplicamus igitur reuerendæ Maiestati vestræ, & omnixè rogamus, quatinus super his nobis consulere dignemini.

EPISTOLA CCXCVIII.

C

GLORIOSO *Regi Francorum* LVDOVICO *Domino nostro carissimo, Fr.* ST. *humilis Cluniacensis Abbas æternæ vitæ adipisci immarcessibilem gloriam & coronam.* SVMMVS ille rerum dispensator, cuius æternitati nihil aut præteritum, aut præsens, aut futurum est, cuius abyssus iudiciorum incomprehensibilis, ad hoc & Ecclesiam Cluniacensem & ceteras, quæ in Regno vestro magnæ hactenus & religionis & nominis fuerunt, constituit, non vt beatitudini suæ, quæ plena & summa est, aliquid ad perfectionis accederet cumulum, cùm solus ipse præter creaturam omnem, quam condidit, sufficiens sibi sit in gloria sua: sed vt per illas accessum nobis faceret ad se, & quicquid in illas beneficiorum effunderetis, ad centuplicatum vobis lucrum accederet, qui quanto nexibus seculi impliciti tenemini, tantò amplius explicari, & ad liberas euadere opus habetis. Et quoniam quicquid in hoc mundo radices altiùs fixisse videtur, citiùs multotiens euanescit, altiori proculdubio & salubriori Creatoris nostri consilio, qui ne temporalibus innitamur, vtque spem nostram figamus alibi, quæque visibilia, & illa etiam quæ magna in conspectu hominum videntur, collabi in se ipsis constituit. Non mirum si Cluniacensis quoque Ecclesia tum peccatis nostris exigentibus, tum malitia temporum faciente, à statu illo quo fuerat longè alia nunc apparet. Benè sanè in tanto rerum discrimine sibi contigisse gloriatur, quòd bonum Regem, & qui propter sublimitatis terrenæ fastum hominem se esse meminit, habere digna ha-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

bita est. Vnde securè eadem Ecclesia per dominum Priorem, & domnum Sym. de Smaanta, & se vobis exponit, & suas pietati vestræ porrigit preces. Intendite igitur super eam, & miseremini eius, & audite preces illius in ipsis: quoniam etsi non plenè sufficiens est ad respondendum beneficiis vestris temporaliter, est tamen spiritualiter. Habet enim cui dicat, Benè responde pro me. Miseremini igitur nostri, si placet, & quicquid ad horum petitionem nobis contuleritis, sciatis & nos, & Ecclesiam vobis obligari, donec soluatur in integrum. A

EPISTOLA CCXCIX.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ gloriosissimo Regi Francorum, vniuersus Lugdunensis Ecclesiæ Conuentus humilis salutem, & debitæ subiectionis deuotum obsequium.* NOVERIT Sublimitatis vestræ discretio, quòd pastorali sollicitudine destituta Lugdunensis Ecclesia conuocatis Suffraganeis suis & aliis religiosis personis, sancti Spiritus inuocata gratia, pari voto & communi omnium consensu, dominum Drogonem eiusdem Ecclesiæ Archidiaconum in Pastorem sibi elegit & Dominum, Romanæ Ecclesiæ deuotum filium. Cuius electionem ratam faciens summus Pontifex scripti sui munimine roborauit. Eius industria pro pace Ecclesiæ nostræ plurimùm desudauit, plurimùm profuit. Accensi verò prauitatis odiis quidam ex Fratribus nostris, qui senario clauduntur numero, quos tanquam filios vterinos Lugdunensis Ecclesia tenerè dilexit & fouit, conspirantes in vnum coniurauerunt aduersus Dominum & Electum suum: in tantam prorumpentes insaniam, vt nobis inconsultis, immò penitùs ignorantibus, extra sedem propriam ad alterius electionem, contra sacros Canones & vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem conuolarent. Præsertim altero præsidente, quem nec reatus sui confessio propria deiecit, nec Ordo iudiciarius legitimè conuictum condemnauit, nec tam Catholicæ electioni sicut falsò asseuerant resignauit. Eapropter Excellentiæ vestræ pedibus prouoluti Maiestatem vestram humiliùs exoramus, quatinus honoris & seruitij vobis per partes nostras iter dirigentibus, à nobis in eadem voluntate perseuerantibus exhibiti, non immemores, diutinis Ecclesiæ nostræ laboribus misericorditer compatiendo, ipsam à conspiratoribus huiusmodi inquietari non permittatis, & honorem ipsius illibatum conseruare dignemini. Conseruet vos Dominus sanum & incolumem, Christianissime Princeps. B

EPISTOLA CCC.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi gloriosissimo, D. Lugdunensis dictus Electus, salutem & fidele seruitium.* PARI voto & communi consensu tam Cleri quàm populi, non ambitiosè, licèt indigni, in Lugdunensi Ecclesia electi fuimus. Sed quid ex post facto contigerit, vnde cedere debeamus, nullis rationibus iuris comprehendere valemus. Nos namque neque conuictos, neque confessos, neque electionis resignatores, aliquorum falsis persuasionibus, iustissime Rex, credatis. Abbas autem quondam Pontiniacensis ad vocationem quorumdam conspiratorum, qui hostibus publicis & manifestis Ecclesiæ nostræ adhæserant, qui sex numero tantùm comprehenduntur, supplantationibus suis se fecit execrari. Clementiam itaque vestram, benignissime Rex, flexis genibus exoramus, vt hoc tam enormi facto iuri nostro non derogetis. Nos enim seruitio & honori vestro paratos semper inuenietis. Conseruet vos Deus sanum & incolumem, Christianissime Princeps. C

EPISTOLA CCCI.

ILLVSTRISSIMO *atque piissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, humilis ac deuotus sibi Sancti Martini Plenipedensis Cœnobij Conuentus, ab eo saluari qui vniuersos bonæ voluntatis prouehit in salutem.* DIVINA dispositio ad hoc in sede iustitiæ regiam erexit potestatem, vt pia moderatione subditis prouideat, & Ecclesiarum perturbatoribus omnimò resistat. Quod quidem pietatis nostræ deuotio semper assequi studuit, sicut & fama loquitur, & actio testatur. Ideo maiore

A iore quadam fiducia clementiæ vestræ pedibus aduoluti, lachrymis & precibus postulamus, quatinus Ecclesiæ Plenipedensi, quæ vestra est, pacem, & rerum suarum incolumitatem seruari integram iubeatis. Ecce etenim peruersæ mentis homines, & iustitiæ perturbatores, contra tenorem Regij Priuilegij minuere vel auferre nituntur consuetudines & res quas regia prædecessorum vestrorum munificentia, & ipsa vestra liberalitas eidem Ecclesiæ nostræ contulit. Sicut enim maximè prædecessorum vestrorum, & vestris beneficiis instituitur, ita protectioni ac defensioni vestræ potiùs innititur. LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA CCCII.

LVDOVICO *Dei gratiâ piissimo Regi Francorum, G. Scala Dei, & alij Abbates VVasconiæ, regnare feliciter in Christo & hîc, & in futuro.* VESTRAM Excellentiam scire volumus, postulantes etiam à vobis gratias referri hominibus Tolosæ, quoniam per vestrum mandatum omni diligentia solliciti fuerunt inuestigare, qualiter nobis restitui posset olim ablata pecunia, pro qua semel & iterum iampridem scripseratis eis ad nostram simul & Capituli Cistercij petitionem. Per eorum namque operam tentus in causa, & multimoda ratione conuictus R. Tercag restitutionis iudicio in eum cadente, pro pecunia nobis iure soluenda dedit obsidem militem quemdam in manibus B. Vicarij, simul & Capituli Tolosæ. Qui
B diu in vinculis apud B. moratus, tandem sine nostro, & vt aiunt, sine Capituli consilio aliter abire dimissus est, nulla nobis facta restitutione. Vnde nos quasso labore, fatigatis amicis, multisque factis expensis, in priorem peiore decidimus errorem, pro restitutione nusquam responsum inuenientes: longè facti per eos ab adepta iustitia, per quos vestro rogatu nos eam adeptos fuisse gauisi frustra fueramus. Sed quoniam nobis in nullo alio spes superest restitutionis, ad vestram beniuolentiam multis precibus supplicantes recurrimus, vt per eam quam Ordini semper exhibuistis dilectionem, bonam indè vobis apud Deum thesaurizantes mercedem, adhuc semel scribere pro huiusmodi restitutione non grauemini, misso vno quolibet de pueris vestris hominibus Tolosæ, simul & sorori vestræ, qui eis scripto & viua voce altiùs ostendant de vestra voluntate. Certum est enim nobis, quoniam si fortè pro hac re quasi commotum vestrum intellexerint animum, & nos ita omninò esse curæ vobis, statim omne diuortium fiet manifestum, & ita absque causæ retractatione restitui nobis omnia per vestram operam arbitramur. Valete. Saluum & incolumem vos seruet Omnipotens omni tempore.

EPISTOLA CCCIII.

C ILLVSTRISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, Fr.* ST. *humilis Cluniacensis Abbas, in illo qui dat salutem Regibus vestram & perpetuam salutem.* EPISCOPVS Matisconensis dignum est vt in conspectu Serenitatis vestræ, cuius honor iudicium diligit, gratiam inueniat, tum quoniam Ecclesia sua eum vobis affectuosè commendauit, tum quoniam honestas eius & prudentia honori ad quem assumptus est optimè & conuenire & respondere videntur. Quòd autem Maiestatem vestram nec dum adiit, nec ipsa paupertas quæ ad excusationem eius satis per se posset sufficere, nec aliud aliquid in causa est, nisi hoc tantum quòd tota terra nostra perditæ mentis hominibus tanquam pro voto libera in alterutrum data potestate sæuiendi, varia & multiplici sæuit tempestate bellorum, & non sine ingenti periculo est in turbine tanto alicui sensato domum suam relinquere. De pietatis igitur regiæ liberalitate procedet, has omnes importunitates benignè considerare, & sustinere aduentum ipsius, donec eatur ad Concilium: vt vno itinere vtrumque negotium, Dei & vestra gratia opitulante, implere sufficiat. Si coram Domino meo loquor audaciùs quàm debeam, vestræ id potiùs indulgentiæ, quæ tantam mihi ante conspectum suum fiduciam contulit, quàm arrogantiæ meæ ascribi dignum est. Et quamuis in precibus excesserim modum, si tamen excessi, dabit audaciæ veniam pietas.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCIV.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum*, *A. Nemausensis Ecclesiæ seruus fideliter ei seruire, cui seruire regnare est.* PLACVIT Excellentiæ vestræ præcipere B. de Andusia, & Comiti Melgoriensi, vt ab exactione noui pedatici, quod iuxta Alestum accipiebant, cessarent. Vnde B. de Andusia, vtpote homo sapiens & discretus, & per omnia vestræ cupiens parere voluntati, prædictum pedaticum pro parte sua cessare fecit, quousque, iterúmque Comes non desistebat, auctoritate nuntij vestri illud recuperauit. Tandem verò perpendens, & contra cœlestis Regis, & contra vestram hoc esse voluntatem, antequam moreretur prorsus & in perpetuum illud dereliquit. Comes verò regium contemnens præceptum, neque tunc cessauit, & adhuc in eadem malitia perseuerat. Vnde quia vestrum est has & alias iniustitias à Regno vestro propellere, vestram humiliter deprecor Sublimitatem, vt sub interminatione iræ & indignationis vestræ ei iterum per Literas vestras præcipiatis, vt ab hac iniusta nouitate desistat. R. etiam Comiti sororio vestro sub debito fidelitatis & amicitiæ mandetis, vt ab hac iniquitate eum, qui nuper potestati & dominio eius se subdidit, cessare faciat, nec ei aliquando super hac re auxilium vel consilium præbeat, imò potiùs ad hoc aduersarius & inimicus existat. Domino etiam Papæ persuadeatis, vt sententiam excommunicationis, quæ in persona eius posita est, super totam terram eius propriam vel communem extendat, itaut ibi vel vbicumque ipse fuerit, nullum diuinum celebretur officium, & vt præcipiat Episcopo Mimatensi, Magalonensi, Vzeticensi, & mihi, vt hanc sententiam in Episcopatibus nostris obseruari faciamus. B

EPISTOLA CCCV.

SVO *carissimo & speciali amico P. venerabilis viri Hug. Suessionensis Episcopi, & illustris Francorum Regis Cancellarij nepoti, Her. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus & Notarius salutem & sinceræ dilectionis affectum.* SICVT ad honorem & profectum vestrum ardenti semper desiderio intendere cupio, & sollicitè laborare, sic vestram prudentiam super his quæ volo effectui mancipari cum tota fiducia sollicitare dispono. Nouiter autem dilectio vestra me circa vtilitatem & incrementum Ecclesiæ beati Iohannis Euangelistæ, quæ iuxta Palatium illustrissimi Regis Francorum sita est, superni conditoris amore intendere, & vt ea quæ ibidem ad opus eiusdem Ecclesiæ iam emi, vel quæ ego aut Fratres inibi commorantes præstante Domino poterimus acquirere, sub protectione atque tutela prædicti Regis integra & illibata consistant, Literis meis, & quorundam Cardinalium Dominum Regem attentissimè flagitaui. Vt autem desideratum apud ipsum Regem preces meæ sortiantur effectum, vestram diligentiam propensiùs rogo, quatenus mei amoris intuitu venerabilem virum R. eiusdem loci Priorem ad regiæ protectionis & confirmationis Literas faciliùs impetrandas apud auunculum vestrum, & Dominum Regem taliter adiuuetis, vt ipse vestro patrocinio fretus efficaciter quod quærit sollicitudine vestra obtineat, & ego deuotus valeam vobis ex hoc & magis obnoxius omni tempore permanere. C

EPISTOLA CCCVI.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Francorum Regi, Fr. G. quondam Lingonensis Episcopus minimum id quod potest in Domino.* GRATIAS ago dignationi vestræ, quòd meæ paruitati scribere dignum duxistis. Quod enim domino Remensi fratri vestro & nobis in præsentia vestra constitutis vos domino Papæ significaturum per Literas dixistis, non sufficit, maximè quia vestra me vt indè loquerer suscitauit per Literas dignatio, si recolitis, & confirmauit verbo: promittens non deesse vestrum mihi consilium & auxilium,

A cùm ad hoc inciperem aperire os meum. Sic autem ad hoc vestra me Excellentia induxit. Decet igitur magnificentiam vestram, vt de hac re apertiùs solito domino Papæ scribatis, sicut scitis verbum hoc iam per Franciam haberi, & per multorum ora ad contemptum Ecclesiæ Dei & Ordinis ignominiosè diuulgari. Securè autem potestis scribere, quia Abbates nobis dixerunt Literas vestras priores domino Papæ non fuisse monstratas. LVDOVICI VII. IVNIOR.

EPISTOLA CCCVII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, Venerabilibus terræ nostræ Archiepiscopis, & Episcopis, Abbatibus, & Clericis totius Regni, salutem & gratiam vestram.* ECCLESIA Sanctæ Mariæ Siluanectensis nimia corruens antiquitate innouatur à fundamentis, & vsque adeò insigne incœperunt opus, quòd sine caritate fidelium Christi & eleemosynis nunquam poterit consummari. Etenim tenuissimæ est substantiæ Ecclesia, & angustis artata finibus, & ob hoc necesse habet ad vestra confugere subsidia. Vnde mandamus vobis omnibus atque precamur, vt pro honore Dei, & beatæ Virginis, cuius est Ecclesia, portitores præsentium cum sanctuario & reliquiis Ecclesiæ euntes, & fideliter laborantes, honorificè suscipiatis, & in Ecclesiis parrochialibus recipi cum Literis nostris sigil-
B latis, & à Presbyteris vestris honorari præcipiatis. Data per manum Hugonis Cancellarij.

EPISTOLA CCCVIII.

GLORIOSISSIMO *ac Christianissimo Regi Francorum Dei gratiâ* LVDOVICO, *P. Casædei humilis Abbas, & totus eiusdem Ecclesiæ Conuentus, Regi Regum placere, & in æternum cum illo regnare.* DE ineffabili affectione cordis, quam erga personam nostram specialiter, & erga res ad ius beati Rotberti pertinentes, vos semper tam verbo quàm opere demonstrastis, & sine intermissione demonstratis habere, Deo & vobis grates quantas possumus referimus. Hoc autem notum vobis facimus, quia in Sacrificiis, Psalmis, Canticis, Hymnis spiritualibus, quæ incessanter Deo offerimus, vestri semper memoriam agimus. Duplex est etenim ratio, tum quia Dominus, tum quia Frater estis, qua ad hæc agenda vobis tenemur. Eadem duplici ratione si placet & vos tenemini, vt nobis tanquam Dominus prouideatis, & tanquam Fratribus in tribulationibus compatiamini. Eapropter nos & totus Conuentus Ecclesiæ nostræ vobis tanquam Domino supplicamus, & tanquam Fratrem exhortamur; vt de noua, & in Regno vestro hactenus nostris inaudita temporibus nequitia, quam Dalmatius Freschet circa quemdam Fratrem nostrum non vobis vt credimus ignotum Bernardum, qui
C Prior fuit de Cepei, ipsum in vinculis & in carcere detrudendo, operatus est, nobis, vt vestram decet Maiestatem, iustitiam faciatis, & Raimundo Comiti Sancti Ægidij, quatinus prædictum Monachum liberet, & sibi cuncta ablata restituere faciat, scribatis. Ad hoc enim à Deo Princeps constitutus estis, vt vestro metu humana coherceatur audacia, & nocendi facultas.

EPISTOLA CCCIX.

EXCELLENTISSIMO *& venerabili Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Claromontensis Ecclesiæ totus Canonicorum Conuentus salutem, & vtriusque vitæ sospitatem.* INSPIRANTE diuina gratia Regiæ Maiestatis curam cum maxima discretione super Claromontensem Ecclesiam vos præbuisse consulendo & auxiliando nouimus, atque ab inimicorum manibus & à persecutorum rabie fere eripuisse. Vnde genibus flexis maximas grates supplicando referimus. Detrimento autem regiæ Coronæ in Aruernia propter Comitum periuria, ærumnisque vestræ Ecclesiæ nobis imminentibus, quemadmodum filius ad patrem, lapsus ad subleuatorem meritò concurrimus. Noscat igitur tantæ sublimitatis, tantæque nobilitatis persona, Comites Aruerniæ per manum vestrorum, Regisque

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Angliæ multum iurasse, nunquam se ampliùs pedagium accipere, qui reuera crastina die post sacramentum, nondum nuntiis vestris Regísque Angliæ ab Aruernia recedentibus, ambo Comites dupliciter quàm leuare solebant à pedagio leuauerunt. Cùm verò quidam viator eadem die extimans tam vestri securitate, quàm Comitum iureiurando per viam securè transire pedagium denegaret, nec citò persoluere vellet, mutuis vulneribus sæuientes VVillelmi maioris natu Comitis atque filij eius R. ipsum hominem ad mortem vulnerauerunt, necnon, vt aiunt, ipsemet interfuit. Præterea cùm R. Comes à præsentia nuntiorum vestrorum, & à sacramento se subduceret, ne quod eius pater iurauerat iuraret, VV. Comes iterum infra quindecim dies filium suum R. illud idem quod ipse iurauerat fore iuraturum iurauit, nec ad diem sibi, nec post diem sibi assignatum iurare fecit. Vnde, iustissime Rex, clementiam vestram humiliter imploramus, quatinus super hoc, supérque alias Ecclesiæ nostræ querimonias, quoniam ducentas libras ille malignus Comes, quas sub treugis vestris nobis abstulit, nec persoluit, nec terram Ecclesiæ dimisit, nec munitionem super Claromontem nouam dirui fecit, nec multas alias querelas adaptauit, iustitiæ manum regaliter extendere non dedignemini. Quod si non feceritis, dominium vestrum in Aruernia amiseritis, atque Ecclesiam vestram Claromontensem, quam vos paterque vester à Comitum tyrannide liberastis, sub seruitutis iugo redigere non cessabunt. A

EPISTOLA CCCX.

B

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, G. Cathalaunensis Electus, & G. de Iunuilla frater eius, salutem & sinceræ dulcedinis obsequium.* SVPER libera, imò piissima voluntate, quam Dei amore, & solo pietatis intuitu, nobis & negotio nostro geritis, Regiæ Maiestati vestræ gratias agimus. Postquam verò, mi Domine, à vobis nouissimè recessimus, de domino nostro Remensi fratre vestro, quòd vt vobis in proximo loqueretur, iter arripuerat, accepimus. Pietati itaque vestræ supplicantes humiliter deposcimus, vt quod de eius voluntate & consilio circa negotium nostrum, quod vestrum est, accepistis; de die etiam, quam nobis dedistis, si immota permaneat, si vobis placet, nobis significare dignemini. Nos verò bonæ voluntati vestræ per omnia & in omnibus obedire parati sumus. Valete.

EPISTOLA CCCXI.

REVERENDISSIMO *Domino suo & Patri* LVDOVICO *summo Regi, A. Mimatensis Ecclesiæ qualiscumque Minister salutem & debitam reuerentiam cum humilitate.* INTER Ecclesiam Aniciensem, & Vicecomitem de Polonnac pax facta est. Pax vero illa non est pax, imò exemplum pernitiosum, & Ecclesiæ Dei commune periculum. Episcopus Aniciensis, vt dignum erat & iustum, Vicecomitem excommunicauerat pro pedatico & rapina, quam iniustè in strata publica capiebat. Nunc verò Ecclesia Aniciensis & Vicecomes in vnum conuenerunt, & taliter vmbra pacis facta est inter illos, vt pedaticum & rapina inter eos diuidatur, & Ecclesia sit particeps rapinæ pro qua Vicecomitem excommunicauerat: & lucri causa cæcata laudat in se quod in Vicecomite damnauerat. Sic factum est, & disposuerunt ad vos mittere nuntios, vt hoc factum confirmetis. Cùm ipsi aut negligant, aut ignorent legem, disposuerunt temptare vt defensor legis destruat legem. Confundere volunt ordinem: volunt enim vt malum sit bonum, & bonum sit malum. Volunt vt Templum matris Dei, quæ debet esse asylum miserorum, sit spelunca latronum. Qui sunt constituti flere pro populo, & peccata populi comedunt, de lachrymis populi gaudere disposuerunt, & de rapina volunt replere sua marsupia. Super his iudicet Dominus Rex, & videat quoniam cogitationes eorum vanæ sunt. Valeat Dominus meus, & viuat, & bona tempora habeat, & memor sit serui sui. C

A

EPISTOLA CCCXII.

AMANTISSIMO *in Christo Patri & Domino* ALEXANDRO *Dei gratiâ summo Pontifici, Aurelianenses Canonici debitam reuerentiam cum sincera obedientia.*

COMMVNIS Pater, quem constituit Dominus super familiam suam, quem fecit Principem populi sui Rex regum & Dominus dominantium, vt prouideat subditis in misericordia, & miserationibus, à grauamine filiorum non debet intuitum paternæ pietatis amittere. Seruorum iniuria redundat in Dominum; nec Patrem diligit qui persequitur filios. Apostolatus vestri nos & seruos & filios constituit summa Diuinitas, & inter labores & pressuras sub vmbra alarum vestrarum viuimus inter gentes, & ab vberibus consolationis vestræ refoueri desideramus, & refici. Et sicut onus graue grauatæ sunt super nos Aurelianensis Episcopi manus, nec est respirandi locus, nisi computrescat iugum à facie olei, & de sede misericordiæ scintilla veritatis exurgat, quæ insultantis inimici consumat insaniam in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Odit personam vestram, causæ vestræ insultat, legatos vestros persequitur, super fideles vestros frendet dentibus, & tabescit; minis, damnis, iniuriis, quos potest afficit per se; quos non potest, pretio conducta potestate ducit in exterminium, & in omnibus his non auersus furor eius, sed
B adhuc manus eius extenta, nec suum credit ad victoriam peruenisse iudicium, nisi vna patrem cum filiis complicet in ruina. Superbia est quæ trahit eum & malitia, nec sumptus habet ad perficiendum, quia potestatis fauorem non habet, nisi quantum muneribus aut pollicitationibus adquisiuit: & facilè transit gratia, quam non affectus, sed munera pepererunt. Appellauimus ad præsentiam vestram, nec prodest nobis Apostolicæ Sedis reuerentia. Omnia disponit ad libitum; & si quos patitur suæ voluntatis aduersarios, indignatur & maledicit quàm malè. Licere sibi existimans quicquid libet, nec officium Pontificis exercens, sed tyranni. Distribuit honores immeritis, ab Ecclesia remouet innocentes. Præbendas dimidiat contra morem, qui dies & actus suos dimidiare debuerat, & mala præterita recogitare in amaritudine animæ suæ. quorum tristis insania totam ferè Galliam infecit, & faciem deuenustauit Ecclesiæ. Iam enim & per eum & propter eum famosa illa nobilis Aurelianensis Ecclesia, honestatis sedes, scientiæ domicilium, iustitiæ locus, atrium disciplinæ, facta est spelunca latronum, & infra Simonis Petri retia non cohærens, Simonem Magum vlnis ambitionis amplectitur, & à tramite veritatis per vanitatis ministrum publicè in contrarium retrocedit, & efficitur tanquam panis subcinericius qui non reuersatur. Prouideat igitur, beatissime Pater, laboranti Ecclesiæ vestra dignatio, prouideat & nobis, qui pro appellatione ad vos facta, qui pro fidelitate vobis & vestris exhibita, damnum sustinemus & exilium: & sic oculis prouidentiæ vestræ iudicium præparet ad ruinam, vt potestas impio
C minuatur, qui Sedis Apostolicæ potestatem quantum in se est minuere non veretur, & Apostolatus vestri dispositionibus obuiare. Formido venerando inimica est proposito, & dubia tempora iustitiæ certitudinem euacuare non debent. Sed agendum est modis omnibus vt sanctificetur gladius Petri in bestia tam crudeli. Euaginetur in zelo mucro Domini, qui veritate limatus est vt fulgeat; iudicio exacutus, vt victimas cædat. Si meretur sterilitas abici, quomodo in agro Dei noxij germinis subsistet iniqua plantatio? Apertæ sunt catharactæ cœli, vt credimus, & de cœlestibus stillat indignatio, & Apostolicæ manus fortitudinem induantur, vt denudetur iniquitatis fundamentum vsque ad collum, & finem iniquitas sortiatur, quem in die suæ promotionis sermo diuinus ei pronostica significatione proposuit. Aperto enim, sicut moris est, super eum Euangeliorum libro, sermo qui primus occurrit sic erat. *Adolescens autem relicta sindone, nudus profugit ab eis.* Memini ego Letoldus cùm essem apud vos quiddam dixisse ridiculè, quod ad rem pertinet, & finem bonæ consummationis expectat pro vestræ ministerio potestatis, quod tale est. Vir bone, Rollande, vir prudens, vir venerande, ... mande scelus hoc vlciscere grande. Prouideat itaque vestra pietas, & mandate præcipiendo Aurelianensi Episcopo, vt quicquid post appellationem nobis abstulit, sine diminutione restituat: cùm parati simus in præsentia quorumlibet Legatorum vestrorum aut vestra ipsi debitam & plenariam iustitiam exhibere.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCXIII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Fr. R. dictus Abbas Vallis-clara, totúsque eiusdem Ecclesiæ Conuentus salutem & orationes quas possunt.* ANTE pedes clementiæ vestræ sæpenumerò deposuimus lachrymabilem querimoniam super domino VVischardo Comite de Roceio, qui quotidianis afflictionibus Ecclesiam nostram opprimere non desistit. Terras Ecclesiæ nostræ violenter & absque iudicio eripuit; transitum nobis per terram suam prohibet. VVionagia quæ nunquam dedimus, nec dare debemus, à nobis exigit: eleemosynas, quas Pater eius Ecclesiæ nostræ iampridem contulit, irritas habet. Seruientes sui permissione; immò præceptione ipsius, grangias nostras cum violentia intrant, seras frangunt, animalia nostra abducunt, annonam, & ceteram supellectilem pro libitu suo asportant: Conuersos, & famulos nostros spoliant, verberant, & vulnerant. Super his omnibus per Dominos nostros Archiepiscopum Remensem & Episcopum Laudunensem submonitus, & commonitus est vt resipisceret, & non resipuit: excommunicatus est, & contemnit. Vestra etiam benignitas pro nobis seruis vestris ter vel amplius per Literas, & per proprium nuntium vestrum, etiam propius per vos ipsum ore ad os conuenire, & commonere eum dignata est: & neque sic se correxit, imò deterior postmodum effectus est, adeò vt in facie nobis exprobrando diceret: Modò veniat Rex, & liberet vos de manibus meis, si potest. Dicit etiam coram omnibus, quòd neque propter vos, neque propter ipsum Deum cessabit, donec aut penitus nos destruxerimus eum, aut ipse omninò deleuerit nos de terra. Ad Deum tamen, & ad vos, Domine, quem sub Deo aduocatum habemus, sunt oculi nostri, ne pereamus: quia nisi in proximo veniat super nos, & subueniat misericordia vestra, ante faciem eius subsistere non poterimus. Valeat dignationis vestræ Excellentia. B

EPISTOLA CCCXIV.

PIISSIMO *Regi Francorum* LVDOVICO *dilecto & illustri Domino*, *P. Dei miseratione Ecclesiæ Sancti Remigij humilis Minister, temporali felicitate felicitatem promereri sempiternam.* MANDASTIS mihi palefridum, qui ad opus vestri faceret. talem sanè nullum habeo, sed habere quàm citiùs potero non differam, nec dissimulabo. Quòd si fortè non potero talem inuenire qui vestra dignus gratia videatur, hoc ipsum vobis remandare, & alio genere seruitij recompensare, vsque ad festum Sancti Andreæ sollicitus ero. Sciatis enim, quòd ad seruiendum vobis maior mihi semper fuit, & adhuc est animus, quàm facultas. Miror autem quo animo acceperitis seruitia quæ vobis præterito anno exhibui, quippe cùm needum rescire potuerim, nec adhuc mihi innotuerit vos scire, vel gratum habere quòd vobis miserim copiam quatuor marcarum, & Domino nostro rhedam trium equorum occasione vestri seruitij & causa commodauerim, quos nunquam rehabui. Valeat Excellentia vestra. C

EPISTOLA CCCXV.

LVDOVICO *præpotentissimo Domino Dei gratiâ Francorum Regi gloriosissimo*, GIBERTVS *Christi pauperum seruus, & Dei pietate Hospitalis Hierusalem Magister, salutem cum omni Conuentu Fratrum, & seipsum in Christo.* NOTITIA nostræ infirmitatis benè agnouit, Domine pie Rex, res & possessiones, quas peregrini sancto desiderio iter Hierusalem arripientes causa videndi sanctam Christi Resurrectionem, sub vmbra manus vestræ saluas & illæsas consistere voluerunt. Idcirco Altitudini vestræ supplicamus, quatinus de quibusdam malefactoribus, qui terram cuiusdam probi viri, videlicet Guillelmi de Donperre, incendio eorum peruersitate cremauerunt, ipso Hierusalem permanente, talem indè iustitiam placeat facere, quòd alius qui audierit ampliùs non præsumat consimile. Valete.

A

EPISTOLA CCCXVI.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EXCELLENTISSIMO *Dei gratiâ Regi Francorum* LVDOVICO *Domino suo, B. beati Martini Turonensis Decanus fidelis suus salutem & debitæ subiectionis obsequium.* QVONIAM de protectione vestra plurimum confido, vtpote de qua tota spes & fiducia mea pendet, idcirco ad vestri solatium præsidij, quotienscumque mihi opus est, securiùs & confidentiùs confugio. Noscat igitur discretio vestra, quòd Thesaurarius noster cum parte Capituli nostri, Clericis Cableiæ, & vniuerso populo per legatum Capituli mittere disposuerunt Literas, vt Præposito Cableiæ de rebus ad Præposituram pertinentibus nullatenus responderent. Sed quoniam Literæ illæ per legatum Capituli non erant dirigendæ, voluntati eorum iustè obuiaui. volens per meum nuntium easdem Literas mittere, vtpote qui hoc habeo ex feodo vestro, & dignitate Decanatus, dare honorem Præposituræ, & vestire & deuestire Præpositos. Super hoc itaque causa mei, & ad meum dedecus, à diuino cessare præsumpserunt officio. Vestram itaque Celsitudinem exoro, vt eis per Literas vestras significetis, vt ab illa cessatione disistant. Paratus enim sum in vestram deuenire præsentiam, & quod irrationabiliter cessauerint, rationabiliter paratus sum ostendere. Si verò præfatus Thesaurarius se vobis præ-
B sentauerit, benignitatem vestram imploro, vt ipsius verbis assensum non præbeatis, donec à vobis die statuta ego & ipse præsentiæ vestræ nos offeramus: quia tunc certus sum ostendere, quòd magis in eum quàm in me redundanda est iniuria, & culpa transferenda.

EPISTOLA CCCXVII.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, VV. de Bellomonte Briuatensis Ecclesiæ Canonicus salutem.* CLEMENTIAM vestram, ô bone Rex, scire volo, quia post treugas, quas apud Bituricas mihi ex parte Decani Briuatensis, & B. de Mercorio, & S. de Pauliaco, qui eorum scelerum particeps est, dedistis, me postquam à vobis discessi, crastina die postquam Briuatam veni, in cimiterio beatæ Mariæ S. de Pauliaco incautum & ex improuiso cum ense suo ferè vsque ad mortem vulnerauit. Vnde clementiam vestram humiliter imploro, quatinus mihi debitam iustitiam super tanti sacrilegij præsumptione faciatis. Dilatet Dominus Imperium vestrum.

EPISTOLA CCCXVIII.

C LVDOVICO *illustri Dei gratiâ Francorum Regi, Fr. G. dictus Abbas Cistercij, omnisque Conuentus Episcoporum & Abbatum ibidem congregatorum, salutem cum omni precum instantia.* SI vestra decorari præsentia nostra Congregatio mereretur, suprema nobis instaret solemnitas. singulari lætitia pariter lætaremur. Sed quia nunc istud defuit, non paruum nobis gaudium præstitit vestra salutatio, Literarúmque vestrarum dignatio. Quippe cùm in vobis Ecclesia sancta à Deo sibi paratum reppererit refugium, magnum munimen, & inexpugnabile patrocinium. Hac de causa etsi magnum gaudium sit in terris, incomparabiliter maius celebrari non hæsitamus in cœlis. Et nos quas possumus pro vobis Deo referimus gratias, qui aliis excæcatis, & in errore derelictis, lucem veritatis vobis dedit non solùm agnoscere, sed etiam diligere, amplecti, contueri. Nunc autem Serenitati vestræ humiliter preces offerimus pro Abbatia de Curia Dei, quam pater vester fundauit, Maiestas vestra benignè semper fouit & custodiuit. In cuius ruinam dominus VV. Hostiarius vester quamdam domum ædificat. Nam si tam prope domum Curiæ Dei Domus Religiosorum fiat, peremptio eius est. Quod ne fiat, vestra suppliciter obsecramus in hoc prouideat sollicitudo. Si quid verò nostra valet exiguitas apud Deum, omninò vestrum est. Et vbi vestri memores existimus, vt diuina vos pietas in bono conseruet, prout possumus Domino preces offerimus. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCXIX.

AMANTISSIMO *Patri & Domino dignè reuerendo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, IOS. *Turonensis Ecclesiæ Minister humilis seipsum, & ab eo saluari qui dat salutem Regibus*. QVANTVM illustres vestri progenitores & proaui magnifici Reges Francorum Ecclesiæ Dei deuoti semper extiterint & fideles, quanta ei commoda & deuotionis obsequia exhibuerint, nos ex multis vtilitatibus & magnis, quæ per eos prouenerunt, manifestè cognouimus. Nouit & hoc tota pleniùs Gallicana Ecclesia, nouerunt & omnes qui iustitiam colunt, & diligunt veritatem. Vos itaque progenitorum vestrorum laudabilis imitator, & paternarum virtutum verus successor & heres, ad eorum exemplum singularem & vnicam matrem Ecclesiam Dei, ex quo Regnum vestræ commissum est Excellentiæ, gubernandum propensiùs dilexistis, & in tribulationibus suis fideliter assistendo, nihil est vnquam quod à deuotione ipsius, & subuentione regium potuerit animum retardare. Vnde nos videremur totius humanitatis obliti, nisi vestro & Regni vestri honori, augmento, & promotioni essemus solliciti omni tempore dignissimè respondere, & pro tam ardenti feruore caritatis, vestræ voluntati semper intendere curaremus. Cùm igitur ad honorificentiam Regiæ Maiestatis & officium spectet, Ecclesias & Ecclesiasticas venerari personas, & peruersis ad iniusta erumpentibus aditum inhibere, vestræ benignitatis clementiam, quam in hac parte feruentem inuenimus & deuotam, pro dilectissimo filio nostro Am. venerabili Abbate Burguliensi, securè duximus exorandam: vt si quis auctor iniuriarum, & peruersitatis executor aliquid sinistrum, vel honestati contrarium de ipso in auribus vestræ Celsitudinis, quod absit, intimare præsumpserit, in conspectu vestræ Maiestatis tanquam organum falsitatis obmutescat, & infra Sanctuarium pectoris vestri sermones detractatorum in seruum IESV CHRISTI nullam inueniant occasionem malignandi. Super hoc enim Deum, qui videt in abscondito, testem habemus, quia secundùm quod humana fragilitas nobis scire permittit, prænominatus filius noster Abbas apud Deum & homines illæsæ opinionis est, vitæ & conuersationis integerrimæ. Qui cùm ad huiusmodi cogeretur oneris dignitatem, & Monasterium in extremis ferè palpitans expiraret, bona ipsius per incuriam quorumdam alienata reuocans plurimum dilatauit, & tanquam pius Pater vtriusque hominis hinc indè pia pabula vitæ subministrans, iuxta beati Benedicti Regulam in spiritualibus ordinem reformauit. Insuper in omnibus nostris oportunitatibus, omni tempore feruens extitit, & deuotus. & in his quæ ad honorem vestrum pertinere noscuntur, eius dilectio nunquam apparuit otiosa. Valeat, & duret in longum nobis & Ecclesiæ suæ vita vestra. B

C

EPISTOLA CCCXX.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum, Fr. G. Pont. dictus Abbas salutem & omnimodam in Christo prosperitatem*. VESTRÆ pietatis excellentia fiduciam nobis ingerit, qua pro benefactoribus & amicis nostris Maiestatem vestram interpellare præsumimus. Hinc est quòd pro benefactore non solùm nostro, sed & totius Ordinis nostri, Clarembaudo scilicet Cathalaunensi, preces nostras alia vice vestri gratia suscepistis, & ex parte effectui mancipastis. Verùm quia præfatus amicus noster, pro cuius liberatione pietati vestræ supplicauimus, nondum ex toto liberatus est, preces precibus addere cogimur, quatinus eum diuinæ miserationis intuitu, & nostræ supplicationis interuentu liberare dignemini. Valeat in Domino vestra Maiestas.

EPISTOLA CCCXXI.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, G. Cathalaunensis Ecclesiæ Electus, ab illo saluari qui dat salutem Regibus*. SVPER beneficiis & libera voluntate, & honore quem mihi & generi meo exhibuistis, Sublimitati vestræ quascumque possum gratias refero. Hoc enim solo pie-

A tatis & misericordiæ vestræ intuitu actum est, non ex meo, vel ex aliquo parentum meorum merito. Quid igitur retribuam pro beneficio mihi tam misericorditer collato? Vnum est proculdubiò, me per omnia & in omnibus vestrum esse; me & meos vobis obedire paratos indubitanter assero. Quia igitur spes & refugium meum in Dei misericordia & vestro consilio est, pietatem vestram attentiùs exoro, quatinus amore Dei iram Domini mei Remensis, quam grauiter fero, apud quem etiam præ filiis hominum gratia Dei plurimùm potestis, mitigare nostro in negotio dignemini. Testor enim Deum, apud quem non est locus mendacij, quòd ei sicut & vobis, quem specialiùs diligo, seruire & obedire per omnia desiderio magno desidero. Valete.

EPISTOLA CCCXXII.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi, VV. Briuatensis Ecclesiæ Præpositus, & B. Abbas, & totus Conuentus, cum eo regnare cuius Regni non est finis.* AD aures vestræ Regiæ Maiestatis, ô bone Rex, multotiens peruenit, & etiam in præsentia vestri persæpè ventilatum est, quàm nequiter Decanus noster intolerabili animi sui nequitiâ Briuatensem Ecclesiam, & villam quæ vestra est, destruxit, & quomodo in præsentia vestri promisit apud Bituricas se stare arbitrio amicorum suorum & nostrorum. quod modò prorsus ipse recusat. Immò Comitem B Rutenensem, & VV. Aruernorum Comitem, & Robertum filium eius, cum innumera multitudine militum & Basclonum ad destruendam Briuatensem villam, quæ vestra est, in proximo adducere machinatur, ipse & frater suus Beraldus. Vnde clementiæ vestræ supplicamus, quatinus & coronam quam Beraldus de Mercorio retinet, quæ pro certo redempta est, & texta aurea quæ Decanus habet, nobis reddi faciatis, & prædictis Comitibus, & Beraldo de Mercorio, & Decano si placet mandetis, ne villam quæ vestra est infestent, aut super eam cum exercitu veniant. Nos enim parati sumus per manum vestram, aut per manum domini Papæ facere & accipere ab eis quicquid iustitia dictauerit. quod omninò Decanus recusat. Dilatet Dominus Imperium vestrum. Quod autem Simon cliens noster de nobis vobis dixerit, pro vero habeatis.

EPISTOLA CCCXXIII.

VENERABILI *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum potentissimo, G. Autissiod. Ecclesiæ Præpositus, VV. Decanus, & vniuersum Capitulum, salutem & deuotum seruitium.* NOS & maior pars Capituli nostri ex præcepto domini Papæ ante dominum Senonensem Archiepiscopum conueneramus pro querelis, quas erga Niuernensem Comitem habebamus. Interim nuntiatum est nobis, C quòd seruientes sui ex mandato suo Brebentiones suos in quadam parte terræ nostræ iacere fecerunt, in qua nec ipse, nec antecessores sui iustitiam, nec omninò aliquid iuris habuerunt: sed de regia pendet Corona, & sub patrocinio vestro se huc vsque tutam fuisse lætatur. Eapropter nobilitati vestræ supplicare cogimur, vt Comiti scribatis, quatinus hoc emendari faciat; & totam terram, quæ vtique vestra est, in tutela & defensione vestra accipiatis. Valete.

EPISTOLA CCCXXIV.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Regi Francorum, Senonensis Ecclesiæ Minister humilis salutem & seruitium.* QVOTIENS importunis prauorum hominum oppressionibus impellimur, totiens nos recurrere necesse est ad vos Principem & Regem nostrum, qui gladium habetis à Domino ad expugnandum inimicos Ecclesiæ Dei. Latorem præsentium pauperem Presbyterum de Sancto Germano, quem Paganus miles, & Bobetus, & Andreas Raueris, seruientes vestri, Adam etiam Sasnus, modis quibuscumque possunt aggrauant, eo quòd pro minuta decima excommunicati sunt, mittimus ad misericordiam vestram: obsecrantes vt eum stare faciatis in pace in villa eadem, quoniam ei minantur de corpore suo, ita quòd Presbyter non audet remanere in villa: & præ-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

dam suam, quam violenter ei abstulerunt, fracta domo sua in atrio, ei reddi præcipiatis. Aliter Presbyter non auderet remanere in villa, nisi sub custodia vestra & conductu. Et si aliquid causæ haberent in Presbyterum, haberemus eum ad iustitiam ante vos, si vobis placeret, vel ante nos. Præterea Præpositus vester de Moreto R. nuper cepit prædam Gauteri Presbyteri nostri de Oe, qui Decanus noster fuit de Miliduno, pro eo quòd de quibusdam hominibus vestris acceperit emendationem iustitiæ, dum esset Decanus. Credo quòd non videtur Serenitati vestræ quòd sit iusta causa, vt propter hoc deberet capi præda Presbyteri, quoniam ante nos nullam eis defendebat iustitiam exhibere. Indè etiam rogamus, vt prædam restitui faciatis, & Presbyter paratus est vel ante vos, vel ante nos iustitiam exhibere. Valeat Serenitas vestra. A

EPISTOLA CCCXXV.

DOMINO *suo reuerendo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, B. Cathalaunensis Ecclesiæ dictus Decanus, cum vniuersitate Capituli sinceram dilectionis & reuerentia integritatem.* DE vestræ clementiæ magnitudine plurimùm præsumentes, Regiam Maiestatem, quod non deceret, coacti, & variis iniuriis prouocati, sollicitare compellimur. Et cùm calamitatum numerus, moléque immensa, de omnibus vestram misericordiam expectantes; quia tamen familiaris plus nocet inimicus, quædam nuper illata, multóque ceteris grauiora vestræ dignitati notificare curauimus. G. igitur iunior de Iuinuilla nepos Domini nostri Episcopi, de quo nihil tale sperauimus, qui etsi non pro Dei, vel vestra, saltim pro amicorum suorum reuerentia & honore Ecclesiæ nostræ deferre, imò & plus aliis eandem tueri & fouere deberet, domum Canonici nostri violauit, hominem vestrum vinctum & captiuum abduxit. Super hoc iustitiam expetimus, sed huc vsque nil actum est. Ad hoc aliud apposuit. Homines enim nostros tam in villis nostris, quàm alibi constitutos, multis infestat exactionibus. ita vt iam eis erga ipsum summa redemptionis plus quinquaginta libris constiterit. His & similibus grauati ad vos confugimus, suppliciter rogantes vt Ecclesiam nostram solitæ pietatis compassione respicere dignemini. Præterea pro homine & seruiente nostro M. vestræ Excellentiæ preces offerimus, qui in quantum cognouimus iniustè grauatus, cùm semper iustitiæ astare paratus fuerit: & ne falsis suasionibus aduersus ipsum vestra commoueatur Serenitas, veritatem ab ipso sub probabili assertione cognoscere poteritis. Valete in Domino. B

EPISTOLA CCCXXVI.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Francorum Regi, humilis Casa Dei Conuentus à Domino perpetuam pacem.* SÆPISSIME ad aures vestras peruenit, quantas persecutiones à Roc. de Pollemniaco passi sumus, quanta mala & damna nobis intulit. Adhuc persequi, & multo maiora, quàm ea quæ vobis relata sunt, inferre non cessat. Nostra solito more aufert, ingressum & egressum armata manu prohibet, & quod nequius est, non solùm membra, sed caput nostrum dominum Abbatem, & eos qui cum ipso erant, assultare ausus est, & cum gladiis in fugam conuertit. in tantum vt vnum de sociis exequitaret, & mulam sibi auferret, & alium vsque ad mortem vulneraret. Ad tantam ergo inopiam nos deuenire coëgit, quòd panem in refectorio multotiens habere non possimus. Ligna siquidem propriis dorsibus nos deferre longè à Monasterio nostro ferè dimidia leuca oportet. Si omnia quæ ab ipso patimur scribere vellemus, timemus ne vestræ magnitudini fastidium generarent. Ea verò quæ scriptis intimare omittimus, ore proprio præsentium latores vobis poterunt narrare. Eapropter lachrymabilibus precibus prostrati ad pedes clementiæ vestræ, clamamus per Deum & eius sanctam Genitricem, vt nostri misereamini. Famuli quidem vestri sumus. Post Deum protectorem, defensorem præter vos non habemus. Notum pro certo vobis sit, quòd nisi pia prouidentia vestra nobis subuenerit, necesse est nobis Monasterium relinquere, & hostiatim victum adquirere. Prouideat igitur vestra discretio quid nobis expediat. Credimus enim quòd firmam pacem Deo propitio nobis nunc dare valetis. C

A

EPISTOLA CCCXXVII.

ILLVSTRISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, *Fr. G. Claraeuallis dictus Abbas suas & Fratrum suorum orationes in Domino.* FIDVCIAM nobis præbet experientia vestræ benignitatis pro pauperibus vobis & indigentibus supplicandi. Quin etiam iniunxit nobis dominus noster Episcopus Lingonensis, vt pro præsentium latore, cuius ei tanquam prope manenti necessitas magis innotuit, supplicemus vestræ liberalitati. Credimus etiam quòd non ingratum sit misericordiam diligenti pro exigenda miseratione rogari; præsertim cùm non lateat vestram Serenitatem, eleemosynam omnem conferre magis præstanti quàm accipienti.

EPISTOLA CCCXXVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, *VV. Briuatensis Ecclesia Præpositus*, *& B. Abbas*, *& totum Capitulum*, *& Burgenses*, *cum eo regnare qui regnat in perpetuum.* MAIESTATIS vestræ Celsitudini, ô bone Rex, iam notificauimus, & adhuc notificamus, nos voluntate & mandato vestro iurasse supra sacrosanctas reliquias per manum Domini A. Cardinalis, & Domini Mimatensis sine B omni exceptione, de controuersia quæ est inter nos & Decanum, facere Decano & suis quod iustitia dictaret, aut prout voluntas eorum expeteret. Decanus verò ex parte sua pro se & pro suis se idem nobis facturum eodem modo iurauit. Tandem causa controuersiæ in præsentia illorum vtrinque ventilata & cognita, cùm nos & facere & recipere quod iustitia dictaret sperauimus; Decanus spreto sacramento, quod in præsentia vestra, & in præsentia illorum duorum sine omni retentione fecerat, Curiam domini Papæ appellauit. Postea verò nobis volentibus & quærentibus consilio R. clientis vestri, vt nobis treugas firmas per manum ipsius daret, omninò repudiauit. Imò grauiora & peiora prioribus comminatus est, & ita quòd homines sui homines nostros ceperunt, & in compedibus posuerunt, & adhuc captos tenent, & etiam ea quæ nobis hoc anno abstulerat, & in domo Decaniæ reposuerat, annonam scilicet & vina, & alia multa, nobis cernentibus, de villa nostra asportat, & in castris suis recondit. Nos autem amore & timore vestro, sibi prohibere nolumus. Vnde clementiæ vestræ humiliter supplicamus, quatinus super hoc nobis consulatis. Dilatet Dominus Imperium vestrum.

EPISTOLA CCCXXIX.

C GLORIOSISSIMO *Francorum Regi Domino* LVDOVICO, *Fr.* ST. *humilis Cluniacensis Abbas salutem in illo qui dat salutem Regibus.* TEMERITATI fortassis ascribent illi, qui non de iudicio, sed de sui animi leuitate aliorum metiuntur affectus, quòd tam frequentes vestræ Serenitati Literas dirigo. Sed ego nec aliorum iudicia timeo, nec formido sententias, vbi ipsam, etiam si videbitur vobis, importunitatem meam de pietate dilectionis atque affectu descendere sentio. Amor enim quod sentit aut vix, aut nullatenus nouit dissimulare. Et vt tam frequens, nescio an importunus in scribendo vobis sim, vestra mihi contulit pietas. Vtrum autem quæ suggero bona sint & necessaria vobis & Regno, vestrum erit considerare. Scio, nec aliqua mihi inest dubietas, quin totam vestram intentionem, totum studium sit, vt Ecclesiæ Dei, vt pauperibus Christi salus & pax integra conseruetur. Sentiunt hoc qui propè sunt. vtinam sentiant & qui longe! Fallunt & falluntur, qui corporum tantùm vobis curam commissam putant. Commissa est & animarum. Nolumus in hac parte demulcere vos. Credite nobis, non cum solis Ecclesiarum Rectoribus summus ille omnium Rector rationem positurus est. Positurus est & cum Regibus. Considerate totum Regnum vestrum quasi quoddam integrum corpus. Quid prodest in eodem corpore sic partis alterius prouideri saluti, quòd altera morbo depereat? Quasdem plerumque latiùs videmus serpere lues, & dum minùs mala cauentur, ex insperato sana putridis vitiari. Non sola Francia de Regno vestro est, licèt sibi nomen Re-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

gis specialiùs retinuerit. Est & Burgundia vestra. Nihil magis illi quàm isti debetis. Illa, quoniam sibi viciniores estis, tantò maiori gaudet otio, quanto pace longiore lætatur. Hæc è conuerso terra est cui maledixit Dominus, terra quæ difficile dictu vtrum ipsa potiùs habitatores suos, quàm à suis habitatoribus deuoretur. Satis hactenus in se collisa erat, satisque detrita. Emersit nunc in ea quædam immanissima pestis, gens potiùs bestias repræsentans quàm homines: pauca quidem numero, sed feritate immanis. Vix enim quadringenti sunt. Hij de Imperio nuper egressi fines nostros nemine resistente peruagantur: non sexui, non ætati, non conditioni alicui, non denique Ecclesiæ, non castro aut villæ parcentes. Dubitamus vtrum astu inimici hominis, & ingressus Regni, & hominum vires atque animos explorare cupientis, id factum sit. Quid enim multitudo poterit, cùm tantum potuerit paucitas? Audiuimus sanè ad partes istas vos venire proposuisse. Terra, sicut diximus, pauperrima est, iam deficientibus in ea à multis annis victualibus. Si mihi vestra Celsitudo credere dignaretur, videretur sanioris consilij, vt aliquos de Episcopis & Proceribus vestris huc præmitteretis, qui statum terræ considerarent, qui ordinarent res, loquerentur Principibus, pacificarent patriam. Agerent cum ipsis vice vestra, vt turbatores pacis & refugas anathematis subderent maledicto. Et ita dispositis rebus aduentus vester melior videretur. Hoc si bonum ducitis, si placet, fiat. Sin secus, non succenseatur amici consilio, quod de pietate & dilectione processit. B

EPISTOLA CCCXXX.

EXCELLENTISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico & pacifico Francorum Regi, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis Minister, salutem & vera humilitatis obsequium.* DE affectione regiæ mansuetudinis, quam domino Papæ & Cardinalibus pro Ecclesia Bituricensi, & pro nobis, qui vestri sumus, exhibuistis, grates agimus vestræ Celsitudini, non quidem quantas debemus, sed quales ad præsens possumus. Nam ab ore ipsius domini Papæ accepimus, quòd diu Literas tam affectuosas à vobis non acceperit, & ab ipso nuntio nostro, quem per gratiam vestram benignè audistis, vestram erga nos & Bituricensem Ecclesiam cognouimus benignitatem. Vnde licèt & nos vestri simus, & Ecclesia Bituricensis vestra sit, & modis omnibus vestro prompta seruitio; sola tamen benignitate ista, quam nunc ostendistis, magis debitores & magis obnoxij constituimur vestræ Sublimitati. Precamur autem, & humiliter supplicamus, vt si quando Senonis aliquem nuntium miseritis, vel domino Papæ scripta vestra, dum nos ibi moramur, destinaueritis, non sit vobis onerosum domino Papæ iterum effundere pro nobis & pro Ecclesia vestra, quatinus cognoscat vestram liberalitatem, nostri reminisci; vobísque placere, si Bituricensis Ecclesia ius suum per vestram intercessionem valeat adipisci. Per instantiam enim precum, & iterationem scriptorum vobis esse cordi videbitur, si eadem Ecclesia, quæ vestra est, iuris sui & honoris integritatem consequatur. Conseruet vos Dominus sanum & incolumem per tempora multa, & inimicos vestros velociter conterat sub pedibus vestris. C

EPISTOLA CCCXXXI.

GLORIOSISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi serenissimo, M. Tusculanus Episcopus, ab illo saluari qui dat salutem Regibus.* CREDIMVS Excellentiam vestram à paruitate nostra Literas accepisse, in quibus si diligenter aspexistis, quantæ deuotionis & fidei circa vos & Regnum vestrum simus, perpendere potuistis. Statum Imperij, & quæ de proposito Imperatoris persensimus, discretioni vestræ per præsentia scripta intimare disposueramus. Sed quoniam S. latorem præsentium vobis & Coronæ vestræ fidelissimum cognouimus, fidei eius & deuotioni ea quæ de ordinatione Imperij intendimus, vobis reuelanda commisimus.

EPIST.

A

EPISTOLA CCCXXXII.

LVDOVICO *Dei gratiâ glorioso Regi Francorum Domino suo, Guichardus Decanus, Rainaudus de Vergé Cantor, & totus Matisc. Conuentus, salutem & subiectionem.* SÆPENVMERO Excellentiæ vestræ conquesti sumus super iniuriis, quas G. Comes nobis inferre consueuit. Scripsistis ei super his, & insuper eum commonuistis, vt ab hac temeritate se compesceret. Sed ille neque Deum, neque Regiam Maiestatem reueritus, post preces vestras mala semper malis addere non formidauit, & peiora minatur: scilicet vt breuius dicamus, villæ nostræ interitum. Et nisi regia manus nobis subuenerit, nunc proculdubio cernimus aduenisse ciuitatis nostræ exitium. Parauit enim ingentem militiam, cui resistere non valemus, vnde locum nostrum destruere disponit. Supplicamus igitur vestræ pietati, vt eius insolentiam comprimatis, & ab eius tyrannide nos liberare festinetis. Spem in alium non habemus, nisi in vos, qui totis precibus flagitamus, vt periculum nostrum quod instat releuare citiùs satagatis.

EPISTOLA CCCXXXIII.

B DOMINO *suo serenissimo* LVDOVICO *illustri Francorum Regi*, HV. *Decanus, & Lingonensis Ecclesiæ Conuentus, salutem & debitam subiectionis reuerentiam.* VENIENS ad partes nostras Abbas Sanctæ Columbæ, domino nostro venerabili G. quondam Episcopo Literas attulit, quarum tenor hic erat, vt ei crederet tanquam vobis. Porrò idem Abbas pro causa Hugonis Brec. diem ex parte vestra denominauit, scilicet Dominica qua cantatur, *Isti sunt dies*. Verùm personæ nostræ redeuntes à Curia vestra, nihil se super hac die à vobis audisse asseruerunt. Cùm igitur ad præsens multis implicati simus negotiis, incongruum nobis videtur ad rem minus certam hoc iter arripere. Maximè verò iure nos petimus excusatos haberi, quòd Electus noster ex mandato Apostolico Sabbato ante præfatam Dominicam ab Episcopo Eduensi Diaconatum est recepturus. Cùm igitur absque consilio & præsentia eius quidquam agere nec debeamus, nec valeamus, euidenter videtis nos non posse venire.

EPISTOLA CCCXXXIV.

REVERENTISSIMO *Domino & Abbati suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, B. Decanus, G. Thesaurarius, totúmque Ecclesiæ beati Martini Turon. Capitulum, ab eo saluari per quem Reges regnant.* CVM de munifica donatione, & eleemosyna patrum vestrorum locupletata sit Ecclesia beati Martini, inter ceteras Regni vestri generosum tollit apicem: vobis Domino, Patri, Patrono & auctori suo specialiter adhærens, vt membrum capiti suo. Verùm inuidia, quæ nunquam quieta est, quæ liuore & malitia sua intabescit, eam in partibus suis persequitur & fatigat: minimè attendens, quòd qui membrum contristatur, offendit & caput. Cùm enim Comes Niuernensium in villa nostra Cableiæ aliquem hominum nostrorum alicuius facultatis & opulentiæ cognouerit, ipsum statim dicit iure seruitutis esse suum, cùm sciat rem nobis esse difficilem cum ipso causam agere, quia via nobis longinqua sit & sumptuosa, cùm nec quisquam nostrum contra ipsum ius nostrum audeat perhibere. Rogamus igitur Regiam Maiestatem vestram, quatinus pro amore beati Martini ipsum vt fidelem & hominem vestrum moneatis, vt parcat rebus beati Martini, & hominibus Cableiæ quæ vestra est, quoniam Reges & Imperatores prædecessores vestri inter ceteras possessiones aliorum omni praua consuetudine immunem & exactione esse voluerunt, & egregia libertate priuilegiauerunt. Quæ cùm inuidiam multorum moueat, vestrum est eam protegere & tutari. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCXXXV.

LVDOVICO *illustri & glorioso Francorum Regi Domino & amico suo carissimo,* HV. *Dei gratiâ VVintoniensis Ecclesiæ Minister, salutem & omne bonum.* QVOD inter nos mutuum amorem à longo tempore recognoscitis, & ex accidentibus firmiùs radicatum dicitis, quantas possumus Excellentiæ vestræ grates referimus. Quantis verò pressuris & laboribus affligimur, per præsentium latorem Petrum de Meliduno seruientem vestrum cognoscere poteritis, in quibus necesse est vt manum consilij & auxilij vestri mihi benignè porrigatis. Et quoniam Rex Angliæ, sicut nobis dictum est, modò habet gratiam & amorem vestrum, ipse etiam Rex, vt dicitur, in proximo transfretare disponit: rogamus Excellentiam vestram, de qua plurimum confidimus, quatinus vel præsentem illum si ad vos venerit, vel absentem si ad vos non venerit, per Literas & nuntium vestrum conueniatis, vt causa visitandi vos & neptem meam det mihi licentiam transfretandi.

EPISTOLA CCCXXXVI.

EXCELLENTISSIMO *& omnium veneratione digno* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum piissimo, Fratres Cartusiæ vtinam pauperes spiritu, post temporalem ad æternam peruenire Coronam.* IN tantum, Domine Rex, de clementia & bonitate vestra confidimus, quòd in angustiis nostris ad vos post Deum certum refugium nos inuenire credamus. Quidam scismaticus olim Gratianopolitanus Episcopus crudelissimus persequutor domini Papæ Alexandri pro viribus suis extitit, & adhuc in eodem perseuerat. Hic matrem vestram prædictam Ecclesiam multis iniuriis & damnis affligit, & nobilem atque honestum Episcopum, quem dominus Papa consecrauit, & eidem Ecclesiæ præfecit, cum quibusdam aliis scismaticis persequi non desistit. Et quoniam credimus dispositione diuina euenisse, vt Terra illa & Comitatus ille ad vestrum nepotem vertatur, videtur nobis & multis aliis quòd eidem terræ pacem & quietem prouidere debeatis. Rogat igitur, & humiliter obsecrat prædicandam Excellentiam vestram qualiscumque paruitas nostra, quatinus super hoc Comitem Sancti Egidij conuenire non dedignemini: prudenter, sollerter, atque instanter insinuando illi, vt dominum Episcopum nostrum, & Ecclesiam sibi commissam condigno honore teneat, & more boni Principis contra impugnantes scutum protectionis semper opponat. Tenerrimum filium vestrum, quem vobis & terræ suæ dedit Dominus, proficere faciat Deus & Dominus noster, sapientia, ætate, & gratia. Valete. B

EPISTOLA CCCXXXVII.

C

DOMINO *suo carissimo illustri Regi Francorum* LVDOVICO, *Clericus eius deuotus Laurentius Rothomagensis Ecclesiæ vocatus Archidiaconus, & promptum in omnibus pro posse seruitium.* VOCAVIT Dominus de seculo amicum vestrum Rothomagensem Archiepiscopum, fide & bonis operibus plenum: quem, vt credimus, apud Deum pro vobis & amicis suis efficaciùs confidimus patrocinari, quantò liberior spiritus eius efficitur pondere carnis. De cetero, sciat vestra Sublimitas, quoniam homo iste, pro quo Dominæ Imperatrici scribere placuit, recusat omnem iustitiam coram hominibus vestris de Parisius, & de Beluaco, oblatam sibi tenendam, nisi planè habuerit querelam suam totam sicut exigit. Præcepit insuper Domina Imperatrix, quòd tantum ei fieret de iustitia pro honore vestro, quantum posset fieri ditiori & sublimiori burgensium de tota terra nostra: ita etiam quòd homines & mercatores terræ vestræ, qui inuenirentur Rothomagi, interessent causæ suæ, & viderent, & testarentur quòd fieret ei de iustitia tantum quantum ex iure posset fieri.

A

EPISTOLA CCCXXXVIII.

A gratiâ Dei Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, HVGO *Ecclesiæ beatæ Mariæ Andrinnopoleos Abbas licèt indignus, necnon & Petrus Sancti Iohannis Constantinopoleos Hospitalis Prior, obedientiam & obedientiæ obsequium.* CVM non solùm Sanctitatis vestræ fama, imò & cooperatrix Christi gratia, vniuersos sanctæ fidei cultores cogat, & te iure venerari vt patrem, & per omnia vestris obtemperare præceptis: nos & debitæ subiectionis caritate, & vestræ famæ bono odore excitati, in remotis regionibus inter extraneos ad Ecclesiæ firmitatem, & vestræ dignitatis honorem desudamus: ne pestis præsens Orientalem inficiat Ecclesiam, aut in nostro tempore vacillans titubet Ecclesia, vel vestræ dignitatis inter Orientales adnichiletur reuerentia. Sciat igitur Sanctitas vestra, nos apud beatum Egidium post sex mensium, à Ianuarij scilicet principio ad Iulij initium, tam regionum quàm marium continua & innumerabilia pericula, in expeditione sancti & semper augusti Domini nostri Imperatoris, & vestræ dignitatis Legatione, aduentasse. Sed fatigatione corporum, & diuersarum incursione aduersitatum attriti, longioris viæ iter absque nostrarum virium defectu aggredi non valemus. Vnde sanctitatem vestram obnixè flagitamus, vt laboris nostri ægritudini compatiendo, quid & qualiter sit agendum nobis insinuetis. Habemus enim quædam personæ vestræ dictu accommoda, & ad vtilitatem respicientia, quæ non licet alteri nisi vestræ
B Sanctitati intimare, & nobilissimo Regi Franciæ. Valete.

EPISTOLA CCCXXXIX.

ILLVSTRI *Francorum Regi* LVDOVICO *Domino suo verè dilecto & benefactori præcipuo, Fr. R. Maioris-Monasterij humilis Minister fideles orationes.* DE præcepto domini Papæ nuper apud Burgulium cum domino Turonensi, & Episcopo Andegauensi, quos ipse dominus Papa ibi miserat, vt si ea quæ per famam ventilata erant de venerabile Fratre nostro eiusdem loci Abbate inquirerent, fuimus; & ea quæ per Ministros suos mendaciis excogitatis diabolus aduersus innocentem & simplicem virum machinauerat, falsa penitus diligenti inquisitione reperimus: atque eos qui talia in Patrem & Pastorem animarum suarum tam inconsultè iactauerant, mediante æquitatis censura à corpore Ecclesiæ illius tam prædicti Domini quàm ego Apostolica fulti auctoritate separauimus, & Cisterciensi Ordini deputauimus. Si autem ad præsentiam Serenitatis vestræ, ipsi qui malignitatis studio adhærentes, nec ipsi iustitiæ pepercerunt, accesserint, & quidquam super hoc reclamauerint, excommunicatos eos vobis denuntiamus, quia caput & signifer eorum Prior videlicet Castri-fortis Cisterciensem Ordinem de Burgulio pulsus prælegit, & nos eum illuc sub anathematis interminatione misimus, nusquam
C diuortium ei indulgentes. Pro prædicto siquidem venerabili Abbate testimonium in veritate ferimus, quia nullus Fratrum suorum, sicut ab eis accepimus, vnquam de eo religioni contraria vsque ad tempus istud nec vidit nec audiuit. Regiæ Maiestati vestræ supplicando, quatinus eum sicut honestum virum, & totius patriæ magnum luminarium diligatis, & nuncios suos preces eorum admittendo benignè suscipiatis. Valete.

EPISTOLA CCCXL.

VENERABILI *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi nobilissimo*, HVGO *suus & Rothomagensis Sacerdos, salutem, honorem, & gloriam.* CONQVESTI sunt apud nos Canonici nostri & vestri beati Melloni de Pontisara super Hulduino Concanonico suo, qui iure Capituli ipsorum contempto Præpositum eorum de VVadencurt ante se venire summonuit, eique quinquaginta solidos violenter abstulit. Super hoc nobilitatem vestram rogamus attentiùs, quatinus hoc emendare Hulduinum cogat dignitas vestra; & ne prædictam villam de VVadencurt ipse vel alij inquietare præsumant, regia censura prohibeat. Rogamus etiam, vt res eorum, quas contra iustitiam saisierunt, Hugo Malus-vicinus, & VValterus de Pleiz, & Drogo de Curceles, eis liberè & quietè reddi faciatis. Conseruet vos Dominus Ecclesiæ suæ per tempora longa.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCXLI.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, B. Ecclesiæ beati Martini Decanus, salutem, & deuotum subiectionis obsequium.* IVXTA mandatum vestrum domos Nicolai Frammaudi occupantes & vxori & familiæ eius interdiximus; vt cùm Nicolaus rediret in domum suam, nullatenus reciperetur. Ipse verò reuersus, spreto mandato vestro, in domum quam interdixeramus receptatus est. Præterea, vinum quod erat in quadam terra beati Martini extra castrum nouum cepimus, sed postea saluam cautionem de trecentis solidis suscipientes pro vino, vinum amicis eius reliquimus. Consilium ergo meum est, & Maiestati vestræ id expedit, sic istum grauare, vt alij qui iamdiu insoluerunt perterrefiant, & vt mandetis mihi & Thesaurario & Capitulo, vt iterum domum capiamus, & ipsum Nicolaum cum tota familia sua eliminemus, & illos trecentos solidos vobis mittamus. Sed tamen hoc ita absconditum habeatis, vt ex proprio consilio vestro, non ex meo id facere videamini: propter dominum Papam, qui Nicolaum in hac parte & contra vos, & contra Ecclesiam nostram fouet & sustentat. De cetero, cum omni humilitatè vos deprecor, vt negotij mei erga dominum Guillelmum memor sitis. In vobis enim post Deum vnicum meum refugium est, & quod feci in honorem vestrum, in diuturnum non debet mihi cedere detrimentum. Valete. B

EPISTOLA CCCXLII.

DOMINO *suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, A. Mimatensis Episcopus salutem & debitum honorem.* EXCELLENTIÆ vestræ immensas gratias refero, quia dignatio vestra semper recordatur serui sui inter niues habitantis, & nostra negotia quasi propria benignè assumitis. Et verè nostra vestra sunt, Domine, quoniam vestrum & diligo, & augmentari desidero: itaut & me pro vestra gloria ponere si placuerit non dubitem. Ceterùm quæ dicenda sunt per Magistrum R. fidelem vestrum vobis suggero, & vt eum tanquam me audiatis, exoro. Dignus est enim audiri à vobis & diligi, quia vos diligit in veritate.

EPISTOLA CCCXLIII.

PRÆPOSITO, *Decano, & Archidiacono, & vniuerso Capitulo Autissiodorensi.* INVITAT nos officij nostri debitum, & hortatur, vt illis personis diligentiùs intendamus, quas in deuotione feruere cognoscimus, & in seruitio Ecclesiæ promptiores. Indè est, quòd de sinceritate vestra certam spem fiduciámque tenentes, pro dilecto filio nostro Magistro P. Concanonico vestro, quem pro eo quòd nobis gratus & deuotus existit carum & acceptum habemus, deuotioni vestræ preces affectuosas porrigimus: per Apostolica scripta rogantes pleniùs, quòd pro reuerentia beati Petri ac nostra, & intuitu carissimi in Christo filij nostri LVDOVICI illustris Francorum Regis, cuius seruitio insistit, ei beneficium Præbendæ suæ, quam in Ecclesia vestra possidet, vsque ad triennium, vel saltem vsque biennium, concedatis. Ita quòd ipse de deuoto deuotior vobis possit existere, & nos exinde debeamus deuotioni vestræ gratias vberrimas exhibere. C

EPISTOLA CCCXLIV.

LVDOVICO *excellentissimo Regi Francorum, P. Syluæ-Maioris humilis Minister, totúsque Conuentus, sic regnare in seculo vt placeat ei qui regnat in cælo.* IN omni negotiorum nostrorum vtilitate recursum ad dulcedinem bonitatis vestræ fiducialiter semper habemus. Caritas quippe & iustitia hoc faciunt, quæ penes magnificentiam summopere locum obtinere noscuntur. Hinc est, quòd Excellentiam vestram humili prece deposcimus, quatinus pactum quod Fratres nostri de Semeio pro angustia temporis, & pro quibusdam nouis acquisitionibus magnis debitis astricti, cum domino Aruceo Morini Canonico sanctæ Crucis as-

A sensu nostro facere compulsi sunt, sicut in Literis nostro sigillo munitis continetur, vestri etiam Priuilegij auctoritate confirmare dignemini. Vt robore vestræ tuitionis præfata pactio sic rata permaneat, vt post decessum prædicti viri ad nos sine alicuius contradictione reuertatur. Præterea Fratrem Rainardum, cui nouam ædificationem in Ecclesia Sancti Ioannis de Breis commisimus, sicut specialiter vestrum, magnitudini vestræ commendamus: rogantes vt ei consilij & auxilij vestri manum porrigatis, quatinus locus ille nouiter incœptus per ipsum faciente vestra dignatione augmentum accipiat. Incolumitatem vestram Filius Virginis per longa tempora conseruet, vt sub vestra dulci protectione diutiùs gaudeat Ecclesia. Valete.

EPISTOLA CCCXLV.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, *Briuatensis Ecclesia Capitulum & Burgenses, cum eo regnare qui regnat in perpetuum.* CLEMENTIÆ vestræ, ô bone Rex, notum facere volumus, nos nullum alium præter Deum & vos defensorem habere. Maiestatem verò vestram latere non credimus, nos arrogantia & malitia nostri Decani ad summam miseriam peruenisse. Ecclesiam enim thesauro spoliauit, & villam ferè totam combussit. Quid enim voluntatis Decanus
B habeat vos prorsus ignoratis. Decanus enim castellum supra Decaniam ædificauit, vt vobis & nobis dominium villæ auferret, & sibi vendicaret. Consuetudo enim Mercoriensium est, vt vbicumque pedem figere potuerint, totum sibi vendicent: sicuti fecerunt de quadam Abbatia quæ Basilla dicitur, & ad ius Comitis Aruernorum consanguinei vestri spectat, quam sibi ex toto abstulerunt. Vnde Maiestati vestræ humiliter supplicamus, quatenus tantæ cladi, si placet, finem imponatis. Sciatis enim nos nullomodo cum Decano pacem posse habere, quousque ædificium Decaniæ, quod factum est contra consuetudinem Ecclesiæ, ad pristinum statum redigatur. Conquerimur etiam de corona data à Domino Carolo Rege antecessore vestro in signum libertatis Ecclesiæ, quæ propter pecuniam vobis à nobis promissam in vadimonio posita fuit, quòd pecunia soluta eam nullomodo habere possumus. Conquerimur etiam super Bertrando Ebrardi, qui castrum quoddam iuxta villam nostram consilio & auxilio Decani, nobis contradicentibus, in strata ædificauit, vnde teloneum inconsuetum à transeuntibus accipit. Conquerimur etiam quòd mercatores, qui per nostram villam transire solebant, nullomodo Comitibus prohibentibus transire audent. Vnde Celsitudinem vestram humiliter imploramus, & ante pedes vestræ clementiæ quamuis absentes procumbimus: quatinus nobis vt bonus Princeps consulatis, & tanta mala ad honorem vestri, & vtilitatem nostram terminari faciatis. Dilatet Dominus Imperium vestrum, & magnificet vos super omnes Reges.

C

EPISTOLA CCCXLVI.

LVDOVICO *per Dei gratiam Francorum Regi gloriosissimo*, AMALRICVS *per eandem Hierosolymorum Rex salutem.* VESTRÆ credimus innotuisse Serenitati, carissime, multorum ex relatione veridica, quoniam postquam peccatis nostris exigentibus Princeps Antiochenus à Turcis captus fuit, & omnes sui aut captiuitate, aut morte perditi & pessumdati sunt: ex improuiso superuenit repentinus interitus. A seculo etenim inauditus terræ motus castella, turres, municipia, omnia ferè tam in montanis, quàm in planis, tam in Antiochia, quàm in omnibus ei adiacentibus tum in planis, tum in montanis solo adæquauit, & innumerabilem, proh dolor! Christianorum vtriusque sexus multitudinem morti improuisæ addixit & extinxit, & vt veriùs dicamus, terra tenus absorbuit. Ad cumulum autem miseriæ, & in summam desolationis omnimodæ, viam vniuersæ carnis ingressus est, eheu! ille Rex inclytus & egregius, clypeus & fortitudo, post Deum, Ecclesiæ Orientalis, & præcipuè Regni Ierusalem vnica & irrefragabilis spes, & fiducia salutaris,

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

vester vestrique Regni præcordialis, nosterque Dominus & frater, Rex Christianissimus Balduinus. Cuius ideò inconsolabilior & vehementior est transitus dolor, & desolatio, quòd Deo auctore, in ipso, & per ipsum, omnium vniuersitas Christiana habebat promptum adiutorium, & contra singula infestantia sufficientiam. Indè, indè est nimirum dilectissime, quòd vestræ Maiestati tanquam lineamenta de capite pendentia inclinantes, sustentamentum nostrum, & fidei deificæ basem æneam, inexpugnabilémque ciuitatem, Serenitatem vestram fore in Christo cognoscimus, & humilitatem nostram vestram esse curam peculiarem in Domino profitemur. Quæ ergo vel quanta fuerit veræ caritatis abundantia & perfectio in piæ memoriæ amico vestro Rege Ierusalem prætaxato, Dei pro causa, & illius inuictissimo amore, in nostra nunc omnibus appareat, & Ecclesiæ Orientalis desolatione. Sicut enim de prædecessorum vestrorum & totius prosapiæ vestræ piissima intentione verissimè didicit sanctitas vobis innata, ex more & proposito laudabili semper consueuit Regnum cui præestis in Domino ciuitatem sanctam, & regionem ei vniuersam adiacentem, & vniuersos fidei Catholicæ charactere insignitos protegere, fouere, manutenere, & corroborare. Si itaque spiritus consilij Serenitati vestræ magnificæ inspirauit, velle iterum ad maiorem coronam vestri visitare locum vbi steterunt pedes Domini corporaliter, modò instanter saltem in hac Christianitatis magna necessitate & anxietate multimoda venire non denegetis, non differatis. In vestra sanctitate enim omnium vota conueniunt, & pro nutu vestro, & amico Imperio, nos & Regnum nostrum totum consudabimus dignè Deo. De cetero vestræ commendamus paternitati præsentium latorem magnæ honestatis virum, & venerabilem Mamistriæ Archipræsulem, ad omnia benè agenda strenuum, quatinus eum benignè recipiatis, & ei sicut ori nostro credatis. Illi enim, ne epistolarem excederemus breuitatem, secreta nostra vt vobis viua voce edisserat, commisimus. Valete.

EPISTOLA CCCXLVII.

A *Dei gratiâ sanctæ Resurrectionis Ecclesiæ Patriarcha, carissimo filio* LVDOVICO *eadem gratiâ illustri Francorum Regi salutem, & cunctorum hostium triumphum.* QVONIAM paterni Regni solium conscendere vos fecit diuina dispensatio, pro gratia vobis collata diuinam interpellamus clementiam ante passionem & resurrectionem Dei & Domini nostri IESV CHRISTI, vt idem Deus & Dominus noster vitam vestram prosperè prolonget ac foueat, & post huius vitæ terminum vitam vobis tribuat sempiternam. Quia verò sub vestra tutela pauperes Christi quietè conuersari & fructificare cognoscimus, & filiis nostris pauperibus Leprosis, qui extra muros Ierusalem perpetuo infirmitatis suæ detinentur & damnati sunt carcere, de quorum cruciatu & ardore non tantum dicere possumus, quantum oculis vestris vidistis: Sublimitatem vestram rogamus attentiùs, commendantes vobis latorem præsentium eorumdem pauperum fratrum, quem Excellentiæ vestræ pro sua necessitate transmittunt: quatinus ea audita, prout vobis visum fuerit, & Deus vobis inspirauerit, eorumdem necessitati, qui humani aspectus, & humanæ prorsus lætitiæ sunt expertes, occurrere dignemini. Vt pro his, & pro aliis beneficiis à remuneratore bonorum omnium Deo & in præsenti victoriam, & post peractam temporalis Regni administrationem æternæ beatitudinis accipere mereamini portionem. In præfato siquidem loco ex diuersis mundi partibus infirmorum & pauperum Dei circumfluit multitudo; & quoniam ad sustentandam eorum miserabilem & inopem vitam multa eis sunt necessaria, & multorum euidenter indigent auxiliis; Orientis Ecclesia multis tribulationibus & paganorum incursionibus oppressa eis ex toto in necessitatibus subuenire non potest. Vnde benefactores eorum vniuersos omnium orationum & beneficiorum nostrorum, & eorum maximè quæ in sancta ciuitate Ierusalem fiunt, & de cetero fient, participes & consortes facimus.

A

EPISTOLA CCCXLVIII.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A *Dei gratiâ sanctæ Resurrectionis Ecclesiæ Patriarcha, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *eadem gratiâ Galliæ Regi victorioso & illustri, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* SINCERA qua vos amplectimur veræ caritatis dilectio, & debita Patriarchalis officij quæ nobis incumbit sollicitudo, nos compellit & ammonet Ecclesiis nostris prouidere, & in quibus secundum Deum possumus totius Christianitatis profectibus & vtilitatibus inuigilare. In medio siquidem nationis prauæ & peruersæ positi, ab infidelium tyrannide singulis ferè diebus impugnamur, & assiduas inimicorum Christiani nominis insidias & pericula sustinemus. Quantò igitur maiora & viciniora nobis imminent pericula, tantò magis nos prouidos esse & sollicitos oportet, & ab illis consilium & auxilium quærere, qui & abundant, & conferre nouerunt, & dare consueuerunt. Habemus autem in finibus Patriarchatus nostri, in ciuitate Panedensi, quæ dicitur Belinas, Ecclesiam quandam tam reueranda veneratione antiquitatis antiquæ celebrem, quam multis & multorum miraculorum insignibus decoratam & exaltatam. Quæ scilicet Ecclesia in illo loco Cæsareæ Philippi olim fundata fuit, in quo primum & solum Christus filius Dei viui à Petro Apostolorum vertice per fidei rectæ confessionem manifestissimè prædicatus & declaratus est, cùm præ omnibus, & pro omnibus proclamant: *Tu es Christus filius Dei viui.* In quo etiam loco huius beatæ confessionis retributionem audire ex ore Dominico sibi dicente, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, & claues Regni cœlorum, potestatémque ligandi atque soluendi recipere ipse promeruit. Hæc igitur Ecclesia quondam tam inclyta, & omni veneratione & obsequio digna, à Turcis Christiani nominis inimicis nunc ferè euersa: & peccatis nostris exigentibus, tam illustris olim, tam præclara ciuitas, quæ nostræ Ierusalem propugnaculum & antemurale à cunctis fidelibus esse dinoscitur, nomen inane duntaxat remanet. Etenim in spurcissimæ gentilitatis sita confinio, & barbara ferocitate ipsius impugnata, & assidua captiuitate, & morte filiorum suorum optimis quibúsque destituitur, & minorata singulis diebus ferè periclitatur. Nouissimè autem temporibus nostris suscitauit Deus spiritum serui sui I. venerabilis Fratris nostri, in eadem ciuitate de nouo ordinati & constituti Episcopi, qui multo corporis labore, multa rerum suarum impensa, eandem Ecclesiam ad pristinum statum reuocare cupiens, per varia pericula maris & terræ transitum faciens, ad genua caritatis vestræ tandem elapsus est: vt calamitatem & mendicitatem tantæ & tam reuerentissimæ Ecclesiæ vobis insinuet, & condonationes & relaxationes, quas consilio venerabilium Fratrum nostrorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum quoque & Priorum, ad tantam Ecclesiam releuandam fecimus, vobis ostendat. Eapropter regalem Maiestatem vestram assiduis precibus humiliter exoramus, quatinus venerabilem Fratrem nostrum prædictæ ciuitatis Episcopum, quem honestas & probitas ipsius satis commendat, Dei gratiâ & nostra reuerentiâ benignè recipiatis & honoretis, & in suis iustis petitionibus eundem misericorditer exaudiatis. Valete.

B C

EPISTOLA CCCXLIX.

D OMINO *suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, RAIMVNDVS *Dux Narbonæ, Comes Tholosæ, & Marchio Prouinciæ, debitæ fidelitatis obsequium.* PRO negotio, super quo Legati Imperatoris Constantinopolitani, cum nostris, ad honorem Regni vestri, sicut credimus vobiscũ conuenerunt, Legatos nostros cum Legatis domini A. summi Pontificis ad Græcorũ Imperatorem transmisimus. Porrò discretioni vestræ placuit Legatos vestros ab itinere ad vestram præsentiam euocare. Vnde qui in omnibus vestri consilij prouidentiam nobis ducem præfiximus, & vestram sequentes auctoritatem Legatis Græcorum nos obligauimus; precamur iterum, quoniam iam sera esset pœnitentia, Excellentiam vestram Regiam, vt tales Legatos ad Imperatorem Constantinopolitanum mittatis, per quos negotium speratum ad gloriam & securitatem Regni vestri Deo propitio ad effectum valeat perduci, & ad nos optata commoda peruenire. Interuentu namque & in-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. ſtantia diſcretorum & fidelium Legatorum conſueuerunt magna & ardua negotia optatum & proſperum finem ſortiri. Valete. A

EPISTOLA CCCL.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentiſſimo Francorum Regi, R. de Balneo de numero fidelium Domini E. Conſtantinopolitani Imperatoris ſemper Auguſti, ſinceræ fidelitatis obſequium.* LEGATIONIS negotium, ſuper quo Adrianopolitanus Abbas, & Prior Hoſpitalis Conſtantinopolitani cum Legatis Domini R. Sancti Egidij Comitis veſtram viſitauere præſentiam, mihi cum eis pariter tanquam Imperij fideliſſimo à Domino meo E. inclyto & ſancto Imperatore iniunctum fuit. Proindè, quia ipſi apparatu meo & prouidentia iam ad Dominum meum Imperatorem marino itinere redire cœperunt, fidelitatis debito, quam vobis exhibere tanquam Domino deſidero, confidenter conſulendo rogo, & rogando conſulo, vt Legatos veſtros & Literas ad Dominum meum E. Imperatorem ſanctum ſine cunctatione & mora mittatis. Scio enim quia fraterno amore & germana caritate perſonam veſtram, honorem Regni veſtri, & gloriam diligit, & indiſſolubili vinculo & germano conſortio vobis ſociari & vniri exoptat. Viuat & valeat per multa tempora Sublimitas veſtra, & me inter fideles Regni veſtri numerare dignetur. B

EPISTOLA CCCLI.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum illuſtriſſimo, à priſcis iam temporibus ſibi dilectiſſimo,* AMALRICVS *eadem gratiam Hieroſolymorum Rex ſalutem & veri amoris indicium.* QVONIAM à longè retrò temporibus terram ſanctam Hieruſalem, Regníque Hieroſolymitani exaltationem cordi vobis fuiſſe nouimus, piam Serenitatis veſtræ dilectionem humiliter exoramus, vt quod diu geſtatis in corde adimplere curetis opere, & prædictæ terræ ſubſidium prouidere mente ſollicita ſtudeatis, & negotij illius, pro quo venerabilis Archiepiſcopus Mamiſtranus Galliarum partibus deſtinatus eſt, memores ſitis, quoniam in inſtanti pluſquam lingua queat exprimi, neceſſe eſt fieri. Præterea ex quo Mamiſtranus Archiepiſcopus à nobis diſceſſit, fertur quotidie Imperatorem aduenire. Qui ſtatim cùm venerit, verentur omnes Orientales vna nobiſcum abſque omni dubio ipſum illam habere, quoniam in tanta debilitate proſtrata ſuccumbit. Quòd niſi aliunde ſibi venerit auxilium, eandem Antiochiam Turcis aut Græcis cedere indubitanter neceſſe eſt. Mente igitur deuota, corde ſollicito, curſu concito, Imperatorem illum, de quo magis timemus, præuenire ſtudeatis, quia non in terram alienam, verùm in eam, quæ in omnibus, & per omnia vobis erit expoſita, venietis: & tam nos, quàm omnes alij, iuſſionibus veſtris obtemperabimus. C

EPISTOLA CCCLII.

LVDOVICO *diuina gratiâ illuſtriſſimo Francorum Regi, B. de Blanc. pauperis Militiæ Templi Magiſter dictus, cum vniuerſo eiuſdem militiæ Conuentu, omnimodũ cum debita reuerentia famulatũ in Domino.* ORIENTALIS Regni perturbationem & graues euentus intextos infortuniis ſcripto vobis intimare operæpretium duximus, cùm proſperorum nuntiandi facultas vniuerſaliter ferè nobis denegetur. Ne verò Maieſtatem veſtram prolixa improperiorum noſtrorum relatione amaricare videamur, capitulatim vobis ea ſcribere inuicti compellimur. Ecce perſecutores veritatis ac fidei inſpecta anguſtiarum noſtratum multitudine, inſoliti furoris audaciâ aduerſum nos armantur. Ipſos namque R. Principis Antiochiæ exaltat captiuitas, cædéſque ſuorum & magnatum Principatus factæ in Principis captione. Hinc ab eis terra depopulata ipſos lætificat, hinc nutu diuino noſtrorum exigente mole peccaminum, terræmotu diſſipatæ munitiones, euerſa caſtella quampluria, innumeríque quos dirutorum murorum colliſio oppreſſit, multiplicato eorum furore aduerſum nos, multò acrius ſolitò accendit. Ecce iterum prædicta grauia multo grauiora ac flebiliora flebilibus nouiſſimè ſubſecuta ſunt. Rex namque Bald. qui omni vitæ ſuæ tempore murus ſtetit inexpugnabilis pro domo Iſraël, na-

A turæ persoluens debitum viam vniuersæ carnis ingressus est, scilicet damnum diebus nostris incomparabile. Hæc & his similia Ecclesiæ persecutores attendentes ab extremis eorum finibus in vnum conuenerunt, quasi vir vnus aduersus Sanctuarium Dei, delere de terra memoriam nostram. Ecclesiámque fidelium, quod absit, infinitæ eorum multitudinis oppressione deprauare conantur. Super hoc Dei ac vestrum auxilium, consilium, & subsidium ingemiscentes postulamus. Regnum etenim Hierosolymitanum, licèt plurimum propriis viribus destitutum sit, necesse tamen est quatinus Antiochiæ Principatui omninò desolato manum consolationis extendat, virésque quas, vt ita dicam, non habet viriliter largiatur. Sed quid egenti præstare poterit, qui egestate afflictus in se ipso angustiatur? Oppressionem igitur Orientalis Regni & Ecclesiæ ipsa conscientia vestra diligenter inspiciat, in Passionis, Resurrectionísq; loci subsidium inflammetur. Oramus obsecrando quod possumus, quod ipsi quærimus Dominicæ à vobis impetret locus Resurrectionis. Singula improperiorum nostrorum, attenuationis nostræ, elationis inimicorum, Passionis ac Resurrectionis Christi malorum vobis scribere numerositas impedit. Quæ nos latorum præsentium scilicet Fratrum nostrorum relationi fideliter commendauimus, ac sub eorum testimonio reseruari dignum credidimus.

EPISTOLA CCCLIII.

B LVDOVICO *Dei gratiâ illustrissimo Francorum Regi, B. Domus Templi Magister dictus quamuis indignus, cum eiusdem Domus Conuentu, seruitium cum dilectione.* NOBILITATI vestræ notum fieri volumus, quòd dominus Guillelmus de Deoper postquam ad Orientales partes transfretauit, vt Dominicum visitaret Sepulchrum, ceteráque Oratoria circuiret, quidam eius vicini suam terram crudeliter inuaserunt, igne eam pessimè deuastantes. Vnde Serenitatem vestram modis omnibus deprecamur, quatinus hoc quantum ad vos pertinet fieri non permittatis, sed vltionem in eos qui hoc præsumunt faciatis: vt ceteri vestram iustitiam audientes, tantum scelus vlteriùs committere non attemptent. Magnum siquidem detrimentum in hoc poterit Orientalis Ecclesia sustinere, quia multi sic sua perdere metuentes transfretare dubitabunt. Maiestati vestræ grates indesinenter exsoluimus de beneficio nobis & Fratribus nostris à vobis impenso.

EPISTOLA CCCLIV.

ILLVSTRISSIMO *atque excellentissimo Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum benignissimo*, GIBERTVS *eadem gratiâ Sancti Hospitalis Hierusalem Custos licèt indignus, cum omni Fratrum Conuentu salutem, & sanctarum orationum Hierusalem æternam, participationem.* INTER cetera caritatis opera, quibus C ad regna fit ascensus cœlestia, eleemosyna præcipuè summum locum obtinet: omni tam veteris quàm noui Testamenti pagina verum super hoc perhibente testimonium. Huius itaque deuotionis intuitu, Regalis vestræ Maiestatis magnificentia Spiritu sancto diuinitus illustrata, sanctissimam Domum pauperum Hospitalis Hierusalem placentem Deo, & per omnia acceptabilem, deuotè diligere, manutenere, vestrarúmque beneficiis eleemosynarum larga manu ditare, ac recreare semper consueuit. Super quo non est dubium, quin propter sincerum vestræ benignitatis affectum, quem specialiter pro regno cœlorum adipiscendo erga Deum, & erga omnia quæ sibi pertinent, in toto Regno vestro consistentia, caritatiuè exhibetis, tot barbaræ gentes, tantæque diuersorum populorum nationes, vestræ de die in diem subiungentur ditioni. Dignum enim & iustum esse iudicamus, vt qui Deum diligit, eiúsque mandatis puro corde obtemperare nititur, in bonis, & de bonis Domini gaudeat, teneat, atque victoriosè possideat. Si enim protoplastus Adam, quia inobediens fuit voci Dominicæ, mundum cum omnibus in eo creaturis manentibus aduersarium atque contrarium sibi habere promeruit: ita si aliquis fidelis voluntati Domini benè obediens aliquando inuenitur, quod rarò contingit, tam mundum, quàm omnia mundana beneplacito suo debet habere subiecta, & sine omni obstaculo inuenire parata. Vt igitur diuinæ bonitatis clementia, sine cuius nutu nihil boni fieri potest, hæc prædicta vo-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

bis, Rex illustrissime, iuxta vestri affectum animi concedere dignetur, Deum semper præ oculis habere, & ea quæ Dei sunt in Regno vestro salua & secura custodite: & præcipuè & specialiter Domum sanctorum pauperum Hospitalis Hierusalem, in qua verè Christus in membris suis suscipitur, sicut vestris aspexistis oculis, diuersisque modis seruitur, solito vestræ pietatis more diligite, manutenete, & ab hostili manu tanquam bonus patronus protegendo defendite: vt beatorum precibus & intermissione pauperum, quibus Regnum cœlorum à Christo traditum est, in præsenti prosperitatem mentis & corporis, pacem in Regno vestro, & tranquillitatem, de hostibus triumphum, & post huius vitæ transitum stolam immortalitatis cum eisdem pauperibus in regno cœlorum feliciter adipisci mereamini. Amen. A

EPISTOLA CCCLV.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi gloriosissimo, summo & incomparabili viro dilectissimo suo, A. gratiâ eiusdem Hierosolymorum Rex salutem & dilectionem.* LACRYMABILEM & luctuosum de Domino ac fratre nostro inclyto Rege B. rumorem, heu! heu! vobis per præsentia scripta intimamus, denuntiantes vobis quoniam in die Scholasticæ virginis vocatione diuina migrauit ad superos. Verumtamen nos Regno ipsius, quod nobis hereditario iure obueniebat, nunc potimur, & sine omni impedimento, atque in bona omnium hominum nostrorum voluntate in solio Regni nostri consolidati sumus. Quia verò, illustrissime, tota Christianitas in Oriente vehementer attrita, & grauius solito oppressa, nimium laborat tum ex infortunio R. illustris quondam Principis Antiocheni, qui vt vos iamdudum audisse arbitramur, rediens ab expeditione captus fuit, cæsis aut captis ferè omnibus illis qui in comitatu ipsius erant, tum & ex terræmotu, qui in præterito Augusto totius Principatus Antiocheni castella, turres, & municipia ferè omnia funditus euertit, solóque coæquauit. Rogamus serenitatem Celsitudinis vestræ, vt pro terra illa, quam Dominus sua corporali præsentia visitare, illustrare, & consecrare dignatus est, quam etiam, vt liquidò constat, Regnum vestrum spurcitiis infidelium potenter eripuit, & cultui diuino vendicauit, sollicitus sitis. Et dum licet atque vacat, notum faciatis omnibus quo animo, quo cordis affectu, qua intima sinceritate Dominicum Sepulchrum, hucusque dilexistis. Scitote namque quoniam ab initio, vt à præsentium latoribus certiùs audire poteritis; consilio quidem vestro & festino auxilio, tantum opus, nec consimile fuit. Etsi vobis in mentem veniret Dominicum Sepulchrum adire, non in terram alienam, verùm in meam, quæ tota vestra est, & erit tempore quidem nostro vobis exposita, proculdubio veniretis. Nos enim vt tantum támque sublimem Dominum vos modis omnibus honorare, diligere, & omnia, quæ nostri iuris aut sunt, aut fuerunt *. Data ad fontem Sephoriæ VI. Idus Aprilis. B

* *Deest aliquid.*

EPISTOLA CCCLVI. C

LVDOVICO *Dei gratiâ gloriosissimo Francorum Regi, & Domino suo excellenti,* B. DE BLANCAFORT *pauperis Militiæ Templi Minister humilis, & totius Fratrum suorum Conuentus, orationum munus cum salute.* IN venerandæ Celsitudinis vestræ præsentia sæpenumerò relatum credimus, qualiter, quandiu, & qua intentione sub salutiferæ Crucis vexillo, & cum Domino Rege militauerimus in Egypto. Si enim sceleratissimus ille Noredinus interueniente Syraconis audacia Regno Babyloniorum, vt affectabat, potiretur, multiplicatis viribus tantus incumberet Christi regno, vt per pyraticam clauso mari periculosum etiam fugæ locum non concederet timidis & ignauis. Ea enim erat intentionum suarum summa, eáque gratiâ miserat in Babylonem Syraconem, vt infinitam Babyloniorum multitudinem vel vi dominationis, vel simulatæ pacis astutiâ secum asciscerет, & in abolitionem Christiani nominis duo potentissima Regna, Babylonis scilicet & Damasci, fœderaret in inuicem. Verùm respexit nos desuper diuina clementia, dedítque cultoribus suis Christus noster non incruentam de infidelitate victoriam. Suprà memoratus etenim Turcus, quem adipiscendi Regni gratia missum præsignauimus, Berbesium validissimam ciuitatem Egypti, quam etiam obstina-

A uerat & munierat triginta millibus bellatorum, in triumphalis tandem ligni virtute coactus est reddere seruis Crucis, & non sine magno suorum detrimento pulsus est à patria. Quam quidem, triduo ampliùs tardante succursu, nullo erat contradicente in dominium possessurus. Nos autem post hæc omnia reuertentes, inuenimus pro peccatis nostris Terram sanctam satis ac desuper desolatam, Paneadémque ciuitatem, qua non erat in toto Regno munitior, furto sublatam, & redditam Turcis per manus proditorum. Antiochiam quoque miseram ac miserabilem, euersionem sui iam proximam, & stragem suorum inenarrabilem insolabilibus lachrymis deplorantem. De qua quidem iam non est dubium, quin aut in Græcorum, aut in Turcorum manus veniat, & in proximo, nisi ei diuina miseratio, vestráque superexcellens immensitas succursum prouiderit festinatum. Neque enim potest Rex noster A. magnus licèt Deo gratias, ac magnificus, ad defensionem Antiochiæ, & Tripolis, Hierusalem, & Babylonis, quæ seruit cum filiis suis, & cui potissimum metuendum est, quadripertitum agmen ingerere: quas omnes potest Noradinus vno & eodem tempore, si velit, superabundantibus canum suorum copiis infestare. Proinde nouerit magnitudo vestra, dilectum fratrem nostrum, famulúmque & amicum vestrum, fratrem Heustercanem pro exhoneratione & relaxatione sua cogente corporis infirmitate totiens supplicasse, vt iam non possemus ei salua pietate contradicere. Mittimus igitur in loco eius
B præsentium latorem fratrem VValterum, virum prudentem & discretum, gemina quoque ingenuitate, & auorum scilicet & morum, benè conspicuum, quem & nos his præsentibus tanquam præsentialiter vobis, & mandato vestro committimus & submittimus, & quasi manu ad manum tradimus. Rogantes vt ipsum Dei amore & nostro, in agendis nostris, quæ & vestra sunt, vestra ope fulciatis, & benigno fauore vestro tanquam famulum vestrum proprium in omnibus & per omnia sustentetis. Nam & ipse, sicut diuturna eius conuersatione pleniùs cognoscetis, est etiam per se honorari dignissimus.

EPISTOLA CCCLVII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi sanctissimo, Domino & amico suo in Christo, Frater G. Fulcherij domorum pauperis Militiæ Templi Procurator indignus salutem, mittere rem si quis qua caret ipse potest.* ANTIOCHENÆ terræ desolationem, Hierosolymorum turbatum Regnum, graues euentus, importunos casus, Christianitatis plagas continuas, lugubres vobis intimare compellimur. Cùm prospera nuntiandi desit facultas, importunitatis tamen, & improperij nostri singula vobis scribere malorum numerositas impedit, dum vix aut nunquam prospera nobis eueniant. Prætermissa igitur tanti infortunij multitudine, graues nostros euentus vobis reuelare satagimus, cùm linguam loquentis lachrymæ desolationis
C impediant. Anni autem istius mense Iulio contigit Regem nostrum A. & Magistrum nostrum, ceterósque Terræ Sanctæ Proceres fines Babyloniorum intrasse, & Syraconem Noradini Conestabulum, qui ad partes illas declinauerat, vt eas sibi vendicaret, in Berbesio obsedisse. Ipso mense finem dante, & sequente iam intrante, fixerunt ibi tentoria. Quo audito, Noradinus indignatus, animo & mente confusus, eadem tempestate Literis & Legatis suis omnes partes quæ nomen ipsius audierant & tremebant contraxit, & castellum, quod dicitur Harenc, & in finibus Antiochiæ & Alapiæ situm est, contumaci superbia obsedit. Applicatis machinis & petrariis suis, tot & tantis vulneribus obsessos inuaserunt, vt ferè cibariis & aqua carentes ampliùs tolerare non valebant. Cùm autem hæc ita agerentur, Princeps Buemundus, qui Antiochiæ præsidebat, curam noui Principatus sui viriliter agens, Comite Tripolitano, & domino Torosio, Ducéque Marmistensi, & de Fratribus nostris quampluribus sibi accersitis, fratres & homines suos tanquam bonus Mathatiæ filius succurrere proposuit. Tantos etenim milites, Turcopolos, & pedites coadunauit, quòd nunquam nostris in temporibus ab illis partibus tam pulchra coadunatio fidelium aduersus infideles armata processerat. Factum est autem dum aduersus Crucis inimicos duodecimo die exeunte Augusto armati procederent, eos in primo conflictu fugauerunt, sed in multitudine gentium confisi, & plurimum resistentes nostros sustinuerunt, & disconfecerunt,

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

Principem & Comitem ceperunt; licèt multi eorum corruissent in gladio. Quid A vltra? victoriam habuerunt, sed cruentam. Præterea huc atque illuc per terram discurrentes, Harenc ceperunt, & Antiochiam obsederunt. Non est enim qui eorum immanitati resistat. De sexcentis militibus, & duodecim millibus peditum, vix pauci qui nuntiarent euasere. Eleuatum igitur cornu inimicorum nostrorum, humiliata est in laboribus virtus nostra. Supplices etenim flexis genibus coram caritatis vestræ pedibus prouoluti, à liberalitate vestra auxilium postulamus, & expectamus. Interpellet vos ipsa conscientia vestra, moueat vos sinceræ caritatis affectus, redemptionis nostræ locus, Terra sancta, vrbs fortitudinis, Ecclesia primitiua. Semel ac sæpiùs vobis talia mandauimus. Nunc autem impensiùs, ac impressiùs. Nobis equidem orationes ac rogare, vobis autem operationes ac rogata perficere diuina gratia præstitit.

EPISTOLA CCCLVIII.

LVDOVICO *per Dei gratiam Francorum Regi excellentissimo, Patri in Christo carissimo, A. per eandem Hierosolymorum Rex salutem, & ab eo qui omnium Regum est Rex, regi.* QVONIAM ex Regia Maiestate vos posse scimus & ex deuotione piæ voluntatis vos desiderare non ambigimus, omnibus necessitatem patientibus auxilij vestri interuentionem proficere: idcirco per præsentia scripta deflendam omnibus Christianorum, qui in Terra sancta Hierusalem sunt, erectis Turcorum cornibus, depressionem, Sublimitati vestræ, licèt eam iam fortè audieritis, exponere dignum duximus. Nobis apud Egyptum cum Syracuino dimicantibus, & per virtutem Dominicæ Crucis indè eum maximè si ibi permansisset vniuersitati Christianitatis nociturum expellentibus, factum est vt Comes Tripolitanus, & Princeps Antiochenus, cum multo exercitu ad liberãdum castellum prope Antiochiam situm nomine Haring, quod Noradinus cum innumera multitudine obsederat, irent, & auxilio diuino hostibus eorum aduentui cedentibus liberarent. Accidit autem, vt dum præfati, Princeps scilicet & Comes, non contenti tanto Dei beneficio superbè hostes ad loca naturaliter munitissima insequerentur, ipsos ab hostibus capi, & omnem ferè eorum exercitum partim capi, partim occidi. Additus est præterea huic dolor dolori. Nam traditorum manus præfato Noradino, cùm adhuc in Egypto essemus, Panudium, quod vulgo Belinas dicitur, tradiderunt. Sic itaque quasi in angustiæ pendulo sancta laborans Terra, vestrum & vestrorum potissimum, quod sibi efficacissimum fore speramus, nobiscum implorat auxilium. Valete. Datum Antiochiæ II. Id. Ian. B

EPISTOLA CCCLIX.

EXCELLENTISSIMO *Regi Francorum, H. non nunc, sed quondam Prior de Monte Tabor, licèt indignus, salutem, intimæque dilectionis effectum cum salute in Christo.* QVONIAM subiecti vniuscuiusque est Domino suo status & seriem habitudinis suæ Literis declarare, idcircò mea Epistola, quamuis magna intersit locorum distantia, prætulit ad vestras posse venire manus. & nihil est de quo lætior esse queam, quàm si vsq; ad vestri præsentiam Deo concedente superuenerit. Cõsiderato à minimo etiam vestræ Curiæ Clerico, sciatis me in Curia Domini Imperatoris Constantinopolis præ omnibus suis familiaribus primatum tenere, ibiq; quoniam vestrorum minimis præsentialiter nequeo famulari, cum omnium affluentia bonorum plurimum egere. Et indè est quòd flexo capite vestram imploro beniuolentiam, vt Imperatori Constantinopolitano vestras Literas mittere dignemini, quatinus ad vos vt ad meum carissimum Dominum omni occasione remota me venire dimittat: & si vnquam aliquod seruitium, quod vobis placeret, fecerim, modo maximè appareat. G. etiam, & R. de Merlo, mei videlicet propinqui, flexis genibus vestræ beniuolentiæ integritatem expostulant, vt quod vobis Literis meis manifestatur facere non dedignemini. Et insuper vestri nominis Excellentiam efflagito, vt huic baiulo quàm citiùs poterit ad me reuersuro, non tamen pro mei merito, sed pro vestri clementia, manu aliquantulum larga subuenire faciatis. Valete. C

EPIST.

A

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA CCCLX.

ILLVSTRISSIMO *Dei gratiâ* LVDOVICO *Regi Francorum, P. Frater Hierosolymitani Hospitalis & Prior Ecclesiæ beati Iohannis Constantinopoleos, nuntiúsque sanctissimi Imperatoris E. vtriusque vitæ felicitatem.* NOSCAT Celsitudo vestra, Domine reuerentissime, quòd ex parte Domini Imperatoris ad vos propriè missi sumus, & ex præcepto Imperiali habemus, quatinus vestram citiùs quàm domini Papæ visitemus præsentiam. Quapropter vestram obnixè deprecamur benignitatem, quatinus velitis ac præcipiatis, vt secundum dispositionem Domini Imperatoris hoc implere valeamus absque scandalo Domini Apostolici, quia nuntius eius nobiscum est, & ad Curiam illius nos primitus ire compellit. Quod nullatenus, donec vestram viderimus Maiestatem, faceremus. Valeat diu Celsitudo vestrâ.

EPISTOLA CCCLXI.

Eadem cum Epistola CCCLII. præter inscriptionem.

LVDOVICO *Dei gratiâ piissimo Regi Francorum, magnifico ac semper illustri,* B. DE BLANCESFORT *cum debitæ subiectionis obsequio de Syon Hierusalem contemplari quam suspirat.* ORIENTALIS Regni perturbationem, graues euentus intextos infortuniis scripto vobis intimare operæpretium duximus, cùm prosperorum nuntiandi facultas vniuersaliter ferè nobis denegetur. Ne verò Maiestatem vestram prolixa improperiorum nostrorum relatione amaricare videamur, capitulatim vobis ea scribere inuiti compellimur. Ecce persecutores veritatis ac fidei inspecta angustiarum nostrarum multitudine insoliti furoris audaciâ aduersum nos armantur. Ipsos namque R. Principis Antiochiæ exaltat captiuitas, cædésque suorum, & Magnatum Principatus factæ in Principis captione. Hinc ab eis terra depopulata ipsos lætificat. Hinc nutu diuino nostrorum exigente mole peccaminum, terræmotu dissipatæ munitiones, euersa castella quamplurima, innumeríque, quos dirutorum murorum collisio oppressit, multiplicato eorum furore aduersum nos solito multò acriùs accendit. Ecce iterum prædicta grauia multò grauiora ac flebiliora flebilibus nouissimè subsecuta sunt. Rex namque B. qui omni vitæ suæ tempore murus stetit inexpugnabilis pro domo Israël, naturæ persoluens debitum viam vniuersæ carnis ingressus est. Scilicet damnum diebus nostris incomparabile. Hæc & his similia Ecclesiæ persecutores attendentes, ab extremis eorum finibus in vnum conueniunt, quasi vir vnus aduersus Sanctuarium Dei, delere de terra memoriam nostram, Ecclesiámque fidelium, quod absit, infinitæ eorum multitudinis oppressione deprauare conantur. Super hæc Dei ac vestrum auxilium, consilium ac subsidium ingemiscentes postulamus. Regnum etenim Hierosolymitanum, licèt plurimùm propriis viribus destitutum sit, necesse tamen est, quatinus Antiochiæ Principatui omninò desolato manum consolationis extendat, virésque, quas, vt ita dicam, non habet, viriliter largiatur. Sed quid egenti præstare poterit, qui egestate afflictus in seipso angustiatur? Oppressionem igitur Orientalis Regni & Ecclesiæ ipsa conscientia vestra diligenter inspiciat, in Passionis Resurrectionísque loci subsidium diuinitus inflammetur. Oramus obsecrando quod possumus, quod ipsi quærimus Dominicæ à vobis locus impetret Resurrectionis. Singula improperiorum nostrorum, attenuationis nostræ, elationis inimicorum, Passionis ac Resurrectionis Christi, malorum vobis scribere numerositas impedit, quæ nos latorum præsentium, scilicet Fratrum nostrorum, relationi fideliter commendauimus, ac sub eorum testimonio reseruari dignum credidimus.

B

C

EPISTOLA CCCLXII.

INVICTISSIMO *Dei gratiâ* LVDOVICO *Francorum piissimo Regi, A. eadem gratiâ sanctæ Dominicæ Resurrectionis Ecclesiæ Patriarcha, vna cum N. Priore, & vniuerso Canonicorum inibi Deo famulantium Conuentu, salutem & debitas orationes in Christo.* PIÆ Celsitudinis vestræ bonitas, & mansuetudo, fama loquente, vt experti sumus, nobis veraciter innotuit, quòd in causa seruorum Dei studiosè

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

concurrat, & religiosis viris sinceritatis suæ solatia copiosè subministret. In primis igitur liberalitati vestræ immensas gratiarum actiones persoluimus: quia, sicut multorum relatione suscepimus, res Dominici Sepulchri, cuius serui sumus licèt indigni, amoris respectu diuini vbique inquantum potestis augere non desistitis. In his ergo quæ ad Deum sunt ante sacrosancta loca Passionis & Resurrectionis Dominicæ iugiter pro vobis existentes, fraternitatis nostræ ac beneficiorum nostrorum vos consortem statuentes, dilectum Fratrem, & Canonicum nostrum S. latorem præsentium benignitati vestræ propensiùs commendamus. Humiliter rogando, quatenus ei ob reuerentiam gloriosissimi Sepulchri in quibus indiguerit auxilium vestrum largiri dignemini, & tam eum, quàm res sibi commissas suo vestra Sublimitas fauore manutenere dignetur. Insuper vestræ probitatis Excellentiam obnixè deprecamur, quatinus prædicto S. Canonico Hospitale quoddam, vel alium quemlibet locum, sub protectione alarum vestrarum, vbi ad honorem Dominicæ Resurrectionis refugium habere possimus, pro salute animæ vestræ, omniúmque nobilium parentum vestrorum concedere dignemini. Valeat tantus Rex fortissimus.

EPISTOLA CCCLXIII.

A

EXCELLENTISSIMO *atque magnifico Regi Franciæ* LVDOVICO, HVGO *Dei gratiâ Sanctæ Mariæ Adrianopoleos Abbas, & Petrus Prior Sancti Iohannis Constantinopoleos, eius fidelissimi, salutem, & in regimine sibi commisso placere summo Rectori.* NON lateat personæ vestræ magnitudinis, Pater reuerentissime, quia si importunitas temporis non sic nos constringeret, nos egressi essemus ex partibus Prouinciæ. Sed sciatis in rei veritate, quoniam galeæ paratæ sunt apud Narbonam, & propter rumorem nolumus vt veniant apud Sanctum Egidium, quia nolumus vt omnibus pateat iter nostrum. Nunc verò noscat magnitudo vestræ Maiestatis, Pater reuerentissime, quia multum contristati sumus, quia vidimus nuntios vestros sine Literis ad Regem Siciliæ. Quia vos benè scitis, quoniam nos ituri & reuersuri sumus per ipsum, cum pecunia: & per aliam viam ire, nec reuerti possumus. Et istud negotium est Regis Siciliæ, sicuti Imperatoris & vestri, & benè scimus quia vos diligitis eum. Vnde rogamus personam vestræ magnitudinis, vt per nuntios vestros dirigatis ei Literas tales, quòd sint honorabiles vestro Regno & sibi, & sic credat Legatis vestris quasi vos loqueretis cum ipso. & si placet vestræ magnitudini mittite nobis Literas quàm citiùs poteritis, vt nobiscum possimus differre per præsentium latorem Literarum, & nec vnum diem moram faciat vobiscum. Valeat Celsitudo vestra sanctissima. B

EPISTOLA CCCLXIV.

C

LVDOVICO *per Dei gratiam Francorum Regi serenissimo, patri & amico suo carissimo,* AMALRICVS *per eandem Hierosolymorum Rex salutem.* DE vestræ paternitatis clementia, & Regno vestro, specialiter sperat sibi auxilium & consilium Orientalis Ecclesiæ toti Christianitati lugubris miseria. Indè est nimirum, quòd de innata vobis benignitate plurimum confisi, pro omnibus Terræ sanctæ deuotis vestræ supplicamus paternitati: præcipuè pro Fratribus Templi vestram exoramus Maiestatem, quatinus solito more illos commendatos habeatis continuè, qui cotidie moriuntur pro diuino seruitio, & per quos possumus si quid possumus. In illis enim tota summa post Deum consistit omnium eorum, quæ sano fiunt consilio in partibus Orientis. Vnde quicquid eis fecerit Regia vestra Maiestas, & muniflua dextera pietatis, nostræ personæ idipsum maximè æstimetis vos impendisse. Valete.

EPISTOLA CCCLXV.

LVDOVICO *Dei gratiâ inclyto & venerabili Regi Francorum Domino suo carissimo,* BERTR. DE BLANCAFORT *eadem gratiâ Militiæ Templi Magister*

A *dictus, ac Regno ad Regnum feliciter transferri.* QVOT & quanta nobis & prædecessoribus nostris de munificentiæ vestræ largitate collata sint beneficia, si per singula prosequi temptabimus, nec Litera poterit, nec lingua sufficere. Nam cùm ab ineunti ætate vestra liberalitas circa Domus nostræ propagationem laboriosa deuotione studuerit, adhuc Deo gratias in eodem suo tenore perdurat: Deo propitio, & vita comite in posterum duratura. Et vt retroacta tempora replicemus, raro vel nunquam inuenietur sancta deuotio destitisse, quin semper aut sua nobis propensiùs ingereret, aut aliena benigni sui fauoris assertione nostris vsibus applicaret. Pro quibus omnibus reuerentia etiam & honorificentia Fratri G. Fulcherij à vobis exhibita, quia grates condignas referre non possumus, referendas illi soli committimus, qui quod oculus non vidit, nec auris audiuit, in æterna recompensaturus est claritate. Idem namque Fr. G. Fulch. in vniuersitatis vestræ præsentia genibus prouolutus, vestram circa se studiositatem tantis extulit præconiis, vt penè citra credulitatem, & supra ammirationem fieret vniuersis. Vnde & hîc & vbique nos & nostra omnia vestræ supponimus & exponimus voluntati. De cetero super oppressione sanctæ Terræ, & maximè Antiochiæ, quid loquemur? ad quos ibimus? quos implorabimus? Vobis enim totiens dictum est, vt sit facilius repulsam ex tædio, quàm ex pietate lachrymas promereri. Antiochiæ tamen res adeò confractæ, & ad tantam redactæ sunt paupertatem, vt ad eam recipiendam
B in suam collectis vndique copiis venire velit, & accingatur Imperator. Quippe? ea namque per tot infortuniorum gradus ad hanc seruitutum perducta est summam, vt immanitati Græcorum seu Turcorum ad primum concursum pateat exposita. Adhuc tamen ad vos respicit misera mater & Apostolica Sedes Antiochena, amaritudine & mœrore confecta. Valete.

EPISTOLA CCCLXVI.

LVDOVICO *per Dei gratiam Francorum Regi gloriosissimo, & amico suo serenissimo*, AMALRICVS *per eandem Hierusalem Rex salutem.* QVONIAM vestram personam & Regnum vestrum diligimus, & vobis seruire parati sumus, & specialiter de vobis & de Regno vestro speramus, successus nostros vestræ notificare Maiestati dignum duximus. Sciat ergo vestra Excellentia, quòd intrauimus Egyptum cum gente quam habere potuimus. Terram enim nostram pro posso nostro munitam pro Noredino reliquimus, qui omnes quos potuit euocauerat à Baldac & ab Euphrate, & ab omnibus terminis eorum. Ante ciuitatem verò Egypti nobilissimam, quæ dicitur Bulbeis, congressi fuimus cum Egyptiis, turmis vtrinque dispositis, & fronte ad frontem locatis. Deus autem, cuius non est victoria in multitudine, multitudinem inimicorum suorum conuertit in fugam; & infinitis morti datis, de melioribus & maioribus terræ multis captis, in campo il-
C lo pernoctauimus. In crastino autem ciuitatem prænominatam assiluimus mirabiliter, & nisi per interpositionem fluminis paradisi, qui ex improuiso nobis superuenit, sicut singulis annis solitus est, impediremur, sicut speramus vrbs illa vel caperetur, vel redderetur. Si igitur ex solito nos virtus vestra magnifica adiuuare voluerit, Deo dante, ex leui poterit Egyptus sanctæ Crucis caractere insigniri. Valete.

EPISTOLA CCCLXVII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Galliæ, P. gratiâ Dei Ruth. Ecclesiæ humilis Minister seipsum & sua omnia.* CVM iuxta tenorem Literarum vestrarum Serenitatis vestræ præsentiam adire ea qua oportebat sollicitudine & diligentia pararemus, itaut iam in ipso itineris procinctu essemus, subitò diuulgatum est satellitum Regis Angliæ, militum videlicet & sagittariorum, atque pedestrium, armatam multitudinem aduenisse. Qui terras circa nos positas deuastantes, fines quoque territorij nostri inuadere disponebant. Quocirca consilium fuit atque voluntas nostri Comitis Ruth. & virorum terræ nostræ, vt Comes ipse ante conspectum vestræ Celsitudinis veniens vices nostras apud vos

LVDOVICVS VII. IVNIOR. suppleret: nos verò infra territorium remanentes quantum possemus pro ipso & pro nobis illud ab hostibus tueremur. Tanta ergo communis vtilitatis necessitate detenti precamur, ne nostram absentiam molestè accipiatis. Vbicumque etenim simus vestri sumus, & vos fideliter diligere, vestræque voluntati in omnibus parere semper operam dabimus. De cetero magnificentiæ vestræ pro eodem nostro Comite Ruth. multimodas grates referimus. In nostra namque amicitia adeo deuotus, & in obseruantia pacis est adeo sollicitus, vt filius noster & pater totius patriæ meritò dicatur. Precamur autem vestri culminis dignitatem, quatinus eum vestris exhortationibus animetis, vt in eo quod benè cœpit vsque in finem indeficiens perseueret. A

EPISTOLA CCCLXVIII.

DOMINO *suo reuerentissimo, nobilissimo Regi Francorum, Fr. Eust. Canis. omne gaudium.* EXCELLENTIAM vestram latere nolumus, quoniam iussioni vestræ diligenter obtemperantes Philippo Comiti Flandriæ explicauimus de verbo illo, quod Frogerius illum dixisse vobis insinuauit: videlicet quòd vos adiuuaret contra omnes homines, excepto solo corpore Regis Angliæ. Cui verbo ipse sic obicit, vt in Literis suis vobis transmissis, quas nobilitati vestræ vnà cum nostris præsentàmus, percipere potestis. Valete in Domino. B

EPISTOLA CCCLXIX.

Eadem ferè est cũ Epist. CCCLVI.

LVDOVICO *Dei gratiâ gloriosissimo Regi Francorum ac Domino suo per omnia reuerendo, B. eadem gratiâ Militiæ Templi Magister dictus, regnum sine fine mansurum.* IN venerandæ Celsitatis vestræ præsentia, Domine mi Rex, sæpenumerò credimus recitatum qualiter, qua intentione, & quandiu cum Domino Rege, & sub salutiferæ Crucis vexillo militauimus in Egypto. Si enim sceleratissimus ille Noradinus interueniente Syraconis audacia, Regno Babylon. vt affectabat, potiretur, qui nunc etiam vix repellitur à nobis, multiplicatis viribus tantus incumberet; vt per pyraticam clauso mari periculosum etiam fugæ locum non concederet timidis & ignauis. Ea siquidem erat intentionum suarum summa, eáque gratia miserat in Babyl. Syraconem, vt infinitam multitudinem vel vi dominationis, vel simulatæ pacis astutia secum ascisceret, & in abolitionem Christiani nominis duo potentissima Regna fœderaret inuicem. Verùm respexit nos desuper diuina clementia, concessitque Christus cultoribus suis, licèt non incruentam, de infidelitate victoriam. Suprà memoratus namque Syracon reddita tandem nobis Berbesio validissima ciuitate, quam obfirmatam munierat triginta millibus bellatorum, (iam enim quarta patriæ pars illi adhærendo timore magis quàm amore fauebat) in triumphalis tamen Crucis ligni virtute coactus non sine multo suorum detrimento pulsus est à patria: quam quidem triduo ampliùs tardante succursu, nullo resistente, fuerat in dominium possessurus. Nos autem postea reuertentes, inuenimus pro peccatis nostris sanctam Terram satis & super desolatam, Paneadémque ciuitatem, qua non erat in toto Regno munitior, furtiua subreptione Turcis redditam per manus proditorum. Antiochiam quoque miseram & miserabilem, infelices suorum casus euersionémque sui, nisi Deus auertat, iam proximam insolabilibus lachrymis deplorantem. De qua quidem iam nihil est dubitabile quin in Turcorum, aut in Græcorum manus veniat; & in proximo, nisi ei diuina miseratio, vestræque perspicuitas Excellentiæ succursum prouiderit festinatum. Non enim potest Rex noster magnus licèt ac magnificus Hierosolymitano, Tripolitano quoque, & Antiocheno regimini solus sufficere. Et nos quoque in eorum quæ loquimur fidem ad vos de Optimatibus huius terræ misissemus, nisi quia post sancti Andreæ festum non erant procellis committendi. Valete, & mementote nostri, qui & vestri memores existimus incessanter. Cónseruet Deus & vos & Regnum vestrum in tranquillitate pacis, & mittat vobis in cor vt sanctæ Terræ consilium & auxilium præbeatur. C

A

EPISTOLA CCCLXX.

LVDOVICO *Dei gratiâ gloriosißimo Regi Francorum Domino suo carißimo*, Fr. GAVFREDVS FVLCHERII *Hierosolymitanæ domus Templi Præceptor salutem.* SICVT extincta parum fideliter incendia maiore tandem flamma reuiuiscunt, sic disconfectus à nostris paulò antè Noradinus transiit ipse Eufraten Persásque ac Turcomannos, Niniuitas etiam, & quicquid gentium ab extremis vsque finibus suscitat in sui pudoris vltionem. Collectáque multitudine tam inæstimabili, Herennium oppidum cœpit in Antiochenis finibus obsidere. Quod intuens bonæ indolis adolescens noster Boamundus iam Princeps, & magnum illum genitorem suum per omnia referens, tantæ multitudini non formidat occurrere. Et dum eis in paterna virtute congreditur, occulto Dei iudicio deuictus captiuatur. Quódque sine lachrymis dicere non debemus, ipse & Comes Tripolitanus cum Duce Mamistræ, dominóque Vgone de Leziniaco, & aliis quamplurimis, Alapiam ducti incarcerantur. Reliquus autem exercitus, magnus licèt ac metuendus, cæsus aut captiuatus ferè totus. Sed & de Fratribus nostris ceciderunt in ore gladij sexaginta milites fortissimi, præter Fratres clientes & Turcopolos. nec nisi septem tantùm euasere periculum. Antiochia siquidem amissis bellatoribus suis à primo ad vltimum tota patet. Quippe cùm in omnibus finibus eius nihil prorsus est reliquum,
B præter solum corpus miseræ ciuitatis, de qua etiam timetur, vtpote quæ armorum, virorum & victualium coarctatur penuria. neque enim habet sufficientia per duos menses cibaria. Quódque nondum data est in potestatem, solus post Deum fecit & facit Patriarcha, qui ad tempus sequestrata Patriarchali dignitate munit oppida, diuidit escas, largitur donatiua, nec dubitat etiam de vita periclitari pro patria. Sed quid indè? Sustinebit vtique, sustinebit Turcos: sed Imperatori Constantinopolitano, qui venit, non poterit resistere omni humano auxilio destitutus. Rex enim noster, quem sua gratia conseruet Omnipotens, sub sanctæ Crucis vexillo profectus in Egyptum, cum suis, & cum altera parte Fratrum nostrorum, à prima die Augusti tenet inclusum in Herbesio * ciuitate vsurpantem sibi Regnum Babyloniæ Comestabulum Noradini Syraconem. Et nos quidem in Hierosolymis paucissimi, tanta est Turcorum, & vt veriùs dicam spurcorum infinitas, non sumus ab infestatione, & impugnatione securi. Videtis ergo securitatem nostram, videtis quàm dissimulaueritis, aut tardè credideritis, vt soletis. Nisi antequam residuum Christianitatis consumatur succursum præbueritis, metuendum est ne cùm volueritis non possitis. Accingantur itaque qui Dei sunt, & qui Christiano nomine censentur, veniant patris sui Regnum, & libertatis nostræ patriam liberare, ne patrum nostrorum sanguine viriliter comparata periclitetur turpiter & irremediabiliter in manus filiorum. Ne expectetis hinc alios nuntios, quia Rege & Magistro absentibus non audemus, non audemus dimittere probos homines in hoc arcto.

* *sup.* Bœbesio.

C

EPISTOLA CCCLXXI.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi nobilißimo Domino suo*, B. RAIMVNDI *quondam Antiochiæ Principis filius eius homo & famulus, ab eo qui dat salutem Regibus.* QVONIAM, serenissime Regum & Domine, de vestræ magnitudinis clementia non modicam fiduciam habemus, pietatis vestræ genibus prostrati totis visceribus mentis inuoluimur: quatinus Orientalium partium ac maximè Antiochenarum frequens ac lachrymabilis miseria atque deuastatio Altitudinis vestræ viscera commoueat, vt vestro auxilio atque consilio in eius manibus spes nostra atq; refugium ex omni parte spectat, ac singulariter constat. Quod quidem suspiranti animo cotidie præstolamur, dicentes: Quando veniet? putas durabo? Terra nostra iam in arcto posita, & nos ab inimicorum Crucis Christi faucibus erepti Deo vero laudes referamus, & vos in cœlestibus ab ipso Deo coronemini. Nos enim nisi Dei auxilio & vestro in proximo subleuemur, cum patria nostra & gente omnes in miseriam ac funus lachrymabile iam labimur. Securis namque ad radicem arboris posita est. Proh dolor! quantum dedecus erit omni populo & vobis, si terram istam, terram quidem tanta effusione sanguinis parentum vestrorum tanta siti & fame adquisitam, à nefanda gente violari permittat ac destrui? Scitis equidem, Domine,

LVDOVICVS VII. IVNIOR. vt credo, ac satis audiſtis, quæ & qualia damna in finibus Antiochiæ in transacto anno acciderint, tum videlicet in captione Principis, & aliorum virorum, qui cum eo erant, & in tanta populi Christiani deprædatione, atque exterminatione, tum etiam in tanta munitionum, igne, ferro, destructione, atq; extirpatione, tum etiam tanto terræmotu, tali, ac inaudito, qui ferè omnes munitiones Antiocheni Principatus, & omnia castra solo tenus euertit. Sed de his ad præsens prætermitto. Ceterùm autem, quæ vobis hic præsentium lator, vir quidem magnæ religionis ac bonæ vitæ, ex parte nostra dixerit, fideliter credatis. A

EPISTOLA CCCLXXII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum cariſſimo Domino ſuo, Fr. G. Fulcherij eadem gratia Militiæ Templi conſtrans humilis ſalutem.* BENEFICIA & honores paruitati meæ à vobis exhibitos dignis laudibus attollere, aut recompensationibus adæquare qui valeat? Solus Deus, qui vobis sua gratia in æterna beatitudine dignetur retribuere. Ego autem Deo gratias, sanus & incolumis Acon appuli, Magiſtróque & Fratribus primùm ex vestra parte salutatis, quantam mihi honorificentiam pro Dei amore, eorúmque reuerentia, exhibueratis, expreſſi. Illi autem super hoc vobis gratias agentes, ſéque & sua vestræ Celsitudini commendantes, orationum suarum vobis & pro vobis offerunt instantiam. Mihi autem famulo vestro non credatis elapsum, quod ab ore vestro cùm à vobis recederem accepiſſe me gaudeo. B Dixiſtis enim mihi, vt ex parte vestra loca ſancta salutarem, & in visitando ea memoriam vestri facerem in singulis. Cuius rei non immemor, hunc anulum, quem vobis mitto, per ſancta loca circumferens, & singulis applicans, in memoriam vestri singulis imposui. Pro cuius rei reuerentia, precor vt anulum custodiatis & habeatis. Valete, valete iterum & iterum cum mei memoria.

EPISTOLA CCCLXXIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi excellentiſſimo Francorum*, BERTRANNVS *Militiæ Templi Miniſter humilis ſalutem, & in Chriſto regnare.* AD aures vestræ Sublimitatis perueniſſe non dubitamus, quo timore afflictus Dominus noster Rex Amalricus communi consilio Christianitatis contra Sarraconem, quem Noradinus cum multo exercitu ad Regnum Babyloniæ direxerat sibi subiugandum, cum pretioso ſanctæ Crucis signo perrexerit, & qualiter redierit. Nisi enim tanta extitiſſet nostris promerentibus culpis terræ Antiochiæ turbatio & desolatio, præsidio Dominicæ Crucis Dominus Rex velle suum de inimico feciſſet. Sed audita incommoda Antiochiæ vt consilio prouidit, indè ſeceſſit. Putabat enim prædictus aduersarius Babylonicum Regnum suo dominio subiacere, & Christum colentibus ingreſſum ad Ierusalem terra maríque impedire. Nam Deus, qui suos nouit vbique custodire, longe consilium ipsius iniquum aliter disposuit. Tanta autem, sereniſſime Rex, sunt vtriusque patriæ, Antiochicæ scilicet & Hierosolymitanæ, incommoda, quòd C præ nimietate sui noluimus vobis scripto significare. Denique vestræ eximiæ dignitati hunc præsentium latorem fratrem Galterium honestum & in negotiis Dei sollicitum dirigimus, qui in negotiis ipsis permansit, & initium finémque vidit. Ipse verò vestræ Sanctitati placita super hoc reserabit. Quæ enim Sublimitati vestræ dixerit confidenter, attendatis tanquam nostro ex ore prolata. Et ignoscat vestra Excellentia, quoniam oculi totius Christianitatis Orientis post Dominum in vos respiciunt, vt à tantis malis, dum tempus instat oportunum, per vos eripiatur.

EPISTOLA CCCLXXIV.

LVDOVICO *glorioſiſſimo Regi Francorum ac dilecto conſanguineo ſuo, VV. Dei gratiâ Dux Spoleti, Marchio Tuſciæ, Princeps Sardiniæ ac Corſicæ, & Dominus totius Domus Comitiſſæ Matildis, debitum ſeruitium cum dilectione perpetua.* REGIÆ magnificentiæ vestræ vberrimas referimus grates pro exhibita domino ac Patri nostro Alexandro Papæ reuerentia ac cura. Hoc quia diuina vobis inspirauit affectio, ac propria industria, pro nostro admonitus seruitio perficite, donec transeat iniquitas. Speramus autem Ecclesiæ Dei pacem citiùs reformandam, & vestri laboris in hoc ipso deuotionem perpetuò à Deo remunerandam. Præsentium latorem attentiùs dilectioni vestræ commendamus.

A

EPISTOLA CCCLXXV.

CARISSIMO *& excellentissimo Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum*, GOCERANNVS GROSSVS *salutem & debitum obsequium*. QVAMVIS vestræ Maistatis pręsentiam, vtpote in extremis Regni vestri positus, non sæpiùs video, tamen vestræ reuerentiæ diligentiam memori pectore infixam assiduè teneo: & audita veræ prosperitatis famâ omninò gaudeo, & ad omnia à vobis imperata prout possum obedire paratus maneo. Dominationem itaque vestram, de qua admodum confido, obnixè implorans expostulo, vt honestæ petitioni meæ Excellentia vestra condescendat, & voluntati meæ effectus vester adquiescat. In Ecclesia equidem Matisconensi, quæ vestræ tutelæ subiecta est, honor cuiusdam Archidiaconatus vacat, pro quo vestræ dignitatis beniuolentiam humiliter exoro, vt Episcopo eiusdem loci scribatis, & precando diligenter mandetis, quatinus eum cuidam nepoti meo eiusdem Ecclesiæ Canonico, literis, & vita, & moribus satis honesto, amore Dei & vestri concedat.

EPISTOLA CCCLXXVI.

GLORIOSO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, *Comes* ROTHERICVS *salutem, victoriam, & pacem*. SINGVLARITATIS vestræ opinio, benignitatis & æquitatis fama, vsque ad remotas partes Orbis diffusa, alios ad amorem
B
& dominium vestrum inuitant. Me verò non iam fama, sed res ipsa experimento mihi cognita & probata, & beneficia multipliciter mihi collata, præ aliis Regibus terræ ad diligendum & vobis seruiendum totum innectunt. Indè est, quòd securè Excellentiæ vestræ aliquid de statu meo significare disposui. Postquam itaque à vobis discessi, & in Hispaniam veni, à Rege F. tam de rebus mihi iure debitis, quàm de aliis nihil penitus consecutus sum. Sed in Portugalia sub illustri Rege A. castella, honores, & diuitias magnas sum adeptus. Cetera verò præcordiali amico meo G. venerabili Episcopo Vlixbonensi vobis explicanda commisi, cui super his quæ ex parte mea vobis dixerit tanquã mihi credatis. Valeat Sublimitas vestra in Domino.

EPISTOLA CCCLXXVII.

GLORIOSISSIMO *& victoriosissimo Dei gratiâ Francorum Regi* LVDOVICO, *B. Dux Burgundiæ cum deuotissimo seruitio fidelissimam dilectionem*. PROBATISSIMÆ & indefessæ fidei vestræ & benignitatis, quam omnibus tam alienis quàm consanguineis secundum regalem munificentiam vestram exhibere consueuistis, nos quoque immunes nequaquam existere, eo quòd de eodem sanguine, si vestra Excellentia non dedignatur, descendimus, plurimum confidimus: nos quoque per omnia prout voluntas vestra nobis iniunxerit seruire vobis & obsequi absque omni
C
exceptione parati sumus. Proinde super hoc quod Imperator noster, secundus verò Ecclesiarum legúmque destructor, vobis Regnóque vestro ex fastu suæ animaduersionis tam minaces terrores incutere molitur, si quandóque, quod absit, minas suas ad effectum perducere voluerit, vestra nouerit serenitas, & certissimè sciat, nos cum omnibus amicis & fidelibus nostris, necnon cum aliquibus etiam maioribus Teutonicis Principibus, quorum plures pro nostro amore, vel ex consanguinitatis debito, plures etiam ex Imperatoris odio fautores habebimus, vestræ parti consilio & auxilio, prout discretio vestra dictauerit, deuotissimos esse & paratissimos. Nacta igitur oportunitate, dilectissimum fratrem nostrum Radulfum non qualitercumque, sed canonica electione, quod vos latere non credimus, in Archiepiscopatu Maguntino inuestitum, sed à præfato Imperatore nostro, qui ob nostri generis odium alium superintrusit, valde aggrauatum, gratiæ vestræ manutenendum transmittimus & committimus: plurimum deprecantes, vt in omnibus negotiis ipsius & apud domnum Papam Alexandrum, & vbique prodesse velitis, vt quandoque per vestram & Apostolicam auctoritatem restitutus & stabilitus, nos & ipse cum omni parentela nostra, & amicis, tantis beneficiis vestris condignè respondere possimus, & eo deuotiùs quantò vos in ipsius auxilio benigniorem exhibueritis. De cetero verò quicquid idem frater noster vobis viua voce ex persona nostra retulerit, nobiscum ratum & firmum absque omni ambiguitate noueritis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCLXXVIII.

DILECTISSIMO *suo Domino* LVDOVICO *Regi Francorum*, *Ra. de Arl. salutem & debitum obsequium.* VESTRÆ Celsitudini nobilitatis notificamus, quòd Vicecomes Pol. à nobis de argento respectum quæsiuit vsque ad quindecim dies post festiuitatem beatæ Mariæ Augusti, dicens & promittens mihi in bona fide, vt quicquid de pesagiis possit adquirere indè debitum argentum solueret. Insuper ipse Vicecomes voluit, & mecum concordauit, vt nostri homines cum suis hominibus pesagia seruarent, ne aliqua fraus de pesagiis mihi fieret. Sed recepta sunt pesagia, & ego argentum debitum ab illo postulo, & ille indignatur soluere mihi, nisi tali pacto vt ego illi soluam totum argentum quod vobis debet soluere pro LX. marc. Sed ego nolo, & amodo hoc totum sit in vestro conspectu, & sciatis quòd Vicecomes nec dictum seruat, nec obsides qui mihi pro argento supradicto erant fidem seruant. Valete.

EPISTOLA CCCLXXIX.

REGI *Franciæ* LVDOVICO *Dei gratiâ Lantgrauius deuotum seruitium cum sincera dilectione.* QVOD hactenus nullam vestri notitiam habuimus, satis molestè ferimus. Super quod Maiestati vestræ deinceps seruitiis nostris tam iocosis quàm seriis notificari volumus, & vestræ voluntati super omnia respondere cupimus. Filios enim meos omnes Literas discere proposui, vt qui maioris ingenij, necnon maioris inter eos notaretur discretionis, in studio perseueraret. Ex his verò duos ad præsens nobilitati vestræ mittere proposui, vt vestro iuuamine, necnon vestra defensione, Parisius stabiliùs possent locari: ita tamen vt salua pace vestra pro discordia, quæ est inter vos & Imperatorem, hoc securè peragere possim. Sicut enim absque medio hamus & capit & capitur, tali modo scimus quòd quicquid super hoc nobis mandaueritis, illud omni dubio remoto aggredi audemus, quia non hoc immutabitis. B

EPISTOLA CCCLXXX.

FRATRI *suo dilectissimo Tomæ, Frater suus desolatissimus, & hominum quorumuis miserrimus Andreas salutem, & quicquid sibi prosperitatis optat accedere.* FRATER carissime, mihi valdè volubilis, omníque incertior verni flamine facta est rota fortunæ, quæ me nunc ad statum meliorem reductum in infimas summæ calamitatis partes detrusit. Hæc paulò antè mihi facie arridebat sereniori, nunc vultu lugubri in me inuecta etiam spem viuendi mihi subtraxit. Væ! væ huiusmodi belluæ! cui tam violentum dominium, cui tanta in nos sæuiendi facultas permittitur. C
Mallem quidem mihi supremos dies imminere, quàm hanc tam grauiter in me corruisse.

EPISTOLA CCCLXXXI.

GLORIOSO *Francorum Regi* LVDOVICO *Domino & consanguineo suo* R. DE BALGIACO *salutem.* MAIESTATI vestræ, cui & natura, & antiqua familiaritas me coniunxit, labores meos & necessitatem exponere dignum duxi, & vestræ pietatis auxilium summis precibus implorare. Girardus Comes Matisconensis, cui multa beneficia & auxilia contuleram, & cuius filiam ad opus filij mei susceperam, oblitus affinitatis, oblitus beneficiorum, oblitus etiam iurisiurandi quo mihi obnoxius est, cum fratre suo Stephano, & Ymberto de Belloioco, super terram meam cum magno exercitu venit, & eam igne & gladio vastauit, & quod grauius est, filium meum Vlricum cum multis captiuum duxit. Postremo, quòd me omninò exheredent minantur, & gloriantur hij omnes, cum Archiepiscopo Lugdunensi. Confugio igitur ad vos sicut ad Dominum & amicum meum, rogans humiliter vt ad me eripiendum festinetis, & filium meum requiratis. Si enim vel filium reddideritis, vel prædictum Comitem G. & Ymbertum de Belloioco ad iustitiam mihi exhibueritis, paratus sum pro impensis vestris plenariè vobis ad

A placitum vestrum satisfacere, & super hoc si vobis placuerit vel apud Eduam, vel apud Verziliacum, vel in quo vobis placuerit loco, vobis occurram, vel per nuntios vestros, si eos dirigere volueritis, satisfaciam. Si autem necesse fuerit me ad vos ire, treugas inter nos constituite.

EPISTOLA CCCLXXXII.

DOMINO *suo venerabili* LVDOVICO *Regi Galliæ*, A. DE BORBONIO *salutem & obsequium*. QVANTA mala Comes Aluerniæ Ecclesiæ Claromontanæ & Canonicis illius intulit, quantas etiam iniurias Ecclesia de Mozac ab ipso perpessa fuerit, longum est enumerare, & ex parte vestra non ignorat prudentia. Præterea domum Decani Briuatensis, quam Clerico vestro Cadurco ipse Decanus reddiderat, ad despectum vestrum deiecit & diruit. Eapropter vobis mandamus, quatinus prædictum Decanum, & Abbatem Sancti Germani, honestos videlicet viros, honestè suscipiatis, & illis credatis. Nouistis autem quòd prædictus Comes & vobis & vestris semper fuit contrarius. Verumtamen pedagia quædam accipit in Aluernia, quæ nullus antea habuit, & propter quæ mercatores antiquum transitum perdiderunt.

B EPISTOLA CCCLXXXIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi Domino suo & patri carissimo*, HENRICVS *Trecensis Comes salutem*. SVPER hoc quod mihi significastis, videlicet quòd Gisortium ad colloquium veniam, rem quæ ibi tractabitur adeò grandem esse existimo, quòd super hoc vobis sine consilio respondere non possum ad præsens. Verùm Baronibus meis, quos penes me non habebam, mandaui, vt ad me veniant in instanti Pascha: & tunc habebo consilium cum eis, & vtrum ad prædictum colloquium venturus sim vel non, die Iouis festorum Paschalium per proprium nuntium meum vobis renuntiabo. Valete.

EPISTOLA CCCLXXXIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi Domino & patri suo dilectissimo*, THEOBALDVS *Blesensis Comes*, *Franciæ Senescallus*, *salutem*, *& id quod est*, *& quicquid potest*. DILECTIONI vestræ notum facio, quàm præsumptuosè Gaufridus Præpositus voluit se sublimare in Episcopum. Summo mane, antequam sepeliretur Episcopus qui decesserat, venit in Ecclesiam beatæ Mariæ cum illis qui ei in hac re fauebant, & se ab iis fecit eligi in Episcopum, Decano absente, & hoc penitus ignorante, qui primam vocem habet in electione, & quibusdam etiam C aliis Canonicis absentibus. Decanus sperabat quòd priùs Episcopus sepeliretur, & postea omnes insimul conuenirent, & ad vos more solito nuntios destinarent pro danda eis à vobis eligendi licentia. quod non fecerunt, vt audiui, & in hoc contra vos egerunt. Sed res si voluntas vestra fuerit, benè poterit emendari, & ipsi in hoc benè corrigendi sunt. Decanus postea audito hoc quod sui festinanter, & ita incompositè, & ita inordinatè fecerant, intrauit Ecclesiam cum quibusdam Canonicis, & Guillelmum fratrem meum in Episcopum elegerunt. Gaufridus nuntios suos ad vos misit. Vnde dilectioni vestræ multa precum instantia supplico, quòd electioni de ipso factæ nullum assensum præbeatis, donec vobiscum super hoc sermonem habeam. De cetero Comes Henricus ad nuptias meas non veniet, quod similiter vobis notum facio. Valete.

EPISTOLA CCCLXXXV.

LVDOVICO *Regi Francorum carissimo Domino suo*, *R. de Sancto VValarico fidelis suus salutem*. MANDASTIS per quemdam Monachum de Sancto Ricario, per quem vobis Literas meas miseram, quòd quæreret à me quid esset, quod vobis mandaueram. In primis scitote de operibus de Gerberroi, factum nihil esse de omnibus his quæ imperatis. De Comitibus autem Aluerniæ sciatis, quòd ipsi

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

dicunt quòd non audent de vobis conqueri, dum castella eorum, & obsides teneatis. Vnde precor vos, quòd super hoc bonum consilium capiatis, & quod vos decet indè faciatis. Regnum enim Angliæ, & totum posse Regis Angliæ vestrum est. Si autem inter vos, quod nolit Deus, ira hoc tempore exorta fuerit, terra Hierusalem detrimentum patietur. Per latorem præsentium mando vobis quædam, quæ scribere non possum. In Angliam me pergere sciatis facturum quicquid honestum vobis & Regi Angliæ fuerit. Si quid mihi mandare velletis, pro posse méo adimplere laborarem. Valete. A

EPISTOLA CCCLXXXVI.

LVDOVICO *Regi Francorum Domino suo carissimo*, VVILLELMVS DE IPRE *salutem & dilectionem cum seruitio fideli*. VOS, Domine venerande, ad memoriam reuocare desidero, quòd maxima liberalitate commotus in Flandriam venistis, & tantum dulcibus precibus vestris, & ammonitionibus erga me & Comitem Flandriæ fecistis, quod Philippum filium meum, quem tam carum sola liberalitate vestra habuistis, in saisina & inuestitura terræ meæ, scilicet hereditatis suæ, post dies meos posuistis. Quia ergo ipsum Philippum tanta pietate vestra dilexistis, precor & requiro misericordiam vestram, quatinus hunc Robertum fratrem suum loco sui diligatis, & manuteneatis, & tantùm liberalitate vestra faciatis, quatinus in saisina & inuestitura sit terræ meæ post dies meos, antequam Comes Theod. Hierusalem pergat. Mihi enim fit intelligi, quòd Comes Theod. & filius suus terram illam à manibus ipsius Roberti auferre nituntur. Sciatis etiam, Domine carissime, quòd de illo Roberto magnam eleemosynam & liberalitatem facere poteritis. Quia in Deo solo & in vobis sua est fiducia, & ipse talis est, quòd potest & debet per omnia vestro paratus esse seruitio. Valete. B

EPISTOLA CCCLXXXVII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & promptum in omnibus obsequium*. GRATIAS quantas possumus vestræ benignitati referimus, quoniam licèt merita nostra non præcesserint, vos ad negotia nostra semper paratum inuenimus. Sciatis quòd in reditu à colloquio vestro quidam armiger de societate Comitis Flandrensis in ciuitate nostra nimis crudeliter noctu fuit occisus. Illos, qui huius facinoris arguuntur, coram præsentium latore in causam traximus: sed nondum rem finiuimus. Præterea molendina quædam ad ciuium nostrorum vtilitatem plurimam, & crementum nostrum, in ciuitate nostra facere proposuimus. Sed Telonearius in parentela sua confidens prohibet nobis ne illa faciamus, licèt ante nos, & etiam ante vos iustitiam super hoc ei obtulerimus. Vnde vestram quanta possumus instantia deprecamur dilectionem, quatinus præsentium latorem, qui omnibus his interfuit, ad nos remittatis, & aliquanto tempore ipsum nobiscum manere permittatis, & per eum, & per Literas vestras Teloneario & aliis, qui iusto operi nostro contradixerunt, iustitiam de nobis offeratis. Et si aliqui iustitiam de nobis in præsentia vestra contempserint accipere, eos vestros esse inimicos denuntietis. C

EPISTOLA CCCLXXXVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum Domino suo*, VVILLELMVS DE DOMPERRA *suus in omnibus salutem & obsequium*. VENERANDÆ dignitati vestræ notum facio, quòd Siniscalcus de Chaalons, & Matheus de Capas, & Hugo Letard fideiusserunt Magistro Pontiardo fratri Odonis IX. & X. libras de Chaalongis vice & iussu Pontificis fratris mei, sicut illi qui receptores erant suarum rerum. Vnde Celsitatem vestram exoro & exhortor in Domino, vt eas reddi faciatis. Ego enim fideiussioni isti interfui, méque præsente & teste facta est. Valete.

A ## EPISTOLA CCCLXXXIX.

DOMINO *suo præ ceteris dilecto suus salutem.* SCIATIS quòd Comes Flandriæ fuit in Anglia, & ibi conquestus est de vobis Regi Angliæ, quòd ei aufertis terram Rad. Comitis de Peruna: & Regem Angliæ precatus est, quòd eum omni modo adiuuet ad illam terram perquirendam, & ipse Rex pollicitus est ei adiutorium pro omni posse suo. Nunc autem reuersus citra mare est Comes Flandriæ, qui pro omni posse suo vobis malum machinari temptabit. Precor igitur, dilectissime, cuius bonum & honorem præ omnibus desidero, quòd præuideatis ne ipse Rex & sui adiutores vos debilem in verbo vel in opere inueniant. Quia si inuenerint vobis magnum nociuum facient. Vobis autem naturaliter omne bonum & honorem debeo, damnum tuum scienter celare nequeo. Sciatis etiam quòd Rex Angliæ nihil boni mihi meditatur, neque aliquod bonum erga illum inuenire possum. Non quia aliquo modo aliquid mali meruerim. Nunc autem, si placet, Literis vestris mihi beneplacitum vestrum super his remandate.

EPISTOLA CCCXC.

GLORIOSISSIMO *Regi Francorum* LVDOVICO R. DE BALGIACO *seipsum & sua.* QVOD vestræ Maiestatis Literas Vmb. de Belloioco pro filij mei liberatione, licèt nihil profuerint, misistis, grates vobis refero. Rursus verò ad vos quasi vnicam post Deum spem meam confugio, & vt carissimum Dominum & consobrinum supplex exoro, quatinus mei misereamini, & ad filium meum liberandum operam detis. Pro certo namque scio, quia si benè eum volueritis liberare, poteritis. Placeat itaque dignitati vestræ in partibus nostris venire, quia valde necessarius est aduentus vester tam Ecclesiis quàm mihi. Et ne vos retardent impensæ, quia plenè vobis pro voluntate vestra restituam, & omnia castella mea, quæ à nullo teneo, à vobis accipiam, & tam ego quàm omnia mea vestra erunt. Noueritis quoque Comitem G. & Humb. de Belloioco mihi iuratos fidem rupisse. quod ante vestram præsentiam paratus sum probare.

B

EPISTOLA CCCXCI.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum*, VV. DE SABRANO *Constabularius eius deuotus miles, parcere subiectis & debellare superbos.* QVONIAM vestrum est nouas pedaticorum exactiones, & alias iniustitias à Regno vestro propellere, vestram supplex exoro Sublimitatem, vt Comiti Melgoriensi sub interminatione iræ, etiam indignationis vestræ, præcipiatis, vt pedaticum quod iuxta Alestum accipit ipse (nam B. de Andusia pro parte sua illud dereliquit) prorsus dimittat. Nam quanta iniustitia, quámque commune malum sit, non est opus vestræ suggerere discretioni. R. etiam Comiti sororio vestro sub debito fidelitatis & amicitiæ mandetis, vt ab hac iniquitate eum, qui nuper potestati & dominio eius se subdidit, cessare faciat, nec ei aliquando super hac re auxilium vel consilium præbeat, immò potiùs ad hoc aduersarius & inimicus existat. Domino etiam Papæ persuadeatis, vt sententiam excommunicationis, quæ in personam eius posita est, super totam terram eius propriam vel communem extendat, itaut vbicumque ipse fuerit nullum diuinum celebretur officium, & vt præcipiat Episcopis Nemausensi, Mimatensi, Magalonensi, & Vzeticensi, vt hanc sententiam in Episcopatibus suis obseruari faciant. Et quia longum esset Literis exprimere quæ super his verbis suggerenda essent, præsenti nuntio tanquam nobis per omnia credite.

C

EPISTOLA CCCXCII.

DILECTISSIMO *& principali Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum*, HVGO BERZIACENSIS *per omnia sibi subiectus miles salutem & diligens obsequium.* LONGO terrarum interuallo disiunctus vestram Excellentiam nec videre, nec alloqui valeo: tamen quantum possum de vestræ po-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

testatis prosperitate gaudens exulto, & ad obediendum in quibuscumque possum vestris præceptis paratus existo. Vestræ itaque diligentiæ beniuolentiam humiliter deposco, quatinus Episcopo Matiscensi mandetis, & ponderosis precibus scribatis, vt honorem Archidiaconatus, qui in Ecclesia sua & vestra vacat, cuidam filio meo eiusdem loci Canonico Literis & moribus satis informato, amore Dei & vestri remota omni occasione concedat. In hac enim petitione ex obediente obedientissimum facietis, & ex amico amicissimum comparabitis. A

EPISTOLA CCCXCIII.

SVo *reuerendo Domino* LVDOVICO *Regi Francorum*, VV. MONTISFERRATI MARCHIO *fidele seruitium*. DE vestris Literis, quas mihi misistis, & de summa atque honorabili filij mei receptione Deo & vobis gratias referimus, & de hoc quod filio meo fecistis bene fecistis. Quia ego, & vxor mea, & filij mei, homines quoque mei, ac terra nostra, in vestra dispositione & voluntate sumus. Et quoniam noster nuntius ad vos venire tantum est moratus, magna Domini Imperatoris negotia fuerunt impedimento; de quibus per misericordiam Dei melius omnium suorum Procerum ei seruiuimus, & in tantum quòd modò cùm in Teutonica terra cum vxore sua reuertatur, vnicum filium suum nobis ad custodiendum derelinquit, & hoc quod nobis de vestro seruitio præcipere placuerit per Ottonem nostrum militem mihi notificate. B Sciatis enim in veritate, me omnia vestra adimplere. Insuper vestram Excellentiam rogamus, vt Henricum mei filij socium, & domini Marcualdi fratrem, tanquam meum filium & etiam magis honorificè teneatis.

EPISTOLA CCCXCIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi inuictissimo semper augusto*, *VVido filius Mainfredi, & Manfredus filius Pizi, sui per omnia fidelissimi seipsos, & si quid sunt, id totum quod sunt.* IDEO Regibus debitus & indebitus honor impenditur, debitum & indebitum obsequium exhibetur, quia etiam quod sibi à subiectis & obnoxiatis iure offertur, cumulatiori solet retributione Regia Celsitudo pensare. Si quando igitur parentes nostri vel nos obsequium vestræ Serenitati condignum exhibuimus, id nouimus quasi in thesauro vestræ liberalitatis reconditum nulla posse obliuione deleri: potiùs id credimus quasi vnicum nostræ calamitatis solatium nobis & nostro sanguini diligenter custodiri. Patrimonia siquidem nostra quanta fluctuatione, quantáve tyrannide nunc opprimantur, vestram Regiam Celsitudinem nequaquam latere credimus. Etenim vsque adeò grassantis tyrannidis inualuit persecutio, vt nec etiam parentibus nostris viris Ecclesiasticis fidem Romanæ Ecclesiæ, & beatissimi Papæ Alexandri obedientiam seruantibus subuenire, C nec aliquid subministrare audeamus. Proinde nepotem nostrum nomine Al. Clericum literatum, & omni honestate conspicuum, Parisius quasi ad Catholicæ fidei arcem festinantem, vestræ Serenitati committimus, commendamus: rogantes, & obnixè supplicantes, quatinus Dei amore & nostro præstiti etiam aliquando obsequij intuitu ei in suis necessitatibus ita regia liberalitate prouideatis, vt exinde & Deum remuneratorem habeatis, & nos nostrique generis omnes vobis comparetis debitores.

EPISTOLA CCCXCV.

REVERENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, GVIGO *Lugdunensium atque Forensium Comes salutem & debitam in omnibus fidelitatem.* MIROR plurimum, Domine mi Rex, cùm vester sim, cùm à vobis aptatus sim in militem, cùm pater meus sub cura & tutela vestra me dimiserit, cùm ad vos tota terra mea pertineat, quòd de vestro in Aruerniam aduentu nihil mihi mandastis. Ego tamen iam vobiscum in exercitu vestro essem, nisi Comes Girardus & Lugdunenses scismatici cum armata manu in terram meam venissent. Venerunt autem non solùm vt me, si potuerint, exheredent, verùm etiam vt Comi-

A Comitatum meum, qui de Corona vestra est, ad Imperium Teutonici transferant. Hoc autem si fecerint, ad maiorem vestri contemptum ante oculos vestros, & inter manus vestras facient. Nunc ergo, Domine mi Rex, honori vestro, & euasioni meæ vestra Maiestas prouideat. Precor ergo, vt præsentium latorem de meo in omnibus negotio sicut me ipsum, si placet, credatis, & creditum exaudiatis.

EPISTOLA CCCXCVII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum*, BREMVNDVS DE VZECIO *eius deuotus miles*, *parcere subiectis*, *& debellare superbos*. QVONIAM vestrum est nouas pedaticorum exactiones, & alias iniustitias à Regno vestro propellere, vestram supplex exoro Sublimitatem, vt Comiti Melgoriensi sub intimatione iræ & indignationis vestræ præcipiatis, vt pedaticum quod iuxta Alestum accipit, ipse (nam B. de Andusia pro parte sua illud dereliquit) prorsus dimittat. Nam quanta iniustitia, quámque commune malum sit, non est opus vestræ suggerere discretioni. R. etiam Comiti sororio vestro sub debito fidelitatis & amicitiæ mandetis, vt ab hac iniquitate eum, qui nuper potestati & dominio eius se subdidit, cessare faciat, nec ei aliquando super hac re auxilium vel consilium præbeat: immò potiùs ad hoc aduersarius & inimicus existat.
B Domino etiam Papæ persuadeatis, vt sententiam excommunicationis, quæ in personam eius posita est, super totam Terram eius propriam vel communem extendat, itaut vbi vel vbicumque ipse fuerit nullum diuinum celebretur officium, & vt præcipiat Episcopo Nemausensi, Mimatensi, Magalonensi, Vzeticensi, vt hanc sententiam in Episcopatibus suis obseruari faciant.

EPISTOLA CCCXCVIII.

LVDOVICO *Regi Galliæ vt Domino suo*, R. DE SANCTO VVALERICO *salutem*. SVGGERIMVS discretioni vestræ, sicut iam sæpiùs fecimus, quòd Abbatia Sancti Ricarij de Pontiuo, quæ vestra est, intus & exteriùs destruitur: intus in miserrima conuersatione Monachorum, exteriùs venditione, inuadiatione, & deuastatione omnium ferè possessionum. Sciatis quòd nisi ad præsens vestra prouidentia ei subuenerit, ita per pigritiem & mollitiem cordis Abbatis ad nihilum redigetur, vt ampliùs ei sicut speramus subueniri non poterit. De incontinentia corporis ipsius Abbatis nihil conquerimur, sed quia Monachos suos regulariter & ordinatè viuere facere, & exteriora sicut oporteret, non potest regere. Quapropter precamur vos, vt hunc Monachum vestrum & amicum nostrum, quem ad vos mittimus, benignè suscipiatis, & quæ vobis dixerit de emendatione Ecclesiæ vestræ clementer audiatis.

C

EPISTOLA CCCXCIX.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum carißimo Domino suo & patri*, HENRICVS *Trec. Comes salutem & dilectionem*. PRO Hugone hospite meo Senonensi, qui vestri reuerentiâ & honore vestro satis diligenter multotiens mihi deseruiuit, paternitatis vestræ benignitatem obnixè deprecor, quatinus amore Dei & mei iram, quam aduersus eum habetis, & forefactum quod nunc ab eo exigitis, nostri gratia sibi condonetis, vt cùm vestram videro præsentiam, Maiestati vestræ gratias indè referam. Quod nisi ad præsens facere vobis placuerit, in bono respectu prætermittatis, donec vobiscum indè loquar. Valete.

EPISTOLA CCCC.

REVERENDO *Francorum Regi dilecto suo & consanguineo*, STEPHANVS *Comes Burgundiæ totius salutis indicia*. QVODDAM Cœnobium Regni vestri nomine Gondricort à diuersis raptoribus depopulatum in tutela suscepi, & in ipsa paupertate in Abbatiam prouehi consensi, vt maior reuerentia deinceps de-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

beat adhiberi. Huius itaque Abbas Cœnobij cum signis meis dignitati vestræ studet præsentari, obsecrans inopiam suam auxilio vestro releuari. Nobilitas igitur vestra prouideat, & consanguinitas moneat vt signa mea detulisse prosit. Valete. A

EPISTOLA CCCCI.

EXCELLENTISSIMO *Regi Francorum* LVDOVICO, *H. Dei gratiâ Dux Bauuariæ atque Saxoniæ, intimum seruitium cum serenissima dilectione.* DOMINE, & vos & omnia quæ penes vos sunt penitus ad velle Dei stare, & omni prosperitate & virtute florere, intimo corde adoptamus, & nos ad omne præceptum vestrum semper paratos esse certum habetote. Idque rogo de nobis existimate, quod de intimo & fidelissimo amico vestro. Excellentiæ vestræ ingentes gratiarum actiones referimus, quoniam fidelissimi nostri filium, quem per præsentem portitorem literarum dilecti Maiestati vestræ transmisimus, vti decuit virtutem vestram, & clementer accepistis, & clementiùs hactenus tenuistis. Vnde vt verum fatear, perhennem in corde meo pepigistis mansionem. Rogo igitur Excellentiam vestram sub respectu totius seruitij nostri, & bona memoria intimæ amicitiæ, vt si quid in omni ditione mea est quod Excellentiæ vestræ placeat, ipse imperetis: & si quos habetis pueros, quos vel Terram nostram, vel linguam addiscere vultis, nobis transmittatis, in quibus hilarè & habundè vobis ostendemus, quàm B gratam acceperimus virtutis vestræ beniuolentiam. Igitur quæ bono iam celebrata sunt studio, optimo rogo peragantur exitu, & iam præfatum puerum, & præsentem nuntium nostrum, omni occasione posthabita, per Regnum vestrum auctoritate vestra conduci præcipientes, eos nobis transmittatis.

EPISTOLA CCCCII.

SERENISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum*, *G. Comes Matisconensis salutem & fidelitatem.* PLACVIT dignationi vestræ mittere ad nostras partes nuntios vestros pro Matisconensi Ecclesia. Vidi eos libenter & audiui, & paratus fui ad honorem vestri, stare ad consilium eorum de omnibus querelis quas habebant, vel se habere dicebant aduersum Clericos eiusdem Ecclesiæ, licèt ego possem de eis & grauiùs & iustiùs conqueri. Præterea in præsentia nuntiorum vestrorum dedi & firmaui treugas ipsis Canonicis, vt securi essent de me etiam septem dies vltra, postquam contra mandassem eis. Pro his & aliis quibusdam magnis negotiis mitto ad Sublimitatem vestram præsentium latorem Magistrum Rad. Ipsi si placet credite sicut mihi de his quæ ex mea parte dixerit vobis, quia vera & certa erunt verba ipsius.

EPISTOLA CCCCIII. C

LVDOVICO *excellentissimo Regi Francorum*, HVMBERTVS BELLIIOCI *fidelissimus suus atque in omnibus obediens salutem & debitam subiectionem.* QVONIAM Celsitudini vestræ ad nos Literas dirigere placuit, & animus noster non minimo gaudio repletus est, & status noster in melius ex eo alteratus est. Nos itaque & totam Terram nostram ex debita subiectione voluntati vestræ ac mandatis vestris exponimus. Vnde præ aliis Regum & Principum præceptis vestris obedire volentes, petitionem vestram factam de domino Lugdunensi Archiepiscopo, vt debitam obedientiam ac reuerentiam exibeamus, vt decet, læti recipimus. Nondum tamen eum vidimus, nondum Terram nostram intrauit. Verum in breui cum eo colloquia habituri voluntati suæ ita satisfaciemus, vt per proprium nuntium Maiestati vestræ lætissimas referat grates. Interim, venerande Domine, clementiam vestram humiliter imploramus, quatinus linguæ prauorum adulatoriæ locum nobis nocendi erga vos non inueniant.

A

EPISTOLA CCCCIV.

GLORIOSO *Dei gratiâ* LVDOVICO *Regi Francorum excellentissimo Domino & cognato suo*, LVDOVICVS *Comes de Los debitum seruitium*. DEBITVM Excellentiæ vestræ seruitium meum est, quod rariùs exhibeo quàm affectus meæ voluntatis & ius sanguinis postulat. Miror enim inter multa negotia vestra, quæ sæpiùs in Regno nostri Imperatoris à Legatis vestris tractantur, quare nostræ sollicitudini nulla eorum aliquando committitur: cùm & affectus & effectus pertinacia nobis non deesset, vestræ vtilitati & commodo seruire in ludicris & rebus seriosis: Cognatus enim vester sum, sicut non supremus, ita non vltimus in dignitate vestri honoris statum supra omnium hominum desiderans. Profecturus Hierosolymam opem viaticam à largitate vestra postulaui, quam vestrorum negotiorum sollicitudo impediuit. Nunc reuersus exceperunt mala temporis & patriæ, guerræ plurimæ inimicorum, & amicorum dissensiones. Vnde deprecatam habeam vestram bonitatem, quatinus mittatis mihi loricam bonam & galeam amplam per vestrum nuntium, quoniam huiusmodi meo corpori commoda infra vniuersam regionem nostram non inueniuntur. Lator præsentium, qui de patria & gente mea est, pro mea petitione in gratia vestra commendatus recipiat.

B

EPISTOLA CCCCV.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi Domino suo ac patri carissimo*, HENRICVS *Trec. Comes salutem & seruitium*. IMPERATOR Alemanniæ nuntios suos mihi transmisit, & duo paria Literarum, quas vobis ad videndum mittere decreui. De cetero sciatis, quòd Comes Niuernensis diei vestro adesse non poterit apud Autissiodorum, nisi ipsi à vobis præmandatum sit. Vadit enim in expeditionem longinquam. Ego itaque laudarem, si vobis placeret, & si vobis ipsis opus sit, vt quantociùs eum ad diem vestrum submoneretis. Valete.

EPISTOLA CCCCVI.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum carissimo Domino suo*, *R. Viromandorum Comes salutem & dilectionem*. EPISCOPVS Nouiomensis, de quo iam sæpè in præsentia vestra conquestus sum, non desistens ab incœpto suo exheredationem toto posse suo quærit. Et sicut alia vice scripsi vobis, Ecclesiam Sancti Quintini, quæ tutelæ meæ attinet, sibi subdere, & electionem Decani prorsus cassare intendit. Qui si turpem passus fuerit repulsam, totum in me dedecus redundabit. Vnde recurro ad vos, sicut ad dominum & patrem meum, in quo post
C Deum totam spem meam posui: rogans obnixiùs quàm possum, vt causâ Dei & mei amore ad hoc detis operam, quòd dies appellationis vsque ad Quadragesimam differatur, & indè Literas vestras ad dominum Papam per nuntium meum dirigatis: ita quidem quòd prædicta Ecclesia & Decanus in nullo super hoc turbentur, neque detrimentum patiantur. Interim Domino annuente de his & aliis negotiis meis loquar vobiscum. Ego I. Comes Suess. Sublimitatis vestræ liberalitati supplico, vt quoniam Comes R. exheredationem & dedecus super hoc potest incurrere, erga dominum Papam ipsum Comitem iuuetis, & cum summa cura manuteneatis.

EPISTOLA CCCCVII.

DILECTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi*, HVGO DE MARSON *fidelis suus salutem & perpetuum obsequium*. DE negotio illo, quod Celsitudo vestra auribus meis dignata est committere, cum domino Cenomanensi locutus sum. quod sibi plurimùm gratũ fuit, & exindè vobis multiplices agit gratiarum actiones. Porrò ipse vel per se, vel per nuntium suum in proximo, vestram, Deo volente, aditurus est præsentiam: ibi, sicut mecum disposuistis, executurus. Pro negotio Framaudi vestram attentiùs exoro magnificentiam, vt ad laudem & gloriam nominis vestri eum manuteneatis, & contra burgen-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

sem, qui vobis contumax est & rebellis, apud dominum Papam eum iuuetis. Valeat Celsitudo vestra in perpetuum. A

EPISTOLA CCCCVIII.

REVERENDO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum, M. Comitissa Boloniæ salutem & seruitium.* PRÆSENTIÆ vestræ innotescat, Henricum Regem Angliæ ad Imperatorem suos nuntios legasse. Certum enim est illum communiter impetrasse quod voluit. Imperator autem se adeò Regi exhibuit beniuolum, vt cum nuntiis suis redeuntibus suos ad eum mittere non pigritatus sit. Quod fecisse duxit optimum, ne prædictus Rex illum aduersus vos in subsidio esse deuotum dubitaret. Nuntij equidem redeuntes per meam Terram transierunt, & ego eis locuta fui, & benè ex verbis eorum attendi quòd Rex Angliæ malum vestrum perquirere nocte diéque non cessat. Quare dilectioni vestræ mandare duxi congruum, & vos præmunire attendi necessarium, vt consilium cum vestris sapientibus ineatis, & quod aptius inuenietur faciatis, ne fraudulenti Regis impetuosa præsumptio vobis molestiam violenter conferat. Valete.

EPISTOLA CCCCIX.

B

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex fideli suo T. de Gisortio salutem.* EGO & Comes Teb. debemus loqui de verbo quod est inter Milonem de Liuis & nepotem suum, vbi & vos esse oportet. Mandamus ergo vobis, vt postposita occasione die Sabbati post Cineres manè sitis apud Toriacum in Bealsa. Valete.

EPISTOLA CCCCX.

LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Francorum Regi reuerentissimo, & speciali Domino suo, Frummaudus suus in omnibus salutem & debitum deuotionis obsequium.* NOVERIT magnitudo vestra per burgenses Castrinoui, & maximè per Nicolaum Frummaudi, qui damnum meum, & detrimentum Ecclesiæ nostræ volunt, suggestum esse nuntiis Regis Anglorum, sicut & ego ipse, & Gaucherius ab Hugone de Cleriis audiuimus, quòd Clerici beati Martini, qui ad vos venerant, & maximè ego, de Rege Anglorum vobis malè locuti fueramus. Sed quicquid mihi minetur, vester sum, vester fidelis ero, in vestrum promptus & deuotus obsequium semper manebo. Valete.

EPISTOLA CCCCXI.

ILLVSTRI *& magnifico Dei gratiâ Francorum Regi, Io. Pe. Gra. & ceteri de Domo Petri Leonis Rom. Consules, sincera dilectionis plenum obsequium.* NON excidit à memoria nostra, quantum in puritate cordis, & integritate dilectionis, antecessores nostri circa exaltationem prædecessorum vestrorum & Regni vestri profectum ac gloriam feruentiores semper extiterint, & in præstandis per omnia suis obsequiis parati hactenus esse studuerint. Cuius inextinguibilis amoris connexio in nobis tantò ampliùs viget, ac vberiùs permanet, quantò gloriosiùs personam vestram cognoscimus vbique in laudibus attolli, & nomen gloriæ vestræ excellentiùs prædicari. Indè est itaque, quòd Excellentiæ vestræ fiducialiùs scribimus, gratiarum actiones quantum possumus suppliciter persoluentes, quòd in tempore opportunitatis Ecclesiam Dei conseruastis, & Vicarium beati Petri Patrem nostrum, Pastorem & dominum Alexandrum debitâ reuerentiâ suscipere ita constantissimè voluistis, vt fama nominis vestri & gloria per hoc plurimum creuerit, & per vniuersum Orbem diffusiùs laudabiliter diuulgetur. Gloriæ igitur vestræ quicquid sumus & possumus reuerenter offerimus, attentiùs deprecantes, vt obsequia nostra in seruitiis vestris deposcere, & pro nostris viribus suscipere dignetur Sublimitas vestra, & in defensione Ecclesiæ Dei, & prædicti Domini nostri, sicut laudabiliter cœpistis laudabiliùs persistatis: vt per hoc & Regni vestri quietem, & æterni gloriam percipere à Domino Deo debeatis. C

A

EPISTOLA CCCCXII.

LVDOVICO *magnifico Dei gratiâ Francorum Regi Domino suo pracordialissimo, ac præ ceteris omnibus excellentissimo, R. eadem gratiâ Dux Narbonæ, Comes Tolosæ, Marchio Prouinciæ, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* VIDIMVS, Domine, Literas vestras, quarum tenorem explicauimus, scilicet die statuto apud Castrum Sarracenum pertreximus, ibique cum ingenti parte sapientum virorum Angliæ super treuia data colloquium habuimus. Quam ipsi intelligetes huiuscemodi datam spreuerunt, nisi Trinquauillus, necnon & Rex Aragonensis filius Comitis Barchinoniæ in præfata treuia nominatim ponerentur. Trinquauillus nempe homo noster est, nec est de Regis Anglorum iure, vt per illum treuiam sibi demus, aut per illum dare dimittamus. Semper cum illo militauimus, nec per aliquem deseruimus, nec etiam in iamdudum acceptis ceteris treuiis Trinquauillus, neque Comes Barchinonensis positi fuerunt. Tamen nos voluntati virorum Regis Angliæ satisfacere volentes, vt in experienda treuia nuntium suum cum nostro apud vos dirigerent eos ammonuimus. Quod & ipsi agere neglexerunt. Nimirum nos præcepta vestra transgredi verentes, hominibus Regis Anglorum vsque dum reiteratam seriem treuiæ præsentis nobis declaretis, non infringemus. Nos siquidem in vestra B potestate sumus, in vobis post Deum omnis nostra pendet fiducia, ac secundum præpollentis animi vestri voluntatem nos semper habebimus. Præterea Regiam Maiestatem vestram, venerande Domine, ignorare non credimus, hoc scilicet quòd vltra præparatum ius in manu vestra terram nostram amittimus; non nostram, immò potiùs vestram. Ego namque vester proprius suum, & mea omnia vestra sunt. Igitur supplices ac proni clementiam vestram exoramus, ne longo temporis spatio si placuerit nos stare exheredatos patiamini. Valete.

EPISTOLA CCCCXIII.

NOBILISSIMO *Domino meo & venerabilissimo consobrino* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi*, GVILLELMVS *Montispessulani Dominus salutem, séque ipsum, & sua.* ME & mea mandato & beneplacito vestro offero in omnibus & per omnia, facturum cum diligentia voluntatem vestram. Berengarius de Podio Sureguerio miles quidam de partibus nostris intendit negare E. Narbonensi Vicecomitissæ ius suum, & possessiones quas de manu sua habet & tenet, & parentes eius de Dominæ E. antecessoribus visi sunt habere, & tenere, & auctoritate vestra in his ipsi resistere intendit. Comites & Barones de Regno vestro, qui suas habent possessiones de benignissima manu vestra, ab ipsorum subiectis auxilio vel consilio vestro aliquo modo, si placet, immorari non debent. Eapropter ve- C stram humiliter deprecor Maiestatem, quòd si dictus B. de Podio Sureguerio vestram adierit præsentiam, non concedatur ei ius Dominæ suæ auferre. Nam error & persecutio nimia, quòd absit, in Regno vestro propter hoc posset oriri. Valeat Maiestas vestra.

EPISTOLA CCCCXIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum magnifico Domino suo diligendo & amplectendo, commune Consilium vrbis Tolosæ & suburbij, spiritum consilij cum spiritu fortitudinis.* NON pigeat tuam prudentem Celsitudinem, carissime Domine, quia sæpè tibi scribimus. Cùm quid audiuimus, quod nobis sinistrum videtur, ad te post Deum, vtpotè Dominum bonum & defensorem, & liberatorem, currimus. De tua, Domine, beniuolentia plurimum confidimus. Literis mandasti, quatinus tuæ benignitati scriberemus, si quidquam audiremus aduersi quod tuam lateret sagacitatem. Accepimus ab amicis, quòd Rex Angliæ hoc anno venire parat in nos. Tu verò, Domine, quia vicinior es, citiùs scire potes, & nos qui tui sumus certificare, ne hostili dolo facilè possimus opprimi. Post Deum tua potentia spes nobis est. Promissa tua nos lætificant, cùm nobis in mentem redeunt. De sorore tua Domina nostra Deo & tibi grates referimus. Valete, & omnipotens Dominus vos & Regnum vestrum in tempora longiora conseruet.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCXV.

GLORIOSISSIMO *ac piißimo Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Commune Consilium vrbis Tolosæ, & suburbij, & vniuersi à minimo vsque ad maiorem, à summo Deo saluari, qui dat salutem Regibus.* AVDITVM est in Terra nostra concelebri sermone verbum hoc, quod factum est de vobis à Domino, de filio quem misericors Deus per gratiam suam vobis date, & nos in eius ortu visitare dignatus est. Vnde in vniuersis finibus nostris tam Clerus quàm populus æquo animo laudes debitas omnipotenti Deo refert, & ei preces porrigit, vt Deus eum vobis & nobis in tempora longiora conseruet. Sacratissimas Literas vestras nuper accepimus, quarum tenore perspecto, & iussis vestris obtemperantes, mittimus Regiæ Maiestati vestræ quatuor viros honestos de Capitulo nostro, scilicet Raimundum Capiscol. & Guillelmum de Sancto Iohanne, & Iohannem Signarium, & Stephanum Ministrum Ecclesiæ Sancti Petri coquinarum. Quibus omnes ciues nostri & suburbani, vtpotè viris sacramento vniuerso populo nostro astrictis fidem adhibentes, se & consilium suum commiserunt. Hij enim iurato promiserunt, salua fidelitate domini nostri Comitis, & serenissimæ dominæ nostræ Comitissæ, & Ecclesiarum, iura eorum illæsa seruare, & Tolosam, & quæ ad eam pertinent, pro posse & scire suo diligenter & cum magna cautela tractare. B
Quibus firmiter credite tanquam ori omnium nostrum. Quin etiam cum istis duos honorabiles viros, videlicet Petrum de Roaxis, & Guillelmum Raimundi nomine, Serenitati vestræ mittimus, qui sunt de nostro Consilio: quorum personas & probitatem satis nouistis vt credimus. Item regiam pietatem vestram supplici prece obsecramus, vt nepotibus vestris dominis nostris consilium & auxilium vestrum impendatis, & eos, & nos qui vestri sumus, ab aduersariis nostris, si placet, defendatis, & Dominam sororem vestram sine mora nobis remittatis. Valete.

EPISTOLA CCCCXVI.

PRÆCLARO *ac magnifico Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Commune Consilium vrbis Tolosæ & suburbij, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* SACRATISSIMAS Literas vestras nuper vidimus. Vnde gratias omnipotenti Deo agimus, qui vos nobis vestræ ditioni subiectis condescendere fecit. Ita quòd per vestræ serenissimæ Maiestatis scripta humilitatem nostram visitastis, laboribus nostris & imminentibus periculis more paterno prouidetis. Proinde benignam Celsitudinem vestram exoramus, vt semper si vobis placuerit nostri reminiscamini, & dominum nostrum Comitem, & serenissimam dominam nostram Reginam sororem vestram, & nos qui vestri sumus foueatis, & prout ipsa res postulat, nobis consulatis. Valete. C

EPISTOLA CCCCXVII.

SENATORES *Vrbis vrbium illustri & prudenti viro* LVDOVICO *Francorum Regi amico eorum carißimo salutem & dilectionem.* SVPER benignitate vestræ Regiæ Maiestatis ac liberalitatis nos nostrique ciues valde confidentes, nobiles ciues nostros Clericos causa liberalium studiorum in terram vestræ ditioni subditam summa spe dirigimus. Inter quos quemdam generosum ciuem nostrum Iohannem Felicis apud Parisium literali studio commorantem, quem honestum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Clericum scimus, vestræ regiæ benignitati valde commendamus. Precantes nimiùm vestram liberalitatem, vt ei pro nostro & vrbis amore, in his quæ eum oportet honorem & auxilium conferatis: quoniam à nobis suisque optimis consanguineis, quibus in vrbe plurimum pollet, vestri fideles in Romana patria dignam vicem, & congrua, si oportuerit, recipient præmia, vobisque laudes & grates magnas referemus. Missa IV. die Ian. Indict. XII.

A

EPISTOLA CCCCXVIII.

ILLVSTRISSIMO *& glorioso Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum semper triumphatori, O. & C. Fraiapanes Romanorum Consules, suique deuotissimi milites, salutem, & prosperis ad vota pollere successibus.* INTER ceteros mundi Catholicos Principes, felicissimæ memoriæ prædecessorum vestrorum Regum fides & deuotio plurimum commendatur, qua circa sanctam Romanam Ecclesiam in maximis periculis, quæ sibi frequenter euenêre, constantissimi ad auxilium, & ad obsequium promptissimi sunt reperti. De quorum radice geminam attrahens nobilitatem atque industriam, orthodoxæ fidei religionem tanquam strenuissimus gubernator & Rex iustitiæ diligitis, defenditis, & exaltatis. Quod licèt à primordio Regni vestri cum summa diligentia feceritis, hoc tamen tempestatis tempore, quæ per Octou. & ipsius complices filios superbiæ, vasa iræ apta in interitum, nouiter exorta est, tantò clariùs enituit, quantò inspirante sancti Spiritus gratia scismaticam prauitatem confutantes, inter primos Orbis terrarum Reges primus audito nomine domini Papæ Alexandri verè beati Petri successoris & Vicarij, eum in patrem summum, & vniuersalem Pontificem elegeritis: & ad tantum bonum per Gallicanas confirmandum Regiones, sicut ex Literis Legatorum, B qui ad eas partes transmissi fuerant, recognouimus, regia præstita auctoritate Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & religiosarum personarum vndique est Concilium conuocatum. In quo cùm diutiùs sub vestra præsentia à Catholicis & scismaticis de Canonica domini Papæ Alexandri electione, & hæretici Oct. intrusione, nuntiis disputatum fuisset, & scismaticæ partis nequitia, & Symoniaca ambitio declarata esset: ab omnibus orthodoxis, sicut Serenitati vestræ notissimum est, dominus Papa Alexander in summum Pontificem & verè Apostolicum approbatus est atque susceptus. De quo Deo & Ecclesiæ seruitio exhibito ipse remunerator omnium bonorum Deus & Sedes Apostolica dignam vobis vestrisque hæredibus hîc & in futurum remunerationem præstabunt, & gloria vestri nominis super constantia hac & sanctitate à generatione in generationem non delebitur, & Romanorum Pontificum qui pro tempore erunt prouidentia ad vestri, vestrique Regni exaltationem semper erit intenta. Non enim IESVS, qui nunc in naui dormit, diu Petri naviculam in fluctibus patietur esse: quæ licèt quatiatur procellis, ad lapidem allidi non potest. Confidimus sanè, quòd de proximo pax reddita erit Ecclesiæ, quia qui potens est Dominus cum temptatione faciet prouentum, vt laborantes valeant sustinere. Iam Orientalis nomen Alexandri nouit & suscepit Ecclesia, & ad ipsius obedientiam parata existit. Occidentalis autem regio quanta benignitate, & quàm deuota subiectione eundem in propria persona iam receperit, tantò Excellentiæ vestræ notius est, quantò vobis quasi totum corC pus Ecclesiæ Romanæ propinquius est, & quæque aguntur ad regiam notitiam faciliùs possunt peruenire. Verùm, si qua, quod absit, dubitationis titillatio per suggestionem & calliditatem alicuius iniqui vestram super ordinationem domini Papæ mouerit mentem, prudentiæ vestræ erit prudentes & strenuos viros de latere vestro ad vrbem dirigere, qui cognitam veritatem vestræ Maiestati significent, & mendacia Oct. qui vos sibi obedire fautoribus suis scripsit valeant confutare, & Literis vestris de obedientia & receptione domini Papæ Alexandri Romanũ Clerum & populum certificare, qui non modicum turbatus est, eo quòd prænominatus serpens tortuosus Oct. ipsis scribere non erubuit, vos in partem ipsius cessisse, & per Comitem etiam Henricum id Imperatori iuramento firmasse. Quod quia longè à vero est, decet vestram regiam clementiam, temeritatem ipsius abdicare, & fallaciam, qua fideles Ecclesiæ turbare intendit, omnibus operire. Præterea veterum nostrorum seruantes consuetudinem, nos ad vestrum seruitium deuotissimos exhibemus: optantes vt honor vester crescat, & gloria multiplicetur, dilatetur potentia, & religio vestra, quæ ab ipsa cœpit adolescentia, circa Deum & Ecclesiam, & Ecclesiasticas personas, dignum suscipiat incrementum. Valeat Sublimitas vestra, & de statu Ecclesiæ in iustitia sentiat petimus & veritate.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCXIX.

DOMINO LVDOVICO *illustrissimo Francorum Regi, Iordanus Petri Leonis Consul Romanorum salutem & perpetuam amicitiam.* QVIA plurimum de vestra probitate confidimus, vos quantum possumus rogamus pro quodam discipulo dilectissimo nostro consanguineo, qui est ordinatus Romanæ Curiæ, nomine Ioanne Felicis, qui Parisius in scholis moratur, vt amore nostro & seruitio eum diligatis & manuteneatis, vt vobis debitores magni seruitij semper simus.

EPISTOLA CCCCXX.

ILLVSTRISSIMO *& glorioso* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, P. & G. Romanorum Consules commendationem & fidele seruitium.* VENIENS ad vrbem carissimus consanguineus noster N. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus cum Literis domini Papæ, qua gloria, qua deuotione dominum Papam susceperitis, & quotidie honoretis, amplissimè Clero & populo significauit. Vnde Serenitati vestræ vniuersa Ecclesia gratias agit, postulans & exorans, vt Dominus omnipotens hanc fidem & bonam voluntatem vobis augeat, & vitam vestram seruet incolumem. Præterea mihi & amicis suis, omnibúsque consanguineis honorem à Magnificentia vestra exhibitum frequenter exposuit, & ad vestrum seruitium, si locus ad tempus dabit opportunitatem, suo intuitu nos paratos esse rogauit. Vnde gratias vobis agimus, & nostrum seruitium offerimus: postulantes, vt de dilecto magis dilectum habeatis, & domino Papæ, si placet, eum dignemini commendare. B

EPISTOLA CCCCXXI.

GLORIOSISSIMO *Patri ac Domino* LVDOVICO *Regi Francorum, P. Vicecomes Pod. salutem, & perhenne gaudium.* VESTRÆ paternitatis discretioni, carissime Pater, notifico, quòd omnia quæ vobis promisi atque conueni, & R. Comiti, & Comiti Tib. & quæ sunt nostri placiti, secundum posse meum compleui. Ita quòd septem milites, qui debent esse obsides, illi reddidi cui iussisti, scilicet Abbati de Seguerutra *. Sed hoc restat, quòd sex filios nobilium virorum vobis non misi, quia certè non potui, quia cum consilio inimicorum meorum electi & nominati fuerunt. Nam duo ex illis non sunt mei, nec per fœuum, nec per hominium, quamuis sint ex mea progenie. Alij verò duo sunt pueri adhuc manentes in cunabulis. Reliqui autem duo dum fuerunt prompti & parati cum nuntio Comitis Niuernensis ad vos venire, venerunt vehementer mei inimici, scilicet Clerici Pod. ad illorum parentes dixerunt, quòd si mitterent filios nunquam amplius eos recuperarent nec viderent. Et ideò Altitudinis vestræ humilitatem humiliter imploro, vt iussum vestrum erga me non imputetis, quia vltra posse nihil. Sed ad constitutum diem Deo annuente veniam, & ibi habebo quos potero, supradictos filios: sin autem, alios cum pari recompensatione. C

EPISTOLA CCCCXXII.

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum,* VV. DE MONTEPESSVLANO *eius consanguineus & deuotus miles, gaudium & lætitiam sine defectione.* PLACVIT Excellentiæ vestræ, vt Bernardo de Andusia, & Comiti Melgoriensi præciperetis, vt ab exactione noui pedatici, quod iuxta Alestum accipiebant, cessarent. Vnde B. de Andusia, vtpote homo sapiens & discretus, & per omnia vestræ cupiens parere voluntati, prædictum pedaticum pro parte sua cessare fecit, quousque iterum, quia Comes non desistebat, auctoritate nuntij vestri illud recuperauit. Tandem verò perpendens, & contra cœlestis Regis, & contra vestram hoc esse voluntatem, prorsus & in perpetuum dereliquit. Nuper verò Monachus factus, feliciter migrauit à seculo; & reliquit heredem paruulum P. B. quem ratione consanguinitatis, & diuturnæ amicitiæ, sub tutela mea dereliquit, qui semper vobis fidelis & deuotus erit, & vestræ per omnia promptus

A parere voluntati. Vnde necesse est, vt eum & Terram eius sub cura & protectione vestra recipiatis. Præfatus siquidem Comes regium contemnens præceptum, neque tunc cessauit, & adhuc in eadem malitia perseuerat. Vnde quia vestrum est has & alias iniustitias à Regno vestro propellere, vestram humiliter deprecor Sublimitatem, vt sub interminatione indignationis vestræ ei iterum per Literas vestras mandetis, vt ab hac iniusta nouitate desistat. R. etiam Comiti sororio vestro sub debito fidelitatis & amicitiæ mandetis, vt ab hac iniquitate eum, qui nuper potestati & dominio eius se subdidit, cessare faciat, nec aliquando super hac re auxilium vel consilium præbeat, imò potiùs ad hoc aduersarius & inimicus existat. Domino etiam Papæ persuadeatis, vt sententiam excommunicationis, quæ in personas eius posita est, super totam Terram eius propriam vel communem extendat: itaut vbi vel vbicumque ipse fuerit nullum diuinum celebretur officium, & vt præcipiat Episcopis Nemausensi, Mimatensi, Magalonensi, Vzeticensi, vt hanc sententiam in Episcopatibus suis obseruari faciant. Et quia longum esset Literis exprimere quæ super his verbis suggerenda essent, præsenti nuntio tanquam nobis per omnia credite.

EPISTOLA CCCCXXIII.

B GLORIOSO *& magnifico Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Iohannes Petri Leonis, & P. Ouic. ac Grat. Omnipotentis gratiâ Romanorum Consules, salutem & solium Regni per multos annos feliciter gubernare.* AMOREM, quem vestra regia Domus ex ipsa antiquitate cum nostris antecessoribus habuit, ad memoriam reducentes, & liberalitatem vestram multis & verissimis relationibus cognoscentes, plurimum siquidem de magnitudine vestra confidentes facit, & pro consanguineis nostris vos rogare minimè dubitamus, optantes aliquid facere quod in conspectu vestræ Serenitatis gratum & dulce habeatur. Sanè nihil est vnquam quod nos magis agere delectet, quàm vestris voluntatibus obedire, & pro vobis tanquam pro carissimo Domino modis quibus possumus facere. Hac igitur spe certi in Regnum vestrum quemdam carissimum filium nostrum Ouic. nomine in Literarum studio Parisius moraturum direximus. Pro quo Magnitudinem vestram attentè rogamus, quatinus nostro amore & interuentu eum taliter commendatum, si placet, habeatis, vt vobis & vestro Regno omni tempore tam nos quàm nostri omnes consanguinei fideles esse valeamus, & in negotiis vestris, cùm expedire videbimus, meritò studere possimus.

EPISTOLA CCCCXXIV.

C LVDOVICO *Dei omnipotentis nutu Regi Franciæ nobilissimo, viro per omnia sapienti & inlustri, VV. eodem nutu Montisferrati Marchio, quicquid suo fidelis, & amicus Domino.* PRO meritis vestra gratuita & inclita bonitate non meritis nostris à vobis nobis & filio nostro collatis, Deo omnipotenti & vobis gratias referimus, & quantascumque possumus & valemus grates. Et licèt longa terrarum spatia prohibeant nobis, prout desideramus & optamus, vestris interesse obsequiis, & pro certo agnoscamus nobilitatem vestram in temporalibus nostris minimè indigere subsidiis: in veritate tamen cognoscat bonitas vestra, nos per omnia prout tempus exegerit, & voluntas vestra fuerit, semper paratos fuisse, & esse vestris obtemperare, & obsecundare imperiis. Quapropter si cordi vestro insidet, & vobis placet aliqua, quæ ad honorem & seruitium vestrum spectent, Literis vel verbis nobis significare, per præsentium latorem, Patrem nostrum, virum valde religiosum & honestum, & Abbatem domus nostræ, Sanctæ videlicet Mariæ de Locedio, fidelissimè, & omni dubitatione postposita, mandare curate. Rogamus insuper nobilitatem vestram, vt verbis eius & consiliis adquiescatis, & sic his quæ ab ipso fuerint prolata, maximè de pace & concordia sanctæ Ecclesiæ, fidem & amicitiam vestram applicetis, ac si ab ore meo ipsa audiretis: & tantò vtique certiùs & securiùs, quantò per Dei gratiam in veritate ac religione præ nobis est confirmatus.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCXXV.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi Domino suo dilectissimo, vrbani ac suburbani Tolosæ consilium & auxilium.* QVAS gratias tuæ Maiestati reddamus, nec cor concipere, nec lingua promere valet. Protexisti enim nos à conuentu malignantium, & à multitudine regiæ iniquitatis. Cœptis igitur tuis tua non desit potens benignitas, & vsque ad finem tua nobis dirigatur defensio. Post Deum namque liberationis nostræ spes est tua protectio. In te post Deum totam spem nostram collocamus. Quid autem, carissime Domine, recenter nobis acciderit, per præsentem scripturam tuam beniuolentiam certiorari volumus. Burdegalensis siquidem Archiepiscopus non militans Christo, sed Regi Angliæ, equitauit penè vsque ad portas Tolosæ, quantum est iactus lapidis, & Tolosanum territorium populatus est. Castella diruit, & complanauit: Ecclesiis Christi non pepercit. Multas etiam deinde quas potuit tanquam incendiarius & nefarius igne consumpsit. De vrbanis & suburbanis nostris quosdam cepit, quosdam gladio peremit. Dominus noster Comes diu est quòd nobiscum non fuit. Vnde tuam benignam Celsitudinem supplices exoramus, quatinus Tolosam, quæ tua est, & nos qui tui sumus, & terram quæ tua est, & de tuo Regno, vlteriùs non patiaris deleri. Si tuum autem nobis defuerit consilium, in proximo Terra nostra habebitur instar B deserti. Valete.

EPISTOLA CCCCXXVI.

LVDOVICO *summo Dei gratiâ Regi Francorum amico ac Domino suo dilectissimo,* R. TRENCAVELLVS *Biterrensis Vicecomes salutem & debitæ seruitutis obsequium.* ILLA deuotionis integritas, & dilectionis affectio, quam circa personam meam credimus vos habere, non modicam nobis fiduciam præstat, vt in necessitatibus meis à vobis consilium debeam & auxilium postulare, & imminentia mihi negotia vobis fiducialiter aperire. Non multo autem temporis transacto, considerans quid membra capiti debeant, amore vestri cum domino R. Tolosano Comite pacem & concordiam feci. Et postea Comiti vel Dominæ Reginæ in eorum negotiis in quantum potui subuenire non distuli. In tanto itaque familiaritatis articulo constitutus, mansuetudinis vestræ discretionem obnixè deprecari non vereor, quatinus hunc militem meum nobilem & discretum virum præsentium latorem nomine P. R. à me etiam valde dilectum, & super omnes in consilio & familiaritate mea positum, de omnibus quæ ex parte mea vobis retulerit credatis, & amore mei, si placuerit, diligatis.

EPISTOLA CCCCXXVII. C

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi venerabili Domino suo,* R. *eadem gratiâ Dux Narbonæ, Comes Tolosæ, Marchio Prouinciæ, salutem & debitæ fidelitatis obsequium.* DOMINATIONEM vestram, venerande mi Domine, humiliter imploramus, quatinus militem istum præsentium latorem nomine Berengarium, qui homo vester ligius est, & amicus noster familiaris, gratiâ vestri & amore nostri benignè suscipiatis, & super his quæ à vobis petierit consilium & auxilium sibi præbeatis. Sciatis enim quòd ipse pro nobis multos habet inimicos, & in quantum ipse potest in omnibus nobis fauet. Vnde si placet, vestrum pro nobis sentiat iuuamen. Valete.

EPISTOLA CCCCXXVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi Domino suo,* VV. *Montisferrati Marchio fidele seruitium.* VESTRA benignitas noscat, Domine carissime, de vestra gloria ac de honore me multum gaudere; & si aliquid est obsequij, in quo valeamus præbere solamen, firmiter præcipiatis. Et quoniam Odonem nostrum militem in præsentiarum non misi, minimè mireris, quia per nuntios quos in Constantinopolim misi, & in Alamania, quos expecto redire, remansit. Sed sciatis quòd

A Ottonem nostrum certum nuntium in Quadragesima vobis mittere non dilatabo, per quem totam nostram voluntatem vobis pandere non dubitamus.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA CCCCXXIX.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, H. de Mereuilla, & T. Mar. homines & nuntij vestri salutem & fidele seruitium.* NOTVM etenim auctoritati vestræ fieri volumus, quatinus nos in eadem die à vobis proposito apud Sanctum Egidium venimus. Noscat item auctoritas vestra, nos cum Abbate Andropolensi super imposito negotio & itinere nostro eum sæpissimè submonentes sermonem tenuisse, qui ad sermonis finem nos ibi vsque ad Epiphaniam Domini pro certo mansuros, responsum dedit. Itaque impositi negotij vlla dilatio in nobis affuisse ne dubitetis. Præmissis verò addimus, quoniam nos moram facientes ad honorem tui vt in tanto negotio oportet nobis impendere. Vnde Excellentiam vestram deprecamur, vt quod tanto operi honestum sit vobis & nobis prouideatis. Præterea vobis mandamus, quatinus vos omni occasione remota Literas vestras ad Regem Siciliæ super hoc opere mittatis. Valete.

EPISTOLA CCCCXXX.

B VENERABILISSIMO *Domino meo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum*, GVILLELMVS *Montispessulani Dominus miles eius deuotissimus salutem cum sinceræ dilectionis affectione.* BENEDICTVS Dominus, qui vos Dominum meum Regno Francorum præesse voluit, & iustitiam, pietatem, misericordiámque vestram in Orbe terrarum aperuit, & notam fecit. Vnde ego fidelissimus vester gaudeo, & Deo gratias reddo. Obedientiæ & seruitio vestro me subiciens in necessitatibus & negotiis meis, parentúmque & amicorum meorum, ad vestrum de solito recurro patrocinium. Ego verò interfui placito, quod Domina E. Narb. Vicecomitissa habuit cum B. de Podio Suriguerio. Dum verò causa tractabatur, ex parte vestri dicto B. oblatæ sunt Literæ de pedatico, quas contempsit, & accipere noluit. Sequenter in eius gremio sunt positæ, & ipse contemptibiliter Literas benignitatis vestræ eiecit in terram, quas videre vllo modo noluit, & refutauit in præsentia Baronum & Episcoporum, & multorum aliorum. Eapropter humiliter votis omnibus vestram deprecor Maiestatem, quatinus in hoc, & in aliis negotiis, quæ legati viua voce verbo tenus benignitati vestræ demonstrauerint, dictam Dominam E. exheredari non patiamini: & cognoscat, si placet, Domina E. iustitiam & pietatem vestram, & quòd preces meæ apud vos ei fuerunt præsidio. Legatos, quos Maiestati vestræ dirigit Domina Vicecomitissa, benignè, si placet, recipiatis, & in petitionibus suis amore mei, & precibus, si placet, satisfaciatis.

C

EPISTOLA CCCCXXXI.

ILLVSTRISSIMO *& gloriosissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum semper triumphatori, Rectores Romanæ fraternitatis salutem & orationem in Domino.* INTER ceteros mundi Catholicos Principes felicissimæ memoriæ prædecessorum vestrorum Regum fides & deuotio plurimum commendatur. Quocirca sanctam Romanam Ecclesiam in maximis periculis, quæ sibi frequenter euenere, constantissimi ad auxilium & obsequium promptissimi sunt reperti. Ex quorum radice geminam attrahens nobilitatem atque industriam, orthodoxæ fidei religionem tanquam strenuissimus gubernator, & Rex iustitiæ, diligitis, defenditis, & exaltatis. Quod licèt à primordio Regni vestri cum summa diligentia feceritis, hoc tamen tempestatis tempore, quæ per Octauianum & ipsius complices filios superbiæ, vasa iræ apta in interitum, nouiter exorta est, tantò clariùs enituit, quantò inspirante sancti Spiritus gratia, scismaticam prauitatem confutantes inter primos Orbis terrarum Reges & Principes, primus audito nomine domini Papæ Alexandri verè beati Petri successoris & Vicarij, eum in Patrem summum & vniuersalem Pontificem elegeritis, & ad tantum bonum per Gallicanas confirmandum regiones, sicut ex Literis Legatorum, qui ad eas partes transmissi fuerant, recognoui-

Similis est Epistola Consulum Rom. quæ habetur suprà.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

mus, regia præstita auctoritate Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & religiosarum personarum, vndique est Concilium conuocatum. In quo cùm diutiùs sub vestra præsentia à Catholicis & scismaticis de Canonica domini Papæ Alexandri electione, & hæretici Octauiani intrusione nuntiis disputatum fuisset, & scismaticæ partis nequitia, & simoniaca ambitio declarata esset ab omnibus orthodoxis, sicut Serenitati vestræ notissimum est: dominus Papa Alexander in summum Pontificem & verè Apostolicum approbatus est, atque susceptus. De quo Deo & Ecclesiæ seruitio exhibito ipse remunerator omnium bonorum Deus, & Sedes Apostolica dignam vobis vestrísque heredibus hîc & in futurum remunerationem præstabunt, & gloria vestri nominis super constantia hac & sanctitate à generatione in generationem non delebitur: & Romanorum Pontificum, qui pro tempore erunt, prouidentia, ad vestri vestrique Regni exaltationem semper erit intenta. Non enim IESVS, qui nunc in naui dormit, diu Petri nauiculam in fluctibus patietur esse: quæ licèt quatiatur procellis, ad lapidem allidi non potest. Confidimus sanè quòd de proximo pax reddita erit Ecclesiæ, quia qui potens est Dominus cum temptatione faciet prouentum, vt labantes valeat sustinere. Iam Orientalis nomen Alexandri nouit & suscepit Ecclesia, & ad ipsius obedientiam parata existit. Occidentalis autem regio quanta benignitate, & quàm deuota subiectione eundem in propriam personam iam receperit, tantò Excellentiæ vestræ notius est, quantò vobis quasi totum corpus Ecclesiæ Romanæ propinquius est, & quæque aguntur ad regiam notitiam faciliùs possunt peruenire. Verùm si qua, quod absit, dubitationis titillatio per suggestionem & calliditatem alicuius iniqui vestram super ordinationem domini Papæ mouerit mentem, prudentiæ vestræ erit prudentes & strenuissimos viros de latere vestro ad Vrbem dirigere, qui cognitam veritatem vestræ Maiestati significent, & mendacia Octauiani, qui vos sibi obedire fautoribus suis scripsit, valeant confutare, & Literis vestris de obedientia & receptione domini Papæ Alexandri Romanum Clerum & populum certum facere: qui non modicum turbatus est, eo quòd prænominatus serpens tortuosus Octauianus ipsis scribere non erubuit, vos in parte ipsius cessisse, & per Comitem Henricum id Imperatori iuramento firmasse. Quod quia longè à vero est, decet vestram clementiam temeritatem ipsius abdicare, & fallaciam, qua fideles Ecclesiæ turbare intendit, omnibus aperire. Ad hæc quoniam inter omnes orthodoxæ fidei Principes vos deuotissimum circa Patrem vestrum dominum Papam Alexandrum, & matrem vestram Romanam Ecclesiam fore comperimus; idcirco pro tali tantóque affectu, cum vniuerso Romano Clero, assiduè pro vobis & Regno vestro orare promittimus.

EPISTOLA CCCCXXXII.

PIO *& venerabili Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Ciues Tolosæ vrbis, & suburbani omnes à minimo vsque ad maiorem, salutem, & à summo Deo vitam & victoriam.* VISIS, carissime, de nuper sacris Literis vestris, & honestis personis Legatorum vestrorum, gaudio magno prout debuimus exultauimus. Quarum tenore perspecto * tractauimus, & mandatis vestris regio scripto vestro insertis paruimus, quatinus ipsa honorificè præsentiam vestram adiret. Et quidam de honestioribus ciuibus nostris & suburbanis, P. de Roaxis, B. Arnaldi de Ponte, & de suburbio VV. Raimundi, & P. Raimundi frater eius, & B. Mandatarius, qui optimè præparauerat se, ac munierat, eo ipso die, quo Domina nostra soror vestra mouit iter, venturi erant cum ea ad Curiam vestram, & ipsa in hoc non consensit. Idcirco valde clementiam vestram exoramus, vt vos Dominæ curam adhibeatis, & cautelam vestram, qualiter nos qui vestri sumus, & Tolosam, quæ vestra est, & dominos nostros nepotes vestros defendatis & retineatis: quoniam omnis spes nostra in vobis est post Deum, & honestissimam Dominam nostram sororem vestram quàm citiùs poteritis nobis remittatis, quia cum ipsa, & per ipsam gaudemus & confortamur, & defendimur. Valete, & omnipotens Deus vos & Regnum vestrum in tempora longa conseruet.

* *Deest aliquid.*

EPIST.

A

EPISTOLA CCCCXXXIII.

ILLVSTRISSIMO *& venerabili Domino suo* LVDOVICO *Dei ordinatione Francorum inuictissimo Regi, Berengarius de Podio Sorigarij miles suus & homo ligius prosperitatem & vitam.* Ex quo à Curia vestra discessi, strenuissime Domine, habui placitum cum Domina Ermengarde de Narbona. Et nihil potuit super me de his omnibus quæ mihi demandabat. Nunc autem audiui quia misit nuntios suos ad vos, vt à vestra liberalitate susciperet vnde me posset in placito acriùs impugnare. Rogo itaque vsque ad pedes Serenitatis vestræ celsitudinem, vt non detis ei de nouo aliquid super me hominem & militem vestrum, vel super Narbonensem prouinciam, propter quod possit contra me noua iura exercere: sed talis sit erga me, qualis fuit quando ego intraui Curiam vestram. Et quoniam non habebam sigillum meum, annulo meo Literas istas sigillaui. Valeat in Domino celsitudo Imperij vestri.

EPISTOLA CCCCXXXIV.

B ILLVSTRI *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, R. Dux Narbonæ, Comes Tolosæ, Marchio Prouinciæ, debitæ fidelitatis obsequium.* Ex quo me & Trencauellum amicabilis compositio confœderauit, & sacramenti vinculis pacem inter nos ad honorem nominis nostri perpetuò reformauit, nostri propositi & consilij fuit Excellentiæ vestræ regiæ pro obsidibus Montis-acuti preces offerre. Eapropter prudentiæ vestræ gratiam humiliter rogito, vt obsides Montis-acuti nobis absolutos restituat, & ipsum Trencauellum ad fidelitatis indefessæ exhibitionem Literarum vestrarum tenor specialiter exhortetur. Ad hoc Sublimitati vestræ notum facio, quòd filiam Dalfini Comitis sub plenissima & firma securitate filio meo nepoti vestro despondendo firmaui, ita quòd ipsam puellam, & Terram Dalfini Comitis iam ex magna parte recepi. Quia ergo incrementum nobis vndecumque accedens ad Regni vestri & gloriæ augmentum proculdubiò noscitur pertinere, placeat Excellentiæ vestræ ipsam nepotis vestri filij mei, & filiæ Dalfini Comitis, copulam laudare, verbo & actu vbi expedient defendere, speciales etiam Literas super hoc Comitissæ, matri Dalfini Comitis, & Proceribus Terræ delegare. Ex hoc enim Comitatus quondam Dalfini Comitis licèt ad iurisdictionem Imperatoris pertineat, Regni vestri incrementum quasi quidam portus erit & porta. Deus saluet vos per multa tempora, Domine mi Rex, vt me super negotio Regis Anglorum, sicut incœpit, muniat, & præmuniat vestræ prouidentiæ fauor.

EPISTOLA CCCCXXXV.

C LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Franciæ venerabili Domino & carissimo fratri suo,* CONSTANCIA *eius vnica soror Comitissa Tolosæ, Dux Narbonæ, Marchisa Prouinciæ, salutem, & vtriusque vitæ felicitatem.* ALTITVDINI vestræ notum sit, Trincauellum erga dominum meum Comitem & nepotes vestros fideliter continere, & propter deliberationem suorum obsidum eum mihi feruentissimas preces infudisse. Hac de causa Clementiam vestram, tanquam illius in quo tota mea spes est posita, si ausa sum, humiliter imploro, vt eos meis precibus & nepotum vestrorum pietate liberare dignemini. Testor Deum, si in eorum captione vtilitatem vestram cognouissem, nunquam alicuius precibus de eorundem solutione locuta fuissem. Si misericordia vestra preces meas suscipere dignata fuerit, Trincauello per Literas vestras mandate, vt erga dominum meum Comitem & nepotes vestros fideliùs quàm solebat se deinceps habeat, & de guerris & ceteris negotiis eos iuuare non permittat. Præterea vos diligenter rogo, vt Fredericum Sancti Victoris Canonicum Abbatis sui licentiâ ad me venire faciatis. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCXXXVI.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum excellenti, & naturali Domino suo, M. Imperatrix, & Regis filia, salutem & fidum cum dilectione obsequium.* RECOLAT Excellentia vestra, quòd sæpè requisiui vos de verbo quod est inter vos, & filium meum Regem Angliæ, sed nullum indè responsum fecistis quod mihi sedeat, vel vnde certa existam. Eapropter ad vos dirigo Remigium de Sancto Valerio, vestram implorans altitudinem: quatinus per eundem, si placeat, omnem certitudinem verbi mihi mandare non differatis. Nisi enim feceritis, tale quid contingere poterit inter vos, quod ego emendare non potero: & præsertim pro vtroque populo quem regere debetis, & pro populo Ierusalem qui ad tempus est desolatus & perterritus. expedit,& honor erit vobis, quòd curam capiatis, quod pacem haberet, & Audoin. Capell. apud pratum.

EPISTOLA CCCCXXXVII.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum dilectissimo Domino suo, M. Ducissa Burgundiæ salutem & debitum obsequium.* NOTVM est Maiestati vestræ, quòd filius meus homo vester est legius, & si placet vester consanguineus: & quicquid ipse potest, vestrum est, & si magis posset vestrum esset. Ideóque vestram summam dilectionem securiùs rogo pro filio meo. Dictum est enim mihi quòd Comes Radulfus de Perona quandam sororem habet nubilem, quæ vt mihi dictum est & suis, habilis esset filio meo nuptui. Eapropter, dilectissime Domine, ego & ipse rogamus, vt super hoc ipsi prouideatis, & cum Comite Suessionensi indè loquamini, & tractetis quomodo hoc matrimonium contrahatur. Sciatis, cùm in alio Regno filius meus vxorem habere posset, ego multo magis volo eum in vestro Regno vxorem ducere quàm in alio. Quantò magis vos appropinquabit, tantò magis vester erit, & incrementum omninò vestrum erit. B

EPISTOLA CCCCXXXVIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum venerabili Domino & fratri suo, C. eius humilis soror, Spiritum consilij & fortitudinis.* ALTITVDINI vestræ declaro, istum militem Guidonem nomine mihi diu seruiuisse, & me ei in paucis retribuisse. Et cùm matris eius pietas, & plurima negotia eum repatriare coëgerint, necessitatem meam sciens & videns, ab me lachrymabiliter discessit. Vnde fraternitatem vestram humiliter deprecor, vt pro Dei amore & mei ei bonus adiutor, & omnium suarum rerum bonus defensor esse dignemini. Cùm necessitatis meæ secreta meliùs quàm alter homo nouerit, vobis eorum veritatem detegere non denegabit. Super hoc vos pro Dei amore & fraternitatis pietate deprecor, vt in proximo mihi subueniatis. Testor Deum, nisi mihi subueneritis, modò malum sustineo, & peius in futuro eueniet. Valete. C

EPISTOLA CCCCXXXIX.

HONORABILISSIMO LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi felicissimo Domino vnico suo, E. Narbonensis Vicecomitissa eiusdem specialis femina, debita reuerentia obsequium.* VESTRA enim, Domine, non dubitet veneratio, me & mea vestris semper obedire mandatis, & quicquid in mundo possideo vestro subiacet Imperio. Verumtamen hoc vnum precor, quòd mei memoriam vestra frequentet liberalitas, quoniam post Deum tota spes mea in vobis carissimo Domino meo pendet. Et ideo singulis diebus si promptos haberem nuntios, vobis in mei memoriam dirigerem. Quòd de equo mandatum vestrum nondum impleui, causa est vtilis inquisitio, quòd nondum bonum inuenirem equum. Eapropter de mora nostra aduersus me non moueatur Maiestas, quoniam in breui quantò meliorem, qui tantum deceat Dominum, inuenire in tota Terra nostra potero, mittam. Valeat Dominus meus mei semper memor.

A

EPISTOLA CCCCXL.

DOMINO *ac Patri suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, M. Trecensis Comitissa eius dilectissima filia salutem & intimum amorem.* CERTA spes obtinendi preces meas ad vos dirigere multotiens compellit. Indè est quòd paternitatem vestram, piissime Pater, suppliciter exoro, quatinus Dei & mei amore iram & malam voluntatem, quam hactenus nescio quo falsidicorum admonitu aduersus Paganum de Meleun quondam hostiarium vestrum habuistis, hoc modo vestri gratia condonetis, vt in pristinum Domus vestræ restituatur officium. Iam enim terminus transiit, quem mihi imposuistis. Vos equidem super hoc me rogare infra terminum à vobis ei constitutum nullatenus auderem. Valeat Sublimitas vestra.

EPISTOLA CCCCXLI.

DOMINO *& Patri suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, M. Trecensis Comitissa salutem cum debito obsequio.* AVDIVI, dilectissime pater, quòd quidam homines de Sancto Dionysio de quibusdam hominibus meis apud Columbarium manentibus plurimum conquesti sunt vobis, & dixerunt vobis quòd homines mei eos iniustè ceperunt. Vestra attamen proculdubio noscat discretio, quòd homines mei eos iustè ceperunt. Pedagium enim de Columbariis, quod meum est, effugiebant. Hoc etiam facere multotiens consueuerunt, & sic ferè ad nihilum præfatum pedagium redactum est. De huiusmodi etiam forefacto, vnde nunc XL. aut LX. capio solidos, Comes Dominus meus VII. aut X. capiebat libras, & tunc nullam vobis faciebant querelam. Nunc verò quia iam dictum pedagium me sciunt habere, ex quo iis aliquod accedit infortunium ad vos concurrunt, & vobis pro minimo conqueruntur. Vnde vestram quamplurimum imploro dilectionem, ne quid ab eis auditum vestrum erga me conturbet animum. Absit enim, vt aliquid contra vos faciam. Vestræ equidem voluntati sum penitus parata. De cetero vos rogo, vt nullam vlteriùs de me Domino meo faciatis querelam. sed quicquid vobis placuerit mihi præcipite, & ego faciam. Valeat Sublimitas vestra.

B

EPISTOLA CCCCXLII.

LVDOVICO *Dei gratiâ altissimo Regi Franciæ, carissimo Domino & fratri suo, C. eius vnica soror salutes & fructum perhennis vitæ consequi.* NON ignotum sit vobis, istum militem Berengarium de Podio Serguerio nomine vtilitatem meam & nepotum vestrorum valde diligere. Quoniam hostes eius ei iniuriam inferre moliuntur, ad vos, cuius vocem semper clamauit, venit. Hac de causa libertatem vestram rogo, vt si à vobis aliquid iustè petierit, deprecationis meæ opem sibi prodesse & valere sentiat. Vt eius vicini testantur, castrum suum nullo mediante de manu vestra debet tenere. Valete.

C

EPISTOLA CCCCXLIII.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum carissimo Domino & patri suo dilectissimo, M. Trecensis Comitissa quicquid patri filia.* DE dilectione paternitatis vestræ confisa, Maiestatis vestræ benignitatem obnixè deprecor, quatinus iram quam aduersus Hugonem Senonensem hospitem Comitis Domini mei habetis, & querelam quam nunc ab eo exigitis, amore Dei & mei sibi condonetis, & amodo si placet, vestra regalis Maiestas aliquantulum misericorditer misericordiam sibi conferre dignetur: vt exindè grates vobis referam, & ipse preces meas apud benignitatem vestram sibi profuisse sentiat. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCXLIV.

ILLVSTRI *Domino & in Christo carissimo suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, A. Fontisebr. humilis Ministra, salutem, & vtriusque Regni successus.* QVANTVM vestra huc vsque ad profectum & nostram vtilitatem vigilauerit prouidentia, operis probat exhibitio. Indè est quòd inter cetera Deo & vobis grates maximas referimus, quòd eleemosynam nostram de Chaucé, vnde iam maxima percepimus bona, vestro iudicio, vestróque mandato pacificè possidemus. Sed quia ipsius eleemosynæ partem decimarum Hugo Maior de Tauré sibi vsurpare contendit, & hac de causa nobis & illi iudicandi diem vestra designauit dignatio, vobis notum sit Fratres nostros, & Sanctimoniales nostras diem tenuisse, & præfatum Hugonem nec ad diem venisse, nec nuntium quòd venire non posset transmisisse. Quid verò super huiusmodi facto fieri debeat, vestra Dei & nostri respectu perpendat Sublimitas. Quod vos facere non dubitamus. Si quid minus scribimus, præsentium lator vobis supplebit. Valeat Regnum vestrum.

EPISTOLA CCCCXLV.

B

EXCELLENTISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ strenuissimo Francorum Regi, E. Narbonensis Vicecomitissa eius fidelis & deuota femina, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* Ex prædecessorum nostrorum consuetudine & ratione pariter didicimus, vt ingruente necessitate ad certa subsidia conuertamur. Indè est, quòd quia à vobis multùm honoris habeo, & me vestram specialiter esse fateor, vobis sicut summo & carissimo Domino meo de negotiis meis fiducialiter scribo. Nouerit itaque Celsitudo vestra, quemdam militem de terra nostra nomine Berengarium de Podio Soregario Curiam vestram in proximo fore aditurum. Qui omnibus de prouincia nostra scientibus, cùm meæ debeat iurisdictioni subesse, nimia animi leuitate & superbia ductus Coronæ vestræ gratiam mihi subripere, & ad iuris mei diminutionem & dedecus, mendaciis suis per tuitionem vestram potestati meæ molitur se subtrahere. Maiestatem ergo vestram suppliciter imploro, quatinus eius subdolis suggestionibus fidem minimè adhibeatis, sed sicut decet, & iustum est, commentis suis delusum, & spe inani frustratum ad me, cuius potestatis est, si placet remittatis. Verumtamen si de dictis meis ambigitis, me & ipsum in præsentiam Episcoporum vestrorum, quos in partibus vestris habetis, Magalonensis videlicet, & aliorum, per Literas vestras venire præcipiatis. Mandastis mihi, vt cum Comite Tolosano pacem firmam haberem, & ei seruirem. quod & feci, & gratia vestri xv. post Assumptionem beatæ Mariæ armata manu contra hostes suos eum sum secutura: & nunc, & semper, nisi per eum steterit, amore vestri firmiter dilectura. Valeat Dominus meus. C

EPISTOLA CCCCXLVI.

DOMINO *suo venerabili atque sanctissimo H. Suessionensi Episcopo, A. eadem gratiâ Fontisebrardi Abbatissa, semper in Domino valere.* QVONIAM per Literas vestras maximum Virgines nostras consecrandi vestræ mentis desiderium nobis significastis, idcirco multam in partibus istis moram fecimus. Et quia vlteriùs immorari non possumus, petimus vt in proxima Dominica illud quod filiæ vestræ à vobis præstolantur impleatur. Si autem, quod absit, per vos fieri nequiuerit, quemdam qui vestras vices suppleat nobis mittere curate, & vtrum fieri vel non fieri quod precamur potuerit, scripto vestro certificate. Valete.

A

LVDOVICI VII. IVNIORIS

EPISTOLA CCCCXLVII.

CARISSIMO *patri suo & venerabili Domino, necnon etiam fratri suo dilectissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum, G. Comitissa Sancti Egidij salutem, & præcipuè dilectionem.* VESTRÆ nobilitati notum facio, sicut ei, in quo solo Deo excepto omnem spem meam pendere confiteor, quòd in eo die in quo Simon noster famulus à me discessit, ab hospitio discessi, & domum cuiusdam militis in villa intraui. Non enim habebam, quid manducare, vel quid meis seruientibus dare possem. Comes enim de me curam non habet, neque ab eo consilium, neque aliquid de sua Terra, quod mihi necessarium sit, accipio. Quare mando vobis, vestram Sublimitatem exorans, vt nuntiis, qui vestram Curiam petere debent, si vobis mihi benè esse dixerint, ne credatis. Res pro certo de me ita se habet, vt vobis mando. Si verò ausa forem vobis scribere, plus mihi mali esse mandarem. Valete.

EPISTOLA CCCCXLVIII.

LVDOVICO *Domino suo Regi Francorum, I. Comes Suessionensis salutem.* DE Literis mihi ex parte vestra transmissis propter Comitem de Namur, notum

B vobis sit, quia neque ego, neque dominus Comes R. iustitiam cauere volumus. Sed ad libitum vestrum diem iustitiæ quandocumque vobis placuerit sibi determinetis. Parati enim sumus iustitiam exequi. Valete.

EPISTOLA CCCCXLIX.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ venerabili Regi, I. Comitissa Niuernensis salutem & plurimam dilectionem.* NOVERIT Celsitudo vestra, quia filius meus VVillelmus in infirmitate sua vouit, quia nullum assumeret negotium donec peregrinatione completa ad beatam Mariam de Podio rediisset. Verùm in discessu suo rogauit me, vt vobis Domino suo, quem diligere vult, & honorare, in omnibus gratias referrem de parte sua & mea super illo verbo, quod ei per nuntium suum mandastis. Quod vtique facio, significans quòd cùm ipse redierit, venire ad vos non differet: de hoc ipso verbo & aliis negotiis suis vobis locuturus. Valete, & placitum vestrum mihi, quæ vestra sum, mandate.

EPISTOLA CCCCL.

LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Franciæ venerabili Domino & fratri suo, C. eius vnica soror salutes in Christo.* LITERAS vestras, inclite pa-

C ter, inclite frater, vidi. Quarum promissio si in proximo compleretur, ego, quæ infortunata diu steterim, felix & fortunata valde forem. Timeo tamen ne verba nuntiorum meorum & vestrorum me promissionibus suis decipiant. Vt autem timor meus expellatur, preces quas possum vobis humiliter effundo, quatinus me miseram sororem vestram obliuioni non tradatis, & Mostorolum tanquam me credatis. Ipse siquidem secreta nostra scit. Valete.

EPISTOLA CCCCLI.

LVDOVICO *venerabili atque excellenti Regi Galliæ,* CONSTANTIA *Alani Comitis Britannorum filia, salutes & amicitiæ vinculum.* NOTVM fieri cupio dignitati vestræ, me vestri memorem diu extitisse, & cùm mihi plurima à pluribus sint oblata munera amoris causâ, à me nulla vnquam fuisse recepta. Sed si vestræ liberalitati placeret, vt mihi te vltra quàm dicere valeam diligenti, aliquod amoris insigne, vel annulum, vel aliud aliquid mitteret, illud carius totius mundi pretio tenerem. Grates vobis reddo de gerulo meo, quem suscepistis tam honorificè. Et si aliquid fuerit in partibus nostris quod vobis habere placuerit, vel accipiter,

LVDOVICVS VII. IVNIOR. vel canis, aut equus, exoro quatinus mihi non differatis intimare per præsentium latorem. Pro verò habeatis, quòd si fortuna totò ore mihi arridere contempserit, mallem alicui tuorum etiam humili me coniungi, quàm Scotiæ Reginam fieri. Quod effectu probabo: quoniam quàm citò Comes G. frater meus de Anglia redierit, itura sum ad Sanctum Dionysium orationum causâ, & vt vestrâ præsentiâ vti valeam. Valete, vt valeam. A

EPISTOLA CCCCLII.

ILLVSTRISSIMO *Francorum Regi* LVDOVICO *amantissimo Domino suo, M. Ducissa Burgundiæ salutem, & se ipsam scabellum pedum suorum.* DVM venirem ad placitum meum in vestram præsentiam, vt vestra iustitiâ meum ius recuperarem, venit nuntius Ducis ad me, qui mihi placitum contramandauit. Non ideò tamen ad vos minus veniebam. Sed interea meum consilium fuit, vt ad dominum Papam irem, quia negotium meum, quantum ad ipsum pertinet, nondum perfeceram. Vt igitur perficiam, ad ipsum vado. Quocirca nuntium meum vestræ Celsitudini mitto, vt mihi diem, quam pessimo filio meo qualicumque statuatis, mihi remandetis. Ego verò eiecta & exul, quondam diues, nunc quasi mendicans; quondam Ducissa, nunc verò quasi sine potentia, supplex & humilis apud pedes vestræ Regiæ Maiestatis prostrata, misera & lachrymabilis exoro vt mei misereamini, & operam dare dignemini vt meam dotem, quæ huc vsque nulli alij ablata est, per misericordiam vestram recuperem. Post Deum verò tota spes mea in vobis posita est. B

EPISTOLA CCCCLIII.

F. *Dei gratiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, dilecto fideli & consanguineo suo H. Comiti Trecarum gratiam suam & omne bonum.* CVNCTIS populis, quos clementiæ nostræ regit Imperium, iamdudum innotuisse credimus, qualiter exorta quondam inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales de Apostolatu discordia, in Reges & Regna impetu pestifero est diffusa. Pro qua ad optabile pacis bonum reuocanda, quantos post beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem catholicam Papiæ, Laudæ, Mediolani, Laonæ, atque in diuersis Imperij finibus in corpore nostro labores tam nos quàm inuicti Principes nostri pertulerimus, quantas rerum copias zelo iustitiæ impenderimus, in extremis quoque mundi partibus iam auditum non dubitamus. Denique beatissimo Papa Victore ad Paradisi gaudia assumpto, & in eius locum ab Episcopis Cardinalibus almæ Sedis Apostolicæ Domino Paschali viro Christianissimo in præsentia Episcoporum & Religiosorum Lombardiæ, ac Tusciæ, illustris quoque Præfecti vrbis Romæ, ac multorum Nobilium Romanorum catholicè substituto, ipsum etiam Dominum Paschalem ex Ecclesiæ ac Principum Imperij iudicio atque consilio in Papam & Patrem Catholicum solemniter recepimus, debitóque honore venerari semper intendimus. Proinde obstinata scismaticorum perfidia, mortem viri iusti suis successibus aperta fronte ascribens, syreneis suis blanditiis fidelium quorundam nostrorum animos adeò molita est de nouo immutare; vt nisi morbis nouis noua maturiùs remedia obicerentur, pars nostrorum non modica videretur ex fiducia nostræ lenitatis seducenda. Igitur zelo reformandi decoris Domus Dei ardentiùs accensi, cùm Regem Francorum, qui nulla nostra culpa præeunte, vnà cum Rollando Imperij nostri hoste publico, eiúsque sequacibus, Imperialem nostrum honorem manifestè molitur auferre, post multos nostros ammonitus irreuocabilem persensissemus; vniuersis Imperij nostri Principibus in festo Pentecostes Curiam generalem VVirnheburc indiximus: quorum cœtu celeberrimo ibidem solemniter præsidente, Ecclesiæ Dei statum ad Domini Paschalis Papæ negotium seriò ac magnificè duximus roborandum. Inuocata igitur deuotissimè Spiritus sancti gratia, & vniuersorum qui aderant consilio altiùs communicato, ad remouendam pro parte nostra omnem prorsus ambiguitatem, ipsi nos manu propria super Sanctorum reliquias iuramentum publicè præstitimus, quòd Roll. scismaticum, vel eius successorem, quem pars ipsius elegerit, in Papam nunquam reci- C

A piemus, nec ad eum recipiendum assensum vnquam alicui præbebimus. Nulli etiam fautorum eius gratiam nostram vnquam reddemus, nisi ab errore viæ suæ ad vnitatem Ecclesiæ fuerit conuersus. Dominum verò Paschalem Papam manutenebimus semper atque promouebimus, eique tanquam Patri Catholico, & vniuersali Pontifici obedientiam, honorem, ac reuerentiam exhibebimus: & ab ipso, eiúsque parte, vita comite, nunquam recedemus. Electos quoque, qui sub eo, aut eius successore, quem pars ipsius elegerit, consecrationem receperunt, vel adhuc receperint, honore aut ordinibus suis pro eius obedientia priuari nunquam permittemus, & huius absolutionem sacramenti nunquam requiremus, nec oblatam recipiemus. Præterea nostri in Imperio successor, quem Principes vniuersi elegerint, hunc honorem Ecclesiæ Dei & Imperij, & hanc partem nostram sub eodem iuramento tuebitur semper, atque tenebit. Idem quoque iuramentum Archiepiscopi omnes, & Episcopi, atque Electi qui interfuerunt numero XL. super sancta Dei Euangelia manu propria vnusquisque sub stola sua præstiterunt, & publicè firmauerunt. Nihilominus Principes seculares vniuersi, Dux videlicet Saxoniæ, ac Rauuarus, Marchio Albertus senior, Cuonradus Palatinus Comes de Reno, & Lodeuuicus Lantgrauius, ac reliqui omnes, super Sanctorum reliquias publicè id ipsum iurauerunt. Repentè autem Spiritus sanctus mentes omnium adeò fecit vnius voluntatis, quòd Electi omnes qui præsentes aderant, primo Reinoldus Coloniensis Electus, & Italiæ Archicancellarius, deindè ceteri omnes in B Sabbato quatuor Temporum ad laudem Dei & honorem Imperij sacros Ordines deuotissimè susceperunt. Firmiter quoque à nobis & ab vniuersis decretum est, vt quicumque supersunt ordinandi, in proximis quatuor Temporibus similiter exequantur. Alioquin dignitatis, ad quam electi sunt, honore, omni remota dilatione priuentur. Ad hoc honorabiles Legati illustris amici nostri H. Anglorum Regis ad nos ab ipso transmissi, in totius Curiæ nostræ præsentia super Sanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ publicè nobis iurauerunt, quòd Rex ipse cum toto Regno suo in parte nostra fideliter stabit. Dominum Papam Paschalem, quem nos tenemus, nobiscum tenebit. De Rollando autem scismatico manutenendo nullatenus de cetero se intromittet. Quia verò iustitiæ, quam hostes Ecclesiæ ac nostri, siue superbiâ, siue ex causa suæ diffidentiæ deuitarunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta ex eorum manifesta obstinatione sumus impulsi, à scismaticorum communione omnis homo omnísque ordo caueat. Fauor enim illorum etsi aliquo modo visus est venialis, in posterum prorsus erit irremissibilis. Ad perfectum verò huius negotij firmamentum, ex totius Herbipolensis Concilij decreto firmissimè præcipimus, vt si quis ad sui mandatum Antistites aut Præsides Prouinciæ, vel Domini sui sacramentum suprascriptum non præstiterit, si Clericus sit, aut Monachus, Ecclesiastico priuetur honore: si laicus, allodia & beneficia quæcumque possidet, nostra ipsi auctoritate à suo iudice vel Domino prorsus adimantur.

C

EPISTOLA CCCCLIV.

PRÆNOBILI *Domino* LVDOVICO *glorioso Regi Francorum*, R. *Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Electus, & Italiæ Archicancellarius, salutem & affectum cum sincera dilectione obsequium.* ACCEPERAMVS in mandatis à Domino nostro inuictissimo Romanorum Imperatore, vt vobis & Regi Anglorum communiter ac simul loqueremur, & super negotio Ecclesiæ vniuersalis, & pro successu periclitantis Ecclesiæ Orientalis. Sed quoniam peccatis exigentibus, tum Rege Anglorum difficultatem temporum prætendente, tum etiam angustiâ temporis nos arctante, ad vos ad præsens non valemus accedere: obnixè vos rogamus ne sinistrè verbum hoc accipiatis, & nec pro contemptu, nec pro superbia, seu negligentia aliqua, sed pro mera necessitate nos hoc tempore desiderato diu vestro colloquio noueritis abstinere. Tantam enim moram penes Regem Anglorum pro negotio eodem fecimus, quòd ad præfixum nobis terminum vix ad Dominum meum poterimus peruenire. Sed nec imperatum nobis fuerat ad vos sine Rege Anglorum accedere. Proindè, quoniam ad seruitium vestrum quantum salua Domini mei & Imperij Romani fidelitate poterimus, corde, rebus, & corpore

parati sumus: nobilitatem vestram instanter exoramus, & arctissimè commonemus, quatinus memor eius, quæ inter Dominum meum Principem serenissimum & vos est, consanguinitatis, ipsum & Imperium Romanum taliter tractare curetis, ne coronam & omnem honorem eius violenter demoliri velle videamini: nominatim Rollandum hæreticum & scismaticum, publicum videlicet hostem Imperij Romani fouendo, ac manutenendo. Ceterùm noueritis quòd Dominus Imperator, peracta imminenti eius Curia, statim aut per nos, aut per alios magnos Legatos vos visitabit, per quos & de negotiis propriis, & de necessitatibus Ecclesiæ Orientalis altiùs vobiscum deliberet atque pertractet. A

EPISTOLA CCCCLV.

PASCALIS *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio B. Veltr. nobili viro salutem & Apostolicam benedictionem*. NOBILITATEM tuam tantò sinceriori affectu dilectionis amplectimur, & honorare intendimus, quantò nobis deuotiorem te existere amodo comprehenderimus. Indè est, quòd tuam deuotionem per Apostolica scripta sollicitamus, quatinus prauitati scismaticorum, qui Ecclesiam Dei & totum mundum turbare non dubitant, in quantum potes resistas, & in vnitate Ecclesiæ nobiscum perseuerans, animum Regis aliorúmque Principum ad vnitatem Ecclesiasticæ pacis reuoces: vt tua industria tantò in fine glorior apparea, quantò sæpius & propinquius à scismaticis temptatus, nullis eorum suasionibus à via veritatis abstractus, in vnitate Ecclesiæ sincerius fueris inuentus perseuerasse. Datum Viterbij, Idib. April. B

EPISTOLA CCCCLVI.

F. *Dei gratiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, dilecto & fideli suo H. illustri Comiti Trecarum, gratiam suam & omne bonum*. AVDIVIMVS, vnde plurimum grauamur & dolemus, quòd Rex videlicet Franciæ in proximo festo Sancti Iohannis terram Ducis Diuionensis nostri dilecti, & nostri obligati, hostiliter intrare atque destruere proponit. Quod nos nulla ratione possumus aut debemus sustinere. Vnde tuam dilectionem, cui plenariè confidimus, toto affectu sollicitamus, & summoperè postulamus, quatinus pro nostro amore ipsum Regem ab hoc proposito modis omnibus retrahas, & impedias: & ne per te nec per tuos ipsi Duci aliquod damnum vel grauamen proueniat, te ipsum à consilio & auxilio Regis subtrahas, ne Duci noceas. Quòd si Rex ipse ab hac intentione desistere vel supercedere noluerit, scias pro certo quòd non patiemur, nec sustinebimus, imò ei resistendo amicum nostrum Ducem cum toto robore Imperij nostri iuuare curabimus & defensare. Verumtamen si inter Ducem & matrem eius aliqua quæstio, quæ tendat ad discordiam, orta est vel fuerit, nos vna tecum ad eandem quæstionem componendam satis ex abundanti sufficere possumus. C

EPISTOLA CCCCLVII.

GLORIOSO *& magnifico* LVDOVICO *Regi Francorum, Christ. Dei gratiâ Imperialis Curiæ Cancellarius, & Legatus Italiæ, salutem & seruitium suum*. RATIO suggerit, & Principum consuetudo deposcit, vt quemadmodum Regni vestri negotiatores per Romanum Imperium pace & securitate funguntur, ita versa vice nostri nullatenus sub vestra iurisdictione lædantur. Quia igitur Masconensis Vicecomes quosdam nostros mercatores iniustè expoliauit, & vnum ex eis in captiuitate retinet compeditum, petimus, & ex parte Augusti serenissimi vestram Excellentiam commonemus, vt hominem & res detentas reddi faciatis. Alioquin si damna illiusmodi per vestros negotiatores fuerint resarcita, aut si nouum teloneum ad damnum resarciendum super vestros mercatores fuerit constitutum, vestra discretio non grauetur.

A

EPISTOLA CCCCLVIII.

SANCTISSIMO *Patri & Domino A. Dei gratiâ summo Pontifici*, LVDOVICVS *eadem gratiâ Francorum Rex, salutem & debitam reuerentiam.* ARCHIEPISCOPVS Remensis H. frater meus nuper in Flandriarum Terram profectus, ibi inuenit homines deprauatos, erroris pessimi sectatores in Manichæorum lapsos hæresim, qui vulgo Populicani vocantur, & per quasdam obseruationes quas habent meliores apparent quàm sint. Et si fortè prosperati fuerint, dispendium magnum erit nostræ fidei, præsertim in partibus illis vbi iniquitas pullulauit, & radices altiùs fixit. Si voluisset Archiepiscopus solummodò vt parceret iniquis istis, & toleraret prauitatem hanc, pro huiusmodi redemptione habuisset pecuniam magnam nominatam, videlicet sexcentas argenti marcas. Quia apud eum non patebat illis refugium, proclamauerunt ad audientiam vestram. Sed rem tam venenosam, tam pernitiosam attendat diligentiùs vestra sapientia, & velitis vt tanta pestis potiùs euellatur quàm pullulet. Precamur itaque attentiùs pro honore fidei Christianæ, vt ex consilio Archiepiscopi carissimi filij vestri rem prouenire sinatis, vt illi scilicet destruantur qui contra Deum eriguntur: & seueritas in tales commendabilis erit apud omnes, qui in patria illa pietatis amatores sunt. Et B si aliter egeritis, non expedit fidelium mentibus, quorum murmur non sedabitur facilè, & in blasphemiam vestram & sanctæ Romanæ Ecclesiæ ora quamplurimorum aperietis. Valete.

EPISTOLA CCCCLIX.

PASCALIS *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *Regi Francorum & consanguineo nostro, salutem & Apostolicam benedictionem.* PRÆDECESSORIS nostri felicis memoriæ Papæ Victoris sæpenumerò, sicut accepimus, scripta recepisti, in quibus tuam Excellentiam paterna sollicitudine commonebat, quatinus contempta scismaticorum prauitate ad Ecclesiasticæ pacis vna cum tuo Regno redires vnitatem. Nos quoque post eius felicem obitum, licèt indigni, Apostolico loco subrogati, expectantes expectauimus, vt vel ipsius commonitionibus, vel propria consideratione prouocatus, veritatis luce, quæ iam circumquaque sese diffudit, illustratus, tuæ nobis subiectionis atque obedientiæ scripta porrigeres. Quod quia nondum constat effectui mancipatum, per Apostolica scripta tuam nobilitatem sollicitamus attentiùs commonentes, & exhortando contestantes, quatinus ad cor redeas, veritatem quæ nulli quærenti deest consulas, & tantis Ecclesiæ Dei scandalis, quæ per te solum vigere dicuntur, tandem finem imponas, vt tuæ Excellentiæ dignitas, sicut semper fecit, Aposto- C licæ Sedis gratiam plenariè valeat conseruare, & de redintegratione pacis Ecclesiasticæ gloriam à nobis & meritum semper obtineas, & vt Imperialem animum reformata pace Ecclesiæ ad Imperij & Regni tui vnitatem & tui voluntatem citiùs possimus reuocare. Datum Viterbij Idib. April.

EPISTOLA CCCCLX.

OVVINVS *Rex VValliæ suus amicus deuotissimus, H. Suessionensi Episcopo & amico dilectissimo debitam ac voluntariam cum salute amicitiam.* DEO Patri, mi venerande, & vestræ discretioni gratias refero, de hoc quòd mihi per nuntium meum Moysen Literis vestris mandastis; vt scilicet si meum nuntium iterum mitterem Domino Regi Franciæ, per vos diuertere facerem, vt vestro suffragio efficaciùs suum propositum effectui mancipare valeret. Vnde & nunc istum M. nuntium meum vobis mittimus consulendum de suo negotio, vos obnixè deprecando quatinus eum versus Regem foueatis, & partem nostram pro Dei amore & nostro iuuetis. Valete.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCLXI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex toti Conuentui Sanctæ Genouefæ de Monte salutem & dilectionem.* ECCLESIA vestra, quæ ab antiquis temporibus magni nominis extitit, & est Regalis Ecclesia, sicut magnificè bonis exterioribus est ampliata, ita interiùs Ordinis obseruantiâ & cultu iustitiæ debet esse decora. Eapropter vniuersitati vestræ mandamus, & precamur, vt dum in hac titubatione & sine pastore estis, oues errabundæ non sitis. Cauete ne nominis vestri nitorem infamiæ rumor aspergat, & color optimus vertatur in pallorem. Efficite vt magnitudini nominis feruor religionis concorditer accedat. Si quis autem deuiauerit, ab errore viæ suæ reuocetis eum: & si rebellis inuentus fuerit, secundum Ordinis vestri regulam & disciplinam Sancti Victoris corrigatis, & ad obediendum Prælatis rigore animaduersionis coherceatis. Videte tamen vt ita verba paterna habeatis, vt vbera materna non desint. Taliter agentibus vobis nec consilium deerit, nec auxilium nostrum. Ciuitas supra montem posita non potest abscondi: & vos cùm sitis in monte, curate & seduli estote ne lucernam vestram, quæ omnibus lucet, prauarum actionum fumus extinguat. Qui est in monte, arduum virtutum montem non deserat, nec in plano vitiorum, vbi Caïn fratrem occidit, desidat.

B

EPISTOLA CCCCLXII.

SANCTISSIMO *Patri & Domino A. Dei gratiâ summo Pontifici*, LVDOVICVS *eadem gratiâ Francorum Rex salutem & debitam reuerentiam.* MILITIS nostri fidelissimi, & qui circa nos est necessarius, Bucardi filius, pro appellatione quæ facta fuit in controuersia diuortij sui, adiit sanctam Sedem Apostolicam. Precamur autem, & deprecamur Sanctitatem vestram, vt causam istam absoluatis quamcitiùs poteritis, & in quantum permiserit ratio, fidelis nostri filium iuuetis & expediatis, ne pater eius occasione ista à vobis diutiùs absens esse cogatur. Valete.

EPISTOLA CCCCLXIII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, amico & fideli suo A. reuerendo Elenensi Episcopo salutem & plurimum amoris.* GRATIAS referimus non mediocres vestræ sinceritati, super his quæ per Literas vestras nobis mandastis, & quia cognoscitis vos fidelem esse & nobis & Regno. Quamuis autem sitis in parte remotiori, non tamen est à vobis remotus nostræ caritatis affectus. quod libenter ostendemus. Vnde nobilitati vestræ mandare curauimus, & precari, ne formidetis nobis significare vestram voluntatem, ad quam implendam nos paratos esse nequaquam dubitetis.

C

EPISTOLA CCCCLXIV.

SANCTISSIMO *Patri in Domino A. Dei gratiâ summo Pontifici*, LVDOVICVS *eadem gratiâ Francorum Rex, salutem & debitam reuerentiam.* NOTVM sit Excellentiæ vestræ, quòd quidam burgus Turonis, qui dicitur Sancti Petri puellaris, proprius erat Regum: & eundem auus noster Rex Philippus donauit liberum Ecclesiæ beati Martini. Eius administrationem Capitulum Canonico suo Frem. dederat, & propter iustitiam quam tenet, dictus Fremaudus ex officio habet in præsentiam nostram adducere burgenses vnum, duos, aut plures, quotquot voluerimus. Rogamus itaque paternitatem vestram, vt parcatis nobis, & pro honore & reuerentia nostra releuetis Fremaudum ab interdicto vestro in hac parte, vt habeat in burgo iustitiam suam, sicut priùs, & nulli burgensium qui ibi maneat sitis aduocatus siue præsidium. Valete.

A

EPISTOLA CCCCLXV.

DOMINO & *amico suo* LVDOVICO *illustri Francorum Regi, H. Rex Angliæ, & Dux Normanniæ, & Aquitaniæ, & Comes Andegauensis, salutem & dilectionem.* QVANDO à transmarinis partibus discessi & in Angliam veni, assensu & licentia vestra à vobis discessi, totámque Terram meam transmarinam vobis tanquam Domino in custodiam tradidi, bonæque fidei vestræ commendaui, & vos eam amicabiliter gratiâ vestra recepistis. Sed tamen Comites de Aluernia homines meos, quia ipsos vobis forisfecisse dicitis, cùm tamen de habendo eos ad iustitiam minimè defecerim, sicut vobis placuit cepistis: & cùm Bailliuos meos super hoc requisiuissetis, ipsi minimè vobis defecerunt, sicut asserunt. Beniuolentiam itaque vestram attentiùs rogo, quatinus sicut nec ego defeci, nec Bailliui, prædictos homines meos si placet mihi reddatis, vel saltim recredatis: & ego habebo eos ad iustitiam sicut debuero, & faciam quicquid debuero sicut Domino. Alioquin, adiuro sicut Dominum per fidem, quam mihi debetis sicut homini & amico vestro, quatinus vel ipsos mihi reddatis, vel saltim sicut prædixi recredatis: sicut homines mei, quos ob hoc vobis mitto, pleniùs vobis exponent. Quibus, si placet, credatis tanquam mihi super his quæ vobis ex parte mea dixerint. T. Ar-
B chiep. Cantuar. Ard. VVindesor.

EPISTOLA CCCCLXVI.

VENERANDO *ac semper diligendo amico* LVDOVICO *illustrissimo Francorum Regi*, ILD. *per Dei gratiam Rex Aragonum, & Comes Barchinon. cum omni dilectione salutem.* INTER cetera, quæ per Ilerdensem Episcopum vobis notifico, hoc vnum discretioni vestræ intimare curo. Ad me peruenit, quòd ille senex homo, qui fingens se tanquam fraudulentissimus Regem Ildefonsum meum auunculum, quandoque ad Terram meam sua machinatione ac fraude subuertendam venerat, modò apud vos, & Terram vestram conuersatur. Vnde de discretione vestra, quæ maximè famosa atque laudabilis semper apparuit, plurimum admiror, quia huiusmodi dolosum, ac tantæ falsitatis hominem, in Terra vestra permittitis vnquam adesse. Cùm enim manifestissimè probatum sit, illum hominem falsissimum ac dolosum esse, quando ad vestras declinauit partes incarcerare, ac de eo acerrimam exercere iustitiam deberetis. Igitur ex toto exponens me cum Regno meo ad omnem voluntatem vestram atque seruitium, amicitiam vestram, de qua plurimùm confido, obnixè rogo, quatinus de homine illo, si inuenire poteritis, talem ac tantam sumatis sui corporis iustitiam, quòd pro huiusmodi merito tenear vobis semper obnoxius. Valeat vestra nobilitas.

C

EPISTOLA CCCCLXVII.

EXCELLENTISSIMO *Dei gratiâ* LVDOVICO *Francorum Regi*, OVVINVS *VValiarum Princeps suus homo & amicus fidelis, deuotissimum cum salute seruitium.* CVM vniuersorum relatio, serenissime Rex, te conspicuum prædicet, in quo omnes possunt & debent confidere, clementia tamen mihi experimento nota, & mansuetudo erga subditos & in te confidentes, fecit me eligere te solum consultorem, ad quem in angustiis meam conquerar necessitatem. Quantotiens enim de meo esse & mea sollicitudine Literarum inscriptione vobis nuntiaui, non tam Literas quàm earum latores beneuolè recepisti, & eos clementer tractasti. Mihi etiam per illos Deo gratias, & vobis, consuluisti prout pius Rex confidenti in eo debuit. Cùm itaque angustiæ ad præsens mihi vndique sint, nolo te clementem consultorem latere. VVerra, quam Rex Angliæ per multos dies, vt vobis notum est, seueritate suæ tyrannidis mihi excogitauit, in præterita æstate nullis malis meis præcedentibus contra me surrexit. Sed cùm in conflictu quinque partes nostri exercitus conuenirent, Deo gratias & vobis, ex suis plures ceciderunt quàm ex meis. Quo viso meos obsides nequiter & iniuriosè demembrauit, non eos mihi ante offerendo pro pace tenenda. Sed quia non hominis proposito, sed nutu

LVDOVICVS VII. IVNIOR. Dei omnia disponuntur, mouit exercitum versus Angliam non nostris fortasse meritis, sed humilium oratione ad Sanctos, & Sanctorum intercessione ad Deum: vsque adeò tamen me dubium relinquens, quòd nec pacem nec inducias nobiscum composuit. Iratus itaque pro euentu non prospero, alienigenis, & omnibus quos ad nostrum detrimentum congregauerat in discessu mandauit, vt post futurum Pascha contra nos iterum cum eo venirent. Proinde vestram clementiam obnixè deprecor, quatinus per præsentium latorem mihi nuntietis, si animum vverrandi contra eum habetis, vt in illa vverra & vobis seruiam nocendo ei secundum consilium vestrum, & illata mihi ab eo vindicem. Quod si hoc non proponis, quid consulas, quod adiutorium mihi largiri vis, per hunc latorem mihi nuntietis. Nullam enim viam euadendi eius insidias habeo, nisi te largiente mihi consilium & adiutorium. Priuatum etiam & familiarem Clericum meum Guiardum & consanguineum vobis commendo, quatinus pro Dei amore & nostro ei necessaria prouideatis. Misi enim eum ante in vestram præsentiam cum Literis meis, quibus non credidistis, vt nobis dictum est, quòd essent meæ. Sed sunt hæ, Deum testem induco, qui per illas eum intimo corde vobis commendaui. De hoc etiam vestram clementiam obnixè deprecor, vt sicut incœpistis Prælatos Ecclesiæ, videlicet Apostolicum, & Archiepiscopum Cantuariensem, mihi pacificos reddere, sic & adhuc reddatis. Valete. A

B

EPISTOLA CCCCLXVIII.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex*, *G. amico & fideli suo beati Martini Thesaurario, & burgensibus salutem.* VENIT ad nostras aures, quòd de conducendis hospitiis pro Concilio non seruatur mensura, & nostrum est corrigere hunc excessum. Vnde mandamus vobis & præcipimus, vt carius hospitium sit sex librarum, & ab hac summa deinceps secundum quod erunt alia hospitia, conducantur in sua valentia.

EPISTOLA CCCCLXIX.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Rex, dilecto suo H. reuerendo sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali, salutem & sincerum amorem.* FAMILIARIS nostri B. filius super causa diuortij fatigatus sanctam Sedem Apostolicam adiit, & nos secundum fiduciam quam habemus in vobis negotium eius vestræ commendamus dilectioni, & deprecamur vt quantum poteritis ex ratione ad finiendum negotium intendatis, & dominum Papam super hoc accuratè rogetis. Valete.

EPISTOLA CCCCLXX.

C

VENERABILI *& dilectissimo Domino* LVDOVICO *illustri Francorum Regi, H. Rex Anglorum, & Dux Normannorum, & Aquitanorum, & Comes Andegauorum, salutem & veram dilectionem.* EXCELLENTIÆ vestræ gratias refero super hoc quòd homines meos tam benignè mihi reddidistis, & super his quæ mihi per Petrum de Melod. mandastis. Et id ratum & indubitabile habeatis, quòd ad obsequendum per omnia voluntati vestræ paratus sum, & in proximo annuente Domino transfretaturus vobis seruire sicut Domino carissimo, vbi & quantum vobis placuerit, modis omnibus cum summa diligentia disposui. Teste G. Archidiacono Cantuariensi. Apud VVudestoc.

EPISTOLA CCCCLXXI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, carissimæ suæ illustri Dominæ* E. DE NARBONA *salutem.* SICVT nobis significauit dilectio tua per commendabiles nuntios Abbatem Sancti Pauli & Petrum Raimundi, apud vos deciduntur negotia legis Imperatorum, in quibus cautum est ne feminis permittatur iudicandi potestas. Benignior longè est consuetudo Regni nostri, vbi si melior sexus defuerit mulieribus succedere, & hereditatem administrare conceditur. Memento

A mento itaque, quia de Regno nostro es, & nos volumus vt Regni nostri vsum teneas: & quamuis Imperio vicina sis, in hac parte eorum consuetudini & legibus non acquiescas. Sedeas ergo ad cognitionem causarum, diligenter negotia examinans zelo illius qui te feminam creauit, cùm potuerit virum, & sua benignitate in manu feminæ dedit regnum Narbonensis Prouinciæ. & propter hoc quod femina, nostri auctoritate nulli personæ liceat à tua iurisdictione declinare. Vale.

EPISTOLA CCCCLXXII.

LVDOVICO *gloriosissimo Francorum Regi* OVVINVS *Rex VValiæ salutem & deuotissimum obsequium.* Ex quo vestræ virtutis magnificentiam & amplissimam vestræ dignitatis ac nobilitatis Excellentiam, fama nuntiante, & veridica multorum relatione accepi; in vestræ Celsitudinis notitiam venire, & dulcissimam vestram amicitiam habere, summo desiderio à multis temporibus desideraui. Sed quod hactenus commeantium caritate impediente, & locorum distantiâ, obtinere non potui, de cetero vt obtineam tam scripto quàm nuntio diligenter liberabo. Me igitur & mea, si qua vobis placent, vestræ voluntati ad nutum exponens, summa precum instantiâ deposco, quatinus me huc vsque multimodè discretioni vestræ incognitum inter vestros fideles & deuotos amicos amodò habere dignemini. B Quid autem carissimæ vestræ dilectioni super petitione proposita placuerit, per præsentium latorem mihi significare non differatis. Valeant qui vos feliciter & diu regnare desiderant. Valete.

EPISTOLA CCCCLXXIII.

REVERENDO *Domino & amicô suo* LVDOVICO *Dei gratiâ excellentissimo Regi Francorum*, FERNANDVS *eadem gratiâ Rex Hispanorum cum reuerentia salutem.* CVM necesse est, tunc laudabiliter Domini & amici implorandum est auxilium, & expetitum amico est indulgendum. Quid hoc dico? Est in partibus Hispaniæ quædam Ecclesia Oxomensis scilicet, in qua Religionis ordo plurimum commendatur, quæ à viginti annis potioribus bonis iniustè fuit expoliata. Ego verò cognita violentiâ & iniuriâ, quam passa fuerat, suas sibi restitui sicut decebat possessiones. Dominus verò Papa, quia sic factum est, vult nescio quorum consilio quod legitimè actum est retractare. Quia ergo vobiscum est, & in Regno vestro conuersatur, & vos benignius exaudit, vestram iustum & vtile duxi exorare Sublimitatem, vt pro negotio Oxomensis Ecclesiæ domino Papæ per Literas & Nuntium vestrum, si vobis placet, preces porrigatis; vt videlicet Oxomensem Episcopum fidelissimum meum, vel Ecclesiam sibi commissam grauare non intendat. Significate etiam & consulite ei, ne ea, quæ per me legitimè acta C sunt, retractare nitatur. De cetero si qua sunt in partibus Hispaniæ, quæ vobis placeant, vt sunt veloces & probatissimi equi, aues etiam benè doctæ, & canes diuersarum manerierum, per Magistrum Bernardum familiarem meum mihi significate, quia per ipsum vobis placita mittam. In omnibus & per omnia Sublimitatis vestræ seruitio me paratum inuenietis. Valeat Serenitas vestra.

EPISTOLA CCCCLXXIV.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, amico suo H. reuerendo sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali salutem.* MAGNA est inter nos amicitia. Et ex hoc amoris vinculo dignum est vestri sint qui nostri sunt amici. Hoc autem dicimus pro Episcopo Aurelianensi, qui noster est & amicus & deuotus; & sicut nobis confessus est, vester esse vult & amicus & deuotus, & pro obtinenda amicitia vestra secundum consilium nostrum paratus est omnia facere. Itaque si quid emerserit aduersus Episcopum, parcatis ei pro nobis, neque sustentetis contra eum negotium donec nobiscum locutus sitis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR. A

EPISTOLA CCCCLXXV.

NOBILI & illustri LVDOVICO Francorum Regi, ILDEFONSVS Dei gratiâ Rex Aragonum, & Comes Barchinon. salutem, atque totius dilectionis affectum. NON immemor illius amicitiæ, quam felicis memoriæ pater meus vobiscum habuit, eadem in amicitia vobiscum semper manere ac perseuerare volo: expositus ex toto voluntati & seruitio vestro, cum omni Terra mea, Regníque viribus. Proinde, si quid vobis tanquam præcordiali amico dignum intimare curaui, me per Dei gratiam in omnibus prosperè valentem totius Terræ meæ integrè ac potentissimè dominari, & in ea regiè regnare, & sic Deo præstante tam apud Hispaniam quàm apud partes alias cuncta negotia mea honorificè ac pro voluntate peragere: ad hoc, venerande amice, totum esse nostrum Ilerdensem Episcopum præsentium latorem dilectioni atque discretioni vestræ transfero nunciandum, cui vos tanquam metipsi credatis, atque obtentu nostri in salubri consilio vestro, & in ceteris sibi necessariis illi Romanam Curiam adituro, si placet, prouideatis. Valeat nobilitas vestra.

EPISTOLA CCCCLXXVI.

B

LVDOVICVS Dei gratiâ Francorum Rex, amico suo M. venerabili Episcopo Parisiensi salutem & dilectionem. VSVS frequentior habet, & bonis inditum est moribus, vt illi quos promouet Dei benignitas suis arrideant fautoribus in collatis successibus, & de plenitudine sua referant gratiam pro gratia. Verum est & scimus, neque vos dubitetis, quia noster & vester Clericus Bar. honorem vestrum amat, & amauit, qui sanè vt veniretis ad quod venistis operam suam & totum conatum impendit. Vos pro eo aliàs rogauimus, & spem bonam habemus de vobis, qui nostri circuitus comes assiduus crebro apparere non potest obtutibus vestris. Facimus ideo monitorium, & factam precem repetimus, vt occurrat vobis in memoria, & ad impendendum beneficium quamcitò vacauerit præsentem pro nobis habeatis eum, qui nostro præsentiam suam exhibet seruitio.

EPISTOLA CCCCLXXVII.

LVDOVICVS Dei gratiâ Francorum Rex, amico suo M. Comiti Bellimontis. ELABORET quantum potest tua dilectio verbo & prece, vt bellum Fulcaudi sit in respectu. & si respectum habere non potestis, consilium habeatis insimul, & faciatis secundum honorem nostrum & Curiæ nostræ.

EPISTOLA CCCCLXXVIII.

C

DOMINO & amico suo LVDOVICO illustri Francorum Regi, H. Rex Anglorum, & Dux Normannorum, & Aquitanorum, & Comes Andegauorum, salutem & dilectionem. SCIATIS quòd Thomas, qui Cantuariensis fuit Archiepiscopus, in Curia mea à plenario Baronum Regni mei concilio vt iniquus & proditor meus & periurus publicè iudicatus est. & sub manifesto proditoris nomine iniquè discessit, sicut nuntij mei pleniùs vobis dicent. Indè est quòd precor vos diligenter, ne hominem tantorum scelerum & proditionum infamem in Regno vestro, nec homines suos esse permittatis: nec à vobis vel à vestris aliquod consilium vel auxilium tantus inimicus meus, si placet, percipiat: quia inimicis vestris, & Regno vestro nec à me, nec à Terra mea vllatenus exhiberem, nec exhiberi permitterem. Immò, si placet, efficaciter me iuuetis ad dedecus meum vlciscendum de tanto inimico meo, & ad honorem meum perquirendum, sicut velletis quòd vobis facerem, si opus esset. Teste R. Comite Legrec. apud Northanton.

A

EPISTOLA CCCCLXXIX.

LUDOVICUS *Dei gratiâ Francorum Rex, E. Præposito de Castellari salutem.* MONACHI Sancti Martini conqueruntur, quòd hospites sui de Fontanis, qui sunt homines nostri, malè intercipiunt aduersus eos in bosco suo: & nos mandamus tibi vt rem facias ire sicut fuit vsque ad hoc tempus. Et si fuerit ibi contensio, submone eos ante nos in crastino octobarum Sanctæ Mariæ Parisius.

EPISTOLA CCCCLXXX.

SANCTISSIMO *Patri & Domino A. Dei gratiâ summo Pontifici* LUDOVICUS *eadem gratiâ Francorum Rex, salutem & debitam reuerentiam.* NOVERIT Sanctitas vestra, quia villa quædam, quæ Vssellum dicitur, de qua in præsentiam vestram venerunt Clerici de Piduerís, constat in feodo nostro. Milites, qui villam tenent, ante nos venire parati sunt, & nulli vetant iustitiam, qui de eis faciat querimoniam. Quamdiu per nos facere parati sunt quicquid debent, & ad iustitiam stare, rogamus paternitatem vestram vt in eis nobis debitum seruetis honorem, & in eos manum non mittatis. Valete.

B

EPISTOLA CCCCLXXXI.

REGI *Francorum* LUDOVICO *dilectissimo Domino suo, B. Decanus, G. Thesaurarius, totúmque Capitulum Ecclesiæ beati Martini salutem, & æternæ felicitatis adeptionem.* QUOD piorum Patrum Ecclesia possidet largitione, id iure pietatis æquum est filios defendere. Ecclesia siquidem beati Martini vestrorum vberrimo prædecessorum dono locupletata, quicquid habet vbique vestræ gaudet subiacere protectioni, & vestra constat potentiâ id esse protegendum. Hinc est, quòd vestræ conquerimur Maiestati super Anserico de Monte-regali, qui quendam fidelem Ecclesiæ vestræ in villa Cableiæ commorantem Ra. nomine, eiúsque filios, iniusto & inexorabili adeò prosequitur odio, vt in villa Cableiæ non audeat commorari, præsertim cùm ille in Curia beati Martini iustitiæ stare noluerit. Quapropter vestræ supplicamus Excellentiæ, vt directis ad domnum Ansericum Literis vestris, moneatis eum, quatinus de prædicto homine & filiis eius in Curia nostra vel in vestra iustitiam recipiat. Alioquin & ipsum & filios eius, & rem eorum vniuersam manu teneatis, quandiu vel iste iustitiæ stare voluerit, vel ille ab incœpta iustitia desistere noluerit. Petimus etiam id à vestra Celsitudine, vt illustri Comiti Hen. Literis vestris significetis, ad quem Cableiæ pertinet protectio, vt præfatum hominem & filios eius, & omnem illius facultatem in sua tutela recipiat, & in villa securum iubeat consistere. Valete.

C

EPISTOLA CCCCLXXXII.

REVERENTISSIMO *Domino suo* LUDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, Vi. humilis Matisconensis Decanus, omnísque Conuentus salutem & obsequium.* QUANTIS infestationibus Comitis Girardi & suorum vestra Matiscensis Ecclesia post decessum venerabilis nostri domni Pontij sit afflicta, Literis nostris, nuntiis quoque vestris Sublimitati vestræ satis esse intimatum credimus. Post acceptas siquidem treugas Comitis, per manus scilicet nuntiorum vestrorum, Episcopus noster præsentiam vestram adire disposuit. Sed nouis supercrescentibus malis, licèt inuitus à proposito detinetur. Maiestatis igitur vestræ clementiam, quæ parcere subiectis est solita, humiliter precamur, ne eius moram grauiter feratis. Neque enim diu Curiam vestram adire tardabit.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA CCCCLXXXIII.

CARISSIMO *Domino* LVDOVICO *Dei gratiâ glorioso Francorum Regi, H. eadem gratiâ Suess. Ecclesiæ Episcopus, salutem & debitum obsequium.* CVM à præsentia vestra Suessionas profecturus recederem, sicut vobis innotui, iam me ægritudo corripuerat: qua paulatim ingrauescente, & tridui spatio perdurante, apud Bistisiacum demorari compulsus sum. Vbi medente Deo ad præsens conualui. Prosperitatis vestræ & incolumitatis gaudium intimo cordis affectu audire desiderans.

EPISTOLA CCCCLXXXIV.

L... *illustri Regi Francorum, Fr. F. dictus de Barzella Abbas salutare Dei.* QVONIAM Ecclesiæ in honore beatæ & gloriosæ semper Virginis Mariæ construendæ posuimus fundamenta, nullum habentes opificem præter Deum: ideò carissimum Fratrem nostrum Petrum Ecclesiæ nostræ Priorem dilectioni vestræ destinamus, implorantes quatinus pro Dei amore ad prædictum opus perficiendum vos habeamus auxiliatorem: vt in die retributionis à summo Deo percipiatis immarcessibilem æternæ gloriæ Coronam. Valete.

B

EPISTOLA CCCCLXXXV.

LVDOVICO *excellentissimo Regi Francorum Domino suo, B. Abbas Claræuallis salutem.* SCITIS, mi Domine, qualiter & ego & res meæ sub tutela vestra positæ sint. Vnde de amicitia vestri confidens, hunc Clericum I. latorem præsentium vobis precario commendo, quatinus vestra Sublimitas, si ei opus sit, ipsum domino Papæ commendet, & querimoniam ipsius super pecunia Episcopo nostro eredita veram & iustam esse me attestante credatis. Valete.

EPISTOLA CCCCLXXXVI.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum reuerentissimo, B. Decanus, G. Thesaurarius, & vniuersum Capitulum beati Martini, salutem, & debitæ subiectionis reuerentiam.* AB ipso fundationis exordio regio peculiariter munimini se esse subiectam nostra semper vniuersitas gloriatur. Si qua igitur nos angustia, si qua nos inquietudo molestet, singularia quærimus remedia, auctoritatis regiæ clypeum inuictissimum opponentes. Ad consueta igitur diuertentes præsidia, quantamcumque possumus precum instantiam nostræ Celsitudini importamus, quatinus F. confratrem & concanonicum nostrum, virum siquidem Ecclesiæ nostræ vobísque fidelissimum & deuotum, aduersus H. quanta decet potentia foueatis. Vestrum siquidem, illius rebellis H. contumaciam, ne impunitate gaudeat, viriliter impugnare. Huius enim exemplo coniurationis illius frangenda temeritas. Iustitiæ nostræ, vestræque dominationis onus leuissimum, appetit declinare. Valete. C

EPISTOLA CCCCLXXXVII.

MAGNIFICO *ac dilectissimo Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi singulari semper reuerentia venerando, B. Monasterij Sancti Egidij Minister summam salutem & pacem, ac felices ad omnia successus.* QVOTIENS Regiæ Maiestatis benignitas proprio nuntio vel Literis nos visitare dignatur, immensa lætitia gauisi pro maximis ducimus muneribus. Magnifica enim gratia vestra nos securos reddit & felices: de cuius beneficio, protectione, & auxilio potiùs quàm de omnibus humanis præsumimus, & confidimus. Vnde meritò cotidianas fundimus preces, quatinus diuina clementia statum vestrum semper in pace conseruando, ad communem salutem in longitudinem dierum regnare concedat. Semper etiam de esse vestro solliciti, Celsitudinis vestræ dulcedinem, quæ nos aliquantulum reuisere distulit, per præsentem Burgensem & nuntium nostrum visitamus, in pignus amicitiæ mittentes lib. I. de Gariofilo, nucis muscatæ lib. I. Cardamomi lib. III. Su-

A mac. lib. v. Zedoar. lib. I. Cinnami lib. III. Spicæ lib. I. Cubble. lib. I. Si de his igitur, vel aliis quæ apud nos inueniuntur, ampliùs placuerit, nobis quasi fidelibus & subiectis mandate. Nuntium etiam istum carissimum nobis esse noueritis: cui, si placet, Literas dignemini concedere, vt securus eat per Terram vestram. Valeat dignitas vestra.

EPISTOLA CCCCLXXXVIII.

PATRI *suo H. Dei gratiâ Abbati Sancti Germani Parisiensis, R. suus in Christo filius salutem & obedientiam.* QVONIAM ad vos tam infirmitate, quàm equi inopia venire non possumus, ea quæ contra vos & nos Theobaldus aduocatus noster, immò nostrorum raptor, malè facit, his Literis declaramus. Primò ius nemorum nostrorum suum dicit, & homines si quos ibi, vt consuetum est, mittimus, capit & redimit. Forefacta villæ nostræ, & tertium totiùs redditus nostri sibi vi vsurpat. Homines nostros vt sibi ibi rectum teneant, Villemauro ante se submonet, quod rectum non est. Feminas consensu nostro coniugari non permittit, sed etiam coniugatas redimit, filiam scilicet Haimardi latoris præsentium, & alias. Boues nostros cum equo vno violentia tenet, & vendere minatur. Curuadas suas in melioribus Terris nostris vi ponit. Dominium nostrum sibi assignat, & quod deterius B est, homines nostri illius sæuitiam pauentes illi consentiunt. Sed vt rem benè ad finem perducatis, si ad rectum Domini Regis & vestri malefactor iste venire noluerit, Comiti Henrico vt villam manuteneat Rex Literas suas mittat, qui libenter faciet. Hoc enim nobis in die festo S. Iohannis Baptistæ, si Rex ei iusserit facere, Clericis suis videntibus in Ecclesia S. Stephani Protomartyris sacramentauit. Hæc hactenus. Quod de telis & nummis nobis mandastis, respondemus nos quamcitiùs poterimus missuros fore. Nunc verò ad præsens mittere quæ petitis non valemus.

EPISTOLA CCCCLXXXIX.

ILLVSTRISSIMO *Principum Principi & Domino suo carissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ piissimo Regi, Hugo beati Germani Parisiensis humilis Abbas salutem, & deuota fidelitatis obsequium.* INIVNXIT nobis vestra benignitas, vt ad Sanctam Columbam accederemus, electioni interessemus, & de pace Ecclesiæ studeremus. Nos itaque illuc accedentes tres Cardinales, dominum Iacobum, dominum Henricum, & dominum Iohannem Neapol. conuocauimus. & sic in Capitulum venientes, Monachos omnes in vnum concordantes inuenimus. Vocauimus igitur vnumquemque sigillatim, & quod primus dixit omnes alij dixerunt, scilicet quòd Salonem eiusdem Ecclesiæ Monachum vellent habere Abbatem. Et quoniam contra vos nihil volumus agere, ipsum noluimus quassare. Duabus verò causis ob- C stantibus, metuimus eum confirmare. Prima causa est, quòd alia vice fuit electus, & vobis non placuit. Secunda, quam vobis lator præsentium manifestabit. Cùm enim super hoc Cardinales supranominatos, & Abbatem Vizeliacensem, qui illuc aderat, consuleremus; ipsi nobis consuluerunt vt illum non confirmaremus in Abbatem, nisi per vestrum consilium. Prouideat ergo vestra prudentia quid sit agendùm, quia ille nondum nominatus est in audientia. Rescribite igitur, & per latorem præsentium nobis vestram voluntatem notificate. Valete.

EPISTOLA CCCCXC.

LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, G. beati Martini Thesaurarius salutem, & debitæ subiectionis reuerentiam.* HONESTIS suorum petitionibus Regia semper liberalitas assurgere non desistit. De consueta igitur altiusque vobis insita benignitate confisi, supplex ad vos precator accedimus, præsertim quod apud Regiam Celsitudinem petitionis commendabit honestas. Pro F. siquidem præsentium latore Sublimitatem vestram votis omnibus imploramus, quatinus causam quam aduersus N. suscepit, in vestra siquidem præsentia aliquandiu iam discussam, ad honorem Ecclesiæ beati Martini, & Regiæ Maiestatis manutenere clementer dignemini. Quantum enim, quámque damnosum Ecclesiæ nostræ dede-

cus & nobis immineat, si tanta temeritas remanserit impunita, verbo non poterit explicari. Per hoc enim exemplum tam ipse prædictus N. quàm eiusdem castri burgenses omnes, siquidem tanto sacrilegio coniurati Capituli nostri iustitiam, vestrique dominij iugum à se repellere contumaciter machinantur. Nostræ igitur vtilitati, & vestræ consulat honestati Regia Magnitudo. Si verò ex mandato vestro nobis iniunctum fuerit, res eius in manu vestra & nostra suscipere, sine auxilio & consilio Senescalli Regis Angliæ hoc non posse fieri sciatis. Valete. A

EPISTOLA CCCCXCI.

SERENISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Regi Francorum, B. Monasterij S. Egidij Abbas saluari ab eo qui dat salutem Regibus.* NON est opus vestræ suggerere discretioni, quanta iniustitia, quámque commune malum sit, nouas pedaticorum exactiones in stratis publicis facere. Vnde placuit Excellentiæ vestræ, B. de Andusia, & Comiti Melgoriensi, vt ab exactione noui pedatici, quod iuxta Alestum accipiebant, cessarent. Vnde B. de Andusia, vtpote homo sapiens & discretus, & per omnia vestræ cupiens parere voluntati, pedaticum quod pro parte sua cessare fecit quandoque, iterum quia Comes non desistebat, auctoritate nuntij vestri illud recuperauit. Tandem verò perpendens & contra cœlestis Regis, & contra vestram hoc esse voluntatem, antequam moreretur prorsus in perpetuum illud dereliquit. Comes verò regium contemnens præceptum, neque tunc cessauit, & adhuc in eadem malitia perseuerat. Vnde quia vestrum est has & alias iniustitias à Regno vestro propellere, vestram humiliter deprecor Sublimitatem, vt sub interminatione iræ & indignationis vestræ ei iterum præcipiatis per Literas vestras, vt ab hac iniusta nouitate desistat. R. etiam Comiti sororio vestro sub debito fidelitatis & amicitiæ mandetis, vt ab hac iniquitate eum qui nuper potestati & dominio eius se subdidit cessare faciat, nec ei aliquando super hac re auxilium vel consilium præbeat, immò potiùs ad hoc aduersarius & inimicus existat. Domino etiam Papæ persuadeatis, vt sententiam excommunicationis, quæ in persona eius posita est, super totam Terram eius propriam vel communem extendat: itaut vbi vel vbicumque ipse fuerit nullum diuinum celebretur officium, & vt præcipiat Episcopo Nemausensi, Mimatensi, Magalonensi, Vzeticensi, vt hanc sententiam in Episcopatibus suis obseruari faciant. B

EPISTOLA CCCCXCII.

VENERABILI *Domino & amico suo* HVGONI *diuina gratia Suessionensi Episcopo, P. Ecclesiæ beati Aniani Decanus salutem.* A vobis rediens dies Ph. Clerico in Capitulum est assignata. Sed sicut iam sæpiùs, ita & nunc delusoriè me deridet. Dixit quia de tribus diebus qui ei fuerant nominati nullum recipere poterat, nec alium aliquem, quia negotiis Regis occupatus ad Dominum Regem ipsum oportebat accedere, & nesciebat quando esset expeditus. Nunc supplico paternitati vestræ, vt Dominum Regem circumuenire non possit, quoniam ad hoc venit vt mutetur quod à vobis & à domino Parisiensi fuit statutum, & vt ego non possim iustitiam obtinere. Videte vt non confundar etiam hac vice. Valeat vestra paternitas. C

EPISTOLA CCCCXCIII.

SERENISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, H. Prul. Abbas, temporalis Regni prosperitatem, & æterni perpetuam felicitatem.* SVGGERIMVS Regiæ Maiestati vestræ, quòd nuper cum domino Hen. de Pisa Cardinali locuti sumus, ibique inter alia incidit sermo de Ecclesia, quam apud Sanctum Portum ædificatis. Et visum est domino Henrico Cardinali, & ceteris qui ibi erant, & Abbati de Eleemosyna, quòd eidem domui esset vtilitas magna, & Regiæ Maiestati grandis honorificentia, si in illo opere quod Rex construit dominus Papa aliquod altare consecraret, vel benedictionem faceret. Dominus verò Henricus nobis promisit, quòd si vobis placeret ipse dominum Papam illuc

A priuatè deduceret. Si igitur Maiestati vestræ placeret, dominus Papa voluntatem vestram libenter in hoc adimpleret. Valete.

EPISTOLA CCCCXCIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Francorum Regi illustri, ac piissimo Domino suo, B. Decanus Ecclesiæ beati Martini salutem & deuotum debitæ subiectionis obsequium.* NOVERIT magnitudo vestra, nos grauissima nobis odia comparasse, quia in auribus missaticorum Regis Anglorum veritatem non tacuimus, & mandatum vestrum pertulimus. Sed quantumcumque minarum nobis immineat, nos corpore, facultate, & quod supra omnem est facultatem, fideles vestri sumus & erimus toto corde. De cetero quod Capitulo mandaueratis, mandatum vestrum minimè est effectui mancipatum. Pars enim Thesaurarij illud facere contendit, & insuper se Cantor absentauit. Nos verò Capitulo obtulimus nos omni stare iustitiæ & iudicio Capituli, postquam ipsi diuina solemniter celebrarent. Pars verò illa pertinaciter contendit. Sed quoniam Thesaurarius nondum venit, ipsum expectabimus: & si mandatum vestrum facere contemnit, vobis significabimus: Præterea per latorem præsentium vobis mittimus septem libras & decem solidos de defectu duelli pro Nicolao Frummaudi. Valete.

B

EPISTOLA CCCCXCV.

LVDOVICO *Dei prouidentiâ Francorum Regi excellentissimo, Fr. G. beati Maximini Abbas, & ceteri eiusdem Ecclesiæ Fratres, salutem cum orationum suffragiis.* QVONIAM antecessores vestros Reges Ecclesia nostra semper habuit protectores, vos etiam nihilominus tutorem habuimus, & hactenus defensorem. Idcirco quotiens ab hostibus molestamur, ad vestræ Celsitudinis asylum necesse est recurramus. Nuper igitur miles quidam Radulfi de Nidis, Gaufredus scilicet filius Fulconis, quemdam Burgensem nostrum indebitè cepit, eúmque suum esse asserens hominem in carcere tenet. Nos autem eum & eius parentes beati Maximini homines esse per centum vel eo ampliùs annos cognoscentes, prædictum Radulfum de Nidis, & eius militem Gaufredum, vt hominem nostrum redderent, vel vt pro homine placitaturi Curiam nostram adirent, ex parte vestra conuenimus. Quod quia facere noluerunt, Præfectos vestros super hoc negotio adiuimus. Quibus nihil de hoc benè operantibus, Maiestati Regiæ supplicamus, quatinus hominem vsque ad audientiam vestram liberari faciatis, vel si vobis placuerit quid indè fieri debeat Præfectis Aurelianensibus rescribatis. Valete.

EPISTOLA CCCCXCVI.

C

GLORIOSO *& piissimo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, A. Abbas Magnilocensis, gloria & honore perhenniter coronari.* NOVIT, vt credimus, regia nobilitas vestra, Ecclesiam nostram ab antecessoribus vestris piissimis Regibus Francorum ædificatam esse & fundatam: quibus quasi in naturam versum est loca sancta ædificare, & temporalibus bonis munire. Vos equidem non solùm successorem genere, verùm etiam eorum imitatorem pietate, vnde Deo gratias, patronum Regno Francorum diuina pietas concessit. Propterea ad Dominum nostrum Regem Dei cultorem, bonorum operum sectatorem, quem post Deum specialiter Dominum obtinemus, supplices confugimus, vt oculo pietatis suæ nos inspicere dignetur. Inquietant enim nos vndique homines qui nec Deum timent, nec homines verentur, & tyrannidem suam in nobis exercent: quibus quando iustitiam offerimus, velut inimici iustitiæ pro nihilo eam reputant. In præsenti verò, quidam Chatardus de Bosot, prædator & violator stratæ regiæ, fretus consilio & auxilio quorumdam maleficorum, & maximè cuiusdam auunculi sui Eustachij de Monton. homines nostros in publica strata merces suas deferentes cepit, nullam in eis causam inueniens. Nos ad dominum Episcopum querimoniam direximus; nec inuenimus qui se opponat scutum pro domo Israël: sed ab omni defensione tam Ecclesiastica, quàm seculari, destituti sumus. Exoramus itaque Ma-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

iestatem vestram, vt placeat ei dexteram consilij & auxilij sui nobis porrigere, & domino Episcopo hanc curam iniungere: quatinus sicut decet prouideat qualiter de præfato Eustachio & nepote eius & ceteris malefactoribus nostris, quos longum est enarrare, dignam iustitiam assequi valeamus. Rex viuat in æternum. A

EPISTOLA CCCCXCVII.

LVDOVICO *venerabili ac religiosissimo Regi Francorum Domino & amico suo, P. Guidonis quondam Decanus Clarom. suus in omnibus salutem, & sic in hac peregrinatione de hostibus ad honorem & gloriam triumphare, vt in patria coronatus Deum deorum in Syon videre mereatur.* QVOD vos, excelsissime Rex, Dominum appellaui, Maiestati & Coronæ debui: quòd amicum, innatæ benignitati & gratiæ, quæ semper honestorum omnium amicitiæ fuit & est exposita, inter quos meam paruitatem annumeratam fuisse & gaudeo & gaudebo. Nam inter cetera quæ mihi aut casus, aut industria, seu natura præstitit, nihil est quod cum amicitia tanti Principis vel possim, vel debeam comparare. Ex ea nanque quantum honoris & vtilitatis consecutus sim, vicinis meis, & mihi maximè cognitum est. Sed cùm magna de manu Regis susceperim, maiora adhuc expecto, non solùm in me, qui iam ætate grauescente confractus sum, sed in carissimo nepote meo, quem heredem & successorem vniuersis rebus meis ex asse institui, Deóque dedi: quem B etiam & Episcopus, & omne Capitulum nostrum loco mei Decanum sibi substituerunt. Hunc igitur ad vos misi, flexo in preces animo, clementiam vestram exorans, quatinus amor ille quem in me vestra pietas habuit in nepote meo reseruetur, & etiam vberior redundet. Sic eum vobis do & commendo, vt ipsum & res suas omnes sub tutela & defensione vestra in vlterius suscipiatis. Amplius tamen pro ipso supplicare vobis & exorare præsumo, quòd ante præsentiam domini Papæ, quando ad eum visendum accesseritis, vobiscum Clericum vestrum nepotem meum ducere dignemini, ipsúmque ei præsentetis, & prece vestra præfatum iuuenem & vniuersas res eius sub protectione sua custodiendas suscipiat, & quod de eo factum est Literis datis & auctoritate Apostolica confirmet. Si hoc, mi Domine, mihi vestro, & nepoti meo item vestro, per vos ad effectum venerit, tunc verò me non oblitum sentiam, pleniúsque gaudebo, & gaudium exuberabit lætitia, & exultabit spiritus meus in Deo salutari meo, atque minus trepidus metum mortis expectabo. Valete. Totius salutis auctor salutem vestram custodiat.

EPISTOLA CCCCXCVIII.

REVERENTISSIMO *Domino suo Dei gratiâ Francorum Regi* LVDOVICO, *Fr. Od. eadem gratiâ Sanctæ Columbæ Abbas, orationis suffragium, & fidele in omnibus obsequium.* POSTQVAM nuper discessi à vobis, & Parisius veniens à C domino Papa & tota Curia, vestri gratiâ, tam paterno affectu, quàm etiam Literis vestris, vestróque rogatu, satis benignè & honorificè sum receptus. Ad hospitium enim reuersus ex parte domini Guidonis Cathal. Archidiac. has alias Literas suscepi, quas vestræ regiæ dignitati per Henr. famulum vestrum secreto remittere curaui. Sed quod in eis obscurè nobis intimatum est, vobis humiliter aperire volui. Hoc est enim quod idem Archidiaconus & Cantor cum plurimis aliis sibi assentientibus sæpè iam Literis & verbis ad consulendum Ecclesiæ suæ submonuerunt. Vsque modo tamen eorum Literis vel petitionibus sine vestro assensu & voluntate assentire nolui. Per hunc ergo Henricum quod super his vobis placet nobis renuntietis. Valete.

EPISTOLA CCCCXCIX.

SERENISSIMO *Regi Francorum* LVDOVICO *Domino nostro, Frater* STEPHANVS *humilis Clun. Abbas salutem & deuotum amorem in Domino.* SICVT magnificentiam vestram singulari affectu dilectionis amplectimur, sic ad eam pro negotiis nostris fiducia indubitanti recurrimus. Quæ quoniam per nos ipsos, quod omnimodis optaremus si possibile esset, Serenitati vestræ ad præsens indicare non

A possumus: Magistro R. ea ad vos perferenda commisimus, rogantes vt credatis ei sicut & nobis, & dignanter si placet faciatis quæ per illum vobis mandamus, quia spectant ad honorem Regni, & salutem animæ vestræ.

EPISTOLA D.

EXCELLENTISSIMO *Francorum Regi* LVDOVICO, *Fr.* RODVLFVS *Sanctorum Agaunensium Martyrum seruus inutilis, & qui cum eo sunt Fratres, sic terrenum Regnum regere, vt æternum valeat feliciter obtinere.* QVOD sancta Agaunensis Ecclesia à prædecessoribus vestris Francorum Regibus amplis possessionibus fundata & largis fuerit donata donariis, & apud nos & in multis Regni vestri Ecclesiis scriptum habetur. Quis enim nesciat Dagubertum Regem Ecclesiæ nostræ propter Martyrum honorem Mauritij sociorúmque eius, multa contulisse beneficia? Vnde etiam post mortem suam per merita eorum à potestate dæmonum miseratione diuina liberatus esse legitur. Quis ignoret Karolum Regem in Italia properantem, cùm ad sepulchra Martyrum deuenisset, diuina visione pariter & miraculo lætificatum, eidem Ecclesiæ amplissimas concessisse possessiones? Quòd Clodoueus Rex Francorum per Seuerinum prædictæ Abbatem Ecclesiæ à diuina sit infirmitate liberatus, testis est titulus eius apud Castrum-Landonis, vbi in vita B eius hoc legitur. Ipsorum igitur vos sequentes vestigia, quasi bonæ ramus arboris nobilissima stirpe progenitus, bonum eleemosynarum fructum proferentes, præsentium latores ob amorem Dei & Sanctorum Martyrum benignè suscipiatis, misericordiæ manum affluenter sicut Regem decet beatis Martyribus porrigatis: sperantes ab illo multo maiora recipere, qui dixit, *Centuplum accipietis, &c.* Siquidem Ecclesia nostra, quæ cumulus Sanctorum Martyrum est, cum vniuersis ædificiis ad eam pertinentibus per manus barbarorum ita in cineres redacta est, vt etiam muri ex magna parte corruerint. Ad Sanctorum igitur Sepulchra restauranda & ornanda, sicut regiæ congruit pietati, totis misericordiæ visceribus affluatis, de vestro mamona amicos vobis sanctos Martyres faciatis, vt ab ipsis in æterna tabernacula recipi valeatis.

EPISTOLA DI.

LVDOVICO *Dei gratiâ Regi Francorum Domino suo, R. Prior, & totus Sancti Portiani Conuentus, salutem & orationum instantiam.* NOSTIS, humanissime Domine, quòd exigentibus Ecclesiæ nostræ malis in præsentia vestra nuper venimus, & diem statutam releuationis nostræ, quæ fuerat prolongata pro domino Papa qui venerat in partibus nostris, iterum per manum illorum quibus antea præcepistis reconciliari iussistis. Adfuerunt simul & burgenses nostri, quibus ro-C gando dixistis, vt Ecclesiæ vestræ, quæ cum periculo ipsorum alieno ære obligata tenetur, infra diem statutam specialiùs subuenirent. Illi verò & mandatum vestrum exequi, & nostræ insistere vtilitari responderunt. quod ante in Capitulo nostro prædixerant astantibus vniuersis. Non sic impij, non ita egerunt, sed in conspectu domini Papæ locuti sunt aduersum lingua dolosa, & Optimates Curiæ illius miris ac variis donis remunerantes, sepulturas villæ nostræ, speciale videlicet largitatis vestræ & antecessorum vestrorum donum, quod obtinuit ex die qua fundata fuit Ecclesia nostra, nobis contradicere & prohibere fecerunt. Suppliciter igitur imploramus pietatem vestram, vt superbiam perfidorum istorum, qui contra regiam dignitatem, & nostram paruitatem egerunt, more solito ita comprimatis: quatinus eos qui extra se exierunt intra se reuerti faciatis, & quod in contumelia vestri & diminutione nostri fecerunt, ad honorem & vtilitatem vestram & nostram conuertatur.

EPISTOLA DII.

VENERABILI *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, C. de Castro Raulfi Archid. humilis Clericus suus, salutem & obsequium.* NOSCAT discretio vestra, quòd dominus Papa in proximo debet ire ad Podium, & ibi per

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

longum tempus vt credo moraturus, & nuntios Imperatoris ibi debent expectare. A Multum autem irati sunt & pœnitent, se tam citò Terram vestram reliquisse, quia à Terra sua non audiunt nisi aduersa. Et hoc secretum sit, ne à me habeatis. Bernardus iste bonus homo est, & de seruitio suo vobis gratias refero. Sed tantùm desiderabat vxorem suam videre, quòd sine peccato eum retinere non poteram. De cetero nobilitatem vestram exoro, vt statum vestrum & Dominæ Reginæ mihi, si placet, significetis. Deus scit quàm libenter viderem vos & socios meos. Valeat in longum Serenitas vestra.

EPISTOLA DIII.

VENERABILI *& carissimo Domino H. Dei gratiâ Suessionensium Episcopo, N. Archidiaconus salutem & omnimodam dilectionem.* CONVENI Fratres illos de Sancto Leodegario satis modestè & caritatiuè, prout nobis præceperatis, super receptione præsentium latoris. Illos autem, sicut mihi videtur, nimis duros inueni. Nullam enim omninò humanitatem ab illis potuimus impetrare, nec etiam victum vsque ad vos. Verumtamen responderunt illum esse bonum virum & honestum, & in nullo culpabilem, præter quòd nimis iracundus est. Asserebant etiam, quòd ad nos aliquos de Fratribus suis mitterent super hac re responsuros. Prouideat itaque caritas vestra, quonam modo de cetero saluti miseri ipsius sit consulendum. B

EPISTOLA DIV.

LVDOVICO *Dei gratiâ magnifico Francorum Regi, piissimo Domino suo, B. Decanus, G. Thesaurarius, vniuersùmque Capitulum Ecclesiæ beati Martini, ab eo saluari per quem Reges regnant.* PIISSIMVM deuotionis eius, quam erga Ecclesiam beati Martini geritis, affectum multis in locis experti, in eo præsertim vestram commendantes deuotionem, vobis non mediocres agimus gratias quòd hostibus & persecutoribus beati Martini, & ministrorum eius, & nobis diem assignastis in vestra sistendi se & nos præsentia. Rogamus igitur Maiestatem vestram, vt memor sitis eius diei quæ assignata est, crastinæ scilicet octabæ imminentis festiuitatis, quæ de Natiuitate beatæ Mariæ celebratur. Nos etenim cum venerabilibus Ecclesiæ nostræ personis aderimus, de Stephano de Sacro-Cæsaris, & Herueo de Danzé, super intolerabilibus iniuriis, quas nobis & hominibus, & Terræ nostræ violenter irrogant, quod iustitia dictauerit suscepturi. Valete.

EPISTOLA DV.

DOMINO *& amico suo veteri, Abbati Latiniacensi, Petrus Clericus Domini Regis & suus salutem, & quod potest obsequium.* QVIDAM puer consanguineus meus missus est mihi de Anglia ad discendum Romanam linguam: & quoniam de vobis sicut de Domino meo carissimo confido, vellem si vobis placeret, vt per aliquod tempus circa vos moraretur. Quid indè placeat vobis per istum mandate mihi, & si vultis vt ad vos veniat cum equo, vel sine equo. Valete. C

EPISTOLA DVI.

DILECTISSIMO *Patri & Domino suo H. Dei gratiâ Suess. Episcopo suus ille fidelis Abbas Sancti Crispini Suess. salutem & voluntarium debitæ subiectionis obsequium.* NOVERIT paternitas vestra, Portuensem Episcopum consecrationem Sanctimonialium de Charmo facere noluisse. Abbatissa verò in eadem Domo, vnde sorores pauperrimæ maximè grauatæ sunt, consecrationem earumdem expectans, vsque ad proximam Dominicam manebit. Nos autem, quia opus istud sanctissimum est, & ad vos maximè spectat, discretioni vestræ, quam maximam esse cognouimus, ex parte nostra consulimus: quatinus aut per vos, aut per aliquem alium Episcopum, quomodo id fieri valeat consilium adhibeatis. Valete. Per præsentium latorem quid vobis super hoc placeat renuntiate.

A

EPISTOLA DVII.

REVERENDO *Domino & Patri carissimo H. Dei gratiâ Suess. Episcopo & Cancellario Domini Regis, salutem & plurimam dilectionem.* PERVENIT ad vos, qualiter Comes Niuernensis vexat & affligit Ecclesiam nostram. Qui cùm appellasset audientiam domini Papæ, ibique pariter conuenissemus, tandem iudicio vel compositioni domini Senonensis stare nos promisimus. Ventum est itaque ad iudicium. Sed Comes iudicium audire noluit. Vnde discordia interueniente concordia cessit. Ego autem rogaui Dominum Regem, vt apud dominum Papam pro nobis intercedat quatinus ius Ecclesiæ nostræ manuteneat, & iustitiæ quam dissimulare non possumus intendat. Proinde rogamus vos plurimùm, vt ad dominum Papam prout expedit preces suas Rex dirigat, laboretis.

EPISTOLA DVIII.

LVDOVICO *illustri Francorum Regi Domino suo venerabili, C. Bituric. Archid. fidelis Clericus suus salutem & subiectionem.* NOSCAT vestra Sublimitas, quòd de conductu domini Papæ cum Comitibus Aluerniæ locutus fui ex parte
B vestra. Illi verò vestris in omnibus se mandatis obedire responderunt. Verumtamen Comes de Monte-Ferrando de Cantuariensi Archiepiscopo securum mihi responsum non dedit. Vnde ei laudaui, ne in terram ipsorum se ingereret, sed in Terra vestra remaneret. De cetero verò quod mihi per Literas vestras mandastis, vt scilicet de Archidiaconatu meo me deponerem, & in manu domini Bituricensis Archiepiscopi me mitterem, cum domino Papa & Cardinalibus consilium cepi, & eis Literas vestras ostendi. Dominus autem Papa & Cardinales me hoc facere omninò prohibuerunt, & opus suum nolle cassari & in irritum duci responderunt. & dominus Iacinctus quicquid auri & argenti Bituric. habebat se malle in igne cremari, aut in mare præcipitari respondit. Sed si consensu domini Papæ & vestri, & amicorum meorum, dominus Archiepiscopus Bituricensis alium honorem dare mihi voluerit pro Archidiaconatu, dominus eum Papa mihi confirmaret, qui peccatum ei dimittet si se indè peccare dominus Archiepiscopus timet. Ideóque Sublimitatem vestram exoro, ne super hoc quod mihi mandatis me cogere ampliùs velitis, & ne grauiter hoc & molestè feratis. Sciatis enim quòd & de hoc & de aliis me deponam, si vobis placuerit, & de Terra vestra & Regno si mandaueritis mihi, nudis pedibus etiam exibo. Hoc autem sciatis, quòd dominus Papa me secum in Aluerniam reducit. Valete.

EPISTOLA DIX.

C

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, fideli suo B. Decano beati Martini Turonensis salutem.* VELLEMVS certi esse super Rege Angliæ, quid facturus sit, si processurus sit in Pictauiam, vel rediturus versus maritimam Normanniam. Quòd si super hoc certus estis, ipsam certitudinem nobis mandetis per Literas, & cum eisdem hos seruientes remittatis. Sin autem res in dubio est, rumores quos audistis nobis mandetis per vnum seruientium, & alterum retineatis, donec aliud nobis mandare possitis.

EPISTOLA DX.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, amico suo G. beati Martini Thesaurario salutem.* VELLEMVS certi esse super Rege Angliæ quid facturus sit, si processurus sit in Pictauiam, vel rediturus versus maritimam Normanniam. Et si super hoc certus estis, ipsam certitudinem nobis per Literas mandetis, & cum eisdem hoc seruientes remittatis. Sin autem res in dubio est, rumores quos audistis nobis mandetis per vnum seruientium, & alterum retineatis, donec aliud nobis mandare possitis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA DXI.

LVDOVICO *Dei gratiâ illustri Francorum Regi Domino suo, Fr. G. dictus Abbas de Cisterc. pauperum Christi orationes.* AMOR deuotus, beneuolentia singularis, qua nos & Domum nostram amplectitur venerabilis Pater & Dominus noster Cabilonensis Episcopus, cogit nos pro eo vestram interpellare clementiam. Audiuimus enim ipsius innocentiam quorumdam derogationibus apud vos fuisse impetitam. Planè quisquis de eo vobis talia dixit, hoc dixisse non debuit. Est enim, sicut veraciter nouimus & testamur, homo simplex & rectus, vobis per cuncta deuotus, & ad vestrum vestrorúmque seruitium semper paratus. Proindè, si quid apud vos sumus, si quid possumus, clementiæ vestræ pro ipso supplicamus, quatinus si quid sinistri rumoris vestris auribus est intimatum, totum vobis imputetis, & pro vestra clementia nobis benignè donetis. Sentiat, quæsumus, nos filios suos intercessisse pro eo. In quo nos tunc exauditos esse sciemus, si per Fratrem istum nuntium nostrum eidem Patri nostro gratiam vestram indulgeatis, & laborem, quo eum ad vestram præsentiam summonetis, clementer remittatis. Non enim sine magno detrimento Ecclesiæ suæ & personæ suæ ad præsens Maiestatem vestram adire potest, quia ipse ætate & debilitate confectus, & Ecclesia ipsius multis & variis tribulationibus afflicta, præsentiâ ipsius sine maximo damno carere non potest. B

EPISTOLA DXII.

INTIMO *suo P. salutem, & veteris amoris affectum.* DVDVM inter me & Dominum meum mediator constitutus es. Nunc quoque & reuelo, & committo tibi causam meam, rogans vt fideles ei pro me offeras preces. Parrochiam mihi promisit, sed mallem alteriusmodi quantulumcumque beneficium. Tu ergo prout poteris voluntatem meam adimplere non graueris. Si quid enim possem quærere, tuum esset. Nummos autem meos, mora ipsa, & necessitas mihi ingruens, exigit vt reddas. Nepti enim meæ iam nubili magna prouidenda est expensa. Volo etiam vt scias, quia libenter te viderem. Statum meum præsentium lator satis tibi manifestabit. Valeat dilectio tua, sicut decet, semper memor mei.

EPISTOLA DXIII.

CARISSIMO *Domino suo* LVDOVICO *Dei gratiâ Francorum Regi, E. eadem gratiâ Abbas beati Saluij de Monsterolo, omnisque Monachorum Conuentus salutem, & omnium suarum orationum participationem.* SCIT vestra Regia Potestas, nos ad vos multoties conquestos super Burgenses Monsteroli. Illi verò pro nihilo computant, sed de die in diem iura vestræ Ecclesiæ magis ac magis deprehendunt. Causam verò quandam, vnde iustitia ad nos pertinebat, diu prolata fuit in Curia nostra, quæ propria vestra est, quæ iudicio Terræ iudicata est. Vi auferre volebant. sed causa vrgente præsentiam vestram vocauimus. Nos verò in præsentia vestra ad diem præfixum venimus, & ille qui causam habebat similiter nobiscum affuit: sed illi venire contempserunt. Nos autem expectamus iudicium & iustitiam vestræ regiæ potestatis. Vestro itaque consilio per Literas vestras Burgenses ad diem determinatum submonuimus: sed illi omninò mandato vestro non obediunt. Sed infra moram Curiæ vestræ nobis facientibus, & homines illius qui causam habebat, ad domum illius qui in potestate vestra erat venerunt, & viribus suis vxorem hominis illius propriis manibus suis foras expulerunt. Illa verò vestram regiam potestatem reclamans, magis ac magis aduersus eam insurgebant. Auditis itaque Literis vestris & præcepto vestro, magis in insaniam versi, hominem illum abiudicauerunt, & Comitem Boloniæ accersierunt, & me in præsentia ipsius submonere fecerunt: & ita ius vestrum, & iura vestræ Ecclesiæ auferre volunt. Mandamus itaque vobis, & obnixè precamur, vt indè vestra regia potestas consilium habeat. Valeat vestra regia potestas. C

EPIST.

A

EPISTOLA DXIV.

DOMINO *suo & amico, L. P. de Svvell. suus & sibi deuotus se & sibi debitam deuotionem.* DE grata mihi obsequij exhibitione exhibita in primis vobis grates refero, me vobis obnoxium confitens & obsequio mancipatum. Huic gratiæ confidere & meritis mihi contigit non mei merito, sed liberalitate vestra. Sed insperata causa timoris mihi emersit, & casus aduersans me facit formidare, ne vestræ gratiæ incidam periculum, non tamen mea culpa, sed aliena. Cùm enim quaternos Isaiæ quos mihi misistis respicerem, inueni vltimum quaternum deesse. Vnde nimis timui ne aliena culpa in me retorqueatur, & vos mihi faciat offensum. Sed pro Deo & amore quem mihi ostendistis, nolite in me culpam alterius retorquere: quia ratum habeatis in Deo, quòd in mea custodia vel nuntij mei non fuit amissus. Et si poteritis inuenire in armario vestro, vel apud aliquem cui prius fuit accommodatus Liber ille, mihi mittatis, quia illum scribere incœpi. Valete.

EPISTOLA DXV.

B HDei gratiâ Suessionensium Episcopus, Regis Francorum Cancellarius, I. Præposito de Chialsmunt salutem.* CAPPAM, quam Clerici de Norvvegia per fines vestros transeuntes in vadio dimiserunt, mandamus & precamur vt causa nostri ipsis liberam dimittatis. Nec enim iure quidquam ab eis debet exigi, qui peregrè in orationes profecti nihil secum venale tulerunt.

EPISTOLA DXVI.

DOMINO *& Patri suo R. Priori de Sancto Victore, Ioannes dictus Subprior Clareuallensis modicum id quod est.* ROGO vos, Domine mi, in Spiritu sancto, pro Spiritu sancto, scribite mihi orationem deuotam de Spiritu sancto. Scribite Domine mi, iuxta sensum, & scientiam quam dedit vobis Spiritus sanctus, iuxta deuotionem quam amministrabit vobis Spiritus sanctus. Scribite Pater mi, & mittite mihi. Nolite super hoc contradicere mihi. Scribite, Domine mi, non sub nimia breuitate, nec sub nimia prolixitate: sed sic vt eam memoriter valeam retinere, & Spiritui sancto siue in die, siue in nocte saltem semel offerre. Carissime Pater, vt vos exaudiat Spiritus sanctus, vt consoletur vos indesinenter Spiritus sanctus, nolite negligere clamorem mendici vestri. Nolite vilipendere petitionem amici vestri, sed & in orationibus vestris mementote Iohannis seruuli vestri. Valete.

C

EPISTOLA DXVII.

DOMINO *& Patri in Christo carissimo suus ille salutem & sanitatem.* ABBAS Andreas super cura mei nec vnum verbum mihi contulit, vt ei mandastis. Hugo de Aurel. ad plenum esse nostrum referet. At Abbas eum adiurauit, ne quid aduersi vobis referret, timens famam suam coram vobis maculari, quæ apud prouinciales suos de die in diem minoratur. Dùm enim Fratres supra consuetudines Ordinis nostri coarctare nititur, omnes in eum pari voto, vno ore insurgunt; nec sunt in tota Congregatione quatuor, qui vel semel in anno coram eo de occultis suis confiteri velint, etsi multum grauentur. Vnde ab Abbate Andrea admonitus, & à Priore & ceteris Fratribus rogatus, quatinus claustralibus & debilitatis aliquid relaxationis concederet, quo libentiùs consisterent; nec amore, nec odio flecti potuit, dicens hoc consuetudinis Sancti Victoris non esse. Sicque eo in propria voluntate perdurante, nutriuntur odia, seminantur discordiæ, excitantur iurgia, detinentur lites, eneruatur disciplina, perit religio, & apud forenses quod & prius suauiter olebat, nunc turpiter fœtet. Quamobrem paternitatem vestram hoc tantum exoratam volo, quatinus Literis vel intersignis mandetis Abbati, amicabiliter mittere vobis quem tractari aure audistis, aut maiorum auctoritatem per-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

quiretis. Comperi enim hoc eum ægrè suscepturum, & forsitan sic ab intentione sua reuocabitur. Et si ad vos transiero, vobis onerosus non ero. Communicato namque vobis esse nostro, quod melius verbis quàm Literis enodabitur, susceptóque consilio & consuetudinibus perdiscitis, ad propria remeabo. Hoc Fratribus plurimùm placeret, sed ab eis penitus separari molestè acciperent. Sed & hoc optant, si vobis placet, vt missis Literis Abbati eius pertinaciam temperare, & ad consuetudines scriptas, quibus contradicit teste Abbate Andrea, reuocare satagatis. Quod si non vult, mittat aliquem ad vos qui consuetudines vestræ Ecclesiæ videat, cessétque murmur diuturnum de Domo Domini, & non tota gens pereat. Amara sine dulcibus interpolatis diu sustineri non valent, nec labor sine quiete, nec his magis rigor disciplinæ sine relaxationis & spatiatus interpositione. Vale in Domino, semper curam mei agens. Cetera per Fratrem Guidonem vobis mandaui. A

EPISTOLA DXVIII.

STEPHANVS *Dei gratiâ Parisiensis Episcopus, F. R. E. H. Archipresbyteris salutem.* Ex auctoritate Dei Patris omnipotentis & filij & Spiritus sancti, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, & omnium Sanctorum, excommunicamus & anathematizamus, & à sanctæ matris Ecclesiæ liminibus sequestramus illos, qui dominum Thomam Priorem Sancti Victoris interfecerunt, & qui in fortitudine interfectoribus affuerunt, & eos quorum consilio & ammonitione & auxilio interfectus est. Omnes etiam illos excommunicamus, qui eius interfectores, & interfectorum præsentes coadiutores in suo hospitio receperint, vel qui cum eis aliquam communionem vel participationem habuerint in potu, in consilio, & locutione, nisi fortè pro eorum correptione, in emptione & venditione, in dati & accepti communione, in susceptione & protectione, Omnes istos supradictos excommunicamus, donec resipiscant, & ad satisfactionem veniant. Mandamus itaque vobis, atq; præcipimus, quatinus per singulos dies Dominicos hoc modo, & his verbis excommunicetis, & ceteros Presbyteros excommunicare faciatis. Mandamus etiam vobis, quatinus vnusquisque vestrûm in suo Archipresbyteratu prohibeat, vt nullus omninò Presbyter nec de seculo, nec de Religione, nec Abbas, nec Canonicus, nec Monachus, nec Eremita, nec Inclusus, nec etiam Abbas Sancti Victoris, huius excommunicationis reum ad se pro confessione venientem suscipiat, nec ei absolutionem huius culpæ tribuat, aut pœnitentiam iniungat. Quia ego de tanto reatu mihi soli absolutionem & pœnitentiam reseruaui. Hoc quoque præcipimus, vt Presbyteri quando excommunicant, hanc nostram prohibitionem omnibus dicant. Valete. B

EPISTOLA DXIX.

VENERABILI *Domino & amico suo R. Priori Sancti Victoris Parisiensis, suus Ioannes eandem quam sibi desiderat salutem.* QVONIAM accepta licentia exiui de Ecclesia Sancti Satyri, vt irem cum domino Cantuariensi Archiepiscopo, quidam amicus noster pro magna necessitate commodauit mihi decem solidos Andegau. Cui promisi quòd per manus vestras eos ei redderem. Ideo precor, vt latori præsentium eos consignes. Et hoc vobis signum, quòd ostēdi vobis in infirmario tabulas texti de opere Lemouicino, quos volebam mittere Abbatiæ de VVtgam. Et vos mihi respondistis, quòd Magister Andreas non in tantum respexerat obedientiam, & locum suum de Sancto Paulo. C

EPISTOLA DXX.

VENERABILI *socio & amico carissimo Alexio Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiacono, P. Gaietanus eiusdem Ecclesiæ humilis Subdiaconus, salutem & desideratam in omnibus felicitatem.* QVOTIENS mihi per Literas vel per nuntium visitandi fraternitatem vestram competens offertur occasio, exultat & lætatur anima mea, vt desideratam mihi faciem Fratris, quam corporalibus oculis ad præsens non video, saltem scriptis discurrentibus valeamus visitare. Te verò, dignissime Frater, quo familiaritatis honore præueniam? quanto admirer stupore? quàm ma-

A gno amore complectar, nolo describere, ne videar adulationibus deseruire. Cuius rei testis est lingua, quæ tam crebro sermone præsentiam vestram abesse conqueritur: testis est conscientia, quæ vestri vultus speciem tam perspicuè contemplatur. Nam quis vestræ caritatis incendio non feruet? quem & vita præclarum, & doctrina perspicuum, & quod his præstantius est, spiritualis zeli feruor reddit accensum? Ad hæc præsentiâ vestra potiùs, quàm legationis pagina si fieri posset optarem me lætificari. Sed quoniam id non datur ad præsens votis internis, misericordiæ Patrem appello, vt incolumitatem vestram in longitudinem dierum conseruet, sibi ad honorem, vobis ad virtutem, vestræ Ecclesiæ ad salutem. Quid plura? meipsum, & omnia mea vobis expono. Præcipiat itaque quod sibi placet dilectio vestra. Aggratulor enim opinioni vestræ, quæ redoluit apud nos, & gratias Deo ago, quòd in persona vestra iocundam faciunt armoniam & splendor generis, & nobilitas conuersationis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

EPISTOLA DXXI.

V. *Dei gratiâ Senonensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, E. Abbati, totique Capitulo Sancti Victoris, dilectis in Christo filiis, abundare spiritu dilectionis & pacis, per gratiam eius cuius in pace factus est locus.* TETIGIT me aliquantulum per misericordiam suam manus Domini. Et ideò ad diem, quam vobis B præfixeramus, venire non potuimus. Veniemus autem Deo volente ad vos in spiritu lenitatis & mansuetudinis, quamcitiùs dabitur nobis oportunitas, ferentes nobiscum non verbera patris, sed verba matris: parati summo studio laborare ad pacem Fratrum & quietem, cupientes in visceribus Christi vt Religio conseruetur ad Dei seruitium, & exteriora benè disponantur ad sustentationem Deo seruientium. Interim autem seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis, vt pax Dei quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, & intelligentias vestras. Valete.

EPISTOLA DXXII.

VENERABILI *Domino & amico Magistro R. Priori de Sancto Victore, suus G. Prior Ecclesiæ Sancti Albani salutem, & sinceræ dilectionis integritatem.* HABEO vobis gratias quantæ sunt indicibiles, quòd gratiæ vestræ Fratri meo Math. tam copiosus fructus arrisit. Metiórque ex illis impensis, quanta vobis debeam latorem præsentium nepotem meum securitate commendare. Precor igitur, vt benignitas, quæ in altero præcessit, se ad vtrumque extendat, & geminata caritas me vobis multipliciter reddat obligatum: & vt cumulato assurgam gaudio, aliquid mihi voluntatis vestræ dilectio vestra remandet, quo mei experimentum capiatis amoris. Valete.

C EPISTOLA DXXIII.

VENERABILI *amico suo & merito honorabili Ric. Priori de Sancto Victore, suus G. Prior Ecclesiæ S. Albani salutem, & affectum debitæ dilectionis.* QVIA Fratris mei M. qui in partibus vestris amore scientiæ peregrinatur, tam singulari gratia, tam peculiari liberalitatis prærogatiuâ prouentum curastis, gratias habeo dilectioni vestræ: nec quid amoris & obsequij vobis animus meus promittat, muti facilè valebunt apices explicare. Sed vtinam eueniat, vt quo vos amplector affectu, operis executio viua voce loquatur! Quomodo enim benignitatem, quam sibi à vobis collatam memoratus Matheus prædicat, ab eminentia vestra possem sperare, à qua prorsus nihil merui? Cerno siquidem planè, quàm amatorium illud Catonis tenaci memoriæ prudentia vestra commendauerit. *Si vis amari, ama.* Restat igitur, vt quod tam fertili principio inchoastis, talari superuestire velitis tunica. Mihi autem etsi recompensandi desit effectus, non deerit tamen affectus. Hócque modicum munus non pro munere, sed ad amoris indicium vobis transmitto, vicissim postulans vt scriptorum vestrorum mihi rescripto occasione inuenta nomina innoteant. Ego autem curabo, vt si exemplaria non desint, scientiæ vestræ thesauro Anglia nostra resplendeat.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA DXXIV.

VENERABILI *Fratri & amico R. Priori de Sancto Victore, Fr. S. humilis Minister Ecclesiæ Sancti Albani salutem, & debitum sinceræ dilectionis obsequium.* OPVSCVLA Magistri Hugonis, quæ in partibus nostris vndecumque quæsita reperire potuimus, summo studio, & exactissima diligentia, sicut tantæ venerationis scripta collegimus, & ex eis plurima in volumina nonnulla redegimus. Quoniam autem ex memorati viri tractatibus aliquot apud vos contineri, quæ in partibus cismarinis aut omninò non sunt, aut adhuc in Anglia nostra rarescunt, comperta relatione didicimus, latori præsentium eorum quæ penes nos habentur notulas compendiosas tradidimus. De vestra nimirum caritate confisi, quòd in opera sibi commissa in oculis vestræ sinceritatis nostro debeat interuentu gratiæ plenitudinem obtinere. Sanctitatem igitur vestram obnixè rogamus, ac petimus, quatinus memorato præsentium latori tractatus Magistri Hugonis inspiciendi copiam, ob reuerentiam beati Albani & nostræ precis intuitu benignè si placet indulgeatis: & vt eos quos apud nos non haberi compererit, commodiùs quomodocumque exscribi faciat, precamur vt ei in præsenti negotio vestri consilij simul & auxilij gratia respectus fraternæ caritatis aspiret. Valete.

B

EPISTOLA DXXV.

DOMINO *R. Dei gratiâ Priori Ecclesiæ Sancti Victoris, suus M. ad quam potiùs affectat hilariter ascendere salutem.* INTER ea quæ in Domo vestra deposui, sunt duo linteamina, & duo mantilia, quorum vsu nunc extat mihi opus. Quare vestra id benignitas efficiat, vt vtraque à se inuicem discernantur, & alterum linteaminum, quod celatura caret, cum altero quoquo quod recentius est manutergiorum per hunc amicum nostrum Fratrem VValterum mihi transmittatur. Reliqua verò simul posita in custodia vestra sicut priùs habeantur, donec ego ad vos veniam. Venerabili amico vestro Priori Sancti Euurtij, & huic præsentium latori Fratri VValtero gratias habeatis, qui pro veneratione vestra plura mihi parati sunt exhibere quàm velim ab eis gratis accipere. Vale perpetuò in CHRISTO IESV Domino nostro. Vbicumque terrarum existam, vester sum, cupiens vestræ voluntati morem gerere, liberalitatique deseruire. Quod res ipsa Deo annuente explicabit, si quando tempus futurum nobis obsequendi vobis mihi locum conciliauerit.

EPISTOLA DXXVI.

DOMINO *R. Dei gratiâ Priori Sancti Victoris, suus M. ad quam veritatis via perducit, salutem.* SVCCESSVS sui aperit indicia quisquis horum innititur gratiæ, quorum promeruit amicitias. Quorum enim sibi quisque conciliauit affectus ex meritis, eorumdem iure, prout honestati tamen congruit, fungitur officiis. Ego itaque non hoc calle in amicitias vestras deductus, qua benignitas in vobis insita mihi præmonstrauit accessus, ad gratiam vestram gratis intraui. Dum enim bonitatis vestræ statum recolo, mihi liquido innotescit liberalitatem vestram, prout decet ac expedit, cunctis patere. Quare, vt excellenti vestræ consuetudini morem suum geram, caritatis vestræ magnificentiam conuenio, quatinus penes vos locum mihi quempiam placidi affectus, piique desiderij, patere concedatis. Super amicitia domini VVal. Prioris Sancti Euurtij, multimodas grates vobis refero. Si quid vobis placuerit, per hunc nuntium meum amico vestro Priori Sancti Albani mandare poteritis. Valete. Si qui amicorum vestrorum manent in locis, per quæ hic puer iter habebit, precor vestra eum ad eos transmittat, ne iniurias ei fieri in via patiantur. Perpetuo valete. C

EPISTOLA DXXVII.

DOMINO *L. suus M. quam dilectionis affectus transmittit salutem.* QVANTA quisquis liberalitate substiterit, animus ipse pleniùs arguit, ac explicat ef-

A fectu. Mentis etenim egregiæ nobilitas præcipuam benignitatem suscitat, producit & conseruat. Vnde fit, vt ego de bonitate vestra optimè sperans, de liberalitate securus, de morum honestate confidens. Quid autem à vobis mihi potiùs exhiberi malim nequaquam concipio, quàm vt infra dilectionis vestræ decentem consuetudinem quos libuerit mihi reseretis affectus. Istud enim à vobis exorandum huic petitioni meæ extat potissimum. Reliquum verò, vt vestra diligentia Libros meos, quos apud vos deposui, quandóque respiciat, ne longo situ lituram suscipiant. Vale in Christo Iesu.

EPISTOLA DXXVIII.

VENERABILI *amico, & merito honorabili Ric. Priori de Sancto Victore, G. Prior Ecclesiæ Sancti Albani salutem, & debitæ dilectionis affectum.* QVIA petitiones meas iampridem curæ vestræ delegatas diligenter prosequi studuistis, præsentem ceteris securus annecto. Precibus igitur meis, vt mos vester permittit, inflectimini, & latorem præsentium Fratrem meum M. suscipiat dilectio vestra meo intuitu commendatum, & in quo necesse habuerit ei vestrum adstipuletur consilium, vt vobis habeam multiplitiores gratiarum actiones. Munusculum, quod vobis ex parte mea porrigendum transmisi, dignanter vestra dilectio suscipiat, & potiùs
B mittentis affectum quàm missi attendite paruitatem. Valete.

EPISTOLA DXXIX.

REVERENDO *Domino & Patri in Christo carissimo I. Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Guarinus Ecclesiæ beati Victoris Parisiensis Minister humilis salutem in Domino, & promptum cum deuotione seruitium.* PRÆDECESSORI meo de duobus Fratribus ac denuo iterata Epistola idem paruitati meæ vestra mandauit sublimitas, & ipsos quos volebatis vtrisque in Literis etiam subiunctis nominibus, Petrum videlicet Petragoricum, & Hugonem de Sancto Germano, specialiter designastis: quorum alter Deo vocante transiit, reliquus verò sine spe euadendi morbo incurabili infirmatur. Cùm autem morte & languoris præpediente molestia, eorum posset neuter destinari, quid agerem nescius, Dominos Senonensem ac Bituricensem, aliósque prudentes ac Religiosos viros conueni, quid super hoc mihi faciendum consulerent: laudauerúntque, ex quo in vtraque Epistola eligendo pro voluntate alterius nihil reliqueratis arbitrio, alios non esse tutum dirigere, ne forte onerosi magis quàm grati essent, si non eos quos volebatis misissem, sed alios. Ob hoc etiam mittere differendum consuluerunt, vt comperta vobis multiplici Ecclesiæ necessitate, compassionis visceribus parcendo ei vestra pietas condescendat. Viri quippe religiosi, quorum quondam religione & prouidentiâ re-
C gebatur Ecclesia, maximáque iam obierunt ex parte, paucíque surrexerunt post eos. Domus perturbationibus fatigata, oppressa debitis, bonísque temporalibus nuda. Etsi inter tot curarum angustias eos paucos qui mihi remanserunt, qui me adiuuando supportare debent, cogor dimittere, & oculos, qui mihi Religionis & disciplinæ debent viam monstrare, perdidero de facili: profectò errare continget, nec solus potero onus & prouidētiam Domus portare. Tandem humanum dicam. Secreta infirmitatum aperiens, mortem valde & propter Terræ insuetam asperitatem, & aëris qualitatem corruptam Fratres pauescunt, quoniam si nostrates laici cùm illuc vadunt, quive spatiandi, eundi, & redeundi habent libertatem omnimodam, vix vel modicum viuere possunt; isti claustro conclusi quomodo viuere possent? Has causas & occasiones Fratres prætendunt. Vnde & grauissimum duco iniungere, quod si fit, contra voluntatem suscipitur. si enim fit periculosè, valde negatur. Parcat igitur nunc, Domine, infirmitatibus nostris vestræ clementiæ magnitudo, & Ecclesiæ instantes attendite necessitates. Ego enim in quibuscumque potero vestris sum paratus obedire mandatis.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA DXXX.

SANCTISSIMO *Patri ac Domino A. Dei gratiâ vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Garinus Ecclesiæ beati Victoris Parisiensis Minister humilis salutem in Domino, & subiectionis omnimodæ deuotissimum famulatum.* EXIGVITATI meæ de voluntate, vt arbitror, domini Iohannis Neapolitani vestra mandauit Sublimitas, quatinus ei duos Canonicos religiosos, & Literas ad ordinem Canonicum in Ecclesia, quam ad hoc ipse instrui fecerat, tenendum & conseruandum destinarem. Prædecessori meo semel super hoc ante iam scripserat, duos etiam subiunctis nominibus, Petrum videlicet Petragoricum, & Hugonem de Sancto Germano, specialiter requirens: quorum alter mortuus, reliquus verò languore infirmatur continuo. Cùm autem dominus Cardinalis vnum esse mortuum didicisset, scripsit mihi denuo, illum qui superuixerat requirens ex nomine, & alium quem secum ipse ducere vellet. Ceterùm ego, cùm nec ille morte interueniente, nec iste infirmitatis molestia obsistente, destinari posset, vestro interim suscepto mandato religiosorum ac prudentium virorum consilium requisiui, quid mihi indè faciendum consulerent. Laudauerunt sanè, ex quo vtrisque in Literis quos volebat nominatim signans electionis sibi retinuerat arbitrium, nihil super hoc alterius voluntati vel dispositioni relinquere volens, alios non esse tutum dirigere; ne forte onerosi magis quàm grati essent, si non illos quos quærebat misissem, sed alios. B Denique illi Religiosi, quorum quondam testimonio religionis nostra magnificabatur Ecclesia, & consilio regebatur, maiori iam obierunt ex parte, paucique surrexerunt post eos. Plures enim venerabiles & literatæ personæ, quæ possent esse Ecclesiæ profectui & honori, cùm deuotè flagitarent ingressum, nolente vel simulante prædecessore meo, nobis inuitis repulsæ, Domus quoque perturbationibus fatigata, oppressa debitis, bonis temporalibus nuda, & in spiritualibus aliquantulum læsa. Etsi inter tot curarum angustias paucos, quos inueni, qui me adiuuando & consulendo supportare debent, in hac nouitate, maximè cum sim ætate iuuenis, religione iunior, cogor dimittere. Et si oculos qui mihi in via religionis & disciplinæ, consilij & auxilij lumen debent præstare, perdidero, de facili profectò errare continget, nec solus onus & prouidentiam Domus portare potero. Quicquid tamen exindè faciendum decreuerit vestra auctoritas, persequar ego pro viribus. Tandem humanum dicam. Mortem valde & propter Terræ insuetam asperitatem, & aëris qualitatem corruptam, Fratres pauescunt. Præterea obiiciunt nos non posse cogere eos ire vbi rigor Ordinis nostri tepidiùs teneatur. Proinde ego grauissimum duco iniungere. quod si fit, contra voluntatem suscipitur, vel si non fit, periculosè valde negatur. Parcat igitur, sancte Pater ac Domine, infirmitatibus nostris, & instanti Ecclesiæ necessitati, discretionis vestræ modestia.

C

EPISTOLA DXXXI.

AVDITO, carissime, quòd benè viueres, quòd benè valeres, quòd in cunctis prosperè ageres, quòd Deo & hominibus moribus placeres, quòd de me rumores cognata ductus pietate libenter audires, gauisus sum gaudio magno: & cùm mortuus mundo eius absolutus affectibus viuas, hac in parte fateor non me penitus absolui. Verumtamen istud non mundi, sed magis caritatis donum est, quæ pium pectus tuum, sicut de me cognato tuo aliquando sollicitat, sic quoque me pro te cognato meo iam diu piis verberans curis affecit. Quibus, Deo gratias, iam parte liberatus, vnum est quod restat, vt tuam itidem sollicitudinem, si qua pro me est, per latorem præsentium, & præsentem iudicem cartulam exhonerem. Parisius igitur ad aratrum diuinum manu missa, in Domo Dei ac beatissimi Martyris Victoris sub Regula Canonica Sancti Augustini tyrunculus degens, Christo militare decreui: cui seruire regnare est, cuius obtemperare frenis summa libertas est. vbi viuo non iam ego, sed qui habitat in me Christus. vbi mundus mihi crucifixus est, & ego mundo, non quærens ibi quæ mea sunt, sed quæ IESV CHRISTI. & hoc est gloria mea, tam posse quàm velle Deo placere. An adhuc sublimioribus inhias, & maiora de me audire delectat? En intus memoriam consulo, & me

A nihil scire, nihil esse reperio. Sed quid dicam? magnis quasi maiora promisi, & ecce tandem ad nihilum redactus sum, & nesciui. Aut forsitan sic descendisse magis ascendere est, iuxta illud, *Qui se humiliat exaltabitur.* Ille etenim verè humilis est, qui mauult reputari nihil, quàm prædicari humilis. & hoc hactenus. Superest vt flagrantissimi desiderij mei tibi carissimo meo secreta reuelem, quatinus si quomodo sedulitate tua interueniente de sacris gloriosi Christi Martyris Thomæ reliquiis aliquam particulam habere possem, obnoxius attendas. Erit enim mihi thesaurus pretiosus super aurum & thopazion dilectus. Erit mihi in peregrinatione comes & solatium. Erit mihi contra insidiantis inimici tentamenta dulce præsidium, vt me ouiculam suam pius pastor protectionis suæ humeris impositam, gregis sui numero non deesse patiatur. Quòd si desiderium meum complere studueris, & effectui rem mancipaueris, in vase signato, & nuntio fideli aliquo indè huc remeante transmittere festines. Vale.

EPISTOLA DXXXII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Abbati de Castro-Landonis.* INIVNCTI nobis officij auctoritas nos hortatur, vniuersis Dei fidelibus, & præsertim viris religiosis in iustitia sua diligenter intendere, & eis quæ B sua sunt illibata penitus & integra conseruare. Vnde dilectioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus annualia quæ dilecti filij nostri Abbas & Fratres Sancti Victoris Parisiensis in Ecclesia Sancti Saluatoris iam ex longo tempore iustè & canonicè possedisse noscuntur, quietè permittas & pacificè possidere, donec cum eis super his componas. Vel si de iustitia tua confidis, in præsentia electi ab vtraque parte iudicis, vel etiam in auditorio nostro legitima cum eis examinatione contendas.

EPISTOLA DXXXIII.

DOMINO *suo carissimo* LVDOVICO *Francorum Regi,* HVGO *Suessionensis dictus Episcopus semper suus salutem, & etiam post mortem dilectionem.* VERA loquor & ante Deum. Postquam veni in seruitium vestrum, à vestra fidelitate scienter nunquam exorbitaui. Adhuc Domino permittente fideliùs vobis seruire proposueram. Sed nunc Deo aliter disponente, in extremo vitæ articulo positus has Literas dictaui, post mortem meam tanquam extremum vale vobis mittendas. Siquidem de præsentia vestra lætificatus, quando vos nouissimè vidi, & morbo turbatus, affectum animi mei vobis aperire subitò non poteram, neque rebar vniuersæ carnis viam me tam citò ingressurum. A vestro pauidus consortio & seruitio exiens, vestris & Sanctorum orationibus, quos pro me orare faciat vestra benignitas, animam meam commendo. Pro Clericis autem meis, qui in Curia vestra mihi seruierunt, vestræ supplico benignitati. Sed ante omnia Petrum quem C nutriui à puero, & præ ceteris generis mei diligebam, & quem semper volui exhibere seruitio vestro, vobis commendo & trado. Non feci ei sicut debui, & nunc mortis inclementia præuentus, ipsi implere non possum quod cogitabam. Sed quoniam de liberalitate vestra penitus confido, grande mihi præstat solatium, quòd eum in manu vestra relinquo. Vale. Idipsum quod Literis mando, per Abbatem Sancti Victoris vestrum & meum fidelem mando vobis; vt quod ore non potui, per Literas, & per talem nuntium implerem. Valete.

EPISTOLA DXXXIV.

VENERABILI *Fratri & amico carissimo,* GVIDONI *Dei gratiâ Catalaunensi Episcopo,* HV. *eadem gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis salutem, & intimæ dilectionis affectum.* APOSTOLICÆ Sedis benignitas, quæ speciales filios quadam prærogatiuâ dilectionis consueuit amplecti, dilectum Fratrem nostrum Alexandrum latorem præsentium suum Subdiaconum, Sanctique Victoris Parisiensis Canonicum, virum vtique prudentem & literatum, propriis apicibus ad se reuocat, destinatione & proposito auxiliante Domino ad altiora sublimandi. Nos igitur de amicitia vestra præsumentes, ipsum cum nostris Li-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

teris ad vos confidenter dirigimus: rogantes & obsecrantes vt eum nostri contemplatione benignè recipiatis, & manum auxilij & consilij, siue in bona equitatura, siue in eius æstimatione liberaliter conferatis. Nos autem quod ei feceritis peræquè gratum habebimus & acceptum, ac si personæ nostræ impenderetis. A

EPISTOLA DXXXV.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Sancti Germani & Sancti Victoris Abbatibus, Priori quoque ac Subpriori Ecclesiæ Sancti Victoris, & Odoni quondam Sanctæ Genouefæ Abbati, salutem & Apostolicam benedictionem.* SIGNIFICATVM nobis est, quòd cùm Guillermus Sanctæ Genouefæ Canonicus ad præsentiam nostram absque Abbatis & Capituli sui licentia accessisset, eundem ad prædictum Abbatem vt in Capitulo de huiusmodi transgressione humiliter satisfaceret, à nobis transmissum ita vehementer & inhonestè tractauit, quòd ipsum vniuersis vestibus exuens & acriter verberans, septem diebus in terra cum canibus cibum sumere fecit. Quoniam verò de viro tam honesto ac religioso aliquid sinistrum non debemus facilè credere, nos de vestra honestate pleniùs confidentes, hoc vestræ discretioni committimus exsequendum: mandantes vt rem ipsam diligentissimè inquiratis, & huius rei veritatem vestris Literis nobis fideliter intimetis. Data Senonis XV. Kal. Sept. B

EPISTOLA DXXXVI.

DOMINO *& Patri suo carissimo H. Dei gratiâ Suession. venerabili Episcopo, Frater B. suus in Christo carissimus filius, debitæ subiectionis obsequium.* NOSTIS quòd Garnerius familiaris & noster dilectus latam & spatiosam habet parrochiam, cuius officium quia ætas iam non patitur solus explere non præualet. Vestram igitur paternitatem exoratam esse volumus, quatinus hunc latorem præsentium H. sicut dudum vobis verbo suggessimus, & modo scripto supplicamus, ad Ordinem Sacerdotij Dei & nostro amore promoueatis, vt eius ad tẽpus vices suppleat, de cuius impossibilitate non dubitatis. Quòd si prætenditis quòd nondum in Ecclesiastico beneficio adtitulatus sit, noueritis quòd prædictus Garnerius promittit se eum diligenter procuraturum, donec ei aliquod beneficium pro voluntate vestra dignum prouideatis. Pro hoc ipso prædictus Garnerius vobis in omnibus fidelissimus supplicat, & deuotus vt hoc ipsum fiat nobiscum deposcit, qui in vestris negotiis desudat pro viribus. Valete.

EPISTOLA DXXXVII.

REVERENDO *Domino suo H. Dei gratiâ Remensi Archiepiscopo, H. suus Ecclesiæ Suess. dictus Episcopus salutem, & in morte & post mortem etiam dilectionem.* AMANTISSIME Pater & Domine, postquam me nouissimè vidistis, arripuit me grauis ægritudo, vt mihi iam negetur videre desideratam vestram faciem, & ea vobis eloqui ore quæ nunc per Literas post mortem meam vobis præsentandas necesse fuit dictare. Sperabam me diutius in agro Domini moraturum, & pro viribus meis interna caritate portaturum vestros labores. Sed nunc euocatum ad districti Iudicis præsentiam me vestris orationibus commendo. Migrantis à seculo amici vestri, qui vos semper dilexi, alleuetis in hoc curam, vt Petrum consanguineum meum, vestrum & Ecclesiæ Suessionensis Canonicum, quem nutriui, & ante alios generis mei diligebam, & cui non feci prætuentus sicut cogitabam, diligatis, & contemplatione mei carum & sicut vestrum habeatis. Valete. C

EPISTOLA DXXXIII.

DOMINO *& Patri suo in Christo carissimo suus T. salutem æternam.* LANGVERVNT oculi mei præ inopia, quia elongatus est à me qui consolabatur me, aut est pertransiens, nec reuertens, qui mihi vestri signa deferat, & vos mei memoriam habere innotescat, quem aliquando potioribus non minus dilexistis.

A & vt testatur Propheta, cùm mulier non possit obliuisci filij vteri sui, permirum est quid vobis filij spiritalis vestri memoriam abstulerit, quem vna salutatione certa non dignamini. Paruitatem scientiæ & religionis in me si paruipendatis, astutum ingenuitatem amoris contempsisse non debueratis. Rememoramini pristinos dies, quibus repugnantiam sustinuistis, & quòd veritatem in vobis amplexatus sim, aut quantum vos in veritate dilexerim considerate si libeat, liquidè videbitis. An absens negligitis quæ præsens dilexistis? Absit. Sic sic enim diligit, cuius animus citiùs euanescit. Vas leue, vas vanum, vas futile, vas malè sanum. Semper præsentia vestra mihi vtique dulcis & amabilis erat, cui securiùs quo familiariùs atque vtiliùs omnia mea reuelaui. Nunc verò vestra frustratus præsentiâ, sanctitatis vestræ pedibus prouolutus, rogo atque exoro, quem semel caritatis amplexu suscepistis eiusdem nexibus in finem retineatis: cùm magnum coram Deo non censeatur, si exhibetur amico quod impendi iubetur & inimico. Ceterùm dilectum dilectorem vestrum patrem meum, qui me in carnem genuit, obnixè obsecro in Missis & orationibus ad Deum fusis per vos & per quotquot potestis adiuuetis. Iam enim anni spatio euoluto anno dimidio ante nobiscum viuens Canonicus & professus, in die sancto Epiphaniæ post cœnam Conuentus pœnitens multum, & multum deuotus de corpore eductus est, & post eum citò quædam de sororibus meis viro coniuncta, mitis & sine querela. Valete in Domino,
B & pro eis rogo vt oretis.

EPISTOLA DXXXIX.

HVGO *Dei gratiâ Suessionensis Episcopus, Canonicis Autissiodorensibus, & VVillelmo de Dampetra salutem.* DOMINVS Papa posuit super dominum Paris. & super nos verbum vestrum, & Ecclesiæ Sancti Germani. Nos autem tam propter negotia domini Papæ, quàm propter negotia Regni, ad diem venire non possumus. Mittimus verò loco nostro Abbatem Sancti Victoris, & mandamus vobis vt tantum pro ipso faciatis, quantum pro nobis faceretis si præsentes essemus. Valete.

EPISTOLA DXL.

DOMINO *suo ac desiderabili, & in Christi honore suauissimo, debitisque officiis honorando, H. reuerentissimo de Sancto Victore Canonico, suus Bernerus in Domino salutem, omnéque id quod est.* QVAMVIS ab animo meo nullo modo te separatum esse permittat dulce vinculum caritatis, & indesinenter tuos sanctos mores atque dulcia tua colloquia memoriter teneam: omnia tamen præ dulcedine tua & amore tuo apud me pro minimo duxi, eo scilicet quòd absque tua præsentia sub locorum remotione degere cogor. Non quia te absentem minus diligam, sed quia
C dulcius ac carius mihi fore æstimarem, si tecum præsentialiter habitare, aliquantísque diebus permanere possem. Scio enim, Pater mi, quantum me in Christo diligas, quia & tu scis quantum in illo vicissim à me diligaris. Reddo itaque meritis tuis, & præcurrentibus officiis, debitum resalutationis tuæ obsequium, incolumitatem tuam gaudens nuntiatam, optánsque continuam, & quòd rescripto exiguitatis meæ iure prærogatæ beniuolentiæ dudum reposcendo frequenter adij, dicens modo si id de tanta sanctitate tua valeam consequi. Nullomodo enim audeo desperare de bonitate Dei, & Domus eius, quia scio illum qui dixit, *Petite & accipietis*, abundanter tribuere omnibus petentibus eum in veritate. Dignare ergo, Domine mi, definitiuè rescribere, & non suspensè. Quod si indubitanter rescripseris, ego quippe maiorem suspensionem incidere possum, quàm priùs interrogassem. Incolumem feliciorémque te Deus omnipotens tueatur, & ad certum locum cùm Regnum eius aduenerit perducat IESVS CHRISTVS Dominus noster, Amen. Vale.

EPISTOLA DXLI.

FRATRI *A. suus O. salutem.* SICVT ex fructu & folio, cuius naturæ vel vtilitatis sit arbor cognoscitur: sic ex operibus & verbis tuæ dilectionis tam

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

præsens quàm absens, quantus esset affectus tuus in me didici. Scias, carissime, A quoniam ex quo à vobis recessi, multos labores pro saluanda auctoritate nostri Conuentus incurri: & diu sunt mansuri, nisi Deus, cui soli possibile est, cor, manum, & linguam nostri Abbatis, qui contra omnes molitur, operatur, & loquitur, sua dignatione immutauerit. Rogo igitur tuam caritatem, vt & tu roges O. Abbatem, & R. Priorem, H. Longobardum, & H. de Cercele, Magistrum C. & ceteros amicos nostros, ex nostra parte, quatinus eum, cùm ad vos venerit, moneant, arguant, & corripiant. Si enim in alium virum commutatus non fuerit, nec nobis vtilis erit, nec famam sanctitatis Ecclesiæ beati Victoris in partibus conseruabit nostris. Hoc munus Domini non quantum, sed ex quanto considerans, per præsentem latorem suscipe, vt per signa signatam habeas memoriam mei in oculo & mente. De cetero quære à Rainero Sacrista, quando potero habere tabulas quas mihi petenti promisit: & pretium ipsarum, prout voluerit & mandauerit, mittam. Vale, vt & ego valeam.

EPISTOLA DXLII.

GVILLELMVS *Dei gratiâ tituli Sancti Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis, venerabili sorori suæ in Christo eadem gratiâ Sanctæ Mariæ Suessionensis Abbatissæ salutem perpetuam.* PROPOSITI nostri est honori vestro, & Ecclesiæ, cui B ministratis, profectibus, prompto & amicali fauore semper velle cooperari. Hinc est quòd de caritate vestra indubitatam obtinentes fiduciam, secura vos ammonitione rogamus, quatinus dilecto filio nostro S. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiacono singulis mensibus vsque ad annum in v. solidis nostri amoris obtentu prouidere curetis: vt nos exindè liberalitati vestræ vberiores grates exoluere teneamur, & petitiones vestras exauditione complere reciproca.

EPISTOLA DXLIII.

VENERABILI *Domino & cognato suo Roberto Monacho de Rivvall. Simon dictus Magister Legrecestriæ, suus Clericus & cognatus, vt ignotus ignoto piorum operum debito præmio prosperari.* DE nostra cognatione multum congratulor, quæ me vobis efficit obnoxium, & magis de liberalitate vestra, quæ nobis priùs exhibita me vobis promittit obnoxiorem, & eo ampliùs, quoniam hanc eandem modestiam incrementum esse accepturam, piè sperare non hæsito. Quoniam igitur nostræ cog. * *.

NOTVM sit reuerentiæ vestræ nos transcripta nostrorum negotiorum H. iniunxisse. Verumtamen quoniam plurimum penes eum vestra præualet auctoritas, quo magis deuotus circa suscepta satagat negotia, pietati vestræ non sit onerosum exorare. Incolumitatem autem vestram scripto, vel quo placuerit modo, innuite. C

EPISTOLA DXLIV.

HVGO *Dei gratiâ Dunelmensis Episcopus, omnibus sanctæ matris Ecclesiæ filiis salutem.* BENIGNITATIS vestræ excellentiæ notificetur, hunc Clericum nomine A. Spiritus sancti gratia, ac nostrarum manuum impositione, ad Sacerdotij gradus canonicè esse promotum, nostráque licentia à nobis esse remotum. Vale.

EPISTOLA DXLV.

MAGISTRO *Gereberto, Nicolaus vt vocem sic animum modulari.* ME quia negligentem arguis, quòd tibi esse meum non scripserim, cùm satis scias cuiusmodi sit discentium status, iustiùs ego te quasi non fidum arguero, cùm contra id quod pollicitus es tamdiu mei immemor extiteris. Indè etiam est, quòd timeo ne velut & initialiter radicata amicitia nostra aliquatenus penes te deciderit, & maximè pro locorum distantia, quæ amantium animos per obliuionis incidentiam alterare solet, quod tamen neuter nostrum sentiat, sed quæ non nisi ornotina est, vt diuturna sit amicitia laboremus, & nobis idem sit vitæ & amicitiæ termi-

A nus. Maximè desidero audire quòd in Ecclesia nostra retentus sis. Si vales, bene est, & ego valeo.

EPISTOLA DXLVI.

SPECIALI *Domino & vnico Alexio venerabili Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiacono, Guillelmus de Fuerna Clericorum suorum minimus ad omnia suus, cum omni reuerentia & subiectione seipsum ad pedes.* DVM in vestram liberalitatem, carissime Domine, benignitas vestra meam dignata sit assumere paruitatem, sub breui & incompta verborum nuditate quod affecto vobis aperio. Audiens itaque dominos Legatos Cenomannis esse, & vos, Domine, cum eis fore credens, ad eos veni, & totum negotium Episcopi Xanct. & Cantoris, ceterorúmque Xanct. Clericorum, & vniuersæ Xanct. Ecclesiæ; si ibi præsentes adfuerunt, per nos ad optatum finem perduci credidi. Sic enim cùm eis fueram locutus, & adhuc sum in eodem. & hoc reuera scio, quòd per vos post Deum & ipsi & prædicta Ecclesia pacem & concordiam ad plenum possunt habere. Secundùm quoque consilium vestrum omnibus modis sunt parati stare. Cùm igitur & secundum Deum & secundum homines ad honorem vestrum hoc fieri credam, vestram sanctitatem, de qua licèt immeritò admodum confido, genibus flexis suppliciter exoro, quatinus B aduentum vestrum, quem habetis facere ad dominos Legatos, horum causa negociorum tractus, si placet festinetis: vt & Deus in hoc plurimùm honoretur, & Ecclesia Dei pacem ac veram concordiam consequatur, & sanctitas vestra inter homines non immeritò de commendabili commendabilior videatur. Nec vos lateat, Domine, latorem præsentium Magistrum I. nominis vestri famam incessanter extollere, & ad honorem vestrum vbique fideliter inhiare. Vestra denique pietas mihi seruo vestro per eundem I. quod placuerit aperire dignetur. Vale semper, Domine, quantum volo & desidero.

EPISTOLA DXLVII.

VENERABILI *Domino & amico G. Priori, Frater* IORDANVS *sic præesse, vt valeat pluribus prodesse.* EX quo vos primitus cognoui, amore integro semper dilexi. licèt hoc non valui sicut volui vobis ostendere. Ostenderem sanè, si exhibere posset exterior facultas, quæ vobis exoptat interior voluntas. Certior nempe probatio dilectionis operum exhibitio, quàm verborum promissio. Verbis namque dilectionem promittere sciunt plurimi, operibus autem hanc ostendere cùm necessitas exegerit, multi aut nolunt, aut nesciunt. Absit, absit hoc à veris amicis, ad quos pertinet amicis obsequendi occasionem quærere, séque beneficiis inuicem præuenire. Hæc est lex veræ amicitiæ, quæ maximum sibi lu- C crum ducit, cùm gratum amico impenderit beneficium. Talis amicitia me priùs vobis corde, postmodum corpore sociauit. per quem & pro quo Leger. veni, ibique Religionis habitum assumpsi. Illic enim elegeratis humilis in Domo Domini conuersari. Sed placuit ei, qui nos inuitauit, dicere: *Amice, ascende superiùs.* Nunc autem rogo, ne sit veridicum de vobis illud vulgare prouerbium, Honores mutant mores. quin potiùs experiar fiduciam in Prælato, quam habui olim in subiecto. Culmen siquidem dignitatis est liberalis materia bonitatis, quatinus cordis liberalitatem demonstret Prælatus, quam non valuit dum fuit subiectus. Quia verò præsentiam meam seruitio vestro exhibere non valeo, hunc puerum nepotem meum vobis ad seruiendum transmitto: ea fiduciâ, qua de vobis confido, deprecans, vt pro amore meo ipsum vobis retineatis, donec colloquamur. Equos vestros custodiat, herbas colligat, vobiscum in itineribus currat. Rogo ne causemini ceterorum seruientium copiam, vel segetis inopiam, vt in hac petitione patiar repulsam. Valete.

EPISTOLA DXLVIII.

DOMINO *& Patri O. seruus & filius eius An. seipsum ad pedes.* A FEBRIBVS Beneuentanis, quæ aut citissimè interficiunt, aut adeò molestant, vt

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

vexationis earum respectu sit remedium mors, tunc paululum respiraueram, cùm Cartulæ huius portitores paternitatis vestræ mihi Literas tradiderunt. Auditóque quòd mitteretis eas, vt potui citiùs assurrexi reuerendo mihi semper & memorabili nomini vestro, & optanti me benè valere spiritu inclinaui. Sed ad nomen exulis ingemui tantùm quantùm exultaueram, quòd filium me vocasset, & salutem dixisset os sanctum. Exulo reuera, grates (in aure vobis Domino & Patri meo loquor) auaritiæ, qui consilium parui pendens, & fortassis irridens, præposuit argentum suum honori suo: cera sua dominos Cardinales, sicut postea irridendo mihi obiecerunt, pascere se posse existimans. Vnde & Curiam vniuersam in tantum aduersus eum irritatam esse sciatis, vt vel nomen eius audire ægrè sustineat: & vnum dixisse de maioribus, priùs se ducentas marcas expensurum, quàm eum, si præstare voluerint aduersarij eius, non confundat. Audiui hoc, & dolui, & quidem eo magis, quò ad ampliores videbam inimicitias eius illum conuersum, quem multa ei persuasione amicissimum feceram. Plura loquerer, & conquererer acriùs de vobis apud vos ipsum, si insperata latorum præsentium festinantia non me coarctasset, & vires mihi sufficerent ad scribendum. Sed nondum longiùs abierant febres. Confirmationem priuilegij de Scala cum maxima impetratam difficultate, per Magistrum Herbertum nouum Ecclesiæ Meldensis Archidiaconum vobis misi. Fratrem Andream, quem viriliter in seruitio sanctitatis vestræ perseuerare desidero, affectu meo, obsequio vestro salutate. Tirocinium neptis meæ sanctis exhortationibus & consolationibus vestris confirmari exopto.

EPISTOLA DXLIX.

H. *Dei gratiâ Suessionensi Episcopo Regis Cancellario, I. dictus Abbas Sancti Medardi salutem & dilectionem.* PRÆSENTIVM lator C. homo noster & parrochianus vester vxorem habet valde impudicam. Quæ dum Cruce sibi assumpta cum illo Hierosolymam proficisci deberet, ablata secum pecuniâ, quam in itinere deferre debebant, cum quodam lenone aufugit, & vsque hodie malè viuens cum eo permansit. Hæc & alia deteriora de ea dicuntur, quæ secundum referentium, & eorum qui se pro certo scire dicunt narrationem, vera esse non dubitamus. Rogamus dilectionem vestram, quòd secundùm sapientiam vobis à Deo donatam tale huic pro Dei amore & nostro consilium detis, ne in desperationem cadens fornicari, vel deteriùs agere cogatur. Valete.

EPISTOLA DL.

REVERENDO *Patri & Domino H. Dei gratiâ Suess. Episcopo, R. Remensis Ecclesiæ Canonicus salutem.* GERARDVS de Vernuil parrochianus vester, semel & secundò, & tandem à nobis peremptoriè, propter querelam Ecclesiæ Sancti Martini Laudunensis, citatus, & venire, & procuratorem pro se destinare contempsit. Proindè paternitati vestræ auctoritate domini Archiepiscopi mandamus, quatinus eum pro excommunicato domini Archiepiscopi haberi, atque artiùs euitari vsque ad condignam satisfactionem faciatis.

EPISTOLA DLI.

HER. *Dei gratiâ venerabili Abbati Sancti Victoris Parisiensis, Fr. Petrus Sancti Grisogoni domini Papæ Capellanus salutem, & intimæ deuotionis affectum.* PETITIONES tuas, & precum oblationes, quas mihi pro amicorum leuamine porrigere dignaris, tantò libentiùs effectui mancipare studeo, quantò arctiùs caritatis affectu tuæ personæ adhæreo. Quod in Fratris Roberti de Bristo negotio, & aliorum noscere vales. Cui tum pro amore tuo, tum debito fraternitatis, & auunculi sui, duas marcas argenti vel circa accommodaui, quas me teste pro negotio suæ Ecclesiæ expendit. Rogo igitur dilectionem tuam, vt tuis hoc Literis Abbati notifices, vt super hoc facto sic se habeat, quatinus libentiùs si oportunum fuerit alicui de Ordine nostro auxilium ex corde impendam. Ex hoc testes habeo dominum

A num Albanensem, & Rogerum Clericum eius, Ingonem Capellanum domini Papæ, & Iohannem seruientem nostrum, quem benè nostis.

EPISTOLA DLII.

H *Remensis dictus Archiepiscopus, venerabili Fratri H. Suessionensi Episcopo salutem & dilectionem.* NECESSARIVM habentes loqui vobiscum super quibusdam negotiis ad Ecclesiam nostram & personam pertinentibus, mandamus fraternitati vestræ, & mandando præcipimus, quatinus remota omni occasione occurratis nobis apud Beluacum instanti Sabbato post festum Sancti Iohannis Baptistæ: vt sequenti Dominica valeamus de negotiis nostris tractare, & vos secundùm debitum professionis vestræ & adesse, & coadiutor existere curetis. Præpositos etiam, & Archidiaconos, & Decanos, & Abbates Episcopatus vestri ex mandato nostro & vestro iubeatis interesse.

EPISTOLA DLIII.

DILECTO *suo Domino R. Priori de Sancto Victore, Fr. VV. dictus Prior Vrsicampi salutem in Domino.* LIBELLVM vestrum, quem remitti vobis man-
B dastis, ego ipse reportaui in Quadragesima. Sed quoniam tunc non eratis apud Sanctum Victorem, Fratri Hugoni Hospitali vestro illum commendaui, insinuans ei vt vobis eum redderet. Rogamus autem vt aliquod opusculum vestrum nobis mittatis, quod nec dum habuimus, scilicet de somno Nabugodonosor, vel, *Illumina faciem tuam super seruos tuos.* Nam & hoc scribere incœperamus, sed in exemplari vestro imperfectum reperimus. Valete.

EPISTOLA DLIV.

DILECTO *suo, dilectorúmque dilecto dulcissimo, cuius proprium præ dilectione nomen taceo, quod vel plus quàm ipse sibi.* NON immeritò, dulcissime, vestram, de qua tantum confidebam, dilectionem, non modò tepuisse, sed penitus defecisse pertimesco: cùm iam vnius euoluto anni circulo sub spe promissionis vestræ Epistolæ oculi suspecti teneantur, nihilque se recepisse lætentur. Per quam vtique, & de desiderabili conuersatione vestra, & de statu fratris mei, & sororum mearum, siue de morte certificari sperabam. Sed cur, dilectissime, à dilectore vestro vehementes atque inextinguibiles in suo vestri amoris gestante pectore, flammas vestræ dilectionis oculi recessere? Certè etsi multa intersint terrarum spatia, multáque temporum transierint interualla, semper mihi præsens,
C semper recens, semper apud me vestra manet noua dilectio, & semper manebit integra, & nulla vnquam poterit adesse animi mutabilitas. Diligentem diligite tantum quæso. De collatis autem beneficiis, quoniam recompensare non valeo, mentionem facere non audeo. sed flexis genibus manúsque extendens, magnum remuneratorem vt vobis retribuere dignetur inuoco.

EPISTOLA DLV.

CARISSIMO *Patri ac spirituali Domino* IACOBO *Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Diacono, suus Alexius in Domino salutem, & seipsum ad pedes.* SANE probatio dilectionis exhibitio est operis. Quanta siquidem illius venerabilis notæque religionis, Domini videlicet Abbatis Sancti Germani, in vobis sit exuberantia dilectionis, iam ex ipsa rei exhibitione sanctitati vestræ vt reor plurima ex parte innotuit. Ipse enim Boboni vestro, & socio eius & seruienti, quanta in victu prouideat sollicitudine, quàm honestè & abundanter audistis. Vestes lineas iam tribuit, alias quoque circa festiuitatem Sancti Remigij vnà mecum emere, & ei dare disposuit. Et si quæ restant alia, promptissima voluntate perficere promisit. Verùm, quoniam non est nostrum nosse temporum qualitates, potest enim ita tempus mutari vt viginti solidi, quos modò per mensem tri-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. buit, vel etiam triginta non sufficiant: ne fortè iam dictus Abbas vester fidelis grauetur amicus, vt dominum Simonem Sancti Dionysij, quatinus ei prouideat in hospitio, paternitati vestræ his significare decreui. Illud namque quod modò habet, vsque ad modicum est perditurus. A

EPISTOLA DLVI.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Decano & Capitulo Parisiensi salutem & Apostolicam benedictionem.* QVANTVM venerabili Fratri nostro Meldensi in precibus & petitionibus suis teneamur deferre, feruor deuotionis, & integritas fidei, quam circa nos & Ecclesiam, sicut verus iustitiæ cultor, & præcipuum membrum ipsius Ecclesiæ, gerit, certis indiciis demonstratur. Quapropter vos labores graues, & multa discrimina viarum, quæ iam dictus Episcopus in veniendo ad nos pro incremento & exaltatione Ecclesiæ noscitur pertulisse, diligentiùs attendentes, nihil ei ad præsens, quod pro aliquo Fratrum nostrorum faceremus, duximus denegare. Indè siquidem est, quòd nos precibus carissimi in Christo filij nostri illustris Francorum Regis, Reginæ quoque, & aliarum magnarum personarum inducti, necnon & præfati Episcopi laboribus sicut duximus, & sincerissimæ deuotionis intuitu inclinati, pro dilecto filio nostro Philippo eiusdem Episcopi nepote, concanonico vestro, vniuersitatem vestram per Apostolica scripta monemus, mandamus, atque præcipimus, quatinus remoto appellationis obstaculo inuestiatis, & eam sibi oportunitate suscepta concedere & assignare curetis. Ita quòd nos exinde affectioni vestræ debeamus gratias vberes agere, & Episcopus præfatus ad honorem & incrementum debeat propter hoc feruentiùs anhelare. Datum Beneuenti XIII. Kal. Aug. B

EPISTOLA DLVII.

VENERABILI *& dilecto Patri G. Abbati Cœnobij Sancti Victoris, Fr. Gilduinus Fontis Iohannis Abbas cum obsequio salutem.* DILECTIONI vestræ & Fratrum vestrorum iuxta possibilitatem nostram obsequi voluntarij sumus. Annona verò, quam vobis exposcitis commodari, magna ex parte imparata est, scilicet à paleis non excussa. Proindè prouideat caritas vestra, vt apud grangiam nostram, quæ apud Moretum est, feria quinta post festum Sancti Iacobi nuntium vestrum præsentem inueniamus. Non autem mittatur nauis, donec præuenerit nuntius vester, qui nobiscum annonam videat, & quantum sine grauamine Domus nostræ potuerimus libentissimè commodabimus. Valete.

EPISTOLA DLVIII.

C

LVDOVICVS *Dei gratiâ Rex Francorum, & Dux Aquitanorum, H. fratri suo, & St. & Al. Arch. salutem & gratiam suam.* NEGOTIVM, quod, si præsentes essemus, per nos ipsos vobiscum libentiùs ageremus, vobis sicut amicis agendum committimus. Super Ecclesia Sancti Martini de Campellis, vt Canonicis Sancti Victoris ad Religionem tribuatur, voluntatem nostram & consensum Episcopo Parisiensi & toti Capitulo beatæ Mariæ per Literas nostras insinuauimus, & vt ipsi hoc ipsum velint & concedant, obnixè rogauimus. Vos itaque plurimùm rogamus, vt & nos pro Dei amore & nostro hoc ipsum velitis & concedatis: ac deinde apud ceteros Canonicos, vt & ipsi hoc velint, pro nobis agatis, atque ab eis consensum eorum vestra industria & instantia eliciatis. Valete.

EPISTOLA DLIX.

DOMINO *Beluacensi, G. beati Victoris Parisiensis dictus Abbas in summo Pastore gloriari, & ipsius dignè vestigia imitari.* PRESBYTER iste præsentium lator habebat quemdam fratrem, qui intestatus mortuus est, excepto quòd vnum equum Canonicis Regularibus Sancti Quintini, in quorum terra habitabat, vt nobis dictum est, dereliquit. Expectabat enim hunc fratrem suum, sed ante-

A quam iste aduenirer, ille decessit. Venerunt autem prædicti Canonici, & tulerunt defuncti corpus, ipsum apud se sepelientes, & quæ habere videbatur secum pariter auferentes. Vnde vos mediante paruitate nostra rogat iste, vt ei iustitiam faciatis, & quæ fratris sui fuerunt restitui iubeatis.

EPISTOLA DLX.

DILECTORVM *dilectissimo suo T. suus P. illo frui bono, quod omnium bonorum congregatione constat esse perfectum.* GRATIAS ago omnipotenti Deo, & vobis, Frater carissime. Fama est enim vos in lege Dei & mandatis eius, in quibus custodiendis retributio multa, nocte & die promeditari, vestrámque bonitatem plus secundùm conscientiæ veritatem quàm populi rumorem metiri. Vos quidem, dilectissime mi, fallax fortunæ affluentia, hominem vsque ad exitium trahens, à cognitione perfectæ bonitatis, Deo gratias, non abducit. Vos conatu maximo vix & eluctabili terminabilem gloriam pro interminabilis adeptione impugnantem, statum pulchro & indissolubili omnium bonorum vallo munitum iuuat adipisci. Nos indissolubilis amicitiæ copula vinctos inuida fortuna separat. Verumtamen natura benignior admirabile remedium contulit. Licèt enim corporali præsentia satis malignè absistamus, mentibus tamen humanis feliciter habitamus. Confidentes igitur de dilectione vestra, summa precum instantia vos
B precor, quatinus de annali Præbendæ meæ, quam dedit mihi dominus meus I. de Cathena, Abbatem vestrum & dominum Hugonem amicum vestrum exoretis. Arnulfus siquidem Præpositus noster prout mihi significauit fecit finem Abbati vestro ad quatuor libras, si prædictus Hugo concedat. Hoc agendum, vt nobis relatum est, satis in manu vestra erit. Memor igitur veteris amicitiæ, quæ semper apud me noua est, officiosa sedulitate quod prædixi operemini. Valete.

EPISTOLA DLXI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, amico suo E. illustri Abbati Sancti Victoris salutem.* COGNITVM est nos habere ius nostrum in causa aduersus homines Ampumuillæ, de quorum numero quinque nobis rectum fecerunt. Vnde mandamus vobis, vt Fortunam, sicut inuenta fuit, infra XV. dies nos habere faciatis, & homines vestros qui affuerunt nobis ad iustitiam habeatis à die Mercurij ad octo dies. Quod si non feceritis, ad villam ipsam hac de causa nos conuertemus. Si enim aliqui effregissent domum nostram, etsi non haberent pecuniam sublatam, totum tamen reddere tenerentur, & nos volumus quòd homines vestri de effossa Fortuna nobis satisfaciant.

C
EPISTOLA DLXII.

O. *Dei gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, dilectæ sorori Abbatissæ Sanctæ Mariæ Suessionensis salutem.* PROSPERA & læta de persona vestra desiderantes audire, significamus vobis nos sanos & incolumes, Domino faciente, consistere; & ad seruitium vestrum & Ecclesiæ vestræ promptos & paratos esse. Vnde pro vestris & amicorum vestrorum oportunitatibus ad nos securè mittatis, quia quod vobis commodum & gratum esse nouerimus nos libentissimè faciemus. Præterea pro quodam Clerico Romano nomine Sasson. nepote felicis memoriæ domini Papæ Anastasij, qui Parisius in scholis moratur, dilectionem vestram rogamus attentiùs, quatinus ipsum amore nostri commendatum habeatis, vt tam ipse quàm parentes sui oportuno tempore ad vestrum seruitium prompti existant, & nos grates debeamus vobis plurimas exhibere. Si quod sibi beneficium exhibueritis, sciatis quia & de Curia, cuius Clericus est, & de nobis, & aliis amicis suis, poterit vobis dignè recompensatio exhiberi.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA DLXIII.

G *Dei gratiâ Auilcurtensis Ecclesiæ Presbyter, dilecto Fratri suo R. venerabili Priori Ecclesiæ beati Victoris Parisiensis salutem.* MANDAMVS atque rogamus dilectionem vestram, quatinus vel Passionem beati Victoris, quæ apud nos non inuenitur, vel nouem saltem Lectiones de ipsa Passione transcriptas per præsentium latorem nobis mittatis. Scribimus enim quemdam Librum, quem Breuiarium vocant, cui eas inserere dignum ducimus. Valete.

EPISTOLA DLXIV.

CARISSIMO *suo R. reuerendo Priori Sancti Victoris, humilis Frater G. salutem eandem quam sibi.* SI iter prosperum à nobis ad propria habuistis, si gratiam in conspectu Regis inuenistis, si recte ac prosperè apud domnum Abbatem agitur, si Abbatem Sancti Germani super negotio nostro conuenistis: per præsentium latorem Literis vestris nobis significare non grauetur dilectio vestra. Salutate nobis domnum Abbatem, qui humilitatem nostram non solùm ad obsequendum, sed & ad obediendum in quibus sibi placuerit, promptam inueniet. Salutate nobis dominum R. Abbatem Aug. carissimum nostrum. B

EPISTOLA DLXV.

PETRVS *Dei gratiâ Aniciensis Episcopus, omnibus Ecclesiæ fidelibus in perpetuum.* SOLLICITVDINIS ac prouidentiæ pastoralis esse debet, ea quæ ad honorem Dei & Religionis augmentum spectant specialiter diligere, & si qua negligentiùs aguntur à subditis in melius reformare. Eapropter Ecclesiam de Doa, in qua disciplina regularis & Canonicus Ordo penè deperierat, ad petitionem carissimi Fratris & amici nostri Magistri Stephani Abbatis Ecclesiæ Sancti Euurtij Aurelianensis donauimus & concessimus: vt in ea regularis Ordo per institutionem prædicti Abbatis & successoris eius secundùm approbatas consuetudines Ecclesiæ suæ deinceps obseruetur, & honor Dei, & sanctæ ipsius Ecclesiæ per regulariter ibi seruientes Canonicos successu temporum perfectiùs augeatur. Huic donationi nostræ interfuerunt, & idipsum fieri postulauerunt Canonici Aniciensis Ecclesiæ, Odo Caprarius Sacrista, Petrus Gualteri Thesaurarius, Mauritius, Stephanus Saunerius. Quod vt ratum & firmum permaneat, ad perpetuam memoriam præsentem Cartulam fecimus conscribi, & sigillo nostro confirmari.

EPISTOLA DLXVI. C

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Ego LVDOVICVS Dei gratiâ Francorum Rex. Quoniam plurimi meditantes dolum omninò vigilant ad rapiendum, expedit & præcipuè Religiosis, vt in pactis eorum intercedat conscientia Principum ad sopiendum iurgia malignantium. Notum itaque facimus omnibus, futuris scilicet & præsentibus, quòd ante nos multis adstantibus Hugo Malapunctura cognouit medietatem trium partium decimæ maioris & minutæ de Villaribus vsque ad quatuor annos se inuadiasse Ecclesiæ Sancti Victoris pro mille solidis per manum Fratris Alardi. Quod etiam laudauit Guido Sagitta frater Hugonis, & tali tenore stat vadium, quòd non disuadiabunt illud, nisi ad suum retinere, & quod de manu sua decimam non eiciant. Cognouerunt etiam prænominati Hugo & Guido, quòd Nicolaus sororgius suus aliam medietatem trium partium prædictæ decimæ, & vnum hospitem, pro mille solidis Ecclesiæ Sancti Victoris inuadiauerat eodem per omnia tenore conuentionis, assentiente vxore sua Emelina. Et nos pro immobili firmitate vadium sicut est ante nos recordatum scribi, & sigillo nostro fecimus consignari. Actum publicè Mileduni
1169. anno ab Incarnatione Domini MCLXIX. astantibus in Palatio nostro, quorum apposita sunt nomina & signa. S. Comitis Teobaldi Dapiferi nostri. S. Gui-

A donis Buticularij. S. Mathei Camerarij. S. Radulfi Constabularij. Data per manum Hugonis Cancellarij.

EPISTOLA DLXVII.

QVONIAM plerique peruersi animi ad decipiendum maximè intendunt, nostri officij est res in præsentia nostra benè gestas pro bono pacis ad notitiam posterorum memoriæ tradere, & scripto confirmare. Ego igitur Mauritius Parisiensis Episcopus. Notum facimus præsentibus pariter & futuris, quod Ferricus de Gentiliaco quemdam censum, quem apud Sanctum Marcellum & apud Iuriacum Ecclesia beati Victoris pariter de dono Fratris Ferrici eiusdem Ecclesiæ Canonici diu in pace tenuerat, de feodo suo & antecessorum suorum eundem censum esse dicens, saisiuit. Ecclesia verò beati Victoris erga prædictum Ferricum super hoc querimoniam mouit, & coram iustitia nostra placitauit. Tandem consilio prudentium virorum habito, iam dicta Ecclesia ad confirmationem pacis supra nominato Ferrico quatuor libras denariorum donauit, & ipse præscriptum censum sæpè memoratæ Ecclesiæ quietum clamauit, & quicquid proprij iuris in eodem censu se habere dicebat, eidem Ecclesiæ in præsentia nostra in pace perhenniter possidendum concessit, & iustam indè se garantiam laturum promisit. Quod etiam concessit & laudauit Ansellus de Bruneio sæpedicti Ferrici frater, videntibus & audientibus qui nobiscum aderant, quorum supposita sunt nomina & signa. S. Domni Ascelini Decani Sancti Marcelli. S. Simonis de Sancto Dionysio. S. Gauterij Capellani nostri. Signum Magistri Mainerij. S. Marcelli Clerici nostri. S. Terberti de Monte-Leterici. S. Petri de Monterello. S. Philippi de Athiis. S. Hugonis Mercatoris. S. Drogonis Carnificis. Quod ne subrepens obliuio deleat, aut emergens calumnia contradicat, scripto mandari præcepimus, & præsentem paginam sigilli nostri auctoritate roborauimus. Actum publicè Parisius anno incarnati Verbi MCLXXI. Episcopatus verò nostri anno vndecimo. 1171.

EPISTOLA DLXVIII.

G *Cœnobij Sancti Victoris dictus Abbas cum Fratribus suis, omnibus fidelibus tam posteris quàm præsentibus in perpetuum.* OMNIVM bonorum, & maximè Religiosorum, proprium est, totius sanctitatis & Religionis propagationi & prospectui congaudere. Gaudium hoc nostris, Deo dante, temporibus in mutatione Ecclesiæ beati Petri de Monte Letherico piis desideriis oblatum est & donatum. Siquidem ipsa Ecclesia per Dei gratiam, & piissimi LVDOVICI Francorum Regis voluntate, consilio, & assensu, de seculari statu in Religionis statum promota est, & ad hoc seruis Dei Monachis scilicet de Longo-ponte assignata est perpetuò & donata. Nos itaque qui in prædicta Sancti Petri Ecclesia Præbendam vnam integram, & aliarum Præbendarum annualia habemus, mutationem illam in melius volumus & approbamus, & per manum domini nostri Theobaldi Parisiensis Episcopi, supradictam Præbendam & annualia Ecclesiæ de Longoponte in perpetuum habenda concedimus. Ne autem Ecclesia nostra pro illius Ecclesiæ mutatione, & nostra beniuola concessione, redditumm suorum diminutione nimia grauaretur, consulente, mediante, imò faciente prædicto Parisiensi Episcopo, in cuius arbitrio & potestate vtriusque partis assensu totum hoc consistebat negotium, Monachi de Longoponte nobis recompensationem vicariam reddiderunt, & de rebus Ecclesiæ suæ & de rebus Sancti Petri ea quæ subscripta sunt Ecclesiæ nostræ communi assensu perpetuo concedenda dederunt. Apud Athegias terras, vineas, decimam, & quicquid omninò Ecclesia de Longoponte ibidem habebat. Apud eandem villam duos solidos census, quos prædicta Ecclesia Sancti Petri ibidem habebat. Apud villam Monteclein medietatem maioris & minoris decimæ, quam ibidem Eclesia de Longoponte habebat. Hæc omnia sicut dictum est Ecclesia de Longoponte Ecclesiæ nostræ liberè & quietè semper habenda donauit, & donum scripto commendans sigilli sui impressione firmauit. Vt autem mutationis prædictæ Ecclesiæ Sancti Petri, & Præbendæ, & annua-

LVDOVICVS VII. IVNIOR. lium nostra concessio rata in perpetuum haberetur, Cartulam istam concessionis nostræ tenorem continentem conscripsimus, eamque sigilli nostri impressione firmauimus, & Monachis de Longo-ponte habendam & conseruandam tradidimus. Nomina etiam Fratrum nostrorum ad huius rei testimonium, & ad maiorem firmitatem subscripsimus. S. G. Abbatis, &c. A

EPISTOLA DLXIX.

NVPER stilum arripui, vt tibi aliqua denotarem: & cùm languit animus, cecidit manus, nihil huic dignum occurrit quod scriberet, nihil illi quod pingeret. Dimisso seorsum proposito, conuersus sum ad contemplandum hanc impotentiam, & ex causis cœpi coniectare effectus. Nolueram aliquid certi significare, sed comperi tandem ex animo elici non posse quod in animo non erat. Turbæ siquidem rerum nundinantur in cerebro: & dum variis fluctibus periclitatur mens naufraga, quot sententias de viuendi modo concipit diuersas, tot peruersas. Non hîc exquiras exquisita vocabula: non mireris orationem, sed orantem. Sedebam nouiter sub anni renascentis infantia in horto pubescentium arborum, vbi rebus fœtis arridebat aprica formositas, humus hiemi maritata verno iam tepore respirans, conceptáque parturiens semina, post duros coniugis amplexus, veris tanquam paranymphi placidum testabatur aduentum. Vernabat desuper B cœli crispantis reformata temperies, & ad celsiora Signiferi sol festinus euadens, quamuis nouo diademate foret insignitus, tamen iuratus in nostrum obsequium pro terræ fœtibus naturæ supplicabat. Hoc insensibiliter in istis sensibilibus quæque suis locis distinguẽs & ordinans, de secretis recessibus terræ gremio instillabat gratiam educandi. Mirabar bestias & aues, quæ in certis regionibus, in locis scilicet ascriptis floridis consitis sationalibus, in aëre, in aquis fluuialibus & marinis, plurimo tempore diuersis vocibus naturam salutabant. Nam rugit leo, rudit asinus, mugit bos, hinnit equus, murmulat mula, grunnit sus, vlulat lupus, vulpes gannit, pardus ferit, tigris raucat, honager mugilat, barrit elephantus, friguttiunt passeres, pubant vultures, milui lupiunt, turtures gemunt, crocitant corui, garriunt graculi, gligunt anseres, densant olores. Rogo ne dedigneris, hanc vobis, Pater reuerende, Pater mundi oculus, vitalis spiritus, Pater optime rerum, mea paruitas transmittit vini propinatam manu Ethiopis sumere potionem.

Huc vsque Codex MS. Domini Al. Petauij.

EPISTOLÆ ALIÆ HISTORICAE. C

EX CODICE VETERI MS. QVI EST IN BIBLIOTHECA Canonicorum Regularium Cœnobij S. Victoris Parisiensis.

EPISTOLA I.

HENRICO *Dei gratiâ gloriosissimo Regi Anglorum, & Duci Normannorum, A. Cœnobij S. Victoris Paris. qualiscumque dictus Abbas, salutem, & administratione Regni temporalis æternum promereri.* CANONICVS quidam Parisiensis F. nomine sola liberalitate ductus, nullo amplioris adquisitionis interueniente intuitu, Magistro Ricardo de Eli Tesaurario vestro xx. libras paris. monetæ vsque ad diem definitam commisit. Contigit autem eundem Canonicum infra præscriptum terminum ingredi viam vniuersæ carnis. Cùm verò ageret in extremis, vniuersam substantiam suam Eccle-

A siis & pauperibus, aliis plus, aliis minus, pro consilio religiosorum virorum designauit. Vnde & qui testamento eius interfuerunt ad prædictum R. nuncium in Angliam miserunt, super exsoluenda prætaxata pecunia submonentes. Ipse verò tanti immemor beneficij, soluere contemsit. Maiestati igitur vestræ pro Ecclesiis & pauperibus pauper Christus supplicat, & patrocinium vestrum in hac causa sua speciali specialiter efflagitat. Et ne transgressionis eius in vos, quod absit, ex negligentia culpa redundet, potestate vobis diuinitus data, pecuniam Christi periculosè retinentem ad reddendum compellatis: vt & zelus iustitiæ in vobis euidenter appareat, & causa Ecclesiarum & pauperum adiuta apud summum Iudicem pro vobis intercedat. Illud autem pro certo habeatis, quòd in extremo mortis articulo prædictam pecuniam se gratis, hoc est absque omni augmento, iamdicto R. coram tribus honestæ existimationis Sacerdotibus confessus est ad tempus commisisse. Valete.

EPISTOLA II.

G. *Dei gratiâ Abbati S. Victoris Paris.* IOHANNES *Comes Augensis salutem & dilectionem.* HIS Litteris discretioni paternitatis vestræ insinuare curaui, quàm grauiter & quàm asperè, & quasi infestanter Barones mei in me insurgentes, B totúsque Clerus meus, multæ quoque religiosissimæ personæ, me affligentes incessanter vituperant: pro eo quòd de Ecclesia Augi sic contra rationem inconsultè disponere decreuerim, & quòd vestros Canonicos contra institutum patris mei & meum in ea receperim. Obiciunt enim mihi id quod verum est. Sed quia pater meus ex quo Canonicos Regulares apud Augum zelo Dei instituit, statim assensu Gauffridi Archiepiscopi Rothomagensis, & postea rogatu & ammonitu atque exhortatione Hugonis Archiepiscopi Rothomagensis donauit, & ego concessi, Ecclesiam prædictam in manu Abbatis Arovvasiæ: ad tenendum & conseruandum Ordinem in perpetuum secundùm Regulam beati Augustini, & ita quòd Abbas Augi semel in anno reuisitaret Capitulum Ecclesiæ S. Nicolai de Arovvasia, vt si quid minus esset reintegraretur: Quapropter mando, mandans quoque vestræ diligentissimè paternitati supplico, eamque super omnia rogo & obsecro, vt pax in Ecclesia Augi habeatur. Rogero Abbati & sociis eius, quos ad nos transmisistis, per obedientiam præcipiatis, & præcipiendo iniungatis, vt secundùm morem & consuetudinem Arovvasiæ Ordinem Religionis in Ecclesia Augi teneant, aut omninò recedant. Nolo enim ampliùs ferre sententiam excommunicationis, quæ proindè super me singulis Dominicis diebus datur. Graue etenim mihi videtur, quòd tamdiu eam sustinui. Quòd si hoc non feceritis, veraciter dico, quia numquam ampliùs eos dilexero, sed destruam in quibuscumque potero. Vale.

C

EPISTOLA III.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, Priori & vniuersis Fratribus S. Victoris salutem & dilectionem.* ECCLESIA ista ex beneficio prædecessorum nostrorum & Ecclesiæ Parisiensis fundata est. vndè & specialiùs eam diligimus. Vocatus est Abbas vester ad aliam Ecclesiam. Non volumus quòd res Ecclesiæ, cuius cura ad nos principaliter spectat, in aliquo minorentur, sed crescant. Vnde & regia auctoritate vobis præcipimus, vt Abbas A. de cetero nullam alienandi vel accipiendi res Ecclesiæ istius habeat facultatem, neque eo præsente verbum aliquod de electione incipiatis. Valete.

EPISTOLA IV.

PASCHALIS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri A. Abbati & Monachis S. Dionysij salutem & Apostolicam benedictionem.* Ex confratris nostri GALONIS Parisiensis Episcopi relatione comperimus, quia vos præter ipsius licentiam pro sacri olei & crismatis acceptione, ac pro Monachorum seu Clericorum vestrorum ordinationibus quoslibet Episcopos adeatis, vel pro eorumdem Sacramentorum celebratione ad vestrum Monasterium conuocetis, & quòd

LVDOVICVS VII. IVNIOR. laicis pœnitentias criminum iniungatis. Quæ profectò sacris Canonibus valdè contraria sunt. Et quidem priuilegia pro prauis & malis collata sunt, & ad ædificationem, non ad Canonum destructionem alicui conferuntur. Cùm itaque prædictus Frater GALO Episcopus vester gratiâ Dei bonus & Catholicus habeatur, & prædicta sacramenta gratis ac sine prauitate indulgeat: & vos præter ipsius licentiam pro eisdem Sacramentis suscipiendis alios adire Antistites prohibemus, & Archiepiscopis vel Episcopis omnibus ne ea vobis exhibeant interdicimus. A

EPISTOLA V.

HIC est modus pactionis & pacis, quæ inter Dominum Regem Francorum LVDOVICVM, & Algrinum Aurelianensem Archidiaconum, per manum religiosissimi viri Bernardi Abbatis Clareuallensis, & Hugonis Autissiodorensis Episcopi, & Sugeri Abbatis beati Dionysij, & Imari Abbatis Monasterijnoui, & Andreæ de Baldemento, & Gauterij de Mesalam, & Hugonis de Creciaco, & Odonis Subprioris beati Martini de Campis, & aliorum Religiosorum virorum, apud Crispiacum castrum RADVLFI Viromandorum Comitis facta est & concessa. Prædictus siquidem Dominus Rex Francorum bonam & plenam & firmam pacem de se & de omnibus hominibus suis, & de HENRICO & de ROBERTO fratribus suis specialiter, prædicto Algrino, & omnibus rebus & hominibus suis tam Clericis quàm laicis composuit. & pacem illam perpetuò se obseruaturum, & quòd ab vniuersis hominibus suis, & à prædictis fratribus suis obseruaretur se facturum, in manu prædictorum Religiosorum promisit & firmauit. Per manum etiam & in præsentia eorumdem Religiosorum adiecit & concessit, quòd prædictus Algrinus cum omnibus suis ab omnibus querelis à transactis retro temporibus omninò quietus & liber remaneret: & omnes occasiones & querelæ, quæ inter Regem & eumdem Algrinum retrò extiterant, omnimodis remanerent inter ipsos sopitæ. Et si deinceps inter ipsos aliqua quandoque querela fortè emergeret, Rex indè ad rationem eum poneret, aut poni faceret. Et si prædictus Algrinus illud cognosceret, competenti emendatione illud Regi emendaret. Si verò se immunem à culpa sentiret & cognosceret, sola manu sua se ab obiecto purgaret. & sic quietus & liber abiecta querela omninò in posterum remaneret. B

EPISTOLA VI.

VENERABILI *Patri Domino R. Sancti Victoris reuerendo Præposito, & vniuerso eiusdem Ecclesiæ Conuentui sanctissimo*, GRATIANVS PETRI LEONIS *Romanorum Consul salutem, & plenæ dilectionis seruitium.* Ex quo venerabilem fratrem meum & dominum Hugonem Placentinum Episcopum in vestro collegio suscepistis, doctrina & Ordinis vestri honestate informastis, cor meum & caro mea exultauerunt & concupierunt vt obsequiis vestris per omnia manciparer, in mandatis exercerer, & illum quem in reuerentia vestra concepi affectum ipsa operis exhibitione comprobaretis. Indè est, quòd in conspectu sanctitatis vestræ id quod sum & quod possum deuotiùs offero: suppliciter implorans, vt legem ponatis mihi in seruiciis vestris, & non in auaritia. Et si est in partibus istis, vndè sanctitati vestræ obsequium præstare valeam, voluntatis vestræ mandatum suscipiam: quatinus in obsequio sinceritatem cordis mei ipsa experientiâ cognoscatis. Ad hoc plurimùm gratiam vestram deposco, vt vestris me orationibus commendatum habeatis, quatinus precibus vestris apud Deum adiutus præsentis vitæ ruinam euadam, & peccatorum merear percipere veniam. C

EPISTOLA VII.

VVILLELMVS *Dei gratiâ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, & Sedis Apostolicæ Legatus, dilecto fratri suo & amico N. salutem & dilectionem.* NOTVM est tibi, carissime, quantum te & tuos hactenus dilexerimus, & in proposito sicut in exhibitione operis apparet, habeamus diligere. Deuotione tua, frater, quod dominus Papa de voluntate omnium Fratrum nostrorum fecit, cùm essemus in

A terra pro posse laborauimus, & adhuc instanter laborare disposuimus. Indè est quòd probitas tua de facili credere non debet, quòd ad honorem & profectum tuæ personæ præcipuè dilectione tuorum parentum assiduè non laboremus. Ceterum nepotem tuum, de quo affectuosissimè rogasti, homini honesto & religioso Episcopo de Saliber. tradidimus, quatenus vsque ad festum sanctæ Mariæ ipsum militari cingulo honoret. Restat itaque, vt ad iter peragendum vsque ad prætaxatum terminum commodiùs quàm potueris te præpares, & omnia quæ tecum portare & habere habes ad Podium ante te mittere festines. Verùm si momentum vltra quàm dixerimus in colloquio isto disposuerimus, nobiscum commorari, si voluntas tua fuerit, poteris. De rebus autem nostris, quas Parisius habemus, vnà cum Camerario nostro ordinare sic velis, vt cùm eas rehabere voluerimus, sine dispendio habere possimus.

EPISTOLA VIII.

DOMINO *& amico suo E. beati Victoris dicto Abbati & toti Capitulo*, B. DE MONTEMORENCIACO *salutem & debitam reuerentiam.* NOSTIS, dilectissimi, quòd pater meus homo discretus & amator Religionis locum, qui vocatur Nemus Sancti Petri, dedit Ecclesiæ vestræ: ea videlicet conditione, quatinus ibidem diuinum officium celebraretur cotidie. & eundem locum in vita sua
B dilexit multum & frequentauit, & ego & homines mei post patrem meum. Nunc verò, quoniam locus ille vacat, & vos eum spoliastis, vt dicitur, calice, vestimentis, equo, & quibusdam aliis: precor vt prædictum locum rebus suis vestiatis, & Radulfum quem diligimus, & qui mihi & fratri meo ægrotantibus multum seruiuit, si vestræ caritati placet, & si eius ægritudo, aut causa nobis incognita non repugnat, ad eundem remittatis. Si non, aliquem honestum & boni testimonij, qui & ibidem Deo honestè seruiat, & nos secundùm Deum cognoscat. Hoc itaque vestri gratia faciatis, vt de vobis iustè non possimus conqueri. Valete.

EPISTOLA IX.

ANASTASIVS *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili Fratri E. Turon. Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.* SI honorificationi commissi tibi Pontificalis Officij ea diligentiâ qua oportet intenderes, si correctioni eorum quæ de his qui sub tua prouisione insistunt dicuntur enormia debita sollicitudine immineres, vita & conuersatio Fratris nostri G. Trecorensis Episcopi non remansisset vsque nunc sub tuis oculis indiscussa. De cuius vtique actibus ad aures nostras talia peruenerunt, quæ de qualibet persona in Clericali Ordine constituta & audire opprobrium, & referre lamentabile videretur. Bonorum quidem Ecclesiæ
C suæ dilapidator asseritur, & sacros Ordines contra decreta sanctorum Patrum dicitur distribuisse. Præterea simoniæ ac periurij crimine, multísque aliis piaculis perhibetur vsque adeò irretitus, vt, quod dicere sine nimia mentis afflictione non possumus, iuxta vocem Prophetæ factus sit tanquam subcinericius, qui non reuersatur. In quo facto illi de commissione horum excessuum, tibi verò est de taciturnitate timendum: dum speculator datus à Domino Domui Israël, ita irrequisitos tantos excessus incorrectósque dimittis, vt parietem peccatorum, quem deberes euertere, linire potiùs iuxta vocem propheticam videaris. Quoniam igitur sustinere nec volumus, nec debemus, vt præfati Episcopi vita diutiùs remaneat indiscussa, per præsentia scripta fraternitati tuæ mandamus, quatinus prudentibus aliquibus & religiosis viris ascitis, aut dictum Episcopum & Clerum Ecclesiæ suæ tuo iubeas conspectui præsentari, & diligenti conuersationis & actuum illius facta discussione, si vel aliquo crimine apparuerit irretitus, vel sacros Ordines contra statuta Canonum inuentus fuerit celebrasse, ab officio suo suspensum ad præsentiam nostri Apostolatus transmittas: vt nos quid in eo fuerit puniendum iuxtà constitutiones canonicas puniamus. Volumus autem vt tam tu quàm alij Episcopi vel Abbates, quos ad discutienda illius opera euocaueris, quicquid veritatis exindè inueneritis per scripta vestra studeatis nobis pleniùs indicare. Sanè cùm tales de illo rumores aures etiam, vt dicitur, felicis memoriæ Papæ E. præ-

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

decessoris nostri multorum proborum fuerint relatione aspersæ, ille ... rectione sua vsque nunc omiserit cogitare; peruidendum nobis est, vt de dissimulatione tam tristium nunciorum non videamur à districto Iudice arguendi. A

EPISTOLA X.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, fideli suo P. de Miliaco salutem.* ABBAS Sancti Victoris nobis ostendit, quòd miles tuus Iosbertus de Floriaco in domo sua ante Canonicos de Floriaco posuit hospitem, qui habet filias & familiam, de qua scandalizantur Canonici. Ideò mandamus tibi, vt tu facias hospitem remoueri, & Abbas S. Victoris consilio tuo conuenienti mensuram in re ponet, aut emendo terram, aut cambiendo, aut dando tantum redditus quantum ab hospite solet habere. Vale.

EPISTOLA XI.

LVDOVICVS *Dei gratiâ Francorum Rex, amico suo E. Abbbati S. Victoris salutem.* ABBAS Sancti Maximini Aurelianensis conquestus est nobis super hominibus vestris de Puseols, & si per vos res posset sedari nollemus indè vos submonere. Vnde mandamus vobis, vt super terram cum eodem Abbate conueniatis si fieri potest ad feriam VI. infra octauas Assumptionis, vel ad alium diem congruum: & per vos finiatis & componatis. Alioquin & vos & ipsum submonebimus, & in præsentia nostra res terminabitur. B

EPISTOLA XII.

B. *amico suo, G. suus salutem.* NOVERIT equidem discretio vestra, quia vestri gratiâ multas inimicitias pertuli, & Comitis Pictauensis & Petri de Gasnapia pro vobis grauissimam iram incurri. Dum enim turrem nostram vobis conseruare temptaui, eos qui mihi amici erant inimicos meos effeci. Ideò itaque pluries gentem meam, milites scilicet & pedites, collegi: & ne ipsi terram vestram vobis auferrent, aut vastarent, vellent nollent obtinui. Nunc, vt audiui, pacem cum eis firmare, & ita me in guerra deserere paratis. Quòd si feceritis, cùm fidei mentitæ vos arguam, & vobis guerram paruipendam, & auxilio Comitis Britanniæ, Domini scilicet mei, ipsis fortiter resistam. Quòd si fortè auxilio & consilio meo indigebitis, pro certo scitote quia constanter denegabitur vobis. Vos fortassè fortunæ mores ignoratis. Nescitis quia & depressos extollit, & elatos libentissimè deponit. Hic certè ludus fortunæ. Victoribus catenas, captiuis multotiens diademata confert. Actus fortunæ nemo prouidere potest. Quæ vtique vobis applaudere videtur, fortassis cùm vobis prouideritis vos grauiter lædet, persequetur. Tunc verò consilium & auxilium meum sciatis vobis meritò denegandum, quia sine appellatione & consensu mei cum inimicis meis & vestris fecistis fœdus & pactum. Valete. C

EPISTOLA XIII.

ROTROCO *Dei gratiâ egregio Perticensium Comiti, domino carissimo & auunculo suo, B. sua dilectissima & corpore & animo neptis, sic in terrena militia pro Christo militare, vt cælestium militonum tabernacula possit habere.* CERTE de gloria vestra, quæ longè latéque per Orbem deuulgatur, congaudeo. Nam quò magis ipsa crescit, eò gloriosior existo. Terram paganorum Dei auxilio & gratiâ ad ipsius seruicium aliquantum adquisistis, infideles & contemptores Dei non mundo, sed Deo pugnantes, indè fortiter expulistis. Vos autem audiui non redituros vndè venistis. Sed timeo ne ob eam rem iram summi Iudicis incurratis. Fortassis enim gentiles absentia vestra aduersus Christianos ibi temerè derelictos animabit, & ad eos impugnandos vtpote auxilio destitutos armabit. Verumtamen diuina Scriptura proclamat: *Victoria belli non in multitudine exercitus, sed de cælo est fortitudo.* Ad terram igitur stolidè dimissam sapienter redite, & vitam vestram, quam

A ibi aliquantum expendistis, ibidem in Dei seruicio terminate. Ex carnali autem amore præsentiam vestram ampliùs desidero, sed ex spirituali fructum boni operis in vobis requiro. Si verò aliquem sericum vobiscum attulistis, mihi ad faciendum indumentum vestri gratia mittatis. Valete.

EPISTOLA XIV.

HENRICO *Dei gratiâ Anglorum Regi excellentissimo, G. miles vtique per omnia suus, ab ipso saluari qui dat salutem Regibus.* QVONIAM omnis potestas à Domino Deo est, ideò potentes huius seculi debent sollicitè pensare, ne potestatem sibi à Deo commissam temerè exhibeant, sed cum ratione. Habent enim misericorditer subiectis parcere, & rebellium contumacias fortiter debellare. Habent & pacificos diligere, & discordes ad concordiam reuocare. Fortassis ad aures vestræ dignitatis peruenit, quia Comes Nannetensis iram suam grauissimè mihi ostendit. Siquidem Petrum de Gasnapia proditorem vtique summum aduersum me sustentat, & inimicum meum pecuniâ seductus aduersum me hominem suum iniustissimè iuuat. Ipsum autem per Barones plurimos inuisi, & si quid aduersum eum iniustè fecissem, me in Curia sua rectitudinem tenere multotiens pollicitus fui. Ipse & auaritiâ cœcus, & pecuniâ corruptus, mandata mea paruipendit, & inimici mei pecuniam seruicio meo & honestati anteferens, me grauiter & iniustè deprimit. Verùm postquam nec humilitatem nec rationem mihi apud illum proficere video, certè Terram meam ab ipsius tyrannide experiar armis defendere. Sed quia aduersus eum, Dominum vtique meum, iniustè moueri nolo, idcirco per dominos & amicos meos eius mansuetudinem imploro. Vestram itaque liberalitatem expostulo, & apud eius iram vos mihi intercessorem constituo. Per Literas igitur vestras ipsum ad rationem mittite, & vt ab hominis sui impugnatione desistat diligenter exorate. Valete.

B

EPISTOLA XV.

CONANO *Dei gratiâ Britannorum Duci glorioso, homo vtique suus & amicus salutem & debitum seruicium.* NOVERIT equidem dignitas vestra, quia ego & P. de Gasnapia diu inter nos inimici in Curia vestra pacem confirmauimus, & si quis pacem illam violaret, vos ipsius aduersarium constituimus. Nunc autem ipse nequissimus seductor contempto imperio vestro Terram meam infestat, & quantam vobis faciat iniuriam nullatenus excogitat. Cogor itaque aut Terram meam turpiter amittere, aut armis eam ab ipsius nequitia fortiter defendere. Vestram itaque dignitatem expostulo, quatinus me ad ipsum debellandum iuuetis, aut si iuuare non vultis, saltem mihi nequaquam noceatis. Ego enim in Deo & in
C gente mea confido, quia eum nullis extraneis adhibitis fortiter debellabo. Valete.

EPISTOLA XVI.

HIL. *(Aurelianensi) carissimo & fidelissimo suo, Her. vtique suus, vitâ peccator, habitu reus, sic temporalem sapientiam amministrare, vt de cælestis fonte sapientiæ valeat haurire.* IAM satis, fili mi, supérque satis præsentiam tuam desiderauimus, iam diu absentiam tuam passi sumus. Celeriter igitur, fili mi, velle nostrum adimplens remea, & ciuitatem nostram, quæ desiderio tui languet, aduenіens recrea. Quanticumque enim Clerici, nobiles, & diuites, gloriosi & potentes, Andegauis conueniant: tu tamen vnus, cuius præsentia studium illorum decoraret, per absentiam tuam illud vilificas. Cuicumque Magistro, seu Valleto, seu Gordoni, seu Rannulfo, seu Entebuo * ipsi adhæserint, te tamen quasi inter ceteros florem expostulant. A te audire gestiunt, quod à te percipiunt pro munimento & auctoritate deferunt. Ceteri namque vel scientiæ sunt minoris, vel linguæ impeditioris. Tu autem Dei gratiâ & in literis plurimùm vales, & eadem gratiâ quam interiùs nosti linguâ interprete ad intelligentiam profers de cuiusmodi bono. Quidam sic ait: Facundia Dei donum est, quando quis quod commodè intelligit commodè potest proloqui. Quæ autem de te perhibui, ex illis qui ad me veniunt

* for. Eusebio

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

multotiens audiui. Quanti te faciat dominus Andegauensis recordare, & girouagatione tua intermissa, tandem ad nos reuertere. Attende quoque, quia Magister Vlgerius bonos Clericos magnipendit, & si vmquam eos retinere potest, amplis ipsos honoribus extollit. Boëmundum Archidiaconum, Vassetum Magistrum Scolarum, Radulfum & Petrum Canonicos tibi in exemplum afferas. Quos omnes præfati Episcopi ad summos honores extulit benignitas. Nolo tamen vt Scolam tuam turpiter & ante tempus deseras: imò vsque ad Pentecosten more boni & stabilis Magistri obtineas. Clericos tuos non tantùm literis, sed etiam moribus instrue, & ne turpis fama de Scola tua exeat, scolarium licentiam retunde. Quid Radulfo apud Castellum-Gunterij acciderit vide, & ne simile quid incurras vigilanter attende. Mea paruitas ipsum, qui fons est bonitatis, frequenter exorat, vt te & tuos ab omni infamia & turpitudine custodiat. Vale. A

EPISTOLA XVII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, carissimo in Christo filio* LVDOVICO *illustri Francorum Regi salutem & Apostolicam benedictionem.* ROMANORVM Pontificum institutione noscitur processisse, quòd media Quadragesima, ea Dominica qua cantatur *Lætare Hierusalem*, consueuerunt ipsi florem aureum, non gratiâ temporalis elationis, propriis manibus annua semper reuolutione gestare: ea vtique in facto huiusmodi designantes, quæ tam ad decorem Ecclesiæ, quàm ad fidelium noscitur instructionem spectare. Vnde & cùm nos eorumdem antecessorum nostrorum vestigia subsequentes, similem florem eo die, in quo constitutum est, nuper in manibus gestaremus: non inuenimus, cui tam dignè, sicut Excellentiæ tuæ, florem huiusmodi deberemus offerre, quem & deuotione circa Ecclesiam Dei & nosipsos, & dignitatis honore cognoscimus præeminere. Quia verò floris huius significantiam tuam Celsitudinem credimus tantò libentiùs nostra velle expositione cognoscere, quantò te constat corde & opere diuinis obsequiis, & piis actibus feruentiùs inhærere: prudentia Regiæ Serenitatis agnoscat, quòd flos iste Christum Regem exprimit, ac designat, qui de seipso loquitur, dicens: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Aurum namque Regem non immeritò dicitur denotare, cùm ad hoc designandum à Magis figuraliter oblatum fuerit Saluatori: vt per hoc Rex regum, & Dominus dominantium monstraretur. Rubor autem quo aurum coloratum est, & suffusum, Passionem significat Redemptoris, de quo vtique scriptum legitur: *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Et iterum: *Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Odor autem huius floris, Resurrectionis eius gloriam præfigurat, vt sicut ipse primogenitus mortuorum ex multis fratribus, & resurgens à mortuis, iam non possit mortis vinculis detineri: qua & noctem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo in immortalitatis gloriam reparauit. Sanè huiusmodi anfractus & climata omnium scelerum fœditate concreta, tantus odor Dominicæ Resurrectionis aspersit, vt nulla pars Orbis alienam se ab odore isto sentiat, vel expertem: sed omnes se gaudeant odore hoc suauissimo spirituales nequitias in cœlestibus iam vicisse. Porrò, si ad ipsius Christi Resurrectionem figuraliter denotandam sanctæ illæ mulieres ad sepulcrum aromata detulerunt, suauitate redolentium vnguentorum gloriam præsignantes: quæ vtique terrorem inferis, cœlis gaudium, terris intulit sanctitatem. Hæc sunt, fili in Christo carissime, quæ in flore isto noueris figurari: vt tantò acceptior apud te & gratior habeatur, quantò eum trifaria expositione significaris affectuosiùs diligere, & sinceriùs colere didicisti. Petimus autem, & totis affectibus exoptamus, vt ille flos aureus, qui omnes Reges & Principes antecedit, imò per quem Reges regnant, & prudentes describunt iustitiam, terrenum tibi Regnum diuturno tempore sua ineffabili pietate conseruet, & æternum in illa felici retributione iustorum misericorditer largiatur. B C

EPIST.

A

EPISTOLA XVIII.

ALEXANDER *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis suis Abbatibus & aliis Ecclesiarum Prælatis, & vniuerso Clero per Angliam & Cismarinam Terram illustris Regis Anglorum constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.* NON est vobis, sicut arbitramur, incognitum, qualiter HENRICVS illustris Anglorum Rex pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos peccatis exigentibus est suborta, vxores eorum, filios videlicet carissimi in Christo filij nostri LVDOVICI illustris Regis Francorum, detineat. Pro quibus sibi restituendis idem Rex Franc. & filij prædicti Regis Angl. generi sui preces nobis sollicitas porrexerunt. Nos itaque studiosiùs attendentes iustum & honestum existere, vt viri suas vxores repetere debeant; & precibus eiusdem Regis Francorum & generorum suorum, non solùm in his quæ ex officij debito tenemur efficere, sed etiam in omnibus quæ à iustitia non discordant, volentes prompto animo acquiescere: præfatum Regem Angliæ studiosè satis & attentè monuimus, eique dedimus in mandatis, vt ad commonitionem venerabilium Fratrum nostrorum Tarentasiensis Archiepiscopi, Claremontensis Episcopi, & dilecti filij sui Carturiensis Prioris, vel loco eius Prioris de Monte-Dei, si ipse adesse non poterit, vel duorum ex his, si tres non potuerint interesse, filiis suis vxores infra
B XL. dies post Literarum nostrarum susceptionem restituere non postponat. Si verò eas infra præscriptum terminum viris suis non restituerit, Apostolica auctoritate præcipimus, vt tota Prouincia, infra quam detinentur, & ad quam transferentur, quamdiu ibi fuerint, donec viris suis restituantur, ab omnibus diuinis officiis præter baptisma paruulorum, & pœnitentiam morientium cesset. Indè est quòd vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatenus eundem Regem Anglorum ad eas restituendas sollicitis monitis & exhortationibus inducatis: proponentes ei, quòd non minus sibi expedit eas restituere, quàm viris suis ipsas recipere. Et si iuxta commonitionem & mandatum nostrum filiis suis vxores eorum infra terminum constitutum non restituerit, extunc in quacumque prouinciarum vestrarum detinentur, vel ad quas transferentur, donec ibi fuerint, nulla diuina officia præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientium, celebretis, vel permittatis ab aliis celebrari. Omni super his contradictione & appellatione cessante. Sciturì pro certo, quia si qui contra interdictum nostrum, quod non credimus, venire temptauerit, suæ temeritatis & transgressionis pœnam debitam auctore Domino reportabunt.

EPISTOLA XIX.

C LVCIO *Dei electione summo Pontifici dilectissimo Domino suo & omnium*, VLGERIVS *eiusdem permissu Andegauensis licet indignè dictus Episcopus, & seruus eius, officiosam subiectionem, & deuotam obedientiam.* CARISSIMOS pedes sacrosanctæ Maiestatis vestræ precibus & supplicatione postulare præsumimus, quatenus venerabilem Decanum beati Martini dominum Odonem, virum egregium, cùm ad vestram venerit præsentiã, pro vestræ benignitatis misericordia dulciter & mansuetè suscipiatis, & eius graues molestias in lætitiam conuertatis, & cum plenitudine pacis & gratiæ vestræ, quod vestram serenitatem decet, eum ad nos & ad propria remittatis. Coram vobis, cui perniciosum est mentiri, testamur, quòd cùm ad modò dictam Ecclesiam venissemus, & Capitulum, quod tunc frequentissimum residebat, fuissemus ingressi, nullum in Fratribus illis intelleximus, qui in superiùs nominatum Decanum clamaret, vel ei in aliquo derogaret. Sed potiùs ei plurimùm ob istiusmodi increpationem vestram condolebant, & vnanimes voce concordi commendantes eum, promittebant totum scire suum, & totum posse suum, & se venturos ad genua vestræ misericordiæ si opus sit, & facturos in eius defensione quicquid bonorum deuotio filiorum habet facere pro defendendo bono patrono suo. Probatæ & religiosæ personæ orant pro illo nobiscum, quas ipse consueuit fulcire consilio, & fouere auxilio. Conseruet vos Deus desideratum Patrem & Rectorem Ecclesiæ suæ & toti mundo diu superstitem. Pro vobis, Pater, oramus, & in Capitulis & in Conuentibus orari facimus.

LVDOVICVS VII. IVNIOR.

A

EPISTOLA XX.

LVCIO *Dei electione summo Pontificum, reuerentissimo Patri suo, & omnium, & Domino,* VLGERIVS *dictus Andegau. Episcopus, seruus sanctitatis, deuotam subiectionem & officiosam obedientiam.* DOMNVS Rotbertus venerabilis Prior Sancti Cosmæ Turonensis, vir quidem magnæ religionis, ad ianuam vestræ misericordiæ pro negociis & necessitatibus pauperis Ecclesiæ, cui auctore Deo præsidet, & pro qua plurimùm laborauit, proficisci deliberauit. Vndè nos confisi de vestræ misericordiæ consuetudine, pedibus vestræ Maiestatis supplicare rogando præsumimus: quatenus eum, cùm ad vestra genua venerit, benignè suscipiatis, & in petitionibus suis, quas dignas auditu ante clementiam vestram fuderit, efficaciter exaudiatis, & à serenitate vultus vestri lætum ad propria eum remittatis. Quantò citiùs potero dirigam ad vestram paternitatem Peloquinum Clericum & seruum vestrum, Officialem meum, cum intersignis seruitutis meæ: qui vice mei desideratos vestros vultus videndo, & optatam vestram sospitatem mihi nunciando, desiderium meum impleat. Quandoquidem impediente infirmitate mea & senectute, ad vos, carissime Domine, venire non sufficio. Conseruet vos pietas Christi diu superstitem super terram, piissimum Patrem Ecclesiæ suæ. Valete.

EPISTOLA XXI. B

VLGERIVS *Andegauis indignè dictus Episcopus, Archipresbyteris, Archidiaconis, Prioribus, Presbyteris, & omni Clero in Andegauensi Episcopatu constitutis, vitam quæ finem beatitudinis nescit.* MANDAMVS vobis atque rogamus, & supplicamus, quatinus hos Fratres nostros, cùm ad vos venerint, benignè & affectuosè suscipiatis, & Ecclesias vestras ad prædicandum eis exponatis, & corda vestrorum parrochianorum ad impendendas eis eleemosynas suas largissimè inclinetis. Isti enim sunt nuncij, & officiales, & commilitones militantium Christo in sacrosancto Templo Domini Hierusalem: quorum militia sine dubio vera est, & Deo gratissima. Quæ abiectis secularibus desideriis, videlicet gaudiis nuptiarum, & omnimoda voluptate, & expers proprietatis, professa arduam Religionem, vt æternam consequatur beatitudinem, contra hostes Dei, qui sanctam ciuitatem Hierusalem, & alias Orientales persequuntur, pugnare elegerunt: nec dubitant dare animas, & fundere sanguinem, dum deleant & exterminent gentiles impios à sanctissimis locis, quos Dominus elegit natiuitati, & passioni suæ, & conuersationi. Nos verò cupientes participes esse eorum beatitudinis & sortis, concedimus, vt si Ecclesiæ sint interdictæ, ad quas illi tendent, in aduentu eorum semel in anno, vno die ad honorem Dei & eorum solemniter pulsatis signis celebretur diuinum Officium in ipsis, admissis omnibus parrochianis: exceptis excommunicatis. & si qui sint Fratres eorum, qui signum, vel habitum, aut vitam eorum habeant, ea vice, si mortui sint, sepeliantur. Hos diligit & amplectitur Papa Romanus & tota Romana Ecclesia, & omnes qui Deum amant. Omnibus verò, qui sua beneficia eis porrexerint, quintam partem pœnitentiæ peccatorum, quæ confessi fuerint, relaxamus. Valete. C

GESTORVM DEI PER FRANCOS

SCRIPTORES QVATVOR;

QVORVM DVO IAM EDITIS AVCTIORES, alij nunc primùm in lucem prodeunt.

GENEALOGIA REGIS QVI VOCATVS EST KAROLVS MAGNVS.

De cuius prosapia orti sunt GODEFRIDVS & BALDVINVS Reges Hierosolymæ.

Ex veteri Codice MS. Cœnobij S. Quintini de Monte, ad calcem Historiæ Hierosolymitanæ Fulcherij Carnotensis.

KAROLVS Rex vnctus est in Imperatorem in Ecclesia beati Petri, die Natalis Domini. Qui Carolus genuit Ludouicum Augustum. LVDOVICVS genuit Lotharium, Pipinum, & Ludouicum ex Ermengarde, & Karolum Caluum ex Iudith. KAROLVS CALVVS genuit Ludouicum, qui nihil fecit, quia tantùm IV. * annis vixit. LVDOVICVS filius Ludouici * genuit Karolum Simplicem, & Karlemannum. KAROLVS verò SIMPLEX ab Heriberto captus est. Qui Karolus ex Ogiua genuit Ludouicum. LVDOVICVS genuit Lotharium Regem, & Karolum Ducem ex Gerberga. LOTHARIVS Rex genuit Ludouicum iuuenem, & KAROLVS Dux frater Lotharij Regis genuit Ermengardem & Gerbergam. ERMENGARDIS genuit Albertum Comitem de Namuco. Et ALBERTVS genuit Albertum, & fratrem eius Henricum Comitem de Durboio. GERBERGA verò soror Ermengardis genuit Henricum Seniorem Comitem de Brussella. HENRICVS Senior genuit Lambertum Comitem, & Henricum fratrem eius, & Maltildem sororem eius. Hanc MALTILDEM duxit vxorem Comes Eustachius de Bolonia, & genuit ex ea duos filios: Eustachium, & Lambertum. EVSTACHIVS verò accepit vxorem filiam Godefridi Ducis, Idam nomine, nobilem genere & moribus: & genuit ex ea tres filios, Eustachium Comitem Boloniæ, & GODEFRIDVM & BALDVINVM Reges Hierosolymæ.

* *leg.* II. annis rexit.

* Karoli

A

AD PETRI TVDEBODI SACERDOTIS SIVRACENSIS HISTORIAM DE HIEROSOLYMITANO ITINERE;

IOANNIS BESLY PICTONIS PRÆFATIO.

IACOBVS BONGARSIVS de Literis benè meritus, ingens Volumen Auctorum Orientalis Historiæ vt Hanouiæ anno MDCXI. ederetur, curauit. B Horum primum, qui sine nomine agmen ducit, ex stylo & in Buamundum affectu, Italum existimauit: quod vtrum verum sit necne, ego nolim acrius aut pugnatius in dubium vocare. Vnum hoc audacter affirmauerim, istum suum Anonymum ex PETRI TVDEBODI Pictonis Historia, quam inscripsit DE HIEROSOLYMITANO ITINERE, ferè omnia desumpsisse. Cuius vt exantlatos labores, & famam qualem qualem sibi clanculum arrogaret, eius nomen plagiarius expunxit: & genuini Scriptoris dignoscendi notas, frequentes & indubitatas, ex Opere toto euulsit, crimine legibus vindicando. Quædam tamen aliundè petita, mihi quidem non ingrata, raò scriptis interseruit. Sed plura quæ scire conducat, & in damno sit ignorare, temere truncauit & reiecit sine iudicio. Quamplurima denique aut in sequiorem formam aut non meliorem commutauit: & si dicendi facultas ei tanta fuisset quantam sibi præsumpsit, potuisset, putidus Magister, edocere Tudebodum Latinè loqui. Quicumque ille fuit, Fortunæ debet ludibrium; qui dùm alteri nomen eripere conatur, ipse, non ille, suum amisit. Meliori fide Robertus Monachus, Baldricus Dolensis Archiepiscopus, & Guibertus Abbas, omnes coætanei, se Interpretes alienæ Historiæ candidè professi, plerumque fusiori stylo, laxis habenis, quandoque verbum verbo, semper cum cura quantum possunt, istum illum Anonymum reddunt. Ipsi etiam alia Historiæ studiosis non pœnitenda, quæ ab his qui Hierosolymitanæ expeditioni interfuerunt, didicerant, suis Libris permixta posteritati tradiderunt. Noster de seipso, de nomine, familia, patria, professione, Libris, Librorúmque inscriptione, de ætate qua vixit & scripsit, nos monitos voluit, veterum solemni C more. Cùm exercitus Christianorum per Hierosolymorum obsidionem, mense Iulio, annò MXCIX. siti & tempore anni feruentissimo, & cœlo æstuanti, & solo torrido laboraret (quæ verba sunt Aemily) obsecrationes habitæ, sacra loca suburbana nudatis pedibus reuerentissimè supplicum habitu peragrata, ad hæc Tudebodus addit quæ ponam ex lib. v. Quo loco (ad montem Sionis) cupiens intrare Ecclesiam, quidam Clericus prior in processione veniebat. Ad ostium ipsius Monasterij cum quadam sagitta in media fronte vulneratus est, atq; defunctus est. Credendus est qui primus scripsit, quia in processione fuit, & oculis carnalibus vidit, scilicet PETRVS Sacerdos TVDEBODVS SIVRACENSIS. Nomen suum & Patriam indicat suam, anxia verborum iunctura. Nam si, Siuracensis Sacerdos, connecterentur, ambiguus sermo nos ancipites torqueret, & fortasè induceret in errorem. Siuracum autem non obscura nota est oppidum in Pictonum agro situm, hodie Præturæ Regiæ sedes, vna è quatuor maioribus quibus amplissima & florentissima regio insignitur. Senescalias vocant. Tunc temporis sub ditione HVGONIS LIZINIACENSIS ab inuicto animi robore cognomine Diaboli erat. Meminit Auctor Rainaldi eiusdem Hugonis militiæ Magistri, quem Dapiferum appellat. Is, cùm nostri IV. Id. Iunias, quinto ab Aduentu die, anno MXCIX. Hierosolymam essent aggressi, & antemuralibus effractis, ad interiora occupanda scalas admouissent, ipse Rainaldus inter acriores qui muros conscenderant, ab inclusis cæsus, non inulta morte, ibi periit. Nam etsi Guillielmus VIII. Pictauus Comes & Dux Aquitanorum, bello sacro per se nondum militaret, turmas

tamen sub signis armatas, neque paucas neque exiguas, Princeps potentissimus submiserat. A Quarto Kal. Iulias anno præcedenti, pugnatum est ad Antiochiam contra Corbonam, & equitum ducenta millia, peditúmque numerum innumerum. Exercitus cunctus Christianorum in sex acies tributus: Pictones eo die GASTONI BENEARNII Vicecomiti, Ducis clienti, qui cum Tancredo aciem quintam rexit, parebant. Tudebodus ipse Picto Pictonum suorum, qui ad immortalem de Barbaris fusis fugatis trucidatis victoriam deportandam, animum, vires, sanguinem subministrarant, gloria fauens, patriaque amore flagrans, id vnus Literis consignauit: Anonymus, ceteri omnes quorum non intererat commemorasse, silentio transmisere. Quando Hierosolymorum iter sit ingressus, ostendit nusquam; & in Historia diuinare, illicitum est. Coniicio tamen Hugoni Magno ab initio se dedisse comitem. Sed postquam Magnus apud Dyrachium, quo se cum Guillielmo Marchisi ex sorore Buamundi filio, intempestiuè transiecerat, per insidias interceptus, ad Alexium Imp. in vinculis, missus est: Nostrum Buamundo, qui nondum ex Apulia copias deduxerat, tunc adhæsisse, & cum illo Constantinopolim iuisse, eóque peruenisse XVI. Kal. April. anno MXCVII. aut verbis Alberti Aquensis, cùm iam Pascha tribus septimanis euolutis processisset. Illius enim omni Pascha inciderat in a. d. Non. April. Scribit Pontifex Tyrius Buamundum Alexio occurrisse quinta feria ante Paschalem solemnitatem, paulò seriùs, hoc est ad diem IV. Non. eiusdem mensis. De se in Historia TVDEBODVS dat intelligi tantùm ex a. d. V. Kalend. Martias eiusdem anni. Qua tempestate Tancredus & Ruscilionensis Comes Alexij insidiantes turmas, quæ eos imparatos, &, ne in pacato, ab hostibus securos, ex improuiso erant adorta, B ad fluuium Bardarum in Illyrico cruenta clade affectas, fudere. Hoc bellum, inquit, factum est in quarta feria, quod est Caput Ieiunij. His ita transactis, Imperator nequissimus præcepit cuidam suo fidelissimo, nomine Corpolatio, vt nos securè deduceret per suam terram vsque dum venissemus Constantinopolim. Ita deinceps. Duos habuit fratres, ARVEVM & ARNALDVM, rei militari deditos: quos in suos pius tamquam probissimos & optimos milites, hoc est bellica virtute & moribus præstantes, commendat, nobili elogio. Origine fuisse Francos, si aliundè non constaret, vel nomina docerent. Arueus, cùm nostri antea obsessores, versis fatis Antiochiæ obsessi essent, & in Sarracenos eruptionem magno animo fecissent, egregiè pugnans occubuit. Petrus frater ei parentauit, & ad D. Petri ante portam, quæ ad Occidentem vergit, dedit sepulturæ. Arnaldum iniqua conditione decertantem hostes prope Marram vulneribus confossum interemere. Robertus Monachus nequicquam conqueritur, Historiam anonymi initium suum quod in Claromontis Concilio constitutum fuit non habuisse, & ideò se acephalæ materiei caput præposuisse, gloriosiolus iactat. Tudebodus enim, ex quo Anonymus, ab eodem Concilio Historiæ principium sumit, sed orationem quam ipse Robertus, aliique certatim, cum magno & ambitioso apparatu; Vrbano PP. affingunt, noster & ex eo Anonymus, tribus verbis exsequuntur, quisque pro arbitratu & captu mentis & ingenij. Narrationem claudit insigni coronide, victoria nempè illa nobilissima, quam Christiani Principes de Ammarauiso Babylonis XIX. Kalendas Septembreis anno Christi nati MXCIX. ad Ascalonam mirabiliter obtinuêre. Neque Anonymus, neque Robertus, neque Baldricus C vlterius sunt progressi. Solus Guibertus duorum annorum additamento auctior est. Scripsit & finem scribendi fecit Duce Godefrido adhuc superstite, hoc est, ante diem XV. Kal. Sextil. anni MC. quo magnus ille Princeps decessit. Libro enim I. illi & eius fratri Balduino sapientissimo Christi athletæ benè precatur: quos, inquit, Dominus mundi gloria muniat atque custodiat. quod de mortuo nemo sanæ mentis vnquam dixerit. Historiam suam Libris quinque complexus, illos Anonymus in quatuor contraxit, totidem Baldricus Anonymum interpretatur, Robertus nouem, Guibertus septem, sed vltimum ad Balduini Regis I. annum secundum produxit. Eam inscripsit DE HIEROSOLYMITANO ITINERE. Quem titulum Baldricus ab Anonymo mutuatus, retinuit, & vtrique restituendum censeo, ex Baldrici ipsius ad Petrum Abbatem Epistola; Libellum, inquit, quem DE HIEROSOLYMITANO ITINERE quoquo modo composui, ad castigandum tibi transmissi, quem regulari censura volo compescas, & polias, & Epistolam hanc cum ipso non inremuneratam remittas. Remissa est Epistola, atque ipsissima est quæ præfixa legitur Baldrici Libris, quorum inscriptioni idem Abbas Epistola sua remuneratoria videtur allusisse: Librum quoque Hierosolymitanum, inquit, Hierosolymitano mihi directum, cum Epistola in fronte ipsius apposita, miráque dulcedine referta, remittimus. Camdem Codex manuscriptus, quo vsus est Bongarsius in Anonymo edendo, præferebat in calce hæc verba: Explicit via bona. Via bona, illic nihil

A *aliud est quàm* De Hierosolymitano Itinere, *pro*, De Bello Hierosolymitano, *aut*, De expeditione Hierosolymitana. *Torquatus Tassus Poëtarum Italorum suæ ætatis Phœnix, opus diutnum illud suum mutato consilio postea non* Di Gerusalume conquiestata, *sed* Di Gerusalume liberata, *inscriptum maluit. Et noster alicubi titulo* De Hierosolymitano Itinere, *addit*, & liberatione ciuitatum. Via Dei, *absolutè more illius æui, idem significat. Guibertus lib.* 11. Terminato itaque Concilio quod Claromonti habitum, circa B. Martini octauas, Nouembri mense consederat, magnus per vniuersas Franciæ partes rumor emanat, de præponenda Via Dei (sic enim antonomasicè vocabatur) contiguos sibi ac familiares quoque sollicitat. *Ceterum Petrus Abbas, de quo Baldricus, erat Malleacensis Abbas, non Malleocensis. quod esset erroneum. Gaufredus patruus, cui successit, ex Monacho Clusensi, renuntiatus est Abbas Malleacensis anno* MLXXXIII. *Baldricus verò Burgulium rexit ex anno* MLXXXIX. *Inter vtriusque Monasterij Abbates magna vetustas, magna consuetudo intercessit. Vtrumque Monasterium agnoscit fundatores Emmam Campanam & Guillelmum IV. filium, Duces Aquitanorum. Hæc satis nodo dissoluendo, qui quosdam nutabundos vexarat. Interim ad* Tvdebodvm *calamum vertamus. Quam fidem & auctoritatem in his, quæ memoriæ mandauit, mereatur, coætanei Interpretes meliùs suo periculo sententiam ferant. Robertus*, Sciant qui hæc legerint siue audiuerint, quòd nihil friuoli, nihil mendacij, nihil magnum, nisi quod verum est, narrabimus. *Baldricus*, Nescio quis Compilator nomine suppresso, libellum su-
B per hac re nimis rusticanum ediderat, sed veritate texerat. *Guibertus Abbas*, Ea sanè quæ ferebantur in libro, contuli crebriùs cum ipsorum qui facta viderant verbo, & proculdubio expertus sum, quia neutrum discreparet ab altero. *Quæ omnia quidem de Anonymo, sed eodem indicio Tudebodus comprehensus intelligitur, ex quo tanquam ex fonte, vt iam dixi, Anonymus omnia hausit. Ab Anonymo autem omnes illæ scaturigines fluxere. Quamobrem cùm vult se credi primum scriptorem huiusce sacræ expeditionis, in partes suas me facilè impellat, quando eo antiquior nullus adhuc repertus est qui tale onus humeris suis imposuerit. Suppar tamen & illius temporis æqualis exstat Raimundus de Agiles, Raimundi Tholosanorum Comitis à sacris, qui, quæ eo bello quoque die à nostris gererentur, Aduersariis videtur excepisse. Is & noster, militiæ contubernales, fortasse Commentarios suos inter se communicarunt. Sanè inuicem collati mirè conueniunt, minimúmque discrepant, atque etiamnum pagellam vnam & alterã eodem tenore propemodum conceptam apud vtrumque legere est. Vtriusque quoque monumenta in prælio Ascalonico conquiescunt. Neque primum fragmentum, vt vocat & putat optimus Bongarsius, debuit dubitare esse alterius quàm Raimundi. sed mancum est & imperfectum. Aliud verò, est pars recisa ex suo Anonymo, fine Lib. vlt. Ideo non immeritò quis miretur id non animaduertisse, cùm Libros recensuit. Sed vir magnus tot negotiis quà publicis quà priuatis occupatus, supersedit notare. Tudebodus & Raimundus cùm tales sint, digni sunt, meo iudicio, quibus fides præ aliis de his rebus adhibeatur. Fulcherium Carnotensem non moror. Nam Roberti Normannorum Ducis, & Stephani Carnutum Comitis militares copiæ, in quibus Fulcherius, cùm pridie Id. Maij Dux*
C *Godefridus, Hugo Magnus, alij Proceres, Nicæam obsidione cinxissent, postrema tandem in hebdomada Iunij prima (quod ipse fatetur) ceteris se coniunxerunt, anno* MXCVII. *Tertio Nonas Quintileis dedita est Nicæa:* XII. *Kal. Nouemb. peruentum Antiochiam. Aliquot dies antè Fulcherius à castris iam recesserat, & Balduino Boloniensi addictus comes, secum Eufratem versus, indè Edessam profectus, harum partium factus incola, ibi mansit, donec Duce Godefrido diem suum obeunte, Balduinus frater in defuncti locum suffectus est. Interea Fulcherius voti gratia exsoluendi, Hierosolyma semel se contulit, Idib. Decemb. aut scholasticis suis verbis*, die illo quo Sol retrogradus, descensu hiemali peracto, recursum resumpsit ascensibilem, *aut vt exhibet Guillelmus Malmesburiensis*, solstitij brumalis die *anno* MXCIX. Sed die secunda *anni sequentis* MC. iter remeabile cœpit. *Quare quæ à nostris gesta sunt per illud interuallum quo absens fuit, ab auditu tantùm & ieiunè tradit. Noster autem, vt semel sacræ peregrinationis itineri se accinxit, infracta mente tenuit, nec aliò flexit, tot bellorum, tot præclarorum facinorum oculatus, vt plurimum, testis. Neminem veterum aut recentiorum præter Anonymum Bongarsianum legi, cui Tudebodus notus aut lectus, qui citet, aut ex illius dape auctiorem & instructiorem cœnam suam faciat. Otto tamen Episcopus Frisingensis & Chunradus Vrspergensis Abbas, dubitationem iniicere queant, ex his quæ de hoc bello commentantur initio Henrici IV. Imp. Chunradus enim ait* se legisse Hierosolymæ Libellum à loco præsenti (*cùm Dux Godefridus, & alij Proceres Constantinopolitanas attigissent arces*) totam huius Historiæ seriem diligentissimè

prosequentem, plurimósque populi Dei labores in captæ Hierusalem lætissima victoria concludentem. Quapropter se hinc iam pauca de pluribus allaturum. *Noster quoque Historiam finit his verbis;* Hæc de Hierosolymitano itinere in tribus annis, & liberatione ciuitatum dicta sufficiant. *Certè ad liberationem Hierosolymorum explendam, Ascalonica victoria plurimùm erat necessaria. Qua parta, plenè & perfectè sancta ciuitas excusso prorsus impiorum iugo, tum demùm Christiano imperio mancipata & confirmata potuit verè censeri. De qua Chunradus etiam ex eodem libello. Baldricus similiter Anonymi Libros & suos quatuor, alio nomine non dignatur quàm Libelli. Deinde etsi Tudebodus incipiat à Concilio Claromontano, nihilominus Historiæ suæ annos putat tantùm ab eo tempore quando Principes Christiani Constantinopolim peruenere, & Bosporo transmeato in Asiam traiecere, hoc est ab anno* MXCVII. *iam inchoato. Temporis autem quod in apparatu armorum expediendo consumptum est, rationem non habet. Frisingensis nihil quicquam de Libello, ab eodem tamen fonte eadem cum Chunrado: & quæcunque comprehendit Chronicis vsque ad annum* MCVI. *ex libris eorum qui antè scripserant se mutuo accepisse profitetur. In contrarium vrget magis eiusdem Chunradi locus*, Vbi per duorum ferè mensium nouitios in dies suscepere exercitus Bizãtium, è quibus tandem absq; vulgi paruulorum ac mulierum incredibili multitudine, recensiti sunt CCC. millia pugnatorum. *Otto expressit lib.* VII. *quem rursus Paulus Aemilius lib.* IV. *De loco videntur dissentire. Chunradus Bizantium assignat, Chalcedonem Aemilius. Vtrum magis placet, neutrum concedam. Enimuerò apud Tudebodũ, aut Anonymum, nihil simile inuenias, neq; à properantibus librariis per incuriã prætermissum possis suspicari, cùm Robertus, & Anonymi Interpretes, & Raimundus, & Fulcherius, & Tyrensis Archiepiscopus, veteres omnes denique, de hoc sileant. Factum certè ex disciplina par est, nec aliter putandum, sed non ibi vna vice de omnibus, quod Historia non patitur. Fulcherius*, Non omnes in vnum exercitus congregati fuerunt, donec ad Nicæam peruenimus. *Potius sit ergo Chunradum & Ottonem, alios Auctores præ oculis habuisse quos sequerentur. Atque ipsi plura afferunt ex Epistola Godefridi Ducis à Roberto Comite (puto, Flandriense) ad Pascalem PP. allata, quam Sigebertus Auctor coætaneus ad annum* MXCVII. XCVIII. *&* XCIX. *exscripsit, & Dodechinus Abbas sub anno* MC. *integram posuit. Fieri potest eos numerum incertum, quem in eadem Epistola inuenerunt, pro certo habuisse. Epistola*, Quum capta Nicæa cunctus exercitus indè discesserat, plus quàm CCC. millia armatorum ibi fuerunt. *Sed & Vrbanus II. PP. in quadam Epistola ad Alexium Constantinop. Imp.* Tanta hominum multitudo, *inquit*, cruce signata est, vt ad CCC. hominum millia censa fuerint. *Quicquid sit, Auctor illius Libelli imposuit Ottoni & Chunrado. Vir incomparabilis Nicolaus Vignerius viderat Anonymum priusquam Bongarsius eum compedibus solutum asseruisset in libertatem. Nam tercitat, & illud de Francorum bellica virtute celeberrimum emblema, quod ex MS. adducit lib.* III. *Bibliotheca, ad annum* MXCVII. *hodie habetur in Edito Bongarsiano lib.* III. *desumptum ex Tudebodo lib.* II. *oscitanter neglectum à Roberto, celebratum Guiberto lib.* III. *& Baldrico lib.* II. *ex quo Ordericus lib.* IX. *Tudebodus, & eius Interpretes quatuor, Tyrensi incogniti fuere, qui duos, Raymundum de Agiles & Albertum Aquensem, sibi præposuerat in hoc itinere duces. Aemilius Tyrensem & Balduinum æmulatur. Id negabit nemo cui voluntas & otium erit eosdem omnes inter se comparare. Tudebodi sermo solœcismis vndique scatet, estque omnis rusticanus quo antè quingentos & quinquaginta annos vulgo, qui Romanè loqui se putabant, vtebantur: hoc solùm Latinus, quatenus terminationes verborum & flexiones, nescio quo quamuis aspero & rudi, Latinitatis sono aures nostras radunt, & verberant: quem facilè præterire & euanescere patiamur, modò res delectationi & vtilitati in omne tempus non parum profuturæ, pondere & soliditate sua hæreant menti & incumbant, eámque mira factorum euentuúmque varietate & veritate alliciant & perfundant. Nos etiam in puerulis nostris cum primùm discunt fari, veritatem balbutientem quærimus & amamus. Codex membraneus ex quo descripsi, antiquissimus est, & vnicus in Europa nostra, vt existimo. Eum mihi dono dedit ὁ μακαρίτης Pilingenius Baro Cressonerius, è nobilitate Pictonica vir nobilissimus, & rebus gestis clarissimus, mihique, dum fata sinebant, amicissimus. Rursus ego Antigraphum, vt publici iuris faceret, concessi Andreæ Duchesnio, Regio Geographo, mihi multis nominibus perchαro, cui Respublica magna iam debet, & olim maiora debitura erit, cùm quæ molitur, & quæ adfecta exire desiderant, dias in luminis auras emiserit. Cetera te docebunt ad Tudebodum Collectanea.*

A

PETRI TVDEBODI SACERDOTIS SIVRACENSIS HISTORIA DE HIEROSOLYMITANO ITINERE.

B *Ex Codice membraneo V. Cl. Ioannis Besly Pictonis, in Prætura Fontiniaci Comitalis Consiliarij, & Regij Patroni.*

INCIPIT LIBER PRIMVS.

CVM iam appropinquasset ille terminus, quem Dominus quotidie suis demonstrat fidelibus, specialiter in Euangelio dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*, facta est motio in vniuersis Gallorum Nationibus: vt si aliquis Dominum studiosè puróque corde desiderasset, atque post ipsum crucem fideliter baiulare voluisset, non dubitasset sancti Sepulchri viam celeriùs accipere. Apostolicus enim Romanæ Sedis quantociùs intra montaneas partes profectus est, cum suis Archiepiscopis, Episcopis, & Presbyteris; cœpitque subtiliter sermocinari, & prædicare, dicens: Vt si quis animam suam saluam facere voluisset, non dubitasset viam Domini accipere; ac si denariorum ei deesset copia, diuina satis ei daret misericordia. Ait quippe domnus Apostolicus VRBANVS: Fratres, oportet nos « multa pati pro nomine Christi, videlicet miserias paupertatum, persecutionum, « C egestatum, infirmitatum, nuditatis, famis, & sitis, & alias huiusmodi: sicut isdem « Dominus suis ait, dicens: *Oportet vos pati pro nomine meo.* &, *Nolite erubescere loqui ante facies hominum: ego verò dabo vobis os & sapientiam*, ac deinceps subsequetur vos larga retributio. Cúmque iam hic sermo paulatim per vniuersas regiones « ac Gallorum prouincias cœpisset crebrescere, FRANCI audientes talia eloquia, protinus in dextera fecere cruces suere scapula, dicentes se vnanimiter Christi sequi vestigia, quibus de manu erant redempti tartarea.

IAM iámque Galli ex suis remoti sunt domibus. Fecerunt denique Galli tres partes. Vna pars in Vngriæ intrauit regionem: scilicet Petrus Heremita, & Dux GODEFRIDVS, & sapiens Christi athleta BAVDOINVS frater eius, quos Dominus mundi gloriâ muniat, atque custodiat. Isti prudentissimi milites, & alij plures, quos ignoro, & ductore careo, venerunt per viam, quam iamdudum CAROLVS MAGNVS mirificus Rex Franciæ aptari fecit vsque Constantinopolim. Petrus verò Heremita primus Constantinopolim venit III. Kal. Augusti, & cum eo maxima multitudo Alemannorum. Illicque inuenit Italicos, & Longobardos, & alios quamplures congregatos, quibus Imperator iusserat dari mercatum, sicuti fuerat in ciuitate. dixítque illis: Nolite transmeare Brachium, donec veniat ma- « xima Christianorum virtus: quia vos tanti non estis, quòd cum Turcis præliari va- « leatis. Ipsi verò Christiani nequiter se in omnibus habebant. Nam Palatia ciui-

tatis destruebant & ardebant, & auferebant plumbum, vnde Ecclesiæ erant coopertæ, & vendebant Græcis. Quapropter Imperator Alexius nimis iratus, iussit illos transmeare Brachium. Postquàm verò transfretauerunt, non cessabant agere omnia mala. Nam ardebant & deuastabant domos & Ecclesias. Tandem peruenerunt Nicomiam. illic diuisi sunt Lombardi & Longobardi, & Alamanni à Francis, quia Franci pleni erant inuidiâ & tumida superbiâ. Elegeruntque Seniorem nomine RAINALDVM, & intrauerunt Romaniam: & per quatuor dies ierunt vltra Nicenam ciuitatem, & inuenerunt quoddam castrum *Exerogorgo*, quod vacum erat gente. Et apprehenderunt illud, in quo inuenerunt frumentum abundanter, & vinum, & carnes, & omnia bona. Audientes itaque Turci, quòd Christiani essent in castro, venerunt continuò obsidere illud. Ante portam quidem castri erat puteus, & ad pedem castri erat fons viuus, iuxta quem exiit Rainaudus excubare propter Turcos. Venientes itaque Turci in die dedicationis S. Michaëlis, inuenerunt Rainaldum, & alios omnes qui cum eo erant, & occiderunt multos ex eis. Alij verò qui remanserunt fugerunt in castrum, quod Turci obsederunt continuò, eísque aquam abstulerunt. Fuerunt itaque nostri in tanta afflictione sitis, quòd flebotomare facerent suos equos & asinos, quorum sanguinem bibebant. & alia quamplurima terribilia propter penuriam aquæ perpetrarunt. Alij verò mittebant cincidas in piscinam, & postea dimittebant in os suum. Alij quippe mingebant in pugillo alterius, & sic bibebant. Alij autem fodiebant humidam terram, & supini iactabant se, & mittebant eam super eorum pectora aut corpora pro nimia ariditate sitis. Episcopi autem & Presbyteri, qui illic aderant, commonebant eos dicentes: » Estote fortes, dilectissimi, in fide Christi, & » nolite timere eos qui vos persequuntur. Nam Dominus dixit, *Nolite timere eos* » *qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Hæc persequutio fuit diebus octo. Interea Dominus Alamannorum consiliatus est cum Turcis, qualiter traderet alios omnes. Et fingens se exire ad bellum, fugiit ad illos cum multis. Illi autem, qui Dominum negare noluerunt, capitalem sententiam susceperunt. Alios apprehenderunt Turci, & diuiserunt inter se sicut quælibet animalia. Alios miserunt ad signum, & sagittabant eos: alios vendebant & donabant, prout illis erat voluntas. Vnusquisque deducebat suos vbi ipsi manebant, alij in Corosanum, alij in Antiochiam, alij Aleph. Isti primi acceperunt feliciter martyrium. Posthæc audientes Turci, quòd Petrus Heremita & Gauterius fuissent in Ciuitoth, quod est supra Nicenam ciuitatem, concurrerunt illuc cum magno gaudio, trucidare eos cupientes. Et cùm inuenissent Gauterium cum suis militibus, omnes confestim occiderunt. Petrus autem Heremita paulò antè venerat Constantinopolim, eò quòd nequiret retinere indomitæ gentis vesaniam. qui nec in modico obtemperare volebant saluberrimis monitis ipsius. Igitur Turci irruentes super eos, multos occiderunt, alios dormientes, alios iacentes, alios nudos: necnon & Presbyteros Missas celebrantes super altaria martyrisauerunt. Illi qui potuerunt euadere, fugerunt Ciuitoth, alij miserunt se in mare, alij in siluas, alij in montana. Turci namque persequentes eos in castrum, adunauerunt ligna, vt eos arderent cum castro. Christiani igitur, qui in castello erant, submiserunt ignem in lignis adunatis. & ex Dei voluntate reuersus est ignis ad Turcos, & idcirco eos reliquerunt. Igitur Turci diuidentes illos, quos apprehenderant viuos, distraxerunt quosdam Corosanam, alios in Persidam, & alios per diuersas prouincias. Hoc totum factum est in mense Octobrio. Audiens hoc Imperator, quòd Turci ita dissipassent nostros, lætus & gauisus fuit, fecítque eos remeare trans Brachium. Post hæc comparauit omnia arma eorum. Hæc omnia ita gesta sunt.

SECVNDA verò pars intrauit partes Sclauiniæ, scilicet RAIMVNDVS Sancti Egidij Comes, & cum eo honorabilis Podiensis Episcopus. Tertia autem pars per antiquam Romam venit. In ista parte præerant Flandrensis Comes, & ROTBERTVS Normannus, & HVGO MAGNVS, & alij plures. Hi omnes applicuerunt ad portum Brundusium, & Barum, atque Tarentum. Mox Hugo Magnus, & Guillelmus Marchisi filius, mittentes se in mare porto Barum, transfretauerunt Durachim. Quod audiens Dux ciuitatis, illos videlicet applicatos, continuò iniqua cogitatione succensus iussit illos apprehendi, & Constantinopolim ante Imperatorem deduci, vt ei fidelitatem facerent. Dux itaque GODEFRIDVS

A cùm suo exercitu Constantinopolim adueniens pridie Natale Domini, hospitatus est iuxta ciuitatem: fuitquę ibi, donec Imperator iussit eum in burgo recipi. Cúmque receptus fuisset, eligebat securè ex suis quos per singulos dies transmittebat foras, vt asportarent paleas, & alia necessaria. Sed perfidus Imperator suis Turcopolis & Pincinnatis subdolè imperabat eos inuadere & occidere. Quod animaduertens BAVDOINVS frater Ducis, mox sagaciter cœpit perquirere, an fortè illos vtcumque inuenire potuisset. Tandem gentem suam eos deuastantes reperiens, animositate inuasit, & Deo adiuuante superauit. Et apprehendens ex eis sexaginta, alios intefecit, alios ante Ducis conspectum deduxit. Quod audiens Imperator, tristis nimis effectus est. Dux autem sentiens Imperatoris stomachationem, iussit suos commilitones de burgo exire, & extrà ciuitatem sicut priùs castra ponere. Imperator verò sero superueniente misso exercitu fecit inuadere Ducem, plebémque sanctam. Quos persequens inuictus Dux cum Christianis militibus, occidit septem ex illis, persequendo alios vsque ad portam ciuitatis. Dehinc reuersus ad tentoria, mansit inibi per quinque dies. Post hæc transfretauit Dux Brachium Sancti Georgij cum omni exercitu, fœderatus priùs cum Imperatore: tali videlicet pacto, vt omnia quæ sibi necessaria forent multò viliori precio exercitui venundarentur, quàm priùs in ciuitate emebantur. Insuper etiam promisit Imperator, omnibus aduenantibus pauperibus alimonia erogare, vnde viB uere abundanter potuissent.

Quomodo BOAMVNDVS *crucem accepit.*

INTEREA BOAMVNDVS, qui erat in obsidione Malphi, scilicet Caphardi pontis, audiens venisse innumerabilem gentem FRANCORVM, quatinus viam sancti Sepulchri de manu eriperet pessimorum paganorum, vt vlteriùs fuisset liberata, & Christianis omnibus vndique staret patefacta, continuò cœpit sapientissimè & diligenter inquirere, quæ arma pugnandi hæc gens defert, & quam ostensionem Christi portat in via, vel quod signum in certamine sonat. Cui per ordinem dicta sunt omnia. Deferunt arma itaque iugiter ad bellum congruentia: in dextra vel inter vtrasque scapulas crucem Christi baiulant. Sonum verò DEVS HOC VVLT, DEVS HOC VVLT, DEVS HOC VVLT, simul vna voce conclamant. Mox sancto Spiritu commotus, iussit quoddam preciosissimum pallium, quod apud se habebat, deferri, ídque incidi præcepit, quod & in cruces totum expensum. Cœpit namque ad eum concurrere maxima pars militum, qui erant in obsidione illa: ita vt Comes ROGERIVS penè solus remanens, reuersúsque Siciliam, doleret se gentem amisisse suam. Reuersus itaque BOAMVNDVS in terram suam iterum. Diligenter enim vndique honestauit sese ad incipiendum sancti Sepulchri iter. Tandem transfretauit mare cum suo C exercitu, & cum eo prudentissimus TANCREDVS Marchisi filius, & cum eo alij plures. Omnes transfretauerunt, & applicuerunt in Bugariæ partes. Ibi inuenerunt abundantiam frumenti, & vini, & alimenti corporis. Deindè descendentes in vallem de Andronopoli, illícque applicantes, expectauerunt gentem suam, donec omnes transfretati æqualiter fierent. Tunc exientes indè, venerunt per nimiam plenitudinem, & de villa in villam, de castro in castrum, quousque perueniunt in Castoriam, ibíque Natiuitatem Domini solemniter celebrarunt. Egressi itaque de Castoria, intrauerunt in Palagoniam, in qua erat quoddam Hæreticorum castrum. Illi verò vndique adgredientes illud vnà cum habitatoribus in lacum, vbi ædificatum fuerat, quod continuò in nostro subdunt imperio. Accenso itaque igne, combusserunt castrum illud vnà cum habitatoribus suis, scilicet Hæreticorum congregatione. Postea enim peruenerunt ad flumen Bardarum. Perrexit itaque Boamundus cum vna parte gentis suæ. Alia pars remansit simul cum Comite de Russinolo, & cum fratre suo Episcopo. Veniens namque exercitus execrati Imperatoris, inuasit Comitem cum fratre suo, & alios omnes. Audiens itaque Tancredus prudentissimus miles, proiectus in flumen natando peruenit ad illos. Duo millia militum miserunt se in flumine, sequendo Tancredum. Nouissimè inuenerunt Turcopolos & Pincinnatos dimicantes simul cum nostris, quos repentè fortiter inuaserunt, & prudenter eos superauerunt. Et apprehen-

derunt plures ex eis, & duxerunt eos ligatos ante Boamundi præsentiam. Quos A
» alloquens Boamundus, dixit: Quare miseri occiditis gentem Christi mihi subdi-
» tam? Ego enim cum vestro Imperatore altercationem habeo nullam. Qui dixe-
» runt: Nostri Imperatoris iussis obtemperantes, nos quicquid ab illo imperatum fuerit adimplere festinamus. Hos Boamundus absque vlla impunitione permisit abire. Hoc bellum factum est in quarta feria, quod est Caput Ieiunij. Per omnia sit benedictus Deus, amen. * His itaque transactis, Imperator nequissimus præcepit cuidam suo fidelissimo Corpolasio, vt nos securè deduceret per terram suam, vsque dum venissemus Constantinopolim. Venientibus autem nobis ante ciuitates eorum, imperabat ciuibus, vt nobis securè apportarent mercatum. quod & ipsi faciebant. Tamen in tantum timebant Boamundi gentem, vt non sinerent aliqua occasione infra ciuitatem ingredi. Denique sic peruenerunt ad Rusiam ciuitatem, illicque hospitati sunt. Tunc Boamundus dimisit gentem suam, perrexitque loqui cum Imperatore: præcipiens suo comitatui, vt ipsum appropinquantes ciuitati insequerentur. Qui duxit secum paucos milites. Postquàm verò Imperator cognouit Boamundum ad se venire, iussit eum recipi, & venerabiliter hospitari in ciuitatem. Cùmque taliter receptus fuisset, mandauit Imperatori quatinus insimul colloquerentur. Tunc concordauerunt se ambo. Nam Imperator permisit Boamundo quindecim dietas terræ in longitudinem Romaniæ, & octo in latitudinem. B

* In edit. bi. explicit Liber 1.

EXPLICIT LIBER I.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

RAIMVNDVS itaque Comes Sancti Egidij simul cum Podiensi Episcopo exiuit de Sclauinia, in qua multa pro Christi nomine & sancti Sepulchri via fuit passus, quæ minimè pati deberet: in qua etiam plures honestissimos perdidit milites. Exindè peruenit Durachim, quæ ciuitas Imperatoris est: putans iam esse in Terra sua, quia de inimicorum euasus est pessimorum manu. Græcorum itaque gens insidians istos prudentissimos milites Christi, quocumque eis nocere aut offendere poterat, die & nocte latenter & occultè non desinebat. Erat autem ibi Dux illius ciuitatis, qui continuò eis fiduciam quousque in terra fuerint sua gauisus spopondit. Infra istam namque fiduciam, quam eis dono concessit, eius homines fraudulenter ex nostris interfecerunt quendam egregium militem, cui nomen Pontius Rainaldus erat. Fratrem quoque suum vulnerauerunt grauiter. Mox illi iter arripientes, inuenerunt nuncios Imperatoris portantes Literas de pace & firmitate cum illis tenenda, sicut cum filiis propriis. Inter hæc autem Turci, & Pincinnati, & Comati, & Sclaui, & Vsi, & Athenasi, insidiabantur Christianis, C vt in aliqua parte eos lædere potuissent. Quadam itaque die dum Podiensis Episcopus hospitatus esset, contigit vt à Pincinnatis caperetur. Qui præcipitantes eum de mula sua, expoliauerunt, & in vertice capitis grauiter vulnerauerunt. Sed quia tantus Dei Pontifex adhuc populo Dei erat necessarius, per eius misericordiam vitæ reseruatus est. Interea sonus auditur in tentoriis: concurrerunt omnes ad eum, & sine mora eripuerunt eum de illorum manibus. Taliter itaque peruenientes ad quoddam castrum, quod vocatur *Buinath*: & dictum est Comiti, quòd Pincinnati insidiabantur ei in angusta via cuiusdam montis. Qui remansit retro cum pluribus militibus, & inuenit Pincinnatos: vnam partem illorum occidit, & reliquos fugauit. Interea Imperator mittebat Literas suas ad illos pacificè: ex alia verò parte hostes illius vndique insidiabantur illos. Tandem peruenerunt ad ciuitatem quandam nomine Reusam. Ciues autem illius ciuitatis apertè quicquid poterant contra illos faciebant. Hoc cùm vidisset Comes, iratus nimis iussit arripere arma, & impetu maximo debellantes ciuitatem, cui nomen *Rodesto* est. Die autem illo milites Imperatoris inuaserunt eos retrò in cauda. Cum quibus Comes præliatus, interfecit ex illis triginta, & sexaginta equos retinuit. Interim venerunt Legati ab Imperatore missi, dicentes quòd Imperator promitteret omnia perdita diligenter reintegrare, si Comes tantummodò cum paucis & sine armis festinare

A nare Conſtantinopolim dignaretur. Quod & Dux GODEFRIDVS, & Boamundus, & Flandrenſis Comes, & omnes alij Principes deprecabãtur. Aiebant etiam, quòd Imperator aſſumpta cruce ſpopondit ſe venturum Ieroſolymam, exiſtens Dux & Caput Chriſtianorum. Hoc Comes audiens, illicò dimiſſo exercitu properauit Conſtantinopolim loqui cum Imperatore. Cui dixit Imperator, vt eius homo fieret, & fiduciam ei faceret, quemadmodum Boamundus & alij Principes fecerant. Reſponditq; Comes: Abſit, vt in hac via aliquem Dominum conſtituam ſuper me, niſi illum tãtummodò quem habeo, cuius amore huc vſque veni. At ſi crucem Domini diligenter baiulare vis, & nobiſcum Ieroſolymam venire, ego & omnes ſubditi mihi tuo imperio obtemperabimus. Inter hæc dum Comes eſſet Conſtantinopolim, exercitus Imperatoris inſidias exercitui Comitis ſtruentes, ex improuiſo inuaſerunt, plurimóſq; ex eis vulnerauerunt. Comes autem audiens ſui exercitus læſionem, ingemuit, nimíſq; triſtis effectus eſt. Statímque inuocauit Boamundum, & alios Principes: mandans Imperatori, cur causâ proditionis eum Conſtantinopolim venire feciſſet, & ſuum exercitum lædere conſenſiſſet. Qui omninò cum adteſtatione denegauit, dicens: Hoc in rei veritatem non eſt factum meo conſilio, quamuis certiſſimè ſciam quòd tuus exercitus damnum mihi maximum intulerit, caſtella videlicet & ciuitates proprias depopulando. Tibi autem fideliter ſatisfactionem concedo. Poſthæc autem, antequam conuenirent ad iudicium, Comes abſoluit fi-
B duciam. Abſolutáq; fiduciâ, exercitus eius venit Conſtantinopolim. Tunc Imperator mandauit Comiti, ſicut ſuperiùs diximus, vt faceret ei hominium, quemadmodum alij latrones fecerant. Comes verò meditabatur qualiter ſe de Imperatoris exercitu vindicare potuiſſet. Sed Dux GODEFRIDVS, & Flandrenſis Comes, & alij Principes prohibebant eum: dicentes eſſe iniuſtum pugnare contra Chriſtianos. Et Boamundus dixit, quòd ſi aliquod iniuſtum contra Imperatorem faceret, & fiduciam ei facere noluiſſet, ipſe foret ex Imperatoris parte. Igitur Comes, accepto conſilio à ſuis, ALEXIO vitam & honorem iurauit, quòd nec per ſe nec per alium ei Terram auferret. Cúmque de hominio appellaretur, reſpondit ſe nec etiam pro vitæ periculo id facturum. Boamundo itaque dixit Imperator, quem valdè timebat (nam ſæpè eum cum ſuo exercitu deuicerat) quòd ſi libenter iuraſſet, ei quindecim dietas terræ in extenſione ab Antiochia daret, & octo in latitudine. Eique tali pacto iurauit, vt ſi ille fiducialiter tenuiſſet illud ſacramentum, ipſe ſuum numquam præteriret. Tunc gens Boamundi appropinquauit Conſtantinopoli.

OMNES itaque Chriſtianæ Religionis ſimul in vnum congregati, peruenerunt ad portum: ſicque vnà transfretauerunt Brachium, & applicuerunt Nicomiam. fuerúntque ibi per tres dies. Dux itaque GODEFRIDVS, & Flandrenſis Comes, obſederunt Nicæam ciuitatem, quæ eſt totius caput Romaniæ, cum ſuis exercitibus. Iuxta quos venit BOAMVNDVS, eámque obſedit à Septentrione in ſexto die in Maio. ibique caſtrametati fuerunt. In die autem Aſcenſionis Domini cœ-
C perunt ciuitatem circumquaque inuadere, & ædificare inſtrumenta lignorum extra turres ligneas, quibus poſſent murales turres ſternere. Tam fortiter & tam acriter aggrediuntur ciuitatem vnanimiter per duos dies, quòd fodere quoque fecerunt ciuitatis murum. Turci quoque, licèt gens barbara, miſerunt nuntios aliis, qui venerant ciuitati adiutorium dare, in hunc modum: Quòd audacter ſecuréq; approximent, & per meridianam introeant portam: quoniam ex illa parte nemo eis erit obuiam, nec contriſtabit. Quæ porta ipſa die à Comite Sancti Egidij & Podienſi Epiſcopo ſtatim proſperè hoſpitata eſt. Qui Comes veniens ex illa parte, protectus diuina virtute, atque terrenis fulgebat armis cum ſuo fortiſſimo exercitu. Hic itaq; inueniens Turcos venientes vndique, ſigno crucis armatus vehementer irruit ſuper illos, & ſuperati ſunt, & dederunt fugam: fuítque mortua maxima pars illorum. Qui rurſum venientes nuncio aliorum gaudentes & exultantes ad certum bellum, deferebant ſecum funes vnde nos ligatos in captiuitatem ducerent Coroſanum. Venientes autem lætantes in eacumine montis, cœperunt paulatim deſcendere. Quotquot verò deſcenderunt in valle illa, capti à Francorum manibus, remanſerunt in cuſtodia ciuitatis. Cæſis itaque eorum capitibus, proiecerunt illa in fundo cuiuſdam inſtrumenti in ciuitatem, vnde magis dolerent. Comes namque Sancti Egidij & Podienſis Epiſcopus conſiliati ſunt in vnum, qualiter feciſſent fodere turrem, & arbaliſtæ & ſagittarij qui eos defenderent vtique. Foderunt namq; illam vſque ad radices muri, ſubmiſerúntque poſtes & ligna, ac deinde miſerunt

ignem. Sero autem superueniente, cecidit turris nocte, & quia nox erat, nequiuerunt præliari cum illis. Turci verò nocte eadem surrexerunt, & restaurauerunt murum tam fortem, quòd ex illa parte nemo eos lædere potuisset. Videntes autem Turci, quòd nullatenus habere adiutorium potuissent, per legationem Imperatori mandauerunt, quòd ciuitatem eis sponte redderent, si tantummodò eos abire viuos permitteret cum mulieribus & filiis, & omnibus suis vtensilibus. Mox Imperator plenus iniqua cogitatione, iussit illos impunitos absq; vllo timore sibi eos Constantinopolim adduci. Quod annuerunt Christiani gratiâ Imperatoris. Fuerunt verò in illa obsidione septem hebdomadibus, & multi ex nostris perceperunt felix martyrium pro Christi nomine. A

Cum Solimanno Christiani pugnant.

In edit. hic incipit Liber III.

INTEREA reddita ciuitate, Turcísque deductis Constantinopolim, Imperator magis magísque gauisus, eo quòd ciuitas redigeretur in suam potestatem, iussit copiosam alimoniam pauperibus erogari. Nos verò postquàm recessimus à ciuitate, prima die venimus ad quendam pontem, ibíque mansimus duobus diebus. Tertia autem illucescente die, surrexerunt nostri, & non videntes tenere viam, diuisi sunt ab inuicem. Nam pars exercitus, videlicet Boamundus, & Rotbertus Normannus, & Tancredus, aliíque quamplures, in diuersa abierunt. Alia verò pars, scilicet RAIMVNDVS Sancti Egidij Comes, & Dux GODEFRIDVS, & Podiensis Episcopus, & Comes Flandrensis, & plures alij, per aliam viam deuenerunt. Tertia verò die irruerunt Turci vehementer super Boamundum, & super eos qui cum eo erant: clamantes videlicet atque stridentes excelso clamore, atque dicentes nescio quid diabolicum in barbara lingua. Mox Boamundus sapientissimus vir videns innumerabiles Turcos procul clamare & stridere, iussit celeriter omnes milites descendere, & tentoria extendere. Sed antequam tentoria extensa fuissent, dixit militibus: O fortissimi milites Christi, ecce bellum in arcto situm est: iámque hostes vndique nobis supereminent. Quapropter omnes milites eant illis obuiam viriliter, & pedites prudenter, atque citiùs tentoria extendant. Dum hæc agerentur, Turci vndique iam imminentes circumcinxerunt nos, dimicando, iaculando, spiculando, longè latéque sagittando. Nos verò postquàm nequiuimus resistere, neque sufferre pondus tantorum hostium, persistimus immobiliter in vnum gradum. Feminæ quoque nostræ in illa die fuerunt nobis in refugium, quæ afferebant nobis aquam: confortantes nos, fortiter pugnantes, & viros protegentes. Vir itaque sapientissimus Boamundus protinus mandauit Comiti de Sancto Egidio, & inclyto Duci GODEFRIDO, & Hugoni Magno, & honestissimo Podiensi Episcopo, & aliis omnibus militibus, vt festinanter ad bellum approximarent. Qui hæc audientes, primum hunc esse falsissimum putauerunt. Non enim credebant, quòd illi semel deuicti ampliùs auderent erigere se ad prœliandum. Dux igitur Godefridus mox audito nuncio, & Hugo Magnus, aduenerunt cum suis exercitibus. Hos autem insequebatur Episcopus Podiensis, & Raimundus Comes cum magna gente. Hi cùm viderent tam innumerabilē gentem Turcorum, multitudinem & Arabum atq; Sarracenorum, aliorúmq; quos enumerare longum est, obstupuerunt: quippe quia omnes montes, & colles, & valles, & omnia plana intus & infrà vndiq; stabant cooperta de illa excommunicata gente vel generatione. Factus est itaque sermo secretus inter nos, laudantes & consulentes, atq; dicentes: Estote omninò vnanimes in fide Christi, & sanctæ Crucis vexilli victoriâ: quia hodie omnes diuites, si Deo placet, effecti eritis. Continuò ergo fuerunt ordinatæ acies. In sinistra itaque parte fuit Boamundus, & Rotbertus Normannus, & prudens Tancredus, & Rotbertus de Ansa, & Richardus de Principatu. Episcopus namq; Podiensis venit per alteram montaneam, vndiq; circumcingens incredulos Turcos. In dextera verò parte fuit prudentissimus miles Raimundus Comes de Sancto Egidio, & venerabilis Dux GODEFRIDVS; & acerrimus miles Flandrensis Comes, & HVGO MAGNVS, & alij plures quorum nomina ignoro. Statim autem venientibus militibus nostris, Turci, & Arabes, & Sarraceni, & Agulani, & omnes barbaræ nationes dederunt velociter fugam, per compendia montis & plana loca. Erat autem numerus Turcorum, & Sarracenorum, Publicanorum, & Persarum, Agulanorum, & aliorum paganorum, trecenta sexaginta millia: extra Arabes, quorum numerum nemo scit nisi Deus. Fugientibus autem illis nimis velociter vsq; ad eorum tentoria, ibi diu morari non licuit. Iterum verò arripuerunt fugam, nósq; persequuti sumus eos occidentes per

A totum diem. Et accepimus spolia multa, aurum & argentum, equos & asinos, camelos, oues & boues, & plurima alia quæ ignoramus. Et tamen nisi Dominus foret in bello, & aliam citò mitteret aciem, nullus nostrorum penitus euaderet. Sed omnipotēs Deus, & pius, qui non permisit suos milites perire, nec in manus inimicorum incidere, festinè illis adiutorium misit. Quis vnquam tam sapiens aut doctus vir audebit describere aut præmeditari prudentiam, & militiam, & fortitudinem eorum? Qui putabant terrere Gentem FRANCORVM minis sagittarum illarum, sicut terruerunt Arabes, & Sarracenos, & Hermenios, & Surianos, & Græcos. Sed hoc, si Deo placet, vnquam non erit visum, nec factum, nec dictum, nec cogitatum, quòd ipsi tantum valeant. Verumtamen dicunt se esse de Francorum generatione, & dicunt quòd nullus homo naturaliter debet esse miles, nisi FRANCI, & illi. Veritatem quoq; dicam per omnia, quam nemo audebit prohibere. Certè si in fide Christi, & Christianitatę sancta firmi fuissent, & vnum in Trinitate manentem natum de Virgine matre, & passum, & resurgentem, ac deinde consolationem sancti Spiritus perfectè mittentem, in cœlo & in terra æqualiter regnantem, recta mente & fide credidissent; magis prudentiores, aut fortiores, aut bellorum ingeniosissimos, aliquis inuenire minimè potuerit. Ibique interfecti sunt duo honorabiles viri, Gaufredus de Monte-scabioso, & Guillelmus Marchisi filius, frater Tancredi, & alij milites & pedites, quorum nomina ignoro. De prudentia verò & animositate Turcorum quid B plura referam? Sunt namque ferocissimi, humeris & sagittas & pharetras toxicatis refertas portantes, naturaliter bellicosissimi: gloriantes, vt diximus, de Francorum generatione. Sed omnipotens Deus superbiam illorum anteà indomitam debellauit per humilitatem Christianorum. Ab hora autem tertia vsque ad horam nonam perdurauit hoc prælium. Factum est bellum hoc primo die Iulij mensis. Vnde benedictus Deus per omnia, qui tradidit impios. Amen.

Hic Solimannus superatur à Francis.

POSTQVAM verò inimici Dei & sanctæ Christianitatis omninò deuicti fuissent, & per quatuor dies & noctes fugientes huc & illuc, contigit dum SOLIMANNVS Dux illorum, filius Solimanni veteris, de Nicea ciuitate fugeret, quadam die inuenit decem millia Arabum, qui dixerunt ei: O infelix & miser omnium gentilium, cur tremefactus adhuc fugis? Quibus Solimannus lacrymabiliter ait: Verumtamen olim cùm habuissem omnes Francos deuictos, eósque putabam iam habere in captiuitate ligatos, dum paulatim voluissem ligare ad inuicem, tunc respiciens retrò, vidi tam innumerabilem gentem eorum, quàm si vos, aut alius aliquis adesset illic, putaret quòd omnes montes, & colles & valles, & omnia plana loca plena essent illorum multitudine. Nos igitur illos cernentes, statim cœpimus capere subitaneum iter, timentes tam mirabiliter, quòd penè euasimus de illorum manibus. vnde adhuc in nimio terrore sumus. Et si mihi & meis verbis C vultis credere, auferte vos hinc, quia si ipsi vos solummodò poterint scire, vnus ex vobis vix ampliùs viuet. At illi audientes talia, cœperunt retrorsum vertere scapulas, & se expanderunt per vniuersam Romaniam. sed ...... exercitus noster persequebatur iniquissimos Turcos quotidie fugientes ante illos. At illi venientes ad cuncta castra, siue ciuitates, fingentes & deludentes habitatores illorum, dicebant: Nos deuicimus Christianos omnes, atq; superauimus illos, eo tenore quòd nullus eorum iam vnquam audeat se erigere ante nos. Tantùm permittite nos intus intrare. Qui intrantes spoliabant Ecclesias, & domos, & alia omnia, & ducebant secum equos & asinos, & aurum & argentum, & mulos, & ea quæ reperire poterant. Adhuc quoque & Christianorum filios secum ducebant, & ardebant & deuastabant omnia conuenientia siue vtilia, fugientes & pauentes valde ante faciem nostram. Nostri itaque persequebantur per deserta & inaquosa, & inhabitabilem terram, ex qua vix viui euasimus. Fames verò & sitis vndique coarctabat nos, nihilque penitus nobis erat ad edendum, nisi fortè vellentes & fricantes spicas manibus nostris, de tali cibo quàm miserrimè viuebamus. Ibi fuit mortua maxima pars nostrorum equorum, propter quod multi ex nostris militibus remanserunt pedites, & pro paupertate equorum erant nobis boues in ordine caballorum, & pro nimia necessitate sufficiebant nobis capreæ, & arietes, & canes, ad portandum nostra. Interea cœpimus intrare optimam terram, plenam temporalibus bonis, &

Initium Libri IV. in edit.

aliis deliciis, scilicet omnibus bonis: ac deinceps adproximauimus Iconium. Habitatores enim illius suadentes admonebant nos, ferentes simul nobiscum vtres plenos aquâ: quia illic in itinere diei vnius fuit maxima paupertas aquæ. Nos verò facientes ita, consensimus illorum cõsiliis, donec peruenimus ad quoddam flumen, ibique morati fuimus per duos dies. Cœperunt enim curritores nostri anteire donec peruenerunt ad Eracleam, in qua erat nimia Turcorum congregatio, expectans atque insidians, quomodo Christi militibus nocere potuissent. Quos Turcos milites Dei omnipotentis inuenientes, audacter inuaserunt. Superati itaque sunt Deo annuente inimici nostri in illa die, fugientésque scapulas dederunt. Nostri igitur intrauerunt statim ciuitatem, atque manserunt illic quatuor dies. Qui verò diuiserunt se ab aliis, Tancredus honorabilis & acerrimus miles Marchisi filius, & Balduinus Comes egregius frater Ducis GODEFRIDI, & insimul intrauerunt in vallem de *Borentot*. Diuisit enim se Tancredus, & venit Tharso solummodo cum suis militibus. Exierunt namque Turci de ciuitate, & venerunt obuiam eis, atq; in vnum sunt congregati, & præparauerunt se ad bellum contra Christianos. Appropinquantes itaq; nostri atque pugnantes omnes, dederunt inimici nostri fugam, reuertentes in ciuitatem celeri gressu. Tancredus verò vir prudens, atque honorabilis Christi miles, peruenit laxatis loris ad castra ante ciuitatis portam. Ex alia igitur parte venit vir sapientissimus Comes BALDVINVS cum suo exercitu, postulans & deprecans Tancredum acerrimum militem, quatinus eum amicissimè in ciuitatis societatem suscipere dignaretur. Cui ait Tancredus: Te omninò in hac ciuitate denego. Nocte itaque superueniente, tremefacti omnes Turci, vna arripuerunt fugam. Exierunt quippe habitatores sub ipsa noctis obscuritate, clamãtes, atq; dicentes excelsa voce: Currite, inuictissimi Franci, currite: quia Turci expergefacti vestro timore omnes pariter recedunt. Recedente autem nocte, lux cœpit paulatim insurgere, venerúntque ciuitatis Maiores, & reddiderunt sponte ciuitatem, dicentes illis qui ad inuicem litigabant: Sinite nunc Seniores, finite modò, quia nos illum flagitamus, & petimus dominari & regnare super nos, qui heri tam viriliter pugnauit cum Turcis. BALDVINVS itaque mirificus Comes altercans & litigans cum prudentissimo Tancredo, dicebat: Intremus insimul, & expoliemus ciuitatem: qui plus poterit habere, habeat; & qui potest capere, capiat. Cui obstans Tancredus, dixit: Absit hoc à me. Ego enim Christianos nolo exspoliare. Homines istius ciuitatis elegerunt me illorum esse Dominum, méque habere desiderant. Nouissimè verò nequiuit Tancredus diu luctari cum Balduino doctissimo Comite, quia maximus illi erat exercitus. Tamen volens nolénsque dimisit eum, & viriliter recessit cum suo exercitu. Fuerúntque ei redditæ duæ optimæ ciuitates: videlicet Athena & Mamistra, & plurima castra. Maior verò exercitus, scilicet RAIMVNDVS Comes de Sancto Egidio, & Boamundus, & Dux GODEFRIDVS, & alij plures Principes, in Hermeniorum intrauerunt terram, sitientes atq; æstuantes Turcorum sanguinem. Tandem perueniunt ad quoddam castrum, quod tam forte erat, quòd ei nihil potuerunt facere. Erat autem ibi quidam homo nomine Simeon, qui in ea ortus fuerat regione, quíque hanc petiit terram, quatenus eam defenderet de manibus Turcorum. Cui sponte illi dederunt terram, quiq; remansit ibi cum gente sua. Nos verò exeuntes indè, peruenimus feliciter vsq; Cæsaream Cappadociæ. A Cappadocia egressi, venimus ad quandam ciuitatem valde pulchram, & nimis vberrimam: quam paululum ante nostrum aduentum obsederant Turci per tres hebdomadas, eámque minimè superauerunt. Mox illic aduenientibus nobis, continuò se tradidit in manu nostra cum magna lætitia. Hanc igitur petiit quidam miles, cui nomen Petrus de Aluph, ab omnibus Senioribus, quatinus eam defenderet in fidelitate Dei, & S. Sepulchri, & Seniorũ, atq; Imperatoris Cui Seniores cum nimio amore gratis concesserunt eam. Recedente autẽ die, nocte verò appropinquãte, audiuit Boamundus quòd Turci, qui fuerãt in obsessione ciuitatis, frequenter præcederent nos. Extemplo præparauit se solũmodò cum militibus, quatinus illos dimicaret vndique. quos etiam inuenire non potuit. Deinceps venimus ad quandam ciuitatem nomine *Coxan*, in qua erat maxima vbertas, atq; stipata omnibus bonis, quæ nobis erant necessaria. Christiani igitur, videlicet alumni illius ciuitatis, reddiderunt se statim, nósq; fuimus ibi satis optimè per tres dies, atq; illic maximè sunt recuperati nostri. Audiens itaque Raimundus Comes de Sancto Egi-

A dio, quòd Turci, qui erant in custodia Antiochiæ, discessissent, in suo inuenit consilio cum suis hominibus, quoniam misisset illic qui eam diligenter custodirent. Tandem elegit illos quos legare voluit: videlicet Petrum de Castellione Vicecomitem, & Guillelmum de Montepislerio, & Aralium Vicecomitem, & Petrum de Roias, & Petrum Raimundum d'Alphul*, cum quingentis militibus. Venerunt ergo in vallem prope Antiochiam ad quoddam castrum Publicanorum: illicque audierunt Turcos fore in ciuitate, eámque fortiter defendere præparabant. Petrus de Roias diuisit se ab aliis, & proxima nocte transiuit prope Antiochiam, & intrauit feliciter in vallem de Rugia: & inuenit Turcos, & Sarracenos, & præliatus est cum eis, & occidit multos ex eis, & alios persecutus est valde. Misitque plenam hastam de labiis & nasibus Turcorum Raimundo Comiti. Videntes hoc Hermenij, scilicet habitatores terræ illius, illum fortiter superasse paganos, continuò illi reddiderunt sese. Ipse verò statim apprehendit *Rursiam* ciuitatem, & plurima castra. Nos autem, qui remansimus retrò, exeuntes indè transiuimus per diabolicam montaneam, quæ tam nimis erat alta & angusta, quòd nullus nostrorum audebat per tramitem illius, aut per semitam, quæ in monte patebat, ante alium præire. Illic præcipitabant sese equi, & vnus sagmarius præcipitabat alium. Milites ergo stabant vndique tristes, plaudebant manibus præ nimia tristitia, atque dolore: dubitantes quid facere debuissent de semetipsis, & de suis armis: vendentes suos clypeos, & loricas nimis optimas, & galeas, solummodo per tres denarios, aut quinque, siue per id quod plus poterant habere. Qui autem vendere nequibant, gratis & in munere iactabant, & ibant. Exeuntes igitur de execrata montanea, peruenimus ad quandam ciuitatem, quæ vocatur *Marusim**. Cultores verò illius ciuitatis exierunt obuiam nobis lętantes, deferentes maximum mercatum: illicque satis habuimus omnem copiam, expectando donec venit Boamundus. Venerunt itaque nostri milites, & appropinquauerunt in valle, in qua regalis ciuitas Antiochia sita est, quæ est caput totius Syriæ: quam Dominus IESVS CHRISTVS tradidit beato Petro Principi Apostolorum, quatinus eam ad cultum sanctæ fidei vocaret. qui viuit & regnat trinus & vnus Deus per cuncta secula. Amen.

B

* de Altopullo, R. de Agil. p. 150. l. 48.

* Marasin Bal. l. 2. p. 101. Marasin Guib. l. 4. p. 499.

Quomodo obsessa est ciuitas ANTIOCHIA *à Christianis.*

CVMQVE cœpimus ad Pontem-Ferreum appropinquare, cursitores nostri, qui solebant præcedere nos, inuenerunt Turcos innumerabiles congregatos obuiam eis, qui dare adiutorium Antiochiæ festinabant. Irruentes igitur nostri vno corde & mente super illos sapienter, Turci vehementer superati sunt. Consternati sunt omnes barbari, & dederunt celeriùs fugam, & multi mortui sunt ex eis in illo certamine. Nostri igitur superantes illos, Deo adiuuante, acceperunt spolia multa, equos & mulos, camelos & asinos, onustos frumento & vino. Venientes itaque C nostri castrametati sunt super ripam fluminis. Protinus equitauit BOAMVNDVS cum quatuor millibus militum, & venit ante portam ciuitatis vigilare, an fortè aliquis nocte latenter exiret, aut intraret ciuitatem. Crastina verò die peruenerunt vsque Antiochiam ciuitatem ad medietatem diei, in quarta feria, quod est XII. Kal. Nouembris, & obsedimus mirabiliter tres portas ciuitatis: quoniam in alia parte deerat nobis locus obsidendi, quia nimis alta montanea nos coarctabat. Tantùm namque eminebant nobis vndiq; inimici nostri Turci, qui erant intus in ciuitate, quòd nemo illorũ audebat offendere aliquem ex nostris, ferè per spacium dierum quindecim. Mox hospitantibus nobis circa Antiochiã, reperimus satis illic de roro cœli abundantiam: videlicet vineas vndique plenas, foueas plenas frumento, arbores refertas pomis iocundis ad edendum, & alia multa bona, quæ alimentis corporeis sunt vtilia. Hermenij & Suriani, qui erant intus in ciuitate, exeuntes ostendebant sese, fugientes. Qui cotidie erant vnà nobiscum, quique habebant vxores suas intus in ciuitate. Illi namque ingeniosè inuestigabant nostrum esse, nostrámque essentiam & qualitatem, & illis referebant omnia quæ videbant foris facta, vel eis qui erant intus. Postquàm verò Turci fuerunt edocti de nostra notitia atque facto, cœperunt paulatim extra ciuitatem exire, nostrósque peregrinos vndique coangustare, non solùm ex vna parte, sed vndique erant latentes obuiam nobis ad mare, & ad montaneam. Erat autem ab hoste non longè quoddam ca-

strum, cui nomen *Aregh*. Illic congregati erant fortissimi Turci non pauci, sed plu- A
res qui frequenter conturbabant nostros homines. Reperto itaque loco, vbi illi
latebant, nostri milites, qui subtiliter quærebant illos, obuiam veniunt illis. At no-
stris paulatim redeuntibus retrò, vbi sciebant Boamundum reconditum cum suo
exercitu, statim fuerunt illic mortui multi ex nostris militibus. Hoc itaque Boa-
mundus audiens, surrexit continuò vt fortissimus CHRISTI athleta. Barbari verò
illic irruerunt contra eò quòd nostri erant pauci: tamen insimul iuncti inierunt
bellum. Mortui namque sunt multi ex inimicis nostris, & capti. qui fuerunt dedu-
cti ante ciuitatis portam, & decollabantur ibi, vt magis tristes fierent illi qui erant
in ciuitate. Exiebant quippe alij de ciuitate, ita quòd si mittebant sagittas, cade-
bant in Boamundi plateam, & vna die quædam mulier occubuit ictu sagittæ.

CONGREGATI itaque omnes nostri Maiores ordinauerunt consilium, dicen-
» tes: Faciamus igitur castrum in vertice montis *Maregart*, qui mons est super Boa-
» mundi hostem, quo securi & tuti possimus manere de Turcorum fortitudine. Fa-
cto itaque castro, & munito, omnes Maiores studiosè adinuicem illud custodie-
bant. Iam iamque cœperant frumentum & omnia nutrimenta corporis nimis esse
cara ante Domini nostri IESV CHRISTI Natiuitatem. Foras nihil penitus au-
debamus, nihil in terra Christianorum ad edendum penitus inuenire. In Sarrace-
norum namque terra nemo intrare audebat, nisi cum maxima gente. Ad vltimum
statuerunt Seniores nostri consilium, ordinantes quemadmodum rectè regerent B
has gentes. Inuenerunt itaque in consilio, quatenus vna pars nostri diligenter per-
gat abstrahere stipendium, inibique custodire exercitum: alia quoque pars fidu-
» cialiter remaneat custodire hostem. Boamundus ergo dixit: Seniores & pruden-
» tissimi milites, si vos vultis, & bonum honestúmq; videtur vobis, ego ibo cum pru-
» dentissimo Flandrensi Comite. Celebratis itaq; gloriosissimè solemnitatibus Nati-
uitatis, die Lunæ, scilicet secunda feria, egressi sunt, & alij plusquam viginti millia
militum & peditum, & sani & incolumes intrauerunt Sarracenorum terram. Con-
gregati quippe erant multi Turci, & Arabes, & Sarraceni, ab Hierusalem, & Da-
masco, & Aleph, & ab illa regione ..... qui veniebant Antiochiæ fortitudinem
dare. Audientes itaque isti Christianorum gentem esse conductam in illorum ter-
ram, ilicò præparauerunt sese ad bellum contra Christianos, atque summo dilucu-
lo venerunt in locum, quo nostra gens erat in vnum. Diuiserúntque se ab inuicem
barbari, & fecerunt duas acies: vna acies antè, altera retrò, cupientes ex omni par-
te circumcingere nos. Egregius igitur Comes Flandrensis, vndiq; regimine fidei,
ac signo crucis, quam fideliter baiulabat, armatus, occurrit illis vnà cum pruden-
tissimo Boamundo. Irruerúntq; nostri vnanimiter super illos. Qui statim arripue-
runt fugam, & festinanter verterunt scapulas retro, & mortui sunt multi ex illis. alij
remanserunt viui, velociter fugientes. Ierunt extunc & nunc in iram perditionis.
Nos autem reuersi sumus cum magno tripudio, laudantes & magnificantes trinum
& vnum Deum, qui viuit & regnat nunc & semper in æuum, amen. Turci verò ini- C
mici Dei videlicet & sanctæ Christianitatis, qui erant in custodia ciuitatis Antio-
chiæ, audientes Boamundum & Flandrensem Comitem in obsidione non esse, ex-
ierunt de ciuitate, & audacter veniebant præliari nobiscum, insidiantes vndique, ex
qua parte plus esset obsidio languida, scientes illos prudentissimos milites foris esse.
Inuenerúntq; quòd in vna die Martis potuissent nos lædere, & obsistere nobis. Ve-
nerúntque iniquissimi cautè, & irruerunt vehementer super nos nescientes hoc
bellum, atque ignorantes: occiderúntque multos ex nostris milites & pedones. Epi-
scopus namque Podiensis Sanctæ Mariæ in illa amara die perdidit suum Senescal-
cum, conducentem & regentem suum vexillum. Et nisi esset flumen, quod erat
inter nos & illos, sæpiùs inuaderent nos, atque maximam læsionem in nostram gen-
tem facerent. Adhuc & in nostras laxatis frænis concurrerunt tendas. Regredie-
batur autem prudentissimus Boamundus simul cum exercitu suo de Sarracenorum
terra, venitq; in Tancredi montaneam, cogitando an forsan ibi inueniret aliquid,
quod defendere potuisset. totámque terram in expiando * miserunt. Alij inuene-
runt, alij verò vacui reuerterunt. Illi verò qui inuenire non poterant, statim reuer-
ti festinabant. Tunc Boamundus increpauit eos valdè, dicens: O infelix & miser-
tima gens! ô vilissima ac dolentissima omnium Christianorum! cur tam celeriter
vultis abire? Sinite modò, sinite. Vsquequo erimus omnes congregati in vnum?

* en espiant & cherchãt de tous costez, *quod interpollator non intellexit. Gallicum est.*

A Nolite errare sicut oues non habentes pastorem. Si autem inimici nostri inuenerint vos errantes, occident vos: quia die noctúque vigilant atque excubant, vt vos sine vllo ductore segregatos siue solos inueniant, qui nos coditie occidere, atque in captiuitatem laborant ducere. Quid miseri facietis? Cúmque finis esset dictis, respiciens se antè & retrò, & cùm iam inuenisset vndique solum; tamen cum illis quos reperire potuit ad suum reuerterunt exercitum, plus vacui quàm onusti. Videntes autem hoc Hermenij, & Sarraceni, & Græci, quòd nostri penitus vacui rediissent, nihílque secum deferrent, consiliati in vnum abibant per montaneas, & præscita loca, subtiliter inquirentes & ementes frumentum, & corporea alimenta, quæ ad hostem deferebant, in quo fames erat immensa: & vendebant vnius asini onus octo purpuratis, qui adpreciati erant centum viginti denariorum solidis. Ibi quidem mortui fuerunt multi ex nostris militibus, non habentes precium vnde tam carum emere potuissent.

VVillelmus igitur Carpentarius, & Petrus Heremita, pro immensa infelicitate, ac miseria, quas in se sciebant, insimul consiliati, latenter recesserunt. Quos Tancredus persequens, apprehendit, secúmque duxit cum magno dedecore: & fidem illi dedit VVillelmus, quòd libenter redisset ad exercitum, & satisfactionem Senioribus faceret. Tota namque nocte, vti mala res, in tenda Boamundi iacuit. Crastina autem die summo diluculo venit erubescendo ante Boamundi

B præsentiam. Quem alloquens Boamundus, dixit: O infelix infamia totius Franciæ! ô dedecus & scelus Galliarum prouinciæ! & ô iniquissime omnium quos terra suffert! cur tam turpiter fugisti? Forsitan propter hoc nequam voluisti tradere hos milites, & exercitum Christi, sicut tradidisti alios in Hispania? Qui omninò tacuit, & nullus sermo ex eius ore processit. Adunauerunt igitur sese omnes Francigenæ, rogauerúntque humiliter Boamundum, ne deterius ei aliquid facere permittat. Ait verò ille: Hoc enim pro vestro amore libenter faciam, si modò toto corde & mente iurauerit, ita quòd nunquam sit reuersurus ab itinere sancti Sepulcri, siue bono, siue malo: & Tancredo * neque per se neque per alios amicos suos aliquid mali fieri consentiat. Qui statim, auditis his sermonibus, libenter concessit. Postea verò Guillelmus Carpentarius turpitudine captus, non diu morans, furtim recessit. Hanc paupertatem & miseriam pro nostris delictis concessit nobis habere Deus. In toto namque exercitu non valebat aliquis inuenire mille milites, qui equos haberent optimos. Igitur quidam * miles & diues & nobilis de exercitu Imperatoris, quem Imperator commiserat Francis, vt ipse pulchrè conduceret illos, & terram liberatam de Turcorum manibus in fidelitate Imperatoris reciperet: ille, ille infelix audiens quòd exercitus Turcorum venisset super nos, ingemuit, arbitránsque omnes perisse, atque incidisse in manus inimicorum nostrorum, fingens & componens omnia fallacia, quæ iugiter machinari poterat, dixit illis: Seniores, & prudentissimi viri, videte quia nos sumus hîc in hac nimia

C necessitate coacti, & ex nulla parte nobis adiutorium succedit. Ecce modò finite me in Romaniæ reuerti patriam. absque vlla dubitatione reuertar ad vos. Ego verò huc faciam multas naues venire per mare, onustas frumento, vino, ordeo, carne, farinâ, & caseis, & omnibus bonis alimentis quæ necessaria sunt. Adhuc autem & equos faciam conducere ad vendendum, & mercatum per terram Imperatoris huc venire citò faciam. Ecce hæc omnia vobis fideliter iurabo ad tenendum. Adhuc quoque domestici mei, & papilio meus iugiter in campo erit. Et nullo modo nolite increduli esse, sed firmiter credite, quia ego quantociùs ad vos reuertar. Iuit ille inimicus, omniáque sua dimisit in campo, eo tenore quòd tunc, & modò, & semper periuratus erit. Sic itaque tali modo venerat nobis magna necessitas, quòd Turci vndique constringebant nos, quòd nullus nostrorum audebat iam exire extra tentoria. tantus erat Turcorum timor. Illi namque constringebant nos in vna parte, coangustabat nos crudelis fames in alia. Eramus nos miseri valdè, ac dolentes. Maiores nostri quoque in nimio pauore erant. Succursus quidem aut adiutorium nobis penitus deerat. Gens minuta & pauperrima fugiebant, alij Cypro, alij in Romaniam, alij in montaneis. Ad mare vtique non audebamus ire præ timore pessimorum Turcorum. nullatenus erat nobis via patefacta.

* *editum alio sensu.*

* Tetigus? *Tyr. lib. 2. c. vlt. p. 664.* vbi Tatinus *vocatur & de hoc loco l. 4. c. 21. p. 694.* Tatic. *Raim. de Agil. p. 145.* Tatingus *Bald. l. 2. p. 103.*

EXPLICIT LIBER II.

A

INCIPIT LIBER TERTIVS.

Item Christiani pugnarunt cum Turcis.

INTEREA nostri Principes audientes innumerabilem gentem Turcorum venisse super nos, ceperunt consilium, dicentes: Ecce innumerabilium Turcorum exercitus venit super nos, quid faciemus? Nos quidem tanti non sumus, quòd in duabus partibus pugnare valeamus cum illis. Faciamus ergo ex nobis duas partes. Pars namque militum remaneat iugiter custodire papiliones nostros, & obsistere his qui in ciuitate sunt. Et alia pars militum simul equitet obuiam inimicis nostris, qui hîc hospitati sunt prope nos in castello quod vocatur *Areg*, vltra Pontem-Ferreum. Serò autem facto, exierunt de tentoriis, & consilium fecerunt, dicentes: Omnes eamus contra inimicos nostros, qui sunt viginti quinque millia, sicut narratur nobis. Sed Podiensis Episcopus, & Rotbertus Normannus, & Eustachius Comes, remaneant custodire ab illis qui in ciuitate sunt. Summo autem diluculo remiserunt ex militibus suis, qui exierunt videre exercitum Turcorum, & vbi sunt, & quid certè agant. Exierunt itaque illi, & cœperunt subtiliter inquirere, vbi acies eorum Turcorum sunt reconditæ. Illicò viderunt segregatos venire ex parte fluminis diuisos per duas acies: maxima verò illorum virtus veniebat retrò. Reuersi sunt ego celeriter nostri, dicentes: Ecce, ecce iam veniunt. Estote B itaque omnes vndique parati, quia iam prope sunt nobis, sicut potestis videre. Decreuerunt nostri se vt vnusquisque ex maioribus per se ordinaret suam aciem. Mox ordinauerunt sex acies. Quinque autem acies ierunt adunatim inuadere illos. Flandrensis Comes fuit in primo capite. BOAMVNDVS paulatim gradiebatur retrò cum sua acie. Iuncti igitur prosperè nostri cum Turcis, vnusquisque sternebat alium. Clamor verò eorum resonabat ad cœlum. Imbres telorum obnubilabant aërem. Postquàm venit maxima virtus eorum, quæ erat retrò, acriter inuasit nostros, ita vt nostri iam paululum recederent retrò. Hoc cùm vidit Boamundus, ingemuit. Præcepit ergo Conestabili suo, scilicet Rotberto filio Girardi, dicens: Recordare prudentium antiquorum, & nostrorum fortium parentum, quales fuerunt, & qualia bella fecerunt. Fuit itaque ille signo crucis armatus vt fortissimus athleta, & sicut sapiens & prudens inuasit illos, deferens vexillum Boamundi. Videntes autem aliæ acies, quòd vexillum Boamundi tam prudentissimè foret ante alios delatum, reuersi sunt retrorsum, & ipsos vnanimiter inuaserunt. Fueruntque nostri numero septingenti, Turci viginti quinque millia. Sed gratiâ Dei omnes stupefacti arripuerunt fugam, & verterunt statim scapulas retrò. Nostri igitur persecuti sunt illos, superantes ac detruncantes. Reuersi sunt verò Turci festinanter in suum castrum. Qui viui remanserunt, acceperunt omnia quæ ibi reperire potuerunt, C totum castrum exspoliauerunt, miseruntque ignem, & fugerunt. Hermenij, & Suriani, & Græci, scientes omninò Turcos perdidisse bellum, exierunt & excubauerunt per arta loca: & occiderunt, & apprehenderunt multos ex eis. Superati sunt itaque Deo annuente in illa die inimici nostri. Satis verò recuperati sunt de equis, & aliis rebus multis, quæ erant illis valdè necessariæ. Accipientes itaque multa spolia, deduxerunt multos ex illis inimicis viuos secum: & plurima capita mortuorum detulerunt ante portam ciuitatis, vbi Legati Ammirati Babyloniæ castra metati fuerant. quæ mittebantur Comiti de Sancto Egidio & aliis Senioribus. Illi, qui remanserunt in tentoriis, tota die præliati sunt cum illis qui in ciuitate erant, ante tres portas ciuitatis. Factum est hoc bellum in die Martis ante Caput Ieiunij, v. Idus Februarij, fauente Dominò nostro IESV CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat, amen.

REVERSI sunt itaque nostri, hoc agente Deo, gaudentes de triumpho, quem in die illo habuerunt de inimicis, qui sunt per omnia semper superati: fugientes, huc & illuc vagantes, & errantes, alij in Corosanum, alij verò in Saracenorum intrauerunt terram. Videntes autem nostri Maiores ac Seniores, quòd malè tractarent nos & constringerent inimici nostri, qui erant in ciuitate, (die enim ac nocte iugiter vigilabant & insidiabantur, qua parte nos lædere ac angustari potuissent)

A congregati in vnum consilium petierunt, dicentes: Priusquàm perdamus gentem Dei & nostram, faciamus castrum ad Macomariam, quæ est ante portam vbi pons est: ibíque forsitan poterimus inimicos nostros constringere. Consensêre omnes consilio, & laudauerũt quòd bonum esset ad faciendum. Comes de Sancto Egidio dixit primus: Estote mihi in adiutorium ad faciendum castrum, & ego muniam & seruabo. Respondit illi Boamundus: Si vos vultis, & alij Seniores laudauerint, ibo vobiscum ad portam Sancti Simeonis, diligenter conducere illos qui illic sunt homines, qui hoc fideliter peragant opus. Alij qui sunt remansuri vndique muniant sese ad defendendum, si fortè inimici nostri & Dei exierint de ciuitate, & in loco illo sint omnes congregati in vnum, scilicet vbi nos demonstrabimus. Factúmque est ita. Comes igitur & Boamundus perrexerunt ad Sancti Simeonis portum. Nos itaque, qui remansimus congregati in vnum, vbi castrum incipere debuissemus, tunc Turci videntes hoc præparauerunt se, & illicò exierunt extra ciuitatem obuiam nobis ad prælium. Sic itaque irruerunt super nos, & miserunt nos in fugam, & occiderunt plures ex nostris militibus. vnde nos tristes dolentésq; fuimus. Crastino autem videntes Turci, quoniam Maiores nostri non essent in obsessione, & quòd hesterna die militassent ad portum: præparauerũt se omnes Maiores de Turcorum exercitu, & militauerunt illis obuiã venientibus è portu. Tunc videntes Comitem & Boamundum venientes, & cõducentes gentem de portu, continuò cœperunt stridere & garrire, & clamare vehemẽtissimo clamore, circumcingentes

B vndique nostros, sagittando & vulnerando, ac crudeliter vndique detruncando ensibus. Tam acriter inuaserunt nostros, quòd illi inierunt fugam per proximam montaneam, ac vbi patebat via eundi. Qui potuit se expedire celeri gressu, euasit viuus. Ille verò qui fugere nequiuit, pro Christi nomine martyrium suscepit. Fuerúntque in illa die martyrisati ex nostris militibus siue peditibus plus quàm mille, qui in cœlum lætantes ascendebant, candidatam ferentes stolam recepti martyrij, glorificantes & laudantes Deum trinum & vnum, in quo feliciter triumphabant, & dicebant concordabili voce: Quare non defendis sanguinem nostrum, Deus noster, qui hodie est effusus pro tuo nomine? Boamundus itaque viam, quam alij tenuerunt, non tenuit: sed celeriùs venit cum paucis militibus laxatis frænis, donec properasset vsque ad nos, qui eramus in vnum congregati vltra fluuium Pharphar. Tunc nos accensi in ira occisione nostrorum, CHRISTI inuocato nomine, & sancti confidentes Sepulchri Christi itinere, iuncti insimul sic peruenimus contra eos ad bellum, quo vsq; inuasimus vno corde & animo. Stabant autem inimici nostri & Dei vndique stupefacti, & vehementer perterriti, & putantes nos deuincere & occidere, quemadmodum gentem Comitis Raimundi, & Boamundi. Sed omnipotens Deus hoc illis permittere nullatenus voluit. Tunc Dux GODEFRIDVS Christi miles potentissimus irruens in eos euaginato ense, percussit quendam gentilem ferocissimum tam viriliter, vt in duas partes ipsum

C diuideret, à vertice videlicet vsque in sellam equi. Actúmque est ex Dei prouidentia, vt quamuis in duo discissus, minimè ex toto de equo dilaberetur. Post hunc aggressus alium ex obliquo, secuit eum per medium. Exhinc maximus terror & horror omnes inimicos Christianitatis perculit, non solùm qui præsentes aderant, sed omnes qui hoc vtcumque audire potuerunt. Deinde Dux per omnia memorandus illos in fugam versos persequens, nunc hos, nunc illos, vt leo fortissimus inuadens, detruncabat, & in amnem præcipitabat. Simili autem modo HVGO MAGNVS, & Comes Sancti Egidij, & Boamundus, & Flandrensis Comes, & alij Proceres ipsos trucidabant, & in amnem præcipitabant. Locus verò fugiendi non erat, nisi solummodò per pontem, qui tunc illis perangustus erat, ipsíque semetipsos præpedientes in flumine demergebantur. Milites igitur veri Dei vndique signo crucis protecti irruerunt nimis acriter super illos, & fortiter inuaserunt. Illi autem arripuerunt celerem fugam per medium pontis angusti, ad illorum interitum. Illi, qui viui non potuerunt pertransire pontem præ nimia multitudine gentium & caballorum, ibi receperunt sempiternum interitum, & reddiderunt infelices animas diabolo, & sathanæ ministris. Nos itaque superantes eos impellebamus in flumen, cum nostris mortiferis lanceis. Vnda quoque rapidi fluminis vbique videbatur fluere rubea Turcorum sanguine. Et si fortè aliquis eorum voluisset reptare super pontis columnas, aut natando vulneratus ad terram

Videndus Tyrius lib. 5. c. 6. p. 701. & Albertus Aquensis l. 3. c. 65. p. 238. Robertus Mon. lib. 4. p. 50. & l. 9. p. 75.

molíretur exire, nos vndique natantes super ripam fluminis impellebamus, ne- A cantes eum impetu rapidi fluminis. Rumor quoq; & clamor nostrorum & illorum resonabat ad cœlum. Pluuiæ telorum & sagittarum tegebant polum, & claritatem diei: altæ voces intus & extra ciuitatem erant. Mulieres ciuitatis veniebant ad muri fenestras Christianæ, inspectantes misera fata Turcorum: & plaudebant manibus occultè, sicut mos est illarum. Hermenij, & Suriani, & Græci, iussu maiorum Turcorum tyrannorum quotidie inuiti, siue spontè sagittabant celeres sagittas. Mortui sunt in anima & corpore duodecim Ammiralij de Turcorum agmine in prælio illo, & aliorum prudentissimorum militum & fortiorum, qui meliùs pugnando ciuitatem defendebant, numerus quorum mille quingenti. Alij qui remanserunt viui, iam non ampliùs audebant clamare, neque garrire, in die siue in nocte, sicut antè solebant. Omnes itaque nos & illos non separauit quisquam nisi solummodò nox. Nox itaque diuisit vtrosque præliando, & iaculando, & sagittando. Sicque virtute Dei & sancti Sepulchri superati sunt inimici nostri, eo tenore quòd vlteriùs non valuerunt habere talem virtutem neque in voce, neque in opere, sicuti priùs. Nos itaque valde fuimus in illa refecti die de illorum equis, & de aliis multis rebus quæ satis nobis erant necessariæ. Crastina autem die summo diluculo exierunt alij Turci de ciuitate, & collegerunt omnia cadauera fœtentia Turcorum mortuorum, quæ reperire potuerunt super ripam fluminis, exceptis illis quæ in alueo latebant fluminis, & sepelire fecerunt ad Machomariam, B quæ est vltra pontem ciuitatis ante portam. Simúlque cum illis sepeliêre pallia, bysanteos aureos, arcus, & sagittas, & alia quamplurima instrumenta, quæ nominare nequiuimus. Audientes itaque nostri, quòd humare mortuos Turcos fecissent, omnes statim præparauerunt sese, & venerunt festinantês ad diabolicum atrium, & iusserunt desepelire, & frangere eorum tumbas, & trahere illos extra illorum sepulturas. Et eiecerunt eorum cadauera omnia in quandam foueam, & deportauerunt cæsorum capita ad tentoria nostra, quatinus perfectè sciretur eorum numerus: excepto quòd equos onustos eorum capitibus quatuor fuerunt ad mare nunciis Amiralij Babylonis delata. Quod videntes Turci, nimis fuerunt tristes, & dolentes vsque ad necem. Qui cotidie plorantes, nil aliud quibant facere, nisi plorare & vlulare. Tertia autem die veniente, cœperunt gaudentes & exultantes iuncti insimul ædificare eodem die castrum illud iam supradictum, de iisdem lapidibus, quos abstraximus desuper humatis Turcorum corporibus. Peracto itaque castro, mox cœpimus ex omni parte coangustare prudenter inimicos nostros, quorum tumida colla ad nihilum iam erant redacta. Quod castrum vnusquisque Seniorum nostrorum fecit per partem immenso aggere & muro: & ædificauerunt in eo duas turres in Machomaria. Nos autem securè ambulabamus huc & illuc ad portum, & ad montaneam: laudantes & glorificantes iocunda, læta, & consona voce, Dominum Deum nostrum, cui est honor & gloria per cuncta seculorum secula, amen. C

Raimundus erexit castrum suum contra ciuitatem.

OMNES verò Seniores nostri & Principes commiserunt illud castrum RAIMVNDO Sancti Egidij ad custodiendum, eò quòd ipse haberet plus milites in sua familia, quàm alij, & plus poterat dare. Ille quoque conseruauit castrum cum suo exercitu, & cum eo fuit GASTOS DE BIART cum suis hominibus, & Petrus Vicecomes de Castellon, & Raimundus Vicecomes de Torena, & Guillelmus de Montepeslerio, & Goffredus, & Petrus Raimundus d'Alpoz, & Guillelmus de Sabra. Omnes isti, & alij plures cum hominibus suis, fuerunt cum eo. Raimundus quoque Sancti Egidij quos milites, videlicet clientes, inuenire per censum potuit, ad castrum custodiendum per conuentionem retinuit. Vna die exierunt de ciuitate, & venerunt ad castrum, quod vndique circumdederunt clamando, & sagittando, nostrósque vulnerando, & occidendo: ita quòd etiam tentoria nostrorum erant cooperta infixis sagittis. & nisi esset succursus, qui venit de alio exercitu, maximum damnum in eis fecissent. Hoc nostri videntes, statim ordinauerunt vt facerent maximam talpam, cum qua potuissent perforare pontem. & fecerunt. Quadam die prælia verterunt super pontem, & duxerunt talpam: fuerúntque Turci mortui multi, & pons perforatus est. Nocte verò dormientibus

A nobis, exierunt Turci de ciuitate & arserunt talpam, & restaurauerunt pontem. vnde nimis exercitus Christi iratus fuit. Alia die adduxerunt Turci super murum ciuitatis quendam militem nostrorum nobilem, nomine Rainaldum Porchetum, quem diu tenuerant in malis carceribus: dixerúntque vt loqueretur cum CHRISTI peregrinis, quatenus eum redimerent maximo censu, antequam caput amisisset. Qui cùm esset super murum, loquutus est Senioribus, dicens nostris: " Seniores, tantùm quidem valet, quasi iam ego mortuus essem. Et ideò deprecor vos sicuti meos fratres, vt per me nullum funus offeratis. Sed estote securi in fide CHRISTI, & sancti Sepulchri, quia Deus vobiscum est, & semper erit. Omnes maiores itaque & audaciores huius ciuitatis occidistis, videlicet duodecim Amiralios, & mille quingentos nobilium, nullúsque remansit qui præliari vobiscum audeat, neque ciuitatem defendere. Interrogauerunt autem Turci Drogmandum, quid Rainaldus dicebat. Qui dixit illis: Nihil loquitur boni de nobis. Tunc Cassianus Amiralius continuò iussit eum descendere de muro, dixítque ei per Drogmandum: Rainaldus, vis nobiscum honestè viuere, & gaudere? Rainaldus respondit: Quomodò vobiscum honestè sine peccato viuere potero? Dixítque Amiralius: Abnega Deum tuum, quem credis & colis, & crede Malphium, & nostris Diis aliis. Quod si feceris, dabimus tibi omnia quæ petieris, videlicet aurum & argentum, equos & mulos, & alia plurima ornamenta, quæ volueris, & vxores, & he-
B reditates: & maximo honore ditabimus te. Cui Rainaldus respondit: Date mihi spacium, quo possim conciliari mecum. Et Amiralius respondit, & libenti animo concessit. Tunc Rainaldus proiecit se in orationibus iunctis manibus in terra contra Orientem: humiliter Deum rogans, vt ei subueniat, suámque animam in sinu Abrahæ dignanter suscipiat. Quod cùm vidisset Amiralius, vocauit Drogmandum, & dixit ei: Quid ait Rainaldus? Drogmandus respondit: Dominum Deum suum nullo modo negauit. Quod audiens Amiralius, nimis iratus fuit. Illicò iussit eum decollari, & Turci cum magno gaudio decollauerunt eum. Cuius animam confestim suscipientes Angeli, ante conspectum Domini, pro cuius amore martyrium suscepit, gaudentes detulerunt. Tunc Amiralius iratus fuit vehementer, ideò quòd Rainaldum ad suos non potuit conuertere Deos. Statim iussit ad se omnes peregrinos adduci, qui erant in ciuitate, ligatis post tergum manibus. Cúmque ante eum venissent, imperauit vt nudi expoliarentur omnes. Cùm ergo expoliati fuissent, fecit constrictè congregari in vnum, & cum fune ligari omnes in girum: & fecit ligna, & paleam, & fœnum circa eos ordinari, ac deinde ac si inimicus Dei ignem fecit immitti. Christiani igitur videlicet CHRISTI milites, valde stridebant & clamabant: quorum voces resonabant ad cœlum ad Deum, pro cuius amore eorum carnes & ossa in ignem cremabantur. Et sic martyrisati fuerunt omnes isti in vna die, portantes in cœlum candidas stolas ante Deum, prò cuius amore fideliter hæc passi sunt: regnante Domino Deo nostro,
C cui est honor & gloria in secula seculorum, amen.

CVM iamiam omnes semitæ prohibitæ starent Turcis, nisi ex illa parte fluminis, in quo erat quoddam castrum in quodam Monasterio, quod si perfectè fieret corroboratum, iam nullus auderet extra ciuitatis portam exire: consiliati sunt fideliter nostri, concordali vna voce dicentes: " Eligamus vnum quempiam ex nobis, qui robustè illud teneat castrum, & nostris inimicis prohibeat viriliter montaneas, siue planum, & introitum & exitum ciuitatis. Plures verò ex illis prohibebant se illud hospitari, nisi fortè multi fuissent in vnum. TANCREDVS igitur primus protulit se ante alios, dicens: " Verumtamen, si scirem quid proficui mihi attigerit, ego sedulò solummodò cum meis hominibus corroborabo castrum, & viam, per quam inimici nostri solent frequenter sæuire, viriliter illis omninò deuetabo. Qui continuò spoponderunt ei quadringentos marcos argenti. Non adquieuit Tancredus, quanquam solus esset, tamen perrexit cum honestissimis militibus & seruientibus, & extemplo abstulit vndique viam & semitam Turcis: neque propter herbam, neque propter ligna, neque propter vlla necessaria recessit. Remansit autem ibi Tancredus cum suis hominibus, & cœpit vehementer vbique coangustare ciuitatem. Ipsa autem die veniebat maxima pars Herméniorum, & Surianorum securè de montaneis, qui ferebant alimenta Turcis in adiutorium ciuitatis. Quibus obuiam venit Tancredus, & confestim apprehendit, & omnia

quæ deferebant, videlicet frumentum, vinum, & oleum, & alia huiusmodi. Sic A itaque prosperè robustéque deducebat se Tancredus, etiam quoque habebat prohibitas & incisas omnes semitas Turcis, vsquedum Antiochia fieret capta. Omnia quæ fecimus antequam Antiochia capta fuisset, nequeo enarrare. Quæ facta sunt, vel quomodo fuerint postea, aliquantulum volo explicare. Ideò aliquantulum dico, quia nemo est in his partibus, qui omninò, siue Clericus siue laicus, dicere siue narrare possit sicut res est acta.

INTEREA igitur erat quidam Amiralius de genere Turcorum, cui nomen Pyrrus, qui maximam amicitiam acceperat cum Boamundo. Hunc sæpè BOAMVNDVS tangebat cum nunciis ad inuicem missis, quò eum infra ciuitatem amicissimè reciperet: eíque Christianitatem liberiùs promittebat, atque eum diuitem multo honore facere mandabat. Consensit verò ille dictis promissionibus, » dicens: Verumtamen tres turres custodio, eásque libenter ei promitto, & qua» cumque hora voluerit in eas voluntariè recolligam. Erat itaque Boamundus iam securus de introitu ciuitatis. Vna ergo gauisus, atque placido vultu, serena mente, venit ad alios omnes Seniores, eísque iocunda verba protulit in hoc modo: » Viri prudentissimi milites, videte quomodo nos omnes in nimia paupertate & mi» seria proiecti sumus, maiores siue minores, & ignoramus penitus ex qua parte » melius succedat nobis. Si igitur vobis bonum ac honestum videtur, eligat se an» te alios vnus ex nobis quicumque vultis, vtrum se ille vllo modo aut ingenio ciui- B » tatem adquirere, vel ingeniare, aut per se, aut per alios, concorda voce dono per» mittamus. Qui omninò prohibentes & denegantes, dixerunt: Nemini vnquam » erit hæc ciuitas dimissa, sed omnes æqualem illam habebimus: sicut æqualem ha» buimus laborem, sic indè habebimus æqualem honorem. Sic itaque Boamundus, auditis his verbis, paulò minus subridens protinus recessit. Non post multum verò temporis audierunt omnes Maiores nostri nuncios de exercitu nostrorum hostium: videlicet Turcorum, & Publicanorum, Angulanorum, Azimitarum, & aliarum plurimarum nationum gentilium, quas numerare neque nominare nescio. Statimque adunauerunt sese omnes insimul Maiores, & fecerunt consilium, di» centes: Quoniam si Boamundus potuerit adquirere ciuitatem aut per se, aut per » alios, nos vna libenti animo vltrò ei donamus: in tantum quòd si Imperator ve» nerit nobis in adiutorium, & omnem conuentionem sicut nobis promisit atque » iurauit attendere voluerit, nos ei eam reddemus iure. Sin autem, in suam pote» statem habeat Boamundus. Mox itaque Boamundus cœpit cotidie humiliter suos deprecari amicos, petitione præmittendo humillima, atque dulci voce in hunc » dicendo modum: Ecce verè tempus modò habemus idoneum, in quo possumus » operari quicquid boni volumus. Igitur adiuuet me amicus meus Pyrrus. Qui satis gauisus de nuncio, ait se adiuuare illum, sicut agere debet. Nocte itaque veniente in proximo, misit filium suum cautè pignus Boamundo: & quòd magis fie» ret securus de introitu ciuitatis, amodo misit ei verba hoc modo: Quòd cras om- C » nem Francorum gentem præconiare faciat, quo in Sarracenorum terram vadat » deprædari, deindè celeriter reuertatur per sinistram montaneam. Egóque ero in» tentione erecta, præstolans illa agmina: eáque recipiam in turres, quas habeo in » mea custodia. Deindè Boamundus confestim ad se iussit vocari seruientem quendam suum, videlicet Malam-coronam, eíque præcepit vt præconiaret gentem maximam Francorum, quòd fideliter præpararet se in Sarracenorum eundi terram. Factúmque est ita. Credidit itaque Boamundus hoc consilium Duci GODEFRIDO, & Flandrensi Comiti, & Comiti de Sancto Egidio, atque Podiensi » Episcopo. Quoniam si Deo placet erit nobis in hac nocte Antiochia reddita. Ordinata sunt itaque hæc omnia. Milites tenuerunt plana, & pedites montanea. Tota nocte militauerunt, & vsque prope auroram diei, & deinceps cœperunt appropinquare ad turres, quas ille vigilabat. Confestim descendit Boamundus, & » præcepit omnibus, dicendo hæc verba: Ite securo animo, & felici concordia, & » ascendite per scalas in Antiochiam, quam statim habebimus, si Deo placet, in » nostra custodia. Venerúntque illi vsque ad scalam, quæ iam erat directa, & firmiter ligata ad ciuitatis mœnia: Et ascenderunt per illam homines ferè sexaginta ex nostris, & diuisi sunt per tres turres, quas ille vigilabat. Videns autem Pyrrus, quòd tam pauci fuissent ascensi ex nostris, cœpit pauere mox. Timens namque se

&

A & nostros, ne in manibus Turcorum euenissent, dixit: *Micro Francos echomai*, hoc est, Paucos Francos habeo. Vbi est Boamundus? Vbi est miles inuictus? Interim descendit quidam seruiens Longobardus deorsum, & cucurrit quantociùs ad Boamundum dicens: Quid hîc stas, vir prudens? quam ob rem huc venisti? Ecce iam nos tres turres habemus. Motus est autem vir ille cum aliis omnibus, omnes gaudentes atque lætantes peruenerunt vsque ad scalam. Videntes itaque illi qui erant infra turres, cœperunt iocunda voce clamare, DEVS HOC VVLT. Nos verò similiter dicebamus. Et cœperunt mirabiliter continuò ascendere, & ascenderunt in turrem, & cucurrerunt festinanter ad alias turres. Quósque illic inueniebant, mortalem eis continuò dabant sententiam. fratrem quoque Pyrri occiderunt. Interea fortè rupta est scala, ex qua noster erat ascensus: vnde inter nos est orta immensa angustia, siue tristitia. & confestim fuimus omnes stupefacti ac dolentes. Quanquam fuisset fracta scala, tamen quædam porta erat iuxta nos clausa in sinistra parte, quæ quibusdam manebat incognita. nox namque erat. Sed tamen inquirendo, & palpando, & subtiliter inquirendo vbi ipsa latebat, omnes cucurrimus ad eam, ipsáque fracta intrauimus per illam. Iam innumerabilis fragor mirabiliter resonabat per vniuersam ciuitatem. Non adquieuit illic Boamundus, imperauit honorabile vexillum deferri sursum, coram castello, in quodam monte. Omnes ergo pariter nimis in ciuitate stride-
B bant. Summo autem diluculo audientes illi, qui foris erant ad tentoria, vehementissimum rumorem strepere per ciuitatem, exierunt festinantes, & viderunt Boamundum seorsum in monte. Celeri cucurrerunt omnes cursu, & venerunt pariter vnusquisque ad suam portam: & intrauerunt in ciuitatem, & interfecerunt Turcos & Sarracenos quos ibi repererunt, qui fuerunt extra castrum. Alij verò ex militibus Turcorum exierunt portas, & fugientes euaserunt viui.

De morte Caßiani, quomodo interfectus est à Surianis.

CASSIANVS verò dominus illorum expauescens valdè gentem Francorum, dedit se omninò fugæ cum multis aliis qui erant cum eo: & fugiendo peruenit in Tancredi terram, non longè à ciuitate. Fatigatíque erant equi eorum, & miserunt se in quoddam casale, & intrauerunt in quandam domum. Cognouerunt ergo eum habitatores terræ illius montaneæ, scilicet Suriani & Hermenij. confestim apprehenderunt illum, & cæciderunt caput eius, & obtulerunt illud ante Boamundi præsentiam, vt mererentur libertatem perfectè recipere. Baltheus quoque eius, & gaina, id est vagina, fuerunt adpreciati LX. bisantos. Omnes verò plateæ ciuitatis iam vndique plenæ stabant cadaueribus mortuorum; ita vt nemo vix poterat ire per semitas ciuitatis, nisi cadauera Turcorum calcando. Hæc omnia gesta sunt tertia die intrante mense Iunij in die Iouis.
C Vnde sit benedictus Deus per cuncta secula seculorum, amen.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

CVRBALAN autem Princeps militiæ Soldani Persiæ, dum adhuc esset Corrozanum Cassianus prædictus Antiochiæ legationem ei miserat, quo sibi succurreret in opportuno tempore, quoniam gens fortissima atque robustissima Francorum eum impeditum grauiter obsidebat Antiochiæ: & si adiutorium fideliter impenderet, Antiochiam ciuitatem in suis manibus continuò traderet, aut eum ditaret maximo munere. Cúmque iam habuisset maximum exercitum Turcorum ex longo collectum tempore, & licentiam Christianos occidendi accepisset à Calipha illorum Apostolico, illicò inchoauit iter longæ viæ Antiochiæ. Hierosolymitanus Ammiralius cum eo & cum suo exercitu fuit. Rexque Damasci ibi aduenit cum maxima gente. Isdem verò congregauit ex omni par-

te paganorum innumeras gentes: videlicet Turcos, & Arabes, & Sarracenos, & A
Publicanos, & Azimitas, & Curtos, & Persas, & Agulanos, & alias multas gen-
tes: quos nominare, aut numerare nemo poterat. Et Agulani fuerunt numero
tria millia. Ipsi neque lanceas, neque vlla arma timebant: quia omnes erant coo-
perti ferro vndique, & equi eorum, ipsíque nolebant in bellum ferre arma, nisi
solummodò gladios. Isti omnes venerunt in obsessione Antiochiæ ad dispergen-
dum Francorum collegium. Et cùm appropinquassent ciuitati, venit obuiam eis
Sanzedona filius Cassiani Ammiralij Antiochiæ, & continuò cucurrit ad Curba-
» lan, lacrymabiliter rogans eum, & dixit: O inuictissime Princeps, te suppliciter
» deprecor, tuam humili deuotione prudentiam rogito, quatenus mihi succurras:
» quoniam Franci vndique obsident me in Antiocheno oppido, ciuitatémque in
» suo tenent imperio, nósque alienare à regione Romaniæ, siue Syriæ, adhuc au-
» tem & Corrozani deposcunt. Omnia verò quæ cupiunt patrauêre, patrem quo-
» que occiderunt meum: & nihil aliud est super, nisi vt me & te, omnésque ex ge-
» nere nostro interficiant gladio. Ego verò iamdudum tuum fideliter expectaui ad-
» uentum, vtrum mihi succurras in hoc periculo. Cui Curbalan respondens, ait:
» Si vis quòd ex totó corde in tuo sim proficuo, tibíque fideliter in isto succurram
» periculo, illud in mea priùs manu trade oppidum: & tunc videbis qualiter ero in
» tuo proficuo, ídque vigilare faciam meis hominibus. Ait quoque Sancedola: Si
» potes omnes Francos occidere, & detruncare, mihíque capita diligenter trade-
» re, ego prædictum tibi dabo fideliter oppidum, & deinde ero tibi tuus effectus ho-
» mo, & in tua fidelitate hoc custodiam oppidum. Cui Curbalan ait: Non ita erit B
» vt tu putas atque cogitas, sed committe in mea manu castrum illud. Commisit
tamen nolens volens ei illicò castrum. Tertia autem die postquàm ciuitatem in-
trauimus, præcursores eorum ante ciuitatem præcucurrerunt. Exercitus nam-
que illorum ad Pontem-Ferreum castrametatus est: & expugnauerunt turrem
Turci, & occiderunt omnes quos illic inuenerunt: & nemo euasit viuus, nisi Do-
minus illorum. quem postea ligatum repperimus in vinculis ferreis, facto maiore
bello in vigilia beati Apostoli. Crastina autem die moto exercitu paganorum,
appropinquauerunt ciuitati, & castrametati sunt inter duo flumina, steterúnt-
que ibi per duos dies. Recepto itaque castro, tunc Curbalan confestim aduoca-
uit vnum Ammiralium ex suis, quem sermone sciebat veracem, mitem, & pa-
» cificum. & ait illi: Volo vt intres in fidelitate mea hoc castrum custodire, quòd
» ex tempore longissimo scio te valde fidelissimum: ideóque precor te, vt summa
» cautela hoc contineas oppidum. Adhuc namque quia scio te in opere pruden-
» tissimum, nullúmque magis veracem & fortissimum hîc modò reperire nequeo.
» Cui Ammiralius ait: Tibi vnquam de tali vellem obedire officio. sed priusquàm
» me tuo arguas stimulo, hoc faciam eo tenore, quòd si Franci eiecerint vos de
» mortali prœlio, eis continuò hoc reddam castrum. Dixitque Curbalan: Tam
» honestum & prudentem te cognosco, vt omne quicquid boni vis agere ego vti- C
» que consentio. Reuersus est itaque festinanter Curbalan ad suum exercitum in
valle illa, vbi erat castrametatus. Protinus Turci deludentes Francorum colle-
gium, detulerunt ante Curbalan conspectum quandam vilissimam ensem rubi-
gine tectam, & deterrimum valde arcum ligneum, & lanceam nimis inutilem,
» quam abstulerunt nuper pauperibus peregrinis, dicentes: Ecce arma, quæ attu-
» lerunt Franci obuiam nobis ad pugnam. Tunc Curbalan videns hæc arma, cœ-
pit subridere in propatulo, dicendo omnibus qui in illo erant collegio: Hæc sunt
» arma bellica atque nitida, quæ attulerunt Christiani super nos in Asiam, orti in
» Occidentali terra, scilicet in Europa, quæ est mundi pars tertia: quibus putant
» ac confidunt nos expellere & propulsare vltra Corosani confinia, & delere om-
» nia nostra nomina vltra Amasonia flumina: qui propulserunt omnes nostros pa-
» rentes à Romania & Antiochia ciuitate regia, quæ honorabile est caput totius
Syriæ. Continuò aduocauit suum fidelem Notarium ad se, & ait:

A *Hic misit Corbalan Soldano Persiæ Epistolas, & ad Apostolicum Calipham.*

SCRIBE ergo citò plures Cartas, quæ in Corosanum sint legendæ, hoc modo: CALIPHÆ *nostro Apostolico, & nostro Regi domino Soldano, militi fortissimo, atque omnibus prudentissimis Corosani militibus, salus & immensus honor. Satis sint læti & gauisi iocunda concordiâ, & satisfaciant ventribus: voluntatem imperent, & sermocinent per vniuersam regionem illam, & omninò dent sese ad petulantiam luxuriæ, vtrum multos filios patrare congaudeant, qui contra Christianos bellare fortiter præualeant, & libenter suscipiant hæc tria arma, quæ olim abstulimus à Francorum turma: & discant modò quæ arma adduxit super nos gens Francigena, qualiter sunt optima atque perfecta. Heu! certare voluit contra nostra arma, quæ sunt bis aut ter siue quater purgata sicut argentum, aut aurum purissimum. Adhuc quoque sciant omnes, quoniam ego omnes Francos intus Antiochiam habeo inclusos, & castrum in mea libera voluntate teneo. Illi namque deorsum sunt in ciuitate. Ego autem habeo iam illos omnes in mea manu, aut eos faciam capitalem subire sententiam, aut eos deducam in Corosanum in captiuitate nimia, eò quòd minantur nos suis armis propulsare & eiicere vltra Corosani confinia, aut delere omnia nostra nomina vltra Amasonia flumina: aut eiicere nos vltra superiorem Iudæam, ceu eiecerunt omnes parentes nostros de cuncta Romania siue Syria. Amodò vobis namque iuro per Machomet, & per omnia Deorum nomina, quoniam ante vestram non ero reuersurus præsentiam, donec regalem Antiochiam, omnem Suriam, siue Romaniam atque Bulgariam vsque in Apuliam adquisiero mea forti dexterâ, ad Deorum honorem, & vestrum, omniúmque nostrorum Turcorum.* Sic itaque fecit finem dictis. Mater autem eiusdem Curbalan, quæ erat in Aleph ciuitate, statim accessit ei lacrymabiliter, & dixit: Fili, súntne vera ea quæ audio? Cui ille ait. Quæ? Et dixit illa. Iam audiui, quòd bellum vis committere cum Francorum gente. Cui ille ait: Verumtamen verum hoc esse omninò scias. Dixit illa: Contestor, fili, per Deorum nomina, & per tuam magnam audaciam, immensámque bonitatem, ne bellum simul cum Francis committere libeat: quoniam tu es miles inuictus, & nullam imprudentiam ex te aut tuo exercitu vnquam penitus audiui, & te è campo ab aliquo victore fugientem quisquam minimè inuenit. Diffamata est tua militia ab Oriente vsque in Occidentem, & omnes prudentes milites audito tuo nomine contremiscunt. Satis namque scimus, fili, quoniam tu es bellipotens, & fortis, & bellorum ingeniosus: nulláque gens Christianorum nec Paganorum ante tuum conspectum aliquam virtutem habere potuit. Sed fugiebant, solummodò audito tuo nomine, quemadmodum oues ante leonis furorem fugiunt. Ideóque obsecro te, carissime ac dilectissime fili, vt meis acquiescas consiliis, & ne vnquam in tuo hæsitet animo, aut in tuo inueniatur consilio, quòd bellum incipere velis simul cum Christianorum collegio. Tunc Curbalan materna audiens monita, feroci quandóque respondit sermone: Quid est hoc, mater, quod mihi refers? Puto namque quòd insanis, aut furiâ es plena. Enimuerò plus solummodò habeo mecum Ammiralios, quàm iidem Christiani sunt, maiores siue minores. Respondítque ei mater eius: O dulcissime fili, Christiani nequeunt vobiscum bellare. Hoc enim scio satis, quòd ipsi non valent pugnam inferre vobiscum: sed eorum Deus pro ipsis cotidie pugnat, eósque die noctúque sua protectione defendit, & vigilat super eos, sicut pastor qui vigilat super gregem suum, & non permittit eos lædi ipse, nec conturbari ab vlla gente: & quicumque voluisset eis obsistere, idem eorum Deus statim conturbat illos, sicut idem ait per os Prophetæ Dauid: *Dissipa gentes, quæ nomen tuum, Domine, non inuocauerunt.* Antequàm verò præparati sint ad bellum incipiendum, eorum Deus optimus & bellipotens, simul cum suis Sanctis omnes iam habet inimicos deuictos: quantò magis faciet modò circa vos, quia eius vos estis inimici, & qui præparatis vos eis obsistere tota virtute? Hoc namque in veritate scias, quoniam Christiani isti *Christi filij* vocati sunt, & per Prophetarum ora *filij adoptionis ac promissionis*, & per Apostolum, *Hæredes Dei, cohæredes autem Christi.* Quibus Christus hæreditates eis repromissas iam donauit, dicendo: *A solis ortu vsque ad occasum*, vel in Occidentem, *erunt termini vestri: ita quòd nemo audax stabit contra vos.* Et quis

Robertus Mon. lib. VI. p. 57. & seq.

» potest his dictis contradicere, vel obstare? Certè si hoc bellum contra illos in- A
» cœperis, maximum erit tibi damnum & dedecus, & multos milites tuos perdi-
» deris, & vniuersa spolia quæ apud te habes amiseris, & in nimia fuga eueneris.
» Tu autem in hoc bello non morièris modò, sed omnia habentia in hoc perdi-
» deris prœlio. Propterea dico tibi, non morieris modò, quia eorum Deus non
» statim iudicat offendentem se exertâ irâ, sed quando vult eum punit manifestâ
» vindictâ: timeóque ne te iudicet pœnali tristitiâ, & tibi dico modò, quia in hoc
» anno morièris. Curbalan autem valde dolens in intimis visceribus, maternis au-
» ditis verbis respondit: Mater carissima, quæso, quis tibi dixit ista de Christiana
» gente, quòd Deus eorum tantùm amet eos, & quòd ipse pugnandi virtutem in
» se retinet maximam, & quòd illi Christiani vincent nos in Antiocheno prœlio,
» & quòd ipsi erunt nostra capturi in prœlio isto spolia, & nos persequentur im-
» mensa victoriâ, & quòd in hoc anno ero moriturus morte subitanea? Tunc re-
» spondit ei mater, dicens & dolens: Fili, plus quàm centum annorum tempora
» sunt, quòd inuentum est in vestra paginâ, & in omnium gentilium voluminibus,
» quoniam gens Christiana foret super nos venienda, & nos vbique vincenda, &
» super Paganos regnatura, & nostra gens illis vbique erit subdita. Sed ignoro amo-
» dò, an retrò erit venienda. Et ego dolens itaque non desiui sequi te in Aleph ci-
» uitate pulcherrima, in qua speculando, atque ingeniosè rimando, respexi cœ-
» lorum astra: atque ingeniando sagaciter, ac mente sedula scrutando cœlorum
» planetas, ac in duodecim polorum signa, siue in sortes innumeras: in eis repperi,
» quoniam gens Christiana nos vbique foret vincenda. Ideo timeo valde dolens, B
» & nimis mœstissima, ne ex te infelix ego remaneam orbata. Dixítque illi Curba-
» lan: Mater dulcissima, dic mihi omnia, quæ in corde meo sunt incredula. Quæ
» respondens, ait: Hoc libenter, carissime, faciam, si verò sciero ea quæ tibi sunt
» incognita. Cui ille dixit: Non sunt igitur Boamundus & Tancredus Franco-
» rum Dij, & non eos liberabant de omnium inimicorum persecutione? Respon-
» dítque eius mater: Fili carissime, Boamundus & Tancredus mortales sunt,
» sicut alij homines: sed Deus illorum diligit illos præ omnibus aliis, & virtutem
» præliandi plus quàm aliis coditie ministrat illis. Nam Deus illorum, Omni-
» potens est eius nomen, qui fecit cœlum & terram, & fundauit maria, & vniuersa
» quæ in eis sunt: cuius sedes in cœlo est, parata in æternum, cuius potestas vbique
» est metuenda. Dixítque illi filius: Si ita est causa, cum eis præliari non desinam.
» Audiens itaque mater eius, quòd nullo modo adquiesceret consiliis suis, vehe-
menter dolens recessit retrorsum in Aleph ciuitate, deferens secum cuncta spolia
quæ conducere potuit.

TERTIA verò die armauit se Curbalan, & maxima pars Turcorum cum eo, venerúntque ad ciuitatem ex illa parte, in qua castrum erat. Nostri autem putantes resistere, nolentes volentésque intrauerunt ciuitatem: quibus fuit tam mirabiliter arta & angusta porta, quòd illic fuerunt multi mortui oppressione aliorum. C Interea alij pugnabant extra ciuitatem, alij intus in quinta feria per totam diem vsque ad vesperam. In sexta feria similiter præliati sunt per totum diem, occidéruntque ex nostris multos. In illa die fuit sauciatus quidam probatissimus miles, videlicet ARVEVS TVDEBODVS, quem detulerunt socij eius vsque deorsum in ciuitatem: ibique fuit viuus vsque in Sabbato, & inter nonam & sextam horam migrauit à seculo, viuens in Christo. Cuius corpus sepeliuit PETRVS quidam Sacerdos frater eius ante portam occidentalem beati Petri Apostoli, habens maximum timorem sicut caput amittendi, & omnes alij qui in ciuitate erant. Omnes legentes & audientes deprecamur, vt dent eleemosynas & orationes, & dicant pro anima eius, & pro omnium defunctorum, qui in Hierosolymitana via mortui fuerunt. Alia die Guillelmus de Grentamasnil, & Albericus frater eius, Iuóque de Grentamasnil, & Guillelmus de Bernonuilla, Guido Trossellus, & Guillelmus filius Richardi, & Lambertus Pauper: isti omnes timore perterriti de hesterno bello, quod perdurauerat vsque ad vesperam, nocte latenter dimiserunt se per murum, & fugientes pede contra mare, ita quòd neque in manibus neque in pedibus aliquid remansit, nisi solummodò ossa sua. Multique alij fugerunt cum illis, quos nominare nescio. Venientes igitur ad naues, quæ erant ad
» portum Sancti Simeonis, dixerunt nautis: Quid hic miseri statis? Omnes enim

A mortui sunt, & nos mortem penè euasimus, quia exercitus Turcorum vndique obsedit nos in ciuitate. At illi audientes talia, stabant stupefacti, & timore perterriti, & concurrerunt in naues, & miserunt se in mare. Deindè superuenientibus Turcis, quos inuenerunt occiderunt, & naues, quæ in alueo fluminis erant remansæ, combusserunt igne, & apprehenderunt spolia eorum. Nos denique qui remansimus, nequiuimus ferre pondus, neque arma illorum qui erant in castrum: fecimúsque murum inter nos & illos qui vigilabant die & nocte. Interdum tanta oppressione fuimus oppressi, quatenus equos & asinos manducaremus. Alia parte fuimus in maximo terrore Turcorum, ita quòd multi Maiorum nostrorum volebant fugere nocte, sicut alij fecerunt. Quadam verò die stantibus nostris Maioribus in montanea sursum ante castellum, tristibus ac dolentibus, nescientibus quid debuissent facere; venit quidam Sacerdos, cui nomen Stephanus, ad eos, & dixit eis: Seniores, si vobis placet, audite rem aliquam, quam ego vidi. Dum in hac nocte iacerem in Ecclesia Sanctæ Mariæ matris Domini nostri IESV CHRISTI, apparuit mihi Saluator mundi cum sua genitrice Maria, & beato Petro Apostolorum Principe, stetitque ante me Dominus, & dixit mihi: Stephane, agnoscis me? Cui ego respondi: Te ego alio modo non agnosco, nisi quia crucem in capite tuo cerno, sicut Saluatori nostro. Dominúsque dixit mihi: Ego sum. Tunc statim cecidi ad pedes eius lacrymando, rogans humiliter vt subueB niret nobis in oppressione illius execratæ gentis, quæ tenebat nos inclusos in ciuitate. Respondítque mihi Dominus: Benè adiuui vos, & benè adiuuabo. Ego verò permisi vos habere Nicæam ciuitatem, & omnia deuincens bella: ego conduxi vos vsque huc, condolui vestræ miseriæ, quam passi fuistis in Antiochiæ obsidione. Et modo in oportuno auxilio ad maximum succursum misi vos sanos & incolumes intra ciuitatem. Sed multùm prauam rem facientes multi Christiani, eo quòd iacent cum paganis mulieribus, vnde immensus fœtor ascendit in cœlum. Tunc alma Virgo Maria, & beatus Petrus Apostolus, ceciderunt ante pedes eius, rogantes & deprecantes, vt suum in hac angustia manentem adiuuet populum, dicentes: Domine, per multa tempora tenuit Paganorum gens Ecclesias nostras, in quibus multa & ineffabilia mala faciebant. Modò verò Christiani expulsis inimicis, tui Angeli lætantur in cœlis. Et iterum dixit mihi Dominus: Stephane, vade, & dic populo meo, vt reuertatur ad me, & ego reuertar ad illum: & infra quinque dies mittam ei magnum adiutorium, & cotidie decantet, *Congregati sunt*, &c. cum versu. Et accipiant pœnitentias, & nudis pedibus faciant processiones per Ecclesias, & pauperibus dent eleemosynas, & faciant Missas Presbyteris celebrare, & sint communicati corpore & sanguine Christi. Et sic incipiant bellum, & ego mittam eis adiutorium beatum Georgium, & Theodorum, & Demetrium, & peregrinos qui ista via mortui fuerunt Hierosolymitana. Ista mihi dixit Dominus. Et omnes Seniores, si hoc non creditis verum esse, siC nite me modò in maiorem turrim scandere, mittámque me deorsum: si fuero saluus & incolumis, credatis hoc esse verum. Si autem vllam læsionem fuero passus, decollate me, & in ignem proiicite. Tunc Podiensis Episcopus iussit afferri Euangelia & Crucem, & fecit iurare illud esse verum. Postea consiliati sunt omnes nostri maiores in illa hora, vt iurassent quòd nullus illorum fugeret de ciuitate, quamdiu viui fuissent, neque per mortem, neque per vitam. Primus dicitur iurasse Boamundus, deinde Comes Sancti Egidij, & Rotbertus Normannus, & Dux GODEFRIDVS, & Rotbertus Comes Flandriæ, & alij Seniores. Tancredus iurauit tali modo, ac promisit, quamdiu secum quadraginta milites haberet, quòd non solùm ex illa ciuitate, sed etiam ab Hierosolymitano itinere non esset reuersurus. Vnde nimis exultauit omnis Christianus exercitus. Erat autem ibi quidam peregrinus de exercitu nostro, Petrus Bartholomeus nomine, cui apparuit Sanctus Andreas Apostolus, antequàm ciuitatem intraremus, dicens: Quid agis, bone vir? Cui ille respondit: Tu quis es? Dixit ei Apostolus: Ego sum Andreas Apostolus. Noscas fili, quia dum villam intraueris, vade ad Ecclesiam beati Petri Apostoli, ibique inuenies lanceam Saluatoris nostri IESV CHRISTI, ex qua dum in crucis penderet patibulo vulneratus fuit. Hæc omnia dicente Apostolo, continuò recessit. Ipse autem timens reuelare consilium Apostoli, noluit indicare nostris hominibus, scilicet peregrinis. Estimabant au-

» tem se visum videre. Alia quoque vice apparuit sanctus Andreas, dicens ei: Quare non dixisti peregrinis quod tibi præcepi? Et dixit ad eum: Domine, quis hoc crediderit? In illa verò hora accepit eum sanctus Andreas, & portauit eum in ciuitate vsque ad locum, vbi lancea erat recondita in terra. Eo vidente, abstraxit sanctus Andreas Apostolus lanceam de terra, & misit in manibus, dicens: » Hæc est lancea Domini nostri IESV CHRISTI, quam misi hîc, & frater meus » Apostolus Petrus. Eo vidente, misit eam ibidem, & dixit Petro postea: Reuertere ad exercitum. Cui ille respondit. Domine, quomodo possum ire? Iam Turci sunt super muros ciuitatis, qui postquàm audierint me, ilicò occident me. Cui » respondit Apostolus: Vade, ne timeas. Tunc Petrus exire cœpit de ciuitate videntibus cunctis Turcis, nihilque ei dixerunt. Turci namque, qui erant in castello seorsum, tam mirabiliter coangustabant nostros, quòd quadam die incluserunt tres milites ex nostris in quadam turre, quæ erat ante eorum castrum. Exierunt namque gentiles, & irrúerunt super illos tam acriter, quòd illi nequibant sufferre virtutem eorum. Duo verò ex eis exierunt de turri vulnerati, & tertius viriliter per totam diem defendebat se de Turcorum inuasione ita prudentissimè, quòd in illa die Turcos strauerit super aditum muri cum cæsa hasta. Tres hastas detruncauerunt illi die illa in manibus suis. Erat autem nomen eius Hugo lo Forsennet, de exercitu Goffredi de Monte-scabioso. A

Hîc iussit BOAMVNDVS *igne ciuitatem accendere.*

B

VIDENTES autem Boamundus & Tancredus, quòd nullatenus potuissent conducere gentem sursum in montanea ante castrum ad bellum; sed erant inclusi in domibus, timentes alij fame, alij timore Turcorum: nimis irati fuerunt. Iussit itaque Boamundus confestim mittere ignem in ciuitatem, in illa parte in qua erat Cassiani Ammiralij Palatium. Videntes verò illi qui erant in ciuitate ignem ardere, & in tantum surgere, dimiserunt domos, & simul cum spoliis fugiebant in montaneam, alij ante castrum, alij ante portam Comitis Sancti Egidij, alij ante portam Ducis GODEFRIDI, & sic vnusquisque ad suam gentem. Tunc Boamundus contristatus est valde, timens quòd Ecclesia sancti Petri, & Ecclesia sanctæ Mariæ arderent: quia ignis perdurauit à tertia vsque ad mediam noctem. Tamen fuerunt crematæ tam Ecclesiæ quàm domus, duo millia. Veniente autem media nocte, cessauit ventus, & cecidit ignis. Itaque Turci habitantes in castello, intra ciuitatem bellabant nobiscum die ac nocte, quòd nihil aliud dissepararbat nos nisi arma. Aliquando exiebant cum aliis quatuor Ammiralij, qui erant omnes cooperti auro, & equi eorum similiter vsque ad iuncturam genuum. qui Ammiralij conducebant eos. Videntes hoc nostri, quòd non potuissent diu pati, quoniam qui habebat panem non licebat manducare, & qui habebat aquam non licebat bibere. Tunc nostri fecerunt murum inter nos & montaneam, & ædificauerunt quasi castellum & machinas, vt securi fuissent. Alia verò pars Turcorum hospitata fuit circa ciuitatem in vna valle ex alia parte. Nocte quoque veniente venit ignis de cœlo, qui apparuit ab Occidente, & cecidit intra Turcorum exercitus. Vnde multùm mirati sunt Turci, & nostri. Mane autem facto tremefacti Turci fuerunt, & fugiebant huc & illuc propter ignis timorem. Tamen obsederunt nos ita circa ciuitatem, quòd nullus nostrorum audebat exire ciuitatem, aut intrare, nisi nocte furtim. Ita verò eramus oppressi, & ab illis paganis ita obsessi, & sanctæ Christianitatis inimicis, qui fuerunt numero trecenti sexaginta quinque millia, excepto Ammiralio Hierosolymitano, qui fuit cum eis cum sua gente. Rex quoque venit similiter de Aleph ciuitate. Isti verò prophani inimici Dei ita tenebant nos inclusos in ciuitatem Antiochiæ, quòd multi mortui fuerunt fame: quoniam paruus panis vendebatur vno bisantio aureo. De vino non loquar, *vtquem grassem*, id est non vinum. Vnam gallinam XV. solidos, vnum ouum duobus solidis, vnam nucem vno denario, tres fauas vel quatuor vnum denarium, paruam capream LX. solidos & IX. denarios, & linguam vnius cameli, quæ est parua, IV. solid. Carnem equorum & asinorum manducabant & vendebant. Folia fici, vitis, & arborum, coquebant in aqua, & manducabant. Alij coria equorum & asinorum, & camelorum & boum, siue bufalorum, sicca sex annos vel quinque mitte- C

A bant in aqua duabus noctibus & vno die obtemperare, postea decoquebant & manducabant. Istas anxietates & multas angustias, quas nominare nequeo, passi fuimus pro CHRISTI nomine, & pro sancti Sepulchri via liberanda. Tales ergo tribulationes, & fames atque timores, passi sunt serui Dei per viginti sex dies.

Hîc recessit Comes STEPHANVS *cum suo exercitu.*

IMPRVDENS itaque STEPHANVS Carnotensis Comes, qui erat Caput nostrum, quem omnes Maiores nostri elegerant, vt esset nostrorum ductor, maxima se fingens deprimi infirmitate, priusquàm Antiochia foret capta, turpiter recessit in aliud castrum, quod vocatur Alexandreta. Nos itaque cotidie præstolabamur aduentum eius, quatenus subueniret nobis in adiutorio, qui eramus inclusi in ciuitatem, salutifero carentes auxilio. At ille postquàm audiuit gentem Turcorum circumcingentem atque obsidentem nos in ciuitatem, ascendit super proximam montaneam, quæ imminebat omnes montes qui erant in circuitu eius, quæ stabat prope Antiochiam. Vidénsque innumerabilia tentoria, vehementer perterritus recessit. Hoc itaque nimio correptus timore, repente cum suo exercitu turpiter fugiuit cum magna festinatione. Veniénsque ad suum castrum, exspoliauit eum, & celeri cursu retrò imprudenter iter reuertitur.

B

Hîc recessit ALEXIVS *Imperator timore Turcorum, &* GVIDO *planxit plango magno* BOAMVNDVM *fratrem eius.*

POSTQVAM venit obuiam Imperatori ad Philêmiam, accessit ad eum secretè, & seorsum vocauit eum, dicens: Scias reuera quoniam Antiochia capta est, & castrum minimè adhuc captum est, nostrique in graui oppressione obsessi sunt, & vt puto à manibus Turcorum iam interfecti sunt. Reuertere ergo retrò quàm citiùs potes, vt & ipsi non inueniant te, & gentem quam ducis. Tunc Imperator timore perterritus clam vocauit GVIDONEM fratrem Boamundi, omnésque alios, & dixit eis: Seniores, quid facturi erimus? Ecce omnes nostri districta obsessione impediti sunt, & forsitan in hac hora omnes à Turcorum manibus occisi sunt, aut in captiuitate ducti, sicut iste infelix Comes imprudenter fugiens narrat. Si verò vultis, reuertamur retrò celeri cursu, vt & nos non moriamur repentina morte, quemadmodum & illi mortui sunt. Cúmque Guido honestissimus miles hæc talia audisset fallacia, statim cum aliis omnibus cœpit plorare, & vlulare vehementissimo planctu, & vna voce dicebant: O Deus verus, trinus, & vnus, quamobrem hæc fieri permisisti? Cur populum sequentem te in manibus inimicorum incidere permisisti? & viam tui Itineris, tuíque sancti Sepulchri liberantem tam citò mori concessisti? Profectò, si hoc verum est, quod nos ab istis nequissimis audiuimus, nobis referentibus, nos & alij Christiani derelinquemus te, nec te ampliùs rememorabimur, & vnus ex nobis non audebit vlteriùs nomen tuum inuocare. Et fuit hic sermo mœstissimus valde in tota militia: ita quòd nullus nostrorum audebat, neque Archiepiscopus, neque Episcopus, neque Abbas, neque Presbyter, neque Clericus, neque quisque laicus, CHRISTI inuocare nomen per plures dies. Nemo poterat consolari Guidonem plorantem, & plaudentem manibus, suósque frangentem digitos, & dicentem: Heu me! Boamunde, honor & decus totius mundi, quem vniuersus Orbis timebat, atque amabat. Heu me tristem! non merui dolens tuam videre honestissimam speciem, qui nullam magis rem videre desiderabam. Quis mihi det vt ego moriar pro te, dulcissime amice & domine? Cur ex vtero matris exiens meæ, non statim mortuus fui? Cur ad hanc lugubrem diem perueni? Cur non necatus fui in mare? Cur ex equo non cecidi fracto collo, recipiens repentinum interitum? Vtinam tecum recepissem felix martyrium, & cernerem te recepisse gloriosissimum finem! Cúmque omnes occurrissent ad eum, & consolarentur eum, vt iam finem daret planctui; reuersus est in se, & dixit: Forsitan creditis huic semicano imprudenti militi? Numquam verè audiui de militia aliqua loqui, quàm isdem fecisset. Sed turpiter & inhonestè recedit, sicut nequissimus & infelix: & quicquid miser nunciat, sciatis per omnia falsum esse. Interea iussit Imperator suis hominibus, dicens: Ite, & conducite

C

» omnes homines istius terræ in Burgariam, & explorate, & deuastate vniuersa lo- A
» ca, ne cùm venerint Turci aliquid possint hîc reperire. Volentes nolentésque nostri reuersi sunt retrorsùm, dolentes & mœrentes amarissimè vsque ad mortem. Fuerúntque mortui multi ex peregrinis, qui erant languentes in nimia ægritudine. Quíque fortiter non præualebant militiam sequi, remanebant morientes in via, & omnes alij reuersi sunt Constantinopolim.

Quomodo fuit lancea Domini IESV CHRISTI *inuenta primùm.*

IGITVR nos infra ciuitatem detenti, venit Petrus Bartholomeus ad Comitem Sancti Egidij, & dixit ei vt pergeret ad Ecclesiam sancti Petri, vbi erat lancea recondita. Ille audiens hæc, cum magna lætitia venit ad Ecclesiam. Et ille Petrus ostendit ei locum ante ianuas Chori in dextera parte. Et foderunt ibi tredecim homines de mane vsque ad vesperam. Facta autem nimis profunda fouea, ipse Petrus inuenit lanceam IESV CHRISTI, sicut beatus ei Andreas indicauerat, quartodecimo die intrante Iunio. Et acceperunt illam cum magno gaudio, *Te Deum laudamus* psallentes, detulerunt laudantes ad altare: vnde maxima lætitia in tota vrbe fuit. Hæc audiens exercitus Francorum, cum magno gaudio ad Ecclesiam S. Petri venerunt, videre lanceam: & similiter Græci, & Hermenij, & Suriani, cantantes *Kyrie eleison*, & dicentes: *Kalo Franci* .... *Christo:* B
» hoc est, Boni sunt Franci, qui habent lanceam Christi.

Hîc miserunt Christiani nuncios ad Corbalan.

POSTEA fecerunt omnes consilium, quomodo bellum inciperent cum Turcis. Sed primitus laudauerunt omnes, quòd misissent Curbalan, & aliis inimicis
» Dei Turcis, qui diceret eis: Quare introistis in Terram Christianorum? Et miserunt Petrum Heremitam, & Arluinum Drogamundum, dicentes eis, & interrogantes eos: Cur audacter & superbissimè intrauêre in Christianorum Terram.
» Qui venientes dixerunt ad eos: Sciatis quòd multum mirantur nostri, quare huc
» venistis. Sed forsitan huc venistis, quia vultis effici Christiani, & vt credatis in
» vnum verum Deum natum ex Virgine Maria, quem nos credimus. Si verò pro-
» pter hoc minimè huc venistis, rogant vos humiliter omnes Maiores nostri, siue
» Iuniores, quòd velociter recedatis de Terra Dei & Christianorum, quam beatus
» Petrus Apostolus iamdudum prædicauit, & ad Christi culturam reuocauit, & in-
» dè primus Episcopus electus fuit. Quod si feceritis, permittunt vobiscum dedu-
» cere omnia vestra: scilicet equos, & mulos, & asinos, & camelos, oues quoque &
» boues, & omnia alia ornamenta. Tunc Curbalan Princeps militiæ Soldani Persiæ, cum omnibus Amiraliis, pleni tumidâ superbiâ, feroci responderunt sermo-
» ne: Quoniam quippe Deum vestrum & vestram Christianitatem nec optamus, C
» nec volumus: vósque cum illis omninò respuentes, huc vsque iam venimus, eò
» quòd valde miramur, quamobrem Maiores & Seniores, siue minores vestri, quam
» vos memoratis Terram, quam abstulimus propè maxima virtute effeminatis gen-
» tibus, & illi dicant esse suam. Vultis ergo scire, quid vobis dicemus? Reuertimi-
» ni quantociùs, & dicite vestris Senioribus, quia si per omnia efficiuntur Turci, &
» Deum vestrum, quem vos inclini colitis, abnegare voluerint, nos illis hanc & sa-
» tis plus dabimus Terram, & ciuitates, & castella, & vxores, & maximas heredita-
» tes: adhuc autem quòd nemo vestrorum remanebit pedes, sed erunt omnes mili-
» tes, sicut & nos sumus, & habebimus eos semper in magna amicitia. Sin autem,
» sciant se per omnia capitalem subire sententiam, aut deduci in vinculis Corosa-
» num in captiuitate perpetua, & seruient nobis nostrísque infantibus per sempi-
» terna tempora.

Incipit bellum.

NVNCII itaque nostri frequenter reuersi sunt ad Francos Christianos, referentes hæc omnia, & quemadmodum respondit eis gens hæc crudelissima. Interea exercitus noster in vtraque tremefactus parte, ignorabat quid facere debuisset. In vna enim parte coangustabat eos cruciabilis fames, in altera constringebat eos

A Turcorum timor. Tamen fecerunt, ſicut mandauit eis Dominus IESVS CHRISTVS per Sacerdotem Stephanum, triduana ieiunia, & de peccatis ſunt confeſſi, & proceſſiones fecerunt de vna Eccleſia in aliam, atque abſoluti, & fideliter corpore & ſanguine Chriſti communicati ſunt, & dederunt eleemoſynam pauperibus, & fecerunt cantare Miſſas. Deindè fecerunt ſex acies intra ciuitatem. In prima fuit HVGO MAGNVS cum Francigenis, & Flandrenſi Comite Rotberto. In ſecunda quippe Dux GODEFRIDVS cum ſuo exercitu. In tertia fuit Rotbertus Normannus cum ſuis hominibus. In quarta fuit Ademarus Podienſis Epiſcopus, portans ſecum lanceam Saluatoris noſtri IESV CHRISTI cum ſua gente, & cum exercitu Raimundi Comitis Sancti Egidij, qui remanſit ſurſum ad caſtellum cuſtodiendum in montaneam, pro timore Turcorum, ne deſcenderent in ciuitatem. In quinta fuit TANCREDVS Marchiſi filius, & Gaſtos de Bearn cum ſua gente, & cum gente Pictauienſis Comitis. In ſexta fuit BOAMVNDVS cum ſuo exercitu. Epiſcopi quoque noſtri, & Preſbyteri, & Clerici, & Monachi ſacris veſtibus induti, cum illis de ciuitate exierunt, in manibus ſuis cruces deferentes: orantes & deprecantes Dominum, vt illos ſaluos faceret, & illos cuſtodiret, & eriperet ab omni periculo, & ab omni malo. Alij ſtabant ſuper murum ciuitatis portæ, tenentes ſacras cruces in manibus ſuis, ſignando & benedicendo illos. Illi itaque ordinati, atque ſigno crucis protecti, ſic cœ-
B perunt exire extra ciuitatem, per portam quæ eſt ante Machomariam. Poſtquàm Curbalan vidit Francorum acies tam pulchrè ordinatas exiſſe vnam poſt aliam, dixit: Sinite modò omnes exire, vt meliùs capiamus capita eorum. Imprimis exierunt pedones Hugonis Magni, & Comitis Flandrenſis Rotberti, ac deinde vnaquæque pars per ſuum ordinem. Poſtquàm fuerunt foras de ciuitate, vidit Curbalan inſignem Francorum gentem, ac valde timuit. Mox mandauit ſuo Amiralio, qui omnia habebat in ſua cuſtodia ad tentoria, vt ſi ille videret ignem accenſum in capite hoſti, protinus præconiare feciſſet ſuum exercitum, & rediſſet retrò, ſciens Turcos amiſiſſe campum. Continuò Curbalan cœpit paulatim redire retrò contra montaneam, noſtríque paulatim perſequebantur eos. Denique diuiſi ſunt Turci: vna pars iuit contra mare, & alij ſteterunt illic, putantes noſtros includere inter illos. Videntes hoc noſtri, fecerunt ſeptimam aciem ex acie Ducis GODEFRIDI, & Comitis de Normannia: & caput illius fuit Comes REINALDVS. Hanc miſerunt obuiam Turcis, qui veniebant è mare. Turci autem præliati ſunt cum illis, & ſagittando multos occiderunt ex noſtris. Aliæ autem turmæ noſtræ ordinauerunt ſe à flumine vſque ad montaneam. quod diſtat per duo milliaria.

Hîc venerunt S. Georgius, S. Theodorus, S. Demetrius, in adiutorium Chriſtianis.

C COEPERVNT namque turmæ Turcorum ex vtraque parte exire, noſtróſque vndique circumcingebant, iaculando, & ſagittando, & vulnerando. Exierunt quoque de montaneis innumerabiles exercitus, qui ducebant equos albos, quorum vexilla omnia alba erant. Videntes itaque noſtri hunc exercitum, ignorabant qui eſſent, donec cognouerunt eſſe adiutorium Chriſti, ſicut mandauit illis per Stephanum Sacerdotem. Quorum ductores fuerunt Sanctus Georgius, & beatus Theodorus, & ſanctus Demetrius. Hæc verba credenda ſunt, quia plures ex noſtris viderunt hoc. Illi autem Turci, qui ſtabant in parte maris, videntes quòd non potuiſſent ſufferre amplius, miſerunt ignem in herbam, vt videntes illi qui erant ad tentoria inciperent fugam. At illi cognoſcentes illud ſignum, arripuerunt omnia honorabilia ornamenta, & ſpolia, & fugerunt. Noſtri verò paulatim militabant, vbi maxima virtus eorum erat, ſcilicet ad eorum tentoria. Dux GODEFRIDVS, & Flandrenſis Comes Rotbertus, & Hugo Magnus, equitabant iuxta aquam, vbi maxima virtus illorum erat. Iſti primitus ſigno crucis muniti, vnanimiter inuaſerunt illos. Exclamauerunt Turci & alij pagani diabolicos ſonos in extranea lingua, & ceperunt fugam. Noſtri itaque inuocantes vnum & viuum Deum, equitauerunt contra illos, & ſic in nomine IESV CHRISTI & ſancti Sepulchri incœperunt bellum, & Deo adiuuante deuicerunt illos. Turci namque

tremefacti arripuerunt fugam, nostríque illos persecuti sunt iuxta eorum tentoria. A Magis milites Christi amauerunt illos persequi, quàm vlla spolia acquirere. Et persecuti sunt eos vsque ad Pontem-Ferreum, ac deinde vsque ad Tancredi castellum. Illi verò dimiserunt ibi papiliones suos, aurum & argentum, & ornamenta multa, oues & boues, equos & mulos, & asinos, & camelos, frumentum, vinum, & farinam, & alia multa quæ nobis necessaria erant. Hermenij & Suriani, qui habitabant in illis partibus, audientes Turcos superatos esse, cucurrerunt ad montaneam obuiam illis, & quantos inuenerunt ex illis occiderunt. Nostri autem reuersi sunt cum magno gaudio, laudantes & benedicentes Deum, qui dedit victoriam populo suo. Ammiralius itaque, qui castellum custodiebat, videns Curbalan & omnes alios paganos fugientes è campo, nimis iratus fuit, & maximum timorem in corde suo habuit. statim cum magna festinatione cœpit petere Francorum vexilla. Comes Sancti Egidij, qui in montanea ante castellum astabat, iussit ei portare vexillum. Ille autem accepit illud cum gaudio, & diligenter misit illud in maiorem turrim.

Hîc reddidit se Ammiralius BOAMVNDO, *qui custodiebat castellum, & accepit baptismum.*

POSTEA petiit vexillum BOAMVNDI, qui post factum bellum dedit ei vexillum. Accepit quoque Ammiralius illud cum maximo gaudio & lætitia, & concordatus fuit cum Boamundo, quòd illi pagani, qui Christiani voluissent fieri, fuissent cum eo, qui voluissent ire Corosanum, quòd ille sanos absque vlla læsione abire permisisset. Annuit Boamundus quicquid Ammiralius postulauit, & misit suos homines continuò in castellum. Non post multos dies baptizatus fuit Ammiralius cum illis qui CHRISTVM recognoscere voluerunt. Illos, qui suas noluerunt dimittere leges, fecit conducere Boamundus vsque in Sarracenorum terram. Hoc fuit bellum factum quarto Kal. Iul. in vigilia Apostolorum Petri & Pauli, regnante Domino nostro IESV CHRISTO, cui est honor & gloria in seculorum secula, amen. Et cùm essent omnes inimici Dei deuicti (Deo vero & summo atque sancto Sepulchro dignas referimus laudes) huc & illuc fugientes, alij semiuiui, alij vulnerati, in vallibus & nemoribus, & in aruis & in viis cadebant mortui. Quoniam Græci, Hermenij, & Suriani, scientes eos deuictos fuisse in bello, insidiabantur eos in arcta loca, vulnerando & occidendo. Nostri autem peregrini reuersi sunt in ciuitatem, gaudentes & exultantes cum maximo atque felici triumpho de inimicis Dei & sanctæ Christianitatis. Deinde congregati omnes nostri Seniores, & in Ecclesia S. Petri fecerunt consilium, quemadmodum hunc feliciter valeant regere & conducere populum, vsque dum sancti Sepulchri viam incipere potuissent, pro quo fideliter multa passi fuerunt necessaria. Inuentum fuit igitur in consilio, quoniam in illo tempore non poterant introire terram Sarracenorum, eo quòd valde in æstiuo tempore arida & inaquosa est. Per hanc verò viam non audebant transire, neque Christi populum ducere, regere, & conducere. Tamen acceperunt ad Kal. Nouemb. terminum, videlicet ad omnium Sanctorum solemnitatem: quòd in illo die essent omnes vndique congregati in Antiochia, & sic cum maximo gaudio inciperent viam sancti Sepulchri. Omnes namque pariter laudauerunt consilium hoc, quod & honestum erat ad faciendum. Postea Seniores nostri vnusquisque profectus est in terram suam, videlicet in ciuitates & in castella, vsque dum appropinquasset ille terminus. Fecerúntque omnes Seniores præconari per vrbem vniuersam, vt si quis egens esset illic, qui auro vel argento aliquantulum careret, & conuentionem cum illis recipere voluisset, non pigraretur fideliter remanere, quia ipsi quod conuentum esset libenti animo darent. Erat autem ibi quidam miles de exercitu RAIMVNDI Comitis Sancti Egidij, cui nomen Raimundus Piletus erat. Hic quoque miles multos retinuit secum milites & clientes. Egressus ergo est cum eis de ciuitate, & in Sarracenorum terram introiuit, videlicet vltra duas ciuitates paganorum: & peruenit ad quoddam castrum, cui nomen erat *Talemanite*. quod castrum illius habitatores, scilicet Suriani, reddiderunt ei.

A *Hìc superatur Raimundus Piletus.*

CVMQVE morati fuissent ibi per octo dies, nuncij venerunt ad eum, dicentes: quoniam illic prope erat castrum Sarracenorum plenum gente paganorum. Ad hoc verò castrum continuò milites CHRISTI perrexerunt, & vndique inuaserunt. Quod continuò ab illis captum fuit, Dei adiutorio, & sancti Sepulchri. Apprehenderunt igitur omnes paganos illos. qui Christianitatem recipere volebant, & sanctum baptismum desiderabant, conseruabant viuos: illos qui Christianitatem nequaquam recipere volebant, confestim capitalem eis sententiam præparabant. Reuersi sunt itaque nostri cum magnò gaudio ad prius castrum. Tertia verò die exierunt, & venerunt ad quandam ciuitatem, cui nomen *Marra*, quæ illic erat prope illos. In qua erant multi Turci congregati, Arabes, & Sarraceni, & alij pagani ab Aleph ciuitate, & Damasco, & ab aliis castris, quæ circa illam erant. Exierunt ergo barbari contra illos ad prœlium, nostrique æstimantes cum illis præliari, statim ipsi fugere cœperunt: & iterum reuersi, per totum diem cum nostris prœliati sunt vsque ad vesperam. Cúmque nostri iam propter nimium æstum ferre tantam sitim nequiuissent, quia nullus ibi fons ad illos reficiendos inueniri poterat, voluerunt ad suum castrum redire securè, sed non potuerunt. Pro illorum enim peccatis siue offensionibus, Suriani & gens minuta hinc maxima siti,
B hinc nimio pauore perterriti, statim cœperunt fugiendo ad suum redire castrum. Turci autem videntes illos recedere, illicò cœperunt illos cum maximo tumultu inuadere. Nec mirum. Victoria enim illis ministrabat vires. Ibíque cum multis aliis, qui Deo feliciter animas reddiderunt, pro cuius amore illic congregati fuerunt, quidam optimus miles ARNALDVS TVDEBODVS interfectus fuit. Peracto itaque bello, reuersi sunt nostri, qui viui remanserunt, in suum castrum: ibíque morati sunt per aliquos dies. Alij verò, qui in Antiochia ciuitate remanserant, maximum gaudium & lætitiam habebant, quia hoc contigisse suis ignorabant.

Hìc obiit bonæ memoriæ ADEMARVS *Podiensis Episcopus.*

INTEREA Ademarus Podiensis Episcopus, Pater per omnia venerandus, ac Deo dignus, graui inualitudine præuentus est, & ex Dei voluntate migrauit ab hoc seculo, & in pace requiescens obdormiuit in Domino. in Abrahæ videlicet sinu, & Isaac, & Iacob, & in sancti Petri à Vinculis solemnitate. Cuius sanctissima anima exultat cum Angelis. Vndè maxima angustia & tribulatio, atq; immensus dolor fuit in tota militia: quia ille erat sustentator pauperum, & consilium diuitum, ipséque ordinabat Clericos, & prædicabat & summonebat milites, dicens: Quoniam ex vobis nemo saluus fieri potest, nisi honorificet pauperes Clericos: « vósque non potestis saluari sine illis, & illi sine vobis viuere nequeunt. Oportet «
C ergo, vt ipsi cotidiana oratione Deum pro vestris delictis deprecentur, quem vos « offenditis in multis. quod numquam fieri debuerat. Vobísque oportet illos regere & nutrire, quia illi nesciunt perquirere, neque inuenire, sicut vos scitis. Ego « rogo vos, vt pro Dei amore eos diligatis, & in quantum potestis eos sustineatis. «

Quomodo capta est Albara ciuitas.

NON post multum verò temporis RAIMVNDVS venerabilis Comes Sancti Egidij in Sarracenorum terram introiuit, & peruenit ad quandam ciuitatem, quæ vocatur *Albara*: quam inuasit vnà cum suo exercitu, cámque Dei voluntate apprehendit, & occidit omnes Sarracenos, scilicet masculos & feminas, maiores & minores, quos ibi reperire potuit. Quam postquam suo continuo recepit imperio, ad CHRISTI reuocauit fidem: cœpítque inquirere consilium suis sapientissimis viris, vt Episcopum in hac ciuitate deuotissimè eligeret, qui illam ad Dei cultum fideliter conuerteret, & de domo diabolica templum Deo viuo & vero, & oraculo puro corde Sanctorum consecraret. Postea elegit quendam Clericum, quem in Antiochia ciuitate duxit ad consecrandum. qui postea tenebat consilia in loco Ademari Podiensis Episcopi.

EXPLICIT LIBER IV.

A

INCIPIT LIBER QVINTVS.

De Itinere Hierusalem.

ANNO millesimo nonagesimo octauo, appropinquante termino, videlicet omnium Sanctorum festiuitate, regressi sunt nostri Seniores in ciuitatem Antiochiæ: excepto BOAMVNDO, qui erat in Romaniæ partibus graui infirmitate correptus. Ideo ad eundem terminum venire non licuit. Cùm verò illud tempus aduenit, in quo militari potuit; continuò ciuitati Antiochiæ, in qua erant alij congregati, citò aduenit. Deindè omnes Seniores congregati insimul, cœperunt inquirere, qualiter sancti Sepulchri iter valeant peragere, dicentes: quo- » niam bonum & optimum tempus est. Quid moramini amplius? Sed Boamundus cotidie conuentionem quærebat, quam omnes alij Seniores habuerunt, videlicet in reddenda ciuitate. Magisque querebatur de RAIMVNDO Sancti Egidij Comite, eò quòd ad nullam conuentionem tenere erga Boamundum se volebat, quia timebat se periurare contra Imperatorem. Tamen sæpè fuerunt ad iustum iudicium faciendum vnus erga alterum in sancti Petri Ecclesia congregati, B Boamundus, & Raimundus Sancti Egidij, & Dux GODEFRIDVS, & Rotbertus Normannus, & alij Seniores & minores, vt eos concordarent. Boamundus verò recitabat suam conuentionem omnibus audientibus, & Comes Sancti Egidij suam. Verba narrabat, & iusiurandum quod Imperatori fecerat pro Boamundi consilio. Episcopi verò, & Dux Godefridus, & Flandrensis Comes Rotbertus, & Rotbertus Comes Normanniæ, & Eustachius Comes, & alij Seniores diuisi sunt ab aliis, & intrauerunt in Cathedram S. Petri. Cathedra erat, vt in illa Ecclesia discernerent inter vtrumque. Sed illi timentes ne sancti Sepulchri via remaneret, noluerunt apertè iudicium dicere. Quod cùm vidit Raimundus Comes » Sancti Egidij, dixit: Priusquàm via sancti Sepulchri remaneat, si Boamundus vo- » biscum venire voluerit, quicquid Episcopi, & Godefredus, & Rotbertus Nor- » mannus, & Rotbertus Flandrensis Comes, & alij Seniores laudauerint, ego liben- » ti animo perficiam, salua fidelitate Imperatoris. Quod laudauit Boamundus, & annuit. & ita promiserunt ambo in manibus Episcoporum, videntibus peregrinis sancti Sepulchri. Deinde accepit Boamundus cum suis hominibus consilium, quomodo muniret castrum de alta montanea de bonis armis & de victu, qui non deficeret longo tempore. Et Raimundus Sancti Egidij similiter muniuit Palatium Cassiani Ammiralij, & turrim quæ est super portam pontis, quæ est ex parte portus Sancti Simeonis.

De situ Antiochiæ.

C

DE ciuitate verò pauca loquenda sunt. Hæc quoque ciuitas valde est magna, & pulchra, & honorabilis: quia infra muros eius sunt quatuor montaneæ maximæ, & nimis altæ. In altiori quoque est castellum ædificatum, nimis forte, & valde altum. Deorsum est ciuitas honorabilis atque conueniens, omnibúsque ornata honoribus: quoniam in ea sunt pulcherrimæ aquæ, quæ exeunt de montaneis. Mille & ducentæ Ecclesiæ in ea sunt ædificatæ, tercenta & sexaginta Monasteria in se habuit Monachorum. Sub iugo continet Patriarcha centum quinquaginta Episcopos. Clauditur autem duobus muris ciuitas: maior quoque nimis est altus, & mirabiliter latus, magnísque lapidibus compositus, in quo sunt ordinatæ quadringentæ quinquaginta turres. modísque omnibus est ciuitas formosa. Ab Oriente clauditur quatuor magnis montaneis, ab Occidente secus muros ciuitatis fluit quoddam flumen magnum, cui nomen est *Pharphar*. Et ideò quòd est tam bona & tam pulchra, noluerunt stultè dimittere regalem ciuitatem Antiochiam, quæ tantæ auctoritatis fuit, quòd eam priùs septuaginta & quinque Reges constituerunt, quorum nomina sunt hæc. Murgulandus, Elirandons, Lamulafres, Rademons, Helias, Brumandus, Margorias, Faraon, Brumandus, Brelion, Laidus, Rudandus, Iudas Machabæus, Nubles, Samson, Dauid hæreticus, Salomon,

A Salomon, Pilatus, Herodes, Elidius, Gaferius, Rudandus, Gaclerius, Morplurius, Fortis Castrius, Maraon, Argolas, Ordocius, Fortis-Lamusteo, Alapres Amiralius, Morabilis, Orgilandus, Morabilis, Morlianus, Organdus impius de Saramania, Braierandus, Morus Rex, Fulcher, Darandus, Ariandon, Rex Thanas, Esconius, Duras, Dormandus, Rex Vision, Sicharius, Thobias, Lintion, Malardus, Deiramordus, Mordandus, Oralionus, Brumornel, Apparandus, Effrenion, Noirandus, Fortis-Bruas, Gorgandus, Vdonus impius, Tomandus, Tolandus, Delufres, Troandus, Candelos Rex, Rambulandus, Gazami, Mirmion, Oringes, Brulion, Maxdolienes, Bariandus, Barilion, Gazianus, Bronurius, Antiochus qui Dux fuit aliorum, & ab eo dicitur Antiochia. Istam ciuitatem tenuerunt peregrini sancti Sepulchri obsessam, sicuti superiùs audisti, per octo menses, & vnum diem. Postea intus fuerunt reclusi per xx. & vi. dies à Turcis, & ab aliis paganis. Tamen adiutorio Dei & sancti Sepulchri illis deuictis, requieuerunt peregrini cum magno gaudio & lætitia in Antiochia per quinque menses & dimidium.

Ciuitas Marra obsessa est à Christianis.

Postea octauo die exeunte Nouembrio mense discessit Raimundus Comes Sancti Egidij cum suo exercitu ab Antiochia, per vnam veniens ciuitatem quæ vocatur *Lica*, & per aliam quæ vocatur *Albara*. Quarto die exeunte Nouembrio B peruenit ad ciuitatem quæ vocatur *Marra*, in qua maxima multitudo Sarracenorum erat congregata, & Turcorum, & Arabum, & plurimorum paganorum. Raimundus ergo Comes cum sua gente crastina die inuasit eam. sed capere non potuit, quia non venerat voluntas Dei. Non post multum verò temporis Boamundus cum suo exercitu secutus est Raimundum, & hospitatus fuit circa ciuitatem in die Dominica. Secunda verò feria tam acriter inuaserunt vndique ciuitatem, quòd si scalæ fuissent erectæ ad murum ciuitatis, in nostra potestate esset ciuitas. ibique percutiebant se cominus cum lanceis & ensibus. Sed tam magna fuit virtus paganorum, quòd illi nihil illis nocere potuerunt, sed multa mala ibi perpessi sunt. Namque cibus deficiebat, quoniam non erant ausi alicubi ire quæsitum. tanta multitudo paganorum circumcirca habebatur.

Sanctus Andreas apparuit Petro Bartholomeo.

Qvod prospiciens beatus Andreas, qui non dormit, sed semper super anxiatos Christianos vigilat, nunciauit Petro Bartholomeo, quatenus si Christiani pœniterent de malefactis suis, atque vnus erga alium bonam haberent fidem, quod Dominus præcepit, dicens: *Diligite fratres vestros tanquam vosmetipsos*, atque redderent illam partem, quam ipse propriam retinuit, quando mundum ipsum, omnésque creaturas, quæ in eo sunt, creauit; scilicet decimam omnium rerum quæ possidentur, ipse daret illis ciuitatem breui tempore, atque impleret C omnem suam voluntatem. Quam prædictam partem, videlicet decimam, iussit diuidi in quatuor partibus: vna quarum detur Episcopo, altera Sacerdotibus, alia Ecclesiis, alia pauperibus. Quod postquàm fuit in Concilio recitatum, concesserunt omnes. Non post multum temporis fecit Raimundus Sancti Egidij facere quoddam castrum ligneum forte, & valde altum. Quod castrum ingeniatum atque ædificatum fuit super quatuor rotas, super quod stabant plures milites: & Euuardus venator lituos fortiter sonando, & ante illum ventilabant honorabilia vexilla: quod nimis erat pulchrum ad videndum. Subtus verò castrum erant plus quàm centum milites armati, qui deduxerunt illud prope ciuitatis murum iuxta quandam turrim. Quod cùm vidisset gens pagana, statim fecerunt plurima instrumenta, cum quibus iactabant maximos lapides super castrum, ita quòd penè nostros milites occiderent. Vexilla quoque, quæ sursum erant, perforabant cum sagittis, & alij lapidibus, & alij ruebant Græcos ignes super castrum, eò quòd putabant illud ardere. Sed pius Deus & misericors quòd arderet noluit. Crastina verò illud imminebat omnes muros ciuitatis & turres. Milites nostri, qui erant sursum in solario superiori, videlicet Guillelmus de Montepislerio, & alij plures, iactabant immensos lapides super Sarracenos, qui stabant super muros ciuitatis: ita quoque percutiebant eos super clypeos, quòd clypeus & paganus caderent deorsum in ciuitate mortui. Et mittebant in hastis vexilla,

& sic cum lanceis & hamis ferreis putabant peregrini ad se trahere illos. Milites & clientes ita magnanimiter pugnabant, Presbyteri quoque & Clerici sacris vestibus induti: orantes & obsecrantes Dominum IESVM CHRISTVM, vt suum defendat populum, & Christianis militibus victoriam præstet, suámque sanctam Christianitatem exaltet, & paganitatem destruat. Tunc Golferius quidam de Turribus honestissimus miles primus ascendit per vnam scalam in murum, quæ continuò fuit fracta multitudine illorum. Golferius verò postquàm fuit super murum, cœpit cum illis pugnare cum lancea, eos occidendo. Alij verò inuenerunt aliam scalam, & festinanter ad murum erexerunt, & ascenderunt multi milites & pedites: tantique ascenderunt, quòd vix illos capiebat murus. Sarraceni igitur tam robustè inuaserunt illos per murum ciuitatis, & intus per terram sagittando, & cominus spiculando cum suis lanceis, ita quòd multi ex nostris timore perterriti demiserunt se deorsum per murum. Illi prudentissimi viri, qui remanserunt in murum, sufferebant illorum persecutionem. Alij, qui sub castro erant, fodiebant deorsum muros ciuitatis. Videntes autem Sarraceni, qui stabant super murum, quòd nostri fodissent murum ciuitatis, statim timore perterriti inierunt fugam in ciuitatem. Hoc totum factum in die Sabbati, ad horam vesperi, occidente sole, vndecima die intrante mense Decembri. Boamundus igitur fecit per Interpretem loqui Sarracenis Maioribus, quòd ipsi cum suis mulieribus & infantibus & aliis substanciis misissent se in vno Palatio, quod erat supra portam: ipséque defenderet eos de mortali sententia. Intrauerunt autem omnes nostri in ciuitatem, & quicquid boni inuenire potuerunt in domibus & in foueis, hoc vnusquisque ad suum continebat proprium. Facto autem die crastino, vbicumque reperiebant quemquam illorum siue masculum siue feminam, capitalem eis dabant continuò sententiam. Nullus quoque angulus ciuitatis deerat, in quo non iaceret Sarracenorum cadauer, víxque poterat aliquis ire per vias ciuitatis, nisi calcando super Sarracenorum cadauera. Boamundus verò illos, quos iusserat in Palatio intrare, apprehendit, illísque abstulit omnia quæ habebant: videlicet aurum, & argentum, & alia ornamenta quæ illi habebant. Alios fecit occidere, alios fecit conduci ad vendendum Antiochiæ. Et ita multi fuerunt ex nostris, qui in ciuitate venerunt, quicquid eis erat necessarium ad sumendum, & multi qui nihil inuenerunt ad capiendum. Postea fuit tam longa mora in ciuitate, quòd multi fuerunt districti fame in ciuitate, ideò quòd foras non audebant exire in Terram Sarracenorum longè. propè nequiuerant aliquid inuenire ad capiendum. Nostri quoque pauperes peregrini cœperunt scindere corpora paganorum, eò quòd in ventribus eorum inueniebant reconditos bisantios: alij quoque districti fame cædebant carnes eorum per frusta, & coquebant ad manducandum.

Hîc comedebant carnes Turcorum Christiani.

POSTQVAM verò Seniores nostri hoc viderunt, fecerunt paganos tradi extra ciuitatem ad portas: ibi faciebant quasi montes ex eis, & postea faciebant eos ardere. Boamundus autem non valens concordari cum Raimundo Sancti Egidij, reuersus est Antiochiæ. Raimundus quoque Sancti Egidij non post multos dies misit suos Legatos Antiochiam Duci GODEFRIDO, & Flandrensi Comiti, ac Rotberto Normanniæ, & Boamundo, quòd ipsi venirent ad Rusiam ciuitatem, loqui cum eo. Venerúntque illuc omnes illi Seniores, & Concilium fecerunt, quomodo incipere potuissent viam sancti Sepulchri, pro qua moti sunt, & huc vsque venerunt. Sed non potuerunt Boamundum concordare cum Raimundo Comite, nisi redderet ei Antiochiam. Sed Raimundus facere noluit, pro fiducia quam fecerat Alexio Imperatori. Ideóque Dux & alij Comites reuersi sunt Antiochiæ. Raimundus quoque CHRISTI athleta reuersus est ad Marram ciuitatem, vbi erant peregrini sancti Sepulchri, & misit suos homines Antiochiæ, vt ipsi munirent atque custodirent Palatium Cassiani Amiralij, quod habebat in sua potestate, & turrem quæ est super portam pontis contra Machomariam. In ista ciuitate quoque fuit mortuus sapiens Oriensis Episcopus. ibique morati sunt peregrini per vnum mensem & quatuor dies. Boamundus cupiens habere ciuitatem Antiochiæ sua virtute, omnes homines Raimundi Sancti Egi-

A dij sua virtute eiecit. Quod Raimundus cùm audisset Christi athleta, paruipendit: & sicuti seruus Domini nostri IESV CHRISTI incœpit viam sancti Sepulchri, & exiuit nudis pedibus de ciuitate tertio decimo die intrante Ianuario, & peruenit ad castrum *Caphar da*, quod distat per octo milliaria. ibique moratus est per tres dies. Illic adiunxit se ROTBERTVS Normanniæ cum eo. Rex autem Cæsareæ multotiens miserat suos milites & nuntios Raimundo Sancti Egidij ad Marram ciuitatem & Caphardà, quòd cum eo cupiebat concordari, & suus amicus effici, & de suo censu ei dare volebat quantum libet, nimisque cupiebat Christianos diligere, & fiduciam ei volebat facere, quòd quantum pertinebat ad suum Regnum securi fuissent sine vllo pauore: & promittebat se dare mercatum de equis, & corporalibus alimentis. Exierunt autem peregrini, & venerunt hospitari supra flumen, quod dicitur *Pharphar* iuxta Cæsaream. Rex autem postquam vidit Francorum exercitum tam prope ciuitatem hospitari, nimis in suo animo condoluit, & misit mercatum deuetari, nisi à ciuitate discederent. Crastino verò misit cum illis Turcos, qui eis monstrarent fluminis vadum, eósque conducerent, vsque inuenire aliquid potuissent ad capiendum. Deinde venerunt in quandam vallem subtus castrum quoddam, ibique inuenerunt plus quàm mille animalia, & satis frumenti, & alia bona, vnde nimis fuit refecta tota CHRISTI militia. Tamen dominus illius castri concordatus est cum Raimundo, eique donauit equos, & alia multa, & sua lege iurauit, quòd amplius
B peregrinis non noceret. Raimundus ibi cum suo exercitu per quinque dies moratus est. Egressi indè peruenerunt Christi peregrini ad alium Arabum castrum, cuius dominus similiter concordatus est cum Raimundo. Indè exientes, peruenerunt in quandam vallem ad vnam ciuitatem nomine *Caphaliam* valdè pulcherrimam, & omnibus bonis ornatam. Habitatores verò illius ciuitatis Christianos peregrinos venire audientes, dimiserunt ciuitatem vacuam, & hortos plenos oleribus, & domos plenas plurimis alimentis corporum. Tertia autem die egressi ab illa ciuitate, peruenerunt per altam & immensam montaneam, & intrauerunt in vallem de *Issem*, in qua erat erat maxima vbertas frumenti & pecudum, fuerúntque per quindecim dies. Ibique inuenerunt aliud castrum vacuum, in quod ignem miserant Sarraceni, & fugerunt: iuxta quod erat aliud castrum, in quo erat congregata multitudo maxima paganorum. Illud aggrediuntur tam fortiter nostri peregrini, quòd in sua potestate habuissent, nisi Sarraceni iactassent foras innumeras turmas animalium. Reuersi sunt autem nostri, deducentes secum animalia ad sua tentoria. Summo autem diluculo collegerunt nostri suos papiliones, atque venerunt ad idem castrum iam supradictum obsidere, & sua tentoria ibi voluerunt tendere. Sed gens pagana omninò dedit sese fugæ, circa mediam noctem, & dimisit castrum vacuum sancti Sepulchri peregrinis. Intrantes autem castrum peregrini, ibi inuenerunt de rore cœli abundantiam: scilicet
C frumentum, vinum, & farinam, & oleum, & gallinas, & quicquid opus erat. Illic deuotissimè celebrauerunt festiuitatem sanctæ Mariæ Purificationis, quæ est secunda die Februarij. Venerúntque nuncij de *Camela* ciuitate, deducentes secum equos & aurum, quæ mittebat illius ciuitatis Rex Raimundo Sancti Egidij, cupiens concordari cum eo, promitténsque Christianos diligere, & diligenter eos vbique honorare. Rex quoque Tripolis similiter mittebat nuncios suos Raimundo Sancti Egidij, volénsque cum eo pacem habere si illi placeret: misítque ei decem equos, & quatuor mulas, & multos bisantios. Sed Comes ait, nullo modo pacem habere, nisi Christianus efficeretur. Quod Rex promisit, & annuit. Exeuntes autem nostri de illa optima valle, peruenerunt ad quoddam castrum, quod dicitur *Archas*, in die Lunæ, scilicet secunda feria in medio Februarij, circa quod tentoria fixerant. Quod castrum erat plenum innumerabili gente paganorum, videlicet Turcorum, Sarracenorum, Arabum, Publicanorum, & aliorum paganorum, qui munierunt mirabiliter illud castrum, & defendebant se fortiter. Castrum quoque erat nimis forte & altum super quendam montem, & clauditur à duobus muris. Vno die exierunt quatuordecim ex nostris militibus, & equitati sunt Tripolim ciuitatem, quæ distat à castro octo milliaria. Isti fuerunt milites, scilicet Raimundus de Torena Vicecomes, & Petrus Vicecomes de Castellon, & AMANEVVS DE LOBRETO, & Sicardus, &

Bego de Riberie, Guillelmus Botius, & alij quorum nomina ignoro. Isti quatuordecim milites inuenerunt sexaginta inter Turcos & Arabes, Sarracenos, & Curtos, qui deducebant ante se nostros homines, & animalia magis quàm mille quingentos. Quos inuaserunt nostri muniti signo crucis: occiderúntque sex ex illis, & sex equos retinuerunt. Alia die exierunt de exercitu CHRISTI Raimundus Piletus, & Raimundus Vicecomes de Torena ciuitate, & venerunt ante Tortosam ciuitatem cum suis militibus: præliatique sunt fortiter illam, quæ erat munita maxima multitudine paganorum. Serò autem iam facto, recesserunt nostri in quodam angulo, iuxta siluam, ibique hospitati fecerunt fieri innumerabiles ignes, quasi adesset omnis exercitus Christianorum. Quod videntes pagani, maximo terrore perterriti, nocte furtim fugerunt, & dimiserunt ciuitatem plenam plurimis bonis, quæ sita est supra optimum portum maris. Crastina autem die venerunt nostri milites, putantes vndique inuadere illam: eámque inuenerunt vacuam gentibus, & intrantes in ea habitauerunt, quamdiu obsessio fuit ante castrum Archæ. Prope istam est alia vrbs, quæ dicitur *Maraclea*. Amiralius, qui eam regebat, pactus est cum nostris, & misit nostros infra ciuitatem, & vexilla nostra. A

Hic obsederunt Gibellum ciuitatem.

ALII quoque Seniores, qui erant Antiochiæ, videlicet Dux GODEFRIDVS, & Flandrensis Comes Rotbertus, & Boamundus, venerunt vsque *Lichiam* ciuitatem, sequentes Raimundum Sancti Egidij. Itaque Boamundus separauit se ab aliis, & reuersus est Antiochiam. Dux quoque Godefridus, & Flandrensis Comes, sequentes Raimundum Sancti Egidij peruenerunt ad quandam ciuitatem, cui nomen *Gibellum*. quam fortiter obsesserunt, & præliati sunt. Raimundus quoque erat in obsessione Archæ, venerúntque sibi nuncij, quòd pagani veniebant præliari cum eo. Ille quoque misit Episcopum Albariæ Duci Godefrido, & Rotberto Flandrensi Comiti, quatinus venissent ad castrum Archæ: quoniam pagani veniebant vndique congregati pugnare cum eo, & sua gente. Quod cùm audisset Dux Godefridus, & Flandrensis Comes, fecerunt placitum cum Ammiralio, qui eis equos & bisancios dedit, & promisit eis quòd in damno peregrinis sancti Sepulchri ampliùs non esset. Dux Godefridus, & Flandrensis Comes Rotbertus, festinanter perrexerunt ad Raimundum Sancti Egidij in adiutorio, & hospitati sunt secus castrum iuxta fluuium. Itaque obsederunt castrum. Sed illi supradicti pagani minimè venerunt ad pugnam. Non post multos dies equitauerunt nostri contra Tripolim, & inuenerunt extra ciuitatem Turcos, & Arabes, & Sarracenos, quos inuaserunt continuò, & miserunt eos in fugam, & occiderunt maximam partem nobilium ciuitatis. Tanta fuit paganorum occisio, & sanguinis illorum effusio, quòd etiam aqua quæ in ciuitate fluebat videbatur rubea ruere in cisternas eorum sanguine. Vnde nimis fuerunt alij tristes, & dolentes, qui in ciuitate viui remanserunt. Iam verò erant tanto timore exterriti, quòd vix aliquis eorum audebat exire extra ciuitatis portam. Alia verò die equitauerunt nostri vltra vallem *Desem*: & inuenerunt boues, & asinos, & oues, & multa animalia sine numero: & diuiserunt se sexaginta ab aliis, & inuenerunt tria millia camelorum. Omnia verò ista animalia deduxerunt ad exercitum Christi, vnde satis fuit læta tota Christi militia. Naues quippe nostræ venerunt propè nos in quodam portu, quamdiu fuimus in ea obsessione, deferentes maximum mercatum: scilicet frumentum, vinum, & carnes, & caseos, & oleum, & hordeum. Vnde maxima vbertas fuit in toto hoste. In illa namque obsessione feliciter martyrium plures ex nostris receperunt: videlicet, Poncius de Baulan, & Anselmus de Risbemund, & Guillelmus Picardus, & alij, quorum nomina nescio. Ita verò tenuerunt illud castrum supradictum per tres menses, minus vno die. Ibique fuit iudicium factum de Lancea Domini VIII. Kal. Aprilis, ibique Pascha Domini celebrauerunt IV. Id. Aprilis.

A

Hic fuit iuditium de lancea Domini.

REX quoque Tripolis sæpè mittebat nuncios Raimundo Sancti Egidij, vt dimisisset castrum. Audientes hoc itaq; nostri Seniores, videlicet Raimundus Sancti Egidij, & Dux GODEFRIDVS, & Rotbertus Comes Flandrensis, & Rotbertus Normannus, & alij peregrini: & ex alia parte videntes fructus nouos properasse, quoniam in mense Martio manducabant nouas fabas, & in medio quoque Aprili nouum frumentum, consiliati maiores siue minores dicebant, quòd bonum esset Hierosolymitanum iter cum nouis fructibus incipere. Et ita laudauerunt omnes facere placitum cum Rege. Discesserunt igitur à castro, & peruenerunt Tripolim in sexta feria, XIII. die intrante Maio. ibique per tres dies morati sunt. Et concordatus fuit Rex Tripolis cum Raimundo Sancti Egidij, & cum aliis Senioribus: illisque continuò dissoluit plusquàm trecentos peregrinos, qui illic capti erant de priori bello. Et dedit Raimundo quindecim millia bisantios, & quindecim equos magni precij: & fecit illis magnum mercatum fieri de equis & asinis, & pane, & caseis, & pannis, & omnibus bonis. vnde nimis ditata fuit tota CHRISTI militia. Et conuenit illis, quòd si bellum deuincere potuissent, quod eis Ammiralius præparabat, & Hierusalem apprehendere valerent, quòd ille Christianus
B efficeretur, & terram ab eis acciperet. Talique conuentu placitum loquutum fuit, atque factum. Postea discesserunt à ciuitate secunda feria medij Maij, transiueruntque per viam artam & arduam tota die & nocte: & peruenerunt ad castrum, cui nomen *Bethelon*. Deinde appropinquauerunt ciuitati, quæ dicitur *Gibelon* secus mare, in qua passi fuerunt magnam sitim: & sic defessi peruenerunt ad flumen, quod dicitur *Braym*. Deinde transierunt die ac nocte Ascensionis Domini per montem quendam, in quo nimis est via angusta & arta, ibique putauerunt inimicos nostros inuenire. Sed Deo annuente, nullus eorum præparabat se ante nostros. Ita peruenerunt ad ciuitatem, quæ dicitur *Baruth*, & de illa ad aliam quæ dicitur *Sagitta*, & de Sagitta ad aliam quæ vocatur *Sur*, & de Sur ad *Acram* ciuitatem peruenerunt. De Acra transierunt secus castrum, cui nomen *Cayphas*: indè peruenerunt *Cæsaream* ciuitatem, ibique celebrauerunt Pentecosten tota die exeunte Maio. Indè venerunt ad illam vrbem, quæ dicitur *Ramma*, quam Sarraceni vacuam dimiserunt metu Francorum. Iuxta quam erat nobilis Ecclesia, in qua requieuit preciosissimum sancti Georgij corpus: quia illic à perfidis paganis pro Christi nomine feliciter martyrium suscepit. Continuò consiliati sunt nostri Seniores, vt ibi deuotissimè eligerent Episcopum, qui hanc custodiret & regeret Ecclesiam: cui suas decimas dederunt, auri scilicet & argenti, & animalium, & equorum, vt honestissimè potuisset viuere simul cum eis qui cum eo remanebant. Remansit quoque ille ibi cum gaudio. Alij autem lætantes, scilicet Raimundus
C Sancti Egidij, & Dux Godefridus, cum aliis peregrinis, peruenerunt vsque ad ciuitatem HIERVSALEM, tertia feria intrante die septimo Iunij: eámque robustissimè prope muros ciuitatis obsederunt. ROTBERTVS namque Normannus obsedit eam à Septentrione, iuxta sancti Stephani prothomartyris Ecclesiam, vbi gratanter recepit lapides pro Christi nomine: & iuxta eum ROTBERTVS Flandrensis Comes. Ab Occidente obsedit eam Dux GODEFRIDVS, & Tancredus cum eo. A Meridie obsedit quoque eam RAIMVNDVS Comes Sancti Egidij, scilicet in monte Sion, iuxta Ecclesiam sanctæ Mariæ matris Domini, vbi migrauit à seculo, & vbi Dominus cœnauit cum suis discipulis, & vbi sanctus Spiritus in corda discipulorum descendit. Tertia autem die exierunt de nostris militibus de exercitu sancti Sepulchri causâ prædandi, Raimundus Piletus, & Raimundus de Torena, & alij cum illis. Inuenerunt ducentos Arabes, & præliati sunt CHRISTI milites cum illis paganis, & Deo adiuuante, & sancto Sepulchro, illos deuicerunt, & multos ex eis occiderunt, & equos retinuerunt. Secunda die veniente, aggrediuntur tam fortiter ciuitatem, quòd si scalæ fuissent paratæ, in eorum potestate esset ciuitas. Tamen minorem strauerunt murum, & vnam scalam ad maiorem erexerunt, super quam ascenderunt nostri milites, & cominus percutiebant paganos ciuitatis suis ensibus, atque lanceis. Fuitque ibi mortuus Rainaldus Dapifer HVGONIS LIZINIACENSIS, & alij multi. sed

plures fuerunt mortui ex eis. Fuerúntque ibi in obsessione nihil inuenientes ad edendum per decem dies: donec venit nuncius nostrarum nauium, quæ applicuerunt porto *Iafi*. Postquàm venerunt nuncij nauium, ceperunt nostri Seniores consilium inter se dicentes; quòd milites & clientes misissent, qui fideliter custodirent homines & naues, quæ venerant porto Iafi. Summo autem diluculo exierunt milites centum de exercitu Raimundi Comitis Sancti Egidij: scilicet Raimundus Piletus, & Gaudemarus Carpinellus, & Achardus de Mommerlo, & Guillelmus de Sabra, & alij, quorum nomina ignoro. Cúmque militarent ad portum, diuiserunt se triginta milites ex nostris ab aliis: scilicet Gaudemarus, & Achardus, & inuenerunt septingentos Arabes, & Turcos, & Sarracenos, quos inuaserunt fortiter CHRISTI milites. Sed tam magna fuit virtus paganorum super nostros, quòd vndique circumcinxerunt illos, & occiderunt Achardum de Mommerlo, & plures homines pauperes qui erant pede. Cùm autem tenerent nostros ita inclusos, qui omnes putabant mori, venit quidam ab eis nuncius, & » dixit Raimundo Pileto: Quid hîc stas cum istis militibus? Ecce omnes nostri in » nimia districtione Arabum, & Turcorum, & Sarracenorum sunt, & forsitan om» nes in hac horâ mortui sunt. Succurrite ergo illis. Audientes autem nostri verba nuncij, statim cucurrerunt celeri cursu, & venerunt vsque ad illos, quos inuenerunt adhuc prælliantes. Pagani quoque videntes Hierosolymitanos milites, continuò diuiserunt se, & fecerunt inter se duo agmina. Nostri inuocato CHRISTI nomine, & sancti Sepulchri, tam fortiter incredulos inuaserunt, quòd vnusquisque strauit suum. Videntes autem inimici, quòd ampliùs non potuissent stare contra Christianorum fortitudinem, timore nimio perterriti verterunt scapulas retrò, & fugerunt. Quos nostri persequentes ferè per spacia quatuor milliariorum, occiderunt multos ex eis, vnúmque retinuerunt viuum, qui noua eis per ordinem diceret, & retinuerunt tres * equos. B

* *centum & tres in edit.*

IN Hierosolymitana obsessione tantam sitim fuerunt perpessi, quòd suebant coria boum, ac bufalorum, siue caprearum, in quibus ferebant aquas per spacia sex milliariorum: & ita ex illis vasculis vtebantur fœtida atque olida aqua. nisi tantum ex fœtida aqua, & hordeaceo pane in nimia districtione & afflictione cotidie erant. *Siloe* namque fons, qui est ad radicem montis Syon, parumper sustinebat nos. Sed tamen cara vendebatur aqua inter Christianos Dei & sancti Sepulchri: ita quòd vnus homo non poterat extinguere sitim suam per vnum nummum. Sarraceni quoque ad cunctos fontes & vniuersos puteos, qui erant, latebant, insiliando nostros homines, & eos quos inuenire poterant occidebant, & animalia secum in suis cauernis, atque speluncis, siue montaneis, deducebant. Alia parte occidebant eos, qui pergebant in vineis ad racemos. Quod cùm vidissent Seniores nostri, nimis irati fuerunt, & fecerunt Concilium, in quo Episcopi & Presbyteri laudauerunt, vt fecissent processionem circa ciuitatem. Ita Episcopi & Presbyteri nudis pedibus, ac sacris vestibus induti, & cruces in manibus ferentes, venerunt de Ecclesia sanctæ Mariæ, quæ est in monte Syon, ad Ecclesiam sancti Stephani prothomartyris, psallentes atque orantes, vt Dominus IESVS CHRISTVS suam sanctam ciuitatem, & sanctum Sepulchrum, à paganorum liberaret gente, & in manibus Christianorum ad suum sanctum seruicium faciendum tribueretur. Clerici itaque erant induti, milites & clientes pergebant iuxta illos armati. Sarraceni hoc videntes similiter pergebant per muros ciuitatis, Machomet in quadam hasta deferentes vno panno coopertum. Christianis peruenientibus ad Ecclesiam sancti Stephani, ibíque stationem facientibus, sicut mos in processionibus nostris est: & ipsi Sarraceni desuper muros astantes clamabant & vlulabant cum buccinis; & omne genus derisionis, quodcumque reperire poterant, faciebant. Insuper faciebant de ligno crucem in similitudinem illius, qui fundendo sanguinem suum misericors CHRISTVS humanum genus redemit: eámque, videntibus omnibus Christianis vt inferrent dolorem, cum quodam ligno verberabant, & postea vt maiorem inferrent dolorem, ad murum ciuitatis eam frangebant, dicentes alta voce, *Frangi agit salio*: quod apud nos sonat, Franci, est bona crux. Quo viso, Christiani commoti dolore magno, ab orationibus non desistentes, cum processione sua ascenderunt ad Ecclesiam montis Olíueti, ex quo loco CHRISTVS in cœlum ascendit: & ibi Sermonem suum fecit qui- C

A dam honestissimus Clericus, scilicet Arnulfus, ostendendo misericordiam, quam Deus Christianis fecerat, qui sequuti sunt illum ex quo ascendit in cœlum. Tunc ipsi Sarraceni videntes Christianos ibi astantes, (quàm optimè eos poterant videre) stantes inter Templum Domini & Templum Salomonis, cum gladiis & fustibus huc & illuc currentes, Christianis minabantur. Indè iterum Christiani cum eadem processione venerunt ad Monasterium sanctæ Mariæ in valle Iosaphat, ex quo Monasterio sanctissimum corpus eius raptum fuit in cœlum. Atque iterum indè reuersi sunt ad montem Syon. Quo loco cupientes intrare in Ecclesiam, quidam Clericus, qui prior in processione veniebat ad ostium ipsius Monasterij, cum quadam sagitta in media fronte vulneratus est, ibíque defunctus est. Cuius anima, vt credo, regnabit cum Christo per infinita secula seculorum, amen. Credendus est qui primus scripsit, quia in processione primus fuit, & oculis carnalibus vidit: scilicet PETRVS Sacerdos TVDEBODVS SIVRACENSIS.

STATIM Seniores nostri ordinauerunt, quomodo hanc ciuitatem ingeniare potuissent, & orando ad nostri Saluatoris intrarent Sepulchrum. Fecerúntque duo lignea castra, & alias plures machinas. Dux GODEFRIDVS suum fecit castrum cum machinis, & Raimundus Comes Sancti Egidij similiter. De longinquis terris attrahebant ligna, quæ ligna apportabant collis suis quinquaginta Sarraceni vel sexaginta, qui in potestate Christianorum erant, & sicut Christiani Sar-
B racenos per ...... confundebant. Sarraceni igitur videntes nostros facientes has machinas, mirabiliter muniebant ciuitatem, & turres die ac nocte crescebant. Quadam die miserunt ipsi Sarraceni quendam Sarracenum, ad videndum cuiusmodi ingenia Christiani faciebant. Suriani verò & Græci videntes illum Sarracenum, indicauerunt eum Christianis, dicentes: *Mate Christo caco Sarrazin.* Quod sonat in nostra lingua, Per Christum hic est ignauus Sarracenus. Quem Christiani apprehendentes, interrogauerunt per Drogamundum, scilicet per Interpretem, ad quid venerat. Qui respondens, ait: Sarraceni huc me miserunt, volentes scire cuiusmodi essent vestra ingenia. Cui respondentes Christiani, dixerunt bonum esse, atque eum acceptum ligatis manibus & pedibus posuerunt in fundam cuiusdam ingenij, quod *Perrea* vocatur, atque cum omnibus suis cogitantes eum proiicere in ciuitatem, nequiuerunt. Nam cum tanto impetu venit, quòd ruptis vinculis antequàm peruenisset ad murum ciuitatis, dilaceratus est. Videntes autem nostri Seniores, ex qua parte ciuitas esset languida, illic in quadam nocte Sabbati deportauerunt nostras machinas, & lignea castra. Summo autem diluculo erexerunt illa, & aptauerunt, & ornauerunt castra, in prima & secunda & tertia feria, nocte & die. Et in quarta feria vsque ad primam, & in quinta mirabiliter aggrediuntur ciuitatem ex omni parte vsque in montem. Sexta verò feria summo mane vndique aggrediuntur ciuitatem, nihílque ei nocere potuerunt, erántque omnes stupefacti, ac in nimio pauore positi.

C

Sexta feria capta est Hierusalem.

APPROPINQVANTE autem hora, scilicet in qua Dominus noster IESVS CHRISTVS dignatus est passionem sufferre pro nobis, nostri milites fortiter pugnabant in castello: videlicet Dux GODEFRIDVS, & Comes Eustachius frater eius. Tunc ascendit quidam miles, qui vocabatur nomine Lethot, ex nostris super murum ciuitatis. Continuò postquàm miles Christi ascendit super murum ciuitatis, secuti sunt Comes Eustachius & Dux Godefridus. Omnes itaque defensores ciuitatis dederunt fugam per muros, & per ciuitatem: nostríque illos erant persequentes, occidendo, & detruncando. At Raimundus Comes Sancti Egidij à meridie suum conduxit castrum vsque propè murum: sed inter castrum & murum erat quædam fouea, quæ nimis erat profunda. Consiliatus est ergo Raimundus in illa hora, quòd implere fecisset illam foueam, fecítque præconari, vt si aliquis in illam foueam portasset tres petras, quòd illi daret per tres petras vnum denarium. & potuit hæc fouea impleri per tres dies & duas noctes. Illi autem, qui erant in ciuitatem in turre, fortiter præliabantur cum nostris cum igne & lapidibus: in tantum quòd altiorem partem castri Raimundi Sancti Egidij fregerunt, & ardere faciebant. Sic itaque Raimundo irato atque conturbato, militi-

búsque suis propter castrum suum, cuius superiorem partem iam fregerant pagani, atque ardere faciebant; vidit subitò ipse Raimundus Sancti Egidij tres milites, qui de exercitu Ducis GODEFRIDI erant, per montem Oliueti venientes, & clamantes quòd Dux Godefridus atque sui homines iam erant in ciuitatem. Audiens itaque Raimundus Sancti Egidij, quòd Francigenæ iam essent in ciuitatem, » suis dixit hominibus: Quid tardatis? Ecce omnes Francigenæ iam sunt in sancta » ciuitate Hierusalem. His auditis, acceperunt scalas, & erexerunt ad murum, & sic pugnando intrauerunt ciuitatem. Ammiralius quoque, qui erat in turri Dauid, reddidit se Raimundo Sancti Egidij, eíque aperuit portam, per quam peregrini dissoluere solebant tributa: tali pacto, quòd eum & alios qui cum eo erant in turre vsque Scaloniam ciuitatem sanos & illæsos conducere fecisset. quod fecit libenti animo. Intrauerunt autem nostri peregrini ciuitatem sanctam Hierusalem, persequentes & occidentes Sarracenos vsque ad Templum Salomonis, & Templum Domini. Ibique congregati pagani dederunt nostris maximum bellum vsque ad vesperam. Nostríque tantos illorum interfecerunt, quòd sanguis per totum Templum Salomonis fluebat, & per plateam quæ est circa Templum Domini. Tandem superatis paganis, apprehenderunt nostri masculos & feminas sat in Templo, & occiderunt quos voluerunt, & quos noluerunt retinuerunt viuos. Super verò Templum Salomonis erat maxima paganorum congregatio vtriusque sexus, quibus Tancredus & Gastos de Bearn dederunt sua vexilla. Postea cucurrerunt per vniuersam ciuitatem, capientes aurum & argentum, equos & mulos, & domos plenas omnibus bonis. Postea venerunt omnes gaudentes, & præ nimio gaudio plorantes, ad nostri Saluatoris Sepulchrum. Mane autem facto fecit præconiari Tancredus, vt omnes irent ad Templum Salomonis, & occiderent Sarracenos. Ad Templum postquàm venerunt, cœpit vnusquisque cum arcu suo trahere, multósque interficere. Alij verò ex alia parte super tectum Templi ascendebant, & inuaserunt Sarracenos tam masculos quàm feminas, decollantes eos nudis ensibus. Quorum alij dabant se præcipites è Templo, alij sursum moriebantur.

Hìc elegerunt GODEFRIDVM *in Regem.*

ALIA die fecerunt Concilium ante Templum Domini, dicentes vt vnusquisque faceret orationes & eleemosynas, atque vt Deus eligeret sibi quempiam qui ei placuisset regnare super alios, & ciuitatem sanctam Hierusalem regeret, & paganos exprœliaretur. Sed Episcopi & Sacerdotes laudauerunt, vt primitus omnes Sarracenos mortuos foras eiicerent: ne magnus fœtor, qui ibi erat, eis nocuisset. Omnis namque ciuitas erat plena illorum cadaueribus, & sic fecerunt in viis Sarracenos trahere mortuos ante portarum exitus. Montes ex eis, quasi fuissent domus, ordinabant: omnésque postea igne combusserunt. Tales occisiones de paganorum gente quis vnquam vidit, aut audiuit? Numerum quoque nemo sciuit, nisi solus Deus. Octauo verò die postquàm ciuitas fuit capta, celebrauerunt festum per omnem ciuitatem Hierusalem, eadémque die fecerunt Concilium, in quo elegerunt Ducem GODEFRIDVM Principem ciuitatis, qui prœliaretur paganos, & custodiret Christianos. Similiter elegerunt in loco Patriarchæ quendam sapientissimum & honorabilem Clericum, cui nomen erat Arnulfus, in festiuitate sancti Petri ad Vincula. Hæc ciuitas fuit capta à Christianis Dei XV. die Iulij in VI. feria, anno ab Incarnatione Domini MXCIX. auxiliante Domino nostro IESV CHRISTO, cui est honor & gloria in secula seculorum, amen.

Postquam capta est Hierusalem pugnauerunt Christiani contra Amiralium Babyloniæ prope Ascaloniam.

INTEREA nuncius venit TANCREDO & Comiti Eustachio, vt præpararent se, & pergerent ad Neopolitanam ciuitatem. Exierunt ergo illi, & duxerunt milites & pedites, & peruenerunt vsque ad ciuitatem: cuius habitatores se continuò illis reddiderunt. Iterum per nuncium Dux GODEFRIDVS mandauit Tancredo, & Eustachio fratri suo, quatenus citò venissent ad eum. Au-

A diuerat namque quòd Ammiralius Babyloniæ erat Scaloniæ ciuitati, vbi præparabat se qualiter posset expugnare Hierusalem: deferens secum cathenas, & alia ferrea, cum quibus iuuenes Christianos ligasset, qui in seruitute ampliùs habeantur illis, & eorum generi. senésque omnes vtriusque sexus iusserat interfici. Quod cùm vidisset Comes Eustachius, & Tancredus, cum magno gaudio venerunt per montaneas, quærentes Sarracenorum bella, ita muniti bello. Et venientes ad ciuitatem Cæsaream, deindè venerunt iuxta mare vsque ad ciuitatem quæ dicitur *Rama*. Illic inuenerunt multos Arabes, qui præcursores erant belli Amirauisi. Quos ille persequens, apprehendit plures ex illis, qui voluissent noluissent, dixerunt omnia noua eis belli per ordinem: vbi erant, & quot erant, aut vbi bellare contra Christianos volebant. Quod audientes Tancredus & Comes Eustachius, statim miserunt Hierusalem Duci Godefrido, & Patriarchæ Arnulfo, & omnibus Principibus, dicentes: Sciatis quòd bellum paratum est Scalonæ ciuitati. qua de causa venite festinanter, cum omni virtute quam habere poteritis. Tunc iussit Dux præconiari per ciuitatem Hierusalem, vt fideliter pergerent ciuitati præparati ad bellum Scaloniæ, obuiam inimicis Dei. Ille verò cùm Patriarcha Arnulfo, & Flandrensi Comite Rotberto, & Martoronensi Episcopo, in tertia feria exiuit ab Hierusalem ciuitate. Raimundus Sancti Egidij & Rotbertus Normannus dixerunt, quòd nullatenus irent, nisi certum bellum scirent. Miserunt ergo suos
B milites, vt irent visum, si hoc bellum verum esset. quibus dixerunt: Si hoc verum est, reuertimini quantociùs, & nos erimus parati ire continuò. Perrexerunt itaque illi, & viderunt bellum, & citiùs redierunt Hierusalem, dicentes: Certè verum est, sicut oculis nostris vidimus. Postea Dux Godefridus misit Marthoronensem Episcopum Hierusalem Raimundo Sancti Egidij, & Rotberto Normanno, & aliis Senioribus, quòd citò pergerent ad eum, si præliari cum paganis voluissent. Episcopus verò Marthoronensis rediens, recitata verba Patriarchæ & Ducis ferens, inuenit Sarracenos qui apprehenderunt illum, secúmque nescimus vbi duxerunt. Raimundus quoque Sancti Egidij, & alij Seniores, exierunt de ciuitate in quarta feria, & muniti signo crucis militauerunt vsque ad Ducem Godefridum. Petrus verò Heremita remansit Hierusalem, ordinando & prædicando Græcis & Latinis, vt fideliter Deo processionem facerent & orationes, & eleemosynas pauperibus distribuerent: vt Deus populo suo victoriam impenderet. Et ita Clerici fecerunt processionem nudis pedibus, & induti sacris vestibus, & cruces in manibus ferentes, cum lætania, & aliis orationibus, de sancto Sepulchro ad Templum Domini. Dúxque Godefridus, & Raimundus Sancti Egidij, & Patriarcha, & Rotbertus Normannus, & Rotbertus Flandrensis Comes, & Episcopi, & alij Seniores omnes venerunt ad flumen, quod est ex parte Scaloniæ, ibíque congregati fuerunt in vnum. Illicque multa animalia sine numero inuenerunt, boum, camelorum, ouium, asinorum, & aliorum pecudum, quæ miserunt
C Sarraceni causâ proditionis. sed Deus adhuc noluit deserere propter sanctum Sepulchrum. Omnia verò animalia apprehenderunt Christi milites, & clientes sancti Sepulchri. Serò autem veniente, Patriarcha Arnulfus portans secum Domini nostri IESV CHRISTI partem Crucis, quam inuenerunt peregrini sancti Sepulchri in Hierusalem, & similiter Capellanus Raimundi Sancti Egidij portans secum Lanceam Domini nostri IESV CHRISTI, cœperunt excommunicare ex parte Dei, & sancti Sepulchri, & preciosissimæ Lanceæ, & sanctissimæ Crucis, Quod ne vllus homo intendat ad vlla spolia, donec bellum esset factum, & inimici Dei fuissent deuicti, & postea reuerterentur cum felici gaudio, & maxima victoria, & caperent quicquid eis à Domino prædestinatum esset. Quod cùm audissent sancti Sepulchri peregrini, & milites Christi, summo diluculo in sexta feria intrauerunt in quandam vallem nimis pulchram secus litus maris, & in ea suas ordinauerunt acies. Dux GODEFRIDVS, qui iam electus erat ad Regem in Hierusalem, suam instruxit aciem, & Raimundus Sancti Egidij suam, & Rotbertus Normannus suam similiter, & Rotbertus Flandrensis Comes suam, Comésque Eustachius suam, & Tancredus, atque Gastos de Beart. Sic ergo sex acies cœperunt militare. Sagittarij quoque hos præcedentes, & iuxta eos in dextera parte & in sinistra omnia animalia superiùs dicta sine ductore pergebant. Quod maximum Dei erat miraculum. Cœperúntque statim militare in nomine IESV

CHRISTI & sancti Sepulchri, deferentes Lanceam nostri Saluatoris, & vnam A partem Crucis ipsius Saluatoris, quam ipse Patriarcha deferebat. In sinistra parte fuit Dux GODEFRIDVS cum sua acie, Coméfque Raimundus Sancti Egidij equitauit iuxta mare in dextera parte: Comes Normanniæ, & Flandrensis Comes, & Eustachius, & Tancredus, & Gastos de Biarzt, & omnes alij equitauerunt in medio. Tunc nostri paulatim cœperunt ad bellum pergere. Pagani namque stabant parati ad bellum. Vnusquisque vas suum habebat suspensum collo, ex quo biberet, dum cum Christianis præliarentur.

Hic incipit bellum contra Turcos & ceteras gentes.

QVOS Rotbertus Flandrensis nimis acriter inuasit, Tancredúsque & omnes alij similiter. Continuò pagani hoc videntes, inierunt fugam. Bella namque illa erant immensa, quia paganorum multitudo erat innumerabilis. Sexcenti sexaginta millia, sicut dictum est, ibi fuerunt: & tamen nemo sciuit numerum eorum nisi Deus. Sed virtus diuina comitabatur cum nostris, quæ tam magna & tam fortis fuit, quòd nostri paruipendebant multitudinem illorum. Stabant autem inimici Dei excæcati atque stupefacti, videntes Hierosolymitanos milites CHRISTI, apertis oculis nil videbant, & contra Christianos se erigere non audebant, virtute tremefacti Dei. Præ nimio timore ascendebant in arbores, in quibus recondebant se. B At nostri illos sagittabant, & cum lanceis occidebant eos. Nostri igitur illos postea cum ensibus & aliis gladiis frustatim detruncabant. Alij autem pagani iactabant se in terram, non audentes se erigere contra Christianos. Nostri igitur illos detruncabant, sicut aliquis detruncat animalia ad macellum. Raimundus Comes Sancti Egidij iuxta mare occidit ex eis sine numero, & qui non poterat fugere mergebat se in mare, aut fugiebat in ciuitatem. Veniens itaque Ammirauisus ante Scaloniam ciuitatem, dolens ac mœrens, atque lacrimando » dixit: O Machomet, & Dij nostris, quis vnquam audiuit, & vidit talia? Quod » tanta potestas, tanta virtus, tanta fortitudo, tanta militia, quæ numquam fuit » ab vlla gente superata, modò à tantilla gente, quòd in pugillo potest claudi, » est superata? Heu me tristem ac dolentem! quid ampliùs dicam? Cur superatus » sum à gente mendica, inerma, & pauperrima, quæ non habet nisi saccum » & peram, & modò persequitur gentem nostram Egyptiacam, quæ multotiens » suam eleemosynam ei largita est? Qui olim per vniuersam nostram patriam » mendicabant, & modò persequuntur quam adduxi innumerabilem multitudinem » tam militum quàm peditum, scilicet Turcorum, Sarracenorum, Arabum, » Agulanorum, & Curtorum, ac Parthorum, Azimitarum, & aliorum paganorum: » quos omnes turpiter fugere laxatis frenis per viam Babylonicam video, *qui* non » audent se reuerti ad huiusmodi fragilem gentem. Modò namque iuro per Ma- » chomet, & per Deorum numina, quòd vlteriùs non retinebo milites ad conuentionem C » aliquam, quandoquidem deiectus sum ab hac inertissima gente. Ego namque » huc cōduxi omnia armorum genera, & omnia instrumenta siue machinas, & omnia » vincula ferrea, cum quibus putaui eos ducere ligatos Babyloniam, vel vt eos ob- » siderem in Hierusalem: & illi contra me venerunt ad bellum itinere duorum dierum, » vt quid mihi esset si Hierusalem gentem meam conducerem? Hoc scilicet, » quòd neque ego, nec vnus meorum, vt credo, indè euadere potuisset. Quid am- » pliùs dicam? Dedecoratus ero semper in tota terra Babyloniæ. Sícque fecit finem dictis. Vnus autem nostrorum accepit standarum Ammirauissi, desuper quod erat aureum pomum: hasta verò tota cooperta argento. Quod stantarum apud nos dicitur vexillum, quod emit Comes Rotbertus Normannorum, dando XX. marcas argenti: dedítque Monasterio sancti Sepulchri. Ensem quoque similiter Ammirauissi quidam peregrinus, dando sexaginta bisantios. Superati itaque sunt Deo adiuuante omnes nostri inimici, eo tenore quòd ampliùs virtutem contra nos non habent. Omnes verò naues de omni terra paganorum aderant ibi. Sed nautæ illarum postquàm viderunt Ammirauissum cum suo exercitu fugientem, statim suspenderunt vela, ipsúmque Ammirauissum recipientes in nauibus suis, miserunt se in alta maria. Reuersi sunt itaque nostri ad eorum tentoria, & acceperunt innumera spolia auri & argenti, & palliorum, & mulorum, & multorum

A honorum cumula: scilicet equos & mulos, & camelos, & oues, & boues, & asinos, & multa animalia. Omnes montes namque & colles, & omnia plana stabant cooperta de multitudine animalium: & inuenerunt armorum cumula, quarum quæ voluerunt de illis recipere retinuerunt. Alia verò quæ noluerunt insimul congregauerunt, ibíque in ignem miserunt. Reuersi sunt autem nostri lætantes & gaudentes in sanctam ciuitatem Hierusalem, deuictis omnibus paganis: deferentes secum multa bona, scilicet camelos & asinos onustos pane biscocto, & farina, & frumento, & caseo, & pane, & oleo, & omnibus bonis quæ illis erant necessaria. Vnde tanta est orta fertilitas inter Christianos, quòd bos pro octo nummis vel decem haberi poterat. Modius verò frumenti pro XII. nummis, modius quoque hordei pro octo. Quod tandem ne ignotum sit Christianis omnibus, sciant hoc bellum factum esse XIX. Kal. Septembris in vigilia sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, annno ab Incarnatione Domini MXCIX. regnante Domino nostro IESV CHRISTO, cui est honor & gloria per infinita secula seculorum, amen.

EXPLICIT V. LIBER.

HÆC DE HIEROSOLYMITANO ITINERE IN TRIBVS ANNIS, ET LIBERATIONE CIVITATVM DICTA SVFFICIANT.

B PER OMNIA BENEDICTVS DEVS, QVI TRADIDIT IMPIOS, AMEN.

A

FVLCHERII CARNOTENSIS

HISTORIA HIEROSOLYMITANA.

Ab anno MXCV. ad annum vsque MCXXVII.

Ex vetusto Codice MS. Cœnobij Sancti Quintini de Monte prope Peronam.

Initium Historiæ huius vsque ad Cap. XIX. Libri I. ex editione I. Bongarsij desumptum est, quia in MS. Codice deerat: reliqua editis auctiora sunt, adiectæque etiam Capitum inscriptiones ex Cod. B

INCIPIT LIBER PRIMVS.

1095.
CAP. I.

NNO ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo quinto, regnante in Alemannia HAINRICO Imperatore dicto, in Francia Rege PHILIPPO: cùm in vniuersis Europæ partibus mala multimoda, vacillante fide, inolescerent: præerat vrbi Romæ Papa secundus VRBANVS, vir egregius vitâ & moribus: qui semper Ecclesiæ sanctæ statum sublimiùs prouehendum, super omnia consultè ac strenuè moderari sategit. Videns autem Christianitatis fidem enormiter ab omnibus, tam Clero quàm populo, pessundari: & terrarum Principibus incessanter certamine bellico, nunc istis nunc illis inter se dissidentibus, pacem omninò postponi; bona terræ alternatim diripi; multos iniuriosè vinctos captiuari, & in carceres teterrimos truculentissimè subrui, supramodum redimi, vel intus trifariam angariatos, scilicet inediâ, siti, algore, obitu clandestino extingui: loca sancta violari, Monasteria villásque igni cremari, nulli mortalium parci, diuina & humana ludibriis haberi. Audiens etiam interiores Romaniæ prouincias, à Turcis super Christianos occupatas, impetu feroci perniciosè subdi: pietate compatiens, dilectionísque Dei nutu permotus, Alpes transmeando in Gallias descendit, atque in Aruernia Concilium legationibus competenter vndique præmonitum, apud Claromontem, quæ sic vocatur ciuitas, fecit coadunari, trecentis decem tam Episcoporum quàm Abbatum assistentium baculis deputatis. His itaque die ad hæc prænotato ad se conuocatis, adlocutione dulciflua diligenter conuentus causam innotuit. Nam sub Ecclesiæ lugentis voce querula planctum non minimum expressit, & de mundi fluctuantis tempestatibus tantimodis, vt superiùs præfatum est, fide subruta, sermonem prolixum cum eis tenuit. Deinceps, rogitatu supplici cunctos exhortatus est, vt resumptis fidei viribus cum ingenti sollicitatione ad expugnandas Diaboli machinationes viriliter se animarent; & Ecclesiæ sanctæ statum crudelissimè à nephandis debilitatum, in honorem pristinum competenter C
» erigere conarentur. Dilectissimi Fratres, inquit, Apostolatus apice Dei permissu
» Orbi terræ prælatus, occasione necessaria supereminente, tanquam monitionis
» diuinæ legatus, ad vos Dei seruos has in partes condescendi VRBANVS. Et
» quos dispensatores ministeriorum Dei æstimaui, tales & fideles, simulationis ex-
» plosa eluuione, reperiri optaui. Quòd si aliquid gibbosum vel tortuosum, mo-
» destia rationis iustitiæ semota, contra legem Dei obsistat, præsente subfragamine
» diuino, diligenter expedire satagam. Dominus enim supra familiam suam, vt ei
» pro tempore pabula modesto sapore condita ministretis, vos dispensatores constituit.

A stituit. Beati autem eritis, si fideles tandem dispensationis exactor vos inuenerit. 1095. Pastores etiam nuncupamini: videte autem ne mercenarij more fungamini. Veri ergo Pastores, & baculos semper in manibus habentes, estote: nec dormitantes, gregem vobis commissum vndique conseruate. Nam si per incuriam vestram aut negligentiam ouem quamuis lupus abripuerit, mercedem nimirum vobis paratam apud Dominum nostrum amittetis: & delictorum flagris primitus asperrimè cæsi, postmodum verò in custodiam funestæ conuersationis truculenter subruemini. Vos verò iuxta Sermonem Euangelicum, *Sal estis terræ*. quòd si defeceritis, ambigitur quomodo saliatur. O quanta salitio! verè necesse est, vos plebem idiotam, & mundi lasciuiæ supra modum inhiantem, sapientiæ sale corrigendo salire: ne delictis putrefacta, dum eam alloqui quandoque voluerit, Domino insalsa puteat. Nam si vermes, hoc est peccata, causâ desidiæ procurationis vestræ, in ea repererit, illicò vilipensam in præcipitium spurcitiarum eam subigi præcipiet. Et quia tantum perditum ei restaurare nequiueritis, vos iudicio damnatos à familiaritate dilectionis suæ prorsus exterminabit. Sed huiusmodi salitorem oportet esse prudentem, prouisorem, modestum, edoctum, pacificum, scrutatorem, pium, iustum, æquum, mundum. Nam quomodo indoctus doctos, immodestus modestos, immundus mundos efficere valebit? Quòd si pacem oderit, quomodo pacificabit? Aut si quis habuerit manus suas sordidas, quomodo sordes alterius coin-
B quinationis tergere poterit? Lectum est etiam, quòd si cæcus cæcum duxerit, ambobus cauea patebit. Ceterum vos ipsos priùs corrigite, vt inreprehensibiliter subditos queatis emendare. Siquidem amici Dei vultis esse, quæ sentitis ei placita libenter exercete. Res Ecclesiasticas præcipuè in suo iure constare facite, & vt simoniaca hæresis nullatenus apud vos radicet, cauete: ne vendentes aut ementes pariter flagris flagellati Dominicis, per angiportus ad exterminium confusionis miserabiliter propellantur. Ecclesiam suis ordinibus omnimodè liberam ab omni seculari potestate sustentate: decimásque Deo proprias de omnibus terræ cultibus fideliter dari facite: nec vendantur, aut retineantur. Quòd qui Episcopum ceperit, omninò exlex habeatur. Quòd qui Monachos vel Clericos, vel Sanctimoniales, & eorum famulos ceperit aut expoliauerit, vel peregrinos vel mercatores, anathema sit. Raptores, & domorum combustores, & eorum consentientes, ab Ecclesia extorres, anathemate feriantur. Summoperè igitur considerandum est, qua multandus sit pœna, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Sic enim diuiti in Euangelio memorato contigit: qui non idcircò punitus est, quòd aliena abstulisset, sed quia rebus acceptis seipsum malè dereliquit. His verò, vt dictum est, iniquitatibus, inquit, charissimi, mundum vidistis grauissimè diu confusum fuisse: adeò vt nullus in aliquibus prouinciarum vestrarum, sicut nobis à referentibus patefactum est, per imbecillitatem forsitan iustificationis vestræ virtute per viam gradi audeat, quin vel
C die à prædonibus, vel nocte à latronibus, aut vi aut ingenio maligno, in domo vel extra, subripiatur. Quapropter Treuiam, sic vulgariter dictam, iamdudum à sanctis Patribus nostris determinatam, reformari oportet: quam firmissimè vnusquisque vestrûm in Episcopatu suo teneri faciat, monendo flagito. Quòd si aliquis siue auiditate, siue superbiâ seductus, eam sponte infregerit, Dei auctoritate & huius Concilij decretorum sanctione anathematizetur. His & aliis pluribus competenter dispositis, cuncti assistentes, tam Clerus quàm populus, Deo gratias agendo, dictis domini VRBANI Pontificis summi voluntariè aspirauerunt; & fideli pollicitatione decreta illa benè tenenda confirmauerunt. Sed aliud illico, non minus tribulationis superiùs memoratæ, sed & aut maius, aut pessimum, ex altero mundi climate, Christianitati obesse adiecit, inquiens: Quoniam ô filij Dei, si pacem apud vos tenendam & Ecclesiæ iura fideliter conseruanda sustentare, viriliùs solito Deo polliciti estis, extat operæprecium vt insuper ad quoddam aliud negotium Dei & vestrum, emendatione Dominica nuper vegetati, probitatis vestræ valitudinem versetis. Necesse enim est, quatenus cum fratribus vestris in Orientali parte habitantibus, auxilio vestro iam sæpè proclamato indigis, accelerato itinere succurratis. Inuaserunt enim eos, sicuti plerisque vestrum iam dictum est, vsque mare Mediterraneum, ad illud scilicet quod *Brachium sancti Georgij* vocant, Turci & Arabes, apud Romaniæ fines: & terras illorum Chri-

1095. stianorum magis magísque occupando, lite bellica iam vice septuplicata victos A
» superauerunt, multos occidendo vel captiuando, Ecclesiásque subuertendo, Re-
» gnum quoque vastando. Quos quidem si sic aliquandiu quietè permiseritis, mul-
» tos latiùs fideles Dei supergredientur. Qua de re supplici prece hortor, non ego,
» sed Dominus, vt cunctis cuiuslibet ordinis tam peditibus quàm equitibus, tam
» pauperibus quàm diuitibus, edicto frequenti vos, CHRISTI præcones, suadea-
» tis, vt ad id genus nequam è regionibus nostratibus exterminandum tempestiuè
» Christicolis opitulari satagant. Præsentibus dico, absentibus mando: CHRISTVS
» autem imperat. Cunctis autem illuc euntibus, si aut gradiendo, aut transfretan-
» do, siue contra paganos dimicando, vitam finierint, peccaminum remissio præ-
» sens aderit: Quod ituris annuo, dono tanto inuestitus à Deo. O quantum dede-
» cus, si gens tam spreta, degener, & dæmonibus ancilla, gentem cunctipotentis
» Dei fide præditam, & Christi nomine splendidam, sic superauerit! O quanta im-
» properia nobis ab ipso Domino imputabuntur, si eos non iuueritis qui professio-
» ne Christiana censentur, sicut & nos! Procedant, inquit, contra infideles ad pu-
» gnam iam incipi dignam, trophæo explendam: qui abusiuè priuatum certamen
» contra fideles consuescebant distendere quondam. Nunc fiant milites, qui du-
» dum extiterunt raptores. Nunc ritè contra Barbaros pugnent, qui olim contra
» fratres & consanguineos dimicabant. Nunc æterna præmia nanciscantur, qui du-
» dum pro solidis paucis mercenarij fuerunt. Pro honore duplici laborent, qui pro
» detrimento corporis & animæ se fatigabant. Quinimo hîc tristes & pauperes, illic
» locupletes: hîc inimici Domini, illic amici eius erunt. Ituris autem mora non B
» differat iter: sed propriis locatis, sumptibúsque collectis, cessante bruma, verno
» subsequente, Domino præuio tramitem alacriter intrent. His dictis, & audien-
tibus gratanter ad hoc animatis, nihil actu tali dignius æstimantes, statim plures astantium se ituros, & ceteros absentes indè diligenter se euocaturos spoponderunt. De quibus fuit vnus Episcopus Podiensis, ADEMARVS nomine, qui postea vice fungens Apostolica, cunctum Dei exercitum prudenter & consultè rexit, & ad negocia peragenda viuaciter animauit. Taliter in Concilio quæ diximus statutis, & ab omnibus benè confirmatis, absolutionis benedictione data, tunc discesserunt; & hoc nescientibus, postmodum ad mansiones suas regressi, prout gestum fuerat dilucidè diuulgauerunt. Quod vt passim per prouincias edictum est, iurisiurandi firmitudine pacem, quam dicunt Treuiam, inuicem tenendam constituerunt. Deinceps verò multi cuiuslibet artis fungentes officio, comparata remissione peccatorum, se profecturos defæcatæ mentis intentione deuouerunt, quorsum ire iussum fuerat. O quàm dignum erat & amœnum, nobis omnibus cruces illas cernentibus, vel sericas vel auro textas, aut quolibet genere pallij decoras, quas in chlamidibus suis, aut birris, siue tunicis, peregrini, iussu Papæ prædicti, post votum eundi, super humeros suos consuebant! Sanè pugnatores Dei meritò victoriæ signo insigniri & muniri debebant, qui ob honorem eius C
ad præliandum se præparabant. Et qui significans sub agnitione fidei circa se sic pinxerunt, denique diriuatum significatum veriùs adepti sunt. Speciem insignierunt, vt rem speciei consequerentur. Patet & quidem, quia meditatio bona bonum opus machinatur agendum; opus verò bonum salutem lucratur animæ. Quòd si bonum est benè meditari; melius autem est post cogitatum opus iustum patrari. Optimum est ergo compendium salutare, quod per dignam actionem animæ victui nactum est. Vnusquisque igitur bonum cogitet, quod opere digno meliorando compleat: vt optimum, quod non deficiat in æternum, emeritus tandem miles percipiat. Taliter VRBANVS, vir prudens & venerandus, est meditatus opus, quo postea floruit Orbis. Nam pacem renouauit, Ecclesiæque iura modos in pristinos restituit. Sed & paganos de terris Christianorum instinctu viuaci effugari conatus est. Et quoniam cuncta quæ Dei sunt exaltare omnimodè studebat, omnes ferè paternitati suæ sub obedientia libenter se dediderunt. Sed diabolus, qui ad detrimentum semper insistere nititur, & veluti leo quærit circinando quem deuoret, huic aduersarium quendam nomine Guibertum, superbiæ stimulo irritatum, ad confusionem populi concitauit: qui dudum Imperatoris Baioariorum proteruitate suffultus, dum prædecessor GREGORIVS, qui & Hildebrannus, in Sede iure habebatur, Apostolicatus officium vsurpare cœpit.

A ipso Gregorio à foribus Basilicæ sancti Petri excluso. Et quia peruersè sic egit, 1095.
populus eum melior cognoscere noluit. Vrbano autem rectè electo, & ab Episcopis Cardinalibus consecrato, maior & sanctior pars populi, post Hildebranni excessum, obediendo aspirauit. Guibertus autem sustentamine Imperatoris prædicti, & plerorumque ciuium Romanorum irritamento animatus, Vrbanum quamdiu potuit à Monasterio Sancti Petri alienum fecit. Sed dum ab Ecclesia illa sic eliminatus erat, per regiones incedens, populum in aliquantis deuium Deo conciliabat. Guibertus verò ob Ecclesiæ Principatum turgidus, Papam procliuem oberrantibus se ostentabat, & Apostolatus officium, licèt iniustè, inter consentientes exercebat, & Vrbani facta tanquam irrita vili pendebat. Vrbanus tamen eo anno, quo primitus Franci, Hierusalem ituri, per Romam transierunt, totam omninò potestatem Apostolicam adeptus est: auxilio cuiusdam nobilissimæ Matronæ Matildis nomine, quæ in Romana patria tunc potestate multâ vigebat. Guibertus vero tunc in Alemannia erat. Itaque duo Papæ Romæ præerant: sed cui eorum obediretur, à quamplurimis ignorabatur, vel à quo consilium posceretur, vel quis ægrotis mederetur. Alij huic, alij alteri fauebant. Prout aspectibus hominum patebat, Vrbanus prosperior & iustior erat: putandus est rectè fortior, qui cupiditates, tanquam hostes subicit. Rauennæ Vrbis Guibertus Episcopus erat, honore & diuitiis opulentus valde splendebat.
B Mirandum, quare sibi tam locupleti tantum non sufficiebat, Qui etiam ab omnibus exemplar iustæ actionis & humilitatis considerari debebat, cur temerè philopompus inuadere præsumpserit regendum sceptrum imperij Dei? Sane non est vi rapiendum, verum cum ratione & deuotione suscipiendum. Debet susceptor non pro honore tumere, sed commissum sibi fideliter procurare; & quæ dignitati honoris tanti pertinent, si dispersa fuerint, oportunè regregare. Nec mirum si mundus tunc inquietaretur totus, & conturbaretur: quoniam si Romana Ecclesia, in qua principalitas correctionis vniuersæ Christianitatis obtinetur, turbine quolibet confunditur, confestim accidit membra sibi subdita, à capitaneis fibris dolore diriuato, passibiliter compatientia debilitari. Ea enimuerò Ecclesia, mater scilicet nostra, lacte cuius educabamur, documento instrui valebamus, consilio muniebamur, ab illo superbo Guiberto vehementer percussa erat. Cúmque caput sic tritum est, continuò membra læsa sunt. Si caput ægrotet, cetera membra dolent. Sed quia capite sic læso, etiam membris marcescentibus dolore diriuato, quia in in partibus omnibus Europæ, pax, bonitas, fides, in Ecclesiis & extra, tam à maioribus quàm minoribus viriliter subigebantur: necesse erat, vt malis tantimodis dimissis, monitione à Papa Vrbano sic exorsa, contra paganos saltem certamina inter se & contra se dudum consueta distenderent. Nunc igitur ad incœptum reuerti congruum est. Nam de iter agentibus Hierosolymam, & quid euntibus accidit; & quantum res & labor ipse paulatim, iuuante Deo, proficiendo
C claruit, decet ampliùs nescientibus enucleari. Quod ego ipse FVLCHERIVS CARNOTENSIS, cum ceteris Peregrinis iens, postea, sicut oculis vidi, diligenter & sollicitè in memoriam posteris collegi.

ANNO ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo sexto, mense Martio, post Concilium, de quo dictum est, Aruernicum, quod in mense Nouembri dominus VRBANVS tenuit, alij paratu perniciores aliis, iter sanctum carpere cœperunt: alij quidem mense Aprili, vel Maio, vel Iunio, siue Iulio, necnon Augusto seu Septembri atque Octobri, prout sumptuum oportunitas occurrit, subsequuti sunt. Quo anno pax & ingens abundantia frumenti & vini per cuncta terrarum climata exuberauit: disponente Deo, ne panis inopia in via deficerent, qui cum crucibus suis, iuxta eiusdem præcepta, eum sequi elegerant. Et quia competens est Principum sic peregrinantium nomina in memoria teneri, HVGONEM MAGNVM Philippi Regis Francorum fratrem nomino, qui primus Heroum mare transiens, apud *Duratam* vrbem in Bulgaria cum suis applicuit: sed imprudenter cum agmine raro vadens, ibi ab ipsis ciuibus captus est, & vsque ad Imperatorem Constantinopolitanum perductus. vbi per aliquantum temporis non omninò liber moratus est. Póstque eum BVIAMVNDVS Apulus, Roberti Guischardi filius, origine tamen Normannus, per eundem tramitem cum exercitu suo meauit. GODEFRIDVS quippe Dux Regni Lotariensis per Vn-

II. 1096.

1096. garorum patriam iuit cum gente multa. RAYMVNDVS verò Comes Prouincialis, cum Gothis & Gasconibus, Episcopus quoque Podiensis, per Sclauoniam transierunt. Petrus Heremita quidam, multis sibi adiectis peditibus, sed militibus paucis, primitus per Vngariam perrexit: cuius gentis postea Satrapa fuit quidam Galterius, Sine-pecunia dictus, miles quidem optimus, qui postea intra Nicomediam & Niceam vrbes, cum multis consociis suis, à Turcis occisus fuit. Mense verò Septembri ROBERTVS Normanniæ Comes, Guillelmi Regis Anglorum filius, iter arripuit, collecto sibi exercitu magno de Normannis, & Anglis, atque Britannis: cum quo iuit etiam STEPHANVS Comes Blesensis Theobaldi filius, & ROBERTVS Comes Flandriæ, adiectis his & multis aliis nobilibus. Itaque tanto collegio ab Occidentalibus partibus procedente, paulatim per viam, diatim, de innumera gente concreuit exercitus exercituum vndique conuenientium: vt de linguis pluribus & regionibus multis videretis multitudinem infinitam. Non tamen omnes in vnum exercitus congregati fuerunt, donec ad *Niceam* vrbem peruenimus. Quid ergo dicam? Insulæ marium, & omnium terrarum Regna concussa à Deo sunt: vt sit credendum adimpleri Dauidis prophetiam, qua in Psalmo dixit: *Omnes gentes quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te, Domine:* & vt de iure tandem dicant illuc peruenientes: *Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.* De hoc itinere etiam plurima in Prophetiis legimus. O quantus erat dolor! quanta suspiria! quot ploratus! quot lamenta inter amicos! cùm maritus derelinqueret vxorem suam sibi tam dilectam, pueros quoque suos, possessiones quantaslibet, vel patrem, vel matrem, aut fratres, aut parentes. Et quamuis tot lachrymæ pro amicis ituris sic ante eosdem ab oculis remanentium funderentur, nequaquam proindè mulcebantur, quin propter amorem Dei cuncta quæ possidebant relinquerent. Indubitanter credentes centuplum illud percipere, quod Dominus promisit sequentibus se. Tunc coniux coniugi ponebat terminum reuertendi, quòd si vixerit, infra tres annos ad eam repatriabit. Commendabat sic eam Domino, osculum porrigens, & pollicens se rediturum. Illa autem timens non ampliùs videre eum, non valebat præ dolore se sustentare, quin ad terram rueret exanimis; lugens pro amico suo, quem perdidit viuum, quasi iam mortuum. Ille verò tanquam nil pietatis habens, & tamen habens, nec fletui vxoris suæ, neque filiorum, neque amicorum quorumcumque condolens, & tamen clam condolens, sed duro animo constans abibat. Tristitia remanentibus, gaudium autem euntibus erat. Quid dicere possimus indè? *A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Igitur nos FRANCI Occidentales per Italiam excursa Gallia transeuntes, cùm vsque Lucam peruenissemus, inuenimus propè vrbem illam VRBANVM Apostolicum, cum quo locuti sunt Comes Robertus Normannus, & Comes Stephanus, nos quoque ceteri qui voluimus. Et ab eo benedictione suscepta, gaudenter Romam iuimus. Et cùm in Basilica sancti Petri introissemus, inuenimus ante altare homines Guiberti Papæ stolidi, qui oblationes altari superpositas, gladios suos in manibus tenentes, iniquè arripiebant: alij verò super trabes eiusdem Monasterij cursitabant, & indè deorsum vbi prostrati orabamus lapides iaciebant. Nam cùm viderent aliquem Vrbano fidelem, illico trucidare eum volebant. In arce autem vna Monasterij inerant homines Vrbani, qui eam sollicitè custodiebant in ipsius Vrbani fidelitatem; & aduersantibus sibi, prout poterant, obsistebant. Satis proindè doluimus, cùm tantam nequitiam ibi fieri vidimus. Sed nil aliud facere potuimus, nisi quòd à Domino vindictam indè fieri optauimus. Nec mora indè facta, multi, qui nobiscum illuc vsque venerunt, ad domos suas ignaui redierunt. Nos autem per mediam Campaniam & Apuliam euntes, peruenimus Barrum, quæ ciuitas optima, in maris margine sita est: ibique in Ecclesia sancti Nicolai fusis ad Deum precibus nostris, portum tunc adeuntes, sine mora transfretare putauimus. Sed absentibus nautis, & præuaricante fortuna, tempus etiam tunc erat hiemale, quod nobis nociuum obiecerunt, oportuit Rotbertum Comitem Normanniæ in Calabriam diuertere, & toto brumali tempore illic hiemare. Tunc tamen Comes Flandrensis Rotbertus cum cohorte sua transfretauit. Tunc plurimi de pauperibus vel ignauis inopiam futuram metuentes, arcubus suis

A venditis, & baculis peregrinationis resumptis, ad mansiones suas regressi sunt. 1096.
Qua de re viles tam Deo quàm hominibus facti sunt: & versum est eis in opprobrium.

Anno igitur Domini millesimo nonagesimo septimo, reducente verno tempore mensem Martium, Comes statim Normannus, & Comes Stephanus Blesensis, qui iuxta eum similiter tempus expectauerat oportunum, mare repetierunt. Et classe parata, Nonas Aprilis, quod tunc die sancti Pascha euenit, apud portum Brundusianum rates cum suis conscenderunt. O quàm incognita & inuestigabilia sunt iudicia Dei! Vidimus enim nauim vnam inter ceteras, quæ non superueniente occasione aliqua, per medium subito euentu prope litus maris subcrepuit. Vnde ferè quadringenti vtriusque sexus demersi perierunt; de quibus laus iocunda Deo statim sonuit. Nam cùm corpora iam mortua qui circumstabant pro posse recollegissent, inuenerunt in carnibus quorumdam, scilicet super spatulas, Crucis in modum notas insignitas. Nam quod in pannis suis viui gestauerunt, competebat, Domino volente, in ipsis in seruicio suo sic præoccupatis idem signum victoriosum sub fidei pignore permanere: etiam patefieri considerantibus tali miraculo merito dignum erat, eos defunctos sub misericordia Dei iam quietem vitæ perhennis adeptos fuisse: vt verissimum pateret id compleri quod scriptum est: *Iustus qua morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* III. 1097.
B De reliquis autem iam cum morte luctantibus, viri pauci vitam retinuerunt. Equi verò & muli sub vndis extincti sunt. pecunia quoque multa perdita est. Quod infortunium cùm videremus, pauore grandi confusi sumus, in tantum vt plerique corde debiles nondum naues ingressi ad domos suas reuerterentur, peregrinatione dimissa, dicentes nunquam amplius in aliquam sic deceptionem se infigere. Nos autem in omnipotenti Deo spem nostram penitus ponentes, artemonibus sursum leuatis, tuba sonante multa Deum proclamando, & gubernante ipso, in pelagus nos impegimus, vento aliquantulum flante. Cúmque per tres dies vento deficiente in fluctibus altis detineremur, in quarto die iuxta vrbem *Duratum*, quasi decem milliariis interstantibus, portui sani applicuimus. Duo tamen portus classem nostram susceperunt. Tunc autem quidem iter siccum lætabundi resumpsimus; & ante vrbem præfatam postea perreximus. Itaque Bulgarorum regiones per montium prærupta & loca satis deserta transiuimus. *Demonis* ad flumen rapidum conuenimus omnes, quod sic ab incolis terræ vocitatur. & merito. Vidimus enim in illo flumine diabolico quamplures, dum vadare pedetentim sperabant, torrentis impetu diro, quod nullus cernentium iuuare poterat, mersu repentino perire. Qua de re lachrymas multas ibi pietate dimisimus: & nisi equites cum equis dextrariis inuaso illo peditibus auxilium ferrent, multi modo simili vitam ibi perderent. Tunc iuxta ripam castra nostra metati sumus: & ibi vna nocte pausauimus. Montes
C vasti nobis vndique præerant, in quibus nemo incola parebat. Mane quidem, aurora clarescente, classicis sonantibus, iter nostrum arripuimus conscendendo montem, quem *Bagulatum* nuncupant. Postea verò, montanis postpositis, tandem peruenimus ad flumen, quod vocatur *Baldarius*. Et quod antea nisi nauigio transiri solitum erat, opitulante Deo, qui suis semper vbique præsens subuenit, lætanter vadando transmeauimus. Quo transito, sequenti die ante vrbem *Thessalonicam*, bonis omnibus abundantem, tentoria tendimus nostra.

Mora autem per quatuor dies ibi facta, deinde Macedoniam transigentes, per vallem Philippensium, póstque Lucretiam, & Chrysopolim, atque Christopolim, ceteras quoque vrbes quæ sunt in Græcia, Constantinopolim peruenimus. Ibi quidem ante vrbem tentoriis nostris extensis, per quatuordecim dies lassitudinem nostram releuauimus. Et quia ciuitatem illam ingredi non quiuimus, quoniam Imperatori non placuit (timebat enim ne forte aliquod damnum ei machinaremur) stipendium quotidianum extra muros allatum nos emere oportuit, quod præcepto Imperatoris nobis ciues afferebant. Nec permittebat Imperator introire in ciuitatem multos insimul: sed honoratim vel quinque vel sex de potentioribus, ad horam in Ecclesiis ingredi sinebat. O quanta ciuitas nobilis & decora! quot Monasteria, quótque Palatia sunt in ea, opere miro fabrefacta! quot etiam IV.

1097. in plateis, vel in vicis opera, ad spectandum mirabilia! Tædium est quidem magnum recitare quanta sit ibi opulentia bonorum omnium, auri & argenti, palliorum multiformium, sanctarúmque reliquiarum. Omni etiam tempore nauigio frequenti cuncta hominum necessaria illuc afferuntur. Ibi insuper, vt spero, ferè viginti millia spadones assidua habitatione conuersantur. Cùm autem nos satis fatigatos requie recreassemus, tunc Optimates nostri, accepto consilio, facti sunt homines Imperatoris: & pepigerunt fœdus cum ipso, sicut iam ipse postulauerat ab eis. Quod similiter iam fecerant sub iureiurando, qui nos in itinere ipso antecesserant, Buamundus scilicet, & Dux GODEFRIDVS. Comes autem Raymundus hoc facere tunc recusauit. Comes verò Flandriæ sic, sicut alij, iusiurandum fecit. Nam erat eis necesse vt taliter cum Imperatore amicitiam solidarent; vt tutius quærerent, & acciperent ab eo consilium & auxilium, præsens & futurum, tam sibi, quàm omnibus qui nos secuturi erant, per eundem tramitem. Quibus idcircò ipse Imperator præbuit de numismatibus suis quantum placuit; de equis, & de palliis, & de pecunia sua, qua nimis indigebant ad tantum iter explendum. Hoc expleto, mare, quod Brachium sancti Georgij vocatur, transfretauimus. Tunc ad Niceam vrbem properauimus, quam obsidione Buamundus, & Dux Godefridus, & Comes Raymundus, & Comes Flandriæ à medio Maij iam obsidebant. Quam vrbem possidebant Turci Orientales, Pagani acres animis, & arcubus sagittarij. Hi quidem de Perside iam à quinquaginta annis Euphrate fluuio transito, terram Romaniæ totam vsque Nichomediam vrbem sibi subiugauerant. O quot capita cæsa, & ossa occisorum vltra Nichomediam in campis iacentium tunc inuenimus! quos ipso anno, ignaros, & vsui sagittario modernos Turci peremerant. vnde moti pietate, satis lachrymas fudimus. Cúmque audissent qui Niceam vrbem iam obsidebant, venire Principes Comites nostros, Rotbertum scilicet Normannum & Stephanum Blesensem, gaudenter eis & nobis obuiam venerunt; & vsque ad locum vbi tabernacula nostra extendimus, ante vrbem in partem australem, deduxerunt. Iam semel Turci congregati se parauerant, volentes vel obsidionem ab vrbe si possent excutere, vel de militibus suis vrbem melius munire. Sed à nostris fortiter & ferociter repulsi, occisi sunt ex eis ferè ducenti. Cùm autem viderent Francos tam animosos, & probitate validissimos, secesserunt refugi in Romaniam interiorem, quoadusque tempus oportunius aggrediendi eos sentirent. Nos quippe in hebdomada Iunij prima, postremi ad obsidionem venimus. Tunc de exercitibus plurimis vnus illic exercitus effectus est, quorum centum millia loricis & galeis muniti erant: quem, qui de numero sapiebant, sexies centum millia ad bella valentium esse æstimabant: exceptis inermibus, videlicet Clericis, Monachis, mulieribus, & paruulis. Quid igitur insuper? si omnes, qui de domibus suis egressi votum iter iam incœperāt, simul illic adessent, proculdubio sexagies centum millia bellatorum essent. Sed alij de Roma, alij de Apulia, alij verò de Vngaria, vel Sclauonia, labore recusato, domos suas redierant: vel in locis multis, milibus multis occisis; & nobiscum multi eundo infirmati, vitam finiebant defuncti. Multa cymiteria videretis in callibus, & in campis, & in lucis, de peregrinis nostris sic sepultis. Sciendum, quia quamdiu Niceam vrbem circumsedimus, nauigio marino, consensu Imperatoris, victus nobis ad emendum illuc est allatus. Tunc Heroës nostri fecerunt machinas fieri, arietes, scrofas, turres ligneas, petrarias. Distendebantur arcubus sagittæ, iaciebantur lapides; hostes nobis nósque illis vicem certaminis pro posse reddebamus. Sæpè cum machinis illis armati vrbem assiliebamus; sed muro forti nobis obstante, cassabatur assultus. Sæpè de Turcis, sæpè de Francis, sagittis vel lapidibus percussi, interibant. Verè doleretis, & pietate suspiraretis, cùm aliquem de nostris prope murum quoquomodo trucidassent, & summissis vncis ferreis, quos funibus deorsum dimittebant, corpus interempti, aliquando loricati, sursum ad se rapiebant; quod nullus nostrûm audebat, nec poterat ab eis extorquere. Corpore tunc expoliato, cadauer foras iaculabantur. Sed cùm quinque septimanis vrbem circumsedissemus, & multótiens assultibus Turcos pauidos fecissemus: facto interim placito per legationes apud Imperatorem, callidè reddiderunt ei vrbem, cùm iam ipsa vi & ingeniis valde coërcita esset. Tunc Turci intromiserunt in eam Turcopulos ab Imperatore missos, qui vrbem cum pecunia interna Domino suo Impe-

A ratori, ſicut eis præceperat, ſeruauerunt. Quapropter pecunia illa retenta, iuſſit 1097.
Imperator de auro ſuo & argento atque palliis Proceribus noſtris dari: peditibus quoque diſtribui fecit de nummis ſuis æneis, quos vocant *tartarones*. Die autem illo, quo Nicea ſic eſt comprehenſa, ſiue reddita, vnius menſis ſolſticio repercuſſus eſt: tertióque Kal. Iulij, cùm Barones noſtri ab Imperatore conceſſum abeundi accepiſſent, à Nicea diſceſſimus interiores Romaniæ regiones adituri. Sed cùm per duos dies iter egiſſemus noſtrum, nuntiatum eſt nobis quòd Turci, prætentis nobis inſidiis, in planis, per quæ tranſituros nos arbitrabantur, præliaturi expectabant. Hoc autem cùm audiuiſſemus, nihil ob id audacitatis amiſimus. Sed cùm ſero illo ſpeculatores noſtri plures ex illis à longè vidiſſent, ſtatim nos indè monuerunt: propter quod tentoria noſtra nocte illa excubiis vndique conſeruari fecimus.

V. Mane autem facto, quod accidit Kal. Iulij, ſumptis armis, & monente cornu, aduerſus eos per alas conſecuti, tribunis & centurionibus cohortes & centurias ducentibus, vexillis leuatis, ordinare ire cœpimus. Hora diei ſecunda, ecce præcurſores eorum ſpeculatoribus noſtris appropiauerunt. Quod cùm audiſſemus, protinus tentoria noſtra iuxta quoddam arundinetum metari fecimus, vt expeditiùs clitellis, id eſt ſarcinis, depoſitis promptiores ad præliandum eſſemus. Quo facto, en Turci, quorum Princeps & Admiratus erat Soliman, qui Niceam vrbem & Romaniam in poteſtate ſua tenebat, congregatis ſibi Turcis ab Orientalibus partibus, qui triginta dierum itinere, & eo ampliùs, in auxilium eius mandati venerant: aderántque cum eo quamplures Admirati, videlicet Amudaradigium, Miriatos, Comardigum, Amirchai, Lachin, Boldagis, Caradigum, multique alij: qui omnes inſimul erant trecenta & ſexaginta millia pugnatorum, ſcilicet ſagittariorum. Mos enim eorum eſt, talibus vti armis. Equites erant omnes. Nos autem vtcumque pedites & equites. Sed nobis tunc deerant, Dux Godefridus, & Comes Raymundus, atque Hugo Magnus: qui per duos dies inſipienter ſe à nobis ſubtraxerant cum gente maxima tramite bifurco. Vnde nobis damnum inreſtaurabile accidit, tam de noſtris occiſis, quàm Turcis non retentis, vel interfectis. Sed quia tardè legatos noſtros indè habuerunt, ideò tardè nobis ſuccurrerunt. Turci autem audacter vlulatibus concrepantes, pluuiam ſagittarum vehementer nobis iacere cœperunt. Sed ictibus tam crebris nos ſtupefacti, mortuíque, & multi læſi, mox timidi verſi ſumus in fugam. Nec erat mirandum, quia cunctis nobis tale bellum erat incognitum. Iamiámque ex altera parte arundineti, agmina denſa ex eis aduſque papiliones noſtros vehementer irruerant, qui de rebus noſtris intus arripiebant, & de gente noſtra occidebant: cùm fortè, diſponente Deo, Hugonis Magni, & Comitis Raimundi, & Ducis Godefridi præcurſores, tali infortunio à poſteriore parte accurrerunt. Et cùm vſque ad tentoria noſtra iam fugati fuiſſemus, ſtatim qui ingreſſi fuerant à papilionibus ſe remouerunt: putantes propter eos tam citò nos regredi. Sed quod audaciam vel probitatem ſuſpicati ſunt, pauorem nimium ſperare poſſent. Quid dicam? Nos quidem in vnum conglomerati, tanquam oues ouili clauſæ, trepidi & pauefacti ab hoſtibus vndique vallabamur, vt nullatenus aliquorſum procedere valeremus. Quod nobis viſum eſt propter peccata noſtra ſic contigiſſe. Nam quoſdam luxuria polluebat, quoſdam verò auaricia vel ſuperbia vitiabat. Clamor erat ingens æthera feriens, virorum ac mulierum, atque infantium, necnon & paganorum qui ſuper nos irruebant. Iámque nulla ſpes erat vitæ. Tunc reos & peccatores nos omnes eſſe fatebamur, miſericordiam à Deo deuotè poſtulantes. Aderat ibi Epiſcopus Podienſis, patronus noſter, & quatuor alij: aderántque Sacerdotes quamplurimi, albis induti veſtimentis, qui Dominum humillimè depoſcebant, vt virtutem hoſtium proſterneret, & nobis dona miſericordiæ ſuæ infunderet. Plorando cantabant, cantantes orabant. Tunc currebant multi ad eos, qui confeſtim mori timentes confitebantur eis peccata ſua. Tunc noſtri Proceres, Robertus Normanniæ Comes, & Stephanus Bleſenſis, & Comes Flandriæ, Buamundus quoque pro poſſe eis reſiſtere, & eos ſæpè nitebantur inuadere. Ipſi quidem à Turcis fortiter impetebantur. Sed forſitan ſupplicatione noſtra Dominus placatus (quia nec nobilitatis pompæ, nec armis lucidis triumphare fauet; ſed menti piæ, & virtutibus diuinis munitæ, in neceſſitate piè ſubuenit) paulatim vigorem tunc nobis præſtitit, & Turcos ma-

1097. gis magísque debilitauit. Nam visis consociis nostris, qui postremi properabant ad adiuuandum nos, laudantes Deum, audaciam resumpsimus; & per turbas & cohortes eis resistere nisi sumus. Heu! quot de nostris die illo post nos lentè venientes in via occiderunt! A prima diei hora vsque ad sextam, nos, vt dixi, angustè coërcuerunt: sed tunc paulatim nobis animatis & de nostris sociis concretis, affuit mirabiliter diuina gratia; & quasi momento subitaneo, Turci omnes visibus nostris dorsa fugitiui verterunt. Nos verò post eos vehementer vociferantes, per montes & valles persecuti eos sumus: quos fugare non cessauimus, donec anteriores nostri cursores ad tentoria eorum peruenerunt. Vbi, alij de rebus eorum, & de tentoriis ipsis onerauerunt eorumdem equos & camelos plures, quos pro timore illic reliquerant: alij verò Turcos fugientes vsque ad noctem persecuti sunt. Sed quia famelici & fatigati erant equi nostri, paucos ex eis retinuimus. Grande autem miraculum Dei fuit, quòd die crastino & tertiò non cessauerunt fugere; quamuis eos nullus, nisi solus Deus, amplius fugaret. De tanta autem victoria nos facti lætissimi, Deo gratias omnes exsoluimus, quia noluit iter nostrum omninò adnihilari; sed ad honorem sui & Christianitatis, honorabiliùs solitò prosperari: vnde ab Oriente vsque ad Occasum fama personabit perennis. Tum quidem post eos iter nostrum modestè calcauimus. Turci verò ante nos fugientes cateruatim mansiones per Romaniam sibi quæsierunt. Tum perreximus *Antiochiam*, quam prænominant *paruam*, in prouincia Psidie; deinde *Iconium*: in quibus regionibus, sæpissimè pane cibariísque satis indiguimus. Nam Romaniam, quæ terra est optima & fertilissima bonorum omnium, inuenimus valde à Turcis vastatam & deploratam. Multotiens tamen videretis tantam gentis multitudinem de raris culturis, quas interdum per loca inueniebamus, benè refocillari, supplemento illius Dei, qui de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum cibauit. Inde satis lætabamur; & congaudentes, dona misericordiæ Dei hæc esse profitebamur. Tunc autem verè vel rideretis, vel forsitan pietate lachrymaremini, cùm multi nostrûm iumentis egentes, quia de suis iam multa perdiderant, verueces, capras, sues, canes, de rebus suis, scilicet pannis vel panibus, seu qualibet sarcina peregrinorum vsui necessaria onerabant. Quarum bestiolarum terga videbamus, mole fascis grauis esse corrupta. Equites etiam supra boues cum armis suis interdum scandebant. Sed quis vnquam audiuit tot tribus linguæ in vno exercitu, cùm ibi adessent Franci, Flandri, Frisi, Galli, Britoni, Allobroges, Lotharingi, Alemanni, Baioarij, Normanni, Scoti, Anglici, Aquitani, Itali, Apuli, Iberi, Daci, Græci, Armeni? Quòd si vellet me alloqui Britannus, vel Teutonicus, neutro respondere saperem. Sed qui tot linguis diuisi eramus, tanquam fratres, sub dilectione Dei, & proximi, vnanimes esse videbamur. Nam si de rebus suis aliquis aliquid perderet, per quamplurimos dies id diligenter tamdiu qui inuenisset deferret secum, donec inquirendo illum qui perdidisset reperiret, & inuentum libenter redderet. Hoc enim competit his, qui iustè peregrinantur.

VI. CVM autem ad *Eracleam* vrbem peruenissemus, vidimus signum in cœlo quoddam, quod alburno splendore fulgens tunc apparuit in modum ensis figuratum, cuspide versus Orientem protento. Sed quid futurum promittebat nesciebamus, sed præsentia & futura Domino committebamus. Ad oppidum optimum quoddam, quod *Mariscum* nominatur, tunc profecti sumus, vbi per tres dies quieuimus. Sed cùm exhinc viam vnius diei proculcassemus, & non longè ab Antiochia Syriæ, sed quasi tribus diebus essemus, ab exercitu discessi: & cum domino BALDVINO Comite, Godefridi Ducis antefati fratre, in sinistræ partem prouinciæ diuertimus. Erat quippe miles quàm optimus, probitate & audaciâ valde famosus: qui antea relicto exercitu cum illis quos secum duxit, vrbem, quam dicunt *Tharsum* Ciliciæ, ausu magno ceperat: quam tamen Tancredo violenter abstulit, qui iam in ea homines suos, Turcis ei consentientibus, intromiserat. Relictis itaque ibi custodibus, Balduinus ad exercitum rediit. Itaque confidens in Domino, & in valore suo, collegit secum milites paucos, proficiscens versus Eufraten fluuium: & comprehendit ibi castra plurima tam vi quàm ingenio. Inter quæ vnum cepit peroptimum, quod vocatur *Turberes*. Hoc pacificè reddiderunt ei, qui in eo habitabant Armeni, & alia plurima huic subdita. Cùm autem fama de eo longè lateque iam circumuolasset, misit ad eum legationem qui Princeps erat ciuitatis

A *Roais*, id est Edessæ, quæ satis est nominata, & de bonis terræ vberrima. Est illa in Mesopotamia Syriæ, trans flumen prædictum Euphratem viginti ferè milliariis, & ab Antiochia distans quasi centum vel paulo plus. Mandatus est itaque Balduinus, vt illuc iret, & efficerentur inuicem amici, quamdiu ambo viuerent, tanquam pater & filius. Quòd si Dux ipse Edessenus fortè obiret, statim Balduinus, ac si filius eius esset, vrbem & terram suam, quantamcumque possidebat, in hereditate possideret. Non enim habebat filium nec filiam. Et quoniam à Turcis se defendere non poterat, volebat Græcus ille & se & terram suam ab ipso Balduino defendi, quem & milites suos bellatores audiuerat esse probissimos. Hoc audito, postquam legati iureiurando fecerunt eum indè credulum, cum minimo exercitulo suo, scilicet octoginta militibus, pergens transiit Euphratem. Quo transito, nocte tota perproperè prope castra Sarracenorum, hinc & indè linquentes ea, valde pauidi perreximus. Quod cùm audissent Turci qui in Samosate oppido forti erant, insidias nobis in via, per quam ituros nos opinabantur, prætenderunt. Sed cùm nocte alia quidam Armenus in castello suo diligenter nos hospitatus fuisset, intimatum est nobis quòd ab hostibus illis insidiantibus præcauere nos oportebat. Quapropter diebus duobus illic delituimus. Sed cùm tantam moram fastidirent illi, die tertia subito insultu de loco insidiatorio prosilierunt, & ante castellum, in quo eramus, signis leuatis accurrerunt; & prædam, quam in pa-
B scuis ibi reperierunt ante conspectum nostrum arripuerunt. Nos autem contra eos egressi, quia pauci eramus, bellare cum eis non quiuimus: qui cùm nobis sagittas iacere cœperunt, nullum de nostris, iuuante Deo, sauciauerunt. Ipsi autem vnum de sociis suis occisum lancea, in campo reliquerunt, cuius equum, qui eum subuertit, retinuit. Tunc abierunt; nos autem ibi remansimus. Sequenti verò die iter nostrum resumpsimus. Miraremini, cùm ante castra Armeniorum transiremus, & nobis obuiam cum crucibus & vexillis pro amore CHRISTI humillimè procedebant, & pedes nostros & pannos osculabantur: eò quod audierant nos à Turcis eos defensuros, sub quorum iugo tamdiu depressi fuerant. Peruenimus tandem Roais, vbi Princeps vrbis prædictus, & vxor sua, vnà cum ciuibus suis, gaudenter nos susceperunt: & quod Balduino polliciti fuerant, indilatè compleuerunt. Cúmque per quindecim dies illic moram fecissemus, ciues vrbis machinati sunt Principem illum scelestè occidere, & Balduinum in Palatio ad dominandum sublimare. Odio enim eum habebant. Dictum est, & factum est. Vnde Balduinus tamen & sui valde contristati sunt, quia pro eo indulgentiam impetrare nequiuerunt. Cùm autem Principatum illius dono ciuium Balduinus suscepisset, protinus aduersus Turcos, qui in patria erant, litem bellicam mouit, quos multotiens vel victos vel occisos superauit. Contigit tamen de nostris plures à Turcis interemptos fuisse. Ego verò FVLCHERIVS CARNOTENSIS, Capellanus ipsius Balduini eram. Volo autem de exercitu Dei sermonem quem de-
C reliqui resumere.

MENSE Octobri, peruenerunt Franci ANTIOCHIAM Syriæ, flumine transito quod *Fernum*, vel *Orontem* nominant. Ante vrbem iussa sunt tentoria extendi, intra primum ab vrbe lapidem: vbi postea certamen pessimum vtrinque persæpè factum est. Nam cùm de ciuitate Turci prosilirent, multos de nostris occidebant. Vice tamen reddita, se quoque superatos lugebant. Est nempe Antiochia ciuitas magna ambitu, situ fortis, & muro valida: quæ & ab hostibus externis numquam poterit comprehendi, si tantùm inhabitantes pane muniti eam defendere voluerint. Estque in ea Basilica vna satis veneranda, in honore sancti Petri Apostoli dedicata, vbi sedit in cathedra in Episcopum sublimatus, postquam à Domino Principatum Ecclesiæ, clauibus acceptis regni cœlestis, suscepit. Est & altera in honore beatæ Mariæ fabrefacta. Súntque aliæ plures Ecclesiæ decenter compositæ. Quæ quamuis sub potestate Turcorum diu extiterant, Deus tamen cuncta præsciens, nobis eas integras reseruauit, vt à nobis quandóque in eis honoraretur. Tredecim ferè miliariis distat mare ab Antiochia. Et quia Fernus fluuius inibi mare incidit, per eiusdem alueum fluuij vsque prope Antiochiam naues de longinquis partibus bonis refertæ omnibus deducuntur. Itaque tam per mare quàm per terram munita bonis, abundat ciuitas diuitiis multimodis. Principes autem nostri cùm eam ad capiendum tam difficilem prospexis-

1097. sent, iureiurando confirmauerunt inuicem eam obsidione cohibere: donec, Deo suffragante, aut vi aut ingenio possent eam capere. Tum verò in flumine prædicto inuenerunt naues, cùm iuxta illud deambularent: quas capientes, coaptauerunt sibi de eis vnum pontem, per quem postea transierunt ad negocia sua facienda, cùm antea pedetentim vadare per flumen illicò non valerent. Sed cùm Turci à tanta multitudine Christiana se obsideri circumspicerent, timentes quòd nullomodo ab eis excuti possent, inito consilio inuicem, misit Gracianus Antiochiæ Admiratus filium suum Sansadolem nomine ad Soldanum, hoc est ad Imperatorem Persidis, precantes vt eis citissimè succurreret: quia in nullo alio spem auxilij habebant, præter Mahumet aduocatum eorum. Ille autem illuc sic destinatus, legationem perproperè gessit. Qui verò remanserunt, custodierunt vrbem, interim auxilium præstolantes mandatum: & contra Francos damna multimoda frequenter machinati sunt. Franci quoque calliditati eorum pro posse obsistebant. Contigit enim die quadam septingentos Turcos ab eis interemptos esse: & quia Francis insidias parauerant, ab insidiantibus similiter superati sunt. Virtus enim Dei præsens ibi affuit. Nam nostri omnes sani regressi sunt, excepto vno ab illis sauciato. Heu! multos de Christianis, qui in vrbe conuersabantur, scilicet, Græcis, Syris, Armenis, Turci rabie occidebant permoti; & petrariis & fundibulis suis capita occisorum, Francis cernentibus, extra muros eiiciebant. qua de re gens nostra valde tristabatur. Odio quidem Christianos illos habebant, quoniam ne fortè Francos quoquomodo munirent, metuebant. Cùm autem aliquandiu Franci vrbem circumsedissent, & prouinciam affinem rapinantes pro victualibus necessariis sibi vndique deuastassent, & panem ad emendum nusquam inuenire possent: contigit eos famem magnam sustinere. Vnde omnes valde desolati sunt, & multi latanter cogitauerunt de obsidione aufugere, siue per terram, siue per mare. Non enim habebant quicquam stipendij, vnde viuere possent: quos etiam oportebat victum suum longè quærere cum ingenti timore, elongando se ab obsidione aut quadraginta aut sexaginta milliariis. Vbi, videlicet in montanis, à Turcis insidiantibus persæpè occidebantur. Hæc autem incommoda putabamus sic Francis contigisse propter peccata sua, quibus multi constringebantur: & quòd vrbem tam longo tempore capere non poterant. Nam plurimi tam superbiæ, quàm luxuriæ atque rapinæ immodestiâ debilitabantur. Tum proindè facto consilio, eiecerunt feminas de exercitu, tam coniuges quàm immaritatas; ne luxuriæ sordibus coinquinati Domino displicerent. Illæ verò in castris affinibus tunc sibi hospitia assumpserunt. Desolati enim omnes erant, tam fame quàm occisione quotidiana, tam diuites quàm pauperes. Et nisi Deus eos, tanquam bonus pastor oues suas, gregatim constringeret, proculdubio omninò inde aufugerent, licèt obsidionem iurassent obtinendam. Multi tamen propter panis necessitatem, per plures dies quærebant per castella propinqua quæ victui suo erant necessaria; nec postea reuertentes ad exercitum, obsidionem penitus dimittebant. Tunc temporis vidimus vnum ruborem in cœlo mirabilem: insuper sensimus terræ motum magnum, qui nos pauidos reddidit omnes. Multi etiam viderunt quoddam signum in modum crucis figuratum, colore alburnum, versus Orientem recto tramite incedens.

VIII. 1098. ANNO autem Domini millesimo nonagesimo octauo, postquam illa regio Antiochena circumquaque à multitudine gentis nostræ prorsus deuastata fuisset, magis magísque maiores & minores fame nimia vexati sunt. Tunc famelici comedebant surculos fabarum in agris adhuc crescentium, herbásque multimodas & sale inconditas: carduos etiam, qui propter lignorum deficientiam non benè cocti linguas manducantium depungebant: equos, asinos camelósque, canes etiam, & mures. Pauperiores etiam bestiarum coria comedebant, & quod nefas est dicere, mures, & grana in stercoribus reperta. Frigora, flagra, calores, pluuias densas, propter Deum perpessi sunt. Tentoria etiam iam erant inueterata, imbrium inundationibus putrefacta & disrupta. Qua de re, multi eorum nonnisi cœlo tegebantur. Itaque illi, quasi aurum ter igni probatum, septiésque purgatum, iamdudum à Domino, vt opinor, præelecti, & in calamitate tanta examinati, à peccatis suis purgati sunt. Diu enim agonizantes, si etiam gladius percussoris non deesset, martyrij cursum multi voluntariè complessent. Forsitan à iusto Iob gra-

A tiam tanti exempli sumpserunt, qui in tormentis corporis sui animam purgans, 1098
Deum semper in mente tenuit. Cum Paganis bellant, propter Deum laborant. Licèt Deus qui cuncta creat, creata moderat, moderata sustentat, virtute gubernat, possit quæque vult momento vno destruere: sentio quòd verbere Christianorum annuit Paganos ita subrui, qui tot temporibus cuncta quæ Dei sunt, permittente ipso, viliter pessumdederunt. Christianos quidem ab ipsis Turcis permittit occidi ad saluationis augmentum, Turcos autem ad animarum suarum detrimentum: quorum quosdam tamen iam saluti prædestinatos, placuit Deo tunc à Sacerdotibus nostris baptizari. *Quos enim prædestinauit, hos & vocauit, necnon magnificauit.* Quid igitur? Fuere quidem de nostris nonnulli, vt superiùs audistis, qui ab obsidione tam anxia se remouerunt. Alij propter egestatem, alij propter ignauiam, alij verò propter mortis timorem: primitus pauperes, deinde locupletes. Tunc STEPHANVS Comes Blesensis ab exercitu discessit, & per mare in Franciam repatriauit. Vnde doluimus omnes, quoniam vir erat probissimus, & valde nobilis. Quo discedente, sequenti discessionis suæ die vrbs Antiochia est tradita. Si perseuerasset, multum indè cum cæteris gauderet. Idcirco factum est ei hoc in opprobrium. Nec prodest cuiquam bonum initium, si benè non finierit. In rebus autem Domini, eo quòd mentiri nollem, cauendum est. ne in aliquantis deuiem, multa breuiabo. Ab ipso autem mense
B Octobri, transcursa hieme sequenti, & deinde verno tempore vsque dum subintraret Iunius mensis, vrbis obsidio perdurauit. Multotiens interim inuasiones & prælia, insidiásque Franci & Turci inuicem egerunt. Vincebant, & vincebantur. Nostri tamen sæpiùs quàm illi triumphabant. Semel contigit plerosque de Turcis in flumen Fernum fugiendo cadere, & in ipso mersos infeliciter interire. Cis Fernum & citra Fernum, vtraque gens inuicem bellabant sæpè. Castella quidem ante vrbem composuerunt Optimates nostri, quibus postea Turcos frequenti exitu assilientes, vehementer cohibuerunt. vnde bestiis eorum pascua sæpè abstulerunt. Nec ab externis prouinciæ Armenis quicquam allatum fuit. Sæpè tamen ipsi ad lædendum nostros procedebant. Cùm autem placuit Domino laborem populi sui consummare, forsitan precibus eorum placatus, qui cotidie preces indè supplices ei fundebant, concessit pietate sua, per eorumdem Turcorum fraudem, traditione clandestina vrbem Christianis reddi. Audite ergo fraudem, & non fraudem. IX.

APPARVIT enim Dominus noster cuidam Turco, gratia sua prælecto, & « dixit ei: Expergiscere, qui dormis. Impero tibi vt reddas Antiochiam Christianis. Miratus autem ille, visionem illam silentio texit. Iterum autem apparuit ei Do « minus: Redde vrbem Francis, inquit. sum etenim CHRISTVS, qui hoc tibi iubeo. Meditatus autem ille secum quid indè facturus esset, abiit ad dominum suum, Antiochiæ scilicet Principem, & visionem illam innotuit ei. Cui respon- «
C dit ille: Nunquid fantasmati, brute, vis obedire? Reuersus autem ille, postmo- « dum siluit. Cui rursum Dominus apparuit, inquiens: Cur non explesti quod « iussi? Non est tibi hæsitandum. nam qui hoc impero Dominus sum omnium. Ille autem non ampliùs dubitans, prudenter cum viris nostris tunc egit, vt sub machinationis suæ studio vrbem acciperent. Quo prolocuto, & filio suo Francis dato obside, domino scilicet BVAMVNDO, nocte quadam per scalas de cordis factas viginti de clientibus nostris per muri summum intromisit. Et non mora facta, statim porta aperta est. Franci omnes præparati ciuitatem sunt ingressi. Et per cordas iam introierant quadraginta milites, qui quadraginta illico inuenerunt ibi Turcos, trium turrium custodes, quos occiderunt. Tunc alta voce Franci omnes simul exclamauerunt: DEVS HOC VVLT, DEVS HOC VVLT. Hoc erat enim signum exclamationis nostræ, cùm aliquid de negotio nostro agere volebamus. Quo audito, Turci omnes vehementer exterriti sunt. Aurora quippe albescente, vrbem Franci prorsus impetere cœperunt. Cúmque Turci primitus vexillum Buamundi rubicundum iam in sublime displicari aspicerent, & tumultum tantum atque tot cornibus in muri apice Francos sonare, & per vicos & muros nudis ensibus eos latè discurrere, & gentem suam ferociter occidere: obstupefacti valde, & hac & illac fugere cœperunt. De quibus multi mox occisi fuerunt: pluresque fugiendo in castrum, quod in rupe celsa est situm, se intromi-

1098. serunt. Plebs verò nostra cuncta, quæ in vicis aut domibus inuenerunt, immoderatè assumpserunt. At milites probitatis militiam tenuerunt, Turcos persequendo & occidendo. Tunc Admiratus Antiochiæ, scilicet Gratianus, à rustico quodam Armeno fugiens decollatus est. Qui caput abscissum Francis mox attulit eius. A

X. Contigit autem postquam ciuitas capta est, à quodam homine Lanceam vnam inueniri: quam in Ecclesia beati Apostoli Petri fossa humo repertam, asseuerabat esse illam, de qua Longinus latus Domini perforauit. Aiebat enim à sancto Andrea Apostolo reuelatum hoc esse sibi. Visione & monitione ab ipso Apostolo ter illi facta, fodit subter pauimentum, vbi per visionem ei monstratum fuerat, & inuenit Lanceam, fallaciter occultatam forsitan. Hanc visionem propalauit primitus Episcopo Podiensi & Raymundo Comiti. Quod tamen Episcopus falsum esse putauit, Comes verò Raymundus verum esse sperauit. Sed cùm sic reperta fuisset, & omnis populus Deum exultans glorificasset, & per centum iam ferè dies ab omnibus in veneratione magna haberetur, & à Comite Raymundo gloriosè tractaretur: qui etiam oblationem à populo ad Lanceam deuotè factam egenis sæpè distribuerat, quia Lanceam illam custodiebat: fortè contigit Episcopum *Bara*, & alios quamplurimos tam Clericos quàm laicos, hæsitare quòd non esset illa Dominica Lancea quæ sperabatur, sed altera erat ab homine illo stolido fraudulenter reperta. Quapropter consilio inito, post supplicationem ieiunij triduani, cùm struem lignorum in medio campi igni accendissent iuxta castrum *Archarum*, quod tunc obsidione coërcebant, octauo mense post Antiochiam captam, benedictione iudiciali super ignem ab Episcopis facta, inuentor Lanceæ per medium rogi flammantis vltro celeriter transmeauit. Quo transacto, illum hominem quasi reum in cute flammis crematum viderunt, & in interiori parte corporis læsum mori intellexerunt. quod rei exitus monstrauit, cùm die duodecimo ipso angore obiit. Et quia ob honorem Dei & amorem omnes Lanceam venerati fuerant, hoc iudicio peracto, facti increduli, contristati sunt valde. Comes tamen Raymundus tamdiu illam seruauit, donec eam nescio quo euentu perdidit. Nunc autem ad cetera dimissa reuertar. B

XI. Cvmqve Antiochia ciuitas capta fuisset, vt dictum est, sequenti die Turcorum multitudo innumerabilis circa eandem vrbem obsidionem opposuerunt. Nam Soltanus, Rex scilicet Persarum, vnde iam parum præfatus sum, habita legatione quòd Franci Antiochiam obsidebant, statim gente multa coadunata contra Francos exercitum suum misit. Cuius fuit Corbagath dux & Admiratus. Hi quidem ante vrbem Edissam, vbi tunc Balduinus erat, per tres hebdomadas stationem fecerant: sed nihil ibi proficientes, Antiochiam properauerunt, ad succurrendum Gratiano. Quibus visis, non minus solito iterum Franci desolati sunt. propter peccata enim sua pœna est eis duplicata. Nam cùm ciuitatem ingressi fuissent, confestim cum feminis exlegibus concubuerunt plures ex eis. Tunc insuper ingressi sunt vrbem sexaginta ferè millia Turcorum per castrum sublime, à parte rupis celsæ: qui nostros vehementissimè crebris inuasionibus coarctauerunt. Sed non fuit mora: pauore percussi magno, foras ad obsidionem relicta vrbe exierunt. Franci autem inclusi, vltra quàm credi potest remanserunt anxij. Interea tamen eorum non immemor Deus, pluribus sæpè, quod dictis affirmabant, apparuit, qui confortando eos promittebat populum ad præsens victoriâ gaudendum. C

XII. Tvnc Clerico cuidam pro timore mortis aufugienti apparuit Dominus, inquiens: » Quò, frater, protendis iter? Fugio, respondit, ne infortunatus peream. » Sic fugiunt multi, pereant ne morte maligna. Cui Dominus ait: Ne fugias, sed » vade retrò, & dic ceteris quòd in prœlio cum illis adero. Nam matris meæ placatus » precibus, propiciabor eis. Sed quia peccauerunt, ferè perierunt. Sit autem » spes eorum in me firma, & faciam eos in Turcos triumphare. Pœniteant, & salui » fient. Dominus sum, qui loquor tecum. Mox ille reuersus, quod sciuit narrauit.

XIII. Interea dum plures noctu per cordas de muro descendere volebant, & fugere, quoniam contigit multis hoc fieri, qui formidabant vel inedia vel gladio perire: iterum astitit cuidam descendenti frater eiusdem iam mortuus, aiens ei:

Quò,

A Quò, frater, fugis? Resta, ne timeas: quoniam Dominus erit vobiscum in prœlio vestro: & consocij vestri qui in hoc itinere iam vos morte antecesserunt, contra Turcos vobiscum prœliabuntur. Miratus autem ille verba defuncti, ire desiit: & quod audiuit ceteris recitauit. 1098.

XIV. SED cùm placuit Domino labori famulorum suorum finem dare, qui etiam angorem tantimodum ampliùs tolerare non poterant: nec iam quicquam habentes quòd comederent, vnde tam ipsi quàm equi eorum debiles nimis erant: constituerunt inuicem fieri triduanum ieiunium cum precibus & eleemosynis, vt illis pœnitentibus, & Domino deuotè supplicatibus propiciaretur? Interim verò capto consilio, mandauerũt Turcis per Petrum quendam Heremitam, quòd nisi terram, quæ Christianis pertinebat ab olim, quietam eis dimitterent, die sequenti sine dubio bellum contra eos inirent. Quod si aliter fieri vellent, aut per quinque, aut per decem, siue per vigenti vel centum milites ab vtraque parte electos fieret bellum, ne cunctis simul bellantibus, multitudo gentium moueretur; & quorum pars alteram superaret, vrbem & Regnum meritò acciperet. Hoc mandatum est, sed concessum à Turcis non est. Et quia multi erant, & equis muniti, propterea vincere putabant. æstimabatur quidem numero sexcenti sexaginta millia, tam equites quàm pedites. Nostros verò milites sciebant effici pedites, debiles, pauperes. Regresso autem Petro legato, redditur responsum. Quo audito, parauerunt se Franci armis ad prœliandum, nihil hæsitantes, sed in Domino spem suam penitus ponentes. Principes B Turcorum multi erant, quos Admiratos prænominabant. Hi sunt: Corbagath, Meleducac, Amirsoliman, Amirsolendas, Amirhegibbe, Amirmazoane, Amirmahummet, Caraiath, Cotelosenìar, Mergascotelon, Baldus, Boëlquenari, Boldagis, Amirrilias, Gersaslan, Gigremis, Amirgogus, Artubech, Amirdalis, Amirmoxe, Amircharaor, & multi alij. Francorum verò Optimates isti aderant: HUGO MAGNUS, Robertus Normaniæ Comes, Robertus Comes Frandriæ, Dux Godefridus, Comes Raymundus, Buamundus, & multi nobiles alij. Benedicat Deus animam Ademari Podiensis Episcopi, qui, vt vir Apostolicus, benignè semper populũ confortabat, & in Domino roborabat. O pia res! Iusserat ipse vespere præcedente cunctæ militiæ Dei exercitus, sub edicto præconario, vt vnusquisque pro posse suo de annona niteretur præbendam equo suo impendere, ne in die crastino subter equitantes, horâ bellica debiles fame deficerent. Iussum est, & factum est. Igitur ad bellum sic paratis omnibus, exierunt de ciuitate summo mane, quod IV. Cal. Iulij tunc euenit, vexillis præcedentibus scararum & acierum, separatim per cateruas & phalanges conuenienter diuisarũ. Inter quos Sacerdotes albis amicti vestimentis erant, qui pro populo cuncto Domino flendo psallebant, & preces multiplices mentibus deuotis fundebant. Tum quidam Turcus, Amirdalis nomine, militiâ probissimus, cùm vidisset gentem nostram contra eos signis leuatis sic egredientem, miratus est vehementer. Et cùm signa Procerum nostrorum vidisset, quæ sigillatim cognosce-C bat, quia in Antiochia conuersari solebat, prœlium mox fore ratus est. Quod statim Corbagath Admirato maiori intimauit. Quid scaccis ludis? En Franci veniunt. « Cui respondit: Veniúntne ad bellandum? Respondit Amirdalis: Adhuc ignoro: « sed expecta parumper. Cúmque iterum prospicit vexilla Principum nostrorum « altrinsecus ordinatè præferri, & acies diuisas decenter subsequi, iterum ait Corbagath: Ecce Franci. Quid putas? Respondit: Bellum reor, inquit, sed adhuc pau- « lisper operire. Signa quæ cerno quorum sunt non ignoro. Iterum considerans at- « tentiùs, cognouit vexillum Episcopi Podiensis cum turma tertia procedens.

Longiùs haud restant, Corbagath tunc ait ille,
En Franci veniunt, vel nunc fuge, vel bene pugna.
Nam signum video magni præcedere Papæ.

Et quos æstimabas iam omninò supplantari, hodie timeas ab eis superari. Corbagath dixit: Mittam ad Francos, vt quod hesterna die mihi mandauerunt, hodie « concedam. Amirdalis dixit: Tardè locutus es. Attamen id mandauit; sed « quod quæsiuit, non impetrauit. Amirdalis autem mox ab eo discedens, equum « vrsit calcaribus.

Cogitat aufugiat, socios tamen admonet ipse,
Fortiter vt pugnent omnes, iaciántque sagittas.

Ecce Hugo Magnus, atque Robertus Normannus, & Comes Flandriensis, in pri-

1098. ma acie constituti sunt inuasores. In secunda autem Dux Godefridus cum Alemannis & Lotharingensibus subsecutus est. Post hos Episcopus Podiensis, & gens Raymundi Comitis, Gascones & Prouinciales incesserunt. Ipse verò Comes in vrbe remansit ad custodiendum eam. Postremam quippe cateruam Buamundus solerter minauit. Turci autem cùm considerassent, ab omni exercitu Francorum se impetu ferocissimo inuadi, sparsim prosilire & iacere sagittas cœperunt. Sed immisso timore Domini super eos, ac si repentè totus mundus super eos rueret, fugam omnes immoderatam egerunt; & à Francis pro posse eorum fugientes fugati sunt. Sed quia paucos equos habebant, & fame debiles, non quantum oporteret de Paganis retinuerunt. tentoria autem eorum cuncta remanserunt. De rebus quoque eorum multiformibus in eisdem tentoriis reperierunt, aurum scilicet, argentum, pallia, indumenta, vtensilia, & cetera multa, quæ valde timidi per campos sparsim fugiendo, vel dimittebant, vel iaciebant: videlicet equos, mulos, camelos, & asinos, galerósque optimos, arcus, sagittas, cum pharetris. Fugit Corbagath ceruo velociùs, qui minis & dictis tam feris Francos iam persæpè occiderat. Sed cur fugit qui tantam gentem habebat, & equis benè munitam? Quoniam contra Deum bellare nitebatur: cuius pompam & arbitrium prospiciens Dominus, omninò cassauit. Nec tamen permisit eum in manus Francorum incidere, nec milites suos: quia cotidie non se vlciscitur de inimicis suis. Et quoniam equos habebant veloces, effugerunt: lentiores verò nostris Francis remanserunt. Multi autem ex eis & de peditibus Sarracenis, gladiis detruncati sunt. De nostris autem pauci læsi sunt. Feminas verò in tentoriis eorum inuentas gladio interfecerunt. Tunc omnes voce exultationis Deum benedixerunt, & glorificauerunt, qui in tanta necessitate positos & anxietate, dextera pietatis suæ sperantes in se, ab hostibus tam trucibus liberauerat. Sed & ipsis deuictis, triumphatores indè facti gloriabantur. De quorum etiam substantia locupletes effecti, ad vrbem regressi sunt iocundi.

Cùm vrbs fuit capta tam nobilis Antiochena,
Vndecies centum, si subtrahis indè bis vnum,
Tunc tot erant anni Domini de Virgine nati.
Sub geminis Phœbus cum his nouies fuit ortus.

Tunc temporis obiit Ademarus Episcopus, Kalend. scilicet Augusti, cuius anima quiete potiatur æterna. Et tunc Hugo Magnus Constantinopolim concessu Heroum abiit, deinde in Franciam.

XV. His gestis omnibus, inclita Principum turma totius exercitus Epistolam hanc Romano Pontifici direxerunt. DOMINO SANCTO AC VENERABILI PAPÆ VRBANO, BVAMVNDVS, ET RAYMVNDVS SANCTI EGIDII COMES, GODEFRIDVS DVX LOTHARIENSIS, ET ROTBERTVS COMES NORMANNIÆ, ROTBERTVS FLANDRENSIVM COMES, ET EVSTACHIVS COMES BOLONIÆ, SALVTEM, ET FIDELIA SERVITIA, ET VT FILII SVO PATRI SPIRITVALI VERAM IN CHRISTO SVBIECTIONEM. *Volumus omnes & desideramus notum fieri vobis, quàm magna Dei misericordiâ, quámque euidentissimo eius amminiculo à nobis capta est Antiochia: & Turci, qui multa Domino nostro* IESV *intulerant opprobria, capti & interfecti sunt: & nos Hierosolymitani* IESV CHRISTI *iniuriam summi Dei vindicauimus: & nos, qui Turcos priùs obsederamus, qualiter postea à Turcis de Corozana, & Hierusalem, & Damasco, multísque aliis terris venientibus obsessi fuimus; & quomodo* IESV CHRISTI *misericordiâ liberati sumus. Cùm igitur capta Nicena illa, maximam multitudinem Turcorum, sicut audistis, in Kalend. Iulij nobis obuiam in campo florido deiecissemus, & illum magnum Solimannum fugauissemus, suísque omnibus & terra & rebus expoliassemus, acquisita & pacificata tota Romania, ad obsidendum Antiochiam venimus. Cuius in obsidione multa mala perpessi sumus, tum de bellis finitimorum Turcorum & Paganorum in nos tam frequenter & copiosè irruentium, vt veriùs diceremur obsessi ab eis quos in Antiochia obsederamus. Tandem superatis omnibus bellis, ex eorum prospero euentu fides Christiana exaltata est, hoc modo. Ego Buaumundus, conuentione facta cum quodam Turco, qui ipsam mihi tradidit ciuitatem, scalas ante diem parum muro applicui: & sic ciuitatem antea* CHRISTO *resistentem* III. *Nonas Iulij accepimus; & Gratianum ipsius ciuitatis tyrannum cum multis suorum militibus interfecimus. Eorúmque vxores, filios ac familias, cum auro & argento, & omnibus eorum possessionibus, retinui-*

A *mus. Castrum autem Antiochianum à Turcis præmunitum habere non potuimus. Sed* 1098.
cùm in crastinum castrum ipsum aggredi voluissemus, infinitam Turcorum multitudinem, quam multis diebus ad debellandum nobiscum venturam extra ciuitatem expectaueramus, per campos omnes discurrentem vidimus. Qui die tertia nos obsederunt, & prædictum castrum plusquam centum eorum milites intrauerunt: ac per portam ipsius castri ad ciuitatem sub castro constitutam, nobis illísque communem, irrumpere voluerunt. Nos autem in alio monte existentes ipsi castro opposito, viam inter vtrumque exercitum ad ciuitatem descendentem, ne ipsi nobis multo plures irrumperent, custodientes, & intus & extra nocte & die bellantes, portas castri ad ciuitatem descendentes intrare, & ad castra compulimus remeare. Cùm ergo vidissent quòd ex illa parte nihil nocere potuissent, ita nos ex omni parte circuierunt, quòd nulli ex nostris ire, vel ad nos venire potuerunt. Qua de re ita desolati & afflicti omnes fuimus, quòd fame & multis angustiis morientes, equos & asinos nostros famelicos interficientes, multi nostrûm comederunt. Sed interim, clementissima Dei omnipotentis misericordia nobis subueniente, & pro nobis vigilante, Lanceam Dominicam, qua Saluatoris nostri latus Longini manibus perforatum fuit, sancto Andrea Apostolo cuidam famulo Dei ter reuelante, locum etiam vbi Lancea iacebat demonstrante, in Ecclesia beati Petri Apostolorum Principis inuenimus. Cuius inuentione, aliísque multis diuinis reuelationibus ita confortati & corroborati fuimus, vt qui antea afflicti & pauidi fueramus, tunc ad prœliandum audacissimi promptissimíque alij alios hortabamur. Tribus igi-
B *tur hebdomadis & quatuor diebus obsessi, in vigilia Apostolorum Petri & Pauli in Deo confidentes, de omnibus iniquitatibus nostris confessi, portas ciuitatis cum omni nostro bellico apparatu exiuimus: & tam pauci eramus, quòd ipsi nos non contra eos pugnare, sed fugere affirmabant. Nobis autem omnibus paratis, & tam peditum quàm militum certis ordinibus dispositis, vbi maior eorum virtus & fortitudo erat audacter requisiuimus, cum Lancea Dominica, & prima belli statione fugere eos coëgimus. Ipsi autem, vt mos eorum est, vndique se dispergere cœperunt: occupando colles & vias, vbicumque poterant nos girare voluerunt. Sic enim nos omnes interficere putauerunt. Sed nobis multis bellis contra eorum calliditates & ingenia edoctis, gratia Dei & misericordiâ ita subuenit, vt qui paucissimi ad eorum comparationem eramus, omnes illos in vnum coëgimus, & coactos, dextera Dei nobiscum dimicante, fugere, & castra cum omnibus quæ in castris erant relinquere compulimus. Quibus deuictis, totáque die fugatis, & multis eorum millibus interfectis, ad ciuitatem læti & hilares remeauimus. Castrum autem supradictum Admiratus quidam, qui in eo erat cum mille hominibus, Buamundo se reddidit; & per ipsius manum Christianæ se fidei vnanimiter subiugauit. Itaque Dominus noster* IESVS CHRISTVS *totam Antiochiam Romanæ religioni ac fidei mancipauit. Verùm, quia solet semper aliquid mœstum interuenire lætis rebus, ille Podiensis Episcopus, quem tuum Vicarium nobis commiseras, peracto bello in quo honestè fuit, & pacificata ciuitate, Kal. Augusti mortuus est. Nunc ergo, filij tui commisso Patre orbati, tibi spirituali Patri nostro mandamus, vt qui hanc viam incœpisti, & Sermo-*
C *nibus tuis nos omnes, & terras nostras, & quicquid in terris erat, relinquere fecisti, & cruces baiulando* CHRISTVM *sequi præcepisti, & Christianum nomen exaltare commonuisti, complendo quæ hortatus es ad nos venias, & quoscumq; poteris vt tecum veniant submoneas. Hinc enim Christianum nomen sumpsit exordium. Nam postquam beatus Petrus in cathedra quam cotidie cernimus inthronizatus fuit, illi qui prius vocabantur Galilæi primùm hinc & principaliter vocati sunt Christiani. Quid igitur in Orbe rectius esse videtur, quàm vt tu, qui Pater & Caput Christianæ Religionis existis, ad vrbem principalem & capitalem Christiani nominis venias, & bellum quod tuum est ex tua parte conficias? Nos enim Turcos & Paganos expugnauimus: hæreticos autem, Græcos, & Armenos, Syros, Iacobitásque expugnare nequiuimus. Mandamus igitur & remandamus tibi hoc, carissimo Patri nostro, vt tu Pater & Caput ad tuæ paternitatis locum venias, & qui beati Petri es Vicarius in cathedra eius sedeas, & nos filios tuos in omnibus rectè agendis obedientes habeas, & omnes hæreses cuiuscumque generis sint, tua auctoritate & nostra virtute eradices & destruas. Et sic nobiscum viam* IESV CHRISTI *à nobis incæptam, & à te prædicatam, portas etiam vtriusque Hierusalem nobis aperias, & Sepulchrum Domini liberum, atque Christianum nomen super omne nomen exaltatum facias. Si enim ad nos veneris, & viam per te incæptam nobiscum perfeceris, totus mundus tibi obediens erit. Quod ipse te facere faciat, qui viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.*

CVM apud Antiochiam per quatuor menses viri nostri cum equis suis, requie & edulio refecti, vires pristinas resumpsissent, qui tot diebus labore fatigati XVI.

1098. fuerant: pars vna exercitus sumpto consilio Syriam adierunt interiorem, desiderantes tramitem Hierosolymitanum amplius dilatare. In quo exercitu Buamundus & Raymundus Comes, maiores fuerunt. Alij enim Principes in partibus Antiochenis adhuc morabantur. Sed ij duo cum gente sua duas vrbes, *Baram* videlicet, & *Maram*, magnæ probitatis inuasione comprehenderunt. Priori quarum citissimè capta, & cæde ciuium prorsus depopulata, raptísque omnibus quæ in ea repererunt, festini alteram adierunt. Vbi obsidione per viginti dies peracta, famem nimiam pertulit gens nostra. Dicere perhorreo, quòd plerique nostrûm exasperati famis rabie, absciderunt de natibus Sarraceni iam mortui frustum vnum, vel duo. quo parum assato manducabant ore diro. Itaque plus obsessores, quàm obsessi angebantur. Interea machinis factis & tandem muro admotis, magnæ audacitatis assultu, suffragante Deo, per muri fastigium Franci se intromiserunt: qui die illo atque sequenti cunctos Sarracenos à maiori vsque ad minimum occiderunt, totámque substantiam eorum sibi arripuerunt. Vrbe itaque protrita, Buamundus Antiochiam remeauit: de qua tunc homines Raymundi Comitis, quos ibi posuit portionis suæ custodes, eliminauit. Quam vrbem postea cum tota prouincia possedit. Aiebat enim, per prolocutionem suam & machinamentum eam traditam fuisse. Comes verò Raymundus, iuncto sibi Tancredo incœptum iter tenuit. Sed & Robertus Normannus, qui die secundo discesserat à Marra vrbe, quam ceperant, eidem exercitui aggregatus est. A

XVII. Anno autem millesimo nonagesimo nono ab Incarnatione Domini, profecti
1099. sunt ad castrum *Archas* dictum, ad radicem Libani situm, quod propter situm loci fortem ad capiendum est difficillimum ab hostibus externis. Ante quod, in tabernaculis hospitati, per quinque ferè septimanas astiterunt. Illud oppidum antiquissimum condidit Araceus Chanaan filius, vt legitur. Dux autem Godefridus, & Robertus Flandriæ Comes, non multò post exercitum illum subsecuti sunt. Qui antequam illuc peruenissent, *Gibellum* castrum quoddam nominatissimum obsidione vallauerunt. Sed legatione ab exercitu habita, vt eis festinè succurrerent contra Turcos, quos ad bellum expectabant, confestim Gibellum dimiserunt, & ad negotium mandatum profecti sunt. Ad quos cùm peruenissent, cum eis sederunt: sed bellum, quod fortè putabant, non habuerunt. In illa tamen obsidione, Ansellus de Ribotimonte, miles strenuus, ictu lapidis interiit. Tunc autem facto inuicem consilio, decreuerunt quòd si aliquandiu ibi moram fecerint, & castrum illud capere non poterint, detrimentum irrecuperabile cunctis indè eueniet: dicúntque operæprecium esse, vt dimissa obsidione vadant per viam quam commercio expertem noscunt, dum adhuc tempus messionis eos Hierosolymam ituros expectat: & dum iuerint, de messe vndique à Domino sibi præparata viuant: & tali stipendio adiuti, ad locum desideratissimum, Domino ducente, perueniant. Sic laudatum est, & factum est. Tentoriis tunc collectis iter agentes, transierunt vrbem *Tripolim*: qua transita iuxta Gibellum castrum meauerunt. Aprilis erat mensis, & iam de messibus viuebant. Vltra deinde progressi aut longè ab vrbe Beruto transientes, inuenerunt post eam vrbem aliam, quam legimus *Sidonem* vocabulo dictam, in terra Feniciæ, quam condidit Sidon filius Canaan, à quo Sidones. Exinde *Sareptam* Sidoniæ. Dehinc inuenerunt *Tyrum* ciuitatem peroptimam, vnde fuit Apollonius, de quo legitur. De his etiam duabus Euangelista sonat: *In partes Tyri & Sidonis*. Nunc autem regionis incolæ priorem *Sagittam*, alteram verò *Sur* nominant. Nam Hebraicè *Soor* dicitur, & est in sorte Neptalim. Post has transierunt *Ptolomaidam*, prius *Achon* dictam: quam quidam errantes, *Accaron* solebant legere. quod nos etiam faciebamus, cùm primitus terram Palestinorum introiuimus. Sed Accaron vrbs est Philistea, inter Azotum & Iamniam, prope Ascalonem. Acon verò, id est Ptolomaida, ab Austro habet Carmeli montem. Iuxta quem transeuntes, ad dexteram reliquerunt oppidum *Caypham* dictum, exhinc iuxta *Doram*, vel *Pirgul*: post hæc iuxta *Cæsaream* Palæstinæ incessimus, quæ quidem dicebatur & altero nomine *Turris Stratonis*: in qua Herodes, dictus Agrippa, nepos illius Herodis, sub cuius tempore Christus natus est, percussus ab Angelo, consumptúsque à vermibus, infeliciter expirauit. Tum quidem à dextera parte reliquerunt maritima, & per vrbem nomine *Ramulam* perrexerunt: de qua B C

A Sarraceni incolæ iam obfugauerant, pridie quàm illuc Franci peruenissent. Illic annoriam multam reperierunt, de qua iumenta sua cuncta onerauerunt, quam vsque Hierusalem postea portauerunt. 1099.

MORA ibi per quatuor dies facta, cùm Basilicæ sancti Georgij Episcopum præposuissent, & in arcibus homines ad custodiendam vrbem locauissent, Hierusalem iter suum prætenderunt. Ipso die vsque ad castellum, quod dicitur *Emaus*, ambulauerunt. Nocte verò illa centum de militibus nostris calliditate moti, probitate prompti conscendunt in equos, qui albescente aurora prope Hierusalem transeuntes, vsque Bethleem properauerunt. de quibus vnus erat Tancredus, altérque Balduinus de Burgo. Quod cùm Christiani, qui inibi conuersabantur, comperissent, Græci videlicet, & Syri, Francos illuc aduenisse, gauisi sunt gaudio magno valde. Ignorantes tamen primitus quæ gens essent, rati sunt eos vel Turcos vel Arabes esse. Sed cùm apertè eos propiùs intuerentur, & eos Francos esse non dubitauerunt, statim gaudentes crucibus assumptis & textis, obuiam flendo piè cantando processerunt eis: flendo, quoniam metuebant ne tantillum gentis à multitudine tanta Paganorum, quos in patria sciebant esse, facillimè occiderentur: cantando, quoniam de illis congratulabantur quos diu desiderauerant venturos, quósque Christianismum à nephandis tam diu pessundatum in resumptum honorem releuare sentiebant. Facta autem statim in Basi- XVIII.
B lica beatæ Mariæ supplicatione ad Deum deuota, cùm locum vbi CHRISTVS fuit natus visitassent, dato Syris osculo pacis iocundo, ad vrbem sanctam celeriter sunt regressi. Ecce subsequens exercitus noster ciuitati tunc appropinquauit, relicta *Gabaon* à sinistra parte, quæ ab HIERVSALEM quinquaginta distat stadiis. Cúmque præcursores signa eleuata ciuibus monstrassent, protinus contra eos interni hostes exierunt. Sed qui sic festini exierant, festinatiùs in vrbem mox repulsi, recesserunt:

Septenas Iunij Idus dabat annuus vsus.
Lucis septenæ iam Iunius igne calebat,
Hierusalem Franci cùm vallant obsidione.

Est quidem ciuitas ipsa in montano loco sita, riuis, siluis, fontibúsque carens, excepto fonte Siloe, vbi sufficienter aqua interdum habetur, interdum verò raro hauritur. Qui funticulus in vallis fundo, sub monte Syon subter decursionem torrentis Cedron, qui tempore hiemali per vallem Iosaphat fluere solet. Cisternæ autem multæ, & aquis satis abundantes in vrbe habentur: quæ si benè procuratæ fuerint, omnibus inhabitantibus, tam hominibus quàm iumentis, omni tempore indeficienter haustum præbent, hybernis imbribus reseruatis. Constátque ciuitas condecenti magnitudine per circuitum composita, itaut nec paruitate nec amplitudine fastidiosa cuiquam videatur. Habet quidem ab occasu Solis Turrim Dauiticam, vtroque latere murum ciuitatis supplentem, quæ vsque ad medietatem
C sui à parte inferiori solidè massata est, & de lapidibus cementata quadratis, & plumbo fusili sigillatis. Quæ si cibariis munita fuerit, si tantùm viginti vel quindecim homines defensores inerint, nunquam per vim ab exercitu quouis comprehenderetur. Et est in eadem vrbe Templum Dominicum, rotundum, compositum in eodem loco, quo Salomon alterum priùs instituit mirificum: quod quamuis illi priori schemati nullatenus sit comparandum, istud tamen opere mirabili & forma speciosissima factum est. In cuius medio est rupis natiua & ingens, de qua deturpatur satis & impeditur ipsum Templum. Nescio quare ab æterno permittitur locum occupare, quin prorsus exciditur. Sed dicunt illum esse locum, vbi stetit Angelus percutiens, cui Dauid intulit pauidus nimis: *Ego quidem sum qui peccaui: isti, qui oues sunt, quid fecerunt?* Aiúntque in ipsa rupe Arcam fœderis Domini esse, cum Virga, & Tabulis Testamenti, benè sigillatam: eò quòd Iosias Rex Iuda poni iussit eam in Sanctuario Templi, dicens: *Nequaquam portabitis eam de loco isto.* Præuidebat enim futuram captiuitatem. Sed illud, quod in descriptionibus Ieremiæ legimus, obest: quòd Ipse Ieremias eam in Arabia occultauerat, dicens, quòd non inuenienda esset donec gentes multæ congregarentur. Ipse enim contemporaneus huius Regis Iosiæ fuit: tamen viuendi finem fecit, antequam Ieremias obiret. Non credimus igitur Arcam in Templo esse. Non valeo nec audeo recitare res tam sanctissimas, quæ inibi habentur, ne in aliquo auditores fallam:

moriam collegi. Hæc eſt pro certo domus Dei, de qua ſcriptum eſt: *Benè funda-* A
ta eſt ſupra firmam petram. In qua cùm Salomon deuotè Deo precem ſuam funde-
ret, vt oculi eius die ac nocte ſuper eam aperti eſſent, & qui ad Sanctuarium illud
oraret recto corde, ab eo exaudiretur: conceſſit ei Dominus, reſpondens prout
ab eo poſtulauerat. Hanc domum, hoc eſt Domini Templum, in veneratione
magna cuncti Sarraceni habuerant, donec eis illud abſtulimus; ibíque prædica-
tiones ſuas libentiùs quàm alibi facere ſolebant: quamuis idolo, in nomine Ma-
hummeth facto, eas vaſtarent. in quod etiam nullum ingredi Chriſtianum per-
mittebant. Alterum verò templum Salomonis dictum, magnum eſt, & mirabile:
ſed non eſt illud idem, quod ipſe Salomon fabricauit. Quod nunc ſatis dolen-
dum eſt, eò quòd inopiâ preſſi, non potuimus tecti eius ſtructuram reformare,
poſtquàm in manus Balduini Regis & noſtras deuenit. Sed ipſe etiam plumbum
negociatoribus vendebat, cùm vel de tecto aliquando decidebat, vel deorſum
dirui præcipiebat. Ineſt inſuper Baſilica decens ſuper Dominicum Sepulchrum
rotunditate facta: cuius rotunditatis ſummitas ita artificioſè tegmine caret, vt
foramine illo Solis ſplendori patula, clara ſemper habeatur. Non deſunt etiam
ciuitati per omnes vicos aquæductus, per quos imbrium tempore omnes immun-
diciæ diluuntur. Hanc etiam vrbem Helius Imperator Adrianus mirificè deco-
rauit, & vicos & plateas pauimento decenter ornauit, de cuius nomine HIERV-
SALEM *Helia* vocata eſt. Ex iis & ceteris multis, ciuitas ipſa venerabilis eſt &
glorioſa. Quam cùm aſpicerent Franci, & viderent eam ad capiendum grauem, B
iuſſum eſt à Principibus noſtris ſcalas ligneas fieri: quibus muro poſtea erectis,
cum aſſultu forti per eas in ſummum muri ſcandentes, vrbem forſitan iuuante
Deo ingrederentur. Quod cùm feciſſent, ſequenti die ſeptimo, monitu Proce-
rum, buccinis ſonantibus, mane claro, impetu miro, ciuitatem vndique aſſilie-
runt. Et cùm vſque ad horam diei ſextam aſſiliiſſent, & per ſcalas, quas fixerant,
eò quòd paucæ erant, introire nequiſſent, aſſultum triſtes dimiſerunt. Tunc au-
tem ſumpto conſilio, iuſſum eſt ab artificibus machinas fieri, cum quibus muro
admotis, auxiliante Deo, ſpei effectum adipiſcerentur. Et ſic factum eſt. Interea
nec panis nec carnis inopiam paſſi ſunt. Sed quia locus, vt ſuperiùs dictum eſt,
inaquoſus & ſine fluminibus eſt, viri noſtri proptereа, & iumenta eorum, indige-
bant aquâ vehementer ad potandum. Quapropter, prout monebat neceſſitas,
longè aquam quæritabant: & à quatuor milliariis vel quinque laborioſè ad obſi-
dionem in vtribus ſuis apportabant. Machinis autem patratis, arietibus ſcilicet &
ſcophris, ad aſſiliendum item ſe parauerunt. Inter artificia verò cetera, vnam tur-
rim de lignis exiguis, quia magna materies illis deerat, compegerunt: quam noctu,
edicto proindè facto, ad cornu ciuitatis oportunius fruſtratim portauerunt. Et
ſic mane ipſo cùm petrarias & cetera adminicula parauiſſent, citiſſimè haud longè
à muro compactam erexerunt. Quam erectam, & de coriis deforis benè contex- C
tam, paulatim promouendam muro propiùs impegerunt. Tum verò rari milites,
tamen audaces, monente cornu, aſcenderunt in eam, de qua ſtatim lapides & ſa-
gittas iacere cœperunt. Contra quos ſimiliter Sarraceni defendendo ſe agebant,
& ignem cum oleo & adipe viuidum faculis aptatis dictæ turri, & militibus qui
erant in ea, fundibulis ſuis iaculabantur. Multis igitur vtrorumque inuicem ſic
certantium mors ſæpè aderat præſens. Ea quidem in parte, qua Raymundus Co-
mes, & homines ſui aſſiſtebant, ſcilicet in montem Syon, cum machinis ſuis ma-
gnum aſſultum dabant. Ex altera verò parte, qua Dux GODEFRIDVS erat, &
Robertus Normanniæ Comes, & Flandrenſis Robertus, maior erat muro aſſul-
tus. Illo die ſic fecerunt. Sequenti quoque die, laborem eundem facto buccina-
rum concentu, viriliùs inierunt: itaut cum arietibus pulſando murum in vno lo-
co perforarent. Pendebant nempe ante muri propugnacula duo aſſera funibus
illic alligata, quæ Sarraceni ſibi præparauerant, vt irruentibus & lapides in eos
iactantibus obſtaculum fierent. Sed quod pro incremento ſibi fecerant, idem
ad detrimentum ſuum, Domino prouidente, acceperunt. Nam turri præfata mu-
ro admota, rudentibúſque, quibus ligna pendebant prædicta, faſciculis ſectis, de
eiſdem tignis vnum pontem Franci tunc ſibi coaptauerunt, quem de turri ſuper
murum callidè extenſum iactauerunt. Iamiámque ardebat arx vna in muro lapi-

A dea, super quam machinatores nostri torres igneos iniecerant: vnde foco paulatim intra materiem lignorum nutrito, fumus flammáque sic prodire cœpit, vt nec vnus custodum ciuium ibi vlteriùs morari posset. Mox itaque Francis hora meridiana vrbem intrantibus, die quæ Veneris habebatur, cornibus sonantibus, cunctis tumultuantibus, viriliter impetentibus, ADIVVA DEVS exclamantibus, vexillo vno in muri fastigio iam subleuato, Pagani omninò pudefacti, per vicorum ciuitatis angiportus, audaciam suam in fugam celerem mutauerunt omnes. Qui cùm velociter fugerent, velociùs fugati sunt. Hoc Raymundus Comes ex altera parte assiliens, nondum sciebat, nec homines eius, donec Sarracenos per muri apicem ante eos prosilire viderunt. Quo viso, ad vrbem lætissimi quantociùs accurrerunt: & cum ceteris hostes nefarios fugare & occidere cœperunt. Tum quidem alij Sarracenorum, tàm Arabes quàm Æthiopes, in arcem Dauidicam fugiendo se intromiserunt: alij verò in Templum Domini atque Salomonis se incluserunt. In quorum atriis Templorum impetus in eos agebatur nimius: locus etiam nusquam erat, quo gladiatores nostros euadere possent. Supra Salomonis Templum, quod fugiendo ascenderant, multi ex eis ad mortem sagittati sunt, & deorsum de tecto insanabiliter præcipitati. in quo etiam Templo, decem fermè millia decollati sunt. Quòd si inibi essetis, pedes nostri vsque ad bases cruore peremptorum tinguerentur. Quid narrabo? Nullus ex eis vitæ est reseruatus. Sed B nec feminis nec paruulis pepercerunt. Mirabile quoddam videretis, cùm scutigeri nostri atque pedites pauperiores, calliditate Sarracenorum comperta, ventres eorum iam occisorum findebant, vt de intestinis bisantios excerperent, quos viui faucibus transglutiuerant. Quapropter post dies aliquot aceruo magno facto de cadaueribus, ea igni combusserunt, vt æs illud prædictum in cinere facto faciliùs reperirent. Tancredus autem Templum Domini cum festino cursu ingressus, multa aurea & argentea, (quod erat nefas rapiendum) lapides etiam preciosos arripuit. Sed hoc postea emendans, eadem cuncta vel eis appreciata loco sacrosancto remandauit.

Ensibus extractis currit gens nostra per vrbem.
Nec cuiquam parcunt etiam miserere precanti.
Vulgus erat stratum veluti cum putrida motis
Poma cadunt ramis, agitatáque ilice glandes.

Et post stragem tantam ingressi sunt domos, & ceperunt quæcumque in eis inuenerunt: ita sanè, vt quicumque primus domum intrasset, siue pauper siue diues esset, nullatenus ab aliquo alio fieret illi iniuria, quin domum ipsam aut palatium, & quodcumque in ea reperisset, ac si omninò propria, sibi assumeret & possideret. Hoc itaque ius tenendum inuicem stabilierant. Vnde multi inopes facti sunt locupletes. Tunc autem ad Sepulchrum Domini, & Templum eius gloriosum euntes, Clerici simul & laici exultationis voce altisona Canticum nouum Domi-C no decantando, loca sacrosancta tam diu desiderata, cum oblationibus faciendis supplicationibúsque humillimis, lætabundi omnes visitauerunt. O tempus tam desideratum! ô tempus inter cetera tempora memorandum! ô factum factis omnibus anteferendum! Verè desideratum, quoniam ab omnibus fidei Catholicæ cultoribus interno mentis desiderio semper desideratum fuerat, vt locus in quo cunctarum creaturarum Creator recreationis salutiferæ munus, Deus homo factus, humano generi pietate sua multiplici, nascendo, moriendo, resurgendóque contulit, à Paganorum contagione inhabitantium quandoque mundatus, tamdiu superstitione eorum contaminatus, à credentibus & confidentibus in se, in modum dignitatis suæ pristinum reformaretur. Et verè memoriale, & iure memorandum: quia quæcumque Dominus noster IESVS CHRISTVS, in terra homo cum hominibus conuersans, egit & docuit, ad memoriam famosissimam reuocata & reducta sunt. Et quod idem Dominus per hunc populum suum tam, vt opinor, dilectum alumnum familiarémque, & ad hoc negocium prælectum, expleri voluit, vsque in finem seculi memoriale, linguis tribuum vniuersarum personabit.

Iulius efferuens ter quina luce calebat,
Vndecies centum numero si dempseris vnum,
Dicebant annos Domini tunc esse peractos,

1099. *Cùm nos* HIERVSALEM, *gens Gallica, cepimus vrbem.* A
Ter quina Iulius splendebat luce micanti,
Vrbem cùm Franci capiunt virtute potenti,
Anno milleno centeno, quo minus vno,
Virginis à partu, genuit quæ cuncta regentem.

Idus erat Iulij, anno ab obitu KAROLI MAGNI ducentesimo & octuagesimo quinto, & à morte GVILLELMI Angliæ Regis primi anno duodecimo. Quippe GODEFRIDO patriæ mox Principe facto. Quem ob nobilitatis excellentiam, & militiæ probitatem, atque patientiæ modestiam, necnon & morum elegantiam, in vrbe sancta Regni Principem omnis populus Dominici exercitus ad illud conseruandum atque regendum elegit. Tunc etiam locati sunt in Ecclesia Dominici Sepulchri Canonici, atque in Templo eiusdem ipsi seruituri. Patriarcham autem tunc decreuerunt nondum ibi fieri, donec à Romano Papa quæsissent, quem ipse laudaret præfici. Interea Turci & Arabes, nigri quoque Ethiopes quingenti ferè, qui in arcem Dauiticam se intromiserant, petierunt à Raimundo Comite, qui prope Turrim illam hospitatus erat, vt pecuniâ eorum in arce ipsa retenta, viuos tantùm eos abire permitteret. Hoc concessit, & hinc Ascalonem adierunt. Placuit tunc Deo, quòd inuenta est particula vna Crucis Dominicæ in loco secreto, iam ab antiquo tempore à viris religiosis occultata: nunc autem à quodam homine Syro, Deo volente, reuelata. quam cum patre suo indè B conscio diligenter ibi & absconderat, & conseruarat. Quam quidem particulam in modum Crucis reformatam, aurea partim & argentea fabrica contectam, ad Dominicum Sepulchrum, dehinc etiam ad Templum, congratulanter psallendo, & gratias Deo agendo, qui per tot dies hunc thesaurum suum & nostrum sibi & nobis seruauerat, omnes vnà in sublime propalatam detulerunt.

XIX. *Quæ abhinc sequuntur, ex MS. Codicis fide emendata sunt, & correcta.*

REX autem Babilonis, & dux militiæ eius nomine Lauendalius, cùm audissent quòd Franci iam circa sibi subdendo Babilonico Regno appropinquassent, congregata multitudine sub edicto de Turcis & Arabibus Ethiopibúsque, contra eos ire prœliatum festinauerunt. Et cùm iterum per internuncios audissent, Hierusalem tam ferociter iam fuisse captam, indignatus dux ille prædictus Babilonius, festinauit vt vel prœlium cum ipsis committeret, vel eosdem in eadem vrbe inclusos obsideret. Quod cùm Francis nunciaretur, assumpto magnæ audaciæ consilio, versus Ascalonem contra tyrannos illos acies suas direxerunt: portantes secum lignum salutiferæ Crucis iam superiùs memoratum. Cúmque die quodam non longè ab Ascalone circumuagantes Franci prœlium expectârent, inuenerunt illic non minimam prædam de bobus & camelis, ouibus & capris. Quam cartam cùm iuxta tentoria Sole ruente congregassent, iusserunt sub edicto Principes nostri, numquam in crastino, quo bellum fore putabant, secum minari: vt ab omni sarcina expediti, ad prœliandum essent prompti. Mane autem facto, speculatoribus præmissis paganos accedere didicerunt. Quo scito, mox Tribuni & Centuriones per alas & cuneos gente sua constituta, prœlium agendum prudentissimè C ordinauerunt, & contra hostes vexillis leuatis audaciter processerunt. Videretis prædictam prædam tanquam monitu ducentium à dextera & læua parte acierum gressum suum rectè agere, licèt à nemine minaretur: ita vt multi paganorum eam à longè cum militibus nostris euntem spectantes, totum æstimarent exercitum esse Francorum. Illi autem populus innumerus cùm ad cuneos nostros appropinquassent, tanquam ceruus ramos cornuum prætendens, cuneo suo anteriori facto bifurco, distensione Arabum præcurrentium explicata, machinati sunt accingere postremos: vbi Dux GODEFRIDVS subsequenter cum agmine denso militum armatorum remigando posteritatem sollicitabat. Ceteri enim Proceres alij in prima, alij in secunda acie præibant. Sed cùm ab vtraque parte hostes hostibus, quantum iactus est lapidis, vel paulò plus, appropinquassent: illicò pedites nostri sagittas in illos distendentes iecerunt. Congruentissimè mox secutæ sunt sagittas lanceæ, dum equites nostri, tanquam iureiurando omnes inuicem confirmassent, impetu vehementi irruerunt in eos: & quorum quadrupedes cursu tunc non fuerunt celeres, continuò neci submersi sunt supra sessores. vbi paruæ horæ spacio multa corpora palluerunt exanimata. Tunc multi eorum mortem metuentes, ascendebant arborum cacumina: qui tamen inibi sagittati, & morti læsi, ad ter-

A ram infeliciter corruebant, incursu in eos penetrabili facto vndique Sarraceni 1099. pertimebant. Tentoriis transactis, vsque ad Ascalonis mœnia qui euaserunt fugati sunt. Quæ ciuitas septingentis & viginti stadiorum spaciis ab Hierosolyma distat. In prima quidem acie dux eorum Lauendalius, licèt antea Francos vilipendisset, non lentè fugiens dorsum vertit: quibus tabernaculum suum cum ceteris extensum, & pecuniâ munitum, inuitus reliquit. Quorsum Franci regressi, victoriâ iocundi, Domino grates dando sunt regregati. Tunc ingressi sunt tabernacula eorum, & inuenerunt in eis gasas multas, aurum, argentum, pallia, induuias, lapides preciosos, qui duodeni sic nominantur: Iaspis, Saphyrus, Calcedonius, Smaragdus, Sardonix, Sardius, Crisolytus, Berillus, Topasius, Crisoprassus, Iacinctus, Ametistus. Repererunt etiam vasa & vtensilia multiformia: galeros auratos, anulos optimos, enses mirabiles, annonam, farinam, ceteráque multa. Ea verò nocte illic hospitati sunt, & peruigiles benè se conseruauerunt. Nam die sequenti putabant bellum à Sarracenis reiterari, qui tamen timore valde perterriti nocte ipsa omnes aufugerunt. Quo mane per exploratores comperto, vocibus laudifluis Deum benedixerunt & glorificauerunt, qui tot millia perfidorum raro exercitu Christianorum dissipari permisit. Benedictus ergo Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Beata enim gens, cuius est Dominus Deus eius. Nónne minati fuerant ipsi Babilonij, dicentes: « Eamus, & capiamus
B « Hierusalem cum Francis in ea clausis? Quibus omnibus interemptis, eradamus
« illud Sepulchrum tam sibi preciosum; & lapides ipsius ædificij extra vrbem eie-
« ctos. nec mentio vlteriùs vmquam indè fiet. Sed Deo miserante hoc in nihilum reuerso, de pecunia etiam illorum onerauerunt Franci equos eorumdem & camelos. Qui cùm tentoria, & tot iacula in campis iacentia, arcúsque & sagittas ad vrbem sanctam deferre non possent, hæc cuncta incendio commiserunt. deinde Hierusalem gaudenter redierunt.

XX. *De reuersione Principum ad patriam.*

His gestis, placuit quibusdam in patriam nationis suæ reuerti. Et cùm in Iordane flumine indilatè loti fuissent, & palmarum ramos apud Hiericho in horto Abrahæ dicto collegissent, Robertus Normannorum Comes, ROBERTVS Comes Flandriæ, Constantinopolim nauigio appetierunt: deinde Franciam ad propria remeauerunt. Raymundus verò vsque Laodiciam Syriæ regressus est: & in Constantinopolim relicta vxore, in Laodicia rediturus. Dux autem GODEFRIDVS retento sibi Tancredo, & aliis pluribus, Principatum Hierosolymitanum rexit: quem consensu omnium susceperat obtinendum.

XXI. *De Boamundo & Balduino, & eorum peregrinatione.*

CVM autem audisset domnus BOAMVNDVS, qui Antiochiæ tunc principabatur, vir prudens & strenuus, & domnus BALDVINVS præfati Godefridi frater, qui similiter Edessæ ciuitatis, patriæque affinis trans fluuium Eufraten dominabatur, HIERVSALEM ab illis qui præiuerant collegis suis captam fuisse, lætissimi effecti Deo laudes exsoluerunt indè supplices. Quòd si illi, qui festina-
C tione itineris præcesserant eos, benè & vtiliter operati fuissent, quamuis eos tardiùs subsecuturi essent hi duo cum suis, participes tamen eiusdem fore brauij non est dubitandum. Erat enim necesse, vt terra & ciuitates cum tanto labore iam Turcis ablatæ solerter custodirentur: ne fortè terra incautè derelicta, si cuncti Hierusalem tunc abissent, recursu repentino à Turcis vsque Persidam iam repulsis resumeretur. Vnde damnum Francis non minimum cunctis contingeret euenisse, tam euntibus quàm redeuntibus. Forsitan diuina prouidentia distulit eos, plus in peragendis quàm in peractis negociis iudicans eos profuturos. O quotiens interim ipse Balduinus in Mesopotamiæ finibus prœliis contra Turcos factis fatigatus est! quótque capita eorum cæsa illic fuissent, recitari non potest. Sæpè contigit illum cum gente sua pauca contra multitudinem eorum magnam prœliari, & Deo iuuante triumpho lætari. Sed cùm per legationes eum Boamundus præmonuisset, vt Hierusalem ambo cum suis iter nondum expletum ituri perficerent, Balduinus illicò suas res oportunè disponens, se iturum præparauit. Sed tunc audiens Turcos vnum cornu patriæ suæ ingressione peruadere, incœpto dimisso, cùm necdum exercitulum suum congregasset, cum paucis hostes adiit. Qui cùm arbitrati essent iam eum iter suum incœpisse, die quadam cùm in tabernaculis suis securi essent, viso signo albo, quod baiulabat Balduinus, quantociùs pauefacti fugerunt. Quos cùm parum cum paucis fugasset, ad id quod priùs incœperat rediit.

1099. Et ingressus iter, Antiochiâ dexterata venit Laodiciam: vbi stipendio viatico empto, & clitellis reformatis, abiuimus. Mensis Nouember erat. Cúmque Gibellum transissemus, Boamundum in tentoriis suis hospitatum ante oppidum quoddam *Valenium* nominatum assecuti sumus. Erat cum eo Archiepiscopus quidam Pisanus nomine DAIBERTVS, qui cum quibusdam Tuscanis & Italis Laodiciæ portu nauigans applicuerat. & ibi nos expectabant, nobiscum ituri. Aderátque quidam Episcopus de Apulia. Cum domno Balduino erat tertius. Quibus ita amicabiliter glomeratis, æstimati sumus numero esse XXV. millia vtriusque sexus tam peditum quàm equitum. Et cùm fines Sarracenorum interiores introissemus, & ab incolis regionis nobis satis infestis nec panem, nec aliquid edulij habere possemus, quia nec erat qui daret, vel qui venderet: stipendio quidem nostro magis magísque consumpto, contigit multos fame anxiari. Equi quoque & iumenta deficiente annona dolore geminato nimis angebantur. Ibant, nec manducabant. Tunc autem erant in ipsis agris cultis, per quos euntes transibamus, messes quædam, quas vulgus vocat *Cannamelles*, harundinibus ferè similes. A canna & melle nomen compositum. vnde & mel siluestre, vt puto, dicitur, quod de his sapienter conficitur. Has quidem famelici propter mellitum saporem tota die dentibus nostris ruminabamus, parum tamen proficiendo. Vtique pro amore Dei hæc & alia multa, famem scilicet, & frigora, & pluuias nimias sustinebamus. Plerique etiam equos, asinos, camelósque, panis egentes manducabant. Insuper algore nimio, & imbrium affluentiâ sæpissimè torquebamur, nec erat tantùm Solis æstus, quo pannos nostros madefactos exsiccare possemus: cùm imbrium continuatio vel per quatuor, vel per quinque dies nos vexaret. Vidi tunc plures tabernaculis carentes imbrium algore extingui. Ego FVLCHERVS CARNOTENSIS, qui his intereram, vidi quadam die plures vtriusque sexus, bestiásque quamplurimas hac pluuiâ mori algidissima. Longum est recitandum, & audiendi forsan tædium: quia nulla anxietas, nullus dolor defuit populo Dei. Sæpè à Sarracenis in via insidiantibus circa meatus artos plures occidebantur, aut cùm raptum irent pro victualibus quærendis. Videretis milites nobiles, equis quoquomodo amissis, pedites effici. Videretis iumentis deficientibus capras Sarracenis ablatas, vruecésque superpositis sarcinis valdè fatigari, & dorsa eorum mole illius sarcinæ corrumpi. Bis in hac via, non ampliùs, panem & annonam commercio carissimo, scilicet à Tripolitanis & Cesariensibus, habuimus. Patet ergo, quia poterit vix quis magnum aliquod nisi cum magno labore adquirere. Magnum quidem fuit, cùm vsque Hierusalem peruenissemus. Qua visitata, consummatus est labor diuturnus. Cúmque Sanctorum Sancta desideratissima inspiceremus, ingenti gaudio repleti sumus. O quotiens ad memoriam reducebamus illam Dauiticam prophetiam qua dicit, *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius!* Quod nimirum in nobis tunc impleri vidimus, quamuis aliis multis similiter pertineat. Illuc quidem ascendimus tribus tribus Domini, ad confitendum nomini sancto eius. Die illo, quo Hierusalem tunc introiuimus, Sol retrogradus descensu hiemali peracto, recursum resumpsit ascensibilem. Cúmque Sepulchrum Dominicum, atque Templum eius gloriosum, & cetera loca sancta visitassemus: die quarto BETHLEEM adiuimus, vt nocte ipsa Dominicæ Natiuitatis reuolutionem celebraturi annuam, præsepio, vbi IESVM MARIA venerabilis mater reclinauit, præsentialiter peruigiles in orationibus assisteremus. Quo in noctem cum obsequio condecenti expleto, hora diei tertia, Missa quoque tertia celebrata, Hierusalem remeauimus. O quantus tunc erat fœtor circa muros ciuitatis, intus & extra, de cadaueribus Sarracenorum adhuc ibi marcentium, quos vrbe capta collegæ nostri trucidauerunt, vbicumque eos assecuti fuerant. Cùm autem & nos & iumenta nostra quiete necessaria aliquantisper vegetati essemus, & Patriarcham in Ecclesia sancti Sepulchri tam Dux quàm ceteri Optimates præfecissent, scilicet domnum DAIBERTVM superiùs memoratum: redintegrato stipendio, & iumentis nostris oneratis, regredientes descendimus ad flumen Iordanicum. Tunc placuit quibusdam de exercitu posteriore in Hierusalem remanere, & quibusdã de priore nobiscum remeare. Dux autem, sicut priùs, Terram Hierosolymitanam strenuè rexit.

Idibus in ternis Augusti tunc satis ægris
Corruit VRBANVS *Præsul Romæ venerandus.*

A ANNO ab Incarnatione Dominica M C. die anni prima, in Hiericho ramis palmarum cæsis, ad deferendum vt mos est omnes assumpsimus, & secunda die iter remeabile cœpimus. Placuit Principibus nostris per vrbem Tyberiadem iuxta mare transire. Quod mare de dulci aqua congregatum duodeuiginti millibus passuum, & quinque in latum, vel iuxta Iosephum XL. stadiis in latitudine, & centum in longitudine. Deinde per Cesaream Philippi, quæ *Paneas* linguâ Syriaca dicitur, ad Libani montis radicem sitam, vbi duo fontes emergunt, vnde Iordanis fluuius exoritur: qui postea mare Galileæ secans, in Mare Mortuum se ingerit. Hic autem lacus *Genesar* dictus XL. stadiis in longitudine, centúmque in latitudine, iuxta Iosephum. Quod flumen deinde per alueum vnum percurrens ingerit se in Mare, quod Mortuum dicitur, eò quòd nihil gignat viuum. qui lacus *Asphaltite* dictus sine fundo esse creditur in abyssum. ibi subuersis ciuitatibus, Sodoma scilicet & Gomorra. Ego autem callidiùs de fontibus his coniectabam, imitans beatum Hieronymum, quem legi, in expositione eius super Amos Prophetam, quòd Dan in terminis Terræ Iudaicæ sit, vbi nunc est Paneas. & quia tribus Dan illic ædificauit ciuitatem, quam nomine patris sui vocauerunt *Dan*. Hac de causa sentio, fontem illum vocari *Dan*, & alterum *Ior*, qui huic adiungitur. Venimus autem ad vrbem fortissimam, quam *Balac* nuncupant, à Salomone conditam, muris eminentibus circumtectam, & *Thadomor* ab eo appellatam, duorum B dierum itinere à Syria distantem, & à maxima Babylonia sex mansionibus procul distantem, ab Eufrate verò diei vnius. Hanc Græci *Palmiram* vocant. Illo in loco fontes & putei nimis abundant. Nam inferiori terra nusquam aqua inuenitur. Vbi Turci Damasceni nobis obuij venerunt CCCC. fermè milites. Et quia didicerant nos esse inermes, & laboris causâ valde fessos, arbitrati sunt nos quoquomodo debilitare. Quòd si fortè postremos die illo domnus BALDVINVS sollicitè & cautè non conseruaret, multos de nostris occiderent. Inundatione enim pluuiarum & arcus & sagittæ defecerant eis: quia cum glutine in locis illis adaptantur. BOAMVNDVS quippe in primo cuneo præibat. Itaque Deo auxiliante nihil apud nos lucrati sunt. Tunc castra nostra metati sumus ante oppidum prædictum. Sequenti verò die plus mari appropiantes, ante vrbem Tortosam, & Laodiciam transiuimus. Ibi quoque RAIMVNDVM Comitem repperimus, quem illic reliqueramus. Et quia cara erat annona, nihil ibi ad emendum inuenimus, vnde viuere possemus. Quapropter vsque Edessam properare non cessauimus.

1100. XXII. *De reuersione Boamúdi, & Comitis Balduini ad propria.*

BOAMVNDVS igitur Antiochiam primitus aduenit, vbi à suis gaudenter est susceptus. Deinceps Regnum suum per sex menses vt priùs obtinuit. Sed cùm Iulio mense sequente vrbem *Meletiam* vocatam cum pauca gente appeteret, quam ei qui vrbis eiusdem patronus erat Gabriel nomine redditurus erat: iam per legationes amicitiæ mutuæ conuentione facta, obuius illi fuit Admiraldus quidam nomine Danisman, cùm gente Turcorum magna. moliens Boamundum sic impru- C denter ambulantem intercipere. Et non longè ab vrbe præfata insiluerunt in eum vndique gens illa nefaria, quæ in insidiis latitabat. Et non audentes nostri præliari, quia pauci erant, statim fugientes in dispersionem fugati sunt: de quibus Turci multos occiderunt, & pecuniam eorum totam habuerunt. Boamundum verò comprehensum in captionem secum adduxerunt. Cúmque hoc infortunium ab illis qui euaserant diuulgaretur, orta est genti nostræ grandis indè desolatio. Verumtamen Dux vrbis Edessæ Balduinus, congregatis Francis quotcumque potuit, Edessenis scilicet & Antiochenis, hostes prædictos vbi eos esse audiuit quærere non distulit. Boamundus etiam, cincinno capitis sui abscisо, mandauit hoc intersigno Balduino prædicto, vt ei citato auxilio pro amore Dei succurreret. Quod cùm audisset Danisman, metuens horum animositatem, non est ausus vlteriùs ante vrbem Meletinam morari, quam obsidione cinxerat: sed paulatim ante nos fugiendo, ad propria sua remeare curauit. Vnde multum doluimus, cùm per tres dies illos vltra vrbem prædictam persecuti sumus. qui libentissimè contra eos dimicassemus. Cúmque sic regrederemur, prædictus Gabriel vrbem Meletinam Balduino reddidit. Quibus amicis effectis, & custodibus suis intromissis, Edessam vrbem Balduinus rediit, & Antiocheni mœsti de Domino suo ad propria regressi sunt.

XXIII. *De captione Boamundi.*

CVM autem ipse Balduinus frueretur sua prosperitate, ecce nuncius veniens XXIV.

1100. ab Hierosolymis, intulit ei quia Dux GODEFRIDVS germanus eius XV. Kal. A
Augusti diem clauserat apud Hierosolymam.

De morte Regis Godefridi.

Ad caput hoc anni post captam contigit vrbem,
Ad meriti cumulum Dominus tibi, Dux GODEFRIDE,
Contigit hoc Regnum. Sed tempore non diuturno
Tu perfunctus eo, natura dante ruisti.
Orto Sole semel sub feruescente Leone
Aethera scandisti lætans Michaële leuante.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

De gestis Regis BALDVINI *primi.*

CAP. I. *Qualiter* BALDVINVS *ad regendam Hierosolymã perrexit.*

CVM igitur intimatum esset domno BALDVINO, quòd omnis populus Hierosolymitanus eum in Regni Principem substituendum heredem expectarent, dolens aliquantulum de fratris morte, sed plus gaudens de hereditate: accepto consilio, Terram suam, quam possidebat, locauit, cuidam BALDVINO Comiti cognato suo eam committens. Et colligens exercitulum suum ducentis ferè militibus, & septingentis peditibus, iter Hierosolymitanum VI. Non. Octobris incœpit. Nonnulli mirabantur, quòd cum gente tam pauca erat ausus per tot hostium regiones incedere. Nam plerique propterea pauidi & timidi de collegio nostro latenter recesserunt, nobis nescientibus. Cùm autem comperissent Turci atque Sarraceni, nos ita iter agere, congregatis omnibus suis quotcumque potuerunt, vbi magis nobis officere arbitrati sunt, obuiam armati venerunt. Tum quidem per Antiochiam iuimus, dehinc ante Laodiciam, & Gibellum, Maracleam, & Tortosam, Archas, & Tripolim perreximus. Tunc Rex Tripolitanus legauit domno Balduino ad tentorium suum panes, vinum, mel siluestre, id est *chuerum*, veruecésque ad edendum. Et mandando innotuit illi, quòd Duchat Rex Damascenorum, & Ginahadoles Rex Calipti cum Turcis multis & Sarracenis, Arabibúsque, in via, per quam nos ituros sciebant, congregati expectabant. Quod licèt non omninò certum esse crederemus, postmodum verum esse persensimus. B

II. *De insidiis Turcorum in via prætensis, & mirabili probitate* BALDVINI *Comitis.*

ERAT quippe non longè à Beritho vrbe, sed quasi milliariis quinque distans iuxta mare in via publica meatus artissimus, nobis & omnibus illac transeuntibus penitus incuitabilis: quem si hostes præmuniti viantibus prohibere voluerint, nullatenus centum millia militum transire poterunt, quin centum aut sexaginta viri armati introitum illum violenter contra illos obtineant expectantes. Ideò inimici nostri illic vndique intercipere & occidere nos arbitrabantur. Nos autem illuc vsque peruenimus. Cúmque præcursores nostri prædicto meatui appropinquassent, viderunt aliquantos de Turcis illis segregatos ab aliis, contrà procedentes, & non explorantes. Quos cùm speculatores nostri perspexissent, rati sunt maiorem gentem post illos insidiando latere. Quod sicut viderant domno BALDVINO per vnum eorum statim innotuerunt. Quo audito, militiam suam per acies diuisam competenter tunc ordinauit ad prœliandum. Et signis leuatis, paulatim aduersus eos progressi sumus. Qui cùm bellum mox fore putaremus, cordibus compuncti puris, auxilium de cœlo affore precabamur ad eos accedentes. Continuò autem primo cuneo nostro congressi sunt illi, de quibus aliquanti confestim occisi sunt: de nostris verò quatuor milites vitam amiserunt. Cúmque certamen illud vtrinque dimisissent, sumpto consilio iussum est castra nostra deponi, & ad hospitandum extendi vbi priùs accesseramus: hostibus ne videremur quasi timidi, si locum ceu refugi relinqueremus. Sed aliud monstrauimus, aliud verò cogitauimus. Audaciam finximus, sed mortem metuimus. Difficile remeare, sed difficilius ante ire. A nostris hostibus vndique obsidebamur. Hinc isti marinis lintribus, hinc illi à celsis montibus indesinenter nos vrgebant. Die illo nihil boni, nihil quieti habuimus, nec iumenta nostra quamuis sitibunda adaquata sunt. Ego quidem vel Carnoti, vel Aurelianis mallem esse. alij quoque. Nocte ipsa tota extra C

A tra papiliones nostros peruigiles languimus. Diluculo autem summo dum aurora terris vmbras dimouere cœpisset, sumpto ad inuicem consilio, vel viueremus, vel moreremur; tentoriis collectis regredi per viam quam iueramus elegimus. iumentis nostris de rebus onustis præeuntibus, clientibúsque minantibus. Milites enim subsequentes defendebant hæc à Sarracenis irruentibus. Nam cùm illi nefandi viderent nos ita summo mane reuerti, confestim descenderunt ad persequendum nos tanquam fugitiuos. Alij per mare cum carinis, alij verò post nos per viam qua ibamus, alij per montes & colles tam equites quàm pedites per angiportum sicut oues ad ouile ante se nos minabant: vt exclusos à planitie quadam, quæ ibi est in exitu angustissimo inter salum & montem, ad interimendum nos facilè interciperent. Sed non sicut rebantur contigit. Viri enim nostri statuerunt inter se, dicentes: Si in planicie illa patula nos persequentes poterimus « intercipere illos, forsitan Deo iuuante contra illos reuertentes, & bene pugnan- « tes, eruemur ab illis. Iamiam autem è nauibus exiliebant, iam vi captos prope mare pergentes decollabant: iámque in planiciem prædictam post nos descenderant, & sagittas multas iaciebant. Vndique aduersum nos vociferantes, & tanquam canes vel lupi vlulantes, & enses suos vibrantes, conuitiabantur nobis. Sed quid narrabo?. Nec erat vspiam locus fugæ, nec remanentibus spes salutis. Nec saperet Salomon, nec posset vincere Sanson. Sed magnæ Deus potentiæ atque B clementiæ prospiciens de cœlo in terram, humilitatem nostram atque angustiam, necnon periculum, quod incideramus propter amorem eius atque seruicium, motus pietate, qua ritè semper præsens suis subuenit, tantæ probitatis audaciam militibus nostris præstitit, vt recursu repentino fugarent eos fugientes, vt nunquam animum defendendi se haberent. Sed alij de rupibus præruptis celsis in præceps se dederunt, alij verò haud lentè ad locum saluationis fugerunt, alij autem consecuti gladiis interempti sunt. Tunc videretis naues eorum celerrimè propter timorem fugere per mare, quasi possemus eas manibus capere. Per montes enim & colles citò pede fugiebant. Itaque de tanto tropheo gloriantes, ad clientelam, quæ interim quadrupedia onerata in via custodiebat, lætabundi regressi sumus. Laudes igitur Deo tunc gratissimas exsoluimus, qui in tanta & inæstimabili necessitate adiutor extitit magnificus. O quàm admirabilia Dei facta! ô quàm magnum miraculum, & memoriæ digniter commendandum! Victi eramus, & victi vicimus. sed nos non vicimus. Quomodo igitur non vicimus? Vicit enim ille, qui solus omnipotens est Creator omnium, creaturæ suæ piè subueniens. Quòd si Deus pro nobis, quis contra nos? Verè pro nobis & nobiscum fuit, complens in nobis quod Israëliticis per Prophetam dixit: *Si præcepta mea seruaueritis hoc dono vos ditabo, vt persequantur quinque de vobis centum alienos, & centum ex vobis decem millia.* Et quia in Dei seruitio laborem multimodum die ac nocte tolerabamus, & in nullo alio confidebamus, superbiam eorum magnificè cassa- C uit. Et quia deuotè & in tribulato corde Domino famulabamur, humilitatem nostram respexit. Tunc autem tabernacula nostra displicari & extendi iussa sunt. vbi ante domnum BALDVINVM plures Turci locupletes viui capti abducti sunt, cum spoliis occisorum, & armis similiter allatis. Equos cum sellis & lupatis auratis habuimus. Nocte autem illa sequenti transacta, mane, prout astutius consultum est, retrò secessimus quatuor millium itinere. Vbi cùm rapinam præfatam Princeps noster diuisisset, nocte superueniente in castello quodam depopulato sub oliuis in virgultis quieuimus. Summo autem mane BALDVINVS item probitatem suam solitam amplectens, sumptis de militibus suis aliquantis vsque ad angustias meatus iam dicti equitauit, scrutaturus si adhuc inibi Sarraceni essent, qui nobis viam antè vetuerant. Qui cùm nullum inuenisset, quoniam audita dispersione facta omnes aufugerant, laudes dedit Deo, & statim in cacumine eiusdem montis accendi pro signo ignem fecit. vt qui in castris nostris remanseramus, viso fumo illo promptiùs illos sequeremur qui sic præiuerant. Quo viso, Deum laudantes, celeriter secuti sumus eos: & viam nostram inuenimus liberam, & desideratum transiuimus iter. Die quidem ille prope vrbem Beritum hospitati sumus. Quo comperto, Admiraldus eiusdem vrbis plus causâ timoris quàm amoris victuale diurnum scafarum gestu domno BALDVINO misit. Similiter de ciuitatibus aliis, ante quas

1100. transiuimus, fecerunt: scilicet Sydonem, & Tyrum, atque Achon, hoc est Ptolomaidam: fingentes amicitiam, sed cor habentes nequam. Iam possidebat oppidum *Caypham* dictum TANCREDVS, quod ipso anno iam viri Hierosolymitæ comprehenderant. Et quia Tancredus Balduino tunc maliuolus erat, non illud introiuimus. Ipse verò tunc ibi non erat, sed ciues eius panem & vinum nobis extra vendiderunt. Illi enim nos tanquam fratres habuerunt, & videre nos desiderauerunt. Transeuntes autem Cesaream, & *Arsuth* castrũ, quod nos tunc ignari *Azotum* esse putabamus, (sed non est. quoniam Azotus vna fuit de quinque ciuitatibus Philistinorum, quæ inter Ioppem & Ascalonem in viculum redacta est) & Antipatrida transita, tandem venimus Ioppem ciuitatem, quæ est in tribu Dan, maritimam. Vbi FRANCI nostri domnum BALDVINVM vt Regem iam suum gaudenter susceperunt. Et non morâ ibi facta, HIERVSALEM properauimus. Cúmque ad vrbem appropinquassemus, exierunt ei obuiam tam Clerici quàm laici omnes: Græci quoque ac Syri, cum crucibus ac cereis. Qui cum ingenti gaudio & honorificentia vocibus altisonis laudes agendo, vsque in Ecclesia Dominici Sepulcri eum deduxerunt. Huic celebritati Patriarcha DAIBERTVS non interfuit, quia de quibusdam apud Balduinum erat insimulatus, & discordes ad inuicem habebantur. quem etiam maior Cleri pars exosum tunc habebat. Quapropter in monte Syon sede priuatus tunc morabatur, & fuit ibi donec delictum ei maliuolentiæ solutum est. Sed cùm per sex dies quiete oportuna in Hierusalem labore alleuiati essemus, & Rex de negociis suis aliquantis expediretur, iter resumptum in expeditionem ituri renouauimus. Opus enim est omnibus inimicos habentibus (quod secundùm hominem dico) vt frequentissimè illos enixè coërceant: quatinus certaminis tædio vel vi superent, vel ad pacis pactiones pertrahant.

III. *De expeditione* BALDVINI *in Arabiam.*

IGITVR domnus BALDVINVS, gente sua regregata, profectus est Ascalonem, transiens per Azotum. quæ ciuitas est inter Ioppem & Ascalonem, vna de quinque ciuitatibus Allophylorum. Accaron autem de dextera assistentem habuimus prope Pamniam, quæ super mare sita est. Ante Ascalonem autem cùm venissemus, qui foras contra nos exierant vsque ad mœnia vehementer impulsi sunt. Et quia non fuit nobis vtile maius incipere, ad tentoria nostra iam extensa hospitaturi rediuimus. Sequenti verò die regionem adiuimus interiorem: vbi victum nobis & iumentis nostris in locis opulentis inueniremus, & terram inimicorum nostrorum etiam vastaremus. Euntes ergo inuenimus villas, vbi Sarraceni incolæ regionis illius in cauernis propter nos se occultauerant cum bestiis & rebus suis. De quibus cùm nullum extrahere possemus, accenso igni ad cauernæ orificium, mox propter fumum & calorem intolerabilem alius post alium foras ad nos exierunt. Erant quidam ex eis latrunculi, qui ritè inter Ramulam & Hierusalem insidiantes, Christianos nostros occidere solebant. Quod cùm à Syris quibusdam Christianis, qui cum illis in abditis latitabant, nobis intimatum fuisset, huiusmodi esse illos malefactores: mox cùm de cauerna exibant decollabantur. Syris autem & eorum coniugibus pepercimus. De Sarracenis quippe centum fermè occidimus. Et cùm cuncta illic iumenta, tam annonam quàm bestias comedendo, consumpsissemus, & nihil nobis vtile inuenire ampliùs possemus: inito consilio cum quibusdam patriæ alumnis, priùs Sarracenis, sed nuper Christianis, qui loca culta & inculta longè latéque sciebant, in Arabiam secedere dispositum est. Et transeuntes montana, prope Patriarcharum sepulturas, videlicet Abrahæ, Isaac, & Iacob, Saræ quoque & Rebeccæ, vbi corpora eorum gloriosè sepulta sunt, ab vrbe Hierosolyma quasi milliariis quatuordecim distantia; venimus in vallem, vbi scelestæ ciuitates Sodoma & Gomorra Dei iudicio subuersæ sunt.

IV. *De Mortuo Mari.*

IBI quidem lacus nunc est magnus, quem *Mare Mortuum* vocant, eò quòd nihil gignat. Longitudo quoque eius quingentorum & octoginta stadiorum in meridianam partem extenta, latitudine verò CL. patet. Qui adeò salsus est, vt nec bestia quælibet, neque volucris ex eo bibere queat. Quod ego FVLCHERVS experimento didici, cùm in illum de mula mea descendens, & ori meo manu haustum immittens, gustu probaui, & elleboro amariorem esse inueni. A parte Aquilonis flumen recipit Iordanicum, ab Austro verò nullum habet

A exitum; sed neque flumen ex eo conceptum. Iuxta quem lacum extat similiter 1100.
salsus mons vnus ingens & excelsus: & idem sal quasi lapis natiuus, non tamen totus, sed localiter glaciei simillimus. Demergi autem quis in profundum eius nec de industria facilè potest. Conicio bifariam locum illum ita esse salsissimum, & ex eo quòd montis salsuginem concipiens glutit, quem vnda marginalis indesinenter lambit, & ex decursione imbrium de monte ipso in lacum fluentium; siue abyssus in tantùm sit concaua, vt mare magnum, quod est salsum, inuisibili refluxu in eandem abyssum sub terra influat. Gyrato autem lacu à parte australi, reperimus villam vnam situ gratissimam: & de fructibus palmarum, quos *dactilos* vocant, valde abundantem, quibus pro cibario placido tota die vescebamur. De ceteris rebus raro ibi inuenimus. Aufugerant enim illinc incolæ loci Sarraceni iam de nobis per rumigerulos præscij: exceptis aliquantis fuligine nigrioribus. quos vt algam maris sumptos ibi dimisimus. Illic inter arbores ceteras vidi quasdam poma ferentes, de quibus cùm collegissem, scire volens cuius naturæ essent, inueni rupto cortice interiùs quasi puluerem atrum, & indè inanem prodire fumum. Tunc Arabiæ montana ingressi sumus, in quorum cauernis nocte illa sequenti pausauimus. Manè cùm montes ascendissemus, inuenimus statim villas, sed omni bono vacuas. Nam aduentu nostro in colle comperto, cum rebus suis in terræ cauernis se absconderant. Quamobrem parum illic pro-
B fecimus. Ideò iter nostrum promptè aliàs extendimus, ductoribus nostris semper præuiis. Tunc inuenimus vallem vnam de frugibus terræ cunctis vberrimam, in qua etiam Sanctus Moyses Domino insinuante virgâ bis silicem percussis, vnde fons viuus emanauit, qui nunc nihilominus quàm tunc fluit: adeò vt molendini ex eius riuuli cursu volubiles ad molendum fiant. In qua aqua meos adaquaui equos. Inuenimus insuper in montis apice Monasterium Sancti Aaron, vbi Moyses & ipse cum Deo loqui consueuerant. Vnde multùm lætabamur, cùm loca tam sancta & nobis incognita intuebamur. Et quoniam vltra vallem illam terra erat inuia, deserta, & inculta, vlteriùs progredi noluimus. Sed per tres dies in valle illa bonis omnibus opima ocio habito, & iumentis nostris refectis edulio, & quadrupedibus oneratis de stipendio necessario, horâ circiter secunda die in quarto cornu monente regio, recidiuum tramitem resumere iussum est. Rediuimus ergo iuxta lacum aspaltitem sicut priùs ieramus, & per sepulturas Patriarcharum memoratorum: deinde per Bethleem, & per sepulturam Rachelis. Itaque die, quo solstitium hiemale accidit, HIERVSALEM sanè peruenimus. Et præparatis ornamentis quæ Regi competant coronando, pacificatóque DAIBERTO cum domno BALDVINO, & cum Canonicis sancti Sepulchri aliquantis, quia viri sensati de hoc tractauerunt, cessauit contentio eorum.

ANNO ab Incarnatione Domini MCI. in Basilica beatæ Mariæ apud Beth- 1101.
C leem die Natiuitatis Domini à Patriarcha memorato, vnà cum Episcopis, Cle- V.
róque ac populo assistentibus, in Regem honorificè sub sacra vnctione sublimatus & coronatus est Rex BALDVINVS. Et quod fratri suo prædecessori non fecerant, quoniam noluit, & tunc laudatum à quibusdam non fuit, huic ratione prudentiùs considerata fieri decreuerunt. Quid enim obest, inquiunt, si Christus Dominus noster in Hierusalem tanquam scelestus aliquis conuiciis dehonestatus, & spinis est coronatus, cùm etiam ad vltimum mortem pro nobis pertulit volens? Corona quidem illa quantum ad intellectum eorum non fuit honoris, nec regiæ dignitatis: immò ignominiæ & dedecoris. Sed quod illi truces ad improperium ei fecerunt, gratiâ Dei ad salutem nostram & gloriam versum est. Rex etiam contra iussa non præficitur. Nam iure & secundum Deum electus, benedictione autentica sanctificatur & consecratur. Qui cùm suscepit regimen illud cum corona aurea, suscepit quoque iustitiæ obtinendæ onus honestum. Cui iure, sicut & Episcopo de Episcopatu, potest decenter obici: *Bonum opus desiderat, qui Regnum desiderat.* Quod si iure non regit, nec Rex est. In modernitate autem regiminis sui adhuc paucarum vrbium possessor atque gentis, per idem tempus hiemale Regnum suum ab hostibus vndique strenuè protexit. Et quia compererant eum bellatorem probissimum esse, quamuis gentem ha-

De substitutione Regis BALDVINI, & exiguitate ipsius Regni.

1101. beret raram, non tamen ausi sunt eum aggredi. Quòd si militiam maiorem haberet, hostes suos libenter adiret. Adhuc erat via peregrinis nostris satis impedita, qui interdum per mare tam Franci quàm Angli, siue Italici & Venetici, in vna tantùm naui, siue tribus aut quatuor, inter piratas hostiles, & ante ciuitates Sarracenorum velificantes, valde timidi vsque ad Ioppem Domino ducente perueniebant. Nullum enim alium in primis habebamus portum. Quos cùm de partibus nostris Occidentalibus aduenisse videremus, ex Tripoli ad eos quasi ad Sanctos iocundi procedebamus. A quibus vnusquisque nostrûm de natione sua & parentela diligenter inquirebamus. Quibus de hoc intimabant prout ipsi sapiebant. Tum de prosperitate audita lætabamur, de incommoditate autem tristabamur. Hierosolymam ibant, Sancta Sanctorum pro quo venerant visitabant. Dehinc alij in Terra sancta remanebant, alij verò in terram suam remeabant. Qua de re Terra Hierosolymitana remanebat gente vacua, nec erat qui eam à Sarracenis defenderet, si tantummodò nos ipsi aggredi auderent. Sed quare non audebant? Tot populi, tot Regna, quare Regulum nostrum & popellum inuadere metuebant? Cur de Egypto, de Persida, de Mesopotamia, vel de Syria non coadunabant saltem centies centum millia pugnatorum, vt nos hostes eorum viriliter aggrederentur: & vt solent locustæ innumeræ messem in agello, nos omninò consumerent, vt nec mentio de nobis in terra ab olim sua vlteriùs fieret? Non enim tunc habebamus plusquàm trecentos milites, & tantùm de peditibus, qui Hierusalem, & Ioppem, & Ramulam, Caypham etiam castrum custodiebant. Milites etiam nostros vix adunare audebamus; cùm insidias aliquas inimicis nostris moliri volebamus: timentes ne interim munitionibus vacuatis damnum facerent. Vnde liquet omnibus, hoc esse miraculum valde mirabile, quòd inter tot millia millium viuebamus, etiámque dominantes eorum alios tributarios faciebamus, alios verò deprædando vel captiuando confundebamus. Sed vndè hæc probitas? vnde ista potentia? Verè ab illo, cui nomen Omnipotens. Qui populi sui pro nomine eius desudantis non immemor, in necessitatibus suis piè ei auxilium impendebat. qui in nullo alio, nisi in eo solo, confidebat. Quem ipse Deus aliquando mercedula temporali lætificabat, in futuro autem æterna gloria remunerare promittebat. O tempora recordationis dignissima! Sæpe quidem contristabamur, cùm de transmarinis amicis nostris nullum auxilium habere poteramus. Verebamur enim ne inimici nostri paucitatem gentis nostræ comperientes aliquando, accursu subitaneo nos vndique impeterent, vbi nullus nisi solus Deus nobis opem ferret. Quibus nihil vtile deesset, si tantummodò gens & equi non deessent: & qui per pelagus Hierusalem veniebant, equos secum adducere nequibant. Per terram verò nemo nobis subueniebat. Nec Antiocheni nobis, nec nos illis succurrere valebamus.

VI. *De substitutione* TANCREDI *apud Antiochiã.*

Eo tempore contigit Martio in mense TANCREDVM Caypham oppidum suum, quod possidebat, Tyberiadem quoque BALDVINO Regi relinquere, & Antiochiam cum suis per terram ambulare. Miserant enim ad eum Legatos suos Antiocheni, dicentes: Ne moreris, sed veni ad nos, & dominans omnium nostrûm posside Antiochiam, & terram illi subditam; quoadusque de captiuitate exeat domnus BOAMVNDVS dominus noster, & tuus. Tu enim es propinquus eius, milésque probissimus & prudens, nobísque potentior. Tu quidem nostram Terram meliùs quàm nos obtinere valebis. Si quando, Deo volente, domnus Boamundus redierit, erit indè quod ius monstrabit. Sic mandatum est, & sic factum est.

VII. *De obsidione castri Arsuth, & eius captione.*

APVD portum Laodicensem per idem brumale tempus stolus nauium rostratarum Ianuensium, & Italorum, hiemauerat. Qui cùm viderent vernum tempus ad nauigandum aptum & tranquillum, vento prospero vsque Ioppem nauigauerunt. Et cùm portui applicuissent, gaudenter à Rege suscepti sunt. Et quia prope erat Pascha, cuius solemnitatem ex more cuncti qui possunt celebrant, nauibus suis ad terram tractis, Hierusalem cum Rege perrexerunt. Peracta autem solemnitate Paschali, vbi conturbati sunt omnes propter ignem, quem die Sabbati non habuimus ad Sepulchrum Domini, profectus est Rex

A Ioppem. Et facta conuentione cum Consulibus prædictæ classis, vt quamdiu in 1101.
Terra sancta ob amorem Dei morari vellent, si Deo concedente & iuuante in-
terim de ciuitatibus Sarracenorum aliquam comprehendere cum eodem Rege
possent, tertiam pecuniæ partem hostibus internis ablatam, nulla iniuriâ Ianuen-
sibus facta, communiter haberent, Rex autem primam & secundam: vicum in-
super vnum in eadem ciuitate sic capta iure perpetuo possiderent & heredita-
rio. Quod cùm fidei nexu interpositæ ab vtraque parte firmatum fuisset, indi-
latè oppidum illud, quod vocatur *Arsuth*, tam per mare quàm per terram ob-
sederunt. Sed cùm inhabitatores Sarraceni sentirent nullomodo se posse defen-
di à Christianis: prolocutione apud Regem callidè facta, die tertia muros Re-
gi reddiderunt. pecuniam autem suam exeuntes detulerunt. Quos Ascalonem
abeuntes Rex conuiari tristissimos fecit. Indè nos læti gratias Deo egimus, eò
quòd sine occasione nostrorum hominum hanc munitionem nobis tam aduersa-
riam comprehenderamus. Quod castrum à Salomone conditum, Francis valdè
molestum, Dux GODEFRIDVS in anno præterito obsederat, nec ceperat.
Cuius etiam inhabitatores persæpè de nostris occiderant plures, vel reddiderant
tristes. Iam tamen Franci cominus comprehenderant muri propugnacula, cùm
fortè lignea turris forinsecus muro adiuncta, præ multitudine in eam ascenden-
tium, frustratim corruit. vnde fermè centum Franci de ea cadentes insanabiliter
B sunt læsi. Ibi aliquantos Francos Sarraceni tunc retinuerunt, quos in conspectu
omnium in cruce appenderunt, & sagittis sagittauerunt. Quosdam occiderunt,
quosdam viuos viliter apud se detinuerunt.

CVMQVE Rex Arsuth prout opus erat de gente sua muniisset, CESAREAM VIII.
vrbem Palestinorum adiit, & obsidione coronauit. sed quia erat muro valde for-
tis, non potuit citò capi. Iussit ergo tunc tres petrarias fieri, & machinam vnam
ligneam altissimam, de malis & remigibus nauium fabrefactam. Hanc, vt reor,
artifices nostri muro altiorem longitudine xx. cubitorum erexerunt, vt cùm ad
vsque murum deduceretur, hostes internos de ea milites nostri lapidarent & sa-
gittarent: vt cùm murum de Sarracenis sic euacuarent, ingressum liberum homi-
nes nostri haberent, & vrbem comprehenderent. Sed cùm per xv. dies obsidio-
nem tenuissent, & cum petrariis arces muri superiores aliquantisper læsissent, nec-
dum turris lignea esset penitus compacta: moram eis fastidientibus, noluit diu-
tiùs Francorum probitas prolongare, quin absque machina prædicta, & ceteris
supplementis, die quadam Veneris ciuitatem ausu mirifico cum scutis & lanceis
appeterent. Sarraceni verò, prout fortiùs valebant, se defendebant, mutuò co-
hortantes. Franci autem, quorum Dominus erat Deus, erectis non lentè scalis,
quas ad id opus iam præparauerant, per eas muri fastigium ascenderunt, & quos
sibi tunc obuios inuenerunt gladiis illicò peremerunt. Quod cùm Sarraceni gen-
tem nostram sic efferatam, & vrbem iam ab eis captam viderent: vbi diutiùs viue-
C re potuerunt, illuc perproperè fugerunt. Sed nec hîc, nec illic delitescere potue-
runt, quin morte promerita trucidarentur. Pauci quidem de masculino sexu vi-
tæ reseruati sunt. Feminis quampluribus pepercerunt, vt molas manuales volui-
turæ semper ancillarentur. Quas cùm cepissent, alij aliis tam pulchros quàm tur-
pes inuicem vendebant & emebant. masculos quoque. Admiratum ipsius vrbis,
& Episcopum, quem Archadium prænominant, Rex viuos habuit. quibus plus
pro pecunia quàm pro amicitia pepercit. Quot vtensilia multiformia ibi sunt in-
uenta, non est dicendi facultas. vnde multi pauperes effecti sunt locupletes. Vi-
di de Sarracenis plurimos ibi peremptos aceruo de illis facto, ignibus concremari,
quorum cadauerum nimius fœtor nos valde molestabat. Fiebat hoc bisantiorum
inueniendorum gratiâ, quos ibi improbi transglutiuerant: nolentes vt de suo ali-
quid Franci haberent, quos quidam eorum in oribus suis iuxta gingiuas abscon-
debant. Vnde aliquando contingebat, cùm quis nostrûm super collum alicuius
Sarraceni pugno feriebat, vt x. aut xvi. bisancios ab ore foras excuteret. Femi-
næ quoque impudenter intra se bisancios occultabant. quod & nefas erat sic re-
condendum, & multò turpiùs mihi ad recitandum.

Annus millenus centenus erat, sed & vnus,
Cùm nos Cesaream cum scalis cepimus vrbem. Vel Cùm
Stratonis turrem sic dictam cepimus vrbem.

Quomodo Cesarea ciuitas capta fit.

1101. IX. *Quod in Cesarea Episcopus sit ordinatus.*

Et cùm de Cesarea, & de his omnibus quæ in ea repperimus, vna cum Ianuensibus prout libuit egissemus, & Archiepiscopum communiter electum ibi præfecissemus: relictis ad custodiendum vrbem paucis, festinauimus ire Ramulam ciuitatem, quæ est prope Liddam. Vbi per XXIV. dies expectauimus bellum ab Ascalonitis & Babylonicis contra nos fieri, ob id illic congregatis. Sed quia gens eramus rara, contra eos ire metuentes, non iuimus, ne si forte Ascalonæ eis appareremus, intra mœnia & aggeres suos recursu continuo nos interceptos interimerent. Propterea venire contra nos nolebant, quia sic euenire putabant. Quorum calliditate comperta, tamdiu calliditatem eorum callidiùs callentes calluimus, vsque animis eorum pauore marcescentibus, aduersum nos venire penitus dimiserunt. Vnde multi moram fastiditi, & egestate pressi, ab exercitu suo discesserunt. Quo audito, Ioppem regressi sumus, & laudes Deo dedimus, eò quòd à congressu eorum liberi sic facti eramus.

X. *De prælio satis cruento Christianorũ atque Turcorum, in quo Christiani vicerunt.*

Sed cùm postea auribus ad eos semper intentis, per LXX. dies quieti sustinuissemus, intimatum est Regi aduersarios nostros animositate iterata commoueri, etiam nos appetere parari. Hoc autem audito, fecit Rex gentem suam promptè congregari: de Hierosolyma videlicet, & Tiberiade, Cesarea quoque, & Caypha. Et quia necessitas nos vrgebat, pro eo quòd militum eramus egentes: monente Rege, quicumque potuit de armigero suo militem fecit. Itaque milites nostri omnes CCLX. tantummodo fuerunt, pedites verò DCCCC. Qui autem contra nos, XI. millia militum, & XXI. millia peditum simul erant. Hoc quidem sciebamus. sed quia Deum nobiscum habebamus, eos aggredi non formidauimus. Nec enim in armis, nec in gente multa confidebamus. sed in Domino Deo spem nostram omninò posueramus. Magna audacitas. sed non audacitas erat, immò fides & caritas. Quoniam pro amore illius sperabamus diligenter mori, qui pro nobis misericorditer morte dignatus est mori. Iuimus ad pugnam, vel mortem fortè paratam. Illuc fecit Rex portari Dominicæ Crucis signum, quod nobis præbuit salutare solatium. Die quodam de Ioppe exiuimus, sequenti verò contra eos bellauimus. Cúmque ad eos appropinquassemus, & illi ad nos similiter nobis ignorantibus; & cùm speculatores eorum de specula nostra prospexissemus, subsequentiam ceterorum statim intelleximus. Et cùm Rex cum quibusdam de suis vlteriùs progrederetur, prospectans à longè vidit tentoria eorum extensa in planis candescere. Quibus visis, mox equo calcaribus puncto, ad nos postremò cucurrit, & quod viderat cunctis manifestauit. Vndè exultare cœpimus, cùm bellum fore didicimus: quoniam id fieri desiderabamus. Si enim ad nos non venirent, nos vtique ad eos iremus. Melius enim erat nobis in planis vastis prœliari: vt cùm superati essent, Domino suffragante, longior eis fuga fieret. Vndè in fuga maius haberent detrimentum, quàm si prope muros eorum cum eis congrederemur. Tunc iussit Rex arma sumi. & armatis cunctis, acies nostræ decenter ad bellandum ordinatæ sunt. Itaque nos in manus Dei fidenter committentes, aduersus eos equitauimus. Abbas quidam, cui Rex præceperat, Crucem Dominicam palam cunctis gestauit. Tunc Rex milites suos his verbis piè affatus est: » Eia milites Christi, confortamini, nihil metuentes. Viriliter agite, & in hoc » prœlio fortes estote, & pro animabus nostris, quæso, pugnate, & nomen Christi » omninò exaltate. cui degeneres isti semper exprobrant, & viriliter conuitiantur. » Natiuitatem eius & Resurrectionem non credunt. Quòd si hîc interieritis, beati » nimirum eritis. Iam iámque aperta est vobis ianua regni cœlestis. Si viui victores » remanseritis, inter omnes Christianos gloriosi fulgebitis. si autem fugere volueritis, » Francia equidem longè est à vobis. His ita dictis, omnes ei assenserunt. Ad pugnam properant, cunctos mora longa molestat. Quem feriat, vel præcipitet, iam omnis cogitat. Et ecce gens detestanda nobis occurrens, dextra leuáque vehementer in nos irruit. Gens quoque nostra, licèt paucissima, per sex acies diuisa, sicut solent aucupes in multitudine auium, ita inter cohortes eorum ingentes, ADIVVA DEVS exclamantes, se inseruerunt. Qoorum multitudo in tantum nos illicò obtexit, vt alius alium vel cernere vel cognoscere posset. Iámque repulerant, iámque quassauerant duas anteriores acies nostras: cùm huic negocio intuitus festinantissimè Rex à parte postrema subuenit. Vbi enim virtutem hostium validiorem esse spectauit, & cognouit, accelerato cursu cum scara sua, im-

A petui nefandorum viriliter se obdidit, & coram potentioribus eorum hasta vibrata, in qua signum pendebat album, ictu lanceæ percussit Arabem vnum sibi obuium: in cuius omento cùm ad terram de sonipede illum præcipitaret, idem signum memoratum remansit. Lanceam autem indè extorsam, sicut ipse propiùs astans cernebam, ad lædendum alios promptè detulit. Hinc isti, hinc illi fortiter pugnabant. Videretis vtique horæ spacio non modico multos equos sessoribus vacuos. Videbamus terram nimis occupatam de scutis vel pectis, de pugionibus & pharetris, arcubus & sagittis, de Sarracenis & Ethiopibus tam mortuis quàm morti vulneratis. Similiter de Francis, sed non de tantis. Aderat ibi Crux Dominica inimicis Christi valdè contraria. contra quam gratiâ Dei pompa eorum præualere non potuit. Sed ad præsentia eius verecundi effecti, non solùm nos inuadere cessauerunt: verùm etiam pauore cœlitus percussi omnes, in fugam celerem suam verterunt sententiam. Qui tunc habuerunt equum volucrem, fugiendo euaserunt mortem. Tædium erat colligere tot scuta, tot missilia, tot arcus & sagittas, quæ in campis fugitiui iecerant. Tot corpora, quæ ibi iacebant exanimata, si quis vellet ea dinumerare, deficeret vtique in computatione. Fertur tamen quinque millia ex eisdem militibus & peditibus ibi peremptos fuisse. Dux etiam Babylonensis militiæ, qui eam ad bellandum adduxerat, cum ceteris interiit. De nostris verò militibus LXXX. perdidimus, de peditibus verò ampliùs. 1101.

B Probissimè illo die Rex se habuit. Optimus consolator, rigidus percussor extitit. Milites quoque sui, quamuis essent pauci, erant probissimi. Certamen illud non diu fuit anceps. Illi enim tempestiuè fugerunt, hi verò promptè eos fugauerunt.

O BELLVM insontibus odiosum, & intuentibus perhorridum! Bellum, quia non bellum. nam per antifrasim est dictum. Bellum cernebam, mente nutabam, ictus timebam. Omnes in ferrum ruebant, ac si mortem nunquam timerent. Dira calamitas, vbi nulla caritas. Fragor erat nimius de mutuis vtrobique percussionibus. Hic percutit, ille corruit. Hic nescit misericordiam, nec ille quærit eam. Hic perdit pugnum, ille verò oculum. Mens refugit humana, vbi talis cernitur miseria. Mirabile quidem dictu! in capite vicimus. in cauda verò superati sumus. In cauda Christiani ruunt, in capite autem Sarracenos vincunt. Hos fugauimus vsque Ascalonem, illi autem peremptis nostris mox equitauerunt vsque Ioppem. Itaque die illo nullus rei sciuit exitum. Cúmque tam occidendo quàm fugando Rex & sui campos de eis euacuassent, iussum est vt in eorumdem tentoriis, quæ fugitiui reliquerant nocte illa, quiesceremus. Iussum est, & factum est. XI. *Quanti de Christianis ibi corruerint.*

Septenas Idus Septembris cùm legeretur,
Fecimus hoc bellum dignum satis ad recitandum,
Et fuit adiutrix diuina gratia Francis.

SEQVENTI autem die, cùm in papilione Regis Missam audissemus de Nati- XII. *De sorte varia prœlij huius.*
C uitate almæ Virginis MARIÆ, vnde solemnitas erat in illa die, oneratis iumentis nostris de rebus hostium nostrorum, de pane scilicet, & annona, farináque, necnon tabernaculis eorum; præceptum est monente salpista Ioppem regredi. Qui cùm regrederemur, & *Azotum* quintam vrbem Philistinorum nunc desertam transiuimus, *Ibenium* quam modò vocant: obuios nobis aspeximus Arabes ferè quingentos, à Ioppe reuertentes. Qui die belli cucurrerant illuc, & prædam quam forinsecus inuenerant arripuerant. Nam cùm cædem de peditibus nostris in postrema parte fecissent magnam, & in dextro cornu vnam aciem penitus consumpsissent, & anteriores sicut postremos victos esse crederent: assumptis occisorum scutis & lanceis, atque galeis lucidis, de quibus se pompaticè ornauerant, properantes statim vsque Ioppem, monstrauerant arma nostra Ioppitis: dicentes Regem & omnes suos in bello esse peremptos. Quod cùm audissent qui in Ioppe custodes remanserant, quia veri erat simile, admirantes valde exterriti sunt. & dictis eorum fidem adhibuerunt. Arabes autem illi cùm putassent ab exterritis ciuibus vrbem illicò sibi reddi, cogitationibus suis adnihilatis, nihil ibi ampliùs proficientes, Ascalonem regredi cœperunt. Qui cùm nos regredientes ad Ioppem perspexissent, suspicati sunt nos esse de gente sua: qui nobis omnibus in prœlio occisis, reliquos Christianos versus Ioppem conuersantes appetere vellent. Vnde valdè mirabamur, cùm tantùm nobis appropiabant: nec Francos nos esse co-

1101. gnoscebant, donec milites nostros cita inuasione aggredi eos viderent. Tunc videretis celerrimè eos huc illúcque fugere, vt nec alius alium expectare vellet. & qui equum tunc non habuit agilem, caput mox gladio subegit. Sed quia Franci valdè fuerant fatigati, & in prœlio plures vulnerati, non potuerunt eos sequi. Illi sic abierunt, nos verò Ioppem læti peruenimus. A

XIII. *De Ioppitarum missa legatione ad Tancredum Principem Antiochiæ.*

QVANTA putatis fuit exultatio, & gratiarum actio, cùm de muri summo nos erectis vexillis reuertentes cernerent, quos in Ioppe remanere feceramus? Certè non est dictu minimum. Accurrerant enim illic duo nugigeruli alter post alterum, qui Ioppitas fefellerant, dicentes: quoniam Rex mortuus est cum suis omnibus. Qua de re vltrà quàm credi potest contristati, opinantes hoc esse verum, miserunt TANCREDO legationem, qui tunc Antiochiæ principabatur, in cartula scriptam: quam detulit nauta quidam carinam suam ascendens, hoc tractante Regis coniuge. Epistola quidem illa hæc verba continebat salutifera. TANCREDE *vir præcipue, milésque quàm optime, accipe hanc scedulam, quam tibi qui Ioppem inhabitant, Regina scilicet & vrbis pauci ciues, per me legatum festinum mittunt. Et vt magis forsan scripturæ huic credas, quàm mihi, perlegi fac eam. Quoniam, pro dolor! Rex Hierosolymorum, qui contra Babilonios & Ascalonitas pugnam commisit, in congressu illorum deuictus, vel forsitan cum suis omnibus, quos secum ad bellum perduxit, occisus est. Nam qui calamitatis huius miseriam vix euasit, Ioppem fugiens, hoc nobis deprompsit. Quapropter ad te virum non imprudentem venio legatus, opem quæritans: vt omni occasione remota, indilatè succurrere nitaris genti Dei valde anxiæ, & vt reor metæ vitæ iam proximæ.* Hoc dixit. Ille obaudiens parumper siluit. Sed cùm hoc verum esse crederet quod audierat, præ grandi tristitia & dolore tam ipse, quàm omnes alij qui aderant, lacrimari piè cœperunt. Et responsione legato facta, iussus est fieri apparatus per totam Terram suam ad succurrendum Hierosolymitanis. Et cùm iam parati essent ad illud iter agendum, ecce subitò venit breuigerulus alter, scedulam deferens alteram priori dissimilem, quam Tancredo porrexit. Nam quod de incommodo scriptum erat in priori, hoc de prosperitate repertum est in posteriori. Lectum enim hîc est, Regem de bello sanum Ioppem remeasse, & Sarracenos proculdubiò magnificè superasse. Tunc ergo qui de detrimento doluerant, de bono successu gauisi sunt. O mira Dei clementia! Non in multitudine gentis vicimus, sed diuina freti virtute eos dispersimus. Itaque ab hostibus sic erepti, Hierosolymam euntes Deo reddidimus laudes. Deinde per VIII. menses bellorum quieuimus immunes, donec anni reuolutio tempus reduxit æstiuum. B

1102. XIV. *De exercitu Babilonico contra Christianos coadunato.*

ANNO autem sequenti MCII. mediante Maio congregati sunt apud Ascalonem Babilonij, quos Rex eorum huc miserat, vt nos Christianos omninò destruere niterentur. Erant enim ibi XX. millia equitum, & X. millia peditum: exceptis clitellariis, qui camelos asinósque victualibus onustos minabant. gestantes in manibus ad pugnandum clauam & missilia sua. Hi quidem die quodam vrbem Ramulam adierunt, & ante eam tabernacula sua extenderunt. Porrò in vna ciuitatis arce munita erant XV. milites, quos Rex ibi custodes posuerat: ante quam Syri quidam ruriculæ versabantur quasi suburbani. Hos quidem Christianos Sarraceni persæpè nocentes & deturbantes destruere conabantur, & arcem illam diruere: quia propter eos inhabitantes non poterant per plana illa liberè discurrere. Insuper eiusdem vrbis Episcopum, qui in Ecclesia Sancti Georgij manebat cum clientela sua, comprehendere moliebantur. Quod Monasterium cùm die quodam incursu maliuolo circuissent, considerata loci firmitate, *Ramatha* redierunt. Episcopus autem ille cùm fumos flammásque inspexisset, ignibus eorum accensis iam in culmis, timuit ne ab eis ad eum remeantibus obsideretur. Et præcauens in futurum, mandauit confestim Regi, qui in Ioppe inerat, vt ei festinanter succurreret: quoniam Babilonij ante Ramulam hospitati erant, de quibus cohors vna iam circa Monasterium suum irruentes cucurrerant. Quod cùm audisset Rex, sumptis armis suis equum ascendit concitus. quem militia eius, ipso iubente, & cornu regio monente, citissimè secuta est. Aderant tunc in Ioppe milites quamplurimi, qui ventum præstolantes oportunum, in Franciam redituri transfretare optabant. Hi equidem equis carebant, quoniam in anno præterito cùm per Romaniam peregrè Hierosolymam pergebant, equos suos & om- C

A nia quæ habebant amiserant. vnde mentio hîc non incongruè interserenda est. 1102.

CVM Francorum exercitus ingens, vt dictum est, Hierusalem tenderet, aderant in illa multitudine simul VVILLELMVS Pictauensium Comes, & STEPHANVS Comes Blesensis, qui ab Antiochia relicto exercitu discesserat. sed quod tunc reliquerat, nunc restaurare satagebat. Cum his HVGO MAGNVS erat, qui post Antiochiam captam in Gallias repedauerat. Aderat cum his RAIMVNDVS Comes Prouincialium, qui apud Constantinopolim moratus erat, postquam de Hierusalem huc vsque regressus fuerat. Aderat quoque STEPHANVS Burgundiæ Comes nobilis, adiecto populo innumero, de equitibus & peditibus exercitu bipartito. His in Romaniæ finibus obstitit Soliman Turcus, cui iamdiu Franci Niceam vrbem abstulerant. Sed detrimenti sui non immemor, cum multitudine Turcorum magna exercitum Francorum infeliciter dispersit, & confudit, & totum ferè ad interitum aduexit. Sed quia Domino prouidente cateruatim per plures incedebant vias, nec contra omnes dimicare, nec omnes occidere potuit. Sed quia eos fatigatos, & fame & siti anxios, atque pugnæ sagittariæ indoctos esse didicit, magis quàm centum millia equitum atque peditum gladio peremit. De mulieribus nempe alios occidit, alios secum adduxit. Multi verò per deuia fugientes & montana, siti & angustia extincti sunt. Quorum equos & mulos, iumenta quoque & ornamenta multiformia Turci habuerunt. Illic perdidit Comes Pictauensis quæcumque habebat, familiam atque pecuniam suam. Vix etiam mortem euadens, pedes tantùm, & præ miseria lugubris & confusus, Antiochiam peruenit. Cuius anxietati TANCREDVS compatiens, eum piè suscepit, & de bonis suis subleuauit. Quem Dominus ita castigans castigauit, sed morti non tradidit. Hoc quippe, vt nobis videbatur, tam illi quàm ceteris propter peccata eorum & superbiam contigit. Qui autem euaserunt, HIERVSALEM venire non distulerunt: excepto HVGONE MAGNO, quem in Tharso Ciliciæ defunctum sepelierunt. Qui cùm Antiochiam peruenissent, alij per mare, alij verò per terram Hierusalem perrexerunt. Qui equum habere potuerunt, libentiùs per terram iuerunt.

De secunda Francorum miserabili peregrinatione, & de morte HVGONIS MAGNI. XV.

CVMQVE vsque Tortosam venissent, quam Sarraceni tunc possidebant, non tardauerunt, sed per mare & per terram assilierunt. Quid morabor? vrbem ceperunt, Sarracenos occiderunt, pecuniam eorum habuerunt, & postea iter suum carpere non desierunt. Sed molestum omnibus fuit, cùm Raimundum Comitem ibi remanere viderunt. quem omnes Hierusalem secum iturum sperabant. Sed quia noluit, ibi remansit, vrbem obtinuit, vnde blasphemiam ei inferebant. Vltra deindè progredientes, transierunt Archas, & vrbem Tripolim, Gibellúmque. Indè venerunt ad meatum callis angustum, prope vrbem Berithum. Illic eos Rex BALDVINVS per x. & VIII. dies expectauerat, custodiens interim viam illam, ne fortè Sarraceni occuparent, & peregrinis transitum vetarent. Ipse enim C Rex legationem indè precatoriam habuerat ab exercitu illò veniente. Cúmque Regem sibi obuium illic inuenissent, congratulati sunt valde, & osculis ad inuicem datis Ioppem profecti sunt. vbi iam applicuerant qui per mare iuerant.

De captione Tortosæ vrbis. XVI.

PROPE erat Pascha, & Hierusalem tunc adierunt, quia hoc desiderabant. Qui postquàm solemnitatem ibi vt mos est peregissent, Ioppem regressi sunt. Tunc quoniam inops erat Comes Pictauensis, & desolatus omnimoda egestate, nauim cum paucis ascendens Franciam repatriauit. Tunc Stephanus Blesensis cum aliis pluribus transfretare voluit. sed in pelago vento ei obstante, nihil aliud quàm reuerti potuit. Qui tunc in Ioppe iam de mari regressus erat, cùm Rex in equum suum, vt dictum est superiùs, ascendit: contra hostes iturus, qui ante Ramulam sedebant. Adhuc inibi erat GAVFRIDVS Comes quidam Vendoniensium, & Stephanus Comes Burgundiæ, & HVGO LIZINIACENSIS frater Raimundi Comitis. Hi cùm equos ab amicis suis & cognatis quærentes mutuati essent, mox in eos conscendentes Regem secuti sunt. Hoc siquidem in modestia Regis magna fuit, qui gentem suam expectare neglexit: nec ordinatè, sicut oportet sapienter ire, ad bellum processit. Sed absque peditibus milites suos expectans, accelerauit hostes appetere, donec ignoranter intra multitudinem Arabum se infixerit. Et quia in probitate sua plus quàm deberet confidebat, nec plures esse quàm mille vel septingentos sperabat; ideò sic properabat, vt antequàm re-

De miserabili prælio Christianorum atque Turcorum: in quo Christiani occisi, Turci victores fuerunt. XVII.

1102. fugerent obuius illis veniret. Sed cùm exercitum eorum subitò intuitus esset, timore perterritus animo infremuit. attamen consolationis valitudinem assumens, A respexit suos. quos piè alloquens, ait: O milites Christi, & amici mei, nolite bellum hoc respuere: sed armati Dei virtute, pro vobismetipsis viriliter pugnate. Nam siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Quòd si quis fugere tentauerit, iam non est spes euadendi. Pugnando vincetis, fugiendo cadetis. Tunc autem, quoniam locus & tempus erat monstrandi probitatem, repentè in Arabes forti impetu se impegerunt. Et quia non erant nostri plusquàm cc. milites, à xx. millibus circumplexi sunt. Qui cùm à pressura gentilium grauissimè cohiberentur, & maior pars nostrorum minimæ horæ spacio perempta occidisset: onus huiusmodi ferre nequiuerunt, quin residui in fugam verterentur. sed licèt tam malè eis acciderit, priùs in eos probissimè vlti sunt. Nam plures ex eis occiderunt, & de campis eiectos tabernaculis suis priuauerunt. Denique Deo permittente, à superatis superati sunt. Euasit autem Rex gratiâ Dei, & nobiliores militiæ suæ aliquanti: qui cursu citò in vrbem Ramulam se intruserunt. Non enim longiùs fugere potuerunt.

XVIII. *De fuga Regis BALDVINI.* REX autem cùm nollet se ibi includi, mallens alibi mori, quàm ibi viliter intercipi, accepto protinus consilio, committens se tam morti quàm vitæ, foras exire conatus est. Et adhibitis sibi tantummodo quinque collegis, quos tamen non diu habuit, quoniam ab aduersariis retenti sunt, cursu præpetis equi montana fugiens petiit. Itaque Dominus eum de manibus inimicorum suorum fortiorum eripuit. Qui libenter tunc Arsuth proficisceretur, si posset. sed hostibus ei obsistentibus, illuc ire nequiuit. B Hi etiam, qui in vrbe Ramulensi remanserant, postmodum extra ostium exire non potuerunt. Ab impia enim gente vndique obsessi, denique, proh dolor! ab eisdem sunt comprehensi. Quorum quosdam occiderunt, quosdam verò secum viuos abduxerunt. Episcopus autem cùm in Ecclesia S. Georgij hoc infortunium contingi audisset, Ioppem furtiuè aufugit. Heu! quàm nobiles & probos milites ea tempestate amisimus, tam in bello priùs, quàm in turre iam dicta posteriùs! Occisus est enim STEPHANVS Blesensis Comes, vir prudens & nobilis: Stephanúsque alter Burgundiæ Comes. Extorserunt se indè tres milites, qui plagis & ictibus vehementer afflicti, cursu fugitiuo Hierusalem nocte sequenti equitauerunt. Qui vrbem ingressi, infortunium quod acciderat ciuibus propalauerunt. De Rege autem, siue viueret, siue mortuus esset, nihil se veri scire dixerunt. Vnde statim luctus non minimus est ortus.

XIX. *Quòd Rex ingressus est Arsuth.* REX autem cùm nocte sequenti pro timore Arabum in montanis delituisset, die tertio cum vno tantum milite & armigero eius de montanis egressus, tanquam quilibet incognitus erroneus, per deuia desertorum esuriens & sitiens, Arsuth oppidum suum est ingressus. Vna quidem res illa saluti fuit, quòd paulò ante illinc recesserant quingenti hostiles milites, qui aliquandiu murum oppidi quasi exploratores circuierant. Quos nequaquam euasisset, si ab eis visus esset. Ingrediente C autem Rege Arsuth, gaudenter à suis suscipitur. Comedit & bibit, & tutatus dormiuit. hoc enim humanitas desiderabat.

XX. *Quòd Hugo de Tyberiade, atque Patriarcha Hierosolymitanus, in auxilium Regis properauerunt: & de bello peracto Christianis victibus virtute & auxilio sanctæ Crucis.* IPSO die ecce HVGO de Tyberiade ciuitate veniens, vnus de Optimatibus Regis, qui iam confusione eius audita solatium aliquod genti residuæ impendere optabat. Quo viso, lætatus est Rex valde. Habebat enim secum octoginta milites, quibus opus erat negocio imminenti. Legatione à Hierosolymis habita, subuenire Ioppitis accelerabat. sed non est ausus Rex eos ducere per terram propter hostes viatoribus insidiantes. sed intrans in vnam cimbam nauigauit Ioppem. Et cùm applicuisset portui, cum gaudio magno susceptus est. quia iuxta illud Euangelij, mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est. Et quem mortuum iam deplorabant, nunc viuum & sanum vident. Sequenti verò die egressus est Hugo prædictus de Arsuth, & Ioppem pauidus properauit. Cui Rex in adiutorium properauit, ne ab hostibus in via oppugnaretur. Cúmque Ioppem peruenisset, consilio non diutiùs prolongato, Regem monuit necessitas, vt illos, qui Hierusalem & apud Sanctum Abraham ierant, mandando venire Ioppem faceret: vt bellum item cum Arabibus committeret, qui Ioppem machinabantur comprehendere, prope hospitati. Dum autem meditaretur, quem illuc legatum mitteret, vidit ibi quendam Syrum hominem humilem, & habitu vilem: quem obnixè precatus est,

A vt pro Dei amore hanc legationem facturus susciperet. quia non inueniebat qui 1102.
eam explere valeret. Non enim audebat per viam gradi quispiam propter hostiles insidias. Is autem suscepta ex Deo audacia, nocte sub opaca, ne ab inimicis videretur, per inuia & loca satis aspera incedere non differens, die tertio fessus valde Hierusalem peruenit. Cúmque rumorem desiderabilem de Rege ciuibus innotesceret, & viuum eum declararunt esse: Domino omnes debitas indè referunt laudes. Nec mora longior fuit. scripto quod tulerat lecto, parati sunt illicò milites quot ibi reperiri potuerunt. Nonaginta, vt reor, tam de militibus, quàm de illis qui equos habere vel iumenta potuerunt. sed quamuis voluntariè, tamen satis timidè ascendentes, illuc ire non distulerunt. Hostium quidem subsistentium insidias pro posse vitantes, & per deuia euntes, à parte Arsuth diuertentes iter suum deduxerunt. Qui cùm iuxta littus maris perproperè graderentur, occurrerunt eis gens nefaria, qui sperabant eos illic intercipere, & occidere. Quorum aliquibus oportuit iumenta sua ibi relinquere, & in maris vndas ad natandum se iactare, vt dolor dolori medicina fieret. Illo enim natatu ab impiis eruti sunt, iumenta perdiderunt. Milites verò equos habentes agiles deferendo se Ioppem peruenerunt. vix tamen euaserunt. Rex autem aduentu eorum exhilaratus, & admodum vegetatus, haut longiùs negocium suum differri voluit. sed mane sequenti militibus suis cum gente pedestri ordinatis, contra inimicos suos bellaturus exiuit.

B Illi equidem non longè ab Ioppe erant, sed quasi milliariis tribus: vbi machinas suas iam præparabant, vt indilatè Ioppem obsiderent, & coartatam comprehenderent. Sed cùm gentem nostram contra se ad prœlium ire spectarent, protinus sumptis armis suis audacter exceperunt. Et quia multitudo magna erant, gentem nostram vndique girauerunt. Quibus inclusis, nihil eis vlteriùs nisi diuinum auxilium prodesse potuit. Sed in omnipotentia Domini prorsus confidentes, vbi turmam densiorem & fortiorem viderunt, impetu mirabili ferire non distulerunt. Qui cùm in vna parte fortiter pugnando eos penetrassent, illicò aliorsum eos recurrere necesse fuit. quoniam vt pedites nostros absque protectione militum videbant, illuc statim festinantes extremos occidebant. Pedites tamen nostri non ignaui pluuiam sagittarum inuadentibus se tantam iaciebant, vt in visibus eorum & peltis multas infixas viderent. Itaque cùm à peditibus sagittariis vehementer essent repulsi, & à lanceis militaribus multi sauciati, & de papilionibus suis iam priuati: opitulante Deo Francorum obtutibus dorsa fugientes verterunt. Sed non sunt diu fugati, quia fugatores erant pauci. Tabernacula autem sua Francis in campo reliquerunt cuncta, stipendiúmque totum. Equos quippe suos omnes abduxerunt ferè, exceptis aliquantis plagatis, & in fuga siti extinctis. De camelis eorum & asinis multos habuimus. Multi eorum cùm fugerent, vel læsi, vel siti exasperati in via sunt mortui. Verè dignum erat & iustum, vt qui ligno Dominicæ Crucis muniti erant, super inimicos eiusdem sanctæ Crucis victores existerent.

C Quòd si in anteriore bello eadem Crux alma cum Rege deferretur, non est hæsitandum quòd populo suo Dominus propitiaretur. Sed sunt nonnulli plus in virtute sua quàm in Domino confidentes, & in suo sensu nimium abundantes, & sapientum consilium spernentes. præcipitanter opus suum patrare præsumunt, & inconsultè. Vndè sæpè contingit detrimentum magnum non solùm eis euenire, sed & multis aliis operis eiusdem expertibus. Vndè solent tales plus Dominum inculpare, quàm stultitiam suam recognoscere. Qui cùm stultè quidem inchoat, rei exitum non considerat. Equus paratur ad bellum, Dominus autem salutem tribuit. Si iusti precatio non semper à Domino exauditur, quantò magis impij? Vel quare inculpat Deum, cùm statim non ei adimplet desiderium suum? Cur exaudietur, cùm nihil boni sit promeritus? Nónne ipse nouit, quid agendum sit in omnibus? Boëtius circa huiusmodi dicit: Quicquid citra spem videas geri, re- «
bus quidem rectus ordo est, opinioni verò tuæ peruersa confusio. Sed non rerum «
merita, sed fortunæ spectat euentum stultus. Multotiens quidem existimat homo id tunc sibi nocuum, quod postea vertitur ad proficuum: & contingit econtrà cùm alicui benè succedit, paulò pòst eidem euenire quod multum officit. Expleto bello, vt suprà dictum est, in quo Rex victor extitit, tabernaculis eorum collectis Ioppem regressus est. Postmodum quieuit Terra, bellorum immunis, tempore sequenti, autumnali scilicet atque hiemali.

1103. ANNO MCIII. tempore veris, cùm Pascha ex more in Hierusalem celebras- A
XXI. semus, vrbem ACHON *Ptolomaidam* dictam Rex cum exercitulo suo aggressus
Quod Rex Achon vrbem obsedit. obsedit. Sed quia muro & antemurali fortis erat valde, non potuit eam tunc comprehendere: præsertim cùm mirabiliter Sarraceni probissimè intus se defenderent. Cùm autem tam segetes, quàm virgulta eorum, hortósque deuastasset, Ioppem rediit.

XXII. DE domino autem BOAMVNDO desiderabilis rumor exiit tunc diuulgatus,
De Principe BOAMVNDO à captiuitate liberato. quia de Turcorum custodia Dei gratiâ liberatus est. Ipse autem quomodo de captiuitate redemptus exierat, per nuncium suum mandando notum fecit: & qui Antiochiæ priùs principatus fuerat, postea gaudenter à ciuibus suis susceptus, terram illam nobilitauit & possedit. Laodiciam ciuitatem, quam Tancredus postea ceperat, & hominibus Imperatoris Constantinopolitani abstulerat, suscepit insuper Boamundus. vnde Tancredo de Terra sua competenter tribuit, & eum sibi gratanter pacificauit.

XXIII. TEMPORE ille Rege BALDVINO contra Sarracenos more solito certan-
De Rege vsque ad mortem penè vulnerato. te, contigit quodam die eum in paucos eorum irruere: & dum de interitione eorum iam certus sub spe gauderet, Ethiops vnus pone rupem delitescens callidè insidiatus est ei, vt interimeret. Qui missili fortiter vibrato, prope cor Regem à dorso profundè vulnerauit. Quo ictu ferè vsque ad necem eum læsit. Sed cùm postea se medicari sollicitè studuisset, post incisionem etiam cicatricis vexatæ sospes tandem effectus est.

1104. ANNO MCIV. transacta hieme, cùm in Hierusalem verno florente Paschæ B
XXIV. solemnia celebrata fuissent, Rex BALDVINVS congregata gente sua profe-
De captione vrbis Achon, quæ vulgo Achra dicitur. ctus est Achon, & iterum obsedit eam. Ad quod venerunt Ianuenses cum classe LXX. nauium rostratarum. Et cùm ciuitatem machinis & peruasionibus crebris per viginti dies circumcirca cohibuissent, perterriti valde Sarraceni, vellent nollent reddiderunt eam Regi. Erat enim nobis valde necessaria, quoniam inest ei portus adeò vtilis, vt inter mœnia secura naues quamplurimas sanè concipiat.

Iam nouies orto gemino sub sidere Phœbo,
Vrbs Achon capitur Ptolomaida quæ vocitatur,
Anno milleno centeno nécne quaterno.
Non est vrbs Acharon quam quilibet æstimat Achon:
Illa Philistea, Ptolomaida dicitur ista.

Vrbe autem sic capta, de Sarracenis plurimos occiderunt, quosdam viuere permiserunt. res eorum totas habuerunt.

XXV. ÆSTIVO deinde tempore euoluto, necessitate Boamundus nimia anxius, ra-
Quòd Boamundus in Apuliā trāsfretare disposuit. ro nauigio transfretauit in Apuliam, terra sua tota Tancredo commissa. Cum eo tunc transiliit DAIBERTVS, qui Patriarcha Hierosolymorum fuerat. vir prudens, & consilio pollens. Iuit Boamundus, vt de transmarinis partibus gentem secum reduceret. Iuit autem Daibertus, vt causam suam & iniuriam sibi C à Rege factam Romano Papæ innotesceret. Iuit, & impetrauit. sed non rediit, quia in via obiit.

XXVI. HOC anno commoti sunt Parthi, & Medi, atque Chaldæi, & qui in Meso-
Quomodo Antiocheni contra Parthos dimicantes capti, & quidam occisi sunt. potamia habitabant affines nostri, ad nos Christianos impetendum, & omnimodè pessundandum. Quo rumore ad nos vsque effuso, Optimates vniuersi ad excipiendos eos nihilominus se præparauerunt. Et præparati sunt sub festinantia domnus Boamundus & Tancredus, Balduinus quoque Comes Edessenus, necnon & Goscelinus, & Daibertus ille Hierosolymitanus, atque Archiepiscopus Edessenus nomine Benedictus, cum turba militari simul & populari. Et Eufrate flumine prætergresso, Carráque deinde ciuitate prope flumen *Achabor* nominatum, hostium phalangibus obuiauerunt: & commisso prœlio statim iuxta *Racha*, peccatis nostris exigentibus, in dispersionem & confusionem Christiani sunt dati. Quam pugnam longè omnibus anterioribus bellis fuisse atrociorem, rerum exitus monstrauit. Ibi domnus capitur BALDVINVS Comes Edessenus, Rex quidem Hierosolymorum futurus, & à primo Rege secundus. capitúrque cum eo domnus Goscelinus cognatus eius. cum his quoque prædictus Archiepiscopus. Plurimi autem in memoratum flumen obruti, extincti sunt. Equi & muli, & opum infinita copia est perdita. Domnus verò Boamundus, & domnus Tancredus, per deuia

A deuia & per diuerticula passim fugientes, nec viam nec semitam vtiliorem eligentes, errabundi & confusi tandem euaserunt. Multi etiam sagittis & pugionibus transfixi occubuerunt. Et qui Carram sine magna difficultate comprehendere possent, si eam in primis obsedissent, postea nec initio nec in reditu adipisci licuit. Et quoniam securitas interdum damnum fallendo generat, ita metus & sollicitudo emolumentum prouidis & timidis parat. Nocuit enim sæpè, vt scriptum est, differre paratis. Huic siquidem negocio siue infortunio duo nimirum hostes, discordia & inuidia, genti nostræ obfuerunt. qui etiam de adquisitis possessionibus ad nimiam egestatem inclinare solent homines. Hoc sæpè vidimus, hoc experimento didicimus. Non fallor, nec ambage deceptoria pellicens, friuola commentor. Verè in hoc itinere tam periculoso, tam formidoloso, molestis verbis ad inuicem exacerbantes, ante ruinam istam ferè ab alterutra voluerunt secedere, & fœdus mutuum corrumpere. Qui malè facit, & benè sperat, ipse siquidem delirat. Nam sine pace, vel mutua dilectione, nihil est Deo acceptabile. Ignauum est igitur, vel nequissimum, vt illius deseram societatem, cui prodesse debeo vsque ad mortem. Adiuuit autem Deus Archiepiscopum Edessenum in vinculis iam positum. Quem cùm de reculis suis & vtensilibus vt iumentum Turci onerassent, patrocinio cuiusdam militis armipotentis, qui pro eo animam suam caritatiuè posuit, opitulante Deo de manibus eorum miro suo ausu eum eripuit. Non
B enim animam suam quàm se preciosiorem fecit. Multi itaque in hac nostra peregrinatione zelo Dei efferuentes, & vitam suam breuiari optantes: beato fine defungi, & cum Christo frui quietè studuerunt. Sicut quidam, aliquibus de nostris audientibus & videntibus, dum eram apud Antiochiam, cùm audiret nomen Domini à quodam perfido cum magna dehonestatione blasphemari, viuifico spiritu animatus dicto contradixit & facto. Et continuò calcaribus equum pungens, assistentibus in circo viuacissimè interrogando intulit: Si quis vestrûm in paradiso " cœnare desiderat, nunc mecum veniat, & mecum prandeat. Iamiam enim abibo. " Qui mox lanceâ vibrata inter hostium millia se inserens, primum sibi obuium subruens interemit. licèt interimens illicò interimeretur. Itaque fide circumfultus & spe, munitúsque caritate, feliciter occubuit. Quis vmquam audiuit tale? Adhuc positus in terris, iam gloriabatur in cœlis. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Et est nobis vtique lætandum, & iocundandum, quia gaudent Angeli de tanto consorte augmentati. Prope autem erat qui eum audiebat, & donatiuum ei pensabat, & sedem perhennem parabat.

CVM autem annis ferè quinque domnus BALDVINVS in vinculis tentus fuisset, datis obsidibus electis, fide interposita cum sacramento sub interminatione vt redemptionem redderet: cùm postea ipsi obsides carceris custodes callidissimè necassent, de carcere euasit. vnde adiutorem fidelissimum Goscelinum habuit. sed cùm ad Edessam vrbem suam postea rediit, introire in eam non potuit: quia Tancredus cum suis introitum ei vetuit. Denique quia hoc ratio fieri permisit, & propter iusiurandum, quod domnus Boamundus antea interponi fecit, vt quocumque modo de captione quandoque exiret, sine controuersia Terram suam illi redderet. Nec postmodum mora fuit, Balduinus & Goscelinus duo contra Tancredum tertium prœlium commiserunt. Cui supplicanti, & pacem quærenti, nullatenus adquieuerunt. Sed Goscelinus congregatis VII. Turcorum millibus Tancredum importunè ad prœlium lacessunt, & adiuuantibus Turcis quingenti de clientela Tancredi ceciderunt. Et licèt primitus ferè vinceretur Tancredus, tandem Deo iuuante, cuius equitatum semper vidit vultus victor, in campo remansit victor honoris. Sed [illegible] Optimates Terræ damnum nasci viderent, vtrobique sumpto inuicem vtili consilio, ad concordiam eos reduxerunt. XXVII. *De liberatione Comitis Balduini, & de prælio inter ipsum & Tancredum.*

C (margin)

TVNC BOAMVNDVS in multis desolatus, vt superiùs iam dictum est, in Gallias transfretans est profectus. Vbi inter cetera negocia PHILIPPI Regis filiam nomine CONSTANTIAM vxorem duxit, & in Apuliam reduxit. de qua filios duos habit. Quorum quidem priore natu obeunte, posterior verò nomine quo pater nuncupatus hæres remansit. XXVIII. *Quòd Boamundus in Gallias transfretauit.*

ANNO Domini MCL. mortuus est Comes RAIMVNDVS miles emeritus 1105.
in oppido suo ante Tripolim ciuitatem pridie Kal. Martij. cui successit nepos eius XXIX.

1105. Quòd TANCREDVS cum Turcis pugnans victoriam adeptus est.

GVILLELMVS-IORDANVS. Ea tempestate Sarracenorum & Turcorum proteruia solita non defuit. cùm deindè mense Aprili Rex Halapiæ (id est Calipti) Radoan nomine de regione sibi confini exercitum adunauit non minimum, & contra TANCREDVM Antiochiæ Principem cornu suum ad prœliandum nimis accensum extulit. Tancredus autem non in multa gente, sed in Domino spei suæ figens anchoram, aciebus suis benè compositis, contra hostes illos incunctanter equitauit. Quid longiùs morer? Audacter ante Artasium in eos irruit, & Deo suffragante illi protinus pauore circumfusi dorsa fugæ dederunt. Fugerunt, & fugati sunt. Qui fugere non potuit, nec mortem euasit. De interemptis non fuit numerus. de equis eorum plures habuit Tancredus. Signum quoque Regis fugitiui retinuit. Cornu suo sic quassato mutilatus abiit. Glorificatus est igitur Deus, qui suis semper subuenit fidelibus. De Antiochenis hoc tantillum diximus. nunc de Hierosolymis non taceam. A

XXX. Quòd iterum Rex Babylonis omnẽ exercitum suum cõtra Regem BALDVINVM misit. contra quos ille semet præparauit.

REFERENDVM est enim, quomodo Rex Babylonis ipso anno gentem coadunauerit multam, quam Ascaloniam per militiæ suæ ducem ad prœliandum contra Christianismum misit. arbitrans & moliens nos omnes de Terra sancta exterminare. Didicerat enim nos esse paucissimos, & sine succursu solitorum peregrinorum. Conglobati igitur sunt apud Ascalonem tam Arabes equites, quàm Ethiopes pedites. cum quibus etiam fuerunt Turci Damasceni plus minus mille, qui sagittarij erant probatissimi. Quod cùm Regi BALDVINO nunciatum fuisset, B congregauit omninò gentem suam, & expectauit eos apud Ioppem. Et quia necessitas hoc exposcebat, cuncti qui in vrbibus conuersabantur arma ferre potentes, ad bellum perrexerunt. exceptis his tantummodò, qui muros noctu custodirent. Timor & tremor tunc venerunt super nos. Metuebamus enim ne aut de ciuitatibus nostris aliquam gente vacuam caperent, aut Regem cum populo suo in bello interimerent. Augustus erat mensis. Callebant enim ab vtraque parte prœliari differentes. nec nos illos, nec illi nos impetebant. Termino autem, vt opinor, diuinitus disposito, promouit se gens nefaria ab Ascalone, & cœperunt ad nos approximare. Quo comperto, regressus est Rex Ioppem, & equitauit vsque ad Ramulam ciuitatem. Et quia bonum erat omnimodè nostros Domino adhærere, & in Deo spem certam ponere: inspirato à Domino Deo consilio, misit Rex in Hierusalem nuncium suum festinum ad Patriarcham, & Clerum, atque plebeculam: flagitans vt obnixè omnipotentis Dei exoraret misericordiam, vt Christianis suis in angustia positis opem de excelsis dare dignaretur. Noluit ergo legatus satis precatus quicquam mercedis accipere, timens ne fortè legationem illam non posset explere, aut mercedem illam viuus adquirere. Sed sperans quandoque de labore hoc deuoto remunerationem se percepturum à Deo. Commendánsque animam suam & corpus suum in manus conditoris sui, Hierosolymam properè non distulit ire. Qui Domino ducente illuc peruenit, & ingressus ciuitatem quod quærebat non celauit. Quo manifestato, iussum est à Patriarcha cam- C
» panam maiorem sonare, & gentem ante se totam adunari. O fratres, inquit, ami-
» ci & serui Dei, ecce verè bellum quod audieratis futurum. nam hoc referente
» nuncio, proculdubio nobis est paratum. Et quia sine diuino auxilio nullatenus
» genti tantæ poterimus obsistere, clementiam Dei omnes implorate, vt Regi no-
» stro BALDVINO & suis omnibus clemens adiutor in hoc prœlio imminente di-
» gnetur adesse. Distulit quidem Rex hodie bellum fieri, sicut per hunc breuige-
» rulum nobis modo notum facit: quatinus die crastina, quæ dies erit Dominica,
» qua Christus à mortuis resurrexit, securiùs prœlietur, & adiunctis orationibus ve-
» stris & eleemosynis apud Deum roboratus, confidentiùs pugnet. Quapropter in
» hac nocte iuxta dictum Apostoli, vigilate, state in fide. omnia vestra fiant in cari-
» tate. Cras ibitis per loca in vrbe hac sancta, affligentes vos & humiliantes pedibus
» nudatis, & Dominum Deum nostrum piè deprecantes, vt de inimicorum nostro-
» rum manibus nos liberet. Ego ipse iam illuc vado. iamiámque à vobis discedo. mo-
» nens, vt si quis ex vobis hîc residuus arma ferre valet, mecum promptè veniat.
Rex enim omnibus indiget. Vt quid plus moror? Conscendunt in equos CL. simul tam equites quàm pedites: & ita nocte imminente celeriter perrexerunt, & diluculo Ramulam vrbem peruenerunt. Qui autem in Hierusalem remanserunt, precibus & eleemosynis, afflictionibúsque studiosissimè vacauerunt. Vsque ho-

A ram meridianam Ecclesias inuisere non cessauerunt. Cantando plorabant, plorando cantabant. nam in processione Clerici hoc faciebant. Ego quoque cum ipsis nudipes orabam. Maiores etiam natu vsque ad horam nonam die illa non comederunt, nec infantes genitricum vbera suxerunt, donec fame vexati plorauerunt. Eleemosynæ nempe vberes egenis impertitæ sunt. Hæc enim sunt opera, quibus Deus placatur, quibus ad salutem excitatur, quibus conuersus non relinquit post se benedictionem. 1105.

XXXI. *Pugna Hierosolymitanorum cum Turcis, & victoria adepta per virtutē sanctæ Crucis.*

CVM igitur Ramulam Patriarcha, vt dictum est, peruenisset, & aurora postera stellas inciperet depellere micantes: gauisi sunt omnes de aduentu suo. & excitati omnes cucurrerunt ad Presbyteros, vt peccata sua Deo & eis confiterentur. Ad Patriarcham similiter Optimates, verbum salubre aliquod ab eo audire, & à peccatis suis absolui cupientes. Hoc facto, veste Pontificali Patriarcha indutus gloriosam Crucem Dominicam, quæ in talibus negociis deferri solebat, in manibus sumpsit: & ordinatis vt decuit cateruis de militibus & peditibus, aduersus hostilem exercitum progressi sunt. Milites nostri erant quingenti, exceptis illis qui militari nomine non censebantur, tamen equitantes. Pedites verò nostri non ampliùs quàm duo millia æstimabantur. Pagani autem quindecim millia tam de peditibus quàm de militibus deputabantur. qui nocte illa non longè à Ramula quasi quatuor milliariis hospitati sunt. Qui cùm Regem manè contra se viderent cum
B suis procedere; confestim ad prœlium se parauerunt. Attamen versutia eorum aliquantulum tunc quassata est: cùm partem vnam de exercitu suo, sed minorem, ante Ramulam mittere disposuerant, vt exercitum nostrum fallerent. maiorem verò partem mitti Ioppem statuerant, vt & eam assilirent, & nobis nescientibus caperent. Sed cùm Regem aduersus eos sic equitare prospicerent, simul reglobati sunt molimine suo confuso. Nec mora longior, alij alios impetierunt. Tunc clypei resonant, & ferri stridet acumen. Factóque impetu, vtrimque exclamauerunt nostri omnes contra eos: *Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.* sicut eis iussum fuerat. Illi autem circumuallantes nos, conquassare & confundere putauerunt penitus. Turci verò ex more sagittarij nos retrò girantes, & sagittarum pluuiâ plagantes, iam arcuum officia dimiserant, iam vaginis enses extraxerant, quibus nos cominus feriebant. Cùm Rex hoc comperto, audacitate munitus signum suum album de manu cuiusdam militis sui abripuit: & cum paucis illuc celerrimè currens, oppressis succurrere sategit. Qui cùm statim Deo iuuante impetendo Turcos & occidendo dispersisset, ad maiorem multitudinem Sarracenorum & Arabum Ethiopúmque recurrit. sed nec in inuasionibus, nec in percussionibus vtrorumque ampliùs immorabor, quia volo artare paginam limite parciore. Deus enim omnipotens seruorum suorum nusquàm immemor, nolens Christianos suos à perfidis illis destrui, qui pro eius amore & nomine ampliando de longinquis partibus Hierusalem venerant, dederunt gens impia fu-
C gam repentinam, fugientes vsque Ascalonem. O si capi potuisset Semelumuch Dux illius militiæ, multa nummismata in redemptionem sui Regi BALDVINO exsolueret. Sed non effugit Gemelmulch Admiratus Ascalonæ, qui locuples erat valde. Quo interempto, illis omnibus orta est non minima deploratio. Alterum Admiraldum olim Achonitam viuum retinuerunt, quem Rex noster redimi fecit xx. millibus nummismatum, præter equos & res alias. Ethiopes verò quoniam fugere nequiuerunt, in campis trucidati sunt. Quatuor millia quidem tam de equitibus quàm de peditibus eorum interfecti fuisse referuntur. De nostris verò sexaginta Tabernacula eorum nobis remanserunt, iumenta quoque multa, cameli, asini, dromedæ. Tunc Deus laudatur, glorificatur, in quo virtutem fecimus magnam. qui etiam ad nihilum deduxit inimicos nostros. O mira diuini iudicij ordinatio! Ecce qui dicebant: Eamus, Christianos illos omnes occidamus, & possidebimus eorum Sanctuarium. Sed non sic impij, non sic: quia vos posuit Deus vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti in ira sua vos confudit. In lege sua iurauerunt etiam ipsi, numquam propter Francos fugere. sed tandem effugium salus tunc fuit eorum. Maluerunt periurium incurrere, quàm morte stultè perire. Regressus est autem Rex Ioppem cum gaudio, vbi prædam in bello captam militibus suis & peditibus sub ratiocinio distribuit. Adhuc

1105. erat ante Ioppem classis Babiloniorum, qui iam aliquandiu illic expectauerant; A scire cupientes quomodo & quando tam per mare quàm per terram nos omnes & vrbes maritimas omninò destruerent. Sed cùm Rex per nautas suos caput Gemelmuch Admirati in bello decollati in vnam de nauibus eorum iactari fecisset, conturbati valde hoc comperto, & exterriti, diutiùs ibi stare noluerunt. sed gentis confusione comperta, paululùm tunc austro flante in portus Tyri & Sidonis secesserunt. Quæ classis cùm deindè Babiloniam reuerteretur, spiritu procellæ, Dei gratiâ nobis satis fauente, portibus nostris sparsim naufragio miserabili aduectæ sunt. De quibus XXV. naues Sarracenis plenas habuimus. reliquæ verò velificantes vix euaserunt. Igitur nobis Dominus adiutor in tribulationibus existens pius, sic manifestauit omnipotentiam suam.

Ergo diem belli cunctis volo certificare.
Iam decies orto Phœbo sub Virginis astro,
Cùm solida terras spectaret imagine Luna,
Sexta Kalendarum Septembris cùm legeretur,
Annuit Omnipotens Francos gaudere triumpho:
Cùm fugiunt Arabes, Turci simul, Ethiopésque,
Pars montana petit, remanet pars mortua campis.

XXXII. *De Terræmotu.* QVONIAM quidem ne vel scriptorum negligentiâ vel imperitiâ, vel quòd rari erant forsitan, vel suis impediti curis insudabant, hæc gesta obliuioni non B scripta darentur: malui ego FVLCHERVS scientiâ rudis, ingenio debilis, temeritatis næuo notari, quàm hæc opera non propalari, prout oculis vidi, vel à relatoribus veridicis perscrutans diligenter didici. Precor autem hæc legentem, vt nescientiæ meæ caritatiuè indulgeat: & dictamen istud nondum à quolibet correptum Oratore iocatim si velit corrigat. Verumtamen Historiæ seriem propter pulchritudinem partium pompaticam non commutet, ne gestorum veritatem mendaciter confundat. His gestis quæ superiùs dicta sunt, ipso anno declinante sensimus omnes terræmotum grandem, qui Hierusalem ineramus. quod in vigilia Natiuitatis Domini valde nos terruit.

1106. ANNO deinde MCVI. nihilominus Cometa in æthere apparens nos illum

XXXIII. *De Signis in cœlo apparentibus.* suspicientes pauefecit. qui in ea parte, qua Sol hiemali tempore occumbere solet, splendoris alburni radium ad instar telæ lineæ in longum mirificè produxit. Hoc prodigium nempe in mense Februario rutilare incipiens die quo Lunam pronunciabamus primam, futurorum præsagium nunciabat. Sed quia de eo nil augurari præsumpsimus, totum quod significabat Domino commisimus. Quinquaginta & eo ampliùs diebus vespere cotidiano Cometa ille per totum visus est mundum. Notandum quòd ab exordio sui ortus, tam ipse Cometa quàm splendor eius niueus de die in diem paulatim attenuatus est: adeò vt in vltimis diebus vim sui luminis iam perdens, parêre omninò cessaret. Indilatè autem mense eodem, die quo Lunam pronunciauimus vicesimam, vidimus in cœlo ab C hora tertia vsque ad meridianam, ad dexteram & læuam Solis partem, quasi duos Soles alios: nec tantum tamen sicut maior fulgentes, sed formâ & lumine rariore mediocriter rutilantes. In quorum gyro circulus insuper apparuit vnus splendore candidus, extans amplitudine tanquam quæuis ciuitas. Intra quem alter circulus clarebat dimidius, iris habens similitudinem, quadruplici distinctus colore, & in parte superiore Solis amplexione arcuata vsque duos Soles iam dictos attingens. Deinde sequenti mense horâ noctis mediæ stellæ cœli pluere visæ sunt.

XXXIV. *De prœlio Christianorum contra Damascenos.* POSTMODVM verò HVGO, qui Tyberiadem vrbem tunc possidebat, æstiuo tempore aduersus militiam Damascenam bellauit. Qui cùm bis in ipso prœlio iam ab eis repulsatus esset, tertio belli recursu Domino suffragante victor victos eos superauit. Ducentos siquidem ex eis occidit, totidémque de equis eorum retinuit. reliqui verò terga fugæ dederunt. Mirum dictu. sexies viginti quadragies centum disperserunt. Deinde mora non fuit, cùm ipse cum Rege BALDVINO in expeditione esset, in terra eadem ictu sagittæ Hugo interiit.

1107. ANNO MCVII. transfretauit Patriarcha Ebremarus nomine, Romam pe-

XXXV. tens. Quæsiturus enim erat ab Apostolico, vtrum Patriarcha remaneret. Nam

A Daibertus superiùs memoratus Patriarchatum recuperauerat. sed in reditu postmodum obierat. Mense demum Nouembri eodem anno, cùm insolitam sæuitiam Ascalonitæ efferuerent, ad radices montanorum nostrorum inter Ramulam & Hierusalem insidias posuerunt: vt vnam gentis nostræ cateruam, quam de Ioppe Hierusalem tunc ituram didicerant, occursu repentino inuaderent. Sed hoc Ioppitis intimato, in equos festini conscenderunt. Et cùm ad locum insidiarum nuncio rei ductore peruenerunt, dubitantes adhuc an verum dixisset, visis illis exterriti valde timuerunt. Erant enim milites ferè quingenti, & pedites propemodum mille. Nostri verò milites, non plusquàm LXXV. Quibus cùm non liceret etiam meditari quid facerent, & non erat eis saluatio si fugerent, & mors non deerat si pugnam committerent; gratiùs elegerunt honorificè si contingeret mori, quàm fugæ infamiâ postmodum notari. Impetu igitur mox in eos facto momentaneo, mirum in modum hostilem aciem penetrauerunt: prosternendo eos, & occidendo. In quo certamine cùm acriùs Sarraceni se viderent conteri, audacitatem suam Domino volente perdentes, bellare cessauerunt. Quod cùm viderent milites nostri, potentiùs eos peruaserunt: & quos illi fugare putauerunt, eos nostri fugere compulerunt. De quibus plures occiderunt, & de equis eorum plurimos retinuerunt. De militibus nostris non plusquàm tres perdidimus. Sed clientelæ eorum de iumentis nostris aliquot abduxerunt. de suis nostri talionem duplicauerunt. B

1107. *Quomodo Patriarcha Romam petiit, & de prælio Ioppitarum atque Ascalonitarum.*

EODEM siquidem anno, postquam BOAMVNDVS de Galliis regressus est, congregata gente quantumcumque potuit, in portu Brundusino, qui est in Apulia, classem suam parauit. Qui cùm tempus ad transfretandum expectasset opportunum, VII. Idus Octobris naues ingressi Bulgariam nauigauerunt, & *Aualonis* portu applicuerunt. Et Aualona citissimè capta, *Duratium* vrbem adeuntes, III. Idus Octobris obsederunt. Sed quia ciuitas illa tam hominibus quàm victualibus satis erat munita, obsessores diu fatigauit. Habebat quidem domnus Boamundus quinque millia militum, & LX. millia peditum. Feminam quippe nullam tunc secum transire permisit, ne exercitibus impedimento essent & oneri. Erat quidem Imperator Constantinopolitanus ALEXIS nomine genti nostræ tunc valde contrarius, & Hierosolymam peregrinantibus vel fraude clandestina vel violentiâ manifesta tam per terram quàm per mare perturbator & tyrannus. Quapropter Boamundus collecto, vt dictum est, exercitu, terram illius intrauit. ciuitates & oppida comprehendere nitens.

XXXVI. *Quòd BOAMVNDVS aggregato exercitu Terram Imperatoris vastauit.*

ANNO autem MCVIII. ab Incarnatione Domini, cùm ante Duratium iam per vnum sedisset annum, nihil proficiens, nisi quòd contra Imperatorem aliquas moliebatur insidias, contra quem quoque Imperator faciebat: tandem per internuncios concordiâ prolocuta, cùm etiam Imperator ad eum cum exercitu suo iam approximasset, amici adinuicem conuentionibus intermixtis facti sunt. Iurauit enim Boamundo Imperator super reliquias preciosissimas, peregrinos, de quibus iam sæpè fatum est, tam in terra quàm in mari, quantò latiùs Imperium eius extendebatur, ab illo die & deinceps se saluaturum & conseruaturum: ne quis eorum diriperetur, vel malè tractaretur. Ille quoque Imperatori iurauit pacem & fidelitatem omnimodè tenendam. Qui postmodum occasione habita Apuliam remeauit, partem exercitus sui minorem secum reducens. Pars enim maior Hierusalem, vt vouerant, per mare profecti sunt. Ipso anno PHILIPPVS Rex Franciæ dedit finem vitæ. C

1108. XXXVII. *De cōcordia inter Imperatorem & BOAMVNDVM sacramento firmata.*

ANNO MCIX. & ab Hierusalem capta XI. BERTRANDVS Raimundi Comitis filius venit Tripolim, adhibitis Ianuensibus secum, cum classe nauium rostratarum ferè LXX. quæ omnes ibi applicuerunt. Quam vrbem, scilicet TRIPOLIM, volebat impugnare, & sub patris sui iure hereditario propriam possidere. Quam cùm obsidione cinxissent, orta lite confestim inter Bertrannum & GVILLELMVM-IORDANEM cognatum suum, qui eam semper impugnauerat, postquam Raimundus Comes obierat, & versabatur illic Guillelmus in oppido, qui *Mons-Peregrini* dicitur, Tripoli proximo, Bertrannus dicebat: « Mea esse debet ciuitas hereditario iure, quia pater meus, qui eam primitus impugnare « cœpit, in coartando illam oppidum istud, scilicet *Montem-peregrinum*, magna pro « bitate ædificauit, & post excessum suum mihi obtinendam dedit dum viuebat. «

1109. XXXVIII. *De obsidione vrbis Tripolitanæ.*

1109. Guillelmus verò dicebat: Mea vtique debet esse, & meritò. quia & hostes huius A
» Terræ habitatores post excessum Comitis semper coërcui strenuè armis meis, &
» terram adiacentem vrbi amplificare studui & laboraui. Et quia sub discordia magna de statu suo solent labi, & in concordia minima augeri: Guillelmus maliuolentiæ causâ de negotio illo retrahebat se; Bertrannus autem cum suis vrbem viriliter cohibebat. Hic nollet illum posse proficere, ille quoque nollet etiam hunc viuere. Certant pro incertis, & sunt incerti de incertis. Contendunt pro momentaneis, & non laborant pro æternis. Currunt qui forsitan non comprehendunt. Remanebat igitur in biuio brauium. Non est currentis igitur, neque nolentis: sed est miserentis Dei. Nec dum vrbem ceperant, & iam de captura litigabant. Ad nutum Dei momenta transuolant, & cogitationes hominum vanæ subuertuntur.

XXXIX. *Quomodo vrbs Tripolis capta sit.* Et non fuit mora, postquàm Rex BALDVINVS ad obsidionem venit illam, deprecatus est Ianuenses vt ipso anno iuuarent eum ad capiendum Ascalonem atque Beritum, necnon Sydonem. Et contigit, dum ordiebatur concordiā fieri inter duos memoratos Comites, nescio quo infortunio, dum noctu equitabat Guillelmus ille Iordanus, sagittæ ictu paruæ clam interiit. Sciscitabantur omnes quis hoc fecisset. sed hoc addiscere nequiuerunt. Hi dolent, illi gaudent. Hi lugent amicum, illi lætantur super inimicum obrutum. Remansit BERTRANDVS Regis BALDVINI homo effectus. Tunc ciuitas vndique coartata est. Laborant externi, vexantur interni. Sed cùm Sarraceni valde coartarentur, & nulla spes iam eis esset euadendi, sub fidei pactione iurata, & à Rege confirmata, ne occiderentur, sed quocumque vellent sine contradictione abirent, permissi sunt ea conditione Rex & sui in vnam vrbis partem ingredi. Quod dum ita fieret, nescio quo euentu ortus est tumultus magnus inter minores Ianuensium repentinus: qui per chordas & per scalas murum conscenderunt, & vrbem introierunt. Et qui inuentus est ibi Sarracenus, illicò capite truncatus est. Qui autem in circo Regis fuerunt, iuxta pactionem indè factam ab eo defensi sunt. B

Ter decies Cancro dederat iam lumina Phœbus,
Si tria de numero tamen eiciendo recidas,
Vrbem cùm Tripolim capiunt gens bellica per vim.

1110. XL. *Quomodo Beritus ciuitas capta sit.* ANNO MCX. dum mensis Febrius adhuc imbribus hibernis terras cohiberet, profectus est Rex BALDVINVS BERITVM ciuitatem, & obsedit eam. Cui venit in auxilium BERTRANNVS Comes Tripolitanus. & consedit exercitus ad primum ab vrbe lapidem. Cúmque per LXXV. dies, vt opinor, ciuitatem vndique coartassent, & naues, quæ ad subsidium eorum illuc conflixerant, naues nostræ intra portum conclusissent: turribus ligneis muro tunc admotis, Franci nostri ausu magno de illis super murum nudatis cum ensibus prosilierunt. Descendentes itaque in ciuitatem, cùm per portas etiam multi ingrederentur, fugientes hostes vehementer persequentes, denique peremptos superauerunt, eorúmque C pecuniam totam diripuerunt.

Anno milleno centeno, bis quoque quino,
Vrbem Beritum virtus capit armipotentum.
His decies ortus sub Tauri sidere Phœbus,
Térque quatérque fuit, cùm factum contigit istud.

XLI. *Quod Rex BALDVINVS & Princeps Tancredus cōtra Turcos Edessam obsidentes profecti sunt.* HIS ita gestis, rediit Rex Hierusalem, Deo laudes debitas redditurus, per quem triumphauerat. Deinde parauit se iturum contra Turcos, qui Edessam Mesopotamiæ vrbem obsidebant. Tunc quidem vidimus Cometam vnum per noctes aliquot, ad austrum radios suos extendentem. Tancredus etiam tunc adunauit gentem suam Antiochiam, quantamcumque potuit, expectato iam Rege per dies aliquot. qui simul congregrati sunt ante fluuium Eufratem. Quo transito, inuenerunt statim Turcos, quos appetebant: qui per regionem illam cateruatim discurrentes, Regis expectabant aduentum. Sed quia sciebant milites nostros esse probissimos bellatores, & mirabiles de lanceis percussores, non sunt ausi cum eis bellum committere: sed fugitiua calliditate ab eis diuertentes nec bellare audebant, nec in Terram suam secedere volebant. Et cùm astutia tædiosa per dies plurimos nolentes prœliari nostros fatigare studuissent: sumpto necessitatis & vtilitatis consilio, muniuit Rex Edessam vrbem annônâ, qua multum indigebant

A inhabitantes. quia vastauerant Turci regionem in circuitu. Comprehensis castellis & colonis, quibus ciuitas prædicta pascebatur, non ampliùs morantes ad fluuium memoratum redierunt. Qui cùm paulatim cum ratibus paucis & modicis transissent, affuerunt illicò post eos venientes Turci versipelles & rapaces, qui multos de peditibus nostris ibi arripuerunt, & in Persidam abduxerunt. de Armenis videlicet inopibus, quos Turci iam impiè vastauerant. Et quia difficultas erat flumen tunc ad eos transmeare, satis indè dolentes viam incœptam tenuerunt: Tancredus eundo Antiochiam, Rex verò redeundo Hierusalem. 1110.

XLII.

Quomodo Sydon, quæ Sagitta dicitur, à Rege & à Noroensibus obsessa & capta sit.

APPLICVERANT interim Ioppe gens quædam Noroensis, quam de mari occiduo concitauerat Deus, vt Hierusalem peregrinarentur. quorum classis nauium LV. erat. Horum primus erat iuuenis formâ valde speciosus, Regis terræ illius germanus. Cúmque regressus Rex fuisset Hierusalem, aduentu eorum gauisus, cum eis locutus est amicabiliter: monens eos & deprecans, vt pro amore Dei morarentur in Terra sua aliquantulum, & iuuarent Christianismum ampliùs prouehendum & amplificandum. vt expleto vtcumque negocio Christi, in Terram suam postea gratias Deo magnificas redderent. Quam petitionem illi benignè suscipientes, responderunt non pro alia causa Hierusalem venisse: sed quocumque cum exercitu suo Rex progredi vellet, ipsi marino itinere simul voluntariè proficiscerentur. tantùm vt victum eis necessarium impendere curaret. Hinc
B est concessum, illinc peractum. Et cùm primitus Ascalonem adire disposuissent, laudatiori demum sumpto consilio, SYDONEM ciuitatem adeuntes obsederunt. De Ptolomaida, quæ frequentiùs *Achon* dicitur, mouit Rex exercitum suum. Noroenses verò de Ioppe nauigio processerunt. Tunc classis Admiraldi Babylonij in Tyrio portu latitabat, qua Sarraceni ritu pyratico Christianis nostris peregrinis persæpè oberant: & ciuitates maritimas, quas adhuc Rex Babylonis possidebat, munientes vegetabant. Cùm autem de Noroensibus murmurare audissent, nec de portu Tyrio egredi, neque cum eis congredi ausi sunt. Cúmque ad Sydonem ventum est, obsedit eam Rex à terra, Noroenses verò à mari. Et factis machinis, terruit valde inter nos hostes, ita vt quærerent à Rege qui solidarij erant, quatinus eos sanos indè exire permitteret: & si ei placeret, agricolas ad excolendum terras causâ vtilitatis suæ in vrbe remanerent. Hoc petierunt, hoc impetrauerunt. Sine donatiuo quidem sic solidarij abierunt. ruricolæ verò sub pactione prædicta pacificè remanserunt.

Iam decies nouies Sol viserat Architenentem,
Vrbem Sydonij cùm reddunt mense Decembri.

1111.

XLIII.

De Turcorũ pessima inquietatione, atque Regis BALDVINI, & Tancredi contra eos profectione.

ANNO MCXI. ebulliit è Perside Turcorum gens maxima, qui per Mesopotamiam meantes Eufratem fluuium transierunt, & obsederunt castrum quod *Turbezel* vocatur. morantes ibi vno mense. Et cùm non possent istud statim comprehendere, quia forte situ est, tædio molestati dimiserunt obsidionem. in partes Ca-
C lipti vrbis secedentes. Nam callidè versutiantes, moliebantur irritare TANCREDVM, vt contra eos exiret ad bellum: vt ab Antiochia elongatum possent cum sua gente magna eum intercipere, & omninò destruere. Sed Tancredus astuciam astuciæ opponens, noluit per stultam audaciam suam confundere probitatem: sed misit Legatos Regi BALDVINO, per eos humillimè deposcens, vt Christianismo succurrere festinaret. Quo audito, spopondit Rex auxilium facere petitum. Et Terra sua custodibus commissa, properauit ad bellum: ducens secum Bertrannum Comitem Tripolitanum. Qui cùm peruenissent ad oppidum, quod *Rugeam* nuncupant, prope *Rusam*: affuit ibi Tancredus, qui aduentum Regis iam per quinque dies expectauerat. Quo cum gaudio suscepto, deposita sunt tentoria, & extensa secus flumen *Fernum*, hospitalitatem agentes Hierosolymitani cum Antiochenis. Et non ibi morantes, perrexerunt vsque *Apamiam* vrbem, quæ iam sub Tancredo villicabatur, dudum ab eo probissimè capta. Deinde contra Turcos progressi sunt, qui ante vrbem quam dicunt *Sisaram* castra metati sunt. quam vrbem litteratoriè nominare nescio. sed *Cesar* incolæ regionis eam vulgariter vocitant. quæ ab Apamia sex millibus distat. Turci autem, quia iam audierant Francos contra eos incedere, in virgultis & in clausuris ciuitatis antedictæ se inseruerant, vt securiùs se tueri possent, si fortè impetu Francorum coërcerentur. Verumtamen cùm milites nostros appropinquare ad eos conspexissent, exierunt de

1111. munitione iamdicta, genti nostræ se monstrantes. Attamen callentes, & non præsumpserunt bellare, & noluerunt fugere. Milites verò nostri per cateruas ordinati, cùm viderent eos sparsim per campos discurrere, & non ad bellandum se aptare, vitantes damnum noluerunt eos impetere. Itaque tam metu quàm versutiâ vtrimque circumflexi Turci inibi remanserunt. Nostri quoque tramite recidiuo reuersi sunt. Et quoniam victuale tam sibi quàm iumentis suis deficiebat, nequaquam diutiùs eos ibi morari oportebat. Rediit Rex Hierusalem, cum quo illic eram. Tancredus verò Antiochiam. A

XLIV. *Quòd Rex Tyrum, quæ Sur dicitur, obsedit, sed nihil profecit.*

Nec mora indè fuit, apparatu accelerato aggressus est Rex TYRVM ciuitatem, quæ *Soor* Hebraicè dicitur, & obsedit eam. Quam cùm per quatuor menses & eò ampliùs admodum vexasset, idem etiam cum suis tædio & labore valde fatigatus, tristis indè abscessit. Nam cùm duas turres, quas artificiosè ligneas muro altiores fieri iusserat, prope murum iam impegisset, vnde ciuitatem comprehendere se putabat: sentientes Sarraceni se morti proximos, nisi artem arte fallerent, ingenium ingenio opposuerunt, probitatem probitate fefellerunt. Cùm enim altitudinem turrium nostrarum se superare penitus conspicerent, confestim egentes auxilij nocturna operatione duas turres murales in sublime adeò extulerunt, vt de supernis propugnaculis earum probissimè se defenderent, & in turres nostras inferiores focum accenderent, & concremarent. Quo infortunio milites nostri superati, dolore quoque circumfusi, rupto spei suæ fune, regressus est Rex Achon. Verè verum est prouerbium istud rusticani. *Interdum buccam cochlear frustratur apertam.* Iam gens nostra capturam rapinarum distribuerat. Iam alij aliis proportionibus incertis inuidebant. Iam diem captionis tanquam sibi certum diuinabant. *Equus paratur ad bellum*, ait Salomon, *Dominus autem salutem retribuet.* Confidunt interdum homines in virtute sua, non considerantes quid apud Deum promeriti sint, qui voce sæpè illum inuocant, & operibus negant: & plus probitatem suam in acquisitis laudant, quàm misericordiæ Dei donum glorificent. B

1112. XLV. *De morte TANCREDI Principis.*

ANNO MCXII. lethale debitum TANCREDVS exsoluit, qui Antiochenum regebat Principatum.

Iam bis terdecies Sol viserat Architenentem,
Cùm subiit quod erat, vt quod fuit id foret ipse.

Successit ei ROGERVS cognatus eius. Anno illo bellorum expertes omninò fuimus.

1113. XLVI. *De Signis apparentibus.*

ANNO MCXIII. ab Incarnatione Dominica, dum mense in Martio Lunam habebamus XXVIII. vidimus Solem à mane vsque ad primam, & eò ampliùs, defectione quadam ab vna parte minorari. Et pars, quæ primitus à summo tabescere cœpit, tandem quasi in rotundo ad ima deuenit. Attamen Sol claritatem suam non amisit. Qui non minoratus est, nisi, vt æstimo, à quarta parte suæ formæ aliquantulum cornutus.

Hoc Eclypsis erat, quòd Sol ita deficiebat. C

XLVII. *De prælio contra Turcos peracto, in quo Rex & Christiani victi sunt, & per hoc multa mala venerunt.*

ÆSTIVO deinde tempore congregati Turci transierunt Eufratem, Hierosolymorum partes adituri, & nos Christianos vt rati sunt destructuri. Qui regionem Antiochenam ad dexteram relinquentes, non longè ab Apamia Syriam transeuntes, & Damascum ad læuam dimittentes, & inter Tyrum & Cesaream Philippi, quæ *Paneas* dicitur, per regiones Phœniceas meantes, calluerunt appetere Regem BALDVINVM. Qui aduentu eorum audito, à Ptolomaida, hoc est *Acho*, moto exercitu suo iam contra eos exierat. Prouidentes autem quod sibi vtilius esse senserunt, cùm & nostri ignorarent quid facere molirentur, circuierunt mare Galileæ per terram Neptalim & terram Zabulon, vsq; dum in finem maris iam dicti ad austrum duo flumina, Ior scilicet & Dan, se includerent. Insula quidem hæc inter duos pontes tanta tuitione munitur, vt qui ibi fuerint propter introitus artos pontium non possint impeti. Cúmque Turci papiliones suos illic extendissent, mox emiserunt de suis duo millia transito ponte: vt insidias nostris pararent, quos illuc accurrere indilatè non dubitabant. Cùm igitur Rex illuc tenderet, vt prope pontem memoratum, à quo Tyberiadem pergitur, poneret castra sua: visis Turcis ferè quingentis, qui de insidiis suis vt nostros inuaderent erumpebant, illicò aliquanti contra eos imprudenter cucurrerunt: & cædendo eos persequi non formidauerunt, quoadusque de insidiis duo millia prodierunt, qui nostros vehe-

A menti aggressu repulerunt, & triplicata cæde in fugam dispersi sunt. Proh dolor! 1113. grande dedecus grandia peccata nostra die illo contulerunt. Fugit etiam Rex, vexillo suo ibi perdito, tentorióque optimo cum rebus plurimis & vasis argenteis. Patriarcha similiter qui aderat. Milites fermè XXX. de melioribus, pedites MCC. perdidimus.

Ter quater exorto sub Cancri sidere Phœbo,
Dissipat incautos truciter gens perfida Francos.

Nondum Regis militia illuc aderat tota. Nec ROGERVS Princeps Antiochenus Richardi filius ibi erat, qui mandatus pro amore Dei & dilectione Regis de Antiochia illuc præproperè venerat. Pars quoque gentis Tripolitanæ iam exercitui regio conglobata. Vnde omnes isti contristati sunt valdè, & immodestiam Regis vituperauerunt: eò quòd sine consilio eorum & auxilio inordinatè & inconsultè aduersus hostes illos sic concurrisset. Et quia nequiuerant tunc nocere Turcis in aliquo, hospitati sunt non longè ab eis: vt tota die se mutuo vtrique conspicere possent. Maledoctus vocabatur Dux eorum militiæ, qui Regem Damasci Tuldequinum nomine in auxilium sibi conglutinauerat. Ille gentem adduxerat multam. iste verò de Syria sibi subiecta congregauerat innumeram. In valle Turci erant, in monte Franci considebant. Nec Turci audebant de insula exire sua, nec Franci poterant eos assilire. Isti callent, illi timent. hi callidi, isti prouidi.
B Temporis æstiui feruor cohibebat vtrosque. Nec tamen angori poterat finem dare tanto. Tunc absentes mirantur, quid præsentes morabantur. Sarraceni, qui erant nobis subditi, recesserunt à nobis: quasi alieni nos vndique angustiantes. Turci etiam de exercitu suo cateruatim prodeuntes, Terram nostram vastabant: prædam & annonam per Sarracenos nostros exercitui suo mittebant. *Sichen*, quam vrbem *Neapolim* dicimus, tam interim obtinuerunt, quàm diripuerunt, additis sibi Sarracenis, quos in montanis possidebamus. Ascalonitæ verò, Arabes, & Sarraceni, gens tamen pauca, Hierusalem adierunt. Quadam die vsque antemurale vrbem peruaserunt, messes ibi coadunatas igni combusserunt, sagittis suis aliquantos de nostris in muri propugnaculis vulnerauerunt. de illis tamen plures ad mortem læsi sunt. Milites quippe ciuitati deerant; quia in hostem iuerant. Nocte sequenti Ascalonitæ isti abierunt, vndè satis nostri lætati sunt, quoniam ab eis obsideri timuerunt.

XLVIII. *De metu nimio, qui vniuersos cohibebat.*

EA tempestate aut vix aut numquam valebat nuncius ad Regem ab aliquo nostrûm mittendus exire, nec ab eo ad ciuitates nostras propter insidias transire: ideò quòd nesciebatur ab illis quid isti, nec ab istis quid facerent illi. Ruribus in multis marcebat messis adulta. Nec qui colligerent in agros exire videres. Non audebant enim. Eo quidem anno messis abundans fuit. Sed dum mare turbatur, homines terret ne piscentur. Cuncta cunctis in dubio pendebant. & quibus triumphum daturus esset Deus, vnanimiter expectabant. Christiani nostri à negociis
C & operibus cessabant, excepto quòd vrbium & munitionum fracturas resarciebant.

XLIX. *De Terræmotu, & quod Rex Comitissam Siciliæ duxit vxorem.*

INTEREA terræ motum sensimus bis, scilicet XV. Kal. Augusti, & V. Idus eiusdem: primum nocte media, secundum diei hora tertia. Turci autem versipelles, cùm per duos menses oportunitatem vel dissipandi vel superandi nostros expectassent, nec potuissent: quia de transmarinis partibus, vt mos est, venientibus peregrinis, eo tempore diatim exercitus noster crescebat, nec gens Antiochena abibat, secesserunt in partes Damascenorum. Et Rex BALDVINVS cum suis Ptolomaidam reuersus est, vbi Comitissam Siciliæ repperit, quæ coniunx fuerat ROGERI Comitis Roberti Guiscardi fratris: nunc autem vxor futura Regis Balduini. Nec mora, postmodum apud Damascum interemptus est Maledoctus * à quodam Sarraceno. Qui sicca sub veste occultata, & ter in ventrem illius impacta, duplex illuc expleuit homicidium. Illo enim occiso, sic & ipse confestim ab assistentibus occisus est. Dira victoria, qua qui vincit vincitur. Itaque contigit iuxta illud Philosophi, *Fortuna vitrea est, tunc cùm splendet frangitur.* Erat Maledoctus diues valdè & magnipotens, inter Turcos nominatissimus, & in actibus suis astutissimus. Sed voluntati Dei resistere non valuit. Permisit eum Dominus aliquandiu nos flagellare, postea voluit morte vili & imbecilli manu perire.

* *In edit. Maudulfus, & Maudulfus.*

1114. ANNO MCXIV. multitudo locustarum infinita ebulliit, à parte Arabiæ ad- A
L. uolans in Terra Hierosolymitana. quæ per dies aliquantos segetes mense Aprili & Maio multum vastauerunt. Deinde die festo Sancti Laurentij terræ motus factus est. Tempore autem sequenti, quod accidit Idus Nouembris, apud vrbem *Mamistriam* terræ motus partem subruit oppidi. Item maior & inauditus regionem Antiochenam adeò per loca concussit, vt oppida plurima siue tota, siue dimidia, tam domos quàm muralia solo tenus subrueret. in qua etiam ruina pars plebis suffocata interiit. *Mariscum* dicunt ciuitatem ab Antiochia LX. vt æstimo, distantem milliariis, in parte Septentrionali: quam subuertit in tantùm commotio illa, vt domus & muralia penitus corruerent, & populum inhabitantem, proh dolor! cunctum extingueret. Aliud quoque oppidum, quod *Traleth* nuncupatur, prope fluuium Eufratem nihilominus subruit.

De Terræmotu multis locis existite.

1115. ANNO MCXV. probitatem & audaciam solitam Turci renouantes, mense
LI. Iunio tacitè satis flumine transito Eufrate, ingressi sunt Syriam: & castra metati sunt inter Antiochiam & Damascum, scilicet ante *Cesar* ciuitatem. Vbi similiter in quarto ante anno stationem suam fecerant; vt superiùs iam scriptum est. Comperiens autem & sciens Tuldequinus Rex Damascenorum, nihilominus se esse odiosum illis quàm nos Christianos, propter Maudulfum, quem in præterito, vt superiùs legitur, anno dolosè consenserat perimi, qui Magister Satrapa fuerat militiæ eorum, fecit cum Rege BALDVINO & Rogero Principe Antiocheno pacem: vt eis adiunctus duobus tertius, quasi funiculus triplex efficeretur, ne à Turcis postea facilè rumperetur. Metuebat enim ne si solus remaneret, ipse cum Regno suo penitus confunderetur. Necessitate verò vrgente, & mandatione Antiochenorum monente, iuit Rex ad prœlium fore putatum. Sed cùm audissent Turci ad eos iam appropinquasse, quem Antiochenses & Damasceni per tres ferè menses expectauerunt; metuentes mortis suæ periculum, si contra tantam gentem bellarent: quamuis multò plures essent, abierunt retrò tacito satis motu, & subierunt caueas quasdam, non longè tamen à nostris. & cùm hoc fecissent, arbitrati sunt Rex & alij, quod à regionibus nostris omninò discessissent. Quapropter regressus est Rex vsque Tripolim. Dum autem hæc ita agerentur, scientes Ascalonitæ terram Hierosolymitanam militibus vacuam, accurrerunt vsque Ioppem ciuitatem nostram, & apposuerunt ei obsidionem tàm per mare quàm per terram. Affuit enim ibi Babylonica classis LXX. fermè nauium: quarum aliæ triremes, aliæ verò rostratæ, aliæ negociationis annonâ onustæ. Hi à parte maris egressi, & alij à terra parati assilierunt vrbem. Et cùm per scalas, quas secum attulerant, murum ascendere pertentarent, à ciuibus licèt paucis & infirmitate debilibus viriliter repulsi sunt. Sed cùm viderent se non posse quicquam proferre, sicut rati sunt, præter portas vrbis quas igni combusserunt, timentes ne fortè Hierosolymitani Ioppitis auxilium ferrent, quibus iam hoc nunciatum fuerat: reuersi sunt Ascalonem qui per terram venerant. qui verò per mare, Tyrum nauigauerunt. C
Post dies autem decem regressi Ascalonitæ Ioppem, arbitrantes prouidi improuidos assultu repentino confundere. Sed Deus omnipotens, qui eos primò, similiter secundò eos protexit, & conseruauit. In defendendo etiam se aliquantos ex illis occiderunt, & de equis eorum retinuerunt. Cum fundibulis cœperunt vrbem cohibere, & cum scalis vt priùs tentauerant introire, quas in nauiculis secum detulerant. Sed cùm per sex horas diei se fatigassent, mœsti nimis cum mortuis suis abierunt.

De aduentu Turcorum, & obsidione Ioppitarum ab Ascalonitis, & Babyloniensibus.

B

LII. TVRCI autem superiùs memorati cùm gentem nostram remeasse comperissent, regressi sunt ad stationem suam priorem, & discurrerunt per regiones Syriæ: capientes castella quot potuerunt, villásque prædando, atque vastando patriam. captiuos captiuásque secum abducendo. Sed cùm hoc nunciatum esset Antiochenis, qui se iam retraxerant recidiuo tramite, haut lentè ad Turcos reuersi sunt. Et cùm adpropinquassent ad eos, & tentoria eorum propiùs quàm putassent aspexissent, ordinauerunt statim acies suas, & descenderunt in plana. vexillis explicatis contra eos equitantes. Iuxta *Sarmit* oppidum fuit hoc prœlium. Cúmque vidissent eos Turci, pars eorum vna sagittaria illicò fortiter obstitit. Sed Franci nostri animositate valida commoti, eligentes vel eos superare si Deus concederet,

De pugna Turcorum & Antiochenorum, in qua Antiocheni victoriam adepti sunt.

A vel superari si permitteret, quàm per vnumquemque annum ita ab eis confunderentur: vbi turbam densiorem conspexerunt, mirificè eos impetierunt. Turci autem aliquantulum primitus renitentes, dein haut lentè tam percussoribus quàm occidentibus terga fugientes dederunt. De quibus æstimati sunt tria millia occisi, capti multi. Et qui occidi vitauerunt, fugâ se liberauerunt. Tabernacula sua perdiderunt, in quibus multa pecunia & vtensilia reperta sunt. Cuius pecuniæ precium æstimatæ, ccc. bisanciorum millia reputata sunt. Captiuos nostros ibi reliquerunt, tam Francos quàm Syros. Mulieres quoque suas & ancillas, camelósque quamplurimos. Millia mulorum percensita sunt & equorum. Verè Deus mirabilis in cunctis mirabilibus suis. Dum enim Hierosolymitani vnà cum Antiochenis Damascenísque parati ad prœliandum fuerunt, nihil omninò profecerunt. Numquid in multitudine gentis constat victoria bellantium? Mementote Machabeorum, & Gedeonis, & aliorum plurium: qui non in sua, sed in Domini confidentes virtute, cum paucis multa millia prostrauerunt. 1115.

His ita descriptis, erit actio nota futuris.
Tres aberant noctes vt abiret Virginis astrum,
Cùm malè deceptrix Turcos fortuna fefellit.
Omnibus vnde satis liquidò patet esse cauendum,
Ante rei finem nihil vmquam credere certum.

B Ipso anno iterum subuersa est vrbs Mamistria terræ motu. Aliàs etiam in regione Antiochena non minus accidit. Anno eodem venit quidam Episcopus Aurasicensis ab Apostolico missus Hierosolymam, & deposuit Arnulfum Patriarcham de Sede sua. Quapropter Romam adiit, & Patriarchatum recuperauit.

Eo anno profectus est Rex BALDVINVS in Arabiam, & ædificauit ibi castrum vnum in monticulo quodam situ forti, non longè à Mari Rubro, sed quasi dierum trium itinere, ab Hierusalem verò quatuor. & posuit in eo custodes, qui patriæ illius dominarentur ad vtilitatem Christianismi. Quod castrum ob honorificentiam sui *Regalem-montem* nominari constituit: quia paruo tempore cum pauca gente, sed maxima probitate, illud ædificauerat. LIII. *De castro in Arabia constructo.*

ANNO MCXVI. cùm de Hierusalem castrum suum reuisurus Rex graderetur in Arabiam cum ducentis fermè militibus, vsque ad Rubrum Mare iter agendo expediuit: vt & videret quod nondum viderat, & fortuitu in via aliquid boni quod desiderabat inueniret. Tunc inuenerunt *Helim* ciuitatem secus littus eiusdem maris, vbi populum Israëliticum post maris transitum hospitatum esse legimus. De qua qui ibi versabantur, audito Regis aduentu, egressi sunt: & intrantes nauiculas suas, in mare pauidi se impegerunt. Cùm autem Rex & sui locum illum quandiu libuit considerassent, reuersi sunt ad Regalem-montem castrum suum, deinde Hierusalem. Qui cùm nobis ea quæ viderant narrarent, delectabamur tam dictis quàm in cocleis marinis, & lapillis quibusdam generis tenerrimi, quæ nobis C allata monstrabant. Ego ipse auido corde plenè rimabar ab ipsis, cuiusmodi mare erat. qui huc vsque dubitaueram, vtrum salsum an dulce erat: stagnum vel lacus, aut intrans & exiens vt mare Galileæ: siue meta finali concluderetur vt Mare Mortuum quod Iordanem recipit, sed postea nusquam emittit. Nam ab austro apud *Segor* ciuitatem Loth finem facit. 1116. LIV. *De expeditione Regis in Arabiam, & de his quæ ibi vidit.*

HOC autem *Mare Rubrum* dictum, eo quòd saburra & lapilli rubri sint in fundo. vnde intuentibus rubrum patet. quod etiam in vase quolibet haustum tanquam aliud mare limpidum est & album. Dicut illud à mari Oceano diriuari à parte australi, quasi lingua eruptum, & vsque ad Helim iam dictam versus Septentrionem protentum, vbi finem facit non longè à monte Sinaï, sed quantum potest equo aliquis vno die proficisci. A Rubeo verò Mari, vel ab Helim memorata, vsque ad Mare Magnum, quo ab Ioppe, vel Ascalone, vel Gaza, versus Damiath pergitur, iter eundo dierum quatuor vel quinque equitis ambulatione æstimans. Quo sinu inter hæc duo maria cingitur tota Egyptus, atque Numidia, necnon Ethiopia, quam Geon Paradisi fluuius, qui est Nilus, circuit, vt legimus. LV. *De Mari Rubro.*

POSSVM mirari, sed numquam rimari, quomodo vel qualiter fluuius iste Geon, qui de Paradiso cum tribus aliis legitur emanare, ortum suum videatur iterum recuperare: cùm ab Orientali parte habeat Mare Rubrum, & ab Occasu, in quo incidit, mare nostrum. Habet enim inter se & Orientem Mare Rubrum. in LVI. *De flumine Geon.*

1116. quo Oriente intelligimus esse Paradisum. Quomodo verò circa Mare illud Rubrum resumit ortum suum, & quomodo transit illud mare, vel non transit, vehementer admiror. A

LVII. *De Eufrate.* De Eufrate similiter addicimus, quòd in Armenia ortum suum habeat, & postea per Mesopotamiam transeat, XXIV. milliariis, vt opinor, ab vrbe Edessa. Quærat qui vult, discat qui valet. Nam hoc discere à quampluribus persæpè inquirendo studui. sed qui hoc mihi insinuaret nequaquam inuenire potui. Committo autem illi enucleare, qui super cœlos etiam aquas mirificè inesse statuit: quique eas in montibus & collibus & conuallibus oriri facit, & per occultos meatus cursibus viuidis vias multifidas eis præbuit, & in mare denique mirabiliter inducit & reducit. Exitu siquidem anni appropinquante, molestia corporis ingruente, quia Rex mori tunc timuit, dimisit vxorem suam superiùs memoratam, Siculorum scilicet Comitissam nomine ADELAIDEM: quia iniustè duxerat eam, eò quòd adhuc viueret sua, quam apud vrbem Edessam antè rectè duxerat.

1117. LVIII. *De maxima pestilentia locustarum.* ANNO MCXVII. ab Incarnatione Domini Regina memorata è portu Ptolomaida egressa, die qua ritu Ecclesiastico Letania maior decantata est, septem cum nauibus in comitatu suo Siciliam transfretauit. Deinde Maio mense aduolauerunt in Terram Hierosolymitanam locustarum infinita multitudo, ampliùs solito deuorantes tam vineas quàm segetes, necnon arbores omnigenas, quas videretis accuratè ad morem exercitus hominum per vias tanquam consilio prouido prolocutas ordine progredi. Et facta expeditione sua diurna, aliæ pedites, aliæ verò volantes, hospitium sibi communiter eligebant. Consumptis itaque herbis viridioribus, & arborum corrosis corticibus, tam bruci quàm locustæ cateruatim abierunt. O improbitas hominum peruersè incessanter malignantium! Tot & tantis nos conditor noster increpationibus tangit, & præmunit. signis territat, minis concitat: documentis edocet, flagellis coërcet. Et semper in iniquitatibus nostris persistentes, monita eius contemptui habemus, & præceptis eius superbè contraimus. Quid mirum, si Sarraceni, vel iniqui Domini, auferunt nobis terras nostras: cùm nos in proximorum nostrorum agros manus extendimus rapaces, quos quidem aut aratri sulcatione fraudulenter excurtamus, aut circumuentionibus cupidis subripiendo priuamus, & nostros malitiosè ex his augmentamus? Quid mirum, si Deo permittente sata nostra vel mures in terra iam ex genimine radicata dissipent, vel pòst in spicis iam adulta locustæ deuorent: aut etiam in granariis vermibus quibuslibet, aut nidore calcino lædantur? cùm decimas Deo debitas vel fraudulenter reddimus, vel omninò sacrilegè retinemus? B

LIX. *De Signo Lunæ.* SEQVENTI quidem mense, qui Iunius erat, apparuit nobis in cœlum suspicientibus Luna post Galli cantum, priùs tota rubea, nouissimè verò mutato rubore nigredine adeò fuscata est, vt vim sui luminis per duas ferè horas perderet. Contigit autem hoc die, qua eam tertiamdecimam habebamus. Quod si quartadecima die esset illo, eclypsim nimirum eius esse intelligeremus. Quod ergo pro signo id accepimus, ex hoc quidam coniectabant rubore in prœlio fore fundendum sanguinem. Alij verò nigredine significabant venturam famem. Nos verò dispositioni & prouidentiæ Dei hoc commisimus, qui in Sole & Luna discipulis suis prædixit signa fore ventura. Qui etiam quando vult terram facit tremere, & postea quiescere. quod subsequenter accidit in eodem mense noctis intempestæ silentio, VI. Kal. Iulij. C

LX. *De castro prope Tyrum ædificato.* TVNC ædificauit Rex quoddam castrum prope Tyrum vrbem, intra quintum ab vrbe milliarium, quod vocauit *Scandalion*, & *Campum-Leonis* interpretatum. & resarciuit diruta eius, & posuit in eo custodes ad coërcendum vrbem prædictam.

LXI. *De Signo mirabili in Sole apparente.* EODEM anno mense Decembri, nocte quinta post eclypsim Lunæ, quæ acciderat cùm tertiamdecimam pronunciabamus, vidimus omnes cœlum nocte incœpta in Septentrionali parte vel ignei vel sanguinei coloris fulgore respersum. Quod signum signis mirificis plenum suspicientes, vehementer admirati sumus. Nam per medium ruborem illum, qui primitus paulatim excrescere cœpit, videbamus radios alburni coloris quamplures ab imo sursum mirum in modum extolli, nunc antè, nunc retrò, nunc in medio. In parte autem inferiori cœlum parebat album, ac si aurora esset diei, quæ prope diem clarescere solet, cùm iam Sol oriri debet. In fronte etiam signi huius, in ea videlicet parte, videbamus alborem quasi deberet

A deberet Luna oriri. vnde terra vndique, & cetera loca circa nos existentia, clarè candebant. Quòd si in matutino sic eueniret, diceremus omnes, quia dies clara est. Coniiciebamus ergo indè vel sanguinem multum in bello fundendum, aut aliud aliquid non minus præsagij minacis fore futurum. sed quod incertum habebamus, Domino Deo disponendum humillimè committebamus. Quod etiam portentum ad defunctionem personarum, quæ anno ipso obierunt, significantes aliquanti sortiti sunt. Subsequenter enim mortui sunt, PASCHALIS Papa mense Ianuario, BALDVINVS Rex Hierosolymorum mense Aprili, necnon vxor eius in Sicilia, quam dereliquerat. Hierosolymis etiam Patriarcha Arnulfus: Imperator quoque Constantinopolitanus ALEXIS, & alij quamplures Proceres in mundo. 1117.

ANNO à partu Virginis MCXVIII. cùm in exitu Martij mensis vrbem, quam *Pharamiam* nominant, BALDVINVS Rex aggressus hostiliter vastando diripuisset, die quadam, cùm deambularet fluuium, quem Græci dicunt *Nilum*, Hebræi autem *Geon*, oppido memorato proximum, cum aliquantis de suis lætus adiisset, & de piscibus illic inuentis equestres lanceis suis cautè cepissent, & ad hospitia sua ad vrbem præfatam detulissent, & ex eis comedissent: sensit Rex intrinsecus se angore plagæ suæ veteris grauissimè renouato debilitari. Quo suis confestim intimato, pro infirmitate illius audita cuncti proindè compatientes contristati & conturbati sunt. B Reditu autem statuto, cùm non posset Rex equitare, de papilionum perticis lecticam ei apparauerunt, in qua eum collocauerunt. Et præcone signum cornu dante, remeare Hierusalem edictum est. Cùmque vsque villam, quæ dicitur *Laris*, peruenissent, infirmitate ingruente, & illum penitus consumente, defungitur. Et locatis eius intestinis, & sallitis, atque in loculo conditis, Hierosolymam properauerunt. Die siquidem, quo palmarum rami ex more deferri solent, ordinatione Dei, & euentu inopinabili, ad processionem, quæ de monte Oliueti in vallem Iosaphat tunc descendebat, caterua lugubris, & dolendi funeris latrix aduenit. Quo viso, & sicut erat cognito, pro cantu luctum, pro lætitia gemitum, cuncti qui aderant dederunt. Plorant Franci, lugent Syri, & qui hoc videbant Sarraceni. Quis enim se continere posset, qui non ibi piè fleret? Igitur tunc ad vrbem redeuntes, tam clerus quàm populus fecerunt quod dolori conuenit & consuetudini. Et sepelierunt eum in Golgota iuxta GODEFRIDVM Ducem germanum suum.

1118. LXII. *De morte Regis* BALDVINI *primi.*

Cùm Rex iste ruit, Francorum gens pia fleuit:
Huius erat scutum, robur, & auxilium.
Nam fuit arma suis, timor hostibus, hostis & illis:
Dux validus patriæ, consimilis Iosue.
Achon, Cæsaream, Berithum, necne Sidonem,
Abstulit infandis hostibus indigenis.
C *Post terras Arabum, vel quæ tangunt Mare Rubrum,*
Addidit Imperio, subdidit obsequio.
Et Tripolim cepit, sed & Arsuth non minus vrsit,
Pluráque præterea fecit honore rata.
Obtinuit Regnum Rex octo decémque per annos,
Mensibus atque tribus insuper appositis.
Sex decies Phœbus Verueci viserat astrum,
Cùm BALDVINVS *Rex obit eximius.*
Octies & decies faciens menses duodenos,
Regis habes annos patriam quibus optimè rexit.

EXPLICIT LIBER II.

1118. A

INCIPIT LIBER TERTIVS.

De gestis BALDVINI *secundi.*

CAP. I. *Quòd die Pascha* BALDVINVS II. *sit in Regem consecratus.*

IGITVR defuncto Rege BALDVINO, inito statim Hierosolymitani consilio, ne Rege carentes æstimarentur debiliores: creauerunt sibi Regem BALDVINVM Comitem videlicet Edessenum, Regis defuncti cognatum. Qui transito Eufrate fluuio Hierusalem fortuitu aduenerat, cum prædecessore locuturus. Communiter electus, die Paschæ est consecratus.

II. *De exercitu Babilonico congregato.*

IPSO anno cùm tempus subsequeretur æstiuum, congregauerunt Babilonij exercitum valde grandem: millia quorum æstimabantur XV. equitum, & XX. peditum. arbitrantes Hierosolymitanum destruere Christianismum. Quibus, cùm vsque Ascalonem peruenissent, Rex Damascenorum Tuldequinus cum gente sua in adiutorium processit, Iordanem transgressus. Præterea tunc classis non modica per mare illuc vsque nocitura nihilominus venit. Exin tam bellicæ, quàm mercibus onustæ naues Tyrum adierunt. Qui autem per terram venerunt, ante Ascalonem bellum expectantes remanserunt. Tunc Rex BALDVINVS cum Antiochenis & Tripolitanis, quos ad hoc certamen venire per legatos mandauerat, aduersus hostilem exercitum bellaturus properauit. & Azoto quondam ciuitate Philistæa transita, tentoria de sagmariis deponi, & defigi disposuit haut longè à Babiloniis: itaut exercitus vterque quotidie alterutro aspectu cerni posset. Sed quia alij alios valde aggredi formidabant, & viuere quàm mori malebant, cùm per tres ferè menses differri tali argumento vtrimque calluissent, tædio affecti Sarraceni bellare recusarunt, & Antiocheni ad sua remeauerunt, trecentis militibus de suis Regi commissis, qui si opus esset Regem ad pugnam roborarent, si Egyptij litem iterare pertemptarent. B

1119. III. *De prælio & occisione Antiochenorum cum Turcis pugnantium.*

ANNO MCXIX. ab Incarnatione Domini, GELASIVS Papa successor Paschalis obiit IV. Kalend. Februarij, & sepultus est in Cluniaco. Post quem substitutus est CALIXTVS, qui Viennæ vrbis Archiepiscopus extiterat. Prolixitatem Historiæ fastidiemus, si cuncta enarrare velimus, quæ hoc anno in Antiochena regione miserabiliter euenerunt. Quomodo ROGERVS Antiochiæ Princeps cum Proceribus suis & gente sua contra Turcos pugnaturus exierit, & prope Arthasium oppidum interemptus ceciderit: vbi de Antiochenis septem millia sunt occisi, de Turcis verò nec etiam viginti. Nec mirandum si permiserit eos Deus confundi, cùm in diuitiis multimodis maximè abundantes, nec Deum timebant, nec hominem in peccando reuerebantur. Nam iuxta vxorem suam ipse Princeps cum pluribus aliis adulterium impudenter committebat. Dominum suum BOAMVNDI filium in Apulia cum matre sua morantem exheredabat, & multa alia tam ipse quàm Proceres sui viuendo superbè & luxuriosè agebant. Quibus competit versus iste Dauiticus dici: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Vix enim inter delicias affluentes modus seruabatur. C

IV. *Quòd Rex* BALDVINVS *sumpta Cruce Dominica ad auxiliandum properauit.*

POST hanc Antiochenorum occisionem secuta est secunda satis victoria, quæ propitiante Deo Hierosolymitano populo mirificè successit. Nam cùm prædictus ROGERVS Regi Hierosolymitano per nuncios notificasset, vt sibi ad succurrendum festinaret, quia Turci cum gente multa eum impetebant: relicto Rex negocio, ad quod cum suis non longè à Iordane Damascenos expugnaturus ierat, ducto secum Patriarcha cum Cruce Dominica, cùm de campis stationum suarum eos eiecisset violenter, continuò Antiochenis auxiliaturus recurrit. ducens secum Cesariensem Episcopum, qui Crucem Dominicam in bello postea contra hostes optimè portauit. Comitem verò Tripolitanum Rex illuc secum duxit, fuéruntque simul milites ducenti quinquaginta. Et cùm Antiochiam peruenissent, misit Rex ad Edessenos legationem. præcipiens eis, vt ad bellum, quod contra Turcos facere satagebant, cito itinere festinarent. Quibus cum Rege & Antio-

A chenis, qui de primo bello fugerant, vel mortem aliquo euentu euaserant, aggre- 1119.
gatis, commissum est prœlium prope oppidum, quod *Sardanium* vocant, ab Antio-
chia XXIV. millibus distans. Fueruntque milites nostri septingenti, Turci verò
XX. millia. *Gazi* vocabatur Maior eorum. Non puto silendum, quòd Turcus qui-
dam aduertens vnum de militibus nostris linguam noscere Persicam, allocutus est
eum, dicens: Tibi dico France, cur nos despicitis? cur in vanum laboratis? Con- «
tra nos equidem nullo modo valebitis. pauci enim estis, nos multi. Imò Deus ve- «
ster vos dereliquit, videns vos nec legem vestram vt solebatis tenere, nec fidem «
nec veritatem inuicem seruare. Hoc scimus, hoc didicimus, hoc aduertimus. «
Cras proculdubiò vos vincemus & superabimus. O quantum dedecus Christia- «
nis, cùm perfidi de fide nos reprehendebant! Vnde deberemus vehementer eru-
bescere, & peccata nostra plorando pœnitentes emendare.

V.

De bello & victoria virtute sanctissimæ Crucis adepta, & de eius receptione in Antiochiã.

COMMITTITVR ergo bellum die sequenti, vt dictum est, grauissimum. de
quo victoria diù anceps vtrimque fuit, quoàd vsque Omnipotens Turcos fugere
compulit, & contra eos Christianos magnificè vegetauit. Quos tamen impugnan-
tes adeò cateruatim disperserunt, vt vsque Antiochiam non cessantes, non value-
rint vltra collegis suis in bello congregari. Nihilominus autem Turcos dispersit
Deus, cùm alij in Persidem fugitiui repatriarent, alij verò in Halapiam vrbem
saluandi se gratiâ introirent. Rex autem Hierosolymitanus & Comes Tripoli-
B tanus cum suis, sicut socij gloriosæ Crucis extiterant, & qui eam sicut serui do-
minam ad bellum perduxerant, circa eam semper honorificè pugnantes, nec eam
deserentes, in campo bellico fortiter steterunt. quos omnipotens Deus per virtu-
tem eiusdem sanctissimæ & preciosissimæ Crucis de manu nefandæ gentis poten-
ter eripuit, & ad aliud suum negocium quandoque futurum reseruauit. Cúm-
que per duos dies campum illum Rex custodisset, & de Turcis nullus illuc bella-
turus rediisset, sumpta Cruce Dominica perrexit Antiochiam. Et exiit Patriar-
cha Antiochenus obuiam sanctissimæ Cruci, Regi quoque & Archipræsuli, qui
eam deferebant. & reddiderunt omnes Deo gratias, & exsoluerunt dulcissimas
laudes omnipotenti Deo, qui per virtutem gloriosissimæ Crucis suæ victoriam
Christianis dederat, & ipsam Crucem ad Christianismum saluè reduxerat. Pieta-
te plorabant, lætitiâ cantabant. adorantes repetitis vicibus ante Crucem vene-
randam se inclinabant, resurgentésque militibus erectis gratias agebant.

Præbuerat biduò Sol lumen Virginis astro;
Cùm bellum geritur, quo Parthi sic superantur,
Claráque tunc decimæ rutilabant cornua Lunæ.

VI.

De receptione sanctæ Crucis in Hierosolymis.

CVMQVE in Antiochia requie non longa se recreassent Franci, statuerunt
Hierosolymam cum benedicta Cruce Domini, vt decebat, reuerti. Et sumptis
militibus quot oportuit, remisit eam Rex Hierusalem: & die quo Exaltationis
eius festiuitatem celebrant, sicut Eracleus Imperator de Perside victor eam repor-
C tauit; cum ea vrbem sanctam lætantes introierunt. & cum gaudio ineffabili cuncti
qui aderant susceperunt.

VII.

Quòd Rex Principatum Antiochia obtinuit.

REX autem in Antiochia remansit, quia necessitas hoc poscebat: quatinus
mortuorum Procerum terras viuis sub ratiocinio daturus locaret, & viduas quas
inuenit illic multas maritis pio affectu coniungeret, & multa alia restauratione
necessaria reformaret. Sicut enim huc vsque Hierosolymorum Rex singulariter
extiterat; ita mortuo Principe Antiocheno ROGERO, Antiochenorum Rex
addito altero Regno efficitur. Moneo ergo Regem, & quæso, vt Deum ex toto
corde diligat, & ex tota anima, & omnibus viribus suis: & cum gratiarum actio-
nibus se illi penitus vt fidelis seruus subdat, eiúsque se humilem fateatur seruum,
qui talem Dominum inuenit sibi amicum. Quem ergo antecessorem suum tam
sublimauit, quantùm & illum? Alios vnius, hunc autem duorum Regnorum pos-
sessorem fecit: quæ sine fraude, sine effusione sanguinis, sine litium tribulatione,
sed diuina ordinatione pacifica acquisiuit. Ab Egypto siquidem vsque Mesopo-
tamiam tradidit ei Deus longè láteque terram. Manum erga eum habuit largam.
caueat ne erga eum artam habeat, qui abundanter dat, & non improperat! Si Rex
esse desiderat, studeat vt regat rectè. Cùm autem post negocia pleraque perpe-
trata Rex ab Antiochia regressus esset Hierusalem, cum vxore sua diademate re-
gio die Natiuitatis Dominicæ coronatus est in Bethleem.

1120. ANNO Incarnationis Dominicæ post millesimum centesimum vicesimo, absoluit Rex BALDVINVS II. ab omni exactione omnes, qui per portas Hierusalem frumentum, atque hordeum, siue legumina, inferre voluerint: vt absque molestia tam Christiani quàm Sarraceni habeant liberam facultatem ingrediendi & egrediendi, atque vendendi, vbi & quibuscumque voluerint. Remisit insuper mercedem modij consuetudinariam. A

VIII. *De remissione exactionum.*

IX. *De Turcis congregatis, & expeditione Regis contra eos.*

CVM autem VI. huius anni mense in Hierusalem euoluissemus, venerunt nuncij ab Antiochia, dicente Rege, & nobis omnibus qui aderamus, Turcos Eufratem transisse, & Syriam ingressos fuisse ad nocumentum Christianismi. sicut in præterito consueuerant. Vnde accepto consilio, sicut necessitas vrgebat, petiuit Rex à Patriarcha & Clero humillimè victoriosam Domini crucem sibi contradi: dicens ab ea se & suos ad prœliandum debére muniri. quia sine graui prœlio credit Turcos prætaxatos de patria, quam iam deuastabant, non posse expelli. Et quia non confidit in virtute sua, nec in gente quam habebat multa, Cruce ipsa Domino vegetante & propitiante pro multis millibus potietur. Alioquin sine ipsa nec ipse nec alij audent ad bellum proficisci. Vnde ibi ratio bipertita inter euntes ad bellum & remanentes in Hierusalem satis decens habita est: siue debeat pro tanta necessitate Christianitatis Antiochiam Crux deferri, siue Hierosolymitana Ecclesia de tanto thesauro suo tunc priuari. Dicebamúsque: Heu miseri! quid faciemus, si permittente Deo perdiderimus in bello Crucem, sicut perdiderunt Israëlitæ olim Archam fœderis? Quid plura referam? Necessitas monuit, ratio edocuit. fecimus quod noluimus, & quod nolebamus voluimus. Et cùm multis lacrimis piè pro ea profusis, & canticis in laude illius decantatis, extra vrbem nudis pedibus Rex, Patriarcha, plebs quoque omnis eam conuiassent: Rex cum ea flendo discessit, & populus ad vrbem sanctam rediit. Mensis erat Iunius. Antiochiam ergo abierunt, quam Turci adeò iam coartabant, vt extra muri ambitum inhabitantes vix vno milliario procedere auderent. Sed audito Regis aduentu, indè statim se remouentes, versus Halapiam vrbem, vbi tutiùs esse possent, abierunt. quibus tria militum Damascenorum millia tunc aggregata sunt. Cúmque Rex bellandi causâ motu audaci ad eos accessisset, & vtrinque sagittis iactatis plures sauciati, vel interfecti occidissent, & bellare tamen Turci recusassent: post triduum litis huius, nullo certo fine concluso, & Antiochiam nostri remeauerunt, & in Persidem pars Turcorum maior repatriauerunt. De cetero Crucem sanctam Rex honorificè Hierusalem remisit, & ipse in Antiochiæ regione Terram protecturus remansit. Tertiodecimo Kalendarum Nouembrium ipsam gloriosam Domini Crucem in Hierusalem cum gaudio magno suscepimus. B

1121. X. *De expeditione Regis contra Damascenos.*

ANNO ab Incarnatione Domini MCXXI. congregauit Rex gentem suam à Sidone vsque Ioppem, & III. Nonas Iulij transgressus Iordanem, adiit Regem Damascenorum, qui cum Arabibus sibi fœderatis & adunatis terras nostras Tyberiadi proximas nullo ei resistente vastabat. Qui cùm persensisset Regem nostrum cum exercitu suo aduersum se appropinquantem, collectis illicò tabernaculis suis, bellum euitans refugus in sua recessit. Quem cùm per duos dies Rex insecutus fuisset, nec bellare cum eo gens illa auderet: reuersus est ad castellum quoddam, quod ad nocumentum nostrum anno præterito Tuldequinus Rex Damasci construi fecerat, quod à Iordane æstimamus discrepare XVI. milliariis. Id Rex obsedit, machinis coërcuit, vi expugnauit, redditum recepit. Cuius custodes & protectores XL. videlicet Turcos sub statuta conditione viuos abire permisit, & oppidum deinde ad solum vsque prostrauit. *Iarras* nominant hoc castrum regionis incolæ, quod iuxta ciuitatem quandam mirabiliter & gloriosè situ forti antiquitus fundatum, lapidibus magnis & quadris illuc erectum erat. Vbi autem comperit Rex non sine grauitate magna obtineri, nec sine difficultate gente & alimentis vt oporteret posse muniri, iussit illud dirui, & omnes ad sua regredi. Hæc olim vrbs insignis fuit in Arabia, *Gesara* nominata, monti Galaath adiuncta, in tribu Manassæ instituta. C

Explicit hic annus in cunctis fine secundus,
Pace quidem prosper, & frugibus omnibus vber.

1122. ANNO Dominicæ Incarnationis MCXXII. præficitur in Hierusalem Eccle-

A sia Tyriæ Archiepiscopus ODO nomine, primus de gente Latina. Deinde abiit Rex Ptolomaidam. vnde gente sua congregata, pedite videlicet & equite: mouens exercitum suum, & Dominicam Crucem secum deferens, profectus est Tripolim. iniuriam vlturus & contemptum, quem regionis illius Comes PONTIVS nomine incutiebat, recusans ei obsequi, vti BERTRANNVS pater eius fecerat. Sed Deo volente, & Optimatum præsentium vtrinque laudatione, amici facti sunt ad inuicem, Comite rationi assentiente. Quibus siquidem pacificatis, astitit illicò Archiepiscopus quidam ab Antiochenis illuc missus: Regem cohortans, vt Antiochiam quantociùs properaret, contra Turcos opem laturus. Iam enim Terram illam deuastabant, nullo Principe eis resistente. Quo audito, Rex continuò properauit, habens secum trecentos milites lectissimos, & CCCC. clientes aduentitios probissimos. Ceteri verò vel ad Hierusalem, vel ad sua remeauerunt. Cùm autem peruenisset Rex vbi Turcos audierat esse congregatos, circa scilicet castrum quoddam, quod *Sardanaium* vocatur, quod iam obsidione cohibebant, remouerunt se indè volentes Regem expectare. Quo comperto, secessit Rex Antiochiam. Turci verò ad incœptum denuò recurrunt. Cúmque Rex hoc auditu percepit, versus eos promptè equitauit. Sed quia gens illa Parthica in procinctu vel apparatu bellico moraliter numquam in eodem statu permanentes: (nunc enim visum, nunc dorsum obsistentibus opinione celeriùs vertunt, & præter spem simulatè fugiunt, & recursu B repentino impetunt) non se ad bellandum citò aptauerunt, sed congressum penitus vitauerunt. & taliter ceu victi abscesserunt. Benedictum ergo sit sanctissimæ & Dominicæ Crucis vexillum, & vbique omnibus orthodoxis præsens subsidium: sub cuius protectione & consolatione fideles muniti, sine detrimento aliquo Christianos nostros ad sua concessit regredi. Illi equidem x. millia æstimati sunt militum, nostri verò MCC. absque globo peditum. Et cùm vsque Tripolim vnà cum Cruce Dominica remeasset Rex, orto negocio, cum aliquantis reuersus est Antiochiam. Et sic Dominica Crux in Hierusalem delata, cum gaudio magno in loco suo XVII. Kal. Octobris honorificè est reposita.

1122. XI. *De alia expeditione Regis contra Tripolitanū Comitē: deinde iterum contra Turcos.*

Tempus erat quo Libra pares exterminat horas,
Tam numero parili quàm spacio simili.

INTEREA captus est GOSCELINVS Comes Edessenus, Galerannúsque cum eo cognatus eius, interemptis quidem de suis non minus quàm centum. Quos quidem Balac Admiraldus quidam tam astuciâ quàm insidiis molitus intercepit. XII. *De Comite Edesseno capto.*

Finit & hic annus quàm qui præcessit opimus
Frugibus omnigenis quæcumque metuntur in aruis.
Triticeus modius pro nummo venditur vnus,
Seu quadraginta qui vult pensare numisma.
Tunc neque Parthia nec Babilonia bella mouebat.

ANNO ab ortu Domini MCXXIII. Indictione I. Rex Alemanniæ HEN- 1123.
C RICVS cum Papa Calixto pacificatur. Deo gratias, quia Regnum & Sacerdotium in dilectione confœderantur. XIII. *De pace inter Papam & Imperatorem.*

EODEM anno Venetici cum nauigio magno in Syriam nauigare commoti sunt, vt Hierusalem & regionem ei adiacentem Christianismi vtilitati & exaltationi opitulante Deo amplificarent. Qui anno præcedenti de terra sua egressi, in insula, quæ *Curpho* nuncupatur, tempus expectantes oportunum nauigandi hiemauerunt. Classis quippe eorum CXX. nauium fuit, exceptis carinis vel carabis: quarum aliæ quidem rostratæ, aliæ oneratæ, aliæ verò triremes fuerunt. Triformi quidem fabrica compactæ sunt. In quibus materies lignorum magnæ proceritatis imposita non defuit. vndè compositis ab artificibus sapienter machinis, muros vrbium sublimes ascendere, & comprehendere posset. XIV. *De Veneticis Hierusalem properare disponentibus.*

IGITVR postquàm verno tempore patescunt viæ ratibus, quod Deo diu deuouerant explere non torpuerunt. Et viatico nauali abundè sibi præparato, cùm tuguria, in quibus hieme conquieuerant, communiter succendissent, concrepantibus tubis quamplurimis, carbasa Dei inuocato auxilio gaudenter displicantur & eleuantur. Naues autem, quæ coloribus variis picturatæ erant, splendore nimio prospectantes satis delectabant: quibus terquina hominum armatorum millia tam de Veneticis quàm peregrinis sibi adiunctis inerant. Porrò equos secum CCC. conuehebant. Itaque Borea tunc leniter aspirante, pontum decentissimè sulcan- XV. *Quo tempore iter arripuerunt.*

1123. tes, cursum suum versus *Mothonem* dirigunt *Rodum*. Et quia necesse erat vt simul nec sparsim incederent, flabris etiam interdum alternantibus, ne si prouidè iter suum modificarent, alij ab aliis citò discreparent: propterea diebus breuibus die non nocte velificantes, portibus frequenter inuentis necessariò cotidie applicabant. ne regentis aquæ penuriam patientes, tam ipsi quàm eorum equi siti grauarentur. A

XVI. *Quòd Rex* BALDVINVS *sit captus, & Eustachius quidam pro eo constitutus.* EODEM tempore contigit BALDVINVM Regem Hierosolymorum capi. Balac enim, qui antea Goscelinum Galerannúmque ceperat, hunc etiam non in hoc benè prouidum, sed imparatum comprehendit. quo nihil Paganis iocundius, nihil Christianis horribilius. Postquàm rumor iste vsque ad nos in Hierusalem diffusus est, venerunt omnes in concionem in vrbem Ptolomaidam, consilium capturi quid facto opus esset. Et elegerunt & constituerunt Terræ fore Custodem & Præceptorem EVSTACHIVM quendam, hominem probum, & moribus honestum, qui tunc *Cesaream* possidebat & *Sidonem*. Hoc siquidem Patriarcha Hierosolymitanus vnà cum Optimatibus Terræ illius dictauit, & teneri decreuit: quò tenus de Rege capto rei exitum certum audirent. Ita Maio mense mediante, cùm iam audiuissemus Babilonios Ascalonem vsque peruenisse: bipertito exercitu, terrestri videlicet itinere atque marino, præparata liburna statim agillima, statuerunt legationem ad Veneticorum classem mittendam: exhortando precantes, vt negocium incœptum accelerato nauigio nobis adiuturi succurrerent. B

XVII. *Quòd iterum Ioppita à Babiloniis sunt obsessi, & valdè afflicti.* BABILONII autem nauigio suo Ioppem irruentes, & de nauibus pompaticè cum ingenti sonitu æ rearum tubarum exilientes, vrbem obsidione circumdederunt. Et machinamentis suis & instrumentis, quæ in nauibus maioribus attulerant, continuò erectis, vrbem vndique assilierunt: & pro valitudine nescia lapides torquendo cohibebant. Erant enim tormenta vehementiora, quibus vltra iactum sagittæ saxa torquebant. Pedites nempe Arabes, vel Ethiopes, quos secum adduxerunt, cum militum manu assultum grandem ciuibus dabant. Alij tela, alij lapides vel sagittas vtrobique iaciebant. Interim autem externos crebris ictibus sæpissimè trucidabant. pro se enim viriliter pugnabant. Ethiopes quidem ancilia tenentes in manibus, se indè tegebant, & protegebant. Mulieres verò ciuibus valdè laborantibus gratuito semper præsto fuerunt adiumento. Aliæ lapides subministrabant, aliæ verò aquam potui præbebant. Cúmque murum Sarraceni per quinque dies iam aliquantulum læsissent, & minas desuper dilapidando plures diruissent: audito aduentu nostrorum qui eis approximabant, significante buccina certamen dimiserunt, & machinamenta sua frustratim in naues reportauerunt. Quòd si diutiùs ibi morari auderent, proculdubio ciuitatem comprehenderent. Pauci autem erant, qui tuebantur eam. Iamiámque locatim murum circumfoderant, vt spe velociùs eum penetrarent. Classis quippe eorum LXXX. nauium fuit.

XVIII. *De bello & victoria Christianorum auxilio sanctæ Crucis.* CVM igitur damnum imminere gens nostra per rumigeros didicisset, in vnum corpus vndique congregati, ante castellum quoddam, quod *Chacho* incolæ regionis nominant, de Tyberiade videlicet & Ptolomaida, Cesarea quoque & Hierosolyma, cum Cruce Dominica ad illum conuentum iam delata, contra hostes dimicaturi vsque *Ramatha* vrbem, quæ est iuxta *Duspolim*, properauerunt. Nos autem, qui Hierusalem remansimus, pro fratribus nostris in tribulatione sic positis orare, & elemosynas egenis impertire, per vniuersas ciuitatis sanctæ Ecclesias processiones piè facere, tam Latini, quàm Græci atque Syri, interim nudipedes non cessauimus. Proceres autem nostri mane summo de Ramatha consurgentes, cùm gentem nostram per cohortes procedere vt decebat ordinassent, benedictione & absolutione à Patriarcha populo data, bellum committitur apud *Azotum* vrbem quondam quintam Philistinorum, nunc autem *Ibenium* dictam. quæ in viculum paruulum redacta est. Porrò pugna ista non longa hora protrahitur. Nam cùm perspicerent nostros probissimè armatos eos impetere, continuò milites illi tanquam aliquo onere fascinati in fugam moti sunt, & fugâ pro consilio vsi sunt. Pedites verò detruncati sunt. Tentoria eorum cuncta cum rebus multiformibus in campo remanserunt. Tria nempe vexilla preciosissima, quæ *Standarz* nominamus, ab eis excusserunt. Vtensilia etiam multiformia, culcitras, & puluinaria. Carram quoque multam cum sarcinis secum nostri reduxerunt. camelos videlicet C

A cccc. asinos quingentos. Sedecim millia ex eis prœliatum venerunt, quorum 1123.
sex millia interfecti sunt. De nostris autem pauci. Gens equidem nostra octo millia æstimati sunt, sed audaces probissimi, & ad pugnandum valdè animati, & amore Dei freti, & confidentiâ eius penitus corroborati.

Sub Geminis Phœbo iam tunc bis sexies orto,
Gens ruit infanda Domini virtute subacta:
Corpora nunc quorum per campos Allophylorum
Fiunt esca lupis, fiunt quoque pastus hienis.

Bello autem per Dei potentiam sic superato, & ad gloriam ipsius & exaltationem Christianismi, vt dictum est, facto, cum Dominica Cruce remeauit in Hierusalem Patriarcha. Qua extra portam Dauiticam cum gloriosa processione suscepta, & vsque ad Basilicam Dominici Sepulcri honorificè deducta: *Te Deum laudamus* cantantes, Omnipotenti de beneficiis suis vniuersi laudes reddidimus. XIX. *De receptione sanctæ Crucis.*

Post triduum autem prospero successu ita potiti, secundi rumores subsecuti sunt. De Venetorum enim classe in Palestina per plerosque portus applicata cùm audiuimus, iocundati sumus. Hoc equidem diu fama promiserat. Cúmque Dux Veneticorum, qui nauigio huic principabatur, Ptolomaidæ applicuisset, intimatum est ei statim prout gestum fuerat apud Ioppem, terrâ scilicet & mari: & quomodo Babilonij, prout valuerant, negocio suo expleto iam illinc abierant. Quòd B si celerato cursu vellet eos prosequi, Deo iuuante proculdubio eos assequi posset. Qui consilio nauitarum statim adhibito, bifaria nauigatione adhibita vnam nauigij sui partem, in qua ipse Dux erat, versus Ioppem emisit. Alteram verò partem in altius pelagus prudentissimè misit: vt ignaris Sarracenis peregrini esse Hierusalem adeuntes à parte Cypri putarentur. Et cùm Sarraceni x. & viii. naues de classe Venetica perspicerent ad se appropiare, tanquam de emolumento iam adquisito cœperunt exultare, & contra Veneticos aptauerunt se nauigare, & ad pugnam eos audacter suscipere. Nostri autem tanquam ad certamen bellicum verecundari simulantes, & astutè aliam nauigij partem potiorem & postremam, in qua prædictus Dux erat, paulatim expectantes, nec fugere disposuerunt, nec pugnare cum eis præsumpserunt: quo tenus iamdictum nauigium postremum tam velis quàm remis exsurgere Sarraceni cernerent. Igitur Veneticis creuit spiritus, & indicibiliter in eos irruerunt, & vndique ita eos accinxerunt, vt locum fugæ vspiam reperire non possent. Tunc mirum in modum Sarracenis cohercitis, neque naues neque nautæ aliquorsum euadere potuerunt: sed naues eorum Venetici ingressi, detruncauerunt omnes. Fide caret, quòd vltra humanum auditum in nauibus bases occidentium sanguine fluido tingerentur. Itaque naues multis onustæ opibus capiuntur. Corporibus quidem extra naues tunc iactatis, vsque ad quatuor millia passuum salum rubescere circumquaque videretis. Deindè cùm vltra Ascalonem exploraturi aliquid proficui nauigarent, obuias sibi reppererunt x. naues C alias diuersis alimentis confertas: quibus inerant ligna proceritate magna, & directa, ad componendas machinas spectabilia. Illas quoque cum munimentis plurimis, etiámque auro & argento, nummismatibúsque multis. piper quoque & ciminum, & diuersas species odoramentorum diripiunt. Naues quoque aliquantas ad terram fugitiuas in littore ipso combuxerunt igni. sed & plures integras Ptolemaidam adduxerunt. Lætificauit itaque Dominus clientes suos, & donatiuis plurimis multipliciter locupletauit. XX. *De aduentu Venetorum, & nauali prœlio eorum contra Sarracenos.*

O quam bonum & gloriosum hominibus semper Deum habere in adiutorium suum! O quàm beata gens, cuius est Dominus Deus eius! Dicebant ergo: Eamus, & gentem Christianam omninò confundamus, & memoriam eorum de terra deleamus. Regem enim modò non habent, membra capite carent. Verum dicebant, quia Deum nos habere non credebant. Balduinum perdideramus, sed Regem omnium Deum assumpsimus. Illum in necessitate nostra inuocauimus, & per illum mirabiliter triumphauimus. Forsitan non erat Rex, quem fortè fortuitu perdideramus. Sed hic, qui nuper vicit, non solùm est Rex in Hierusalem, sed & in omni terra. Verè fateri nos oportuit, quòd Regem in prœlio habuimus: cùm in negociis nostris præ omnibus illum anticipauerimus. Hic enim præsto est semper, & præsens omnibus qui inuocant illum in veritate. Viderat enim nos in humilitate nostra valdè afflictos: & respiciens piè humilitatem no- XXI. *Quòd populus Hierosolymitanus adeo non sit despectus, quamuis Rex eius esset captiuus.*

1123. ſtram, liberauit nos. Hic pro nobis pugnauit, hic ad nihilum inimicos noſtros reduxit. Hic ſemper vincere conſueuit, qui numquam vincitur. Superat, nec ſuperatur. Non fallit, nec fallitur. Rex equidem eſt. rectè enim regit. Quomodo ergo Rex erit, qui ſemper viciis vincitur? Numquid promeretur dici Rex, qui ſemper habeatur exlex? Quia legem Dei nec tenet, nec tuetur. Et quia non timet Deum, timebit quidem hominem inimicum ſuum. Adulter eſt, vel periurus, ſiue ſacrilegus. hic talis nomen Regis perdit. Mendax & fraudulentus. quis confidit in eo? Æquus eſt impiis. quomodo exaudiet illum Deus? Si Eccleſiarum diſſipator, ſi pauperum oppreſſor: tunc non regit, ſed confundit. Adhæreamus Regi ſuperno, & ſpem noſtram ponamus in eo: & non confundemur in æternum. A

XXII. *De morte Euſtachij, & ſucceſſione VVillelmi.*

TEMPORE iſto taliter ægro deceſſit EVSTACHIVS, in cuſtodem Terræ noſtræ electus, XVII. Kal. Iulij. Cui ſuccedere GVILLELMVM DE BVRIS ſtatuerunt, qui Tyberiadem tunc poſſidebat.

XXIII. *Qualiter Rex BALDVINVS de vinculis exiit.*

MENSE Auguſto deindè mediante, ſuperna clementiâ prouidente, Rex BALDVINVS exiuit de carcere, & de vinculis Balac, quibus vinctus tenebatur in oppido quodam ſitu fortiſſimo, & celſitudine nimis arduo, & difficili comprehendendo. Cum quo ſimul incluſi erant GOSCELINVS Comes Edeſſenus cum aliquantis aliis captis. Huius rei narratio ſatis eſt longa, ſed dono cœleſti prædita, & miraculis benè ornata. Nam cùm in caſtro illo nullo freti adiumento iam diu angerentur occultati, conſilio & ingenio multimodo apud ſe tractare cœperunt, ſi aliquatenus indè poſſent egredi. Vnde per fideles internuncios vbicumque amicos habebant auxilium petere non ceſſauerunt: & cum Armeniis circa eos conuerſantibus omnimodè machinare ſtuduerunt: vt ſi quando ab externis amicis ſuis auxilium adipiſci poſſent, illi adiutores eſſe veri non deſiſterent. Et cùm poſt aliqua dona & promiſſa plurima hoc fidei nexu vtrimque confirmatum eſſet, de Edeſſena vrbe ſagaciſſimè quinquaginta fermè clientes illuc ob id miſſi ſunt: & quaſi pauperrimi merces ferentes atque vendentes vſque ad portas interioris caſtri occaſione quadam oblata ſe paulatim intromiſerunt. Quod cùm Portariorum Magiſter iuxta portam cum quodam fideli noſtro improuidus ſcaccis luderet, clientes noſtri aſtutiſſimè attentiùs appropiauerunt, querimoniam iniuriæ ſibi factæ ad eum facturi. Et depoſita omni ignauia & pauore, è vaginis extractis cultellis illum ſic quantociùs necauerunt. Et arripientes lanceas illic inuentas, ferire & occidere viriliter non piguerunt. Clamor ingens illicò attollitur, & intus & foris omnes perturbantur. Sed qui ad tumultum hunc feſtini accurrerunt, feſtinantiùs mox perempti ſunt. Fuerunt equidem centum ferè Turcorum. Et confeſtim clauſi de carcere Rex & alij tunc eiciuntur. Adhuc erant aliquanti compediti, quando iam per ſcalas muri faſtigium inſcendebant. Et eleuato in arcis apice Chriſtianorum vexillo, rei veritas patefacta eſt. In eadem verò arce vxor erat Balac, ceteris quas habebat ſibi carior. Caſtro autem à Turcis mox vndique cincto, ingreſſus & egreſſus internis & externis eſt prohibitus. Portæ etiam clauduntur vectibus obditis. B C

XXIV. *Qualiter etiam Comes Edeſſenus euaſit de carcere.*

HOC autem non puto ſilendum, quòd Balac quoddam infortunium per viſionem eſt reuelatum. Vidit enim (quod ipſe poſtea retulit) à GOSCELINO ſibi oculos erui. Quo indilatè Sacerdotibus manifeſtato, intepretationem ſomniis ab eis ſciſcitatur. Verè, aiunt, hoc tibi continget, aut tale aliquid huic æquipollens, ſi in manus eius incideris. Hoc autem audito, citiſſimè legationem miſit vt occideretur, ne poſſet ab eo occidi, ſicut iam illi præſagiebant. Sed antequam ad eum perueniſſent lictores, Deo gratias, iam de captione tali modo euaſerat. Rex ergo & ſui omnes ſapienti & communi conſilio vſi, vt ſaluari quolibet modo poſſent, cùm tempus conſiderarent ad hoc magis aptum, poſuit dominus Goſcelinus in periculo mortis animam ſuam, Conditori vniuerſorum ſe commendans cum tribus famulis ſuis, tam pauidus quàm audax, extra caſtrum per medios hoſtes radiante Luna ſe eripuit. Qui continuò vnum ex eis Regi remiſit reportantem annulum ſuum, vt taliter ſignificaret ſe ab hoſtibus obſeſſoribus extorſiſſe. ſic enim fieri inuicem decreuerant. Poſtea fugitando & latitando, plus nocte quàm die pergens, diſruptis calceis ferè nudipes, vſque ad fluuium Eufratem peruenit. Et quoniam nauis abfuit, quod pauor optabat facere non diſtulit. Quid igitur? Duos vtres, quos ſecum detulerat, vento inflauit, ſuper eos ſe collocauit,

A & sic in flumen se impegit. Quem collegæ sui ignarum nandi commodè iuuantes sustentare studuerunt, & ad littus Domino ducente sanum deduxerunt. Et cùm indè itinere insolito valde fatigatus esset, famelicúsque & sitibundus anxius anhelaret, nec erat ei qui manum piè porrigeret: sub nuce quadam illic inuenta sopore tactus, membra labore fessa itineri attribuit, obumbrans se vepribus & fructetis, ne visus agnosceretur. Interim autem præcepit vni ex famulis suis, vt exploraret & imploraret aliquem indigenam, qui ei panem vel daret, vel vtcumque venderet. Inedia enim vexabatur valde. Cliens autem ille rusticum quendam Armeneum in campo propè inuentum, & consultè allocutum, adduxit ad Dominum suum caricas & racemos apud se habentem. Hoc enim fames desiderabat. Is autem cùm dominum Goscelinum appropians agnosceret, procidit ad pedes eius, dicens: Vale Gosceline. Qui audiens quod nolebat, territus respondit: Non « sum ille quem dicis. sed Deus illum adiuuet vbicumque sit. Rusticus ait: Noli, « quæso, notitiam tuam celare, quoniam te proculdubio benè agnosco. Sed reuela « mihi quid, & quomodo in his partibus tibi accidit, nec expaueas moneo. Cui « rursum Comes. Miserere, inquit, mei, quicumque es, nec miseriam meam inimi- « cis meis innotescas obsecro: sed ad saluationis locum deduc me, vt vnum pro « mercede nummisma merearis accipere. Ego enim de captione Balac Deo pro- « pitiante egressus, aufugio: de castro scilicet, quod *Carcapeta* nuncupatur, quod « B in Mesopotamia cis Eufratem est. Benè enim operaberis, si misi in hac necessi- « tate subueneris: ne ampliùs in manus Balac incidam, & infortunatus peream. « Quòd si vsque *Turbezel* castrum meum te mecum venire placuerit, omnibus die- « bus vitæ tuæ benè tibi erit. Dic mihi igitur, quæ & quanta in his locis possessio « tua, vt maiora si vis apud me tibi diligenter restituam. Et ille: Non quæro, in- « quit, à te quicquam. sed quò vis saluum te perducam. Olim enim, vt reminiscor, « me ante te fecisti comedere benignè panem. Quamobrem præsto sum tibi reddere « talionem. Vxorem, Domine, habeo, vnicámque paruulam filiam, simúlque vnam « asellam: duos etiam germanos, duósque boues. Committo autem me tibi, quia « vir sapientissimus es, & prudens. Iámque cum meis omnibus tecum vado. Por- « cellum vnum insuper habeo. Hunc ego coquam, & huc tibi afferam. Sine fra- « ter, inquit. vnum enim porcum non es assuetus vno prandio mandere. nec expe- « dit te aliqua suspicione vicinos tuos commouere. Tunc ille iuit, & cum suis om- « nibus sicut decreuerat rediit. Ascendit ergo Comes rustici asellam, qui quondam solitus erat equitare mulam peroptimam; baiulans ante se infantem, feminam videlicet, & non marem. Et quam non licuit generare, ac si genitorem licuit gestare. Non vt sibi ex progenie haberet contiguam, sed vt spem filiationis nescientibus monstraret esse certam. Sed cùm cœpisset infans plorando & vociferando Comitem assiduè molestare, nec posset eam vllo modo pacare, nec aderat altrix quæ lactaret, aut quæ fescenninis mulceret: meditatus est collegium ob id ei for- C tè nosciturum timidus deserere, & segregatim tutiùs incedere. Sed cùm hoc aduertit rustico displicere, noluit eum conturbare. sed perseuerauit in cœpto labore. Et cùm peruenisset *Turbezel*, talium hospitum læta fuit valde susceptio. Gaudet quippe vxor, exultat familia. Nec ambigit nostra conscientia, quanta gloriati sint omnes lætitia, & quantæ lacrimæ præ gaudio funduntur, & affluunt suspiria. Fit etiam rustico indilatè de humilitate digna remuneratio. Pro vno boum iugo continuò recepit duo. Sed quia non oportuit in his diu morari, Comes indilatè iuit Antiochiam, deindè Hierusalem. Et redditis illic debitis Deo gratiarum actionibus, obtulit geminas compedes secum allatas, quas deuotè in monte obtulit Caluariæ, ad memoriam captionis, & ad gloriam suæ liberationis. Vnæ quidem fuerunt ferreæ, alteræ verò argenteæ. Post triduum autem exiit de Hierusalem, Dominicam sequens Crucem, quæ vsque Tripolim iam delata erat. Iturus enim erat cum ea Hierosolymitanus exercitus vsque *Cartapetam* castrum Balac: vbi Rex & quamplures alij non in carcere, sed in castri firmitate tenebantur. Benedictus autem sit vniuersalis Dominus, qui voluntatem suam & potestatem ita modificat, vt potentem de excelso cùm vult præcipitet, & de puluere pauperem sublimet. Manè itaque BALDVINVS Rex imperauit, serò autem seruus seruiuit. Goscelinus quoque nihilominus. Liquet vtique in hoc seculo nihil esse certum, nihil stabile, nec etiam diu gratum. Ideò terrenis inhiare non

1123.

1123. est bonum, sed cor habere ad Deum semper intentum. nec confidamus in caducis, nec alienemur æternis. A

Iam nunc terdecimum complens, prout æstimo, lustrum,
Regem non vidi, velut hunc in carcere plecti.
Significet si quid ignoro quidem, Deus hoc scit.

XXV. *De expeditione Hierosolymitanorum, & quòd Rex BALDVINVS denuò sit captus.*

EVNTIBVS ergo Hierosolymitanis quorsum ire fuerat statutum, glomerantur eis apud Antiochiam Tripolitani atque Antiocheni. Sed cùm *Turbezel* peruenissent, intimatur eis Regem denuò esse captum, & oppidum in quo clausus erat *Carram* nominatum. Hoc autem audito, mutatur consilium, & iubetur illicò edici reditus. Et cupientes sibi aliquid prodesse, cornicine significante, diuerterunt ad vrbem *Calipium*: & vastauerunt & dissipauerunt omnia quæ intrinsecus repererunt. cùm primitus intra mœnia ferociter contra eos omnes qui exierant impulissent. Sed cùm per quatuor dies ibi morantes nil ampliùs fecissent, ad sua remeare statuerunt, iam alimoniorum penuriâ vexati. Goscelinus verò Comes in territorio Antiocheno tunc remansit. Et cùm vsque Ptolomaidam regressi fuissent, antequam affines Sarraceni hoc aduertissent, Iordanem subito itinere transierunt. Et cùm per regionem illam, quæ monti Galaad & Arabiæ contigua est, percucurrissent, & de Sarracenorum vtroque sexu bestiisque plurimis greges diripuissent: cum ingenti carra camelorum atque ouium, infantum quoque ac puberum, Tyberiadem eis proximam redierunt. & dispertito pro more inuicem elemento, Hierusalem vndique conuenerunt, & Crucem Domini allatam in loco suo reposuerunt. Nunc autem reuerti decet ad id quod aliquantulum prætermiseram. B

XXVI. *Quomodo Balac Regem obsedit, & eū denuò in custodiam misit.*

CVM audisset Balac quod apud Cartapetam contigerat, & quemadmodum Comes Goscelinus de captione euaserat, quantociùs potuit illuc ire non distulit. Et Regem blandè tunc allocutus, flagitauit vt redderet ei castellum suum tali pactione, vt datis obsidibus electis, eum quietum abire permitteret, & vsque Edessam vel Antiochiam fideliter duci faceret. Alioquin vel vni eorum, vel ambobus in deterius fortuna prodiret. Sed cùm Rex hoc concedere nollet, diro efferatus animo Balac, minatus est & Regem & castrum violenter comprehendere, & de inimicis suis vindictam proculdubio facere. Qui iussit illico rupem, super quam situm erat castrum, subfodi, & per cumulum sudibus dispositis opera suspendi, illatáque silua ignem immitti. Succensis autem fulcimentis, cauea repentè subsedit: & turris quædam huic incendio proxima cum magno sonitu decidit. Primò quidem cum puluere fumus excitatus est; cùm ignem ruina concluderet. Sed postea materia, quæ premebatur, flammâ iam clarior apparêre cœpit: & repentini facti Regem occupat stupor; qui hanc molitionem ægrè ferebat. & ita spes eum cassa refrixit, quem tantus casus terruit. Itaque tota virtute sua cum sensu perdita, Rex & sui clementiæ Balac supplices addicti sunt; nihil nisi supplicium secundum merita expectantes. Regi tamen indulta vitâ pepercit, & cuidam nepoti suo, simul etiam & Gualeranno. Armenos autem, qui adiumento Regi contra Balac extiterant, alios quidem suspendit; alios verò excoriauit, quosdam nempè per medium ense cæcidit. Regem autem cum tribus de suis è castro eiecit, & ad Carram ciuitatem adduci fecit. Et quia procul à nobis facta hæc aberant, vix certitudinem rei addiscere poteramus. Verumtamen quàm veriùs potui, à relatoribus mihi intimatum cartæ commendaui. C

Sic pluuiis artus sitibundus desinit annus.
Vnde Hierosolymi crebro sunt murmure questi.
Gesta quater denos currunt huc vsque per annos
Post iter incæptum peregrinis vndique notum.

1124. XXVII. *De Tyri obsidione præparata.*

ANNO à Domino IESV nato MCXXIV. cùm Natale Saluatoris tam in Bethleem quàm in Hierusalem, vt decuit, celebrassemus, cui celebritati Dux Veneticorum cum suis deuotè interfuit: confirmatum est communi & gratuita voluntate sub iureiurando, obsidionem circa Tyrum vel Ascalonem post Epiphaniam agere. Sed quia nos pecuniæ inopia vniuersos tunc arcebat, colligitur multa virium militiæ & clientelæ conductiuæ impertienda. Non enim poterant tantum negocium sine donatiuis expedire. Quamobrem oportuit nos etiam preciosiora Ecclesiæ Hierosolymitanæ ornamenta colligendo numismate creditoribus oppignerari. Igitur sicut interminatum est, & vbi nominatum est, vndique conuenerunt omnes.

A *Cùm ter fusor aqua valido reparatur ab igne,* 1123.
Plebs de Hierusalem communiter exit in hostem.
Hoc fit & in prima feria, Lunâ quoque prima.

ITAQVE Achon profecti disposuerunt vnà cum Veneticis Tyrum adire & obsidere. Patriarcha igitur cum suis subditis, Dux verò cum nautis & nauibus suis vrbem Tyrum obsidere xv. Kalend. Martij accinxerunt, introeunte tunc Pisces Sole gemellos. Hoc autem audito, Ascalonitæ, qui solita proteruia numquam mansuefieri potuerunt, nobis facere damnum pro posse non distulerunt. Quadam quippe die, tripertito exercitu suo, maiorem cohortium suarum partem Hierusalem adduxerunt. qui extimplo octo homines extra vrbem, qui vineas putabant, truciter peremerunt. Quorum aduentu comperto, super arcem Dauidis tuba mox intonuit, hoc nobis significans. Et procedentes aduersus eos Franci nostri atque Syri, audacter obstiterunt. Et cùm tribus diei horis alterutro conspectu ad tædium se fatigassent, effectis quamplurimis sauciatis, mœsti abierunt. Nostri siquidem paulatim eos insecuti sunt. Et quia militibus carebant, insidias eorum veriti, non præsumpserunt eos diu sequi. Ad extremum tamen de capitibus eorum amputatis septem & decem retenta sunt, totidémque equi. Tres equites viui, alij verò ex eis sunt occisi. Quòd si milites haberemus, pauci ex eis euasissent. Equitatus enim noster in exercitu erat. Tunc Deus laudatur, cui semper laus debetur.

XXVIII. *Quomodo Tyrus à Patriarcha & à Veneticis obsessa sit.*

B

INTEREA loci coangustantur Tyrij in vrbe sua proximè inclusi: nec pacem quærentes, nec capi cedentes. Diuitiis enim opulenti, & maris præsidio circumfulti, consueuerunt semper esse ingrati. Hæc est quidem cunctis vrbibus, quæ in terra sunt promissionis, ditior & nobilior: præter *Azor*, quam antiquitus Iabin Rex Chananæorum possedit. quam Iosue postea cum plurimis destruxit. Quæ quidem, vt legimus, nongentis turribus munita gloriabatur. Iosephus autem tria millia curruum falcatorum fuisse narrat. Armatorum verò trecenta millia, & decem millia equitum habebat. cuius militiæ Sysara dux extitit. Hæ vrbes Tyrus & Azor in Terra Phœnicum fuerunt institutæ. Hæc institoribus & negotiationibus munitissima: illa verò infinita gente populosa. Hæc in marino littore sita: illa verò in campestribus est collocata. Quando Gedeon vindicabat Israël, tunc temporis Tyrus condita fuit paulò ante Herculem à Phœnicibus. Vrbs enim in Terra Phœnicum est. Hæc est, ad quam Isaias loquitur, minans eam propter superbiam suam. in qua optima purpura tingitur. vnde & de Tyria dicitur nobilis purpura. *Tyrus* interpretatur angustia, quæ *Seor* Hebraicè dicitur. Rex autem Assyriorum Salmanasar pugnans contra Syriam & Phœnicem expugnauit eam, cùm in eâ regnaret Heliseus. Nolebant enim Regi Assyriorum Tyrij esse subiecti. Hoc equidem per quinquennium actum est. De hoc Menander scribit, Iosephus quoque latiùs. Tunc temporis pelagus transfretantes Tyrij duce Didone Beli filia, Carthaginem in Africa condiderunt. Cuius situs xxx. millia passuum muro amplexantur, & penè tota mari cincta ab Orosio Historico fuisse describitur absque faucibus, quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum xxx. pedes latum habuit, saxo quadrato ad altitudinem cubitorum xl. Arx, cui *Bisse* * nomen fuit, paucò ampliùs quàm duo millia passuum tenebat. quæ septingentesimo anno post conditionem eius omni lapide diminuto confunditur. Quæ ante vrbem Romam duos & septuaginta annos ab Helyssa condita inuenitur. Hanc Publius Scipio superioris anni Consul suprema sorte molitus est. quæ continuis decem & septem diebus miserabiliter arsit.

XXIX. *De Tyro, & eius nobilitate.*

C

* *In edit.* Birse

TYRVS autem superiùs memorata lxx. annis iuxta Isaiam depopulata elanguit. A qua recedentibus Cetheis, reduxit eos Helisæus Rex. Contra quos Salmanasar Rex Assyriorum denuò insurgit. Recessit à Tyro tunc ciuitas *Sidon*, & *Arce*, & antiqua Tyrus, & multæ aliæ simul vrbes: quæ semetipsas Regi Assyriorum tradiderunt. Quapropter Tyriis non subiectis, iterum aduersus eos egressus est, Phœnicibus ei naues lxx. exhibentibus, & remiges dccc. Contra quos Tyrij nauigantes in xii. nauibus, dispersis hostium nauibus ceperunt captiuos viros quingentos. Vnde honor Tyriorum propter hoc creuit quàm maximè. Reuertens autem Assyriorum Rex, disposuit custodias super flumen, & aquæ ductu circuiuit, vt Tyrios haurire pocula prohiberent. Et cùm hoc quinque annis factum

XXX. *De Tyri captiuitate antiqua, & à quibus antiquitus fuit expugnata.*

1124. esset, tolerauerunt, de effossis puteis bibentes aquam. Hæc itaque in arciuis Tyri de Salmanasar Rege Assyriorum conscripta sunt. Hic est, qui Samariam obsedit, & cepit eam anno Regis Ezechiæ sexto, & transtulit Israël in Assyrios. Ante quem venerat etiam Phul Rex Assyriorum, & post eum Tegladphalassar Rex Assur, qui cepit Cedes & Asor in Neptalim, & prope Paneas, & Ialoe, & Galaad, & vniuersam Galileam. & transtulit eos in Assyrios. Venit quoque Sargon Rex Assyriorum, qui misit Tartham pugnare contra Azotum, & cepit eam. Itaque propter peccata populi vastata est Terra promissionis, & in captiuitatem ducta: priùs Assyriis, deindè Chaldeis. Nabugodonosor enim tam Chaldeus quàm Babylonius Rex obsedit & cepit Hierusalem. Vnde Sedechias Rex fugiens captus est iuxta Hiericho, & ductus ad Regem Babylonis in regionem, quæ Reblata dicitur, in terra Emath. Hieronymus dicit Emath magnam esse Antiochiam, minorem verò Epiphaniam. Ibi fecit Nabugodonosor oculos Sedeciæ erui, & filios eius coram se iugulari. Tunc venit Nabuzardam Princeps militiæ eius, & incendit Domum Domini, & domum Regis: & totum murum destruxit per circuitum. Post temporum autem interualla venit Alexander, qui Tyrum obsedit, & cepit, subiugata Sidone, priùs autem Damasco. Gaza quoque ab eo capta per duum mensium spacia. qui circa Tyrum septem mensibus fuerat, ad ciuitatem Hierosolymam festinauit. Honorificè susceptus, Principem Sacerdotum nomine Iaddim plurimis honoribus prosequitur, habentem thydarim super caput eius, & stolam auream iacinctinam, & super laminam auream, in qua nomen Dei scriptum erat, solus adiens diligenter adorauit. Et disposita Hierosolyma, ad reliquas ciuitates exercitum suum conuertit. Post annorum plurium spacia, peccatis Iudæorum exigentibus, Antiochus Epiphanes legem eorum impugnans, Machabeos valde coartauit. Post hunc venit Pompeius, qui Hierusalem infeliciter dissipauit. Ad vltimum verò Vespasianus cum Tito filio suo venit, qui penitus eam destruxit. Itaque per varios rerum euentus vsque ad tempora nostra, & ciuitas sancta, & patria ei subdita præcipitanter extitit vexata. Plerumque Palestina, interdum Phœnicea, quæ à Phœnice Cadmi fratre nomen accepit, est vastata. Tum Samaria, tum Galilea, quæ tamen bipartita determinatione distinguitur. Nam altera superior, altera quidem inferior appellatur. quas ambifariam Phœnice & Syria cingunt. Illa nempe, quæ est trans Iordanem, à Macheronta in Pellam capit longitudinem, & à Philadelphia vsque Iordanem habet latitudinem. Pella quippe Septentrionalis eius est tractus, Iordanis verò Occiduus: Meridianus autem Moabitide terminatur regione: ab Oriente Arabia & Philadelphia, itémque Gerasidis clauditur. Samariensis autem regio inter Iudeam & Galileam sita est. At Iudeæ latitudo à Iordane vsque Ioppem explicatur. media verò ciuitas eius est Hierusalem, quasi vmbilicus eius terræ sit. Porrò inferior Galilea, quæ ex Tyberiade vsque Zabulon, & vsque Ptolomaidam tenditur, & Carmelum montem Tyriorum, continet intra se Nazareth, & Sephorum ciuitatem validissimam, Tabor etiam, & Cana, cum pluribus aliis. Hæc siquidem Libano accingitur, & fontibus Iordanis, vbi nunc est Paneas, siue Dan alio nomine, siue Cesarea Philippi, circa quam Turconitidis * est regio, & Nabatea. A Meridie est Samaria, & Scitopolis, hoc est *Bethsan*. Iudeæ autem Bersabee ciuitas dat limitem, intra quam sunt Tamna, & Lidda, Ioppe, & Iamnia, Thecue, & Hebron, Astaol, & Saraa, & multæ aliæ. Nunc ad callem redeo, qui diuersas semitas diu discurri.

* *In edit.* Traconidis

XXXI. *De bello & victoria Antiochenorũ, & de morte Balac.*

CVM igitur circa Tyrum in obsidione ad machinas præparandas laboraremus, nihilominus Balac contra nos cornu suum cum complicibus suis extollere non cessabant. Qui ex vrbe Calipto egressus, quæ vulgò *Halapia* nuncupatur, mense Maio intrante cum quinque millibus equitum septémque millibus peditum perrexit Hierapolim, quam vrbem *Mombech* vulgus vocitat. Et cùm possessor eius eam illi reddere nollet, extra vrbem eum ad se tunc euocatum nefariam decollauit. Qua vrbe Balac protinus obsessa, non latuit Goscelinum Antiochiæ tunc morantem: & habita indè legatione, accelerauit illuc ire cum Antiochenis. Licèt enim paucissima gens esset Christicolarum, non pauitauit Goscelinus aggredi multitudinem perfidorum. Nec mora diu protracta, commissa est ferociter pugna. Deo autem suffragante, postquàm Turci ter sunt confusi, ter ad pugnam audaciter regregati, Balac in ea pressura sauciatus ad mortem, pro posse diuertit mori-

A moribundus in partem. Quod cùm extimplo sui comperissent, qui potuerunt fugere non torpuerunt. Potuerunt quidem plerique fugere, sed nequaquam effugere. Referuntur enim tria millia ex eis fuisse interemptorum, qui equites erant. De peditibus autem ignoratur numerus. De nostris verò XXX. milites, ibi perempti occubuerunt: de pedestri autem clientela LX. ferè. Volens autem certitudinem rei scire Goscelinus, an Balac esset mortuus, an aliquatenus esset viuus: cùm sollicitè perscrutarentur, qui hoc inter necatos exquirebant, armorum indiciis cognitorum à cognitis cognitus est. Cuius caput qui amputauit, Goscelino gratulabundus detulit. à quo numismata, sicut se illi daturum spoponderat, lucratus accepit. Caput siquidem continuò Antiochiam ad declamationem rei gestæ Goscelinus deferri fecit. Quod ipse, qui in starcia sua detulit vsque Tyrum, itémque Hierusalem, nobis vniuersis & enarrauit & declarauit. qui etiam in prœlio memorato cum prœliantibus præsens fuit. Armiger quoque Goscelini erat ipse. Et quia nuncium attulit desiderantissimum in exercitu nostro ante Tyrum assistentem, acceptis armis ab armigero in militem prouectus est. Comes nempe Tripolitanus ad hunc gradum eum sublimauit. Et laudauimus & benediximus omnes Dominum, quia suffocatus est ille draco sæuissimus, qui Christianismum diu tribulauerat & pessumdederat. 1124.

Sol decies nouies lustrarat lumine Taurum;

B *Quando Balac cecidit; vel eum fortuna fefellit.*

Ecce sic interpretatio somnij superiùs memorati declarata est, quod quasi vaticinans ipse Balac de seipso dixerat tempore illo, quo Goscelinus de captione mirabiliter euasit. Videbat enim in visu à Goscelino sibi oculos erui. Verè penitus eruit, quoniam caput & membra illi penitus abstulit.

Nec videt, aut audit, nec fatur, nec sedet, aut it:

Nec cælo, nec humo, nec aquâ locus eius habetur.

QVADAM verò die, dum in obsidione memorata securi quiescerent qui circùmsedebant, oportunitate considerata egressi sunt de ciuitate Tyrij, tam Turci quàm Sarraceni, patefactis portis: & ad machinam nostram inter ceteras fortiorem occurrentes, nudatis frameis vnanimiter accurrerunt. & antequàm arma nostri caperent, quos in machina custodes inuenerunt foras sauciando pepulerunt. Et incenderunt eam igni, qua solebant turres antea iactis lapidibus conquassari, & vehementissimè perforari. In qua impugnatione XXX. homines perdidimus. illi autem duplex repererunt damnum. Ciues quippe per muri minas nostros tam sagittis quàm lapidibus siue spiculis crebrò valdè lædebant, & vulnerabant. Interim autem Venetici nostri secunda vsi fortunâ satis, carabum suum ingressi, qui non erant nisi quinque tantùm, domunculam vnam, quam iuxta murum vrbis repererunt, diripuerunt: duobus ibi capitibus amputatis. Qui tunc sine cunctatione cum lucello suo gratulabundi foras remeauerunt. Actum est hoc C XI. Kal. Iulij. Sed minùs valuit, cùm paulo ante Tyrij liburnam vnam noctu clepserint, & intra vrbem per portum traxerint. In huiusmodi enim certaminibus talia fieri sæpè contingit. XXXII. *De his quæ in obsidione Tyri gerebantur.*

Hic cadit, hic surgit: hic plorat, gaudet & ille.

SCIENTES autem Ascalonitæ gentis nostræ paucitatem, vbi magis æstimauerunt nos debilitare, vel damnum inferre, non piguerunt molestare. Nam prope Hierusalem viculum quendam *Birrum* nominatum vastauerunt, & concremauerunt: & absportatis omnibus reculis illic inuentis, cum aliquantis mortuis & pluribus vulneratis abierunt. Mulierculæ enim & infantes in turri quadam tempore nostro illic ædificata se intromiserunt. & sic saluati sunt. Itaque per terram excurrentes, diripiebant, necabant, captiuabant: quodcumque malum poterant faciebant, nec erat qui eis resisteret. Intenti enim eramus omnes ad obsidionem, misericordiam expectantes supernam. quatenus laborem nostrum Deo factore & adiutore valeremus consummare. Erat enim impatibile & nocte lucubrare, & die laborare. XXXIII. *De pessima inquietudine Ascalonitarum.*

VIDENS autem Rex Damasci Turcos suos & Sarracenos, qui erant in vrbe circumclusi, nullo modo posse de manibus nostris euadere, maluit cum aliquo dedecore viuos eos redimere, quàm mortuos plorare. Quæsiuit ergo per interlocutores sagaci consilio, quatinus homines suos cum rebus eorum omnibus foras exciperet, & vrbem vacuatam nobis relinqueret. In quo cùm vtrimque diu XXXIV. *De redditione vrbis Tyria.*

1124. luctaremur, obsidibus ambifariam datis, illi de vrbe sunt egressi, & Christiani pacificè introgressi. Quicumque autem ex Sarracenis in vrbe remanere voluerunt, sub conditionis ratiocinio in pace remanserunt. A

Sub Cancro Phœbus fuerat sex decies ortus,
Quando Tyrus capitur, & redditur, ac superatur,
Nam Nonas Iulij contigit hoc fieri.

Non est cessandum, non est etiam tardandum, quærere Dominum nostrum adiutorem in tribulationibus, pium, benignum: & precibus pulsare eum, vt nobis pulsantibus pium præbeat auditum. Hoc equidem in Hierusalem feceramus, persæpè Ecclesias visitando, lacrimas fundendo, eleemosynas impertiendo, corpora ieiuniis afficiendo. Quod Deus, vt credo, de supernis aspectans, non reliquit post se benedictionem, sed exaudiuit deprecationem nostram. Quòd cùm aliquem addiscere rumusculum auribus apertis expectabamus, ecce legati tres festinantissimè venerunt nobis nunciantes, & Literas à Patriarcha nostro deferentes, & vrbem captam esse innotescentes. Quo audito, clamor iocundissimus attollitur, *Te Deum laudamus* illicò vocibus altisonis decantatur. Signa pulsantur, processio ad Deum deducitur, vexilla in muris & turribus eleuantur. per omnes vicos ornamenta multicoloria extenduntur, gratiarum actiones depromuntur. nuncij pro meritis dignè remunerantur. pusilli & magni pariter congratulantur. puellæ in cantilenis, in choreis delectantur. Rectè mater Hierusalem B gaudet de Tyro filia, cuius à dextera sedit amodò coronata. Luget & Babylon, consolatione eius perdita: cuius amminiculo dudum extiterat suffulta, cuius classem quotannis nobis hostilem excipiebat. Hæc verò etsi minoratur pompa, augmentatur diuina gratia. Nam quæ apud Ethnicos ciuitas habuerat in Magisterio Primiflaminem, vel Archiflaminem: secundùm Patrum institutionem habebit *Primatem* vel *Patriarcham* in lege Christiana. Vbi enim Archiflamines erant, *Archiepiscopi* in lege Christianorum sunt instituti, qui singulis Prouinciis præsint. Vbi *Metropolis* erat, quæ interpretatur mater ciuitas, *Metropolitani* erant, qui de tribus aut quatuor ciuitatibus intra aliquam Prouinciam matri & maiori aliarum ciuitati præsidebant. Vbi autem minores ciuitates habuerunt solummodò Flamines vel Comites, *Episcopi* sunt constituti. Porrò Tribuni plebis non absurdè intelliguntur *Presbyteri*, siue reliqui inferioris Ordinis Clerici. Sic omnis mundana potestas his gradibus dignitatum à se inuicem distat, id est vt primus sit Augustus, vel Imperator. Deinde Cæsares, deinde Reges, Duces, Comites. Sic dicit Clemens Papa, Anacletus, Anicius, & plures alij. Demus ergo laudes Deo altissimo, quia non hominum virtute, sed sua beneplacita voluntate, sine sanguinis effusione nobis Tyrum reddidit, vrbem inclitam, vrbem fortissimam, & ad capiendum difficillimam, nisi Deus manum apponeret dexteram. In hoc quidem Antiocheni deliquerunt, qui nullum auxilium nobis præbuerunt, nec labori huic adesse voluerunt. Benedicatur autem PONCIVS Tripolitanus, quoniam adiutor nobis C fidelissimus. Pacificet Deus Antiochenam Ecclesiam cum Hierosolymitana Ecclesia, quæ duæ dissident de Tyria tertia. Illa dicit hanc sibi fuisse subditam sub Græcorum tempore. Hæc dicit se esse communitam Priuilegiis à Romano Pontifice. Nam in Concilio Aruernensi tam autentico & nominatissimo constitutum vnanimi assensu fuit, vt quæcumque ciuitas mari magno transito à Paganorum posset excuti iugo, sine contradictione perhenniter obtineretur. Hoc etiam in Antiocheno Concilio Episcopo Podiensi magistrante replicatum, & concessum ab omnibus est. In Hierusalem quoque Dux GODEFRIDVS & domnus Boamundus acceperunt Terram suam à Patriarcha Daiberto propter amorem Dei. Identidem PASCHALIS Papa Priuilegiis suis corroborauit, & ea Ecclesiæ Hierosolymæ transmisit, quibus Ecclesia Romana sic auctorisante iure perpetuo communietur. In quibus Priuilegiis hæc inscripta continentur.

XXXV. *Priuilegium* PASCHALIS *Papæ.* PASCHALIS *seruus seruorum Dei, reuerentissimo Fratri Hierosolymitano Patriarchæ* GIBELINO *& successoribus eius canonicè promouendis. Secundùm mutationes temporum transferuntur etiam Regna Terrarum. Vnde etiam Ecclesiasticarum Parrochiarum fines in plerisque Prouinciis mutari expedit & transferri. Asianarum siquidem Ecclesiarum fines antiquis fuerunt diffinitionibus distributi. Quas distributiones diuersarum diuersæ fidei gentium confudit irruptio. Gratias autem Deo, quod nostris temporibus &*

A *Antiochia & Hierosolyma ciuitates cum suburbanis suis & adiacentibus Prouinciis in Christianorum Principum redactæ sunt potestatem. Vnde oportet nos diuinæ mutationi & translationi manum apponere, & secundum tempus quæ sunt disponenda disponere: vt Hierosolymitanæ Ecclesiæ vrbes illas & prouincias concedamus, quæ per gloriosi Regis* BALDVINI *prudentiam, ac exercituum eum sequentium sanguine per Dei gratiam adquisitæ sunt. Præsentis decreti pagina tibi, Frater carissime & Coëpiscope* GIBELINE, *tuisque successoribus, & per vos sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarchali Metropolitano, iure regendas disponendásque sancimus ciuitates omnes, atque prouincias, quas sub prædicti Regis ditione aut iam restituit, aut in futurum restituere diuina gratia dignabitur. Dignum est enim, vt Sepulcri Dominici Ecclesia secundum fidelium militum desideria competentem honorem obtineat: & Turcorum vel Sarracenorum iugo libera, in Christianorum manu abundantiùs exaltetur.* 1124.

EXPLETIS autem apud Tyrum prout oportuit negociis, & tripartita diuisione dispositis, & æquiparatione congrua duabus portionibus Regiæ scilicet dignitati, & tertia hereditario iure Veneticis tam in vrbe quàm in portu singillatim contraditis, recesserunt omnes ad sua. Reuertente autem Hierosolymitano Patriarcha Hierusalem cum Hierosolymitanis, Crucem Domini sacrosanctam digna cum veneratione suscepit Clerus & populus. XXXVI. *De portionibus circa Tyrum constitutis.*

B *Huc vsque editio I. Bongarsij. Quæ sequuntur addita sunt ex MS. Codice.*

DEINDE apparuit nobis Sol per vnam ferè horam fulgore colorifero, in nouam vel iactiuam formam commutatus, & in specie Lunæ tanquam eclypsi quadam biformis transmutatus. Hoc accidit quippe III. Idus Augusti, hora diei iam prætereunte nona. Noli ergo mirari cùm vides signa in cœlis, quia nihilominus operatur Deus in terris. Sicut enim in cœlestibus, ita & in terrenis transformat & componit quæcumque & quomodo vult. Quòd si mira sunt quæ fecerit, mirabilior est qui ea fecit. Considera & mente recogita, quomodo tempore in nostro transuertit Deus Occidentem in Oriente. Nam qui fuimus Occidentales, nunc facti sumus Orientales. Qui fuit Romanus aut Francus, hac in terra factus est Galilæus, aut Palæstinus. Qui fuit Remensis aut Carnotensis, nunc efficitur Tyrius aut Antiochenus. Iam obliti sumus natiuitatis nostræ loca. iam nobis pluribus vel sunt ignota, vel etiam inaudita. Hic iam possedit domos proprias & familias quasi iure hereditario & paterno, ille verò iam duxit vxorem non tamen compatriotam, sed & Syram aut Armenam, & interdum Sarracenam, baptismi autem gratiam adeptam. Alius habet apud se tam socerum quàm nurum, seu generum suum, siue priuignum, necne vitricum. Nec deest huic nepos, seu pronepos. Hic potitur vineis, ille culturis. Di- XXXVII. *De signo tunc apparente.*
C uersarum linguarum coütuntur alternatim eloquio & obsequio alterutri. Lingua diuersa iam communis facta vtrique nationi fit nota, & iungit fides quibus est ignota progenies. Scriptum quippe est: *Leo & bos comedit paleas.* Qui erat alienigena, nunc est quasi indigena. & qui inquilinus est, vtique quasi incola factus. Nos nostri sequuntur de die in diem propinqui & parentes, quæcumque possederant omninò relinquentes, nec etiam volentes. Qui enim illic erant inopes, hîc facit eos Deus locupletes. Qui habuerant nummos paucos, hîc possident bisantios innumeros: & qui non habuerant villam, hîc Deo donante iam possident vrbem. Quare ergo reuerteretur in Occidentem, qui hîc inuenit taliter Orientem? Nec vult eos penuriâ Deus affici, qui cum crucibus suis deuouerunt eum sequi, imò denique assequi. Percipitis igitur esse hoc miraculum immensum, in vniuerso mundo valdè stupendum. Quis audiuit hactenus tale? Vult ergo nos Deus omnes lucrifacere, & vt amicos carissimos ad se adtrahere. Et quia vult, nos quoque voluntariè velimus: & quod illi placet benigno corde & humili faciamus, vt cum eo feliciter regnemus.

OMNIPOTENTE Deo fauente, de Turcorum custodia Hierosolymorum Rex IV. Kal. Septembris exiit, cùm mensibus XII. paulóque magis sub eorum vinculis detentus esset. Sed quia pro redemptione sui obsides eis electos primitus contradere oportuit, non omninò liber exiit: cùm se & illos incerta & pendula XXXVIII. *De Regis à vinculis liberatione & obsidione vrbis Halapia.*

1124. spe anxius obligauerit. Vnde consilio necessitati postmodum adhibito, vrbem A
Caliptum obsidere accelerauit, quatenus ipsa cohibita, vel obsides suos à ciuibus extorqueret, vel fortè fame vexatam comprehendere posset. Didicerat enim panis inopiâ eam valde angustari. Ab Antiochia magna XL. milibus ciuitas hæc discrepat. quo in loco ab Abraham, quando de Carram in terra peregrinabatur Chanaan, pecora sua tam fœtentia quàm fœtata in pascuis illic vberrimis faciebat opiliones suos pascere. insuper lac eorum in mulctris faciebat mulgeri, deindè coagulari, coagulatúmque in fiscinis exprimi, & formagia confici. Diues enim erat valde omnigenûm rerum possessione. CALIXTVS Papa obiit XII. Kalend. Ianuarij.

1125. XXXIX. *De congregato exercitu Turcorum ad dispergendam obsidionem.*

ANNO à Saluatore mundi nato MCXXV. Indictione III. cùm mensibus v. Hierosolymitanus vnà cum suis Halupiam vrbem Rex cohibuisset, nec quicquam profecisset: Turci, vt solent, non torpidi, transgresso flumine Paradisiaco Eufrate magno, itinere citissimo properauerunt ad vrbem prædictam, ad disperdendam obsidionem, quam gens nostra iam diu apposuerat circa illam. Verebantur enim, nisi citissimè subuenirent, in proximo eam fore capiendam. Fuerunt autem septem millia equitum, camelorum quoque annonâ & alimentis onustorum, ad quatuor ferè millia. Sed quoniam aduersus eos præualere nostri non potuerunt, necessariò cesserunt, & ad oppidum eis proximum *Cereph* nominatum die sequenti diuerterunt. Erat enim illud nostrum. Turcorum enim pars vna nostros aliquantisper cùm insequerentur, duos de suis probioribus equis deiectos atque peremptos illic amiserunt. Nos verò clientem vnum, sex quoque tentoria. Accidit aduentus eorum III. Kalend. Februarij. Sed quia noctu repentini aduenerunt, propterea imparatos nos faciliùs inuenerunt, & confuderunt. Vilissimum ergo dictu, inhonestum scitu, tædium relatu, pudor auditu. Sed qui hoc narrò, à veritate non deuio. Quid ergo? voluntati Dei quis resistit? Verum est autem prouerbium, quod quidam Sapiens dixit: *Futura non pugnant, nec se superari sinunt.* Erat hoc verum futurum, sed nemini præscitum. Si enim fuisset præscitum, numquam posset fore futurum: quia de meditatione veniret ad nihilum sine voluntate. Nam cassaret qui præsciret, ne ad factum res exiret. Rex autem deinde secessit Antiochiam, Goscelinúsque cum eo. Obsides verò, quos posuit pro se Rex quando de vinculis exiit, neque sunt redditi, neque redempti. Itaque tam Hierosolymitani quàm Tripolitani omnes ad sua remeauerunt. Obuiat autem diuina dispensatio ei, quem prosperiorem facit humana probitas, ne cui conuenit ampliari patiatur. Quis enim alius vel bonorum dator, malorúmve depulsor, quàm rector aut medicator mentium Deus, qui ex summa cœli specula vniuersa conspicit & discernit? Qui Tyrum vrbem fortissimam & gloriosissimam nobis Christianis suis paulò antè benignè tradidit, & possessoribus eius abstulit, nunc ei manum retrahere libuit. Fortassis liberioribus agricolis vineam suam excolere reseruauit, qui C
fructum ei vbertim reddere velint vel valeant oportuno in tempore. Quidam quidem cùm plus habent minus valent, nec largitori bonorum gratias quantas debent exhibent: verùm etiam Deo in his, quæ votis illi promittunt, sese fallentes, item itémque mentiendo fallunt.

XL. *Quòd Rex Hierosolymis cũ gaudio sit receptus.*

CVM autem duobus ferè annis tentus, & vinculis compeditus à Paganis atrocissimè Rex fuisset, Hierosolymam suam reuersus rediit. quem III. Non. Aprilis vniuersi processione celebri suscepimus. Qui parum apud nos commoratus, Antiochiam festinanter rediit. Turcis terram illam iam vastantibus, quorum potentior Borsequinus erat nominatus, iunctis sibi sex millibus militum.

XLI. *De Veneticis, qui reuertentes Insulas Imperatoris vastauerunt.*

TVNC temporis vsque ad nos diuulgatur, Veneticos post Tyrum captam in repatriatu suo Insulas Imperatoris, per quas præteribant, Rhodum videlicet & Mothonem, Sanum quoque, & Chium, violenter comprehendisse, pariterque mœnia diruisse, puberes & puellas miserabiliter captiuasse, pecuniam multimodam secum asportasse. Sed quoniam nequiuimus hoc commendare, in visceribus intimis hoc audientes condoluimus. Hi enim aduersus Imperatorem, hic quoque contra Veneticos crudelissimè vtrobique desæuiebant. Inimici enim erant ad inuicem. Sed væ mundo ab scandalis! væ illis etiam per quos scan-

A dala eueniunt! Si culpa est Imperatoris, malè quidem ipse imperat. Si autem 1125.
Veneticorum, ipsi sibi damnationem adquirunt. De superbia quippe peccata procedunt vniuersa. Nónne superbit homo, quando facit quod prohibet Deus? Habent Venetici vlciscendi se occasionem, habet & Imperator defendendi se, vt ait, iustiorem. Insontes autem in medio positi, & eorum iniuriæ non obnoxij luunt, & iniustè perdunt. Sed quid prætereà dicendum est eis, qui raptu pyratico peregrinis Dei & Hierusalem pro amore Creatoris, cum labore & angore tantimodo euntibus in pelago mala quæ possunt facere non desistunt? Si beatificari Domino dicente merebuntur misericordes, quid contrarij pietatis recipiunt pro impietate sua immisericordes? Maledicuntur, excommunicantur, & impœnitentes & perfidi moriuntur. Descendunt vltrò tales in infernum viuentes. Apostolico non obediunt, Patriarcham contemnunt, sanctorum Patrum dicta vilipendunt. scio, scio quod eis dicere non formido. Futurum enim est, quòd audient à Domino Iudice valde seuero: Nescio vnde sitis, qui ianuam « vobis aperire clamatis. Et tardè venitis, & nihil boni vobiscum affertis. Immò « ianua iam clausa est. Noluistis enim me audire, nec ampliùs dignor vos auscultare. « Qui quondam clamaui, Venite: nunc omninò dico, Discedite. Dico, dico: amen « dico. datam sententiam nullatenus commuto. Quod autem superest, horribi- « le est, & impatibile est. sed perpetuum pro meritis væ. Rerum autem ordinem
B continuandi gratiâ, & ne intercisa pendeat historia, summatim singula designare satagam.

XLII. *De malis à Borsequino perpetratis, & prælio contra ipsum gesto.*

Igitvr Borsequinus, cuius tam probitatem quàm improbitatem ordiri iam cœpimus, cùm paulatim per singulos dies eius concresceret exercitus, oppidum quoddam vocitatum *Caphardam* obsidione arcuit, & arcitum comprehendit. Quod ei tradiderunt qui tutores eius erant, cùm diutiùs obtinere nequirent, nec subuentum aliundè habere sperarent. Necdum Rex noster illuc peruenerat, nec Comes Tripolitanus quem secum illuc ducebat. De Hierosolymitanis autem paucos habebat, quoniam in præsenti & in præterito anno valdè fatigati fuerant. Nam quomodo tot labores assiduè tolerare poterant, quibus vix vno mense in domibus suis quiescere licebat? Certè crudelis corde est, qui eis qui circa Hierusalem inhabitant piè non compatitur. qui die ac nocte in Domini seruicio grauissimè tribulantur. qui etiam, cùm de hospitio suo exeunt, ne reuerti postea possint timidi ambigunt. Si longè tendunt, necessariò alimentis suis & vtensilibus onerati incedunt. Si pauperes vel agricolæ, aut lignarij sunt in saltibus & lucis: Ethiopum insidiis aut capiuntur, aut necantur. Hinc Babilonij terrâ & mari, ab Aquilone verò Turci plerumque accurrunt subitanei. Præsto quippe sunt aures & attentæ ad cornicinem audiendum, si fortè increpuerit bellicus tumultus. Quòd nisi interdum peccando deuiaremus, amici reuera Dei omninò essemus. Borsequinus autem humilem Syriam proculcans, & quid ei magis sit commodum sollicitè exquirens, *Sardanaium* castrum obsedit. Sed nihil illic proficiens, ad municipium
C *Hasar* nominatum exercitum suum conuertit. quod statim obsessum machinis & tormentis vehementissimè coërcuit. Cui Rex Damascenorum cùm properasset mandatus adiutum, audito Regis aduentu, iam callidè Borsequinus tentoria sua collecta cum sarcinis suis formidolosus emiserat. Et cùm vsque ad comprehensionem iam castrum angeretur, & tempus ad bellandi affectum nostros artaret: ecce Rex venit cum XIII. cuneis ordinatissimè præparatus. Ad cuius cornu dextrum Antiocheni constituti sunt. In læuo duo Comites, Tripolitanus & Edessenus. Rex verò in tertio cum densiore & posteriore: cùm in XXI. phalangibus Turci diuisi essent. multitudo nempe erat copiosa. Iamiámque arcus tentos in brachia de manibus deponebant, & comminus ensibus extractis nudatísque dimicabant. Cùm Rex hoc viso haut diutiùs tardans, orationum munimine & signo crucis armatus, exclamando Adivva Devs, & tubis vehementer sonantibus, impetum in eos & fecit, & fieri præcepit. Non enim pugnam incipere audebant, quò vsque Rex iussisset. Turcis siquidem potentissimè primitus resistentibus. Denique conditore vniuersorum opitulante, desperatione tabuerunt, & strage sub magna confusi in fugam & desperationem quibus licuit conuersi sunt.

Quinquies extortis in quinis quinque Gemellis
Claruit hoc bellum, Domino præstante triumphum:

1125. *Idibus in ternis cùm Iunius æstuat auris,* A
Hoc geritur bellum Domini decus ad memorandum.

XLIII. *Quanti in prœlio sint occisi.* De numero autem occisorum vel sauciatorum comprehendi veritas nec in hoc nec in alio quolibet bello potest: cùm nisi sub æstimatione talis summa à nemine taxetur. Sed multotiens varietas Scriptorum vtique fallacia est, quæ quidem fallaciæ causa profectò adulatio est, dum victorum laudes accumulare, virtutémque patriæ extollere vel præsentibus vel posteris student. Vndè lucidissimè patet, quoniam tali impudentia mentiendi & occisorum hostium numero adiciunt, & amicorum damna minuunt, vel omninò reticent. Retulerunt autem nobis qui bello interfuerunt, duo millia militum Turcorum extitisse peremptorum, ipsis qui euaserant Turcis testificantibus. Sed de equis vtrarumque partium infinitus numerus fuit, angore & fatigatione siti extinctis.

Æstus erat, magnúsque calor geminauerat æstum,
Pugna grauis geritur, furit hic, occidit & ille.
Is fugat, ille fugit. post casum nemo refugit.
Sanguine cæsorum campíque viæque rubescunt,
Candent loricæ, lucent galeæ frameæque
Clarificæ specie, per campos vndique iactæ.
Proiicit hic scutum, pharetram iacit ille, vel arcum.

Nollet Borsequinus scuticâ tunc carere, & mallet Tuldequinus vrbe Damascena nudipes inesse, & suam Toparchiam sollicitè seruare. Amiserunt Satrapas Turci xv. in congressu illo. Nostri verò non ampliùs quàm xx. homines, quorum quinque milites erant. Mille quidem centúmque milites nostri fuerunt, quando prœlium commissum est. Turci autem xv. millia militum. De nostris verò duo millia peditum. B

XLIV. Cvm autem nisi paucis diebus apud nos postea moratus esset Borsequinus, prætergresso Eufrate flumine in sua repatriauit: nihil honoris, sed doloris & plangoris, amicis suis in patriam relaturus. Et qui huc venerat minax & cornutus, Dei gratiâ rediit mutilatus, & consolatione viduus. Deindè cùm Rex noster filiam suam ætate quinquennem, quæ in obsidatu detenta fuerat, & aliquantos familiares suos similiter compeditos redemptione nummismatum adeptus fuisset: sicut vtrimque pactum fuerat, Hierusalem contendit gratiarum actiones Deo acturus, & de prœlio circa Borsequinum magnificè patrato eum obnixè laudaturus. Et meritò laudaturus, & gratias acturus: quia cùm iam diuturno tempore pessundatus, & in parte subteriore rotæ locatus, & vilissimè & miserrimè ferè fuerat traditus, nunc opitulante Deo in decus pristinum restitutus est, & corroboratus.

Sena decennia, bina tricennia præterierunt,
Ex quo natus sum, quoad hunc peruenimus annum.
Quod superest vitæ Deus ordinet & regat æquè.

XLV. *De castello à Rege ædificato.* Hoc in anno mense Octobris ædificauit Rex castellum in montanis Berithi, & terra bonorum satis feraci. Hunc montem *Glauianum* vocant, à digladiando: quia ibi rei digladiabantur, qui apud Berithum damnandi iudicabantur. Abest autem ab vrbe ipsa sex milliariis. Et quia ruricolæ Sarraceni tributa locorum reddere antea nolebant, postea vi cohibiti reddibiles extiterunt. C

XLVI. *De expeditione Regis, & prœlio cum Turcis.* Deinde parauit Rex profectionem suam in Syriam versus Damascum, rupta pace inter Regem & Tuldequinum, vbi tres vicos optimos cepit, profligauit, præcipitauit: & prædâ rapta quantum potuit, ad sua rediit. Quam quidem rapinam cùm equitibus suis vel participibus æquè diuisisset, vel solito iure distribuisset; postridie in terram Philistiim expeditionem suam conuertit. Tunc apud Ascalonem noui recentésque conuenerant, qui de Babylonia illuc missi fuerant. Cuneus militum probitatem suam in terra nostra monstrare cupientes, iam victores se fore arbitrabantur. Quos cùm viderent ciuitati prædictæ leuatis signis appropinquare, exierunt contra eos cum magna vociferatione & audacitate. Et quamlibet Rex nondum in primam acierum suarum frontem aduenisset, quia in posteriore parte sollicitus se retardabat, vt suis callidè fugientibus, si necessitas vrgeret, adiutor existeret; anteriores nostri cursores animi non inopes aduersus eos inedicibili impetu, Adivva Devs inclamantes, irruerunt. Quos cum tanta virtute & animositate inculcantes intra portas vrbis, feriendo,

1125.

A prosternendo, & occidendo impulerunt: vt quantum æstimare licet, si aliquantò magis de gente parata illic haberemus, proculdubio cum illis communiter introire possent qui persequebantur. Remanserunt itaque Ascalonitæ mortuos suos vltra XL. de melioribus lugentes & lamentantes, & de hoc insperato infortunio vehementer admirantes. Rex autem tubis significantibus vltra & prope vrbem, nocte illa sub tentoriis conquieuit. Quod si habuerunt gratiâ Dei quietem, hostes nostri noctem duxerunt insomnem & tristem. Nam, vt ait Iosephus, nimis confidens incautus est, metus autem prouidentiam docet. Sciendum quòd die illa nullam prædam nostri cursores circa vrbem inuenerunt. Nam de aduentu Regis præscij, iam pecora sua vniuersa abscondērunt prouidenter.

XLVII. *Quòd Sarraceni per columbas suas litteras transmittant.*

MORALE est Sarracenis in Palestina degentibus, vt per columbas ad hoc officium doctas de ciuitate in ciuitatem literas sagaciter transmittant: quæ scriptorum vectrices ad domicilium iam sibi dudum cognitum deportent. Quæ scripta in scedulis & super clunes columbarum consuta inuentis legendo insinuent; quid postea fieri debeat. Quod tunc ita factum clarissimè est compertum.

XLVIII. *De varietate consuetudinum.*

IGITVR secundum diuisiones terrarum varietates existunt vtique rerum & consuetudinum. Alios enim vsus habet Francia, alios equidem Anglia, alios Egyptus, alios verò India. Differunt etiam in volucribus, differunt in piscibus atque arboribus. Numquam in Palestina vidi balenam, neque lampredam: nec in volucribus picam, siue curucam. Illic autem habentur onagri, cirogrilli, necnon & B hiæna, quæ mortuorum effodit busta. In arboribus illic non vidi populum, nec taxum, neque corilum, aut sambucum, aut ruscum, aut acerem vllam.

XLIX. *De diuersis generibus bestiarum & serpentium in terra Sarracenorum.*

NVPER vidimus omnes apud Neapolim bestiam quandam, cuius nomen nullus hominum nouit, nec audiuit: facie qua hircus, collo vt aselli crinito, vngulis bifidis, cauda vitulina, ariete maiorem. In Babilonia quoque est alia bestia, quam *Chimeram* vocant, quæ non retrò, sed ante alta est: super quam in diebus maioribus pallium extendunt optimum, Principi suo cum magnis aliis apparatibus seruituri. Est *Cocodrillus* animal quadrupes. In terra & in flumine pariter valet. Linguam non habet, maxillam mouet superiorem. morsus eius horribili tenacitate conueniunt. Plerumque ad XX. vlnas longitudinis eualescit. Qualia anseres edit oua, nec alibi fœtus premit, quàm vbi crescentis Nili aquæ non possunt peruenire. Armatus est enim vnguium immanitate. Noctibus in aqua degit, per diem humi acquiescit. Circumdatur maxima cutis firmitate. In flumine quodam Cesariensis Palestinæ modò hæc quadrupedia similiter habentur: sed non ex longo tempore dicunt illuc fuisse allata de ipso Nilo dolositate maligna. vbi iam damna quamplurima in territorio illo sæpè perpetrant. animalia deuorant. *Appotamus* in eodem flumine Nilo ac solo nascitur, & in India: maximè equo similis, & dorso, & iuba, & hinnitu, rostro resupino, vngulis bifidis, aprinis dentibus, cauda tortuosa. Noctibus segetes depascitur, ad quas pergit auersus, astu doloso: vt fal-C lente vestigio reuertenti nullæ insidiæ præparentur. Sunt quidem corpore maiores quàm elephanti. Hæc & alia, pusilla & magna, Deus creat vniuersa. Et quia placet ei creare, & nobis debent placere. & proindè laudes ei dare. Veris *Draconibus* ora sunt parua, & ad morsum non dehiscentia. sunt & artæ fistulæ, per quas trahunt spiritus, & linguas exerunt. Quippe non in dentibus, sed in caudis venenum habent, & verbere potiùs quàm rictu nocent. Exciditur ex cerebris *Dracontias* lapis. Draco maximus est omnium serpentium, siue animantium quæ sunt super terram. qui sæpè à speluncis abstractus fertur in aërem, concitatúrque propter eum aër. Est autem cristatus. Si quem ligarit, occidit. à quo nunc elephans tutus est sui corporis magnitudine. Gignitur in India, & in Ethiopia in ipso incendio iugis æstus. Circa semitas delitet, per quas elephans graditur: solitis crura eius nodis illigat, & suffocatum perimit. Pedes non habent. In Asia Scythica sunt *Frigriphes* alites ferocissimi, vltra omnem rabiem sæuientes. Sunt & *Hircanij* gens siluis aspera, copiosa immanibus feris, fœta *Tigribus*. Quod bestiarum genus, insignes maculis notæ fuluo nitent. Pedum motum nescio velocitas an peruicatia magis adiuuet. Nihil tam longum, quod non breui penetrent: nihil adeò antecedit, vt non illicò assequantur. Sunt & *Pantheræ* in Hircania minutis orbiculis superpictæ. Tradunt odore earum & contemplatione armenta mirè affici, atque vbique eas persentiunt properato conuenire, nec terreri nisi sola oris

1125. toruitate. Eas veneno frequentiùs quàm ferro necant. lenta illis viuacitas. Est *Alce* mulis comparanda, adeò propenso labro superiore, vt nisi recedens in posteriora vestigia pasci nequeat. *Cameleon* nascitur in Asia plurimus, animal quadrupes. facies qua lacertæ, nisi crura curta & longiora ventri iungerentur. Prolixa cauda, eadémque in vertiginem torta. hamati vngues subtili aduncitate. incessus piger, corpus asperum, cutis qualem in crocodillis deprehendimus. hiatus eius æternus, ac sine vllius vsus ministerio. Impetibilis est coraci. A quocumque interfectus est, victorem suum perimit interfectus. Nam si vel modicum ales ex eo ederit, illicò moritur. Sed corax habet præsidium ad medelam. sumpta fronde laurea recuperat sanitatem. Corpus sine carne, vitalia sine linea. cuicumque se iunxerit, concolor ei fit. *Salamandra* Græcè vocatur, *Stellio* Latinè,

Stellio flammipotens, Salamandra, Cameleon horrens,
Nomen inest trinum, sed simplex corpus & vnum.

Ales est *Pegasus*, quæ nihil equinum præter aures habet. Quidam populi adeò sunt proceri, vt elephantos velut equos facillima insultatione transiliant. Est & gens, quæ in iuuentute cana sit, nigrescat in senectute. *Leucocrota* est bestia, quæ velocitate præcedit feras vniuersas. asini feri magnitudine, cerui clunibus, pectore ac cruribus leoninis, capite cameli, bisulca vngula, ore vsque ad aures dehiscente, dentium locis osse perpetuo. Hæc quoad formam. nam voce loquentium hominum sonos æmulatur. *Mantichora* nomine inter hæc nascitur, triplici dentium ordine coëunte, vicibus alternis, facie hominis, glaucis oculis, sanguineo colore, corpore leonino, caudâ velut scorpionis, aculeo spiculata, voce tantùm sibila, vt imitetur modulos fistularum. Humanas carnes auidissimè affectat, pedibus sic viget, saltu sic potest, vt morari eam nec extentissima spacia possint, nec obstacula latissima. Sed quis potest in hoc mari magno & spacioso tot & tanta Dei magnalia vel scire, vel exquirere: in quo versantur tot animalia, & reptilia, quorum non est numerus? Hoc autem quod dixi tantillum, à Solino exquisitore sagacissimo, & dictatissimo, prout malui excerpsi. Sed quod iter Alexander Magnus in India repperit, & vidit. si non cuncta, tamen aliquanta in posterioribus indicabo.

Nunc abit hic annus, rector Deus extet alius
Temporis ad ritum, modo transilit annus in annum.

1126. L. *De expeditione Regis Hierosolymorum contra Regem Damascenorum.*

ANNO à Natali Dominico MCXXVI. Indictione III. celebratis in Hierusalem Natalitij diebus festis, conflauit Rex exercitum suum, in Regem incessurus Damascum. Et facto extrauentu suo monitu preconario, tota Hierosolymitana regio ad hoc commota est pede & equo. Ioppini & Rametenses, & qui erant in Lidda, meantes per Neapolim, iter egerunt suum per Scitopolim. hæc est *Besan*. In Septentrionali autem tractu Achonitæ & Tyrij. Hi verò, in quorum Rex præerat collegio, linquentes ad dexteram vrbem Sephorum, & montem Thabor, venerunt Tyberiadem. Quibus Hierosolymitani simul conglobati, Iordane transito sub tentoriis suis cuncti iocundè quieuerunt.

Tempus erat clarum, quoniam sine nube, serenum,
Et septemdecima renitebant cornua Lunæ.

Antelucanum autem, cùm castris egrediendum erat, indicium lituus fecit. Tunc verò tabernacula colligunt, & ad profectionem cuncta instruunt. Mulos, & iumenta, camelósque sarcinis onerant. ad quod multum tumultuabatur. Rudunt asini, blacterant cameli, hinniunt equi. Cùm autem præduces viatorum tramitem insinuare cœpissent, cornibus item vnà personantibus, viam quam sibi vtiliorem nouerunt accuratè carpserunt. Et cùm terram hostilem profundiùs introissent, leuatis signis incedere sapientiùs sategerunt, & armis suis se munierunt, ne inopinato periculo perturbarentur. Tunc transierunt caueam Roob, & terram Damascenorum introierunt, & vltra Meddam duabus noctibus pausauerunt. Vbi quoddam oritur flumen, quod extra mare Galileæ versus Scitopolim descendit, & Iordani se iungit. Tunc siquidem vnam turrim ante se inuentam præcipitauerunt. Itaque ad castrum *Solone* nominatum venerunt. Vnde Syri Christiani habitantes in eo cum processione sua exierunt obuiam Regi. Postmodùm verò venerunt ad vallem, quam *Marchisophar* vocant, hoc est Imperatoris Sophar. ad locum, in quo Paulus Apostolus à Domino colaphum accepit, per tres dies visum amittens. duobus ibi diebus moram facientes. Illic aspexerunt tentoria Dama-

A ſcenorum, exercitum noſtrum ibi expectantium. Et cùm Tuldequini Regis filius equitum circiter tria millia ſtudioſè adducans vtcumque potuit contraxiſſet, ad patrem pugnabundus rediit, & die illo ante bellum genti ſuæ aggregatus eſt. Nec mora longior, ordinatæ ſunt in parte noſtra tam militum quàm peditum acies XII. vt ab alterutra corroboraretur caterua, ſi neceſſitas adueniret. Et cùm de pane ſanctificato poſt Miſſam auditam communicati eſſent omnes, factus eſt vtrimque congreſſus: & bellare incipientes, ADIVVA DEVS exclamantes, vociferauerunt. Turci quoque & exclamauerunt, & acerrimè dimicauerunt. Et quos quaſi iam victos antea vilipenderant, eorum miram probitatem admirati ſunt. Et deficiente illis ſpiritu, timore & pauore exterriti de fuga cogitauerunt. Fugit Tuldequinus, fugit filius eius. Et quamuis noſtros illi vltra omnem modum coartarent, creſcente illis magis magiſque ſpiritu, conſtantes & animi compotes extiterunt. Tantus tamen nimbus ſagittarum ingruebat à Turcis, vt nulla corporis pars ab ictu & vulnere tuta eſſet Chriſtianis. Nulla quippe noſtris tumultuoſior, nulla terribilior pugna fuit. Diſcurſus circumcurſantium atque fremitus, itémque impetus erat nimius. Salpices & cornua vehementer concrepabant. Accincti ergo noſtri à Turcis circumcirca iam plerumque ſauciabantur: & cùm quatuor milliariis fugitantes tolerando calluiſſent, vellent nollent conuerſis ad eos vultibus, ſpiritu repleti martio pugnare cœperunt. Sacra die belli nituit Conuerſio 1126.

B Pauli, quem Deus elegit. Hora diei tertia incœpta eſt lis bellica, de qua finem dat veſpera diei data victoria. Grauis quidem pugna ignominioſa eſt fuga. ſed tolerabilius eſt infirmum viuere, quàm mortuum in æternum plangere. Itaque Turci elegerunt fugam, vt retinerent vitam. Duo ſiquidem millia, & paulò plus, de Turcis remanſerunt in campis. De peditibus autem non eſt numerus. De noſtris verò XIV. equites, & LXXXX. pedites. Optimè ſe habuit Rex noſter in die illa, cum omni equitatu ſuo, necnon & clientela. cum quibus omnipotens Deus in præſentiarum affuit. Fugit Rex Syriæ cum quibus potuit. Rex autem Solimæ cum triumpho lætus rediit. Cúmque remeare ſtatutum eſſet, accinxerunt turrim vnam, & ceperunt eam cum nonaginta ſex viris. Quibus interfectis, aliam comprehendit Rex, cum XX. Turcis in ea fugitiuis. Quam cùm viderent à noſtris circumfodi, & lapides ingentiſſimos extorqueri, & ſe & arcem perterriti tradiderunt Regi. quos eo pacto abire fecit. ſed turrim dirui fecit. Neceſſarium autem valdè videbatur hanc exſcindi, ne multos ſui munimine ad defectionem inuitaret. Nam & ſalutis ſpem habitatoribus certam, & aggredientibus hæſitationem atque formidinem præſtare poterat. Tædebit forſan Hiſtoriæ auditores, ſi omnia quæ in bello, vel belli gratiâ, tam vi quàm aſtutiâ geſta ſunt, recitentur. Aſſumebant enim Damaſceni lectos agilitate iuuenes, qui cum armis ſuis poſt equitum terga ſederent, & cùm ad hoſtem ventum eſſet, equis deſilirent: & continuò pedites ipſi ex alia parte equitibus, per quos aduecti fuerant, dimicantibus hoſtem perturbarent.

C SCRIPTVM quippe eſt, *Nihil ex omni parte beatum.* Beari enim in hac parte non potuimus, cùm XIV. ibi milites probiſſimos amiſimus, præter pedites aliquot ſimiliter ſtrenuos. Sed quantum ad ſtragem de illis factam, hoc minimum eſt. Interpretatur autem Damaſcus, oſculum ſanguinis, ſiue ſanguinem bibens. Legimus in Damaſco ſanguinem Abel fuſum fuiſſe. De cruore enim occiſorum poſſent Damaſceni lambere, poſſent etiam de ipſo cernui potare. Regreſſo denique cum exercitu ſuo Rege in Hieruſalem, diem feſtum & gratulatorium vniuerſim duximus. Et poſt puſillum Rex motus prece Comitis Tripolitani, proficiſcitur in auxilium eius, ad obſidendum oppidum, quod *Raphaniam* nominamus, extra Libanum montem ſitum. In qua videlicet regione, vt narrat Ioſephus, inter Archas & Raphaniam ciuitates fluuius medius fluit, qui quoddam peculiare habet miraculum. Nam cùm ſit quando fluit plurimus, atque meatu ſegnis; tamen interpoſitis VI. diebus à fontibus deficiens ſiccum exhibet locum videre. Deinde quaſi nulla mutatione facta, ſeptimo die ſimilis exoritur. atque hunc ordinem ſemper eum obſeruare pro certo compertum eſt. Vnde etiam *Sabbaticus* appellatus eſt, à ſacro Iudæorum ſeptimo die ſic nominatus. Princeps verò Titus aliquandiu Beriti commoratus, & indè reuerſus, per omnes quas abibat Syriæ LI.

De obſidione vrbis Raphaniæ, & de Sabbatico flumine.

1126. ciuitates magnificentissima celebrans spectacula, hunc conspiciens fluuium naturâ cognitione dignissimum, admiratus est valde. A

LII. *De alio quodam flumine.* ALIVD quoque idem Historiographus miraculum refert, inquiens iuxta Ptolomaidam vrbem fluuiolum esse quasi à duobus stadiis præterlabentem: quem vocant *Beleum*, prorsus exiguum. cui prope est sepulcrum Menonis, admiratione quidem dignissimum. Erat autem species vallis rotundæ, vitream emittens arenam. Quam cùm hauserint, multæ naues pariter accedentes, locus isdem rursus impletur. Venti siquidem quasi edita operâ conuehunt de circumstantibus superciliis arenam istam vtique communem. Locus autem metalli statim metalla in vitrum quæ susceperit mutat. Mirabilius quoque illud mihi videtur, quoniam conuersæ iam arenæ in vitrum pars quæcumque super margines loci illius fuerit iactata, in communem arenam denuò conuertitur.

LIII. *De acquisitione vrbis Raphaniæ.* DE vrbe autem Raphania, de qua narrare sermunculum iam cœpi, talis fuit exitus. Cúmque Rex & Comes cum tormentis suis lapides iaculando, per dies XVIII. Sarracenos inclusos vehementissimè cohibuissent, & vrbem reddiderunt, & indemnes abierunt. Accidit siquidem hoc vltimo Martij die. Itaque Comes prædictus vrbem possessurus recepit, & muniuit. Rex autem Hierosolymam rediit.

LIV. *De morte Romani Imperatoris.* ET cùm dies Paschales in Hierusalem celebraremus, exiit ad nos rumusculus à peregrinis superuenientibus, Romanum Imperatorem obiisse nunciantibus. B Addentibus etiam, Saxonum Ducem nomine LOTHARIVM in Regem & Imperatorem sublimatum fuisse.

Dum ruit HENRICVS *Geminorum claruit ortus.*
Post quem LOTHARIVS *Rex imperat, ex Duce natus.*

LV. *De Regis profectione contra Babilonios.* NON multum postea processit temporis, cùm de Tyro Rex exiens in Syriam humilem descendit, partem de equitatu suo relinquens, partémque secum ducens. licèt de Babiloniis ad bellandum paratis, & contra eos venturis, à rumigeris audisset. Expediebat enim eum illuc priùs properare, vbi hostes audiebat ingruere. More enim apri à canibus circundati, & morsibus creberrimis angustiosi, oportebat dextro læuóque pede feriendo se obnixè defendere. Solemus namque parabolicè dicere: *Vbi dolor, ibi manus.* Antequàm autem Rex illuc peruenisset, iam Turci quoddam pseudo-castellum obsederant, & vi ceperant. Quod quidem illis erat contrarium, nobis autem necessarium. Milites autem astutissimo exitu noctanter euaserunt, relictis vxoribus cum liberis suis. malentes partem saluari, quàm totum penitus perdi. Tempore tunc æstiuo, mediante mense Iulio, apparere cœpit Cometa inter Orientem & Septentrionem. qui ante lucanum nascens, & versus horam nonam radium suum emittens, mediocri lumine se monstrabat. Illum autem per dies ter senos cernere studuimus. significantiam cuius Conditori omnium commisimus. Turci autem, quorum Borsequinus erat fortior, oppidum *Cerepum* nominatum obsederunt. sed audito Regis aduentu, qui C iam eos insequebatur, spe sua fraudati ad tutiora præsidia secesserunt. Non enim erant plus quàm VI. millia militum. Rex ergo Antiochiam rediit.

LVI. *De classe Babilonica.* HORNO autem Babilonij classe sua reparata, & congregata, velificantes Austri flatu intrauerunt terram Philistiim transita Phara, Mialris quoque & Gaza, Ascalone quoque & Ioppe, Cesarea & Ptolomaida, Tyro & Sidone: explorando, & insidiando per littus maritimum vsque vrbem Beritum: aucupantes & perscrutantes de portu in portum, si quid possent inuenire sibi commodum, quod Christianis esset incommodum. Sed quia dulcis aquæ penuria tunc sitibundi valdè angebantur, oportuit eos ad siccum egredi, vt de riuis & fontibus situlas suas implerent, & sitim suam mitigarent. Sed ciuibus vrbis præfatæ hoc molestè ferentibus, ad eos extimplo audacissimè progressi sunt: additis sibi viatoribus, qui illuc forsitan accurrerunt. & congressione facta, tam de occisis quàm ad mortem vulneratis CXXX. de piratis illis prosternuntur. Erant qui exierant ad certamen quinque millia, exceptis his qui naues interim conseruauerunt, quarum XXII. triremes vel cautos nuncupant. ceteræ verò LIII. fuerunt. Itaque crudelitatem suam in gentem nostram pompabant. ad miserandum inflexibiles, & immisericordes in omnes quos præoccupare poterant. Sed Deo gratias, nihil hîc sibi vendicaue-

A runt. quoniam & equites nostri cum lanceis, & arcuarij cum sagittis in salum inculcantes inopinabiliter fugauerunt. Illi autem continuò carbasis leuatis per mare veliuolum versus Tripolim se direxerunt, & hinc Cyprum. 1126.

QVOTIENS autem Legati hoc anno, vel peregrini, BOAMVNDI adolescentis aduentum nobis annunciauerunt & allegauerunt? sed multiplicatis rumoribus fefellerunt. Meticulosus enim erat propter classem Babilonicam vel piraticam, quam in ponto audiebat latè diffusam. Insuper de Terra sua sollicitus admodum erat, quam nisi benè & fidelibus suis locaret, à maliuolis suis insidiatoribus circumuentus fraudulenter amitteret. Scriptum est in prouerbiis rusticanis: *Qui habet malum vicinum habet malum matutinum.* Denique cùm iter suum sæpiùs præparasset, apud Hydruntum Apuliæ ciuitatem, collectis quot potuit nauibus, videlicet XXII. quarum X. longæ, & remis munitæ erant, iter cœpit expedire marinum. Postquam Terram suam Apuliæ Duci commisisset, quem heredem Terræ suæ suffecit, & substituit, si prior à vita discederet: identidem confirmauit ei Dux, & gratanter concessit, si primitus ipse obiret, testantibus Optimatibus eorum vtrobique assistentibus. Itaque BOAMVNDVS mediante Septembri mense mare sulcans, transitis Cycladibus per æquor sparsis, venit Mothonem. Postmodum verò Rodum, Pamphiliam, & Liciam permeat: & Italiæ gurgitem sæpè nauigantes conturbat. Indè transiens Antiochiam paruam, venit ad magnam, transeundo Isauriam, & vrbem Seleuciam. Qui cùm Cyprum liquisset ad dexteram, Tharsum siquidem dimisit ad sinistram, & Melotem vrbem opinatissimam iamdiu vastatam. Eo tunc tempore plures bifarij & elluones de mari recenter exeuntes vulgabant proculdubiò nobis in Hierosolymis, eum proculdubiò apud Antiochiam applicuisse, & mentiebantur. Verum tamen dicere se putabant, quia cum aliqua parte militum suorum vsque Patharam vnà venerant, & cum accipitribus, & capis, & aucupibus, atque canibus, quos antè præmittebat.

LVII. *De nauigatione adolescentis BOAMVNDI.*

B

MVLTA sæpè turbulenta, vel Deo volente, vel permittente, in mari nauigantibus occurrunt. tum soluitur anchora, tum frangitur antenna, vel aplustra, vel rudentes rumpuntur. Cùmque venti mutantur, tunc ad cherucham respectatur: vt si prosperè incedant, distinctè & sollerter experiatur. Cauendum ne nocte vna perdatur. Cùm enim stellæ obnubilant, si cubus ratis alliditur, mortem illicò vel naufragium pestis imminens minitatur. Sicut in terra, sic & in mari pericula. Quid de nobis miramur, si Pauli Apostoli naufragium recordamur? Ad temptandam abyssi profunditatem dimiserunt naucleri bolidem. Nisi videret Angelicam visionem in extremis vitæ consolatricem, iam subibat vitæ desperationem.

LVIII. *De periculis in mari euenientibus.*

CIRCA gurgitem Italiæ multotiens naues assuefiunt periclitari, & vndique flabra commoueri; quæ de montanis per valestria præcipitanter per amfractus subterraneos ritè assuescunt intorqueri, & in vertiginem voraginis mirabiliter conuolui. Quòd si paroni aliquando nautæ obuiauerint, & diripiuntur, & impiè confunduntur. Sed qui pro Dei amore hoc patiuntur, donatiuis suis numquid impiè frustrabuntur? De hoc mari nostro tantillum sic habemus. De Mediterraneo autem non est omittendum, vndè caput extollat. Existimant enim quidam sinus istos à Gaditano freto nasci, nec aliam esse originem quàm eliquia erumpentis Oceani. Qui contrarium sentiunt, omnem fluorem aiunt è ponticis faucibus inundare: idque fulciunt argumento non inani, quòd æstus è ponto profluus numquam reciprocetur. Laus igitur & honor omnium sit Conditori, qui posuit fines mari, apponens claustra & portas. Dixit enim ei: *Huc vsque venies, & in te conterentur fluctus tui.* Quod vbi impetum suum ad littus illiserit, in spumas resoluitur, & repagulis quibusdam arenæ humilis repercutitur. Ceterùm, nisi ius statuti cœlestis inhiberet, quid obstaret quin per plana Egypti, quæ maximè humilioribus iacent vallibus, Mare Rubrum Egyptio pelago misceretur? Denique docent hoc, qui voluerunt hæc duo sibi maria connectere, atque in se transfundere. Sesostris Egyptius, qui antiquior fuit, & Darius Medus, qui maioris contuitu potentiæ in effectum voluit adducere, quod ab indigena fuerat ante temptatum. Quæ res indicio est, quòd superius est Mare Indicum, in quo Mare Rubrum. quia æquor Egyptium, quòd inferius alluit. Et fortassis ne latiùs se mare effunderet, de superioribus ad inferiora præcipitans: ideò molimina sua Rex vter-

LIX. *De mari magno.*

C

1126. que reuocauit. Hoc in Exameron Ambrosij sic habetur. Aliud verò in Solino inuenitur. Mirabilia igitur opera Dei, multò autem mirabilior qui facit & disponit ea. Quòd si aliqua nostris aspectibus videntur deformia, nihilominus tamen sunt laudanda, quia Conditor omnium facit ea. imò nec minus sunt vtilia. Etiam in cimine dat Deus medelam, & in polipo pisce immittit astuciam, vel echino. Serpentibus quoque dat prudentiam. aliquando præbent medelam, aliquando inferunt pestem, vel etiam mortem. Interdum verò parant obsequium, interdum verò nocumentum. Quandoquidem antidotum tyriacum de corpore serpentis confici solere dicatur. quod vtique virus corpúsque serpentis cùm solum sumitur nocet, cùm autem admiscetur aliis sanitati est & saluti. A

LX. *De generibus serpentium.* BASILISCVS autem est ad semipedem longitudinis, albus quasi mitrula, lineatus caput, nec hominis tantùm vel aliorum animantium exitiis datus, sed terræ quoque, quam polluit & exurit. Vbicumque fuerit, ferale sortitur receptaculum. denique extinguit herbas, necat arbores. Ipsas etiam corrumpit auras, ita vt in aëre nulla alitum impunè transuolet, infecto spiritu pestilenti. Cùm mouetur, media corporis parte serpit, media arduus est, & excelsus. Sibilum eius etiam serpentes perhorrescunt. Et cùm acceperit fugam, quæque quoquò possunt properant. Quicquid morsu eius atteritur, non depascitur fera, non attrectat ales. Mustelis tamen vincitur, quas inferunt homines cauernis quibus delitescunt. Denique Basilisci reliquias amplo sestercio Pergameni comparauerũt, vt ædem Apollinis manu insignem nec araneæ intexerent, nec alites inuolarent. B *Amphisibena* surgit in caput geminum, quorum secundum ea in parte qua est cauda. *Cerastes* præferunt quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca illice sollicitas aues premunt. nam reliqua corporis de industria arenis tegunt. *Emorrois* morsu sanguinem elicit, & dissolutis venis quicquid animæ est euocat per erubrem. *Prester* quem percusserit, distenditur, enormíque corpulentia necatur. extuberatos sæpiùs putredo subsequitur. Sunt & *Himodita*, est & *Chencheris*, elephantie chelsidrica, *Medracontes*. Postremò quantus hominum, tantus mortium numerus. *Scorpiones* etiam, *scinci*, *lacerta*: quæ vermibus, non serpentibus ascribuntur. Monstra hæc si sibilant, clementiùs feriunt. habent affectus, non temerè nisi ad coniuges euagantur. Sunt & *Iaculi*, qui penetrant animal quodcumque obuium fortuna fecerit. *Scitale* tanta præfulget tergi varietate, vt notarum gratia videntes retardet. *Deipsis* siti interficit. *Sipptale* quòd somno necet teste, etiam consumitur ad mortem. Aliarum virus quàm medelas admittit minus, fame moritur. Hæc valdè mira nihilominúsque miranda, quæ Magnus Alexander vidit in India. Vnde Magistro suo Aristoteli, & matri suæ Olimpiadi mandando ita dicit: Non » crederem cuiquam tot esse prodigia, nisi sumpta ipse oculis meis ponderassem. Verè Rex iste vir fuit omninò magnificus, & in negociis suis sagax & circumspectus, & ingens viguit, & potens potuit: non vt pluma volitans, nec stipula fluitans. C

LXI. *De aduentu* BOAMVNDI *adolescentis, & de susceptione eius in Antiochia.* QVONIAM præter spem BOAMVNDVS tardè hoc venerat anno, opinabamur eum non esse vltrà venturum, sicut interminatum fuerat, & sicut fama promiserat. Sed quia iuxta Prophetæ eloquium, in manu hominis via eius non est, nec ab homine, sed à Domino gressus hominis diriguntur; spem ex parte magna defraudauit opinio. Non enim fit quod humana auiditas stabilit, sed quod Deus arbiter meritis humanis competere iudicauerit. Cùm autem per Litteras suas Rex mandando nobis Hierosolymis innotuit eum iam Antiochiæ applicatum, omnibus non mediocriter placuit. Sed Deum, qui eum adduxit sanum, cuncti laudauimus. Iam Sol occiderat, cùm portum nocte subintrat. Aduentante autem illo Antiochiam, ab omnibus gaudenter est susceptus. Cui cum processione magna & laudibus populi celeberrimè Rex obuiam exiit, & alacriter eum suscepit. Et habita collocutione ad inuicem festina, continuò Rex Terram suam tradidit ei totam, & de filiabus suis in matrimonium vnam.

En socer atque gener, pater hic & filius alter.
Diligat hunc ille, potior sic fiet vterque.

Tunc apparatis nuptiis, legitimè sunt expletæ. Considente autem BOAMVNDO super cliotedrum suum Principe effecto, diploidéque decentissima vestito, conuocatis Optimatibus suis omnibus, iurauerunt ei humanitatis subditam fidelitatem

A litatem, præsente Rege, & eo fauente, ab eo die & deinceps se seruaturos. 1126.
Quibus gestis, rediit Rex Hierusalem.

Scorpio cælestis cùm fulserit ortus in astris,
Excipitur Regno Boamundus in Antiocheno.
Orbita nunc anni retrograda stat renouati.

Anno MCXXVII. ab ortu Domini, Indictione verò v. ebulliit multitu- 1127.
do murium immensa in regione Palestina: in tantum vt bouem vnum à eluni- LXII.
bus opprimentes comederent, & suffocantes eum cum septem veruecibus de- *De pestilentia murium.*
uorarent. Denique cùm satis sæpiùs in territorio Achonitarum vastassent, petentes aquationem montana Tyriorum conscenderunt. Vnde tunc continuo ingruente vento pestilenti & truculento cataclismo in valestria confinia millibus innumeris repulsantur. De quorum putore cadauerum regio illa remansit valde infirma.

EXPLICIT HISTORIA HIEROSOLYMITANA DOMNI FVLCHERII CARNOTENSIS.

 A

HISTORIA GESTORVM VIAE NOSTRI TEMPORIS HIEROSOLYMITANÆ.

Cuius Libri tres priores à FVLCONE quodam, reliqui à domno GILONE Parisiensi editi sunt.

Ex MS. Exemplari Viri eruditiss. IACOBI SIRMVNDI *Societatis Iesu.*

INCIPIT LIBER PRIMVS. B

INCLYTA gesta Ducum perscribere magnanimorum
Fert animus, patrum qui fortia facta suorum
Non solùm magnis successibus æquiperare,
Sed maiore fide certarunt exsuperare.
Ardor inest, inquam, sententia fixáque menti,
Versibus & numeris transmittere posteritati,
Qualiter instinctu deitatis & auspice cultu
Est aggressa via memorando nobilis actu,
Qua sacrosancti violantes iura Sepulcri,
Digna receperunt meriti commercia praui.
Inque suis Francis antiqua resurgere Troia
Cœpit, & edomuit Christo contraria regna.
Ista nihil fictum, nil tegmine fraudis amictum,
Sed puri veri referet narratio fructum.
Non sic Pegasei gestimus pocula fontis,
Nec Parnasiaci spelæa loquacia montis,
Nec libet Aonio deducere vertice Musas,
Quas sibi ter ternas finxit mendosa vetustas.
Sed petimus trina virtus deitatis & vna
Rore suæ lucis nostra arida colluat ora.
Clarificet pingues tersa caligine visus,
Exacuátque hebetes subtili indagine sensus.
Materie vt tanta valeamus promere digna,
Dictáque cum factis sint vel vicina vel æqua.
Quique vel infantum linguas facit esse disertas,
Mutísque & brutis voces dedit articulatas,
Auferat à nobis puerilia brutáque sensa,
Conferat & nobis matura & congrua pensa.
Quæque dedit ducibus magnis euincere posse,
Concedat nobis gratanter dicere nosse.
Vt benè gesta patrum reminiscens æmula virtus,
Euolet ad similes per flammam pectoris actus.
Sed prælibati quoniam satis esse videtur,
Propositam seriem iam nunc stylus aggrediatur.
MVLTORVM spatio feritas pagana dierum,
Nisibus omnimodis Domino contraria rerum,
Vrbem Hierusalem sæua ditione tenebat:
Christicolásque inibi nimia asperitate premebat.
Hinc Domini violans polluta per idola Tēplum,
Illinc Catholicis claudens vitale Sepulcrum.
Nulli namq; aditus vel ad hęc vel ad illa patebat,
Si non præueniens merces iter expediebat.
Et cùm Paschali festo resonantibus hymnis
Expectabatur super affore cœlicus ignis,
Tunc vice flammicomi feriata lucerna papyri
Aptabatur, auens diuino obstare nitori.
Cùm tamē Omnipotēs sua per miracula numen
Ferro ceu stuppæ clarum daret edere lumen,
Hostis deuictus, sed non compunctus in istis,
Tentabat stolidis cœlestia dona sagittis,
Vt circum sacri laquearia fulgida tecti,
Confixam segetem potuisset cernere ferri.
Sin verò hæc tardè miracula proueniebant,
Tempore nec solito sacra lumina se referebant,
Tum gladij circum sacra limina triste micabant,
Atque pios capitum discrimine terrificabant,
Ni precibus celerem impetrarent affore lucem.
Nec cita nec tarda sedabant signa furorem.
Sic Arabes, Persæ, Medi simul, atque Elamitæ,
Assyrij, Allophyli, Parthi quoque, Caspiadæque C
Et quæ mille colunt gentes Babylonia regna,
Quas Nilus, Eufrates, quas Tygridis alluit vnda,
Aduersus cœlum coniurata arma ferebant,
Et veluti Phlegræ certamina restituebant:
Sic vt & omne sacrum penitus tunc dirueretur,
Multa Dei seruis auraria præciperetur.
Præsulis Euthymij quod Epistola significauit,
Dum sua per Gallos Legatio peruolitauit.
Nec columen sperās armorum exercituúmque,
Quæsiuit potiùs auri solamen, opémque.
Cuius ad egregium querimonia tunc GODEFRIDVM
Nomine scripta tenus lacrymarū mouit abyssū.
Dum gentile nefas, dum blasphemantia verba
Replicat, inque pios minitantia dicta vel acta.
Talibus & tantis Deitas permota procellis,
Sanctorúmque etiam grauibus pulsata querelis,
Mouit belligeras per plurima regna cateruas.
Vt super his iustas inflammarentur in iras,
Et pro vindicta pietatis suscipienda
Corpora cum vita ferrent in aperta pericla.

A Qualiter hoc autem, vel quo sit tempore gestum,
Ordo sequens operis non differet inreseratum.
ANNO milleno sexto deciésque noueno
A Patris Verbo velamine carnis amicto,
Cùm Rex eximius Francorum sceptra Philippus
Ferret, & Henricus regeret Lotharingica quartus.
Contigit Vrbanum Romanis Pontificantem
Gallorum fines inuisere iura dicantem,
Ecclesiis Christi sua commoda prospicientem,
Pro meritis pœnas & præmia constituentem.
Hic postquam primo gelidas pertransiit Alpes,
Famáque præcessit discurrens per regiones,
Vndique concurrunt diuersis agmina votis,
Diuersi cultus, diuersæ conditionis,
Multa super multis passim rogitantia causis,
Plurimáque ex variis responsa petentia curis,
Pars auscultandi studio noua, siue videndi,
Pars quoque discendi nihilominus, atque docendi.
Qui quia non cunctis per singula sufficiebat,
Sæpiùs atque eadem repeti non suppeditabat,
Concilium statuit generale indicere cunctis,
Atque ibi proposita simul & semel edere multis.
B Vrbs Aruernorum Clarmontis nomine dicta
Huius Concilij locus extitit. huc reuocata
Agmina concurrunt quæ misit Gallia tota.
Nam tres in partes ea noscitur esse dirempta,
Hinc Belgis Celtísque colentibus, hinc Aquitanis,
Legibus & studiis distantibus, atque loquelis.
Quo postquam ventum & de pluribus est agitatum,
Et vice concordi finita negotia centum:
Inspirante Deo se quæstio maxima iecit,
Et memorata satis querimonia pectora mouit.
De domibus Christo carnem gestante sacratis,
Et modo paganis malè ritibus obtenebratis.
Vrbem Hierusalem, primum caput Ecclesiarum,
Matrem ac nutricem sanctorum discipulorum,
Atque inspectricem signorum viuificorum,
Sanguine sacratam primorum martyriorum,
Nunc fore speluncam protectricémque latronum,
Pérque eius caueam lacerari membra piorum,
Et blasphemari nomen super omnia sanctum,
Calcaríque Dei Templum, sperníque Sepulcrum.
Ergo laborandum, quo conuertatur, & ad se
Iam tandem rediens ipsam se quæritet in se,
Ac nihilam spernens ad veram se trahat esse.
C Amodo namque sui miserendi tempus adesse.
Prospiceret domnus sapienti pectore Papa,
Quid facto sit opus, quo sint loca sacra recepta.
Agmina namque sua concorditer esse parata,
Ad subeunda Dei pro laude pericula cuncta.
Non ignes vel aquas, sibi non obsistere ferrum,
Quin paribus votis agmen volet inreuocatum,
Si tutela Dei sibi propitiabilis adsit,
Si non Pontificum fauor & benedictio desit.
Talibus atque aliis conuentio pertonat omnis,
Vt sic velle Deum benè posset credere quiuis.
Tunc vir Apostolicus peruoluens singula quæque,
Cùm videt in cunctis vnum fore fœdus, idémque,
Vsus consilio Primatum Pontificúmque,
Cúmque ipsis fundens Domino pia vota precésque,
Tunc super orando cunctas à crimine soluit.
Indè voluntati deuotæ fræna remisit,
Et pro culparum venia tolerare labores
Iussit, & illatos patienter ferre dolores.
Atque illis præsens ne consolatio deesset,
Pontificem Podij, quem dicimus Aniciensem,
Militiæ sacræ stabiliuit præcipientem,
Ac ne ferre minus solus sua pondera possit,
Collegam posuit quem clara Aurengia misit.
HIS ducibus freta diuinitus agmina sacra
Insumunt contra cuncta aspera pectora digna.
Non vrbes, castra retinent, non prædia larga,
Non thalami, nati, non sollicitudo paterna,
Quin pro laude Dei concorditer arma capescant,
Iratísque animis in cuncta pericula currant.
Ergo parant sese, fidei ferríque nitore.
Stipantur passim pedites, equitúmque cateruæ,
Quas Liger atq; Elaber, Matrona & Sequana mittit.
Quas Arar & Rhodanus, Durentia & Isara promit.
Axona & Esia quos agitat, magnúsque Garumna,
Quos Scaldis, Mosa, Rhenus, paritérque Mosella,
Quos Athesis pulcher præterfluit, Eridanúsque,
Quos Tiberis, Macra, VVlturnus, Crustumiúmque,
Concurrunt Itali, Galli, paritérque Alemanni,
Noricij, Sueui, tum Saxones atque Boëmi.
Pisani ac Veneti propulsant æquora remis.
Oceanus flauis distendit vela Britannis.
Procedunt alacres diuersis partibus, atque
Condicunt vbi se socient terráque maríque.
NVNC libet ex parte populos memorare, Ducésque,
Quorum virtute viguit via sacra fidésque.
Inclytus ille Ducum GODEFRIDVS culmen honósque,
Omnibus exemplum bonitatis militiæque,
Siue hasta iaculans æquaret Parthica tela,
Cominus aut feriens terebraret ferrea scuta,
Seu gladio pugnans carnes resecaret & ossa,
Siue eques atque pedes propelleret agmina densa.
Hic inimicitiis cunctis sibi conciliatis,
Cunctis possessis pro Christi pace relictis,
Arripuit callem, Christum sectando vocantem.
Quem iuxta gemini fratres comitantur euntem.
Stipantur circum Proceres, equites peditésque,
Vtraque Belgica quos Transrhenaníque dedere.
Namq; Alemannorum quicquid, vel Vindelicorum,
Siue Sueuorum petiit vitale Sepulcrum,
Illius elegit sua iungere cœtibus arma.
Nosse minus nihilo vocalia mutáque signa.
Eius enim resonans turbat gentilia nomen,
Ac si concuterent elisa tonitrua fulmen.
Eius vexillis volitantibus intremit hostis,
Ipsius gladio socius defenditur omnis.
Ipsius populos currentes vndique ad arma,
Comperimus creuisse ad milia septuaginta.
EXHINC ROTBERTVS Morinorum viuida virtus,
Quos nunc Flandrenses appellat temporis vsus,
Milia densa mouet. cuius memorabile dextra
Promeruit nomen Parthorum cæde probata.
POST hunc magnificè ROTBERTVS claruit alter,
Qui Normannorum ductor præclarus & acer,
Propulit egregias in Christi bella cohortes.
Cum quibus antideas alacer volat in legiones.
AT Comes eximius HVGO, cognomine Magnus,
Philippi Regis vterinus frater & vnus,
Agmina nobilium comitantia Francigenarum,
Duxit in exitium memorabile Nilicolarum.
RECTOR Montensis, populus quem nomine prisco
Neruius assequitur, Heinodariúsque moderno,
Cui patrui tulerat Morinos damnabile crimen,
Arnulfum perimens dominum paritérque nepotem,
Proruit instructis in Christi prœlia turmis,
Coniuge cum natis, domibus castrísque relictis.

Hinc Stephanvs, Comitis Terbaldi clara propago,
Calcat iter sacrum circumdatus agmine denso.
Sed spe, siue metu, media inter prœlia victus,
Effectu gemino sociis fit inutile pignus,
Cum primo Regis Constantinopolitani
Diuitiis captus ceruicem flecteret ipsi,
Ac post desperans Dominum fore cunctipotentem
Exiit Antiochi fœdis egressibus vrbem,
Atque fuga turpi retrogradus absque pudore,
Consimiles secum traxit stimulante pauore.
Quin & subsidio conclusis aduenientem,
Armorum & victus stipendia multa ferentem,
Prædictum Regem retrò celerare coëgit,
Dum socios omnes falso periisse retexit.
Ista tamen longo post tempore gesta fuere,
Quæ nunc hic breuiter suffecerit inseruisse.
Hinc Comes Ægidij discernens iura beati,
Milia densa mouet sancti sub honore Sepulcri,
Quæ sibi dat magnis opibus Prouincia florens,
Quæque ministrauit populosè Gothia pollens.
At trans aërias diuisis tractibus Alpes,
Quos diuersi voce compellant circa habitantes.
Nam Gothias, Graias, Penninas, Iuliadásque
Appellare solent positi propiúsque procúlque.
Qui Ligures, Itali, Tusci, paritérque Sabini,
Vmbri, Lucani, Calabri simul atque Sabelli,
Aurunci, Volsci, vel qui memorantur Etrusci.
Quæque etiam gentes sparguntur in Apula rura,
Quîs conserte manus visum est in prœlia dura,
Sub iuga Tancredi & Boimvndi corripuere,
Et contra fidei refugas patria arma tulere.
Mvlti præterea Comites, Procerésque minores,
Inter primores quos enumerauimus omnes,
Adiunxere suas collato robore vires.
Galli siue Itali, vel quos dat pagina plures,
Quos ne lecturis, si qui tamen esse valebunt,
Quos positis curis hæc vilia nostra tenebunt,
Rusticitas calami pariat fastidia longa,
Non est consilium per nomina promere cuncta.
Omnibvs his pastor benè prouidus, ac moderator,
Præsul Haimarvs Podij fuit atque sacrator:
Cúmque sodale suo, quem clara Aurengia misit,
Vt pater in natos curam conferre sategit.
Quod velut anterior iam pagina commemorauit,
Domnus Papa sibi diuinitus imperitauit.
Impensis igitur cum strenuitate paratis,
Diuersos portus adeunt exercitus omnis.
Quidam per Venetos trans Adriacósque Liburnos,
Quidam Brundisium, nonnulli molle Tarentum,
Quidam piscosi tenuerunt mœnia Basri,
Qua Veneti fortes felici merce beati,
Torpentes Lycios furto populante fideli,
Deportauerunt Nicolai pignora sancti.
Atque per hos omnes portus feliciter acti,
Iuxta condictum sunt agmina in vna redacti,
Per maria & fluctus optata ad littora vecti.
At verò insignis Godefridvs iam memoratus,
Ordinibus densis armato milite septus,
Castellis, terris, villis, domibus spoliatus,
Argenti atque auri summa multiplice fartus,
Omnibus impensis plenè atque decenter onustus,
Expetiit Rhenum, qua se Moguntia pollens,
Iuxtáque VVormatia reserat, naualia præbens.
Quem præteruectus tentoria candida figit,
Et memoratorum venientia milia iungit,
Agmine multiplici tunc metans vlteriora.
Atque in processu socium crescente chorea,
Hinc Reganetburgi famosum permeat Histrum.
Hunc quoque Danubium verax est fama vocatum.
Amnibus hic multis, magnísque & nauibus aptis.
Nam decies senis spatioso ventre receptis,
In mare prorumpit Scythicum, quod Thracia censet,
Tanta mole fluens, vt amara in dulcia mutet.
Quod prope Colchorum fines septemfluus intrat,
Obuius ac vndis aurati Phasidos extat.
Huic etiam ripa vicina est silua sinistra,
Quam vocat Herciniam Scriptorum pagina multa.
Ista via septem memoratur lata dierum,
Porrò tricenorum bis tenditur agmine longum.
Nutrit & alarum volucres fulgore suarum
Noctibus obscuris pandentes strata viarum.
Nutrit & externis animalia plura figuris.
Vnis nomen inest alces, comitantibus vris,
Alcibus haud vlla sunt internodia cruris:
Vris cornua sunt immensæ concauitatis,
Ex quibus ampla satis & leuia pocula fiunt,
Vitibus & mensis & honora & commoda prosunt.
Seu docti artifices ea quadrificata rotundent,
Integra siue sinant, & fissa caloribus aptent.
Digrediens ergo generosus ductor ab Histro
Versus Pannonias iter arripit agmine toto.
Quod quali fuerit ratione vel ordine gestum,
Quæ causa excitum potuit sedare tumultum,
Ad præsens refugit mens dicere, lassáque multum
Palpitat, inque alium gestit differre Libellum.

EXPLICIT LIBER I.

INCIPIT LIBER II.

Ante viam cœptam Ducis in Domini famulatum,
Cùm primum Proceres niti cœpere paratum,
Pars quædam stolidè reliquos processerat antè,
Agmen agens magnum pariter peditúmque equitúmque.
Hos Eremita Petrvs quidam, sic nomine dictus,
Ducere cœptarat, sed nunquam ad talia doctus.
Cuius in hoc socius quidam VValterius ibat,
Qui Sine-habere super positum cognomen habebat.
His ducibus dicti gestantes arma manipli
Ibant securi, nullo moderamine cauti,
Credentes proprij gratísque existere iuris,
Omnia quæ cupidis demonstrarentur ocellis,
Nec per iter cœptum quicquam sibi iure negandum.
Quin potiùs ferro quamuis prohibente petendum.
Nam neque curarant stipendia multa parare,
Qui sibi sperarent stipendia vbique patere.
Séque Euangelij præcones, discipulósque,
Ex Euangelio capere indumenta cibósque.
Talia dum sperant, speratáque mente recursant,
Et iam deficere sibi parcè pacta retractant,
Pannonias veniunt, crucis ante insignia monstrant
Vestibus insuta, nullísque obstantibus intrant.
Ingressi gratis quæ sunt sibi visa requirunt,
Non data diripiunt, hostiliter ostia frangunt,
Horrea frumentis, vino cellaria fraudant.
Si qui vestis egent, indutos tegmine nudant.
In proprias escas aliena animalia mactant,

A In proprios vsus aliena negotia captant.
Instituunt festas alieno ex iure tabernas,
Dant mercaturas alieno ex fœnore largas.
Qui veluti ciues intrarant hospita tecta,
Ipsis in tectis peragunt hostilia cuncta.
Quid moror in multis? non vlla exempla malorum
Disconuenerunt plus genti Christicolarum.
His irritantur vesanis motibus Huni,
Fama volans patrio facit omnia cognita Regi.
Vndique conueniunt, conclusos vndique mactant.
Hic fugit, hic pugnat, cuncti moriendo laborant,
Maxima pars gladiis, pars fluminibus periere,
Pauci cum ducibus se morti subripuere.
Cúmque fuga medium regionis iam tenuissent,
Et solitos iterum raptus agere instituissent,
Rex iterum accitus fama volitante recurrit,
Et circumducta medios indagine claudit.
Conseritur bellum, virtus fortunáque certat.
Comminus obtruncant si quos strictura coartat.
Anceps pugna diu populi morientis vtrimque,
Dum desperantes pugnant audénsque pauénsque,
Donec externi concursibus indigenarum
B Turbati fugiunt metuentes tela sequentum.
Forte fuit iuxta Christi venerabile Templum,
Pignoribus multis Sanctorum nobilitatum.
Huc bello pulsi gens inconsulta manipli
Intendere fugam spe morti se eripiendi.
Sed gens barbaricis assueta furoribus vti;
Nil reuerens sanctæ seruarunt relligioni,
Namque locum sacrum vallantes obsidione,
Allexere aliquos malefida deditione.
Quos tamen egressos contra fas decapitantes
Expauefecerunt reliquos, ne progredientes
More trucidati pecorum sine laude perirent,
Ast ibi quicquid eis ferret fortuna subirent.
Quapropter rursus furiis immanibus acti,
Igne superiecto circum fastigia Templi,
Non dubitauerunt ipsósque domúmque cremare,
Atque Deo non suaue fragrantia thura adolere.
Sed quia non fuerat penes omnes culpa malorum,
Cúmque malis pariter erat obnota vita bonorum,
Ac simul almifici periit reuerentia Templi,
Nec cuiquam menti insedit miseratio Christi,
Ostendit Dominus sibi talia non placuisse,
Dum per signa locum sacra contulit enituisse.
C Namque ibi per triduum fons sanguinis emanauit,
Atque locum cædis condigno horrore notauit.
Præterea dignis loca pererebrescere signis
Ex tunc affirmat discurrens fama celebris.
Dum cæcis, claudis, varióque dolore grauatis,
Omnipotens virtus ibi præstat dona salutis.
His ita transactis, quoniam ille exercitus omnis
Agmine non vno; nec eisdem incedere castris
Ob numerum poterat, non parua sede capacem,
Atque ideò inter se non magna parte sequacem,
Quædam pars istos præcesserat hîc residentes.
Iámque videbatur regionis tangere fines,
Sed sibi præclusum castello & flumine magno
Inuenit egressum, nec posse excedere claustro,
Egressu vetito, castellum prendere cœptant
Donec exigui castrenses cœpta remutant,
Dántque locum claustris reseratis egrediendi.
Sic ex Pannoniis laceri excessere manipli.
Hinc iter aggressi per fines VVlgariorum,
Quos vocitant Thracas, vt habēt monimēta priorum,
Deuenere Gnidon, vrbem sic nomine dictam,
Calle perangusto ceu carceris ore patentem.
Cuius pacificam poscentes transitionem,
Vnus post vnum quasi transiuere fenestram.
Postquam progressi campo potiuntur aperto,
Clamauere forum famis instimulante magistro.
Agmine vendentum solemniter adueniente,
Monstrantur species, sed censu deficiente
Cœperunt rapere quod mercari cupiebant.
Et mandante fame cupidè raptis inhiabant.
Protinus excita concurrunt agmina ad arma.
Propulsant, abigunt iaciendo hastilia densa.
Corpora & arma simul consternunt strata viarum.
Nec fuga cessauit ternorum fine dierum.
His depulsa locis acies male consiliata,
Imperio nullo, nullo moderamine ducta,
Dum sibi cuncta forent contraria, prospera nulla,
Duratis animis tendebat ad vlteriora.
Ergo malè expertam fugere exoptans Europam,
Finibus inque Asiæ fortunam quærere blandam,
Qua breuis est iuxta Byzantion Hellespontus,
Cuius ab hac artus dirimit Chalcedona cursus,
Transiit, atque vrbem Nicomedem nomine dictam
Inter & egregiam stabiliuit castra Nicæam.
Hos fuerant inter modica non parte Alemanni,
Ante Ducem dictum proprio sub nomine moti.
Qui naturali nimium feritate tumentes,
Indignabantur reliquis fore consociales.
At postquam fines quos diximus applicuerunt,
Cuncta suis per se titulis agere instituerunt.
Ergo Bithynorum castellum repperientes
Incustoditum, móxque illud præripientes,
Muniuêre satis muris, custodibus, armis.
Saxa, sudes, tormenta locant in turribus altis,
Ordine disposito statuunt qui mœnia seruent,
Qui voto vtilia residentibus omnia curent.
Indè per extentæ fines regionis oberrant,
Comportant prædas, & rapto viuere certant.
Et licèt in patria sint omnimodis aliena,
Sic agitant, veluti sua sit prouincia tota.
Hoc vbi fama tulit per compita tot regionum,
Quo iam nullus erat manifestus Christicolarum,
Vndique barbaricæ properant concurrere gentes,
Vndique multiplices protendunt obsidiones.
Nam quia compererant ductores Francigenarum,
Quorum nomen erat per totum nobile mundum,
Coniurasse viam sancti sub honore Sepulcri,
Et violatorum animatos cædibus vti:
Si præcursores habuissent mortificatos,
A reliquis sese sperabant iam fore tutos.
Hoc igitur voto se totis viribus aptánt.
Artibus ingeniis quæ ducunt commoda curant.
Aggeribus, pluteis, onagris quoque, fustibalísque,
Assultus ineunt cunctis vtensilibúsque.
Nube sagittarum tenebrosus redditur aër.
Vocibus atque tubis vlulantibus obstrepit æther.
Succedunt aliis alij, vel vulnere tardis,
Vel diuturnarum operarum pondere lassis.
Obsessi porrò, feritate & robore freti,
Et si deficiant nunquam se viuere certi,
Omni telorum genere oppugnatoribus instant,
Ossáque, corporáque, & vitalia tota terebrant.
Nec solùm pereunt, quos duro vulnere quassant,
Quos sude, quos ferro, quos igne vel assere mactant,
Quos velut Hylla terunt muralis pondera saxi,
Quos quasi transiliunt ..la.. acumina teli.
Sed rabidos oculos vultúsque videndo minaces,
Exanimante metu fugiunt in terga ruentes.
Sæpiùs hoc igitur tentantes, sæpe repulsi,
Nullo conatu castro valuere potiri.
Postquam nulla viam virtus ad talia confert,

Protinus ad fraudem se contio barbara transfert.
Mittitur extemplo legatio non bene cautis,
Alliciens stolidos affatibus insidiosis,
Cur maneant illic vbi vexet inedia clausos,
Et mors sera licèt rerum consumat egenos.
Si vellent sanctum properanter adire Sepulcrum,
Cuius proposito vacuassent tecta parentum,
Ex facili posse votis gaudere peractis,
Si cum pace velint castris exire relictis.
Denique se votis concordibus esse paratos
Vsque in Hierusalem cunctos deducere viuos.
Hoc quoque iurando sibi se promittere iure,
Si non credendi teneantur conditione.
Talibus atque aliis rationibus amplificatis,
Inflexæ mentes populi non certa pauentis.
Nam si fortunæ præsens ostensio blanda,
Ignorabatur quid haberet ferre futura.
Vestigatur ab his quæ sit fiducia cœpti:
Iurant legati penitus nihil esse pericli.
Ductores etenim iamdudum stare paratos,
Ducere qui valeant iterúmque reducere tutos.
Hoc se per legem cupidè firmare paternam,
Per superos, & si qua fides apud est Acherontem.
Sic tamen vt positis se pacifica agmina telis
Credere non dubitent sibi iungi fœdere certis.
Sic confirmatis mediante interprete dictis,
Et male percussis sub pacis imagine pactis.
Credita res miseris legatio quam malè suada
Pertulit, & pepigit iuratio plus malè fida.
Excedunt castris, & tradunt hostibus arma
Agmina capta dolis, & proditione subacta.
Decipiunt ipsos ductores assimulati,
Deducunt aliquot spatiis sub nomine pacti:
Donec in exosam venientes vndique vallem,
Valli Hierusalem studuerunt ponere nomen.
Quo facto, medios densa statione corōnant,
Hos in Hierusalem iam se statuisse perorant,
Quicquid promissum fuerit complesse recursant,
Nil illis posthac iam se debere recensent.
Vndique conclamant, gladios & spicula nudant,
Armati nudos cædunt, feriúntque, trucidant,
Nil prohibente metu, circúmque infráque vagantur.
Hinc etenim iugulis, sine ferro bella geruntur.
Nuda perit virtus, nec quo se ostendere possit
Inuenit, & quid agat nulla ratione capescit.
Cæduntur pauci multa inter millia pressi,
Et quod erat grauius, armis ac tegmine nudi
Sic detruncantur, media sic cæde rotantur,
Sic illi faciunt, sic isti perpetiuntur,
Vt morti addicti medios clauduntur in enses,
Vt dibacchantur pecora inter inertia tygres.
Tali fine ruit virtus temeraria, frustra
Dum sine consilio sperat sibi cedere cuncta.
Et velut in messe succisi dispeciere,
Dum se non valuit virtus compressa mouere.
Ex hac clade ferunt non euasisse vel vnum,
Alterius partis qui detinuere recessum.

Nam meminisse decet, si qui sunt ista legentes,
Nos dixisse supra diuisas tunc legiones,
Quando Alemanni isti per se caput instituerunt,
Ac sese à reliquis secernere non timuerunt.
Qui postquam per se statuerunt castra mouere,
Et malè conducti ceu diximus interiere:
Illi quos dictum est metatos pone Nicæam,
Non minus aggressi stolida leuitate rapinam:
Lance pari timidum pariterque lacessere fortem,
Pene paris damni meruere incurrere sortem.
Namque acie sparsa mox discurrendo per arua
Oppida prædari primum cœpere minora. A
Exhinc paulatim longè latéque vagari,
Insignes villas castellàque depopulari.
Donec aspirans primo fortuna labori
Suasit eos ausum cæca præbere furori.
Vrbs etenim clara bis iam memorata Nicæa,
Olim tercentum patribus ter sexque sacrata,
Dum per Concilium omni memorabile terra
Dogmata sunt Arrij penes ipsam mortificata.
Hæc erat & pollens opibus, tum robore firma
Natura atque manu, populisque immane referta
Qua dominabatur venerans tamen idola turba,
Et famulabatur diuino fonte renata.
Hanc primum prædis tentatam, necne rapinis,
Post etiam vexant discursibus anteforanis.
Creuit inexplicitus processu temporis ausus.
Iam quatitur murus, nisi qua lacus imminet altus;
Iam quasi capturi crebris assultibus vrbem
Comminus incursant plusquam sit causa timentem.
Nam quis mirari populum male desipientem,
Quis queat indocilem dignè incusare cohortem?
Vrbanos etenim, quos Christi fonte nitentes
Diximus, inque vrbe non primos, sed famulantes, B
Viderunt calamos sine ferro coniicientes,
Et manuum gestu se significando cientes,
Vt prope congressi, muris portísque recepti,
Vrbe potirentur socio conamine freti.
Sed neque id obtunsus valuit perpendere sensus,
Aut intercipere voluit malè credulus ausus.
Sic igitur cœptum medio tenus intermissum,
Sic opere infecto est iter ad tentoria versum.
Tunc gemini Proceres fuerant hæc regna tenentes,
Incertum nobis an fratres, siue nepotes,
Vni Sultannus, alij nomen Solimannus,
Diues vterque satis, & opimo milite cinctus.
Fama relatarum veniens his nuntia rerum
Admonuit tantum non dissimulare tumultum.
Cogunt militiam, veniunt properando Nicæam;
Inueniunt prædis compluribus exspoliatam.
Quæ gesta inquirunt, multi conspecta renarrant,
Multi comperta, cuncti vlciscenda perorant.
Procedunt contra, sed non opus est via longa.
Inueniunt prope se quibus est penuria amara.
Namque lupos matrem solito extra pellere siluam
Non sinit hoc placidam membris dare cura quietem.
Ad primos visus acies statuuntur vtrimque, C
Sed non consimilis constantia perstat vtrisque.
Primo congressu metuens fugit aduena turma,
Soláque pugna fuit fugientum cædere terga.
Nulli spes cordi, nulli constantia menti,
Pectora vel facies hosti obiectare sequenti.
Nudatis manibus, proiectis turpiter armis,
In pedibus tota fiducia mansit inermis.
Nec prius absistit patientia commoriendi,
Quàm saties tenuit victores interimendi.
Namque retro pulsos, atque in sua terga repressos,
Fines vsque suos proculcauere supremos.
Hac in clade ruit VValterius vnus eorum
Diximus istorum quos assumpsisse ducatum.
Alter, id est Petrus, retro fugiendo relatus,
Cum reliquis viuis torrente Propontidis actus.
Circa Byzantij latebras confinia fouit,
Donec se ducibus venientibus associauit.
Talia diuersis stolidus comitatus in oris
Aspera sustinuit. qui laxis fusus habenis,
Quicquid sperauit se posse explere putauit.
Nec ducis imperio moderantis viuere duxit.
Has de se pœnas gentilibus exhibuerunt,

A Ac fidei nostræ spernendæ exempla dederunt.
Quamuis non longum fuerint hac laude hilarati,
Aut impune diu tulerint hac cæde potiri.
Sed quia iam rauca vult respirare camæna,
Tertius ista Tomus referet virtute resumpta.

EXPLICIT LIBER II.

INCIPIT LIBER III.

POSTEA quæ primo sunt enumerata Libello,
A diuerticulo repetendum est ordine terno,
Quo diuerticulo docuit Liber iste secundus,
Qualiter excitus fuerit malus ille tumultus.
Quo fuerat sancti via pene relicta Sepulcri,
Ni virtute foret Procerum reparata potenti.
Præmisso satis est iam dicta Volumine plaga,
Nunc ista superest dicenda sequente medela.
Postquam Dux rapidum GODEFRIDVS transiit Histrum,
B Dispofuitque suas turmas per aperta viarum,
Noricios fines iam præteruectus abibat.
Pannonias versus iter indefessus agebat.
Cum subito rumor nil tale timentibus asper
Aduenit, atque animos leuium pauor obruit acer.
Agmina commoti bellum fugientia vulgi,
Quod sibi in introitu terræ sua culpa mereri
Fecerat in prædis grassantibus atque rapinis,
Quod memorasse sat est Libri sermone prioris;
Occurrunt stupidis, & acerbant funera dictis.
Orant retrogradis celerent vestigia plantis,
Vulnera demonstrant putri insiccata cruore,
Quicquid perpessi digno deflente dolore..
Deplorant structos capitum miseranter aceruos,
Congeminant multos fluuiorum vortice mersos,
Deflent innumeros cinerem tenus igne perustos,
Sanguinis errantes sacra circa altaria riuos,
Omnigenum mota populorum comminus arma
Nullum sufficere numerum ad gentilia monstra.
Quin potiùs, dum spes fugiendi, percelerarent,
Ne consectati insatiata clade perirent.
TALIA cuncta phalanx grauioráque comperientes,
C Non solùm timidi, turbantur denique fortes.
Exoptantur equi multis, miliaria longè
Quot processissent vltra confinia Rheni.
Séque super frontes illorum ....
Ne nece cogantur grauiora pericula adire.
Consilium fractis angusto in tempore rebus
Electum multis, agitant dum singula sensus,
Circumstare Ducem, durósque reuoluere casus,
Implorare fidem summæ deitatis .....
Ne quasi se viles animas immittere morti
Neu velit vt pecudes addicere perditioni.
Sat sibi sufficere debere exempla priorum,
Nec positos facile fines transcendere patrum.
Non sapere optandum plusquam sit copia nosse,
Nec facere audendum plusquam foret vtile posse.
Multa per extentos pollere sacraria Gallos,
Multos esse locos orandi iure dicatos
Siue Coloniaci subeant oracula Petri,
Siue Genitricis veneranda Palatia Christi.
Seu loca Sanctorum per plurima regna piorum,
Quorum sit precibus moles subiecta malorum.
Posse vbicumque pias diuæ bonitatis ad aures
Illacrymando preces transmittere spirituales.
Ipsum namque Deum nullatenus esse localem,
Sed totum totis in partibus esse potentem:
Nec pretiosarum gazarum quærere templa,
Sed pia, sed pura, sed amare innoxia corda.
Desinerent igitur tentare impossibiles res,
Frustráque incœptas adamare superfluitates:
Et si non possent euincere quod voluissent,
Id demum vellent adsumere quod potuissent.
TALIBVS atque aliis grauioribus ingeminatis,
Penè retrò versis inflectebantur habenis.
At ductor validis angoribus intima pressus,
Atque hamo duplici circum præcordia fixus.
Ex vno profugos cernens graue passa gementes,
Ex alio timidos bello grauiora pauentes.
Nam fortes animo, timidis agitantibus ista,
Nutabant inter Thersitis & Herculis arma.
Spémque metúmque inter non belli munia poscunt,
Non indigna fugæ quærenda latibula promunt.
His inquam grauibus vir maximus vndique septus.
Nunc prece, núncq; minis, nunc verò hortatibus vsus,
Increpitat quænam sit eis mutatio tanta,
Qui deuouissent Domino sese & sua cuncta.
Qui se martyrio pro Christi nomine promptos
Vsque vel in mortem iurassent subiiciendos,
Cur necdum positos in belli limine primo
Cogat eos retro fugiendi dira cupido.
Cur quos terrifici necdum canor increpet æris,
Nec moueant pulsis vexilla volantia ventis,
Rumor iners agitet generosa relinquere cœpta,
Et nondum visa dare terga fugacio pugna.
Quid mirum si pacifica statione recepti,
In prædam versi, fuerint bellando repulsi?
Hoc se facturos, si quid sibi tale veniret,
Et mala quisquam illis propter benefacta referret.
Non debere viam rapto feruere beatam,
Sed dare quàm rapere plebem pia vota professam.
Qui venit vt ciuis, & mox grassatur vt hostis,
Non mirum sua si patiatur sæua tyrannis.
Ne quid fortè sibi possit contingere tale,
Se curaturum, non sanguine, sed ratione.
Namque manus meritis quæ dat sua iura superbis,
Mitibus hæc eadem dat munera prosperitatis.
Deniq; splendiferum quæ fornax comprobat aurum,
Hæc eadem reprobat velut ad nihil vtile plumbum.
Quæ moto paleas exterminat area vento,
Hæc eadem puro seruat loca congrua grano.
Nosse decere omnes, constantes mentis in actu,
Non sine diuino hæc suscepta pericula nutu,
Quæ sic per cuncti placuissent climata mundi,
In quibus accipitur nomen venerabile Christi.
Et si quos fidei modicæ ferus atterat hostis,
Nil hoc officere fidei integritate probatis,
Quæ montes etiam deitate fauente moueret.
Talia si noscens nullatenus addubitaret.
TALIBVS admoniti redeunt in fortia cuncti,
Et timidos etiam piguit voluisse reuerti.
Vt reuocantur apes post tædia mellificandi,
Dum recreant animos æris commenta sonori.
Tunc ad rumigeros versus, profugósque maniplos,
Increpat atque minis prope territat exanimatos.
Quid turbare rudes ipsis conuenerit aures,
Atque eneruandas animi conquirere vires.
Cetera si pergant, non hos sibi perpetiendos,
Stigmatibus sed enim candentibus inficiendos.
Discedant potiùs, melioribus atque locum dent.
Ne sibi coniunctos veluti contagia lædant.
Vnumquemque suis satis est fore inutile membrum,
Nedum sepositis morbum inculcare nociuum.

Mittitvr interea rectori Pannoniarum
Dicta ferens legum Legatio pacificarum,
Ductorem regni stipatum milite Christi
Deuouisse viam sancti sub honore Sepulcri:
Velle iter inpauidum sua per confinia ferre,
Exorare sibi blandè sua claustra patere.
Mercaturarum precio sibi munia iusto
Commutare velit, pacis præbente ministro.
Velle etiam stabili se conditione pacisci
Ne sibi quis noceat Pannon, neque quis suus vlli.
Quod commisissent malè qui commissa luissent,
Ne quis speraret firma ratione cauerent.
Obsidibus namque firmaret protinus ipse,
Et non externis, sed germano obside fratre,
Quod nihil aduersi per se accideret regioni.
Hoc & idémque sibi per eos debere rependi,
Hoc & ab ingressu regionis continuari,
Donec in egressu contingeret exspatiari.
Talia dum passim Legatio docta perorat,
Rex cum consilio seriatim singula tractat.
Omnia rimantes dum disceptando trahuntur,
Nil fore quod possit reprehendi iure fatentur.
Censent mandatis responsa decentia reddi,
Vt benè sit veniens ductori notificari.
Officiis onerant legatos muneribúsque.
Aduentus statuunt signando diémque locúmque.
Gaudent non modicè regiones Pannoniarum,
Quod dignè exceptæ legiones Francigenarum.
Sufficerent sese purgare à crimine cædis,
Vnde supra cæsæ est descripta tragœdia gentis.
Dicta dies venit, locus alma Sabaria cessit.
Qua, Martine, tuus sacer ortus in Orbe reluxit.
Huc Rex deuotus cum cœtu Pontificali,
Cum Ducibus, populo, sacri sed & agmine Cleri,
Cúmque faris, crucibus, Librísque Euangeliorum,
Reliquiis sacris, & honoribus Ecclesiarum,
Obuius accurrit, venientibus oscula figit,
Cum iubilo ac hymnis intra sacraria ducit.
Hospitio celebri regaliter amplificauit,
Obsidibus pactum sumptísque datísque sacrauit,
Per totum Regnum venalia multiplicari,
Ac per iter totum gradientibus associari
Iussit, & emensis propriæ regionibus oræ,
Munera cum vadibus regalia contulit, atque
Auxilio tutos opibúsque & honoribus auctos,
Iussit abire Dei cum pace beatificandos.
Hinc prætergressi, vestigia longáque mensi,
Per quæ pertulerant memorata pericula primi,
Discunt quid valeat moderatio, consiliúmque,
Contra quid noceat temeraria causa, furórque,
Cum modo seruitio sibi sint & subditioni,
Qui fuerant illis inhonestæ perditioni.
Inde per extentas regiones multimodásque
Ire viam Domini properans exercitus ille,
Læua dexter habet Mithridatis Pontica regna,
Dextra conspiciens Danaos & Achaica rura,
Nomine quæ tellus generali Græcia dicta.
Scinditur in multa specialia nomina ducta.
Namque est Epirus, Pelopis tunc Insula, & Hellas,
Arcadia atque Argi, tunc quæ tenet ora Laconas,
Attica Bœtis, Locrísque, & Thessalia acris.
Hinc Macedum Regio, Dodona, Aetolia, Phocis,
Qua quondam rabie Persarum mortificata,
Massilia, est profugis à ciuibus ædificata.
Exhinc longarum post interiecta viarum,
Ad Solis rutilum se pertendentibus ortum,
Est regio * edmini sortita vocabula mundi,
Seston vicini dirimens à litore Abydi,
Qua iuuenis, calidis strictum mare dum secat vlnis, A
Pertulit iratis miserabile funus ab vndis.
Qua fugiens socia Phryxus patria arma sorore,
Perpetuum Ponto dat ab ipsa nomen habere.
Qua Constantini Chalcedone diuidit vrbem
Stringens se fluctus stadia in velocia septem.
Sic à se dirimens simul Europen Asiámque,
Vt Zephyro atque Euro sit terminus vnus vtrisque.
Vltra non magnis distantibus interuallis,
Arua iacent Phrygiæ maioris, itémque minoris,
In quibus effulsit præclaro nomine Troia,
Inclyta per bella longè per sæcula nota.
Quæ quia non vnquam nisi prodita victa fuisset,
Prodita verò etiam capta atque excisa flagrasset,
Eius dispersi per mundi climata ciues
Multas struxerunt variis regionibus vrbes.
Vt Patauì sedes, vt mœnia iuncta Timauo,
Vt Salamina potens in opima condita Cypro,
Vt Capua atque Alba, necnon pulcherrima Roma.
Ostia quin etiam Tiberina, vel Apula Troia.
Vt fera vicino constructa Sicambria Rheno.
Quæ post deuicto circum Mæotida Alano
Francorum nomen meruit virtute fidei.
Mixtáque cum Gallis sumpsit sibi culmina regni. B
Sed quia ab incœpto digressio facta remouit
Propositum, repetat calamus qua parte reliquit.
Progrediens ductor memoratus in vlteriora,
Constantinopolis tendebat ad anteriora.
Quo dum metatur, dum sollicitus spatiatur,
Dum de non certis euentibus immeditatur:
Venit ei rumor, quoniam Proceres memorati
Portus Brundusij, Bari, vel ....
Transgressi maria, residentes Dalmatiæ aruis,
Epiro & Mediis posuissent castra Liburnis.
Complacuit fines non vrbis adire superbæ,
Non quicquam tumido cum Cæsare participare,
Sed socios inibi communiter opperiendos,
Ipsis consilio concorditer associandos.
Et quicquid fieri bello vel pace sederet,
Cunctorum concors consensus conciliaret.
Et quoniam magna peditum se turba secuta
Longiùs hinc aberat, retro sua terga relicta,
Nec breuis horror erat præcedere longius illos,
Hostilésque manus inter se linquere & ipsos,
Hos sibi mandauit celeri succedere passu.
Ipse autem tardo mouit tentoria gressu, C
Castrorúmque vsus breuioribus interuallis,
Præbebat tempus legionibus opperiendis:
Quatinus & socias posset coniungere vires,
Et tardos faceret comprendere præuenientes.
Perveniens igitur citra quam diximus vrbem,
Castellum Karoli quod dicitur in stationem
Deligit, interea vt socij fierent propiores,
Atque vrbanorum posset perdiscere mores.
Sic aliquantorum functis statione dierum,
Dum sollenne forum sibi plurima fert specierum,
Monstra Palatina, dominóque simillima prauo,
Rumores varios confingunt more profano,
Quid sibi tanta velit mora, quid portendere possit,
Quidnam concursus hic spondeat, atque recursus,
Quidnam sollicitans popularia corda tumultus.
Talia credendum celebrari non fine causa,
Quod sic alliceret manus extera patria regna.
Nam veri similem speciem debere videri,
Hos in seruitium Domini potuisse moueri.
Et nunc incœptis cessantibus hîc remorari,
Ac velut expletis affectibus inspatiari.

A Tales regia mens, solita est quæ cuncta pauere,
Rumores captans monita est sua facta cauere.
Vt poté qui Dominum famulus diademate cassum
Fecerat, & super hanc peruaserat impia sceptrum.
Indè sibi meritò malè conscius, atque pauescens,
Verbáque adulantum cum sollicitudine versans,
Ductori mandat quæ sese intentio ducat,
Quid struat, aut quidnam sua præstolatio nectat.
Non sibi vel tutum vel honestum posse videri,
Hos alienigenas intra sua tecta morari,
Nec velut hospitium mutandáque claustra tueri,
Sed quasi mansores inter possessa foueri.
Ille refert, sancti sese sub honore Sepulcri
Has agitare vias, & spe sacra loca videndi.
Sed ne gentili succumberet impietati,
Nolle minus cautè externæ se credere genti:
Ne velut infaustis accesserat ante maniplis,
Accideret sanctæ lues & despectio plebis.
Iccirco istorum spatio cessare dierum,
Quo sibi iungatur sociorum turma sequentum.
Hoc vt pace sua fiat deposcere. namque
Cuncta sui iuris à se fore tuta suísque.
B Talia maiores acuerunt dicta timores,
Atque ex consiliis exortæ suspiciones.
Non alia mente tota agmina iungere velle,
Quàm peruadendi bello sua regna locósque.
Dirigitur maior numerus mandata ferentum,
Accipiat gazas geminorum pondus equorum,
Transeat abductis legionibus Hellespontum,
Inque Asiæ expectet parte explementa suorum.
Ni faciat, non iam patienter se tolerare,
Quin prohibere forum studeat, victúmque negare,
Et priùs adductis quàm crescant agmina turmis,
Pellere collectis extra sua castra maniplis.
Hæc audita Duci dum sunt, nil flectitur heros,
Sed responsa refert fastus spernentia vanos.
Fallere ait cunctos se talia velle putantes,
Nec famulos Domini tales dare suspiciones.
Se famulum Domini, peregrinum existere Christi,
Nec nisi paganis deferre piacula belli.
Si quis Christicolum sibi tale quid inferat vltro,
Se præ se posito debere resistere Christo.
Si sponderet opes geminorum pondus equorum,
Se spondere trium, liceat modo currere cœptum.
Esse sibi fixum socios adiungere cunctos,
C Viribus vt iunctis pulsarent Christi inimicos.
Ni pretio oblato veniant venalia digno,
Se quæsituros sua commoda fine coacto.
Namque ideo cœptum pro consuetudine tolli,
Poscenti quoniam sunt cœpta petita negari.
His irritatur furiosi Cæsaris ira,
Infremit, ac primò prohibet venalia cuncta:
Hinc iubet extrudi excedentibus omnia claustra.
Post apices mittens bello parat agmina tota.
Dux quid ad hæc faciat? victum perquirere primo
Censuit, & post hoc venienti occurrere bello.
Discurrunt celeres per pascua plena manipli,
Abducúntque pecus varium, numerabile nulli.
Et quia tempus erat referens pia gaudia festi,
Quo fuit æterni facta incarnatio Verbi,
Venit ei rumor proponens munera magna,
Bis binos Proceres, socia comitante caterua,
Affore ducentes porcorum milia plura,
Vnde pararentur suicidia Cæsariana.
Oblatum credit diuinitus emolumentum,
Occurrénsque capit Procerésque pecúsque coactum.
Sic exercitibus data pleno copia cornu
Diuino cunctos animauit fidere nutu.

His gestis, bellum fert nuntius esse paratum,
Atque sequente die dubio fine conficiendum.
Exoritur multus per Gallica castra tumultus,
Feruor adhortantum magno clamore relatus.
Territat hostiles, socias acuítque cohortes,
Monstrans quam leue sit pigras concurrere gentes.
Procedunt castris, volitant vexilla tu...
Itur in aduersos, resonant lituique tubæque.
Non clypei clypeis, non telis tela repulsa:
Non gladij gladiis, non ossibus ossa relisa:
Sed ferit hæc acies, sed corruit ictibus illa,
Bella sed ista gerit, patitur sed comminus illa.
Non retinent ictus .... scuta ......
Totum transadigit quod percutit hasta ......
Per galeas gladij cerebrorum aspergine manant,
Plura súperque humeros capita huc illúcque recursant.
Non arcus, iaculum, non hic valuere sagittæ,
Lancea sed totum socio diiudicat ensi.
Armis, corporibus, campus consternitur omnis.
Fit fuga cum gemitu, portis mactantur in ipsis,
Vsque Palatinas arces fugientia nostri
Agmina sectantur dextra feriente minaci.
Sic ope diuina nostris victoria plena
Claruit, ast illis patuit miseranda ruina.
Qvi tamen infausto potuere euadere bello
Occurrunt populo redeuntes in sua nostro.
Nam supra dictum, peditum superesse cateruam,
Et post terga Ducis longa statione relictam,
Ipse quibus Cæsar claustrum præcluserat omne,
Iusserat & pulsos retro in sua terga redire.
Sed Philippoleos, Andronopolísque receptu
Iam pulsi fuerant spoliatíque vndique censu.
Cùm malè sic habiti peterent tamen vlteriora,
Occurrere sibi quæ diximus agmina victa,
His se conspectis magno quatiente pauore,
Nam malè dispersi fuerant vix milia quinque,
Hortantes alios sociant, qui pectore forti,
Vt non sic facile cuncti morerentur inulti,
Conspiciunt iuxta saxosi culmina montis.
Quò pertendentes, onerant sua pallia saxis.
Hoc viso facti timidi nihilominus hostes,
Non præsumentes peruadere sic agitantes,
Sollicitant placidis sub pacis nomine dictis,
Vt redeant secum transcensæ mœnia ad vrbis,
Et fore mercatum pretij solamen habenti,
Panem verò dari nil quod mutaret habenti.
Credunt auditis nil suspicionis habentes.
Et qua iter ad pontem retro petiere ruentes.
Mox circumfusi media inter milia pauci,
Vndique vallantur velut vno carcere clausi.
Diuiditur rumor per multas suspiciones,
Et varios fingunt sibi credula corda timores.
Quidam namque omnes dicebant decapitandos,
Exilio quidam breuibus gyaris relegandos.
Quidam diuersis damnandos quaque metallis,
Et quidam grauibus luituros prœlia pœnis.
Quid miseri facerent? tanto quatiente pauore
Optabant citiùs quàm præstolando perire.
Nacti cursorem noctúque diéque volacem,
Mandauere Duci quam ferrent asperitatem.
Protinus exertis percusso pectore pugnis
Ingemit, & grauibus damnat sua facta querelis,
Et nisi succurrat, se causam mortis eorum
Deputat, atque reum proclamat sanguinis horum.
Et quia fortè aderant .... Cæsariani
Non benè pugnati qu............
Sumit materiem prop............

Condere se pacem. belli pr.........
Constantinopolim vacuare..........
Transmisisque fretis securum........
Finibus inque Asiæ Proceram.........
Quæque mali fuerat subuertere........
Si domini pauper resolutus carcere miles
Amisisque datis sequeretur præuenientes:
Et si venali repetita conditione,
Copia propositæ reddatur digna monetæ.
Talibus auditis, nihil esse libentiùs illi
Clamauere, suo magis aut optabile Regi,
Nec differre moram, quin augustalia sacra
Circumquaque volent ad talia conficienda.
Sic igitur cunctis quæ conuenere peractis,
Fœderibúsque etiam iusta vice conciliatis,
Deserit obtenta Dux, & freta transmeat alta,
Atque in deserta statuit Chalcedone castra.
Sarcit semiruta, dat lapsis culmina muris,
Et reparat fossas, ponitque repagula portis.
Hic hyemis veniens decernit ducere tempus,
Expectans Procerum sparsos in Achaide cœtus.
VT primum placidi flatus caluere Fauoni,
Vérque nouum cœpit glaciali obstare rigori,
Iam dicti Procerum mouerunt castra Magistri.
Iungere se cupidi ductori præuenienti,
Præsul Haimarus, Boimundus, Tancradiúsque
Hugo Comes, Stephanus, necnon Rotbertus vterque,
Et reliqui, quos non per singula dinumerare
Est opus, ac totiens eadem repetendo referre,
Mœnibus egressi Constantinopolitanis.
Mox........... asciti Cæsarianis.
Q...... ductor quæ bello vincere possent.
Quæ sibi non iustè gentilia bella tulissent,
Vt sibi gratanter sub pacis pignore reddant.
Quo sua ...... simul auxiliúmque capescant.
Hæc fore Nicænam vrbem, sed & Antiochenam,
Et circum positam quoquo versus regionem
Declaraturam super his quæ digna fuissent.
Vtilia vt cuncta sibi nusquam defore possent,
I...... tantum terræ omni parte daturum,
Quatuor vt spatio peragraret mula dierum.
Hæc sibi iurando firmari denique iure
Per bis septenos patres sine fraude iubere.
Illi nil contra refragari. nam sibi certè
Aut fore parendum norant, aut morte perire.
Iurauere tamen quia sic sua pacta valerent,
Inuiolata sibi si regia sponsa manerent.
His actis abeunt, fretáque Hellespontica calcant,
Adiunctíque Duci pariter socia agmina miscent.
Militéque instructo pergunt Nicomedis ad vrbem,
Quam prætergressi simul obsedere Nicæam.

HÆC de principiis callis Hierosolymitani
Scripsimus, vt nostræ permissum rusticitati.
Cetera describit domnus GILO Parisiensis.
Cuius turpatur nostris elegantia nugis.

EXPLICIT LIBER III.

INCIPIT LIBER IV.

A domno GILONE PARISIENSI *cum ceteris sequentibus eleganter editus.*

TEXTVS Gestorum memorandus Christicolarum
Est ope diuina Turcorum facta ruina.
Hoc pro laude Dei licèt impar materiei
Carmine perstringo facili, nec ludicra fingo.
Christe meæ menti tua bella referre volenti
Adsis, laus cuius series est Carminis huius.
Vt benè proueniant, & te duce carmina fiant.
CHRISTICOLÆ gentes gladióque fidéque nitentes
Vt sacra purgarent à sordibus, & superarent
Turcos insanos fœdantes fana profanos,
Coniurauerunt & Hierusalem petierunt.
Ast vbi iam lassus, iam multa pericula passus
Æquoreum litus tetigit chorus ille beatus,
Transiit æquoream rabiem, petiitque Nicæam, B
In qua ter centum ter quinque triúmque potentum
Conuentus mores struxit, docuítque minores.
Sed male mutata Christíque fide vacuata,
Christum spernebat, gentilia monstra colebat,
Et quoniam Christum prius hæc coluisse putatur,
Ad Christum corrupta prius meritò reuocatur.
ERGO disponunt acies, tentoria ponunt,
Vndique conueniunt, quæ bello congrua fiunt
Partem, quam mundus vocat Occasum, Boamundus
Occupat, & iuxta muros statuit sua castra.
Qui locus est infra iunctus contrarius Austro
Ille tuæ forti datus est, Godefride, cohorti.
In loca succedunt alij quæ congrua credunt.
Cunctorum portus vertuntur Solis ad ortus.
Militibus densi Raimundus cum Podiensi,
Hugo Comes Magnus, leo sæuis, mitibus agnus,
Et satis expertus per prœlia sæua Robertus.
Dux quoque Flandrensis, cuius non fallitur ensis,
Et Stephanus muros expugnabat ruituros.
Tuta sed à turbis pars vna remanserat vrbis.
Nec timet assultus pars quam Sol respicit altus.
Frustra securos petierunt denique muros. C
Nam lacus immensus multáque putredine densus,
Hos defendebat, nostros transire negabat.
Sed tamen hanc partem nostri tetigere per artem,
Namque superiectis ratibus, multis quoque tectis,
Quas Cæsar dictus vinctis per terrea bobus,
Fecerat adduci voto tunc auxiliandi.
Sic quasi per pontes potuerunt tangere fontes.
Acriter insistunt nostri, Turcíque resistunt:
Acriter impellunt illos, illíque repellunt.
Sæua venenatas gens mittit ab orbe sagittas,
Cuique sagitta dabat leue vulnus eum perimebat.
Et dum successit per turpia verba lacessit
Christi cultores, cane dicens deteriores.
Vocibus ingratis nostris satis exagitatis,
Altior ad muros portatur machina duros
Gentiles miseri tandem cœpere vereri.
Nostri non segnes lapides iaculantur & ignes,
Turres impellunt, affixáque tela reuellunt
A clypeis, hostes telo proprio ferientes.
Vtque cadit spissus imber cum grandine missus,
Sic non vitatæ mittuntur vbique sagittæ.
Tela cadunt, miseríque gemunt, moriuntur vbique.

A Hi gladiis, alij baculis pugnant sudibúsque.
Magnus erat turbæ clamor trepidantis in vrbe.
Ergo plorantes manibus quoque significantes,
Orarunt pacem, clamarunt deditionem,
Expediunt dextras vadúntque recludere portas,
Exultant nostri, laudant magnalia Christi.
Primum purgari censent à sordibus vrbem,
Et consignari per aquam prece sanctificatam.
Cúmque hymnis crucibúsque intrant reconciliatam.
Mittuntur sacri portantes sacra ministri,
Lustrant securos benedicta aspergine muros
Cantantes modulos diuinis ritibus aptos.
Talia dum ciues visu auditúque capescunt,
Protinus irati in gentilia monstra recurrunt,
Cuncta profanari magica vertigine dicunt,
Et proturbantes extra sacra agmina trudunt.
Sic irritantur Legiones Christicolarum,
Et delusa dolent mysteria cœlicolarum.
Acrius insurgunt celeres & in arma recurrunt,
Déque profanatis pœnas cum sanguine poscunt.
Acrius incumbunt, balistas fundibulo aptant,
Præfodiunt portas, miseros quasi carcere vallant.
B Excubias statuunt noctúque diéque, cauentes
Ne quis colloquio externus iuuet interiores.
Dúmque instant vigiles sibi succedendo per horas,
Repperiunt quendam per nigras ire tenebras
Quærentem .... vel portas ingrediendi,
Vel per .... cum clausis sermocinandi.
Illi correptum grauiter manicísque ligatum
Cogunt aut citiùs quæ nosset cuncta profari,
Aut duræ mortis grauia experimenta lucrari.
Ille metu victus nimio, nec longa moratus
Dicere seruata se deuouet omnia vita.
Hinc vbi fecit eum pia conuenientia fidum,
Exponit missum se ciuibus insinuatum,
Ne desperarent, sed rem virtute tenerent.
Namque sequente die plenum solamen haberent,
Quando .... obsessi mortificare
Possent, atque opibus cum libertate vacare.
Milia nam propius plus consedisse trecenta
Sultanno ducibus Solimannóque coacta:
Quæ sic de propriis se viribus exhilararent,
Vt quasi victores iam facti glorificarent,
Agmina Christicolum quo iam deleta putarent,
Soláque de spoliis inter se bella pararent.
C Mane etiam primo statuissent castra mouere,
Illa quoque ante vrbem vacua statione locare,
Quæ fuerat tibi Dux Raimunde tuísque relicta,
Quando ibi prima duces cœperunt figere castra,
Qui retrorsus adhuc aberant ad milia bina.
Pro quibus est missum citiùs, iussíque venire
Ipsa in planitie tentoria disposuere.
Legatus porrò iam factus sponte fidelis
Purgari sese expetiit baptismatis vnda.
Quod dum fit citius concursu Presbyterorum,
Egregius fulsit vir in ordine Christicolarum.
Mane igitur primo nostri vertuntur in arma,
Vrbis perfidiam punitum sorte suprema.
Fit clamor multus, variatur .... vultus.
Istinc pugnantum, atque illinc extrema gementum.
Tormentis, iaculis, gladiis quoque bella geruntur.
Haud multum distat quin protinus ingrediantur.
Dum sic instarent nostri, miseri trepidarent,
Et iam constrati sua vellent reddere victi:
Ecce repentino clamore vlulante Nicæa
Milibus auditis montana videntur operta.
Quæ dum desiliunt hinc per decliuia montis,
Altera contiguæ properant per concaua vallis.

Gens tua Christe satis clemens suspirat ab imis
Pectoribus. clari bello cœpere precari
Supplice voce Deum, quòd eis daret ipse trophæum.
Vt conspexerunt Turci nostros fremuerunt,
Mox vbi struxerunt tres turmas, disposuerunt
Quod pars intraret muros, inopésque iuuaret
Viribus & telis, & opem præberet anhelis,
Ipsi munirent portas nostrósque ferirent.
A gemina parte comperta protinus arte
Noster in hostiles cuneos ruit impete miles.
Pugnatur durè, sed non par actus vtrimque.
Sed perimunt nostri, pereunt enormiter illi.
Franguntur rigidæ validis impulsibus hastæ.
Pectora rupta sonant, riuósque cruoris inundant.
Trunca volant capita tremula velut arbore poma.
Nec qui descendit montem posthac repetiuit.
Et quod de nostris stolidè prædixerat hostis
Hoc patitur victus, nec duros sustinet ictus.
Sed celeres fugiunt, & tardi funera fiunt.
Dimissa parma fugit hic sua dum capit arma.
Alter prostratus cadit in capiendo moratus.
Singula quid dico? nullus succurrit amico.
His pietate Dei victis timuere Nicæi,
Atque metu tacti tandem cessere coacti.
Pérque duos menses obsessæ gentis habenæ
Dux tibi traduntur Constantinopolitanæ.
Mittuntur plena capitum quoque milia naui.
Seruitium primum datur hoc à milite forti.
His ita deuictis, victis sub Rege relictis,
Successu læti nostri nec cedere certi
Castra mouent, Dominóque vouent ieiunia, cuius
Auxilio vicere pio gentis scelus huius.
Sed quoniam per dura viam fuerant habituri,
Ne populi languore siti caderent perituri,
In turmas cessere duas. tibi traditur vna
Dux Boimvnde, tibi Comes Hvgo traditur vna.
Sícque graues colles nostri licèt ad mala molles
Transiliere tribus non absque labore diebus.
Inque die quarta postquam via facta per arta
Illi securi quasi gens ignara futuri,
Quos sibi commissos Boimundus ab agmine scissos
Duxit lætantes, graue nil restare putantes,
Dum malè se iactant, & dum benè facta retractant,
Turcis insultant, ter centum milia spectant
Turcorum mœsti, tantæque resistere pesti
Non ausi dubitant priùs ergo prœlia vitant.
Sed nullam mortem metuens Boimvnde cohortem
Instruis, vt viles depellat cuspide miles:
Et ponis iuxta riuos ex ordine castra,
Quos nimis exosos vocat incola .....
Sed nostri nondum fuerant ad bella parati,
Cum quinquaginta centum ferrugine .....
Milia Turcorum cursu portantur equorum.
Et non paulatim veniebant, siue gradatim
Sese commiscent nostris, & prœlia miscent.
Noster commixtos miles ferit eminus istos,
Et fidei parma protectus non timet arma.
Turci vallabant nostros, cursúque volabant.
Et nunc instabant, nunc Christiadas fugitabant.
Dúmque fugit Turcus, sinuatus soluitur arcus.
Arcu quippe magis pugnant, & non sine plagis.
Cùm graue cum Turcis bellum Boimundus haberet,
Inque vicem Turcus nostros fugiendo fugaret,
In fugiendo quidem vulnus facit, & fugit idem.
Nam modo qui Turci, veteri sunt nomine Parthi,
Fidere quos versis mos est fugiendo sagittis.

Magna cohors magni non huius conscia damni
Gente sub ignota quasi milibus octo remota
Colles girabat, nec tam prope bella putabat.
Sed per Legatum bellum scit adesse paratum
Consilio nitidus quem misit ei Boimundus.
At dum pugnatur, dum turba vocata moratur,
Pars ea Turcorum quos altera ripa tenebat,
Vt faceret cædem de nostris quam sitiebat,
Per loca nota parum tentoria Christicolarum
Attigit, & cædes facit hostis, & occupat ædes,
Dátque neci lassos, & plurima vulnera passos
Oppida seruantes iam martem ferre valentes.
Qui si ...... possent, mors esset honori
Matribus .... truncare videres
In fa........... miseras mulieres
Hoc .. .. Boimundus castra petiuit
Subd........ dimittens prœlia damno
Hósque .... gens mala penè necarat,
Protinus elegit .... paucisque subegit
Hanc gentem fœdam, recipit tentoria, prædam.
A .... circum tentoria ponit
Castráque terribili pro vallo milite munit.
Dvm duplices pugnant acies, illinc Boimundus,
Ex hac parte Comes Normannus in arma timendus,
Francigenæ ...... nimióque timore coacti
Cum Duce Normanno fugiunt, & non sine damno,
Morte, calore, siti crudeliter excruciati.
Et nisi dum fugerent, dum palmam penè tenerent,
Turci vincentes, se conuertisset in hostes,
Dux Normannorum signum clamando suorum
Lux ea plena malis nostris foret exitialis.
Nec mora Francigenæ spe ducti sedis amœnæ,
Respiciendo mori benè pro vita meliori,
Ad sua conuersi, circum tentoria sparsi,
Facti castellum, permiscent denuo bellum.
Dum nimis insistunt nostri Turcíque resistunt,
Tela legunt pueri, cantant ex ordine Cleri,
Fortes pugnabant, mulieres collacrymabant.
Altera prostratum portabat in oppida natum.
Est aliquid quod quisque facit. tegit alter amicum,
Hic fugit, hic sequitur, raptum capit hic inimicum.
Penè triumphantes nostros te Christe vocantes
Turci prosternunt, & eorum prœlia spernunt.
Vtque lupus villas circumdans.......
Et quas deceptas stabulis.........
Aspicit, has fundit miseras ....
Sic quoque vallantes nostros Turci .....
Hunc quem spectabant extra castella necabant.
Nostri quid facerent, nisi tanta pericula ferrent?
Non poterant dorsum dare, nec pugnare seorsum.
Non satis est genti de palma........
Quod fuerant clausi nostri, pugnare nec ausi.
Sed monuit mille Turcos ....
Vt quæ transierant nostri ....
Hac etenim de re dubij timidíque fuere,
Quod tegerent aliquos ....
Ast eques armatus nil ad præcepta moratus
Montes lustrauit, crudeliter ense necauit
Mille viros ferme, mulierum vulgus inerme
Exanimes facti nimióque metu stupefacti,
Multum tardatos rebúsque suis oneratos.
Qui malè sub saxis latitantes non latuerunt
Exploratores, sed turpiter interierunt.
Ecce nihil timidus Comes Hvgo, Dux Godefridvs,
Hortati fortem precibúsque minísque cohortem,
Cursu certabant, sociósque iuuare parabant.
Vtque vident flentes socios iam deficientes,
Dimittuntur equi, quamuis non viribus æqui
Essent, non dubitant, nec tela volantia vitant.
Ergo Ducum sidus cum paucis Dux Godefridvs,
In medium densæ gentis stricto volat ense.
Et veluti diram sus postquam colligit iram,
Dente carnis læsus, baculo vel arundine cæsus
Dente carnes figit, ruit & venabula frangit:
Hos ita ..... Godefridus & agmina sulcat.
At Comites ..... dant multis tartara Ditis.
Trans ripas riui pugnabant in pede cliui.
Illis prostratis, de cliuo præcipitatis,
Ascendit cliuum Comes, implet sanguine murum.
Milia nam quinque morti dedit ipse decémque.
Sed ....
Omnibus extensis ad pugnandum. Podiensis
Atque Comes fortis Raimvndvs, Dúxque cohortis,
Audacésque viri velut ad bellum solet iri,
Paulatim veniunt, & ab his noua prœlia fiunt.
Hi cornu dextrum cædunt, aliíque sinistrum.
Qui prius inclusi fuerant formidine fusi.
Fit strepitus multus, fit magnus vtrimque tumultus,
Nec sonitu minimo dissoluitur arcus equino
Neruo constrictus, sine quo satis est leuis ictus
Horum, spes quorum non est nisi cursus equorum.
Vt vulnus geminum iactu det Turcus in vno
Cum serpentino iaculatur tela veneno.
Dvm sic pugnatur, nostri ter ab hoste fugantur,
Térque fugæ dantur gentiles, sed reuocantur,
Et solitos cursus faciunt, & vulnera rursus,
Sed puto pressissent, nec bella pati potuissent,
Ni circa montes quidam Turci latitantes
Acriter artarent nostros plurésque necarent.
Quos vbi senserunt nostri Comites, statuerunt
Vt magis audaces committere bella sagaces,
Ad latebras irent, inopino marte ferirent
Hos qui pugnabant furtis, multósque necabant.
Protinus ingentes animis armísque vigentes,
Mille viri laudis cupidi sub tegmine fraudis
Bella relinquentes, velut è bello fugientes
Ascendunt taciti montes, sed monte morati.
Non tacuit Christi miles, fugit hostis, at isti
Ensibus hos angunt, arcus & spicula frangunt.
Non prodest domino neruo constrictus equino
Arcus, non pharetra de cruda condita .....
Non equus aut cursus, non illita spicula felle,
Sed malè turbantur, moriuntur, præcipitantur.
His ita dispersis, multis in tartara mersis,
Attoniti, belli subiti formidine tacti,
Post illos reliqui fugiunt dare terga coacti.
Ergo resumentes animos nostri fugientes
Turbant, funduntur Turci, fugiunt, moriuntur.
Tardius egressi vel belli turbine fessi
Acrius insurgunt, & equos calcaribus angunt.
Francigenæ pronos faciunt ad pectora contos.
Cornipedes spumant, aspersi sanguine fumant.
Fræna terunt Dominósque ferunt non impete paruo.
Dúmque ruunt stratos feriunt. nam multus in aruo
Turcus erat stratus, iaculis aut ense necatus.
Exsuperare pares certant, flant non leue nares.
Albet & intinctus tabo cum puluere rictus.
Hostem quisque premit, sed nox obscura diremit
Gaudia nostrorum, tristémque fugam miserorum.
Et quod non poterat leuis arcus & inresolutus,
Nec sonipes velox & longis cursibus aptus,
Hoc importuna potuit nox turpis & vna.
Quippe per ..... noctem diram tenebrosam

Gens

A Gens inimica Deo Christi subdenda trophæo
Inuenit latebras. fugit ergo secuta tenebras.
Atq; per hanc noctem gens Christi perdidit hostem,
Et .... eadem nocte secutus,
S.................. ad tentoria miles,
Vestibus........ ciues multisque camelis.
Mox Proceres læti sua membra dedere quieti,
Solares ortus vbi Lucifer attulit ortus.
Surg........ quondam modo funera natos,
.... gemitus, sua pectora tundunt.
Quis .... cognati colligit ossa.
Sæpe dab........... tumulo caput hostis iniqui.
Esse ca ....
Vulnera contrectant, infixáque spicula spectant,
Vulneribus plorant, & de pietate laborant.
Aspiciúntque bonos equites in puluere pronos,
Qui dum viuebant super aurea strata iacebant,
Inque die tota non sunt tentoria mota.
Interea lassi recreantur, vulnera passi
Curæ traduntur medicorum, tela leguntur
Et fiunt plenæ pharetræ, solidantur habenæ,
Cuncta reformantur quorum manet vsus egere.
B ALTERA lux oriens vbi noctis depulit astra,
Castra mouens miles sequitur gentilia castra.
Miles at ille Dei cuiusdam planitiei
Dum loca transiret, & tutus ab hostibus iret,
Peste, calore, siti, moriuntur in agmine multi.
Indè recedentes securi nil metuentes,
Omine felici loca vastabant inimici,
Hostis iter tutum dabat illis ....
Sicque metû moto patuit ....
Nec sensit pœnam quis donec ad Antiochenam
Vrbem formosam, muris opibúsque ......
Denique tam ritè caruit via ....
Vt quidam Proceres paucis comitantibus irent,
Egregiáque vrbes & fortia castra subirent.
Sicque per extensas terræ Pamphylidos oras,
Et Cilicum fuit his spatiandi tuta voluptas,
Sicque metus gentes perterruit exanimatas,
Vt cùm Th..enses nostrorum pauca viderent
Agmina de muris se ....
Sed quædam magni intercessit ....
Egregióque Duci fors aspera ....
Nam dum per quædam carecta cacumine celsa
Mixtim transiret peditúmque equitúmque caterua.
Quidam monstruosæ molis vel roboris vrsus,
C Pandebat rabidos in funera plurima rictus
Dúmque interceptum peditem laceraret acerbè,
Nullus & auderet pesti obuius ire malignæ,
Vicit iter durum pietas ad cuncta parata,
Ire vel in cladem properat succurrere certa
Desilit alipede. procurrit & obuius hosti
Ductor, & exempto præfulgurat ense potenti.
Ille autem contra prædam dimittit inermem,
Erigitúrque super partem stans posteriorem.
Dux celer aduerso mucronem pectore figit,
Non tamen .... timente recondit,
Ille Ducem strictum validis amplectitur vlnis,
Dux nihil .... artando lacertis.
Sub se prosternit .... innodatus inhæsit.
Et dum .... vtrimque tenentur,
Dum .... timente iuuatur.
Exterior .... pars vulnerat ensis,
Osque .... super edita curis.
Tandem ...... concursibus hoste perempto,
Ægre .... vulnere duro
Hæc dedit interea .... Domini per castra cohortem,
Mœrorem .... causa timorem.

Nam .... ductori hinc affore mortem,
Quidam .... metuebant debilitatem.
Quorum .... de culmine cunctos,
Deiceret .... lumine cassos.
Namque .... vectus equorum,
Per menses...... victum dedit omnibus vnum.
TANDEM diuinam recreatus per medicinam
Cum sociis vrbem pertendit ad ANTIOCHENAM,
De qua nobilium complures historicorum,
Multa reliquerunt dictorum scripta suorum.
Sed neque se scriptis dignè potuisse profari,
Quæ dicenda forent sunt inter dicta professi.
Huius nam meminit Moyses Rex historicorum,
Quarto in fine Libri cui nomen dat Numerorum,
Dum Dominum narrat Tribubus præcepta ferentem,
Quo sibi promissam discernant ordine terram,
Huius & insignis Hieremias, cùm Sedechiam
Narrat ibi ductum pœnam dare iudicialem.
Quando suis natis sese inspectante necatis,
Luminibus petiit Babylonis mœnia fossis.
Huius Hiezechiel cùm Templum spirituale
Scribit, quod reputant Iudæi materiale.
Hanc Machabæorum Liber ....
Quando ferens Daphnem vatem dolet .....
Daphnes quippe fuit nemus balans suauibus herbis,
Fontibus egregiis, lauris simul ac cyparissis,
Quod nunc accipimus ....
Propter discursus ....
Alluit hanc fluuius, cui priscum nomen Orontis,
Qui modo vulgatur vocitari ....
Imminet huic quoque mons ....
Vnde ferunt Solem ....
Illius populus qui sit ....
Dicitur ex scripto reliquis ....,
Illius atque locos reliquis ....
Dicunt ad Zephyros circum spirando frequentes,
Tertia maiores inter prius hæc fuit vrbes,
Quam res acciperet Byzantica quas modo vires.
Hæc etiam Christi in primis insignia sumpsit,
Christicolum nomen quando hic primordia cepit.
Hic & Apostolica Petro residente cathedra,
Floruit ante foret quàm ....
Ergo profanatam malè Christi turma dolentes,
Ad recoaptandam Christo venere frequentes.

EXPLICIT LIBER IV.

INCIPIT LIBER V.

VRBIS vt immensæ tetigerunt mœnia mense
Octobris, turbis pars maxima cingitur vrbis,
Pons tamen in ferro fit peruius antea ferro,
Multáque prædari licèt & multis onerati,
Essent .... tentoria ponunt,
Inter .... murúmque leuatum,
Et quia .... bellique peritæ,
Si .... nocuissent,
Ingenio .... per vim non potuerunt.
Ingeniόque fugant quæcumque vident nocitura,
Accel.. .... scit quisque futura.
Ergo .... montem Christi facit agmen,
Per quem .... grex malis inualuisset,
Fiunt res plures fiunt ex ære secures,
Fiunt balistæ ....bata phalarica, talpæ,
Falces, tela, faces aries, fundæque minaces.
Multa per artifices celsas æquantur ad arces,

VTQVE parauerunt quæcumque paranda fuerunt,
Muros impugnant frustra, Turcíque repugnant,
Quæque parare vident nostros, vt inania rident.
Nam quis speraret quòd gens hæc exsuperaret
Militibus plenam tam multis Antiochenam.
Vrbem? quam clarus sapiens aliquis vel Homerus,
Si modò vixisset, describere non potuisset.
Christicolæ fessi sunt ad sua castra regressi,
Et se securos intra sua castra futuros
Nocte putauerunt. sed & hostes nocte fuerunt
Et male securi. nocuerunt pluribus illi,
Nec semel hac fraude nocuit gens callida valde.
Nocte lacessebant nostros & nocte petebant,
Non clausis portis inimicæ castra cohortis,
Sed leuis interea bellum fortuna ....
Inque vicem miseram gentem gens ......
Sæpe super muros Turcorum ....
Iámque fatigatis nostris, opibúsque ....
In prædam pedites Christi ....
Qui cùm prædari loca vellent ....
Partim prædati, partímque ....
Sed tamen illorum mortem pauci ....
Narrando tristes. faciunt socios ....
Vnde nimis tristis Boimundus rebus in istis,
Supplex diuinæ rogat auxilium ....
Insidiásque parat genti quæ ....
Victum quærentes nil per ....
Ad victus igitur quærendos vt prius itur.
Cum Duce Flandrensi Boimundus consociatur,
Armigeris res armigeris prædicta dicatur.
Præmissis mille sequitur Dux prouidus ille,
Hos vbi prædantes viderunt insidiantes,
Protinus à latebris salientes ....
Vocibus insultant, & equorum pectora voluunt,
Armigeros feriunt, dum talia prædia fiunt.
Cum parua gente BOIMVNDVS bella repente
Turbauit. multos perimit. socios nec inultos
Amplius esse finit, gemitúsque suos ibi finit.
Hic quoque Flandrensis multos necat horridus ensis,
Sic Turci telis populi cessere fidelis.
Oppida victores repetunt, priscósque dolores
Ponere præcipitant, ponunt, sollemnia fiunt.
Tempora tranquilla victoria præbuit illa
Victus, ac villis non insidiantibus vllis,
Portabant gentes in castra nihil metuentes.
AST vbi .... aduenit hyems glacialis,
Venit .... afflixit egestas.
Imbr........... niuibus montana tumebant,
Armen .... castra iuuare solebant.
Per nimios fluctus nimios extinguere luctus
Non poterant. flebat populus quem grādo grauabat,
Non .... glacies, sed tela premebant.
Non .... Symeonis adibant.
Qui nauale forum dabat omni merce decorum.
At fidei pugiles pœnas nimias fore viles,
Corporeas reputant, nec pœnis gaudia mutant.
Nec bona tormentis titubat constantia mentis,
Quamuis pressuras patiantur corpora duras.
Sed quicumque pati potuerunt tela parati,
Paruam nec fortem vix exstruxere cohortem,
Atque manu parua prædam rapuere per arua.
QVOS tulit euentus Gallorum clara iuuentus
Enumerare licet, sed quis tot acerrima dicet
Prælia, pressuras, ieiunia, frigora, curas?
Pauca quidem dico tristis, nec lumine sicco.
Millia ter centum fuerant. tunc æstimo centum
In bello clari vix possent annumerari.
Sæpe quidem læti dederant sua membra quieti,
Et nil solliciti gaudebant aëre miti.
Sed sub momento surgente per aëra vento,
Aëris ingrati commotu præcipitati,
Vix subitæ pesti poterant obsistere mœsti.
Cunctáque lustrabant imbres, & castra natabant.
Quique locaret equum nocturno tempore secum,
Flebat eum mane, corpúsque trahebat inane.
Militibus mille qui cinctus erat p........
Pro nimia peste nec nomen habebat honeste,
Militis atque pedes factus ....
Turpe quidem dictu. sed miles ....
Armigerum flentem flens ipse ....
A se pellebat quia nec sibi sufficiebat.
Proh dolor! ipse pater nato ....
Quos sibi seruabat victus ....
Attonitis ducibus quos miserat ....
Cum Duce Flandrensi solatur ....
Et bellatores iubet armari ....
Ter decies mille pedites Dux eligit ille,
Armatíque fere galeati mille fuere.
Hique suos enses conuertunt ....
Oppida prædantur Syriæ. nostri reticentur
Telluris gratæ dum gaudent fertilitate,
Diripiendo sata Syriæ gens illa beata.
Tres Ammiraldi (sic Reges quippe vocati
Hierusalem) Calapi ductores atque Damasci
Ipsos inuadunt. sed & hi nostris sua tradunt,
Quippe recesserunt victi. plures perierunt.
Hac palma freti repetunt tentoria læti.
Dantur opes, gaudent inopes, meliúsque futurum
Esse putant. credunt non posse resistere murum,
Optima creduntur bona quæ mala prima sequuntur.
HIS ita transactis mons extans mœnibus altis,
Desuper æquatur, & castello decoratur.
De quo spectaret speculator si qua pararet.
Vrbs armata dolis de culmine peruia molis,
Hîc consumpserunt vim multam, nec potuerunt,
Castrum natura munitum vellere plura,
Agmina nam fidi Christi satis exagitati,
Pellebant contis ciues de culmine montis.
Viribus interea fractis ex vrbe Lycea,
Auxilium quærunt, quod non tamen obtinuerunt.
Normanno Comiti dederant hanc, vrbe potiti
Angli victores, patribúsque suis meliores.
Nec gens Anglorum gessit pugnas aliorum,
Marte sed æquato fuit illa potita trophæo.
Hoc genus ...... non est bis participatum,
Mentis turma bonæ quæ gessit in obsidione,
Nam grex Turcorum diuortia nota locorum
Obseruans nostro castella propinqua tenebat,
E quibus auxilium dare Christicolis prohibebat.
Auxilij postquam fiducia non fuit vsquam,
Hos inuaserunt metus & pudor. obriguerunt
Audaces animi, trepidant & in agmine primi.
Pœnitet auctores rerum tot inisse labores.
Pœnitet incœpti mox in sua castra recepti,
Dum perscrutantur quid agant magis attenuantur
Illorum mentes, mala quæque futura timentes.
Quæ poterant fieri, sed mens est inscia veri.
Mens sapit humanum. Proceres dant deniq; vanum
Consilium turbæ, quo quisque recedat ab vrbe,
Et se tuetur, ne turpi morte necetur.
DVM sunt attonitæ tot gentes, fama repente
Rem docet ingratam, pugnam prope castra paratam.
Nam tres prædicti primo certamine victi
Turba collecta, castrorum soluere tecta
Haud diffidebant, & ad hoc taciti veniebant.
Hoc vbi torpentes, quasi de somno redeuntes,

A Auribus hauserunt, alios alij monuerunt.
Albescunt vultus, auditur vbique tumultus,
Et veluti ventus cùm fit subitò violentus;
Murmura parua freti, sed non omninò quieti,
Turbat. at inflatum resonat mare, reddit hiatum
Res referens subitas. sic aspera fama iacentes
Attollit mentes. animos agit ipsa furentes.
Protinus è castris acies procedit equestris,
Quæ quadringentos armata simúlque trecentos,
Examen diræ gentis non audet adire.
Deinde vigens dextris pede prôpta caterua pedestris,
In numero paruo renitens exponitur aruo,
In qua quingenti pedites ibant numerati.
Nec simul incedunt, sed in agmine quinq; recedunt,
Emensísque tribus leugis, alisque duabus,
Eminus optatos hostes videre paratos
Ad pontem ferri. nequeunt numerando referri
Agmina Turcorum. nec vis capit hæc oculorum.
Hostes absque mora sub eadem scilicet hora
Nostros viderunt, & in ipsos se rapuerunt.
Spicula mittuntur, clamores tela sequuntur.
Instant pagani, iactu frustrantur inani.
B Turcus equo gaudens, nec prœlia comminus audens
Expectare, tonat verbis, nostrósque coronat.
Nostri vallati stant in medio glomerati,
Et Turcis obstant. clypei galeæque resultant
Ictibus immensis, ensémque reuerberat ensis.
Iámque fatigati Turci, latéque necati,
Non spe vincendi contendunt, sed fugiendi.
Mox versis scutis patitur fuga causa salutis.
Turcus equum frenis indulgens vrget habenis.
Præceps ille fugit, tellus pede concita mugit,
In campo lentus iacet arcus puluerulentus.
Iste iacit pictas pharetras, capit ille relictas.
Alter currendo se liberat orbe rotundo.
Singula quid dicam? gentem superant inimicam.
Vix euaserunt aliqui, plures perierunt.
Qui dum luctantur superare vadum superantur.
In bello strati pauci sunt ense necati.
Hinc stragem quidam gentiles prospiciebant,
Castellum quoddam qui non procul indè tenebant.
Illicò fugerunt .... deseruerunt,
Huic Proceres nostri custodes imposuerunt,
Qui custodirent pontem. post hæc redierunt
Auxilio fulti .... fortiter vlti.
Hos exceperunt socij, lætique fuerunt.
C Conflictu duplici quo conciderant inimici.
Nam dum prædicti pugnant, ad castra relicti
Insignem .... de ciuibus obtinuerunt,
Et multi virtute Dei paucos timuerunt.
Non tamen audaci populo fiducia cessit,
Nec sociis aduersa suis fortuna repressit.
Ergo repente cauis de turribus egredientes
Turci, turbabant victus ad castra ferentes.
Néve dolo tali paterentur sæpe ruinam,
Inuenere Duces nostri super hoc medicinam.
Atque super montem, iuxta fluuium, propè pontem
Castellum fieri statuunt, pontémque tueri.
Sed res difficilis ne perficeretur ab illis,
Bello quassatis & viribus attenuatis;
Mox Boimundus equo celer insilit, & quasi præco
Conuocat è castris aliquos vergentibus astris.
Ægidij sancti Comes associatur eunti.
Ensibus ergo bonis fili sancti Symeonis
Ad portam properant vt ab his suffragia quærant,
Qui sua vendebant illic, nostrisque fauebant.
Hi sunt Genuenses, Angli, Venetúmque colentes,
Pisani cuncti naualı marte periti.

Dúmque duces aberant, reliqui torpescere sperant,
Si non imperarent ciues, vrbique nocerent.
Protinus afflatis animis ....
Vrbanum temerè pontem ....
Sic inconsultæ genti facto grege stul è,
Prouocat hostiles .... prope mœnia miles.
Funduntur portis subitò clamoribus ortis
Nudati pedites, quorum vix spicula vites,
Prosiliúntque citi iuuenes vittis redimiti,
Et procul exertis iaculantur vtrimq e lacertis.
Ille sudes iacit, hic lapides, hic tela sed ille
Dum trahitur gemit. hic petitur per spicula mille.
Lumina nostrorum nubes hebetant iaculorum,
Atque coartati crudeli cedere marti,
Qui tot vicerunt toties, post hoc didicerunt.
Laxatis loris fugiunt, multúmque cruoris
Exhaustas venas dum respicit, inter habenas
Labitur, & plenam defunctis mordet harenam.
Nullus equi frontem vertit, donec fuga pontem
Repperit vt dixi, quem dudum nauibus ipsi
Struxerunt. sed ibi restant animi melioris
Agmina, quæ necdum fuerant oblita decoris.
Et se defendunt clypeis, hostémque retardant.
Plures dum trepidi pontem conscendere tardant,
Turpiter oppressi moriuntur flumine mersi.
Turci lætantur flent nostri, castra petuntur.
Nec sic lassatur ferus hostis. at insidiatur,
Dum succedit ei malè callidus hinc aciei,
Quæ ducis hortatu veniebat cum comitatu
Forti multiplici, sed & hunc superant inimici.
Atque necant pedites tria millia turma quiritum,
Euasit latitans per colles prœlia vitans,
Nec mora gaudentes de turribus illa videntes,
Persæ ridebant nostros qui castra tenebant.
Rémque docent signis, strepitu, clamoribus, hymnis.
Ergo vir intrepidus Flandrensis, Dux Godefridus,
Rotbertus, Stephanus, Tancretius, Hugo, Statinus;
Qui dum viuebat naso non laude carebat.
Et reliqui fortes armantur, & ecce cohortes
Procedunt, plorant quia frustra sæpe laborant.
Optat quisque mori, nisi bellum cedat honori.
Mors ingrata grauis, foret illis grata suauis,
Integrat illorum mentes solatus eorum,
Et rogat intensis precibus Præsul Podiensis
Ne desperarent, quia credentes superarent.
Ceruicésque gregis summi signat cruce Regis,
Pluribus hortati mortémque subire parati,
Aut superare boni Proceres fideique patroni.
Illuc accelerant vbi se concurrere sperant
Hostibus & tacitè graditur prior, & sine lite.
Corripit ignarum Hugo ductor Francigenarum,
Amoſque parum cursores Christicolarum.
Stantia signa ducum, vexilla vident quasi lucum.
Nec mora per scalas Godefridus segregat alas,
En modo deuictus Dux & de strage relictus,
Emersit subito de montibus ....
Milite signa gerens demissa, fugam sibi quærens,
Visa recognouit vexilla metúmque ....
Præcipit & stare sua signa, tubisque sonare.
Alterutrum gaudent sociorum scuta videre,
Alterutrúmque viris resides animi redierc.
Exacuit Persas victor ....
Erigitur sonipes. Dominum gerit impatienter.
Arcus lunantur, clypei galeæque parantur.
Iam resonant nerui. iam Turci tela proterui
Intorquent. iam cornipedes saliunt quasi cerui.
Iam tubicen teter lituis sonat, obstrepit æther.

Iam caua saxa datas voces reddunt geminatas.
Vndique bellatur, belli fortuna vagatur.
Nam modo terga dabant Persæ, modo nostra fugabât
Agmina, per bellum versat fortuna flagellum.
Diuersum iacitur nec eisdem missile votis.
Destinat hic iaculum præsentibus, ille remotis
Cedere crinitus iuuenis non pellere doctus,
Funditur in plano, iactu terit aëra vano.
Néue petat palmam gens conspicienda capillis
Libertate fugæ, libertas clauditur illis.
Ergo Dei Proceres vmbonibus vndique iunctis,
Succinxere viros vt silua cacumina montis,
Vndique stant turbæ, Godefridus pugnat ab vrbe.
Imminet à tergo Boimundus comminus ergo
Pugna fit immitis tanto minus apta sagittis.
Flectit equum Parthus, nusquã vetat hoc locus artus,
Tinguit Persarum cruor enses Francigenarum.
Ensis in expertis studio .... inerti,
Turci per .... reddere ripam,
Vt pateant .... tangere litus,
Se satis exercent .... nata coërcent,
Agmina .... cedere victus.
Stat stupidus .... via nulla saluti.
Non iaculis licet aut solitis anfractibus vti.
Audax & pauidus ...... simul hic prohibetur,
In pugna pugnare ...... huic fuga fida negatur.
Immodicæ turbæ modico capiuntur ab orbe,
Turcus in .... sæpius erigit ictum,
Confossis costis socij. partem iuuat hostis.
Pectora pectoribus, & membris membra teruntur.
Soli bella gerunt nostri, Turci patiuntur.
Parthus, Arabs, Indus succumbunt vltro mucroni.
Nec nostri tantùm possunt prosternere, quantum
Agmina densa mori, claudit madefacta cruori
Terra viam, rimas quia iam compleuerat imas,
Sanguis cognatus, nec habet quos pandat hiatus
Puluis vbi cessit, quem sanguinis vnda repressit.
Vincendi certum signum campum per apertum
Conspiciunt nostri factos de sanguine riuos,
Et sustentantes erecta cadauera viuos.
Et quoniam tantum licuit pro strage nocentum,
Se stolidæ gentes reputabant esse nocentes.
MILES vt Eoo videt arua cruore natare
Cessit, & exhaustas vires timuit renouare.
Rupit vt illa chorum nubes glomerata virorum,
Conuersis frænis in se ruit, vrget habenis
Lassos cornipedes, caruit ..... noua cædes,
Hic fratrem terit, ille patrem, ciuilia bella
Exercent, Dominúmque premit super obruta sella.
Et velut in stagnis cùm sæpe recluditur amnis,
Vndæ detentæ disrupto ...... repente
Prosiliunt, primæ fugiunt aliæque sequuntur.
Impediunt alias aliæ .... videntur,
Haud secus ad planum properat vulgus malè sanum,
Et fugit ad pontem calcans dux publicus hostem.
Occupat ingressum pontis, prohibétque regressum
Ense cruentato, populo grauiter superato,
Ira, locus, gladius pugnant, vim quæque Duci dant,
Hæc animos firmat, hic impetit, illa trucidat.
DVX spes nostrorum, Turcis confusio luctus,
Truncat equos, equites recipit ....
Quod non de Tydeo legitur, non de Capanea,
Quod non Aeacides, non Hector, non Diomedes,
Dux potuit, neque nos latuit res digna relatu.
Mole sua Turcus Proceres multóque paratu,
Dirus Arabs gladium voluens radiante rotatu,
Præcipiti portatus equo celeríque volatu.
Constitit ante Ducem, putat hanc extinguere lucem,
Et super inuictum caput altiùs erigit ictum. A
Præcauet iratus Dux solo clypeo replicatus.
Móxque coruscantem gladio secat & ferit hostem,
Os caput illidit ....
Spargit & aruinam ...... cum pectore spinam,
Sic homo truncatus cadit in duo dimidiatus,
Atque super scutum ....
Pars cecidit, pars hæret equo trahitúrque supina,
Estque .... non iusta rapina.
Ictu sic vno fit magna nec vna ruina.
DICERE .... si vellem funera victæ
Gentis, quas mortes sunt passæ mille cohortes.
Aut quid Normãnus Comes egerit, aut HVGO Magn'.
Flandrensisve manus, essem me iudice vanus.
Non Maro, non Macer, quid ibi Tancretius acer
Fecerit exprimerent, & verbis facta carerent.
Hic decus Eoum cecidit, nullúmque trophæum
Hoc magis afflixit ciues. Sic dextra reuixit
Mortua nostrorum satiata cruore virorum.
Hic Ammirati primates sunt iugulati.
Hic vrbis magnæ fractæ cecidere columnæ.
Hic quoque consilio Rex designatus inani,
Filius occubuit Magni Regis CASIANI. B
Corporibus plenum flumen stetit Antiochenum,
Vndáque pallo ....
In pontis strata sunt millia quinque necata,
Fitque pauimentum de corporibus morientum.
Iámque fatigati multis spoliis onerati,
Nocte duces læti redeunt, dant membra quieti.
Sed vigilant sensus, hostésque fugare videntur
Quique suos, capulóque manus absente mouentur.
Post vbi clara dies nituit, nostri nituere
Vestibus. æra suis victores distribuere.
Tunc capti numerantur equi septémque fuere
Millia, tunc equites totidem Proceres statuere,
His ita transactis castellum turribus altis,
Et solido fundo stabilitum dant Raimundo.
DVM bene succedit, dum sæuior alea fati
Mergit gentiles, sunt extra castra vocati
A ducibus magis audaces meliúsque parati.
Quilibet hostili gaudens occurrere iámque
Ducitur ad prædam, sed non hortamine magno.
Qui festinantes fluuiúmque sub vrbe vadantes,
Mulas & mulos capiunt, multósque camelos.
Et subitò rapiunt animalia millia quinque
Cum totidem. licèt vrbani iaculentur vtrimque.
Hic quoque quo iuuenes prædam C
Quoddam castellum vallúmque ....
Illud Tancreto committitur ....
Nam præmonstrabat ....
Vrbis custodem ....
Iam timet obsessus ciuis ....
Est insultantis populi ....
Pluribus afflictus ....
Acrius angebat, quia ....
POSTHÆC inter se statuerunt talia Persæ,
Vt pax ad tempus cum Christicolis habeatur,
Qualiter interea se reddant discutiatur.
Sic igitur coram pax confirmatur ad horam,
Portæ cælatæ sunt interea reseratæ,
Muros hostiles posita formidine miles
Circuit, & tuto Parthi tandémque soluto
Arcu ridebant nostris & castra petebant.
At GVALO vir fortis dum lumina pascit in hortis,
Perfidiæ gentis nimis immemor hæc simulantis,
Dum delectatur, male fida fides violatur.
Occubuit nempe loca dum videt æmula Tempe,
Iura fidésque data sunt morte viri temerata,

A Quem simul elusit, se ciuis in vrbe retrusit.
Avdiit vt funus Hvmberga decens & Hvgonis
Filia, nupta priùs Comitis, tunc nupta Gualonis,
Palluit, atque genas secat vnguibus illa proteruis,
Et sustentatur matrum stipata cateruis.
Dextra comas lacerat, sed quæ lacerat laceratur,
Subtilísque manus subtili crine secatur,
Exanimémque diu vix pressa dolore relinquit.
Et tandem voci via vix laxatur, & inquit.
Tantane sustinuit Deus infortunia genti,
Occurrisse suæ plus inimica mihi?
Occubuítne decus Francorum, maximus hostis,
Hostibus ille meus, spésque salúsque suis?
Eheu quis mihi det misera decedere vita,
Languet & occubuit vir Gualo vita mea.
Me miseram non obsequium miserabile feci,
Vir tibi cùm caderes cùm pariter cecidi.
Hei mihi! non foui, non clausi, non ego laui
Os, oculos, vulnus, veste, manu, lacrymis.
Tu mihi, tu certè memini iurare solebas,
Te vitaturum cautiùs insidias.
B Sed quam non poterat gens perfida demere bello,
Est sublata tibi vita beata dolo.
Figite me quibus est pietas, opponite telis
Parthorum miseram, mors mihi pœna leuis.
Mors mihi pœna leuis; si iungar morte Gualoni,
Si non sim Turco præda futura truci.
Hos leuat Eurardus frater solamine luctus,
Et reprimit blanda voce graues gemitus.
Sic apud hostilem variis euentibus vrbem
Ducebant longam nostrates obsidionem.
Inter Christicolas & Christi nominis hostes,
Pugna trahebatur prope denos aspera menses.
Instabant isti fisi virtute superna,
Obstabant illi nitentes fraude pate .....
Sperabant siquidem nostros vel deficientes
Deserere in medio frustratos sæpe labores,
Vel sibi Myriadas Persarum gentis adesse,
More locustarúmque obstantia cuncta vorare.
Tali comperto rumore beata caterua
In conspectu vrbis producit pignora sacra.
Illic obsidio septem iuratur in annos,
Rursus & in totidem. nisi virtus cælica muros
Panderet ante sibi, quæ spem resecauit inanem
Ciuibus, immodicúmque incussit causa timorem
C

EXPLICIT LIBER V.

INCIPIT LIBER VI.

Talia apud Syriam varia dum sorte geruntur,
Nuncque hinc nunc illinc mala vel bona distribuuntur,
Venit ad Heroas supplex Legatio nostros,
Consilij poscens simul auxiliíque ministros.
Præcipuéque Ducis compellat nobile nomen
Vulgatum fama terram volitante per omnem.
Vnde tamen vel cur Legatio venerit ista,
Restat vt expediat narratio suppeditata.
Terra inter geminos ditissima clauditur amnes,
Tygrin & Euphratem, populos famosa per omnes.
In Græco retinens .... Mesopotamia nomen,
Ex habit....... conseruat nominis omen.
A fluuio ad...... tantum distare videtur,
Quantum ... pedibus septena luce meatur.
Hæc inter plures gremio quas continet vrbes,
Vrbs antiqua, potens, speciosa, & diuite vena,
Eminet antiquæ Babyloni nempe coæua.
Nam quo Chaldæam pharetrata Semiramis arcem
Tempore construxit simul hæc quoq; condita fulsit:
Nomine corrupto quæ nunc Rahasia dicta,
Temporis antiqui possedit nomen Edyssa.
Hæc secus Assyrias iacet ad sex millia Charras,
Romanis ducibus Crassorum morte perosas,
In quibus antiquus degebat Abram Patriarcha.
Cùm de Chaldaica diuino numine flamma,
Erutus euasit fuerat qua frater adustus,
Vnde & voce Dei mox est excedere iussus.
Sed iam præmissæ textus repetatur Edyssæ.
In qua regna tenens fuit Abgarus ille beatus,
Ex Domini Christi rescripto magnificatus.
Ac morbi veteris cruciatibus exoneratus,
Hæc ibi temporibus permansit epistola multis,
Atque ea ab aduersis tutauit mœnia cunctis.
Nam si barbaricus furor illuc perueniebat,
Baptizatus eam puer alta ex arce legebat,
Móxque vel in pacem gens ex feritate redibat,
Aut terrore fugam diuino tacta petebat.
Hic quoque Thaddæus in Septuaginta probatus,
Et fidei normam contradidit & requieuit,
Hic etiam Thomæ qui Christi vulnera sensit,
Et dubitans nobis dubitandi crimen ademit.
Corpus ab Indorum regionibus esse relatum
Creditur, & magnis hic honoribus accumulatum.
Hæc semel in Christi postquam .... amorem,
Numquam sustinuit frigescere religionem,
Sed neque schismaticis patiens concedere ad horam,
Catholici tenuit moderaminis integritatem,
Vnde & gentilis mala plurima conditionis,
Et tulit hæreticæ feritates impietatis.
Maxima sed fuit hæc odiorum primáque causa,
Quæ super hanc grauius commouit finitima arma,
Quod Syriæ veniens Christi chorus ad regionem
Antiochi quateret variis conflictibus vrbem.
Et nèc eos magno valuissent vincere bello,
Sed nec ab obsesso saltem depellere muro.
Indè graues iræ contra genus omne piorum,
Et desiderium delendi nomen eorum
Propterea celsam circa concursus Edyssam
Vastabat totam regionis fertilitatem.
Illuc vicini cuncta de parte gregati,
Illuc longinqui fama stimulante vocati.
Oppida, rura, casas, castelláque concutiebant,
Matres, prata, viros, animalia diripiebant.
Nonnunquam portis quoque pugnabatur in istis,
Mutua .... feruebant vulnera telis.
Ciuibus .... fessis non futile visum,
Auxilium contra perquirit Christicolarum.
Hac .... causa Legatio iam memorata,
Missa superueniens penetrauit Gallica castra.
Monstrant & socios in Christi religione,
Et conseruata semper fidei integritate,
.... grauia hæc sibi proueniebant,
Auxilium per eos sibi dandum iure ferebant,
Præcipuéque Ducis personam sollicitabant,
Namque .... plus formidabile norant.
Talia mouerunt Procerum miserantia corda,
Quid sit opus facto tractant indagine multa.
Credunt proficuum sibi deinceps esse futurum,
Si per se columen præstetur rebus eorum.
Hinc sibi iuncturos socialia fœdera multos.
Magnam verò sibi super hoc accrescere laudem,
Spargendúmque suum longè latéque timorem,
Si cùm præsentem retinerent obsidionem,

Largirentur opem longinquis auxiliarem.
His aliisque modis dicta ratione probata,
Ardor inest cunctis citiùs gnauare precata.
Sed quia præsentis domitandi fulmina gentis
Maior cura ducem socialibus abstrahit armis.
Quod pignus pro se dare carius esse probauit,
Fratrem quippe suum poscentibus associauit.
Cum quo militiæ partem quam mittere dignum
Credidit, emisit populatis suppetiatum.
Iste minor natu fuit eius denique frater,
Qui post se rexit Solymorum sceptra decenter.
Tunc proficiscentes longarum strata viarum,
Nempe decem spatiis inter diuisa dierum,
Tandem perueniunt memoratam sæpiùs vrbem.
Conficiunt stragem de vastatoribus acrem.
Arsacidæ victi, neque comminus arma ferentes,
Diffugiunt arcus vt inutile reicientes.
Dum non expertam nequeunt protendere ...
In pedibúsque citis totam posuere salutem.
Nec nisi qui latuit Francorum vulnera fugit.
Nec qui desiluit sella post hanc repetiuit.
Nec veniens vulnus cutis exteriora .....
Sed cæsim punctímque animæ ....
Nec fuit his mirum Gallorum tela pauere,
Et collisa nimis post pectora terga fouere.
Dum quorum fuerant virtutibus omnia prona,
Soláque habebatur gentilis gloria pugna.
Cum Gallis sueti pro sola bella salute,
Ducere, sæpe fugam sibi pro victoria habere.
Quos à se Crassi meminissent funere victos,
Sublatísque etiam signis sua sub iuga missos:
Cum Romanorum per plurima nomina gentis,
Obruit Euphrates, & multa cadauera Tygris
Detulit in terras ac reddidit. Ergo repulsis
Hostibus, & cæcis condentibus ora cauernis,
Omni pacata regione & constabilita,
Nulla se lætis specie miscente maligna:
Vrbis regnator fratrem ductoris adoptat,
Vtque pater natum penitus sibi nectere certat.
Delegat terram, regionem subiugat omnem,
In sua pacta manus facit ipsam iungere plebem.
Læta coronatur facies & concinit vrbis.
Diuersis modulis iubilatio consonat astris.
Cotidie celsam feruet concursus ad aulam,
Vnanimes nostram certant addiscere legem,
Funditur in cunctos pax & concordia ciues.
Iur....... componunt vndique lites,
Militiam exercet sub certo iudice tyro.
Hinc eques hincque pedes recto mouet agmina gyro
Pellitur atra fames, opulentia regnat in omnes,
Non aliquos patitur bonitas communis egentes.
Ductoris nostri nimio plebs ardet amore,
Nec satis expleri visu valet alloquióque,
Felices sese reputant fore iudice tali.
In quo non nisi pax poterat bonitásque videri,
In quo militiæ decor & virtutis honestæ,
Omnibus exemplo poterat communiter esse.
Nam veluti Paulus sic omnibus omnia factus,
Sic erat in cunctos moderanter morigeratus,
Fortibus vt fortis, infirmis penè sodalis,
Gauderet lætis, & compateretur amaris.
Largus erat largis, quasi parcus denique parcis.
Mitibus & mitis, feritate tumentibus asper,
Sic se conformans cunctis moderamine miro,
Vt velut in speculo se quisque videret in illo.
Hoc inspectanti diuini plasmatis hosti,
Inuidiæ patri non esse valebat amori.
Vnde sibi ingeniti liuoris fomite moto,

Collectóque suæ impietatis in arma veneno. A
Regnatorem vrbis priùs hoc se lætificantem,
Mouit in inuidiam mentis nimiúmque dolorem.
Crescere quicquid huic cernit de plebis amore,
Diminui sibimet sperat dictante timore.
Vnde in dogma cadens peruersum heredis iniqui,
Et metuens ab eo de regni culmine pelli:
Hunc quem summissis precibus sibi muneribúsque
Ad succurrendum rogitauerat ante venire.
Quique sibi patriam penitus tutore carentem,
Penè & ab hoste malo ferro flammáque ruentem,
Cædibus & prædis omni de parte gementem,
Reddiderat summo conamine nil metuentem.
Quærit quo genere speciéque modóque vel arte
Possit ad interitus casum foueámque rotare.
Si faciat, sceptri fructum putat esse retenti:
Si non, desperat vitæ momenta lucrari.
Et tam peruersæ mentis fuit inuidiæque,
Vt cùm Christicolam se dici vellet & esse,
Duxerit indignum se Christicolas adiisse:
Et tristaretur per eos sua tuta fuisse,
Optans idolatris potiùs sine honore subesse,
Quàm Christi famulis fœdus sociale dedisse. B
Sed quia plebis amor nimio feruore fauebat
Illi, cui malus hic placitum lethale parabat.
Demonstrare palam timuit quod mente gerebat.
Ergo Legatos similes sibi nactus iniquos,
Hostes vicinos à Christi milite pulsos,
Inuitat proprios veniant vt rursus in agros.
Pœniteat quod se socios cepisse alienos.
Hos se missurum bellandi nomine ad illos,
Iussurúmque suis vt primo limine belli
Destituant illos fugiendo in terga regressi.
Hos permansuros fugiendi obstante pudore,
Sic omnes posse simul vna morte perire.
Exultant Parthi capientes quod cupiebant.
Et celeres adsunt vt vota maligna capescant.
Ille acuit nostros penitus nil tale cauentes,
Donat eis comites sibi proditione sodales.
Non tamen associat saltem de ciuibus vnum,
Ne pateat cœptum pacto quocumque nefandum.
Extra quæsiti subeunt ea castra manipli,
Indigenis ducibus concedere ad omnia iussi.
Procedunt alacres consueta ad ludicra nostri,
Occurrunt contra structis legionibus illi.
Primo congressu penetrant media agmina Galli, C
Cædunt, prosternunt, via fit calcaribus & vi.
Sed postquam infestis tenebrarunt obuia telis,
Inque eadem versis referuntur prœlia frænis:
Ecce vident socios manifesta proditione
Diffugere, & retro dare nemine terga fugante.
Tunc intellecta per signa parentia fraude,
Mutuo adhortati. in manibúsque animas posuere.
Amplexi clypeos, stringunt animosius enses,
Dant validos ictus in comminus atque sedentes.
Norunt in manibus vitam consistere & armis,
In pedibus verò stipendia mortis inermis.
Malunt nobiliter pugnando occumbere plagis,
Quàm Paganorum trucibus dare colla catenis.
Non parcunt dextris, non parcunt denique telis,
Nullus hic est iaculis leuibus locus atque sagittis.
Aspiciunt Parthi circum iaculando vagantes,
Pro tutela animæ nostros iam ritè gerentes.
Perpendunt quod erat, quia laus sibi nulla canatur,
Si morientibus his ipsi quoque commoriantur.
Vincere quod nequeunt, dimittunt aufugientes,
Dimittúntque viros damnata luce feroces.
Desperata salus sic est pugnando reducta,

A Vt spes nequitiæ in nihilum stercúsque redacta.
Egregivs ductor fortes affatur amicos,
De fouea mortis propria virtute reuersos.
Non benè barbaricis vnquam permixta cateruis
Agmina quæ fidei sunt enutrita trophæis,
Esse sibi tutum Comitatum linquere gentis,
Quæ specie blanda propinet pocula mortis.
Monstrari tamen hæc collectis fœdera turmis
Vt nosci valeat, placeant si talia cunctis.
Cum dicto factum celeratur. contio tota
Cogitur, & fit eis mox hæc querimonia nota.
Ob quæ sint missi se compleuisse perorant,
Tempus adesse sibi vt castra Antiochena reuisant.
Posthac auxilia si poscant nec mereantur,
Hoc sibi pro meritis fieri non diffiteantur.
Propter opem nece tractata se penè perisse.
His quod adhuc viuant se nullam gratiam habere,
Per Christum & dextras restare superstite vita.
Ergo recedere se melioráque quærere pacta.
His dictis onerant quæ deportanda fuerunt.
Quæque graui bello per se sua facta fuerunt.
Dispositi in turmas dant agmina bellica retro,
B Et malè mercato celerant abscedere regno.
Protinus in tota fit lamentatio plebe,
Vt potè quæ fuerat non huius conscia culpæ.
Se miseros clamant, inopes, rationis egenos,
Et vice crudeli sine defensore relictos.
Postquam dicta satis quæ dici digna fuerunt,
Quæ dolor atque timor comites dicenda dederunt:
Protinus in belli rationem quæstio surgit,
Quæ sibi causa fugæ feruens querimonia poscit.
Ac primo tacitis gladium mortémque minantur,
Ni responsa sibi veracia mox referantur.
Nemo sponte luit peccata aliena silenter.
Regem sic nostri memorant iussisse potenter.
Tunc quæcumque mali illius commenta fuerunt,
Et qua de causa concorditer edocuerunt.
Nec mora fit celsam populi concursus ad aulam,
Et cum Rege agitant rationem iudicialem.
Non benè purganti fraudis criménque retectum,
Mox est purpurea caput à ceruice resectum.
Tunc oratores mox ad tentoria mittunt,
Vt sibi consultum redeant lacrymando reposcunt.
Quamuis inuitus ductor multa prece victus,
Consilij causa est ad mœnia celsa reductus.
C Vtque fuit primum portis murísque receptus,
Omnis eum propere circumstat turma senatus.
Omnes se purgant à crimine proditionis,
Omnes deplorant mala prauæ suspicionis,
Quæ sibi ductoris animum per cuncta benignum
Abstulerat, cùm nil foret à se perpere gestum.
Omnes poscere se precibus lacrymísque profusis,
Ne se dedecoret post hæc infamia turpis,
Ne se destituat tutela suæ pietatis,
Neu se mortiferis velit obiectare periclis.
Eius primatum super omnia vellet amare,
Non indignetur secum regnando manere.
Ille negat sese super illum præfore posse,
Quo se contigerat vrbem inuitante petisse.
Quod se purgarent satis illis gratiam habere,
Illius porrò consortia nolle tenere.
Illi continuò monstrant quæ gesta fuissent,
Quæ pro perfidiæ sibi crimine dona tulissent.
Ostendunt caput, hócque sui dant pignus amoris,
Quod fidei læsæ tulerat vindicta fidelis.
Hinc votis vota iungunt, precibúsque precata,
Vímque parant, nisi flectatur sententia fixa.
Obstupuit ductor tanto se fœdere quæri
In Dominum populi pro se hac feritate seueri.
Quid sit opus facto sociorum consulit agmen,
Collaudant omnes oblatum scandere culmen.
Ingreditur celsam cunctis lætantibus arcem,
Iuris iurandi capit vndique conditionem.
In sua sic totam componit fœdera gentem,
Defensámque regit propriis virtutibus vrbem.
His ita compositis, & fama notificante
Nostros obsidio dum detinet vrbis amœnæ.
Altera ad Heroäs Legatio de Babylonis
Arcibus aduenit non expers proditionis.
Hæc autem Babylon quæ nunc habitabilis exstat,
Longè à Chaldaicæ Babylonis climate distat.
Illa etenim versus Aquilonem ducitur, ista
Euronotum spectans tangit Memphitica regna.
Alluit Euphrates illam torrentibus vndis,
Fertilis hanc Nilus nigris fœcundat arenis.
Illam post Nemroth fundamina præiacientem,
Inque polos turrim sustollere percupientem,
Struxit Semiramis quadro latere æqua tenentem,
Pérque latus quodque sex denáq; millia habentem,
Millia circuitus sic sexagena ferentem,
Atque quaterna simul tota ambitione replentem.
Vndique coctilibus forma hæc circumdata muris,
Atque gygantæis pedibus fuit alta ducentis.
Et cum vicenis pariter spissata tricenis,
Præterea portis tantum stridebat ahenis,
In medio turrim gremio complexa superbam,
Quam scriptura refert gentem struxisse proteruam,
Cùm post diluuium veniens Orientis ab axe,
Repperit hunc campum medio telluris apertæ.
Cuius planitie mox delectata capaci,
Hanc statuit turrim facere vsque ad culmina cœli.
Cúmque euasisset iam millia ad vsque quaterna,
Atque foret totidem spatiosius vndique lata.
Hanc ita stultitiam pietas diuina recidit,
Vniloquam linguam per multas extenuauit.
Sic intermissa est operum præsumptio cassa,
Non intellecta alterutrum currente loquela.
Taliter exstructa viguit per tempora multa,
Regibus ac populis compluribus imperiosa.
Multa mala exercens, crudelia cuncta frequentans,
Reges excæcans, Proceres populósque catenans.
Templa Dei violans, sacra vasa per idola fœdans,
Ignibus atque feris Sanctorum corpora dedens.
Donec sub Cyro Medos Persásque regente,
Summo regna Deo sibi plurima subiciente,
Capta & destructa quod fecerat est quoque passa.
Prædans prædata, captiuans exiliata.
Atque Prophetarum iuxta prædicta sacrorum,
Monstrorum facta est habitatio multimodorum.
At postquam Cyrus Scythico fuit ense necatus,
Filius ipsius Cambyses patrem imitatus,
Quæ nunc incolitur Babylonem condidit, atque
Iudæos, Arabes sibi subdidit, Æthiopásque.
Sic ex nunc & tunc Babylon Ægyptia regnat,
Et circum circa famulantia regna coartat.
Huius regnator nostris apud Antiochenam,
Insignes misit Legatos perfidus vrbem.
Horum primus erat qui tunc fuit alter ab illo,
Vir bonus & prudens non ingenióque maligno.
Nescius ergo doli, neque conscius insidiarum,
Simpliciter dixit sibi quod fuit imperitatum.
Regem namque suum nostrorum gesta legentem,
Exposuit nostris multum mandare salutem.
Vrbem Hierusalem sibi nunc ditione subactam,
Huius causa istos tantum sumpsisse laborem.
Velle aliquos sibi nostrorum properanter adesse

Visu, colloquio, victu sibi participare:
Si sibi vel ratio vel honestas relligionis
Suadeat vt faueat sua conuersatio nostris.
Iam fieri posse vt gentilia monstra refutet,
Vt posito Christum diademate primus adoret.
Tunc sibi Hierusalem fieri per cuncta patentem,
Tunc sacrũ tumulũ, cunctum quoq; cedere honorem.
Tunc palmeta suis insontes suggerere hastas,
Inque Dei laudes habiles concedere spicas.
Exultant nostri nihil hic hostile cauentes,
Sed nomen Domini hinc celebrari suspicientes.
Ille etiam Princeps aliorum mente benigna,
Constat & hortatur, spondens fore prospera cuncta.
Hos etenim incolumes deducere se fore certum,
Rursus honorificè reduces dare pectore fixum.
Ergo inter primos bellorum laude potentes,
Intérque eximios insignia clara ferentes,
Ductores vocitant, complures digniter ornant,
Cunctis militiæ simul vtilitatibus armant,
Et cum Legatis Legatos pergere mandant.
Dicere vel facere quæ sint se digna perorant.
Quid multis opus est? sociali fœdere iuncti,
Nostri & non nostri subeunt naualia cuncti.
Pérque maris magni diuortia plurima vecti,
Tandem sunt propius Babylonica mœnia ducti.
Princeps officij quosdam præmittere curat,
Atque suo Regi quæ gesserat ordine narrat.
Ille dolos versans præceptum tale remandat,
Ne lucente die Francos in mœnia ducat.
Néve situs vrbis cernens manus extera noscat,
Sícque animos in se gens bellis aspera tollat.
Ille dolum metuens paret, sed pectore tristi,
Inducítque viros in mœnia nocte silenti.
Nec malus hos Princeps patiens assistere coram,
Omnes in quandam deduci præcipit aulam.
Illuc inclusos, & nusquam progredientes,
Tempore non modico tenuit suspiria dantes.
Iussit abundantem tamen illis affore victum,
Sic celare volens infandi pectoris æstum.
Tandem conductor questu pulsatus ab illis,
Et grauiter motus pro crimine suspicionis,
Regnatorem adiit, quærit quæ causa sit ista,
Quod se Legatum Francorum accedere castra
Iusserit, atque viros illinc deducere claros,
Quos à conspectu proprio velit esse remotos.
Si quid fortè mali contradere cogitet illis,
Non se posse pati consortia proditionis:
Sed conaturum toto discrimine vitæ,
Vt sua procedat penitus Legatio ritè,
Aut det magnificos coram se stare Quirites,
Et patria dignos illis concedat honores,
Aut se de proprio donatos ac renitentes,
Efficere vt repetant sociorum castra canentes.
Talia per socios illo monstrante potentes,
Obstupuit rector metuens offendere plures.
Imperat acciri personas, colloquióque
Participans illos, interprete sed mediante,
Quærit de sociis qui sint, quæ nomina gestent,
Quídve potestatis propria in regione retentent.
Illi responsa digna & veracia reddunt,
Et pauidæ menti crementa timoris inurunt.
Ille metum celans vultu fictúque renidens,
Et gestus habitúsque virum spectando pererrans,
Suadet vt armati campis potiantur apertis,
Et sua demonstrent quid Gallia possit in armis.
Paretur. capiunt celeres insignia, & acres
Scandentes in equos, geminas statuere cohortes
Aspectus galeis, loricis corpora tecti,
Ardentes clypeos & spicula lucida nacti, A
Aspera corripiunt imitantem prœlia Martem,
Et variis monstrant patriam discursibus artem.
Confligunt dociles relegi dociléque relinqui,
Nunc procul absentes à se, nunc verò propinqui,
Et nunc terga fugæ dantes, nunc versa fugantes
Impediunt cursus concursibus, orbibus orbes.
Nunc velut infestis in mutua vulnera telis
Itur. at in rerum sunt omnia tuta potitis.
Spectant Nilicolæ, spectat Rex ipse malignus,
Atque hebetantur eis gelida formidine sensus.
Sollicitis quia si gens talis Francigenarum,
Hierusalem capta fines peruadat eorum,
Nil fore virtuti quod eorum obsistere possit.
Cùm vehemens bellum quasi quidam ludus eis sit.
Tunc sibi dissimilem post se loca summa tenentem
Conuocat, & gestit facere ex ratione furentem.
Orat vt hos Francos, quos iussus duxerat ad se,
Quos perpendebat, sensu sua cuncta notasse.
Ne reduces facti socios huc affore cunctos
Procurent, sibi clam procuret decapitandos.
Ille velut gladij per pectus acumine fixus,
Pessima mandantem tali mox voce secutus:
Quænam væsani compellat causa furoris, B
Vt sanctum nomen populis per secula cunctis
Nomine sub pacis Legatos euocet ad se,
Quos mactare velit sub operta proditione?
Nusquam tuta fides posthac. nil gentibus æquum,
Hac si contingat fieri damnabile iussum.
Pacis in hoc equidem se processisse ministrum,
Nequitiæ nunquam consortem se fore viuum,
Si sic complaceat quo Franci decapitentur,
Ceruix ante sua gladio grassante secetur.
Sed perpendendum quocumque hæc fama volaret,
Incurabiliter se infamia tanta notaret.
Esse quidem damnum probitatis militiæque,
Si paucos istos contingeret oppetiisse.
Sed tamen amissis inter tot millia paucis,
Non multum Gallos sensuros debilitatis.
Sed tamen immenso dolituros esse dolore,
Atque in vindictam maiore calere furore.
Non iam gentilem Legatio sumpta iuuaret,
Dum res facti huius exempla sequenda probaret.
Quin potiùs tales magno cumularet honore,
Ditatósque opibus permitteret in sua abire.
Talibvs inflexus rationibus ille tyrannus C
Consilium mutat, sequitur quæ dictat amicus.
Sic post immensum miles generose timorem
In tua terga redis, claro duce fretus eodem.
Ac per Iordanem redeuntes Hierusalémque
Accipitis palmas, petitis loca sancta domósque.
Omnia lustratis, pascentes lumina visu
Discitis ignota referentes digna relatu.
Et bonus ille Comes non vobis defuit, vsque
Dum vos securos sociis dedit incolumésque.
Sic igitur celeri repetentes castra recursu.
Lætantes Comites proprio fecere regressu.
Sed quia iam textus capiendæ texitur vrbis,
Hoc melius referet Libri textura sequentis.

EXPLICIT LIBER VI.

INCIPIT LIBER VII.

Nvnc age virtutem solitam Rex Christe reuela,

A Quam neq; vis hominum tibi dant, nec plurima tela.
Nunc age Christe tuis da sæpe datum Machabæis,
Diuinum munus, tot millia vincat vt vnus.
Millia famosæ gentis ciues populosæ
Vrbis. Christe faue, vim gentis comprime prauæ.

Ergo Dei pietas per pondera tanta malorum
Inspiciens animos non defecisse suorum,
Inspirat cuidam Turco miserendo suorum,
Vt nostris vrbem tradat murúmque decorum
Turribus, & capiat pro munere culmen honorum.
Ista diu secum vir versans, iudicat æquum,
Vt prius hæc pandat Boimundo. nec mora mandat
Illi quanta paret. sed ne quicquam dubitaret,
Præcipit vt capiat missum dum res ea fiat.
Néve parando moram producant, tempus & horam
Hic designauit, sed in hoc Dux participauit
Consilio Procerum. Comitum pars maxima verum
Missum ferre putat. dubitans pars altera nutat.
Dicta nocte tamen Boimundus colligit agmen
Pulcrius armatum, belli sudore probatum.
Dux animo flagrat, diuortia nota peragrat,
B Quisque pari voto suspirat pectore toto.
Per tenebras Dux carpit iter, galeáque nitenti
Deposita silet, & graditur sub nocte silenti.
Est via militibus timidis, iuga deuia, valles
Quæque per obscuras lucebat semita calles.
Ne malè res caderet, ductor licèt ipse timeret,
Quòd tamen angebat mens & frons læta tegebat.
Dat spem tardanti, tristémque serenat ouanti
Vultu, virtutem stimulat, populóque salutem
Hactenus optatam nunc innuit esse paratam.
Vtque locum votis multóque labore petitum
Prospiciunt, hostémque vident vigilare peritum.
Stant procul & latebris tecti, noctísque tenebris
Collucere faces spectant, arcúsque minaces,
Et discurrentes per propugnacula Turcos,
Pupureos cristis gladios versare coruscos.
Qui loca mutantes commissa, vices variantes
Excubias noctis succedenter faciebant.
Vocibus assuetis clamores incutiebant.
Militibus clamando, Quis es? nec adesse sciebant.
Nec mora dat Dux magnanimus dignas Duce voces,
Instimulando viros verbis animósque feroces.
Pluribus optatum votis, satis inuigilatum
C Tempus adest, Proceres, Domini pietate paratum.
Tempus in hoc protracta fuit victoria sera,
Pérque nouem menses Domini vindicta seuera
Nos castigauit, sed sunt prope gaudia vera.
Ergo viri fortes forti persistite mente,
Vósque citi iuuenes muros superate repente,
Vincite sed celeres, pudeat vos vincere lentè.
Ille locus, monstrátque locum, priùs aggrediatur.
Vos ibi palma sedens vocat, vt priùs indè petatur.
Dona manent omnes, sed non mea dona vocabo,
Quod sibi quisque dabit. victori nulla negabo.
Sed moror, ite viri. cum paucis hîc ego stabo.
Accelerate boni Proceres, ego tardius ibo.
Si sit opus, pedes ipse prior certamen inibo.
Finierat. dubiúsque silet Dux, atque vagantur
Per totam mentem quæcumque futura putantur.
Accelerant iuuenes. Fulcherius imminet ante.
Per tenebras legit ille vias gressu titubante.
Illis temporibus radios ....
Præmonstrabatur regni mutatio læta.
Astra polúsque nouo sunt offuscata rubore,
Cordáque sunt hominum nimio perculsa timore.

Noctis erat medium cùm miles ad illa paratus
Constitit ad turres quas traditor ille beatus
Seruabat, stupuítque nimis de turre vocatus.
Eia, clamabat Turcus, conscendite muros.
Summa petat virtus, premat hostes iam ruituros;
Scalarumque modo funes huc ferte plicatos.
Mouit eos tandem latitantes sæpe rogatos.
Denique calcata formidine, vi reuocata,
Vepribus extracti vix, vincentésque coacti
Sese confortant, scalas ad mœnia portant,
Dántque retrò gressus .... recessus.
Frutectis mersi redeunt ad tuta reuersi.
Et licèt instaret Turcus ....
Nil tamen audebant, sed corda gelata stupebant.
Increpat è muris vir vocibus agmina duris.
Iamque recedebat nox, & matutina rubebat,
Cùm stans in medio ....
Sic ait, ô ....
Surgite, primus ero ...... Fulcherius ille
Natus Carnoti. Proceres ....
Non timet inuictæ properare ad mœnia villæ,
Non hunc tardat onus ...... ad ardua pronus
Euolat arma gerens, scalæque viriliter hærens,
Illum Veneticus sequitur ..... hostis iniquus,
Vt stent in muris Fulcherius ..... necantur
Fulmineo vigiles ....
Exultat victor ....
Corpora trunca cadunt, lacerantur membra decora,
Adspirat fortuna viro, plebémque ....
Turbat quæ requiem trahit inter ..... tutam.
Euellit postes, turrésque subintrat, & hostes
Opprimit incautos. Prospectus occupat altos,
Túmque capit turres propria virtute Boëllus,
Hunc natiua vocat tali cognomine tellus.
Germanos hic fortè tuos bone traditor vrbis
Sternit. quos nollet morientibus addere turbis.
.... geminos impellit ab vrbe supinos.
Iamque viri fortes pendebant vndique scalis.
Nec dubitat quisquam niti per membra sodalis.
Ascensu superant muros, fastigia dextris
Prensant, obiciunt clypeos ad tela sinistris.
Instaurant animos Turci, detrudere primos
Frustra luctantur, trepidáque manu iaculantur.
Fratrum fata dolens Turcus, sed de nece nolens
Sumere vindictam, pacémque resoluere fictam,
Fræna dat huic iræ, properat portas aperire:
Educénsque graues gemitus de pectore claues,
Portæ porrexit Boimundo. Dux quoque flexit
Supplex ante virum corpus, vultúmque seuerum.
Diffugiunt miseri ciues, vbi morte teneri
Cuncta vident. telis sternuntur mœnia tota,
Et sunt de muris partim rubra signa remota,
Albáque pro rubris illic vexilla locantur.
Ad commune bonum sic agmina fida vocantur.
Clangorémque tubæ tulit ad tentoria ventus.
Nec mora prosiliunt de castris agmina densa,
Deseruere duces campis tentoria tensa,
Dum sine lege ruunt. ex vrbe viros fugientes
Excipiunt. terræque premunt hos sponte cadentes.
Hos non sponte cadũt quibus & cum corpore mẽtes.
Agmina per portas mox irrupere patentes,
Et pressere viri primorum terga sequentes.
Protinus inuadunt vrbem, dant vulnera multa,
Passim turba perit vino somnóque sepulta,
Signa canunt matrésque gemunt, est luctus vbique,
Pérque vias omnes gentis cruor errat iniquæ.
Ore vomit cerebrum capitis compage soluta
Infans, & fœdant nutricem sordida sputa.
Ad matres tendunt captiuæ lumina natæ,

Lumina (namque manus rigido sunt fune ligatæ)
Flent hærentque senes templis auro spoliatis,
Duráque percutiunt loca frontibus inueteratis.
Emicat anteuolans GODEFRIDVS, inertia spernit
Corpora. quósque videt torquentes spicula sternit.
Loricas clypeósque simul secat ense nitenti,
Territat instantes. huic obicit hunc fugienti,
A nece vix gladium Dux ipse potest inhibere.
Quósque mori nollet gladio multi periere.
Vulnera nam si quem paruo præstringere captat,
Hunc rapido mucrone manus licèt inscia mactat.
Dum quæcunque suis suadet victoria læta,
Gens leuis exequitur, licitis miscens inhonesta,
Celauit pannis Regem Rex obsitus annis,
Victorúmque manus sic euasit CASIANVS.
Non tamen est fatis ereptus, sed benè notus
Armenio cuidam, fugiens & ab vrbe remotus,
Perdidit annosis cinctum caput vndique villis,
Atque reportatur ceruix suspensa capillis.
Per vicos vrbis caput applaudendo sequuntur
Armenij, Turcíque suo pro Rege queruntur.
Vrbi contiguus mons est, montísque cacumen,
Non leuiter valet humanum comprendere lumen.
Stat super hoc castrum de quo patet Antiochena
Pulchra nimis regio, cùm lux solet esse serena.
Illuc euadunt Persæ, nostrósque sagittis
Indè premunt, nec tota venit victoria mitis.
Cum legione sua BOIMVNDVS suscipit ictus
Illorum. petit hostis eum per mœnia victus.
Cúmque super murum turrim Dux fortis haberet,
Quæ munita parum castro vicinius hæret,
Incumbebat ei sæuissima turba resumptis
Viribus. ammentant Arabes de culmine montis.
Ast alij conantur eum depellere contis,
Pérque globos densant cuneos, & culmina prensant,
Prœlia committunt. vix primi spicula mittunt
Assimilanda niui, calcántque cadauera viui.
Dux equitésque Ducis consistunt, & morientes
Turribus euoluunt, ciuésque necant subeuntes.
Nunc instat sude, nunc saxo. per tela ruentes
Hos fugiunt, hos deiciunt. Dux summa tenentes
Amputat ense manus, clypeóque sonante furentes
Sustinet, hortatur Proceres, telis oneratur.
Dum certant acies, iaculum femori Ducis hæsit,
Atque virile femur grauiter vulnus leue læsit.
Dux igitur reprimens fugientis sanguinis vndam,
Deseruit primam turrim, petiítque secundam.
Vtque sui videre Ducis procumbere mentem,
Apulus & Calaber fugiunt victam modo gentem.
Sed tamen amissa vir solus in arce remansit,
Cuius honesta satis BOIMVNDVS funera planxit.
Hostibus hic mediis vbi se videt esse relictum,
Exagitans clypeum circum sua tempora pictum.
Territat instantes turbas sub turre vagantes.
Obruit elapsis de summo culmine saxis,
Mille manus lassat, vnáque viros sude quassat.
Frustáque cementi decrustans vngue trementi,
Stantibus infligit, ferro caua tempora figit.
Hunc sub pace vocant ciues, succurrit at isti
Quàm pulcrum sit Marte mori pro nomine Christi.
Iámque superficiem clypei densauerat hostis
Missilibus. iacet Orbis iners, pondus graue costis.
Protinus haud timidè sese super agmina iecit,
Tormentúmque nouum proprio de corpore fecit.
Et fractus fregit multos. Hæc Apulus egit,
Sed quis id expediat verbis? quæ lingua notare
Funera tot poterit? tot captiuos numerare!
Ne turbare quidem queat amplificatio verum.
Sufficiat mihi summa sequi fastigia rerum.

A

VRBS antiqua, potens, Petri cathedra decorata,
Ecclesiæ Sedes post Romam iure vocata,
Vrbibus innumeris vrbs assiduè dominata,
Muris, delubris, felix, iocunda, salubris,
Ignorantis erat populi demersa tenebris.
Indè sed erupit, noua facta magísque celebris,
Vestes gemmatas, auróque domos laqueatas
Agmen habet nostrum, peregrinum possidet ostrum,
Vrbis & vnius expleuit copia gentes,
Pauperibúsque nihil possunt auferre potentes.
Seruus in hac seruos habet vrbe, cliénsque clientes.
Illam luce Iouis tuus intrat Christe satelles,
Sed Castellanos nequit exsuperare rebelles.
Ergo die tota pugnat, noctíque laborem
Continuat, nullúmque capit sub nocte soporem.

AST vbi mane datur, Venerísque dies reseratur,
Stans eques in muris dum sustentatur ab hasta,
Sortitúsque locum loca visit lumine vasta,
Pulueris obscuram prospexit in aëre nubem.
Tristia mox reliquam vocat ad spectacula pubem.
Suspensis animis per propugnacula stabant,
Diuersíque viri diuersa videre putabant.

B

Appropiare quidem muros pars vaticinatur,
Pars Byzantinos fore credit, quos speculatur.
Ardentes clypeos Sol lumine percutiebat,
Paulatímque frequens exercitus adueniebat.
Consedere tamen procul expectando sequentes,
Corbana militiæ Princeps, reliquique potentes.
Sed quidam Persæ iam mœnia spe capientes,
Vrbis in aspectu campos petiere patentes,
Diuersísque modis gaudent ibi luxuriare.
Turpia non cessant spectantibus improperare.
Spumantes per gramen equos dimittere certant,
Nudatos enses iaciunt, iterúmque receptant.
Exululant, passim volitant, clausísque minantur,
Teláque per vacuas auras temerè iaculantur.
Tutius esse putant nostri loca certa fouere,
Quàm casus incerta sequi, bellúmque mouere.
Sed cùm iam Turci remearent vociferantes,
De Barnauilla sequitur Rotgerus ouantes
Cum tribus armatis. quos postquam gens memorata
Respexit, facit insidias sub rupe cauata.
Dúmque lacessentes aliquos nostri sequerentur,
E latebris Turci saliunt, iuuenésque tenentur
Inclusi, versíque stupent, animísque receptis,

C

Vallantes penetrant clypeis ad terga reiectis,
Vt fit vbi canibus post cerui crura solutis,
Hi pedibus prædam, portum petit ille salutis.
His alas addit spes, fit celer ille timore.
Mox voti compos ceruus canis exit ab ore.
Hos ita Parthus agit præceps in verbera pendens.
Sic fugit ista cohors ad vitæ præmia tendens.
Instigat socios Rotgerus, & excipit ictus.
Hunc tardare facit probitas & conscia virtus.
Telorum siluam vix sustinet horrida parma.
Labentem sustentat equum. tinguit cruor arma.
Oppressis fortuna nocet. iam deficiebant
Instantes, Rotgere tui iam tuta tenebant,
Cùm te præcipitat sonipes malè præcipitatus,
Nec releuatis equi reuoluti mole grauatus.
Qui non parcebas hosti, fœdatis in alto
Puluere. nec voluit Turcus tibi parcere capto.
Æstuat in muris confusa pudore iuuentus,
Cùm premitur iaculis vir fortis ab hoste retentus.
Auertunt oculos Proceres qui prospiciebant,
Cùm per saxa canes insignia membra trahebant.
Raptatóque viro subito caput amputat ensis.

A Tunc verò resonant clamoribus agmina densis.
Parthus ouat, digitísque premit caput ille cruentum.
Ora refert ad castra nigro rorantia tabo.
Vrbis ad euentus nunc ingenium reuocabo.
VRBI quaque die Turci sua castra propinquant.
Marte minis clausis suadent vt adepta relinquant.
Et castrum plures ex illis ingrediuntur,
Intus & exterius ita nostros aggrediuntur.
Non igitur positis telis manus vlla vacabat,
Nec galea quisquam pressum caput exonerabat.
Nocte cubant tecti clypeis in puluere vili,
Membráque deficiunt ipso cruciata cubili.
Vrbis turbabat loca discursus iaculorum.
Turres indè rigent, hirsutáque tecta domorum.
Se quoque gentiles in aperta pericula mittunt,
Et propè decertant gladiis, arcúsque remittunt.
Hostes & nostri modicum discrimen habebant,
Omnes quaque die sub castro conueniebant.
Iámque opibus minimis à pluribus attenuatis,
Vix aliquid victus restabat in vrbe beatis.
Ergo fames crudelis adest crudelior omni
Peste, viri vigilant, fugiunt ieiunia somni.
B Deformat macies vultus, nigriora sepultis
Ossibus ossa micant. apparent viscera multis.
Vulgus iners herbas dubias lethúmque minantes,
Vellit & in duro luctantur cespite dentes.
Frondibus hi gaudent arbusta suis spoliare,
Illi more feræ radices, prata vorare.
Multa quidem comedunt, hominum non cognita
mensis.
Arida facta manus vix pondera sustinet ensis.
O referenda Dei virtus, circumdata peste,
Nostra cohors saturo ieiuna timetur ab hoste.
Res noua, crus asini libris tribus appretiatur.
Quique dedit pretium non prodigus indè putatur.
Ora mouent pueri, matrésque vocant morientes,
Aëra pro solitis epulis aurásque tenentes.
Cursor equus quem vix nupèr carcer retinebat,
Nunc auido morsu vacuum præsepe petebat,
Et tantem posita feritate, furore remoto,
Labitur infelix, singultans corpore toto.
Deuorat hunc etiam præstans virtute iuuentus,
Et cibus iste placet populis caro licèt emptus,
Dum pereunt, dum qui poterat persistere fortis,
Viuit, si viuit quisquam sub imagine mortis.
C Vir quidam data nocte sibi solatia sancta
In commune refert, fidei fiducia tanta.
Ille refert palmam nostris post quinque paratam
Esse dies, hilarátque viros plebémque vocatam.
Præterea mentes nostrorum lætificauit,
Lancea quæ Domini latus innocuum penetrauit.
Hanc sancti Andreæ reserauit visio certa,
Cuiusdámque fuit præ cognitione reperta.
POST hæc congressum castellanis vetuere,
Et murum nostri gentilibus apposuere.
Pluribus exemplis vbi spes est reddita vitæ,
Ieiunant omnes triduo sicut Niniuitæ.
Tunc Eremita Ducem Turcorum Petrus adiuit,
Qui Procerum portans mandata petenda petiuit.
CORBANA dux sublimis equo se fortè ferebat
Ad portum, lasciua cohors vtrimque fremebat.
Cùm subitò Petrus turbam subit impedientem,
Nec timuit quemdam Turcum sibi præcipientem.
Vt caput inflectat, vultúmque potentis adoret,
Pectore sic placido demissa voce peroret.
Cùm negat hic homini Deitatis reddere cultum,
Illius incuruat gentilis dextera vultum,
Illius à stolidis bona deridetur egestas,
Sed tamen est illi fandi concessa potestas.
MAXIME Dux, me paruus ait, nos non aliena
Quærimus, ad nostros vrbs pertinet Antiochena,
Cur igitur nos à propria vis pellere sede?
Si censura mouet te iuris, ab vrbe recede.
Aut si credere vis erroris lege remota,
Sic Regno transcripta tuo Romania tota,
Fies Rex Syriæ, Rex istius regionis,
Túque potens multum multis onerabere donis.
At si mente sedet pugnandi tanta voluntas,
Si mauis spectare manus ad prœlia iunctas,
In paribus sortem reliquorum præcipe poni,
Quique pari bello cedent cedant regioni,
Pugnant cum totidem triginta siue viginti.
Discedant, si fortè valent discedere victi.
DIXIT. ad hæc ensem quatiens dux CORBANA
nudum, SS.
Tunc putas impune [illegible] talem dare ludum?
Hoc gladio caput ar[illegible]es, trucidabitur isto
Gens quæ nescio c[illegible] studet obsequium Dare Christo.
DISCEDIT Petrus dictis commotus acerbis.
Arma parant Proceres auditis ordine verbis.
Illa nocte patres vigilant, errata fatentur.
Turba gemens aras tenet, Ecclesiæque replentur.
Luce data ter tres de tota gente statutæ
Sunt acies, propriúmque ducem sunt quæque secutæ.
Quas habeant in fronte manus ibi disposuere,
Quos medios, vel quos cupiant extrema tenere.
SISTITVR HVGO prior. medium robur tenuere
Magnanimi septem. Boimundo deseruere
Vltima, per muros custodes constituere.
Hic ducis officium Præsul Podiensis habebat,
Et populus ægri Raimundi ritè regebat.
Lancea sancta Dei præuecta viros animabat,
Membráque Pontificis lucens lorica grauabat.
Hic populi voces vbi voce manuque repressit,
Dixit, eo dicente solo gens prona silebat.
Rebus in extremis vires effundite totas,
O Proceres renouate manus Turcis benè notas.
Ite per ignauos, gladiis disrumpite gentes,
Quas primi iactus exarmant deficientes.
Mittet in auxilium Deus Angelicam Legionem.
Opprimat hûc populum velut oppressit Pharaonem.
O quanto rapitur gens insensata furore!
Hæc emit infernum proprio malesana cruore.
Denique lucratur pœnam, caro bis cruciatur,
Atque per hanc mortem mortem sine fine meretur.
At nobis sit siue pati postrema necesse,
Siue Deus superat gentiles, quod precor esse,
Exitus est felix oritur morte corona.
Militibus diuersa dabit victoria dona.
Vinceris, virtutis erit vestræ monimentum,
Parthorum cædes iam conspicio morientum.
Ne dubitate. suos pugiles Deus haud patietur
Plura pati quàm ferre queant, vt glorificetur
Lætitiæ stimulis agitari sentio gentem.
Supportate viri me gaudia vestra trahentem.
Sint rata Christe precor nostris gratissima vota
Vt vincamus. amen respondet gens prece mota.
Interea mandat Dux Persarum Boimundo
Primo suos equites dici, nostrósque secundo.
Nomen & à reliqua iubet hoc abradere gente,
Néve decus mundi mittatur in arma repente,
Præcaueant, numeróque pari pugnetur vtrimque.
Tunc ita Legatum dux increpat. ista relinque,
Desine vana loqui, nos ad maiora vocamur.
Vincamus simul ô comites, simul aut moriamur.
Respexítque suos comites. bona vel mala verè

Proueniunt sanctis. nihil interea timuere
Nostri. sed portas egressi distribuere
Per loca certa viros, dum tutus ab vrbe recessit
Nuntius. ista Deus tua dispensatio gessit.
Presbyteri muros parua cinxere corona,
Illorum iacet in muris pars maxima prona,
Ornatique stolis quas sumunt tempore Missæ
Altius hi psallunt, hi flent, oråntque remissè.
Vt sonuere tubæ, populos prior Hugo feroces
Inuadit. solitas inuadunt vndique voces.
Francorúmque cohors longo distenta recessu,
In seriem coniuncta pari petit agmina gressu.
Stant infra iactum teli, totóque vigore
Inflectunt arcus Turci neruo meliore
Intensos. stridendo volant per inane sagittæ.
Instat eis oblita breuis gens Gallica vitæ.
Paulatim dant pressa retr[illegible]s & [illegible]gia Parthi,
Vicinóque timent dextras committere Marti.
Spicula Turcorum diuertit ab agmine ventus,
Eurardus de Pusiaco feruénsque iuuentus
In bello quærunt bellum. gladiósque leuabant
Percussi, quos percuterent non inueniebant.
Nuntius ecce celer missus venit à Boimundo,
Qui dum pauca refert, sua præter radit arundo
Tempora. sed tamen hæc inquit, Boimundus vtrimque,
Hostibus vrgetur. fugitiuos Hugo relinque.
Conversis mox Hugo suis, Arabes speculatur
Hastatos circa Boimundum. tunc ita fatur:
Quod iuuenes optastis adest. sic ferreus hastis
Horret ager. vertamur ad hos. incumbite vastis
Viribus. ergo manus iungunt Comes & Boimundus.
Hic etiam Dux ille ducum stabat Godefridvs. A
At contra tendunt Arabes Regésque potentes.
Et Rex Damasci Lucas, illícque furentes
Sunt Amici duo. namque duos sic turba vocabat.
Dux Boimundus adhuc, Godefridus & ipse vacabat.
Bellum primus init magnus, frænúmque furenti
Laxat equo. cuidámque viros in Marte mouenti,
Hasta disrupit guttur, vitámque loquenti
Abstulit, & voces hastilis lancea lenti
Frangitur. ille gemens petit ore solum morienti.
Concurrunt Arabes & Francigenæ violenter,
Pugna grauis surgit, telis obtexitur æther.
Hic Balgentiacus Odo primus vbique ruebat,
Vexillúmque tenens se non retinere valebat.
Cùm degustasset latus huic non visa sagitta,
Stridula signiferum priuauit lancea vita.
Lapsus at ille cadens humectat sanguine signum,
Et quo conciderer traxit de vulnere lignum.
Mox succedit ei, signúmque leuat Beniensis
Guillelmus, iuuenique viam fecit suus ensis.
Non procul hinc ibat nostrorum parua caterua,
Quos nimis vrgebat Turcorum turba proterua.
Turbáque fraude nocens ignes per gramina sparsit B
Quos aluit ventus. & sic ager aridus arsit.
Ardor at ille dedit fumum tenebrásque creauit.
Pérque cauam nubem campo trahit hostis in æquo,
Atque necat pedites tercentum vulnere cæco.
Tunc cum Pagano Beluacensis Rainaldus,
Cúmque Drogone Thomas, & bellipotens Clarebaldus,
Et reliqui subiti se mortibus eripuere,
Et rapido cursu belli robur petiere.

FINIS.

INDEX
RERVM AC VERBORVM
QVÆ IN TOMO IV. CONTINENTVR.

A

B

C

H

O

P

Q

R

Remo-

S

T

FINIS.